





13-15. 6. 17











1917-18-19

1917-18-19



# LECTORI BENEVOLO M O N I T V M

Super Indice ad calcem huius Tomi  
quarti subiuncto.



QVONIAM aptius visum est Indicem generalem pro toto Opere componere, ut vnica serie res omnes notabiles, quæ in his quinque Voluminibus continentur, deprehenderes, ut initio prædicti Indicis monui; tres autem primi Tomi in tantam molem tum Decretalium textibus, tum Notis & Commentariis excreuerint, ut eos in duas partes secare è re visum fuerit; quintus verò, licet non bipartitus, maior tamen multò hoc quarto reperiatur; ideo Indicem generalem huic subiunximus, ut quæ paginæ præ paucitate Textuum, qui in eo continentur, impleri non potuere, supplerentur copioso Indice.





# TABELLA

## TITVLOS OMNES

### Libri quarti Decretalium Gregorij IX. ordine Alphabetico indicans.

*Prior numerus Titulum, postremus verò paginam  
Libri indicat.*

#### C.

<b>C</b> LANDestina desponsatione.	3.
95.	
Cognitione spiritali.	11.157
Cognitione legali.	12.169
Conditionibus apposis in desponsatione, vel aliis contractibus.	5.109
Coniugio leproforum.	8.143
Coniugio seruorum, vel dispatis conditionis.	9.146
Consanguinitate & affinitate.	14.184

#### D.

<b>D</b> Esponsatione impuberum.	1.68
Diuorij.	19.256
Donationibus inter vitum, & vxorem, & de dote post diuorij restituenda.	20.178.

#### E.

<b>E</b> O qui cognouit consanguineam suæ vxoris, & sponsam sui consanguinei.	13.174
EO qui duxit in matrimonium, quam poluit per adulterium.	7.135

#### F.

<b>F</b> Rigidis & maleficiatis, & impotentia eorund.	15.109
---	--------

#### M.

<b>M</b> Atrimonio contra interdictum Ecclesie celebrato.	16.210
---	--------

#### N.

<b>N</b> Atis ex libero ventre.	10.155
---------------------------------	--------

#### Q.

<b>Q</b> Vi clerici, vel vouentes matrimonium contrahere possunt.	6.116
Qui filij sint legitimi,	17.223
Qui matrimonium accusare possunt, vel in eo testificari.	18.251

#### S.

<b>S</b> Ecundis nuptiis.	21.324
Sponsa duorum, & sponso duarum.	4.101.
Sponsalibus & matrimoniis.	1.1



# I N D E X

## CAPITVLORVM OMNIVM, Quæ in quarto Libro Decretalium Gregorij IX. continentur.

*Prior numerus titulo adiunctus ordinem capituli, secundus titulum,  
tertius tandem paginam designat.*

### A.

**A**CCEPISTI, de spons. dur. 2.  
4.103  
Accepisti, de frigid. & ma-  
lef. 1. 15.209  
Accessit, de desponsatione impub. 5.  
2.82  
Ad audientiam, de sponsal. & matr. 4.  
1.18  
Ad dissoluendum, de despons. im-  
pub. 13. 2.91  
Adid, de sponsal. & matr. 21. 1.49  
Ad nostram, de coniug. seru. 4. 9.148  
Adolescens, de sponsal. & matr. 32.1.67  
A nobis, de despons. impub. 8. 2.88  
A nobis, qui matrim. accus. poss. 2.  
18.252  
Attestationes, de despons. impub. 10.  
2.89

### C.

**C**Apellatum, de secund. nupt. 1.  
21.324  
Causam quæ, qui fil. sint. legis. 4.  
17.233  
Causam quæ, qui fil. sint. legis. 7.  
17.236  
Commisum, de sponsal. & matr. 16.  
1.37  
Conquestus, qui fil. sint. legis. 1. 17.223

Consultationi, de sponsal. & matr. 28  
1.62  
Consultationi, de frigid. & malef. 4.  
15.211  
Consuluit, qui cler. vel vou. 4.6.127  
Continebatur, de despons. impub. 6.  
2.86  
Contracto, de cognat. spir. 5. 11.161  
Cum apud, de sponsal. & matr. 23. 1.54  
Cum haberet, de eo qui ducit in ma-  
trim. 5. 7.137  
Cum in Apostolica, de sponsal. & ma-  
trim. 18. 1.39  
Cum inhibito, de cland. despons. 3.  
3.56  
Cum inter, qui fil. sint. legis. 2. 17.229  
Cum in tua, de spons. & matr. 27.1.61  
Cum in tua, qui matrim. accus. poss. 6.  
18.254  
Cum locum, de sponsal. & matrim. 14.  
1.32  
Cum secundum, de secund. nupt. 5.  
21.330  
Cum sit proprium, de cond. appof. 2.  
5.112

### D.

**D**E Francia, de sponsal. & matr. 1.  
1.1  
De Diacono, qui clerici, vel vou. 1.  
6.116

i 3 De

# Index Capitulorum,

De illa, de diuort. 6. 19.269  
 De illis, de sponsal. & matr. 5. 41.21  
 De illis, de despons. impub. 7. 2.87  
 De illis, de despons. impub. 9. 2.89  
 De illis, de cond. appof. 3. 5 113  
 De illo, de eo qui cogn. consang. sue  
 vxor. 3. 13.176  
 De infidelibus, de consang. & affin. 4.  
 14.191.  
 De muliere, de sponsal. & matr. 6. 1.  
 21.  
 De muliere, de matr. cont. interd. Eccl. 3.  
 16.222.  
 De prudentia, de donat. vir. int. &  
 vxor. 3. 20.291  
 Deus qui, de diuort. 9. 19.272  
 Dignum est, de coniug. seru. 1. 9.146  
 Dilectus, de sponsal. & matr. 14. 1.  
 55.  
 Discretionem, de eo, qui cogn. con-  
 sang. 6. 13.178  
 Dominus, de secund. nupt. 2. 21.327  
 Donatio, de donat. int. vir. & vxor. 8.  
 20.317  
 Duobus, de spons. duor. 1. 4.102  
 Duo pueri, de despons. impub. 12. 2.  
 91.

## E.

Et si necesse, de donat. int. vir. &  
 vxor. 5. 20.299  
 Ex literarum, qui cler. vel vou. 2. 6.  
 127.  
 Ex licetarum, de eo qui duxit in matr. 4.  
 70.137.  
 Ex literis, de sponsal. & matr. 7. 1.22  
 Ex literis, de sponsal. & matr. 10. 1.  
 26.  
 Ex literis, de despons. impub. 11. 2 90  
 Ex literis, de cognat. spir. 8. 11.164  
 Ex literis, de eo qui cogn. consang. 8. 13.  
 179  
 Ex literis, de consang. & affin. 1. 14.184  
 Ex literis, de frigid. & malef. 3. 15.  
 210  
 Ex literis, de matr. cont. instrd. Eccl. 2.  
 16.221

Ex literis, de diuort. 5. 19.268  
 Ex parte, de sponsal. & matr. 9. 1.25  
 Ex tenore, qui fil. sint legit. 14. 17.250

## F.

Fraternitatis, de eo, qui cogn. con-  
 sang. 7. 13.179  
 Fraternalitatis, de frigid. & malef. 6. 15.  
 218

## G.

Gaudemus, qui fil. sint legit. 15. 17.  
 231  
 Gaudemus, de diuort. 8. 19.271  
 Gemma, de sponsal. & matr. 29. 1.62

## I.

In presentia, de sponsal. & matr. 19.  
 1.39  
 Insinuante, qui cler. vel vou. 7. 6.129  
 Insuper, qui matr. accus. poss. 4. 18.253  
 Inter opeta, de sponsal. & matr. 20. 1.  
 43  
 Iordanæ, de eo qui cogn. consang. 11. 13.  
 181  
 Is qui, de sponsal. & matr. 30. 1.66  
 Iuuenis ille, de sponsal. & matr. 3. 1.16

## L.

Ator presentium, qui fil. sint le-  
 git. 5. 17.234  
 Laudabilem, de frigid. & malef. 5. 15.  
 211  
 Licet præter, de spons. duor. 3. 4.107  
 Licet ad ea, de coniug. seru. 3. 9.147  
 Literæ vestræ, de frigid. & malef. 7. 15.  
 219  
 Literæ quas, de matr. cont. interd. Eccl. 1.  
 16 220  
 Literas, de despons. impub. 4. 2.82  
 Litetas, de coniug. lepro. 2. 8.144

## M.

Matinus, de cognat. spir. 4. 11.  
 160  
 Meminimus, qui cler. vel vou. 3. 6.127  
 Meminimus,



## Libri IV. Decretalium.

Meminimus, *qui fil. sint legit.* 6. 17. 235  
Mulieres, *de donat. int. vir. & vxor.* 1.  
10. 278

N.

**N**on debet, *de consang. & affin.* 8.  
14 207  
Non est vobis, *de sponsal. & matrim.* 11.  
1. 27  
Non solum, *de mat. ex lib. vent.* 1. 10. 135  
Nuper à nobis, *de donat. inter vir. &  
vxor.* 6. 10. 307

P.

**P**erlatum, *qui fil. sint legie.* 8. 17.  
237  
Perlatum, *qui matr. accus. poss.* 1. 18 151  
Per tuas, *de cond. appof.* 5. 5. 114  
Per tuas, *qui fil. sint legie.* 12. 17. 239  
Per venerabilem, *qui fil. sint legie.* 13.  
17. 240  
Peruenit, *de coniug. leprof.* 1. 8. 143  
Peruenit, *qui fil. sint legit.* 11. 17. 239  
Per vestras, *de donat. int. vir. & vxor.* 7.  
20. 311  
Plerumque, *de donat. int. vir. & vxor.* 4.  
10. 293  
Porro, *de diuort.* 3. 19. 265  
Præterea, *de sponsal. & matr.* 2. 1. 11  
Præterea, *de sponsal. & matr.* 12. 1. 29  
Propositum, *de eo qui duxit in matr.* 1.  
7. 135  
Proposuit, *de coniug. seru.* 2. 9. 147  
Puberes, *de despons. impud.* 3. 2. 79

Q.

**Q**uæsit, *de diuort.* 2. 19. 263  
Quanto magis, *de diuort.* 7. 19. 270  
Quia circa, *de consanguin. & affin.* 6.  
14. 204  
Quicumque, *de condit. appof.* 1. 5. 109  
Quod dilectio, *de consang. & affin.* 3.  
14. 189  
Quod nobis, *de cland. despons.* 2. 3. 95  
Quod nobis, *qui fil. sint legit.* 9.  
17. 238

Quod Sedem, *de frigid. & malef.* 2.  
15. 210  
Quod super, *de consang. & affin.* 5.  
14. 194

R.

**R**eferente, *qui fil. sint legitim.* 10.  
17. 238  
Requisiuit, *de sponsal. & matrim.* 17.  
1. 38  
Rursus, *qui cler. vel vou.* 6. 6. 129

S.

**S**i conditiones, *de condition. appof.* 7.  
5. 119  
Sicut ex literis, *de sponsal.* 12. 1. 51  
Significante, *qui matrim. accus. poss.* 5.  
18. 254  
Significastis, *de eo qui duxit in matr.* 6.  
7. 139  
Significasti, *de diuort.* 4. 19. 268  
Significauit, *de eo qui duxit in matr.* 2.  
7. 135  
Significauit, *de donat. int. vir. & vxor.* 2.  
20. 284  
Si inter, *de sponsal. & matrim.* 31.  
1. 66  
Si qua, *de cognat. leg.* 1. 12. 169  
Si qua mulier, *de diuort.* 1. 19. 256  
Si quis clam, *de cland. despons.* 1. 3. 95  
Si quis vxore, *de eo qui duxit in matr.* 8.  
7. 140  
Si quis, *de eo qui cogn. consang. sua vxor.* 1.  
13. 274  
Si vir, *de cognat. spir.* 2. 11. 158  
Sponsam, *de sponsal. & matr.* 8. 1. 25  
Super alia, *de secund. nupt.* 4. 21. 328  
Super eo, *de cond. appof.* 4. 5. 114  
Super eo, *de eo qui duxit in matrim.* 3.  
7. 136  
Super eo, *de cognat. spir.* 3. 11. 159  
Super eo, *de eo qui cogn. consanguin. sua  
vxor.* 5. 13. 177  
Super eo, *de consang. & affin.* 2. 14. 189

Transmissæ

# Index Capitulorum, &c.

T.

V.

**T**ransmissæ, de eo qui cogn. consan-  
guin. sua vxor. 4. 13. 177  
Transmissæ, qui fil. sint legit. 3. 17. 233  
Tuæ fraternitatis, de sponsal. & matr. 13.  
1. 58  
Tuæ fraternitatis, de eo qui cogn. consan-  
guin. sua vxor. 10. 13. 180  
Tuæ nobis, de despons. impuber. 14.  
2. 92  
Tua fraternitas, de spons. duor. 4.  
4. 108  
Tuas nos, de sponsal. & matr. 26. 1. 19  
Tuas nos, de despons. impuber. 1. 2. 68  
Tua nos, de cognat. spir. 7. 11. 163  
Tua nos, de consang. & affin. 7. 14. 207  
Tuas dudum, de spons. duor. 5. 4. 108

**V**bi non est, de despons. impub. 2.  
2. 74.  
Veniens, de sponsal. & matr. 13. 1. 31  
Veniens, de sponsal. & matr. 13. 1. 33  
Veniens, qui cler. vel vou. 5. 6. 128  
Veniens, de eo qui duxit in matrim. 7.  
7. 139  
Veniens, de cognat. spir. 6. 11. 163  
Veniens, de eo qui cogn. consanguin. sua  
vxor. 2. 13. 176  
Veniens, de eo qui cogn. consang. 9. 13. 180  
Verum, de cond. appof. 6. 5. 117  
Videtur, qui matr. accens. poss. 3. 18. 133  
Vir autem, de secund. nupt. 3. 21. 328  
Vir qui, de consang. & affin. 9. 14. 209  
Vtrum autem, de cognat. spir. 1. 11. 137



D. D. EMA



D. D. EMANVELIS  
**GONZALEZ**  
 TELLEZ  
**COMMENTARIA**  
 IN LIBRVM QVARTVM  
**DECRETALIVM**  
**GREGORII IX.**

020 000 100 001 002 003 004 005 006 007 008 009 010 011 012 013 014 015 016 017 018 019 020 021 022 023 024 025 026 027 028 029 030 031 032 033 034 035 036 037 038 039 040 041 042 043 044 045 046 047 048 049 050 051 052 053 054 055 056 057 058 059 060 061 062 063 064 065 066 067 068 069 070 071 072 073 074 075 076 077 078 079 080 081 082 083 084 085 086 087 088 089 090 091 092 093 094 095 096 097 098 099 100

**TITVLVS PRIMVS.**  
**De Sponsalibus & Matrimoniis.**

**CAPVT PRIMVM.**

*Ex Concilio<sup>a</sup> Triburiensi.*

**D**E Francia<sup>b</sup> quidam nobilem mulierem de e Saxonia lege [ Saxonum ] duxit in vxotem: Verum quia non eisdem legibus d vtuntur Saxones & Francigenæ, causatus est, quod eam non suâ, id est Francorum lege desponsauerat, vel acceperat, vel dotauerat: dimittique illa, aliam superduxit. Definuit super hoc Sancta Synodus, vt ille transgressor Euangelicæ legis subiciatur<sup>f</sup> pœnitentiæ, & à secunda coniuge separetur, & ad priorem redire cogatur.

**NOTÆ.**

<sup>a</sup> **T**riburiensi. Ita legitur in secunda collectione, sub hoc tit., cap. t. & ex eodem Concilio can. 33. citatur textus hic à Burchardo lib. 9. Decret., cap. 76. Carotenſi p. 8. Decret., cap. 1. 23. & licet verba huius textus non repellantur in ipſo Concilio, extat tamen ſententia in eius canonibus 59. vbi ita ſtatunt Patres. *Quicumque alienigenam, hoc eſt aliena gentis familiam (verbi gratia Franci mulierem Germanicam) verorūque conſulta propinquorum legitime, vel ſua, vel mulieris lege acquiſitam, in coniugium duxerit, vellet, vellet, tenenda erit: nec ultra ab eo ſeparanda, exceptis fornicationis cauſa; quatinus enim vt a Apoſtolo ait Ephes. cap. 4. vni Dominus, vna*  
 D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. 1<sup>o</sup>.

*fides, vnum baptiſma, & vniueſa commuſio ſit nationi, legem tamen habent diuerſam, & quantum ad ſeculares interdum longe diſſimiles. Quare ſi vnus d duobus vnā carnem in duas diuidere, & copulam nuptialem machinetur diſſolvere, dicendo, non ſecundum ſua gentis legem iura matrimony contraxiſſe, & ideo ſeparari poſſe contraria iuſtitione diſſoluius, & noſtro, omninoque orthodoxorum iudicio ſtatimur, vt quod legis imperſectum ſit, perficiatur, & ius matrimoni nequaquam reſoluitur. Synodus Romana ait, quod non diſſimulanda ſit vxor poſt baptiſmum: quo habita eſt & ante baptiſmum: in baptiſmo ſubiungitur crimine, non tamen legiti-ma coniugio. Cum enim in baptiſmo tranſgreſſus de iſta in vitam, & non vltra vterem legitimam, quomodo nunc eam, qui non nunc vltimam, ſed tranſiit*

**A**

tranſiit

*transit de gente ad gentem? Ignor quia, &c. De hoc Concilio nonnulla notantur in cap. 8. de fidei.*

2. b. De Francia. ] Francie mentio nulla extat apud Ptolemeum, Strabonem, Plinium, immo nec apud Tacitum, quia per plures annos Germania dicebatur: eius tamen meminerunt Auctores medii ætatis, Ioannes Naclerus *generat.* 27. ubi ita ait: *Carolus Magnus Rex Francorum dicebatur, quod idem erat, & si nominatus fuisset Rex Germanie. & Gallie: non clarum est, quod eo tempore omnia Gallia transalpina, & etiam Germania a montibus Pyrenæis usque in Pannoniam Francia dicebatur: illa est Germanica Francia Orientalis. Alia, id est Gallica, Francia Occidentalis.* Otho Frisingensis, in *chron.* lib. 5. cap. 9. ubi de regno Dagoberti agens ait: *Erant autem Francorum iam terminus ab Hispania usque in Pannoniam, duas nobilitates, nunc Dacanas, Aquitaniam, & Bavaricam, &c. & lib. 6. cap. 10. lib. 7. cap. 1. Godfr. Viterb. in *chron.* cap. 17. sub anno 881. Perre, inquit, Argulfus totam Orientalem Franciam, quæ hodie Theotonicum regnum vocatur, id est Bavoriam, Saxoniam, Turingiam, Perisiam, & Lutharingiam tenuit; Occidentalem vero Franciam Odo tenuit. Plura ex pluribus congesti Francie. Horthoman. in *France-Gall.* 8. per tot. Francia ergo in presenti accipienda est pro Francia Germanica, quæ Saxoniæ huiusmodi est, non pro Francia Gallica; pro Francia Orientali, non pro Occidentali.*

3. c. Saxonia. ] Saxonia antiquum nomen retinens terminatur ab occasu Visigothi Fluvio; ad Aquilonem Danos, sine Cymbis habet. & mare Balticum; ad Ortum Oderam, qui veteribus Viadus, Prutenis & Silesiis explevit; ad meridiem Mœnum & Bohemiam respicit. Complectitur Saxonia Turingiam, Misiam, Lusaciam, Marchiam novam, & veterem. Descriptæ sunt Saxoniæ Antiquæ Sylviæ, Munsterus & Crantius. Saxoniæ autem, & Prisiæ leges dedisse Haraldum Regem Danotum, Histotici narrant. Albertus Abbas Stadenfis anno 984. ubi *Cervinus* est nomen Haraldum) *tamen pro populo quam Transalpinis. Frisingum genti leges, & iura consignasse, quæ adhuc pro tanti auctoritate viri servare contendunt.* Hermold lib. 1. *Historia Sclavorum*, c. 15. de hoc Rege agens ait: *Adæ clarus, ut leges, & iura servavit, quæ pro auctoritate viri non solum Dani, sed & Saxones adhuc hodie servare caventur.* Sed Haraldus leges recentiores esse iis, quas in Codice legum antiquarum compilavit Frederic. Lindembrog. ipse probat in *prolegom.* ex Adamo Brementensi lib. 1. *Histor. Ecclesie*, c. 5. ubi cum de Saxonibus agit, ita scribit: *Quorum differentia gens illa consistit; nobilium filii & liberorum, liberorumque æque servorum, & id legibus firmatum, ut nulla pars in copulandis coniugii propria sortis terminos transiret, sed nobilibus nobilem ducat uxorem, & liber liberam, liberum coniugaret liberam, & servus ancilla. In lege autem Saxonica nihil tale legitur, ceteri extet lib. 2. *legum Longob.* tit. 9. similis lex: alia fragmenta ipsius iuris Saxon. refert Lindembrog. in d. *prolegom.**

4. d. *Utrum legibus.* ] Quia lege nobilis Francus duxisset uxorem & iuxta quam ducere intendere, anxie queritur ut repetentibus in presenti. Hostiensis, & Ioan. And. hic asserunt. quod Saxones à Carolo Magno legem acceperunt, ut viro uxorem ducendi permitteretur, si displicuisset prima mox, eam dimittere; aut si placuisset, ad Ecclesiam progredi, ut ibi benedictio-

nem nuptialem acciperet; & ira nobilem Francum iuxta eam legem uxorem repudiare, cum aliaque matrimonium contraxisset; verum hæc sententia facile convincitur; primo quia Carolus Magnus similem legem repudium perariterem condere non poterat, immo & repudium ipsum Imperatorem omnino prohibuisset, constat ex lib. 5. *capitul. Caroli*, cap. 149. Secundo quia nobilis Francus in presenti casu non intendebat uxorem dimittere post primam non detestandam post plures annos, postquam liberus ex ea suscepserat. Tandem quia nobilis Francus repudium facere intendebat, quia iuxta legem Saxonum, non verò iuxta legem suam, Francorum videlicet, eam duxerat, acceperat, vel dotauerat. Alij existimant in presenti casu ideo nobilem Francum intendere matrimonium cum muliere Saxonicæ celebratū nullū fuisse, quia iuxta legem Saxonum eam dotauerat, non verò dotem iuxta legem Francorū acceperat: unde cum nullum celebrari possit matrimonium sine dote, &c. & *apud, c. aliter*, c. nullū 30. q. 1. *Novel.* 12. *Infin.* c. 5. 12. tit. 1. lib. 3. *legum PP.* *visigoth.* ideo nobilem in presenti specie, ea dimissa uxore, alii accepisse. Verum etiam hæc interpretatio facile convincitur ex eo, quia salum est sine dote matrimonium consistere non posse; contrarium enim certum est, & docetur in l. 1. *C. de donat. ante nupt. l. ultima. C. de repudiis. Novel.* 18. & 22. *visigoth.* & infra dicemus. His opinionibus omittis Cuiac. in presenti docet non fuisse servatū hoc casu dotalitij formā à Franco præscriptam ex lege Francorum; immo dotalitium assignatum fuisse iuxta Saxonā legem. Verū cum perdoctus vir non exprimat formā dotalitij servandam ex utraque lege, cognoscimus non potest talis dotalitij forma impedire, aut irritare possit matrimonium, ita ut nobilis Francus aliud iniā possit. Quare omnibus his sententiis omittis, ut verum sensum præsentis canonis assequamur, sciendum est, ex lege Salica, tit. 46. & veteri *Francorū consuetudine in mallo*, seu iudicio eorum tribus rebus, denario & solidis uxorem duei debere. Predegarus in nuptiis Clodovei & Cloeldis, ibi: *Legati offerentes solidos & denarios, ut mos erat Francorum, cum portibus Clodovei sponsare;* in veteribus formulis telatis à Bignonio & Lindembrog. cap. 5. ubi: *Per solidum & denarium, secundum legem Salicam ristes fuit sponsare.* Imaginaria hæc cōceptio vetustissimæ oblituantur speciem tedoret, in qua uxores emi non apud Germanos tantum, sed apud plebasque gentes mos erat, ut statim dicemus, quæ peculiaris lex Francorum ad posteriora usque tempora protracta est; nam Otho à Sancto Blasio c. 57. in appendice circa tempus Innoc. III. loquens de connubio Othonis Imperatoris cum filia Philippi celebrato, ait: *Per manus Cardinalium lege Francorum Regi Othoni desponsavit.* Notantur postquam ait Innocent. III. lib. 3. *regul.* 15. *epist.* 182. iuxta leges verò Saxonum trecentos solidos viri paternibus votis dare debebat, cap. 18. *lex Saxon.* ubi: *Præter dictorum trecentos solidos des paternibus eius.* Unde cum in presenti casu nobilis Francus non iuxta legem Francorum proclamatione facta in mallo, aut Ecclesia, ut in cap. *Cum in tua, hoc situd.* de consuetudine Gallie rector sed potius illis solemnitatibus omittis, iuxta legē Saxonum trecentos solidos dedisset, intendebat matrimonium ex defectu solemnitaris nullum esse, redēque posse aliud contrahere



*in capite nec illud 30. q. 5.* Veteribus enim nubere, idem erat quod operire; quare & nubes thilas vultu lufidotas, eo quod operiant coelum; vnde quis flamento caput nobentis regebatur, dixit Quid. lib. 2. *Fagles.*

*Credis amans, thalamusque parat, deducitur illic Anna regis voluit ut nona nupta fuit.*

Martialis lib. 11.

*Prodere facies vefterum flammae vultus.*

Claudianus de Honorio & Maria.

*Ipsa caput diffingit acu, subvirgine amittit*

*Flammae virginis accommodat ipsa capillis.*

Petronius in *satyrice* cap. 26.

*Iam puella caput involuerat flammole.*

Quintilianus declam. 306. *Operiet flammæ canes.* Ab hoc velamine nuptie dicuntur, D. Isidorus lib. 9. *etymol.* cap. 8. *Nupta dicuntur, quid vultus suus velant; translatum nomen à nubibus,*

*quibus regitur calbo.* D. Ambrosius in d. c. *nuptie.*

Illustrant latè Pineda lib. 4. de rebus Salomonis c. 3.

Leo Pinel, in *differt.* de les Poles, f. eloaga in c. 1.

de his que sūt, Tirzaquel l. 4. *conuub.* n. 2. Borell.

tem. 3. *decif.* titul. 1. n. 181. Cochlet in *face hisf.*

c. 60. Costarus de *spens. fol.* 130. P. Greg. lib. 9. *symag.* c. 1. & lib. 3. *part.* tit. 1. c. 1.

Vnde deducitur, nuptiarum nomen propriè ad mulieres pertinere,

ad viros vè uxores ducere. Capet lib. de *orthograph.* Vir dicitur, mulier nubet, quia pallio ob-

ambit caput suum. Martialis lib. 8. *epigr.* 12.

*Uxorem quare lacrymalem ducere nolim,*

*Quaritis? Uxor nupte nolo meæ.*

Et probatur ex *l. eam vir* 31. c. ad legem *sol.* de *adult.*

Matrimonium autem dicitur iuxta D. Augu-

stinum lib. 19. *contra Iovinianum*, eo quod non ob

aliud debeat femina nubere, quàm vt mater fiat, &

id eodè eùm Romani matrimonium constate-

bant, publicè testabantur, liberorum quaten-

torum causâ illud celebrare, l. *liberorum* 212.

*leg. prater hoc*, ff. de *u. f.* l. 2. c. de *iudicio viduis*,

l. si viduis 9. c. de *nuptiis*. Vlpianus in *fragm.* tit. 11.

*verb. libris*, illustrant Hothomani de *rien nupt.* c. 3.

Connarus lib. 8. *comment.* 3. P. Greg. lib. 9.

*symag.* cap. 1. & num. 2. Forner, lib. 3. *verum*

*quod* cap. 19. Faber in *infrascriptis* lib. 9. *princip.* 2.

illud 5. Viehardus in §. 1. *infr.* de *inest.* ex *num.*

31. Gibalinus de *u. f.* lib. 4. cap. 5. art. 1.

Borellus tem. 3. *decif.* titul. 2. Alia dedit pro *etymologia*

matrimonij in cap. 2. de *conu. f.* *infidel.*

Inde deducitur, quod etiam plerumque matrimo-

nium, & nuptiz promissionè apponantur, vt in

l. si ita, l. si in eo 45. ff. de *rien nuptiar.* longè ta-

men aliud est matrimonium, aliud nuptiz; ma-

trimonium enim conuentio est inter coniuges

de perpetuæ viæ societate, nuptiz vè nomen

ciuile est, & potius solemnitatem, celebrita-

temque contractus coniugalis, quàm ipsum

coniugium denotant; quare non tardè nuptiz &

matrimonium vt diuicta opponuntur in §. si *ad-*

*uersus* 11. *infr.* de *nuptiis*, ibi: *Nec nuptia, nec*

*matrimonium.* Obseruauit Cuiacius lib. 6. *ob-*

*seru.* 20. P. Greg. *dist.* cap. 1. *num.* 1. Franciscus

Hothom. de *rien nupt.* cap. 1. Antonius Hothom.

*eodem tract.* cap. 15. Gibalinus *suprà.*

Cùm matrimonium dupliciter confideretur,

videlicet vt contractus, & vt sacramentum, du-

pliciter etiam diffinitur debet: tanquàm sacra-

mentum, vt *Signum sensibile gratia collata viro*

*& mulieri legitime modo copulatis ad perpetuam*

*vita consuetudinem mens prægendum.* Vt contra-

ctus diffinitur *sol.* *Est contractus viri & femi-*

*ne legitimus & indissolubilis, que mensa corporum*

*traditur potestas, ordinata ad generationem proliis,*

*& consortium vira communis.* Alias diffinitiones

adducunt Couat. 2. *part. de marim.* in *princip.*

Matienzo in *rubr.* tit. 1. 2. 1. lib. 5. *Recopil.* l. 1. *cate-*

*goricus* lib. 6. *symag.* cap. 2. Dazrenus ad tit. *sol.* *de*

*marim.* in *rubric.* Cuiacius ad tit. *de nuptiis*,

Franciscus Hothomani de *nuptiis* cap. 3. San-

chez lib. 2. de *marim.* *diff.* 1. Guierrez de *marim.*

cap. 19. Basil. *eodem tract.* lib. 1. c. 2. Borell. tem. 3.

*decif.* tit. 1. Bronchorst. *cap.* 1. *aggr.* 95. Frequentius

recipitur ea, quæ traditur in principio *Infir.*

*de paria potest.* cap. 1. *in fine*, de *prosump.*

& in *sum.* *causa* 27. q. 2. l. 1. tit. 2. *part.* 4. quod

fit, *Maris & femine consensum* individuum *vita*

*consuetudinem retinens.* Adidde Modestinus in

l. 1. ff. de *rien nupt.* vt sit diuini & humani iuris

communicatio, ob idque vxor dicitur societas

diuinæ & humanæ domus, in l. 4. c. de *crimine ex-*

*pilia & herede*, vbi loco domus, legendum esse *dom-*

*um*, vel *domum*, petauit Cuiacius ad tit. *sol.* *de*

*nupt.* Faber in *infrascriptis* tit. 9. *princip.* 2. illud.

Domus, legit Fornerius lib. 3. *ver.* *quod*, cap. 19.

idcirco Modestinus appellauit matrimonium, di-

uini atque humani iuris communicationem, vt

agnoscatur mulierem esse participationem sacro-

rum mariti per matrimonium, eodèquæ lares

& penates colere; quate quæ matrimonium con-

trahant, latem matrimonio collocant, l. 1.

3. *deum.* ff. de *liberis agnos.* vbi latè Gothofr.

Arnobius lib. 2. *aduersus Gemes*, notatius Reuad-

us lib. 2. *conuict.* cap. 11. Mendoza lib. 3. *num.* 6.

*Illib.* cap. 14. Basil. *Legion.* lib. 1. cap. 1. *conu.* 6.

Anton. Hothomani de *rien nupt.* cap. 15. eo-

dem etiam sensu filiusfamilias in factis esse dicitur,

vel è factis dimitti in *Ludouicus*, C. de *crimine*

*expi.* l. 2. c. de *bonis que lib.* l. pen. c. de *adopt.*

*hered.* c. de *inofficiis* l. 2. c. ad *Terzyl.* *l. eam oportet*

*c. de bonis que lib.* l. filio 22. c. de *coll.* 3. c. de

*bonis materni* final. c. de *curat. furios.* l. in *conuict.*

*c. de nupt.* l. 1. c. de *statu & test.* l. 1. §. vlt. c. de *anno-*

*liti* exceptis l. finalis, §. final. c. de *inofficiis* §. Ma-

crobi. lib. 3. *sum.* cap. 3. Valer. lib. 2. §. Sigon.

lib. 1. de *amig.* *inter.* c. 3. & alibi congestis à Lexico-

graphis verbo *Sacra*. Dij autem lares, seu penates,

qui sacra priuata dicuntur in l. mulier. 22. §.

*vti* ff. ad *Trebel.* sunt, quos domesticos Deos ap-

pellamus, quia domus potestfamilias eos habebat,

& priuatis ferijs colebat: quò respexit Cicero

in *oratione pro danna*, ibi: *Quidquam sanctius,*

*quidquam religione maius, quam sit domus*

*uiuusculusque ciuium.* Et in *orat.* pro domo *stia:*

*Hic Lares, hic socii, hic Di Penates, hic sacra reli-*

*gionis continentur carentia.* Faciens textus in

*l. sol.* & si hi l. perique 18. ff. de *testat.* vocando: &

latium inueniunt *Consil.* in l. 1. §. *denum.* ff. de *libe-*

*ris agnos.* in l. fundo 18. ff. de *rei vind.* Imper. in

l. 49. c. de *Episc.* & cleric. De laribus plura con-

gessit Gothofredus in d. l. in fundo 38. ff. de *rei*

*vind.* l. 49. *c. de Episc.* & cleric. Balduinus in

*Sczuolam* pag. 74. Fornerius 6. *ver.* *quod*, cap. 6.

Demister ad *Rosignum* lib. 1. cap. 6. Suarez ad *tit.*

*Agul.* lib. 1. cap. 2. *sest.* 7. Guibetus de *inter mar.*

lib. 2. c. 4. Hothomani in *l. sacilegy.* ad *l. sol.* *penal.*

Connarus lib. 3. *rem.* c. 1. n. 2. & adduxi in *cân.* 4.

*Concil.* *Illib.* Dicitur etiam matrimonium, hu-

mani iuris communicatio, vt intelligamus coniuges

habere communem familiam, & vnam domum,

leg. 1. §. si vir, ff. ad *Syllanionem*, leg. 1. §. 1.

l. 4. *vers.* mulieri, ff. de *usu & habu.* probauit in

cap.

cap. de uxore, de sepulchris. Qua de causa donationes inter vivos & uxorem non valere, post Aelianum, Ducentum, & Certum docuit Solorzani lib. 2. de parricidiis, cap. 3. ad quam etiam communionem respexit formula illa à veteribus usitata; *Pbi tu Cuius, & ego Cuius*, ut docuerunt Ofualdus lib. 13. Donet. cap. 21. Item G. Alex. ab Alex. lib. 5. dicit. gen. cap. 4. v. loannes de Vateza in cap. 1. de consensu. num. 6. Solorzani ubi supra, qui post Cuiacium in notul. 22. Iustin. Focier. lib. 1. f. de lib. cap. 11. puen non alio sensu vaores Dominas appellari in 1. 38. §. 4. In princip. ff. de legat. 3. l. 1. §. 5. ff. de annis legat. l. vltim. §. 1. ff. de ac. & argen. l. 1. ff. rerum amot. l. ea qua §. 7. ff. de donat. inter. apud Onid lib. 3. Tristum, eleg. 3. Nunciat nunc aliquis donatum venisse, resurgam. Quod & docuerunt Cuiacius lib. 3. obf. cap. 18. Redundat in l. 30. ff. de reg. iur. Fabet in iurispud. titul. 9. princip. 3. illa. 2. §. latius dicemus in cap. 2. de donationibus inter.

Qua etiam ratione moti Cassius & Nerius, exiliumbant uxorem marito furum non facere, quoniam societas viæ quodammodo eam dominam facit, ut refert Iulius in dist. 1. ff. rerum amot. qui tamen ex Sabini & Proculi sententia magis probat eam furum facere, etiam cum ea fuerit agi nequeat, leg. si quis uxoris §. 1. in princip. ff. de furtis; explicant Nerius Barbola in leg. diuortio, §. ob donacionem, ff. solut. matrim. Fabet de error. 4. part. decedat §. 1. error. 9. Meril. ad §. 1. decif. Iustin. in leg. solut. Cod. de furtis, Gudelinus de iure nouissimo, lib. 1. cap. 7. quia lex tam attuque actionem in consilium dari noluit, dist. leg. vltim. Cod. de furtis. Illustrat Fornes lib. 2. rer. quod. cap. 24. Larceatigui lib. 1. f. de lib. cap. 4. qua de causa expilatæ quoque hereditatis actio aduersus eam denegatur, l. vxor §. 1. ff. de crimine expulsi, nec conuentione furtiua inquietari potest, ut innuit textus in l. fad. & Diuortio 18. ff. per. amot. quia licet conditio furtiua non sit turpola, etiam ex famosa causa descendat, l. Casar §. 6. ff. de ablig. & al. pudorem tamen singillat, dum turti mentionem facit, l. pater §. 1. §. 1. ff. de obsequiis à liberis; & idem non datur propter honorem matrimonij; de quod dicitur in l. ob res 14. ff. rerum amot. marito vindicationem, & conditionem ob res amotas contra uxorem competere, non est accipiendum eum Accursio ibide conditione furtiua, sed de actione rerum amotarum, quæ conditio dicitur in l. rerum 26. ff. eod. animaduertit Cuiacius lib. 6. q. 9. Pauli in dist. 1. fad. & denum, etiam repugnat Fabet decedat 74. error. 7. aque ita cessante actionis furti, & conditionis furtiua acerbitate, Præter pudori coniugum patens, temperato, finitque vocabulo, rerum amotarum actionem concessit, quæ actio ex delicto & malo contrahenda descendit, leg. si mulier 22. §. vltim. ff. rerum amot. l. si rerum §. 1. ff. de re iudic. Et quoniam post diuortium compellit, dist. leg. 1. ex diuortio otri dicitur in l. vltim. §. primus ff. de diuortio. Ad quam actionem rerum amotarum spectant text. in leg. 1. ff. vnde vir & uxor, leg. 38. §. 1. in fine, de solut. leg. 4. §. 12. ff. de donat. inter, leg. filio §. 1. ff. solut. matrim. leg. Titia, §. Gaius, ff. de legat. 2. leg. 16. ff. de iur. iur. leg. 27. §. 16. §. ad leg. Aquil. leg. si ego 9. §. fin. ff. de iur. dot. leg. si uol. ff. de seruis corrupti, leg. 7. §. ob donacionem, ff. solut. matrim. leg. 11. leg. quoniam 17. ff. de furtis, leg. 3. §. 1. leg. penult. Cod. de pall. dotal.

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

leg. 14. §. fin. leg. 15. §. 1. ff. solut. matrim. leg. 3. §. ex furina, ff. de peculio, leg. penult. de condit. furina, l. i. d. d. 28. §. qua, de iur. i. f. f. 36. l. 12. §. ff. de furtis, l. i. d. 28. §. 3. ff. de neg. gest. l. 1. Cod. de compen. l. nec 6. ff. eodem, l. vnic. Cod. de ex delict. defuncti, l. 35. §. 36. ff. de oblig. & al. l. 4. §. fin. ff. de alienac. iudicij, l. vnic. Cod. de ex delict. defuncti, l. vnic. §. ad illi. C. de rei variis leg. vnic. §. venditor, C. de afferione sol. l. fin. §. fin. de furtis, l. 7. §. fin. cum leg. sequenti, ff. de tributo, l. forte §. 3. ff. pro socio, l. filio 15. ff. de pecul. l. perperuo §. 1. ff. de condit. ob compen. l. 15. §. 1. d. 20. Cod. de pall. dotal. l. 14. §. de filio, ff. de seruis corrupti, l. 7. §. ob donaciones, ff. solut. matrim. leg. 11. §. solut. versio, plani, de diuortio, unctus Alciato lib. 6. pater, cap. 16. P. Fabio lib. 1. f. de iur. cap. 12. & 24. Cuiacio lib. 7. obf. cap. 37. & lib. 13. cap. 37. Balduino ad l. 1. Romali, cap. 13. Donet. lib. 15. comm. cap. 29. & 30. Larceatigui lib. 1. f. de lib. §. 4. num. 4. l. etto Barbola in l. diuortio §. 1. ff. solut. matrim. l. abito de error. decedat 78. & 79. per totum, & decedat 3. error. 1. & 2. & decedat 78. error. 7. & decedat 82. error. 1. & 2. & decedat 93. error. 8. & lib. 4. emul. §. 1. & in iurispud. tit. 1. prime. 2. illa. 4. Vazo centur. 3. & 3. Schultor de leg. lib. 2. art. 1. §. 4. §. 16. Cuiac. in l. §. ff. rer. amot. d. in l. §. C. de rebus credit.

Deinde ut originem & institutionem matrimonij agnoscamus, in primis notandum est Aristotelem non rectè sensisse de matrimonio. Hic enim Philoſophus, ut inquit Hesioid Interpres, deceptus illius Poetæ auctoritate nunquam voluit uxorem ducere iustam, & contentus Erisiphe concubina, ex ea filium Thelemacum procreauit, Versus Hesiodi sunt ex lib. 2. de offe.

Sit domus in primis, vxorq; & rauri:

Arator, qui curam gerat domus, & boem.

Idco lib. 1. solut. cap. 1. minus digno vocabulo appellatæ uxorem virumque legitime iunctos, eum Charonda, pater socius; cum Epimeride, sumi socius, vti obicitur Hubertus Gifanus in commentariis. Multo melius de hac cognitione sentiunt IC. Romani, & alij probat Auliothes; appellant enim matrimonium, virum & coniugem, diuini humanique iuris socios, d. l. §. ff. de ritu nupt. d. l. aduersus 4. C. de crimine expilatæ heredit. Sed idem Philoſophus, qui minus dignè de matrimonio censuit, d. lib. 1. cap. 1. docuit coniunctionem matrimonij esse secundum naturam, quod est plus quàm dicere esse secundum rationem naturalem, ut colligi potest ex disputatione Senecæ epist. 66. Quod enim est secundum rationem naturalem, potest esse veluti gentium, vel non uiuuntiam totis Civibus: sed quod est secundum naturam hominis, & quod præcise ut talis appetere debet, est à iure ipso natural. Idem sentit Quintilianus senior de declam. 3. 68. ibi: *Matrimonium fuit ob ipsa rerum natura inuenta, & mores faminis iunguntur, ut imbecillior sexus præsidium ex mutua societate sumat.* Quæ est ratio quam excogitauit Aristoteles in loco nuptæ adducto, ad hoc ut matrimonia essent secundum naturam, quamvis esset alia ratio quærendotum liberorum. Polybius quoque lib. 6. in prime. naturale est homini dixit ad procreandum desiderium cõiubij. Verius tamen, severiusque Christiani PP. ex quibus Octavianus apud Minutium Felicem sic ait: *Nos pudorem non facie, sed mente præstamus, cuius matrimonij vinculo libenter inheremus; cupiditatem procreandi, aut vnam scimus, aut nullam.* Magister sententiarum, & cum eo schola Theologorum

ET INSTITUTIONE MATRIMONII

in 4. diff. 26. his satis disertis verbis: *Quomodo-  
dam sacramentum Ordinis procreandis Dei filie  
identum, ita & matrimonium propagando generi  
humano necessarium, est enim non quatenus  
inanimatum, nempe aut iure gentium, aut civili po-  
situm; sed vinculum naturæ magistra, cuiusque pa-  
rentes Deo precipiente instituerunt, ante peccatum  
quidem in officium, post peccatum vero in remedium.  
Vbi videndus noster Primarius Sotus.*

Ex quo colligitur, aliter, atque aliter ius  
naturale competere brutis, & hominibus; brutis  
enim materialiter competit procreatio libero-  
rum vt sic; hominibus verò vt rationalibus  
competit cum delectu, vt bonum sit proli, quam  
procreant, idcirco vagus concubitus, qui satis  
est brutis secundum naturam, non convenit  
hominibus secundum eandem, vt docet S. Tho-  
mas in 4. diff. 26. ideo forsan Iustinianus dixit in  
principio *Instit. de iure naturali*, loquens de  
coniunctione, *quam res matrimonium appella-  
mus*; inane non aliam esse ad procreationem  
hominibus naturalem coniunctionem præter  
matrimonium. Ratio potest esse ex hominum in-  
tellectu, & nequitia, & simul ex indigentia proli  
humanae. Probemus primam partem. Non est in  
bruto nequitia, quæ est in homine: bestia ex na-  
turali appetitu procreationis coit cum matre:  
sed vagi concubitores tantum coeunt ex appetitu  
luxuriæ, atque libidinis ex plendæ. Bestia  
non procreat genitale semen, ex quo partum  
speciat, semel receptum perdere; meretrix verò  
bestia nequit, perdere & abicere procreantem,  
non toleret ædæ gravidatæ, partus dolorem  
amittitve innotuit. Item, Denique nihil minus  
curat quam de seculo, Lucet, lib. 4. de natura rer.

*Idque sua casta consuevit sortis numeris.*

*Ne complectere crebris, gravidæque iacent,*

*Coniugibus quod nil iustis opus esse videtur.*

Cum igitur negari non possit, matrimonium  
esse medium necessarium secundum naturam ad  
procreationem, & meretricatus, aut vagus concu-  
bitus morte ferat in nullo cum matrimo-  
nio conveniant, consequens est, esse medium in-  
mutabile, idcirco S. Basiliius *epist. 2. ad Amphilo-  
ch. cap. 16. ait*: *Fornicatio non est matrimonium; sed  
nec principium maritimonij*; vt denotet priorius  
diutius ordinis esse. Adnectam ad hunc ipsum  
finem censuram de matrimonio, & fornicatione  
S. Athanasij in *epist. ad Anom.*, quam Ioannes  
Zonaras monachus, & Theodorus Balsamo  
scholis illustrarunt. Inter cetera sic ait: *Quem  
usum diels legitimam? Quem Deus promissit dicens,  
Crescite & multiplicamini, & replete terram?*  
*Quem Apostolus ostendit dicens, Honorabile mat-  
rimonium, & castis immaculatum, et an publicum,  
idei premissum, quod sit clandestinum & adulterio-  
rum? Negat intermittendo alia rerum illicita-  
rum exempla, & ita concludit: Eandem ergo esse  
de eadem ratio; beatus qui in innuptis levius habens  
ingratum, naturam ad liberum procreationem usus est,  
sive vero ad intemperantiam, fornicationem & adul-  
terium secundum Apostolum parva coarctet. Aliam  
etiam adiungam Sancti Gregorij Nysseni ad S.  
Leontium in *tomæ eiusdem Balsamoni, pag. mibi  
1046. ex versione Gentiani Herbei*, qua vtor:  
*Forumque, quæ ad cupiditatem & voluptatem sunt  
peccatorum, hoc est dissolutio. Hoc enim & ceteris adul-  
terium, illud fornicatio, ac utrovisque eorum  
qui sunt subditiora, placeat etiam existimare for-  
nicationis peccatum adulterium esse; quoniam 2. na-**

*est legitima coniunctio & mulieris cum viro, & vi-  
ri cum muliere; quidquid ergo non est legitimum, est  
enimque iniustum, & lepi concutitur, & qui non  
habet propriam, habet omnino alienam. Homines  
enim tantum vota data est concubitus, & mulier  
enim depositum est caput; ergo si quis propriam  
vota, ut Divinus Apostolus nominat, possederit, ei  
lex natura ipsum concedit. Sed quia cum  
imbecillioribus indulgetur apud eum esse censuram  
P. P. dissolutum est peccatum hoc generaliter dissolutum,  
quod fornicatio quidem dicitur capitulati, sive li-  
bidinis expletio sine iniustitia in alterum; adulter-  
ium vero iniustitia & iniuria, quæ alteri efficitur.  
Ex hac lata disputatione S. Gregorij tantum  
noto, ex lege naturæ vnam esse legitimam con-  
iunctionem, nempe matrimonium.*

A bene institutarum nationum consensu ead-  
em pars probatur. Bine quippe infanti populi  
matrimonium tanquam medium procrea-  
tionis necessarium coluunt; barbari & sylve-  
stres vagum concubitus urant, quibus as-  
siduitate peccandi obscurata fuit ratio naturalis.  
Cicero lib. 1. de inveniendi: *Homines, inquit, in  
principio sylvestres erant, nec nuptias celebrabant  
legitimas, nec certos quissimam inspiciebant liberos.*  
Non laudo hac in re nostram Ciceronis, quam  
prætervolavit vetitas de institutione, & origi-  
ne matrimonij, quam statim refert; sed noto  
barbaros censuisse illos, qui ad procreationem  
liberorum matrimonio non utebantur; indeque  
absurdum illud deduxisse, nulli proprios filios  
nasci: de qua re latè Aristoteles lib. 2. *polit.* vbi  
enest de Platonis republica. Tacitus etiam in  
lib. de moribus Germani, vbi de veste multum  
minùs podica agit: *Quamquamque, fœdera ille  
matrimonia, nec ullam morum partem magis lau-  
davit; nam prope soli barbarorum singuli singu-  
li uxoris contenti sunt. Horatius in arte.*

— *Fuit hæc sapientia quondam,*

*Concubito prohibere vago, dare iura mariti.*

Notandum exsulis nomine sapientia, concu-  
bito prohibere vago, & privilegia mariti in-  
dulgere, vt ad matrimonium allicerentur; non  
verò tam excessum nomen meretur hæc cura,  
nisi probum auctore truncare interderet, & locum  
facere naturali institutioni. Cecrops Athenien-  
sium Rex ampliter laudatur, quia matrimonium  
in illa provincia instituit, & legitimæ maris  
& femine coconiunctionem introduxit; imò ob  
hanc causam vtriusque sexus perhibetur fuisse,  
si fides est in re illa antiqua, de qua tempus  
profane historiarum excidit Athenæo lib. 13. *dyna-  
stæ lib. cap. 1. Plinio lib. 5. natur. histor. cap. 8.*  
At dices barbaros olim, & in multis regionibus  
hodie matrimonia non interderet, & tam-  
en filios, plurimamque gentem apud illos  
procreari; ergo vagus concubitus ex terminis  
naturalibus sufficit liberorum procreationi.  
Non disputo de facti veritate, sed dato, & non  
concesso sic euenire, in primis verò respondeo  
naturæ intentum, & hominis inclinationem,  
quæ sit secundum naturam, non tantum respice-  
re procreationem, sed educationem, etiam  
filiorum alendorem curam, & circa mores in-  
stitutionem; nam in hoc distat homo à brutis,  
parum enim proficit, qui filium creat, si expo-  
nitur statim, imò contra naturam facit, *Lucet. 4. de agnoscend. liber. si non alie, si vnde se alie  
non sargat relinquere; quod votum naturale  
appellatur in 1. nihili interest 5. & vers. sed magis  
Præter,*



*Præter, de bonis libert.* ergo cum sint effectus æquales desiderati à natura procuratio & educatio, consequens est, ut medium quod cuiusque obuenit, sit contra naturæ intentum, & per consequens innaturale. Deinde respondeo, quod magis homines in moribus accedunt brutis (& hi sunt syluestres homines & barbari) tanto simplicius agere, tanto minus de verisua calidiorum participare, & de eorum vitiis, ut considerat politicus nosse discretissimus D. Didacus de Sahabedra *in præfatione sui chron. Gubiel.* Vnde audio dicere ad barbaram illam procreationem syluestribus maiorem lucem superpetere vagum concubatum, quam populis civili institutione pollentibus, & maiori nequitia perditis; in illis minus luxurie esse, in istis plus æstuantis lasciuie, & sic minus impedimenti ad procreationem in vago concubitu in syluestribus, quam in civilibus. Quod fortè & sentie scilicet Iuvenalis in principio *Satyræ 6.* componens quo solent acimine utriusque gentis mores.

*Crede pulchritudo Saturno Rege mirram  
In terra, vssaque diu, cum frigida paruas  
Proberet spelunca domas, ignemque, lavemque,  
Et pecora, & domum canoni clauderet umbra.*  
Intermittit luxuriantis excessu contrariam inclinationem, & propensionem in lascivias, & sic prioris sententia reddidit rationem, quasi propter ditionem colerent continentiam.

*Quippe aliter tuos orbe natus, catulque recenti,  
Venerat homines, qui rapto revolvit nati,  
Composuisse loco nullo habuere parentes.*  
Semper tamen humilis rationi naturali intentus est, & ad significandum pudicitiam barbarorum, & eundem hominum primi sæculi legitimas nuptias, & virorem, virumque iuduxit.  
*Syluesterq; manans thronum cum sternens vix  
Fruendibus, & callos, scilicet nuncque ferarum,  
Frellibus.*

Postremo respondendum est, à moribus barbarorum nec pro iure naturali, nec contra idonem argumentum sumi, tales enim filios procreant, quos non procreasse expedit magis.

Deinde sciendum est, Deum ut authorem naturæ matrimonium in Paradiso instituisse ante Adam lapsum, *cap. vñco, de voto in 6.* ut exponentes caput 2. Genesius communi terè consensu docent omnes PP. Græci, Latiniq; nempe matrimonium promittere à diuina institutione. Sanctus Athanasius *sermone contra omnes hereticos*, S. Basilus Magnus *lib. de vera Virginit.* S. Epiphanius *heresi 67.* Theodores. *in episcopo, de veter. diuina. cap. de marit.* & nuper Ieremias Constantinop. *in respons. ad quest. Latinor. respons. 1. cap. 7.* Ex Larinis S. Cyprianus *in sermone de nativ. Christi*, Theonimus *adversus Iovinian.* cap. 1. D. Fulgentius *de fide ad Petrum* cap. 3. & *epistol. 3. de coniugal. debito.* & *voto continentie à coniugal. rati.* cap. 3. *epistol. 2. ad Gal. lem.* cap. 3. & *epistol. 3. ad Probam.* cap. 9. Gregorius Magnus *homilia 36. in Evangelium*, & in 4. *psalm. penitentiali*, ad illa verba: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis. Quorum, aliorumque recentium verba referet Iodocus Coccus *2. tom. Theosari catholici, causam. scilicet lib. 7. de matrimonio. art. 1.* loca tantum indicasse sufficiat, ne nimium disputatio extendatur. Deus ergo author & institutor est matrimonij, & iuxta legem ipsius, cum enim beatus sit, & spe-

ciei consuetudini necessarium, consequens est, ut factum sit à Deo, sicut cetera que sunt bona. Docent Petros de Soto in 1. *quest. de matrimonio*, Bellarminus 3. *tom. lib. unico de marit. cap. 2.* Calisto de *heresibus verbo nuptia.* Tunc autem matrimonium dicebatur sacramentum in lata significatione, non in stricta, ut contra Valquez descendit Bernal de *sacra. disp. 2. sess. 2. §. 1.* Hæc tamen diuina institutio non est ut matrimonij contractus, quarens contractus est, refertur ad ius diuinum posterum, sed potius suppositi diuina institutione refertur ad ius naturale, quia naturale est homini appetere procreationem, & alium similem sibi post se heredem relinquere, & quia naturali modo fit, nempe consensu præstito; & quia naturalibus necessitatibus subiacet, scilicet ante peccatum ad officium generationis; post peccatum verò ad remedium concupiscentiæ: ex quo sequitur, institutionem ipsam à Deo esse ut cetera bona, & generi humano necessaria simpliciter, veluti alimenta, vocum sonus, aquam, &c. contractum tamen ipsum de quo loquitur, ex iure naturali provenire: quod expressius quam alij docet nosse Basilias *lib. 1. de marit. cap. 3.* adducit tamen Victoria in principio electionis de *marit.* Petros Soto *lect. 44. de matrimonio. in lib. cui titulus Institutio sacerdotum*, est Fortunius Garcia in 1. *1. de iure naturale 2. de leg. & iure*, & ibi Guevara *lib. 2. ex numero 24.* Couac. *de marit. cap. 1. in princip. num. 7. & 8.* & §. 1. ex num. 6.

Deinde notandum est ad rationem sacramenti non leges eleuatum fuisse matrimonium iure diuino, non alia aut diuersa institutione quam cetera sacramenta à Christo Domino fuerint instituta, ut Lucius III. definit in *cap. ad abolendum, de hereticis*, Concilium Constantense *sess. 15. contra errores Iovinii de Hæc*, Concilium Florentinum in bulla valonis Armenorum, Tridentinum *sess. 24. de marit. in princip. & con. 1. cap. debitum, de bigamis*, Congregatio canon. 1. Præchar. 1. canon. 11. Senonesis *cap. 10. Colonieusæ part. 7. cap. 1.* quæ testimonia orthodoxis satis sunt. Sed contra Nouiores acriter fundant Sotus *lect. 1. de marit. Calisto de heresibus verbo nuptia*, Iodocus Coccus in *thesauro 2. tom. lib. 3. de marit. art. 1. & 2.* Bellarminus 3. *tom. controvers. lib. 2. de marit. ex cap. 7.* Gutierrez in *ordem 11. de marit. 2. part. princip. cap. 39.* Sanchez *lib. 2. disp. 4.* Theologi cum Magistro in 2. *diffinit. 26. Lantidmetet. lib. 2. de veter. monacho, cap. 100.* Basilii multis aliis laudatis, d. *lib. 1. cap. 5.* Ex quo in matrimonio fidelium, prout est sacramentum, ius naturale, & ius diuinum consentiunt: Illud, quia matrimonium dicitur; hoc, quia matrimonium eleuat ad rationem sacramenti. Quo pacto accipiendi sunt textus in *cap. debitum, de bigamis, cap. vñ. de frigidis & malef. in prologo 4. part. & alia iuris loca & Patrum testimonia, quæ adducunt Doctores supra citati.*

Nec obstat, quod matrimonium celebretur ab infidelibus, & nondum baptizatis, *cap. quandoque de diuor. cap. ex parte, de translat. cap. veniens, de presbytero non baptizato*; ab excommunicatis, *cap. significans, de eo qui dicit in marit. ab abscentibus, cap. final. de precat. in 6.* Sed omnes hi sunt incapaces sacramenti: ergo matrimonium non est sacramentum à Christo Domino institutum. Nam responderetur, ab in-

A 4 fidelibus

15.  
De Dao  
AUTHORS  
MATRIMO-  
NIUM.

16.  
A MATRI-  
MONIO AD  
SACRA-  
MENTUM.

17.  
Dissolui-  
tus est  
DAM DIS-  
SOLUTUS.

fideliſſimis matrimonium celebrari vt contractus tantum; quare ſimile matrimonium legitimum, ſed non ratum appellatur, *cap. quanto, de divorciis*, inde celebratſe contractum, non verò recepſiſſe ſacramentum, dicitur *cap. deinde 26. diſp. cap. 1. et finali 28. queſt. 1. cap. de infidelibus, de conſanguinitate et affinitate final. tit. 6. part. 4.* Nec ſi ex Pontificia diſpenſatione infidelis cum fidele matrimonium celebrat, ex nulla parte conſecratur ſacramentum, quia matrimonium vnum tantum ſacramentum eſt, conſiſtens ex vnica materia & forma. Vnde requiritur, vt ambo contrahentes ſine baptiſmo & habiles ad præſtandum materiam ſacramenti. Baſilius *de matrim. lib. 1. cap. 27.* Si autem infideles coniungantur baptizentur, ipſo inſtanti contractus matrimonij eleuatur ad eſſe ſacramenti, vt probat Barboſa in *cap. gaudemus, de divorciis non. 47.* licet contrarium teneat Baſilius *lib. 1. de matrim. cap. 9.* quem ſequitur Diana *3. part. tract. 3. reſol. 53.* Nec nouum eſt, vt in matrimonio ſeparatur ratio ſacramenti à ratione contractus; eòdem & apud fideles hæc diſtinctio plerumque conſideretur, veluti in matrimonio clandestino, quod irritum Eccleſia, non vt ſacramentum, ſed vt contractum vt dicemus in *cap. 3. de clauſura diſpenſ.* Et licet in matrimonio vt ſacramentum non poſſit interuenire pecunia, tamen vt in contractum plerumque datur, *cap. de his, de condi. appoſ. de comuni DD. intentionis, ſi quis contrahat matrimonium cum intentione celebrandi tantum contractum, non verò recipiendi ſacramentum, non recipit ſacramentum propter defectum intentionis, quæ tam in miniſtris ſacramentorum, quam in recipientibus deſideratur, vt poſt Valquez, Baſilium & Villalobos ait Diana *part. 3. tract. 4. reſol. 123.* Nec obſtat quod de excommunicatis dicebamus, quia illi ſi non licet, valde contrahunt matrimonium, *dico. cap. ſignificasti, cap. prebiterum, de penitent. et remiſſ.* Couart. *de matrim. 2. part. cap. 6. §. 3.* Difficilius eſt quod de abſentibus dicebamus; nam omiſſis Cano, Victoria, Syluio, & aliis reſol. à Diana *dico. tract. 4. reſol. 150.* qui negant tale matrimonium valere vt ſacramentum, contrarium verius eſt, & probatur ex *dico. cap. final. honoratur 31. queſt. 2.* & ex ea ratione, nam licet alia ſacramenta requirant præſentiam ſubiectionis recipiens, tamen cum matrimonium habeat naturam contractus, & Chriſtus Dominus in eius inſtitutione tantum eleuauerit ad eſſe ſacramenti, non mutat naturam contractus; ideoque adhuc per procuratorem celebrari poſſet, *d. cap. final.* Nec intereſt, quod tempore quo matrimonium celebratur, contrahentes ſint ſuſcepti, aut dormientes; nam ſufficit conſenſus præſtitus tempore, quo mandatum datum fuit, vt contra Baſilium cum Bonacina & Sanchez docet Diana *dico. tract. 4. reſol. 249.* Nec etiam intereſt quod procurator ſit diuerſi ſexus; & ſi in peccato reperiatur, dum nomine alterius contrahit, non peccat. Leander *de matr. diſp. 4. queſt. 10.**

Deinde ſciendum eſt, ſemper, & apud omnes nationes ad matrimonium celebrandum quædam præſcripta fuiſſe, & adhibita, vt ſubſtantialia; quædam verò pro ſolemnitate vt accidentalia. Gentem enim quibus naturalis pudoris villa cura fuit, ſemper cotinuit, ne matrimonia clandestina contraherentur, aut minus ſolemniter, vt

ſic & proles iuſta nateſceret, cuiusque ſtatus magis certus eſſet, & ne ocaſio daretur contrahendi ſimul duo matrimonia. Pro eſſentia, ſeu ſubſtantia matrimonij omnes petierunt conſenſum, *1. in prius 30. ff. de reg. iur. l. denariæ 31. ff. de donat. l. cum hic ſumus 32. §. ſi mulier 13. ff. de donat. inter v. l. cum ſabulis 16. §. 1. ff. de his que vt indige. Quomodo autem conſenſus hic debeat explicari, exponimus in *cap. me 23. hoc titulo.* Vt accidentalia pro diuerſitate nationum varios ritus ſuſceptumque præſcripſerunt legiſlatores, quos proſequi ambicioſum magis eſſet quam liberale, cùm ex profeſſo de ea te egerint, & inculenter, Briſſonius, Autonius, & Franciſcus Hothomanus, in libris quos ſcripſerunt, inſcripſeruntque *De rim nupr. Alex. ab Alexand. lib. 1. diſc. genit. cap. 5.* vbi plura Tiraquellus *cap. 37.* Idem Tiraquellus paſſim in *leg. conuſ. Petrus Gregor. lib. 9. ſymagm. cap. 5.* Doriaſcus & Lyſſius ad *lib. 11. Taciti, Aneas Robertus lib. 1. rer. iudic. cap. 2. in 1. controu. & lib. 2. cap. 17. in allegat. contra Sciam, Gothofredus ad tit. Cod. de ſponſ. & in l. 66. de donat. inter v. & in l. 17. ff. de condi. et demogr. F. merius *lib. 3. rer. quod. cap. 29.* Roſinus *lib. 5. antiqui. verſ. 119.* Concilius *lib. 1. diſp. cap. 13.* Suarez *ad leg. Aguil. lib. 1. c. 1. ſect. 3.* Reuſardus *lib. 4. variæ. pag. 12. & 16.* Balduinus *ad leges Romul. pag. 26. & 27.* Sed tantum de matrimoniis apud Romanos receptis, ex quibus nonnulla iuris teſtimonia lucem accipiunt, agendum duxi, & ſciendum eſt, apud Romanos tria matrimoniorum genera in vſu fuiſſe; celebrabantur enim coemptione, ſatre, & vin', de quibus multa ex Cicrone in *ſcriptis, Actobio lib. 4. contra Genuæ, congeſſerunt Conanus lib. 8. comment. cap. 3. non. 1.* Tiraquel. in *l. conuſ. in non. 4.* Briſſonius *de rim nupr. pag. 155.* Petr. Gregorius *lib. 9. ſymag. cap. 5. a non. 23.* Petr. Faber *lib. 2. ſeſt. cap. 12. & 23.* Franciſcus & Antonius Hothomanus *vbi ſupra, Reuſardus lib. 4. variæ. cap. 16.* Demſtetius *ad Reſponſum lib. 5. cap. 37.* Robertus *lib. 1. rerum iudic. cap. 7.* plures citati ab Ofwald. *lib. 7. com. cap. 2. littera F.* L'ancetola *lib. 1. variæ. cap. 126.* Dotantius *lib. 1. c. 2. cap. 7.* Gibalinus *de ſuris lib. 4. cap. 5. art. 1. per totum.* Vſu docebatur vxor cùm mulier ita viro collocabatur, vt præter vſum nullum ius in ea haberet; vnde non ante in manum viſi conuenire credebatur, quam ſi apud eum nulla trinoſij abſentia interpoſita annum impleuiſſet, quo tranſacto, ex legibus 12. Tabul. vxor vſa quæſita, ac vſus patre perinde habebatur, ac ſi ſolemnibus verbis in manu conueniſſet. Ceterum ſi vxor à viro per trinoſium abſenerat, ex eadem lege 12. Tabul. vſus vxoris interrumpebatur, quod matrimonium per vſum originem traxit à capto Sabinatum; nam cùm in initio populi Romani ciuitas hominibus repleta, Romulus legatos ad vicinas gentes miſit, vt ſocietatem, connubiumque nouo populo concederent, & cùm illud facere reuſuſſent, ipſe ludos ſolecites ex induſtria parauit, & vicinis ciuitatibus ſpectaculum indici tuſſit; & cùm ad ſpectaculum varie gentes ex**

Sabinas occurrerent, iuventus Romana earum virgines rapuit iure macimonij, vt referunt Virgili, Plutarchus, & alij. & Tertul. in lib. aduersus Valentianum, ibi: Tunc illi Sabinas rapuit iure matrimonij plaudent. De hoc rapto Virgil. lib. 6. *Æneid.*

— & rapto sine morte Sabinas

Quidius de arte amandi:

Primum solliciti fecisti Romule ludas,  
Cum iuuenis viduas rapta Sabina viros.

Plutarch. *lib. 9. Roman. viri, cur celebres, fol. 621.* illustrant Reuarius ad leges 12. Tabul. cap. 21. Rofcius lib. 5. antiquitatum, cap. 37. Linius lib. 1. cap. 1. Et quia felicitate raptus Sabinarum Romulo succederat, ab eodem institutum fuit, vt non vero, fed simulata quodam rapto legitimi connubij ritus perageretur: vnde cepit, vt quique vi simulata virginem raperet, & vfu sibi in legitimam vxorem quæreretur: probat, & illustrat Reuarius ad leges 12. Tabul. cap. 21. Cum facratione vxo ducebatur, cum facre in vtri manu conueniebat certis verbis & testibus dectem presentibus, & solenni sacrificio petacto, in quo panis farreus adhibebatur, teste Vlpian. in *fragm. titul. 9.* quæ nuptiæ propriè erant Pontificum, imò in Flamen Dialem non eligebarur, nisi ex patribus consecratis genus. Tacitus lib. 13. *annal.* Cicerò in oratione pro *Murana*, illustrant Getmonius lib. 1. de sacerum immunit. cap. 5. Reuarius ubi *suprà*, Præceptor Randoly in cap. *aliter* 30. 2. 1. cap. 7. Succedit matrimonium per coemptionem, qui quidem ritus solennis erat, vt referunt Cicerò lib. 1. de *Oratore*, & in oratione pro *Flacco*, Scruuius ad Virgil. lib. 2. *georgic. 4. lib. 5. Æneid.* D. Madorus lib. 5. *orig. cap. 34.* Boetius in *republica* 1. *lect.* Comptio certis sollicitudinibus peragebatur, & sese in eorrendo interrogabant inuicem bis ita, an sibi mulier materfamilias esse velit. Illa respondit, velle: & ita conueniebant in manu; manum enim eleganter latine dicimus pro potestate, nec tam dominium significat, quin potestatem, l. 48. l. *prestatas*, 21. 5. ff. de verb. *sign.* Libera etiam, & as adhibebantur, & ea solennitate quali emebantur coniuges. Virgil. lib. 1.

Tunc sibi generum Thetis erat omnisbus vtilis.  
Fuitque tante autoritatis matrimonium hoc, vt vxor ita ducta agnosceretur hæres, quali per adoptionem, atque agnoscerdo viti testamentum rumpebat, Vlpianus in *fragm. tit. 22. §. sui* 14. idem *titul. 23. §. agnoscitur*; eique succedebat inestato defuncto, tanquam suus hæres. Idem *titul. 6. §. ad liberos* 6. & excludat patrionum; idem *titul. 19. §. 1.* Ideoque cum in familiam viti transisset, pñstam conditionem maritabat, & minimam patiebatur capitis diminutionem: Item Vlpianus *titul. 1. §. minima* 13. l. 2. §. *sed si ipsa* 19. ff. ad *Tertul.* quod si viti in potestate patris erat, natus loco nephis in locuti facta transibat, Vlpianus in *fragm. titul. 22. §. sui* 14. cuius matrimonij vestigia extant in Pandectis in l. 5. §. *hoc autem solenn.* ff. de legat. *prestand.* ubi illa verba: *Vel subiecta iuri eorum persone;* necessitudo ritus accipienda de vxore, quæ in manum conueniret, cum Vlpianus iam expressisset parentes & liberos; & in l. Lucius 14. *legi Thais* 1. §. *Stichus*, ff. de *fideicom. libert.* ubi refertur vxorem hereditate mariti se adimisse; quæ quidem absentio tantum luis & necessitatis hereditas compenit, §. *fid. iustit.* de *hered. qua-*

lit. Vnde necessitudo textus illi sunt intelligendi de matrimonio per coemptionem celebrato. Quæ interpretatio firmari potest ex l. *Titia* 15. ff. de *inofficio testam.* propt illam expedit & illustrat Arias de Mesa lib. 2. *var. cap. 1. num. 8.* Hæc autem forma contrahendi matrimonium lusitanti temporibus ab vfu recessit, vt notat Cuiacius ad Vlpianum *dist. 21. titul. 9.* quæm ob rem credi potest in l. vxorem 15. ff. de *ritu. nupt.* l. ex *parto* 14. §. 1. ff. de verb. *obl.* l. cum *quodam* 19. ff. de *iurisdic. omniun.* pro eo quod erat scriptum, in manum conuenire, Tribonianum reposuisse, in matrimonium conuenire, vt notant Alciatus lib. 11. *parerg. cap. 7.* Titaque l. 4. *conuol. m. 4.*

Etiam in matrimonio vt Sacramento aliqua inuoluta Ecclesiæ ordinatio, quæ ex natura rei non exigebantur, sed valde conducunt ad certitudinem, sanctitatem, & decentiam matrimonij, pauca referat ex his, quæ accuratissime obferuunt Authores. Euaristus *epist. 1. ad Episcopos Africae*, relatus in cap. *aliter* 1. *quæst. 5.* ex traditione Ecclesiastica Patrum, Apostolorumque cunctant, non aliter legitimum esse coniugium, quam si à parentibus, & ab his, à quibus constituitur, vxor petatur, à quibus disponitur. Secundo, quod legibus dotetur. Tertiò, quod a Sacerdote cum prebibus & oblationibus benedicatur. Quarto, quod à paranympis benedicitur. Quintò, quod solenniter accipitur. Sextò, quod ante concubium biduo, vel triduo vacent orationi. Et nuptiæ, quæ sic non contrahantur, non tantum clandestinitatis vicio subiectæ erant, sed quod magis est, expolite erant, vt ob defectum probationis conjugalis consensus non reputantur nuptiæ, sed fornicatio, vt mihi videtur optimè sentit Gratianus in fine, *dist. causa* 30. *quæst. 5.* quod prædicta differba verbis dixerat Tertul. in lib. de *iudiciis*, ibi: *Ideo pectus nos occulta quoque conuincit, id est non prius apud Ecclesiam professi, iuxta matrimonium, & fornicationem iudicari periculatur.* Non dixit, non esse profectus matrimonium, sed exponi periculo non habendi vt tale: decretum hoc Euaristi immerito suspensum & suppositum censuit Aeneas Robert. lib. 2. *varian. in cap. 17. in alleg. pro Seta*; cum ei fidem faciant vltra catalogatissimas glossas Gregorianas, omnes accuratissimi Authores congeisti à Præcepto meo D. Francisco Randoly in *intellect. ipsius textus*, & singulariter laudat Michael Roulicius lib. 1. *historia Pontif. iurisdic. cap. 5. m. 10.* eoque textu tantum iniunx Petrus de Soto *testimo. 1. de matrim.* aut edicum canonem Tridentinum, ab Ecclesiæ expulsaauerit, vt matrimonium clandestina iuria & inania decerneret; de quo sub idem tempus quadraginta Doctores dubitarunt, vt etiam Thomas Sanchez de *matrim. lib. 5. disp. 4. n. 1.* Prædictas solennitates illustrabimus in cap. 2. de *secundo nupt.*

Deinde sciendum est, quod licet solennitates legales matrimonij non sint obseruande, vt substantiales actus, tamen cum iustæ & licetæ sunt, debent seruari, & iuxta eas matrimonium celebrari, cap. *Raymonius*, de *testam.* ibi: *Iure Lombardo.* Sed quia in presenti casu diuersæ erant consuetudines pro diuersitate prouinciarum, ubi contrahentes domicilium habebant, quæri potest, an solennitas in presenti casu præscripta lege Saxoniæ, ubi matrimonium celebrabatur; an verò lex Francorum obser-

19.

DE REDEM  
EX IVR  
CANONICO

20.

DE SOLI  
NIPAT. 278  
SERVANDI  
VEL NON

2212

uanda esset? Et dicendum est, quod quando celebrantes matrimonium sunt diversorum locorum, in quibus dantur diversae leges, aut vigent contrariae consuetudines, distinguendum est, an illae consuetudines, seu leges disponant de rebus in celebrandis nuptiis requisitis, aut de rebus quae executionem exigunt post contractum matrimonium? In primo casu habenda erit ratio loci ubi matrimonium contrahitur, *l. exigere 6. §. ff. de iudiciis*, Petrus Barboza in *l. heres, §. proinde, num. 69. ff. de iudiciis*, Chassaneus *consil. 7. Robertus 1. sentent. cap. 4.* quia in quibuslibet actibus sumenda est interpretatio iuxta legem aut consuetudinem loci, in quo celebratur, *l. semper 34. ff. de reg. iur. l. si feudus 6. ff. de iust. iud.* Ex consuetudine eius regionis in qua negotium gestum est; & *l. quod si nolit, §. quia assidue, ff. de iust. iud. l. licet 8. l. area 9. C. de locato*. Probant Couarr. in rubric. de testament. a. part. num. 21. Forcet. *lib. 1. sect. cap. 5. Cuiac. praes. 3. ad Afric. 1. cum quis 22. ff. de abl. & ali. Faber lib. 16. consil. cap. 6. §. 8. & ita testamentorum tabulae aperienda sunt iuxta leges loci, in quo aperiantur, l. 2. C. quomodo admodum testament. vultus exhibenda sunt iuxta consuetudinem loci, ubi contractus celebratus est, *l. 1. in princip. l. in contraria, ff. de testat. & honoraria*. Advocatis sunt constituta pro fidei consensu, ubi iudicium peragitur, *l. 1. ff. de variis & extr. ord. cognis.* In secundo autem casu cum quaeritur de rebus matrimonij, quae perseverant post nuptias, & utilitatem respiciunt amoris contrahentium, vel alterutrius, etiam distinguendum est, an certum aliquid inter contrahentes placuerit, an verò nihil conveniret. Primo casu si quid conventum est circa dotis restitutionem, donationem propter nuptias, & similia, id probandum est, ut docent, & exponunt Cenedus *99. canon. 9. 21. per totam*, Cabedo, & alij congesti à D. Joanne de Latra *decis. 61. Gratian. n. 21. Caneus 1. p. var. c. 5. num. 61. Gratian. tom. 1. cap. 9. n. 1. Scilicet de iust. iud. cap. 3. §. 1. num. 7.* nam quavis non liceat pacisci contra legem generis, *l. iuris gentium 7. §. l. rator, l. in publicum §. ff. de pact. l. pacta que. C. eodem titul.* tamen licet pacisci contra beneficium legis volentibus concessum, *l. pacisci 32. ff. de pact. l. queritur, §. si venditor, ff. de acq. iud. l. cum liceat renunciare privilegio in sui favorem introducto §. 1. penult. C. de pact. l. si iudex, ff. de minor. nec quicquam aliud bonae fidei magis conveniens est, quam ea quae inter contrahentes placuerint, servari, *l. 1. §. si conveniat §. de posuit*; & proinde in pactis matrimonialibus, & contra consuetudines loci, tam circa dotis restitutionem, quam circa conjugalem acquisitionem, vultus & efficaciter potest conveniri, seu pacisci, Latra *dicta decis. 62. per totam*: illae enim leges, seu consuetudines procedunt in subsidium, quando sibi contrahentes non prospexerint, & ideo provisio hominis tollit provisionem legis, *l. penult. C. de pact. communis*. Quod si nihil cautum sit, aut dictum de his quae lege, seu consuetudine continentur, regulatur iuxta ea quae in primo casu adduximus, censetur contractum advenire fuisse P. Gregor. in *praesent. n. 91. D. Ioan. de Latra d. decis. 62.* qui prosequuntur diversos casus, tam circa quantum conjugalem, quam circa restitutionem dotis, casu quo contrahentes habent diversum domicilium, & in utroque diversum ius servatur.**

His suppositis, ut veram rationem praesentis decisionis agnoscamus, sciendum est, varias assignari ab Interpretibus Sannazarus de *fronsalib. fol. 281.* rationem huius textus ex eo deducit, quod licet per mutationem vitae, quae fit per Baptismum, ad vitam spirituales, non dissolvuntur coniugia, multò minus per illam mutationem, quae fit de gente in gentem. Sed hæc ratio minime adaptatur praesenti decisioni, quoniam in eius specie maritus non intendebat matrimonium fuisse nullum ob patriae mutationem, sed ob defectum solennitatis. Quare Glossa in praesenti aliam rationem assignat, videlicet, quod matrimonium solo consensu contrahatur, *cap. sufficiat 27. q. 2. l. impius §. ff. de reg. iur. cap. iud. apud, cap. hoc tua, hoc titul.* Ideo interveniente mutuo consensu nihil interest, quod alii solennitates accidentales omittantur; quæ ratio vera est, & merito ab omnibus recipitur. Sed adhuc specialem huius canonis mentem non ostendit; nam ut ex serie constat, solennitas non fuit omissa, & quidem iuxta legem Saxonum matrimonium celebratum fuerat, nec id in praesenti dubitabatur; sed cum Franci diversis vicerentur legibus, & Saxones, hæsitabat maritus, an esset vera vxor eius, quam duxerat non servatis propriis legibus. Vnde dicendum est, integrum rationem huius textus ex eo provenire, quod cum consensus essentialiter tantum desideretur ad nuptias, & ille in praesenti casu interfuerat, matrimonium validum & efficax omnino fuit; immò & iustum, & legitimum ex eo; nam cum matrimonium contraheretur in Saxonia, secundum legem Saxonie, non verò Francie erat celebrandum, iuxta proximè tradita, præcipue cum leges, tam Saxonie, quam Gallie, respicerent tantum solennitatem matrimonij, & dotationem in ipsis nuptiis faciendam; & ita nullo modo audiendus erat maritus simile matrimonium impugnans, cum accedente legitimo consensu, & iuxta patrias leges, quæ observandæ erant, celebratum fuisset.

Nec obstat dubitandi ratio adducta, quæ duplicem continet partem. Prima versatur circa consuetudinem, utrum videlicet per eam impediret matrimonij, iam illud impedientis, quam dirimentis, induci possint? In qua questione nonnulli affirmant, eam vim consuetudinis non obnare, nisi mixta sit laicorum, & clericorum, eamque scandalum comitetur, quod ex matrimonij contractu adversus talem consuetudinem initio pullularet; tunc enim docent tale matrimonium impediri, & dici, non quidem ratione consensuum huiusmodi, sed quod sacri canones cum scandalo inire coniugia minime patiuntur; quorum ratio est, quia sicut consuetudo non potest reddere habiles ad contrahendum eos, quos ius canonicum inhabiles facit, *cap. quod super, in fin. de consanguin. & affinit.* ita nec inhabiles reddere eos, quibus idem ius matrimonium permittit. Ita docuerunt Consort. Henricus, & Ludovic. Lopez congesti à Thoma Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 4. num. 7. Salas de legitimis disp. 19. quest. 97. tractat. 14. sessio 10.* & ita accipiente praesentem textum de consuetudine tantum laicorum, & nullo scandalo eam committente. Alij non exigant consuetudinem mixtam, clericorum videlicet & laicorum, sed tantum scandalum comitam, arguentes à spirituali matrimonio

ad extrane, ex cap. cum olim, iuncta glossa finali, de clericis coniug. Ita docuerunt in dicto cap. super eo, de cognat. spiritual. Glossa, Borrius, l'azpo-  
litus, & alij con-stituti Sanchez ubi supra, n. 11. Alij docent consuetudine introducti posse impe-  
dimenta impedimenta, non vero dirimentia: Ita  
Glossa, Gotfredus, Innoc. in dicto cap. super eo,  
& alij relati a Sanchez d. diff. 4. num. 10. Sed  
his sententijs oppositis verius dicendum est, con-  
suetudine legitime præscripta iuxta statuta in  
cap. fin. de consuet. Impedimenta etiam dirimen-  
tia matrimonij induci posse, vt probant San-  
chez d. diff. 14. Franciscus Salernus in d. diff. de  
valere matrim. §. 5. num. 16. D. Hieronymus Ca-  
margo in eod. tract. num. 36. & idem in d. cap. super  
eo, & similibus, propter consuetudinem legiti-  
me præscriptam matrimonium contra eam ce-  
lebratum nullum fuit. In præsentem autem ream  
nulla fuerat consuetudo legitime præscripta  
apud Frances, nec ab Ecclesia approbata, quin  
diceretur matrimonium, sed tantum leges adre-  
tantes præscribentes solemnitate nuptij, tam in  
hannis, quam in dotis constitutione. Difficilior  
est alia pars dubitanti rationis, deducta ex legi-  
bus, & statutis secularibus, quibus matrimo-  
nia non solum prohibentur, verum & ea con-  
trahentes varijs poenis plectuntur. Pro cuius  
solutione dicendum est, quod cum matrimo-  
nij contractus à Christo Domino ita eleuatus  
sit ad sacramentum, vt nullo modo apud fide-  
les celebrari possit vt contractus, quin etiam  
sit sacramentum, inde prouenit, vt nullus Prin-  
ceps secularis, vel ecclesiasticus, præter Sum-  
mum Pontificem, possit impedimenta matri-  
monij apponere, vt late probant Sanchez lib. 3.  
de matrim. diff. 47. num. 12. Basilius lib. 5. cap. 2.  
num. 4. Vnde leges & statuta supra relata, vt  
iniusta, & impedimenta matrimonij, improbantur  
M. Anton. Engenius consil. 18. num. 14. Thomas  
Sanchez lib. 4. de matrim. diff. 25. num. 2. Fon-  
tanel. de pactis nupt. 1. tit. 1. clausul. 4. gloss. 2. ex  
num. 10. Sed cum ea statuta vt iniusta descendunt  
P. Barbosa in d. l. 1. 4. part. ex num. 36. Philip.  
Paschal. de viribus patriæ potest. part. 2. cap. 25.  
ex num. 11. Pareo Molina de inst. totum, l. 1. tit. 1.  
disp. 176. Molina de primogenijs lib. 1. cap. 16.  
num. 10. dicendum est eum Arias a Mesa lib. 3.  
variar. cap. 35. legibus secularibus posse iuari

& firmati factos canones, quibus certa matri-  
monia improbantur, & damnantur; quo modo  
defendi possunt leges nostre Hispanæ, in qui-  
bus pœne apponuntur in contrahentes matri-  
monia clandestina: alia vero secularia statuta,  
quibus certa matrimonia impeduntur, ex de-  
fectu iurisdictionis nulla esse, ex proximè tradi-  
tis, & late resolutis per Salernum & Camar-  
gum ubi supra, Dianam, 7. p. ar. l. 1. res. 123.

Sed suprà traditis obstat textus in c. aliter 30.  
9. 5. in illis verbis: Legibus datur, ubi Euaristus  
inter alia necessaria ad matrimonium iuste cele-  
brandum, illud caigit, vt vxor iuxta leges dore-  
tur, alias non matrimonium, sed adulterium,  
seu fornicationem esse: ergo si in præsentis spe-  
cie non erat vxor dotata iuxta leges iustas,  
matrimonium nullum erat, & per consequens  
licet nobilis Francus aliam vxorem duxit. Quo  
tertio aliqui moxi, & cap. nullum sine dote sine  
sanctionem, ead. causam, quæ cap. consanguine-  
ram 23. 4. existimant ad substantiam, essen-  
tiamque matrimonij, dote deficiente, sed con-  
trarium verius est, & probatur ex cap. per  
vltimas, de donat. inter, l. si donationem 22. C. de  
nuptijs, l. quod si nulla, C. de relig. & ptubant  
late Arias a Mesa lib. 2. variar. cap. 40. Randidy  
in d. cap. aliter, cap. 8. Nec constatum pen-  
bas textus in dict. cap. aliter, nam non omnia  
quæ ibi ab Euaristo recensentur, sunt essentia-  
lia matrimonij, sed eum Ecclesia semper ab-  
horruisset matrimonia clandestina, ne matrimo-  
nium concubinatus pararetur, ideo dotis con-  
stitutionem, & alias solemnitates ibi telatas præ-  
scripsit, vt cognosceretur, vxorem ita duc-  
tam, iustam esse, non vero concubinam, ne  
dote non constituta concubina crederetur, iux-  
ta illud Plat. in Trimerio, Soretem in concubi-  
nam ubi sine dote redisse nuptij, quæ in ma-  
trimonium. Notuit Robertus lib. 2. serm. indic.  
cap. 17. Vnde Nicolaus agens de matrimonio  
contracto à Lothario cum Vvaldralda, in cap.  
Lotharius 31. quæst. 2. hæc adiecit verba: Pri-  
mum diligenti inuestigatione inquirere, & si eun-  
dem gloriosum Regem prædilectam Vvaldraldam  
præmissis dotibus cum rebus secundum legem & ri-  
tuum, quo nuptijs celebrari solent, per omnia inuen-  
turi, &c. eulsi textus iustitiam testat Baroni-  
us anno 68.

23.  
EXPO-  
SITA CAP.  
ALITER 30.  
95.

C A P V T II.

2 Innocentius III. Exoniensi Episcopo.

P Ræterea ij, qui matrimonio contrahendo putè, & sine omni conditione fidem  
dederunt, & iuramentum fecerunt, commonendi sunt, & diligentius exhortan-  
di, & omnibus modis inducendi, vt fidem præstent, vel iuramentum factum ob-  
seruent, & se, sicut promiserint, coniungant. Si autem se ad inuicem admittere no-  
luerint, ne forte detectus inde contingat, vt talem scilicet ducat, quam odio habeat,  
videtur quod adintra eorum, qui societatem iuramento, vel interpositione fidei  
contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.

N O T Æ

1. Innocentius III. Ita etiam legitur in pri-  
ma collectione, sub hoc tituli capite 11.  
sed malè, cum epistolæ Innocentij III. compi-

lata tandem reperiantur in tertia & quarta col-  
lectione, namquam autem in prima; & præ-  
posito ordine præsens descriptio compilaretur  
ante reanos frequentes, quæ sunt Engenij III, &  
Alexand. III, qui præcesserunt Innocentium III.  
quæte

quare Cuiacius legendum existimat, Innocentius I. l. & ita legibile in quodam veteri codice restatur, sed cuius post Concilium Lateran. p. 50. cap. 45. legatur, Alex. III. relictus à non. Augustin. in not. ad l. collectionem, in presenti assensit auctorem habere rectus esse & legendum III. Bartholomæo Exoniensi Episcopo; & eius priorem partem reteri in cap. super eo, de fecit, excomm. integram autem elusulam exare post Concilium Lateran. part. 1. 4. cap. 7. De Exoniensi Ecclesia nonnulla notavi in cap. de scriptis, textum autem ita transcribo ex dicta prius collectione.

## COMMENTARIUM.

2.  
CONCLUSIO  
TRADITIONE  
ET PROBATA.

EX hoc textu sequens eorum communiter deducitur assertio: *Sponsalia de futuro, etiam iuramento firmata, non sunt tantum consensu dissolventur.* Probat eam textus in cap. requisitus, hoc titulu. Illustrant eam ultra concessos à Hatbosa hic, Basil. de marit. lib. 11. cap. 6. Apollas, Gertmon. lib. 1. animalis. cap. 7. Antonius Gubertus Costanus de spons. fol. 33. nam 8. Arellano lib. 4. novum. 1. Cuiacius & Caselius in presenti, idem Caselius in cap. ex huius, hoc tit. Zypcus consula. 1. ad hunc titulu.

3.  
IMPRONA-  
TURA AS-  
SISTIT.

Sed pro dubitandi ratione in presenti assertionem ita insurgo. Quotiens iuramentum situm potest tunc dissolvi soluitur, scilicet, secundum eam, cap. de iure, ubi probatur, de iure iur. quod in terminali sponsalium ad hoc verum est, ut si quis eam iuramento promiserit sponsalia contrahere, & postea situerit religionem ingredi, debet prius iuramentum adimplere, & postea ingredi religionem, cap. canonis, hoc titulu. Igitur in presenti textu cogendi erant sponsi hilem mutuo daren, & iuramento firmitatem adimplere. Aug. tur primò huc dubitandi ratio, nam quia iuramentum in finem partis præstitum sit, ad Deum tamen ipsius religio & obligatio referretur, dicitur cap. de iure iur. lib. 1. C. de iure iur. Dominus reddere iuramentum, & ergo si iuramentum principaliter Deo refertur, quantum à patribus eius obligatio remittatur, impleri debet. Accedit nam eum iuramentum valide & efficaciter ab utraque parte præstitum est, eius relaxatio Romano Pontifici competit, cap. venerabili 34. de elect. cap. quanto 18. de iure iur. ergo in presenti textu auctoritas Pontificis necessaria erat, ut sponsi resisteret possent a fide sui mutuo data, & iuramento signata. Tandem facit textus in cap. ex huius, hoc titulu. ubi in eadem specie docetur, sponsos ipsos motiendos esse, & omnino ecclesiasticis censuris cogendos matrimonium contrahere, & sic fidem datam adimplere: ergo quia non licet sponsis à fide mutuo data recedere.

4.  
DE SPON-  
SALIBUS  
ACCEPTIONE  
NUPUS.

Quia dubitandi ratione ita fuscitā non obstat, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, sponsaliorum nomen diuersimode accipi, nonnunquam usurpantur sponsalia pro archis, symbolis, seu muneribus, quæ sponsus largiunt sponsæ, l. 1. C. si nuptie ex rescripto, l. 1. C. Theod. si Rector promittat, quo modo accipiuntur lib. 1. Regum, cap. 18. vers. 35. ibi: Non habes Rex sponsalia necesse, & l. penult. C. de spons. l. ultim. C. de Episc. & Cleric. l. 2. C. de ingenuis, & manumiss. docent Couet. de spons. 1. p. cap. 1. num. 3. Sanchez lib. 1. de ma-

rim. disp. 1. num. 1. Gutierrez end. tract. cap. 1. Basil. end. tract. lib. 12. cap. 1. Etiam accipiuntur pro muneribus sponsalibus, ut probant Aciatus lib. 1. parerg. cap. 2. Cuiacius lib. 11. obscur. 17. & ad titulu. C. si Rector promittat. De quibus muneribus intelligitur textus in l. 1. num. 13. 5. 2. ff. de administ. tutor. non autem de ipsis muneribus accipias textum in l. cum plures 12. §. cum tutor, ff. eodem titulu. Nam potius accipiendus est de muneribus in die natalis missis à tutore nomine pupilli ipsis parentibus, de quibus etiam agitur in l. si tunc xvi. de donat. int. l. 1. 94. de verb. sign. ut obiter dicitur Basilianus lib. 4. sect. 1. cap. 3. Pancitola lib. 2. varior. cap. 54. Reuarius lib. 3. comit. cap. 4. Donell. lib. 3. comm. cap. 12. vbi Oualdus ltr. G. Ludon. Carrio lib. 1. emend. cap. 12. Larrea de iur. 21. Florcanus ad Tacit. pag. 554. Forn. in d. 1. 94. Plerumque etiam sponsalia sumuntur pro matrimonio ratio non consummatio, ut cap. tertio loco 13. de presump. cap. 2. §. ultim. de spons. donum, cap. desponsatum, cap. coniug. 27. §. 2. nam vxor appellatur proprie & stitit illi, quæ cognita est, cap. ex publico, de coniug. coniug. quamvis lex ipsa sponsa de presump. est nunc cognita, vxor dicitur, ut docent Gratianus in cap. si quippe 45. §. ex his 27. §. 2. Couet. 1. p. de sponsal. cap. 1. num. 7. qui 1. p. cap. 1. num. 2. recte docet, sponsalia contracta per verba de presenti, pro matrimonio haberi, idque non tantum inspecto iure Pontificio, verum etiam Ciuili, ut docet Ant. Faber in iurisprudentia, titulu. de nuptiis, princip. §. ill. 1. Ideoque leges de matrimonio loquentes recte ad huiusmodi sponsalia protrahunt, ex cap. ultim. de his. cap. 1. & 2. de marit. contrah. cap. per mar. 12. qui sibi sunt legi, l. penult. C. de incestu nuptiis: probant Mattheo in rubric. titulu. 1. lib. 1. Recopil. glossa 1. num. 18. Gutierrez de iurament. 1. part. cap. 11. num. 1. Sanchez de marit. lib. 1. disp. 1. num. 4. Vnde excommunicationem laici in Clem. ultim. de consensu, contra affines, seu religiosorum matrimonium contrahentes, locum habere contra celebrantes sponsalia de presenti, resoluunt plures, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 3. de marit. disp. 4. num. 6. non tamen procedere in contrahentes sponsalia de futuro, recte docuerunt Tiracquel. post leges commut. glossa 2. num. 18. Suarez de censur. disp. 23. sect. 3. num. 10. Gutierrez lib. 1. canon. cap. 22. num. 46. Sanchez lib. 1. de marit. disp. 12. quia sponsa de futuro iuris censuræ ut extantes habetur, l. cum hic 32. §. si quis 27. ff. de donat. inter, l. miles 11. §. 7. l. si vxor 13. §. Diui. 3. §. minor 8. ff. de alibi, ideoque non mutat suum domiciliu. l. ca. 3. ff. ad municip. l. penult. §. Italia. me. ff. quod falso iur. iussit l. cum fuerit 13. de condic. & demanstrat. l. ultim. C. de incolis lib. 10. l. 47. Tanti. Inde etiam Inquisitores, qui ut prius iudices procedunt contra celebrantes bonas nuptias, non possunt procedere contra celebrantes sponsalia de futuro post matrimonium celebratum, quia deficit ratio abusus Sacramenti. Souls in aphor lib. 1. cap. 35. num. 6. Aloysius Riccius in pract. resol. 373. Transmittit lib. 1. de polyg. q. 3. in fine, etiam contrarium tenet Lazena 2. p. tit. 5. §. 6. & 7. fol. 126. Similiter decisionem textus in cap. 2. vers. Nec ille, de iure, excomm. protrahendam esse ad sponsum de presenti, docuerunt Sanchez dicta disp. 1. num. 6. Gutierrez de marit. cap. 1. num. 13. Suarez de censur. disp. 23. sect. 3.

*fit.* A. *Pinacius in prati tom. 3. quest. 1. 1. 6. 73.*  
 Atque autem doctrina locum non habet cum  
 lex ultra matrimonium copulam exigit, ve-  
 lux in specie legis 55. Tanti, quæ est lex 13.  
*tit. 1. cap. 5. R. op. quædam perhibet mulie-*  
*rem sine licentia viri contrahere, ad ipsam*  
*de præfenti, & quando pro vxore habeatur,*  
*conuulauit, et si contrarium probet Gomez in*  
*1. 4. 7. Tanti, num. 1.* Similiter in ea specie legum  
 3. *tit. 1. 3. lib. 3. for. & 2. tit. 9. lib. 5. R. op. quæ*  
*citea licet constante matrimonio facta inter*  
*coniuges communicanda loquuntur, procedunt*  
*tantum in matrimonio, vt docent Marienzo*  
*stilla gloss. 1. num. 41. Azevedus in d. 1. 2. num. 14.*  
*Gomez decif. 157. vbi plures refert, Flores de*  
*Mena Motqueho lib. 2. de diuis. bonor. cap. 11.*  
 3. Garcia de coniug. acquif. à num. 52. Similiter  
 cum statuto cautus, vt vxore absque liberis de-  
 cedente vis domus lucretur, id ex vi pacti id  
 contingit, vt in l. si ab hostibus 5. ult. ff. solus mar.  
 vbi Barb. mor. 1. l. penult. 6. ult. ff. quod falso tu-  
 reat, l. 1. de princip. ff. de dote preleg. in quibus casu-  
 bus si sponsa de præfenti nondum cognita mor-  
 tua sit, verius est vicum nihil lucreturum, eam  
 ex mente fluxui, vel pacti congeffis coniugalis  
 requiritur. Sanchez d. d. 1. 1. num. 1. Gutierrez  
 de mor. in cap. 1. num. 12. Tandem sciendum est,  
 etiam sponsam de futuro vxorem aliquando ap-  
 pellari, & contra antiquæ, vt etiam hære-  
 ticos dicitur in l. quæsumus 21. ff. de leg. 1.  
 pro spe futuree inuestitus, vt notant Accursius  
 ibi, Cuius lib. 5. obferu. 40. & inter ceteris spon-  
 sa dum primùm ducebatur in domum sponsi,  
 vxor vocabatur, l. eam in ff. C. de donat. ante  
 nupt. l. 1. ff. de his, quibus vt indige. Anton. Ho-  
 thomanus de viua nupt. cap. 19. idcirco apud Ro-  
 manos nullum nuptiarum maius argumentum  
 erat, quàm de ductio in domum, vt ait Conanus  
 lib. 3. comment. cap. 1. num. 2. vnde vxorem dicere,  
 significat matrimonium contrahere; quia  
 causa condictio nuptiarum legato dicitur, statim  
 adimpletur, cum vxor ducta est, l. cum fuerit 1.  
 ff. de condit. & demonst. iuncto Fabio in iuris-  
 tit. 9. princip. 5. illat. 2.

Tandem sponsalia propitiis & frequentius  
 accipiuntur pro futuris nuptiis promissione  
 factis; olim enim qui ductus erat vxorem,  
 ab eo, vnde deducenda erat, stipulabatur, eam  
 in matrimonium ducturum; qui datus erat,  
 pater, vel frater (vt dicemus in cap. 1. de despons.  
 impub.) itidem spondebat, l. 1. ff. de spons. vbi  
 per veteres, Latinos intelligit Gemon. lib. 2.  
 animadu. cap. 7. quemadmodum Varro scribit  
 lib. 5. de ling. Latine, & ex veteri Consilio Sul-  
 pitio refert Gellius lib. 4. no. 1. 4. in hæc verba:  
 Qui vxorem duciturus erat, ab eo vnde ducenda  
 erat, stipulabatur, eam in matrimonium ductum iri,  
 Satis discretè formulam huius ipsonis expres-  
 sit Plautus in Trinuemo.

— Spondi ergo

Tuum natam vxorem mihi? CH. Spondeo, &  
 mille auri  
 Philippum deiti. LY. Dices nihil moror, CA.  
 Si illa tibi placeat,  
 D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

Placenda des quoque est, quam des tibi. CH.  
 Poffremus quod vis?  
 Non dices, nisi illud quod non vis, feras. CA.  
 Ius hic arat. LY. Impetravit  
 Tentauit aquo arbitrio; ista lege filium meum  
 spondes mihi.  
 Vxorem dari? CH. Spondeo. CA. Et ego spon-  
 des idem hoc.

Et aliis in loels congeffis à Fungero in etymol.  
 verbo: spondeo. Brisson. de formali. lib. 6. pag. 143.  
 & ab hac formula contractus, sponsalia nomen  
 acceperunt, l. 1. 3. ff. hoc tit. Illustrant Henrie.  
 Bocerus tom. 1. claus. 1. d. 1. 3. & 9. Brissonius  
 lib. 1. supel. de rin nupt. cap. 1. Anton. Hothoman.  
 eodem tract. cap. 1. Conanus lib. 3. comment. 1. 2.  
 Treudetus volum. 2. scilicet disp. 6. 2. 1. Rofius  
 lib. 5. antiquæ. cap. 37. Rauduly in cap. aliter 30.  
 9. cap. 3. Gibalinus lib. 4. de v. for. in cap. 5. art. 1.  
 Gemon. 2. animadu. cap. 7. Cuius lib. 1. 6. obferu.  
 cap. 33. Solebant autem sponsalia à Iureconsultis  
 concepi. Ceteris apud Ouid. lib. 1.

Et nihil compositis, si quid tamen eximus arte,

Adstrinxit verbis ingeniosus amor.

Dilatatis ob eo feci sponsalia verbis.

Consulite sui iuris amore videri.

Nam stipulationi contrahente inciperit ad-  
 hibebantur, qui solennia verba conegerunt, no  
 contrahentes errarent, vt ex Ciceroe probant  
 Iacob. Cuiacius in l. 1. C. de contrahenda stipul.  
 Brissonius lib. 6. de formali. in principio, Olanus  
 lib. 1. Paradiplom. cap. 1. & 2. & ideo Iuriconsulti  
 sponsalibus contrahendis adhibebantur, quia  
 ceteris, ac statim verborum formulis celebraban-  
 tur, quas refert Brissonius d. lib. 6. de forme-  
 lis, P. Gregor. lib. 8. symag. cap. 1. etiam in ta-  
 bulas vt plurimum sponsalium conventiones re-  
 ferebantur, ex quo illud immensalis saj. 6.

Si tibi legimus pactam, iunctamque tabellæ,

Non ex amantibus.

Tertul. lib. de zeland. virginibus, ibi: Hæ sunt ta-  
 bella priores naturalium sponsalium & nuptia-  
 rum, illæque à testibus obsignari solebant, iuxta  
 eundem Iuvenalem, ibi: Pueri exen signantibus  
 aspx. Apuleium apud 1. Dixi vipturimum,  
 quia interdum nullum ea de re instrumentum  
 conficiebatur, & nuda testatio sufficiebat, l. 7. ff.  
 de spons. In hac tamen forma sponsaliorum se-  
 cundum locum obtineat sponsio, seu stipula-  
 tio; siquidem ea accedebat pactis conueniis,  
 l. 7. 4. quod, ff. de pactis l. Tula 134. 4. ult. ff. de  
 verb. obl. Primum enim inter eos, de quorum  
 nuptiis agebatur, de nuptiarum conditionibus,  
 & legibus conueniebat, hoc est de dote & do-  
 natione propter nuptias, & archis sponsa-  
 libus. Hæc conuenio si sine stipulatione  
 fiebat, pacta mulier dicebatur, seu destina-  
 ta; si in ea amplius stipulatione addebatur,  
 sponsa. Mulieris pactæ meminerunt Iuvenal.  
 saj. 6.

Si tibi legimus pactam, iunctamque tabellæ,

Cicero 5. ad Atticum, ibi: Nec dubita cuius filio  
 pater est Arthandis filia. Tacitus lib. 12. ibi: Pa-  
 tium inter (laudius & A.rippianus) matrimonium  
 iam semel iam amore illius (fructuatur, nec dum  
 celebrare solennia nuptiarum auderent. Ouidius  
 in epist. Hygipicet.

— Nec pacta morio

Intraui tholamos, vxore parante matris.

Seneca in Ollatio d. 1. stena 3.

Genitrixque fratre coniugem captam sibi.

B

Vbi

8.  
 SPONSA-  
 LIA OR-  
 DVINA AC-  
 CEPTO.

Vbi pro *capiam*, reponit *passam*, eruditè D. Ioannes Ramos in l. *deprecatio*, nam. 32. ad l. *Rondam de iur. Virgil. lib. 14. Advers.*

Quid feceras legere, & genus abducere passam. L. 2. C. hoc iurè. l. si cum ante, C. de donat. ante nupt. Hanc verò passam sponsam non esse statim tradendam, ait August. in cap. 19. 27. q. 3. Vxoris destinatae meminerunt Severius in Julia Sibique filiam eius in matrimonium perit, Fustio Sylia destinatum, Plinius epist. 3. ibi: tam destinata erat egregio iuveni, tam clausa nuptia non dicit. Attribuit aduersus iacentes ibi: Aduersus virgines iam destinatas, iam de sponsa rapuit. Licet aliquando destinata puella etiam appellaretur, quæ sine villa consensum inter viros despondebatur, l. deis 7. §. 1. ff. de iur. dos. l. 2. §. 1. ff. de iur. vel. & l. iustitiam subtilius etiam pactas à destinatis distinguit; nam destinatarum verbum propriè ad eas, quæ non inter viros pactæ, sed testamento patris designatæ, & nominatæ fuerant, testatæ erant, vt in l. non est 66. ff. de ritu nupt. ibi: Non desponsam a patre, nec testamento designatam. Cuius consuetudinis exemplum extat in l. si pariter 6. C. de interd. iur. i. m. puer tuus. ff. de condit. & demonst. In quo sane sensu accipi omnino debet discerni adhibuit inter puellam à patre destinatam, vel testamento denominatam. In lapi. p. i. in princip. ff. ad l. iul. de adul. à quo textu verbum denominatum, tanquam glossa teleit Hothomani de ritu nupt. cap. 3. & lib. 5. obseru. cap. 17. ex qua lege legendum puto in l. iur. 36. de ritu nupt. ita: Ni a patre desponsa, destinata nominatè constitutione nuptiis obsequium fuerit; etiam paulò aliter textum emendat Hothoman. ubi supra, Cuiac, lib. 26. obseru. cap. 33. Etiam desponsæ dici solite sunt non solum promissæ per stipulationem, verum & quæ non communicatione pactæ fuerant, postquam receptum tunc, vt sponsalia etiam sine stipulatione, quæ proinde etiam per internumtium, aut epistolam inter absentes contraherentur, l. 4. §. 1. ff. de iur. dos. l. 2. §. 4. C. eod. Illustrant Iur. Franciscus Hothomani de ritu nupt. cap. 3. per totum. Puella etiam sperata dicebatur, quæ iam petita, sed nondum promissa erat; quod pertinet sperati matrimonij mentio in l. pen. c. r. ff. de illud ff. hoc tit. l. si legibus, C. de l. p. i. p. i. m. d. Vxor promissæ dicebatur interposita iam stipulatione, nam puella nuptura viro promittebatur à patre, fratre, vel tutor. Alcianus lib. 1. p. i. m. d. cap. 2. Ant. Hothomani de ritu nupt. cap. 1. & Brillonius in princip. de ritu nupt. docet, quod is, qui puellam petebat, despondere dicebatur; à quo verò petebat, spondere. Sed verendum est, ne fallatur; nam vt rectè obseruat Cuiac. lib. 16. obseru. cap. 11. & ad tit. C. de sponsal. Hothom. dicto cap. 3. verbum despondere, & ad patrem accommodatur, l. iur. 36. de ritu nupt. l. iur. 144. ff. de verb. oblig. & despondere dicuntur inuicem per se, qui conueniunt de nuptiis futuris inter se, l. si quis 60. §. 1. quoniam, ff. de ritu nupt. l. cum hic statim 12. §. 1. ff. de donat. inter, l. 4. §. 1. de sponsal. propriè autem, & ite idè qui postea, mentionem facere dicitur; qui respondet, ne promittere, siue tantum promittere, vt apud Plautum in Anul.

Credo Adept, ubi mentionem ego fecero de filia,

Mibi ve despondet, desiderij sese à me creditur,

Vtique huius stipulationis duæ partes sunt; mentio, & repromissio, quas ea de causa in sponsalium distinctione ambas ponit ingeniosè & peritè Florentinus l. C. in l. 1. ff. hoc iurè. Ibi sponsalia sunt mentio & repromissio futurarum nuptiarum, obseruauit Ianus Guillelmus in Anularius questionibus, cap. 2. item 3. de sponsal. christ. fol. 345.

Designantur autem sponsalia in l. 1. hoc iurè, cap. nuptiarum 30. q. 5. vt sint Mentis, seu repromissio futurarum nuptiarum; quæ quidem definitio ostendit tantò distare sponsalia à nuptiis, quantum spes distat à re ipsa, vt ait Cuiac. in reuocand. iuribus ad citat. C. de sponsalibus; nam sponsalia spem futurarum nuptiarum appellant, l. si vxo 13. §. 1. ff. de adu. Vnde sponsas dicitur, qui nuptias quidem contrahere promissit, sed nondum maritus est, l. 1. v. ff. de iur. dos. ff. pro dote; & olim ferè semper sponsalia nuptias præcedebant, tum vt parentes suum nuptis, vt ritè fieret, consensum accommodarent, à quibus sponsi stipulati sibi uxores, spondereque solebant, l. 1. ff. hoc iurè; tum vt has inter moras nuptiarum maritus uxorem eligens, non dote, non pulchritudinem consideraret, sed vires, quibus perpetuò viurus erat, vt tradit Plutarch. in præcep. conuul. Ex quibus satis colligitur, inter sponsalia & nuptias non solum dari in re discrimen, sed etiam in tempore interuallum esse, vt docet Hothomani de sponsalibus, cap. 7. in princip. qui leui ductus fundamentum perpetuè ostendit contra nostros Pontificios sponsalia non nisi per verba de futuro constitui posse, per verba verò de præsentem non posse; nam tunc sponsalia non sunt, nisi eam hoc ex promissione futuræ præstationis constet, & l. 1. Nec etiam in matrimonium, quia hoc non verbo, sed solenni deductione in domum constituitur, d. l. cum inter; quæ Hothom. ratio etiam vera esse possit utentis iure civili, iure verò Pontificio inspecto nihil euincit. Deinde sciendum est, ex hac stipulatione, quæ olim sponsalia perficiebantur, actionem dari ex sponsa in id, quod uxorem accipit, vel dari intercat. Cuiacius ubi supra, Durandus in rubric. ff. solut. matrim. & ad tit. de sponsal. cap. 4. Hothomani eodem tit. cap. 4. Brillonius de v. s. verbo sponsalia. Sed quia ex sponsu actio exoleuit, vt reuertit Gellius lib. 4. multum, cap. 4. hodie pro sponsione futurarum nuptiarum nulla actio competit, immò iure civili permissum est sponsu vel sponsæ impune renunciant sponsalibus, l. 1. C. de spons. præterquam si auctor interueniant, quæ duplicatè à renunciante restituntur, l. final. C. eodem tit. dicemus infra in cap. gemma. Cæterum quia sponsalia contraxerunt, coactionibus ecclesiasticis promissum adimplere, nuptiasque celebrare coguntur, cap. 1. de spons. Durandus, cap. ex literis, cap. siue, capio si inter, de sponsal. cap. quæmodumque, de iur. iur. & de obligat. 27. quæst. 1. quoniam in re seria, & spiritali Christianæ Religionis alumnis fidem datam fallere non licet, capite inuenerunt 22. quæst. 5. cap. 1. de pall. Accedit, quia

62  
SPONSALIA  
DEFINITIONE



omnis contractus obligat ex iustitia sub peccato mortali; contractus vero sponsaliorum efficacem continet obligationem recipiendam, *Facio ut facias*. Ergo obligabit ex iustitia, ut docuerunt D. Thomas in 4. *distin.* 27. q. 2. art. 1. & 2. & relati à Corduba in *summa* lib. 1. *quest.* 13. Molina de *iustitia* tom. 2. *tract.* 2. *disp.* 271. *Contr.* in 4. 1. *part. cap.* 4. in *princip.* num. 2. Sarmiento lib. 1. *secl.* *cap.* 5. num. 3. Gutierrez de *iram.* 1. p. *cap.* 3. num. 5. Borell. tom. 3. *de iur. iur.* fol. 300. & iudicem facultatem posse compellere ipsos contrahentes ad celebrandum matrimonium, & similiter ad restitutionem damni emergentis, resoluunt Bobadilla lib. 2. *polit.* *cap.* 18. num. 236. Sanehi. lib. 1. de *matrim. disp.* 39. num. 9. Oles de *cessione iur.* tit. 3. q. 8. num. 1. Tondatus tom. 1. *resol.* *cap.* 16. num. 2. & hoc casu, posse sponso praeiudicium cogi ad factum, probat Germon. lib. 2. *anum.* *cap.* 3. et si aliis promittens factum statim teneatur ad interese, l. 72. §. *Culpa*, de *verb. obl.* Quod si quærat, quando ille, qui promittit aliquam in uxorem se ducturum, teneatur promissionem adimplere, dum in contractus dies adiecta non est? In qua questione phores potant, statim esse implendam promissionem, cum primum promittens implere potest, ex regula legis in *omnibus*, ff. de *reg. iur.* *Lex* qui, §. *quæritur*, ff. de *verb. oblig.* ut etiam contingit in voto religionis, Sylvest. in *summa*, verbo *votum* 2. §. 5. Sed adhuc dicendum est, quod si in sponsalibus dies adiecta non sit, quamvis statim otatur eius obligatio, tamen tantum implere in foro interiori, nisi altera parte requirente, sponsus alter non teneatur, quo casu tenebitur proculdubio statim implere, si aliis non habeat luttam excusationem. Ratio est, quoniam in omni obligatione absque diei præfixione facta requisitus solum teneatur solvere, l. *debitum*, C. de *pignor.* & ita licet obligatio in sponsalibus statim oriatur, ex dicta lege in *omnibus*, tamen ut adimpleatur promissio, præcedere debet altæius sponsi petitio.

et Pontifex, monendi sunt sponsi ut promissum adimplerent. Hoc enim bonum esse constat ex eo, quod docetur in *cap. 1. de pactis*, ibi: *Pacta custodiantur*. Si autem noluerint, tolerandi sunt, ne maius malum sequatur, quam esset bonum, quod ex impijs sequeretur. Ex hac etiam differentia matrimonij, & sponsalium quoad eorum dissolutionem interat, quod licet sententia lata in causa matrimonij nunquam transeat in rem iudicatam, *cap. laico*, *cap. tenor*, *cap. confargantini*, de *re iudic.* quia voluntas partium vinculo sacramenti præiudicare non potest, *cap. final. de transact.* d. *cap. super eo*; attamen sententia lata contra sponsalia de futuro transit in rem iudicatam, & non potest retractari, quia sicut ex consensu partium expresse poterant dissolui, etiam ex consensu tacito dissolui possunt, ex l. 3. ff. de *rebus creditis*; & consensu tacito præsumitur, ut sententia transeat in rem iudicatam, *cap. quando consule*, de *re iudic.* l. *ab eo*, C. *quando*, & *quando*. Amplius præfens assertio, ut procedat non solum in propositionibus simplicibus, sed etiam in promissione iuramento firmata, ut docetur in præfenti textu, iuncta integra supra relata; & in *cap. requisit*, hoc *titul.* quia semper iuramentum regulatur iuxta naturam actus, cui accedit, l. *final.* C. de *ven. nom. pæson.* nam licet verum sit, per religionem iuramentum aliis invalidis, validos reddi, ut dixi in *cap. cum contingat*, de *iur. iur.* hoc procedit quando adhibetur ad valorem actus aliis invalidi, in cuius observantia nullum versatur peccatum, iuxta textum ita intelligendos in *cap. 1. cap. de iur. iur.*, *cap. cum contingat*, de *iur. iur.* *cap. quomodo possunt*, de *pact.* in 6. Si vero adhibetur extra validitatem actus, qui aliis sit contra validus est, tunc sequitur naturam actus, cui adhaeret, l. *fin.* C. de *ven. nom. pæson.* *cap. quomodo medum*, de *iur. iur.* Unde cum in specie huius textus sponsalium actus validus sit, & iuramentum tantum ad maiorem firmitatem sit adiectum, debet sequi actus naturam.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam iuramentum semper est adimplendum, dum non sequitur dispensum salutis æternæ, quando datur eius obligatio: at in præfenti casu per dissensum contrahentium cessat iuramentum obligatio, & sic non est villa obligatio, quæ adimpleatur. Nec obstat primum augmentum difficultatis; nam quod in eo expendebamus, procedit quando iuramentum ordinatur principaliter in Dei honorem, scilicet vero si respiciat utilitatem partis, & bonum contrahentium, quia tunc Deus illud acceptat in commodum hominis, & proinde homine remittente, Deus etiam remittit. Eodem modo satisfaciendum est textui in d. *cap. per venerabilem*; nam licet cum iuramentum ex utraque parte licitum & permansens est, eius relaxatio fieri debeat à Pontifice, tamen cum præfatum est in utilitatem tantum & favore partis, ab ipsa parte remitti potest. Nec tandem obstat textus in *cap. ex litteris*, *cap. requisit*, hoc *titul.* nam respondetur ex mente Abbatis num. 4. quod præfens textus procedit quando vtrique ex contrahentibus simul à promissa die recedit: at vero textus in *dist. cap. ex litteris*, & in *dist. cap. requisit*, procedunt quando unus ex sponsis recedere vult altero innixto; quo casu sponsalia non dissolvuntur, quoniam cum utriusque vo-

8.  
Dissolventur  
vtriusque  
tandem  
ratio.

7.  
Traditur  
ratio de  
cognitione.

his suppositis ratio præfentis assertionis promittit ex eo, quia cum sponsalia de futuro iuxta alios contractus in futurum celebratos regulari debeant, illorumque ea sit natura, ut sicut consensus contrahuntur, dissensu dissolvantur, l. *ab emptione* 59. ff. de *pactis*, l. *si societatem* 4. l. *si societatem* 14. l. *rem* 64. §. *societas*, ff. *pro socio*, l. 1. ff. *quando liceat ab emptione*; quæ omnia confirmantur ex generali regula, quæ docetur, nihil tam naturale esse, quam eo genere quicquid dissolui, quo colligatum est, l. *nihil tam naturale*, ff. de *reg. iur.* *cap. 1. eod. tit. cap. omnis* 27. *quest.* 2. ideo sponsalia, quæ motivo consensu contrahuntur, contratio dissensu dissolvuntur. Et licet matrimonium à contractu incipiat, tamen cum elevatum sit ad esse Sacramenti, contraria voluntate dissolui non potest, *cap. super eo*, de eo qui cognovit *consanguin.* docent Henricus de *spons. conclus.* 9. num. 2. Navarrus in *manuali* *cap.* 21. num. 13. nec recedat glossa hic; *secl. fin.* docet, textum hunc procedere ex tolerantia, & dispensatione Ecclesiæ; procedit enim iuxta legis principia proximè relata; & illa verba, *Ne deterius inde contingat*; non debent accipi comparatè ad malum, quod sequi posset, si non daretur licentia discedendi; sed comparatè ad bonum, quod daretur ex celebratione & perfectione matrimonij, quasi di-

lontate contrahuntur, utriusque voluntate dissolui debent, iuxta nostrum textum: quem intellegit Abbas sequitur Germanus lib. 2. *animadu. cap. 7.* quod etiam in ceteris omnibus contractibus procedit, in quibus nisi utriusque concurret voluntas, non dissolvitur contractus, & vno perente, compellitur alter adimplere, ut in contractu societatis, de quo loquitur, & probatur in l. *adventi* 66. cum suis §§. ff. pro socio. Sed difficile est ad concordiam reducere verba illa inter se pugnancia, videlicet textum in d. cap. ex litteris, & in d. cap. requisivit; nam in d. cap. ex litteris probatur, quod si sponsalia iurata sunt, compellendus est qui tenuit adimplere per censuram ecclesiasticam: ac verò in d. cap. requisivit, è converso probatur, quod etiam quando sponsalia iurata sunt, non est compellendus; sed monendus, cum matrimonium spontanea esse debeat, alias enim infelices solent exitus habere. De quorum iurium concordia agunt Couart. in 4. 1. p. cap. 5. Germanus lib. 2. *animadu. cap. 5.* Sacramento lib. 2. *selekt. cap. 5. a. num. 2.* In qua difficultate sentire videtur D. Thomas in 4. d. 17. *quest. 2. art. 1. ad 2.* neminem esse cogendum contrahere, sed si monitus non acquiescit, relinquendum esse, & nequaquam excommunicandum; nam cum excommunicationis metus fit cadens in vitium constantem, contrahens matrimonium iniuitus, & per excommunicationem coactus, nulliter contraheret. Sequitur Germanus de sac. inveniunt lib. 3. cap. 11. *num. 8.* Manuel Rodriguez lib. 1. *formu. cap. 144. num. 1.* Alij verò dicunt, cogendum esse, quando sponsalia iurata sunt, ut in d. cap. ex litteris, ubi rationem reddit textus, cur sit cogendus, ibi: *quia contra iuramentum venire periculosum est.* Hanc sententiam amplectitur P. Greg. 2. part. *synag. lib. 8. cap. 2. num. 8.* Severipius de privileg. iuramenti. *privil. 138. num. 2.* Sed ego puto, non esse discrimen constituendum in sponsalibus, siue iuratis, siue non. Semper namque sponsus compellendus est adimplere promissum: ita tamen ut sit prius admonendus, & si remansit, per censuram cogendus sit, nisi quando aliis ex circumstantiis iudex preu-

demer arbitretur, graua mala timeti, & scandala; & ita dum textus in d. cap. ex litteris, docet cogendum esse, debet intelligi non obstante causa rationabili: textus verò in d. cap. requisivit, dum docet non esse cogendum, intelligi debet quando iusta causa addit, quasi in d. cap. ex litteris, proponatur regula, & in d. cap. requisivit, exceptio regulae. Vel potest exponi textus in d. cap. requisivit, in illis verbis, *monenda est potius quam cogenda*, id est prius monenda. Est ergo generaliter statuendum, sponsum tenuentem compellendum esse adimplere: prius quia iudex teneat ex officio compellere ad reddendam vnicuique contra iustitiam; Ecclesia enim non solum iuramentum, verum & simpliciter promittentem compellit adimplere promissionem, cap. inveniunt 22. *quest. 5.* probauit latè in cap. 1. de pall. Nec interest, quod in d. cap. ex litteris, ad coactionem iuramentum expendatur, quia id non refertur ex eo, quod deiciente iuramento non esset sponsus compellendus, sed solum narratur facti species. Quando verò adest iusta causa descendendi à sponsalibus, rectè dicimus, sponsum non esse cogendum, quia Ecclesia semper consuevit minus malum permittere ad maius vitandum, & maius malum est cogere ad matrimonium contrahendum cum scandalo, aut perpetuo odio, quàm sponsaliorum fidem frangere, ut docuerunt Couart. in 4. 1. p. cap. 4. in princip. *num. 3.* & relati à Gutierrez de iuram. confirm. 2. part. cap. 51. *num. 4.* & lib. 1. *causae cap. 18.* Sanchez de mar. lib. 1. *disp. 12. n. 4.* Et si adhuc infert, cum qui censuris Ecclesiae coactus contrahit matrimonium non sponte, sed iniuitus illud celebrare, & per consequens matrimonium nullum esse. Respondeo huiusmodi coactionem iustam esse, & matrimonium tantum nullum reddi per iniustam coactionem celebratum, ut docuerunt Sanchez, ubi supra, Luna, & Atellan. lib. 4. *antin. 1.* & latius dicemus in eadem loca, hoc tit.

## CAPVT III.

## \* Eugenius III. Presbytero Aesculapio.

Iuuenis ille, qui puellam nondum <sup>b</sup> septennem duxit, quamvis ætas <sup>c</sup> repugnet, ex humana tamen fragilitate forsitan tentauit, quod complere non potuit. Quia igitur in his quæ dubia sunt, quod certius æstimamus, tenere <sup>d</sup> debemus, cum propter honestatem Ecclesie, quia ipsa coniux ipsius fuisse dicitur; tum propter prædictam dubitationem, mandamus tibi, ut consoberinam ipsius puellæ, quam post modum duxit, ab eo diuidas.

## NOTÆ

<sup>a</sup> Eugenius Papa. Ista legitur in hac sexta compilatione, in prima autem, sub hoc tit. c. 18. legitur Eugenius III. presbytero Aesculapio: post Concil. verò Later. p. 12. cap. 8. pro presbytero ponitur Episcopo, & rectè, cum cognitio causatum matrimonialium (vt præfens erat) ad Episcopum spectat, cap. accedentibus, de prinil. probauit in c. 1. ut sic non censet. Rectè etiam legitur Eugenius III. nam ille præfuit Alexandrum III. sequentis

textus auctorem. De eo egi in cap. 2. de indicit.

<sup>b</sup> Nondum septennem. Et ita cum ea matrimonium subsistere non poterat, cum ad illud contrahendum desideretur duodecim anni in feminis, quatuordecim in viris, cap. consueuerunt, ubi dicimus, de despons. impub. Nec etiam sponsalia dari poterat, cum ad ea contrahenda septem anni exigantur, cap. litteras, cap. accessit, cap. duo, cap. ad dissoluendum, de despons. impub. Vnde cum ex sponsalibus nullis ab defectum ætatis non oritur impedimentum publice honestatis, d. cap.

*cap. luterus, d. cap. accessu*, merito textus iste  
difficilis visus est iuris Interpretibus, & repe-  
tentibus hic; siquidem in eo Eugenius decidit,  
ob impedimentum publicæ honestatis non posse  
sum, qui nondum septennem puellam despon-  
savit, eius consobrinam in vxorem ducere quam  
difficultatem vt ipsi dissoluant, varia adduxe-  
runt, vt constat ex adductis à P. Gregorio in  
*presenti*. Soto in 4. distict. 47. quest. 2. me. 2.  
Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 64. Cenedo ad  
Decretales collect. 19. num. 4. Germon. lib. 2.  
animadu. cap. 6. Basilus lib. 2. de matrim. cap. 12.  
à num. 9. Quibus omisiss, vt vetam huius tex-  
tus interpretationem assignemus, prius eius  
casus repetendus est, qui ita contigit. Iuuenis  
sibi nondum septennem puellam desponsavit  
per verba de futuro, tamque in domum tradux-  
it, & affectu maritali petraclauit, ita vt ex  
traductione in domum rumor oreiretur, puellam  
eius iudicari esse, vt nūllia suppleret ætatem,  
& per consequens habilis ad sponsalia contra-  
henda crederetur. Iuuenis postea puella deui-  
cta, cum eius consobrina matrimonium contra-  
xit. Consultus Pontifex respondit, duplici ex  
causa matrimonium hoc non consistere. Prima,  
quia ex traductione in domum, & affectu mari-  
tali, non levis præsumptio oriebatur, puellam,  
etiam nondum septennem, eius tamen prudentie  
fuisse, vt malitia suppleret ætatem, & ita apta  
ad sponsalia credebatur, vt præsentit Glossa, in  
presenti, verbo *subia*. cui adspiciuntur anti-  
quiores, & agnoscat Basil. d. cap. 12. num. 11. quæ  
ex causa, vt suspicor, vulgo pro vxore habebat-  
ur. Secunda, quia etsi ætas puellæ repugna-  
ret, ex humana tamen fragilitate, & traductio-  
ne in domum colligit Eugenius iuuenem forsitan  
tentasse quod cum ea implere non potuit: in  
his igitur duobus, quæ neque ambigua erant,  
ait Pontifex, tenere debemus id quod certius,  
& honestius est; argumentum legis in *adoptiis*  
24. in fine, de rin. nupt. Illud autem in vna, &  
altera debitatione verosimilius erat, & quod  
sponsalia valeret propter deductionem in domum,  
& mariti affectum, & quod puella propter  
immatuam ætatem non fuerat corrupta, sed  
tandem extraordinarie polluta; vnde merito  
concludit Eugenius, matrimonium postea con-  
tractum cum consobrina validum non esse, & ob  
illa separandum propter publicam honestatem.  
Vnde facile cognoscitur ratio quare in præsen-  
ti specie impedimentum affinitatis non oriretur;  
nam dubium quod in hoc casu emerge-  
bat, non erat, an iuuenis, quod cum puella  
tentauerat, pergisset: id namque Eugenius  
non dubitauit, immo pro certo habebat, sed  
tantum ambiguum erat, an tentasset, vt notauit  
Abbas dicit, num. 3. ita scilicet, vt verbum *forasan*,  
non ad verbum implere, sed ad verbum tentare,  
referatur. Quæ verba cum non satis perciperent  
Hostiens. Cenedus, & Cuiacius supra, ea  
immerito violauerunt. Cum igitur nulla copula  
intercessisset, & affinitas non aliter contrahi  
possit nisi copula perfectâ, idest per penetra-  
tionem in vale naturali semine recepto, cap. lex  
27. quest. 1. docet pluribus relatis Sanchez lib. 2.  
de matrim. disp. 64. num. 8. Inde apparet impe-  
dimentum affinitatis matrimonium sequutum  
cum consobrina, dicimur non potuisse. Hodie  
tamen post Tridentinum sess. 24. de reform. ma-  
trim. cap. 3. præsentis decisionis locus esse non po-  
est. D. D. Gonal. in Decretal. Tit. IV.

rest, quia ex illo decreto impedimentum publi-  
cæ honestatis primum consanguinitatis gra-  
dum non egreditur, notatur Sanchez lib. 2.  
de matrim. disp. 68. Barbola de prelat. Episcop. 3.  
parte, alleg. 51. num. 182. Germonius lib. 2. ani-  
madu. cap. 6.

Illud autem non est ænitendum, conatum,  
de quo in præsent, plerumque extraordinaria  
pollutionem appellati à Gratiano in cap.  
nec eam 10. in fine 35. quest. 2. vbi id, quod Pon-  
tifex ait, incestum esse impedimentum nuptiis  
contrahendis, explicat Gratianus incestum  
tunc committi, si coitus ordine naturæ ha-  
bitus sit, idest intra vas; non item si extraor-  
dinarie, idest extra vas: vt rectè exponunt  
Glossa, & Tutricremata ibi, Sanchez lib. 7.  
disp. 63. num. 4. Merito ergo in præsen-  
ti, casu constans iuuenis extraordinaria pol-  
lutio dici potuit, non quia puella præmatu-  
ritate oppressa fuisset, vt peccatam hic docuit  
Cn. ac. quid aliorum erroris notauit, suos  
detexit, sed quia non seruat ordine naturæ,  
qui quidem exigit, vt pollutio intra vas habea-  
tur, extra vas fuerit admissa, in quo etiam sen-  
su accipiendus est textus in cap. extraordinaria  
11. 35. quest. 2. Hæc verò extraordinaria pol-  
lutio, si extra maritalem affectum habetur,  
non generat vllum impedimentum nuptiis con-  
trahendis inter pollutam, & consanguineos pol-  
luentis, d. cap. extraordinaria, quem textum  
malè tantum de extraneis accipit Cuiac. in  
presenti: non impedimentum affinitatis, ex defe-  
ctu copulæ carnalis: non impedimentum publi-  
cæ honestatis, quia hoc non nascitur, nisi ex  
sponsalibus contractis, vel ex maritali affectu,  
qui vicem illorum subit, cap. si quis 14. 27.  
quest. 1. quæ de causa in præsent textu, etsi  
sponsalia valida non præcederent, adhuc tamen  
propter maritalem affectum, quo iuuenis puellam  
petraclauit, publicæ honestatis ortum esse  
impedimentum ad matrimonium dicendum  
cum consobrina puellæ, vt rectè præsentent  
Glossa in d. cap. extraordinaria, & Tutricrem.  
num. 3. quali in proposito nihil interit,  
an sponsalia contrahantur, an maritalis affec-  
tus habeatur. Ex quibus lucem accipit textus  
difficilis in cap. fraternitati 7. de eor. qui cognoscunt,  
vbi à matrimonio contracto cum sorore eius,  
quam adhuc septennem emunctis sponsalibus  
extraordinarie libidine polluit, vt diuiditur;  
nam extraordinaria libido, quæ indomita, &  
essentia in nondum viripotentem grassata est  
non potuit impedimentum affinitatis præstare  
nuptiis contrahendis cum sorore pollute; sed  
tantum publicæ honestatis, si cum maritali  
affectu esset admissa, ex præsent textu, & d.  
cap. extraordinaria, à contracto sensu. Cæterum  
in d. cap. fraternitati, cum valida essent spon-  
salia cum septenni inita, his potius sponsalibus  
impedimentum publicæ honestatis, quam ex-  
traordinarie libidine adfectibatur, vt præsen-  
tent, licet non ita explicit, Soto in d. art. 2.  
vers. Quod si obiciat Sanchez d. disp. 64. num. 9.  
quæ de causa, si fallor, parui Pontifex resultat,  
an cetera maritalem affectum, an cum ex extraor-  
dinaria libido esset admissa.

c. Quomodo etiam repugnet. Non desunt tamen  
exempla feminatum, quæ in ea infantie ætate  
virum passæ fuerunt, nam apud Aristophanem  
in *Cerechibus*, legitur, mulierem septem tantum

3:  
RESPONSA  
CAP. 384-  
TRIDENTIN  
VI. DE 29  
Q. 1. COG-  
NOVI  
CONSANG.

4:

amortum vitiatam fuisse; & Petronius Arbitr in *Saryrica*, cap. 15. refert Panichidem puellam, quæ nondum septem annos habens, pascit mulleris acceptis legem & de iuvene D. Hieronymus in *epist.* ad *Pitalem*, ita inquit: *Domino rege, non memior quædam muliercula, cum exponitur mulierem infantem, & infillare cibos, ac nutritricis officio fungetur, suboriturque cum ea parvulus, qui usque ad decimum iam pervererat ætatem, accidit, ut plerique pudicitia patitur se mero ingerat, accersaque libidinis obscenitatis motibus ad coitum duceret infantem. Prima christas, & alterius nectis, & caeterarum deinceps fecit consuetudinem, necdum duo menses fuerant evoluti, & ecce femina terris intumuit. Hostiensis in cap. ultimo, de eo qui cognoscit consanguine, quendam patrum vndecim annorum viam pœræsticem habuisse prodit. Alia similia referunt Petrus Gregor. lib. 9. *synag.* cap. 7. Salas ad *Perronium* fol. 88. linea 5. *Costanus de spons.* fol. 75. *Pineda in sua monarch.* lib. 3. cap. 22. §. 4. *Barbosa in present.* num. 5. Sed similem immatum coitum acerbam rem appellavit *Tertullianus* de *veland. virg.* cupidinem immitis vocat *Horatius* lib. 1. *cento* 5. &*

de eo in censuit *Zosimus* lib. 5. *hister. Bixent.* *Immatum virginem naturali consensu tradere nihil aliud est, quam inierari natura facere.*

d. *Tenere debemus.* Cap. ad *audientiam*, cap. significasti, de *homicidio*: quod principium latè exponit *Boli.* lib. 20. de *matrim.* cap. 15. & nos illustravimus in d. cap. *audientiam*. Nec obstat, quod si dubium propositum fuit Romano Pontifici, non potuit certa proferri sententia, ex vulgari iuribus in cap. *grane* 11. §. 3. cap. *habuisset*, 13. *distin.* cap. *finali* 10. *quæst.* 5. atque ita potius suspensæ debebat decisio huius causæ, donec per liquidas probationes de veritate constaret, cap. de *muliere*, cap. *sicut ex litteris* 22. *hoc titul.* ibi: *Quod si de his non constat ad plenum, tandem cognoscas de causa, donec de his ad plenum sufficienter instruaris.* cap. *casum*, de *probat.* cap. *ex litteris*, de *consangu.* & *affin.* nam responderet, propositum factum in presenti certum fuisse; dubium tamen tantum vertebatur circa confirmationem, seu copulam: unde rectè contra potuit proferri sententia ex præsumptione violenta, seu concludente, ut in cap. *afferte*, de *presump.* l. *cum de indebitis ff. de probatibus*, cum aliis.

## CAP V T IV.

Alexander III.

AD audientiam nostri Apostolatus pervenit, quod cum Hugo Albertus Papiensis Aicius filiam suam cuidam filio L. dare vellet uxorem, inrauit, quod si ille, cui desponsabatur, eam habere casu aliquo ioteruociente non posset, alieni filio, quem de alia vxore genuerat, eandem puellam matrimonio copularet. Coeractis autem à filio priore sponsalibus, quidam ad Ecclesiam accedentes, consanguinitatem inter eos esse iurameotis interpolitis firmaverunt. Ideoque præfatus Hugo eandem freminam dare alteri filio nititur, ut iuravit. Sed quoniam scriptum est, quod <sup>b</sup> sponsum fratris habere non potest, d. t. p. A. f. p. m. quæ cum suum implere propositum, quod canonice rationi nbiuar, non permittas, sed ut poenitentiam agar de illicito iuramentum, diligenter admoneas, & ecclesiastica districtione compellas, contra, &c.

## NOTÆ.

a. *Alexander III.* Ita legitur in prima collectione, in sexta autem, *Alexander III. Papiensi electo*. Cuiusmodi existimat legendum esse, *Joanni electo Papiensi*; sed cum nullus Papiensis Antistes reperitur temporibus *Alexandri III.* huius nominis, vel retrò, sententia Cuiusmodi sustineri nequit; quare rectius Concitus legit, *Alexander III. L. electo Papiensi*; quæ inscriptio probatur primò ex cap. 4. qui *matrimonium accusare*, in 1. *collect.* ubi dum epigrapha concipitur, *Alexand. III. L. electo Papiensi*, additur pars capituli ad *audientiam*, ut innuat ibi referri partem præsentis textus. Secundò id fassetur ex eo, quia temporibus *Alexandri III.* per annos 1178. electus fuit in Papiensem Præfulem S. *Lafraneus*, quem consecrauit *Alexander III.* eiusque præclaram vitam scripsit *Vghel.* tom. 2. *Italia*, fol. 23. De Ecclesia Papiensi nonnulla notari in cap. 1. de *rege. cognat.* Casus autem ita concigit: Hugo quidam eodem in animo haberet filiam suam Caio filio *Lucij Titij* uxorem dare, iuravit, si quo casu eveni-

ret, ne id efficere posset, veluti obstante necessitudinis iure, quod intercedebat inter *Caum Lucij Titij* filium, & filiam suam, i. e. eam daturum alteri filio ipsius *Lucij Titij* ex alia vxore suscepto, cum quo filia sua nullam necessitudinem habebat; & contraxerunt inter se sponsalia verbis præsentibus; sed detrecta postea inter eos cognatione, sponsalia nulla declarata sunt. Quæritum fuit, an Hugo possit filiam suam nuptiæ collocare alteri filio ipsius *Lucij Titij*. Et responderet Pontifex, non posse, propter impedimentum publicæ honestatis ex prædictis sponsalibus ortum.

b. *Sponsum fratris.* quæ verba exponemus in cap. *final.* de *divortio*.

## COMMENTARIUM.

EX his duabus decisionibus sequens deductio affertur: Ex sponsalibus aritur impedimentum publicæ honestatis inter sponsos, & eorum consanguineos. Probant eam textus in cap. *si quis* 17. *probat.* de *sponsalibus* 11. cap. de *sponsalibus* 12. cap. *si quis* de *sponsalibus* 13. cap. *si quis uxorem*, cum aliis, 27. *quæst.* 1.

CORRELATIO  
TRADITUR  
1720.

quasi. 1. cap. *postquam hoc sit. cap. litterar. & acceptis. cap. de pueris de postquam. cap. omnia. eod. tit. lib. 6. de p. 1. de marit. contralto. l. vincer. a. 2. ff. de ritu nupt. L. non auce. l. 1. f. p. 177. ff. de reg. iur. §. si forte. Inflit. de impet. Teident. f. 19. ff. reform. cap. 1. cap. 1. hoc sunt in 5. compil. cap. 3. eod. tit. & in eadem compilatione ibi: *Tunc maior litteris intimisq.* quod P. claus E. f. 10. maioribus causisq. puelle, quae de postquam. & tradella etiam ab eodem ante nouem annos, ab ipso de cognita debitorum causis existunt, iam secundo incant dare in vobis maioribus interveniente consensu, dummodo id possit legitime adimpleri. Puer ipsi aut contrahendi licentiam cum infamia populatibus, super hoc nos consulere voluisti. Nos igitur consultationis tuae breviter respondimus, quod siue non potest matrimonium inter eos. Consonant lex 4. & finalis tit. 1. part. 4. tit. *Actus allegatus illam in l. erit publica honestas inflata: lib. 17. tit. 2. eadem part.* Illi sunt vicia congoles in praesentia Bar. o. 4. Sanchez de marit. d. 15. ff. 8. Baldus eodem tract. lib. 7. cap. 16. & lib. 10. cap. 15. Cuiusd. Canius, & Petrus Greg. in Praefazie de Petrus Greg. lib. 8. synag. cap. 5. Agidius Wort. de p. r. v. bonif. art. 17. Utroni in cap. 1. hoc tit. in 5. compil. Conanus 1188. comment. cap. 5. m. 7. Matris lib. 1. ref. cap. 267. Macceo de clau. 6. Petr. lib. 4. cap. 11. Borell. tom. 3. de off. tit. 1. m. 647.*

Sed pro dubitanti ratione ita in praesentem affectionem iungitur. Copula etiam non sibi quia sponsi non sunt una caro, et consequenter, nec ulla sequitur propinquitas, ut docet D. Gregorius in *cap. lex 27. glossa 1*. Sed in sponsalibus de futuro celebratis nulla datur eorum commixtio: igitur ex eis nascitur impedimentum, argumento regulari *32. de reg. iur. in 6*. Angitur haec dubitanti ratio ex eo, quia si impedimentum hoc nascetur ex sponsalibus propter publicam honestatem, multo magis oritur ex matrimonio rato, in quo fortius eadem ratio militat: sed ex matrimonio rato non nascitur impedimentum publicae honestatis, *cap. 1. hoc titule, in prima collecta*. ubi ait Alexander III. scribit: *Non sunt una caro vir, & mulier, nisi celebratus copula maritali, idcirco de facili sponsa immunda, etiam si fuerit a seipso, hoc non impeditur libere: dicitur in eorum: ergo multo minus ex sponsalibus de futuro dari debet hoc impedimentum.*

Quia difficultate ita fœlicitas non obstat, vera est præfatus assertio; pro cuius expositione sciendum est, impedimentum hoc publicæ honestatis hic diffinit solvere cum D. Thoma hic diffinit *et quæstione, ar. v. ut sit Præpugnavit ex sponsalibus, vel matrimonio rato proveniens, re- tur trahens ab Ecclesia insititum propter honestatem. Verbum, præpugnavit, ponitur loco generis, quia comprehendit coanginitatem, affinitatem, agnationem: ponitur et verba, ex sponsalibus & matrimonio rato, loci differentia, & ut cognoscamus impedimentum hoc oriri ex duobus capitibus, videlicet ex matrimonio rato, vel ex sponsalibus de futuro. Ex matrimonio rato, quia etiam affinitas non aliter contrahatur, nisi ex copula carnali. Ideo non potest verè & proprie affinitas, sed publicæ honestatis consurgere ex matrimonio tantum tato, cap. ult. r. q. 3. & declarat Pius V. in *RAZARUM, ad Remotionem* & consecretio Ceri-*

natum, esse Basilium lib. 7. de matrim. cap. 35. num. 1. pluribus relatis docet Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 46. n. 23. Quæ publica honestas expellit Ratior in cap. si quis in cap. qui desponsatus, lib. 2. cap. si quis i. a. cum sequenti, lib. 7. q. 2. cap. deo pateri 24. de despons. inprob. quamvis hæc iura clidere contra Sanchez de mon. in lib. 7. disp. 46. n. 1. existimas non reperiri constitutionem ecclesiasticam, ex qua aperte hoc impedimentum probetur, à quo merito recedit Basilium d. cap. 35. num. 1. Rursus hoc impedimentum publice honestatis etiam ostendit ex matrimonio raro, quicumque ex causa irrito, demumodo non sit ex defectu consensus, cap. unico de spons. saluberrim. 6. cuius reclus decilio est de sponsalibus de futuro loquatur, in matrimonio tamen raro locum habere DD. communiter proficiunt. Nec rursus obiectes Concil. Trident. in d. cap. 3. ubi prorsus hoc impedimentum tollit ex sponsalibus quatenusque ratione irritis: cuius reclus argumento videri dicendum, in matrimonio etiam raro irritio, hodie hoc impedimentum subsistere esse. Sed respondendum est, Trident. d. cap. 1. tantum esse accipiendum de sponsalibus de futuro, nec eius decretum producendum esse ad matrimonium rarum: vnde sicut ante Trident. impedimentum hoc ob-ortu- ex matrimonio raro irritio, præterquam ex defectu consensus iura & hodie dicitur, vt de-claratus sitem Pius V. in d. extraver. nonnulli Natu- rales in manuali cap. 22. num. 57. videntur lib. 12. de matrim. cap. 10. num. 2. Sanchez d. disp. 46. num. 5. & adducta declaratio Cardinalium, idem docet Basilium d. cap. 35. num. 5. Ex qua declaratione constat aperte ex matrimonio raro nullius contracto, propter omisam formam Trident. sess. 24. de matrim. cap. 1. adhuc hoc impedimentum oriri, vt videtur et apud Pa- rina. in declarationibus ad Trident. d. cap. 3. pag. 70. & notat Curiætz d. de matrim. cap. 103. n. 9. quamvis neget Sanchez d. lib. 7. num. 1.

Haec de hoc impedimento ex matrimonio nato proxime, nam de ipso impedimento nato ex sponſalibus de ſuſco agamus; & licet hoc impedimentum publice honeſtatis aperteſus ſuſco Bonifacius VIII. in cap. vltima hoc tit. in 6. ab eius tamen prædeceſſoribus non fuiſſe inſignimus, aperte conſtat ex hoc textu, de alijs pro eius illuſtratione adductis, quoniam Baſilius lib. 5. de matrim. cap. 6. art. 1. exſtimauerit prædicta iura accipiendo eſſe, non de ſponſalibus de ſuſco, ſed de matrimonio nato. Verum aperte reſpondet ex cap. 1. et 3. hoc tit. in 3. compit. Anteaſia ergo his canonibus hoc impedimentum conſtatgeſat ex quibuscumque ſponſalibus contriſcit, id eſt cum eſſe perſoſa contractiſis non conſenſualibus, etiamſi eſſent licita dum non eſſent talia ex defectu conſenſus. Vnde deducitur primò, ſponſalia inter illos contracta, qui valide ratione aliquis impediment matrimonium inite non poſſunt, olim impedimentum hoc producere, cum non fuiſſent poſſa ex defectu conſenſus: hodie autem poſſa Trident. ſeſſ. 24. de reſorm. cap. 1. ſtatutum eſt, tantum hoc impedimentum conſurgere ex ſponſalibus validis, non verò ex iſis, quæ faciunt irrita quæcumque ex omni; immò nec ex ſponſalibus mutuo diſſenſu contrahentium diſſoluto hoc impedimentum oriur, quia ex mutuo diſſenſu nulla eſſe ceptur; &

declaratum fuisse per factam Congregationem, post Fatinacium referunt Gualterre *de marim.* cap. 103. num. 11. Basilus *d. cap. 36.* à qua sententia immutatio discedit Thom. Sanchez *d. lib. 7. disp. 68. num. 21.* ea potissimum ratione motus, quod nulla maior & apertior est sponsaliorum solutio, quam quæ morte vnius sponsi contingit; & tamen tunc nascitur impedimentum publicæ honestatis, iuxta iura sic intelligenda in *cap. si quis exierit* 4. *cum sequenti* 8. *hoc titul.* unde idem dicendum videtur superiori casu, cum sponsalia dissolvantur mutuo consensu. Sed respondendum est, magnum versari discrimen inter illos duos casus, nam primo casu cum ob mutuum consensum disceditur, impedimentum hoc non produciatur: in secundo verò impedimentum perpetuo durat. Discriminis ratio est, quia is, qui moritur, si autem non revocavit voluntatem, in eadem perseverasse creditur, *l. 4. in prin. ff. de manumiss. libell. & idem licet eius morte sponsalia solvantur, durat tamen hoc impedimentum publicæ honestatis, argumento textus in c. 7. vers. Nequaquam de officio deleg. in 6. l. questionum 8. §. quod a Titio, l. cum precario 12. ff. de precario. Illud etiam quæritur, utrum cum sponsalia interno consensu carent, producant hoc impedimentum? In qua questione sunt quæ existimant, tunc non oriri hoc impedimentum, eo quod sponsalia inualida sunt ex defectu consensus, iuxta textum discepto in *cap. unico hoc titul.* in 6. d. cap. 3. Concilio Tridentino, ita nonnulli congesti à Sanchez *d. disp. 68. num. 13.* Sed verius est, ex his etiam sponsalibus publicam honestatem oriri, ut recte docent post alios Sanchez *d. disp. 68. n. 14.* Basilus *d. cap. 36. n. 10.* Nam hoc impedimentum ab Ecclesia institutum est ad vitandum scandalum, & propter publicam honestatem: quæ ratio adhuc viget in his sponsalibus. Nec obstat quod sponsalia irrita ex defectu consensus nullum producant impedimentum, tam tunc veteri, quam novo iure respondetur, id tantum esse accipiendum de defectu consensus externi, non verò interni, quo in sensu accipiunt verba illa dicti capitis vnicuique, ibi: *Nulla ex defectu consensus. Glof. ibi.* Archidiaconi *n. 9.* Francus num. 8. Geminius num. 12. Couart. 2. *part. de marim. l. 1. num. 3.**

8. Tandem dixi in distinctione, *robore tradenti ab Ecclesia institutione*, ut cognoscamus, hoc impedimentum solo iure ecclesiastico inducitur esse, nec iure naturali in aliquo gradu lineæ rectæ, aut transversæ matrimonium dirimere; itemque infideles posse contrahere matrimonium cum conjugibus sponsæ, eo quod non ligantur legibus Ecclesiæ. Illud tamen discrimen eo casu inest impedimentum consanguinitatis, seu affinitatis, & impedimentum hoc publicæ honestatis obstruendum est, quod illud etiam post baptismum viget: exempli gratia infidelis, qui cum vxore consummavit matrimonium ante baptismum, non potest postea fidelis cum conjugine ipsius vxoris in quartum gradum matrimonium contrahere, *cap. fin. de divor.* Si verò infidelis sponsalia contraxit post baptismum, etiam cum sorore ipsius sponsæ matrimonium celebrare potest, quia impedimentum hoc solo iure ecclesiastico inducitur non potest oriri tempore infidelitatis. Discriminis ratio provenit ex eo; nam ex affinitate, seu consanguinitate vinculum naturale nascitur, ut notat

Henzquez *lib. 12. de marim. cap. 13. num. 5.* at ex sponsalibus tempore infidelitatis contractis nullum naturale vinculum oritur, ut ostendit Sanchez *lib. 7. disp. 65. num. 3.* Cetera gradus autem huius impedimenti sciendum est, olim hoc impedimentum extendi ad eodem gradum, ad quos consanguinitas, seu affinitas protendebatur, scilicet ad septimum gradum: postea tantum usque ad quartum gradum restrictum fuit, non specialiter constitutione textus in *cap. non debet, de consanguin. & affin.* sed ex paritate rationis, & consuetudine ita indulta, ut recte docuit Basilus *d. cap. 35. num. 4.* quo iure & hodie vivimus, ex declaratione Pij V. in *dilla extragag. Ad Romanum*; nec contrarium statuitur in *d. sess. 14. Concil. Trident. cap. 3.* ubi hoc impedimentum noviter restrictum est tantum ad primum gradum; nam illud decretum tantum procedit in sponsalibus de futuro, non verò in matrimonio rato; in hoc enim adhuc publicæ honestatis impedimentum durat usque ad quartum gradum, ad quem ante ipsam Concilium extendebatur, ut diversis verbis declaravit Pius V. in *dilla extragag. ad Roman.* & Congregatio Cardinalium, ut refertur Sanchez *d. d. disp. 70. num. 16.* Basilus *d. d. cap. 35. num. 3.*

Ratio autem cur hoc impedimentum inducitur sit, quæ est simul præsentis decisionis, provenit ex honestate, cum illi valde consonum sit matrimonium prohiberi cum consanguinea sponsæ vel sponsæ, celebratis sponsalibus tam de præsentis, quam de futuro; nam ex tali matrimonio magnum scandalum oriretur, cum per sponsalia coniungantur sponsi, saltem impetrecti. Quare convenienter fuit honestati, quam Ecclesia prædicat, ut sicut per matrimonium, carnali copulâ subsequatur, contrahitur affinitatis impedimentum, *cap. de hoc, de cap. de propinquitate, cap. nullum 35. q. 1.* ita etiam ex sponsalibus, seu matrimonio rato impedimentum publicæ honestatis nascatur ob vitandum scandalum, *d. l. final. part. 4. ibi: E per la igualdad de los prebtes, e por q. uir. scandalo*; præcipue cum in nuptiis non solum quod licet, verum & quod honestum est, attendatur, *l. semper, ff. de ritu nupt.* Accedit; nam sponsa in pluribus assimilatur vxori; unde sponsus tam de adultério accusatur, *val. l. si vxor 13. §. Dui ff. ad l. tal. de adul. l. propter 7. c. ad titul. summo Cnic. lib. 6. observ. cap. 16* & æquè pro sponsa sponsus initium actionis intendere potest, ac maritus pro vxore, *litem, §. sponsam, ff. de iuribus, & in aliis iuris considerationibus supra in cap. 2. relatis*; idem non improptè, ut matrimonium prohibetur propter affinitatem cum consanguinea coniugi, ita etiam inhiibetur cum consanguinea sponsæ.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, ex *d. cap. lex.* Cuius difficultate oppressus Basilus ubi *supra*, existimavit ante constitutionem Bonifacii VIII. relaxari in *d. cap. unico, hoc titul.* in 6. hoc impedimentum aliqua lege ecclesiastica statutum non fuisse, & ita præteritum textum, & alius supra pro illustratione conclusionis adductos accipit de matrimonio rato, non verò de sponsalibus de futuro. Sed hæc interpretatio facile refellitur ex supra traditis; quare etiam ommissa diendum est, in eo textu non dari impedimentum publicæ honestatis, quia puella non dum fuerat desponsata, sed tantum à parentibus destinata: quod colligitur primò ex eo, quod

9. TRADITUR  
RATIO DIS-  
CERNENDI.

10. DISCERNITUR  
UTRUM DIS-  
TINCTIO MA-  
TIO.

8. DE GRADU  
BUS RITUS  
IMPE-  
DIMENTI.

quod in eo textu dicitur, eam simplicibus verbis trinitate desponsatam; deinde quia dicitur, quod pater iam decreverat desponsare; quare illa tantum erat sponsa destinatione, ex qua impedimentum publice honestatis non nascitur, quia ut supra dixi, valde differt destinata ab sponsa. Quod verò Pontifex addit, solam copulam inducere propinquitatem faciendo unam carnem, hoc adiecit, ut ostenderet, inter eos nec fuisse impedimentum publice honestatis sponsalibus non contractis, nec copulam: & ideo nullam esse impedimentum, nec affinitatis, nec publice honestatis. Nec obstat argumentum diffinitivis adductum ex d. cap. 1. hoc tunc in 1. collat. nam in eo non negat Alex. III. ex ma-

trimonio tunc non dari impedimentum publice honestatis, sed tantum non orti affinitatem, ut quidam veretes docebant, quos sequuti fuerunt Alexander de Nuzio in cap. sponsum, hoc tunc, num. 6. Henriquez in summa lib. 12. de matrim. cap. 2. num. 1. Bellarminus de matrim. lib. 1. cap. 24. ad finem. Et licet non temptiam, si tamen initiationis nris affinitatem, docuit Ledefma de matrim. q. 55. art. 1. diff. 2. Unde cum ambigetur, an ab affinitatem prohiberetur matrimonium cum sorore uxoris matrimonio ductæ, etsi non cognita, Alex. III. ait non prohiberi: non tamen negavit ex alio capite, videlicet non impedimentum publice honestatis, prohiberi de quo cum non tractaretur, non respondit.

## CAPVT V.

Idem a Panormitano Archiepiscopo.

DE illis autem, qui præstito iuramento promittunt, se aliquas mulieres ducturum, & postea eis incognitis dimittunt terram, & se ad partes alias transferunt, hoc tunc discretionem volumus innoscere, quod liberum erit mulieribus ipsis, si non est amplius in facto procedum, ad alia se vna transferre, recepta tamen de peritio poenitentia, si per eas non steterit quominus matrimonium consummaretur. Si vero aliquis sub huiusmodi verbis iuramentum alicui mulieri præstiterit: Ego te in vxorem accipiam, si tantum mihi donaueris; reus perituri non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod iuramento sibi petiti dari, non acceperit in vxorem; nisi consensus de præfenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsecuta.

## NOTÆ.

1. a Panormit. Ita etiam legitur in 1. collat. sub hoc tunc, cap. 4. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 12. idem Hugoni Archiepiscopo Panormit. cui etiam refertur Alex. III. in cap. super eo, de rescr. cap. in Archiepiscopatu, de rapier. de quo plura refert D. Ruchus Pyro tom. 1. Stultitia, in uerba Ecclesie Panormit. fol. 119. & nns de Ecclesia Panormit. egimus in cap. 4. de elect. b Si verò aliquis, hæc verba reperiuntur in c. 1. de condit. appof. & huius textus meminit Verbanus III. in cap. 4. eod. titul.

## COMMENTARIUM.

3. Inter alios modos, quibus sponsalia dissoluntur, quos reuertunt Cuthanus de sponsal. fol. 34. Bneel. tom. 3. decis. 1. 1. num. 37. enumerat diuturna absentia sponsi, l. 1. c. de sponsal. l. 1. c. de repudiis: probant Cuias hic, & ad titul. c. de sponsal. Petrus Gregori. in præfenti, & lib. 3. perit. titul. 20. cap. final. & lib. 8. synagm. cap. 2. Camillus hic, Badius lib. 12. de matrim. cap. 15. Guierrez eodem tract. cap. 30. Castro Palan diff. 1. de sponsalibus, punct. 23. Gubalvus tom. 1. de uniuers. negat lib. 4. cap. 1. art. 5. consell. 3. quod tamen dicatur tempus legitimum. ut sponsa, quæ manit in eodem loco, possit cum alio nuptias contrahere, non facillè apud Doctores liquet: alij enim asserunt, biennium exigi, ex l. 1. c. de sponsalibus: alij triennium, ex l. 1. c. de repudiis:

alij quadriennium, ex cap. si quis ex literis, 22. hoc tunc, alij docent cum Gaio in l. sipe, §. de sponsal. l. sipe iustas, & necessarias causas subtrahi, ex quibus nns solam per annum, biennium, sed etiam per triennium, quadriennium, & vterius trahunt sponsalia, veluti ex valetudine sponsi, sponsæ, aut morte patris, aut ex capitalibus inimicitiis, vel longioribus peregrinationibus, quæ ex necessitate sunt: qui textus cum auctoritate præferat Gaium ad legem h. d. & Pap. intelligendus est iuxta ipsam legem, quæ ita canebatur: Quicumque sponsam habet: ultra biennium, sponsum cum viri habet: qui ultra biennium habuerit, maritorem pramissis ne fruatur. Cuius capituli legis Iul. meminerunt Sueton. in Off. cap. 34. Dio lib. 54. Zonaras tom. 1. notauit Gothofr. ad eandem legem, cap. 3. qui post Cuias lib. 16. abs. cap. 35. emendate intendit textum in d. l. sipe, & in legibus Longobard. lib. 2. titul. de sponsal. l. 1. permittitur parentibus sponsæ alij liberè eam coniungere, si post biennium ab sponsalibus monitis sponsus, vt tollat sponsam intra certum tempus, distulerit transire. Illud tamen certum est, quod si certum tempus adiectum sit sponsalibus, & eo elapsis sponsus sine iusta causa abfuerit, sponsa poterit cum alio matrimonio contrahere; quia tunc dies adiectus interpellat pro homine, & sponsum in mora constituit, l. moniam, c. de contrah. h. p. si autem nullum tempus certum adiectum fuit, relinqui omnino arbitrio iudicis, per quod tempus sponsa expectare teneatur sponsum.



## CAPVT VI.

Idem Eboardo a Paduano Episcopo.

DE muliere, quæ est inuita tradita viro, & detenta, cum inter vim & vim sit diffi-  
cultas, & utrum postea consensus intercesserit, certum nobis nihil postea ex-  
prelisset: exquisitio tui nihil possumus respondere. b Illos autem, qui pro consan-  
guinitate prohibentur coniungi, & postea contra interdictam Ecclesie sece receper-  
int, excommunicationi debes subiicere, donec tandem separentur, quousque legi-  
time cognoscatur, utrum eorum matrimonium de iure possit, & debeat stare.

## NOTÆ.

1. a **P**aduano. ] Ita etiam legitur in prima col-  
lectione, *sub hoc tituli. cap. 5. & post Con-  
cil. Later. p. 6. cap. 18. & in cap. de muliere de ma-  
trim. contrah. interd.* & principium huius textus  
erat in cap. sollicitudinem a de sponsa duorum, in  
prima collect. De Paduana diocesi egi in cap. ...  
2. b *Illos.* ] Verba quæ sequuntur, erant in  
cap. 3. de matrim. contrah. ubi ea exponemus.

## COMMENTARIUM.

3. **C**onsuluerat Euerardus Episcopus Paduanus  
Alexandrum III. super questione matrimo-  
nij, quod per vim celebratum dicebatur; & cum  
non exprelisset, an per vim præcisam, an verò  
per conditionatam, seu an per metum eademem  
in vitum constantem, an verò per metum leuem  
celebratum esset; Alexander non audebat ques-  
tionem definire, & indecisam reliquit; cum non  
constaret quæ vis in matrimonio intercederet,  
& an talis esset, quæ matrimonium dissolveret,  
an quæ illud non impediret, iuxta infra adducen-  
da in cap. cum locum, hoc tituli. illud tamen in præ-  
senti notandum est, in hac aniepti, & dubia  
questione noluisse Pontificem decidere causam  
absolutè, vel sub distinctionis fœdere; nam prop-  
ter his in casibus, in quibus causa non liquet,  
non licet iudici absolutè iudicare, vt in fo-  
ro Romano obseruatum inuenio: apud Roma-  
nos enim non aliter concepiebatur sententia,  
quàm per verbum condemnandi, aut absoluen-  
di, cum acceptis tabellis iudex, qui de causa  
cognoscebat; si absoluturus erat, litteras A,  
in vna mittebat; si verò intendebat condemna-  
re, mittebat C, quæ erant notæ solutionis,  
vel condemnationis; & si reus erat mortis,  
mittebat litteras O, iuxta illud Persij *satyr.* 4.  
*Potens est nigram vinctum præfigere theba.*  
Martialis *lib. 7. epigram.* 16.  
*Nessi mirissemus quæstus, Castrice, signum:*  
*Est sperperitum dicere theba nomen.*

Et Aufonij:

*Tuamque nomen theba fœdilis signat.*  
Quia apud Græcos thanatos significat mortem,  
& ita per primam litteram exprimebatur mortis  
sententia; & si dubia erat causa, ac iudex  
differre, siue reuocare eam ad alios iudices vo-  
lebat, utebatur litteris N, L, id est, non liquet,  
quibus causa ampliabatur, leg. *Pomponius* 13.  
§. vltim. ff. de recept. arbit. leg. *Dimi fratres* 27.  
§. vltim. ff. de liberal. causa, leg. *Pomponius* 36.  
ff. de re iudicata, leg. final. ff. de iuribus hominu  
l. securum, §. final. ff. ex quibus causis maritis.  
Nisi tandem iuraret sibi de causa non liquet,  
quo casu amplius spatium non concedebatur,  
sed iudicatio soluebatur, vt de seipso testis est  
Gellius *lib. 2. noct. cap. 1. ad finem*, & *lib. 5. cap.*  
*10.* de quibus formulis eguntur plures, quos  
coegerunt Oualdus ad Denis. *lib. 27. cap. 1.*  
*lit. C.* Piehardus in *modest.* 2. part. in *prælat.*  
§. 1. num. 24. & 25. Valens. *lib. 2. illig. tractat.* 2.  
de re iudic. cap. vltim. num. 15. & ultra eos Cu-  
iac. *lib. 6. obseru.* cap. 17. Marcel. Donatus *clau-*  
*id.* ad Tit. *Litium* *lib. 43. tom. 6. thesauri.* Fran-  
ciscus Robertus *cap. 25. tom. 2. eiusdem the-*  
*sauri.* erit. Saurus ad *Sidoniu* *carin.* 9. Demetri-  
us ad *Rosinum*, *lib. 9. antiqu.* pag. 947. Vnde  
cum in præsentis dubia esset questio, siquidem  
non exprimebatur vis quæ intercesserat in ma-  
trimonio, non potuit certa præferri sententia,  
vt in cap. sunt ex litteris 22. hoc tituli. ibi: *Quid*  
*si de his non constat ad plerum, tandem cognoscat*  
*de causa; dñes de his ad plerum sufficienter in-*  
*firmari:* vt etiam in simili causa dubia mat-  
rimonij suspēditur iudicium, & adhibentur aliæ  
probationes in cap. causam matrimonij, de proba-  
tio. cap. ex litteris, de consangu. & affi. licet  
in aliis causis, aut in ipsis matrimonialibus,  
cum non ita dubia sunt, ac erat causa, de qua  
in præsentis, solet sub conditione respondere,  
cap. veniens, cap. consultamus, hoc tituli. cap. 1. de  
eo qui renouauit Episcop. cap. 9. de clerico ex-  
commun. notauit Petrus Gregor. in cap. 2. hoc ti-  
tuli, num. 58.

## CAPVT VII.

Idem a Cant. Archiepiscopo.

EX litteris, quas super causa matrimonij eiusdem iuuenis R. nomine, & Mariæ  
filiz Gilberti de sancto Leodegario transmisisti, tua sollicitudo nobis innotuit,  
quam in ipsius negotij examine seruauisti. Quia verò absentibus partibus veritatem  
nequiuimus plenariè indagare, nec causam ipsam ad te remittere, à quo pars mulieris  
ad



ad audienciam nostram noſcitur appellaffe, eam Venerabilib. fratribus noſtris b. Vinton. Herford. & Baion. Episcopis duximus committendum: ideoque f. t. per A. C. m. quat. partes adire eorum præſentiam, eam ab eis fuerint euocate, & quod ipſi iudicauerint, inuiolabiliter obſeruare conſ. & ap. eccl. compellas. De hoc autem, quod circa finem litterarum conſuluſti, quid debeat obſeruari, quando inter aliquos ſponſalia contrahantur, nec intelligit alter quod alter proponit; hoc tamen volumus diſcretione tenere, quoniam inſpiciendum eſt iudici, ſi matrimonium contracturi ad id faciendum ſint idonei ſcientiâ & ætate. Quo cognito ſi alter alter intellexerit, quod alter propoſuerit, ad communem verbi intelligentiam recuratur, & cogatur vtrique verba prolata in ſenſu retinere, quem ſolent rectè intelligentibus generare. Quod verò quaſiuiſti, an debeat appellationi deſerri, vbi ſub eus prætextu noſcitur adulterium, vel aliud crimen committendum: conſult. t. breuiter reſpondemus, quod vbi notorium eſſet adulterium, vel aliud crimen committendum, ſi ap. interpoſitæ deſeratur, deſerri nollemus; nolimus enim inceptus, vel adulterij materiam aliquibus miniſtrare.

## NOTÆ

**A** *Amor*,] Ita etiam legitur in prima collectione, *sib hoc titulo, cap. 6. & post Comed. Lateran. p. 6. cap. 20. & p. 41. cap. 5. & p. 10. cap. 1.* ubi non improptere textus hic compilatur sub titulo de *interpret. verbor.* num in praesenti causa non erat dubium, quin sponsum animus esset contrahere: sed quia forte non ei'dem idiomatis tract, vel quia ex occasione, sine causa alter asseruit, de pactorum consensum verba quaedam non bene petecepisse, aut longe aliter acceperisse, quàm pars altera fuisse perhibet, nec tamen propterea à sponsum hunc se abducere, unde quaestio tantum vertebatur de interpretatione verborum.

b *Præmon. & Hierford.* ) Litteræ huius de  
Legationis extant in cap. 1. de *matrim. contrall.*

COMMENTARIUM.

**E**X hoc textu sequens communiter traditur  
castro: *Si coniuges maritimum, vel sponsa-  
lia contrahant per verba obsecra, sequi sequuntur  
communem intelligentiam. Quae conclusio probatur  
per argumentum ex l. Laqueo 9. verf. non enim  
ff. de fupelict. legat. l. liberratum, §. quod tamen ff. de  
legat. 3. l. amittitur ff. de v. o. v. Multant vltra con-  
gessos a Barbofa in praesenti Cuias. Canisius,  
de P. Grege. hic.*

Sed pro subdanti ratione in præfæctam assertionem ista infergo: Matrimonium contrahi debet per verba consensum exprimentia, cap. 5. *inter 3. locuti*, sed idem est nihil dicere et non dicere, unde non potest dici, quod per verba obscurum dicere, *1. de acq. 9. nihil inter 3. ff. de inter. 2. ult.* 1. sed *3. ff. de pupill. 8. ff. per 3. ff. de infir. 2. ult.* ergo matrimonium per verba obscura contrahi nullum est. Accedit, quia nam verba obscura sunt intelligenda non secundum communem acceptionem verborum, sed secundum singularem proferentis intentionem, *1. cum qui dicit, C. de v. f. l. non aliter, ff. de lega. 1. præcipue attendi debet causa, prout quum dicta sunt, cap. intelligencia, de v. f. per quod aliqui dicunt, potius valere, quum patet, *1. ubi est 22. ff. de reb. adu. l. si una pecunia, ff. locati* Unde in contrariis verba obscura sunt interpretanda contra proferentem, quia posuit aptius legem dicere, *1. contrarius. 9. ff. de pactis, l. Ebre 2. l. cum 3. ff. de contradi. emptio. L. quidquid 9. ff. de leg. 1. 400. 5. ff. verb. obli. L. pignus 6. ff. de acq. 2.**

*psal. Limer 23, 5. 1. ff. de verb. obl. l. solumus 61. 1. ff. qui 66. ff. de iudicij: q. de oblo. accepiuntur textus in l. Ariamus 43. ff. de obl. & alt. l. si arborum 27. §. olim. ff. de fructu. verb. Liu contrahenda 172. ff. de reg. iur. dolo enim proximum est non aperte loqui, Lea que 43. §. ubi. ff. de contrahend. emptio. l. qui liberatus 69. §. olim. ff. de iust. Ex- plicat Brohieroff cent. 1. affort. 40. ficut con- iungit in furamento, cap. plurimorum, cap. hominum 12. quafi. f. ergo cum maximationis sit consuetus, non secundum communem acceptionem, sed contra profertentem verba obicura sunt inter- pretanda.*

Quia differentiae non obstantes vera est praesens affectio, pro cuius expositione si licendum est, formam sacramenti matrimonij consistere in consensu per legitima signa, aut verba elicto, *cap. 7. officii 2. 7. 9. cap. una res, hoc vii. Concil. Florent. 7. septimum sacram.* Vasquez de matrim. cap. 9. *basilicae eccl. lib. 11. cap. 7.* Vela in cap. 1. *de procur. in 6. m. 11. et ita* consensus est conditio sine qua non stare matrimonium potest: nec vlla humana potestatis firri valet, ut matrimonium detur sine consensu; Deus tamen vi Dominus volentibus humanae sacre potest matrimonium sine consensu contrahentium, ut ex matrimonio Adami & Osee, probat Victoria in relect. *de iustitiam. 4. 4.* Petrus Solus in eadem relect. etiam contrarium tenet Sanchez lib. 2. *de matrim. disp. 16. m. 5.* et ita non repugnat quominus Deus coniungat aliquos in matrimonio absque consensu ipsorum, etiam scilicet varique uniusa posente in corpus alterius ad usum matrimonij, quo ipsi essent veri coniuges, nullo ipsorum actuali consensu interposito, agnoscere Palaeus in *disput. 2. disp. 1.* Valentia 3. *part. disp. 1. c. 9.* Hurtad. 1. Rebullus 2. *part. m. 2. c. 10. m. 10.* 4. Galpar. *part. 1. disp. 3. de matrim. disp. 6.* Aegidius de Coninch *de sacramentis 3. part. disp. 44. m. 49.* Verum ergo est, Deum per se non posse efficere matrimonium inest P. & M. prout est contractus, quia litus non potest celebrari absque consensu viri & feminae, ut docent Sanchez lib. 2. *disp. 16.* Dicaballo *disput. 1. adhib. 6.* ut verum matrimonium propter est vinculum, & ius mutuum ex iustitia in corporibus, potest fieri à solo Deo absque consensu libero P. & M. quia Deus potest dare dominium corporum. Mercurius *de matrim. disp. 9. q. 7. scilicet 1. alij* apud Dianam p. 4. tract. 1. *ref. 12.* consensus autem potest explicari per procuratorem aut per interpositum, quum

4.  
DE LICITI-  
MO CON-  
SINT NE-  
CESSARIO  
AD MATER-  
MONIUM.

CONCEIVED  
TRADITION  
BY PROBATION

3.  
IMPONAT-  
TVE TRA-  
DITA AN-  
SERIO.

uis testes presentes non intelligant linguam. Id an. *part. 10. tract. 13. res. 17.* vel signis, siue vestra quia non minus eximitur consensus signis, quam verbis, *l. Paulus, ff. rem ratam haberi, l. reprehendenda C. de iur. iur. sig. plures congesse atq. in axiomat. verbo Voluntas.* Unde mutis potest contrahere matrimonium, *cap. cum apud hoc tit. & qui iocunz consensum coniugalem exprimit, ut annulum subarchidiaconi tradit, ex c. eiusdem provincie ad hoc designatum, leg. elene consensit, cap. final. de dispens. impub. Si autem prius non precedat consensus fornicis per subarchidiaconem, non celebratur matrimonium, cap. senior, cap. laus, de re iudic. Basilios lib. 1. de matrim. cap. 11. 12. & 19. Attitens de iure iuratus, cap. 1. f. 1. Itemque si parentibus filiorum nomine coram parochio & testibus expressum coniugalem consensum praestantibus ipsi filij tacuerint, consensus ille sufficiens est ad matrimonium filiorum, *cap. unic. 6. final. de dispens. impub. qui licet loquantur in sponsalibus, ex communis tamen Doctorum consensu ad matrimonium extendi debet, licet dubitent Diana, part. 3. tract. 4. res. 172. Basilios lib. 2. de matrim. cap. 14. licet postea idem Diana p. 10. tract. 3. contra Basilium id etiam extendat ad tutorem, vel curatorem respondentem pro pupillo. Signis etiam matrimonium contrahitur, si viro experimenti consensum faciem manum porrigat, cap. 1. de sponsa dote.**

5.  
TRADITUR  
RATIO  
DE PRESENTI  
TEXTU.

Sed ut ad praesentem textum accedamus, sciendum est, variè exponi a repetentibus; aliqui enim illud accipiunt, quando matrimonium contrahitur inter personas diversae idiomatis, quo casu per interpretem contrahi solet, sicut ceteri contrahunt, *2. 1. 4. finali, in fine, ff. de verb. obl. & tunc si alter ex contrahentibus dicat, se non intellexisse verba interpretis, recurrendum esse ad communem intelligentiam: ita docuerunt Glossa, Abbas, & Prapostitus hic, Marcus Anton. lib. 5. instit. c. 1. de iur. iur. tit. 1. num. 37. & dicit communem Covar. in 4. 2. p. cap. 4. qui docent, eo casu consideranda esse verba praecedentia tractatus, & alios casus, ex quibus pendendum, an matrimonium, vel sponsalia contraxisse videantur. Alii accipiunt praesentem textum, quando contrahentes sunt eiusdem idiomatis, ut in praesenti erant, cum fuissent eiusdem diocesis; verba tamen duplicem sensum accipiant, quia sophistice prolata erant, nempe: *Contraho tecum domus terra cooperiat oculos meos; nam haec verba secundum communem acceptionem sonant, id est donec mortuus sepelias; ideo non est audiendus qui illa pronuntiat, si dicat, se aliter sensisse, id est donec vivus cooperiam oculos meos: ita Abbas in praesenti, n. 3. Prapostitus column. 3. Covar. ubi supra. Quod habet locum in foro exteriori, in foro vero conscientiae haec verba sophistice prolata ad docipendam mulierem intelligi debent secundum intentionem praefertentis, cap. 2. num. 1. infra hoc tit. ubi Glossa verbo mulierem: docent Hostiensis hic, Abbas num. 6. Prapostitus column. 4. His casibus suppositis decidit Alex. in praesenti, contrahentes per verba obscura communem verbo-**

rum interpretationem sequi debere, si in actu legitima, discretoque iudicio matrimonium contrahere voluerint, cuius decisionis ratio ex eo provenit; nam cum in matrimonio consensus pro substantia exigatur, & verba animum expriment ad cognoscendum consensum vel dissensum, verba obscura intelligenda sunt eo modo, quo homines ea accipere solent; & quo casu non potest restitui declarari consensus verba praefertentis obscura, ex dist. 1. Labeo, c. 1. c. 1. non enim; d. 1. liberrimus, & non tamen. Quae ratio procedit siue contrahentes sint diversae idiomatis, siue eiusdem; siue per interpretem, siue per se ipsos contraxerint per verba obscura; quia semper iuxta communem acceptionem explicanda sunt. Covar. 1. hi supra. Unde quocumque per verba obscura contrahitur matrimonium, observanda est praesens decisio, quamvis, ut dist. 1. & ex integra huius textus constat; in praesenti specie contrahentes essent eiusdem idiomatis, & contraxissent ipsa vxore absente, ut constat ex cap. per litteras, de matrim. contrah. ubi refertur praesentis textus casus; & si homines rectè intelligentes adhuc dubitent, per alias coniecturas declarari verba obscura debent, *l. si servus plurimum, §. si in ff. de legat. 1.*

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, quia obscurum duplici modo accipitur. Primo quando ad interpretationem reduci non potest, ut in dist. 1. de atate, §. nihil interest, l. duo sunt Titij, ff. de testam. tunc cap. ad hoc 10. de rescriptis. Secundo quando obscurum interpretari valet, quo casu procedit praesens textus, quia in eius specie verba obscura per communem acceptionem explicari poterant. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis deductum ex dictis legibus cum quidam, l. cum alter; nam cum in re sua quilibet sit moderator & arbiter, l. in re mandata, C. mandati, maxime in votivis voluntariis, aut de nuptiis, c. 1. de dispensat. testam. & erit lex, si ex testatoris mente vel voluntate certum constituitur, vel per coniecturas deprehendatur, illud est observandum etiam contra verborum proprietatem, ex d. Liberrimus, & aliis relictis à Manica de consuetudinis lib. 1. in princip. Ceterum si de testatoris mente non constituitur, nec etiam per coniecturas, verba obscura secundum communem verborum acceptionem explicanda sunt, dist. leg. Labeo, dist. leg. liberrimus, §. quod tamen Cassius. Nec obstat aliud augmentum ipsius dubitandi rationis; nam verum est in iudiciis verba obscura intelligi iuxta mentem praefertentis, leg. si quis inseruere, 66. ff. de iudic. leg. inter 73. §. 1. ff. de verb. oblig. leg. in antiquis 96. ff. de regul. iur. quando obscurum refertur ex libello, non ex probatione; quia tunc intelligitur secundum iuris traditiones, ut notatur in cap. in praesentia, de probat. Similiter & in contractibus verba obscura explicantur contra praefertentem, ex dist. leg. veteribus. Sed hoc non procedit quando ambigua refertur citra consensum à contrahentibus praestitum, vel non; quia tunc secundum communem acceptionem verba exponenda sunt, ut docet Petrus Greg. in praesenti.

6.  
DISCERNITUR  
UTRUM DUBI-  
TANDA SINT  
TIO.

## CAPVT VIII.

Idem à *Vigiliensi Episcopo.*

**S**ponsam autem alterius, si est nobili ætati proxima, nullus consanguineorum Saliquando sibi matrimonio potest copulare.

## NOTÆ.

1. **Vigiliensi.** Ita etiam legitur in primâ collectione *sub hoc titulo, cap. 7.* & post Concilium Lateran. p. 6. cap. 3. & p. 2. cap. 4. In dicta autem collectione additur pars capituli cum sit *Romana*, vt cognoscatur in presenti ceteri partem textus in cap. cum sit *Romana*, de *femina*. Etiam alia pars huius textus extat in cap. 11. de *despons. impub.* in 1. collecta. De Vigiliensi discreti egi in cap. 6. de *etate & qualitate*.
2. **Sponsam.** De presenti tantum, exponit Cuiac. hic, sed tediùs Petrus Gregor. in c. 4. *supra*, etiam de futuro exposit, propter impedimentum publicæ honestatis, de quo egi in dicto cap. 4.
3. **Si est nobili ætati.** In hac sexta collectione legitur *proxima*, sed ceterè abundat, & est Glossina Alani antiqui compilatoris; cum etiam si non sit nobilis ætatis sponsa, non possit defuncto sponso ad eius consanguineos in vxorem duci, cap. 6. de *despons. impub.* Nec contrarium probatur in verbis relatis; nam io eis non intendit Alexander III. docere, non aliter ex sponsalibus vitari impedimentum publicæ honestatis cum sponsa consanguinea, quam si sponsa esset nobilis ætatis cum spondebatur, sed sponsam consanguineam non posse consanguineum in vxorem docere, si nobilis ætatis est: nam si non est nobilis ætatis, ex alia potissimum ratione eam ducere non valet, videlicet ob ætatis defectum: & ita verba relata respiciunt potius matrimonium contrahendum à consanguineo, quam sponsa illa celebrata ab sponso; quia nihil interest si sponsalia valuerunt, an esset nobilis ætatis, vel non, puella, vt à consanguineo sponsi duci non possit. Quæ interpretatio facile probatur, si textus hic legatur potest licet in cap. 1. de *despons. impub.* in 1. collecta, ubi ita habent: *Si puella infra XII. annos alicui desponsata fuerit, vel sponsus aliquando infra XIIII. annos desponsatus, antequam ad eam perveniret matrimonio aptus, à pastore nuptiali recedere, & ad aliud matrimonium commolare non possunt. Sed cum puella ad nuptiales annos, & sponsus ad annos aptos matrimonio perveniret, tunc de pastore illa complenda vel recipienda sunt audiendi; & ad complendum matrimonium ab illis, qui matrimonium iuraverunt, communi iurandi. Sponsa autem si nobili ætati proxima est, nullus consanguineorum sponsi potest eam sibi matrimonio copulare.*

## CAPVT IX.

Idem *Abbatib. S. Cadmundi, & de Remescia.*

**E**X parte Emine mulieris incitatum est auribus nostris, quod Andreas sibi coram sacerdote quodam & diacono, & aliis plerisque, tam clericis, quam laicis ad hoc convocatis iuramentum præstitit, quod eam ab eo tempore pro coniuge teneret, & ei sicut vxori fidem servaret: ipsa quoque eidem Andream iuramento præstito promissis se illum pro marito habituram, & fidem ei tanquam proprio viro servaturam. Quo facto in eadem domo diu cohabitantes sibi liberos procreaverunt: procedente vero tempore prænominatus Andreas contra iuramentum præstitum prænominatam Emineam & filios ex ea procreatos reliquit, & ab eorum cohabitatione recessit. Quia igitur nemini licet vxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, & tunc eam sibi reconciliare debet, aut ipsa vivente<sup>b</sup> considerare; nec nos sustinere debemus, vt prædictus Andreas iuramenti præstiti religionem infringat: d. v. per A. l. p. m. quæ ita veritate diligentibus inquisita, si prove superius dictum est, ita esse inveniatis, eundem Andream moneratis studiosius, vt lux salutis conspiciens, & superinducta, quam habet, prius dimissa, ad vxorem suam redeat, & eam maritali affectione petraçtet, & reatum suum condignâ sategat poenitentia expiare. Quod si communioni vestræ acquiescere fortè noluerit; vos eum, & superinductam omni oc. & ap. rem. excommunicationis vincolo innodetis, & vsque ad dignam satisfactionem præcipiat ab omnibus sicut excommunicatos cautius evitari.

1. a **Dem.** Ita etiam legitur in prima collectio-  
ne, *sub hoc titul. cap. 8. & post Concil. La-*  
*teran. pars. 6. cap. 17. non ita, sed Abbas*  
*Sancti Cadmuni & de Ramseia*, legendum esse  
iam notavit Cuiac. in *presenti*. De Abbate sancti  
Cadmundi egi in *cap. Abbas*, de his quæ vi.  
De monasterio de Ramseia egi in *cap. 3. de delo*  
*& contramaria*.
2. b **Canter.** Quatenus per adulterium dis-  
solvatur matrimonium quoddam forum, ita ut  
non possit innocens vivente adultera aliud in-  
tere coniugium, expostul. in *can. 9. Concil. 9.*  
*Illiber.*

## COMMENTARIUM.

3. **C**onsensum legitime præstitum per verba,  
cuius legitima signa, desiderari per forma  
matrimonij, supra in *cap. 7.* probavi: unde con-  
sultus fuit Alex. III. in *presenti casu*, an cum  
vir promissit, seu iuravit, se ab eo tempore mu-  
lierem aliquam habiturum pro vxore, & tan-  
quam vxori suam fidem servaturum, & vicissim  
illa promissit eum habiturum pro se marito, &  
quali marito suo fidem servaturam, validum  
contrahatur matrimonium, ita ut maritus vxo-  
rem hæc forma ductam deservens cogendus sit ad  
eam redire? Et respondet Alex. III. cogendum  
esse ad eam redire, & matrimonium valde, &  
efficaciter fuisse celebratum. Dubitandi ratio ex  
eo nascebatur, quod verba contractus matrimo-  
nij collata in tempus futurum, non inducunt  
matrimonium, sed sponsalia de futuro, *cap. de il-*  
*lis. 3. cap. si inter 31. hoc titul.* sed illa verba, *pro*  
*coniuge habiturum*, sunt futuri temporis: ergo  
consensus de præsentis ad matrimonium neces-  
sarius non exprimitur. Sed methodo contrarium  
decrevit Alex. III. Ut autem huic dubitandi ra-  
tioni aliqui satisfaciant, affirmant in præsentis  
textu ideo per ea verba matrimonium declarari  
contractum, quia postea copula sequuta fuit  
inter sponsos, ut ex integra supra relata constet.  
Unde cum sponsalia quantumvis de futuro cō-  
tracta, copulā sequutā transeant in matrimo-  
nium, *cap. si qui idem, infra hoc titul.* ideo in  
præsentis casu, tanquam matrimonio ritè con-  
tracto, cogitur maritus redire ad eam vxorem. Ve-  
rùm licet hæc interpretatio sosteniri possit, ta-  
men eum Raymundus omisit ea verba, *Qui*  
*falso in eadem domo diu cohabitantes liberos pro-*  
*creaverunt*; satis innuit perdoctus vir, adhuc  
eā copulā non sequutā, per verba supra relata

legitimè matrimonium de præsentis contrahi  
siquidem illis verbis omnis decisionem trans-  
scripsit. Quare dicendum est in præsentis specie  
ea verba, *ab eo tempore*, &c. importare matri-  
monium de præsentis, ut rectè docuerunt Palu-  
dani in *4. distict. 27. q. 2. art. 4. concl. 4. Couar.*  
in *4. 2. p. cap. 4. §. 1. Gutierrez canon. 99. cap. 11.*  
num. 30. Marcus Antonius lib. 5. *infra tit. 11. num.*  
41. Canilius & Cuiacius hic. Nec obstat du-  
bitandi ratio supra adducta; nam procedit quan-  
do verba collata in futurum respiciunt principi-  
pium actus, secus si denotent executionem  
actus iam perfecti, ut in præsentis casu; hæc  
enim verba, *pro coniuge te habeo*, denotant ex-  
ecutionem matrimonij; quia non potest mulier  
pro coniuge haberi, nisi præcedat matrimo-  
nium; iac proinde per huiusmodi verba videtur  
coniuges de præsentis contraxisse, argumento leg-  
is illius 77. *§. de acquir. heredit. cap. præterea 5.*  
*de officio delegati. 1. 2. §. de iurisd.* Et quia qui diem  
non apposuit, videtur præsentis die se obligare,  
Item qui censetur, *§. de verb. obl. præsentis Glof. 1.*  
hic, & per textum ibi in *cap. si quis diuini 30.*  
9. 5. Non tamen ex hoc intellectu bene deducunt  
Ioannes Andreas, Abbas, & Præpositus hic,  
Gutierrez *de cap. 11. num. 7.* & alij rebari à Couar.  
2. *p. cap. 4. §. 1. n. 6.* quod per hæc verba, *non ha-*  
*beo aliam in vxorem nisi te*, censetur contractum  
matrimonium de præsentis; siquidem repugnat  
proprietas verborum de futuro, quæ oon in-  
ducunt consensum de præsentis; & verba hæc,  
*habeo te in vxorem*, non matrimonium, sed  
sponsalia de futuro important. Præsentis autem  
declio procedit in foro exteriori; in foro verò  
conscientiæ attendendus est animus eius,  
qui ea verba protulit; an videlicet animum  
habuerit statim contrahendi, vel potè, vel  
conditionaliter de futuro, vel de præsentis; quis  
in eo forè animus semper attenditur, *cap. tua*  
*nos, infra hoc titul.* docent Sorus in *4. distict.*  
29. *question. 2. artic. 3.* Gutierrez *ubi supra*. Tan-  
dem notandum est, quod in foro exteriori ea  
verba important sponsalia tantum, si inter  
contrahentes actum est de sponsalibus contra-  
hendis; quia à contrahentium mente non est  
recedendum, *dist. cap. tua nos, leg. semper 39.*  
*Digest. de reg. iur.* Canilius hic, Couar. *sup. nu-*  
*mer. 4.* Gutierrez *ubi supra*. 18. qui idem resol-  
vunt, quando ex consuetudine regionis spon-  
salia hic sæpe contrahi solent; Marcus An-  
tonius *supra*, qui monet parochos, ut ha-  
iustmodi, verba obsecra non admittant sed  
compellant contrahentes expresse, expliciteque  
consentire.

## CAPUT X.

Idem<sup>a</sup> Pictaniensis Episcopo.

**E**X litteris ven. fratris nostri<sup>b</sup> Saluon. Episcopi accepimus, quod cum duo nobiles  
viri sui Episcopatus Vv. S. de Mostrand, & B. de Mauritania, filios & filias impu-  
belcentes haberent, & spe pacis inter eos conciliandæ ita inter se convenerint, quod  
filios & filias mutuis ad iniuicem matrimonijs sociarent, & hoc tam patres, quam  
filij sub iuramento se facturos<sup>c</sup> promiserint, inter quos G. prædicti B. consensiente  
patre, semel & iterum accipere in vxorem iuravit: cumque ipso volebat ad alia

vota migrare, eum Episcopus sub districtione anathematis compellere voluit, vt secundum quod iurauerat, filiam præfati B. traduceret in vxorem, ipse ad audiendam nostram appellauit; & altera parte nuntium suum ad nos destinans, ipse nec venit, nec responsum aliquem pro se transmisit. Quia igitur prædicto G. periculosum est teneri iuramentum suum venite, Et. per A. l. p. à m. quar. cum exinde fueris requisitus vtramque partem ante tuam conuoces præsentiam, & rationibus hinc inde plenius auditis, & cognitis, si tibi constiterit, quod præfatus G. præstius iuramento firmasset, quod filiam memorari B. duceret in vxorem, eum moneas, & auctoritate nostra districtè compellas, vt ipsam nisi rationabilis causa extiterit, in vxorem recipiat, & maritali affectione pertractet: si verò rationabilem causam prætereundere noluerit, eam cum omni diligentia & studio audias, & sine canonico, omni ap. cess. decidas. Cæterum si legitimè monitus iudicio tuo parere contempserit, eum & patrem, si fouere ipsum in sua malicia præsumpserit, excommunicationis vinculo stringas, & in tota terra ipsorum omnia diuina, præter \* baptismum paruulorum, & penitentias morientium prohibeas officia celebrari.

NOTÆ

<sup>1.</sup> <sup>a</sup> *Placensis.* Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. cap. 9. & post Concil. Lateran. p. 6. capite 26. De Placensi Ecclesia egi in cap. 20. de re scriptis.  
<sup>2.</sup> <sup>b</sup> *Saluati.* Non rectè Glossa marginalis, quam sequitur Cuius. hic, legit Sanctonem. De Sanctonensi Ecclesia agemus in cap. 33. de o. f.  
<sup>3.</sup> <sup>c</sup> *Præstiterit.* Parentes posse pro filiis sponsa

lia contrahere, latè probabimus in cap. i. de despons. impub.

<sup>a</sup> *Mancomer.* Episcopo Placensi. non Sanctonensi; quia cum ab eo fuisset valide appellatum, non debebat causa illi iterum committi, iuxta traditam in cap. accepta, de appellat. & Episcopis. Quia tēpore interdicti sacramenta baptismi, & penitentiae administrari possunt, vt dicemus in e. quod in re de penis. & remiss. Commentarium dedi supra in cap. 2.

CAPVT XI.

Alex. III. <sup>a</sup> *Archiepiscopus Episcopis, Abbatibus, & aliis Ecclesiarum Prelatis, & vniuerso Clero per Angliam, & cismaritanam terram Illustris Regis Anglorum constituitis.*

**N**ON est vobis, sicut arbitramur, incognitum, qualiter Illustris Rex <sup>b</sup> Anglorum pro \* discordia, quæ inter ipsum & filios suos, peccatis exigentibus est orta, vxores eorum detineat, pro quibus sibi restituendis <sup>c</sup> Rex Francorum, & generi sui preces sollicitas nobis porrexerunt. Nos itaque attendentes, iustum & honestum esse vt viri suas petant vxores, & precibus eorum in omnibus, quæ à iustitia non discordant, volentes prout amico acquiescere, præfatum Regem Anglorum studiose fatis & attentè monuimus, eique dedimus in mandatis, vt ad communionem Archiepiscopi Cant. & Episcopi Conuenterensis, & Cant. Prioris, vel loco eius Prioris de monie Eli, si ipse adesse non poterit, vel duorum ex his, si tres non potuerint intercesse, vxores eorum infra 21. dies post litterarum nostrarum susceptionem restituere non postponat; si verò eas post prædictum terminum vitis suis non restituerit, Apostolica auctoritate præcipimus, vt tota prouincia infra quam detinentur, & ad quam transferuntur, quamdiu ibi fuerint, donec vitis suis non restituantur, ab omnibus diuinis officiis, præter baptismum \* paruulorum, & penitentias morientium cessent. Inde est quod vniuersarii vestre per A. l. p. m. quar. eundem Regem Anglorum ad eas restituendas sollicitè monearis, & exhortationibus inducaris, proponentes ei quod non minus expedit sibi eas restituere, quàm viris suis ipsas recipere: & si iuxta mandatum & communionem filiis suis vxores suas infra terminum constitutum non restituerit, ex tunc in quacunque parte prouinciarumstrarum detinentur, vel transferuntur, donec ibi fuerint, nulla diuina officia, præter baptismum paruulorum, & penitentias morientium celebrentur, vel permitrantur celebrari, omni ap. cess. scilicet pro certo, quod si contra interdictum nostrum (quod non credimus) venire tentauerint, suæ temeritatis, & transgressionis penam debiram auctore Domino reportabunt.

1. <sup>a</sup> *Anglia*] Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc titul. cap. 13. Anglia primum dicta est Albion, seu Albania, ab albis ripibus, quæ primum illic navigantibus apparent: postea dicta Britania, à Britannis Galliam olim incolentibus. Est autem Anglia Oceani polygonia insula, ab omni continere per mare discreta, & hodie in duo regna diuiditur, nempe Anglicum & Scoticum, ut laus ipsius insule descriptionem adducentes tradunt post eius nationis scriptores, videlicet Candenus, Bedam, & Polydorum Vergilius, Petrus Gregor. hic, Carolus à Sando Paulo in *geograph. sacra*, ubi testatur Episcopos, & Archiepiscopos totius Angliæ. Huic etiam insulæ additus in hac epigrapha terra celsarum, per quem Alex. III. intellexit Aquitaniam, Normanniam, Britanniam, quæ provincie tunc erant in ditione Anglorum.
2. <sup>b</sup> *Rex Anglorum*] Henricus videlicet II. de quo egi in cap. 100.

Ille habuit quatuor filios, quorum tres fuerunt Reges Angliæ, & quartus Dux Britanniarum; ac filias tres, quarum prima nupsit Regi Castellæ, secunda Duci Saxoniæ, tertia Regi Siciliæ: & Bozium lib. 13. *de signis Eccles.* cap. 2. scribit quod Sanctus Bernardus, qui tunc vivebat, prædixit huic Regi, quod ob necem S. Thomæ Cantuari, eius posteri semper inter se diuiderentur. Sed ex temporum serie cum cessasset Richardus Strimbur in floribus Angliæ, lib. 4. *fol. 1.* qui potius hanc parum refert ad Guillelmum Guillelmi I. proavi huius Henrici, in populum Anglicanum, cuius posteri, tam ante, quam post hunc Henricum, perpetuo in seipso grauius se inueniunt, & in generatione una delatum est nomen Guillelmi. partem filius suis, partem ipsorum liberis masculis, aut subiectis, aut occidis.

3. <sup>c</sup> *Discordia*] Henricus enim tertius Rex Anglorum viuo patre appellatus, arma aduersus patrem mouit ope Ludouici VII. Francorum Regis, cuius filium Margaretum ipse Henricus in vxorem duxerat; ob quam impietatem satis vehementer ipse arguitur à duobus Archiepiscopis, Rhotomag. & Cantuar. apud P. Blesensem *epist.* 33. & 47. & dum patet cutabat iram filij sedare, vehementiorem reddebat. Leonora enim vxor Henrici II. ob eius pellices furis agitata, multis verborum contumeliis ita apud Richardum & Gausfredum filios de viro est conuersa, ut eos continuo societatem colere cum fratre Henrico, & ei in Aquitaniam auxilium ferre contra patrem compuleret; unde pater inuolans nurus suas, idem vxores Henrici, Richardi, & Gausfredi retinebat; quare Alexand. III. in presentem iubet Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & aliis Prælati Angliæ, ut ipsam Regem montanti, quatenus filiorum vxores illis restituant, alias interdictione generali supponant vniuersam Angliam, Natane Guillelm. Neubr. Matthæus Paris. Polyd. Vergil. & ex eis Cuiac. & Petrus Greg. hic.

<sup>d</sup> *Rex Francorum*] Ludouicus VII. videlicet, junior dictus.

<sup>e</sup> *Præter hapsinam parauerunt & panemieris*] Hæc exceptio in omni sententia interdictionis, tam à iure, quam ab homine lata, procedit, cap. *responso de sentent. excom. cap. quod in te, de parit.*

& remiss. ubi dicemus. Matthæus Paris. in *Itiner. Rege Angliæ*, ubi: *Cessante in Angliam omnia sacramenta præter confessionem & ieiunium in vltima necessitate, & hapsina parauerunt.* De hac sententia aliqua adduxi in cap. 1. de his quæ sunt à Prælati cap. 3. de consuetudine.

## COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: Per consensum ecclesiasticum potest compelliur restitueri filio suo vxorem quam iniuste tenuit. Quæ assertio probari potest per argumentum ex 1. 1. §. finali, l. 2. ff. de liber. exhib. l. 3. inella l. 2. c. eodem titul. l. inuita 11. C. de nupciis, cap. accedenti, ut lue consens. cap. 2. de his qui filios occid. cum illustrant Cuiac. Carthusius, & P. Greg. in present. Lælius Mancini. lib. 1. de triplici iure collat. c. 5. Renat. Chopin. lib. 3. de Demario Regis, tit. 3. à n. 5. Rodolphus Fomer. lib. 1. rer. quærit. c. 6.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Inter patrem & filium existentem in eius potestate nulla lis traditari potest, l. nulla. 4. §. si à me 11. ff. de iudiciis, l. nec cum filio 16. ff. de obi. & obli. actiones 7. ff. eod. l. cogit 16. §. si pater ff. ad Trebel. Faber in *hirsip. tit. 1. §. prius. c. 1. §. illat. 11. §. titul. 8. princip. 7. illat. 11. Bronchorst. vers. 1. assert. 71. Acacius de primis parent. p. 1. §. per totum. Gentil. de bonis matris. cap. 26. Castillo de aliment. cap. 13. Sed filius familias, etiam vxorem ducat, adhuc filius manet, & in sacris paternis, l. inter 5. 6. filius, l. maritum 24. §. ceterum, l. filium 37. ff. ad l. inle. adult. l. 4. C. falsus maritus, l. 1. 2. 3. C. de bonis quæ lib. 1. §. vxorem 5. C. de cande. inferis, l. siue 12. C. de collat. l. 1. §. ult. ff. de iniuriis, l. sicut propius 5. C. de nupciis lib. 1. l. nec inter 4. C. de denat. inter, l. sed interim 11. §. idem ait, ff. eod. l. 1. §. 1. ff. de lib. agnos. l. item qui 18. §. nuptia, ff. de iniuriis. Vnde patet habet in sua potestate filium, & nepotem ita eo, l. maritum 4. ff. de his qui sunt sui, §. filius, ff. de parit. potest. l. 1. tit. 17. per. 4. latè probant Tiracq. in *legibus consuep. lib. 1. à num. 1.* Acacius de primis. parat. prin. 1. num. 17. Matienzo in l. 8. titul. 1. lib. 5. Recopil. Atnisus de iure canon. cap. 7. *fol. 2.* Igitur in præsentem casu etiam præter vxorem nulla poterat dari lis inter patrem & filios. Deinde, nam iurisdicção ecclesiastica, & temporalis lege diuina & positiua distinctam habent cognitionem, cap. imperium, cap. quoniam 10. cap. duo sunt 96. dist. cap. solite, de matris. & eod. ubi probauit, & docet fundat Pet. Marca in *concord. sacerdot. & Imper. p. 1. ser. per ter.* Ideoque nisi ratione peccati inter licos iudex ecclesiasticus non cognoscit, cap. noni, ubi probauit, de iudiciis. Igitur in præsentem casu Henricus Rex, non peti Pontificem, sed peti Imperatorem cogendus erat vxores filijs suis restitueret.*

Adhuc tamen defendenda est præsens assertio, cuius ratio proenit ex ætissimâ coniunctione maritali, coniugioque inseparabilitate omni iure statutâ: diuino, iuxta illud Matthæi cap. 19. *Relinquit homo patrem suum & matrem suam, & adheret vxori sue.* Et lib. 3. *Epistolæ*, cap. 4. habent: *Homo patrem suum relinquit, qui coniugium illud, & suam regionem, & ad matrem se coniungit.* Et iure ciuili pater retinens filiam nuptam, & tenet in iurisdicção de liber. exhib. l. 2. ff. de lib. exhib. l. miles 11. §. licet ff. ad l. inle. adult. Paulus lib. 1. *sentent. tit. 6. ait: Bene concordant matrimonium*

4.  
CONCLVDO  
TRADITUR  
ET PROBATUR  
T22.

5.  
TRADITUR  
VBI PROBATUR  
RATIO.

*separari à Patre D. Plus prolixius L. prima, C. de lib. exhibend. unde emendatione Gothof. Et Imperator Dioclet. in l. si supra 12. C. de nupt. ait: Si uoluit deinceps vxor tua a parentibus suis interpellari. Kellter provincia amicus noster exhibita muliere, uoluitatem eius sequatur desiderio tuo medebitur. Unde licet eodem nate repudium remittere sponso esset in potestate patris, l. in potestate 10. ff. de sponsalib., attamen nec filij emancipari diuotium erat in arbitrio patris, licet hic stans, §. si fecer. ff. de donat. inter. l. 2. C. de repudiis. Nec filia inuola, etiam iubente patre diuotium facere cogitur, nisi ex iusta causa. Unde elegantissimè sunt uerba Ennii:*

*Inierit ab te officij indigna pater:*

*Nam si improbus Cespicientem exsiliu mueras,*

*Cur hinc me locabas nepit? Siue est probus,*

*Cur talcem inuicem egiu relinqueret:*

Et similiter Afranius in comædia quæ inscribitur *Diuortium*, ait: *O dignum facinus! optimas, bene conuenientes, concordas cum viro, repente uideas facis solitaria Paria.* Et similiter apud Plautum in *Sichio*, filia ad patrem niebat: *Aue olim, nisi tibi placebam, non daret oportuit; aut maxime non est uigilans abstinere, pater.* Facit textus in l. possessione 11. C. de nupt. uerisq. iudicijs ubi docetur possessionum diuisiones ita fieri debere, ut colonorum adscriptis conditiones, seu inquilinorum proximorum agnicio uel affinitas remaneat: *Quis enim, inquit Imperator, serua liberos à parentibus, à fratribus sorores, à uiribus coniuges separari.* Unde qui precario rogauit, ut sibi in aliquo fundo moraretur licet, superius addidit, *suosque, ut Leponte, ff. de precar. quia cum vxore, liberis, & coniugalibus habitare licet, cum carum personarum separatio in habitatione molestissima sit, l. 2. C. de seq. ple. non 12. §. 1. & §. si uxor ff. de usu & habu. l. qui si 12. §. uxor ff. de fund. instrum. l. 7. uxor 41. §. concubina, ff. de legat. 3. Victor Vicentius lib. 1. de persecut. Pandat hæc scribit: *De moris est barbaris moris ab uxoribus liberi à parentibus separabantur.* Forner. 3. rer. quæ. c. 4. Minus est, quod mancipia redhibentis propter mancipia morboſa, à quibus ægrè discedunt, l. pleniusque 35. ff. de edict. edict. ubi: *Itemque propter morboſa mancipia etiam non morboſa redhibentur, si separari non possint sine rægno incommodo, uel ad pietatis uinculum offensam.* Quid enim si filio uicente parentes reddidere mulierem, uel conuictam quod et in fratribus, & in personis contrahentibus sibi conuenientia obseruari oportet. Faciunt textus in cap. accedens 4. ut lite non contest. cap. 2. de his qui filios occiderunt. Reqd. ergo in presenti casu ne separantur vxores à uiris, iubet Alex. III. Henrico, qui eas teinebat, ut propius maritis restituit. Nec propter bellum cum filiis initum retinetur vxores à patre potestas, quia regula iuris est in titul. 12.*

lib. 4. C. de lib. Ne uxor pro marito; & in l. 2. ad titul. cauetur, ob maritum culpam vxores inquietari, leges vetare: nec alieni criminis infamio attingi vxorem oportet, l. 2. uxor 14. §. de donat. inter. §. 1. C. ad l. iul. de vi. Accedit ratio adducta à Paulo, dicit §. bene §. 5. ne bene concordantia matrimonia pateris patris potestas dissoluatur, aut turbetur, quæ rationem illustrat Brillonius lib. 5. de iure conub. pag. 290. in magna, Mancinus de replici iuris col. 61. c. 5.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, nam vetum est, iure ciuili attento per matrimonium à filio, uel filia contractum non dissolui patris potestatem, nisi eum matrimonium per coemptionem celebrabat, & vxor in uiri manum conueniebat; tunc enim per tale matrimonium soluebat patris potestas, & vxor transibat in familiam uirilis, eratque ei loco filia; & iura suarum, consanguinitatisque nanciscebatur. Vlpianus in fragm. titul. 1. §. 1. ff. de titul. 29. illustrant l. Gregor. lib. 9. symag. cap. 2. non 23. & lib. 12. cap. 4. num. 9. Tiraquel. in il. conub. l. 4. n. 5. & 6. Guevara ad titulu C. de 5. 3. Atque ita in potestatem uiri transibat, l. si uxor ff. de operis liberis. l. 1. C. de benig. liber. l. 7. C. de nuptiis, si uxorẽ, C. de condit. instri. l. 1. C. de uol. de qua potestate maritus in vxorẽ accipiendi, sunt textus in l. uelle C. de suis & legat. l. 4. §. mulieris de usu & habu. Iure uero nostro Reges abstinere filius, & filia à patris potestate liberantur per matrimonium, ne cepit Ecclesie benedictionibus, l. 47. §. 48. Titul. 1. §. 2. titul. 1. lib. 5. Recipit ubi Azevedus & Matienzo idemque seruantur in Gallia, Italia, Germania, & regno Valentie, ut probat Franciscus Leo tom. 1. decis. 55. Unde cum in præfati specie soluta esset per matrimonium patris potestas, redde lis inter patrem & filios dari poterat. Alia adducit Castilio de alim. cap. 2. 3. Accedit, namque sicut filius potest matrimonium inuito patre contrahere, cap. sufficiat 27. q. 2. cap. cum causa de raptor. Trident. sess. 24. de reform. cap. 1. probat Basilus lib. 1. de matrim. cap. 1. ita etiam patre inuito uſum matrimonij habere potest, & cum vxore debet cohabitare. Nec obstat alitra difficultas; nam cum omnis causa matrimonialis iudicio Ecclesie sit dirimenda, cap. suum 3. de ordine cognit. cap. de prudentia de donat. inter. etiam cum de Ipso inter coniuges agitur, cap. 1. de ordine. cognit. ideo in præfati specie iudex eccl. statilicus competens erat, etiam inter laicos, ut Henricus ac filij eius erant. Accedit, qui eum Rex Angliz non recognoscere suzeriorem in temporalibus, necessitatio aduendus erat R. P. qui coegreget vxores iniuste detentas filios restitueret, iuxta tradita in cap. nouis, de iudicis.

8.  
D. M. 1977  
T. 1. P. 193  
T. 2. P. 193  
T. 3. P. 193

## C A P V T XII.

Idem Episcopo Sanctæ Agathe.

**P**Ræterea de muliere, quæ à viro impetrat, cuius consanguineus cum ea se diliquisse proponit, sed hæc publicè confiteri resusat propter ærum & potentiam mulieris, prouidentie tuæ duximus respondendum, ut matrimonium ipsum fieri, nisi iuramentum interuenisset, districte prohibeas, ne deterius inde contingat.

1. <sup>a</sup> *Antea Agatha*. Ita etiam legitur in prima Scollitione, *sub hoc titulo*, cap. 16 & post Concil. Lateran. p. 50. c. 30. in dicta autem prima collectione additur pars capituli *de muliere*: unde cognoscitur in præfenti referri partem textus in *cap. de muliere*, *de panis*. & *remis*, in 2. collect. & alia pars extat in *cap. fin. de causis*, c. 10. c. 10. l. 1. Integra autem Decretalis legitur post Concil. Later. d. cap. 30. S. Agatha est civitas metropolis Neapolit. ut notavit Guise. in præfenti.

## COMMENTARIUM.

2. CONCITO  
TRADITUR  
ET PROBATUR.

Cum in præfenti causa consultus fuisset Alex. III. an cum Titius sponsalia contraxisset cum Maria, & supervenisset Scipionius confanguineus ipsius Titii, denunciassetque Episcopo se cum sponsam cognovisset, licet propter ipsius motum & potentiam ad publicè faceri non auderet. matrimonium impediret? Respondit ipsum impedire, nisi intanto esset firmatum. Ex quo Pontificis responsio talis communiter deducitur affectio: *Deposito vnius testis affectus subesse impedimentum inter sponsos, sufficit ad impedendum matrimonium contrahendum, nisi sponsalia præfiteretur iurata*. Probant eam textus in *cap. super eo*, c. 1. de testibus, *cap. super eo*, de consensu, & *affinitate*, l. 18. tit. 2. par. 4. Illustrant Sanchez. Gorietz. & alij congesti a Zab. in præfenti, quibus addendi sunt Guise. & Canisius licet idem Guise. in *cap. de illa*, *cap. super eo*, de eo qui cognovit, Frech. de summa lib. 2. cap. 3. nota 21. Didacus Viter. in l. 8. tit. 15. lib. 2. Ordin. gloss. 1. Noguet. alleg. 23. n. 113.

3. IMPUGNATUR  
TRA  
DITA  
ASSERTIO.

Sed pro dubitanti ratione contra præfentem affectionem ista arguuntur: In ore doctum, vel titulus ista omnes verbum, *cap. in omni*, de testibus, l. vbi numerus, §. 1. c. 1. unde utroque inter cauter depositioni vnius testis standum non est, *cap. veniens*, de testibus, l. iuriforandi, C. red. ergo nec ad impedendum matrimonium vnius testis fides adhibenda est. Arguetur primum hæc dubitanti ratio ex eo: nam si de dissolvendo matrimonio agatur, non sufficit vnius testis depositio, *cap. consanguineos* 35. q. 6. cap. 3. *quod matrimonium accusare*: ergo nec ut impediatur, præcipue quia si agatur de matrimonio impediendo ob affinitatem, ut in præfenti casu agebatur, affinitas non rectè probatur per vnum testem, *cap. licet*, de testibus. Arguetur secundò, nam iuramentum nihil adhibet sponsalibus, *cap. 2. vbi probant*, *hoc rursus*. Igitur nullum datur discrimen quod impediendum matrimonium, inter casum in quo sponsalia simplicia, vel iurata præfiterint.

4. TRADITUR  
RATIO  
DE  
CENSO.

Qua dubitanti ratione non obstantè, vera est præfatis affectio, scilicet, matrimonium impediri solà depositione vnius testis, cuius specialis, & vera ratio provenit ex animæ periculo, quia videlicet, ut peccatum vitetur, vnius etiam testis testimonium fides adhibetur; nam ex vnius testis depositione saltem res dubia redditur, l. iuriforandi, C. de testibus; in dubio tamen, quod animæ tutus est, sequi debemus *cap. iuramentum*, *cap. consanguineos* hoc rursus. Ergo rectè ob vnius testis depositionem matrimonium impeditur. Quia etiam ratione creditur simili testis, etiam parte absente, contra textum in *cap. 2. de testibus*, & etiam alleganti turpitudinem propriam, contra textum in *cap. inter 8. de donat. ob mercedem* §. C. de causid.

ob turpem; & quod eius nomen non publicetur, contra textum in *cap. qualiter*, §. debet, de accusat. Unde inferitur, quod is, qui fuit causæ affinitatis occultæ, teneatur illam recludere confanguineo contrahere volenti, vt ab eo matrimonio defistat, alias peccat mortaliter: notat Gloss. hic, per textum in *cap. si homo* 35. q. 3. immò etiam confanguineus admonitus non defistat à tali coniugio, teneatur illum denunciare Episcopo, vd parochio, vt tale matrimonium impediatur, quoniam aliter impedimentum hoc probari non possit, vt docens Nauarr. in *cap. Sacerdos*, de panis, dist. 6. num. 27. & in *manuali* cap. 22. n. 83. Couarr. in 4. 2. par. cap. 6. §. 10. num. 21. licet contrarium teneat Ioannes Maior in 4. dist. 21. q. 2. colum. 3. Quod si tale matrimonium iam celebratum sit, ignorantè confanguineo, qui fuit causæ affinitatis, sciens matrimonium iam contrahitum, non debet impedimentum recludere, si alia non adde probatio; quoniam ad illud dissolvendum non sufficit eius depositio, sed necessarij sunt testes omni exceptione maiores, *cap. super eo*, c. 1. §. 1. in fine, iuncta ratione capituli licet ex quodam, in fin. de testibus; ideoque tunc potius licet debet, ex *cap. plerumque* 2. q. 7. Item si magnum scandalum ex denunciatione timeretur, vt resoluunt Nauarr. d. cap. 22. n. 88. Gutierrez. *aven. cap. 11. n. 29.*

Nec obicit dubitanti ratio supra adducta, quia oppressus Basil lib. 5. de morib. cap. 34. adducit, non impediri matrimonium vnius testis depositione. Nam eo omisso, dicendum est, regulam textus in d. *cap. in omni*, limitari in animæ fuorem, vt peccatum cauetur, ex præfenti textu, & d. *cap. super eo*: siquidem turpis est in re dubia certum accipere pro incerto, hoc est statueri potius impedimentum intercessisse ad impedendum matrimonium, ne si forte intercessit, matrimonium contrahatur cum peccato, contra sacros Canones, vt in non dissimili specie probatur in *cap. 1. hoc rursus*. Nec inde sequitur magnum præiudicium, si matrimonium impediatur, cum coniuges facili cum alio contrahere valeant. Nec obicit primum augmentum dubitanti rationis, cui ex eodem principio satisfaciendum est: nam cum de dissolvendo matrimonio agitur, non militat eadem ratio vitandi peccati, immò potius ex eius irritatione timeretur; idè non sufficit vnius testis ad illud dissolvendum, sed plena probatio desideratur, cum grave exinde sequatur præiudicium. Nec obicit aliud augmentum ipsius difficultatis, quia oppressus Guise. in hoc textu existimavit legendum esse, *maximè si iuramentum firmata sunt*, vt sensus sit, quod etiam iuramento accedente per depositionem vnius testis matrimonium impeditur. Sed hæc interpretatio aperte repugnat verbis illis, *iuramentum interuenisse*; vbi ut exceptio præfentis regulæ ponitur, nisi sponsalia iuramento firmata sint. Et licet Gutierrez de *iuramento* c. 56. existimet hæc exceptionem tantum procedere in præfenti causa, in quo testis vnicus, & non omni exceptione maior erat, siquidem non publicè deponbat, & allegabat turpitudinem propriam; tamen hæc exceptionem, vt generalem præfentis affectionis accipit Alfonso nosset in d. l. 18. *paria*. Quare dicendum est, quod licet quoad alia sponsalia emda promissio ne facta non differant ab eis, quæ iuramento firmata repetuntur; tamen in præfenti casu valde differunt, quia cum sponsalia iurando firmata

DISOLVITUR  
OVER-  
TANDA  
RAT-  
TIO.

nota



ma sunt, si per depositionem vnius testis impediantur, matrimonio non sequuto Ecclesia certa est de petitorio, incerta autem de impedimento: & sic eligit quod cuius & securus est, ut docet Gloss. in presenti, verbo Nisi, quam sequuntur Abbas in fine, Buttrius num. 8. Ancharanus, Henricus Boiccius num. 3. & 4. Nec tunc obstat textus in cap. super eo, de con. sanguinis, & affinis, ex quo deducunt DD. quos refert & sequitur Gutierrez supra num. 1. sponsalia etiam iuramento firmata solâ fama impediri adimpleri, Nam omniâ solatione Glossa finalis hic, & in d. cap. super eo, dum docet potiore esse probationem per famam, quam per vnum testem, quam sequuntur Abbas, Præpositus, & alij in d. cap. super eo, eam improbat Couart. supra num. 10. nam cā omniâ dicendum est in d. cap. super eo, non fuisse sponsalia iuramento firmata, sed tantum fide datâ de futuro matrimonio celebrando, & sic matrimonium non impediri per famam, de qua, & quomodo probent, agemus in eo textu.

Sed supra traditis opponi solet textus in cap. cum in tua, hoc titul. vbi ad impediendum matrimonium requiritur, quod denunciatus impedimentum, sit persona grauis, & quod de fama, vel scandalo deponat. Sed in presenti specie nec erat persona grauis, nec docebat de fama, vel scandalo. Ergo non debuit matrimonium impediri. Cui difficultati, omniâ Glossa ibi, responderat, quod in illius textus specie impedimentum consanguinitatis poterat per alios probari, vnde desideratur, quod denunciatus sit persona grauis: at verò in presenti specie impedimentum hoc affinitatis, ortum ex copula fecera, non poterat per aliam, quam per ipsum denunciantem probari, ideo admittebat, etiam si socius criminis sit, & alleget ratiocinationem propriam: quia quando veritas per alios probari non potest, admittebat inhabiles, l. consensu, §. final. C. de repudiis, cap. tertio loco, de probationibus. Quæ autem dicatur persona grauis, relinquatur arbitrio iudicis, ut probat Menochius de arbitrarij, casu 69. & 243.

6.  
EXPOSITIO  
TEXTUS IN  
CAP. CVM  
INTRA  
HOC TIT.

## CAPVT XIII.

Idem Procuratori & Canonicis a Soranis.

Veniens ad Apostolicæ Sedis clementiam Mariota latrux præsentium, supplicat nobis insinuatione monstrauit, quod dum esset in adolescentia constituta, quandam adolescentem adamauit instantum, quod uterque inter se de matrimonio contrahendo sub titio <sup>b</sup> personarum testimonio præstitit iuramentum: quod & parentes ipsius mulieris ignorantes, eam inuitam, & reclamantem, alij in vxorem tradiderant, quem ita exhorruit, quod se ab eo nullo modo cognosci permisit. Cūq; publicè proficeretur, quod à priori viro cognita esset, atque iurata, Episcopus Soranus, qui tunc erat, eos ante præsentiam suam fuisse venire, & cognito, atque probato, quod inter eos ira proxima esset linea consanguinitatis, quod insimul non possunt, nec debent de iure coniungi, ipsos ad inuicem separauit. Cæterum cū causa ipsa <sup>d</sup> tractaretur, & viro, cui tradita fuerat à parentibus, consentire nollet, ipse aliam vxorem traduxit, & ista cuidam Ptolemeo nomine publicè in conspectu Ecclesiæ nupsit. Sand cū de illi filium genuisset, pater illius Ptolemei querens occasionem diurnitij faciendi, ei apponit, quod filium suum non potuerit, nec deberet in virum habere, eo quod ab alio viro, qui nunc defunctus est, prius desponsata fuisset. Quia verò assertioni eius fidem, sicut non debuimus, non adhibuimus, nec hoc potuimus sub silentio præterire, eam ad vos duximus remittendam: d. v. per A. l. p. n. quæ huius rei veritate plenius competat, si inueneritis, quod prædicta mulier à prædicto viro iudicio Ecclesiæ fuerit separata, & ab eodem Ptolemeo sine contradictione Ecclesiæ in vxorem traducta, & ille, cui à parentibus inuita, & reuocans copulata est, de præsentis vita decesserit, prædictum Ptolemeum moneritis, & districtè compellatis, ut præfatam M. postpositâ occasione recipiat, & sicut vxorem suam diligere studeat, & maritali affectu tractare, alioquin eum, & superinductam, & patrem etiam ipsius, si huic rei resisterit, excommunicatione innoderis, & vsque ad dignam satisfactionem sententiam ipsam faciatis inuolubilitet obseruari.

## NOTÆ.

1. a <sup>a</sup> *Soranis.* Ita etiam legitur in collectione postrema, sub hoc titul. cap. 17. Sora ciuitas est Italie, quam Plinius in prima regione apponit: Sin ubi in fœlici Campania vult collocatam esse: Ptolemeus inter Latina oppida enumerat. Fuit Colonia Romanorum, & in ea Proconsulari ius dicendam fixum tribunal habebat, ut plura refert de eius sita, & cladibus Vghell. tom. 1. Ital. sacra, p. 3. fol. 156. Habet Ec-

clesiam Cathedralē S. Virgini dicatam, quæ est ex suffraganeis Romanæ Sedis, immediateque Romano Pontifici parit: vnicam Dignitatem tantum habet, Primiceriatu videlicet, Canonicos nouem, & quatuor beneficos, ut refert Vghellius supra: vnde licet Cuius in presenti retineat vocem, procuratori, legendum existimo, Primicerio, cum sit in ea Ecclesia exopt ipsius Capituli, ut in aliis est Decanis. Referbit Alexander autem ipsi, & Capitulo in presenti, non quia Episcopalis Ca-

thedra vacasset, vt Cuiacius in presenti voluit; sed quia (onradus eius p[re]s[er]at XI. à Frederico Henobarba, tanquam Alexandri III. maximus fuit, depulsum à Sede fuerat, qui cum Romam venisset, ab Alexand. III. Cardinalis Sabinus creatus fuit, vt refert Vghellius vbi supra, folio 157.

2. *Trinum personarum testimonio.* Testes nuptiis adhiberi non solum iure canonico competens est, ex cap. 4. §. 5. de clandest. despons. in 1. collecti, qui etiam in praxim post notas Anr. Augustini; verum & apud Gentiles. Donatus in 4. *Æneid.* ibi: *Quale enim matrimonium est, ubi nullus testis interfuit?* Apuleius lib. 6. de *asino aureo*, ibi: *impares nuptiæ, & præterea in villa sine testibus, & pater non consentiens facto, legitime non possunt videri, ac per hoc spiritus iste nascitur.* Et plerumque tres adhibebantur; vnde in obitu g[ra]tiani D. Hieronymi in Sufannam illa

in loco si *triderim testibus sponsalibus confirmatis quousq[ue] familia v[est]ra comitante*, reponit Cuiac. hic pro *tredecim* tribus, cum esset scriptum per notas.

3. *Parentes.* Non pater, aut mater, sed alij consanguinei, vt rectè probat Colacius hic. d. *Protonot.* Ito Bartholomeo Ptolemaicum dictum fuisse credit. non. Angustin. in *notis ad hunc textum*, quia apud Italos Petrus & Betta, pro Alberto, & Alberta communiter dicitur.

4. *Trallæ.* Et ita non s[ol]ita lite conuaxit valde primum primum matrimonium; quod contrarium procedit in electione: facta prima non casu, vt probauit in cap. *consideramus*, de elect. vbi rationis discrimen adduxi.

5. Speciem huius textus refert Cuiacius in presenti, & ex eius decisione deducitur, matrimonium metu graui contractum esse ipso iure nullum; quod latius expoemus infra in cap. *veniens*.

## CAPVT XIV.

Alexander III. *a* *Papiens[is] Episcopo.*

Cum locum non habeat consensus, vbi metus, vel coactio intercedit, necesse est, vt vbi assensus cuiusquam requiritur, coactionis materia repellatur: matrimonium verò assensu solo contrahitur, & vbi de ipso queritur, plenè debet securitate gaudere, cuius est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, & sequatur exitus, qui de iniuris solet nuptiis provenire. Quocirca f. c. p. A. f. m. quatenus puellam, de cuius matrimonio inter Siderios, & Canos ciues tuos, quæstio sub tuo fuit examine ventilata, in domo, in qua eam posuisti, ita quod nihil eam timere oporteat, facias eam honestè tenere, donec præscripta causa fuerit sine canonico terminata, vt sententia sine contradictione cuiusquam valeat executioni mandari.

## NOTÆ.

1. *a* *Papiens[is].* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo*, cap. 19. in aliis autem codicibus legi electo, testator Anson. Augustin. in *notis ad hunc textum*; & rectè, nam temporibus Alexandri III. Petrus Papiensis Episcopus, qui per triginta annos ipsam Ecclesiam tenuit, conciliabulo à Frederico Imperatore congregato interfuit, repudiatoreque Alexandro III. vero Pontifice, victorem Antipapam sequutus fuit, quare ab Alexandro III. in Concilio Claromont. v[er]su pallij, exterisque exutus priuilegiis, horrendo anathemate percussus fuit, donec Alexand. III. pace inter eum Imperatorem, schismaticos Episcopos admisit ad pristinam Ecclesie communionem; interim tamen electus fuit per annum 1163. Sytus in Episcopum Papiensem, vt ex Sigonio refert Vghellius tom. 1. Italia, in Ecclesia Papiens[is], num. 69. Vnde credo hanc Syro Alexandrum in presenti referre. De diocesi Papiensi nonnulla notari in capite 1. de *testibus cogendi*.

## COMMENTARIUM

2. *S*upponit Alexand. III. in hoc textu, ad matrimonium desiderari consensum plenum, &

spontaneum, omninoque liberum, vt sequenti commentario probabimus. Et vt facile de voluntate puellæ, que in uxorem postalatur, constare possit, docet eam lite pendente sequestrandam esse apud honestas feminas, donec lis agitur, & sententia profertur, vt ita rectius executioni mandari possit. Pro cuius textus expositione sciendum est, varios casus circa sequestrationem vxoris à Doctoribus referri, & probari. Primus est, quando puella sponsalia contraxit infans pateribus, & sponsus timet, ne ipsi à parentibus aliqua vis inferatur; quo casu puellam sequestrandam esse, docent post Abbatem hic, num. 5. Carrocio in *trattatu de sequestro*, §. 1. 6. princip. num. 2. Gantieret de *marim.* cap. 37. Sanchezius tom. 1. *resolus. canon.* cap. 55. num. 1. que resolutio probatur ex l. 3. §. de *liber. homine exhib.* Si autem sponsalia de presenti fuerint celebrata, & sponsa tradita est in domum sponsi, non debet sequestrari, sed potius debet inuolueri maritus in possessione cohabitandi. Secundus casus cõtingit, cum agitur de puella, quam tutor nimis festinasset nuptui tradere videt, aut illi inæquale matrimonium parari suspicatur; tunc enim ipsa sequestratur. Corrocius vbi supra. Tertius casus, & proprius presentis textus, est cum duo contendunt de aliqua sponsa, quam vterque petit sibi in matrimonium collocari; tunc enim lite pendente puella sequestrari, & copula interdici debet, ex

ex presentis textu, cui consonant textus in cap. 1. cap. 200. 4. de sponsa dorum, cap. 100. 10. 4. final. hanc Glossa verbo Accedat, de re iudic. docent Gutierrez de maritima, cap. 37. num. 1. Tondurus Sanleg, supra, num. 6. qui alios casus profequuntur, in quibus vxor etiam iam ducta sequestrari potest. Nec nouum est liberam petionem sequestrari, l. 3. 4. in hoc ff. de li-

ber. item, exhib. notauit Cuiac. 28. ff. Papiu, in l. 3. 4. 1. de legat. nomin. Illud etiam recte in presentis docetur, sequestrum poelle durare in hoc casu non solum vique dum constet de consensu pleno ipsius, verum & donec lis fuerit finita, sententiaque prolaa, vt ita facilius ipsa executioni mandari possit, vt in cap. penult. de probat.

## CAPVT XV.

Alexander III.

Veniens ad nos VV. lator presentium supplici nobis relatione monstrauit, quod in domo sua mulierem quandam recepit, de qua filium & filiam habuit, cui fidem totam pluribus praxstitit, quod eam duceret in vxorem: interito autem eum de quadam ciuitate ad propria remearet, apud domum vicini sui pernoctauit, cuius filia nocte illa secum concubuit; & cum pater in lecto eius simul inuenerit summo mane, inuitum ipsum eam deponere coegit, qui nuper in presentia nostra constitutus, nos consuluit, cui potius adhzere deberet. Quia vero nequaquam innotuit nobis, vtrum post fidem praxstitam, primam cognouerit: mandamus quatenus rei veritatem diligenter inquiras, & si inueneris quod primam post fidem praxstitam cognouerit, ipsum cum ea facias remanere: quod si post datam fidem eam non cognouerit, secundæ, nisi metu coactus, qui posset in virum constantem eadere, eam deponere, tanquam vxori facias adhzere.

## NOTÆ

Alexander III. Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc tit. cap. 2. nulli tamen exprimitur cui rescribat Pontifex. Proponitur autem in presentis, quod Guillelmus quandam feminam in domum tradidit, ex eaque liberos suscepit, & fidem ipsi dedit, contraxit eum se cum ea matrimonium. Interitum cum filia cuiusdam vicini concubisset, ab eius patre comprehensus, coactus est eam in vxorem accipere, questum est, an per hoc matrimonium priora sponsalia solua esset. Et docti distinguunt Pontifex ita, vt si prius feminam cognouit, & postea sponsalia cum ea de futuro contraxit, per matrimonium cum secunda celebratum solua fuerit priora sponsalia de futuro, nisi hoc matrimonium per vim maiorem, sive magistrali, vt Fulgentius aiebat, celebratum sit: si vero post sponsalia de futuro contracta cognouit eam, quia per talem copulam sponsalia transierunt in matrimonium, cap. penult. & vltim. hoc tit. aded. vt contra hoc matrimonium praxsumprum probatio in contrarium non admittatur, cap. 6. de condit. apposi. secundum matrimonium nullum est, etiam si in eo metus non intercesserit.

## COMMENTARIUM.

In his tribus decisionibus vna, eademque doctetur sententia, quæ pro conclusione disputationis proponimus: Matrimonium ex metu graui cadente in totum constanter celebratum, nullum est. Probat eam textus in cap. de muliere 6. cap. ad id 21. cap. consuetudine 28. cum sequenti, hoc tit. cap. ex litteris, de despo. impub. cap. 2. de eo, qui duxit in matrimonium. cap. propter ea, cap. significauit, eod. cap. accedenti, de procuratoribus.

Tuident. sess. 24. de reformat. matrim. cap. 9. l. si pater 22. ibi: Qui inter inuitos non contrahitur. Digestis de ritu nuptiarum, l. si mulier, §. si des, ff. de eo, quod metus, l. 10. c. 2. partem 4. Illustrant vltra congestos à Barboia in presentis, & lib. 2. not. 2. & cap. 71. Basilii Legio. de matrimon. lib. 4. cap. 34. num. 1. Anon. Perez cod. 20. diffini. 17. per totam, Rutherfordius ad Saluianum fol. 334. Luna & Accellanus lib. 2. de iuris ratione, cap. 10. num. 10. Cabrerus de metu lib. 2. cap. 19. mon. 60. & 82. Petrus Gregor. lib. 3. part. 12. tit. 1. cap. 8. & in cap. muliere, hoc tit. Atrius de iure contrub. cap. 3. sess. 9. Chittineus, tem. 1. decis. 335. Macedo de clau. Petri, lib. 4. de matrimonio, cap. 2. fol. 580. Dekerus lib. 2. diffini. 9. Mediano de consensu iurub. cap. 13. cum sequenti, plures ex Moralibus, quos refert, Leander de marit. tract. 9. disp. 16. quæst. 70. Beorchorst centur. 3. enarratiph. assert. 53. Tapia tom. 1. cath. lib. 1. quæst. 3. art. 1.

Sed hæc assertio difficilis redditur frequentibus iuris principis. Primum, nam matrimonium est contractus, cap. 2. aduersus, de diuortio, l. 1. §. si ea, ff. de ventu in possessionem: sed omnes contractus metu celebrati sunt validi, l. si mulier, §. si metu, ff. de eo quod metus, l. si metu 84. de adquir. heredit. l. 3. §. 7. Cod. de his qua vi, l. interpret. C. de translat. Ergo & matrimonium metu celebratum, validum esse debet. Augetur primo hæc dubitandi ratio, nam metus reuerentialis excludit consensum, l. 1. §. qui curanda, ff. quibus rerum actio: sed matrimonium metu reuerentiali celebratum, vim & effectum habet, l. si pater 22. ff. de ritu nup. ergo matrimonium metu contractum valet, & subsistit. Augetur secundum, nam iuramentum iuraturæ maiorem actus, cui adhzret, l. si quis pro eo, ff. de fideiuss. l. si quis iniquitates 112. §. 1. ff. de leg. 1. l. final. C. de ven. memorat. penult. sed matrimonium metu contractum:

IMPONAT  
TVA TRA-  
DITA AN-  
TIQVATIO.

2.  
CONCLUSIO  
TRADITUR  
ET PROBA-  
TA.

extortum, si iuramentum accedat, valet, & tenet, *cap. inter cetera 12. quæst. 4.* ergo etiam iuramentum ei non inhiæat, valet matrimonium, & sufficitur. Augustinus deinde hæc difficultas, nam matrimonium solo consensu contrahentium perficitur, *cap. iustitiam 27. quæst. 1.* sed in acta metu gesto datur verus consensus, *l. si mulier, §. si metu, ff. de eo, quod metus, ibi: Consensu voluit: igitur matrimonium metu celebratum non est irritum.* Denique aduertitur, nam ad votum emittendum libera, & spontanea voluntas, si eam in matrimonio requiritur; eam votum sit spontanea, & deliberata promissio facta Deo de aliquo bono meliori, *cap. litterarum, §. de voto, & voti redemptio, cap. non est 15. quæst. 1.* ibi voluntarium sibi nullum elegit Christus: & *cap. presens 20. quæst. 3. cap. iam verò, §. ex his omnibus 13 quæst. 6.* at verò votum Deo emissum propter mortis metum, qui iustus est, validum est, *cap. puerellum 13. cap. sicut nobis 17. de regular.* igitur matrimonium metu extortum habet vim.

Quæ dubitandi ratione non fuisse non obstantem, vera est præsentis affectio, pro cuius expositione, omisissis his, quæ adduxi in *cap. 1. de his que vñ*, ut de metu tantum circa matrimonium adhibito animus, sciendum est, metum gravem inhiære illatum à causa extrinseca, animo extorquendi consensum ad matrimonium, illud ipso iure nullum reddere ex iuribus suprà citatis. Dixi metum gravem pro illo, quem DD. vulgò appellane eademem in virum constantem, cuius species retili in *d. cap. 1.* & illis adiungi debent importunæ preces, argumento textus in *cap. sicut exilis, de elect. in 6. l. si §. ff. de eo, quod metus causa:* docent Basil. *de matrim. lib. 4. cap. 5. Alexander d. dist. 16. quæst. 7.* præcipue cum ipse importunæ preces procedunt à persona, cui reverentia debetur, *l. 1. ff. de seruo corrupti, ibi: Persuaderi est plurimum compelli & cogi: & l. 1. C. de filio pro patre, l. 3. C. de apostatis, l. 3. ff. de homine libero. l. unica. C. de rapto virginum. cap. importuna, de pœnis. dist. 11. cap. fin. de re scriptis lib. 6. Ioannes XXII. in extrinsecis, execrabilis, de prob. ibi: Et importunè importunè periculum à nobis non tam obtinuisse, quam extorxisse plerumque restantur. Facit Horatius lib. 1. epist. ad Neronem, ibi: Nam me regas, & prece cogis. Publius Minius apud Macrobius lib. 2. Sat. 7. cap. 7.*

*Cogit regere, que regat precatur.*

Aufonius præfat. ad Cere. ibi: Potenti nam imperandi genus esse, ait, cum regat qui inhere potest. Alibi item ita præstat:

*Scribere me Augustus iubet, & mea carmine postur:*

*Pœni regant blando vñ later imperia.*

Petrus Blesensis epist. 1. laudat illud Ioannis Sarrasbriensis.

*Est errare dicere species violenta intrudis*

*Es quasi nudus supplicia in se posse potius.*

Carnoteosius epist. 116. Regie preces idem valens secundum commune proverbium, quod minx & ita decisum fuisse in sacra Rota, constat ex decisione 126. Gregorij XV. & defendunt Barbosa var. 1. num. 36. Cabrerus de metu lib. 1. cap. 8. 4. Lesoder suprà quæst. 15. Etiam adiungi debet metus reverentialis, qui exdit in subdium comparatione Magistratus, Mesa lib. 3. varior. cap. 16. in filium erga patrem præcedentibus persuasionibus, Barbosa lib. 1. var. 16. & lib. 2. var. 127. in pupilla respectu tutoris, in fratre minori respectu maioris, si ab eo

alimenta percipiat, & accedat minx, verbera, aut spes improbe traditionis, ut probat Cabrerus vbi suprà lib. 2. cap. 19. num. 74. licet contrarium hæc improbabile dicant Diana, & alij relati à Leandro de marin. d. dist. 9. disp. 16. quæst. 14. Item & præsentiam solam illi, cui debetur reverentia, pro minis & verberibus fac esse ad actum annullandum, ex pluribus resolutis Martinis tom. 1. de iur. 146. Dixi metum debere esse iniuste illatum, nam si iuste inferatur, non extorquetur consensus per iniuriam; unde valet matrimonium casu, quo quis ob metum mutationis membri, vel cæteris, seu excommunicationis coarctat cum puella, cuiusdem dedit. Diana p. 9. tract. 8. ref. 10. & 16. si nuptie precipiantur à iudice, non verò à priuato, qui potestatem eam non habet: quo modo intelligitur textus in *cap. seniens, et 2. hoc rñ*, vel eam ille, qui vltimo supplicio afficiendus est, in vxorem ducit filiam, vel vxorem oculis, impunitate sibi concessa, si cum ea matrimonium celebret. Diana d. part. 9. tract. 8. ref. 127. Dixi etiam, debere inferri metum à causa extrinseca, nam si inferatur à causa naturali, vt morbo, naufragio, aut timore inferni, validum est matrimonium, vt eam metu præsentantem mortis quis contrahit matrimonium cum concubina. Item validum erit eum metus procedit à causa libera, velut dum quis ad mortem damnatur, & vt in eo ius eadum, ducit, metetrem, cum consensum quadam regionum, tunc enim validum est matrimonium, quia hic metus nascitur à causa naturali intrinseca, & est incoactus à causa libera ad contrahendum matrimonium. Coarct. 2. p. de matrim. cap. 3. §. 4. num. 16. Bonacina end. tract. quæst. 1. de impud. pœnis §. num. 16. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 12. num. 4. Etiam desideratur, vt metus inieciatur animo extorquendi consensum ad matrimonium, nam si ob alium finem metus inieciatur, matrimonium subsistit. Ratio est, quia tunc non compellitur ab alio ad matrimonium contrahendum, & voluntarie id contrahens eligit, vt medium ad periculum animæ, seu corporis effugiendum. Tunc etiam, nam involuntarium, quod in eo matrimonio inieciatur, non censetur causa consensus, sed tantum occasio, ideoque matrimonium sponte celebratum à delectatore puellæ ob periculum mortis evadendum, quia pater ipsius eum interficere volebat, validum est, si talis metus non fuit impositus vt matrimonium celebretur, sed alio fine, hoc est ad vindictam iniuriæ fumentam; nam si metus fuit incoactus ad extorqueendum matrimonium, illud est invalidum. Vnde resoluunt Sanchez vbi suprà, num. 15. Bonacina num. 13. matrimonium celebratum ab ægroto eum filia medicæ, eum aliter mederi nolentis, vel cum filia iudicis, à quo promittitur absolutio à pœna mortis, si eum eius filia contrahat, validum esse; quia tunc metus non inieciatur ad matrimonium celebrandum. Ex quo principio lucem accipitur textus in *l. si mulier, ff. de eo quod metus causa, junctis Cuius lib. 11. Pauli ad edict. & Fab. ibi, & textu in l. accusatoris 10. C. de his que vñ.*

Metus igitur gravis, & cadens in constantem vicum, inhiære illatus, reddit matrimonium ipso iure nullum, tam in foro interno, quam externo. Ratio est, nam cum matrimonium petat voluntate omnino voluntariam, Quintilianus de declam. 147. *Nusquam libertas tam necessaria, quam in mari-*

4.  
DE METU  
MATRIMONII  
INTER  
CEDENTE.

TRADITUM  
SVETIANI  
RATIO.

manu est, et donatio, libertatis datio, & testamentum; ideo propter metum grauem ipso iure nullum est, vt probatur in d. cap. 1. de his qua stipulatio. Accedit, quod nuptiae coacti improbos exitus habere solent, d. cap. cum locum, ibi: Ne per timorem dicat sibi placere quod edo, & si quatuor exitus, quod de iudiciis nuptiarum promittitur. Facit Barcizus lib. 3. Argum. ibi: Sed si coniugia plures amittunt, quam corporum fidere esse sanas? Libera homines mentes sunt, nec illis legibus capi possunt velle quod nolunt. Et infra Non nec tibi dei pedirent crastis hyemalibus. Sed an iure positio tantum, an etiam iure naturali matrimonium hoc nullum sit, queri solet? Et nullum esse tantum iure positio, docuerunt Philandinus in 4. dist. 1. 29. q. 1. artic. 1. & plures alij, quos refert, & sequitur Thurn, Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 14. num. 4. Sed verior est contraria sententia, videlicet matrimonium metu graue celebratum nullum esse, etiam iure naturali. Eam defendunt Scotus in 4. dist. 29. q. 1. artic. 1. Sanchez Bonaventura ibi, quod 1. num. 5. Bartholomaeus à Ledesma de matrimoniis, dub. 23. conclus. 2. Molina de iustitia tract. 2. disp. 3. 16. Rebellus lib. 2. de matrimonio, quod 1. 1. conclus. 2. sect. 1. Bassilius eodem tract. dist. 5. 14. Diana 4. p. tract. 2. ref. 34. Ratio est quia ad matrimonium desideratur magis libera voluntas, quam ad alios contractus ciuiles; siquidem ipsi contractus metu celebrati rescindi valent, matrimonium vero etiam vt putus contractus reuocari nequit, cum contritus vituolus indissolubile. Deinde, nam Ecclesia PP. dum matrimonium metu celebratum nullum esse docent, non aliquid nouiter constitutum tenent, sed tantum declarare similia matrimonio esse ipso iure nulla.

Nec tantum matrimonium metu graui celebratum ipso iure nullum est, verum & omnes actus ad matrimonium spectantes metu gressi ipso iure nulli sunt, veluti constitutio procuratoris ad matrimonium contrahendum, cap. accedens, de procurat. vbi notatur. Similiter dotis promissio metu graui facta, ipso iure nulla est, l. si nuptiar, §. dos, ff. de eo quod metus causa, l. final. tit. 1. part. 8. docent Nouellus de dote, c. p. privileg. 39. num. 1. Barbof. in rubric. solut. matrim. 4. p. num. 18. Richardus in §. 1. Infit. de except. n. 26. Medrano de consensu canonib. cap. 13. num. 15. Quae sententia valde difficilis est, siquidem similibus dotis promissio fit per stipulationem; stipulationes autem ipso iure valent, quauis ex edicto Praetoris rescindantur, l. 1. ff. de eo quod metus. Vnde videbant etiam stipulatione ex causa dotis factam ipso iure subsistere; quare varias huius specialitatis rationes assignarunt DD. supra relati, & Fortunius Garcia de vlt. fin. num. 417. Panormit. in cap. 9. de his qua vid. Tandem Cuius. in d. §. si dos, eam reddit, quod actio dotis bonae fidei est, non stricti iuris, §. siue sit, ff. de actionibus, vnde sicut contractus bonae fidei est ipso iure nullus propter dolum dantem causam contractui, l. & eleganter 7. ff. de dolo, l. 3. §. final. ff. pro socio: similiter & nullus est propter metum, in quo dolo inest, l. si cum-exceptis, §. si metus, ff. de eo quod metus causa. Sed non recte ratiocinatur Cuius, eam dolum dans causam contractui bonae fidei ipsum nullum reddere, d. l. & eleganter: metus vero dans causam simili contractui, tantum praestat

rescindendi facultatem, l. 1. vbi omnes, c. de rescind. Accedit, nam textus in d. §. si dos, loquitur de dote per stipulationem promissa, quae stipulatio olim stricti iuris erat, §. siue sit, l. 1. ff. de all. P. Barbof. in d. rubric. solut. matrim. 4. part. num. 31. aliam rationem addit, videlicet in d. §. si dos, promissionem dotis nullam fuisse, quia nulla quantitas expressa fuit in eo, iuxta regulam textus in l. cum post 69. §. si pater, ff. de hoc datum: nam tunc aut nihil subintelligitur determinatum, & tunc promissionem dotis, itaquam incerta, non valet, l. 1. ff. de dotis promiss. l. in iudicio, ff. de verb. oblig. aut credidit promissa quantitas per bonum virum taxanda, vt ita dotis quantitas habeatur, quam vir bonus arbitrabitur, argumento textus in l. 3. c. de dote promiss. & cum talis promissio metu facta nulla est, tunc vir bonus non arbitrabitur dorem metu promissam debere, ex ratione textus in l. 3. ff. de eo quod metus. Sed licet hae ratio subtilis sit, nunc placet alia commutatio, quam post Baldum, Hostensem, Panormit. & alios defendit Sanchez lib. 4. de iurim. disp. 12. n. 23. Videlicet, quod cum dotis obligatio sit accessoria matrimonio, l. 3. c. de iure dotum, quia sine eo dari non potest, ideo sicut matrimonium metu celebratum nullum est ipso iure; ita & dotis promissio facta ipso iure est nulla. Quam rationem etiam variis argumentis impugnat P. Barbof. vbi supra, eam tamen recte defendit Thurnas Sanchez vbi supra. Etiam ne suspicio coactionis, seu metus daretur in matrimonio, prohibitum fuit iure ciuili Magistratibus, qui temporarium officium in aliqua provincia gerebant, non solum provinciale forum in vxorem dicere, verum & confessorie filio suo vxorem dicens, l. si quis officium 36. l. qui in promissa 57. l. Praefectus 63. ff. de ritu nupt. Probat Cuius, ad titulum, c. si reitor promiss. & lib. 4. obferu. cap. 12. Fornetius lib. 3. sect. cap. 16. Pinellus lib. 1. sect. cap. 2. num. 55. Mancinus genial. tem. 1. cap. 4. Mesa lib. 1. var. cap. 33. Pacius cent. 8. quod 8. Giphartius ad legem penult. c. de spons. Brissonius de iure canon. pag. 51. Huthorn lib. 13. obferu. cap. 11. Costa in §. si arbitram: ad quam prohibitionem spectant textus in l. unica, c. si reitor promiss. l. 6. c. de nuptiis, l. si concubina, ff. rer. amer. l. vltim. c. ad de concubinis, l. penult. Cod. de spons. l. 3. §. 1. l. cum his 32. §. vltim. de dand. iur. l. 2. §. 1. ff. de his qua vt indigne, l. dote 61. de ritu nupt. l. 1. Cod. de incestu, l. §. si in iudicio, Cod. de his qua vid. Si vero magistratum gerens matrimonium contraheret, non vxoris, sed concubinae loco habebatur, l. 6. §. 1. de ritu nupt. Vnde non dubito, illam manifeste opinionem, quae contra nonnullos inualuit, nempe S. Helnam Constantin matrem, non Constantij coniugem, sed potius concubinam fuisse, vt ait Zofimus lib. 2. alij apud Zonarum tem. 1. Robertus lib. 2. rer. indicat. cap. 14. vixit, quia Constantius eam duxit vxorem cum Romani exeretis Dux in Britannia moraret. Sed sane post depositum officium, dum in eadem voluntate perseverauit, iustae effectus fuerunt ouitiae, ex sententia eiusdem Pauli in d. l. 6. §. 1. & ita legitimam coniugem Helendam vocat Galienus in panag. 1. Constantij, vt refert Baronius annis 306. videndus Reies lib. 8. epist. fol. 129. Etiam ob rationem potentius matrimonium prohibi-

tum fuit inter tuorem & pupillam. l. 1. *C. de interdict. maritimi*. l. 6. *C. de dona. int.* l. 2. *C. qui dicitur l. iuror* 36. cum sequent. l. si quis iuror 60. cum sequent. de vita nupt. l. iuramentum 15. de spons. l. cum hic 32. §. final. de dona. l. si combibit 17. §. verum amot. l. cum post 70. §. nuptii. de iure dat. l. si iuror 28. §. si quis. de lib. §. post. l. si iuror. §. fin. de legat. prim. l. 2. §. 1. de his qua vi indige. l. 7. ad l. l. de adult. l. iuror. 16. obferuat. cap. 33. Faber in Papin. tit. 29. princip. 11. ill. 17. & princip. 6. illat. 2. l. latet de iur. 46.

9. Nec obstat dubitatio ratio supraducta, cui respondendum est, negando consequentiam; nam, ut suprà dixi, matrimonium metu celebratum, ideo nullum est, quia cum petat voluntatem omnino liberam, & eius naturæ sit, ut semel celebratum rescindi non valeat, ut in ceteris contractibus non contingit. qui licet ipso iure valeant, rescindi possunt per prætorum, ex latè adductis in d. cap. 1. de his que vi; ideo matrimonium ipso iure nullum est. Nec obstat primum augmentum ipsius difficultatis, deductum ex dicta lege si pater cogente 22. §. de vita nupt. qui satisfaciendum est discrimen assignando inter casum, in quo cum metu reuerentiali adiunt minæ, & inter eum, in quo tantum metus reuerentialis datur. Primo casu matrimonium ipso iure nullum est, quia creditur metus cadens in vitium constantem; secundo verò casu matrimonium insitum est, d. l. si pater cogente, quo modo etiam accipitur textum in l. si de iussu, §. pater, ff. de pignori. l. pater. ff. de fortis. Fachinus lib. 2. contram. cap. 97. Sanchez ubi suprà, disp. 6. num. 7. & 20. & plura de metu reuerentiali addunt Barbosa d. v. 1. & Basilii ubi suprà. Nec obstat secundum augmentum ipsius difficultatis, pro cuius solutione sciendum est, matrimonium contractum metu graui, & iuramento accedente, nullum esse, ut facile probatur in cap. 2. de eo qui duxit in matrimonium: ubi Alexand. III. respondit, eum, qui post matrimonium metu contractum, & iuratum aliam duxit, cum secunda validè contraxisse, cum eaque licetè permanens, immò nec aliqua pena adiecta fuit pro iuramenti violatione, quia nullus erat momentis, & ita nec relaxatione indigebat, alius enim si huiusmodi iuramentum validè adhiberetur, aliquam Ecclesia illi penitentiam imponeret, sicut pro sponsalibus iuramento firmatis, & violatis imponitur in cap. facti, hoc iur. Nec tunc obstat textus in d. cap. inter cetera 22. quæst. 4. pro cuius interpretatione varia adduxerunt Interpretes; Glossa enim in d. cap. inter cetera, verbo Matrimonium, & in d. cap. 2. de his que vi, verbo Coactus, inquit procedere de consilio, non verò de præcepto prædictam decisionem. Sed hæc, solutio admitti non debet: tum quia ea verba, matrimonium contrahit in Deo fixum & stabile, potius præcepto, quàm consilio applicari posse videntur. Aliet Glossa

ipsa accepit textum illum, asserendo videlicet, ideo ibi matrimonium metu celebratum iuramento accedente reddi validum, quia post matrimonium intercessit copula, iuxta textum in cap. veniens, et 2. hoc etiam, d. d. cap. 2. de eo qui duxit in matrimonium. Quæ solutio displicet ex eo, tum quia ex textu scilicet non constat, copulam præcessisse: tum quia si ob copulam subsequutam validum redderetur matrimonium, impertinens esset ratio, quam textus assignat in illis verbis: Quia verò quam prius concubinum habuerat, non est peccatum id coniugem accipere. Cum esse peccatum, necne, nihil ad valorem matrimonii conferat. Tandem Glossa in d. cap. 2. de eo qui duxit in matrimonium, quam ibi sequuntur Antonius num. 7. Abbas num. 8. affirmat, matrimonium fuisse validum in d. d. cap. inter; quia metus, ex quo celebratum fuit, erat levis, non verò graui, & eadem in vitium constantem. Verùm hæc solutio etiam displicet, quia expresse ait textus, iurare metis; & assignat eam rationem, quia non est peccatum contrahere cum illa: quæ ratio etiam habet locum in metu graui. Quare relictis his sententiis, & aliis relatis à Barbosa ibi, Cabietos de metu lib. 2. cap. 19. num. 80. Arelano de iuris ratione lib. 2. cap. 10. num. 13. dicendum est, in eo textu consutum fuisse D. Augustinum de Vbaldo, qui metu coactus à consanguineis suis concubine, iurciantem sponsum se eam dacturum, ac negaturum necessaria matri, & fratribus; & in duo diuersa in eo textu tractari. Primum, an iuramentum metu præstitum de ductenda concubina in vxorem, esset licitum; Secundum an iuramentum de non alenda matre & fratribus, fuisset honestum; Ad primum respondit Sanctus, licitum esse matrimonium, & in Deo firmum & stabile; cuius rei ratio dubitandi insurgebat ex tot flagitiis in ipsa promissione commissis, & quia illa fuerat promittentis concubina: unde ut docuit Couarruvas 2. parte de matrim. cap. 3. §. 5. num. 3. ibi post promissionem metu factam matrimonium fuit liberè contractum, & dubitabatur, an ille qui iurauit, posset matrimonium cum concubina contrahere, non verò an teneretur ex illa coacta promissione. Ad secundum verò, huiusmodi iuramentum illicitum, & inhonestum esse, respondit Sanctus, quia turpitudinem continebat: docuerunt Fortunius Garcia de ultim. fine, illat. 21. column. 8. Barbosa in cap. si verò 8. de iururi, num. 52. Nec tandem obstat vltimum augmentum dubitandi rationis, deductum ex d. cap. porrectum, cap. facti nobis 17. de regul. Nam respondetur in illis iuris locis agi de voto emissio ob metum intrinsecum, quo casu tale votum sustinetur, quia votens ibi metum intulit: si autem votum emitteretur propter metum extrinsecum ab extraneo illatum, nullum esset, ut latè probauit in e. 2. de his que vi.

## CAP V T XVI.

Alexander III. <sup>a</sup> *Exoniensis Episcopo.*

**C**ommisum. Et infra: Significavit tibi s tua, quod quidam literatus & nobilis, cum ad eum paterna hereditas decessuisset, cuidam mulieri nobili fidem dedidit, quibusdam presentibus, de contrahendo matrimonio, & se cum ea iuxta biennium per verba de presenti contracturum, praestito sacramento super sacrosancta Evangelia, confirmavit: nunc autem ad priuata lege ductus, ad frugem melioris vite suspirat conuolare, namque super hoc consulens prudentiam, ac ut matrimonium contractum ad monasticæ religionis habitum licite posse transire suspicatur, quia si contraxisset, eâ inuictâ, infra duos menses, iuxta veterum canonum statuta nostrâ constitutione innouata, ad laxioris vite religionem posset transire. Quia igitur super hoc tua nos d. f. r. p. s. u. l. ita consultationi tuæ respondemus, quod tutius est ei prius religiose iuramenti seruati contrahere, & postea, si elegeris, ad distractionem religionis migrare: si tamen post primam desponsationem carnalis copula digressus non interuenisse.

## NOTE.

- I. *Exoniensis.* Ita etiam legitur in secunda electione, sub hoc titulo cap. 4. nullibi tamen refertur integra huius textus. De Exoniensis Ecclesia agi in cap. 6. de filiis presbyterorum.

## COMMENTARIUM.

- I. **T**extus hic difficilis, & meritis, visus est iuris Interpretibus, & Theologis, quatenus in eo docet Alexander III. eum, qui iurauit cum aliqua contrahere matrimonium, si proposuit religionem ingredi, prius debet matrimonium contrahere, & postea ante eius consummationem religionem ingredi: nam non violat iuramentum qui illud in melius commutat, cap. peruenit, et 1. de iherosolymis, sed religionem ingredi perfectior est, quam matrimonium celebrare, cap. scriptura, de voto: ergo in presenti casu laeuis licite poterat, neglectis sponsalibus, religionem ingredi. Deinde, nam matrimonium ratum ante eius consummationem, per ingressum religionis, sequenti professione dissoluitur, cap. ex publico, de conuers. coniug. quæ fuit ratio dubitandi adolefcentis in presenti: ergo facilius hoc casu sponsalia de futuro dissoluerentur per ingressum religionis: Quare varias interpretationes adhibuerunt iuris Interpretes. Gloſſa in presenti, verbo *Tuus*, accipit textum hunc de consilio: & ita in presenti specie docet, sponſum posse licite religionem ingredi, tamen tunc esse prius contrahere: & deinde ante copulam religionem ingredi ad vitandum scandalum, propter vulgi opinionem, ne putet sanctissimum Dei nomen ita facile violari. Gloſſam sequuntur Hostiensis. Ioannes Andreas, Cardinalis, Abbas, Præpositus, Alexander de Nemo non. 9. Couat. 1. part. de matrim. cap. 3. non. 11. Mateus Antonius lib. 3. infra, titulo 10. non. 57. Paulinus in 4. diff. 28. quæſt. 1. art. 3. Soto in 4. diffinit. 27. quæſt. 1. art. 4. Hieronymus Garcia in solut. regul. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. II.

trans. 1. difficile, 2. deob. 10. sum. 1. Cuius in presenti, Barbosa in collect. ad hanc textum: licet in selet. ab hac solutione discesserit, nulla alia assignat. Nec est cur Causis in presenti hanc interpretationem, ut nouam Cuiacii, tanquam conflictam ab aliquo hæretico, eius nomine reiciat, cum ante eum tot Doctores eam docuerint. Reſoluitur tamen hæc interpretatio ex eo, quia propter vulgi opinionem non est omittendus, aut differendus religionis ingressus: textus celeberrimus in cap. licet, de regularibus, d. cap. scriptura, de voto: & quia non est consilium, sed potius periculum prius contrahere, quia forte pulchritudine, & blanditiis mulieris induceretur ad reddendum debitum, & sic retraheretur à religionis statu, qui perfectior est, ut in presenti docetur. Deinde quia in rebus ambiguis huiusmodi verba, *tuius, certius, facilius*, & similia obligationem & necessitatem potius, quam consilium inducunt, cap. inuenit 3. hoc tu, cap. veniens, qui clerici vel conuerti, cap. ad audientiam, de homicidio. Dicitur Thomas quodlibet. 8. non. 12. docet Angustinus lib. 3. de legibus, cap. 21. non. 13. Deinde quia ex Pontificis responſo non consilium, nec gratia, ubi nominatim expreſſum non est, sed ius producit, cap. ex multis, de voto, ibi: Ex consultatione nostra ius collatur. Facit textus in cap. peruenit, res. titul. ubi qui seclit votum religionis, si in Episcopum eligatur, quamvis Episcopi status perfectior sit, prius debet religionem ingredi, & ita eodem modo in presenti casu matrimonium contrahere tenetur, deinde religionem ingredi. Alij docuerunt, Alexandrum III. in presenti responſisse secundum iuris principia, videlicet quia ex promissione iuramento firmata sponsa quæſita fuerat actio, & sponsus obligationem omnino adimplere tenebatur, ut probatur in cap. 1. cap. ex litteris, hoc titul. Unde sponsus tenebatur prius contrahere, & postea religionem ingredi. Ita docuerunt Antonius Boliæ, in presenti, Scotus in 4. diffinit. 10. quæſt. 1. Licet enim verum sit, religionis ingressu sponsalia dissolui, capite veniens, cap. infra, qui clerici vel conuerti, &

D sponsalia

sponsalia de futuro per matrimonium de presenti; peccat tamen sic contrahens, quia qui Petro centum debet, quamvis Deo mille solvar, non satisfaciit Petro; & ita qui iussit eum muliere contrahere matrimonium, eum illi debitor sit, non satisfaciit religionem ingrediendo, licet perfectior sit religionis status; quia contrahere matrimonium est in obligatione, religionem vero ingredi in voluntate. Sed hæc etiam interpretatio continetur ex eo; nam si ab sponsalibus, etiam iuramento firmata, licet rescilire ex iusta causa, ut supra probavi in cap. 2. etiam ob ingressum religionis licet ab sponsalibus discedere; eum etiam matrimonium ratum iuste dissolvatur per ingressum religionis, cap. ex publico, de con-

vers. coniug. Quare his, & aliis solutionibus omittis, dicendum est cum Barbosa in cap. 3. de iurand. non. 19. Basilio lib. 12. de marita. cap. 12. §. 3. & cap. 10. Suazio tom. 2. de relig. lib. 2. de iuram. Moneta de commat. cap. 5. non. 24. in presenti sponsum tantum proposuisse religionem ingredi, non autem eum ingressum fuisse: unde inter moras deliberationis tenebatur sponsalia iuramento firmata adimplere, nec ipse religionem ingredi tenebatur; unde et Alexander III. tutius esse contrahere matrimonium, & postea religionem ingredi, potius quam in ipsa deliberatione ingressus religionis persistendo, periculi reatum incurere, ut iam probavi in d. cap. ex parte, de convers. coniug.

## CAP V LXVII.

Lucius III. <sup>a</sup> *Rapulensi Episcopo.*

**R**equiritur à nobis tua fraternitas, quæ censurâ compelli debeat mulier, quæ iurissurandi religiose neglectâ nubere renuit cui se nupturam interposito iuramento firmavit. Quæstisti etiam, utrum ea, cuius vir matris torum polluit, ad alia vota, cum mater fieri desideret, viro possit vivente transire. Ad quæ tibi breviter duximus respondendum, quod mulier, quæ se nupturam iuravit, cum libera debeat esse de iure matrimonium, <sup>a</sup> monenda est potius, quam cogenda, maxime cum coactiones difficiles soleant exitus habere frequenter. Illa sanè, cuius vir cum matre adulterium & incestum commisit, nec viro suo coniungi carnaliter, nec eo vivente cum alio matrimonio inire debet.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Rapulensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 12. in cuius notis Antonius Augustinus reponit *Rapulensi*: Coisacius hic, retinet *Rapulensi*, & asserit esse Ecclesiam Cathedralen in Apulia. Sed certè talis Ecclesia non extat in geographia sacra, edita à Carolo à Sancto Paulo; nec inter Ecclesias, quarum seriem refert Vghellius in Italia sacra; quare credo legendum esse, *Ravennensi*; Ravellum enim est vici Italiae, ut post Carolum Sigonium refert Vghellius tom. 1. Italiae, part. 2. fol. 98. habet Ecclesiam Cathedralen B. Virginia Allompioni dicatam, cuius Præfati Constantino dicto missa est præsens Decretalis.

2. <sup>b</sup> *Interposito iuramento.*] Ut plerumque fieri contingit, capite 2. 4. & 5. & passim hoc titulo, & sic sequens, cap. si quis desponsam 27. quest. 2. Ut quomodomodum aliz pactiones firmantur iuramento, l. iurandum, ff. de oper. lib. et capite cum contingat, de iurand. ita etiam de sponsalia; cuius iuramentum in

sponsalibus addidit exemplum extat apud Ovidium epistola 18. De Aconcio, qui cum ob generis imparitatem non auderet in uxorem petere Cydippen, eius amore tenebatur captus, illam comectatus est fraudem, ut ab ea iuramentum nuptiarum exorqueret, scripsitque in pomo versus hos, vel similes:

*Iuro tibi sume per mystica sacra Dione,*

*Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram:*

Quod cum fecisset, agnovit fidem coniugij indissolubilem dedisse his sequentibus versibus. *Coniugium, pallamque fidem, non crimina posco;*

*Debitus ut coniux, non ut adulter amo,*

*Verba licet repetas, qua demptis ab arboris fatu*

*Pestulit ad castas, me iacientis manus;*

*Invenies illic ad te iura esse quod opes,*

*Ni tibi cum verbis excidit illa fides.*

c *Vir matris torum polluit.*] Hanc secundam

partem omisit Raymundus, & eam disparabilis in cap. 1. de eo, qui cognovit conjugum.

d *Monenda est.*] Hæc verba & textum expositi in cap. 2. hoc titulo.



## CAPVT XVIII.

a Urbanus III.

Cum in Apostolica Sede, cui licet immeriti præsidemus, magisterium relinquitur ecclesiasticæ disciplinæ, dignum est & consonum rationi, ut quotiens circa negotia Ecclesiastica aliquid dubitatis emergit, ad ipsius deliberationis arbitrium reueratur. Intelleximus siquidem, quod cum inter b villicum de Emaia, & vxorem eius coram te matrimonij questio tractaretur, productis testibus, & attestacionibus eorum diligenti examine discussis, ante publicationem idem villicus tenerius ad propria publicè inter te & vxorem suam proposuit sententiam diuortij, iudicio Ecclesiæ promulgatam, & sic suggestâ omnibus falsitate, quandam aliam mulierem facti nesciam sibi copulare præsumpsit. Postmodum verò super prioris matrimonij questione literis à Sede Apostolica impetratis, delegati iudices sententiam diuortij protulerunt. Vnde quia Villicum, & mulierem, quam superinduxit pendente lre prioris vxoris, inuicem aliter consensisse, tua nos duxit fraternitas consulens, utrum tales sint ad matrimonia admittendi. Nos igitur autoritate præsentium tuæ sollicitudini respondemus, quod interposita ei penitentia competenti, infra c penitentiar tempus carnali commercio interdicto, postmodum in maritali copula poterit remanere.

## NOTÆ

1. a Urbanus III. Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. final, sed supponendum est, Cœnomanens. Episcopo, ut habetur post Concil. Lateran. p. 6. cap. 21. & in cap. 12. de fœm. excom. cap. super eo, de condition. appo. ubi extant alie partes huius Decretalis, ut notauit Anton. Augustin. in præfati, licet non illis rectè adinque textum in cap. de restitutione, de despons. impub. De Cœnomanensi diocesi nonnulla notauit in cap. 5. de restit. p. b Villicum.] Cuicæ in præfati existimare

esse nomen proprium viri, ut in l. Inducit, §. per contrarium, ff. de adhibitis empti, l. cum duobus, §. item si ex salto, ff. pro socio. Sed verior ne legendum sit Vvilelmum, quod nomen valde frequens est apud Gallos & Anglos.

c Infra penitentia tempus.] Durante enim penitentiar tempore olim sequestrabatur mansionis cubiculum, nec coniugio iam contracto uti licebat, nec nouum celebrare, ut probauit in can. 9. Concil. Illiber.

Textum hunc exposui in cap. considerandis, de elect. & latius illustrabimus in cap. de matr. contralt.

## CAPVT XIX.

Clemens III. a Casaraugustano Episcopo.

In præfentia nostra posuit à nobis duxisti necessariò requitendum, quid agens duon tibi sit de quibusdam mulieribus in tua diocesi constitutis, quæ cum viros in b captiuitatem, vel aliam peregrinationem abductos iam vltra septennium fuerint præstolatz, nec certificari possint de vita, aut de morte, licet sollicitudinem super hoc adhibuerint diligentem: quia tamen pro iuuenili ætate, seu alia fragilitate carnis humanæ continere non possunt, aliis expetunt matrimonio copulari. Cum autem dicat Apostolus: Mulier tamdiu alligata est viro quamdiu vir eius viuat; tuæ consultationi taliter respondemus, quod quocumque annorum spatio ita remaneant viuicibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonicè conuolare: nec tu eas contrahere in Ecclesiæ facie permittas donec certum nuntium recipiant de morte virosum.

## NOTÆ

1. a Casaraugust. Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc tit. cap. 3. Raymundo videlicet de Castileuculo, qui eandem Ecclesiam tenuit ex anno 1184. vsque ad annum 1193. De ipsa Metropoli Casaraugustana nonnulla notauit in cap. 1. de his que vi. b Captiuitatem.] Temporibus enim Clemens III. in Hispania bella sæua erat cum Saracenis, & paulò antea Casaraugusta Imperialis urbs ab eis recuperata fuerat; unde plerumque ueniebat Catholicos à Saracenis in captiuitate retineri, & non facile constabat, an defuncti in ipso congressu essent, an captiui apud Saracenos decedissent. Vnde & Lucius III. dum in cap. 2. de secundis nuptijs, etiam prohibet secundas nuptias dum certum non constet de morte prioris viri, scribit vniuersis Christianis per Saracenos captis.

faciens, & paulò antea Casaraugusta Imperialis urbs ab eis recuperata fuerat; unde plerumque ueniebat Catholicos à Saracenis in captiuitate retineri, & non facile constabat, an defuncti in ipso congressu essent, an captiui apud Saracenos decedissent. Vnde & Lucius III. dum in cap. 2. de secundis nuptijs, etiam prohibet secundas nuptias dum certum non constet de morte prioris viri, scribit vniuersis Christianis per Saracenos captis.

D a COMMEN

## COMMENTARIUM.

3.  
CONCLUSIO  
TRADITUR  
RATIO  
VIRI.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio. *Vxor non certificata de morte viri, ad secundas nuptias transire nequit, quoniam nupties statum mariti qui ab hostibus captus fuit, longoque tempore absens, probant eam textus in cap. 1. de secundis nuptiis, cap. final. 1. si autem, ex lre non comess. cap. 1. et sequent. 14. quesi. 2. authentic. hodie, C. de repositis, Novel. 35. Leonis. S. Basiliius ad Amphileob. cap. 31. ibi: Qua cum vir fecisset, et non apparet, antequam de eius morte certior facta sit, cum alio cohabitante, nuchatur. Et canon. 16. ibi: Adulterum uxores, qui cum marito infertur non apparent, nuptias, eidem rationi subiacentur, cui et quae propter mortem pergrinationemque absens reditu non expellat nuptias. Sed res novellam hic veniam admittit, quod maior sit mortis suspicio. Et lib. 5. capitul. Caroli, cap. 6. ita canetur: Qui propter fugam in alias parias, et dimittit uxores suas, nec ille vir, nec illa summa accipiant iterum conjugium, Gregorius fuisse. Vbi fuisse, accipit pro inimicitia, vt exponit Lindenbrog. in Glossario, verbo *Paula*, Certe in adulterio, caput 187. num. 108. Illustrat vltra congestos à Barbosa in presentibus, Cuiacius & Canisius hic, Basiliius lib. 7. de matrimonio, cap. 52. Petrus Gregor. lib. 3. partit. titul. 21. cap. 8. et in cap. 3. hoc ut. Balsam. in cau. 93. 6. Synodi, Corneius lib. 2. Aphorism. iuris Pontific. titul. 18. Rota apud Pesham decis. 599. Transmissa de Peligam, quesi. 5. per totum, D. Ioseph de Reres lib. 6. apust. cap. 10. num. 4. Nauarrus in cap. si quis autem, de penitent. d. 7. Richierius in d. authentic. hodie, Ritherursius 4. part. ad novellas Insuper, cap. 7. fol. 225. Grocius lib. 2. de iure belli, cap. 9. in notatis ad §. 9. Cuiac. in novell. 22.*

4.  
TRADITUR  
RATIO  
VIRI.

Sed hanc assertio difficilis redditur sequenti iuris consideratione: Cum maritus captivus esset, aut longe abesset, vxor expectata eum cogit, donec integrum quinquennium à tempore captivitatis, seu absentiae effluerit, et tunc demum si tanto tempore nihil comperit fuisse de vita aut morte captivi, imponit, & licet transiit ad secundas nuptias, Novel. 22. Insuper, cap. 7. ad quam constitutionem respiciens Tribonianus mutavit verba Iuliani in l. vxor 6. ff. de divoritiis: quod facile cognoscitur ex stylo ipsius textus, qui est semibarbarus, & Graecismus redeo, non Latine elegantiam Iuliani: & similiter adiecit Paulo in l. 8. ff. de captivis, ea verba, post confirmatum tempus, vt iam notant Cuiacius ad d. Novel. 22. Ritherursius supra, Brissonius de iure commun. cap. 268. Faber in iurisprud. tit. 11. princip. 8. illas, 8. Giballinus lib. 4. de usuria, cap. 5. art. 21. num. 18. nec immerito hoc statutum est; nam ex absentia per quinquennium mores praesumunt, Bartol. in suo tract. Qualiter praebetur nuptiis, & in tract. de rebus, Alexand. consil. 4. num. 18. quos refert & sequitur Matanza in reposit. legis non potest, num. 165. & post decem annos absentiae adeo mortem praesumit, vt bona venientibus ab intestato aduicari possint, docent Leon. tom. 1. decis. 71. ex l. 2. lib. 14. p. 1. vbi Gregorius, Gutierrez consil. 4. num. 29. & 30. Siguenza de elausulis lib. 2. cap. 17. num. 11. Eleobaz de rationibus, cap. 6. ex num. 47. Parlador in notis g. 2.

per tot. Ergo similiter vxor post elapsum longum tempus imponit poterit ad secundas nuptias transire. Accedit, non sponsalia per duritiam sponsi absentiam dissoluntur, cap. de illis 5. hoc tit. Igitur per longam absentiam mariti similiter matrimonium soluitur, & per consequens aliud coniugium inire valet; & ita convenire solitum inter coniuges apud Iherosolymos, didici ex D. Hieronymo, qui in lib. 1. Reg. cap. 16. ita scribit: *Plurima in hoc loca Hebraei libellos repudiis intelligunt, siquidem uxorem illius gentis fuisse ferunt, et quando ibant ab eis in pugnam (id est in bellum) libellos repudiis viribus suis darent, et si coniugisset virum in praeiis viri, et in captivitatem duci, mulier eius expectabat tribus annis, si vir eius non redisset, alium duceret virum.*

Quia dubitandi ratione non obstante vera est praesens assertio, pro cuius expositione sciendum est, in hac parte valde differre ius civile à Pontificio; iure enim civili captivitas vnus ex coniugibus matrimonium dissolvit, sicut alia quacumque senectute alteri ex coniugibus contingente, l. 1. ff. de divoritiis, l. si quis sit significetur, ff. de iure mariti, l. in bello 12. §. sed capitul. ff. de captivis, l. si ab hostibus 10. ff. de iure mariti. Faber in iurisprud. tit. 11. princip. 8. illas, 8. Petrus, Barbosa in rubric. sed. mariti, 2. p. num. 63. Brissonius de iure commun. pag. 41. & adeo quidem captivitate vnus coniugis dissolubatur matrimonium, vt ne quidem si vellet vxor remanere in duco viri captivi, & coniugium durare, illud perseveret, quod est prima amplioris veteris illius iuris, d. l. in bello 12. §. 4. Reres lib. 6. apust. cap. 10. Nec audiendus est Scipio Gentilis lib. 3. cap. 9. contrarium tenens; nam cum superueniat senectus, & matrimonium iure civili Romanorum nisi inter ciues Romanos non daretur, Vlpianus in fragm. tit. 9. §. 2. nonnulli. 4. prius, l. si de nuptiis, D. Ioseph de Reres lib. 1. de interditi. cap. 5. idem Ioter expulsiu coniugum non datur, vt etiam dissolvitur si alter ex coniugibus efficiatur senex, l. re 22. ff. de donat. inter. P. Gregor. lib. 9. singul. cap. 15. Alia amplior est, vt nec quidem iure postliminii recuperetur vxor à marito ex captivitate reuerso, l. non est à parte 8. l. eum duo 14. §. 1. ff. de captivis. Ratio ex eo provenit, quia iure civili Romanorum matrimonium ex praesenti, & semper perseverante consensu subsistebatur, nec iuris vinculum aliquod producebat, quia liberum erat tam in distractu, quam in contractu, l. 2. C. de iuriti. stipul. Vnde cum constitutus praestatio in facto consistat, etiam consistit in facto semper perseverare in ipso consensu, l. consensu 8. §. 1. ff. de iuriti. iuriti. Vnde succedit regula Papiniani in l. demum 19. ff. ex quibus causis maritus, videlicet ea, quae in facto consistunt, postliminio non continetur Cuiac. in d. novel. 22. Faber in iurisprud. tit. 11. princip. 8. illas, 8. P. Barb. in rub. sed. mariti, 2. p. num. 63. Inde cognoscitur differentiam, quod versatur inter hanc conventionem, & aliam, quae consensu perficiuntur, nam alia, cum à consensu tantum pendeat in fieri, postea verò perseverante consensu non indigent, postliminio redeunt, vt contra Amayam docet Reres super. a. 2. Consensu tamen nouo, hoc est, si mulier nondum alteri nupta voluisset ad priorem nuptium redire, redintegrabatur matrimonium, dist. 18. dist. 1. 14. §. 1. ff. de captivis; cogebatur autem mulier de nouo consentire; nam si absque

5.  
DE CAPTI-  
VITATE  
MARITI EX  
VIRI ES-  
SIT.

aliſque probabili cauſa noloſſet redinteg-  
rare prius matrimonium, tenebatur pecnis diſſi-  
dit, idelt iniuſti diuorij. nempe vt multa-  
retur dote ſua, d. l. 8. in fine. Et propter haec  
ſperu, quam maritus habet redintegrandis  
matrimonio, competit ei accuſationem de adul-  
terio iure mariti, in l. ſi vxor i. 3. §. ſi quis plane 7.  
ff. ad l. l. de adul. docti Retes ſupra num. 7.  
Reſpondebat tamen libera nupta patrono ſuo,  
quia eius matrimonium durabat etiam in capti-  
uitate patroni, cuiuſſemque mariti, proindeque  
conuuiuium, idelt facultatem nuboſi alteri non  
habebat, l. in ea 45. §. vltim. l. illud 46. l. filio 48.  
l. proximi 50. ff. de iur. nuptiar. l. & idem 62. §. 1.  
ff. de donat. inter. l. penult. & vltima, ff. de diuorij.  
l. 1. l. 2. §. 1. ff. de contrub. l. libera 35. ff. ſolus  
maritum. l. 1. C. de iureſſ. nuptiar. l. libera 8. C. de  
epoſolub. Ratio redditur in diſſa l. 45. §. vltim.  
videlicet propter reuerentiam patrono debitam,  
etiſ enim quilibet vxor marito ſuo reuerentiam  
exhibere debeat, l. alia 14. §. 1. ff. ſolus mar.  
l. unica §. quod autem. C. de rei vxor. alioſque, tamen  
non ab omnibus vxoribus parem reuerentiam  
legiſſimatoſ expendant putarunt, ſed maiorem  
ad libera erga patronum maritum, quia ſcilicet  
in hac duplex cooccurrit vinculum, quod for-  
tiuſ adſtingit, vt explicant Brilſonius de iure  
coniub. pag. 164. Cuiaciuſ in l. unica, C. unde  
vir & vxor, ſubdit in iurifrud. tit. 9. princip. §.  
illar. 21. & 26. D. Joſeph de Retes lib. 6. apoſol.  
cap. 8. num. 6. Circa matrimonium aſorem per  
conſanctationem celebratum, quoniam indi-  
ſolubile erat, nec diuorij dirimi poterat. Feſtus  
Pompilius verbo Flaminia, Aulus Gelliuſ lib. 10.  
noſtilluſ, cap. 13. Colac, in diſſa noſtill. 21. con-  
diſſuſuſ captiuitate docet D. Joſeph. de Retes  
ſupra num. 4. qui numero 5. matrimonium per  
coemptionem celebratum diſſoluſ captiuitate  
recte probat.

6.

Quid iuri  
novo pro-  
cedat.

Iure igitur Digelloſum matrimonium aded  
ſoluebatur captiuitate, vt per vllum tempus  
non cogereſur vxor remanens in ciuitate ex-  
pectare coniugem captiuum; iure vero no-  
belluſum matrimonium non ſtatim ſoluitur;  
nam aut conſtat viuere maritum in captiui-  
tate, aut inueterum eſt, viuat ne, an deceſſerit.  
Priori caſu, ſi conſtat captiuum coniugem  
vivere, iſ qui in ciuitate remanſit, quamdiu  
conſtat eum ſuperſeſſe, nunquam poteſt ad  
ſecundum matrimonium peruenire; immo ſi  
id facere attemptauerit, multabitur dote, aut  
donatione propter nuptias; immo pro adul-  
tero reputabitur, ac punietur. Poſteriori  
caſu, nempe ſi incertum ſit, virum conſit  
in captiuitate viuare, an deceſſerit, quod ſape  
contingit, precipue in longinqua regione; al-  
ter coniux expectare cogitur per integrum  
quinquennium ad die captiuitatis numerandum,  
& cum deſcendit, ſi tanto tempore niſil com-  
petum fuerit de vita ac morte captiui, im-  
pune tranſiit coiuſ ad ſecundas nuptias,  
quaſi pſiſſiſ matrimonio boni gratia ſolu-  
to, etiam abſque hello repudiij, noſtill. 21.  
Juſſin. cap. 71. Succelſit hiſ conſtitutionibuſ  
nova facta à Leone in Noſtill. 33. vbi prolixè  
diſputat contra illam permiſſionem ſecun-  
darii nuptiarum poſt quinquennium, de  
qua in leg. 7. de repudiis, ſanxit quocumque  
annis in captiuitate alter coniugum detinea-  
tur, non tamen licere alteri nuptias iterare,  
D. D. Genſol. in Decretal. Tom. IV.

niſi forte ſecundum formam, & obſeruationem  
eorum, qui in expeditione verſantur, vt  
pſceptum eſt à luſtiniano in Noſtill. 17. §. ca-  
terum, ex qua deſumpta eſt authentica ſed  
hodie, C. de repudiis, vbi ita ſtatuit: *Hodie  
quantuſcunque annis maritus in expeditione mon-  
ſit, mulier ſuſtinere debet, licet nec literas, nec  
reſponſum ab eo acceperit: ſed ſi audierit non  
prius nubat, quam per ſe, vel per alium, cum, ſub  
quo militat adiens interrogetur, ſi pro veritate  
mortuus eſt: quod ſi ita eſt, apud geſa dependat  
cum incriminando, ſi mortuus ſit, quo ſubſequente  
poſt annum nubat: ſi vero prater hic ſuſſerit, tam  
ipſa, quam qui eam duxerit, vt adulteri puniantur,*  
Docet Buſgen. cem. 2. obſer. 34.

Hactenus egimus de captiuitate, & longa ab-  
ſenſa coniugis ex iure civili, iure vero noſtro  
canonico, quantumvis longa ſit abſentia, vel  
captiuitas coniugis, dum non conſtat certo de  
eius morte, alia coiuſ ad ſecundas nuptias  
tranſire non valet: Leo Papa epſol. 79. ibi:  
*Quod debet ſemina, qua capſi viris nupſerunt,  
putantur interemptis maritis, remanens de captiui-  
tate prioribus viris copulari, et cuique id, quod legi-  
timuſ habuit, reformetur, & recipiat coniugiuſ  
quod ſuum eſt, & redintegretur ſuſdena nuptia-  
rum.* Quae verba explicat F. Antoniuſ Perez  
in penitene. ſilici, de Rem. Pontific. volumine 4.  
cap. 3. Gibalinuſ ſem. 2. ſilicuſ, can. lib. 5. cap. 3.  
num. 41. Nam cum ex iure diuino matrimonium  
continet indiſſolubiliter, niſi per mortem  
naturalem, & ea per diuturnam abſentiam non  
pſumatur, l. ſed eſſi, ff. de acquir. hereditat.  
Gloſſ. & Doctores in l. 1. §. ſi quis nega, ff.  
quomodoſum reſſum. Maſcard. de probatio-  
nib. canſol. 107. §. num. 1. Leo ſem. 1. decij. 72. in  
princip. ideo donec conſtat matum deceſſiſſe,  
eius vxor non poteſt ad ſecundas nuptias tran-  
ſire, Facit D. Chryſoſt. homil. 26. in Marthom;  
ibi: *Quomodoſum enim matrimonium non facit  
cruiſ, ſed voluntas, ita non ſoluit illud ſepar-  
atio corporis, ſed voluntatis. Ideo qui diuinit  
coniugem ſuum, & aliam non accipit, adhuc eſt  
maritus; nam eſſi corporis ſeparatus eſt, tamen ad-  
huc voluntate coniunctuſ.* Quomodo tamen de-  
beat conſtare de morte coniugis, dubium eſt.  
In praſenti textu deſiderat Locuſ III. vt oc-  
currit nundum de morte viri vxor recipiat: idem  
in d. cap. 2. de ſecundis nuptiis, exigit vt conſtet,  
quod ab hac vita migratit coiuſ. Certitu-  
dinem hanc moralem mortis viri iudicij arbitrio  
reſſimando Sanchez lib. 2. de matrim. diſp. 46.  
num. 7. Couarruias, Gutierrez, Menochiuſ,  
& alij congeſſi à Burſo. Baſſiliuſ autem lib. 7.  
de matrim. cap. 51. exigit vnum teſtem de  
viſu, & duos teſtes de publica voce & fama  
Tranſſinera de polygam. quaſt. 5. duos teſtes de  
viſu neceſſarios eſſa deſendit Borell. tom. 2.  
decyſionum. tit. 2. ex numero 160. Duci exerci-  
tius aſſentietur, ſidem adhiberi probat Buſgen.  
cem. 3. obſer. 42. Sed certo in hac parte certa  
regula dari non poteſt, propter circumſtantias,  
quae adſeſ ſolent, cum remotis regionibus, tum  
diuturnae abſentiae, tum etiam belli, aut pe-  
ſtis graſſantis io ea prouicia, vbi coiuſ de-  
gebat; tandem ob aliaſ praſumptiones, quae  
oriuntur ex etate ingraueſcente, aut ad-  
uerſa valetudine: quae omnia penſare de-  
bent Inquiſitores haeretice prauitatis, qui-  
bus huius delicti puniſio priuatiuè competiſ.

7.  
TRADITVS  
RECIPIENDVS  
RATIO.

in caterandis & ponendis his mulieribus, quæ dolo ad secundas nuptias transierunt, cum dolo deficiente difficile sit suspicari, eas potestatem sensisse de hoc sacramento. Nam cum lapsu quinquenni sufficere probat Xamar part. 3. rer. indic. defn. 80.

Nec obstat dubitanti ratio suprà adducta ex d. l. v. te 6. d. null. 22. Insinuant; nam constitutiones illas iuris civilis abrogatas esse per sacros canones, iam notantur in præfenti Innocentius, Ioannes Andreas mm. 4. Anton. mm. 7. Ancharan. & Abbas mm. 6. Gutierrez lib. 3. prætic. quæst. 8. num. 5. Transmittit dill. quæst. 5. num. 5. Vnde sicut in aliis casibus matrimonialibus non attenditur dispositio iuris Cæsarei, cap. final. de secundis nuptiis, cap. cum haberes, de eis qui ducunt in matrimonium, ita nec in præfenti. Nec obstat quod dicebamus, post quinquennium, aut viginti annuum mortem præsumi, & ita aliudquid bona venientibus ab intestato. Nam respiciendo non parum interesse, an agatur de motu præsumptio, quando versatur commodum, vel præiudicium pecuniarium, & tantum datur damnum reparabile, an verò agatur de maximo præiudicio, & irreparabili, ut cit contrahere secundum matrimonium. Primo casu ex diuturna absentia præsumitur motus secundo vero nequitiam, cum tandem sequeretur adulterium. Nec obstat, quod de sponsalibus absentia coniugis dissolvendi dicebamus. Nam cum ex eis nullum oriatur vinculum, quod petat individuum, vitam, sed tantum obligatio contrahendi matrimonium, possunt dissolvi per diuturnam absentiam, & alios modos à iure approbatos: matrimonium verò, quod est iura diuina insolubile, continet vinculum, quod sicut ex nulla causa dissolvi valet, ita nec ex longa absentia, aut peregrinatione.

Sed huicque traditis obstat textus in cap. 9. Concilii, apud Vvermet, tom. 17. Concil. fol. 186, in illis verbis: Si quis necessitate inveniabilis cogente, in aliam ducatur. seu promissionem fuerit, aut scilicet fuerit, cui scilicet mentis non poterat, sequens fuerit, & vixit eius, cum valet, & potest, amore puriorum, aut reverentia eam sequi natus, ipsa enim tempore, quando vir eius, quæsi sequens non fuit, vivit, semper inuicem permaneat, tunc ille vir eius, qui necessitate cogente in aliam locum fugit, si se abstinere non potest, aliam uxorem cum permissione potest accipere. Refertur mendosè Buchardus lib. 9. De veri, cap. 34. Gratianus in cap. si quis necessitate 34. quæst. 1. & 2. In quibus vltimis verbis expressè potestitur, propter necessariam absentiam à potestria patria secundum matrimonium celebrati: ergo quia propter diuturnam coniugis absentiam matrimonium, etiam quoad vinculum dissolvitur, & adhuc vivente alio coniuge licet aliud matrimonium inire. Cui difficultati nullo modo satisfieri posse credo, nisi aliter PP. Synodi apud Vvermet causam causam matrimonium, etiam quoad vinculum, dissolvi possit consensu, ut constat ex canone 3. ipsius Concilii, ibi: Si quis presbyter neptem suam uxorem habuerit, ipsam dimittat, & gradum perdat: si alius eam accipere, & ipsam a se retineat, si se coniungere non possit, aliam accipiat. Et in cap. 1. de dote post mediet. restit. in 1. collect. ibi: Mulieris vero cum

separata fuerint pro aliqua licita ratione à propriis viris, tamen precipuum restitui datur, quam a carnali recipiant, & post expulsum animum accipiant alios viros, si voluerint, similiter & vir uxorem. Quæ posteriora verba omisit Raymundus in cap. 1. de dote, inter. Vnde etiam consueverunt PP. in casu necessitatis absentia à patria licet coniugi absentia, qui ita necessitatem tenebatur, ut ad priorem uxorem redire nequirit, aliud coniugium inire. Sed quia ex textu patet non etiam consona sacris canonibus, Gratianus in cap. si quis necessitate 34. quæst. 2. ubi textum illum compilavit, ex vltima verba omisit. Quo modo accipiendi sunt canones Egberti Archiepiscopi Eborac. relati tom. 17. Concil. fol. 505. Primus est ordine 121. Si mulier discesserit à viro suo, discedens cum, nolens reverti, & reconciliari viro, post quinque vel septem annos, cum consensu Episcopi, ipse aliam accipiat uxorem, si continens esse non poterit, & ponatur tres annos. Alius est 123. Si viris viri in episcopatu dulla fuerit, & ea redimi non poterit, post annum septimum alteram accipiat, & si postea propria, idem prior mulier, de captivitate reversa fuerit, accipiat, posteaqueque dimittat. Similiter autem & illa, si viri superius dicti, si viro talia contingere, faciat.

Secundò præfenti assertioni obstat textus in cap. per laicum 2. qui filij sui legitimi, ubi cum Vicentinus Episcopus licentiam dedit ei, cui dam mulieri, ut ad secundas nuptias transiret, eo quod eius maritus per decennium absuisset, Innocentius III. Episcopum vicem potius fuisse asserit, & filios ex tali matrimonio susceptos legitimos esse. Igitur quia propter decennalem maritis absentiam ad id matrimonium dissolvitur, ut possit eius vxor novum inire coniugium. Pro cuius difficultatis solutione dicendum existimo, Innocentium III. ibi non appellasse Episcopum Vicentinum vicem potius, quia licentiam dedit vxori transire ad secundas nuptias, sed quia iussu parentibus moleris, ut nonnulli mittent, & ita ad propriam patriam virum reuocarent: agnovit tamen Innocentius matrimonium secundum nullum fuisse superfluit primo marito, sed quia diuturnum inter eos factum fuerat per Episcopum Vicentinum, & simul concessa fuerat licentia transire ad secundas nuptias: Idè de cetero Innocentius potestem ex tali matrimonio susceptam legitimam esse, itaque procreatam ex matrimonio putario cum bona fide altetis ex coniugibus celebrato.

Tertio præfenti assertioni obstat textus in canon. 93. 6. Synodi in Trullo, in illis verbis: Vxor viri, qui secessit, & non apparet, antequam de eius morte certius scilicet, alteri cohabitans, adulteratur: similiter & nullum uxoris, quæ non à parentibus maritis nuptiarum in eodem rationem inducit, quem admodum & quæ propter mariti perreminationem reditum non expellat. Sed ut hic quidem aliquam veniam habeat, quid sit maior eius moris suspicio. Ea autem, quæ illi, qui ad tempus erat ab uxore recessit, nuptiæ per ignorantiam, deinde dimissa est, quid prior ad ipsam redierit, est quidem fornicata, sed per ignorantiam à matrimonio ergo non arcebitur, relictus autem si sic morietur. Sin autem miles aliquando post tempora redierit, cum vxor propter longam ipsius absentiam alteri viro coniuncta est, si se veli, propriam uxorem recipiat, ipsi venia propter ignorantiam datur.

8.  
DISPOSITIO  
TRA DUBI-  
TANDO  
RATIO.

9.  
EXPONIT  
TRA CAP-9  
CONCILII  
APUD  
VVERMET.

10.  
EXPONIT  
TRA CAP-  
FELATY  
E QUI  
LIT TINT  
18017.

11.  
EXPONIT  
CAN. 93. 6  
SYNODI

*duo, idque, qui illam in secundis nuptiis demum duxit.* Cuius canonis priora verba eius consentaneum super traditis; nam asserunt Patres, uxorem eius viri, qui secessit, dum de eius morte non constaret, cum alio matrimonium contrahentem adulterium committere; idemque circa uxores militum procedere, quoniam in eis maior sit mortis suspicio. Difficile tamen est quod statim docent Patres, de ea que nupsit viro, cuius vxor ad tempus secesserat: quo casu aiunt Patres, si matrimonio tam non accerti, licet rectius faciat, si sic permanserit. Igitur quia matrimonium valide celebratum fuit cum eo, cuius vxor ad tempus secesserat; & per consequens per diuinam absentiam coniugis dissoluitur matrimonium. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, ea verba, *si matrimonio ergo non accerti*, non esse referenda ad matrimonium, quod cum eo, cuius vxor absens erat, per ignorantiam contraxit, sed ad aliud

postea contrahendum. Dubitatur enim, an ex eo, quod matrimonium perpetraverat, etiam per ignorantiam, contrahendo matrimonium cum eo cuius vxor secesserat, priuaretur iure connubij, nec posset cum alio contrahere matrimonium? Et respondent PP. si matrimonio tam non accerti propter ignorantiam, licet rectius faciat, si sic permanserit, propter peccatum, ut etiam in simili casu docuit D. Basil. ad Amphilechiam *can. 36. Adulterum uxores, quæ cum mortis ipsarum non apparent, imperium, eadem rationi subiiciuntur, cui & qui per meretricem pergrinationem, ac absentiam reditu non expellatur hupferint; sed res nonnullam hic vanciam admittit.* Et alio canone: *Qua per ignorantiam nupsit ei, qui ab vxore ad tempus derelictus est, deinde dimissa est, ut prior ad ipsum reuertatur; fornicata quidem est, sed per ignorantiam; si matrimonio ergo non prohibetur, sed melius est si sic manserit.* Alia dabimus in cap. 2. de secundis nuptiis.

## CAPVT XX.

Clemens III.

Inter opera charitatis, quæ imitanda nobis auctoritate sacra paginæ proponuntur, sicut euangelica testatur auctoritas non minimum est, errantes ab erroris vii semita reuocare: ac præsertim mulieres volup tuose viuentes, & admittentes indifferenter quolibet ad commercium carnis, ut caste viuunt, ad legitimum tori confortium inuitare. Hæc igitur Ap. auctoritate attendentes, statuimus, ut omnibus, qui publicas mulieres de lupanari extraxerint, & duxerint in uxores, quod agunt, in remissionem proficiat peccatorum.

### NOTÆ.

**Clemens III.]** Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc inde cap. 5. nullo tamen exprimitur cui rescribat Pontifex: male notem Odoricus Raynaldus anno 1198. n. 48. tribuit textum hunc Innoc. III. in epist. 112. lib. 1. Tum quia in ea epist. non reperitur tum quia in secunda collectione decretales Innocent. III. compilatæ non fuerunt.

**b Errantes.]** Cap. 111. 45. dist.

### COMMENTARIUM.

**EX** hoc textu sequens communiter deducitur castitio. Contrahens matrimonium cum peccatrice volens se corrigere, opus charitatis exercet. Quæ assertio potest etiam cap. 111. 45. dist. cap. nec esse culpandus 31. q. 1. et D. Chrysostomo ad Theodorum monachum, libi: Nam vides deformes, imprudensque mulieres prostitutas esse obnoxios posse gladiis viribus, & illi qui cum bestis de pugna soluti sum? Si qua autem bona forme, & ingenua, liberalisque facie per occa uentum in eam incidit calamitatem, quolibet genere sum videri sine pudore, conubio sibi talem adiungisse: tanta apud homines misericordia, & vulgari epinimæ acceptio, sapientia in precepto ignorantia affectus ab infamia seruare liberat, & in matrem non ordinem recipit. Illustrant vltra congestos à Barthol. hic, Petrus Gregor. in cap. 1. hoc ritual. num. 88. & lib. 10. synag. cap. 1. Forner. lib. 1. scilicet, cap. 151: Pater Salcedo ad D. Tb. de regimine

Principum lib. 4. cap. 14. dist. 40. Bassamen in can. 16. D. Basil. ad Amphilech. Fragor. p. 1. de regim. Resp. dist. 4. §. 115. Elencorus de statu viduati lib. 3. cap. 3. Cuiacius & Canisius hic, Ioannes Darts ad Decret. in can. 32. quæst. 1. Ritherrutius ad Saluarianum fol. 334.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Omni iure videlicet tam diuino, ciuili, quoniam canonico, prohibetur est meretricem, seu fornicatam palam corpore suo questum facientem in vxorem accipere, ut probatur ex iure diuino lege Moyfi data, quoniam in hæc verba refert Iosephus lib. 4. antiqua, cap. 21. libi: Nec meretrici sui ius nuptiarum, cuius propter libidinem sui corpori saltem nuptiale sacrum Deus non admittit; neque hoc ita obseruari valde interese ad hoc, ut proles nascatur ingenua, & ad studium virtutis erecta, si non est tempus, aut illiberali matrimonio suo progeneri, tunc etiam ciuili primo capite legis lule de maritandis ordin. ita cuebatur: Qui Senator est, quid sit filius, neposve ex filio, proneposve ex filio nate, cuius conuenit esse, eritve, ne quis eorum sponsam. conuenire scire de malo habere libertinam, aut eam que ipsa, cuiusve pater, matrem autem ludicrum facit, feceritve: item eam, que palam corpore questum facit, feceritve. Quæ verba exponit Vlpianus in leg. palam 43. in princip. & §. 1. ff. de ritu nupt. in fragmentis, tit. 13. §. 2. vbi, & probat Iacobus Gothofr. de quatuor fontibus, fol. 270. Et meretricis conubium legibus specialibus diuersarum gentium prohibitum fuisse, refert Procopius in hist. arcam. fol. 45. vbi plura Alemannus libro 13. Sa-

3.  
IMPROMPTU  
TVA PRIMA  
SINT ADVER.  
TIO.

etis Ecclesie canonibus ad hoc matrimonium cum meretricibus prohibetur, ut qui eas duxerint, etiam soluto per mortem matrimonio non possint ad sacros ordines ascendere, *can. 17. & 18. Apostolorum. cap. marium 33. dist. cap. curandum 34. dist. 1.* Igitur non rectè huiusmodi matrimonium in presenti à Clemente III. approbatur, commendaturque, adeo ut asserat illud celebranti illi proficere ad remissionem peccatorum.

Quà dubitandi ratione non obstat vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, Romuli matricem nomine Larentinam, cognomine Lupam appellatam fuisse à pastoribus, eo quod meretricis esset; lupas enim cognominabant eas feminas, quæ corpus suum vulgabant, ut ex Ovidio, Plinio, Livio & Gellio probat Ilzuz ad *Larentianum lib. 1. infir. cap. 20.* & plura cumulat Gibalinus *lib. 1. de negot. cap. 4.* Inde etiam *Lupanar* dicitur locus ubi ipse meretrices prostabantur. *Lactantius lib. 1. cap. 20.* notatit Saurius ad *Siden. lib. 3. epist. 6.* Hæc *Lupanaria* apud varias nationes permixta legitimis propter hominum libidinem, vitandaque maiora mala, ut videlicet auertrantur stupra honestissimum foeminarum. Solon Athenis prius *Lupanaria* meretricum publica constituit, ut iuvenes ab adultæris disterterent, Alex. ab Alexand. *lib. 4. dierum genialis. cap. 1.* & Cato inter Romanos idem inlinit, unde Horatius *satyr. 1.* dixit:

*Quidam voras homo, cum exiret fornice, malle  
Firmare se inquit: stentaria mura Caverit,  
Nem simul ar vena inflans terra libido,  
Huc iuvenes equevni esse descendere, non alienas  
Perstruere domos.*

Quod etiam pluribus annis, non solum apud Gentiles, verum & apud Catholicos toleratum legitur, quia, ut aiebat D. Chrysostomus *homil. 31. in cap. 19. Matthæi: Permittimus ergo, quod nolentes indulgemus; quia proavis hominum voluntatem ad plenum cohibere non possumus: permittimus ergo fieri mala, ne fiant peiora.* D. Augustinus *lib. 2. de Ordine. cap. 2. ubi: Auster meretrices de rebus humanis, & turbaris omnia libidinis.* Probat D. Thomas *2. 2. q. 10. artic. 1. & de regimine Principum lib. 4. cap. 14.* & Reipublice expedit meretrices in ea esse, ut inde gravia peccata vitentur, docuerunt Petrus Gregorius *lib. 14. de Repub. cap. 1.* Pater Vazquez in *1. 2. D. Thome, dist. 155. cap. 1. num. 11.* Acuña in *cap. 2. n. 7. dist. 4.* Scaccia de *commercio, 5. 1. gloss. 3. num. 48.* Borellus *lib. 3. de magistr. edit. cap. 1. 3.* Couart de *spont. cap. 4. num. 10.* Vazquez Menchaca *2. l. 1. cap. 48. a princip. quos & antiquiores refert breiter Sotus in 4. dist. 1. q. 1. artic. 1.* Gutierrez, aliis laudatis, *lib. 2. canonic. cap. 7. ex num. 15.* Madet *lib. 1. singul. animadu. cap. 4. num. 8.* & *Lupanaria* permixta fuisse olim, permittitque posse à Principibus Christianis, vltis, & Ecclesie tolerantia, Patrumque auctoritas conincit. Vltis, quia ferè omnes nationes Europæ vltim eorum admitterant, retinebant, & pterea retinent suam *Lupanaria* datam & servillis ipsis: quod non indignus fide tradit. Indicatis palam regionibus, Laurentius Breytelin in *for theatro vltis humane, verbo Meretrice, in fine.* Ecclesie auctoritas, & tolerantia, quia Magistratus Presul, videtur, nec cohibeat, ut omnes cernimus. Quin-

imò cum hæretici Hussite aliquando Ecclesie maledicissent, quod vltim permitteret *Lupanaria*, & de hoc libellus potestestis Patribus in Constantiensis Synodo congregatis, Patres tanquam impotantam querelam insuper habentes, de ea re nihil staverunt, per consequens nec prohibuerunt, ut testium reliquit Pius Secundus de *moribus Bohemorum, siue in historia Bohemia, cap. 30.* Annecius potest notabile decretum nostri Philippi II. prudencissimi & piissimi, quod in Curia Matricem accidit, nec recolo: illud vltim narrat Ioannes Paulus Martyr in *vita Iacobi de Græti, quem vulgò appellamus el Camalero de Gracia.* Auctoritas Patrum Ecclesie hoc idem fuisse, quorum verba suprà retuli, & idem D. Augustinus *lib. 13. de Civitate Dei, ait; quod terrena civitas vltim scortorum, licitam turpitudinem fecit: quemadmodum enim negari non potest, melius esse quod homines castissime viverent, & cupiditate procreandi liberos, vel vxorem vnam agnoscerent, vel nullam; ita nec possunt inficiari, minus malum esse, quod Principes non cohibeant simplicis fornicationis culpam, quam nimio prohibendi rigore efficeret, ut homines ruant in vitium, & in seclera prolabantur, quæ non sunt vitia, sed monstra, ut dixit Tertullianus in *lib. de pudic. cap. 4.* Ex nouioribus sapientibus aliquos mutantes lego circa vltim *Lupanaria*, ut Marquez in *suo Governatore lib. 1. cap. 29. 6. 3.* & plures negantes vitietatem & conuenientiam *Lupanarium*, ut sunt Hurtado *tratt. de charit. dist. 175. sect. 3.* Salazar in *c. 9. Preuor. P. Greg. de Repub. lib. 10. cap. 1.* Scombornerius *lib. 3. polit. cap. 3.* Adam Contzen. *lib. 3. polit. cap. 12.* Prado *lib. 1. Theol. moral. 2. 1. 7. 1. 3.* Espenotus *lib. 3. de carnis. cap. 4.* Pater Saleado, ad D. Thomam *de regimine Princip. dist. 49.* Mariana de *spet. cap. 16.* Nannetius in *manuali cap. 17. ex num. 75.* Gibalinus *lib. 1. de negot. cap. 4. art. 3. pro quibus facium Tertullianus de anima, ubi: Sicut adulteria apud Deum sunt mortalia, ita & *Lupanaria.** D. Hyeronimus in *epistol. ad Oceanum, distinctionem affertens vtriusque legis, Diuine & Romanæ; alia sunt leges Cæsarium, alia Christi: aliud Papiam, aliud Paulus noster præcepit: apud illas vitii impudicitie frenas laxantur, sola stupra atque adulteria condemnantur. passim per *Lupanaria, & ancillis libido permittitur.* Et *lib. 1. aduersus Iovin. ait: Non hic scoria, non hic *Lupanaria* condemnantur, de quorum damnatione nulla est dubitatio.* D. Chrysost. *homilia 2. in Mattheum, *Lupanaria* officinas diaboli appellat. & in psalm. 41. inquit: Ibi sunt meretrices, ad conuersionem demones. Saluimus *lib. 7. de presidentia, sub fine, laudat Vandalos ubi sublatam *Lupanaria, & de illis iudicium his verbis exprimit: Morsus esse criminis etiam *Lupanaria* potest meretrices enim, quæ illuc sine, sedas conuulsio non nerunt, ac per hoc non nocent quod ignorant. Impudicitia inquit placula sunt obnoxia, sed tamen tamen adulteri non tenentur: adde hoc, quod & pauci fermi sunt *Lupanaria, & pauci, quæ in his vitium infelicitissimum damnant meretrices.******

Ex quibus obiter locum accipit Vliplanus in *Lancillanum 17. 6. 1. ff. de pre. borelli. ubi ait, pensiones ex *Lupanario* percipit, restituendas esse. In illo iudicio petitionis hæreticis, & ratione adiecta, quia in multorum honestorum virorum pudicitia *Lupanaria* exerceantur: quæ ratio minus*

4.  
De LUPA-  
NARIUM  
NOMINE ET  
ORIGINE

RESPONDE-  
RE  
LANCILLANUS  
RVM 17. 6. 1.  
D. DE PETIT.  
HAB. ADIT.

minus congruens videtur; nam quoad refutationem fructuum in eo iudicio est distinctio separata, quod fructus non percipi de possessore non veniunt in restitutionem; nisi percipi honeste poterint, *l. fructus 33 ff. de rei vind. l. 3. §. ult. l. 3. §. de usuri percipi* verò, quomodo inhonesti, retinendi sunt penitus, *l. si possessor 32. §. cum hereditas 56. ff. de pet. heredit.* Sed in eo textu de penitentiis percipit agitur, igitur non convenit ratio adducta, quia in praediis honestorum virorum lupanaria exerceantur. Ut Vlpiani mentem percipiamus, dicendum est cum inagnò Praecepto D. Francisci Ramo ad *l. Ind. & Pap. cap. 3. num. 5.* Texe à iuris authoribus rationes reddi non incipias, aut falsas, ut docuerunt Luce. *lib. 17. observ. cap. 17.* Forner. *lib. 3. rer. quod. cap. 23.* sed hoc sententia subauditur, quod tacite, objectioni occurrenti potius, quam propriae decisioni conveniunt, ut exemplis obsecro Colla in *cap. si pater, verbo sustinui, num. 4. de testam. lib. 6.* quare cum Vlpianus in eo textu docuisset, ancillarum parvas in testamento venire, quia hereditatem augent, quamvis fructus non sint, quoniam (ut ille docet) ancillae eius rei causa non comparantur, ut pariant, ne quisquam inde inferret pensiones ex lupanario percipit refutationes non esse, quia nec fructus sunt, eum itemo temere domum comparat, ut eam lupanari exerceo collocaet; nec hereditas augeri videatur turpibus vitiis, *h. quod autem 5. §. pro socio, ut hanc tacite obicitur.* satis facta, aut in multorum virorum praediis lupanaria exerceat, idque secundum mores sui saeculi, in quibus turpe non erat ancillas meretricis habere, & prius domibus lupanaria exerceat, *liber domum 38. ff. de operis libert.* Merill. *lib. 1. rbf. cap. 12.* & iuxta ipsam iuris rationem, quia quomodo supra, lenocinia, adulteria prohibentur, tamen qui ex domo lupanari exerceo pensiones percipit, non facit lenocinium, immò nec turpiter facere videtur, quia locatio per se vitio caret, & lupanaria illis saeculis permittantur, ut supra probavi.

Sed examinandum est, an sicut iuxta aliquorū sententiam permitti possunt in aliquibus provinciis lupanaria, & similia prostibula, permitti possint concubinatibus? Et pro affirmativa sententia sic arguitur, Meretricibus maiorem deformitatem, dissimulationemque cum matrimonio habet, quam concubinatibus viuis ad vitam inter solutos: sed vitia eò sunt facienda, quò magis remota sunt ab actibus virtutum: ergo concubinatibus minus factus est, & magis actioni virtutis accedit, quam meretricibus. Et tunc subiungitur sic: Atqui meretricibus in multis provinciis permittitur, & permittitur sub certa forma, de quibusdam cautionibus, & conditionibus: Ergo multo magis potest concubinatibus permitti. Singulae propositiones sic probantur: Concubinatibus, quamvis primò, & principaliter non intendat liberos procreationem, ad eam tamen concinnior est, quam vagus concubitus; & licet à propria natura sit coniunctio temporaria, tamen ex affectione concubinorum diutius durare potest, & melius consiliet educationi, & nutrimento liberos, quam vagus concubitus, ubi omnino incertus pater est, qui per consequens omnino liberis non consiliet, quos non agnoscit. Ex quo evidenter concluditur, maio-

rem affinitatem habere cum matrimonio concubinato, quam meretricatu. Fœdiora verò esse vitia, quanto magis declinant ab actibus virtutum, palam est; nam vitij qualitas sumitur à recessu virtutis: Ergo quanto magis recedat, tanto maius erit vitium. Quomodo, & in quantum pugnet vitium Concubitus sibi opposita, & peccatum, quod est actus vitij, cum virtute ipsa, siue cum suis actibus, non est institui, nec professionis nostrae examinare: Exponitur exactè à D. Thoma 1. 2. q. 71. art. 1. ubi est sedes meretricis Theologis; Tapia à *rem. Catech. meretricis, lib. 1. q. 1. art. 2.* Nostitur verò axioma simpliciter illustrant P. Ioannes Azorinus tom. 1. *inst. moral. lib. 4. cap. 19. & 20.* Salmantienfes in 1. 2. *tra. 1. art. 11. disput. 5. d. 1. 2. & 3. tom. 3.* aliis multis relatis ex Theologorum schola.

Sed concta, inquam ætuum & indubitatum tenendum est, concubinatibus nempe, proinde vitia ad vitam non publicè prostituta, sed secretim habitata, accessum, non posse permitti, Principesque, & superiorem quoscumque, qui talem licentiam concederent, fore ut incidere in gravissimum peccatum; & leges talis rei permissivas, abolendas esse, quod prius testimonio SS. PP. & Conciliorum probandum est. D. Ambrosius *lib. 4. de Abraham, cap. 4. & in sermone de S. Iovane, n. 65.* D. Augustinus *de bono coniugio cap. 16.* D. Gregorius in *moral. lib. 12. cap. 12. art. 1.* Gratiano in *causa 32. q. 4.* in leges hominum se invehant, quæ illis temporibus concubinatibus permittantur solum cum soluta, saltem illo respectu, quod panibus tantum vixentes concubinas retineant ex tempore Constantini, in l. 1. *de concubinis*, usque ad tempus Leonis Philosophi in *novella 185.* Possent equidem lo hube sensum multa Partium testimonio adducere, brevitatem tamen causa abstinendum referam locum D. Augustini à Gratiano citatum in *cap. audire 6. §. 34. de viris libi: Audire ebrii; n. membra. b. r. & Matris Catholica Ecclesie fili, quod dico concubinis & fidelibus, audiam pariter, quod dico fidelibus, dico & concubinis & pariter: audiam catechizantem, audiam omnes, timeant, verum contemnant: si mihi in consolatione vestre auditis, ut vobis sit in vestitione meae dolui meae. Comprensivus dico, fortasse vobis non licet, sufficiat vobis vixere, aut nec vixere; concubinis vobis habere non licet. Audiam Deus, si vos sardi estis: audiam Angeli eius, si vos contemnitis; concubinas vobis habere non licet. Esi non habetis uxores, tamen non licet vobis habere concubinas, quas postea dimittitis, & dicatis: ratio magis flamma in vobis est, si volueritis habere uxores, & concubinas. Ecce vocem tonitruum, & quidem in vota. Quorsum, preor, tam vix & effecit exclamatio, nisi ad avertendum vsum concubinatuum illis temporibus permittitur legibus secularibus. In quem SS. PP. agebant omnibus artibus, & artibus? Denique expendo canonem 8. Concilij Tridentini *de reform. matrim. sess. 24.* quo sub vati panis inhibitus est laicorum concubinatibus, tam solutorum, quam vxoratorum: negari verò non potest hoc tempus Concilij multa lupanaria fuisse in orbe Christiano, de quibus tamen exterminandis PP. citasse non legimus. Addi potest pro multis Rebuss in concord. ad bullam Leonis X. *super sess. 20. Concilij Basiliensis**

7.  
Negativa  
stantia à  
probativa.

6.  
CENE-  
BIC-  
NATA AN  
PARI TET  
P-OBIL.

8.  
De Iura  
NOSTRO  
PATRIS.

Sed de iure patrio videamus: & quidem Alphonsus Sapiens in suis digestis, quas septem Partibus appellavit, in tit. 14. part. 4. cum agnovisset præceptum Ecclesie de non ratiendo viâ, aut consuetudine concubinarum, illas permixtis expressit, non tantum iuri Codicis, sed & etiam Digestorum vestigiis inherens; clariis tamen interdictis, ut consilii ex l. 43. & 44. tit. 6. part. 1. Ioanna deinde i. Castellæ Rex in Comitibus Regni comocatus Soror, clericis ipsis concubinas habere permisit, modo gestantem contra concubinas impositâ, quam iterum iunxerunt Catholici Reges Ferdinandus & Elizabeth, auctam contra vxoratos concubinas habentes, ipsorumque concubinas, l. 23. & 24. eisdem tit. & libri, quæ plenius recensentur in l. 1. l. 2. & 3. tit. 19. lib. 8. recepti. Quod solutas concubinas nullam poenam inuenio, sed nec inuenio approbationem, ut in l. si qua illigitiu, C. ad Orphanatum, & in authent. quibus moris naturales efficiuntur legitimi. Quam differentiam obsecro inter constitutiones Imperatorum relaxans in concubinas, quamvis illæ etiam sint Principum Christianorum; & interius Regum, quod hodie vitium, insuper habito vestituri illo & sequioris seculi; quod ius Imperiale videbatur non tam permittere, quam approbare concubinarum, quidquid de hoc digladietur Antiores; ius verò nostrum non punit poenâ ordinariâ, & legitimis contrariâ peccantibus illud, quod communissimum soler esse, & in quod frequenter labuntur homines fragiles; siue, ut dicit D. Gregorius à Gratiano nulli tenens in cap. quia facilius 16. se. dist. 11. sint quo pauci inueniuntur; non tamen permittit, immò receptissimum est, punire concubinos solutos extraordinariâ aliquâ poenâ, arbitrio iudicis, ad tollendum scandalum, & exterminandam labem incontinentiæ; quod in mandatis Principis iniungitur Correctoribus ciuitatis, ut constat ex cap. 47. eorundem; quod extat in l. 36. tit. 6. lib. 3. Recopil. ibi: Que tenga cargo especial de castigar los pecados publicos, y jurgos, y amancebados, y blasphemias, y otras cosas semejantes. Et postea fit sermo de concubinis clericorum, religiosorum, & vxoratorum. Ex quo dignoscitur, peccatum illud, de amancebados, quod curæ correctorum committitur, esse ceterarum personarum concubinarum, & licet Franciscus de Auiles ibi, verbo Casado, num. 6. existimauit inter solutos concubinos non committi iudiciali poenitionem, sed tantum separationem; verius tamen & receptius est, concubinos solutos & consummantes videntes solus mulieribus, puniri, & seuerâ castigari, si moniti in idem vitium & assuetudinem reciderint, ut docet bonis rationibus & auctoritatibus vetus & insignis pragmaticis Nûñez de Auendaño de excoquendis iudicatis 2. part. cap. 16. num. 3. & 4. quem sequitur Azuero in l. 1. tit. 1. g. lib. 8. recopil. num. 27. & 8. Hoc de iure Regio, nam per ecclesiasticum iudicem posse puniri iuxta formam datam in canone Concilij Tridentini supra relaxo, nemo est qui nesciat, ut docet

bonis rationibus & auctoritatibus Salzedo in praxi crimin. cap. 79. versis. Lucas, Guiterrez lib. 2. canonie. cap. 7. Iulius Clarus & addentes lib. 5. sentent. 9. fornicatio, Facinacius 4. part. praxi crim. in tract. de delictis carnis, §. 138. per totum, alij adducti à Barbosa in collect. ad prædictum canonem Concilij.

Sed iam agamus ratione. Non potest negari, multa onera, & variâ molestias sequi matrimonium; societaria ad vitam fugieraturaturæ, educationis liberorum, familiæ sumptus, & curam, ut strictim tetigit D. Iosephus de Retes lib. 7. apuse. cap. 4. num. 4. Quæ effluat, ut homines ad matrimonium alliciendi sint præmiis, ut D. Thomas docuit in supplemento, quest. 49. art. 1. & sapientiam veterem appellauit propterea præmia maritandis; concubinus verò explet vocem, vel potius prauum desiderium luxuriæ; sine cura, & sine molestia retinetur, cum concubina sine dignitate sit, & temporaria, quæ domo potest expelli ad libitum sine causa, vel cum causa leuissima, ut valeat hic illud Iouenalis, licet priori in sensu dictum:

Item gravis est dominis, si sepe emunaris, exi  
Ocyro, & propterea; venis siccio altera nasa.

Ergo si concubinus permittitur, nec puniuntur inter solutos, rati essent qui habere vxores concupiscerent, & plurimi, qui immemores salutis æternæ, prætererent circumducere concubinas. Igitur concubinus est, qui pugnat contrariis & immediatè cum castitate matrimonij, & cum eius statu: quare Principes, qui permittent concubinarum, aut non puniunt, proculdubio efficerent, ut minus frequentaretur matrimonium; immò ut licet aliquando excedere, quod hodie, nobiles præsertim, fatida vxorem ducant, quam pat efferi & de liberis non curent: quod frequenter familiæ extinguuntur, in causa est lenitas quâ cum illa agunt in concubinarum punitione & prohibitione, quibus si condigna poena imponeretur, licitas quærerent conditiones, praxis consuetudinibus derelictis.

Quâ sententiâ retentâ non obstant argumenta pro contraria opinione adducta supra; in primis enim fateor eo maiora esse peccata, aux vitia, quanto magis recedunt ab actibus virtutum: sed nego concubinarum minis recedere à castitate matrimoniali, quâ meretricibus, & valet hic illud Horatii:

Falsus enim vitium specie virtutis, & umbrâ;

Cum sit triste habere valde, vultque feruorem. Immo deterius vitium est, in quantum diutius detinet animam alligatam, cap. vltim. de consuetudine, itaque in esse peccati, tunc meretricibus, quàm concubinas simplex fornicatio est. Magister 4. sentent. dist. 141. Gratianus 36. q. 7. vers. Cum ergo, post textum in cap. 1. a. notant Paulus de Grillindis dist. lib. 3. vers. 9. iure. Bernonius Chouetronius in professione ad titulum de publicis concubinis. tit. de simpliciter fornicat. & alij ex Summis passim obuij, in quibus recensendis nolo immorari, sed propter circumstantiam durationis temporis, & propter maius impedimentum, quod infert matrimonio, deterius, & grauius peccatum est concubinarum assuetudinem, quam vagus ad vagam meretricem accessus, vel quæcumque aliam solutam non virginem, cum qua ex frequenti consuetudine

9.  
RATIONE  
ETIAM  
PROBATUR

10.  
RESPONDET  
TYR. TYN-  
DAMENTIS  
SENTENTIA  
AFFIRMATIVA.



confectuoline peccatis non miscetur. Idem & gra-  
uiori poena plequeitur concubinae, quam forni-  
catio vagi, quoniam peccatis his sordibus deditus  
sit. Constat ex traditis per Paulum de Grillandia  
disto §. 9. Bernandum in pag. 249. Bernard. Diaz  
de Salcedo in praxi criminali canonica. lib. 6. cap. 79.  
Tiberium Decianum 2. tom. crimin. lib. 6. cap. 2. 1.  
Menoch. de arbitrariis casibus 289. & 424. Farinacium  
late disto epist. de delict. carnis quoniam 137. & seg.  
Julium Clarom disto lib. 1. finitur. §. fornicatio, &  
ibi additiones duodecim. Ex quo sequitur,  
tamquam permittitur viuium, non debere tole-  
rari, vt intulit Rodolphus §. 90. quem non ad-  
elevator à Bernardino Rossignolo in additiuibus  
ad Clarom, ubi prelois, littera F. Non etiam  
obstat comparatio sumpta à permissione meret-  
ricatus, quia ex illa non potest deduci finium  
argumentum ad permittendum concubinatus, vt  
sepe dixi, militat enim protius ducta ratio,  
tam in ratione circumstantiae culpae, quam in  
obuiando celsitati matrimoniali. Nemo quippe  
vnuquam tardius condoniorum sur vtotem qua-  
sit, quia in vrbis tolerauerunt meretrices, ad  
quas permittunt eulibet effect accedere, mole-  
re vtot non decerent, nec de iustis, por-  
tibusque liberis timent, si ipsi permissu in  
concubinatus descenderet, vt amica luto sit, vt  
alibi ait Horatius Deinde quoniam meliori no-  
mine, aut praeterea retinetur concubina soluta  
à concubio soluto, quam censetur meretrix,  
est enim minor coniunctio, vt de aleatore dice-  
bat inuenit Publ. Syntus Aleator in arte qua-  
to est melior, tanto est nequior. Concubina  
enim nulla infamiae notà ex iuris civilis, & no-  
stri censura inuenit, quamvis extra ordinem  
apud nos puniatur, vt supra monui. Meretrix  
verò infamiae est pessime notae, & abiectissimae  
conditionis; quod non male colligitur ex I. pro-  
brum, alias flagrum 41. in prinip. & §. 2. de ritu  
nupt. vbi quae palam coruptio questum facie, re-  
cipit vinere dicitur: concubina verò non patro-  
niti tantum, dignum non habere honestatem  
maritalis familiaris. Sic etiam in I. idem 45 sed quod  
meretrici, de condit. ob tunc causam, docuerunt  
meretricem tuncpiter facere: & in I. palam 43. §. 1.  
eum segg. de ritu nuptiar. eas quae palam prostitu-  
tae sunt, lege notari traditur.

11.  
DE NUP-  
TIALI.

Sed vt ad iupanaria, eorumque vsum regre-  
diamur, sequendum est, quid est meretrices  
olim publicè permittentur, tamen habuit,  
otinuensis, & loco distinguebantur à ceteris  
honestis famulis. Habitu & ornamento dis-  
tingui constat ex L. iuma, C. de Episcopali audientia,  
lit. m. 15. §. si quis virginem; & de iniuriis. Loco  
etiam & habitatione distinguebantur, quia me-  
trices debebant separatae ab aliis feminis, si-  
quidem iupanaria in huiusmodi fuisse, constat  
ex Origine lib. 4. contra Celsum, ibi: Philosophi  
ex hisloris ducunt, quod primum extra vrbes, &  
persenata meretrices praesentabant se libidini  
praesentant, Quinili. de declam. 140. Invenit etiam  
maris est ingenuus pro fortasse rapto, & aliqui li-  
tore praesentant fortuna reducit Seneca lib. 1. con-  
tinent. cap. 2. Caelum te putat, quia vasa meretricis  
est, nuda in litore exiit. Ex aliis probant Seneca  
ad Sideronem lib. 9. apud 6. Auerdatis de mura  
lib. 2. §. 41. n. 5. Salmasius in notis ad mercur. Paveir.  
titul. 45. Facit Pudentinus lib. 1. in Synonymatum.

Conuulutus adulter  
Immo expostionem facit in literis actis

Corporis egregij scintilla,  
Et quia sub noctibus, & fornicibus degere to-  
gebantur, submeritians & fornicarias dictas  
prodit Martialis lib. 11.  
Nec plena saepe molla resina  
Submeritians, quae pilatur vices,  
Et lib. 8.  
Carmine Zoili quisquis praestit esse,  
Submeritians sedet inter vices.  
Quin & suburbanas, & extimatas appellari,  
late probatur Brillonius de iure conub. pag. 25.  
eum segg. P. Gregorius lib. 10. §. mag. cap. 2. qui  
de re meretricia plura congerit, quod & no-  
uissimè praestiterunt Iacobus Durantius Cassellus  
lib. 1. viciu. cap. 2. Metillus lib. 2. obfer. cap. 12.  
Langius lib. 6. semestr. cap. 8. Gibellus lib. 1. de  
negotiatione, cap. 4. art. 1. per totum, Apud Roma-  
nos tamè non semper eadem conuoluto in-  
uoluit, immò etiam in theatris, & stibulis ha-  
bitasse, & citra theatra, & balnea, constat.  
Vnde Lampridius in Heliogabalo, testatur vna  
die ad omnes Circi, theatri, & amphitheatri,  
& omnium vrbis locorum meretrices prostitu-  
isse. Idem ait: Omnis de Circo, de theatro, de stadio  
& omnibus locis & balneis meretrices collegi in  
ades publicas. Iudorus lib. 16. 2. mol. cap. 4. Idem  
vtri theatrum, idem & prostitulum, eo quod post  
in des exatlis meretrices ibi praesentant. Et licet  
Theodosius Imperator, vt in eius vita narrat  
Vopiscus, meritoria extra vrbem loca videret, sed  
tamen diu retinere non potuit. Atque hinc intel-  
ligenda est Theodosij constitutio in I. si qua est  
publica. C. de spect. alia congerit Notarius lib. 6.  
apud nupt. cap. 14. immò & in ipsis cellulis, vbi  
degebant, tituli apponendebant. Tertul. de pu-  
dicitia, ibi: Vbi praeparantur liberalitatis ista & sub  
ipsis libidinem iuuat. Sub ipsi libidinem iuuat. Sub  
negu lib. 1. controuers. cap. 10. Meretrix vocata est,  
in commoni loco stibisti, Superpassus est cella tra-  
ritulus. Et statim: Edulcia et in iupanar, accepti  
locum praesentat constitutum est, titulus inscripsit est.  
Martialis:  
Inuasi quoniam inscripsit limina cella,  
Sen puer arripit, sine puella vbi.  
Iouenalis sagg. 6.  
Tum mola papillis  
Constitit auratis, titulum meretrici Lyfca.  
Alis emulatur Batonius anno 200. n. 5. & 216.  
num. 5. Geotge. Ambian. ad Terent. de pudic. cap. 1.  
P. Ros lib. 4. sagg. cap. 10.  
Nec omnibus feminis concessum fuit hac in-  
honestas stipendia merere, cautum enim SC.  
fuit, ad libidinem fuminarum coercentum,  
ne quidam corpore facient illis, quibus aous,  
aut maritus Eques Romanus fuisset, teste Tacito  
lib. 2. annalium: deinde quae fornicibus ad-  
stibebantur, reputabantur famulae, indicat  
Suetonius in Tiberio, cap. 33. Nola & mitronali  
veste nudabantur, Tertullianus in Apolog. cap. 6.  
& in lib. de cultu femininarum, & apud pus bone-  
stas & religiosas vestes deferre illis prohibetur  
in l. 7. tit. 19. lib. 8. Recopil. Et sicut Domitianus his  
probrosis feminis lectica vsum ademit, & ins-  
ciendi legara, hareditatesque, teste Suetonio  
cap. 3. probant Lypsius ad Tacitum lib. 2. an-  
nualium, anno 170. Hothom. In libro de magist.  
pop. Rom. vbi de Adile, Merozoza lib. 3. Correll. Il-  
liber. cap. 14. etiam iure nostro ademptus fuit illis  
lecticarum & currum vsus. l. 9. tit. 19. lib. 8.  
Recopil. Tandem iure ciuili Romanis ipsis leges,  
qua

12.  
ALIA DE-  
MERETRICE  
CIVIT.

que lupanaria, fornicatio, & meretricis pecuni-  
lione, propendit, & infames vise fuerunt; &  
quoniam viros ex libris esse prohiberet lex Julia  
de maritandis ordinibus, inuoluit tamen ut venato-  
res, eorumque filij, vxores ducerent eas, quæ  
corpore pãm quæstum facerent. Vlpianus tie.  
13. regul. iur. l. palam 4. ff. de ritu nupt. & apud  
eos, vt meretricis pudicit in ipso lupanari  
quæstum corpore facere, ad librum prius stupri  
licentiam. Ad librum patet, vt ita pudore  
fuisse ab in pudico nectere candi ad accen-  
tetur; & si ea licentia non impetrati palam cor-  
pore quæsitum faciebant, stupri pœnis afflic-  
bantur, & ne ocella essent mulierum dedecora,  
facilique cum aliis iugitibus, & honestis matro-  
nis dignoscere. Tacitus 1. annalium, de Ve-  
stilia, vbi Lypsius, Cuiac. ad Papin. lib. de adul.  
in l. 1. ff. ad l. iul. de adul. & probat L. elius Bi-  
sctiola heronius successus, lib. 4. cap. 2. Vnde expo-  
nendus venit Marcelian. l. stuprum, alias probon  
41. ff. de ritu nupt. vbi scribit Stuprum intelligitur  
etiam in his mulieribus esse que stuprum nectunt,  
vndeque quæstum facerent, etiam si non palam vbi  
diffinitus statim agnosceretur; nam Ruptum non  
committitur cum ea, quæ passim venalem for-  
mam exhibuit; & meretricio more vulgo se  
prebuit, vt assensit Diocletianus & Maximia-  
nus in l. si ea 22. c. ad l. iul. de adul. maxime cum  
ab his facinus pudicitie ratio requiratur, quæ  
iuris nexibus continetur, & matrisfamilias no-  
men retinet; eas tamen immunes à iudiciali  
seueritate, & stupri, & adulterij præstant,  
quæ vitæ vilitat dignitatem observatione non  
credidit, vt ait Constantinus in L. que adu-  
lterium 29. c. ad l. iul. de adul. & probat ex Lin-  
ter liberos 5. lex Julia, cod. tit. & ex Papiniano in  
l. mater 1. c. 4. ff. ad leg. iul. de adul. vbi quidam  
mulieres pueri stupri viuande gratia se lenoci-  
nio, aut in scenis operas locando, pollicebant,  
hæc iurpi profectione legis Iulie pœnas subter-  
fugendo, quod collatibus Tibertius, teste Suet-  
onio in Tiberium cap. 35. his verbis: *famosa so-  
mina, vt ad concubas legum pœnas late, ac matro-  
nali dignitate exsoluerentur, lenocinium profecti  
capere, vt ex inuenire vtriusque videtur profi-  
gatiōis quæque quoniam in opera scena pœnasque  
aduenda in eis consilio tenebant, famosi iudici  
mentum sponte subleuati: eos, casque amos, ut quod  
refugium in tali fraude cuiquam esset, vilitio affecit.*  
Eius Senatuseonsilij meminit Vlpianus in d.  
l. mater, §. 1. ergo non rectè Marcellus docet,  
stuprum committi cum ea quæ vulgo corpore  
suo quæstum facit, Cuius sextus vera inter-  
pretatio, omisso Desiderio Heraldo emenda, cap. 3.  
ex suprà traditis provenit; nam cum in feminis  
quæstum corpore scientibus necessaria esset  
profectio etiam Ad librum, vt ita corpus eun-  
dum possint licentia deservire stuprum com-  
mittere a muliere; quæ publice corpore  
quæstum faciebat, quæ talis concubitus con-  
tra leges erat, si profectione coram Ad librum non  
fiebatur, ideoque in pœnam stupri fornicis inci-  
debant, quæ tali profectione insuper habita,  
corpore quæstum faciebant. De hac profectione  
ne, seu testatione coram Ad librum facta non-  
nulli accipiunt textum in l. 3. ff. de concubis, sed  
male, cum in ea agatur de concubina ingenua  
habita cum profectione, de qua etiam acci-  
piendus est textus in leg. Titia 35. ff. de iure &  
iure. Manet ergo, lupanaria apud Romanos

permissa fuisse; immò & ex quæstu meretricio  
vestigal pendebatur, vt constat ex Suetonio in  
Caligula, cap. 40. Iuliano in Apulei, Tertul. in  
lib. de fuga: & dicebatur *Christi sanguinem*, vt ex  
Cedreno & Zonica probat Dactis in amon ad  
Zaronum 325. quod vestigal ab Imperatoribus  
Christianis vna cum lupanariis postea sobla-  
tum fuit in l. 1. c. de spectaculis, Novat. 2. l. iustis.

His præmissis ratio præsentis textus pioceunt  
ex eo, nam cum inter opera charitatis, reclusa  
in capitulo 45. distillat, enumeretur errantem à se-  
mita peccati deviare, idem ducens meretricem  
eo hæc, vt ab improbo filio statim eximas, & pec-  
candi occasione liberet, remissionem suorum  
peccatorum consequatur, cum plerumque mu-  
lier, quæ fuerat propositi ignominia affecta,  
per simile coniugium in matrimonium ordine re-  
cipiatur; meminit enim D. Chrysostomus hom.  
68. in Mattheum, Phormisæ cuiusdam non nobi-  
lis tantum meretricis, sed magnæ quoque ma-  
lesæ, quæ post exhausta multorum patrimo-  
nia, sic Dei gratia comota est, vt quo modo  
in theatro quondam, & scena prima fuerat, &  
omne impudiciale se peruerat; ita post baptis-  
mum vniuersos continentia possit se reliquerit,  
cilio reliquam vitam induat. Vnde exponen-  
dus venit distictus locus *Oscia cap. 1. vers. 2.* in il-  
lis verbis: *Et dixit Dominus ad Osa: Vade, su-  
me tibi vxorem fornicatorem, & fac filios fornicatio-  
num.* Cuius loci sensus genuinus est, vt  
Deus præcepit, vt Propheta assumeret in vxor-  
em legitimam eam, quæ fuerat meretrix publi-  
ca, vt docent D. Augustinus lib. 3. doctrin. christ.  
cap. 12. & lib. 22. contra Faustum, cap. 4. Irenæus  
lib. 4. contra hæreses, cap. 37. D. Thomas 1. 2. quæst.  
100. artic. 3. ad 3. & 2. quæst. 134. artic. 2. &  
D. Hieronymus in Oseam, explicante accuratè  
Interpretes in eum locum, Menochius, Iacobus  
Titinus, Cornelius à Lapide, Gaspar Sanchez,  
& Rintera in 12. Prebetur minor, & Claudius  
Elphensius lib. 3. de stat. viduatis, cap. 4. Ioan-  
nes Dactis in 32. quæst. 1. Hoc autem ex Dominici  
præcepto, cum vt ostenditur obedientia Pro-  
phetæ, cum vt exerceat charitatem erga mer-  
etricem, propterea ait Sanchez vbi proximè:  
*Hæc vero iudicio gratissimus est vestri Propheta com-  
mendatio, et animos ad obedientiam paratam co-  
nspiciemus.* Inde in 12. Hieronymus ait: *Nec  
culpandus Propheta, si meretricem vxorem ad  
pudicitiam, sed potius laudandus, quod ex mala  
bonam fecerit.* Inde proutur, filius natus ex  
conugio fuisse legitimus, quia licet appelletur  
filius fornicationum, hoc est ex denominatio-  
ne extrinseca, ab eo, quod mater antea fue-  
rat, tamen aliqui docentur, præceptum Dei  
fuisse, vt Propheta duceret in vxorem meret-  
ricem, ex qua iam susceperat filios. Alia adduxit  
pro ipsius loci interpretatione Sorus in 4. distictis,  
2. quæst. 1477. 1.

Nec obstat dubitari si ratio suprà adducta; ve-  
rum enim est, apud varias nationes prohibuitum  
fuisse, publicas meretrices in vxores ducere, &  
apud Germanos etiam plebeis hominibus me-  
retrices in vxores accipere, fas non erat, cum  
virgines solum duci possent, teste Tacito de mori-  
bus Germanorum; & iuxta eandem honestatis  
legem mulieribus insulani Vtopiensibus perpetu-  
am nuptiæ interdumtur, quæ ante concubium  
conuictæ fuerint furtiue libidinis, referente  
Thoma Moro lib. 2. *Utopia*, quod à Constantino  
Palæologo

I 3.  
TRADITVS  
RATVS DE  
CICANDVS

I 4.  
DISOLVTVS  
RATVS DE  
TANDI RAS  
TANDI

Palaeologo Imperatore Orientali, ne matrimonium vitium haberent malam causam, statutum fuit, ut reterretur *tem. primo. Inr. Orientali, Nihil. secunda. eiusdem Imperat.* Ecclesia tamen quae tunc intendit saluti animarum prospicere, matrimonium cum meretricie in lupanari existente, & vitam impure cupiente, aded commendauit, ut remissionem peccatorum similiem maritum conserui docuerit Clemens in praesenti: similibus vero meretricis, defunctis uxoris, prohibuit Ecclesia ut Ordines ascenderet, (speciali ratione, quam illustrat in cap. 3. de bigamis.)

Sed huiusque traditis opponi videtur D. Basil. in capite 26. ad Amphilocho, in illis verbis: *Fornicatio non est matrimonium, sed nec initium matrimonii: quare, si fieri posset, ut qui per fornicationem coniunguntur, separarentur, id est melius, si autem eis omnino placeat coniugium, fornicationis quidem panem agnoscat, ne separarentur aucta, ne quid decessus accidat.* Ex quibus expresse deducitur, non solum commendandum non esse matrimonium cum meretricie celebratum, verum & omnino improbandum, contra huiusque traditis. Pro cuius

difficultatis solutione dicendum est, quod licet iuxta Sacros Canones honestum sit, immo necessarium in uxorem accipere virginem eam, quam quis corrumpit, *capite primo, vbi dicimus, de adulter, & consulendum esse habentem concubinam, ut eam in uxorem accipiat, vbi fecit D. Augustinus relatus in capite inter 22. quod. 41* tamen meretricis, & facinorae publicae torcularis matrimonium priores canones improbarunt, *capite m. r. m. 33. dist. cap. si quis videtur, 14. dist. 1.* quia potius optabat Ecclesia, ut inuupta permaneret de peccatis commissis penitentiam agentes, *can. 14. Censur. Nihil, vbi notant.* Sed si matrimonium contraxissent, non ideo illud irritabat, immo potius sustinebat patienter, ne inde maiora mala orirentur; ideo in praesenti casu honestius esset iudicari in lupanari corpore suo quantum facienti hanc sedam & inhonestam vitam desistere, & inuuptam permanere: sed quia matrimonio coniungi optabat, qui eam in uxorem accepit, laudatur a Clemente III. quia ita ab illa probrota vita eam deduxit: de qua publica fornicatrice recte accepit Basilium Theodorus Bassam. in eius canonis notis.

## CAPITULUM XXI.

### Clemens III.

Ad id, quod per litteras tuas intimasti de quadam parochiana tua, quam suus Avitrius cuidam Teutonico matrimonialiter copulauit, taliter respondemus, quod quomodo vndeque annos adhuc habens, ab initio ei inuira fuisset tradita & tenens, tamen quia per annum postmodum, & dimidium ei cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire, nec de cetero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum quod non consenserit, in eum nominaverit producendos, cum mora tanti temporis huiusmodi probationes excludat. Volumus igitur, & mandamus, ut propter hoc non omittas, quominus ap. rem per censuram ecclesiasticam utrumque compellas ad alterum maritali affectione tractandum, nisi forte velint ad religionem pariter & consolare, penitentia eis inflicta pro eo quod ad alienos, & illicitos concubitus uterque transiit.

## NOTAE

1. a **Clemens III.** Ita etiam habent in secunda collectione, *sub hoc titulo, cap. 7.* nullibi tamen exprimitur cui Episcopo scribit Pontifex, licet facile ex ipsa textus serie appareat, in eo agi de Episcopo, qui est inde proprius causarius matrimonialium, & causum conuigisse in Teutonia, quae est prouincia Germaniae, de qua plura Boetius *tem. 2. Germaniae, Sacer.*

b *Vnde in.* De rene opta ad matrimonium agemus in cap. 2. de despons. impub.

c *Consolare.* Quo casu quoad thoram dissoluit matrimonium, iuxta tradita in cap. 1. de consens. coniug.

## COMMENTARIUM

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Matrimonium etiam inter graui seculi.* D. D. Gonzal. in Decretal. *Tom. 1. 1.*

brutum conualescit parum inter per sequentem sponsaueam voluntatem. Probant eam textus in cap. de illis 9. de despons. impub. cap. consultationis ad hoc titulo, cap. in super 4. qui matrimonium accusat, cap. 2. de eo qui duxit in matrimonium, cap. 1. de coniugio seruato, cap. 1. de his qui vi, cap. final. de rapto. Illustrant vitra coniectos a verbo in praesenti, Petrus Gregorius in cap. de muliere, *mon. 22.* hoc titulo. Cuius, & Cuius in praesenti, D. Thomas in 4. dist. 19. quaest. 1. unica, articulo 3. D. Bonau. quaest. 1. secunda, Basilus Legionensis de matrimoniis libro 4. cap. 17. per totum, Antonius Perez *end. tract. dist. 17. sect. 16.* Guzman de veris. *part. 1. veris. 18.* per totum, Albericus Gentilis lib. 4. de iur. cap. fin. Barbosa *not. 127. mon. 21. Sanchez lib. 4. dist. 18.*

Sed pro dubitandi ratione in praesentem assertionem ita insurgo. Quod ab initio non conualescit, sed tractu temporis non conualescit, licet dubitantes perueniat ad eam causam, a qua potuit in eipere

CONCLVIO  
KADITVA  
DE PROBATA  
VTR.

3.  
ADVERTIT  
DUBITAN  
DE ADITIV

capere, & initium legitimum habere, *leg. quod ab initio 29. leg. qui ab initio 210. digesti. de regulis. cap. non firmatur, end. in 6. cap. final. 36. q. 2. l. cetera 43. ff. de legat. 1. l. inter 83. h. sacram. ff. de verb. obl. l. si firmus, ff. qui & a quibus, l. si sit, C. ad l. Corram de falsis: ergo matrimonium ab initio nullum, utpote metu gravi celebratum, consuefcere nequit per subsequentem cohabitationem. Augent hanc dubitandi ratio ex eo, nam ut metus pergeret per temporis lapsum, longior, diuturniorque habitatio desideratur, *cap. 2. de regul.* igitur non statim per quatuordecim cohabitationem matrimonium per vim praeiudicium celebratum constarefcit.*

4.  
DE PRÆGA-  
TIONE NE-  
TUS PER CO-  
PULAM SUB-  
SEQUENTEM.

Qua dubitandi ratio non obstante verum est, metum grauem in matrimonio intercedentem posse purgari, vel per copulam subsequentem, vel per spontaneam cohabitationem. Et prius agamus de copula, per eam tunc metus purgatur, quia creditur illam habitam fuisse inter coniuges affectu maritali, ut excludatur omnis peccati suspicio, ut post D. Thomam in 4. *distin. 29. q. 2. vnic. art. 3.* docuerunt Henricus lib. 1. de matrim. cap. 9. num. 7. Menochius de *presumpti. lib. 3. presump. 40. num. 80.* & probari videtur ex *cap. 4. qui matrimonium accusare*, ibi: *Copula carnalis consensu*, ubi Gloss. verbo *Copula*, *cap. consultatui*, & ibi Gloss. verbo *stare*, *cap. ex litteris*, ibi: *Nec ad eandem carnalem accessum habuerit*, hoc tit. *cap. significatui*, de eo qui duxit in matrimonium. De diuturna cohabitatione est presens textus, in quo licet agatur de cohabitatione per annum & simidum, non idcirco deducitur semper tam longum tempus desiderari, sed quia ita ex facto consistit, eius cohabitationis meminuit Clemens III. Quare tempus hoc relinquitur arbitrio iudicis, qui considerabit fugiendi opportunitatem, & cohabitationis moram, vt docent Innocentius in *cap. 1. num. 1. de his qui vi*, *Constat de matrim. 2. p. cap. 5. 4. 6. num. 1.* Gregorius Lopez in l. 1. §. 2. 2. p. 4. Menochius de *presumpti. lib. 3. presump. 4. num. 15.* vt autem hanc purgatio metus admittatur, primo desideratur, vt ratificetur matrimonium sciat, illud metu contractum nullum fuisse; nam si errore ductus, credens matrimonium valuisse, cohabitauerit, vel consummauerit, non ratificatur, vt recte animaduertit Sanchez de *matrim. lib. 4. dist. 8. num. 1.* Ratio est, nam error contrarius est consensui, l. si per errorem, ff. de iurisdic. Secundo exigitur, vt copula subsequatur, vel cohabitatione spontanea fuerit, non vero si metu extorris, vt docent phares, quos refert, & sequitur Basilius d. lib. 4. *cap. 17. num. 1. & 6.* Tertio desideratur, vt cohabitatione, vel copula subsequatur cessante causa timoris antecedentis, nam durante causa metus, nunquam ratificatur matrimonium, quia semper credimus metum durare, vt docent in l. 2. C. de his qui vi, Bartol. num. 7. Baldus num. 3. & in alia casibus eandem doctrinam admittunt Gomez lib. 2. *variar. cap. 14. num. 25.* Menochius de *presumpti. presump. 4. num. 22.* Mascardus de *prob. conclus. 1055. num. 32.*

5.  
TRADITVS  
RATIO DE  
CIPITVS

His suppositis ratio presentis assertionis promittit ex eo, nam qui vult consequens, vult antecedens, ex quo illud dependet, l. illud 76. ff.

de acquir. heredit. Vnde coniux, quæ vt talis vult cohabitare, creditur consensisse in matrimonium. Accedit, nam qui aliquid promittit vi, & postea promissum sponte soluit, non potest repetere, utpote firmiter actus per consequentiam spontaneam, nisi quis in solumdo quoque vim se passum ostendat, l. 2. C. de his qui vi, l. si ob turpem, ff. de condit. ob turp. Deinde quia vbi consensus interuenit, perficitur matrimonium, *cap. sufficit 27. quæst. 2. l. nuptias, ff. de regul. iur. & ita accedente consensu per copulam, aut diuturnam cohabitationem, matrimonium ratificatur, & consensus superueniens facile retrahitur ad tempus actus, *cap. final. in fine de regul. cap. 1. de his qui vi, cap. propositio, de coniug. firmis.* Vnde in presenti casu cum cesset causa metus, quæ impediebat matrimonij valorem, illud ratificatur, & consuefcit, quia coniux, quæ cum aliquo placide vitæ, presumitur in eum omnino consensisse, & huius presumptionis tanta est vis, vt aduersus eam probatio in contrarium non admittatur, *cap. si qui sciem 30. hoc tit. cap. 6. de condit. cap. post, cap. in super, qui matrimonium accusare.* Sed licet presentia assertio facile procedat attento iure communi, iuxta quod dabatur matrimonium presumptum, quia solo consensu contrahentium constabat, tamen post Concilium Tridentinum merito querunt Interpretes, an vt matrimonium, quod nullum fuit propter metum, vel simile impedimentum, vt ratificetur nouo consensu, desideretur presentia Parochi, & testium? In qua questione partem affirmatiuam, videlicet desiderari solennitatem Concilij Trident. ita vt si impedimentum publicum fuit, publicè adhibeatur; si vero occultum, occulte, docuerunt Gutierrez lib. 1. *canonic. cap. 18. num. 8.* & de ieram. 1. p. *cap. 51. num. 22.* Basilius de *matrim. lib. 5. cap. 7. per tot.* Martenzo in *leg. 1. simul, l. lib. 5. Recopil. gloss. 1. num. 3.* Didacus Petrus ad *titul. 1. lib. 5. ordin. 5. ex quibus nominatim*, Gostman de *verit. iur. verit. 18. per totum*: qui mouent ea ratione, nam prius matrimonium fuit nullum: ergo vt postea ratificetur, desideratur solennitas Concilij Trident. eum pro forma matrimonij desideretur, quando contrahentes consensum præstant. Accedit nam in diplomate Bullæ Crutiatæ speciali privilegio facultas conceditur Commissario dispensandi in matrimonio cum impedimento occulto contracto, vt iterum celebretur occulte: ergo attento Concilio Trident. id fieri non poterat, aliis gratia illa superflua esset, vt agebat Nauarrus lib. 4. *confitut. ad hunc tit. confut. 11.* Sed nihilominus verius credo distinguendum esse inter casum, in quo impedimentum occultum fuit, propter quod matrimonium nulliter celebratum fuit; & inter eum, in quo impedimentum publicum fuit: primo casu ad ratificationem matrimonij non desideratur solennitas Concilij Trident. ita docuerunt Nauarrus, Ledesma, Couar. & Manuel Rodriguez, quos refert & sequitur Thom. Sanchez de *matrim. lib. 4. dist. 18. num. 22.* Barbosa dist. *varo 127.* Nec obstat fundamentum contrarie sententia, nam aliud est rationem legis in aliquo casu cessare*

cessare, aliud verò quod ratio legis non se extendat ad illum casum; nam primo casu lex sola virtute propria ex sua generalitate illum casum comprehendit, alias enim legis rationem cessare non diceremus: nam si casus iste lege non comprehensus esset, ratio non cessaret, quia quod nunquam fuit, non cessat. In secundo verò casu ratio legis nonquam amplectitur illum casum, & consequenter nec lex ipsa; quoniam lex nunquam extenditur ultra limites sue rationis, atque, textus in *cap. vario nulla, de prob. l. cum pater, §. de iur. iur. de legatis 2. cum adductis à Tiraqueo. in tract. cessante causa, l. p. num. 136. Unde deducitur quod cum ratio propter quam decrevit Concilium, matrimonium non valere nisi contractum coram patre, & testibus, sit ut vitentur graua peccata ex clandestinis nuptiis proueniens, quæ ratio cessat in præsentis casu; nam prius matrimonium nulliter contractum in foro Ecclesiæ validum reputatur: inde est ut non desideretur iterum eadem*

solemnitas, cum ratificatur matrimonium ex defectu consensus, vel simili impedimento nullum.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam licet quod ab initio non valuit, non possit conualescere ex eodem actu quo non valuit, ac ex contrario, vel alio sufficienti potest vires sumere, vt in præsentis casu ex consensu nouo proueniente ex cohabitatione aut copula sabilequata, vt in simili casu matrimonij ex nouo consensu firmati, quod ab initio nullum fuerat, docetur in *l. si quis in senario, §. de iur. iur. l. 1. c. 2. c. si maior soluit. Nec obstat augmentum ipsius dubitandi rationis; verum cum est, non desiderat ad matrimonij ratificationem, quia matrimonium petificetur statim ac consensus intercedit. Nec tunc obstat textus in *disto cap. 2. de regul. qui loquitur in professione monastica, ad cuius valorem desideratur anni probatio in ipsa religione, vt expostul. in cap. quia in insulis, c. vlt. tit.**

6.  
Dissoluitur  
dubium  
satis  
tuo.

## CAPVT XXII.

Innoc. III. <sup>a</sup> Ferentinat Episcopo.

Sicut ex litteris tue fraternitatis accepimus, cum L. parochianus tuus P. mulierem se ducturum in coniugem in manu patris eius P. iurantem, quod eam ipsi traderet in vxorem, proprio iuramento firmaret, nec per virum steterit, sed per mulierem potius, quominus matrimonialis inter eos solemnitas sit sequuta: quatuor postmodum vel quinque annis elapsis idem L. G. mulierem per verba de præsentem, vt eius sanguineci asserunt, desponsauit: propter quod frater prædictæ P. suam deposuit in tua præsentia questionem. Quia verò quid super his agendum sit, nostro postulas responso doceri, fraternitati tue taliter respondemus, quod si tibi constiterit, quod idem L. P. mulierem per verba de futuro, G. verò per verba desponsauit de præsentem, imposuit ei penitentiam competentem, quia primam fidem irritam fecit, nisi forsitan in iuramento suo certum terminum, infra quem dictam P. duceret in vxorem, præfixerit, nec per eum steterit, quin ad statutum terminum matrimonium consummarit, secundum contractum legitimam iudices, & ad illud seruandum eum, si opus fuerit, ecclesiastica distictione compellas, nisi forsitan aliud quid obstitit, quod ipsum debeat impedire. Quod si forte per verba sponsalitia de futuro cum viraque contraxit, iuramentum primum (sicut licite factum est) ipsum seruare compellas, de secundo ei penitentiam iniungitur. Quod si de his tibi non constet ad plenum, ramdiu adhuc cognoscas de causa, donec super his sufficientius instruaris. Quod enim in attestationibus, quas ad Sedem Apostolicam destinasti, de comparietate habetur, non facit ad causam, cum neuter contrahentium sit illa persona, quæ mediante inter parentes eorum comparietatis est contracta. Dar. Lateran. V. Cal. Martij, Pontificatus nostri anno primo.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Ferentinat.* ] *Ferentinat.* legitur in hac sexta collectione, & in tertis sub hoc tit. *cap. primo*: sed ita testino inscriptionem & litteram ex epistolis Innocentij III. editis à Guillelmo Siculo lib. 3. fol. 12. Ferentinum antiquissima ciuitas est Italie in veteri Latio, in supino colle constructa, prope Latinam viam, s. ab Anagnina vrbē milliario distans; fuit D. D. Gen'ol. in Decretal. Toti. IV.

colonia Romanorum, vt refert Lilius lib. 25. ibi: *Eodem anno coloniam Latinam in agrum Ferentinum deduxerunt.* Habet Ecclesiæ Cathedralis iam à seculo Ecclesiæ saculo, cuius Præsuli Bernardo missa est præfata epistola.

<sup>b</sup> *Statutum terminum.* ] Tempus obligationibus adiciit duplici ex causa, primà ad differendam tantum obligationem, ita vt ante illud tempus non teneatur debitor adimplere promissum,

2.

E. 2

promissum, *leg. conatus*, §. 2. *leg. cum qui candelis*, §. 1. *ff. de verb. oblig.* nec eo elapso soluitur obligatio, *l. Celsus*, §. ultim. *ff. de arb. cap. cum dilecti*, de dolo & conatu. Secundo adicitur tempus non solum differendæ obligationi, verum & implendæ, & finiendæ; ita ut post illud nulla maneat obligatio. De hac secunda temporis adiectione accipiendus est præsens textus, ut probat Basilius Legum. de matrim. lib. 12. c. 16. per totum.

## COMMENTARIUM.

3. **I**N præsentis textu decrevit Innocentius III. sponsalia de futuro dissolvi per matrimonium postea consummatum, non autem per alia sponsalia, etiam de futuro, similiter iurata. Pro cuius decretalis expositione sequentes casus sunt distinguendi; primus est cum quis sponsalia de futuro contraxit, accedente iuramento, & postea matrimonium celebravit, illudque consummavit; quo casu absque dubio priora sponsalia solvuntur, *cap. si inter, cap. utrimus, cap. si qui fidem*, 30. *hæc titul. capit. 1. de spons.* dicitur. V. Gregor. in *cap. 2. hæc titul. num. 11.* Gentilis de nuptiis lib. 6. capite 3. Sanchez ubi supra, disputat. 48. Basil. lib. 12. de matrim. cap. 13. Ratio est, quia sponsalia de futuro tantum continent promissionem contrahendi matrimonium, cessante iuris impedimento, *cap. 2. cap. de illis, hæc titul.* fortiusque est vinculum matrimonij de præsentis celebrati, quam sponsaliorum; nec iuramentum efficere valet, ut ius questum contrahenti secunda sponsalia auferatur, etsi propter fidem mentiam præsentia competens iniungenda sit. Nec interest, quod iuramenti religio actus aliis invalidis validos reddit, authentica *Sacramenta*, *Ced. si adversus vendit. capite quatuor, de pact. in 6.* & ita accedente iuramento, sponsalia de futuro, quæ aliis per matrimonium de præsentis facile dissolverentur, tamen accedente iuramento indissolubilia reddebantur; nam principium illud procedit, quando iuramentum adicitur actui naturâ invalido; tunc enim ut similis actus valeat, iuramentum utiliter adhibetur; ac verò quando actus ipso iure sustinetur, iuramentum interpositum ipsius naturam sequi-

tur, *l. final. C. de non numm. pecun. cap. 2. hæc titul.* docet Barb. lib. 3. not. 88. num. 19. Et ita sponsalia de futuro, etiam iuramento firmata, solvuntur per sponsalia de præsentis, ut similiter contingit in testatore iurante se non revocecurum testamentum; & domino iurante se non revocecurum probatorem constitutum; adhuc enim his casibus revoctio locum habet, ut docent Couart. 2. part. in *rule. de testam. num. 15.* & in *cap. quatuor, 2. part. §. 2. num. 2.* Gutierrez de iuram. 2. part. cap. 1. quia in his casibus iuramentum sequitur ipsius actus, cui adhaeret, naturam. Secundus casus est quando utraque sponsalia fuerint de præsentis celebrata; & tunc certum est priores præteriti debere, cum illi secunda sint copulâ consummata, *cap. si inter, hoc tit. cap. licet, cap. final. de spons. dicitur*, quippe sponsalia de præsentis contrahenda, etiam si matrimonium carnali copulâ consummatum sequatur, non solvuntur; ergo copula non debet prodesse ad simul contrahendum, sed potius obesse, & ad compellendum, ut ille coniux adhaereat primæ, cui ius questum auferri nequit. Nec obstat textus in *leg. quatuor, l. ed. de rei vind.* ubi si una, eademque res vendatur duobus, & secundum tradatur, ipse præfertur inemptio. Quia responderetur, textum illum procedere in contrahibus, in quibus ex solo titulo non transferitur dominium rei, sed necessaria est traditio, *ex leg. traditionibus, C. de pallis*; ac in sponsalibus de præsentis celebratis nulla corporum traditio fit virtute contractus; ideoque eo casu non habet locum decisio textus in *d. leg. quatuor*. Tertius casus contingit, quando iam priora sponsalia, quæ tamen secunda fuerint de futuro celebrata; quo casu etsi posteriors sint iuramento firmata, priora autem tantum fide præstita celebrata, prævalent priora, *cap. utrius, hoc titul. in 6.* Et iure civili si prioribus renouciatum non sit, infamia contrahitur *leg. 1. ff. de his qui in ament infam. leg. 1. C. de sponsal.* prosequitur Gentilis lib. 6. de nuptiis, cap. 3. Basilius d. lib. 12. cap. 14. per totum. Unde cum in præsentis textus specie post sponsalia de futuro contracta inter ipsos sponsores matrimonium de præsentis sequeretur, rectè decidit Innocentius III. sponsalia soluta esse per ipsum matrimonium de præsentis, ut latè probabimus infra cap. 2. de sponsa dicitur.

## CAPUT XXIII.

Idem N. <sup>2</sup> Arelatenſi Archiepiscopo.

**C**VM apud Sedem Apostolicam (cui licet immeriti præsidemus) totius ecclesiæ disciplinæ residue magistratus, dignum est & consonum rationi, ut quoties circa negotia varia & diversa quidquam dubitationis emergerit, ad ipsos iudicium referatur, quæ disponente Domino inter omnes Ecclesias obtinere moriuntur principum. Sanè consuluit nos per nuncios & litteras tuas, verum <sup>b</sup> mutus & surdus alicui possit matrimonialiter copulari? Ad quod fraternitati tuæ taliter respondemus, quod cum <sup>c</sup> prohibitorium sit edictum de matrimonio contrahendo, ut quicumque non prohibetur, per consequentiam admittatur, & sufficiat ad matrimonium solus consensus eorum, de quorum, quarumque coniunctionibus agitur: videtur quod si talis vellet contrahere, sibi non possit, vel debeat de-

negari

negari, quod cum verbis non potest, signis valeat declarari. Dat. Rom. apud S. Petrum, idibus Iulij.

NOTÆ

1. a **Relaxati.**] Ita etiam legitur in tertii collectione, *sub hoc titulo*, cap. 3. & in epistolis editis à Sileto, *fol. 160. ex quo* Registrato ita restituit litteram huius textus. De Metro-poli Arelatenfi nonnulla adduxi in cap. 16. de officio delegati.

2. b **Atutus & Sordus.**] Hæc verba de diæctis, videlicet, quorum alter mutus, alter surdus sit, accipiunt Anacranas in *presenti*, & Patricius, Petrus Bollo, & alij relati à Barbosa in *presenti*, & à Micheliolo de *fundo & muro* cap. 49. & ita tenent mutum simul ac surdum matrimonium contrahere non posse: cum quia seire nequeunt vinculum matrimonij, cum quia moti & surdi contractus celebrare nequeunt, nec etiam libertatem præstare, aut testamentum condere, *l. distictis, c. qui testantur* Sed rectius contrarium docuerunt plures, quos referunt, & sequuntur Barbosa in *presenti*, Micheliolus de *cap. 49. per totum*, Medano de *consensu contrah. cap. 6.* & facile probatur ex verbis sequentibus, ibi: *Sitalis voluit contrahere, non debet sibi denegari*; ubi cum loquatur Innocentius in singulari, de vno, eodemque utroque morbo laborante sensisse constat: & ita mutus simul, & surdus, etiam à naturæ, matrimonium rectè contrahere valet; quia in matrimonio consensus sufficit, quem etiam surdi & muti à natura per signa demonstrare possunt, præsertim cum eorum expectantia satis competum habeamus, eos peticipaci iudicio, & ingenio polleere. Nec obstat, quod in principio huius textus quæstio proponatur de muro, aut surdo separatim: nam cum Innocentius de utroque morbo laborante respondeat, non sum attendenda verba consultationis, ut notaturum attendo de *spons. conclus. 14. num. 1.* Micheliolus supra *num. 14.* quidem vulgò lactatur, *Partis alii quæ sit non facit*; cap. dilectus 34. de *pres. cap. per contrahendum* 13. qui sibi sive legib. notariis Gonzalez ad *regul. 8. Concl. gloss. 5. 7. num. 307.* Nec obstat fundamentum contrariæ sententiæ, quia cum surdus, aut mutus à natura signis ostendere possint propriam voluntatem, validè contractus celebrare possunt. Micheliolus ubi supra, cap. 42. & etiam transmittit, ut ipse probat cap. 33. per *mutum*; non autem testamentum facere, etiam cum Principis licentia valet, quia ille non est actus simplicis consensus; sed plura requirit, quæ mutum & surdum à natura ignorare necessarium est. Hincque diximus de mutis & surdis à natura; si autem ipse simul cæcus, mutus, & surdus nascatur, matrimonium contrahere non valebit, quia nullo modo edoceri potest, quid sit matrimonium. Medrano d. cap. 6. *num. 9.* Diana *part. 5. tract. 7. resolut. 9.* Micheliolus *dilect. cap. 49. num. 30.* licet contrarium tenuerit Canisius in *presenti*.

3. c **Prohibitorium.**] Et licet tantum hæc agat Innocentius de matrimonio contrahendo, idem dicendum est de sponsalibus celebrandis; nam etiam quoad ea edictum prohibitorium est, & omnes illi possunt sponsalia contrahere, quibus non prohibetur, cum plerumque eadem

D.D. Generali in Decretal. Tom. IV.

sit sponsaliorum, & nuptiarum ratio non viget, l. tutor 15. l. ratio 16. ff. de *sponsalib. l. 4. ff. de fundo dotali, leg. si tutor 15. 5. Diana, & 5. si tutor, ff. ad l. iul. de adult. l. 1. ff. de his qui test. infam. l. in legibus, ff. de testib.*

COMMENTARIUM

EX hoc textu sequens communiter deducitur à l'etio: *Atutus simul & sordus, vel sorsum, matrimonium contrahere potest.* Probant eam textus in cap. *ita 25. hoc tituli. leg. mutus 73. ff. de iure dotium, leg. ex facto 43. ff. de vulgari, leg. 5. tituli. 2. part. 4.* Illustant vterque congestos in presenti à Barbosa Gutierrez de *matrim. lib. 1. cap. 8.* Btilianus de *ritu nupt. par. 71.* Coiax *lib. 3. q. 99. Pauli in d. l. leg. ex facto*, Tortebledas de iure spiciali *lib. 2. cap. 14.* Costanus de *spons. cap. 8. num. 88.* Medano de *consensu contrah. cap. 6. uiax. P. l'etio. Sc. Canisius hic, Potnet. lib. 1. silest. cap. 3.* Gentilis de *nupt. lib. 2. cap. 6. c. 7.* Bartholus *lib. 2. de matrim. cap. 7.* Barbos. *lib. 3. voce 85. num. 6.* Micheliolus supra.

Sed in præsentem affectionem ita pro dubitandi ratione insurgo. Verba desiderantur ad matrimonium, cap. *ita 25. cap. consultationi 28. cap. si inter 31. hoc tituli. cap. licet, de spons. l. dum, leg. 5. tituli. 2. part. 4.* sed muti & surdi arcetur ab illis actibus, in quibus verba desiderantur; ideoque stipulari non possunt, leg. 1. 5. *mutum*, 14. ff. de verb. oblig. 5. *mutum 7.* Insistat de inutilibus signis, nec testamentum per os & libram condere, nec familie emptores esse, Vlpianus in *fraga. tituli. 10. 5. mutum 7.* nec testamentum nuncupatum, quia palam pronuntiandum erat, leg. *heredis 21. ff. qui testam. facere*; nec alio quodcumque, quia rectes rogare non poterant, leg. 6. 5. 1. ff. *qui testam. fac. Paulus lib. 3. sentent. tituli. 4. 5. cæcus 4.* nec etiam poterat vi fideiussor adhiberi. Hætingius de *fiducijs. cap. 7. numer. 141.* Igitur nec matrimonium contrahere valent. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam Christus Dominus, qui matrimonium ad tile sacramenti elevari, non mutavit naturam contractus in eo, immò eandem retinuit, ut docent Thom. Sanchez *lib. 2. de matrim. disp. 11. numer. 2.* Medano de *consensu contrah. capite 12. numero 1.* Barbos. *dilect. voce 84. numero 2.* sed matrimonium, vi contractus est, celebrare non poterant de iure civilis muti & surdi: igitur nec vi sacramentum poterant in lege gratiæ celebrare. Probatur minor; nam matrimonium iure civili celebrabatur, aut per coemptionem, aut per vim, ut supra probatur in cap. 1. hoc tituli. sed nec per coemptionem, nec per vim celebrare matrimonium poterant muti & surdi: ergo, i. robat ut prior pars minoris; nam in coemptione etia & solennis verba desiderabatur, quibus vir & vxor mutuo se interrogabant; vit, an sibi esse veller loco filiusfamilias & vxor, an loco patrisfamilias, Vlpianus in *fraga. tituli. 4.* Illustrant P. Faber *lib. 2. sentent. cap. 22.* Antonius Augustinus

4. CONCLUSIO TRANSCRIBITA

5. IMPUGNATA TRADITA

12

E 3 44

# 54 In Librum IV. Decretalium.

ad II. 12. Tabul. cap. 18. Conanus lib. 8. comment. cap. 3. D. Iosephus de Rites lib. 1. opus. cap. 4. num. 10. Igitur mari & furi non poterant per concupiscentiam matrimonium contrahere. Probat secundum pars minoris propositionis, quia in matrimonio per vim desiderabatur testatio ex parte viri, videlicet se uxorem docete liberorum quærendorum causa, leg. bare 4. ff. de fide instrum. leg. si uicinis 9. C. de nuptiis, docet P. Faber lib. 2. semet. cap. 13. pag. 149. Cuiac. in leg. si qua illigilis, Causa Orisianum, Arias de Mesa lib. 3. variat. cap. 40. num. 16. per quam distabat vxor per vim dicta à concubina, leg. 4. C. de concubinis. Conanus lib. 8. comment. cap. 3. numer. 1. Antonius Hothomans de ritu nupt. cap. 12. Brissonius eod. tract. pag. mibi 216. Cuiac. lib. 14. respons. Papin. in leg. denaciones 31. ff. de denat. Merillius lib. 3. observ. cap. 16. Arias de Mesa dist. lib. 1. cap. 38. Igitur nec matrimonium per vim mari & furi contrahere poterant.

6. Quia dubitandi ratione non obstat vera est præsens decisio, pro cuius expositione, primum sciendum est, matrimonium inter contrahentes, qui consensu constant, & celebrantur, enumerantur, quia matrimonium consensu contrahentium per verba, aut legitima signa elicio periclitatur, cap. sufficit 27. quæst. 2. cap. cum locum, cap. cum inter, hoc signi, cap. vnic. 5. final. de despons. impub. lib. 6. cap. final. de caning fir. uorum. Concil. Florent. in Decreto de unionis Armen. 6. septimio Sacramentum. Tridentin. sess. 24. de reformation. capite primo, leg. nuptias, ff. de reg. iur. probat Mediano de consensu canon. cap. 1. Valquez libro primo de matrim. capite 7. Basilis Legion. eodem tractat. lib. 2. cap. 7. est præterit mediante personâ procuratoris, cap. final. de procurat. lib. 6. Barbosa in axiom. verbo Velatus: vel si quis formæ consensum coniugalem exprimentî anulum subarchathorum tradat, iuxta consuetudinem provincie, cap. final. de despons. impub. ubi plura de hac subarchathione dabimus: vel si viro exprimit eundem consensum foramina manum porrigat, ut apud aliquas nationes moris fuisse refert Delius in notis ad Senecam Tragicum, fol. 59. Hodie tamen post Concil. Trident. non sufficiunt aliqua signa, quæ iure communi inducebant matrimonium, veluti copula subsequuta post sponsalia, cap. veniens, cap. si qui solum, hoc signi, quia tunc datur matrimonium præsumptum, quod hodie post Trident. non admittitur, nisi in illis regionibus, in quibus Concilium non observatur.

7. Deinde sciendum est, duo esse genera actuum humanorum: unum eorum, ubi voce opus est, seu io quibus lingua nuncupatur, seu exprimi quid oporteat, alterum eorum, in quibus non voce, sed consensu tantum opus est. Prioris generis actus mori, vel furi celebrare nequeunt, ut in casibus relatis in leg. penult. 4. ultim. ff. de leg. interdictis, in illa lege 3. leg. obligari 2. 4. ultim. ff. de auctor. iur. leg. cum

Præter 9. 5. primo, ff. de iudiciis, leg. sed & si 9. in princip. ff. de recept. arbit. leg. manus 49. in princip. ff. de procurat. leg. 1. 5. propter, ff. de pugil. leg. si manus 7. ff. de refectione, leg. penult. 4. t. ff. unde cognat. & alii consensu à Tiracquel. de privileg. pia causa, privileg. 9. Barbosa in d. leg. cum Præter, de iudiciis, Doncl. lib. 6. comment. cap. 5. & lib. 12. cap. 22. & lib. 17. cap. 24. Petrus Gregorius lib. 21. synagoge, capite 5. & lib. 46. cap. 4. Gouezans lib. 1. variat. cap. 25. Colacios libro nono Pauli ad edict. dist. leg. manus 43. Alia verò negotia, quæ consensu tantum perficiuntur, maritus & furdus celebrare valent, ut in casibus relatis in leg. 1. 4. manus, ff. de hereditibus insti. l. iure 4. ff. de refectione, unil. 1. maritus 5. l. præter 93. 1. ff. de acquir. heredit. l. nota 1. 1. ff. de legat. 3. leg. sero 6. 5. 4. ff. pupillus, ff. ad Tribul. l. ex falso 47. de vulgatis, leg. 2. ff. de bonor. possess. furtif. l. qui id quod 35. 4. manus, ff. de donat. l. in quibuscumque 48. ff. de oblig. & aliis congestis à Valentia lib. 1. Illustratus tract. 3. capite secundum, Ciacco libro secundo Partip. ca. de primo, P. Fabro & Gothofredo in l. ubi non vix 124. ff. de reg. iur.

8. His animadversis apparet vera ratio præsentis assertionis: nam cum matrimonium sit ex illis contrahibus, qui consensu tantum perficiuntur, ut supra probavi, recte illud celebrare valent maritus & furdus, cum verum, legitimumque consensum nunc, aut aliis signis præstare valeant, quia ut ait Cassiodorus libro quære variat. epistol. vltim. Huius possum sine veru assensu suum velle declarare. D. Aug. in Joannem capite vigesimotertio. Ecce non ostende, quod vix. Et Plinius libro sexto. hystor. cap. 30. refert in Aethiopia nutum, motumque corporis pro sermone iussu: & Lactantius Firmianus libro sexto diuinar. institut. capite decimo, scribit primos homines primum voluntatem suam nutu significasse. Deinde sermonis initia reotasse, ne singulis quibusque rebus nomina imponendo loquendi perfecisse rationem: apud Troium Pompeium externum hystor. lib. 22. Perdiccas ab Alexandro Macedonem Rege militi hæres institutus esse commemorat huius verbis: Sexto die præclara voce exemptum digito annulum diffusiorem sedant: nam et si non voce nuncupatur hæres, iudicio tamen electus esse videbatur. Illustravit Fornet. libro primo select. capite tertio.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, pro cuius solutione sciendum est, valde controuersum esse apud Interpretes, an verba necessaria omnino sint ad exprimentum consensum necessarium in matrimonio: In qua factis vexata quæstio varis fuit sententia; alia negans, alia affirmans, quæ refert Acuña in dist. cap. ff. reitor, Basil. libro secundo, de matrimonio, capite septimo. Barbosa libro tertio, voce 88. Tertia opinio est eorum, qui docuerunt, eos qui loqui valent, necessariò debere exprimeret consensum verbis; illos vero, qui loqui nequeunt, ut muri, leg. manus, ff. de adilit. edict. l. Labo 7. in fine, ff. de suppellect. legat. nunc aut alio simili signo posse consensum exprimeret: & cum ad matrimonium tantum consensu desideretur, leg. nuptias, Dist. 93.

8. TRA DITTA SATTO DE CEDENDI.

9. DISSENTI TUA DIT TANDI LA TIO.

7. DE ACTI- BUS NUTU CELEBRAN- DIBUS VEA MON.



*gest. de regul. iur.* rectè ipsi matrimonium contrahere possunt. Sed his omisissis verius est, eam in his personis, quæ loqui possunt, verba pro forma matrimonij non esse necessaria, sed tantum desiderari consensum signis, sed nutibus detegere, *cap. final. de coniug. servor. libi: Nec falso, nec verbo.* Quibus verbis aperte significatur, ad consensum exprimendum in matrimonio, alterum ex his duobus sufficere, *cap. exvienti 15, cap. i. quod 30, hoc titul. vbi probatur sponsalia de futuro subsequens corporum commixtione, in matrimonium tranſiſſe, quasi illud exterius signum copulæ loco verbotum factis sit ad consensum exprimendum. Eadem sententia probatur ex Decreto Eugenij IV. in Concil. Florent. *vers. Septimum: a. veramentum*, vbi docet, causam efficientem matrimonij regulariter esse mutuum consensum per verba de presenti expellum: ergo regulariter non semper verba in matrimonium adhiberi necesse est. Denique facit, nam si pro forma verba essent necessaria, etiam in iuribus idem procederet, siquidem forma ex accidentibus mutari non solet, & multo minus per equipollens suppleri, *l. i. in princ. de 5. si quis ita, ff. de verb. oblig.* quum sententiam tenuerunt Covarruvias 2. *part. de matrim. cap. 4. num. 1. & 2.* Sanchez lib. 3. *de matrim. vers. 31. num. 5.* Basilus *ed. tit. d. cap. 7. mon. 5.* Petrus Gregorius lib. 9. *synag. cap. 5. i. num. 1.* Medrano *de consensu comm. cap. 11. i. item 2.* Barbosa voto 84. *num. 7.* Nec tunc obstat textus in *cap. 25, hoc titul.* vbi videtur probari, ad matrimonium celebrandum pro forma verba desiderari; nam omnia variis solutionibus traditis in eo textu à Preposito *num. 4.* Abbate *num. 3.* Alexandro de Neno *num. 15.* Covarruvias *supra numero 2.* Sanchez *num. 6.* Millino *de ritu nup. lib. 1. comparat. 3. i. num. 67.* dicendum est, ex eo textu tantum deductum, matrimonium non ex verbis; sed ex solo consensu estimari; quod duobus exemplis firmat Pontifex; primo, quia muti & surdi iure contrahunt matrimonium; secundo, quia pupilli, etsi fieri possunt, illud non rectè contrahunt; quippe cum matrimonium ex consensu, non ex fabella, seu oratione æstimetur; idcirco illi rectè contrahunt, pupilli verò antequam, quia idoneum consensum præstare nequeunt: quod antem Pontifex subiicit, *verba esse necessaria*, non simpliciter, sed quoad Ecclesiam respicere dixit, idest ad ritum & morem Ecclesie, ut ita facilius probari possit, matrimonium esse contractum: id tamen non excludit matrimonium valere sine verbis, si aliis modis probatio habeatur, *l. 4. ff. de pignus 1. 4. ff. de fid. instrum.* in quo etiam sensu accipiendi sunt textus in *cap. consulationi**

*a8. cap. finit. 31, hoc titul. cap. licet, de spons. durum*, qui etiam in marito verba desiderant. Quam interpretationem probant antiquiores in *d. cap. ruc.*, & ibi Cuiacius, Barbosa & Petr. Gregorius lib. 3. *partit. titulo 20. ex littera...* Sanchez *d. dispos. 31. num. 6. vers. Ideo melius.* Basilus *d. cap. 7. num. 11.* & iure Regio probatur ex *l. 5. titul. 2. part. 4. ibi: Coniuncte que lo fagan con palabras, para que lo puedan probar.*

Sed superiori attentioni obstat textus in *l. vbi Prætor 12. §. non autem, vers. Natura, ff. de iudiciis*, vbi docetur, naturam non posse iudices esse mutum & surdum, item furiosum & impubertem, ex ea ratione, quia iudicio careat. Quæ ratio si in omnibus personis enumeratis locum habet, aperte vincitur, mutum & surdum nuptias celebrare non posse, propter defectum iudicii, sine quo consistere non valent, *cap. cum dilectui 2. c. hoc titul.* Igitur non rectè in præsentat assertum, mutum & surdum simul, vel seorsim, posse matrimonium contrahere. Pro cuius difficultatis solutione, omisso Petro Barbosa in eo textu, qui varias differentias adducit inter mutos & surdos tantum, & inter mutos viroque morbo laborantes, à natura vel ex casu, dicendum est, mutum tantum, & surdum, seu utroque morbo laborantem, siue à natura, siue casu, iudicis officio fingi non posse, non quia iudicio careat, sed quia in his personis non est facultas earum rerum, quas iudices ignovis desiderat, scilicet audire, interrogare diligenter, & loqui: quæ ad item sententiæ dirimendam desiderantur, *l. nulli 10. l. iudicium, C. de iudiciis, l. de minore, §. artema ff. de quæstionibus 1. Duci 6. ff. de cast. noli reorum, cap. iudic. antem 30. §. 5.* Hæc igitur de causa dicatur in *d. vers. natura*, personas has prohiberi naturæ iudices esse, sicut ex eadem ratione postulare prohibebunt in *l. 1. §. propter casum, ff. de postul. & arbitri esse, l. sed §. 9. in fine princip. ff. de recepti*, quum rationem tradiderunt Castrensis & Faber in *d. §. non autem, §. Gregor. lib. 47. synagm. cap. 9. num. 3.* Donellus lib. 17. *comment. cap. 24. in princip.* Vultei de iudiciis lib. 1. *cap. 4. num. 17.* Nec rone obstant verba illa, quia iudicio careat: nam ratio illa non est protrahenda ad mutum & surdum, sed ad furiosum & impubertem. Nec hæc interpretatio nova, aut insolens est; non pteritque verba posteriora legis non ad omnia, quæ præcedunt, sed tantum ad immediata referuntur, ne aliquin cum principiis iuris pugnent; quo modo accipit textum in *l. ex contradietibus 49. vers. que enst. ff. de oblig. & ali.* Faber de erroribus decal. 76. *error. 4.* & textum in *l. sed non datur 10. ff. de iure & rationibus*, ipse Faber lib. 4. *comet. cap. 1. & decal. 78. error. 2.*

IO.  
RESPON. TYR  
L. CIV  
PRÆTOR  
II. 6. NON  
AVTAM. 17.  
DE IUDIC  
C. 115.

## CAPVT XXIV.

Idem. <sup>a</sup> Episcopo Vercellens.

Dilectus Fr. R. miles Alexandrinus, preposuit coram nobis, quod Opizoni Landcabenda Rustiana filiam suam matrimonialiter copulavit, & ignorans quod Opizo esset furiosus. Vnde humiliter postulavit à nobis, ut tam eidem, quam ipsius filie consulere dignatemur; cum eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore laborat, morari non possit, & propter alienationem furoris legitimus non

E 4 potuerit

poterit interuenire consensus. Quocirca f. c. per A. f. m. quatenus inquisitā plenius veritate, si rem noueris ita esse, pręfatas personas cures subl. ap. diffugio ab inuicem separare.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Excellentiss.* Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titul. cap. 3.* de Decretis Verceil. nonnulla morau in *capite licet, de foro competent.*

b *Ignorant.* Idem esset si sciret; nam quoad furiosum, cum consensus deficiat, scietia, vel ignorantia coniugis non poterat eum supplere, vt docent Thom. Sanchez, & Couarr. quos refert & sequitur Basil. lib. 4. de matrimonio, cap. 1. num. 9. & infra dicemus.

## COMMENTARIUM.

2.  
CONCESSIO  
TRADITVS  
ET PROBATA.

EX præfenti Decretali sequens communiter deducitur assertio: *Furiosus matrimonium contrahere nequit.* Probat eam textus in *cap. neque furiosus 32. quæst. 7. l. in eo iure 45. ff. de ritu nupt. l. fuerit 8. ff. de spons. l. si cum dotem 23. ff. soluto matrim. l. 1. ff. de iuriur. faciens lex habetum 77. §. 1. ad Trebell. lex furiosus 40. ff. reg. iur. illitant vtra concessio à Barbosa in præfenti, Alberic. Gentil. de nuptiis lib. 3. cap. 7. Basiliius Legion. lib. 4. de matrim. cap. 1. num. 7. Gregorius in 16. titul. 2. part. 4. Amicus de iure censur. cap. 3. sect. 2. P. Greg. in c. 1. hoc tit. n. 54. Valenzuela consil. 311. Aluiscia in præfenti.*

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti consideratione, nam si furiosus matrimonium contrahere nequit, quia consensu præstat nequit, qui secundum ius naturale ad matrimonium exigitur, vt probauit commentario antecedenti, & in *cap. cum secundum hoc titulo*, sequeretur matrimonium ab eo celebratum nullum esse: sed matrimonium à furioso celebratum sustinetur, *cap. neque furiosus 32. quæst. 7.* vbi fabricius Papa ait: *Nec furiosus nec furiosus matrimonium contrahere potest, sed se contrarium fuerit, non separantur.* Ergo furiosi incapaces non sunt celebrandi matrimonium.

4.  
TRADITVS  
RATIO RE-  
CIBENDI.

Quā dubitandi ratione non obstante, vera est præfens decisio, & mitè consona iuris naturalia dispositioni. Cum enim furiosus voluntatem non habeat, quare dormienti, & ignorant equiparatur, *l. 1. ff. de bonor. posses. furiosus. l. si à furioso 12. in princip. de rebus creditis; & absentis, l. 1. furiosum, ff. de oblig. & alt. l. 2. §. furiosus ff. de procurat. infans, l. infans, C. ad l. Cora. de sic. iurisd. & beatiss. l. sed eisi §. 5. & idè, ff. ad l. Aquil. ideo cum omnino consensus expertus sit, matrimonium celebrare nequit; furiosus enim nec sentit quid loquatur, & potius patitur, quam agit, vt probant Ant. Gentilis de nuptiis, lib. 3. cap. 7. Valenzuela consil. 311. Vnde non potest incipere possidere, *l. 1. §. furiosus, l. quod meo 18. §. 1. ff. de acquir. posses. ex defectu animi, quem nec curator supplere valet: quare si curator apprehendat possessionem, sibi eam adquirit, non furioso, l. 4. titul. 30. part. 3. docent c. in iacius in l. §. pupillus, ff. de usufr. Donellus lib. 5. cennoni. cap. 11. vbi Osiandus Libera D. Valentia de acquir. posses. tract. 2. cap. 6. num. 31. Treutlenius secl. disp. 2. thes. 13. nec sciri quid agat furiosus, l. illud 3. §. final. ff. de iuriur. nec sensum vllum habet,**

*l. si cum dotem 23. §. si maritus, ff. solut. matrim. nec consilium fraudis habet, l. 10. §. 1. ff. de alienat. indicij: sed omnia eius acta æstimantur non secus ac si iurid. aut casu facta, l. final. §. finali, ff. de adminis. tutor. recedè ergo Innocentius in præfenti docet, furiosum matrimonium contrahere non posse. Illud tamen dubitari solet, an matrimonium celebratum à furioso, qui antequam in furorem incidere, animum habuit illud contrahendi, validum sit. Nam baptismus receptus à dormiente, seu furioso, qui ante somnum, vel furorem votum habuit illud recipiendi, validè & licitè suscipitur, *cap. maior, §. item quæritur, vbi probauit, de baptisno*, dummodo permanent in eadem voluntate, in somnum, aut furorem incidere: ergo similiter matrimonium à furioso celebratum virtute prioris voluntatis sustinetur. Sed contrarium, omnino tenendum est, vt iam probauit Sanchez, de matrimon. lib. 1. disp. 8. quæst. 13. Valquez red. tract. disp. 5. cap. 1. num. 30. Basiliius dille cap. 1. num. 12. Nec obstat textus in dille §. item quæritur. Cui respondeo, discrimen assignando inter ministros Sacramentorum, & inter subiectos, idest qui Sacramenta recipiunt. Primo casu, quando ministri conferunt sacramenta, requiritur actualis intentio cum actu humano; nec virtualis sine eo sufficit: in secundo v. r. d. casu cum Sacramenta recipiuntur, non actu humano, sed intentione virtuali opus est: quare cum contrahentes matrimonium sint illius sacramenti ministri, si celebratur ab eis tempore-futuris, licet subsistat intentio virtualis ob actuale quæ præcessit, nullum est matrimonium. At verò textus in d. §. item quæritur, procedit hic suscipiente baptizando, ideoque recedè in eo statuitur à dormiente, vel furioso validè, & licitè recipi. Vnde deducitur, quod si sacerdos audiat confessionem parientis, in furorem incidat, absolutio sequuta nulla est; & similiter si tunc baptizaret, baptismus invalidus esset, licet ante furorem baptizandi voluntatem habuerit, quia actus ministri debet esse humanus, idest, quod eo tempore, quo administratur sacramentum, eius minister intelligat quid agat.*

Nec obstat dubitandi ratio proximè adducta, & diuisa ex d. cap. neque furiosus, pro cuius textus expositione Glusla in præfenti, verbo Furor, assertit discrimen esse constitutum inter eum casum, in quo contrahens cum furioso erat infans furoris; & inter eum, in quo consens erat. Primo casu docet matrimonium celebratum cum furioso nullum esse, ob infirmitatem, quæ interrogatorem conuulsi furoris ignaro: secundo autem casu, vim æque vigorem obtinere; nam eo ipso, quod quis cum furioso consensit sui furoris contrahit matrimonium, videtur iniuriam sibi illatam remittere. Sed hæc interpretatio merito refulsit à Præposito hic, num. 4. Couarr. 2. p. de matrim. cap. 1. num. 7. in fine; quia matrimonium celebratum à furioso est nullum ob defectum consensum, cuius furiosus expertus est, nec ab alio supplet valet: non verò ob iniuriam contrahenti illatam. Alij textum illum acceperunt, non de furioso

5.  
DISSOLVTIO  
TRADITVS  
TANDI  
RATIO.

furiōso perpetuo morbo laborante, qui quidem nullum adhuc liberum consensum existentem facere valet, *Clam. si furiosus, de homicid. l. furiosus, qui testatur. l. c. tit. 2. part. 4.* sed de furioso lucida intervalla habente, cui licet prohiberetur matrimonium contrahere, quia idoneus non est ad proles educationem, iuxta sententiam D. Thomæ in 4. *distin. 34. quæst. 1. vicia, part. 4. & ibi Bonavent. art. 3. quæst. 1. dicit quæst. unica, art. 4. concl. 1.* Petri de Ledefina de *matrim. quæst. 38. art. 3. dub. 1. si de facto contraxit eo tempore, quo veium consensum præstare possit, matrimonium validum est, quia tunc iudicii pæceptis reperitur, cap. *quoniam 7. quæst. 1. Concil. Carthag. 3. m. 34. l. Divus 3. ff. de officio præsid. docuerunt P. Gregor. lib. 9. *jur. m. cap. 12. & lib. 3. parit. titulo 21. cap. 7. Gentilis de nupti lib. 3. cap. 7. per totum, Basiliius lib. 2. d. cap. 1. num. 9.* Verum hæc interpretatio apertio diuinationis vitio laborum. quare verum dicendum est cum Thom. Sanchez d. *disput. 8. nota 15. Basilii d. cap. 1. num. 8.* Fabianum in eo textu agere de furore superueniente post contractum matrimonium, & tunc verum est, matrimonium tempore habili celebratum, non vitium, nec solui per furorem superuenientem, cap. *12. qui 32. quæst. 7. ut statim dicemus, licet si furor superueniat ita vehementer sit, ut sine vite periculo cohabitare cum furioso non liceat, divorcium fieri possit quoad totum, ut pluribus relatus resoluit Valenzuela *consil. 31. per totum.****

Sed ut casum hunc furoris superuenientis præfatus, latinice exposuimus ex viroque iure, sciendum est, Digestorum iure furore superueniente non irritari matrimonium nunc contractum, *l. si furor 14. ff. cum deum 22.5. si maritus 7. ff. solut. matrim. immo adeo manebat, ut ad eius dissolutionem divorcio opus esset. Ex quo principio subiecta, statim post furorem nuntium nuntio posse; alia enim est æquitas quæ proponitur in d. 6. si maritus, quæ tamē quia talis, recipienda est, & satis persuasor Triboniani esse illos veteres, ut liquet ex latinate styli, & non colta latinitate, quod & prædocuit Dionysius ibi. Quid tamen iuris sit ex nouellis Iustiniani difficilis est compertire. Videtur coniugium dimitti non posse hoc iure ob furorem, quia repudi, & divorci causæ satis expresse propositæ sunt in *novell. 12. cap. 5. & novell. 117. cap. 8. & 9.* at in eis furoris causis non inveniuntur: ergo furoris causa ad divorcium probata non est. Cuius sententia fuit Phocius in *nomocan. tit. 13. cap. 30.* Sed contraria sententia mihi videtur videri; quia licet furore superueniente inter matrimonium, sed in inutile recidit ob furorem: qui enim iungi poterunt? ubi amor coniugalitatis? spes liberorum quæ? Igitur cum hæc causæ essent divorcii Digestorum iure, & hoc darent iure & tempore Nouellarum, quia naturales sunt, quemadmodum illæ, sic & istæ divorcium fieri sinit. Nec obstat argumentum quod à sufficienti enumeratione causarum, propter quas nuntius mitti potest, ex dictis Nouellis deduxi, nam loquitur Iustinianus ibi de divorcio non bonæ gratiæ facti, & ob scelus, propter quod coniug. & ob dimitti coniugem, iuratur dotem, sive donationem propter nuptias, & ut ex comenti apparet: at divorcium, quod ob furorem superuenientem fit, non ex*

huiusmodi divorciis est, sed ex illis, quæ sunt bonæ gratiæ, veluti propter sacerdotium, sterilitatem, militiam, senectutem, vel valedudinem, aut denique ob alias causas, quibus commodè matrimonium retinere non poterit, *l. si virum 60. in fine, ff. de donat. inter: ergo capta Nouellarum supra citata nihil ad rem faciunt. Postea Imperator Leo novell. 3. constituit ut si mulier furorē cepisset, maritus eam retineret per triennium; quo lapsio nisi respiceret, posset repudiari: deinde hanc novellam, quæ de mulieris furore tantum loquebatur, abrogavit. canonicè generaliter, tam de viro, quam de vxore, ut non aliter posset dimitti furiosus coniug, quam si deceretur quinquennio, furore non sit liberatus, *novella 112.* quæ generaliter accipio propter hæc verba, quæ aliter sine peccato accipi nequeunt: *Nos itaque sancimus, ut si post initium matrimonium furor superueniat, in intra quovis annos coniuges dissolvantur.* In Imperator de coniugibus loquitur, non de marito: ergo generaliter, non particulariter accipiendus est. Igitur saltem ex parte derogat novellæ antecedenti. Nec obicitur ta verba dictæ novellæ 112. *Et præsertim quidem cum præstatum membrum, atque caput maritus sit; neque præcipua capere membra, si marito aliquis occupetur, atque vari solent.* Quia hæc verba tantum continent significationem, quo nrebatant, qui docebant furoris prætextu non posse coniugem dimitti; argumentabatur enim sic: Sacramentum iuncti in vnum corpus coniuges coierunt, & lege quidem divina: ergo non separari eos, sed vnius manere debere. Rursusque sic iterum iustabant ab absurdo: Vir & vxor tantum corpus suis bene compactum membris habentur, propter individualitatem personarum ex matrimonio: sed absurdum erat in membra secat ob eius putrefactionem, si forte in eo viru confusionaliter veluti in capite: ergo cum vir sit vxoris caput, D. Paulus *epist. 1. ad Corinth. cap. 1.* licet putrefactio corporis furoris, resecandus non erit, nec repudiandus. In quo absurdo entendo totus est Leo, qui cum dicit hanc rationem, sive assumptionem deum vult defendere coniunctionem, & à matrimonio stare, videtur potius vim benedictionis matrimonialis ignorare, quod propositum ad finem usque novellæ exquirat: nihil ergo ex illis probatur verbis. Unde igitur particularem faciemus illam novellam, & strictè: quæ ad solam personam mariti quæ licet qui ex aduerso argumentabantur, personam viri assumerent, non idem assumptionis, quia de marito solam constitutio tenebat, sed ut absurdius abducerent. Sed quid ad titulum novellæ, qui sic legitur, *Ita si maritus per matrimonium tempus in furorē incidat, intra quinquennium matrimonium solui nequeat? Breuiter, & leviter me expedio, quia harum novellarum non satis mihi sunt fideles tituli, præsertim Latini. Titulus solet esse epilogus sub ob tractatorum; insipidus ergo erit quando subiectis dissorat: agitur in novella 112. de casu, quo prociis, sive recens maritus in furorē incidit: item de eo casu, quando furorē corripitur post dictam vxorem multo tempore, ideo decisio duplex est: nam primo casu matrimonium statim dissolvitur: secundo casu quinquennij lapsus expectatur. Titulus ergo hic erit, *Ita si ex illis, qui in matrimonio coierunt, alter am***

MATRIM

**matrimonium contrahitur, vel recius post solutum** furore capere, matrimonium non illegitimum, si verò post celebratum stupras furore superueniente, post quàm quædam distulit possit. Hoc tamen à catholico Principe magis politico quàm pium Imperatorem deereet, sancitum fuit.

Iuste verò canonico attento matrimonium celebratum licet, etiam furore superueniente, perseverat, cap. hi qui, §. cap. usque 32. quæst. 7. Atque de iure coniug. cap. 6. sect. 9. matrimonium enim citiè contractum, ex superueniente causa vitiiari non oportet, maxime si liberi sint iam suscepti, l. leg. 44. §. si postea, l. si qua, ff. de rin. nupt. l. si liberam 28. §. finali, Cod. de nuptiis. Nec uonum est, ut quæ vellet statuta sunt, durent, licet casus ille adveniat, à quo incipere non poterat, l. in ambiguis 86. §. 1. de reg. iur. l. 1. q. 1. ff. de testam. cap. saltem, de reg. iur. lib. 6. sicut & inter ciuili fuit, in quem testator incidit post testamentum iam factum, illud non infirmat, §. præterea, Instit. quibus non est permittum, quod procedit in omnibus contractibus, adhibere humanis, qui semel periculi sunt, l. pære 8. ff. de his qui sunt sui, l. qui suere 20. §. de statu hominum, l. si iur. 14. §. de spons. l. 7. de pæculis, leg. 1. §. si improbes, vers. si iusti, de insti. actum, hi enim non ideo valete desinunt, quia contrahens fuit caput, quia licet furor ad omnia inutili eum, quæm contripit, reddat, l. ea que 6. ff. de verb. obligat. leg. Marcellus 25. ff. de fideiuss. leg. si quis 40. ff. de reg. iur. §. si quis, Instit. de iurati. stipul. tamen perfectus ante furem contractus, potest, licet ingruente furore, non irritatur, d. §. præterea: unde sic mallem accipere Caium in l. si a pro 70. §. si a furiis, ff. de fideiuss. licet non negem ibi furiosum ecclè obligatum intelligi possit: enim, qui cum curatoris auctoritate obligatur, ut in l. confilio -. §. ultimo, l. ab agnato 12. & toto serè titulo de curat. fur. d. l. Marcellus 25.

8. Sed ecce obstat Africani responsum in l. si quis seruum 47. ff. de acquir. heredit. ubi dominus seruum suum heredem institutum adite hereditatem iussit, qui prius quàm seruum hereditatem adierit, furiosus factus sit; quo casu Africanus, seu maior, eius magister lulianus negauit seruum ecclè aditum, & addit hanc rationem: Quoniam non nisi voluntate domini adire hereditas potest, furiosus autem nulla est voluntas. Hæstus Africanus. En ubi mandatum, quod consensu solo perficitur, l. 1. ff. mandati, seruo inlunctum fuit perfectè, utpote à domino tunc sanæ mentis, sanique iudicii: at hoc mandatum infringitur accedente postea

furore: ergo furor superueniens rescindit acta præterita. Quæ difficultas non ante cessabit quàm naturam mandatorum probe calcamus. Mandatum contractus est, qui consensu perficitur, d. l. 1. sed non qui statim emittitur. Exemplo me expediam Emi à te centum nummis fundum parè: illico emptio perfecta euasit; nam emptio, & venditio contrahitur simul atque de pretio conuenient, princip. Instit. de empt. & vendit. Adèd vt ad contractus perfectionem pretij præli solutio non desideretur, leg. empti 9. Cædem ritul, l. necessari 8. ff. de peric. & comm. quia consensu perficitur, princip. Instit. de oblig. qua ex cons. qui consensu statim ac adhibetur, opertatur effectum, quia ea mens contrahentium est, vt confectum res sit emptæ; consensu verò, qui ad mandatum datur, non est huius generis, nam quædiu res integra est, consensus perfectè interpositus non est, quia adhuc contrahentes sunt in consentiendo. Unde mandans, postquam mandatum dedit, teneat illud poterit l. si vero 12. §. penult. l. si quis alius 27. §. 1. ff. mandati; quod idem est in iussu, l. 1. §. si ergo, ff. quod iussu & in iussu de aduenda hereditate, l. si quis mihi bene 2. §. penult. ff. de acquir. heredit. Nec aliud iuris est in mandatario, qui illud suscepit: potest enim desistere susceptum mandatum, si res integra mandatoris sit, l. si mandans 12. §. si sit, ff. mandati, §. si sit, Instit. eodem. Inde colligitur, quare procurator reuocari possit ante litem contestationem, l. ante litem 16. ff. de procurat. Nec aliud procedit in societate, qui contractus licet consensu perficiatur, l. societatem 8. ff. pro socio, adèd tamen perseverationem consensus desiderat, vt finiat, nisi in eodem consensu perseverauerint contrahentes, §. manus, Instit. de societate; atque idem morte, publicatione, tenuationeque societas soluitur, l. 1. §. 1. l. verum 63. l. aliter 65. ff. pro socio. His ergo sic notatis, iam patet ratio Africani supra appositis ibi enim mandatum fuit seruo, ut adiret hereditatem; quod mandatum non ante litemocabile est, quàm adimpleatur, l. penult. §. 1. ff. rem ratam haberi; quia si dominus in eadem voluntate non perseverauerit, rescindatur. At qui furiosus sit, in eadem voluntate perseverare non potest, cum nullam habeat voluntatem, l. 1. §. 4. ff. de procurat. l. ultim. ff. de bene poss. fur. ergo nihil mitum, si te integra mandatum finiat superueniente furore: quod & in societate dicetur, vt non minus furore, quàm morte finiat, ex his que supra notati, licet nullum me vidisse de hoc consulti responsum, vel Imperatoris decretum meminerim.

## CAPVT XXV.

Idem. Episcopo à Brixienfi.

**Tux** fraternitatis. Et infra: Postulasti insuper edoceri, virum ex solis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur; cum ab aliquibus dubietur spirituale contrahi solis verbis. Nos igitur inquisitioni tuæ respondemus, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum, sed quantum ad Ecclesiam, per verba consensum exprimentia de præsentia. Nam & multi possunt contrahere matrimonium per consensum mutum sine verbis, & pueri & ante annos legitimos per verba sola contrahunt, cum intelligantur minime consistere.

NOTA

EXPOSITIO  
L. 1. §. 1.  
SIRYVM 47.  
77. DE AC-  
Q. 12. H. 1.  
R. 17.

<sup>a</sup> *Blasens.*) Ita etiam legitur in tertia col-  
 latione, sub hoc titulo, capite final. Et iam

inscriptionem hanc exposui in capite tua, de  
 procurat. ubi erat alia pars huius textus, &  
 præfens fragmentum exposui supra in cap. cum  
 apud Sedem.

## CAPVT XXVI.

Innocentius III. <sup>a</sup> *Gebemensi Episcopo.*

**T**Va<sup>b</sup> nos duxit fraternitas consulendos, utrum illorum sufficiat testimonium ad  
 matrimonium dirimendum, qui consanguinitatis gradus ab auunculo, & nepote,  
 videlicet fratris filio, vel sororis, cum de fratribus, vel superioribus nihil nouer-  
 rint, vel audierint, inciperint computare. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respon-  
 demus, quod cum coniugium multum favoris obtineat, testes qui ad diuortium  
 celebrandum producti consanguinitatis computant gradus, à stirpe debent incipe-  
 re; id est à parentibus, vel germanis, & sic per ordinem distinguere gradus, nomi-  
 nibus propriis, vel æquipollentibus indicis designando personas. Præsertim cum sæ-  
 pius testimonium petibant de auditu; quod quia minus est validum, non est in  
 articulo huiusmodi nimium laxanda facultas: cum quæ ratione computationem  
 inciperent à secundo, eadem ab ulterioribus possent gradibus inchoare. Consequen-  
 ter autem quæstisti, ut cum quidam mulierem quandam aliter inducere nequississet,  
 ut sibi committeretur carnaliter, nisi de sponsa et eandem, nulla solemnitate addi-  
 bita, vel alicuius præsentia, dixit illi: Te Ioannes desponsat, cum ipse Ioannes mi-  
 nimè vocaretur; sed finxit se vocari Ioannem, non credens esse coniugium, eo quod  
 ipse non vocaretur hoc nomine, nec haberet propositum contrahendi, sed copu-  
 lam tantum extorquendi carnalem; verum inter prædictos sit matrimonium cele-  
 bratum, cum mulier consenserit, & consentiat in eodem; & ille dissenserit, &  
 dissensiat; nec aliud quicquam egeris, quam quod superius est expressum, nisi quod  
 cognouit eandem. Super quo fraternitati tuæ taliter respondemus, quod cum præ-  
 fati vir dictam desponsauit mulierem, in propria quidem persona, etsi sub nomi-  
 ne alieno, quo tamen vocari se finxit; & inter eos carnalis sit copula subsequuta,  
 videretur fortè pro coniugio præsumendum, nisi tu nobis expressè scripsisses, quod  
 ille nec proposuit, nec consensit illam ducere in uxorem: quod qualiter tibi consti-  
 terit, non videmus. Nos tamen quid iuris sit relictibentes, hoc dicimus, quod si res  
 ita se habuerit, videlicet, quod ille nec proposuit eam ducere in uxorem, nec un-  
 quam consensit, inter prædictas personas non deberet ex illo facto coniugium iudi-  
 cari: cum in eo nec substantia coniugalis contractus, nec etiam forma contrahendi  
 coniugij valeat ioueniri; quoniam ex altera parte dolus solummodo afficit, & de-  
 ficit utriusque consensus, sine quo cetera nequeunt sedus perficere coniugale. Tertiò  
 quæstiuisti, per Sedem Apostolicam explicari, quid sit de quodam Monacho sentien-  
 dum, qui credens se posse mulierem quandam à gutturi tumore curare, ut chi-  
 rurgicus, cum ferro tumorem illum aperuit. Et cum tumor aliquantulum resedisset,  
 Monachus ipse mulieri præcepit ne se vento exponeret vilo modo, ne fortè ventus  
 gutturi apertionem subintrans, sibi causam mortis inferret. Sed mulier eius man-  
 dato contempto, dum messes colligeret, vento exposuit se incautè, & sic per aper-  
 tionem gutturi sanguis multus effluxit, & mulier diem finiuit extremum: quæ ta-  
 men confessa est, quod quia vento exposuit semetipsam, ipsa sibi dederat causam  
 mortis; verum videlicet, cum prædictus Monachus sit sacerdos, liceat ei sacerdo-  
 tale officium exercere. Nos ergo tibi taliter respondemus, quod licet Monachus  
 ipse deliquisset alienum officium usurpando, quod sibi minimè congruebat; si  
 tamen causâ pietatis, & non cupiditatis id egit, & petitus erat in exercitio chi-  
 rurgicæ, omnemque studuit diligentiam, quam debuit, adhibere, non est ex eo,  
 quod per culpam mulieris contra consilium eius accidit, adeò reprobandus, quin  
 post satisfactionem condignam, cum eo misericorditer agi possit, ut diuina valeat  
 celebrare: atque in interdicenda est ei sacerdotalis ordois executio de rigore. Ad  
 vltimum ex parte tua fuit propositum coram nobis; quod quidam scholaris metuens,  
 ne latrones in hospitio suo essent, paruo assumpto gladio, ut ignem quæreret de  
 strato surrexit, & cum venisset ad ostium, ignarus reperit ibi furem, qui cum scho-  
 lari incipiens colluctari, non solum ipsum scholarem prostravit ad terram, verum etiam

etiam pendē ad mortem vulneravit eundem. Scholaris verò provocatus ab illo, vim vi incontinenti repellens, extorreo larroni gladio, eundem servato iuris modamine percussit, qui perterritus, fugam, quā cito potuit, maturavit. Mane itaque lucefcente conscholares larronem quæsierunt eundem, quem vulneratum inuentum, potestati Vincenzæ tradiderunt; coram qua constanter negavit, quod præmissa minimè perpetraret. Verūm præfata potestas ad eundem scholarem suos nuntios destinavit, vt exponeret si qua sciret de fure prædicto, vel traderet intergignas qui cultellum, quem ipsi larroni abstulerat, & solulares ab eodem in ipsius domo dimissos, quos abstraxerat sibi, ne pedum strepius audiretur, nuntiis tradidit memoratis, super eodem facto se nihil amplius intromittens. Potestas itaque receptis talibus intergignis, larronem apparitoribus suis tradidit puniendum, qui illi atropurane virilia, & oculos eruerunt. Laro se ad quoddam cenobium transiit, & ibi per triduum ita & dolore commotus, nec potum sumpsit, nec cibum, & sic de medio est subactus. Vnde per nostrum postulas oraculum edoceri, vitium præfatus scholaris ad sacros ordines valeat promoneri. Nos igitur inquisitioni tue taliter respondemus, quod si præfatus scholaris dignis meritis adiunxerit, propter scriptum euenium, à susceptione sacrorum Ordinum nullatenus est arcendus. Datum Laceran. Idibus Feb. Pont. N. anno xiv.

## NOTÆ.

**G**ebennens.] Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc titul. cap. 15.* & in hac sexta tantum legitur. *Idem*, sed inscriptione & litterarum huius textus restituo ex ipsis epistolis Innocentii editis à Boschetto lib. 2. *regestr. 14. epistol. 159.* De diocesi Gebennensi nonnulla notavi in *cap. 10. de vote.*

**Tua nos.]** Hæc priora verba reperiuntur in *cap. tua nos 7. de consanguin. & affin. c. Tertio quævisq[ue].* Hæc verba repetiuntur in *cap. tua nos 19. de homicid.*

## COMMENTARIUM.

**C**um supressio nomine proprio, alioque confictio, veluti accepto nomine Ioannis, callidè quis ita dixerit, submissa relatione, *Ioannes te desponsa*, anulo etiam digito immisso, quærebatur, an iuxta nuptiæ contractu videtur, cum verba præfens temporis fuerit. Et decidit, iustas nuptias celebratas non censi, etiam si hac arte vir cognoverit mulierem ipsam. Quæ Innocentii d. c. i. difficilis visa est Doctoribus ex eo, quod *in vers. Super quo*, ait Pontifex in præfenti specie pro coniugio esse præsumendum; postea verò *in vers. Nos autem*, docet non esse hoc in casu, nec dari matrimonium, propter defectum substantiæ & formæ matrimonialis. Vnde videtur Innocentius sibi ipsi contrarius. Augetur hæc difficultas ex eo, nam vir in præfenti casu favebatur se mulierem desponsasse, camque carnaliter cognovisse: ergo standum erat suæ confessioni in favorem matrimonij, iuxta Glossam receptam in *cap. super eo, de eo qui cognovit*; nec alterius coniugij confessio de difficultate sufficere debebat ad impediendum matrimonium, ex Glossa etiam recepta in *d. cap. super eo*, maxime cum Ecclesia non indicet de oculis, *cap. scire tuis, in fine, de similia*; & quia in dubijs iudicandum est pro matrimonio, *cap. licet ex quadam, de restitut. cap. final. de re iudic. cap. tua, de consanguin. & affin.* Nec in præfenti casu aliquid obstat nominis retrario, cum de ipso corpore constaret, argumento textus in *l. in venditionibus, ff. de contrahend. empt. l. quævis 9. ff. de hered. instit.*

Ergo non rectè in præfenti casu Innocentius decrevit, matrimonium esse nullum. Quà difficultate oppressi repetentes in præfenti, & alij DD. communiter affirmant, vericulum *super quo*, huius textus, esse accipiendum in foro exteriori; vericulum verò *nos autem*, in foro conscientie, & per consequens quoad iudicium externum matrimonium validum iudicari, quoad internum verò nullum dari coniugium. Ita docuerunt Abbas in *præfenti, column. 1. Gabriel in 4. distinct. 29. quæst. 40.* Probas in *addit. ad Menochium in cap. 1. num. 6. de despons. in pub. lib. 6.* Socinus *consil. 18. colum. 2. num. 2. Couart. in 4. part. cap. 2. Menochius de præfenti, lib. 1. præsumpt. 1. num. 29.* & ita docent verbum illud, *forè*, non extrare dubitari, sed assercio, sicut aliis aduerbiis illud exponit Glossa in *cap. 2. de testament. & in cap. super litteris, de rescriptis*, multa enim feruntur in foro exteriori, quæ non licet servari in foro interno, vt notat Ludouicus Gomez in *regul. de non indicando iuxta formam supplicantis, quæst. 14.* Sed hæc sententia conuincitur ex eo, nam Ecclesia in foro exteriori non potest efficere validum matrimonium, quod in foro conscientie nullum est, vt docent Abbas & Præpositus in *cap. in quo si videt, hoc titul. Couart. 2. p. de matrim. cap. 1. num. 4.* quia cum lex humana obliget in foro conscientie, vt ait Glossa 1. in *cap. qua, de consuet. docent D. Thomas 2. 2. quæst. 96. art. 4. Couart. in regul. peccatum, 2. part. 9. 5. num. 3.* videtur nullum esse discrimen designandum in hac parte inter utrumque forum. Accedit, quia si in hac specie daretur matrimonium præsumptum, non admitteretur probatio contra ipsum. Hac ergo sententiā omnia verius credo, Innocentium III. semper in præfenti casu sensisse matrimonium, de quo in hac specie, nullum esse; & *in vers. Super quo*, non loqui decidendo, sed arguendo, vt constat ex verbo illo, *videtur*, postea verò *in vers. Nos autem*, aperta decidit illud matrimonium nullum esse propter defectum substantiæ matrimonialis, quæ consistit in mutuo consensu, *cap. cum locum, cap. tua 25. hoc titul.* quam interpretationem communem esse docuerunt Præpositus & Bohic. *in præfenti*; & eam tenet Cuiacius. Nec obstat, quod confessio paria de dissensu non debebat sufficere ad impediendum

dim matrimonium; quia respondeo, quod in propofita fpecie non conftabat de matrimonio, nifi per per confessionem ipsius patris; & illa confessio cum eſſet qualificata, debuit acceptari cum ſua qualitate, ex doctrina Bartoli in l. Aurelius, §. idem quaſiſſe, de liber. leg. cum & hic nulla ſponſalia præceſſiſſent, quia ſimulata ſponſalia, aut ſimulate nuptiæ, ſponſalia, ſeu nuptiæ non ſunt, l. ſimulata, ff. de ritu nupr. ideo matrimonium in præſenti nullum declaratum fuit.

Sed an in præſenti ſpecie & ſimilibus, qui ſic & ſimiliter contraxit matrimonium, teneant iterum verè conſentire, dubium eſt! Negant Sanchez tom. 1. de matrimonio, lib. 1. diſput. 11. Villalobos in ſumma tom. 1. traſt. 15. diſput. 8. Lavman part. 1. ſumme, traſt. 10. lib. 5. Sed rectius adhiænt Baſilios lib. 2. de marriage, cap. 5. num. 5. Soto in 4. diſput. 17. quaſt. 1. art. 3. & lib. 3. de iuſt. quaſt. 1. à num. 8. Couarruias de matrim. 2. part. cap. 2. num. 4. Deſelma eodem traſt. diſput. 9. Et eſt ratio, quia promiſſio illa eſt velox quidam contractus repetitus, de re dec; & ideo muliere adimplen-  
De TRA-  
STANTS IN  
CYM COR-  
SENSEN.

dam quod promiſiſſe remanet obligatus, l. iuris 7. ff. de pelliſ, l. naturalis §. ff. de præſcript. verbis. Facit celeberrima ſententia Baldi per textum ibi, in l. ei qui, an ſine, Cod. quod cum eo; quod ille qui promiſiſſe abſque animo ſe obligandi, quamvis non obligetur ex animo, obligatur tamen ex illa aſſequitate naturali. ne videlicet conſequatur commodum cum iactura alterius. Sequitur Couarr. in cap. quatuor, l. p. 5. num. 2. Doctrina autem Thomæ Sanchez ſuſtineri po- teſt etiam in caſibus. Primò ſi vxor decepta ſe falſo iactavit virginem, cum eſſet corrupta; ſecundo ſi ex tali matrimonio ſcandala & infelices exitus timeantur; tertio ſi vxor decepta, deceptam ſe agnoſcentes, etiam compenſationem ſponte recipiat; tandem ſi deceptæ contraxit cum vero conſenſu ad illud matrimonium. Ita Diana p. 3. traſt. 4. reſol. 147. qui contra eundem Sanchez tenet, poſtea ad reſolvendum mat-  
713

## CAP V T XXVII.

Idem Epifcopo a Beluaenſi.

Ubi iſta diœceſi. Et infra: Sanè quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus contrahere matrimonium, bannis (vi tuis verbis vtatur) in Ec- cleſiis, ſecundùm conſuetudinem Eccleſiæ Gallicanæ editis, ac nullo contradic- tore publicè comparènte, hæc fama privatorum impedimentum deferat parentelæ, cum ex parte contrahentium iuramenta maiorum de ſua propinquitate, vt ſuſpicionis tollatur materia, offerantur; quid tibi fit faciendum in caſibus huiusmodi quaſi- ſiſti. Ad quod taliter reſpondemus, quod ſi perſona grauis, cui fides fit adhibenda, ſi. tox denuntiet, quod ij qui ſunt matrimonio copulandi, ſe propinquitatem con- tingant, & de fama, vel ſcandalo doceat, aut etiam per teipſum poſſis certificari de plano, non ſolum debes iuramenta parentum ſponte oblata non recipere, verùm etiam eos, qui ſic contrahere videntur, ſi moniti induci nequiverint, compellere, vt à tali contractu deſiſtant, vel contra famam huiusmodi ſecundùm tuæ diſcretio- nis arbitrium iuramenta exhibeant propinquorum; alioquin ſi perſona denuntians non exiſterit talis, vt diximus, vel de fama, vel ſcandalo non poteris edoceri, ad deſiſtendum monere poteris, non compellere contrahentes.

## NOTÆ.

a Beluaenſi. Ita etiam legitur in quarta col-  
1.

b Bannis. Bannum, ſicut & bannire, variè admodum ſignificat, vt dicemus in cap. 2. de pugn. canonica. Plerumque accipitur pro edicto, ſeu promulgatione publica; & Galli quælibet denuntiationem, bannum vocant. Gregorius Turon. cap. 87. & in legibus Ripuar. tit. 67. ita legitur: Si quis legibus in ſtillatam Regis, ſine iuramento, ſive in reliquo ſtillatam bannum fuerit, & minime adimpleverit, ſilidus ſervagantia noſtræ. Synodus Conſtantina anno 1460. ibi: Ab hac hodie & deinceps de Dei banno, & noſtro bannimus, vt nemo hac amplius præſumat. Sic bannum pro denuntiatione de edicto ponitur in capitulari libri 3. cap. 66. & lib. 4. cap. 24. & 60. Vnde cum in præſenti In-  
2.

tilius Regni mores, bannos ponit pro edictis, ſeu proclamationibus nuptiarum, quis nos dicimus, monitiones: unde deducunt Calicius hic, Fileſacus de origine parat. cap. final. mo- rem iſtarum denuntiationum ab Eccleſia Gal-  
714

iurizando, eos cognatione coniunctos esse, iubet Pontifex, vt si aliquis homo recte fidei, genitricis, & auctoritatis denunciaret simul, & probet, impediatur matrimonium, cum ultra eius denunciationem addit fama communis, quæ velat publicum testimonium habetur, vt

sic Quinilianus lib. 5. *insit*, & in iudicio valde confirmat eius rei, de qua queritur, fidem, leg. 3. §. *eiusdem*, ff. de *testib.*, quia fama consentiens depositioni testium, non inconstans habetur, cap. *præterea*, de *testib.*, vbi plura de fama, & quatenus probet, adduxi.

## CAPVT XXVIII.

Honorius III. *Episcopo a Sleuwichensi.*

CONSULTATIONI tuæ breuiter respondemus: Mulieres, quæ de more veniunt ad valuas<sup>b</sup> Ecclesiæ benedicendæ cum sponfis, & ibi reclamantes, affirmant se nunquam in eorum matrimonium consensisse, audiri (sponfis legitimè probantibus contrarium) non oportet, cum legitimis & idoneis testibus non debeat illarum simplex assertio præualere. Sanè illis, quæ benedictione receptâ, mox à sponfis aufugiunt ante carnis<sup>c</sup> e copulam sublecutam, asserentes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illao compulsa, verba protulisse consensus, licet animo dissentirent, non statim est audientia deneganda, sed de illao metu est cum diligentia inquirendum: & si talis metus inueniatur, qui cadere potuerit in constantem & virum, erunt non immeritò audiendæ.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Sleuwichensi.*] In hac sexta collectione legitur *Besswesi*, sed malè, vt iam notauimus in præfati Cuiacius & Cironius. Sleuwich est ciuitas Cuiacialis Germaniæ, sub Metropoli Brementis, qui Episcopatus cum aliis tribus fundatus fuit per Othonem Magnum Imperatorem, circa annum 948. vt notauit Cironius in præfati.

2. <sup>b</sup> *Ad valuas.*] Hæc verba omisit Raymundus, extant tamen in quinta compilatione Honorij III. ex qua textum hunc transfero, & in eis innuitur mos benedicendi sponfos ad ianuas Ecclesiæ, de quo plura dabimus in cap. 1. de *secundis nuptiis*.

3. <sup>c</sup> *Ante carnis copulam.*] Idem, vt si copula subsequora fuerit, matrimonium propter metum etiam grauem celebratum, retractari non debeat, quia per spontaneam copulam ratificationem fuit, iuxta tradita suprà in capite ad id, hoc titulo.

4. <sup>d</sup> *Phon.*] Vocem hanc omittunt Panormitanus & Bortius, quia non equalis merus consideratur ad inducendam coactionem in femina, ac in viro: siquidem ille constantior est, vt docuerunt Couarr. 2. p. de *matr.* c. 1. §. 4. n. 16. Canif. in *præfati* n. 2. Sed malè, tum quia in constantem virum legitur in dicta quinta compilatione; & sub viro facile femina comprehenditur, iuxta diuersam vtriusque conditionem. Textum hanc exposui suprà in cap. cum *locuto*.

## CAPVT XXIX.

Gregorius IX.

EMMA mulier nobis exposuit, quod cum T. filia eius cum C. contraxit matrimonium, B. de Alterio eâ occasione, quod inter P. filium suum, & prædictam puellam infra septennium constitutos, sponsalia contracta fuerunt, penam soluendam à parte, quæ contraveniret, in stipulatione appositam, ab ipsa nixit extorquere. Cum itaque libera matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter penæ interpositionem sit meritò improbanda: mandamus, quatenus si est ita, eundem B. vt ab extorsione prædictæ penæ desistat, ecclesiastica censurâ compellas.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Gregorius IX.*] Cum registro epistolarum huius Pontificis ecareamus, cognoscere non possumus, cui referatur in præfati; eadè tamen notauit Cuiacius hic, in principio textus legendum tantum esse G. vt in Codice Gallieno legi ipse testatur, præcipuè cum Emma, vt proprium nomen femine, nullibi legamus.

## COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Præmissio poenæ sponsalium iniunctæ nullius.* Probat eam textus in l. *Vitis* 134. ff. de verb. oblig. l. 2. Cod. de iur. stipulat. l. final. Cod. de spons. leg. 2. Cod. de repudiis, l. 2. §. ult. de divorciis: vbi dum de modo dissoluentis sponsalia agitur, de poenâ reticetur l. 59. tit. 11. part. 5. Illustrant ultra congestos à Barbosa hic, Medrano de *consensu copulæ*, cap. 15. per eum, Basilus

2. *CONCLUSIO TRADITA ET PROBATA.*



Rafilius lib. 12. de matrim. cap. 19. Fontanell. de pall. nupt. 2. tom. clausul. 12. Canerius lib. 3. varior. cap. 13. num. 58. Cuiacius ad titul. Cod. de spons. & in presenti Gentilis de donat. inter. cap. 13. Gubalinus de censur. 2. part. lib. 4. cap. 5. art. 3. Donellus, Cuiacius, & Matrinzo in d. l. Titia, idem Donell. in l. p. Cod. de nuptiis.

Sed pro dubitandi ratione ita in presentem assertionem infurgo: Vt supra retuli in cap. 2. hoc titulo, ex sponsalibus olim civilis nascitur obligatio, ex eaque datur actio, quæ ex sponso dicebatur, aduersus eam, amove, per quem, quævis factum esset, quominus nuptiæ sequerentur, fiebatque condemnatio in id, quod alterius intererat: & licet postea actio ex sponsu inuoluerit, ad id, quod interest, agi posse probat Gentilis libro 4. de donat. lib. capite 14. Cum autem æstimatio eius quod interest in causis omnibus difficilis sit, & in coniugal affectione difficilior, congruum est certam summam loco interesse stipulari, cum ob eam præcipue causam stipulationes penales inuentæ sint, leg. final. ff. de præt. stipulation. Igitur, quia promissio pæne vultur sponsalibus adiciatur. Auguetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam pæna adiectum infringit libertatem in nuptiis necessitatem; siquidem cum iniussit quis reme adimplere sponsalia, iussit cogitur per pænam adiectam, immodò per censuræ ecclesiasticæ contrahere matrimonium, vt probauit in cap. 2. hoc titulo. Nec ideo infringitur libertas, sicut nec contra libertatem matrimonij agitur, quando quis à iudice cogitur contrahere matrimonium cum virgine à se desolata; quia talis metus iussit incutitur, vt probauit in cap. cum locum, hoc titulo. Ergo non violatur nuptiarum libertas ex eo, quod extorqueatur ab eo, qui iniussit realiter intendi ab sponsalibus. Auguetur secundò hæc difficultas, nam artharum constitutio in matrimonij recepta est, tam iure civili, quam canonico, cap. si quis voverit 27. quest. 1. cap. nuptiarum, cap. summa 30. quest. 1. l. 1. Cod. si nuptie ex rescripto, quæ est in Theodosiano lex 1. si pronuncia restit; plura Borellus rom. 3. dec. titulo 1. num. 120. sed archa est veluti pignus celebrari matrimonij, leg. 3. final. Cod. de sponsal. idem enim datur, vt si contractum sit matrimonium, conditione sine causa reperatur, cum sequitur matrimonio sine causa sit apud recipientem, l. ex empto 11. §. si qui voverit, ff. de alienibus empti. Si autem matrimonium sequitur non sit, si per dantem reuertit, archa amittitur; si per recipientem, duplum, vel etiam quadruplum restituitur, l. 1. final. Cod. de spons. l. si quis officium, ff. de viti nupt. Cuiacius lib. 5. obseru. 22. Sanchez de matrim. lib. 1. disput. 15. ita vt eximina restitutione & altera tantum puniatur, nisi sit minor. vit autem eorum amissione, l. 5. Cod. de sponsalibus, quæ lex moderauit pænam antiquam, quæ erat in quadruplum, l. 1. Cod. si restit. pronuncia, l. 1. Cod. si nuptie ex rescripto, in Theodosiano, Caisianus in d. l. 1. Brissonius de iure conub. Hothomianus de donat. cap. 15. num. 16. Quod si iustam causam remittendi habuit alteruter, hæc pæna cessat, leg. 2. final. Cod. de sponsalibus, l. 1. Cod. si nuptie ex rescripto. Auguetur tandem hæc difficultas, nam

D. D. Goncal. in Decretal. Tom. IV.

in presenti specie potius conditionalis promissum fuit, quam penalis, infringens libertatem; siquidem non ipsi sponsi pænam promiserunt, si matrimonium non contraherent, quæ est propriè stipulatio penalis, sed parentes eorum, nisi matrimonium sequeretur esset, pænam stipulati fuerunt, in vim metæ, & simplicis conditionis facti alieni, quo casu secunda stipulatio committitur, quomodocumque factum non sit, l. si tractitia 9. ff. de nuptis fore, l. ad diem 77. l. stipulatio, §. si quis, ff. de verb. oblig. l. si quis 14. ff. de consue. pecun. l. faminus 16. Cod. de fideius. Nec per eam in contrahentibus vlla infringebatur libertas; siquidem ipsi tantum promiserunt, se contrahentes, nullam virò pænam adiecerunt: unde non erat cur infringeretur eorum libertas.

Quæ dubitandi ratione non obstante veta est præsentis assertio, cuius ratio redditur ab ipso Gregorio ex l. 2. Cod. de inuic. stipulation. ibi: Cum libera matrimonia esse debeant, & nuptiæ amore, non metu pæne conciliari debeant, vt pulchre asserit Dignus Chrysof. homil. 31. super caput 19. Diui Matthæi: & stipulatio penalibus perituræ dirigitur ad acuendam diligentiam eius, qui facere debet, vt si non ex voluntate, saltem metu pæne factum promissum adimpleat, l. si vendita 10. vers. scdm iuris, ff. ad l. Rhodianam de iactis. Unde si vultur & valide adieceretur sponsalibus, sponsa, quæ ex iustis causis potest restitui, & sponsus, qui potest repudium facere, cogentur matrimonium celebrare contra votum proprium; quia etiam iustam discedendi causam haberet, ob difficultatem, aut molestiam eam probandi, metu grauiora pæne soluende cogentur inuitis matrimonium contrahere. Unde talis pæne promissio inutilis est, etiam firmiter iuramento, cum sit contra bonos mores. Gutierrez de matrimonio cap. 17. Medrano d. cap. 15. num. 5. licet contrarium teneat Molina rom. 1. de iustis, tract. 2. disput. 351. num. 22. Rafilius de matrim. lib. 12. cap. 19. in fine, addit etiam Fontanell. de palli nuptial. 2. tom. clausula 12. à princip. secutus Canerius lib. 3. varior. cap. 13. nec statuta, quæ pænas istas permittunt, valere, vt pote contra libertatem sacramenti; unde cum in presenti specie pæna promissa esset, si matrimonium culpa alienius ex parentibus sequeretur non esset, rectè Gregorius decreuit, etiam matrimonium non sequens pænam peti non posse, quia inutiliter promissa fuit, ex d. l. Titia 114. d. leg. 1. Cod. de inuic. Nec audiendus est Gubalinus, qui lib. 4. de viciis, cap. 5. art. 3. affirmavit in presenti casu pænam inuoluerit fuisse adiectam, quia sponsalia nulla fuerunt, vt pote contracta à minore septennio; & sic cum ex defectu ætatis sponsalia nulla essent, similiter stipulatio penalibus, vt accessoris, nulla erat, capite accessorium, de regul. iur. in 6. l. cum principalis, ff. eodem tituli. leg. non dubiam, Cod. de legibus: nam cum Gregorius non eam rationem suæ decisionis assignet, sed supra relictam, videlicet quia libera debent esse matrimonia, aperte supponit, sponsalia ob perfectiorantiam aduocente legitima ætate, aut per mutuum cohabitationem, seu ex alia causa valida fuisse & firma,

F 2 VI

vt in cap. unic. de spons. impub. lib. 6. & sic Pontifex tantum respexit ad libertatem matrimonij, quæ adiectione penæ arctari non debet: quare vulgò ex hoc texto probatur, penam inuoluntè adieci sponſalibus, vt ex d. l. Titia 134. d. l. 1. Cod. de inuol. An verò Gregorius absolute intelligendus sit, siue adiciatur penæ iustè, vel iniustè resiliendi, & renucenti matrimonium contrahere, infra dicemus, in solutione dubitandi rationis. Leo tamen Imperator penam sponſalibus adieci permittit, ex rationibus, quas ipse expressit in nouell. 8. lib. 1. *At sane ne (vt feri affollet) sponſalia sursum deorsum ferantur, hoc mihi (quem admodum dicit) maiorem obtinere vim videtur. Solius enim arthæ perditio, quæ in eum, qui dedit, & deinde sponſalibus non acquisita, constituta est: eiusque in duplum restitutio, quam nullum est qui arthæ cepit, deindeque in patto conuente non perſeſit, sustinet; vt præpter penam lenitatem ad patrem restituerem, qui id facere cogitum, facilius ferantur, facit. At ex patto desinita penæ grauius damnum sibi obtinere videtur inconstans ille, tardius omnino ad dissoluenda sponſalia per. Quod sane nos etiam supralibus contrahibus magis conducibile fore accedentes quod ex consuetudine fieri solet, in legitimam consuetudinem traducimus; ex arthæ siquidem perditione facili sponſalium euerſores videt, ex penæ persoluatione non item.*

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; quia licet vetum sit, nullà arthā in sponſalibus constituit, & matrimonio noui sequatur, agi posse ad id quod interrit, vel quia in aliquod damnum incidit, vel iurum amittit, quod interesse appellatur in l. si commissum, ff. rem ratam haberi: pone impensas aliquas fecisse sponſum, vel sponſam, vt exponit Gentilis d. cap. 14. per reum; non tamen inde deducitur, penam in sponſalibus adieci posse, licet pacifici possit inter sponſos de interesse soluendo, vt probat ipse Gentilis; quia aliud est penæ, & longè aliud quod interest, l. Proculus, ff. de damno infecto, l. si is est, in fine, ff. de furis. Vnde penam stipulari in sponſalibus non licet, permissum tamen stipulari quod interest, iuxta Cinum & Baldum in l. vltima, C. de spons. tamen alij contrarium defendunt, vt reſertunt laſon in d. l. Titia, num. 74. Sallacetus in l. 1. & vltim. Cod. de spons. nec tunc obstat textus in d. l. final. ff. de præt. stipulac. Ex qua vulgò deducitur, id, quod interest, commodius esse in eorum penam deducere, & eam stipulari. Nam verum est, in his obligationibus, in quibus venit id quod iniunctum, commodius esse certam penam stipulari; quia id quod interest, est difficilis probationis, & sæpe ob hanc difficultatem ad exiguum summam res reducit, d. l. vltima, ff. vltim. ff. de verb. oblig. l. stipulatio ista, §. alteri, ff. eod. titul. Sed hoc procedit, vbi penam stipulari per leges licet, non autem vbi stipulari prohibitum est, vt in præſenti casu, in quo licet ad id quod interest agi possit, & de eo conueniri, non tamen eius loco penā stipulari debet. Nec obstat primum augmentum ipsius difficultatis, quo mox Gothofredus in d. l. Titia, ff. de verb. oblig. Coninch de sacramenti disp. 22. dub. 5. conclus. 5. num. 19. Basilius lib. 11. de matrim. capite 19. num. 8.

Suarez de relig. tom. 2. lib. 2. de iurament. promiss. cap. 23. num. 5. Valquez in epist. de testam. capite 3. dub. 2. num. 12. Layman lib. 5. summa, tractat. 10. cap. 1. num. 8. Castropalao de spons. disp. 1. punct. 9. numero 3. Gibalinus d. art. 3. num. 2. alij apud Rebelleum lib. 4. quæst. 7. renouunt, in sponſalibus penam imponi posse iniustè resiliendi: sed adhuc communi sententia, quæ absolute, & indefinitè docet, penam in sponſalibus adieci non posse, libenter adhaereo, cum ex expressè probetur ex præſenti textu ex l. Titia 134. ff. de verb. oblig. l. 2. Cod. de inuol. stipulationum, qui necessand accipiendi sunt de eo casu, in quo iniustè receditur ab sponſalibus; nam si iustè sponſas vel sponſa recedat, stipulario penæ ex alio capite nulla est; videlicet quia vbi nulla culpa adest, nulla penæ committi valet, l. si homo 69. l. inter 83. §. Stichum, ff. de verb. obl. & sic frustra tam sedulo verſioſe iuris conditores improbant stipulationem penalem, casu quo ab sponſalibus iustè disceditur in præſenti textu, & in d. l. 1. Deinde quia, vt suprà dicebamus, si penā admitteretur in sponſalibus, etiam qui iustam discedendi causam haberet, ob difficultatem probandi illam metu penæ soluenda, cogetur inuitus matrimonium contrahere; neque cum sunt iuris remedia, quibus cogatur contrahere, vt probatur in cap. 2. hoc titul. non debet dari noua occasio infringendi libertatem per penam conventionalem, inuoluntè penæ & remediis à iure statutis contenti esse debamus, vt statim probabimus: & ita licet cum iniustè discedatur ab sponſalibus, iustè cogatur sponſi matrimonium celebrare per censuras & alia remedia; non tamen debet in tum casum penā stipulari, ne inde sequatur, vt eius metu etiam qui iustè resiliat ob difficilem probationem causæ iustæ, inuitus cogatur matrimonium celebrare.

Nec obstat secundum augmentum ipsius dubitandi rationis; valde enim laborant Interpretes pro assignanda ratione, quare in sponſalibus arthæ adhibeantur, penā verò iniustè promittatur; cum non minus propter timentem amittendæ arthæ, val resoluendæ in duplum, seu in quadruplum, iuxta d. l. vltima. Cod. de spons. videantur infringi libertas matrimonij, quàm per adiectionem penalis stipulationis. Gloſſa hic videtur agnosceſcere discrimen inter ias ciuile, & canonicum; ita vt illo iure permiſſe sint, non verò attento hoc iure. Sed hæc solutio metioſe reſicitur ab Hostiensis, eo quod iure canonico nullibi arthæ constitutio improba sit; imò approbata reperitur in capite si quis uxorem, 27. quæst. 2. capite neſtrates, cap. ſumma 30. quæst. 5. cap. final. vbi dicemus, de ſponſationibus improbatum Ioannes Andreas hic, num. 9. Alciatus & Durandus in d. l. Titia, eam rationem adducunt, videlicet quod arthæ datur; penā promittitur, in defectum contractus; faciliores autem sunt homines ad promittendum, quàm ad dandum, l. sed si ego, ff. ad Velleian. quia vt aiebat Ouidius: *Quid enim promittitur leſi; eoque magis in hoc reſtrahendi iurabentes.* Hostiensis in præſenti eam rationem aſſert, quod arthæ tradatur, & in traditione rei ſuæ poteſt quilibet eam legem dicere, quam vult, l. tradidimus, C. de pati.

5.  
Dissoluitur  
vbi dicitur  
tandem  
ratio.

De amissionibus arthæ.

pot. quod non est in promissione pœnz in qua nihil traditur. Verum hæc ratio nihil evincit, cum non minus in archa adhuc remaneat in dante metus cum aristeudi, in recipiente vero eam relinquendi in duplo. Cuius in *nois primis* ad tit. *in sup.* de verb. obli. & in *nois pœnz* ad tit. de emp. & vendit. ait, quod pœna promittitur in deductum contractus: ut autem quis non potest contractui obstringi, ne ab sponsalibus discedat, ita nec per pœnam, si iam rationem assignant Connanus lib. 8. *connanus*, cap. 8. in fine, *consentit dist.* cap. 13. quod eum archa tradi solet, lex id non impedit, quia res in facto consistentes, qualis est traditio, non ita possunt iure infirmari, argumentum legis eum in bello 12. §. *falsi*: ff. de captivis. *Gilianus in dist.* leg. 6. *Cod. de spons.* ait, archarum amissionem esse legalem, pœnam vero esse conventionalem; & ubi pœna legalis adest, ea debent esse contenti contractantes. Consentit Celsus ad tit. *Cod. de spons.* Sed hæc ratio parum probat, nam pone archam datam non fuisse, nonne hæbit pœnam stipulari? Nullo modo: ergo non ideo prohibetur stipulatio pœnz, quia pœna legali contenti esse debemus. Hæc tamen ratio recte probat, in matrimonio adiei non posse, nec promitti pœnam hoc modo, *Si divorcio culpa tuâ sequamur fuerit, centum dabis*: ut expressè docetur in l. *stipulatio* 19. ff. de verb. obli. est contractum supponit Paulus in l. *ea qua* 57. ff. de donat. *Inter* quia contenti esse debemus pœnis in legibus comprehensis: erant enim pœnz statim adiectus eos, qui causam divorcio dabant ob mores leuiore, vel graviores. Vlpianus in *fragm.* tit. 6. de dotibus, §. 9. quas late explicare videmus ad l. *huius* *de adulter.* pag. 129. in *magis*, *Gilianus in l. consensu* 8. *Cod. de divorcio*, Gothofredus in *novell.* 22. cap. 16. & ibi Cuiacius lib. 11. *obsequ.* cap. 29. Petrus Barbosa in *vulgar.* *fol.* *matrimon.* 2. *part.* à *princip.* & in l. *viro* 33. *eadem* sit. Petrus Herodorus lib. 4. *Pandect.* tit. 17. *capit.* 1. & 3. Nec obstat textus in l. *ea qua* 57. ff. de donat. *inter*, ad cuius solutionem videndi sunt *Donellus in d. l. 119.* Cuiacius *trac.* 8. *ad Afric.* in l. *eum forte* 44. ff. de *actionibus* *emph.* Antonius Faber lib. 1. *consuet.* cap. 3. *Pichardus in §. omnes*, 21. *num.* 50. *de actionibus*, *Metr.* lib. 3. *var.* ex Cuiacio cap. 16.

His rationibus differentia ommissis, placuit ea, quam tradidit Valensius *consuet.* 2. quæ sequitur Barbosa *in present.* nempe quia pœna respicit dictæ negotium futurum, dano vero archarum respicit dictæ securitatem negotij, scilicet fidem sponsalium: archa enim datur ut pignus ad confirmandum matrimonium, pœna autem ad vindictam non habita promissionis. Unde alia ratio reddi potest, quod dano archarum non fit principaliter ad impediendum libertatem matrimonij, sed ut evidentiis veritas contractus probari possit, l. *quod saps*, in *princip.* ff. de *interd.* *emp.* & sed licet ex positio qui illas dedit, metu eorum contracta matrimonium, hoc non habetur in consideratione: pœna autem principaliter tendit ad impediendum libertatem matrimonij, ideo non valet. Ita resoluit Atticus *calaneo*, 6. in d. *Talia*. Vel alia potest esse ratio, quod quoniam quis contrahit sponsalia

cum traditione archarum, statim eligit consentite in vineuleum sponsalium, & etiam in archis, ideo compelli potest metu archarum, quemadmodum etiam possit archas non consentitis virtute promissionis, ex traditis *supra* in cap. 1. tamen quando quis contrahit sponsalia sub pœna, non intelligitur sponte abfolvit in vineuleum consentire, quia in effectum videtur se obligare alternatim: unde cum à principio vinculum non sit firmum, si postea consentiret, videretur pœnz metu consentire, ut notat Præpositus *hic calaneo*, 1. & 3. quare licet ius civile admisisset constitutionem archæ in sponsalibus, tamen promissionem archæ improbatum. Nec obstat ultimum augmentum ipsius dubitandi rationis, pro cuius solutione differentiam constitutum est cum Gibalino *supra*, & Genulis *dist.* 4. de *donat.* cap. 13. inter personas pœnam promittentes in casu, in quo matrimonium non sequatur; nam si parentes, vel tiores, vel cognati, seu magni amici promittunt pœnam, verius est talem promissionem non valet, quia similitudo personarum persuasione, vel metu, vel reuerentia facile ipsi adducere, etiam luiti, ad matrimonium contrahendum: fecus est si alij planè extranei promitterent, nisi forte promittentem mandato ipsorum: tunc enim eadem ratio militat improbandi talem promissionem, quia ex fide, & treita pactione facta credique, ut ait Aleius in d. l. *Talia* 114. Si vero nulla fraudis suspicio detur, talem promissionem valere probat Genulis ex Plauti *Pseudolo*, in illis verbis: *Sat intelligi, si hanc hodie huiusmodi efficio, tibi tunc sit, aut si tibi de regimini minar.* Quomodo intelligitur textus in *leg. pœnz*, *Cod. de nuptis*.

Nec penitentia assertionis obstat textus in l. *pœnz* 101. ff. de *condic. & demonst.* ubi cum patet filiam suam Severinam Alio Philippo cognato nuptis testamento designasset, prædium filiz, si nupsisset Alio Philippo, legavit: si autem huius nuptis non consentiret, prædium Alio Philippo præstari voluit: & cum ageretur de viribus huius fidelicommissi, supponitur illud valuisse, & tamen in pœnam non contracti matrimonij à Severina cum Alio Philippo telictum fuerat: igitur quia pœna adhiberi potest nuptis contrahendis. Pro cuius textus expositione examinandum est, utrum, etsi pœna non possit adiei sponsalibus, vel matrimoniis, an saltem præmium possit apponi; id est, an spe præmij possint sponsi ad contrahendum invitari? Et decidendum est, id nulla lege prohiberi, immò promitti, vel legari ita posse, *Titio centum de lego, si filiam, vel neprem uxorem in uxorem duxeris*, ut l. *C.* de *instit.* & *substit.* *Genulis lib. 4. de donat.* cap. 14. quod si per mulierem steterit, ne matrimonium sequatur, tunc nihilominus præmium ei debetur, enim præmium est, vel legatum. Vno enim casu ei debetur, licet per ipsum legatarium steterit, quomodo nuptis contraheret, nimirum si legatum ei telictum sit, ut nuptias inhonestas contraheret, veluti cum seorto; vel si mulieri legatum est, ut homini infam nubat; tales enim conditiones ut corpus continentur, nec nocent vix dispositioni, vel legato, *ex l. 5. §. 6. si*

8.  
ECONOMIA  
L. PATER. 17  
DE CON  
DIT. 27  
DE MONSTR.

7.  
TRADITUR  
VIA  
TITIO.

*emancipatus, de condit. insti.* Nihil autem refert, quidnam primum tale promittat, aut donec, vel leget, siue is sit pater viti, siue puellæ, siue quis alius; dummodo tamen ipsi non sint contrahentes; tunc enim talis promissio inter ipsos facta non valet, quia: Si tibi nupsero, de-

cem dare spondes, l. si stipulatus fuero, §. 2. ff. de verb. oblig. Hæc enim promissio, si donationis causâ facta est, idcirco non valet, quia in tempus futuri matrimonij collata est, quo tempore interdicta est inter coniuges donatio.

## CAPVT XXX.

Idem Episcopo<sup>a</sup> Cenomanensi.

**I**S qui fidem dedit M. mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copulâ subsecutâ, etsi in facie Ecclesiæ ducat aliam, & agnoscat, ad primam redire tenetur: quia licet præsumptum primum matrimonium videatur; contra præsumptionem tamen huiusmodi non est probatio admiittenda. Ex quo sequitur, quod nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsequutum.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Cenomanensi.* De Metropoli Cenoman. nonnulla adduxi in cap. 34. de electione.

## COMMENTARIUM.

2. **I**N hoc textu aperte Gregorius docet, sponsalia de futuro transire in matrimonium de presenti per copulam subsequutam, quod etiam docetur in cap. veniens, et 2. cap. consuetudinis 18. hoc titul. cap. per tuas, cap. de illis, de condit. ap. pos. explicant plures, quos refert Barbosa in perdit. collect. ad hunc textum, quibus addendi sunt Basilii lib. 2. de matrim. cap. 12. per tot. P. Gregor. lib. 3. part. titul. 21. cap. 1. Marcinus genid. cap. 157. Cuiusvis & Canalis hic: ex copula enim subsequuta Ecclesiæ præsumit consensum conjugalem potius quam fornicarium, benignâ videlicet interpretatione, ut videtur præsumptio peccati, argumento legis moris, ff. pro socio, l. Quamvis Marcinus, ff. de donat. inter, cap. 1. de reg. iur. Accedit quia sponsi consentientes in copulam, videntur prius consentire in matrimonium, tanquam necessarium præambulum ad copulam licitam, argumento capitis cides, de Regul. iunctis traditis à Pale-

cios Robios interpretis, rubrica de donat. inter, §. 17. num. 3. & quia videtur copulam illam habere virtute præcedentis obligationis sponsalium, argumento Glossæ finalis in l. quodam mulier ff. de rei vind. cum his quæ tradit Mascardes de probat. solus, 3. conclusi. 1197. & 1213. mon. 14. Amplexibus tamen, osculis, & similibus talibus sponsalia non transiunt in matrimonium, cap. 1. de matrim. consensu, nec propter nulum ad copulam, cap. final. hoc titulo, ut explicant Basilii supra, & Barbosa in presenti: nec contrarium probat textus in cap. veniens 3. hoc titul. cuius veteram interpretationem in eius notis assignant; ite contra hanc præsumptionem, cum copula subsequuta est, admittitur vlla probatio, eam sit iuris, & de iure, iuxta tradita in cap. final. de præsumpt. Hodie tamen post Concil. Trident. ff. 24. de reform. matrimony, cap. 1. præfens decilio non procedit. Barbosa c. 71. per totum; nam cum ibi irritetur matrimonium, si contrahatur absque præsentia parocli, & testium; à fortiori videtur irritari omne matrimonium præsumptum ex copula subsequuta, vel alia simili causâ, ut docuerunt plures congesti à Barb. hic: in promissiis autem ubi Concilium Trident. non observatur, huiusmodi matrimonia præsumpta adhuc procedunt.

## CAPVT XXXI.

<sup>a</sup> Idem.

**S**I inter virum & mulierem legitimus consensus interveniat de presenti, ita quod unus alterum mutuo consensu verbis<sup>b</sup> consuetis expressio recipiat, viroque dicente, Ego te in meam accipio; & Ego te accipio in meum; vel alia<sup>c</sup> verba consensum experimentia de presenti: siue sit iuramentum interpositum, siue non, non licet alteri ad alia vota transire; quod si fecerit, secundum matrimonium de facto contractum (etiam si sit carnalis copula subsequuta)<sup>d</sup> separari debet; & primum in sua firmitate manere. Verum si inter ipsos accessit tantummodo promissio de futuro, viroque dicente alteri, Ego te recipiam in meam; & Ego in meum: siue verba similia, si alius mulierem illam per verba de presenti desponsavit, etiam si inter ipsam & primum, iuramentum interuenerit, sicut diximus, de futuro, huiusmodi desponsationis intuitu secundum matrimonium non poterit separari, sed eis est de violatione fidei penitentia iniungenda.

## NOTÆ

NOTÆ.

1. <sup>a</sup> [Dem.] Gregorius videlicet IX. qui præsentem constitutionem edidit motu proprio, à nemine consultus.
2. <sup>b</sup> Verbis confensit. ] Iuxta tradita supra in cap. ex parte 10.
3. <sup>c</sup> Alia verba. ] An verba necessaria sint ad exprimendum consensum in matrimonio contrahendo, examinavi supra in c. cum apud 23.
4. <sup>d</sup> Separari. ] Quia sponsalia de futuro solvantur per matrimonium de presenti, cap. 3.

hec tunc, in... collect. vbi Alex. III. ita scribit: Consultis nos tua fraternitas quid tibi faciendum sit de Vollelmo parochiano tuo, qui licet in manu tua fidem dederat, quod mulierem quandam duceret in uxorem, spreta tamen religione fidei ipsi sibi aliam copulare presumpsit. Super hoc itaque consultationi tue taliter respondemus, quod licet non sit talium casibus contra fidem suam venire, si tamen aliam in suam receperit, nec in fultu prima mulieris ultro processerit, nisi quod fidem dederit, à muliere secunda separari non debet, sed est de violata fide patientia inducenda.

C A P V T XXXII.

<sup>a</sup> Idem.

<sup>b</sup> Adolescens, qui desponsatam sibi per verba de futuro, licet sæpe nifus fuerit, carnaliter non cognoscens, cum alia postmodum per verba de presenti contraxit non primam, cum qua nec fuit verum matrimonium ex forma contractus, nec præsumptum, cum cõatus non habuisset effectum: sed secundam debet habere uxorem.

NOTÆ.

1. <sup>a</sup> [Dem.] Gregorius videlicet IX. qui etiam præsentem constitutionem edidit, à nemine videbatur consultus.
2. <sup>b</sup> Adolescentis. ] Adolescentiæ ætatem, & terminum variè præscribunt Quintil. Mandos, de ætate minor cap. 5. num. 1. Petex de Lara de vita hominis cap. 23. Ioannes Bufen de statib. hominum cap. 1. Narbona de ætate ann. 50. question. 1. Connatus lib. 5. comment. cap. 11. communiter tamen adolescentia computatur à decimo octavo anno usque ad vigesimum quintum, ut probant Ioannes de Auania in rubric. de delict. puerorum, num. 1. ver. 4. et. Gloffa verbo Perfectus, in proemis Sexu. Adolescentes alio nomine vocantur minores, hoc est, qui vigesimum quintum annum ætatis non impleverunt, l. 1. Et per totum ff. de minor. l. cum filio 50. ff. de legatis 3. Et postea nonnunquam vocari, constat ex l. quidam 25. ff. ad Trebel. l. 5. §. idem, ff. de adimediõ. legat. & similiter ætas teneta dicitur in l. cum tantum 11. ff. de Decur. Plura de ea ætate congessit Narbona d. quest. 1.
3. <sup>c</sup> Non cognoscens. ] Non ob defectum ætatis in ipsa sponsa; nam si impubes adhuc esset, ex alia ratione euidentiore per nifum ad copulam non poterat dari matrimonium præsumptum, nempe quia cum verum consensum ex defectu ætatis præstare non posset, Ecclesia non poterat præsumere, quod esse per rerum naturam nequibat, ut fecit lex civilis in adoptione, quæ quia imitatur naturam, §. minorem, Institut. de adopte. non datur inter eas personas, quæ per naturam filios procreare nequeant, §. spado-num, Institut. eodem, leg. arrogato, §. end. Facit lex qui ad certum, §. locum: non ergo adolescens potuit eum cognoscere, aut quia ea non consensit, aut propter imbecillitatem corporis, vel quia illa nimis æcta esset, & impar congressui cum illo, & ita ob vnam ex illis casuali copulam consummata nequit.

COMMENTARIUM.

EX copula sequuta post contracta sponsalia de futuro, matrimonium præsumptum dari, supra probavi in cap. ite qui fidem; non tamen illud procedit, si tantum sponsus voluit sponsam cognoscere, immò ex tali nifu ad copulam non inducitur matrimonium præsumptum, ut probant congesti à Barbosa hic, v. n. sic. in d. cap. ite qui fidem, & Bellus de iustitia lib. 2. de matrim. quest. 10. sess. 1. Basilus lib. 2. de matrim. cap. 12. num. 8. Cuius doctrina rationem assignavi in cap. 1. de præsumpt. num. fin. Aliqui tamen, quos testet Præpositus in cap. inuenis, hoc titul. n. 3. contrarium docuerunt, moti tum ratione, tum auctoritate. Ratione, quia si matrimonium præsumitur ab Ecclesia, quando copula sequuta est, ne eadem sponsam animo libidinioso, & peccandi causâ cum sponsa concubuisse; & ita credamus sponsum fidem voluisse peccatum vitare, & matrimonio consentire: eadem ratio militat in nifu ad copulam, eum si matrimonium non præsumatur, necessitatè credendum sit, sponsum peccasse, iuxta textum in cap. qui sentit 23. quest. 1. ut ergo euitet ea peccati suspicio, præsumi potius debet matrimonium etiam eo casu. Auctoritate etiam textus in d. cap. inuenis 1. hoc titul. vbi ob nifum ad copulam matrimonium secundum potest contractum nullum indicatur. Sed ipsi audiendi non sunt, nec ratio ab eis adducta obstat, nam certum est, maiorem præsumptionis rationem dari cum copula sequuta est inter sponsos, ac cum nifus tantum. Interfuit, quia per copulam consummatam planè femina statit vifum sui corporis, qui in illa magnopere æstimabilis est, quod non venit in nifu ad copulam: quare Ecclesia præsumit copiam sui corporis feminam non facere ei, in quem non consensit deprecanti post contracta sponsalia. Itaque non præstet ad evitandam suspensionem peccati Ecclesia matrimonium præsumere, sed ad evitandam suspensionem in tali materia subiecta cum tali circumstantia, & plena corporis copia, &

3.  
DE MATRIMONIO  
PRÆSUMPTO.

traditione; quoniam presumptionem non admittit ex aliis l. uxoribus circumstantiis, ut ex nullo ad copulam, ne propter hominum fragilitatem ple-

rumque matrimonia inducerentur. Nec etiam illis fuerit textus in *de copulamentis*, cuius veram interpretationem in eius notis adduxi.

## TITVLVS II.

### De desponsatione impuberum.

#### CAPVT I.

##### ¶ Hormisdas Eusebio Episcopo.



**H** V A nos requisivit fraternitas de filio adules, quem pater matrimonium vult contrahere: si sine voluntate adulti filij facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consensit filius, fieri non posse: potest autem filium nondum adultum (voluntas cuius discerni non potest) pater cui vult matrimonio tradere, & postquam filius peruenierit ad perfectam aetatem, omnino debet hoc adimplere.

#### NOTÆ.

1. **H**ormisdas. Ita etiam legitur in *cap. 1. hinc rinal. in 1. collect. & in cap. 104. 3. quod. a.* legitur, *Pales*, sed verba hæc non reperiuntur inter epistolam ipsius Pontificis, ut iam notauit deuerius binus in *notis ad epist. Hormisdas. 2. p. Concilior. generalium, pag. 368.* Anton. Aug. in *notis ad hunc textum*: sed cum plures epistolæ ipsius Pontificis nondum edite fuerint, quarum volumen MS. assertum in Vaticana refert Caecilius à S. Paulo in *Bibliothec. Pontificia*, verbo *Hormisdas*; credo in aliqua ex eius epistolis nondum excusis hæc verba reperi: & licet temporis iniuria in epistola periisset, cum reperiatur præfatus textus compilatus auctoritate Gregorij IX. non est cur de eius auctoritate ambigatur. Hormisdas natione Campanus, patris Fulinas, creatus fuit Romanus Pontifex anno 514. & Ecclesiam rexit per annos nouem, & dies 10. ut referunt Papius, Luitprandus, Baroz. & Coriol. *dello anno 514.* Caro. 11. à S. Paulo ubi *supra*, Barbosa in *presenti, mem. 1.*

#### COMMENTARIUM.

2. **P**RO huius textus expositione agendum operationem duxi de patris iure citæ nuptias filiorum, & consensu parentum in eis adhibendo ex utroque iure. Et in primis sciendum est, parentes peracque apud omnes gentes semper curasse filiorum suorum matrimonia, & se huic negotio immiscuisse; nam si de Iphædia agamus, ipse Abraham petiit filio suo uxorem à Natuel patre Rebecæ, ut refertur *Genesis cap. 24.* Item Isaac iussit Jacob filium suum petere uxorem à Laban, *Genesis 27.* & *cap. 28. rursus filii*, legitur, quod i huius uxorem dedit primogenito suo, idque in statu nuptiarum post legem autem Moyli datam Caleb *cap. 15. lo* sur. ita ait: *Quia civitatem percurseris, dabo ei filiam*

*meam Asiam uxorem.* Et cum urbem cepisset Othoniel, dedit ei filiam suam: & *Indie, cap. 12.* legitur de Abesam Isacelis iudice, quod habuit triginta filios, & totidem filias, quas emitens foras, maritis dedit, & eiusdem numeri filijs suis accepit uxores, introducens in domum suam. Et *cap. 6. & 7. Tobie*, iussus est Tobias iunior ab Angelo petere Saran à Raguel ipsius patre, quam obrinnit: & Moyses ipse *Deuteronom. cap. 7. & Exodi 34.* cum loquitur de matrimonio filiorum, alloquitur parentes tanquam huius rei arbitros. *Ita filium suum non dabis filio Gentilis, nec filiam illius accipies filiam tuam.* Illustrant Georgius Ambranas ad *Terni, de veland. virginib. cap. 11. obf. 3.* quam potestatem patris iungendi, vel non matrimonio filias, satis expresse D. Paulus *ad Corinth. cap. 7.* Et ut alias nationes percurramus, Cyrus apud Xenophontem *lib. 1.* noluit accipere in uxorem Cyaxaris filiam, nisi cum patris & matris sententia: & apud Euripidem in *Andromacha*, cum Orestes peteret in connubium Heirmionem, respondit eam rem pertinere ad arbitrium patris.

*Consulium quidem meorum pater meus*  
*Citavi subicit, hoc enim non est meum.*  
Quæ verba referuntur à D. Ambrosio *lib. 1. de Abraham*, *cap. 9.* & Leander apud Musum alloquitur amicum suum Heronem, ei quoque nupturam.

*Non manifesta quærent inter vos fœdera iungi:*  
*Obstat uterque parens.*  
Et apud Apuleium *lib. 6.* Venus arguit nuptias Cupidinis & Psyche factas sine consensu parentum: *Quamquam ait, incepta ego, frustra filium, seu nepotem dicam; imparet enim nuptia, & præterea in villa sine testibus. & pater non consentiente facta, legitime non possunt videri.* Et apud Romanos maxime ius illud fuisse, ut parentes matrimonia filiorum suorum emelluerent, & nisi exigeretur parentum consensus, ipsa matrimonia nulla esse, patet ex *Lupia, ff. de statu hominum*

DE COM-  
MENTIS PA-  
RINTUM  
IN HYPOTHY-  
PILIONUM.

*Annium, Agnitus, si de riu nupr. L. uae filiam, Cod. de nupr. l. conuincit, C. eod. quod procedebat propter patrem potestatem, quae erat propria Romanorum, l. in potestate, l. filius, ff. de sponsalib. faciant Cautellus in eam. nupr.*

*At tu ne pugnare cum tali coniuge, virgo: Non equum esse pugnare, pater qui tradidit ipse, Ipse pater cum matre, quibus parere necesse est. Vir initus non tota tua est ex parte parentum est, Tercia sola tua est: noli pugnare duobus, Qui gener sua iura sibi cum dote dederunt.*

Et Terentius all. 5. scena 3. Andr.  
Titi pater nos dote: quidvis entis impone, impetra:

*Vis me uxorem ducere hanc vis amittere, ut poteris, feram.*

Et Plautus in Stichis:

Pi. Quid agimus pater, si offerant pater nuptus non? Va. Pater

Nos oportet quod ille faciam, cuius potestas plus possit.

Pi. Gratiam a patre si petimus, spero ab eo impetrare.

At adversari sine dedecore & scelere summo homines possumus.

Cum à ratione mora civili, quæ non abhorret à iure naturali, & pendet tantum à patria potestate, procedat, ut consensus hic exigatur, ut legitime nuptiæ censentur, fuit inde metitò, filium emancipatum posse liberè nuptias contrahere, quia non debet explorari consensus eius, qui iura potestatis amisit: hinc etiam matris consensus non desideratur, etiam si matris naturæ lege non minor quàm patris debeat à filio exhiberi reverentia, ubi honestatem tamen consequit desiderari in nuptiis respectu filiarum, quia infirmum est eorum consilium, infideli, & captationibus expolitur, l. final. ff. de minor. & ad patris officium spectat filias in matrimonio collocare, easque dotare, l. qui liberos 30. de riu nupr. l. final. 5. verumque, C. de dotis promiss. præcipiunt cum ipse maritum trullatione, & etiam ipsius femine, aduersus proptia commoda inueniant labore consilium, ut alunt Impetratores in l. 4. C. de spons. quam illustrant Cuiuslib. 3. obserua. cap. 5. Pater igitur filium iure civili attento desponsabat, item si pater non esset, frater germanus, & nullo ex eis supersessit, aut paternus; & si pater peregrè abesset, & filia nubilis reperiretur, sedere eam non oportuisse domi, dum pater, qui desponderet, veniret; sed in potestate fuisse fratris germani eam despondere, exemplum habemus apud Plautum in Trinummis. Nam Lebonicus despondit Lysitelli suam sororem, Chatmidia patre absente iamdu, qui cum petegrè rediret, tantum id habebat, ut ex hoc deamare constaret.

Ch. Filium meum tibi desponsatum esse audio.  
Lys. Nisi tu ne vis.

Ch. Imò hand volo. Lys. Spendi ergo tuam gratiam uxorem mihi?

Ch. Spendi: & mille arri Philippium dotis.

Lys. Isthaec lege filium tuum spendi tibi uxorem dori?

Ch. Spendi.

Absentis tempus triennio diffinitur Romanis, ut constat in leg. 10. ff. de riu nupr. immod etiam ante triennium, si verosimile esset patrem filiam conditionem repudiatorum non fuisse.

Et l. 11. ff. eodem tituli. ibi: Si filius eius, qui apud hostes est, vel abster, ante triennium captiuitatis vel absentia patris uxorem duxit, vel si filium impuberis, pater vellet matrimonium, vel nuptias contrahere, dummodo eam filium ducit uxorem, vel si tali nubet, cuius conditionem certum sit patrem non repudiaturum. Quæ iura dum exceptionem adducunt, ut non aliter filius matrimonium contrahere possit, quàm si intra triennium pater reuerteretur, videntur à Tribonianis interpolata, dum respiciunt ad textum in l. si fuisse 25. C. de nupr. vel ad aliam similem constitutionem: quod item credi possit in l. si in tanto, ff. de riu nupr. Tribonianum quoque triennij tempus præfixisse, ut filius uxorem ducere possit, si pater ita abesset, ut ignoraretur, notatur Cuiacius lib. 35. Pauli ad edict. in l. si fuisse 25. C. de nupr. ut in l. si in tanto, ff. de riu nupr. Inde etiam parentibus iubetur, ne immemores status filiarum sint, alioquin si nubidem negligant filiam, & illa post 15. annos matrem eligat, non potest à patre puniri, aut exheredari, autem, ut cum de appellatione causæ, aut. sed si post, C. de inoffic. Faciunt textus in l. vidua 18. C. de nupr. 25. ff. de riu nupr. plurè congestis Narbona de auar. anno 30. g. 10.

Ex his ad præviam inferitur, legatum filio relicto sub conditione, si de patris consensu uxorem ducat, non aliter deberi, quàm si conditioni pateat: nam cum honestum sit, filiam consilium patris requirere, & postea liberum fieri explorare, an consilium sibi expediat, l. 2. in fin. ff. mandati, cap. elin 7. de arbit. inde consequens est, quod talis condicio non debeat temitti, aut reici. Couart de marit. 2. p. cap. 35. §. 8. num. 3. Manrica de consil. lib. 1. tit. 18. n. 10. Molina lib. 1. de primog. cap. 13. num. 36. Sanchez lib. 1. de marit. disp. 34. num. 14. Non tamen idem procedere in conditione, si de consensu patris nubar, resoluunt Acosta in §. si arbitrat. consil. olim. num. 13. Gaemna decif. 114. Sanchez supra num. 12. quamvis adhuc eam conditionem adimplendam esse, ita ut expediret consensus patris, non verò sequatur, resolut Flores de Menis in addit. ad Gomezum d. decif. 314.

Nec solum iure civili attento, & apud varias nationes consensus patris attenditur in nuptiis filiorum, verum & secundum sacros canones, ut constat ex cap. iur. 30. q. 5. vbi ait Euaristus: Aliter non esse coniugium, quam si f. non à parentibus sponsatur. Extra etiam Nicolai constitutio in cap. noster, eod. q. vbi ita ait Pontifex: Quæ significatur fœdera nuptiarum consensu vrorum contrahi, qui matrimonio iunguntur; & eorum, in quorum sunt potestas. Nec aliud idem Pontifex ducisse videtur in cap. sufficit, 27. q. 2. vbi ait: Sufficere solum secundum legem consensus vrorum de quorum, quæcumque consensu, & consuetudine agitur. Verba autem illa, secundum leges, patris consensus includunt, quem legumlatores summopere desiderant, ut supra probauit. Hoc pertinet textus in cap. non omni 1. 12. q. 1. vbi ait Leo Pontifex, paterno arbitrio feminas viris iunctas culpa carere; & subdit D. Ambrosius: Honorantur parentes Rebecca, monachibus consuetudine pacta, non de sponsalibus, illa enim iudicium expellat parentum, non est virginis pudoris illi gere maritum. Et in Concilio Patensiensi, cap. 6. relato in cap. natus 16. q. 2. refertur, ut nullus viduum, nec filiam alterius extra voluntatem parentum,

3.

4.

DE ROLIN  
CONIUGIV  
EX SACROS  
CANONIBUS

centum, aut rapere præsumat, aut Regis beneficio ætinet postulantem: idem cauetur in Concil. Autel. 4. can. 20. Tolet. 3. can. 10. relatio in cap. sanctum 32. q. 2. Faciunt textus in cap. 122. hoc in cap. videtur, qui maritus accipitur. S. Basil. ad Amphibloch. can. 28. 40. & 42. Tertul. lib. 2. ad uxorem, ubi ait: Sufficient ad enarrantem felicitatem eius matrimonium, quod Ecclesia conciliat, confirmat obligat, obligatum Angeli renouatur, pater rationem habet, nec nec in terris filij sine consensu patris ritè, & iure nubunt.

Sed licet consensus in nuptiis filiorum apud tot nationes, & ex vetoque iure præscribitur, non tamen idcirco dicendum est, necessarium esse patris consensum ex iure naturali & diuino, ut temerè plerique sibi persuaserunt, quos reuerent, & refellunt Bellarminus lib. 3. de matrimonio, cap. 19. Costanus de sponsal. de ritu nupt. q. n. 91. & lib. 1. q. 9. cap. 12. Concilius lib. 1. successio. cap. 4. Anton. Faber in insprand. princip. 4. in princip. Et merito; nam naturalia iura ciuili iure non tolluntur, aut perimuntur, l. 1. cas. ff. de capitiis dominis, §. sed naturalia, Insti. de iur. iur. sed præscriptum hoc consensus paterni emancipatione tollitur; siquidem in filiis emancipatis non desideratur, l. filius 25. ff. de ritu nupt. l. 3. §. si emancipatus, ff. de contra. tabular. Faber dist. princip. 4. illud. 7. Cuiac, lib. 3. obs. cap. 5. licet aliud procedat in filia emancipata minori 25. annis, l. vidua 28. C. de nuptiis. Ergo hoc requisitum consensus paterni nec promittit à iure naturali, nec ratione naturali subnititur. Et quidem si illud ratione reuerentia naturalia adhiberetur, æqualiter desideraretur consensus matris, ac patris, cum eadem reuerentia verique debeatur: sed matris consensus non requiritur exigitur, l. in copulandis l. in rationatione 20. C. de nuptiis. Preconstruit. nisi illi, cent. 1. assert. 100. Ergo quia non promittit à ratione naturali. Similiter est in militibus pietatis ratio erga parentes aditus, l. 1. §. de obsequiis parentibus, l. §. qui 5. §. 5. ad milit. ff. de liber. agnos. hæc tamen ratio sufficiens non erat, ut patris consensus desideraretur in nuptiis à filiofamilias militie contrahitis, l. filius 35. ff. de ritu nupt. sed solum patris potestatis ius, quod per militiam non soluitur, l. 2. ff. de castrensi. precib. §. si filius, Insti. quibus modis ius patris potest. Faber in Papin. princip. 5. illud. 11. Ergo à iure naturali necessarius non est consensus patris in nuptiis filiorum. Nec contrarium probat Iustin. in §. 1. Insti. de nuptiis, dum ait ciuilem, & naturalem rationem suadere, ut patris consensus in nuptiis filiofamilias requiratur; quia hoc non ita accipiendum est, quasi id verè naturalia ratio suadere, quæ secundum Philosophos, & iura nostri auctoritates immutabilis est, & idem ubique valet. Hoc potius legitima quædam efficit ratio, non à fontibus nature, sed à ciuilibus quibusdam ducta; quam nihilominus iuris auctores naturalium appellant. Præclarè etiam Tullius omnia, quæ speciem quandam æquitatis præ se ferunt, naturalia esse scribit, & hoc sensu naturalium rationem dixit Iustin. in §. 1. ut significaret honorem parentibus debitum, ut exponit Cuiac. lib. 35. Pauli ad edict. in l. 1. §. de ritu nupt. Consensum talem est acquisitum naturali in matrimonio contrahendo, sicut in grauib. negotiis, hoc saltem honoris habere parentes, ut filij eorum voluntatem expectent. Nec etiam hoc pa-

trium ius præstandi consensus sponsalibus; & nuptiis filiorum, poterat inducere sponsalia, aut nuptias, abque eo, quod filij expressè vel tacite consensissent, l. sed qui 12. ff. de ritu nupt. non enim tantum auctoritate parentum tribuebatur, ut omnis libertas liberis adimeretur, quin & illorum, cum puberes facti sunt, desideretur consensus, alioquin nullum est matrimonium, lvo Carnot. epistol. 134. ibi: Quicquid pater nesciente virginis iurauerit, cum ad ætos rationales proditura est, nisi ipsa virgo consentiat, irritum erit. Quæ mens est Pauli in l. Tula, ff. de verb. obl. tota quippe potestas non ita hæret patris potestati, quin pars aliqua liberis arbitrij filius non relinquatur. Eleganter Catullus in carmine impudici 67. ubi.

Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est:  
Tertia pars patris data, pars data tertia matri,  
Tertia sola tua est.

Quare si dissentiret filius, nihil agebatur, l. filio 25. ff. de spons. quia in re non eadem erat ratio filij, ac filie; hæc enim solum dissentienti licentiam habebat, si pater eligeret indignum sponsum, d. l. sed que 12. Itaque filius virtute desponsationis à patre factæ non cogitur sponsam in uxorem ducere, l. non cogitur 25. ff. de ritu nupt. nec filiam 12. C. de ritu. Euthymius ad Andrian aliu. l. serua 3. Targuius & illud, ut patrum imperiis obsequi filij debeant. Constas enim circa nuptias esse filios liberos voluntatem, Casiodorus lib. 7. variat. cap. 4. Diuini est liberum liberum non habere in matrimonio, unde liberi procreantur.

Vnde agnoscebat difficultas præsentis textus, in quo docetur, filium impuberem, dum ad pubertatem petuerit, cogi omnino statè promissioni paternæ, & matrimonium contrahere, atque ita omnino sponsalia à patre celebrata adimplere, quod omnino tepugnans supra traditis. Accedit etiam, nam licet verum sit, filium impuberem, pro quo sponsalia pater contraxit, non posse resistere ab eis ante pubertatem; attamen post pubertatem posse ab eis discedere, nec teneri ea implere, nisi tacite, vel expressè consenserit, docetur in cap. 1. §. 1. de despons. impub. lib. 6. & tenet Ioannes Andreas, & Ancharanua in cap. de illis, hoc titul. Durtis in 30. q. 5. Germanius 2. animal. cap. 11. & 12. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 23. num. 1. existimant textum hunc esse accipiendum de debito honestatis, non necessitatis: quæ interpretatio aperit conuincitur ex illis verbis: Omnino debet; quæ omnimodam necessitatem inducunt, ex Tituelin. l. si contraxerit, verbo Reueritur, à num. 78. quare eam reuertunt Mendoza lib. 3. Concil. lib. 1. cap. 32. statul. d. cap. 9. num. 10. qui non rectè accipiunt textum hunc iuxta canones antiquos, in quibus necessitas imponebatur filiis non contrahendi iuramentum sine parentum consensu. Nec fellidus Barbosa in collect. ad rectorum in d. l. hoc titul. in 6. n. 6. putat sententiam huius textus ita esse exandendam, ut ante pubertatem filius dissentire non possit, non item post pubertatem: quæ interpretatio cæteris deterior est, eo quod manifestius litteræ textus repugnet. Cuiacius in præfenti docet, discrimen esse assignandum inter sponsalia ab ipso impubere contrahita, & inter sponsalia, quæ pater filij nomine contraxerat. Priora post pubertatem dissolubilia esse affirmat, d. cap. de illis; posteriora verò aded firma, ut filius nec post pubertatem rescindere possit, d. 2. cap. 1.

6.  
EXPON-  
TUR. 25.  
SINE 110  
TUL.



*cap. 1. vult. potest.* Rationem discriminis reddidit ex eo, quia idem impuberibus licentia resiliendi datur, vt ita prouideatur fragilitati etatis; quæ ratio deficit in sponsalibus à patre contractis; tunc enim patris auctoritas supplet filij iudicium, sicut de tutoris dicitur in l. quædam 32. §. ult. §. de adq. præs. Nauarrus in *manuali* cap. 14. num. 15. adiungit præsentem textum esse referendum ad horam iuterius, in quo vt filius peccatum non admittat, sponsalia à patre contracta adimplere tenetur, nulla existente iusta causa resiliendi ab eis; non verò procedere in foro externo, in quo filius non cogitur sponsalibus à patre contractis stare. D. Bazo-Artayo in *cap. 2. qui clericus vel non* 42. existimat in præsentibus sponsalia valere, non virtute consensus præstiti à patre, sed ratione propriæ voluntatis tacite vel expresse habitæ à filio adadueniendæ pubertate. Sed ius omnibus omiſſis solutionibus existimo, Horemſiam in præſenti referendum esse ad canonos antiquos, iuxta quos magna erat potestas parentum erga filios impuberes quoad statum; nam virtute oblationis paternæ filij impuberis à patre factæ teneri ipsium postea perſiſtere in religione, aut clericali gradu, supra probati in *cap. clericus, de vita & honest. cleric. cap. cum finis, de regul.* Quoad matrimonium etiam licet non daretur in patribus tam ampla facultas, deficienti fauore religionis, aut clericali status ea aderat, videlicet vt filij, pro quibus impuberibus sponsalia parentes contraxerant, tenerentur post pubertatem ea adimplere, petinde ac si ipsi puberes ea celebrasset; idell vt nisi accedente iusta causa non posſent ab eis resiliere, vt contingit in aliis, qui iam puberes sponsalia contraxerunt, iuxta tractatam in *cap. 2. de sponsal.* Nec inde infringitur libertas in matrimonio necessaria, ſicut non infringitur in impuberibus, qui sponsalia contraxerunt, & illa adimplere coguntur non inueniente iusta causa. Id ergo operatur patris potestas iuxta antiquos canones in sponsalibus pro filio impubere celebratis, vt valentur eodem modo ac si ab ipsis filiis puberibus celebrata essent, vt in sponsalibus pro filia contractis iure ciuili contringebat, l. sed si qui 12. §. 1. *si de sponsal.* Iure ergo antiquo officio filij impuberes, pro quibus pater sponsalia celebrauerat ante pubertatem, nec ex iusta causa poterant ab sponsalibus resiliere, propter defectum iudicij; at verò post pubertatem tantum ex iusta causa, ac si ipsi puberes contraxissent: unde illa verba huius textus, *omnis d. her. adimplere*, intelligenda sunt, non existente iusta causa, vt de aliis contrahentibus sponsalia docetur in *cap. 2. 4. ap. inquisit. de sponsal.* Quam solutionem præsentem Caninius in præſenti, à quo male diſceſſit Baſilius d. c. 9. n. 10. iure verò nouo Bonfacij VIII. in d. *cap. 2. nico. hoc iur. in quibuslibet iusta causa* licet filiis resiliere ab sponsalibus per parentes contractis.

Sed iam ad consensum parentum in nuptiis filiorum rediesmus; & sciendum est, non teneri patrem consensum præſtare filio nubenti, excepto eo casu, in quo per iniuriam prohibet liceros in portate existentes vxores ducere; tunc enim cogebatur ipſi in matrimonium eollocare, & ducere, l. qui liberos 15. §. de riu nupt. l. 9. iunt. l. 1. part. 4. notant Communis lib. 3. canonice. cap. 4. num. 7. Petrus Barb. in l. 1. p. 4. à numer. 1. §. solus. *marim.* Faber d. *princip. 4. illar. 1.*

Brillonius de *iure conub.* vbi notat, eo capite legis Iulix & Papix, quo hæc paterna coactio comprehenditur erat, contineri etiam remissionem iuramenti, quo pactonos adigere solebat liberteros, ne vxores ducerent, l. adigere 6. v. vltim. §. de inreparren. Filius autem tenebatur eouensum patris pertere, nec sine eo matrimonium contrahere valebat; adeoque consensus patris desiderabatur, vt si nepos, qui in aui potestate erat, vxorem duceret, non solum aui, sed & patris, licet adhuc filius familias, consensum deberet, l. oratione 16. §. 1. §. de riu nupt. qua in re nobilis differentia vertebatur inter nepotem, & nepem ex filio; nam si nepes nubere, sola aui voluntas desiderabatur, dist. §. 1. cuius differentia rationem, eti non perceperit Accertius ibi, verbo Sufficit; rectè tamen tradiderunt Communis lib. 3. canonice. cap. 4. num. 7. Brillonius de *iure conub.* pag. 71. Cuius lib. 35. ad editioem Pauli in dist. leg. vltim. Mendosa lib. 3. Concil. Illar. cap. 12. Faber in *Papix, princip. 4. illar. 2.* quod nepos ex filio, licet interin in eius potestate non exſtat, leg. si exheres 24. §. ad leg. Int. de adult. moriente tamen aui testatus est in patris potestatem, §. 1. Inſtit. quibus mod. par. pater. quæ de causa si solo aui consensu vxorem duceret, non etiam patris, & liberos susceperet, ostendit vt tales filij patri inuito ſui hæredes agnascerentur; quod cum ius non admittat, merito vtriusque voluntas desideratur; quæ etiam ratione consensus filij expectant, cum in nepotis loco adoptio sit, leg. cum nepos 6. leg. si quis 11. §. de adopt. §. sed & qui, Inſtit. eodem: hæc autem ratio cessat in nepote ex filio, quia cum liberi nepſis non ſint testatus in potestatem patris, ideo quæ nihil ei inest, sola aui voluntas desideratur; quæ differentia ratio olim etiam procedebat in nepſis filij familias, & filiz familias, qui patrem furiosum habebant; ille enim non poterat ſaltem sine venia Principis ducere vxorem; illa verò poterat, leg. si furiosus 25. Cod. de nuptiis, princip. Inſtit. eodem vult. notant Cuius in dist. leg. oratione. Nec tunc obſtat textus in leg. §. si ne riu nupt. vbi aperte docetur, in nuptiis uxoris ex filio ſoli aui consensum desiderari; nam omiſſa ſecunda ſolutione Acceptij ibi, & obia Brillonij vbi supra, Faber dist. princip. 4. Mar. 4. dicendum eſt cum Accertio in prima ſolutione, Cuiacio in dist. leg. oratione, Pacio con. 5. quæſt. 48. nonnullum interſiſſe, an nepos extra familiam ducat vxorem, an in eadem familia. Primo caſu, aui & patris consensus requiritur, dist. leg. oratione, §. 1. ſecundo vero caſu ſufficiebat aui voluntas, quia eum omnes in eius familia eſſent, ægt. ſecte non debebat filius, vt ex eadem familia quandoque ſua familia augetur; idem quoque procedebat, si filius filij furioſus eſſet, quia tunc etiam aui auctoritas ſufficiebat, vt nepos vxorem ducere poſſet, ſicut ex diuerſo, aui ſola nec ſola patris auctoritas desiderabatur, l. si nepos, §. de riu nupt. explicant Faber dist. princip. 4. illar. 3. Pacius d. q. 18.

Manet ergo, filios sine consensu parentum iure ciuili attentio non poſſiſſe contrahere matrimonium; unde quæſi ſolet, an attentio eodem iure matrimonium de facto contractum ſine conſenſu parentum ſubſiſtere; an verò nullum eſſet? In qua quæſtione non conſentium interpretes; plerique enim exiſtimant, eſſe nullum

8. MATRIMONIUM SINE CONSENSU PATRIS CELEBRATUM AN VALEAT?

7. PATER NON TENETUR CONSENSUM PRÆSTARE FILIO.

lum omnino, moti ex textu diserto in *leg. 1. ff. de ritu nupt.* & ex textu in *cap. 3. qui matrimonia accusare*, ibi: *Secundum leges nullum fiat matrimonium*. Ita Comartus lib. 8. *comment. cap. 4. num. 6.* Dicitur in rubric. *ff. soluto matrim.* *etul. de nuptiis, cap. 3. vers. sequenti*, *Cortalius lib. 1. miscel. cap. 27. P. Gregor. lib. 9. synag. cap. 1. numer. 10.* *Menozza lib. 3. Concil. Illiber. cap. 32.* *Basilius lib. 2. de matrim. cap. 1. num. 21.* *Betingerus ad Tacium quass. 95.* *Acacius de prinil. parent. prinil. 6. cap. 6. & 7.* Sed verior est contraria sententia existimantium, hoc matrimonium vassuile, fuisse tamen iniustum, vt docet *Bislonius de iure conub. pag. 71.* *lact. Arreiscus de iure conub. c. 3. fcll. 10. per totum.* *Bottellus num. 3. decisum, tit. 1. num. 105.* *Cusac. lib. 3. obferu. cap. 5. vetus Barb. in d. l. 1. 4. p. num. 37. ff. solut. matrim.* *Costanus lib. 1. qq. vrie, cap. 12. & tract. de sponsal. etul. de ritu nupt. num. 101.* *Horthomannus ilingbriam iuris 9. 9. & de ritu nupt. cap. 3.* *Germonius lib. 1. animaduers. cap. 1.* *Richardus in princip. Inffu de inoffic. a numero 35.* *Amata lib. 1. obf. cap. 4. num. 7.* *Grotius de iure belli lib. 2. cap. 5. num. 10.* *Mediano de consensu conub. cap. 9.* & ideo filij ex huiusmodi nuptiis iniusti suscepti vocantur iniusti in *l. Paulus 1. ff. de statu hominum*, & vtor ipsa iniusti, de qua accipiendus est textus in *l. si vxor 13 §. plane, ff. ad l. In d. de adul. Facit D. Augustinus reclusus in *cap. final. 28. q. 1.* ibi: *Stula coniugis semel inita inter eos videris solui non possunt. Horum quodam sunt legitima, veluti cum vxor a parentibus traditur, & a sponsa datur, & a sacerdote benedicitur*, notant *Ciac. d. cap. 5.* *Piehardus supra num. 17.* *Recurdus lib. 4. variis, cap. 16.* *Horthomannus de vobis iuris.* Verbo vxor, et si aliter sentiat *Bislonius lib. singular. de adul. cap. 6. pag. 117. & sequenti*: pro qua sententia facit textus in *l. 1. §. si quis ff. de liber. exhib. vbi aperte dicitur*, inter patris potestatis matrimonia bene concordantia non turbant, cuius textus vim si quis velit effugere, contendit *Vlpianum ibi*, eo casu esse exaudientem, quo pater ab initio semel nuptiis filij consensit, vt accepit *Faber d. princip. 4. in initio.* Manet diserta autoritas *Pauli lib. 1. senect. tit. 19. vers. Eorum*, vbi dicunt matrimonia absque iussu patris non tunc contrahi, sed contracta non dissolui, ex ea ratione, quia contemplatio publicae utilitatis, idest matrimonij, priuatorum commodis, idest patris potestati praefert debet, quae autoritas adeo est expetita pro hac sententia, vt ineptam interpretationem eludat, magis quam elidat *Duasenus vbi supra*, dum censet *Paulum* accipiendum esse, cum ab initio pater coconsensit, non tamen in eo perseueravit: quae interpretatio merito displicuit *Courio lib. 1. inserijs, cap. 4. num. 5.* nec relictus *Basil. d. cap. 1. num. 22.* qui multum in interesse putat, an matrimonij solutio ante copulam, an post copulam fiat, in quo tantum posteriori casu *Paulum* esse accipiendum monet, non animadvertens, *Pauli* rationem requiri omnia matrimonia comprehendere. Vnde obiter agnoscitur nobilis differentia, quae in hac re olim verzebatur inter sponsalia & nuptias, quod illa solo dissensu patris dissolui poterant, *l. in potestate, ff. de spons. Faber d. princip. 4. illat. 3.* nuptiae vero non item *l. 5. Cod. de repudiis*, *Paulus lib. 5. senect. titul. 6. §. penult.* notant *Ciac. ad ritul. Cod. de nuptiis.* Nec hanc differentiam evertit textus in *l. 1. §. vltim. ff. de liberis exhibendis*, vbi*

*Vlpianus* sententiam, de qua in §. praecedenti ita explicat, vt locum habeat, si modo pater persuadear, ne acerbe patriam potestatem exerceat, quibus verbis non obscurè *Vlpianus* innuit, patris persuasionibus non acquiescentem tunc patris potestatis posse matrimonium filiae dissolvere: in qua difficultate omnia solutioe Accutij ibi, verbo *Quod tamen*, dicendum est, textum in §. vltimo continuè legendum esse cum lege sequenti, quasi dicat *Vlpianus*, adhuc casu, quo pater patriam potestatem exerceat, re pertinaciter contendat, & per insertitum de liberis exhibendis velut filiam abducere, non est audiendus, quia potest à genero exceptione doli mali submoueri, in tantum, vt si pater in potestatem habeat filiam nupam, & iuniora ab eo detineatur, genero dabitur in eum intendi et in de vxore exhibenda, & duenda, *l. 1. ff. de lib. exhib. l. 1. C. etul. titul. ff. iniuria. C. de nupt. obferuat Cuius, in not. ad Paulum d. lib. 5. tit. 6. §. penult.* *Doerlein ad ritul. Cod. de lib. exhib. num. 5. & 6.*

Facit etiam pro hac secunda sententia, nam in his quae publicae iuris sunt, patris potestas non consideratur, *leg. nam quod. ff. ad Trebel. l. filius, ff. de his qui sunt sui*: sed potestas inter iuris publici, *leg. 1. ff. soluto matrim.* praecipue si contrahantur per coemptionem, quia coemptio est contractus, in quo non attenditur patris potestas: ergo in nuptiis quod ad vim, momentum, & substantiam earum attinet, patris potestas non consideratur. Deinde nam distinctionis nuptiarum adduxit in *l. 1. ff. de ritu nupt. §. 1. Inffu, ff. de nuptiis*, consensus patris non meminerunt: ergo quia non est de substantia, aliis fas diffinitione comprehenderetur, *leg. 1. §. dolum, ff. de dolo.* *Rutius*, nam nuptias, huc matrimonium ex consensu contrahentium pendere, leges voluerunt, *leg. vltim. Cod. de spons. leg. nec filium, leg. nec ab initio, Cod. de nuptiis, leg. 2. Cod. de iniuri. stipul.* Sed quis est adeo rectum imperitus, qui liberum arbitrium habere affirmet, qui non obsequitur imperio patris *leg. velle, ff. de reg. iur.* Deinde si leges noluerunt vltimam dispositionem ab alterius arbitrio pendere, *leg. illa 32. ff. de hered. insti.* quanto magis status hominis ex consensu parentis non debet pendere. Tandem si patris voluntatem in his actibus vt substantialem exigamus, magnum impedimentum nuptiis sequeretur, siquidem pater, vt senex, vtrulam, deformem, sed diuitius plenam fuso in vxorem eligeret, filius vero non ita avarus, pulchram, etiam pauperem, adamaret, iussu patris voluntas maximum nuptiarum impedimentum erit, quod credi non potest, legislatores voluisse, praeteritum cum patris praemiis de patris ingeniosos homines ad nuptias prouocarent, vt quantum fieri posset, liberis hominibus repleteret ciuitas. Nec contrarie sententiae facit textus in *dist. leg. 1. ff. de ritu nupt.* vbi videtur probari, non solum iniustus esse nuptias, sed etiam inualidas, quae in consensu patris contrahuntur, nam responderi solet, Consultum non negare, valere tale matrimonium, sed tantum probare, non consistere iuxta iuris ciuilis ritus & solennitates. Ita *Piehardus vbi supra*, num. 31. *Costanus d. rit. de ritu nupt. num. 109.* *Horthomannus d. cap. 5. quae interpretatio licet improbetur à Basilio d. cap. 1. num. 2.* ex eo quod Consultus facit coartationem inter

9.  
ROBATH  
HAC  
EX  
CIVILIS  
TENTIA

consentum

conſocium contrahentium, & potentum, adhuc eſt defendendo; cum comparatio in eo vera eſſe poſſit, vt matrimonium ſine contrahentium conſenſu omnino non conſiſtane, matrimonium vetuſt ſine conſenſu patris celebrata etiam non ſubſiſtant, ideſt iure, & ritè non contrahantur, non etiam vt maſculi celebrentur; quæ interpretatio facili ſuadetur, ſi textus ille conſideretur cum prædicto Pauli loco *diſt. lib. 2. ſenten. tit. 29.* quo etiam in ſenſu accipiendus eſt textus *in d. cap. 3. qui matrimonium accuſat.*

Quæ huiusmodi adduximus, procedunt iure ciuili ſententio; nunc examinauimus eſt, an idem dicendum ſit inſpecto iure canonico, tàm veteti, quàm nouo? Et etiam iure canonico inſpecto, ſicut & ſecundum ius ciuile, matrimonium à ſubſiſtentiis celebratum ſine conſenſu parentum, nullum eſſe docuerunt Duarenus *ad titulum ſolus. matrimon. Cottaſius lib. 1. miſcel. cap. 27.* Commanus *lib. 4. commun. cap. 4.* Forcuſius *in capid. turiferit. Cuiac. 3. obſer. cap. 3.* Sed conſtans, & veriſſima ſententia eſt exiſtimatum, arteno iure Pontificio, non ſolum nouo, verum & antiquo, matrimonium ſolo contrahentium conſenſu celebrata valere, nec vnuquam patrum conſenſum fuiſſe neceſſarium ad eorum ſubſiſtantiam, & valorem, vt docent communiter Doctores Theologi *in 4. diſtinct. 28.* Couarr. 2. p. de *matrim. cap. 5. §. 8. & num. 1.* Matienio *in l. 2. gloſ. 2. tit. 1. lib. 3. recopil. plures conſeſſi à Cenedo col. 128.* ad decret. *num. 7.* Gutierrez *lib. 1. canon. cap. 10.* & de *matrim. cap. 79.* Bellarminus *lib. 1. de *matrim. cap. 19.* & 20. Sanchez eod. tract. lib. 4. diſt. 22. & num. 2.* Rebellus de *oblig. iuſticia. 2. p. lib. 2. q. 14.* Germonius *lib. 3. animadu. cap. 11.* Palchalis de *viribus patriæ poteſt. 2. part. cap. 5.* à *num. 19.* P. Greg. *lib. 4. part. tit. 21. cap. 3.* & *in cap. 1. de ſponſ. numero 76.* Azor. t. *part. inſtit. lib. 3. cap. 20.* Doct. Randalin *cap. aliter. cap. 3. cap. 10. q. 5.* Quæ ſententia primò probatur ex *cap. ſufficiat. 27. queſt. 2. cap. tue 25. hoc ritual. cap. penult. de raptor.* quæ iura ad id expreſſa ſunt pro hac ſententia, vt fruſtra ineptæ & calumnioſæ interpretationes eis aſſignant Duarenus *ad tit. ſolus matrimon. tit. de nuptis. cap. 2.* Cuiac. *lib. 11. Digreſſor. Iuliani, in l. ſponſalia 11. ff. de ſponſ.* Secundo facie ex preſſe pro eadem ſententia textus *in cap. ſuper eo 5. de conſ. appoſit. vbi tacite ſupponitur, ſubſiſtentiis ſine conſenſu patris nuptias contrahere poſſe, dum quaeritur, an ſi filius matrimonium contrahat ita ſi pater conſentiat. ante conſenſum filius cogi poſſit ad nuptias celebrandas? Cui ſanè quaſitioni locus eſſe non poſſet, ſi in conſultio patre nuptiæ eſſent nullæ, vt rectè expendit Concilius *d. lib. 5. cap. 4. num. 8.* Faciunt textus *in cap. cum apud. cap. cum locum, de ſponſ. vbi dicit de conſenſu ad nuptias neceſſario agitur, nulla conſenſus patris meutio fit.* Deinde, nam matrimonium eſt ſpirituale, ſiquidem eſt ſacramentum, *cap. deſubito, de bigam.* Igitur in eo non attenditur patria poteſtas, ex *cap. fin. de iudiciis in 6. rurlus, nam filius iouito parte religionis proſeſſore, l. Deo nobis, C. de Episcop. & cler. igitur & ritè matrimonium contrahit; ſiquidem valet argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale, *cap. inter, de tranſlat. Episcop.* Tandem id probatur ex Concil. Trident.**

D. D. Gouſal. in *Devernal. Tom. IV.*

*ſeſſ. 24. de reform. matrimon. cap. 1. Mogunt. in decret. ſidei. cap. 16 & 37.*

Sed huic ſententia obſtat textus *in cap. aliter. 20. q. 5.* vbi Euaristus, qui Eccleſiam rexit ex anno 112, vſque ad annum 121. vt reſertur Batinus, & Corſolanus *in eodem anno, Severinus Batinus in notis ad vitam Euaristi, pag. 106.* docet aliter non eſſe legitimum matrimonium, quàm ſi ſponſa à parentibus petatur. Igitur, quia etiam iure canonico attento deſideratur conſenſus parentum, vt matrimonium à ſubſiſtentiis celebratum legitimum ſit. Quæ authoritate mori ſententia *lib. 1. c. concil. ſubſer. cap. 32.* Baſilius *d. lib. 2. de matrimon. cap. 1. num. 9. l. Datis in 30. queſt. 1.* exiſtimant iuxta veteres Eccleſie canones matrimonium à ſubſiſtentiis celebratum ſine conſenſu parentum, nullum fuiſſe. Quæ ſententia omnia veteris dicendum eſt cum Bellarmino *d. lib. 1. de matrimon. cap. 2.* ſcuerino Bino *in notis ad epistol. 1. Euaristi, Amaya d. cap. 4. numero 9.* Pomitum in eo textu varias condiſiones, ſolennitatesque præſcribere, vt legitimè eo tempore contraheretur matrimonium, inter quæ recentior patrum conſenſum, non quia omnes illæ condiſiones obſeruati debent, vt valide matrimonium contraheretur; ſed vt in foro externo pro legitimo haberetur. Vnde ſi abſque conſenſu parentum filij matrimonium contraherent, validum erat, ſed illegitimum, vtpote contra legem illam Eccleſiaſticam celebratum, vt latè docuerunt Claudius Eſpene. de *clandest. matrimon. cap. 1. cum ſequens.* Grotius de *iure belli lib. 2. cap. 5. numero 11.* & *de ſloribus ad l. nuptia, C. de nuptis.* Nec ab hac interpretatione diſcedere debuit Baſil. *d. cap. 1. numero 6. & 7.* motus authoritate Conſilij Colonienſis celebrati anno 1516 vbi *p. 7. cap. 43.* ita aiunt PP. Optandum, vt *cauſa Euaristi remouetur, tollanturque illa clandestina matrimonia, quæ iouit parentibus & propinquis amicis potius, quàm Dei cauſa contrahuntur, æterna tervò dum Eccleſia de hoc proſpicit, ſi non irrita, prohibita ſaltem ſint.* Ex quibus verbis deducit Baſil. quatiſtum non tantum prohibuiſſe, vetum & irritaſſe matrimonia à ſubſiſtentiis contrahita. Sed reſpondendum eſt, ex illis verbis tantum deduci Euaristum tantum prohibuiſſe huiusmodi matrimonia; quam prohibitionem optant PP. Concilij Colonienſis ſuſcitari. Nec vilis momenti eſt quod expendit Baſilius *diſt. numero 6.* matrimonia clandestina in Eccleſia poſt Euaristum tantum prohibuiſſe prohiberi: Ergo dum optant Patres reuocant canones Euaristi, ſine dubio is non ſolum vetabat, verum & irritabat ſimilia matrimonia. Nam ſciendum eſt ante Trident. matrimonia clandestina varie appellari & accipi, primò quando clam omnino ſine teſtibus contrahantur, ſecundo quando ſine denunciationibus præſentis *in cap. 3. de clandest. despons.* Tercio quando ſine iudicio & conſenſu parentum, & alijs ſolennitatibus de quibus *in d. cap. aliter*, docent Alſonſus noſter *in l. 1. tit. 3. part. 4. Ferniquez lib. 11. ſumma. cap. 5. numero 5.* Sanchez *lib. 1. diſt. 1. numero 2.* licet *numero 3.* cum pluribus exiſtente, matrimonium ſine conſenſu parentum potius appellandum minùs ſolenne quàm clandestinum: ſed verendum eſt, ne fallatur, nam etiam propriè dicitur clam fieri quod ſit ſolennitate requiſita: docent Bartolus *in l. 2. ff. de ritu nupt.*

G Malcard.

Malcato. *de probat. conclus.* 197. num. 3. Cum igitur in *d. cap. alter*, inter alias solemnitates consensus parentum exigatur, non immerito aliter contractum matrimonium clandestinum appellabitur, atque ideo inter clandestina matrimonium illud recenset Trident. *sess. 24. de reform. cap. 1.* quibus suppositis respondendum est, leges Ecclesiasticas post Euaristia editas, non de omnibus coniugiis clandestinis egisse, sed tantum de his quæ sine testibus, aut denunciacionibus contrahuntur, ut constat ex *cap. nullus*, *cap. nullum* 30. q. 1. *intra rit. de clandest. despons.* non verò de clandest. matrimoniis, quæ iniuris parentibus contrahuntur; cuius generis matrimonium primum qui in Ecclesia prohibuit, fuit Eugenius, cuius prohibitionem optabant Patres Concilij Colon. renouari.

Nec etiam supra traditæ sententiæ obstant textus in *cap. nullus*, *cap. qualis*, *cap. sponsus*, 30. q. 1. *cap. non omnis* 11. *vers. pater*: *cap. benedictus* 13. *cap. 1. de 31. q. 1. cap. 1. de 32. q. 1.* In quibus omnibus desideratur consensus parentum, ut filij legitimæ nuptias contrahere valeant. Nam respondendum est, iura hæc de fœminis tantum loqui, & dum consensus parentum desiderant, satis indicant id ex honestate potius, quam de necessitate exigendi, originalis enim pudor facit, ut fœminis non liceat maritos eligere sine consensu, & iudicio parentum, *d. cap. benedictus*. Unde colligitur, ius canonicum cum iure ciuili in eo consentire, quod matrimonium huiusmodi valida iudicat; in eo verò dissentia, quod iure ciuili simulæ nuptiæ iniunctæ sunt, iure verò Pontificis iunctæ, & legitimæ. Dissenten-

tia ratio ex eo prouenit, nam ciuili ratio iure ciuili attento inducit consensum, iure verò canonico honestas tantum; quare constat consensum parentum iure ciuili ex vi præcepti desiderari, iure verò canonico tantum ex consilio: unde nascitur, filium teneti sub culpa lethali hoc parentum consilium exigere, ut docent plures, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 4. de matrim. diss. 23. num. 10.* Cuiuslibet commun. q. 604. num. 33. an verò sub eadem pœna teneatur iudicium patris expectare, disputant Sanchez ibi, num. 9. Valchalis *de viribus pœnis pœnit.* 2. p. cap. 3. numero 25. Ad hanc partem de consensu parentum in nuptiis filiorum, spectant textus, qui iuxta supra traditis exponendi sunt, in l. 12. §. 3. *de capitiis*, l. 3. *C. de repudiis*, l. 20. *C. de iustis, testamentis*, l. 11. §. licet, l. 26. *ff. de adulteris*, l. 30. *C. ord. l. si in eis* 45. §. final. *ff. de legat. 2. l. liberorum* 1. §. fin. l. quid ergo 13. *ff. de his qui testam. infam. l. cum hic situs* 32. §. si forte, *ff. de donat. inter. l. 1. §. final. ff. de divorc. l. filius* 18. §. 1. *ff. de liberis & posth. l. 4. ff. saluo matrim. l. Paulus* 11. *ff. de statu hom. l. si quis* 11. *ff. de adopt. l. aus* 79. §. 1. *ff. de iure dot. l. hæc conditio* 10. l. heres 79. §. fin. *ff. de condit. & demonstr. l. si vixit* 13. §. si quis 6. *ff. ad l. lul. de adul. l. unica*, §. 1. *l. de rapto virginum*, l. 20. *C. de iustis, testam. l. quemadmodum*, *ff. de iure dot. l. cum veterum* 15. *C. de donat. ante nupt. l. 5. §. 1. ff. de bonis damnator. l. Dions*, *ff. de castrensi pecul. l. pater* 16. *C. de nuptiis*, *Novel. Jussum de nuptiis*, §. est quoque.

12.  
EXPO-  
SITIO  
TVA  
DE  
VARIIS  
TVA.

## CAP V T II.

## a Nicolaus Papa.

**V**bi non est consensus. *Est infra*: Distinctius inhibemus, ne aliqui, quorum veteraque, vel alter ad xtarem legibus, vel canonibus determinatam non peruenierit, coniungantur: nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis coniunctio toleretur.

## NOTÆ.

1. **a** Romanus. Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. *cap. 4.* & apud Gratianum in *cap. 1. 30. quæst. 1.* ubi extant verba, quæ in præfenti desunt, ut iam notauit Aut. Augustinus, in notæ ad 1. collectorem, hic. S. Nicolaus 1. Romanus Pontifex electus fuit anno 858. die 14. Aprilis: presente, & iubente Ludouico est consecratus; sedet annos 9. menses 7. dies 19. cuius pœclaras animi dotes expressas legitimæ hoc epitaphio eius sepulchro Vaticano insculpto.

*Conditor hoc æuro sacra substantia carnis  
Presulibus egregi Nicolai, dogmate sancto  
Qui fultus ciuilibus, maritumque repleuit, &  
Præben.*

*Intactis nictis membris, castique pudore:*

*Qua docuit verbis, altiusque pergit opinæ.*

*Sidera plenus mansit, dulcisque sapientiæ*

*Colorem, claris quæ seruat regna triumphis,*

*Vi regnet solus procerum per sacula uariis.*

Plura de eo Luitprandus, Papicius, Mafionius,

& Platina in eius vitæ. Baronius & Coripolans *d. anno* 858.

b Pacis. Consonant caput accessit 6. de despons. impub. in 1. collect. Carnotensis episcopus. 99. Ante annos pubertatis, ratione conferuande, vel dilatanda pacis. Probant Cuius, ad hunc tit. Durandus ad tit. soluto matrim. sub titulo de nuptiis, §. 3. Beloldus tom. 3. polii, discors. de tribus societ. demiss. *cap. 1. num. 4.* Antiseus de iure consens. *cap. 2. sect. 2. num. 1.* & omnes contractus causâ pacis assequende, vel consuandæ celebratos rescindi non posse villo prætextu, & effectu solennitatis, aut remedij reformationis, docuerunt Barolus in l. de sollemnissimis 11. *C. de transact. Aymon Cræmetsa consil. 164. num. 6.* Mantica de sacris consil. tom. 2. lib. 17. tit. 3. num. 9. Grotius de iure belli lib. 3. *cap. 23. num. 3.* Beloldus tom. 3. polii, discors. de pace, *cap. 5. num. 1.* Antioch responso al mani, *offo de Francia*, §. 11. num. 36.

COM

COMMENTARIUM.

EX  
CONCLUSIO  
TRADITA  
ST PROBATA

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Impubes, idest summa ante 12. annum, viri fore ante 14. matrimonio coniungi non debere, nisi pro bona parte.* Quam conclusionem, idest pubertatis ætatem statutam esse ad matrimonium contrahendum, probant textus in cap. continetur, cap. attentiones, cap. ex litteris, hoc rite. Concilium Fotioliense can. 9. *Nulla præterea per omnia præsumitur, prohibere decrevimus, ut nullus præsumat ante annos pubertatis, idest infra ætatem, puerum, vel puellam in matrimonium sociare, nec in dissimili ætate, sed contentos, sibi que consentientes.* Concilium Regianum: *Idcirco inhibendum decernimus, ut nulli deinceps imperfeci ætatis pueri adultæ, minima iungantur, sed etiam ad ætatem idoneam adolentescentes veniant, tunc legitime possint coniugio caputari.* Textus in l. 4. §. *virum nupti* l. quod pupille 30 ff. de legationum nomine, l. adit 68. §. *non est*, §. *de iure ætatis*, l. penult. §. *aditum*, §. *quod falso iurare*, l. penult. §. *quomodo dies legat*, l. 2. §. *de p. iur. ere dit* l. si viror 15 §. *si minor* ff. de iur. de adult. princip. *Nulla de nuptiis*, l. quæstio 9 §. *de sponsal. l. equifert* 17 §. *aditum*, cum l. si queat §. *de rebus aucto ri iudicis* l. hoc conditio 10 §. *de condit. & demonstr. l. 6. §. 1. l. 6. tit. 12. partitio 4.* Illustant ultra congeitos in presenti a Barbosa. idem Barb. in lib. 3. *utro fin.* *Ualibus de nuptiis* lib. 12. ap. 15. *Hortado end. tract. diff. 12. diff. 12.* Cuius. & Camillus in presenti, Alberici. Gentilis de nuptiis lib. 5. cap. 1. *Coniugium* lib. 2. *animadu.* cap. 5. *Castalis in l. arrogato* 40 §. *non inuicem*, nom. 4. ff. *de adapt. Mediano de consensu conub.* cap. 7. *Antonius Perez de iur. diff. 37. fil. 21.* plures congeiti a Narbona de *ætat. anno* 14. quæst. 9. per totum, Amicus de iure conub. capite 2. *non sequent.* *Borellus tom. 2. decis. tit. 1. au mer.* 396.

IMPUBES  
TIT. II. DE  
DESponsat.

Sed pro dubitanti ratione ita in præsentem assertionem insurgo: Tam apud Consilios, quam apud iuris Interpretes communis calculi receptam est, minores 15. annis nullam contrahere celebrata posse, ut aliqui alienent, l. 1. C. de in integr. restit. ubi docere communiter repetentes. *Donel. lib. 11. conueni.* cap. 12. ubi *Osualdus litera Q.* *Robertus lib. 1. animadu.* cap. 12. *Meretius lib. 1. commun. opinio.* *Dozenis ad tit. C. item vel curat.* quia consilios prouida decenit antiquitas, teste *Cassiodor. lib. 4. varior.* cap. 31. minores contractus liberos non habere, ut & insidiantium laquei frustrarentur, & lapsus ætas lubrica subueniret, obtrueretur quippe innocentia, si relaxaretur aduclia, tunc cunctis fallendi studium, si scetus subreptitium luctaretur effectum: sed matrimonium contrahere id igitur: à minoribus 15. annis valide, & efficaciter contrahi non potest: quod agnoscunt tam Legislatores, quam Philosophi, qui idem ad matrimonium contrahendum longe maiorem ætatem pubertate præscripserunt. *Astiores lib. 7. fol. 1.* cap. 16. ex opinione *Poc-tarum*, qui ætates hominum numero septenarium distribuerunt, viris ætatis trigessimam septimum annum definire, & hoc est quod *Solon* quintum septenarium coniugio aptum esse decreuit. *Phil. lib. 1. de epil. mundi*, probat *Alciatus lib. 1. p. 1. cap. 1.* *Alto* annum trigessimum *D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.*

definiuit lib. 5. de *Repub.* quod obsequium est ab *Aegyptiis*. *Xenophon in Spens. Republ.* *Sto-bæus fern. 69.* *Callis Rhodigin. lib. 26. les-sion. antiq. cap. 2.* *Germani pro re temp. habebant ante 20. ætatis annum vxoris notitiam habuisse.* *Tacitus de moribus German.* *Cæsar de bello Gallico lib. 6.* & *Hesiodus lib. 1. ep. 1. ita canit:*

*hæge tibi vxorem, firmus dato adhuc iuger adia,*  
*Annus enim annorum sex decem, plures, minusque,*  
*Apium est coniugium, decimo sed f. minima quarto*  
*Anno patescit, nuptas mox deinde sequenti.*

Quare in nuptias immaturos inuoluntur *Horatius lib. 2. ad 5.* *Terentius lib. 2. fern. 3.* idemque *lex Julia*, & *Papia ætatem 25. annorum in masculo, & 20. in femina ad liberos suscipiendos præscripsit illis verbis: Si quis coniugium masculus ultra 25. annum, femina ultra 20. abierant, sensum relictum tammodo capiente.* *Vlpiant in fragm. tit. 11. in princip. ibi: Aliquando vir & vxor inter se solidum capere possunt, veluti si vxorque, vel alteruter eorum non datus eius ætatis sit, qua liberis exigit, idest, si vir minor annorum 25. sit, aut vxor annorum 20. Tertul. in apol. cap. 4.* *Sozomenus lib. 1. cap. 9.* ad quod tempus referendi sunt textus in l. si ita quis 31 ff. de leg. 1. l. si vir vxor 61 ff. de condit. & demonstr. l. quod conditiois 36. ff. de donat. causa morte. l. etiam 141. ff. de verb. sign. ubi de legato relicto in tempus liberorum agitur. *Illustrant Baldinus de l. Papia. pag. 64.* *Illustrissimus Ramos ad eandem legem cap. 2. nom. 3.* *Gothofredus in quatuor fontibus, fol. 295.* Igitur non recte in præsentem docere, secundum leges, canonicas, puberes posse matrimonium contrahere.

Quà dubitandi ratione non obstant, verè est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, ætatem ad nuptias celebrandas, tam legibus civilibus, quam sacris canonicis definitam esse, l. in sponsalibus 14. ff. de spons. l. falsus 11. §. 3. ff. quod falso sit cap. *interfessiones*, hoc tit. & ita expedire, à Christo Lomino sibi recitatum fuisse, recitè sancta *Brigitta lib. 3. v. 2. cap. 1.* dum ait, ita se fuisse Dominum alloquutum: *Attende filia, & scias, quod in omni coniugio christiano tenet esse aui & consensus legitimus.* *Vnde Imperator Iustinianus in princip. l. i. de nuptiis*, dum nuptias legitimas describit, ait: *Secundum præcepta legum coeui masculi quidem puberes, femina viripotescentes, idest, secundum præcepta legis Iulie & Papiæ, exponunt Cuius. lib. 4. differet. Modest. in d. l. in sponsalibus, Osualdus lib. 3. conueni.* *Donel. cap. 14. litera D.* *Meril. lib. 3. obseru. cap. 16. & lib. 5. cap. 10.* pro quibus facit *Vlpiant in fragm. tit. 11. et. 1. §. lege Iulia*, ibi: *Ex lege Iulia de maritandis ordinibus inter datur à Præte verbis et mulier, virginitate, quam ex hac ipsa lege muliere oportet ad dorem diuidam dicendam promittendone.* *Novella 3. Alexy Comm. ubi ætatis dissimilio in nuptiis veteri iuri tribuitur.* *Macrobius lib. 7. Saturn.* cap. 7. & *de sumis Scipianus cap. 6.* dum ait feminas propter votorum seditionem matris biennio quam masculos tunc legibus liberari: qui omnes ad legem Iul. & Papiam respicere videntur, sed ab hac sententia merito differit *Pæcepto D. Franciscus Ramos dist. cap. 1. numero 2.* nam pubertatem

DE  
STATU  
AD VV  
ET VV  
VIRG  
1784.

ideft 12. annos in feminis, & 14. in viris, præfcriptam eſſe iure civili Romanorum ante leges Iuliam & Papiam, innuunt Dionyſius Halicar-naſſeus lib. 54. Plutarchus in *Numa*, ad finem; nec inter capitula legis Iuliz, & Papiz, quæ ex ſuis fontibus componitur, & expoſuit Iacob. Gothofr. teſtatur vltim, vbi ætas nuptis præſcribitur; immò in cap. 5. cuius meminit Vlpianus ſuprà relatus, ſupponitur potius quàm nouiter ſtatuitur ætas ad nuptias, his verbis: *Et mulieri, virginitate, quam ex hac lege habere oportet, tunc ad ætatem dandam, dicendum, promittendum, ſi legitimam iurarem non habeat, a Prætoris verbis datur.* Idem etiam probatur ex diſt. leg. in ſponſalibus 14. vbi non diceret Conſultus, in ſponſalibus ætatem definitam non eſſe, vt in matrimonium, ſi ceterum eſſet in matrimoniiis ætatem 12. vel 14. annorum præſcribi legibus Iulia & Papia, quoad præſentia earundem legum i qua quid hunc effectum etiam in ſponſalibus definita ætas eſt, vt infra probabilius in cap. 6. & vltimæ ad 15. annos virum, vltimæ ad 20. feminam non panit pœnis ipſarum legum, ſuprà retuli. Vide Iuſtinianus, Alexius Comnenus, & Macrobius referendi ſunt ad antiquiores leges, in quibus pubertatis ætas nuptis contrahendis præſentia fuit. Qui autem pueres dicuntur ex vtroque iure, exponemus textu ſequenti. Iure ergo civili in matrimoniiis contrahendis lege Iulia de maritandis ordinibus designata ætas fuit, l. in ſponſalibus 14. ff. de ſponſal. inſtit. l. quæſtione 17. q. vltimo, cum duabus legibus ſequentibus, de rebus mulieris, iudicis pœn. l. ſi vxor 13. §. ſi minor 8. ff. ad l. ul. de adul. cum aliis, in quibus ſupponitur minorem duodecim annorum in matrimonium coire non poſſe, ſed fui deſignata talis ætas, ne autem feminæ nubere, aut viri vxores ducerent, vt utque qui ante decennium ſponſalia cum virgine contraherent, præmiis ſponſis, vel maritis conceſſis non fruenterent. l. ſape 17. ff. de ſponſal. notantur Briffonius lib. ſingul. de iure conub. Culac. in reſcrip. ad tit. l. cod. de ſponſal. Anſtaſius German lib. 2. animadu. capite ſexto. Lypſius ad Tacitum libro tertio, a. nal. annotat. 45. verſic. Caput de ſponſal. Iacob Gothofredus in quatuor ſortibus, pag. mibi 319. diſtinctioniſque, & plenius ad legem Parri 4. Cod. Theodoſ. de ſponſal. Magnus & Illuſtriſſimus Præceptor meus D. Franc. Ramos ad leges Iul. & Pap. 1. par. capite primo, num. 5. & 6. Non tamen vt ex ætas ſtatuta eſſet, tanquam ex cetero iure ſufficiens ad contrahenda matrimonia, in quibus ſemper deſideratus fuit vigor, ſeu habitus corporis vltra ætatem i quare Iuſtin. in princip. Inſtitut. de nupt. agens de ætate ad eas requiſita, tantum per habitum corporis illam demonſtrat ita: *Maſculi quidem puberes, & femina viripotentem.* Quia licet ætas duodecim, & quatuordecim annorum communi, & aſſiduo vſu admiſſa ſit, tamen ſi in illa ætate inhabiles reperiantur ad contrahendum, non ſubſtituitur matrimonium inere eos celebratum; quia ea in re ſemper veritas attenda fuit, non iuris præſumptio, aut præſcriptio. Videndus eſt Menochius de arbitrio, centur. 2. caſu 38. per totum. Hanc ipſam doctrinam rationi naturali conſentaneam ſequuta fuit pndictia, & ſanctimonia teris canonici, ſecundum quod ſuſſecit prædicta ætas ad contrahendum. Ceterum ſi

inhabilitas arguitur, omnia ſumuntur experimenta, etiam quæ miris decentia videntur ad explorandam veritatem.

Illud tamen ſpeciali capite legis Iuliz & Papiz circa ætatem contrahendum nuptias cautum legitur, vt viri ſexagenarii cum muliere nonduo quinquagenaria; & contra mulieres quinquenariæ cum viro ſexaginta annis minore nuptias contrahere prohibeantur, his verbis: *Sexagenario maſculo, quinquagenaria femina nuptias contrahere las ne eſſo; poſt eos tantum annos paus huius legis ſaluetur.* Cuius capituli meminit Vlpianus in fragm. titul. 16. §. 3. Iuſtin. in leg. ſancimus 27. Cod. de nuptis, l. ſi maior 12. in fine, Cod. de heredit. Suetonius in Claudio, capite vigeſimoſexto. Seneca apud Laſtant, libro primo, de falſa religione, capite decimoſexto, ibi: *Venero ſexagenarius falſus eſt, & illi lex Papia ſubſulam impoſuit.* Notant Iacob. Gothofred. in notis, & Prob. ad caput 2. legis Iuliz, Marcellus Donat. in diſtinct. ad Suetonium ſuprà. Huius tamen ſanctionis ratio prouenit ex ſine ipſarum legum, nempe procreacionis liberiorum, ad quam inutilis ſunt illæ nuptiæ, quia nec vir ſexagenarius ad procreandum idoneus conſideratur, l. ſi poter 15. §. in adrogatione ſſi de adopt. Cuius libro ſexto vltim. capite vigeſimo, nec maior quinquagenaria ad concipiendum, l. ſi ſtrictu 11. in princip. vbi Culac. ff. de actionibus empti. Illuſtrant Briffonius de iure conub. pag. 32. Petrus Gregor. libro nono ſynagoge, capite ſexto, numero tertio, & quinto. Caldas de poſteſtate eliz. capite quarto, numero ſexto. Sanchez de marita, libro ſeptimo, diſput. 35. numero decimoſexto. Menochius de præſumpt. titul. 6. præſumpt. 33. numero 17. Arrieſeus de iure conub. capite ſecundo, ſect. 4. Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ramos ad ill. Iul. & Pap. capite ſexto vbi numero quinto & ſexto, exponit etudè textus in l. prima, §. 2. ul. ff. de conub. l. libera, §. 5. ff. de oper. lib. & de abrogatione huius capituli ex SC. Claudiano agit num. ſu. & poſt ipſum, ſeu (ni fallor) ex ipſo Præceptore Iacob. Gothofredus in notis ad ipſas leges ſol. 117.

Ratio autem propter quam pubertas ab vtroque iure in contrahendis nuptis exigitur, ex eo prouenit, quia etiam ad matrimonium contrahendum duo deſiderentur, & diſcretio ad conſenſum explicandum, & facultas generandi; idè quæſque pubertas non aduenit, credidit impuberes ex defectu ætatis inutilis eſſe ad vtroque, videlicet conſenſum præſtandum, & ad generandum; ac per conſequens ad matrimonium contrahendum, cum deſiciant conſenſus, & facultas generandi, quæ reſpiciunt ſubſtantiam, & effectum matrimonii, argumento legis 1. ff. de conub. Arrieſeus de iure conub. capite ſecundo, ſect. 3. adueniente autem pubertate quidam fuit etiam matrimonii, ne venandum ſuis eſſet, ſeu vnoquem reſpicere liceret ad ſilicet, vt de adoleſcente aiebat Claudianus libro ſecundo Sillic.

— *Vi primus in coniuge diſceſcit igne,*

*Ordinque virum non incuſante iuuenti.*

Ad virandum etiam, & ſtatuendum conſentientiam; ſi enim natura fecit feminam anno 12. viripotentem, maſculum anno 14. pubertem, concedendum erat matrimonium in ea

6.  
De INVENTIS  
SEXAGENARIA.

7.  
TRADITUS  
DICENDUM  
RATIO.

ETATE.

etate, ne frustra daret natura talem aptitudinem in ætate. Quare etiam iure canonicum si detur ante pubertatem hæc aptitudo, & malicia fuppleat ætatem, potest matrimonium ante pubertatem contrahi, *cap. puberes, cap. de illis, cap. final. hoc titulo*, i qua adveniente eâ aptitudine, frustra expectatur pubertas, *A. cap. puberes*, Phaulnus de luctu dotali glof. 2. num. 6. Tiraquel, in l. 6. contrah. num. 37. debet tamen esse coniux discretus & habilis ad copulam, quia ut malitia ætatis fuppletur dicitur, utrumque cupulariæ delictatatur, vt refolvit Sanchez de mariu. d. diff. 104. num. 21. Et quia hæc ætatis præfinitio ad nuptias iura tantum pofitum est, infideles, qui ipfis legibus non ligantur, dum iudicio comprobantur, matrimonium infra pubertatem contrahere valent, vt docent plures relati à Thom. Sanchez lib. 7. diff. 4. num. 3. Basil. cod. ar. lib. 7. cap. 63. num. 2. & Principem poffe difpenfate in ea ætatis præfinitione, aperte docet Leo Imperator in novel. 119. apud Harmenop. lib. 4. prim. par. 1. tit. 4. & pro bono pacis, inret unpubes celebrati poffe coniugium, in præfenti docet Nicolaus: quod tunc verum credo, quando contrahentes proximi funt pubertati, ita vt confenfum præftare poffint, & finem matrimonij implere. Quærit tamen folo, an hæc difpenfatio legitimæ ætatis ad Epifcopum fpectet? Et verius efl, quod fi iufteffima caufa incutiat, veluti bonum pacis, etiam Epifcopo facultatem competere, cum talis facultas Pontifici refervata non fit, atque ita Epifcopo mandata conferat, vt in cap. quibufcumq. in fine, de parnis, cap. poffulenti 7. de clericis exco. cap. 2. in fine de clericis pugnati. cap. quifquis 43. de elect. docent Conarr. in cap. alma, i. parte, 5. 7. num. 8. Sanchez lib. 8. de mariu. diff. 9. num. 1. Salas de legibus diff. 10. fect 3. d. num. 12. Suarez eod. trati. lib. 6. cap. 14. num. 8. pluribus relata defendit Verbona de etate, anno 14. g. 1. num. penult. licet contentum defendat Barb. lib. 1. tit. 1. vno etc. Si verò impuberes citra Pontificis, aut Epifcopi licentiam matrimonium de facto contrahant, peccant lethali- ter, cum præcis prohibito per verba præcepta lata fit, vt docent plures citati à Sanchez lib. 1. de mariu. diff. 17. num. 5. licet ipfe numero fequeat male ab eis diffentiat, vt ei fatisfaciens docuit Guterrez de mariu. d. cap. 1. num. 16. an verò matrimonium ab impuberibus contractum, quia non valet vt coniugium, fuflineatur in vim fpofaliorum, dicemus infra in cap. final.

Nec obflat dubitandi ratio fuprà adducta, nam minor 25. annis non potest alios contractus celebrare, ex eifque obligari, fi curatorem habeat, alius ritè obligatur. Ratio efl, quia quando à curatore regitur, licet habeat dominium rerum fuarum, non habet adminiftrationem; & fi adminiftrationem habet, vt contingit in bonis caftenfibus, ritè ea alienare potest. Vnde cum in matrimonio contrahendo minor nihil alienet, in quo adminiftrationem non habeat, ideo impubes etiam curatorem habens potest efficaciter ex matrimonio obligari; & cum hodie per legem finalem tit. 1. lib. 3. Recepit, confectum fit minoribus vxores ducentibus, vt poffunt ætate gerere 18. annum, poffunt res fuas & vxoris fuæ adminiftrare, atque de eis ad libitum difponere, adeo efficaciter obligantur ipfa bona alienando, vt nec beneficio reftitutionis luati poffint, vt coningit illis, qui veniam

De D. Gon. al. in Decretal. Tom. IV.

ætaris impetrant, vt contra D. Iofephum Velam differt. 5. nervosè defendit D. Iofephus de Retes lib. 7. apufc. cap. 4. §. 5. Nec folùm potest minor vxorem habere bona fuæ adminiftrare, verùm & in iudicio comparere abique curatore, vt contra eundem Velam probant D. Iofephus de Retes ubi fuprà, Guzman de verit. iur. verit. 111. per totam. Nec obflat augmentum ipfius difficultatis deductum ex fententis Philofophorum, & diverfitatem gentium legibus; nam illi in ætate præfinita ad liberos fufcipiendos ætatem illam definierunt, in qua frequentius id accidit. Romani verò legill. tores, quos fequiri fuerunt Eccliefæ Patres, cernentes fecundum naturam mafculinæ & foemina adveniente pubertate perfici, habilesque reddi ad foivolem procreandam, statim illa concefferunt liberam nubendi facultatem, non quia femper in ea ætate liberi fufcipiantur, vnde ad adoptionem plenam pubertatem expectantur, & minorem, Inftit. de adopt. quia frequentius accidit, vt in ea ætate liberi fufcipiantur; & quia lex lul. & Pap. puerum imponebat orbo, ideo noluit ante maritum ea lege teneri, quàm 25. annum expleffet, & foemina annum 10. vt fuprà tetuli. Manet ergo, nuptiis contrahendis, tam legibus civilibus, quàm facris canonibus, pubertatem præfinitam effe, eamque dari in foeminis poft 12. annum, in viris verò poft 14. Et quia pubertate perfectâ frequentius nuptæ contrahuntur, ideo Iulian. in novel. 130. cellat. 7. §. & fi quidem, ait: *Novimus eos, qui citius contrahunt nuptias, non minus 15. annorum ab hoc procedentes.*

Ex fuprà traditis locum recipit textus in l. hac conditio 10. ff. de condit. & demonfir. ubi cum legatum relictum effer à patre filio cum nupiffet, quæ conditio nuptiarum plerumque legatis addiciebatur, l. cum fuerit 19. l. in conditum 19. l. in teftamento 31. l. fi ancilla, l. fi l. legatum 68. l. Titia 71. §. Titia, l. conditionum 91. l. Titia 100. l. pater 101. ff. de condit. & demonfir. l. qui ex fratribus 24. ff. de condit. inftit. l. 1. l. fi qui habet 7. Cod. de inftit. & fubftit. l. legatum 4. C. de condit. inftit. & filia nondum nubilis ætatis in domum mariti deducta effer, docet Vlpianus conditionem non videri adimplatam, quia non potest npta videri, quæ virum pati non potest, l. penult. ff. quando dies legat; atque ita ad legatum nequit pervenire. Sed in verfic. *An tamen, dubitat Vlpianus, an poffet vititer nubendo parere conditioni poffit, quafi non nupiffet?* Quam quæftionem vt foluat, multum intereffe ait, an teftator fenferit de nuptiali iugo tantum, an de primo nuptiali iugo? Primo cafu cum fenfit de coniunctione tantum, nulla habita mentione primi coniugij, efi primâ vice inuiffet nubat, conditio nec impleta, nec defecta efi, fed in pendenti erit quoque ioffe nubat, quia non omnes coniunctiones fufficiunt, vt impleatur conditio, d. l. conditio, verfic. *fed enim.* Secundo verò cafu, cum fenfit de primo nuptiali iugo, fi filia non ioffe nubat, conditio deficit, quia illa verba, *cum nupiffet*, hunc fenfum habent, fi cui primam nupiffet, iuffe nubat: vnde fit, eam fuiffe teftatoris voluntatem, vt fi inuiffet prima vice nupiffet, legatum filie non deberetur, quafi conditione defectâ, adeo vt fi aliâ vice iuffe nubet, nihil agetur fummo iure: nam quia de his fectandis nuptiis nequaquam teftator fenfit:

9.  
EXPON-  
TIVE L. H. AC  
CONDITIO  
H. DE CON-  
DIT ET AD  
MONIT.

8.  
Desiderat  
TVA DUBI-  
TANDI RA-  
TIO.

tum etiam, quia conditio semel defecta, frustra postea impletur; nec enim solent refumi conditiones, l. *quidam* 10. in princip. l. *argo* 21. vers. *nec profici*, ff. de *fiduciis* missi. *liberi*, in cunctis his, quæ argumento hocum iurium vtiliter ad questionem forentes resoluunt Gamma *decis.* 110. & alij citati ibi à Florent de Mena. Ceterum Vlpianus in d. l. *hæc conditio*, iure summo neglecto benignius esse ait, etiam eo casu, quo testator sensit de prima conjunctione, per illas nuptias inualidas conditionem nondum impletam esse defectam, quæ quidem verba variè exponunt Accursius ibi, verbo *Benignè*, Baldus ibi, num. 1. Calixtus num. 1. Socinus num. 5. quibus omnis Cuiacius lib. 13. *obseru.* cap. 40. & lib. 10. 99. Papianus in l. *dotis* 68. ff. de *iure dotium*, exhibuit, mendosum esse locum, & sic legendum: *Benignè tamen dicendum esse, nondum impletam conditionem, non defectam*. Quam emendationem eius nonnulli probaverunt Faber in *iurisprud.* tit. 9. princip. 5. illat. 11. tamen contendit id non ex benignitate, sed metâ iuris ratione procedere: quâ solutione omnia, & alia Coltz in §. *si arbitratu*, amplius, *vidim.* num. 21. qui licet expressè textum non emendet, in emendationem tamen Cutacij facile coincidit, cum assumer sententiam Vlpiani non fuisse, ut per primas nuptias inutilis conditio nondum impleta, nec defecta videatur; dicendum est eum Osualdo lib. 8. comment. cap. 33. littera G. sic esse accipiendam verba Vlpiani, quod illa conditio, quæ summo iure defecta erat, benigno tamen iure pro nondum impleta habeatur.

Sed tunc oblat textus in l. *dotis* 68. in princip. ff. de *iure dotium*, ubi dotis promissio per nuptias inualidas defecta non censetur, sed tunc conuenitur, cum primum iuxta nuptias intercedunt; contra id quod docetur in d. l. *hæc conditio*, vers. *An tamen*. Sed respondendum est, in specie, quam Papianus tractat in d. l. *dotis*, an per iustas nuptias dotis promissio defecta videatur, necne? multum interesse, an nuptiæ ab initio inualide cum eadem persona vtiliter teneantur, an verò nuptiæ à principio cum una persona inutiliter celebratæ, cum altera vtiliter contrahantur? Primo casu dotis promissio per nuptias inutilis defecta non est, quia cum ex postfacto cessante impedimento rediret grande sint, perinde est ac si vna tantum nuptiæ intercesserint, rati habitiois virtute. Vnde non immerito dicitur, quod ex eo tempore, quo nuptiæ vtiliter consilium, dotis promissio debet incipiat; quippe hæc non pure concipitur, sed in se tacitam conditionem habet, si nuptiæ sequantur, l. in *rebus* 17. l. *stipulationem* 21. ff. de *iure dotium*. Et in hæc specie explicandus est textus in d. l. *dotis*, in princip. usque ad vers. *quod enim*. Secundo verò casu, cum à principio nuptiæ inutiliter celebratæ, postea cum alio vtiliter contrahuntur, tunc dotis promissio cum de primis nuptiis intelligatur, argumento legis, *videt*, §. *hoc sermone*, *Digest.* de v. f. l. *inter* 16. §. *vidim* ff. de *actis* *dotat.* l. *matrimonium* 21. ff. *qui & à quib.* adde per primas nuptias inualidas defecta censetur, ut non duce obligatio eius, et si alix nuptiæ vtiliter intercedant: & in hoc casu accipiendus est Papianus in d. vers. *Quod enim*, Ex quibus duo maxime sunt; prima est, quod Papin in d. vers. *Quod enim*, non solum cum Vlpiano in d. vers. *An tamen*, aper-

tè conuenit, sed etiam ipsius Vlpiani sententiam declarat, ut tunc demum locum habeat, cum nuptiæ inutiliter à principio, cum alio vtiliter contrahuntur, alioquin si nuptiæ inualidæ in d. l. *hæc conditio*, postea cum eadem persona vtiliter esse corpulent, vtiq; conditio defecta non esset, ut ait Papin. in d. l. *dotis*, in princip. Secundum est, quod dum Vlpianus in d. vers. *An tamen*, dicit ex benignitate conditionem, quæ summo iure defecta est, pro nondum impleta haberi, ne aperte aduersetur dictæ legi *dotis*, vers. *Quod enim*, non absolute interpretabilur eum Accursius verb. *Benignè*, in d. l. *hæc conditio*, & ibi Bartol. & Tiracell. in d. §. *hoc sermone*, limit. 1. num. 19. ut Papianus sententia vera sit attento iure summo; Vlpiani verò ex benignitate, et si immerito relictae Socinus (supra, numer. 6. Colta *dist.* amplius, *vidim.* num. 24. qui alias aduertit, illud non esse emittendum, in *dist.* *leg. dotis*, nondum factis sponsalibus dotis promissionem fuisse interpositam, quo casu naturaliter dotis promissio æquè defecta censetur, quam si alix nuptiæ mediis interueniant, leg. *si sponsalibus* §. *in princip.* ff. de *iure dot.* Diuersum est si factis sponsalibus dotis stipulatio fiat; tunc enim, si sponsalibus missio repudi libello sit reuocatum, adeo stipulationis conditio defecta videtur, ut licet postea nuptiæ cum eadem persona contrahantur, non ideo consensileat stipulatio, quæ semel euasit, l. *stipulationem* 21. l. *licet* 22. ff. de *iure dotium* l. 4. §. 1. ff. de *actis*, explicat post antiquiores Coltae lib. 10. 99. Papian. in l. *dotis*, iuxta quæ accipienda est sententia textus in l. *quod Seruius* 8. vers. *Quod enim*, in *dist.* vers. *precedenti*, ff. de *condict.* *caus.* *dat.* cum Bartol. ibi, num. 3. & 4. Fabro in *rationali* *libidem*, sententia tamen dictæ legi *Quod Seruius*, in princip. maxime notanda est in hac tractatione de nuptiis ex defectu ariis inualidis, de qua differere non vacat. Videndus est Nathana de *uote*, anno 14. 99. vbi m. 10. explicat textum in l. *salua* 11. §. *final.* ff. *quod falso iuror*.

Deinde ex supra traditis deducitur adde inutiliter esse nuptias inter impuberes celebratas, ut si minor 12. annis in domum viti deducta sit, ex adulterio, quod ante ætatem legitimam commisit, accusati non possit iure mariti, cum adhuc ejus vxor iusta esse non exipit, leg. *si vxor* 13. §. *si minor*, ff. de *adulteriis*; cuius textus sententia exponenda est eum Cuiacius lib. 6. *obseru.* cap. 16. Basil. lib. 12. de *matrimo.* cap. 6. num. 7. Foretulo in *Cupidine iuris*, cap. 5. num. 9. Nigobona anno 14. *quest.* 41. etsi repugnet Faber lib. 3. *canon.* cap. 6. quod ita demum accusari interim non possit, si modò sponsalia non præcesserint; nam si sponsalia celebrata fuerint, tunc accusatio iure mariti competit, quod satis innuit Consultus in d. §. *si minor*, dum ait, *Quasi sponsa potest accusari*. Quia licet accusatio ex lege Iulia eo casu non competere, tamen rescripto Severi, & Antonini concessa fuit sponso accusatorio adulteris sponzæ, ne matrimonium qualecunque, nec spem matrimonij violare liceret, d. l. *si vxor* 13. §. *plene*, l. *imites* 11. §. *quæritur*, ff. *ad leg. Jul.* de *adult.* l. *cum hic status* 3. l. 4. §. *si sponsa* non 12. ff. de *actis*, inter, l. *si propter* 7. C. *de adult.* & ita eo casu sponsa agere potest aduersus sponsam, non tantum de iniuria sibi illata, ut voluerunt Couart. de *marim.* p. num. 9. Germonius lib. 2. *animata* §. 4. Molina de *inst.* *trall.* 3. d. p. 99.

10.  
EXPOSITIO  
VERB. L. DOTIS  
68. ff. DE  
IURE  
DOTIUM.

11.  
EXPOSITIO  
L. 11. VERB.  
13. §. 11. IN  
NOR. ff. DE  
ADULT.



*disput. 93. num. 7. Gutierrez de marim. cap. 1. n. 17.* sed etiam de adulterio, vt rectè exposuerunt Sarmientus lib. 1. *selecl. cap. 5. num. 1.* Pichardus in 5. item *lex. numer. 4. Infit. de public. indicis*, adducentes textum in *dist. leg. si vxor*, 5. *Diui.* Nec obstat, adulterium non nisi in nuptam committi, *leg. inter 6. in princip. ff. de adult. leg. inter 10. ff. de verb. sign. cap. lex*, 6. *adulterium 36. quæst. 1.* docent plucibus relatis Sanchez lib. 1. *de marim. disp. 1. num. 1.* Molina *d. disp. 93. num. 6.* Nam respondeat, quod licet propriè adulterium in nuptam committatur, subicit tamen quod spes iusta thori violetur, vt adulterium committatur, 5. *si minor*, quæ spes vinculum inducit, donec vel alio matrimonio, vel renunciatione dissoluatur, *1. miles 11. ff. quærebatur ff. ad l. iul. de adult. 1. 2. 6. in sponsalibus ff. de diuorciis*: notat Sarmiento *d. cap. 5. num. 4.* Vt sic iam appareat, propter adulterium tempore sponsaliorum commissum, sponsam iure mariti arefusi posse, vt docent Gloffa *in No Sponsam*, in capite *quem admodum 15. de iuricor.* & alij laudati à Sanchez *suprà*, num. 1. Sarmientus, Cuiacius, &

Fabet *suprà*. Nouo tamen testipro opus fuit, vt dispositum in vxorem per legem Iuliam. rescripti interpretatione ad sponsam protraheretur, vt notauit Brissonius lib. 2. *de adult.* alioquin eum lex Iul. locum non habebat in eo, qui cum alterius sponsa concubuisse, vt ait Paulus in *fraga. veterum iuris Aulbarum*, num. 4. cuius loci meminit Costanus de *sponsal. civil. quid sint sponsalia*, num. 17. Hoc tamen procedebat iure ciuili antiquo; nam hodie dumtaxat vxor, vel sponsa de præsentis iure mariti accusari potest, *1. 1. tit. 17. part. 7. l. 4. tit. 20. lib. 8. Recopil. Gomez in l. 30. Tauri*, num. 47. Fatinacius in *praxi*, 9. 141. num. 50. Illud tamen non omittam, peccanem cum sponsa alterius de furato, reneri expimere in confessione circumstantiam illam, vt resoluunt Sarmiento *d. cap. 1. num. 3.* Molina de *iust. dist. disput. 93. num. 8.* Reuell. *de obligat. iustitia 1. p. lib. 4. quæst. 8. fell. 1. num. 9.* Gutierrez *d. cap. 1. de marim. num. 18.* et si minus rectè negat Cohart. *d. cap. 1. num. 18.* nec verius distinguat Sanchez *d. disp. 1. num. 6.* quem reprehendit *d. lib. 12. cap. 6. num. 8.*

### CAPVT III.

#### 2 Isidorus.

**P**uerber à pube sunt vocati, idest à pudentia corporis nuncupari, quia hæc loca primò lauginem ducunt. Quidam autem ex annis pubertatem existimant, idest, cum puberem esse, qui 14. annos expleuit, quamvis tardissimè pubescat. Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare iam possit. Puerperæ sunt, quæ annis puerilibus pariunt. Vnde & Horat. Laudantur simili prole puerperæ. Er dicitur puerperæ, vel quòd primo partu grauatur, vel quòd primos pueros pariunt.

#### NOTÆ.

**I**sidorus. Ita etiam legitur in 1. *collect. sub hoc tit. cap. 7.* & reperitur textus hic lib. 11. *etymolog. ipsius Sancti*, cap. 2. ex quo litteram textus restituo, prout repetitur tom. 1. *aprem ipsius Sancti*, ex editione Ioannis Grial, quam iussu Magni Philippi II. ex vetustis exemplaribus emendatam, & correctam edidit Sanctus Isidorus, Doctor Hispaniz, & Hispanensis Præsul. Scripsit varia opera, quæ recenset Sanctus Braulius Episcopus Carthagust. & de hoc Etymologiarum libro ait: *Etymologiarum codicem, nimia magnitudine distinctum ab eo citulis, non libris. qui rogatus eam fecit, quamvis imperfectum ipse reliquerit, ego in viginti libros diuisi.* Quod opus omni modo Philosophisq; conueniens quisquis crebè meditatione perlegerit, non ignouit diuinarum, humanarumque rerum scientiâ merito erit; ibi redundans diuersarum artium elegantia, ibi quæcumque ferè sciti debent, restricta collegit. De eius sancti præclaris animi docibus, litteris, sanctitate, & miraculis, quibus elaruit, plura ex pluribus congegit Tama-yo à Salazar tom. 2. *marit. Hist. dis. 4. Aprilis.* Eius opera, quæ extant ex vetustis exemplaribus emendata, & notis illustrata Gaspar à Loaysa, edidit iussu Philippi II. Ioannes Grial.

**Puerperæ.** Consonat D. Hieronymus in *cap. 4. Hieremia*, ibi: *Puerpera interpretatur, quæ*

*primis parit fetus.* Nec est cur Cuiacius in præfati hanc etymologiam falsitatis æquat, quia forinix quæ quacumque ætate pueros pepererunt, puerperæ dicuntur; nam licet id verum sit, & probetur ex 1. *pueris 163. ff. de v. f. ibi: Puerperas appellant recentes ex partu; Terentio in Andria.*

*Multi rectius est, Quam illam puerperam nunc dici, hoc pernam, agrotant.*

*Plauto in amphit.*

*Postquam pariturus hodie vxor caput tua, Vbi cetero exortis dolores, ut scilicet puerpera, Inuocat Deos immortales tot sibi auxilium ferant, Manibus parit, capite operio.*

Item omne quod ad partum pertinet, puerperium dicunt, Gellius lib. 12. *noct. cap. 1.* Vnde Ouidius lib. 10. *metamorph. ait:*

*Adonisque matris, & verba puerpera dixit.*

Nempe verba, quæ in puerperio prouocantur ad inuadendum ipsum partum: ramem eleganter D. Isidorus iuxta sententiam D. Hieronymi & Horatii lib. 4. *carminum*, puerperam dixit, quæ primum partum edidit; non tamen negauit Sanctus Doctor etiam forinix maiorem partum edentem puerperam appellare posse.

tut. in l. ff. de in item inter. l. si dies 2. t. ff. quando  
dies legat. l. tutor. C. quando tutor. l. curator. l. 4. C.  
de cessant. l. tutor. 32. ff. de minor. quam e mendis  
vococeptum testatur Petrus ad ius. *Anticium lib. 2.*  
*tit. 4. l. 1. in C. Gregoriano. si maior fueris puer.*  
*de princip. l. iustis. quibus modis tuer. fuit. & refer-*  
*re Quintilianus de declam. 179. ibi: Postea au-*  
*daris filium, atque in conspectu iudicium causam*  
*egressi, atque interrogari, an ille maritus esset,*  
*qui; eri pater non possit, puta nondum habebat*  
*mariti dederet. Plazo lib. 11. de legibus. ibi: Com-*  
*municationis etatis ad nuptias & contra, index noster*  
*omnino mores, pubem usque inspicienti, indicet. Vo-*  
*cantur, & probantur hanc corporis inspec-*  
*tionem apud Romanos in usu fuisse Petr. Herod.*  
*ad distam de clau. Quinellian. Ouald. lib. 3. l. 2.*  
*et. cap. 12. Duatenus ad tituli. quod estiamen fa-*  
*cere. Costa in cap. si pater, verbo impuberes, de*  
*testament. Petrus ad ius. Anticium lib. 2. tit. 4. Coiae.*  
*in l. 17. C. de pallio. Menoch. de arbit. casu 58.*  
*num. 5. Sanchez de marit. lib. 7. disp. 104. n. 32.*  
*Coiae. lib. 2. cap. 1. vbi exponit legem Thais 41. 6.*  
*libertate, de iudicium lib. P. Faber lib. 3. senectus.*  
*cap. 6. Ouald. 3. Pancl. cap. 4. litter. E. Faber in*  
*inspicienda. 22. princip. 2. in l. lib. 2. de test. cap. 4.*  
*num. 17. Panetrola lib. 2. variis v. cap. 95. Forner.*  
*lib. 2. rer. quod. cap. 26. Merillus lib. 1. aspera. c. 22.*  
*Amaya lib. 3. aspera. cap. 1. num. 34. & in l. 1. in C. de*  
*maior. num. 41. D. Petrus de Velasco in rixis*  
*consule. fol. 66. Lelms Bileola lib. 1. bonar. successu.*  
*cap. 10. Narbona d. 9. 1. Paulus Zaechias d. 9. 6.*  
*libet Reuadros lib. 4. c. 1. ar. cap. 10. existimet Cas-*  
*trianos astrictas pubertatem ex habitu corporis*  
*intelligentes per habulum corporis, vni-*  
*uersi corporis positionem, figuram, & formam;*  
*non vero inhonestam aliquam corporis inspec-*  
*tionem: & ante Reuadros non mouit aliter*  
*Coiae. sentit, & cum eo Faber d. 11. princip. 2.*  
*Nec differente plenè videtur Salmut. ad Pancl.*  
*tit. 43. consensit Reuad. Theoph. tom 4. fol. 1.*  
*cap. 8. fol. 804. eum indecora valde sit corporum*  
*nudatio, vt probat ipse Theoph. Cui autem*  
*feminae etiam pubescant quam viri, quati*  
*foler in l. quia etate. ff. de testament. & Theophrastes*  
*lib. 1. de causis plantarum, eam rationem asserit;*  
*quoniam natura spissa & siccior non facit au-*  
*genter; contra laxa & humida crescent celeriter*  
*vt videre est in arboribus & plantis; atque*  
*idco feminae celerius augeri, & pubescere*  
*quam viros, eo quod natura humidiores, so-*  
*lutioreque sint. Aristot. lib. 4. de generatione,*  
*cap. 6. ait: Intra partum longiora quidem tempore*  
*femina concipiunt, quam viros, ac cum in lu-*  
*cent venerint, celerius periciuntur; nam & pubes,*  
*& vigor, & senectus prius illis obtingunt. Sunt*  
*enim feminae natura debiliores. fol. idiosque,*  
*& sexum femininum, quasi lesivum natura, &*  
*derivationem esse putandum est. Proinde ob suam*  
*debilitatem citò ad etatis florem, senectutem-*  
*que perueniunt, cum omnia viros, vt in aris,*  
*sic io maturæ operibus citius ad florem perdū-*  
*cantur. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 7. ibi:*  
*Quid citò adueniens generationi femina, non ni-*  
*mi coloris, sed natura infirmior. et. ut ostia po-*  
*ma celerius maturefcent, robusta ferida. Idem lib. 1.*  
*in Saturno. cap. 18. si sepiem ius: ut necitate pu-*  
*bescit, tunc enim morari incipit vt generationis in*  
*masculis, & propterea maturior: idcirco intera pre-*  
*ta quasi virile non robur absoluunt, de qua tamen*

femina propter votorum festinationem naturam  
briens legibus liberatur. Quæ vltima verba ex-  
ponenda sunt, idest propter festinationem voti  
contrahendi matrimonium; nam licet tam viri,  
quam feminae adueniente pubertate carnis  
distillationes sentire incipiant; tamen vir non  
ita cito votum nuptiarum habet, quam femina,  
cùm aliter per vagos; et si illicites, concu-  
bitus vitare soleat. Femina tamen, quæ propter  
honestatem ab illis amouetur, citius votum  
nuptiarum habet. Facit ratio Vipsianus in l. mul-  
lier, §. propter. ff. de Tribul. alias rationes pro-  
sequuntur Paulus Zaechias diti. quæst. 6. in n. 51.  
Narbona d. quæst. 1. Hæc de pubertate naturali,  
& legali. Est alia plena pubertas, quæ in ado-  
ptionibus, & legalis alimentorum obsecratur,  
quam Consul anno 18, diffinierat, l. adrege-  
to, ff. de adop. §. minorem, Insist. cod. sub tit.  
Itaque Imperator Hadrianus constituit, si vique  
ad pubertatem alimenta relinquuntur; pueris  
viq; ad 18. & puellis usque ad 14. ætatis an-  
te præstanda esse, l. Atræa, ff. de aliment. le-  
gat. Costa in cap. si postor. verbo impuberes, n. 5.  
Quare autem plena pubertas his annis æstima-  
tur, triplex ratio asseri potest. Prima, quoniam  
naturâ frigidiore ante illam ætatem non solent  
pubescere, cap. impuberes, hoc titul. ibi: Quan-  
tu cardisimè pubescat. Vide Paulus lib. 1. sen-  
tent. Spadaver, inquit, eo tempore testamētum  
facere possunt, quo plerique pubescunt idest ante 18.  
Secunda ratio deducitur ex Hippocrate supra  
relato. Tertia ex eo, quod ea ætate multum va-  
leant mortales corpori & animo: quemadmo-  
dum Metzenas docet apud Dionem Cassium  
lib. 52. Cæterum, inquit, in Epistolem Plautum alle-  
gendi ætatem annis habere debere, hoc  
enim potissimum etate firma corporum, & animo-  
rum habitus conspiciuntur.

Hic animaduertitur, vt ad præsentem textum ac-  
cedamus, & rationem, quare Raymundus cum  
sub hoc titulo compilauit, agnoscamus, sciendi-  
um est, in eo S. Iudæum pubertatis etymolo-  
giam docere, & simul sententiam Procleianio-  
rum & Cassianorum referre; & hanc postero-  
rum Cassij approbare, vtpote magis propriam  
& congruentem etymologie pubertatis, quam  
assignauerat, & adstruere intendebat; non quia  
approbasset inhonestam inspectionem, vt vulgo  
eredidit, & doctæ Antonius Horthomanus in  
dialog. de viris; sed tantum quia pubertatem  
eximius Doctus æstimauerat ex habitu corporis,  
vt quando ex vniuersa corporis positione con-  
suetudo grotandi potestatem adesse, tunc puberta-  
tem contigit dicamus, vt etiam docuit Grego-  
rius VII. in cap. 3. hoc titul. in prima collect. ibi:  
Manifestum est eum puberem esse, qui gestatione  
sui corporis talis est, vt etiam procreare possit;  
licet ad metas legibus definitas non peruenit. Et hæc  
facti Canones pubertatem legem in matrimo-  
niis contrahendis agnouerint, cap. contrahentur,  
cap. attestatiunt, cum sequuntur, hoc titul. tamen  
quia aliquando malitia supplet ætatem, & vi-  
gotem naturæ præceocem reddit; idco eo casu,  
cùm adistat discretio ad consensum præstando,  
& simul facultas cotundit, potest cotrahi ma-  
trimonium, quia pubertas naturalis adest, li-  
cet legalis non adueniat, cap. illis, cap. 14.  
hoc titulo, cap. final. de eo qui cognat. leg. 6.  
in l. part. 6. docuit Sanchez lib. 7. de mari-

4.  
EXPONITUR  
PAGINA  
TERTIA

mon. diss. 104. n. 20. Basilii lib. 7. de matrim. c. 65.  
n. 1. Theophil. supra, qui rectè refellunt Glossâ in

præsentî in d. c. de illis, dum docet, semper statim  
ad matrimonium æstimari ex habitu corporis.

## CAPVT IV.

Alex. III. *a Herfordiensis Episcopo.*

**L**itteras tue fraternitatis recepinus, ex quarum tenore perpendimus, quod quidam parochianus tuus A. nomine, cum esset perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis desponsauit: procedente verò tempore idem A. matrem puellæ cognouit, & eam in vxorem accepit. Vnde quia dubitas, an huiusmodi matrimonium stare debeat, à nobis exinde consilium postulasti: super quo fraternitati tuæ taliter diximus respondendum, quod si præfatus vir matrem præfate puellæ, antequam puella ipsa septimum annum compleuisset, in vxorem accepit; matrimonium ipsum non dissoluas, sed eundem virum præfaram mulierem, sicut vxorem, libetè tenere permittas, cum huiusmodi desponsationes nullæ sint quæ in cunabulis fiunt. Verùm si postquam præfata puella septimum annum compleuit, prædictus vir matrem in vxorem accepit, cum sponsalia ex tunc placere consueuerint, inter eos sententiam c. diuortij non differas promulgare, nec ipsum, seu filiam, seu matrem vxorem habere permittas.

## NOTÆ.

1. *a* Herfordiensis. ] Ita etiam legitur in 1. celsi. sub hoc tit. cap. 5. & post Concil. Lateran. p. 12. cap. 12. De hac diocesi egi in cap. 1. de temp. ordin.  
2. *b* Cunabulis. ] Cribula etiam sunt infan-

tiz panni, quos solos mortui secum referunt, quasi retroacti ad diem natalem, & inuentum ætatem, vt ex D. Hieronymo & Arnobio probat Cuias in præsentî.

*c* Diuortij. ] Propter impedimentum publicæ honestatis nullum fuerat coniugium, vt probauit in cap. 3. de sponsalibus.

## CAPVT V.

Idem *a Eborac. Archiepiscopo.*

**A**cceffit ad præsentiam nostram nobilis vir Vv. filius G. cum litteris tuis, ex quarum tenore perpendimus, quod cum filiam cuiusdam nobilis viri, dum esset minoris ætatis, desponsasset, postmodum ipsa assensum in hac parte non præbente, antequam ad nobiles annos peruenisset, celebratum est inter eos diuortium: procedente verò tempore, defuncto patre puellæ matrem eius Vv. sibi matrimonio copulauit; quod quidem factum cum sustinere nolles, eum sollicitè monuisti, vt ipsam dimitteret: & quia monitis tuis in hac parte noluit acquiescere, ipsum excommunicatiouis vinculo innodasti; tamen accepta ab eo cautione, quod nostram adiret præsentiam, & super hoc statutum nostrum firmiter obseruaret, eundem mandato nostro absolutum denunciasti, & cum litteris tuis ad præsentiam nostram misisti. Verùm præfatus Vv. in nostrâ præsentia constitutus, suâ nobis assertionem proposuit, quod puellam ipsam dum esset infra septimum annum desponsauit, postea antequam ad nobiles annos peruenisset, noluit aliquatenus consentire, vt præfatum Vv. in virum acciperet, & ita cum patre suo, in cuius potestate remanserat, & cum præfato Vv. ad præsentiam tuam accessit: & cum ab ore puellæ audisses, & per eam cognosceres, & per patrem eius, quod memoratum Vv. in virum nolebas, statim illum in plena Synodo ab huiusmodi desponsatione publicè absolutum denuntiasti. Elapsis verò pluribus annis post, mortuo patre puellæ, charissimus in Christo filius noster H. Anglorum Rex matrem supradictæ memorato Vv. tradidit in vxorem, quam idem Vv. vt discordia orta inter consanguineos suos, & consanguineos mulieris sopiretur, accepit, & solenniter desponsauit, & etiam sine contradictione Ecclesiæ duxit, & ex ea liberos creauit, & puella fuit alteri viro copulata. Vnde licet contineatur in litteris tuis, quod ipsa puella erat ætatis minoris, quando huiusmodi desponsatio facta fuit; tamen refert, virum esset minoris ætatis proximæ ætatis apud matrimonium, aut infra septem annos. Idcoque f. p. A. f. m. quat. rei veritate inquisita diligenter, & cognita, si tibi constiterit, quod præfata non esset septem annis quando præmemorato Vv. desponsata fuit, & postea in eum non consenserit; & quod idem Vv. ab huiusmodi desponsatione per

te fuerit absolutus, matrimonium inter eundem Vv. & matrem puellæ celebratum præcipua iniolabiliter obternati, & eorundem proles denuntius esse legitimas, quia sicut discretio tua non ignorat, desponsationes, & matrimonia ante septimum annum fieri non possunt, præsertim si consensus postea non interuenit. Sanè si præfata puella ante desponsationem septimum annum compleuerit, licet prædictus vir à desponsatione illius puellæ ipso iure fuerit absolutus, cum ea in eum consentire nolebat; inhonestum tamen videtur, ut matrem eius habeat, cuius filia sibi fuerat desponsata. Verum si tibi visum fuerit, ut eam matre puellæ remaneat, ne discordia inter vtriusque consanguineos olim exorta, nunc autem sopita, denuò suscitetur, id dissimulare poteris, & æquanimiter tolerare. Filij autem, quos de ipsa suscepit, si eam tolerante Ecclesia in vxorem duxit, à successione paternæ, vel maternæ hæreditatis prohiberi non possunt.

NOTE.

a *E Raceren[si].*] Ita etiam legitur in l. collect. sub hoc tit. cap. 6. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 7. de Eboracen[si] Angliæ Metropoli nonnulla adduxi in cap. 4. de rescriptis.

b *H.*] Henricus videlicet secundus Rex Angliæ, de quo plura Richardus Smiteus in *sermone Ecclesiæ Anglicanæ*, & nos adduximus in cap. non est. de sponsalibus. De auctoritate Principis secularis in nuptiis vassallorum agendus in cap. 3. qui clerici vel non.

c *Fuerit absolutus.*] Idem absolutus declaratus, ut antea Pontifex dixerat: & in cap. 1. de iur. iur. Glossa non male, absolutus interpretatur, absolutum declaratum: & in l. si quis, vers. sed si queritur, ff. si seruus vindict. per sententiam iudicis seruitus non constituitur, sed quæ iam est constituta, declarat; notatur Caiac. hic, Bayo Arroyo in cap. Quintavallit, num. 74. de iur. iur.

COMMENTARIUM.

In his duabus Alexandri Decretalibus vna, eademque proponitur species, & simul vna refertur decisio; quare ex utroque textu sequenti adducitur assertio: Sponsalia inter infantes contrahita, vel à mariti cum infante, pro incestu habentur, adeo ut nec publica honestas impedimentum producant. Probant eam textus in cap. vñco 30. q. 2. cap. continetur 6. cap. de illis, cap. à nobis 8. cap. ad dissoluendum hoc tit. cap. 1. prod. tit. in 6. cap. 1. de sponsal. eodem libro, l. in sponsalibus 14. ff. de spons. Nouel. Leonis 109. Nouel. Xiphilini apud Hattenopolim lib. 4. promptuarij, tit. 6. §. 29. Carnotens. epistol. 99. & 241. l. fin. tit. 1. par. tit. 4. Illustrant vltra congestis à Barbosa in præfenti, Caiac. hic, P. Greg. lib. 9. syna m. cap. 7. & lib. 3. parit. tit. 21. cap. 4. Sanchez lib. 1. de marit. disp. 16. Guierrez eod. tract. cap. 2. Basilien. red. tract. lib. 1. cap. 65. num. 1. Fachinus lib. 3. controu. cap. 26. Vermonius lib. 2. animadu. cap. 2. Oualdus lib. 7. comment. cap. 3. Danelli, tit. 5. Collatus de sponsal. fol. 19. Caiac. lib. 4. differens. Modest. in d. l. in sponsalibus. Alberic. Gentil. lib. 5. de nuptiis, cap. 1. Egidius Bossius tom. 1. oper. moral. tit. 2. §. 13. Citac. ad titulum C. de spons. Narbona dux. 7. quæst. 19. & 20. Brissonius de rit. nup. fol. 113. Medrano de consens. conub. cap. 7. num. 2. Franciscus de iure conub. cap. 2. sect. 1. Hurtado de marit. disp. 1. difficult. 4. Diana p. 1. ar. 4. resol. 224.

Sed pro dubitandi ratione in præfentem assertionem iam insurgo. Pupilli contrahere non possunt, nec negotium aliquod sine tutoris au-

thoritate gerere, l. pupillus, ff. de obl. & act. l. in d. l. negatus, l. pupillum, ff. de reg. iur. ergo neque ex sponsalibus, etsi infanti maiores sint, obligari poterunt. Accedit, nam si ætas septem annorum ad sponsalia contrahenda desideratur, quia in ea liber consensus adest, etiam in infante consensus datur; siquidem possessio, quæ sine consensu non acquiritur, Decius in l. 13. ff. de reg. iur. à septennio minore acquiritur, l. 31. C. de acquir. possess. & illum intellectum habere, docet Seneca lib. 7. controuers. ibi: Nihil parè esse latius, reique quinquenni; nam ad eos peruenire aures, ut intelligant, & nondum ad eos, quibus fingat. Ergo si ætas septem annorum præscripta est ad sponsalia ob consensum in ea intercedentem, etiam ante ipsam ætatem ex eadem ratione possunt ea celebrari.

Quæ dubitandi ratione non obstante; vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, l. in sponsalibus 14. ff. de spons. eam inter nuptias, & sponsalia nobilem agnouisse differentiam, quod in sponsalibus non sit definita ætas, vt in matrimonio; vnde Paulus lib. 2. sentent. tit. 19. ait: Sponsalia, tam inter puberes, quam inter impuberes contrahi possunt. Subiicit tamen Modestinus: Quapropter a primordiis etatis sponsalia contrahi possunt, si modo id fieri veraque pari intelligat, id est si non sit minus quàm septem annis. Quæ posteriora verba aperte pugnant cum prioribus, in quibus differentiam non esse ætatem in sponsalibus Modestinus affirmavit. Ideoque suspecta sibi videri illa verba, & Tribonianus adscribenda, putat Faber in Papin. tit. 22. princip. 6. illas 8. cuius audaciam reprehendit Oualdus lib. 7. comment. cap. 9: Quare pro ipsius textus solutione sunt qui existimant, Modestinum non pugnantia verba protulisse, sed tantum asseruisse, quod etsi in sponsalibus certa ætas præfixa non sit, quia infans nescit quid loquatur, immò & euerne possit vt fari nequeat; ideo eam stipulati non possit, per consequens nec sponsalia contrahere, propter verba stipulationis in sponsalibus adhiberi solita, l. 2. ff. de spons. ideoque requiri ætatem septem annorum. Sed hæc solutio ex eo displicet, quod supponit, ad valorem sponsalium stipulationem semper adhibendam; quod etsi præfco iure Romanorum receptum esset, postea tamen nouo iure institutum fuit, vt sine stipulatione celebrari valerent, & ideo ad ea constituenda nodum consensum sufficere docetur in l. 4. l. sponsalia 1. ff. de s. vñf. notant Duarenus in rubric. ff. saluto marit. tit. de sponsal. Brissonius de rit. nup. in princip. Quare; eà solutione omisa, & alia Germanij lib. 2. anti-

madu, cap. 6. dicendum est eam Cuiac. ad titul. C. de spons. Modestinus in d. l. in sponsal. vers. quapropter, non definire certam questionem, nec cum sua priore sententia pugnare; sed tantum emergere, ut sponsi iurelligant quid agant; quod cum frequentius non contingat ante completum septimum annum, ideo a contrario sensu innuit minores septennio, id est infantes, l. 1. §. sufficit, ff. de admiss. l. 1. §. si infanti 18. C. de iure delicti, inutiliter sponsalia contraheret. Nec inde recte inferes, etatem septem annorum legitimam praxinitam esse sponsalibus; definit enim Modestinus, non perpetuo, sed ex eo, quod frequentius accideat, iuxta regulam legis, non ad ea, ff. de legibus. Nam euenire potest, & quidem sæpe lapsus, ut septennio maior adhuc pleno iudicio careat, quo casu sponsalia ab eo contracta non valent; & tamen in nuptiis semper ætas à iure præscripta sufficit; quia post eam quilibet iudicii compos esse præsumitur. Eamque differentiam inter sponsalia & nuptias doceri in d. l. in sponsalibus 14. notatur post Accursium ibi, Sanchez de matrim lib. 1. disp. 16. num. 3. Gutierrez eod. titul. cap. 3. num. 3.

Ex inde inferitur, malitiam quoad sponsalia ætatem supplere, & si contrahentes perfecti ingenij & iudicii non sint, his ut intelligant quid agant, posse sponsalia contrahere, argumento legis 3. C. si minor se maior. docent Glossa verbo Dubia, & Cuiac. in cap. 3. de spons. Couart. 1. p. de matrim. cap. 3. num. 1. Sanchez d. disp. 16. num. 9. Gutierrez d. cap. 2. num. 10. Basil. not. titul. lib. 12. cap. 5. licet contrarium tenent Hurtado de matrim disp. 11. diffidit 4. Narbona de etate anno 7. q. 1. Nec illis fauet Modestinus in d. l. in sponsalibus, ibi: Id est, si non sint minores; quibus verbis significatur videtur, ante illam ætatem contrahentes non posse nec scire, nec intelligere: igitur ne sponsalia contrahere. Quo fundamentum moti à superiori sententia etiam discesserunt Germanios lib. 2. animadu. cap. 6. Fauchinus lib. 3. controuers. cap. 16. Nam responderetur, verba illa referenda esse ad ea, quæ frequentius accidunt: sæpe læpius enim infantes ante illam ætatem perfectum iudicium, & rationis vsum non habent, l. Fulcinius 7. §. pleni, ff. ex quibus causis in possess. Ceterum si prudentia suppleat ætatem, defectus legitimæ ætatis non officio sponsalibus contrahendis. His etiam consequens est, ad contrahenda sponsalia satis non esse infantes proximos esse septennio. sed si malitia ætatem non suppleat, totum tempus septennij completum desiderari, ut sponsalia constant, docent Sanchez d. disp. 16. num. 4. Cuiac. lib. 6. obseru. cap. 16. Connch. de sacrament. disp. 21. dub. 5. num. 11. Basilus d. cap. 5. num. 3. Hurtado d. disp. 1. diffidit 4. quauis contrarium tenent cum Rebello & Diana Narbona de etate d. q. 1. n. 6. Quæ sententia probatur, tum ex eo, quod voluntas, quæ in naturali consensu consistit, non solet dari nisi in eo, qui septennium compleuit, l. si infanti 18. Cod. de iure delicti, tum etiam, nam cum præsens textus in cap. accessit, aperte probet septennij tempus debere esse completum, quod & docetur in cap. literas, hoc titul. merito hoc casu asserimus, satis non esse annuū esse inceperum; nam quoties verba legis ad annos consummatos referuntur, veluti si ita dicatur, Cum sit annorum fuerit, vel eius annos compleuerit, vel exierit; tunc tempus

completum esse oportet, nec sufficit inceperum cap. subdiacorum 77. distict. cap. cum in consilio, in princip. de elect. l. si ita 41. vers. iter, ff. de momentis, testam. l. 2. in princip. ff. de excusac. iter. l. Scius 46. ff. ad Trebel. l. non 47. ff. de condit. & demonstr. l. si cui 49. ff. de legat. 1. l. ex his, C. quando dies legat: nisi exquirat, vel favore rei, de qua agitur, similia verba improprie, ut in l. qui filium 74. §. 2. ff. ad Trebel. ubi verbum, peruenit, pro exccellit, accipiendum esse, docet Connatus lib. 3. comment. cap. 12. num. 7. quauis Metili. lib. 1. obseru. cap. 21. existimet constitutionem, de qua in d. l. non 47. contrarium esse recepto, de quo in d. l. qui filium, §. 2. Ceterum si verba legis ad ingressum, vel solam existentiam anni distigantur, veluti si ita dicatur, Cum fuerit in tali anno, vel, Attingerit in anno, aut similia, siue lex prohibeat, ne quid ante certum tempus fiat, tunc satis est annum esse inceperum, & in hoc sensu accipiendi sunt textus in Clement. Generali, de etate & qualis, cap. cum in consilio, §. inferiora, de elect. cap. presbyter 78. distict. Trident. sess. 3. de reform. cap. 12. l. ad Rem 8. ff. de morte. iunctis traditis à Connano d. cap. 12. Roberto lib. 1. recept. sentent. cap. 2. & 3.

Nec huic doctrinæ obstat textus in l. vltim. tit. 1. part. 4. ubi ad sponsalia contrahenda prænitur ætas septem annorum, aut paulo minus, ibi: Fuisse de etate de fere ætas, à poco minus; quibus verbis aperte significatur, sufficere proximis esse septennio, licet totum tempus completum non sit, quemadmodum in etate necessitatis ad munitionem procedit, l. 1. ff. de momentis. iuncto verbo in iurisprud. tit. 4. prius cap. 3. illud 7. & in tempore ad vltimam plenam necessitatem, l. in vltimam plenam 6. ff. de vltim. l. penult. ff. de divers. & tempor. & in etate ad testamentum faciendum, l. quæ etate 5. ff. de testam. docet Costa in cap. si pater, verbo desponsus, num. 1. & 2. de testam. ubi exponit textus in l. si frater, C. qui testamenta, §. magistro, iustis de pupil. quibus etiam non adductis fundamentis, & rationibus ad sponsalia contrahenda sufficere infantes proximis esse septennio, docuerunt innuere, quos refert, & sequitur Gutierrez de matrim. d. cap. 2. num. 7. & 8. Sed adhuc non est discedendum à superiori sententia; nam etsi annus non naturaliter ad momentum, id est ad horas, sed civiliter ad dies numeretur, l. annuales 17. ff. de v. s. ita ut sufficiat supremum annum diem attingere, ut in d. l. 1. d. l. 6. ætatem cum ex forma loquendi colligitur, etatem completam esse oportere, tunc nec sufficit vltimum diem esse ceptum, sed desideratur ut sit completus, l. 1. §. minorem, ff. de minoribus, l. 3. ff. de iure iuramentis. Vnde ætas ad omittendam professionem Concilio Trident. præscripta sess. 25. de regul. cap. 15. de momento ad momentum computatur. Nec fauet contraria sententia dicta lex partiz; nam responderetur, illa verba, à poco minus, accipienda esse de infante adeo prudente, ut malitia suppleat ætatem, nisi forte, quod magis probabo, Alfofus in eadem lege approbasset contrariam sententiam, quam amplius fuerunt cor DD. tam Theologi, quam Iuriste.

His suppositis ratio presentis assertionis ex eo prouenit, nam tam ad sponsalia, quam ad nuptias

4.  
MALITIA  
QUAD  
SUFFIAT  
ÆTATEM.

EXPOSITIO  
TIT. 1. P.  
4. PART. 4.  
4.

6.  
TRADITIO  
RATIO 2.  
CIBAN.

nuptias consensus in contrahentibus desideratur, l. 1. q. 1. *penult. ff. de spons. leg. nuptias, ff. de reg. iur. cap. cum locum, cap. tunc 25. de spons. vbi probatur*: quare ab sponsalibus celebrandis accenditur periculis, quam consensus nullus est, *cap. dictus 14. de spons. cap. nec fortisus 32. quod 7. Cened. ad Decretal. collect. 148. in quorum numero sunt infantes, qui quod agunt, ignorant*; *ad in sponsalibus 14. sunt expertes iudicii & vius rationis, l. quoniam 32. 6. infans, ff. de adp. possess. l. si quis 26. C. de de qua. & ideo a futionis patrum dilata, l. Folemius 76. plene, ff. ex quibus causis in possess. 5. pupillus, Inst. de immut. quare nullam rem agere dicuntur, seu negotium gerere, l. in negotiis, ff. de reg. iur. veluti stipulatur l. 1. in principiis, l. si maior 70. ff. de verb. oblig. l. 2. ff. item pupilli, & si stipularentur, vel promittant, nihil agunt, l. 5. fortisus, ff. de oblig. & alt. nec delicta admittit, crederetur, veluti homicidium, l. infans 12. ff. de sicariis, l. 5. 3. si si, ff. ad l. A quibus necum l. impub. 24. ff. de foris. l. 3. & 3. ff. de condit. foris, n. q. ingratu, tunc non admittit, l. leg. si quis 33. in fine, l. de id. effusis, immodi nec bonorum possessione a pere, l. 7. 6. impubes, ff. de bonor. possess. dicimus in cap. 1. de delict. puerorum: idcirco sponsalia contrahere nequeunt: post completos autem septem annos ea celebrata valent, nam cum leges ad ea, quae frequentius, non quae raro accidunt, adaptentur, *nam adeo, ff. de legibus*: & infantes post septimum plenum consensum praestant, ideo post eam aetatem sponsalia rite, & valide contra ire possunt; ante eam autem aetatem celebrata nulla sunt ex defectu consensus, adeo vt nec publice honestatis impedimentum opponatur, ex praesenti capite iterum, l. 1. & 2. hoc ruit, in 6. cap. 1. de spons. eod. lib. nisi post legitimam aetatem rati habeantur, cap. duo 12. hoc ruit, d. cap. 1. de rati. lib. 6. quia vitium ratiabilitatis nullineunt, & conualescent, vt etiam procedit in matrimonio nulliter celebrato, quod cessante impedimento conualescit, l. 1. *Proculius 67. ff. de ritu nup.**

Nec obstat dubitatio ratio superius expensa; in qua dicebamus, pupillum quidquam sine tutoris auctoritate gerere non posse, id enim vltimaequeque verum non est, quare qui septimum annum excelebant, cum intellectum habeant, sibi naturaliter & elidit obligatos alios, q. pupillus, Inst. de immutabilibus stipul. l. nullum, 5. penult. ff. de alienatione emp. & ipsi aliis naturaliter interdum obligantur, l. 1. ff. de nouat. amplius, & euiliter, cum obligatio nascatur vel ex re, vel ex delicto, l. fortisus, ff. de oblig. & alt. cap. 1. de delictis puerorum: proinde cum disensente & consensiente possint, marito eis sponsalia contrahere permittunt, l. penult. in fine, l. finit, C. de iur. delict. praecipue cum post perfectam aetatem recti iudicii spacia detrectare matrimonium possint, & sponsalia ab eis celebrata ex viroque iure sustineantur. Nec obstat argumentum ipsius dissiuulicis, nam verum est, infantem posse acquirere possessionem, quia ad eam sequendam aetate tantum desideratur,

non consensus; maiorem autem in intellectum desideramus in sponsalibus, propter negotii grauitatem; & quia de futuris consistere, quod fit in sponsalibus, futurarum nuptiarum repositio, res est maioris consilii. Nec etiam obstat Scoecae auctoritas, nam apud eam pro quinquennio, legendum esse quinquennium, item pro bonis Gentilis de nup. lib. 3. cap. 1.

Superius ita dictis obstat textus in l. sipe 17. ff. de spons. vbi docetur, saepe euenire, vt iuxta, ac necessitate cause retrahatur, siue producantur sponsalia, non solum anno, vel biennio, sed etiam triennio ex quo textu expresse deducitur sponsalia debere celebrari in ea aetate, vt saltem intra biennium matrimonium celebrari possint: ergo aetas septem annorum non est sufficientis ad sponsalia celebranda. Pro cuius textus expositione sciendum est, lege lul. & Pap. ab Augustolara matris praemia constituta fuisse, vt ita ad matrimonia frequentanda praecoecentur; quia de causa, cum nonnulli puelli immaturis desponderent, ex quibus liberos suscipere non poterant, eueniebat, vt interita praemia matronarum fuerant: cui fraudi vt Augustus viam praecideret, tempus habendi sponsalia coarctauit, vt auctor est Suetonius in Augustis, cap. 34. quod tempus fuisse decem annorum, scribit Nonius 54. ex quo, & Zonara remota, ita restituitur exap. 1. ipsius legis luliae. Iacobus Gothofredus in quatuor sententiis, pag. 174. ibi: *Quicunque sponsam habebit ultra biennium, sponsam eam ne habere; qui ultra biennium habuerit, matrimonium praemia ne fruatur decem annorum sponsam ne habere. Praemia item a morte vitibantur, & repudi. ante & sex mensium rati. Quod pertinet ad textum in l. 1. ff. de probat. l. 1. Cod. Theod. de spons. vnde interpositum est lex 2. Codicis Iustin. eod. rati. vt infra biennium legitime nuptiae contrahi possent, & proinde maiores natu decem annorum frustra sponsae haberent, quoad praemia legis lul. & Pap. oerantur. Hothomanus de sponsal. cap. 1. Getmolius lib. 2. animadu. cap. 6. & ad hoc legis lul. & Pap. expat respexisse Gaium in d. l. sipe, obseruauit Btilonius de ritu nup. pag. 153. Baldus ad l. lul. & Pap. pag. 74. Cuiac. lib. 16. obseru. c. 35. expeditus lib. 4. differet. Modestinus in d. l. 1. in sponsalibus 14. ff. de spons. etiam paulo obsecutus in re. it. ad titulum C. de spons. Praedicto ergo capite legis luliae non fuit definita aetas ad sponsalia generaliter, & in communi, sed determinat quoad praemia, pomaque legis lul. & Pap. quibus frui, vel excusari eos voluit Augustus, qui sibi desponsabant puellam minorem decem annorum, cum quae esse nuptiae post biennium non poterant; ut scilicet fraus legibus feter, dum sponsi pro matris haberi volebant. Ceterum exita eandem legis luliae & Papae vtiliter contrahunt sponsalia etiam cum puella nondum decemni, dummodo septem annos habeat, iuxta superius dicta. Prosequitur ipsius textus inter pretationem Illustrissimus pezeoporus D. Franc. Ramos ad l. lul. & Pap. 1. de aetate spons. & nos ex ipso infra in cap. fin. de secundis nuptiis, & de illis 5. de sponsal.*

8.  
EXPOSITIO  
TEXTUS IN  
L. SIPE 17.  
DE Spons.  
SAL.

7.  
DISSOLVIT  
TANDI RATIO.

## CAPVT VI.

Idem <sup>a</sup> *Nornicensi* Episcopo.

**C**ontinebatur autem in litteris tuis, quod cum quædam puella infra nobiles annos cuiusdam viro in vxorem tradita fuerit, & ab ipso <sup>a</sup> traducta, suis paronibus asserentibus eam legitimæ ætatis existere; hæc ad nobiles <sup>a</sup> annos perueniens, alij nubendi licentiam postulauit, asserens in eundem virum nullatenus consensisse: prædictus verò vir contrà proponit, quod licet eadem puella nondum fortè annum <sup>a</sup> 11. attigisset, cum ei tradita fuisset in vxorem, vsque adeò tamen ætati fuit proxima, quod ipsam carnali commixtione cognouit. Inde est, quod cum ipsa eidem viro dicit se in cognitam, & tñ nos consulisti, virum alij possit nubere: taliter respondemus, quod <sup>a</sup> in decretis habetur expressum, quod si vir dixerit, quod vxorem suam cognouerit, & mulier negauerit, viri standum est veritati. Vnde præfato viro, qui se dicit præfatam mulierem cognouisse, fides est adhibenda, si id iuramento firmauerit, & si fuerit proxima in xi, <sup>a</sup> vel circa xi. annum, & <sup>a</sup> cum suo assensu, & voluntate parentum desponsata, & <sup>a</sup> benedicta fuerit, & cognita ab eodem viro separari non debet, præsertim cum parentes eius ipsam fuisse legitimæ ætatis <sup>a</sup> profiteantur. Si verò puella infra nobiles annos, & ætati proxima alicui desponsata fuerit benedicta, atque traducta, non licet alicui de consanguinitate illius, cui desponsata fuerit, eam ducere in vxorem, nec fã est eidem sponso de consanguinitate puellæ sibi desponsatæ aliquam sibi <sup>a</sup> copulare.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Nornicensi*.] Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. cap. 8. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 10. ex quo ita restituo litteram huius textus. De diocesi Nornicensi nonnulla adduxi in cap. 9. de re scriptis.
2. <sup>b</sup> *Traducta*.] De hac traductione in domum viri egi in cap. ex parte, de rescriptis.
3. <sup>c</sup> *Nobiles annos*.] De ætate ad nuptias necessaria, egi in cap. 2. hoc tit. ubi commentationis huius textus dedi.
4. <sup>d</sup> *Decretis*.] Burchardi lib. 9. cap. 42. Iuonis lib. 6. tit. 10. cap. 8. Panormit. p. 8. cap. 180. Gratiani in cap. 33. q. 1.
5. <sup>e</sup> *In XI. vel circa*.] Perplexæ ræmis ac vixata questio est apud Interpretes, quis dicatur proximus pubertati: Et ea fuit antiquorum sententia, videlicet masculum, qui 10. annos cum dimidio expleuit, esse proximum pubertati; feminam etiam, quæ nouem & dimidio maior est. Ita docuerunt Accursius in §. pupillus, Insti. de institut. stipul. Quintil. Mandolus de ætate cap. 4. num. 35. P. Greg. lib. 10. synagm. cap. 7. num. 4. Corralius lib. 6. misel. cap. 33. Caldas Perezca in l. securitatem, verbo Minoribus, C. de in integrum restit. num. 7. Orthonanus in d. §. pupillus, Felicianus lib. 2. de consensu, cap. 2. num. 2. Accensio eod. tractat. cap. 81. num. 4. Farinac. rem. 3. præcis crimin. quest. 91. num. 9. qui variâ fundamenta adducit, & principè textum in §. final. Insti. quibus ex causa manumit. ubi cum olim ex lege Ælia Senia non posset seruum manumittere, nisi qui 12. annis maior erat, Iustinianus hanc facultatem prætexcit ad eos, qui 17. annum adimplerunt; quia eos illi ætati proximos esse iudicat, cum plus distent à pupillari, quam à 20. annorum ætate. Vnde deducit Abbas in præfati, num. 9. quod eum infantia ad septimum vsque annum producat, alique sep-

tem vsque ad pubertatem superint, masculus, qui decem annos cum dimidio expleuit, cum illius temporis medietatem exceperit, magis proximus dicitur pubertati. Hanc sententiam amplius fuit Alfonso nosset in l. 4. tit. 19. part. 6. & in l. 9. tit. 1. part. 7. & in l. 17. tit. 1. d. 8. tit. 31. eod. part. l. 5. tit. 5. part. 6. Verùm hanc sententiam alij impugnarunt ex eo, quia qui decimum & dimidium annum egressus est, pubertati quidem propior est, & sic comparatè; sed non proximus est, quod vicinam magis coniunctionem significat, & eum qui parum à pubertate abist, indicat. Deinde quia Graeci proximum pubertati interpretantur eum, qui octauum, vel nonum annum agit, vt probat Theophilus in d. §. pupillus, Balsamon in nouenas. titul. 24. §. 13. Secunda sententia fuit existimantium, eum pupillum pubertati proximum dici, cum sex mensibus plus minus ab ea distat; quam sequuntur Accursius in l. non tantum 7. vers. Semestre, ff. de excus. tutor. plures consensu Sanchez lib. 7. disp. 104. num. 37. Faber in l. 1. §. an in pupillum, ff. de positi, Cuiac. lib. 17. obser. cap. 4. Plaza lib. 1. de decess. cap. 34. num. 4. Alij laudati à Narbona de ætate, anno 10. cum dimidio 9. a. num. 3. pro qua sententia expendi solent textus in l. non tantum 17. in princip. ff. de excus. tutor. l. properandum, §. & si quis, et l. C. de indicit. Sed satis absurdè, vt probat Gothofr. in l. pupillatus 111. ff. de reg. iur. Sed hanc opinionem latè impugnat Menochius d. lib. 2. de arbit. casu 37. num. 19. Paulus Zacchias 99. Mediceo legal. lib. 1. tit. 1. q. 3. num. 20. Hostiens. in præfati, eum tantum pubertati proximum esse dici, qui pretriduum ab ea distat; ad quod probandum adducit textum in l. 3. hoc interdictum, ff. de liber. exhib. Sed perpetuat, vt probat Narbona d. q. a. num. 4. Tandem Cuiac. in præfati, puellam pubertati proximam definire, quæ vndecimum annum agit; & puerum, qui habet annum 11. eul

cui consentiunt. Recondit in l. 3. ff. de reg. iur. Petrus Faber in l. 3. eod. tit. Gaspar Horrado de *marrit. disp.* 12. diffinit. 1. 2. n. 46. Sed ab eius sententia diffidet Ioannes Robertus lib. 2. lett. s. 17. asserens pubertati proximum dici, qui decimum quartum annum est ingressus. Sed his omnibus omissis, alij verius putant, totum hoc relinquendum esse iudicis arbitrio, qui pensatis circumstantiis persone, & regionis definiat, quando quis dicatur proximus pubertati. Ita docuerunt Paulus Zacchias ubi supra, Menochius, Conarr. & alij congesti à Narbona d. 7. s. u. 12. Sed adhuc verius credo, hodie nullum esse iudicis arbitrium in hac parte, cum legibus partite præfixa sit certa ætas, ut quis dicatur proximus pubertati, ut supra probavi, à quibus descendendum non est, cum ex tantum relinquatur iudicis arbitrio, quæ à lege determinata non sunt, l. 1. in fine, ff. de iure delict. l. mara, ff. de testis, l. de accessionibus, ff. de iure off. & tempor. prescrip. cap. de causis, §. illis, de offic. delegat. ubi probavi. Et iure canonico ætatem certum est, scilicet in vndecimo anno, virum in decimo octavo dici proximum pubertati, ut si malicia supplet ætatem, possit matrimonium contrahere, iuxta tradita supra in cap. 1.

[Cum suo assensu.] Iuxta adducta supra in cap. 1. hoc tit.

[Benedictio.] Solenni benedictione videlicet, de qua agimus in capite primo, de secundis nuptiis.

[Proferitur.] Aetatis hominis variis modis probatur, à pedibus corporis, L. minor 33. ff. de minor. l. si alterius, C. si minor sit maioris, testibus, l. nec omnia, C. de liberali causa, l. 1. C. de his qui veniunt aetate: de descriptione censuali, L. aetatem, ff. de censibus, eorum enim, qui censabantur, ætas olim in acta referri solebat, Plinius lib. 7. cap. 4. si, natali professione, etiam à matre, vel amia fiat, l. cum de ætate, l. etiam, l. penult. ff. de probat. l. non male, C. de probat. l. 1. C. si minor sit maioris, l. 2. ff. de excois, l. 1. ubi enim parentes apud præfectum ætatis edebant, quo tibi erant nati liberi, ut liquet ex lege, nec omnia, l. parenter, C. de liber. causa, l. penult. ff. de probat. Unde Suetonius in Tiberio ait: Natus est Romæ in palatio 16. Kalend. Decembr. Marco Emilio Lepido im-

rum, & M. Plancio Coss. post belum Philippensem, sic enim in seipso, aliquo publico relicto est. Apuleius apud leg. 2. ibi: De aetate viri Pudens, de qua post ista satis confidenter mentum ei, & etiam 60. annos natum dices nupisse, & ex paucis tibi respondendo, nam in se tam perspicua non est ætas pluribus disputare: poter eius natum sibi filium mare caterorum professus est, & ad eam partem tabularum publice, partem d. nro afferuntur. Iulius Capitolinus de Marco Antonino loquens: Inter bar, ait, liberales causas ita minui, ut primus iuberet apud Praefectos arary: aetatem omnemque civium nates liberos profecti iura trigessimum diem, nemine impio; per provincias tabularum publicarum ætatem instituit, apud quos idem de originibus fieri, quod Romæ apud Praefectos arary. De qua professione nonnulla adduxi in cap. 1. Apud nos certior ætatis probatio sumitur ex libro, ubi feribuntur nomina baptizatorum.

[Capulare.] Ob impedimentum affinitatis, de quo agi in cap. 1. de consangu. & affi.

## COMMENTARIUM.

Cum puella impubes, sed maior infante nupserit Lucio Titio ex consensu parentum, qui etiam affirmarunt eam puberem esse, atque ita in Ecclesia solenniter benedicta, à matris cognita, & in domum tradenda esset, postea pubes facta negotio se in maritum consensisse, & ita matrimonium non celebrasse. Sed Lucius Titius probavit, eam proximam esse pubertati, à seque carnaliter cognitam fuisse, cum iurando asseruit. Pontifex matrimonium valide contractum esse definiit: & per consequens propter affinitatem quæ intercedit inter virum & cognatos uxoris, inter uxorem & cognatos viri, nec virum posse vquam, ne mortua quidem uxore, aliam ducere ex ipsius cognatione; nec uxorem alij nubere ex cognatione viri; quod & docuit ipse Pontifex in cap. 11. hoc tit. in r. compil. ibi: Sponsa autem si nulli aetati proxima est, natus consanguineorum potest eam matrimonio copulare. Nam, ut supra probavi in capite 1. matrimonium inter puberes & pubertati proximos contrahi valet.

## CAPUT VII.

Idem à Bathoni Episcopo.

DE illis, qui infra annos aptos matrimonii contrahendis sponsalia contrahunt, siue uterque, siue alter, antequam ad annos aptos matrimonii contrahendis pervenerint, reclamet, & postulet separari, non sunt audiendi. Si verò alteruter istorum ad annos aptos matrimonii contrahendis pervenerint, infra eisdem annos alterutro existente, cum quo eadem sponsalia contrahuntur, si is qui minoris ætatis est, cum ad annos illos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerit consentire, iudicio Ecclesie debent ab invicem separari. Virum autem molier, quæ postquam annos nobiles attingit, ei, qui nondum ad annos aptos matrimonii contrahendis venerat, nuptiæ, ab eo, si quærat dissidium, debeat separari? Consultationi tuæ taliter respondemus, quia cum in eum semel consenserit, amplius dissentire non poterit aliquatenus, vel diuertere, nisi forte ipse, qui nuptiis, postquam ad annos aptos matrimonii contrahendis pervenerit, in ea suum omnino negaverit prestare consensum.



## NOTÆ.

- \* *B. Athen.*] Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc titul. cap. 9. & post Concil. Lateran.

p. 6. cap. 19. De Metropoli Bathoniensi nonnulla nota in cap. 1. de temp. ordin. Ad eundem etiam notandum, & eandem Decretalem spectat sequens textus, quem ex ipsa prima collectione cap. 10. ira transcribo.

## CAPVT VIII.

Idem \* *eidem.*

**A** Nobis tua discretio requisivit, verum iis, qui infra nobiles annos matrimonij nomine coniunguntur, vel eorum alteri, antequam ad annos matrimonio aptos perveniat, liceat a matrimonio tali discedere. Ad quod inquisitioni tue taliter respondemus, quia pro eo, quod ante nobiles annos conjugalem consensum de suorum patrum solum habent auctoritate, usque ad legitimam ætatem expectare tenentur, & tunc aut confirmant matrimonium, aut si simul esse noluerint, separentur; nisi forte carnis commixtio antè intervenierit, cum inter dum illa tempus anticipare soleat pubertatis. Si verò alter eorum ad annos, &c. ut suprà *prox. cap.*

## NOTÆ.

- \* *[Dem.]* Ita etiam legitur in cap. 10. hoc tit. in 1. collect.

## COMMENTARIUM.

DE SPON-  
SALIBUS AD  
IMPU-  
BERES  
CELEBRAN-  
TIAL.

**D**E sponsalibus à puberibus contractis, & eorum obligatione agi in cap. 2. de sponsalib. in cap. 1. hoc titul. In present agitur de sponsalibus ab impuberibus celebratis, vel ab uno pubere cum alio impubere: circa quos casus sciendum est, quod licet sponsalia post septennium contracta obligent contrahentes, adeo ut ante pubertatem mutuo consensu rite dissoluti non possint, post pubertatem tamen iudicio Ecclesiæ per vius, vel utriusque dissensum improbatum valent ex present textu, & cap. 1. hoc titul. in 1. collect. ubi idem Pontifex ita ait: Si puella infra decimum annum alicui desponsata fuerit, vel sponsus aliquem infra decimum annum alicui desponsatus, antequam ad annos perveniat matrimonij aptus, à patre vel nepotibus recedere, & ad aliud matrimonium consulari non possunt; sed cum puella ad nobiles annos, & sponsus ad annos aptos matrimonij pervenerit, tunc de patre illa complenda, vel recipienda sunt audiendi, & ad completionem matrimonij ab illis, qui matrimonium intraverunt, committendi. Sponsa autem si mobili ætati proxima est, nullus conjugationem sponsi potest eam sibi matrimonio copulare. Quorum iudicium sententia duplicem partem continet, & utriusque non vna est ratio; nam pater ratio descendit ex fragilitate lubrici impuberis iudicio, qui cum nec consentire, nec dissentire, nec quicquam scire, aut intelligere credatur, l. vltima, ff. de iur. & facti ignor. l. qui iurasse 26. ff. de iur. l. 3. vers. proinde, ff. ad Adm. l. 1. §. quod observari, C. de iur. propter calumniam, l. 1. C. de fals. monet. merito hæc facultas dissolvendi sponsalia eis denegatur, ne aliquando eorum, ut sæpe sapienter contrahant, & toties ab sponsalibus resiliant, posteriori verò parte ratio est, nam licet iure canonico sit impuberis valide ex sponsalibus obligari, eodem tamen iure statutum est, propter imbecillitatem iudicii, ut post pubertatem

resiliere liceat, ut probat Sanchez lib. 1. de marit. disp. 5. num. 19. adeoque hæc facultas competit, ut qui prius ad pubertatem pervenerit, non teneatur alium expectare, sed ita ut resiliere possit immò & tenebitur, si nolit sponsalia probare, alioquin postea non audietur. Textus sic intelligendus in present capite de illis, vers. Si tunc quem post antiquiores ita accipitur Covarr. 1. p. de marit. cap. 5. §. 1. num. 1. Sanchez de disp. 5. num. 9. Gutierrez de marit. cap. 19. num. 1. Diversimodum tamen observatur, cum pubes sponsalia contrahat cum impubere, hic enim etsi post pubertatem resiliere possit, pubes verò nunquam potest, ex present capite de illis, vers. Adulter, idque favore pupilli accepto ferendum est, argumento legis Julianæ 13. §. si quis à pupillo, ff. de ad. emanc. l. 1. vers. si noli, ff. de rescind. princip. Insti. de adulter. eorum. Nec obstat textus in cap. ex litteris 11. hoc tit. nam rectè respondet Glossa ibi, quam sequuntur alij citati à Sanchez lib. 4. disp. 19. num. 2. multum interesse ioter sponsalia valida, & invalida. Primo casu pubes resiliere non potest, immò tenetur expectare ut alter pubes fiat, ex present capite de illis, vers. Adulter. Secundo verò casu pubes statim resiliere valet, nec pubertatem expectare tenetur, si nolit monitioni Ecclesiæ parere: quo modo accipiendus est textus in d. cap. ex litteris, ubi sponsalia per merum celebrata ipso iure invalida fuerunt, ut docent plures, quos refert & sequitur Sanchez ubi proximi, etiam immerito dissentit Cuiacius ibi. Quod si quis contendat cum Alex. de Nevo in d. cap. ex litteris, num. 5. merum duratius adhibuit fuisse in deductione in domum, non verò in ipsis sponsalibus, ut ea licetate constet. Respondendo cum Sanchez supra, numero citato, textum illum esse supplendum, etiam notus in sponsalibus intercessit: quæ interpretatio, etsi licet textus vni infero videntur, sustineri tamen debet: tum causâ vitandæ absurditatis, quod ex doctrina Alex. de Nevo colligitur: tum ex eo, quod cum inuito animo puella deducta proponatur in domum sponsi, non sine colore præsumptio sumi potest, quod etiam sponsalis præcedens magis patet, quam suâ voluntate contraxerit.

CAPVT IX.

CAPVT IX.

Idem <sup>a</sup> *Lanenſi Epifcopo.*

**D**E illis autem, qui in minore ætate deſponſantur, traduntur, & coniunguntur, & proceſſo temporis diuorſium poſtulant, minorem allegantes ætatem, aut vim ſibi à parentibus factam: hæc inſiſtenti tunc taliter præſentibus literis reſpondemus, quod ſi ita fuerint ætati <sup>b</sup> proximi, quod potuerint copulâ carnali coniungi, minoris ætatis introitu non debent ab inuicem ſeparari, ſi vnus in alium viſus fuerit conſenſiſſe, cum ætatem violenter ſuppleuiſſe <sup>c</sup> malitia: ſed cuiuſcumque ætatis ſint, ſi poſſunt per illam violentiam excuſare, niſi poſt violentiam conſenſus accedat.

NOTÆ.

<sup>a</sup> *Lanenſi.* ] Ita etiam legitur in 1. collect. ſub hoc titul. cap. 13. vbi additur pars capituli tua nos, vt agnoſcimus in præſenti reſerri partem textus in cap. tua 7. de ſponſa dote. vt iam notatur Cuſae. & Ant. Auguſtin. in præſenti. integra autem Decretalis extat poſt Concil. Lateran. p. 50. cap. 41. & eam dabimus in d. cap. tua 7.

De lanueſi, ſed Genueſi Eccleſia nonnulla dedi in cap. cum iter, de electione.

<sup>b</sup> *Proximi.* ] Quis dicatur proximus pubertati, expoſui ſuprà in cap. conuincitur 6.

<sup>c</sup> *Malitia.* ] Quia cæ accedente cum habilitate ad copulam, ante pubertatem tunc, & valide contrahitur matrimonium, vt probauit in cap. 1. hoc titul. vbi commentarium huius textus dedi.

CAPVT X.

Vrbaniſſ. III. <sup>a</sup> *Cenomanenſi Epifcopo.*

**A**tteſtationes ſuper cauſa matrimonij, quæ inter H. iuuenem, & G. mulierem avertitur, à tua nobis fraternitate tranſmiſſas acceperimus, & ipſis diligenter inſpectis, & plenius intellectis, manifeſtè nobis innotuit, quod prædictus iuuenis <sup>b</sup> non dum xii. annum attigerat, cum præſatam acceperat in vxorem: & licet <sup>c</sup> niſus fuiſſet, ſicut verique conſenſus eſt, ipſam contempere, mulier tamen credit ſe virginem euaiſſe. Verum antequam ad annum xiv. perueniret, ex atteſtationibus ipſum à memorata muliere intelleximus reſceſſiſſe, quem eadem mulier inſtanter nunc repetit, & pro viro ſibi à vindicare contendit. Sed cum vir x. & vii. annos habeat, ipſam recipere contradicit. Vnde quia donec nus ſuper cauſam ipſam conſuleres, non duxiſti in prolatione ſententiæ procedendum, hoc à nobis ſuper tua conſultatione habes reſponſum, quod ſi mulier per idoneos teſtes probare <sup>c</sup> nequiverit, quod poſt xii. v. annum ſux ætatis, vel circa finem xiv. prædictus iuuenis conſenſiſſet in eam, ab ipſo ſi iuramento recepto, quod poſtquam ad legitimam ætatem peruenit, ipſam habere non conſenſit vxorem, ab impetitione mulieris eum potes, & debet abſoluere, & ad alia vota verique dare licentiam tranſeundi.

NOTÆ.

<sup>a</sup> *Cenomanenſi.* ] Ita etiam legitur in 1. collect. ſub hoc titul. cap. 13. in cuius notis docet Ant. Auguſtin. in præſenti reſerri partem capituli cum in Apoſtolica, ſed non rectè, vt iam in eo textu notui, cum textus hic diuerſum cauſum continet, licet ſit eiſdem Pontificis, & eodem Prelato in eo reſcribatur. De Cenomanenſi Eccleſia egi in cap. 54. de elect.

<sup>b</sup> *Non dum 12.* ] Et ita iuxta ſactos canones non erat proximus pubertati, cap. conuincitur, vbi probauit, hoc titul.

<sup>c</sup> *Niſus.* ] qui non ſufficit, vt ſponſalia tranſeant in matrimonium, vt probauit in cap. 3. cap. 12. qui ſidem, de ſponſal.

<sup>d</sup> *Vindicare.* ] Vxorem poſſe vindicare m. D. D. Gonſal. in Decretal. Tom. I. p.

rum in iudicio, probauit in capite primo, de ordine cognit.

<sup>e</sup> *Probare nequiverit.* ] Sed quomodo publicæ atteſtationibus noui teſtes produci poterant, contrâ principium textus in cap. fraternitati, cap. cauſamque, cap. ex ſenore, de teſtibus. Cuſae. in præſenti docet, quod licet ſuper eadem re non admitantur noui teſtes publicæ atteſtationibus, tamen ſuper re diuerſa, vt in præſenti ſpecie conſidera, rectè admituntur noui teſtes. Sed præterquam quod ex littera textus non conſtat publicæ iam fuiſſe atteſtationes, cum Epifcopus Cenomanenſis conſultuit Romanum Pontificem, eſſe iam publicæ eſſent, rectè in hoc caſu noua productio teſtium admitti poterat, quia agebatur de matrimonio contrahendo, vel diſſolendo, & tunc noui teſtes admit

admittuntur, etiam publicatis attestationibus, ut probatur in cap. iurante 6. de probationibus.

6.

[ *Iuramentum receptum.* ] Sed quare à reo iuramentum exigimus, cum actore non probante, ipse absolvendus sit. cap. 3. de probat. l. qui accusare, C. de edendo, l. si quidem, C. de except. & in cap. Christiani 32. q. 3. docetur, probatione cessante, vindictæ rationem consequi, unde & Cassiodorus 7. variat. ait: *Reus qui dicitur, & probatur.* Apuleius 1. apolog. inquit: *Omnes homines vel constituuntur, si ei qui nomen cuiuspiam detulerat, nulla sit probandi necessitas, omnis contra facultas percontandi.* Aliqui existimant in eodis matrimonialibus specialiter in supplementum probationis iuramentum deferri: ita docetroni Tullius lib. 7. conclus. 140. num. 43. Camillus Borell. in summa decis. p. 1. tit. 54. num. 45. plures per Farinacium in fragm. crim. p. 3. litt. l. u. 124 t. Alij rectius contrarium docent, videlicet nul-

lam specialitatem, quoad hanc partem dari inter causas matrimoniales, & ceteras. Ita Azor, Hostiensis & Mozius, laudati à Barbosa in sessell. ad textum in cap. iudici, de regul. num. 3. Alij dicuntur confluunt inter casum, in quo petens iuramentum suppletorium, pro matrimonio agit, & inter eum, in quo contra matrimonium actionem intendit. Primo casu locum esse iuramento suppletorio, secundo vero casu iuramentum deferri non posse. Ita Scraphinus, Auferrius, & alij laudati à Barbosa ubi supra, num. 1. tandem ipse Barbosa ex aliis distinctionem affert inter eum casum, in quo ultra sententiam probationem adiungit alie præsumptiones, & inter eum, in quo tantum sententia probatio adest. Primo casu locum esse iuramento suppletorio, secundo vero iuramentum deferri non posse. Sed his omnibus distinctionibus omissis veram huius difficultatis solutionem adduxi in d. 2. de probat.

## CAPVT XI.

Idem à Pisano Episcopo.

**E**X litteris tue fraternitatis accepimus, quod cum puella, quædam A. nomine iam ad annum 12. peruenisset, iurata fuit & desponsata cuidam puero, qui erat in anno nono, vel decimo & dimidio: tempore procedente, de voluntate matris & fratrum potius, quam de sua, sicut asserit, ad domum patris prædicti pueri est ducta, ubi nolens & inuisa, sicut ab ore ipsius te audisse proponis, & tam peruersationibus, quam minis patreneum impulsu moram per annum, & amplius habuit, & tandem inde recessit, & ad domum propriam est regressa. Commonita vero à matre sua, & à te postmodum, sicut asseris, ad eum redire, penitus contradixit, asserens quod nunquam voluit, nec vult eum in virum habere, sed nubendi alij postulat facultatem. Vnde quia super hoc quid agendum sit, à nobis tua fraternitas requisivit, cum iam dictus puer, sicut tue litteræ continchant, nondum ad XII r. annum ætatis suæ peruenierit, nec vnquam ad eam puellam carnaliter accessum habuerit, d. t. presentibus litteris respondemus, quod si memorata puella per te ad hoc studiosè commonita, vt donec idem puer compleat decimumquartum annum suæ ætatis, expectet, ad commoditionem tuam non duxerit expectandum, ei secundum ea quæ proposita sunt, accipiendi alium virum in maritum auctoritate nostra dare potes libertatem. Dat. Veron.

## NOTÆ.

17.

a *Pisano.* Ita etiam legitur in t. collect. sub hoc titul. cap. 14. Id est Vbaldo Lanfranco, qui eum esset nobilis Pisanus, patris suæ Archiepiscopopalem sedem obtinuit ex anno 1176. vsque ad annum 1198. vt refert Vghellius tom. 3. Italia, fol. 478. De Metropoli Pisana nonnulla dixi in cap. 8. de temp. ordi.

## COMMENTARIUM.

21.

**I**N presenti textu agitur de puella proxima pubertati, scilicet annuæ duodecimæ agentis, iuxta adducta supra in cap. commonitur, quæ desponsata fuit impuberi habenti tantum no-

uem, vel decem annos, & cum traducta esset in domum sponsi ex consensu parentum, post maiorem libertatem rediit in domum propriam, unde querebatur, an cogenda esset expectare, vt sponsus ad nubilem ætatem perueniret? Et respondit Alexand. monendam esse eam ab Episcopo, vt expectet sponsi ætatem, quia sponsus liquidò possit exprimere animi sui sententiam non tamen ad id esse præcisè cogendam, quia rata non fuerant sponsalia cum impubere contracta, nondum proximo pubertati; & quia ipsa quoque asseruit, se nunquam in eum consensuram, & ita eum sponsalia ex defectu voluntatis ipsius nulla essent, non cogebatur pubes expectare impuberem, vt probauit supra in cap. de illis, ubi sexum hunc exposui.

## CAPVT XII.

## a Clemens III.

**D**Vo pueri, Guillelmus & Guillelma matrimonialiter ſunt coniuncti, puero vi. puella verò vii. annum <sup>b</sup> agente: qui ſimul per tres annos manſerunt. Tunc pater puellæ ſubrahens eam ſponſo, ipſam alteri N. nomine copulauit, cum quo per vii. annos quietè permanſit. Ipſe verò tunc reliquit eandem, quia credebat eam alium virum habere, illum ſcilicet cui priùs fuerat deſponſata: prior autem ſponſus ad annos diſcretionis perueniens, à prædeceſſore tuo contrahendi cum alia licentiam impetrauit; qui quandam nomine S. conſobrinam prioris in vxorem accepit, & cum ea per aliquod tempus exiſtens, eam (vt ipſe facit) carnaliter non cognouit, licet illa ſe ab eo cognitam aſſeueret. Cùm autem pater memoratæ Guill. eam vididiſſet à ſecundo viro relictam, prænominatam Guill. cui priùs eam deſponſauerat, compulſit vt S. nepotem <sup>c</sup> ſuam omnino dimitteret, & ad Guill. ſuam deſponſatam rediret, qui poſtmodum per biconnium cohabitauit eidem. Quia igitur quid tibi faciendum ſit poſtulas edoceri, breuiter reſpondemus, quod impediēte poſtuli ætate, matrimonium inter G. & G. non fuit: & licet idem, poſtquam illa nupit alij, potuerit aliam ducere in vxorem, tamen quia dictam S. duxit conſobrinam mulieris euſdem, ſue eam cognouerit, ſue non, non debet tamen cum eadem S. propter publicæ <sup>d</sup> honeſtatis iuſtitiam remanere; nec ad primam habere reſreſſum, quia alteri fuit legitime copulata. Et infra: Cùm verò vir caput ſit mulieris, & G. dicat ſe non cognouiſſe priùs S. ſupradictam, aliam ſi voluerit, poterit ducere in vxorem, & S. viro legitimo deſponſari: poſt ſeparationem verò pro viuendo publico ſcandalo, verique ad tempus eſt poenitencia iniungenda. Si verò legitime conſtaret, ipſam S. ab eo, ſue poſt, ſue antea cognitam exiſtiſſe, neutri viuente altero dabitur licentia contrahendi. Remanebit ergo Guillelma cum M. impoſitæ ipſi Meſſæo ad tempus poenitentiæ competentē, qui pro ſua opinione ſola Guill. (iudicio Eccleſiæ non requiſito) dimiſit.

## NOTÆ.

<sup>a</sup> *Clemens III.* Ita etiam legitur in 2. c. celi. ſub hoc tit. cap. unico: nullibi tamen exprimitur cui Præſato referbat Pontifex, licet ex ſerie textus conſtet, in eo Epilepſum alloqui; ſpeciem autem eleganter retulit Cuiac. in præſenti.

<sup>b</sup> *Sextum æuon agens.* Et ita nec matrimonium, nec ſponſalia inter eos dari poterant, iuxta tradita ſuprà in cap. 1. cap. 4. hoc tit. ex quorum commentariis præſens petendum eſt.

<sup>c</sup> *Nepotem ſuam.* Ex fratre, & ita conſobrinam, vt accipiunt in cap. per tuas de proba. cap. accedens, de accuſat. cap. 7. de conſanguin. & affin. Sic enim poſteriores ſcriptores loquuti ſunt, imò & priores, cum hæc adiectione, nepotem, nepotem ex fratre, vel ſore. Entropius lib. 7. Octavianum Auguſtum vocat lulij Cæſaris nepotem, quia filius erat Acciæ ſororis lulij Cæſaris: Lilius in epiſt. 116. nepotem ſororis Octavianum vocat: notati in d. cap. per tuas.

<sup>d</sup> *Publica honeſtatis.* De quo impedimento plura adduxi in cap. 3. de ſponſ.

## CAPVT XIII.

Idem <sup>a</sup> Corrado & Petro quondam filiis Malebranca.

**A**D diſſoluendum, quod factum fuerat inter I. filium nobilis viri L. & S. filiam quondam M. ſuper matrimonio contrahendo, in noſtra, & ſ. n. præſentia fui ex parte veſtra propoſitum, quod cùm dicta puella nondum ad ſeptennium perueniſſet, cum ipſa nec matrimonium contrahi, nec <sup>b</sup> ſponſalia potuerunt: deſuit etiam conſanguineorum aſſenſus, qui præcipuè ſunt in talibus requirendi. Quod ſi & ætas ſufficiens exiſtiſſet, & conſanguineorum exiſtiſſet aſſenſus, perſonæ tamen non ſunt legitimæ ad matrimonium contrahendum, lineâ conſanguinitatis obſtante: accuſatione verò ſuper conſanguinitate propoſita, & tam ex parte iuuenis, quàm ex parte poellæ conſanguinitatis gradibus computatis, cùm eam vellet idoneis teſtibus comprobare, præſatus L. multas exceptiones propoſuit, per quas nitebatur vos ab accuſatione multipliciter remouere. Cùmque ſuper exceptionibus ipſis fuiſſet vtriusque diſcuſſio

disputatum, auditis & intellectis quæcumque fuerint hinc inde proposita, de consilio fratrum nostrorum inter loquendo pronuntiamus, inter dictos iuuenem & puellam, nec matrimonium, nec sponsalia fuisse contracta, cum constet puellam nondum ad septennium peruenisse. Quocirca nec accusatio locum habebat, cum non esset, quod legitime posset accusari; denunciari tamen poterat consanguinitas, ut interdiceretur matrimonium & contrahendum. Ad denunciationem ergo legitime probandam festum omnium Sanctorum proximè venturum pro termino assignamus, salvis exceptionibus non solum propositis, sed etiam proponendis. Ne verò quidquam interim in puellam attentetur, auctoritate Ap. interdiciamus firmiter, ut in ipso negotio de nouo non procedatur ulterius, donec vel à denunciatione cesserit, vel denunciatione probata, ordine iudiciario procedatur, Quod si contra interdictum nostrum in præiudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, illud irritum esse decernimus, & viribus omnino carere.

## NOTÆ

1. *a* **M** *Alibranca.* Ita etiam legitur in 3. coll. *sub hoc hoc rursus, cap. 1.* & in epistolis editis à Sirleio, fol. 152. ex quo egestro ita restituo litteram huius textus.
2. *b* *Nec sponsalia* ] iuxta statuta in cap. 1. cap. 4. hoc rursus. ubi textum huic exposui.
3. *c* *Accusari.* ] Quia frustra petuit rescindi quod nullum est, *l. non dubium §. C. de legib. l. si tunc §. 4. C. de quib. causis in integ. ressit.*
4. *d* *Contrahendum.* ] De honestate, ut in cap. 1. hoc rursus.
5. *e* *Ad denunciationem.* ] Agnosce enim Innocentius III. in præfati differentiam inter denunciationem, & accusationem: & docet, matrimonium accusari quidem frustra per causam proximitatis, quæ non est; denunciari tamen vil-

liter, ne facti puberes matrimonium contrahant, vel ne post infantiam sponsalia confirmet; accusatur enim matrimonium, quod factum est, ut rescindatur; denunciatur autem consanguinitas, vel simile impedimentum, antequam matrimonium celebretur, ne fiat: sicut denunciamus nomen opus, ne quod molitur vicinus, & nondum fecit, faciat: agimus interdictionem, *quod si aut clam*, ut id quod iam factum est, tollatur, *l. 1. §. 1. ff. de noui operis nunt.* Et ut denunciatio noui operis sitit & inhibet opus, ita & denunciatio consanguinitatis inhibet matrimonium, donec denunciatio probata aut remissa fuerit, causâ cognita, si dicatur denunciationem non fieri legitimo modo, vel fieri incongruo tempore, vel ab iis, quorum fides suspecta est, ut in iurâ dicemus in cap. 3. de clandest. despons. cap. 1. quod matrimonia accusare.

## CAPVT VLTIMVM.

Idem *a* Episcopo Albertadensi.

**T**Vx nobis exhibitz litteræ continebant, quod quidam vir nobilis suam fillam circiter XII. annos habentem cuidam viro nobili desponsauit, qui *b* subarrhauit eandem consensu mutuo accedente: sed nuptiis aliquantulum prorogatis, pater puellæ viam viuieræ carnis est ingressus. Eo autem rebus humanis exemplo, puellam auunculus supradictæ ipsam alteri matrimonio copulauit, & ille qui prius desponsauerat eandem, cum ipsius matre contraxit. Tunc autem prædecessor attendens, quod cum ea non poterat permanere, cuius filiam legitime desponsarat, inter eos sententiam diuortij promulgauit. Postmodum verò mortuo viro secundo, qui supradictam puellam duxerat in uxorem, ipsa se tertio copulauit, illo viuente, qui prius desponsauerat eandem. Ceterum, tam ipsa, quam vir idem re duxerunt humiliter consulendum, utrum licitè valeant commorari. Tu verò deliberatione habita respondisti, quod sponso primo viuente, alteri non potuit legitime copulari: sed quia tua Ecclesiæ postulauit vii super hoc Ap. Sedis consilio, procedere distulisti, nobis humiliter supplicans, ut super hoc tibi rescribere dignaremur. Quia verò super ea, quæ superius sunt expressa, nobis non potuit pro certo constare, cuius ætatis esset puella, cum primo viro exisset desponsata, cum dicitur quod circiter XII. annos habebat, virumve prudentia tunc in illa suppleret ætatem: f. c. c. respondemus, quod si puella tunc nubilis erat ætatis, & inter eam & primum virum legitimus interuenit de præfati consensus, absque dubio inter eos erat legitimum matrimonium contractum etsi carnalis commixtio non fuerit subsequuta. Si verò puella nobilis non erat ætatis, cum expectatus vir desponsauit eandem, & ætatem in eâ prudentia non supplebat, proculdubio inter eos non coniugium, sed sponsalia contracta sunt, quomvis ab ipsa viro eadem puella fuerit subarrhata. Quocirca si iuxta primum modum matrimonium

CUM

cum illo contraxit, eo vivente non potuit rite cum alio fœdus contrahere conjugale. Quod si iuxta modum secundum sponsalia solummodo contracta fuerunt, conjugium, quod inter illam, & alium extitit celebratum, debet reputari legitimum, dummodo aliud canonicum non obstat.

NOTÆ.

1. **A** *Libertatens.* Ita legitur in 3. collecti. sub hoc tit. cap. 1. & in hac sexta legitur *Albatens.* sed legendum est, *Halberstardens.* ut notavit Caiac. hic, Halberstad enim civitas pzeclara est inferioris Saxonie, Episcopali Cathedra decorata, suffraganeis Archiepiscopi Moguntini, & spectat ad Episcopum cum amplissimo eius Principatu. Ecclesiam habet magnificam, aliisque pluris admiratione digna, ut refert Bueclinus tom. 3. *Germania.* fol. 95. Contracto eius Præfati missa est præfens Decretalis.
2. **b** *Enbarharis.* Archa, seu arthabo, vel sine aspiratione *aræ*, id propriè dicitur, quod datur in confirmationem contractus, ad eius fecunditatem, & ut contrahentes illam ad effectum perducant, adhibetur, h. quod sapè 33. in princip. ff. de contrahend. empzione. l. quicumque, 4. item ff. de insti. et. l. contrahis. 17. C. de fidei iussur. l. et emptio 11. §. l. qui vira. l. ptebta 28. ff. de al. empri. l. 6. ff. de lego commul. l. ult. C. de insti. l. ult. C. quando licet ab empzione. l. vnic. C. de iur. pteb. l. 137. ff. de præscripti. verb. docent Donec. lib. 3. comment. cap. 1. lit. I. Caiac. lib. 11. obs. cap. 17. late D. Nicolaus de Castro in princip. Infiti. de contrah. emp. numero 37. Gazeus ad Cassianum colut. 7. cap. 6. & cum matrimonium contractus sit, plerumque in eo, aut sponsalibus archæ intercedunt, non tam pœnæ nomine, quàm in symbolum futuri matrimonij, idest ad fidei datæ probationem, l. archæ 3. l. ult. C. de fidei datæ. l. qui 30. ff. de ritu nupt. l. si donata 36. §. sponsus, ff. de donat. inter. l. 7. 13. 14. & 25. C. de donat. ante nupt. l. vnic. C. si nuptia exrescripto. l. i. tit. 1. l. 2. ult. pteb. 4. Vnde archæ, pignora quoque nuptiarum dicuntur in l. vnic. l. si Rector provincie, quia in pignus sponsalia, & futuri matrimonij inter sponsos dantur, & olim munera sequebantur à sponso sponsæ dabantur, ut apud Iulium Capitolinum in Maximo Injore, ibi: Archa valeret etiam, nomen de albis nomen, (idest margarita) reliculum de præfatis undecim, (idest linatibus) de sterobrum cum cassula de hyacinthis quatuor, ptebæ vestes auratæ, omnesque regias, ceteraque insignia sponsaliorum. Et vespertinum apud diversas nationes annulo subarchatio fiebat, l. 36. §. 1. ff. de donat. inter. l. 3. tit. 1. lib. 3. legum Visigoth. ibi: Annulo sponsæ subarchare l. i. tit. 37. lib. 2. l. v. gab. Tertul. in apolog. cap. 6. ibi: Olim nulla mulier aurum nra præter in unico digito, quem sponsus oppignerasset unico annulo. Iuvenalis Saty. 6. Rationem tradit huius annuli pronobi D. Hieronymus reclus à Gasiano in cap. formid. 30. q. 5. ubi pteb illis verbis, in primis nuptiis, legendum est, in primis nuptiis. Et plura de annulo pronobis, eius materia, & forma concesserunt Martellinus Dunctus in dicitur, ad dicitur locum Iulij Capitolini, fol. 95. tom. 6. Theophrast. Christ. Lindem brog. in Gloss. verbo Annulus, Aeneas Robertus lib. 1. rerum indic. cap. 17. Saissy in Panopl. Episcop. cap. 7. de Annulo. Germanicus lib. 2. animadu. cap. 8. Petrus Greg. lib. 3. parit. tit. 10.

cap. 5. Hothom. de ritu nupt. cap. 10. & lib. 13. obserr. cap. 12. Panciroli. lib. 5. memorab. tit. 59. Costanus de sponsal. fol. 27. Basiliana lib. 7. de matrim. cap. 11. in princip. P. Gregorius lib. 8. synecgum. cap. 17. num. 9. Opingius de iure instig. cap. 2. §. 2. Borell. lib. 3. decis. tit. 1. num. 36. Forner. lib. 1. selesi. cap. 3. Zarda in aduers. cap. 64. Ambian. ad Tertul. in apolog. cap. 6. obserr. 3. Salas ad Petronium, fol. 127. & de annulo Beasilime Virginis agunt Baronius anno 57. Spondanus in continuat. anno 1480. num. final. Sed cum hæc subarchatio signum æquiuocum sit matrimonio, vel sponsalium, ideo si ambigatur, an nuptiarum, an sponsalium causi datus sit annulus, quia hæc questio ad statum pectinet coniecturalium, prudens iudex et morem patrum, & ætatem contrahentium, & omnes negotij circumstantias diligenter observabit, & perpendet, & si quidem quæ ex annuli traditione oritur ptesumptio aliis adminiculis fulticiat, & probabilibus coniecturis adiungetur, vel nuptias, vel sponsalia intercessisse pronuntiabit, cap. illud, de ptesumpt. cap. 1. de matrim. contrah. cap. tenor de re iudic. cap. 1. de consanguin. & affi. Vnde cum in ptesenti specie ætas vnius ex contrahentibus non esset apta matrimonio, sed sponsalibus, ideo credenti subarchatio ex causa sponsaliorum, non verò nuptiarum facta.

COMMENTARIUM.

**P**RO huius textus expositione supponendum est, quid iure civile statutum sit in hac questione, verum videlicet nuptia inter impuberes celebrata, quæ pro matrimonio haberi nequeunt, solum ut sponsalia sustineantur? Quam disputat Vlpianus in l. questum 9. ff. de spons. his verbis: *Questum est apud Iulianum, an sponsalia sint ante undecimum annum, si faciat nuptia collata? Et semper Labronius sententiam probam existimavit, si quidem præcesserint sponsalia, durare ea, quàmvis in domo loco nuptæ esse capere: si vero non præcesserint hoc ipso quod in domum de illa est, non videri sponsalia facta. Quam sententiam Papinianus quoque probat. Vbi pro, collata, testè teposuerunt, contralla, seu, celebrata, Accursius ibi, Comanus lib. 8. comment. cap. 2. tit. 2. Caiac. lib. 1. ff. obs. cap. 15. Faber in iurispud. tit. 9. princip. §. in initio non dilata, sen relecto in tempos ptebstatas, ut perpetuo exposuitur Budez in ad Pandell. lib. 1. l. i. l. i. 2. pteb. cap. 7. quoniam interpretatio apertè conuincitur ex l. cum hic §. 3. §. si quis sponsam, ff. de donat. inter. ubi in eadem specie nuptia non fuerunt collata in futurum tempus, sed de ptesenti de facto contrahant. In hac ergo questione, reiecta sententiâ Iuliani existimantis pro sponsalibus habendas esse nuptias iniuncte contractas, ut refertur in d. §. si quis sponsam, Vlpianus Labronis, & Papiniani sententiam ut veriotem probat, quod distinguebant an sponsalia ptescesserint similes nuptias iniuncte, an non: si præcesserint, adhuc durare sponsalia, quia per iniuncte nuptias expirare non poterunt: si non præcesserint, tunc nuptias ante ætatem legitimam contractas,*

3.  
DE NUPTIIS  
IMPUB.  
275

contractas, nec iure matrimonij, nec iure sponsaliorum valere nec matrimonij, propter defectum ætatis; nec sponsaliorum, quia nulla intervenit futuratio nuptiarum mentio, sed tantum deductio in daptum; quæ quidem ipsa per se nec matrimonium, nec sponsalia inducere possunt. Explicat Canonus d. cap. 2. n. 1. C. uic. d. c. 1. c. 1. d. lib. 10. 99. *Papin. in l. d. d. 68. ff. de iure dot. l. 1. Greg. lib. 9. f. 1. 2. cap. 7. n. 13. Uthom. de nupt. cap. 1. Brillon de iure conub. pag. 4. quævis morte suo totum id Tribonianus adscribat Faber 4. part. d. cod. 9. error. 6. Nec mirum videri debet, quod nuptiæ inutiles, nec pro sponsaliis habeantur, ut videtur est in aliis negotiis, valeri in testamento inutiliter factis, quod nec ut codicillis sustinetur, l. 1. ff. de iure codicil. in stipulatione inutili, quæ nec in vim pacti valet; l. 1. §. si quis ita, ff. de verb. obi. l. 1. §. cum qui, ff. de constit. pœna. licet iure singulari aliud ius obsecratur in acceptatione inutili, quæ in vim pacti valet, l. si unus 27. §. vlt. ff. de pactis, l. an inutilis 8. l. si accepto 19. ff. de acceptil. l. cum emptor 5. ff. de re iudic. vendit.*

Sed tunc obstat textus in cap. 1. §. 1. hoc tituli in 6. ubi aperte cauetur, nuptias ante legitimam ætatem contractas sponsaliorum iure sustineri: quod etiam docetur in cap. 1. n. 8. cap. vlt. c. 1. d. lib. 10. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

4.  
EXPON-  
TIA CAP.  
5.1. NOC TI-  
TIA IN 6.

parem, cap. 7. et cetera hæc communi sententiâ, inter utrumque ius nullam differentiam agnoscent. Amplius præsens assertio, ut etiam locum habeat post Trident. sess. 24. de matrim. cap. 1. eo casu, quo duo impuberes clandestine matrimonium contrahunt; quippe Tridentinum dumtaxat veris matrimoniis clandestine celebratis formam præscripsit, ac restitit, non his quæ pro sponsalibus habentur. Dicens tunc in d. l. 1. vlt. 6. Gutierrez de matrim. cap. 2. num. 16. Sanchez lib. 1. disp. 21. num. 5. Garcia de beneficiis p. 11. cap. 8. num. 23. ubi refert ita declarasse Cardinales: non tamen idem placet in matrimonio à puberis clandestine celebrato; hoc enim adeo inutile est ex Trident. d. cap. 1. ut nec pro sponsalibus habeatur. M. noehus consil. 168. num. 9. Barb. de pœss. Episcopi, 7. p. allegat. 13. num. 143. Nec tunc obstat ratio supra adducta ex d. cap. 1. §. 1. hoc tit. in 6. nam ex tunc locum habet cum solus defectus causæ efficiens, id est personarum, interuenit, quo casu mirum non est, quod matrimonium propter huiusmodi defectum invalidum, pro sponsalibus a sustineatur. Cæterum in matrimonio puberum clandestino, non tam defectus causæ efficiens propter personarum inhabilitatem, quam defectus formæ, seu solennitatis perspicitur, Sanchez d. disp. 21. num. 14.

Sed adhuc supra tradita differecia difficilis reddunt ex c. ex parte 1. 4. de respo. vbi aperte probatur, matrimonium inter impuberes ceterisq. per deductionem in domum viri, adeo inutile esse, ut nec pro sponsalibus habeatur. Quam difficultatem licet agnoscit Glossa ibi, verbo Nonnullum, insolentem reliquit. Sed dictum est cum Abbate ibi, §. 2. tunc matrimonium ex defectu ætatis inutile pro sponsalibus haberi, cum ipsi contrahentes ab initio matrimonium inire voluerunt, & habiles sunt ad sponsalia contrahenda. Cæterum in d. cap. ex parte, deductio puellæ in domum viri ideo pro sponsalibus non habetur, tum quia non constabat, voluisse puellam matrimonium contrahere, quinvis ex sequenti differecia tum habili, suæ colligitur, unitatæ & continentem fuisse deductam; quod satis innuit Pontifex in illis verbis, non legitimis consensibus: tum etiam, quia etsi daretur puellam voluntarie in domum deductam fuisse, talis deductio nec sponsalia inducere poterat, propter defectum ætatis postquam nondum seponitur. Unde significet dixit Pontifex in eo textu, solam interuenisse deductionem, quam nec præcedebat sponsalia, nec etiam ferebat subsequenda.

Nec rectè inhibitis hic dicas, in d. cap. ex parte, ante rductionem sponsalia vtiliter celebrata fuisse à pætro nomine nepotis tacentis; nam respondendum est, facilitatem contrahendi sponsalia pro filiis, iure singulari dumtaxat parentibus tribui, cap. 1. §. vlt. hoc tit. in 6. ideoque partem in d. cap. ex parte, non potuisse, etsi cum effectu vellet, sponsalia vtiliter contrahere pro nepote tacente, ut docent post alios Couart. 2. p. de matrim. cap. 4. in princ. n. 7. Sanchez lib. 1. red. tract. disp. 23. num. 7. Balus. ord. inst. lib. 2. cap. 14. num. 4.

5.  
EXPON-  
TIA CAP.  
5.1. NOC TI-  
TIA IN 6.

# TITVLVS III. De Clandestina Desponsatione.

## CAPVT I.

### Ex Concilio <sup>a</sup> Arelatenſi.

**¶** I quis clam desponsauerit aliquam, & mulier, vel vir negat huiusmodi desponsationem, viro incumbit probatio.

## NOTE

1. <sup>a</sup> *Arelatenſi.* In prima collectione, sub die rinal. cap. 1. legitur *Agathensi*, in cuius notis Ant. Augustinus testatur se canonem hunc non reperiſſe in vſo ex Conciliis Arelatenſi, ſeu Agathenſi.

*¶* mulier negat huiusmodi desponsationem, viro incumbit probatio. Tancredo ſubſcribit Antonius Augustinus in notis ad 1. c. de test. etſi in omnibus libris extat. huiusmodi verba, aſſermet; quos etiam ſequuntur Cuias, & Panotus, in praſent. Ceteris ad Decretal. collect. 38. Ego agnoſco difficilem eſſe praſentem canonem; nec congruam accipere poſſe explanationem, niſi dicamus, ſpeciali ratione procedere; quia clam contracto matrimonio, ſive mulier, ſive vir neget, ſemper pro muliere ſtat iuris praſumptio, ſive neget matrimonium contractum eſſe, ſive aſſerit quod celebratum fuit; nec enim credibile eſt, quod ſi matrimonium contractum fuſſet, hoc mulier negaret; aut etiam contractum eſſe dixiſſet, quod reuera contractum non eſt: ideo quia citra magis intereſt verum aſſerere in hac parte, quam vici, qui facilis poceſt muenire alias nuptias; ſtante ergo pro muliere iuris praſumptione, quod matrimonium contractum eſt, ſive ipſa aſſerit, ſive neget, eſſe contractum, illud neceſſario ſequitur, quod viro tantum incumbat probatio, l. *Quintus*, ff. de donat. inter, & ſuam, ff. de iur. et in hoc textu aſſeritur, quia ſive actrix ſit, ſive rea, ex iuris praſumptione ſemper habet fundatam intentionem, donec maritus contrarium probet: aliquando tamen mulier in ſua intentionis probationem teſtes producit, vt in cap. 1. de ordin. cognit. & aliis.

## COMMENTARIVM.

2. **C**VM certum ſit vtriusque iuris principium, aſſerenti, non vero neganti incumbere onus probationis, l. 1. qui accuſare, C. de edict. l. 1. C. de probat. cap. ult. in 6. q. 3. cap. 1. de cauſa poſſeſſ. & propriat. cap. omne, in eccliaſ. benef. l. fin. C. de rei vind. ideoque qui voluntatem mutataſcit dicit, hoc probare debeat, l. cuius qui 22. ff. de probat. debitor, qui ſolam pecuniam aſſerit, probationem praſtare debet, l. 1. & ult. C. cod. variis ampliationibus & exceptionibus illuſtrant Vultreus de iudiciis lib. 1. cap. 7. num. 56. Couart. lib. 1. c. 1. v. 1. num. 8. Sella tom. 2. de eccliaſ. 117. Giballinus tom. 2. de negot. lib. 6. cap. 3. artic. 8. difficilis eſt praſens canon dum in eo docetur, ſemper incumbere onus probandi viro, ſive aſſerit, ſive neget matrimonium clandestinum celebratum fuiſſe. Tancredus exiſtimat delenda eſſe ab hoc textu illa verba, vel vir; & legendum eſſe, ſi quis clam desponsauerit aliquam,

## CAPVT II.

### <sup>a</sup> Belbacenſi Epifcopo.

**Q**UOD nobis ex parte tua ſignificatum eſt, vtrum in clandestinis matrimoniis diſpenſare debeamus, non videmus quae diſpenſatio ſuper his ſit adhibenda. Si enim matrimonium ita occulte contrahuntur, quod exinde legitimi teſtes non appareant, ij, qui ea contrahunt, ab Eccleſia non ſunt aliquatenus compellendi. Verumtamen ea, quae ſic contrahuntur, ſi perſonae contrahentium voluerint publicare, niſi rationabilis, & legitima cauſa praepediat, ab Eccleſia recipienda ſunt, & comprobanda, tanquam a principio in conſpectu Eccleſiae contraherentur: ſi qui autem de clandestino matrimonio poſtmodum ab Eccleſia comprobato, & rato habito generati fuerint, eos legitimos iudices filios, & heredes.



1. <sup>a</sup> *Elbacenſi.* ] Ita etiam legitur in prima collectione, ſub hoc titul. cap. 3. & in capis, quod nobis, qui ſily ſunt legitiſimi, ubi exat alia pars huius textus. Poſt Concil. ſanctem Lateran. p. 50. cap. 17. repetitur textus hic, ſed

abſque vlla inſcriptione. De Belhacenſi Dia- celi nonnulla adduxi in cap. 13. de ſura compet. b *Recipienda ſunt.* ] Nili ſit in præiudicium alterius matrimonij, quia tunc conſeſſum eorum non ſtatet. Couart. de ſpinſaliſus prima part. cap. 5. num. 4. Caſilius in præſenti, numer. 4.

## CAPVT III.

Innocentius III. In Concilio <sup>a</sup> Generali.

**C**Um inhibito copulæ coniugalæ ſic in vltimis tribus gradibus <sup>b</sup> reuocata, eam in aliis volumus diſcretè ſernari. Vnde prædeceſſorum noſtroꝝum veſtigij in- hꝛendo, clandestina coniugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne quis ſacerdos talibus intereſſe præſumat. Quare ſpecialem quorundam e locoꝝum conſuetudinem ad alia generaliter prorogando ſtatimus, vt cum matrimonio fœdine contrahenda in Eccleſia, per præbiteros proponantur, emptienti termino præſinito, vt intra illum qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat. Cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicitur expreſſè, donec quid fieri debeat ſuper eo, maniſeſtis conſtituerit documentis. Si quis verò huiusmodi clandestina, vel interdicta coniugia iure præſumpſerit in gradu prohibi- ti, etiam <sup>d</sup> ignorantæ, (oboles de tali coniunctione ſuſceptæ proſus illegitima cenſea- tur, de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium) cum illi taliter contrahen- do, non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantie videantur. Pari modo proles illegitima cenſeatur, ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdictum etiam in conſpectu Eccleſiæ contrahere præſumpſerunt. Sanè ſi parochialis ſacerdos tales coniunctiones prohibere contemplerit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur, grauius puniendus ſi culpe qualitas poſtulauerit ſed hiſ qui taliter præſumpſerint etiam in gradu conſeſſo copulari, condigna poenitentia iniungatur. Si quis autem ad impe- diendam legitimam copulam malicioſè impedimentum obiecerit, canonicam non effugiet vltimam.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Generali.* ] Lateranenſis videlicet can. 6. ubi repetitur textus hic, & in cap. vlt. hoc titul. in 4. compil. de quo Concilio nonnulla notaui in cap. 1. de ſumma Trinit. b *Reuocata.* ] Vt dicemus infra in cap. non debet, de conſanguin. c *Lacorum.* ] Gallie præcipuè, ubi banna, & huiusmodi denunciations publicæ ante hoc Concilium in vſu eſſe ceperunt, vt patet ex cap. cum in tua, de ſponſ. notauit Filieſeus de orig. paroc. cap. ſu. Stephanus Durantius q. 107. queſt. 26. Cuius, in diſt. cap. cum infra. d *Ignorantæ.* ] Quia talis ignorantia affecta ereditur, & indirecè voluntaria, quæ non excuſat, vt proles illegitima naſcatur. Sanchez lib. 3. de matrim. diſp. 42. num. 1. Leo Pineh. ad titul. qui ſily ſunt legitiſimi, diſp. 5. num. 131. Gu- rietez de matrim. cap. 7. num. 8. Pacianus de probat. lib. 2. cap. 16. Caſtillo lib. 2. var. queſt. cap. 11. num. 8. Baſil. de matrim. lib. 7. cap. 16. § 7. Cata- na de officio Inquiſit. 2. p. titul. 5. § 1. 4. num. 31. Giuſia in conſuet. Meſſan. cap. 1. gloſ. 1. num. 31. Sanchez de matrim. lib. 3. diſp. 42. & 43. No- gueroſ. alleg. 24. § 4. Faciunt D. Thomas 1. 2. queſtim. 6. artic. 8. leg. 3. titul. 3. part. 4. leg. 3. ti- tul. 15. part. 2.

## COMMENTARIUM.

**E**X his duobus conſtitutionibus ſequens de- ducitur aſſertio: Matrimonium publicè eſt celebrandum denunciations publicæ factis à pa- rocho in Eccleſia, & ſi quis aliter contraxerit in gradu prohibito, proles inde ſuſcepta naſcitur ille- gitima, & parochus ſibiſuſcepiens officium per triennium ſuſpenditur. Probant eam textus in cap. diſt. 30. queſt. 5. cap. nullum, cap. nullus, ead. queſt. Concil. Veronenſis ſub Stephano 1111. cap. 15. ibi: Omnes homines laici publicas nu- ptias faciant, tam nobiles, quam ignobiles. Textus in cap. 1. hoc titul. in 2. collect. ibi: Nullus ſi- delis conſanguineus condicentis occultè facias nu- ptias, ſed benediſſionem acceptam nubi in Domino: ſi ergo ſacerdos tales nuptias benediſſione occultè im- putauerit, triennio officio ſuo ſuſpendatur. Ex cap. ad hac 8. de reſcriptis, in 1. collect. Concil. Forthim. ſub Adrian 1. can. 8. ibi: Ita domatus, vt nemi- ni liceat furrim, rapiſque nuptias contrahere, ne forte per erroris ignauiam, vel certè, quod prius eſt, diaboliſco inſigari amore, illicita conuicia cele- brentur. Leo IV. in poſt. de cura poſt. prope ſi- nem, ibi: Omnibus plebibus denuncietur, vt nullæ uxorem accipiant, niſi publicè celebrati nuptiis. Concil. Londin. ſub Paſchal. 11. apud Baron. tom. 11. anno 1102. numer. 13. & ſub Innocen- tio 111. Ne contrahatur aliquod matrimonium ſin- trina

CONCILIUM  
TRADITION  
17 2210  
1798.

trino denunciatio publica in Ecclesia, nec si fuerint persona incognita: sed nec capitulum aliqua persona matrimonium, nisi publice in facie Ecclesie, & presente sacerdote; & si fecerint furtim factum, non adstantibus alijs in Ecclesia, nisi speciali auctoritate Episcopi. Concil. Rauenensis 2. sub Clemente V. cap. 19. mentione facta huius decreti Lateranensis: Totonense sub Nicolao V. cap. 12. Quia per clandestina matrimonia, à sanctis Patribus non sine causa, & merito prohibita, multa mala eveniunt, prohibemus, ne quis presbyter furtivum, cum regularis de catero talia matrimonia celebrare, nec saltem presumat, sub pena excommunicationis. Concil. Tolosanum sub Sixto IV. cap. 17. denotante sub Clemente VII. cap. 39. in fine: Sed cum ex clandestinis matrimoniis gravis numerus in dies, scandala & pericula, volentes eas contrahentes, consensientes, secures, intercessores, auxiliatores, & adstantes, sententia excommunicationis ipso facto subiacere. Colonicense sub Paulo III. part. 7. capit. 43. 44. & 45. Synodus Augustinensis sub eodem, capit. 12. Colonienensis 2. sub eodem, capit. 31. & 32. Moguntina sub eodem, cap. 38. Vvilelmus Episcopus Parisiensis in suis consiliis. tom. 26. Capit. cau. 15. ibi: Presbyteri in Ecclesijs frequenter denunciant, eos, qui matrimonia clandestina contrahunt, & qui eis faciendis assunt, esse excommunicatos. Novissimum Tridentinum, sess. 24. de reform. matrim. capit. 1. quæ, & alia iura referet Ammon. Augustinus. in epist. iuris lib. 18. tit. 33. consonant de iure Regio lex 89. tit. 18. part. 3. lex 1. cum sequenti, tit. 3. part. 4. lex 46. Tauri, quæ est lex 10. tit. 2. lib. 5. Recopil. Illustrante Crespetius in summa, verbo Matrimonium publicè, Christianus lib. 1. de iur. 333. Vveneros lib. 2. dist. 15. Cuiac. & Camerius in presenti, Petrus Gregot. lib. 9. synagoge, cap. 5. Torreblanca de iure spirit. lib. 2. cap. 3. sect. 13. Genet. lib. 7. de auptis, cap. 6. Matthæus in collegiis, disp. 34. thess. 47. Matthia de iur. part. 4. cap. 71. Landmeier. lib. 2. de veteri monacho, cap. 100. Cælius de Ecclesijs, hierarch. disp. 3. §. 3. in fine, Elyenæus ad epist. D. Pauli, tit. de clandest. nuptiis, cap. 15. Tondutus refut. canonic. cap. 71. Georg. Ambian. ad Terent. de pudic. cap. 4. observ. 3. Cuiac. lib. 6. observ. cap. 20. Botellus tom. 3. titula. numer. 330. D. Kandoly in cap. aliter 50. quest. 3. cap. 5. Costanus de sponsal. fol. 123. Hothom. 99. illud. quest. 5. Maricoto in d. 130. Recopil. gloss. 1. numero 29. Christianus tom. 1. de iur. 317. Cotolanus in noe, ad cov. 13. Concilii 4. archæ. Balil. lib. 5. de matrimonio, capit. 1. per totum, Nogocrol allegat. 24. §. 4. Licobai de veritate fore, tit. 2. num. 25. vbalinus de amfuri, in synopsi. fol. 474. Diana part. 11. tract. 3. refut. 33. & 34. diuoced. de claudib. Petri, lib. 4. de matrim. cap. 2.

Sed pro dubitanti ratione in præsentem assertionem ita infurgo: Sicut Ecclesia non potest noua infigere sacramenta, ita nec à Christo Domino instituta mutare, abutereque, aut aliquid eicæ materiam, formam, seu ministros eorum statuire, cap. furs cap. contra, & fere per totam 2. quest. 1. docet pluribus t. laus Nizana p. 8. tract. 8. passim. Sed in matrimonijs sacramenta ex diuina institutione non deciderant denunciations, nec parochus, siquidem ipsi contrahentes sunt ministri partiales huius sacramenti. D. d. Gualter. in Læretal. tom. IV.

menti, & ambo faciunt vnum ministerium totalem, vt probat Balil. lib. 1. de marit. cap. 8. Sanchez tom. 3. in 3. partem, disp. 2. sect. 1. clandest. 3. Sanchez lib. 2. de marit. disp. 5. numero 6. Argidius 5. part. disp. 24. numero 33. eist non ideo dicas, coniuges in peccato mortali contrahentes admittere duplex peccatum, vnum suscipiendo, aliud ministrando; quia cum non sint specialiter consecrati ad ministrandum, non peccant lethaliter. Theophilus tom. 16. in Hæretic. p. 14. in prin. Igitur Ecclesia non potuit statuere, vt denunciations necellari adhiberentur; item vt proprijs parochus prædicet adfesset. Accedit, nã si Ecclesia hoc statueret posset, sequeretur, vt matrimonium alijs celebratum sine parochio, & testibus, nullum esset, argum. Læa dubium, C. de le. ibi: sed nuptie clandestine sine parochio & denunciationibus celebratæ, valide sunt, cap. 1. & 2. hoc tit. probat Robertus lib. 1. ver. indic. cap. 17. ergo quia Ecclesia non potuit nuptijs contrahendis necellari denunciations, & præsentiam parochi præscribere.

Quã dubitanti ratione non obstante veta est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, quod sicut notorium dicitur, quod nulla tergiversatione potest celari, cap. ius, de cohabit. cleric. ita & clandestinum, quod clam fit, & difficulte: probatur cap. 1. & 2. hoc tit. Quotuplex tamen sit matrimonium clandestinum, DD. ambigunt; & varijs opinionibus omisit, duplex tantum matrimonium clandestinum admittit, vnum si denunciations ab Ecclesia præscriptæ negligantur; aliud quando his denunciationibus præmissis matrimonium contrahitur sine parochio, & testibus: & vterque casu dari matrimonium clandestinum, probant Guierrez lib. 2. præf. quest. 4. numero 3. Spino de restant. gloss. 15. numero 21. Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 1. Balil. ed. tract. lib. 5. cap. 1. & cap. 2. num. 4. Sed non levis difficultas est, quantum attinet ad inuendendas penas à contrahentibus matrimonium clandestinum, quod dicitur matrimonium clandestinum; an videlicet matrimonium contrahum eorum parochio & testibus, siue denunciationsibus tamen iniuste omisit, dicatur clandestinum, quoad penas inuendendas? Ec non esse clandestinum, tenuerunt P. Patbosia in l. 1. 4. part. numero 39. ff. soluto marit. Lædema de marit. 4. part. quest. 45. art. 7. Molina de iur. tom. 2. tract. 1. disp. 1. 7. 6. Matienzo in l. 1. tit. 1. gloss. 7. lib. 5. Recopil. & ibidem Atencodo, Conate de sponsal. 1. part. cap. 6. numero 10. qui idem reololum eicæ penam legis 49. Tauri. Mouenut ex eo, nam matrimonium celebratum præfente parochio & testibus, publicè contractum videtur; siquidem parochus persona publica est, & testes ad sunt Ecclesiæ nomine, quo casu ratio prohibitionis clandestini matrimonij omnino cessat, quia de matrimonio iam Ecclesiæ constare potest. Sed nihilominus multo verius existimo, matrimonium præfente parochio, & testibus contractum sine denunciationibus, clandestinum dici, quoad penas inuendendas. Primò, nam in eo sensu matrimonium dicitur clandestinum in præfenti textu, & firmam Tridentinum, sess. 24. de reform. cap. 1. & la cap. 5. sanxerunt PP. penam in contrahentes eorum parochio & testibus sine denunciationibus: & probatur expressè

De  
M  
PTIS  
CLANDE  
STINIS

5.  
IMPRONA  
TIV. TRA  
DITA AS  
SERATIO.

expresit in leg. 1. tit. 3. part. 4. quare hanc sententiam tenuerunt Nauar. in *manuali*, cap. 12. numero 70. & relati à Sanchez lib. 4. de *matrimo.* disp. 1. quest. 1. numero 7. Bafil. *cod. tractatu lib. 9. cap. final. numero 6.* immò facile conciliari possunt huiusmodi opinioniones, ut prius, quæ docet tale matrimonium non esse clandestinum, accipitur quantum attinet ad substantiam denominationis, posterior verò intelligitur tantum quoad incurandas penas. Grauior tamen hæsitatio est, an matrimonium omnis denunciationis contrañum, publice tamen in præsentia vicinorum, vel populi, dicatur hodie clandestinum quoad penas incurandas? Et clandestinum non esse, probatur, quia publicè contrañum est; palam namque factum dicitur, quod scientibus vicinis sit, ut probat Palacios Rubios in *cap. per vos fratres, notabil.* 3. §. 2. numero 14. de *denot. luter.* Facit textus in *cap. 2. qui sunt legitimi*, ibi: *Sily curum non debent sustinere iacturam, cum parentes eorum publicè sine contraditione Ecclesie inter se contraxerint nescimus.* At si esset clandestinum matrimonium, filij eorum proculdubio patenteret iacturam, ex prædicto textu in §. *si quis*; & matrimonium quod publicè contrañitur, dici non potest clandestinum, ut sentiunt plures relati à Couarr. in 4. 2. part. cap. 6. in *princip.* numero 10. Sed contraria sententia multò vetior est, videlicet tale matrimonium quoad prædictas penas esse clandestinum; nam in præsentis textu clandestinum vocatur matrimonium sine denunciationibus contrañum; trix ergo tale, quamvis publicè contrañatur, quoad incurandas penas. Nec obstat publicè contrañum esse nam illa accidentaliter publicatio non acquirit publicationi, quæ fit per denunciations. Nec obstat textus in d. cap. 1. ibi: *Publicè, & sine contraditione.* Nam ut ibi notat Glossa, *verbo Publicè*, adverbium illud intelligi debet, id est præmissis denunciationibus publicè in Ecclesia factis.

7. De denunciationibus in Ecclesia faciendis.

Ut ergo matrimonium non dicatur clandestinum, primò desideratur, ut præmissis denunciationibus in Ecclesia factis celebretur; circa quod sciendum est ex præsentis textu eas desiderari, & ex dicto canone primo Concilij Tridentini, non tamen si omittantur, ideo matrimonium nullum redditur, etiam attento Concilio Tridentino. Fieri tantum contrahentes, & parochus peccantur lethaliiter. Leander de *matrimo.* disp. de *clandestinitate*, q. 45. & 46. Denunciations igitur illæ, quas vulgò dicimus monitiones, si debent trinis continuis diebus festiuis, in parochijs vtriusque contrahentis, quod vulgò receptum est, etiam si huiusmodi dies sibi succedant, vel sint discontinui. Barbosa de *officio Parochi*, cap. 11. numero 19. non possunt tamen in diebus festiuis fieri, nisi ex dispensatione Episcopi, aut si sit dies festus vocatiouis ipsius Ecclesie, vel io quo ingens fidelium multitudo ad Ecclesiam accedit. Iossequimus de *officio curati*, cap. 20. numero 12. Nec interest ut denunciations dentur, quod sit tempus, in quo opus prohibetur; eam etiam tunc denunciations fieri possunt. Barbosa *ubi supra*, numero 22. Episcopus autem in illis valet dispensare, ut expresse diffinitur in *dist. cap. 1. Concil. Trident.* & docet

cent Chopinus de *sacra. polia.* lib. 1. c. 15. §. 7. Zypæus de *iure Pontific.* quest. 3. & 4. & *respon.* 2. 3. & 4. Villaroel, tom. 1. *regim. Ecclesiæ*, part. 1. quest. 9. art. 3. quod interpretetur potestati ad eius vicarium generalem, non ad foraneum, aliumve Episcopalem iurisdictionem habentem, Barbosa *dist. cap. 11. numero 30.* licet quoad Abbates eadem iurisdictione gaudentes contrañum decisum fuisse à Gregorio X 111. referat Leander *supra*, quest. 59. & ex sententia ipsius Barbosa & aliorum Episcopus potest delegare eandem potestatem dispensandi in de nonelationibus. Supponitur autem iusta causa ad dispensandum, nam alias Episcopus peccabit lethaliiter, causæ verò communiter iuris iudicantur scandalum, aut infamia, seu cum matrimonio, quod fuit nullum, reualidam; articulus mortis, propinquitatis temporum, in quibus nuptiæ celebrari prohibentur; timor ne impediatur matrimonium pro parentis, aut extraneos; si nuptiæ sint Magnatum & familes, quæ relinquuntur arbitrio Ordinarij; in quibus casibus Episcopus sub pena peccati lethalis dispensare tenetur; & si non detur ipsius copia, absque denunciationibus matrimonium celebrari valet. Bafil. *lib. 5. cap. 32.* non quia tunc parochus dispensare possit, ut voluerunt nonnulli congeßti à Leandro *dist. 7. de matrimo.* §. 67. Et si Episcopus dispensauerit in denunciationibus cum vno ex coniugibus, cum alio etiam dispensare creditur, et si sint diuersæ diocesis. Barbosa de *potest. Episcopi*, cap. 32. num. 55. Denunciationibus in Ecclesia per parochum factis, tenentur qui sciunt aliquid impedimenti iniret contrahentes adesse, parochus declarare, *cap. cum dilectus*, 32. de *elect.* Et primò ipsi contrahentes, quamvis impedimentum sit occultum, & infamia sequatur, tenentur illud declarare. Bafilus *lib. 5. de matrimo.* cap. 33. Leander *supra*, quest. 83. Deinde omnes, qui illud sciunt, quamvis occultum, & sub secreto naturalis. Excepiuntur tamen qui tantum illud audierunt, nec memorantur à quo, *cap. licet de testibus*; item illi, qui intra confessionem fecerunt, cum non ut homines sciant, *cap. 2. de officio ordinarij.* Dubium tamen est, an ille, qui nonit impedimentum occultum, scit tamen probati illud non posse, teneatur illud declarare? Negant plures antiquiores, quos refert & sequitur Bafil. de *matrimo.* lib. 5. §. 34. Sed veris affirmant Barb. Diana. & alij, quos laudat & sequitur Leander d. q. 88. quorum sententia probatur ex *cap. super eo 21. de testibus*, cap. *proterea 13. de sponsalibus.*

Deinde ut matrimonium clandestinum non sit, desideratur, ut dum celebratur, adfit parochus proprius, vel alius sacerdos de eius licentia. Proprius autem parochus dicitur ille, in cuius parochia contrahentes domicilium habent cum animo habitandi per maiorem anni partem; vnde sustinetur matrimonium contrañum cotam parochia illius loci, ubi sponsus habitat tanquam iudex, medicus, scholasticus, aut exul; immò siue ibi habitauerit gratia contrahendi matrimonium, cum sit in propria ciuitate ob impedimentum parentum illud non possit liberè celebrare: & ita decisum fuisse per sac. Congregationem explanationis Concilij Tridentini Barbosa d. cap. 11. §. 40. Valet etiam matrimonium celebratum à forinseña existente in monasterio formalandi, aut discipulæ causæ, coram parochia ipsius monasterij; item cum domus contrahentis

De parochia  
cho. 117  
81274

contrahentia est in consilio parochiarum, debet matrimonium celebrari coram paroco eo, in cuius parochia domus dictorum magis frequentem habet: & si habiter in vna parochia per hyemem, in alia per æstatem, potest eorum quolibet eorum contrahere, Leander *supra*, *quæst.* 19. & si contrahentes sint distantes parochiarum, fuisse parochus cuiuslibet, etiam si in eius parochia non celebratur matrimonium. Barbof. *ubi supra*, *num.* 15. Iamnes Sanchez *in solut. disp.* 44. *num.* 8. Leander *dist. disp.* 7. *quæst.* 15. Diana p. 11. *trall.* 3. *refol.* 34. Valer etiam matrimonium vagorum celebratum coram quolibet paroco, etiam si alter coniux sit incolae extra parochia. Leander *dist. disp.* 7. *quæst.* 21. Petro Marique *repp. moral.* 4. 16. contrarium non valebit matrimonium contrahentium eorum paroco originis, aut eius oppidi, ubi contrahentes decesserint rationis causa. Argumento capitis *in qui de sepul. lib.* 6. Barbof. *de poen.* *Episcopi alleg.* 3. *num.* 71. Nec inveniunt, an parochus sit vi detentus, reuocatus, vel falso adductus, dum intelligat verba contrahentium, etiam si ad id vocatus non sit, argumento legis *curam Tituli de v. resolutum* Sanchez *de matrimonio. disp.* 39. 1. omnino de sacramentis *disp.* 17. *duo* 4. *agamus in cap. quod nobis*, *num.* 48. *bet* *simul*. Caballus in *not. Concil. in Trident. dist.* 13. 14. Diana p. 10. *trall.* 13. *refol.* 16. Nec etiam tunc, an sit sacerdos parochus, vel non, an publicus peccator, interdictus, suspensus, excommunicatus, irregularis, prohibitus nuptiis assistere, vi contra plures defendit Diana p. 10. *trall.* 13. *refol.* 23. siue parochus sit, simulatum celebratum habens, *cap. licet*, *de prob. in 6.* vi post Bardi & Becanum defendit Diana p. 9. *trall.* 7. *refol.* 45. etiam illi datus sit coadiutor ex causa ignorantie, vel infirmitatis. Etiam possunt aduelle matrimonii Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Legati in suis prouincis, Viscarij Episcoporum, nisi sint instantes, qui tantum assistere possunt, si causæ maiores illis commisit. *int. Villabona tom. 1. synon.* *trall.* 1. *difficilis*. 19. item Archiepiscopus in sua Ecclesia rurali, aut Cathedrali, argumentum capitis *officium de officio Archiepiscopi*. Nec proximè traditis, videlicet non desiderari ut parochus sit sacerdos, obstat Concil. Trident. *sess. 24. de reformatione. cap. 1.* in illis verbis: *Parochus, vel alius sacerdos*. Vbi supponi videtur, parochum debere esse sacerdotem; nam dicta illa, *alius* *scilicet* non est repetitum, sed refertur ad illud ex quo licet ab antecedente. vi par. ex illo *Lucæ cap. 15. vers.* 32. ubi: *Ducebatur autem & alij duo nequam cum eo*. Natusque Glossa in *cap. deinde, in sacra. casibus*, ad *cap. fides*, verbo *Maiores*, *de rescriptis*, in *authent.* *qui simul*, verbo *aliud*, *C. quomodo* *et quando*: ubi Imperator inquit: *Anni spatium indulgetur*. Et Glossa ait: *Loquitur quasi antea dederit, cum tantum tres menses dederit*. Sed die quod non implicat simile tempus, per legem non solum, *quæritur*, *ff. de procurat.* ubi Glossa verbo *Credentes*, ait dictiopem, *alius*, impropiè sepe poni quia non semper refert eandem qualitatem, & probatur ex illo *Mathei 18.* & *Mathei 15.* ubi de Christo Salvatore nostro dicitur: *Cum & crucifixi sunt alij duo Lazzari*, & ex capite *Novitarius* 7. g. 1. ubi *Alins* *psalm. prophetas*. Et tunc inquit *tuos* & *Felin. ibidem*, implicat dissimilitudinem, quando ratio subiectæ mater

rie id suadet, quod contingit hic, quia parochus non sacerdos potest exteere omnia parochi munia, quæ potestatem ordinis non indigent, ergo ex illa particula, *vel alio sacerdote*, non colligitur sufficiens argumentum ad corrigendum totum id, quod ad abunda munera ab ordine non pendenda minime deficiat in paroco sacerdotum. Quam doctrinam multis alijs rationibus & iuribus confirmant Sanchez *de matrim. lib. 3. dist. 130. num. 2. per. 10. ubi*, *Casus de Eccles. Hierarch. dist. 3. §. 4.* Negocium supradictis, videlicet parochum proutum valide interesse nuptiis, nobis textus in *cap. datum* 34. *de elect.* ex quo canit, parochum putatum, qui communi errore credebatur parochus proutum, sacramenta administrantem fidelibus, eorum animas dampnabit decessisse: ergo coram paroco putatio non potest esse matrimonium celebrari. Nam respondetur, in illis verbis, *coram animas decessisse*, non continere Pontificis decisionem, sed potius partis allegationem; siquidem verbis sequentibus incipit decerni Pontificis, unde nullo modo ibi asseritur inualide sacramenta recipi à paroco putato. Docuit Primarius noster Paulus à Marquida in *leg. Barbierus*, *num.* 14. *de officio Præfide*.

Hæc de parochis, qui iurisdictionem ordinariam habent: nunc agamus de illis, qui ex delegatione, seu commisso nuptiis assistunt, in quibus primò desideratur, ut delegans sit parochus ptoprius, quomodo irregularis, suspensus, excommunicatus, degradatus, seu vitæparochus, vi pluribus relatis docent Barbof. *de officio parochi*, *cap. 10. numero* 61. Diana *part. 11. trall.* 3. *refol.* 32. Secundo requiritur, ut cui delegatur potestas assistendi nuptiis, sit sacerdos; si nec inest, an regularis, vel secularis. Barbof. *de pœn.* *Episcopi alleg.* 12. *numero* 108. delegatio autem, sine ipsa facultate assistendi nuptiis, debet esse expressa, non verò tacita, etiam si per dolum, aut fraudem abente, dum dolum non versetur eadem substantiam. Diana *part. 9. trall.* 8. *refol.* 20. debet autem precedere ipsum matrimonium, nec ratihabito sufficit; non tamen desideratur, ut sit specialis, quia generalis sufficit ad administranda omnia sacramenta: non autem creditur sacerdoti affirmanti se habere licentiam, nisi eam exhibeat. Barbof. *supra numero* 75: nec etiam admittitur, si sit reuocata, si reuocatio illi intemata sit. Diana *dist. refol.* 12. Præterea parochi debet esse corporea, & mentalis, cum attentione, nam si distrahatus fuerit, nihil facit; debetque eos intelligere, vel per interpretem, vel per signum. Diana *part. 10. trall.* 13. *refol.* 17. nec interest quod parochia assistens necus neculatur, & dicat nihil se vidisse, vi decessum fuisse à Cardinalibus, ex *Excommunicatione* *Salcedus in prati cap. 73.* Nec etiam desideratur, ut parochus interroget ipsos contrahentes de mutuo consensu, Leander *ubi supra*, *quæst.* 33. qui nihilominus resoluit, peccari lethaliter parochum interrogationem hanc omittentem: si nec de essentia sacramenti sunt verba illa, *ego vos coniungo*. Si autem parochus ea omiserit, peccabit venialiter tantum, quia talismodi omisso rei levis est. Diana p. *part. 10. refol.* 216. requiritur tamen presentia parochi

9.  
EX PRÆSENTIA PAROCHI

10.  
DE TESTI-  
BVS.

parochi in ipso contractu, nec sufficit si præsens sit tempore sponsalium, aut copulæ, vel tempore continentis conditionati, si non sit tempore, quo purificatur conditio. Basil. d. lib. 5. de *matrim.* cap. 21.

Deinde desideratur ut matrimonium celebretur in præsencia testium, cap. 1. *hac ritual.* in 1. *testib.* vbi D. Hieronymus in parabola ait: *In plateis tuis aquas meas divide, iheresi filium tuum, ac filium alius nupti trahit: & hoc manifestè enim pluribus faciit.* Circa quorum numerum plura distexit Gentilis lib. 7. de *nuptiis*, cap. 7. per totum. Decem adhiberi supponit D. Ambrosius ad Virginem lapsum: *Inter decem testes confestis sponsalis.* Hodie certum est duos sufficere, ex *d. lib. 1. Concil. Trident.* & licet in omnibus causis. Item & in matrimonialibus in iudicio discrepatis desiderentur testes omni exceptione maiores, cap. 1. de *confanguin.* & *affin.* tamen ad contrahendum matrimonium sufficiunt quicumque testes, etiam si sint domesticus, infames, vel alias à testimonio dicendo prohibiti, dummodo habeant usum rationis, etiam si non sint rogati, ut resoluunt Trullench de *matrim.* cap. 6. dub. 6. Leander *d. lib. 7. quest. 44.* Diana p. 1. *trull. 3. res. 13.* Matrimonium igitur elandellinum sine parcho & testibus contracta, licet presenti textu, & aliis per eius illustrationem adductis prohibita essent, tamen de facto celebrata vires obtinebant, donec per Concilium Trident. d. *sess. 14. cap. 1.* irrita fierent declarata; & ita hodie non possent dari casum, lo quo matrimonium elandellinum subsistat, licet resoluunt Barb. in *remiss. ad Concil. Trid.* in d. cap. 1. num. 127. Torrealbanca de *iure spirit. lib. 2. cap. 5. sess. 13.* Escobar de *erogque fore. artic. 2. num. 15.* Dixerunt lib. 2. *differt. 15.* nec solum in foro exteriori, verum nec in foro conscientie aliquo modo sustineri possit, ut probat late Basilus *d. lib. 5. cap. 5.* quod procedit in illis provinciis, vbi receptum est Concil. Trident. non verò in Gallia, Polonia, & aliis Regnis, vbi non est receptum. De Gallia referunt Thuanus lib. 105. & 107. Spondanus *anno 1593. num. 10.* & 1596. num. 18. & 1598. n. 8. & 1600. num. 15. & 1615. num. 7. Gramondus in *Ludovic. XIII. lib. 12.* Marcha lib. 2. *concord. cap. 17. num. 6.* Belengerus lib. 9. & 12. *dist. P. Mattheus in Henrico IV. lib. 1. narrat. 5.* Duplais *tom. 4. ad ann. 1593. & 1605. ad annum 1614. numer. 12.* quorum incolæ debent contrahere secundum leges suæ patriæ, nisi peregrinant ad locum, vbi Concilium observatur; nam peregrini debent contrahere iuxta eas leges, quæ observantur in loco contractus, l. *si fundus, ff. de iust. cap. que contr. d. lib. 8. cap. 114. dist. 12. cap. quisquis, dist. 41.* Probat late repetentes in cap. 5. de *sponsal.* docent Suarez de *religione tom. 1. tract. de diu. b. sess. 12.* cap. 13. Basil. lib. 1. cap. 7. §. 2. licet e contra peregrini, & ita facientes per provincias, vbi Concil. Trident. non viger, ritè matrimonium contrahunt sine parcho & testibus, Leander d. *diff. 7. quest. 11.* etiam si in fraudem Concil. Trident. in eam provinciam proficiantur, Leander *suprà quest. 12.* contra Ledesman defendit Basilus d. lib. 5. cap. 9. pro qua sententia facit textus in cap. 1. *hoc ritual.* in 1. *col. 12.* vbi ita Alexand. III. decreuit: *Consulite nos nos fratres vestri, quid faciendum sit de his, qui cum aliqua de causa in Episcopatum nuptialem*

*benedictionem accipere nollent, ad alios Episcopos, fursum se transferant, coniugia ibidem clandestina contrahentes. Ad quod taliter respondemus, quod si talis fuerit culpa, quod non permittat eos simul morari, sunt ad invicem discedendi, si vero aliqua fuerit, qua contrahendum matrimonium non difficiat, pro tali transgressione penitentia potest eis indici, coniugium vero ex tali causa non debet dissolvi.* Unde tamen dicendum sit de matrimonio hæreticorum contracto in provincia, vbi Concilium receptum est, sine parcho, disputat Theophil. *sem. 16. in heterocl. spirit. cap. 14.* qui affirmat, matrimonium valere, & si e contra hucvisque tradita quis autus fuerit matrimonium elandellinè celebrare, inhabilis redditur ad matrimonium. Trid. d. *sess. 14. cap. 1.* quod Interpretes exponunt de ipso matrimonio, non verò de alio. Barb. in d. cap. 1. num. 125. & proles ex tali coniunctione suscepta illegitima nascitur, *quod nobis, qui filij sunt legittimi.* Leo Pinellus ad *canon. dist. num. 311.* ponitur arbitrio Episcopis, & si eorum sit in gradu prohibito, priuatur omni ius dispensationis. Patrio verò nostro iure omnibus bonis priuatur, l. 1. *rim. 1. lib. 5. Recopil.* Item parochus, vel alius quilibet sacerdos alibi in matrimonio elandellino, hodie arbitrio Ordinarij puniunt, ex d. e. 1. *Concil. Trident.* quoniam ibrogata est suspensio triennalis, quæ in præsentis textu statuta erat. Gibalinus de *conser. in synops. lib. M. n. 3.* Similiter etiam potè plerumque non permissis denunciationibus contrahentes coniunxit, & parochus alienus, qui sine licentia proprii coniugis benedixit, ex d. cap. 1. *Tenellench. de matrim. d. cap. 6. dub. 7.* Basil. *ead. trull. d. lib. 5. cap. fin.*

His suppositis, iam ex veteri, quibus nouo iure, ratio præstat assertio, ex eo prouenit, ut oam matricum publicè sunt celebranda, non clam, ut disertè ait Tertullianus de *judic. cap. 4.* ibi: *Propter nos actus quoque continentiores, ideo non prius apud Ecclesiam professi, incassum machinam & fomicationem indicari periculum.* Et de *monogamia cap. 11.* unde intelligitur idem Tertull. lib. 2. ad *uocem*, dum in fine ait: *Vnde sufficiens ad enarrantem fidelitatem eius matrimonij, quod Ecclesia conuulsa, confirmat, obligat, & obligatum Angelis immutat, pater ratum habet.* Vbi per Angelos intelligit Tertul. sacerdotes, Apuleius lib. 6. ibi: *Impares nuptia, & præterea in villa sine testibus, & pater non consentiente facta, legitima non possunt videri.* In villa enim dixit Apuleius, in secensu, & secreto, argumento legis cum in villa, l. *ff. de manumiss. vindict.* obsecratur Coise. lib. 6. *cap. 10.* Quintilianus declarat. 70. ibi: *Accipe illam virginem, quam pater tradidit autem die celebri, comitante populo. Interdum & sacerdotes Ceteris necessariis debebat adesse, & contrahentes legitimum ac solenni vineculo coniungebat. Plurarchus in *prolog. lib. de precept. nupt.* & Tacitus de *moribus German.* coniugium Deorum meminit, & Quintilianus declarat. 347. ibi: *Usus profectus de coniugalis.* Illi enim ut testes iureiurando adhibebantur, Seneca in *Medea*, Lucanus lib. 2.*

*Fidera sola tamen, & uaque cæmentia pœpâ.*  
*Iura placent, fœrisque Deos admittit testes.*  
Notatur Farnabius ad *Senecam Tragicum*, fol. 59. Robertus lib. 2. *rer. indic. cap. 17.* Et ipsa elandellinitas suspensam iure Cæsareo reddebatur nuptiarum firmitatem, l. *uocem 7. C. de repudiis.*

11.  
T. ABERT  
A. A. 10. 10  
C. 1. 10. 10

populis. Obsecratur Cuius, lib. 6, cap. 2. Hothomanus illos, quos. 5. et censens de iure canon. cap. 3, sect. 12. Baronius anno 41, num. 88. Onitro pompam, ritusque in ipsis nuptiis publice adhibitos, quos concesserunt Brissolius, Franciscus, & Antonius Hothomanus in tract. de ritu nupt. & etiam primis Ecclesie seculis conuicia, choree, & festiuitates fiebant, vt nuptie publice, omnibusque cognite essent, cap. quatuor 30, g. 5. quas durare solitas per septem dies, scribit D. Augustin. in cap. 29. Genes. quod. 1. quae celebritates erant veluti acta & rei gesta testimonia, & matrimonij perfectio, quod pulchre notat Athenasus lib. 5, cap. 1. ibi: Sic enim moribus, & legibus scimus est, vt in nuptiis epulum fieri, tum nuptiales Deo se reuerentur, tum pro testimoniis id fieri. Nec vnquam haec conuicia ab Ecclesia fuerunt damnata, sed tantum cautum, vt moderate praeberetur, & cenaretur. Synodus Laodic. can. 53. Recte ergo Ecclesia omni tempore nuptiis a fidelibus conueniendis publicis & solennibus exornationibus praescripsit, quas recensere infra in cap. 1. de secund. nupt. semperque nuptias clandestine celebratas improbauit, cum ipsa clandestinitas per se in quolibet actu probebatur; multum enim inereit, quid fiat, palam, iam vero clam: qui palam quid faciunt, etiam quod faciunt, non sit legitimum, tanquam errantes excusantur, aut minus puniuntur, qui clam, tanquam contumaces grauius contemuntur, l. 1. ff. de ritu nupt. vnde certum est ex lege Iul. de adulter. palam ambire magistratum non prohiberi, clam vero non licere; & tutori palam rem pupilli emere licet, non clam. l. 1. §. tutor ff. pro emptore. Faciunt Quintilianus lib. 5, instit. cap. 10. ibi: Dicam bona mente factum, ideoque palam; male, ideoque ex insidiis; molu, in soli tudine. Senec. lib. 1, epist. de gladiatores agens, ibi: Quae clam commissa capite lauerit, tamen quia palam fecit, laudantur.

Sed licet iam a primis Ecclesie saeculis clandestinae nuptie improbarentur, tamen si de facto celebrabantur, validae & legitimaerant, cap. 1. & 2. hoc ritu. cap. 6. de spons. duor. in 1. c. c. c. licet & iure ciuili, etiam non adhibita nuptiali pompa, tantum ex priuato consensu matrimonium celebrabatur, immo solo affectu vxor ad concubinae feceretur, donec Imperatores Leo in nouel. 59. & Alexius Comnenus apud Hirmenopolim in promissione, tit. 4, §. 10, in solibus, ab eo coniugio, quod sacerdotali benedictio non confirmauit, tanquam irritum, & per se non obligatoriu, recedere contrahentibus permisissent. Eo tamen casu iure Pandectarum solennitas nuptiarum attendebatur, cum legatum, vel quid simile testatum erat in tempus nuptiarum; ad quem casum referendi sunt textus in l. nullum ex. cum duabus sequentibus, ff. de ritu nupt. l. cum fuerit §. ff. de condit. & demonst. l. prout. ff. de donat. interuentu emendatione Hothomani lib. 5, obseru. cap. 6. Sed Oecumenica Trident. Synodus dist. 24, sess. 24, cap. 1, diffiniuit, huiusmodi matrimonium clandestine celebratum nulla esse, & ita hodie omnino inualide matrimonium clandestinum contrahitur. Nec tunc obstat textus in cap. aliter 30, quod. 5, ubi postquam Euaristus solennitates in nuptiis celebrandas praescripsit, ac diffiniuit, hae adiecta verba: Aliter praesumpta, non D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

coningia, sed adulteria, aut concubinaria, aut stupra, quam legitimum coniugium esse non duicatur. Quorum difficultate oppressus Baji. de matrim. d. lib. 15, cap. 3, existimauit, temporibus Euaristi matrimonium clandestinum irritum fuisse. Sed ea sententia omnia verius dicendum est, verba illa tantum significare matrimonium sine solennitatibus ab Euaristo praecipuis celebratum, decorem, & honestatem coniugij non habere, non tamen negari tale matrimonium, etiam inuultum, & illegitimum, valere, vt probauit in cap. 1. de despons. impub. & c. 1. de desponsal. Nec obstat textus etiam in cap. quod nobis, qui rity sum legitimi: ubi filij nati ex matrimonio clandestino dicuntur illegitimi, antequam tale coniugium ab Ecclesia approbatur, cum ex matrimonio legitimo filij legitimi nascuntur, cap. 5. de despons. impub. ex illegitimo vero illegitimi, cap. 1. qui viduam. §. 4. diffinit. Nam facile respondetur, quod licet filij ex tali matrimonio non ante ratificationem Ecclesiae nascantur illegitimi, non inde sequitur, matrimonium non valuisse, sed non fuisse iustum & legitimum, vt ex eo filij iusti & legitimi nascantur.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, nam certum est, Ecclesiam potuisse non solum prohibere, & improbare matrimonium clandestinum, verum & irritare: quod iustus ex causis Concil. Trident. decreuit in d. cap. 1. cum ex matrimonio clandestino plurima damna frequentiter sequerentur; dabatur enim frequens adulterandi occasio, cum reuera priore coniuge, clam cum alia matrimonio contrahi posset: lae defendunt Sanchez d. disp. 4. Basili. d. lib. 5, cap. 5, licet enim attento iure mature possint fideles contrahentia etiam clam consensum praestare ad matrimonium, tamen cum illi sublimi Ecclesiae legibus, potuit Ecclesia ex iustis causis hanc facultatem illis denegare, & statuere, vt talis consensus non sufficiat ad traditionem corporum, non praestando diuersam materiam, & formam, sed declarando ipsos contrahentes inhabiles ad sic clandestine contrahendum, vt etiam Ecclesia reddidit consanguineos intra quartum gradum inhabiles ad matrimonium contrahendum, cap. non debet, de consanguin. & affi. Similiter & nullam decreuit, esse professionem ante decimum sextum annum emulam, cap. ad nostram, de regul. item ius ciuile prodigum, & pupillum inhabiles fecit ad contractus celebrandos, nisi sub certa forma, l. t. §. 1. ff. de curat. furios. l. pupillus, ff. de reg. iur. Potest enim ius positum ratione publici boni aliquas personas inhabiles facere ad contrahendum, adeo quidem, vt si ita, vel ita non contrahant, nisi proflua agant irritum adualiter gesto, vt ad nihil valeat, nec adhuc obligationem naturalem producat, quia consensus ipse naturalis contrahentium subicitur legi, & qui reprobatum, non potest simpliciter dici consensum. vnde Ecclesia reuera irritauit consensum clandestine praestitum, adeo vt nec iuramento firmata talis coniunctio subsistere possit; quia tale iuramentum esset vinculum iniquitatis, quia interdicto matrimonio, cederet super te natura turpi, quae est coniunctio concubinaria; quod Princeps etiam secularis in contrahentibus profanis facere posset, irritando profus consensum. Docent Basilius, & Sanchez ubi proxime, Barb. de offic. Parochi. 2, part. cap. 21.

13.  
Dissoluitur  
per obsequium  
tandem rati-  
ficatio.

12.  
De nupta  
de ritu n.  
Trident. can-  
onice.

de in pastoralis, alleg. 32. Diana pluribus relatis, 7. p. trail. 1. resol. 23. Idem dicendum est, quoties contractus per se habet formam praeiudicalem, sub qua celebratus valet, & aliter non sustinetur: tunc si forma non servetur, omnino nullus est, etiam attentio iure naturali. Primum quia aliter datus consensus nullus est, secundum leges, quae illum nullum absolute reddunt. Deinde quia contrahentes cogitantur de tali contractu celebrando, & non de alio negotio: quare si non valet ut talis contractus, non potest sustineri ut simplex conventio, ut pro expositione legis s. 6. si quis 1. ff. de verb. obl. docuerunt tres magni Primarii nostri, Valentia lib. 2. Illust. trail. 3. cap. 4. à principi. D. Ramos in l. iuris gentium, §. sed cum nulla, ff. de pallis, D. Retes in trail. de obligatione naturali, inspect. 2. num. 21. Nec obstat, Ecclesiam non posse mutare quae sunt iuris naturalis, praecipue sacramenta, ut supra probant pro ratione dubitandi. Quae difficultas adeo gravis est, ut plures PP. in Concilio Tridentino putarent, Ecclesiam non posse irritare matrimonia clandestine recepta, ut refert Spondanus in c. innotuit, Baronius, anno 1563. num. 39. Sed dicendum est, sine ulla mutatione iuris naturalis potuisse Ecclesiam irritare matrimonium clandestinum, reddendo inhabiles personas, quae ipsius iurisdictioni subsumunt: & licet mutare non possit materiam sacramentorum, reddendo nullam, vel illegitimam, quae à principio fuerat legitima, potest tamen hoc facere in contrahentibus, qui magna ex parte pendente ab actionibus moralibus, quas Ecclesia in suis subditis impedire potest. Vnde cum matrimonium incipit à contractu, potuit Ecclesia eius materiam mutare, & per consequens impedire sacramentum. Nec subalternalia sacramenta mutata fiunt, veluti materia & forma, & minister, quod Ecclesia facere non posset, ideoque ea multo minus fecit: sed quia con-

tractum consensus in contractu, qui ad rationem sacramenti elevandus est, potestati Ecclesiae subditur, ut Principi saeculari subdicitur in contractu merè saeculari, aliter praeteritum consensus nullum declaravit: quo scilicet subducto, & deficiente consensu, qui est matrimonij radix in esse contractus, deficit & contractus, & per consequens sacramentum. Deinde ut lex civilis quasdam personas inhabiles reddat ad contrahendum ex iusta causa, quam praevidet, etiam non sit merè naturalis: hic lex Ecclesiastica potuit inhabiles ad contrahendum reddere eos, qui nolunt matrimonium contrahere coram paroco & testibus: sic Sanchez ubi proxime, notest Basilium, parum in effectu discrepans, licet dissentire voluerit, lib. 5. de matrimonio, cap. 4. alij, quos sedulo refert Barbosa de officio parochi, cap. 21. & de potestate Episcoporum 2. part. alleg. 32. Diana part. 7. trail. 1. resol. 23. & sequenti. Datis in 30. quest. 5. Nec obstat augumentum dubitandi rationis deductum ex dicta lege non dubium, C. de legibus, pro cuius solutione discrimen est constituendum inter eum casum in quo lex tantum aliquod prohibet poenā statuta, & inter eum, in quo irritae actum in contrarium gestum. Primo casu actus de facto celebratus subsistit, in h. C. de secundis nuptiis, secundo vero casu ipso iure nullus est, ut in l. 1. §. 6. C. de incestu nuptiis, l. 1. c. 1. C. si quacumque praeiudicis, l. 1. c. 1. C. de interdictis, l. 1. cum qui 18. C. de ad. l. 1. de ad. docent Arnoldus Vinicius lib. 1. select. cap. 1. Hunnius ad Treut. volum. 1. disp. 6. §. 14. & disp. 1. c. 1. quest. 28. Caldiera lib. 1. de error. cap. 1. Vnde licet matrimonium clandestinum prohibitum esset in praesenti textu, & alii supra citati, tamen cum poenā tantum apposta esset, non verò clausula irritans adiecta, ideo matrimonium de facto celebratum valebat, usque dum per Concilio Tridentino declaratum fuit.

## TITVLVS IV.

### De sponsa duorum, & sponso duarum.

#### CAPVT I.

##### Augustinus <sup>a</sup> De fide pactionis & consensus.



VOBIS modis dicitur fides pactionis, & consensus: si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere; si aliam duxerit, penitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit; non enim rescindi debet tantum sacramentum. Si autem fecerit fidem consensus, non licet aliam ducere: si autem duxerit, dimittet ipsam, & adheret uxori priori. Est autem fides pactionis, quando aliquis <sup>e</sup> promittit alicui fidem, quod eam ducet, si permiserit ei rem secum habere, vel etiam pro consensu: fides autem consensus est, quando etiam si non stringat <sup>d</sup> manum, corde tamen & ore consensit ducere, & mutuo se concedunt unus alij, & mutuo se suscipiunt.

NOTÆ.

1. **A** *Reussum.*] Ita etiam legitur in t. collecti. sub hoc titul. cap. 1. & in cap. fin. 27. q. 3. Sed inest operta Magni Doctoris Augustini non reperit verba hæc, iam notatur Cuiac. & Anz. Augustinus in presenti: quare vel sunt steriles Augustini, vel ipsius Doctoris, sed in opere notandum excofo.
2. **Quam dicitur.**] Quia sponsalia de futuro solvuntur per inatrimonium de presenti, ut ex. posui supra in cap. de spons.
3. **Promittit.**] De futuro videlicet, ut probauit in cap. de spons.
4. **Stringit manum.**] Non solum apud Hebræos, verum etiam apud Gentiles manus dexteræ conferebant, qui matrimonio longebantur, ut liquet ex cap. 7. Tobie, & ex Neophonte lib. 3. rer. Græcæ. Vnde Claudianus in epistola Palady & Sirena:  
*Tu dextram complexa viri, dextramque puella Tradis, & hic ultro sanctis connubia ducis:*  
*Puam concordæ, & nostram discite morum.*  
Tertul. lib. de veland. Virginibus, ubi: *Si aures ad desponsationem velaueris, quia & corpore, & spiritu masculo mixta sunt per osculum & dexteræ, per que primis resiguntur pudorem spiritum. Vete-*

res enim, ut inquit Suidas, in pacis conueniis oscula præbere, & dextas porrigere solebant, quia hoc, ut ait Tertul. in lib. de prescrip. signum est concordie & fidei: vnde Aristophanes aiebat: *Osculare me, & porrigere dextram.* Hinc illud Ciceronis lib. 7. epist. ad Atticum, ubi: *Vbi sunt illa densa dextræ?* Donatus ad illud Terentii in Andria, ubi: *Hæc in manu hæc;* scribit legitimas nuptias per manus conuentionem constituit. Inde apud Romanos matrimonium celebrabatur per conuentionem h. manum, ut probauit supra in cap. 2. de sponsalibus. Veteres enim, vel in amicitia concilianda, vel in fodere inuendo, vel in adstringenda fide dextas iungere solebant, ut ex Eustachio, Aristophane, & aliis probat Dionis Salarnatus ad Ouidium in lib. 2. voss. 527. rationem assignat Seruius ad lib. 2. Aenid. his verbis: *Iungere dextræ maiorem salutationem fuisse.* Cuius causam asserit Varro, Callimachum sequutus, asserens: *Omni eorum honorem dextra constituisse virtutem.* Quamobrem hæc se venerabantur eorumque parte. Plinius lib. 11. hist. cap. 14. Inq. itaq. & aliis partibus quedam religio, sicut dextra oculis, aersa appetitur, in fide porrigitur. Latè illustrant Philipp. Camer. her. succes. cent. 2. s. 46. Mendoza in Viridario lib. 8. Sæmra. cap. 3. & not aliqua diximus in cap. final. de iur. calum.

CAPVT II.

Ex a Burch. lib. XIX.

**A**ccepisti illam vxorem, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam, aqua nunquam potest tibi fieri legitima: & xi. dies in pane & aqua, quod <sup>b</sup> carenam vocant, cum vii. sequentibus annis poeniteas.

NOTÆ.

1. **B** *Prochoro lib. 19.] Titul. de fornicatione.* ut habetur in t. collecti. sub hoc titul. cap. 9. Sed rectius ex Poenitentiali Romano, titulo de fornicatione, ubi repetitur textus hæc, & à quo transcripsit illum Burchardus. De authoritate ipsius Poenitentialis, plura congeffit Sausay in *Fœnec. sacerdot.* cap. 1. lib. 7. in appendice, §. 32. De Decreto Burchardi nonnulla adduxi in apparatu ad hæc commentaria.
2. **Carenam.]** Lepida est huius vocis interpretatio Glossæ in presenti, quam sequitur Oldendorpius. Vulgare, inquit, est Italotum, aliis Longobardorum, & dicitur Catena, à catenata hominum, vel etiam cibariotum; nam in illis 40. diebus includuntur in aliquo loco secreto iuxta Ecclesiæ, ubi non habent consortium hominum. Continus carenam fide dictam putauit, quasi caninam, quod pane & aqua vescerentur, non vt ceteri homines, aliis eibus filisacus de *Quadrage. cap. 4.* corruptam vocem esse existimat, ita vt à quadragesima deriuata sit, à qua formate sunt voces, populo ita balbutiente, *Carenena, Carēna, & Carina;* olim enim propter grauiores crimina coeperunt laicis in longi solemnes poenitentie, cap. penult. & ultimo, 50. disticti. cap. fin. 26. q. 6. dicemus latè in cap. 1. de paup. & illi quibus iniungebatur poenitentia per 40. dies, viuere in pane & aqua tenebantur, & hæc po-

nitentia dicebatur *Carena:* quo modo accipitur passim in Poenitent. Romano, & in can. 17. & 19. Concilij Salegust. apud Ivonem p. 15. Decretis, cap. 184. & 185. & in cap. accensasti, de accusa. apud Alexandrum II. in epist. ad Clerum Vptorniensens, relatum ab Ivone p. 10. Decreti, c. 16. apud Cæsarium lib. 4. cap. 57. Miles quidam Bonensis, Henricus nomine, tempore quadam quadragesimali carenam fecit apud nos. Et lib. 5. cap. 42. meminit quorundam qui peregrinati sunt in Sanctum Kemigiam, & de vno illorum ita ait: *Cum alter quidam miles, Gundolphus nomine, vir nobilis, de villa: effligeret orinibus, suscepit a carenā, tempore Capituli Generalis Collectionem ire præponere.* Etiam dicitur banitum ieiunium, ut notatur Seueinus Binus in mer. ad Concil. Salegust. Zerd in adu. cap. 44. num. 8. hinc, August. in ner. ad poenitent. Roman. tit. 1. cap. 34. *Acuña in cap. qui verò, 50. disticti, Sausay in precept. sacerdot. lib. 7. p. 1. §. 32. Iulius Lavorus de Iubiles, p. 2. cap. 10. num. 37. Theoph. tom. 10. in Rosa meridiana, pag. 475. à Theutonici vocem hanc corpisse docuit in Poenitent. Roman. tit. 2. de homicidio, cap. 34. ubi ita legitur: Ita faciendum est tibi, ut pro psalmsa 40. dies in pane & aqua. quod Theutonici carēna vocant, cum septem sequentibus annis poeniteas.* Et ita carēna in presenti proptè accipitur pro ieiunio 40. dierum.



3.  
CONCLVIO  
VIAD 118  
ET PROB-  
TV2.

EX his duabus decisionibus sequens deducitur assertio: *Contra abusu matrimonium viuentis prima vxore, relicta secunda, cum priore cohabitare debet, & publice in Ecclesia pontificum facere.* Trobant eam iuxta in Concil. Niceno, can. 24. ibi: *Nemo debet duas vxores ducere; & qui hoc fecerit, si clericus sacerdos, prohibetur ministerio sacrificandi, & communione fidelium, quousque cum eua deuo secundam, & debet retinere primam.* Et cap. an non 24. q. 3. cap. de coniugal. 57. q. 2. cap. cum per bellum, cum quatuor sequentibus 34. q. 1. cap. videtur 35. q. 6. cap. gaudemus de diuortio. Synodus Romana sub Eugenio 11. & Leone IV. can. 17. ibi: *Nulli liceat tunc tempore duas habere vxores.* Ioannes VIII. epist. 198. *Inuenio, ut nullus propriam relictam vxorem, & illa viuentis alteram subsistere praesumat: nec liceat ei ille tempore duas habere vxores.* Nicolaus I. ad consilia Bulgar. cap. 51. ibi: *Unus tempore vno habere vxores, nec ipsa erigo humana conditionis admittit, nec lex Christianorum sua permittit.* D. Hildorus lib. 8. de offic. Eccles. cap. 19. ibi: *Quod autem non vna & multa, sed vna & vna copulatur, ipsa prima diuinitus facta continent in eorum, loam epl. Ambrosii lib. 1. de Abrahamo: Quia non licet tibi vxorem viuentem ducere.* Canon 48. Apost. Concil. Illiberit. can. 8. Trid. sess. 24. de reformatione in princip. & cap. 1. 1. si de his qui ontant, infam. 1. 2. C. de incest. imp. l. qui duas 8. C. ad l. tal. de adul. 5. affirmat. In fine de nuptiis l. 4. C. quoniam apell. in Theodos. Illustrant vltra conge-ssus in praesenti a Barbosa, Bellarminus tom. 1. centum. lib. vnic. de matrim. cap. 10. Transmissa de polygam. q. 6. cum sequent. Basil. lib. 7. de matrim. cap. 49. Kocher in face hystor. can. 1. cap. 31. Iustellus in notis ad canones Eccles. vniuers. fol. 191. Petrus Gregor. lib. 1. parit. tit. 3. cap. 5. Vighel. in method. iur. Canonici lib. 4. cap. 6. Torreblanca de iur. spirit. lib. 4. cap. 15. fol. 3. Fornerius lib. 2. ver. quid. cap. 22. & 23. Grotius de iur. bel. lib. 2. cap. 5. num. 19. Ambian. ad Terrul. de exhortatione castit. cap. 15. & de monogamia passim. Iodocus Coccius tom. 2. thesauri, lib. 9. art. 2. Ant. Augustinus in epist. iur. lib. 29. tit. 18. Batoni- nus in apparatu. num. 65. & anno 110. num. 30. & anno 170. num. 11. Mendoza lib. 5. Concilii Illiberit. in can. 10. Fragofo de regim. Christi. Reipub. p. 1. lib. 1. disp. 27. 5. 4. Aloix in notis ad eorum sancti Polycap. cap. 4. Hinnius in encyclop. xiv. 10. Vrsellensis. disp. 6. Gazae in not. ad Cassianum colle. 17. cap. 11. Bronchorst. miscell. can. 1. q. 9. fer. 99. Collanus de sponsal. fol. 2. & 37. Atni- seus de iure conuul. cap. 4. P. Faber lib. 3. fennel. cap. 29. Borel. tom. 1. deris. tit. 1. num. 16. Beycr- link in Theaur. verbo Matrimonium, Villadiego in l. 2. tit. 6. lib. 3. fer. Dilaues Peter. in l. 3. tit. 1. lib. 5. Ordin. Martinio in l. 5. tit. 1. lib. 5. Recopol. gloss. 1. Antonius Matthaeus de crimin. ad lib. 48. Pandect. lib. 7. num. 3.

Sed hae assertio ita illustrata difficilis redditur ex eo, quod in sacra pagina satis proditum est, Patriarchas, & alios sanctissimos viros plures vxores habuisse vno eodemque tempore; siquidem Abraham habuit Saram, Agae, & Ceturam, Genes. cap. 16. & 25. Isaac Liam, Rachael, Balan, & Zelpham, Genes. cap. 29. & 30. Helena, Annam, & Pheneman, lib. 1. Regum,

cap. 1. Moyse Athiopisum, & Sephotum, Esod. cap. 2. Numer. cap. 12. David sex vxores habuit, & concubinas decem, lib. 2. Regum, cap. 3. & 10. Salomon vxores septingentas, & concubinas trecentas, lib. 3. Regum, cap. 11. Abias vxores quatuordecim habuit, lib. 2. Paralip. cap. 13. Gedeon plures habuit, vt refertur cap. 3. Iudic. Eundem vsum polygamiae apud varias nationes inuualisile facile constat; siquidem apud Thrares tribus, aut quatuor, inuend triginta vxoribus copulari mos erat, vt testatur Heraclides de Gerulis Libyae populi. Idem de Iudaeis refert Iosephus lib. 17. antiquit. cap. 5. Atniense disp. 4. fol. 3. ubi subiicit Herodi vxores eodem tempore faisse nouem apud Nomidam & Mauros quousque pro opibus quamplurimas vxores habet: nec dissimilis consuetudo in Africa circumscribitur, si Herodoto, Diodoto, & Iosepho credimus, ibi: *Patrum mos erat, ut simul plures haberemus vxores.* Idem de aliis pluribus nationibus refertur Itaque, in l. 7. conuul. Alex. ab Alex. lib. 1. dier. gen. cap. 24. Menochius lib. 2. de arbit. contr. 3. num. 430. Malvenda de Amicris lib. 6. cap. fin. Beycrlich tom. 2. verbo coniugal. p. 1. et reg. lib. 10. synag. cap. 1. Transmissa de polygam. q. 9. cap. 1. per totum, & Imperatorem Valentinianum alteram duxisse vxorem priore superstita, nec repudiata, & vt leuius possit videri facinus a se perpetratum, legem tulisse per quam cuius liceret duas simul habere vxores, refertur Socrates lib. 4. cap. 16. Paulus Diaconus lib. 1. cap. 2. ibi: *Dudum laudante vxore sua pulcherrimam Iustina, sibi eam secum in matrimonium, legesque propter illam concepi, ut omnes qui voluissent, imponi bina matrimonia susceperem.* Ex eis probat Doctores ad Tacitum lib. 11. fol. 599. Ergo non recte in praesenti docetur, nemini licere vno, eodemque tempore duas simul habere vxores.

Qua difficultate non obstante vera est praesens assertio, pro cuius expositione sciendum est, legem Monogamiae, non solum iuris positum, canonici, & ciuili esse, verum & a iure diuino promoueri, vt constat ex cap. 5. Genes. vers. 24. ibi: *Relinquit homo patrem suum, & matrem, & adheret vxori suae, & erunt duo in carne vna.* Et cap. 19. Matthei, vers. 4. ibi: *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculinum, & femininum fecit eos, & dixit, propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adheret vxori suae, & erunt duo in carne vna.* Quae verba in alium sensum retorquenda non sunt, vt nervose contendit Caietanus exponens illa verba D. Pauli 1. ad Timoth. cap. 3. *Oporet Episcopum esse vniuersi carnis virum; cum eo in sentia a Patribus Ecclesiae communiter accipiantur.* D. Chayfolt. homil. 63. in Mattheum, ibi: *Peruen etiam, quia inquit, quod vna sint coniungatur, nam si voluisset alterum etiam duci vxorem, vni vno creata multas conformasset mulieres: audi quemadmodum dicit, qui fecit a principio masculinum & femininum.* D. Hieronymus in eodem cap. 19. Matthei, ibi: *Hec in exordio Genesio scriptum est, dicendo masculinum & femininum; non enim ait, masculum, & feminum; quod prius repudio querebatur: sed masculinum & feminum, ut vni coniugio consensu necteretur; & dixit, adheret vxori suae, non vxoribus.* Theophylactus ibidem: *Offendit opus & legislationem eius, qui vni a principio formauit, esse monogamiam, ab initio vni coniuncti Deus vni, &que ita non oportet vnum virum coniungi mulieri.* D. Ambrosius, Prosper Aqvi

5.  
POLYGA-  
MIA ET  
PROHIBITA  
A IURE DI-  
VINO.

4.  
INVENIA-  
TUR TRA-  
DITA AS-  
SERCTIO.

Aquitanicus. & nullius, & alij, quos referi Io-  
hannis ubi ſupra: & D. Paulus cum de matri-  
monio agit, ſemper loquitur de coniugibus in  
numero ſingulari, ut *epiſt. i. ad Corinth. c. 7. verſ. 12.*  
*ibi: Propter ſanctificationem quaſiſque ſuam uxorem*  
*habeat, & vinque ſuam vitam.* Et *verſ. 27.*  
*aliquem ex vobis, noli querere ſolationem.* Et ad  
*Roman. 7. verſ. 3.* *viuentem viro vocatur adultera, ſi*  
*ſuerit cum alio viro.* Et *1. ad Corinth. cap. 7. verſ. 10.*  
*ibi: autem, qui in matrimonium iuncti ſunt, precipio, non*  
*ego, ſed Dominus, utrem in viro non diſcedat;*  
*quod ſi diſcedet, inuicem inuicem, cui viro ſuo*  
*reconciliari.* Et *verſ. 39.* *Mulier, aliquam eſt legi,*  
*quanta tempore vir eius vivit; quod ſi dormierit*  
*vir eius, libera eſt a lege; cui vult, nubat.* Unde  
infertur, nec ſumimus Pontificem poſſe in hoc  
impedimento diſpenſare, vt pluribus reſcrip-  
ſit Leander de *matri. diſp. 16. q. 8. 7. h.*

6. Iure etiam cumque polygamiam, polyuriſmque  
prohiberi certum eſt; nam apud Athenienſes  
Cecropius lege ſancium fuit, vt vnā dūm eſ-  
ſet vnus vxor, auctore Atheno *lib. 13. diſpoſi-*  
*ſiph.* ubi obiter etiam eorum ſententiam notat,  
qui Socrati duas vxores fuiſſe crediderunt, in  
quorum numero Ariſtolelem exiſtiſſe ſcribit  
Diogenes *lib. 2. diſt. 17.* Samuel Petrus ad *ius Ari-*  
*stotelis lib. 6. tit. 1.* Romani etiam Iudæi, & alijs  
polygamiam prohibebant; *1. item, C. de iudaicis*  
*Novit. 79. legiſ. 5. aſſignatis. Inſtit. de nup. l. 3. C.*  
*de inceſt. nup. l. 18. C. de adulterio;* quoniam ſi quis  
binas nuptas in eodem tempore conſtitutas ha-  
buiſſet, notabatur inſamia, ex Iſtoris editio,  
*l. 1. de his qui non inſam. l. 3. C. de inceſt. nup. l.*  
*item qui 18. C. ad l. ſol. de adult. l. ſi mulier, ff. de iur.*  
*dotum, l. ea qui, C. de donat. ante nup.* Iſtanti  
Dorleant ad Tacitum *lib. 1. c. fol. 599.* Greciſis *lib. 2.*  
*de iure belli, cap. 5. num. 9.* Poterius *lib. 6. rer.*  
*quod. cap. 32. & 33.* ſaxi lex *ex ſtatutis, ff. de*  
*condit. inſt. ſunctio Diſſello lib. 1. ſect. 2. cap. 5.* Theo-  
doretus in *t. ad Timoth. Olim pagani, & Iudei cum*  
*duabus vxoribus, & pluribus vxoribus coniungeban-*  
*tur lege matrimonij; hunc verò leges Imperatoris*  
*prohibent duas ſimul habere vxores.* Rerum ſua-  
rum amiſſione ſubſtabantur ex Athalarici Regis  
edicto apud Goſiſcorum *lib. 9. epiſt. 18.* & ita  
conſtiterunt ſecundum nuptias adultærii pec-  
nis ſuæi docuere Menochius de *arbit. lib. 2.*  
*caſu 410.* Theophilus in *d. 6. aſſignatis:* immò  
& ſtuprum perpetrare, conſtat ex *d. l. cum qui*  
*duas, & deſendit Antonius March. de crimin. ad*  
*lib. 4. 5. Pandect. tit. 3.* Iſtè verò indicio publico  
polygamij non damnetur, tamen quia lex fa-  
ciū notat, & ipſo iure ſunt inſames, *d. l. cum qui*  
*reſtimus,* dictionem non habent aliter atque  
ſuætes, & raptores, quorum teſtimonia recipiun-  
tur, niſi ſententia Iudicis ſint condemnati, *l. 5. ff.*  
*de his qui in iure inſam. l. palam, 5. qua in adultærio,*  
*ff. de ritu nup. Nouiſſimè ſuæ mortis poenam in*  
*Germania ſancit Carolus V. conſtit. crimin. art.*  
*111. reſert Collerus deſp. 176. num. 78.* Apud  
Frigos ſuſcitatio imponitur cum relegatione.  
Ant. Machiæ ubi ſupra: apud nos variz poenæ  
legibus poſitis ſtatutz fuerunt in *l. ſigil. tit. 17.*  
*part. 7. d. 1. 2. 3. lib. 4. ſect. 1. 6. tit. 15 lib. 8. ordin.* Et  
olim viſitata fuit ea poena, vt candenti ferro  
in fronte imperpetrator ſecundò nubentibus litera  
P: quamvis enim in *d. l. 3. tit. 1. lib. 5. ordin. l. 5.*  
*tit. 1. lib. 1. Recopil. dicunt intendam eſſe: litem*  
*Q. credo tamē errate typographi, inueto*

modo Q. pro P. poſitam fuiſſe, & Reges noſtros  
ſtauiſſe, vt prima littera huius delicti polyga-  
miz, quæ eſt P. inueneret frontibus eorum, vt  
ex lege Rhemſia calamitoſi litteræ K. ſunt litem  
F. inuenerant, vt diceamus huc in *cap. ad*  
*audientiam, de crimin. falſi:* quoniam non inſub-  
tiliter Couart. in *4. p. cap. 7. 4. 3.* Didacus Perez  
*p. 3. in d. 6. ordin. Gomez in l. 20. Tamer. num. 87.*  
*Vela de delictis cap. 7.* ex eadem ratione pro li-  
tera P. legunt R. rhodie tamen eum delictum hoc  
ponitor ab Inquiſitoribus hæreſis præſentis,  
rei huius criminis in publicum ducuntur ſugge-  
ſtum, ubi breuem abſcuram ſuſpicionem, mitrà  
inſani capiti eorum impoſita; ſuſbitique ex-  
duuntur, & ad trices per quinquennium  
damnantur. Romæ verò abſcurat de vehementi,  
& totæ ſubſiciuntur; que eam permix-  
tim ibi habent Catholici cum hæreſis, ma-  
ior datur ſuſpicio, an male ſenſerit de ſacra-  
mento, putauerintqueſque Chriſtianum duas ſi-  
mil habere vxores. Quæ ratio cum ceſſet in hiſ  
Hiſpaniarum Regnis, idè nec torturæ ſubſi-  
ciuntur ſuper intentione, nec iurant de vhe-  
menti, ſed de leui: circa præſentem verò, de modum  
procedendi in his caſuſ, aduendus eſt omnino  
Transmiſta in *traſta de polygam. & polyuria.*  
Illud omnino obſeruandum eſt, bulas delicti  
punitiōnem priuatiuè perſeuerare ad Inquiſitores  
hæreſis præſentis, nec iudicium laicum, vel  
Eccleſiaſticum de eo cognoscere poſſe, vt latè  
probat Scaccia de *iudicio lib. 1. cap. 11. num. 55.*  
Fasinacius de *hæreſi q. 186. 5. 1. 7. 9* Soula in *apho-*  
*riſm. Inquiſit. lib. 1. cap. 2. num. 7.* Cæcena de *officio*  
*Inquiſit. 2. p. tit. 14. de iudicio, 5. 17. & tit. 12.*  
*de ſent. gñr. 5. 1. 5.* Transmiſta de *polygam. 3. p. q. 2.*  
Thomas Delbene de *officio Inquiſit. 2. p. dubi. 100.*  
Ratio eſt, quia cum ex hoc delicto oriatur ſuſ-  
picio vehemens, vel leuis, ſaltem hæreſis, & hæc  
ſuſpicio non tollatur niſi per abſcuratorem, *cap. ad*  
*abſolendum, 5. illis; quæque de hæreſis, cap. ſu-*  
*per eo, cap. accuſatorem, in d. tit. in 6.* & hæc abſcu-  
ratio debeat fieri etiam Inquiſitoribus, quia ipſi  
ſunt iudees priuatiui, non ſolùm contra hære-  
ticos, verùm & contra ſuſpectos etiam leniter  
in fide, *cap. accuſatum in principio, cap. et officium,*  
*de hæreſis in 6.* Fasinacius de *hæreſi, q. 186. 5. 3.*  
Patamas de *origine Inquiſit. lib. 3. q. 10. num. 97.*  
Diana *p. 4. tract. 8. reſol. 4.* Cæcena *1. p. tit. 9. 5.*  
Soula de *ſollicit. tit. 2. cap. 1. num. 2.* & committen-  
tes hoc delictum polygamiz ſunt ſuſpecti de fi-  
de, quia malè videntur ſentire de Sacramento  
matrimonij, vt docent Menochius de *arbit. ca-*  
*ſu 410. num. 214.* Ricciolus de *iure perſon. cap. 11.*  
*lib. 5. num. 19.* Barb. de *poſſeſ. Epiſt. 2. p. allegat. 40.*  
Onat. de *ſponſalibus 2. p. cap. 7. 5. 3. num. 6.*  
Didacus Perez in *l. 3. tit. 1. lib. 5. ordin.* Curierez  
*lib. 2. præſt. q. 8.* Gomez in *l. 8. Tamer. num. 10.*  
Sanchez *lib. 1. de iur. in d. tit. 20. num. 2.* Boba-  
dilla *lib. 1. poli. cap. 17. num. 151.* Matienzo in  
*l. 5. tit. 1. lib. 5. Recopil. gloſſa. 1. num. 5.* Ideo index  
laicus de hoc crimine cognoscere nequit. Acce-  
dit conſuetudo generalis Hiſpaniæ, iuxta quam  
tantum Inquiſitores cognoscunt de hoc crimine,  
vt teſtantur Decianus *lib. 3. tract. crimin. cap. 17.*  
*num. 41.* Cantera *q. crimin. de adulterio, num. 28.*  
Narbona in *lao. tit. 1. lib. 4. reſol. gloſſa 11.*  
*num. 66.* Alſazo de *officio ſiſtendi, gloſſa. 20. 398.*  
Diana *tom. 4. tract. 7. reſol. 4. Transmiſta d. lib. 3.*  
*q. 1.* Facit declaratio ſummi Pontificis, quam re-  
ferant



enire poterat, vt quis cum duobus vxoribus  
pregnantibus d. cedat, & secundā legitimē da-

ctā: alios casus prosequitur Faber in eius rebus  
iuridicis.

## CAPVT III.

Alexander III. a Salernitano Archiepiscopo.

**L**icet præter solitum, & amplius solito multis simus, & magnis negotiis præpediti,  
& ita quod non sit nobis facile aliquorum consultationibus respondere, illā tamen  
speciali gratiā, quam ad personam tuam habemus, & fraternā cogimur charitate, quid  
sentiamus de his, super quibus nos consulit dil. tua, præsentibus literis aperire. Con-  
sultuisti nos siquidem, vtrum si inter virum & mulierem, præstito, vel non præstito in-  
ramento, legitimus consensus interuenerit de præfenti, copulā carnali non subsequatā,  
liceat mulieri alij nubere, vel si nupserit alij, & carnalis fuerit copula subsequēta, an  
ab ipso debeat separari? Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si inter virum  
& mulierem legitimus consensus interueniat de præfenti, ita quidem quod vnus alte-  
rum in suum mutuū consensu, verbis <sup>b</sup> consensui expresse recipiat, viroque dicente,  
Ego te accipio in meam, & ego accipio te in meum, siue sit iuramentum interpositum,  
siue non, non licet mulieri alij nubere; & si nupserit, etiam si carnalis copula sit secu-  
ta, ab eo separari debet, & vt ad primum redeat, ecclesiasticā districtione compelli.  
Quamuis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando <sup>c</sup> iudicatum.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Salernitano.* Ita etiam legitur in prima  
collezione sub hoc tit. cap. 3. & post Concil.  
Lateran. p. 6. cap. 8. & in cap. 1. de cognat. spiritua-  
li; vbi exar alia pars huius textus. De diocesi  
Salernitana egi in cap. 1. de offi. iudic.  
<sup>b</sup> *Perbis consensu.* Si significantibus consensus  
de præfenti, iuxta tradita suprà in cap. de spon-  
saliu.  
2. <sup>c</sup> *Aliquando iudicatum.* Variē hæc verba ex-  
ponunt Couarr. 2. p. de matrim. cap. 8. §. 3. & 4.  
Sanchez lib. 4. de legibus cap. 14. Barb. de iure Ec-  
clesiast. lib. 1. cap. 2. ex num. 61. Sed communio sen-  
tentia placuit, videlicet aliquos prædecessores  
Alexandri III. ita iudicasse vt priuati Doctores,  
non verò publicè diffinire eam sententiam,  
sed in aliquo casu speciali, non ex cathedra ius  
profertent, sed iudicando de facto secundum  
opinionem priuatam: nec quomodo illi iudica-  
sent, constat, cum in antiquis collezionibus  
nulla exret epistola, in qua Pontifex decreuit  
matrimonium ratum solui per consummatum.

## COMMENTARIUM.

**I**n hoc textu, & in cap. final. hoc tit. deciditur  
questio satis vixata olim inter Doctores; an  
videlicet matrimonium ratum primò contra-  
ctum, dissolueretur per consummatum postea  
celebratum, & ita secundum valeret. In qua  
questione aliquibus visum fuit, postea mat-  
rimonium consummatum præferri priori rato,  
illudque dissolui; forsitan motu ex eo, quod ma-  
trimonium ratum tantum dissoluitur per mat-  
rimonium spirituale, videlicet per ingressum re-  
ligionis, cap. verum, cap. ex publico, de consens.  
enay. & per consequens per matrimonium per-  
fectum, & consummatum. Deinde nam si vna,  
eademque res duobus personis vendatur, si se-  
cundo emptori tradatur, illius venditio præfer-  
tur, L. quoniam; C. de rei vend. l. si autem, l. si duo-  
bus, ff. de publiciana, l. si à Titio ff. de rei vend. l. 1.

*C. de except. rei vendite.* Quod etiam procedit  
in re pignori duobus obligata, & secundo ita-  
dicta, l. prior, §. 1. ff. qui pot. pignori. Igitur similiter  
matrimonio duplici contracto illud præferri de-  
bet, in quo corporis traditio intercessit. Vnde  
in Anglia, Mutinæ, & aliis prouinciis, tempo-  
ribus Alexandri III. inualuerat, vt matrimo-  
nium ratum dissolueretur per secundum con-  
summatum. Facit textus in l. 1. C. de sponsal. vbi  
docteur, fœminas vni desponsatas, aliis nubere  
non prohiberi. Sed contraria sententia verior  
est, quam definierunt Alex. III. in hoc textu, &  
in cap. 4. hoc tit. in l. collecti. in illis verbis: *Vnde  
nos consensu dilectio tua, quid videlicet seruan-  
dam sit. & secundum de muliere, qua cum sit vni  
viro desponsata, ab alio postea desponsatur, &  
cognoscitur. Sollicitudini tuæ presentibus literis  
respondemus, quod licet quorundam Ecclesiarum  
consuetudo habeat, ut cum viro secundo debet re-  
manere, conuenientius tamen videtur, ut si vir &  
mulier ad alteram apertam coniugio conueniant, & ita  
mulier desponsata fuerit, quod vir mulierem in  
suam, & mulier virum in suum recipiat; licet postea  
ab alio desponsatur, & cognoscatur, debeat primo  
resolui.* Et cap. 5. eod. tit. & in eadem collezio-  
ne, ibi: *Porro si qui vir & mulier pari consensu  
contraxerint matrimonium, & vir eā incognita  
aliā duxerit in uxorem, & eam cognouerit, cogenda  
est secundum dimittere, & ad primum redire:  
quia quomodo exinde, si diuersa quorundam sen-  
tentia, & non eadem consuetudo Ecclesiæ, tunc tamē  
videtur, ut primum habere debeat, quam secundum,  
cum prima sine iudicio Ecclesiæ separari non debeat  
postquam cum eo pari voto & consensu matrimo-  
nium contraxit. Sane quomodo mulieri despon-  
sata, & à viro venditio cognita licet ad religio-  
nem transire, aliam tamen non potest vir ducere in  
uxorem. l. 1. in c. 6. in ea. lem collezione; ibi: *Super  
eo verò, quod ex tunc literis intelleximus, virum  
quendam, & mulierem de mandato Domini vtriusq;  
que sese inuicem recepisse, illis sacerdoti presentem,  
nec adhibitis salernitanæ, quam solum Anglicana Ec-  
clesia exhibere, & aliam prædictam mulierem ante  
carnalem**

3.  
MATRIMO-  
NIUM RATUM  
NON  
DISSOLUITUR  
PER CON-  
SUMMATUM.

carnelem commendationem se emittere duxisse, & cognovisse. Tua prudentia taliter quærimus respondendum, quod si primus vir, & mulier ipsa juri consensu de presenti sese recipiunt dicendo vobis alteri, Ego te recipio in meam, & ego te recipio in meam, etiam si non intercesserit illa sollicitudo, nec vir mulierem carnaliter cognoverit, non tamen ipsa primo debet resisti, cum nec poterit, nec debet post talem consensum aliquid movere: si vero consensus talis inter eos non intercesserit sub verbis illis, quæ diximus, nec carnalis copula, etiam assensu de futuro præsumitur, secundo viro, qui eam postea tradiderit, atque co-noverit, debet mulier ipsa resisti, & ab impetratione prioris absoluti, in illa primo viro parientia de lapsu fidei, vel violatione iuramenti, si dedit exinde fidem, vel præstitit sacramentum: appellationi autem, si qua super ista casu ab alterutra parte fuerit interposita, nisi appetatur ab eo, cui causa est remota à appellatione commissa, est devotissime debita deferendum. Innoc. III. in cap. final. hoc titulo. Ex merito, nam cum matrimonium de presenti pure celebratum, maneat indissolubile; inde nec per secundum consummatum dirimi potest: quare semper certum fuit, primæ desponsationis per secundam

non potuisse derogari, cap. desponsatam, cap. desponsatus 27. quæst. 2. & licet ipsa de futuro tollantur per ipsa de presenti, ut probatur in cap. de sponsalibus, id procedit, quia ex sponsalibus de presenti vinculum fortius nascitur, quod non datur matrimonio tanto celebrato, & alio postea contracto, & consummato; siquidem quantum ad indissolubilitatem æqualiter vinculum indissolubile est. Et licet per ingressum religionis matrimonium ratum dissolvatur, id potest specialiter favore religionis, qui non consideratur in matrimonio consummato, immo nec in sacerdotio, ut probatur in d. cap. verum. Nec faciunt etiam exempla venditionis, & pignoris; nam in eis contractibus sequitur traditio potentius ius ex ea resultat, quam ex conventionione, quia talis traditio præcedit, at vero in presenti casu matrimonium ratum perfectum: cum traditione celebratur, nec consummatum aliquid novi affectu: unde non est in eo quid prævaleat, aut præferatur priori matrimonio. Nec etiam obstat dicta lex 1. Cod. de spons. quæ est accipienda de sponsis de futuro, cum quibus sit & validè matrimonium celebratur, cap. si de ex literis, de spons.

## CAPVT IV.

Idem a Ianuensi Episcopo.

**T**ua fraternitas nos consuluit, quid de his agere debeas, qui desponsant aliquas alias mulieres, & processu temporis, antequam eas ducant, vel cognoscant, accipiunt alias uxores. Super quo vitæ tue consulationi taliter respondemus, quod si vir, & mulier sese recipiunt, expresso consensu mutuo de presenti, neuter eorum altero susperstare poterit ad alia vota transire, nisi possit ad monasterium transmigra-re. Verum si inter ipsos non accessit consensus mutuus de presenti, sed promissio de futuro, videlicet quod uterque dixit alteri, Ego te recipiam in meam, & ego te recipiam in meam, si alius mulierem illam desponsaverit & tradiderit, etiam si inter primos iuramentum fuerit, sicut diximus, de futuro, huiusmodi desponsationis intuitu secundum non potest separari matrimonium, sed eis est de violatione fidei penitentia iniungenda. De aliis vero, qui coram te super desponsatione facta per consensum mutuum de presenti controuersiunt mouent, & post ap. quam ante sententiam, vel cognitionem cause ad Sedem Apostolicam interponunt, ap. pendente accipiunt alias in uxores, hoc arbitramur agendum, ut si amodò in tali casu duxerint appellandum, eis in Ecclesia publicè debes interdicare artius, ne ante decisionem causæ aliud contrahant matrimonium; & si contra interdictum Ecclesiæ ita publicè factum venire presumpserint, matrimonium rati præsumptuosè contractum poteris irritare.

## NOTÆ.

1. a [Anuensi.] Ita etiam legitur in prima collectione sub hoc in cap. final. & integram littere.

ram dedi in e. de illis de despons. impub. De Ecclesia Ianuensi nonnulla notari in cap. cum inter, de elect. textumque hunc exponemus infra, in viud. de matrimonio contralo.

## CAPVT VLTIMUM.

Idem a Mutin. Episcopo.

**T**uas dudum, &c. De consuetudine quæ dñi in Mutin. obtinuit ciuitate, ut si quis iuraret in aliquam, & extra carnis copulam<sup>b</sup> desponsasset, si consequenter desponsasset aliam, & etiam cognovisset, primo cognita adiudicaretur viro, non quæ prius extitit desponsata. Et infra: Ne verò turpis sit pars quæ suo non congruit vniuerso, & Ecclesia Mutin. teneat humiliter, & obseruet quod beati Petri sedem, & suam Metro-polim

# Tit. V. de Condition. appositis, &c. 109

polim sequi viderit, & docere, in matrimonii de cetero contrahendis illud te volumus obseruare, vt postquam inter legitimas personas consensus legitimus interuenierit de presenti, qui sufficit in talibus iuxta canonicas sanctiones; & si solus defuerit, cetera etiam cum iplo coitu celebrata frustrentur; & si personarum iunctura legitime cum aliis posita de facto contrahant, quod prius de iure factum fuerit, non poterit irritari.

## NOTÆ

**A** *Prin.* Ita etiam habetur in tertis collectione, sub hoc titulo, cap. omne. & in cap. duas, de iur. ubi extat alia pars huius textus. De Mutinensi Ecclesia & Morcino eius Præfule, cui missa est præsens decisio, ego in eam

in distributis, de iur. ordin. & textum hunc exposui supra in cap. 3.

**B** *Desponsat.* Ita legendum est, non, daturum, vt habetur in hac 6. collect. & notauit Cuiac, in presenti; nam in hoc textu agitur de sponsa de presenti ducta; non vero de futuro, vt facile ex eius serie constat.



## TITVLVS V.

### De conditionibus apposis in desponsatione vel aliis contractibus.

#### CAPVT I.

##### Ex Concilio <sup>a</sup> Africano.

**V**ICVM QVE sub conditionis nomine aliquam desponsauerit, & eam postea relinquere voluerit, dicimus quod conditio frangatur, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

## NOTÆ

**A** *Africano.* Sic etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. c. 1. & in cap. 7. incipit cap. antecedenti 27. q. 2. & post Concil. Leonem. p. 6. cap. 5. non tamen reperitur hic textus inter canones edicti a Iustellio, sed cum varia fuissent Concilia Africana, quorum meminit Cuiac. in cap. 1. de hab. Cleric. credo præsentem canonem editum fuisse in aliquo ex his Conciliis nondum exaucto, cum in tot collectionibus Concilium Africano tribuatur; & in cap. 7. 27. q. 2. ita legatur, quod conditio interposita non valeat, ex Concilio Africano probatur.

conditio, non potest retinere dum pendet conditio; quia non potest rescindi quod adhuc non existit, l. Bonum 43. §. si sub condicione, cum sequent. ff. de iudic. edict. si seruo proprio libertas relicta sit sub condicione, legatus vero sit pater, si dies legati cedat pendente conditione, conuenerit legatum, quia non existit liber dum pendet conditio, l. quidnam 91. §. 2. ff. de legatis 1. l. iudicatus 86. §. cum vero, ff. de condit. & demonst. l. nam cum libertas 2. §. quando dies legati, idem pendente conditione interiri heredis est, l. si uoluerit, §. ff. de statu libertatis, l. si se fecerit 20. ff. de donat. inter. Ideoque qui debet sub condicione, et pendente debitor non est, l. sub condicione 16. ff. de condit. indebit. l. qui promissi 48. eod. tituli, docente latè Petrus Faber, Jacob. Gothofr. & alij in d. l. 169. §. 1. ff. de reg. iur. idem Petrus Fab. lib. 5. de iur. cap. 10. cum dicitur sequenti Sanchez lib. 5. de matrim. disp. 6. Donellus lib. 8. c. 1. c. 1. vbi Ofinaldus littera A. Fitchius lib. 1. c. 1. c. 1. c. 1. Antonius Gomez lib. 2. c. 1. c. 1. cap. 51. vbi plures Aylm. Acacius, Ripoll. in rubric. de condit. & demonst. cap. 1. Mucio in Imperio iuris, tituli de rebus credit. q. 7. Pichardus & alij in §. de conditionibus, insit, de verb. obli. in præcipiis, etiam si sub condicione contractus sint, adeo nihil actum videtur, vt nec publicæ honestatis impedimento ex eis miscatur; idcirco si quis cum Maria sub condicione iniis sponsalibus, cum consanguinea eius pendente adhuc condicione de presenti matrimonium contraxerit, cum secundo manere debet, cap. omne, §. final. de despons. inap. in 6. &

## COMMENTARIUM.

**V**lgo ex hoc textu sequens communiter deducitur assertio: Quicumque sub condicione nupsit, nomen aliquam desponsauerit, & eam relinquere vellet, insuper habita condicione matrimonium subsistit. Non est similis decisio in utroque iure quia probari possumus tamen illustrari vltro conuentis in presenti à Berbol. Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 12. Couert. cond. tract. 2. p. cap. 3. num. 12. Bafil. cond. tract. lib. 2. cap. 9. num. final. Mederini de consensu canonib. cap. 6.

Sed hæc assertio. diuicilis redditur sequenti iuris consideratione: Quod pendet, non est, l. in damnum 169. §. 1. ff. de reg. iur. Vnde Philosophum axioma est, conditionalia nihil ponere in esse, idest quod pendet sub condicione, non est, nec desinit esse. Vnde homo emptus sub D.D. Gual. in Decretal. Tom. IV.

CONCLUSIO  
TRADITUR  
ET PROBATUR

TRADITUR  
PROBATUR  
DI RATIO

si quis carnaliter, si pater consentiret, nisi eo-  
mittente ad nuptias celebrandas cogendum  
non esset: scribit Vrbani in cap. super eo hoc rit.  
quoniam ipse deliberante parte nuptias contraxe-  
rit, eas tamen fore docet Brul. de condit. rit. 1. m. 1.  
fol. 97. Igitur in presenti male docetur, pendente  
conditione non posse coniugem ab alio disce-  
dere, sed matrimonium omnino valere, neglecta  
conditione contra naturam actus conditionalis.

Quā difficultate non obstante vera est præ-  
sens assertio, pro cuius expositione sciendum  
est, omisā conditionis etymologia, quam laet  
prosequuntur Donel. d. lib. 3. cap. 30. Azacius  
Ripol. in rubric. de condit. & demonstr. cap. 1. Brus-  
sel. end. trait. de princip. sciendum, inquam est, condi-  
tionem varie definiti ab Interpretibus. Azo  
ad ritul. Cade condit. infer. ita definit: Quodam  
actus suspensio, cuius de futuro defectu vel con-  
firmatione pendet. Cardinalis in cap. verum, hoc rit-  
ul. definit in hunc modum: Aditio appo-  
sita, vel subiecta in dispositione, suspendens,  
vel resolvens ipsum. Baldus in rubric. de condit.  
& demonstr. ita ait: Distio quodam, per quam  
dispositum habet in suo esse existentiam, vel de-  
fectum. Committitur à Donello & aliis supra  
laudatis ita definitur, ut sit conditio, Oratio,  
quā emittit quod agitur, in futurum eventum sus-  
penditur. Quā tenent, primò insertur, oratio-  
nem illas, quæ non suspendunt actum, non esse  
proprie conditiones, 1. conditio 100. hoc ritul.  
veluti conclusiones, quæ in præsens, vel in  
præteritum tempus constituntur, veluti: Pro-  
mittitur centum, si natus in porta fiat, si Titius Consul  
factus fuerit; illæ enim orationes, si certæ sint,  
statim periculum constituant; sunt enim certæ,  
vel incertæ proximæ esse rerum naturæ, nec diffi-  
cultas effectum propter ignorantiam nostram,  
1. cum ad præsens 37. eum duobus sequentibus,  
de reb. lueret. l. cum in secundo 16. vers. Aditum,  
& vers. Quod si, ff. de iustis rapto 1. Insuper 10.  
§. 1. de condit. insti. l. 1. §. 1. tamen 1. de bonis li-  
bert. §. conditionem 6. Insti. de verb. obl. l. 1. §. 1.  
p. §. igitur donec sciatur, an vera, vel falsa sit  
conditio, non poterimus agere ex prædicta stu-  
pulatione, quia apud nos. & respectu nostre  
ignorantie, gerit vires conditionis, & appella-  
tur quasi conditio, ut docet Cuiac. lib. 1. de finit.  
Papin. in d. l. cum ad præsens 37. Sed cum reuera ac-  
ciderit, plenum est ab initio natam fuisse obliga-  
tionem. In summa ad ius obligationis non est  
conditio, quia ad factum agendi attenditur  
scientia nostra, non ipsa veritas secundum rerum  
notitiam, 1. sed est 28. §. solim. de iudicio, quam sic  
optimè exponit Donel. in d. cap. 37. n. 1. Ita do-  
cent, & hanc partem explicant Manica d. lib. 10.  
tit. §. m. 1. Costa lib. 1. f. f. l. cap. 1. §. 1. & cap. 1. 1.  
à princip. & in c. si pater, c. p. verbo Eadem filia, n. 44.  
& segg. Gregorius per textum ibi in l. 1. §. 1. & 1. si-  
tut. 4. par. 6. Molina d. ritul. 1. diff. 206. circa prin-  
cip. Basil. d. lib. 3. cap. 3. num. 5. Gomez d. cap. 12.  
num. 64. Ripol. in dicta rubric. cap. 1. ex num. 35. Do-  
nel. lib. 3. cap. 30. Unde exponi solet textus in l. si  
ita stipulatus 120. ff. de verb. obl. iunctis Cuiacio,  
& Donello ibi, Costa lib. 1. f. f. l. cap. 1.

Ex dicta etiam diffinitione deducitur, oratio-  
nes, quæ habent eventum necessarium, & non  
suspensibilem, non esse proprie conditiones, ve-  
luti, si sol eras oritur, vel, si caelum digito non  
tengeris, 1. nam si ca. marior 77. l. sequenti, ff. de

condit. insti. l. si impossibile 7. cum sequenti, Di-  
gestis de verb. obl. l. si quis 9. §. 1. ff. de ritul. 17.  
titul. 1. c. par. 5. & contractus sub illis celebra-  
tus putus est, 1. necessari 8. §. si ita, ff. de periculo  
& commodi: licet quoad solutionem aliquam  
dilationem contineat, 1. quodcumque 45. §. non so-  
lum, ff. de verb. obl. iuncto Costa lib. 1. f. f. l. cap. 1.  
cap. 17. Ex quo principio exponi solet textus in  
l. huiusmodi 13. §. quando dies legati cadat: innotis  
Costa d. lib. 1. f. f. l. cap. 18. Fabro lib. 4. comit.  
cap. ultimo, Benedico Vinello lib. 1. f. f. l. cap. ul-  
timo. Unde etiam deducitur, conditiones, quæ  
tacite insunt dispositioni, non facere actum  
conditionalem, 1. conditiones 99. ff. de condit. &  
demonstr. Inesse autem dicuntur conditiones,  
quando veniunt ex natura rei, non verò ex ora-  
tione, vel dispositione, 1. quid in verum 24. ff. de  
legat. 1. l. interdu 33. ff. de verb. obl. L. ex empto 8.  
in princip. §. 1. ff. de contrahend. emptio, veluti si  
vendatur, vel legatur pactus ancillæ nondum  
editus, fructus ex tali fundo; inest enim conditio,  
si pactus edatur, si fructus nascantur. Aliæ  
sunt conditiones tacitæ, quæ insunt non ex na-  
tura, sed ex iuris necessitate, veluti si legatur  
teliquatur sub conditione si hæres scriptus  
adient hærediciem, 1. qui liber 8. in fine, ff. de  
vulgari, l. hæc 5. ff. de legat. 1. l. 1. l. heredi 7. cum  
suis 55. l. si dies 21. in prin. ff. quando dies legati  
quæ necessarium est a iure ad valentem legari,  
ut hæres adeat, 1. omnia 34. ff. de legat. 1. Similiter  
si magistratus tuorem dederit, sub conditione  
si satisdederit, non est dictio conditionalis, 1. mu-  
os 6. §. 1. ff. de intel. quia necessaria est satisfactio,  
iuxta principium tituli de satisfactio. Insti. Item  
si servus proprio libertas data sit ita si Dominus  
potestate permanserit, 1. est etiam pura libertas,  
1. servus 47. ff. de condit. & demonstr. quia alieno servio  
directa libertas dari non potest, 1. ritul. 39. ff. de  
manum. l. ritul. prosequuntur etiam exempla Ri-  
pol. in d. l. 1. ex n. 10. Pinel. lib. 1. f. f. l. cap. 6. Ba-  
silii de matrim. lib. 3. cap. 1. §. 1. qui nonnulla pa-  
rum apta ad rem congesti. Ratio autem quare  
conditio tacita inhærens non censetur talis, sed  
tantum reputetur qualiter rei, ut ait Ripol. in d.  
l. 3. ex est, quia conditio propria & verapropia  
casum dispositionis contingentem, vel non ex dis-  
ponentium voluntate & oratione: sed hæc con-  
ditio tacita, taliter inest actui, ut aliter valere non  
possit quoniam illa qualitas evenit, ut ad eius va-  
lorem necessaria est: ergo non pendet ad utrum-  
que, nec substantiam conditionis habet. Donel. &  
Basil. ibi proximi. Sed quamvis conditionem non  
impoverit qualitates hæc, afferunt tamen dilatio-  
nem, adeò quidem, ut quamvis stipulatio pura sit,  
vel legatum; nihilominus non debeatur donec  
fructus, vel pactus nascantur, 1. quid in verum  
24. l. interdu 73. l. hæc quidem dilatio non provenit  
ex voluntate disponentium, quia dispositio est  
pura, & de se apta statim producere obligatio-  
nem, sed ex parte rei promissæ, quæ donec nascatur,  
non est quod possit deberi, 1. cum certus §. ff.  
de ritul. & c. de leg. l. ex empto 11. §. solim. cum segg.  
ff. de action. empti: docent Costa lib. 1. f. f. l. cap. 7.  
Brusel. de condit. lib. 4. tit. 1. per totum, qui inde  
exponunt textus in l. 1. §. 1. ff. de condit. & demonstr.  
1. cum illud §. §. 1. ff. quando dies legati §. 1. apri-  
miz, Insti. de legat. Igitur proprie conditio illa  
est, quæ futurum eventum respicit ex voluntate  
partium, ut definitur in l. minimum 34. §. 1.  
ff. de condit. & demonstrat. Vnde tam potestatis,  
quā a

DE CONDITIO-  
NIBUS  
TESTAMENTARIIS

# Tit. V. de Condition. appositis, &c. 111

quàm mixta, & causales, vetè conditiones sunt, & actus suspenduntur, *l. si qui heres 13. ff. de acquir. heredit.* potestatiaria conditio dicitur, quæ pendet merè ex potestate eius, cui adicitur, veluti, *Si Capitulum ascendit*; vel negativè concepta, *Si non ascendit*. Causalis est, quæ pendet ex evenitu nature, vel ex facto tertii, vt dicitur in *l. a Titio 208. ff. de verb. obl. veluti, Si nupit ex Asia venerit*; vel, *Si Titius uxorem duxerit*. Mixta est quæ participat ab utraque, habet enim aliquid à casu, & aliquid à potestate, veluti si Titio Consuli factò decem dederis, quam conditionem diuisionem postulantur Titius, *de condit. lib. 1. tit. 2. Scaenipus lib. 2. fellei cap. 2. ex num. 10. Spino in specul. testam. glossa 14. ex num. 12. Ant. Gomez lib. 2. variar. cap. 12. num. 60. vbi plures affert Ayllon, Vuateus adit. de condit. insir. cap. 5. Parlador. differt. 147. Donellus lib. 8. comment. cap. 34. Menochius lib. 4. presump. 183. Rupil. vbi supra.*

De variis  
quæ apponuntur  
tamen conditionibus.

6. Cùm in dubio potius præsumatur actus purus, quàm conditionalis, quia semper illa interpretatio sumenda est, per quam actus valeat; potius quàm pereat, *l. quærens. ff. de rebus dubiis, l. quærens 1. ff. de verb. obl. Calisto lib. 4. controu. cap. 55. num. 17. & cùm nullum verbum sit, quod præcisè importet conditionem, vt non possit alter censeri, si talis sit voluntas testatoris, *l. Atavia 44. ff. de condit. & demonstr.* merè ex coniectura poudet, quando disponentes voluerint effectum actus in futurum euentum conferre: quare de verbis, quæ insinuant conditionem, vel non, late egessunt Bartol. in *l. 1. ff. de condit. & demonstr.* Menochius lib. 4. presump. 179. Tuschus littera C, conclus. 83. Michael Gessius de success. §. legatum, quæst. 58. Hermosilla in *l. 27. glossa 1. cu. 3. parit. 5. Titul. de condit. lib. 1. tit. 3. per totum*, quibus committitur placuit, dictionem *si*, conditionem importare, *l. si ita, §. final. cum vili-gatis, ff. de manumiss. testam.* Similiter & aduerbium temporis cum, quod relatum ad euentum de futuro importat conditionem, *l. qui promissit 45. ff. de condit. insir. l. stipulatio 38. §. inter 16. l. quodcumque 45. §. non solum, 3. ff. de verb. obl. Barb. de diff. distion. 75. illa tamen differentia noranda est inter has duas dictiones, *si*, & *cum*; quod prima importat conditionem per se, idest primò & principaliter, cùm sit modus frequentior inducendæ conditionis: secunda vetò per se & principaliter importat tempus, & propter incertitudinem temporis inducit conditionem, *l. 1. §. dies, l. heres 79. in princip. & §. 1. ff. de condit. & demonstr.* & ideo quando in eadem dispositione apponitur dies conditionis, dicitur *cum*, magis sapit naturam diei, quàm conditionis: exemplum exiat in *l. si quis legata 54. ff. de testam. veluti si testator protogaverit diem legatorum vulgari modo, de quo in *l. talis 39. ff. de legat. 1. ita, Omnia legata, quibus dies appositus non est, heres meus annua, bima, trima die, idest, primo, secundo, tertio anno, non intelligitur prorogatum legatum ita strictum, cùm pabes erit; quia quantumvis incertus sit, est tamen dies, & magis ad temporis expressionem refertur, quàm ad conditionem: textus elegans in *l. si à Titio 22. ff. quando dies legat.*****

D. D. Gonal. in Decretal. Tom. IV.

Succedunt alia aduerbia temporum, scilicet, *quoad, donec, quando*, de quibus Bartolus in *l. 1. tit. num. 15. hanc tradit regulam*: Quando apponuntur ad inchoationem actus, importat conditionem, vt in *l. sufficit 56. ff. de condit. insir. vbi si pactum fiat de non petendo, donec Titius Consul factus sit, est conditionale, adeò vt interim solummodo repeti possit. Cæterum si non apponantur ad inchoandum actum, sed ad illud finiendum, importat, resolutum conditionem, vel potius resolutoriam dispositionem, veluti, *Lego illi quoad, vel donec cum filio meo moretur*; si incipit morari, & postea à filio recedit, resolutum legatum annuum, *l. legatum 17. ff. de annuis legatis, l. Gaius, §. ultimum, ff. de condit. & demonstr.* idem etiam dictandum est de aduerbio temporis dum, quoad idem significat ac donec, *l. vari 30. §. vari 5. ff. de legat. 3. l. si quis 8. ff. de condit. & demonstr.* notant Costa lib. 2. fellei, cap. 18. Richardus in *§. si vixit 41. Insir. de leg. Araya lib. 1. obferu. cap. 6. num. 12. Aduerbium quoadquod, est etiam temporis, & significat *si quando*, ideoque facit conditionem, *l. cum vix 25. ff. de condit. & demonstr.* *l. quod pupilla 30. ff. quando dies legat.* Aduerbium etiam *postquam* sit relatiuum, tamen semper reddit conditionales vltimas dispositiones, *l. quibus 40. §. quidem Titio, ff. de condit. & demonstr.* *l. si decesserit 11. §. si filius commisso, ff. de legat. 3.* Non tamen reddit contrarium conditionem in principio, sed resolutum illam sub conditione, *l. 2. ff. de in diem adiectum, l. 2. ff. de lege commissa.* Differtentia ratio est, quia dispensio testamentaria est imperfecta, & vt ita dicam, in fieri, donec morte conferatur; & ideo licet sit pura, si postea adiciatur conditio resolutiva, hæc adiectio insinuat in priorem voluntatem, & reddit eam conditionalem, tanquam si ab initio facta fuisset sub conditione veniens enim censetur datum, quatenus non est ademptum, *l. aliquando 107. ff. de condit. & demonstr.* *l. legatum 10. ff. de adimend. legatis, l. si pri 6. ff. quando dies legat.* Contractus vetò parè incipit, & ex eo paribus ius statim acquiritur, nec ad perfectionem amplius desideratur, quàm partium consensio, si consensu perficitur, *l. 2. Digesti de obl. & act.* ergo resolutoria conditio, quæ finem respicit, non potest insinere in principium contractus. Aduerbium etiam *vbi*, si adiciatur verbo futuri temporis, & casui qui possit contingere, vel non, veluti si mulier sit legatum sit, vbi ea nupit, *l. si ita scriptum 45. §. vltim. Digesti de legat. 1.* significat tunc cum, vel quando, quæ importat conditionem, Bartolus in *l. 1. tit. num. 19. Eadem ratione in, & ad.* quando tempus futurum designat, inducunt conditionem, vt in illo, qui legauit ad tempus libetionem, idest, si quando liberus habet, *l. si ita 51. §. 1. Digesti de legat. 1. l. solum 9. l. si 61. Digesti de condit. & demonstr.* Latius prosequitur alia verba, quæ in vltimis voluntatibus & contractibus important conditionem, & per consequens suspendunt actum, D. Ioseph de Reres, in *Academicis, ad tit. de verb. obl. 2. part. de condit. stipulat. princip. 2. per totum.***

His suppositis apparet, actum sub conditione celebratum, non esse, nec designare esse.

K 2

De actibus  
sine  
conditionibus

Exponit  
172. 28  
172. 28  
172. 28



sed in suspensio omnino considerati, ut in exemplis adductis pro dubitandi ratione, unde merito diffidit iudicatur præsens rector, quatenus in eo docetur, à matrimonio sub conditione celebrato non licere contrahentibus discedere, sed potius insuper habita conditione, matrimonium irrefragabiliter tenere: quare varias interpretationes adduxerunt DD. supra laudati: Brusellus de condit. lib. 4. tit. 2. num. 4. accepit præsentem canonem, non de conditione, sed de modo; ita ut matrimonium sub modo celebratur, pure, & de præsentem contrarium videatur, nec modus spectetur, seu attendatur. Nec novum est, conditionem accipi, seu apponi pro modo, ut in l. Mania, ff. de manumiss. testam. l. Titio 70. §. 1. ff. de condit. & demonst. l. libere, §. Lucius, ff. de test. l. final. §. final. C. de bonis qua lib. l. si interquam, ff. de donat. inter, l. filia, §. ad legem fidei. Sed hæc interpretatio sustineri non potest, siquidem PP. Concil. Afric. vultur conditionis verbo in sua propria significatione, Innocentius, Butrius, Vazopolis in præfati, quos sequuntur Basilus supra, num. final. Canisius in p. sententia, Couart. d. cap. 3. §. 2. Gentilis de nuptiis lib. 2. cap. 11. accipiunt textum hunc de conditione turpi, quæ relictur à matrimonio, nec illud vitiat, aut suspendit, ut dicemus in cap. final. hoc tit. Sed hæc interpretatio distinctionis vitio laborat; siquidem nulla in hoc textu mentio fit conditionis turpis, quare verius erudo, canonem hunc procedere in conditione resolutoria, seu resolutiva, cum videlicet matrimonium pure contrahitur est, & inter contrahentes consentiam, ut nisi certa quantitas dotis nomine detur, resoluatur; tunc enim eam pure & absolute de præsentem matrimonium celebratum sit, ea conditio non potest illud dissolvere, aut resolvere, quia matrimonium perpetuum est, & perpetua durat: & ita licet alij contrarius, etiam pure celebrari, resolui possint sub conditione, non ita matrimonium, quod sua natura dicit

perpetuitatem. Facit suo Carnot. epistol. 183. ibi: *Sponsio vero pecunia servata, vel soluta non debet impedire coniugium, & sponsalia facta sunt cum consensu contrahentium; apponens enim matrimonio de præsentem finalem conditionem, tantum intelligit exigere obligationem, non verò eam non adimpletâ consensum subtrahere, quem de præfati præbuit. Docuit Vincentius, quem citat Bernardus in præfati, & sequitur Cuias. hic. Conditio enim duplex est, initiativa, & resolutiva; illa sua existentia dat principium actui, l. conditio 100. ff. de verb. obl. §. omnis, Instar. eod. tit. hæc resolutiva actum, & causam præcedentem reducit ad non causam. Exemplum resolutivæ conditionis extant in l. si res 3. ff. de contrab. emption. l. 2. cum sequent. ff. de in diem addit. l. 1. cum sequent. ff. de lege commissoria, l. 3. C. de pactis inter emptor. Ex his nonnulli actus conditionem initiativam respondent, ut suos actus effectuales, quia eradicant statim, & traditionem suspendere in euentu conditionis sunt contraria; contraria autem inter se non eorum, ut ait Sineca de constantia caput 8. ideoque traditio, solutio, aditio hereditatis, emancipatio, & similes actus non admittunt conditionem initiativam, siue quæ suspendat initium, l. aliter 77. ff. de regul. iur. vbi Gothofredus, & Petrus Faber: idem Faber lib. 2. semest. capite 12. hi tamen actus recipiunt conditionem resolutivam, l. qui se debere 7. §. ult. ff. de condit. causis d. 2. l. videamus 38. §. 2. ff. de test. l. 3. l. stipulationem 21. ff. de iure d. docet D. Iulius de Retes de donat. cap. 16. Sunt alij actus, qui conditionem initiativam recipiunt, veluti libertas, & matrimonium; licet enim matrimonium sub conditione initiativa contrahi valeat, ut dicemus infra in capite 5. non tamen admittit resolutivam, quia repugnat substantia matrimonij, ut ad tempus celebratur; siquidem coniunctio in se perpetuitatem, & indissolubilem vitæ consuetudinem.*

## CAPUT II.

Gregorius a Chrysanto Episcopo Spoletano.

Cum sit proprium disciplinæ ab illicitis prohibere, & excessus culpas salubriter resecare, quodius eius servanda censura est. Nam si negligitur, cuncta in confusionem deveniunt, dum aliter destruit quicquid eam custodiendo alter edificat. Valentinus itaque presbyter questus est vobis, quia si Monachus monasterij, ipsius exigentæ culpa, fuerit communione privatus, ad loca vestra se conferat, & communionem sine aliqua reservatione percipiat. Quod si ita se res habet, quoniam non solum regularis ordo dissolvitur, sed etiam perditionis ex hoc materia ministratur, qui sub vobis sunt, presbyteris districte, ac sollicitudine inmerdicere vos necesse est, ut hoc facere de cætero non præsumant. Sed si forte inlustre se excommunicationem quis querit, fraternitas vestra subtili indagatione cognoscat, & ita causam cognita veritate disponat, ut nec iniustitia diu insonitis afflictione prævaleat, nec disciplinæ vigor, aut frangi, aut indifferetia valeat præsumptione dissolui. Et quia pariter superscriptus presbyter nobis questus est, d. diaconum quendam duo iuris sui sub hac conditione manumississe mancipia, ut f. monachi fieri debuissent, & in eodem monasterio, ubi ipse fuerat, permanerent,

# Tit. V. de Condition. appositis, &c. 113

permanerent, adiciens, ut si quis contrasacere præsumpisset, iugo iterum seruitutis per omnia subderetur; atque vnum ex eis hanc omnino conditionem despectisse, & monasterium temerario ausu deseruisse, atque se inter g. clericos sociale. Fraternitas igitur vestra hoc subtili indagatione discutiat, & si ita repererit, sic sacerdotali se zelo hac in re decenter exhibeat, ut nec illi monasterium h. deferendi facultas sit; & manumittentis voluntas nihilominus conseruata, aliquæ præteriti excusatione non valeat.

## NOTÆ

1. a **C**hrysostomus. In prima collectione, sub hoc titulo, cap. 2. legitur *Grigorio*: in epistolis vero ipse Gregorius lib. 7. indult. 1. epistol. 36. legitur *Chrysostomus* ex quo regitro litterarum huius textus tellitur; sed retinenda est lectio *Chrysostomus*, nam Chrysostomus Ecclesiam Spētanā rexit temporibus nostri Gregorii Magni per annos 590. & ipsum summum Præfulem illi testificari in prædicti textu, & epistol. 12. & 77. eiusdem libri, iam reuoluit Vgheilius tom. 1. Italia sacra, fol. 174. num. 13. De Spoletana diocesi nonnulla ad luxi in cap. olim 20. de consensu.
2. b **P**recipitur. Quod fieri non debet, ut probauit in cap. perniciosa de officio ordin.
- c **Sed si forte.** Verba quæ sequuntur, extant in cap. 1. de societate excom. 1. c. 1. c. 1.
3. d **Discernitur.** Qui debebat in ipso monasterio, ut in eius Oratorio ministraret, non vteret prolellus facta vitam ipsam monasticam, nam aliter aliquid proprium habere non posset, iuxta tradita in cap. cum ad monasterium de statu monach.
- e **Sub hac conditione.** Valde emendatur repetentes in præfenti, & Barbosa ea discutulare, quomodo videlicet eam libertas sit res temporalis, potuit in præfenti casu dari seruo pro actione spiritali, videlicet ingressu religionis, & per consequens tale pactum in præfenti casu admitti, contra textum in cap. quoniam pio 7. cap. final. de pœllis. Sed ut eam solutionem iam ex Angulo adduxi in d. cap. final.
4. f **Præmonachi fieri.** Debet enim seruus prius manumitti, ut in monasterium admittatur, vitamque profectus monasticam, l. indemus 37. l. seruis 38. C. de Episcop. & cleric. Nouella 11. Leonis, Nouell. 12. Valentini, Concilium Chal-

ced. cap. 4. Fructuosos Abbas cap. 4. regula: Quod si serui sunt, non recipiantur, nisi libertatem a proprio Domino præ manibus acriter præstentandam. Si vero seruus per triennium in ipso monasterio commoretur, domino sciente, & non repente, postea non audiat. Nouel. 5. Iustiniani, de Monachis, cap. 2. Nouel. 125. cap. 55. & lib. 5. capital. Caroli, cap. 127. statutum, ut serui ad monasterium commolantur, si ante triennium repertantur, dominis restituantur; si post triennium, non inde trahantur, authentica verum, C. de Episcop. & cleric. Illustrant P. Faber lib. 3. Aigon. cap. 17. Azor 1. tota, Institut. lib. 10. cap. 1. Tamburinus tom. 3. de iure Abbat. disp. 6. q. 2. Bullam in notuac. Phot. tit. 1. cap. 36. Menardus in notis ad concord. regul. pag. 957.

g **Inter clericos.** Extra monasterium videlicet: nam monachi olim ad ordines sacros non ascendeant, ut probatur in cap. ad iur. 5. de iur. & qualis. cap. 1. de Capel. monach.

h **Deservendi facultas sit.** Non autem redie ad seruitutem: nam libertas non potest dari ad tempus, aut sub conditione solutoria, videlicet ut seruus libet sit, & nisi illud, aut illud fecerit, redueant in seruitutem, l. mortis 15. ff. de manumiss. vbi recte docetur, mortis causâ libertatem dari non posse, quia morte non sequitur reuocati non valetiquod Mitterelli responsum de libertate Quintina recte accepit Meril. lib. 5. vbi. cap. 14. nam libertas Latina ita recte dabatur, ut ibidem probatur: potest autem seruus ob ingratitudinem ad seruitutem reduei, ex l. 1. & per totum C. de ingratu liberis; & similiter seruus si in Clerum cooptatus spiritualis operas non persoluit, potest degradari, & iterum domino traditi, ut probatur in cap. miratur de seruis non ordin. vbi textum hunc exposuit.

## CAPVT III.

Alexander III. a *Panorm. Archiepiscopo.*

**D**E illis. Et infra: Si vero aliquis sub huiusmodi verbis iuramentum alicui mactueri præstitit; Ego te in vxorem accipiam, si tantum mihi b donaueris, reus petiurij non habebitur, si eam nolentem sibi soluere quod sibi dari petie, non acceperit in vxorem, nisi consensus de præfenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsequens.

## NOTÆ

1. a **P**anormitanus. Ita legitur in cap. 4. de sponsalibus, in 1. collect. & integram reuoluit, ac inscriptionem illustrat in capite de illis 5. de sponsalibus, vbi extat alia pars huius textus.

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

b **Donaueris.** Sed hæc conditio reicienda videbatur, ex l. si ita stipularis, §. si tibi mactueris, ff. de verb. obl. vbi inquit Celsus: Si tibi mactueris, decem dare sperdes; causâ cognita denegandum esse actionem puto. Et recte, oam per hanc conditionem confectur donatio in tempus matrimonio, & quodammodo venale redditur matrimonio.

K 3 num.

nium, *l. 1. ff. de donat. inter*: & sicut non valet talis promissio constante matrimonio, *l. 3. §. rsi stipulanti*, ff. *ead. titul.* ita etiam in id tempus promissio conferatur, *l. quod sponsa 4. C. de donat. ante nupt.* Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Celsum in eo texu hanc pactionem non indistinctè improbare, sed causà cognitâ, quia ex iusta causâ, & honesta potest fieri, veluti nomine donationis propter nuptias, siue ob aliam iustam causam, puta si mulier nobilis sit, vit vili conditionis, vel econtrâ, & ideo si stipulatur mulier in compensationem nobilitatis suæ, valebit enim hæc stipulatio, vt tradunt Bartol. & Castrensis in *d. §. si sibi nuptero*: igitur

hæc conditio, *Si decem dederis*, in nuptiis non est statim relictenda, sed adhibenda cognitiō iudicis, vitum ex causâ honesta facta fuerit, *l. §. 1. §. Sola ff. de obl. et. act.* Itaque ex honesta causâ huiusmodi conditio adiecta valet. Nec obstat verbum hoc, *donaueris*, quod videtur importare donationem meram, nam potius conditio hæc referenda est ad dotis donationem: unde postea Pontifex ait, *dederis, solueris*: quæ verba non rectè ad donationem referuntur; & verbum donandi, dotibus dandis aptum esse probat Alciatus *lib. 4. parerg. cap. 13.* licet ibi aliter accipiat textum hunc: docuerunt Barbosa & Casilus in *presenti*, Pinel *lib. 2. sect. cap. 10. num. 11.*

## CAPVT LV.

## a Urbanus III.

Super eo verò, quod à nobis similiter postulasti, virum ille qui in quandam mulierem consensus, ad consummandum matrimonium sit compellendus, nihilominus respondemus, quod cum consensus liber dici non possit, qui in alieno referatur arbitrio, ac conditionem ipsam canonica non improbet instituta, quæ consonet honestati, nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam est ad matrimonium contrahendum cogendus. Nam licet felicitis memoriz b Alexander Papa antecessor noster in suis videatur consultationibus respondisse, quod sponsalia interposita c conditione contracta, conditione ipsâ minimè obseruari, si consensus de presenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolui non debent, sed firmiter obseruari; nequaquam nostræ distinctioni est aduersum, cum huiusmodi consensus nequaquam sit de presenti habendus, licet per verba de presenti euidentius exprimat, qui in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit.

## NOTE.

1. a Urbanus III. Ita etiam legitur in *cap. 4. hoc titul. in 1. collect.* vbi additur pars capituli cum in *Apostolica*; unde satis innuitur, in presenti textu partem textus in e. cum in *Apost.*

de spons. vbi præsentem inscriptionem exposui. b Alexander. Relatus in *cap. de illis, hoc titul. cap. de illis de sponsal.*

c Conditiōne. Sed an adueniente conditione motus desideret consensus? Idè exponit Gualterius *tom. 1. de negot. lib. 3. cap. 2.*

## CAPVT V quintum

## Innoc. III. a Marfiano Episcopo.

Per tuas nobis litteras intimasti, quod cum in præsentia tua quædam mulier Pacifica nomine, quandam nomine Nicolaum postularet in virum, asserens inter se mutuum de presenti consensum, & carnalem copulam accessisse; vir ipse, quamvis contracta sponsalia, & carnis copulam non negaret, assererat se tamen illum in uxorem ducere non teneri, quia sponsalia inter ipsos sub hac fuerant conditione contracta, si videlicet pater eius & patruus sponsalibus consentirent: sed ipsi quancidò nouerint, & sponso contradixerunt & sponse; quod idem vir idoneis nitebatur testibus comprobare. Verùm mulier replicabat, quod licet fides præstita fuerit ab viroque sub conditione præscripta, non tamen sibi fuerat à patre viri, vel patrno aliquando contraditum, & ante tempus contradictionis expressum à testibus, & post illud dicebat inter se carnalem copulam accessisse. Addebat præterea, quod licet à principio conditionaliter contraxissent, temporis tamen processu sine conditionis adiectione purè in matrimonium consenserint; & hoc assererat se testibus probaturam. Receptis itaque testibus partis vtriusque, cum attestaciones mulieris coram te, præsentibus duobus examinatores faceres publicari, testes ipsi dixerunt, quod dicta, quæ legebantur, non dixerant, & quæ depoluerant, scripta non erant: sed ab vno examinatore tunc contra eos suis fortiter obuiatum, & ob hoc mulier postulabat, vt iidem testes, vel alij super eisdem

# Tit. V. de Conditionibus appositis. 115

eisdem capitulis iterum audirentur. Tu autem hac novitate commotus, sequentem diem partibus præfixisti, quibus in tua præsentia constitutis, omnes examinatores convocati iussisti, sub interminatione anathematis illos obsecrans, ut dicerent, si essent illæ verè attestaciones, quibus obuiauerant testes, qui continuò alias attestaciones in medium produxerunt, quibus cum per aduocatum vlti fuisset obiectum, sicut prioribus fuerat attestacionibus obuiarum, post allegaciones multiplices, secundæ attestaciones à partibus admixtæ fuerunt, & cum attestacionibus viri postea publicæ. Porro mulier illi præcipuè articulo insistebat, quod ante renuntiationem sponsalium, & post idem vir carnaliter eam cognouerit, & ex ea filiam procrearet; quod proprio nitetur ostendere iuramento. Quia verò super his opinionibus non solum varias, sed contrarias accepisti, ad magistratum Sedis Apostolicæ recurrens humiliter postulasti, quid sentiendum sit in talibus, edoceri. Nos autem inspectis attestacionibus admixtis à partibus, quas nobis tuis misisti litteris introclausas: consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum liquidò constet per confessionem tam viri, quam mulieris, quod post contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subsequuta, pro matrimonio præsumendum est vehementer, quia videtur à conditione interposita recessisse. Nam cû probatum sit utrinque per testes, quod postquam parer, & patris viri contradicere sponsalibus, idem mulierem illam carnali commixtione cognouit, non est tamen aliquò modo probatum, quod antequam ipse cognouisset eandem, parer eius, & patris contradicere curauissent.

## NOTÆ.

1. \* **M** *Africanus*. Ita etiam legitur in *cap. nic.* hoc tit. in 3. *collet. quæ* diocesis est in Italia, de qua plura *Vghellius tom. 1. Italia sacra, fol. 955.* Sic potius legendum est, *Messanenſi*; nam *D. Kochus Pierho tom. 1. Sicil. sacra, in notitia Messanenſis diocesis, fol. 39.* refert in præſenti textu Innocentium referre Berardo Messanenſi Praefuli, extareque hanc epistolam inter constitutiones Innocentij III. lib. 3. ordine 14. fol. 776. quare iuxta ipsius perdocti vlti sententiam legendum est, *Messanenſi*, de qua diocesi nonnulla adduxi in *cap. Messana, de elect.*

## COMMENTARIUM.

EX his duabus decretis sequens communiter deducitur assertio: *Contrahentes matrimonium sub conditione casuali honesta, debent eam capere, nisi antea consenserint de præſenti, aut copula carnalis inter eos interceſſerit.* Probat eam textus in *cap. 3. hoc tit. cap. 1. de spons. dicitur l. 3. tit. 4. part. 4.* Illiſtrant eam vltra congeſtos à Barbosa in *preſenti*, Cuius, & Canſius, Brusei lib. 3. de *condit. tit. 1. num. 13. Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 6. Basil. cond. trall. lib. 3. cap. 13. a princip. Trulench de *sacram. lib. 7. de matrim. cap. 8. Lelandus cond. trall. disp. 8. quæſt. 9. Gentili de *impulſ. lib. 2. cap. 11.***

Sed pro dubitandi ratione ita in præſentem assertionem inſurgit: Matrimonium poſit conſenſum de præſenti; ſiquidem in eo diſſert ab ſponſalibus, quod ſponſalia continent promiſſionem futurarum nuptiarum, matrimonium verò præſentẽ dicit, & ſupponit conſenſum, ita vt ſtatim ſortitur effectum, matrimonium enim ſollicitu eſt ad marum cohabitacionem, & coniunctionem, unde eius natura repugnat conditio, vt repugnat adoptioni, & emancipationi, cum ea pendente effectum minime conſequatur: ergo matrimonium non poſſet ſub conditione celebrari, etiamſi conditio adiecta honesta ſit. Id etiam quod docetur in præſenti aſſertione, videlicet, pendente conditione, per conſenſum de præſenti,

aut copula ſubſequuta, perſici matrimonium, ita vt non expectetur conditio, diſſicile redditur ex eo, nam res tradita ſub conditione, ea pendente reperi non poſſet, *l. ſub. conditione, ff. de condit. indeb.* ergo ſi conſenſus præſtitus eſt à contrahentibus ſub conditione, non poſſet alius de præſenti exigi. Quod diſſicilius procedit in cau copula ſubſequuta; nam concubitus per ſe non facit matrimonium, nullo præcedente conſenſu de præſenti, *l. quæſit. ff. de reg. iur.* ſed cum matrimonio ſub conditione celebratur, non adeſt conſenſus de præſenti, qui legitimum illud inducat: ergo ea pendente per copulam ſubſequutam non poſſet legitimum coniugium præſumi, aut induci.

Quà dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens aſſertio, pro cuius expoſitione ſciedum eſt, nonnullos ex actibus humanis conditionem recipere, alios verò non, quos ſigillatim recenſere longum foret. Ea generalis regula terpeoda eſt; quod actus, qui ad hoc inſtituti ſunt, vt ſtatim ſortiantur effectum, ideſt qui eſſentiam habent ab executione & conſummatione, non poſſunt conditionem recipere; quia talis adiectio conditionis eſſet contra ſubſtantiam actus; cæteri actus poſſunt celebrari ſub conditione. Ita Couarr. de *matrim. 2. p. cap. 1. n. 2. Basil. cond. trall. lib. 3. cap. 1. num. 11. Donel. lib. 5. *examen. cap. 18. de ibi Ofualdus litteræ F. Brusei. lib. 5. de condit. tit. 4. per totum.* Exempla in primis ſunt quæ referuntur in *leg. alius 77. ff. de reg. iur.* primò hæreditas aditio, *leg. cum qui 12. §. 1. Et vltim. ff. de acquir. hæredit.* quia eſt actus acquisitionis dominij, *l. cum hæredit 13. ff. de acquir. poſſeſ.* dominium verò non poſſet vno eodemque actus & acquiri, & non acquiri. Nec contrarium probatur in *1. primo gradu 13. ff. quæ it fraud. credit.* nam ibi verò *conditio* accipitur pro pacto, vt docuerunt *Orthomanus illuſtr. 99. 4. 34. Petrus Faber in diſt. leg. alius, Valentin lib. 3. illuſtr. 2. p. de acquir. hæredit. n. 57.* Nec etiam obſtat *lex eorum 31. ff. ad Trebel. vbi hæres conditio*, putè adit, & poſtea fruitur tempore ad delibetandum, quia ibi aditio pura eſt: diſſertur autem reſtitutio, ne ipſe eant ſubſidio delibetandi,*

DE ACTIBUS  
QUI RECI-  
PIUNT CON-  
DITIONEM  
VEL NON.

# 116 In Librum IV. Decretalium,

randi, & Prætorie concessio, Petrus Faber lib. 2. §. 1. cap. 22. Similiter adiecho bonorum, quæ ex editio D. Matei sit conferendum libertatem causâ, de qua in l. 4. §. de soluti amicis, libere, & in tit. Insti. de eo cui libertatis causa, puer fieri debet, quia habetur ad instar additionis. Nec obstat dicta lex 4. §. hi qui 12. num illa verba, hæc conditio: significans, hoc pæcto. Eadem ratione licet testatus sub conditione promitti possit, l. celsus 28. ff. de verb. obl. tamen conclusus, seu tradi non potest sub conditione, l. 4. §. de servitut. quia ipsa impolitio dicit perfectio-nem, & consummationem, Antonius Faber in raiem. ad d. l. 4. Cuius, lib. 1. §. 99. Papin. & alij apud Ofwaldum lib. 11. comment. Donelli, cap. 10. littera C. Gouvenus lib. 1. variat. cap. 9. Galbanus de usufructu cap. 31. Nec tunc obstat lex qui obsequio 38. §. 1. §. de acquir. posses. ubi pro certo supponit iulianum, traditionem rei corporalis fieri posse sub conditione, ut ea impletâ transferatur possessio, & dominium; deficiente verò, utrumque d. fieri, quod & docetur in l. 2. §. si pecuniâ, ff. de donat. l. non amicus 19. §. de rebus credit. l. 1. de iis 3. §. si res 3. l. si ego 9. §. 1. ff. de iure dot. & pro consilium supponunt Faber in d. l. 4. Amaya lib. 2. obs. cap. 4. num. 13. nam respondendum est, actus, qui non recipiunt conditionem exparte sibi, posse eum recipere tacite, & à prætorio actio dependente: unde si acceptum feratur ei qui sub conditione promittit, tacite recipit conditionem stipulationis adiectam, d. l. celsus 27. Similiter solutio pecuniæ, aut rei debita non potest fieri sub conditione, quia petit actualem, & præsentem transmissionem dominij, l. cum quis 18. §. 1. ff. de solut. & nihilominus si debetur sub conditione, potest fieri solutio sub eadem conditione, nempe si evenciat conditio, l. sub conditioe 16. eod. tit. l. 2. de cond. indebiti, Bril. lib. 2. de solut. tit. de acceptil. P. Faber lib. 2. fenest. cap. 12. Eodem ergo modo quando causa præsentia transmittitur dominij conditionalis est, veluti causa dotis futuræ, quæ habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur, l. stipulationem 21. de iure dot. potest traditio sub eadem conditione fieri, quia est tacita, dist. l. 7. c. 9. eod. tit. sic similiter potest adici illa conditio, Tradit tibi rem si mea est, dist. l. 38. §. 1. est enim intrinseca, & veluti de natura traditionis; quia nemo plus foris in aliam transfere potest, quam ipse habet, ut est iuris regula: itaque in dist. §. 1. possessiones sub conditione tradi possunt, & occupantæ sunt secundum subiectam materiam de conditionibus tacitis præsentis & necessariis ad valorem traditionis ipsius, quamvis recludetur ibi Cuius, lib. 44. Digressor, illius, qui rectam sententiam vidit, sed tunc est celebrata. Nec obstat etiam textus in dist. l. 19. de reb. credit. l. 2. §. si pecuniâ, de donat. l. 1. de mort. caus. donat. ibi enim traditio ipsa non est conditionalis, sed donatio, idest causa traditionis, Dene tibi, si sitis accideris, si morieris, &c. & itam modo: sed quia traditio sola non transmittit dominium nisi iusta & perpetua causa præcedat, quam sequatur traditio, l. manum, ff. de acquir. rer. dem. necesse est, ut effectus traditionis pendeat ab existentia causæ, & perfectione donationis, ut agnovit Cuius, lib. 10. Digestorum Iuliani, & Antonius Faber, & Duenel. in d. l. omnis 19. Bartol. Curiaens & alij classici in dist. l. 16. de solut. Itaque quod supra

adduxi de sciencia conditione à traditione D. minij, locum habet quotiens præcessit titulus purus, veluti venditionis, aut donationis puræ, & simplicis; tunc enim legi non potest traditio conditionalis, quia implicat contraditionem, quod res tradatur de facto, & ipsa traditio suspendatur, Gifaninus in d. l. 18. §. 1. ff. de acquir. posses. Sed quoties titulus est conditionalis, licet transitio fiat purè, secum trahit conditionem tituli, à quo pendet eius effectus. Etiam adoptio sub conditione fieri non potest, l. quasum 34. ff. de adopt. Nec manumissio per vindictam, licet tacitam conditionem recipiat, veluti si hæres manumittat secum legatum sub conditione, quia interim oñis agit, l. servum 11. ff. de manumiss. Vlpianus in fragm. tit. 3. §. item ratione, Pertus Pitheia in coll. legum Moysar. tit. 14. §. qui cinem: sed repudiante legatario competit, l. si miles 19. ff. de testam. milit. l. 2. §. de manumiss. vindict. l. 1. §. qui & a quibus: oec etiam duorum, l. 1. §. de divorciis: nec datio tutoci, l. mora 6. §. sub conditioe, ff. de tutel. nec ipse tutor negotij pupillaribus auctoritate præstare valet sub conditione, l. neque 8. ff. de auctor. tut. nec sententia facti sub conditione potest, l. qui resistent 37. ff. de excusat. tur. l. 1. §. videmus, ff. quando appellandum. Petrus Faber d. lib. 2. fenest. cap. 12. nec acceptatio conditionalis sustinetur, nisi tacita sit conditio, d. l. alius 77. ut in Lapechavet 82. ff. ad l. Falcidiam, l. cum hic flatus 32. §. fin. autem, ff. de donat. inter. l. sine 3. l. promittendo 42. §. final. ff. de iura dot. l. mulier, ff. de condit. insti.

Econtrario illi actus, qui ex fide genere non petunt consummationem de præsentia, aliquid aliud post se expectant, dilationem, & conditionem recipiunt. Ita post alios Ofwaldus ad Dene. ubi proxima, Richardus n. 2. in §. omnis, Insti. lib. 2. tit. 1. tales sunt omnes contractus, nam ex contractu oritur obligatio, l. 1. per totam, & l. 2. §. de obl. & solut. ex obligatione nascitur actio, l. 42. §. ea obligatio, ff. de procurat. per actionem autem exigimus quod nobis debetur, princip. Insti. de actioe, ergo cum contractus expectet à sententia iudicia executionem, consequens est, ut sub conditione possit celebrari, veluti stipulatio, §. omnis, Insti. de verb. obl. l. duobus 7. ff. de duobus reis: emptio & locatio, §. emptio 4. Insti. de contrahenda empt. l. necessari 5. ff. de precario & comode, l. bonum 43. §. si sub conditioe 9. ff. de adit. edict. l. siue 20. §. locati 2. transactio, l. si super 9. C. de transact. mutuum, l. amicus 7. ff. de rebus credit. pignus, l. grege 131. §. si sub conditioe 13. §. de pignori. Circa societatem olim dubitatum fuit, quia videbatur consistere in ipsa reum, aut industria actuali communicatione, l. 1. ff. pro socio, princip. Insti. eod. tit. quæ communicatio cum facti sit, ut traditio, videbatur non posse recipere suspensionem, aut dilationem. Sed contrarium decidit Iulianus in l. de societate 6. C. pro socio distinguens subtiliter contractum ipsum societatis ab eius effectu, qui in communicatione consistit: prosequuntur Anron. Faber in d. l. 1. §. pro socio, Cuius, ad eod. tit. C. quamvis aliter censuisset in paratit, & lib. 28. §. 99. Papin. in l. actus 77. ff. de reg. iur. & lib. 31. Pauli ad edict. in d. l. 1.

Vnde apparret ratio præfatis allegationis, & simul solvitur dubitandi ratio supra adducta; nam licet matrimonium prope est actus trans-

PRO-  
QUESTI  
ACTI  
RECIPIUNT  
CONDITIO-  
NEM.

6.  
EXPOSITI  
PRAESENTI  
TARTI.

# Tit. V. de Condition. appositis, &c. 117

ferens recipiendum dominium corporum per illa verba de presenti polata, *Accipio te in meum, accipio te in meum*; sub conditione celebrari non possit, quia tradere statim corpus coniugi, & traditionem suspendere per conditionem, sunt contraria, contraria autem inter se non coeunt, ut ait Seneca de constantia c. 8. haec verò traditio conditionem respuit, nec admittit; tamen si consensus adiciatur conditio, veluti, *Contrahetis matrimonium, si decem dederis*, ut in cap. 3. hoc tit. aut, *Si pater conferat*, ut in praesenti textu, non erit matrimonium, sed sponsalia celebrantur, siquidem non adest consensus de praesenti, sed de futuro, pendens ab eventu conditionis. Nec novum est, ut consensus qui non est sufficiens ad matrimonium, iodeus sponsalia, ut probavi in c. final. de despons. impub. Quare idem iuris procedit in matrimonio sub conditione honesta celebrato, ac in sponsalibus de futuro contractis, videlicet ut sicut sponsalia de futuro per copulam subsequenter transeunt in matrimonium verum, & perfectum, ut probavi in cap. si qui fidem, de despons. ita & hoc casu si contrahentes sub conditione, interim ea pendente se carnaliter cognoverint, matrimonium legitimam inducitur. Ideo dicendum est, & factius, si consensus de praesenti inter eos ad-

fit; nam per illum novum consensus recesserunt à consensu conditionali; nec enim aliqui legem sibi dicere possunt, ut à priore voluntate discedere non valeant, si qui in princip. 22. ff. de legatis 3. Igitur ut in aliis actibus nonnulla voluntas praevalat, l. si nudi, d. ultim. ff. de legat. ita in matrimonio voluntas spectatur; adeò autem matrimonium sub conditione celebratum per sponsalibus habetur, ut in pendente conditione sponsus, vel sponsa cum alio de praesenti nuptias celebrat, nuptiae legitime sint, quia sponsalia de iustis solvantur per sponsalia de praesenti, cap. 1. de despons. duximus. Inde etiam deducitur, in hoc casu iudice post Tridentinum necessarium esse novum consensum coram parochio & testibus, ut matrimonium subsistat, lacer siue communi intento dubium valde esset, an novus consensus deducatur, ut constat ex disputatis à Thoma Sanchez lib. 5. de matrimoniis. disp. 8. Fachino lib. 31. controu. cap. 36. Couart. in 4. cap. 3. num. 4. Basil. lib. 5. de matrimoniis. cap. 44. num. 1. Gutierrez lib. 4. canonie. cap. 22. num. 21. Gibazio de negotiis tom. 1. lib. 3. cap. 2. art. 2. confessor. 2. Opponi possunt supra traditis textus in cap. 1. hoc tit. sumptis ibi adductis cap. super eo, hoc tit. iuncto Basil. de matrim. lib. 3. cap. 13.

## CAPVT

Idem à Alexander III.

Verum cum alicui Ecclesiae possessio quolibet interposita conditione donatur, non potest à donatore donum postea reuocari, nisi forte tali sit conditione collatum, quod ex cessante possessio reuocari debeat.

## NOTÆ.

1. a Deno. ] Ita etiam legitur post Concil. Lateran. p. 29. cap. 1. & in 1. collat. sub hoc tit. cap. 3. ubi additur pars capituli memoratus, ut agnoscamus in praesenti referri partem textus in cap. memoratus, qui clericis vel timent. cap. 3. de donat. ubi iam notavi.

## COMMENTARIUM.

2. Difficilis valde redditur praesens textus ex sequentibus iuris principis. Prius ex eo, quia donatio, de qua in eo agitur, exipit à traditione, ut constat ex illis verbis: *Possessio donatur*; & ibi, *reuocari*; sed in donatione, quae incipit à traditione, si adhibetur conditio, repugnat eius substantiae, ex traditis superiori commentario: ergo donatio donationis, de qua in praesenti, inutiliter adieciatur. Secundò, nam si conditio adiecta fuit tempore donationis, & non sequota, seu adimpleta, reuocari debet donatio, ex l. 2. §. ultim. ff. de donat. cum pactum vel conditionem quilibet adiacere possit in rei propria traditione, & seruandum illud sit, l. Cuius Scius 23. ff. de manumiss. l. 1. §. si conuenit ff. de oper. libert. l. cum dos 7. ff. de pact. dotal. l. consensu 23. ff. de reg. iur. igitur in praesenti casu licet Ecclesiae res donata fuisset, conditio tempore donationis adiecta debuit adimpleri, & ea non adimpleta donatio reuocari potuit. Tertiò dum

in fine huius textus ait Alex. III. donationem reuocari, si expressè actum sit inter donatorem & Ecclesiam, ut talis conditio adimpleretur; alias donatio reuocatur, obstat, nam Ecclesia, vel eius Prelatus non potest sine dubia solemnitate res proprias Ecclesiae alinate ut probavi in cap. nulli, de rebus Ecclesiae; & per consequens non potest ipso acquisitionis actu praestatum pactum resolutorium adiacere, probant Montero à Queta de despons. 47. Catillo lib. 5. controuers. cap. 127. num. 168. alij congesti ab Olca de cessantibus tom. 2. §. 2. num. 21. Igitur in praesenti casu non poterat rei donatae Ecclesiae oblique solemnitate à iure praescripta conditio vlla adici, etiam resolutoria.

Quibus difficultatibus, ut sigillatim suscitamus, rationemque praesentis textus agnoscamus, sciendum est, donationem incipere posse à traditione & à promissione. Donatio quae incipit à promissione, admittit diem, & conditionem, tam initiatum, quam resolutum, ut exerceat conuentiones admittant. Ita ut eius effectus suspendatur donec dies venerit, aut conditio extiterit: donatio vero, quae incipit à traditione, cum statim petat forem effectum, quaequeque conditionem initiatum respuit, cum contraria sint dominium rei donatae statim tradere, & non tradere, nisi adueniente conditione. Recipit tamen conditionem resolutam, leg. non enim 19. Digest. de reb. cred. leg. 2. vers. Aliis, ff. de donat. causa mortis §. clarij

DE DESPENSATIONIBUS, & DE RECEPTIONE A TRADITIONIBUS.

veluti, *Dono tibi servum; vel pradium, et si quid feceris, apud te maneat, alius ad me revertatur*: quo casu si resoluatur donatio, quibus actionibus donator in donatarium experiri possit, exponit D. Iosephus de Retes lib. 2. epist. fell. 2. cap. 5. immo & huc donatio à traditione incipiens recipit conditionem, quæ adhaerere efficitur, quamvis non ipsi traditioni, veluti, *Done, & statim trado tibi rem, sed sub ea conditione, ut tua esse incipias si natus ex Asta venis; si non venis, ut tua non efficiatur*. Quo in casu non prius res incipit esse tua, quam si conditio adimpleatur, i. l. 5. si periculum 5. ff. de donat. Atque ita hoc casu præfendimus traditionem à causa tradendi, quæ est liberalitas; traditio non suspenditur, quia suspensio non recipit; causa verò suspenditur, ideoque adveniente conditione, reit, & incipit valere donatio; si deficit conditio, nunquam donatio fuit; dum pendet conditio, traditio est modica, cum eius causa sit in suspensio, vt docuerunt Amays lib. 2. obs. cap. 4. ex num. 44. D. Ioseph de Retes de donat. cap. 16. num. 5. Quibus suppositis cum in presenti textu agatur de donatione, quæ accipit à traditione, vt condita ex verbo illo, *revertari*, quod supponit præexistantiam illius, ex vulgari principio, Priusio præsupponit habitum, i. nam est 5. vers. post desistum, ff. de iuscijs testam. ibi: Gradum non recipit, quia nullus est: & l. non potest 108. ff. de reg. iur. cap. ad dissolvendam de spons. pro primæ difficultatis solutione etiam dum est, conditionem in presenti accipi pro modo, lege, vel pacto donationi aliquid, aut præstandi, adiecto facienti, vt in l. societatem 76. ff. pro socio, l. quæ sub conditione 8. §. mortuo, vers. item, ff. de condit. insti. l. liberto 21. §. Lucius, ff. de testam. legat. l. Titio 71. §. 1. l. liberto 108. ff. de condit. & demonstr. l. 3. §. de donat. l. Galus 23. vers. Paulus, ff. de manumiss. l. Mania 44. ff. de manumiss. testam. l. ea conditio 24. C. de resind. vendit. & aliis congressis à Petro Fabro in l. 77. de reg. iur. Valentia lib. 3. illust. trall. 2. de acquir. heredit. num. 57. & supra notavi in cap. 5. hoc rursus, unde donationi, quæ incipiebat à traditione, rectè in presenti casu modus adiaci potuit, dum adhuc facta non erat, sed in continenti, aliis si perfecta esset donatio, modum, dilationem, aut gravamen recipere non poterat, l. preiudicia 4. C. de donat. quæ sub modo, l. Lucius 40. ff. de fideicommiss. libere. Debent enim hæc omnia apponi in exordio, siue incontinenti, antequam ad alia digressi sint donatarius, donatorque, Couart. lib. 1. variat. cap. 14. num. 1. Retes de donat. cap. 16. num. final. vt contingit in aliis actibus perfectis, veluti in divisione hereditatis, l. item Labro 22. §. sed etiam, ff. famul. ericis. emptione, & venditione, l. tempore 8. C. de palli inter emptorem, dotis datione, l. post nuptias 28. ff. de iura dotum, l. cum deo 7. ff. de palli vendit. quia semel quæsitum ius perfectè donatario, vel contrahenti, non potest auferri citra eius consensum, l. idem, ff. de pact. Heringius de fideiuss. cap. 27. num. 18. cum consensu tamen donatarii rectè gravamen postea adiciatur, quo modo accipit textum in l. sequens 68. ff. de legatis 2. D. Ioseph de Retes d. cap. 16.

Secundò sciendum est, donationem etiam cum incipit à traditione, modum, pactumve recipere posse: modus est conventio, aut pactum adiectum dispositioni, quod obligat suscipien-

tem ad faciendam, præstandumve, et si ipsam dispositionem non suspendat, veluti, ut monumentum mihi construas, l. quibus 40. §. Themas, ff. de vendit. & demonstr. vt à monumento non tecedas, l. Titio 71. §. Titio, ff. eod. titul. vt alternis mensibus ad sepulchrum locernam accendas, l. Mania 44. ff. de manumiss. testam. vt corpus meum in patriam deportari facias, lege alumnus 30. §. ab hereditas, ff. de adim. legat. Quibus in casibus, & similibus donatio statim sortitur effectum, & recipiens ad implementum modi manet obligatus. Ant. Gomez lib. 1. variat. cap. 12. num. 70. vbi plures, Ayllon num. 68. Parladocius lib. 3. differens. 147. Sarmiento lib. 2. sect. 1. cap. 13. num. 1. Amays lib. 1. obs. cap. 6. ex numero 13. Donel. lib. 3. comment. cap. 14. 179. & 34. Rides de donat. cap. 10. & si modus adiectus donationi impletus non sit, reuocatur donatio, & ad rem ipsam donatam repetendam datur donatori conditio, l. 1. l. cum audivim 6. cum duabus siquæ, ff. de condi. ob causam: l. 12. probat, & illustrat D. Iosephus de Retes d. cap. 14. de donat. vbi exponit textum in l. cum te 6. C. de palli inter emptorem. Vnde facile cognoscitur difficultas præsentis textus; nam modo non adimpleto ab Ecclesia, quare denegatur reuocatio donatori? Gifaninus in tit. C. de donat. quæ sub modo, Theodorus Rehinus. de regim. Eccles. & secular. lib. 1. classe 2. cap. 8. & textum hunc sciendum, & subtilissimam decisionem, quam non capimus, capunt Catholici Doctores, vt Tiraquel. de vterque ventili. ad fin. tituli, num. 14. & 15. Couart. lib. 1. variat. cap. 14. num. 6. Gregorius Lopez in l. 6. gloss. 1. tit. 3. paratit. 5. vbi etiam Hieronimus num. 16. Sordus de alimen. tit. 1. §. 48. num. 70. Barb. tom. 1. voto 98. num. 122. existimant favore Ecclesie in presenti decedli, donationem præfexti modum non adimpleti non reuocari, sed tantum donatarium agere posse ad implementum modi, quasi modum semper habeat pro causa impulsiva donationis, non pro fine. Sed hæc interpretatio aliis explicanda est cum D. Iosepho de Retes d. cap. 14. de donat. supponit enim peto d. h. vt. modum donationi adiectum aliquando continere causam finalem, non tamen verò tantum impulsivam: quando autem continet causam finalem, eà non sequitur rescinditur donatio; quando verò continet tantum impulsivam, licet causa secuta non sit, seu modus adimpletus, sustinetur donatio, quia habuit pro finali causa liberalitatem ipsam: agitur tamen ad implementum modi, d. l. Mania 44. ff. de manumiss. testam. cum verò hæc coniecturalia sint, ideo Consulti in l. 2. §. adim. ff. de donat. dicunt, quæstionem esse voluntariam, pertinereque ad subtilitatem ius dicentis investigare, quando censetur causa impulsiva, vel finalis adiectio modi. Vnde Alex. III. in presenti censuit, modum adiectum donationi favore Ecclesie non adiaci vt causam finalem, sed vt causam impulsivam, & causam finalem donandi Ecclesie credi renunciationem, & retributionem; nam cum Ecclesia sit mater pia fidelium, quos regnetat in Christo; alit, & procreat, fideles tamen beneficii remuneratores esse debent: ergo eam donant Ecclesie; quamvis modum adiciant, non debent credi donasse primò & principaliter propter implementum modi, sed propter retributionem: & ita modus non est causa finalis donationis

# Tit. V. de Conditionib. appositis, &c. 119

donationis, sed impossibila: quod procedit, nisi contrarium expresse sit in ipsa donatione facta Ecclesie, quia tunc, cum de veritate expresse constat, non est recursum ad coniecturas, *l. si sciam 6. ff. de his qui sunt sui 1. l. contrarium 137. §. cum ita 2. ff. de verb. obl. docent Couarr. lib. 1. varior. cap. 14. num. 6. ubi plures adducit Faria, Diana part. 8. tract. 6. resol. 124. Nec tandem obstat vltima difficultas, col ut satisfaciatur nonnulli ex doctrina Cumanis *l. 1. §. vltim. ff. de rebus eorum*, docuerunt, verum esse, Ecclesiam, minoremve non posse pactum resolutorium adicere tempore acqui-*

sitionis, quod sit ex causa onerosa, non verò quod contingit ex causa lucrativa: unde cum in presenti agatur de acquisitione ex causa donationis, quæ est lucrativa, potuisse Ecclesiam, seu eius Prælatum adicere pactum, legem, seu modum resolutorium. Sed ab hac sententia merito discordant Arias de Mesa lib. 3. varior. cap. 25. num. 6. Olca de res. iur. tit. 2. quest. 2. numero 1. qui testibus tenens, Ecclesiam vel minorem posse in ipso acquisitionis actu ex quocumque causa actum resolutorium domini adicere, quam doctrinam & nos probauimus in cap. nulli, de rebus Ecclesie.

## CAPVT VII.

### Gregorius IX.

**S**I condiciones contra substantiam coniugij inferantur, puta si alter dicat alteri, Contrahe tecum si generationem proles enites, vel donec inueniam aliam honorem, vel facultatibus digniorem, aut si pro questu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu, licet alie condiciones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter favorem pro noo adiectis haberi.

## NOTÆ

**Gregorius IX.** Qui præsentem constitutionem edidit, ut instrueret iudices Ecclesiasticos, quomodo de matrimonij, in quibus condiciones impossibiles, turpes, seu contra substantiam appositæ adiciuntur, pronuciare debeant.

## COMMENTARIUM.

**EX** hac Gregorij constitutione sequens deducitur assertio: Si in matrimonio apponitur conditio turpis, vel impossibilis, habetur pro non adiecta; si vero sit contra substantiam matrimonij, illud viciat. Probatur tam textus in cap. solent 6. §. 2. quest. 2. l. 5. tit. 4. part. 4. ubi: Si aliqua de istis conditionibus fuit posita, non valet nuda ei desponsio, ni el casamento en que la puseren. Illustrant vltra congeitos à Barbosa in præfæcti, Medrano de consensu coniug. cap. 16. cum sequenti, Gentilis de nuptiis lib. 2. cap. 11. Petrus Greg. lib. 3. par. 2. tit. 2. cap. 4. Lessius de iust. lib. 7. cap. 18. dub. 13. Basilus de matrim. lib. 1. cap. 20. ad finem, & lib. 3. cap. 14. cum sequenti. Blancinus de sacri iuris contrah. differt. 10. cap. 10. & contr. 1. genial. cap. 100. Hurtado de resol. tom. 1. resol. 1. Cuiac. & Canisius hic, Brulæ de condit. lib. 4. tit. 7. n. 5. Botel. com. 3. decis. 1. num. 540.

**Sed** pro dobandi ratione in præsentem assertionem ita insurgit: matrimonium contractus est: sed impossibilis conditio adiecta contractui, illum viciat, *l. impossibilis 5. ff. de verb. obl. l. coram iudicibus 9. §. item queratur. ff. de rebus credit. l. non solum 31. l. continuum 137. §. illud, cum duobus sequentibus. ff. de verb. obl. l. si impossibilis 29. ff. de fideius. §. impossibilis, Insti. de iur. tit. 1. l. 7. tit. 11. part. 5.* nam qui contrahit sub conditione, consentit consensum in euentum eius, nec aliter consentit, quàm si conditio eueniat; quàm dicat, Si conditio deficiat, non consentio,

*§. sub conditione, Insti. de verb. obl. l. quibus dicitur 40. ff. de iur. iur. ff. de condit. & demonstr. vt considerant Couarr. de spons. 2. p. cap. 4. §. 2. num. 6. Costa lib. 1. feleli. cap. 24. Ripol. de condit. & demonstr. cap. 11. ex num. 9. & per consensum qui sub impossibili consentit, necessarîo dissoluitur, quia non potest euenire conditio, vt optime explicauit Donellus in d. l. impossibilis, num. 1. ergo & impossibilis conditio adiecta matrimonio illud viciat; cum Ecclesia non possit inducere, aut præferre consensum; cum Ecclesia non competat potestas supplendi aliquod quoad prædictum consensum, vt late probat Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 27. Secunda etiam pars assertionis difficilior redditur ex eo, nam valet argumentum de matrimonio spirituali ad carnale, cap. inter corporalia, de translat. Episcop. sed conditio adiecta matrimonio spirituali, eiusque substantie contraria, illud non viciat: ergo nec conditio adiecta contra substantiam carnalis. Probatior minor ex eo, nam de matris sacramenti Ordinis est, vt gradum sacrum recipiens emittat castitatis votum. cap. meminimus, cap. rursus, qui clerici vel conuerti, cap. unico, de voto in 6. sed si tempore, quo quis ad factos Ordines ascendit, conditionem adiciat, vt sibi licet postea matrimonium contrahere, admittitur conditio, cap. Diaconi 28. distinct. & similiter licet abdicatio bonorum adeo sit de substantia statos monastici vt nec Pontifex in ea possit dispensare, cap. cum inter, de statu monach. tamen tempore professionis adiecta conditio, vt in domo propria licet proficenti patrimonium suum retinere, non irritat, aut impedit professionem, cap. infirmare, qui clerici vel conuerti, ergo similiter condiciones adiectæ matrimonio, etiam contra substantiam, illud non viciant. Accedit, tam matrimonio iam contracto, possunt coniuges ad inuicem castitatem promittere, cap. quod deo, 31. §. 5. cap. sanè, de consens. coniug. Igitur & à principio li-*

abit



cebit contrahere matrimonium sub ea conditione, ut proles generatio egeretur.

**3.** Quia dubitanti ratione non obstanti vera est præteriens assertio, ad cuius expositionem sciendum est, matrimonij substantiam consistere in consensu à contrahentibus legitime præstito, cap. sufficiat 17. questione secunda, cap. cum apud 23. cap. cum locum 24. cap. rursus 26. de sponsal. sub quo consensu liberè, & legitime præstito includuntur tria bona matrimonij. Primum proles, secundum sacramentum, tertium fides, cap. omne 10. 17. q. 2. Proles id est prolescatio, & educatio liberorum, princip. Instit. de iure naturali.

Fides, id est recipere fides, quam alter coniux tenetur alteri servare, l. viro aliquo vire 39. ff. solut. matrim. consistit enim fides sacramenti, non solum in obligatione debiti solvendi, verum & alteri se non committendi, cap. omne 27. q. 2. D. Thomas in 4. disticti. 32. q. 1. art. 1. unde qui in modum pacti implendi post matrimonium apponit dictam conditionem, nullo modo præstat consensum necessarium ad matrimonium; si verò ponatur condicio implenda ante matrimonium, non est verè adulterium; & sic conditio ut turpis relictur. Sacramentum, id est indissolubilis vite; nam licet à natura matrimonium indissolubile sit, l. 1. ff. de iure dot. l. hoc genus 106. ff. de condit. & demonstr. iunctis traditis in cap. 1. de spons. multò excellentiorem indissolubilitatem consequuntur fuit ex Christi Domini institutione, per quam elevatum fuit ad esse sacramenti. Basil. de matrim. lib. 1. cap. 13. & 14. Undequecumque conditiones repugnant alicui ex his tribus bonis, red hanc matrimonium nullum. Tria convenientissima exempla apponit Gregorius in præfati: Primum est, si generationem proles excludatur, vel suffocando illam, vel poculum sterilitatis sumendo, vt docetur in cap. aliquando, 31. questione 5. matrimonium cum tantum proles suscipienda gratia contrahitur, l. liberum, ff. de verb. signif. l. Claudius, cum sequent. ff. de his que re indigent. l. donationes 31. ff. de donationibus; quod & nominatim apud Romanos tabulis nuptialibus cavebatur, Tacitus lib. 2. annalium, ibi: *Adhibitis qui obsequium aus*

*tantum liberorum præcedendum causa convenisse.* Apprimè D. Augustinus lib. de bono coniug. c. 17. *Nuptia eadem sunt in omnibus generibus præcedendum filiorum causa inflata.* Et lib. 4. hypogloss. *Nuptia præcedendum filiorum causa inflata suis suis scriptum est: Crescite & multiplicamini.* Et alibi: *Tabula matrimonialis hoc continet, præter tantam suscipienda causa contrahi.* Et lib. 1. de nuptiis ad Valerian. ibi: *Præcedendum matrimonialium contractum, non nisi liberorum præcedendum causa concutitur.* Illa tenet Cuius. in nouella 12. Instit. Lipsius ad Tacitum dicto lib. 2. not. 96. Osiandus ad Donel. lib. 1. xxi. c. 1. §. 1. C. Hothom de veteri ritu nupt. c. 3. Brillon. de form. lib. 6. pag. 5. 42. Merill. lib. 3. obs. c. 7. Robertus lib. 4. rer. indic. c. 10. Et licet ex matrimonio non oritur obligatio ad inebundum semper generationi, nascitur tamen obligatio ad nihil agendum contra proles generationem: si verò conditio sit, vt proles exponatur, licet pietatis officio repugnet, non tamen substantie: unde matrimonium sustinetur, conditio tamen ut turpis relictur. Secundum exemplum ponit Gregorius ex ea conditio-

ne, *Si pro qua ad adulterandum te trahas*; que repugnat bono fidei coniugalit, quam coniuges sibi invicem servare debent, cap. solus 32. q. 2. cap. 1. ad 32. q. 6. Tertium exemplum proponitur in ea conditione, *Contrahere tecum, detes in omnem alium honore & facultatibus distinem*, que repugnat bono sacramenti, quod est indissolubile, & indissolubile, cap. illud, de presump. cap. quos Deus 33. q. 3.

Unde apparet vera ratio prioris partis huius constitutionis; nam cum sine substantia nihil subsistere possit, cap. de rebus, 5. q. 1. cap. rursus 26. de sponsal. cum hi 8. q. 3. Præter aut, ff. de transact. l. coram conditio 9. §. final. ff. de rebus creditis, rectè Gregorius statuit, conditiones illas adiectas matrimonio illud irritare; quia repugnant substantiæ ipsius matrimonij. Fulsit hanc ratio exemplo testamentaria dispositionis; nam eam eius proprium sit, hæredem, aut legatarium honorare, l. neque aditum, ff. pro socio, l. 3. §. hoc autem, ff. de legat. præstati. l. sed etsi 5. §. sed etsi propositus, ff. de iudiciis, l. unica, §. nec autem, C. de caducis testam. idcirco si hæredem legatæ, vel fideicommissa verbis consumeliosus relinquatur, magis notandi, quam honorandi gratia, non subsistunt, l. impia 54. ff. de legat. l. 1. Dicit Sernus ff. de adimod. legat. Donel. lib. 6. c. 1. c. 19. Acosta in §. 5. arbitrarij. l. unica, C. de lib. lib. 17. obs. cap. 12. & ad tit. C. de condit. institut. Arroya lib. 2. obs. cap. 12. licet in contrarium expendi soleant textus in l. 3. ff. de liber. & postulat. l. his verbis 48. §. 1. ff. de heredib. institut. l. cum ita legatur, ff. de testam. & demonstr. l. testamentum 51. ff. de matrim. testam. Similiter quia legatum potest causa relicta, potest coheredem hæredis gratis, quàm ob merita legatarij relinquatur, iure Pandectarum non valebat, l. unica ff. de his que panti causis, §. final. Instit. de legat. licet in contrarium expendi soleant textus in l. 8. §. tale 3. ff. de liber. & legat. l. 1. C. de hereditate venditionem pignoris, §. final. ff. de statulib. & generaliter pactum appositum contra substantiam actus illam vitiat, l. cum manus 80. §. final. de contrahend. emptione, & de illa, §. de facit. Pichardus in §. 1. Instit. de donationibus contractus eius nature sit, vt possit transire in aliam gentem, l. ubi ita 29. ff. de donat. causis mortis, per seruum 14. §. usufructus, ff. de usu & habit. quare cum conditio apponitur matrimonio repugnans eius substantie, vitiat illud.

Vt ad rationem secundæ partis præsentis constitutionis decernimus, sciendum est, impossibile esse, cuius existentie repugnat natura, §. impossibili, Instit. de heredib. institut. §. impossibili, Instit. de iurif. sigil. veluti, si digito oculum tingero, si calium ascendero, l. impossibili, ff. de verb. obli. mare ebbero: vel vt Aristoteles definit lib. 4. Physic. textu 12. impossibile est, cuius contactum necessarii est verum, veluti impossibile est celum digito tangere; idè necessarii verum est celum non tangere. & lib. 2. de interpret. cap. 3. ait, id quod impossibile est esse, necessarium esse, vt non sit; contraque id quod impossibile est non esse, necessarium esse vt sit: notantur post Accursum, Coisacium & Donel. in d. l. impossibili 7. ff. de verb. obli. unde et si illa conditio, *Si digito calum non tingeris*; vel, *Si in calum non ascenderis*, vulgò reteratur in ter conditiones impossibiles, quæ in non faciendū consistunt; verius tamen est, eam non esse impossibilem, immo nec conditionem quidem, vt pote quam existeret planè constet. Cum enim

condi

4.  
RATIO  
PARTIS  
PRÆSENTIS  
ASSERTIO-  
NIS.

De con-  
trahendi  
causa  
lib. 1.

# Tit. V. de Condition. appositis, &c. 121

Conditionis hoc proprium fit, ut actum, cui adhibetur, futurus, & incertus casuum eventus expectatione suspendatur, consequens est casus, quos exiturus omnino certum est, figura potius quam vim & potestatem conditionum habere, *l. cum ad presens 57. §. 1. de acqui. 19. §. 1. de rebus credit. l. quod si 18. §. 1. de condit. indeb. l. si pupillus in fine §. de condit. indeb.* aut si eas esse conditiones admittamus, necesse laras ponimus, quam impossibiles dicemus, ut post Accursium docuit Radulphus Forret. *lib. 6. rer. quod. d. 29.* Quid vero ab aliquo impleri potest, quamvis non omnibus concessum sit, dicitur difficile, non impossibile; quia impossibile dicitur propter negationem posse, *l. coliturus 137. §. illud & §. cum quis §. de verb. obl. & si aliquando dicitur impossibile, est impropius, & respectu ad eum solus, qui non potest facere, ut in *l. cum plures 60. §. de finem. 1. §. l. acui*, notatur Gregorius Lopez in *l. 6. tit. 4. part. 6. gloss. 4.* Accursius Ripol. in *l. 3. §. de condit. 1. de mon. n. 36.* Continuum est conditiones impossibiles dividimus, ut alie sint naturalia de iure: natura, vel eorum digito tangere, vel hypocoentantum dare, de qua in *l. si ita 97. §. de verb. obl. de tacto*, veluti monitum aut prestatum: de iure, ut omnes trapes conditiones, *l. conditionis 97. §. si filius 15. §. de condit. iustia. l. si filia 65. §. si sub condicione, §. ad Trebell.* vel ex perplexitate, veluti, si Titus hares erit infoludum, *l. itius hares 5. titio: l. si Titius 16. §. de condit. iustia*, quam divisionem Accursius in *l. 1. §. 1. §. 1. §. de paratib. probum* Alfonso nosse in *l. 3. §. 4. tit. 4. part. 6.* & persequitur Ariz. Gomez *lib. 1. varior. c. 1. n. 66.* Molina de primog. *lib. 2. cap. 12. ex n. 33.* Sanchez *lib. 4. de marit. disp. 4. fere per totam*, Ayza *2. dist. cap. 1. n. 1. proposit.*, Ripol. in *l. 3. §. de condit. & de mon. str.* Busef. *lib. 1. de condit. tit. 2. Giralduus tom. 1. de negat. lib. 3. cap. 1. n. 2.* Aliam etiam divisionem agnouerunt Sarmiento *lib. 3. fellel. cap. 1.* Benedictus Pinellus *lib. 1. fellel. c. 15.* ut alie sint conditiones impossibiles simpliciter, alie ex suppositione. Hæ sunt, veluti si filia mea viuat, & non quam talis filia fuisset in retum natura, *l. Actus 45. §. de hered. instit.* Tandem impossibile aliquando est in se, aliquando ex suppositione, id est ratione conventionis. Impossibile in se est, veluti si promittatur elumera, hypocoentantus, seu mors alicui, quia hæc per rerum naturam dari non possunt. Ex suppositione, seu conventionis impossibile est, si eam promittatur sub conditione *si eum digito vergeris*, quia datio certum possibilis est, sed tota conventio impossibilis redditur ex adiectione conditionis. Impossibile in se iunilim reddit quæcumque conventio, seu dispositionem testamentariam, *l. 1. §. si quod, §. de obl. & all. l. si homo 69. l. inter 83. §. penult. l. si ita 97. l. liben homo 103. §. de verb. obl. l. cum servus 29. §. conset. §. de legat. 1. l. verum 31. l. quod nullum 182. quod impossibile 181. l. ubi pugnatia 188. §. 1. §. de reg. iur. ubi Petrus Faber, & Gothofredus. Circa ea verò, quæ sunt impossibilia ex conventionione seu adiectione nobilis datur differentia inter contractus, & viimas voluntates: contractus quippe viantur propter conditiones impossibiles, ut supra probatur pro ratione dubitandi: viimæ verò voluntates subditi sunt insuper habitis ipsis conditionibus, *l. 1. l. 4. §. 1. l. si quis ita 6. l. conditiones 9. l. mulier 20. §. de condit. iustia. l. 2. n. 11 f. verbo, 16. §. de iustia rupte, l. si mulier §. ubi 12. l. 1. huiusmodi 84. §. de legat. 1. l. obtinui 3. §. de condit. & de mon. str. §. impo. bilis, In D. U. Gonzal. in Decretal. Tom. 17.***

*lib. de hered. instit.* docere Amaya in d. cap. 11. Basil. de marit. lib. 3. cap. 3. Spino in speculo, 1. probric ex num. 38. Caldas l'eteyra in l. si casuaverit, verbo *Sine tunc* n. 713. Caldeyca *lib. 3. var. cap. 4.* Laurentigui *lib. 2. fellel. c. 2.* cum duobus feg. Paulus Duran. Galgancus, Belduinus, & Brusilius, qui de conditionibus scripserunt. Ripol. in *l. 1. §. de condit. & de mon. str. n. 49.* Ad quam teitacionem impossibilem conditionum spectant textus in *l. 3. §. filius, l. 1. §. 4. §. 1. cum quidem, 29. §. de libris & posthum. fellel. c. 1. §. si sub condicione, §. ad Trebell. iuncto l. abro *lib. 5. conset. cap. 11. l. 9. §. quoniam, §. de rebus credit. l. 31. §. quoniam, §. de enit. l. 1. C. de ha. edit. alio. l. 10. in fine §. de sponsal. l. 1. §. de aperte libet. l. 1. 4. C. de transf. al. l. huiusmodi 64. §. de verb. obl. l. 31. §. familia eriscent. l. 2. 4. §. de post. l. 1. §. mulier, 4. ex off. §. de iure des. l. 4. §. l. eadem. §. ubi. §. de vel. ar. iuncto l. cello in cap. si pater, 3. p. verbo *Papillari*, l. 6. §. ubi. l. qui dorem 12. §. de dote pater. l. cum tale 73. §. fellel. §. de condit. demonstrat. iuncto l. vine. ubi. l. 1. 6. §. si itam, & huiusmodi rupte, l. huiusmodi 84. §. 1. §. de legat. 1. l. 6. §. 1. §. de penult. legat. 1. 6. §. si quis servus, §. de condit. & de mon. str. l. finali. C. de contrabenda fupul. l. 5. §. ubi. 39. §. 4. §. de statulib. l. qui quadi. ingenta 38. §. 1. §. ad legem i. abici. l. si quis a filio 32. l. Titia 36. §. de legat. 1. l. 3. de adimend. legat. l. Tervu. §. de condit. indeb. l. 1. 3. §. si ancilla. §. de munim. testam. l. 8. C. de conditionibus ob. conf. l. Paulus, 4. Guis, §. de fidei. com. libet. l. 4. §. 1. §. de statulib. l. 3. C. de edil. alio. l. in potestate 10. §. de sponsal. l. si quando 8. §. de aperte libet. l. conditionis n. 34. C. de transfal.**

Ratio autem differentie, quare contractus sub impossibili conditione celebrari, inutiles sint, impossibiles verò conditiones viimæ voluntariis adiectæ eas non vident, sed reiciuntur: proveniunt ex eo, quia omnes contractus delectant consensum in contralacibus, ut probatur supra in ratione dubitandi: & quia qui sub impossibili conditione consensit, necesse est ut differant, per consequens similes contractus ex defectu consensu nulli sunt; & licet idem videretur deendum in viimæ dispositionibus, quia testamentum valet ex mera voluntate testatoris, *l. 1. §. qui testamentum, l. 1. C. de sacrosanct. Ecclesiis*; & qui disponit sub condicione, non minus confert voluntatem suam in conditionis eventum, quam qui promittit, *l. vult. §. fin. autem. C. de caducis testandis, l. ordere, §. de v. f.* tamen placet post longam controvertentiam, ut supponatur in *dist. l. 3. ubi. obtinui*; §. de condit. & de mon. str. l. 1. §. 1. §. si in non faciendo, ubi, secundum amicum sententiam, §. de hered. instit. placet, inquam, penduntibus conditiones impossibiles viimæ dispositionibus adiectæ vitari, non verò eas vitare: tum quia testatoris interet voluntatem suam adimpleri, *dist. l. 1. C. de sacrosanct. Ecclesiis*; quia ut Lippius in *præf. ad libros de Cruce*, adiebat: *Solamini furi est voluntas ultra faciem*. Inimè de publicis interet, voluntates dei. n. dorem rias esse, *l. vel negare, §. si quemadmodum testam.* quæ ratio cessat in contractibus, ut expendunt Duarenus in *l. impossibilis 6. §. de verb. obl. Faber lib. 6. conset. c. 2.* Item quia in contractibus sunt duo, qui consentiunt, & potest ambobus imputari, maxime creditori, quare sub impossibili conditione con-

G.  
TRADITUM  
RATIO DU-  
PARANTUR.

L. sensissent,





D. Thomam in 4. diff. 18. an for. g. final. Sylvestrum verbo *Matrimonium* 4. q. 3. c. 6. Abbacem in c. *commisum de spons. Couart. in 4. p. c. 3. §. 1. m. 3. Quare omnia hac sententia dicendum est, differentiam magnam versari inter eum casum, in quo initio matrimonij apponitur conditio secundum casitatem, & inter illum, in quo post matrimonium legitime contractum talis conditio apponitur: primo casu vincit matrimonium, nam ad eius valorem requiritur contrahentium consensus in mutuum cohabitationem; hoc est in eis, & potestatem ad copulam, quæ simpliciter necessaria est; quare cum conditio secundum casitatem mutuum cohabitationem ad copulam excludat, receditur nullum matrimonium. Secundo vero casu eum matrimonium sit iam legitimum, quod dissolui nequit, cap. *quoniam de quæstione de divor.* hac de causa asseritur in d. cap. *sancti*, votum castitatis inter coniuges emissum post matrimonium contractum validum esse. Varia exempla eorum, qui celebrato matrimonio casu vixerunt, & maruulis elatuerunt, retuli in cap. 1. de *conjug. coniug.**

9.  
INTENTIO  
NON CON-  
SUMMANS  
MATRIMONIUM AN  
ILLUD VI-  
TIET.

Ex qua solutione questionum, utrum quando intentio contra bona matrimonij non inducit in conditionem expellendam, sed tantum mense retinetur, vincit matrimonium: In qua questione triplex est sententia: prima est Glossa in cap. *aliquando* 32. q. 3. verbo *Si ab initio*, quam tenent Turriseremata in cap. *sicut non omnis*, §. *si itaque*, art. 3. §. 2. Ang. l. verbo *Matrimonium* 2. m. 23. Petrus de toto l. 16. de *matrim.* Henric. lib. 11. de *matrim.* cap. 12. Richardus in 4. diff. 31. art. 2. q. 1. Vvaldensis de *sacram.* c. 131. qui docent matrimonium impediri, quando contrahentes illud celebrant cum intentione implicita, & virtuali servandi castitatem, seu prolem non educandi, non vero impediri, si intentionem habeant adulterium committendi, ex cap. *aliquando* 32. q. 2. ubi D. Augustinus ibi: *Qui contractum eo animo, ut vel filium non suscipiant, aut susceperis evitent, non habent contrarium.* Ex quibus apparet, matrimonium contractum cum animo non suscipiendi filios, nullum esse. Quæ sententia etiam firmatur ratione, quia ad matrimonium necessarius est consensus, saltem implicitus, in ea, quæ sunt de eius essentia: sed prædicta bona, hoc est proles, fides, & sacramentum, requiruntur essentialiter ad validitatem matrimonij in eius principio, ut constat ex D. Thom. in 4. diff. 11. §. 1. q. 1. art. 3. ergo matrimonium contractum cum intentione implicita servandi castitatem, nullum est. Secunda sententia Antonij in cap. de *infidelibus de consangu.* c. 1. diff. 9. Roel. in *sonoma*, verbo *Matrimonium* 3. m. 11. Sylvestri verbo *Matrimonium* 4. q. 3. c. 6. & aliorum quos refert Ledesma de *matr.* q. 4. l. 1. dub. 1. est, conditionem substantiam matrimonij, eiusque bonis contrariam mente retentam, illud non vitare, quæ sententia probatur ex eo, quia ad matrimonium tantum consensus contrahentium signis, seu verbis expressis desideratur: ergo conditio mente retenta illud vitare non valet. Tertiam sententiam, quam probabilioris censeo, tenent Petrus de Ledesma ubi proxime, Tabiena verbo *Matrimonium* 2. q. 1. m. 4. Ludovicus Lopez 2. p. in *structuri*, de *matrim.* cap. 42. §. perri. Thom. Sanchez lib. 2. de *matr.* disp. 29. n. 11. Bonacini *sum.* 2. q. 3. de *natura matrimonij* quæstio 1. n. 10. Layman. lib. 1. *sonoma* tract. 20. p. 2. cap. 1. n. 1. qui differentiam constitunt inter eum casum, in quo quia con-

trahit matrimonium intentione implicita mente retenta aduersus bonum sacramenti, ut si quia matrimonium nisi ad tempus contrahere intendat; & inter illum, quo quia intentione interit non in pactum deducta, celebrat matrimonium, contraria tamen bono proli, seu fidei, veluti si intendet illud contrahere, prolem tamen vitare, seu adulterium committere. Primo casu docet matrimonium esse invalidum quia repugnat eius substantia talis intentio. Secundo autem vim atque effectum obtinere. Cui sententia favent D. Thomas & Bonaventura in 4. art. 1. q. 3. qui docent sine bono sacramenti nunquam matrimonium dari, consistere tamen posse sine fide, & prole. Et licet Basil. lib. 1. de *matrim.* cap. 17. existimaverit, matrimonium licite celebrari sub expresso pacto castitatis vivendi, eius sententia singularis est, & obviat contraria, quam post Sylvestr. & Couart. defendunt Sanchez de *matrim.* lib. 5. disp. 1. 2. Gutierrez *ord. trail.* cap. 83. Bassus in *flor.* Theolog. verbo *Matrimonium* Datis in 27. q. 2. Barb. in *presenti*, n. 4. Sed adhuc pro huius sententia explanatione sciendum est, duplicem consensum in matrimonio intervenire; alium quoad obligationem ex parte contractus, alterum quoad essentiam ex parte contrahentis. Ex parte contractus matrimonij circa eius essentiam necesse est, ut consensus saltem implicitus intercedat circa tria illa bona, sacramentum videlicet, prolem, & fidem; aliis enim si quis latenter matrimonium contrahere sine animo se obligandi ad copulam, nullum esset sacramentum, quia ex parte contractus requiritur consensus implicitus quoad copulam, ex parte tamen contrahentis, quoad extensionem solum requiritur consensus, non verò in prolem, & fidem: quare si aliquis habuit consensum implicitum se obligandi ad matrimonium cum animo copulam non habendi, validum est matrimonium, cum consensus in copulam tantum necessarius sit ex parte contractus quoad obligationem eius, non verò ex parte contrahentis, quoad executionem, ut contingit in iuramento, quod validum est, quando quis habet animum se obligandi, quamvis propositum adimplendi non teneat. Unde cum quis matrimonium contrahit animo se obligandi ex parte contractus, licet non animo adimplendi matrimonium, valet, quia talis intentio ex parte contrahentis matrimonio non nocet: si verò celebratum fuisset matrimonium implicite usque ad certum tempus, siue intervenisset consensus quoad eius obligationem, siue contra executionem, utroque casu est nullum, quia talis intentio repugnat bono sacramenti, quod perpetuum, & indissolubile est: docet Sanchez d. lib. 2. disp. 18. num. 4. & disp. 29. num. 11. & 12.

Nec tunc obstat fundamenta prioris sententia. Non primam, ex d. cap. *aliquando*, cui respondendum est, D. Augustinum in eo agere de eo casu, in quo intentio deducta fuit in pactum, ut docent Sanchez d. disp. 29. num. 13. vel procedere quando qui contrahit matrimonium, non solum intentionem non adimplendi, verum nec se obligandi habuit; quo casu iuxta supra tradita recte docetur, coniugium nullum esse. Nec obstat secundum fundamentum eiusdem sententia: nam responderet, D. Thomam in eo adductum loqui de consensu obligationis; quo casu necessaria est saltem implicita, in ea omnia, quæ ad matrimonium requiruntur,

10.  
SOLVENDUM  
EST  
PUN-  
DA  
CONTRA-  
RIA  
SENTENTIA.

etquirantur; nos verò loquimur de consensu quoad executionem eorum totam, quæ ad matrimonium sunt necessaria, quo casu opus non est consensu implicito in p. 11. & fidè, quoad executionem. Nec obstat fundamentum secundæ sententiæ, cui respondendum est negando consequentiā; nam ad matrimonium, si non sufficit consensus interius sine signis externis, ut rite contrahatur, ad illud tamen impediendum alterutrum sufficit. Ratio est, quia in hoc casu defuit consensus legitimus, cum ille contrarius sit substantiæ matrimonij: unde facile intelligitur textus in c. B. Maria 27. q. 2. ubi ait D. Augustinus, B. Virginem Mariam in matrimonio cum D. Iosepho contrahendo consensisse in copulam; nam id intelligendum est de consensu implicito in copulam, quoad obligationem contrahendi; non verò de consensu in copulam quoad executionem contrahentis, nam istum habere non potuit sanctissima virgo, cum votum castitatis Deo emisisset, ut docuit D. I. h. mas in 4. dist. 10. q. 2. art. 1. quæstionella 2. ad tertium, in illis verbis: *Virgo implicitè consensit in copulam, ac copula nunquam fuit in proposito, erat enim a Deo certissima, nunquam solvendi debere.* Hinc prosequuntur ipsius canonis expositionem Sanchez d. disp. 28. m. 4. Suarez in 4. n. 129. art. 3. disp. 7. sect. 1. Valquez in 4. dist. 12. c. 6. Basil. de imped. matr. c. 27. q. 2. Petrus in Theol. dogm. de Inqum. lib. 14. c. 4. P. Vega in Theol. Mariana p. 2. palat. 22. tractatus 2. Adiectione de Iocunda, disp. 69. §. 1. 2. Trutmannus sect. 1. 1. Deciderunt ergo consensu detestatorum ad matrimonium contrahendum, non autem requiritur explicus, seu implicitus in copulam: nec etiam desideratur, ut contra. entes tempore contrahus intendant tria bona, videlicet bonum prolis, fidem, & incrementum, sufficit enim ut contrarius non explicite deducatur in pactum, seu conditionem, ut diximus contrarium docetur a D. Angust. lib. 19. contra Eusebium, ubi: *Matrimonium qui per ex eo appellatum est, quia ubi ab utroque debet formis habere, quam vi mater fiat.* Et in cap. non est dubium 27. q. 2. ibi: *Non est dubium, causam molierem ad matrimonium non pertinere, cum ipsa consensu sanguinis non ducatur fuisse.* Quæ verba etiam non repugnant apud D. Angust. ut à Gratiano citantur, etiam tamen apud Leonem relatam in c. consuetudines 17. q. 2. nam dicendum est, in eo textu agi de matrimonio consummato, quod nullo modo datur dum copula non præcessit: unde quia consensio illius ratione mysticæ, sine representatione matrimonij Chistid cum Ecclesiæ datur, ubi non intercedit communicatio sanguinis, nec nuptiale videtur adesse mysticum: unde licet matrimonium tamen absque copula detur, & sit sacramentum, est tamen imperfectum quoad significationem. Quo nullo etiam intelligitur textus in cap. in omni 17. q. 2. cap. final. §. 8. q. 1. cap. debeat, de bigamiis, in iudiciis traditis à Gerónimo lib. 2. animalium cap. 2. Basilio lib. 1. de mariis. cap. 10.

Hinc venit explicandum, utrum ille, qui voto castitatis adstrictus contrahit matrimonium cum consensu in copulam quoad obligationem contrahendi, sed sine consensu in copulam quoad executionem, peccet lethaliter? Quia in questione negotium sententiam, scilicet sic contrahentem nullum peccatum incurrere, defendunt Scotus in 4. dist. 17. q. 9. v. 1. prope finem, Angelus verbo Mariam non impedire, §. 1. 1. Ceterum in summa eod. verbo, cap. 1. Petrus de Ledefina de mariis. q. 53. D. D. Gm. 2. in Decretal. Tom. IV.

art. 1. dub. 1. concl. 2. quæ sententia primò probatur: nam, ut constat ex d. cap. B. Maria 27. q. 2. quando B. Virgo Maria cum D. Iosepho contrahit matrimonium, voto castitatis adstricta erat, & illud celebravit sine consensu in copulam quoad executionem, sed affirmat Beatusissimam Virginem peccatum admisisse contrahendo matrimonium, hæreticum est: ergo quia qui voto castitatis adstrictus matrimonium contrahit sine consensu in copulam quoad executionem, culpam quoad admittit. Unde probatur ex cap. commissum, de sponsal. ubi deciditur, illam, quæ post sponsalia iuramento firmata votum religionis emisit, tunc prius matrimonium contrahere animo illud non consummandi, & statim ingredi religionem: ergo adstrictus voto castitatis contrahens matrimonium cum consensu in copulam quoad executionem, non peccat.

Affirmativam verò sententiam, scilicet adstrictum voto castitatis contrahentem matrimonium, etiam sine consensu in copulam quoad executionem, peccare lethaliter, venientiat Iteus de Soto sect. 14. de matris ad finem, lauter. in summa, cap. 12. n. 75. t. Enriquez c. lib. 12. de matris. cap. 2. n. 3. ybi ait in summa verbo matris mentionem 7. q. 5. n. 6. Reil. ad d. dist. 10. q. 2. art. 1. Sotus in 4. dist. 12. c. 6. art. 1. v. 1. c. 1. r. 1. m. 1. conclusionem, Sanchez lib. 1. de matris, disp. 43. n. 7. quæ sententia probatur. Primò ex cap. consuetudines, 17. dist. 12. in illis verbis: *Uocantibus virginem non solum habere, verum etiam velle, damnum habet.* Et ex cap. si nuptis, ad dist. 10. ubi docetur, quod si virgo D. o dicata nuptis, habeat damnationem, quia primus situm iratum fecit. Ex quibus ieribus constat, non solum damnum esse adstrictis voto castitatis matrimonium contrahere, ut etiam docetur in cap. nuptis, consuetudines, infra tit. proximo; verum & intendere illud lethaliter. Ergo quia qui voto castitatis adstrictus matrimonium contrahit, peccat lethaliter. Rursus, nam qui se exponit periculo animæ, graviter peccat, iuxta illud Ecclesiastici 7. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Sed qui voto castitatis ligatus contrahit matrimonium, exponit se periculo illud consummandi: ergo peccat in contrahendo. Denique quia licet obligans voto castitatis matrimonium contrahat animo non consummandi, videtur sacramentum illud de re, & notabile iniuria sponsæ inferre; eum ipsa cogatur in nuptia percurrere, donec ipse proficiatur religionem; immò nec postea proficium viam invenit, eum multi, licet solò, suadeti possint eum ob aliquod vitium relictum fuisse. Igitur sic contrahens peccat lethaliter. Quæ sententia retentâ non obstant fundamenta negativi opinionis. Nam certum est Deipram, tunc absque peccato vilo, tunc absque imperfectione vili veras nuptias contraxisse, ut docent P. Valquez 1. p. disp. 183. cap. 6. Suarez 3. p. 2. 104 art. 2. disp. 1. sect. 1. Thomas Sanchez lib. 2. de matris. c. 18. Rebellus lib. 2. q. 13. Henriquez lib. 1. de matris. cap. 15. Camillus Alderico c. 2. de Iocunda, disp. 59. sect. 3. Basil. supra c. 27. Layman. Theolog. moral. 10 p. 1. c. 1. Petrus de Inconat. lib. 14. c. 4. P. Vega in Theol. Mariana, palat. 22. c. 1. m. 1. qui variis modis satisfacere interdund prædicte dissentienti, & post eos similiter Bolger. contra Casalem, cap. 13. fol. 100. ex quorum sententia dicendum est, negandum esse consequentiam; nam votum castitatis, quod B. Virgo Maria

12.  
CONTRA-  
RIA SEN-  
TENTIA  
PROBATUR.

emisse, fuit factum sub conditione, nisi Deus aliud sibi placere revelasset: quare cum Deus, in cuius favorem emissum erat votum, revelasset per Angelum Beate Virgini, matrimonium esse celebratum cum D. Iosepho, ut constat ex cap. 1. *Luce*, non peccavit contrahendo absque intentione & proposito in copulam quoad executionem, ut docent Paludanus, Capreolus & alij, quos laodat & sequitur Henriquez lib. 11. de *matrim.* cap. 18. Etiam responderi potest, quod quamvis votum Beate Virginis fuisset absolutum, non peccavit matrimonium contrahendo, quia divina revelatione sibi constitit, matrimonium non esse consummandum, quo casu cum non se exposuisset periculo peccandi, nec levem culpam admisit, ut docuerunt Bonacina d. 9. 2. de *natura matrimonij*, p. 1. num. 10. Layman. lib. 5. *summe*, tract. 10. cap. 1. num. 3. nec obstat textus in d. cap. *commis-* *fum*, de *spous.* cuius veram interpretationem in eius commentario adduxi.

13.

K2071-

Superiori assertioni opponi potest textus in

cap. *quemadmodum*, § *illud*, de *invenrand.* ubi dicitur, quod qui tempore contrahus matrimonij iuravit, se uxorem de adulterio nunquam accusaturum, licet, & valide illud contrahat, nec potest uxorem postea de adulterio accusare: ergo conditio non servandi fidem, matrimonio adiecta illud non vitiat. Agnoverunt eius textus difficultatem P. Gregor. lib. 2. *part. 1. cap. 5.* Angustinus lib. 5. de *legibus* cap. 11. & alij in eius commentario laudati, cum quibus dicendum est, quod licet inter bona matrimonij fides eomereatur, non tamen ea condicio, ut si fides frangatur, non liceat accusare uxorem, repugnat substantiæ matrimonij, cum possit meritis non solum semel, verum sæpius remittere iniuriam sibi factam, & recipere ipsam peccatricem, cap. *super* 3. de *adulteriis*, unde dicta conditio tantum turpis est, & per consequens remittenda, ita ut non solum matrimonium subsistat, verum & possit maritus eam accusare, nisi iuraturando prædictam conditionem firmasset, quia tunc civiliter ipsam accusare non potest, ut in eo textu latius probavi.

TYE CAP  
Q282AD  
MODUM  
ILLUD  
LIBRIV



## TITVLVS VI.

Qui Clerici, vel Vouentes matrimonium contrahere possunt.

### CAPVT I

Alexander III. <sup>a</sup> *Rhemensi Archiepiscopo.*



E Diacono verò, qui in Sabbatbo sancto quemadmodum Diaconus vulneravit, & mulierem vxoris nomine <sup>b</sup> accepit, hoc tuz prudenter duximus respondendum, quod si conerito, & humiliato animo ad Ecclesiam redire voluerit, dimissa ista quam in uxorem accepit, cum non possit, sicut nosti, contrahere matrimonium, ipsum debes recipere, & absolvere à sententia excommunicationis, quam pro violenta iniectione manuum noscitur incurrisse; & iniuncta sibi penitentià de viroque excessu, post peractam penitentiam poteris ei diaconatus officium reddere, & <sup>d</sup> dispensatiuè, si perfectæ vitæ & conuersationis fuerit, in presbyterum ordinare. <sup>e</sup> Subdiaconos autem, siue hominem interfecerint, siue non, matrimonium non possit contrahere, sacrorum canonum censura demonstrat.

### NOTÆ.

<sup>a</sup> *Rhemensi.* Ita etiam legitur in prima collectione sub hoc titulo, cap. 1. post Concilium Lateran. p. 16. cap. 20. § 21. & p. 19. cap. 12. legitur, *Cenomanensi*, quæ inscriptio si retineatur, in præfenti referret pars textus in cap. 1. de clericis, *pergrexerit*, cap. 9. de *cohabit. clericis*, & ex principio huius textus facili constat, in eo testari secundam partem alicuius Decretalis.

<sup>b</sup> *Accepta.* Quo facto non sit bigamus, licet penis bigamotum puniatur, ut probavi in cap. 3. de *bigamis* non ordin.

<sup>c</sup> *Absolueret.* Authoritate videlicet Pontificis; nam si grauis fuerat percussio, absolutio spectabat ad Romanum Pontificem, iuxta tradita supra in cap. *facris*, de *his qua vbi*, cap. 5. de *sentent. excom.*

<sup>d</sup> *Dispensatiuè.* Nam contrahendo matrimonium irregularis factus fuit, ut probavi in d. cap. 3. de *bigamis*.

<sup>e</sup> *Subdiaconos.* Vt probavi in can. 33. Concil. *Militer*, & à quo tempore gradus hic facer sit, habeatque votum castitatis annexum, expositi in cap. à *mulis*, de *uoto*, & *qualitate*.

### CAPVT

CAPVT II.

Idem <sup>a</sup> *Genomanensi Episcopo.*

**E**X litterarum tuarum tenore percipimus, quod laico praesentium in Subdiacono-  
natus officio constitutus, quandam sibi in coniugem copulauit. Vnde tu, sicut  
vir prudens, & discretus, ipsum eandem, quam in vxorem duxerat, <sup>b</sup> abiurare fec-  
isti; super quo facto prudentiam tuam in Domino commendamus, per praesentia  
tibi scripta mandantes, quatenus si ad canonicum, vel monasticum ordinem transire  
voluerit, post septennem <sup>c</sup> poenitentiam laudabiliter in claustro peractam, si tibi,  
vel successori tuo idoneum visum fuerit, eum ad maiores Ordines promoueri con-  
cedas. Quod si ad religionem se conferre noluerit, eum in subdiaconatu ministrare,  
neque ad vltiores permissas ordines promoueri. In minoribus tamen ordinibus  
poterit ministrare.

NOTAE.

<sup>a</sup> *Genomanensi.*] Ita etiam legitur in prima  
collectione, *sub hoc ritual. cap. 2. & post*  
Concili. Lateran. p. 50. cap. 59. De dicececi (G-  
nomanensi nonnulla adduxi in c. 54. de electione.  
<sup>b</sup> *Abiurare.*] Idem cum iuramento dimittere,

& renouare, vt probauit in cap. 4. de re-  
scriptis.

<sup>c</sup> *Poenitentiam.*] De poenis clericorum, qui in  
sacris ordinibus constituti, matrimonium con-  
traxerunt, egi in cap. 6. de cleric. coniug. & quae  
spectant ad eorum matrimonium, adduxi late  
in cap. 1. de clericis coniugatis.

CAPVT III.

Idem <sup>a</sup> *Vuigorn. Episcopo.*

**M**eminimus nos ex parte tua, quæstionem huiusmodi audiuissse, scilicet vtum  
illi, qui se ad religionem coram Episcopo deuouerint transiuros, & habitum  
religionis suscipiunt, si postmodum vxores duxerint, cogendi sint eas dimittere; &  
ad <sup>b</sup> Ecclesiam, cui se contulerunt, redire? Super hoc vtrique duximus respondend-  
um, quod si quisquam qui se religioni deuouerit, & habitu suscepto professio-  
nem fecerit, & postmodum aliquam sibi copulauerit, est ab ea cogendus recedere,  
& ad eam, cui se contulerit, Ecclesiam sine contradictione transire. Vtū si habi-  
tum non suscepit, nec professionem, sed votum solummodò fecit, & se ad religio-  
nem transiurum promisit, licet postea matrimonium contraxerit, non est ad Eccle-  
siam cogendus transire, & matrimonij votum rescindere.

NOTAE.

<sup>a</sup> *Vuigorn.*] Ita etiam legitur in prima col-  
lectione, *sub hac ritual. cap. 6. & alias par-  
tes huius Decretalis concilij in cap. memimus,  
de appel.*  
<sup>b</sup> *Ad Ecclesiam se contulit.*] Ex his verbis

facile colligitur, in praesenti agi de Canonico  
regulari vitam regularem professio, qui forsitan  
canonicus erat ipsius Ecclesiae Vuigornensis,  
quæ olim erat Canonicoorum regularium, vt  
refert Pennotus lib. 1. *Canonic. Regal. cap. 37.* & ita  
Episcopus Vuigornensis de Canonico propterea  
Ecclesiae forsitan consultit ipsum Alexandrum III.

CAPVT IV.

Idem <sup>a</sup> *Lucensi Episcopo.*

**C**onsuluit nos dilectio tua, quid faciendum sit de nobili muliere, quæ post mor-  
tuum mariti, vestibus pretiosis abiectis, mutauit habitum, & de manu <sup>b</sup> pres-  
byteri <sup>c</sup> velamen assumpsit, sed non renouauit propriis, nec intravit claustra, nec  
in manus alicuius Episcopi, Abbatis, vel Abbatisse, aut super altare <sup>d</sup> professæ est,  
vel obedientiam <sup>e</sup> promisit; postmodum verò anno elapso, cum multorum inquit-  
tūdines ferro non posset, & lapsum incontinentiæ formidaret, abiecto religionis ha-  
bitu



bitu euidam nobili solemniter, ac per licentiam Ecclesie nupsit. Super hoc itaque consultationi tuæ taliter respondemus, quod sicut simplex votum matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit contractum; ita sine professione habitus susceptus, ne contrahatur, impedit; sed consummatarum nequaquam dissolvit. De cætero noveris, quod Diacenus, quem literatum, & honestate præditum alleris, qui homicidij causam dedisse videtur, sicut ex tenore tuarum litterarum perpendimus, non est ad sacerdotium promovendus.

## NOTÆ.

**L** *Presb.* Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo, cap. 7. & post Concil. Lateran. p. 45. cap. 4. Lucius emissus nobilis est Regni Gallie, sita ad ripas amnis Minij: colonia fuit Romanorum cum conventu iuridico, & declinante Imperio Romano, & irruptionibus in Hispaniam Gothorum populis. Sicut fœdem in ea percurrunt: habet Ecclesiam Cathedralē, ubi perpetuo pater sacrosanctum Eucharistie Sacramentum, ut testetur Agidius Gonzales in theatro ipsius Ecclesie. Roderico eius Presbiteri missa est præfens epistola.

**b** *Presbiteri.* Qui velum hoc sacris virginibus dare solebant: Optatus Milevis, lib. 2. de schismate Donatist. ibi: Memoratus Felix inter crimina, & facinora sua nefanda, ab eo comprehensa puella, cui inuicem ipse imposuerat, à qua Paer paulo ante vocabatur, pœlarie uocatur minimè dubitauerit. Vbi mitram pro tegumento capitis, quo alaceris in Africa utebantur, exponit Merit, lib. 3. obscur. cap. 40.

**c** *Velamen.* De quo velamine latè egi in cap. vidua, de regni.

**d** *Super altare.* Iuxta ritum quem illustrauit in cap. 2. de consue. acceptante tamen eo, qui potestatem habet velum imponendi, & adiutendi ad professionem, ut exponit Auendaño de murt lib. 2. cap. 10. item 10. Illud notandum est, viduas tempore professionis velum propriâ manu olim ab altare assumpsisse, cap. de voto, §. vidua, cap. vidua, cap. titum. 20. §. 1. cap. vidua, cap. amens, cap. vidua, 27. §. 1. Virgines verò de manu Episcoporum, Abbatum, vel Presbiterorum.

**e** *Presbiteri.* Non tamen tale votum transacto anno, traditione, & consecratione solemnizatum fuit, ut in cap. infirmus, infra hoc titulo. Pro huius ritus interpretatione sciendum est, olim nonnullas virgines fuisse, quæ in propriis, seu paternis ædibus degentes, castitatis professionem ibi emittebant. Concil. Illibet. cap. 27. Carthag. 3. can. 33. D. Hieronym. epist. 16. & 44. D. Gregorius homil. 38. in Evang. & lib. 3. dial. cap. 14. Eugenius Papa epistol. Decretali, cap. 26.

*Mulieres alienæ religionis velata, aut in monasterio regulariter vivunt, aut in domibus suis susceptum habitum caste obseruant.* Iohes. 10. can. 5. Particula sub Ludouic. lib. 1. capite 44. Aurelian. 5. can. 19. ubi moniales, quæ nubebant, puniuntur; & illæ, quæ in domibus propriis, tam puellæ, quam viduæ, conmutatis vestibus conuertuntur. Concil. Mogunt. can. 21. Sozomenus lib. 9. c. 1. ubi agens de quatuor sororibus Theodisij Iunioris, Puleberia, Placilla, Atreada, & Mariana, quæ in domo propria castitatem voverant, ait: *Ac primam virginitatem suam deuotit, deinde & sorores suas ad idem vita institutum educant.* Le differentiam earum, quæ in monasteriis degabant, & quæ cum parentibus in natali vestibantur domo, agnouit Gregorius Nazianzenus carmin. 47. ad Heliodorum.

*Ac multa tales toto versante in orbe,*

*Quæstionem Dei porrigit alma fidem.*

*Pars annis poribus increta cupidine regni,*

*Tota eadem, & vix per genus usque colit.*

*Affidet infirmis pars altera parvulus, aut cum*

*Fratribus in sancta virginitate manet.*

Tales etiam fuerunt Marcella, & Sophronia, apud Hieronymum epistol. 16. Idem de sorore sua B. Marcellina, induit D. Ambrosius epistol. 46. ad Siagrium: notatur Baronius tom. 1. anno 57. num. 123. Patet Scellogus tom. 1. in Cantica, vestig. 30. cap. 4. fell. vnic. Suarez tom. 3. de relig. lib. 8. cap. 7. n. 3. Filescus lib. 1. sect. 1. cap. 10. Lælius in penultimâ epistola de bene facienda castitate in saculo, Yepes tom. 1. Chron. D. Benedicte anno 576. Beliarmin. lib. 1. de murt. cap. 21. 80. nos in can. 13. Concilij Liberi. quod tandem correctum fuit, & statutum, ut virgines, aut viduæ ad professionem castitatis non nisi in monasteriis admitterentur: Concil. Parisiense sub Ludouico Pio, can. 44. ibi: *Aut nubent, aut si potius Deo se sacraei expostulerint, admonentur, ut non in domibus propriis, sed in monasteriis, sub spiritualis maris regimine se seruantes subeant.* Notauit Cironius in cap. vnic. de conuers. cenob. in 5. collect. Vnde iuxta illum veterem morem accipiendus est præfens textus.

## CAPVT V.

a Idem.

**V**eniens ad præsentiam nostram Marcus b cremita, suâ nobis assertionē proposuit, quod I. mulier euidam viro absentis fide datâ se nupturam promissit; sed postmodum audiens plura de seueritate & inhumanitate ipsius vii, ei nullâ ratione voluit copulari: eum itaque timet, ne illi nubere cogenteur, in c. manibus suis simpliciter continentis votum promissit, non tamen locum, aut vestem mutauit: quo audito prædictus vir aliam sibi copulauit, & ex ea prolem suscepit. Nos igitur itaque attendentes tutius esse, ut præfata mulier post fidem, & votum simplex oblaum

## Tit. VI. qui Clerici, vel vouent, &c. 129

oblatum, matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat, f. t. per A. f. m. quæ si plura non processerint, nec vellem, aut locum mutauit, nec professionem fecit, prædictæ mulieri de fide mentita, & voto d. violato congruam satisfactionem indices, & ei, cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non possint.

### NOTÆ

1. a **I**dem.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titul. cap. 8.* nullibi tamen exprimitur, cui referatur Pontifex, licet cum Episcopo alloqui facili cognoscatur ex illis verbis, *fraternitati tue*, quæ ex communi stylo competunt Episcopo, *cap. quidem grati, de crimine falsi* notantur A. August. in *presenti*, Suarez tom. 3. de relig. lib. 9. cap. 11.
2. b **E**remita.] Fossan fratrum Ordinis D. Augustini, qui iam temporibus Alexandri III. sub certa regula vitam agebant, ut probat Marquez in *origine Eremit. cap. 2. & cap. 14. §. 8.* De Eremitis, & eorum statu egi in *cap. 2. de testam. c. Maribus suis.* Manu videlicet Eremitæ, ut exponit Antonius August. hic.
3. c **P**ro vobis.] Antonius Augustinus in *presenti* textu notauit, congruentius legi posse, *voto prædicto non obstat.*
4. d **L**icentia.] Ex his verbis deducit. Panoritanus in *presenti*, num. 6. in casu huius textus, seu in quolibet alio simili, posse Episcopum dispensare in simplici voto castitatis. Sed contraria sententia verior est, cum Episcopus non possit etiam iure antiquo dispensare in illis

tribus votis referatis Romano Pontifici, castitatis videlicet, religiosiis, & peregrinationis in Terram sanctam, ut probatur Azor tom. 1. in *stit. lib. 11. cap. 19. §. 3.* Basil. de *matrim. lib. 8. cap. 8.* Suarez tom. 3. de relig. lib. 9. cap. 11. Nec contrarium probatur in *presenti* textu; nam omnis variis interpretationibus, dicendum est, Pontificem ipsum in hoc casu immediate dispensasse, idcirco ad Episcopum scriptum, ut licentiam dare non dubitaret, id est non prohiberet talem fecundum nubere. Sic exponit Innocentius IV. illa verba, *non possimas*, id est, non prohibens, quod non est intelligendum in sensu tantum permissivo, sed hoc in sensu, quod Papa dispensando tollit impedimentum, propter quod posset Episcopus tale matrimonium prohibere. Vel etiam dici potest, Alexandrum III. commisisse facultatem dispensandi ipsi Episcopo, ut colligitur ex illis verbis, *fraternitati tue per Apostolicam Sedem mandamus.* Unde si recte perpendatur *presentis* textus, decisiō, potius ex eo deducitur, Episcopum non posse dispensare in voto simplici castitatis, siquidem idcirco consultus fuit Alex. III. qui immediate, vel mediate facultate concessa Episcopo, dispensasse, ut docuerunt Suarez de *cap. 11. num. 7.* Barb. in *presenti*.

## CAPVT VI.

### a Cœlestinus III.

**R**urfus quidam, ut dicit, votum castitatis emittens, iurauit se quandam doctorem postea in uxorem; unde a fraternitate tuâ requisitus, consulens viris prudentibus, arbitramur, quod cum simplex votum apud Deum non minus obliget, quam solenne, pro eo quod remerè iurauit, penitentiam agat, & votum, quod Deo fecit, studeat obseruare. Quod si posteaquam huiusmodi præstiterit iuramentum, ad nuptias iam motu proprio conuolasset, cum votum simplex contrahendum matrimonium impediat, non tamen dirimat iam contractum, nihil ambiguitatis tua quæstio contineret.

### NOTÆ

1. a **C**œlestinus III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc titul. cap. 2.* ubi additur pars capituli *laudabilem*, ut cognoscat, in

*presenti* referri partem textus in *cap. laudabilem, de spoliis & malefic. & capituli laudabilem, de lite pendenti, & capituli laudabilem, de concess. infid.* qui textus ad eandem epistolam spectant, ut notauit in *cap. 1. de excep.*

## CAPVT VII.

### a Idem Vlysbulen. & Colimbrien. Episc.

**I**nsinuante I. nobili muliere, nostro est Apostolatus referatum, quod dudum puella in annis teneris constituta, M. Sanctij accepit in virum, qui ab inimicis crucis Christi fuit paulo post tempore interfectus, post cuius obitum a quibusdam Curialibus fuit Regi Legion. pro relicta copula supplicatum. Quod cum ad sanguineorum eius noxiam peruenisset, ut maritum acciperet, ei sub attestacione Regia suggesserunt. Ipsa vero, quod tunc nollet nubere proscitante, consilium accepit

cepit ab eis, quod votum emitteret castitatis: hoc autem in manibus cuiusdam de Fratribus sancti Augustini eo fecit adiectu & tenore, ut in domo propria cum omni sua substantia remaneret. Sanè in eiusdem Ordinis habitu biennio post remansit, licèt id le inuitam fecisse asserat, & coactam, tam metu Regio, quàm parentum. Post hæc eidem Regi, quod fecerat, indicauit: quod approbans vultu, ne quis eâ nolente domum intraret ipsius, vel exinde aliquid alporaret. Interim vero tempore modico elabente, P. Curialis Regias literas secum portans, & F. Fernandi, dictæ mulieris domum intrantes, ut ipse P. vi saltem eam duceret in vxorem, acceptuui ab ipsa quod si eam idem P. duceret in vxorem, ipsius manibus interiret. Post hæc verò dimissis domo, & omnibus quæ habebat, in domo cuiusdam Iudæi per tres, in Ecclesia verò Sanctæ Mariæ de Veiga per sex lauit septimanas, ita quod exinde propter necessitates humanas etiam egredi non auderet. Tandem se coactam videns, & omnibus destitutam, & attendens in omnibus, quod iniuria votum emisit, eo dimisso, de parentum consilio P. Michaëlis publicè fuit matrimonialiter copulata, de qua quatuor sustulit filios tempore procedente. Verùm quia salutem animæ desiderat omnibus anteferre, ac metuens quod huiusmodi coniunctio licita non existat, quid super his tenere debeat, edoceri responso nostro suppliciter postulauit. Nos ergo attendentes, quod in emissionis voti quod præcessit, nulla, modicave coactio adfuerit, quam patientia & i. persecrantia sequentis temporis penitus profugauit, & quod sequens coniunctio potius iniqua fuit, & violenter extorta, f. v. per A. f. m. quæ, inquisitâ diligentiâ veritate, si præmissis veritas suffragatur, præfatam feminam ad malè dimissum religionis habitum resumendum, & seruandum quod vouit, monere ac inducere procuretis: & si opus fuerit, per censuras Ecclesiasticas coercere. Dat. Later. Kalend. Decembris.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *V. Lybuleu.*] Ita etiam legitur in textu collectione, *sub hoc sint, cap. vult.* & in epistolis Innocentij editis à Sirlero, *lib. 1. fol. 429.* ex quo legitur ita restituo præsentem textum. Vlyssio ab Vlyse eius conditore ita dicta, seu Olyssio, municipium erat olim ciuitum Romanorum, cognominata *Felicitas Iulia*, teste Plinio: sita est in Lusitania, ad Tagi ripas, in promontorio magno, Olyssiponensi dicto. Cathedrali Ecclesiæ decoratauit iam olim, & Emeritensi præbendâ, postea Bracharensi Ecclesiæ pariter, donec Ioannis I. Lusitanie Regis tempora in Metropolitana Ecclesiâ erecta fuit, ut refert Ludouicus Nonius in *his Hispania*, cap. 35. Colimbræ etiam vetus est Lusitanie vrbs, sita in loco amenissimo, iuxta Mundam amnem, celebris ob vniuersalem Academiam, quæ ibi floret iam à temporibus Diouysij Regis, ex anno 1290, de qua plura Nonius vbi supra, cap. 37. Habet perantiquam Ecclesiâ Cathedralen, cuius Prælati & Vlyssiponensi commissa suis præsentis causæ cognitio, quæ ambo pertrahuntur in eiolitæ Salmantina congregati cum aliis Prælati Lusitanie, ad Concillium ibi celebrandum pro diuorij faciendo inter Alfonso I. X. Regem Legionensem, & Terahiam filiam Sancti I. Regis Lusitanie, ut refert Agidius Gonzalez in *his, Salmantina*, cap. 18. non autem Innocentius eam delegauit Episcopo Salmantino, quia ex eo, quod non conseruaret prædicto diuorij à cæteris Episcopis in ea Synodo facti, excommunicatus erat, & absolutio reuocata Romanæ Ecclesiæ fuerat, ut constat ex epistola 72. ipsius Innocentij III. missa Archiepiscopo Compellensi hoc eodem anno a. sui Pnificatus, vbi ita ait: *Si vero aliqui vestrum, fratres Episcopi, in hoc deliquit, excepto Salmantino, cuius correctionem sedis Apostolica reseruauit, in fratres Archiepiscopo animaduersione ipsam cau-*

*nica non differas castigare.* Casum tamen in præfati textu relatum contigisse in nostra vrbe Salmantina, colligitur primò ex eo, quia in textu sæpè scriptus dicitur, Regem Legionensem adhibitum fuisse, ut ex eius rescripto mulier matrimonium contraheret, cum his temporibus Innocentij III. per annos 1200, ad Regem, & regnum Legionis spectaret Salmantina: & si casus in præfati decisis contigisset in Regno Lusitanie, ad quid Rex Legionensis pro nuptiis ipsius mulieris extraneæ a Regno suo adiri debebat? Deinde, quia in huius textus scite refertur, mulierem ipsam laicis in Ecclesiâ D. Mariæ de Veiga, quæ est in ipsa vrbe prope flumen Canonicoz regularium, iam constructa per annos 1174, ut constat ex charta foundationis, quæ in ipsi collegio asseruatur; & etiam in ipsa ciuitate erant his temporibus Canonicæ regulares sub regula D. Augustini degeneres, quæ & hodie eandem regulam seruata, appellanturque vulgò Moniales S. Petri de las Dueñas. Rursus id suadet ex eo, quia Innocentius III. ait mulierem ipsam lauisse in domo cuiusdam Iudæi, cum tunc in ipsa vrbe plures essent, vsquedum prædicatione D. Vincentij Ferrer. conuersi, & baptizati fuerunt: quare non leuiter his rationibus ductus crebro casum in præfati textu celatum, & decisum contigisse in nostra præfata vrbe Salmantina.

<sup>b</sup> *Teneris.*] Post duodecimum tamen annum, iuxta tradita in e. 1. de *post. impub. an. et azas*, quæ iuremorum præcedit, dicitur tenera azas. *Celsus de Medic. lib. 1. cap. 7.*

<sup>c</sup> *Cerialibus.*] Cerialis dicitur qui cum Imperatore in Curia morante, *lib. 1. legem Diapet. tit. 9. & 37. l. 19. tit. 4. lib. 3. Præposit.* Alio nomine Aulici, de quibus Ioannes Datisbaciensis scripsit librum, de *negot. Cerialium*. Etiam accipiuntur aliquando pro Decariis. Ipsi dicitur *lib. 9. originum, cap. 4. ibi: Cerialis, idem & Decarius.* Et dicti Cerialis, quia ciuiliu mu-

notæ procurant, & exequuntur. De his *in nouel. Leonis & Maioriani*, lib. 4. tit. 1. ibi: *Ciriales nemo esse recipi. ibi: ut viscerum ciuitatum, nati- bus ignora.* Quorum certum redit appellauit antiquum minorem Senatuum. Cassiodorus lib. 9. epist. 1. notauit Lindembrog. *In glossar. verbo Ciriali:* & eorum officium admodum onerosum fuisse constat ex l. 9. C. de iudiciis.

*Regi Legum.*] D. Alfonso videlicet IX.

*e Supplicatum.*] Rescripto Principis nuptie peti non possunt citra patrem, aut puellarum consensum; nam sua sponte matrimonia decenter oportet, non Principis auctoritate extorqueri, l. 1. C. si nupt. ex rescript. in Theod. de iustitia, cap. vultus 16. q. 1. Conest. Paris. 1. can. 6. *Hæc vniuersitas præuocare quoque debet, tam Sacrodotum quam Principes, vniuersque populus: et nullus res alienas compere, a Regis auctoritate perferre, nullus viduam, neque filium alterius extra voluntatem, aut uapere præsumat, aut Regis beneficio assensum persequantur.* Autel. 4. can. 12. iure ciuili nonnullæ nuptiæ, aliis non ita legitime, rescripto Principis imperari poterant, vt cum tutore, l. penult. C. de interdict. marim. cum ea, quæ imparetur dignitate, l. vlt. ff. de Senat. l. Imperialis 24. C. de nupt. Quæ de re extra formulam apud Cassiodorum lib. 7. formul. 40. apud historicos mediæ ætatis sapius legitimus nuptias ex rescripto, & licentia Principis celebratas, vt constat ex consensu ab Alexia de Aue lib. 3. cap. 1.

*f. De fratibus S. Augustini.*] Idem Eremitis Sancti Augustini, exponit Marquez *in origine Eremit.* cap. 1. & cap. 14. §. 8. quæ ex hoc textu intendi probare, aut Concil. Lateran. relatum in cap. final. de relig. dimissis, fuisse iam in Ecclesia approbatam religionem Eremitarum D. Augustini. Sed Gabriel Pennotus lib. 2. *historia canonice, regul.* cap. 17. accepit textum hunc de canonico regulati de gente sub regna D. Augustini; cui libenter adhaereo, ex proxime traditis: quia videlicet hoc tempore Innocentius III. iam Salmanticæ erat monasterium Canonico- rum regularium in prædicta Ecclesia D. Mariz de Veiga, & nuncius seruantes regulam D. Augustini; non autem adhuc etiam ibi fratres D. Augustini, quorum monasterium constitutum fuit sub titulo D. Gullelmi anno 1377. Vnde cum eo tempore, quo præfens casus contigit, iam essent Salmanticæ canonici regulares seruantes regulam D. Augustini, non male verba relata accipi possunt eum Pennoto suprà de Canonico regulari.

*g. Adulteru.*] Hæc verba difficillima visa sunt Interpretibus: nam cum inter vota substantialia religionis enumeretur paupertatis votum, cap. cum ad monasterium, de statu monach. Condicio hæc adiecta contra substantiam ipsius professionis ipsam debebat vitare, iuxta textum in cap. final. & ibi tradita, de condit. appof. l. 1. penult. §. 1. ff. de usu & habit. vbi Gloss. l. vbi donari, ff. de dona. causant. l. item precium ff. de precario: probat Barboia *voto 4. per totum.* & si ipsa professio nulla erat, rite poterat hæc mulier matrimonium contrahere. Pro eius difficultatis solutione varia adduxerunt Interpres: aliqui affirmant in præfenti textu, conditionem adiectam fuisse mandandi in domo cum propria substantia, non quoad proprietatem, & dominium, sed quoad usum; ita vt ex licentia Prælati posset mulier retinere vsum ipsarum, seu

vsumfructum ad notum ipsius. Ita textum hunc accepit Glossa in præfenti, & in cap. foler 32. q. 2. Gloss. & Decius in authent. ingressi, C. de Sacros. Ecclesiæ, Medrano de consensu contrah. cap. 16. pluribus rebus Sanchez de mariu lib. 5. disp. 9. num. 14. Garcia de beneficiis p. 7. cap. 10. num. 100. & alij relati à Barboia in, num. 3. Covarr. in 4. 2. p. cap. 3. §. 1. num. 19. Bassi lib. 1. de mariu, cap. 10. num. 10. Barb. de iure Ecclesiæ lib. 1. cap. 42. num. 151. Sed hæc interpretatio facili- ter refellitur ex eo, quod condicio adiecta à nobili multet in præfenti specie fuit, vt cum omni substantia in domo maneret; quo verbo non tam vltus, quàm patrimonium, quoad dominium & proprietatem intelligitur, iuxta illud Luce cap. 15. Et dimissi illis substantiam. Vide verbum illud, non tam de vltus, quàm de omni- moda proprietate accipiendum est, argumento legis 1. ff. de usufructu, l. 1. §. generaliter ff. de legat. præstend. Alij aduocant, professionem in præfenti specie sustinere, quia non sub condi- tione, sed sub modo facta fuit, ideoque modum obseruari, saluâ ipsâ professione. Verum etiam hæc solutio conuenit, nam vt probauit in cap. final. de condit. appof. licet conditio repugnans substantiæ actus illum vitaret, ita & modus: quate nihil interest, an accipiamus textum hunc de modo, an de conditione. his reiectis solutioni- bus, Felicianus de consensu lib. 1. cap. 10. num. 27. existimat textum hunc non esse intelligendum de voto solenni religionis, sed de voto simplici castitatis. Vnde cum voto simplici castitatis non repugnet propterea patrimonium retinere, ideo professio in præfenti casu sustineti potest. Sed hæc interpretatio facilius refellitur; tum quia post votum ipsum sequens est immediatè habitus monastici coemptio, & testatio per biennium, ibi: *tam in eiusdem Ordinis habitu biennio post permansu.* Quæ omnia non votum castitatis simplex, sed solenne, cum professio- nis solutione in religionem importet. Deinde quia In- nocentius III. matrimonium postea contratum iuratum declarat: sed votum castitatis solenne, nõ verò simplex, matrimonium irritat: ergo quia solenne emissum fuit. Dicantus 9. 8. Arcellanus lib. 2. singul. animam 1. existimant professio- nem in præfenti factam vires habuisse, ipsam verò retentionem propriæ substantiæ nullius esse momenti; immò potuisse propriam Pra- latum ea bona occupare, & dissipare iuxta ca- nonem 6. Synodi Constantinop. apud Balsmon. fol. 188. vbi ita PP. sanxerunt: *Si quis deprehen- sus fuerit possessionem aliquam, quæ monasterio non adscripta fuerit, sibi priuatum attribuerit, & ac- quirerendum possessionem cupiditate seruauit, et quidem de Episcopo, seu Presbitero recipiatur, & in mulierum presentia vendita, pauperibus & men- dicis distribuatur: eum autem, qui eam posses- sionem, vt alio Ananias, scribere mediatus est, vt nunc Ananias, conuincimus panis castigandam esse, sancta Synodus statuit.* Sed licet hæc interpre- tatio subtilis sit, conuenit tamen ex eo, quia si talis conditio retinendi propriam expugnet substantiæ professionis, ipsam professionem vi- tiat, non verò conditio vitiat, iuxta legem tam precariæ 12. ff. de precario, ibi: *Sed nulla est illius conuincens; & tradita suprà in cap. final. de condit. appof.* Deinde quia licet Inno- centius III. ipsius conditionis mentionem fecit, in eius decisionem nullo modo illam condi- tionem

tionem ut tunc impetravit: quare iis solutionibus omissis, & aliis adductis ex Zabarella, & Innocentio in *presenti*, & à Barbosa, existimo, textum hunc exaudiendum esse iuxta morem antiquum quem supra textui in *cap. consilium*, iuxta quem olim plures virgines, & viduæ proficebantur vitam religiosam in domo propria, tantum obediunt, & castitatem promittentes, quæ vota omni tempore fuerunt essentialia religionis. Attamen nec propriis tenebantur nec monasteriis ingrediebantur, aut claustrum proficebantur, quia abbatia bonorum, & claustra non erant olim ita subitaniales status religiosi, ac vota obediencie, & castitatis, ut probat Durandus *supra*. Unde cum nobilis mulier, de qua in *presenti*, non ingrederetur religionem, sed in domo propria castitatem, & obedienciam promitteret, potuit propriam substantiam id est bona omnia, tenere, iuxta statum & conditionem eam, quæ in domo propria religionem proficebantur, de quibus egi in *cap. consilium*, & in *can. 13. Concil. Later.*

h. *Modica castitas*.] Quæ non irritat votum, seu professionem, iuxta tradita in *cap. 1. de his quæ vi.*  
*Perseverantia*.] Per quam metus etiam gravis purgatur, ut probavi in *d. cap. ad id 21. de sponsal.*

# COMMENTARIUM

7.  
CONCLUSIO  
TRADITA  
ET  
PROBATA

IN *presenti* titulo agitur de illis, qui matrimonium contrahere non possunt, aut ob votum castitatis impieunt emissum in susceptione sacrocrum ordinum, de quibus egi in *cap. 1. per totum*, de clericis coniug. aut ob votum castitatis expresse emissum in professione monastica, tam à monachis, quam à monialibus, circa quas personas statuitur votum castitatis solenne irritare matrimonium postea contractum; simplex verò illud impedire contrahendum, & ita quod monachi, seu moniales non possunt matrimonium contrahere; quod etiam probant textus in *cap. Presbyteri 8. dist. 17. cap. de his 5. 28. dist. 1. cap. 1. 10. 9. 3. cap. impudicus 11. cap. si quis, cap. virginem, cap. monachus 32. cap. quousque, cap. ut lex 40. & forte per totum 17. 9. 1. Concil. Arel. 1604. can. 14. Non licet Abbati, nec monacho ad nuptias ambulare. Tron. 2. can. 16. Si qui in monasterio coarctati sunt, nec coarctari voluerint, non habeant licentiam eugandi, nec coniugem ducere. Tolet. 4. can. 51. Novitiss monachorum egredientes à monasterio, non solum ad seculum revertuntur, sed etiam uxores accipiunt, reuocati in eodem monasterio, à quo egressi sunt, nec coarctari debentur. Synodus Trullana can. 44. Monachus in fornicatione deprehensus, vel uxorem ducere, fornicationem patris iuxta canonem subiacetur. D. Basil. ad Amphibol. epist. 1. cap. 6. ubi: Canonice fornicatio pro matrimonio non recipitur, sed verum coniugium coniunctio dicitur. Ex epistola 3. cap. 60. Quæ virginem professæ à voto suo à professione lapsæ essent, peccati adulteri tempus in sua vita dispensatione completum. Idem & in his, qui vitam monasticam profecti, & laborant. Concil. Carthag. 4. can. 104. Tribus. can. 13. Illicite. can. 13. Ancyranum can. 18. Arel. can. 2. quæ & alia iura concesserunt Antonius Augustinus in epistolarum, lib. 9. tit. 17. Crespetius in *summa* verbo *de monachis*, & *monialibus*. Illustrant vetera con-*

gestos à Barbosa in *presenti*, Cicon. ad tit. de *statu monach.* Espenceus de *voto castit.* cap. 9. Loaysia in *notis* ad *can. 28. Concil. Tolent.* 4. Iodoco. Coccinus lib. 4. *thesaur.* cap. 4. Lemaître lib. 4. de *monachis*. cap. 3. Turrianus lib. 2. de *votis monial.* Diana p. 8. *trall.* 3. *refl.* 100. Darric ad 27. 9. 1. Pameius ad D. 1. *yprianum*. epist. 61. Crespetius in *summa* verbo *Monachus*. Bellarminus *can. 1. controuers.* 2. de *monachis*. cap. 14. Bulengerus *diar.* h. 13. ad *can. 21. & 27.* Michael Roussel. lib. 1. *hiflor.* Panis. *invisibil.* cap. 5. *num. 2.* Pamel. in *not.* ad epist. 61. D. Cyprian. Mendoza lib. 2. *Concil. Illiber.* cap. 10. Bayo-Arroyo in *reposit.* ad *textum* in *cap. 2. hoc 1. vel. Basil. de matrim.* lib. 6. cap. 12. & lib. 7. cap. 1. & 9. *scholast.* Viuar. lib. 2. de *veteri monach.* cap. 5. & 7. Cellotius de *hierarchia* 9. cap. 13. p. 3. Arias à Mesa lib. 3. *moniar.* cap. 36. D. Iohannes Venosa in *reposit.* ad *hunc textum*.

Sed pro dubitandi ratione in *presentem* affectionem ita insurgo: Ad effectum adimplendi promissionem, simplex votum non minus obligat votum, quam solenne, *cap. rursus*, qui clericis vti *non*. nam inter simplicem loquentem, & iuramentum, quoad Deum nulla est differentia, *cap. iuramenti 22. 9. 5.* Igitur si votum solenne castitatis impedit, & dissimulatur matrimonium, similiter & simplex debet illud dissimulare, Augere hæc difficultas, nam votum simplex castitatis dirimit sponsalia post ipsum contracta, ergo etiam irritabit matrimonium. Augeret secundum, nam dux obligationes contrarie nequeunt simul esse; siquidem quæ fortior est, extinguat debiliorem: sed obligatio voti est fortior, quam obligatio matrimonii, cum illa fiat immediate Deo, hæc autem creaturis: ergo obligatio voti irritabit eam, quæ ex matrimonio nascitur, ut *potest* debiliorem. Accedit tandem, nam vota simplicia in Societate lesu post biennium emissa, irritant matrimonium postea contractum, ut post Sanchez & alios probat Basil. ubi *supra*: ergo votum simplex irritat matrimonium.

Quæ dubitandi ratione non obstante vera est *presentis* assertio, pro cuius expositione sciendum est, aliud esse votum simplex, aliud solenne, ut supponitur in *cap. rursus*, hoc *ritual.* *cap. unico*, de *votis* lib. 6. & agnouerunt D. Aug. in *can. monialis* 17. 9. 1. PP. Synodi Constantin. 1. can. 2. prout illos expendit I. Darric ad *Decretum* 27. 9. 1. Votum simplex est simplex promissio, sine ulla sui traditione, & ita inchoatio voti potius, quam votum perfectum, atque completum. Votum verò solenne est insuper eius quod promittitur actualis traditio, solenniter facta, verbis solitis, in manibus alicuius Prelati. Quod eodem fit sub certa verborum formula, dicitur fieri sub solennitate verborum, & solenne scilicet propter verba solennia, de quibus 1. 23. ff. de *monachis*. *ritual.* ubi licet verba solennia non dicantur, vti dicta accipiuntur, & 1. 1. C. de *acceptis*. Vbi acceptilatio dicitur fieri solennibus verbis, ut Theophilus ait in *tit. quibus modis vel oblig. vel dicitur solennia* propter formam aliquam feruati solitam, quo modo in *1. miles 1. c. iudicium*, ff. ad *1. l. de adul.* dicitur solennia accusacionis impleri, & in *1. si quis C. ad 1. l. de vel. publ.* solennia sacra dicuntur, quæ certis temporibus, annisque fieri solent, & ita solennes apud Virgil. lib. 1. *Aeneid.*

Solennes tamen ingentem multitudine ad Aras. Vbi notaue Seruius. Vnde solennia dicuntur verba

8.  
TRADITA  
ET  
PROBATA

9.  
DE VOTO  
SIMPLEX  
ET  
SOLLENNE

## Tit. VI. qui Clerici, vel vouent. &c. 133

verba videretur, & pro morte adhiberi solita in actibus legatis, de quibus etiam mentio fit apud Ciceronem *pro domo sua*; & ita nos soleamus votum accepimus, & explicamus ex iure civili, pro voto secundum certam formulam factum, seu emissum. Simplex verò votum accepimus pro simpliciter promissione, nullis solennibus verbis, aut eorum Prelato facta. ut latius prosequuntur tam Theologi, quam moralistæ de voto agentes.

Quibus suppositis apparet ratio decisiva prioris potestatis præferentis assertionis, idcirco enim votum simplex impedit tantum matrimonium contrahendum, non verò iterum iam contractum, quia per votum simplex non fit traditio corporis, nec translatio dominij in Deum, sicut per votum solenne; sed tantum fit nuda promissio: Ergo post votum simplex manet apud promittentem dominium sui corporis, quod possit per matrimonium in conjugem transire, quamvis id faciendum peccet lethaliter, cum rem Deo promissam alteri det, & fidem Deo præstitam frangat. Unde etiam agnoscitur secundæ patris conclusionis ratio; nam cum in voto solenni adiit perfecta traditio Deo facta, non potest quod non habet postea tradere coniugi per matrimonium: quare gravius peccat, qui votum solenne transgreditur, quam qui simplex; nam in violatione voti solennis adeit, & excommuniatio peccati: primi infidelitas in reuocando illud quod eorum hominibus promittitur, & solenniter adimplevit; & Ecclesia Dei nomine acceptavit, ut ait D. Thomas 2.2. *quest. 186. art. 1. & 2. p. quest. 53. art. 1. & 2.* facit D. Basil. ad *Apostol. epist. 13. Vide ne si quid quodvisdum pactum es, veneris custodire, quod Deo sub iuramento posuisti. atque profuturum es.* Et *epist. 13.* Secunda, quia non solum sine promissioni contradicit, verum & furtum committit; siquidem dominium Deo tradidit, alteri, id est coniugi tradidit. Nec obstat si dicatur, æqualiter in simplici voto dari etiam traditionem ex parte vouentis, & acceptationem Dei, & per consequens nullam differentiam dari inter votum simplex & solenne. Nam respondeo, in voto simplici Deum acceptat promissionem, ut promittens obstrictus maneat ad seruandam fidem, licet ipse retineat dominium rei promissæ. Accedit, quod cum huiusmodi contractus perficiantur traditione & acceptatione humano modo facta, ad hoc ut humano modo fiat, opus est ut ipsi contrahentes humano more contrahant; hoc est sensibilibus verbis, aut signis. Ut igitur Deus more humano acceptet, necessarium est, ut id fiat mediante persona visibili, quæ suo nomine promissionem acceptet, ut contingit in voto solenni in manu Prelati emissio; nam præsentia, quam Deus habet in omnibus rebus, ratione sua immensitatis, longè remota est à nostris sensibus; & hæc est ratio propter quam simplex promissio Deo facta non transit in pactum, sicut ea, quæ fit homini. Nec solum votum solenne teritur matrimonio postea celebratum, verum & illud contrahentes maiorem excommunicationem incurrunr, *Clement. vici. de consang. & affini.* & alijs penis puniuntur, quas retuli in *casu. 13. Concil. Trid. & amplius* ut suspecti de fide ponuntur per Inquisitores hæreticæ prauitatis, & imposita ab iuratione de leui, ad titulum D. D. *Gent. ad. in Decretal. Tom. IV.*

tenes dominantur. *Faciunt. de hæresi. questione 183. numero 70.* Penia ad *Eximios, consensu. 74. part. 2. directory, Sinanchas de Catholico, p. 2. tit. 40. Catenas de offic. Inquisitor. p. 2. tit. 17. §. 3.* An verò solennitas voti castitatis, seu vis iterandi matrimonium proueniat à iure naturali, & diuino, vel tantum ab ecclesiastico, disputant DD. super laudati, & Basil. *dist. 4. questione tertia scholasti. per totam, & lib. 7. de matrimonio, caput 13. 2. P. Scrogus tom. 3. in Canonica, vestig. ab. scilicet, vicia, & Cellorios de hierar. libro nono, capite decimotertio, §. 2. netuossè defendunt tantum iure ecclesiastico votum solenne castitatis licetare matrimonium à tempore Innocentij 11. seu Synodi generalis sub eo celebrata, de qua in *cap. ut lex 27. questione secunda. Contrarium tamen, iure omni tempore matrimonium à monachis, & moialibus celebratum nullum fuisse, defendit Viuar. de veteri monach. libro secundo, caput 5. & 6.* Sed iam sententiæ Basil. Legion. adhæret in *canon. 13. Concil. Trid. vbi probatur Pontificem posse dispensare in hoc voto solenni castitatis, expolitque textum in cap. cum ad monasterium, de statu monach. l.**

Nec obstat dubitanti ratio, cui respondendum est, concessa maiori in hoc sensu, videlicet quod virtutem vocem, simplex & solenne obligat sub mortali, quamquam intra limites culpæ mortalis strictius obliget solenne votum, quam simplex; negando tamen consequentiam, quia quod votum dirimat, vel non matrimonium, non prouenit ex maiori, vel minori obligatione ad seruandum votum; sed vel ex Ecclesiastica lege, quæ iussu de cuius iterandi matrimonium contractum ab eo duxerat, qui votum solenne castitatis emisit, vel ex natura rei, quia scilicet in voto simplici non fit corporis traditio, quæ ex natura rei aduertitur matrimonio postea contrahendo, sicut in voto solenni, ut supra dixi. Licet enim in voto simplici sit obligatio erga Deum æqualis, non tamen æqualis quantum ad impediendum matrimonium, ut rectè ait Cælestinus in *cap. rursus, hoc tunc*, sicut nullam vult Dominus differentiam inter iuramentum & loquelam, ita ut æquè sit perfidus, qui mentitur post asserationem simplicem, ac qui iurauerat antè, *cap. iuraments 12. questione quinta*: tamen iuramentum alios effectus habet, quos simplex loquela non obtinet, in sponsalibus scilicet, & matrimonio, ut prouidetur in *capite ex litteris, de sponsal.* Nec obstat primum augmentum ipsius difficultatis; nam negatur consequentia, discerniturque ratio ex eo prouenit, quod per sponsalia obligatur promittens ad rem quam lege culpa implere non potest, & idcirco talis promissio nullius valoris, eum nemo ad illiutem teneatur, aliis nec illicitum esset, nec illud faciendum peccaret. Per matrimonium verò, quamvis illud contrahens peccet lethaliter, tamen non obligatur ad rem illiutam; ideoque talis obligatio non est iterum ratione voti præcedentis. Nec obstat secundum augmentum ipsius difficultatis; nam respondetur negando maiorem, quando videlicet obligationes sunt diversarum rationum; nam tunc quæ fortior est, solum suspendit usum alterius; unde in præsentis casu quamvis obligatio orta ex voto simplici

11.  
DISCERNIT  
VTRA DUBITATIO  
VANDI  
RATIO.

M

plici



# TITVLVS VII.

De eo qui duxit in matrimonium quam  
polluit adulterio.

## CAPVT I.

Alexander III. <sup>a</sup> *Abbati sancti Albani.*

**R**OPOSITVM est oobis, quod vir quidam O. dum vxorem haberet, sibi  
aliam huius rei infciam copulauit, de qua plures filios habuit: sed primâ  
mortuâ, oitior à secunda discedere, asserere quod vxore sua viuente eam  
noo licuerit sibi copulare: licet autem in canonibus habeatur, vt nullus  
copulet io matrimonio quam prius polluerat adulterio, & illam b maximè coi fidem  
dederat vxore sua viuente, vel quæ c machinata est in mortem vxoris: quia tamen  
præfata mulier erat infcia, quod ille aliam vxorem haberet viuente, nec dignum  
esset, vt prædictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo  
reportaret: consultationi toæ taliter respoedemus, quod nisi prædicta mulier d  
diuortium petat, ad petitionem viri non sunt ab iouicem separandi, cum ex suo delicto  
videretur commodum reportare.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *S. Albani.*] Ita etiam legitur in priua col-  
lectione, sub hac rubr. cap. 1. & post Concil.  
Later. p. 6. cap. 1. Duplex monasterium S. Alba-  
ni testat Ypes cent. 3. chron. D. Benedicli, anno  
Christi 194. cap. 2. vnum in Germania, aliud in  
Anglia. hoc magnificè dotauit Offa Rex Ang-  
lie, & amplius priuilegiis, tam eius succelliores,  
quam Romani Pontifices decorauit, vt de prio-  
ratus Timemuz agens Mattheus Paris. ait: *Gau-  
des cistern priuilegijs & libertatibus, quibus Eccle-  
sia B. Albani, cui catusum est quicquid fas est, con-  
ferri aluci in spiritualibus à Summo Pontifice, &  
à pûssimo fundatore eius Offa, & alijs Regibus Ang-  
lie, in temporalibus, quicquid Regia potestas potuit  
exhibere.* Plura de eo Ypes diûto cap. 2. Abbat  
huius monasterij S. Albani in Anglia missa est  
præfens epistola, vt iam notauit Cuiac, in præ-  
fensi.

b *Maximi*] Pro tantum, accepit Abbas in  
præfenti, quem sequitur Valentin hic, num. 5. sed  
male, vt infra in ratione decidendi dicemus.

c *Machinam.*] Sequitâ mortie, exponit Tor-  
reblanca de iur. spoli. 2. p. cap. 15. sect. 11. num. 5.  
quia verba legis cum effectu sunt accipienda,  
cap. relatum, de clerico, non resid. sed verius est,  
machinationem tantum sufficere, et si mors na-  
turaliter contingat: non enim hoc casu tantum  
crimen homicidij, & moris illatae puniunt, sed  
etiam consilij, & si qua mulier 31. q. 1. æquali enim  
penâ plectitur (supersapius scelus, & sceltris vo-  
luntas, maximè in delictis publicis, l. c. ad l. Jul.  
de ambitu, l. 1. ff. de extraordin. crimine, Maximus  
Tyrus differt. 2. ibi: *Machinus lex punit, non qui  
machinus est tantum. sed & qui voluit.*

d *Diuortium petat.*] Quatenus matius in præ-  
fenti specie teneatur stare matrimonio, mulier  
verò diuortium petere possit, Barbosa hic, &  
note c. 1. num. 17. exponit.

## CAPVT II.

Idem <sup>a</sup> *Abbati de Fontib. & Magistro Vcario.*

**S**ignificauit oobis O. Andegauensis b parochianus Eboracen. Ecclesie per Vv. fra-  
trem suum, quod Vv. de Romare, qui est ex hac luce subuersus, cum cõgess, quod  
H. mulierem duceret in vxorem: cum autem vincula, & carcerem euasisset, aliam in  
vxorem accepit, de qua filios procreauit: postea verò idem O. à præfata H. coram Ve-  
nerabili fratre nostro Eboracen. Archiepiscopo, A.S.L. tractus in causam, ab eo coactus  
est iuramento firmare quod ad illam, quam spoote in vxorem acceperat, non accederet;  
doceat lis esse iudicio ecclesiastico terminata. Cæterum quia priusquam de causa co-  
gnosceret legitime, prænominatâ H. diem clausit extremum, prædictus O. ad eam



de qua filios habuerat, reuerſi non auder. Inde eſt quod d. v. p. A. ſ. p. m. quat. rei veritate inquiſitâ diligenter, & cognitâ, ſi vobis conſiterit, quod eidem O. tanta viſ illata fuerit, vt prædictam H. iuraret in vxorem accipere, & quod non ſponte in eam conſenſerit, nec poſt præſtitum iuramentum iſtam carnaliter cognouerit, propter hoc non dimittatis, quin ad illam, quam poſtea in vxorem accepit, reuerſendi libe- ram appellacione remouâ tribuatis facultatem. Verùm ſi prænominatus O. in præ- ſaram H. ſponte conſenſit, vel poſt præſtitum ſacramentum, quod iſtam in vxorem acciperet, carnaliter eam cognouit, ſibi ne ad ſecundam reuertatur, ſub intermi- natione anathematis inhibeatis, dantes ei licentiam aliam, ſi voluerit, ducendi vxorem.

## NOTÆ.

1. **A** *DE Fontibus.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc ſimil. cap. 1.* & poſt Concil. Lateran. p. 6. cap. 13. Fontium monaſte- cium eſt in Anglia, Ordinis Ciſterciensis, cuius fundacionem his verbis reſert Gulielmus Neu- brig. lib. 1. cap. 14. *Inter cætera bona opera, qua operatus eſt ſancta recordacionis Truſſinus Ebra- cenſis Archiepiſcopus, pie eius ſtudii, & reli- gioſa induſtria piſſimum attribunda eſt fundatio, atque promeſſio celeberrimi monaſterij Fontanenſis, cuius memorandi operis talis fuiſſe occaſus perhibetur. Quidam Eboracenſes Aſenſi, numero duo- decim, vel tredecim, ſeruaſſent ſpiritu, & ſcrupu- loſam habentes conſcientiam, dum acutius inſpice- rent, quod iuxta traditiones, vel Cluniacenſes, vel alius conſimiles religioſos quidam vitam ducerent, ſed B. Bernardi regulam, quam profitebantur, mi-*

*nus ad litteram obſeruarem, aliquid melius, for- tiſſique alteri (nam Ciſterciensis Ordinis, qui nuper eſſe coeperat, fama iam celebris erat) ſuam monaſterium reliquerunt; quorum ſtudium, & reliquæ venerabilis Truſſinus amplectens, egreſſus paterna ſuſcepit, materiam pietatis ſibi ſuſcit, & in ſuis penetralibus pro tempore occultatis, donec eis prout animo conceperat, prouideret, tandem in loco paſſim collocatis, & vocatur locus iſte Fontes, vbi ex tunc & deinceps, tanquam ex fontibus Salu- tatoris, tam multi hauserunt aquas ſalutares in vitam æternam. Alia de ipſi monaſterio tradi- dit Mantique anal. Ciſterciens. anno 1152. ca- pit. 9.*

**b** *Parochianus.*] Qui partiâ Andegauienſis erat, licet tunc moraretur in Anglia, & erat Parochianus Atchiepiſcopi Eboracenſis; nam & aliquando Andegauiens paruerunt Regi An- glorum, vt notat Cuiac. hic.

## CAPVT III.

Idem a *Bauarenſi* Epifcopo.

**S**uper eo verò, quod de ſtore præſentium tuis litteris quæſiuiſti, an liceat cuſa ſibi matrimonium contrahere, quam aliâ vxore ſua viuente, ſibi de ſacro matrimonio copulaui, tuæ ſollicitudini duximus reſpondendum, quod ſi adul- tera eſt in mortem alterius aliquid machinata, ſive iſte fidem dederit, quod ead- em deſunctâ hanc eſſet ducturus, ſecundum canones ab eius conſortio perpetuo prohibetur, & hæc prohibitio perpetuâ eſt obſeruanda.

## NOTÆ.

1. **A** *Bauarenſi.*] Ita etiam legitur in prima col- lectione, *ſub hoc ſimil. cap. 3.* & poſt Can- cil. Lateran. p. 6. cap. 16. & in hac ſexta collectio- ne legitur *Baui.* ſed cum in dictâ prima col- lectione addatur pars capituli *quoniam*, qui textus extat ſecundus in ordine ſub titulo ſequenti, *de coniugio leproſorum*; & ibi habeatur *Bauienſi*, non eſt cur in præſenti textu etiam non legamus Baionenſiſiquidem in præſenti reſertur ſecunda pars illius textus. Baiona Gallie ciuitas eſt, mu- nicium & aggerum firmata munimentis; turriſſi- mum eſt Galliarum propugnaculum: Senſcalli

Prætorio, & portu celebriſſimo ad quem naues ex to- ta Europa conueniunt) decurata eſt. Sunt qui à Boiis antiquis Baionam, ſive Baionam dictam putant, cum olim Lapurda diceretur, vbi erant Romanorum præſidium: immò & hodie non multum ab ea diſtat Præſectura Lapurdenſis, quæ in iure dicendo tribunal Baionenſe tan- quam fuiſſet maioris imperij veneratur, vt reſert Papius Maſonius in *deſcriptione Gallia*, fol. 61. aliaſ huius nominis origines reſert Arnaldus in *notis, variſque Paſſion*, lib. 3. cap. 13. Saliger ad *Auſanium* lib. 2. cap. 7. Frater Sarnat. rom. 1. Cod. Habet Eccleſiam Cathedralẽ D. Marię dicatam, cuius Præſuli Ademaro miſſa eſt præſens decilio.

CAPVT IV.

a Clemens III.

**E**X litterarum tuarum insinuatione percepimus, quod Theophilus lazar presentium, parochianus tuus, olim uxorem suam in adulterio deprehensam antecessoris tui consensu<sup>a</sup> abiecit. Sed si illa postmodum habitum susceperit monachalem, praedictus tamen vir, antequam illa decederet, aliam<sup>c</sup> superduxit, & cum ea xxi. annis vixit, & ex ipsa plures filios suscepit. Ceterum, quia praedicta mulier decessit, & quod super praedicta copula fieri debeat, sedem duxisti Ap. consulendam, f. t. de fratre nostro consilio respondemus, quod debes eos sine dilatione ab invicem separare, & de adulterio eidem viro<sup>d</sup> poenitentiam iniungere, comperebimus; peracta vero poenitentia<sup>e</sup> postmodum aliam liberè poterit in Christo ducere in uxorem.

NOTA.

1. <sup>a</sup> *Clemens III.* Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titulo, cap. i. nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex.
2. <sup>b</sup> *Abiecit.* Non propriè authoritate, sed in iudicio Ecclesiae, nec retinebo crediderit patris tui turpitudinis, ut dicemus in cap. si vir, de adulteriis.
3. <sup>c</sup> *Aliam superduxit.* Quod facere non pote-

rat, quia per adulterium non soluitur matrimonium, quoad vinculum, ut probavi in *can. 9. Concil. IIib.*

<sup>d</sup> *Poenitentiam.* Cuius formam & tempus retuli in *can. 5. Concil. IIib.*

<sup>e</sup> *Postmodum.* Rectè, nam dum erat in statu poenitentiae, nec novum matrimonium inire, nec antiquo vii poterat, ut latè probavi in *can. 14. Concil. IIib.*

CAPVT V.

a Coelestinus III.

**C**um haberet uxorem legitimam nomine Alitiam Ioannes lazar presentium, cum ancilla crimen adulterij perpetravit, quod ipse tibi publicè confessione detexit, sicut nobis tuæ destinatae litteræ demonstrarunt. Cumque super hoc fuisset vocatus in ius, ipsam in iure adulteram<sup>b</sup> abiuravit: postmodum verò posthabito iuramento, & contempto, cum eadem matrimonium quaecumque contrahere, & viuentem legitimam ipsi moechæ durius cohabitare praesumpsit. Denique praedicta Alitia de presenti luce subtrahita, nihilominus memoratus Ioannes cum praefata adultera per decennium est moratus, à qua etiam decem<sup>c</sup> procreavit filios. Quia igitur consulis, an praedicta mulier, & vir simul manere possint, vel si debeant separari, virum liceat eis ad alias nuptias consolare, tale damus consultationi tuæ responsum, ut separentur omnino, & eis competentem poenitentiam iniungenda, perpetua continentia indicatur, praesertim cum in dies suos ambo processerint, & iamdiu publice in adulterio, & periurio ex certa scientia perdurantes. Ecclesiam in gravi scandalo perturbarunt. Notum enim, quod Leo Papa statuit, ut nullus ducat in matrimonium uxorem, quam adulterio polluit; & quod hic plus processum fuerit, quam si fides dñi xpi praestita fuisset adulteræ, ut defuncta legitimam adulteram eam duceret in uxorem, cum eadem etiam viuentem, quasi matrimonialiter moechæ moechus adherere praesumpserit, & Sacramentum suum temerè violaret. Quod utique connubium, ubi etiam nulla intercessit religio iuramenti, tam Gregorius Papa, quam Triburienſis Synodus detestatur; & virumque hoc modo coniunctum praecipit idem i. & M. adminiculum offerunt, ut simul maneant, quod decennio cohabitauerint inuicem, ac decem suscepint filios, cum multiplicitas prolis ita suscepit magis eorum crimen exaggeret, & diuturnitas temporis non peccatum minuat, sed augmentet; sollicitudinis tuæ tamen intererit, ut utique provideat suis liberis procreatis, & secundum quod eisdè suppetunt facultates, sustentationi eorum necessaria subministrat.

NOTA.

1. <sup>a</sup> *Coelestinus III.* Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titulo, cap. x. nullibi tamen exprimitur, cui rescribat Pontifex, quod fecit D. D. Gouard, in *Detrad.* Tom. IV.

quenter notavi in huius Pontificis decretionibus.

<sup>b</sup> *Abiuravit* idem cum iuramento promissit, se nunquam cum ea commixturum, ut in *cap. clericus 3. de clericis coniug.*

<sup>c</sup> *Perpetua continentia.* Perpetua quidem continentia

continentia indicitur propter continentiam, in qua diutino tempore percontuerunt, cum riuā, quā motu uxore legitimā, cum magno Ecclesie scandalo. Concubere etiam in hoc specie duruena cohabitatio illicita, quæ per se latia ingerit crimen, & concumaciam, *cap. non facis, de fornicia*; habuit etiam rationem Pontifex ætatis, quā penē iam confecti erant coniuges, ut iam tempus esset continentiam illos amplecti, potius quā liberi operam dare: sed & hoc, *de iud. c. d. si quis videtur* 31. q. 1. perpetua continentia indicitur potest duobus illis casibus, de quibus iam supra dictum est scilicet; puta, si viua uxore, aut viuo marito cum alio vel alio matrimonio contraxerit aut sponsalia, vel si posterior conspiciat in necem prioris; tunc enim certum est, perpetuam continentiam indicendam esse, non etiam circa hos casus, ob id solum quod cum alio, vel alia adulterium commiserit, ut in *cap. 1. & 4. hoc titul.*

3.

d. *Deum filiorum*.] Temporis disturtitas, facti aliam ignorantia, & numeris liberorum, licet soleant inuolare Principem ad legitimandam ptolem, *l. qui in prouincia* 57. §. 1. ff. de ritu nupt. *de cetero* 159. & 164. *l. si quis*, & ad inuendendam incertus ptolem, *l. 1. §. 3. ff. de bonis damnat.* tamen matrimonium nullum ipso iure validum non redditur.

4.

ALIMENTA  
DE LIBERIS  
DE ADOPTEIS.

c. *Necessaria subministrare*.] Quia iure naturali pater tenetur filiis alimenta prestare, *l. si quis a liberis* 6. ff. de liber. agnos. *l. si competens* 3. *penultima*, & *final.* C. de alend. liber. *l. 2. §. 1. §. 1. par. 4. l. unica, §. 1. iur. C. de rei vtrius, cap. si quis deue-*  
*lignerit* 14. 30. *dist. 11. vbi* taxo assignatur, quam latè expendit Iohannes Gualterius in *1. 1. tit. de expens.* *cap. 1. & pater* deficiente, tenetur aut paternus, *l. autem de d. ff. de collat. bonor.* & postea inuoluitur, *l. si quis a liberis*; non autem auus maternus. Manuque de differentia vtriusq. *final. §. 1. nonnunquam* ea prestat paternus, *l. art. de c. 47. Grat.* semper postulat maiotatus fratribus etiam diutibus, *Molina lib. 2. de primog. cap. 15. Sigardo 1. p. l. ehyrimb. cap. 24.* vbi plura de alimentis à paterogenito præstantis adducit: & tenetur pater filium alere, etiam si habeat filium diutem, a quo alii possit, *Lara in d. l. si quis a liberis*, nam 6. *Sutdus de alimentis tit. 1. §. 1. 1. 1.* Accius de *privileg. parent. prim. 2.* Rothomanos *consil. 61. 80. & 84.* Fragoso de *regim. c. 1. ff. de resp. p. 1. lib. 1. disp. 2. per totam.* Nec ob filiorum conditionem mutatur hæc obligatio, sed omnes filii alendi sunt à parentibus, tam in potestate existentes, quā emancipari, *d. l. si quis a liberis, §. si verum.* Item adoptiui, *Lanera ff. de adopt. simul* & naturales, *ambrosius, C. de natural. lib. & licet* spiritus iure ciuili attento alimenta non debeantur, *ambrosius ex complex. C. de incestu vtriusq. cap. per venerabilem, in fine, qui filij sunt legitimi*, vbi textum illum de hac dispositione ciuili accipimus: tamen æquitate canonica PP. coguntur ea præstare; quæ æquitas semper in foro obseruatur, *l. 1. §. 1. §. 1. §. 4. vbi* pluribus relatis resoluunt *Hermosilla in l. 1. tit. 4. p. 5. gloss. 6. num. 40.* Manique *d. §. 1. Valentini tom. 3. in l. 1. de succ. hered. ff. de iur. quidquid in contrarium tollit docentur Madera animadu. n. 32. Garcia d. cap. 3. num. 27.* quorum argumenta faciliè dissoluantur, eo quod æquum est, ut qui genuerint filios, qui seiplos alere non possunt, eos alant, quia ius nature omnibus æquale est, *hos accusare* 12. §. *de accus. l. qui quis, C. ad l. hui. maiest.* Nec solum filij

spiritus alimenta petere possunt à patre, verum ab eius heredibus, *Hermosilla vbi supra, num. 42.* Rota apud Penam *tom. 1. de c. 1. 164. & 429. Barb. tota 22. & de fisco, occupatis bonis patris. Penam tom. 2. de c. 1. 19.* *Molina lib. 2. de primog. cap. 15. & 16. & ibi addentes, Farinosius in report. possit. de contrahibis, q. 47.* *Georgius de iure belli lib. 3. cap. 7. §. 4.* & cum his personis alimenta præstanda sunt, oportet, quod sint competentia, & idonea pro dignitate alimentarij, & iuxta vires patrimonij, *d. l. si quis a liberis, §. si filius*; quæ est communis lex omnium alimentorum, *l. sed et si quid, §. si sufficienter, ff. de v. f. facit textus in L. 1. §. 1. de iure dotum, Molina d. cap. 15. num. 39.* Quæritas autem alimentorum filijs naturalibus vel spiritibus à parentibus testimonio relinquenda hodie iure Regio taxata est, & quinta bonorum pars assignata, *l. 10. Tauri*: circa quam varias quæstiones resoluunt Ant. Gomez & alij reponentes ibi, Palacios Rubios in *rabrie, de donat. inter, §. 24. num. 17.* *Gregorius Lopez in l. 8. §. 1. par. 6.* *Dudocus Petrus in l. 2. tit. 3. lib. 1. ordin. Bazas de non testat. c. 1. §. 1. lib. 2. Molina d. cap. 15. num. 3.* quæ taxatio ite sufficit, nam licet alimenta necessaria ad vitæ sustentationem iure naturali debeantur, *Menchaca lib. 2. de succ. c. 1. c. 1. §. 1. num. 3.* *Matitio in l. 1. tit. 7. & in l. 1. tit. 1. §. 1. gloss. 5. lib. 5. recopil.* ideoque à Principe tolli non possunt, *Garcia d. cap. 1.* tamen ea alimenta, quæ respiciunt decentem statum alimentarij, ex sola propensione naturali, & legopolitica debentur, *d. l. si quis a liberis.* Ideo legopolitica taxari possunt, *d. l. 10. Tauri*, quæ est lex *8. §. 1. lib. 5. recopil.* & in totum tolli, si filius habeat unde se aliat. Inde docetur, peccare patrem negligentem curam filiorum, & ipsi alimenta necessaria deprecantem, quia homicida est, *Lanera 4. ff. de lib. agnos. & grauius peccare exponendo filium in salutem, ut languidum alieni pietate nutriendum, d. Lanera*: tumid si mors filij sequatur sit, capitis poenā puniendum esse, *l. 2. C. de infamibus expul. l. 1. §. 1. par. 4.* & si mors non sequatur, extra ordinem esse puniendum, *in l. 1. §. 1. par. 4. de lib. agnos. c. 1. de iura patris potestatis amittit, d. l. 2. C. de lib. 10. ff. de cap. 36. de ceteris latè in cap. vnde de infam. expulsi.* Quia tamen ætate incipiat obligatio alendi filios in patre, & mater ab ea libetetur, expulsi in *cap. 2. de conuers. infidel.* nec pater ab hac obligatione subtrahi valet, quamvis neget filium esse, *l. 1. §. 1. ff. de lib. agnos. c. 1. nec plium 9. C. de patria potest.* quam optime explicat *Cusa lib. 1. §. 1. ff. de cap. 40.* Debet tamen iuramentum constare filium esse eam, quæ alimenta petit, ut index ex *decretis, d. l. si quis a liberis*. Interim tamen dum litigatur, alimenta filijs præstanda sunt. *Penam tom. 1. de c. 1. 378. plura Scille tom. 1. de c. 1. 6.* qui alia de his alimentis congestit *tom. 3. de c. 1. 166. & sequenti, & de c. 1. 76. & 178.* Valentia *vbi supra*, qui late testimonio quæstionem illam, utrum pater tenetur impensas ad studia, seu alias artes discendas filijs præstare.

Quæ diximus de alimentis præstandis filijs, etiam naturalibus, & spiritibus, procedunt etiam circa eosdem illis filiabus assignandam, quia licet iure ciuili non teneatur pater filias prædatis dotare, *Laxerem 41. §. pater 21. ff. de legat. 3.* probat *Vinius lib. 2. de test. cap. 14* tamen ex æquitate canonica hodie etiam filiabus spiritibus esse dotem à patre assignandam, pluribus relatis probat *Valasco de prim. pauperum p. 1. §. 15.*

CAP.

CAPVT VI.

Innocentius III. <sup>a</sup> Capitulo Spoletano.

Significastis nobis per litteras vestras, quod cum N. eius Spolet. quandam mulierem duxisset legitime in vxorem, eam relicta cuidam meretrici adhaesit: & cum ab eius contubernio ad thorum non posset legitimum reuocari, vos in eum excommunicationis sententiam protulistis. Verum cum medio tempore vxor ipsius esset viam vniuersae carnis ingressa, meretricem, cui adhaerebat, desponsauit: propter quod a nobis requiritis, quid sit vobis in hoc articulo faciendum. Nos igitur inquisitioni vestrae secundum formam canonicam respondentes, discretionis vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus nisi alter eorum in mortem defunctae vxoris fuerit machinatus, vel eam viuente sibi fidem dederint de matrimonio contrahendo, matrimonium illud legitimum iudices, excommunicatio nunquam absolutionis, si poterit, iuxta formam Ecclesiae impensurus.

NOTÆ.

Var, expositi in cap. 44. Concil. Nîmber.

c Excommunicatus. ] Cum quo coherato, id est non denunciato, licet contrahi matrimonium, docuerunt Sanchez lib. 7. de matrim. disputa. 9. num. 8. Diana 3. p. tract. 4. resal. 168. Gibalinus de censuris dispens. 7. q. 1. consell. 33. licet contrarium teneat Basili. lib. 6. de matrim. caput. 19. numero 3.

<sup>a</sup> Spoletano. ] Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc titulo, cap. 1. & in epistolis editis à Sirlero, fol. 48. ex quo registro ita textum restituo. De Ecclesia Spolet. egi in cap. 4. de sepulchris.

<sup>b</sup> Meretrici. ] Meretrix quæ propterea dica-

CAPVT VII.

Idem <sup>a</sup> Messan. Capitulo.

Veniens ad præsentiam nostram G. laicus sator præsentem, humiliter nobis inquisitione monstravit, quod cum olim in ciuitate <sup>b</sup> Lemouicensi quandam sibi matrimonialiter copulasset, & per biennium cohabitasset eidem, ab ea demum animi leuitate recessit: cumque per seculum euagando, Messanam adueniret, ibidem M. mulierem infanciam penitus, quod idem G. aliam haberet vxorem, sibi solenniter copulauit, ex qua duos filios dignoscitur suscepisse. Verum cum eidem in penitentia fuisset iniunctum, vt ad legitimam rediret vxorem, & ipse propter hoc in suam patriam rediisset, vxorem suam inueniens carnis debita petulouisse, ad Messanam rediit ciuitatem, & supradictæ M. tanquam legitime cohabitauit vxori: nunc autem impositam sibi pro priori excessu penitentiam agens, humiliter & deuotè cohabitandi eidem M. à nobis licentiam postulauit. Licet autem præfatus G. viuente legitimâ coniuge prædictam M. sibi copulare nequiverit in vxorem, quia tamen vxore defunctâ, vt potest à lege ipsius solutus, in eandem M. de nouo potuit matrimonialiter consentire, dummodo non præstiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem vxoris: mandamus quatenus si promissis veritas sustentatur, eundem G. vt supradictæ M. affectu adhaereat coniugali, sublato cuiuscumque contradictionis, & appellationis obstaculo, licentiam concedatis, non permittentes eundem super hoc ab aliquibus indebitè molestari.

NOTÆ.

<sup>b</sup> Lemouicensi. ] Quæ est in Gallia, vt probatur in cap. 17. de maiorib. & obed.

c Vxor. ] Iuxta tradita in capite <sup>a</sup> in præsentia, de sponsalib. caput. 3. de sponsa ducum.

<sup>a</sup> Messan. ] Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc titulo, cap. 2. De Messan. Siciliæ diocesi egi in cap. Messanen. de elect.

## CAPVT VIII.

Gregorius IX. a Fratri R.

**S**I quis vxore viuente, fide data promissit aliam se docturum, vel cum ipsa de facto conuinxit, si nec ante, nec post, legimus eius superstitie cognouit eandem, quantum utrique ipsorum pro eo quod in hoc grauius deliquerint, sit pœnũtũtia iniungenda, non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit post vxoris obitum dirimendum. Ceterum tolerari non debet si prius, vel postea, dum vixerit vxor ipsius, illam adulterio polluisset.

## NOTÆ

a **Fratri R.** Nullibi exprimitur quisquam fuisse frater hie R. nec an in ipsa vbe Romana casus in p̄t̄f̄coi decisus contigisset.

## COMMENTARIUM.

1.  
CONCLUSIO  
TRADITA.  
ST THOMAS  
T22.

**I**N his omnibus decretalibus sub hoc titulo compilatis, vna eademque proponitur doctrina circa impedimentum criminis, quod impedit, & dirimit matrimonium contractum; quare et sub vniuo commentario cas exponamus, sit conclusio: *Contrahens matrimonium cum muliere, quam prius adulterio, aut secundis nuptiis copulauit, ad illa machinatione in necem viri, aut occiso coniuge animo contrahendi matrimonium cum ipsa, nullius contrahit.* Probant enim textus in cap. 1. cap. deinceps, cap. illud, cum sequenti, 31. quæ 3. cap. 1. de conuict. in p̄t̄f̄. cap. ex tunc, de testibus, cap. tanta, qui filij sunt legiti. Innocentius 111. lib. 3. reposit. 15. epist. 87. ibi: *Supplicat nobis dilectus filius nobilis vtr R. dominus Nigripontis, ut cum pietatis intuitu quandam nobilem, quam ipsius viro viuentem copulauit, velis modo ducere in vxorem, dignemur cum eo super hoc misericorditer dispensare.* Quæcirca fraternitati tua per Apostolicam scriptam mandamus, quatenus prefato nobili, nisi forsitan eadem viuente viro suo fidem dederit, seu mulierem ipsam in necem viri consulerit machinatione, ut cum ipsa legitime contrahat, concedas excoibitum vestra liberam facultatem. Et l. Claudius 13. ff. de his que re indig. l. miles 11. ff. licet, l. quædam 40. ff. ad l. l. de adult. l. conuictum 27. C. de. Nouel. Insuper, 134. cap. 12. Illustrant vltra congeſtos à Barb. in p̄t̄f̄m̄, Sanchez lib. de matrim. disp. 78. & 79. & lib. 10. disp. 2. Basil. eod. trad. lib. 7. cap. 45. Sesse tom. 1. de iur. 34. Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 12. per totum. Torrellana de iure spirit. cap. 15. feli. 11. Leo Pinel. in d. cap. tanta, num. 189. Cuius, hic, & in menel. 134. Insuper, & in l. 1. C. ad l. l. de adult. in fine, & Robertus lib. 1. rer. indic. cap. 14. §. 1. pro Sempiterno, P. Gregorius lib. 3. parit. q. 2. cap. 14. Vigbel in m̄budo iuris can. fol. 434. D. Iosephus de vices in p̄t̄f̄. festinabili ad d. l. Claudius, num. 14. & ten notam lib. 3. Concil. Liber, cap. 65.

Sed in præsentem assertionem ita pro dubitandi ratione insurgo: Coniugis carnes pete, aut adulterium perpetrata impedit matrimonium secundum, præceptum enim ipsi adultera; igitur non recte in præsentem titulo desideratur simul adulterium cum machinatione in

mortem coniugis, aut homicidium coniunctum cum adulterio. Antecedens probatur, nam occidens coniugem, omni spe matrimonij denud contrahendi priuatur, cap. aduocare 33. quæ 2. & in p̄t̄f̄. Rom. apud Antea. Anagn. ita legitur de vxoricide: *Arma deponit, & contra secularia negotia dimittit, carnem, & sanguinem omnibus diabolis vita tua non comedit, excepto vno die Resurrectionis Domini, & vno die natiuitatis Domini; ceteris temporibus in pane & aqua, & interdum leguminibus, & ceteris panibus in ieiuniis in vigiliis, & orationibus persequi omni tempore; vinum, & medera, & mellum, & ceruſiam nunquam bibas, nisi in illis prædictis diebus; vxorem non ducas, concubinam non habeat, absque coniugio in perpetuum maneat.* Deinde ob adulterium tantum non posse inter ipsos adulteros mortuo coniuge matrimonium subsistere, expresse diffinitum erat à Leone Pontifice in cap. 1. 31. quæ 1. lib. 1. Nihil ducas in matrimonium, quam prius polluit adulterio. Et cap. 1. hoc ritul. ibi: *Et illam maxime, cui fidem dederat, vxore sua viuente.* Igitur ob adulterium, etiam nulla fide data matrimonium contractum mortuo coniuge inter adulteros nullum est, & per consequens frustra in præsentem titulo, ut matrimonium nullum declarare celebratum cum adultera, desiderant circumstantia fidei datæ de matrimonio contrahendo cum adultera, aut machinatione.

Quæ dubitandi ratio ita facile non obstat, vera est præsentis assertio, pro cuius expositione sciendum est, matrimonia iniuncta contracta, alia esse incesta, alia illicita: incesta sunt, quæ contra sacras naturæ contrahuntur iniuncta, quia engulo Iunonis ca contrahentes non cinguntur, veluti contracta ab vxoratis, l. 1. ff. de his qui notant. inson. cap. 3. de sponsal. dicitur, vel intra gradus prohibitos, l. incesta 33. ff. de rit. nupt. ob consanguinitatem, cognationem legalem, seu spiritalem, de quibus impedimenti 10 sequentibus titulis agemus. Illicita sunt, quæ contra præcepta legum, aut sacrorum canonum contrahuntur. Contra præcepta legum, veluti matrimonium, quod contrahit tutor cum pupilla, l. tutor 36. l. si quis tutor 60. ff. de rit. nupt. l. 5. & 7. C. de interdicto matrimonio, ad quam prohibitionem spectant textus in l. pupillum 7. de adulterio, l. filius 18. §. si quis, ff. de lib. & postum. l. tutor 15. ff. de sponsal. l. nec 17. hinc lege nonnullorum 32. §. 1. ff. de adopt. l. final. ff. de legat. 1. l. 1. Claudius 13. de his que re indig. l. 2. §. 2. eod. ritul. l. vnic. C. de rit. nupt. & vtr. l. vxori 27. ff. de testam. legat. l. 1. ff. de contrah. 17. ff. rer. amot. l. 4. & 6. C. de incestu nuptis,

2.  
IMPONEN-  
TIA TRA-  
DITA AP-  
ERTIO.

# Tit. VII. De eo qui duxit in matr. &c. 141

impulsi, iuncta l. nolum, C. de interdict. matrim. & alius supra citatis in cap. 15. de sponsalibus. Item matrimonium contractum à Præfeco cum provinciali illius provincie, ubi potestatem exerceat, l. qui in provincia 27. l. præfatus 63. ff. de ritu nupt. cum aliis realibus à Fornerio lib. 3. foliis. cap. 16. Lelio Mancino genual. cons. 1. cap. 4. Pinel. lib. 1. foliis. cap. 6. num. 55. in qua prænotandi sunt textus in l. unic. C. Si rector prænuicia, l. 6. C. de nuptiis, l. si concubina, ff. rer. amor. l. vir. ff. de concubitu, l. penult. C. de spons. l. 3. §. 1. l. cum hic 32. §. final. ff. de donat. inter, l. 2. §. 1. ff. de his que ut insign. l. dote 61. ff. de ritu nupt. l. 4. §. 6. l. de incestu nupt. l. si & l. nuda, C. de his que vi & iustitia quæ lege Julia deapia & Sensusconformis ad eam factus prohibentur, quæ referunt, & illibitanti Gentilis in opuscul. de nuptiis, Antonius & Franciscus Hostianus in tractatu de ritu nupt. Brillonius de iure consue. Liptius in notis ad Tacitum, annot. 45. M. Præceptor. D. Franciscus Ramos in annot. ad l. iul. & Papian. Concreta præcepta factorum Canonum matrimonii illicita sunt, quæ contrahuntur ab eis, qui voto castitatis sunt obstricti, ut probatur in titul. antecedenti; & ab eis, qui in penitentia solennis gradibus sunt, de quibus ego in can. 4. Cencil. libere. & cum in peram alienis criminis commissi matrimonium prohibetur, ut in presenti titulo.

Deinde sciendum est, hoc impedimentum, quod vulgò criminis appellatur, tantum esse iuris Ecclesiastici, ab Ecclesia institutum ad consuecendum fidei matrimoniorum, & incolumitati coniugum. Vnde licet David adulteri & homicidij reus peracta penitentia vxorem Viri habuerit, ut refertur lib. 2. Regum cap. 12. & in cap. si qua, 31. quæst. 5. id fecit quia tunc tale matrimonium prohibuit non erat; Ecclesia tamen illud inhibuit, nisi prius vir & mulier innocentes esse ab adulterio & homicidio distincta examinatione probarentur, ut ait lino Carnot. episc. 170. Cetera præferentem autem titulum vixit casus fuit distinguendi. Primus est, in quo adulterium cum fide data de matrimonio furto ditum matrimonium postea contractum, cap. voluim 31. quæst. 11. cap. venimus, cap. final. hoc titul. cap. ex errore, de testibus, pluribus reclaris docet Leander de marim. quæst. 8. nec desiderat ut hæc promissio fiat cum iuramento, immò nuda sufficit, siue vera, siue ficta; nec requiritur ut sit recipiua, sufficit enim ut vnus promittat, & alter accedendo acceptet. Basil. lib. 7. de marim. cap. 45. Desideratur tamen, ut adulterium sit vere commissum; & in vno, eodemque matrimonio conuectur cum dicta promissione, non si in diuersis matrimoniis dentur. Basil. vbi supra; aut si ante copulam etuocatur promissionem de matrimonio, Trullench. de marim. disp. 11. dub. 6. Secundò nascitur hoc impedimentum ex matrimonio contracto cum vxore, viuentis eius coniuge, cap. significasti, cap. ex litterarum, cap. cum habere, hoc titul. desideratur tamen, ut contrahentes sciunt superstitem esse coniugem, cap. l. vltimus, de secund. nuptiis; & ut primum matrimonium validum fuisset, item ut secundo non consummaretur, cap. final. hoc titul. Tertiò hoc impedimentum nascitur ex homicidio iuncto cum adulterio; ita ut si cum adulterio, alter, siue vir, siue femina, sit causa

mortis coniugis, nascitur ex hoc etiam impedimentum ditmens matrimonium, cap. significasti, hoc titul. cap. 1. de conuers. infidel. cap. romus, qui filij sui legi, requiritur autem ut hoc impedimentum oriatur, quod homicidium reus sequatur; non autem sufficit eius ratihabere. Leander vbi supra, quæst. 6. Deinde exigitur, ut homicidium perpetratum sit cum intentione etuendi in vxorem eam personam, cum qua adulterium commisit, licet ipsa non sit particeps homicidij, cum sciat verè adulterium perpetrasse, Trullench. d. dub. 6. Quarta hoc impedimentum provenit ex homicidio alterius coniugis, etiam sine adulterio vtroque machinans commissio; nec interest an homicidium proprio facto, an alieno feto perpetraretur, dum an bo io ipsius coniugis necem machinari fuisset cum intentione contrahendi matrimonium, nec mutarent voluntatem, cap. 1. & 6. hoc titul. disp. cap. 1. de conuers. infidel. Illud tamen omnibus his casibus commune est, quod hoc impedimentum tantum inducit inter personas, quæ sunt particeps criminis, ob quod impedimentum statuitur. Vnde si d. io machinatur in necem alterius coniugis, poterit alter validè, etsi non licet, cum tertio matrimonio contrahere. Leander supra, quæst. 7. Trullench. dub. 10. Sed si coniux non polluit, nec machinatur est in mortem mariti, sed tantum fidem dedit de contrahendo cum ipso, mortuo marito, tunc peracta penitentia possunt matrimonium simul contrahere, cap. 6. & 8. hoc titul. Tandem si aliquis contrahit matrimonium cum alia, adhuc viuentis vxore sua, distinguendum est: vel ignorantem eam, cum qua secundò contrahit, id fecit & tunc multat vxore suâ primâ, dissoluit matrimonium, nisi ipsa secunda vxor per nouam voluntatem illud conciliet: vel eâ scientem contrahit; & tunc siue sit machinaria ipsa aliquid in mortem prioris vxoris, dissoluit matrimonium, cap. 6. hoc titul. siue non sit machinaria, cap. 4. hoc titul.

His præmissis ratio præsentis impedimenti criminis ex eo provenit, in: inhoneſtum valde est, cum ea, quæ pellex fuit constante matrimonio, postea concubium inire. Seneca lib. 1. de beneficiis, cap. 9. vbi: Si quis nulli se amice fecit insignem, nec aliena vxori aurobus præſtat, hanc matronam huiusmodi. & sordida libidinis, & ancillarum vocant. Hinc decessit motu genus sponsalium est adulterium, & in consensu vidui callidus: nemo vxorem duxit, nisi qui, abduxit. Et ex ea quidem causa indidit olim prohibebatur, contrahendum dicebatur secundum committitur, tam attento iure civili, l. Clau. l. 1. §. ff. de his que ut indig. l. miles 11. §. licet, l. quæſimus, 40. ff. ad l. iul. de adul. l. consummum 27. C. eod. Nicol. 34. Distin. cap. 12. quàm frequenter ius vetus canonicum, quod tam ex Tributionis Concil. canone 40. & 31. quàm ex Leonis, Gregorij, & aliorum PP. decretis fuisse obſeruatum legimus in capite §. 5. nelli, hoc titul. cap. 1. de conuers. infidel. cap. 1. cap. illud 11. quæst. 11. Coniux enim, quæ homo raro obſoluta fuit, nubique pellici, siue adultero, proprio facto fuerit delictum, & ipsa semet damnat de præterito adulterio, Martialis lib. 6. epigram. 22.

Quod nobis Proculina concubino,  
Et machon modò nunc facis maritum,

5.  
TRANSDITA  
RATIO DI-  
CENDI.

*Ne lex Julia te noxae possit,  
Non nobis Proculina, sed fateris.*

Et alibi:

*Machus erat, poterat tamen hoc bene Paula  
negare:*

*At vir es; nunquid Paula negare potes?*

Cum autem adulterium sequitur machinatio in necem viri, ut plerumque contingit, quia ut aiebat Marcus Caro, nullum tantum scelus, aut tam magnum facinus est, ad quod suscipiendum libido voluptatis, violaeque pudicitiae audacia non impellat; omnino matrimonium sequutum nullum est, in detractionem tanti criminis, quod adeo nefarium, & horrendum leges iudicarunt, ut ob eius atrocitatem illud patricidium appellaverint in l. 1. ff. ad l. Pompeiam, l. c. de his qui parentes, l. final. Cod. ad leg. Cornelianam de sicar. Illustrat Sutorianus de patricio, cap. 13. Quare Hotianus lib. 2. c. 1. ad min. ad 38. Danaus illas ita detestatur:

*— Inquit, nam quid potere mains?*

*Credeli spesu potere perdere ferro.*

Vnde in quadam Indiarum regione, cum aliquando contigisset, virum uxoris dolo interitum, ut deinceps omnis cessaret criminis suspicio, constitutum fuit, uxores ruin viris in fouere cremari, ut refert Diodorus Siculus lib. 19. De Gallis etiam agens Cæsar lib. 2. comment. ait: Cum patresfamilias idusuri loco natu decesset, eius propinqui conueniunt, & de morte si rei in suspitionem veniat de uxoris, in feruilem modum questionem habent; & si compertum est, si ni, atque omnibus tormentis excruciatas interficiunt. Facit lex 3. c. de quest. Item & frequenter contingit, ut nefaria illa mulieres, quæ stande mala, & venenis in maritos faciunt, filios habeant tanti sceleris vitiores. Fabricianum Plutarchus in paral. memorat uxoris adulteræ machinatione trucidatum: huius infantem filium Fabia defunctæ vxor seruauit, ille cum adultus matrem interemisset, à Senatu absolutus est. Quod & matris probauit, nam vipera in coitu masculum enecat, sed postea partus exco matris viro in locum educit. Herodotus in Thalia, sive lib. 3. ut in vindictam neati parentis proles patricidio gignatur. Recte ergo, ut fidei sacramenti, & securitati coniugum consulatur, in præseui cauetur matrimonium iterari, si celebraret inter adulteros, fide data viuentis coniuge de matrimonio, aut machinatione in necem viri, aut vxoreicidio sequuto cum animo contrahendi matrimonium, iuxta suprà tradita.

6. Nec obstat dubiandi ratio suprà adducta, nam verum est, coniugis homicidam ptiuari spe coniugij, tamen si illud poenitentia peracta de facto celebraret, et si non licet, valde contrahit; quia impedimentum illud tantum est impediens, non verò dirimens: at verò in præ-

senti agitur de impedimento, quod non solum impedit contrahendum matrimonium, verum & dirimit contractum, quod non nascitur ex homicidio coniugis, nisi cum aliis circumstantiis, videlicet ut pararetur animo contrahendi matrimonium, aut machinatione ptiuari coniuncta cum adulterio. Quoad secundam partem dubitandi rationis, videlicet, an adulterium tantum absque fidei interpositione de futuro matrimonio, vel machinatione in necem viri, commissum impediatur matrimonium, communiter reponentes in præseui titulo, & DD. suprà citati affirmant, adulterium tantum absque aliis circumstantiis non impedit contrahendum matrimonium, aut dirimit iam contractum inter ipsos adulteros: & ita textum in cap. 1. hoc titul. in illis verbis, *maxime pte*, exponunt tantum, si machinatio sequuta sit. Sed hæc sententia expressè conuincitur ex l. cap. 1. q. 1. cap. 2. ad q. vbi legendum esse, *fieri non posse coniugium*, iam notantur Ant. Aug. ibi, Cuiac. in præseui. Quare et sententia omnia verius credo, nam iure ciuili, quam veteri Pontificio, ex solo adulterio impedimentum hoc provenire. De iure ciuili expressè constat ex l. Claudius, ff. de his quæ ut indig. nam licet lege Julia de adulteris tantum prohibitum esset damnare mulieri nubere damnato ex eodem delicto cum ipsi coniuncto, quamuis non esset prohibitum matrimonium inter eos, si cum postulati fuissent, condemnatio sequuta non fuit, l. quæritur 40. ff. ad l. Jul. de de adul. vbi Cuiac. lib. 19. resp. Papin. tamen Papinianus magno ingenio, quo polleat, idem respondit, etsi viro condemnato mulier absoluta esset, eum præcessisset adulterium, & ita licet lege aliqua, aut Senatusconsulto speciali eo casu matrimonium non improbaretur, attamen quia bonis moribus aduersabatur, illud iniustum iudicauit, quia in matrimonio non tantum quod licet, sed quod honestum est, attenditur, l. semper in coniugio bonis, ff. de reg. iur. l. adaptius 14. q. 6. feruile, ff. de adopt. quod etiam primi Ecclesiæ legislatores ad miserunt, ita ut ex solo adulterio impedimentum hoc oriretur, cap. 1. & 2. 31. q. 1. Sed paulianus inuoluit ea distinctio, quæ ad ealcem dicti capitis à Gratiano obuenta est, ne solum ob adulterium huiusmodi coniugium dissoluatur, sed tum deum si alterutrum concurret ex his duobus casibus, præz si in mortem prioris coniugis alteruter fuerit machinatus, vel pramatur eum adhuc viueret, de contrahendo post eas mortem coniugio præstita fuerit fides, ut in cap. 1. 6. licet autem, & cap. significasti 6. cum sequentibus, in fine, hoc titul. cap. tanta est vis, in fine, infra, qui filij sunt legitimi, cap. relaxatum, cum sequentibus, eadem 31. q. 1. Ex suprà traditis exponendus est canon 72. Concilij Illiber. adductis eius moris.

DISCULTI-  
TUM DUBI-  
TANDUM  
TIO.

# TITVLVS VIII.

## De coniugio leproforum.

## CAPVT I.

Alex. III. *a Cant. Archiepiscopo.*

**P**ERVENIT ad nos, quod cum ij, qui lepræ morbum incurrunnt, de b<sup>e</sup> consuetudine generali à communicatiōe omnium separantur, & extra cinirates & villas ad loca solitaria transferantur, nec vxores viros, nec viri vxores suas taliter agrotantes sequuntur, sed sine ipsis manere præsumunt. Quoniam igitur cum vir & vxor vna caro sint, non debet alter sine altero diutius<sup>e</sup> esse, & l. p. A. l. p. m. quāt. si qui sunt in provincia tua viri, vel mulieres, qui lepræ morbum incurrunnt, vt vxores viros, & viri vxores sequantur, & eis coniugali affectiōe ministrant, sollicitis exhortationibus inducere labores. Si verò ad hoc eos inducere non poteris, eis archiis iniungas, vt uterque altero viuente contineniam seruent, & si qui mandatum nostrum seruare contempserint, eos contraditiōe & appellatione cessante vinculo anathematis constringas.

## NOTÆ.

1. *a* **A**nt. ] Ita etiam legitur in prima collectiōe, sub hoc titul. cap. 1. & post Concil. Lateran. p. 37. cap. 2. de leprosis. De Canuar. Eccl. clesia egi. in cap. 2. de reſcriptis.
2. *b* **De consuetudine.** ] Apud Hebræos ex lege Moſaica relata *Leuitici* cap. 13. cum sequenti, *Numerorum* cap. 12. *Paralip.* lib. 2. cap. 26. apud Catholicos ex generali consuetudine, cap. 4. de Clerico agrotante, cap. 2. vbi alia dedū, de *Ecclesi.* adific. in tantum vt nec manere intra vrbes deberent, sed extra earum portas in solitariis locis: vide apud pletoſque, *transfer-*

*tari* appellantur, vt apud Cassiodorum lib. 10. epist. 30.

*c* **Esse diutius.** ] Vnde tenetur vxor sequi maritum vagandum quocumque, si talis fuit tempore contracti matrimonij, & esse scitur, vt sunt histeriones, & circumforanei, vt probant Tiraquel. in l. 1. c. contrah. num. 59. Oſwaldus lib. 13. *Parap.* cap. 11. littera M. & si mouet domicilium, omnino eam sequi cogitur, *Consuet. de marim.* p. 1. cap. 7. num. 7. non obstant pacto, quo maritus cauit se non disceditū à domicilio vxoris, vt defendit idem Oſwaldus lib. 12. *communem.* Denel. cap. 21. littera B. & dicto cap. 21. littera M.

## CAPVT II.

Idem *a Baionen. Episcopo.*

**Q**uoniam nemini licet (exceptā causā fornicationis) vxorem dimittere, constat quod siue mulier leprā percussa fuerit, seu b<sup>e</sup> alā graui infirmitate detenta, non est a viro propterea ſeparanda, vel etiam dimittenda. Leprosi autem, si coorinere nolunt, & aliquam, quæ sibi nubere velit, inuenierint, liberum est eis ad<sup>e</sup> matrimonium conuolare. Qued si virum, siue vxorem leproſum fieri contigerit, & infirmus à sano canale debitum exiit, generali præcepto<sup>d</sup> Apostoli, quod exigitur, est soluendum, cui præcepto nulla in hoc casu exceptio inueniunt.

## NOTÆ.

1. *a* **A**lien. ] Ita legendum est, non *Baionem*, vt Begiur in prima collectiōe, sub hoc titul. cap. 2. & probauit in cap. *ſuper eo, ſic. antecedenti*, vbi extra alia pars huius textus.
2. *b* **Alia graui.** ] Simili videlicet lepræ, quæ tamen illa sit, fuit pro expositione bullæ Pij V. quæ incipit, *Detori & beneſici*; quæ permittit

certis in casibus monialibus egressus è monasterio, agant Gibalinus de *clausur. regul. diff. quest.* 1. cap. 6. §. 1. Michæli à Soto in *tratt. de infirmis. monial.*

*c* **Matrimonium.** ] Qnod valet etiam coniux ignorat coniugem leproſum esse, quia error circa salutem non irritat matrimonium. Mariquez *differt. quest.* 201.

*d* **Apostoli.** ] 1. ad *Corinth.* cap. 7.

## CAPVT



## CAPVT III.

Vrbanus III. <sup>a</sup> Episcopo Florentino.

**L**itteras fraternitatis tuæ debiti benigne ac suscepimus, quibus certiores de sinceritate tuæ fidei, & deuotionis effecti, ad honorem, & commodum tuum abuntius prouocamur. Verum quia postulasti, utrum si postquam <sup>b</sup> sponsalia inter aliquas legitimas personas contracta fuerint, antequam viro mulier tradatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alius ad consummandam copulam maritalem compelli debeat, vel se ad secunda vota transferre: tuæ sollicitudini respondemus, quod ad accipiendam eam cogi non debet, cum inter eos matrimonium non fuerit consummatum.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> **Florentino.** Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titul. cap. final.* & post Concil. Later. p. 10 cap. 63. Iulio videlicet, De Ecclesiis Florent. plura adduxi in c. 31. de elect. b. *Sponsalia.* De futuro, adiecit Raymundus, vt tolleretur ingentem difficultatem, quam statim expendimus.
2. c. *consummatum.* Post hæc verba in d. cap. 63. Concil. Lateran. sequuntur verba textus in cap. de illis, de diuortio, cap. de vxore 7. de sepulture, qui textus ad eandem Decretalem spectant.

## COMMENTARIUM.

**E**x his tribus decisionibus sequens communiter deducitur assertio: *Lepra superueniens dissoluit sponsalia de futuro, non vero matrimonium, immo coniuges tenentur simul cohabitare, delictumque sibi iniunctum reddere.* Probat eam textus in cap. si vxorem, cap. amos, cap. hi qui 32. q. 7. cap. quædammodum, q. quia si poss. de iurior. cap. ex parte 14. de conuers. coniug. Illustrant Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 14. Bafil. cod. trall. lib. 10. cap. 14. Gibalinus de clausur. disp. 1. cap. 6. §. 3. Paulus Zacchias lib. 3. q. 99. medicale. al. lib. 2. tit. 3. & consil. 36. Petrus Gregorius lib. 3. part. 2. tit. 10. cap. 5. & in cap. 1 de spons. in 1. r. in cap. 2. eod. tit. n. 12. Cuiac. & Caninius in præfati.

**S**ed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Leprosi ab omni prorsus humano consortio arecentur, adeo vt extra ciuitatem proiciantur: unde Iob, quia lepræ percussus fuit, cap. 9. Iob, vers. 31. extra ciuitatem electus in sterquilinis fuit, cum id seruarent Idumæi ex patris more, quod deinde diuinâ lege acceptetur Iudæi, vt testatur D. Chrysostomus homil. 4. in Iob: adeoque leprosi arcebantur à communione cæterorum, vt ne quis incurtus in illos incidere, iussit Deus cetera in vestimentis signa habere, vt ita dignoscerentur, Iuxta illud Iob 2. vers. 11. *Sordibus intinges me, & abominaborur & effluuium mea.* Et primis Ecclesiæ sacris à comuni hominum consortio extra vires sequebantur. Concil. Lugdun. 2. cap. 6. & peculiariter Ecclesiæ illis assignabatur, cap. 2. de elect. adf. vbi probatur; nec eam ceteris fidelibus orabat, sed inter energumenos, & excommunicatos referebantur, can. 17. Concil. Ancyran: unde licet adeo stricta sit obligatio clausuræ monialium, tamen ob le-

pram superuenientem licet illis à claustro exire. Pius V. dictâ suâ constitutione, quam explicant Michael Sotus, & Gibalinus ubi suprà. Igitur cum hoc contagi periculo non est cogenda, conlex cum coniuge leproso cohabitare, illique debitum reddere; sed potius matrimonium dirimendum est. Accedit, nam matrimonium ratum quoad vinculum parum distat à consummato, vt probatur in cap. ex publicis, de conuers. coniug. Sed matrimonium ratum dissoluitur per lepram superuenientem, cap. final. hoc tit. ibi: *Cum nondum inter eos matrimonium fuerit consummatum.* Ex quibus deducitur matrimonium ratum inter eos celebratum fuisse: igitur & similiter consummatum dirimetur ob lepram superuenientem.

**Q**uâ dubitandi ratione non obstante vera est præiens assertio, pro cuius expositione sciendum est, affectus cutaneos varios recenseri, vt impetigo, quæ à Græcis dicitur *αἰσθή*, à Latinis *terpigo*, & hoc præcipue, quando transit de vna parte in aliam, à serpendo: cuius viriligo, quæ præcipue in facie oritur, & nihil aliud est, quam malus habitus ipsius, quod Hispani solet appellari, *perca*, & iste affectus præcipue nascitur in cute; appellatur ab Arabibus *Morpha*, & aliquando hoc affectus carnem attingit, & tunc dicitur à Græcis *λεῖρα*, siue *λεῖρα*, siue alba, siue nigra, secundum naturam humoris, in capite etiam in modum scabiei datur cum mutatione coloris, & dicitur *τινα*. Hic affectus conuenit etiam alius, qui lepra communiter dicitur, cuius materiam eandem esse cum materia scabiei ex Oribasio tradunt Fracastorius lib. de contagio, & Mercurialis lib. de affectibus cutaneis. Lepra ita communiter diffinitur, *Est asperitas cutis cum pruritu, & corporis colligatione, ex humore melancholico oritur, deprensus profundas cutis partes, inflat squamam piscium ex se mixtur.* Actus lib. 14. cap. 134. Vocatur à Græcis *λεῖρα*, propter magnitudinem & diuturnitatem affectus, & propter eius asperitatem, nam sicut in elephantibus est asperitas cutis, ita in laborantibus lepra. Similiter appellatur murbus Leoninus, quia in supercilis fit tumor lævis ad similitudinem supercilij cadentis in faciem Leonis, quia in illo propter nimiam adulationem bilis fit ærea. Quando lepra est cum pruritu, & asperitate, & squamosis, est lepra simplex, quanto vero fit cum maiori pruritu, & squamosis durioribus, causam profundiora vlcera, tunc est media, &

4. CONCLUSIO TRADITUR: ET PARATA.

5. IMPROBATIONE AB-REACTO.

6. DE 1274. ET 31. DEEC 1274.

& quasi alterius generis? si vero adhuc magis periret, tum in diuturnitate, tum quia putredo putredini superueniens deterius confingit, tunc bit lepra quasi alterius generis, & est valde gravis, & longa; quod facile cognoscitur ex signis reperitis in patientibus lepram; nam color faciei, & totius corporis, immutatur, testatur nasus, labia sunt crassiora, intrinsecus frons cum quibusdam eminentiis tuberosa, diffinitas respiratoris, vox rauca, & humor ita est acceps, ut corpora cartilaginea & ossa decidant capilli, anhelitus facere; provenit hæc morbus ab humore acerbissimo, & venenoso, qui hæc ex sanguine crasso & faculentio, & ex humore biboso adulto; & tunc lepra est magis mortalis, quia sit sine viceribus, unde lepra elephantiasis nihil aliud est quam tumor vniuersalis cancerosus, & hæc infirmus est contagiosa, non solum per contactum, sed ad distans, quia fontem relinquunt; ideo concubitus valde periculosus, & præter hoc periculum est affectus valde chronicus, squallidos; & ita relequantur à commercio leprosi. Cornel. Celsus lib. 3. c. 15. Serenus Samonicus ibi.

*Est elephas morbus tristis quoque nomine dorus. Non solum parva infans ora papillis. Sed citæ præcipua sunt fusa venio.* Paulus Zacchias tom. 1. cap. Medicor. lib. 7. tit. 3. Plura de lepra & leprosis Philippus Camerac. cent. 2. hinc successu cap. 74. Beyerlinch in theatro lucæ humanæ, tom. 1. verbo Lepra.

Hic supposita ratio præsentis alicuius ex co provenit, nam cum quilibet infirmitas superueniens, etiam futura, non estimat matrimonium, cap. 46. cum sequenti. 32. quæst. 7. leg. paræ. 1. de his qui sunt fusi. 1. de ratione, 1. de leg. de ritu nups. ideo lepra superueniens non dissolvit matrimonium; facit ultra indidnam vice consuetudinem ratio adducta ab Ulpiano in leg. si cum dotem 11. §. si cum dotem, §. si soluto maritum, ibi: Quia enim ratio humanum est, quom fortassis casibus mulieris maritum, vel uxorem a se participem esse. Vxor enim est sociæ omnis fortunæ bonæ & malæ. 1. §. de ritu nups. 1. §. si rerum amov. & licet felicitas mariti augeat felicitatem, & de honorem uxoris. 1. si libertam 18. C. de nups. ita & particeps est infortuniorum viri. Locutus lib. 12.

*Non mo lacerum faciam, rebusque secundis Accipis: in curas totius partemque laborum.* Tacitus de moribus German. ibi: Ne se mulier extra virtutem cogitationes, extraque bellorum casus paret, ipsi incipientibus matrimoniis, auspiciis amovetur vitæ laborum, periculisque sociam. Ideo in leg. 1. de repudiis, eius mulieris propositum laudatur, quæ propter calum adversum, in quem maritus incidit, non mutat uxoris affectionem. Celebre, & dignum memoriâ est, quod refert Iulianus lib. 32. de vxore Agnovit Regis Siciliæ, quæ cum morituro marito in Agyptum temeriter, ægæ ab eo divulsa dicebat, nubendo se non prosperæ tantum, sed omnis fortunæ invidiæ societatem. Erat exemplum elegans coniugalis fidei in similibus incommodis, sed quod christiana religio imitari non permittit, apud Plinium lib. 6. epist. 14. Illustrant Petrus Gregorius in cap. 1. de sponsuum. 51. Valenzuela consil. 37. num. 4. Aristoteles de iure comuni. c. 6. §. 10. Recte ergo in præfenti docetur, ob lepram superuenientem, vel aliam infirmitatem D. D. Gaud. in Decretal. Tom. IV.

tem non dissoluit matrimonium, nec quoad vinculum, nec quoad thorum; immò coniugem solum tenet leproso reddere debitum, & cum illo cohabitare; si autem sponsalia tamquam de futuro fuerint celebrata, quia in eis non ideo ratio indissolubilitatis, ut in matrimonio ideo sponsalia ob lepram, seu feciditatem sponso superueniente dissolventur, ut probatur in c. de sps. 1. An etiam matrimonium contrahendum impediunt, quæ non dicuntur contractus, sed quædam sunt, & sic dicuntur, sic apud Paulum lib. 2. §. item, tit. 19. patet præfata impedimento est, quo minus nups legittime sint, quæ filiusfamilias sine consensu patris contraxit, contractus tamen sustentunt contemplatione publice honestatis. Posterioribus quoque constitutionibus inducitur etiam deponatur, vel eque & ignis interdictum, aut in metallum damnatio matrimonium rescindunt, cum contrahendum prohibent, 1. de vxoris 14. C. de donat. inter vivos. 11. Infirmum.

Nec obstat dubitanti ratio ita adducta, cui facile respondetur ex supra traditis lepræ differentitiis, nam si lepra sit tinea vel morbus comitialis, quam malam febrem vocat Morazius in arte poetica:

*Et mala quem facies, aut morbus Regis vorget,* matrimonium non dissolvit, nec quoad thorum, quia ex eo non ita gravis feciditas datur, aut infectio timetur, si autem lepra sit omnium detestissima, elephantiasis videlicet, quæ totum corpus, immò etiam ipsa ossa vitantur, ut ait Cornelius Celsus lib. 3. c. 15. quæ castigatione impeditur, & ex parte 3. de corp. vitiatum, cum cōtinetur morbum ingratum, & ferendum, & contagiosum, præbet causam divortio quoad thorum, ex adductis probandis rationibus. Textus vero in c. 1. & 2. hoc ita accipiendi sunt de prior lepræ specie, non ita contagiosa, aut feciditas. Difficilis est, quod ex pendebamus in c. final. hoc nro, pro cuius solutione dicendum est, sponsalia de futuro dissolvi per lepram superuenientem, & de quædam modo de iur. non vero sponsalia de præfenti, quæ cum firma sint, & indissolubilia ratione sacramenti, non possunt dissolvi per superuenientem lepram. Et licet textus in c. final. satis dubius esset in prima collectione, & ideo ambigeretur, an de sponsalibus de futuro, vel de præfenti in eo ageretur, Raymondus, ut omnē dubitationis causam tolleretur, fortan ex Gregotij IX. auctoritate adiecit ea verba, Sponsalia de futuro; & ita cognoscitur Urbanum III. non de sponsalibus de præfenti, quæ faciunt verum matrimonium, sed de sponsalibus de futuro sensisse.

Sed supra traditis vide opponitur textus in c. quod proposuisti, 1. q. 7. ubi consultus Gregotius à Bonifacio, utrum viro, cuius vxor ptopet in firmitatem debitum reddere nequibat, liceret fecundum matrimonium celebrare; respondit, bonum esse, si sic permanet; si autem voluerit, posse aliam vxorem accipere: ergo propter infirmitatem superuenientem, tam quoad thorum, quam quoad vinculum, matrimonium dissolvitur, & per consequens non redit in præfenti docetur, per lepram superuenientem coniugi non dissolvi matrimonium. Agnovit difficultatem Gratianus in cap. cum tuncra 5. quæst. 1. ad 2. c. 1. & quæst. 2. docet Gregorius in eo textu specialiter indidisse Anglis noviter ad fidem conversis, ut ob gravem infirmitatem vxoris possent cum alia matrimonium contrahere. Sed illam merito reprobant D. D. Gaud. in Decretal. Tom. IV.

8.  
DISOLVETUR  
DUBITANTI  
RATIO

9.  
EXONITTA  
CAP. QRO.  
34. 29.

N Glossa

7.  
TRADITVA  
RATIO  
CIBINDL

Glossa in d. *quod, verba Nicola*, quae textum illū accipit de sponsa de praesenti nondum cognita, et per consequens de matrimonio tunc tantum, quod d. Iola ponit Pontificis illi iudicet. Glossa sequitur Basil lib. 7. *de matri* c. 3, qui docet quod licet auctoritate Episcopi simile matrimonium dissolui nequeat, quia cum olim ambigebatur, an fuit sponsalia de futuro, ita de matrimonio ratum per supervenientem infirmitatem dissolveretur. In Concilio Aurelian. can. 1, ista cautum fuit: *Inter sponsa contracta, infirmitate accedente, nulli voluntatis contra iura solvantur*, tamen Pontifex potest huiusmodi matrimonium dissolvere. Sed hanc Glossa fecit extenuare Iteffili P. Gregorius in c. 1. de *spons.* n. 7. et ex quo sponsa de praesenti habetur vt veta vix, quae relinquitur, alia superfluitudo non debet, cap. *penult. de spons.* c. 1. de *sponsa duar.* Quare his omnis vsus istius dicendum est, Gregorium in d. *quod propro* fuisse agere de muliere, quae inuenta est ita acta, et inuolens matrimonio, vt cognosci a viro non possit, propter arguitudinem, quae ignorabit matris rempote quo matrimonium contraxit, quia eo casu matrimonium nullum est, c. 1. de *frigidis* et *malefici* dicemus. Quo modo etiam accipiendum est Stephanus Papa II. in responsis datus cum esset in Carisaco villa, tractat. sum. 17. *Ecce* editionis vbi e 3 ita dicit: *quod si in concipio cap. lauteris*, et *non* omnia censura sit debita, concedere non possit, non licet eos separare, nec per alia informare, excepto si de moris infirmis, aut lepra malea fuerint. Ceterum si ab his duobus infirmis liberos fuerint, iunctum coniugum vni alteri seruandum exhibet. Et can. glibi. *Sit sanus* vsu leprosi durior i. *torr.* et *postmodum* illi *superuenient* lepra, *postquam* negligenter tale separauerit, non exco-

*filij lepra mactis postulantur. Si autem infirmus  
illa superueniret matrimonio iam consummato,  
nullo modo posset dissolui. <sup>et dicitur</sup> *et dicitur* 3. 7. ita  
textum illum acceperunt Bellarmus lib. 4. de  
R. Pmissioe, c. 13. Balbo in cap. gaudemus, de di-  
uersis, p. Gregorius in d. 2. de sponsal. n. 27. quo  
etiam accipi debet canon 16. Concilij Const-  
pentinis, ibi: *Si vir leprosus mulierem habere so-  
nauerit, si uult ei dimittere coniugium, et accipiat  
viam, et si uult eam coniugium, et accipiat**

Ex supra tractatis exponendis est etiam S. Timothy, relatus à Theodoro Balsamone, fol. 1066. in hæc verba: Si aliquis non spiritum conjugalem, ut veritas animæ compedit, & manicas gestit, ut autem dicam vni possum continere, & veta dicam necesse debet, ne dicam accipere, an non? Resp. In hoc re quidem adulterium intercedit, per immo quid de ea re respondemus? Spiritualem tamen sententiā nisi debet. In quibus verbis expresse docet sanctus, committi adulterium ab eo coniuge, qui ob infirmitatem aliarum fecundas nuptias contraxit. Difficile tunc est, quod dicit Sanctus, tantum ex spirituali sententia cum nubere non debet. Sed respondendum est, Sanctum Timotheum respondere ad constitutionem Leonis Imperatoris in *Anol.* 111. & 112. ubi permittit marito post tres annos dimittere uxorem perpetuā infantiā laborantem, aliamque accipere. Similiter & vult post quinque annos, *Harmenoclaus lib.4. Principum.* Unde S. Timotheus non secundum usus ciuile, & faculæ, cum iuxta illud eo casu duotumini: permittitur; sed iuxta sacros Canones rectè Sanctus dixit ex spirituali sententia, id est iuxta sacros canones, & Ecclesiæ legem, adulterium committi: docuit Theodorus Balsamon in notis ad istam canonem.

TITVLVS IX.

De coniugio feruorum , vel disparis  
conditionis.

## CAPVT L

Adrianus Papa a Salzburgensi Archiepiscopo.

**D**uring the last few years, the American public has been made aware of the importance of the environment. The public has been told that the environment is being destroyed and that it is our responsibility to protect it. The public has been told that the environment is a resource that we must use wisely and that we must not waste it. The public has been told that the environment is a resource that we must protect for the future. The public has been told that the environment is a resource that we must protect for the future.

**D**IGNUM est, & à rationis examine non discindat, quod ea quæ dubitatis in se videntur scrupulum retinere, ad Apostolicæ Sedis iudicium referantur, ut inde Christi fideles in dubiis certitudinem se gaudeant inuenire, unde noscuntur magisterium fidei suscepisse. Tua vero fraternitas de serunum coniugiis, quæ iniunctis & contradicentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat, Apostolatus nostrum, si bene meminimus, requisivit. Super quæ tibi diximus taliter respondendum. Sanè iuxta verbum Apostoli, propterea rui discreti cognoscant, in Christo Iesu neque liber est, neque servus, qui à sacramentis Ecclesiæ sit removendus. Ita quoque nec inter servus matrimonia debent ullatenus prohiberi. Et si dominis contradicentibus, & iniunctis contracta fuerint, nullâ ratione sunt propter hoc ecclesiastico iudicio dissolvenda. Debita tamen & consueta servitia non propter hanc sunt minus propriis dominis exhibenda.

NOTE.

## NOTÆ.

Ex quinque Episcopatibus Bauariæ Salzbutgensis primus est, immo eius Ecclesia in Metropolim erecta fuit, quam rexit ex anno 1147. vique ad annum 1164. Euerardus Comes ab Hilpofheim, Abbas Siburgensis, pauperum pater, vt refert Buctlinus *ann. 1. Germania sacra, fol. 43.* vnde per consequens deducitur, auctorem huius textus fuisse Adriamum ordine quartum, qui antea Nicolaus Halbsragus dicebatur, natione Anglus, ordois S. Rufi Abbas 4. creatus Pontifex die 4. Decemb. anno 1154. floruitque vsque ad annum 1199.

## CAPVT II.

Alexander III. *Priori & Prapofito Mortariensi.*

**P**roposuit nobis molier latix præsentium, quod cum vir eius cum ea diutius permansisset, notam ei conditionis obiecit, asserens eam esse ancillam, quam liberam esse credebatur cum eam duxit in vxorem. Cum autem in præsentia venerabilis fratris nostri Alsenfis Episcopi huiusmodi negotium tractaretur, molier, quia ibi grauati timebat, ad nostram audientiam appellauit. Quia igitur tam eam, quam viro suo veniebat, post aliquantulum moram præfatus vir inconcussa lite recessit: d.v.p.A. s.p.m. quat. cum propter hoc fueritis requisiti, partes ante vestram præsentiam conuocatis, & veritate super his diligenter inquisita, si vobis constiterit, quod idem vir eum præfata muliere, postquam illam audiuit ancillam, carnalem habebit consuetudinem, ipsum monete curetis, & appellatione remota districte compellere, vt eam sicut vxorem accipiat, & maritali cura pertractet: si verò aliter fuerit, causam diligentiùs audiat, & eam sine fauore & gratia personarum, sublatam appellationis remedio, infra duos menses sine canonico terminetis. Ita tamen quod si sententia diuortij inter eos data fuerit, mulieri pecuniam, quam præfatus viro e pro dote concessit, sicut iustum fuerit, restitui faciatis.

## NOTÆ.

tem, & sanctæ Crucis magnificentissimam cum monasterio edificauit, vbi clericos secundum B. Augustini regulam viuentes acieuit, & postea varij Prioratus cum suis Ecclesijs illi attribuit sunt, vt latè refert Pennotus *lib. 2. hystor. canonic. regul. 2. 46.* inter quas Ecclesias ipsius congregationis recensetur Prioratus S. Mariz apud Castrum S. Martini, diocesis A.R., a nobilibus de Solario fundatus, nunc vnitus monasterio S. Mariz Nouæ, dictæ chaitatis, cuius Priori & Prapofito retribuit Pontifex in præfenti, & de ipso Prioratu plura adducit Pennotus *lib. 2. hystor. canonic. regul. 2. 18. n. 4.*

b. *Assensu.* Assi dicta, est ciuitas Liguria, ad Alpes Cottæ sita, cuius Episcopus Maioranas dictus subscripsit Concilio Romano sub Hilario celebrato, vt refert Carolus a Sancto Paulo in *geograph. sacra, fol. 62.*

c. *Pro dote.* Quia vbi non est matrimonium, nec dos, *final. ff. de condit. sine causâ.*

## CAPVT III.

Urbanus III. a *Ariminensi Episcopo:*

**I**ccèd ad ea, super quibus nos fraternitas tua consolare voluit, te sufficere arbitramur, quia tamen ad maiorem certitudinem iudicium nostrum sollicitudine pastoralis requirit: nos ad inquisitiones tuas officij nostri debito respondemus. Sanè super eo, quod ex parte te propositum nobis accepimus, an mulier possit eo prætextu diuortium postulare, quod vir, cum quo suæ conditionis iugura contraxit, feruus mor-  
D.D. Genet, in Decretal. Tom. IV. N 4 haeretij

nalterij proponatur, cum è contra idem vir patrem suum, cuius conditionem secundum legem provincie sequeretur, tempore mortis pro libero se gessit, & iam elapso deconio, nec patris, nec suo nomine se status controversiam passum constanter affirmet, videtur nobis ratione temporis, & favore libertatis pro parte viri securius iudicandum.

## NOTÆ.

1. **Ariminensi.** Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 3.* Idem, Rufino Ariminensis Ecclesie Praefuli, qui Cardinalis tituli S. Praxedis creatus fuit à Clemente III. anno 1190. De Ariminensi Italiae Diocesi egi in *cap. lictis*, de *procurat.*
2. **Legem provincie.** Longobardorum videlicet, vt rectè notauit Tancredus in quatuor legibus *lib. 2. tit. 12. l. 4.* ita legitur: *Si alius casu, seu morte aliam, aut libertatem alienam ex hereditate, si filius ex ipsa coitu habuerit, patrem sequatur, et sine alio, cuius et pater est.* Quod lege ipsius provincie status potuit, quoniam contra rationem naturalem non est, vt vagè conceptus patris conditionem sequatur, si certus est. Grotius *lib. 2. de iure belli, cap. 5. §. 19.*
3. **Decennium.** Nunc quis desideretur decennium post mortem patris, vt de statu eius agi non possit, quia sufficiebat quinquennium, *l. 1. C. de statu defunctorum*: sed ne ipse inquietari possit, quia favore libertatis indoluit fuit, vt ea prescribatur decem annis inter presentes, & viginti inter absentes, *l. cum 16. §. Aristo. §. qui & a quibus, l. 2. C. de longi tempor. prescripti. quæ pro libert.* Vnde audiri non debet Glossa in *presenti*, quam sequitur D. l. d. Benetiz in *cap. unico. p. Bo.* de satis ex libro venite, dum existimat numerum hunc decennij in presenti exemptum, quia ita contingit, non quia tam longa tempus in hoc casu desideraretur: nam licet id verum sit, vt de statu defunctorum agi non possit, quia talis actio quinquennio prescribitur, *dist. leg. 1. probat Fanciola libro secundo variæ. cap. 113.* tamen vt filius prescribere possit cum bona fide libertatem, decennium debetatar, ex supra traditis iuribus.

## CAPUT FIN.

Idem <sup>2</sup> Rastenburgensi Episcopo.

Ad oostram noueris audientiam peruenisse, quod dil. f. n. G. vir. Sanctæ Mariæ trans Tyberim Presbyter Card. Ap. Sedis Legatus, dil. filium nobilem virum R. militem à muliere quadam propter conditionis separauit errorem: ideoque fr. t. per Apostolica scripta mandamus, quatenus inquiras super his diligentius veritatem: & si tibi constiterit, quod miles ipse ignoranter contraxerit cum ancilla, ita quod postquam intellexerit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo coofofoferit in eadem, propter quod à Card. eodem ab eius fuerit consortio separatus, contrahendi cum alia liberam concedas auctoritate Ap. facultatem.

## NOTÆ.

1. **Rastenburgensi.** Ita legitur in tertiâ collectione, *sub hoc tit. c. 1.* & legendum esse *Rastenburgensi*, docuit Cuicæ. hic, quæ Ecclesia est in Sclauonia, de qua agit Hymoldus Presbyter *lib. 1. hystor. Sclauonia, cap. 78.* & qui eiusmodi Hymoldi supplementum composuit, Arnoldus Abbas Labecensis, qui supplementum ipsum dictauit Philippo Episcopo Rastenburgensi.

## COMMENTARIUM.

2. **EX** his tribus deductionibus sequens communitat deducitur assertio: *Matrimonium inter seruum legitime contrahitur, etiam inuitis Dominis, sed si ingenuus per errorem ancillam doceat, vel à contra, coniugium nullum est.* Probantur textus in *cap. 1. cap. si quis liber, cap. si quis ancillam, cap. si si mina, cap. si quis ingenuus, 29. §. 1. cap. illud, de presump. Concil. Tribur. can. 38. Tolctatum 9. can. 13. et 14. Masillon. can. 10. ibi: Si seruum et ancillam Dominus ambobus in matrimonium coniunxerit, et postea liberato seruo, vel ancilla, non potest redire cum in seruitutem est facta matrimonio non soluitur. Coccil. Bauaricum apud Daigoltingam*

can. 10. ibi: *De eo, qui quis seruum nobilem famulum habuerit in coniugium, et non prescriuit, id censetur, vt iterum liberus esset, dimittat seruum, et postea non redigatur in seruitutem, sed esset liber.* Concilium Vvermesienfe temporibus Pipini, can. 13. *Qui scit uxorem suam ancillam esse, et accepit eam voluntarie, semper postea permittat eam ca.* Consonat lex 1. tit. 5. p. 4. Illustrant vltra coegestos io presenti, pluribus relictis, Ftagoso, p. 2. de regim. Christi. Reip. lib. 1. disp. 1. §. 10. & p. 3. lib. 10. disp. 22. §. 3. Balth. lib. 7. de marim. cap. 42. tam sequenti. Gentil. de nuptijs lib. 3. cap. 3. Elpenens ad epistolam D. Pauli, lib. 7. digress. cap. final. Cuicæ in presenti, & ad tit. C. de nupt. Vighellius in methodo iuris consil. 464. Benediclus Pinel. lib. 1. scell. cap. 9. Ant. Augusti. lib. 3. emend. cap. 2. & lib. 10. in epis. tit. 25. Amaya lib. 2. observ. c. 120. 27. Petrus Gregor. lib. 2. part. tit. 4. §. 3. & lib. 3. tit. 22. cap. 3. & lib. 9. synagoga. cap. 11. Grotius lib. 2. de iure belli, cap. 5. n. 15. S. Raimundus lib. 4. summa, tit. 3. Torreblanca de iure spirit. lib. 2. cap. 7. stell. 7. Saurus in notis ad Sidorium lib. 5. epis. 19. Coruinus in aphorism. iuris Pontif. lib. 2. tit. 13. 1. Davis ad decret. in d. cons. 19. g. 2. Costazas de nuptijs fol. 66. Cascardo rem. 1. decif. 130. Melâ lib. 3. cap. 1. Aluiffetta in presenti.

Sed

3.  
TRADITIO  
RATIO DE  
BITANDE

Sed pro dubitandi ratione in presentem assertionem ita infurgit. Sermo condito omnino abiectione, & misericordia est, quippe persona eorum est ignota, l. 4. §. de capite. dim. l. nullo 7. ad leg. Corneli. de falsis, vt Calpodorus scilicet scribit lib. 6. var. cap. 6. ibi: Quid enim prius inter seruos faciant iura publica, qui personam legibus non habent. Et leg. quod 13. §. de regni. iuris, leg. seruientem 109. Augusti, l. 36. §. 6. de condit. & demonst. §. reus, Insuper, de iniuriis, l. 24. C. de adulterio. Occidi impunere poterant à dominis leg. 1. §. 1. ff. de his qui sunt sui. Vulgariter tantum viginti autis alimabatur, l. 1. §. 5. C. de conum. seruo. man. de quorum pretiis post Plinium specit. 19. lib. 3. & Materellum Donatum ad Suetonium in Augulo, lib. 2. cap. 9. fol. mihi 231. videndus est Rodolphus Fomerius verum quod, lib. 4. cap. 2. & cap. 25. & quod turpius, iumentis & pecoribus comparabantur, vt fecit Calus in l. 2. §. 1. ff. ad l. Aquil. & Vlpianus in l. adiles, §. causa, et l. 2. ff. de adit. edicto. Pro mercede eis Paulus vicitur in leg. 1. §. 1. ff. de contrab. emptio. Edmundus Merilus carissus iuris indagator, lib. 2. obseru. cap. 35. refert Senecam, qui dolens sic huius humane nature iacturam misereretur: Iterum crudelis, & inhumana pratero, quid nec tanquam hominibus quidem sed tanquam iumentis tenetur. Quare ad pecudum similitudinem seruorum greges dicuntur. Hiliig. ad Danel lib. 7. cap. 26. id ex Iuuenale & aliis probat ex illo §. 1. §. 12.

De grege seruorum magna, & pulcherrima quæque Corpora, vel pariter.

Cum gregis nomen pecoribus propriè conueniat, Iulianum, §. si quis p. pecoris, §. de usu & habitatione, l. seruus §. 1. §. 1. ff. de leg. 3. Et pro coram Seneca of. lib. 4. cap. 3. sic ait: Si in mari iactura facienda est, equi ne preciosi porci iacturam faciant, aut seruuli viri. Vnde inter eos conubium non dari certum est. Apud Hebræos id obseruatum huius constat ex cap. 11. Exodi; & similiter apud Romanos, apud quos tantum contubernia inter eos dabatur, vt docetur in l. seruus, §. ad l. si de adult. §. 3. C. de incestu iur. l. 1. liberosum 110. §. de v. f. l. 3. C. solut. marim. l. Lucius 27. ff. de p. n. l. Presules 67. §. de iure dot. l. si ancilla, §. de condit. & demonst. l. per omnes §. 5. de adit. edict. l. 4. C. de delo, l. 3. l. de ancilla, C. de liber. causa. Paulus lib. 5. sentent. tit. 10. §. inter seruos, leg. Titius 41 §. heredes, §. de fideicommiss. lib. l. quæstionem 12. §. conubiales §. de fidei instrum. l. 2. tit. 10. §. de alimentis. Nouel. insin. 12. & ipsi coniuges dicuntur contubernales, l. voverem §. codicillis, & §. concubina, de legat. §. 3. notat Laurentius Pignorius de seruis pag. 14 obsecurant Amaze lib. 1. obseru. cap. 12. §. 30. & filij eorum naturales non legitimè dicuntur, l. denique §. ff. de pignor. l. Lucius 78. §. 3. ff. ad Trebel. l. per omnes §. 5. ff. de adit. edicto l. 3. l. adoptiui 14 §. 1. §. idem, §. ff. de ritu nupt. l. non proponas 4. C. de delo, l. cum ancilla 3. C. de incestu l. 3. l. de ancilla 16. C. de liber. caus. l. voverem 43. §. codicillis, & §. concubina §. ff. de legat. §. 3. l. quæstionem 12. §. 31. ff. de fundo instrum. l. 1. Strichus 40. §. de alimentis, l. Insitius Paulus 81. §. de condit. & de monst. l. Titius 41 §. heredes §. de fideicommiss. lib. l. 4. §. 3. de in ius voca. d. l. si de iure delib. l. adoptiui 14. §. vnde, de ritu nupt. leg. iociter 17. §. Lucius, de his qui in fraud. credit. l. si ignoras §. 5. l. Cod. solut. marim. l. si seruus 33. ad l. Aquil. l. liberticum 4 leg. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. II.

ex libera 6. C. de suis & legu. Istant Anr. Ad. Iustitius lib. 3. emend. c. 1. Ant. Faber in iurisp. tit. 9. princip. l. illor. 2. & 3. Iustitius in princip. de nuptis, nam eam ad matrimonium desideret voluntas, vt probatur in cap. cum locum, de spons. & matris corporum traditio; in seruis autem voluntas non datur, ex regula legis nulla non erudit, §. ff. de reg. iur. nec etiam potestatem sui corporis habent, vt ex diffinitione seruitutis constat, quomodo ergo possunt in nuptias consentire, aut corpus suum alij tradere. Quare matrimonia à seruis sine voluntate domino contracta ab Ecclesia non defenduntur, vt docetur in concel. Ansel. 4. can. 23. aliis 24. ibi: Quicumque maritus sub specie coniugii ad Ecclesiam confugerit septa, 18 per hoc erudit possit se coniugium, minimi eis licentia tribuatur, nec tolli committit à clerici defensor. Cabilon. 2. can. 30. cap. fin. 19. quæst. 2. D. Basilus ad Amphitrich. can. 42. ibi: Qui sine his, qui habent potestatem, sunt matrimonia, sunt seruiciorum: nec ergo volente parre, nec domino hi qui committunt, sunt ab accusatione liberi, donec coniugio domini auerunt, tunc enim accipit firmum coniugium. Quod & obseruatum fuisse apud Longobardos constat ex lib. 2. ritul. 12. leg. 10. & 13. apud Gallos ex leg. Salica, ritul. 14. §. 1. & in adit. §. 3. ad capitul. cap. 18. ibi: Diffini nobis quid quidem legitima seruorum matrimonia postquam quodam presumptione dirimant non attendentes illud Evangelicum quod: cui cū uxori fuerit non separari, unde nobis visum est, vt casus in seruorum non dirimantur, etiam si diuersos domos habeant, sed in omni coniugio permanentes dominis suis seruiant, & hoc in illis obseruandum est, ubi legis communitio fuit, & per voluntatem dominorum. Ergo non recte in presentem docetur, inter seruos legitimum dari matrimonium. Accedit nam si vera esset ratio adducta in cap. 1. hoc ritul. videlicet, quod nec liber, nec seruus est à sacramento Ecclesie remouendus, sequeretur, quod nec à sacramento Ordinis arcerentur: sed tam iusta antiquos, quam nonis Ecclesie canonibus, serui ad Ordines sacros admitti non possunt, nisi prius à Dominiis plenè manumittantur, cap. 1. vbi probatur, de seruis non ordin. Igitur ratio ibi adducta à Pontifice finitieri non potest. Deinde secunda pars presentis assertionis difficilis redditur ex eo, nam si error vitiat matrimonium, sequeretur illud etiam vitari propter errorem circa qualitates virginis, nobilitatis, seu dignitatis: sed talis error non vitiat matrimonium, vt probant Couarr. in 4. 2. part. cap. 3. §. 7. numer. 8. Bronehoff. canonipol. cent. 3. assert. 1. Molina de iustitia lib. 2. tractat. 2. disp. 351. Basilus lib. 4. de matrimonio, cap. 12. Gozman. de veris, iur. veris. 17. per totam. Igitur nec error circa conditionem vitiat matrimonium.

Adhuc tamen defendenda est presentis assertio, pro cuius expositione scire oportet, quod etiam naturæ statum inspedio coniugium verum esse potest inter seruum & ancillam, quia ad ipsam coniugii naturam nihil deest in tali coniunctione, tamen iure ciuili inter personas seruili nexu mancipatas contubernium esse, non matrimonium l. 14. §. ff. de ritu nupt. l. partum, Cod. de rei vind. l. 16. C. de possion. l. Serui, C. de Decur. l. cum ancillis l. 3. C. de incestu nupt. l. si ignoras §. 3. C. solut. marim. l. 2. §. 37. ff. de instrum. leg. 1. l. voverem, N 3 §. codicillis.

4.  
DE CONIUGIO  
SERVORUM  
ET  
ANCILLARUM  
CIVILIS

§. c. edicil. de legat. 3. Vlpian. in fragm. tit. 5. §. 1. no-  
mel. 12. Justin. l. 10. vbi Cuiac. Aelian. lib. 6. puer. g.  
cap. 16. Richard. ad Petrou Satyr. pag. 34. Immo  
nec inter liberam & feruum, vel è contrario, ius  
civile concubium admisit; nam priori casu cum  
mulier fecundat amote bacchantia seruo alieno se  
inmisceret, post trinum denunciationem, denon-  
ciant domino, & alia ad iudiculis accedentibus,  
infinimul cum bonis ipsius transebat in potesta-  
tem domini serui. In hac tamen re, vt in aliis  
plerisque iuris, deterior fuit conditio foemina-  
tum, quam masculorum, cum isti liberi mane-  
rent, mulier verò libera appetens impar serui  
consortium, prænisiis dictis denunciationibus,  
ex Senatusconsulto Claudio ancilla ipsius domi-  
ni efficebatur, l. vnic. C. Theod. & Justin. de  
SC. Claudio, l. v. deim. C. de seruis fugit. §. vltim.  
Justin. de success. subtilar. l. Lucius §. de posuit, Iun-  
cto Cuiacio ad tit. C. de posuit, & lib. 21. obseru.  
cap. 16. Obsidius lib. 12. comment. Duvel. cap. 12.  
Lipius ad Tacitum lib. 12. pag. 317. Paniel. ad  
Terent. lib. 2. ad varem. Et si seruus Reipublice  
erat, citra vllam denunciationem mulier, quam  
cum eo miscbatur, ancilla fiebat, Cuiac. lib. 6.  
differen. Modest. in l. 11. §. de accusat. in fine; non  
è contrario liber homo, qui se ancillæ iungetat,  
fiebat seruus, l. §i liber, C. de liber. caus. Legibus  
Francorum prius non habebatur dispar ratio,  
immo seruus fiebat, cap. 3. tit. 17. leg. Salica,  
ibi: Si quis Francus alienam ancillam sibi iunxerit,  
ipse cum ea in seruitute permaneat. Quod & iure  
Gothorum obsecutus fuisse constat ex l. 4. tit. 2.  
lib. 3. legum Visigoth. ibi: Si mulier seruo alieno  
sest commixerit, aut in matrimonio sociauerit, con-  
statet ei tercio dominum serui presentibus tribus re-  
sibus, vt hoc cum ancillam iunxerit, & post tri-  
num concubium, vel constellationem, si separa-  
ri noluerit, sit ancilla duobus eius, cuius seruo se  
commixit. Vnde iure ciuili ancilla ducta ab eo,  
qui illam manducare poterat, manumissa cre-  
debatur, vt matrimonium stare posset, l. §i si qui  
13. §. de capt. §. eadem. Justin. quibus ex causis ma-  
nuciat. authentic. de emptis, §. si verò; quam doctè  
exponit Pinel. lib. 1. select. c. 9. per totum. Inde lex  
Iulia adulterium non agnoscibat, nisi inter li-  
beras personas in fine in princip. de adul. l. 13. C. cod.  
tit. 4. Tit. 9. in princip. de manumiss. ressam. l. plerū-  
que 38. de adul. edicil. l. c. de incestu nuptiis, l. 42.  
& concub. §. de legat. 3. l. Inim. 31. de condit. & de-  
monstr. l. 20. §. liber. de instrumento legato, l. 31. de  
statu lib. l. 4. §. de edes. de fideiuss. lib. l. 20.  
de alim. legat. Suetonius in Jul. c. 42. Columel.  
lib. 1. de re rust. cap. 18. quippe indignum censebat  
Augustinus, contra mulieremque concubij esse,  
iustus, sacreque nuptiis communes esse cum con-  
tubernio seruorum leges, sufficereque in seruis  
quædam violati cōubernij, actione legis Aquil-  
ie, ioluriamque, seu iudicio Prætoris de seruo  
corrupto, l. 11. in fine de adulteris, l. 25. de iniu-  
riis, l. 29. C. cod. tit. 1. §. 1. de seruo corrupto, l.  
vltim. de officio Præsidis, Paulus 1. sent. tit. 1. §. 11.  
Amplius edictum emittit attempto concubium,  
quod est ius matrimonij legitimi, Iulianus lib. 9.  
orig. cap. 8. non dabatur nisi inter æquales ciues  
Romanos, aut inter eos, quibus ius concubij da-  
tum erat, cum id nominatim concedebatur. Ci-  
cero in Tūm. Si mulier, cum fuisset nupta cum eo,  
cui concubij ius non esset, mox remisit; quoniam  
qui nupti sunt, parum sequuntur, pro liberis manere  
nupti oportet. Ibidem Boetius: Non omnibus; in-

quit, concubium erat cum Romanis, nec erant in-  
pua iure contralla, qua non aut inter ciuem Roma-  
num, ciuemque Romanum inibat; ut cum Prin-  
ceps, papasue cluicatus, vel concubium per-  
misset, eo scilicet modo, vt in potestatem paren-  
tum liberi redigeretur, Seneca lib. 4. de bene-  
ficiis, ibi: Premisi tibi filium in matrimonium, per-  
fusa peregrinus apparuit, non est nudi cum pere-  
grino concubium. Vlpianus lib. 5. regul. Concubium  
habent ciues Romani cum ciuibus Romanis cum La-  
tinis autem & peregrinis ita, si concessum est. La-  
tius lib. 4. & 38. Campani cum eis SC. censoris Ro-  
ma censerit capisset (nam antea incertum fuerat  
vbi conferrentur) priorem se sibi ciues Romanos  
ducere voveri liceret. Patii instituta libertinis  
concubium cum ingenuis non fuit nisi ex beo-  
ficio, vt in casu Phœcenis relato à Latio lib. 39.  
Illustrat Alseferra de Onibus lib. 3. c. 1. Vt pri-  
mum verò Antonius Imperator omnes liberos  
homines, qui in orbe Romano sunt, iure Roma-  
næ ciuitatis donauit, l. in orbe, §. ad municipalem,  
omnibus qui ad Romanum Imperium pertine-  
bant ius concubij fuit. Prudentius lib. 2. contra  
Symmachum.

Conuenient nunc per gentilia fulera  
Externi ad ius concubij; nam sanguine mixto  
Texitur alienis ex gentibus una progenies.  
Dion Augustinus lib. 5. de ciuitate Dei, c. 17. Hu-  
manissimi factum est, ut omnes ad Romanum Imperium  
pertinentes societatem acciperent ciuitatis, &  
Romani ciues essent, ac si esset omnium, quod erat  
ante paucorum, Catulus Sigonius lib. 1. c. 9. Co-  
stantus de sponsalibus fol. 66. Idcircoque ingenuo-  
rum cum libertinis nuptiæ iure antiquo impro-  
babantur, vt ex Ciceroe probat Lipius ad Ta-  
citum lib. 3. annal. Balduinus ad l. Iulian. & Pa-  
pian pag. 95. Hothomianus de rñ nupt. c. 3. ad fi-  
nem. Et licet postea permitteretur matrimonium  
cum libertinis, ne tot impediretur matrimoniis,  
legibus Iulia & Papia expressè cautum fuit ne  
Senatores, eorumque liberi libertinis in vxores  
ducere possent l. lege 23. §. de rñ nupt. Illustrat  
D. Ramos ad l. Iul. & Pap. c. 1. n. 1. in Grecia an-  
tem, Carthagine, & Apolis feruiles conditiones  
nuptias appellari constat ex Plauto in prolog.  
Cassio. ibi:

Quid istud est feruile nuptia?  
Seruire vxorem ducere cum postem sibi  
Natum acuturum, quod sit nuptiam gentium.  
At ego ais hoc fieri in Grecia, & Carthagini.  
Et hic in nostra terra, atque in Apulia.  
Matreque opera ibi feruile nuptia  
Quam liberales curari soleat.  
Notant Grotius lib. 2. de iure belli, c. 9. n. 15. in  
notis. Arentius lib. 1. de Repub. c. 3. fol. 8.

Hæc procedebant Cæsarum legibus. Porro  
si institutum diuinum, & legem nature consulti-  
mus, vbi neque seruus, neque liber inuenitur, de-  
lectu personarum insuper habito, ius concubij  
& matrimonij omnibus impertire fuit, parci-  
pens seruitutis conditione, quam natura non  
habuit, neque diuina à coniugali except lege.  
Quapropter iure canonico res longe aliter se  
habet quam iure ciuili, quia ius canonicum non  
considerat statum fortunæ hominum, sed naturæ;  
cumque omnibus hominibus vnus sit Deus, ita  
vnum existimat esse legem matrimonij inter  
ingenuos & seruos, c. 1. 29. q. 4. Vide Ildorus Pelu-  
iota lib. 1. epistol. 471. ait: Seruis namque nobis  
ipse secundum est homines enim illi, iustitiam insuper suam,  
anticipa

De REBUS  
NUPTIIS DE  
IURE CA-  
NONICO

uiscipula quippe opino, vel bellâ ferrona, vel talâ uermum cui in aliorum possessionem redegit: ac uerâ omnes uenit, atque idcirco ferrum, sine matrem, sine fidem, sine futurum iudicium spectemus. Deus enim vnus est, cum quo omnes sumus vnum genus, ac proles, ut ait Pindarus ad. 6. *Nemorum*: & saltem vnus omnes in Domino sumus, siue diues, siue pauper, siue serruus, siue liber, siue sanus, siue æger, atque vnum omnium caput, ex quo & omnia Christûs. Denique tam serruorum, quam liberorum redimendorum gratiâ venit, eodem loco habens omnes præcepta sua seruantes, quemadmodum & qui Iacob, non ex liberis, tum ex serruis progeniti sunt filij, omnes eodem iure fere, ut dicit Iulianus Martyr *dialog. cum Trifone*. Ius ergo canonicum considerans omnes homines æquales, & per consequens à natura liberos, adeo nec serruum, nec liberum à sacramento matrimonio esse remouendum censuit. Quia etiam ratione motus Imperator Alexius Comnenus in *novel. 9. de testib.* quæ refert Balsamon in *can. 83. Synodi 6.* cùm adiuuisset matrimonia serruorum fieri sine sacra benedictione, ita exaudivit dominus, ne seruatorum dominum ex ea causa amitterem, iussit ut benedictio adhiberetur: *Propter eam, ait, est Dominus vnum, tota fides, et non baptizatus, quod ad fidei quidem actus, dominus, & serruarius differentiam non cognoscimus, omnes enim sanus ex aqua serui eius, qui nos suo diuino & vniuerso sanguine redemit.* Vnde non insubilitur quæri potest, cùm attento iure canonico matrimonium subsistat inter serruos, & inter homines liberos, & ancillâ scienter illud contrahentes, an hodie si dominus in vorem ducat ancillam, illi libertatem dedisse credatur, ut iure ciuili procedebat. Et videbatur, quod non, cùm necesse sit, quæ libertatis tacitæ in facienda iure ciuili, ob eius rigorem adferri. attento iure canonico non vigeat. Nec videtur absurdum, quod eadem maneat coniug. & ancillâ coniugis; quia etiam nouum non est, quem esse filium, & serruum patris, *l. vltima. §. pro derelicto. l. vltima. C. communia de mancipiis*, notant Glossa verbo *Parens*, in *§. vltimo. Instit. quibus ex causis manumit.* Gamma de *est. 86. n. 1.* & etiam attento iure antiquo ciuili vxores in maritorum manu, potestateque conueniebant. Vlpianus in *fragm. tit. 9. & l. 2. de iur. probauit in c. non est vobis, de spons.* Verum adhuc credo iustorum æquumque esse, quod si dominus ducat in vxorem propriam ancillam, vel contrâ, eo ipso censetur libertatem largiri. Et quod attinet ad dominam nubentem serruo proprio, cùm maritus sit caput vxoris, & cui vxor tenetur obedire, cur admittens maritum serruum, & dominam vxorem, quod maritalis potestas infringatur? Itidem & maritus sequitur vxori, cùm ipse aliis rerum suarum dominus sit, *l. dote ancillam, C. de rei vind. quæ & alia expensa à Vigilo in §. est tamen, n. 2. Instit. de hered. inst.* Insistent enim maritus serruus maneat, quando domina eidem iuncta est. E conuerso quoque dominus, qui propriæ ancillæ coniungitur illi libertatē præsumitur largiri, etiam attento iure canonico, quo matrimonium cum ancillâ subsistit; nam maritus vxorem tractare debet ut focium, *l. aduersus, C. de crimin. expilat. heredit.* non verò habere ut serruum. Deinde præsumetur prolem velle procreare legitimam, argumeto legis *si in qui 13. C. de capitiis*; etiam expremi succellionis, *l. cum ratio 7. §. de bonis dam.* Accedit, nam maritus, & vxor vna caro et

sentus, & debent, de bigamis, c. de coniug. leprosy. Igitur non potest alter ex coniugibus ut serruus alterius manere; & per consequens contrahit matrimonium inter Dominum & ancillam propriam, libertas data creditur; quod apud nos decessum extat in *l. si sit. 13. l. si sit. 22. part. 4. defendit Pinel. lib. 1. §. si sit. 2. n. 1. m. 1. m. 1.*

Secundæ partis huius assertionis ratio prouenit ex errore, qui adest circa conditionem coniugis, ex contractu enim matrimonio cum serruo prius iniuria fit coniugi libero, huiusmodi bonum peius, quæ non potest commodè nutrire. Reducatur, eum omnia, quæ serrui acquirunt, domino acquirunt. Et tandem aduersatur mutuo contrabitioni, quandoquidem serruus debet in domo domini habitare, & ab eo possit in remoras partes mitti. Accedit, quod error tollit consensum, quia serrus absolute in obiectum existimatur, & ab alio ueritè agerem omnino, *l. si quis per errorem, ff. de iur. iudic. l. nihil tam contrarium §. de reg. iur.* quare error in corpore omnes vitat contrahens, *l. quod tamen 14. l. in venditionibus 69. §. de contrahenda empt. l. inter 83. §. 1. l. communis 137. §. 1. de verb. obl. l. Michael. in §. 1. de emptione, & in §. 128. §. 1. de alienib.* Donellus 4. *comm. 16. vbi Ofuald. l. 1. A. Faber in l. 39. de iur. iudic.* Donellus in *d. l. 83. §. 1.* Vnde iuste & ecclesiâ statuit errorem conditionis fetuili omnino irritare matrimonium, est tamen hoc impedimentum tantum iuris positum, quare apud infideles matrimonium cum simili errore celebratum, validum est, ut cum D. Thoma resoluunt Rebellen *lib. 3. de impedimentis, matr. 9. §. si sit. 1. n. 13.* pluribus rebus Sanchez *lib. 7. de matr. disp. 19. n. 16.* Azenis de iure conub. *cap. 3. §. 13.* qui & aliq. de impedimentis matrimonij agentes, plura persequuntur de hoc impedimento erroris circa conditionem.

Nec ulla dubitandi ratio supra adducta, cuius prius pars procedit attento iure ciuili, quod inspecto cùm serrui personam non habent, & quod ius ciuile pro nihilo reputetur, *l. quod actum, §. de reg. iur.* ideo non matrimonium, sed tantum contubernium contrahere valent. Nec obstat, quod dicebamus, serruum voluntatem non habere, nec posse dominum sui corporis, quod non habet, in alium transferre. Nam licet voluntatem non habeat in omnibus his, quæ iuris ciuili sunt, & ex quibus domino prodisicari possit, tamen in his quæ sunt iuris naturalis voluntate propria regitur: vnde cùm matrimonium sit iuris naturalis, *§. ius naturale, Instit. de iure naturali*, probat in *c. 1. de sponsal.* adeo etiam iniuris dominus illud ferrui contrahere valent, præcipue cum etiam non laturatur dominica potestas. Deinde quia serruus tradit corpus suum alteri coniugi, quantum satis est ad generationem filiorum, quod sufficit ad veritatem matrimonij, attento iure nature: nec hoc impedit potest à domino, quomodo non tradat illud plenariè, & pro omni tempore. Nec obstant auctoritates Concilij Aureli. & S. Basilij; nam verum credo, primis Ecclesiæ sacellis matrimonia celebrata à serruis, iniuris dominis, Ecclesiam irritasse, ut expresse constat ex D. Clemente *lib. 3. consil. c. 34. ibi: Fideles vbi sunt fundamenta, ferrui copulati, vel copulauerunt, vel coniunguntur.* Cùm enim domini conquerebantur, eo quod fraudarentur serruorum mulieribus, ne crederetur Ecclesiam facere serruis contes dominorum potestatem, pro tunc æquom Ecclesiâ existimant, ut tantum cum dominorum voluntate matrimo-

6.  
TRADITTA  
RATIO AB-  
STINERE  
PARTIAL.

7.  
DISPOSITIO  
TVA DIVER-  
TENDI RATIONE.



nium contraheret; postea verò eum expe-  
deret, quod sicut dominus non potest impedire  
seruo suo quin liberè dormiat, & comedat, quia  
actiones istæ sunt datæ à natura ad consecratio-  
nem individui, ita non potest eum impedire, quin  
matrimonium contrahat, quia matrimonium est  
à natura institutum ad consecrationem speciei;  
præterea tuum eum seruo per seruitutem tan-  
tum amittit priuata iura personalia, quæ ratio-  
ne seruitutis à dominum transierunt, non po-  
test amittere ius contrahendi matrimonium, quia  
hoc potius est ius ipsius humanæ naturæ ad sui  
propagationem, quàm ius naturale. Non mi-  
nus Turrianum pro explanatione Clement.  
lib. 8. cap. 14. locum illum accepisse de separatio-  
ne quoddam theorum, non verò quoddam vinculum;  
sed eum non sufficere prædictis auctoritatibus  
Basilij & Concilij Arelani, statuta sententia de-  
fendenda est, quam probat Basil. lib. 7. de matrim.  
c. 41. Nec obstat argumentum, quod deduceba-  
mus à Sacramento Ordinis; nam inter Sacra-  
menta Matrimonij & Ordinis à seruis recipien-  
da, duplex datur differentia. Primum, quia per sus-  
ceptionem factorum ordinum mancipatur ho-  
mo diuini obsequij pro toto tempore; per ma-  
trimonium verò non obligat reddere debitum,  
nisi congruo tempore. Secundum est, quod per sus-  
ceptionem factorum ordinum obligatur susci-  
piens ad opera ciuilia naturalibus superaddita, in  
quibus dominus habet ius & potestatem; per  
matrimonium verò solum obligatur ad filiorum  
generationem, quod est opus naturæ, & non ead-  
em sub domino potestatem. Nec obstat alia diffi-  
cultas contra fecundam partem prædictis con-  
clusionis adducta. Pro eius solutione notan-  
dum est ex cap. vni. 29. g. 1. errorem posse qua-  
drupliciter contingere in matrimonio: nam pri-  
mò potest esse error personæ, ut quando Petrus  
existimat contrahere cum Maria, & est Ioanna.  
Secundò est error conditionis, ut si existimet  
contrahere cum libera, & postea inueniat esse an-  
cimam. Tertiò est error fortuitus, ut si existimet  
contrahere cum diuite, & reuè pauper sit.  
Quartò est error qualitatis, ut si existimet esse  
virginem, & est corrupta; vel quando existima-  
tur pulchra, & est deformis. Deinde nota, quæ  
libet ex his quatuor erroribus posse ex parte sub-  
iecti esse duplicem, ut de ignorantia docuit D.  
Thomas 1. 2. q. 6. art. 3. nam unus est error ante-  
cedens ad consensum, alter est error concomitans  
consensum, inter quos est duplex discrimen. Pri-  
mum est, quod error antecedens est causa quare  
consensus habeatur, ita ut illo non existente, con-  
sensus non esset, ut si quis existimans ducere Ma-  
riam liberam, diuitem, & pulchrâ, virginemque,  
illâ ducat, non dicturus cognito errore: at verò  
error concomitans non est causa consensui, sed  
etiam concomitatur illum, ut etiam non est: t  
talis error, nihilominus consensus esset: unde  
hoc genus erroris non inducit ad consensum, si d  
accedit consensus, ut quando Petrus existimans  
ducere Mariam virginem, & diuitem, ducit illam,  
ita tamen ut idem procius faceret ex merito er-  
rore, & veritate cognitâ. Secundum discrimen  
nascitur ex primo, & illud est, quod error ante-  
cedens facit consensum omnino inuoluntarium,  
error verò concomitans non reddit illum inuo-  
luntarium, quumvis non faciat ipsum posituè  
voluntarium. His suppositis dicendum est, erro-  
rem circa personam, & conditionem omnino vi-

tiare matrimonium, ex traditis pro ratione dubi-  
tandi: errorem verò circa alias qualitates om-  
nino accidentiales non impedire matrimonium,  
quia quumvis omnis error antecedens reddat  
etiam inuoluntarium, non tamen omnis error  
facit actum inuoluntarium simpliciter; sed ille  
solum, qui est circa substantiam actus, aut circa  
qualitatem requisitâ ad eius essentiam: ergo licet  
error circa accidentalia causet inuoluntarium se-  
cundò quid, hoc est circa essentiam actus, de quo  
fuit error, non tamen causat inuoluntarium simpli-  
citer, ut laudat docent Moraliste de hoc imp-  
dimento erroris agentes, Guzman de veris iur. d. 1. re-  
v. 17. Gentili de imp. lib. 3. c. 3. Barb. lib. 1. vers.  
19. error enim in matrimonio ad id potest circa  
personam, qualitatem personæ. Error circa  
personam licet in aliis contractibus tantum ad  
accidentia pertineat, in hoc tamen contractui ad  
essentiam spectat, eum detur corpus pro corpore;  
idèò matrimonium irritat, tam inter bñs, quàm  
infideles, cum citrans non consentiat, nec ita de-  
ceptus cognitâ veritate non consentiat. Vide  
qui contraxit cum Titia, potius esse Sciam, nihil  
agit, & vix 29. q. 1. cap. 2. na. de spons. Error verò  
circa qualitatem, nisi sit antecedens, & det causam  
contractui, non irritat matrimonium, vt error di-  
uitiarum, vel pulchritudinis; nam eo casu non  
contrahitur quis motus à causa tanquam à condi-  
tione, sed tantum motus ab illa tanquam à causa  
finali. Hurtado, & alij, quos referunt & sequuntur  
Trullench de matrim. c. 9. dub. 4. Leander cod.  
trast. disp. 10. q. 2. si tamen error circa qualita-  
tem reuindatur in errorem personæ, vitiat ma-  
trimonium, ut cum quis contrahit cum Maria ve-  
rum filia Regis, quæ verè non est, quo casu ma-  
trimonium non subsistit, quæ doctrina tunc præ-  
cipue procedit cum fortuna erat adhuc contra-  
henti incognita; nam si quis intendat contra-  
here cum primogenita Titij, peritque ut ostē-  
datur Titio amico, & non illa, sed alia mon-  
stratur, attamen contrahat cum primogenita, valet  
matrimonium. Trullench ubi supra, dub. 3. Dein-  
de si quis errat in qualitate, dum sub eius condi-  
tione expetita contrahit, matrimonium non subsi-  
stet, ut Contraho tecum si es diues, aut nobilis  
quo casu si conditio vera est, subsistit matrimonium;  
si falsa, nullum est: Trullench disto dub. 3.

Sed præsentî assertioni primò obstat textus  
in cap. non omnis 32. q. 2. ubi sanctus Leo ad Ru-  
miliem Naubontensem scribens, ait: Non omnis  
mulier inuoluta viro, & ex est viri, quia nec omnis filius  
hæres est patris; nuptiarum autem genera inter inge-  
nuos sunt legitima. Ex quibus verbis deducitur,  
matrimonia inter seruos contracta, legitima non  
esse: ergo male in præsentî docetur inter seruos,  
hominem liberum & ancillam, legitimum con-  
trahi matrimonium. Pro eius textus expositione  
dicendum est, Sanctum Leonem in eo textu  
all. tre discrimen, quod versatur inter vxorem  
iustè, & legitime ductam; & inter vxorem non  
legitime acceptam, quæ solet appellari concubi-  
na, quæ patum distat ab vxore, ut probauit in  
c. m. 2. cancell. Nibler. & tunc rectè ait sanctus Leo  
iustè, vxorem tam tantum esse, quæ iustè, & legi-  
timè inter ingenuos ducta est, ut iure ciuili Ro-  
manorum procedit, vxorem verò ductam à seruo  
non haberi pro concubina, id est pro vxore in-  
iustè ducta, quia cum ea est verum matrimo-  
nium, licet non secundum iustis solemnitates ce-  
lebratum; & ita in eo textu concubina non acci-  
piunt

8.  
EXPONITUR  
CAP. NON  
OMNIS 32.  
q. 2.

pieus pro meliore turpiter cognita, sed pro vno-  
ze sine iuris solemnitatibus ducta, vt laic textum  
illam exponens docuit Basilus lib. 7. de mari-  
cap. 54. & post eum Arias de Mesa lib. 3. variis,  
cap. 40. num. 11. Vnde licet iuxta factos canones  
inter feruos ut liberum hominem, & ancil-  
lum deat verum matrimonium, non tamen  
quoad ius civile est legitimum, & solenne, ita  
vt filij sine heredibus eum succedat, aut sint in po-  
testate patris.

Secundò obstat textus in cap. vnic. 33. q. 3. vbi  
statuit Pelagius, quod si nepos habet patrem  
feruum, auium verò liberum, & de eius nuptiis  
agatur, auius consentite debet, non verò pater,  
qui est feruus, quia liberum arbitrium non ha-  
bet. Quem textum ita expendo: Non habet li-  
berum arbitrium feruus in nuptiis filij ergo nec  
in suis, & per consequens ex defectu liberi ar-  
bitrij matrimonium contrahere non potest. Pro  
cuius textus expositione sciendum est, iuxta ca-  
nonico, sicut & iure civili, consensus patris  
deiderari in nuptiis filiorum, vt probatur in 1. 1.  
de testib. amplexum, & auietiam de nepotis,  
seu nepis nuptiis agatur, l. i. in fine 16. §. 1. ff.  
de ritu nupt. habet in iurif. iud. c. 9. p. 1. p. 3.  
lib. 1. vnde cum in casu textus in d. cap. vnic. pa-  
ter in iuritate esset, forsitan quia capus erat ab  
hostibus, aut venditus ad pretium participan-  
dum, auius verò liber, & ingenuus, in cuius  
potestate nepos erat, illius consensus, non verò  
patris desideratur, quia filium in potestate non  
habebat, cum ille, qui in alterius potestate est,  
alium sub sua potestate habere non possit, ex  
regula. Is qui in potestate, ff. de regul. iur. & ita ex  
dicto potestatis non habet arbitrium in nup-  
tiis filij, in matrimonio verò ab ipso contra-  
hendo, cum tantum naturalis consensus deside-  
retur, & feruus illum per se prestatè pōssit,  
ideo potest & matrimonium contrahere.

Tertio supra traditæ assertioni obstat textus  
in cap. 11. de presump. in illis verbis: *Mul-  
lier vera instrumentum illud afferens ratiōnem, vt  
ferus domus fraudaretur.* Ex quibus deducitur,  
feruum matrimonium contrahendo priuare do-  
minium suum dominio. Ergo non rectè in præ-  
senti assertur, feruum matrimonium celebrare  
posse, quia non ideo dominus priuatur iure  
suo. Pro cuius difficultatis solutione dicendum  
est, dominum non priuari dominio proprio,  
eius eius feruus eo sciente, vel ignorante mat-  
rimonium contrahat, nec contrarium probati  
in d. cap. illud; nam prædicta verba non sunt  
Pontificis decedentis, sed mulieris, quæ illam  
exceptionem opponeret, vt matrimonium im-  
pugnaret, & sic non esse attendenda.

Quarto supra traditæ assertioni obstat textus  
in can. 20. Concilij Paganæ, cuius titulus est, *vt  
chartularius, qui cum ancilla seruatur, cum liber-  
tate donatus patrem habere cogatur.* Ex quibus  
verbis deducitur, quod ad hoc vt matrimonium  
contrahatur cum ancilla, desideratur vt prius  
manumittatur; ergo non rectè in præsentia asser-  
tione, inter feruos & liberum hominem, & au-  
cillam, matrimonium celebrari posse. Cui diffi-  
cultati vt satisficiamus, sciendum est, char-  
tularium ibi accipi pro feruo in Ecclesia ma-  
nualis instrumentum libertatis in charta à do-  
minio accipiente, iuxta formam illustratam à  
Nicolao Lemaitre lib. 3. de bonis Eccles. cap. 8. &  
chartularius dicitur à charta, lib. 6. cap. 1.

cap. 208. vt denariis, qui lactato denario ma-  
nimittentur; notauit Sirmondus ad ipsum ca-  
nonem. Vnde sensus ipsius canonis est, quod si  
homo liber cum ancilla tuerit fornicatus, eam  
manumissam in vxorem accipere cogatur. Nec  
negatur Patres etiam cum eadem ancilla erat,  
matrimonium subsistere posse, sed vt cogatur  
homo liber eam duere, desideratur PP. vi prius  
manumitteretur, ne eo pretextu à nuptiis re-  
traheretur, quod ipse liber esset, illa verò ancilla  
maneret; non tamen quia putarent PP. eam ad hoc  
non manumissam, matrimonium non subsistere.

Quintò superiori assertioni obstat textus in  
cap. 12. Concil. Tol. 9. in illis verbis: *Excessibus  
libertorum Ecclesia plenius parcit, gratia  
videmus Ecclesiam conueneri & bicipiti cœditi su-  
mus odio condolete; non dum per superbiam rela-  
tantis auctor conueniunt; altere dum libertas su-  
perbientis in conditionem relati cogitur seruus  
patrum, adeo vt cum iam præteritis regulis multis fa-  
per hoc diuersa constitutionis emanauerint, sed  
tamen quoddam ad plenitudinem rei apum con-  
firmatis auctor inuenerit complementum, igitur suam  
legem reuerenda sanlio consuit, ita seruare totius  
generis nobilitas debet, vt in nullo aliena commisso  
maculet, quod per totum generis propria decora-  
uit. Pide in illis exclamationibus, tam vobis,  
quam seruis, eorumque propagini interdicitur in-  
dicio generali, ne deinceps causis conuentionis qui  
basiliter capulenter personis ingenuis. Quid si hoc  
sacrum quandoque pauerit, permittente tali genera  
proles nunquam meretur in: indubia dignitas, nec  
Ecclesia inquam caribus obsequijs, cuius beneficio  
donum mortali nescitur libertatis. Ex quibus con-  
stat, non solum feruus, verum & libertus prohi-  
bitum esse ingenuas mulieres in vxores acci-  
pere: ergo non rectè in præsentia docetur, inter  
feruos, & inter hominum liberum, & ancillam,  
matrimonium subsistere posse. Pro cuius diffi-  
cultatis solutione dicendum est, in eo canone  
prohiberi matrimonium inter libertum Ecclesie,  
& ingenuum; non quia illud inualidum, seu illi-  
citurum sit, sed ne proles ex tali matrimonio sine-  
cepta intendens ingenuæ matris conditionem  
sequi, eximatur ab obsequijs, & operibus Eccle-  
sæ præstandis ab eius libertis, vt constat ex ca-  
none sequenti, in illis verbis: *Si coniugæ quicun-  
que de libertis Ecclesie, eorumque profusio  
contra primas, modernasque Patrum regulas, qui-  
buslibet personis ingenuis capulari tam illis, quam  
eorum filijs non licet ab Ecclesie patrocinio ena-  
gari, sed ad debita obsequia venerit cogendi sunt.*  
Item quia ex leg. bus Gothorum compilatis lib.  
3. tit. 1. inter ingenuam & libertum illicitum  
erat matrimonium propter commixtionem Go-  
thorum cum libertis; & ideo in dicto canone  
13. impugnatur matrimonium inter libertum  
Ecclesie & ingenuum.*

Ex supra traditis lucem accipit Zacharias  
Pontifex episcopus, in illis verbis: *In censa ex-  
pendo, eo quo: impetrat à Franci ad reddendum  
Ecclesie vel monasterio non potissimè aliud quan-  
te veritate auius ab quoqueque coniugis seruorum  
XII. denariis reddantur, & hoc gratia Deo, quia  
potissimè impetrare, & dum i omnia donantur  
quietem, augumentum & luminaria Sanctarum pro  
eo, quod uni tribulatio accidit Sarracenorum, a-  
xorum, vel Giforum, sicut in ipse inuocasti. Ex  
quibus verbis constat, ritè & legitime feruos  
matrimonium contrahere; siquidem pro eorum  
coniunctione*

9.  
EXPOSITIO  
TIT. CAP.  
VIII. 13.  
C. 3.

10.  
EXPOSITIO  
CAP. VIII.  
DE TRADITIONE

11.  
EXPOSITIO  
CAP. 20.  
CONCILII  
PAGANÆ  
RIGER.

12.  
EXPOSITIO  
CONCILII  
TOL. 9.  
CAP. 13.

13.  
EXPOSITIO  
ZACHAR.  
EPISC. 3.

coniunctione, & benedictione eosus duodecim  
soladotum assignatus fuit solum enim pro admi-  
nistratone sacramenti matrimonij aliquid Patre-  
bils, & Episcopis pendebatur, vt constat ex  
Gregorio Magno lib. 4. epist. 44. ibi: *Terminet ad  
nos, quod de uisitis rursus inmoderata conuoca-  
da percipiuntur de quibus precipimus, ut omne com-  
modum nuptiarum sicut solus summam nullatenus  
excedat: si qui sunt pauperes, etiam minus dare de-  
beant: si qui autem diuites, praefati alidi summam  
nullatenus transgrediantur.* Apud Graecos etiā cer-  
tum constitutum fuit stipendium Episcopis pro  
nuptiis eorum, quae intra fines dioceseos nup-  
serunt, de quo Alexius Commenas apud Leon-  
clanum lib. 2. iuris Orient. ita sanxit: *Præterea  
secundum sanctissimum Imperatorem Menemachii, scli-  
cis recordandis, Alaisias mea sanxit, ut cum aliqui  
subiecti territorij cuiuscunque regionis Episcopo-  
rum coniugij ritus legitimis uariis iunguntur, ac-  
cipiat Episcopus a sponsa quidem gene-  
rarium tantum, a sponsa vero licet non tantum duode-  
cim, quædam etiam ab antiquo sanctum est.*  
Probat Lemaisire de iuribus E. i. lib. 2. cap. 15.  
Vnde iuxta illum veterem morem Zacharias  
Pontifex permittit Bonifacio Moguntino Epi-  
scopo in d. epist. 4. vt duodecim denarios annui  
cenius exigit pro vnoquoque coniugio see-  
uorum.

14.  
EXPONITUR  
DE SERVIT  
30 ff. de  
SERV. DOT.

Ex supra traditis, videlicet attento iure na-  
turali seruis coniugij capaces esse, non verò  
inspecto iure ciuili, i lucum accipit textus in l. si  
serua 39 ff. de iure dot. ubi ducitur ancillam cum  
seruo copulatam fuisse, & coniunctionibus oculis  
domini ancillam feruam dotem dedisse; & cum  
postea ambo manumissi essent, in eadem con-  
iunctione perseverauerunt. Quæritum fuit, utrum  
res ita datæ in dotem conuerti credendum? Et  
respondit Vlpianus, conuersas videti. Cuius  
responsi ratio prouenit ex supra traditis; nam  
eum iure naturali attento matrimonium inter  
seruos consisteret, & ambo postea fuissent ma-  
numissi, & per consequens capaces coniugij ex  
iure ciuili, etiam non sequens aliis nuptiarum  
solennitatibus dos ritè consistit vt docuit D. lo-  
sephus de Ketes lib. 3. epist. cap. 12. num. 15.  
Sed tunc obstat textus in l. Proculus 67. ff. de  
iur. de iure dot. ubi ait Consilius, quod si an-  
cilla libero homini nupti, & pecuniam in dotem  
dedit, postea dominum ancillæ tam vindica-  
re, nisi forte, à marito vñscapæ est; quæ ex-  
ceptio grâtes continet difficultates. Prima, nam  
si matrimonium non valuit, vt post celebratum  
inter ancillam & seruum, quomodo dotis no-  
mine potuit procedere vñscapæ, contra tex-  
tum in l. 1. 6. ubi ff. pro dot. Secunda, nam si  
ancilla sciens se ancillam esse, pecuniam do-  
mini cum mala fide in dotem dedit, factum  
commisit, & per consequens talquam furtiua  
ex lege Atinia vñscapi non poterat. Agno-  
uit vtramque difficultatem D. Iosephus de Ke-  
tes ad l. Atiniam, num. 16. Primæ difficultati  
satisfacit asserendo, in eo casu posse mari-  
tum dotem vñscapere, non tam ex titulo  
pro dot., quam ex titulo pro suo, vt inquit  
ibi Proculus, & explicat Cuiac. tractat. 7. ad  
Atin. in leg. quod vulgo 11. ff. pro emptore; ha-  
buit enim maritus iustissimam causam etrogis,  
non à se octam, sed ex alterius factio, aut  
traditione; quia potuit sine culpa decipi. Si  
autem eo casu matrimonium manumissa an-

cilla sequeretur, vñscapio ex titulo pro do-  
te procederet, iuxta proximè tradita. Secun-  
dæ difficultati respondendum est negando, in  
ea specie futurum ancillam commisit; si-  
quidem supponimus, non eam, & furti-  
uæ, sed palam pecuniam domini in dotem de-  
disse; ita tamen, vt domino maneret potestas  
eam vindicandi; & ita licet mariti à principio  
facta non fuisset, quia dos sine matrimonio  
non est, l. qui se debere 7 ff. de condit. causis dat.  
l. 3. si iuramentum 21 ff. de iure dot. tamen pro-  
cedere vñscapione mariti fieri potuit; q. o. casu  
procedit sententia Proculi; docuerunt Baillon.  
de iure canon. post principium, Cuiacius in l. 1. ff.  
pro dot., D. Iosephus Ketes ad legem Atiniam,  
num. 16. Ex eadem doctrina exponendus est Mar-  
cellus in l. si mulier 58 ff. de iure dotum, ubi  
eum Titius deem dotis nomine dedisset ancillæ,  
quam putabat esse liberam, quia nuptæ fuit  
non poterat, decem repetit conditionis ob rem  
diti; quia eo casu dos dati nequit, cum matri-  
monium sequi non posset, tunc tamen in fine  
ortus pro ipsa, legit ipsam, Cuiac. lib. 13. obf.  
cap. vlt. quæ sequuntur Gothofredus ibi, Merit.  
ubi supra, ex Cuiac. lib. 3. c. 7.

Sed adhuc supra traditæ assertioni obstat tex-  
tus in c. ancillam 32. q. 2. in illis verbis: *Ancillam  
a thoro abdicere, & vñscapere certe ingenuitatis ac-  
cipere, non dupl. casu coniugij, sed profectus esse  
bonæ fidei.* Ex quibus expresse deducitur, ma-  
trimonium cum ancilla celebratum inualidum  
fuisse, cum aliter Leo Papa in eo textu, sequitur  
alio matrimonio cum femina ingenua, non  
duplicati coniugium. Cui difficultati respon-  
dendum est, in eo textu ancillam non fuisse in  
vñscapem ductam, sed potius luxuriosè ad actus  
inhonestos domi tentantem; concubum vide-  
licet, non coniugem exiitisse. Et sic reitè ait Leo,  
eam abdicendo à thoro, & ingenuam in vñscapem  
ducendo, non duplicari coniugium, immò po-  
tius vñscapem honestatem proficere; matrimonio  
ita celebrato. Non me later, Stephanum Pa-  
pam secundum in responsis, quæ cum per Fran-  
cium proficisceretur, in villa Carisico dedisse  
ad vacia consulta, quæ extant tom. 17. Concilia-  
rum Regie editionis, aliter accepisse locum illum,  
videlicet pro ancilla ducta, in cap. 1. & conse-  
quentes c. 3. ita respondit: *Si quis in aliena parua  
ancillam duxerit in consortium, postea in propriam  
conuersus, ingenuum acceperit, & iterum conuer-  
sit, ut ad ipsam in qua antea fuerat parua reuenerit,  
& illa ancilla, quam prius habuit, alij vñscapæ  
fuerit, hic tali potest aliam accipere, tamen non  
illa reuente ingenua, quam in parua propria habuit.*  
Nam simile responsum Stephanus dedit non de-  
finiendo vt Pontifex, sed consultus vt priuatus  
Doctor; & sequens fuit sententiam eorum,  
qui asserebant, seruum tantum ancillam ducere  
posse, & retinere; non verò hominem inge-  
nuum, vt pinces exilimabant, vt constat ex  
can. 125. in excerptis Eggei Archiepiscopi  
Euocat. tom. 17. Conciliarum, ibi: *Si seruum, &  
ancillam dominus amborum in matrimonio coniu-  
xerit, postea liberato seruo, vel ancilla, si non po-  
tuit redimi qui in seruitio est, licet (sicut quibet  
dum placet, ingenuum conuertere: sed tamen iuxta  
sententiam Domini maritus probatur; qui verò ta-  
lium egit, id est, ut proprium priuatum seruitium  
humanum dimittat, liberamque postea ducat  
vñscapem, tres annos panibus, vinum in pace &  
aquam,*

15.  
EXPONITUR  
DE ANCIL-  
LAM. SERV.

apud, & quomodo videri semper aliquid pariter: similiter quique & mulier pariter, si aliter fecerit. Si quis liber ancillam, aut suam, aut alterius in matrimonio accipit, non habet licentiam di-

mittere eam, si ante cum confusa amborum concubitus sint: si vero dimiserit eam, & aliam ducit uxorem, sine ancillam, sine liberam, ut supra scriptum est, pariter.

## TITVLVS X.

### De natis ex libero ventre.

#### CAPVT I.

Gregorius Anthemio Subdiacono.

**N**ON solum frequentibus præceptionibus, sed etiam præsentem te sapienter monuisse me memini, ut illic vice nostra non tantum pro villitatibus ecclesiasticis, quantum pro subleuandis pauperum necessitatibus fongeris, & eos magis cuiuslibet oppressionibus vindicare. Præsentem ergo lator Gaudiosus insinuat nobis ab actoribus sanctæ Romanæ, cui Deo auctore præsidemus, Ecclesiæ, sibi violentiam irrogari, asserens quod filios suos viri prædictæ Ecclesiæ velint vindicare. Oblatis etenim ab eo documentis agnouimus, Siricam uxorem præsentem portitoris ab Ecia quondam gloriose memoriz Morenæ cuiusdam foemine titulo donationis fuisse largitam, & ab eadem Morena per epistolam manumissam: & idem indecens esse credimus, ut progeniti ex libera muliere filij ad seruitium retrahantur. Propterea experientiz tuæ præsentis auctoritate precipimus, ut his ipsis documentis, sicut & nos didicimus, exuto à curis animo diligenter intendat, quatenus si documenta nulla sunt ab Ecclesiæ parte, quæ documentis huius hominis debeant obuiare, ab eius se molestia sine aliqua ieractione suspendat. Durum enim est, ut si alij pro mercede sua libertates tribuunt, ab Ecclesiâ quam tueri has oportuerat, reuocentur. Iterum ergo atque iterum experientiam tuam necessariò submonemus, ut illic, si quæ inter pauperes, & Romanam Ecclesiam sanctam quæstiones vertuntur, omni mentis integritate discutiat, siquæ patrimoniales villitates peragat, ut à benignitate iustitia non recedat.

#### NOTÆ

**a** *Gregorius.* Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. vnic. & apud Ivonem Carnot. part. 16. cap. 73. & repetitur textus hic inter epistolas ipsius Saodii, lib. 1. indell. 9. epistol. 3. ex quo registro integram huius textus transferibo, & præsentem inscriptionem expressi in cap. 2. de consil.

**b** *Pauperum necessitates.* Quod proprium erat officium defensoris, ut probavi in capite...

**c** *Alterius.* De quorum officio egi in cap. 2. *Per epistolam.* Varie fuerunt apud Romanos manumissionem formæ, quas post Institutiones in 4. multis, infra de libert. referunt Caelius, in intro tract. de manumiss. Brissotius lib. 1. sect. 1. cap. 11. Aldus Manenius lib. 1. epistol. epistol. ad Franciscum Alciatum, Marcel. Donatus in dilucid. ad Suetonium in Augusto, cap. 40. Auendaño de metu lib. 2. cap. 34. nos in c. 1. de seru. non ordin. & non ex omnibus æquæ perfectæ libertas sequebatur, nam tantum manumissi vindictâ, aut testamento ciues Romani efficiiebantur. & iustam libertatem illique dicebantur, l. generaliter 19. ff. qui p. à quibus l. 1. ff. si quis testamentis, l. 1. ff. de

in possessionem legat. l. 16. in fine ff. ad Trebel. Licet quasi 30. §. ultimo, ff. de solucanum. lib. 1. 2. cod. tit. 1. Paulus lib. 4. sentent. tit. 12. §. multis, Conanus lib. 2. comment. cap. 6. Brissotius & Calvinius verbo infra libertas: & manumissus vno ex tribus modis, respectu Latinitatis & dedicationis liber dicebatur, Cicero lib. 1. in Topicis, lib. 1. Qui nec vindictâ, nec testamento, nec causâ manumissus est, liber non est. Manumissio autem vindictâ nomen accepit, ut aspicitur, à Vendictio Virgillorum seruo, qui ciuitatem proditiore liberauit erepturam, qui aduersus Romanos coniurationem patefecit, & publicè à Romanis manumissus est, io premium scilicet (ut ait Lilius lib. 1.) libertas, & ciuitas data est, & ille primus dicitur vindictâ liberatus: quia de te est elegans textus in l. 2. §. initium, ff. de origin. iuris: & iode illud Claudian in 4. de consolat. Honorij: Deductum vindictæ iocum lex celebrat. Quis, ad tit. C. de vindict. manumiss. Conanus lib. 2. comment. cap. 6. Gothofred. in metu ad Papiam, tit. de libertis, §. vindicta: quod ad hoc ab Interpretibus tritum est, ut necesse non sit plura alia cumulare. Alij ex eo dictam manumissionem vindictâ asserunt, quod licet virgulam seruo etiam annectendo

imponeret. *Pertius: Per vindicta postquam mens à Prætor recepta. et paulo post: Non in festiva lictor quam gelas inani* Boetius in *capitulis*, *Butateh. de sera membris vindicta*, 2. ff. de *manumiss.* *vindicta*. ob quod nate libertas imponi dicitur, testamentaria vero relinquij, *penale*, *C. de communi serm. manum.* vbi notavit Cuiac, unde dicitur, vindictam imponere in *Liquid* 14. ff. de *manumiss.* *vind.* cum vi-gaus & adductis à Gothofr. in *notis ad Platonius fragmentis* sù. de *libertis*, §. *vin dicta*, à Btilomao & Caluino, verbo *Vindicta*. Erant etiam in hac manumissione etia & solennia verba concepta ad tam peragendam Severinus Boetius apud Ciceronem: quæ vero fuerint illa solennia, & vulgaria verba, ex Constantini Harmenopoli diffinitione colligamus, quam refert Fornerius lib. 1. §. *Demetrius ad Rofinum* lib. 1. cap. 10. Gothofredus ad *l. manumiss.* 12. ff. de *manumiss.* *vindicta*, Btilloius lib. 1. §. *scilicet* cap. 11. unde exponendus est *l. aulos* lib. 4. *ferent. tit. 12.* vbi affirmamus, minum & suum, seruum vindicta liberate non posse, quia videlicet fari verba manumissionis non potest: postea tamen consensus populi hæc solennis formula obliuiscata fuit, ut probat Fornerius vbi supra. *Censu manumittebatur olim* ait Vlpianus in *fragmentis*, *tit. de libertis*, §. 8. qui *infractis censu* infra dominum iuræ ciner Romanos *consensu* profitebatur. Reclit olim, quia iam Vlpianus temporibus in destitutum hac abiit manumissio, eius tamen meminit Caius lib. 1. *Instit. lib. 1.* §. *Civis Romanus*, & illustrant eum manumissionis modum Sigonius d. lib. 1. c. 6. Demetrius ad *Rofinum* lib. 1. *antiquit.* cap. 20. Metterius lib. 1. *opinionum*, cap. 1. Concius lib. 1. *successus*, cap. 9. Reualdis de *anobis* *proderit*, cap. 6. Ofualdis ad *Donel.* lib. 2. cap. 15. Testamento etiam libertas dabatur, vel directæ, vel fideicommissaria. Directæ, eum à testatore directo dabatur, nullo expectato hæredis facto, de qua in *tit. de manumiss. testam.* fideicommissaria, quæ ab hærede præstebatur, de qua in *tit. ff. de fideicommiss. libert.* Virisque effectus recentent Pertus Faber lib. 2. *ferent. cap. 19.* Ofualdis ad *Donel.* lib. 2. *comment. cap. 14. littera A.* Cuiac. ad *tit. C. de testam. manumiss.*

Hactenus egimus de modis, quibus plena libertas assequeretur, referamus nunc modos, quibus manumissi minorem libertatem eoquebantur; & quidem inter amicos, aut per epistolam manumissi, Latine fiebant, id est in libertate morabantur, & decedebant serui, docet aliquo ex modis relatis ab Vlpiano in *fragmentis*, *tit. de Latinitate*, Quiritiam libertatem assequerentur. Huius libertatis Latine mentio erat in *Liquid absenti* 8. ff. de *acquir. possess.* quo in textu præterquam quod agitur de manumissione per epistolam, vitru

Consultus verbis illis, *In libertate morari*, quæ sunt propria Latinorum: cuius locutionis vestigia nonnulla sunt in Pandectis, in *L. C. de fideicommiss. libert.* 1. cum *quasi* 10. §. *vbi*, ff. *ordina* 24. §. *penult.* ff. de *liberal. causa*: notantur Cuiac. ad *tit. C. de fideicommiss. libert.* Glanovia ibidem. Etiam fideicommissaria Latina contingebat ex manumissione inter amicos, de qua bene nec lib. 1. de *vita beata*, ibi: *In libertate morari*, *aut libertatis data inter amicos*, quæ est libertas Latina: vel in eomissio, cuius manumissionis meminerunt Caius vbi supra, Justinianus in §. *vbi*, de *libertis*. Item quoritescentem Dominus sinebat seruum se gerere pto liberto, libertas Latina contingebat: exempla plura adduxit Merl. lib. 4. *obj. cap. 14.* & inde intelligendus est textus in *l. ordinata* 24. §. *si quis actiones*, ff. de *liberal. caus.* Latini ergo in vltimo vitæ spiritali libertatem cum servitute commutabant, decedebantque tanquam serui, ut scribit eleganter Saluianus lib. 3. de *Ecclef. Caroli* libi: *Iugo Latine libertatis*, quo scilicet habent qualem sub titulo libertatem agere videntes, sed quæ superflua habent, mortales dare non possunt: scilicet quia morituri ut letini, §. *vbi*, *Instit. de success. libert. lib. C. Theodof.* de *liberali causa*, l. 1. C. *Theodof.* de *peni* *reclit*, l. 2. C. *Theodof.* ad *SC. Claudianum* plura Cuiac. ad *tit. C. de Lat. libert.* Superest ut de minima libertate, & de deditionem statu agamus. Et in deditionem numero habebantur illi, ut Vlpianus ait in *fragmentis*, *l. 1. §. 11.* qui penæ causâ vincit erant à domino, quibus vestigia inscripta fuerint, vel ut alij legunt, hygma, qui ob id stygmata, litterati, & insinui vocantur; isti enim ferro candenti in fronte morabantur, & tradebantur, ut enim bestis pugnantur, vel in cæceteris conicerentur, *l. 1. m. C. de deditione libertatis*, *l. 1. de fratres* ff. de *penis*; & ita toto vitæ tempore servituti erat obnoxij, tantumque morte absoluebantur. Unde constat, libertinum triplicem statum fuisse. Primus eorum, qui plenam libertatem assequerantur, qui & testamentum facere, & testamento acquirere poterant. Secundus Latinorum, qui iterum manumiri, aut aliquo ex modis relatis ab Vlpiano, euitant Romanam assequi poterant. Tertius deditionum, qui nullo iuris remedio civitatem Romanam assequi valebant, de quibus, & de prædictis manumissionum modis, plura tradunt Aelianus lib. 1. *perador*, cap. 14. Btilloius lib. 2. §. *scilicet* cap. 9. Titae, qui in *l. si cognom.* verbo *libertis*, §. 123. *C. de reuocandis donat.* *Pancicola* lib. 2. *variar* c. 271. Conanus lib. 2. *comment. c. 6.* Raguellus in *d. l. vbi*, C. de *deditione libert.* vbi etiam Cuiac. & ad *tit. C. de vindicta*, *manumiss.* de *lib. §. obj.* cap. 13. Demetrius ad *Rofinum* lib. 1. *antiquit.* c. 19. Reualdis lib. 4. *variar* cap. 9. & de *anobis*, *Prudentius* cap. 7. Donel. lib. 2. *comment.* cap. 14. vbi Ofualdis, Cuellat, in *cap. lib. de manumiss.* Vvifembach, *disp.* 8. n. 20.

Pædoctam repetitionem ad hunc textum scripsit Alphonius Benitez Complurensis Professor, & eius commentarium dedi in *cap. su. de serm. non ordin.*

2.  
DE LIBERTAT  
QVIRITIA  
ET LATI  
NA.

## TITVLVS XI.

## De cognatione spirituali

## CAPVT I.

Alex. III. <sup>a</sup> *Salern. Archiepiscopo.*

TRVM autem filij & filiz ante, vel post compaternitatem geniti, possint ad inuicem copulari, <sup>b</sup> canones secundum diuersorum locorum consuetudinem inueniuntur: & licet primus canon exinde editus, natos post compaternitatem prohibeat adinuicem copulari; alter tamen canon posterius editus primum videtur corrigere, per quem statuitur, vt siue ante, siue post compaternitatem geniti sunt, simul possint coniungi, exceptis illa personâ dumtaxat, per quam ad compaternitatem venit: vnde tolerabilius nobis videtur, vt secundum <sup>c</sup> posteriorem canonem, ante & post compaternitatem geniti simul valeant copulari, præter illam personam, per quam compaternitas contrahitur, nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habeat.

## NOTÆ.

nibus posterius rem concludere, & sequentia antecedentibus præcludere.

## COMMENTARIUM.

IN hoc textu, & in *c. super eo, hoc titul. agitur* de filiis compatrium, an videlicet filij susceptoris, siue patrini contrahere possint matrimonium cum filiis eius, cuius filius leuatus est, ante vel post compaternitatem contraham susceptis: Et quidem filios naturales ipsius susceptoris, cum ipso filio suscepto, qui causam de hac compaternitati, matrimonium non possit subsistere, probant *en c. ita diligere, in fine, c. piliatum, l. c. non oportet, 3. c. super quibus, 4. c. post 5. c. illud final. 30. q. 3. c. super eo, cap. ma nos 7. c. final. hoc titul. c. 1. hoc titul. lib. 6.* nam illi censentur consacrati, sicut & eorum parentes compadres. Sanchez *de mar. lib. 7. dist. 54. n. 9.* vnde inter filium spirituales, & filiam carnalem vxoris ipsius patris spiritualis ab alio viro susceptam, matrimonium licite contrahitur, quia inter eos nulla cognatio est, vt resolunt Decius *consil. 101. in fine*, Syluester verbo *matrimonium 8. quest. 7.* Contr. *in 4. disto 54. num. 1.* qui rectè idem resoluunt in matrimonio contracto à patre spirituali cum filia carnali ipsius filiz spiritualis, iuxta textum, innotâ Glossâ ibi, *in cap. final. 30. q. 1.* quod & docuit S. Antoninus *in summa, 3. p. tit. 1. c. 15. §. 2.* cui conuenit lex *5. tit. 7. part. 3.* quia hæc cognatio nec habet gradus, nec transit ad personas in iure non expressas; vnde quærebatur, an filius naturalis susceptoris possit ducere in vxorem filiam naturalem patris suscepti, idest sororem ipsius suscepti: Et verum inseruit, quod filij susceptoris, vel patris naturalis suscepti nati essent ante, vel post compaternitatem contractâ: Dubitandi ratio hæc erat, quia consacrati esse videntur, qui sunt compatrium filij: quâ ratione videtur etiâ Demetrius Comadenus Archiepiscopus Bulgaricæ *in responso de gradibus cognationum*, quod

<sup>a</sup> *Salernitano.*] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titul. cap. 1. vbi additur pars capituli licet, vt cognoscamus, in præsentem referri partem textus *in cap. licet, de spons. datur.* Integra autem descriptio extat post Concil. Latern. p. 32. cap. 1. De Salernit. Ecclesia egi in cap. 1. de officio iudicis.

<sup>b</sup> *Canones.*] Si Alex. III. respexit ad textus in *cap. super quibus 4. cap. post 5. 30. q. 3.* rectè reprehenditur ab interpretibus duplici ex causa. Primum, quia canonem Paschalis II. relatum in *cap. 5.* appellat priorem; & canonem Vrbani II. in *cap. 4.* appellat posteriorem, cum Vrbani II. præcessisset Paschalem II. & idè Gratianus seruata temporum serie prius compilauit canonem Vrbani II. quàm Paschalis II. siquidem Vrbani floruit per annos 1088. Paschalis verò II. per annos 1099. & textum in *d. c. post 1. esse Paschalis II.* constat ex aliis eius partibus, quæ extant in *c. post extat 30. q. 4. & inc. par. 31. q. 2.* & ita aut Alexander III. agit de aliis canonibus, aut si de his duobus posuit priore pro posteriore, & posteriorem pro priore. Secundò quia Paschalis II. in *d. c. post 5.* licet iuxta aliquorum interpretationem accipiatur de matrimonio non contrahendo inter filios naturales compatrium videlicet, & inter filios susceptoris, & filios patris, cuius filius susceptus est; tamen verius est, & faciliè constat, præcipuè ex exemplo filij emancipari ab eo adducto, agere de matrimonio non celebrando inter filios naturales susceptoris, & ipsam susceptum, inter quos vera datur fraternitas spiritualis, vt infra dicemus.

<sup>c</sup> *Posteriorem canonem.*] Quia nisi vbi prior Synodus est oecumenica, secunda verò provincialis (quo casu prior statat, *cap. omnes 30. dist. 1.*) regulariter posterior constitutio attenditur, iuxta sententiam Terrulliani de baptis. ibi: *in ord. D. D. Gmez. in Decretal. Tom. IV.*

quod extat in iure Otienali: sed contrarium placuit Urbano II. in *e. super quibus* 30. q. 3. Alexandro III. in *presenti*, & in *cap. super eo*; hoc tunc. Vbi adicitur eam limitationem, nisi contrarium consuetudine inductum sit, eadem ratione, videlicet quia cum hæc cognitio non habeat gradus, nec extendatur ad personas non expellās; & inter personas, inter quas ex veteribus canonibus videtur hæc cognitio, non enumeretur filij compatrum: ideo inter eos non impeditur matrimonium, præcipue quia edictum de nuptiis est prohibitorium, *cap. cum apud, de spons. cap. consuevisi* 2. q. 5. Unde matrimonium permittitur intelligitur his, quibus nominatio non prohibetur. Accedit, nam hæc cognitio spiritualis imitatur adoptionem & cognitionem legalem ex ea provenientem, *cap. 1. cap. per spiritum* 30. q. 4. sed cognitio legalis, ad eum exemplum statuta est spiritualis, non prohibet nuptias celebrari inter filios adoptantis, & fratres filij adoptati, *cap. unic. vbi dicimus, de cognitione legali*: ergo nec spiritualis. Nec contrarium probatur in *cap. tua nos* 7.

de cognat. spirituali, in illis verbis: *Tua nos de- nique discretio consulenda, an natus ante compar- tionem filium comparis sui, vel commatris sibi possit matrimonialiter copulari; & si contraxe- rint, debeant separari*. Super quo respondemus, quod huiusmodi persona non possunt matrimonium contrahere; & si contraxerint, possunt ab invicem se- parari. Quia in illis verbis non prohibetur ge- neraliter, quacumque filium patris, vel matris naturalis matrimonialiter copulari cum filio co- patris nato ante comparationem; inter istas enim personas licet & validè matrimonium contrahatur: sed signanter secundum ea, que Pontifici proponebantur, ipse statuit filium pa- tris spiritualis natum ante comparationem, per matrimonium iungi non posse cum foster spiriti- uali, empte cum fuxima illa, quam pater suus suscepit ex baptismo; atque ita illa verba, *filij compari patris sui, vel commatris*, intelligenda sunt de filia, per quam compatritas patri spiri- tuali obveniat, vt docuerunt Hostiensis, In- nocentius, Cardinalis, & Abbas ibi, Cuius in *presenti*.

## CAPVT II.

Idem <sup>a</sup> Eidem.

**S**I vir, vel mulier scierint, vel ignoranter filium suum de sacro fonte suscepint, an propter hoc ab invicem separari debeant, & alij copulari, quia nos consulere voluisti, consultationi ruz duximus respondendum, quod quamvis sit generaliter in- stitutum, vt debeant separari, quidam tamen humanius, & potius sentientes, aliter statuerunt. Er ideo nobis videtur, quod siue ex ignorantia, siue ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere, nisi ad continentiam seruandam possint induci; quia si ex ignorantia id factum est, igno- rantia eos excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari, vel doli.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Idem eidem.* Ita etiam legitur in ptima collectione, sub hoc tunc. cap. 2. & post Concil. Later. p. 1. cap. 1. Idem, idem Alexander eidem Salerni. Præfult.

## COMMENTARIUM.

2. **E**tiam in hac parte eiusdem epistolæ decidit Alexander aliam questionem, circa quam veteres canones dissentientes reperiuntur; vtrum videlicet coniuges leuantes proprium filium in baptismo, vel tenentes in confirmatione, debeant separari, nec postea invicem sibi pe- tere, aut reddere debitum valeant? In qua que- stione Pontifex Decidit ex prædecessorum sententia iudicauit, eos separandos esse, in *e. 1. 30. q. 1.* In qua epistola, relata à Luitprando in *vi- ta ipsius Pontificis*, & que nuper excusa extat inter decretales, que prodierunt ex Bibliotheca Vaticana, post ea verba, que referuntur in eo ca- none à Gratiano, hæc difficilia verba leguntur: *Mulieres v. r. cum seruas fuerint pro hoc illicitè vt à reprobis viris, totum præcipuum recipere decem, quam in die nuptiali receperunt, & post explem- tum annum, recipiant alium: item similiter & vir vxorem.* Vbi cum à Pontifice quaeritur, an mulie-

res, que ob magnum populorum concursum in Sabbato Pasche filios suos leuantes de baptis- mo, adhuc possint in ipso matrimonio persiste- re? Respondit Separandas omnino esse, & post annum ad secundas nuptias transire posse; que vltima pars difficilis valde est. Vt eam exponat Archidiaconus ibi, existimat in eo textu agi de se- paratione quoad communionem carnalem per tempus penitentia. Turtiteremura accipit reatu illum de sponsis coniungendis in matrimonio, non verò de coniugibus iam copulatis: sed vtra- que solutio facile conuincitur ex littera ipsius textus; quare Basiliius lib. 7. de *matrim. c. 40.* variis modis dissoluere intendit illius textus difficulta- tem. Primò affirmat, in eo textu agi de sponsis, & etiam de coniugibus iam copulatis, & singula singulis referendo, Pontificè statueret vt coniuges, qui leuauerunt filium communem, separantur à cõ- munionem pro tempore penitentia, postea verò redeant ad vsum matrimonij: si verò sponsi ex vago concubitu filium procreauerint, illumque susceperint de sacro fonte, penitentiâ penitentia per annum, vir accipiat aliam vxorem, & simili- ter vxor alium virum. Secundò ipse perdoctus vir a. 12. textum illum accipit de filijs susceptis à concubinis ex vago concubitu, non verò pro- creatis ex matrimonio; & tunc ait rectè statu- re Pontificem, inter eos celebrari non posse matrimo-

DE CONIUGII  
CIRCA PA-  
TRIMONIUM  
VARIANTIBUS.

matrimonium. Et quia plerumque doct iam assignati sponsi liberos à se procreatos suscipiebant, ideo Pontifex statuit, doctem esse restituendam, & matrimonium, si foras de facto contractum erat, dissolvendum esse. Sed utinam, ut facile est interpretationem has resellere, ita esse de verum assignare: placet novicia, quam adducit ipse Basil. ubi *supra*, nam, i.e. dum pro aliam, legit illam; ita ut sensus sit, quod mulieres quae filios proprios susceperint de facto fonte, persequentiam per annum peragant, & doctem, quam in die nuptiali dederunt, recipiant, & transactis anno illum virum recipiant, & similiter vir uxorem, non aliam, sed eandem. Igitur iuxta sententiam Pontificis Vaudedae, leparandi erant coniuges quoad cohabitationem, saltem per annum. Quod similiter statutum fuit in Concil. Mogunt. sub Carolo, *can. 55.* qui reverteretur inter capitularia Caroli lib. 5. cap. 10. ibi: *Nudus proprium filium, vel filiam de fonte baptismis suscipiat, nec filium, nec commatrem doct uxorem: nec illam, cuius filium, aut filiam ad confirmationem duxerit; ubi autem factum fuerit separatur.* Et expressius in Concilio apud Vermeriam, *can. 1.* relato in *cap. 2. 30. q. 1.* ibi: *Si quis filium suum, vel filiam suam ante Episcopum venerit ad confirmationem, separatur ab uxore sua, & nunquam aliam accipiat.* Et idcirco cum Andovera Chilperico suo marito absente filiam peperisset Chilchindam, & fuisse Fredegundis eam de facto fonte leuasset, rediens Chilpericus repudiavit Andoveram: *Non potest, inquit, te habere coniugem, cum commatris adopta sis nomen.* Quam idcirco cum filis in monasterium detruxit, ut refert Aymonius lib. 3. cap. 6. Nec tunc obstat illa verba, *tantum precipimus recipere doctem.* In quibus cum agitur de doct reddenda, supponitur matrimonio non intercessisse. Nam ea verba non debent referri ad primam partem decisionis, sed ad vicinam; postquam enim Pontifex quaestioni propoſitae respondit, statim subiicit, nulli licere commatrem in coniugem accipere; & annexit verba proxime relata, quae si referantur ad casum priorem, quando coniuges filiam de fonte facto susceperint, absurdum continet: quare referenda sunt ad posterius casum, in quo statuitur, nullum posse commatrem in coniugem accipere. Quo casu recte annexitur, ut si

mulieres pro hac illicite re, hoc est matrimonio iam celebrato, separatae fuerint. doctem recipiant, quam in die nuptiarum praeſtiterunt; & penultima poenitentia, alios viros accipiant; quod mirum non est, cum nullum esset matrimonium ab eis celebratum. Quo modo etiam accipiendus est textus in *can. 55. sacra Synodi in Trullo*, in illis verbis: *Quoniam spiritualis necessitudo, seu ad vitam corporalem coniunctione maior est, in concubitis autem locis agnoscimus quosdam, qui ex sancto & saluati baptismate infantes suscipiunt, postea quoque cum maribus illorum viduis matrimonium contrahere, statimimus, ut in posterum nihil sine iussu nostri: si qui autem post praestitam rationem hoc facere deprehensi fuerint, non quidem primo ab hoc illicite, & iniuste matrimonio desistant, deinde & fornicationem penitus subiciantur.* Verum commatrum, immo non separandum esse, si fraudulenter, & per fraudem fecerint, docetur in *c. 4. 30. q. 1.* idem si propter ignorantiam filium communem leuauerit, obsequendum statuit Nicomachus in *cap. de his, ad. q. 8.* & si propter necessitatem fecerint, idem asserendum esse statuit Ioannes VIII. in *cap. ad limina, an. q. 9.* in quo canonum diffidio Alexander in praesenti docet inter coniuges filium propterea suscipiendum non dissolui coniugium ante compatronatam legitime contractam, siue ex fraude, siue ex ignorantia id fecerint; si ex fraude, ne scientibus coniugibus, & diuertente cupientibus, hanc via ad diuorium alios patefieret: si vero ex ignorantia, quia ea illis excoſat, & ita hoc casu matrimonium conferatur in eo statu, à quo incipere non poterat, ut plerumque contingit, & dilectus de sponsal. *cap. ad Apostolicam de regul. & quomodocumque de intro. c. 4. & 6.* qui clerici, vel saeculares, & de interdict. *mar.* sed etiam matrimonium per cognationem hanc superuenientem non dissolvitur, tamen eum, qui scienter, & malitiose eam contraxit, non posse petere debitum, docet Mendo in *statera, differt. 5. q. 20. per tot.* & si pater baptizauit filium, quem ex copula illicita suscepit, non potest contrahere matrimonium cum eius matre. *Christin. tom. 1. dec. 32. 8.* Illud etiam certum est, quod si ambo coniuges susceperint alienum filium inter se, nullam cognationem contrahunt, ut declarauit Innoc. III. in epistola missa Rosentini Archiepiscopo, cuius integram dabimus in *c. 5. de consanguinitate, & affinitate*.

### CAPVT III.

Idem<sup>a</sup> Vigor. Episcopo.

Super eo, quod à nobis tua fraternitas requisivit, verum duorum compatrum filij spoli compatronatam geniti possint matrimonio copulati, vel si coniuncti fuerint, eorum sit matrimonium rescindendum. Inquisitioni tuae tale damus scripto continente responsum. Si enim filij tales fuerint, per quorum alterum, vel utrumque parentes ad compatronatam deuenerunt, eos coniungi nullà ratione permittas, & si coniuncti fuerint, Pontificali auctoritate ab inuicem ipsos non differas separate. Ceterum si per neutrum eorum ad compatronatam ventum fuerit, de his volumus, consuetudinem tuae Metropolitanae Ecclesiae, vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentius imitari ita quidem, quod si eiusdem Ecclesiae consuetudo habet, ita ut eos non sustineret coniugium fieri, nec factum firmitatis robor habere, tu simili modo in Ecclesia ubi commissa coniugium huiusmodi fieri non permittas, & si quos taliter iunctos inuenieris, iuxta earundem Ecclesiarum consuetudinem ipsas separare ab inuicem



non omittas. Verum si de consuetudine haberetur, ut talia coniugia sustineantur, & permittantur; tu in eadem Ecclesia huiusmodi coniugia dissimulare poteris, ita quod nec contradicere, nec tuum præstare videaris assensum: quia sicut graue est antiquam consuetudinem circumadiacentium Ecclesiarum super his contemnere; sic quoque grauius videtur, si propterea huiusmodi coniugiis tuum indulgeres assensum, cum posset in exemplum assumi.

## N O T Æ.

1. **a** *Vigor.* Ita legitur in prima collectione, *sub hoc titulo cap. 3.* in hac sexta legitur *Virgiliensis*; sed Antonius Augustinus in *notis ad hunc textum*, retinendam putat lectionem *Virgornensem*, de qua diocesi nonnulla notauit in *cap. 9. de elect.*

2. **b** *Consuetudinem.* Et ita consuetudine induci

posse impedimenta matrimonij, probatur in *c. c. hoc ritual. cap. quod dilecto 3. cap. quod debet, de consanguin. & affin. cap. olim, de clericis coniug.* & docet Tapia lib. 4. *causa maritalis*, q. 24. quod quomodo accipiat, & quæ conditiones in tali consuetudine desiderantur, exponit latè Basil. lib. 6. *de matrim. cap. 4. cum sequitur.* & nos aliqua adduximus in *cap. 1. de sponsal.* & textum hunc exposui in *cap. 1. hoc ritual.*

## CAPVT IV.

## a Clemens III.

**M**artinus Bertam duxit in uxorem; Tebergam sibi Lotharius copulauit, & Lotharius Bertæ & Martini filium de sacro fonte suscepit: Lothario verò & Bertæ sublati de medio, Martinus cum Teberga contraxit: querit à nobis tua fraternitas, verum tales sint ab inuicem separandi. Nos autem tuæ fraternitatis consulationi duximus respondendum, quòd cum secundum verbum Domini, vir & mulier vna per connubium caro efficiantur, liquidum est, Tebergam non posse Martino matrimonialiter copulari, qui cōpater eius fuerat, cum quo ipsa Teberga vna caro nōscitur extitisse.

## N O T Æ.

1. **a** *Clemens III.* Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc ritual. cap. 1.* nullibi tamen exprimitur, cui rescribat Pontifex, licet facili ex nominalibus coniugum, de quibus in præfenti agitur, cognoscatur cum Præfato aliquo Gallie in eo alloqui.

## COMMENTARIUM.

2. **P**ro huius textus expositione sciendum est, comparatitatem spirituales, iuxta veteres canones duplicem fuisse, directam videlicet, & indirectam: directam comparatitatem est, quæ inter naturales patres baptizati, vel confirmati, & baptizantem seu confirmantem, & patrinos baptisimi, & confirmationis contrahitur, *cap. 1. cum sequitur. 30. q. 3.* indirecta verò comparatitatem erat, quæ extendebatur ad uxorem patris, etiam si non commarier fuisset, antea tamen cognita, *scilicet cap. 5. si pater. cap. 3. si quis 30. q. 4.* in consilio non vero, si illicet per copulam libetam *1. 1. 7. p. 4.* nam eum maritus, & vxor efficiantur vna caro, *Genesi cap. 2. cap. Iuxta diuina scriptura. 17. q. 1. c. quomodo 31. q. 1. cap. de bigam. de bigam. non ordin. con-* sequens est uxorem esse commatrem illi masculo, cuius filium maritus de sacro fonte suscepit, & per consequens non potest vidua facta, matrimonialiter cum illo copulari, et resoluit Pontifex in præfenti: itaque commarier duas non potest etiam vnam post mortem alterius habere in consilio, *Ad cap. 1. 2. 3. 3. d. c. quod autem 6. in fine 30. q. 4.* Nec huius iuris principio obstat textus in *c. qui spirituales 4. 30. q. 4. vbi in cau. 47.* Concilij Triburienis statuitur, coniugatum, qui filium

alterius de sacro fonte suscepit, esse patri naturallem comparatrem, non autem esse illi vxorem commatrem, idcirco marito defuncto possit viduam eum patre baptizati matrimonialiter copulari: quod etiam docuit Paschalis Papa in *cap. post uxorem 3. eadem 30. quæst. 4.* vbi ita generaliter statuit: *Post uxorem obitum cum commatre uxoris viri superflue coniugio copulari, nulla videtur auctoritas, vel ratio prohibere; nec enim conjugationis carnis ad unionem spirituum transiunt.* Nam per istorum iurium solutione discrimen constituendum est inter vxorem patris spiritualis, & inter vxorem patris naturalis; ad patris enim spiritualis vxorem prius, ut supponimus, cognitam, spiritualis cognatio transiunditur, ex præfenti textu; atque ita si vnus ex coniugibus filium aliorum de sacro fonte suscepit, ambo, videlicet vir & vxor, commatres efficiantur parentibus infantis, *d. cap. si quis 3. 30. q. 4.* & per consequens si Maria vxor Ioannis, inter quos matrimonium fuerat consummatum, lenaxit de fonte filium alterius feminæ, non potest Ioannes cum femina illa post mortem uxoris matrimonium contrahere, iuxta textum ita intelligendum in *dilecto c. si fecerit 4. 30. quæst. 4.* ad vxorem verò naturalem patris cognatio spiritualis, seu commatritas non extenditur; atque ita si Ioannes coniugatus filium Martinus in baptismo suscepit, efficitur comparatrem tantum Martinus, non autem Mariæ vxoris eius, cum filius esset Martinus ex alia femina; idcircoque Martino comparatrem suo defuncto, potest Mariam viduam dicere in vxorem, si aliud impedimentum non obstat; nam inter eos nulla cognatio spiritualis contrahitur. Iuxta quem casum accipiendus est textus in *dilecto cap. qui spirituales*

*spirituales* 4. Eademque solutione exponendus est *asceticus* in *dist. cap. post vxoris*, dum docet, post vxoris obitum posse vitum superstitem cum commate vxoris coniugio copulari, quia scilicet ad matrem non fuit translata cognatio spiritualis vxoris, quam vxor contraxerat, propterea quod fux committit filium proprium vxoris ex alio vico de fonte leuasset: praesentant Archidiaconi & Turrisfermat in *ad. inuolus*, Boetie, in *presenti*, Ioannes Grumel in *de spons. conclus.* 20. *casu* 3. *num.* 14. extra *rom.* 16. *trall.* Deller, Syluest. in *summa*, verbo *Matrimonium* 3. *quasi* 7. *num.* 7. huius discriminationem rationem addidit Glossa in *dist. cap. qui spirituale* 30. *quasi* 4. & in *cap. 2. verbo Cognatus*, hoc *ritu* lib. 6. & ait in hac parte coniuges communicare sibi actiones, non autem passionem, id est, coniugem communicare coniugi cognitionem spiritalem prouenientem ex actu confederandi sacramentum, ut leuandi, vel suscipiendi filium alienum in sacramento baptismi, vel confirmationis: non autem communicare cognitionem prouenientem ex eo, quod pariat filium baptizari, vel confirmari, aut leuari ab

alio. Sed hac doctrina potius est ipsius iuris constitutio, quam ipsius constitutionis ratio; quare veram rationem exilimo prouenire ex eo, nam cum vit & vxor per actionem carnalem, seu corporalem efficiantur vna caro, & vnum corpus, non vero vna spiritus, *cap. de huius*, inde prouenit, vt cognatio, quae per corporalem actionem vnus coniugis acquiritur, communicetur alteri, quasi parti corporis eius; non vero communicetur cognatio, quae contrahitur per animi passionem coniugis: nam animus, seu anima, non fuit communicata, vt considerat Archidiaconus in *d. cap. qui spirituale*: maxime cum hac cognatio per passionem contrahitur, non sequitur per factum corporale coniugis, sed per tactum proprii filii, vel contactum patris, atque ideo rationi congruum est vt alteri coniugis non communicetur. Hostiensis in *summa huius rituali*, §. *ultim.* *num.* 7. Hac autem compaternitas indirecta subleuata est per Concil. Trident. *sess.* 24. de *reform. cap. 1.* in vero iure communis attentio hac cognatio communicatur familiaribus extra matrimonium cognatis, exponimus infra in *cap. contrate*.

CAPVT V.

Clemens III.

Contrafacto matrimonio inter P. de Regali, & A. vxorem suam, sicut eiusdem P. nobis conquestio praefecit, cum per biennium insimul cohabitassent, & ex ea filium memoratus P. suscepisset, quidam consanguinei eiusdem A. volentes eam separari a viro, contra matrimonium obiecerunt, asserentes quod eadem A. in primo sacratu salis pabulo filium concubinae quondam ipsius P. tenuit, cum fuerit primò in Ecclesia inductus: & propter hoc tuam adeuntes praesentiam, dicebant ipsam a viro per tuum iudicium debere separari: tua vero fraternitas, sicut accepimus, causam non cognita, carnale eis commercium interdixit, prohibens ipsi P. ne debitum ab vxore requireret. Verum quoniam, si constaret Ecclesiae vera esse quae diximus, non ideo tamen contrafactum matrimonium solueretur, quae res varique vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret, disc. l. per A. l. m. quare praefato P. firmiter iniungas auctoritate nostra, quod memoratam A. sicut vxorem propriam affectione maritali pertractet, & carnale debitum ab ea licenter exigat & persoluat, siue, quod supradictum est, ipsam A. ante matrimonium contrafactum cum P. siue postea id egisse constiterit; dum tamen si in fraudem, causam separandi matrimonij hoc fecit, prouentum pro praesumptione accipiat, matrimonio in sua firmitate durante.

NOTAE

1. *Clemens III.* Ita enim legitur in secundae collectione, *sub hoc ritu*, *cap. 2.* nullibi ramen exprimitur, sed rescribat Pontifex, praesentis tamen constitutionis meminit Bonifacius VIII. in *cap. 2.* *hoc ritu*, in 6.

2. *Sacratu salis pabulo.* Consonat textus in *cap. 1.* 30. *g. r.* Sal in catechomenis os inseri solitum iam à primis Ecclesiae temporibus, constat ex sancto Gregorio in lib. *Sacram. de ord. ad catechomenos* libi: Postea interrogat: nuncia eorum & ponia de ipsa sale in os ipsarum. Ex cap. *exinde*, *cap. sal. ex his*, de *consecr. dist. 2.* Romitete Desidie in *epist. ad Gord.* in *Hispanensium Epist.* libi: Septem fons datus baptisui à primo pabulo sacratu salis, & ingressu sancta Ecclesia 75que ad confirmationem Spiritu sancti per christiana. 3. Ambrosius in *c. 22.* D. Luca. D. Augustino lib. 1. *confess.* 11. Rabano D. D. Genual. in *Decretal.* Tom. IV.

Manto de *instit. cleric.* c. 27. Beda in *Esdras* lib. 1. c. 9. & in lib. 1. *Regum* c. 27. Alcuino de *ecclesiasticis officijs*, de *Sabbato sancto*, Vualfrido Strab. de *rebus Eccles.* c. 26. Cuius ritus rationes adduxerunt Hildorus Hispal. lib. 2. de *officijs*, c. 10. ibi: Sales autem in mysterio catechomenis dantur à Patriarchis, inde est institutum, ut eorum gustu condimentum sapientia percipiunt. Smaragdus in *epist.* de *Sabbato Pentecost.* libi: Idcirco hi, qui baptizandi sunt, salem in sacramento accipiunt, ut eius gustu condimentum sapientia percipiunt, nec à sapore Christi desipiant, & sicut insulsi & fami. Ivo Carnot. *sermon.* de *sacram. Nuptiarum* libi: Postea datur sal benedictum in os pueri, ut per 13 puerum sapientia salis conditas, sature carum iniquitatis, Hugo Victorin. lib. 1. *Sacram.* c. 18. ibi: Postea datur sal benedictum in os baptizandi, ut salis sapientia sit conditus. Illustrant Vicecomes lib. 2. de *ritibus baptismi* c. 42. Eusebius à S. Maria de *ecclesiasticis baptismis* c. 16.

O 3 c. 20. 20. 20. 20.

3. *e Quendam concubinis.]* Non levis questio est apud Interpretes, utrum copulatio spiritualis inter pretetores fecerint illicitè cognita à susceptore, seu patris, ut communicetur vxori legitime cognita, in qua questione affirmant Glossa in cap. si quis ex coniugio 30. q. 4. Sylvestr in summa, verbo Matrimonium 8. q. 7. referens pro sua sententia D. Thomam in 4. dist. 42. q. 1. et 3. q. 2. in corpore. Qui mouentur, tam ex hoc textu, quam ex eo, quia vir per copulam etiam illicitam efficietur vna caro cum concubina. cap. in eo 32. quest. 4. propter quam natiuitas affinitas matrimonium impediens, & disticiens, et. 1. vbi plura dicimus, de consanguinitate, & affinitate, ergo similiter cognatio spiritualis illi communicari debet. Negatiuam sententiam tuerent Richardus & Palud. in 4. dist. 42. Abbas in cap. 12. c. 1. vbi Bohic. n. 9. Glossa verbo cognationem, & Ioannes Andreas in c. 1. hoc tit. lib. 6. Sanctus Antoninus in summa tom. 5. tit. 1. cap. 15. §. 1. Coarct. in 4. 2. p. cap. 6. §. 4. num. 3. & alij, qui mouentur ex eo, quia licet inter virum & vxorem communicetur hæc cognatio, quia vna caro sunt, propter strictum matrimonij vinculum, cap. Agnoscite 27. q. 1. hoc tamen vinculum ita strictum non datur extra matrimonium. Ac deest, quia textus in cap. 1. cum sequitur, 30. q. 4. c. 1. Matrimonium, hoc tit. vbi agitur de hac copulatione directa, sed per suppositum matrimonium, & illud consummatum: unde non est ratio, quare hoc impedimentum protahatur ad alias personas pater et filius in ipsis verbis. Nec contrarium probatur in pater et filius, & in illis verbis, *Sive ipsam ante matrimonium contraxerint, sive postea consenserint hoc rigore.* Nam hæc clausula referenda est ad opinionem eorum, qui impedimentum admittunt, & obuiabant in illa specie ex eo, quod vxor filium concubine, & natiui in sacra filii pabulo tenuisset, iuxta Glossam in presenti, quam sequuntur Hostiensis, & alij: non autem debet intelligi secundum veritatem rei, vbi Pontifex ostendit in verbis, *sive ipsam:* quomodo si vxor tenuisset illum in actu, in quo oritur perfecta cognatio spiritualis, veluti in ipso baptismo, resisteret quidem impedimentum, quod distinet matrimonium subsequens, & vltim iam contractus impediret. Nec implicat, quod Clemens in fine huius textus imponat penitentiam vxori, quæ filium illum in catechismo tenuit, cuius diuortij faciendi, nam ad imponendam penitentiam affectus potius, quam effectus attenditur, cap. 1. in fine, 15. q. 6. c. qui periuuasse 12. q. 5. docuit Cardinalis in presenti, & in cap. 1. de eo qui mittitur in possessionem.

## COMMENTARIUM.

4. DE COGNATIONE ET CATECHISMO.

IN presenti textu agitur de cognatione spirituali, quæ ex catechismo tantum nascitur, & examinatur, an impediat, & distinet matrimonium: Pro cuius textus expositione præmittendum est, olim diuersum fuisse susceptorem, seu patrem catechismi, & a susceptore, seu patris baptismi, ut constat ex cap. ex catechismo, de consecratione, dist. 4. vbi Higinus Pontifex, qui Ecclesiam rexit per annos 114. ait: *In Catechismo, & in Baptismo, & in Consecratione vnus paruum fieri potest necessarius caput: non est tamen consuetudo Romana, sed per singula singuli suscipiunt.* S. Dionys. Areopag. lib. de Eccles. hierarch.

cap. 1. vbi de solennibus extremonis, quæ catechismi propriæ erant, sic ait: *Tum et exponit rationem perfectam, quæ ad Deum accedendum est, explanaturque eidem diuina ratio, & ut ita dicam, conuersatione, ex eo præterea quare, num ita instituit vivere: Cum promisit, mactum enim capiti adducere, signaque edis sacerdotibus imperat, ut vtri, æque s. enfaris nomine perficiant.* Probat Vicesimus lib. 1. de ritibus baptismi, cap. 23. per totum; & nos de catechismo, eius tempore, & extremonis plura adduximus in can. 16. Concil. Aquis. Vt autem ad cognationem spirituales, quæ ex catechismo nasci ut inter ipsum susceptorem, & catechumenum, petroeniam notandi sunt textus in cap. 1. 30. q. 1. in illis verbis: *A pabulo sacri filii, usque ad conuersionem per christum nomine christiani suam matrem in coniugio suscipere debet.* Et in presenti episcopus, dum in eo Clemens docet, ex hac cognatione impedimentum dirimens matrimonium non dari; & in cap. 1. hoc tit. lib. 6. vbi Bonifacius VIII. in totum se refert ad præsentem Clementis constitutionem: quare totus in 4. q. 4. dist. 42. c. 1. v. 1. v. 1. in presenti, & alij exilicantur, citra hoc impedimentum tem adhuc dubium esse, & indecens, cum Clemens in presenti sub dubio rescribat in illa clausula, *Fix etiam, quæ dubitantis potius quam assentis videtur:* & Bonifacius VIII. in d. cap. 1. nihil specialiter constituit, sed tantum se refert ad præsentem decretalem. Verum hæc Soti sententia facili conuincitur ex d. cap. 1. 30. q. 1. & ex d. cap. 1. hoc tit. in 6. vbi hoc impedimentum oriri ex catechismo aperte docetur. Hugo in d. cap. 1. 30. quest. 1. affirmat hoc impedimentum cognationis spiritualis ex catechismo tantum, non solum impedire, verum & dirimere matrimonium: sed hæc opinio etiam aperte refellitur ex presenti textu. Alij tandem relati à Thoma Sanchez lib. 7. de matr. dist. 10. num. 8. & 9. hoc impedimentum tantum adiuuant cum catechismus baptismum præcedit, aut cum eo immediate coniungitur. Verum eos doctè refellit Sanchez. Quare his sententiis omisissis dicendum est, propriam, perfectamque cognationem spirituales, quæ matrimonium impediunt, & dirimunt, tantum nasci ex baptismo, & confirmatione, ut infra in cap. si quis, prohibemus ex catechismo verò oriri quendam cognationem imperfectam, quæ licet non dirimat, impedit tamen matrimonium, ex presenti textu, & d. cap. 1. hoc tit. in 6. ita dixerunt D. Thomas in 4. dist. 42. q. 1. et. 2. ad 3. Durandus, & Richardus ibi, Sanchez d. dist. 10. Basil. lib. 6. de matr. cap. 11. Bonacina eod. tract. q. 3. punct. 4. num. 6. alij relati à Leandro tom. 2. de sacramento, dist. 23. de matr. §. 3. quest. 1. Catechismus enim est quædam professio futuri baptismi; & sicut in sponsalibus sponsione futurarum nuptiarum species quædam cognationis, & publicæ honestatis contrahitur, per quam matrimonium impeditur contrahendum; ita ex catechismo oritur quædam cognatio spiritualis impediens matrimonium: nec interest, quod catechismus præcedat baptismum, vel sequatur, quo modo accipiendus est textus in cap. 1. 30. q. 1. in illis verbis: *A pabulo sacri usque ad conuersionem per christum, nullus christianus suam matrem in coniugio suscipere debet.* Intelligenda enim ea verba sunt, secundum Sanchez dicta dist. 10. num. 2. copulatiue, & non disiunctiue, ita ut doceat

Deus dedit.

Deusdedit, cognationem contrahi in catechismo, & in Baptismo, & in Confirmatione, seu christiatis vñtione inclusuè: quomodo de illa expositione Thomæ Sanchez non parum dubitauerim, agnosceat textum in d. cap. 1. agere de impedimento impeditore, non autem de dirimente; atque adaptari non posse ad cognationem ex baptismo & confirmatione ortam: quapropter credendo, intelligendum esse illum textum tantum de catechismo, & eius extremonis, quæ præcipue incipiebant à pabulo sacri salis, &

finiebantur in sancta vñtione, quæ præcedit baptismum, de qua Dionysius de ecclesiastica hierarchia, p. cap. 2. D. Cyrtianus lib. 1. epist. 70. hodie tamen hæc species cognationis spiritualis sublata est per Tridentin. sess. 24. de reform. cap. 2. ut declaravit sacra Congregatio per hæc verba, *Qui in Ecclesia suis præfatus ei. qui domini verus fuit baptizatus, si deinde in Ecclesia fuerint sacra solemniter, nullam specialem cognationem contraxerunt.* Referunt Farinac, d. d. cap. 2. Leandret d. d. disp. 3. q. 4.

## C A P V T V I.

Innocentius III. <sup>a</sup> N. Episcopo Lincolniensi, & N. Decano de Huntredunc.

Veniens ad præsentiam nostram G. Anglicus natione, nobis exposuit, quod cum olim in adolescentia constitutus mulieri cuidam adhaerisset, quam tamen quidam alius antè cognouerat, de consilio matris suæ factum est, ut eadem mulier quendam puerum, quem de alia soluta ipse susceperat, de sacro fonte levaret, ad suspicionem & infamiam veriusque delendam. Deinde verò cum in eius amore vehementius exarderet, absque consilio amicorum eam clanculo desponsavit. Cùmque prolem ex ea procreare non posset, & increpationes à patre suo gravissimas sustineret, quòd eam desponsando deliquerat, revolvens in animo, ipsam dimissam, causam orationis Hierosolymam est profectus. Verùm cum idem rediens de partibus transmarinis prolem eam suscepisse de alio invenisset, ei noluit adhærere, sed propter adulterium, quod commississe taliter videbatur, eam omnimò dimissam, ad longinquam se transferens regionem, & ad Engubin. tandem veniens civitatem, quandam ibidem cum terra & dote decenti matrimonialiter sibi copulavit, de qua prolem se confessus est suscepisse capropier discretionem vestram per Apostolica scripta mandamus, quatenus super his inquiratis diligentius veritatem: & si primam mulierem prædicti viri filium de sacro fonte levasse constiterit, antequam eam desponsasset uxorem, vos inter eos divorcium appellatione postposita celebrantes, rei processum nobis per litteras vestras fideliter exponatis, ut an cum secunda valeat legitimè commemorari, veritate cognita decernere valeamus. Quod si ambo, &c. Tu ea frater Episcopo, &c. Datum apud civitatem Castellanam, Vili. Idus Octobris.

## NOTÆ.

<sup>a</sup> *Incolniensi.* Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc titulo, cap. 1. & in ipsis epistolis editis à Sirleto, fol. 189. ex quo registro textum hunc transferibo. De Lincolniensi Ecclesia egi in cap. 8. de scriptis, & commentarium huius textus dabimus infra in cap. final.

<sup>b</sup> *Levaret.* Immediatè tenens puerum: oam quando matris non tenet baptizatum, neque illum suscepit immediatè de manu patris, non contrahit cognationem spirituales, ut declaravit

sacra Congregatio, referente Farinacio in d. cap. 1. Contil. Trident. quæ quando statuit inter unum, & unam, quia ad summum in patris eligi permittuntur, & baptizatum ipsum, atque ipsius patrem & matrem contrahi spirituales cognationem, supponit matrimonium à sacro fonte baptismatis filium simul suscepisse, ut docuerunt Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 50. num. 2. Basil. cod. tract. lib. 7. cap. 59. num. 9. Hurtado de matrim. disp. 18. disp. 13. Bonac. cod. tract. panilo 5, 2. num. 13.

## C A P V T V I I.

Idem <sup>a</sup> Magistro S. de Melun. Canonico Herefordensi.

Tua nos duxit discretio consulendos, an natus ante compaternitatem, filiam comparris sui, vel commatris, procedente tempore sibi possit matrimonialiter copulare; & si cum ea contraxerit, & pluribus annis simul permanserint, an postea debeant separari? Quævisisti etiam, an consenj talis matrimonij teneantur illud in publico accusare. Super quo discretionis tue duximus respondendum, quod huiusmodi

modi persone matrimonium non possunt contrahere; & si contraxerint, de iuris rigore possunt ab invicem separari; & qui contractum sciuerunt, debent illud Ecclesie nuntiare.

## NOTÆ.

<sup>a</sup> *Herefordensi.* Ita etiam legitur in tercia collatione, sub hoc titulo capite 1. De

Herefordensi Ecclesia regi in capite 1. de temp. ordin. & textum hunc exposui supra in capite 1.

## CAPVT VIII.

<sup>a</sup> Gregorius IX.

EX litteris vestris accepimus, quod cum Martha mulier coram <sup>b</sup> Officiali Cantuariensi Alanum peteret in visum, & se adhiatam ab eo, ac carnaliter cognitam per testes idoneos probauisset, dictorum tandem testium depositionibus publicatis, idem A. excipiendo proposuit, quod eam habere non poterat in uxorem, pro eo, quod ipsum pater mulieris eiusdem, qui <sup>c</sup> Sacerdos extitit, baptizauit. Sed cum idem Officialis exceptione huiusmodi non admissa definitiua tulisset sententiam contra ipsum, & idem ad Sedem Apostolicam appellauerit: mandamus quatenus si est ita, eundem A. super hoc ab impetitione mulieris absoluitis ipsius, eidem mulieri perpetuum silentium imponentes.

## NOTÆ.

<sup>1.</sup> <sup>a</sup> *Gregorius.* Non constat, quibus Prelatis referribat Gregorius, tantum agnoscitur loqui cum Prelatis Ecclesie Anglicane, ubi casus huius texus corrigitur.

<sup>2.</sup> <sup>b</sup> *Officiali.* Idem Vicario, vt exposui in cap. 1. de officio Vicary.

<sup>c</sup> *Sacerdos.* Qui forsitan habebat filium illegitimum ex nuptiis contractis ante Sacerdotium.

## COMMENTARIUM.

<sup>3.</sup> *CONCUL- SIO TRA- DITUR ET PROBATUR.* EX his decretalibus sequens communiter deducitur assertio: Inter baptismum, & filium baptizantis, & inter baptizati patres, & ipsum susceptorem, contrahitur cognatio spiritualis matrimonium a rimen. Probat eam textus in cap. 1. & per totam 30. q. 1. cap. final. 30. q. 3. cap. 1. & per totam 30. q. 4. cap. 2. 3. 4. 6. & 8. hoc tit. cap. 1. & 1. cod. tit. in 6. c. p. consanguinitas, de re iudicat. cap. 1. qui matrimonium accusare, cap. veniens, de sponsalib. in prima collatione, Synodus Nicena can. 21. ibi: Nemo filium cum patre, aut matre spirituali matrimonium contrahat, id est cum patris, aut matris; & qui hoc commiserit, habeatur tanquam ethnicus. Heliodorus Episcopus. Turon. in suis capitulis, can. 66. ibi: Quid committit spiritualis coniugium peccatum, & idem separandum, & capite vel exilio damnandum. Gregorius II. in Synodo Romano, can. 4. ibi: Si quis committit spiritualiter dixerit in coniugium, anathema sit. Synodus Romana sub Zacharia can. 3. Presbyterum, diaconem, monachum, aut monacham, vel niam spiritualem committent nulli sibi presumat nefas in contrahere. Gregorius VIII. in Concil. Rom. Qui copulatur parentibus, vel conuentibus, & filialis, excommunicatur. Synodus Trullana can. 51. ibi: Quoniam maior est spiritus continentis, quam corporum, scimus in aliquibus locis quosdam ex sacre, & saluari baptismate patres suscipientes, cum eorum maribus videlicet copulati; id fieri probemus, sed si contraxerint, separantur, & penis fornicationum subiacent. Synodus Mogunt. sub Carolo, can. 55. & sub Arnulpho can. 11. si quis alium, C. de nuptiis. Luitprandus Rex in legibus Langobard. lib. 2. c. 5. 6. cum sequens. Præcipimus, ut nullus presumat committere suam uxorem ducere, sed nec filium, quem de sacro semine tenentis, nec filius eius presumat filium ipsius uxorem ducere, qui eam de fonte suscepit, quia spirituales germani esse nascuntur; & qui hoc malum facere presumpserit, perdat omnem substantiam suam; & filii qui de tali illicito matrimonio nascuntur, heredes esse non debent. Carolus Magnus lib. 3. cap. 100. Nullus proprium filium, aut filiam de fonte baptizatum suscipiat, nec filium, nec committentem ducat uxorem, nec filium cuius filium vel filiam ad conformationem tenentis: ubi autem saltem fuerit, separantur. Trident. sess. 24. cap. 1. Alia Patriarcharum Orientalium decreta referuntur lib. 3. Iuris Orient. Illustrant vltra concessos in presenti à Barb. Gentil. de nuptiis lib. 5. sect. 3. Torriblana de iure spirituali, lib. 2. cap. 15. sect. 3. Mantique de differentiis variisque foris, q. 17. Basile. de matrim. lib. 6. cap. 4. cum sequens. Vighellius in method. iuris can. fol. 468. S. Raymondus in summa lib. 4. tit. 5. Ant. Augustin. in cod. iuris can. lib. 12. tit. 2. 4. Balsamon in dictis can. 53. sextæ Synodi, Ioannes Sanchez in selectis lib. 2. disp. 40. Petrus Gregorius lib. 11. part. 1. tit. 21. cap. 9. Viccomes de rubricis baptismi lib. 1. cap. 35. & de rubricis confirm. lib. 1. cap. 11. Cuius & Camillus hic, Ioannes Dextis ad decr. in 30. q. 1. Rouffelus lib. 1. bi 3. Pontif. iuris lib. 1. tit. 9. Zonaras in Nicephoro Phoca. Macedo de clauib. Petri, lib. 4. de matrim. cap. 11.

<sup>4.</sup> *INVENI- TUR TRA- DITA AS- SERTIO.* Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: In materia sacramentorum Ecclesia non habet potestatem mutandi, seu minuendi aliqua ex his, quæ à Christo Domino sunt instituta, vt probatur in cap. 3. de claudis, dispens. sed à matrimonio contrahendo ex iure diuino non arcentur compæctes, & alix persone in hoc titulo enumeratæ: ergo nec ab Ecclesia inter similes personas potuit matrimonium prohiberi.

prohiberi, immo et si Christi actionem attendamus, quæ debet esse vitæ nostræ instructio, in baptismo à Ioanne recepto nullum adhibuit susceptorum, sed ut dicitur *cap. 3. Matthæi: Baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua.* Ergo in baptismo non debet aliquis baptizatum de sacro fonte suscipere, maxime si baptizatus adultus, qui suscipi sustentare valet. Accedit, nam baptisus est spiritualis regeneratio, *cap. non regenerantur 155. cum sequenti, de consecrat. dist. 4. cap. 1. 30. g. 1. Tenui. sess. 5. cap. 4. in quo minister gerit vicem patris, aqua verò ipsa locum matris habet, ut Augustinus scribit in quodam sermone Epiphaniæ in carnali geotatatione non requiritur, nisi principium aditum, quod est pater: & principium passivum, quod est mater: ergo similiter in spirituali regeneratione frustra requiritur quod baptizatum de sacro fonte suscipiat. Unde Magdeburgenses *cent. 7. lib. 2. cap. 6.* aiunt, quod de patris, seu fidei oibus, qui obtrusit infantes, aut adultos ad baptismum, & pro his fidelissimè, nihil legitur in scriptis Apostolorum. *Act. 8.* conuocati ab Apostolis scipios ad baptismum offerunt, & ediculum fuisse, si Apostoli nolissent baptizare priusquam fidelissimos afferrent: ubi enim eos Eunuchus in solitudine sibi compararet? & idè cognationem hanc hinc causa inductam, imaginariamque, & fœmolanè esse docuerunt Carolus Molinæus. *ausp. 501. Danucus lib. 1. de captiis, cap. 3. Hieronymus con. 16. Albeticus Genilis lib. 5. de nuptiis, cap. anal.* Accedit nam omnes Christiani sunt fratres, & omnes Christianæ sorores: proindeque omnes inter se spirituales cognati, quocirca et cognatio spiritualis non debet censeri impedimentum, aut certe eum solis ethnicis Christianis coniugæ celebrare valent.*

Quæ difficultate non obstante vera est præfens assertio, quod quidam garruli hæretici, & alij impij scriptores supra relisi. Ut autem eandem huius cognitionis ab origine repetamus, sciendum est, susceptorum, comparum, seu partinorum vñiam iam à temporibus Apostolorum in Ecclesiâ inualuisse, morte hoc accepto ab illo Evangelij: Et adduxit cum ad Iesum. Unde ait Catholicius lib. 1. *de vitâ Christi cap. 14. Et adduxit ad Iesum: ex hoc accepit Ecclesia, quod in sacramento Baptismi, & Confirmationis vitæ adducimus, qui præfens suscipiunt, parini facti vocari.* Nam cum in eunabulis nascens Ecclesiæ, Christi filium in Baptismo proficere, monacho, & demoni, ac pompis eius nuntium remittere, etiam inanius receptissimum esset, necesse erat eo tempore esse aliquos, qui quod pueri per actum non licebat, sua diligentia, & operâ præstarent. Idè Siraho *de rebus Eccles. cap. 16.* existimavit, occasione baptismi parvulorum compares institutos fuisse, à quo officio variis nominibus illi appellabantur: quandoque Gestantes, Istoros lib. 2. *de Eccles. off. cap. 21.* nonnunquam Officentes, & fidei doctores, Augustinus *serm. 12. epist. 13.* aliquando Sponsors, Albinus Flaccus *de diuin. off. c. 21. Tertul. de baptis. c. 18.* Patrini, in v. nodo Nicæni *c. 11. Compares, D. Angell. form. 16. de temp. Susceptores, ut probat Cerdia in aduers. cap. 114. num. 10.* ex Victore Fidelissimos, Concil. Arclæ *can. 19. cap. 101.* ante 115. *de consecratione dist. 4. Tertul. de baptis. cap. 8.* frequenter Patres, Concil. Nicæni *c. 21. c. in baptis. 102. de con-*

*sac. dist. 1. a. sicut & baptizans dicitur filius spiritualis, cap. omnes 8. 30. g. 1. cap. 1. & 2. cap. post 5. 30. g. 3. Patres, seu Compares, quasi similes patres. Concil. Mogont. 1. can. 47. Mogont. 2. can. 18. Denique Patroi, cap. in catechismo 100. de consecrat. dist. 4. Patrini in Synodo Nicæna can. 21. Compares à D. Augustino sermone 116. de tempore. Probant Crespetius in summa, verbo Patrini, Viëcomes lib. 1. de ritibus baptismi c. 50. fuisse Theophilus 10. 11. ex. de paritate spirituali, fol. 167. propinquit ab Ecclesiâ Patribus appellantur Susceptores, cap. piliatum 30. g. 3. cap. si quis 3. g. 4. cap. non plures 101. cum duabus sequunt. de consecrat. dist. 4. cap. 1. hoc titul. in 6. cap. Martinus, hoc titul. Concil. Arclæ 4. can. 19. Præfens 3. can. 7. qui antiquus susceptorum vñus in baptismo probatur variis, & petantiquis auctoritatibus, ex quibus tantum relictum nonnullis, quæ in corpore iuris transcriptæ non reperiuntur. D. Clemens lib. 3. consil. cap. 16. cum baptismi ceteroniam doceret, ita ait: Tu Episcopo, vel tibi subiectus presbyter, sacrum super ipsos dicens ac nominans invocacionem, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, baptizabis eos in aqua, ac vinum suscipias Iacobi. mulierem Diacessam, ut decet traditis infrascriptis sigillis administraret, Sanctus Dionysius, qui floruit per annos 100. de ecclesiastica hierarch. cap. 2. & 7. ibi: Natiuique vñi parvuli parentes parum vñi ex fidelibus tradunt præfens ducuntur verum magister sub quo iam puer sit quasi sub patre diuino, sanctique salutis alumnus. Hinc itaque præfens sponte parum iuxta familiam educacionem vitam requirit, et abrenunciacionem præfens lustrum, qui vixit per annos 150. quæst. 56. Digni sunt pueri baptismi commodis. fide eorum qui iuxta ad baptismum offerunt. Basil. Magnus epistol. 128. ad 10. humanum. Prius baptismum initiante ad pietatem, vitam te à sacro fonte leniam. Recordor enim adhuc verborum tuorum, quæ, quod mirum est, adhuc infans auribus meis. Tertullianus qui floruit per annos 200. lib. de baptismo, cap. 18. Itaque pro cuiusque persone condicione ad dispositionem, etiam ante cunctis baptismi vitæ est, præfens tamen circa parvulos. Quid enim necesse est, si non tam necesse, sponsorem etiam pericula ingere, qui & ipsi per mortalitatem desipere promissionem suam possunt, & proventu mala indolis sub. Plura alia, tam Grecorum, quàm Latinorum PP. testimonia congesti Iodocus Coecius 100. 1. thesaur. lib. 1. art. 12. Iosephus à sancta Maria Catholica de carem, baptis. cap. 10. Viëcomes de ritibus baptismi lib. 1. cap. 30. Ex eadem ratione, quia videlicet ipsius Ecclesiæ primordium etiam infantes confirmationis etiam sacramento manebant, & plerumque simul ac baptizabantur, necesse est facti, iam tunc fuisse aliquos, qui confirmandos ad Episcopum deferret, ut probant Viëcomes de ritibus confirm. lib. 1. c. 11. & susceptoris in confirmacione mentio fit in cap. in catechismo de consecrat. dist. 4. cap. si quis filium, cap. dist. 4. cap. de his 30. g. 1.*

Non tamen omnes sine defectu ad hoc susceptotum munus in baptismo & confirmatione Q<sup>ue</sup> 205. adhibebantur, primò enim mares à feminis, & feminas à maribus in baptismo suscipi honestatis causâ vetitum erat. Synodus Nicæna can. 12. ibi: Viri non teneant baptismum parvulis, aut mulieribus: nec mulieres teneant masculos: sed potius mulieres teneant puellas, & viri teneant masculos.

enles. D. Clemens lib. 3. *confut. cap. 16.* ibi : *Reparabilis res in aqua, de virore suspiciat Diacorum, mulierum : inuenisse, ut daret tradidit infrangibilis fidei administratur* Ex vita S. Sebastiani, in illis verbis : *Scitis omnes isti simul animi sexaginta annos in Sancto Polycarpo Iuxta iterum baptizati, & a Sancto Hieronymo suscepi sunt fiamina autem mores spirituales nulla sunt Reuocare & Lucina. Probat Vicecomes de rebus baptizati lib. 1. cap. 31. Nec etiam Iudeis infidelibus hereticis hoc ministerium commendabatur, nec etiam peragendis solennem penitentiam, quia illi indigni debebantur, ut ceteros ad pietatem, virtutumque christianarum disciplinam erudirent. Concil. Parisiense lib. 1. cap. 54. ibi : *Illos tamen in hoc capite specialiter ab his officiis remouendos indicamus, qui propter remum suum publicam penitentiam sunt multi, videlicet ut nec alios de sacri fontis baptismate suspiciant, nec etiam ad percipiendum Sancti Spiritus donum aliorum patrum eorum Pontificibus existant, donec per dignam penitentiam satisfactorem reconciliationem mereantur.* Nec immerito, quoniam quos & lex diuina a castris militariis, ne tunc sint populi, & auctoritas canonica ab Ecclesiarum sequestrati limitibus, multo magis a memoratis peragendis officiis, vique ad tempus penitentiae peractum, dignaque percipiendi reconciliationem huiusmodi merito sunt excludendi. Monachis quoque & laicorum suscipere infantes prohibitum est, cap. placuit. 1. 16. 1. cap. de reuocatis, de consecrat. dist. 4. Concil. Alisiod. can. 20. *Nec licet Abbati filios de baptismate suscipere, nec monachis comarum habere, ne osculentur famulas.* Quam rationem illustrat Narbona de iur. an. 7. q. 15. num. 2. Sanctus Gregorius epist. 40. lib. 3. ad Valentini. *Abbas. Peruenit ad nos, quod in monasterio tuo postquam mulieres ascendunt, & quod est grauius, monachos tales sibi comarum facere, & ex hac locutione cum eis communionem habere : ne ergo hac occasione humani generis inimici sua eis (quod absit) calliditate decipiant, ideo huius rei preceptis serie commouemus, ut neque mulieres in monasterio tuo deinceps quolibet occasione permittas ascendere, neque monachos tales comarum sibi facere. Et lib. capital. adu. 1. cap. 16. *Monachi sibi compares, comarum esse non solum, ne osculentur famulas.* In Synodo Galonis Cardinalis & Episcopi Patiensis ita canitur : *Nullo monacho, sine monialis recipiatur ad pueros de sacri fontis elementis.* Quod etiam cautum legitur in Ecclesia Orientali : sic enim respondetur lib. 2. qui est sextus Iuris Graeco-Romani, Petrus Diaconus & Catulacius magnae Ecclesiae Constantinopol. ita interrogant : *An fas est monachum suscipere puerum in baptismate, vel feminam per adoptionem facere, vel habere seruum?* Respondit : *Hic pater canonem suum & prohibebat.* Ad repetitur in epitome canonum Hattenopol. scholio in canonem virum, tit. 4. sect. 4. Sed Byzantino Imperio labente, ita haec disciplina ecclesiastica paulatim collabi cepit, siquidem Phrantes, qui Constantinopoli degebat cum vixit a Mahomete II. expugnata est, lib. 1. historia, se a Sanctimoniali Thomae de Scemina vitae integritate clarissima, de sacro fonte susceptum fuisse narrat. At cum in rebus humanis vultu occurrant, quae ut nec prauius, nec praeditata ceniuntur, ita iis non alia, quam necessitatis lege prospiciendum est, atque consulendum. Monachis aliquis,**

aut monialis forte fortuna expositum infantem necesse baptismatum ostendit, an & hunc missellum offere, & in baptismate suscipere non licebit? Respondit Sanctus Augustinus epist. 23. ad Bonifacium Episcopum, aliquando quos crudeliter parentes exposerant nutriendos a quibuslibet, nonnunquam a sacris virginibus colligi, & ab eis offerri in baptismate, quae certe proprios filios non habuerunt vtilis, nec habere disponent. Probat Vicecomes lib. 1. de viribus baptismi, cap. 31. Theophilus tom. 12. fol. 301. Sanchez lib. 6. *summa, cap. 6. num. 42.* Valentia 3. p. disp. 4. q. 2. par. 1. & de matrim. lib. 7. disp. 60. num. 11. Sed hodie religiosi, tam medicantes, quam alii, licet suscipiant infantes in baptismate, ut aliis relatis docet Martinez de Pado tom. 1. de sacram. g. 67. dub. 3.

Nec etiam plures debent adhiberi ad suscipiendos infantes, sed tantum vnus aut vni iuxta vetus decretum Leonis Pontificis, telatum à Gratiano in cap. non plures 15. de consecr. dist. 4. quae prohibitio cum postea temporis lapsu inoleuisset, trium susceptorum vti recepto, ad Sanctissimam Trinitatem mysticum indicandum, teste Thoma Valentis tom. 3. tit. 5. cap. 46. rursus PP. Concil. Metensis eam tenuerunt, can. 12. illius verbis : *Nullo suscipiat a fonte infantem, nisi qui appropinquat signaculum, id est, ad renouationem diaboli, & professionem catholicae fidei tenetur, & infantes nequaquam duo, vel plures, sed vnus à fonte baptismatis suscipiatur, quia in huiusmodi sella diabolo datur locus, & tanti ministerii reuerentia vilescent, nam vnus Deus, vnus baptisma : vnus qui à fonte suscipit, debet esse pater, vel mater infantis.* Aliam tamen rationem huius prohibitionis assignant PP. Concilij Mogunt. vltim. can. 19. his verbis : *Non raro ex impedimentis cognationum spiritualium discurrunt, & pericula solent occurrere, ad quae cōsideranda decernimus, ne cuiquam, sine ex sacro fonte leuante, sine ad sacram confirmationem veniente, plures quam vnus paruum licet adhibere. Quam etiam rationem suis decretis inseruerunt Bonif. VIII. in cap. final. hac ratiō in 6. de Patres Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 2. ubi etiam statuerunt, ut patini designentur ab his, quibus incumbit cura baptismi, aut Confirmationis, & in eorum defectibus à Parocho, & quod libi praeter designatos alij leuente puerum de sacro fonte, in quo Tridecino decreto renouatur quoad hanc partem textus decisio in d. cap. final. Vnde prouenit, ut si vlli patini non fuerint designati, nullus eo casu leuans puerum de fonte cognationem contrahit, quia nullus in eo euenit est verè patrinus secundum normam designatam à Tridentino : ita docuerunt Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 57. num. 12. Mercusius ord. tract. disp. 9. q. 9. et in hoc casu cognationem contrahi ab omnibus tenentibus simul, seu successivè, doceant I. Henriquez lib. 12. *summa, cap. 21.* Gaspar Hurtado de matrim. disp. 18. difficult. 4. num. 15. Deinde si plures patrini designentur, quomodo conceditur à Tridentino, nullus eorum contrahet cognationem, eo quod nullus videatur exercere legitime officium susceptoris, seu patrini, vtpote non seruata forma Tridentini, ut tenet Suarez de sacram. g. 68. art. 3. Antonius Perez de matrim. disp. 20. sect. 1.*

Deinde sciendum est, ex hac susceptione patrinorum

7.  
De Morte  
PATRINORUM  
XVI.

De cognat.  
167.  
DIST. 167.

testimoniorum catechismi, baptismi, & confirmationis, ortu cum ipso suscepto, & eorum parentibus quamdam spirituales proximam, cap. 1. 30. q. 1. seu generationem, cap. qui spiritualis 3. q. 4. quæ lapsus vocatur comparentia, cap. de co. 5. 30. q. 1. seu cognatio spiritualis, cap. post exortu 30. q. 4. in præfati tunc, tam in hoc volumine, quam lib. 2. ad instar cognationis carnalis ex commixtione sanguinis provenientis, cap. 1. 35. q. 2. 1. ff. unde cognati; vel cognationis illius, quæ contrahitur per adoptionem, cap. 6. 3. q. 3. cap. univ. infra, de præfati. Dicitur hæc cognatio maior carnalis in 5. modo Trullina, cap. 5. 1. namque in sacramentis baptismi, & confirmationis reperitur quidam similitudo generationis naturalis; & ideo ecclesia voluit propinquitatem in eis assignare: non tamen eadem cognatio nascitur ex sacramento penitentiae inter penitentem, & sacerdotem confessorium, licet sapius ipse filius spiritualis, confessorique spirituales partes dicantur: quæ apud Græcos qui confessionibus præterant, dicebantur patres spirituales, ut patet ex Athanasio Patriarcha C. P. episc. ad Episcopos, professantes ad suas dioceses: & in luce Græco-Romano respons. 2. & in liturgia D. Chrysostomi exoratio precatio pro spiritualibus nostris patre, qui monachi & sacerdos est; nam lato modo ille dicitur spiritualis pater, sicut apud Operam Miletitanum lib. 2. de schism. Donatist. ille qui miram, hoc est capitis indumentum muliebri moniali imposuit, eius pater dicitur, libi Memoriam Felix inter crimina, & facinorosa nefanda ab eo comprehensa, pacellam, cui miram ipse imposuerat, a qua paulo ante pater vocatur ab utroque infestare minime dubitant. Quo modo accipiendus est textus in cap. omnes 30. q. 1. ubi docetur: Omnes, quos in penitentia suscipimus, ita nostros esse spirituales filios, sicut res, quos nobis suscipiuntibus, vel baptizantibus unde sacri baptismi regimini. Nam Symmachus Papa in eo textu non agit de vera & propria cognatione spirituali, quæ aliis impedit & vitium matrimonium, non solum respectu sacerdotis, qui illud contrahendi est incapax; sed neque respectu filiorum eius, qui procul dubio possunt ducere illam, quam pater in sacramento penitentiae audiuit. Agit itaque Symmachus de quadam spirituali filiatione, quæ datur inter sacerdotem, & illam, quam in confessione audiuit, ad quamdam similitudinem illius, quæ contrahitur inter baptizatum, & baptizantem, atque in baptismo tenentem, ut poinde Pontifex ostendat grave nefas committere, si euerque puniendum esse sacerdotem, qui turpiter se commiscuit cum facina, cuius peccata in confessione audiuit, & quam loco filie spiritualis habere debet: sicut illam, quam baptizavit, aut de baptismi fonte leuavit; ad hoc enim dumtaxat similitudinem velutque filiationem Symmachus considerat in d. cap. omnes, post Sylvestrum Pontificem, cuius auctoritatem refert; & tandem resoluit, sacerdotem propter hoc delictum non solum dignitatis honorem amittere, verum etiam perpetuè penitentem esse mancipandum. In cuius doctrinæ confirmationem adducit i. caritatis duplicem Cæcilii constitutionem in cap. si quis sacerdos 9. cap. non debet, finis. 2. ad. 30. q. 1. ubi docet, quod si sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit, & graue delictum admittit, & depositione esse puniendam: non tamen inde

inferas, ut fecit Gallegos in tract. de cognat. spirit. cap. 10. num. 3. eo casu sacerdotem incestum committere, & adulterium, ex d. cap. si quis; nam verius est, confessorium, qui filiam confessionis carnaliter cognovit, non committere peccatum incestus; nam hoc dumtaxat constituitur cum consanguineis, vel cognatis, cognatio autem vera, & propria spiritualis in hoc casu non datur, sed tantum analogica, vel similitudinaria, ex d. cap. omnes: probat Theophilus tom. 1. 3. p. 1. præf. 2. fol. 1. 1. Rite tamen huiusmodi sacerdos appellari Patrem, probat idem Theophilus tom. 1. 1. tract. de paternitate spirituali. Nec etiam eo casu adulterium committitur, nam hoc tantum datur, quando luxuriose peccantes, vel alter eorum obstricti sunt matrimonio vinculo, cap. quia circa, de bigamis. Nec contrarium probat textus in d. cap. si quis sacerdos; quia non loquitur de vero & proprio adulterio, sed de similitudinario, propterea quod presbyter per ordinum susceptionem, quasi spirituale coniugium cum Ecclesia contrahere videtur, cap. Cennamensem, 56. distincti. argumento capitis qui Christo 10. 27. q. 1. Vetus tamen peccatum hoc continere circumstantiam notabiliter aggravantem, cum sit contra reverentiam dicitur sacramentis penitentiae, docent Agellus de sacramento disp. 32. dub. 2. num. 2. Filiusque tract. 10. p. 2. cap. 5. q. 5. num. 287. Diana 1. p. tract. 7. ref. 2. & 2. p. tract. 17. ref. 11. Basil. lib. 7. de morm. cap. 38. Trullench cod. tract. lib. 7. cap. 9. dub. 8. atque ideo necessarium esse in confessione explicandam, iuxta sententiam eorum, qui assentunt, circumstantias notabiliter aggravantes explicari in confessione oportere, licet contrarium defendat Vasquez tom. 4. de penis q. 7. art. 1. dub. 2. num. 20. Ioannes Sanchez in select. disp. 11. num. 5. Bonac. de sacramentis disp. 3. q. 5. sect. 2. punct. 2. 5. num. 9. Quando autem confessorius in ipso actu confessionis sacramento abuens fecerim sollicitavit, est opere non complectitur, tanquam malè sentiens de sacramento, ponitur per Inquisitores hæreticæ pravitatis, ut late probant Acuña, Soufa, Focitas, & Transmiera in tract. de confis. solici. Ioannes Sanchez in select. cod. tract. Catena de offe. Inquisit. p. 2. tit. 6. per totum, Paramis de orig. Inquisit. lib. 3. q. 10. Decianus tom. 1. crim. lib. 5. cap. 13. P. Molina tract. 5. de infamia, disp. 28. num. 19. Fagundes in 5. præcepta. 2. p. lib. 4. cap. 11. P. Mendu in stat. differt. 1. q. 7. cum sequentibus, Prado Theolog. moral. cap. 10. per totum. Ex aliis ergo sacramentis, exceptis baptismo & confirmatione hæc cognatio non oritur. Ratio est, quia reliqua sacramenta conferunt quidem esse spirituale sed non per modum generationis; ad illa duo conferuntur ad modum generationis.

Deinde sciendum est, ex cognatione spirituali orta ex susceptione baptizati, vel confirmati, nasci impedimentum impediens, ac dirimens matrimonium inter ipsos baptizantem & baptizatum, confirmantem & confirmatum, susceptores ipsos, & patres ipsius baptizati, & confirmati; inter ipsos baptizatum, & confirmatum, filiosque baptizantis, & confirmantis, & filios susceptorum, & iuxta ecclesiasticum introductum in canonibus supra pro illustratione conclusionis adductis. nec contrarium probatur in cap. non oportet 30. q. 3. nam illa Zachariæ Pontificis verba: Non oportet filium, quem de sacro fonte suscepit, eligendo filio suo in matrimonium trahere, qui ut

De hoc  
impedi-  
mento co-  
gnat. 167.  
dist.

Eligat



*divina sententia germani esse invenimus; minimamque iniquitatem cognationis spiritualis provenire à iure ecclesiastico, licet fundamentum habeat in lege divina. Non tamen omniterum est, sententiam, quam citant Zacharias, & Deusdedit in d. cap. non oportet, repetiti in legibus Longobard. supra pro illuminatione confessionis transcriptis, & eam sententiam dixisse legem divinam ecclesiasticam l. in cap. hoc titul. in 2. collect. libi: Cum Zacharias, & Deusdedit Romanis remissis talem copulam decreverunt separandam, repete ubi cognatio spiritualis minimam esse dubitatur, maxime inter eos, per quas comparentas contrahitur, per quas in lege divina germani esse dicuntur. An verò Pontifices respectissent ad dictam legem Luitprandi Regis Longobard. alij iudicent. Monet ergo, hoc impedimentum esse tantum iuris humani ecclesiastici, vt docuerunt Sylvestris in summa, verbo Matrimonium 8. q. 1. c. 1. quat. de matrim. 2. p. cap. 6. v. 4. Sanchez eod. tract. lib. 7. disp. 54. num. 3. Huius autem impedimenti originem ad Sanctos Apostolos trahit Origenes; nam explicans illud Pauli ad Romanos 16. Lucius, & Iulius, & Sopater cognati mei, ait, hanc cognationem vel consanguinitatem accipere esse ex baptismo contrarium. Antiqui tunc dixerunt tamen eam, hanc Originis opinionem absolutam non esse, verum ex probabili conjectura profectam, sicut eius verbum arbor, aperte demonstrat; nam in eius actis, & canonibus nulla reperitur mentio huius cognationis; esse tamen in ecclesia valde antiquam, constat ex canone 11. Concilii Niceni, supra relatum, ex quibus invenitur, infidelem, siue baptizantem, huc tenentem in baptismo, seu confirmatione, nullam contrahere cognationem, & ita infidelium proles baptizatum, posse matrimonium cum ipsa puella à se baptizata, vel suscepta contrahere, vt laic probat Ioannes Sanchez in scilicet disp. 4. per tot. Thomas Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 60. Cominch. disp. 32. num. 15. Petrus eod. tract. disp. 32. num. 15, quamvis relictus baptizantis contrarium defendat Socus in 4. distict. 4. q. 2. v. c. 1. column. prout. Henriquez de matrim. cap. 3. §. 4. Idem dicendum est, si quis suscipiat, vel baptizet filium infidelium, nam cum eius patribus nullam cognationem contrahit, vt docet Layman de baptismo p. 3. cap. 8. Similiter si patrinus non habeat usum rationis, non contrahit cognationem hanc, quia lenatio, seu suscepcio debet esse actus humanus; non est autem ipse quod respondet, l. 3. tit. 4. part. 1. Sanchez ubi supra, disp. 6. num. 10. qui disp. sequenti. num. 7. probat, non oriri hanc cognationem, si error derox in levando, ex cap. si vir 2. hoc titul. Rufus si quis fuerit patrinus per procuratorem, neuter her cognatus, quia ad hanc cognationem contrahendam actio personalis requiritur tangendi, ane levandi baptizantis: pluribus relatis Sanchez disp. 59. num. 4. & in ipso procuratore deficit intentio exercendi munus susceptoris: contrarium in mandante teneatur alij, quos refert, & sequitur Basil. lib. 7. de matrim. cap. 39. num. 10.*

Superest vt de personis, ad quas hanc cognationem spiritualis extenditur, agamus: & sciendum est, iure communi attentio eripicem fuisse lineam paternitatem videlicet. compaternitatem, & fraternitatem, Paternitas est cognatio spiritalis inter baptizantem & baptizatum, & iure eon-

firmandum, & confirmatum, & similiter inter patrinum baptizati vel confirmati, & baptizatum, & confirmatum, cap. de eo 30. q. 1. ita colligitur 30. q. 1. eaqua duplex erat, directa scilicet, & indirecta: directam contrahere baptizans, vel suscipiens eum baptizato, qui filius spiritualis dicitur, d. cap. omnes, cum similibus. Indirecta contrahabatur cum vxore patris, modò ante suscepcionem cognita esset, cap. cum inter, hoc titul. in 6. distict. 7. de matrim. cap. 39. num. 1. Compaternitas est cognatio spiritalis inter naturales patres baptizati, vel confirmati, & baptizantem, vel confirmantem; & patrinus baptismi, vel confirmationis; atque ita parentes baptizati, vel confirmati erant compatres baptizantis vel confirmantis, & patrinorum, cap. peruenit 30. q. 1. cap. 1. cap. 3. cum duobus sequent. & q. 3. de quibus directis, quam indirectis, egi in cap. 4. hoc titul. Fraternitatem quæ datur iocet baptizatum, vel confirmatum ex vna parte, & filios naturales baptizantis vel confirmantis, & patrinorum ex altera, quomodo procederet, expositi in cap. 3. hoc titul. inter ipsos autem patrinus non contrahitur hanc cognatio, cap. quod autem 30. q. 4. quomodo exponendus est textus in cap. final. 30. q. 3. Hanc autem cognationem memoratis periculis iure communi asseicnem Synodus Tridentina sess. 24. de reformat. matrim. cap. 2. iussit de causis restringit, & coarctavit, statuens, vt vnus tantum, siue vir, siue mulier, iuxta sacrorum canonum statuta; vel ad summum vnus, & vna baptizatum de baptismo suscipiant, inter quos, & baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizantemque patrem, ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur, itaque post Tridentinum duplex dimitatur manet spiritalis cognationis specics, paternitas scilicet, & compaternitas; eademque directa, nempe paternitas inter baptizantem, patrinorumque cum ipsomet baptizato; compaternitas inter eodem baptizantem, & patrinus cum patre & matre baptizati. Culus decreti dispositio atque militat in cognatione orta ex confirmatione, vt docet in cap. 2. v. c. ea quæque; præterquam quod in confirmatione adhibendus est vnus tantum patrinus, ex d. cap. final. hoc titul. lib. 6. An verò standum sit iuris communis dispositioni in his provinciis, vbi Concilii Trident. receptum non est, latè exponit Zypæus lib. 4. consili. de hoc canon. consili. vnicæ.

His suppositis ratio propter quam inter personis supra relatas, per sacros canones inducitur hanc cognatio spiritalis impositus, & dicitur matrimonium, provenit ex eo; nam per baptismum adoptio spiritalis celebratur, vt scribit Salomius Episcopus Viennensis, his verbis: In sacro baptismo omnes Christiani filij Dei efficiuntur, & fratres Domini nostri Iesu Christi: ille solus proprius, & naturalis filius, ceteri omnes filij adoptivi. Et D. Chrysostomus lib. 3. de sing. cord. ait: Sunt aliqui parvi in baptismo, & spirituales propagines. Nec inuenitur baptismus vocetur adoptio, quia sicut per adoptionem diuinitas mutatur genus, familia, & conditio, l. si paterfamilias, ff. de adopt. ita per hanc spirituale homo novus renascitur; immo, vt ait Nazianzenus orat. 16. Aliis nobis mundus est, omnino rebus, quæ oculis errantur, longe sublimior, & diuinius: parva autem sapientia liberalem, quam nullas Amiebus

10.  
De p<sup>er</sup>sonis  
his ad  
quæ ad  
tenditur  
p. 10.  
BRATIO.

II.  
TRANSITIO  
BAPTISMI  
VBI IMPO  
DIMENTI

*Aniolicus oblatione cinget, nec spem habebit ut ditioni, atque imperio subleat. Et ita filia per baptismum fieri dicitur lib. 25. Basilic. cap. 17. & apud Armenopolim lib. 4. prebuarum, tit. 6. §. 18. obicitur Metil. lib. 3. of. cap. 40. Sicut ergo ex adoptione nascitur cognatio legalis impediens matrimonium, & dirimens. cap. 17. in fra. iud. 1. Ita etiam ex adoptione spiritualis provenit cognatio spiritualis, quæ impedit, & dirimit matrimonium, ut aiebat Athanasius C.P. Patriarcha epist. 5. ibi. In coniugio canitur pueritia propinquitas sanguinis, adoptio, & susceptio in baptismo. Et Gregorius Nazianz. epist. 95. ait: Quod hoc cognatio est maior cognatione corporali. Quod etiam firmatur i. P. sextæ synodi in c. 53. Item apud ipsos Græcos ita diffundeatur cognatio hæc spiritualis ad gradus, sicut cognatio carnalis, ut constat ex d. lib. 18. Basilic. tit. 5. c. 17. & ex lib. 5. Iuris Orientalis, ubi in synodo, quæ habita fuit sub Nicolao Patriarcha Constantinop. ita diffusum fuit. Sed eos rectè reprehendunt Balsamon in d. can. 53. Cuius. In presentia, eandemque prohibitionem observant Moscovitæ, seu Rutheni, ut ex Sigismundo prehar P. Gregorius lib. 9. synag. cap. 11. num. 18. ergo cum ex sacramentis Baptismi, & Confirmationis nascatur cognatio spiritualis, ad exemplum cognationis carnalis, seu legalis, sicut ob eam impeditur matrimonium, ac dirimitur, ita ob istam.*

Nec obstat dubitandi ratio suprà expensa, item ut probatur in d. cap. cum inhibito, de claudis. despons. licet Ecclesia circa Sacra. uenta non possit aliquid mutare ex forma, materia, seu mini-

stris eorum; tamen in sacramento matrimonij, cum habet principium à contractu, potest insinua ex causis inhabilitate materiam, utisti, vel illi contrahere matrimonium non possint, ut docuerant omnes de impedimentis matrimonij agentes. Nec hunc morem adhibendi patrinia in baptismo, quem valde impugnavit Magdeburg. Anabaptistæ, & superfluum censuerunt Molinæus, Gentilis, & Unatenus superacitati, relictæ debemus, quia Dominus noster eos susceptores non adhibuit: nam cum Redemptor noster non baptizaretur ut regeneraretur, ipse pædagogus, tanquam parvulus, non indigebat, nec fidei ductore, aut fiducioso, ut Cæciliamus. Nec obstat æquiparatio, quam fecimus de generatione naturali; nam licet ad istam non requiratur necessariò aliquod rectum præter principium adunum, & passivum; tamen ad faciliorem partus editionem, atque ad convenientem partus educationem desiderantur nutritæ, & pædagogus, quorum vicem sustinet in baptismo patrinus, qui de sacro fonte leuat baptizatum; atque ideò convenienter in baptismo adhibetur patrinus, secundum antiquam Ecclesiæ consuetudinem, quamvis non sit necessarius ad valorem sacramenti, ut notavit Turcisetmata in cap. in cæcismum, de consecr. dist. 4. Nec obstat ultimum augmentum ipsius dubitandi rationis: nam licet inest omnes fideles dent quardam lata cognatio spiritualis, seu fraternitas; tamen in ea non militat rationes suprà expensæ, ex quibus præfatus cognatio spiritualis impedit matrimonium inter personas suprà enumeratas, ut docuit Bellar. de matr. lib. 1. cap. 30.

## TITVLVS XII.

### De cognatione legali.

#### CAPVT I.

Nicolaus <sup>a</sup> ad Consulta Bulgarorum.

 I qua per adoptionem mihi <sup>b</sup> soror esse cæperis, quandoque datur adoptio, inter me & ipsam nuptiæ consistere non possunt.

#### NOTÆ.

<sup>a</sup> *Nicolaus.* Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo, cap. unic. & ex ipso Pontifice citatur à Carnotensi textus hic p. 9. Decreti, capite 34. Sanctus Nicolaus I. electus in Pontificem die 24. Aprilis anni 858. plura præclara gessit toto sui Pontificatus tempore, præcipue eius anno 9. Christi votum 866. oim Michael Bulgarorum Rex fidem Catholicam amplecteretur, & cum maiori tegni sui parte baptizatus esset, non solum Legatos statim ad eum misit, verum & super diversis rebus ab eis consultis petita responsa dedidit, D.D. Gen. d. in Decret. Tom. 1. V.

quæ sub titulo, *Responsa ad consulta Bulgarorum*, extant tom. 6. Concil. & prodierunt Antuerpiæ opera & studio Francisci Turriani, inter quæ testatur verbum in præfati à Raymundo transcripta; quodam enim ex responso Demetrii Comarheni Bulgariæ Archiepiscopi, lib. 5. Iuris Orientalis, apud Bulgaros illum errorem innuississe aliquando, ut crederent fraternitatem ex sola adoptione nullam esse, atque adeò nullum prolixius inde impedimentum posse nuptiis afferri, authoritatemque suo errori adstruebant ex l. hoc apud 7. C. de heredit. instit. in qua non negatur Imperatores, fratrem posse per adoptionem fieri, si quis

I.  
NICOLAS  
PRIMA  
TERTIA.

quis iam filium, filiumve habens, alium insuper adoptet in locum suum. Sed negant valere tam adoptionem, in qua quis libi autem in fratrem adoptaverit, quia naturalis mutari debet adoptio, per quam nemo frater tibi, sed filius tantum gignit, ut statim dicemus. Unde credo errorem istum carpere voluisse Nicolaum in presenti textu.

**2.**  
De AD-  
PTATO IN  
FRATREM.

b. *Serari esse capere.*] At nemo potest adoptare alium in fratrem, & sororem, l. filius 42. ff. de bonis lib. l. nec 7. Cod. de hered. insti. l. 13. C. de probat. duplici ex ratione. Prima, quia adoptare ei tantum permittitur, qui sui iuris est, alioquin sicut pueri non potest qui possideret ipse, l. bono liber 54. §. ultia, ff. de acquir. rer. domo. l. non heredes 23. §. t. ff. de acquir. possi. l. qui in fratre, ff. de reg. iur. ita neque in potestate sua quemquam habere, qui non est iux potestas, l. si enenit 21. ff. ad l. tul. de adul. l. vir, Cod. de legi. iur. quod petinet illud Seneca de fratre, qui fratrem adoptaverat: *Nec enim quisquam potest alium in matrem suam recipere, qui in aliena manu est: quomodo ergo fieri potest, ut tibi potestas vice, necesse, aut in fratrem suum, aut in filium non sit?* Secunda, quia adoptio naturam imitatur, l. adoptio 1. ff. de adopt. §. minor em, ff. de ad. tit. Nat. similitudo est, casus lib. 1. Instit. tit. 5. Naturam sequitur. Hæmopolus in promissis lib. 7. tit. 8. Sed per naturam nemo sibi fratrem gignit: igitur nec per adoptionem; & per consequens non recte in presenti ait Nicolaus, per adoptionem sororem esse capisse. Sed respondetur, Nicolaum in presenti non agere de ea, quam adoptaverim in sororem, sed quam pater meus adoptavit in filium: quæ quæ per adoptionem mihi furor efficitur, ideo meum matrimonium longi non potest, l. qui in adoptionem 23. ff. de adopt. Sic in locum cognati nullus adoptatur, sed qui in filii locum adoptant, cognatus efficitur æqualis adoptæ, l. si cognatus 10. ff. de rebus dubiis: docetur in Cuiac. in d. l. 13. C. de probat. Fornet. lib. 3. rer. quæd. cap. 12. Si autem vir & familia simul adoptentur ab uno patre, possunt inter se matrimonium contrahere, Leander de sacram. diff. 13. §. 16.

## COMMENTARIUM.

**3.**  
CONCEP-  
TUS TRADITVS  
AT PROBA-  
TUS.

EX hoc textu vulgo sequens deducitur assertio: *Inter adoptivum, & filium adoptantem non potest contrahi adoptio dari matrimonium, secus vero ei solus.* Probant textus in cap. 1. diligere, cap. per adoptionem, 30. quæst. 3. l. si qua 12. l. adoptivus 14. ff. de ritu nupt. l. si stipulatur 35. in fine princip. ff. de verb. obi. l. qui in adoptionem 23. ff. de adopt. l. 9. in fine, ff. de lib. & postum. §. sed si qua, Instit. de nupt. novel. 24. Leonis. Illustriam vltia congebo à Barbof. & agentes de impedimentis matrimonij, Cuiac. & Carolus hic, Gentil. lib. 5. de nuptiis, cap. ultim. Corvinus in ius canon. lib. 4. tit. 13. Petrus Greg. lib. 3. parit. tit. 21. cap. 10. Sanctus Raymundus lib. 1. summa, tit. 4. Fornetius lib. 3. rer. quæd. cap. 2. & Lælius Mancinus lib. 1. de triplici iura collat. cap. 69. Franciscus Hothemajus de ritu nupt. cap. 4. Instituta-

rij in d. §. sed signa, Leander de marit. diff. 13. §. 26. Dartis ad 28. §. 4. Macedo de clausis Perri, lib. 4. cap. 11. fol. 609.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Matrimonium est iuris naturalis, §. ius naturale Instit. de iure naturali; adoptio vero est figmentum civile, ut qui per naturam liberos non habet, mediante adoptione eos credatur habere, l. t. ff. de adopt. igitur hoc iuris civilis commentum non potest tolli matrimonium, quod est iuris naturalis, §. sed naturalis, Instit. de iure natur. præcipue eum in matrimonij contrahendis ius naturale spectetur, l. adoptivus 14. §. t. ff. de ritu nuptiar. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam licet filij adoptivi quoad plures iuris effectus habeantur pro filijs, tamen quoad alios filij non iudicantur, ut in casibus relatis in l. 1. §. ff. ad Syllaniam, leg. fideicommissum 76. ff. de condi. & demonstrat. 378. Instit. de excus. tutor. immo ex constitutione Iustiniani relata in leg. ultim. C. de adopt. filij adoptivi non transunt in potestatem adoptantis, & adoptio à iure & ratione sanguinis plane aliena est, qui in adoptione 23. ff. de adopt. & omni vetera cognitionis iure caret, l. 4. §. 1. ff. de gradibus, l. si qua 12. §. ultim. ff. de ritu nupt. Igitur nec ut matrimonium prolongentur, adoptivi pro filiis haberi debent. Deinde difficultas est alia pars ipsius assertionis, ubi docetur, solutâ adoptione per emancipationem matrimonium in presenti specie dari posse; nam adoptio facta est, sed quæ facti sunt, pro infectis haberi nequeunt, l. denique 19. ff. ex quibus causis maritus, l. in beo 12. §. facti, ff. de capiti. et 9. adoptio semel celebrata per emancipationem solui non potest, ut matrimonium consistat, præcipue eum absurdum sit valorem sacramenti matrimonij pendere ex facto prius, patris videlicet emancipantis, vel non filium. Augetur hæc secunda difficultas ex eo, nam filius adoptivus, etiam solutâ adoptione, tam quæ exore patris adoptivi fuit, in uxorem ducere non potest, nec ipse qui filium adoptavit, uxorem eiusdem, quæ natus loen est, nec quidem post emancipationem uxorem ducere valet, l. adoptivus 14. ff. de ritu nupt. Igitur similiter nec filius emancipatus ducere potest sororem adoptivam, etiam sequaciter adoptione, cum verum sit fratres fuisse.

Quibus difficultatibus minime obstantibus vera est præfens assertio, pro cuius expositione scire oportet, dulec habere nomen facere, ut qui naturalis ex se habet non potest, ex alienis se ex adoptet. Primam legimus inter homines adoptionem factam à prædiuio nato- rum patre, sed illegitime Deo; apertans quippe iacob, & iuniam morituros, adoptant sibi in filios Ephraim, & Manasse, ut quique eorum separatim sibi tribum constitueret, Genes. cap. 48. ibi: *Uos ergo filij mei, qui nati sunt tibi in terra Aegypti, antequam hoc venirem ad te, mei erunt, Ephraim, & Manasse, sicut Ruben, & Simeon reputabuntur mihi: reliquis autem quoque generis post est, mei erunt.* Adoptant etiam Moïsem Theroissa filia Pharaonis, Exodi capite 2. & Mardocheus Esther filiam fratris, cap. 7. Esther: unde receptum eratiam fuit à gentibus, ut qui liberos non haberet, ex alienis filijs eligere sibi aliquem

IMPUG-  
NATA  
DITA AN-  
TIQVA.

3.  
D2 AD-  
PTIONIS  
ORIGINAL.

aliquem posset, ut ita quod per naturam deest, hoc commento suppleretur. *Adoptio, ff. de a. i. l. filio ff. de liber. & postb. & ita adoptio perinde habebatur, ac si ex marito & uxore natus esset, l. id si in qui, ff. de adopt. l. i. C. de i. l. i. ff. de officio Praefecti. Duobus autem modis fiebat adoptio, Populi, vel Principis auctoritate, siue Magistratus imperio; sed & testamento relictis quibus adoptabatur, quod discit ex Vellicio Patreulo lib. 2. Caesaris testamentum agerem esse, quo G. Octavianum adoptabat. Adde Eutropium lib. 7. Perdicatorem patris sui mortem, a quo per testamentum fuerat adoptatus. Cicero in Bruto: Quis Crassum suum adoptavit. Suetonius in Tiberio: Testamentum adoptans, hereditate acta, mortem nomine assumit. Idem Suetonius refert Augustum, cuius libertum heredem instituit, iussit tunc nomen suum; cuius cautionis vestigia extant in l. hoc iure 19. ff. de donat. g. fidei. l. 7. in fine. l. facia 63. g. quod ff. ad Tribell. l. cum finis 76. g. poter. ff. de legat. 2. Optimus textus in l. Genus de ius 12. ff. de insep. ubi quæritur, an libertus ob id, quod in testamento inter libertos hæres instituitur, sub appellatione filij, iudici statum? Et respondet, consilium, non mutare: ratio evidens, & subtilis est, quia per adoptionem factam testamentum videbatur capite minutus: ad cuius textum interpretationem videndus est Anaya in l. i. C. si servus, vel libertus, & de adoptione in testamento facta agitur Gellij lib. 5. nativum Renardus de autoris. prod. cap. 6. Baldonis ad l. non dubitamus, C. de condit. & demort. l. ius. lib. 7. obf. cap. 7. Verumtamen, quia adoptio duobus modis tantummodo fieri poterat, populi auctoritate, vel Principis & Magistratus imperio, si quis ita adoptaretur in nomen, & familiam, non iure adoptabatur, quia legenti verbo lex 12. Tabularum, quæ testamentorum ius consiluit, l. verbis 210. ff. de v. f. de adoptione loquens non fuit, idem adoptionem testamentum veluti in iure factam, a Principe vel populo confirmari oportebat, quemadmodum cum femina filium adoptabat, l. adoptio 12. l. i. ff. de adopt. Renardus lib. 5. variat. cap. 12.*

6. Potestiori tamen iure viguit consuetudo apud varias nationes adoptandi per animam, ut notum est ex Cassiodoro, & Corippo Africano lib. 1.

Capitula dicitur Dei scriptisque paternis. Pater, & augustinus, quod desuit, accipe nomen.

Cuius adoptionis formula extat apud Cassiodorum lib. 4. variat. quia Theodotius Heralorum Regem filium sibi procreat, ut notavit Pithens lib. 1. aduers. cap. 1. Sic Iustinianus Athalatici patrem adoptavit, ut hiciple apud eundem auctorem gloriaris, lib. 8. Desiderio concordia salus est per arma filius, quia vobis nobis paxa videbatur aquant. Idem antioch lib. 8. ait: Extat gentis Gentilis huius probatus exemplum. Gensimendus ille vero orbe cantabilis, solus armis filius factus, tanta se Amalis deuotione coniunxit, ut hereditas eorum curiosa exhiberetur famulatum. Similiter tangendo baxham adoptandi filij, Aymonius de gestis Francorum lib. 1. cap. 20. ibi: Atterius idem L. de iure Legatum suum nomine Paternum, ad Alaricum Regem Garborem, ut quia paxa erat, traxerat cum eo, simul etiam & voluntatem eius agnosceret, quo in loco ambo Reges sibi pro viris. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

que regni utilitatem collecturas oportere occurrere, & Alaricus, iuxta morem antiquorum, capitulum suscepit, qui eius Caesarium incidens, ei pater effectus est. Quem ritum adoptionis admittit Martellus lib. 3. obf. cap. 40. Zeida rom. 1. in Indul. Academ. 12. num. 75. Coehier in face hister 201. 2. cap. 45. P. Pirheus lib. 1. aduers. cap. 1. Valabodra in egera Gorbis, cap. 9. Vinnius in notis ad titulum Benedicli Papa 11. Baronius anno 684. numero 7.

Sed antequam manum leuamus ad ritibus in adoptionibus viciis, exponendus est difficilis locus Plinij luvioris in panegy. ad Traianum. vbi de ipsius Imperatoris adoptione agens, hæc difficilia verba proponit: Itaque sua adoptio non in cubiculo, sed in templo; nec ante gentilem thorum, sed ante pulvinar Iouis O. M. peracta est. In quorum expositione minor alium silentium Capanei Iureconsulti, & laionis, necnon Iusti Lipsij, qui eum in aliis rebus essent multi, hic tamen muti fuerunt. Vi tamen qualemque lucet huic loco perobscuro ætatem, oblectum plures ex veteribus eosdem esse gentis & lares familiares, metumque prodidit, ut Censorinus de die natali scribit; & tanta religione, ac superstitione ab eis cultos & veneratos fuisse, ut non solum ante eos pueri togam prætexam sumerent, cum bullam deponerent, & lachrys suspenderent, ut ex Persio & l. repetio constat; verum etiam adoptiones ante lares familiares peragebant, ut ex versu illo l. repetij, amplexum Caesaris esse fecit, colligitur, quom de adoptione, & obliquum legitur, repudat l. asserarij interpretatione, accipio; & lares familiares præsentis fuisse, tanquam auctores illius famulæ, & domus, in cuius sacra adoptatus transibat. Illud etiam noto, lectos gentiles fuisse consecratos, ut Arnobius mores vetustate obliuiscens recensens testis est, & ex eo & Casilio in epistolis Petri, & Theodis, oblecto illis gentiles lectos fieri solitos, ibi:

Pulvinar vero Diva gentile loca Aditus in mediis.

Vbi illud Diva, de Iunone accipio, farminarum Genio, ex veteri inscriptione adducta à Demisteto ad Rufinum lib. 1. cap. 1. timo. Ex hoc ergo, quod Genus à generando dicitur, ut Censorinus scribit, consequens esse videtur, ut idem genij, ac lares dicerentur, & generationi præstent, similitet & adoptioni, quæ naturæ commentum est. Vnde apparet vetus sensus Plinij, qui is est: Tria adoptio à Traiane, non in pñuato, & domestico cubiculo, sed in communi, ac celeberrimo loco, seu templo; & non ante gentilem thorum, idest in conspectu Geniorum, seu Larum familiarium; sed Iouis O. M. peracta est: quia explicatio non inconcinne explicari potest, si referamus aliqua ludrica in adoptionibus interuenisse, & in eis partum simulatum fuisse, quod constat ex facto Sancelæ, quæ ut adoptaret Mardianum in filium, illum per amplissimam manicam accepit, & per collare extraxit, ut refertur Mariani lib. 8. hister. Hispan. capite 9. Conart. in thesauris, verbo Caneon; qui illum adoptionis insignem morem in Castella præcipuum, vñrparum, & receptum retulerunt: hinc vulgate proverbium emanavit: En tro per la manga, y salio per el Caneon; P 1 vt

7. EACONIBUS PLINIVS IN PANEGYR. TRAIANVS

De novio-  
dine  
ADOPTIO-  
NIS ACTIO-  
NIS.

ut refert Petrus Mañoz in sua proverbia non fatigant. Extat etiam elegantissimum Diodoti Siculi lib. 4. *rerum cap. 3.* testimonium, quo hæc omnia mirè confirmantur, cuius verba transferibo: *Adiciendum est superioribus, Iovem persuasisse Iunoni, ut Herculem si foret generis, maritus erga eum deinceps benevolentiam ostenderet. Patrem eiusmodi fuisse tradunt. Iuno cum Iulium ascendisset, sumptum in ea corpus Herculem, per testes inferos descendit, veram partem involata, sicut & nunc usque in filium adoptione observant Barbari.* Invenio etiam in sacra pagina eum, qui alterius filium adoptare desiderabat, perpetam genibus fulsisse, & recens natorum infantulum super genia sua suaveret, & eandem adoptandi formam fuisse constat ex cap. 48. *Genes. vers. 3.* ubi hæc leguntur verba: *Duo ergo filij tui nati erunt; ubi Iehraïa læcio est: Conque tulisset eos de inter crura patris.* Et Sanctus Pagninus, *de genibus eius*, legit, inter quæ quasi in rim adoptionis, per generationis unigenem Iacob opoculus suscepit.

## S.

DE COGNATIONE  
TAMEN LIB-  
ERALI.

Deinde sciendum est, adoptionis proprium esse nomen imitari, non mutare: adoptivus itaque generis tura consequi, non generis potest, hoc est familiaris, seu familiaris nomen, non stirpem, sanguinem, sine originem, *l. qui in adoptionem, ff. de adopt. l. dignitatem pater habet, eadem adoptivus filius decoratur, l. in omni, l. per adoptionem. Digestus de adopt. l. Senatoris, cum sequenti, l. emancipatum, ff. de Senator. l. 4. C. de decur. lib. 10.* non generis claritate; nam nec facere generis largitio potest, ut mutem genus, sed ut aliter ex genere, *Lauheres, C. de dignit. lib. 12. l. ult. C. de locat. lib. 10.* Dignitas extrinsecus obvenit, nobilitas natum sequitur; illa itaque communicari plus vult, ista minus. Sic aotem legumlatoribus placuit, tum naturæ ista, tum civilis etiam ratione; nam si per adoptionem crescere nobilitas posset, magnus vndique esset nobilitatem numerus, qui obsecro loco gentis nobilitatem per adoptionem assequeretur. Cognationem eam, quam adoptio patitur, civilem, & legitimam, seu legalem, ad differentiam naturalem, appellamus, *l. 4. §. cognationis, Digestus de gradibus, l. 1. in fine, l. 2. §. parvi mater, Digestus de suis & legitim. §. per adoptionem, Insti. de legitim. agnover. success.* quia scilicet sola lege adoptio necitur, & actus merè civilis est; vnde & Proculus iure legum fuit esse dixit filium pro adoptivo, in *l. si filius qui 24. Digestus de adopt. oec cum illis cognationem induit, qui naturæ tantum, & sanguine sunt cognati, veluti cum matre, matrem, aut matrem veritatem adoptantis, aut eius filius emancipatus; nativæ est filia; sed dumtaxat cum agnatis, quos ab aliis cognatis lex 12. Tabularum distinxit, l. qui in adop-*

tionem 25. *Digestus de adopt. l. si qui mihi 12. in fine, Digestus de ritu nupt. l. parvi 7. Digestus de in ius vocando, l. 2. §. cognationem, Digestus unde cognati, l. 4. §. parvi, l. 1. Insti. confidetur 10. §. cognati, Digestus de gradibus & affin. hoc est cum iis, qui eiusdem familie & nominis sunt, eademque imagines, seu insignia habent, veluti cum adoptantis patre, avo, fratribus, fororibusque; vnde sensus legis qui 23. *Digestus de adopt. est cum, quem per adoptionem, vel per attogationem aliumque filium, vel nepotem, agnatum & cognatum fieri agnatis oostis, non verò agnatum vel cognatum fieri nostris cognatis; & ita civilem tantum cognationem affecti.**

Ex hac legali cognatione nascitur impedimentum ad contrahendum matrimonium inter eas personas, quæ parentum, & libetorum loco sunt, etiam postquam emancipatione soluta est adoptio, *l. per adoptionem 17. in fine, l. qui etiam 55. in princip. ff. de ritu nupt. quia quomvis tunc nec nomen libetorum, nec aliud vllum superius vestigium, l. si quis 60. §. quid ergo, ff. r. d. tit. l. in omni 25. de adopt. l. 4. ff. si tabula testam. §. minus ergo, Insti. de heredit. qua ab intestato, l. 6. Digestus de Senatoribus; manet tamen publice honestatis ratio; quæ ob memoriam prioris necessitudinis matrem esse non patitur, qui pater, aut avus, filiusve, aut nepos antea fuerat, §. ergo, Insti. de nuptis; quod eodem modo comitæ it reciprocatione servatur; nam quomvis cum adoptivi patris vxore, quæ in manum eius oon convenit, nulla omnino contrahatur ad cognatio, quia diversæ familie diversæ sunt nominis, aut admittas, quia nunquam sola adoptio sacre affinitem potest, *l. 4. §. parvi, ff. de gradibus, tamen ad eius nuptiis abstinere publica honestas fundat, quoniam et si nec maris el loco sit, nec cognatus, d. l. qui in adoptionem, tamen quasi novæque lotum apud eum obijnet, l. adoptionis, in princip. & §. cum videamus, ff. de ritu nupt. Cognationis autem eo casu nullam haberi rationem; constat ex eo, quod etiam veritatem patris socorem ducere permittitur, *l. si qui mihi 12. §. 5. Digestus eod. Videmus an idem observetur de matre ipsius; nam omnino extraneæ est, non agnata, cum nec patri quidem ipsius adoptio agnata sit, l. 7. Digestus de capite minoris; quæ de causa Paulus scribit in d. leg. qui 25. Digestus de adopt. eam aut loco filio adoptivo non esse. Nec etiam cognata, & multò minus affinis est, quia cum per adoptionem cognatio non contrahatur, sequitur ut oec patris adoptivi mater, nec ipsius cognati adoptivo filio cognati sint, *l. 4. §. 1. quibus enim adoptatus agnatus non fit, hinc nec cognatus sit, d. l. 23. Digestus de adopt. adhuc tamen dicendum est, à nuptiis eius esse abstinendum, quia antea loco fuit. Nec contrarium suadet Gaius in l. qui etiam 55. §. 5. de ritu nupt. in illis verbis: Et patris adoptivi nec matrem, aut matrem, aut nepotem ex filio uxorem ducere non possum, scilicet si in familia eius fuit; alioquin si emancipatus fuerit ab eo, nihil impedit nuptias, scilicet quia post emancipationem extraneus intelligitur. In quo textu verbum matrem, expungunt Mothomanus lib. 2. *amicabil. cap. 10. Cusac. lib. 13. observ. cap. 36.* & etiam pro mat-****

9.

DE IN-  
DIMENTO  
NUP-  
TIALI CO-  
GNATIO-  
NIS AD  
NUP-  
TIALI.

DETERA,

teret, reponit amicum, idem Hothomannus lib. 12. *abftr. cap. 9.* Sed rectius Gentilis lib. 5. *de nuptiis*, cap. 13. communem Florentinamque lectionem retinet, & ea verba, *fi in familia eius fin.* tunc non ad matrem, aut materteram, sed ad neprem ex filio, ut pote proximorem in ipsa textus littera, & ius quia nullum absurdum sequitur. Vriembach. *diffinitio* 6. nov. Huiusmodi ergo cognatio est triplex, namque est paternitas legalis inter adoptivum, & adoptivum, & eius filios, qui erant in potestate, inter quos dirimitur matrimonium, etsi adoptio soluta fuerit, *dist. cap. ita* 30. q. 3. d. l. *quis* 35. *de ritu nupt.* Sanchez d. lib. 7. *diff. 63. num. 4.* Valens *diff. 4. de matrim. p. 10* 9. Nec hodie extenditur ad posteriores gradus, ut cum aliis docuerunt Leand. *de matrim. diff. 13. q. 18.* Torreblanca lib. 12. *de iure spirit. c. p. 15. sect. 8.* Est etiam fraternitas legalis inter adoptivum & filios adoptantis, ut statim dicemus: tandem est quædam affinitas legalis inter adoptivum & uxorem adoptantis, de qua proxime egi.

His animadvertitis ratio præsentis assertionis ex eo provenit. nam cum per adoptionem inter adoptivum filium, & filios naturales adoptantis quæritur fraternitas inter, aliæ ex transverso cognatio, ideo inter eos nuptiæ consistere non possunt: hoc tamen impedimentum temporale est, quædam videlicet durat adoptio; nam ea soluta, cum foror esse desinat, immo adoptatus efficiatur extraneus, d. l. *quis*, l. *si stipuler*, ff. *de verb. obl. & ut ait* Vlpianus, post emancipationem in totam familiam adoptiva obliuiscatur, l. *si quis tutor* 60. §. *penult.* ff. *de ritu nupt.* l. 3. §. *liberatus*, ff. *si tabula testantur*, nihil impedit quo minus cessante causa impedimenti nuptiæ consistant, d. l. *per adoptionem*, quæ transcripta est in cap. 1. 30. q. 3. l. *si quis* 9. §. *ubi*, ff. *de liber. & posth. in c. 1. l. si filium* 5. ff. *de gradibus*: inter vero Canonico nec inter filiam illegitimam, & adoptivum nuptias dari posse, docuerunt Valens ad hunc ritul. *num. final.* Baldus in l. 17. ff. *de ritu nupt.* Circa filios adoptivos tantum, an inter eos matrimonium dari possit, dubium est? Et coniungi illos non possit, cum aliis resoluit Couart. 2. p. *de matrim. cap. 6. §. 1.* Diana p. 4. *tratt. 4. resol. 121.* Leand. *de matrim. diff. 11. quæst. 18.* licet contrarium cum Hortensio teneat Gentilis *suprà*. Illud etiam valde hæsitatur, an sicut cognatio hæc legalis nuptias impedit, & de facto contractas dirimit, ita etiam superuenientes nuptias legitimè contractas letet, an ipsa adoptio impediatur? Et iure Canonico attentò certum est, cognationem hæc superuenientem nullo modo dirimere matrimonium antea contractum, siquidem nec spiritualis superueniens illud dirimit, ut probavi in c. 1. *suprà*, ritul. *proximo*, immò nec impedit petere, aut reddere debitum, cum id nulli iuris canonici functione prohibuitur sit: dicimet tamen sponsalia de futuro, ut probat Basil. Legion. *suprà*, quod ius civile, Theophilus ad tit. *de nuptiis, & in princip. de adopt.* Cuius in cap. 4. *de consanguin. & aff.* sed vix constat, Et de eo quidem, qui post nuptias cum uxore repudiata contractas à priore ipsius marito adoptatus est, Vlpianus

affirmativè respondit in initio legis *si quis nupt.*, ff. *de ritu nupt.* quævis si adoptio duorum præcessisset, incestus esse constaret, v. d. l. *adoptivus*, ratioque in promptu est, quia illo casu dici non potest in uxorem duci eam, quæ ante nuptias locum tenuit, ut in d. l. *adoptivus*; superueniente autem per adoptionem post contractas nuptias fraternitate, veluti cum sine villa filij, filizve emancipatione socer natorum, aut generum adoptavit, dicendum est, nuptias dissolui, adoptionem autem non impedit, ut innuit Triphoninus in l. *penult.* §. *sed videmus*, ff. *de ritu nupt.* & suffragari videtur I. Iustinus in §. *ideo*, *Instit. de nuptiis*: quare Cuius in d. l. *per adoptionem*, §. *et sequa*, ff. *de adopt.* inadet volens aut natorum, aut generum adoptare, ut filium, filiamve prius emancipet, ut fecit Claudius Imperator, qui adoptatus Nerone generum, emancipavit Octavianam filiam, ut refert Dio Cassius lib. 58. docet Gentilis *libi* *suprà*, cap. *final.* Datis in 30. q. 4. *nam fin.* Et licet hoc impedimentum tantum oriatur ex adoptione, non verò ex adoptione voluerint Sylvest. verbo *Matrimonium* §. 9. Sanchez lib. 7. *de matrim. diff. 63.* Diana *pari. 4. tratt. 4. resol.* 120. rectius contrarium teneant Basil. lib. 7. *cap. 41.* Gutierrez *de matrim. cap. 102.* Toletus lib. 7. *summa*, cap. 4. *num. 1.* & alij plures.

Nec obstat dubiandi ratio *suprà* adducta, nam licet adoptio tota sit iuris civilis, tamen propter licet adoptio tota sit iuris civilis, tamen propter pudorem, & publicam honestatem, quæ ipse datur in nuptiis, l. *in consanguinitatibus*, ff. *de ritu nupt.* sufficit nomen fororis, ut appareat matrimonium inter adoptivum, & filiam adoptantis esse inhonestum, ut *suprà* in ratione decidendi probavi. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, nam licet filij adoptivi quoad aliquos iuris effectus non habeantur pro filiis, quoad ea tamen, quæ pudorem & naturalem honestatem respiciunt, pro filiis semper habentur: unde quoad nuptias durante adoptione filij credantur. Nec obstat secunda difficultas, nam licet adoptio facti sit, tamen eius effectus iuris civilis sunt, unde contrario iure civilis in totum tolli possunt, ex l. *inibi tam naturale* 35. ff. *de reg. iur.* & ita emancipatione sequutà, habentur fratres adoptivi, ac si nunquam adoptio celebrata fuisset: quare non pendet in hoc casu valor matrimonij ex facto privati, sed tantum tollit causam impedimenti, filiam emancipando. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, nam licet emancipatione sequutà non possint contrahi nuptiæ inter eos, qui parentum, liberorumve loco sunt mediante adoptione, quæ etiam soluta manet pudor, & publicæ honestatis ratio, quæ impedit similes nuptias, *§. ergo*, *Instit. de nupt.* tamen cessat illa ratio pudoris, seu publicæ honestatis inter collateralis, postquam per adoptionem quæritur fraternitas, aliæ ex transverso cognatio, eadem adoptione soluta evanuit, quia tantum non videtur religione colenda memoria fratris olim adoptivi, aut fororis olim adoptivæ, ac similium, quantà colitur eorum, qui aliquando parentum, liberorumve locum tenuerunt: ideoque nec cum nonneca adoptiva, etiam solutà adoptione nuptiæ consistere possunt, ut *suprà* probavi.

## TITVLVS XIII.

De eo qui cognouit consanguineam suæ  
vxo-  
ris, vel sponsam sui consanguinei.

## CAPVT I.

Ex Concilio apud <sup>a</sup> Meriam.

**S**I quis cum <sup>b</sup> filiastra sua fornicatus fuerit, nec matrem, nec filiam habere potest, nec ille alij se poterit coniungere villo vnquam tempore. At verò vxor eius, si ita voluerit, & si se continere non potest, si postea quam cognouerit quod eum filia vir eius fuit in adulterio, carnale commercium cum eo non habuerit, eo mortuo potest alij nubere.

## NOTÆ.

1.  
DE CONCILIO  
VOTOMER-  
ENSIS.

<sup>a</sup> Meriam.] Ita etiam legitur in prima cul-  
lectione, *sub hoc titulo*, cap. 1. sed rectius  
à Burchardo lib. 17. *Decret.*, cap. 10. citatur ex  
Concilio Vvotmeriensis celebrato temporibus Caroli  
Magni non reperitur textus hic, transcripsit  
fuit ex alio Concilio Vvotmeriensis celebrato  
temporibus Pipini apud Vvotmeriam, qui locus  
Vetheria nunc dicitur, in pago Siluanectensi,  
ve nostris Simandus ad ipsum tom. 17. *Concil.*  
*Regis edit.* ex quo citantur textus in cap. 1. de di-  
uorciis, cap. 1. de donat. inter, cap. si quis ingenuus  
29 q. 1. & ex ipso Concilio sententiam præstentis  
textus, licet non eadem verba, transcripsit Gra-  
tianus in cap. si quis cum matre 535 q. 1. In Por-  
tentiali etiam Romano reperiuntur verba hu-  
ius textus, licet non exprimitur ex quo Con-  
cilio deducta sint in dicto autem Concilio, can. 1.  
ita textus hic habetur: Si quis cum filiastra sua  
manet, nec matrem, nec filiam ipsius potest habere, nec  
ille, nec illa alius se poterit coniungere villo vnquam  
tempore; atamen vxor eius si ita eluerit, si se con-  
tinere non potest, si postea quam cognouerit quod cum  
filia sua vir eius fuit in adulterio, carnale com-  
mercium cum eo non habet, nisi voluerit abstineri,  
potest alij nubere.

2.  
DE MATRI-  
MONIO CUM  
FILIATRÆ.

<sup>b</sup> Filiastra.] Id est priuigna, quæ est filia vxor-  
is ex alio marito inscripta, cap. de his 30 q. 1. ex-  
tatque in primo affinitatis gradū lineæ rectæ, ut-  
que idcirco cum ea non potest contrahi matrimo-  
nium, vt dicemus infra in cap. 1. titulo proximo. Iure  
autem ciuili attentio licet concubium cum ea non  
deret, concubinatum vitæ cum priuigna iustum  
esse potuisse existimant Cuiac. lib. 5. obs. cap. 6.  
& lib. 8. resp. Papin. in l. cum tabulis 16. §. quo-  
modo, ff. de his que ex indig. qui non alia mo-  
uerit auctoritate, quam Papiniani in eodem §.  
quoniam, ex quo patet se id aperit probare,  
dum à Papiniani refert Cassianum virum claris-  
simum Rufinam ingenuam mulierem pleno  
honore, id est maritali dilexisset, & post eius

mortem filiam eius, id est priuignam suam in  
concubinatum assumpsisse: quæ sententia etiam  
suaderi potest ex l. 1. vers. qui autem, ff. de con-  
cubitis: vbi docetur, mulierem quæ duci pro-  
hibetur, in concubinam posse haberi. Sed me-  
ritò hanc sententiam vt erroncam, vel temeraria-  
rum damnarunt Faber lib. 3. consell. cap. 14. Bris-  
sonius de iure conub. pag. 76. Renardus lib. 2.  
consell. cap. 5. Panciroli lib. 2. variat. cap. 102.  
Schifordes ad Fulcrum lib. 3. tract. 15. q. 4. Meril-  
lus lib. 7. obs. cap. 7. Hostomannus de spuriis  
cap. 1. aperte quæ refellitur ex l. 1. §. si qua, ff. de  
concup. vbi asseritur, nefarium esse coniundio-  
nem, si concubina patris sit deinde concubina  
filij: quæ sententia facilius procedit in coniun-  
dione vitæ cum priuigna. Nec impedit,  
quod filia concubina fuerit vulgò quæritur;  
adhuc enim respectu virtutis priuigna dicenda  
est, l. priuigna 7. Digestis de grad. Nec pro Cu-  
lacio facit textus in d. l. 1. vers. qui autem; est  
enim illa textus sententia referenda ad illas  
coniunctiones, quæ tantum iure ciuili sunt  
improbate; non verò ad eas, quæ ratione  
iuris naturalis prohibentur; cuius generis esse  
coniunctionem vitæ cum priuigna dicemus  
infra, titulo proximo. Nec etiam fauor Cui-  
acii textus in d. l. cum tabulis, §. quoniam;  
nam verius est, in specie, quam Papiniani  
refert, Senatorem duntaxat in concubinatum  
habuisse Rufinam, non verò eius filiam, quam  
postea vulgò quæritam esse apparuit. Quæ in-  
terpretatio vt facilius præcipiatur, sciendum  
est, apud Romanos ingenuam mulierem in  
concubinatum haberi non posse, alioquin cum  
ea stuprum comitteri, ipsamque matrisfam-  
ilias honestate priuari, l. probum 41. ff. de ritu  
nupt. l. 1. vers. cum Atilicini, ff. de concubitis. Ex  
qua prohibitione illud præcipue proueniebat,  
vt mulieri stupro cognita, tanquam indignæ  
aliquid testamento relinqui non posset, aliàs  
illi relictum si uis auferret, l. mulierem 24. ff. de  
his que ex indig. Merillus obs. 2. §. 4. quibus tamen  
casibus ingenua sine stupro concubina esse pute-  
bat,

rat, veluti si statim cum testatione in concubina assumere, ut exposui in cap. inter opera, de spons. vel sine testatione, cum obliato loco nata esset, vel vulgo quæstum sui copotis faceret, l. 3. ff. de concubinis: quibus in casibus cum sine labe stupri concubina cognosci possit, id quod ei testamento relictum erat, vitaretur. Deinde sciendum est per contrarium nec stuprum, nec probum cum ea committi, quæ in concubinato patroni sui erat, d. l. probum, cum honestus esset patrono libertam potius quam matremfamilias concubinam habere, l. 1. ff. de concub. nec eo casu liberta matronæ nomen, honestatemve amittebat, l. si vult 13. in princip. ff. ad l. iul. de adul.

Quibus ita prædictis facile lucem accipit Papinianus in d. 5. quænam, ubi quod in principio proponit, ita est accipiendum, videlicet concubinæ actionem ex testamento non esse denegandam ad consequendum id quod relictum est testamento eius, qui tam in concubinato habebat, dummodo eum tali concubina stuprum non committeretur, quæ se patroni concubinam esse patitur: quæ posterius verba non ita exponenda sunt, ut aliud ius constituant in liberta patroni concubina, contra dictam legem 1. in princip. dist. l. probum 41. sed eo sensu sunt accipienda, ut concubina quæ non patroni est, omnino ingenua esse debeat, cum quæ stuprum aliquando non committitur, cum videlicet obsequio hæc nata est, aut testatio præcessit: iuxta quod iuris principium rectè sequitur exemplum, quod Papinianus subijcit in d. 5. quænam, de Cassiano, qui Rufinum in concubinum assumpsit, non in vxorem: licet enim vxoris animo eam haberet, & pleno honore diligeret, hic tamen honor matrimonium facere non potuit, nisi inter personas æquales, l. donationis 31. in princip. ff. de donat. atqui Cassianus Senator erat, Rufina verò vulgaris scemina: quæ de eamdem matrimonium inter eos contrahi lege iul. & Papiæ prohibebatur, teste Vlpiano in fra. m. tit. 13. eoque spectant textus in l. probum 41. l. palmæ 42. ff. de ritu nupt. Cum igitur Rufina, quamquam ingenua, aliquando vulgaris fuerat scemina, licet esse dedisset sine stupro, in concubinam Cassiani esse potuit, l. in liberta 24. ff. ex d. iul. l. stuprum 34. ff. ad l. iul. de adul. atque ideo licet ipsa concubina ex testamento capere potuit, l. Titia 35. in princip. ff. de auro & argento, l. 3. §. 1. ff. de her. inter: ita etiam eius filia rectè potuit hæres institui, quam ante concubinatum Cassianus vulgo susceperat: quæ de causa, nec mater, nec filia indignæ personæ fuerant, ut hæreditas ab eis tanquam ab indignis eriperetur, quæ est vera huius textus interpretatio, & tam præsertim Reuandus lib. 2. consil. cap. 5. Meril. lib. 7. obs. cap. 17. Pinel. lib. 2. sect. 1. cap. 18. à numero 4. omittit verborum mutationibus, quas fecerat Faber dist. lib. 3. cap. 14. Schifordeg. tract. 25. §. 5.

IN hoc textu non tam principaliter agunt PP. de impedimento affinitatis superueniente nuptiis iam contractis, & an illas dirimat, iuxta alios canones compilatos sub hoc titulo, q. iam des. perna incestus admitti à marito cum filia, seu præsigna, quam sanxerunt iudeo plures canon transscriptus fuit in dicto Penitentiali, & à Borehardo d. lib. 17. ubi de penis delictorum agebat. Et quidem huius peccati gravitatem facit expressit D. Augustinus in cap. adulterij 32. quæst. 7. dum ait: Adulteri, malum vincit fornicationem, vincitur ab incestu. Vnde variis penis vindicatum fuit iure civili, quas referunt Ant. Matthæus de crimin. ad lib. 28. Pandect. tit. 3. cap. 6. de incestu, P. Greg. lib. 9. synagoga cap. 11. & lib. 39. cap. 7. & lib. 4. part. tit. 14. cap. 5. Ant. Gomez in lib. 2. Tami, mom. 2. lib. 1. Claus lib. 1. sentent. 4. incestus, Pichardus de delict. verbo incestus, D. Ioannes Vela de delict. cap. 17. luce verò l'onnificio coniug cognoscens consanguineam coniugis sui non potest amplius ab eo debitu petere, & iuxta veteres canones omni spe coniugij priuatur, cap. concubini, cap. quadam, cap. si quis viduam, cap. qui dormierit, cap. si quis cum nupta 32. quæst. 7. cap. si quis sponsus 27. quæst. 2. in testam. cap. si quis cum duobus, cap. si quis cum matre, cap. quidam 34. quæst. 1. Concil. Agathense can. 61. ibi: Incestus filio matris coniugij nomine deputandus. Quem canonem ita accepit D. Gregorius lib. 12. epist. 32. ibi: Nec eam, quam aliquis ex propria consanguinitate habuit coniugem, vel aliqua illius potestate maculavit, in coniugium ducere ulli profutur licet christianorum, vel licet, quia incestus est talis vitium, & abominabile Deo, & nullis bonis hominibus, incestus verò nullo coniugij nomine deputandus à sanctis Patribus dudum statutum esse legimus. Illustrat post alios Basil. Legio de matris, lib. 6. cap. 13. per totum. Vnde iuxta eos sacros canones rectè PP. in præsentia sanxerunt, cum qui filiam vxoris carnaliter cognouit, nec à matre debitam petere possit, propter impedimentum affinitatis superueniens: nec ipsam filiam vilo tempore ducere possit in vxorem, filiamque etiam sine spe coniugij manere: circa matrem ipsam etiam statum PP. posse mortuo marito alium virum accipere, si eum marito non concubuit postquam cognouit cum adulterium perpetrasse cum eius filia: quia si postea cognouit illum cum incestus criminis se polliuisset, spe coniugij priuatur. Et in Galia aliquando innocenti etiam viuenti primæ vxore secundam accipere permittebatur. Concilium Compediense, quod extat tom. 17. Concilior. Regia editio, cap. 8. ibi: Si quis homo habet mulierem legitimam, & frater eius adulterans cum ea, ille frater, vel illa femina, qui adulterium perpetraverunt, interim quo vivunt, nunquam habent coniugium, ille cuius vxor fuit, si vult, potestatem habet accipere aliam.



## CAPVT II.

Idem <sup>a</sup> *Pictauensi Episcopo.*

**V**eniens ad nos P. præsentium lator, nobis fraternitatis tuæ literas præsentante, ex quarum tenore perpendimus, quod quandam duxit in vxorem, quam quidam diffusauerunt ei per mensem, ex quo eam duxerat, non cognoscere. Contigit autem, sicut dicit, quod pater sponse duxit vxorem suam, quæ sponse mater erat, quam in huius lecto iacentem ipse diabolo suadente cognouit. Transacto verò mense, iam pater, quàm alij propinqui coegerunt ipsum, vt cum ea matrimonium consummaret, quod facere noluit, donec tecum super hoc loqueretur. Tuis igitur inquisitionibus taliter respondemus, quod si occultum esset huiusmodi peccatum, non posset matrimonium rescindere, quod publicè contraxisset. Vnde si publicum est, quòd matrem sponse cognouit, si sponse nunquam carnaliter adhæsit, imponenda est ei penitentia paulò maior, quàm pro <sup>b</sup> adultèrio, & exinde peractâ penitentia, vel parte ipsius penitentia, poterit ex dispensatione cum alia matrimonium contrahere, & illa alij nubere, & pater sponse, si vult, potest factum dissimulare. Cæterùm si sponfam cognouerit, antequam matrem, vel post, nunquam eam, vel aliam in vxorem potest accipere.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Pictauensi.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo cap. 3.* & post Concil. Lateran. p. 12. cap. 4. ex quibus codicibus tex-

tum hunc transcribo. De Pictauensi diocesi nonnulla notui in *cap. 20. de scriptis.*

<sup>b</sup> *Pro adultèrio.* Quia adultèrio adiunxit incestum lato modo. Textum hunc exponemus infra proximo commentario.

## CAPVT III.

<sup>a</sup> Alexander III.

**D**E illo autem, qui vxorem fratris sui antequam ei matrimonio iungeretur, proponit se agnouisse, hoc tuæ prudentiæ respondemus, quod nisi publicum, & notorium fuerit, aut idoneis testibus comprobatum, ipsum prius præfatam mulierem cognouisse carnaliter, prædictum matrimonium occasione illa impetere non permittas. Super <sup>b</sup> eo verò, quod asseris, Sarracenum quemdam de muliere Christiana, quam per xiv. annos retinuerat, filios suscepisse, disc. t. duximus respondendum, quod tam Sarracenus, quàm mulier pro tanto excessu graui sunt animaduersione <sup>c</sup> plectendi.

## NOTÆ.

2. <sup>a</sup> *Alexander III.* Ita legitur in secunda collectione, *sub hoc titulo cap. 2.* & licet nullibi exprimat, cui referibat Pontifex, faciliùtamen cognoscitur ex principio huius textus. in præfati referri secundam partem decretalis ipsius Pontificis, cuius principium alibi citat.
3. <sup>b</sup> *Super eo verò.* Verba quæ sequuntur, omisit Raymundus, vt minùs propria huius tituli, cùm potius spectent ad titulum de Iudeis & Sarracenis. Circa poenam verò Catholici com-

miscens se carnaliter cum Iudæa, videndi sunt textus in *cap. 200. 25. q. 5. l. ut quis 6. C. de Iudeis, l. 10. tit. 25. part. 7.* vbi Iudæo imposita est poena mortis, mulieri verò pro prima vice confiscatio medietatis bonorum, pro secunda bonorum omnium, dummodo filij non extent: quam poenam explicant Antonius Gomez in *l. 20. Tauri. num. 26.* Bossius in *praxi, tit. de coetu demonio*, Couarr. in *4. 2. p. cap. 6. §. 11.* Pichardus in *manuale*, 3. p. *littera C. numero 37.*

<sup>c</sup> *Plectendi.* Quatenus Iudæi ab Ecclesia poenis temporalibus puniri possent, exponemus in *cap. 1. de Iudeis.*

CAPVT IV.

Æ Cœlestinus III.

Transmisit nobis literæ tuæ demonstrant, quod G. laior præsentium vxorē suā defunctā, filiam eius, priuignam videlicet propriam, carnali copulā cognouit; postmodum verò aliam legitimam accipiens in vxorem, non iam occulte cum priuigna prædicta, sed publicè, tanquam carnis ad vomitum rediens, illicitam rem committere non expauit. Quia verò super his, quid vobis agendum sit, à nobis consilium requisisti, de consilio fratrum nostrorum præfenti pagina respondemus, quod suæ legitimæ vxori cohabitans, & necessaria subministrans, non cognoscat eam quādiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus; & tunc ad ipsam, non sine graui cordis sol dolore accedat, qui etiam pro incestu, & adulterio, donec cum eadem b permanferit, iuxta modum cui arbitrij potestatem agens, postmodum si superuixerit ei, perpetuò sint spe coniugij permanebit.

NOTÆ.

Nullibi tamen exprimitur cui rescribit. Posttistæ.

1. a Cœlestinus III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titulo cap. 3.

b Permaferit.] Quæ est perna incestus committi, vt probauit supra, cap. 1.

CAPVT V.

Æ Cœlestinus III.

Super eo verò, de quo rescriptum Apostolicæ Sedis postulasti, vtrum coniugatus, qui ante contractum matrimonium vxoris suæ consanguineam, vel propinquam carnali commixtione cognouit, cum id vterque fateatur, & aliqua pars vicinæ id acclamare dicatur, sit ab vxore sua iudicio Ecclesiæ separandus, tali responsio tuæ fraternitati rescribimus, quod si aliter veritas ordinario iudicio venire non poterit in locum, propter eorum b confessionem tantummodo, vel rumorem vicinæ separari non debent, cum & quandoque nonnulli, cum inter se contra matrimonium colludere vellent, ad confessionem incestus facili profiliant, si suo iudicio crederent iudicium Ecclesiæ concurrendum. Rumor autem vicinæ non est momenti vique ad id validè iudicandus, quod nisi rationabiles, & fide dignæ probationes accedant, possit bene constitutum matrimonium irritari.

NOTÆ.

1. a Cœlestinus III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titulo cap. 4. vbi additur pars capituli Martinus Bertram: vnde cognoscitur in præfenti referri partem textus in cap. Martinus, de cognat. spirit. vbi o tui.

2. b Confessionem tantummodo.] Vnde videbatur, matrimonium dirimendum esse, cum post confessionem in iure, id est in iudicio factam, nihil amplius queratur, sed coniecti pro iudicari habeantur, cap. 1. 2. g. 1. cap. si quis clericus, 81. disticti. cap. de hoc 11. de simonia, cap. ex literis 10. de excess. Preterea, l. prinde 25. §. finak. ff. ad l. Aquil. l. si serui 8. C. ad l. iul. de vi publica, cap. 1. vbi probauit, de confess. sed rectius contrarium deciderit Cœlestinus in præ-

fensi, videlicet, ob confessionem coniugati matrimonium non possit dissolui, ne hac ratione diuortii via pateret, fortè inter se colludentibus viro, & vxore. Facit textus in l. non nullis 14. Codi. de probat. quod procedit etiam si impedimentum affinitatis à coniugibus vterò confessum, fami vicinæ firmeret; quia hæc plerumque ex incerto auctore prouenit, & dictum vnius multitudo sequitur, cap. cum in iumentis 12. de presumpti notat in cap. per tuas, de probat. Nec obstat quod de confessione in iure facta dicebamus; nam illud procedit quoad eas res, quæ ex confessione patrum pendunt; vnde cum matrimonium facti hominis dissolui nequeat, cap. quæ Deus 112. a. idem confessione coniugum dissolui nequit; docetron Vega in cap. 4. §. si verò, n. 71. de iudicij, Causius in præfenti, n. 1.

## CAPVT VI.

Innocent. III. *a* *Proposito S. Maria Magdeburgensis.*

**D**iscretionem tuam in Domino commendamus, quòd in his, quæ dubia reputas vel obscura, Sedem consulis Apostolicam, ut in eis procedas auctoritas ipsius de cætero. Sanè in audientia nostra fuit ex parte tua propositum, quod quidam cum muliere quadam legitimè per verba de præsentì contraxit, quam postmodum à se incognitam cuidam consanguineo suo tradidit inquantum potuit renitentem. Ille verò cum ipsa, licèt inuita, matrimonia solemnità celebravit: sed mulier quam citius fuit reddita libertati, <sup>a</sup> aufugit ab eo, & se priori viro restitui cum instantia postulauit. Nos igitur inquisitioni tuæ respondemus, quod & viro pro tam turpi <sup>b</sup> facinore grauis est poenitentia iniungenda, & mulier ipsa propter <sup>c</sup> publicam honestatem est commonenda sollicitè, ut nec primum <sup>d</sup> repetat, cuius consanguineus eam licet <sup>e</sup> inuitam cognouit; nec redeat ad secundum, cui non potest propter reatum à adulterij committeri; sed in continentia maneat, donec prior fuerit viam vniuersæ carnis ingressus. Quod si forsitan ad id induci nequiverit, vir prior cogatur redire ad ipsam, & maritali eam affectione tractare, cum adulterium ei non possit obicere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim inuitam. Nam etsi secundum euangelicam veritatem nunquam, nisi propter fornicationis causam, aut vir vxorem, aut vxor possit <sup>f</sup> dimittere virum, non tamen semper propter causam eandem, vel vxor virum, vel vir dimittere potest vxorem; cum possit exceptione, vel replicatione legitimè impediri: sed nec affinitas, quæ post contractum legitimè matrimonium inter virum & vxorem iniquè contrahitur, ei debet obicere, quæ huius iniquitatis particeps non existit, cum suo iure non debeat sine culpa sua priuari, quamquam à <sup>g</sup> prædecessore nostro dicatur in simili casu fuisse distinctum, verum videlicet adulterium, vel incestum manifestum fuerit, an occultum, aliis <sup>h</sup> asserentibus inier gradum proximum, vel remotum esse potius distinguendum.

## NOTÆ

1. <sup>a</sup> *Magdeburg.* ] Ita etiam legitur in tertia collectione *sub hoc titul. cap. 1.* De Metropoli Magdeburg. Germaniæ nonnulla notauit in cap. 22. de rescriptis.
2. <sup>b</sup> *Celebrauit.* ] Quod nullum fuit: tum quia inuita, & omnino renuens illud contraxit, iuxta tradita in cap. cum locum, de spons. tom quia primum matrimonium contraxerat, licèt statim cum ipsa consanguinea.
3. <sup>c</sup> *Aufugit.* ] Vnde cognoscitur, semper eam in animo habuisse adhærere suo primo marito.
4. <sup>d</sup> *Turpi facinore.* ] Siquidem adulterandam vxorem tradidit; vnde quodam modo tenentij pœnis subieciatur, de quibus egi in can. 6. Concil. Liber.
5. <sup>e</sup> *Publicam honestatem.* ] Quæ etiam patet ex copula illicita, ut probat Cozzalius lib. 1. *Miscel. cap. 3.* & dicemus infra in cap. 3. de ordin. cognit.
6. <sup>f</sup> *Repetat.* ] Remediis relatis, & expositis in cap. 1. de ordin. cognit.
7. <sup>g</sup> *Adulterium.* ] Quod verò in huius parte datur, cum sponsalia fouisset contracta de præsentì, & adulterium verum cum sponsa committatur, immò & cum sponsa de futuro, cum matrimonio qualecumque, etiam in spe, violare non liceat, l. si vxor 13. §. plane, & §. si minor, l. miles, §. quæstus, ff. ad l. l. de adult. l. si propter 7. c. cod. si l. cum hic statum 31. §. si sponsus. c. 12. de donat. inter.
8. <sup>h</sup> *Inuicem.* ] Vnde eam accusare non poterat, l. si vxor 13. §. si quis plam, l. vlt. 39. in princip.

*ff. ad l. l. de adult. l. 20. C. ord. Gentil. de nups. cap. 12.* quia ut ait D. Hieronymus in Genesim: *Corpus mulieris non vis maculat, sed volupcat.* Et D. Augustinus relatus à Gentili *dist. cap. 12.* ibi: *Quod enim violenter, non procedens libidine patitur corpus, uerario potius quam corruptio appetenda est.* Facit expor. reuera, cum sequentibus, 32. q. 1. & D. Basil. de vera virginitate, per vim impetratam virginem, nihilominus castam manere probat, ut etiam nihil officiat ancillæ quæstus in seruitute factus, cum ea non vltro, sed auri lenonis imperio coacta venalem habuit pudicitiam, l. penult. ff. de his qui nos. infam. Illustrat Fornerius lib. 4. rer. quæst. cap. 11. Henel. de del. cap. 10. §. 10.

<sup>i</sup> *Dimittere.* ] Ut dicemus in cap. 3. de adult. x. *Prædecessore nostro.* ] Alex. III. videllert in cap. 4. hoc titul. in c. cellat. ibi: *De illa qui mulierem quendam cognouit, & filium eiusdem sibi postea in matrimonio copulauit, cui iam per decem annos cohabitauit, tunc prudens respondemus, quod si delictum eius, sicut nobis significasti, occultum existit, poenitentia sibi condigna debet imponi, nec est ab vxore, quæ tantis sceleris infamia est, propterea separanda: si autem id publicum, & notorium esse dignoscitur, & ab vxore separari debet, & perpetui sine spe coniugij permanere.*

<sup>j</sup> *Aliis asserentibus.* ] Vrbano videlicet III. in cap. final. de divorciis, in c. collect. ubi ita ait: *Si aliquis parochianorum tuorum matrem, fratrem, vel filium vxoris sue carnaliter cognouerit, & hoc publicum & manifestum extiterit, est ab ea penitus separandus, & uterque illorum, scilicet tam mortuus quam macha, debent sine spe coniugij perpetui permanere.*

*permanere. Si autem id occultum fuerit, & secretum, penitentiam de commissis debet accipere, & uxori sua infra tempus penitentia, uolentia, debitum si egerit, soluerit. Sane si aliquam uxoris sue conjugationem qua illum in terro, vel alio deinceps gradu coniugis, carnali commixtione cognouerit, non est propterea inter eos sententia diuini celebranda, sed delinquenti secundum qualitatem per-*

*sona, & criminis est penitentia iniungenda. Consentit Alex. III. in cap. 2. hoc tituli in 1. collect. Vnde recte Basil. Legion. lib. 6. de mariis. cap. 13. num. 9. reprehendit Thomam Sanchez de mariis. disp. 15. num. 13. dum docet hoc impedimentum incestus incurrere, etiam si illicitum occultum sit, cum hoc expresse statuerint Alex. & Verba eius in prædictis ioribus.*

## CAPVT VII.

Idem <sup>a</sup> *Bizantino Archiepiscopo.*

**F**RACERNITATI tuæ super b tribus capitulis Sedem Ap. consulenti, ad cuius consilium est in rebus dubiis à cunctis fidelibus recurrendum, scriptis presentibus respondemus: in primo diuortij sententiam approbantes, quam in eum canonicè promulgasti, qui illam sibi postea copulare præsumpsit, cuius antea fororem adhuc septennem contractis sponalibus extraordinaria libidine noscitur c polluisse.

### NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Bizantino.* Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tituli, cap. 2. De Bizantina Metropoli eg. in cap. 2. de electione.*
2. <sup>b</sup> *Tribus capitulis.* Quæ explicantur in præfati, & in cap. fraternitatis, & clericis excommunicatis, cap. fraternitatis, de schismaticis.
3. <sup>c</sup> *Polluisse.* Sed tunc obitas textum in cap. extraordinaria 35. g. 1. ubi docetur extraordinariam pollutionem non esse impedimentum nuptiarum, & metis, cum affinitas non oriatur ex copula, ubi commixtio sanguinis non intercessit, ut docet-

rim pluribus relatis Cenedo ad decret. collect. 1. 9. Pichardus ad tit. de gradibus in 29. Cui difficultati respondendum est, in præfati specie impedimentum affinitatis non oriri ex extraordinaria; idest præpostera libidine <sup>a</sup> sed ex pollutione extraordinaria, idest intempestua, importuno congressu, cum septenni videlicet, non setnato naturæ tempore debito: immò & ut verius credo, impedimentum, de quo in præfati textu, non pronunciat tam ex affinitate, quàm ex publici honestate ex sponalibus orta; iuxta tradita in cap. 3. de sponalibus, ubi docuit Cuiacius, & Pichardus ubi *suprà*, num. 31.

## CAPVT VIII.

Idem <sup>a</sup> *Episcopo Gerundensi.*

**E**X literis fraternitatis tuæ accepimus, quod G. lator carnis matrem puellæ, quam intra nobiles annos desponsauerat in uxorem, carnaliter sæpe cognouit, & post carnali commixtione puellam tractauit adultam. *Et infra:* Nos autem eidem viro penitentiam iniungi fecimus pro peccato, consultationi tuæ respondentes, quod eis ab inuicem separatis, mulier alteri viro non nubat, si postquam nouit viri & matris delictum, ei non erubuit commisceri: vir etiam & mater mulieris nunquam debent ad alias nuptias conuolare, sed semper b continentiam seruare tenentur, & enorme deslere delictum, quod pro nefanda libidine contraxerunt, præsertim si circa personas huiusmodi de lapsu carnis minimè timeatur.

### NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Gerundensi.* In tertia collectione, *sub hoc tituli, cap. 3.* legitur *Gerundensi Episcopo:* sed male, cum Gerundensis Ecclesia Patriarchalis sit, & eius Præfati sub nomine Patriarchæ regebatur in cap. ex literis de elect. Retinenda est ergo lectio *Gerundensi.* Gerunda autem est ciuitas perantiqua Hispaniæ, Præfati Tarraconensis, in Cataloniæ Comitatu, apud Sambroce huius officii, media ferè inter Perpinianum, & Barcinonem sita: hodie Girona dicta, de qua Ptolemeus, & Plinius lib. 3. capite 3. Citea

eius eonditorem non eosfemunt Episcopus Gerundensis in Paradip. tit. de Præfatis ante adnomen Herodis, Pojda lib. 1. Hist. Cataloniæ, cap. 17. Tamayo à Salazar die 17. Ianuarij, & 18. Martij. Huius antiquissimæ Urbis ciues eidem Catholicam acceperunt à D. Iacobo, ut probat Tamayo à Salazar tom. 5. martyrol. Huius die 3. Septembris. à quo tempore Ecclesia Cathedrali decorata est, cuius Præfati Arnaldo 7. huius nominis missi est præfati Decretalis.

<sup>b</sup> *Continentiam seruare.* Iuxta tradita suprà in cap. 3. hoc tituli.

## CAPVT.

## CAPVT IX.

Idem a *Episcopo Galburgensi.*

Veniens ad Ap. Sed. C. laicus lator presentium, humili nobis confessione monstravit, quod cum olim tempore infantie suae, de consilio amicorum quandam puellam se ducturum iurauerit in vxorem, quamcito ad legitimam peruenisset aetatem, pater puellae consideratione huiusmodi fidei iuramentum, obligatione hinc inde firmatâ, eum in propria domo recepit, eum simul nutriendum cum puella. Deinde verò ex conversatione diutina, totius domus familiaritatem adeptus, forci puellae, cui se iurauerat fore maritum, instinctu generis seductoris humani carnaliter se coniunxit. Adveniente autem aetate, qua quod iurauerat, poterat adimplere, amici sui eius excessus ignari, pro adimplendo matrimonio institerunt; qui conscius eorum, quae fecerat, quibusdam ex ipsis, quod cum sorore puellae commiserat, enarrauit; sed illis nequaquam credentibus verbis eius, & graviter increpantibus eum, ille illorum victus consilio, quam iurauerat, in vxorem accepit, & dupcis celebratis, quando se illi opportunitas ingerebat, b cognoscebat veramque. Verum licet ipse in praesentia tua super hoc fuerit accusatus, convinci tamen non potuit, nec voluit suum confiteri delictum: nunc autem reversus ad cor, poenitens de commissis, saluti suae consilium requirit impendi, ne tanquam equus, & mulus, quibus non est intellectus, errare in animae suae periculum videatur. Cum igitur non tantum à malo, sed etiam ab omni specie mali praeceptis Apostolus abstinere, s. t. per A. f. m. quat. praedicto C. p. n. huiusmodi excessu iniunctâ ei poenitentia competenti, contulas ei, monens illum salubriter & inducens, ut de cetero abstineat ab vtriusque.

## NOTAE.

1. a *Galburgensi.* Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc titulo. cap. 4. sed rectius in hac sexta compilatione legitur, *Ad galburg.* cum nulla sit Ecclesia Metropolit. Galburgensis, Magdeburgensis vero sit in Germania, ut probatur in cap. 22. de rescriptis.
2. b *Cognoscebat veramque.* Genae scelus, quod in lege vetere deestatur his verbis Deus *Detervet.* cap. 27. *Ad delictum qui concubavit cum sorore uxoris suae. Et dixit avari populus, fiat, fiat.* Et cap. 13. *Leuitic.* cautetur, ne quis viua vxore fornicem eius ducat. Idem flagitium abhorruerunt Gentiles, ut constat ex Horatio, ubi dum

refert congressus Therei Regis Thraciae cum sorore uxoris, ait:

*Aeternum epebribum, quod malè barbaras Regem est vltimè libidinis.*  
Et in eos qui simili forde se polluerunt, ita sanxerunt PP. Concilij Tribur. in can. 45. *Simili modo de secundum sanctis Canones d. finimus, & indicamus de eo, qui cum duabus fornicibus fuerit pollutus, ut usque in ultimum vitae poenitent, & continent permaneat: foror autem, qua posterior libidinis persequat auleis, sciant se cum eodem commaculaverit, usque in finem vitae poenitent, & continent perdant. Si autem imprudens comigit, condignâ stringatur castigacione, & si velit, legitima viam ad coniunctionem.*

## CAPVT X.

Idem a *Archiepiscopo Strigoniensi.*

TVx fraternitatis devotio postulat, utrum is, qui cum fornice legitime coniugis fornicatur, cum vxore possit postmodum commorari, & exigere debitum ac solvere requiescent. Nos igitur respondemus, quod vxor & à commixtione viri abstinere, propter publicam honestatem; & ut in continentia maneat, donec vir viam uniuerse carnis ingressus fuerit, diligentius est monenda. Quod si fornicationi parere recusat, talis fuerit, ut de lapsu timeatur ipsius, vir eius poterit, & debet cum Dei timore debitum ei solvere coniugale, cum affinitas post matrimonium iniuncta contra, illi potius non debeat, quae iniquitatis particeps non existit.

## NOTAE.

1. a *Strigoniensi.* In tertia collectione, sub tit. de *Coniug. & affinit.* reperitur textus hic, &

legitur *Briens*, sed malè, cum in tota geographia sacra Caroli à sancto Paulo non reperitur similis Ecclesia; ceteri tamen Strigoniensis, de qua nonnulla adduxi in cap. 3. de postul. Praetor.

## CAPVT.

C A P V T X I.

Gregorius IX. <sup>a</sup> Episcopo Pictaviensi.

**I** Ordane mulieris petito continebat, quod laicus cum ipsa, quæ nondum decimum ætatis suæ annum compleverat, per verba de futuro contraxit, & eâ intra eiusdem anni <sup>b</sup> spatium carnaliter <sup>c</sup> cognitâ, matrem ipsius sibi matrimonialiter copulare, & ad damnatæ commixtionis amplexus procedere non expauit. *Et infra:* Quare præfata I. supplicavit, ut cum carnis stimulis resistere nequeat, sibi, ne iure suo sine <sup>d</sup> sua propria culpa fraudetur, providere salubriter dignemur. Expropter mandamus, quatenus, si res ita se habet, utrumque ipsum ad vouendam perpetuam continentiam attentè moneas, & si ad eam induci negliguerint, memoratam I. iniuncta ei primitus pro commissio incestu penitentia competenti, ut eidem cohabitaret, & coniugale debitum reddat exactus, ecclesiastica censurâ compellas.

N O T Æ

<sup>a</sup> *Pictaviensi.* Guillelmo videlicet quartæ huius nominis. De dictis Pictaviensi egi in cap. super 20. de rescript.

<sup>b</sup> *Antea spūalem.* Quia malicia solet supplere ætatem, ut probatur in cap. 3. de sponsal.

<sup>c</sup> *Cognita.* Unde sponsalia transeunt in matrimonium de præenti, quod tunc communi præsumptum dicebatur, ut probatur in cap. 1. de nub. de spons.

<sup>d</sup> *Sine culpa.* Obstat Concil. Mogunt. celebratum sub Rabano anno 14. quod extat apud Burchardum lib. 6. *Decret.* cap. 7. Innocent. p. 1. c. 136. Ant. Augustinus epist. lib. 35. tit. 1. cap. 19. in illis verbis: *Quæ presbyterum accipit, duodecim annorum ei penitentia secundum flammam Priorem imponitur, aut si sit ætatis, si liber est, tunc duodecim iuret, &c. amittit vero iura usque ad solitum vitæ tempus nisi ante singulum deponat, & vorem amittat.* Ex quibus aperte constat, ob culpam tantum mariti uxorem illum amittere, divorciumque fieri. Pro cuius canonis expositione dicendum est, illa verba, *uxorem amittat*, accipienda esse, idest uxorem non accipiat, ut notavit Ant. Augustinus. *dist. tit. 1. cap. 19.* Quare dum apud Gratianum repetitur textus ille sub *causa 17. q. 4.* leguntur loco illorum verborum, *uxorem amittat*, talia, *absque spe coniugii moueat.* Etiam obstat textus in cap. per laicum 19. q. 1. ubi maritus ut divorcium ab uxore faceret, aliteris seruitutem se mancipavit: ergo quia propter factum mariti vxor sine culpa sua coniugij vñ priuatur. Sed respondetur in eius textus specie, maritum exstimasse propter seruitutem, cui sponte se tradiderat, divorcium sequi, sed falsò & perperam, ut ioco textu doceatur, & exponit Basil. Legion. de *marim.* lib. 7. cap. 45.

C O M M E N T A R I U M.

**I**n his omnibus decisionibus una fere, eademque traditur doctrina, quare sub unico commentario eas exponere decreui. Sit conclusio: *Affinitas superueniens non dissoluit matrimonium contrahitum, sed tantum sponsalia de futuro.* Probatur eam textus in cap. 1. de consanguin. & aff. fin. cap. litteris, de rescriptis, cap. 4. de despons. impub. c. veniens, de regul. c. qui dormierit, c. concubitus 31.

D. O. Goncal. in Decretal. Tom. II.

q. 5. cap. 1. 4. & 5. hoc sicut in c. collecti. quorum verba tenet supra in cap. discretionem. Alex. III. post Concil. Lateran. p. 1. c. 1. ibi: *Sunt si aliquam uxoris suæ consanguineam, qua illi in tertio gradu, vel duodecimo coniugat, carnali commixtione cognouerit, non est propter id divorcium inter eos celebrandum, sed delinquens est secundum qualitates personæ & criminis penitentiam impendenda.* Et p. 6. cap. 15. Illi tunc vitæ congestos à Batholæ in præfenti, Petrus Greg. lib. 4. partit. tit. 14. cap. 5. Sanchez de *marim.* lib. 9. disp. 27. & 31. Basil. eodem tract. lib. 6. cap. 15. & lib. 9. cap. 1. num. 17. & lib. 10. cap. 7. Anguinus de *legibus* lib. 4. cap. 4. Rousselmus lib. 1. dist. Pontif. iuris lib. 1. cap. 5. num. 9. Vighel. in *method. iuris* tom. 1. fol. 461. Bossius de *efficitibus marim.* cap. 5. per totum.

Sed pro dubitandi ratione in præfentem assertionem ita insurgo. Poena incestus commissi cum consanguinea coniugis, ea est iuxta sacros Canones, ut incestuos coniugio priuentur, omniique carcant spe coniugij, ut probatur in c. 1. hoc sicut, legitur cognoscens consanguineam uxoris suæ, ipso matrimonio priuari debet, præcipue cum veniat ad eam, a quo incipere non poterat, argumento legis si parum 68. l. pluribus 140. §. ceteri. ff. de verb. obli. §. 2. in fine. de inuol. signat. quod agnoscens IIP. Conciliorum Aquilegran. & Metensis Galliar. declararunt Lotharium Regem à vinculo matrimonij cum Theumbetga contrahi liberum, eo quod illam post matrimonium se Lotharij fratri dicerent consensuisse. Arguetur hæc dubitatio ex c. 2. hoc sicut, ubi expresse Alex. III. Pictaviensi Episcopo rescriptis, matrimonium raturum, non consummatum, per superuenientem affinitatem ita dissolut, ut uxori licet viuentem priore marito alium accipere. Ergo quia matrimonium iam celebratum per superuenientem affinitatem dissoluitur.

Quâ dubitandi ratione ita falcitâ non obstante, vera est præfatus assertio, pro cuius expositione sciendum est, in præfenti titulo agi de impedimento naturalis cognationis. cuius nominis affinitas etiam comprehenditur, cap. lex divina 17. q. 1. c. quod autem 35. q. 2. & Aristotel. lib. 1. Polit. cap. 1. promittit accepti cognationem ex sanguine, vel affinitate, sicut & conuerso affinitas aliquando acceptus pro cognatione, ut in cap. 1. 35. quæst. 1. l. facinus 13. Cod. de veris.

3.  
INVENI-  
TUR TRA-  
DITA AS-  
SERTIO.

4.  
DE AFFIN-  
TATE EX  
COPIA 15.  
LEGITA.

1.  
CONCLUSIO  
TRADITUR  
ET PROBA-  
TUR.

Q Hæc

Hæc autem affinitas naturalis duplex est, alia quæ ex copula licita maritali affecta habita nascitur, de qua agemus in *cap. quod super 3. de consangu. & aff.* alia quæ ex copula illicita, concubinali, vel etiam incestuosa oritur. Hæc autem secunda iure civilium non fuit cognita, quia eo iure attentio affinitatis non orbatur, nisi ea iussu nuptialis, *l. non facile, §. si civilium, ff. de gradibus, d. l. 4. §. affinitas, ff. de gradibus*, vel ea publico contubernio, *l. adoptionis 1. c. §. idem tamen ff. de ritu nupt.* Et licet in *libro 4. c. de nuptiis*, prohibeatur liberis in uxorem accipere concubinam patris, non id prohibetur, quia illicitem, sed quia inhonestum, cum in nuptiis quod honestum est. spectetur, *l. semper, ff. de ritu nupt.* quare fecerit & irreligiosam dixit Imperator Alea. huiusmodi coconiunctionem. quia contra pudorem est filium eam ducere in uxorem, quæ in contubernio patris fuit, vt docuit Cortasus *lib. 1. mystic. cap. 3.* iure verò canonico attentio, ex quolibet coitu intra, vel extra nuptias habito, publico, vel furioso, affinitas nascitur, *cap. neque eam, §. 4. §. 1. & in omnibus capitulis huius tituli docetur.*

Deinde sciendum est, in præfati titulo agi de impedimento naturalis cogitationis, hoc est affinitatis, non antecedente nuptias, de qua agemus in *cap. 1. cap. quod super, de consangu. & aff.* sed eas subsequente, & superueniente matrimonio, vel sponsalibus iam contractis. Et primo docetur, huiusmodi affinitatem, etsi notoria sit, nullam vim habere dissolvendi matrimonium, irritare tamen sponsalia de futuro & prius autem coniugem incestuosum facultate petendi debitum, & contrahendi matrimonium cum alia, defuncta primâ uxore; quæ pena communis est omnibus incestuosus, vt probatur in *cap. 1. hoc tituli, & in hæc parte abrogata est ab Innocentio III. in cap. dispensationem 6. hoc tituli, vetus distinctio Alexandri, & Vibani in eo, quod & occultum incestum, & inter gradus remotos, vel proximiores. Hoc autem procedit in eo, qui sciens, prout etiam locustum commisit, secus verò si per ignorantiam, vel ut si cum sorore coniugis, vel cum alia consanguinea, quam putabat esse uxorem propriam, concubasset, iusta testum in *c. in istum 14. §. 1. & hæc ignorantia per iuramentum probanda est, d. c. in istum, eum enim delicta æstimentur ea animo & proposito delinquentis, cap. cum voluntate §. 4. de sentent. excom. l. qui iniuriæ §. 1. ff. de furtis, merito ignorantia excusationem meretur, cap. 1. de cognat. spirit.* Hodie etiam, postquam per Concil. Trid. sess. 14. de reformatione c. 4. restricti sunt gradus affinitatis, tantum impedimentum hoc nascitur ex copula incestuosa habita intra illos gradus, intra quos affinitas durat. Vnde quæritur soler, utrum si coitus copulam habuerit cum consanguinea contumelia uxoris suæ intra tertium vel quartum gradum, siquidem in eodem gradu affini, impediatur à debiti coniugalit petitione: eum certum sit incestus erimen impedimentum asserere ad debiti petitionem, ea iuribus super adductis; quare videtur idem esse dicendum in hoc casu. Accedit, quia Concil. Trid. in d. c. 4. dum subdixit impedimentum contrahendi matrimonium ultra secundum gradum, nullam mentionem fecit de impedimento petendi debitum; quare in hæc parte standum est antiquæ iuris dispositioni, iuxta textum in *l. conuictio, §. de co. ff. de liberis & posth.* Quibus rationibus*

ita anceps olim reddebatur hæc questio, vt fæpius agitata in sacra Pœnitentia, definita non fuisset, vt refert Nazarius *lib. 4. consil. ad ris. de consangu. consil. 6. n. 4.* Sed contraria sententia vteret, si scilicet etiam in hoc casu ius commune sublatum esse, incestumque commissum ultra secundum gradum affinitatis, minime debiti ergationem impedire; nam dum Concil. Trid. in d. cap. 4. ea copula illicita affinitatem ultra secundum gradum non producit, satis innuit nec debitor cessare: nec ad rem peruenit, quod in contrarium capendebamus; nam respondendum est, Trident. in affinitate restringenda circa matrimonium plus concessisse, quare multò magis id quod minus est, videlicet vltus matrimonij, non denegauit, ex regula *Cui licet, de reg. iur. in 6.* Deinde pro hac sententia capendi potest *l. ij. V. declaratio*, qui dum simpliciter, & generaliter ait, nullam oriri affinitatem matrimonio obstantem, satis ea vi ditionis negatiz nulla, ostendit, nec vltus matrimonij impediendum; & ita decisum fuisse, ex Aldano refert Barbosa in d. cap. 4. Concilij, n. 5. & tenentur Basil. de matrim. lib. 7. cap. 3. §. 6. Sanchez *ad tract. lib. 9. d. §. 17. num. 14.* Et in hoc impedimento ea affinitate superueniente posse Episcopum dispensare; immo & regulares ea delegatione suorum perquivalium, latè probat Leander *tom. 4. de matrim. disp. 24. §. 15. & 16.* Ea hoc etiam incestu iure communi oriatur impedimentum impediens matrimonium, cap. 1. 2. & 4. hoc tituli, cap. si quis eum ducit 34. §. 1. de quo agunt Sanchez, Basilij, Leander & alij de impedimentis impedientibus agentes: sed iam cessauit hoc impedimentum, vt alia similiter consuetudine legitime præscripta abrogata fuerint.

Quibus ita animaduertis, iam apparet vera ratio præfatis assertionis; ideo per hanc affinitatem superuenientem non dissolvitur matrimonium, quia ob nullam causam superuenientem matrimonium legitime contractum potest dissolui, vt probatur in *cap. distellus, de spons. cap. 2. de cognat. spirit.* nec quoad rhotum, quia alterius coniugis iniquitas alteri innocenti damna esse non debet, contra regulam textus in *l. non debet, ff. de reg. iur.* transscriptam in *cap. non debet, §. 2. c. in 6.* Secus tamen est in sponsalibus de futuro contractis, quæ per affinitatem superuenientem ipso iure dissolvuntur, quia cum sponsus affinis fiat sponsæ, propter commixtionem corporum cum ipsius consanguinea, & sic affinitas inter eos oritur, quæ matrimonium non admittit, necesse est vt sponsalia, quæ fuerint matrimonij causâ contrahantur, ipso iure irritentur, *l. iuratio 16. ff. de spons.*

Nec obstat dubitandi ratio super adducta, nam ea ea tamùm deducitur, coniugio incestuosum debere prius facultate petendi debitum, vt puniatur in eo, in quo deliquit, *c. litteras, de tempore, ordin.* non tamen, vt propter eius factum valet ius te proprio priuaret, & multò minus, vt vioculum matrimonij per se indissolubile dissolui posset. Nec interest, quod peruenit ad eum casum, à quo locupete non poterat, nam matrimonium sustinetur, etsi peruenit ad casum, in quo contrahi non poterat, vt de futuro superueniente probatur in *c. distellus, de spons. & de cognatione spirituali* inter coniuges superueniente, in *c. 1. de cognat. spirituali.* Nec obstat augmentum difficultatis deductum ex dictis Conciliis Aquilgran. & Metensi; nam ea potius

5.  
DE AFFINITY  
TATE SUPER  
VENIENTE.

6.  
TRADITIO  
RATIO OB  
STINEND.

7.  
Dissolutio  
TIT. DIT  
TASITIA:  
210.

porius conciliabula, quoniam Concilia fuerunt: unde ea condemnauit Nicol. I. in Concilio Romæ celebrato, vt refertur Baronius tom. 3. anno 663. Coriolanus in *summa Concil. end. anno*, qui vtriusque Synodi historiam tradunt. Difficilior est textus in d. c. 2. hoc tit. nam est illud de sponsalibus de futuro accepit in an. & ceteri antiquiores ibi, quos sequitur Canisius ibi, eorū interpretatio facile conuenit ex illis verbis integre ipsius textus: *Quod cum quandoque uxorem duxisset, quidā diffuserunt se per mortem quod cum duxerat, carnaliter cognoscere*. Et postea: *Transiit* quod mortis, tam patet, quoniam alij propinqui egerunt, vt matrimonium cum sponsa sua consummaret. Igitur matrimonium contractum quidem erat, non tamen consummatum. Deinde ibidem hæc habentur: *Tua igitur inquisitionis taliter respondemus, quod si occulante esset huiusmodi peccatum, non posset resistere matrimonium, quod publicè contractisset*. Ergo de matrimonio valido, & iam contracto agebat Pontifex, non de sponsalibus rescindendis. Rursus ibidem dicitur: *Impoenita est penitentia matri quoniam de adulterio*. Ergo adulterium commissum est simul cum incestu, & ideo maior penitentia imponitur: ergo & matrimonium contractum erat, aliis non esset adulterium. Nec te moueat postrema illa eius capituli verba: *Ceterum si sponsam cognouerit antequam matrem, vel possit, nunquam poterit eam, vel aliam in uxorem recipere*. Hoc enim ille dicitur, non quia matrimonium non esset, sed quia consummato iam matrimonio, ob assensum, vel præcedentem consummationem, v. l. superuenientem consummationi, non licebat vtriusque coniugio, vt rectè exponit Canisius loco citato. Quare quicquid ibi, & Basilus de matr. d. c. 1. & lib. 9. cap. 3. textum illum accipiant de matrimonio ratio, & existimant Pontificem ibi non agere de dissolutione matrimonij contracti, sed de viâ, & cohabitatione; itaque docere, quod si crimine occultum est, non separentur, non solum quoad vinculum, verum nec quoad thorum; si autem publicum erat, quia cognouit matrem sponsæ, non autem sponsam ipsam, cum eo dispensetur, vt possit aliam in uxorem docere, sponsæ videlicet defunctæ; si verò cognouit etiam sponsam, caret omni spe coniugij. Sed et si subtilis sit hæc interpretatio, tamen litteræ textus non congruunt; siquidem dum Alex. docet dispensandum esse cum matre, vt aliam uxorem accipiat, nullam facit mentionem mortis prioris coniugis. Quare his omnia verius erudit. Alexandrum III. in eo textu dispensasse, vt solum matrimonio rato posset sponsas alius nire, quia iuxta sententiam probabiliorē Pontifex potest matrimonium ratum irritare, vt defendunt Scotus in 4. dist. 3. q. 1. Paludanus, Almainus, & alij Theologi apud Patrem Sanchez lib. 1. de matr. disp. 14. & 19. Atque in diffin. moral. tract. 2. q. 19. n. 74. & ita textum in d. cap. 2. accipit Legimus in parat. ad hunc titulum.

Sed suprà traditis primò obstat textus in cap. de incestu, 35. q. 3. ubi Iulius Pontifex agens de incestuosos peccantibus, & penitentiam cum catechumenis agentibus, ait se illas incestuosas conuersiones prohibere, leuare quæ hactenus statuta sunt, non dissolui. Ergo matrimonia ab incestuosos contracta, nec quoad thorum, seu cohabitationem dissoluntur. Tandem in fine ipsius textus ait Pontifex, *Hic quibus illicita coniugia negantur*,

*concedi nullura coniugia*. Ex quibus verbis deducitur, incestuosos, quibus vius matrimonij lata contracti, propter superuenientem assensum negantur, concedi aliud matrimonium contrahere. Igitur quia propter incestum ad id matrimonium dissoluitur, vt liceat nouum nire. Prima difficultati respondendum est, illa verba, quæ sunt hactenus statuta, non esse referenda ad matrimonium incestuosos, seu ab incestuosos contracta, sed ad Ecclesiæ statuta iam circa penas incestuosorum facta, quæ unio modo conuelleret, aut mutare intendebat Iulius, sed potius firmaret. Secunda difficultati respondendum est, ea verba esse accipienda de matrimonij contractis non incestum commissum, vel postea, cum ex dispositione illis conceditur matrimonium contrahere: quæ interpretatio facile colligitur ex littera ipsius textus, pro vt habetur in Concil. Agathensi can. 61. & in cap. hoc 2. 35. q. 8. & in Concil. Torton. 2. can. 22. & in addit. ad capitul. cap. 100. ubi ita legitur: *Sed quibus illicita coniugio interdictum, nisi hi sunt, quos Sanctissimus Patrum decretum coniugio capulari prohibuit, habuit inuicem nullum coniugij libertatem*. Et ita verba illa sunt referenda ad eos, quibus prohibitum non est defunctis vxoribus cum aliis matrimonium contrahere.

Secundò suprà traditis obstat textus in can. 47. Concil. Tribur. illis verbis: *Si quis legitimam duxerit uxorem, & impediret quicunque de assensu infirmitate, uxori in opus non valens implere cum illa, frater vero eius suadente diabolo, ad carnem ad ipsa, carnalium cum humilitate, & violatam reddiderit, omni modo sepelire, & a nostro clerico calumnia mulier coniungatur*. Igitur coniugio, quod era legitimum, si æternæ consummationis esset pollutum, & quod era licitum, illicitum esset factum, vt Hieronymus ait: *Mulier dumtaxat fratri non ascendit thorum; si autem ascendit, adulterium perpetravit*. Quia verò humana fragilitas prouocet ad labendum, aliquo modo mulierem ab incestu abdicat Episcopus considerat natus error inobediens, post penitentiam suam constitutione percellat, si se continere non possint, legitima consoleretur matrimonio; ne dum sperant ad alta subleuari, ceciderint in carnis. Ex quibus verbis deducitur, dissolui matrimonium propter assensum superuenientem, & coniuges si se continere non possint, legitimo consolari posse matrimonio, Igitur quia licet incestuosos aliud legitimum matrimonium contrahere. Pro calui difficultatis solutione dicendum est, quod licet superueniente assensu conflux, & quæ incestum, adulteriumque commisit, non possit petere debitum à coniuge, nec conflux sciens impedimentum possit amplius cum coniuge committere, cap. discretum 6. cap. 8. hoc tit. tamen peracta penitentia si se continere non possint, legitimo matrimonio consolentur, id est antiquo matrimonio legitime contracto vtantur, cuius vius sequestratus erat ob assensum superuenientem, & ita illa verba, *legitimo matrimonio*, non referant ad nouum, siue secundum coniugium, sed ad primum, & antiquum.

9.  
EXPO-  
SITIO CAN.  
47 CONCIL.  
TRIBUR.

8.  
EXPO-  
SITIO CAN.  
35 q. 3.  
AL.



## TITVLVS XIV.

## De consanguinitate, &amp; affinitate.

## CAPVT I.

Alexander III. <sup>2</sup> *Cassinenſi Abbati.*

**L**itteris tuis ad nos directis accepimus, quod cum quidam secretò inductam mulierem subtraheret, & cognoscens carnaliter cohabitasset cum ea per annum, mundualdus virum mulieris traxit in causam, proponens quod illam in potestate sua positam, quasi fornicariam cognouisset. Tunc vir & mulier iuramento firmarunt, quod ab initio alter in alterius copulam maritalem conſenserunt, & de cetero sicut vir, & mulier inſimul cohabitarunt. Cum autem nec iuramento mulieris fidem procurator habuerit, exegit eam publicè subarrari. Quod cum vir facere paratus eſſet in conſpectu Eccleſiæ, surrexerunt duo proponentes præfatæ coniuges in quinto gradu conſanguinitatis, & primo genere affinitatis ſeſe contingere: quia pater illius, qui eam ſubarrare volebat, priorem virum in quarto gradu conſanguinitatis attigerit. Vnus autem ita ſe diſſe iurauit, alius autem noluit id iuramento firmare, & ob hoc licet ille præſatam mulierem ſubarrare diſtulerit, minimè tamen ab eius cohabitatione diſceſſit. Proceſſu verò temporis ad inſtantiam mundualdi præſatus publicè matrimonio celebravit, & poſtmodum ſerè cum vxore per annum permansiſit. Nunc autem quaſtio prima reuixit, & iurarunt duo coram Archipreſbytero & plebario, ut dicis, quod primus vir fuit in quinto gradu conſanguinitatis patri præſentis viri. Vnde quia diuerſi diuerſa ſentiunt, quid agendum ſit in hoc caſu, noſtris litteris queris edoceri. Quocirca d. t. p. A. l. p. m. quat. vtramque partem ante tuam præſentiam conuoces, & faciens teſtes coram te iurare, adhuc inquiras, à quibus, & quando didicerint quod teſtantur. Si verò poſt moxam quaſtionem didicerint, non eſt iamdudum matrimonium diſſoluedum: ſimiliter nec ſi ab accuſatoribus matrimonij didicerint. Inquiſiti verò veritate diligenter, ſi per teſtes circumſpectos, & omni exceptione maiores inueneris, quod primus vir patrem ſuperſtitis in quinto, vel ſexto gradu conſanguinitatis attigerit, non differas ſententiam diuorij promulgare. Equè enim, ut canones dicunt, abſtinentum eſt à conſanguine vxoris, ut à propriis, viſque ad ſeptimum gradum. Ceterum pudentiam tuam volumus non latere, quod perſonæ idoneæ nominandæ ſint, & gradus diſtinguendi, & ab vtroque latere computandi: nec ſunt cauſe matrimonij tractandæ per quolibet, ſed per iudices diſcretos, qui potestatem habeant iudicandi, & ſtatuta canonum ſuper hiſ nequaquam ignorent.

## NOTE.

I. <sup>2</sup> *Cassinenſi.* Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc titulo, cap. 2.* & poſt Concil. Lateran. p. 6. cap. 321. Monasterium hoc Cassinenſe, præcipuum Ordinis D. Benedicti, ita dictum eſt à monte Caſſino in Provincia Campaniæ. Regni Neapolitani, quod inſſu Domini noſtri conſtituit idem Sanctus, cuius magnitudinem, originem, & progreſſum latè deſcribit Ypes tom. 1. *clera, D. Ewaldi.* & poſt eum Coronellus notis ad *Gregorium tom. 3. fol. 429.* Monasterium hoc Cathedra Episcopali præſolebat tem-

poribus Alexandri III. viſque ad tempora Urbani V. ut reſert ipſe Ypes: vnde Roſtedus Episcopos ſimul, & Abbas, quem poſtea Clem. III. creauit Cardinalem tituli Sancti Marcellini, conſuluit ipſum Alex. de valore cuiusdam matrimonij. caſus autem ita contigit: Cum Petrus Marianus clandestinè deſponsaſſet, ſubtraheretque, tutor ipſius mulieris Petrum urgebat, ut ipſam publice in vxorem duceret in conſpectu Eccleſiæ: & cum ipſe paratus eſſet eam publicè in vxorem accipere, duo teſtes aſſeruerunt, ipſum Petrum cognatum fuiſſe in quinto gradu prioris vici ipſius Mariæ, & ita eodem affinitatis gradu ipſam

ipsam attingere: sed cum illi testes non essent idonei, qui visus de auditu tantum disponebat, alius testimonium suum iurando firmare tenebatur, matrimonium publicè celebratum fuit; sed cum postea astantes alij duo testes idonei, & omni exceptione maioris, qui sub iuramento deposuerunt ipsum maritum quoad consanguinitatis gradum priorum vitium ipsius mulieris attingisse, & ita in eodem affinitatis gradu cum vxore esse, consensu Alex. III. decreuit, simile matrimonium, etsi publicè celebratum, esse dissoluedum ob prædictum affinitatis gradum.

b. *Manuductus*, id est tutor, a mundo, quod est tutio, ut in legibus Longobard. lib. 1. tit. 30. l. 11. & lib. 2. tit. 33. l. 3. & aliis consensu a Lindembrogio in *Glossariis legum antiquarum*, verbo *Manuductus*. Floardorus *Hist. Rhem.* lib. 2. c. 19. Non dubito tua id natura esse obnoxia, quanta nobis & ecclesiastica disciplina, & quantissima nostrorum necessitatibus subditi-tionem, & insuper manducationem oppressantibus, quibus quousque agitantur cura consanguinitatis. Barthardus lib. 19. Decret. ex i. orientalia Romano: *Rapisti uxorem tuam, & vi, sine voluntate mulieris, vel parentum, in quorum mulieribus tenebatur, am obnoxia*. Et apud alios relatus a Vossio lib. 2. de *ritu*, *sermon* c. 11. Ut enim apud Romanos mulieres erant in perpetua tutela, dum matrimonium contraherent, Vlpianus in *fra. mar.* l. 3. final. & tit. 20. §. *famula*, cuius tutelæ vestigia extant in l. 2. §. *si qui capite, vers. finem*, ff. de *capite mi-nori*. *Qui habet* 47. ff. de *volunt. l. 11. ff. de legat.* 3. ita etiam apud Longobardos, ut constat ex variis eorum legibus consensu a Lindembrogio ubi *supra*, verbo *Mundum*. Unde iuxta morem ipsius provincie, ubi præfens exorta contigit, refertur ipsam mulierem sub manduculo finisse.

c. *Plebaria*, Plebanus, iuratus in Concilio, sed legendum est *Plumbaria*, quod est Castellum in Regno Neapolitano subiectum Cernobio Casticensi, ut notatur Cuiacius in *presenti*.

d. *Consanguinitas uxoris*, Legendum esse, *Consanguinitas mariti*, ut congruat hæc verba decisione, docuit Cuiac. in *presenti*.

e. *Judices diffori*, Per Episcopos videlicet, ut ordinamus, per alios vero Prælatos virtute delegationis, ut probant in c. 1. ut *super non consensu*, facit caput litterarum de *res. spol.* & Synodus Londin. habita anno 1137. apud March. Paris. in *Henric. III.* Propterea duximus statuendum, quod matrimoniales cause, quæ inter ceteras matrimoniales magna & diligentia sunt tractandæ, viris provide, & fide dignis, & habentibus iuris præsumptum, vel saltem competens exercitium, committantur.

## COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur dispensanda affectio: Separatur matrimonium inter affines contrahendum, etiam sique ad sextum gradum. Probat cum textus in c. si qua mulier 35. q. 1. c. nullum 35. q. 2. cap. & hoc quoque 35. q. 3. Concil. Agathense can. 61. Epau. can. 30. Tolet. 2. can. 5. Autel. c. 10. Aurel. 2. can. 10. Autem. can. 11. Turon. 2. can. 11. Matifcon. 2. can. 18. Alitod. can. 27. 28. l. 29. & 30. Cabilon. 2. can. 29. Mogmirin. sub Leone III. & Carol. c. 5. 4. & 56. Gregorius lib. 12. epist. 11. Gregorius lib. 14. Zacharias epist. 1. colum. 2. Gregor. VII. lib. 7. epist. 9. & lib. 8. epist. 3. Tiberius, f. 14. de *reforma. matrim.* can. 3. quorum iussum, & aliorum verba referunt Ant. Augustin in D. D. *Gen. ad. in Decretal. Tom. IV.*

epist. Paris. Pamiſci. lib. 9. tit. 13. Iodocus Coccius *deu. 2. abſcueri fidei Cathol.* lib. 9. a. 15. Illuſtrant vltra conſeſtos a Barb. in *preſenti*, Cuiacius, de Canilius *hic*, Grotius lib. 1. de *vere belis*, cap. 5. n. 13. Scortia in *ſeſſat. 9. q. 4. theore.* n. 11. Iunius tom. 1. polit. 9. 17. Petrus Gregor. lib. 9. f. magis c. 11. & lib. 3. *part. tit. 21. c. 1. & in c. 2. a. 10. de ſponſ. Gentil. lib. 3. de nuptis* c. 6. Bobadilla lib. 4. polit. c. 9. Iohannanus lib. 4. illuſtr. c. 35. Mancinus lib. 5. de *triplici iuris cella* c. 112. Coſſanus de *ſponſal. fol. 110. v. uſuſ* ad *ritu*. C. de *inceſt. nupt.* Forster lib. 5. ſeſſat. c. 26. Rouſſel. lib. 1. *diſpoſ. iur.* Poutſſ. c. 15. n. 12. Vigel. in *method. iur.* can. fol. 459. Vinius lib. 1. ſeſſat. c. 13. Didacus Petre in l. 2. tit. 19. lib. 5. ardin. Petre de *marim. diſp.* 31. per totam, Baſilius *cod. tract.* lib. 7. cap. 33.

Sed licet affectio difficultis reddatur sequenti consideratione, quam deducunt ex fundamentis, quibus moti Brenius, Luthers & Kenninus, aliterunt matrimonium inſiſſe ab Eccleſia tunc affines, & conſanguineos proibiſſi. I. rudi ait Brenius in *comment. ad c. 28. Leon. Romanus Pontifex* non eſt iſta Chriſtium, cum eius tantum vicarius ſit ſed Chriſtus Dominus nun vnit leges politicas conſtituere, ſed verbum Dei annuntiare: ergo nec Romanus Pontifex debet, aut poteſt eiuſmodi leges ferre; & per conſequens matrimonium inſet certis præſentibus prohibere. Secundo aiunt Luther, in *Bayle. de mor.* & Brenius in c. 19. *Martha*. Deus melius nouit quæ ſua perſone aptæ ad matrimonium, & quocunque ſe extendat gradus cognationis, quam viliſ homo: at ipſe non prohibuit conſugia niſi vique ad ſecundum gradum in linea equali: quæ tamen prohibentur ab hominibus cõiugia in gradibus vicerioribus. Deinde Beza in *lib. de regn.* Kenninus 2. p. *exam.* expẽdit Concil. Turon. 2. can. 12. in illis verbis: *De inceſt. conſanguinitatibus conſuſum, ſtatuſ canonum vetera non irrumpe*, &c. Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedat. Turpidiorem pariter tui, maris tui, uxoris pariter tui, ſororis tui, ſive ex patre ſive ex matre quæ domi vel foris genita eſt, filia ſui tui, vel ſeptis ex ſua, filia: xoris pariter tui, quam peperit pariter tuo, ſororis pariter tui, ſororis matris tui, pariter tui, & xoris eius, matris tui, xoris fratris tui, ſororis tui, & filia eius; & filia eius, vel ſyn ſororis uxoris tui non reuelabis: cum uxori proximam tu non coibis. Et vaſiſſime c. 4. ibi: Nullus illicita coniugia contra præſentium Domini ſtatuta preſumat, id eſt, fratris reſiſtiam, materiam, reſiſtiam patris vel ſororem uxoris ſui ſibi audeat ſociare, neque concubili quocunque quæ reſiſta eſt, neque uxori ſui, vel matertera coniugio potius: pariter etiam conſultare coniugio amica, priuigna, ac filia priuigna conſanguinitatibus precipimus obſtinere. In quibus non prohibetur coniugium inter affines, niſi vique ad ſecundum gradum: ergo non vique ad ſextimum, ut in præſenti docetur. Accedit, nam apud Romanos, qui ſemper in nuptiis honeſtatem præſerebant, ſi ſemper ſi de ritu nupt. l. ſemper, ſi de reg. iur. nuptiarum non prohibebantur inter affines licet tranſuerſalis, ut probant Grot. lib. 2. de iure belli c. 10. Vinius lib. 2. ſeſſat. c. 1. ergo non repugnat honeſtati nuptiarum matrimonium contrahi inter affines, Quod dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens affectio, pro cuius expoſitione ſciendum eſt, affinitatem, ſi eius etymologia attendamus, eſſe qualiſi duorum ad vnum finem unitatis: eo quod duæ cognationes diuerſæ per nuptias copulantur, & aliter ad alietius cognationis finem

2.  
MUNDAL-  
DVI Q215 /

4.  
IMPUN-  
TUA TRAN-  
SITA AB-  
SECTION.

3.  
CUCULUS  
TRADITUS,  
21 308-  
314.

5.  
AFFINITAS  
VITAE  
NON SE  
DISECTA  
TIO.

Q 3 accedat,

accedat; cum enim per copulam vir & femina efficiantur una caro, sanguis vnus dicitur alterius sanguinem tangere, & ob id consanguineus vnus coniugis sunt alteri coniugi affines, & terminatur 35. q. 10. non facile, §. 3. ff. de gradibus: ex Cicerone, & Terentio illustretur Gentilis lib. 5. de nuptiis, c. 1. Beyerlinch in theatro, verbo Affinitas. Si autem rem ipsam exquiramus, affinitas secundum ius civile non male diffinitur, vt sit civile vinculum ex iustis nuptiis procedens, vt docent Brillonius de v. verbo Affinitas: nam iure civilis non nisi ex iustis nuptiis oriebatur, l. 1. §. Affinitas, & §. sciendum, ff. de gradibus. Vbi dum docetur, nec cognatione, nec affinitate esse posse sine iustis nuptiis, id referendum est ad cognationem, & affinitatem naturalem; nam naturalis cognatio, & affinitas etiam ex feruili cognatione & coniunctione oriuntur, iuxta textum hic accipiendum in L. adprians 1. 4. §. feruili §. de ritu nupti. explicat A. Faber in iurisp. ad. 9. princ. 6. §. 1. Nec praedicta definitio creditur ex L. quod seruis S. v. §. donec, ff. de condi. consid. ubi aperte dicitur inter spouos affinitatem contrahi. Nam respondendum est cum Glossa ibi, verbo Affinitas, Casterlus 4. 6. f. ab eo in rationem, ad ipsum sententiam, Metacium ibi improptie diuise affinitate inter spouos manere p. m. publica honestate, vt etiam improptie diuortium dari inter spouos dixit, cum diuortio proprie loquendo non denit nisi inter coniuges, l. inter spouos, §. diuortium, ff. de v. f. Iure vero canonico interco abstinere ita definitur solet, vt sit proximitas personarum ex carnali copula procreata, omni carens parentela: ita Couart. in 4. p. c. 6. §. 7. D. Thom. in 4. dist. 4. q. v. art. 1. quodammodo. 1. Dicitur generaliter ex copula, quia ad contrahendam affinitatem copula omnino necessaria est, nec interest an ex licita, vel illicita fuerit, cap. in litteris 14. de rescriptis, c. de reservatione, c. in de eo qui cognouit, vbi probatur, etiam aliter docuerit Corrales lib. 3. miscel. c. 1. nec etiam reterat, an copula habita sit cum femina volente, an prorsus cum iniurata, ignorantem, dormientem, ebriam, vel insanam, quia vt affinis contrahatur, tantum desideratur quod copula habita apta sit ad generationem, vnde consequens est ad affinitatem desiderari perfectum congressum cum vera feminis emissionem intra vas femininum, ex ratione textus in c. fraternitatis, 35. q. 1. c. de iura 17. q. 2. c. contra ordinem 35. q. 3. docent cum aliis pluribus Sanchez de matrim. d. dist. 65. m. 8. Basil. supra. Item & plures apud Dianam p. 4. tract. 4. resol. 43. requirunt vtiuisque sexibus commixtionem, tametsi contrarium teneant Sanchez lib. 7. disp. 64. n. 11. Torreblanca de iure spirit. lib. 2. cap. 1. §. 1. Diana 3. par. act. 5. resol. 19. Similiter probabile est, non sufficere coniunctionem feminis opera damonis, seu artificis, si sed necessariam esse copulam vtiuisque modo conaturali, vt hant vna caro, Basil. lib. 7. cap. 35. n. 2. Diana 3. par. act. 5. resol. 19. contra Sanchez lib. 9. disp. 64. m. 15. & alios. Nomina autem affinium vtroque iure atreuo sequentia sunt. Sacer, qui est viri, aut vxoris pater, l. 4. §. gradus, ff. de gradibus. Socer, quae est viri, aut vxoris mater, & ad generum, matremque refertur, d. l. 4. §. gradus, l. adprians 1. 4. §. vltim. ff. de ritu nupti. Prolocer, qui est socer magnus dicitur, est vxoris, aut mariti auus, & ad progenerum, & pronurum refertur, d. l. 4. §. gradus, l. 3. §. vltim. ff. de postul. Prolocer, quae est socer magna dicitur, vxoris, aut mariti auia est, l. 4. §. gradus. Vitricus, matris alter matris, cum priuigno, & priuigna con-

fecit, d. l. 4. §. gradus, l. 3. C. communio de success. Nouerca, altera patris vxor, & cum priuigno & priuigna confertur, d. l. 4. §. gradus; late tamen etiam ad sui & prouu vxorem hoc nomen producit, d. l. 1. adprians, 14. §. 2. Priuigno, vxoris filius ex alio matris, itemque mariti filius ex alia vxore natus, & cum vitrico, vel nouerca confertur, d. l. 4. §. gradus; late etiam ad vxoris nepotem, & pronepotem hoc nomen producit, d. l. 1. adprians 14. §. 2. etiam hoc nomen conuenit et, qui ex non nupta, & quae post alteri nuptis, natus est, l. priuignus 7. ff. de ritu nupti. non tamen conuenit illi, qui ex vxore mea, quae post dissolutionem alteri nuptis, natus est, l. §. qui mihi 12. §. 2. ff. de ritu nupti. Consocti etiam dicuntur inter se, quorum vnus filius alterius filiam vxorem duxit, Suetonius in Claudio, ibi: Appium & Syllam consoctum suum occidit. Et eadem ratione compingendi dici possunt, quorum vnus nouerca filius alteram vitrici filiam, aut ex contrario, vxorem duxit, vt in §. mariti, iustis de nuptiis, l. cum hic suus 32. §. §. f. p. c. §. de donat. inter. Nomina haec transuersalia petpauca sunt in Latina lingua, sed doctrinae causa vacia finguntur & supponuntur. Fratria, fratris vxor. Nonius autem ait, Fratria appellatur fratrum inter se vxores; vnde corrigi dictam legem 4. §. gradus, Franciscus Hothom. de ritu nupti. c. 10. & pro generis, legit Fratriam c. quid autem 35. quod 35. Fratrilia, vxoris fratris dicitur. Etiam soceria maritus noster, & commensalis vocet sororius dicitur, quia vt ait D. Isidor. lib. 10. etymologia cap. 7. ille nollum in Latina lingua nomen habet. Frater mariti dicitur leuir, d. l. 4. §. gradus. Nonius ubi supra, ibi: Leuir dicitur frater mariti, quasi leuui vir. Profrater etiam dicitur vxoris frater, & profrater mariti soror appellatur. Glossa in d. l. 4. §. gradus. Profrater autem nomen etiam affinitatis fratre. Hothom. ubi supra.

Deinde, vt affinitatis genera, & gradus agnoscamus, sciendum est, aliam affinitatem in triplici genere consideratam fuisse, c. de propinquis, c. par. 35. q. 1. Primum erat inter mulierem in copula licita, vel illicita cognitum; & inter vti cognoscentis consanguineos, & contra; & inter consanguineos mulieris cognit. P. Bleffensis epist. 115. ibi: Inueniuntur canones, ex quorum intelligentia triplex affinitatis genus, & in eis diversarum distinctionem graduum industria s. bellaris explicauit. Secundum autem oriebatur inter affines, & maritum, seu vxorem sui affinis, veluti si Titius vellet cum vxore Sempronij fratris suae vxoris post vitiuique mortem matrimonium contrahere, quo casu matrimonium celebratum nullum erat. Tertium nascebatur cum matris, seu vxore illius coniunctio in secundo affinitatis genere, exempli gratia, si vxor Sempronij praedicti post eius mortem matrimonium contraheret cum Seio, quo casu Titius cum eo affinitatem contraheret, vt docet Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 63. m. 3. Basilus d. cap. 34. n. 1. & olim secundo & tertio affinitatis genere etiam matrimonium prohibebatur, cap. de propinquis 35. q. 2. c. 1. & per eum, de sobole ex secundis nuptiis suspensa, in c. l. l. Sed Innocentius III. in Concil. Lateran. n. l. l. in cap. non debet, hoc titul. secundum & tertium affinitatis genus subulsi, & primum vtiue ad quartum tantum gradum matrimonium impedire statuit.

Affinitatis autem nulli sunt gradus, vt ait Modestinus in l. 4. §. gradus, ff. de gradibus; vnde in Pandectis

6.  
DE AFFINITATE  
TIT. 10.  
HAB. 20.

7.  
AFFINITAS  
QUOD MODUM  
COMPLEVIT.

Pandectis

Prædictis Florentinis ritibus rectè concepiatur de gradibus & affinitatibus, & ita in vulgari habetur, de gradibus affinitatis: & Iustinianus in l. 2. §. 1. f. de veteri iure, ait: Et in omni, quod de gradibus affinitatis descendit, cuius rei illa ratio reddi potest. quod cum nullæ sint affinitum generationes, idcirco nec ulli affinitum possunt esse gradus; nam pro numero generationum gradus institui solent, ut rectè aduertit Cuiac. in rectoria, ad tit. de consanguinitate, in princip. Sed cum Modestino pugnet apertè Paulus in l. Iureconsultus 10. in princip. §. eodem titulo, ubi inquit: Iureconsultum nolle debere cognationem, & affinitum gradus. Cuius dissidii componendi causâ Cuiac. ubi præmissis, putat locum Pauli in d. l. Iureconsultus, mensuram esse, & sic restituendum, cognationem gradus & cognationem. Aliter idem Cuiac. ad tit. §. de gradibus, emendat & ita legit: Cognationem gradus, & affinitum nolle debet. His tamen emendationibus explosis, & omisâ solutione Fornetii lib. 3. §. 1. f. de l. cap. 26. distinguens inter his succedendi, & inter prohibitionem nuptiarum, ut quod ad illud ius attinet, non sint ulli gradus, d. l. 4. §. gradus; quoad nuptias verò gradus sint, ad l. Iureconsultus; respondendum existimò cum Alberico in d. §. gradus, Cuiac. ad tit. §. de gradibus, in princip. Modest. in d. §. gradus, propriè gradus affinitatis denegari, Paulum verò in d. l. Iureconsultus, abuti appellatione graduum pro serie quadam, adinstar graduum cognationum. Unde inter affines gradus computantur iuxta gradus consanguinitatis, l. Iureconsultus 10. §. de gradibus, ubi ut quo gradu quis distat à viro, eodem gradu ob eiusdem vxore distat, vel à muliere extra matrimonium cognita, cap. porro 35. §. 3. l. 5. tit. 6. part. 4. Sanchez de matrim. disp. 64. num. 3. Basilus d. cap. 33. num. 3. ipsos verò coniungit inter se affines non esse, sed principium affinitatis, non obscurè colligitur ex l. non ideo §. C. de hered. instit. gradus autem, tam lineæ rectæ factum, deorsumque, quàm lineæ transversalis faciliè ex omnibus affinitatum supra relatis cognosci possunt.

Deinde sciendum est, an huius affinitatis vinculum originem trahat à iure naturali, an verò à lege pontificia? Et distinguendum est inter affinitatem ortam ex copula coniugali, & inter affinitatem procreantem ex copula fornicaria; nam affinitas ex copula licita adinstar consanguinitatis inducit vinculum naturale, ex ea ratione, quia per copulam vitæ & vxoris vna caro effluuntur ad proles generationem; ac proinde iure naturali consanguinitati vniuersè effluuntur affines atque, ut docent D. Thomas in 4. distincti. 41. §. 1. q. 1. & pluribus Sanchez de matrim. disp. 65. num. 5. Unde prouenit, infidelem, qui tempore infidelitatis matrimonium consummavit, non posse post baptismum citè consanguineum vxoris iuxta quartum gradum ducere, cap. final. de divorciis, docet Sanchez d. disp. 65. num. 5. etiam distinctè l. Henricus lib. 12. de matrim. cap. 3. num. 4. Cæterum affinitas ex copula illicita orta non inducit vinculum naturale, sed tantum positium, ut probat Sanchez d. disp. 65. num. 9. Nauarrus lib. 4. consil. 7. de sponsalibus, etiam contrarium teneant Rebelleus lib. 3. de matrim. cap. 15. conclus. 2. Hurtado de matrim. disp. 20. distinct. 2. Palaeus de matrim. disp. 4. puncto 8. Unde sit, posse matrimonium consistere inter eum qui tempore infidelitatis extra matrimonium copu-

lam habuit cum Titia, & eius consanguineis post baptismum, ut resoluunt Nauarrus ad hunc titulum, consil. 12. His consequens est, antequam ad gradus, in quibus inter affines nuptiæ prohibentur, paratimamus, exponere, an lege naturali, diuinae sint aliqui gradus prohibiti: Et prædè de lineæ rectæ agamus, in cuius affinitatis primo gradu matrimonium prohiberi iure naturali, veluti inter priuigium, & novercum; vitricum, & priuigiam; socerum, & norum; socram, & generum, suaderi videtur primò ex hoc textu, & ex cap. quilibet, cap. de propinquis, §. 3. in quibus docetur, eodem modo abstinendum esse à nuptiis inter affines, & inter consanguineos; sed inter consanguineos iure naturali matrimonium prohibetur in primo gradu lineæ rectæ, ut exponetur infra in e. quod super: igitur similitè & inter affines. Secundò ex D. Paulo 1. ad Cor. cap. 5. vbi cum de his personis agat, ait: Talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ut et vobis paria sunt aliqui habet. Vbi innuit, iure gentium simile coniugium non admitti. Faciunt Tertul. ad eorum cap. 5. ubi: Non defenda secundum legem Creatoris, displicuisse illius qui mulierem patris sui habuit, cum communis, & publicæ religionis strenuus sit discipulus. Cicero & Virgili, quotum verba dedi in eam. 66. C. de illib. Deinde id probatur ex ratione tenentem; eadem enim quæ parentibus debetur, his personis, quæ loco parentum sunt, exhibenda est, l. quia parentis 16. §. soluto matrim. l. Aristo 40. §. de ritu nupt. §. affinitatis, & §. sacrum, l. ius de nupt. exornant Cuiac. lib. 9. obscur. cap. 18. & expressit eleganter Phosilides relatus à Cuiac. lib. 36. 99. Papin. in l. si adulterium 38. §. de adult. ubi: Ne atrox norem secundò cubiti patris, sed eam esse ac matrem. Quibus, & aliis argumentis docuerunt, in primo gradu iure naturali prohiberi coniugium, Nauarrus ad tit. de spons. consil. 14. num. 8. Cozzat. de matrim. 2. p. cap. 6. §. 1. num. 19. Bellarmius tom. 2. contr. de matrim. lib. 1. cap. 18. Cuiac. in l. ultim. §. de condit. sine causa. Gothofredus in d. l. 38. §. 5. §. de adult. pro quibus etiam facit Papinianus in l. si adulterium 38. in princip. §. de adult. & in l. ult. §. de condit. sine causa: ubi appetit probat, ex conditionibus super has personas incestum iure gentium admitti; quia de causa videbatur, pecuniam à muliere in huiusmodi ouptiarum causa datam reperi non posse, quasi contra ius gentium, & naturalem honestatem, cuius ignorantia excusari nequebat, d. l. si adulterium, §. 1. data esset; & tamen Papinianus in d. l. ult. repetitionem pecunie tribuit: sed alia ratione subditi à Papiniano repetitionem concedi notatur Brillonius de iure canon. pag. 76. A. Faber in rarian. ad ipsum textum, qui scilicet matrimonij effectum non sequere, quod nec iure sequi posset, nulla magis causa doctis dante quàm turpis incestus, alioquin si de facto nuptiæ sequeretur essent, dos caduca fieret, à fiscoque auferretur, ex l. in eam, l. dote 61. Digesti de ritu nupt. l. 4. C. de incestu nuptiis, vbi traditis à Cuiac. lib. 1. 99. Papin. in d. l. ultim. Fornet. lib. 4. rer. quod. cap. 17.

Contraria tamen sententia, videlicet matrimonij primi non nouetis, viticci cum priuigii, socii cum norum, & econuerso, non irritari iure naturali, sed positio, probant D. Thomas 2. 2. q. 15. art. 9. in solut. ad 3. ubi Caietanus, Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 66. num. 7. Basil. ad.

et illi. lib. 7. cap. 34. à nom. 5. Henricus lib. 28. cap. 1. ann. 2. pluribus relictis Diana 4. p. tract. 4. res. 9. pag. 202. tom. 1. in præ. Decalogi. lib. 6. cap. 6. Ioannes Glossator antiquus apud Accurium in d. l. de iur. Brillou. de iure somnib. pag. 277. Grotius de iure belli lib. 2. cap. 5. num. 13. quæ sententia euerri non debet à Papin. in d. l. 2. ubi. nam eius auctoritas; et si expellat sit, in hæc tamen nuptiali tractatione paratienda est, cum magis deferendum sit canonici auctoritatibus, quibus non obicitur probatur huiusmodi matrimonia lege tantum ecclesiastica vetari, ut colligi primò potest ex cap. de incestu 35. q. 3. ubi præcipitur, matrimonium inter affines primi gradus ante illam prohibitionem contracta dissolvenda non esse. Supponit ergo appetere iure naturali valere, alioquin frustranea esset disputatio. Decidit, & quidem apertius, ex Concil. Aurelianensi 3. can. 10. & extat 120. Concilior. pag. 105. ubi decrevit, matrimonium huiusmodi in inhonestate contracta, post baptismum non esse separanda. Tertio adduci solent historię sacre, & prophete, ex quibus constat, matrimonium hæc iure gentium non fuisse illicita; nam ik. 3. Regum cap. 2. Adonias filius David petiit in uxorem Abisac, quæ antea fuerat vxor patris sui David, ut constat ex eod. lib. cap. 1. sic etiam referente Valerio Maximo Antigonem nouercent duxit uxorem; eandemque tam infamem matrimonij cupiditatem incensus est Imperator Antiochus & atacalla, ut refert Spartianus in eius vita; ubi sic ait: Inter se scire, quædammodum nouercent suam duxisse dicunt, quæ cum esset pulcherrima, & quæ per uel gentium maxima corporis parte uida esset, dixissetque Antiochus: Vellem si liceret. Respondisse ferunt: Si libi licet: an uelut te Imperator esse. & leges dare, non accipere. Quo audito furor incensus ad effundendum criminis roborem est, nuptięque eam celebrant, quæ scire & leges dare, cum uerè solus prohibere debuisset. matrimonium enim non (alio enim erat dicendum nomine) duxit uxorem ad periculum, iussit incestum. Quibus & aliis fundamentis ita docent cum pluribus Sanchez d. disp. 65. num. 7. alii. lib. 7. cap. 34. à n. 5. Nec in contrarium mouere debent, quæ pro contraria sententia expenduntur. Non primum ex præseni textu cum supra citatis; nam æquiparatio inter consanguineos, & affines non absolute accipienda est respectu prohibitionis naturalis, sed respectu legis ecclesiasticæ, quæ utriusque matrimonia iterat. Non obstat secundum argumentum ex Paulo; est enim ille locus omnino accipendus de vxore patris adhuc superstitis; alioquin non dissidet Paulus, huiusmodi crimen inauduit esse inter gentes; nec etiam verbo vxoris ueterit, sed relictam patris vocaret. Denique minus obstat ratio reuerentię, hæc enim non eandem vim habet, ac ea quam filij exhibere tenentur parentibus; ac proinde cum ad similitudinem datur, non potest reuerentia illa similitudinaria iure naturali iterare huiusmodi matrimonia. Manet ergo in nullo gradu lineæ recte matrimonium iure naturali prohiberi, sed tantum lege Moysi, data Lemici cap. 18. uers. 8. ubi: Noli uicem uxoris patris tui ne detegito, mulieris patris tui est: mulierem mulieris, & filia ipsius (id est priuigium) tua ne detegito: filiam filij ipsius, aut filiam filij ipsius ne uxorem ducite, propinquus suus patris tui. Et cap. 10. & Deuteronom. cap. 17. simile quam consanguineum priuigium cum

Noster iure civilis prohibitum fuit. l. si qua 12. l. adpropinquas 14. ff. de ritu nups. l. 137. C. de nups. l. si adulterium 38. §. 3. ff. ad l. Iul. de adul. Item Vitrici cum priuigio, §. affinitatis, iussu de nups. Item nuxum ducere non licet, d. l. adpropinquas 14. §. nec sacrum, §. sacrum. iussu. de n. priu. Cetero pro Cluentio, ubi. Nubis genero sacrum, nups. nups. nullis, nullis auctoribus, iussus immutatus: è mulieris scelus incredibile, & præter hoc uicium in omni vita inuadendum! è libidine iugum natum, & indomitam! è audaciam singularem. Inter compriuigios uerò rite contrahi matrimonium docetur in l. generali 14. §. 1. ff. de ritu nups. l. filia qua 134. ff. de uerb. obli. §. 8. iussu de nups.: ubi rationem reddit Hothomanus. Sacra ergo canonibus in huiusmodi linea recta matrimonium prohiberi iam probauit in can. 66. Concil. Illiber. Circa primum gradum lineæ transversalis non leuis hæsitatio est, quo iure cum vxore fratris premortui matrimonium prohibetur, ut ex adducendis infra in cap. fin. de contrah. apparet. In aliis autem gradibus affinitatis olim usque ad septimum, ad similitudinem consanguinitatis prohibebatur matrimonium, ut ex præseni textu, & aliis supra citatis constat; postea ad quartum usque gradum fuit impeditum hoc restrictum, cap. 1. 35. q. 8. ita tamen, quod si matrimonium contractum fuisset in quarto affinitatis gradu, non dissolueretur, cap. 5. 4. 5. q. 3. cap. non debet, hoc ritul. tandem post Concil. Trident. sess. 14. de reform. marit. cap. 3. impedimentum hoc tantum extenditur ad secundum gradum incliusus, Macedo de clauibus Petri lib. 4. cap. 10. de marit. fol. 605.

Ratio autem cur prohibeantur nups. inter affines, ex eo prouenit, quia uir & vxor una caro sunt, ideoque vxoris cognati sunt quodammodo uero cognati, cum sint cognati vxoris, cum qua maritus est una caro, & ideo in cap. si uir 1. §. 35. q. 3. docetur nuxum pro filia haberi: nec vnus propinquus vxoris pertinere potest ad vxorem, quin pertineat ad maritum, cap. 1. 35. q. 10. æquatur scilicet, ob eandem rationem, quia una caro sunt, cap. 1. & 2. 35. q. 10. Unde in can. 13. 35. q. 3. omnino exequantur consanguinei vxoris nostri consanguinei, dum docetur, ut non magis coniungantur uir consanguineis vxoris suæ, quam suis consanguineis. Vnde sicut inter consanguineos matrimonium prohibetur, ita & inter affines. Rationem autem, quare inter consanguineos matrimonium inhibeat, assignabimus, & illustrabimus infra in cap. quod super. Nec obstat dubitanti ratio supra adducta; nam respondendum est, quod licet Christus Dominus non tulisset leges politice; tamen non est negandum, potestatem habuisse eas ferendi, & ita Summum Pontificem eius Vicarium posse hodie eas dare, præcipue quæ ad æternam salutem fidelium necessariæ sunt. Accedit, nam leges circa matrimonium, non tam politice, quam spirituales dicendæ sunt: unde passim legimus in Conciliis plures canones circa matrimonium latos. Nec obstat, quod dicebamus, uidelicet Christum Dominum non tulisse leges de consanguineis accendens à coniugis consanguineorum; nam et si Christus Dominus in lege gradu similes leges non tulit, tamen Ecclesia potuit eas proficere ex iustis causis, quas dabimus infra in cap. quod super. Nec obstat augmentum huius difficultatis deductum ex dictis Conciliis Turon. &

IO.

TRADITUR  
RATIO  
CONIUGII  
EX DUO  
VIR & U  
NICE VIT

# Tit. XIV. de Consanguin. & Affinit. 189

& Parisiens, nam licet in eis tantum fiat mentio prohibitionis vsque ad secundum gradum, non tamen negatur in aliis gradibus vsque ad septimum, iuxta veteres canones prohiberi. Nec tandem obstat vltimum augmentum dubitandi rationis; nam licet iure civilis in linea recta ascendenti, & descendenti tantum nuptiæ prohiberentur in infinitum, quia hi omnes habent vicem parentum, & liberorum; in linea

tamen transversali olim tantum prohibebantur nuptiæ inter eos, qui etiam inter se erant parentum, & liberorum loco, l. 4. §. *ex utraque*. ff. de ritu nupt. Postea vero Imperatores eandem prohibitionem prodiderunt ad alias personas, ut ad levitum, fratrem, gloriem, & gembum, l. 1. §. 1. l. *penult.* & s. C. de incestu nupt. prosequitur laicus Arnold. Vinius lib. 2. *selecl. capite* 3.

## CAPVT II.

Urbanus III. a Burdegalensi Archiepiscopo.

Sper eo, quod iuvenem quendam asseris puellam quandam nondum nubilem sibi interposita desponsasse, quæ iam facta nubilis virum reperit, & ipse excepit dicere, se non debere eam ducere, pro eo, quod postquam puellam affidavit, carnaliter propinquam eius cognovit: inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si manifestum fuerit, eundem iuvenem cognovisse propinquam iam dictæ puellæ, aut si manifestum non est, & etiam id fama loci non habet, eum sponsa sua esse tantum de furore, idem iuvenis ab impetitione puellæ debet absolvi.

### NOTÆ.

1. **V Rhemus III.]** Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc titul. cap. 1.* ubi additur *p. capitis consulti*, ut agnoscamus in præfati testis portem textus in *cap. consulti*, de *officiis*. De Burdegalensi Metropoli plura adduxi in *cap. fin. de maioris*, & *ibid.*
2. **b Rhemus nubilem.]** De ætate necessitatem, tam ad nuptias, quam ad sponsalia, egi in *cap. 1. & 3.*

*de despons. impub. & Affidavit.]* Affidavit est fidem suam alicui obstringere; cuius vocis mentio fit in *Constit. Neapoli l. 2 tit. 37. lib. 3.* & *lib. 3 tit. 7.* & 8. notant Gerardus Vossius de *vitiis serm.* lib. 4. cap. 1. Lindembrog. in *Glossario*, verbo *Affidare*, & *Fame*. Quatenus fama sufficiat ad impediendum matrimonium, expostui in *cap. præsentia*, de *sponsal.* & huius textus commentationem dedi supra, *titul. proximo*.

## CAPVT III.

a Cælestinus II.

Quod dilectio tua, &c. Quæsinisti à nobis, verum is qui à stipite per lineam descendente, sexto, vel septimo gradu distat, possit ei, qui ex altera parte per lineam descendente ab eodem stipite, secundo, vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari, propter indulgentiam fel. mem. b Adriani Papæ, tunc Albanensis Episcopi, in Noruegiæ Legati; qua permittum est omnibus illius terræ in sexto gradu coniungi quod tibi videtur convenienter fieri posse secundum regulam à quibusdam Doctoribus approbatam, quæ dicitur, quoto quis gradu distat à stipite, toto distat à quolibet descendente: eum tamen de consuetudine Noruegiæ, si quando talis casus emergerit, in eoque terræ propter proximiorum gradum coniunctos separant, copulari autem volentes non permittunt infimul copulari, sicut litterarum tuarum series demonstravit. Nos vero sic consultationi tuæ duximus respondendum, quod indulgentia sic est intelligenda, ut uterque coniungendorum à stipite sexto gradu distet, cognatione secundum canones computata. Si vero alter sexto, vel septimo gradu distet à stipite, alter vero secundo, vel tertio gradu, coniungi non debent. Vnde in hac parte consilium duximus multitudini, & observare consuetudini deferendum, quam aliud in dissensionem, & scandalum populi nonnitate quadam adhibita statuendum.

### NOTÆ.

1. **Cælestinus.]** Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* nullibi tamen exprimitur cui Prælo Noruegiæ, seu Danicæ vicebat Pontifex.

**b Adriani Papæ.]** Qui Nicolaus antea dictus, natione Anglus, Canonicus Regularis, ab Eugenio III. electus est Episcopus Cardinalis Albanensis, atque in Sueciam, Noruegiamque missus Legatus, eam gentem postmodum barbarie laborantem, ad Christum convertit.

verit, Romanque teuctas Anastasio I V. qui  
faro fundus fuerat, sub Adriani IV. nomine  
Summus Pontifex fuffectus est anno 1154. refe-  
runt Baronius *est. ann.* Carolus à S. Paulo  
in *Bibliotheca Parisi.* verbo *Hadrrianus*, Sanctus  
Antoninus 2. p. *hiflor. Canonice. regul. cap. 56. n. 5.*  
de lib. 3. cap. 33. num. 6.

c. *Conferuandis*. Quatenus consuetudine im-  
pedimenta matrimonij induci possint, exposui  
in cap. 1. de spons.

d. *Nouitate*. De ea vitanda plura dedi in  
cap. cum in consuetudine, de consuetudine.

## COMMENTARIUM.

P Ræmissis quæ de consanguinitate, & eius  
impedimento ad nuptias dabimus insit in  
cap. quod super, sciendum est, lineam consan-  
guinitatis duplicem esse; aliam rectam, aliam  
verò transversalem. Linea recta nuncupatur  
illa, iuxta quam plures personæ ita ab vno  
stipite mediatur, vel immediate descendunt, vt vna  
sit ab altera genita, veluti filius à patre, nepos  
à filio; quæ etiam diuiditur in lineam ascendenti-  
um, & descendentiū; nam licet reipsa eadem  
sit, tamen distinguitur ea ratione, quia linea as-  
cendentium appellantur illa, quæ à genitis ad pro-  
genies progrediuntur, illorum stipitem qua-  
rendo, numerando partem, autem, proanum, &  
aliis: linea verò descendentiū dicitur illa, quæ  
descendimus à genitoribus ad genitos, scilicet  
à patre ad filium, nepotem, pronepotem, &  
ceteros. Linea collateralis, seu transversalis,  
dicitur illa, secundum quam variz personæ ab  
vno stipite mediatur, vel immediate proueniunt,  
ipse tamen personæ à se inuicem non descen-  
dunt: quare filij Iohannis, qui sunt fratres, inter  
se lineam collateralem constituunt, quia vnus  
frater non descendit ab alio, sed ambo imme-  
diatè ab ipso patre procedunt. Hæc autem trans-  
uersalis linea duplex est, vna æqualis, quæ est  
inter personas à communi stipite æqualiter de-  
scendentes, videlicet inter fratres, & eorum fi-  
lios: alia est inæqualis inter personas inæqualiter  
distantes à communi stipite, vt contingit in  
partu, & amia respectu consobrinorum.

Vi autem cognoscatur, quoto gradu consan-  
guineus distet ab alio, in hac computatione tri-  
plex regula obseruanda est. Prima pro linea  
recta, & alia duæ pro linea transversali. Prima  
regula est: In linea ascendentiū, & descen-  
dentiū, tot sunt gradus, quot sunt personæ,  
idest generationes. cap. *parentela*, 35. q. 5. & cum  
generatio inter duos decurrit, idest inter genito-  
rem, & genitum, licet patet qui est stirps,  
secundum se non constituit gradum, & per conse-  
quens in computatione graduum consanguini-  
tatis vna persona debet dari: vnde vt sint qua-  
tuor generationes, quinque personæ interuenire  
debent; idcirco pater, filius, nepos, abnepos,  
pronepos, licet sint quinque personæ, quatuor  
gradus funt, quia filius cum patre in primo gra-  
du est, nepos in secundo, abnepus in tertio,  
pronepos in quarto, cap. *primo gradu* 35. q. 5.  
§. *primo gradu*, cum sequentibus, *Insist. de gradibus*  
*cognat.* Secunda regula est: In linea transuer-  
sali quæ distentium, quo gradu distat ab stipite,  
eodem gradu distat inter se; quare duo fratres  
sunt in primo gradu, quia eodem distant à com-  
muni ipsorum patre; filius verò vnus fratris est in

secundo gradu cum filiis alterius fratris, quia  
duobus gradibus distat à communi stipite, qui  
est avus; quo sublato manent duæ generatio-  
nes, & per consequens duo gradus, vt traditur  
in cap. ad *Sedem*, 33. q. 2. Tertia regula est, in li-  
nea transuersali inæqualiter descendentiū, quo  
gradu remotior distat ab stipite, eodem gradu  
distat inter se, ex præsertim textu, & cap. *final.*  
*hoc titul.* Vnde si Titius duos filios habeat, vi-  
delicet Sempromium, & Seium; & Sempromius  
habeat filium, & nepotem, nepos cum Seio est  
in tertio gradu; nam cum nepos Sempromij tri-  
bus gradibus distet à communi stipite, idest à Ti-  
tio, & in linea æquali semper remotior gradus  
attendatur, dicendum est, nepotem Sempromij  
cum Seio in tertio gradu esse. Licet autem in  
linea recta æqualiter computatio procedat iure  
canonico, & ciuili; tamen quoad secundum, &  
tertium regulam non idem obseruatur; nam iure  
ciuili in linea transversali tot sum gradus, quot  
sunt personæ, §. *tertio gradu*, *Insist. de gradibus*; de  
hac de causa Imperator Iustinianus in §. *duorum*  
*anem*, *Insist. de impetit.* affectit inter duorum fra-  
trum liberos matrimonium contrahi valere, quia  
eodem iure in quarto gradu, quo non prohibe-  
batur matrimonium, exhibebaturque computatio  
quoad hereditates, & tutelas in vitæ foro  
obseruanda est; quoad matrimonij verò compu-  
tatio canonica obseruatur. Discriminis cano-  
nem assignat Alexander II. in d. cap. ad *Sedem*,  
33. q. 5. in illis verbis: *Hac igitur de causa, quia*  
*hereditates non possunt deferri nisi de vna ad altera-*  
*ram personam, idcirco canonici sacularis Imperator*  
*in singulis personis singulas præfigere gradus. Quia*  
*vero scripta sine duobus fieri personis non eadem, idem*  
*sacri canones duas in vno gradu consistere perso-*  
*nas. Sed cum hæc ratio æquè militet in nuptiis*  
*ex iure ciuili, alia reddenda est, videlicet, quod*  
*cum Ecclesiæ Patres longius protulerint impe-*  
*ditumum hoc, quam ciuili legiflator, vt in-*  
*cessus vitetur; ideo in qualibet generatione*  
*vnus tantum gradum agnouerunt, lex verò ci-*  
*uilibis tot gradus, quot sum personæ.*

Vnde vt ad præsentem textum accedamus, in-  
ferretur, cum qui per vniam lineam distat à com-  
muni stipite quinto gradu, posse matrimonium  
contrahere cum omnibus alienis lineæ, etiam si  
alter solvum distaret primo gradu à communi sti-  
piti; quis in hac computatione remotior gradus  
attenditur, cap. *final.* *hoc titul.* docent Sanchez  
d. *diff.* 33. num. 5. quauis Hostiens. & Colac.  
in *presenti*, Duaren. in *rubrica* *final.* *sicut, matrim. rit.*  
*de nups. cap. 3. vers.* Ex quo consequitur, aliud exi-  
stiment. Ratio est, nam cum collaterales non  
habeant inter se aliam consanguinitatem, nisi  
quam obriunt ratione primi stipitis, & proinde  
nullus possit habere maiorem propinquitatem  
ad alium alterius lineæ, quam ipse ab stipite re-  
net; consanguinitatis enim virtus quanto magis  
descendit, tanto magis debilitatur, iuxta textum  
in cap. *consanguinitas*, 35. q. 4. quod exemplis illu-  
strat Socus in 4. *distin.* 4. q. vnic. ar. 2. volum. *pen-*  
*ult.* idem remotior gradus attenditur, inde in-  
ferretur, in impetenda dispensatione ad contra-  
hendum matrimonium inter gradus prohibitos,  
sufficere exprime gradum remotiorem, nec esse  
necessarium simul mentionem facere propin-  
quioris gradus, quo alter distat, vt peccatur in  
extravaganti Clementis VI. qui incipit *Nepos*,  
non dum excusa, & docuerunt Felin. in cap. *po-*  
*stulatus*.

2.  
DE LINEIS  
CONSANGUINI-  
TATIS.

3.  
DE LINEIS  
CONSANGUINI-  
TATIS.

4.  
DE GRADU  
INÆQUALI.

*fulatit, num. 9. de reſcript. Couart. in 4. l. p. 1. 10. num. 12. laſe Barb. vno 3. per totum. Nec contrarium probatur in præſenti textu, dum in eo docet Celeſtiniſſimus, non ſufficere remotioriſ perſonæ, ſed utriuſque gradus mentionem fieri debere in ſimili diſpenſatione; nam ſpecialiter præſens decilio procedit in provincia Noruegiæ, ubi conſuetudine introductum erat, vt ſubſtrato remotioriſ gradus impedimento, non ex eo propinquiſſioriſ gradus eſſet ſubſtitutum impedimentum: æque ita præſens diſpenſatio non erat interpretanda iuxta ſus commune, ſed ſecundum provincie conſuetudinem, vt docuerant Gloſſa in præſenti, verbo *ſiquæ*, Abbas num. 7. Couart.*

d. 5. 10. num. 12. Sanchez lib. 2. de matrim. diſp. 1. num. 31. & diſp. 14. à num. 2. hodie tamen tantum eſt, per Sanctiſſimum Pium V. in eius conſtitutione, quæ incipit, *Sanctiſſimus in Chriſto*, non eſſe in huiuſmodi diſpenſationibus neceſſariam propinquiſſioriſ gradus mentionem, ſed ſufficere remotioriſ gradum tantum exprimeret, obtentis poſtea ſuper propinquiſſioriſ gradu literis declaratoriis: nec ideo prius reſcriptum ſubſcriptum eſſe, eo quod propinquiſſioriſ gradus mentio facta non fuiſſet: quod præcipue obſervandum eſt poſt declarationem Urbani VIII. quam reſert Barboſa d. v. 3. ad finem.

# CAPVT IV.

Innocentius III. *Archiepiſcopo & Capitulo Tyren.*

**D**E infidelibus ad fidem conuerſis nos conſulere voluiſtis, utrum ſi ante conuerſionem ſuam, ſecundum legis veteris inſtituta, vel traditiones ſuas citrà gradus confanguinitatis à canone denotatos coniuncti fuerint, ſeparati debeant poſt baptiſma. Super hoc igitur deuotioni veſtræ duximus reſpondendum, quod matrimonium ſic ante conuerſionem contractum, non eſt poſt baptiſmi lauacrum ſeparandum, cùm à Iudeis Dominus requiſitus, ſi licet uxorem ex qualicumque cauſa relinquare, iſſis reſponderit: Quod Deus coniunxit homo non ſeparet, per hoc innuens eſſe matrimonium inter eos. Datum Lateran. 3. Calend. Ianuarij.

## NOTÆ

**T** *Tyren.*] Ita reſtituo inſcriptionem & litteram huius textus ex epiſtola Innocentij III. edita à Cardinale Sirleto, fol. 249. eùm in cap. 1. hoc tit. in 3. collect. male legatur *Tyren.* & in hac ſexta collectione, *Tyren.* De Tyrenſi diocèſi nonnulla adduxi in cap. 8. de officiis ordin.

**Legis veteris inſtituta.]** Relata in cap. 18. & 20. *Leuitici*, quæ reſerunt & exponunt Franciſcus Horſum, de ritu nupt. cap. 6. *Beatus in analogia*, cap. 20. & nos infra dabimus.

**Traditiones.]** Quæ veteri fuerant pro diuerſitate gentium: ſerè omnes congeſſit Alex. ab Alex. lib. 1. *dicunt gentes*, cap. 14. ubi plura Titraqueſt. & in l. 7. *conuiviali*.

*gaudemus*, num. 10. de diuerſis, Cuiac. & Conſilius in præſenti, Ricciol. de iure perſon. lib. 2. cap. 3. Couart. de matrim. 2. p. cap. 1. 5. vol. 4. Sanchez lib. 2. de matrim. diſp. 8. num. 1. Baſil. *cod. trail.* lib. 1. cap. 6. num. 6. Daria ad *Decretum*, in diſp. 18. q. 1. Rebel. de inſtit. lib. 1. de matrim. q. 1. Petros Greg. lib. 9. *ſynonym.* cap. 4. & lib. 3. *parit. ſic.* 11. cap. 13. num. 2. Bellarminus tom. 2. *concord.* de matrim. c. 5. & 12. Beyerliuch. in theatro vite humanæ, verbo *Matrimonium*, tit. de matrim. Inſid. Eccegoſ. p. 2. de regim. Chriſtiana Republica, cap. 1. 5. 10. n. 197. D. Joſephus de Retes lib. 2. *opuſcul.* in q. moralij *Vtrum filij ſuſcepti*, &c. num. 10. Alceſtera in præſenti.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſerſionem ira inſurgit: Si leges Eccleſiaſticaſ non tenerentur infideles obſeruari in ſuis matrimonij tempore infidelitatis celebratis, ſequeretur, quod repudium illis permiſſum lege veteri, cap. 24. *Demerson*, relaxo in cap. non ſatis 34. q. 1. factum inter Iudeos ante baptiſmum maneret, & ſuſtineretur etiam poſt baptiſmum, in quo factum eſſet tempore infidelitatis: ſed poſt baptiſmum tale repudium non ſuſtinetur, ſecundum infidelis baptizatus tenetur cohabitare cum coniuge infideli repudiata, ſi ipſa ſine diſpendio ſalutis æternæ, aut conſumelia Creatoris velit cohabitare, cap. *gaudemus*, de diuerſis. Igitur quia tenentur infideles, dum ſunt in ipſa infidelitate, leges eccleſiaſticaſ ſeruare in matrimoniis contrahendis, & per conſequens non poſſunt contrahere in gradibus à Eccleſia prohibitis, & ſi contraxerint, poſt baptiſmum ſunt ſeparandi. Auguetur hæc difficultas, nam irregularitas bigamiz ex iteratis nupſis procedens, eſt iuris eccleſiaſtici: ſed ſi infidelis contrahat duplex matrimonium in infidelitate, aut vnum dum in-

2.  
TRADITVS  
DEBENDVS  
2210.

## COMMENTARIVM.

**EX** præſenti textu ſequens deducitur aſſerſio: *Matrimonium ab infidelibus celebratum in præſenti de cognationis ab Eccleſia prohibere, non diſpenſatur per baptiſmum ab ipſis ſuſceptum.* Probant eam textus in cap. *deinde*, 16. diſt. 1. cap. 1. cap. final. 18. q. 1. cap. 3. de preb. non baptiz. cap. quanto, cap. *gaudemus*, de diuerſis, cap. final. qui ſily ſum legit, cap. final. hoc tit. in 3. collect. ibi: *Tua diſcretioſis prudentia.* Et infra: *Cæterum in quoruſ, quoruſ nobis conſultationem feciſti, quid tibi faciendum exiſtat de hiſ, qui matrimonio iam iuramento, ſubleque ſuſcepto, in ſexto conſanguinitatis gradu inueniri fuerint ſi ad iuramentum activerint, taliter reſpondemus, quod cum Iudeis expedit, & diſſimulare poteris taliter copulatos, maxime qui diu paſſici conuerſi ſunt.* Et l. final. tit. 6. part. 4. Illuſtrant vltz congeſſos à Barb. biſ, Balboa in cap.

1.  
CONCILIO  
TRADITVS  
ET DEBENDVS  
2210.



3.  
DE MATRI-  
MONIO  
AFFO IN-  
FIDELIUM.

\* fidelis est, alterum dum baptizatus reperitur, bigamiam incurrit, nec ad ordines promoueri valet, *cap. si quis videtur* 34. d. *cap. anulus* 28. g. 3. probat Datus in *dist.* 28. g. 1. & notat in *cap. 3. de bigamia non ordi.* Ergo quis circa impedimenta sacramentorum etiam à iure ecclesiastico proueniencia, tempus infidelitatis attenditur, & per consequens nec tunc in gradibus ab Ecclesia prohibitis matrimonium contrahere possunt.

Quà dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro eius expositione sciendum est, matrimonium triplex dari, aliud legitimum, aliud ratum, & coofummatum aliud, Legitimum illud dicitur, quod legitimo consensu contrahitur, quale datur apud iudeos & Gentiles; hoc enim verum est matrimonium, sed oon ratum, *cap. final. vers. item illud* 28. g. 4. *cap. quomodo*, *vers. nam eius de diuortio*, Ratum est illud, quod à Christianis iuxta sacros canones contrahitur, quod ratum est ab Ecclesia, & suscipitur vt sacramentum, *cap. ex publico*, vbi notat, *de consensu coniug.* Coofummatum est, quod omnino copulâ carnali situmatur reperitur. Lt beêt Catheticus *lib. 5. contra Iulianum, tit. de marit. g. 3.* Koffen-  
fius contra Regem Angliæ, *affert. 7. de sacram.* Castro de heretico, verbo *Nuptia*, heretici existimauerunt, olim matrimonium in statu nature, & hodie apud infideles non solum vt coactatâ, verum vt sacramentum sustineret, quod probare intendunt ex *cap. veniens de presby. non bapt. cap. accedens de diuortio, cap. penult. de translat.* vbi docetur sacramentum matrimonij etque dari apud infideles, ac apud fideles; & ex D. August. *lib. de bono coniugali, cap. 18.* vbi ait Sanctus; *Sacramentum matrimonij esse omnibus gentibus commune.* Tamen vetius est, matrimonium inter fideles tantum celebratum, sacramentum esse gratiam confertens; vnde vt sacramentum nouæ legis refertur à Patribus Concilij Florent. in decreto de *Sacramentis*, Trident. *sess. 24. cap. 1.* & prohibe latè Bellarminus *lib. 1. de marit. cap. 5.* Balboa in *cap. gendimus, num. 20. de diuortio*; oec in statu Innocentiz, & legis nature fuit propriè sacramentum, idest signum prædicum gratiæ, vt docuerunt D. August. *lib. de bono coniugali, cap. 18. & 24. & de fide & oporibus cap. 7.* D. Thomas 3. p. 2. *art. 2. ad 3.* licet quia apud infideles vt contractus sustinetur, lato modo sacramentum matrimonij apud eos dari dicatur in iuribus superâ ecclesiâ: probauit iam in *cap. 1. de sponsalibus*.

4.  
TALIS MATRI-  
MONIUM AN  
EFFICIATUR  
SACRA-  
MENTUM.

Manet ergo matrimonium infidelium legitimum esse, idest verum, oon verò ratum, quia ab Ecclesia non est ratificatum, ideoque dissolubile est quoad vineuolam, velnei per conuersionem volus ex coniugibus ad fidem Catholicam, nam si aliter conuerti oquest, seu habitare renuat sine coetumelia Cretanoy, matrimonium dissoluitur, ita vt fidelis possit cum alio nouum matrimonium contrahere, vt latè docet Balboa in *d. c. gendimus, ex n. 31. & expofui in can. 1. o. Concil. Nibor.* Quando verò ambo baptizantur, fidemque Catholicam proficuntur, ratum efficitur, idest ab Ecclesia approbatum, & ratificatum, ac magis in dissolubile fit, Propterea si ambo baptizentur, non est opus iterum matrimonium celebrati, nec etiam tenentur ad recipiendas benedictiones nuptiales. Sed an per baptismum efficitur sacramentum gratiarum confertens; non coofit apud Interpretes. Aliqui affirmant, ipso facto post baptismum transire in sacramentum, atque ideo duplex

sacramentum, & duplicem effectum in eodem instanti recipere coniuges. Ita docuerunt Thomas Sanchez *lib. 2. de matr. disp. 9. m. 5.* Nauarrus *d. c. de consensu infid. lib. 3. c. 1. m. 1.* Balboa in *d. c. gendimus, n. 46.* P. Bollo in *oec. canonic. claf. 3. cap. 4. §. 7.* Rationem reddunt, quia matrimonium infidelium quando baptizantur, deoû fit ratum, & indissolubile: ergo & sacramentum verum. Coocedo antecedens, & nego consequentiam, quia matrimonium baptizatorum reditur magis indissolubile per consummationem, & tamen non fit deoû sacramentum casualium gratiæ sanctificantis. Rectius pro eorum sententia nouiter expendi potest *lex si feruus 39. §. de iure dotium*, vbi contubernalem seruator post libertatem ab ipsis adempum transit in coniugium, & dos fit quod tantum peculium erat. Alij affirmant tale matrimonium non transire in sacramentum, donec infideles post baptismum reuertentur cunctisq; antiquum per aliqua externa signa, vel nouum consensum mutuo expriment. Ita Bellarmius *lib. 1. de marit. cap. 5. ad finem*, Rebel. *lib. 3. de marit. g. 6. num. 2.* Sed neque hoc modo fieri sacramentum censet, quia per matrimonium etiam celebratum tempore infidelitatis dominium corporum translatum fuit, & ita neuter ex coniugibus habet potestatem sui corporis: ergo nouus iste contractus non est validus, ac proinde non est materia sufficiens ad sacramentum. Verius igitur est, matrimonium ab infidelibus contractum in ipsa infidelitate, etiam post eam baptismum nunquam posse fieri verum, & proprium sacramentum nouæ legis; vt probant latè Petrus à Ledefina *de marit. g. 59. art. 2.* Valquea *cod. matr. disp. 4. cap. 10. Coocinch. de Sacramento disp. 13. dub. 2. c. 1. §. 7.* Meratius de *matrim. disp. 2. sect. 9.* Gaspar Hurtado de *matrim. disp. 3. diff. 16. n. 62.* Basilus Legion. *lib. 1. de marit. c. 9. m. 2.* Antonius Peres *cod. matr. disp. 19. sect. 1.* Diana 3. *parall. 4. resol. 353.* qui coactat sententia fundamentis satisfaciunt. Ratio est, quia matrimonium infidelium non est sacramentum tempore, quo celebratur: ergo nunquam sortitur rationem sacramenti causantis gratiam. Probat consequentia. Nequit aliqua actio esse sacramentum, nisi tempore quo huiusmodi actio existit penes aliquod saltem prædicatum, sed coactat infidelium tempore quo existit, oon est sacramentum: ergo postea fieri non poterit. Ecce ita iuxta hanc verisorem sententiam constat matrimonium infidelium manere ratum, & ab Ecclesia approbatum, oon tamen esse sacramentum.

Hic suppositis ratio præsentis assertionis ex eo prouenit, nam cum Ecclesia respectu infidelium non possit impedimenta matrimonij statuere, iuxta illud D. Pauli *ad Cor. 5.* *Quid enim nobis de his, qui foris sunt, iudicare aequare non ligari constitutionibus Ecclesiæ latæ pro eius regimine*, probat Riccioli *lib. 3. de iure presby. c. 1.* Idem si secundum suæ religionis leges matrimonium celebrent in gradibus per sacros canones prohibitis, validè & itè contrahunt; quia apud eos matrimonium vt contractus celebratur, non in perfectione sacramenti, vt supra probauit. Per susceptionem verò baptismi matrimonium legitime celebratum non dissoluitur, quia per baptismum peccata remittuntur, non verò coniugia solouuntur, *c. 1. 28. g. 1. c. 2. de diuortio*. Nec obstat quod affirmat D. Hieronymus in *epist. ad Oceanum*, *relatus in c. 1. 28. g. 3.* vbi ita nouum hominem fieri in baptismo & nouum

TALIS MATRI-  
MONIUM AN  
EFFICIATUR  
SACRA-  
MENTUM.

nouum vitam habere cessant, vel et non vi-  
 tam coeque volunt, vel minus: et ex viciis or-  
 dinata Nicol. de Lira, qui fecimus etc. Hetero-  
 nomini opponunt; atque exponunt, *omni scilicet*  
*curam*, illud intelligit populi baptismum, ita  
 vixit ante baptismum nobis homini non im-  
 putetur. Verum respondetur, quia inactionem  
 quod contrarium est ante baptismum, non dis-  
 soluit baptismus: et ratio est, quia in baptis-  
 mo soluitur etiam, non coeque; necessitudo  
 autem cum se sic iam ante baptismum lege per-  
 sistit, non est ponendum inter etiam, sed ideo  
 notificatur venit dissoluitur, ut videat in 1.  
 Innocentius 1. epist. 22. cap. 2. *Non potest ergo caput*  
*Dei ita bene perfusa mori per carum in prae-  
 nec inter praedicta dicitur, potest carum, sed salu-  
 tari est existeret, ab eis non perit prius, non*  
*carum, cum non dimittit sui proprium, quod est*  
*Dei sui saluati completum. Et epist. 2. cap. 2.*  
 Non dimittitur quod aliquando per funtione praesentis  
 erroris apparet, ante baptismum etiam dimittit non  
 2. *namque magister adhibet. Et de carnalibus lib. 1.*  
*epist. 1. in fine, ideo plene habet libi verba: Sed*  
*quia in contrarium legi, non calyp, quod calypsi in*  
*baptis populi relaxatur, quod legi est, non finitur, aut*  
*liber.*

Nec ob id dubitanti ratio fieri addenda, ex  
causa repudiata ab infidelibus in ipsa infidelitate,  
quod improbat Ecclesia, inbenedictum. *cap. g. eodem-  
que*, ut infidelis baptizatus etiam post, et utique  
vixens, quam repudium iuxta, et in Moyse in  
ipsa infidelitate. Non respondendum est, post legem  
Evangelicam, nec Hebræis, nec Gentilibus  
licetnullum divorcium, nec vilo modo vinculum  
matrimonij repudiis posse dissolvere, iuxta senten-  
tiam Christi Domini apud *Matthæum cap. 19*,  
quaro expendat Innocentius in *1. de cap. eodem-  
que*; nam cum hoc præceptum non solum sit  
divinum, verum et naturalis iuris confirmatum, cer-  
tesante dispensatione in lege veteri Moysi data fas-  
ces, necessarium hostie vinculum matrimonij iuxta  
eius naturam esse indissolubile apud omnes gen-  
tes, siue Iudeos, siue Gentiles, ut probat *pas-  
sio in 1. de cap. eodemque non finalis. Greg. lib. 1. pa-  
pæ in 12. c. 1. cap. 1*. Nec audiendi sunt Pseudochristiani  
in *profratibus*, Augusti, Barb. in *Forma 7. c. 1. aliis*,  
dum docent, permitti hostie iudæis secundum  
legem veterem repudium per viam istam  
facere. Nec obstat argumentum inductum deduc-  
tum ex *cap. quæstus*, cum similibus iam re-  
probis in *cap. 1. de bigamis*, impedimentum biga-  
mie non tollitur per Baptismum, immo ad  
illud ratio habet matrimonium in infidelitate  
contracti; quia impedimentum hoc non pro-  
venit ex defectu, sed ex defectu significationis,  
quæcumque post baptismum datur, et ideo infide-  
lis, cum post baptismum illud retinet, ut satis  
probat in *dallo cap. 3*.

Sed super iudice affectione aperte opponitur  
textus in *Amore Iudice*, C. de Iudiciis, ubi dicitur  
Iudicem et nemo Iudicem omnium finium  
concordantibus retinere; nec iuxta legem suam  
nuptias fortissimè: ergo Iudex et excoi fideles  
non possunt iuxta proprias leges ad gradus ab  
Ecclesia prohibiti matrimonium celebrare. Cui  
difficultas satisfaciendum est asserendo, con-  
ditionem illam procedere iure civili, atque

nam iure Canonico inspecto ( cui in hac parte standum est ) eum Ecclesia non habere potestatem in ludros & ceteros infideles , non potest impedire, seu irritare matrimonium ab eis celebratum in gradibus tantum per sacros Canones prohibitis : docet Ricciolus lib. 2. de iure person. c. 2. n. 7.

[illegible]

**G.**  
Dissolve  
the dis-  
solved ma-  
terial.

7.  
Furor  
Tull. 1. 11.  
no. C. de  
Iudic.

## CAPVT V.

Idem <sup>a</sup> *Rossanensi Archiepiscopo.*

**Q**uod super his articulis, qui tibi aliquam dubitationem inducunt, nostrum ducis consilium requirendum, & ad ea exequenda, quæ officium postulat pastorale, Apostolicæ Sedis procuras auxilium invocare, sollicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, & postulationibus tuis grato animo respondemus. Significasti siquidem nobis, quod in dicecesi tua pater & filius matrem & filiam, duo cognati duas cognatas, auunculus & nepos duas sorores ducunt in coniugem: & maritus, & vxor simul baptizant puerum alienum. Quidam præterea tuæ dicecesis infra tertium & septimum gradum consanguinitatis se contingentes, matrimonia adinuicem contrahunt, hoc sibi licere de antiqua consuetudine asserentes. Quidam etiam sacerdotes Latini habent in suis domibus concubinas, & nonnulli aliqui sibi non metuunt desponsare: & cum earum aliqua mortua fuerit, vel ab aliquo sacerdotum electa, confestim, aliam introducunt, & in ignominiam clericalis ordinis taliter permanent vxoratiæque Abbates, & Sacerdotes tuæ dicecesis ad Synodum tuam venire renouunt euocati dicentes veniendi ad Synodum consuetudinem non habere, & sic iurisdictionem tuam, tam in his, quam in aliis contententibus, de rationibus suis tibi, sicut tenetur, negigunt respondere: & cum ad monasteria vis ac edere, sicut ad tuum agnosceat officium pertinere: vel sacerdotes super prædictis excessibus animaduersione debita castigare, ipsi appellationis obstaculum interponunt, vt tuam taliter effugiant disciplinam. Adhuc Capellani Castelli Rossanen, aliquando matrimonia non coniungenda coniungere, & alia non diuidenda diuidere non verentur, licet ipsi non debeant de matrimoniis iudicare. Super eo igitur, quod pater & filius cum matre & filia, & duo cognati cum duobus cognatis, auunculus & nepos cum sororibus contrahunt matrimonia, taliter tibi duximus respondendum, quod licet omnes consanguinei viri sint affines vxoris, & omnes consanguinei vxoris affines sint viri: inter consanguineos tamen viri, & consanguineos vxoris, eorum, viri videlicet, & vxoris coniugio nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Quamvis & vir, & vxor alienum puerum teneant in baptismo, nulla tamen licet eisdem virum & vxorem contrahunt compaternitas, cum vna caro sint per copulam conjugalem; & ideo reddere sibi debitum minimè prohibentur. Item cum in sacris canonibus gradus sint consanguinitatis distincti, & per eisdem inhibiti, vt nullus infra septimum gradum consanguinitatis lineâ attingentem sibi audeat in matrimonium copulare, ne infra gradus eisdem contrahatur, debet publicè inhiberi, & presumptores ecclesiasticæ iurisdictione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela. Cum autem sacerdotes Latini nullas sibi possint matrimonialiter copulare, nec illis habere liceat concubinas: vt Latinos presbyteros tuæ dicecesis, qui à te commoniti à sua noluerint presumptione desistere, per suspensionem officiorum & beneficiorum subtractionem ad id compellere valeas, liberam tibi concedimus auctoritate Apostolica facultatem. Similiter etiam Abbates, & Sacerdotes venire tenentes, dummodo in ipsa Synodo non ducas aliquid statuendum, quod fortè canonicis obuiet institutis, per censuram ecclesiasticam ad Synodum ipsam venire compellas, & debitam tibi reuerentiam & obedientiam exhibere. Capellanis præterea Castelli Rossanen, firmiter sub qua conuenit iurisdictione prohibeas, ne (sicut non debent) super confirmandis, vel dimittendis matrimoniis exerceant aliquam potestatem: Quod si fortè consummates extiterint, canonicè eos poteris seueritate punire. Cum autem appellatio sit inuenta non in diffugium opprimendum, sed in refugium oppressorum, auctoritate tibi presentium indulgemus, vt iuxta formam præmissam procedere valeas, non obstante huiusmodi appellationis obiecto, si qua forsan fuerit interposita in elusionem ecclesiasticæ disciplinæ. Nulli ergo, &c. liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, &c. Dat. vi. suprà, 11. Calend. Iacuarij.

## NOTÆ.

<sup>a</sup> *Rossanen.* Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc tit. cap. 1. & in epistolis

Innocentij editis à Siculo fol. 415. ex quo represso ita litteram textus restituo: & hanc epistolam scripsisse Innoc. III. anno 1199. testatur Raynaldus anno 1199. n. 54. Rossus est antiqua ciuitas

uita Syria in Cilicia secunda, quæ olim habuit Ecclesiam Cathedralem, cuius Episcopus Eustachius sub scriptis Concilio Chalcedonenſi.

b. *Syndacum venire vocari.* ] Iuxta tradita infra, in cap. cum nim de accusariis.

c. *Affinitas est.* ] Iuxta tradita supra in c. 1.

d. *Obſtante consuetudine.* ] At consuetudo legatione præſcripſit, poteſt abſegete impedimenta inducta iure poſitum, vt probant Sanchez de matrim. lib. 7. diſp. 4. num. 4. Coninch. de ſacramentis diſp. 30. dub. 1. A. Perez de ord. trad. de matrim. diſp. 11. ſit. 6. Gibalin. tom. 2. ſcient. can. lib. 6. cap. 4. queſt. 5. ergo præſens conſuetudo obſeruari debet. Sed reſpondendum eſt, in præſenti caſu agi de conſuetudine, quæ nun erat legitime præſcripta, ſed quæ inſerta erat, & ab aliquibus dominat ſeruabatur. Aliæ ſanſificiunt Coninch ſuprà. n. 14. Palus trad. 3. de legibus, diſp. 3. punct. 4. De conſuetudine, & eius vi circa impedimenta in matrimonio inducenda, vel tollenda, egi in c. 1. de ſponſ.

e. *Capolare.* ] Vt probant latè in c. 1. de clericis conſegatis.

f. *Conſanguineus.* ] Vt illuſtrati in c. 3. eod. tit.

g. *Prohibere.* ] Verum enim eſt, cauſarum matrimonialium cognitionem ſpectare ad Episcopum dioceſanum, & accuſationes, de priuilegiis, probant in c. 1. de lit. non conſeſſ. & ita Capellani huius Caſtelli koſanenſis non poterant de cauſis ipſis cognoscere. Hodie tamen in exercitiis magni noſtri Monarchæ ſunt quidam Vicarii generales, habentes ſub ſe Capellanos exercitus, qui ſunt iudices delegati, & cognoscunt de cauſis matrimonialibus militum, & totum diuortii, de quorum iuriſdictione nonnulla adduxerunt Zypous ad huc tit. conſult. 14. de iure Poſitiſſimo nunt. ad tit. de officio ordi. c. 4. Diana p. 10. ar. 12. reſol. 11. non tamen poſſe eos vt parochos matrimonii militum addeſſe, reſpondit Academia noſtra Salernitanenſis anno 1660. ad conſultationem factam per ſeptimum belli conſilium. pro expoſitione Bolle Innocentii X.

h. *Appellationis obſtanti.* ] Quia à correptione, aut uitatione non datur appellatio, vt probant in c. 17. de appellat.

# COMMENTARIUM.

EX hâc textu iuxta tribram, ſub qua iacet, & propterea compilarit à Raymundo in præſenti, communiter talis deducitur aſſertio. Inter conſanguineos iſque ad ſeptimum gradum non poteſt matrimonium celebrari. Probant eam Hilgino Pontifex in c. ſi qua mulier 35. q. 10. Fauianus Papa in cap. de propinquo, Iulius I. in c. nullum. Colistus I. in c. conſanguinitas. Nicolaus II. in c. de conſanguinitate. Gregorius Magnus in c. quodam 35. q. 3. Alex. II. in c. ad ſedem 35. q. 3. Gregorius II. epiſt. 8. ad ſinem, ibi: Progeniem ſuam quæque iſque ad ſeptimum obſeruare decernimus generationem. Greg. III. epiſt. 4. ad Romaniſſimum Episcopum, ibi: Quæ progenies propinquerum matrimonium capulatur: & ideo quidem quomodo ſe agnoſcent affinitate propinqua, abſtineret, & c. In tam barbara gente concedendum eſt, vt poſt quartam generationem iungantur. Leo IV. epiſt. ad Episcopum per Eriam. c. 6. ad. P. definitum eſt à patribus, nullum de propria cognatione ſibi autem capulare aliquo ſchema ſi. ut Greg. VII. lib. 1. epiſt. 5. Concil. Vormatiënſe can. 77. & contradiſſimæ quæque, ut in quarta generatione nullus amplius coniugio capulatur. Trollehan. can. 9. Omnis prohibendum eſt, quæ iuxta ha-

benda eſt ſit propinqua, quia ſcriptum eſt: Omnis homo ad proximam ſanguinem non accedet. I. olet. 2. can. 6. Autel. 3. can. 10. Autel. 4. can. 27. Paris. 3. can. 4. Martineon. 2. can. 18. Arelat. 4. can. 11. Cabilon. 2. can. 28. Magunt. ſub Rabano can. 29. & 30. I. triſ. ſi. 22. de reform. quærim. cap. 3. Hugo. 1. canot. epiſt. 45. ibi: Unde vobis eſt: poſſibilia & canonica auctoritate præcipimus, vt tam canonicum conſanguinem in Eccleſia niſtri Episcopum, nec ipſi conſecratis, nec ab aliquo, quantum in vobis eſt, conſecrati permittatis, niſi primò in præſentia noſtra conſanguinitas hæc ſeptimum gradum exceſſe legitime fuerit comprobata. Et I. apud 53. I. ſolal. ſi. de rit. nupt. l. nemini 17. C. de nuptiis 5. ergo. Inſtit. ord. tit. 1. 4. ſi. 6. part. 4. Alia iuris teſtimonia, & ſanctorum Patrum decreta conſeſſerunt Ant. Aug. utilius in epiſt. lib. 2. ſi. 11. Crefpecius in ſumma, verbo Conſan. minebrum. Iodocus I. oetus lib. 9. the. ſunt. art. 5. Illuſtrat vltra conſeſſos à Barboſa in præſenti, Scottia in ſelect. epiſt. 130. Imius lib. 1. poli. c. 77. I. etius Greg. lib. 9. ſynonyma. 11. Bobadilla lib. 5. poli. c. 9. Mancinus de triſipici uirū cellat. c. 112. Coqueus in notis ad D. Auguſtinum lib. 16. de ciuit. Dei. c. 16. Collanus de ſponſ. fol. 110. Antonius Perez de matrim. diſp. 2. ſit. 11.

Sed pro dubitanti ratione ita in præſentem aſſertionem inſurgo: Matrimonium inter propinquoſ perſonas, non verò inter extraneas celebrari debere omnes gētes agnoſcerunt, apud Iudæos enim inter alienigenas coniugium prohiberi erat: unde cum Samſum vellet vxorem Philiſthæam accipere, dixerunt ei parentes, c. 14. Iudicum. ierem. 3. Non quia non eſt mulier in filiabus ſtratum tuorum, & id eam populo tuo, quia vti accipere vxorem de Philiſthæis, qui incircuſi ſunt: Et apud Romanos conubium cum peregrinis non erat. Vlpianus in fragm. tit. 5. Pocius ad Topica Cicer. Seneca lib. 4. de benef. Premiſſi ſibi filium in matrimonium, poſtea peregrinoſ appanſi, non eſt mihi cum extraneo conubium. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 6: Libertinis verò nullo iure vti prætextis licebat, ac multò minus peregrinis, quibus nulla eſſet cum Romanis neceſſitudo. Illuſtrat Brifſonius de ritu nupt. fol. 116. Ergo non rectè matrimonium prohibetur inter perſonas ſanguine conſanguas. Augetur hæc diſſicultas ex eo, nam eſt inter aliquas perſonas propter naturalem tuncritatem, & neceſſitudinem nuptiæ prohibeantur, non tamen ita largè, vt uſque ad ſeptimum gradum matrimonium inhiſbeat. Matrimonium enim inter propinquoſ lex diuina vetat, inter cognatos non vetat: itaque Moſes non ſcriptiſi: Nè quis ad cognatum, ſed hoc modo, Nè quis ad propinquum ſua carnis accedet. Similiter etiam apud Athenienſes idem obſeruabatur, vt reſert Terentius in Phormione, ibi: Lex eſt, vt viri, qui ſunt genere proximi, his nubant, & ita ducere eadem hoc lex iubet. Et in Adolpho, ibi: Hæc virgo orba eſt patre, hic meus amicus illi genere eſt proximus, hinc leges cogunt nubere hæc. Itaque propinquoſque matrimonium, nec lex diuina prohibuit, unde legitur Genetiſ cap. 24. Abrahamum Iſaaco filio ſummo ſtudio quaſiſſe vxorem ex cognatione, & gente ſua, Rebecca ſcilicet Labani ſororem, qui Nachoris fratris Abrahami erat nepos. Et cap. 18. enſum libri, legitur Iſaacum Iacob in Meſopotamiam miſiſſe, vt inde vxorem ex ſua cognatione duceret, duxitque Rachelẽ Labani aueculi ſi filiam: immò lege lata cap. vlt. Num. aperte cauebatur, vt puella hæres in paterna tribu & cognatione

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. I. P.

congnatione nubere; & lute ciliis Romanorum  
cum in nuptiis quod honestis & semper atten-  
denda, *l. femor. ff. de ritu nup.* Inter consobri-  
tiones permittuntur, *l. i. §. non solum ff. de  
ritu nup. l. iter 2. §. non sequens. ff. de con-  
suet. l. Lucius 78. ff. de Tribu.* Item Ecclesia  
in Concilio Epau. *l. can. 4. Patiens. can. 14. Tu-  
son. 1. cap. 11.* quorum verba docet supra *in cap. 1.*  
matrimonium tantum prohibet in secundo Con-  
sanguinitatis gradu: ergo non rectè in præsent  
vique ad septimum gradum matrimonium inter  
consequentes inhibetur.

Quæ dubitandi ratione non obstat, vera est præfens assertio, pro cuius expositione, & plenioris tractatus de consanguinitatibus impediendum ex utroque iure expositione sciendum est, consanguinitatem nihil aliud esse, quàm vinculum personarum ab eodem stirpe descendendum, carnali propagatione contrarium, v. post D. Thomam in 4. disticti. 40. q. unic. art. 1. docent Sanchez lib. 7. de marim. disticti. 90. num. 1. Basili. cond. tract. lib. 7. cap. 3. num. 1. etiam aliter em diffinitur Couart. de marim. 2. p. cap. 6. §. 6. mm. 1. Dicunt consanguinitas, vinculum, quia naturalis sanguinis vinculo consanguinei copulantur, l. vel fi. 11. §. de matr. m. vinnili. l. §. de cogn. l. qui in adoptionem 23. §. de adop. Et quoniam testis semper consanguineorum appellatus in iure civilis accipitur pro fratribus ab eodem patre progenitis, l. §. de cogniti. 2. §. agnati. §. de suis & legitimis. 1. §. de legiti. imm. 1. 3. C. de iur. §. 1. §. ceterum, testis. de legiti. agnator. §. de observant. Cuias. lib. 11. absc. ap. 16. Conci. lib. 1. l. iur. §. 6. mm. 4. Bristonius de v. c. verbo *Consanguinitas*, Tiraq. de retrall. §. 1. glo. v. mm. 4. tamen in hoc tractatu consanguinei nomen latius accipitur, scilicet pro omnibus, qui sanguine inter se coniunguntur, l. §. consanguinitas, §. de suis & legitimis. Couart. 4. §. 6. num. 1. & in hoc finem accipitur in l. 1. C. de imped. iuram. de script. lib. 10. teste Cuias. lib. 11. absc. cap. 156. & in l. 1. C. Theo. de §. de legit. hered. & apud Vinnili lib. 1:

*Illi me conuenit, & confanguinitati propinquum.*  
Et sic apparet, confanguineos à cognatis non  
differre,nam licet cognatus strictius lumpsed,  
defendentes tantum ex furmis comprehendat,  
*inter s. f. unde legitimi, ludi s. i. f. de gradus vera*  
tamen uocis significatione co-prehendit etiam  
defendentes ex masculis, quippe cognati ex eo  
appellati sunt, quasi ex vno nati, & quasi eodem  
nomen nascendi intitus habuerint *l. q. si princip.*  
*f. unde cognat. l. d. s. i. s. de gradibus;* notant Tira-  
quellus *sui sapra p. 111.* Hothjan. *in disp. de gradibus,*  
*a m. 1.* Petrus Greg. lib. 9. *f. fratrum s. 8.* Bellarminus  
lib. 1. *de matrimo. c. 24.* Dicitur *ab eadem spirare;* quia  
si à temore illius descendat, confanguinei non  
sunt, alioquin omnes homines confanguinei fo-  
rent, cum ab Adamo descendat, sed dicatur  
confanguinei, qui ex eodem propinquo, & proximo  
fanguinis genere prodeunt, *litem parer. s. de re  
neg. ff. de legat. c. 1. admodum ff. de contrah. empion.*

DE L'IM-  
MUTABILITE  
DES COU-  
LURES  
D'EAU.

deſcendentes eius ſunt, de cuius cognatione agitur, ſed ab eodem ſtipite originem dicunt, *d. i. g. penult.* quod in ſenſu ſine cognationis dicitur in *l. g. ſi de gradibus d. G. Gregorius lib. 1. epiſt. 12. ubi. Ant. ſiſtra agnatiſſima linea, hunc epiſ. 3. Regis in excellenti ueltra ſanguis ex ueterane linea deſcendens. Notat Boſquetus lib. 2. *regul. d. i. epiſt. 202.* Item tota ſeries cognatorum dicitur arbor, in qua eſt truncus, & rami, qui egrediuntur ex eo, ut patet ex *ex. ſenſu. l. 35. quæſt. 5. filius, ſi de l. liodorus. & filia, quod & ſenſus, & ſenſus ſus, iſte truncus: illi ſenſus ſenſibus ex radicibus illius rami egrediuntur, illi ramiſcant, nepos, neptis, &c. Quamquam ſunt alii due rationes, propter quas tota cognatio dicitur arbor confanguinitatis, ut aliiſtatuit. Prima eſt, quia primi homines olim credebantur nati ex quercu, ut alii arboribus, ut patet ex *Lycophronis in C. aſſandri*, ubi uocat homines, deſcendentes quercos. Et *Virelius 3. c. Aeneides*, ibi:**

*Her. quercus india pira Fueni, Trimpheque tenentur,  
Genioque viram truncis, & dura robore nata,  
Et talio effugit eum arboris olim pro domibus  
efflent, ibique parent fecerunt, inde fides & opio-  
nam illam folioleum et illis arbotibus fuisse natam,  
optimè notant Interpres Homerici. Parentes sui mi-  
na versabantur in montibus, sub cuius rapiem Tr. quercus  
nam, qui vero inueniuntur, putant esse genium so-  
leum. Et confirmatur ex Strabo lib. 4. Thibardus*

—*Nondam arua domusque, nec urbes,  
Counubisque domus, Quercus, laurique ferebant  
Cruda puerperia, ac populus umbrosa creatis  
Fraxinus. Et feta viridis tunc exiit arno.*

Denique propter has Romanorum lineas dicimus lineam generis coniungi in *Libertus* 5, *Colo emancip. liberr.* & lineam (angustinus, in *L.4.C.* de donat. vacat. & lineam ascendensnon, vel descendens in *L.1.C. de leg. Jure*. lineam maternam in *L.angustinus* 11. *C. de iur. de iussu*, linea vero est ordinata collectio personarum ab uno principio procedentium, diversis gradibus continens; gradum vero dicunt mensuræ distantium personarum, quibus cognoscitur quævis agnitionis distantia; dux, pluresque personæ distant; si dicitur ad similitudinem (scilicet) *l. ult. corp. gradus*, ff. de gradibus. Quid, *lib. 1. Act. armo*, *l. ibi*.

Et secundo Factorum:

*Generis dicimurque gradus.*  
Succedit computatio graduum virtusque linea, circa quam obstrictum fuit regulae propositae (superioris) commentum. Prima est, quod in linea recta, quae ex parentibus, & libens constat, non sunt per lineas dempta vnde, *gradus 35.5.5. conflat* lex 3.ii.6. p.4. Explicunt Duatenus *ad hunc finem, martini de nepotis 5.1. Colac. ad hunc finem, Coaze. 6.5.6.7. Sanchez diff. 5.10.4.* Nec contrarii docetur in *de primo gradu* dum dicitur, primo gradu (superioris) lineae poni patrem, & matrem; vnde videtur probari, patrem & matrem confluere primum gradum. Nam respondetur, in eo textu, patrem, & matrem nominari quia gradus conflat ex duobus extremis; pater confluat extremum (superius) primi gradus, filius vero extremum inferius eiusdem gradus; & ita utrique, scilicet patri & filio, primum gradum confluere. Quae interpretatio aperte probatur ex *5.1. In fin. de gradu*, ubi ait Iustinianus, primo gradu esse supra patrem matrem, infra filium primo, significans patrem, & filium esse duos extrema, videlicet superiores, & inferiores, ex quibus extremis primos gradus constituitur. Secunda regula est, quod in linea uterisque

3.  
DE COM-  
PUTATIONE  
GRADUM  
DE VISO-  
QUE VITAE.

DE L'IM-  
MUTABILITE  
DES COU-  
LURES  
D'EAU

# Tit. XIV. de Consanguin. & Affinit. 197

hæc Canonico persone, quarum gradus quærun-  
tur, quocirca gradus distant à communi stirpe, eod-  
em distant inter se; quare duo fratres sunt in  
primo gradu, quia in eodem distant ab stirpe, hoc  
est patre. In vero diutius in hac linea ascendit  
sunt, & descendit descendunt; & ita tot facit  
gradus, quot sunt generationes, 8. penult. *l. i. ff. de  
gradibus*. In linea transversali inæquali servanda  
est tertia regula, quam superiori commentario  
dedi. Illud tamen notandum est, computationem  
canonicam esse observandam in nuptiis, & benefi-  
ciis ecclesiasticis, capellanis collatis, & aliis  
similibus rebus ecclesiasticis; in hereditaribus  
verò, fideicommissis, ceterisque aliis successio-  
nibus computationem civilem esse observan-  
dam, ut plures casus inde resolvunt, docue-  
runt Garcia de beneficiis 7. p. cap. 16. à num. 15.  
Cevallos communis 9. 198. Gratianus 1. rom. *dis-  
cept. cap. 77*. Maslenzo in 1. 7. *gl. 5. n. 7. tit. 1. lib. 5.*  
Recepti. Azcoedo in 1. 1. *ad. tit. 1. lib. 5.* Mieres  
de maiorib. p. 2. 9. à num. 1. Parladot. *discept. 109. à  
num. 16.*

Sequitur, ut de prohibitione nuptiarum inter  
consanguineos agamus; & quoad primum  
gradum lineæ rectæ, consanguinis patris cum filia, seu  
matris cum filio, quod monito simile dixit  
Seneca tragicus in *Orlando* *act. 3. in Agamem.* 5.  
*Frater, sis ipse genus implicat matrem,*  
*Masque matrem sibi perperum perplexum sua:*  
non locum scripta lex, sed etiam naturalis ratio  
animis nostris divinitus indita execratur, idque  
præcipue apparet ex eo quod

*Erra quoque ipsa veneris valent nefas,*  
*Generique leges infans servet pudor.*

Ut de canotibus, elephantibus & aliis nat-  
rant: Arthoteles lib. 9. *hister. anim. cap. 47*. Alianus  
*ad. tract. lib. 4. §. 5*. Varro lib. 2. *de re rustica cap. 14*.  
Plinius lib. 8. *hister. cap. 42*. & ex eis refertur Ti-  
taque in 1. 7. *conturb. Lyta ad D. Actum in epist. 3.*  
*ad Cornib. Petrus Greg. lib. 9. synagm. cap. 12.*  
Anonymus contra Machiavel. lib. de consilio. fol. 42.  
Grotius de iure belli lib. 2. cap. 5. num. 13. Vnde in  
his consanguineis primi gradus lineæ rectæ  
incestum iure gentium committi ait Paulus in 1.  
*final. ff. de ritu nup.* Cuius criminis veniam sexus  
fœminæ peccare non posse, scribit Papi-  
nianus in 1. si adulterium 38. §. 1. *vers. Quare ff. ad  
l. In ad. adul. cum naturalis iuris, re potest non  
scripti, sed nati ignorantia defendi nequeat, l. an-  
tium 37. ff. de minor. 1. 7. §. de iur. & scilicet igno-  
ra. nec enim lexical, seu iuridicus in his paritur, à  
quibus naturalis ratio animis nostris divinitus  
indita vocat, l. 1. c. de iur. iur. vocanda. Nec inter-  
est, an ex iustis nuptiis, vel iniustis huiusmodi  
personarum coniunctio debeat, l. libertinus 8.  
1. *ad. p. 1. 4. §. 2. 1. & nihil 54. ff. de ritu nup. ad co  
ut & scilicet cognationes in hæc prohibitionem  
continuantur: pudoremque esse à patre filiam  
quomodo docemur: quasrimus duce, docetur in 1.  
ad. p. 1. 4. §. 2. 1. 1. Illustrant Biffonius de  
iure consanguinit. pag. 53. *vers. Tempus est, Cuiac. ad tit.  
C. de incestu nup.* Petrus Greg. lib. 9. *synagm.*  
*cap. 9. num. 19*. Faber in *iur. prod. tit. 4. princip. 6. il-  
lar. 3*. Nec minus docere, quod genus quampluri-  
mæ esse fecerunt,**

*In quibus & nata genitrix, & nata parenti  
iungitur, & pietas genitricis crescit amore.*

Quarum Catalogum texerunt Philo de legibus  
Mosæ, ubi de Petris ait, honoratiores Persæ  
cum matribus contrahere matrimonia, & nata

D. D. Guald. in Decretal. Tom. IV.

inde arbitrantur nobilissimos, Lucanus lib. 6.  
Catullus lib. 1:

*Ex matre & nato magnus nascitur apertis,  
Impia Perfurum est si vera religio.*

D. Hieronymus lib. 2. *ad Iovinianum*, Arnobius lib.  
8. *adversus gentes*, Cælius lib. 5. de bello Gal. Alex. ab  
Alex lib. 1. *hier. genial. cap. 2. 4*. Cælius Rhodignus  
lib. 8. *l. i. cap. 1. 7*. & ex eis refertur Tiraq. in 1. 7.  
*comm. gl. 5. n. 18*. Cont. 2. p. de matr. cap. 6. §. 1. *et  
num. 4*. Attnesius lib. 1. de rep. cap. 1. *sect. 2*. Geron-  
nium lib. 1. *animadu. cap. 16*. quia has omnes gen-  
tes præposterò abusu, & prava consuetudine natu-  
ræ ius violasse, non mutasse constat. Ad eod-  
em iure naturæ matrimonium in hoc primo  
gradu lineæ rectæ prohibetur, ut nullum hoc cau-  
sam, quantumcumque publicum possit in ea Sum-  
mus Pontifex dispensare. Sanchez de matr. lib. 7.  
*disp. 5. 1. Basil. eod. tract. lib. 7. c. 3. 1*. Trolleth eod.  
*tract. 2. 9. ad. 7. 7. nam super his, quæ iure naturali,  
& diuino proveniunt, dispensare etiam Summus  
Princeps non potest, c. sunt quidem 25. q. 1. facit  
Cicero lib. 3. de Rep. ibi: Hinc legi nec abrogari fas  
est, nec derogari ex hoc aliquid licet*. Quam laudat  
Lactantius Firmianus lib. 6. *de vere cultu* *Veil. 2*.

Hucusque egimus de primo gradu lineæ rectæ,  
nunc examinandum venit, utrum inter omnes af-  
scendentes, & descendentes infimum prohibi-  
tum sit matrimonium à iure diuino, & naturali.  
In qua questione pars affirmativa, videlicet præ-  
dictam prohibitionem locum habere in omnibus  
ascendentibus, & descendentibus in infinitum,  
probatum primo, quia si non licet filie contrahere  
cum patre, propter reverentiam, ut supra dixi-  
mus, muldo minus licebit cum avo, & aliis af-  
scendentibus, quia eis debetur maior reverentia, quan-  
do antiquiores sunt. Secundo probatur ex *Impius*  
53. §. *de ritu nup.* ubi Gaius Iureconsultus ait: *Inter  
eos personas, quæ in numero parentum, liberorum-  
ve sunt, usque in infinitum matrimonium prohiberi*.  
Quod idem tradit Imperator in §. *inter eos, l. i. ff.  
de nup.* Tercio probatur, nam propter impoten-  
tiam generandi, raro, aut nunquam proleula erit  
apta ad generandum, cum ad statum, in quo ge-  
nerare nepos possit, pervenerit: sed quando cum-  
que datur impotentia naturalis ad conjugalem  
actum, matrimonium est nullum: ergo. Facit tan-  
dem textus in 1. *de i. ff. de ritu nup.* ubi Paulus ait,  
iure gentium incestum committere, qui ex gradu  
ascendentium, vel descendendum uxorem duxit.  
Quam sententiam defendunt post D. Thomam  
2. 2. q. 154. *art. 9. ad 3*. Scotus, Duarenus & Paluda-  
nus in 4. *diffinit. 40 in princip.* Syluester in *summa,  
verbo Matrimonium*, Nauarr. in *matr. lib. 2. n. 14*.  
Cout. in 4. *diff. 2. p. 2. 6. §. 10. n. 4*. Basil. lib. 7. *de ma-  
trim. 3. 1. n. 4*. Tamen alij negatiuam opinionem  
defendunt, videlicet lege diuina, & naturali non  
prohiberi matrimonium ultra primum gradum  
ascendentium, & descendentium, ut probari vide-  
tur ex D. Thoma in 4. *diffinit. 40*. & Caetano 2. 2.  
q. 154. *art. 3*, quæ sententia probatur ex eo, nam si  
hæc prohibitio potest haberet ad omnes descen-  
dentes, eam non omittirent sacri canones argu-  
mento textus in *Lactam apud Labanum* 15. §. 1. *c. de  
in iur. ibi: Ea enim que naturaliter sunt, nisi specia-  
liter notentur, videntur quasi negata*. Nec indistin-  
ctè diceret Pontifex in *c. non debet, hoc nunc*, impe-  
dimentum hoc ultra quartum gradum non ex-  
tendi. Præterea facta ratio, nam consanguinitas  
consideratur ut radix, & fons amicitie: sed hæc  
inter ascendentes nimis distantes evanescit ergo

R, 3. non

go non est ratio, cur consanguinitas in infinitum attendatur. Sed inter has sententias media xlii-genda est, videlicet iure diuino, & naturali prohiberi matrimonium in secundo gradu, hoc est inter autem & nepremiare verò positum vique ad quartum gradum, quia, inter eas personas versatur ratio prohibitionis, ad alias tamen non extenditur, quia consensu inter consanguineos remotos ratio illa, quæ inter propinquos consideratur: quæ distinctione adducit Soto d. 9. q. 1. Barthol. a Ledefina de mar. d. 1. q. 1. 37. Nec tamen obstat dicta lex nuptia, q. de ritu nup. vbi inter eas personas, quæ parentum locum habentur, matrimonium promouitur in infinitum. Nam xii prohibito non est iuris naturalis, sed iuris civilis positum, quæ ab Ecclesia limitata est ad quartum gradum. Nec obstat dicta lex vitium, q. de ritu nup. nam respondendum est, ibi l'ailum non xferere, iure gentium in omnibus gradibus lineæ rectæ vique in infinitum prohiberi matrimonium, sed tantum ex iure iuli: eò n. ducit iur gentium inuestum eum iuris omni ex v. rba, q. que in infinitum, vt ostenderet, iure gentium non omnes gradus comprehendere, sed tantum eos, in quibus naturalis ratio viget.

In linea verò transversali consanguinitatis non leuior questio est: item in primo eius gradu prohibuitur sit matrimonium, plerique enim Doctores non leuiter consanguinitatem, iure naturali nuptias inter fratres prohibitas, & irritas xisse. Pro qua sententia primò expendantur textum in cap. quando m. in princip. de divorciis, vbi docet Innocentius infideles ad idem conuersos non esse separandos à matrimonio contracto in secundo & vltioribus gradibus consanguinitatis, & ita à contrario innuere videtur, aliud obseruandum esse in primo gradu, quia in eo iure naturali prohibetur matrimonium. Secundo facit textus in cap. 10. Genesius, ceteris in cap. vlt. 12. q. 3. vbi refertur, Abrahamum, vt celaret Saram esse uxorem suam, simulasse, & dixisse esse sororem, quasi compertum esset illi barbaræ intelligens, illam quæ soror esset, non posse fratris uxorem esse, & idem cum Rex cognouit Saram uxorem esse, Ratiō naturali lumine innotuit credidit sororem non esse, vt adducit Sotus in 4. dist. 40. q. 1. c. 1. column. 4. Tertiò pro hac sententia expendi solent textus in l. eum qui 19. Cole. Episc. cap. 1. cleric. cap. penult. de cohabit. cleric. cap. penult. vers. prout, de presump. vbi permittitur clericis habere cum matre, filia, & sorore, ex ratione, quia inter has personas naturale frædus non finit aliqd scatu criminis suspicari; quæ ratio non patitur (sualet in xii) has personas iure naturali matrimonium esse prohibuit, quibus & aliis fundamentis moti hanc sententiam docuerunt Sotus vbi suprà, Couarr. d. cap. 6. §. 10. num. 15. Bellarm. lib. 1. de mar. cap. 28. Vitoria in relect. de mar. 1. 9. Abulen. in cap. 18. Leon. Ioannes Maior in 4. dist. 40. q. 3. Barthol. a Ledefina de mar. d. 1. q. 1. 38. plures quos refert & sequitur Sanchez lib. 7. de mar. d. 1. q. 1. n. 11. Atazuo de statu civil. d. 1. q. 1. §. 1. Vazquez, Boscina, Ochagavia & alij apud Leandrum de mar. d. 1. q. 1. §. 9. Sed licet hanc sententiam valde probabilem esse agnoscam, contrariam tamen vt probabiliorem amplector, quæ docuerunt D. Thomas d. 9. 1. 4. art. 9. in solut. ad 3. Alex. de Alex. Scotus, & alij relati à Sanchez d. 1. q. 1. §. 10. Germanus lib. 1. animadu. cap. 16.

Basil. lib. 7. de mar. cap. 32. à num. 3. Grotius de iure belli lib. 1. cap. 5. num. 13. c. omnes d. 32. dub. 1. Perez de mar. d. 1. q. 1. §. 1. Caiccanus in d. art. 9. D. Thom. Richard. & Paladinas in 4. dist. 40. q. 3. Ferdinandus Loazes in trall. de mar. Regis Angliæ, Huetus de mar. d. 1. q. 1. 37. dist. 5. Leander de mar. d. 1. q. 1. §. 9. Quæ sententia non leuioribus naturæ fundamentis primò enim retorqueat locus Genesis d. cap. 20. vbi eum Abimelech se d. ceptum prehenderet ab Abrahamo, qui antea confessus erat Saram sororem suam xisse, interrogauit Rex eam: et elandæ veritatis: cui respondit Patriarcha, id fecisse, dum suspicaretur in eo loco non esse timorem Dei, & ne metus eam xmenitus crederetur, addidit: Aliis autem, & verè seror mea est, filia parui mei, & non filia maris mei; & duci eam in vxorem. Qui locus adeò est expellens pro hac sententia, vt innouit eum xffigere contendat DD. contrariæ sententiæ. contententes Saram non fuisse veram sororem Abrahæ, sed filiam patris sui Aram, vt testatur D. Augustinus in cap. vlt. 12. quæ 1. & plures citati à Sanchez d. 1. q. 1. n. 14. Couarr. d. 9. 10. num. 18. vbi adducit, in factis litibus valde vitium esse, maxime propinquos fratres, & sorores appellari, quo in sensu fratres Domini dicuntur cap. 12. Adarbei, ad finem: variis testimoniis adductis illustrat Baronius in apparatu ad ardent. num. 77. Sed licet hæc interpretatio propriè authenticam D. Augustini admitti posset, verius tamen est quod docent D. Hieronymus in quæstionibus Hebraicis in Genesis, Clementis Alexandrinus lib. 1. Stromatum, cap. 12. scilicet Saram veram fuisse Abrahæ sororem, quorum sententiam aperte probant suprà relata verba, si planè, ac simpliter accipiantur, vt accipi debent. Secundo pro hac sententia facit locus libri 1. Regum, cap. 13. vbi cum Ammon impetierit amoris, & ardore ductus, pudicicam sororis suæ Thamar attentaret, vt ipse eum à facinore perptrando dissuaderet, dixit: Noli frater mihi opprobriare me, loquere potius ad Regem, qui non me gubnat tibi. Quæ verba finitè proteret Thamar si coniugium in xii eos consisteret non possit iure naturali. Nec huius loci vim effugient, qui existimant Thamar id dixisse causa illandæ iuuenis infanientis; hæc enim interpretatio xperet conuincitur ex verbis sequentibus, ibi: Atains est hoc malum, quod meo xliu aduersus me, expellens me. Quæ verba non obscure significant, Thamar potè pudicicam violatam voluisse vt vxorem à fratre retineret. Tertiò pro hac sententia facit Concil. Agathense relatum in cap. de interst. 35. q. 3. vbi inter alias innotat Anulas coniunctiones prohibet, ne frater geru manam suam accipiat vxorem: & in vers. Quod si, concludit, se non dissoluit antea secus crimina coniugia, tempore præcedente Pontificis vni. Quibus sanè verba aperte ostenditur omnia matrimonia, in illis saltem gradibus expressè prohibitis valere posse, alioquin illos sit coniugatos in verbalis culpa vivere fineret, quod nemo affirmat. Eandem sententiam firmant Concilium epan. can. 30. Concil. Anel. 4. can. 27. Turon. a. can. 11. Tandem hæc sententia non parum innotat ex communi vsu multarum gentium prudens & pollentium, quæ eum inter fratres coniugia permittere, factis inuenerunt, id

# Tit. XIV. de Consanguin. & Affinit. 199

id à natura non multum abhorrere; immò in ipso mundi exordio, si iure naturali tales nuptiæ exorire essent, Deus plures masculos & feminas creasset, ne cogenter fratres cum fororibus matrimonium contraherent. Quod autem apud plures gentes familia coniugia recepta fuerint, constat inam Ptolemeus Philadelphus Ægypti Rex somnem duxit uxorem, iuxta morem ipsius nationis. Alex. ab Alex. lib. 1. *diar. genid.* cap. 12. & lege apud Assyrios latè licuisse matrimonium inter fratrem, & sororem, referunt idem Alexander, & Plutarchus in *Ariag.* Iustinus lib. 11. & de: etris, Atheniensibus, & aliis idem probant Tiraq. in *notis ad Alexand.* ubi *suprà*, & leg. 7. *commod.* Caletanus in *lib. de facris.* immò inter Deos familia connubia dari fuisse Poëtæ, & ita Iovem cum Innone forore sua matrimonium contraxisse, & Saturnum Ream sororem in uxorem accepisse, produnt Virgilius lib. 1. *Æneid.*

*At ego, quæ Dindim incedo Regina, Iouisque*

*Et foror, & coniux.*

Hocianus lib. 1. *ærom.* ad 3.

*Coniuge mo Iouis, & forore.*

- Ex eis refert D. Augustinus lib. 15. de *Civit. Dei*, cap. 16. de quibus etiam Seneca dicebat: *Matrimonia Deorum iungimus, & ne piti quidem, fratrum scilicet & fororum.* Apud Gentiles dii matrimonii copulabantur. Arnobius lib. 2. *adversus Gentes*: *Pueri Dy habent, atque in coniugalia foedera conditiuibus veniunt, ante quæ hi foror, & concupiscunt, & c.* plura P. Vinto in *specul. tract.* 1. cap. 31. immò & his trium liberorum inspectabant, ut illis non obesset lex Papia. Diocletianus lib. 55. *Lact. Firmian. lib. 1. de falsar. relig.* cap. 16. *quid ergo est, quare arad. Pœci fallacissimos impuler liberis habere? Virum senexmaritus factus est, & ita lex Papia solum impedit? an impetrantis sui trium liberorum?* Deinde probatur hæc sententia ex l. *si stipular* 35. ff. de verb. obl. ubi dicitur *Papia, matrimonium inter fratres iure tantum ciuili, non vero naturali esse prohibitum, sumpto argumento ex principio eiusdem legis, ubi postquam propoluit casum, in quo quis stipulatur quid natum fieri non concedit, idque exemplis expoluit, in versis item quod, prosequens speciem, in qua quis stipulatur quod leges fieri prohibent, & perpetuam causam prohibitionis habent, ponit exemplum in eo qui sororem sibi in uxorem futuram stipulatur, immoens hoc exemplum primo casu non conuenit: legitur quia sororem in uxorem ducere iure naturæ non est omnino prohibitum. Rursum, nam in hoc matrimonio cessat ratio, quæ irritat iure naturæ coniugium inter patrem, & filium, eùm inter fratres non repugnet æqualitas, cum vnus alteri subiectionem, aut reuerentiam non præstet, quam filia patris exhibere cogitur. Facit Æmil. Probus, ibi: *Simoni non fuit turpe Atheniensium summo viro fororem germanam habere in matrimonio; quippe cum ei non eius eodem videretur institui. At id quidem nostris moribus nefas habere.* Accedit, nam si tale coniugium à iure naturali irritaretur, non posset Pontifex in eo dispensare gradu, cap. *sine quidam* 25. q. 2. sed consecrat Pontifex dispensare in eo gradu, ut fecisse Martin. V. & alios Romanæ Ecclesiæ Præsules, refertur Caletanus in *apost. de matrim.* Re: in Anglia, Sylvester in *famula*, verbo *Papa*, q. 17. licet falsò id fa-*

serent de Emmanuèle Rege Lusitanæ, qui Maziam duxit uxorem, non fororem, sed prioris uxoris sororem, vt refert Spondanus an. 1496. *mem. 6.*

Quibus fundamentis motus adhaerere huic sententiæ, videlicet matrimonium inter fratres naturales ex se non esse naturali iuri contrarium, licet pudori naturali non conueniat: vnde Platon. lib. 8. de *legibus*, talis coniugia minime pia, sed Deo iniuria esse dicit: & in cap. 27. *Deuot.* ubi proponuntur maledictiones aduersus eum, qui ocfarias contrahit nuptias, legitur maledictio contra accipientem sororem in uxorem: ideoque inter ea, quæ de Caligula, non vt Principe, sed vt monstro Sueton. narrat, hos refert lib. 42. cap. 24. quod cum omnibus fororibus suis stupri consuetudinem fecit, cum etiam Drusillam germanam Casto Longino Consulari collocatam abduxisset, & in modum iustæ uxoris proptam habuisse scribit. Quam eius turpitudinem nec Dio lib. 19. silentio prætermisit: eademque se, ac famam suam turpitudine fordide Othouem Xiphilinus mœuorat. Plutarchus autem in *paræsis* ex Chrysippo lib. 1. *rer. Italic.* author est, Papirium quendam Romanum amicos imparientia, & ardore videtur, Camiliam sororem grauidam fecisse: quod ubi eorum parit relesuit, ensem filiz natis, quo puella pectus transfudit, eodemque lethi genere scelestum ac nefarium facinus suum Papirius deinde expulit. Nec obstat fundamenta contrariæ sententiæ. Non primùm ex d. cap. *gandum*, de *diort.* nam ipse Sanchez d. *disput.* 52. *num. 11.* non inuicem faretur huic locum pæram vterque; quippe Innocent. 11 l. l. ubi dum prodidit matrimonium inter infidèles inita in secundo & vterioribus gradibus consanguinitatis, dissoluenda non esse, tantum quæstioni sibi dispositio de his gradibus respondet: de primo vero gradu nec negat, nec diffinit, vt testè aduersis Basilis d. cap. 31. *num. 13.* Minus obest secunda obiectio petita ex Genesi d. cap. 10. oam respondeo, simulationem Abrahami non inutilem fuisse, dum Saram suam sororem appellauit: id enim testè fecit, quia licet aliquando inter fratres matrimonium contraherentur, non ita tamen frequenter, vt statim de quibuscvis coniugis facillè id suspicari posset. Tandem non obstant textus in d. *Leno* qui 19. C. de *Episcop. & cleric. pœnis de presumpt. cap. penult. de cohabit. cleric.* Nam et si hæc iura clericis permittant habitare cum matribus & fororibus propter naturale sordus, quod omnem suspicionem excludit: inde tamen non vincitur, matrimonium iure naturali prohiberi inter fratres; quippe etiam admitti oporteret inter amita & aliis consanguineis, quas canones etiam cum clericis concedunt habitare, cap. *cum omnes* 27. cap. *famular* 31. *disf.* 81. cap. *interdixit*, *disf.* 32. cum aliis, de quibus latè Mendoza lib. 1. *Concil. Hisp.* cap. 34. *Gertrun. lib. 2. animalarum* cap. 18.

Manet ergo, in primo gradu lineæ transversalis matrimonium iure naturali non prohiberi: lege tamen Moysi data prohibitum fuisse constitat ex cap. 18. *Leuit. vers. 9.* ubi: *oratio tua non audietur, siue ita ex uxore parente tuo, siue ex uxore, ne derisio.* Et cap. 10. *vers. 17. & cap. 17. Pœccator.* vers. 12. de qua lege exaudiendus est Michael Ephesus ad *Quintum Nicænum*. R. A. ibi

121  
ANALYTIQUE  
VER. H. 18  
13. H. 18  
14. H. 18  
15. H. 18

13.  
DE IOB  
PRIMO  
GRADO  
DE  
14. DIVI  
15. H. 18  
16. H. 18



ibi: *Fraternum cum sorore concubere ab initio res media erat; ac post legem adulterius tales concubitus positum, multum referi observari lex, nec ne.* Et etiam apud Romanos, & alias gentes primum moribus, deinde lege scripta prohibitum fuit coniugium inter fratres, quare Diodorus Siculus lib. 1. ait: *Intermentum hominum morem esse, ne fratres sororibus inquantur.* Et Aemilius Probus in Phœnia, lib. de vita Excel. Imper. inquit: *Nec enim Simoni fuit turpe Atheniensium senum viro sororem germanam in matrimonio habere: ac id quidem nostris moribus nefas habetur.* Mutarchus in Themist. Senecæ, de morte Claudii, iunctis Turnebo lib. 18. aduers. cap. 13. Passeratio ad Propertium, lib. 3. eleg. 11. vnde abicit exponendus est textus in l. libertinus 8. ff. de ritu nups. vbi ait Pomponius, libertinum libertinam matrem, aut sororem ducere non posse, ex eo, quia hoc ius moribus, non legibus introductum est: quæ vltima verba variè exponunt Interpretēs. Hothom. lib. 3. obseru. cap. 4. interpretatur, moribus, id est, legibus antiquis Romuli. Cuius vocem *sororem*, vt Tribonianus reicit, lib. 16. obseru. cap. 37. hoc sequitur Gothofredus ibi. Sed vera interpretatio, ni fallor, ex proximè traditis provenit: licet enim frequentes mores accipiantur pro iure civili, vt in l. 1. ff. de vulgari, l. pater 8. ff. de his qui sunt sui, l. more 8. ff. de acquir. heredit. notantur Aleius lib. 4. pater, cap. 21. Fornet. lib. 5. rerum quælibet, cap. 3. tamen in eo textu mores (sunt) ut sonant, pro moribus videlicet receptis apud varias gentes, non tamen apud omnes: quare ius gentium dici non possunt, vt etiam accipiuntur in l. sororis 39. ff. de ritu nups. notatur Cuias. lib. 36. qq. Papias. in l. si adulterium 38. ff. ad l. l. de adult. vnde habitabatur in d. l. libertinus, quia iure civili inter servos nullam cognationem, nullumque coniugium esse poterat, l. si quis. ff. vnde cognati, l. vltim. vers. Non parcius, ff. de gradibus, Paul. lib. 5. sentent. tit. 10. §. 1. an libertinus posset matrimonio iungi cum matre aut sorore, quasi cognato tempore servitutis contracta non attendetur. Id tamen negat Pomponius ibi, & etiam Paulus in l. adpiscimus 14. §. fratres, ff. de ritu nups. & rationem dedit Pomponius, quia hoc ius moribus, non legibus fuit introductum, quasi dicat: Servus licet postquam manumissus est, novus homo credatur quoad ea, quæ sunt à iure civili inducunt, l. servus 27. §. vlt. ff. de adimend. legat. l. qui res 98. §. artem, ff. de solut. non tamen quoad ea, quæ à moribus gentium proveniunt, vt est cognationis, sanguinisque vinculum: & cum non solum Romanorum moribus, verum Atheniensium, & aliarum nationum prohibitum esset matrimonium cum sorore, vt supra probavi, servus dum ius ipsa servitute erat, aut postea manumissus, sororem ducere nequebat: non tamen quia iure gentium inter eas personas incestus daretur, vt constat ex l. vlt. ff. de ritu nups. vbi si quis iuris ignorantia ductus (qui ius ignorare licet) nuptialibus facibus thalamum incestuavit sororis, à pena incesti liberari docetur, eum contrarium in incestu linæ ascendens observetur ex l. 38. §. 2. ff. ad l. l. de adult. quia videlicet in primo gradu linæ ascendenti, incestus iure gentium committitur: ergo inter fratrem, & sororem illicitæ, nullæ, incestusque nuptiæ iure civili & ecclesiasticæ disciplinæ iudicantur, siue

ab eodem patre, eademque matre nati fuerint, siue ex altero eorum, l. & nihil, §. 4. ff. de ritu nups. §. inter eas, Insti. de nups. Cuius lib. 1. in. fit. tit. 4. §. 3. explosæ iuris Artici differentia, cum sorore consanguinea nuptias permitteretis, cum veterina improbantur. Minutus Felix in Ollanis, ibi: *Artorius cum sororibus legitimæ coniugia.* Probat Samuel Petrus adu. Articum, lib. 6. tit. 11.

Disputatius satis abundè de primo gradu linæ transversalis: de reliquis nunc agamus. Et sane illud certum est, nullo gradu linæ transversalis matrimonium inter naturæ iurum esse, sed solum lege positum, vt aperte dissinitur in d. cap. gaudentes, de diuersis. Nec in contrarietatem nos mouere debet textus in cap. 18. Lexi. vbi etiam lege diuina prohibetur matrimonium inter consanguineos in vltioribus gradibus. Nam respiciat sententiæ assentientium, omnes gradus consanguinitatis prohibitos in lege veteri diuina, hodie etiam vim habere, tanquam iuris naturalis, dicendum est, excepto tantum primo, aut secundo gradu linæ rectæ, cæteros gradus ibi prohiberi, non ex vi eius legis veteris, quæ cum in ea parte iudicialis, seu ceremonialis fuisset, sine dubio per adiutorem Christi cessauit, iuxta tradita in cap. transisse, de consuet. sed potius ex vi legis ecclesiasticæ hodie vetari, vt perinde rectè fiat, Pontifici licere in his dispensare, vt aperte dissinitur extat in Trident. sess. 24. de matrim. can. 3. Docent D. Thomas 1. 2. q. 105. art. 4. Couet. d. cap. 6. §. 10. à mm. 1. Bellarm. d. lib. 1. cap. 27. à principio, Sanchez d. disp. 52. num. 6. & lib. 8. disp. 6. n. 11. Obiici tamen solet textus in d. iudicialis 12. vers. rescripsit, de rescri. spol. vbi aperte docetur, in gradibus consanguinitatis diuina lege prohibitis Pontificem dispensare non posse: atqui per gradus diuina lege prohibitos, & in cap. quandoque, §. porro, vt licet non constet, cap. 1. §. 1. a. non alij intelligi possunt, quàm præscripti in d. cap. 18. Lexi. vt notat Glossa verbo *Diuina*, in d. cap. litterar. ergo supponere videtur, gradus illos diuinæ legis obligare nunc, non ex vi illius legis, nec etiam ex vi legis novæ ecclesiasticæ, sed ex vi iuris naturalis, alioquin si ex sola legis ecclesiasticæ autoritate prohibitio hæc mereretur, aut æstimaretur, vique dispensare Pontifex posset, ex regula capituli præpositi, de censur. præbenda. Sed respondendum est cum Glossa ibi, verbo *Non potest*, Nauarro consil. 14. num. 8. de spons. Sanchez d. disp. 52. num. 8. Geronimo d. lib. 1. cap. 16. textum illum sic esse accipiendum, vt Pontifex in illis gradibus dispensare non possit, id est non debeat, nec expediat, alioquin si omnino non posset, frustra adiret textus, Pontificem non consensisse in illis dispensare, quod dixit in honorem, & reuerentiam legis diuinæ, quæ sicut Ecclesia iustissimè renouauit, ita non conseruaret frequenter rollere per dispensationem. Si cui tamen hæc interpretatio non planè satisfecerit, dicere poterit sententiam dicti capituli *litterar.* in vers. rescripsit, & in vers. opinio, quæ cauetur, Iurisdictionem non posse in gradibus lege diuina prohibitis dispensare, non esse Pontificis, sed partis allegationem, quæ ins non consistit, & ideo in vers. non autem, vbi decisio continetur, etsi Pontifex mentionem habuerit graduum lege diuina prohibitorum, non tamen adicit, in

14.  
Ds 41119  
02 43095  
117084  
11884A

# Tit. XIV. de Confanguin. & Affinjt. 201

eis difpenfare non poffe: nifi forte velis cum *Conar. d. cap. 6. §. 10. num. 24.* ea verba aliter accipere, cuius expofitioni lubens accedam. Secundò obicitur textus in *cap. de infidelibus, de confanguin.* ubi dicitur feribitur, fecundum legis veteris iudicia matrimonio coniunctos feperandos non effe pofft conuerfionem ad fidem, fatis à contratio fenfa inuicem, feperandos fuiffe, fi coorta illius legis præfcripta effent coniugii. Quo argumento afficitur videtur Pontifex, adhuc illum legem hodie locum habere. Textus hunc modum folus Sanchez *d. diffus. §. 2. num. 8.* eius tamen folutione omiffa, dicendum eft, imminendò argumentum à contrario fenfa defumi ex fententia Pontificis *ibi*, quæ illa eft, quod cum Pagani in gradibus à lege veteri permiffis, canonici tamen prohibitis copulantur, poffet ad fidem christianam conuerfi feperari non debent, ex eo, quod in fpectu contradiu initio licebat ira contrahere. Cum igitur Pagani ad initio legibus canonicis non ligarentur, vt latè profequitur Titzq. *de primogen. §. 66. à num. 22.* et ob id nuptiz confifterent, nulla ex caufa ex poff facto nuptiz femel legitime contradiu diffolui debent, *cap. gendemus, in princip. de diuer. cap. ult. qui filij fuis legiti. l. 1. d. num. tit. 6. p. 4.* faciunt caput 2. de cognat. fpiritu. l. 1. c. de interdiu. matrim. l. si qua 11. in princip. l. non folum 42. §. fed videmus, ff. de ritu nupt. explicant poff antiquiores in *d. cap. de infidel.* *Conar. in d. §. 10. à num. 5.* Cuiac. *d. lib. 25. obfer. cap. 3.* et nos latius adhibemus in eodem textu, Gentilis *de nupt. lib. 5. cap. 8.*

15. **DE VIROB. GRADIB. DE VIROB. PONTIFICI.**  
Vt ad prohibitionem iuris pofitiui inter eod. de confanguineos accedamus, feiendum eft, eam vatiam fuiffe pro temporum diuerfitate, tum ex iure ciuili, quàm canonico: & vt à veteri iuri incipimus, feiendum eft, veteri iure ciuili, vt refert Vlpianus in *fragm. tit. 16. §. inter parentes, & lib. fingul. regularum, in colas, legum Moysæ, tit. de nupt. matrimonium vique ad quatuor gradum prohiberi, poffet verò fub Vlpiani tempore etiam ex tertio gradu vxoritur docete licuit, quod perperam fufpectum affirmat Cuiac. *in notis lib. de: fed et melius pependit, idem Cuiac. lib. 25. obfer. cap. 16.* tetinet eandem litteram. In quæto autem gradu linee tranverfalit, five inæqualit, ira demum nuptiz permittiebantur inter confanguineos, fi modò inter fe nullam rationem quafi parentum, & quafi liberorum haberent, quales funt patruus, auunculi magni, aut maximi, cum his enim nec in quæto gradu contrahere licebat. Vnde patruus, feu auunculus, cum fororis, vel fratris, vel fratru filia, aut neptis, antiquius legitimis nuptias improbatas. Gaius *lib. 1. inftit. tit. 4. §. fratris, l. nemini 17. C. de nupt. l. final. C. de incestu nupt. l. 1. C. Thodæf. cod. tit. l. fororis 39. d. etiam 56. cum l. fequent. §. de ritu nupt. l. si adulterium 38. §. 1. ff. ad l. l. l. de adul. l. auunculo, §. final. ff. de condill. causâ datâ, l. vlt. si nuptia ex respicio. Illuftrant Cuiac. *lib. 13. obfer. cap. 16.* & *lib. 11. 99. Papius, in d. l. final. ff. de condill. fidei causa, & lib. 36. in d. l. si adulterium, & ad ritul. C. de incestu nupt. & lib. 35. Pauli ad d. l. in l. 14. §. 2. ff. de ritu nupt. Panciroli *lib. 2. varior. c. 274.* Iustus Lipsius *ad Tacitum lib. 12. num. 13.* Delius *ad Suetoniam in Ollio, nota 141.* Pithæus *in colas, legum Moysæ, tit. de nupt. Hothom. in diffus. de nupt. tit. 1. pag. 501.* Giphanius *in l. 17.****

*C. de nupt. Faber in d. diffus. tit. de nupt. princip. 6. illar. 6. 20. & 24. Donel. lib. 13. comment. cap. 19.* Diutius ad *tit. folu. marit. cap. 2.* Belfonius *de iure conub. pag. 279.* Petrus Gregorius *lib. 9. fynagoga, cap. 1. num. 13.* Iacobus Gothof. *in opuscul. ad d. l. 17. C. de nupt.* nam turbato nature ordine, faltem nominum religione, tali ex concubina nati filij, & fratres vnâ nafcebantur, tanquam ex matrimonio inter partem, & filiam improbe contradiu: cum partis nomen nouicali, & patruus iure conuenie etro certius fit, *l. per adoptionem 18. §. 1. l. fororis 39. ff. de ritu nupt. Catul. epigram. 112. ibi:*

*Anfilena, viro contentas viuere sola  
Nuptiarum laus à laudibus eximit.*

*Sed cuius, quando potius succubum fuit, est,*

*Quam matrem fratres effere ex patre,*

Cuiac. *in l. 14. C. 25. ff. de adop. & lib. 35. Pauli ad d. l. in l. 66. §. Lucius, ff. mandati:* ubi fratris filius à patruo filius vocatur: obferuauit idem Cuiac. *lib. 9. obfer. cap. 18.* & filia fratris fororis nepos nuncupatus in *cap. per tras su. de prob. cap. 7. hoc ritul. cap. 1. d. diffus. impub. nam liberi ex eo concubitu fufcepi fuit matri fratres, patruelæ, & liberi efficitur: natus enim ex patruo, feu auunculo, frater nominabatur. Gaius *d. ritul. de nupt. §. fratres.* Plura Sarracus *ad Siderium, lib. 4. epist. 4.* Similiter cum amica, idest patris forore, fub incestu pona nuptiz prohibebantur, *l. si qua 12. §. 5. l. per adoptionem 17. §. 2. ff. de ritu nupt. fimpliter & cum amica magna, & maiore, & etiam cum matertera maiori, magnæque, d. l. 12. §. vlt.**

In hoc enim tertio gradu illa magna differentia notanda eft, videlicet, quod tantum licebat fratris filiam vxorem ducere, non etiam fororis filiam, quod patet ex *l. etiam 56. l. qui in prolecia 57. §. vltim. ff. de ritu nupt. l. si adulterium 38. §. 1. ff. ad l. l. l. de adul. l. vlt. ff. de condill. sine causâ* quod à Claudio Impetatore primùm expellè proditum eft, nam is Agrippinæ fratris fuis germani amore baccharius,

*Gentianus fratris coniugem caput fidi*

*Thoris nefandis fletu inuix fufce,*

Vt aiebas Lucius Seneca in *Ollio, ad l. 1.* Magis Semitamis cum Nino difplicet flagitium, cuius meminerunt Orosius *lib. 1. cap. 4.* Curtius *lib. 7.* quam veteretofum Romanorum pudicitiam intuentes, euins facti turpitudinem Senatusconfultu velamento texti, in poffterum cum filiabus fteatrum permiffis coniugiis, referent Tacitus *lib. 12. annal. ibi:* Claudius Senatum ingreffus, decretum pofuit, quæ inffe inter patrum, fratrumque filias nuptia etiam in poffterum flauerunt, Sueconis in eius vita, ibi: Verum illecebris Agrippine germani fratris filie, ius offendi, blanditiarum occasione ablitus in amorem fultoratus proximo Senatu, qui cogerent fe ad ducendum eam vxorem, quafi Reipublica interffet, dandum, quæ caris venion talium coniugiorum, quæ ad id tempus iniuffa habebatur, Eoque referendus eft Vlpianus *rit. §. regul. §. 6.* & apud Licinum Rufinum in collatione legum Moysæ, *tit. de incestu nupt. & locus Capitolini in Ammonio Philofopho:* hoc autem Senatusconfultum per annos circiter 250. durauit, vique ad Conftantinum, & Conftantini impetum à quo tempore fublata patruus, & auunculi differentia, nec fratris filiam, nec filiam fororis vxorem ducere liceat, vt conflat

16.

**DE MATRI-  
MONIO CIVI-  
TILIA TRA-  
CTIS SORDI-  
ALIV.**

20

in l. 1. *C. Theodos. de incestu nupt.* ubi illo iure nefario abrogato similes nuptias contrahentibus poena capitis imponitur. D. Ambrosius *epist. 66. l. 3. C. Theodos. de incestu nupt. l. final. C. Insuper. mod. civil.* Gothofredus in l. 1. *C. Theodos. de incestu. & in l. 1. Vnde resellendū sunt Brissonus de iure canon. pag. 180. Duzenius ad tit. solut. matrim. cap. 1. qui testantur placitum Claudij. Senatusconsultumque eius tempore factum, edicto Neruz fuisse abrogatum; nam vt recte Lipsius ad Tacitum, d. nota 13. edictum Neruz non de fratre filia, sed de filia sororis eausaudiendum est, quem sequitur Hothomannus *ubi supra*. Sed ipsam Constantini, & Constantis constitutionem tempore, vel quod credibilis est, contemptu absolutam, iterum hominum libidine inuolenscente in pristini notoris absteruantiam restituere Zeno Imperator, cuius placito non libenter adimplantes sequentes Cæsares, his coniugiis legitimi connubijs iura abnegasse credimus in l. ult. *C. de incestu nupt. & in l. ult. C. si nupt. ex rescript. petamus*, Iustin. §. *fratris* 3. *Instit. de nupt. docuerunt Cuiac. lib. 11. tit. 99. Papi. in d. l. ult. ff. de condit. sine caus. & ad tit. C. de incestu nupt.* German. lib. 1. *animadu. cap. 16. Concilius lib. 2. successus. cap. 1. n. 7. Brillonius de iure canon. pag. 59.**

Circa consobrinorum nuptias sciendum est, apud nonnullas gentes, eas permixtas fuisse: nam Turnus, quem Rea Latinus, & eius vxor Amata sibi generum desponderant, & Labinia concum filiam consobriui erant, vt notauit detrus ad illud Virgilij 2. *Æneid.*  
*Quid consanguine Rami.*

Similiter apud Hiberos simile coniugium non fuisse probatum probat Hothom. in exemplis relatis *Exodi cap. 6. Numer. cap. ult. Et Deniclion vxorem dicit Pitram patrualem; Tapetius enim duos liberos filios, Prometheum, qui Pirham genuit, et quo Quidius lib. 1. Metamorphos.*

*Decretalis Pirham lactuymis & uir ebarris,  
 O soror, & conux, si foemina sola superstes!  
 Quam commune mihi genus, & parietis origo,  
 Vnde thorus inuex.*

Alia exempla ea Genesi cap. 38. item ea Numer. cap. ult. ministrant Iosephus lib. 12. *antiquit. cap. 4. & lib. 18. cap. 11. & in hanc sententiam D. August. de ciuit. Dei lib. 15. ait: Experti sumus, in connubijs consobrinorum, quam raro permixtum sibi, quod fieri per leges licet, quia id neque diuina prohibuit, & uindictam prohibuit lex humana. Hæc D. Augustinus, quamuis D. Ambrosius *epist. 66. ad Patrum*, de his nuptijs illum consulente ita testificat: *Quid est, quod dubitari queat, cum lex diuina inter fratres & patruos prohibet venire in coniugalem copulam.* Quod ad ius Romanorum attinet, antiquiore iure illi ignorata consobrinorum connubijs fuerunt, abstin-bantque Romani ab eis continentijs potius, quam certa lege. Tacitus ita eausaudiendus lib. 11. *annal. ibi: Solitumque diu ignorata coniugio, tempore aditus percrebuerunt.* Vnde legendum est, consobrinorum, vt legit Iustin Lipsius *ibidem*, & probat Hothomannus in §. *diuorum fratrum, Instit. de nupt. & id demonstrant Lilius lib. 25. nam apud cum spiritus Ligustinus à patre accepit vxorem filiam fratris sui: & Cicero pro Cluentio, refert Cluentiam tunc nupsisse Mar- co consobriuo suo: Brutus etiam vxorem du-**

xit Porcium consobrinum suam, vxore Catonis Vicensis filiam. cum ipse esset filius Serbelli fororis ipsius Catonis, vt refert Plutarchus in *uita ipsius Bruti*: & Marcus Antonius Philofohus, qui sanctitate vitæ omnibus præcelsus, Paulinam Consobrinam suam vxorem duxit, vt testis est Iulius Capitolinus in *uita vite*: & Suetonius in *Augusto*, & Dio lib. 53. memorie prodidit, Augustum filiam suam Iuliam Marculo Octauiæ Sororis sue filio nuptijs collocasse: & Quintilianus lib. 6. filium suum immaturæ morte sibi ereptum lugens, amicum cum destinatum generum fuisse ostendit: iustique matrimonij inter consobrinos passim Consulto mentio est, veluti in l. 1. & *l. non solum 67. a. t. de ritu nupt. l. iter 13. & sequenti de cond. insti. l. Lucius 73. §. filium, ad Trebell. de præsertim in l. ult. de insti. & *substit. l. a. t. de cond. insti. §. fratrum, Instit. de nupt.* Hincque illa Vlpiani regula nata est, vulgò in iure tanquam per manus tradita, inter cognatos vsque ad quartum gradum connubium non esse. Primus (vt opinior) Theodosius Magnus, & maior eas nuptias prohibuit anno 384. aut 385. vt ipsius filius testatur in l. ult. *C. si nuptia ex rescript. petamus*, nisi cum rescripto Principis celebrarentur, cuius rescripti forma erat apud Cassiodor. lib. 7. *var. cap. 46. itaque* deus Aurel. Victor in *epist. de Cæsar.* eius meminit, dum inquit: *Tamcum pulcri, & comitientia tribuunt, ut consobrinorum nuptias reuerse tanquam fororem.* Et refert Paulus Diaconus lib. 12. ad *Ennepium*, D. Ambros. *epist. 66. ubi Theodosius Imperator etiam patruos, fratres, & consobrinos vetuit inter se coniugij amoris consensu.* D. Augustinus lib. 15. *de ciuit. Dei, cap. 18. Verum tamen quis dubitet, inquit, honestis hoc tempore etiam consobrinorum coniugia prohibita esse, quia nescio quando incest humana reuerentia quiddam naturale, acque inuolabile, et cuique debet iussu propinquitas reuerendum honorum, ab eis contineri.* Constitutionem hanc Theodosij Arcadij, & Honorius eius filij primo Imperij sui anno, Chelsti 496. confirmarunt, vt patet ex l. 3. *C. Theodos. de nupt.* quam concessam, & inuulscam Tribonianus reuoluit in l. si quis, *C. de nuptiis.* Verùm ipsi Imperatores Arcadius, & Honorius, patris, & ipsorum abrogatā constitutione, anno 405. consobrinorum nuptias approbarunt in l. celebrandis 19. *C. de nuptiis*, de cuius fide dubitans Concilius lib. 1. *lett. cap. 9. Costans de maritum, pag. 112. quæ togata & edita fuit Stilicone 2. & Anathemio Coll. qui est annus 11. Imperij Arcadij, & Honorij, Christi Domini 405. dum Imperatores Honorius, & Theodosius eas nuptias, quasi communi iure damnatas, ex rescripto petendi facultatem fecerunt, l. vñe. *C. Theodos. si nupt. ex rescripto*: ubi plura Gothofredus. Vsum tamen antiquum retinendi nuptias consobrinorum approbauit Iustin. vt videtur ex §. *diuorum, Instit. de nupt.* de cuius affirmatiua lectione dubitat Concilius lib. 2. *successus. cap. 1. & Hothomannus ibi, & in tract. de nupt. cap. 5. tan- cui lectionem Theophili, qui non explodit negationem.* Verùm lectio Florentina affirmatiua retinenda est, & iuxta eam, Iustinianum restituit iure antiquo nuptias consobrinorum permisisse. Et hæc illa lex in populo Romano permittens nuptias, cuius meminit D. Gregorius in *cap. qualem lex 3. §. 2. & 3. vt notauit Richecius de differe. iur. civil. & canon. lib. 1. c. 7.***

argumen

argumentum etiam est, has nuptias non prohiberi, si, ut ait, privilegium humanum, quod ipse leges Aeterni, & Homorij has nuptias prohiberet, & Theod. in huiusmodi non fecerit in finem Codicis in legem vero Aeterni, & Homorij eas penitus non transferripote, ut videtur et ex l. 19. C. de nupt. & notant Theodoros Marfil: in §. duo. *Instit. de nupt.* Nec supra tradita obstat Gaius lib. 1. *Instit. de iur. d. 4. §. 6.* in illis verbis: *Fratre enim avunculo, vel cognatibus in matrimonium inceptis, ratione permittitur.* Nam ea verba Aeternum Gaii interpretentur, seu ex Graeco in Latium verbatim corruptique, respiciendum ad constitutionem Theodosij, iam notantur Fober in *instit. de iur. princ. l. 1. art. 6.* Concursu lib. 1. *Instit. in cap. 1. nov. 8. c.* de iurisdictione de iure comm. pag. 66. incipit Gothofredus in *differe. ad Celestianum, c. de nupt.*

[illegible]

nunt, vsque ad septimum gradum, quem in septimo gradibus, si conuenerit, & vltimè numeretur, omnia propinquiorum nomina continentur, vltres quæ res coniunguntur inueniuntur, nec nomina graduum experientur, an si cessio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recondari. Hæc peruenit viginti, & durat, vsque ad tempora Innoc. III. qui cum relictis, vsque ad quintum gradum in cap. 6. hoc tituli. cap. i. ait, de probat. cetera in Concilio. Latian. generali hoc p. celebrato, anno 1215. restricta est hæc prohibitio ad quartum gradum, cap. non debet, hoc tituli, notantur distictiorem in omni ad Innoc. III. lib. 1. c. 1. rege. epist. 188. Quæ restrictio approbata est Concilio Tridentino, sessio 4. de reform. matrim. cap. 5. notetur Theophilus Raynall. tom. 1. de iur. matr. Famil. Anselmi, fol. 64. Maceo de elem. Petri lib. 4. de matrim. cap. 10.

Huius prohibitionis matrimonij inter con-  
fanguineos varie rationes afferri possunt: prior  
naturalis, propter quandam verecundiam, quæ  
non fuit authoris eum (sua fubole aut inceptis,  
aut etiam per personas fanguinis commixtione  
proximitate coloremque mittere, cum enim matri-  
monium iudicium fit ad generationem prom-  
ptè fufcipiendam, cap. *amor coniug* 17. g. 2. equi-  
tiffet confanguineos impedire propter reu-  
erentiam, quam cognati fibi femper exhibere  
debent ob originem ab eodem fpirite tractam, &  
fanguinis communionem; quia huic reverentie  
maximè adferatur contigialis ætus, qui fine  
dispendij quadam exetere non potest, vñ docet  
D. Augustinus lib. 15. de civit. Dei. cap. 15. Ideo  
tam leges fæculares, quam ecclefiafticæ inter  
confanguineos matrimonium contrahi prohibe-  
bunt: ficut Caffiodorus lib. 6. varior. cap. 18. in  
formula confilij rerum privar. libi: *Primum* illi  
contra verfaris libidines, & homini generis impro-  
bis appetibus, quafi parenti publici decreta custodita  
effe, nec quæ fe proferas committente pulcherr. dum  
vilius fanguini reverentiam non haberes, quam  
vilius publicæ proximitati favitatem, & comen-  
ditum gratiam habuiffi effumamque decorem; quia  
longè aliud debetur proximitati nature, quam cor-  
porali potaſtati indulgere licentia. Ex quibus ver-  
bis conſtat, curam (æ matrimonij inter conſan-  
guineos celebratur.) ſpectaſſe ad Comitum  
privatiorum rationum, quia adhuc Reges Gu-  
thorum ad exemplum Imperatorum in gradibus  
prohibita diſpenſabant, l. 2. tit. 5. lib. 5. legum  
Poſſibile, licet inter civili gradus ipſas incoſta-  
ritu nuptiarum diſtine, ſpectaſſe ad Pontifi-  
ces, conſtat ex Tacito lib. 1. Dionie lib. 48. Cice-  
rone lib. 2. de legibus. Alia ratio eſt, ne quorundam  
perforam comitibus nimis quondamque,  
atque inobſervatis, ſuſcipi & adſcendiſſis oc-  
caſione daret, ſi amores tales nuptijs poſſent oc-  
curreſſari: quoniam rationem ſignificat, & amplifica-  
t. Ambroſius ep. 66. ad Paſorem, & illuſtraſt  
Grotius lib. 2. de iure belli & cap. 4. num. 13. Tertia  
ratio naſcitur ex ſequenti conſideratione, ſcilicet  
ſi matrimonio inter propinquos, & conſanguineos  
darentur, ſubſcriteretur diverſarum neceſſitudinum  
vincula, quibus homines conſecti  
ſocialis vite poſſunt neceſſitas:

————— *New Hampshire* mixed

*Taxidermists ex sententiis sua prebent.*

Nuptiis enim necessitadines augentur, & viri,  
utroque filias dando, & accipiendo, multis sibi  
propinqua

propinque coniunguntur, ut Placitius problem. 108. dicit, cui assentit D. Augustin. lib. 16. de ciuit. Dei, cap. 16. *Habitu est*, inquit, rari ebrietatis, ut homines, quibus esset cecitas, neque hancula conuersa, diuersarum necesse iudicium vinculis tederentur, ne rursus in una multas haberet necesse iudicium, sed singula spargeretur in singulis, ac sic ad facilem saltem delictum celebranda plura plura obliuiscerentur. Resertur a Gratiano in cap. 1. 33. quæst. 1. Unde ut emittitur vinculum propter amicitiam protendatur in ciues, matrimonium non inter consanguineos, sed inter extraneos celebrari debent: quam rationem illustrant D. Chrysostomus homil. 34. in epistol. 1. ad Corin. Philo laudus de leg. Moy. Placitius in problem. 108. Cassiodor. lib. 7. epistol. 46. libi: Ne & se in proximitatem rediendo polluerent, & dilationem prouidum in genus extraneum non haberem. D. Thomas 1. 2. quæst. 54. art. 9. B. Hieronimus de marit. lib. 1. cap. 29. Sanchez ubi supra, disp. 13.

Nec obicit dubitandi ratio supra adducta, nam licet verum sit, apud iudicos non licuisse alienigenis in uxores accipere, id prohib. hanc periculum subiectionis, & idololatricæ, ut exprimitur cap. 14. Exod. vers. 16. libi: Ne uxorem de filiabus eorum accipies filius tuus, ne

postquam ipse furius fornicatus, fornicatus faciat & filius tuus in leas suas, id est ne filius illic & idololatricæ. Et cap. 7. Genesim. vers. 3. libi: Ne sociabitur cum eis coniugia, Nam quam non datus filio eius, ne filiam tuam accipies filio tuo, quia seruus filium tuum, ne sequatur me. & se magis fornicat. Dicit aliena. Et lib. 3. Regum, cap. 11. vers. 2. Non ingredimini ad eas, ne de illis ingredimini ad vestros: certum non enim accipietur & de supra, ne sequamini leas earum. Non tamen iteo licebat in gradibus lege Moyse data prohibitis matrimonio copulari, ut supra probauit. Nec obicit, quod de iuribus paterfamilias ex iure Romanorum ea, endebant nam cum coniugium daretur non inter Romanos ciues, id est inter eos, qui ius togæ, patriæ potestatis, factionis retinebant, & in illa privilegia habebant, sed si accepto, si de iure civilis. Cuius hanc iuris 6. 1. de nupt. Ideo cum paterfamilias coniugium non dabat, non tamen inde inferat inter ciues Romanos cum coniugium coniugium alimti nam contra & obicit, ius civile probauit. Hec hanc prohib. non ita prouti ferretur ad gradum quintum, sextum, seu septimum, ut sacri Canonis quatuor erit, ne obicit augmentum deductum ex dicto Concilio Ep. cum, & Pan. quoniam interpretatur in alia supra, cap. 1.

10.  
Distinguitur  
inter dispo-  
sitionem  
tamquam  
viam

## CAPVT VI.

a Idem.

**Q**uia circa. Et infra: Porro de nobili viro N. pro cuius dispensatione, indolgentia scilicet feruendi cum ea, quæ ipsum quorundam consanguinitatis gradu coniugit, a Sede Apost. obvianda, salta nobis causa fuerat allegata, proles videlicet, cum tamen ante dispensationem obtinendam vnica filia, quam habebat, viam fuerit vniuersæ carnis ingreditur, prout cum consensu contigebat, & dissimulare potuit, ut remaneant in copula sic contracta cum ex separatione, sicut aliter, graue videat scandalum immolare.

## NOTÆ.

**I**dem. In margine, aut vita et collectio- nibus non exprimitur, cui celebrat Innocentius; integram autem epistolam, & eius incipit dedit in cap. quia circa, de bigam. ubi erat prior pars huius textus; alia etiam erat in cap. quia circa, de privilegio.

**h** Quinto. Procedit textus hic ante Concil. Lateran. clarum in cap. non debet, infra hoc ritual.

**c** Distinctio. Quia in casu, quo persona laborat ignorantia in nichil, & prout licet certum moraliter non potuit, ex monitione, si contingat eam nihil, & circa malitiam finis, aut operis sui, cuiusque malitiam non vergere in damnum commune, fas est dissimulare, & probant textum bene exponebant, Sanchez de iur. lib. 1. disp. 18. n. 7. Theophil. tom. 16. in hanc epistol. spirit. sancti. quæstio final. fol. 389.

**d** Potuit. Ex hoc iura probant Sanchez lib. 2. disp. 18. n. 1. Hall. lib. 1. n. 1. Hurtado disp. 2. de dispensat. n. 8. posse dispensare Episcopum post contratum matrimonium, quando dispensatio impetrata subreptionem fuit nulla. Sed contraria sententia communis est.

## COMMENTARIUM.

**C**uia interdictum non possit dispensare in lege superioris, cap. cum inferior, 21. dist. 1. de iur. inferior. de maior. & obicit. Clement. Roman. de elect. Romanus Pontifex non potest dispensare in impedimentis, quæ hæc naturali diuinitati matrimonii, veluti in impedimentis erroris, metus gradus, ligamini, impotentia, consanguinitatis in primo gradu iuxta recte, quia hæc omnia diuinitati matrimonium ex hac diuina naturali, in quo Pontifex, nec etiam vrgente necessitate dispensare potest, cap. cum quidem 35. quæst. 2. cap. propositum, de censur. prob. cap. ita quorundam, de iudic. Sanchez cum aliis lib. 8. de p. o. cum 10. de marit. cunctis aliqui apud eundem, & Leon. drum disp. 24. de marit. q. 2. fusiore, posse Pontificem in aliquo casu dispensare in prefatis impedimentis, si alii vero impedimentis, & gradibus cognitionis differentibus tantum iure ecclesiastico, Pontifex dispensare valeat ex iustis causis, cap. si iura, cap. omnia 25. quæst. 1. probant ius tria tom. 8. tractat. 8. resol. 35. Morin in impo. lib. 1. quæst. 3. Per golo par. 1. de regimin. Christ. Reip. lib. 1. disp. 1. c. 6. Leander, de marit. disp. 25. quæst. 6. Petrus Greg.

2.  
De res-  
ponso  
1. 1. 1. 1.  
1. 1. 1. 1.  
1. 1. 1. 1.

Greg. lib. 3. parit. tit. 21. cap. 12. & exemplis illustrat Kouffelius lib. 1. hister. Pontific. iurif. dist. cap. 5. num. 12. Vt etiam iure civili attento Princeps in incestis & iniustis nuptiis dispensabat, l. si Senatus, ff. de ritu nupt. l. ult. Cod. de incestis nupt. l. vlt. Cod. Theodof. si nuptia ex referatis: notatui Cutiae, ad eundem tit. Cod. quod & apud Gothos obsecutum fuisse constat ex Calliodoro. lib. 7. formul. penult. Olim tamen plures Theologi, & luculle non contemnendæ auctoritatis consueverunt, in gradibus prohibitis lege veteri expressis in capite 18. & 20. Levit. Pontificem dispensare non posse, vt docuerunt plures consensu à Thom. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 12. numero 3. Syluester verbo *capa*, numero 27. Egidius Bellarm. casu. 12. Hieronym. Gratias solus. 1. consil. 1. Gozadinus consil. 13. Partius consil. 98. per totum. Mantua consil. 121. Thom. Vvaldensis 1. tom. cap. 134. & nouissimè ex Iurisperitis Arnoldus Vinnius lib. 2. stell. cap. 13. Gentil. lib. 3. de nupt. cap. 5. Theodot. in armament. cap. 6. num. 7. vlt. in cap. final. de diuortio. Hodie tamen id affertur contra præxim Ecclesiæ, & dispositionem Tridentini sess. 24. de matrim. can. 3. & communem Doctorum sententiam, appetens error ellet, vt assumiderunt Sanchez dist. disp. 52. num. 6. Barbosa in cap. literas. 13. num. 21. de rescriptis, quia præcepta legis veteris, quæ fuerunt iudicialia, cessauerunt per mortem Christi, vt probauit in cap. translatio, de const. naturalia verò, seu moralia, duplicis ordinis erant; priora, quæ intrinsecè ex se malum præstabant, & hæc etiam non fuisse in lege gratiæ, aut sacris canonibus obligant, quia similes res omni tempore impioribus sunt, nec aliqua circumstantia possunt honestas, vt occideret, quia homines duntaxat de conscientia, aut publica auctoritate factum, peccatum non est, & contrariè matrimonium in gradibus prohibitis, non obligant vt præcepta legis veteris, nisi fuerint torborata in lege gratiæ, aut per sacros canones. Vnde cum matrimonium in gradibus proximo commentario relatis non sint prohibita lege gratiæ, sed tantum per Ecclesiæ, potest Summus Pontifex, qui supra ius posituum est, in omnibus his gradibus dispensare, vt docent Caietan. in dist. cap. 18. Levit. Bellarm. tom. 2. de sacram. lib. 3. de matrim. cap. 27. Sanchez dist. disp. 12. num. 7. Frigoso dist. §. 10. numero 191. P. Greg. in cap. inueni, num. 49. de dispens. & dicimus latè in cap. final. de diuort. Nec obstat textus in cap. literas, de rescriptis, cuius interpretationem diuini superius commentarij. Vnde credit hodie seruari posse conditionem à testatore appositam in iuramento, vel legato, vt successores ducat in uxorem consanguineam in secundo gradu, siue explicet per uia Pontificis dispensatione, siue id taceat, quia hoc semper intelligitur, & testatoris verba intelligenda sunt secundum huius commune. Videndi sunt Molina lib. 2. de primis. cap. 13. à numero 4. Sanchez lib. 5. de matrim. disp. 5. à num. 25. Etiam Episcopus potest dispensare in his impedimentis du-

plici in casu. Primum quando matrimonium contractum est bona fide, saltem vnus, in fide Ecclesiæ, & impedimentum ellet occultum, nec sine scandalo potest fieri separatio, nec facillè Pontifex ad illi valere ob nimiam coniugum paupertatem, vel loci distantiam. Sanchez lib. 2. disp. 8. cap. 13. Perez vlt. tract. disp. 44. fell. 2. sed etiam potest Episcopus dispensare ante matrimonium contractum, quando vrget gravis necessitas, vt si quis morti proximam vellet ducere foemenam, quam violauit, aut ex qua filios susceperat, & vult eos legitimare per subsequens matrimonium; vel si iam sint parata omnia ad nuptias, & foemina faceret magis impedimentum, ex quo timet valere periculum vitæ, aut honoris: ita Sanchez d. disp. 20. num. 7. Basil. lib. 8. cap. 13. Martiron disp. 1. fell. 2. num. 8. Martinus à S. Ioseph lib. 1. tract. 2. de matrimon. 7. Leander tract. 9. disp. 24. g. 9. Amicus vlt. tract. disp. 9. num. 44.

Dixi tamen istam causam in dispensatione requiri, quia generaliter in omni dispensatione causa deliberatur, cap. non est, de voto, cap. quod, cap. accessoria 1. quæst. 7. l. relegendi, ff. de panis. Si autem sine causa concedatur à superiore, valet, licet peccet qui eam concessit, argumento capitis Venerabilis, §. facit, de sentent. excomm. lib. 6. Basil. lib. 8. de matrim. cap. 14. & generaliter in omnibus dispensationibus probat P. Marcha lib. 3. concordia, cap. 15. in specie Sanchez lib. 6. disp. 17. numero 24. Grandos totum. 7. tract. 1. par. 2. disp. 7. fell. 3. Perez disp. 45. fell. 2. Diana par. 8. tract. 3. resol. 400. Causæ autem ex quibus in Romana Curia perit fuit dispensatio, sequentes sunt, magnæ litis compositio, gravis scandali curatio, inæqualitas matrimonij ob lucu angustiam, defectus dantis competentis, vt si vxor inueniret non potest sponsum libi dignum, nisi ex ipsa consanguinitate, & consuetudine illius familiae, seruicia in obsequium Ecclesiæ facta, copula habita cum consanguinea bonâ fide, idest ignorandus esse talem, magna pecuniæ quantitas erogata ad expeditionem contra infideles, vt trefcut Trullenchi. de matrim. cap. 10. dñb. 2. Sanchez lib. 8. disp. 19. Perez disp. 45. fell. 5. num. 5. Barbosa in d. cap. 5. Concilio. Ex his causis quædam sunt finales, quædam impulsivæ, & finales est, quæ si non existeret, Pontifex minimè dispensaret: impulsiva est, quæ tantum impellat, vt facillius concedatur: vnde taciturnitas causæ finalis reddit dispensationem subreptitiam nullam, & taciturnitas verò, aut expressio falsæ causæ impulsu uæ, non irritat dispensationem, cap. postulasti, & super literis, de rescriptis. Barbosa vlt. 17. Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 21. Couar. lib. 1. variæ. cap. 20. num. 5. Diana p. 8. tract. 3. resol. 61. Vnde cum in presenti specie quæreretur, an dispensatio in gradu prohibito impetrata nulla esset, ex eo quod narratum esset Pontifici prolem inter ipsos contrahentes susceptam esse, cum tempore dispensationis iam filia communis decessisset, & ita falsa videbatur narratio, & per consequens dispensatio subreptitia, & nullius valoris, adhuc Innoc. III. decreuit sustinendum esse tale matrimonium; quod Pontificis responsum exposui in cap. super 20. de rescriptis: si autem plures causæ fuerint in supplicatione, quarum quædam veræ sunt, quædam verò falsæ, liquidum omnes con-

3.  
De causis  
dispensationis  
7. obis.

ficiunt vnam causam finalem, non erit velida dispensatio, quia deficit causæ finalis; si autem inter eas aliqua sit vera, & totalis causa finalis, valet dispensatio, quia ita se habent, atque si dissimulataz forent; quo casu sufficit vnam esse veram, *cap. inter 4. de rescriptis*. vnde si in supplicatione dicitur intercellule copulam, & infamiam terminæ consanguineæ, valebit dispensatio, quoniam copule talis allegatur, quia talis est summe est causa adæquata ad dispensandum. Ita docet Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 21. num. 45. Amicus tomo 5. disp. 6. sect. 8. num. 150. Diana p. 8. tract. 3. resol. 65.* Alia eorum dubie, quæ circa huiusmodi literas dispensationis in gradibus prohibitis evenite solent, resolunt Diana p. 8. tract. 4. de disp. per totum, P. Mendo in *Bullarum disp. 37. cap. 9. Leander de matrim. disp. 23.*

4.  
DE VNA  
VNA CAUSA  
RESPONDETUR.

In hac dispensatione ad matrimonium contrahendum necessariò exprimi debent omnia impedienda, quibus contrahentes impediuntur illud contrahere, vt si quis impediatur effinitate, cognatione, & voto, quia quodlibet ex his impedimentis per se eget dispensatione; non tamen desideratur, vt simul exprimantur in vna impetratione, sed sufficit, vt eum dispensationem voti quis pete, eius faciat mentionem, & sic de alijs. Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 23. Villalobos tom. 1. summa, tract. 14. diff. 27. num. 1. Leander de matrim. quest. 35. de spons. 24. Salas de legibus disp. 20. sect. 15. numero 121. Castro Palao tom. 1. tract. 3. disp. 6. p. 16. §. 4. num. 13. Diana per. 10. tract. 11. resol. 44. immò et si coniungat contrahentes esse consanguineos in diversis gradibus consanguinitatis, omnes debent exprimi, quia licet in specie vnum sit impedimentum, tamen est realiter distinctum. Trullench *de matr. cap. 9. dub. 4.* debet etiam exprimi gradus, & cuius linear sit; & si sit inæqualis, veluti si alter distet ab stipite in secundo, alter in tertio; licet attempto iure communi sufficeret remotiorem explicare, *cap. final hoc iur. ex traugam. Nuper. ad sit.* inter communes; hodie tamen ex motu proprio Pij V. edito anno 1569. incipit, *Sanctissimus*, si vnus distet ab stipite in primo gradu, & alter in tertio, debet exprimi propinquior: si autem sit in secundo, non est necessarium quomodo possit peti debeat linear declaratorie, de quibus Trullench *d. dub. 4. Barb. 20. 20. 5.* Sed si impedimentum sit cognationis spiritualis, debet explicari, an inter contrahentes debeat filiaris, Basilios *de matrim. lib. 8. cap. 17. §. 5.* quem sequitur Leander *d. g. 42.* Et si impedimentum sit publicæ honestatis, oportet exprimere, an proveniat ex matrimonio rato, an ex sponsalibus. Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 24. n. 16.* Et si concurrant impedimenta affinitatis, & publicæ honestatis & explicetur affinitas ex copula licita proveniens inter tertium, aut quatum gradum, non est necesse explicare impedimentum publicæ honestatis. Leander *d. g. 44.* Et si petens dispensationem, eret in gradu, distinguendum est inter casum in quo dixit in tertio distare, cum deberet dicere in secundo, & tunc*

non valet dispensatio; si autem posuit secundum, cum deberet dicere tertium, dispensatio sustinetur, quia in propinquiori inter remotior, argumentum legis dicitur 37. *§. si plures, ff. de rescriptis*. Alique etiam sunt, quæ etiam omittantur, eot in eis erretur, non vitiant dispensationem, vt si dispensatio petita iam fuit ab ipso Pontifice, vel ab alio; non enim necessarium est, in secunda petitione primæ denegationis mentionem facere. Basil. *d. cap. 17. §. 1.* Deinde imponere omitti potest, quod admittas multiplicata est ex copula successiva. Leander *d. g. 38.* Etiam vitium in nomine impetantis dispensationem non vitiat, veluti si pro Ioanne Petrus ponatur, pro Maria Antonia, quia cum de corpore constet, error in nomine non vitiat actum, *§. si quis in nomine, iussu de legat.* Idem dicendum est si erretur in diocesi eius, cum quo dispensatur, vt si dicatur esse diocesis Abulenensis, cum sit Segobienensis, Moneta *de commun. cap. 12. c. 1. §. 9.* Leander *supra g. 4.* etiam non videtur vitium Curie, dum substantiaria dispensationis non omittatur. Villalobos *tom. 1. summa, tract. 2. diff. 2. §. 4.* Non tamen levis difficultas datur circa copulam habitam inter consanguineos, an videlicet si retineatur in petitione dispensatio ea visetur? Affirmant quidam DD. congesti à Leandro *supra g. 31. Barb. vero 83. num. 10.* Sed etiam negant alij ab eo relati, quos sequuntur Trullench. *de matrim. cap. 10. dub. 5.* Diana *tom. 10. tract. 11. resol. 44. Hurtado diff. 16. diff. 2. §. 5. M. Perez de matrim. disp. 26. sect. 6.* nam copula per se non producit impedimentum, quod eget dispensatione, immò faciliorem reddere Pontificem ad dispensandum: etgo necessariò non debet exprimi: immò et si contrahentes copulam habeant, vt facilius dispensationem impetare possint absque vitio subieptionis, possunt eam tacere. Diana *diff. resol. 44.* Deinde etiam Pontifex habet Episcopo, vel eius Vicario, vt dispense cum certis personis, dummodo copula non intercesserit, si dispensatio sit pro foro externo, & copule sit occulta, valet dispensatio si verò pro foro conscientie Pontifex commiserit dispensationem sub prædicta clausula, & copula præcesserit, dispensatio non sustinetur, quia facultas dispensandi delegata est sub illa conditione, videlicet si copula non intercesserit: docet Trullench, Leander & Basilios *ubi supra*; narectio autem causæ expellit in ipsa petitione debet esse vera tempore, quo Papa dispensat, licet non sit tempore, quo dispensatio postulat; nem clausula in litteris Apostolicis visita (Si preces veritate nitantur) tunc verificatur, cum dispensatio conceditur, *cap. si eo tempore, de rescriptis lib. 6.* Sed si dispensatio committatur Episcopo, debet verificari causa tempore quo emit Episcopus exequitur, vt resoluit Trullench *d. cap. 9. dub. 6.* Prosequuntur alia de his dispensationibus Barb. *de potestate Episcop. cap. 2. alleg. 36. §. 37. Solorzano de iure Iudicium lib. 1. tom. 2. cap. 13.* Diana p. 8. tract. 4. resol. 25. cum sequentibus, Trullench in *Bullarum lib. 2. §. 4. dubio.* P. Mendo *cod. tract. disp. 37. cap. 9. Leander de matrim. disp. 34. per totum.*

CAPVT VII.

<sup>a</sup> Idem.

**T**Va nos duxit fraternitas consulendos, verum illorum sufficiat testimonium ad matrimonium dirimendum, qui consanguinitatis gradus ab auunculo & nepute, videlicet fratris filio, vel sororis, cum de superioribus nihil nouerint, vel audierint, in ceperint computare. Nos igitur inquisitioni ruz taliter respondemus, quod cum coniugium multum favoris obineat, testes hi, qui ad diuortium celebrandum induci sunt, consanguinitatis computant gradus, à stipite debent incipere, idest à parentibus, vel germanis: & sic per ordinem distinguere gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus indicibus designando personas: præsertim cum sæpius testimonium perhibeant de <sup>b</sup> auditu, quod quia minus est validum, non est in articulo huiusmodi nimium laxanda facultas: cùm quâ ratione computationem inciperent à secunda, eadem ratione ab vterioribus inchoarent.

NOTÆ.

1. <sup>a</sup> [Dem.] Ita etiam legitur in quarta collectione, sub hoc titul. cap. 1. integram tamen litteram cum vera inscriptione retuli in cap. tua 16. de spons.  
b De auditu.] Quatenus testes de auditu probent, exposui in cap. præterea de testibus.

COMMENTARIUM.

2. **C**onsanguinitatem cognosci, & computari per lineas & gradus, si ptâ probavi in cap. 5. & gradus computandos ruz à communi stipite, ibi exposui: in præsentem tantum proponitur, testes deponentes de consanguinitate ad diuortium faciendum, vel impediendum matrimonium, debere clarè, & distinctè deponere, recensendo gradum, in quo reperitur sponsi, computationem faciendò à communi stipite, iuxta tradita in dist. cap. 5. ita vt singulos gradus propriis nominibus cognatarum, vel æquipollentibus

referant: quod etiam docetur in cap. series, cap. licet 47. de testibus, cap. 1. hoc titul. in 4. collecti. cap. 1. de sobole suscepta, in 1. collecti. Exemplis illustrat Cuiac. in præsentem: oam quando requiritur specialis consanguinitatis probatio, necesse est, quod quilibet gradus sigillatim ostendatur, vt probant Mascardus de probat. cunctis 410. à nou. 8. Pacianus red. tract. cap. 12. à nou. 44. Garcia de benef. 7. p. cap. 15. numero 28. Cevallos 3. tom. quæst. 749. num. 48. Et probatio obscura non prodest, vbi specifica desideratur, l. 4. tit. 1. part. 1. quia debet necessariò concludere, ex l. non hoc, ff. unde cognati. Pluta Valentia consil. 92. num. 116. Escobar de putate 2. part. art. 2. quæst. 4. ex merito 98. vnde cum in præsentem casu specifica graduum probatio desideretur: vt cognoscatur, an contrahentes sior intra gradus prohibitos, vel non, debet specifica probatio fieri per testes, quæ olim difficilior erat, cum prohibitio extendetur ad septimum gradum: hodie verò facilis est, cùo tantum vique ad quartum pretendatur.

CAPVT VIII.

Idem <sup>a</sup> in Concil. Later.

**N**on debet <sup>b</sup> reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana, præsertim cum virgens necessitas, vel euidentis utilitas idem exposcant: quoniam ipse Deus ex iis, quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo. Cùm ergo prohibitiones de coniugio in secundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis cognationi viri non copolanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum: cùm cessante prohibitione cesset effectus, constitutiones super hoc editas sacri approbatione Concilij reuocantes, præsentem constitutione decernimus, vt sic contrahentes de cætero liberè <sup>c</sup> copulentur: prohibitio quoque copulæ coniugalis quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat, quoniam in vterioribus gradibus iam non potest absque graui dispendio huiusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius verò numerus bene congruit prohibitioni coniugij corporalis, de quo dicit Apostolus, quod vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, nec mulier habet potestatem sui corporis, sed vir: quia quatuor sunt <sup>d</sup> humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis. Cùm ergo iam vique ad quartum gradum prohibitio coniugalis copulæ sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis, vt si quis contra prohibitionem huiusmodi



pertransierit copulari, nullâ longinquitate defendatur annorum, cum diuturnitas temporis non minus peccatum, sed augeat: tantoque sint grauiora crimina, quanto diuturniora infelices animas detinent alligatas.

## NOTÆ.

1. **L. Auer.** ] Generali videlicet, celebrato sub Innoc. III. sub cap. 50. & in cap. 3. hoc titul. in 4. collat. reperitur textus hic. In eo autem contrahitur, testigiorque prohibitio contrahendi matrimonium inter consanguineos, vsque ad quartum gradum tantum, cum olim prohibitio hæc procrearetur vsque ad septimum, ut probauit in cap. 5. hoc titul. Et si dicas, antiquos Ecclesiæ PP. in hac nuptiarum prohibitionem gradus cognationis nontrasse habita ratione computationis civilis, non canonice; ideoque valde leuem fuisse præsentem abrogationem, vel nulla ratione necessariam, vt existimant Polyd. Vergil. de inuentione rer. lib. 5. cap. 4. Cuise. in præsentis. Respondendo cum Couar. in 4. 2. p. 5. 6. cap. 6. n. 11. verius esse, 2.º Fabiani, lulu. & aliorum Pontificum in uisitis contrahendis computationem canonicam fieri supra relata in d. cap. 5. & quæ hodie obseruatur: vnde in præsentis constitutione abrogatam fuisse hanc prohibitionem in tribus gradibus aperit probatur in cap. 3. in princip. de claudis despons. cap. licet 47. de testibus: & ita nec super his, nec proflus inutilis præfens constitutio iudicari debet. Circa similitudinis etiam genera, & eius gradus, in præsentis textu restricta est prohibitio, abrogaturque ius antiquum, vt probauit supra in cap. 1. hoc titul.

2. **b. Reprehensibile.** ] Immo laudabile debet iudicari, cap. scienda 29. dist. 1. l. vnde. q. vt lex, C. de caduc. vel. quia vt ait Iustinianus in antebent. de non alien. cap. 2. in princip. Quid enim stabile, & inamutabile, vt nullam patitur mutationem, cum omnis noster status sub perpetuo non consistat. Facit Claudianus ibi:

Præstatque reseruant  
Constituta leges, emendanturque vetusta,  
Acceduntque noua.

Vnde pro varietate temporum statuta mutantur humana, vt pluribus exemplis docemur in cap. recurrit 32. q. 4. cap. 1. & per m. dist. 31. cap. fraternitatis, cap. vidua, 34. dist. Clement. 1. de iudiciis. Probant P. Gregor. lib. 47. synagoga. cap. 32. & lib. 10. de Rep. cap. 5. Connatus lib. 1. comment. cap. 2. num. 3. Vultei in princip. Inflit. de iustit. num. 7. Osualdus lib. 1. comment. cap. 12. lit. B. Gregorius Lopez in l. 1. tit. 1. part. 1. Cortesius in l. 1. de iustit. & iur. num. 7. Castillo lib. 2. part. cap. 10. num. 33. Facit Cassiodorus lib. 1. var. epist. 25. Solorzanius tom. 1. de iure Indiar. cap. 16. num. 93. alias enim leges parietur esse debent, & non facile mutandæ, quia vt aiebat Natalis Coenes lib. 27. historia, ibi: Cum tunc sit unicum fundamentum Reipublicarum, corpus est, & purile in Regno delinere, obliuiscuntque more modò hæc, modo illuc fluctare, ac sapienter tamquam ab inferis mortuam legem per præconem reuocare fre-

quentibus promulgationibus: sed communis legem ab initio ante promulgationem diligenter consideratam, non fieri citibus contrahentem, non minus in animis, & consuetudine ciuium, quam in libris publicis stabilitam. Et enim clarissimum mala instituta ciuilius iudicium, si leges sæpe repetantur: quod certe non fieret, si a sapientibus laus esset priores, ac semel lata, inhererent, vt communis, struari. Multat Solorzanius emb. 66.

c. Caputem. ] Vt exposui in cap. 1. hoc titul.

d. Suis humores. ] Quibus verbis non assignat Innoc. III. rationem, quare Ecclesiæ prohibuit matrimonium inter consanguineos; aut præcipuum, quare Ecclesiæ testuixit hoc impedimentum ad quartum gradum, vt falsò bleza, & Kemnitius expendebant; nam præfens consuetudo eâ ratione nititur, quia experientia docet, non posse hodie prohibitionem vsque ad septimum gradum sine magno dispendio conservari, cum non facili homines recordentur tot graduum consanguinitatis, & affinitatis; & ita fissimè in gradibus prohibitis ex ignorantia matrimonium contraheret: in quarto autem gradu præfixa est prohibitio hæc, quia plerumque homines vident quartam generationem, vnde hæc ratio de quatuor humoribus, non vt præcipua, sed vt quidam congruentia adferret; nec ideo inepta est hæc ratio, immò potius physica, vt S. Thomas ostendit in 4. dist. 40. q. 1. art. 4. quia enim immo ex quatuor elementis coactas, colligitur admodum probabiliter, in quarto gradu penitus deficere vim illam sanguinis, quæ à primo sibi trahitur. In permutatione enim sanguinis à patre accepti cum alio extraneo, quæ fit in generatione, id quod est subtilissimum, nimirum vis ignea, confunditur, & petitur secundò vis æthereâ, tertio aqua, quarto tetra: quare in quarta generatione totus ille sanguis peire creditur; vt docet Bellarminus tom. 2. lib. 1. de matrim. cap. 19. Nec nouum est vt rationes, quas præbent Cœsulci & Legislatores, penitus alienæ videantur, & minus adæquate, vt in l. eo quod 10. C. si certum petatur, l. huius 65. l. pecunia 178. de v. f. l. vlt. de officio procur. Cæsar. l. 1. ideoque, de rerum perenni. leg. si Titius 48. in princip. de fideiuss. l. extraneo 46. de usufructu, leg. vltimam 41. 5. codicillis, de legat. 3. l. 1. si qui 18. ff. qui testam. leg. si ferunt 27. §. 1. ad leg. Aquil. l. quod 10. ff. de iure codicil. l. si idem 7. Cod. eod. titul. quas notantur Fortetius lib. 3. ver. quod. cap. 23. Colac. 5. ad Afric. in leg. qui usufructum 36. §. 1. de usufructu, & lib. 17. obser. cap. 15. Amaya lib. 3. obser. cap. 1. §. 4. num. 42. Valent. tom. 1. illustr. tract. 4. cap. 3. num. 5. Immo & Scriptores sacre Pagine nonnunquam rationes tantum probabiles, non verò efficaces, adducere probat Basil. Legion. q. 3. aspectu per totam.

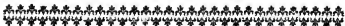
C A P V T I X.

<sup>a</sup> Gregorius IX.

**V**ir, qui à stipite quarto gradu: & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, secundum regulam approbatam, quæ dicitur, Quoto gradu remotior differt à stipite, & à quolibet per aliam lineam descendendum ex eodem, licitè possunt matrimonialiter copulari.

N O T Æ.

<sup>a</sup> *Gregorius IX.* ] Qui præsentem constitutionem fecit, ut exponeret decisionem textus in cap. quia 4. hoc sicut. ubi commentarium dedi.



TITVLVS XV.

De frigidis, & maleficiatis, & impotentia coeundi.

C A P V T I.

Ex <sup>a</sup> Burchardo lib. 18.



**A**CCEPISTI mulierem, & per aliquod tempus habuisti, per mensem, aut per tres, aut per annum: & nunc primum dixisti te esse frigidæ naturæ, ita ut non potuisses coire cum illa, nec cum aliqua alia: & si illa, quæ vxor tua esse debuit, eadem affirmat quæ tu dicis, si probari potest per verum iudicium ira esse, ut dicis, separari potestis, eâ tamen ratione, ut si tu potes aliam acceperis, reus perijuri diudicaris, & iterum post peractam poenitentiam priora conubia reparare debetis. Illa autem, si prior post annum, aut dimidium ad Episcopum, aut ad eius missum proclamauerit, & dicat, quod non cognouisses eam, & negat aliquam commixtionem inter vos esse; tu autem affirmas, quod vxor tua sit, tibi credendum est, eo quod vir caput est mulieris: quia si proclamare voluerit, cur tamdiu taceat? Citò, enim & in paruo tempore scire mulier poterit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa nouitate, post mensem, aut postremum si post duos ad Episcopum, aut ad eius missum proclamauerit, dicens, Volo esse mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi: sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & non potest ea facere, propter quæ illum accepi, si probari potest per rectum iudicium, separari potestis, & illa si vlt, <sup>a</sup> nubat in Domino.

N O T Æ.

<sup>a</sup> *Burchardo.* ] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. c. 1. & reperitur textus hic in Decreto Burchardi lib. 19. sub tit. de diffidio coniugij. Totum illum librum Burchardus ex diuersis poenentialibus, Romano videlicet, Bedæ, & Rabani, & ex diuersis sententiis Sanctorum composuit pro modela præcipientium, de quo Decreto, & eius antiquitate tibi in apparatu ad hæc commentaria.

<sup>b</sup> *Verum iudicium.* ] Quod iustum dicitur in cap. quod autem 33. q. 1. c. 3. hoc tit. quia verum pro iusto, & contra iustum pro vero, promiscue à Latinis Authoribus vsurpari notauit Bodeus ad D.D. Genes. in Decreto, Tom. IV.

*l. 3. ff. pro socio*; & illustrauit Radulfus Foeter: lib. 1. rer. quæst. cap. 19. vnde in *l. ult. ff. de iure delict.* verus filius pro iusto & legitimo ponitur, ut ibi notauit Accurs. & in *l. 2. C. de rystand. vendit.* verum pretium, & iustum, pro eodem accipi notauit Guillelm. Foeter, lib. 3. ff. de l. c. 19. & mariti dolor ob vxoris adulterium, qui iustus dicitur in *l. ff. adulterium* 38. q. 4. *Imperator. ff. ad leg. Jul. de adul.* verus appellatur in *l. quæstio* 30. c. 2. c. 2. *Missum.* ] Missus quis sit, exposui in cap. 1. de inuenerit. eccles.

<sup>d</sup> *Nubat in Domino.* ] Verba sunt Pauli Apostoli in epistola 1. ad Corin. quæ refert Gratianus in princip. 33. q. 1. & exponemus in cap. 1. de secund. nups.

## CAPVT II.

Idem a *Albaniensi Episcopo.*

**Q**uod Sedem Apostolicam consulis super iis, quæ dubia tibi existunt, gratum gerimus, & acceperimus, & tua exinde fraternitas non parum commendanda videtur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quod quædam mulier tui Episcopatus cuidam viro nupsit, ignorans, quod propter viri<sup>b</sup> inguinis rupturam genitalia eius essent<sup>c</sup> abscessa, nec ab eo cognita fuisset: qui utique modò factus leprosus, se pariter, & sua reddidit domui infirmorum. Mulier verò ad domum paternam reuersa, sicut iuuenis, alij viro nubere desiderat, & coniugali affectu coniungi. Verùm licet Ecclesia Romana non confuere<sup>r</sup> propter naturalem<sup>d</sup> frigiditatem, nec propter alia maleficia legitime coniunctos diuidere, si tamen<sup>e</sup> consuetudo generalis Gallicanæ Ecclesiæ habet, ut huiusmodi matrimonium dissoluatur, nos patienter tolerabimus, si secundum illam consuetudinem eidem mulieri, cui voluerit, nubendi in Domino concesseris facultatem: sicut enim<sup>f</sup> puer, quia non potest reddere debitum, non est aptus coniugio: sic quoque qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

## NOTÆ.

1. **A** *lbianensi.* ] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* sed legendum est *Ambianensi*, ut habetur in *cap. ad hoc 15. de decim. cap. sani de regul. cap. perro de diuers. vbi extant alie partes huius textus.*

2. **b** *Inguinis.* ] Inguina ab anatomicis proprie dicuntur partes illæ corporis concauæ, publi vtrinque vicinæ, vulgò *ingles*: plerunque tamen accipiuntur pro ipsius pudendis, tam femininarum, quam virotrum, ut ex Horatio & Virgilio probat Ambrosius Calep. verbo *Inguina*.

**c** *Abscessa.* ] Dam matrimonium contraxit, non postea.

3. **d** *Frigiditatem, nec propter alia maleficia.* ]

Quæ superueniunt post matrimonium celebratum, licet adhuc ratum, nam si præcederet impedimenta perpetua, matrimonium ab initio illud nullum esset, ut infra dicemus.

**e** *Consuetudo.* ] Eum verò Gallicæ morem tepetere possumus ex *lib. 6. capitul. Carol. cap. 91.* ibi: *Si vir & mulier iuxerint se in matrimonio, & postea dixerit mulier de viro, non posse nubere cum eo, si poterit probare quod verum sit, accipiat alium, eo quod iuxta Apostolum non potuit illi reddere debitum.* Eandem Caroli constitutionem scripsit ad litteram Fulbertus Carnotensis episcopus. 48. Quatenus consuetudo noua impedimenta matrimonij inducere possit, aut antiqua tollere, exposui in *cap. 1. de sponsal. & in cap. 5. de consensu, & affi.*

**f** *Puer.* ] Ut probauit in *c. 1. de sponsal. impub.*

## CAPVT III.

Idem.

**E**x litteris tuis accepimus, quod quidam quindecim annorum, vel eo amplius, quandam tredecim annorum duxit in uxorem: verùm cum debitum reddere deberet, & non posset, mulier tam grauem contraxit infirmitatem, ut omnino viro sit facta inutilis, & instrumentum eius ita sit impeditum, quod viro non valeat commisceri. Sed quia nobis dubium est, an pro culpa viri infirmitas peruenierit, super hoc plenum, vel ceterum dare responsum non valemus. Quod si tibi constiterit, quod illud vitium à natura contraxerit, nec ope Medicorum poterit iuari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem: si verò ex culpa viri hoc prouenit, licet non sit<sup>e</sup> tutum indulgeri ei, ut aliam accipiat, tamen sub dissimulatione poteris sustinere, quia tutius est vnam tanquam uxorem habere, quam cum multis peccare.

## NOTÆ.

# Tit. XV. de Frigidis & Maleficiatis. 211

## NOTÆ.

1. **a** [Dem.] In secunda collectione, sub hoc titul. cap. 1. legitur Alex. III. nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex.
2. **b** Et non possit. ] Et ita impedimentum illud coeundi præcelsit ipsi matrimonium, alias si sequeretur, non irritaret illud, vt infra dicemus.
3. **c** Tutum indulgeri. ] Ex cap. litteras 4. hoc titul. in collect. vbi Clemens III. Verulano Episcopo ita scribit: Litteras tuas recepi, ex quarum tenore cognovimus, quod cum lazar præstatum quendam feminam, sicut elapso quinquennio, sibi matrimonio copulasset, & sexum per tres menses in eodem lecto dormisset, maleficio suo creditur impe-

ditur, quod cognoscere illam nequirit. Super quo Sedis Apostolica litteras recepi, in quibus continebatur, quod de Romana Ecclesia consuetudine non erat talium matrimonium separandum: unde convocatis eis ad tuam præsentiam, cum viventes separatis, compulsi erant ad habitationem redire communem: & licet postmodum in eadem demo, & lecto fuissent, & hinc multa verba, sicut tibi consistit, eidem femina consilium, si tamen non potuit carnaliter commisceri, propter quod tu timens ne idem vir homicidij reatum incurrat, quid in hoc casu esset agendum, nos consulere voluisti. Quocirca d. t. p. A. s. m. quoniam pro memoratis occasionibus non dimittas quin gradiles virum & uxorem per censuram ecclesiasticam infamari habitare compellas.

## CAPVT IV.

### a Lucius III.

**C**onsultationi tuæ, quæ nos consulisti, verum sceminx clausæ, impotentes commisceri maribus, matrimonium possint contrahere, & si contraxerint, verum debeat rescindi, taliter respondemus, quod hoc incredibile videatur, quod aliquis cum talibus matrimonium contrahat, & quamvis de huiusmodi expellum canonem non habeamus, sacrosancta tamen Romana Ecclesia consuevit in consimilibus iudicare, vt quæ non possunt haberi tanquam vxores, habeantur tanquam sorores. Verumtamen talibus artificio aliquando consuevit succurri, vt valeant apertè reddere debitum, & accipere.

## NOTÆ.

- a** [Lucius III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titul. cap. 3. nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex. In præfenti decidit illa satis vexata questio, verum videlicet inter impotentes ad coeundum, matrimonium sentiant contractum sustineatur? quam aded diffusè & doctè disputant Vazquez 3. part. dispus. 125. cap. 7. Martin. Petex dispus. 17. sect. 4. Basile. Legion. in 99. quodlib. q. 5. scholasti. & lib. 7. de marina. cap. 56. cum sequenti, & post eos Hurtad. tom. 2. de resid. resolut. 8. 4. 6. vt superfluum censuerim commentarium huius

textus ex eis transcribere. Illud tamen observo, sententiam Basilij, videlicet tale matrimonium contractum inter impotentes, sine relatione ad copulam, valere, probari ex cap. requisiisti 13. quest. 2. cap. laudabilem, hoc titul. capite 2. hoc tit. in 1. collect. vbi Alex. III. ita ait: Super eo verò quod de ille nobis si nificasti, qui cum procreare vellet filios, vxori suæ nunquam carnis debitum reddidit, vel reddere potuit: inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod diversa sunt inde decreta, & diversa sententia: sed consuetudo est Romana Ecclesia in similibus taliter tenere, quod si non potest eam sicut uxorem habere, ipsam habeat sicut sororem.

## CAPVT V.

### a Cælestinus III.

**L**audabilem, &c. Et infra: Sollicitè quoque ad vltimum requisisti, quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis, in qua si defecerint, separentur. Nos verò quamvis in antiquis, tam b canonibus, quam c legibus super hoc diuersa tempora concedantur; id tamen in præfenti consultatione sentimus, vt si naturaliter frigidus non potest illà, quam duxit, vti pro coniuge, à tempore celebrati contractus, si frigiditas prius probari non possit, vsque ad triennium secundum d authenticum legale cohabitent, quo elapso si nec tunc cohabitare voluerint, & iuxta decretum e Gregorij mulier f per iustum iudicium de viro probare poterit, quod cum ea coire non possit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separentur. Quod si ambo consentiunt simul esse, vir eam, et si non vt uxorem, sed saltem vt sororem habeat. At verò si quod nunquam se inuicem cognouerint

cognouerint, ambo facientur, cum septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ fæmæ (si propinqui defuerint) tactis sacrosanctis Euangelis vterque iurando dicat, quod nunquam per carnis copulam vna caro effecti fuissent, & tunc videtur quod valeat ad secundas nuptias conuolare. Verùm si ille aliam duxerit, tunc ij, qui iurauerant, rei perituri teneantur, & peractâ penitentia cogantur ad priora connubia redire.

## NOTÆ

1. **L. Pius III.]** Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc titul. cap. 3.* nullibi tamen exprimitur cui scribitur Pontifex. Alias hujus decretalis patet deduci in *cap. 1. de excep.* & eius principium extat in *cap. laudabilem de cognat. spir.* in eadem collecti.

2. **L. Episcopus.]** *L. in causis, C. de repudiis, Novel. 21. Justin. 5. per occasionem.* Cum enim iure civili aucto, ob sterilitatem matrimonium solueretur, *L. si uiricus, ff. de donat. inter, impotentia per biennium cognoscebat, leg. penult. Cod. de repud.* quod tempus postea ad trimum protactum fuit, *Novel. 12. Justin.* Apud Catholicos uero ea causa sufficiens non est ad solvendum matrimonium, cum eius validitas sterilitas non obstat, ut probatur in post. D. *humani in 4. dist. 34. q. 9. vnic. artic. 1. P. 1. ab. in leg. 1. ff. solut. matrim. par. 1. num. 58. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 92. à num. 24. Gutierrez de matrim. cap. 112. num. 6. nam steriles in congressu maritali semen eis indentes sunt reuera vna caro, quamvis illud semen generationi aptum non sit, non tam ex natura sua, quam ratione subiecti, & ex speciali illius temperamento, Sanchez *ubi supra*, num. 9. Gutierrez *dist. cap. 112. num. 8. & lib. 1. canon. cap. 16. num. 16.* Et si enim ad tempus mulier fuerit sterilis, tamen expiuntur uotis correspondere euentus, quod docent exempla facta Rebecca *Genes. 25. vers. 21. Saiz Genes. 11. vers. 30. Rachel Genes. 39. vers. 32. uxoris Manne Iudic. cap. 13. vers. 1. Annæ lib. 1. Samuelis, cap. 1. vers. 1. Elizabethæ Luca cap. 1. vers. 7.* nec in potestate agriculturalium est, ut fundus diligentissime ab iis consitus fructus semper fetat, quia ut ait Tibullus *lib. 2. eleg. ult.**

*Spes alii agricolas spes solcis credit arvis*

*Semina, que magno favore reddat aper.*

Intendit tamen, ut aibat Quidius *epist. 18.*

*Fallitur uergerio spes bona saporis.*

Non enim est nostri arbitrij prolem suscipere, quia Deus effector rerum omnium sterilem habitare facit in domo, *Psal. 113. vers. ult.*

**d. Authentice legat.]** In d. *Novel. 21.* ex qua deducit etiam authentice *Hodie, C. de repud.*

**e. Gregorius secundus.]** Relati in *cap. 1. 33. q. 1. & integra extat in epist. 14.*

**f. Iustam iudicium.]** Quid sit iustum iudicium, exposui in *cap. 1. hoc tit.*

## COMMENTARIUM.

3. **EX** hoc textu frequens deducitur disputanda collectio. *Si de impotentia conuendi confes, statim matrimonium separatur, alius uero debet conuelli per trimum;* & si cum septima manu propinquorum iurati carnis copula adhibuisse, & non potuisse coniungi, statim separantur. Probant eam textus in *cap. 1. 2. & 33. quest. 1. cap. vnic. 33.*

CONCLUSIO  
TRADITUR  
ET TRADITUR  
177.

*quest. 2. cap. quemadmodum, de iure iur. leg. in causis, Cod. de repud. Novel. 21. Justin. leg. 3. tit. 8. par. 4.* Fulbertus Carnotensis Episcopus *epist. 48. ibi: De causa unde simpliciter nostram consuleret relatus, in 6. lib. capitul. 91. ita scriptum invenimus: Si uir & mulier conuenerint se in matrimonio, & postea dixerit mulier de uero, non posse nubere cum eo, si poterit probare quod ueram sit, accipiat alium, eo quod iuxta Apostolum non potuit illi reddere uir suum debuit, illustrant ultra congestos à Barboza in presenti, & lib. 1. uoto 2. Robertus lib. 4. rer. indit. capit. 10. Petrus Gregor. in *cap. 1. de spons. num. 40. & lib. 3. par. tit. 21. cap. 9. Vighel. in method. iur. Canon. lib. 4. cap. 18. fol. 416. Narbona de acat. anno 30. quest. 6. Torichianus de iure spirit. lib. 2. cap. 15. sect. 4. Secotia in *secl. epist. 143. rhomem. 369. Petrus Herodius lib. 4. Pandect. tit. 16. cap. 5. Ioannes Sanchez in *secl. disputat. 56. D. Ioannes de Latre tom. 1. decis. dist. 3. Basilus lib. 7. de matrim. cap. 16. & 61. & 95. sibi sibi. Arnulfus de iure conu. cap. 6. sibi. 8. Christianus tom. 1. decis. 3. 18. Borill. tom. 3. decis. tit. 1. num. 653. Gerthomus lib. 2. animad. cap. 10. Hurtado de resid. tom. 2. res. 7. Paulus Zacchias *99. medicolegal. lib. 3. tit. 1. & lib. 3. tit. 3. & tit. 9. quest. 1. Arnold. Coruinus in apborism. iur. i. unis. lib. 2. tit. 13. Couart. specul. tract. de frigid. & malef. Diana p. 11. tract. 9. res. 7. & 9. Franc. Leo tom. 1. decis. Valenz. decis. 180. Canisius & Ciaic. in presenti.*****

Sed pro dubitandi ratione in presentem affectionem sic infurgo: Nuptias non concubitus, sed consensus facit, *Amplius, ff. de reg. iur. & perpen. viæ consuetudo, sicut ut ait Quintilianus declam. 368. Matrimonia sunt ab ipse rerum natura inuenta sic mores feminis inuenerunt, ut imbecilliter fecus profectum natura societatem sumat.* Vnde eos, qui nec seminare valent, nec membrum erigere, iudicare solet Ecclesia, ut quas uxores habere non possunt, habeant ut foetores, ut probatur in *cap. consultationi, hoc tit.* quare charitas illa coniugalis, nec senio, nec frigidity vlla minuitur, aut tepescit, *D. Augustinus lib. de bono coniugal. tom. 6. In homo sic in amica coniugio ipse marcerit ardet ardens inter masculum & feminam, uiget tamen ardet charitatis inter matrem & uxorem.* Neque libertorum procreationis spes, que huic libidini obtendi solet, causa esse potest, ut sanctissimi matrimonij religio compos non emadat, nam ut ait idem Augustinus ubi proxime: *Mores vinculum nuptiarum, etiam si proles, cuius causa inuolunt est, manifesta celeritate non sublegetur.* Apud Tacitum *lib. 4. annal. Agrippina sibi moriens à Tib. berie exposita, qui subueniens solitudinis, linguamque: daret morientem nubilem adhuc iuuenti sibi: nec aliud pro his, quam ex matrimonio solatium.* Ergo si cum ipse coitus matrimonium non facit, nec ipsa frigidity matrimonium dissoluit, ut aiebat Quintilianus *declam. 147. ibi: Sicut colui, atque congressus circa ius non efficeret uiderem, ita uxor circa hoc mouet.*

Quà dubitandi ratione non obstante vera est præfata affectio, pro cuius expositione sciendum est,

4. IMPROBATA  
TVA  
DITA  
APERTIO

5. DE REIP  
DITATI  
IMPROBATA



ut docet D. Thomas communiter receptus in 4. dist. 34. q. unic. art. 3. & 4. Accedit, nam cum demon voluntarie, & non ex necessitate operetur, potest impedire facultatem coeundi respectu viris, & non respectu alterius; præcipue cum sæpe impedimentum malefici prociuat ex impressione demonis in hominis imagine, ex qua omnino tollit consensum ad illum, ut notavit Abulensis q. 90. in cap. 19. *Marthæ*; & agnovit Ovid. lib. 3. de amore, eleg. 6. ibi:

*Qui viciat & magicam nervos corpore per artem,  
Et inuani, & cupido carmen obisse vira.*

Incantationes istæ vocantur defixiones, ut probat Cuias. lib. 13. obs. cap. 12. & lib. 17. cap. 17. qui in præfenti textu occurrunt, apud Paulum lib. 1. sententiarum, tit. 23. pto. interficerent, legendum esse, *defixerent*. Dicuntur etiam veteris vineula à Virgilio ecloga 8. amatorie necessitates à Sinecio epist. 121. magicum cantamen à Prudentio in hymno De Cypriano, ibi:

*Vnus erat incantum delictissimus artibus suis  
Framde pudicitiam perfingere, nihil sacri putare,  
Sæpe etiam magicum certamen inire per sepulchra,  
Quo genide thori ius solveret æstuante nupta.*

Vt etiam ipsi malefici suis incantationibus mentes hominum turbant. D. Hieronymus lib. 8. *etymolog. cap. 9.* Magici sunt qui ob facinorum magnitudinem vulgo appellantur malefici, qui elementa contrariant, hominum mentes turbant, & sine ulla rei cui hostis violentia tantum carminum interitum. De quibus accipiendus est Virgilius in l. 1. Æneid. 15. ff. de iniuriis, ubi querit, an si quis medicamentis, vel alio modo alicuius mentem turbaverit, detur iniuriarum actio? Et respondet dari. Iulianus etiam suspicari hoc magico scelere seruum fascinatam fuisse redditum in l. 1. §. apud Iulianum, ff. de edict. edicti. Immo & ipsi malefici catinibus suis & præstigiis suis aliquid omina, elementaque descendere iactabant; quæ & alia representabant, ut homines terrent, & ipsos tanquam diuinarum rerum, & celestium dominos colerent. Petrus in l. 1. ff. de Evangelio: ubi domo iactant magi molitibus prodit, ait:

*Quid lætiora loquar: luna de sereno imago  
Carminibus delicta meis, trepidusque furor  
Hællere phæbus equos revolutos cogitur arbes,  
Tantum dila valens tantorum: summa quiescit  
Virginis extincta sacris.*

Quo modo accipiendus est Paulus in l. si quis 30. ff. de penis, dum ait: Quod si quis aliquid fecerit, quo hominum leues animi superstitioe nominis tercantur, D. Marcum rescripsisse, eum in iussum relegari. Aliquando etiam ipsa arte magica, & suis præstigiis faciebant, ut viderentur devotare gladios acutos, & irritare serpentes venenosos, & alia id genus incredibilia facere. Apuleius l. 1. de Asino aureo: Et tamen Athenis proximo, & ante faciliem porticum, ista gemina obitu circularum aspectu equissem spatium præcucum movere infesta decessisse; ac mox, eundem invitamento exigente thipis, hæmorrhoidem lanceam, qua parte minatur exitum in ima vœstra crudidisse; & ecce panis lancea ferrum; qua baculum inuerti aeli ad occipitum per iniquum fatis: puer in molitum decoris insurge, hincque fixibus tortuosis enervam, & excoquit saturationem explicat cum omniom, qui olerant, admirant. Qui diebantur circulatores, ex Philone ludæo de special. leg. unde dum agit de arte magica, ait, ex hac adulterata,

& corrupta descendere quas propriè maxime vocabulo malas artes dicimus circularum, & actorumque, final. ff. de extradi. crimin. ubi Constantius ait: Circulariter, qui serpentes circumferunt, & proponunt, si cui ob eorum metum damnum datum est, pro admissi criminis modo curret, Socca lib. 6. de beneficiis, cap. 12. Concil. Tolos. 4. can. 28. Synodus 6. Trull. can. 61. plura de his circularibus Beroldus in notis ad Apul. supra, Pamelius & Zetia ad Tertul. de prescript. & in apolo. cap. 25. & 43. Balsamon in d. can. 61. Forcatul. d. leg. 88. in Necian. Ramirez de Prado in pentecost. cap. 12. plane hoc genus fascini vanum, futile, ac ridiculum videtur, si eius conficiendi modos inuicemus; namque Albertus Mag. de animal. lib. 22. P. Falod. in 4. distict. 14. Paulus Grillandus de fortig. Ioannes Ruvel. in tract. de sponsal. Delicias ubi supra & plerique alij tradiderunt, fascinatione homines deuinci, & impotentes ad concubitus effici, si penis lupi eorum nomine ligetur, ut si nodus ligatur eum sacerdos nubentes benedicat, vel si prima nocte nuptiarum tanquam cubili desponsorum acus, vel cultum ab inclamante figurat, & altero sponsorum respondente rumpitur, conspide in ligno remanente, item si anietus subligaculi sartepum ligamen colligetur; & demum fabis, & gallorum testiculis. Truiusmodi alligationum sit meminit Virgil. eclog. 8.

*Nelle tribus nodis ternos Amarij colores,  
Nelle Amarij modo: &, Venere die, vincula nolle.*

Hæ sunt bullæ nuzæ, quæ eachinum faciliè prodentioribus mouebunt. Quid enim efficere res eiusmodi possunt, quantumvis ligentur, aut figantur, nisi genus præstigatoris adhibeat, & agat? & ipse maleficus sit mancipium eorum demonis seu setorum experte, aut tacit dederit, ut tandem cum eo penas æternæ damnationis dependat. Hoc sane innuere videtur post Theocritum Virgil. eclog. 8. dum ait.

*Coniugis ut magis sanas auertere sacris  
Experit sensus, nihil hic nisi carmina desunt.*

Nec minus inepta sunt & ridicula remedia, quibus creditur solui ligamen & impotentia concubitus, quæ implis fascinat: o inuerti. Ecce aiunt fascinum abigi, si nodus virgæ lupi, vel lignæ dissoluitur: si coisps inissa lanæ tripiatur: si ligamen subligatis sartepum comburatur. Item si vir per annum nuptiale mingat, ut Cardanus scripsit de varietate rerum, lib. 26. cap. 9. De his maleficiis agunt plures congehi à Barbosa tom 6. in select. ad hunc textum.

Sequitur impotentia coeundi, quæ provenit tam in viro, quam in femina ex defectu naturali, aut ex morbo. Et proveniens ex defectu naturali, vel apparente esse potest, vel non apparent. Apparent respicit præcipue genitales partes oculis conspicuas; in viris enim membrum si. cecidit, aut nimis paruum, vel magnitudinis etiam incongruæ, vel reuoluitæ, seu crassitie insignis, aut obortum, aut rugosum, testes quæque aut nulli, aut admodum exigui, coeundi impotentiam manifeste arguunt. In feminis etiam hæc impotentia datur ex nimia vteri angustia, & eius totali clausura; unde de muliere arcta, & obstruata Edilium edicto canetur, quod sana non est, *Litem quærit 14. §. mulierem, ff. de adul. adul.* Defectus non apparentes proveniunt ex diversis morbis, quos refert Paulus Zacchia

# Tit. XV. de Frigidis & Maleficiatis. 215

*d. lib. 3. tit. 1. q. 3. & 4. & lib. 9. tit. 3. & tit. 9. Deinde*  
*dicendum est, impotentiam superuenientem ex*  
*causis naturalibus, aut maleficiis, nullo modo di-*  
*minuere matrimonium iam celebratum, cap. debita*  
*27. q. 2. cap. hi qui matrimonio 32. q. 7. quia plura*  
*impediunt contrahi matrimonium, quæ superue-*  
*nientia contrahendum non dirimunt, l. pueri jurisfo,*  
*ff. de his qui sunt sui, l. veratius 16. §. final. ff. de ritu*  
*nupt. l. furor. ff. de spons. Ratio ultra vineuli sterilitatem*  
*adducitur ab Vlpiano in l. si cum detem 22. §. si cum detem, ff. soluto matrim. ibi: Quid enim*  
*tam beneuolens est, quam fortuitis casibus mulieris*  
*maritum, vel uxorem viri participem esse; quam il-*  
*lustrant in c. 1. de coniug. leprosi. Quare et si uiles leges*  
*euangerium, quæ permittunt bonâ gratiâ, line*  
*pœna solutionem matrimonij ex causis superue-*  
*nientibus, quibus non putantur posse comode*  
*retineri matrimonium, scilicet ob ualeudi-*  
*nem, sicut autem, militiam, l. uelut 61. cum se-*  
*quenti, ff. de donat. inter: captiuitatem, & uir-*  
*ginitatem, l. 1. ff. de diuort. l. si quis sit stipuletur, ff. so-*  
*luto matrim. l. in bello 12. §. sed captiui, ff. de capti-*  
*ui. Illustrant in cap. in presentia, de spons. propter*  
*sterilitatem l. uirgines 60. l. & idem, ff. de do-*  
*nat. inter. Apud eosdem Romanos, si uir esset*  
*impotens, aut frigidus, non licebat ei uxorem*  
*reputare, sed alteri eam tradebat, ut testatur*  
*Strabo lib. 11. de Catone Vicensi, qui Horren-*  
*sio uxorem tradidit, ut ex eo coitu liberi susci-*  
*perentur: referunt etiam Appianus lib. 5. de bello*  
*ciuil. Plutarchus in ipso Catone, & tantum Lucius*  
*lib. 2. memineruntque eius mortis Tertul. in apo-*  
*log. cap. 19. D. Hieronymus lib. 1. in Iosianum,*  
*D. August. de fide & oporibus, & de bona coniug.*  
*cap. 18. Et Saraceni eundem mortem tenuisse*  
*referunt Cælius Rhodigin. lib. 15. antiq. l. 1. 17.*  
*Amnianus lib. 14. Et idem de Spartanis tradit*  
*Plutarchus, & ipsum mortem condemnat Au-*  
*gust. in cap. si non facit facienda 31. q. 4.*

**8.**  
**IMPOTEN-**  
**TIA QUA-**  
**TENUS DI-**  
**MINUT**  
**MATRIMO-**  
**NIVM.**

Matr. etiam, matrimonium non dissoluit per  
 impotentiam superuenientem, ut probatur ex  
 cap. hi qui 31. q. 7. ubi generaliter docet Pontifex,  
 ob nullam impotentiam superuenientem dissim  
 matrimonium: & in cap. si uxorem 31. q. 5. dicunt  
 retinendum esse uxorem antea ductam, non ob-  
 stante quoqueque corporis impedimento su-  
 perueniente. Nec contrarium suadet textus in  
 cap. propositi 31. q. 7. ubi propter impedimen-  
 tum superueniens uxori concessa fuit eius uito  
 facultas ducendi aliam; nam dicendum est eum  
 Glossa ibi, verbo *Nobis*, Soto in 4. dist. 13. q. 1.  
 art. 2. Menoch. de arbit. lib. 2. c. 5. cap. 420.  
 num. 95. Bellarm. lib. 1. de matrim. cap. 11. & lib. 4.  
 de Rom. P. iust. cap. 12. Et Antonio Perez in pen-  
 tentibus fidei, vol. 4. de R. P. cap. 3. num. 72. quod  
 in illius textus specie prior uxor non erat le-  
 gitima, propter impedimentum perpetuum;  
 & ita primum matrimonium nullum fuisse. Nec  
 obstat, quod in eo textu asseratur debitum subdi-  
 cendum non esse antequam primæ uxori; nam re-  
 sponderetur, ea uerba esse referenda ad dotis res-  
 titutionem; impotentia autem supra relata impe-  
 dit, & dirimit matrimonium contrahendum:  
 desideratur autem, ut ob causam impotentie  
 frigidiarum, seu masculinæ, matrimonium nullum  
 declararetur, quod impedimentum illud natu-  
 rale, uel maleficium sit perpetuum indissolubile,  
 seu immedicabile; & quod perseveret, cap. 1. hoc  
 autem, l. 2. tit. 3. p. 4. quare si statim apparere possit  
 nullæ perpetuam, statim quoque separari poterit

matrimonium, cap. 1. hoc tit. docent plures con-  
 gelli à Bath. tom. 6. in select. ad hunc textum, si  
 autem dubium sit an possit curari, seu tempore  
 tolli, ut plerumque contingit, si quis 9. ff. de liber.  
 & posth. Theophilus in §. 9. insit. de adopt. & du-  
 bia sunt signa impotentie, & uterque, aut al-  
 teruter faciet impotentiam, triculum ex-  
 pectandum est. Stephanus Papa 11. cuius diffi-  
 cillima uerba retuli supra in cap. final. de coniug.  
 leprosarum, expræfenti textu, & cap. final. Quan-  
 do tamen dicitur dubia impotentia, latè profe-  
 quitur Sanchez ubi supra, disp. ult. quod trien-  
 nium computandum est à die interuente copulæ,  
 ut inuicem in hoc textu, & in cap. final. hoc tit.  
 Ita docuerunt Sanchez lib. 7. disp. 10. Reginald.  
 lib. 31. num. 107. Cæterum attentâ consuetudine  
 triennium computandum est à decreto Ind. et, ut  
 deest ceteri Rota apud Farin. volum. 2. decis. 192.  
 c. 226. Palao p. 1. 4. §. 10. Diana p. 11. tract. 5. ref. 8.  
 Et hoc triennium non esse cõputandum, nisi post  
 plenam pubertatem, rectè docent Hurtad. de mari.  
 disp. 22. diff. cult. 11. Palao d. §. 4. num. 6. Sanchez  
 d. lib. 7. disp. 10. 4. num. 18. inuicem & Getmon. 2.  
 anim. cap. 10. ab anno 21. incipere probauit, eo  
 quod ante hoc tempus potest impotentia pro-  
 uenire ex debilitate uirum ad copulam perfe-  
 ctam. Deinde hoc triennium debet esse conti-  
 nuum moraliter, non tamen mathematicè, ut  
 colligitur ex d. cap. final. An uerò formâ nimis  
 acti teneatur pari inuentione ferro, ligno, uel  
 alio instrumento, ut ita potens tradatur uirgo  
 suo, gratis questio est, quam nouissimè dispu-  
 tat Diana p. 11. tract. 5. ref. 8. qui resoluit mu-  
 lierem nimis actam contrahentem matrimo-  
 nium teneri pari inuentione; actam uerò iuxta  
 virginalem pudorem, ut sunt cæteræ uirgines;  
 non teneti, quia tunc impedimentum potius ex  
 parte uiri quam femine provenit. Notanda tam-  
 en est differentia inter casum, in quo ma-  
 trimonium soluitur propter impotentiam natu-  
 ralem, & ob maleficium; nam si solum ob  
 maleficium sit, postquam aliter ex coniugibus  
 secundas nuptias contraxit, etiam superfluo illo  
 cui iunctus fuerat, et si habitas ad copulam ei  
 reddita sit, non soluitur secundum coniugium,  
 & primum suscitatur; si uerò sepulchro fuerit fa-  
 cta propter impotentiam naturalem, & frigidus  
 receperit potestatem cõiundi, petenti peniten-  
 tia ad primam uxorem, relicta secundâ redire  
 cogitur, cap. requisisti 33. q. 5. Differentia ratio ex  
 eo prouenit quia eum agitur de separatione ma-  
 trimonij ob frigiditatem, uel impotentiam na-  
 turalem, talis ea debet esse, ut is qui separatur,  
 dicatur esse impotens et; omnes formas; quia  
 est perpetuum impedimentum, cap. 1. hoc tit.  
 quare eum Ecclesia non punitur ob hoc natu-  
 rale impedimentum solutionem matrimonij, nisi  
 ob eam rationem, quia perpetuum indicant; si  
 decreta fuerit ex eo, quod illud perpetuum dice-  
 retur, decreto mendacio restituit primum ma-  
 trimonium; quia impedimentum non perseverat,  
 ut probatum fuerat. Quo casu, cum uidelicet ex  
 falsa causa matrimonium solum est, & restitui-  
 tur primum coniugium, maritus ad uxorem re-  
 dire cogitur, etiam si sacris ordinibus sit initia-  
 tus, ut docent Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 99.  
 num. 39. Barbosa lib. 1. uol. 2. Leonard. de sacram.  
 tom. 2. tract. 5. disp. 21. q. 52. Diana p. 1. tract. 5.  
 ref. 9. licet contrarium obferuerit, si religio-  
 nem professus sit; nam tunc eum matrimonium  
 tantum



# 216 In Librum IV. Decretalium;

tantum ratum esset, & illud dissoluatur propter coniugii professionem, ex traditis in cap. ex publice, de consensu, coniug. non tenetur ille reducere ad feculum, aut uxori testificandus est, ut dicit probat D. Ioannes de Larrea decij. 3. *Granda*. At quando de maleficio agitur, & impotentia coeundi, ex eo maleficius semper non est impotens erga omnes, sed erga ipsam tantum & nuptiam, ut colligitur ex cap. final. hoc tirat, quare separatus ob maleficium ab uxore, quam cognoscere non poterat, aliam accipiens, & cognoscens, ab ea non est separandus: docuit P. Greg. in cap. 1. de spons. noui 45. Hæc tamen doctrina in praxi duas patitur exceptiones. Prima est, quando maleficius est generale respectu omnium mulierum; tunc enim si maleficius dissoluto priori matrimonio secundum contraxit & consummavit, restituendum est prius matrimonium; & hoc casu idem dicendum est de maleficio ac de frigido; nam supponimus, maleficius quoad omnes esse impotentem, sicut est frigidus; quare si praxis docuerit, cessare impotentiam omnem ex maleficio, constabit non fuisse perpetuam, & consequenter Ecclesiæ sententiam ex falsa presumptione perpetui maleficii prolatam fuisse, ut probant D. Thomas in 4. dist. 34. in fine, Henricus lib. 1. de matrim. cap. 8. n. 3. Gregorius Lopez in l. final. in 3. part. 4. Secunda exceptio est, quando maleficius eandem uxorem, à qua ratione maleficii fuerat separatus, post contractum secus hunc matrimonium eam iter cognovit; & eo casu proculdubio instaurandum est prius matrimonium cum illa contractum, nam existit Ecclesiæ dissolventem matrimonium receptum fuisse, dum impotentiam illam ex maleficio perpetuam iudicavit, ut notat Gloff. in cap. final. in 3. p. 1. & in cap. de uenientia, hoc tirat verbo *Disiungo*, Sylvestri in summa, verbo *Matrimonium* §. q. 16. Quo modo accipiendus est textus in cap. final. in 3. p. 1. dum in eo docetur, quod reddita prius uxore habili, adhuc non est restitutum prius matrimonium, nam textus ille accipiendus est cum maleficius illud non erat generale, sed particulare quoad unam.

9.  
TRADITUR  
RATIO DE  
CIBENDI.

Hic supponit ratio presentis affectionis ex ratione, nam ad uolucem matrimonij desideratur ut coniuges possint fieri una caro: quod cum non admittit impotentia perpetua, ideo matrimonium celebratum cum impotenti non valet; nam repugnat obligationi coniugii ad copulam impotentis coeundi, & matrimonium requirit obligationem saltem radicalem ad copulam aptam generationi, per se loquendo: sed qui absolute habet impotentiam ad copulam, non potest hic obligari, eo quod ad impossibile nemo obligatur, & impossibile 143. ff. de reg. iur. tirat; ergo est incapax matrimonij. Accedit, nam commune coniugum votum est liberos procreare, cum tempore contractus alter ait, *Peto parere esse*; alter vero, *Peto mater esse*, quia ut ait Plato in *Colymio*, sed de amore: *Non omnes proprio quodam naturali instinctu incredibili perpetuata desiderio tenentur*. Focium textus in l. *liberorum*, §. final. ff. de v. l. l. ege, C. de legiti. hered. & D. Aug. lib. 1. de adul. tit. *Coniugum procreatio filiorum prima est, & naturalis causa nuptiarum*. Et sermo 3. Dominie, 3. post Trinit. sic: *Vxor non propter libidinem, sed propter filiorum procreationem accipitur; & deinceps et ipsa tabula matrimonialis hoc continet, liberorum procreandum causa*. D. Cyprianus in Sym-

bol. Apostol. ibi: *Matrimonia contrahantur, inquit, quia creditur successio a posteritate*. Et D. Hieronymus lib. 2. epist. 19. ad Furiam, docet: *Sola libido instigat a Deo ob liberorum procreationem, si fines suos excessus fuerit, reducat in vicium, & quodam lege natura in colum gestu erumpere*. Unde Septima quæ in contumeliam filiorum publico seni nuperat, coniugium improbatum fuit, quia ut ait Valer. Maximus lib. 7. cap. 7. *Non creandum liberorum causa matrimonium intercesserat*. Itaque cum spes futuri proles, & liberorum procreatio præcipuum sit in eundem matrimonij finis, non potest dici coniugium cum eo rite vel perfecte contrahi, qui vir non est, & ex cuius amplexu nulla liberorum spes esse potest, duo enim sunt quæ in coeugio licite desiderari possunt, voluptas, & penitus spes: voluptas, si libidinosa lascivia abest, licita, & legitima esse potest. Cætero lib. 1. officior. ibi: *Cum sit hac natura communis omnium animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso est coniugio proxima in liberis*. Et ideo Quintil. de lib. 279. ait: *Non satis est maritum solo tantum officio parari*. Prosequitur alia Robertus lib. 4. rer. iur. cap. 1.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam licet consensus tantum faciat nuptias, consensus ille includit tria bona matrimonij, fidem videlicet, prolem, & sacramentum, ut probatur in cap. final. de conub. apposi. Et ita si deficit aptitudo ad copulam, deficit vnum ex bonis substantialibus ad matrimonium, ac per consequens nullum est matrimonium, nisi contrahatur nullâ habita relatione ad copulam, sed animo cæcè vivendi, quo casu sustineri matrimonium probavi supra in cap. consultationi. Hæc autem impotentia debet esse physica, quæ intercedente non adest materia habilis ad contractum. Cæterum si tantum sit moralis ad actum, non tollit obligationem radicalem, ut procedat in eo qui mortali proximo, etiam desperata salute nuptias valide & licite contrahit, ut communis est omnium sententia.

Sed antequam manum à tabula leuemus, exponenda est difficultas textus in can. 17. Concilij apud Vvermer. remporibus Pipini Regis celebrati, Joannis verbis: *Si qua mulier proclamaverit, quod vir suus nunquam coisset cum ea, exeat inde ad crucem, & si verum fuerit, separetur, & illa faciat quod voluit*. Refert Carnotensis p. 8. Decretis, cap. 179. & extat tem. 17. concil. Regis edictis. fol. 187. in quo difficile est, quodnam sit genus probationis, seu iudicii per crucem. Vivus Amerbachius relatus à Patre Gethifeto lib. 2. de cruce, cap. 21. ponit crucem in legibus Francicis, & Longobardicis fuisse armorum quoddam genus simile illis, quod nobis est monomachia, duellum, seu singulari certamen; & hanc pugnam ab æmīs in crucis speciebus formatis, etiam non accepisse, & ad probationem innocentie, latentis quæ veritatis indagationem adhibitam esse. Sed illum rectè testatur Gethiferus & ibi supra. Nec de hoc iudicio accipi potest relatus canon, eodem eo agitur de viro & uxore, qui non per pugnam, & duellum debent probare potentiam ad coeundum, Quare pro huius canonis expositione sciendum est, apud veteres inter alias probationes secreti candidatis, aquæ frigidae, & similes, de quibus agitur in cap. final. de purg. vulgari, crucis iudicium, seu examen tenebren lib. 3. cap. Caroli c. 46. ibi: *Si autem venerit, & rem recipere voluerit, campo*

10.  
Quoniam  
vix dicitur  
tanti  
lacio.

11.  
Expositio  
vix cap.  
17. Concilij  
Vvermer.



13.  
PROHIB.  
TUX ALIA  
DIFP. CIL  
QVARTIO

Huius consequens est alia, nec parum difficilis quaestio, an licitum sit vti destructione maleficij ad obtinendam sanitatem? Pro cuius questionis solutione sciendum est, quod ut notat Deltius *lib. 6. cap. 1. sect. 1. q. 3.* solet aliquando pactum à malefico fieri cum dæmone, ut quamvis signum aliquod duraverit, duxer maleficium, & cursio signo cesset, quod fieri contingit duplici interveniente pacto, veluti quando cum dæmone conveniuntur est, ut tali signo durante, duxer in vexatione & operatione malefica; & quod remoto signo, cesset à tali vexatione; & in hoc casu constat duplex esse pactum cum dæmone; alterum de no-cendo durante signo, alterum verò decedendo ab operatione malefica remoto signo. Quando ergo vnum tantum est pactum conventum cum dæmone, ut durante signo maleficè operetur, eo casu, etiam cursio signo, non tenetur dæmon virtute pacti ab operatione cessare, sed tantum libetum est ei nocere, vel non: quotiens autem illud duplex pactum præcessit, si maleficas signum evertat, intendens cogere dæmonem, ut ab operatione desistat virtute secundi pacti, vel quilibet alius tollat signum hoc, erit omnino illicitum, & ini- quum, eo quod tali facto approbatur pactum secundum, & illius virtute speratur salus opæ dæmonis: quare nota hæsitatio est, quando vnicum fuit pactum, quo casu cursio signi non supponit pactum in quod confertur; vel quando etiam intercessit duplex pactum, maleficis auferens signum non intendit tibi posterius pactum ser- vare, sed ad indeus penitentia pacti convenit, in- tendit omnino rescindere pactum, & ideo aufert signum, quod tollit pacti vinculum, non quate- nus est signum posterius pacti, sed quatenus est eius destructio. In hoc ergo dubio, an liceat si- gnum maleficij tollere pro recuperanda salute, obtinuit sententia affirmativa, videlicet licere ipsi malefico, vel alij cuiusque signum malefi- cij tollere animo destruendo pactum cum dæmo- ne conventum, & obtinende salutis: probant Scotus in 4. *dist. 34. quæst. vnic. art. 3.* Henriquez *lib. 12. de matrim. cap. 8. Nuncius in summa. cap. 11. num. 29.* Vega 1. *tera. summa. cap. 34. num. 110.* Caictan. *tem. 2. opuscul. tract. 11. de malefic. q. vnic.* Castro *de infla. heretic. punitione lib. 1. cap. 15.* Sonus in 4. *dist. 34. q. vnic. art. 3.* Deltius *lib. 6. magic. cap. 1. sect. 1. quæst. 3.* Et ratione pro- batur, quia certum est, finem intantum ex de- structione signi, licitum esse: quare rota mali- tia refundi debet in medium adhibitum ad ta-

lem finem consequendum: sed in hoc medio nul- lam reperiri culpam ex eo constat, quod destruendo signum maleficij intentione prædicta, nec pactum, nec amicitia cum dæmone confirmatur, nec ex eo illi aliquis tribuitur bonus; immò dæmone contempto, ab eius receditur amicitia; ideoque signum fœderis destruitur, ut constet dissolutum esse pactum. Quod si dicas, malum esse credere, cursio signo dæmonem à vexatione cessaturum. Resp. ondo, hoc omnino esse à veri- tate alienum; nam illud credi nullo iure pro- hibetur, nec contra aliquid infidelitatis, ut ad- vertit Scotus *d. dist. 34. quæst. vnic.* nam destruens signum, non consensit operationi dæmonis, sed credit, signo sublatò dæmonem non amplius vexatum; quia facile creditur, quod dæmon, qui pacto ligatus erat ad nocendum, soluto pacto per signi coactionem, cesset à tali vexatione. Id- que licitum esse facile constat, nam quoties per signum appositum sequitur maleficium, id non aliter contingit, quam dæmone operante, & vexante; ac verò quando cessavit sentias ma- leficiatio per coactionem signi, nullum interve- nit auxilium dæmonis, seu mera cessatio illius intenditur, scilicet quod non agat vexando; & ideo non expectatur quod operetur, sed quod desinat agere. Expectare autem effectum dæmo- nis privativum non est prohibitum, immò licitum est expectare dæmonis fugam ab emergu- mento, vel cessationem tentationis; nam ille effectus non expectatur, ut effectus alicuius pacti conventi cum dæmone, sed potius est so- lutio pacti initi cum illo. Nec obstat si istius, operationem dæmonis ab ipsis signis non pen- dere, quia etiam illis ablatis, si voluerit, poterit vexare, vel non: ergo parum prodest signum maleficij evertere, nisi dato pacto cum illo, & per consequens non minus consentit pacto, quā signum tollit, quam qui possit; oam facile re- spondetur cum Victoria *in reuel. de mag. ad fi- nem*, dæmonem non tamen naturaliter operari ratione signi, sed moraliter ratione pacti conventi: immò & si pactum non præcederet, eius- que signum apponeretur, dæmon non acquiescit vexaret; nam Deus, etsi pleniusque permittat dæ- moni operationem mediante pacto malefico, sine illo tamen, & non intenciente opæ hominis, non permittit; & ita rectè credi- tur, quod si dæmon poterat vexare mediante pacto, & signo durante, id non poterit efficere signo destructo.

## CAPVT VI.

Idem a Episcopo Alrissiodorensi.

FRaternitatis tuæ litteras recepitur continentur, quod Odeardis mulier euidam viro matrimonialiter nupsit, cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipso cognosci. Licet autem per Archiepiscopum rorum super hoc fuisset edoctus, volens tamen super hoc habere certitudinem pleniorē, quādam b ma- tronas suæ parochiæ, providas & honestas ad tuam præsentiam evocavit, districtè illis iniungens sub periculo animarum, ut mulierem ipsam prudenter inspicerent, & perquirerent diligenter, utrum idonea esset ad viriles amplexus: quæ tandem in fide sua tibi asseveravere constanter, quod eadem mulier non poterat esse mater, aut concubina, ranquam cui naturale deerat instrumentum. Vnde inter ipsam & virum illum divorcium celebrasti, mulierem ipsam inducens, ut ad aliquam religionem se transferret

transferret perpetuam continentiam seruatura; viro autem licentiam tribuisti, ve uxorem duceret in nomine Domini, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem postea, quod mulier eadem inuenit, qui seras huiusmodi reterat, abiiciens continentiam, quam promissit: & quæ alium virum habuerat, Vv. laori præsentium supernopfit, pro quibus humiliter supplicasti, vt cum eis misericorditer ageremus. Quamuis igitur semiplenè nobis expresseris, quomodo dicta mulier se promiserit continentiam seruaturam, vtrum videlicet simplici verbo, an voto solenni: vtrumve ad religionem transferret, vt promissit, an contra promissionem in domo remanserit; & qualiter seras illas secerit reterari, vtrum videlicet artificio medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo. Nos verò perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter diuinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potuit remoueri, sententiam diuortij per errorem, licet probabilem, nouimus esse prolatam, cum pateat ex postfacto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cuius simili commiscetur; & idè inter primam mulierem, & primum virum dicimus matrimonium extitisse: quare inter ipsam & præfatum Vv. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus ab inuicem separari: & si prædicta mulier ad religionem transiit, sicut asseritur promississe, primus vir, qui non cognouit eandem, cum ea remaneat, cum qua postmodum Ecclesie auctoritate contraxit, alioqui idem vir dimissa eà, quam postea superduxit, debet ad illam redire, cum qua primò contraxit, nisi se voto mulier illa constrinxerit ad continentiam obseruandam, vt intelligatur per hoc cum præfato Vv. fornicata fuisse: vel nisi se fornicatio modo alij viro immiscuerit, vt primus idem vir prætextu fornicationis, quam commiserat, eius consortium declinaret. Nam si tantum simplici verbo promissit se continentiam seruaturam, & postea in conspectu Ecclesie nupsit memorato Vv. quamdiu articulus iste dubitabilis erat, præsumi non debet quod fornicaretur cum illo: sed amodò non debet cum illo aliquatenus remanere. Per hoc autem questionem illam noueris esse solutam, quæ quæritur, vtrum ea, quæ adeo arcta est, vt nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut alio sibi modo violentia inferatur, non solummodo levis, sed fortè tam grauis, vt ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea perhiberi. Similiter illa, quæ viro, cui nupsit, adeo arcta est, vt nunquam ab eo valeat deflorari, si ab eo per iudicium Ecclesie separata nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem vsum secundi reddatur etiam apta primo, vtrum debeat ad eum redire, cum quo priùs fœdus inieerat coniugale. De talibus autem non est facillè iudicandum, cum finale iudicium pendeat ex futuro. Tu ergo secundum quod superius est distinctum, facias quod decreuimus per censuras ecclesiasticas, appellatione remota, firmiter obseruari.

NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Epistodorense.* Ita etiam legitur in c. 1. sub tit. de inpetitione coeundi in 3. comp. De Altilidorense diocesi egi in c. 14. de presumptionibus.
2. <sup>b</sup> *Marcanus.* De quarum iudicio, & inspectione egi in cap. 4. de probat.
3. <sup>c</sup> *Ad religionem transiit.* Quo casu primum matrimonium cum ratum esset, solum fuit;

secundum autem non valuit, ex traditis suprà in cap. final. qui clerici, vel vni.

4. <sup>d</sup> *Contraxit.* Quia soluto primo matrimonio per ingressum religionis, potuit maritus secundum matrimonium contrahere, ex traditis in cap. ex publico, de conuers. coniugator.

5. <sup>e</sup> *Idonea perhiberi.* Tenetur incisionem pati, iuxta tradita in textu superiori, vbi præfatus commentarius dedi.

CAPVT VII.

Honorius III. <sup>a</sup> *Episcopo & Magistro B. Canon. Ambianensi.*

Litteræ vestræ nobis exhibite continebant, quod cum causa matrimonij, quæ inter Mauidem mulierem, & Albericum virum eius Atrebarensis diocesis vertitur, vobis fuisset à bonæ memoriæ Innocentio Papa prædecessore nostro commissa, dicta M. proposuit coram vobis, quod cum iam octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & diu cohabitasset eidem, nunquam tamen, licet esset viripotens, ab eo cognita fuerat, sed adhuc iotegra permanebat, eo quod prædictus vir eius non habebat potentiam coeundi, quare petebat inter eos diuortium

D. D. Guichard. in Decretis, Tom. IV. T 2 celebrati

celebrari. Prædictus verò A. nihilominus fatebatur, quod nunquam illam cognoverat, licet ob eius obsequium se facilem exhibuerit, & pararam: sed tamen se habere potentiam cognoscendi alias asserbat. Vos verò ne id fortè confiteretur in fraudem, à matronis bonæ opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nuptiali dictam fecistis inspicere mulierem: quæ perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per Presbyterum, de cuius parochia vir prædictus exiit, fecistis diligenter inquiri, utrum vir ipse aliquam cognovisset: nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Ipsius autem viro & muliere frequenter comparantibus coram vobis, ac muliere instanter divorcium requirente, & dicente quod mater esse volebat, & filios procreare: viro autem dicente quod paratus erat stare consilio & voluntati Ecclesiæ, iniunxistis eisdem, ut humiliter reciperent & agerent poenitentiam de commissis, si fortè placeret Deo, qui matrimonij sui institutor & auctor, ut opus matrimonij consummarent. Qui post plures & terminos ad commanendum sibi à vobis indultos, ad vestram reversionem præsentiam, consonâ voce dixerunt, quod non poterant carnaliter commisceri, propter quod de ipsorum consensu causam huiusmodi Apostolico duxistis iudicio relinquendam. Vnde vobis iteratò per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si recolitis rem taliter se habere, & vobis constitit, vel adhuc constititeri præfatus virum & mulierem infra prædictos octo annos per continuum triennium insimul habitasse, ipsos cum septima propinquo manu iuramento firmatibus, se nequivisse carnaliter commisceri, præfatis divorij sententiam inter eos.

## NOTE.

1. **A** Ambianensi. Ita legitur in quinta compilatione Honorij III. sub hoc titul. cap. 1. ex qua textum hunc restitui. De Ambianensi Ecclesia ego in cap. 17. de rescript.

2. **b** Impotentiam coeundi. Ob impotentiam naturalem, exponit Innoc. IV. hic. Contra quem Canonicus contendit, in præfenti agi de maleficiis; & textum hunc spectare ad secundam partem rubricæ de maleficiis. Sed verius

credo, Honorium non agere de maleficio, sed de impotentia naturali, ut probat Cuiac. de frigid. quæst. 1.

**c** Matrimonij. De quibus ego in cap. 4. de probat.

**d** Terminis. Iudex enim Ecclesiasticus ex iustis causis potest triennium præscriptum in cap. laudabile, prorogare.

**e** Infra. Cuiac. putat legendum esse, ultra; sed immerito, cum infra, legatur tam in quinta, quam in hac secunda collectione.



## TITVLVS XVI.

De matrimonio contra interdictum Ecclesiæ celebrato.

## CAPVT I.

Alex. III. à Paduano Episcopo.



ITTERÆ, quas nobis tua fraternitas destinavit, expressè declarant, quod cum quidam parochianus tuus sororem suam iam nubilem cuidam se daturum in uxorem, eâ præfente & consentiente, præfatis iuramento firmasset, & illa non post multos dies dona, & muneribus viri secundum morem terræ sponte suscipiens, ipsum tanquam proprium vitum sepe amplexata fuisset; tandem mortuo fratre, à viri sui fratre se desponsari permisit, & quod ab eo cognita fuisset, mendaciter asseverat. Cùmque fraternitas tua ei prohibuisset publicè, ne cui illorum, vel alicui se copularet, ipsa spretis monitis tuis alij nubere non formidavit. Demùm cum utrumque ante te convocasset, & mulieri præcepisset, ut ad

# Tit. XVI. de Matrim. contra interd. &c. 221

ad domum matris rediret, ipsi ad nostram audientiam appellauerunt. Verum quoniam sollicitudini nostrae incumbit excessus & enormitates eorum corrigere, & ad modum, & formam rectitudinis reuocare i. l. t. p. A. f. p. m. quat. si ita est, ut superius est enarrauimus, praefatam mulierem, ne mandatum tuum contempnibile esse videatur, ad domum matris, omni appellatione, & exceptione cessante, redire compellas, & imposui sibi penitentiam de tanto excessu, postquam ea in domum matrem per mensem steterit, ad iterum reuerti permittas, & legitimè sibi coniungi.

## NOTAE

**P** *Adnoto.* Ita etiam legitur in prima collatione, *sub hoc tit. cap. 1.* De diuerti Pa-

**b** *Dono & munera.* Vbi dicitur in l. inter domos 194. ff. de v. f. sit: inter domos & matris hoc interdictum, quod inter genus & speciem, nam genus est domus, Laborem a donando dictum, munus species, nam munus est donum cum causa, reputa natalium, nuptialium. Vbi Labo dixit domum donationem ex merx liberalitate factam, munus vero illam donationem, quae in substantia liberalis datio est, sed sit nihilominus cum causa, quam si periretmitteremus, graueretur pudore, veluti natalium, da quo egi in capite, nuptialium, de quo in praesenti. Nec contrarium probat textus in l. munus 214. ff. de v. f. cuius veram interpretationem tradit D. Ioseph. de Retic de donat. cap. 2. num. 3. & ideo vt diuersa ponuntur dona, & munera in praesenti, per dona enim intelligit Alex. res quas sponsus, vel eius consanguinei sponsae spe futurae nuptiarum, & in honorem postea contrahendi matrimonii putat, & absolute donantur, quae statim in dominium sponsi transferuntur, cum talis donatio fiat sine ulla refectione, pacto, aut conditione. Hae donatio cognita fuit iure Digestorum, vt constat ex l. 1. §. 1. ff. de donat. l. si sponsus §. ff. de donat. inter, si ante 8. cum sex legibus sequentibus, C. de donat. ante nupt. Et in tantum puta, & absolute olim fuit, vt etiam postea matrimonium non sequeretur, donatum repeti non posset, vt apparet ex l. si filia 10. in sequenti, C. de donat. inter: quod postea mutauit Constantinus in l. cum veterum 15. Cod. cod. statuens vt talis donatio in sponsam collata habeat tacitam conditionem, si nuptiae sequantur. Quod discrimen iuris antiqui, & noui agnouerant, etsi breuiter, Calae. ad eundem titulum C. Scipio Gentilis

lib. 4. de donat. inter, cap. 16. & latius prosequitur D. Ioseph. de Retic de donat. cap. 21. Munera solennia dicuntur, quae nuptiarum tempore a consanguineis sponsi sponsae mittuntur, de quibus in l. si plures 12. §. cum inter 3. ff. de administ. tutor. l. 1. §. sed et si ff. de tutela, & ratione de his agunt Caliac. lib. 38. Pauti ad edict. in l. si tutor 13. §. vbi ff. de administ. tutor. Bivionius de ritu nupt. ad finem, Reuarius lib. 3. var. cap. 13. & lib. 3. consilia cap. 4. Raderus ad Marital. lib. 14. Ofualdus lib. 3. Demelli, cap. 12. littera G. Hae autem munera solennia habebant tacitam conditionem, si matrimonium sequeretur, l. 2. C. de donat. ante nupt. & eo non sequuto, repetebantur. Ratio differentiae ex eo proueniebat, quia munera hae nullam aliam causam habebant, quam nuptiae ideoque illis non sequitis condictabantur: donatio vero simplex facta ab sponsio habet pro causa finali liberalitatem, pro impulsua vero matrimonium; & ita statim contracto matrimonio patitur, l. cum et 9. l. si inter 12. C. de donat. ante nupt. ideo etsi deficiat causa impulsua, illam non vitiat, argumento legis cum tale 71. §. falsam, ff. de adu. & demerit. Noud tamen ex his donis, aut muneribus acceptis ab sponsio praesumitur matrimonium contractum, vt probat Basil. de matrim. lib. 2. cap. 11. num. 6, qui male accipit textum hunc de matrimonio ratum, cum de sponsalibus de futuro à fratre contractis tantum agat.

**c** *Amplexata.* Nec ideo sponsalia de futuro transeunt in matrimonium, vt docent Couarr. de sponsal. t. p. cap. 4. §. 2. num. 3. Basil. lib. 2. de matrim. cap. 12. Id enim tantum copula sequuta operatur, vt probat in cap. 12. qui solum 10. de sponsal.

**d** *Præmissi.* Quae desponsatio nulla erat, propter impedimentum publicae honestatis, vt probat in cap. 2. de sponsal.

**e** *Appellauerunt.* Quia ad Pontificem omisso medio appellare licet, vt probat in cap. si duobus 7. de appell.

## CAPVT II.

Idem a Vinton. Bathon. Hersforden. Episcopis.

**E**X litteris venerabilis fratris nostri Cant. Archiepiscopi A. S. L. ad audientiam Apostolatus nostri peruenit, quod cum G. de S. Leodeg. M. filiam suam u absentem cuidam iuueni R. nomine desponsasset, post modicum quibusdam ipse mulieris consanguineis procurantibus memoratus R. cum ea praesente per verba praeforis temporis contraxit, sicut dicitur, matrimonium, fide hinc inde corporaliter praestita, quod vir mulierem, sicut vxorem legitimam de caetero exhiberet, & ipsa reuerenter ei sine contradictione, sicut viro legitimo obediret: nihilque defuit, nisi solemnitas in facie Ecclesiae celebranda, quae propter tempus Quadragesimae tunc non potuit effectui mancipari. Postea vero orta suspitione, quod praefatus R. ad alia

desideraret vota transire, ad examen fuit dicti Archiepiscopi causa perlata, qui sub anathematis interminatione prohibuit, sicut ex litteris ipsius accepimus, ne antequam de præscripto negotio plenè constaret, vir ad secunda vota transiret: sed ipse prædicta prohibitionem contempta, filiam Hug. de Spolteli, M. nomine, in facie Ecclesie sibi solenniter copulauit uxorem. Postmodum verò duabus mulieribus, & viro coram Archiepiscopo constitutis, præfatus A. publicè confessus est, se cum Maria, sicut superius dictum est, matrimonium contraxisse; & aliam, scilicet Matildam, prauâ quorundam suggestione seductum postmodum accepisse. Maria verò constanter asseruit, quod pater eius non mouerat de voluntate eius querelam, adiciens, quod inter ipsum, & præfatum R. exceptâ solâ fide de contrahendo matrimonio, nulla obligatio intercesserat: quam quia ipse non seruauerat, seruire minimè tenebatur; & ideo eum illi, quam secundò acceperat, relinquebat. Cùm autem præfatus R. tanquam propius vir testium postulare, & Archiepiscopus vellet primò de matrimonio cognoscere, ob id maximè, quia mulieres dicebantur sese consanguinitate contingere, ac per hoc tam incestus, quàm adulterij vitium timebatur, Maria ad Apostolicam appellans Sedem, vocem appellationis emisit, & festum Circumcisionis proximæ terminum ap. præfixit. Appellationi verò Archiepiscopus deferens, eidem M. sub periculo animæ & excommunicationis interminatione distidit, & interdixit, ne cui nuberet, donec causa ipsa coram nobis, vel coram delegatis ab hac Apostolica Sede iudicibus finem debitum sortiatur. Ipsa tamen de remedio appellationis consista, coindam alij Vv. nomine nihilominus nupsit, & super hoc citata coram Archiepiscopo, noluit propter appellationem, quam obiecerat, apparere. Cùm igitur absensibus partibus non videretur nobis negotium finiendum, ipsam experientiz vestre, de qua plenè confidimus, committentes, præsentium auctoritate mandamus, quatenus partibus ante vestram præsentiam conuocatis, inquiratis diligentius veritatem, & si nihil constiterit, quod impediât, præter consensum, qui inter præfatum R. & Mariam asseritur præcessisse, secunda matrimonia inuoluntate obseruanda, sublato ap. diffugio indicetis. Licet eorum contra interdictum Ecclesie ad secunda vota transire nequaquam debuierit, conueniens tamen non videtur, vt ob id solum sacramentum coniugij dissoluatur: alia tamen pœna debeat eis imponi, quia contra prohibitionem Ecclesie hoc fecerunt.

## NOTÆ.

1. a **Viteruiensis.** Ita habetur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 1. & in append. Concil. Lateran. cap. 18. & ita legendum esse constat ex cap. 7. de sponsalib. vbi notatur. Rescribit autem Alex. in presenti his Prælati Anglie, non verò ipsi Archiepiscopo Cantuariensi, quia cùm ab eo appellatum esset ad Pontificem, non poterat eiusdem causæ cognitio illi delegari, ex l. eor. C. de appellat. cap. accepta, pod. titul. vbi probatur. Si autem Pontifex in hac causa sententiam diffinitiuam protulisset, rectè poterat eius

executionem committere eidem iudici à quo, vt in cap. antecedenti, cap. 20. de appell. cap. 1. qui filij sunt legit. in 3. collat.

b **Absentem.** Patet enim potest pro filia etiam absente sponsalia contrahere, vt probatur in cap. 18. de sponsal. in prin.

c **Quadragesima.** Luxa tradita in cap. Capellanus, de ferijs.

d **Interdictum.** Licet enim appellatione interpositâ, iudex à quo non possit aliquid innovare circa negotium principale, tamen circa accessoria, & alia, quæ dictò non tangunt ipsum, potest statuere.

## CAPVT III.

Idem <sup>a</sup> Paduano Episcopo.

DE muliere. Et infra: Illos autem, qui per consanguinitate prohibentur coniungi, & post contra interdictum Ecclesie se receperint, excommunicationi debes subicere, donec tamdiu separentur, quousque legitimè cognoscatur, vtrum eorum matrimonium possit, & debeat iure stare.

## NOTÆ.

1. a **Paduano.** Præsentem inscriptionem expressus in cap. de muliere 6. de sponsal. b **Quousque.** An tunc necessaria sit noua abolutio, expressus in cap. 1. de iudiciis, vbi Balboas n. 67. explicat textum hunc.

## COMMENTARIUM.

Interdictum Ecclesie circa matrimonium non contrahendum tripliciter intercedere potest: per legem, per iudicem, & per Patrochum. Per legem fit, cùm ea certis temporibus nuptias celebrari prohibet, vt in cap. non oportet, et 2. 33. quæst. 4.

9.4. cap. Capellanus, de fructu, ubi probatur. Per iudicium, quando lite pendente super matrimonio, vel illud, vel aliud contrahit specialiter interdicatur, cap. tuas nos, de sponsa duram, cap. 1. & 2. hoc tit. Per Patrochum, cum aut impedimentum demeretur illi, aut probabili est eiusdem suspicio, cap. cum in iudicio, in princip. & 9.4. de elatione, de sponsa. Sed ad matrimonium contra interdictum Ecclesie celebratum, nullum sit; an vero sustineatur, penitentia tantum iniuncta ita contrahentibus contra Ecclesie prohibitionem, dubium est, propter iuris testimonia inter se expressè pugnantia. Illud valet penitentia contrahentibus imposita, docetur in cap. 1. & 2. hoc tit. Contrarium verò, immò matrimonium ipso iure nullum esse, probatur in cap. ad dissolutionem, de sponsa, inap. ibi: Quod si contra interdictum nostrum in preiudicium ipsius aliquis fuerit attentatus, id irritum esse decernimus, & viribus omnino careat. Et c. 2. de sponsa duram, ibi: Et si contra interdictum Ecclesie publicè factum venire præsumptis, matrimonium tam prorsusque contrarium poterit irritare. Et cap. contradicimus, in fine 35. q. 1. cap. 1. hoc tit. in 1. c. illi. cuius pars extat in cap. videtur, 35. q. 6. ibi: Nam quod contra interdictum, & ordinem Ecclesie factum est, ratum non haberi, tam diuina, quam humana legis proclamant auctoritates. Pro quorum iurium conciliatione Glossa in præfenti, quam sequuntur communiter Reperentes, ita distinguit: vel huiusmodi interdictum, seu prohibitionem causam dedit perpetuum impedimentum, veluti ob nunciatam aliquam cognationis speciem; & tunc certum est, coniuges ita iam separandos esse, & probato impedimento, matrimonium esse dissolvendum: si verò prohibitio

ex causa temporaria processit, veluti quia iam fides data fuerat alij per verba de futuro, vel quia incestum commisit coniux, aliudve ex delictis, quæ coniugia adimere iuxta connubij solent, vt in cap. 1. & 2. de eo qui cognovit consanguineum, cap. 1. de panis, & remiss. cap. florum 27. q. 2. cap. advenere, cap. interfectores 35. q. 2. eo casu si matrimonium de facto celebratur, valet, penitentia tantum iniuncta contrahentibus, et si prohibitio iudicis præcessit, etiam in fraudem litis excepta celebrata sit, cap. cum in Apostolica 18. supra de sponsa. Sequuntur Glossam Caronius, & Legauite in parat. ad hunc tit. Barb. lib. 3. nota 114. num. 14. Aliter distinguit Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 1. num. 9. inter prohibitionem factam à Pontifice, & factam ab aliis Ecclesiasticis Pontificis; ita vt primo casu contra interdictum Pontificis celebratum matrimonium nullum sit, secundo verò casu vires habeat. Illos sequitur Zypaeus in consilio, Canonici ad hunc tit. consulti, c. Sed his omnibus distinctionibus omissis, Bulli. de matrim. lib. 6. cap. 6. aliter distinguendum existimat, videlicet, quod si in ipsa Ecclesie prohibitionem adiecta sit clausula irritans, matrimonium contra celebratum nullum sit, ex ratione legis non dubium, C. de legibus, cap. Imperialis 25. q. 2. Si verò tantum Ecclesie vitatur clausula prohibitoria, vt olim in matrimoniis clandestinis, cap. 3. de clandest. de sponsa: matrimonium contra celebratum subsistat, penitentia contrahentibus imposita. Quæ admittit distinctionem, primo casu procedunt textus in cap. 1. cap. ad dissolutionem, cap. 1. hoc tit. in 1. c. illi. Secundo verò casu procedunt textus in cap. 1. & 2. hoc tit.

## TITVLVS XVII.

### Qui filij sint legitimi.

#### CAPVT I.

a Alexander III.

Conquestus est nobis Herbertus lator præsentium, quod cum quandam mulierem, b neptem R. accepit in uxorem, præfatus R. ipsam d exheredare conatur, eo quod ante desponsationem matris suæ nata fuerit, eum postea, prout dicitur, pater mulieris præfate matrem ipsius accepit in uxorem. Inde est, quod f. v. p. A. l. p. m. quæ rei veritate diligenter & eognita, & inquisita, nullius appellatione obstante eam legitimam esse iudicetis, iubentes prædicto R. ex nostra, & vestra parte, ne se prædictæ mulieri, & hæredibus suis hac occasione super e hereditatem suam molestiam inferat, vel grauamen. Si autem contra inhibitionem nostram venire præsumptis, sublato appellationis remedio feueritate ecclesiastica percellatis.

#### NOTE.

a Alexander III. Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 1. & post Concil. Lateran. p. 33. cap. 3. nullibi tamen ex-

primetur cui rescribat Pontifex. Cuius, autem ex quodam MS. restituit inscriptionem ita, Eximius, & Vigorniensis Episcopus: quæ dioceses sunt in Anglia, vt iam notauimus in cap. 6. de filiis presbyter.

T 4 b Neptem



b. *Nepem R.*] Idem sobrinum, vt in cap. per  
mas 10. de probat. vbi iam notauit quare in hac  
sexta collectione ipse R. vocatur patruus.

c. *Uxorem.*] Vnde ipse pro ea admittitur in  
iudicio etiam in questione legitimatit, vt probat  
Barbosa hic.

d. *Exheredatus.*] Idem priuare hereditate pas-  
terna, quæ ad ipsam, tanquam legitimam iure  
suicatis spectabat.

e. *Hereditarius.*] Sed quomodo iudex eccle-  
siasticus de hereditate, & per consequens de re  
temporali cognoscit? cum in presenti casu, &  
similibus debeat de legitimitate cognoscere, &  
decisa hac causâ præiudiciali, causam successio-  
nis ad iudicem secularem remittere, cap. 3. de  
ordine cogniti. cap. confirm. 17. hoc ritul. Glos. si-  
milia in presenti docet, Pontificem in terris, in  
quibus presentis casus contingit, temporalem ha-  
buisse iurisdictionem, idcirco etiam inter laicos  
potuisse ius dicere in causâ temporali, iuxta tex-  
tum in cap. per venerabilem, hoc ritul. Hostiensis  
in presenti ait personas, de quibus in hoc textu,  
miserabiles fuisse, proindeque Pontificem in om-  
nibus earum causis adiri potuisse, iuxta traditâ in  
cap. ex parte, de foro competent. Sed vitæque solu-  
tio vt diuinatua relictenda est. Cuius, hic suc-  
cumbens difficultati, fatetur, ecclesiasticum iu-  
dicem in hoc casu de legitimatione cognoscere  
potuisse, iudicem verò laicum de causâ successio-  
nis pronunciare posse. Sed his omnibus omis-  
sit solutionibus, dicendum esse, discrimen esse con-  
stituendum inter eum casum, in quo primò &  
principaliter de successione agitur, & inter eum  
in quo secundariò, quia de legitimatione princi-  
paliter agitur, quia eius occasione filius in suc-  
cessionem paternam inquiratur, tanquam illegiti-  
mus. Prius casu, si opponatur questio illegiti-  
mitatis, quia præiudicialis est, prius debet ter-  
minari per iudicem ecclesiasticum, & tunc iudex  
secularius super hereditate pronunciat, dist. 1.  
cap. 3. de ordine cogniti, vbi probauit: secundo vero  
casu iudex, qui de legitimitate cognoscit, dum  
filium legitimum esse pronunciat, simul declarat  
ipsum ratione illegitimitatis non posse in-  
quiri in hereditatis successione, & in hoc sen-  
su incidit super hereditate pronunciat, quo  
modo procedunt textus in cap. 2. cap. per litteras,  
hoc ritul. docuit Roussellus lib. 6. Hystor. Pontificum  
ritul. cap. 3. in fine.

## COMMENTARIUM.

3.  
CONCLUSIO  
TRIPLIX,  
AT PRO-  
BATUR.

EX hoc textu sequens communiter deducit-  
ur assertio: *Filius naturalis per subsequens ma-  
trimonium efficitur legitimus, & habilis ad suc-  
cedendum in bona paternæ.* Probant eam textus in  
cap. 1. extra, hoc ritul. dist. 1. inuenimus, litem quæ, C.  
de natural. liber. §. final. Insuper, de nupt. §. penult. de  
heredu. qua ab intest. Nemo, 74. & 78. Insuper, arch.  
de trine & semife, collat. 3. l. 1. tit. 13. l. 1. tit. 13.  
part. 4. leg. 10. ritul. 8. lib. 5. Kerpil. Illustrant  
vltia innumeris congestis à Buh. in presenti,  
Leo Vindel. in repetit. ad hunc textum, Faber de error.  
decid. 33. error. 6. Martba de success. leg. dist. 1. p. 18.  
art. 4. Littera decid. 8. num. 6. & decid. 43. Cuius,  
hic, & in Nouel. 18. Amaya lib. 1. obferu. capit. 4.  
Hunnus in encyclop. ritul. 10. cap. 12. Mancinus  
lib. 1. Genial. cent. 15. & sequens. Leon tom. 2. de-  
cis. Valentia, decid. 93. Noguet alleg. 23. & 24.  
Voteras tom. 1. claf. 1. dist. 10. Sella tom. 3. de

cif. 131. Fachinus lib. 3. conuen. cap. 50. usque ad  
56. Donel. lib. 2. comment. capit. 21. vbi Ofuald.  
littera F. Petrus Greg. lib. 10. synagm. cap. 4. Sac-  
mentatus lib. 1. scilicet, cap. 6. Buh. de postulare Epi-  
scop. 2. p. alleg. 1. & vno 7. 1. corinus in ius 1. a.  
nominum lib. 2. tit. 13. Cuius, lib. 1. obferu. cap. 4.  
Atellanus de iuri ration. lib. 4. cap. 5. numer. 60.  
Fragol. de regim. christ. Reip. p. 1. lib. 2. dist. 6. 5. 2.  
Metorius lib. 2. opinum. cap. 78. Sixtus co-  
m. 1. consil. 9. Euerard. Bronchorst. tom. 2. obferu.  
91. Canilius & Cuius, hic, idem Cuius, ad tin.  
Cod. de natural. lib. Michelorus de fratibus, 3. p.  
cap. 23. & 24. Astrileus 2. prædictum, cap. 2. scilicet, 8.  
num. 47. & lib. 7. de rebus publicis capit. 2. scilicet, 14.  
Christineus tom. 1. decid. 310. Anto. Gomez in l. 18.  
Tauri, num. 59.

Sed pro dubitandi ratione in presentem asser-  
tionem ita infurgo. Facta pro infectis nunquam  
haberi possunt, l. in bello 1. 1. scilicet, §. de capitiu.  
l. vnic. C. de rapto virginit. 1. 3. §. de reg. iur. præ-  
cipue transactio, l. habiles 6. §. de oper. lib. 1. legi-  
timis hereditas 34. §. de hered. instit. Facit Horatius  
lib. 3. c. 1. in ed. 29.

Non tamen irritum  
Quodcumque ipso est, efficit, neque  
Distingui, infectione reddere,  
Quod fugiens semel bona vexit.

Sed hij naturales verè illegitimi nati sunt: igitur  
etiam subsequento matrimonio, exure ma-  
culam illam illegitimitatis, cùm sit facti, ne-  
queant; præcipue cùm id, quod ab initio vi-  
tiosum est, tractu temporis conualefcere non  
possit, quod ab initio §. de reg. iur. l. 1. §. de regula  
Cæmiane. Facit textus in l. 1. minor. 4. §. de feruis  
exort. Augetur hæc difficultas ex eo, nam licet  
hæc legitimitas procedere possit attento iure ci-  
uili, iuxta quod concubinarum permittitur erat,  
l. 1. in concubinarum §. ff. de concubinis; imend parâ  
differet ab uxore ab vxore, litem 47. §. parâ,  
§. de legatis 3. l. in libera 24. §. de rim nupt. l. 1. illu-  
strari in cap. 2. Concil. plibet. tamen factis canonibus  
concubinarum confutetur, vt ore iuri di-  
uino contraria, improbatâ est, cap. audit, 34. dist.  
c. nemo, cap. dicit. cap. meretricis 32. quæst. 4. &  
probati in ipso tanoc 2. Concilij; adeo vt ma-  
trimonium cum concubina sequatur, ex æqui-  
tate ad tollendam maculam perueniat. D. Ba-  
sil. in com. 26. ad Amphilech. ibi: Fornicatio non  
est matrimonium, sed nec initium matrimonij; quare  
si fieri possit, vt qui post fornicationem coniungitur,  
separetur, id est melius: sin autem eis omnino  
placeat consortium, fornicationis quidem potius  
agnoscant; ne separetur autem, ne quid deterius  
accidat. Ergo iuxta factos Canones hæc legiti-  
mitas procedere non debet, ne per eos concu-  
binatus foueri videatur. Augetur secundò hæc  
dubitandi ratio, nam & iure ciuili, vt legiti-  
mitas hæc procedat, desideratur consensus filio-  
rum, aut quibus modis naturalis efficiuntur, §. ge-  
neratuer, item dotalia instrumenta, d. amb. §. illud,  
§. final. Insuper, de nupt. ibi: Dotalia instrumenta  
compositis. Ergo non sufficit tantum matrimo-  
nium celebrari, vt filij autem suscepti efficiantur  
legitimi.

Quâ difficultate ita fulcitâ non obstante, vera  
est præsens assertio, pro cuius expositione scien-  
tiam etiam filiorum varias species esse, vt agnoscere  
runt Paleotes de nobis & spuriis, Lupus de ille-  
gitimis, Gomez in leg. 11. Tauri, Couarr. & alij  
congesti à Rojas in opus. success. cap. 1. num. 234.

IN-  
TER-  
VUL-  
TUA  
TAB-  
DITA  
AP-  
ERTUM

5.  
FELICIT-  
VARIA  
MUT-

## Tit. XVII. Qui filij sint legitimi. 225

Et licet omnes ad duas species reducantur Iulius Pollux lib. 3. *onomast.* cap. 2. nempe ad susceptos ex licito coniugio, & ad filios aliunde natos, congruenter est præfati titulo illa summa distinctio, ut alij sint filij legitimi, alij illegitimi, quæ distinctio aliam subdivisionem recipit, nam filiorum legitimorum alij sunt legitimi naturales, alij tantum legitimi. Legitimi & naturales illi dicuntur, qui ex legitimo coniugio nati sunt, quia lege, & naturæ matrimonium approbantibus, nascuntur, de quibus in *J. filium ff. de his qui sunt sui, l. semper, ff. de in ius vocand. ant.* quibus modis naturales efficiantur, §. nec legitimi, *coar. 7. ant.* *nuove soli, C. de naturalib. liber. princip.* *Instit. de nupt. & de patria potest. cap. accessu 3. de despons. impub. cap. olim 6. de cleric. coningat. cap. transmissa boetii.* quo casu filij nati ex huiusmodi concubitu legitimi creduntur, *d. J. filium*, licet difficultas sit talis probatio, *l. Lucius 78. ff. de condit. & demonst. probam latè in cap. per tunc, de prob.* Eiusdem speciei censentur filij nati ex matrimonio, quod parentes cum bona fide contraxerunt in gradu prohibito, *cap. ex amore, hoc tit.* ubi dicemus. Filij autem legitimi non naturales dicuntur, qui lege aliqua in numerum filiorum naturalium recensentur, quamvis legitimi non sint, argumento textus in *l. legitima 6. ff. de pact. doct.* Bertrandus de iure liber. cap. 4. in princip. quales sunt hi, qui adoptati, vel adrogati sunt, *l. 1. & per totum ff. de adopt. l. cum adoptivis, C. cod. tit.* Petrus Greg. lib. 3. *synagm. cap. 10.* Faber in *irrispond. tit. 10. princip. l. 1. ad. 17. & princip. 4. tit. 1. Bertrandus ubi supra cap. 43. fol. 361.*

6.  
DE FILIIS  
ILLEGITIMI  
BIB.

Filiorum etiam illegitimorum varæ sunt species, nam alij sunt filij illegitimi, quos simpliciter naturales vocamus, Græcè *northos*, quorum nomen Latine expatino non posse restant Cuizæ, in *Novel. 12. vers. secunda pars*, de quibus agitur in *titul. C. de natural. liber. in concubitu, ff. de concubinis. cap. final. 3. 2. 4. J. 1. 1. 15. part. 4.* Hi tales iure civilis dicebantur, quia nam erant ex coneubi domi recta, quam pater sine stupri crimine retinebat; cuius concubitus licet matrimonium verum non esset, permixtus tamen erat, & parum à matrimonio distabat, *l. 1. d. in concubitu J. si quis officium ff. de ritu nupt. docent Cornarus lib. 2. comment. 5. 16. & lib. 8. c. 13.* Horthomanus in *disp. de spuris, c. 1. & 2.* Bertrandus de iure liber. cap. 30. & 43. Petrus Gregor. lib. 10. *synagm. cap. 3. num. 15.* Arniceus tom. 1. *palat. lib. 2. de reb. probat. cap. 2. sect. 13.* Sarmiento lib. 1. *seleff. cap. 7. num. 1.* Vnde exponendus est textus in *l. si natus ff. de his qui sunt sui, §. omittis Cuizæ, Donuello & aliis congestis ab Ofualdo lib. 2. comment. cap. 17. littera C.* obfervens, verbum rediguntur, ibi propriè accipi respectu emancipati, & impotenti respectu naturalis, ut in §. aliquando *Instit. de nupt.* ut aliàs interpretatur Glossa verbo *Manumissis*, in *l. 2. ff. de officio Procurator.* Sed eum concubinarum plerumque constitueret inter adpatum, & eius anellam, *l. denique 8. ff. de pignori, l. penult. ff. de rebus auctor. tit. 1. l. 1. C. de manumiss. inde est, quod nati ex eis erant serui, filijque naturales dicebantur, *d. l. ult. ff. de his qui sunt sui J. final. ff. de adopt. l. Lucius 88. J. final. ff. de leg. 2. l. 1. ff. de iure delib. sancto Cuizæ, lib. 3. obs. 4. 7. Item pater 77. §. solo ff. de legat. 2. textus ira interpretatus in *l. omnes 19. §. 1. ff. qui in fraud. cre. ult. l. 2. de adul. §. ff. de prescript. verb. l. si rogatus 20. §. mulier ff. de manumiss. civilit. l. naturalis 7. J. final.***

*ff. de confutatore J. ult. C. quando mulier rite esse, l. ult. ff. de manumiss. docent Horthomanus & Bertrandus supra, Faber in Papin. tit. 2. de nupt. princip. 1. 1. idem t. Et eum olim inter filios illegitimos nulla consideraretur differentia, Constantinus Magnus naturales dici voluit filios, qui ex solutis procreabantur, ut testis est Iustinianus in *Novel. 89. quibus modis naturales.* Et licet ideo aulius fuerit Aneas Robertus lib. 2. *rev. iudic. cap. 1. 4. 2.* fecere Constantinum non ex legitimo matrimonio, sed ex furtivo amplexu Constantij cum Helena procreatum fuisse, quod & ante attentarunt Zozimus tom. 3. *annal. lib. 2. in princip.* Nicephorus lib. 7. *hist. cap. 18.* facile tamen ab hac calumniam defendit sanctum Iohannem D. Iosephus de Retes lib. 8. *apocal. fol. 329.* & nos in *cap. 15. de sponsal.* Verum eum sacris Canonibus prohibitus sit concubinatus, immò magis detestabilis sit consuetudo non detestabilis, quam secutus ad meretricem, argumento capitis finalis de *confut.* ideo difficultus est, qui filij naturales dicantur in *cap. per venerabilem, & similibus, hoc tit.* Et obtinuit sententia Doctorum melioris notæ, assentientem eos naturales dici, qui ex soluto, & soluta sunt generi, inter quos potest matrimonium tempore conceptionis sine dispensatione consistere: docent Abbas in *d. cap. per venerabilem, Sarmiento lib. 1. seleff. cap. 7. num. 1.* Matienzo in *l. 9. tit. 8. lib. 1. Recopil. lib. 2. mon. 3.* & ita expressè eorum est in *l. 1. t. Tauri*, quæ est hodie lex *9. tit. 8. lib. 1. recopil.* quamvis contrarium defendant Lara in *l. si quis à liberis, in princip. n. 82.* Ceuantes in *l. 10. Tauri, num. 18.* Vnde rectè resoluunt Placidius *differt. 14. §. 1.* filium gentium à Clerico in minoribus ordinibus constituto, etiam beneficium ecclesiasticum habente, naturalem esse.*

Alij sunt illegitimi, quos spurios vocamus, qui propriè sunt nati ex ea, quæ exposita est omnibus, ut quo patre concepti sint, ignoretur; & in hoc à filiis naturalibus differunt spurij, quod illi sine certo patre nascuntur, ideoque apud Romanos tantum duabus illis lictis S. P. fesebantur, id est *sine patre. Gaius lib. 1. Iulij. cap. 4.* ubi ait, spurios appellari sine patre filios. Illustrant Plutarchus in *problem.* Alex. ab Alex. lib. 5. *dier. Genial. cap. 5.* Catellianus Corta in *memorial. verbo Spurios*, Petrus Crinitus de *honest. disp. lib. 10. cap. 4.* P. Gregor. lib. 10. *synagm. cap. 1. n. 18.* Cornarus lib. 2. *comment. cap. 16. num. 1.* Vnde non male in Digestorum libris huiusmodi filij spurij appellantur vulgò nati, *l. vulgò 23. ff. de statu benedicti, l. 2. iuncta l. spurios 4. ff. unde cognati, l. filij ex liberta, C. de suis & legitimis.* Media tunc degeneres vocantur, quia neque genus, neque ætem habent. Olderic. *Vital. lib. 4. hist. rect. anno Christi 1074.* *De generis & potestate nobis est.* Aliquando spurij dicuntur filij nati ex parentibus, qui matrimonium contrahere non possunt tempore conceptionis, vel natiuitatis: textus differtus in *l. Imperator 29. §. 1. ff. de probat.* ubi natus ex adulterio spurios appellatur. Similiter etiam filios natos ex incestu, *l. qui spurij 6. ff. de decur.* Vnde passim spurij opponuntur iustis liberis, *l. 4. in fine ff. de in ius vocand. l. 1. ult. ff. qui pater tenentur: & vulgò queritur opponuntur iure quæritur, l. pariter 8. ff. de bonis liberti J. qui liberis 5. §. 2. ff. de lib. agnost. Horthomanus in *cap. 1. & 2.* illegitimi etiam filij sunt qui dicuntur Manceres in *cap. nifi cum pridem, §. persona, de reuoc. cap. per venerabilem hoc tit. 2. p. 23.**

Deuerrit.

7.  
DE SPURIIS  
ET ALIIS.

**Deuere.** quo nomine latè sumpto significatur filij nati ex carnis & meretricibus, *Exord. cap. 3. lib. 1. tit. 5. par. 4.* Petrus Greg. ubi *supra*, num. 9. scilicet autem & specifice illi dicuntur, qui nati sunt ex his parentibus, qui iure ontificio matrimonium contrahere prohibentur. *Coart. d. 1. p. de marit. cap. 8. §. 1. num. 1.* Matienao in *l. 9. tit. 5. lib. 5. recipit. gloss. 1.* Tandem alij sunt adulterini, qui nati sunt ex vtorato, & soluta, vel ex duobus vxoratis, *cap. lex. §. adulterium 32. §. 1. d. cap. per venerabilem, §. quid autem, l. §. adulterij, ff. de adulteris, l. 1. tit. 15. par. 4. & in l. 9. Tauri, quæ est 7. tit. 8. lib. 5. recipit.* dicitur filius adulterinus natus ex damnabili coitu, quia matri inde poena mortis naturalis imponitur *l. 1. tit. 7. lib. 4. ferri, l. 1. tit. 20. lib. 8. Recopil.* & licet filium procreatum à clerico in facie ordinis constituto adulterinum dicant Glossa, *verbo Adulterini, in d. cap. per venerabilem*, & ibi Abbas *num. 32.* Immo in *Clementi, de officio Ordin.* *Coart. in 4. p. cap. 8. §. 1. num. 14.* *l. laza lib. 1. de delict. cap. 41. num. 31.* & alij relati à Gutierrez *lib. 2. canon. cap. 7. n. 19.* tamen contraria sententia vetior est, nam clerici cum muliere soluta concubitus non est adulterium, immò nec facilegium, nec incestus, vel stuprum, vt alij putant: sed simplex tantum fornicatio, ex textu fere dicto in *cap. quæ circa, de bigam. ibi.* *Tanquam simplici fornicatione notatis.* Faciunt textus in *cap. Maximiano, cap. presbyter, 81. dist. cap. later 2. q. 7.* ducunt Federicus de Senis *confil. 167.* Cardinal. in *Clementi ad usuras, de heretic. §. clerus in cap. si clerici, in princip. n. 14. de indicij.* Decius *lib. 1. num. 37.* Menchaca de *success. creat §. 12. num. 50.* Autendano in *l. 9. Tauri, gloss. 10. num. 1.* Gutierrez *lib. 2. canon. cap. 7. num. 24.* Sed contrarium probant in *d. cap. quæ circa*, videlicet facilegium committi. Tandem ad illegitimorum species pertinent filij incestuosi, qui nascuntur ex parentibus sanguine coniunctis in gradu prohibito per lineam transversalem, *l. §. adulterium, ff. de adulteris, l. 1.* quin etiam *§. de ritu nupt. §. inter eos, Insti. de nupt.* Antonius Gomez in *l. 9. Tauri, num. 13.* Matienao in *l. 6. gloss. 3. tit. 8. lib. 5. Recopil.* Nescij etiam sunt filij illegitimi, qui nascuntur ex patre & filia, vel aliis ascendentibus, *d. l. 1. quin etiam, ff. de ritu nupt. §. ergo, Insti. de nupt. P. Gregorius d. cap. 1. num. 10.*

8.

DE LEGITIMATIONE.

Secundò sciendum est, iure Digestorum inco-  
gnitum fuisse hoc legitimisationis beneficium;  
nam licet si dum filius in veto erat, mater in  
vxorem dueretur, legitimus ipse nasceretur, *l. 3. §. 1. ibi: Pater duxit aliam patris, ff. de suis & legitimis, l. 3. §. 6. ff. de Carbon. edicto*; tamen si  
iam natus erat, legitimatio non contingebat, vi-  
squebam Imperator Constantinus statuit, subse-  
quuto matrimonio inter parentes, filios legiti-  
mos reddi, *leg. Disi, l. inbimus, C. de natural. lib.*  
notandus est textus in *l. 4. C. de palli conuent.* in  
illis verbis: *Cum in potestate patris constituti non  
essent, licet sitis iussit ea constitutio, vixit  
loquens tantum de filiis susceptis ex ingenuis  
concubinis, non vero ex aliis feminis, Imperato-  
res Anastasius in d. l. inbimus, & Iustinianus in  
l. cum quis, l. nuptes, C. eod. tit. novel. 12.* eam con-  
stitutionem protulerunt ad filios naturales ex  
quibuscumque feminis susceptos, vt iam nota-  
uit Basili, de *marit. lib. 13. cap. 1.* Quod Ecclesia  
admisit in præfati textu, & alia *suprà* citatis;  
ita vt filij ita legitimati, pro legitimis habeantur,  
ac si ex legitimo matrimonio nati essent; quia

iuris fictione retrahitur legitimatio hæc ad  
tempus natiuitatis, argumento legis *lex Cornelia. §. de testam. l. patior, ff. qui potest, l. necessi-  
fari, §. quod si pendente, ff. de periculo, & com-  
modo: vt contingit in fictione postulationij, barta-  
quam ab hostibus captus, rediens rectò fingitur  
in ciuitate fuisse, *l. vtrius, ff. de captiuis*; & habet-  
ur ac si nunquam in captiuitate fuisse, *l. postu-  
lationem, ff. eod. titul.* vt etiam contingit in casu  
textus in *l. hæret quandoque, ff. de acqui. heredit.*  
Sic legitimatio elicit legitimatum haberi ac si  
nunquam fuerit illegitimus, argumento textus  
in *l. si quis filio, §. penult. ff. de iustis, rupo.* Et  
quomodo modum captiuis postulationi reuerfus  
excludit secundogenitos, & remotiores, *d. l. si  
quis filio, §. sine, l. si de potestate, ff. de bonis li-  
berti, l. qui ex liberis, §. 1. ff. de bonis poss. secundu-  
m, tab.* simili modo legitimatus præferetur secu-  
cundogenitis, etiam constante matrimonio: hæc  
probat Michelorus *de fratribus, p. cap. 13. §. 54.**

Vnde inferitur, filium legitimatum per subse-  
quens matrimonium succedere in regnum, non  
bilitatem, & arma parentum, Mantie, de *confect.*  
*lib. 1. tit. 12. num. 4.* Tiraq. de *nobilit. in cap. 15.*  
*num. 21.* item in feudum, Solinzanos de *iure Ind.*  
*tem. 2. lib. 3. cap. 17. num. 46.* licet contrarium de-  
fendat Beorchiorius *rem. 2. assert. 92.* & facere de-  
ficere conditionem, si sine liberis, docet Falsarius  
de *insti. pag. 403.* & succedere in bonorum vin-  
culo, seu primogenio, docent Gregor. Lopez in  
*l. 2. gloss. 10. tit. 1. §. part. 2. Molin. de primogen. lib. 3.*  
*cap. j. num. 6.* excludereque substitutionem, innume-  
ris relatis tenet Matthea de *success. 1. par. q. 18.*  
*art. 3. num. 2.* Vnde cum in maioratu filius legiti-  
mus primogenitus præferatur cæteri fratri suo,  
ideo talis filius legitimatus præferatur aliis fra-  
tribus etiam ex legitimo matrimonio susceptis  
susceptis: docent Menchaca de *successu*  
*creat lib. 1. §. 12. num. 89.* Tiraq. de *primogen. q. 14.* Co-  
uart. 2. p. de *marit. cap. 8. §. 2. num. 28.* Barb. plu-  
ribus relatis, in *cap. tanta hoc titul. num. 12.* Quæ  
sententia non est simpliciter accipienda, sed ita  
vt filius primogenitus legitimatus per subsequens  
matrimonium, præferatur filio postea nato ex  
eodem matrimonio, ex quo ipse legitimatus est,  
argumento legis *rum qui, C. de nupt. d. liber.* nam  
si aliud matrimonium intermedium celebratum  
fuerit, & ex eo filius legitimus nascatur, hic fi-  
lius non excluditur per filium naturalem primo-  
genitum, legitimatum postea sequetur matrimo-  
nio, vt tenet Cardinalis *hic, num. 5.* Præpositus  
nam 8. Alex. de Neuo *num. 19.* Cifuentes in *l. 40.*  
*Tauri, in princip.* & ibi Autendano *gloss. 11. n. 42.*  
Gomez in *l. 12. Tauri, num. 64.* Gregorius in *d.*  
*l. 1. gloss. 9.* Ceuallos *q. 606.* Pro quorum sententia  
faciet ratio; nam legitimatus per subsequens  
matrimonium, licet ex tempore contracti matri-  
monij legitimus sit, *Coart. d. §. 2. n. 25.* in ea ta-  
men conceptione vel natiuitate vsque ad celebra-  
tum matrimonium non est legitimus, sed ha-  
betur pro legitimo per fictionem, vt *suprà* dixi,  
& probant Batruius *hic num. 1.* Mandica *d. lib. 11.*  
*tit. 12. n. 19.* Quæ fictio non inducit in præiudi-  
cium tertij, *aut. quibus modis, l. licet*; fictio enim  
necit benignitate, quæ est suadenda omnino  
fictionem, *l. postulationem 1. §. de captiuis*; æqui-  
tatis locum non habet vbi datur præiudicium tertij,  
*l. 2. §. item, ff. de aqua pluuiæ, l. denique 1. §. neque,*  
*ff. ex quibus causis mores*; ergo in hoc casu non  
procedit fictio in præiudicium illius, qui legiti-  
mus

Vastia  
CATIONE  
DE NOB  
TERTI.

timē natus est. Facit etiam textus in *c. quamvis*, de *restitu* in 6. ubi docetur, quod si Pontifex alicui concedat gratiam ad beneficium proximē vacaturum, moxque reuocata ea gratia secundo ipsam concedat, demumque priorem restituat, non censetur restituisse in praeiudicium secundi. Facit etiam textus in *cap. si pro te* 13. *cod. titul.* Nec rone obstat dicta auctoritas quibus *modis*, §. *restitu*, & §. *adipiens*, ubi docetur filium naturalem legitimatum vocari ad omnes illas successiones, quas habet, si verē legitimus esset à principio: ergo admitti debet ad primogenium, exclusis fratribus etate minoribus, etiam ante legitimatum natis; præcipue, nam eūdem legitimatio hæc fiat virtute retroactionis, debet fieri cum omnibus suis effectibus, *l. legi*, ff. *de testam.* nec dicamus eundem filium esse legitimum, & illegitimum. Nam respondetur, Iustinianum in eo textu loqui de bonis diuisibilibus, quæ pater, vel immediatus possessor habebat, non verò de bonis primogenij, seu fideicommissi subiectis, de quibus agimus. Inter quæ magna est differentia; nam filius legitimus viuente patre non habet ius hereditabile ad eius bona; quia pater potest illa distrabere, & filio auferre; quin iurō etiam non distrabat, sed filios alios postea suscipiat, reuocatur partem ius in spe quæsitum, & bona diuiduntur post eius mortem inter liberos: in bonis autem maioratus aliter contingit, nam possessus non potest illa, nec in vita, nec in morte distrabere, *l. filius* 114. §. *Dist.* ff. *de legat.* 1. sed filio primogenito integrum relinquere debet, & illi competit ius irrevocabile, etiam viuente patre. Tirac. *de primogen.* 9.11. & 40. Covarr. lib. 3. *variar.* cap. 5. Vnde quamvis regulariter retroactio fiat cum omnibus iuris effectibus, tamen in presenti casu cum graui præiudicio tertij non admittitur. Nec obstat quod dicebamus, exinde sequi filium pro parte legitimum esse, pro parte verò illegitimum; nam id recte eniteri potest diuersis temporibus, ita ut legitimus sit post contractum matrimonium, illegitimus verò antequam illud sequeretur.

Quod proximē diximus, filium naturalem primogenitum legitimatum præferendum esse in successione maioratus ceteris fratribus ex eodem matrimonio secundo genitis, intelligendum est, nisi in fundatione vocentur filij primogeniti, & ex legitimo matrimonio nati; nam tunc filius naturalis legitimatus per subsequens matrimonium non excludit secundogenitum, ut tenent Mancinus *centur.* 1. *genial.* cap. 15. Manrica d. lib. 15. *de comitatu* 11. *nom.* 57. Matthea *de success. legat.* 1. p. 9. 18. art. 3. n. 8. Menochius d. *presumpt.* 81. *nom.* 1. Paregrinus *de fideicommiss.* art. 15. §. 40. Fachineus lib. 4. *conuoc.* cap. 4. habet *error decal.* 35. *error.* 6. innumeri congenti à Eijardo *de legitimat.* n. 186. Ratio est, nam fundator maioratus expresse voluit, quod successor nasceretur legitimus, illa enim verba, *de legitimo matrimonio*, coniungunt eundem tempore natiuitatem cum matrimonio; quippe qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum tempus verbi, *lin delictis*, §. *si deumum*, ff. *de mal. adtem.* l. *Titus*, *de mal. et testam.* Sed filius naturalis, quævis per subsequens matrimonium reddatur legitimus, non tamen est de legitimo matrimonio natus, ut docet Baldus in *l. filium*, *nom.* 10. ff. *de his qui sunt sui*. Et pater, nam licet lex facere possit, ut illegitimus reputetur le-

gitimus, cum hoc iuris sit, in iureque constitutū, tamen quod sit de legitimo matrimonio natus, facere non potest, cum hoc facti sit: ergo talis filius legitimatus non potest admitti ad primogenituram in presenti casu. Nec obstabit si dicat, matrimonium sequens retrotrahi ad tempus natiuitatis, ex presenti textu; nam hoc procedit per fictionem, ut contingit in omnibus legitimatationibus, *l. ubi de nat. test.* & quod fit per fictionem, non est proprie tale, *l. alleg.* ff. *de testam.* l. 1. ff. *de usufructu eorum rerum*: atqui verba testatoris intelligi debent secundum naturam, & veritatem, & non secundum fictionem, *l. ubi. C. de his qui veniunt*. Et sic presentis casus non verificatur in filio legitimo per fictionem; vnde eleganter Baldus in *l. in testamento* 14. in fine, ff. *de testam. milit.* docuit legitimatum non fingi retro respectu eorum, quæ determinato modo habere voluntatem. Sed hæc sententia, quamvis in puncto iuris vera sit, tamen in praxi non audeam recedere à contraria, quæ etiam hoc casu filium legitimatum per subsequens matrimonium, exclusis fratribus postea natis, admittit ad primogenium: tum propter frequentes Senatūs Castellæ decisiones; tum propter auctoritatem Doctorum, qui eam sequuntur: quamplures refert Fajardus *supra*, *nom.* 165. quibus addo Greg. Lopez in *d. d. gloss.* 1. Conar. d. cap. 8. §. 1. *nom.* 10. Molinæ *de primogen.* lib. 3. cap. 1. n. 10. Noguerol. *alleg.* 23. Barb. *vero* 73.

Duo tamen desiderantur, & concurrere debent ut legitimatio hæc procedat. Primum ut matrimonium sequatur, nec intereat quod in articulo mortis celebretur, ut pluribus relatis docent Sanchez lib. 7. *de matrim. disput.* 105. *nom.* 4. Basil. *codicill.* lib. 1. cap. 1. §. 1. Barb. in *capitula*, *hoc ritual.* num. 8. Leo Pinel. *hic*, *nom.* 193. Noguerol. *alleg.* 24. Barb. *vero* 73. Michelotius *de fratrib.* cap. 23. Ratio est, nam apud omnes constat, matrimonium in articulo mortis contrahi posse: sed legitimatio est effectus matrimonij, ab eo inseparabilis: ergo talis legitimatio, matrimonio quocumque tempore sequens, datur. Vnde prædicti Doctores recte inferunt, filium naturalem legitimatum in articulo mortis excludere substitutionem, nec ideo patrem dolui committere, quia dolum non facit qui suo iure vituit, *l. dolus*, ff. *de reg. iur.* maxime cum dolum non presumatur, *l. dolum*, *C. de dolo*. Nec obstat, quod ad legitimatationem filiorum per subsequens matrimonium desideratur spes suscipiendi prolem, *l. nuper*, *C. de natural. liberis*; quia alias inter impotentes matrimonium celebratum non valet, cap. 1. *supra*. Etis ibi adductis, *de frigid.* sed in hoc casu nulla spes suscipiendi prolem datur; ergo hæc legitimatio dari nequit. Nam respondetur legitimatationem hanc prouenire ex sola matrimonij validitate; ad matrimonium autem legitime celebrandum sufficit potentia coeundi in actu, vel in habitu, *l. prout*, *C. de nupt.* quæ in presenti casu adest, ut considerat Mancinus in *rub. iur.* 1. lib. 5. *Recopil.* n. 191. Nec etiam obstat, quod matrimonium morte dissoluitur, cap. *penult.* & *final.* *de secundis nupt.* & ita non potest accipere ubi finit debet, iuxta textum in *lege Titio*, ff. *de usufructu*, *l. usufructum*, ff. *de usufructu legat.* l. *heredes meus* §. *quomodo* ff. *de cond. & demon.* l. si pater ff. *de iure dot.* l. *item pater* ff. *de pactis dot.* l. *Juliane*, §. *libertas* ff. *de manumiss. test.* Nam respondetur cum Sacramento lib. 1. *libell.* cap. 6. n. 6. aliud esse conferri matrimo-

I I.  
De legitimatatione  
Iuris  
Legitimatio-  
nis.

10.  
LIMITA-  
TURA 11-  
TURA 12-  
TURA 13-  
TURA 14-  
TURA 15-  
TURA 16-  
TURA 17-  
TURA 18-  
TURA 19-  
TURA 20-  
TURA 21-  
TURA 22-  
TURA 23-  
TURA 24-  
TURA 25-  
TURA 26-  
TURA 27-  
TURA 28-  
TURA 29-  
TURA 30-  
TURA 31-  
TURA 32-  
TURA 33-  
TURA 34-  
TURA 35-  
TURA 36-  
TURA 37-  
TURA 38-  
TURA 39-  
TURA 40-  
TURA 41-  
TURA 42-  
TURA 43-  
TURA 44-  
TURA 45-  
TURA 46-  
TURA 47-  
TURA 48-  
TURA 49-  
TURA 50-  
TURA 51-  
TURA 52-  
TURA 53-  
TURA 54-  
TURA 55-  
TURA 56-  
TURA 57-  
TURA 58-  
TURA 59-  
TURA 60-  
TURA 61-  
TURA 62-  
TURA 63-  
TURA 64-  
TURA 65-  
TURA 66-  
TURA 67-  
TURA 68-  
TURA 69-  
TURA 70-  
TURA 71-  
TURA 72-  
TURA 73-  
TURA 74-  
TURA 75-  
TURA 76-  
TURA 77-  
TURA 78-  
TURA 79-  
TURA 80-  
TURA 81-  
TURA 82-  
TURA 83-  
TURA 84-  
TURA 85-  
TURA 86-  
TURA 87-  
TURA 88-  
TURA 89-  
TURA 90-  
TURA 91-  
TURA 92-  
TURA 93-  
TURA 94-  
TURA 95-  
TURA 96-  
TURA 97-  
TURA 98-  
TURA 99-  
TURA 100-

nium in tempus mortis quod fieri non potest, ex iuribus proximè citatis: aliud vetò illud celebrare tempore mortis, quod tempus vite tribuitur: unde in *libertat* 12. c. l. final. ff. de *manumiss. rescript.* docetur, quod quamvis libertas dari non possit seruo cum morietur; tamen illi morietari rectè datur, *L. uic. q. sumo, l. de Latina libere.* Tandem non obstat matrimonium in articulo mortis contractum emitti fraudulentum ex solo animo excludendi substitutum dato sub conditione, si sine liberis decederet, v. probari videtur ex l. filio 60. ff. solus *maritum.* in c. 1. traditis à Sarmiento de *restitutio* 4 p. 9. 4. num. 6. Quia respondetur, fraudem in dubio non præsumi, *l. mariti ff. pro socio, l. sed si maritus, q. final. ff. qui c. à quibus.* Quia immò in contrahendo matrimonio præcipuum est consulere animæ, filioque relinquere eum honeste, & sine nota infamie illegitimitatis. Et licet per consequens excludatur substitutus, id tamen non introduitur, *l. fustulæ 70. §. 1. ff. de contrahend. emptio.* Nec obstat dicta lex filio, quia procedit eo casu, quo quando quod gettur in mortis articulo, non potest morietari, & nocet alteri, vt docet Mantica d. cit. 12. num. 5. in præsentem autem casu prodest matrimonium morietari, & eius filio, unde per se deinde celebratum non ereditur. Quid autem si ex præse contasset ex confusione patris, vel aliis coniectionibus, ipsum animo fraudandi substitutum matrimonium celebrasse; an adhuc filius legitimus excludat substitutum, quæritur Interpres: Et ipsum non excludere, docuerunt Mantica d. cit. 12. c. 1. de *consecr. rit.* 13. num. 5. Molina de *primog. lib. 2. cap. 5. n. 17.* moti auctoritate regitur in c. 2. de *renunciat. lib. 6. c. consuevit* 20. q. 3. Sed adhuc affirmatiua sententia verior est, quam reuertitur Menchaca lib. 6. §. 2. sup. q. 4. c. 41. num. 5. Sarmiento lib. 3. §. 1. c. 6. num. 5. Molina de *test. disp.* 1. 1. Spino in *speculo, gloss. 15. num. 106.* Pro qua sententia facit textus in l. filium, §. sed cum, ff. de *bonor. posses. conu. sub.* ibi: *Erut ergo venale beneficium, &c. & ex ratio;* nam si hæres grauatus relictore sub conditione, si sine liberis, matrimonium contractum animo expresse excludendi substitutum, nemo negat filios ex tali matrimonio substitutum excludere: ergo idem dicendum est in casu proposito. Nec fauere contrarie sententia textus in d. cap. 2. & in d. cap. consuevit: nam in d. c. 2. non agitur de actu in mortis articulo celebrato, sed de renuntiatione beneficii fraudulosa, & ambigua facta, quæ ideo à Bonifacio VIII. improbat. Similiter in d. c. consuevit agitur de puniendo dolo Abbatis, qui Monachum ad professiorem admisit animo tantum capenda hæreditatis proflitso autem sustinetur.

Secundò desideratur, vt legitimus hæc procedat, quod filij sint naturales, id est suscepti ex soluto, & soluta, inter quos tempore natiuitatis, & conceptionis poterat licitè, & sine dispensatione matrimonium celebrari, cap. in *notis, de elect. l. 9. tit. 8. lib. 3. Recop. Ratio est, nam eum hæc legitimatio procedat mediante fictione, & retroactione ipsius matrimonij, necessarium est, quod detor habitus extremorum, videlicet extremi à quo, & extremi ad quod, *l. bonorum ff. rem raton haberi, l. 1. §. final. ff. de appella. cum aliis traditis à Bartolo in l. si in qui, num. 18. ff. de testac. Barb. in l. diuorcio, in princip. num. 11. ff. solut. *maritum.* Ita vt rectè legitimus nasci possint tempore conceptionis, seu**

natiuitatis: An verò hæc habitus desideret utroque tempore, conceptionis scilicet, & natiuitatis, vel sufficiat tantum vnum tempus, disputatur late Fajardos de *legitimatione*, ex numer. 24. Leo Pinel. in *presenti* Et licet in puncto iuris scilicet verum sit, tempore conceptionis præcisè habitatem extremi desiderari tamen in praxi obcinuit, sit esse voo ex his temporibus habitatem dari ad contrahendum matrimonium, provt filio magis prodest, argumento legis *impr. c. de natural. liber. l. seruatum, §. iugentis, ff. de statu hominum, §. sed si quis, insit. de ingenuis, de iussu Basil. lib. 11. de *matrim. quæst. 3.* P. Molina, de *test. c. in. trall. 1. diffus. 182.* Fustius de *substit. quæst. 409.* Sanchez de *matrim. lib. 2. diffus. 7. n. 19.* Fuchineus lib. 3. *conu. quæst. 50.* Fajardus *supra*, num. 23. Maneius *genial. conu. c. 1. cap. 6. Assaya lib. 1. obs. quæst. 4.**

His suppositis, vt ad rationem præsentis assertionis perueniamus, variis omnibus adductis à reprobentibus *hic*, credo veram rationem assignari ab Alexandro III. in cap. *tanta, hoc titul.* in illis verbis: *Tanta est vis matrimonij, vt qui antea fuit genit, post contractum matrimonium legitimus habeatur;* & pronentie ex fauore ipsius matrimonij, qui magnus est, cap. *final. de re indic. cap. videtur, qui matrimonium accusare, cap. lauer. 7. de re indic. cap. ex interu. 4. de in integr. restit. c. 2. in l. non contesit.* Iste autem fauor in eo consistit, vt matrimonium contractum à parentibus post natiuitatem filiorum, perinde habeatur, ac si post matrimonium contractum nascerentur, vt docent Sarmiento lib. 1. §. 1. c. 1. §. 1. num. 3. & cap. 6. & 7. Gregorius Lopez in l. 1. tit. 3. part. 4. Huius retroactionis rationem communiter addiunt Interpretes ex eo, quia ille, qui duxit uxorem mulierem illam, ex qua suscepit filios, creditor habuisse ab initio animum contrahendi matrimonium cum ipsa, vt probari videtur ex l. cum quis, vers. neque enim, c. de *natur. lib. lib. Sed* verius credo, enasam effectentem huius retroactionis ex eo prouincire; nam cum Ecclesia incenderet homines ad rectam semitam reducere, vt eos alliceret, & inuinceret ad matrimonium contrahendum, statuit, vt filij antea suscepti per subsequens matrimonium redderentur legitimij, vt ita amor filiorum impellat parentes ad contrahendum matrimonium. Unde deducitur, legitimacionem hæc esse iuris positiuam, & ita Ecclesiam posse ex iustis causis legitimacionis hoc beneficium reuocare: nec tantum filij legitimantur, verum etiam nepotes; nec interest, quod parentes eorum, aliter ex eis intermedium contraxerit matrimonium, vt probabimus infra in cap. *tanta.*

Nec obstat dubitanti ratio suprà adducta, cui respondendo, quod licet res facti pro infectis haberi aiora non paciatur; tamen ubi subest æquitas, plerumque factum non attenditur, immò quasi non factum iuris censurà habetur, *l. interdictum, ff. de natur. restit. lib. 1.* Hic enim qui uenit ad totum ius pertinet, perinde habetur, atque si ingenuus natus esset. Autem, quibus modis naturalem, §. filium verò ibi: *Faciamus enim velut ex quadam machinatione cognatum.* Quia Princeps quoad huius effectus pro infectis facta considerat, *l. interdictum, §. 1. C. de sacros. Eccles. l. non dubium, C. de legibus, l. cum ea, C. de transact. l. 1. C. qui pro sub iurisdict. l. credideri in fine, C. de donat. inter. l. Dime, C. qui materis, l. 1. §. sed aboleuitur, ff. de*

12.  
FILI DE-  
BENT ESSE  
NATURALI-  
RES.

14.  
Disputa-  
tur res  
facti pro  
infectis  
haberi

his qui in testam. delentur, l. i. & 2. ff. unde vir & uxor, l. qui resinger, ff. de rei vind. & huc dicitur veritas quoad effectum, non quoad factum. Nec obstat dicta regula, Quod ad initia, quæ procedit secundum veritatem, inspecto solo tractu temporis: at nos hic secundum fictionem disputamus, iuxta quam per retractationem matrimonium ab initio contractum creditur, ut docuit Leo Pinel, in præfati, num. 196. Nec obstat secundum augmentum dubitandi rationis; non non rectè inseritur, Ecclesiam beneficium hoc legitimatōnis approbantem, concubinæ foveat; nam potius ut à peccato concubinatus arceatur, & spe legitimatōnis filiorum ad matrimonium contrahendum alliciantur, hoc ius legitimatōnis statuit, argumento capitis inter cetera 22. q. 4. cap. inter opera, de spons. & ita odio habeant homines pellicatium, profusumque libidinem athen. quibus modis nuptiæ coll. 2. c. 1. §. 1. verè. Nec obstat authoritas D. Basilij ad simpli, quæ expolui in d. r. inter opera. Nec obstat, quod de consensu filiorum dicimus; nam sciendum est, dubium esse, utrum ad hanc filiorum legitimatōnem eorum consensu discederet. Et affirmatiuam sententiam tenebant plures relaxi à Menchaca lib. 5. c. 5. ff. 2. cap. 42. num. 1. mori auctoritate textus in d. atheni, quibus modis, §. generaliter, ibi: Dum & filij hoc ratiū habuerint, sed contrarium vetius est, videlicet legitimatōnem hanc aded ex vi, & effectū matrimonij provenire, ut etiam teclaman- tes filij per subsequens matrimonium legitimantur, ut tenet Palacios Rubios in cap. per vestras, notab. 3. §. 2. num. 13. Matienzo in l. 10. tit. 8. lib. 1. gloss. 3. num. 6. Molina de instituta dispu. 17. vers. ex naturales. Sarmiento lib. 1. scilicet, cap. 8. num. 1. Et probatur, quoniam effectus à iure ipso inducitur non potest per filiorum voluntatem impediri, l. ius, ff. de legat. 1. l. cum quasi 30. §. sed

si fuit, ff. de fidei commis. libet. maxime cum ex prædicta legitimatōne maximus honor, & vilitas filiis obueniat, quæ potius spectanda est, quam leue incommodum patris potestatis. Nec obstat dicta authentica quibus modis; nam procedit de iure civili, quo attentio legitimatōis hanc non tam ex vi, & effectū matrimonij fieri, quam ex voluntate parentum, & filiorum, cum ex iure civili Romanorum præcipue attenditur fuit, quæ ex patris potestate proveniebat; & magna vis patris potestatis, quæ usque ad necem filiorum extendebatur, l. in suis 11. cum vulgaris, ff. de lib. & postb. Nec tandem obstat, quod de dotalibus instrumentis expendimus. nam potius verum est, iure cano. ico attento, & ex præi communiter recepta, per subsequens matrimonium, etiam sine dotalibus instrumentis, filia legitimari, ut satis innuit Pontifex in d. cap. tanta, dim. alr: Tanta est vis matrimonij, & c. significans legitimatōnem provenire ex efficacia matrimonij, non verò ex dotalibus instrumentis: & ita docuerunt Abbas, Iaculus, Angelus, homines Andrez, & plures, quos ref. et Menchaca in d. cap. 42. num. 3. Couart. d. §. 2. num. 1. Mantica de consensu, tit. 11. cap. 12. num. 1. Aliter de maiorat. 2. part. q. 1. num. 6. Sanchez lib. 3. de marit. dispu. 44. num. 2. quoniam contrarium tenet Menoch. consil. 16. num. 3. & consil. 58. num. 5. & 6. Nec interest, quod ind. l. cum quis, l. super, C. de naturalib. liberis, requirantur ad legitimatōnem dotalia instrumenta; nam id procedit iure civili attento, quod non est sequendum in hac parte; immo potius ius canonicum amplectendum est, argumento capitis finalis, de secund. nupt. Latius prosequuntur Vvilembach. disputatio 6. numero 35. Prænotat. cent. 1. assert. 97. Suprà titulus oppositè potest texui in capite innuere, de elect. lunctis ibi adductis.

## CAPVT II.

a Idem.

Cum inter b. I. veterem concium vestrum, & T. mulierem sit diuortij sententia canonicè lata, filij eorum, qui ante sententiam ipsam nati fuerunt, & ille qui tunc conceptus erat, non debent exinde sustinere iacturam, cum parentes eorum publicè, & sine contradictione Ecclesie matrimonium inter se contraxerint. Inde est quod auctoritate Apostolica statuimus, ut filij eorum, quos ipsi ante diuortium habuerunt, & qui conceptus ante laram c. sententiam fuerat, non minùs habeantur legitimi, & quod in bona paterna hæreditario iure succedant, & de bonis parentum suorum nutriantur. Quocirca vniuersitati vestre p. A. l. m. quat. paxifox filios memorati l. & prædictæ mulieris succedere in e. bona paterna, & exinde nutrirī non prohibeatis, nec occasione diuortij inter parentes eorum, eis ab aliquo molestiam, vel grauamina sustineatis inferri.

## NOTE.

a Idem.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 2. Sed iam notauit Cuiac. in præfati, ex Codice M. S. restandam esse inscriptionem ita: Idem Canonicis, & vniuerso Clero, & populo Templana, qui est in regno Neapolitano: quæ inscriptio mirè congruit illis verbis huius textus: Cum inter Ioannem veterem concium vestrum, & ibi: Quocirca vniuersitati vestre mandamus.

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. I. F.

b Veterem.] Veterem, legendum existimat Antonius August. in præfati, quasi nomen, aut cognomen istius cuius effectus Vetos, non autem significaret eius antiquitatem: quæ perdocti viri sententia admittit, potius legemur Veterem, quia celebris fuit, & antiqua gens in his prouinciis Veturia dicta, ut probat Richardus Steinius de antiquis familiis, in Veturia.

c Laram sententiam.] Erst nisi postea nati, quia sufficit tempus conceptionis, iuxta tradita suprà in cap. 1.

y

d Nuri

d. *Nuptiarum*.] Iuxta notata in cap. cum haberes, de eo qui duxit in matrimonium, e. bona.] Quæ debentur filiis legitimis ipso iure, dum legitimi sunt, ut probavi in cap. *Regnantes*, de testam.

## COMMENTARIUM.

2.  
CONCLU-  
SIO TRAI-  
DITUR ET  
PROBATUR.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Separato matrimonio in facie Ecclesiæ contracto, filii geniti, vel concepti ante ipsam separationem sunt legitimi*. Probat eam textus in cap. *periculum* 8. cap. *quod nobis* 9. cap. *referente* 10. cap. *peruenit* 11. cap. *ex tenore* 14. hoc etiam cap. *debitum*, de bigamis, l. 1. tit. 23. part. 4. l. 3. tit. 2. part. 4. Illustrant vltima congesta à Barboza hic, Canevius 3. var. cap. 11. num. 113. Cyriacus lib. 1. contram. cap. 31. Borell. in *summa deciss.* lib. 3. tit. 1. de spons. num. 890. Noguerol. alleg. 23. num. 115. & 530. Solorzanos tom. 2. de iure ind. lib. 2. cap. 17. num. 58. Lata de vita hominum, cap. 3. innumerati relati à Glorba ad consuet. *Meisson.* cap. 1. gloss. 1. à num. 27. & gloss. 9. num. 19. Sanchez lib. 3. dispur. 42. num. 1. Basil. cod. tract. lib. 1. cap. 3. §. 2. & cap. 8. Molina lib. 3. de primis. cap. 1. num. 11. vbi addentes, Noguerol. alleg. 24. ex n. 154. Clitius tom. 1. deciss. 337. Solorzanos tom. 2. lib. 2. cap. 17. numero 58. Fachinos 3. contram. 16. cum sep. Castillo 2. contram. 11. num. 5. Gutierrez de matrim. cap. 71 num. 2. Costa in cap. si pater, verbo *Proterem*, de testam. lib. 6. Olea de test. int. tit. 4. §. 8. num. 9. Leo Pinel. Cuiac. & Canisus in *presenti*. idem Cuiac. in cap. *finis*, de claudis. despons. Naten, in *inst. vltimæ*, cap. 4. fol. 169. Robertus lib. 2. rer. indic. cap. 18. Costa de iuris & facti ignor. art. 2. & 38. Velasco de princ. p. 1. p. 9. §. 56. num. 67. Fontanel. de pati. nupt. p. 1. clausul. 3. gloss. 3. num. 27. Gentil. de iuris. lib. 2. cap. 19. Basilios lib. 11. de matrim. cap. 1. §. 2. & cap. 8. Zypcus in *respons.* de iur. canon. respons. 1.

3.  
INTEGRA-  
TIO TRA-  
DITA AP-  
ERTIO.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Quod nullum est, nullum potest producere effectum, ut communiter docent DD. per textum ibi, in l. 4. §. *condemnationem*, ff. de rer. indic. l. non est dubium, C. de testibus, pluribus adductis docet Salgado de *proteret. Regia*, p. 3. cap. 9. num. 11. & 12. sed in matrimonium putativum verè nullum est: ergo ex eo filii legitimi nasci non possunt. Accedit, nam cum quis dat operam rei illicitæ, opinio, vel error non excusat; quia veritas potius est, ut condemnas, l. cum qui nocentem, §. *sciuntia*, ff. de iniuriis. cap. *cominabatur*, cap. 1. de homicid. ergo qui cum impedimento dicitur coarctat matrimonium, non potest excusari, ita ut ob eius bonam fidem proles nascatur legitima. Deinde, nam si bona fides veriusque parentis, vel saltem vnius eorum attendere, ut statim dicemus, in præseoti casu non poterat legitimatio dari; siquidem post litem contestatam nati fuerunt filii, & per litis contestationem constitutus quis in mala fide, l. sed essi 25. §. *si ante*, ff. de petic. heredit. Facit textus in cap. 3. §. *si quis*, de claudis. despons. ibi: *Soboles de tali coniunctione susceptæ, propter illegitimitatem, de p. etiam ignorantiam nullam habitura consuetudine, in iocunda lege 1. C. de interditi. matrim.* vbi non teleatur matrimonium aliàs prohibendum, iustitiat, seu imperiali prætextu: ergo bona fides parentum non facit filios legitimos,

qui ex vero matrimonio non nascuntur. Aogretur hæc difficultas ex eo, nam ponamus bonam fidem ex parte matris existere; patrem verò cum scientia impedimenti dirimentis matrimonium contraxisse: si natus filius legitimus, pater ex dolo suo commodum consequitur, contra vulgare principium, de quo in cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium, cum patris potestas (hos favore inducitur sit, l. cum oportet, C. de bonis qui lib. l. 2. C. si adversus rem indic. l. si vna, C. de bonis matern. l. 1. ff. si quis à parentis: ergo saltem eo casu, ne ita graue sequatur abusus dum, legitimatio non contingit.

Quà difficultate ita fuscata non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, inter alias matrimonij differentias illam præcipuè dari, quod aliud fit verum matrimonium, aliud putativum. Verum est illud, quod verè intercessit inter personas habiles ad contrahendum cum omnibus solemnitatibus, & requisitis ad ipsius validitatem necessariis; putativum, licet quoad alios effectus tripliciter distinguatur à Petro Barb. in *l. si cum dote* 23. §. *ultim.* num. 22. ff. *solut. matrim.* quoad hunc tamen legitimisationis effectum illud dicitur putativum, quod de facto celebratum est, sed propter aliquod iuris impedimentum valere non potuit; diciturque putativum ad veri differentiam, quia figuram habet matrimonij, & matrimonium creditur, cum tamen verè non subsistat, ut explicat Baptista Costa d. cent. 2. de *facti scientia*, dispur. 38. Inter utrumque illa datur differentia, quod matrimonium verum filios legitimos reddit, siue antecedit, siue subsequatur, ex traditis superiori commentario; & consequenter inde profluunt effectus omnes, quos lex communicat filiis legitimis, tam respectu successiōnis, quam alimentorum. In matrimonio putativo contraria regula est statimoda, videlicet, quod veri matrimonij effectus non operatur, præterquam in casibus à iure exceptis. Sed antequam eos referamus, sciendum est, duo omnino desiderari ad matrimonium putativum: primum, ut contrahatur cum bona fide, saltem ab uno ex coniugibus, ignaro impedimenti, cap. ex tenore 14. hoc etiam cap. in *Apollonica* 18. de sponsal. ibi: *Aliam falsi nesciamus*, cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium, l. 5. tit. 9. part. 4. Maiolus de *irregul. lib.* 3. cap. 5. & in dubio hæc bona fides præsumitur, Gutierrez de matrim. cap. 71. & ut hæc bona fides ioteruenite dicatur, sufficit parentes, vel eorum alterum iusto fuisse errore ductos, Ioannes Salsab. epist. 89. ibi: *At quia de patris successione agitur, patris fallacia nequaquam liberis suffragatur. Pars interdu manifestudo legum his ab ignorantia conciliis, qui rationem cognationis ab inimicem separantur, liberisque eorum ab infamia, & hereditatis damno liberat, quos Ecclesia per ignorantiam decepta coniugij auctoritas*. Couarr. de sponsal. 2. part. cap. 8. §. 1. numero 9. Palen- sus de nobis cap. 9. numero 9. inuendit & in iustus error sufficiens est, quia ille bonam fidem patitur. Menchaca illig. cap. 77. numero 7. Fachinus libro 3. contram. cap. 12. Borellus tom. 3. deciss. titul. 1. numero 890. Sanchez libro 5. de matrim. dispur. 3. num. 13. Gilxenus de *prescript.* part. 1. memb. 1. cap. 13. à num. 8. nec prædictam bonam fidem excludit, quod parentes de validitate matrimonij dubij fuerint; nam qui dubitat, est in bona fide. Gloss. finalis.

4.  
DE MATRI-  
MONIO PU-  
TATIVO.

finalis in cap. 16. de prescript. Menchaca ubi suprad, num 3. Sarmientus lib. 2. fol. 11. cap. 10. num. 5. Sanchez lib. 2. diffin. 41. num. 4. Solorzano lib. 3. de iure Ind. cap. 1. num. 80. Secundò desideratur, quod publicè, & in facie Ecclesie sit contractum, ut cognoscatur impedimenti ignorantia, & per consequens bona fides; nam si matrimonio clandestinè celebratur, presumitur scientia impedimenti, & matrimonium dolosè fuisse contractum, l. ubi f. de iur. nup. 1. c. de interdict. matrim. Menochius de presumpt. lib. 3. presumpt. 3. num. 107. Marthe de success. legal. p. 1. q. 18. art. 6. & inde sequitur dispositio textus in cap. 3. §. 1. de clandest. de spons. Quando verò matrimonium publicè, vel clandestinè celebratur dilectur, exposuit in ead. cap. 3. ut ergo liberi ex tali matrimonio putatio suscepti legitimi habeantur, necesse est, ut utrumque concurrat, bona fides scilicet, & publicus contractus matrimonij: si autem alterum defuerit, matrimonium non erit putativum. Nec contrarium probatur in cap. referre 10. hoc tit. in illis verbis: *Nec per Ecclesie permissionem, nec per patrum ignorantiam excusentur.* Nam ex eis non deducitur, sufficere scorsim, vel permissionem Ecclesie, vel paternam ignorantiam; nam eum Clemens III. ibi arguit ad sufficientiam partium enumerationem, non negat ad matrimonium putativum utramque necessitatem esse.

Ut ad effectus matrimonij putativi perveniamus, illa regula est statuenda, videlicet, quod veri matrimonij effectus non operatur præterquam in casibus specialiter à iure expressis. Primò enim dos in eo matrimonio data omnia privilegia verè dotis habet, l. et, cum l. sequent. ff. de privileg. credit. l. si sponsa 74. ff. de iure dot. l. 3. C. si nup. marit. docent fusi Titraquel. ad legem censu. gloss. 8. à num. 135. Canecrius 3. p. varior. cap. 11. num. 113. Arias de Mesa lib. 3. varior. cap. 21. vbi resoluit, ut doti putative competere privilegia tacte hypothecæ, prælationis, & illa, de quibus in l. in rebus 30. C. de iure dotium, & in l. dotuli 13. ff. de fundo dotali, & cap. 22. sequenti, exprimitur casus, in quibus matrimonium putativum non habet effectus veri matrimonij, & hoc è explicat textum in l. si concubina 17. ff. de iur. amor. sed ut ad filios ex eo matrimonio putativo perveniamus, videndi sunt de aliis effectibus ipsius matrimonij putativi, Gutierrez de iur. 3. p. c. 8. num. 18. Azucodo in l. 4. tit. 20. lib. 4. recapit. Velasco de privi. p. 1. p. 56. num. 67. Acosta de privileg. credit. rep. 2. amplius. 6. num. 194. Fontànel de pall. nup. clausul. 7. gloss. 1. p. 1. num. 27. Giurba ad consuetudines Messen. cap. 16. gloss. 2. Olea de conf. iur. tit. 4. q. 8. ex num. 10. Barb. var. 2. & nos in cap. 2. de denu. iur.

Præcipuus ergo effectus huius matrimonij putativi à iure assignatus, est ut filij ex eo suscepti legitimi fiant, cap. penultimè, hoc tit. post Sanchez & Gutierrez docent fusi Castillo lib. 2. contron. cap. 11. & lib. 4. cap. 31. num. 90. addentes ad Moheam lib. 3. cap. 1. num. 11. Trentacini lib. 3. var. resol. 5. à num. 15. Canecrius 3. p. varior. cap. 11. num. 62. Fajardo de legim. num. 167. Lara de iur. bonum. cap. 3. à num. 4. Borel. in summa decis. tit. 1. à num. 982. Solorzano 2. tom. lib. 2. cap. 17. & c. 21. num. 62. Giurba ad consuet. Messen. cap. 1. gloss. 1. num. 18. & gloss. 4. num. 51. Lacera decis. 8. num. 32. Barb. var. 2. à num. 11. Catena de officio inquisit. p. 2. tit. 5. 14. num. 2. Robert. lib. 2. var. iudic. D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. 1. p.

cap. 18. Ricciulus lib. 4. de iure person. cap. 18. num. 9. Olea de conf. iur. tit. 4. q. 8. num. 10. neque interest, quod ex ipso matrimonio nati sint, verum etiam ante ea simpliciter fornicatione suscepti essent, per subsequens matrimonium putativum legitimantur, ut probant Fajardo de legim. à num. 165. Giurba ad consuet. Messen. cap. 3. gloss. 4. num. 67. & 115. Noguerol. allegat. 23. num. 124. Olea supra, num. 14. etiam contrahunt teneant Cuvar. & Sarmiento, quos testat & sequitur Fachineus lib. 3. contron. cap. 55. & filij ita legitimi succedunt parentibus, & consanguineis, ad feudaque, & fideicommissa, & primogenia admittuntur, quamvis expressè filij legitimi, & de legitimo matrimonio fuerint vocati, & spaces sunt omnium dignitatum, tam spiritualium, quam secularium, ut pluribus relatis docent Castillo lib. 2. contron. cap. 35. & tom. 4. cap. 31. addentes ad Molin. lib. 3. cap. 1. num. 1. Trentacini lib. 3. var. tit. de marit. resol. 5. à num. 15. In triglioli. decis. 41. à num. 45. Canecrius d. cap. 11. à num. 61. Fajardo supra, num. 167. Solorzano d. lib. 2. cap. 17. à num. 54. Lara de iur. bonum. cap. 1. à num. 4. & per totum. Gintib. d. gloss. 1. num. 18. & latius gloss. 4. à numero 62. eisque alimenta debentur, sicut aliis filijs legitimis, ut ex alijs Gluch. d. 1. p. cap. 7. gloss. 13. num. 4. nisi infirmior maioratus filios legitimis expressè ex vero matrimonio vocaverit; nam tunc natos ex matrimonio putativo non admittit, teneantur Castillo supra, & Olea tit. 4. q. 8. numero 21. Similiter etiam parentes succedunt filio ex matrimonio putativo suscepto, ut docent addentes ad Molin. d. numero 31. nisi præter cum mala fide evocaverit, quia tunc ad successorem ille non admittitur, Lara d. capite 3. numero 10. Giurba ad consuet. Messen. capite 5. gloss. 5. à numero 5.

Ut ad rationem præsentis decisionis perveniamus, ea provenit ex bona fide contrahentium, vel saltem vnius eorum, quod inducit talem legitimisationem, simul & filiorum fauor. cap. teneat 14. hoc tit. itaque in gratiam filiorum, & ipsius matrimonij legitimatio hæc contingit. Accedit, quia filius ex vito, & vxore susceptus legitimus creditur, l. filium 6. ff. de his qui sunt sui: quare si mater concubetur de adultero, id non præiudicat filijs, l. muli. 41. §. de filiis, & 5. quæ propter ff. ad l. tul. de adul. notat & Alecius lib. 15. presumpt. 7. Immo etiam mater fuitur filium spurium esse, illi non nocet, l. Imperatores 29. §. mulier, ff. de probat. l. aut 3. §. penult. ff. de in iur. cap. offic. de pondem. iur. quia tanta est vis matrimonij, ut si semel in Ecclesia bonà fide celebratur, filios legitimis esse semper creditur: ignorantiam ergo in præsentem casum æquitas amplectitur, ut ita filij ex eo matrimonio nati, legitimi censentur, dummodo impedimento cognito statim coniuges recedant, non autem si cum mala fide prolem suscipiant, l. si adulterum 38. §. si adulterum, Digest. ad l. tul. de adul. Facit fragmentum nuper editum libri singularis de adulterio, quod refert Cironius ad hunc tit. in illis verbis: *Et si errore cognovit dirimitur, creditur eius voluntatis fuisse, et si fuisset se in eo grada necessitudinis fuisse possumus, non fuisset tali matrimonio copulantes.* Cum enim hæc legitimatio fundetur in bona fide contrahentium, & ea non deest post scientiam impedimenti l. 4. c. de beneficiis imp. iteo fauor legitimisationis cessat; unde inferretur,

7.  
TRADITUR  
RATIO  
DE  
CENSA

DE OPTI-  
CIBUS  
MATRIMONII  
PURA-  
TIVE.

DE FILIIS  
EX TALIBUS  
MATRIMONII  
PURA-  
TIVIS.



presentem assertionem procedere quando non constat parentibus de impedimento; nam si illis notum sit, & adhuc contraxerint, cessat hæc legitimatio, ut si probetur denuntiatum fuisse impedimentum illis ante cocontractum matrimonium, argumento legis *si fundum, C. de rei vind.* vel si constet ipsos confessos fuisse palam impedimenti notitiam habuisse tempore matrimonij contracti, quia nulla maior probatio animi asserit potest, quam proprii oris confessio, *l. generaliter, C. de nov. numer. pecun.* In his enim casibus, & similibus, eodem esset præsumptio illa generalis bonæ fidei, seu ignorantie impedimenti, cessat ipsa legitimatio; & præsentis conclusio procedit etiam si filij suspecti sint post litem contestatam super impedimento matrimonij; qui non ideo suspenditur usus matrimonij. Noguerol. allegat. 24. n. 106. qui numero sequenti ampliatur, etiam concepti sint post primam sententiam, dum ab ea fuerit appellatum.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam licet strenuo iuris rigore, filij nati ex matrimonio putativo, quod de facto contractum est, cum de iure valere non possit, legitimi non sint iudicandi, cum legitimi tantum sint qui ex iusta notitia nascuntur, nec particularis parentum exstimationi eis prodesse possit, quoniam hanc veritatem mutare non valuit, *cap. veritate, 8. distinet.* Iuxta lege 1. *C. de interdict. matrim.* æquitate tamen opholominus suadeo, non innotetio contrarium receptum est, quod scilicet filij suspecti ex putativo matrimonio propter bonam fidem parentum, vel vnius ex eis, legitimi habeantur. Nec obstat quod dicebamus, in præsentis casu coniuges dare operam rei illicitæ; nam id falsum est; siquidem nemo dicitur dare operam rei illicitæ, qui operatur cum ignorantia inuincibili; unde in præsentis casu ex opere fisione iuris licito, & honesto, propter bonam fidem utriusque coniugis, vel vnius ex eis legitimatio procedit. Nec obstat in præsentis specie, post litem contestatam dari malam fidem, & per consequens cessare iustam causam legitimatiois; nam in matrimonio putativo mala fides nec per litem pendentem, nec per sententiam intra decendum concessum ad appellandum præsumitur, ut probant Basilii lib. 1. *de matrim. cap. 8. num. 5. Courat. 2. p. de matrim. cap. 8. §. 2. Calvo Palao p. 2. oper. moral. disp. 4. §. 1. num. 7.* quia cum falsum possit esse impedimentum, viquedum per sententiam diffinitivam appareat, illum verum esse, non impeditur vius coniugij inter parentes, qui à principio cum bona fide contraxerunt, *cap. 1. ut litem pendente;* ideoque interim durat bona fides, quæ est causa efficiens huius legitimatiois. Nec tandem obstat textus in *dilecto cap. 3. §. si quis, de eland. disp. 1.* nam respondetur, in eius specie contrahentes matrimonium affectasse ignorantiam, quam non habebant, cum omisso denunciationibus illud celebrarent, ut ita impedimentum detegi non posset; & cum ita dediceret vnum ex requiritis ad matrimonium putativum, videlicet, ut publice contraheretur, ideo legitimatio eo casu non datur. Similiter in *d. l. 1. C. de interdict. matrim.* ignorantia vincibilis fuit, non facti sed iuris, cum inter pupillam & tutorem prohibitum esse matrimo-

nium, oemo ignorare debeat, *Lamer, ff. de sponsal. l. 3. §. de ritu nup.* Vnde illa ignorantia illam non excusat, *ex l. 1. §. de ritu nup.* Nec obstat vicinum augmentum, nam verum est, ob bonam fidem tantum vnius coniugis, filium legitimum casci respectu utriusque, ut probant Sanchez lib. 3. *de matrim. disp. 19. §. 2. num. 46.* Ac colla in *cap. si pater, 1. p. verbo verum, num. 2. de testam. de 6.* quod & postulat ipsa ratio legitimatiois, siquidem filius non potest legitimi indicari respectu matris, non vero respectu patris, præcipue cum ex patris potestate non leve commodum filius consequatur; & si aliquam utilitatem pater inde sentiat, non tam ex proprio facto, quam ex bona fide coniugis tam consequitur, argumento legis *cum hereditas §. §. de acquir. heredit. l. 1. §. communem, Digesti si servitus vindicetur.*

Sed superiori assertioni obstat textus in *l. 3. C. solut. matrim.* ubi expressè docetur, filios susceptos ex muliere libera, & seruo, qui liber vulgo credebatur, spurios nasci: igitur filij nati ex matrimonio putativo, legitimi non nascuntur. Cui difficultati respondendum est, iure civilis attento, seruum adeo pro nihilo reputari quoad nuptias, ut detectio impedimento servitutis, non solum matrimonium nullum esset, verum & filij sine patre neri crederentur; iure verb canonico, etiam propter errorem conditionis matrimonium ignoranter cum seruo celebratum nullum sit, tamen si illud publicè in ecclesia contrahatur, filij ex eo inde suscepti legitimi nascuntur; quia hoc iure attento serui, etiam dum in servitute sunt, matrimonium oozorabare possunt, ut probatur in *cap. 1. de coniug. servor.*

Etiam supra traditis opponi potest textus in *l. cum hic basili 32. §. 1. oratio, vers. Si quis sponsam, ff. de dona. inter.* ubi docetur, quod licet donatio facta uxori verò constante matrimonio, morte donatoris confirmetur, non sit donatio facta uxori putativo; quia hæc morte donantis non confirmatur: ergo quia matrimonium putativum non habet eandem effectus ac verum matrimonium. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, donationem iocet vitum & uxorem constante matrimonio factam non valere, confirmari tamen morte donantis, quia creditur donatorem perseverare in eadem voluntate; ut verò cum quis donat mulieri, quam uxorem esse putabat, non confirmatur donatio morte, quia credi non potest, donatorem perseverasse in voluntate, quam nunquam habuit, quia errando in qualitate uxoris, erravit in causa finali donationis; & ita ex defectu cause finalis censetur donatio nulla, quasi ex defectu voluntatis, argumento legis *si pater, l. neque, C. de hered. instit. l. ea que, C. de dona. inter.* Et ita eo casu vix putativum non habet eandem utilitatem ac verum. Quam interpretatioem docuerunt Campeggius *de dos p. c. §. 97.* Tiraq. *ad il. comen. gloss. 8. num. 249.* Petrus Barb. in *l. si cum datur, §. final. ff. solut. matrim.* Colla in *cap. si pater, verbo uxorem, num. 18. de testam.* Sanchez lib. 6. *de matrim. disp. 2. num. 2.* Gentili lib. 4. *de don. cap. 2.* D. Joseph de Retes *cod. tit. cap. 2. num. 3.* Arias à Mesa lib. 3. *variar. cap. 22. n. 17.* qui eodem modo accipit textum in *l. vbi 27. de usufructu legat.*

8.  
DISSOLVIT  
VIR DUBI-  
TANDI AA-  
TIO.

9.  
REPER-  
TUS I. P. C.  
SOLUT.  
MATRIM.

10.  
EXPLICA-  
TIO I. P. C.  
MATRIM.  
DE DONAT.  
INTER.

## CAPVT III.

Idem <sup>a</sup> Rhotomagensi Archiepiscopo.

**T**Ransmisit nobis litteræ tuæ continebant, quod cum Nicolaus Sager ciuis tuus usque ad iuuentutem quemdam puerum nutruisset, vxore sua Matilde non desponsata cum eo cohabitante, postmodum ipsam, sicut dicitur legitimè desponsauit, & de ea filios sustulit. Quibus paternam hereditatem petentibus, prædictus iuuenis contradixit, gerens se filium, & heredem, quamuis à vicinia, quæ ipsum filium eorum esse credebatur, spurius diceretur: prædictus verò N. & vxor eius Matildis præfarum iuuenem spurium suum, aut legitimum filium esse negabant, sed dicebant, quod cum pietatis intuitu nutruissent. Cum autem questio coram te mota esset, & prædictus iuuenis pro eo, quod iuri stare volebat, vinculo excommunicationis sit allectus, quid de hoc agere debeas, nos consulere voluisti. Super hoc itaque consulationi tuæ taliter duximus respondendum, quod in tali causa studium est verbo viri, & mulieris, nisi certis indiciis, & testibus prædictum iuuenem tibi constiterit esse eorum filium.

## NOTÆ.

**R**hotomagensi. ] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. c. 3. post Concil. Lateran. habetur, Idem R. Archiepiscopo Rhotomagensi, qui cum esset Episcopus Ebroicensis, in Præfulem Rhotomag. postularus fuit, vt resert Chenu in serie Archiepiscopi Rhotomagensis de qua Metropoli nonnulla adduxi in c. 24. de rescriptis. b. Iuuentutem. ] Quæ incipit ab anno 15. vt notat Glossa verbo perfectus, in proemio Sexti, & probatur in l. non aliter 69. §. 1. ff. de legat. 3. quæ etiam dicitur etas vitilis in l. 1. vers. Apparet ff. de minor. etas robusta, in l. si maritus 15. §. 1. lex Julia, ff. ad legem Jul. de adult. etas perfecta, in d. l. cum filio, l. ult. C. de his qui veniant a etas: & sua etas, in l. ex duobus 27. ff. de negot. gestis, l. cum pater 77. §. curator, ff. de legat. 2. etas legitima, in l. 5. ff. quando dies legat: & durat iuuentus usque ad quinquagesimum annum, indeque incipit senectus, d. l. non aliter, in fine, §. item maior 13. l. ius de excusator, l. ult. C. qui etate, lib. 10. plura de iuuentute congesse sunt Narbona de etate anno 15. §. 1. sume final. Hothom. de verb. iuris, verbo etas, Cuius ad Vlp. Marcel. in d. l. non aliter 69. §. 1. Lata de vita hominu c. 30.

c. Vicinia, quatenus vicinia, seu fama probet

filiationem, expostui in cap. per tuas, de probat. vbi commentarium huius textus inuenies.

d. Negabant. ] Cum vinebat videlicet nam cum de hereditate ageretur, supponitur tempore bolos litis iam decessisse; quia siue hereditas viuents non datur, ita nec de ea agi potest. l. si qui heredes 13. l. que 17. l. qui superstitis 74. ff. de acquir. heredit. vel allien. vendit. Mota vbiq. iuris cap. 3. Gomez in l. 22. Tanti: in qua parte obseruandi sunt textus in l. 1. §. final. ff. de iur. & facti ignor. l. qui Roma, §. final. ff. de verb. obl. litem dubitari 26. §. 1. ff. de heredit. insti. l. 1. §. 1. ff. si quis à parente, l. de hereditate 19. §. non, ff. de Castrens. pecul. l. 4. §. hoc editum, ff. si quis emiss. caus. testam. l. duo 7. ff. de munific. l. 1. §. si liberus, ff. si quis in fraud. paron. l. quoniam 91. §. 1. ff. de legat. 2. l. 27. §. a patre, ff. ad Trebel. l. 14. §. sed & si dolo, ff. famul. erig. l. 1. §. si ut legatorem nomine, l. 1. §. si impuber. ff. de collat. honor. l. pater 10. ff. de captiuis, l. iuris 7. §. ult. ff. de pattiis, l. 1. ff. quando dies legat. l. 1. C. de fideius. l. 1. C. ad l. Jul. de vijs. si vir uxori §. 2. §. ult. ff. de donat. inter, l. 3. §. nec videmus, ff. de suspens. int. l. iulianus 131. ff. de verb. obl. l. 2. §. ult. ff. de his qui vt indig. n. autem contra, C. ad Trebel. Cuius lib. 9. §. 9. Papin. in l. 47. ff. de fideius. & lib. 19. in l. 5. §. ad Trebel. & lib. 2. definit. Papin. in l. 36. ff. de statulib.

## CAPVT IV.

Idem <sup>a</sup> Exoniensi & Vinton. Episcopis, & Abbati Forden.

**C**Ausam, quæ inter nobiles viros F. & R. de Ardena, quondam filium Agathæ, de natiuitate ipsius vertitur, vobis fratres Episcopi, & venerabili fratri nostro Ludon. Episcopo sub certa forma commisimus terminandam. Verum quoniam idem F. de Ardena præfarum Ludon. omnino habebat suspectum, pro eo quod Dominus est prædicti R. ipsum amouendum, & te, fili Abbas, loco ipsius duximus subrogandum. Per Apostolica itaque scripta vobis mandamus, atque precipimus, quatenus de natiuitate prædictæ A. rei veritatem subtiliter inquiratis, & si paribus ante vestram præsentiam conuocatis, legitimè vobis constiterit, quod suspecta A. de Aureliana muliere, tempore Alauo viri sui, ipsa cum eo, tanquam cum viro suo, commorante,

D. D. Genl. in Decret. Tom. IV.

V 3

BHL

b. *Neprem R.*] Id est sobrius, ut in cap. per eius 10. de probat. ubi iam notat quare in hac sexta collectione ipse R. vocatur patruus.

c. *Uxorum.*] Vnde ipse pro ea admittitur in iudicio, quia in questione legitimitatis, ut probat Barbosa b. v.

d. *Escherdare.*] Id est priuare hereditate paterna, quae ad ipsam, tanquam legitimam iure successit spectabat.

e. *Hereditatem.*] Sed quomodo iudex ecclesiasticus de hereditate, & per consequens de re temporalis cognoscit? cum in presenti casu, & similibus debeat de legitimitate cognoscere, & decisa hac causa praedudiciali, eandem foreiellionis ad iudicem secularium remittere, cap. 3. de ordine cogniti, cap. causam 17. hoc titul. Glof. finalis in presenti docet, Pontificem io tarris, in quibus praesens casus conigit, temporalem habuisse iurisdictionem, ideoque etiam inter laicos potuisse ius dicere in causa temporalis, iuxta textum in cap. per venerabilem, hoc titul. Hostiensis in presenti ait personas, de quibus in hoc texto, miserabiles fuisse, proindeque Pontificem in omnibus eorum causis adiri potuisse iuxta tradita in cap. ex parte, de foro competent. sed vtrique solutio vt diuinatoria relictenda est. Cuius, hic succumbens difficultati, factur, ecclesiasticum iudicem io hoc casu de legitimatione cognoscere potuisse, iudicem vero laicum de causa successio- nis pronuntiare posse. Sed his omnibus omissis solutionibus, dicendum est, discrimen esse constituendum inter cum casum, in quo primò & principaliter de successione agitur; & inter eum in quo secundariò, quia de legitimatione principaliter agitur, quia eius occasione filius in successione paterna inquiratur, tanquam illegitimus. Primo casu, si opponatur questio illegitimitatis, quia praedudicialis est, prius debet terminari per iudicem ecclesiasticum, & tunc iudex secularis super hereditate pronuntiat, dist. cap. 3. de ordine cogniti, ubi probatur: secundo vero casu iudex, quia de legitimitate cognoscit, eundem filium legitimum esse pronuntiat, simul declarat ipsum ratione illegitimitatis non posse inquietari in hereditatis successione, & in hoc sensu incidenter super hereditate pronuntiat, quo modo procedunt textus in cap. 1. cap. per litteras, hoc titul. docuit Roussetius lib. 6. Hystor. Pontificum, cap. 3. in fine.

## COMMENTARIUM.

3. **E**X hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Filius naturalis per subsequens matrimonium efficitur legitimus, & habili ad succedendum in bona paterna.* Probat eam textus in cap. iuxta, hoc tit. l. dicitur, l. i. inferius, l. eum qui, C. de natural. liber. §. final. Insuper, de nupt. §. penult. de heredit. que ab intellig. Nouel. 74. & 78. Insuper, arch. de triente & semissis, collat. 3. l. 1. tit. 13. l. 2. tit. 15. parit. 4. leg. 10. tit. 8. lib. 5. Recept. Illustrante ultra innumeros consuetos à Barb. in presenti, Leo Pinel. in repetit. ad hunc textum. Faber de error. decal. 35. error. 6. Martha de success. legat. c. p. 18. art. 4. Littera decif. 8. num. 6. & decif. 43. Cuius, hic, & in Nouel. 12. Amaya lib. 1. obferu. capit. 4. Hunnius in encyclop. titul. 10. cap. 12. Mancinus lib. 1. Crinal. cent. 15. & sequent. Leon tom. 1. de cif. Valentia, decif. 93. Nogueroi. alleg. 23. & 24. Bocerus tom. 1. claus. diffinit. 10. Sulte tom. 1. de

cif. 131. Fachineus lib. 3. controu. cap. 50. usque ad 56. Doel. lib. 1. comment. capit. 21. ubi Ofuald. littera F. Petrus Grog. lib. 10. synagm. cap. 4. Sazmientus lib. 1. felici, cap. 6. l. 1. de preiudice Epi- scop. 2. p. alleg. 1. & nota 73. C. ornatus in ius A. notionum lib. 2. tit. 15. Cuius, lib. 1. obferu. cap. 4. Asellanus de iuris ration. lib. 4. cap. 5. num. 60. Fragor. de regim. christ. Reip. p. 1. synagm. cap. 6. 5. 1. Meteorius lib. 2. apiniam, cap. 78. Sixtus 2. lib. 1. cancl. 9. Euerard. Bronchorst. crim. 2. obferu. 91. Canibus & Cuius, hic, idem Cuius, ad tit. Cod. de natural. lib. hiecholoris de fratribus, §. p. cap. 23. & 24. Atrifcus 2. preiuditionis, cap. 1. fel. 8. num. 47. & lib. 7. de rebus publicis capit. 1. fel. 14. Christinus tom. 1. de cif. 310. Ant. Gomez in l. 18. Tauri, num. 59.

Sed pro dubitanti ratione in praefectum assertionem ita infurgo. Facta pro infectis nunquam haberi possunt, l. in bella 1. §. fidi, ff. de capitiu. l. 1. nic. C. de rapin. viroium, l. 31. ff. de leg. ius. praecipue transitoria, l. fabriles 6. ff. de oper. lib. 1. leg. cum hereditas 34. ff. de hered. instit. Facit Hicatus lib. 3. c. 1. ad 19.

Non tamen irritum

Quodcumque retro est, efficit, ut neque

Diffuset, infestumque reddat.

Quod fugiens semel hanc vocat.

Sed hii naturales vetè illegitimi nati sunt: igitur etiam subsequens matrimonium, ex tunc ma- culam illam illegitimitatis, cum sit facti, na- queunt; praecipue cum id, quod ab initio vitiosum est, tracta temporis conualefcere non possit, l. quod ab initio ff. de reg. ius l. 1. ff. de regula. Coromana. Facit textus in l. si minor 4. ff. de semis. ex parte. Augerur hae difficultas ex eo, nam licet hae legitimitas procedere possit attento iure ci- uili, iuxta quod concubinatus penitus fuit ex- clus, l. in concubinas 3. ff. de concubinis; immò parà differebat concubina ab uxore, litem 47. §. parit. ff. de legat. 3. l. in libera 24. ff. de rit. nup. l. ac illu- strati in con. 2. Conu. Illius tamen factis canonici- bus concubinarum confuetudo, vt ote luti di- uino contraria, improbari est, cap. audire, 34. dist. c. nemo, cap. dicat 2. cap. meretricis 5. 2. quaf. 4. & probatur in ipso canone 1. Concilij; adeò vt ma- trimonium cum concubina sequitur, ex equi- tate ad tollendam maculam penitatur. D. Ba- fil. in con. 16. ad Amphithec. ibi: Fornicata nati est matrimonium, sed nec initium matrimonij; quare si fieri possit, ut qui post fornicationem coniunguntur, separentur, id est melius: sin autem eis omnia placeat conseruare, fornicationem quidem patrem agnoscat; ut separentur autem, ne quid deterius accidat. Ergo iuxta factos Canones hae legiti- mario procedere non debet, ne per eos concu- binatus forer videatur. Augerur secundò hae dubitatio ratio, nam & iure ciuili, vt legiti- mario hae procedat, desideratur consensus filio- rum, arch. quibus modis naturalis efficiantur, §. ge- neraliter. Item dotalia instrumenta, d. aub. §. aliud, §. final. Insuper, de nupt. l. 1. Dotalibus instrumentis compositis. Ergo non sufficit tantum matrimo- nium celebrari, vt filij antea suscepti effici antea legitimi.

Quia difficultate ita fulcra non obstant, veta- est praesens assertio, pro cuius expositione sciendum est, filiorum varias species esse, vt agnouerunt Paleotas de nobis & spuriis, Lupus de ille- gitimis, Gomez in leg. 11. Tauri, Couart. & alij congregati à Rojas in epis. success. cap. 1. num. 23.

3. **CONCITO**  
**TRANSTVA**  
**SV PRO-**  
**BATIE.**

INVER-  
TUS TEM-  
DICA AP-  
ERTUM

5. **FELICIA**  
**VARIA CF**  
**RUBA.**

# Tit. XVII. Qui filij sint legitimi. 225

Et licet omnes ad duas species reducat Iulius Pollux lib. 3. *enonymi*. cap. 2. nempe ad susceptos ex licito coniugio, & ad filios aliunde natos, congruentior est præteriti titulo illa summa divisio, ut alij sint filij legitimi, alij illegitimi, quæ diuisio aliam subdiuisiōnem recipit, nam filiorum legitimorum alij sunt legitimi naturales, alij tantum legitimi. Legitimi & naturales illi dicuntur, qui ex legitimo coniugio nati sunt, quia lege, & naturæ matrimonium approbantis, nascuntur, de quibus in l. filium ff. de his qui sunt sui, l. semper, ff. de in ius vocand. anth. quibus modis naturales efficiantur, q. nec legitur, c. 1. de. 7. anth. nunc soli, C. de naturalib. liber. princip. Insistit de nupt. & de parvia possit cap. accessit q. de desponsat. impub. cap. olim 6. de cleric. coniug. cap. transmissa, hoc tit. quo casu filij nati ex huiusmodi concubitu legitimi creduntur, d. l. filium, licet difficultas sit talis probatio, l. Lucius 78. ff. de condit. & demonstr. probati latè in cap. per tuas, de prob. Eiusdem speciei censentur filij nati ex matrimonio, quod pariter cum bona fide contraxerunt in gradu prohibito, cap. ex amore, hoc tit. vbi dicimus. Filij autem legitimi non naturales dicuntur, qui lege aliqua in numerum filiorum naturalium recententur, quosvis legitimi non sint, argumento textus in l. legitima 6. ff. de pact. docti Bertrandus de iure liber. cap. 4. in princip. quales sunt hi, qui adoptati, vel adrogati sunt, l. 1. & per totum ff. de adopt. l. cum adoptiuus, C. eod. tituli, Petrus Greg. lib. 3. *synagm.* cap. 10. Faber in iurispind. tit. 10. princip. l. diu. 17. & princip. 4. ibi. 11. Bertrandus vbi supra cap. 43. fol. 161.

Filiorum etiam illegitimorum varie sunt species; nam alij sunt filij illegitimi, quos simpliciter naturales vocamus, Græcè nothos, quorum nomen Latine exprimi non posse testatur Cuius. in Nouel. 11. vers. fecunda pars, de quibus agitur in ritual. C. de natural. liber. l. de concubinato, ff. de concubino, cap. final. 32. q. 4. l. 1. tit. 15. par. 4. Hi tales inter civilis debebantur, quia nam etiam ex concubina domi remanet, quam pater sine stupri crimine retinebat; coius concubitus licet matrimonium vere non esset, permixtus tamen erat, & parum à matrimonio distabat, l. 1. d. l. de concubinato, l. si quis officium ff. de ritu nupt. docent Cynanus lib. 2. *comment.* c. 16. & lib. 3. c. 13. Hothomani in disp. de spuris, c. 1. & 2. Bertrandus de iure liber. cap. 50. & 43. Petrus Gregorius lib. 10. *synagm.* cap. 3. num. 15. Arniscus tom. 1. *politic.* lib. 2. de re. public. cap. 2. fol. 13. Sarmiento lib. 1. *stella.* cap. 7. num. 2. Vnde exponendus est textus in l. fin. ff. de his qui sunt sui, l. si omisit Cuiusio, Donzelio & alijs concessis ab Ofualdo lib. 2. *comment.* cap. 27. *littera* C. obferens, verbum rediguntur, ibi propriè accipit respectu emancipati, & impropiè respectu naturalis, ut in q. aliquando, l. fin. ff. de nupt. vbi aliat interpretator Glossa verbo *Manuamini*, in l. 2. ff. de officio Procurator. Sed cum concubinarum pleniusque consideraret inter doctores, & eius ancillam, l. denique 8. ff. de pignor. l. pignori ff. de rebus auctoris, indic. l. 1. C. de manum. inde est, quod nati ex eis etiam serui, filijque naturales debebantur, d. l. 1. vbi ff. de his qui sunt sui, l. fin. ff. de adopt. l. Lucius 88. ff. de leg. 2. d. 1. ff. de iure delib. Iunctio Cuius, lib. 3. *olif.* c. 17. l. etiam pater 77. q. 4. *volto* ff. de leg. 2. textus ita interpretandi in l. omnes 17. ff. de qua in fraud. credit. l. naturalis 5. ff. de præscript. verb. l. si rogatus 20. q. mulier ff. de manum. c. 1. d. naturalis 7. l. finali

ff. de confirmat. l. 2. tit. C. quando mulier tutela offe. l. 1. ff. de manum. ff. docent Hothomani & Bertrandus supra, Faber in Papin. tit. 9. de nupt. princip. 1. 1. ibi. 1. Et eum olim inter filios illegitimos nulla consideraretur differentia, Constantinus Magnus naturalis dici voluit filios, qui ex solutis procreabantur, ut testis est Iustinianus in *Regul. 89. quibus modis naturales*. Et licet ideo aulius fuerit Aeneas Robertus lib. 2. *ver. indic.* cap. 1. 4. asserere Constantinum non ex legitimo matrimonio, sed ex furcivo amplexu Constantij cum Helena procreatum fuisse, quod & ante attulerunt Zosimus tom. 3. *anul. lib. 2. in princip.* Nicephorus lib. 7. *hisl.* cap. 18. facile tamen ab hac calumnia defendit sanctam Helenam D. Iosephus de Retes lib. 8. *apud* fol. 529. & nos in cap. 15. de sponsal. Verum cum sacri Canonibus prohibitus sit concubitus, immo magis detestabilis sit consuetudo cum donubina, quam accessus ad meretricem, argumentis capituli finalis de consuet. ideo difficilior est, qui filij naturales dicantur in cap. per venerabilem, & similibus, hoc tit. Et obtinuit sententia Doctorum melioris notæ, assentientium eos naturales dici, qui ex soluto, & soluta sunt geniti, inter quos potest matrimonium tempore conceptionis sine dispensatione consistere: docent Abbas in d. cap. per venerabilem, Sarmiento lib. 1. *stella* cap. 7. num. 1. Marten- zio in l. 9. tit. 8. lib. 5. *Recopil. gloss.* 2. num. 3. & ita expresse cautum est in l. 1. c. 1. *Tauri*, quæ est hodie lex 9. tit. 8. lib. 5. *recopil.* quosvis contrarium defendant Lara in l. si quis à liberis in princip. c. 81. Cervantes in l. 10. *Tauri*, num. 28. Vnde rectè res- soluit Parladorus *disserent.* 1. 4. 1. filium genitum à Clerico in minoribus ordinibus consuetudo, etiam beneficium ecclesiasticum habente, natura- lem esse.

Alij sunt illegitimi, quos spurios vocamus, qui propriè sunt nati ex ea, quæ exposita est omnibus, ut quo patre concepti sint, ignoretur, & in hoc à filiis naturalibus differunt sponti, quod isti sine certo patre nascuntur, ideoque apud Romanos tantum duobus illis lictens S. P. scribe- bantur, idest *sive pater*. Gaius lib. 1. *insist.* cap. 4. vbi ait, spurios appellari sine patre filios. Illustrat Plutarchus in problem. Alex. ab Alex. lib. 5. *dier. Genial.* cap. 5. Castellanus Cotta in *memoral.* verbo *Spurii*, Petrus Crinitus de beneff. *discep.* lib. 10. cap. 5. P. Greg. lib. 10. *synagm.* cap. 15. c. 18. Comnanus lib. 2. *comment.* cap. 16. num. 2. Vnde non male in Digestorum libris huiusmodi filij spurij appellantur vulgo nati, l. vulgo 23. ff. de statu hominum, l. 2. iuncta l. spurii 4. ff. unde cognati, l. si ex lib. berra, C. de suis & legit. Media etas degeneres vocavit, quia neque genus, neque gentem habent. Olderic. Vital. lib. 4. *hisl. eccl. auro* Cuiuslibet 1074. *Dege- ner.* seipare *notus* est. Aliquando spurij dicuntur filij nati ex parentibus, qui matrimonio contrahere non possunt tempore conceptionis, vel natiuitatis: textus distictus in l. Imperator 29. q. 1. ff. de probat. vbi natus ex adulterio spurios appel- latur. Similiter etiam filios natus ex incestu, l. qui spurii 6. ff. de derat. Vnde spurius spurij oppo- nuntur iustis liberis, l. 4. in fine ff. de in ius vocan- do, l. 1. ff. qui petant tutorem: & vulgo quævis op- ponuntur iure quævis, l. parum 8. ff. de bonis lib- ert. l. si quis liberis 5. q. 2. ff. de lib. agnosc. Hothom. de spuris cap. 1. & 2. Illegitimus etiam filij sunt qui dicuntur Manecres in cap. nisi cum priorem, q. per- fona, de rōmme, cap. per venerabilem, hoc tit. cap. 23. *Drutem.*

**Deiorem.** quo nomine latè sumpto significantur filij nati ex fornicis & meretricibus. *Exodi cap. 23. lib. 1. tit. 5. part. 4.* Petrus Greg. ubi supra, num. 19. scilicet autem, & specifice illi dixerunt, qui nati sunt ex his parentibus, qui iure Pontificio matrimonium contrahere prohibentur. *Couart. d. 2. p. de matrim. cap. 8. §. 1. num. 2.* Marienzo in l. 9. tit. 5. lib. 5. *recopil. gloss. 1.* Tandem alij sunt adulterini, qui nati sunt ex uxore & soluta, vel ex duobus uxoris, *cap. lex, §. adulterium 32. q. 1. d. cap. per venerabilem, §. quid autem, l. si adulteri, ff. de adulterio, l. 1. tit. 15. part. 4. & in l. 9. Tauri, quæ est 7. tit. 8. lib. 5. recopil.* dicitur filius adulterinus natus ex damnabili coitu, quia matri inde pecunia mortis naturalis imponitur, *l. 1. tit. 7. lib. 4. fori, l. 1. tit. 10. lib. 8. Recopil.* & licet filium procreatum in eltrico in sacris ordinibus constituto adulterinum dicant *Gloss. de adulterio in d. cap. per venerabilem, & ibi Abbas num. 31. Imola in Clement. 1. de officio Ordin. Couart. in d. l. p. cap. 8. §. 1. num. 14. Flaza lib. 1. de delict. cap. 41. num. 31. & alij relati à Gutierrez lib. 2. canon. cap. 7. n. 39.* tamen contraria sententia verior est; nam clerici cum male soluta concubitus non est adulterium, immò nec sacrilegium, nec incestus, vel stuprum, vel alij putantur; sed simplex tantùm fornicatio, ex textu scè disterio in cap. quia circa, de bigam. ibi: *Tanquam simpliciter fornicatione natus.* Faciunt textus in cap. Maximianus, cap. presbyter, 8. dist. cap. later 2. q. 7. docent Federicus de Senis consil. 167. Cardinal. in Clement. ad nostram, de heretico. Felinus in cap. si clerici, in princip. n. 14. de iudiciis, Decias ibi, num. 37. Menchaca de success. creat. §. 22. num. 60. Auendaño in l. 9. Tauri, gloss. 10. num. 1. Gutierrez lib. 2. canon. cap. 7. num. 44. Sed contrarium probant in d. cap. quia circa, videlicet sacrilegium committi. Tandem ad illegitimorum species pertinent filij incestuosi, qui nascuntur ex parentibus sanguine coniunctis in gradu prohibito per lineam transversalem, *l. si adulterium, ff. de adulterio, l. qui etiam ff. de ritu nupt. §. inter eos, Instit. de nupt. Antonius Gomez in l. 9. Tauri, num. 13. Marienzo in l. 6. gloss. 5. tit. 8. lib. 5. Recopil.* Nescit etiam sunt filij illegitimi, qui nascuntur ex parte de filia, vel aliis ascendentibus, *l. qui etiam ff. de ritu nupt. §. ergo, Instit. de nupt. P. Gregorius d. cap. 1. num. 10.*

8.

DE LEGITIMATIONE.

Secundò sciendum est, inter Digestorum inco-  
gnitum fuisse hoc legitimationis beneficium;  
nam licet si dum filius in vtero erat, mater in  
uxorem diceretur, legitimus ipse nasceretur, *l. 3. §. 1. ibi: Propter dultam suam parit; ff. de suis & legitimis, l. 3. §. 6. ff. de Carbo, edito;* tamen si  
ians natus erat, legitimo non continebatur, vi-  
sque dum Imperator Constantinus statuit, subse-  
quuto matrimonio inter parentes, filios legiti-  
mos reddi, *leg. Disti, l. inderunt, C. de natural. lib.*  
notandus est textus in l. 4. C. de patris content. in  
illis verbis: *Quoniam in potestate patris constituti non  
essent.* Et licet stricta iussit ea constitutio, ut po-  
te loquens tantùm de filiis susceptis ex ingenuis  
concubinis, non verbò ex aliis feminis, Impera-  
tores Anastasius in d. l. inderunt, & Iustinianus in  
l. cum quis, *l. propter, C. eod. tit. novel. 32.* eam con-  
stitutionem potestatem ad filios naturales ex  
quibuscumque feminis susceptos, ut iam nota-  
uit Basili. de matrim. lib. 11. cap. 1. Quod Ecclesia  
admisit in præfenti textu, & aliis suprà citatis,  
ita ut filij ita legitimati, pro legitimis habeantur,  
ac si ex legitimo matrimonio nati essent; quia

iuris fictione retrotrahitur legitimatio hæc ad  
tempus natiuitatis, argum. 10 legis *lex Cornelia  
§. de restam. l. prior, ff. qui potiores, l. neces-  
sario, §. quod si pendente, ff. de periculo, & com-  
modo: ut contingit in fictione postumini, iuxta  
quam ab hostibus captus, rediens retrò fingitur  
in ciuitate fuisse, *l. retrò, ff. de capitiu. & habet-  
ur ac si nunquam in captiuitate fuisset, l. postu-  
minus, ff. eod. tit. vel etiam contingit in casu  
textus in l. heres quandoque, ff. de acquir. heredit.*  
Sic legitimatio etiam legitimatum haberi. ac si  
nunquam fuerit illegitimus, argumento textus,  
in l. si quis filio, §. promittit, ff. de iustis rapis. Et  
quemadmodum captiuus postumini reuerfus  
excludit secundogenitos, & remotiores, *d. l. si  
quis filio, §. sine, l. si de porticus, ff. de bonis lib-  
eris, l. qui ex liberis, §. 1. ff. de bonis possid. secun-  
dum, tab. simili modo legitimatus præteritur secun-  
dogenitis, etiam constante matrimonio: Iarè  
probat Michelotius de fratribus: §. cap. 23. §. 24.**

Vnde inferitur, filium legitimatum per subse-  
quens matrimonium, succedere in regnum, no-  
bilitatem, & arma parentum. *Mantic. de consuet.*  
*lib. 11. tit. 12. num. 4. Tiraq. de nobilit. in cap. 15. §. 1. num. 21. item in feudum, Solerzanos de iure ind.*  
*tom. 1. lib. 2. cap. 17. num. 46.* licet contrarium de-  
fodit Bionchorst *rem. 2. assert. 92. & facere de-  
focete conditionem, si sine liberis,* docet Fufianus  
de fustis, pag. 408, & succedere in bonorum vin-  
culo, seu primogenio, docent Gregor. Lopez in  
l. 2. gloss. 10. tit. 15. part. 2. Molin. de primogen. lib. 3.  
cap. 3. num. 6. excludereque substitutionem, innume-  
ris relatis tenet Mantia de success. 1. part. q. 18.  
art. 8. num. 2. Vnde eùm in maiora filius legiti-  
mus primogenitus præteratur exteri fratres, id-  
eod talis filius legitimatus præteratur aliis fra-  
tribus etiam ex legitimo matrimonio postea  
susceptis: docent Menchaca de successum  
creat. lib. 1. §. 1. num. 89. Tiraq. de primogen. q. 34. Co-  
uart. 2. p. de matrim. cap. 8. §. 2. num. 28. Barb. plu-  
ribus relatis, in cap. tanta hoc simul, num. 21. Quæ  
sententia non est simpliciter accipienda, sed ita  
ut filias primogenitas legitimatas per subsequens  
matrimonium, præteratur filio postea nato ex  
eodem matrimonio, ex quo ipse legitimatus est,  
argumento legis eum quis, C. de natural. liber. nam  
si aliud matrimonium intermedium celebratum  
fuerit, & ex eo filius legitimus nascatur, hic fi-  
lius non excluditur per filium naturalem primo-  
genitum, legitimatum postea sequenti matrimo-  
nio, ut tenet Catdinalis hic, num. 5. Præpositus  
num. 8. Alex. de Neuo num. 29. Cifuentes in l. 40.  
Tauri, in princip. & ibi Auendaño gloss. 11. n. 41.  
Gomez in l. 12. Tauri, num. 64. Gregorius in d.  
l. 1. gloss. 9. Cevallos §. 606. Pro quorum sententia  
facit ea ratio; nam legitimatus per subse-  
quens matrimonium, licet ex tempore contrahit matri-  
monij legitimus sit, *Couart. d. §. 2. n. 25.* inter ta-  
men exceptione vel nasciturus vique ad contra-  
ctum matrimonij non est vere legitimus, sed ha-  
betur pro legitimo per fictionem, ut suprà dixi,  
& probant Butrius hic num. 3. Mantia d. lib. 11.  
tit. 12. n. 19. Quæ fictio non inducit in præiudi-  
cium rectij, *auth. quibus modis, §. licet, & fictio eni-  
mitur benignitate, quæ est fundamentum omnium  
fictionum, l. postumini in d. §. de capitiu. l. 1. art. 2.*  
huius locum non habet vbi datur præiudicium tertij,  
l. 2. §. item, ff. de acqu. plenaria, l. de iure 19. l. neque,  
ff. ex quibus causis maiores: ergo in hoc casu non  
procedit fictio in præiudicium alius, qui legiti-  
mus

Vnde ita  
satisfit  
et  
tunc

timè natus est. Facit etiam reatus in *c. quomodo*, de *rescriptis* in 6. vbi docetur, quod si Pontifex alicui concedat gratiam ad beneficium pro alio vacaturum, mosque reuocatur ea gratia secundo ipsam concedat, denique priorem restituat, non censetur restituere in praedictum secundum. Facit etiam reatus in *cap. si pro eo* 13. *ord. siue*. Nec tunc obstat dicta autentica quibus modis, *§. nullus*, & *§. adpionem*, vbi docetur filium naturalem legitimatum vocari ad omnes illas successiones, quas haberet, si verè legitimus esset à principio: ergo admitti debet ad primogenitum, exclusis fratribus etiam minoribus, etiam ante legitimacionem matris; præcipue, nam cum legitimatio hæc fit virtute retroactionis, debet fieri cum omnibus suis effectibus, *l. leg. ff. de testam.* ne dicamus eundem filium esse legitimum, & illegitimum. Nam respondetur, iustitiam in eo textu loqui de bonis diuisibilibus, quæ pater, vel immediatus possessor habebat; non verò de bonis primogenij, seu fideicommissio subiectis, de quibus agimus. Inter quæ magna est differentia, nam filius legitimus viuente patre non habet ius fructuabile ad eius bona; quia pater potest illa distrahare, & filio auferre: quin iurum etiam non distrahbat, sed filios alius postea suscipiat, reuocatur patris ius in spe quæsitum, & bona diuisiua post eius mortem inter liberos: in bonis autem maioratus aliter contingit; nam possessor non potest illa, nec in vita, nec in morte distrahare, *l. filius* 114. *§. diuisi*, *ff. de legat.* 1. sed filio primogenito integrum relinquere debet, & illi competat ius fructuabile, etiam viuente patre. Tiraq. *de primogen.* 9. 11. & 40. Couarr. *lib. 3. varior. cap. 5.* Vnde quauis legitimatus per subsequens matrimonium non excludit secundogenitum, tamen in præfenti casu cum graui præiudicio tertij non admittitur. Nec obstat quod dicebamus, eandem sequi filium pro parte legitimam esse, pro parte verò illegitimam; nam id rectè euenire potest diuersis temporibus, ita vt legitimus sit post contractum matrimonium, illegitimus verò antequam illud feceretur.

10. LIMITATA PRÆDICTA IL-  
LATIO.

Quod proximè diximus, filium naturalem primogenitum legitimatum præferendum esse in successione maioratus exteris fratribus ea eodem matrimonio secundo gentis, intelligendum est, nisi in fundatione vocetur filij primogeniti, & ea legitimo matrimonio nati; nam tunc filius naturalis legitimatus per subsequens matrimonium non excludit secundogenitum, vt tenent Mancelus *centur. 1. genial. cap. 15.* Mautica *d. lib. 21. de consuet. tit. 11. num. 17.* Marthe *de success. legat. a. p. 9. tit. 2. n. 8.* Menochius *d. præsumpt. 31. num. 1.* Patregricus *de fideicommiss. art. 13. §. 40.* Tachinus *lib. 4. controu. cap. 54.* Faber *de error. decal. §. error. di. i. numeri congetti* à Fajardo *de legitimat. n. 166.* Ratio est, nam fundator maioratus expressè voluit, quod successores nasceretur legitimus; illa enim verba, *de legitimo matrimonio*, coniungunt eodem tempore varietatem cum matrimonio; quippe qualitas adiuncta verbo debet intelligi faciendum tempus verbi, *l. in delictis*, & *si deumum*, *ff. de mal. adim. l. Titius*, *de mulier. testam.* Sed filius naturalis, quauis per subsequens matrimonium reddatur legitimus, non tamen est de legitimo matrimonio natus vt docet Baldus in *l. filium*, *num. 10. ff. de his qui sunt sui*. Et potest, nam licet lex facere possit, vt illegitimus reputetur le-

gitimus, cum hoc iuris sit, in iureque consistat; tamen quod sit de legitimo matrimonio natus, fieri non potest, cum hoc facti sit: ergo talis filius legitimatus non potest admitti ad primogenituram in præfenti casu. Nec obstat si dicas, matrimonium sequitur retrotrahi ad tempus natiuitatis, ex præfenti reatu; nam hoc procedit per fictionem, vt contingit in omnibus legitimacionibus, *l. cit. de mal. testam.* & quod fit per fictionem, non est propriè tale, *l. leg. ff. de testam. l. 2. ff. de usufructu eorum rerum*; atque verba testatoris intelligi debent secundum naturam, & veritatem, & non secundum fictionem, *l. cit. C. de his qui sunt sui*. Et sic præfens casus non verificatur in filio legitimo per fictionem; vnde eleganter Baldus in *l. in testamento* 14. in fine, *ff. de testam. nulli*, docuit legitimacionem non fingi retro respectu eorum, quæ determinati modo habent voluntatem. Sed hæc sententia, quamuis in puncto iuris vera sit, tamen in præfenti non aude- rem recedere à contraria; quæ etiam hoc casu filium legitimatum per subsequens matrimo- nium, exclusis fratribus postea natis, admitti ad primogenitum; cum propter frequentes Senatus Castelle decisiones; tum propter auctoritatem Doctorum, qui eam sequuntur: quampresens refert Fajardo *suprà*, num. 165. quibus addo Greg. Lopez in *d. l. 2. gloss. 9.* Couarr. *d. cap. 8. §. 2. num. 10.* Molinam *de primogen. lib. 3. cap. 1. n. 10.* Noguerol. *alleg. 23.* Barb. *vero* 73.

Duo tamen desiderantur, & conuenire debent vt legitimatio hæc procedat. Primum, vt matrimo- nium sequatur, nec iustet quod in articulo mortis celebratur, vt pluribus rebus docent Sanchez *lib. 7. de matrimonio disp. 103. num. 4.* Basil. *codicill. lib. 1. c. ap. 1. §. 1. verb. in cap. 2. n. 1.* Leo Pincl. *hic*, num. 253. Noguerol. *alleg. 24.* Barb. *vero* 73. Michelotius *de fratrib. cap. 23.* Ratio est, nam apud omnes constat, mat- rimonium in articulo mortis contrahi posse: sed legitimatio est effectus matrimonij, ab eo inseparabilis: ergo talis legitimatio, matrimo- nium quocumque tempore sequuto, datur. Vnde prædicti Doctores rectè inferunt, filium na- legitimum in articulo mortis excludere substitui- rum, nec ideo patrem dolum committere, quia dolum non facit qui suo iure vitatur, *l. dolus*, *ff. de reg. iur.* maxime cum dolum non presumatur, *l. dolus*, *C. de dolo*. Nec obstat, quod ad legiti- mationem filiorum per subsequens matrimonium desideratur spes suscipiendi prolem, *l. nupt.*, *C. de natural. liberis*; quia alius inter imponentes matrimonium celebratum non valet, *cap. 1. lunc*, *et ibi adductis*, *de frigid.* sed in hoc casu nulla spes suscipiendi prolem datur; ergo hæc legiti- matio dari nequit. Nam respondetur legitimati- onem hanc prouenire ea sola matrimo- nio val- liditate; ad matrimonium autem legitime cele- brandum sufficit potentia coeundi in actu, vel in habitu, *l. penult.*, *C. de nupt.* quæ in præfenti casu adest, vt considerat Matienus in *rub. 2. n. 1. lib. 5. Recopil.* 191. Nec etiam obstat, quod matrimo- nium morte dissoluitur, *cap. penult.* & *final. de secundo nupt.* & ita non potest accipere vbi finis debet, iuxta textum in *lege Titio*, *ff. de usufructu*, *l. usufructu*, *ff. de usufructu legat. l. heres meus* 5. *quomodo* *ff. de cond. & demon. l. si pater* *ff. de her. det. l. siem pater*, *ff. de postul. dotal. l. Iulianus*, & *libertas* *ff. de emancip. l. 2.* Nam respondetur cum Sacramentum *lib. 1. §. 1. lib. 1. c. ap. 6. n. 6.* aliud esse contrahi matrimo- nium

11. De acqui-  
sitione  
legiti-  
matio-  
nis.

nium in tempus mortis quod fieri non potest, ex iuribus proximè citatis: aliud verò illud celebrare tempore mortis, quod tempus vitæ tribuitur: unde in *libertat. 12. q. 1. final. ff. de successib. testam. docetur*, quod quamvis libertas dari non possit seruo cum morietur; tamen illi morienti rectè datur. *l. vici. §. famus, c. de Latina libert. Tandem non obstat matrimonium in articulo mortis contractum censeri fraudulenter ex solo animo excludendi substitutum dato sub conditione, si sine liberis decederet, vt probatur videtur ex l. filia 60. ff. soluto matrim. in c. de traditis à Sarmiento de reudicibus 4. p. 4. num. 6. Quia respondetur, fraudem in dubio non præsumi, *l. auctori §. pro factis, l. sed si maritus, §. final. ff. qui et à quibus. Quia inuend. in constando matrimonio præcipuum est consulere animæ, filiosque relinquere eum honore, & sine nota infamie illegitimis. Et licet per consequens excludatur substitutus, id tamen non attenditur, *l. filius 70. §. 1. ff. de contrahend. emptum. Nec obstat dicta ex filia, quia procedit eo casu, quo quando quod geritur in mortis articulo, non prodest mortem, & nocet articulo, vt docet Mantica d. cit. 12. num. 5. in præfati autem casu prodest matrimonium morienti, & eius filii, unde per fraudem celebratum non creditur. Quid autem si ex præfatis constaret ex confessione patris, vel alius coniecturis, ipsum animo fraudandi substitutum matrimonium celebrasse; an adhuc filius legitimus excludat substitutum, querunt Interpretes? Et ipsum non excludere, docentur Mantica d. lib. 11. de testib. tit. 13. num. 5. Molina de primogen. lib. 2. cap. 5. n. 17. moti auctoritate textus in c. 2. de remission. lib. 6. c. consuetud. 20. q. 3. Sed adhuc affirmatiua sententia verior est, quam reuocant Menchaca lib. 6. de frequ. c. 41. num. 5. Sarmientus lib. 1. sect. 6. num. 8. Molina de iust. disp. 1. c. Spino in speculo, gloss. 15. num. 106. Pro qua sententia facit textus in l. filium, §. sed cum, ff. de bonor. posses. contra tab. ibi: *Et ergo veniale beneficium, &c.* & ea ratio; nam si hæreticus transiret sine conditione, si sine liberis, matrimonium contraxerit animo expulso excludendi substitutum, nemo negauit filios ex tali matrimonio substitutum excludere: ergo idem dicendum est in casu propolito. Nec fauent contrarie sententia textus in d. cap. 2. & in d. cap. consuetud. nam in d. c. 2. non agitur de actu in mortis articulo celebrato, sed de renouatione beneficii fraudulosa, & ambiciosa facta, quæ ideo à Bonifacio VIII. improbat. Similiter in d. c. consuetud. agitur de puniendo dolo Abbatis, qui Monachum ad professionem admittit animo tantum captandæ hæreticitatis professione autem sustineret.***

Secundò decidatur, vt legitimatio hæc procedat, quod filij sine naturales, id est suscepti ex soluto, & soluta, inter quos tempore naturalibus, & conceptionis poterat licet, & sine dispensatione matrimonium celebrari, cap. innotuit, de elect. l. 9. tit. 8. lib. 5. Recopil. Ratio est, nam cum hæc legitimatio procedat mediante fictione, & retroactione ipsius matrimonij, necessarium est, quod deret habilitas extremorum, videlicet extremi à quo, & extremi ad quod, *l. bonorum, ff. rem nam haberi, l. 1. §. final. ff. de appellat. cum aliis traditis à Bartolo in l. si is qui, num. 18. ff. de offic. cap. Barb. in l. diuerso, in princip. num. 11. ff. solut. matrim. Ita vt verè legitimij nasci possint tempore conceptionis, seu*

naturalibus? An verò hæc habilitas desideretur utroque tempore, conceptionis scilicet, & naturalibus, vel sufficiat tantum vnus tempus, disputant Iac. Fajardus de legitimis, ex numer. 24. Leo Pinel. in præfati Et licet in puncto iuris stricti verum sit, tempore conceptionis prædictæ habilitatem extremi desiderari; tamen in praxi obtinuit, sat esse vno ex his temporibus habilitatem dari ad contrahendum matrimonium, provt filio magis prodest, argumento legis imper. c. de natural. liber. l. seruimus, §. ingenui, §. ff. de statu hominum, §. sed si quis, Insit. de ingenuis: docent Basil. lib. 11. de matrim. quest. 3. P. Molina, de iust. & iur. tract. 2. disp. 182. Fusarius de substit. quest. 409. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 7. n. 19. Fachineus lib. 3. contr. quest. 50. Fajardus supra, num. 23. Mancinus genal. contr. 1. cap. 16. Mayas lib. 1. disp. 6. q. 4.

His suppositis, vt ad rationem præfatis assertionis perueniamus, variis omnibus adductis à repetentibus hic, credo veram rationem assignandam Alexandro III. in cap. tanta, hoc tit. in illis verbis: *Tanta est vis matrimoni, vt qui antea fuit genit, post contrahendum matrimonium legitimus habeatur*; & prouocet ex fauore ipsius matrimonij, qui magnus est, cap. final. de re iudic. cap. videtur, qui matrimonia accusare, cap. labor. 7. de re iudic. cap. ex litteris 4. de in integr. restit. c. 1. vt late non cesset. Iste autem fauor in eo consistit, vt matrimonium contractum à parentibus post natiuitatem filiorum, perinde habeatur, ac si post matrimonium contractum nascerentur, vt docent Sarmientus lib. 1. sect. 1. cap. 5. num. 8. & cap. 6. & 7. Gregorius Lopez in l. 1. tit. 3. part. 4. Huius retroactionis rationem communitat adducunt Interpretes ex eo, quia ille, qui duxit uxorem mulierem illam, ex qua suscepit filios, credidit habuisse ab initio animum contrahendi matrimonium cum ipsa, vt probari videtur ex *l. cum quis, vt neque enim, c. de natural. liber. Sed verius credo, causam efficientem huius retroactionis ex eo provenire; nam cum Ecclesia intendet homines ad rectam semitam reducere, vt eos allectet, & inuocet ad matrimonium contrahendum, statuit, vt filij antea suscepti per subsequens matrimonium redeant legiti, vt ita amor filiorum impellat parentes ad contrahendum matrimonium. Unde deducitur, legitimacionem hanc esse iuris positiuam, & ita Ecclesiam posse ex iustis causis legitimacionis hoc beneficium reuocare: nec tantum filij legitimantur, verum etiam nepotes; nec interest, quod parentes eorum, altherve ex eis intermedium contraxerit matrimonium, vt probabimus infra in cap. tanta.*

Nec obstat dubitatio superius adducta, cui respondeo, quod licet res facti pro infectis haberi natura non possint; tamen vbi subest requita, plerumque factum non attenditur, immò quasi non factum iuris censura habetur, *l. interdictum, ff. de natural. restit. ibi: Alie enim quædam ad totum ius pertinet, perinde habetur, acque si ingenuus natus esset. Authenti, quibus modis naturaliter, §. filium verò ibi: Faciamus enim velut ex quadam machinatione cognatum. Quia Princeps quoad iuris effectum pro infectis facta condicet, *l. interdictum, §. 2. c. de sacros. Eccles. l. non dubium, c. de legitimis, l. cum ea, c. de translat. l. 1. c. qui pro factis inuestit. l. credideri, in fine, c. de donat. inter. l. Dine, c. qui manumit. l. 1. §. sed aduentibus, ff. de his**

12.  
FILI DE  
BENT RIE  
MATRIM  
125.

14.  
DUGES  
RE ORDI  
TANI 246  
116.

*his qui in testam. delemur, l. 1. & 2. ff. unde vir & uxor, l. qui testatur, ff. de rei vind. & hæc dicitur veritas quoad effectum, non quoad factum. Nec obstat dicta regula, Quod ab initio, quæ procedit secundum veritatem, inspecto solo tractu temporis: nam nos hic secundum fictionem disputamus, iuxta quam per retroactionem matrimonium ab initio contractum creditur, ut docuit Leo Pintel, in præfati, num. 196. Nec obstat secundum augmentum dubitandi rationis; nam non rectè inieritor, Ecclesiam beneficium hoc legitimisationis approbantem, concubinatum fuisse; nam potius ut à peccato concubinarum arceantur, & spe legitimisationis filiorum ad matrimonium contrahendum alliciantur, hoc ius legitimisationis statuit, argumento capitis inter cetera 22. q. 2. cap. inter opera, de spons. & ita odium habeant homines pellicarum, potiusque libidinem, autem quibus modis naturalis coll. 7. c. 12. §. si verò. Nec obstat authoritas D. Basilij ad simp. quam exposui in d. inter opera. Nec obstat quod de consensu filiorum dicemus; nam secundum est, dubium esse, verum ad hæc filiorum legitimisationem eorum consensum de fide tenet. Et affirmatiuam sententiam tenebant plures relati à Menchaca lib. 5. c. 5. supra, cap. 42. num. 5. moti authoritate textus in d. autem, quibus modis, §. generaliter, ibi: Dum & filij hoc ratum habuerint. Sed contrarium vetus est, videlicet legitimisationem hæc aded es vi, & effectus matrimonij provenire, ut etiam testamantes filij per subsequens matrimonium legitimentur, ut tenet Palacios Rubios in cap. per vestras, notab. 3. §. 1. num. 13. Mutienzo in l. 10. d. 8. lib. 1. gloss. 3. num. 6. Molina de iustitia disput. 17. vers. ut naturalis. Sarmiento lib. 1. celsi. cap. 8. num. 1. Et probatur, quoniam effectus à iure ipso inducitur non potest per filiorum voluntatem impediri, l. nemo, ff. de legat. 1. l. cum quasi 30. §. sed*

*si suus, ff. de fidei commiss. lib. 1. maxime cum ex prædicta legitimatio maximis honor, & utilitas filiis obveniat, quæ potius spectanda est, quam leue incommodum patris potestatis. Nec obstat dicta auctoritas quia, modis; nam procedit de iure civili, quo attentio legitimatio hæc non tam es vi, & effectus matrimonij sibi, quam ex voluntate patrum, & filiorum, cum ex iure civili Romanorum præcipue attenditur fuit, quæ ex patris potestate proveniebat; & magna vis patris potestatis, quæ vique ad necem filiorum extendebatur, l. eo facti 1. cum vulgaris, ff. de liber. & possib. Nec tandem obstat, quod de dotalibus instrumentis expendimus, nam potius verum est, iure cano. ico secundo, & es praxi communiter recepta, per subsequens matrimonium, etiam sine dotalibus instrumentis, filios legitimari, ut satis innuit Pontifex in d. cap. iuxta, dum ait: Tanta est vis matrimonij, & c. significans legitimisationem provenire ex efficacia matrimonij, non verò ex dotalibus instrumentis; & ita docuerunt Abbas, Decius, Angelus, Ioannes Andreas, & plures, quos ref. n. Berchardus in d. cap. 41. num. 3. Couart. d. §. 2. num. 7. Mantica de consell. tit. 11. cap. 12. num. 7. Mieres de maiorat. 2. part. q. 1. num. 6. Sanchez lib. 3. de matrim. disput. 44. num. 2. quomodo contrarium tenet Menoch. consil. 16. num. 3. & consil. 38. num. 5. & 6. Nec interest, quod in d. L. cum quis, l. super, C. de naturalib. liberis, requirantur ad legitimisationem dotalia instrumenta; nam id procedit inter civili attentio, quod non est sequendum in hac parte; imò potius ius canonicum amplectendum est, argumento capitis finalis, de secund. supra, latius prosequantur Vvsembach. dispositione 6. numero 35. Prænotat. cent. 1. assers. 97. Suprà radiis opponi potest textus in capite innuit, de elect. iunctis ibi adductis.*

## C A P V T II.

a Idem.

**C**um inter b I. veterem concium vestrum, & T. mulierem sit divortij sententia canonicè lata, filij eorum, qui ante sententiam ipsam nati fuerunt, & ille qui tunc conceptus erat, non debent exinde sustinere iacturam, cum parentes eorum publicè, & sine contradictione Ecclesiæ matrimonium inter se contraxerint. Inde est, quod auctoritate Apostolica statimur, ut filij eorum, quos ipsi ante divortium habuerunt, & qui conceptus ante latam c sententiam fuerat, non minus habeantur legitimi, & quod in bona paterna hæreditario iure succedant, & de bonis parentum suorum d nutriantur. Quocirca vniuersitati vestre p. A. l. m. quat. præfatos filios memorati I. & prædictæ mulieris succedere in c bona paterna, & exinde nutrirî non prohibeatis, nec occasione divortij inter parentes eorum, eis ab aliquo molestiam, vel grauamina sustineatis inferri.

## N O T A.

a Idem.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 2. Sed iam notauit Cusac, in præfati, ex Codice M. S. rectitudinem esse inscriptionem ita: Idem Concilio, & vniuerso Clero, & populo Templano, qui est in regno Neapolitano: quæ inscriptio mihi congruit illis verbis huius textus: Cum inter Ioannem veterem concium vestrum & ibi: Quocirca vniuersitati vestre mandamus.

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. I. F.

b Veterem.] Veterem, legendum existimat Antonius August. in præfati, quasi nomen, aut cognomen istius ciuis esset Vetus, non autem significaret eius antiquitatem: qui per docti vires sententia admissa, potius legemur Veterano, quia celeberris fuit, & antiqua gens in his prouinciis Veteria dicta, ut probat Richardus Streinus de antiquis familiis, in Veteria.

c Latam sententiam.] Et si sint postea nati, quia sufficit tempus conceptionis, iuxta tradita suprà in cap. 1.

v

d Nutri



d. *Nurriar.* Juxta notata in cap. cum haberet, de eo qui ducit in matrimonium.

e. *Bana.* J. Quae debentur filiis legitimis ipso iure, dum legitimi sunt, ut probatur in cap. Raynarius, de testam.

## COMMENTARIUM.

2.  
CONCLU-  
SIO TRA-  
DITA A  
PROBATE.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Separatio matrimonii in facie Ecclesiae contracta, filij geniti, vel concepti ante ipsam separationem sunt legitimi.* Roborant eam textus in cap. periculum 8. cap. quod nobis 9. cap. reversione 10. cap. peruenit 11. cap. ex tenore 14. hoc tit. cap. debitum, de bigamis, l. 1. tit. 23. part. 4. l. 3. tit. 2. part. 4. Illustrant ultra conceptos à Barbossa hic, Caneletus 3. var. cap. 11. num. 113. Cyriacus lib. 1. contrav. cap. 31. Borell. in summa decis. lib. 3. tit. 1. de spons. num. 890. Noguierol. alleg. 23. num. 115. & 530. Solortanus tom. 2. de iure ind. lib. 2. cap. 17. num. 58. Lara de oia hominis, cap. 3. innumeri relati à Giurba ad consuet. Adess. cap. 1. gloss. 1. à num. 27. & gloss. 9. num. 19. Sanchez lib. 3. disp. 42. num. 1. Basil. evd. tract. lib. 1. cap. 1. §. 2. cap. 8. Molina lib. 3. de primis, cap. 1. num. 11. vbi addentes. Noguierol. alleg. 24. ex n. 154. Chirilinus tom. 1. decis. 337. Solortan. tom. 2. lib. 2. cap. 17. numero 58. Fachinus 3. contrav. 16. cum seq. Castillo 2. contrav. 11. num. 5. Gutierrez de matrim. cap. 71. num. 2. Costa in cap. si pater, verbo *Videmus*, de testam. lib. 6. Olea de cog. iur. tit. 4. §. 8. num. 9. Leo Pinel. Cuiac. & Canisius in presenti, idem Cuiac. in cap. final. de claudel. despons. Naten. in inst. vltimor. cap. 4. fol. 169. Robertus lib. 2. rer. iudic. cap. 18. Costa de iuris & facti igno. art. 2. & 38. Velaico de primis. p. 1. cap. 56. num. 67. Fontanel. de pall. nups. p. 1. clausul. 3. gloss. 3. num. 27. Gentili. de iuris. lib. 2. cap. 19. Basilus lib. 11. de matrim. cap. 1. §. 2. & cap. 8. Zypcus in respons. de iur. canonic. respons. 1.

3.  
INSTRU-  
TIO TRA-  
DITA A  
SANTIO.

Sed pro dubitandi ratione in praesentem affectionem ita infargo: Quod nullum est, nullum potest producere effectum, vt communiter docent DD. per textum ibi, in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic. l. non est dubium, C. de legitimis, pluribus adductis docet Salgado de praest. Regia, p. 3. cap. 9. num. 11. & 12. sed matrimonium putatum verè nullum est: ergo ex eo filij legitimi nasci non possunt. Accedit, nam cum quis dat operam rei illicitae, opinio, vel error non excusat; quia veritas potior est, vt condemnet, l. cum qui nocentem, §. si iniuria, ff. de iniuriis cap. continebatur, cap. 1. de homicid. ergo qui cum impedimento dirimente contrahit matrimonium, non potest excusari, ita vt ob eius bonam fidem proles nascatur legitima. Deinde, nam si bona fides vtriusque patris, vel saltem vnus eorum attendetur, vt statim dicemus, in praesenti casu non poterat legitimatio dari; siquidem post litem contestatam nati fuerunt filij, & per litem contestationem constituitur quis in mala fide, l. sed essi 25. §. si ante, ff. de petit. heredit. Facit textus in cap. 3. §. si quis, de claudel. despons. ibi: *Abolita de tali coniunctione suscepta, praesens illegitima confessor, de parentum ignorantia nullum habitura suspitionem, iuncta lege 1. C. de interditt. matrim.* vbi non toleratur matrimonium alias prohibendum, nullitatis, seu impericiae praeterea, ergo bona fides parentum non facit filios legitimos.

qui ex vero matrimonio non nascuntur. Augetur haec difficultas ex eo, nam ponamus bonam fidem ex parte matris existeret; patrem verò cum scientia impedimenti dirimentis matrimonium contraxisse: si nascatur filius legitimus, pater ex dolo suo commodum consequitur, contra vulgare principium, de quo in cap. 1. de eo qui ducit in matrimonium, cum patria potestas eius fauore indulta sit, l. cum oportet, C. de bonis qua lib. l. 2. C. si aduersus rem iudic. l. si vna, C. de bonis matern. l. 1. §. si quis à parente: ergo saltem eo casu, ne ita graue sequatur absurdum, legitimatio non continget.

Quà difficultate ita fuscata non obstante, vera est praesens assertio, pro cuius expositione sciendum est, inter alias matrimonij differentias illam praecipuè dari, quod aliud sit verum matrimonium, aliud putatum. Verum est illud, quod verè intercessit inter personas habiles ad contrahendum cum omnibus solennitatibus, & requisitis ad ipsius validitatem necessariis: putatum, licet quoad alios effectus tripliciter distinguatur à Petro Barb. in l. si cum detem 25. §. vltim. num. 12. ff. solut. matrim. quod hunc tamen legitimisationis effectum illud dicitur putatum, quod de facto celebratum est, sed propter aliquod iuris impedimentum valere non potuit; diciturque putatum ad veri differentiam, quia figuratim habet matrimonij, & matrimonium creditur, cum ramen verè non subsistat, vt explicat Baptist. Costa d. contr. 1. de facti scientia, disp. 38. Inter vtrumque illa datur differentia, quod matrimonium verum filios legitimos reddit, siue antecessit, siue subsequatur, ex traditis superiorum commentatio; & consequenter inde profluunt effectus omnes, quos lex communis filiis legitimis, tam respectu successione, quam alimentorum. In matrimonio putativo contraria regula est statuenda, videlicet, quod veri matrimonij effectus non operatur, praeterquam in casibus à iure expressis. Sed aequum eos referamus, sciendum est, duo omnino desiderari ad matrimonium putatum: primum, vt contraxerit cum bona fide, saltem ab vno ex coniugibus, ignaro impedimenti, cap. ex tenore 14. hoc tit. cap. cum in Apollonia 18. de sponsal. ibi: *Aliam soliti nesciam;* cap. 1. de eo qui ducit in matrimonium, l. 5. tit. 9. part. 4. Mziols de irregul. lib. 1. cap. 5. & in dubio hae bona fides praesumitur, Gutierrez de matrim. cap. 71. & vt hae bona fides interuenire dicatur, sufficit parentes, vel eorum alterum iusto fuisse errore ductos. Ioannes Sarib. epist. 89. ibi: *At quia de paterna successione agitur, patris fallacia nequaquam liberis suffragatur.* Patris interdum manifestanda legum his ob ignorantiam canonicis, qui ratione cognationis ab inimicis separantur, liberisque eorum ab infamia, & hereditatis damno liberat, quos Ecclesia pro ignorantiam decepta coniugij auctoritas. Couarr. de sponsal. 2. part. cap. 8. §. 1. numero 9. Palcovius de nobis cap. 9. numero 9. innotè & innotè error sufficiens est, quia ille bonam fidem praestat. Menchaca illust. cap. 77. numero 7. Fachinus libro 3. contrav. cap. 28. Borellus tom. 3. decisio. tit. 1. numero 890. Sanchez libro 5. de matrim. disp. 3. num. 13. Gilzenius de praescript. part. 2. memb. 1. cap. 3. à num. 8. nec praedictam bonam fidem excludit, quod parentes de validitate matrimonij dubij fuerint; nam qui dubitat, est in bona fide. Gloss. finalis

4.  
DE MATRIMONIO  
PUTATIVO.

finalis in cap. de prescrip. Menchaca ubi supra, num. 3. Sarmientos lib. 2. f. 10. cap. 20. num. 5. Sanchez lib. 2. diff. 41. num. 4. Solozarans lib. 3. de iure iud. cap. 3. num. 80. Secundum delictatur, quod publicè, & in facie Ecclesiæ sit contractum, ut cognoscatur impedimenti ignorantia, & per consequens bona fides; nam si matrimonium clandestinè celebratur, presumitur scientia impedimenti, & matrimonium dolosè fuisse contractum, l. ad. ff. de ritu nups. l. 1. C. de interdict. matri. Menochius de presumpt. lib. 5. presumpt. 3. num. 207. Martha de success. legal. p. 1. q. 18. art. 6. & inde sequitur dispositio textus in cap. 3. §. 1. de clandest. despons. Quando verò matrimonium publicè, vel clandestinè celebratum dicatur, expressum in eod. cap. 3. ut ergo liberi ex tali matrimonio putatio suscipi legitiui habeantur, necesse est, ut utrumque concurrat, bona fides scilicet, & publicus contractus matrimonij: si autem alterum defuerit, matrimonium non erit putatum. Nec coartatum probatur in cap. referente 10. hoc tit. in illis verbis: Nec per Ecclesiæ permissionem, nec per aeternam ignorantiam excusatur. Nam ex eis non deducitur, sufficere scortum, vel permissionem Ecclesiæ, vel paternam ignorantiam; nam eum Clemens 11. ibi arguit à sufficere partium enumeratione, non negat ad matrimonium putatum utrumque necellariū esse.

Ut ad effectus matrimonij putati perueniamus, illa regula est statuenda, videlicet, quod verum matrimonij effectus non operatur præterquam in casibus specialiter à iure expressis. Primum enim dos in eo matrimonio data omnia privilegia veræ dotis habet, l. ex. cum l. sequitur, ff. de privileg. credit. l. si sponsa 74. ff. de iure dot. l. 3. C. de iur. matri. docent fusc. Tiraquel. ad legem censu. gloss. 8. à num. 135. Cancercius lib. 3. variat. cap. 11. num. 115. Arias de Mesa lib. 3. variat. cap. 11. ubi resoluit, dori putative competere privilegia tacite hypothecæ, prælationis, & alia, de quibus in l. in rebus 30. C. de iure dotum, & in l. de tali 13. ff. de fundo dotali. de cap. 22. sequenti, exponit casus, in quibus matrimonium putatum non habet effectus veri matrimonij, & docet explicat textum in l. si concubina 17. ff. de iur. iur. matri. sed ut ad filios ex eo matrimonio putatum perueniamus, videndi sunt de aliis effectibus ipsius matrimonij putati, Guierrez de iur. l. 3. p. c. 8. num. 18. Azcuedo in l. 4. tit. 20. lib. 4. recopil. Velasco de priv. p. 1. p. 56. num. 67. Acosta de privileg. credit. reg. 2. ampliat. 6. num. 194. Fontanel. de pall. nups. clausul. - gloss. 3. p. 1. num. 27. Guirba ad consuetudines Messen. cap. 16. gloss. 2. Olea de ces. iur. tit. 4. q. 8. ex num. 10. Barb. var. 2. & not in cap. 2. de dona iur.

Præcipue ergo effectus huius matrimonij putati à iure assignatus, est ut filij ex eo suscepti legitimi sint, cap. peruenit à hoc tit. post Sanchez & Guierrez docent fusc. Castillo lib. 2. contron. cap. 11. & lib. 2. cap. 3. c. num. 90. addentes ad Molinam lib. 3. cap. c. num. 11. Trentacius lib. 3. var. resol. 5. à num. 15. Cancercius 3. p. variat. cap. 11. num. 62. Fajardo de legim. num. 167. Lara de vita homin. cap. 3. à num. 4. Borel. in summa decif. lib. 1. à num. 981. Solozarans 2. tom. lib. 2. cap. 17. & c. 21. num. 62. Guirba ad consuet. Messen. cap. 17. gloss. 1. num. 28. & gloss. 4. num. 51. Larrea decif. 3. num. 32. Barb. var. 2. num. 11. Catena de officio inquisit. p. 2. tit. 5. §. 14. num. 2. Robert. lib. 2. var. iudic.

D. D. Goorzel, in Drettal. Tom. I. P.

cap. 18. Ricciulus lib. 4. de iure person. cap. 28. num. 9. Olea de ces. iur. tit. 4. q. 8. num. 10. neque interest, quod ex ipso matrimonio nati sint, verum etiam aetate ex simpliciter fornicatione suscepti essent, per subsequens matrimonium putatum legitimum, ut probant Fajardus de legim. à num. 165. Guirba ad consuet. Messen. cap. 5. gloss. 1. num. 67. & 115. Noguerol. allegat. 28. num. 124. Olea supra, num. 14. etiam contrarium docent Covarr. & Sarmiento, quos refert & sequitur Fachineus lib. 3. contron. cap. 35. & filij ita legitimi succedunt parentibus, & consanguineis, ad feudaque, & fideicommissa, & primogenia admittuntur, quamvis expressè filij legitimi, & de legitimo matrimonio facti vocati, & expressè sunt omnino dignitatum, tam spiritualium, quam secularium, ut pluribus relatis docent Castillo lib. 2. contron. cap. 25. & tom. 4. cap. 31. addentes ad Molin. lib. 3. cap. 1. num. 1. Trentacius lib. 3. var. tit. de matri. resol. 5. à num. 15. Ingeglio. decif. 43. à num. 45. Cancercius d. cap. 11. à num. 61. Fajardo supra, num. 167. Solozarans d. lib. 2. cap. 17. à num. 14. Lara de vita homin. cap. 1. à num. 4. & per totum. Guirb. d. gloss. c. num. 18. & latius gloss. 4. à numero 62. etique alimena debentur, sicut aliis filijs legitimis, ut ex alijs Guirb. d. 1. p. cap. 7. gloss. 13. num. 4. nisi institutor maioratu filios legitimos expressè ex veto matrimonio vocaverit; nam tunc natos ex matrimonio putativo non admittit, remanent Castillo supra, & Olea tit. 4. q. 8. numero 11. Similiter etiam parentes succedunt filio ex matrimonio putativo suscepto, ut docent addentes ad Molinam d. numero 12. nisi pater cum mala fide contraxerit, quia tunc ad successionem ille non admittitur, Lara d. capite 3. numero 10. Guirba ad consuet. Messen. capite 5. gloss. 1. à numero 5.

Ut ad rationem prædicti decisionis perueniamus, ea provenit ex bona fide contrahentium, vel saltem veris eorum, quæ inducit talem legitimacionem, simul & filiorum fauor, cap. revere 14. hoc tit. itaque in gratiam filiorum, & ipsius matrimonij legitimis hæc contingit. Accedit, quia filius ex viro, & vxore susceptus legitimus creditur, l. filium 6. ff. de his qui sunt legi. quare si mater acculeret de adulterio, id non præiudicaret filijs, l. miles 4. §. de iur. iur. & §. quæ propter f. ad l. l. de adul. notat 1. Alciatus lib. 1. 3. p. 1. sumpt. 7. Item etiam mater faciat filium spiritum esse, illi non nocet, l. Imperatores 29. §. mulier. ff. de probat. l. aut 3. §. penult. ff. de iur. iur. cap. offic. de penitentia, quia tunc est vis matrimonij, ut si semel in Ecclesia bonè fide celebratur, filios legitimos esse semper credatur; ignorantiam ergo in presenti casu æquitas amplectitur, ut ita filij ex eo matrimonio nati, legitimi censentur, dammodo impedimento cognito statim coniuges recedant, non autem si cum mala fide prolem suscipiant, l. si adulterium 38. §. si adulterium, Digestus ad l. l. de adul. Facit fragrantum nuper editum libri singularis de adulterijs, quod refert Cironius ad hunc tit. in illis verbis: Qui errore cognovit diuitem patrem, creditur eius uxorem fuisse, ut si filij se in eo gradu necessitudinis fuisse posuerint, non fuisse tali matrimonio copulatos. Cum enim hæc legitimatio fundetur in bona fide contrahentium, & ea non deest post scientiam impedimenti d. 4. c. de iur. iur. imp. idem fauor legitimacionis cessat; unde inferitur,

V a grafen

DE PUBLI-  
CITATE  
MATRIMONII  
PVTATI

DE FILIIS  
EX TALIBUS  
MATRIMONIO  
PUTATI

7.  
TRADITUR  
RATIO AB  
CORDERO

## CAPVT III.

Idem <sup>a</sup> *Rhosomagensi Archiepiscopo.*

**T**Ransmisit nobis litteræ tuæ continebant, quod cum Nicolaus Saget eius tuus vsque ad iuuentutem quemdam puerum nutrituisset, vxore sua Matilde non desponsatâ cum eo cohabitante, postmodum ipsam, sicut dicitur legitime desponsauit, & de ea filios sustulit. Quibus paternam hereditatem petentibus, prædictus iuuenis contradixit, gerens se filium, & heredem, quamuis à c. vicinia, que ipsum filium eorum esse credebatur, spurius dicebatur: prædictus vero N. & vxor eius Matildis præfatum iuuenem spurium suum, aut legitimum filium esse & negabant, sed dicebant, quod cum pietatis inuicem nutrituissent. Cum autem quæstio coram te mota esset, & prædictus iuuenis pro eo, quod iuri stare volebat, vinculo excommunicationis sit affectus, quid de hoc agere debeas, nos consulere voluisti. Super hoc itaque consultationi tuæ taliter duximus respondendum, quod in tali causâ standum est verbo viri, & mulieris, nisi ceteris indicis, & testibus prædictum iuuenem tibi constiterit esse eorum filium.

## NOTÆ.

<sup>a</sup> *Rhosomagensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c. 1. & post Concil. Lateran.* habetur, *Idem R. Archiepiscopus Rhosomagensis, idest Rorodo*, qui cum esset Episcopus Ebroicensis, in Præfulem Rhosomagensis postulatus fuit, ut refert Chenu in *serie Archiepiscopi Rhosomagensis*, de qua Metropoli omnino nulla adduxi in c. 14. de *restituendo*.

<sup>b</sup> *Iuuentutem.*] Quæ incipit ab anno 15. vi. notat Glossa *verbo perfectus*, in proœmio Sexti, & probatur in *l. non aliter* 69. §. 1. ff. de *legat. 3.* quæ etiam dicitur ætas virilis in *l. i. vers. Apparet ff. de minor. ætas robusta*, in *l. si maritus* 15. §. *lex Julia*, ff. de *legat. 3.* de *adult. ætas perfecta* in *l. cum filio*, l. *vir*, c. de *his qui veniunt atriis*; & sua ætas, in *Lex duobus* 17. ff. de *negot. gestis*, l. cum *pater* 77. §. *curatoris*, ff. de *legat. 3.* ætas legitima, in *l. 5. ff. quando dies legat.*; & datur iuuentus vsque ad quinquagesimum annum, indeque incipit senectus, d. l. non aliter, in *fine*, §. item *maior* 15. *Instit. de excus. tutor.* l. *vir*, c. qui *etate*, lib. 10. plura de iuuentute congesserunt Narbana de *etate* anno 15. §. 1. num. final. Hochom. de *verb. iuris*, verbo *Ætas*, Colac. ad *Vip. Marcel.* in d. l. non aliter 69. §. 1. Lata de *vita hominis* c. 30.

c *Vicinia*, quatenus vicinia, seu fama probet

filiaionem, exposui in *cap. per tuas*, de *probat.* ubi commentarium huius textus iuuenies.

d *Negabant.*] Cum viuebat videlicet iocam cum de hereditate eius ageretur, supponitur tempore huius litis iam decessisse, quia licet hereditas viuentis non datur, ita nec de ea agi potest *l. ius qui heredes* 13. l. neque 17. l. qui *superstitis* 74. ff. de *acquir. heredit. vel alioquin vendita*. Motta *obseru. iuris* cap. 2. Gomez in l. 12. Tauri: lo qua parte obseruandi sunt textus in l. 1. §. final. ff. de *ier. & salti* ignor. l. qui *Roma*, §. final. ff. de *verb. obl.* l. cum *dubitari* 86. §. 1. ff. de *heredit. inst.* l. 1. §. 1. ff. si quis à *parente*, l. de *hereditate* 19. §. non, ff. de *Castro* pecul. l. 4. §. hoc *editum*, ff. si quis *omiss. caus. testam.* l. duo 7. ff. de *manumiss.* l. 1. §. si *liberum*, ff. si quid in *frat. patris* l. quæsum 91. §. 1. ff. de *legat. 1.* l. 2. §. à *pater*, ff. ad *Tribel.* l. 14. §. sed & si *delo*, ff. *famil. eris.* l. 14. ff. de *legatorum nomina*, l. 1. §. si *impobere*, ff. de *collat. honor.* l. pater 10. ff. de *captiui.* l. iuris 7. §. *vir*, ff. de *pallio*, l. 1. §. quando *dies legat.* l. 1. c. de *fideius.* l. 2. c. ad l. *sol. de test. vir* *verri* 52. §. *vir*, ff. de *duce.* *inter*, l. 3. §. nunc *videamus*, ff. de *suspens. tut.* l. *Julianus* 131. ff. de *verb. obl.* l. 2. §. *vir*, ff. de *his que re indigunt*, l. *ambros. contra*, c. ad *Tribel.* *Onice* lib. 9. §. *capit.* in l. 47. ff. de *fideius.* c. lib. 19. in l. 54. ff. ad *Tribel.* c. lib. 1. definit. *capit.* in l. 36. ff. de *strenu.*

## CAPVT IV.

Idem <sup>a</sup> *Exoniensis & Vinton. Episcopis, & Abbati Forden.*

**C**Ausam, quæ inter nobiles viros F. & R. de Ardena, quondam filium Agathæ, de natiuitate ipsius vertitur, vobis fratres Episcopi, & venerabili fratri nostro <sup>b</sup> London. Episcopo sub certa forma commissimus terminandam. Verum quoniam idem F. de Ardena præfatum London. omnino habebat suspectum, pro eo quod Dominus est prædicti R. ipsum amouendum, & te, fili Abbas, loco ipsius duximus subrogandum. Per Apostolica itaque scripta vobis mandamus, atque præcipimus, quarens de natiuitate prædictæ A. rei veritatem subtiliter inquiraris, & si patribus anie vestram præsentiam conuocatis, legitime vobis constiterit, quod suspecta A. de Aureliana muliere, tempore Alani viri sui, ipsâ cum eo, tanquam cum viro suo, commorante,

D. D. *Guo. in Decretal. Tom. IV.*

V 3 nata

nata fuerit, vel quod R. filius Sauarici iamdictam Auelianam matrem ipsius Agaethæ, superstitie secundo viro, R. scilicet de Vindefcen. publicè tenuerit eandem Agatham, etsi de Radulfo filio Sauarici nata fuerit, non fuisse legitimam eiusdem R. filij Sauarici, omni oe. & exceptione postposita, & ap. pronuncietis: quia non potuit esse vxor, quæ viri sui thorum maculans, alij, dum ille viveret, iungi & cohabitare præsumpserit. Cæterum si aduersarius suus legitimè citatus ad præsentiam vestram accedere, vel iudicio vestro parère contempserit; aut si ita, sicut nobis proponitur, se absentauerit, cum à multis retrò diebus de Anglia recessisse dicatur, & in terra postea manifestè comparuisse, neque ad præsentiam vestram accesserit, procuratorem eius, si quem fortè reliquerit, ad præsentiam vestram nihilominus conuocetis: & siue procurator venerit, siue non, aut si procuratorem non dimisit, denunciationibus ad domum eius missis, secundum ordinem iuris causam andiaris attentius, & acceptis testimoniis alterius partis, infra tres menses post hanc litterarum susceptionem, iuxta dictam formam, sublatis appellatione ad proferendam lencentiam procedatis, ita quod ultra tres menses causam ipsam decidere minimè differatis, nullis obstantibus litteris, siue quæ de restitutione possessionis R. de Ardena facienda, siue quæ de possessionis iudicio Regi relinquendo fecerint mentionem, siue quibuscumque aliis, quæ antea fuerint impetratæ, aut si quas in posterum, non exposito tenore litterarum istarum, conigerit impetrari. Sanè si infra præscriptum tempus nequiveritis, vel nolueritis, in eorum, quæ dicta sunt, executione procedere, nulimus quod commissio nostra debeat propter hoc expirare.

## NOTÆ

1. **E** Xeniensis. ] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 4. & in cap. 17. de offic. delegat. & in cap. 3. de dolo & conuincione*, ubi etiam alie partes huius textus: inscriptionem exposui, speciemque retuli in *d. cap. 17. de offic. deleg.*

2. **Londen.** ] Extat delegacionem hanc in *cap. causam, infra hoc tit. & ideo prius compilari debuisse textum illum, docuit Cuiac. in præsentis*

sed certè rescriptum delegacionis, cuius meminit Pontifex, hic non extat, licet eius mentio fiat in *d. cap. causam 7. ubi secundum ad eisdem iudices missum refertur.*

c. *Verum quoniam.* ] Verba quæ sequuntur, extant in *d. causam 17. de offic. delegat.*

d. *Præsumptis.* ] Contra tradita supra in *cap. finalis de eo qui docet in matrimonio*, ex quo conuincitorio præsens petendum est.

e. *Cæterum.* ] Hæc pars refertur in *d. cap. 3. de dolo & conuincione.*

## CAPVT V.

Idem a B. Exon. Episcopo, & Abbati Forden.

**L**ator præsentium R. non sine multo discrimine sui corporis ad nostram præsentiam accedens, suâ nobis conuersione proposuit, quod cum antea suus duas vxores habuerit, de quarum vna eius pater processit, de altera Hug. patrum suorum sustulit, idem xl. acres terræ, quæ ipsum, & patrem eiusdem R. contingerent, per violentiam detinet, nec eidem R. qui succedere in bonis paternis debet, debitam partem vult exhibere. Cum autem H. coram seculari iudice super hoc tractus fuisset in causam, ei præsumptis obicere, quod pater eius non fuisset de legitimo matrimonio, & ideo de hæreditate quondam aui sui nihil possit iure successorio vindicare. Tandem verò cum super questione natiuitatis coram venerabili fratre nostro Noruicensi Episcopo fuisset diu tractatum, de mandato ipsius Episcopi idem R. testes produxit, quorum testimonio se probaturum credebat, quod pater suus de legitimo matrimonio fuerit natus. H. verò nullos testes aduersus eum produxit, sed de termino in terminum causam producere nitetur, cuius tergiversationem considerans, ad nostram, si cut asserit, audientiam appellauit: sed eo veniente, altera pars per se, vel per alium suam nobis exhibere præsentiam contempsit. Nolentes itaque causam diutius protahi, eam experientie vestræ committentes, d. v. p. A. f. p. m. i. quæ utramque partem ante vestram præsentiam conuocetis, & rationibus hinc inde diligenter inquisitis, & plenius auditis, & cognitis, causam ipsam super questione natiuitatis infra duos menses post harum susceptionem litterarum, sublata appellationis remedio termineris. Si verò infra duos menses præfatus H. non potuerit legitimè probare, quod ei de paterna hæreditate obiecerit, ex tunc seculari Domino, sub cuius iudicio de hæreditate causam agitatae, significetis, ut pro questione natiuitatis non dimittat, quin causam super hæreditate audiat, & decadat.

NOTÆ

NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Exoniensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 5.* De Exoniensi

diocesi egi in c. 6. de filiis presbyt. & de Fordenfi monasterio egi in cap...

b *Acras.*] Acras quid sit, expositi in cap. 1. de ecclesiasticis, & commentarium huius textus dedi in c. 3. de ordin. episc.

C A P V T VI.

Idem <sup>a</sup> *Exoniensi Episcopo.*

**M**eminimus nos fraternitati tuæ super causa, quæ inter P. & R. de quadam hæreditate vertitur, quam idem P. nomine Sibyllæ uxoris suæ petebat, tali modo scripsisse, ut si constaret, propterea litteræ tuæ continebant, inter prædicti R. patrem & matrem, post eius natiuitatem matrimonium fuisse contractum, eum omni appellatione remota legitimum esse denuncias, & ab hæreditate paterna propter causam prædictam nullatenus debere repelli. Tanta est enim vis sacramenti, ut qui b antea sunt <sup>a</sup> geniti, post contractum matrimonium <sup>d</sup> habeantur legitimi. Verum quoniam P. vltra quam in litteris tuis continetur, nobis significauit, quod pater suus viuentis vxore matrem R. tenebat, & cum in adulterio procreasset, & quod in mortem ipsius vxoris mater fuerit machinata: fraternitati tuæ, &c. quatenus rei veritatem inquiras, & si tibi constiterit, quod viuentis vxore pater prædicti R. matre ipsius publicè abusus fuisset, eum <sup>a</sup> spurium, & ab hæreditate repellendum, <sup>f</sup> præsertim si mater ipsius in mortem prioris vxoris fuerit machinata, decernas: quoniam inter se legitimum matrimonium contrahere non potuerunt.

NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Exoniensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 6.* & verba huius textus referuntur à Coelestino III. in c. 1. de canonicis, infid. Sed tam in prima, quam in hac sexta collectione diuinitus decisio hæc compilatur, integra extat post Concil. Lateran. p. 33. cap. 1. ex quo eam restituo.

2. <sup>b</sup> *Atrea.*] Nec interest, an matrimonium intermedium intercesserit, immò et si parentes, vel aliquis eorū medio tempore contraxerint matrimonium, adhuc filij legitimantur, ut docent pluribus relictis Barbosa in *presens*, Basili. lib. 1. c. 1. de matr. c. 1. §. 1. n. 15. nam hæc verba, *antea sunt geniti*, rectè procedunt etiam si aliud intermedium præcesserit, præcipuè cum etiam eo casu detur habitas extremorum. Facit etiam textus in *1. redintegrato* 23. §. final. ff. rer. amotat. ubi actio rerum amotatum, quæ competit facto diuortio, cessat redintegrato matrimonio: & si postea diuortium fiat, datur illa actio, quæ antea competebat, non obstat matrimonio intermedio: facitque lex penultima, §. *totus*, ff. solut. matrim. ubi docetur, quod si mulier facta diuortio cum primo viro contrahat matrimonium, & mortuo secundo viro redintegretur matrimonium, tunc dos, quæ data fuit primo viro, censetur reperta, non obstat secundo matrimonio. Accedit, nam interregna non nocent, *1. si in alienum* 49. §. *in extraneis*, ff. de hered. insti. probat Leo Pinel. in *presens*, num. c. 83. nec contrarium deducitur ex *1. matrimonium* 21. ff. qui & a quibus, ubi non aliter ancilla libera efficiunt matrimonij causâ manumida, quam si ipsæ manumissæ tam in vxorem ducat statim, non verò si alia medio tempore in vxorem accipiat ergo media tempora nocent. Nam respondetur legem permittentem ancillam manumitti matrimonij causâ, de priuio nuptis cum virgine celebratis sensisse, & sic alio intercedente matrimonio conditio cessat,

1. nobis, §. *hoc seruare*, ff. de verb. sign. & per consequens libertas non competit, ut docuit Leo Pinel. ubi *supra*.

3. <sup>c</sup> *Gmili.*] Nec tantum filij naturales legitimantur per subsequens matrimonium, verum & nepotes ex filio naturali prædefuncto suscepti, ex legitimo matrimonio procreati. Baldus in cap. *innotuit*, n. 12. de elect. c. *quart.* de matrim. 1. part. cap. 8. §. 1. n. 19. Molina de *primis lib.* 3. cap. 1. n. 9. Gomez in *leg. Tauri*, n. 62. Marienzo in *1. eo, tit. 8. lib. 5. recipi. gloss. 3. num. 5.* Basilica de *matrim.* lib. 1. c. 1. §. 3. nam hæc legitimatio inducitur est fauore matrimonij, mediane retrostatione, & sic virtute ipsius matrimonij, non verò ex transmissioe patris ad filium, ac per consequens non est necessarium, quod filius decedat legitimus, ad hoc ut per subsequens aut matrimonium legitimetur. Faciunt textus in *1. adoptare*, ff. de adopt. §. *licet*, *1. si filius*, eod. ubi docetur, quod quis potest adoptare nepotem, etiam si filium non habeat, & sicut hæc legitimatio procedit inuito filio, ut *supra* probauit in c. 1. *hoc tit.* multo magis eo de fundito. Nec tunc obstat text. in *1. qui liberi sunt* 57. §. final. ff. de operis libert. ubi quamvis libertus à promissione operatum liberetur per natiuitatem filiorum, tamē si decesserit relicto posthumo, hæredes eius non liberantur: quod textus moti plures relict à Molina d. c. 1. contrarium tenebant senectutem. Nam respondeo, quod in illius textus specie liberatio incipere debet: in personis patris, qui post mortem liberare non potuit: sed in casu nostro nepos legitimatur immèdiatè ex vi, & fauore matrimonij.

4. <sup>d</sup> *Habeantur legitimi.*] Licet hæc verba innue videantur, filios, de quibus in præsent, post matrimonium à parentibus celebratum impropiè & fictè esse legitimos, quia verbum *habeantur*, denotat improperietatem, & fictionem, cap. *cum Apostolica*, in fine de his que sunt à Prelatis, l. *iura civilia*, ff. de censu. & demonstr. l. *patris & filij*, ff. de

*ff. de vulgari*; tamen hæc fictio non versatur circa legitimisationem, sed in retrotractionis temporis nuptiarum ad tempus conceptionis filiorum, ita ut tales filij sint fictione legitimi ex tempore conceptionis vsque ad tempus matrimonij, ex tempore verò celebritatis matrimonij sunt verè legitimi, ut docent Fortunius Garcia in *leg. Gallus*, §. *Et quid sit tantum*, numer. 270. *ff. de liber. & posthum.* Menochius lib. 4. de *presumpt.* *presumpt.* §. 1. numer. 11. Azor tom. 2. *instit.* lib. 2. cap. 14. §. 6.

5. e *Sporicum*.] Per subsequens enim matrimonium non legitimantur filij incestuosi, seu adulterini; quia cum ad præsentem retrotractionem desideretur habitus contrahendi in parentibus tempore conceptionis filiorum, seu natiuitatis, ex natura retrotractionis, *leg. bonorum*, *ff. rem ratam haberi*; & hæc habitus desiciat quando filij coeipiuntur ex adulterio, vel incestu, ideo non legitimantur, quia retrotractio cum eo vitioso extremo non datur: docuerunt Hypollitus *singulari* 113. alij relati à Barbosa *hic*, Michelietos *de fraternis*, 3. *part. quæst.* 14.

6. f *Præsentem*.] Arguit Alexander III. de mino-

ri ad maius: nam si filij sporis non legitimantur per subsequens parentum matrimonium, multò minus per matrimonium oullum, quale est quod contrahitur, cum alter ex coniugibus in necem coniugis machinatus esset, traditis in cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium. Et si dicas superfluum esse hanc vltimam textus partem ex eo, quod cum casus magis dubitabilis decisis esset in secunda parte, & de hoc minus dubitabili non poterat eorum uerba oriri. Respondeo Alexandrum III. in præfenti interrogatum fuisse, utrum per subsequens matrimonium legitimus redderetur filius natus ex adulterio, si alter ex coniugibus fuisset machinatus in moerem alterius, ut constaret ex integra superà relata: vnde, ut consultatiori responderet, hæc adiecit verba, licet obiter; & dum casum de spuriis decideret, hunc modò dubitabilem resoluit, quod nouum non est in utroque iure, ut constat ex cap. *nonne*, de *presumpt.* *leg. si tu ex parte* 76. §. 1. *vers.* *Non dubito*, *ff. de acquir. heredit.* *leg. à restat.* 109. *ff. de condi. & demonstr. l. qui Rome* 101. §. *Augustinus*, *ff. de verb. obf. l. ancillarum* 27. §. 1. *item*, *ff. de pet. heredit.* & aliis congeitis ab Acofta in cap. *si pater*, 1. *p. vers.* *Institui*, numer. 4. de *testamentis* in 6.

## CAPVT VII.

Idem à *Lundon. & Vvig. Episcopis.*

CAnsam, quæ inter R. & F. super eo, quod mater iamdicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, experientie vestre iam pridem commissis terminandum. Verum quia in literis nostris inferi fecimus, ut præfatus R. possessionem omnium, quorum proffessor extitit, quando avus suus iter Hierosolimam proficiscendi arripuit, ante principalis causæ ingressum faceretis appellatione cessante restitui, si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus: Nos arendentes quod ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus indicare, ne videamur iuri & dignitati charissimi in Christo filij nostri H. Regis Anglorum detrachere, qui sicut accepimus, motus est & turbatus, quòd de possessionibus scriptis, cum ipsarum iudicium ad se asserat pertinere, volumus, & fraternitati vestre per A. l. p. m. quat. Regi possessionum iudicium relinquentes, de causa principali, videlicet utrum mater prædicti R. de legitimo fuerit matrimonio nata, plenius cognoscatis, & eam secundum aliarum litterarum tenorem appellatione remota terminetis; licet incongruum videatur, ut matrimonium genitricis præfati R. impetatur, quod ea vivente non fuit, ut dicitur, c. *impetium*.

## NOTÆ.

1. a *Præsentem*.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo*, cap. 7. & post Concil. Lateran. p. 33. cap. 4. sed legendum esse *Lundonensium*, & *Evangelium Episcopis*, iam notavit cuius, *hic*, & probatur ex cap. 4. *suprà hoc titulo*.

2. b *Possessionibus indicari*.] Difficilis valde visus est præfatus textus Interpretibus, ex eo, quod cum in causa spirituali incidenter emergit causa temporalis, iudex ecclesiasticus, qui alias erat incompetentis, ratione incidentiæ fit competens, & de ea cognoscit. Vnde videbatur in præfenti specie simul eam causa legitimisationis posse iudices ecclesiasticos de hereditate prouoculare, iuxta tradita *suprà in cap. 1.* Communiter huic difficultati responderet, quæstionem bonorum

in præfenti specie disceptatam fuisse principaliter, non incidenter, seu accessorie; & ita non potuisse iudices ecclesiasticos de ea pronunciare. Balboa in cap. 3. de *ordin. cognit.* numer. 23. Felicianus Vega in cap. 3. de *iudic.* numer. 69. Anguianus lib. 2. de *legib.* cap. 17. numer. 51. Barb. alleg. 84. Sed verius credo in præfenti casu, cum agitur de legitimisatione filiorum, non posse iudicem ecclesiasticum simul de legitimisatione pronunciare, & hereditatem illi adiudicare, vel ad eam hereditatem pertinere declarare; sed tantum super legitimisatione sententiam ferre, & non sine re ratione illegitimitatis talis filius legitimus declaratus bonis paternis, vel avicis priuaretur, ut docetur in cap. 1. 2. & 3. cap. *per litteras*, cum sequemur *hoc titulo*. Adjudicare verò hereditatem ad iudicem sacularem spectat, qui forsan etiam de

dare legitimitate, ex alijs causis illum indignum esse hereditate paternâ pronuntiabit. Quod doctrina si rectè perpendatur, valde conformis est iuribus proximè citatis: p[er] speciali verò interpretatione præsentis textus dicendum est, olim iudices ecclesiasticos in Anglia cognovisse etiam simul cum matrimonio de dote, quæ mobilibus rebus constat; nam Richardus primus Rex Anglorum concessit, ut quæstiones de dote, & donatione propter nuptias, quando mobilia, vel se momenta peterentur, ad Ecclesiam referrentur. *Marthus Paris. ad annum 1190.* unde cum in præsentis casu de possessionibus & rebus immobilibus ageretur, ideo Alexander III. referribit Londoniensis, & Vigorniensis Episcopis, ut cellatâ cognitione de ipsius possessionibus, tantum de

causa principali cognoscerent, an videlicet esset ex legitimo matrimonio nata. *Secundum Rousset. lib. 6. historia Paris. cap. 3. mem. 23.*

*e Insuperum.*] quod procedit si nulla iusta causa interveniat; nam ea intercedente, etiam post mortem agi potest. Pote controuersiam motam de successione inter filios, nepotes, aut cognatos, & ibi incidenter cuius iudicio de viribus matrimonij quæstionem otiam fuisse: in qua specie matrimonium accusari potest, licet criminali iudicio post mortem coniugum matrimonium accusari oqueat, *l. 1. l. 3. l. 4. l. 5. l. 6. l. 7. l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. l. 15. l. 16. l. 17. l. 18. l. 19. l. 20. l. 21. l. 22. l. 23. l. 24. l. 25. l. 26. l. 27. l. 28. l. 29. l. 30. l. 31. l. 32. l. 33. l. 34. l. 35. l. 36. l. 37. l. 38. l. 39. l. 40. l. 41. l. 42. l. 43. l. 44. l. 45. l. 46. l. 47. l. 48. l. 49. l. 50. l. 51. l. 52. l. 53. l. 54. l. 55. l. 56. l. 57. l. 58. l. 59. l. 60. l. 61. l. 62. l. 63. l. 64. l. 65. l. 66. l. 67. l. 68. l. 69. l. 70. l. 71. l. 72. l. 73. l. 74. l. 75. l. 76. l. 77. l. 78. l. 79. l. 80. l. 81. l. 82. l. 83. l. 84. l. 85. l. 86. l. 87. l. 88. l. 89. l. 90. l. 91. l. 92. l. 93. l. 94. l. 95. l. 96. l. 97. l. 98. l. 99. l. 100.*

## CAPVT VIII.

Idem Episcopo, & Archidiacono a Vicentino.

**P**erlatum est ad audientiam nostram, quod cum Herm. filius quondam Lazar ad partes Constantinopolitanas transiisset, & ibidem per decennium, moram & amplius faciens, ad Vvanam quondam filiam Oliuardi vxorem suam non redires, ipsa apud bonæ memoriæ I. quondam Vicentinum Episcopum aduersus virtutem suam quædam deposuit, & quod non posset eum diu diu expectare, nihilominus allegauit Episcopus verò, sicut vir prouidus, & discretus, parentibus prædicti viri mandauit, ut pro eo mitterent, & ipsum ad propria reuocarent. Cumque elapso longo temporis spatio prædictus vir ad propria non remearet, Episcopus in conspectu Ecclesiæ auditis allegationibus mulieris inter eos sententiam diuortij promulgauit, & mulieri, vt alium virum traderet, plenam facultatem indulgit. Quia igitur huius rei veritas nobis non constat, d. v. per A. l. p. m. quæ rem ipsam diligenter inuestigetur, & si vobis constiterit, quod Episcopus inter eos sententiam diuortij tulerit, filios eius, quos de Pichardo filio quondam Rad ad cuius copulam auctoritate prædicti Episcopi sine quæstione, & contradictione migrauit, sustulerit, ab hereditate non patiamini excludi, sed eos legitimis iudicibus; & si quis contra hoc nisi voluerit, ei auctoritate Apostolica silentium penitus imponatis.

## NOTÆ.

**V**icentino.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub. tit. cap. 8.* Vicentia vrbis est Venetiæ, à Gallis condita, de qua Virgil.

*Et Verona ferax frugum, Vicentia beta.*

Plinius, atque Ptolomeus tam Vicentiam vocant, & alij Vicetiam dixerunt, ut notat Rhenanus in *castigat. ad Tacitum*. Habet Ecclesiam Cathedralē; & Episcopum, cui in præsentis referribit Alexander, fuisse occisum à proprijs ciuibz, deducitur ex cap. ad aures, de parit: notati in cap. 7. de iudicijs.

**b** Facultatem indulgit.] Hanc textus partem expressit in cap. in præsentia, de spons.

**c** Excludi ab hereditate.] Et ita non penunciat iudex ecclesiasticus super re temporali, sed tantum filium legitimum declarando inheret, ne præterito illegitimitatis hereditate priuaret.

## COMMENTARIUM.

**I**N præsentis textu docetur, legitimis censeri filios, quos mulier suscepit ex secundo matrimonio post prolata diuortij sententiam super primo. per quam ei cum alio viro contrahendi facultas conceditur; nam cum, ut probant

super in cap. 1. filij illegitimi nascuntur, quando matrimonium cum ignorantia vnius coniugis celebratum fuit; ideo cum mulier in præsentis casu auctoritate sententiæ, quæ illi concessa fuit facultas contrahendi cum alio, haberet iustam causam credendi sibi contrahere secundum matrimonium licitum esse, & consequenter bonam fidem haberes, ex regula textus in l. iuste possidet, ff. de acquir. possid. multis adductis à Glossa in cap. dicit Dominus 14. q. 1. Mantica singula 19. Tiraquel. de p[ri]m. temp. causa 14. n. 4. Declano tract. crimin. lib. 9. c. 37. n. 4. ideo filij nascuntur legitimi. Et confirmatur, quia iudicis decreto missas in possessionem illius rei, quam alienam esse scit, dicitur habere bonam fidem, tamque videri posse, generaliter; & ff. de heredi. Menchaca illus. cap. 72. Gilken. de prescript. memb. 2. cap. 3. a princip. ergo similiter mulier, quæ virtute sententiæ legitimè prolata matrimonium contraxit, in bona fide fuisse creditor, & per consequens filij ex tali matrimonio suscepti legitimi nascuntur, sed difficultas videtur Interpretibus præsens decisio, quia ex eius littera constat, sententiam diuortij nullam fuisse, propter iudicium ordinem non seruatum; processit enim Episcopus contra primum maritum absente, personaliter non citatum, & lite non contestata, quando

1.  
VICENTIA  
VRB.

2.

3.

4.

quando nulla dabant illius obitus presumptio;  
iuxta terminos textus in cap. *quoniam*, §. *porro*,  
*vers. si autem*, et *si non concessit*. unde sententia  
nulla fuit, & proinde prodesse non poterat mu-  
lieri ad excusandam malam fidem; siquidem  
non erat de morte prioris vici cum secundo con-  
traxit, contra textum in cap. in *presencia de spons.*  
quâ ratione in eisdem terminis non sufficere ad  
inducendam bonam fidem, & legitimacionem fi-  
liorum ex secundo matrimonio, quod primum  
fuerit per iudicis sententiam separatum, decidit-  
ur in cap. per *venabilem, vers. verum si veritas*,  
*hoc titul.* quare varias interpretationes huius tex-  
tus adducit Abbas num. 4. & §. Præpositus nu-  
mer. 1. Cardinal. num. 4. Aliqui docent, maritum  
primum in presenti specie contumacem fuisse,  
& mulierem non potuisse cum diutius expectare,  
quia stimulus carnis resistere nequebat. Alij do-  
cuerunt, maritum diligenter perquisitum fuisse,  
neque inueotum, ideoque contra eum, tanquam  
malesiosè absentem, processu potuisse, ex cap. 1.  
qui *matrimonia accusare*. Alij tandem auli sunt  
asserere, textum hunc correctum esse per tex-  
tum in *disse cap. per venerabilem*: quibus omni-  
bus omissis dicendum est cum Glossâ finali *hic*,  
quam sequitur Couar. de *spons.* l. p. cap. 8. §. 1.

num. 10. quod in presenti Pontifex de ordine  
processus, seu validitate sententiarum parum cura-  
uit ad effectum legitimacionis filiorum, de qua  
interrogabatur; quia siue sententia esset valida  
siue nulla, semper sufficiens erat ad legitiman-  
dam prolem susceptam ex secundo iuramento,  
quod eius auctoritate publicè in facie Ecclesiæ  
parentes contraxerunt. Nec iuris error, si quia  
aderat in presenti, impeditur poterat legitimatio-  
nem ex matrimonio putativo, ut probavi suprà  
in cap. 2. Nec obstat textus in d. cap. per *ven-  
abilem*, qui si rectè perpendatur, mihi probat  
suprà traditam asserionem: oam dum in eius  
serie Innocentius expendit diuersitatem casus  
Regis Franciæ, & Nobilis montis Pessulani,  
ait multa intercessisse in casu Regis Franciæ,  
quæ filios legitimos esse suadebant, & præcipuè  
sententia separationis primi matrimonij, hæc  
propter iura ordinem non seruatum nulla esse;  
unde potius ex eo textu deducitur, sententiam  
diuortij, etsi nullam, processu tamen ad legiti-  
macionem filiorum; unde in presenti casu, li-  
cèt sententia nulla esset, tamen matrimonium  
putativum sufficiebat ad legitimacionem proles,  
iuxta tradita suprà in cap. 2. ubi commentarium  
huius textus implemes.

## CAPVT IX.

## a Idem Beluacensi Episcopo.

QVOD nobis. Et infra: Si qui autem de clandestino matrimonio postmodum ab  
Ecclesia comprobato generati fuerint, eos legitimos iudices filios, & hæredes.

## NOTÆ.

a *Beluacensi.*] Ita etiam legitur in prima  
collectiõne, sub hoc titul. de *clandestina despons.*  
cap. 3. & in cap. quod nobis, eod. titul. ubi integra  
huius textus extat.

b *Legitimos.*] Iuxta tradita suprà de capi-  
te 2. hoc titul. ubi commentarium huius textus  
dedi.

c *Et heredes.*] Non sinendo videlicet, ut præ-  
teritu illegitimitatis ab hereditate attecatur, ut  
exposui suprà in cap. *casum* 7.

## CAPVT X.

## a Cælestinus III. Eboracensi Episcopo.

REferente nobis, &c. tibi taliter respondemus, quod publice honestatis iusticiâ  
prohibente matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit  
separari, ac per hoc, cum filij nec per Ecclesiæ permissionem, nec per paternam igno-  
rantiam excusentur, ad successionem paternorum bonorum non videntur aliquatenus  
admittendi.

## NOTÆ.

a *Eboracensi.*] Ita etiam legitur in secunda  
collectiõne, sub hoc titul. cap. 1. integrâ au-  
tem epistola caremus. De Eboracensi Metro-  
poli egi in cap. 4. de *rescriptis*.

b *Honestatis iusticia.*] De quo impedimento  
latè egi in cap. 3. de *sponsal.*

c *Ignorantiam.*] Quia aut tam non habuerunt  
scientes impedimentum publice honestatis inter  
eos dari, aut si habuerunt, affectata ignorantia  
fuerat, ut in cap. 3. §. *final. de clandest. despons.*  
quæ non prodest ad matrimonium putativum,  
ut proles ex eo incesta legitima nascatur, ut  
probat *Alexas Robertus lib. 2. rer. iudic. cap. 18.*  
per *seum*.



CAPVT XI.

Cœlestinus III. <sup>a</sup> *Linconiensis Episcopo, & Abbati.*

**P**ervenit sanè ad nos ex insinuatione Lucie viduæ, quod cum inter G. patrem suum, & A. matrem illius matrimonium fuisset legitime celebratum, & quamdiu vixerunt, quierè observatum, post illorum decessum quidam asserentes eam de non legitimo matrimonio fuisse susceptam, à paterna hæreditate tanquam illegitimam amovere conantur. Maodamus itaque discretionis vestræ per Apostolica scripta, quatenus si vera sunt quæ præmissimus, dictam viduam auctoritate nostra legitimam vuniticis.

NOTÆ.

**L** *Incem.* ] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc titulo cap. 2.* de qua dicebatur egi in *cap. 8. de respectu* in præsentis textu tantum docetur, non posse post mortem coniugum accusari matrimonium, quod ab eis in facie Ecclesiæ legitime fuit celebratum, ut exinde pronuncietur, filios illegitimos esse, & à successione parentum debere arceri; quia abs-

olutum est, ut post mortem coniugum impetaretur matrimonium, quod legitime ab eis celebratum fuit, *cap. causam 7. hoc titul.* nisi dicatur, coniuges scientes impedimentum consanguinitatis, incestuosè illud celebrasse; vel filios ipsos ex adulterio natos fuisse: nam his casibus, etiam post mortem parentum de legitimatione filiorum queri potest, *cap. litem 7. cap. causam 7. hoc titul.* docuit Cuiac, in præfenti.

CAPVT XII.

Innocentius III. <sup>a</sup> *N. Hydruntino Archiepiscopo.*

**P**er tuas nobis litteras intimasti, quod Rao de Accrescia ex muliere quadam, quam secundum opinionem maioris partis <sup>b</sup> vicinæ in concubinam habebat, prole susceptam, quandam prius, & aliam eà defunctâ duxit uxorem; & ea, ex qua prolem suscepit, virum sibi alium copulavit. Processu verò temporis idem Rao in præsentia multorum firmavit proprio iuramento, quod eam, quam habere visus est concubinam, prius <sup>c</sup> affidauerat in uxorem, quàm ex ipsa filium genuisset: & cum post iuramentum illud per sex annos, & ultra vixisset, dum ageret in extremis, eum quæ ex illa suscepit, filium legitimum <sup>d</sup> appellavit, & hæredem instituit testamento. Cum autem iux fuisset inquisitioni & decisioni commissum, an filius sic susceptus legitimus esset hæres ipsius R. & ad eius patrimonium admittendus, tu præter id, quod ex quadam <sup>e</sup> decretali bonæ memoriæ Alex. P. prædecessoris nostri standum esse super hoc verbo viri & mulieris credebatur, testes à filio eiusdem R. productos providè suscepisti, quibus legitime comprobavit, dictum R. matrem suam in Capella sancti Sergij affidasse, propter quod cum ipsius <sup>f</sup> R. hæredem esse legitimum iudicasti. Nos igitur attendentes, quod plus est quod in veritate agitur, quàm quod <sup>g</sup> simulatè concipitur, licet tam dictus R. quàm ea, quam ut concubinam habuerat, cum ad alia vota transiit, videatur ex ipso facto, quod matrimonium inter eos fuerit, denegasse; quia tamen desponsatio per testes legitimos comprobata, eos matrimonialiter fuisse coniunctos ostendit, siue desponsatio ipsa fuerit de præsentis, ut per consensum legitimum, & verbis de præsentis expressum; siue de futuro, ut per sequentem <sup>h</sup> carnis copulam matrimonium inter eos fuerit celebratum: non tam decretali dicti prædecessoris nostri, qui in casu dissimili loquitur, quàm inductis probationibus innitentes, te processisse legitime respondemus, & sententiam tuam auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti paginâ communimus, auctoritate tibi præsentium iniungentes, ut sententiam ipsam facias mōitione præmissa per censuram ecclesiasticam inviolabiliter observari. Nulli ergo, &c. Datum 3. Nonas Augusti.

NOTÆ.

**H** *Tadruntino.* ] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titulo cap. 1.* & in epistolis Innocentij editis à Guillelmo Siclieto,

*fol. 151.* ex quo registro restituo integram huius textus. De Hydruntina Metropoli egi in *cap. 9. de tempor. ordin.*

<sup>b</sup> *Vicinæ.* ] De fama vicinæ, & quatenus probet filiationem, egi in *cap. per tuas, de probat.*

<sup>c</sup> *Affida*

3.

c. *Affidetur*.] Affidate quid, exposui in cap.2. de *confanguinit.*d. *Appellat.*] Quatenus nominatio parentum probet filiationem, exposui in cap. *per inas*.e. *Decretali.*] Relata in cap. *transmissa*, supra hoc casu.f. *Hæredem*.] Id est filium, & per consequens hæredem.g. *Synod. simulat.*] Communem hanc sententiam illustravi in cap. *cum Bertholdus*, de *re iudicata*.h. *Cornis copulam*.] Iuxta tradita in cap. *is qui fidem*, de *spous.*

4.

i. *Non tam decretali.*] Hinc colligant DD. communiter, quod sententia, quæ vno nititur fundamento, sed falso, & iuri contrario, sustinetur, si aliud in ea expressum legitimum sit, *l. ult. ff. quod cum eo*, docuerunt in presenti Abbas num. 6. Prepositus num. 8. Barbosa num. 2. Tiracquel. in *tratt. cessante causa*, limit. 22. num. 6. Vantius de nullitas *lit. ex defectu processus*, n. 123. Gaillus lib. 1. *off. cap. 66. num. 6.* quia si ratio expressa, & quæ concludit, falsa sit, contrit sententia: textus ita intelligendus in *l. qui testamentum*, ff. de *excus. tutor.* Sed quavis hæc sententia probari possit aliis fundamentis adductis per Doctores in cap. 1. de *re iudic.* regula *Præ*, de *reg. iur.* in 6. non tamen probatur in hoc textu, nec in *d. ult.* nam tam hic. quam illic fundamentum à iudice in sententia expressum non erat contra ias, licet esset minus concludens, ex ædificque vberiores rationes deduceretur, ut circa dictam legem vltimam bene advertit Pinel. in *l. 2. C. de rescind. vendit.* 3. p. cap. 3. num. 22. Quoad nostrum verò textum facile constat, quia fundamentum, quo iudex motus fuit ex confessione, & nominatione parentum, & auctoritate textus in cap. *transmissa*, hoc casu. in suo casu verum erat, & non iuri contrarium: sed quia loquebatur in casu diverso, & ultra confessionem parentum aderat testes directè de ipsorum matrimonio deponentes, quod genus probationis ne-

cessariò concludit, mentis Innocentius sententiam confirmans, non tam decretali illa nititur quam depositione testium. Vnde deducitur, eam textum in *d. cap. transmissa*, dissimilem esse: non verò erat contra ius fundamentum ex eo desumptum: item quod licet aliquo modo fundamentum ex confessione patrum faceret stance tamen probatione concludente ex testibus, debuit iudex potius moveri illa concludenti, quam ex alia minus efficaci; idque solum in hoc textu probari notavit Abbas *d. num. 6.* advertens verba hæc intelligi posse non privativè, vel exclusivè, ut scilicet velit Pontifex rationem iudicis omnino esse ineptam; sed quod accipiantur comparativè, videlicet, quod magis moneri debuit iudex ex testibus, quam ex decretali illa, idque evincunt verba supra relata, & faciunt varia utriusque iuris testimonia, in quibus particula *non*, aduersariè non exclusionem, sed negationem importat, cap. *parochiani*, de *decimis*, *l. 2. in princip.* *l. 3. ff. de aqua quædam*, *l. inuicem*, ff. de *seruis*, *zoban*, *l. lex Cornelia*, §. *denum*, ff. de *testam.* iuncta emendatione Ant. Augustini lib. 2. *et not.* c. p. l. §. 69.

## COMMENTARIUM.

Cum Petros ex Maria, quam in concubina-riis habuit, ut vicinorum fama fecerat, suscepisset filium, postea cum duobus successivè matrimonium contraxit, sed demum cum incrimen-to affirmavit, Mariam legitimam eius uxorem fuisse, quod & ipsa non negabat: sed quia hoc tantum filium legitimum non facit, *l. nonnullis*, C. de *probat.* ideo in presenti docet Innocentius, quod si filius testibus probaverit potrem fidem dedidisse de matrimonio matri suæ in Eccelesiæ ritè legitimis pronuntiarum; idemque procedere si fidem dedit de futuro matrimonio, quæ sequenti copulâ sponsalia de futuro transiunt in matrimonium, cap. 13. *cap. is qui fidem* 30. de *sponsalibus*, ubi probatur.

## CAPUT XIII.

Idem nobili viro a Vv. montis b Pessulani.

PER venerabilem fratrem nostrum c Arlæen. Archiepiscopum ad Sed. Ap. accedentem nobis tua humilitas supplicavit, ut filios tuos titulo legitimæ deo-rare dignaremur, quatenus eis, quominus tibi succederent, naturalium obiectio non noceret. Quod autem super hoc Ap. Sed. plenam habeat potestatem, ex illo videtur, quod cum diversis causis inspectis, cum quibusdam minus legitimè genitis, non naturalibus tamen, sed adulterinis etiam dispensavit, sic ad actus spirituales illos legitimans, ut possint in a Episcopos promoveri: similis creditur, & probabilis reputatur, ut eos ad actus legitimare valeat sæculares; præsertim, si præter Rom. Pontif. inter homines superiorem alium non cognoscant, qui legitimandi habeat potestatem: quia cum maior in spiritualibus tam providentia, quam auctoritas, & idoneitas requiratur, quod in a maiori conceditur, licitum esse videtur etiam in minori. Per simile quoque id videtur posse probari, cum eo ipso, quod aliquis ad apicem Episcopalis dignitatis attollitur, eximatur à f paterna potestate. Præterea si etiam simplex Episcopus seienter servum alterius in Episcopum ordinaret, licet ordinator satisfacere Domino, iuxta formam canonicam teneretur, ordinatus tamen iugum & eua-deret servitutis: videtur siquidem monstruosum, ut qui legitimus ad spirituales fieret actiones, circa sæculares actus illegitimus remaneret. Vnde cum quo in spiritualibus dispensatur,

dispensatur, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum: id autem in h. patrimonio B. Petri liberè potest Ap. Sed. in quo & summi Principis exequitur potestatem. Cum ergo videatur ex his legitimandi auctoritas non tantum in temporalibus, sed in spiritualibus, penes Rom. Ecclesiam residere, ut super hoc filiis tuis gratiam faceremus ob tua, & progenitorum tuorum merita, qui semper in protectione Sed. Ap. persistit, humiliter ex parte tua idem Archiepiscopus requirebat: videbatur autem ex eo trahere maiorem audaciam postulandi, quod non longè petere cogeretur exemplum. Sed in favorem petitionis huiusmodi, quod nos ipsos in causa simili fuisse dicebat, poterat allegare. Cum enim charissimus in Christo filius noster Ph. I. Rex Francorum Illustris charissimam in Christo filiam nostram I. Francorum Reginam Illustram dimiserit, & ex alia postmodum superducta puerum suscepit, & puellam; & tu similiter exclusâ legitimâ superduxeris aliam, ex qua filios suscepisti, sicut cum filiis Regis eiusdem, sic cum tuis credebatur de benignitate Sed. Ap. dispensandum, præsertim cum maior id necessitas suaderet, & tu nobis specialis sis subiectus: siquidem Rex Francorum ex inclyte recordationis <sup>h</sup> Regina Francorum olim legitimum suscepit heredem, qui ei optatur, & creditur in Regni solio successurus: tu verò ex legitima coniuge masculum non habes heredem, qui tibi in devotione nostra, & propria hereditate succedat. Insuper cum Rex ipse in spiritualibus nobis subiaceat, tu nobis in spiritualibus & temporalibus es subiectus; cum partem terræ tuæ ab Ecclesia Magalon. possideas, quam ipsa per Sed. Ap. temporaliter recognoscit, quia Magalon. Ecclesiâ mediante nobis idem Archiepiscopus asserbat te temporaliter subiacere. Verum si veritas diligenter inspicitur, non similis res, sed valde dissimilis invenitur. Nam Rex ipse à prædictâ Regina per bon. mem. Rhemen. Archiepiscopum Ap. Sed. Leg. fuit per sententiam separatus: tu verò uxorem tuam à te, sicut dicitur, temeritate propria separasti. Ipse quoque priusquam ad eum prohibitio de non contrahendo eum altera pervenisset, aliam superduxit, ex qua ptolem geminam nascitur suscepisse: sed tu in contemptum Ecclesiæ aliam superinducere attentasti; propter quod ipsa in te gladium exerceat ecclesiasticæ vltionis. Præterea Rex ipse prædictæ Regine contra matrimonium impedimentum affinitatis obiecit, & coram præfato Archiepiscopo testes induxit: cuius sententia, quia cassata fuit solummodò præter iudicium ordinem non servatum, nos ei post restitutionem Reginæ super hoc ven. f. n. Hostien. Episcopum, & dil. filium I. tit. S. Priscæ Presbyterum Card. cognitores duximus deputandos: Tu verò uxori tuæ nihil, quod diuortium induceret, sicut asseritur, obiecisti, cum estis fidei, tori sit vnum de tribus bonis coniugij, non tamen ipsius violatio coniugale ne vinculum violasset. De filiis ergo Regis eiusdem, utrum legitimi, vel illegitimi fuerint, quamdiu pendet questio affinitatis obiecit, potest non immerito dubitari. Nam si affinitas fuerit comprobata, prædictam Reginam non esse Regis coniugem apparebit, & per consequens alia videtur tibi legitimè copulata, & filios ei legitimos peperisse. De tuis verò, quod sint legitimi nati, nec tu ipse proponis, nec vllâ præsumitur ratione. Insuper cum Rex ipse superiorem in <sup>h</sup> temporalibus minimè recognoscat, sine inris alterius læsione in eo se iurisdictioni nostræ subicere potuit, & subiecit, in quo forsitan videtur aliquibus, quod per seipsum non <sup>tanquam</sup> pater cum filiis, sed tanquam Princeps cum subditis potuit dispensare. Tu autè aliis nosceris subiacere, unde sine ipsorum forsan iniuria, nisi præstarent assensum, nobis in hoc subdere te non posses, nec eius auctoritatis existis, ut dispensandi super his liberam habeas facultatē. Rationibus his induciti Regi gratiam fecimus requisiit, causam tam ex veteri, quam ex nouo Testamento trahentes: quod non solum in Ecclesiæ patrimonio, super quo plenâ in temporalibus gerimus potestatem, verum etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, & temporalem iurisdictionem casualiter exercemus, non quod alieno iuri præiudicare velimus, vel potestatem nobis indebitâ usurpare; cum non ignoremus Christum in Evangelio respondisse: Reddere quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo: propter quod postularis, ut hereditatē diuideret inter duos: Quis, inquit, constituit me super vos iudicem? Sed quia sic in Deuteronomio continetur: Si difficile, <sup>1</sup> & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinē, causam & causam, lepram & non lepram: & iudicium inter portas tuas videris variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quæcumque dixerint qui præ sunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisque eorum sententiam, nec declinabis ad dexterâ, vel sinistram. Qui autem superbiuerit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israël. Sanè cum Deuteronomium lex secunda interpretetur ex vi vocabuli, comprobatur in hoc quod ibi decernitur, ut in nouo Testamento debeat obseruari locus

enim quem elegit Dominus, Ap. Sed. esse cognoscitur sic, quod eam Dominus in seipso lapide angulari fundavit. Cum enim Petrus in urbe fugiens exiisset, volens eum Dominus ad locum quem elegerat revocare, interrogatus ab eo: Domine quò vadis? Respondit, Venio Romam iterum crucifigi: quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus. Sunt autem sacerdotes Levitici generis fratres nostri, qui nobis iure Levitico in executione sacerdotalis officii coadiutores existunt. Is vero super eos sacerdos, siue iudex existit, cui Dominus inquit in Petro: Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis: eius vicarius, qui est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, constituitur à Deo iudex vivorum, & mortuorum. Tria quippe distinguunt iudicia: primum inter sanguinem, & sanguinem, per quod criminale intelligitur, & civile. Ulimum inter lepram, & lepram, per quod ecclesiasticum, & criminale notatur. Medium inter causam, & causam, quod in utròque refertur, tam ecclesiasticum, quàm civile, in quibus cum aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, ad iudicium est Sed. Ap. recurrendum, cuius sententiam qui superbiens contempserit observare, mori præcipitur, & auferri malum de Israël, & per excommunicationis sententiam, velut mortuus à communione fidelium separari. Paulus etiam, ut plenitudinem potestatis exponeret, ad Corinthios scribens ait: Nescitis, quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis secularia. Porro secularis officium potestatis interdum, & in quibusdam per se, nonnunquam autem, & in nonnullis per alios exequi consuevit. Licet igitur cum filiis sediti Regis Francorum, de quibus an fuerint legitimi ab initio, dubitatur, duxerimus dispensandum: quia tamen ram lex Mosæica, quàm canonica sobole susceptam ex adulterio detestatur, testante Domino, quod maneret, & spurius vique in decimam generationem in Ecclesiam non intrabunt; canone verò vetante tales ad sacros ordines promoveri, secularibus quoque legibus non solum repellentibus eos à successione patris, sed negantibus ipsi: etiam alimēta, superfedendum adhuc duximus petitioni prædictæ, nec ad præsens super hoc tuis precibus annuendum, donec si fieri poterit, & culpa levior, & iurisdicchio liberior ostendatur, licet personam tuam specialis dilectionis brachio amplexemur, & in quibus cum Deo, & honestate possumus, specialem tibi velimus gratiæ exhiberi.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *V. pro Po.* Ita legitur in terti collectione, sub hoc tit. c. 1. Idem Villhelmus enim Comes Montis Pessulani, ex Mathilde Emannelis CP. Imperatoris filia, vel ut vult Guillelmus de Podio Lect. cap. 11, ex Genes nate Emanuelis Matium vicem filiam habuit; ex Agnete vero pellice Guillelmi, Thomam, & alios, quos mediant Episcopo Arelarenſi legitimati ab Innocentio III. petebat. Et licet hoc non obtinisset, decedens Guillelmus hæredem Institutum testamentis scripto anno 1201. Nouemb. die 4. & inter alios liberos bona sua diuisit. De dominio montis Pessulani Guillelmus licem habuit cum Maria sorore Regina Aragoniæ, ut constat ex epist. 102. Innocentij III. lib. 1. regest. 15. ubi ita ipse Regina scribit: *Gratum dilecti filij nobilis viri Po. de Montis Pessulani, fratris mei filia Regina, recepit quædam, quod possessionem villa Montis Pessulani, & alterius terra iure ad ipsam hereditario pertineret, quam ipse pridem pacifice possidebat, contra iustitiam detinuit, & restituere deprecatur eidem. Cum igitur ipse ipsius iurisdictioni ad nos spectare noscatur, volentes prædicti Po. in suo iure adesse, qui sumus omnibus in iustitia debitor: dist. voss. per Ap. scrip. mand. quatenus vel dictam possessionem restituatis eidem, vel usque ad satisfactionem omnium Sanctorum proxime venturi per responsales idoneos nostros conspectui præsentis exhibitari, & recepturi iustitia compleretur. Aliquin ex tunc in ipso negotio quatenus de iure poterimus, auctore Domino procedemus. Datum Later. viij. idus Iulij, Pont. N. anno xv.* Ex Sommo Pontificis sententiam pro Regina tulit, ut refert Zurita in addit. Aragon. pag. 97.
2. <sup>b</sup> *Montis Pessulani.* Sciendum est, quod Narbonensis provincia in nomen Episcopatus, totiusque Comitatus à Gorchis post deletum à Clo-

dono regnum Tolosanum distributa, in eadem dispositione sub Francorum Regibus viguit, qui Septimaniam à Saracenis vi armis receperat: pietas vero Regum eladem & venerationem Ecclesiis à petitis gentis illarum testatire cupientium, publicis patrimonij, publicis herbis, quos filios ea respectare vocabant, Episcopales redditus auxit, hinc Comitatus Narbonensis partem Ecclesie eidem civitatis, hinc Mimatensis soliditate Comitatus Gabalitanæ, aliisque pro re fuerat habendo. Huius scilicet beneficii participes fuit Episcopatus Magalonenſis, quæ villis quampluribus Reges Galliarum dicebantur, ex lege quæ his ecclesiis innata erat, ut Episcopos hominibus, sacramento, & obsequio per Reges ea patrimonia obtineret. Reliquis Comitatus Magalonenſis inclinate ipsorum secunda dynastia, eundem fati quo ceteri Galliarum Comitatus, hæreditario iure Comitibus cessit, qui ne aliqua iniuria Ecclesie Magalonenſi fieret, Comitatus Melgorienſium nomen, non autem Magalonenſium sumptum. Inter cetera vero patrimonia, quæ donatione Regis in Episcopos Magalonenſes trāsita fuerunt, vicus montis Pessuli tenebatur in privilegio Ludov. VII. quo villarum à Regibus concessarum possessione Ecclesie illi confirmat, quod transcriptum est in alero privilegio à Philippo Angulusto ann. 1208. cuius recepti verba hæc sunt: *Montis Pessulani cum omnibus adiacentibus, fructum Domini montis Pessuli: Montem Pessulum usque cum parochia sua, & castrum de Paludis, cum toto territorio suo. Quæ in tabulis hominij, quod Petr. Episcopus Magalonenſis, iuxta morem decessorum suorum præstitit ann. 1155. Antonio Miline Senescallo, Bellicadro, & Nemanio, & Guidoni Falcodis à Ludov. IX. Rege francorum delegatis, diversis verbis expressum est montis Pessuli feudum cum distinctione, quæ rem totam explicat, ibi: *Partem villa,**



climata nupit Comiti Louaniensi, idest Comiti  
Brabantie, vt refertur Rigord. In Philippo dñi.  
Anno 1215. Philippus Rex magnanimus recipit in  
gratiam Ifamburgem uxorem suam filiam Regis Da-  
norum à qua iam per annos xvi. & amplius dissi-  
erat. Et facta est laetitia magna in populo quia in ipso  
Rege nihil aliud culpa dignum inueniebatur, nisi hoc  
solum, quod dilla uxor sui carnis debitum subtrahe-  
bat, licet et omnia necessaria alia honorifice ministrare,  
&c. De hoc repudio extant plures epistole  
Innocentij III. in collectione Bosqueti.

x. Regina Francorum. ] Isabella videlicet filia  
Comitis Haynobia, quam duxerat antequam Re-  
gno potiretur, ex qua suscepit Ludovicum VIII.  
qui tanquam primogenitus et successit, ex quo  
deinde natus est Sanctus Ludovicus.

l. Iudicium ordinem. ] Hac verba exposui su-  
pra in cap. per litem.

m. Vinculum violat. ] Intra tradita in cap. 9.  
Concil. luter.

8.

n. In temporalibus. ] Ex his verbis aperte pro-  
batur crediti Guillelmo Barclaius de potestate Papa,  
supremos Reges non agnoscere superiorem in  
temporalibus, & ita in his rebus non parere summo  
Pontifici. Sed licet id verum sit quoad Prin-  
cipem secularem, qui non agnoscit supremos  
Reges, vt de nostro Hispaniarum Monarcha pro-  
batur in c. 1. de probat. & de aliis probat Barb. in  
premissis n. 23. tamen quoad summum Pontificem  
certum est illi vt superiori Prælati spirituali omnes Reges subesse quoad temporalia, quæ  
disiunguntur ad supernaturalia, vt probatur in c. no-  
uit de iudiciis, c. solite de maioris. & obed. & in cap.  
licet de voto : & ita perdocti hæc verba exponit  
Cardinalis Bellarminus de potestate : omni Pon-  
tifici in rebus tempor. diu ait, Regem non habere  
superiorem in temporalibus, alium videlicet  
Principem æque temporalem, & ea ratione Inno-  
centium in præfenti textu paulo ante dixisse, non  
nullos Principes nullum inter homines, excepto  
Romano Pontifice, superiorem agnoscere ; addit  
enim illam exceptionem, vt cum in præfenti di-  
ceret, Regem Francorum nullum in temporalibus  
agnoscere superiorem, intelligamus agere  
de superiore temporali, non enim Rex agnoscit  
supra se Principem temporalem, sed agnoscit Ro-  
manum Pontificem Principem spirituales, qui  
de temporalibus quoque in ordine ad spiritualia  
iudicare potest. At inquit Barclaius habet, & non  
habens, simul vera esse nequeunt. Sed respondeo,  
habent, & non habent, de re eadem simul esse ne-  
queunt, de re diuersa nihil impedit quominus  
vera esse possint. Habet Rex in temporalibus supe-  
riorem temporalem, & non habet superiorem  
temporalem in temporalibus, vera esse ne-  
queunt : sed habet Rex in temporalibus supe-  
riorem spirituales, & non habet in temporalibus  
superiorem temporalem, vera esse queunt.  
Nec audiendus est Ioannes Barclaius in vñdicijs  
pro parente suo, c. 22. §. 2. ipsum Cardinalem re-  
felleret intendens, qui merito animo impugnandi  
sanam doctrinam librum illum edidit.

9.

o. Tanquam patrem. ] Refert Innocentius in hoc  
versiculo sententiam quorundam, qui existima-  
bant, posse supremum Principem legitimare sue  
filios, non vt patrem, sed vt Principem, vt docue-  
runt Abbas hic, n. 1. Propositio n. 118. Cœter. 2.  
p. de marim. c. 8. §. 2. n. 29. Rojas de sacros. c. 23.  
n. 81. Molina de iustit. disp. 173. n. 12. Barb. hic,  
n. 36. Fragoso tom. 1. de regimine lib. 3. disp. 6. n. 22.  
quæ sententia illi ratione nictur, quia licet iuris.

disio contentiosa in filios exerceri non possit, vt  
vulgò probari solet ex l. qui iurisdictioni, ff. de iu-  
risd. voluntaria tamen exerceri valet, l. 3. ff. de  
adopt. l. apud 18. ff. de monach. c. vñdicijs. l. in primis  
77. ff. de iudicijs, facit etiam, quod liberi Herodia  
à patre apud Augustum venenici acculeri, dice-  
runt apud Iosephum lib. 16. hij. cap. 8. Patres enim  
vel pro regia, vel pro patria potestate in fures an-  
maluacere. Contraria tamen sententia placuit  
Glozie hic, verbo Regi, Iasoni in d. qui iurisdictioni,  
n. 9. & alijs laudatis à Cabelo 2. p. decis. 69. n. 20.  
quorum sententia præcipue lauat ex eo, quod  
licet in negotiis, quæ causæ cognitionem deside-  
rant, inter patrem & filium consistat iudicium  
contentiosum, l. ille 13. §. ult. ff. ad Trebel. legiti-  
matio tamen quomais causæ cognitionem exigeret,  
argumento legis si pater 15. §. ult. ff. de adopt. idcir-  
co etiam à Rege filijs suis concedi non potest,  
quia legitimatio etiam plenissima procedere non  
debet ad regni successionem, propter proximorum  
præiudicium. Quod autem iudicium inter  
patrem & filium consistat, pro conciliatione tex-  
tus in d. qui iurisdictioni, cum d. in primis 77. vi-  
dendi sunt Cuiac, tract. 3. ad Afric. in d. 1. 77. Pi-  
chard, ad tit. de sacros. sublimis, Hunnius ad Trebel.  
volam. 2. disp. 3. §. 10. Genos in concilia. legum,  
pag. 11. Osualdus lib. 17. Denel. cap. 35. luter. H.

p. Patrimonium. ] Quod ex donatione Constanti  
Magni, & aliorum Principum donationibus  
obtinuit, c. Constantinus, 96. dist. 1. c. fundamenta,  
vers. autem, de elect. Clement. 1. de iur. iur. de qua  
Constantini donatione agunt Batonius tom. 4.  
anno 124. & tom. 12. anno 1191. Cenedo ad Decret.  
c. vñdicijs. 109. Molina de iust. tract. 2. disp. 35. Ce-  
nullo communis 9. 145. Martha de iurisdictioni. 1. p.  
cap. 30. Tuschius tom. 4. littera P. c. conclus. 64. Cohet  
in notis. Cardin. c. 15. congreg. 21. D. Joseph. de Re-  
tes de diu. cap. 13. & nos aliqua dedimus in cap.  
intestitimus, de iur. iur.

q. Temporalem iurisdictionem. ] Licet enim Pon-  
tiffex non possit vi iurisdictionis temporali extra  
loca proprii patrimonij, c. cum ad verum, 96. di-  
st. 1. c. noui de iudic. cap. solite de maior. & obed.  
tamen in ordine ad supernaturalia, quando ex-  
cedit Ecclesie, ad ipsius defensionem, seu ad bo-  
num spirituale, seu finem ecclesiasticæ potesta-  
tis assequendum, illam exercere valet, extrauag.  
nam sanctam, de maioris. & obed. probant plures  
relati Barb. in c. elect. & select. ad hunc textum,  
& probatur in cap. noui de iudicijs.

r. Deuerat. ] Cap. 17.

[ Difficile & ambiguum. ] Ex his verbis constat,  
causas difficiles, dubias, & ambiguas, ad iudi-  
cium Sedis Apostolicæ esse referendas, vt ab ea  
legitimè terminetur, veluti circa veram interpre-  
tationem sacre Scripturæ, circa motum decre-  
ta, & similia. Trident. sess. 24. in Decreto de editione  
librorum, §. præsertim, late probant Bellarminus  
tom. 1. centur. lib. 3. cap. 4. Camus de locis Theolog.  
lib. 3. prop. 3. iam probatur in c. maioris, de baptisimo.

t. Et decreti iudicio. ] Si licet etiam huius textus  
sano animo in hac tertia collectione legisset Ioan-  
nes Barclaius, non inculcasset Innocentium III.  
seu scribentes huius textus, quod enim visio  
scripturam contempnit, omitendo consensum Chro-  
nom, quæ in d. 17. Deuer. habetur, & incursi li-  
brariorum in sexta collectione transcelletur ex tertia  
non fuit. Nec enim refert, quod impudens auidi-  
cia vanam, & indignum argumentum hoc appel-  
lat, quia lex vetus relata in d. 17. Deueron. data  
fuit multo antequam Reges essent, & relata ad  
tempus.

10.

11.

12.

13.

tempus, quo Reges non habebant; nam Iudæi à Moſe ad Saulem Iudices habuerunt, non Reges. Vnde in c. de Iudicibus, legitur: *In diebus illis non erat Rex in Iſrael, ſed unusquisque quod ſibi reſultum videbatur, hoc faciebat.* Nam Innoc. III. non reſert, nec expendit, in ea lege negotia diffiſilia tantum ad iudicium ſacerdotum reſerri, ſed expendit verba illa, *ad ſacerdotem Leviticæ gentis, & ad iudicem:* vnde ſine loco iudicis, ſive ſacerdotis eſſet Rex, ſemper Dominus iubebat ad ſacerdoſem ſimul cum iudice, ſeu Rege negotia ardua deſerri; vnde cum ipſius Regis cauſa diſceptatus, non poteſt ipſe vt Iudex edicti, idem neceſſario tantum ad ſacerdoſem, idem Pontificem in præſenti cauſa deſerenda erat, quod fuit argumētum Innocentij III.

14. *1. Petrus vrbis fugiens.* Quamvis veritatem huius hiſtorie de apparitione Chriſti Domini ſacra D. Petro, vnicum tantum teſtem habere, videlicet Divum Ambroſium, dixerit Cuius, in præſenti, tamen verius eſt, alijs probantiſſimis teſtimonijs comprobari, vt D. Gregorij ſumma in *Psal.* 4. actorum ſancti Petri à Lino conſcriptorum, & alijs, quæ congerit & reſertur Baronius tom. 1. ann. 69. Sanderus de *viſibili Monarch. lib. 7. anno Chriſti 41.* Barboſa in *preſenti*, n. 41. F. Alphonſus Mendoza q. 4. ſcholaſt. Iuſtitiæremat. in c. *regnum*, 24. q. 1. Thomas Hurtado de *reſol. reſol.* 5. 2. vbi hæc probas neceſſitatem, quia tenetur Romanus Pontifex reſidere in vrbe ipſa.

15. *1. Fratres noſtri.* Verſus ſelectus hic exponi de Cardinalibus, qui à conſilijs Pontifici ſunt, cap. *fundamenta* 17. *de clerico electo* in 6. quia Cardinales ſunt proprie coadiutores Pontificis in executione ſacerdotalis officij, vt probant Lancelottus in *Temple iudic. lib. 2. cap. 2.* Cotelus in *notis. Cardin.* c. 8. Alij de Episcopis accipiunt, mori ex eo, quod temporibus Innocentij III. nondum Cardinalium dignitas introducta erat, vt probat Polyd. Vergil. *lib. 4. de inveni. rerum.* c. 9. Sed verius eredo verba hæc reſerri ad Cardinales Romanæ Eccleſiæ, quorum præcipuum munus ſemper fuit in alijs negotijs ſummo Pontifici conſilium præbere, vt probat Menchaca *illuſtr.* q. 23. Paleotus de *conſul. facti ſtatut.* p. 1. q. 5. Cevallos q. 645. plura de Cardinalium origine ac dignitate conſulti in cap. 2. de *clericis. non reſident.*

16. *1. Quia tamen.* Vt petitioni Nobilis non deſerret Innocentius varias conſtitutiones aſſert, quæ odio illegitimiſſimo hæc fuerunt. Et primum ait, legem divinam, canoniceam, & civilem aded adulteriæ nam ſobolem detestari, vt eam à ſucceſſione parentum repellat, *autem. licet. C. de natural. liberis, autem. ex complex. C. de inſtit. nupt. c. reſervante, hoc ſimil.* 10. *lib. 1. 3. part. 6. vbi* ita viſum paternum promittit, *lib. 2. C. de natur. lib. & etiam* quia ſpurij patrem cum ſucceſſant, pſterdere nequeunt, *l. vulgi. ff. de ſtatu homin. 4. quia ſemper. ff. de in ſt. vocand.* Incapaces ergo ſunt filij ſpurij ſucceſſionis paternæ, vt probant Petrus Barb. in *rubric. ſoluto matrimon.* q. p. n. 64. Taurilæ in l. 9. c. 10. Rojas de *ſucceſſ.* 10. Matienzo in l. 6. *lib. 2. lib. 3. Recop. gl. 3.* quæ de cauſa ſiſco locum non faciunt, ſed potius legitimi hæredibus, ex regula legis 1. *C. de hered. inſtit.* nam nobilis differentia veritatur inter incapaces, & indignos; incapaces enim licet capere non poſſint. id tamen quod eis relinquitur, non expit ſiſcus, ſed legitimis hæredibus deſertur, *1. ff. de his que pro non ſcripſit.* Indignj verò licet ab ſiſco capitis retinere tamen non poſſunt, quia ab

eis ſiſcus auferit, *l. 2. & per totum ff. de his que ab indign. l. 1. C. ad. tit. 1. lib. 18. 5. 3. familia ereſcentia, Caldeira lib. 4. ver. c. 3.* Cheluis interpret. 1. adeoque ſpurij incapaces ſunt ſucceſſionis paternæ, vt neq; in ſoro conſeſione retinere hereditatem poſſint. Couar. 2. p. de *matrim.* 2. 5. 5. n. 11. Rojas ſupra, num. 147. Molin. de *iſt. diſp.* 67. num. 5. nec longi temporis præſcriptione ea bona acquirere, Valaſcus *conſult. ar. 19. per tot.* nec tantum per ſe, verum nec per interpoſitam perſonam aliquam à patre capere poſſunt, *1. ſi quis inſtit. verſ. nihil. C. de natural. liber.* facit textus in *lucce per ſe, l. de hered. inſtit.* & illa ratio, quod licet lit perſona intermedia, ab ipſo tamen patre bona capere videntur, argumento legis tamen 67. 5. 1. *ff. de legat. 2.* & ſi hæres expreſſe rogetur filio ſpurio reſtituere tale ſiſco commiſſum, apud eum manet; ſi autem tacite ſi ſem accommodaverit, ab eo tanquam ab indigno auferitur, *1. Lucius 123. 5. in teſtam. ff. de legat. 1. l. 3. in princip. & 1. l. 1. in 40. ff. de iure ſiſti. Proſequitur tamen Peregrinus lib. 3. de iure ſiſti. tit. 19. per totum.* Sunt tamen aliqui caſus, in quibus valide filius ſpurus à patre hæres inſtituitur. Primum eſt, ſi inſtituatur ſub conditione ſi legitime- tur, aut capere poſſit, *ex l. in tempus 62. ff. de hered. inſtit.* docent Gomez in d. *l. 9. Tauri n. 18.* Colla in 5. *ff. quid ſi tantum.* n. 172. Cevallos *commun.* q. 472. Huic caſui alium aduocant Interpretes, ſi filius ſpurus religionem potieſſus ſit, quia legitimus iudicatur, *1. de filiis præ. h. 1. ita tenentur l. aliorum de nob. c. 45. Rodricus Sotarez alleg. 23. & alij plures laudat à Sanchez in ſumma lib. 5. c. 5. n. 25.* Sed verius eſt, ratio eſt de docent Couar. d. c. 8. 5. 7. n. 6. Greg. Lopez in l. 12. *tit. 6. part. 1.* & alij, quos ſequitur Sanchez d. c. 5. n. 26. Secundus caſus eſt, ſi pater, eſt clericus, non inſtituit filium ſpurium, ſed generum, aut nurum; quo caſu ſola ratio paternæ affectionis fraudem non admittit, *l. tit. ff. de his que ab indign. probat in c. 1. de teſtam.* Tertius caſus eſt, ſi aliquid à patre, relinquitur filio ſpurio titulo alimentorum, dummodo eorum quantitatem non excedat. Paleotus de *nobis* c. 45. n. 8. Menochius de *preſumpt.* præſ. 96. n. 23. Alij etiam docuerunt, filium ſpurium legitime inſtitui, & quartam Trebellianicam heredi, ſi inſtituatur, & rogetur reſtituere capiet, *legi 163. ſi ſiſci legem ſiſco. ff. ad Trebellianum.* Sed contrarium verius eſt, & probant Rojas d. c. 10. n. 5. 1. facit textus in l. 2. *ff. de his que pro non ſcripſit.* Tandem alij cenſuerunt filios ſpurios mortis cauſa capere poſſe, ſi hæres inſtitutus, vel legatarius iubeatur conditionis implendæ cauſa, vt aliquid præſter filio ſpurio; quia licet ſiſcus ex bonis patris capere non poſſit, propter tamen tamen patris capere non prohibetur, argumento legis *ex tempore* 50. 5. 1. in *fu. ff. de pericul. ab* hæc tamen ſententia merito diſcedunt alij moti ex lege quod conditionis 166. *ff. de dona. cauſa mort.* *l. qui teſtamentum* 27. *verſ. Videtur, ff. de probat.* Ita tenentur Padilla in l. *clm viſum*, n. 32. C. de *ſideicom.* Rojas de *ſucceſſ.* d. c. 10. n. 57. y Cañone. [Vt probat in c. *clm in conſtit. de elec. 2. Iſſiſ alimentis.*] Diffiſilia videntur hæc verba ex c. *clm* haberi, de eo qui dicit in *matrim.* vbi appetit docent, filios ſpurios ex adultetio ſuſcep- tos alendos eſſe à parentibus pro modo ſaculæ- tatem. Cui diſſicultati communiter reſpondetur, differentiam verſari inter imis civile, & canonici- cum; licet enim iure civili ætendit filijs ſpu- rijs alimenta non debeantur, *Authent. ex complex. Codic. de inſtit. nupt. autem. licet.* C. de

*C. de natural. liber. tamen equitate canonica illis alimenta debentur, d. cap. cum haberent. Agno- uerunt discrimen hoc Couarr. d. 2. p. de matrim. cap. 8. §. 6. a. num. 1. Molin. lib. 1. de primis cap. 15. a. num. 42. pluribus claris à Cenedo ad Decret. collat. 168. num. 5. Molina de inst. disput. 168. a. num. 10. Azor. 2. sem. Moral. lib. 2. cap. 4. §. 7. Barb. hic num. 51. Carranza de portu cap. 3. §. 4. num. 57. Et Innocentius in presenti, licet referat disposi- tionem legalem, non tamen eam approbat, ve docent proximè laudati; quod facile deducitur ex eo, nam dum de factis ordinibus tractaret, dixit canones vetare spurios ad eos promoueri; cum vero de alimentis denegandis agit, secularibus legibus ea denegari signanter dixit; unde verba relata ad ciuilem dispositionem referenda sunt, non verò ad sacros Canones.*

18.  
CAUSÆ  
TRISTYR.

Exat in hoc textu elegans Innocentij III. rescriptum, quod difficile, & famosum me- rito appellat Abbas hic: solennem decretalem obsecrare decidentem, quod principaliter intendit, dixit Durandus: celeberrimam constitutionem vocat Caiacius; & cetèrè celebris est, & argumen- torum subtilitate inter omnes huius voluminis prima, & materiz subtilitate nulli secunda. Pro- ponitur & deciditur in ea sequens casus. Vvilelmus nobilis Monitis Pessiliani, expulsus Mathilda vxore, ex Agnete pellice liberos suscepit Guil- lelmum, Thormam & alios adulterinos, quos legiti- matim petebat ab Innocentio III. à quo huius be- neficii arbitrium pendere ex eo probabat, quod Sedi Apostolicæ liberum esset filiis naturalibus, & etiam adulterinis veniam natalium ad res spiri- tualis, & Episcoporum obtinendis concedere; quæ indulgentia potiori iure ad res temporales trahi debebat, cum similiter & Episcopus sacris ordinibus iniciatus seruum, illum à pristina seruitute liberet; & filiusfamilias in Episcopum consecratus eximatur à sacris paternis Pontificem auiam promouebat exemplo Philippi Francorum Regis, cuius liberos ex Maria superducta editos, dimissa Ingebergâ, natalibus restituerat Inno- centius III. et si Apostolicæ Sedi Rex ille quoad spiritalia tantum subesset, Vvilelmus verò non tantum quoad spiritalia, verum & quoad tem- poralia Romanæ Ecclesiæ subieceretur; quod probabat ex eo, quia suorum bonorum partem hominij nexu ab Ecclesiâ Magalonenâ obtine- bat; ita verò Ecclesiâ iure feudî à Sede Apo- stolica bona ab Vvilelmo possessa habebat; unde sequens, Vvilelmum Ecclesiæ Romanæ secundo fructu gradu subijci, vassum esse Ecclesiæ Magalonenâ, & Romanæ Ecclesiæ vassallum, si liber capitularium verba usurpare. Respondit Innocentius III. longè disparsse esse causam Philippi Regis à Vvilelmi casu, & in personis maius esse discrimen: Philippum Augustum di- misisse quidem Ingebergam Regis filiam, sed vixit cum ea in iustis, prætextu affinitatis ab Ar- chiepiscopo Rhemenâ Sedis Apostolicæ Legato dissolutas fuisse, atque Regem publice duxisse Mariam Ducis Meraniæ, seu maris Mora- niæ filiam, ex qua liberos suscepit: ratiocinam quid- em fuisse à Sede Apostolica Rhemenâ Archie- piscopi sententiam, quia prolata fuit ordine indi- ciorum non seruato, adactamque Regem, vt In- gebergam ad se reuocaret; sed tamen post resti- tutionem vxoris permissum illi fuisse, vt eoram iudicibus datis priorum nuptiarum inhabilita- tem ex affinitate Ingebergæ prosequeretur; ita-

que dubium esse liberos à Maria prognato- rum statum, & conditionem, quæ ex euentu litis pendebat: quæ omnia in casu Vvilelmi desin- runt, qui nullum nuptiarum cum priore vxore impedimentum habuit, quique suo arbitrio eam domo expulserit, aliamque superinduxerit. Hæc pertinent ad casuum differentiam: quod ad personas atinet, expendit Innocentius Regia Francorum Majestatem, qui cum à utroque in temporalibus pendere, potuit se iurisdictioni Romani Pontificis sine vilius offensione subijcere, quemadmodum ad impetrandam restitutionem natalium pro liberis se vtique subiecit; quamvis, vt faretur Innocentius, ex plurimorum sententia potuisset Philippus veniam natalium liberis suis, non quidem iure patrie potestatis, sed iure Regio tribuere: Vvilelmum verò alia subesse, quibus iniuria fieret, si absque eorum consensu Innocentio se subieceret; quare noluit Pontifex eius petitioni annuere, donec culpa lau- uior, & iurisdictioni liberior ostenderetur.

## COMMENTARIUM.

EX qua perdocta Innocentij decretali sequens  
E communiter deducitur assertio. In terris Ec-  
clesiæ potest Pontifex quoad omnia illegitimis legiti-  
mare; in terris vero alienis, quoad spiritalia tan-  
tum directè, quoad temporalia vero indirectè. Pro-  
bat, & illustrant eam vltra congestis à Barbosa  
in presenti, Acuña in cap. leg. 5. dist. 10. Sanchez  
lib. 8. de matrim. disput. 7. & 8. Bañulius lib. 11. cod.  
trall. cap. 5. §. 1. Couarr. de spons. a. p. cap. 8. §. 8.  
Burb. de potest. Episcop. 1. p. 211. 1. cap. 2. num. 191.  
Laceta tom. 1. de off. dist. 8. Frago's de regim.  
Christ. Rel. p. 1. lib. 2. disput. 6. Hothomannus con-  
sil. 18. Phœro decr. 17. & 172. Canisius, Caiac.  
& Leo Pinel. in presenti, Barb. de potest. Episcop.  
alleg. 33. num. 13. & c. 20. 27. per totum. Acuña  
tom. 1. pol. lib. 1. de reb. pub. cap. 2. sect. 14. Altel-  
secta de decimis cap. 9. Castillo lib. 9. controu. 109.  
& 106. Vela tom. 1. dist. 4. num. 83. Altelsecta  
in presenti.

Sed pro dubitandi ratione ita insurgo: Legiti-  
matio hæc procedera non potest secundum veri-  
tatem, nec secundum fictionem: ergo neutro  
modo sustineri poterit. Non secundum veritatem,  
quia quantumvis legitimatio accedat, spurij filij  
non sunt legitimi nati, Non secundum fictionem,  
quia quæ sunt facti, fingi non valent, l. sciendum,  
l. denique, ff. ex quibus causis maiores, l. in bello 23.  
§. facti, ff. de captiuis. Sed legitimatio versatur circa  
factum, ergo nec secundum fictionem procedere  
poterit. Accedit, nam omnis fictio naturali  
tutior æquitate, l. postulationem §. ff. de captiuis  
contra naturalem autem æquitatem est, vt quis  
loquatur cum alterius iudicio, l. nam hoc natu-  
ra, ff. de condit. iudic. ergo non potest hæc fictio  
legitimationis admitti in præiudiciu venien-  
tiam ab intestato. Fulcrit deinde hæc difficul-  
tas, nam si legitimatio hæc fiat tantum à Ponti-  
fice quoad spiritalia, magnum sequitur abusu-  
sum, videlicet vt quis sit legitimus simul, & ille-  
gitimus: si quoad temporalia, etiam aliud non  
leuius sequitur, videlicet quod de rebus seculari-  
bus, & temporalibus disponat Pontifex, contra  
textum in cap. quo iure 8. dist. 1. cap. verum, 96.  
dist. 1. cap. quæstion 23. §. 4. cap. later, cap. con-  
sum, hoc rurs. cum dist. 2. sine potestate, eccle-  
siastica, & secularis, cap. solus, de maior. & ord. Et

19.  
CORCYN  
TRADITE  
ST PROBA-  
TYL.

20.  
INPRCA  
TR TALA  
DITA AP  
ERTIO.





# 248 In Librum IV. Decretalium,

nullum iure divino, quia eum eo casu nec Pontifex possit in tali impedimento dispensare, nec in radice eius dispensare valeat; nam eo casu non potest Papa dispensando radicem nullitatis tollere, vitioque oranti ex tunc divino, aut naturali. Docuerunt Panormit. & Butrius in *presenti*, Rosella de *le. inmatrimo* lib. 1. in *princip.* num. 1. Butrius de *le. irregul.* 2. p. 2. de *interpret.* 3. p. lib. 19. Molina de *primis* lib. 3. cap. 2. n. 12. Unde infertur, quod quando matrimonium nullum fuit ex defectu consensu, non potest Pontifex dispensare in illius radice, eo quod iure naturali irritum est; nec potest vitium radicis tollere suppleto consensu. Unde cognoscitur vera ratio, quare Pontifex in *presenti* respondet, nolle filios ab Vvilhelmo susceptos legitimare ad temporalia; nam eum aperte confiteri ex *presentis* facti serie, filios huius nobilis fuisse proceratos ex secunda uxore, vivente adhuc prima legitima, & consequenter ex matrimonio nullo, lege divina prohibente, *cap. gaudemus*, de *divor.* cap. ex *parte*, de *conjur.* *venit.* cap. licet, ubi probatur, de *sponsa dux.* non poterat Pontifex dispensare in radice ipsius matrimonij, quod nullum fuerat à iure divino; quando verò vitium radicis nascitur ex impedimento iuris positum, maiot est controuersia, an possit Pontifex in radice dispensare, ita ut filius natus ante dispensationem, virtute retrotraditionis efficiatur legitimus: Nam partem negatiuam tenent Butrius in *presenti*, num. 10. Molina de *imp.* part. 3. tract. 1. de *imp.* lib. 2. num. 3. Certeantes in 1. 12. *Tauri*, num. 105. & ynosio *obseru.* 4. num. 16. Maldonado in *aditionibus* ad *Molinum* lib. 3. c. 2. num. 10. Immo additionator Nauarri *consil.* 1. sub *hoc tit.* refert Gregorium XIII. anno 1564. talem dispensationem negasse, & addidisse, non posse dispensare. Sed contraria sententia verior est, nec ab ea in praxi villo modo est recedendum, scilicet Papam posse dispensare in radice matrimonij, ita ut dispensatio retrotrahatur ad tempus celebrati matrimonij, & filij ex tali matrimonio nati, ut legitimi possint admitti ad temporalia, vt probant Panormit. in *presenti*, n. 2. Cardinalis num. 9. *quasi*. 1. Boetius *decis.* 254. & ita in sacra Rota indicatum testatur Puteus *decis.* 48. num. 2. Cephalus *consil.* 307. num. 54. *sol.* 3. Sanchez, qui ita iudicatur in Cancell. Granatensis testatur, lib. 8. de *matrimo.* *dispos.* 7. numer. 4. Nauarri *consil.* 3. sub *titul.* de *sponsal.* num. 4. Couet. 2. p. de *matrimo.* cap. 3. §. 8. n. 13. Molina de *primis* lib. 3. cap. 2. num. 12. Ex probatur, nam radix est origo, ex qua confurgit, vt proles sit legitima, & consequenter incurrit illegitimitatis notam, est sola lex ecclesiastica, quæ talè impedimentum dirimens fuit statutum, aliis seculis à Ecclesiæ constitutione matrimonium validum esset, & proles ex eo legitima nasceretur: nemo autem ambigit Pontificem legem humanam irritare posse, etiam quoad omnes effectus eiusdem legis, non solum incurrendos, verum etiam incertos, perinde ac si talis lex nunquam fuisset edita: reus differens in *Clement.* *vic.* de *immunit.* *eccl.* vbi notatur Cardinalis num. 6. *appetit.* 1. Anecharanus num. 3. Immo lib. 6. Barb. in *presenti*, num. 5. Larrea *decis.* 8. num. 1. & probatur argumento legis qui in *provincia* 57. §. 1. ff. de *rim uxor.* unde Pontifex dum dispocuit in radice, retrotrahit actum, vt ab initio dispensatio inueniensse credatur, & ita à tempore contradi matrimonij effectum operatur dispensatio,

licet postea declaretur eam fuisse in radice, quod proprium est retrotraditionis. l. *visus fructus* 16. ff. de *signat. seru.* *liber.* ff. de *acquir. heredit.* l. *potest* 11. ff. qui *potest.* *l. necessarius.* *vers.* *Quod si pendens.* ff. de *peric.* & *commodo.* l. si *filijfamilias.* ff. de *verb. oblig.* igitur rectè poterit Pontifex annullando impedimentum iuris canonici, ad primæum statum reddere filium, vt legitimè natus credatur. Probat & illustrat Larrea *rem.* 1. *decis.* *Granat.* *dispos.* 8. num. 1. unde rectè Panormit. in *cap. non debet.* de *confarguin.* & *affin.* ad *finem*, quem exteri communiter sequuntur, resoluti tantum esse Pontificis potestatem circa omnia ea, quæ sunt iuris ecclesiastici, vt illa possit reuocare prout ex tunc, id est pro eo tempore quo edita sunt, & omnes effectus ex eo sequentes abolere, ac si nunquam edita fuissent: ergo in specie nostra procul dubio dicendum est, quod si Pontifex dispensat in radice matrimonij, id est prout ex tunc, & in ipso initio matrimonij celebrati, reuocando impedimentum dirimens, ac si nunquam præcessisset, vt dispensatio retrotrahatur ad tempus contradi matrimonij, quæsi nullo eo tempore impedimento existente; quo casu proles procul dubio legitima esset quoad omnia. Nec obstat dicere, quod huiusmodi dispensatio in radice matrimonij nullo modo potest habere locum quoad successione bonorum, & alia officia secularia; aliis dicentes Papam posse in legibus ciuilibus Principum secularium dispensare. Nam responderetur facili, & hoc non esse dispensare in lege ciuili, & eius effectibus directè, sed indirectè tantum, & per quandam consequentiam. Ratio est, nam dispensatio iuris ciuilis circa illegitimos supponit constitutionem Ecclesiæ irritantem matrimonium ratione impedimenti. Cùm ergo Pontifex dispensat in ipsa matrimonij radice, tollitur impedimentum legis ecclesiasticæ, ac si nunquam edita fuisset: ergo non est mirum, quod tota dispositio legis corruat deficiente lege ecclesiastica, & quæ fundatur; multa enim fieri possunt indirectè, & per quandam consequentiam, quæ directè & principaliter fieri nequeunt. Exemplum est in iurisdictione, quod directè & per se absque labe simoniz vendi non potest, venditur tamen indirectè, & per consequentiam venditis bonis, quibus annexum est, vt notatur in *cap. quanto.* de *iudic.* cap. ex *litteris.* de *interpret.* & hæc doctrina eà ratione declaratur, quoniam non dicimus (vt pro contraria opinione poteramus) Pontificem posse efficere quod matrimonium fuerit à principio validum, vel quod nunc incipit valere absque nouo contrahentium consensu. Hæc enim omnia planum est non subesse Pontificis potestati; sed solum dicimus, posse Pontificem dispensando prout ex tunc in ipsa irriti matrimonij radice, delere, & reuocare omnia damna ex quoque iure humano incursa, & prolem restituere in illum statum, quem haberet, si orta fuisset ex matrimonio valido; nam dispensando in lege ecclesiastica prout ex tunc, & in hoc sensu illam reuocando, cui taquam fundamento illegitimitas, & alia damna nitebantur, omnia proculdubio corruunt.

Sed ille casus difficilis est, an quando parentes, qui matrimonium nullum contraxerunt, mortui sunt, adhuc Pontifex possit dispensare in radice, ita ut proles quoad omnia legitime-tur? Dubium mouet, nam cùm parentes non possent

# Tit. XVII. Qui filij sint legitimi. 249

possent de nouo conertere validè, videretur non posse dari retroraditionem, & per consequens, nec dispensationem in radice, sed adhuc contraria sententia vertit est, videlicet, adhuc defunctis parentibus, posse Pontificem dispensare in radice matrimonij; quam tenent Boëtius *de off. 1.64. num. 6.* Puteus *de off. 4. 83. lib. 2. num. 2.* Ancharanus *confil. 409. num. 6.* Nauarrus *lib. 4. sub tit. de spons. confil. 3. num. 10.* Sayrus in *thesauro lib. 6. cap. 1. 1. num. 6.* Molina *de primog. lib. 3. c. 2. num. 12.* Ratio ex eo provenit, namque dispensatio in radice, non fundatur in ablatione impedimenti dirimentis, vt postea valide conerthatur matrimonium; sed solum nititur in reuocatione legis ecclesiasticæ, propter quam prius matrimonium irritum fuerat; quo casu cum dicta fuerit dispensatio in radice, facta censetur pro vt est tunc, quando matrimonium contractum fuit: ita vt omnes effectus inde producti aboleantur, vt rectè explicant Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 7. num. 40.* Peregrinus *de fidei. d. 1. c. 14.* Hæc tamen doctrina communiter limitatur eo casu, quo talis dispensatio cederet in præiudicium tertij, veluti si hereditas auferenda sit ab eis, quibus delata recipitur, ita Angelus in *summa, verbo Papa, n. 4.* Syluester *eodem verbo, in fine.* Alij verò eo casu dispensationem agnoscunt in eo casu, in quo ad petitionem paria, de cuius successione agitur, dispensatio in radice facienda est; & inter enim, in quo nullus parentis consensus præcessit. Primo casu afferunt in præiudicium tertij dispensationem in radice dari; secundo verò casu non posse Pontificem dispensare. Futuris ubi *suprà.* Sed verius est, vtroque casu posse Pontificem dispensare etiam in præiudicium tertij, vt probant Peregrinus, & Ancharanus *ubi suprà.* Ratio est, nam negari nequit, quod matrimonium præcessit, saltem in figura, quod sufficit, vt dispensatio in radice possit habere locum; nam cum lex canonica fuerit causa irritandi matrimonium, & consequenter quod hereditas non pertineret ad filios, sed ad alios, Pontifex potest ius illud quæritum auferre, derogando illam legem ecclesiasticam prout ex iure, etiam quoad effectus iam productus; quasi ea conditio semper inesset quocumque hereditas ad alios esset deuoluta: multum enim in iure operatur figura matrimonij, vt probant *ex cap. super, de bigam. non ordin.* Sed cum non facillè credatur, Principem dispensare in præiudicium tertij, argumento textus in *l. 2. §. si quis à Principe, ff. ne quid in loco publico iunctis traditis à Gomerio lib. 3. varior. c. 13. n. 36.* dicendum est, huiusmodi dispensationem in in radice nunquam habere effectum quoad successionem bonorum in præiudicium tertij, cui iam delata esset hereditas, nisi Pontifex dispensando in radice hoc ex certa scientia fecisset; immo grauiter peccabat Pontifex, si absque causa legitima similem dispensationem concederet in tertij præiudicium, quamuis esset valida, vt resoluunt Nauarrus *d. confil. 3. de spons.* Molina *de primog. lib. 3. cap. 8. num. 31.* Couart. *lib. 3. c. 1. ar. 6. num. 7.* Pinel, in *rubric. C. de restitu. vendit. l. p. c. 2. num. 19.* Burgos de Paz in *proxima leg. Tauri, n. 1.* Sed quamuis ita à Principe legitimam aduocantem sit ad successionem, etiam in aliorum præiudicium, quando nondum quæsitum ius habebunt; tamen in successione maioratus aliud obseruatur, quia nullo modo talis dispensatio habet effectum in præiudicium vocatorum, etiam ante

actuale primogenij delationem, nisi ex iusta causa concedatur, de eaque vocatis vocandis, quibus ius probabile saltem in spe acquiritum erat, cognitum sit, vt probat Molina *de primog. lib. 3. cap. 5.* & late fundat Larrea *de off. 8. Gramat. per totum.* Cuius doctrinæ rationem assignat Mieres *de maiorat. 2. p. quest. 1. num. 9.* nam in maioratibus ex sua primæua fundacione omnibus vocatis ius inreuoocabile acquisitum fuit, vnde sine eius cessione per dispensationem illi præiudicari non potest, vt resoluunt Purpuratus in *l. 1. num. 1. §. C. de pallis, Tiraquel. de primog. lib. 1. quest. 33.*

Cum ergo sufficiat ad dispensationem in radice matrimonij, quod in figura saltem matrimonium præcessit, dubitari solet, an Pontifex possit dispensare in radice matrimonij, quando filius natus est ex professo in Religione, aut Clerico in sacris ordinibus, qui de facto contraxit matrimonium? Quam quæstionem fusi disputant in præsentii Ancharanus *num. 12.* Ioannes Andreas *hæm. 30. Pandormit. num. 11. & alij.* Sed huius dubij resolutio facilis est iuxta suprà tradita, si prius præmittant, quo iure votum castitatis sacris ordinibus amexum, vel expresse emissum à monachis, seu monialibus, irritet matrimonium; nam si supponatur tunc diuino, seu naturali tale votum castitatis irritare matrimonium, non poterit Pontifex in radice talis matrimonij dispensare, cum impedimentum sit iuris diuini, quod Pontifex tollere non potest: si verò admittamus sententiam, quam fusi probant in *cap. 1. de cleric. coniug. cap. 3. qui clerici vel uxorati, scilicet solennitate similis voti esse tantum iuris ecclesiastici, & per consequens iure tantum positum matrimonium irritare, facillè sequitur, Pontificem posse in radice similis matrimonij dispensare, cum possit omnia impedimenta iuris ecclesiastici tollere, ac eius effectus cassare, iuxta suprà tradita.*

Manet ergo, Pontificem dispensando in radice matrimonij, filios reddere legitimos, non solum quoad spiritualia dicitur, verum & quoad temporalia indirectè. Sed prosequamur alios casus, ad quos etiam legitimam quoad temporalia extenditur. Et alius casus contingit, quando dubium aderat de valore matrimonij: hoc enim est in dubium hoc declarando posse Pontificem filios legitimare ad temporalia, docent Etrius *hic, num. 10.* Molina *d. lib. 3. cap. 2. num. 12.* licet dissentiat Ceuantes in *l. 12. Tauri, num. 99.* quæ sententia optimè confirmatur ex præsentii textu *in eod. de filiis*, ubi non alia ratione nititur Pontifex ad concedendam legitimam filijs Regis Franciæ, quam ratione dubij valoris matrimonij: quia eadem ratione Pontifex legitimis iudicauit eos filios, & hæredes patris, in *c. 1. cap. 2. cap. perlatum 8. cap. quod nobis 9. hoc tit. Et fact.* quod sicut ignorantia vnus parentis iustam causam præbet legitimisationi prolis, etiam ad temporalia, *cap. ex tenore 14. hoc tit. ita etiam iusta causa adest quando vtriusque dubium vertitur. Alius casus enitit quando versant bonum spirituale, hoc etiam casu ad temporalia Pontificem legitimare posse, docent Abbas *hic, num. 15.* Couart. *d. 1. 8. num. 45.* Molina *d. lib. 3. cap. 2. num. 1.* Vnde Pontifex libens Principem etiam quoad Regna & Principatus legitimat. Filios naturales Sancij Regis Castellæ legitimant Bonifacius VIII. ex quo Ferdinandus natus maior Regnum Patris obtinuit. Petrum Regem Castellæ*

24.  
De filiis  
spicantes  
a clericis  
et monachis.

25.  
De legitimisatione  
quoad temporalia.

Regno

Regno abdicavit Urbanus V. & Henricum Comitem sparium eius fratrem natiuitus restitutum Regno imposuit. Rod. Sanctius *hisp. p. 4. cap. 17. Frohard. volum. 3. cap. 120.* quippe hoc casu exploratum est, Pontificem ex vi sue potestatis de temporalibus disponente posse, ut in praesenti docuit Innocentius III. & in cap. *novis, de iudiciis*, ubi probatur. Tandem alius casus contigit, quando Pontifex legitimat filios Principis supremi, quo casu legitimatorem ad temporalia eius prodesse, constat ex textu hoc, in *cons. Infuper*, & docent Abbas hic, num. 11. Anchazarus non. 11. Prepositus num. 15. Garcia de nobilit. *glos. 21. num. 44. Cernantes in d. l. 1. num. 101.* Hec tamen legitimatio ad Regni successionem prodesse non debet, propter iudicium, quod proximioribus inferius, argumento capitis *grandi*, ibi: *Ipsius legitimo filius*. Illustrant variis exemplis adductis Barb. *de pueris. Episcop. p. 1. tit. 2. c. 2. n. 101.* Latreus *d. decis. 8. num. 20.* quod in specie huius textus contigisse refert Cuias. hic; quia filij Regis Francie à Pontifice legitimati patri Philippo Augusto in Regno non successerunt, sed Ludouicus VIII. Sancti Ludouici pater, ut plenius narrat Paulus Amilius in *vita Philippi Augusti*. Huicque tamen tradita non procedunt in legitimatone Principis secularis; hic enim nec directè, nec indirectè legitimare potest sibi subditos quoad spiritualia, ut post alios docent Sanchez lib. 8. *de matrim. dispar. 7. num. 11.* Petrus Greg. lib. 45. *synag. cap. 7. Suarez de censur. dispar. 50. sect. 5. num. 11.* licet cum aliis dissentiat Peregrinus *de fidelium. or. 23. num. 36.* Et ita legitimatio per Principem Ecclesiasticam non admitti ad emphyteusim ecclesiasticam, resoluitur Camena *de offic. 7. l. 2. n. 6.* Valaseus *consul. 34. n. 8.* Caldas de nominatione *p. 1. num. 49. Molina d. disp. 173. n. 26.*

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, nam cum Pontifex dispensat in radice matrimonij, non operatur ex hitione circa factum; tamen enim licet legem positum, ex qua impedimentum dicimus provenire, & ut ratiocinetur omnes iuris effectus pennde ac si talis lex non praecessisset: Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, nam ut suprà diximus, legitimatio non admittitur in praedictum illius, cui iure ius quoniam est, ut probat Latreus *d. decis. 8. num. 45.* in praedictum verò eorum, qui rationem spem habent, ritè admittunt, ex iustis causis, etiam in praedictum tertij possessoris, quod Pinderus, tam secularis, quam ecclesiasticus filios legitimare potest, ut suprà probatur. Nec obstat, ex hac legitimatone exire, ut quis sit legitimus quoad spiritualia, non verò quoad temporalia, & econtrà: nam insolens non est, quem ad certos adus legitimum reputari, non verò quoad alios, ut in *cap. 1. de filijs presbyt. cap. 1. c. 2. red. tit. in 6.* & id quoridiam exemplo legitimatiois, ut filij nuptiales succedere possint ad hereditatem, aut ex testamento, in ea portione, quam pater voluerit, probat Gomez in *l. 9. Tauri*, num. 70. quia legitimatio quoad effectus qui iuris sunt, diuisa est. Nec obstat vltimum augmentum, nam licet Pontifex directè non possit legitimare filios quoad temporalia, tamen dispensando in radice matrimonij, necessariò quoad omnia eos legitimos reddit, & extra eum casum indirectè nonnquam eos legitimare valet quoad temporalia, etiam ut in casibus suprà relatis. Plurimum enim quae directè fieri prohibentur, indirectè, & per consequens permittuntur, capite ex *litteris, de ineparentat. capite penult. de in inep. rescript. l. quoniam, C. de iudiciis, l. 1. ff. de auctoritat. praesentib.*

26.  
DUBIO  
TVA EX  
BITARUM  
RATIO.

## CAPVT XIV.

Idem a Henrico & Vitali Canonic. Beneuent.

EX tenore litterarum vestrarum nobis innotuisse noscatis, quod cum G. vidua hereditatem Roberti quondam mariti sui à Landulfo de Granino, & nepotibus suis cum fructibus inde perceptis in praesentia vestra, qui ex delegatione nostra de causa cognoscebatis, eadem sibi, & pupillo suo filio testitui postulare, pars aduersa petitionem eius nitebatur excludere pro eo, quod R. maritum ipsius viduae de adulterio genitum assererat, proponens, quod dicti R. pater viuentis vxore legitimam quandam aliam Mauriciam nomine superduxit, ex qua praefatum R. maritum ipsius viduae generauit. Econtrà verò pars viduae respondebat, quod cum praefata M. nesciens, quod dicti R. pater aliam haberet vxorem, cum eo in Ecclesiae facie contraxisset, filius, quem ex ea suscepit, legitimus debet haberi, cum non debeant illegitimi reputari, qui de adultera conscientia non nascuntur. Cumque diutius super hoc fuisset in nostra praesentia litigatum, & illorum prudentum sententiae, quorum consilium requisistis, in hoc inuicem discordarent, duxistis Sed. Ap. consulendam. Nos igitur intellectis his, & aliis, quae per vestras nobis litteras inuicem, habito cum fratribus nostris diligenti tractatu, intelligentes quod pater praedicti R. in facie Ecclesiae sepe dictam M. ignatam penitus, quod ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset, duxerat in vxorem, & dnm ipsa coniux ipsius legitima putaretur, dictum R. suscepit ex eadem, in fauorem potius proli declinauit, memoratum R. quoad hoc legitimum reputantes. Ideoque discretionis vestrae per A. f. m. quat. vos cum legitimum reputetis, in ceteris iuxta tenorem litterarum vestrarum ratione praeuia processuri.

NOTAE.

N O T Æ.

<sup>a</sup> **B**enevent. Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titul. c. 3.* De Benevent. diocesi egi in cap. 18. <sup>c. 3.</sup> *de rescriptis.*

<sup>b</sup> *Valde.* Vnde poterat ut miserabilis persona coram iudice ecclesiastico directè de hereditate agere, iuxta tradita in *extenore, de foro compet. nisi*

dicamus, tunc Beneventum spectare ad patrimonium Ecclesiæ.

<sup>c</sup> *R. in facie Ecclesiæ sapientiam M. ignoram.* Vnde matrimonium putatum intercessit cum debitis conditionibus, ut filij legitimi crederentur, iuxta tradita suprà in cap. 2. ubi commentarium huius textus dedi.

C A P V T V L T.

Idem <sup>a</sup> *Episcopo Tiberiadensi.*

**G**audemus, &c. Et infra: Ceterum prolem de illorum coniunctionibus naram, qui secundo, tertio, vel tertiori gradu in infidelitate vixerint, quæ secundum opinionem illum matrimoniali contrahuntur affectu, post fidem receptam, vultate publicâ suadente legitimam volumus reputari.

<sup>1.</sup> **T**iberiad. ] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. final.* sed restituenda est inscriptio, necnon litteræ huius textus ex cap. *gaudentis, de diuoritiis*, ubi extat alia pars huius textus.

C O M M E N T A R I V M.

<sup>2.</sup> **L**egitimationis beneficium, quod contingit per subsequens matrimonium, iuris positivi ecclesiastici esse supra probauimus in cap. 1. *hoc tit. quare filios infidelium non legitimari per subsequens matrimonium*, rectè docuit Abulenſis in lib. 6. *Regum* c. 8. §. 17. quia cum sit privilegium introductum ab Ecclesiâ in fauorem contrahentium matrimonium, existentibus extra ipsam non communicatur. Vnde difficilis est præſentis textus, dum in eo docet Gregorius, filios susceptos ab infidelibus legitimari per subsequens matrimonium, præcipue cum suscepti sint cum mala fide, quia sciuerint in secundo, vel tertio consanguinitatis gradu nuptias contraxerunt. Agnoſcunt difficultatem repetentes hic, qui varios casus præſentis textus fingunt, quos testatur, & examinat Barbosa in præſenti. Sed his omiſſis dicendum est, in præſenti textu decidi casum, in quo infideles contraxerunt matrimonium in ipsâ infidelitate, in secundo, vel tertio gradu, quod apud eos con-

ſiſtebat tantum tanquam contractus, & post baptismum ſuſtinetur ut sacramentum, iuxta tradita in cap. *de infidelibus, de consanguinit. & affin. cap. deſeruium, de legemur*, adiuuque retinetur, etſi in gradu prohibitio à iure Canonico celebratum ſit, *id. cap. de infidelibus*. Vnde cum post baptismum ratum, & legitimum ſit matrimonium, filij antea ſuſcepti efficiuntur legitimi. Contrarium autem procederet ſi in ipsâ infidelitate permanerent parentes; nam cum inter infideles non datur matrimonium ut sacramentum, non poterant per illud filij antea ſuſcepti legitimari: illis tamen baptizatis, fidei fauore recipiunt eſt, ut etſi in gradibus prohibitis repetantur coniuncti, matrimonium retineatur, ſiquique efficiantur legitimi: vnde etiam Cæleſtius III. in cap. *c. de consensu, infid.* quem ex ſecunda collectione tranſcripſi, reſpondit legitimari per ſubſequens matrimonium filios ſuſceptos ex Gentili, & tranſiente ab infidelitate, reliâ coniuge infideli, ſi mortuâ eâ, ad fidem reuerſa celebraverit matrimonium, ſunt enim eo caſu filij legitimi, non antea iuris regulis, iuxta quas infidelis cum haberet catholicam uxorem, non poſſet aliam ducere, nec ex alia muliere filium procreare naturalem: ſit tamen proles legitima fauore fidei, ut ira ad fidem Catholicam amplectendam infideles allicerentur. Abulenſis ſuprà, §. 170.

TITVLVS XVIII.

Qui matrimonium accusare poſſunt, vel in eo teſtificari.

C A P V T I.

Alex. III. <sup>a</sup> *Parmenſi Episcopo.*

**R**elatum nobis eſt ex parte tua, quod cum pater cuiuſdam puellæ eam cuidam Parmenſi nuptui tradidiſſet, maritus poſt aliquot annos, quibus cum uxore permanniſſet, propter homicidium, quod commiſiſſet, de ciuitate timore <sup>a</sup> mortis exiit: tunc autem dicitur,

dicetur, & videtur legitime posse probari, quod pater prædictæ puellæ ad christianitatem iuvenem tenuit, & quod est amplius, eum de sacro fonte leuauit, sed litteris suis quæritus, nondum inueniri potuit, licet<sup>b</sup> quinquennium iam dicatur elapsum. Quia igitur super hoc tua nos duxit fraternitas consulendos, præsentium significatione mandamus, quod si iuuenis, & puella annis aliquot sine quæstione fuerunt, qui præscriptum matrimonium nunc accusant, non videntur suspicionem carere. Cæterum si manifestum est quod asseruerit, aut legitimi accusatores, & testes apparent omni exceptione maiores, postquam iuuenis requisitus fuerit cum omni diligentia, etiam si nequiverit inueniri, testes recipere<sup>i</sup> poteris, & sine canonico iudicio terminare. To tamen ista procedas, quod amorem aliquem, aut commodum temporale nequaquam præponere iustitiæ videaris. Sanè illi, quibus scientibus, & tacentibus matrimonium est contractum, non sunt contra ipsum vltius audiendi.

## NOTÆ.

2. <sup>a</sup> *Parmensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 1. in hac autem sex-  
ta legitur *Parsifensi* sed parum interest ad textus  
explicationem, quælibet inscriptionem retineat:  
si *Parsifensi*, de ea Ecclesia egi in cap. final. de con-  
stit. si *Parmensi*, de ea Ecclesia nonnulla notaui  
in cap. 7. de præscriptionibus.

<sup>b</sup> *Tradidisset.*] Dum illa consentiret, iuxta  
tradita in cap. 1. de despons. impub.

2. <sup>c</sup> *Aliquot annis.*] Non quia tam longum tem-  
pus desideretur, ut maritus accusos matrimo-  
nium non audiat, cap. 2. hoc tit. in 1. compil. ibi:  
Si eam longo tempore tenuerit, non debet vix sua  
accusationis admitti, nisi alia persona idonea appa-  
ruerit. Glossa in præsent. sine vlln fundamen-  
to duos annos interpretatur. Cinnius cū hunc  
titulum satis esse credit, triennium esse præ-  
scribendum, argumento capitis laudabilem, de  
frigidis, seu decennium, quod longum tempus di-  
citur in leg. vltim. Cod. de longi tempor. præscripto.  
Paulus lib. 5. senectut. tit. 2. Sed verius credo, hoc  
arbitrio iudicis relinqui, qui pensatis loci, &  
personarum circumstantiis tempus illud æstimare  
debet.

<sup>d</sup> *Extitit.*] Vt vagaretur per vniuersam die-  
cesim, & ita mulier cum sequi non tenebatur, nisi  
sciret tempore contracti matrimonij maritum va-  
gabundum esse, ut docent Tiraquei. in l. 1. commo-  
nem. 39. Facinas. in præsig. 34. non. 157. Usual-  
dus lib. 1. 3. Donelli, cap. 31. littera M.

<sup>e</sup> *Christianitatem.*] Christianitatem videlicet, iuxta  
tradita in cap. contrah. de cognat. spirituali.

<sup>f</sup> *Leuauit.*] Vnde inter eos matrimonium com-  
mittere non poterat, propter fraternitatem ex co-  
gnatione spirituali superuenientem, iuxta tra-  
dita in cap. 1. de cognat. spirit.

<sup>g</sup> *Litteris suis.*] Si morabatur, seu vagabatur  
intra ipsius diocesis, quia tunc per edictum vel-  
vis Ecclesiæ affixum citari poterat, cap. final. de  
dele. & contumacia: vel si extra territorium, litteris  
requisitoris directis ad iudicem, in cuius terri-  
torio degebat, ut exponit Causius in præsent.  
non. 2.

<sup>h</sup> *Quinquennium.*] Non tamen idem vxor po-  
terat migrare ad secundas nuptias, cum non  
constaret de mariti morte, iuxta tradita in cap. in  
præsentia, de spons.

<sup>i</sup> *Recipere poterit.*] Adhuc licet non contestata,  
quod, specialiter in causis matrimonialibus re-  
ceptum est, ut probauit in cap. 1. ut licet non constet.

## CAPVT II.

## a Clemens III.

**A** Nobis est ex parte Ecclesiæ vestræ requisitum, vtrum aliqui super accusatione ma-  
trimonij nihil voce propria depromentes, debeant per solam<sup>b</sup> chartulæ conscrip-  
tionem admitti. Ad hoc respondemus, quod in talibus nisi quantum ad præsumptionem  
nullius momenti est conscriptio, quoad sententiæ calculum proferendum, nisi alia le-  
gitime suffragentur. Præterea, quia & hoc consulationi fuit additum, proinde respon-  
demus, quod qui sponalibus interfuert, & tacere quæsit, non sunt postea reci-  
piendi, si velint contra matrimonium aliqua conscribi, nisi de his aliqua velint dicere,  
quæ in veritate postea didicerunt, de quibus tamen constat eos nihil factæ interroga-  
tionis tempore cognouisse.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> *Clemens III.*] Ita etiam legitur in secunda  
collectione, sub hoc tit. cap. 4. nullibi tamen  
exprimunt quibus canonici referant Pontifex,  
licet ex textu littera constet eum ipsis alloqui.

2. <sup>b</sup> *Chartulæ.*] Vnde illi, qui non voce propria,  
sed per tabellam, aut chartam coniectam in ci-  
sternam ad hoc fortè paratam, quam vulgo dicimus  
Cepo, accusant matrimonium, vel contra matri-

monium testimonium dicunt, non sunt idonei,  
cap. per scripta 1. 9. 9. quia testes ipsi suos produ-  
cendi, non verò eorum testimonia recitanda; &  
hoc est quod dicitur, testibus, non testimoniis, seu  
tabellis esse credendum l. 3. §. Diuus. ff. de testibus.  
Novel. 73. Iustin. cap. 200. nos. de cohabit. clerici. Tabel-  
la enim sæpe occultat viciosa, & calumniosam  
accusationem, quam eleganter io Taciti suffragante  
Plinius carpit lib. 1. epistol. 20. & lib. 4. epistol. 85. ad  
Mestium, ubi: Quæcumque eadem honestis cur-  
santibus,

*accus. que palam* Et idem recte in *l. de accus.* iubetur, ut accusatores ipsi in iudicio veniant, ut per se accusent, non per tabellā: quare praxin Hispaniæ mittendi tabellam, seu chartam in eistam, quam huic rei paratam ecclesiastici habent, ut sumpto inde argumentum homines veniant, esse contra omne ius, diuinum & humanum, asserit Cuias. in presenti: sed certe praxis hæc Hispaniæ ab aliquibus iudicibus, præcipue visitationibus recepta, si tantum ad inquirendum & deducenda argumenta fiat, ut melius veritas assequi

possit, non est improbanda: si verò tantum ex chartis in cista collectis procedatur ad sententiam, vel aliam vexationem, procul dubio peccarent lethalius. Nec obstat proximè traditis textus in *c. 1. 8. q. 1.* vbi Calixtus verat, accusatorū sine scripto recipi quia hoc ita intelligendum est, dicta testium, vel accusatorum sine ipsorum presentia, ac ipsorum præsentium sine scripto non sufficere, ut docuerunt Ciconius *h. r.* Sorus *lib. 5. de infl. q. 5. art. 1.* Couarr. *2. p. 2. ar. 1. c. 13. mon. 6.* vbi exponit textum in *l. Theopompus. de deo. proleg.*

### C A P V T III.

#### Cælestinus Papa <sup>a</sup> Florentina Ecclesia.

**V**derur nobis, quod secunda, quam contra prohibitionem duxit Ecclesiæ, non sit vxor, cū primam non haberet desponsatam; nam quod contra interdictionem, & ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi, tanquam inordinatum, tantū diuinæ, quā humanæ <sup>4</sup> legis auctoritas proclamat. Quia igitur ea, quam inordinate superduxit, prohibitionem renitente vxor non est, eam cogendus est recipere, quam iurauit & desponsauit, arque ex ea prolem <sup>5</sup> genuit, ut iuramenti religio non vilipendatur, & fides promissa ad inuicem conseruetur, & proles in cultu Dei nutriatur, & educetur, & alij exinde occasionem peierandi, & alios decipiendi assumere non valeant. Quod autem parentes, fratres, & cognati veriusque sexus in reficiatione filij, vel filiarum, ad matrimonium coniungendum, vel dirimendum <sup>6</sup> admittantur, tam antiquā consuetudine, quā legibus approbatur, & tam diuinis, quā humanis legibus similiter approbatur. In dirimendo enim matrimonio idem maxime parentes recipiuntur, siue si defuerint parentes, proximiores admittuntur: quoniam vniuersique suam genealogiam, cum rebus & charis, cum etiam exercitatione maiorum scire laborat. Quia igitur alius melius sciunt, idem maxime admittuntur. Similiter recipiuntur in reficiatione matrimonij gratia coniungendi: qui enim melius recipi debent, quā illi qui melius sciunt, & quorum est interesse: ita ut si non inter sint, & consensum non adhibuerint, secundum leges nullum fiat matrimonium. Quod verò legitur, quod pater non recipiatur in causa filij, nec filius in causa patris, in criminalibus, & contractibus verum est; in matrimonio verò contrahendo, & diiungendo, ipsius coniugij prærogatiua, & quia fauorabilis res est, congruè recipiuntur.

### NOTÆ.

**F**lorentin. ] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub tit. de matrimonio contracto. c. 1.* & in *c. viderur. 1. 35. q. 6.* vbi legitur Cælestinus III. alibi Clemens III. sed legendum esse, Cælestinum II. iam notauit Ant. August. in *notis ad hunc textum*, eūdem nulla Cælestini, seu Clementis III. reperitur constitutio, tam in decreto Gratiani, quā in prima collectione. Cælestinus II. antea Guido de Castro, vel de Castello dictus, electus fuit in Pontificem anno 1143. ut ex Platina, Binius, & alijs refert Iacobus à Sancto Catalo in *libell. Pontif. verbis. Cælestinus II.*

<sup>b</sup> *Fiduciam nobis.* Deest integra consultatio, immo & ius disceptatio; siquidem statim incipitur à decisione.

<sup>c</sup> *Interdictum.* ] Irritans videlicet, ut probauit iuxta tradita in *cap. final. de matrimonio contracto. & humana leg.* De qua in *l. non dubiū. C. de legib.* quum sæpe scripsit exposui in his commentariis.

<sup>e</sup> *Prolem genuit.* ] Vnde licet tantum desponsata fuisset de futuro, iuramento accedente, sponsalia per copulam subsequantur transierint in matrimonium de presenti, iuxta tradita in *cap. is qui fidem de spons.*

<sup>f</sup> *Admittantur.* ] *Cap. 1. & 2. 35. q. 6. l. 1. 5. & 17. tit. 9. part. 4.* quia præsumitur eos recte scire gradus ipsos consanguinitatis, *l. Oblatus. ff. unde cogniti. l. de iure 7. C. de in integrum restit. l. quidam 15. cum seq. ff. de probat. l. filium 37. C. de liberal. causis. c. viderur 2. 35. q. 6. l. 1. 5. tit. 9. p. 4. Cabedo decif. 3. n. 11. Perez de Lara de capellan. lib. 1. cap. 4. n. 16. Eledbat de puritate p. 1. q. 1. 5. n. 11.*

### C A P V T IV.

#### <sup>a</sup> Cælestinus III.

**I**nsuper adieciisti, quod aliquis contraxit cum quadam puella innubili, quæ tandem iuratis meras attingens, & ab illo cognita pluries; post quatuor, aut quinque annos à

*D. D. Guo. d. in Decretal. tom. 1. v.*

*Y. præstat*

præfata ætate decurfos, contra matrimonium allegavit, affuerans fe ab initio diffen-  
fiffe femper ab illo: & quod dicit, per testes probat famâ, & conuerfatione præclaros.  
In hoc itaque cafu fentimus, quod aduerfûs matrimonium audiri non debet, quæ ante  
cognitionem fui legitimum annum attingens, cum potuit, minime reclamavit: ficut enim  
ante confenfum legitimum, qui in <sup>b</sup> anno 12. fperatur fecundum ius canonicum, potuit  
diffentire, fic poftquam legitimo tempore accedente, femel etiam carnali copulæ con-  
fenfit, ex <sup>c</sup> ratihabitione fibi fuper hoc filentium non ambigitur induxiffe.

## NOTÆ

1. <sup>a</sup> *COEleftinus III.* Ita etiam legitur in fe-  
cunda collectione *sub hoc tit. c. 3. vbi* addi-  
tur pars capituli *laudabilem*, ut cognofcatur, in  
præfenti referri partem textus in *cap. laudabilem*,

*de frigid. & malef. ut iam notui in c. 1. de excepti.*  
<sup>b</sup> *Anno XI.* ] Iuxta tradita in c. 1. *de despons.*  
*inpub.*

<sup>c</sup> *Ratihabitione.* ] Quia per confenfum fuper-  
uenientem purgatur nectus præcedens, & legiti-  
mum confenfum fuperueniente creditur, ut proba-  
ui in *cap. ad id, cap. veniens, de fponf.*

## CAPVT V.

Idem *Archiepifcopo, Prapofito & Priori S. Maria de Albano*

<sup>a</sup> *Iannensi.*

**S**ignificante M. de Camilla ciue Ianneni, noftro eft Apoftolatu declaratum, quod  
fùm ipfe M. mulierem duxiffet legitime in vxorem, S. mater mulieris ipfius nila eft  
matrimonium accufare, ut ab eo pecuniam extorqueret. Et licet intellectui fuo praua  
non poffint opera refpondere, nihilominus tamen vult habere pecuniam, ut à matrimoni-  
nij eius accufatione defiftat. Cum igitur non fit <sup>b</sup> malitiis hominum indulgendum, difc.  
v. per A. f. m. quat. fi verum eft quod proponitur, præfatam mulierem ab accufatione  
ipfius matrimonij repellentes, eidem fuper hoc perpetuum filentium imponatis.

## NOTÆ

1. <sup>a</sup> *Ianneni.* ] Ita etiam legitur in *cap. 1. hoc tit.*  
*in 3. collect.* De Ianneni Metropoli age-  
mus in *cap. per voftras, de dona.* Prioratus fan-  
ctæ Matris de Albano eft in Metropoli Ianneni

Canonicorum Regularium Ordinis D. Auguftini,  
quod monafterium erat membrum congregatio-  
nis Mortarienfis, ut refert Pennonius lib. 2. *hiftoz.*  
*Canonic. Regul. c. 27. n. 2.*

<sup>b</sup> *Malitiis hominum.* ] Verba funt textus in *1. in*  
*furdum 39. ff. de rei vind.*

## CAPVT VI.

<sup>a</sup> Idem.

**C**vm in tua diœcefi. *Et infra*: Si verò poft contractum matrimonium aliquis appareat  
accufator, cum non prodierit in publicum quando <sup>b</sup> banna, fecundum confuetudi-  
nem in Ecclefia edebantur, verum vox fua debeat accufationis admitti, meritò quæri po-  
teft. Super quo fic duximus diftinguendum, quod fi tempore denunciationis præmiſſæ  
is, qui iam contunctor impetit, extra diœceſim exiſtebat, vel aliàs denunciatio non po-  
tuit ad eius noticiam peruenire, utputà fi oimix infirmitatis feruore laborans fanæ menis  
patiebatur exilium, vel in annis tantum teneris conſtitutus, quod ad comprehensionem talium  
eius ætas fufficere non valebat, feu aliâ <sup>c</sup> cauſâ legitimâ fuerit impeditus, eius accuſa-  
tio debet audiri, alioquin cum rationabiliter præſumatur quod denunciationem publi-  
cè factam idem exiſtens in ipſa diœceſi minime ignorauit, tanquam ſuſpectus eſt pro-  
culdubio repellendus, niſi proprio firmauerit iuramento, quod poſtea didicerit ea, quæ ob-  
iecerit, & ad hoc ex malitia non procedat; quia tunc etiam ſi didiciſſet ab illis, qui denun-  
ciationis tempore ſiluerunt, claudi non debet eidem aditus accuſandi: quoniam etſi ab  
impetitione huiusmodi culpa de ſilentio tali contracta illos excluderet, iſte tamen amoue-  
ri nequiret, cum culpabilis non exiſtat.



NOTÆ.

1. *a* [Dem.] Ita etiam legitur in cap. vñe, hoc tit. in 4. collect. sed integram epistolam cum vtra inscriptione scilicet in cap. cum in tua, de decimis.
- b* Banna. De quibus egi in cap. cum in tua, de spons. cap. 3. de claudesi, de spons.
2. *c* Causa legitima. Licet non admittatur probatio, quæ interdicat ignorantia pœnultigæ legis, cap. 1. de postulat. i. relar. tamen in præsentia publicatione admittitur talis probatio, ut docuit Getmonius lib. 1. animadu. cap. 3.

COMMENTARIUM.

3. **H**ic titulus est de accusationibus, quæ instituntur aduersus matrimonium, quod invalidè in gradibus cognationis prohibitis celebratum est, quod denique tam libem habet, quæ illud non patitur consistere. Denunciatio fit, ut spes matrimonij impediatur, cap. 3. de claudesi, de spons. Accusatio fit aduersus id, quod contractum iam est, ut dicitur, cap. penult. de de spons. inqub. improprie tamen dicitur accusatio, quoniam huiusmodi petitiõ, vel actio, etsi de criminis fiat, non tamen est criminalis, sed quasi mixta inter civilem & criminalem, ut in cap. tua, de precurat. Sic etiam in querela inofficiosi testamenti pœnitentia dicitur querelam proponere quæ hæreditatem petit, l. que de inoffic. s. ff. de inoffic. testam. & aliquando dicitur accusatio, l. eum qui, C. end. titul. Nec in præfati agitur de accusand. matrimonio ob adulterium commissum, quia tunc marito pœnitentiæ comperit accusatio, cap. maritus 3. de adul. Similiter si id tantum ad dissolvendum matrimonium obiciatur, quod vim dirimendi nisi inter dissidentes non habet, veluti metus, aut error, aut impotentia eorum, extraneus ad accusandum non admittitur, nam qualiqui consensu accedente vitia ista purgantur: quare nec ipsi coniuges postquam consenserunt, amplius conqneri, aut accusare matrimonium non possunt, ut de contrahente absque consensu ob metum, docetur in cap. 4. hoc titul. ob errorem, in cap. 2. de coniugio ferorum: ob impotentiam, in cap. 1. vers. si proclamar. cap. 4. de frig. & malef. tunc enim coniux accusans matrimonium videtur tædio, irâ, vel odio, aut desiderio novarum nuptiarum id facere, cap. 2. hoc titul. in 1. collect. cap. 2. hoc titul. in 2. collect. Si verò propter aliquod impedimentum perpetuum, & cum coniuges ipsi renunciare non possunt, matrimonium nullum sit, æquè ad accusandum omnes admittuntur, quia ita pu-

blicè interest propter peccatum simili matrimonio implicitum, nisi fortè diuturna cohabitatio, numerus liberorum, aliuvie similis fauor matrimonium nubarii omnino vetter. cap. 2. hoc titul. in 1. collect. ubi Alexander III. Burdegal. Archiepisc. ita scribit: *Consulais nos tua fraternitas, quid rili faciendata sit de quadam milite, qui cum muliere quadam duxerit in uxorem, & eam tempore longa tenuerit, & prolem ex ea suscepit, non matrimonium ipsum accusat, dicens se in quæta grada consanguinitatis esse: ad quod utique consulationi tua taliter respondemus, quod si præfatus miles mulierem ipsam in facie Ecclesiæ duxit, & longo tempore tenuerit, non debet rex sua accusacioni admitti, nisi alie personæ idoneæ apperent, & meritis suspiciones carentes, qua matrimonium ipsum velint legitime, & passim accusare. Nec eadem personæ admitti debent, si per 20. vel 18. annos infirmul sine quæstione manserunt, cap. 1. end. tit. in 2. collect. cap. 1. end. tit. in 3. collect. ob eas enim causas plerumque matrimonium illicitè contractum sustinetur. Remouentur etiam à simili accusatione, tam propinqui, quàm extranei, qui per calumniam, quæstus causa, & ut reuocare inuolu pecuniam extorqueant, ad accusationem accesserint, cap. penult. hoc titul. & etiam tanquam suspecti repelluntur, qui iam coniunctos impetunt ex causa impedimenti quod tacerent, cum banna seu denunciations matrimonij in Ecclesiâ legentur, cap. cum in tua, hoc titul. cap. 3. de testibus. in 1. collect. cap. 3. hoc titul. in eadem collect. ibi: *Quod si illas tempore conuentionis hoc sciuisse, & fuisse consulerit, de castro gravis effectus audire, tolerabilis est enim aliquis contra statuta benium capitulis relinquere, quoniam conuentiones quoslibet legitime, contra statuta Domini separare. Si verò matrimonium ipsum est recenter contractum vel notitiam eius tempore conuentionis ad accusatorem peruenisse non consulerit, sicuti viciniis, & personarum sollicitudine persuerit, consensum audiat, nisi eum tunc temporis peregrinè extra diuersum abfuisse, vel ob artem, mercedem, aut similem causam huiusmodi publicitatem ignorasse consulerit, vel iurauerit, si de nouo didicisse qua obiciunt, nec ad hoc ex malitia procedere, cap. final. hoc titul. in 1. collect. Nec tamen quandoque libuerit, patere debet via impetendi matrimonium accusatoribus: quo modo accipiendi sunt textus in cap. significamus, cum sequent. 33. q. 6. præcipue cum sæpius confingatur affinitas ad soluendum matrimonium, ut ait Petrus Damianus de contemptu saeculi cap. 29. ibi: *Si quis uxoria calamitatis incommodeitate percellatur, ipseque rix falso consanguinitatis linguam texit, & inuidia proamarum nomina per multa argumenta confingit, ac simul quosdam in huiusmodi allegationis testimonium aduocat,***

## TITVLVS XIX.

## De diuortiis.

## CAPVT I.

## a Ex Concilio apud Vuermerias.

**S**I qua mulier mortem mariti sui cum aliis consilia est, & ipse vir aliquem illorum sese defendendo occiderit, & si probare potest ipse vir, eam ream esse consilij, potest, ut nobis videtur, ipsam uxorem dimittere, & si voluerit aliam <sup>1</sup> ducere; ipsa autem infideliatrix penitentia subiecta absque spe coniugij <sup>2</sup> maneat.

## NOTÆ.

<sup>1</sup> **V**uermerias.] Ita legitur in prima collectione, sub hac titulo cap. 1. ex hocque Concilio citatur textus hic à Borehardo lib. 6. Decreti, cap. 41. luone p. 10. Decreti, cap. 169. Gratiano in cap. si qua 31. q. 6. Nec interest legas *Vuermeriam*, an *Vuermeriam*; utroque enim nomine Vangionum ciuitas significatur, vbi Pipinum habuisse Concilium fecit omnes historiæ Galli narrare, & constat ex cap. si quis inperius 19. q. 2. ex quo citantur varij canones in decreto Gratiani; & recte in cap. 1. de eo qui cognouit, vbi iam notauimus tamen citari canonem hunc ex Concilio Illiber. iam notauit Mendoza lib. 1. Concil. Illiber. cap. 6. In ipso Concilio, quod extat tom. 17. Conciliarum Regis editis, textus hic in can. 5. ita habetur: *Si qua mulier mortem viri sui cum aliis hominibus consiliauit, & ipse vir ipsius hominem se defendendo occiderit, & hoc probare potest ille vir potest ipsam uxorem dimittere, & si voluerit aliam accipiat.*

<sup>2</sup> **Aliam ducere.**] Sic etiam habent Gratianus, & Borehardus; apud luonem verò hæc verba non extant, & pro eis Raymundus in præfati repofuit, potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere. Sed iam constat ex d. tom. 17. c. ancil. Regis editis, in ipso canone legi, prout in hac prima collectione, & apud Gratianum habetur; nam PP. huius Concilij sanxerunt, licere ex iusta causa coniugij innocenti, etiam superfluo altero coniuge, aliud matrimonium inire, ut constat ex cap. 1. in iura, de donat. inter, iuxta communem intellectum.

<sup>3</sup> **Permanet.]** Quæ pena feris Ecclesiæ Canonibus plerumque ob enormia crimina olim imponebatur, ut in c. 1. de eo qui cognouit conjugium, cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium, cap. 1. in iura 33. q. 2. & alibi.

## COMMENTARIUM.

<sup>3</sup> **EX** hoc Canone sequens communiter deducitur assertio: *Mulier que machinata est in necem viri ipsi matrimonium, & alius spe priuati, & maritus vero infidelitatem interfecit, ipsam uxorem dimittere valet, & ea mortua cum alia contrahere.* Non aut alia similis decisio, quæ probetur; tam tamen

illustrant Farinacius in praxi crimin. p. 5. q. 143. Decianus in tract. crimin. lib. 9. c. 13. n. 16. & c. 14. n. 9. Boëtius decif. 161. Cuiac. Barb. & Casinus ad hunc textum. Atmifus de iure canon. cap. 6. f. 10.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem affectionem ita insurgo: Conatus nper non sequuto non punitur poenâ ordinariâ, cap. final. de spons. cap. perpetui 7. de electis, in 6. cap. cogitationis, de penit. dist. 1. l. cogitationis, ff. de penit: ergo ex sola machinatione in necem viri vxor priuari non debet, non solum præfati matrimonio, verum & omni spe coniugij. Accedit, nam ut in præfati casu ob delictum machinationis mulier priuetur spe coniugij, non sufficit machinatio, verum & simul cum ea adulterium concutere debet, cap. si quis voluerit 31. q. 1. cap. quidquid mulier 31. q. 5. cap. super hoc 5. cap. significasti 6. de eo qui duxit in matrimonium, vbi probatur; ergo machinatio per se non præbet causam diuortio & impedimento nuptiarum. Secunda etiam pars huius textus, vbi assertur maritum infidelitatem occidentem non priuari vfu præfati coniugij, nec aliter spe, diffideli redditur ex eo, nam homicida inerat alias penas, quibus ex sacris canonibus punitur, ea referuntur, ut absque spe coniugij permaneat, cap. 2. de penit: ergo in præfati specie maritus spe coniugij priuari debet.

Quæ dubitandi ratione non obstant sciendum est iuxta Gaium in l. 2. ff. de diuortio, diuortium dicitur esse à diuersitate mentium (hoc est legendum est eundem,) quia in diuersas partes eunt, qui distrahunt matrimonium. Cicero lib. 3. de Oratore. Vnde diuortia aquarum dixit ipse ad Atticum, ibi: *Amicus Syriam à Cilicia aquarum diuortio diuisit.* Et iterum diuortia, hoc est vias in diuersas tendentes, dixit Virgil. lib. 9. *Æneid.*

**Obiiciunt equites fesse ad diuortia mea.** Et apud Tacitum lib. 12. annal. legitur: *Archiffo inter Europam, Asiæque diuortio Byzantium in extrema Europa posset Græci.* Et Tertullianus de anima, mortem definit, animæ, & corporis diuortium. Græci appellatur *Asiæ.* Harminopolus lib. 6. *Promptuarij*, tit. 26. & ita exponit Italsmon in monachorum vit. 13. cap. 10. Dicitur est sonus inuicis, qui dissipatur, & harmoniam separat; unde cum coniuges vnius perfectæ harmoniæ locum obteineant, si ex quacumque causa

IMPUGNATVS TRADITVS AD SECTVM

DECRETVM  
ET ACCEP-  
TVM

3.  
CONCILI-  
O TRADI-  
TVM ET  
PRÆLATVS.

cuius soporentur, dicitur fieri dictione: notauit D. Ambrosius in *Luce* lib. 8. cap. 2. Diuortium autem vetum non est, nisi quod animo perpetuum constitutum diffensionem, diffensionem, seu diuisionem fit. Itaque calore itacundie dimissa, mox reuerfa vxor, diuortium non videtur, *l. quicquid* 48. ff. de *regul. iur.* nec diuortium, sed tribusculum potius dicitur, D. Ildorus lib. 9. *etymolog. cap. ult. l. quod si* 31. ff. de *quere. dos. l. si liberis* 27. ff. de *palis. dos. l. plerique* 33. ff. de *riu. rapt. l. cum hic* 31. §. 10. *l. ea que* 37. ff. de *donat. inter. l. de quo agunt* Gentilis de *donat. inter. lib. 3. cap. 20.* Fornerius lib. 1. *ver. quidam* cap. 8. Turutetus in *parellis. dissert. 4. inrid.* Botellus *tem. 3. decis. tit. 4. ex num.* Vnde si poenituit eum, qui petendum diuortij libellum tradidit, & nihilominus pet. ignorantiam nuptiarum voluntatis oblatum fuerit, duas matrimonium, nisi si quo accepit, voluit dissidium, *l. 1. l. si poenituit* 7. ff. de *diuortio*. Quod si iurgium aliquod calore itacundie inter coniuges apud Romanos intercedebat, motis erat, vt eam mulier de domo mariti repente irata discederet, in Sacerdote Viriplacem conueniret, vt cum viro ab amico vocato in domum illius antip. conuerti reuerteretur. Cuius moris meminerunt Plautus in *Athenis*, Gellius lib. 17. *noct. cap. 6.* Valerius Max. lib. 1. In diuortio ergo persecutans quidam, ac petpetuus amorum in diuersas partes emigrare diffensas requiritur, *l. quod si non* 31. ff. de *iuve. dos. l. inter* 191. ff. de *v. s.* Repudium etiam, quod ita dicitur iuxta Festum Pompeium, quia ob rem pudendam, aut non sine pudore fit, licet de vxore constante matrimonio plerumque vfurpetur, *l. Iulianus* 4. ff. de *diuortio*, propterea magis de sponsis, & de futuro matrimonio nondum cognitis accipitur, *l. inter* 191. ff. de *v. s.* vbi notauit Gentilis & Fornerius. Aloix in *notis ad vitem* 5. *Iulianus*, cap. 8. Veteris Latinitatis duces Plautus & Terentius dicunt, renouciare, aut remittere repudium, quod iam vulgo dare aut mittere repudij libellum dicitur. Plautus in *extrema* ferè *colador*.

*Si me nunc renouciare repudium iussit tibi.*

Terentius in *Phorm.* act. 4. *scen. 3.*

*Plis repudium renouciat, hanc ducit.*

*Et ill. s. scena 3.*

Cum ego vestri honoris causa repudium alteri Remissum, quia tantumdem dedit dabit.

Hodie diuortij acceptio duplex est: alia, quatenus solum impetrat dissolutionem thori & cohabitationis, quomodo in presenti titulo accipitur: altera, quatenus significat vinculi ipsius dissolutionem, & hoc modo accipitur plerumque à Iureconsultis in titulis D. & Cod. de *diuortio*, & aliis locis in Pandect. expensis.

Deinde, vt de diuortio ex omni religione Iudaica Gentilica, & Catholica agamus, sciendum est, Hebraeis repudium permixtum esse lege Moysi data, cap. 24. *Deuter.* his verbis: *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non inuenierit gratiam ante oculos eius propter aliquam feditatem, scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Quomodo egressa alterum maritum duxerit, & ille quocumque aliam eam, dederitque ei libellum repudij, & dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit, non poterit prius maritus recipere eam in uxorem, quia posita est.* Dubium tamen non leve est, an repudium hoc fuerit permixtum tantum matrimonium, an verò ad maiora mala vitanda? in qua questione vtriusque sententiam, affirmatiuam,

& negatiuam, problematicè probabilem dixit D. Thomas in 4. diff. 33. q. 2. art. 2. & ibidem Scotus 5. 3. Sed repudium illis permixtum fuisse, non tantum licitum, sed tantum minus malum dixerunt D. Hieronymus in *Matthaeum* lib. 2. *cap. 5.* Glossa ordin. in cap. 5. *Matthaei*, Castrò lib. 2. de *lege penali*, cap. 11. Titzeque in *l. 9. conuict. n. 5.* Couarr. 2. p. de *matrim.* c. 7. §. 4. n. 4. Petrus Greg. lib. 9. *synagoga*, 16. n. 1. Beyerlineb. *tem. 2. in theatro, verbo Diuortium*, & verbo *Matrimonium*: pro quibus facit locus Matthaei cap. 19. vbi Dominus ait: *Quoniam Moyses ob duriciam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic.* Accedit, quia Christus Dominus repudium illud improbavit, vt reuertit in cap. *gandemur*, hoc tit. Igitur quia illiciter erat, Caietanus, & Anadaino in d. cap. 19. *Matthaei*, existimant repudium, nec licitum, nec omnino illicitum fuisse, sed tantum à Deo ex dispensatione concessum. Sed receptior, communiorque est sententia, quae affirmat, repudium fuisse Hebraeis permixtum tantum licitum, dispensante Domino in matrimonio indissolubili, quam probant, & defendunt Bellarminus lib. 1. de *matrim.* c. 17. Medina de *coniuentia*, controu. 1. c. 10. Becanus in *analog.* c. 33. q. 1. Balboa in c. *gandemur*, n. 136. hoc titulo. Quibus sup. de causis Hebraeis liceret repudium, non levis controuerfia est. Tertul. lib. 4. *contra Marc.* cap. 34. existimat, non ex alia causa licere, nisi propter fornicationem: sed eius sententia, refulgens, primo quia mulier adultera fecundam eandem legem non dimittitur, sed lapidabatur, si constabat adulteram esse, vel per aquas zelotypiae examinabatur, si suspecta erat de adulterio. Secundo, quia Pharisei interrogant Christum Dominum, in quacumque ex causa liceret vxorem dimittere, vt legitur in c. 19. *Matthaei*, vers. 9. ergo supponebant varias esse causas repudij. Quare Chrysostomus, Origenes, Lyra, caeterique Theologi explicitos, non solum propter fornicationem, verum & varias ob causas repudium licitum fuisse Hebraeis probant, videlicet ob lepra morbum caducum, sterilitatem, veneseum, rixas perpetuas, & alios praeter mores incorrigibiles: item ob fœdicitatem magnam, non ob parum. Vnde Malachias c. 2. vers. 16. exprobat eos, qui illi pulchritudine alienigenarum ducunt eas, repudiatis propriis vxoribus. Illud tamen caute ab eis seruabatur, vt eum debitis ritibus, & excommunicationis libellis repudij darentur, praescriptis c. 14. *Deuter.* cuius libelli meminerunt Isaias cap. 50. vers. 1. Ieremias cap. 50. vers. 3. Et primo obiectuabatur, vt vxor non discederet nisi voluntate mariti. Secundo vt libellus in manu vxoris traderetur, etsi apud alias nationes sufficeret illum mittere per liberum, vt statim dicemus. Tertio vt scriberetur, & in eo nomina duorum testium adhiberetur, vt per scripturam motam animus in dissidium praecipis transiret, vt exponit D. Augustinus de *sermone Domini in monte*, cap. 14. & lib. 9. contra *Faussum*, cap. 16. ibi: *Deus interposuit hanc morden, ut in dissidium animus praecipis libelli confessione reuocatus abscinderet, & quid mali esset uxorem dimittere, ut iterum praecipis scribatur, quomodo et litteras scribere, quod vix prudentes in dissidiis dissuades erant.* Quarta vt exprimerentur tres generationes vici, & tres mulieris, Quinò vt scriberetur libellus literis rotundis, & distinctis, ita vt vna aliam non vinceret, ne aliquid scripturae viciu interpretet. Sexto, vt si inest scribendum aliqua aramemica

D. D. Gual. in *Decretal.* Toun. IV.

Y 3 gualul

De Diuortio  
Tit. XIX. de Diuortio  
Hanc. 405.

*guteola in chertam decideres, libellus auctoritatem non haberet. S. primo ut in libello nullum iuraz vestigium appareret, non possit esse suspectus de vitio. Ut autem ut charta longior esset, quam latior, non ut omnes testes, qui aderant, suum quisque sigillum adhiberet. Decimo ut maritus diceret, Accipe libellum repudi, & esto à me abiecta, & cuiusque viri permissa. Formula talis libelli hæc erat: Ego Rabbi Simon, filius Rabbi Abraham, filij Rabbi David filij Rabbi Salomon, die 1. mensis 2. anni 1296. à creatione mundi, hic, & in hac ciuitate, ex animi mei consensu, & sine ulla coactione repudiavi Rachel filiam Rabbi Mosi, filij Rabbi Joseph, filij Rabbi Jacob, & dedi illi libellum repudi in manu, schedam abscessionis, & signaculum dissolutionis, ut sit à me abiecta, & habeat quicquid que velit, & nemo possit illi prohibere, iuxta constitutiones Mosi, & Israel. Referunt Vatablus, Oleaster, Lorinus, & Cornel. in d. cap. 24. Denteron, Doctissimus Maldonatus in cap. 19. Mathai, Beyerlinch in reueto, verbo Diuortium.*

Ut ad diuortia ex iure ciuili Romanorum, & aliarum gentium perueniamus, sciendum est, quod cum populus Romanus primis temporibus summa, & misera euium indigentia laboraret, non solum ad contrahenda matrimonia premis inuitate decreuit, sed & contracta iam dissoluere minime liberum iudicauit, tantum enim ex lege Romuli, si Phitarcho credimus, tribus de causis maritis licebat repudiare vxores. Primâ, si adulterium perpetrasset, nec nuntium si concederet marito diuerti ab ea quam ex ipsius Romuli lege occidere poterat: è conira verò vitum adulterum vxori derelinquere non licebat, eâ fortassis ratione, quia facinus lib. d. esset in foeminis, quam in viribus. Quotidianis lib. 5. i. i. lib. 1. de legibus. Hæc textus in l. si quis iussus, C. ad Orphicium. iunctis per me notatis in ratione 6. Concil. illiber. Item nec ex vili causa poterat vxor desistere virum suum, cui subdita erat, ut probat Rhodiginus lib. 28. l. i. i. i. m. c. 16. Corrafin lib. 5. i. i. lib. c. 10. est postea populi moribus vxoribus repudium permittitur, & omnibus lib. 8. c. c. m. c. 11. n. p. Barb. in rubric. solut. marit. 1. p. Secundo si elantes subiecisset, ut probat Connanus d. cap. 12. n. m. 2. qui clausus subierat, interpretatur furtum facere. Gitanus in l. 8. C. hoc r. i. legit, partum subiecisset. Tertio si natos filios veneficii necasset, quod homicidij genus expellit Romulus: tunc quia grauius est veneficio necare, quam gladio occidere, l. 1. C. de maleficiis: tum quia veneficia arma multietum dicuntur: quare Seneca in Hercule Furante, venena foemina dicitur. D. Hieronymus lib. 1. aduersus Iovin. cap. 18. Enripides in Ieu, & apud Stobæum cap. 70. ibi: Vxores ducite, & morte obire mulierum, aut veneno, aut fraude. Phitarchus in præcepta cæmib. verba Olympie ad Philippi pellicem referens, sic ait: Venena ista inter ipsa habet. Præteritum si mulier sit adultera. Seneca lib. 4. c. m. c. m. Hæc Ausonius ibi:

*Tuica Teletypo dedit vix Jana marito.*  
Quod si ob alia vitia dimittere vxores volebant, diuortium de sacro celebratum tenebatur, sed penas constitutas sustinere vii egestas, & perpetuo subiecerat mortori, ita ut integram substantiam amitteret, & partim ipsi vxoti alio dicerent, partim Ceteri sacra maneret, iuxta veterem morem, secundum quem sacratæ leges dicebantur, quibus sanctum erat, ut si quis ad-

uersus eas fecisset, alieni Deorum cum pecunia faceret esse: sic apud Halicarnassem extat plebiscitum, quo cautum fuerat, ut si quis aduersus eas, quæ eo comprehendebantur fecisset, faceret esset, & eius pecunia Ceteri sacra maneret. Sed hæc ex lege Regia tam angusta diuertendi facultas, ad annos vrbis ferme petendurum sexcentos. Tertulian apologet. cap. 6. ibi: Ubi est illa felicitas matrimoniorum, de meritis utique presertim, quæ per annos ferme sexcentos nulla repudium domus sensit, iam verò repudium vocem est, & quasi matrimonij fructus. Licet circa annum dissentiat Cuias, lib. 1. obs. cap. ult. Hosthom. lib. 13. obs. cap. 39. Sed postea apertius Caruius, quoniam coram auspiciis testatus est se nuptias contrahere ab liberta procreandos, iuxta formam illustratam in cap. final. de condit. appositis, testitatis causa primus repudiavit vxorem, cuius exemplum Sulpicius Gallus sequutus coniugi nuntium misit, eo quod eam aperto capite foris versuti cognouerat. Quintus Anilius Verus vxori repudium misit, quod cum libertina fecerit fuisset colloquuta. Amilius Paulus Papirian repudiavit, eo quod non esset tam pulchra, quam fecunda. C. Cæsius, qui fuit Dictator, Pompeie nuntium remisit, quod adamanteur à Claudio. Sempronius Sophus vxorem dimisit, quod ignorante eo ludos fenebres spectasset: de aliis repudiis viri Catolus Sigonius lib. 1. de antiquis iur. Roman. c. 9. Phitarchus in comparatione Romuli, & Thestii, & in probi Rom. cap. 13. Aut. Gellius lib. 7. noll. cap. 11. Valer. Max. lib. 3. cap. 6. & tandem ita fuerunt frequentia diuortia, ut à quibusdam mulieribus non iam Consulatum, sed maritotum numero annos computari, Seneca conuicator lib. 3. de senect. cap. 16. ibi: Nunquid iam vira repudiis erubuit, postquam illustres quendam, ac nobiles famulas, non tantum numero, sed maritotum avoni suæ comparant, & exant matrimonij causâ, nubem repudi. Hinc & illud Martialis lib. 6. epigram. 7. Julia lex populi ex quo, Fastiis, venata est, Atque intrare domos iussa pudicitia est. Aut min, aut certe non plus tristicinia lax est, Et nobis decimo iam Thersina viro. Quæ nubi tales, non nubi, adultera lege est: Offendit machâ simpliciæ minoris.

Vnde est illud Iuuenalis satyr. 6. in turpem tepidiorum licentiam inuehens. Vbi enim vxoris pulchritudo deflorescebat, statim excubatur.

*Cur desilero Ribula Sertorius ardet?*  
Si verum excutias, facies, non vxor amatur.  
Tres ruga subeant, & si cui arida laeet;  
Fæci obsecrâ dentes, & cratigue minoræ;  
Cedige facinoræ, dicet liberris, & eni:  
Jam grauis es nobis, & fæce emmeris: eni  
Ortyx, & propra, sicut venit altera nafs.

Quæ eadem quoque licentia fuit in foeminis, quæ pro libidine maritos turbabant, & aliquando ad illum, quem despexerant, redibant: quare subiecit Iuuenalis:

*Imperat ergo viro, sed max hac regna relinquat,  
Ieronaque domus, & flammæ conteris, inde  
Anulat, & spiriti repetit vestigia lecti,  
Ornatæ paulo ante fores prudentia linguit  
Vela domus, & aduæ virides in limine ramos:  
Sic crescit moneta, sic sunt ælle mariti.  
Quinque per autumnos, stultus res digna sepulchri:  
Cicero lib. 2. epist. 7. Sæpe Triary diuortium sine causa, quo die vir à provincia veniens erat, fecit.  
Nuptia est decimo Bruto. Martialis lib. 6.*

*Fe nobis decime iam Theofina viro.*

Notauit post alios Iustitias ad canon Eccl'es. con-  
uict. fci. 195. ad canonem 105. Quibus p'cissimis  
exemplis ad insolentiam unpudicam peruenit  
effrenata diuertendi libido, quousque Imper-  
rator Augustus illam libertatem effrenam co-  
arctauit, diuortii modum imponens, certas in-  
ter causas repudiij elidens licentiam, vt refe-  
runt Diocetius lib. 1. cap. 54. firmavit etiam  
legem Regiam Romuli lex XII. Tabular. sed  
causar. ex quibus diuortium liceret, tam ex Au-  
gustij constitutione, quam lege XII. Tabul. non  
constant; imo vt credo, arbitrio prudentum re-  
litz fuit, donec constitutionibus Imperiali-  
bus Constantini in l. c. Theodof. de repudiis, At-  
tadrij in l. 2. cod. tit. 7. C. Honorij, & Theodofij  
Imperij in Leonis fci. 9. C. hoc tit. Iustin. in nouel.  
12. cap. 15. de nouel. 134. cap. 11. Leonis in nouel. 3. p.  
affignatz fuerunt. A nathasius in l. si constante 9. C.  
hoc tit. diuortium fieri sine offensa permittit, si  
utrique coniux consentiat; & licet tam consti-  
tutionem emendat l. eo Imperator in nouel. 12.  
impudenter tam reuocant Iustinianus in nouel.  
140. Idem Imperator diuortium permittit, si ma-  
ritus vellet vouere castitatem in sacerdotio, aut  
mulier in monastica professione, & etiam ob  
impotentiam eorundem, l. in causis 10. C. hoc tit. ad.  
Constantinus ob viro militarium diuortium permi-  
sit in l. vter 7. C. hoc tit. quae causa à Iustinia-  
no approbata fuit in nouel. 1. cap. 14. mox ab  
ipso improbata, in nouel. 117. cap. 11. Item ob  
furorem, si continuus esset & desperare salu-  
tis, diuortium fiebat, l. si eam dorem 22. 4. si mar-  
itus, ff. solut. matrim. quoniam causam Iustinianus ap-  
probauit, & Leo instantiuit in nouel. 111. C. 111.  
modò per triennium viro mulierem expectaret,  
mulier verò per quinquennium virum, Etiam in-  
ter iustas causas repudiij recensetur in d. l. conser-  
u. 6. vtr 3. ff. vxor prohibente viro adfuerit  
theatralibus ludis, vel aeternum spectaculis,  
propter lucu indecentem, quod à Graecis accep-  
tum efferebat Foronius lib. 2. rer. quid. cap. 15.  
notante Marini, de spectaculis cap. 13. D. Ioseph.  
de Reuer. lib. 1. opus. cap. 23. nouel. 29. Etiam in no-  
uel. 1. cap. 8. 7. 4. vt causa legitima diuortij ex-  
primatur, si vxor laetè de communibus viriisque  
sexus balneis, libemus 12. 4. 2. C. de repudiis. no-  
uel. 12. cap. si verò 16. & nouel. 174. cap. quia verò 8.  
quam illustrat D. Laurent. Ramirez de Prado  
ad Merod. lib. 3. q. 9. §. 1.

Vt de p'nis iniusti diuidij agamus, sciendum  
est, constitutionibus Imperialibus mulierem sine  
causa à viro discordantem autem auisitare, dona-  
tionemque propter nuptias reddere, nec nuptias  
infra quinquennium celebrare posse. Ex eisdem  
inter legibus maritus sine causa dimittens vxor-  
em, nec dorem, nec donationem propter nup-  
tias exigebat. Si autem mulier indotata huc  
causa diuerteret, tertiam pecunij sui partem po-  
tere nomine mariti praestabat: ille quartam par-  
tem suae substantiae vxori, modò huc quarta cen-  
tum aut libras non excederet, l. penult. C. de repu-  
diis l. 1. C. 2. Theodof. ad tit. vbi Gothofredus.  
Medio verò tempore post abolitas causas à Ro-  
mulo praescriptas, sine causa diuertere liceat al-  
terius coniugis voluntate, l. si p'uenit. ff. hoc  
tit. 8. C. hoc tit. sola cum animi offensa, aut bonà  
gratia, l. cum hic flauus 32. 4. ff. diuortium 10. ff. de  
donat. inter: tunc enim nulla iniusta erant diffidia,  
sed tam libera matrimonium in contracta, quam

in distracta, l. neque ab initio 14. C. de nuptijs, vt  
nec pacifice possent contrahentes, nec licet di-  
uertere, l. 2. C. de iniust. sigul. nec super hac re  
iuramentum efficax erat, Suetonius in Tiberio.  
cap. 35.

Matrimonium autem, quæ pietate, aut religione  
arctabantur, diuortio dici non poterant, i. iurani-  
ti Diali, sive Iouis, à Flaminia diffederet non li-  
cebat. Festus Pompeius verbo Flaminia, Aulus  
Gell. lib. 10. m. l. c. 15. ibi: Matrimonium Flaminij nisi  
iurati diuini ius non est. Si diffederet constaret iuroni-  
nis vinculo soluebatur, sacerdotio vero abibat, fie-  
batque prophanus, vt probat I. er. Herod. lib. 4.  
Pandect. tit. 17. 4. 4. licet Coisat in Auel. 12. p'omi-  
nio indissolubile fuisse putet hoc connubium. Li-  
berta, quæ patrone nupta, illum inuitum desere-  
re, & aliter fieri aut in matrimonium, aut in concu-  
binatum dare non potest, quod lege Iulia de ma-  
titanis ordinibus, & cautum fuit his verbis: Si  
secundum hanc legem nuptia contraherint, diuor-  
tis facienda potestas libera, quæ patrone nupta est, in-  
iurio patrone, cuiusque altero coniubo ius quicquid pa-  
tronus vxorem eam esse vult non igitur. Faciunt textus  
in l. vbi ff. de diuor. l. hoc iure 45. 3. 4. cum i. f. §. de  
ritu nupt. licet enim libera inuita non cogatur  
nubere patrono, excepto viro casto, videlicet cum  
manumissae it matrimonij causa, l. inuita 28. C.  
29. ff. de ritu nupt. quibus iunge legem non recipitur  
21. ff. de iur. iur. tamen propter reuerentiam patro-  
no debitam, tantique accepti beneficii remota-  
tionem diuortium à liberta fieri non poterat in-  
uito patrone. sed si insuper haberet ea lege iur-  
mentum patrone misisset, nuptiz quidem soluentur,  
atque tamen in iure nubere non potest: quo sensu  
matrimonio retinere dicitur à patrone in l. vbi ff.  
de diuor. Tit. al. 12. c. 37. Quæ autem dicitur li-  
berta, quoad hoc privilegium patroni, exponitur  
in l. ad 46. ff. de ritu nupt. l. 4. ff. de iure iur. iur. l. 1.  
C. de iur. iur. l. 1. ff. de donat. inter, l. Patronus 10. ff.  
de diuor. & prosequuntur Faber in iurisp'rud. tit. 9.  
princip. §. ibi. 26. C. 27. Schotz de iur. ad Fabrum lib.  
1. trall. 35. 9. 2. Coisat ad tit. C. vnde vtr. & vxor.  
Coman. lib. 8. conuencio, c. 13. Goth. in 4. f. omib. in  
iure ad d. c. 6. §. 1. Iulij Iulij. Ad sponsas hae lex non  
pertinuit, ad concubinas tamen pertinuit, vt li-  
berta, quæ à concubina inuito patroni disces-  
sit, cum alio concubium non habet: l. 1. vers.  
ego quidem, & 4. si qua iur. l. 1. §. de concubini.  
cum tabulis 16. 4. quoniam ff. de his qua vt indige.  
& quia non honeste faciebat, probum facere  
dicitur in l. 41. §. si quis, ff. de ritu nupt. Sed si  
patronus diuortio consensit, finitur legis au-  
thoritas, nec amolius concubia alterius liberta  
interdicere: consensisse verò intelligitur, quia  
qualequale iudicium voluntatis praestaret, l. vbi.  
ff. hoc tit. has tamen species Iuriconsultus Pau-  
lus in l. Marcius 44. ff. de v. f. confunderet  
videtur, nec non & Suetonius in Vespasiano,  
cap. 3. ibi: Caricem Antonia liberam, & à ma-  
tri diffellam quandam sibi reuocant in concub-  
inum, habuque eam Imperator p'uit in iura vxoris  
loco. Notante Aleiatis & Foronius in d. l. Ma-  
rcius, Igitur matrimonium liberæ, & Flami-  
nium constatrationes sine fraude non disme-  
hantur: dissolui tamen diuortio vetum est,  
quia leges, quæ diuortia huc fieri ceterum  
imperfecte erant, cum scilicet non infirmantur,  
iuxta Vlpianum libro regul. tit. 1. de moribus &  
legibus: docuit Gentilis lib. 3. de donat. inter, ca-  
pit. 17.

IO.  
DE SOLU-  
TIONE  
NUP-  
TIALIUM.

Accesserunt solemnitates diuortij ex lege Julia de repud. l. 1. *in fine*. ff. *unde vir & uxor*. Primo enim mittebatur repudiū per nuncium, veluti per libertum, leg. nullum 9. ff. *bon. iur.* l. 6. C. de repudiis. Iacoenalis *saer.* 6. *verf.* 145.

Colligitur facinus, clausum liberum, & exi-  
tam grauis et.

Aus per libellum coniugi datum, nullumve ad domum eius, vt probant Hieron. Magius lib. 2. *misell.* cap. 15. Aloix ad titum 5. *Infini.* cap. 8. qui libellus concipiebatur certis & solemnibus verbis, euzumque ad iudiciū, & testium subscriptiones cominebat: elegantem formam refert Petronius in *saer.* libi: *Si noniam fidem sceleris violasti, & communem amicitiam, res tuas argui tolle, & aliam locum, quem possuas, quare.* Apuleius lib. 5. *de Asino Asino* ibi: *Te quidem ob istud tam durum facinus consilium thoro meo dimitte, res tuas sibi habeto.* Macrial. lib. 10. *saer.* 41.

Mense vero Iani veterem Præuleia maritum

Deserit, quæ inber res sibi habere suas.

Conditione tua non vixit leg. 2. §. *in sponsali-  
bus*, de diuortijs, vbi conditio pro statu accipitur, vt apud Apuleium lib. 2. *Asin.* vbi notauit Coluius. Illustrant Cuiac. ad titul. C. de repudiis. Magius lib. 2. *misell.* cap. 15. Alias formulas cupidus inueniet apud Titinium in *genoma*, non in *Martum*, de propriet. *fermanis*. Quindam lib. 1. *de remed. amor.* Plautum in *amplis. asin.* 3. *scen.* 2. Quinail. *declam.* 165. Plautum *dialog.* 11. *de legib.* Alexand. ab Alex. lib. 4. *der. genal.* cap. 8. & sicut nuptiæ presentibus testibus, siue signatoribus celebrabantur, *Isaor*, C. de diuortio, Iacoenalis *saer.* 10.

Pecunia cum signatoribus ausi ex.

Apuleius lib. 6. *de Asino*, ita repudiū ratum non erat, nisi septem testibus adhibitis ciuibz Romanis puberibus: quod lege Iulia de adultis cautum fuit, cuius caput 28. ita restituit Brillonius ad leg. *Iul. de adult.* Diuortia, septem ciuibz Romanis puberibus testibus adhibitis, præter libertum eius, qui diuortium faciet, post hac sectione, aliter facta pro infectis habentur. Probant lex nullam 9. ff. *bon. iur.* l. 6. *unde vir & uxor*. Illustrant Cuiac. lib. 2. *obf.* cap. 21. Petrus Gregor. lib. 9. *saer.* cap. 15. num. 10. Titraquel. in leg. 8. *conuol.* num. 2. Reuocatus ad leg. 12. *tabul.* cap. 21. Merdora lib. 2. *Concil. libber.* cap. 18. P. Barb. in rubric. *solat. matrimon.* à principio, Sanchez lib. 10. *de matrim.* *disput.* 1. ad quam legem refero quod scribit Gaius in *ter. prouit.* ff. *ad leg. *Iul.* de adult.* Si ex lege repudiū missum non sit, mulier adhuc nupta videtur. Et in leg. si non secundum, ff. *de donat. inter.* Si non secundum legitimum observatoem diuortium factum sit, donatio non potest tale diuortium falsitas nullius momenti esse. Licet ea verba potius referant ad leges XII. Tabular. quæ certam solemnitatem in diuortijs exigebant, iuxta Ciceronem *Philippica* 2. ibi: *Adimam egegi, res suas sibi habere iussit*, ex XII. Tabulis. Brillonius ad lib. XII. *Tabul.* Cuiac. lib. 2. *obf.* cap. 30. Reuocatus ad lib. XII. *Tabul.* cap. 21. Sed recte eam sententiam reuocant Horthom. lib. 3. *obf.* cap. 31. Gualmus de *ysris* lib. 4. §. 1. *dei* 21. Petrus Barb. in rubric. *solat. matrimon.* 2 p. num. 5. Atrileius de *iure conuol.* cap. 6. de diuortijs, Nonacinas lib. 6. *apud nupt.* cap. 48. et si dubitet Baldinus ad lib. XII. *Tabul.* c. 21. quia lege XII. *Tabul.* causæ diuortiorum præcipue fuerunt, solemnitas verò libelli repudiij non fuit præstati-

ta; unde ita rectè restituit Ciceronis locum Petrus Victorinus: *Adimam illam res sibi habere iussit ex XII. Tabulis, consensum addidit, clausas ademi, foras exegit.* Similiter quia mortis erat in contrahendis matrimonijs tradere clausas vxori, vel ob significandam patris felicitatem, vt ait Festus Pompeius verbo *Clauis*, vel ob dominium in familiam indicandum, secundum Turpilium in *Pedio*, Attenuatorum lib. 3. *saer.* cap. 53. Ita in distrahendis tempore diuortij auferebantur. Du. Ambrosius *epist.* 65. ibi: *Mulier offerat clausas remissu, domum reuertit, ut significetur possessionis ademptio*: argumento legis *clauibus*, ff. *de contrahend. empt.* Ex etiam quia tabulis scriptis firmabatur matrimonium, ita & tempore diuortij frangebantur tabulæ. Iacoenalis *saer.* 9. *verf.* 75.

Frangentes sepe puellam

Amplexa rapas, tabulas quæque frangerat.

Tacit. lib. 11. *anul.* ibi: *Frangeret immo ius, & redderet uxorem, rumpereque tabulas nuptiales in dissidium tuum nesci.*

Deinde sciendum est, diuortiorum genera apud Romanos varia fuisse; alia enim diuortia fiebant ex bona gratia, alia ex falsa; alia tandem ex iurgio, siue tribulculo. Diuortia ex bona gratia contingebant ex mutuo coniugum consensu: credabant enim, quod sicut consensu contrahabatur matrimonium, ita mutuo dissensu dissolui poterat, l. *si consensu* 3. C. de repudiis: quod genus diuortij sublatum fuit ab Imperatore Iustiniano in *nuel.* 117. cap. 10. sed tamen instauratum in *nuel.* 140. Secundò propter sacerdotum superueniens marito, leg. *virum* 60. §. 1. ff. *de donat. inter leg.* *Deo* 56. C. de *Episc.* & *Cleric.* quod ad monachatum Imperatores porreuerunt in leg. *sanctimus* 33. §. 4. C. *cod. tit. nunt.* 12. cap. 5. & 117. cap. 10. ex eo, quia monachus morti comparatur, *dist.* leg. *sanctus* 35. Et sicut per mortem corporalem matrimonium dissoluitur, ita & per monachatum; de quo genere diuortij agunt Cuiac. in *dist.* *nuel.* 11. Reuocatus lib. 2. *conuol.* cap. 6. Blignonius in *note* ad *Martianum* lib. 2. cap. 30. Tertiò propter sterilitatem, aduersam valendumque, leg. *impotentiam* coenndi *I. vterius*, §. 1. *cum leg. sequenti* ff. *de donat. inter.* Illustrant Scipio Gentilis lib. 4. *de donat.* cap. 18. Quartò etiam bonæ gratiæ soluebat matrimonium, propter militem, leg. *de sterilitatem* 61. §. *de donat. inter.* Milites enim sine vxore debebant esse. Dion Cassius lib. 60. licet filijs permittetur contubernio vt leg. *mulierem* 14. §. *de his que vt indig.* leg. *miles* 11. §. 1. ff. *ad l. *Iul.* de adult.* notati in cap. 1. de *Cleric.* *conuol.* et si Severus Imperator Prætorianis militibus eunubium permitteret, vt notauit Lipsius ad lib. 14. *anul.* Tacit. videndus est Merillus lib. 2. *obf.* cap. 34. Igitur hi caelibes erant milites tempore, quo militie nomen dabant, matrimonio deinceps contrahere nequebant; se verò iam vxores acceperant, eas cum bona gratia dimittebant: & Imperator Constantinus in leg. *uor* 7. C. de repudiis, ita vxori, cuius maritus in militia est, nubere concedit, si per integrum quadrennium eum expectauerit: sed Iustinianus in *nuel.* 1. & 12. tempus hoc ad decennium prorogauit, & tandem in *nuel.* 117. hanc facultatem nubendi omnino denegauit vxori, nisi accepto iunccio mortis manet. Alia etiam diuortia erant non vera, sed falsa; cum enim simulato animo, non perpetuè dissensum causa, vel non secundum

DE  
SOLU-  
TIONE  
NUP-  
TIALIUM.

dum formam à iure præscriptam, aut solemnitate-  
bus supra relatâs adhibitis diuortia fiebant, non  
vera, sed falsâ censuebantur, *l. nullum, ff. de diuortii*;  
et tunc matrimonium non dissoluebatur, *d. l.*  
*nullum*. De quo diuortio accipiendi sunt textus  
*in l. si non secundum 30. l. vir mulieri 64. ff. de do-*  
*nat. inter, iur. l. i. de iur. Sciptioni Gentili lib. 3. de dona-*  
*inter, cap. 18.* Ad hoc etiam diuortij genus per-  
tinet iurgium, aut frubusculum inter coniuges  
habitu, eum videlicet diuortium verum non  
fuit sequutum, sed tantum iurgium, quod inter  
coniuges sæpe euenire solet. Aufonius *in menofyl.*  
*ibi: Sæpe coniugibus fit noxia, cum nitula est det.*  
Catullus *in luuone*, vt maxime corleolium con-  
iugis in culpa flagrantur quotidiana. Vnde iur-  
gium, siue frubusculum, oppositum veto diuor-  
tio, *l. cum hic statim 32. §. si diuortium, ff. de dona-*  
*inter, l. quod si 31. ff. de iure dotium, l. plerique 31.*  
*ff. de ritu nupt. l. si liberis ff. de pœl. det.* Nec si ob-  
iurgium diuortia vocat, statim tamen redeat, di-  
uortium fecisse videtur, *Lepidus id 48. ff. de regul.*  
*iuris, vbi Iacobus Gorthofredus videndus est de*  
*hoc frubusculo.* Scipio Gentilis *d. lib. 3. cap. 19.*  
Erat etiam aliud genus diuortij medium inter  
iurgium, & diuortium verum, videlicet diuor-  
tium quoad separationem thori; quo casu ma-  
nebat matrimonium quoad alia intacta, & solueba-  
tur tantum quoad vitam cohabitationem, siue  
consuetudinem vitæ: de quo diuortij genere ac-  
cipiendi sunt textus *in l. cum hic statim, §. si mulier,*  
*ff. de dona. inter. l. i. vbi, l. Marcius ff. de alium,*  
*verum am. l. 3. §. ad nuncupat. l. 3. vnde vir &*  
*uxor, lunda de Iupione Gentili supra, cap. 23.* Vnde  
deducitur matrimonium solui tantum diuortio  
veto, respondio, aut clamum ademptione, vt la-  
tius prosequuntur Borel, *rem. 5. de iur. tir. de di-*  
*uortio*, Tortureus *differt. 4. imid.* Horthomanius  
*lib. 3. obseru. cap. 39.* Forcettus *d. cap. 23. fol. 191.*  
& quia legibus Romanis matrimonium diuortio  
dissoluebatur, *l. 1. ff. de diuortio*, idcirco licebat super-  
stare quoque coniuge ad alia vota transire, vt  
constat *ex l. si quis 12. ff. de ritu nupt. l. nupta 30.*  
*in princip. ff. de iur. matrim. l. cum vir 21. ff. de con-*  
*dit. & demens. l. noster 21. in princip. ff. de Trebell.*  
eoque consuetudine Plutarchus *in tract. de vit. qui ser-*  
*u. Thespeliæ*, qui temetipsum profusus omnibus bonis  
eugrate enipit de aliis quauisque ratione con-  
quiritandis, similem facit libidinosis hominibus,  
qui vxor. 3 dum habent, minus obseruant, pos-  
tea vero dimissas, & alteri nuptas, quibuscumque  
artibus contempnere ac sollicitare nituntur. Eius  
motus exempla plerique occurrunt. D. Hreton,  
*lib. 2. ad Iustin.* non precut à fine: *Quidam repu-*  
*diatæ*, inquit, *altero nuptium die statim nupsisse*  
*legimus, & iterum reprehendendos maritus, & cui*  
*tam cito displicuit, & cui tam cito placuit.* Suetonius  
*in Claud. cap. 43.* *Diuerim nuptias prauis viri*  
*qui diuersam à marito post riduam statim duxerat.*  
Plutarchus *in Catone Pisoni*, ceteri Q. Horten-  
sius à Catone petiisse, vt filium suum Bibulo  
nuptum sibi traderet in matrimonium: is repul-  
sus passus, perit ipsius Catonis vxorem, &  
tam luctus voti compos, eam volente patre, ac  
presente Catone duxit vxorem. Fausla etiam à  
Memio dimissa post paucos menses C. Atonio  
Limoni nupsit. Et certe apud eos aliqua lex non  
prohibebat diuortio factu aliam ducere, vt ex-  
prestat D. Ambrosius *in Lucan. lib. 8. cap. 1. vbi:*  
*Dimittis ergo uxorem, quasi iure, sine crimine: &*  
*paras id tibi licere, quia lex humana non prohibet,*

*sed diuina prohibet.* Immo & permittebatur, dum  
modo si matrimonium communi coniugum  
consensu disceptum erat, transacto anno no-  
uum matrimonium contraheretur, non intera-  
niam, ne qua de prole dubitandi daretur oca-  
sio, *l. si constanter, C. de repudiis.* Si vero vxor  
sine ulla causa viro repudiium mitteret, intra  
quinquennium alteri nubere prohibebatur; ita  
tamen vt si causas idoneam esse pro-asset, anno  
demum exacto posset alium sibi maritum eligere,  
*l. consensu 8. §. hoc nisi, C. de repudiis.*

Succellit nostra vera, sanctæ Catholice Re-  
ligio, iuxta quam nulla ex causa matrimonij  
confirmati admittitur diuortium quoad vincu-  
lum, Domino ita præcipiente *6. 17. vbi restituit*  
*indissolubilitatem matrimonij* iis verbis. *Quæ*  
*Deus coniungit, homo non separet.* & Cloua inter-  
linearis explicans verba illa Marthæ *cap. 5. Ege*  
*antem dice vobis*, ait: *Dei iura Christi concordat*  
*legi naturali quia iam est ten. ut per se habet.* Et ex-  
ponit Innocentius III. *in cap. gaudemus, hoc tir.*  
dum ait: *Cum tale repudiium veritas in Euangelio*  
*reprehenderit, nunquam eâ viuente licet poterit aliam*  
*ducere.* Et Apostolus *ad Corinth. cap. 7. ait: Iis qui*  
*matrimonio consenti sunt, præcipio, non ego, sed Do-*  
*minus, vxo-rem à viro non discedere.* Et *ad Roman.*  
*cap. 7. Atulter viuente viro aliam esse legi.* Vbi  
quod diuinum præceptum repudiium non licere,  
non solum Christianis, verum Hebræis, aut Gen-  
tilibus, contra Bodinum probat Transmitta de  
polygamia, *quæst. 7. per totam.* Vnde diuortium  
quoad vinculum in lege gratæ tantum contingit,  
cum matrimonium adhuc ratum est, & vnus  
ex coniugibus ingreditur Religionem iuxta tra-  
dicta *in cap. ex publicis, de consens. coniug.* & pro-  
pter infidelitatem, cum scilicet alter ex coniugi-  
bus ex Gentilitate ad fidem Catholicam conuer-  
titur, & alter in infidelitate persistens, non vult  
habitare sine contumelia Creatoris, *cap. gande-*  
*mus, cap. quante, hoc tirid.* Quoad thoram au-  
tem, seu cohabitationem diuortium contingit,  
propter adulterium alterutrius coniugis, &  
dicemus infra *in cap. mariti, de adulteris*: pro-  
pter hæresim, si alter coniugum in eam incidat,  
*cap. 2. hoc tirid. cap. final. de consens. coniug.* pro-  
pter seuitiam etiam, ex qua graue malum time-  
tur, diuortium sit quoad cohabitationem, *cap.*  
*litteras, cap. ex transmissa, de rest. spol. cap. 1.*  
*vt sit. non consens.* Petrus Greg. *in cap. 1. de spons.*  
*mem. 64.* Guartez *lib. 2. canon. cap. 64.* plures  
congesti à Valenzuela *consol. 144.* debet enim vir  
vxorem affectione maritali tractare, vt prædicat,  
& præcipit D. Paulus *ad Ephes. cap. 3. ad Co-*  
*lossens. cap. 3.* nec debet illi imperare vt do-  
minus rei possidet, sed vt animus corpori. Vitium  
enim vxoris, iuxta Gellium *lib. 1. meliorum cap. 17.*  
aut tollendum, aut ferendum: qui tollit, vxorem  
commodiorem præstat; qui fert, se meliorem  
reddit: & sicut ferui non pugnus, sed verbis  
sunt corrigendi, *l. 1. §. despicimus, l. 2. §. domi-*  
*num, ff. de his qui sunt sui, nullus maiori ratio-*  
*ne vxor, quæ socia diuini & humani iuris appel-*  
*latur, l. 1. ff. de ritu nupt. maritali affectione est*  
*petranda; sanctis enim nimia culpam semper*  
*in se continet, l. præceptoris, ff. ad l. Aquil. lib. 8.*  
ergo ob nimiam leuitatem vari diuortium sit  
quoad cohabitationem; immo in hoc casu spe-  
cialiter maritus spoliatus non restituitur, *cap. 1.*  
*conquestione, cap. litteras, de rest. spol. in vxo-*  
*rem, quæ diuortium perit ob viri seuitiam; & deposit*

12.  
DE DIUORTIO  
TIT. XX  
1788 CAN-  
ONICO.

debet in aliquo monasterio, aut penes honestas matronas, donec causa terminetur, *de cap. litterarum*. Quæ autem dicuntur nimia seueritas, non facile constat apud Interpretes, qui primò examinant, an ex causa verberum diuortium peti possit ab vxore? Et negat Baldus *consil. 176. num. 7. Romanus consil. 27. num. 13. Titiaque. ad l. comad. lib. 1. gl. f. t. num. 22. Affirmat Vranus in cap. quædam ordines. num. 49. de inuoc. Alex. consil. 11. num. 13. volum. 4. Pro quibus facit, quod hæc causa iusta erat repudiij, hæc ciuili attentio, *l. censisu. C. de repud. Scd veritas distinguendum est; aut enim ex graui causa, & leniter, aut ex leui causa, & crudeliter vxor verberibus afficitur. Primo casu diuortio locus non est, quia modica castigatio maritis permittitur, *l. 1. §. 5. ult. ff. ad l. Aquil. Vnde Romanus cum disciplinam exercuisse, & coram arbitrio vxores delictorum poenâ fuisse, ceterum Hællenaues lib. 2. C. alio-dorus lib. 3. variat. cap. 32. ibi: Relatum quædam-niam puderi tunc consules, maritali disciplina re-darguas. Latè probant Foernerius lib. 1. rer. quæd. cap. 2. Bernegius in exercit. ad Tacitum, §. 105. Quidalsus lib. 13. Douel. cap. 31. littera N. Secundo verò casu cum nimia coarctatio culpe annu-metur, diuortio locus est. Valenzuela d. consil. 41. num. 12. qui affectu, quod quando maritus etiam ex causa percussit vxorem cum sangui-nis effusione, est cõ modèrata castigatio, argu-mento legis *Præter. §. penult. ff. de iniur.* Minus li-cet alapas dare propter auariciam, quam in se continet hæc castigatio. Alias verò casus se-uitur, ob quas matrimonium solui possit, arbitrio iudicis, qui pro qualitate personarum, & ingentotum diuersitate eas æstimare debet, relin-quunt Couar. *suprà*, Menochius *de arbit. d. ca. so 135. n. 8. Vela differt. 1.* Igitur iustà causà se-uitur intercedente, siue ex parte viri, siue ex parte vxoris, diuortium peti potest, & mulier impunè fugere valet à domo viri propterea auariciam, mo-dò periculum graue sit, nec possit faciliè iudicem adire. Sanchez lib. 7. *de nece. differt. 13. num. 3.* Iudex autem causà cogniti super seuitur, si inue-nit eam leuem esse, graueque periculum vite non adesse, quia vitæ dicitur esse, & emendatæ vitæ, debet vxorem illi restituere cautione data, aut iuramento securitatis præstito, *d. cap. litterarum*, Sanchez ubi *suprà*, num. 42. Si verò odio capitali vitæ persequatur vxorem, tunc diuortium facien-dum est, mulierque debet deponi apud honestas matronas, nec exponenda est periculo, etiam cautione securitatis à viro oblata, *d. cap. litterarum*, argumento legis *coj. §. idem quærit. l. 1. n. 1. ff. ad Trebel.* non enim cuius propositum maleuo-lum morat, §. ult. *Instit. de suspens. iur.* Valenzue-la *suprà*, num. 38. Diuortio factio maritus teneatur præstare alimenta vxori. *Statutus de aliment. vir. 7. §. 16.* debetque restituere dotem, serbas, & bona, si quæ fuerint licetata constante matrimonio, *cap. 1. & 2. de donat. inter filios etiam alere, l. nec filium. C. de paria pœss. Couar. Molina, & alij apud Valenzuelam *suprà*, num. 36. & tandem maritus amittit omne ius, quod in vxorem prop-ter matrimonium habebat, vt similiter amittunt propter immunditatem coarctationem, patet patetiam potestatem; dominus serui dominum; dominus serui ius in vassillum, *l. eleganter, §. final. ff. de pig. l. 3. C. de obsequiis, l. final. C. in quibus causis coloni, cap. 1. §. domus, si de senile defuncti controuersia sit* docent Capiblanco de *Donationibus*, num. 56. Gam-****

ma *arist. tot. vnde licet coniungi innocenti in hoc casu ad Religionem transire; & si maritus est, ad sacros Ordines ascendere: quod licet neget Villalob, in summa, 1. p. tract. 13. difficult. 1. t. num. 9. intelligendus est quando diuortium non fit in perpetuum, vt plerumque contingit; sed ad tempus, donec coniux seculus ordinem depo-nat; tunc enim non licet coniungi statim muta-re: si verò diuortium in perpetuum factum sit, etiam si seculus respiciatur, non potest reuocare con-iugem Religionem prostelium. Alia de diuortio ob seuituram prosequuntur Ziparus *causul. 1. ad hunc titulum, & in respons. 1. & 2. Vela differt. 1. & de eodem diuortio quoad thorum ex illis causis agunt Sanchez lib. 10. de marim. differt. 17. 18. & 19. Basilus Pontius lib. 9. de marim. 2. Coninch. *de sacram. differt. 35. dub. 4. Layman lib. 3. summe, tract. 10. 3. p. cap. 7. num. 18. Calisto Palao de spons. diff. 3. puncti. 6. §. 9.***

Manet ergo in lege gratia non dari diuortium quoad vinculum matrimonij iam consummatum. Nec tunc obstat textus patum notus in *cap. 34. quæst. 2.* ubi Innocentius Papa ita scribit: *Cum in capitulum Pesa mulier reuerteret, aliud coniu-gium cum Relesia Formosum conuenisset cognodi-mus; sed sicut Dominus reuerfa Pesa non adit, & nullo diffinitio vxorem se memorat esse perlicita, Quæ de re, Dominus fili, mariti illius, statim, sile Catholicæ suffraganea, illud esse coniugium, quod primis erat gratia diuina fundatum, conueni-entem secundam mulieris, priore superflue, nec diuortio elidit, nullo pacto posse esse legitimum. Expendo verba illa, nec diuortio elidit, ex quibus deducit, elidit vxore ob diuortium, licet eâ super-stite aliud matrimonium contrahere. Igitur quia iuxta factos canones diuortium quoad vinculum admittitur. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, ea verba, *Nec diuortio elidit*, referenda esse ad casum, quo matrimonium nullum de-claretur, quia celebratum fuit in gradu consan-guinitatis, vel affinitatis, seu cum alio impedi-mento irritante; quo casu cum matrimonium nullum declaratur, recte possunt coniuges ad aliud transire; tunc autem latè fieri diuortium dicitur, cum verò matrimonium nullum fuerit. *Glos. ibi, verbo Elidit*, quam sequitur Turres-cretana. Quæ etiam solutione intelligendi sunt textus in *cap. quædam ordines, de inuocatis, cap. hoc tit. in 2. collat.**

His suppositis ratio præfæntis asserctionis du-plex est. Prima, quia in eo, in quo quis pecca-uit, poni debet, *cap. si quis 43. 1. q. 1. cap. premi-don 44. de elec. in 6. cap. final. de tempor. ordi-n. eod. lib. cap. nullus de foro comper. Vnde cum vxor, quæ in motum mariti machinator, peccet contra matrimonium, illud dissolvere intendens, meritis eiusdem possessione, & alterius spe pri-uitur, vt docet D. Thom. in *addit. ad 3. p. q. 6. art. 2.* Quæ etiam ratione procedunt textus in *cap. interfessores, cap. aduocare 33. q. 1.* ubi cautior, maritum occidentem vxorem spe coniugij pri-uari: quorum iurium sententia aequaliter proce-dit in vxore virum occidente, vt docent Palu-dans in 4. *disticti. 34. q. 1. column. 2. Soto disticti. 37. q. 1. art. 1.* Henriquez *de marim. lib. 12. cap. 2.* nam si in præfænti textu proper eonam tan-tam priuatur vxor spe coniugij, multò magis propter homicidium optet sublequentum. Vnde audiendi non sunt Syluester in *summa, verbo Ma-trimonium*, num. 6. Specul. Coniug. 1. p. art. 24.*

Marien 23

13.  
Ecclesi-  
tica  
causa  
14.  
Traditio  
ratio de  
causis

14.  
Traditio  
ratio de  
causis



Mactentem in rubric. tit. 5. lib. 5. recipit. qui docuerunt, textum in d. cap. aduocare, non habere locum in vxore. Similiter dicendum est, præsentem textum locum habere in marito machinante in necem vxoris, cum eadem ratio militet, argumento legis illud, ff. ad l. Aquil. ex pteffertur autem PP. eum mulieris machinantis, quia insidie frequenter ponuntur ab vxore; cum enim natura debiles sunt, cap. form. de v. si quod non possunt aperto Marte aggredi, insidias, veneficisque prociurari, facit. Quincil. lib. 5. Insidias de argument. libi: Proferat lacerationem facilius in viro, veneficium in femina. Illustrat Tiraquel. in l. 8. comob. num. 19. Secundæ partis huius textus, ubi docetur, maritum posse dimittere vxorem machinantem in eius necem, ratio promouit ex eo, quia nemo tenetur satisfacere ei, qui obligatus est cum probabili vitæ periculo, cap. off. ex de p. n. & remiss. latè probant D. Thomas 2. 2. quæst. 129. art. 2. Sotus lib. 4. de iust. quæst. 61. Conar. in regul. Peccatum, 1. p. à num. 4. Gutierrez in prætic. quæst. 58. per totam. Vnde casu quo alter ex coniugibus in alterius necem machinatur, datur magnus vitæ periculum, cum à clandestinis & domesticis fraudibus nemo se posse tueri, l. data 27. C. de donat. Ideo tunc coniugi innocent permittitur diuortio facio alius obstatere.

Nec obstat dubitandi ratio supra expensa, cui vt faci-faciat Præpositus in præfenti, affirmat in hoc textu mulierem priuati spe coniugij, non tantum propter machinationem, verum etiam propter homicidium sequentem, cum ipsa causam dedit: quæ solutio sustineri minime potest, nam in hoc textu tantum de machinatione agitur, non verò vlla homicidij mentio fit. Quare cā solutione omisā, verius dicendum est, machinationem vxoris in præfenti casu non fuisse æquum internam, & incerte retentam, sed potius ad actus externos executionis primò redactam, vt constat ex illis verbis, se defendendo; vnde rectè ponit vxor priuati matrimonio præfenti, & alterius spe; quia conatus, qui reducit ad actum proximum, & immediatum, æquali poenā puniunt, ac si delictum esset perfectum, & consummatum, quale est homicidium, de quo in præfenti, l. si quis non dicam, C. de Episc. &

cleric. l. si quis telo, C. ad leg. Cornet. de fideiuss. cap. 1. de homicid. in 6. docent latè Couar. in Clement. si furiasus, 2. p. in princip. Iulius Clarus lib. 5. sentent. §. final. quæst. 92. Tiraquel. de poenâ temper. casu 18. alij relati à Conalio in prætic. quæst. 540. Vnde faciliè soluitur argumentum ipsius dubitandi rationis, deducum ex cap. 1. & toto titulo de eo qui dicit in marito, vbi varij casus referuntur, in quibus ob adulterium, machinationem in necem viri, seu fidem datam de futuro matrimonio, nalcitur impedimentum ditiuens: in præfenti autem deciditur diuersus casus, videlicet cum machinatio vxoris ad actum proximum pertinet, ad eū vt maritus se defendendo insidiantem occideret; idco si viri parricidio sequuto vxor priuanda erat spe coniugij, ex d. cap. interfecit, cap. aduocare 33. quæst. 2. ita similiter propter dictum machinationem ad actum externum, & proximum deductam, eadem poenā punienda est. Nec obstat alia difficultas deducā ex d. cap. 1. de poenâ, cui vt satisfaciat Glossa in præfenti, verbo Poluere, affirmat in hoc textu Ideo maritum posse aliud matrimonium contrahere, in quibus homicidium ab eo commissum non fuit voluntarium, sed necessarium, causâ defensionis, quod impune committitur, l. vt vides, ff. de iustitia & iure; dicemus insiā in cap. 3. de homicid. quæ subito sustineri non potest, quia ex ea sequeretur absurdum, videlicet, quod si homicidium hoc voluntarium fuisset, priuaretur maritus spe coniugij, contra textum in cap. 1. hoc tunc. Nec Glossa laucat illa verba, se defendendo, nam omisā opinione Præpositi hic, asserentis in præfenti reponendum esse dictionem maxime, verius dicendum est, argumentum à contratio sensu deduci non posse, cum sequatur absurdum, argumento textus, vbi notant DD. in l. 1. ff. de officio eius. Quare verius respondendum est, textum in d. cap. 1. specialiter procedere in homicidio Presbyteri, ex quo resultat impedimentum, quod impedit, nisi non dicitur matrimonium, vt docet Glossa hic, in d. cap. 1. verbo absque spe, quam sequuntur Nauarr. in Manuali d. cap. 22. num. 74. Conar. de matrim. 2. p. cap. 6. in princip. num. 5. Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 1. §. 1. ad finem, & eam firmat textus diversus in l. 14. tit. 2. p. 4.

## CAPVT II.

Alex. III. <sup>a</sup> Archiepiscopo.

Quæsiuit à nobis tua fraternitas, vtum mulier pro latrocinio, aut quolibet alio crimine à viro suo debeat separari, & alij nubere: & de viro simili modo quæstionem proposuisti, & verum pro quolibet flagitio possit à coniuge diuidi, & aliam sibi legitimè matrimonio copulare. Nos itaque taliter duximus respondendum, quod mulier pro furto, vel alio crimine viri sui, nisi ipse eam ad maleficiam sua trahere nitatur, & fidei suæ religionem enrrumpere velit, non debet ab ea separari, nec alij aliqua ratione copulari. Verum si coniugem suam ad <sup>b</sup> maleficiam <sup>c</sup> traxerit, mulier à viro recedere poterit, & separari, ita quod ei alij nubere non licebit, quia licet separentur, tamen semper coniuges erunt. In viris quoque præfentis sententiæ forma seruetur.

## NOTÆ.

<sup>a</sup> Archiepiscopo. ] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc siml. cap. 1. sed tunc

in præfenti, nec in cap. quæsiuit, de v. s. vbi, nō fallor, extat alia pars huius Decretalis, exprimitur eal Archiepiscopo describit Alexander. Post Concilium autem Lateran. p. 30. cap. 12. vbi

vbi repetitur textus hic, tantum legitur, *Idem eadem*, & in capite antecedenti habetur, *Episcopo Carnensis*. Vnde non improbabilius dici potest, Alexandrum in presenti eadem Prelato referre.

2. b. *Maleficium ad errorem traxerit, & maleficium*.] Habetur in *de cap. 12. Concil. Later. & Ad infidelitatem maleficium*, in hac sexta collectione: sed et si maleficij nomen sit generale, tamen consuetudine loquendi, pto magno, & improbabili facinore, vbi contra fidem, ac religionem peccatur, accipitur, *cap. 14. 16. g. 5. l. 5. & 7. C. de maleficiis*: vt in eorum commentario notauit Albericus Gentilis: & ita in presenti, pro adulterio spirituali, eum vtr peccat contra fidem, & religionem catholicam, & trahere intendit coniugem ad eundem errorem, accipiendus textus hic, contra communiter repetentes.

3. c. *Traxerit*.] Hinc deducitur, non sufficere ad separationem faciendam, quod coniux incidat in hæresim, sed desideratur vt talis hæreticus inducat, trahereque intendat coniugem ad hæresim: quo principio admissio, nulla datur differentia quoad effectum diuorij, de quo agimus, inter crimen hæresis, & alia delicta: quia etiam quando coniux inducit coniugem ad patram da delicta, separatur coniuges, vt infra dicemus. Sed respondendum est huc difficultati, quod in aliis criminibus requiritur actus positivus, nempe vt coniux alterum positum inducat ad illa crimina perpetranda: & sic procedit præsens textus. At vero in crimine hæresis talis actus positivus non requiritur ad hoc vt possit fieri separatio, quia eo ipso, quod est hæreticus, sine malo exemplo alterum præsumptum trahit ad infidelitatem: & ita datur magnum periculum, quia hæresis est crimen admodum contagiosum, præsertim respectu domesticorum, arguendo capitis *reservante*, 14. g. 3. Et ita sensus huius textus est, quod nullo crimine vnus coniugis potuit fieri separatio matrimonij, nisi coniux per actum positivum alium inducat ad illa crimina perpetranda: propter crimen tamen hæresis potest fieri separatio, quoniam positum alterum ad hæresim non inducat, quia præsumptum, attentâ natura talis criminis, eum inducit & trahit ad illud crimen.

### COMMENTARIUM.

4. CONCLUSIO TRADITIONIS PROPOSITA. **E**X hoc textu iuxta suprà traditam interpretationem sequens deducitur assertio: *Coniuges propter alterius crimen non separantur, nisi spiritualiter fornicentur, & tunc etiam separati dunt vinculum*. Probant eam textus in *cap. coniugio*, 32. g. 1. *cap. si uxorem*, *cap. præceptum*, 32. g. 5. *cap. omnes*, 32. g. 7. *cap. de illa*, *cap. quanto*, *cap. si vel hoc ritum*, *cap. final. de consensu*, *cap. iug. cap. final. de hæresis*, *Trident. sess. 24. de matrim. can. 5. lege 2. tit. 10. parit. 4.* Illustrant D. Thomas in 4. *dist. 39. q. 2. art. 6. ad 3. Sylvest. in summa, verbo Matrimonium* 8. g. 10. & verbo *Diuortium*, 9. 1. Petrus Barb. in rubric. *solu. matrim.* 2. p. 20. Sanchez *de matrim. lib. 10. dist. 17. à num. 3. eno segg. B. illius extract. lib. 9. cap. final. Fotner. lib. 6. verum quæd. cap. 21. Cuius & Canisus in præfati, Thoon. Hurtado tom. 2. de *resid. resid. 5. fol. 199.* Irrell. tom. 3. tit. 3. num. 78.*

5. Sed peu dubitandi ratione in præsentem assertionem ita infurgo, iuxta doctrinam Christi Do-

mini relaxat à D. Mattheo *cap. 5. & 19.* non licet dimittere uxorem, nisi ob causam fornicationis, ita quod excepta illa causa regula negativa concipienda sit, vt docet Pontifex in *cap. 2. de coniug. leprosf.* ergo nec ob hæresim, aut aliud peccatum grave, etiam ad illud intendat coniux coniugem perturbare, licet uxorem dimittere. Et si dicas, in hæresi comenit adulterium spirituale, obstat, quod in quolibet peccato fornicatio spiritualis committitur, *cap. adulterium* 128. g. 1. Igitur aut propter quodlibet peccatum mortale matrimonium dissolui potest, aut propter hæresim dici non nequit. Atque hæc difficultas ex *cap. quanto*, hoc ritum. vbi expresse probatur, propter hæresim alterius coniugum non dissolui matrimonium.

6. Quæ dubitandi ratione non obstat, vera est præsens decisio, quæ cum triplicem contineat partem, triplici nititur ratione. Prima pars, in qua cauetur, coniuges propter alterius crimen separandos non esse, ea fulcitur ratione; nam si ob quodlibet peccatum diuortium fieri posset, fere omnia matrimonia dissoluerentur, cum nullus sit qui sine crimine vivat, *cap. eorum, corf. No mine*, 25. *dist. 31. tit. 5. par. 1.* docent D. Thomas 3. p. 2. q. 59. art. 6. Speculum *Coniug.* 2. p. art. 1. num. 3. quod limitatur, si maritus sit latrocinis deditus, quia tunc ne receptatrix videatur, vt talisque teneatur, ex l. 1. *C. de receptariis*, potest tunc vxor securitati suæ consulendo maritum desistere: docent Barb. *ubi supra*, num. 2. Sylvest. *ubi proximi*. Ex Constantini constitutione relata in l. 1. *C. Theodof. de repudiis*, repudium permittitur ob tria crimina in viro, videlicet si homicida, maleficus, aut sepulchrorum violator esset; in vxore, si adultera, si malefica, si incantatrix esset; quam exponit & illustrat Gochofredus *ibi*. Secundæ partis huius decisionis, vbi asseritur, propter hæresim, in quam lapsus est alter ex coniugibus, licet diuortium fieri, ratio provenit ex eo, nam si cum adest vitæ periculum alterius coniugis, diuortium licet sit, ex traditis superiori commentario; multo maiori ratione fieri debet propter auiam periculum, *cap. si habet, in fine*, 24. g. 3. docet Barb. d. 2. p. num. 30. Accedit, nam Hæretici omnino sunt fugiendi, quia cum illis communicans suspectus redditur de hæresi; ideoque illis purgatio canonica indicenda est, vt docent Sarmiento *lib. 1. secl. cap. 1. n. 10. Castro lib. 2. de hæresis. parit. cap. 2.* Simancas *de catholicis*, *cap. 11.* Vnde Sanctus Leo Papa in *epist. ult.* ita aiebat: *Hec ergo, de quibus agimus, tanquam venenum mortiferum fugite, & ab erroris colloquiis, si incipiat à nobis corrigi noluimus, abstinete: quoniam sicut scriptum est, sermo serpie ut cancer.* Vnde constat consuetudinem, & familiaritatem cum hæreticis esse fugiendam, quia maiorem consortia sepe bonorum mores corrumpunt, *cap. sipe malorum*, 128. g. 1. Ceterum coniux fidelis potest etiam abire propriâ auctoritate à coniuge lapsi in hæresim, quia sola desertio fidei præbet causam sufficientem diuortio, *cap. de illa, hoc ritum*. Tertia ratio, quare videlicet propter hæresim non fiat separatio matrimonij quoad vinculum, provenit ex eo, quia apud Catholicos nulla est causa matrimonij consummati diuortium potest fieri quoad vinculum, vt probant suprà in *cap. 1. & docent Couet. de matrim.* 2. p. *cap. 7. num. 5. & 8.*

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, nam

nam potius verum est, ultra casum fornicationis periculum esse diuortium ex aliis causis, ut probatur superius in cap. 1. Nec contrarium probatur ex loco 12. Matthei; nam ibi tantum agitur de diuortio absoluto ex se, & natura sua ad vicem coniugum dataturo; ita ut per viciniam actum adulterij vxor remiserit totum ius, quod in matrimonium habebat, adeo ut eam, quantumcumque emendatam, ipse admittere non teneatur, ut dicitur in cap. si vir de adulteriis, non tamen exinde sequitur, non posse dari alias causas, ob quas fiat diuortium temporale, hoc est, ut doret per illud tempus, quo predicta causa durauerit. Vnde licet propter leprosum, leuitium, furorem, aut similem causam, matrimonium dissoluatur quoad thorum, sed cohabitacionem, respiciente tamen, aut sano marito, matrimonium instauratur. An idem procedat eo casu, quo ob haterfem separantur matrimonium, & ea abhorra lapsus Ecclesie reconuenerit, disputant Couart. de matrim. 2. p. ap. 7. 4. 5. Castro de iusta heretice punit. c. 7. P. Barb. in rubric. solus maritus. 2. p. 10. Sanchez lib. 10. de matrim. dist. 11. 2. c. 10. 18. Nec obstat, quod dicebamus, in quolibet peccato lechali dari fornicationem spirituales. Nam respondeo, ration fornicationis in significatione literali non nisi carnali turpitudine conuenire: externa vero peccata in vobis remota significatione, per metaphoram scilicet, appellantur spirituales fornicationes, ob que non licet matrimonium separare, licet ob haterfem, quae propter spiri-

tuale fornicatio est, liceat ob periculum peruersionis ex muris conuentione. Nec tandem obstat textus in d. cap. quous; nam loquitur in eo Innocentius de matrimonio infidelium, quod dissolutum potest quoad vinetum, quando vnus ex coniugibus conuertitur ad fidem, & aliter non vult cohabitare absque concumelia. Ceterum quia tuoc etiam quoad vinculum dissoluitur matrimonium, cap. quodammodo, de diuortio. vbi plura Balbus.

Sed superius traditis appetit obstat textus in c. 1. de diuortio. infidelis, prout illum transcripsimus ex secunda collectione, in illis verbis: Idem significat in sequenti casu, quem proponere stud. ubi, efficit, cum christianus viri propter edium uxoris Christianum negat. & sibi christianam paganam, & ex ea filios procreante, christianam in prebrium Iesu Christi relicta est, tamen assensu archidiaconi sui ad secundum nuptia conuolauit, & filios suscepit ex ipso: non enim videtur vobis, quod si prior maritus redeat ad unitatem ecclesiasticam, eadem a secundo debeat recedere. Ex quibus deducitur, quod per haterfem coniugis, seu lapsum in infidelitatem, dissoluitur matrimonium quoad vinetum, adeo ut possit vxor catholica aliud matrimonium inire. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Collectium III. in eo textu eam sententiam tenuisse, non illam distinguendo per summas Pontificis, sed ut priuatus Ecclesie Doctor: quare ea omnia contrarium decreuit Innocentius in cap. quous, hoc titulo, vbi notabimus.

8.  
FERNITUS  
CAP. 10  
CONVER-  
SIONE IN-  
FIDELIUM.

## CAPVT III.

Idem a Ambian Episcopo.

Porro de Comite Pontini, qui filiam Bern. de Sancto Valerico absque iudicio in Ecclesia dimisit propterea, quia eam cognatam fuisse defunctae uxoris proponit, hae tua prudentia cognoscat, quod si etiam parentela esset publica, & notoria absque iudicio Ecclesiae ab ea non potuit separari: quare ipsum ad eam recipiendam districtè compellat, & si eam recipere noluerit, eum & superinductum vinculo excommunicationis attingat: siquidem appauerint, qui matrimonium ipsum legitime velint & possint imperare causam audias, & eam sine debito decidas. Præterea de Vgone de Calceio, qui filiam Alelini cognatam suam duxit uxorem, & hoc publicum est, & manifestum, nec apparet aliquis qui matrimonium velit impetere, id tibi respondemus, quod non e apparetibus accusatoribus, & parentela manifesti & publici existeret, quod credibile non est, nisi essent consobrini in primo vel in secundo gradu, ecclesiasticæ auctoritatis interdicti matrimonialia illi grauiate adhibere dissoluere, quæ illicite noscuntur contracta.

## NOTA.

1. a **A** Ambian. Ita etiam legitur in prima collectione, c. 5. & addit pars capituli quoad Sedem, ut cognoscamus, in presenti referri partem textus in cap. quoad Sedem, de frigid. ad quam Decretalem etiam speciatum textus in cap. ad hoc, de delictis, cap. sancti de regular. & integra erat post Concil. Lateran. p. 50. c. 28. & 29. De Ambian. plebscei egi in cap. vnde de cleric. perseg.

2. b **I**udicio Ecclesie. Sententia videlicet Episcopica, qui omnino similibus causis eum consilio sui Capituli sententiam profertur. cap. 1. p. 10. p. 11. c. 9. 7. cap. 12. litem de consanguin. & affin. cap. quous, cap. vnde de his qui sunt a Prelat. Concil. Tuton. 2. can. 5. In capitulis Hadriani Pontificis, c. 14. ita cauetur: Nec aliquis Episcoporum suorum sacerdotum causas audiat absque presentia clericorum suorum. Quod iudicium Episcopale dicitur in l. 9. C. D. D. Gual. in Decretal. Tom. IV.

de Episcop. aud. Conuenerunt sacerdotales, & sancti cum indidem in l. 45. C. Theod. de Episc. & Cleric. notatur Chronus ad titulum qui matrimonialia accusant, in fine, Cellotius de Eccles. Hierarch. lib. 4. cap. 12.

c **Impetere.** ] Lege impetere, ut statim habebitur.

d **Præterea.** ] Verba quæ sequuntur extant in c. 9. de officio ordin. in 1. collect.

e **Apparetibus accusatoribus.** ] Immo sine legitimo accusatore non est aliquis puniendus, c. 1. de accusa, cap. de manifestis 2. g. 1. d. illicitas ff. de officio Præsid. ergo si in presenti non actant accusatores, qui matrimonium hoc impeterent, index ecclesiasticus sententiam diuortij profecti non poterat, præcipue cum index non debeat impartiri officium suum ad priuatum utilitatem, parte non petente, leg. 1. §. hoc autem, ff. de damnis infest. leg. 1. §. Alagistratus, ff. de Alagistr. conuen.

3.

nam. potest tamen illud interponere quoties publica versatur utilitas, *l. conueni. ff. de offic. Praesid. vel ipsius iudicis auctoritas, l. quae prohibet, ff. de possid. vel quando agitur de peccato vitando, c. noui, de iudicis, exceptionem, de except. Sed respondendum est, quod cum in praesenti casu magnum immineret periculum incestus, c. litterar. de rescriptis, potest Episcopus ex causa consanguinitatis dissolvere matrimonium de facto contractum, nullo intercedente accusatore; pertinet enim ad officium iudicis ecclesiastici, etiam iniunctis coniugibus dirimere matrimonia inualide celebrata, c. sicut, c. in de spons. sicut et valida firmate, & conseruata, c. ex litteris, hoc tit. quod maxime procedit in Episcopis, qui curare debent ratione officij pastoralis purgare suam dioecesim peccatis, & criminibus, c. ubi probauit, de officio ordinis, qualiter de accusa. Trident. sess. 14. c. 4. Accedit, nam notorietas delicti gerit vicem accusatoris, d. c. & manifesta. Nec nouum est, in notoriis ordinem iudicarium non seruare, c. quoniam, de filiis preb. ad pet. de accusa, c. cum sit Romano, §. propterea, de appella.*

## COMMENTARIUM.

4.  
CONCLUSIO  
RATETUR  
AT PROB-  
TUR.

EX praesenti textu talis communiter deducitur assertio: Coniux non potest sine iudicio Ecclesiae coniugem dimittere, nisi in praesenti notoria consanguinitate, & de facto dissolui recipere compellitur. Probat eam textus in c. per venerabilem, vers. ipse quoque, qui filio suo legit. Illustrant Moles in emparia, de legibus, §. 9. n. 32. Connet. 2. p. de matrim. c. 4. §. n. final. Balboa in c. 1. de ordin. cognit. n. 3. §. Achineus lib. 3. contra c. 2. Basil. lib. 9. de matrim. c. 18. Mendoza lib. 1. c. 1. Consil. lib. 1. c. 18. Consil. lib. 2. c. 1. Luna & Arellano lib. 2. anti. nom. 6. Cuiac. & Canisius hic, Zypaeus ad hanc tit. consili. 2.

5.  
INTRAHA-  
TUR HAE  
AMERTIO.

Sed pro dubitandi ratione in praesentem assertionem hic subiungo: Si coniux ob consanguinitatem dimisit alterum coniugem, & coniux relictus petierit restitutionem ut Episcopus, opponaturque exceptio consanguinitatis in continentem probanda, denegatur restitutio, c. litterar. 1. §. de rescriptis, spolia quo modo discernim agnoscendo inter iudicium possessorium, & petitorium, componunt Primarij nostri textus in c. 1. de ordin. cognit. cum c. ex conuersione, de rescriptis, spolia. Sed notorium probatione non indiget, c. eadem, de accusa, c. de manifesta 12. §. 1. Igitur sit tantum oblatio probationis consanguinitatis in continentem facta impedit restitutionem uxoris spoliatae, multo magis notorietas ipsius impedimenti impedit restitutionem in praesenti casu? Auguetur hae dubitandi ratio ex c. impetranti 44. de sentent. excom. ubi docetur, quod si coniux sciat pro certo impedimentum matrimonij inter eum, & alium coniugem adesse, non debet reddere debitum, immo etiam ad id cogatur ab Ecclesia, excommunicationem patienter sustinere debet; igitur & cum notorium est impedimentum, ille potest propria auctoritate uxorem dimittere. Auguetur etiam hae difficultas ex c. de ita, infra, hoc tit. ubi docetur, ob haerem, in quam lapsus est maritus, posse uxorem illum propria auctoritate dimittere; igitur & ob notoriam consanguinitatem in gradu irritanti, siquidem ob eam matrimonium quoddam vinculum dissoluitur, seu nullum fuisse declaratur; propter haerem verò, tantum quoddam thorum. Tandem facit textus in c. sequenti, ubi coniux

gi petenti restitutionem coniugis, obstat exceptio notorij adulterij, immo & in c. dicit Dominus, 32. §. 1. aliter quod vbiusque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, liberè vxor dimititur; quod aduerbium liberè, omnem suspitionis licentiam excludit, iuxta textum, in c. dicit Dominus, verbo Libere in c. dudum, de sepulchris, igitur similiter ob notoriam consanguinitatem licet propria auctoritate dimittere uxorem, ut incestus vitetur.

Quia difficultate ista fuit in non obstante, vera est praesens decisio, cuius rationem assignat Glossa hic, verbo Separari, & in c. final. de adul. ex eo quia diuorij poena est: sed poena imponi non potest nisi per iudicem, c. sua, de coniugibus, §. in hoc 33. §. 1. ergo propria auctoritate non potest coniux diuorij facere. Glossam sequuntur Ioannes Andreas, & Hostiensis hic, speculum Coniug. 3. p. art. 1. n. 1. Verum haec ratio praesentis decisionis non conuenit; siquidem in ea non agitur de separatione ex causa adulterij, ut in d. §. ex hoc; sed ex causa consanguinitatis, in qua cum matrimonium validum non sit, sed tantum de facto contrahatur, separatio, quae fit ab Ecclesia, non est poena, nec proprium diuorij, sed tantum declaratio nullitatis matrimonij, ut docet Accursius verbo Diuorij, in l. quod seruis, §. de condit. causa, dicit. Quare ea ratione omnia Paternitatis in praesenti, n. 2. & 3. illam assignat, scilicet quod plura dicuntur notoria, quae verè non sunt, c. manifestis 14. de appella, ubi non debet tantum sacramentum relictum ab sola opinione coniugum credendum adesse impedimentum notorium, ubi verè non adest. Ceterum haec ratio sustinet non valet, quia etiam in hoc casu verè notorium esset impedimentum, nullo modo permitteretur marito uxorem dimittere absque iudicio Ecclesiae, ex praesenti textu. Unde verior ratio est, in specie huius textus non posse maritum absque iudicio Ecclesiae uxorem dimittere, etiam si parentela sit notoria; quia nemo potest in sua causa ius sibi dicere, l. c. nemo in sua causa, l. §. qui in iusticiam, C. de vi. Quare si propria auctoritate maritus uxorem dimiserit, uxorem rei restitutionem petat, non obstante exceptione consanguinitatis, ante omnia redimendum est in matrimonium, ex vulgari principio, Spoliatus ante omnia est restituendus, de quo in c. in litteris, cap. conueniente, de rescriptis, spolia.

Nec obstat difficultas supra adducta, nam verum est, restitutionem coniugi spoliato denegari quando consanguinitatis exceptio in continentem probatur, ne habitare cogatur cum aperto incestus periculo: quod facilius procedit si consanguinitas sit notoria, ex c. eadem, c. manifestis, & sic licet ob notoriam consanguinitatem non possit coniux dimittere coniugem, quod principaliter in hoc textu deciditur, & probatur ratione proximè adducta, tamen si notoria sit consanguinitas, iuste coniugi petenti restitutionem alterius coniugis opponitur exceptio notoriae parentela, & tunc impeditur restitutio. Nec contrarium docetur in hoc textu, nam in eius specie consanguinitas non erat notoria, quia tantum maritus asseruit, uxorem fuisse cognatam prioris uxoris defunctae; quo casu affirmat Pontifex, non potuisse maritum uxorem dimittere, & aliam superinducere, etiam si affinitas illa esset notoria; & ita ante omnia verum esse restituendum vxori: non tamen negauit Alexander, quod si esset affinitas notoria, impediretur matrimonium. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, deductum ex d. cap.

6.  
TRADITUR  
DATUM  
CIBUM.

7.  
DISCRETIO  
TIBI DIGNI  
CIBUM.

d. cap. inquisitioni: cui respondendum est, quod quociescumque impedimentum matrimonij est notorium, potest coniux, immò teneretur propria auctoritate absque iudicio Ecclesie thori si separationem facere, ut iam videtur peccatum, d. c. inquisitioni: dicit Couart. in 4. p. c. 7. §. 2. At verò non potest licere separationem, quia in ea non datur ita proximum peccati periculum, sed expellendum est Ecclesie iudicium: de qua separatione rectè accipit presertim textum Cardinal. hic, appo. 2. Nec obstat textus in d. cap. de iur. hoc iud. Nam respondeo, eius declarationem specialiter procedere, quando aliter ex coniugibus lapsus est in heresim, quo casu licitum est Catholico propter auctoritatem ab ea discedere, propter grane periculis periculum, si Ecclesie iudicium expectetur, quæ ratio cessat in presenti textu, ut considerat Abbas hic, notabili t.

Nec obstat textus in c. sequenti, pro cuius conciliatione cum hoc textu varia adduxerunt Cortius lib. 2. in fine c. 1. Couart. de spons. 2. p. c. 7. §. 5. n. 12. Gilkenius in Leditio, n. 216. de eadem, plures quos referunt Sanchez lib. 10. de matrim. disp. 12. a. 10. §. 8. Petrus Barb. in rubric. solut. matrim. 2. p. n. 2. Fachinus lib. 8. contra. c. 10. vers. Ad secundum, Moti in imperio. de legibus, §. 9. n. 5. & communiter respondeo, textum in c. sequenti, procedere in separatione matrimonij propria auctoritate facta, ob adulterium publicum; quo casu licere affirmant communiter Doctores, si adulterum ita sit notorium, ut nulla possit tergiversatio one celari, propria auctoritate quoad cohabitationem ab adultera diuertere, idcirco assistere Pontificem eo casu restrictionem non esse faciendam, cum ex confessione adulterantis notorietas adulterij daretur, quorum solutio firmata videtur ex c. abbas 17. §. 1. c. dicit Dominus, §. 2. §. 1. c. ex parte 9. de sponsal. in illis verbis: Quia ipsius nupti licet uxorem suam sine misericordia fornicariis duxisset. Ex quibus deducitur a contrario sensu, quod ubi adulterium est notorium, innocenti licet propria auctoritate diuertere. Facit etiam pro hac solutione textus in c. de heretico, §. 12. §. 1. ubi Pelagius Pontifex decidit, matrem non esse cogendam recipere uxorem, quæ ab ipso recessit, & adulterium commisit. Ergo quia ob notorium adulterium licet innocenti diuertere. Quam doctrinam tenent Innocentius in c. inquisitioni, 44. n. 1. de sentent. excommunicat. & ibi glossensis in initio, Ioannes Andrees n. 3. vers. Quid ergo, Sylvestri in summa, verbo Diuortium c. 1. Tabiena verbo Matrimonium, Couart. in 4. p. c. 7. §. 1. n. 12. Henriquez lib. 11. de matrim. c. 17. n. 2. Petrus de Ledesma de matrim. §. 61. art. 3. Fachinus lib. 8. contra. cap. 10. Cortius lib. 2. in fine c. 1. quod discriminis rationem, quare ob notorium impedimentum consanguinitatis non licet propria auctoritate diuertere uxorem, ob notorium verò adulterium liceat, ex eo reddunt; quia cum omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolui debeat, c. omnis 4. 27. §. 2. l. nihil §. ff. de reg. iur. & matrimonium auctoritate Ecclesie sit celebratum, eius auctoritate est dissolvendum, et si parentela sit notoria; ut verò in casu adulterij, cum matrimonium non dissolvatur, sed tantum coniuges separantur quoad cohabitationem, ideo abique iudicio Ecclesie potest innocens fontem delicti, præcipue quia frangenti fidem fides non est seruanda c. de forma 18. §. 2. §. 5.

D. D. Gonzalez, in Decretal. Tom. IV.

cap. frustra 75. de reg. iur. lib. 6. Item proponit, C. de translati. Vnde cum adulter fidem frangat, quæ semper in est in ipso matrimonio, cap. anue 10. 27. quæst. 2. ob adulterium notorium innocenti propterea auctoritate licet à noxione diuertere, ut docet Thoms Sanchez lib. 10. de matrim. disp. 12. num. 38. Sed hæc solutio aperte reijcitur, quia verius est, non posse matrem sine iudicio Ecclesie diuertere uxorem, etiam ob notorium adulterium, ut docuit glossa in d. cap. ex parte 2. abbas Manifesta. de spons. & in cap. 1. §. 2. quæst. 1. quam approbat D. Thomas in 4. dist. 3. art. 3. Couart. 2. p. de matrim. cap. 7. §. 5. num. 11. Pro qua sententia facit ea potissima ratio, nam notorium pœna est adulterij, quæ nisi per iudicem imponi non potest, cap. siue, §. 5. in c. 32. quæst. 2. in causa autem propria uxoris sibi dicit, l. vtrius. C. ne quis in sua causa. ergo maritus non potest propria auctoritate uxorem diuertere. Prosequitur Menochius de recuper. rerum, 1. numero 118. Quia opinio recentia non obstat textus pro contraria sententia adducti, nam adulterium licet, quo videtur textus in d. cap. dicit Innocentius, aliquando importet iuris solemnitate, nec tam excludit, l. si quando, C. de iurisdictione, c. de rescriptis. videtur dum in eo textus, & in d. cap. ex parte, & similibus, docent libere, & licet uxorem adulteram diuertere à marito, ad accipiendam est iudicio Ecclesie, post iudicis sententiam. Nec obstat textus in d. cap. quæstio 5. quia famore religionis receptum est, ut licet innocenti dimissa adultera religionem ingredi, non tamen inde inferatur, extra eam causam licere adulteram propria auctoritate deserere.

Quare omnia prædicta solutione discrimen constituendum est cum Ioanne Anica, & Cuiac. in præfati, Sanchez ubi supra, inter exceptiones notorie consanguinitatis, seu adulterij, quæ erant notæ tempore quo coniux delictum commisit; & inter exceptionem notorij adulterij post desertionem, seu diuortium committi; nam exceptio, quæ tam conspicua temporis spolijs coniugis testimonium non impedit, quo casu procedit presens textus, contrarium verò observatur in exceptione notorij adulterij post spoliolum admitti, quo casu exaudiendus est textus in c. sequenti. Discriminis ratio ex eo procedit, nam coniux, qui publicum adulterium commisit post spoliolum, videtur renunciare iuri, quod habet repetendi coniugem, siquidem ipso improbo facto fateatur se indignum maritalem cohabitationem, quæ etiam ex l. ge diuina eo casu dissoluitur, c. 19. Matthei: eum autem adulterum ante spoliolum desertum admissum est, restitutum ante omnia est faciendum, quia ut supra probum, non licet coniungi innocenti propria auctoritate adulterum deserere. Nec obstat si dicatur, quod in cap. sequenti, non potest præsumi renunciatum iuris repetendi coniugem, cum mulier instanter petere viri restitutionem; & ita non videtur renunciasse actioni, quam instanter intendit. Nam respondetur, quod licet in ea specie vxor virum in iudicio verbis repetere, autem factum ipso, hoc est commissum adulterio, eodem restrictione si indignum reddat, & aliud verbis aliud f. & eo testatur: vnde etiam vixit repeters. creditur privilegio restitutionis renunciare, quia cum verbis, contraria sunt factis, plus factis voluntatis, & permanentibus, quam verbis voluntatem declaramus, cap. cum Al. de consuet.

6.  
TRADITVA  
VIRA IN-  
TRAPESTAN-  
TIO.

Z 2 CAP.

## CAPVT IV.

a Idem.

**S**ignificasti nobis, quod quidam miles in provincia tua, vxore sua sine iudicio Ecclesie dimissa, pro eo quod suggestum sibi fuerat ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commisisse, vinculo propter hoc fuit excommunicationis addictus. Verum mulier ipsa non continuit, sed sobolem de alio viro suscepit: nec minus postulat suo viro restitui, asserens se ab ipso iniuste dimissam, & eundem virum adulterandi materiam sibi <sup>b</sup> dedisse. Vnde quia nos consulere voluisti, verum mulier ipsa debeat viro restitui, & vir ad eius receptionem compelli: fraternitati tuae presentibus litteris respondemus, quod si manifestum est, mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam praefatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cum alia adulterium <sup>d</sup> commisisse.

## NOTÆ.

<sup>1.</sup> **[Idem.]** Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo, cap. 4.* post Concil. verò Later. p. 6. cap. 14. habetur *Crispini Episcopo*; sed recte emendatur in margine, *Trecensi*, de qua diuina egi in *cap. 6. de consuet.* & eam inscriptionem retinendam esse notauit Antonius Augusti in *notis ad hunc textum.*

<sup>2.</sup> **[Dedisse.]** Quod si verum esset, maritus non audiretur: sed hoc non procedit cum causa remota est, ut in capite praesentis fuerat, quae marito obijci non potest. *cap. ex litteris, hoc titulo.* Nec potest dici, commissam fuisse adulterium culpa mariti, cum causa minime fuerit ad id ordinata, *l. in nomine §. ff. de statu liber. l. si quis 45. ff. de obi. & acti.* docens Cumanus *consil. 173. n. 4.* Decius, & alij relati à Lara in *l. si quis à liberis*, §. si quis, *num. 110. ff. de liber. agnosc.* Menochius *lib. 1. consil. 31. num. 3.* qui etiam resoluunt, non excusari mulierem ab adulterio, si dicat propter famem illud perpetrasse, argumento legis *palam*, §. de ritu nupt. ceteri contrarium teneant Couarr. in *4. 1. p. cap. 7. §. 5. num. 1.* Palacios in *rubric. de donat.* §. 10. *num. 4.*

**[Cogi non debet.]** Sed cum spoliatus ante omnia sit restituendus, *cap. final. de ordin. cognit. cap. litteras, cap. conuenerunt de restit. spol.* quomodo in praesenti specie petenti restitutionem obstat exceptio, quae respicit ludicium proprietatis? Cui difficultati communiter respondeatur, in praesenti casu restitutionem impediri, quia vxori opposita fuit à viro exceptio notorii adulterij, quae essentiae, & naturae matrimonij repugnat, *cap. quemadmodum de iureiur.* probauit in *cap. final. de eundem, opposit.* de qua exceptione constituit per partem confessionem, cum ipsa vxor confesssa fuisset adulterium perpetrasse, marito praebente causam, ut ex littera constat; ex qua confessione nototium iudiciale resolut, *cap. cum etiam, de v. f.* & ita denegatur restitutio in praesenti, ex regula quae habet, quod spoliato petenti restitutionem obstat nototius proprietatis defectus, ut in *cap. ad decimas, de restit. spol. lib. 6. c. consuetudo*, & quoniam de filijs praebitis docuerunt Couarr. 1. p. de *matrim. c. 7. §. 5. n. 11.* Menochius *remed. 1. recap. n. 120.* sed veram huius textus interpretationem adduxi proximo commentario.

**[Commisisse.]** Consonat textus in *cap. final. de adul.* ubi hanc partem exponemus.

## CAPVT V.

a Clemens III.

**E**x litteris tuis accepimus, quod lazar praesentium Vv. nomine olim de tua diocesi quandam duxit, videlicet Luciam in vxorem, qui maligno spiritu instigante paucis temporibus fuerunt concordēs. Proponebat etiam idem Vv. quod illam per violentiam sibi illatam etiam metu mediante duxisset. Tu verò vnā cum Capitulo tuo cum tam minis, quam admonitionibus inter eos saepe pacem reformare studeres, & eos temerè segregatos pariter reconciliari coegisses, tandem vir vxotem suam super crimine fornicationis in iure convenit. Post longas verò indocias, & admonitiones diligenter factas, ut ab huiusmodi litigatione cessarent, cum ad hoc videretur flexi non possent, & vir etiam eam de crimine item fornicationis expressius appellaret, ipsa, nescimus quo ducta spiritu, cepit publicè confiteri, quod cum vir ei negaret in debitis, & necessariis providere, crimen compulsa est incurrere memoratum. Cumque diligentius à te fuisset admonita, ne ad suggestionem alicuius, vel iniquum consilium illud tam turpe contra se proponeret, ipsa eadem manifestius asserbat. Sanè conuocato <sup>b</sup> Capitulo tuo, & aliis viris discretis, cum ex eorum consilio viri quo priuatum conuentionem firmiter iniunctionis obseruandam, ita quod casu viuere inuicem segregari, & ex relatione quorundam perceperis, quod aliam

mmo

memoratus Vv. intendere ducere in vxorem, licet ipsum ne hoc facere aliquatenus avertatur, monueris diligenter, ipse nihilominus extra civitatem furtim cum alia sponsalia & nuptias temere celebrauit. Verum cum factum inquirere laborares, vt secundum illud procederes, (supradictus Vv. rei seriem, pro vt factum fuerat, explicans, & exponens, ad audientiam nostram dicitur appellasse. Vnde f. r. per A. l. m. quaz si res ita processit, pretaxatum virum ap. rem. ad legitimam vxorem per excommunicationis sententiam redire compellas, & iniuncta ei poenitentia de commissio adulterio cuncta secunda, maritali affectione ab ipso facias pettractari.

## NOTÆ.

1. *Clemens III.* Ita legitur in secunda collectione, *sub iud. de claudij. despons. c. 3.* nullibi tamen exprimitur cui referbat Pontifex.
2. *Capitulum 200. & alia viris discreta.* Quia in his negotijs arduis Episcopus cum consilio Canonico, immo & Clericorum sententiam profecti debet, vt probatur *supra in cap. perro, verbo Iudicio Ecclesie.*

## COMMENTARIUM.

3. Certum est, propter adulterium matrimonium dissolui quoad thorum, & cohabitationem, *cap. significasti, c. quidem, hoc tit. c. ex parte de spons. c. tua de procurat. c. si vir & interdictum, f. sol. de adulterio;* quod etiam in adulterio à viro perpetrato procedit, *c. delatoria 5. 23. q. 1. r. si quis uxorem 1. 32. q. 1. c. precepti 32. q. 1. c. final. rad. q. 5. Apostolus 1. 32. q. 7. probant Bellarminus lib. 1. de matrim. 1. 5. q. 2. c. 32. q. 6. item Perez in 2. sit. 15. lib. 3. Barbosa in iudic. solus. matrim. 3. p. n. 5. Macedo lib. 4. de claudis Petri, de matr. lib. 4. c. 6. Valenzuel. consil. 144. per totum, Ratio est, nam coniux cum per adulterium fraogat bonum fidei, *canon 17. q. 2. c. 32. q. 6.* recte potest innocens illum dimittere, ita non frangenti fidem fides frangatur eidem, *si infirma 27. f. de iussic. ressam 1. cum preceptis, c. de pallis, c. peruenit 3. de iuric. c. si infirmis 23. q. 2. f. si conuerterit, f. pro socio, D. Thomas in 4. dist. 35. quæst. 1. ar. 1. & Sotus rad. q. ar. 1. non tamen quoad vinculum dissolui eo casu matrimonium late probatur in c. 6. Concil. filior. ubi expoliti difficilem locum D. Matthæi: est si nouiter contrarius defendat, caute semper legendus Arnseus de iure coniug. c. 5. scilicet 7. Sunt tamen aliqui casus, in quibus propter adulterium, nec quoad thorum diuortium fieri potest. Primus est, si vxor viui passa sit, cum resistere**

non possit sine graui periculo mortis, aut infamia, *l. viui passam, C. ad leg. l. de adul. quo modo intelliguntur textus in c. reuera, c. in iuram 32. q. 1.* Secundus est, si ambo coniuges adulterium commiserint, *c. significasti, hoc tit.* Tertius si vterque vxorem adulterari, *c. discretionem, de de qui cognauit conjugum, l. iure 3. cum mulier ff. solus. matrim.* ubi etiam rationem assignat Scauolus: *Cur improbat maritus mores, quos ipse ante corrupit, vel postea probauit.* Quartus, si post adulterium vxor reconciliata est marito suo sponte, & certiorato de adulterio, *c. si quis, cap. de benedictis, cap. quod autem 32. q. 1.* Quintus casus est, si vxor per ignorantiam cum alio viro concubuerit, credens se à marito suo cognosci, *c. in lectum 34. q. 1. vel putans maritum absente mortuum esse, cum alio matrimonium contrahat, c. cum per belicam 34. q. 1.* Tandem si post diuortium innocens adulterium commiserit, redintegratur matrimonium, ex prædicti textu: & non solum hæc redintegratio fit iudicis officio, vt male existimauit Glossa in c. Apostolus 32. q. 7. verum etiam actione ad id vxori competente, vt docent Bartius in præfati, h. 13. Contr. in 4. 2. p. c. 7. 5. 6. n. 5. Gregorius Lopez in l. 8. sit. 1. par. 4. Ratio est, quia quamuis post diuortium factum ex causa adulterij cohabitatio quoad mutua seruitia separata sit, *c. dicit Dominus 32. q. 1.* non tamen est sublata quoad bonum fidei, cum hoc semper duret, cum duret matrimonij vinculum: ac per consequens negari non potest, matrum per subsequens adulterium vxori iniuriam irrogasse, ob quam illi competit actio ad redintegrandum matrimonium. Nec obstat textus in c. factum, de reg. iur. lib. 6. iuncta lege nec non, f. de iuric. Nam principium illius textus præcedit quorundam nulla adeat iusta causa ad retractandam diuortij sententiam, secus verò si legitima causa interueniat, quia tunc potest sententia diuortij retractari, *c. 2. de purg. iur. l. adueniens, ff. de iuric. l. 1. C. de re iudic.*

## CAPVT VI.

## Vrbani III. Florentino Episcopo.

DE illa verò, quæ viro labente in hæresim, ipsius consortium declinauit, vtrum reuertente illo ad catholicam vnitatem, ad redintegrandum matrimonium sit cogenda: videtur nobis, quod si mulier ab eo, cā dumtaxat intentione discessit, vt lapsus in hæresim tædio pariter, & confusione affectus, se ab errore suo conuerteret, ei cum reuersus fuisset, red-lenda est, quæ etiam si reuerti noluerit, compellatur. Si verò iudicio Ecclesiæ ab eo sine spe matrimonij redintegrandi recessit, ad recipiendum illum nullatenus dicimus compellendam.

1. <sup>a</sup> *V Rhemus III.]* Statim legitur in prima collectione, *sub hoc titulo, cap. 5. ubi additur pars capituli litterarum, ut cognoscatur, in præsentem referri partem textus in cap. 3. de coniug. leprosi, cuius tertia pars extat in cap. de viro, de sepulchris.*

## COMMENTARIUM.

2. *In*ter catholicum & hæreticum non licet contrahitur matrimonium, *cap. cum 9.28. quæst. 1. Synodus Laodicea, can. 31. ibi: Non oportet cum omni hæretico matrimonium contrahere. Agathense cap. 67. Carthag. 3. can. 18. Synodus 6. in Trullo can. 53. Concil. Chalcedon. can. 13. Solorzanos tom. 1. de iure Indiar. lib. 3. cap. 5. n. 17. Suarez contra Reg. Angliæ, lib. 3. cap. 4. n. 9. Transmuta de polig. 9. 17. Atayo disput. 11. q. 6. moralis, per totam. Detatius in apus. de matrim. cathol. cum hæret. cap. 1. Sanchez lib. 7. de matrim. disput. 72. Basilini in append. ad lib. de matrim. cap. 1. Gutierrez cod. tract. cap. 1. 04. probauit latè in c. 9. 16. Concil. Nîmber. Et si postquam orthodoxi matrimonium celebrauerint, alter eorum in hæresim probabatur, matrimonium dissoluitur, *cap. non solum, cap. idololatria 28. quæst. 1. cap. finalis de conuers. coniug. probauit supra in cap. 1. ut coniugium in adulterio corporali, cui finitimum est spirituale, quod propterea in hæresi consideratur, eum sit commixtionis animorum contraria, bonoque proli, quod in educatione filiorum ad verum Dei cultum confiluit, obuians: quare eum ex iure naturalis & diuini, quo proprio periculo consilire hæreticum vitando præcipitur, coniugii fidei facultas diuorsij temporalis videatur concessa, vique dum hæreticus resipiscat, Ecclesia in penam hæresis permittit fidei in perpetuum dissoluiere quoad thorum coniugium. Unde dubitatur, an si propter hæresim vnus coniugis aliter discesserit propriâ auctoritate, quod facere potest, ut probauit supra in cap. porro, vel iudicet Ecclesia; si postea resipiscat hæreticus, Ecclesiæque reconcilietur, vitum innocens teneatur eum recipere, redintegrandumque sit matrimonium? Et Urbanus III. in præsentis, Cuiuslani in cap. 1. de conuers. infidel. consueuerunt, iudicio Ecclesiæ matrimonium ob hæresim separatum, non esse redintegrandum; sed verò id propriâ auctoritate coniugis discesse-**

rit, qui tenetur recipere reconciliatum. Innocentius III. in cap. sequenti, decidit quæstione, quando liceat coniugi Catholico ad secundas nuptias transire, alio in infidelitate relicto, aut renuente cohabitare sine concumelia Creatoris, in eadem textus ait: *Per hanc etiam responsionem illa soluitur quæstio, quæ queritur, utrum ad eum, qui vel ab hæresi, vel infidelitate reuertitur, is qui permanserit in fide, redire cogatur. Sed ego clarior sententiam optabam, quoniam tantum Pontifex egisset de diuorsio quoad vinculum, non verò quoad thorum. Gregorius IX. in cap. final. de conuers. coniug. expressè docet, licet coniugi innocenti inuito hæretico, etiam post reconciliationem religionem ingredi. Pro quorum iurium conciliatione variis adhaerent Abulensis in cap. 19. Martini 4. 70. Castro de infla hæresis, p. 1. lib. 2. c. 7. celibatus 3. Conart in 4. 2. p. c. 7. §. 5. n. 5. Dartis ad 28. q. 1. Barbosa in rubric. solum, matrim. 2. n. 21. & 22. Hurtado de resid. tom. 2. prefat. §. per res. Gutierrez lib. 2. canonis. q. 17. n. 37. ex quorum sententia dicendum est, coniugii innocentis propriâ auctoritate discedente licet ad religionem transire, ob specialem religionis fauorem, d. c. final. de conuers. coniug. Si autem velit in sæculo remanere, etiam coniuge reconciliato, non est audiendus, immò tenetur recipere reconciliatum, cum diuorsium hoc non sit perpetuum, ut in casu adulterij carnalis; sed temporale, donec reuertatur hæreticus ad fidem, quam negauit. Sed si auctoritate Ecclesiæ diuorsium factum est ob hæresim alterius ex coniugibus, etiam post eius reconciliationem non tenetur innocens illum accipere, vt latè probant Hurtado supra, subresol. 2. alter Hurtado de fide, disput. 76. sol. 6. subresol. 5. n. 101. quia Ecclesia in penam tam temeris delicti potuit diuorsium perpetuum statuere, vt ipse probat. Quo modo accipiendus est Urbanus in præsentis, & Alfonso noster in l. 1. tit. 10. part. 4. Et licet regulariter diuorsium fiat ob hæresim, non assignatâ penâ perpetui diuorsij, verius est tenere innocentem recipere reconciliatum, vt docent Glof. finalis in c. quatuor. hoc tit. & in cap. final. de conuers. coniug. Iulius Clarus verbo Hæresis, n. 5. Sotos in 4. distinct. 19. q. 1. vnic. & ex D. Thoma, & aliis Bellarmin. lib. 1. de matrim. c. 14. Chetlineus tome 1. de res. 330. Martienzo in princip. tit. 10. lib. 5. recapit. etiam contrarium teneat Simanches de Catholicis. tit. 40. num. 16. Thomas Delbene p. 1. de officio Inquisit. dubium. 133. sol. 5.*

## CAPVT VII.

## a Idem Ferrariensi Episcopo.

**Q**uanto magis nouimus te in canonico iure peritum, tanto f. e. ampliùs in Domino commendamus, quòd in dubijs quæstionum articulis ad Ap. Sed. recurris, quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est, & magistra, vt opinio, quam in eis quondam habueras, dum alios canonici iuris peritiam edoceres, vel corrigatur per Sed. Ap. vel probeatur. Sanè tua nobis fraternitas suis litteris intimauit, quod altero coniugum ad hæresim transiente, qui relinquitur, ad secunda vota transire desiderat, & filios procreare, quod vtrum possit fieri de iure, per easdem litteras nos duxisti consulendos. Nos igitur consultationi tuæ de fratrurn nostrorum consilio respondentes, distinguimus, licet quidam prædecessores nostri sensisse aliter videantur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam & conuertatur; vel ex duobus fidelibus alter labatur in hæresim, vel decidat in Gentilitatis errorem: si enim alter infidelium coniugum ad fidem catholicam conuertatur, altero vel nullo modo, vel saltem sine blasphemia diuini nominis, vel



vel ut eum pertrahat ad <sup>a</sup> mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit; & in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus, si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror non est seruituti subiectus in huiusmodi: & canonem etiam, in quo dicitur, quod contumelia Creatoris soluit ius matrimonij circa eam, qui relinquitur. Si verò alter fidelium coniugum, vel labatur in hæresim, vel transcat ad Gentilitatis errorem, non credimus, quod in hoc casu is, qui relinquitur, viuente altero possit ad secundas nuptias <sup>c</sup> conuolare, licet in hoc casu maior appareat contumelia Creatoris: nam etsi matrimonium sit verum quod inter infideles existat, non est tamen ratum: inter fideles autem verum quidem, & ratum existit: quia sacramentum fidei, quod semel admissum nunquam amittitur, ratum efficit coniugij sacramentum, ut ipsum in coniugibus illo durante perduret. Nec obstat, quod à quibusdam fors obicitur, quod fidelis relictus non debeat iure suo sine culpa privari, cum in multis casibus hoc contingat, vt si alter coniugum incidatur. Per hanc responsionem quorundam malitiae obuiatur, qui in odium coniugum, vel quando sibi iniuicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularunt hæresim, vbi ab ipsa nubentibus coniugibus resistent. Per hanc ipsam responsionem illa dissoluitur questio, quæ quæritur, vtrum ad eum, qui ab hæresi, vel infidelitate reuertitur, is qui permansit in fide, redire cogatur. Datum Laceran. Cal. Mañ.

## NOTÆ.

<sup>a</sup> *Errariens.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titul. cap. 1. & in epistolis Innocentij editis à Sirleto, fol. 303.* ex quo regestio illa restituta literarum huius textus. De Ferrariensi diocesi egi in *cap. 9. de consuet.*

<sup>b</sup> *Quidam praeceptorum.*] In hac sexta collectione legitur, *praeceptorum mster*, & Glossa exponit Coelestinum III. in *cap. 1. de consuet. infidel.* prout etiam textus ille in secunda collectione. Cuius in praesenti interpretatur Urbanum III. in *cap. de illa, hoc titul.* Sed vtriusque sententia admitti potest, iuxta praesentem litteram: non autem Coelestinus, & Urbanus ex Cathedra diffiniendo asseuerunt, catholicum ob hæresim coniugis non teneri cum eo cohabitare, immò cum alio nuptias celebrare posse; sed tantum vt DD. privati id asseuerant, vt constat ex illis verbis Coelestini: *Non enim videmus nobis, quod si prius maritus redierit. Et Urbanus in d. cap. de illa, ibi: Dictum compellendum.* Vnde cum tanquam Doctores privati id docuerint tempore, quo non

erat ab Ecclesia diffinitum, propter hæresim non fieri diuortium quoad vinculum, non potest dici eos errasse, vt nimis audenter dixit Caisto lib. 1. *contra hæreses*, *cap. 4.* & ita Innocentius ab eorum recessit sententia in praesenti, & diffinitum fuit per Trident. *sess. 24. de matrim. can. 5.* docuerunt, & ita contrarias has sententias Coelestini, Urbani, & Innocentij exposuerunt Canus lib. 6. *de loc. cap. 3. ad 3.* Bellarminus lib. 4. *de Remar. Pontif. cap. 13.* Suarez de *leg. lib. 4. cap. 14. num. 11.* Celsus de *Eccles. hierarch. disp. 1. §. 4. num. 11.* Frago de *regimine christi, resp. 2. p. lib. 1. §. 3. num. 16.* Barb. in *praesenti*, Franciscus Valens in *concord. 1. p. sess. 4. fol. 136.* Anz. Perez in *peruenit. fid. volum. 4. de Pontif. cap. 3. num. 81.* Macedo de *clon. Petri lib. 4. de matrim. cap. 2.*

<sup>c</sup> *Conuertatur.*] Quam casum exposui in *cap. 10. Cencil. lib. 8.* & explicat latè Balboa in *cap. 6. de demus, hoc titul. 2. p. per 101.*

<sup>d</sup> *Mortale peccatum.*] Iuxta tradita supra in *c. 2. e Conuolare.* Quia per hæresim non dissoluitur matrimonium quoad vinculum, *cap. de illa, hoc tit. vbi probauit.*

## CAPVT VIII.

Idem <sup>a</sup> Tiberiad. Episcopo.

**G**audemus in Domino, & in potentia virtutis ipsius: & Patri luminum, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, vbere gratiarum exsoluimus actiones, quod sicut nobis tuis litteris intimaui, diebus istis nouissimis, qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuatur, vt Christianam fidem venientes mulorum paganorum cordibus inspirauit: & quoniam vxores acceperant <sup>b</sup> in secundo, vel tertio, vel vltiori gradu sibi coniunctas, vtrum sic coniuncti debeant post conuersionem suam infirmul remanere, vel ab iniuicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulaui. Super quo fraternitati tuae taliter respondemus, quod cum sacramentum coniugij apud fideles <sup>c</sup> & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus dicens: *Si quis frater infidelem habet vxorem, & hac consentit habitare cum eo, non illam dimittat:* & in praemissis gradibus à paganis quoad eos licet sit contractum, qui constitutionibus canonicis non auctoritati quid enim ad nos, secundum eundem Apostolum, de iis qui foris sunt, iudicare: in fauorem praesertim Christianae Religionis, & fidei, à cuius perceptione per vxores se deseri timentes, viri possent facili reuocari: fideles

Z 4 huiusmodi

huiusmodi matrimonialiter copulati liberè possunt, & licitè remanere coniuncti, cum per sacramentum Baptismi non solvantur coniugia, sed crimina dimittantur. Et quoniam pagani circa plures foeminas insimul affectum diuidunt coniugalem, verum post conuersionem omnes, vel quam ex omnibus retinere valeant, non immeritò dubitatur. Quia à verò iam Patriarchæ, quàm alij viri iusti, ante legem pariter, & post legem multas vxores insimul habuisse leguntur, nec contrarium apparet in Euangelio, vel lege præceptum, neque pagani subiiciuntur canonicis institutis post inuentis, quemadmodum est præmissum, videtur quod & nunc iuxta ritum suum licitè conseruant cum diuersis, quorum coniunctiones legitimas vnde sacri baptismatis non dissoluit; & ita Patriarchatum exemplo ad fidem Christi pagani conuersi coniugiorum pluralitate gaudebunt. Verùm absonum hoc videtur, & inimicum fidei christianæ, cum ab initio vna costa in vnâ seminam sit conuersa, & scriptura diuina testetur, quod *propter hoc reliquit homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne vna*: non dixit tres, vel plures, sed *duo*; nec dixit, *adheret vxoribus*, sed *uxori*. Vnde Lamech, qui plures legitur habuisse vxores, reprehenditur in scripturis, eo quod primus reprobendam bigamiz speciem introduxit. Licet autem de his non queritur, volentes tamen tam re, quàm alios super his etiam reddere certiores, eo quod veritas præualeat falsitati, sine dubitatione qualibet protestamur, quod nulli vnquam licuerit insimul plures vxores habere, nisi cui fuit diuinâ reuelatione concessum: qui mos quandoque interdum etiam fas censetur: per quem sicut = iacob à mendacio, Israelitæ à furto, Samson ab homicidio; sic & illi ab adulterio excusantur. Sanè hæc iuridica sententia probatur etiam testimonio veritatis in Euangelio testantis, *quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob causam fornicationis, & aliam duxerit, moechatur*. Si ergo vxore dimissa, duci & alia de iure non potest, fortius etiam ipsâ retentâ: per quod euidenter apparet, pluralitatem in vtroque sexu, cum non ad imparia iudicetur, circa matrimonium reprobendam. Qui verò secundum ritum suum legitimam repudiavit vxorem, cum tale repudium veritas in Euangelio reprobauerit, nunquam eâ viuente licitè poterit aliam, etiam ad fidem Christi conuersus habere, nisi post conuersionem ipsius illa renuat habitare cum ipso: aut etiam si consentiat, non tamen absque contumelia Creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo casu, restitutionem petenti, quamuis de iusta spoliacione constaret, restitutio negaretur; quia secundum Apostolum, frater, aut soror non est in huiusmodi subiectus seruituti. Quod si conuersum ad fidem & illa conuersa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat vxorem, eam recipere compellitur. Et quamuis secundum Euangelicam veritatem, qui duxerit dimissam, moechatur; non tamen dimissor poterit obicere fornicationem dimissæ, pro eo quod nupletur alij post repudium, nisi aliàs fuerit fornicata.

## NOTÆ.

1. a **Tiberiaden.**] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* ex qua textum hunc restituo, & in *cap. gaudemus, qui filij sunt legitimi*, ubi extat alia pars, ut ibi notauimus.
2. b **Secundo.**] Non idem decreuit de primo transuersali gradu Innocentius, qui consultus de eo non fuerat; non quia gradus ille à iure naturali sit prohibitus, ut iam notauimus in *cap. 5. de consanguinit. & aff.* & docet Diana p. 8. tract. 1. resol. 68.
3. c **Fideles & infideles.**] Diuersimodè tamen; nam apud fideles est sacramentum, apud infide-

les est matrimonium tantum tantum, ut exposui in *cap. de infidelibus, de consanguinit. & aff.* ubi huius partis commentarium dedi.

d **Quia verò.**] Hanc secundam partem de polygamia, & polyuicia tractauimus in *cap. 3. de sponsa dorum.*

e **Iacob à mendacio.**] Explicat Arniseus 1. p. *releu. cap. 1. fol. 8. num. 30.*

f **Quia verò secundum.**] Hanc textus partem exposui in *cap. 1. hoc tit.* & perdoctam relectionem ad hunc textum scripsit Balboa, pluraque de coniugiis infidelium congeriit Fragofo de *regim. Christi. Resp. p. 3. disp. 12. per tot.*

## CAPVT FINALE.

² Idem *Linon. Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt fratribus.*

**D**Eus qui Ecclesiam suam, &c. *Et infra*: Quia verò in matrimoniis contrahendis dispar est ritus Linon. de nouo ad fidem catholicam conuersorum à nostro, cum in consanguinitate, vel affinitate distinctionem canonicam non attendant, & relictas fratrum indistinctè sibi consueuerint copulare: ne propter hoc à bono proposito retrahantur, cum nec quidam eorum voluerint credere, nisi relictas fratrum eos à patremini retinere; nec vos eos nisi tales dimitterent, recipere volueritis ad baptismum: propter

socialitatem,

novitatem, vel infirmitatem gentis eiusdem concedimus, ut matrimoniis contractis cum relictis fratrum vrantur: si tamen fratribus decedentibus sine prole, ut semen defuncti, iuxta <sup>c</sup> legem Mosaicam suscitarent, cum talibus contraxerunt, ne tales sibi de cetero postquam ad fidem venerint, copulentur, prohibentes, sanctæ mem. Beati Gregorij Papæ prædecessoris nostri vestigiis adherentes, ne populus Liouon. à bono, quod cepit, austeriora metuendo recedat, ut in <sup>e</sup> quarta, & vterius generatione matrimonium contrahant, donec in fide plenius solidentur, cum eis auctoritate Ap. dispensamus, non eâ intentione concedentes hoc ipsis, ut postquam firmâ radice in fide fuerint solidati, talibus coniungantur; nam secundum <sup>f</sup> Apostoli verbum dicentis: *Ita dedi vobis potum, non escam*; illis modò, non posteris temporibus tenenda concessimus, ne quòd ab eis, exuratur bonum, quod adhuc infirmâ est radice plantatum; sed firmetur potius, & vsque ad perfectionem fideliter conseruetur. Cùm autem sacramentum coniugij & apud fideles, & infideles existat, quemadmodum Apostolus protestatur: *Si quis, inquit, frater infidelem habuit uxorem, & hac consensit habitare cum eo, non illum dimittat*: & à paganis, qui constitutionibus canonicis non ardentur (quid enim ad nos, secundum eundem Apostolum, de iis qui foris sunt iudicare?) in secundo, & tertio gradu, quoad eos licet contrahatur, in fauorem Christianæ Religionis, & fidel, à cuius perceptione per uxores se deferri timentes, viri possunt facillè reuocari, fideles in hoc gradu in infidelitate sibi matrimonialiter copulati liberè possunt, & facillè remanere coniuncti, cùm per sacramentum baptismi non dissoluantur coniugia, sed crimina dimittantur.

## NOTÆ.

**L** <sup>a</sup> *Iuon.*] Ita etiam legitur in tertia collectio-  
ne, sub hoc titulo. *cap. final.* & in *cap. Deus, de*  
*vita & honest. cleric.* ubi extat prior pars huius  
Decretalis, & in *cap. Deus, de penit. & remis.*  
ubi extat posteror pars. Cùm enim Liouonienses  
temporibus Urbani tertij ad fidem catholicam  
abiectione Paganismo coacti copulissent opera &  
predicatione Sancti Meinardi Canonici Sige-  
burgensis, nec non Beroldi Abbatis Lubecensis,  
ut refertur Anonimus lib. 7. *cap. 8.* & 9. Baronius  
anno 1180. Manrique tom. 4. *anual. Cister.* anno  
1210. *cap. 1.* Cuius, in d. *cap. Deus, de vita & ho-*  
*nest. cleric.* cuius conuersionis mentio fit in *cap.*  
*idest, de purg. vulgar.* Consultus fuit Inno-  
centius variis in dubijs in ea regione emergenti-  
bus ratione nouæ predicationis, propter veter-  
nos Liouonensium mores. Quibus respondet  
Innocentius in præsent. Decretali, & in d. *e. Deus.*

**b** *Parentini retinere*] Quas antè in ipsa infide-  
litate acceperant; vnde non sunt audiendi Pa-  
risius *consil. 68. lib. 4. num. 175.* & alij, quos refert  
Barbosa in præsent., dum præsentem textum ac-  
cipiunt de matrimonij contractis à Liouoniensi-  
bus post baptismum, quo tempore cùm iuxta sa-  
crotes canones illa celebrare deberent, idèd indi-  
gebant præsent. Innocentij III. dispensatione, ut  
cum vxoribus relictis à fratribus defunctis, & à  
se ductis cohabitare possint: nam hæc sententia  
apertè repellitur ex verbis relatis, & ex illis, *ma-*  
*trimonijs contrahis*, ubi expressè agitur de ma-  
trimonijs celebratis in ipsa infidelitate; & ex-  
pressis ex illis, *ne tales sibi de cetero postquam ad*  
*fidem venerint, copulentur*. Gregorius enim in sa-  
crotem Liouonensium triplicem dispensationem  
concedit in hoc texto. Prima, vt qui in ipsa infide-  
litate cum relictis fratrum ad suscitandum eorum  
semen nuptias contraxerant, post baptismum  
eas uxores retineant. Secunda, vt etiam post bap-  
tismum possint in quarto gradu copulari. Tercia,  
vt qui in infidelitate in secundo, seu tertio  
gradu coniuncti erant, etiam post baptismum  
eadem uxores retineant.

**c** *Iuxta legem Mosaicam.*] Relatam *cap. 16.*  
*Deuter.* ubi viro, qui semen fratris suscitari  
tenetur, defuncti vxor coram iudicibus illi etiam  
inuito calcem soluebat; & in eius faciem con-  
spicebat, eam inuertens et notam, ut ipsius domus,  
Disceat domus vocaretur: cuius ritus memi-  
nerunt Iosephus lib. 4. *antiquit. cap. final.* D. Cy-  
prianus lib. 1. *aduersus Iudeos, cap. 18.* in illis ver-  
bis: *Erat enim in lege, ut quilibet nuptias recep-  
set, calcem mentem dispenseret, & calcem verè ille,*  
*qui sponsus fuerat esset.* Illustrat Seldenus ad leges  
*Hebræorum, cap. 12.* Et rationem huius discal-  
ceationis doctè assignat Ramirez de Prado in  
*Peneantarcho, cap. 26.* quæ lex ceremonialis  
erat, & mysterium continebat, nempe vt in no-  
mine primogeniti consecraretur familia, & in  
primogenitura Christi nunquam interitura si-  
gnificaretur. D. August. in *Gen. 9. 61.* & sic con-  
tinebat exceptionem, & dispensationem præcepti  
de non reuelanda iniquitate vxoris fratris, re-  
latam *cap. 18. Levit. vers. 16.* Non tamen in præ-  
sent. Gregorius permittit Liouoniensibus inuolun-  
tam contractis cum relictis fratribus vii, iuxta legem  
Moysi, quia lex illa posita iudæi suscitari,  
cùm esset ceremonialis, & per consequens post  
mortem Christi mortificata, iuxta tradit. *de cap.*  
*transact. de consil.* sed tantùm ad vitandam scanda-  
lum, & ne illi populi reitaherentur à suscep-  
tione fidei; quia matrimoniis iuxta consuetudi-  
nes suas contractis non sinebant vii.

**d** *H. Gregorij.*] Magni videlicet, qui consultis  
ab Augustino Angliæ Apostolo, de Anglis, qui  
per ignorantiam nuptias illicitas contraxerant,  
responsio 7. scribit: *Prò in gradu prohibito coniuncti*  
*non separantur, aut communiunt.* Ecclesia idem præ-  
sentat. Quod responsum cum aliis ipsius Grego-  
rij extat lib. 12. *epist. 31.* & repetitur ab Egbertio  
Eboracensi Archiepiscopo, *cap. 131.*

**e** *Quart.*] Qui gradus etiam post Concil. La-  
teran. celebratum temporibus Innocentij III. et  
relictis suis iuxta vxorem prohibitionem, *cap.*  
*non debet, de consanguin. & affin.*

**f** *Apostoli.*] Ad Corinthios *cap. 3.*

**g** *Apud fideles & infideles.*] Diuortio tamet  
modò,

modo, ut probatur in cap. de infidelibus, de con-  
sanguinitate, & affinitate, ubi hanc textus partem illa-  
strant.

COMMENTARIUM.

[illegible]

cap. 1. de confitionibus. num. 6. & in cap. inueni-  
num. 5. Bafilus de maribus fol. 464. num. 1. Vilius  
in method. iur. Catoen<sup>us</sup>. lib. 464. Rousselinus  
lib. 1. diſſer. Penſif. iuriſd. cap. 5. in fine. Gomezius  
de coniugio Regis Anglia cum reſtituta ſuaris ſub. Bô-  
rell. de præſignia Regis Carthæ. cap. 16. Gernom-  
nibus lib. 1. animad. cap. 16. Virtrius de moribus  
noſtris Regis Anglia. Cuiacius ad tit. C. de inceſtu  
nupt. Mendoza lib. 3. Concil. libror. cap. 49. Gothof.  
in l. 2. C. Theodoſ. de inceſtu nupt. 1. theoph. com. 16.  
in lateral. ſyrid. pœuſi. 14.

Sed in praesentem affectionem pro dubitanti ratione ita infurgo. Vel matrimonium cum duobus sororibus, seu cum duobus fratribus est prohibitum à iure naturali, vel tantum à iure ecclesiastico: sed neutro casu potest defendi praesens Gregorij constitutio: ergo. Probatum minor. Si à iure naturali tale coniugium prohiberetur etiam non posset Pontifex dispensare, ex graui etiam magna causa, cum in his qui sunt iuris naturalis Pontifex dispensare non valeat, *cap. contra, cap. sunt* 25. q. 2. probauit in *cap. 6. de consanguin. & affin.* Igitur cum Lioanenſibus coeſcitat ad fidem concessis dispensari non poterat, vt matrimonii nulli à iure naturae videretur. Si autem tantum est inprobatum à iure positivo, nulli Lioanenſes indigebant dispensatione; siquidem inſolites matrimonium contingentes in ipsa inſolitudine in gradibus tantum per sacros canones prohibitis, post baptismum ipsi possunt huius matrimonii, cum ea valide contraheretur, quia adhuc legibus Ecclesiae non tenebantur, vt probauit in *cap. de infidelibus, de consanguin. & affin.* Igitur in praesenti casu Lioanenſes non indigebant noua dispensatione vt matrimonii valide viderentur. Auguetur haec dubitanti ratio ex factis Sancti Kiliani Apostoli Francie Orientalis, qui cum ad fidem Catholicam perduceret Gobotum Ducem illius provincie, post baptismum solliciti curauit, vt dimitteret Gellianam, quae prius fuerat vxor fratris Goboti: ipsi furore accensis Sanctum Virum supplicio affici iussit, vt referunt Thierhemius & Surius laudati à Baronio in *martyr. de id. iulij & rom. 3. annal. ann. 689. a. 10.* Nicolaus Serarius in *apof. ant. q. rom. 10. de sancto Kiliano.* Quod diuorium sanctus Kilianus Gobotum non praedicaret, si licet posset post baptismum retinere vxorem fratris defuncti, quam adhuc in ipsa Gentilitate acceptaret.

Quà dicitur diuinitati ratione non obſtante, & vera eſt  
præſens aſſertio, pro cuius expoſitione ſecundum  
eſt, quæſtionem de nuptiis cum vxore fratris  
mortui, vel forore vxoris præſtandæ; in om-  
nibus Academijs Europæ, ab omni genere liti-  
tatorum in cauſa Henrici VII. Regis Angliæ,  
qui duxerat vxorem reliquæ fratris, valde dif-  
feptatam fuiſſe, in qua nec quidem Catholici  
ſcriptores conſentientes; & Nouiores noſtri  
ſæculi vt in hæc parte aliquid deſerbat præſta-  
tiſſet, & vſui Eccleſiæ, acriter defendunt, in hoc  
primo gradu ſimilitatis linæ oblique matrimo-  
nium iure naturali, & diuino eſſe prohibitum.  
Expendit huius ſententiæ aſſerentes primo,  
quod foror vxoris mariti, foror mariti creditur,  
& cognata, *ex parte matris* 25. q. 3. c. 1. & 14. 35. q. 3.  
c. 1. per 36. q. 2. Daſil. in ep. ad Diomedem Ep. ſc.  
cuius verba dedi in cau. 61. Concil. Nib. Igitur  
quemadmodum cum forore prohibetur matri-  
monium à iure naturali, I. liberum 8. *in illa*  
l. 2. c. ff. de rit. nups. pluribus relatis docuerunt

6.  
Impres-  
sion of  
the fact  
of the  
nature.

7.  
DS FROM  
STOPS  
MATTER FOR  
HAI IN  
HEART  
TRANSFER  
SALL.

*Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 52. num. 11. Diana 4. par. 1. 4. resol. 43. Leonardus Coquens ad D. August. lib. 15. de civit. Dei. cap. 16. Cuius lib. 36. 99. Papin. in l. si adulterium 38. §. de adul. ita & cum vxore fratris. Secundò quia si tale matrimonium non esset prohibitum iure naturali, non rectè D. Iohannes argueret, & inceptaret Herodem Terracham Gallilee, hominem Iudaeum, à legibus Hebraeis solum, eo quòd acciperet in vxorem Herodiadem vxorem fratris sui Philippi, vt refertur *Matthi cap. 14. Luca cap. 3. Marc cap. 3. licet quæstio, nec leuis sit, vt refert D. August. de fide, & operibus, & 6. 61. & 65. in Luit. in eum Herodes accepit Herodiadem in vxorem, viueret Philippus eius frater, necne, cum tunc tunc decessisse docuerit D. Chrysostomus in *Matthiam homil. 14. Tertul. aduersus Marcionem cap. 13. Iudson Pelnioia lib. 4. epist. 96. Item quia matrimonium in hoc gradu prohibitum iure naturali. Similia etiam coniugij reperiuntur, seu potius deestaciones factas legibus apud Iudeos, Gentiles, & catholicos. L. primus enim Iosephus lib. 27. antiquit. cap. ult. & Aegleppus de exilio Hierosolym. lib. 2. cap. 1. grauece vocant Archelaum Terracham Iudeæ, eo quòd Glaphiram fratris sui Alexandri vxorem in coniugium acciperet, ea verba addentes: *Et fidem fidei, quia huiusmodi coniugia, nec iurem legibus inposita sunt, nec mortuorum voluntatibus.* Ex secundis Dionysius Halicarn. lib. 4. antiquit. reprehendit Tarquinum Superbum, sepulchrum Romanorum Regem, eo quòd cum Tulia vxoris suæ de funere sorte coniugium inierit, his verbis: *Ducens viridulum spem in foris thalamum, ex casto nefario primas ac solus induens in hanc urbem mores impia, & apud omnes Graecia simul, & Barbaras nationes simul abominabilem.* De Catholicis idem tradunt Gregorius Turon. lib. 4. hyst. Francorum. cap. 3. & 9. qui valde cept. hendit matrimonium contractum à Clotario Rege Francorum cum vxore vxoris prædefunctæ: & lib. 4. cap. 16. refert Sanctum Germanum Episcopum Parisiensem excommunicasse Cariberrum Regem Gallie filium dicti Clotarii, eo quòd vxorem vxoris suæ Metolendæ in vxorem acceptat, cuius matrimonij causâ editum fuisse canonem 11. Concil. Turon. 1. iam supra notauit. Tandem expendunt pro hac sententia dictam legis veteris functionem relaxam in cap. 18. *Leuitic. vers. 16. in illis verbis: Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudine fratris tui est.* Et cap. 20. *Is qui duxerit vxorem fratris sui, Quæ verba de vxore fratris iam defuncti accipienda esse, iam docuit Albericus Gentilis lib. 5. de nupt. cap. 9. Ergo quis in primo gradu licet oblique matrimonium prohibuit est.****

8.  
CONTRA  
DIA  
TERTIA  
PROBAT.

Adhuc tamen defendenda est contraria sententia, videlicet nec iaturali iure, nec lege gratiæ matrimonium in hoc primo gradu licet transferat prohibuit esse: quoniam sententiam reuocant Couate. 2. p. de matrim. cap. 6. §. 9. Layman lib. 1. summe, tract. 4. cap. 22. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 66. n. 11. Rebells de oblig. instit. p. 2. lib. 3. g. 15. n. 11. post Syluestrum & alios Motius de nuptia. column. 2. num. 15. Duarenus ad tit. ult. de matrim. tit. de nupt. cap. 3. Cuius lib. 8. obs. cap. 18. & ad tit. de gradibus, Menochius lib. 2. de arbit. num. 45. Farinac. in praxi, g. 149. num. 118. Hieronymus Pistor. obsen. 112. num. 98. Iohannes Baptista Cæsar consil. Altiss. adopt. 19. Pro quorum

sententia faciunt sequentia fundamenta. Primum deducum ex cap. 23. *Deutor.* vbi necessitas imponitur fratri viro defuncti, qui decessit sine liberis, ad suscitandum semen fratris, eius decessit in vxorem accipere, quod non ita lege veteri statueretur si in hoc primo gradu matrimonium esset prohibitum iure naturali. Similiter cap. 18. *Leuit. vers. 18.* prohibetur marito in pelliculam habere sororem propriæ vxoris: id est vxor, ubi: *Sororem vxoris tuæ in pelliculam illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius ad hoc ea dixerunt.* Vbi commentatur Expositores, quos sequuntur Loricinus lib. Bellarm. tom. 1. controu. lib. 1. de matrim. cap. 27. vers. 9. *Probat.* Arcadius in concord. Ecclesie Orient. & Occid. lib. 7. cap. 31. admittit præmortuam vxorem licitum esse matrimonium cum eius sorore: igitur quia non est tale matrimonium nullum à iure nature. Secundò quia variæ sunt leges, tam sacræ, quàm eccllesiasticæ, in quibus hoc matrimonium, aut cum duobus fratribus prohibetur, non improbat, vel nullum declaratur antea contractum. Ex ciuilibus, vt in l. 2. 3. & 4. C. *Theodosianus de incestu nupt.* vbi de extero prohibetur contrahi hoc matrimonium, & de facto contractum, tanquam incestuosum puniunt: vnde deducitur, inter contrahentes incestum à iure gentium prohibitum non committi, iuxta legem vltimam, §. de ritu nupt. quod expressè docuit lib. 18. *Bagl. tit. 4.* & apud Harmonop. in promptuar. lib. 4. tit. 6. de incestu nupt. his verbis: *Nuptia nuptia sunt, quæ inter ascendentes contrahuntur, & in prohibitionem numero sunt, quæ ex transuersis, & ex affinitate contrahuntur.* Et in l. 1. tit. 5. lib. 3. legum Visigoth. & lib. 3. tit. 5. dum prohibetur matrimonium cum viduæ fratre, vel sorore vxoris, addit, Nisi de licentia Regis illud contraxerit, qui solebat in gradibus prohibitis dispensare, vt notauit in cap. quid de consanguinitate & affinitate in legibus Longobard. lib. 1. tit. 8. §. 3. dum matrimonium cum duobus sororibus contractum illicitum declaratur, nulla alia ratio adicitur, nisi quia canonem sic habent: ergo quia iure naturali tales nuptiæ non sunt prohibiti. Ex sacris canonibus, dum in canone 61. Concil. Mliber. matrimonium cum duobus sororibus prohibetur, tantum pernitentia illud contrahentibus indulgetur, & in Concil. Agathensi, car. 65. Epam. sub Symmacho car. 30. Aurel. 4. car. 27. Turon. 2. car. 22. dum matrimonium hoc prohibetur, addit, quod in presenti tempore prohibetur, ita se ea quæ sunt antea iustitiam, non solamur. Et in Concil. Autel. 3. sub Vigili car. 10. etiam addit, quia his, qui per ignorantiam lapsi sunt, subueniunt, &c. Quæ ignorantia non exensaret ab incestu, si ille iure gentium committeretur, l. si adulterium 48. §. quare. ad l. si de adul. l. 2. C. de in ius vocand. cap. gentium de diuer. cap. flagitia 31. g. 1. c. de tit. 6. part. 4. Faciunt textus præfati & Gregorius Magnus ab Innocentio III. in eo expensis, ubi Gregorius Anglis, & Innocentius Liouentibus indulserunt, vt matrimonij contractus cum sororibus vxorum defunctarum vii possent: quod nequiquam permitterent, si similes nuptiæ irritæ essent à iure naturali. Tandem facit vsus diuersarum gentium, nec barbararum, apud quas matrimonium cum duobus sororibus facere licet permittitur, & vltimum fuit. Primò enim in pronincia Chanaan nuptiæ cum viduis fratrum receptæ fuerunt, vt probant Abuleus in cap. 31. *Ench. Nicolaus Serarius ibidem.*

*videtur, cap. 4. q. 7. post Ciceronem & alios Benedicimus Perceus in Gensim cap. 38. disput. 4. iuxta quam consuetudinem legitur Genesim 2. 38. vers. 7. quod cum mortuus esset Gort primogenitus filius Iude sine sobole, Iuda Onanem secundogenitum iussit ingredi ad Thamar uxorem viduam, & suscitare semen fratris sui. Et Deiploonem, vnum ex filiis Priami, duxisse uxorem Helenam viduam Peridis sui fratris, inserunt Virgil. lib. 6. & Aeneid. ubi notantur Secutus Higinus sub 124. Helium quoque Hectoris fratrem post mortem Pirri Andromachen ipsius Hectoris viduam in uxorem duxisse, etiam tradit Pausanias lib. 2. Alia congerunt dinerarum gentium exempla Titagræ. in 1. 7. canthab. glossa. n. 50. Baldoinus ad euseb. Insul. pag. 65. & in 1. 2. cau. 61. Concil. Illiber. Apud Romanos etiam hoc in gradu primis temporibus prohibitum non fuisse matrimonium, constat ex iuribus in eodem casione congeitis, & ex Apuleio apuleg. 2. ubi refert, Pudentillam tabulas nuptiales fecisse cum viri mortui fratre. Et tandem Imperator Honorius Stiliconis duas filias in matrimonium habuit, Mariam scilicet, & Thermaniam, vel Ercaniam, ut vocat Iordanes in chron. de rebus Geticis: infelici tamen euentu. nam ex neutra liberis suscepit, testibus Zonara tom. 3. annal. Marcellino Comite in chron. Paulo Diacono lib. 16. ad Eutrop. Iureto in notis ad Iunian. epist. 248. Constitutionum tamen, & eius filium Constantem, & Constantium simile matrimonium cum uxore fratris defuncti prohibuisse, constat ex l. 2. C. de off. de incestu nup. ante quæ tempora in Republica Romana non reperiebantur illius prohibitio. Nec contrarium probat Gaius lib. 1. Insul. tit. 4. §. 8. in illis verbis: Sed nec viri vira duos fratres habere, nec viri mulier duobus coniugis fratribus permittitur. Cum constet Gaium Iulioconsultum Bouruile ante dictam constitutionem, siquidem arguit Diui Hadriani tempora, & vixit usque ad tempora Antonij Caracallæ, l. 7. in præcip. ff. de rebus dub. Imper 41. ff. de donat. inter. observantur Ricardus lib. 3. concil. c. p. 19. Panciroli lib. 8. var. cap. 23. Ioannes Bertrand. de dispensat. pag. 31. & 77. Herbelinus de orig. iur. cap. 48. n. 13. Nam respondetur verba illa neutrumque Gaij IC. esse, sed potius interposita ab Amiano Alarici Regis Gothorum Cancellario, ut in d. s. ar. 61. Concil. Illiber. notauit, ubi etiam expostul legem 17. C. de nuptiis.*

Quæ sententiâ retenti non obstant fundamenta contrariæ. Non primum, nam Istitid & proptie frater mariti non est uxoris eius frater, eum non ab eodem stirpe descendunt, nec eadem sanguinis linea iunguntur sed latè & interpretatiue dicuntur fratres per affinitatem: quo modo sunt accipiendæ auctoritates ibi adductæ, & dicitur Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 76. n. 12. Nec etiam si admittiretur loco fratrum haberi, ideo matrimonium inter naturalem inter eos prohiberetur, ut de veris fratribus probauit in cap. 5. de consanguin. & affin. Nec obstat secundum fundamentum deducum ex facto D. Ioannis, dum increpauit Herodem eo quod in uxorem accepit uxorem fratris sui Philippi. Cui facile respondeatur admissâ sententiâ eorum, qui docuerunt, adhuc superstiti Philippo Herodem accepisse eius uxorem, ut consueverunt ex sanctis Patribus Hieronymus, & Thom. in cap. 4. Matthei, Beda in cap. 6. D. Marci: ex Scripturis Ecclesiasticis Iosephus lib. 18. antiquit. cap. 9. Agrippus lib. 2.

de excid. Hiero obicit, cap. 16. ubi de sancto Iosue ita ait: Non solum enim quæ prædicantur Evangelij, fraterni cubilis incestum respiciendebat, verum etiam quæ legi exequatur, prædicant uxorem legem condemnant, qui fratris uxorem uxorem eripuerat, præterea habentem semen ex germine ipsius. Eusebius Pamphil. lib. 1. hystor. Eccles. cap. 12. iuxta versionem Ioannis Christoph. ibi: Iam Herodiam dico viro suo adhuc superstiti aduenit, enim causâ etiam vitrauit Ioannem. Nicephorus Callixtus lib. 1. hystor. cap. 10. ibi: Hanc illam cum uxorem esse scierit frater Philippi, contra legem constitutionem (semen enim habebat ex fratre) & quidem adhuc ex superstiti, ut Iosephus adnotat, dixerat. Ex Doctores Abulenſis in cap. 18. Matth. 9. 18. Caiet. in apostol. tom. 8. et al. 13. vers. verbo autem, Bellacchini, tom. 2. controuerſ. lib. 1. de matrim. cap. 27. vers. 1. respondit, 1. contr. in 4. 2. p. cap. 6. §. 10. num. 9. Sanchez d. disput. 66. n. 12. Baf. de matrim. lib. 7. cap. 34. Spontanæ in epit. Barony, anno 39. num. 119. Salazar in annalibus tom. 24. anno mundi 4086. ex n. 5. Et adhuc admissâ sententiâ eorum, qui docuerunt Philippum iam tunc decessisse, iussit tamen S. Ioannes Herodem increpare, eo quod accepit uxorem fratris sui defuncti, quia filiam reliquerat, scilicet saluatiem Herodiadem: unde nec iuxta legem ipsam Moysi datam poterat eam in uxorem accipere, cum adhuc ex ea vigeret, iuxta illud Luce cap. 26. Lex & Propheta usque ad Ioannem, ut considerat Tertul. aduersus Marcionem cap. 14. ibi: Ioannes enim recitans Herodem, quod adhuc viro legem uxorem fratris sui defuncti duxisset, habentis filium ex illa, non alias hoc permittente, & præcipiente lege, quæ si frater iuliberis decesserit. Neo interest ipsum Herodem Idumæum fuisse, & ita non obligari legibus Hebraicis; nam tam ipse, quam eius pater Herodes maior, necnon alij Idumæi retro per centum annos credebantur origine, & religione Iudæi, quia provincia illa spectare cepit ad Regnum Iudeorum iuxta quoniam ritus, & religionem, abiecit idololatriam, vinebant, ut probat Iosephus lib. 3. antiquit. in cap. 7. Genes. vers. 4. num. 100. ex Scalligero Casaubonus exercit. 1. in Barony, cap. 1. & 2. Torniel in manual. sacris, tom. 2. anno 418. & 452. Accessit quia Herodes, necnon pater eius origine Idumæi, profelytiserant, ad Iudaismumque conuersi, & valde Iudaicam religionem sectabantur, ut ita facilius regnum illud lucrificarent, ut probant Setatius tom. 1. in apoc. de Herode, cap. 1. §. 7. & 13. Batonius in apparatu, num. 5. Salazar ubi supra, num. 8.

Nec obstat quod de matrimonio Archelai expendamus, quod improbarent Iosephus, & Agrippus. Nam causam ipsius reprehensionis ipsi expreſſerunt, non ex eo, quod repugnaret iuri naturali, sed quia contrarium erat legi Moysi datæ, siquidem ipsa Glaphira duos suscepit filios ex ipso Alexandro fratre Archelai, unde iuxta legem Moysi non poterat illam in uxorem accipere, ut expreſſit Iosephus ibi: Paternam quoque legem transgrediens, Glaphiram Archelai quidem filiam, Alexandro vero fratris coniugem, ex qua filios quos suscepit, sibi nec accessit in uxorem. Et Agrippus ibi: Glaphiram contempnit Archelai, quod fratrem mariti, filiamque patrum, non quamquam piè reſpondendo arbitrat, in a deperit capis, ut uxorem duceret Mariam, & Glaphiram

9.  
RESPO-  
DITUR  
FUNDAMEN-  
TIS  
CONTRA  
2. & 3. SEN-  
TENTIAS.

10.  
SOLVITUR  
ALIA AR-  
GUMENTA.

*Glaphiron in locum illius substitueret. Nec etiam oblat casus Tarquinij, quem reprehendit Dionysius, nam celebris ille Historicus, non tam reprehendit simile matrimonium, quod illis temporibus, & sequentibus Romanis concessum fuisse quoniam cunctis, quia illud præcelleret, videlicet adulterium coniunctum cum nec utriusque coniugij. Tarquinij enim adulterium comulit eum Tullia, fide aduulnicem data de iusto matrimonio, & vt Tullia maritum Araneum, fratrem maiorem Tarquinij occideret, & ipse Tarquinus uxorem & sororem maiorem Tullia necaret, & ambo in necem Seruij Tullij patris, foetique concitarent, vt fecerant, vt refert ipse Dionysius lib. 4. & innuit Titus Livius lib. 1, vnde iussit Dionysius factum illud neltarium appellat, admodumque abominabile apud Græcos, & barbaras nationes, vt etiam Horatius lib. 4. od. 12. loquens de Terro Rege Thracie, qui cum Philomena fotore vxoris inoz Progen matrimonium celebravit, ait:*

*Infelix & Læropia domus*

*Ætærum approbatur, quid malè barbaras*  
*Regno est tota libidine.*

Nec tandem faciunt casus Clotharij, & Cariberti Regum Gallie, quorum matrimonia non fuerunt improba, quia iure naturali repugnantes, sed quia sine dispensatione Pontificis fuerunt celebrata, & ita nulla erant, iuxta sacros canones. Concil. Epsum. & Aurelian. suprà relatis. Accedit, quia ambo matrimonium contraxerunt cum fororibus vxorum, vltis adhuc ipfis vxoribus, vt refertur idem Gregorius Turonensis lib. 4. cap. 9. & 36. vnde ex alio capite, polygamæ videlicet, nefaria & abominabilia erant similia matrimonia. Nec tandem obstat dicta auctoritas Leuitici, nam cum prohibitio illa esset legis veteris, cessauit per mortem Christi, vt locum illum exponens contra eos, qui exultantur eam prohibitionem, vt potè moralè, dicitur etiam post Christi mortem, probauit in cap. 1. de consanguin. & affn. Accedit, nam in ipso textu Leuitici non prohibetur marito accipere duas sorores in vxores successiuè, id est desuncta priuè, secundam; sed tantum surpindunt fratris sui reuelati, id est vni vxori nubere successiuè duos fratres, in quo casu maior datur ratio prohibitionis.

His suppositis apparet ratio præsentis assertionis, nam cum matrimonio cum duobus fratribus, & sororibus sit prohibitum tot sacris, & prophanis legibus suprà relatis, nemo potest fotorem vxoris sine iam prædefunctæ, vel fratrem mariti sui in coniugium accipere. Sed cum hæc prohibitio non à iure naturali, seu diuino promoueat, sed tantum positio, potuit Innocentius III. cum Liouenensibus dispensare, vt matrimonio contractis in infidelitate cum vxoribus fratrum suorum, etiam post baptismum veretur, quia Romanus Pontifex ex iustis causis potest dispensare in omnibus gradibus à iure ecclesiasticum prohibitis, & per consequens in hoc primo gradu auctoritate luxu transuersalis, vt docuerunt post D. Thomam 2. 2. quæst. 154. art. 5. ad 3. plures congesti à Thoma Sanchez lib. 4. de matrimonio, disp. 66. num. 1. Barbosa in l. fratres 5. c. od. de incestu. cap. 1. Connarus lib. 3. comment. cap. 1. numero 7. Duarenus ad tit. ff. solus mariti, tit. de nupt. 6. 5. Gutierrez de matrimonio, cap. 9. numero 9. Basil. Legion. ord. trail. lib. 3. cap. 34. num. 2. Men-

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. 17.

doza lib. 3. Concil. Mâg. cap. 49. Secarius d. opusculo de sancto Kiliano, cap. 10. Lotinus in d. cap. 18. Leuit. Bonacina de impediment. matrim. quæst. 32. nom. 7. P. Hurtado de matrim. disp. ar. 20. difficult. 3. quamplures relati ab illis. Rarios in d. consuet. ex nom. 41. vsque ad 58.

Nec obstat dubitanti ratio suprà adducta, nam verum est, in hoc primo gradu luxu transuersalis matrimonium non esse prohibitum a iure natura. Hæc tamen necessaria fuit præfens Innocentij dispensatio, vt Liouenenses ad hunc conuerti vicerentur ipsi matrimonij contractis in infidelitate, ad sedandum scandalum, quod inter alios fideles oriri poterat, dum videbant cum duabus fororibus matrimonio coniunctos tali matrimonio vti. Vnde Innocentius nihil statuens de vinculo ipsius matrimonij, tantum indulget Liouenensibus ad fidem nouiter conuerfis, ob eorum infirmitatem, vt possent post baptismum vti eisdem matrimonij, si ea contraxerunt cum vxoribus fructum, qui sine liberis decederent, quia tunc ratio illa, quæ reddebat licitum simile matrimonium in lege antiqua, quæ excusabat à tam graui inhonestate: nam licet hoc coniugium iure naturali non sit iustum, tamen non honestè sine causa contrahitur, & ita etiam casum exigit Pontifex in præfenti ad dispensandum cum Liouenensibus, vt matrimonio ante contractis vti possent: docuerunt Gloss. & Panormit. in præfenti, quos sequuntur Couarr. suprà, Sanchez lib. 7. de matrimonio, disp. 64. num. 1. Nec obstat augmentum deductum ex sancto Kiliano, cui minime satisfecit Secarius suprà in opusculo de sancto Kiliano, cap. 16. 17. & 18. qui affirmat, quod sanctus potuit illud tolerare, dum Gobertus non fuerat facto baptismate regeneratus: ut postquam clauibus Ecclesiæ pariter, tenebatur cum hortari, & suadere, vt à Gelliana discederet, tanquam à matrimonio per sacros canones prohibito. Nam hæc solutio facili conuincitur ex præfenti textu, & traditis in cap. de infidelibus, de consanguin. & affn. Quare ea omissa dicendum est, duplici ex causa sanctum Kilianum interceptasse Gobertum, suasseque vt Gellianam dimitteret. Prima, quia licet matrimonium contractum in infidelitate contra sacros canones, sustineatur post baptismum, tamen id procedit, quando iuxta leges sue patriæ, & promittit celebrata fuerat, vt expressè docetur in d. cap. de infidelibus: vnde cum legibus Francorum, & Germanorum prohibitum esset matrimonium cum relicta fratris, vt constat ex lege Salica, tit. 14. §. 18. ibi: *si quis fororis, aut fratris filiam, aut certe alienius gratul consanguinam, aut fratris vxorem, aut auunculi, & ceteris nuptijs fili conuenerit, hinc pena subiacet, ut à tali consensu separetur, & ceteris filiis habuerit, non habeantur legitimæ heredes, sed infamati sint nati.* Sic legitur tit. 19. legum Alemann. *Daubar in 6. Longob. lib. 8. tit. 2.* idèd matrimonium nullum fuit in ipsa gentilitate contractum, vt potè contra leges passas. Quare post baptismum sustineri non poterat, ex d. cap. de infidelibus. Secunda, quia licet Gobertus filium catholicum proficere, baptizantique esset, tamò Gelliana eius vxor in infidelitate persistebat, vt patet ex hisloria ipsius martyris, quam ex veteri manuscripto desit Secarius ad suprà, ibi: *Dux Gobertus afflicta aduocante beati Iulij I' resalis ad meliora in die proficibat sed coniugium habebat pro iure gentilitatis.* Vnde timor aletat, ne ex diuturna cohabitatione maritum ad paganismum totaliter,

A 2 vt

## 278 In Librum IV. Decretalium,

ut agnosceretur ex alia clausula ipsius historici, ibi: *Fili mi, quem per Evangelium Christi genui, gaudeo valde perfesta fidei tua; sed multum monet me, quod illicitis nuptiis teneris implicatus, nec mediator formidat, ne à recto itinere tali coniuge retraheris.* Vnde cum matrimonium etiam legitimè contractum in ipsa infidelitate dissoluatur, altero ex coniugibus ad fidem converso, cum alter conversi non sit, sed concubitare velit cum contumelia Creatoris, aut periculum perturbationis, capere querit, capite gaudent, hoc titul. ideo sanctus Kalianus rectè arguebat Gubernum, ut dimitteret Gelianam Gentilem conversam ad fidem renotentem, eum ex tali cohabitatione periculum daretur perversionis.

**13.** Sed adhuc suprâ traditis obstat textus in *cap. ad audientiam, de sponsal.* in illis verbis: *Sed quoniam scriptum est, quod sponsam fratris frater non potest habere.* Ex quibus communiter deducunt repentes ibi, quod matrimonium cum vxore fratris lege diuina est prohibitum: ergo in presenti casu dispensare non potest Innocentius eam Liouonensibus, ut veretur matrimonii contractis contra legem diuinam. Idem fecit probatur ex Concil. Romano sub Zachar. *can. 6.* anno Christi 743. ibi: *Si confederationem fratris vxorem, vel etiam de propria cognatione nullus presumat in coniugio copulare; quia scriptum est in lege Domini, Turpitudinem vxoris patris, vxoris fratris, atque sororis tue non reuelabis, turpitudinem enim tua est.* Concil. Paris. 3. *can. 4.* ibi: *Nullus ergo illicito coniugio contra preceptum Domini seruire presumat fratris relictam.* Concil. Aueren. sub Vigilio *can. 11.* ibi: *Si quis relictam fratris sororem, vxorem, & carnalis coniugii macula crediderit violandam, & missa sacrilego auctoritatem diuina legis, ac iura natura presumpserit.* &c. Ex quibus aperte probatur, coniugium cum relicta fratris prohibitum esse lege

diuina. Sed ut huic difficultati satisfaciamus, dicendum est, illa verba dicti capitis ad audientiam, quoniam scriptum est, non esse referenda ad legem veterem, seu ad illam sacre pagine auctoritatem; nam in tota sacra Scriptura similis sententia non reperitur; siquidem in *cap. 16. & 20. Levit.* ubi gradus prohibitionis huius recensentur, non agitur de sponsa fratris, sed de eius vxore: nec in dicto *cap. ad audientiam*, agitur de impedimento affinitatis, cuius ratione matrimonium in lege veteri prohibebatur cum vxore fratris, sed de impedimento publice honestatis, quod merè ecclesiasticum est, vt ibi probauit: vnde illa verba referenda sunt ad canones antiquos, in quibus ob publice honestatis iacturam, matrimonium iam erat prohibitum cum sponsa fratris, quos reuli in eius textus commentario. Et si adhuc admittamus, vt voluit Caiac. ibi, ea verba referenda esse ad legem veterem, de qua suserunt PP. in Concil. Rom. Aueren. & Paris. proximè relatis, adhuc dicendum est, eos non expendere legem veterem, quasi hodie intra eandem personam ex lege gratia matrimonium prohibeatur, sed ad adstruendam, & firmandam eam sanctionem, referant in lege veteri eiusmodi matrimonia fuisse reprobata: non tamen inde inferas, eam legem vigere apud Christianos, & fuisse eam fuisse: cum passim ad illustrationem suarum sanctionum PP. Ecclesie videntur preceptis etiam ceremonialibus legis veteris; non tamen ideo docent eam adhuc vigere, aut obseruari, sed tantum vt facilius quod in eis canonibus sancitur, fundatur, & obseruetur: ita PP. in dictis Conciliis Rom. Paris. & Aueren. expendunt sanctionem legis veteris; non tamen ideo docent omnes gradus in lege veteri prohibitos, hodie etiam prohibitos censi ex eadem lege, vt iam probauit in *cap. litteras, de rescript. spol.*



## TITVLVS XX.

De donationibus inter virum & vxorem, & de dote post diuortium restituenda.

### CAPVT I.

*Ex Concilio habito apud Vvormatiam.*

**M**ulieres verò cum pro aliqua licita causa à propriis viris fuerint separatæ, totam dorem accipimus sibi reddi, quam à die nuptialis receperunt: & post expletum annum præcipimus alios viros, si voluerint: similiter & vir vxorem.

### NOTÆ.

**V** Vormatiam.] Ita legitur in prima collectione, sub titul. de dote post diuortium restituenda, *cap. 1.* post Concil. Lateran. p. 50. *cap. 46.* legitur Guarmanciam: in hac sexta collectione Vormatiam. Sed cum textus hic non reperitur in Concil. Vvormatiensi, quod dedit Pater Si-

mundus *tom. 17. Concil. Regia editionis*, credo deducum esse ex Concilio Vvormatiensi celebrato temporibus Caroli Magni, de quo nonnulla notati in *cap. 1. de eo qui cognauit conjugium.*

**b** Licita causa.] Vt excludatur adulterium, quo casu matrimonium soluitur quoad thorum, *cap. significasti, de diuortio*, & dos non restituitur, immò potius lucro mariti cedat, *cap. 1.*



capite plerumque, ubi dicemus, hoc sit.

3. *c. Separata.* Sed de qua separatione loquitur textus hic, dubium est apud Interpretes. Glossa in præfati eredit, textum hunc procedere quando matrimonium solutum fuit, tanquam nullum ab initio, & inualidum, utpote inter consanguineos, vel eos, inter quos de iure contrahi non poterat: quam opinionem sequuntur Ioannes Andreas, & Abbas in præfati, §. 3. part. Causæ quæ de dote §. 2. q. 2. §. 3. Valdes in addit. ad Roemerum Suarez, in addit. ad l. 1. de las gavancias, lib. 3. foris, par. 12. pro quibus faciunt vltima textus verba, ubi post annum pernititur coniugibus aliud matrimonium contrahere, quæ supponit quoad vinculum matrimonium separatum fuisse, & esse communem sententiam hanc dicit Comartan 4. 2. p. cap. 10. §. 8. num. 16. Aliter tamen Ripa in præfati, num. 16. Palacios Rubios in præfati rub. 11. §. 6. num. 41. accipiunt textum hunc, quando matrimonium validum fuit, sed diuortium factum fuit ex aliqua licita causa, ex relatæ in cap. 1. de diuort. quoad thorum. Pro qua sententia faciunt illa verba, *ad proprias vias fuerit separata*, quæ denotant valse esse matrimonium, solum tamen fuisse quoad cohabitationem, aliis vero propriis non ita PP. appellarent, si matrimonium inualide fuisset contractum. Deinde quæ in hoc titulo agitur de dote post diuortium restituenda, ut concepit rubrica præfata in prima & secunda collectione, & in hac sexta: ergo ut textus hic conueniat rubricæ, sub qua iacet, iuxta legem Imperator, §. 1. de in diem addit. c. necesse est intelligi quæ de diuortio quoad thorum. Sed ego utramque sententiam veram existimam, si enim attendamus verba huius canonis, iures in eo agunt de matrimonio validè celebrato, & separatione facta quoad vinculum, quia PP. huius c. ouclij vromatiensis senserunt, diuortio facto, posse coniuges ita separatos aliud matrimonium contrahere, in d. cap. 1. de diuortijs: quare posteriora huius textus verba, ubi expresse id docetur, omisit Raymondus, utpote contraria alius Ecclesiæ canonibus. Si verò sententiam huius textus attendamus, vera est, siue dissoluitur matrimonium quoad vinculum, quod duplici tantum casu contingit, videlicet professione facta in Religione, cum matrimonio tantum tantum erat, ut probauit in cap. sancti, cap. ex publice, de conuers. coniug. vel conuersione nuntius ex coniugibus ad fidem catholicam, si infideles contraxerunt, & alter conuerti renuit, seu cohabitare sine contruella Creatoris, cap. quarta, cap. quidam, de diuort. siue quoad thorum: quod diuortium contingit, vel ob scititiam viti, cap. litteras, de restit. spol. vel ob lepra, iuxta tradita in cap. 2. de conu. leprosf. vel futuram superuenientem, quando nimis est, & adeit periculum vite; omnibus enim his casibus, cum sine culpa coniugum ex causa licita, & à factis canonibus approbata dissoluantur matrimonium, dos restitui debet.

4. *d. Totum.* Si maritus soluendo sit, aliis non conuenit, nisi in quantum facere potest, l. pariter 17. l. non tantum 20. §. de re iudic. l. maritus 11. cum sequent. §. solut. maritum. probum iure in cap. Odoardus, de solut. Nec obstat textus in l. §. 1. idem sol. vers. sed est verius, §. de liberatione legata, ubi scriptum est, maritum, cui vxor liberationem dotis legauit, & soluendo non est, si solidum præstita, repetere non posse, & ta-

D. D. Guizal. in Decretal. Tom. IV.

men posita specie contrarium videbatur, quia præter exceptionem privilegij habuit maritus exceptionem legatæ liberationis, quæ, ut pote peremptoria, & perpetua, & fauore debitoris comparata, solet proficere ad repetitionem solui tanquam indebiti, §. non solum 16. §. adic. quæ ex. p. inuen. 40. de condit. indebiti. Sed omisit aliorum alii interpretationibus, probanda est. postrema Accursij in d. §. idem solutus, verbo Non possit, in fine, quam sequuntur, penultimæ exponant Cuiac. lib. 10. Digestor. Iulian, in l. §. non solum 26. §. adic. §. de condit. & de mof. Pacius cent. 6. q. 42. doct. Brissonius l. b. 3. de solut. par. 161. adherentes Iuliani dispositionem in d. vers. solut. parti, eò principaliter tendere, ut probet legatæ liberationis marito, qui soluendo non est, cum esse legatatum, sicut est legatarius pater, cui cum nihil esset in peculio, liberatio legata est à creditori filij: & ut ostendat Consilius, supposito liberationis legato utrumque debitorum esse, & consequenter commodum legatæ liberationis sentire utrumque, aut solum repetere non posse tantum indebitum, nempe si liberatio legata non sit, in quo tamen verius est ut ex Vlpiano Marcel. scribit, etiam deficient legatæ liberationis, pater, si suo nomine soluit, posse repetere, non debet enim nisi sub conditione, quando, & quatenus est in peculio, l. §. solut. cum l. sequent. §. de c. solut. pecun. l. si ut enim que ut §. de condit. indebit. Maritum autem sine auxilio legatæ liberationis non posse repetere, quia solui debitorum, quod tale esse non deinit solâ exceptione privilegij ne conueniat vltis quam facere possit. Ceterum vi legatæ liberationis posse etiam maritum soluendum repetere, nec Vlpianus, nec Marcellus dubitant, & multò minus Iulianus, contra quom ipse scripserat in d. §. non solum 26. §. adic.

5. *e. Et post explerem annu.* Licet hæc verba retineri possint admittis sententiæ eorum, qui textum hunc acceptum de diuortio quoad vinculum, ex eo, quod matrimonium ab initio inuallidum fuisset; tamen quia hæc interpretatio repugnat verbis, & sententiæ huius canonis, idè sequentia verba omisit Raymondus, cum in eis permittatur diuortio facto quoad thorum, aliud matrimonium celebrare: & quia iure ciuili obuiotio facto matrimonium omnino solubetur, l. §. de diuortijs, licetbat contrahi, superuente quoque alio coniuge, ad secundas nuptias transire, l. §. quæ nihil 12. §. de ritu nupt. l. nupta 30. in princip. l. penult. 4. vers. §. solut. matrimonium cum vir 25. §. de condit. & de mof. l. Louder 11. §. ad Trebel. Illustrat Fornerius lib. 6. per quod c. 23. Sed eo casu mulier intra annu alteri nubere prohibebatur, ne qua de prole dubitandi daretur occasio, ex constitutione Anastasij, relata in l. si constante. C. de repudi. & alia cum suspensione Cæcæ, quæ desideratur in titulo Codicis de Epife. c. clare, ut notauit Cuiac. in mol. 22. c. 6. & de præscriptis 30. Et licet etiam per annum non liceat viduæ mortuo marito secundas contrahere nuptias, l. 1. c. de secund. nupt. non tamen eodem modo, nam vidua etiam intra annum parari, non potest intra annum luctus matrimonium celebrare, vi dicimus in c. final. de secund. nupt. illa verò, quæ separata est per diuortium, statim dum filium edidit, potest aliud coniugium inire, cum esset ratio prohibitionis, videlicet turbationis sanguinis. Vnde cum PP. Concil. vromatiensis sequeretur iuris ciuilis dispositioni in facultate conuocanda diuortio facto aliud matrimonium contra-

A 2 2 tendi

5.

hendi, etiam eam partem admiserunt, ut id non liceret, nisi elapso anno, propter eandem rationem incertitudinis prolis. Et licet hæc ratio non procederet in viro, unde nec annos locuti illi indicetur, l. vari, Digestus de his qui notant infamia: tamen in præsentis textu illi iubetur, ne intra annum uxorem accipiat, ut ita PP. æquales facerent coniuges in contrahendo hoc secundo matrimonio: licet aliquando minus tempus viro iungatur, ut in con. 116. in excerpt. Egerii Archiepiscopi. Eborac. rom. 17. Concil. pag. 504 ibi: Muliere mortuâ, licet viro post mensem accipere alteram; post annum verò licet mulieri accipere alteram.

## COMMENTARIUM.

6.  
CONCUL-  
SIO DEPT-  
1712.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Soluta matrimonio ex causa licita, dote restituenda est uxori.* Probant eam textus in capite 2. hoc titulo, in 2. collecti, ibi: Ex questione M. mulieris nobis invenit, quod N. quondam vir suus, à quo, sicut dicitur, fuit iudicio ecclesiastico separata, dotem suam sibi reddere contraxit. Quia verò indecorum est, & à iuris ordine alienum, ut præstata mulier dotem suam amittat, f. i. p. p. m. quat. si eadem mulier à prædicto viro fuit iudicio ecclesiastico separata, ipsum teneat, & si necesse fuerit, ecclesiastica districtione compellat, ut præstet mulieri dotem suam restituat, ut secundum consuetudinem terra in presentia plenitudinem exhibeat. Et capite 2. capite cxi. necesse 5. capite mper 6. capite final. in 2. hoc titulo, capite 2. de coniug. servat. capite propositi, iuxta communem interpretationem, 32. quest. 7. capite ex publico, ibi: Restituitur, de conu. coniug. capite 1. ut lite non contest. l. 2. Digestus solut. matrimon. l. quentis 16. l. non solus 51. Digestus de iure dot. l. vltim. Codicis solut. matrimon. l. vltim. §. ille, Codicis de rei vtriusq. all. Vlpianus in fragm. tit. 6. §. dimortis. Consonant lex 18. et 23. tit. 11. part. 4. Illustrant vltra congestos à Barbosa in presenti, Canisius, & Cuiacius h. c. Sanchez lib. 10. de matrim. disp. 4. numero 20. & disp. 30. numero 7. Basilinus lib. 9. eod. tract. capite 23. numero 12. Gualinus de offitio, lib. 4. capite 5. art. 21. Gutierrez de iuram. 1. p. capite 1. numero 55. & lib. 3. canonic. capite 24. numero 14. Noguetol. alleg. 29. art. 1. num. 7. Samuel Petitus ad ius Africanum lib. 6. tit. 2. Fragofo cap. 3. de regim lib. 1. disp. 5. §. 3. n. 77. Corraus in l. 2. ff. solut. matrimon.

7.  
IMPECHA-  
TUS TAA  
BITA AB  
BARTIO.

Sed pro dubitandi ratione ita insurgo. Dote causa perpetua est, ideoque marito datur ut perpetuo apud ipsum sit, l. 1. Digestus de iure dot. probat Gentilius lib. 3. de dona. inter. cap. 12. ideoque eius dominium in matrimonium transfertur, l. pleniusque 10. l. quomodo 78. ff. de iure dot. l. si prædictum 12. c. eod. tit. l. affirmatio 50. cum sequunt. ff. solut. matrimon. l. servam 11. ff. de marum. miss. l. Lucius, §. idem, ff. ad municip. l. doce ancillam 9. c. de rei vind. Donec lib. 4. comment. c. 23. Cuiacius lib. 10. obf. cap. 52. D. Nicolaus à Castro in l. l. c. de fundo dotal. num. 1. Igitur maritus constituitur, vel soluto matrimonio non est cogendus dotem restituere. Augetur primò, nam si dos restituitur soluto matrimonio per mortem, aut divorcium legitime factum, non mulieri, sed eius parti restituenda est, l. pater filio, ff. de emul. labe

à parte, ff. solut. matrimon. l. dote dedit, ff. de colat. bonor. l. si ab hostibus, ff. solut. matrimon. Igitur non rectè in præsentis doctus, divorcio factò mulieri totam dotem esse restituendam. Augetur secundò hæc difficultas ex eo, nam si dos restituenda sit, inter alias retentiones, quas maritus habet, quæ referunt Vlpianus in fragmentis, tit. 6. vers. Retentione, Paulus lib. 2. sement. tit. 21. præcipue sunt ob res amotas, l. illud 5. l. ob res 20. ff. de pallis dotal. l. rei 15. §. 2. l. si filio 16. ff. solut. matrimon. l. si cum dos 8. ff. de ali. rer. amot. & ob impensas in res dotalis factas, l. 1. §. 1. cum sequent. ff. de impensu 7. igitur non tota dos restituenda est à marito, etiam soluto matrimonio per divorcium, ut in præsentis doctus.

Quà dubitandi ratione ita fultici non obstat, vera est perennis assertio, pro cuius expositione sciendum est, dote verbo significari quicquid, quid nobis præcipuum, siue à natura, siue ab hominibus conceditur: unde Rachel, eum infaccundam esse, & Dei beneficio filium peperisset, dicebat Genes. c. 30. Utinam me Datus dote bona. Quid & ad res inanimatas prædictum fuit; unde apud Plinium lib. 18. cap. 28. legimus: Utinam vita daturam. Et apud Consilios dotes prædictorum dicuntur, l. 2. §. 1. l. de 20. & liberte ff. de instrument. legat. l. amisi 32. §. fiduciarius, ff. de fiduciis. l. 9. §. 3. ff. de usufructu, l. Titus 34. §. 1. ff. de legat. 1. l. 7. C. Theodof. de pistoribus: notant Fornerius lib. 1. sect. 1. c. 1. Et Ecclesiam dotem suam habere, probum in cap. ium suum de consecrat. Ecclesia. Sed propriè dote dicitur, iuxta M. Varonem, quod nuptiarum causa datur: licet enim Lycurgus, & Solon legibus suis causissent, ut facerent in dotem nubentes, ut tradit Plutarchus in appophor. Lucan. & in vita Lycurgi, & Solonis Alianus lib. 4. var. hist. & alij congesti à Tiracquel in legib. communib. 4. gloss. 1. num. 10. Guiberto Costan. de doctibus in princip. Marquez in gubern. christ. lib. 2. cap. 11. §. 4. Balza de non melior audis. cap. 1. num. 17. Henellio de iure dotali, cap. 2. §. 4. Borello rom. 3. de off. tit. 4. per totum. & Guezl. Spariani, æque Insi indotatas uxores emissent, ut referunt Aristot. lib. 2. polit. cap. 6. Strabo lib. 15. idque ea ratione faciebant, ne propter opulentiam doris magis quàm propter virtutem, & matrimonij bonum uxores ducerentur: & ita vitarentur rixæ & conventiones, quæ passim contingunt illis, qui uxores ducunt ingenti dote repletas; nam tunc mariti, non domini, non superiores, non mariti, non denique patres, sed potius famuli & inferiores sunt. Unde Marcia Catonis filia, cum quæretur cur post ipsum manum demò non nubet, respondit non invenire vitum, qui se magis vellet, quàm sua, ut ex D. Hieronymo refert B. Bernadinus in tractatu Nubere volumus, numero 8. vers. Tertia principis, & Cato Censorius de ea re loquens ita dmonet:

*Vixerem fuge, ne ducas sub nomine dotis.*

Quod idem Plautus ita queritot:

*Argentum accipi dote, imperium vendidi.*

Et Ovidius lib. 2. de arte amandi, Martialis epigram 12.

*Vixorem quare læpitem docere nolum*

*Quarilis, uxori nubere nolo mea.*

Plura Arnificus de iure conub. cap. 3. sect. 8. Henel. de dotal. cap. 3. per totum. Tamen apud eas nationes, quæ in pace, & otio benemoras, constitutæ & ingenuis hominibus refertam Rempublicam habere satagebant, multò vilius, magisque

8.

Doris

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

ST OLIV.

gisque rationi congruum visum fuit dotem à mulieribus dari, quibus, tanquam inaicamentis, vix ad nuptias æqualium propositæ essent, & deinceps onera matrimonij sustinerent, l. a. l. dotis fructus, l. quomodo, ff. de iure dot. l. pro oneribus, C. cod. tit. l. si nuptiarum, l. si filia, ff. familia ercisc. & ideo Hostianus in tract. de dote, cap. 5. inquit, dotis constitutionem semper à vetustissimi gentibus fuisse vniuersatam, inde inferens, ea ratione Consultum in l. cas obligationes 8. ff. de capite muniis, docere obligationem dotis ex iure gentium provenire, iuncta interpretatione Bartoli ibi, & in rubric. ff. solut. marim. & Petri Barb. in eadem rubric. 4. p. 100. 23. nam cum matrimonium ubi publicam causam ab omnibus gentibus admissum sit, ob idque iuris gentium dicatur in l. 1. §. ius naturale, ff. de iustitia & iure, princip. Inquit, de iure. nam, dotem etiam eiusdem iuris debent esse, cum ipse inventa, & ordinata simul cum matrimonio fuerit: docent Palacios Rucios in cap. per vestras, hoc tit. §. 10. num. 10. quare in cap. nullum 30. §. 5. cauetur, ut nullum sine dote sit coniugium: quæ verba explicat Nelsa lib. 2. variar. cap. 40. Robertus lib. 2. rrr. ind. cap. 17. Ambianus de monach. cap. 3. obj. 1. Amaya 1. obj. cap. 4. Pineda de reb. Salomon, cap. 2. num. 4. Coltanus de spous. fol. 124. & in cap. conjugium 3. §. 9. cap. aliter, eadem questione iur. l. Legitimo doteur: & Plautus in Tricolum. act. 4. scem. 2. ex dote matrimonium à concubinato distinguit, ibi:

*Nolo ego tibi te tam prospicere, qui meam  
negligam leues*

*Sed ne inops, infamis sis, ne tibi hanc  
famam deferam*

*Ne germanam meam seruem in concubinato  
tibi*

*Sic sine dote desisse, magis quàm in matrimo-  
nio.*

Inde dotium causa apud omnes præcipua fuit, cum Republicæ interit mulieres dotatas esse, ut ita tacitiùs nubant, impleantque liberis ciuitatem, l. 1. ff. solut. marim. l. hoc modo 64. ff. de condit. & demonst. l. cum ratio 7. §. si plures, ff. solut. marim. illustrant latè Salcedo ad leg. Recopil. in l. 66. tit. 4. lib. 2. Solozarum tom. 2. de iure Indiar. lib. 2. cap. 16. numero 15. Lara de Capel. cap. 21. num. 1. Arias de Mesa lib. 3. variar. cap. 32. num. 2. Olen de off. for. tit. 3. §. 7. num. 1. Leotardus de test. §. 10. numero 44. D. Iosephus de Retes lib. 1. opuscul. cap. 2. Henell. de dotal. capite 1. §. 3. Nouatius lib. 6. aque nupt. cap. 47. C. 40.

Secundò sciendum est, dotem esse donationem, quæ vxoris nomine in vium propter matrimonij onera confertur. Hostianus de dotalibus, in princip. Quæ diffinitio alias omnes, quas ex Varone refert Cuiac. ad tit. de iur. dot. complectitur. Dicunt donatio, quia à veteribus inter donationes conferebatur, l. vir. C. de donat. ante nupt. nam licet non sit donatio meta, & absolute, quæ solius liberalitatis causa, & sine vlla negotij gestione conficitur: est tamen donatio negotij conficiendæ, aut gerendi causa facta, ideoque de contractibus appellatur in l. contrarius, ff. de reg. iur. l. 1. §. debitum, ff. de consil. pecun. l. exigere 65. ff. de iure dot. atque ob onera matrimonij. Quæ ratione ab omnibus aliis donationibus differt, eoque finem esse essentielle, constat ex l. dotalis 16. ff. de testam. pecul. l. autem 65.

D. D. Gonzal. in Dictional. Tom. IV.

§. vltim. ff. pro socio, l. si sit qui 56. §. 1. ff. de iura dot. contractualque is est bonæ fidei nominatus; unde ex eo datur vtiucapiendi conditio, l. 1. §. pro dote: est lucretius, ff. vxorem testificamus, l. final. §. si à facere, ff. qui in fraud. credit. l. ex promissione, ff. de obl. & act. l. 1. §. si emancipata, l. 3. §. emancipata, ff. de collat. bonor. l. cum post 43. ff. de admistr. inter. l. dorem 16. ff. de capisul. pecul. l. si vltim. §. 1. ff. de lib. l. causa. Quoad matrimonij verò procedit ex causa onerosa, & tacitam habet conditionem, si nuptiæ sequuntur, l. cum multa 20. C. de donat. ante nupt. l. incesto 32. l. dote 61. ff. de iur. nupt. Deinde sciendum est, dotem variè diuidi; alia enim est dos æstimata, vt probatur in cap. mulieret, de iureiur. alia appellatur data, alia dicta, alia promissa. Data dicitur iuxta Vlpianum tit. 7. regul. ibi: *Equæ dos aut datur, aut dicebatur, aut promittebatur.* Dos daturus eum prebens ea erat, non quia statim traderetur viro, licet hoc fieri posse constet ex l. 3. ff. de dote, sed pridie nuptiarum, si autem ante apud Antipatrem deponeretur, vt erastino nuptiarum vito solueretur. Dicebatur verò dos, cum mulier, eiusve parens, vel debitor dotem dicebat, nulla interrogatio præcedente, fed tantum sollemnibus verbis, vt illis, *Cenam tibi dari erant.* Vlpianus in fragm. tit. 6. de dotalibus, Cuius lib. 2. in l. 17. §. si aut alij, l. vir. C. Testes, de dotalibus, l. si 23. l. si poter 44. §. vltim. l. quemadmodum, l. nuptura 57. l. si mulier 59. ff. de iure dot. Dotis dictio, quæ sollemniter fiebat, sublata fuit in l. ad tradendam 6. C. de dotal. promiss. & Tribonianus verbum Dicere, ab omnibus fragmentis Iulianus Consultum in l. cum vir 53. de iur. dot. & in l. si extraneus 33. eodem tit. & pro dicto, repositus promissus; & in l. 6. C. de iur. dot. Vltimus lib. 6. epist. 4. ibi: *In dotem centum milia censueris præter eam summam, quam pater tuus voluit de meo dixerit.* Et ita cum iure ciuili approbata fuisset ea consuetudo, daturus actio ex simili dotis dictione, vt docent Aciarius libro 2. parerg. capite 1. & libro 11. capite 10. Reuarius de auctor. prud. capite 4. Galbanus de testam. capite 19. Taber de errorib. deced. 99. error. 1. Cifanius in l. Aristo 10. de donat. numero 27. & ad titulum de verb. obl. numero 5. Hostianus in dispus. de dotalibus, capite 2. Tribonianus lib. 6. de formal. pag. 144. Sanatus in notis ad Sidenium, lib. 1. epist. 11. fol. 80. Petrus Burgius lib. 1. elect. capite 11. dotis dictæ vestigia extant in l. si nuptura 25. l. si poter 44. §. 1. l. quemadmodum 46. §. 1. l. nuptura 47. l. si mulier 59. Digestus de iure dot. l. nupta 125. Digestus de v. ff. l. sciendum 19. §. nullum, Digestus de aditio. edit. l. si rem 31. §. final. vers. aut mulier, Digestus de nupt. si obtestor in his locis, pro dotis dicere, quod Latium, & frequens Iulianus fuit, esse à Tribonianus inusitatè transcriptum doti promittere, ne dictionis dotis, quæ in usu iam non erat, extaret mentio, licet in l. siue 61. l. ann. 79. §. 1. Digestus de iure dot. l. si maritus 31. §. 1. l. si sacer 44. §. 1. Digestus solut. matrimonij. l. autem 47. Digestus mandati: notatur Cuiacius ad Vlpian. titulo 6. in princip. & in rubric. de verb. obl. ibi: Cifanius numero 5. & in l. Aristo 18. numero 19. de donationib. apud Gaium libro 2. titulo 17. §. 4. Quare autem tantam mulier, rursus, parens, & debitor, possent dicere dotem, perdidit exponit D. Ioseph de Retes ad tit. de verb. obl. cap. 1.

A a 3 num. 7.

num. 9. Dos promissa dicitur, quæ à quocunque consanguineo, sive extraneo promittitur, quæ per actionem ex stipulata existit, *l. promittende, Digestus de iur. dot. A. Hothomanus de dotibus, capite 5.* Tandem alia est dos profecticia, alia adventicia. Profecticia dicitur, quæ à patre, aut ab uno paterno mulieris constituitur, *l. 5. ff. de iur. dot. & si filius familias pecuniam mutuatus pro filia sua, patris tamen negotium gerens dotem dederit, profecticia dos appellatur, l. & idem 7. ff. de iur. verso, l. si filius 17. ff. ad Adulc. l. pater 18. ff. de iur. dot. nec requiritur ut in potestate patris filia sit; nam etiam à patre manumissa dotem dos profecticia dicitur, quia non sua patris potestatis, inquit Vlpianus, sed parentis nomen dotem profecticiam facit, *l. 5. ff. pater & ff. de iur. dotum*: unde orta illi Celsi disputatio in *l. dotem 6. ff. de collat. bonor. aduersus Seruij, & Labeonis sententiam in l. aut 79. ff. de iur. dot. an dos ab uno paterno nepoti data, mortuo aut profecticia censenda sit, & patri, quasi ab ea profecta, restituenda? Qua in questione Celsum à Seruio dissentisse, constat ex dictis iuribus; casus verò, in quibus dos reuera profecticia non est, quamvis talis videri possit, recensentur in *l. 1. ff. de iur. dot. Adventicia, dos est, quæ vel ab ipsa muliere, vel à quouis alio ipsius causa datur, aded ut si patrem suum debitorum mulier iussit promittere, adueniunt dos sit, *l. 5. ff. pater & ff. de iur. dot. quemadmodum & ea, quæ à muliere filiafamilias de suo peculio constituitur, l. si filiafamilias 24. ff. de iur. dotum. Quod verò discrimen inter has duas dotis species constituitur, constat ex dicendis.****

Deinde sciendum est, constante matrimonio dotem ad maritum spectare, ut probatur in *cap. anserius, de iur. iur.* & eius fructus suos facere pro quibus matrimonij, ut latè dicemus in *cap. salubriter, de iur. iur.* Unde constante matrimonio fas non est mulieri dotem repetere, *l. dotis 5. C. de collat. aduoc. l. 1. §. Celsus, Digestus de dote prelegata, l. si iussit maritus eam restituens donare videtur, l. 2. C. si dos constanter maritum. quæ eisdem verbis conscripta est in *novel. 22. de secund. nups.* Facit textus, quem vulgò malè intellectum dicit Hothomanus de *dotibus numero 56. in l. 1. v. 5. ult. Digestus quæ in fraud. credit. exceptis causis relatis in l. maris, §. morte, Digestus de iur. dotum, l. quamvis 20. l. sed et si, cum sequent. ff. solut. marim. l. si per alia 27. §. marim 1. ff. de religiosis: probant Cuiac. in *l. 1. ff. de iur. prelegata, Faber lib. 8. conell. capite 20. Grotius lib. 4. de donationibus, capite 11. nisi dos appetit perditur apud maritum, eo ad inopiam vergente, l. si constanter 24. Digestus solut. marim. l. vbi adde 29. C. de iur. dotum, dicemus infra in capite per vestras: solum autem matrimonio dos condici potest, nisi ob culpam uxoris illa gravem solum sit, ut dos lucro mariti cedat, ut dicemus infra in *cap. plerumque*: igitur morte coniugis soluto matrimonio dos restituenda est; olim autem rei uxoris actio solum ob dinortium factum compete-  
bat. A. Gellius lib. 4. *nell. Atticæ. cap. 3. Guceta in Topic. Ciceronis, §. 1. nom. 3.* Sigonius lib. 1. de antiqua iure Roman. cap. 9. Rosinus lib. 5. *antiqui: cap. 34.* poltea ad calum mortis carensa est, *l. final. C. solut. marim.* Petrus Barb. in *rubric. solut. marim. 2. p. num. 5.* nisi aliter cautum sit,***

vel testamento dispositum. *Novel. 22. sustin.* aut nisi pacto nuptiali contrarium conuenitum sit, quod omnino obseruandum est, *ex l. 1. & per totum ff. de pallis dotalibus*, dum similia pacta inter virum & uxorem æqualitatem ferunt, ut Iustinianus statuit in *Novel. 97.* exempli gratiâ si maritus in causam mortis pactus fuerit quartam partem dotis, æque mulier in eundem casum ex donatione propter nuptias amplius pacifici non debet; & si fortè amplius pacificetur, portionis conuentio restringitur, & redigitur ad æqualitatem, idem ad quartam partem, *lex move, cum sequenti, C. de pallis, cum qua non pugnare legem vltimam, §. si igitur, C. de donat. ante nups.* Tunc ostendit Cuiac. in *novel. 22.* Similem etiam soluto matrimonio per dinortium (quod quomodo, & quando contingat, caposui in *cap. 1. supra, in si. proximo*) dos restituenda est, ex prædicti textu: profequitur latè Castillo de *dimentis, cap. 49.*

Ex quibus iam apparere decidendi verissima ratio ad nostrum textum; nam cum dos deat pro oneribus matrimonij subleuandis, *l. pro anseribus, C. de iur. dot. & ibi debeat esse dos, vbi matrimonij onera sunt, l. si maritus, Digestus familia eriscenda, l. adione, §. final. ff. pro socio, l. si is qui, §. ibi dos & ff. de iur. dotum, conueniens fuit matrimonio separato dotem esse restituendam, cum amplius maritus onera matrimonij non sustinet, *l. 2. in princip. ff. solut. marim. l. 2. & 3. C. de iur. dotum*: cessante enim causa cessare debet effectus, *cap. cum cessante, de appella. l. adigere, §. quomodo, de iur. iur.* sed soluto matrimonio cessat causa dotis, *l. 2. l. 2.* ergo per consequens dos restitui debet, ut considerat P. Gregorius lib. 9. *synag. cap. 21.* nam si legatum restitutum sit principaliter propter fideicommissum, fideicommissum sublato, per quandam necessariam consequentiam legatum sublato dicimus, *l. alano 10. §. Seta, cum l. sequenti, §. marci ff. de alimentis legatis.* Igitur dos quæ principaliter datur propter matrimonium; soluto matrimonio restitui debet: unde in formula dinortij apud Romanos semper exprimebatur dotis restitutio, *l. 2. §. 1. ff. de dinortijs, ibi: Tunc res tibi habeto; vel ita: Tunc res tibi agere. Cicero Philippic. 2. ibi: Minam illam suam res tibi habere iussit ex XII. Tabulis. Apuleius lib. 5. de Asino Aureo, ibi: Censilem thoro meo diuerse, siquæ res tuas habeto. Martialis lib. 10. epigram. 41. ibi:**

*Mense novo Iani veterem Proculcia maritum*

*Deservit, æque inde res tibi habere suar.*

Quintilianus declama. 262. ibi: Tunc repudiata cum tu eredis uxorem, cum res suas tibi habere visa esset. Quod patet oculis habens Imperator Antoninus Philosophus, cum moneretur, ut Faustinam cepudicaret, respondit: *Uxorem dimittimus, reddemus & dotem*, loquens de Imperio, quod eius occasione erat assequutus. Iulius Capitolinus in *vita ipsius Selenæ*, etiam statuit, restituant Alex. ab Alex. lib. 4. *Genial. 2. & ut qui uxorem à se exturbasset, dotem ei restitueret.* Ex quibus manifestè constat, soluto matrimonio nihil ex substantia mulieris apud maritum esse remanentem, ut obicitur Cuiac. in *novel. 22. col. 3.* Rectè igitur nostri textus affirmat, soluto matrimonio dotem esse reddendam. Accedit etiam, ne vno momento mulier duplici tribulatione prematur, manendo sine marito, & sine dote, contra textum in *l. iure strepsuum ff. de iur. dotum.*

Deinde

10.  
Dos quæ  
de reuerti  
venda.

11.  
TRANSITIO  
NATURÆ  
CONIUGII

Deinde quia eum daret dos, vt specialiter apud matrem sit, l. 1. ff. de iure dot. & soluto matrimonio deficiat eius maritus, ex ipsius partem tacita voluntate censetur fieri dotis restitutio.

**12.** Nec obstant iam argumenta in contrarium adducta. Non primus; verum enim est, dotem eo animo dari, aut dici, vt perpetuo penes maritum sit, id est quando durauerit matrimonium; quatinusmodum enim matrimonium suamet natura perpetuum est, princip. Insit. de paria potestate, hoc genus, ff. de condit. & demonstr. ita & eodem modo donis causa perpetua est durante matrimonio, eum dos accessoria sit, cap. de prudentia, hoc nostro tit. l. si mulier, q. si dot. ff. de eo quod uetus causa: videlicet si matrimonium motie, aut diuortio solutum sit, in consequentiam dissoluti etiam debet dotis datio. Nec nouum est, vt verbum perpetuum, certum tempus dimittat comprehendat, l. 1. ff. pro socio, cap. Sanctorum, 70. dist. l. id significatum, ff. de peculio, q. 1. Insit. de perpetuis & temporalibus actionibus, Corrauius in l. 1. ff. solut. matrim. Nac augmentum primum refertur, nam omnia quæstiones, an maritus, vel mulier habeant dominium rerum dotalium, de qua videndi sunt DD. suprà citati, & Corrauius in l. 1. ff. cap. 14. Zasius lib. 1. singulari, cap. 3. & alij adducti in cap. mulier, de iuracurande, responsum idem est alterius, dominium, quod res sit penes maritum, esse reuocabile, non absolutum, videlicet vt in aliis casibus resoluitur dominium ex aliquo accidente, & cedit ad pristinum dominum, vt in re vendita sub pacto additionis in diem, vel legis committitur: ita dominium rerum dotalium soluto matrimonio resoluitur, & cedit ad vxorem, quæ dotem debet.

**13.** Nec obest primum augmentum ipsius dubitandi rationis, pro cuius solutione distictum est constituendum inter dotem profecticiam, & aduentitiam, inter modos quibus dissoluitur matrimonium, & tandem statum vxoris, an emancipata, vel in sacris paternis sit, cum matrimonio soluitur. Si enim dos sit profecticia, id est, quæ ex re patris profecticiat, l. profecticia 5. ff. de iure dotum, v. l. p. in fragm. tit. 6. q. 3. & vxor debeat dum in sacris paternis est, dos ad patrem spectat, licet filios superstitis reliquerit, l. 2. ff. solut. matrim. l. filius 1. ff. ad Macedon. l. quod in vxorem 27. C. de negot. gestis, l. dos a patre, C. solut. matrim. l. si ab infestis 10. ff. de iur. l. si pater 13. l. inter 26. q. cum inter ff. de pact. dotat. l. si facias 81. ff. pro socio, l. pater 71. ff. de emulion. l. & idem 7. cum sequenti, l. 6. de in rem verso, l. final. ff. rem ratam haberi, l. 3. & 6. C. de iure dotum, l. 1. C. de bonis qua lib. Si autem filia iam emancipata decessit sine liberis, vulgo traditur, ad ipsius heredes ex summo iure domo pertinere; sed ex æquo, & bono patri suecurreuisse fuisse, ne simul filiz, & dos patris pariter iacturam, l. iure suecurre 6. ff. de iure dotum. Acius de Meia lib. 3. var. cap. 19. Sed Ant. Faber lib. 1. c. 1. c. 1. p. 1. probat dotem profecticiam emancipate filiz sine liberis decedentis ad patrem reuerti, etiam veteri iure, vt apertissime traditur in d. l. si pater 71. l. si filia 5. ff. de iur. filia 99. ff. solut. matrim. l. si ab infestis 10. ff. de iur. l. si non consentiente, repetere eam potest, l. 7. C. de nups. in qua parte obsequendi sunt textus in l. 8. ubi cum l. 1. ff. de bon. damnat. l. 1. q. si emancipata in fine 4. l. 6. ff. de col. hanc. l. acri 79. ff. de iure dotum, l. final. ff. de col. dote. Quod si filia decessit iam patre defuncto, dos profecti-

cia penes maritum manet, l. 1. ff. de dote preleg. & si dos cauta fuit, nec nuncrata, maritus agat, ex nouel. 100. Insit. Si autem matrimonium solutum sit per diuortium, & mulier sit filiafamilias, patet etiam consentiente dotis profecticia habet actionem, l. 3. q. voluntatem, l. 3. filia 7. l. si cum dote 22. q. 1. ff. solut. matrim. l. 2. C. eod. l. in cum 16. ff. de religiosis, l. 1. vnic. q. & hoc, C. de rei vxor. allene. Nec contrarium probatur in l. 7. C. de nupsis, cuius veram sententiam ibi exponit Cuiac, & si pater de dote agat, cauere debet filiam tem ratam habituram, l. non solus 39. q. si de dote, ff. de procurat. l. final. ff. rem ratam haberi. Si filia fusioi a vito diuertit, vel agnato cuasoti, vel filiz, consentiente agnato, dos soluenda est, l. si filia 65. ff. solut. matrim. Deinde si tempore diuortii filia iuris sit, sola ipsa dotem repetit, d. l. pater 71. ff. de emul. l. si cum dote 22. q. ex autem, l. in infestam 41. l. Titio 44. ff. solut. matrim. l. in cum 16. ff. de relig. adeo vt etiam si maritus morien patrem vxoris suæ heredes iustituerit, illa aduersus patrem suum rei vxoris actionem habeat l. si fecer. C. solut. matrim. l. vnic. C. de rei vxor. Quod procedit etiam si filia à patre exheredatâ, præterita fuerit, seu eius bonis se abstinerit, d. l. vnic. q. & hoc, l. solut. ff. de col. dote. Vnde enim apud nos filiafamilias post benedictionem noptialem pro emancipata habetur, filiz tantum competere actionem ad dotem profecticiam repetendam, apud nostrates placuit. Hæueneque de dote profecticia egimus. Si autem aduentitia sit, id est quæ à quouis alio data sit, Vipian. d. tit. 6. & qui dedit, pacto consentio sibi consuluit, conventioni standum est, l. vnic. q. accedat, C. de reb. vxor. Si autem dotem simpliciter promissit, nullo interposito pacto de ea repetenda saluto matrimonio, repetere intendens non auduit, quia simpliciter dotem dando, donasse præsumitur, l. vnic. q. accedat, C. de rei vxor. cui consonat lex 33. vix. final. tit. 11. part. 4. Et tunc si emancipata vxor est, & morte viçi soluitur matrimonium, ipsa contra mariti heredes actionem pro dote habet, l. vlt. C. de iure dotum, l. vlt. C. solut. matrim. d. vnic. q. accedat. Si vero morte mulieris soluebat matrimonium, exclusis eius heredibus, olim dos remanebat penes maritum, teste Vipiano tit. 6. de dote, q. aduentitia. Cuius regulæ vestigia extant in l. sed etsi 23. ff. de emul. l. sed etsi filias, ff. de bonis damnat. l. si ab infestis 10. q. vlt. ff. solut. matrim. l. deale 15. l. penult. ff. de fundo dotali, l. cum vir 42. ff. de testat. cap. 1. in cum 16. ff. de relig. l. cum mortem 27. ff. de iure scilicet, l. 2. C. famul. erist. l. ei qui mortem 20. ff. de his qua vt indig. probant Osuald. ad Deneb. lib. 1. q. 6. Scheibdeg. ad Fabrum lib. 3. tract. 2. quæst. 1. Robertus lib. 3. animad. cap. 17. Bevilionus ad leg. Jul. de adul. in fine, Panierola lib. 2. varior. cap. 69. & lib. 1. cap. 10. Glanlius in l. si conuenitur 6. C. solut. matrim. Pichardus in 5. fuerat, Insit. de alior. D. Iosephus de Retes de donat. inter, cap. 4. n. 1. ubi exponit textum in d. lege dotali 15. quod ius abrogauit Iustin. in leg. vnic. q. ille 6. C. de rei vxor. est, constituit vt ad heredes vxoris pertinet, nisi in constituenda dote aliud consensum sit: consonant lex 30. tit. 11. part. 4. Si autem filia in sacris paternis erat, & soluebat matrimonium morte mariti, vel diuortio, vxor tantum actionem aduersus maritum, vel eius heredes ad dotem repetendam habebat, l. Gaius 45. ff. solut. matrim. l. 30. tit. 11. part. 4. & innuitur in l. 2. q. quod si in patris,

ibi: *Et dos ab eo profecta sit*; ff. *solus. maritum*, quia quædam hæc verba Triboniano adscribat Gouezanus lib. 1. *variar. cap. 1. t. Arias de Mela lib. 2. varior. cap. 11.* & ipsa actio patri adquisitur, adeo ut ab ipso dos communis exeat. Vlpian. d. cit. 6. §. 6. ibi: *Nec interest, an adventitia sit dos, an profectitia*. Vnde in dubium vocatur idem Vlpianus in l. 2. §. 1. ff. *solus. maritum*. ibi: *Quod si in parvi potestate est, & dos ab eo profecta sit, ipsius & filie dos est*. Ergo si ab eo profecta non sit, ac sit adventitia, ipsius & filie non erit. Sed omisso Gouezano supra, dicendum est, hoc argumentum à contrario sensu non esse admitterendum, quia ibi Vlpiani mens fuit casum dare, ubi absque dubitatione dos communis esset, ut de iure exactio- nis ageret: exemplum posuit in profectitia, ut certius, ad evitandam exceptionem, quæ in adventitia ad extorrendam dotem frequenter opponebatur, Vlp. tit. 6. §. 5. §. 6 in qui dedit, ut sibi redderetur, stipulatus fuit, quo casu patri non adquisi- rebatur: iuxta quæ iuris principia accipiendus est præsens textus eo casu, quo dos in solidum restituenda est vxori.

Nec obstat vltimum augmentum ipsius dubi- tandi rationis, nam certum est, retentionem do- tis, seu eius partem, ex variis causis diuortio facto marito competere, videlicet propter mores, propter res donatas, propter resשות, propter liberos, & propter impensas. Vlpianus in *fragm. tit. 6. Paulus lib. 1. sent. tit. 1.* quas stipulatum pro- posuit, & exposuit Illustris D. Franc. Ramos in *peculiali schediasm. ad l. vnic. §. taceat, C. de rei vxo- ris*. Et quatenus ob impensas necessarias dos ipso iure minuitur in estimatione, non verò in corporibus, pro expositione textus in l. si in qui 56. §. 4. quod dicitur, ff. de iure dotium, l. quod dicitur, ff. de expensis, latè exponunt Valeron *an- tiquariarum* c. 10. cum sequent. Gibalinus de *vsu- ris lib. 4. cap. 5. art. 17. confess. 2.* Vnde præsens textus dum docet integram dotem restituendam esse, accipiendus est, cum non est locus reten- tionis, ob aliquam ex causis supra relatis.

Sed suprà tradita assertio obstat textus in *cap. decretali de hereticis lib. 6.* Vbi Innocentius IV. decreuit, ne propter hæresim mariti dos vxoris sisco applicetur, nisi tempore contractus matri- monij mulier scilicet cum hæretico illud cele- braret. Quem textum ita expendo. Cum tempo-

re, quo contrahitur matrimonium aliter ex cog- nitionibus hæreticus est, matrimonium non subsi- stat, can. 72. 6. Synodi ibi: *Non licet virum or- thodoxum cum muliere hæretica, nec orthodoxam cum viro hæretico copulari, sed si quid huiusmodi ab alio ex illis factum appuerit, irritas nuptias existimari*. Ergo diuortio facto propter nullita- tem matrimonij dos restituenda debet vxori, iuxta præsentem textum. Deinde si ex postfacto maritus in hæresim lapsus sit, dissoluitur matrimo- nium quoad thorum, sine culpa vxoris, cap. final. de *renuers. coning. cap. quanto*, ubi probatur, de di- uortio: ergo semper vxori dos erat restituenda. Pro cuius textus expositione dicendum est, ve- rum esse, ob delictum mariti dosm vxoris non confiscari, l. si marito, ff. *solus. maritum*, l. quisquis, §. xaveri, C. ad l. sol. marit. l. si quis pro hoc, C. de bonis prescripti. Gozzinus de *confess. coning. c. 5. limit. 5.* Malinus *ord. trad. q. 31. per totam*, illu- strauit in *cap. ex parte de consuet.* Vnde solum ma- trimonio propter hæresim mariti, dos sisco non applicatur, sed mulieri conservatur. Si autem mulier orthodoxa scilicet cum hæretico matri- monium contraxerit, & postea maritus accusa- tus, condemnatusque fuerit, dos etiam lucro sisco erit, propter delictum ab vxore perpetratum nuptias celebrando cum viro hæretico: in verò matrimonium illud subsistat, exposui in can. 15. *Coelebs libet*.

Ex suprà traditis lucem accipit textus in *leg. xaveri 6. ff. de diuortio*, ubi Iulianus supponit, cap- tiuissimè dissolui matrimonium, ita ut si intra quinquennium maritus non redierit, liceat vxori ad secundas nuptias transire, & ait: Ita tamen ut bonâ gratiâ dissolutum videatur pristinum cog- niugium, & vnusquisque suum ius habeat immu- ratum. Ideo enim in eo textu dos integrè resti- tuitur vxori, & donatio propter nuptias marito conservatur, quia cum bonâ gratiâ diuortium fa- ctum esset, idest ex licita causa, sine culpa alter- rius coniugis, ideo vtriusque bona, ac iura illi- bata seruantur vnusqueque, ex præsentis textu, & *l. final. C. de donat. ante nupt.* Capitulatæ autem apud Romanos diuortium fieri bonâ gratiâ pro- batur in *cap. in presertim, de spons.* Ex eodem prin- cipio hanc accipit textus in l. *Deo nobis, C. de Episcop. & Cleric.* ubi constituitur, quod si per ingressum religionis dissoluatur matrimonium, dos vxori restituatur. Ratio est, quia cum per in- gressum religionis diuortium contingat bonâ gratiâ, ut probatur Cuiac. in *notul. 12. Insul. &* per consequens ex licita causa, sine culpa coniugis, ideo ex suprà traditis dos restituenda est vxori.

13.  
DE ATTEN-  
TIONIBUS  
NOTIS.

14.  
EXPOSI-  
TIO CAP.  
DECRETAL.  
DE HÆRE-  
TICIS IN 6.

15.  
EXPOSI-  
TIO LIBRI  
281. ff. DE  
DIUORTIO.  
1. Don. C. DE  
EPISCO. ET  
CLERIC.

## CAPVT II.

Urbanus VIII. Decano, Cantori & Capicerio a Lexon.

Significauit nobis Fr. mulier, quod Gui. Gaëron, quem loco viri tenebat, diuortio sine eos solemniter celebrato, dotem suam illicitè detinere, & reddere contradi- dit: possessiones etiam, quæ ipsis, dum simul viverent, cuiuscumque contractus titulo communiter obuenerunt, eas solus, muliere prorsus exclusâ, sibi nititur vindicare. Ideo d. t. p. A. f. m. quæ si verum est, quod proponitur, & non est aliud, quod ob- stat, prædictum Gui. ad restitutionem dotis, & ad diuisionem eorum, quæ olim communiter habuerunt, ecclesiasticâ distinctione compellas.

NOTÆ.

**L**EXONENSIS est in Gallia Celtica, suffraganea Archiepiscopi Rothomagensis: eius meminerunt Ptolomeus lib. 2. cap. 8. Aimonius lib. 3. de gestis Franc. cap. 55. Ecclesia Cathedralis patronum agnoscit Eadmundum, cuius mentio extat in cap. ad reprimendam 8. de officio ordin. c. 4. de c. Elef. adific. Alia de ipsa Ecclesia adducunt fratres Sannatani tom. 2. Galia Christi. fol. 646. Choppius lib. 1. sacra polit. tit. final. nom. 22. Rescribit in presenti Vrbani III. Decano & Cantori ipsius Ecclesie, de quorum dignitate nonnulla adduxi in cap. 1. de re scriptis. Rescribit etiam Capicerio, idest Thesaurario ipsius Ecclesie; nam Capicerius, seu Capitiarius dicitur ille, qui custodit vasa sacra Ecclesie, vt ex Fulberto Carnotensi & Codino probat Cironius ad tit. de officio Sacrifici.

**b. Desinr.]** Iuxta tradita superiori commentatio, vbi priorem huius textus partem exposui.

COMMENTARIUM.

2.  
CONCELVIT  
TRADITVA  
IN PROBA-  
TIV.

**T**EXTUS hic duas continet partes, in priori agitur de dote restituenda soluto matrimonio, divorcio solemniter facto: in posteriori de bonis constante matrimonio acquisitis diuidentis, que fortè hec vocant conjugalem acquiritum, & vulgo dicimus, bienes gananciales. Ex qua de primis- gimus superiori commentario, facienda tantum in presenti examinabimus. Sit assertio: Soluto matrimonio, acquisita eo constante aequaliter diuidentur sive inter virum, & vxorem. Que conclusio supponitur in cap. ex tenore 10. de consens. cap. constante, de in integr. restit. cap. preterea 2. de spons. & statuitur variis legibus diuersarum gentium. Saxonum tit. 8. ibi: De eo, quod vir & mulier simul conuenerint, mulier mediam portionem accipiat. Ripuariani tit. 39. ibi: Si virum superuixerit, 10. solidos in decem recipiat, & tertiam partem de omni re, quam simul colloborauerint, sibi sibiudem vindicare. Et lib. 4. capitul. 9. ibi: Patrum, & vxores defunctorum post obitum maritorum tertiam partem collaborationis, quam simul in beneficio colloborauerunt, accipiant. Burgund. tit. 45. Bolobaz. tit. 14. cap. 6. l. 1. tit. 3. fori indic. Lacin. l. 10. tit. 4. lib. 3. fori Castell. l. 1. tit. 4. lib. 5. Ordin. l. 14. 15. & 16. & 60. Tauri. l. 2. 6. & 7. tit. 9. lib. 5. recipit. Facit Gregorius Turon. in append. cap. 15. ibi: Simile quid meritis nostris obseruatur per eam societatem bonorum, qua inter coniuges intercedit. Illustrant vltra congestos à Babelia in presenti, Cuiac & Casius hic, Morquecho de diuis. bonor. cap. 11. cum sequent. Velasco de primileg. pamp. t. p. 9. 19. Ofualdus lib. 3. Donel. cap. 16. tit. 1. Aluar. Valasco consil. 103. per totam, & lib. 1. partit. cap. 5. Sesse tom. 1. decis. 37. Phetio tom. 1. decis. 170. & tom. 2. decis. 115. Arelasco de iure commu. cap. 11. cum sequent. Chrilkineus tom. 1. decis. 116. Soloxanus de iure Ind. tom. 2. lib. 2. cap. 15. nom. 39. Martenoz & Azcoedo in del. legibus Recopil. R. Suarez tract. de lac. gananciales, Gubalinas de vfaris lib. 4. cap. 5. art. 18. N. Henellius in tract. de commun. bon. inter coniug. D. Iouannes de Larrea decis. 62. Gravac. & allegac. 49. P. Greg. lib. 3. partit. tit. 17. cap. 6. Bignonius in notis ad Martij. lib. 2. cap. 17. P. Barb.

in l. 1. p. 1. nom. 32. & in l. diuortio 8. p. 1. nom. 28. ff. solut. matrim. Cuiac. in presenti, & lib. 20. 99. Papin. in l. 72. de legatis 2. Rebellus lib. 6. de inst. quast. 1. nom. 4. Vels lib. 1. differ. cap. 3. nom. 77. Tondutus Sanele. resol. canonie. cap. 68. Valenzuela tom. 1. consil. 13. Scipio Gentil. de donat. inter, lib. 1. cap. 15. Frangolo de regim. Christi. Resp. p. 3. lib. 2. disp. 5. §. 4.

Sed hæc assertio difficilis redditur ex sequenti consideratione; nam bona acquisita matrimonio constante, aut acquisita sunt ex rebus dotalibus, ex rebus mariti, vel rebus communibus, aut non apparet ex quibus rebus comparata sunt; aut vnus ex coniugibus stipulatione, donatione, hereditate, aut legato ea acquisiuit: sed nullo ex his casibus bona acquisita constante matrimonio possunt communeari: igitur bona acquisita constante matrimonio non sunt diuidenda. Minor probatur, nam si ex pecunia dotalis res comparata est, dotalis efficitur, & vxori acquiritur, l. rei qua 54. ff. de iure dotum, l. quæ à marito 55. ff. de donat. inter, l. ex pecunia 12. C. hoc ritu. Similiter si ex rebus mariti, illius efficitur; si autem ex rebus communibus, illi acquiritur, cui facta traditio est, l. 1. t. l. mulier interest, C. si quis alteri, vel sibi. Si non appareat, ex cuius bonis res comparata est, præsumitur ex bonis mariti acquisita vitanda turpis quæstus suspitionis causa, l. Quintus Metius 51. ff. hoc ritu. l. 6. l. etiam, Codice ord. Plautus in Cassian. ad l. 1.

**M. Vide ea tibi? Nam pecuniæ Prohem nihil habere addere**

**Clam viro: & quæ habet parva, et, boni commodi est, quæ viro aut subtrahat, Aut supra iunxerit. Hoc viro censeo esse omnia quicquid rema est.**

Cuiac. in l. 22. C. de legat. 2. Gothofr. in d. l. 6. Rothomanus de ritu nupt. cap. 28. Coetel. lib. 3. Misel. cap. 5. Aleazar lib. 3. parerg. cap. 23. Si verò ex stipulatione, confus. coniugi non stipulatur, l. scriptura, C. de fide instrum. quia alteri per alterum ex stipulatione acquiri non potest, l. stipulatio 38. §. alteri, l. inter 83. ff. de verb. obl. si ex legato, hereditate, vel donatione res obtineant, quia ob merita propria, & non siue causa veniunt, nec inter suos communicantur, l. 3. §. de iis, l. nec adiecti 9. ff. pro socio. Et in nostro casu expressè probatur ex l. Lucius, §. filium, ad SC. Trebel. vbi Scruola respondit, maritum ex fideicommissio relicto vxori bonorum communionem consequi non posse, nec viua vxore, nec mortua: unde si vxori vnus ædium, vel habitatio relicta sit, stricto iure non potest cum ea maritus habitare, sed vt possit, benignè receptum est in l. euerim, §. t. de vfu & habitatione: ergo nullo casu bona quæ sita constante matrimonio erunt iniet coniuges communicanda, aut diuidentia. Accedit, nam equalitas, vt promissè acquisita, nam à viro, quam ab vxore, communicantur, inducit societatem leoninam, quæ in iure damnatur, l. si non fuerit ff. pro socio. Licet enim cum mulier confect præter dotem alia bona paraphernalia, vir verò operum sine pecunia, societas rectè contrahatur; si tamen non plus pecuniæ conferat vxor, quam maritus, vt plerumque contingit, societas iniqua exit; operta enim, & laborum industria in mollioribus non reperiuntur, immò sexus honestas non patitur eas alicui negotiorum præstare

3.  
TRADITVA  
RATIO DYO  
BITANDU.

præfæ, l. *penult. ff. de edendo*. Unde non immerito conuenerunt Gallicæ in præfenti textu approbationem, inquam esse, & societatem leoninam continere, adferit Petrus Costal, ad l. *ff. hoc ut. & de consensuine potest Hispanie idem censuit Osuald. ad Donel. d. cap. 16. littera B. ergo non rectè in præfenti textu iubetur maritus diuidiam partem rerum acquiriturum constanter matrimonio uxori præfære.*

Quæ dubitandi ratione iam fulecit non obstat, vera est præfens assertio, cuius ratio communiter ab Interpretibus adducitur ex societate, quæ inter virum & uxorem ratione matrimonij datur, non solum quoad cohabitationem, verum & quoad bona constanter matrimonio æquisita. Quare eorum vita societas appellatur *Genesi cap. 3. Mulier quam desiderasti mihi sociam*. Et cap. cum sociatus 27. quest. 2. cap. 2. de spons. D. Augustinus de bono coniug. D. Bernardus in Cant. sermone, *penso & spensa omnia communia, nihil proprium, nihil a se diuisum habentibus, una domus, una thorus, una caro*. Cicero lib. 1. off. 6. *Prima societas in ipso est coniugio, proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia*. Mattialis lib. 4. epigram. 75.

*Tec pariter miscere iuvat casu coniugæ census  
Gaudemus sociæ, participique viæ.*

Idque patet ex notariis definitione tradita à Modestino in l. 1. ff. de ritu nupt. & Iulian. in d. 1. Instit. de paria potest. quam explicauerunt Commentus lib. 8. comment. cap. 4. num. 1. Donel. lib. 13. comment. cap. 15. vbi Osualdus lit. C. & nos in cap. 1. de spons. unde prudenter monet Pluratelius in præcepto. comah. fol. 146. ex coniugio voces maritus, & non meum, omnino tolli debere. Et fol. 148. C. potest contrahentium corpora, opesque, amicos, familiareque iuicem confundi. Facit textus elegans in l. 1. ff. de viri aut uxori ff. ad Syllan. ibi: *Quia, mixta familia est, & una domus est*. Quod respicit verum Romanulæ, telam ab Italicamasseo lib. 2. fol. 95. in hæc verba: *Mulier nupta, quæ ex sacris legibus cum viro communis, fortunarum & sacrorum sociæ illi ipso*. Pluratelius in præcepto comah. colum. 103. Etrusco Romanus Legulator lege cuius, ne coniugum alter alteri donare quicquam, non et in illius rei participes fierent, sed et omnia communia indidivisa. Columella lib. 12. Nihil conspicietur in domo diuiduum, nihil quod aut maritus, aut femina proprium esse diceret, sed et communem conferuabat ab utroque, et cum forensibus argentum maritalis sedulicæ industria rationem parcom faceret. Illustrat Baldus ad leges Romuli cap. 13. quod etiam respiciunt textus in l. 4. C. de crim. expil. hanc. vbi pro datus suscipitur, legendum dano suscipitur, notum Fortnerius lib. 3. rer. quotid. cap. 19. h. ff. de seru. legat. Iuoco Fabro in Iurisprud. tit. 9. princip. §. illas. §. bine vxor introducta iam à pronubus in domum mariti, illa proferebat verba: *Vbi tu Caia, & ego Caia*; id est, vbi tu domitus & paterfamilias, ibi & ego domina & materfamilias. Pluratelius 99. Roman. quest. 50. & statim ci clauas tradebantur, in signum adeptæ possessionis omnium rerum quæ sub illis comprehendebantur. Brissonius de ritu nupt. pag. 528. Ub. quam societatem & dominij communicationem, sicut maritus dicitur dominus, quia dominum habet, & nunciatur 195. *Legum 57. ff. hoc tit. ibi: Cum petenti mihi ab eo, domino charissimæ, daretur 41. §. resancto, ff. de legat. 3. ibi: Publio Atatio dominus meo; l. Lucius 88. §. quæ marito,*

*ff. de legat. 2. Ouidius lib. 2. Fast. prope finem, vbi agit de Lucretia cum anellus ad Iamnelium sedente.*

*Lumen ad exiguum femella data pensa trahebat,  
Inter quas tenui sic ait illa foro:*

*Mitenda est domino (nunc uox properas  
puella.)*

Apuleius lib. 6. *Mitit. Prode bond scio, non istibi meus degat dominus*, Licet in transiit obicitare proprietatem nostræ *Volgaræ cap. 18. Genesi*, vbi de Sara promissionem piolis ridente: *Postquam conueni, & dominus meus ventus est*. Illustrant Plineda de rebus Salem. lib. 5. cap. 5. §. 9. Robertus lib. 1. rer. indic. cap. 10. Schorus ad Sente am lib. 1. controu. 6. Cuia in l. in multis, ff. de statu hominum, Marquez in Gubern. Christi. lib. 2. cap. 31. §. 4. Tiraquel. in l. 5. comah. A. Horthon. de nupt. 2. 13. Mancinus de criptis. iris collas. lib. 1. cap. 9. Ita & vxores dicuntur dominæ, l. vxorem 41. ff. de legat. 1. l. Titia 19. §. qui Atreus, ff. de annis legat. l. final. §. t. ff. de auct. & argenti. d. l. Lucius, §. 9. marit. nouel. quibus modis nuptiales 74. cap. 4. Ouidius lib. 3. Tristium. eleg. 3.

*Nuncius huius aliquis dominum venisset, resu gaud,  
Et paulo infectis.*

*Nec domina labor; mis in nostra cadentibus ora  
Accedat anima tempora parua mea.*

*Tibullus eleg. 2.*

*Et dominam tenero continuisse sinu.*

*Iuuenalis satyr. 6.*

*Ferre potest dominam salvis res vestibus illam?*

Notarunt Lipsius ad Tacitum lib. 1. ann. penult. Zetia ad 6. *Anerid. Virgil. ad illam versum, tibi dominam*, &c. Pinto Ramirez in Cautica, lib. 5. cap. 6. numer. 480. Novarius lib. 6. agne nupt. cap. 51. Faber in Iurisprud. tit. 9. princip. 2. illat. 13. Merillus lib. 1. obser. c. 36. quomodo aliam bonos nomenclaturæ rationem alligant Pancitol. lib. 1. variat. c. 76. Reuad in Luspis. ff. de reg. iur. Fornerius lib. 1. folle. c. 1 t. Hanc ipsam societatem inter coniuges agnouerunt Consulet, Paulus in l. 1. ff. rerum am. qui dum negat mulierem res amonendo furtum facere, am reddidit rationem, quia societas vitæ quodammodo eam dominam faceret. Triphonius in l. si rerum 52. ff. de re iudic. ibi: *Ea quoque alio præcedens societas vitæ casum habuisse*. Imperator in l. maritus 21. C. de procurat. Tandem ibi dicitur vxor habere domicilium, vbi maritus habet, l. exigere 65. ff. de iudic. l. sily 22. §. 1. l. ea quæ 32. ff. de municip. l. vlt. C. de incolis lib. 10. probat in cap. de vxore, de sepals. quæm societatem supponunt Bodinus, & Prætelius lib. 3. Iurisprud. Cuius ad tit. C. de nupt. Unde cum inter socios cuiuscentumque contractus locum diuidatur l. 1. t. per totam, ff. pro socio; ita inter virum & vxorem bona constanter matrimonio quæfita diuiduntur. Quam rationem præfentis assertionis assignatur Montaluis in l. 1. feri, Boëtius in consuet. Bismis, sit constanter maritus, §. 2. in princip. Petrus Gægotius lib. 45. synagoga. cap. 1. 4. num. 8. Spino in special. gloss. 28. num. 25. Burg. de Pax in proamio legis Tauri, num. 12. Segura in l. 1. num. 9. sed ff. fundum, num. 34. ff. de legat. 2. Tellos Fernandez in l. 16. Tauri, num. 16. Palacios Rubios in repetit. huius tit. §. 6. t. per tot, alij relati à Couare, in cap. quomodo, 2. p. cap. 7. §. 1. num. 5. Brissonius de ritu nupt. pag. 42. Pichardus in l. 3. C. de marit. leg. lib. 11. Gathias de coniugal. acquit. ex num. 12. Solorzanus de parried. c. 13.

Sed hæc sententia sustinere minime potest, & consuevit



RECALL-  
TVA RATIO  
IYTRA  
TRADIT.

conniungitur ex eo ; nam multò verius est, iure  
communis non esse contractum societatem inter  
coniuges quoad bona : quod probatur ex l. ali-  
menta 16. §. final. ff. de aliment. legat. l. cum hic sta-  
tus 32. §. si inter, ff. de donat. inter, l. ex diverso 17.  
§. 1. ff. solut. matrim. ex quibus constat, societatem  
bonorum posse pacto inter coniuges celebrari, &c.  
in l. si vir variis 17. ff. ad Fellician. l. si quis donatio-  
nis 38. ff. de contr. emptio. utriusque coniugis bona  
separantur : ergo absque conventionione, ex solo  
matrimonio contractus non fuit inita prædicta so-  
cietas quoad bona quæ sita diuidenda. Secundò,  
nam si societas fuisse contracta, vxor rerum  
mariti non quodammodo domina, sed domina  
absolutè diceretur, in l. 1. ff. rerum amittit. & do-  
mina esset senorum viri, l. 1. §. si vir, ff. ad Syl-  
lavianum. Vnde societatem inter coniuges con-  
tractam non censeret nisi quoad luctum, & quæ-  
stum, docent Cynalius ad Donat. lib. 14. comment.  
cap. 21. littera 17. Duarenus de nupt. cap. 1. Petrus  
Greg. lib. 1. §. synagag. cap. 4. Lyclum lib. 7. membra-  
nes. cap. 27. Gentil. lib. 1. de donat. cap. 5. Lambert.  
de Gortis lib. 1. aduersus cap. 1. Nec obstant auctori-  
tates suprà expensæ, in quibus coniuges socij  
appellantur, & societas contracta dicitur ; nam  
loquuntur de societate vitæ, & cohabitatiouis,  
ac de societate viri bonorum ; non verò domi-  
nij, vt ait Duarenus loco citato, saluo honore  
coniugij nihil indiuisum inter coniuges, sed  
promittas rerum omnium vix esse debet licet  
nulla sit obligatio, quâ alter alteri ad hanc com-  
munionem obstringatur : & propter dictum  
promiscuum vsum, & vitæ societatem socij ap-  
pellantur, quod nouum, aut insolens non est ;  
nam ob leuiorem vitæ, aut amicitie communi-  
cationem aliqui dicuntur socij, vt qui sunt ex  
eodem Capitulo, Monasterio, aut Conuentu,  
cap. cum Romanis 37. de officio deleg. cap. ex more, de  
sent. excom. & populi amici Romanorum diceban-  
tur eorum socij, Tacitus lib. 3. Annal. Lilius  
lib. 34. & populi fœderati, & sociati dicuntur in  
Leon dubio 7. ff. de captiuis. Eadem significatione  
dicitur ciuitas sociæ in l. possimium. ff. de captiuis.  
Committiones socij in l. de hereditate 19. ff. de ca-  
strensis pœnal. Vnde cum respectu personarum con-  
iugas socij sint, per consequentiam societas lato  
modo contracta dicitur. Nec obstat dicta lex  
Romuli, ex qua, & formulis suprà relatis, sen-  
tentiam deduxit Plotarchus. Nam omiſſa senten-  
tiæ eorum, qui asseruerunt, illam legem non  
fuisse lo vsu, & in defuetudinem abiisse, vt ex-  
plicauit Baldinus, & Prætextus ad leges Romuli,  
Respondendum est, quod lex illa procedebat in  
illis vxoribus, quæ ductæ erant per consecra-  
tionem, quæ dicebantur apud Græcos familie,  
sed domus domine ; apud Romanos vetò mat-  
ronæ, siue domine, vt ex Cedrenus signanter  
notat Cerdas 2. Virgil. lib. 6. & Anecd. ad versum 392.  
& probant Leulinus Torrentius ad Suetonium  
in Claudium cap. 39. Hadrianus Turnebus lib. 1.  
aduers. cap. 9. & lib. 22. cap. 6. Lipsius ad Tacitum  
lib. 12. annal. anner. 179. Pater Pinso lib. 1. in Con-  
tine, num 400. Carolus de Neapolis ad folios Oul-  
dij lib. 2. pag. 189. & illæ vxores participes fiebant  
humani, dumque iuxte cum marito, vt constat  
ex Hælicarnassico lib. 2. cap. 72. ibi : Atulicem nu-  
ptiam, quæ iuxta sacras leges conuenisset cum viro,  
participem esse omnium bonorum, & suorum. Ne-  
minem autem prius Romanis sacra nuptia voca-  
bulo fuisse expressit. Ex paulò iocetibus : Hæc sunt in-

ter virum & vxorem communio primi & sacri quon-  
dam habiti ciui atque fortiora, quoniam opus, &  
conuentioni sacre nomen inuenit, vinculum efficiens in-  
solubile. Et denique : Vxor enim pudica, & ma-  
ron in omnibus obsequens, quæ ac ille domus erat  
domina, & in eius defuncti bona succedebat heres,  
sicut filia in patris : ex assè quidem, si sit sine libe-  
ris ac intestatus decederet ; quod si prolem haberet,  
ex æquo cum liberis. Vxor ita ducta dicebatur ma-  
ter familias, & matrona, apud Gellium lib. 18. no-  
tandum, & 6. quæ locum expressius expositum Macro-  
bius lib. 1. Saturnalium, c. 15. Postea defuetudine  
ferè abolita consecratione, idem nomen, idemque  
nomen attributum fuit vxoribus per conump-  
tionem solenniter ductis, vt probat latè Gibalinus  
de vsuris lib. 4. cap. 5. ar. 18. & ita appellaban-  
tur similiter domine, & loco suorum hæredum  
maritis habebantur, de quibus accipiendi sunt  
textus in l. Lucius 14. l. Thais 41. §. Stichus 14.  
ff. de fideicommiss. lib. 1. iunctis D. Ioanne Suatez  
ad leg. Aquil. lib. 2. cap. 3. sect. 3. num. 18. D. Fer-  
dinando de Mesa lib. 3. variis. cap. 1. num. 5. Quod  
si vxor ducta erat tantum vsu, nulla inter eam  
& virum communio bonorum erat, immò ma-  
ritus tantum dominium bonitarum in dote ha-  
bebat, vt post Brissonium & Hothomannum probat  
Gibalinus ubi proxime : nec etiam in insti-  
tutionis per consecrationem, aut conump-  
tionem celebratis perfecta societas dabatur, cum mulier  
præter doten alia bona habere posset, & in do-  
te dominium verum retinebat ; tantum enim so-  
cietas iuducebatur, vt sibi iocicem coniuges suc-  
cederent, essentque reciprocè filii hæredes.

Vnde retentâ hæc sententiâ, videlicet nec lute  
canonico, nec ciuili attentio, societatem bono-  
rum dari inter coniuges, sequitur, vt præsentem  
textum exponamus, eiusque verum sensum assi-  
gnemus. Glossa & Innocentius in præsentis, Co-  
uare. ubi suprà. d. num. 5. Matienzo in d. l. 2. n. 2.  
Ioannes Garcia ubi suprà, num. 31. docent, bona  
acquiſita constante matrimonio in præsentis spe-  
cie diuidi inter coniuges ; non quia id regulari-  
ter procedat, sed quia acquiſita fuerant ex pec-  
unia mariti, & vxoris ; quo casu iure commu-  
ni inter eos communio admittitur, l. 2. C. pro  
focio. Sed hæc interpretatio apertè repugnat liti-  
teræ huius textus ; siquidem in eo non agitur de  
rebus emptis ex pecunia vtriusque coniugis, sed  
generaliter de quibuscunque rebus ex quolibet  
contractu quæritur. Quare hæc sententiâ omiſſa  
placet doctrina Abbatis, Butrij, Cardinalis, Pre-  
positi, Vincentij in præsentis, Suatez d. l. 1. c. for-  
tit. de leg. auariciis : qui docuerunt textum hunc  
non procedere iuxta iuris communis regulas, sed  
secundum consuetudinem peculiarem provincie,  
vbi casus contigit. Quæ interpretatio apertè pro-  
batur ex legibus Francorum, & Saxonum suprà  
relatis, & ex cap. ex parte, de consuet. cap. consue-  
tudo, de in integr. vbi refertur, in Gallia bona  
acquiſita constante matrimonio, inter coniuges  
diuidi : quod & refert Cuiac. in præsentis, & lib.  
20. qq. Papin. in l. idem 72. ff. de legat. 3. Apud  
Germes illas, quæ ex Germania in Gallias sedes  
posuerunt, vxoribus tertia pars concedebatur  
rerum, quæ mariti stante coniugio adquisie-  
rant, legibus Burgund. tit. 42. & tit. 62. Filius  
totius defuncto parte tertiam partem facultatis  
matri vtendam reliquit, Legibus Ripuariis,  
tit. 39. Si virum suuenerit. l. 1. sol. in dote reci-  
piat, & tertiam partem de omni re, quam suum  
consilab

6.  
TRADITVA  
VERA RA-  
TIO DICIT  
DEMU.

*cohabitaverunt.* Vnde eam in presenti Urbanus III. agit de coniugibus diocesis Lexovien-  
sis, quæ est in Gallia, rectè assitit, iuxta consuetudinem illius regionis, bona acquisita con-  
stituunt matrimonium, inter coniuges dividenda  
esse. Similiter etiam consuetudinem apud Frisios,  
Belgas, & alias nationes inclusit, ex aliis re-  
fect Officialibus ad Donel. lib. 11. cap. 16. littera  
B. Menclius d. tractatus de communiore bonorum,  
Bignonius ad veteres formul. lib. 2. fol. 567. Apud  
nos etiam similis bonorum communio consue-  
tudo introducta fuit, & ea approbata prædictis  
legibus loci, & tandem l. 1. tit. 9. lib. 5. recapil.  
Nec talis hæc consuetudo apud tot gentes in-  
troducitur ratione caret; nam licet mulierum ho-  
nestas non pariat alicui negotiorum præstesse,  
l. penult. ff. de edendo; vnde maiores nostri, ut  
Plutarchus tradit, constituerunt mulieres in  
nulla alia re viris suis, quam in his quæ ad be-  
neficium pertinent, operari debere; Alciatus  
lib. 3. præsumpt. cap. 26. licet in negotiatione eam  
non esse infirmam induriam, refertat  
D. Chrysostomus in ferm. Quod regulares femina  
viris cohabitent, ibi; An quando exponere quidem  
oportet, & comparare? si neque his mulier minus  
valeat, quam vir, & resistitur utique ferri, & om-  
nes quæque testamenta eorum valent, à mulieribus  
plura quam à viris emere. Tamen quia vxor ha-  
bens cutam, & gubernationem domus, adiuvat  
valde maritum, & præstat bonorum consueta-  
tionem, ut docet Titus. in l. 10. commo. num. 2.  
Solus de dote g. 9. num. 3. ideo rectè luatur di-  
midiam partem bonorum, quæ constante matri-  
monio acquiruntur, nam & colonus partiaris,  
quia simul sibi curam fructuum, ideo eorum  
fructuum partem sibi acquirit, l. & hoc distindio  
35. §. final. ff. locati, l. si elci, l. licet, l. excepto, C.  
cod. titud. Conatus lib. 7. consuet. cap. 11. &  
apud I. heros ex præda in bello capta, æqualis  
partio dabatur remaneantibus ad sarcinas, & pa-  
nagibus in acie ut obsecrat Abulenis in Deu-  
ter. cap. 20. g. 3. Rectè ergo in presenti libet  
bona constante matrimonio acquisita diuidi, cum  
etiã in eis querendus consideretur mariti in-  
dustria, in vxore etiam dote solertia in con-  
tinn consuetudine. Facit Colmella lib. 12. de re  
rustica, ibi: Apud Græcos, & max apud Romanos  
vixque in partem nostrorum memoriam ferè domesti-  
ci labor maritalis fuit, itaque ad requiem so-  
rentium exercitacionem, vixi cura deposita par-  
tibus familiis, intra domesticos parietes se recipien-  
tibus: erat enim summa reverentia cum concordia &  
diligentia mixta, flagrabatque mulier pulcherrima  
diligentia emulatione, studens negotia viri curâ suâ  
maiora, atque meliora reddere: nihil conspiciebatur  
indivisionem, nihil quod aut maritus, aut familia pro-  
prium esse sui iuris diceret, sed in commune conspi-  
rabatur ab utroque, ut cum sensibus negotii ma-  
ritalis fructibus fructus industria rationem.

Quæ omnia procedunt, & habent locum tam  
in matrimonio vero, quam putativo, contracto  
in facie Ecclesiæ ab illis, qui iuste ignorarunt  
inter eos esse vllum impedimentum canonicum  
dicimus matrimonium. Probat ex nostro tex-  
to, vbi de matrimonio putativo agitur, ut con-  
stat ex illis verbis: Quæ viri loco tenebat, cum vi-  
ri maritus non esset. Deinde quia in matrimonio  
putativo omnes effectus considerantur, & ex eo  
resultant, sicut ex matrimonio vero, ut bigamia,  
cap. super de bigam. non videt, vbi sicut matri-

nium verum inducit bigamiam; ita putativum.  
Secundò ex matrimonio bona fide contracto  
nascitur impedimentum publicæ honestatis, cap.  
ad audientiam, de spons. Tertio, nam per matri-  
monium putativum proles antea fufcepta legiti-  
marat sicut per matrimonium verum, cap. de te-  
nere, qui filii sunt legitimi: faciunt etiam textus  
in l. cum hic statz 32. §. amia, ff. de donat. inter,  
l. si cum dorem 12. §. final. ff. solut. matrim. & in  
nostro casu probat textus in l. 4. tit. 6. lib. 3. fortè,  
vbi assentitur, quod quando vxor iusta ignoran-  
tiâ cohabitabat cum marito scientie impedimen-  
tum coniugii, loca constante matrimonio ha-  
bitis non ad fideum, sed ad coniugem ignoran-  
tem pertinent: quibus & aliis fundamentis moti  
ita docuerunt Garcia de coniugal. acquifitu, n. 159.  
Gomez in l. 31. Tauri, num. 37. Matienzo in l. 2.  
glaf. 1. tit. 9. lib. 5. recapil. plures congesti à Bar-  
bosa in presenti, num. 9. Molina tract. 2. de iustit.  
disp. 431. Rebel. lib. 6. de iust. quæst. 1. sect. 3. n. 172.  
Castropalao de iustit. disp. 9. punct. 15. §. 1. Gi-  
balinus supra, art. 19. Glorba in consil. Meftan.  
glaf. 1. num. 17. Solozteras lib. 2. de iure Indiar.  
cap. 21. num. 62. Arias de Mefis lib. 2. variat. c. 12.  
num. 5. Olca de cas. iur. tit. 4. q. 8. anno 8.

Deinde ampliatur præfens decisio, ut alter ex  
coniugibus possit renunciare rebus acquisitis  
constante matrimonio, ut docet Glossa in præ-  
fens, Rodericus Suteas in l. 1. fortè, tit. de las  
ganancias, limit. 1. vers. quoniam. Palacios Rubios  
in presenti, rubric. §. 63. num. 1. Gomez in l. 60.  
Tauri, Matienzo in l. 9. tit. 9. lib. 5. Recapil. Coarr.  
in 4. 2. p. cap. 7. §. 1. num. 1. Gutierrez præfens, lib. 2.  
quæst. 126. à num. 1. Sanchez de marit. lib. 6.  
disp. 5. num. 3. Ayora de art. p. 4. in addit.  
Hermosilla in l. 5. tit. 5. part. 5. glaf. 1. num. 16.  
& probatur ex cap. 1. de filiis nati ex marit. in  
vltimis fenderon, l. professura §. §. si pater ff. de iure  
dot. l. 60. Tauri, l. 21. ff. lib. 1. §. tit. 9. lib. 5. Rec-  
opil. Quod non solum procedit, quando renun-  
ciatio fit ab initio, eam agitur de constan-  
te matrimonio, sed etiam post iam contractum, &  
bona acquisita. Ratio est, nam si qui renunciat,  
hocrum repudiat, non tamen amittit aliquid ex  
bonis quæ antea habebat; is autem in culis  
favorem renunciatio fit, nihil acquirit, ex quo  
fiat locupletior, sed tantum agitur, ut quod in-  
genti labore paravit, coniugi per parte acquira-  
tur: & etiam hoc casu intelligendam esse dictam  
legem 60. Tauri, docuerunt Couart. Matienzo,  
& alij proximè laudati. Nec obstat textus in l. 3.  
§. final. cum l. sequenti, ff. hoc titul. vbi docetur,  
non posse maritum iubere sibi donantem ali-  
quam rem, ut eam potius vxor donet: igitur  
multò minus potest renunciare bona acquisita  
constante matrimonio, præcipue cum eorum  
dominium pro medietate coniugibus acquisitum  
sit, l. 47. tit. 28. p. 3. vnde ad heredes transmittit-  
ur, Valenzuela consil. 13. Nam respondetur, ideo  
in d. §. ult. & l. sequenti, & l. si quid mihi §. 6. ff.  
hoc titul. non valere renunciationem illam, quia  
tes, quæ ad maritum præceteret, statim transfer-  
tur quasi ex eius potestate in dominium vxoris;  
& ita maritus amittit dominium, pauperiorque  
efficitur: at in presenti casu eam dominium eam-  
rum rerum, quæ constante matrimonio paratæ  
sunt, consulum, reuocabile, & in habitu po-  
tius quam in actu sit, ut probant Gomez & Ma-  
tlenzo vbi supra, Castropalao de iustit. disp. 9.  
punct. 16. Hermosilla supra, num. 48. ideo præ-

dicta renunciatio solinetur, ut etiam valet in specie legis est ubi 31. 5. quod legatus 7. ff. hoc tit. quam exponunt Scipio Gentilis lib. 1. de donat. inter. cap. 36. D. Iosephus de Reres eod. tit. cap. 4. §. 1.

Deinde sciendum est, hanc communicationem bonorum dari etiam alter ex coniugibus tempore celebrati matrimonij in pauperem, alter vero sit diues, ut probat Valensio 1. p. de priuileg. paup. 9. 9. per inuam. Et quia eius nullam pecuniam vnus ex coniugibus ad matrimonium adducat, potest tamen opere, & industria quod ei deest de patrimonio supplere, iuxta textum in l. si socius ff. pro socio quia sententia expressit probatur ex l. final. tit. 3. lib. 3. fori 4. in 9. lib. 5. Recopil. Ampliatur etiam hanc assertio, ut non solum duci hanc bonorum communicatio constante matrimonio, verum & eo soluto, dum bona indiuisa inueniunt; nam eo casu bona quæ sita eo tempore diuiduntur inter coniuges superstitem, & defuncti hæredes, ut constat ex l. 9. tit. 4. lib. 5. ex l. 6. tit. 4. de las heredes lib. 3. fori, prebat Valensio aucta consilij 9. num. 11. Cuius doctrinæ duplex ratio assignari potest, prima quia coniux in viduitate persistens, dum ad secundas nuptias non transiit, censetur sub præcedenti matrimonio esse, ut probat textus in l. 1. c. de bonis matris, quam ad id expendi in Pinellus lib. 4. num. 4. Tiraquellus de nobilitate cap. 18. n. 9. secunda, quia ex perseverantia vitæ quæ pariter persumitur inter eos continuata societas, argumens textus in l. quæritur, §. qui implens, l. legem, c. and. tit. in rebus, §. ubi ff. de precario, quibus consuetudo lex tot. tit. 3. part. 5. & defendunt Castiljo & Gomez in l. 16. Tauri, Gregorius Lopez in l. 10. tit. 1. c. part. 5. Unde dum bona diuisa non sunt, datur causa ipsius communicationis bonorum. Sed haec demum inter coniuges bona acquisita communicantur, si vxor tradita est in domum viri, & simul exierint cohabitare eo tempore, quo bona acquiruntur. Ratio est, quia inter coniuges qui non cohabitant, societas contracta non creditur, ad l. 2. recipit. l. 205. ff. de iur. iur. Gomez de inuentu 1. p. cap. 7. num. 56. Garza de iur. 337. Olea ubi supra, num. 5. Larrea allegat. 49. Accordans respon. 10. limi. 6. probat & defendit Bronchorst. miscel. cent. 1. offit. 98. Hæc tamen doctrina limitatur, quando sponsus ante traditionem sponsæ in domum negotiatur cum ipsa pecunia dotali; nam hoc casu sponsa habebit medietatem licetorum, ut docent Conarr. ubi supra, Ioannes Gasias de coniugali acqu. lib. 1. n. 13. non autem desiderari benedictiones sponsæ, docuerunt Solorzanoz tom. 2. lib. 2. de iure su. dia. 1. 20. n. 2. ad num. 60. Glucba ad consil. Meffan. cap. 11. gloss. 1. per totum. Olea de iur. tit. 4. §. 8. n. 4. Prosequuntur alias ampliaciones, & limitationes præsentis assertionis Aluadn de conuentione a morte, lib. 2. c. 1. Salazar de usu & consuet. c. 5. n. 13. Giennadi de priuileg. credit. num. 884. Valentia consil. 13. n. 3. & consil. 31. Cancr. 2. p. variat. cap. 1. n. 5. & cap. 7. n. 62. & cap. 1. n. 67. Castiljo de viffrat. cap. 7. num. 26. Sixtini consil. 4. tom. 1. consil. Pinellus.

Nec obstat dubitanti ratio deducta ex d. l. Quin. tus Aduisus ff. hoc tit. nam verum est iure communi, bona acquisita constante matrimonio in dubio mariti credi, ob suspensionem supra traditam, quam innot Pharus in Cassina alio t. ibi:

— Pade tibi est

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

Nam pecunia dotalis nihil habere docet C. in viro.

Notandum Cuius. in lib. 1. fender tit. 3. §. similiter, Ann. Horthomannus de viro ad 1. cap. 28. Cuthort. in dila. l. 1. riam 6. At verò hæc communicatio bonorum proderit iure speciali, ex le gibus diuinarum nationum. Nec obstat quod expendimus ex l. 1. d. l. medium inter, c. si quis alteri vel sibi. Nam omnia solutio eorum, qui aliter, textus illos procedere attente iure omni, respondendum est, Verbanum III. in præfati agree de rebus acquisitis indistincta vtriusque coniugis, autem legibus Gallis. Textus verò contrarij procedunt iure communi attento, quando vnus ex coniugibus suo nomine tenet aliquam rem piam, & ibi possessio tradita fuit. Quo casu licet de pecunia alterius pretium soluat, sibi tantum rem acquirit. Ratio est, quia tunc res non succedit loco pretij, l. si ita ff. de fideiuss. l. qui ius, §. final. ff. de sortis, l. l. ab eo, §. de vif. Vtriusque de reuall. §. 31. gloss. 1. num. 30. Pinell. in l. 1. c. de bonis matris 3. p. n. 18. quo principio accipiendi sunt textus in l. si pater, c. communia reuicque iud. l. 9. i. aliena. C. si quis alteri: ubi res emptæ ex communi pecunia non diuiditur, quia emptio celebrata fuit nomine vnus coniugis, & ei possessio tradita, cuius traditionis effectus est, vi dominium rei transferatur in eum, cui tradidit fuit. l. tradiditibus, c. de pallis, l. hostie tamen apud nos 1. l. 1. tit. 9. lib. 5. Recopil. etiam bona iure copiarum nomine vnus coniugis, communicantur, ut resoluit Matienzo in dila. 2. gloss. 2. Palacios Rubios in præfati rubri. §. 2. num. 4. Angulo de viduitate 9. 4. num. 16. Gutierrez lib. 2. prole. §. 17. num. 3. Nec obstat quod dicitur ex d. l. res que, l. 1. riam maris: nam satis dubium est, an res emptæ ex pecunia dotali, dotalis efficiatur in qua quæstione negatiuam sententiam tenuerunt Hieron. Gratius consil. 1049. num. 2. Cynmanns lib. 4. comment. cap. 17. num. 10. Socinus consil. 170. num. 3. Itaque de reuall. lib. 1. §. 31. num. 16. gloss. 2. num. Gomez in l. 16. Tauri, acm. 56. Pro qua sententia scilicet textus in d. l. res que, l. 1. riam maris, l. si eam dorem, §. final. ff. si sit, maris. In quo Verbum distib. in scholis iam dum placuit, vi regulariter emptum ex pecunia dotali, non efficiatur dotali, d. l. ex pecunia. Ratio est, quia quando pecunia datur in dotem, vel quid aliud, quod consistat in pondere, numero, vel mensura, tacite censetur concessum marito, ut ad libitum disponat de illis, & soluto matrimonio alias res eiusdem bonitatis, & qualitat. restituiat, l. res in dotem 4. ff. de iure dotum. In subsidium ratiem, quando maritus pauper est, nec pecuniam dotaliẽ vxori valeat restituere, tunc emptum ex pecunia dotali efficiatur dotali, & tanquam dotali vindicari poterit per vxorem, iuxta textum sic intelligendum in d. l. si eam dorem, c. si al. d. l. res que, expendendo verbum videtur, de quo ibi, quod dendum improptereat, l. naturaliter. Digestis de acquir. p. ff. l. 1. §. de iur. Digestis de vi & vi armata. Quam inter prætaximem tradunt Haimenpulus in reuall. lib. 4. tit. 8. pag. 184. Cuius lib. 5. absent. cap. 9. Baldus in capite 1. §. & quia videtur, num. 12. & ibi Aluicquus num. 9. ad finem, de his qui fruct. dar. poss. in vif. final. dicitur in d. l. ex pecunia, distilla c. oita de priu. cede. 1. n. 6. Nouellus de iur. 2. p. 3. balensis, p. 10. Greg. in lege 49. tit. 5.

9.  
AMPLI-  
TVA PR-  
SINE AS-  
SERTIO.

10.  
BIBLIOTHE-  
CA D. D. VBI-  
TANDI RA-  
TIO.

Bb

tit. 5. *partie. 5. verbo Palam ad. Gutierrez lib. 3. prae-  
litic. q. 87. num. 4. & 12.* et si aliter dissidium hoc  
conciliare intendat Petrus Barb. in d. l. si cum  
dotem. 5. *num. 9. & in 3. p. rubei. ff. solus maritus.*  
n. 76. A. Faber lib. 5. *comit. cap. 9.* Arias de Mesa  
lib. 2. *varior. c. 1. n. 12.* & ois alia dedimus in c. 1.  
de pecul. Cleric.

## II.

DISSOLU-  
TA ALIA  
PARS DI-  
FICULTA-  
TIS.

Nec obstat alia difficultas pars, quum expen-  
debamus de leguo, hereditate coniugio adve-  
nientibus. Pro cuius solutione exponendum ope-  
rationem diximus, quoniam bona constante matri-  
monio acquisita inter coniuges communicantur,  
seu diuidantur? Et sciendum est, quod quoties  
rei possidet à coniuge ante matrimonium postea  
constante matrimonio aliquid accedit, ita ut me-  
lior, pretiosiorque reddatur abique nouo facto  
coniugio, immò potius ex natura & vi rei iam  
posse, id non communicatur; quia quidquid  
ex causa praeterita coniugii abique nouo facto,  
ad tempus causae primae & praeteritae referri de-  
bet, ex Lex ratione, 5. Imperator, ff. ad leg. Falcid.  
l. Pompeius 15. ff. de negot. gestis, l. Julianus, 5. non  
solus, ff. ad Macedon. Contr. 2. p. cap. 7. 5. 1. Unde  
si proprietati nuda ususfructus accesserit, incre-  
mentum videtur, ideoque non communicatur.  
Gomez lib. 2. *var. cap. 15. num. 19.* Gutierrez lib. 2.  
prae. q. 116. Castropalao de iust. disp. 9. *par. 1.*  
15. 5. 2. *num. 1.* Gibalin. d. c. 5. art. 20. Ratio est,  
quia ususfructus proprietati consolidans iura  
ipsius proprietatis obuenit, l. usufructus, ff. de usu-  
fructu, l. proprietatis, ff. de iure dotium: & natura  
sua finitus legis potestate consolidatur, & domi-  
no proprietatis quaeritur: ergo non communica-  
tur inter vium & uxorem, l. cum sequens, l. 2. *num.*  
3. 5. *penult. ff. pro socio.* Similiter si per allu-  
uionem aliqua praedium accedat, non communi-  
catur, argumento legis 4. ff. de iure dotium; quia  
sequuntur naturam rei primordialis, l. 1. & 2. *C. de*  
*alluv.* Similiter si praedium iure sanguinis per  
retractum ab altero coniuge acquisitum sit, aut si  
venditum ante matrimonium cum pacto redimi-  
endi, postea redimatur, aut vili pretio distra-  
ctum, seu iudicis decreto adiudicatum creditori,  
restituto pretio à coniuge redemptum fuerit, non  
praedium ipsum, sed pretium pro eo datum com-  
municatur. Tondatus Sanleg. *resolut. civil. q. 69.*  
Rebellus lib. 6. de iust. q. 1. n. 1. Castropalao d.  
disp. 9. *par. 1.* 5. 2. *num. 1.* vel si praescriptio per-  
fecta sit illius rei, quam bona fide alter coniugum  
possidebat ante matrimonium. Molina de iust. *dis-*  
*pos. 4. 33.* Castropalao *supra* n. 7. Item non com-  
municatur bona caelestia, aut quasi, quae ex  
solo regio stipendio fuerint comparata, secus ve-  
ro fructus ex ipsis obuenientes. Burgos de Paz  
q. 1. *num. 17.* nec etiam donationes factae à Prin-  
cipe marito militanti communibus expensis suis,  
& uxoris, l. 1. & 16. *tit. 2. lib. 4. fori iudic. l. 1. tit. 3.*  
*lib. 1. fori Castell. l. 4. tit. 4. lib. 4. ordin. l. 6. & 7. tit. 17.*  
*par. 4. l. 1. tit. 9. lib. 5. recopil.* Bartol. in d. l. *faciam,*  
5. *final. ff. pro socio.* Et indistincte donationes factae  
à Principe non communicantur, immò pro pecu-  
lio speciali mariti habentur, l. 6. *tit. 10. lib. 5. re-*  
*capit.* quam exponunt post Matienzum, & Aze-  
uedum libi, Menchaca lib. 1. de success. *resol. q. 26.*  
*num. 29.* Didacus Perez in l. 3. *tit. 8. lib. 3. ordin.* Vi-  
nel, in l. 1. *C. de bonis matrem. 3. p. num. 62.* Villadie-  
go in d. l. *fori num. 154.* Item commendae & officia

regalia, quae à solo Principe donantur, & ab illo  
salarium habent, nec venditioni subiciuntur, non  
communicantur, nisi quoad fructus. Solozzano  
ubi *supra*: secus vero si officium ematur à mari-  
to, quod licet non communicetur, tamen esti-  
matio inter coniuges diuiditur, vt de Decurio-  
nato, & officiis Tabellionis & Procuratoris resolu-  
tione Austriaco *responsis* 3. Morquecho, & Ma-  
tienzo ubi *supra*. Tandem non communicantur  
donationes, legata, hereditates, quae constante  
matrimonio obueniunt, ex principiis traditis  
*supra* pro dubitandi ratione. Phebo *tem. 1. decis.*  
170. *per totam.* Communicantur autem fructus  
quoruncunque bonorum mariti, vel uxoris, l. *si*  
*nal. vbi Montibus. tit. de leg. 2. mandatis. l. 4. tit. 3. de*  
*leg. laboris. lib. 3. fori*: probant Rodericus Suarez,  
Barbosa & Morquecho, *londit. à Vela differ. 2.*  
n. 67. vbi docet, uxorem remouentem locum ac-  
quisitis, renouasse fructibus rerum commu-  
nium. Nec interest, quod fructus sint percepti ex  
bonis castensibus, seu maioratu, aut commenda.

Sed superius assertioni obstat textus in cap. ex  
parte, de consuet. vbi consuetudines praescriptae  
apud Rupellanos in provincia Aquitaniae pro-  
ponuntur: vna vt si maritus vergeret ad inopi-  
am, posset non solum bona propria alienare, verum  
etiam uxoris: alia quae ad praesentem  
assertionem pertinet, vt si matrimonio fuisse  
separatum propter adulterium uxoris, vxor nihilominus  
retineret alimdam partem bonorum  
constante matrimonio acquisitorum. Et cum con-  
suleretur Honorius III. an praedictae consuetudi-  
nes essent obseruandae, respondit Pontifex, eas  
consuetudines minime obseruandas esse. Quam  
textum, omissis aliis difficultatibus, quas ex-  
ponemus in cap. final. hoc titulo ita expendo. Quod  
consuetudine introductum est, contrarium vix  
tollit facile potest: sed vt bona quaerita constan-  
te matrimonio remaneant penes uxorem, con-  
suetudine introduci non potest, vt in eo textu do-  
cetur: igitur quia haec societas, seu communio  
bonorum inter coniuges consuetudine introducta  
non est, alias contraria consuetudine tolli aut  
mutari posset. Accedit, nam in diuisione, aut re-  
tentione patris horum bonorum totum facit  
consuetudo. Rodericus Suarez in d. l. *lib. 3. fori 2*  
vnde in ciuitate Cordubensi, & aliis Hispaniae,  
ob consuetudinem in contrarium inducunt leges  
Regiae de coniugali acquiritu loquentes non ob-  
seruantur; quare laici disponent Matienzo in ob-  
lita l. 2. *recopil.* Larrea *decis.* 62. *Gramus* Masinus  
de consuet. *quest.* 31. an attendatur consuetudo  
domicilii mariti, an vero uxoris, seu loci vbi  
contahitur magnimomo? Cui difficultati re-  
spondendum est, ideo in eo textu praedictam  
consuetudinem non obseruari, quia consuetudi-  
nes inducentes peccatum, aut impunitatem delicti  
promittentes, custodie codae non sunt, cap.  
vlt. de consuet. vnde cum per illam consuetudi-  
nem apud Rupellanos introducitur mulier ad  
adulterandum inuicemque, impunitate quodam  
modo concessa per retentionem bonorum constan-  
te matrimonio acquisitorum, quibus aliis  
propter adulterium ipsa priuatur, cap. *plernum*  
que, vbi dicimus, hoc ruit. ideo talis consuetu-  
do ab Honorio III. improbat, vt in eius tex-  
tus commentario late probauit.

## III.

EXPOSITIO  
O. 12. PAR.  
15. DE CON-  
SUE.

C A P V T III.

2 Clemens III.

DE prudentia vestra valde miramur, quod cum vobis causam matrimonialem, quæ vertebatur inter B. Pisani civem, & M. mulierem, commiserimus canonice terminandam, & vos consanguinitatem inter eos in sexto & septimo gradu invenientes, sententiam divortij tulissetis, de dote quam à viro mulier repecebat, quidquam statuerè distulistis. Quia igitur secundum e iura vos quidem de matrimonio principaliter cognovistis, & de dote, quæ est causa incidens, accessorie cognoscere valuistis, & sententialiter diffinire: discretionem vestræ per Ap. scripta mandamus, quatenus prædictum B. moneatis attentius, & app. cessante cogatis, ut prædictæ mulieri totam dotem suam, sicut canonice fuerit, restituere non moretur.

N O T Æ.

1. <sup>a</sup> *Clemens III.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub titulo, de dote post divortium rescriptum, capite 1. nullibi tamen exprimitur quibus Prælati referant Pontifex: tantum ex littera, quam ex dicta collectione restitutum, apparet, eisdem iudicibus commissam fuisse causam eiusdem matrimonij inter cleros Pisani celeberrimam.
2. <sup>b</sup> *In sexto & septimo.*] Post alias Ecclesiæ prohibitiones circa gradus consanguinitatis, & affinitatis, prohibitum fuit matrimonium usque ad septimum gradum, capite progeniem 35. quæst. 3. ubi: Progeniem suam unumquemque usque ad septimam decemumque observare generationem. Et capite contradicimus, capite nulli, capite de consanguinitate, 35. quæst. 3. quæ prohibitio duravit usque ad tempora Innocentij III. ut probatur in cap. non debet, de consanguin. & affin. Unde cum temporibus Clementis III. adhuc viget prohibitio matrimonij usque ad septimum gradum, merito iudices delegati in præsentem casum separarunt coniuges, cum unus distasset à comuni stirpe in sexto, alius vero in septimo.
3. <sup>c</sup> *Idem.*] Tam civilia, quam canonica, statim referenda.
4. <sup>d</sup> *Canonicam.*] Idem diffinitum per sacros canones; nam si ex causa licita separatum fuit matrimonium, ut in præsentem casum, tota dos restituitur, ex traditis supra in capite 1. Si vero ex causa adulterij, non restituitur, ut dicemus infra in cap. plenius: & si ex causa licita, sed maritus inops est, aut impensas facerit, non tenetur integram dotem restituere, iuxta tradita supra in cap. 1.

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc textu sequens communiter venit disputanda assertio: iudex delegatus, qui cognovit de causa matrimonij, de dote etiam pronunciare valet. Quod conclusio probatur potest ex cap. 1. capite accedens 4. ut licet non contesti, capite 2. de coniug. servat. cap. 2. capite super hoc tituli, capite prudentiam 21. 6. 6. de offic. delegat. cap. 1. hoc tituli, in 1. collecti. Illustrant vltima congruita à Barbosa in præsentem, & de pœss. Episcop. alleg. 84. num. 30. Arias de Mesa lib. 2. variat. cap. 31. Anguinus lib. 2. de legibus, cap. 21. Barbosa in D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. II.

cap. 3. de ordin. cognit. num. 18. ubi Garza, Rotbertus lib. 3. rer. iudic. cap. 5. Cuias. & Canisius hic, Zypæus ad tit. de foro compet.

Sed pro dubitandi ratione ita in præsentem assertionem insurgo: Iudex delegatus non cognoscit nisi de rebus comprehensis in ipso rescripto delegationis, cap. cum inter 31. de offic. delegat. quia fines mandate iurisdictionis diligenter sunt observandi, cap. cum dilecti 12. de rescriptis. cap. qui de non sacerdotali, de proband. in 6. est namque iurisdictione delegata stricti iuris, & per consequens tantum restringenda ad causas, & personas in ipso rescripto expressas, cap. 1. de officio delegati. Sed in præsentem casum iudicibus delegatis tantum fuit commissa cognitio causæ matrimonialis, an videlicet consanguinitas inter coniuges in eo gradu daretur, quæ impediret, seu dirimeret matrimonium, ut ex littera constat: igitur Iudices ipsi non poterant de dote cognoscere. Augetur primò ex eo, nam doctis causa secularis est, de qua iudex secularis cognoscit, lege imperatoribus, 6. vlt. Codicis de dote non numer. late probant Palacios Rubios in capite per vestras, notat. 2. hoc tit. Angulianus lib. 2. de legibus, capite 13. numero 27. Molina de primog. lib. 2. capite 15. num. 76. Sed de causis secularibus solus iudex secularis cognoscit, ut ita seruetur utriusque iurisdictionis fines, & diffinitum eum Iose Imperlem Casae habere credatur, c. annit, de iudiciis, capite casum 7. qui filij sui legitimi, c. cum ad verum, 96. diffinit. Ergo ex alio capite, videlicet quia iudices in præsentem casum à Pontifice designati ecclesiastici erant, de dote cognoscere non valebant. Augetur tandem hæc dubitandi ratio, nam si iudices delegati in præsentem casum possent super dote pronunciare, maxime quia causa illa accessoria, & incidenta erat: sed ex eo, quod sit causa accessoria, vel incidenta, non sequitur quod iudex, qui de causa principali cognoscit, de accessoria pronunciare valeat; nam index qui super causa principali sententiam dixit, super accessoris in iudicio non deductis pronunciare non potest, l. 4. C. de passis, l. terminata, C. de finibus & lit. docet Autendaño resp. 6. Sed in præsentem casum sententia super causa principali prolata erat: ergo super dote, etsi esset causa accessoria, non poterat eam pronunciare. Similiter iudex secularis, qui de causa principali cognoscit, de ecclesiastica accessoria, seu incidenti pronunciare non valet, cap. si Imperator, 96. Bb 2 distinct.

INSTRUM-  
TUM TRA-  
DITA AB  
SACRIS

CONCLU-  
SIO TRA-  
DITA AB  
PROBATA

*distinſi. cap. tuam 3. de ordin. cognit. cap. later 5. qui filij ſunt legitimi. cap. ut inquisitionis, 8. prohibemus, de heret. in 6. Ergo ſimiliter nec iudex eccleſiaſticus de cauſa ſeculari, acceſſoria, vel incidenti cognoscere valet.*

6.  
RATIATVS  
ET ROTAL-  
IVS  
COMMVNIS  
SOLVTIO.

Quia difficultate oppreſſi Immola, & Abbas in preſenti, Decius in *Antheut. quod locum*, n. 1. C. de cellar. Felinus in cap. licet, man. 1. de foro competenti, Auſterius de poſteſtate Eccleſie, folio. 27. Ludovic. Gomez in cap. ult. num. 22. de iudic. in 6. Ripa in l. 1. num. 48. ff. ſolue. matrim. Didaſcus Perez in l. 2. tit. 1. lib. 3. ordin. Pax in praxi, 3. tempore, prealud. 2. numero 21. exiſtimant cauſam dotis etiam principaliter motam, eſſe mixti fori, ita vt inter iudicem eccleſiaſticum, & ſecularem ſit locus prententionis, ideoque in preſenti caſu poteſſit iudicem eccleſiaſticum de dote etiam cognoscere. Mouentur primò ex capite ex litteris, de pign. cap. nuper, cap. per veſtra, hec ſent. vbi iudex eccleſiaſticus principaliter de dotis cauſa cognouit. Verùm hæc interpretatio non eſt admittenda, ideoque eam reſellit Barboſa de poſteſtate Epife. alleg. 84. numero 30. & longè v. tius eſt, cauſam dotis principaliter motam non eſſe mixti fori, ſed tantum eius cognitionem ſpectare ad iudices ſeculares, l. in contradiſtibus 14. §. quod ſi in prouinc. ff. de ritu nupt. Gomez in l. 50. Tauri numero 53. Molina lib. 2. de primog. cap. 1. numero 5. Gu-tierrez 1. praeſt. quæſt. 44. Barboſa in l. 1. p. 1. num. 46. ff. ſolue. matrim. Ille enim cauſe mixti fori dicuntur, quæ licet ex ſe, & ex ſua natura rempotaſe eſſent, aliqui tamen lege ciuili, ſed canonica, vel rationibus conſuetudine, non priuatiuè, ſed cumulatue iudicio Eccleſie ſunt reſeruatæ, vt dicta, quæ ad verumque forum de ſeri poſſunt, quæ tenet D. Joſeph Vela in c. 2. de officio ardu. Nec ſane conſuetudine ſententiæ textus in d. c. ex litteris; nam in eius ſpecie iudex eccleſiaſticus, etiam in cauſa dotis poteſt adiri, quia agebatur de vidua oppreſſa à iudice ſeculari, qui eam dote compoſuerat propter mariti delictum; quo caſu iudex eccleſiaſticus adiri poteſt, cap. ex parte, vbi probauit, de foro competenti. Quo modo etiam accipiendi ſunt textus in d. cap. nuper, cap. peruenit, de captione & vendit. Ex hac etiam ratione de dote cognoscere poſſe iudicem eccleſiaſticum, conſtat ex cap. 6. hec ſent. cap. ex parte 15. de foro competenti cap. ſuper 16. de v. ff. Nec obſtat ſi dicas, in ſpecie textus in d. cap. ex litteris, mulierem viduam non eſſe, ſiquidem maritus ſuperſteſ erat; nam cum ipſe fuiſſet poſteſcriptus, & bannitus, eius vaor pro vidua habebatur: quia idem eſt non habere maritum, ac habere inuilem, cap. inter, vbi Gloſ. verbo inuilem, cap. 1. de preſcript. vbi Abbas mirabili 4. Cotta verbo Vidua; Conſuet. praeſt. cap. 7. numero 2. notauit iam in d. cap. ex litteris. Alij vt textum hunc exponant, ſupponunt poſſe quauilibet cauſam in iudicium deduci, principaliter videlicet, & incidenter. Principaliter deſcendit, quod ſe de ea principalis eſt quaeritio, & examen iudicio occurrit: exempli gratia quando lis principaliter de hæreditate mouetur, & incidit quaeritio ſtatui, vt in cap. tuam 3. de ordin. cognit. l. quatuor 3. Codice de iud. vel etiam delegato ad vnam cauſam dato in interu- gnum reſtituto incidenter impetrant, iuxta textum in cap. perinde, verſ. delegati, de in integrum

reſtit. vel ſi principaliter de matrimonio agatur, & incidat quaeritio dotis, hæreditatis, vel alimentorum, vt in capite 1. capite cauſam, qui filij ſunt legit. capite cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium, vel intenditur cauſa ciuiliſ, & incidit criminalis, vel econtrà. Et tunc diſtinctionem assignant inter cauſas incidentes, quæ pertinent ad eandem ſpeciem iuriſdictionis, ad quam ſpectat cauſa principalis; & inter eas, quæ ſpectant ad diuerſam iuriſdictionis ſpeciem, quam non habet iudex, apud quem cauſa principalis diſceptatur: & docent quod in prioribus iudex, qui de cauſa principali cognoviſcit, de incidenti etiam cognoviſcit, veluti iudex criminalis, cuius de maleſticiis cognitio eſt, cauſam ciuilem, ſi qua incidat, poſſet diſcernere, lege 4. §. ſi dicatur, ff. finium regund. & econtrario iudex ciuiliſ cauſarum, ſi criminalis ciuiliſ incidenter accedat, poterit eam terminare, lege molum, Codice de reſtitu. in poſterioribus verò non poteſt pronuntiare, vt in d. capite tuam 3. lege nam poſtea 9. §. ſi minor, ff. de iurando. Sic etiam iure ciuiliſ attentio latronum latrocinij cauſa non poteſt, ne quidem conuea iudicari, lege ſoleuati 61. §. latronum, ff. de iud. quia ea cauſa ad ſpeciem alterius iuriſdictionis ſpectat: & ita præſentem textum accipiunt, vt iudex eccleſiaſticus ratione incidentiæ poſſit cognoscere de cauſa dotis, quia ea cauſa ad ſpeciem alterius iuriſdictionis non ſpectat. Sed iuxta ſupra tradita facile hæc interpretatio conuincitur; nam cauſa matrimonialis ſpiritualis eſt, ad iudicem tantum eccleſiaſticum ſpectans; cauſa dotis prophana, ad iudicem ſecularem principaliter pertinet: ergo non ad eandem ſpeciem iuriſdictionis ſpectat.

Alij vt textum hunc expozant, iudices tripliciter poſſe conſiderari exiſtimant, ita vt alij dicantur competentes ſimpliciter, alij incompetentes protogabiles, alij tamen incompetentes, & improtogabiles. Primi dicuntur omnes illi, qui attentio iure communis abſque vlla prorogatione; ſeu conſenſu litigantium adiri poſſunt, & debent, ita vt illorum forum ſimpliciter competens ſit, qualis eſt iudex vniuſ loci reſpectu ſui territorij, de quibus in lege 2. ff. ſi quis in ius vocatus, lege penult. ff. de iuriſd. Sic ſane ſi laicus habeat domicilium in certo loco, coram iudice ipſius loci legitime conuenitur, capite vltim. de foro competenti, niſi privilegio exemptus ſit, vt ſcholares, & ſimiles. Secundi verò iudices ſunt, qui licet attentio iura communis incompetentes ſint, tamen prorogatione partium competentes reddi poſſunt, quod contingit in iudice eccleſiaſtico, qui licet incompetentis ſit reſpectu laicorum in cauſa rempotali; tamen eorum conſenſu, & prorogatione competens reddi poteſt, iure communis attentio, l. Episcopale 9. C. de Epife. audiencia; docent Bartolus in l. ex conſenſu, in princip. ff. de appellat. Bottrius deciſ. 69. numero 4. Nauarra. conſil. 1. de ſenecta. excomm. Tertijs tandem iudices ſunt, qui nec de conſenſu partium competentes reddi poſſunt, aut eorum iuriſdictione prorogari; quare incapaces, & prohibiti appellari ſolent, vt ſunt iudices ſeculares reſpectu clericorum, qui nec de eorum conſenſu competentes reddi poſſunt, vt probauit in c. clerici, ab iudicibus, capite ſi diligenti, de foro competenti; &

7.  
RATIATVS  
ALIA  
RATI-  
TATIO.

& respectu causarum, quæ merè ecclesiasticæ sunt, & spirituales, veluti hæreses, simoniaci, matrimonij, natalium, iurispatrioatatus, de quibus cognoscere non possunt, *cap. vi. inquisitionis, & prohibemus, de hæres. cap. xxi. de ordin. cognit. cap. xxi. de iudic. cap. peruenit, de decimis*: nec de partium prorogatione, ut probant Barb. in l. Titia, a. n. 1. *ff. solut. matrim.* Cædæ de parrenatu Regia Corona, g. 49. Vnde cognoscunt discrimen quod versatur inter iudices ecclesiasticos, & seculares, quoad effectum cognoscendi de causis incidentibus, nam incapaces, & vetiti, nec principaliter, nec incidenter cognoscere possunt de causis, in quibus sunt incapaces, & directè prohibiti: ut verò iudices incompetentes, quamvis non possint cognoscere principaliter de causis, in quibus sunt incompetentes, possunt tamen de illis pronunciare, cum incidenter in causâ qua sunt competentes: unde faciliè exponunt præsentem textum, videlicet ut in eius specie dotis causa incidenter emergerit, ut ex eius verbis constat: ideo iudices ecclesiastici, qui respectu causæ dotis non sunt incapaces, sed tantum prohibiti, poterunt de ea pronunciare. Ita docentur Glol. in præfati, Barb. in l. i. *glossa. num. 47. ff. solut. matrim.* Balboz, & Gatazo in *cap. xxi. de ordin. cognit.* Sed licet hæc doctrina vera sit, & à Primatibus nostris communiter recepta, adhuc tamen existimabim, in præfenti casu posse iudices ecclesiasticos semper, ac quando simul cum de matrimonij valore disceptatur etiam dotis restitutio, cum terminare; quia cum simul vxor petat matrimonium nullum declarari, & sibi dotem restitui, quia tunc causa dotis est accessoria, cum dos accessoria sit matrimonio, *l. si mulier, g. si dos, ff. quod mariti causa*, inde necessariò sequitur, quod si matrimonium nullum declaratur, quod restituida sit, iuxta textum, & ibi tradita in *cap. 1. hoc simul*, & ita iudex ecclesiasticus potest declarare matrimonium nullum esse, & per consequens dotem restituendam esse; quia omnino dos pendet à matrimonio; quæ causæ connexio non ita strictè datur vllò in alio casu, quare dum iudex ecclesiasticus cognoscit de legitimatione, quæstionem hæreditatis, seu

successionis non decidit, sed iudici seculari relinquit, *cap. xxi. de ordin. cognit.* quia non est ita pendens seu connexa causa successionis à causa matrimonij; pronunciat tamen eo casu ob defectum legitimationis non esse filium inquisitionem in hæreditate potestatem, ut in *cap. 1. de ap. causam, qui filij sunt legit.* præfentis Barbois de potest. Episcopij atque, g. 4. num. 30.

Nec obstat allegatus ratio suprà adducta; nam licet iudex delegatus non possit cognoscere de causis non comprehensis in litteris delegationis, potest tamen cognoscere de omnibus accessoriis ipsius, & incidentibus in negotio principali, *cap. prudentiam 21. g. bona, cum sequens, de officio delegati*. Vnde cum in præfenti casu causa dotis accessoria, ac incidenter esset, ideo de ea poterant iudices delegati cognoscere. Nec obstat augmentum primæ difficultatis, cui ex suprà traditis faciliè responderetur; nam licet causa dotis secularis sit, tamen quia eius cognitio incidenter emerit, potuit à iudice ecclesiastico terminari. Nec obstat aliud augmentum, ex quo dicebamus iudicem in præfenti specie sententiâ prolatâ super matrimonio, non potuisse super dote pronunciare; quia iam functus erat officio suo, ex l. i. *Index, ff. de re iudic. cap. in litteris 10. de officio delegati*. Nam omisâ Glossâ in præfenti, quæ docuit iudices in hoc casu virtute nouæ delegationis posse contra matrem procedere ad dotis restitutionem, quam restitit Cansinus *hic*, dicendum est, multum interesse, an accessorium, quod superest prolata sententiâ super causâ principali, peti possit inæ actionis, an verò tantum debeatur officio iudicis: Si per actionem peti possit, adhuc post prolata sententiâ pronunciari potest super accessorio, ut in l. vlt. *g. Luchini, ff. de condit. indebit.* Si verò tantum iudicis officio debeatur, pronunciari non potest, l. 4. *C. de postest. l. qui per collectionem, g. ult. ff. de edictis, empti*: docuerunt Bartolus, & Cansinus in præfenti, P. Barb. in l. 1. p. 1. num. 48. *ff. solut. matrim.* Arias de Mesa lib. 2. *variis. cap. 31. num. 11.* Vnde cum in præfenti casu iure actionis peteretur ob vxore, etiam si iurâ causâ matrimonij, super dote pronunciari valuit.

8.  
DISCERNI-  
VA RATIO  
OBTINETUR.

## CAPVT IV.

### a Cælestinus III.

**P**lerumque accidit, ut proponis, quod in tua e parochia mulieres à viris suis fornicationis causâ<sup>a</sup> recedunt, & sic vsque ad mortem ipsorum permorere noscuntur: ipsis autem defunctis, cum à<sup>a</sup> consanguineis, ad quos hæreditates eorum deveniunt dotem suam cum<sup>a</sup> dotalitio suo repetunt, eis audientiam denegant, & iis nolunt restituere quod reposcunt ob hanc causam, quia eo ipso se indignas fecisse noscuntur, quod à viris suis causâ fornicationis duxerint recedendum. In hoc casu itaque dicimus, quod si aliqua mulier ob causam suæ fornicationis iudicio Ecclesiæ, aut propriâ voluntate à viro suo recedit, nec postea<sup>a</sup> reconciliata est eidem, inde defuncto ipso, dotem, vel dotalitium suum repetere non potest.

## NOTÆ.

1. **Cælestinus III.** Ita legitur in secundâ collectione, sub titulo de dote restit. cap. 1. nullibi tamen exprimitur cui testatur Pontifex.

D. D. Gual. in Decretis. Tom. IV.

b *Plerumque accidit.* Vnde rectè Episcopus consultuit Pontificem, quia quæ plerumque accidunt, discutienda & examinanda sunt, *legatus, ff. de liber. legat. l. 1. de suspectis, minor.*

c *In tua parochia.* Idem dicere; plerumque enim parochia in sacris canonibus accipitur pro

Bb dicesse,

deceſſi, notati in cap. 1. de parochiis; nam cum in preſenti caſu agatur de pœnis adulteriſ; & huius delicti cognitio, ac vindicta ad Episcopum ſpectet, neceſſariò non de parochia, ſed de Episcopato recte hic eſt accipiendus.

4. d. Recedunt. ] Ideſt fugiant conſpectum & ſocietatem mariti, metuentes mortem aut pœnas condignas tanti ſceleris. Innocenti autem coniugi non licet in hoc caſu diſcedere ab alio coniuge, probati in cap. ſignificati, de adulteriis.

5. e. Conſanguineus. ] Quos non eſſe ſociendos in hoc caſu de adulterio expientes, ſeu uxorem ipſam accuſantes, videbatur ex ſequentibus. Primo quia de iis, quæ deſunctis æquo animo tulit, hæredes conqueri non poſſunt, l. vlt. C. de reuocand. donat. Deinde quia iudicium de moribus non tranſit ad hæredes mariti, l. rei indicata 15. §. 1. ff. ſunt. maritum. vnde Conſtantiſ in l. 1. C. Tituloſ. de dot. ita ſcribit: De moribus alio vltra perſonam extendi non poſſe, nec in heredem datur, nec tribuitur heredi. Facit Quintilianus deſt. 320. Mariti mores excoſent, mariti ſecuritate deſiderant ſibiſ; factis eſt quod nati ſunt. Et licet actio iſta, ſeu iudicium de moribus ſublatum ſit, adhuc tamen expendi poſſet, vt appareat ſolatio hoc, ſeu dotis luctum, perſonale fuiſſe, nec ad hæredes tranſire poſſiſſe. Quid enim iam abſurdum, quàm uxoris mores, qui deſuncto placuerint, ab eius hæredibus tanquam grauiores accuſari, & reſpectendi? Siquidem de iis, quæ teſtator æquo animo tulit, hæredes queti non poſſunt, l. 1. §. de priu. delicti, l. iniuriarum 13. in princip. ff. de iniuriis; & iniuriarum remedium eſſe obſoluitur, ait Sentea epiph. 94. & ita vnuſquique iniuriam ſibi illatam diſſimulationis voluntarie patientia condonat, & remittere poſſeſt, Leon ſolum §. 1. ff. de iniuriis, l. ſi quidem, C. eod. tit. l. ſi cum iudicio 10. §. qui iniuriarum, ff. ſi quis cauſionibus, l. auxilium 17. in princip. ff. de mor. l. 12. tit. 9. parit. 7. Donel. lib. 15. comment. c. 124. Gomez lib. 5. variat. cap. 6. num. 15. Vnde ſeruus, qui nimis diſſoluta in auiâ cuſtodiam domini neglexit, poſuitur ex C. Syllan. ſed domini venia ex diſſimulatione ſemper præſumitur, nec hæres conqueri poſſeſt, l. 1. §. ſiual. ff. ad Syllan. Sic etiam ſi vaſallus offendat dominum, vel feloniam commiſſerit, dominus verò in vlt. non foris conqueſtus, hæres eius non poſſeſt agere vt ſeudo priuor, cap. 1. §. in eum, de prohibita ſeud. alienat. Si donatarius ingratuſ probetur, & donator conqueſtus non eſt, perpetuum hæredi imponitur ſilentium in l. 1. C. de reuocand. donat. Ingrati actio moueri poſſeſt à filiis, hæredibusque paritot, ob iniuriam ſibi ipſis irogatam, non verò ob illatam deſuncto, l. qui manumittuntur, C. de apert. libert. Faciunt textus in l. omni munda, vbi Gloſſa, verbo Non licet, C. de inoffi. teſt. l. non ſolum, §. 1. ff. de iniuriis, l. 2. §. emancipatus ff. de colat. honor. l. Papinianus 8. de inoffi. teſt. Sed maritus in præſenti caſu ante accuſationem deceſſit, quem lex laudat, quia magno prudentiæ moderamini erimen uxoris remiſit, l. mariti, ff. ad l. ſol. de adult. l. ſi vel marit, C. eod. tit. Igitur hæres eius admitti non debebãt ad accuſandam mulierem de adulterio, quod deſunctus remiſit: præcipue cum publice vindictæ euiâ illam non proponeret, ſed vt à dote dotiſque reſtitutione liberaretur. Non iniquè ita reſponſum à Papinianus in l. vlt. §. ſacer. ff. ad l. ſol. de adult. qui ſuſcipiſſe exceptio commodum

deus vindicta domus ſue proponere non creuit. Accedit nam actio, quæ ad vindictam comparatur ſunt, ad hæredes non tranſeunt, l. quod diximus, §. hoc alio, ff. de eo quod marit, l. idem Neracius, §. ſi inſant, ff. ad l. Aquil. Piclarius in §. 1. Inſtit. de perſeſſis & tempor. alium. plura eruditè adducit Aneas Robertus lib. 1. rer. indic. cap. 13. & 14. ergo in præſenti caſu hæredes mariti audendi non erant. Quibus iuris principiis moti Bartolus, Paulus, Caſtentiſ, & Baldus in d. l. rei indicata, Brochoſiſ. centur. 2. miſcel. aſſert. 2. Cancerius lib. 1. variat. cap. 9. num. 72. Berlichius conſul. 30. num. 92. A. Matthæus de crim. 21. de adult. cap. 3. Gomez in l. 80. Tauri, a. 68. Gregorius in l. 3. tit. 17. parit. 7. Auiles in caput. prætor. in præmio, Matienzo in l. 5. tit. 9. lib. 9. recopil. gl. 8. num. 15. Henellus de detailis, cap. 10. §. 11. aſſerunt hæredes mariti minime poſſe accuſare uxorem de adulterio, quam deſunctus non accuſauerat; ſi verò maritus adulterium non diſſimulaſſet, morte ante præuentus accuſationem inſtituere non poſſet, & uxorem tam ob cauſam expolit, & elecit, tunc hæres contra eam de adulterio nec agere, nec excipere prohiberi, Conſentit Farinacius part. 4. crimin. tit. 16. quaſt. 142. num. 123. Sed Coſtanſ in tractat. de dotibus, aſſerunt quod licet cum maritus ſciens adulterium perpetratum fuiſſe, ab uxore deceſſit, hæredes non admittantur ad ipſam accuſationem; tamen eum ignarus adulteriſ obijt, hæredes poſſunt admitti ad accuſandum; quia ſi maritus adulterium ignorauit (quod & in dubio credendum eſt, l. mariti, ff. ad l. ſol. de adult. l. verum, ff. de probat.) iniuriam proſeſſeſt, quam ſeſciuit, remiſiſſe nunquam creditur, l. miſi intereſſeſt, §. 1. l. mater decedens, ff. de inoffi. teſt. l. legitimus, ff. de peti. heredi. Ideoque lius illi hæredes tunc reſtẽ, atque vtiliter experientur, l. 1. ff. de his quibus vt indig. Deinde quia cum maritus talem accuſationem admettus mulieris hæredes ſuſtinet, l. vlt. C. ad l. ſol. de adult. non eſt ratio cur & hæredes mariti aduersus ipſam uxorem querantur, ſed adhuc aſſerendum eſt, nec in caſu ſcientiæ mariti, nec ignorantie poſſe hæredes accuſare uxorem deſuncti de adulterio, quoniam ipſe non accuſauit, vt ſuſe probant Duarenus in l. rei indicata, §. 2. ff. ſunt. maritum. Berlichius conſul. 30. num. 12. Carpentius conſul. 21. deſinit. 4. Henellus de detailis, cap. 10. §. 15. per totum. Nec contrarium probatur in hoc textu, nam in eius ſpecie maritus propter adulterium fuiſſe ſeparatus ab uxore iudicio Eccleſiæ, vel factio ipſius mulieris; & ita retinuit dotem pro toto tempore vite ſux: quare hæredes tantum excipiebant deſunctum retinuiſſe dotem, nec etiam diuortio factio eam reſtituiſſe, quia mulier propter adulterium dotem amiſit: quo ergo opponerentur adulterium de nouo, ſed tantum excipiebant de eo, quia ob illud deſunctus dotem non reſtituerat, & ſic eam retinere debebat. Nec nouum eſt diſcrimen agnoſcere inter ea, quæ perenda ſunt iure actionis, & inter ea, quæ oppoſitã exceptione iore retentionis obtineri poſſunt, nam videmus, quod adulterium ciuilitur, vel criminaliter accuſari non poſſe niſi intra quinquennium, l. ſi maritus 29. §. hoc quinquennium, ff. de adult. l. adulter, C. eod. tit. & tamen per viam exceptionis de eo perpetrato opponi poſſeſt, l. puer, §. ſiual. ff. de deli. except. Pro qua interpretatione facit Gloſſa in l. 3. §. quod autem, ff. quod quisque



quisque inter. dum ait, penam non transire ad hæredes, vt coorta eos deuit actio, sed tantum vt deuit exceptio, quam extollunt Paulus ibi. *per. 3. Vbi supra. 14. tom. 1. Rodericus Sotus ibi supra.* Nec fundationem sententiarum collam obstant. Non prius, vbi dicebat, quod si marito constitisset de flagitio vxoris, proculdubio id arguisset; & ita curi morte preueniens fuisset, id hæredibus licere debere. Quod etiam procedit in actione iniuriarum ignorata, & obliuimus morte eius cui facta est, extinguatur: quam ob causam quia odiosa est ea actio, & meram vindictam continet, vt docent Bronchorst d. a. *err. 2.* idco hæredibus eius non datur. Non oblat secundum deductum ex d. l. *ultima.* Nam lie. t. Antonius Marthaeos *ibi supra.* *num. 3.* defuncta vxore existimaretur posse maritum aduersus eius hæredes agere ad dotis restitutionem; contrarium tamen verius eredo; quoniam etiam hoc morte extinguitur, & nec actio de moribus in hæredibus mulieris olim dabatur, *l. si p. na. 10. l. crimen 25. ff. de penis, l. 1. C. Theod. de delictis, l. ult. C. si reus, vel accusator.* Deinde quia si actio non transit ad hæredes mariti, vt proximè resolvimus, à fortiori non debet transire aduersus hæredes defunctæ, cum eorum sit, facilius actionem pœnalem transire ad hæredes, quam aduersus hæredes, *l. vbi, §. 1. ff. quod falso iurare, l. p. nate 32. ff. ad leg. Falci. l. 1. ff. de priuile. delicti.* Deinde quia morte delinquentis extrinsecum censetur delictum, *l. defuncto. ff. de publi. iudic.* sed pœna delicti iam extrinseci non debet transire ad hæredes, *l. 3. C. si pendente appellat. lex indicio. num. 20. de accusat.* Deinde ex lege vnica, *C. ne ex delicto defensionem, vbi* etiam quando euiliter agitur, non transit actio aduersus hæredes, nisi prius lite contestata cum defuncto. Nec obstant dicta lex finalis, *C. de adulteriis;* nam omnis solutio in his traditis à vtro Barboza in *l. 2. numero 120. ff. solut. matrim.* dicendum est, quod licet maritus per viam actionis non possit agere aduersus hæredem adulteræ: tamen si pœnes se dorem habeat, vt in casu dictæ legis finalis, ibi: *An hæredibus vxoris restitutionem,* potest repellere hæredes adulteræ dotem repetentes, opposita adulteræ exceptione. Quam interpretationem tradunt Anchiranius in præsentî, *num. 12.* Petrus Barb. *ubi si prius, num. 152.* & ad proximum disputant Franchis *descript. 184.* Fontanel. *de pallis super. clausul. 7. gloss. 3. p. 12. à num. 1.* Canez. *1. p. v. cap. 9. num. 136.* Hermosilla in *l. 10. tit. 4. part. 5. glossa 8.* Thoto *210. 98.* Valenzuela *consil. 80.*

[ *Dotalitium.* ] Dotalitium pro bonis paraphernalibus plures accipientes, assidue tractant mulierem propter adulterium amittere non solum dotem, veram & bona paraphernalia, id est ea, quæ ultra dotem mulier secum tulit, *l. si ego, §. de nris. ff. de iure d. l. hoc lege, C. de pallis commentis, l. si mulier 11. ff. hoc ritu. ita docet Rodericus Romanus *super. 111.* Colla in *cap. si pater, 1. p. verbo Legati, num. 46. de testam. in 6.* Collanus in *trakt. de dotibus, cap. 6. num. 25.* Glossa in *presenti, Boetius clarus* §. 8. Courat. in *4. 2. p. cap. 7. n. 2. §. 6.* Iulius Clarus *lib. 5. sentent. §. adulterium, n. 35.* Peguera *descript. 95. num. 2.* alij relati à P. Barb. in *l. 2. part. 1. in princip. num. 54.* pro quibus faciunt textus in *cap. ex reuere, de v. l. 81. & 82. Tauri,* quæ hodie litæ in *L. 10. tit. 12. lib. 8. Recopil.* sed contrarium sententiam, videlicet propter adulterium mulierem non priuari bonis parapher-*

nalibus, tenent Panormit. in *presenti, num. 200.* Pet. epistopus *num. 5. P. Barb. in d. l. 2. in princip. p. 1. num. 51.* Boetius de *adult. cap. 5. ex num. 36.* Vellius de *dotalitio, cap. 10.* Nec reperitur vlla vetusque iuris lex, in qua similis pœna statuatur; unde non est raro, quare priuationem dotis, & dotalitij ad bona paraphernalia vxoris potestatemus, vt latius probat Boetius *supra, & ex n. 37. vsque ad 45.* Nec contraria sententia faciet præfens textus; nam dotalium in præsentî non significat bona paraphernalia, sed donationem propter nuptias. in comprehensionem dotis à marito in vxorem collatam, vt probat in *cap. ex parte, de iure competenti;* quo modo dotalium in præsentî acceptum Panorm. *colom. 2. vers. Penio, inuoluta num. 1.* Barbata *num. 9.* Inuenientius & Socinos, quos sequitur Georgius Euthierardus *consil. 37. num. 21. velon. 1.* Nec etiam pro eis facit textus in *cap. ex parte,* qui loquitur de bonis acquisitis constante matrimonio, de quibus egi *supra, in cap. 1. pariem enim eorum bonorum mulier amittit propter adulterium;* quia aliud est non capere ex bonis viri, aliud res suas proprias amittere, *l. vlt. circa fin. C. de coactis, l. adhibet 12. C. qui potiores;* & si amittit dotem propriam, facilius priuabitur bonis quæ sitis constante matrimonio, in quibus agit de luto captando. Unde in hoc questione resoluit P. Barb. *ubi supra,* in puncto iuris veterioris esse sententiam hanc negariam; in iudicando tamen, & consilando sequendam esse sententiam affirmatiuam, propter auctoritatem textus in *d. l. 82. Tauri.*

[ *Reconciliatio est.* ] Aut voluntariè à marito, iuxta textum in *cap. maritus 3. de adulteriis;* aut auctoritate iudicis, cum ipse postea adulterium etiam commisit, quia tunc potest cogi per iudicem cum vxore reconciliari; & dorem si egerit, restituere, vt docent Glossa in *cap. ex literis, vers. Adinuenit, de diuorij, Nauat. ad eod. tit. lib. 4. consil. 1.* Molina de *insol. tract. 3. diff. 10. 95. num. 5.* Vetus Soto *instit. 1. de maritum.* Conineh de *Sacramentis, di. par. 35. dub. 1. Batil. de maritum, lib. 9. cap. 20. Altera diff. 10. 32. de spons. quest. 6. §. 6. num. 11.* Cibalinus de *officiis lib. 4. cap. 5. art. 11.* nec improbabile dicit Sanchez, licet contrarium defendat, *lib. 10. de maritum. di. par. 9. num. 27.*

## COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter sequens deducitur sententia: *Mulier propter adulterium à viro separari amittit dotem & donationem propter nuptias.* Probat eam textus in *cap. ex parte, de consuet.* *cap. 1. vt lite non contest. Novella 32. Leonis, in consuet. 8. §. vtrum 5. l. inuenit 11. §. 1. Authen. sed non iure, C. de repudiis, l. item mulier 47. ff. solut. maritum, l. miles 11. §. fecerit 2. ff. ad l. fal. de adult. l. penult. C. eod. tit. l. item 25. de iure d. mulier. l. 17. cap. 9. & 134. Confonant lex 25. tit. 7. par. 7. lex 1. tit. 7. lib. 4. fori, lex 2. tit. 15. lib. 8. ordin. lex 81. tam. sig. Tauri, lex 4. tit. 22. lib. 4. Recopil. Illustrant vltra congeitos à Barboza in *presenti*, Scipio Gentili, de *secundis nuptiis, cap. 5.* Faehineus *lib. 11. comment. cap. 75. Citiac. ad nouel. 21. Iustin. Ofsaldas lib. 14. Donel. cap. 5. litera F.* Petrus Gregor. *lib. 9. synag. cap. 23. num. 12. & lib. 36. cap. 6.* Doares ad *l. 2. de adult. & in l. 15. ff. solut. maritum.* Velasco*

71

8.

CONCILIATIO  
TRADITIO  
ET PROSA.  
172.

9.  
IMPO-  
NIT TR-  
DITA AL-  
TERIO.

de privileg. pauper. p. 1. quæst. 54. num. 33. Grotius in floribus ad l. Lucius, ff. de ad. Frangolo p. 1. de regim. lib. 3. diff. 6. 4. Giballions lib. 4. de usuris, cap. 5. ar. 21. Agidius de priv. honest. ar. 6. per totum. Ant. Matheus de crimin. tit. de adulter. cap. 3. Henelius de dotale. cap. 10. Pichardus in manud. p. 5. 5. 4. verbo Adulterium, Bottell. tom. 3. decis. tit. 6. Bocerus de adulterio, cap. 5. num. 10. Befold. consil. 110. Caneletus lib. 1. var. cap. 2. num. 66. Vela tom. 1. differt. 14. num. 17.

Sed hæc assertio difficilis reddat sequenti iuris consideratione: Porro debent habere suos auctores, nec ob alterius delictum admittunt alius puniri debet, l. functionis 22. C. de penis, l. 2. C. ne vxo pro marito, l. si a suo 33. §. 1. C. de inoffic. sed si ob adulterium vxoris maritus dotem lucretur, puniuntur vxoris pater, si dos est profecticia; si verò aduocetia, extraneus, ad quos solum matrimonium dos ipsa spectabat, et atque reuersura, vt probauit supra, in cap. r. ergo propter vxoris adulterium maritus non potest in præiudicium eorum vindicare dotem. Augente primò hæc dubitandi ratio, nam adulterium non est causa immediata amittendi dotem, sed diuertium quoad vinculum, quod propter adulterium, & mulieris culpam iure ciuili congebatur, l. Lucius 38. ff. solut. matrim. licet iuxta sacros canones propter adulterium non fit diuertium quoad vinculum, vt probauit in cap. x. inter, de diuert. tit. 9. Canon. Nihil. Igitur non habet locum pœna amissionis dotis imposita à iure ciuili. Augetur secundo, nam et si dos propter adulterium vxoris crederet lucru mariti in pœnam perpetrati sceleris, id procederet post sententiam super adulterio prolata, cum regulariter pœna à iure imposita non debeat ante sententiam, l. ius qui, ff. de iure fisci, ibi: Perim oportet constare prius de criminis pronuntiatione, & cap. cum secundum leges, de hereticis lib. 6. & in terminis docuerunt Baldus in cap. ex parte, de consuet. num. 3. Couart. 2. p. de matrim. cap. 7. §. 6. Didacus Perez in l. 2. tit. 15. lib. 8. ordin. Cenedus ad Decret. collect. 154. sed in præfenti casu non erat sententia prolata contra vxorem adulteram: ergo non poterant heredes mariti retinere dotem propter adulterium.

10.  
DE ANTI-  
QVO INDI-  
CIO DE MO-  
RIE.

Quà dubitandi ratione non obstante vera est præfens assertio, pro cuius expositione, omissis quæ de adulterij gravitate, & pœnis ex vtroque iure adducemus in cap. 2. de adul. vt ad pœnam tantum priuationis dotis commentarium contrahamus, sciendum est, iure ciuili Romanorum fuisse iudicium, seu actionem de moribus, quâ diuertio facto inuicem vir, & vxor sibi mores accusabant, & examinabatur cuius culpa, seu mores causam diuertio dedissent, l. viro 39. ff. solut. matrim. quod iudicium apud censesores petagi, coique de moribus cognouisse, expressit testantur Marcus Cato in oratione de dote, ibi: Vir cum diuertium fecit mulieri, iudex pro censori est. A. Gellius lib. 4. notitium, cap. 10. ibi: Censor agens de vxoribus, Solennia iurifurandi verba hæc erant ita concepta: Et tu ex animi tui sententia vxorem habes? Quibus conuenit quod Cicero de Oratore lib. 2. scribit: Evidentè etiam illud Lucius Porcius Næficat Censori, ex animi sui sententia tu vxorem habes? Alconius in oratione contra Pisonem, ibi: Apud Censesores de moribus accusari, & vtique Censoris sententia citius Romano saluere commendari. Probat Robertus lib. 4. recep. sen-

tem. cap. 2. licet apud alios iudices etiam de his moribus agi liquet ex Plinio lib. 4. natural. histor. cap. 23. Valer. Magn. lib. 8. cap. 2. Et licet hæc actio ciuilis esset, tamen plerumque accusatio appellatur, l. viro 39. l. cum mulier 47. ff. solut. matrim. quia morum conuolucum coactionem continet, & vindicta causa intenditur, vt obseruant Cuiac. in l. vnic. §. taceat, C. de pri. vxor. ncl. Brissonius ad l. tal. de adul. sub titulo Qui deprehensam, Pichardus in §. fuerat, num. 7. Insiz. de alion. Et idèo matius videtur in iudicio de moribus, non potest criminaliter de adulterio vxorem accusare, l. vnic. C. Theodof. vltim. ciuilibus, l. vnic. C. quando ciuilibus actio, docet Cuiac. r. 99. Papia, in d. l. viro, vbi Barb. num. 2. quoniam actio ciuilis, per quam vindicta persequitur, criminalem actionem consumit, l. ut Prius 7. ff. de iniuriis. Exitus autem huius iudicii erat, vt pronuntiaretur vtrius culpe diuertium factum esset, vt deducitur ex l. Lucius 38. l. si fuerit 44. §. 1. ff. solut. matrim. l. miles 11. §. vltim. ff. ad l. tal. de adul. Illustrant Brissonius lib. 5. de formul. Cuiac. in uuel. 22. Et si constaret vxoris mores causam diuertio dedisse, maritus propter grauiores, scilicet adulterium, sextam dotis partem, propter leuiiores verò, quales omnes erant præter adulterium, octauam dotis partem luerebatur. Quod si maritus diuertio causam præbuisset, eam quidem dotem, quam annua, bima, trima die reddi deberet, si mores essent grauiores, præsentem exhibere debebat; si verò fuissent minores, intra sex menses præstare egebat. Cæterum in ea dote, quæ temporis dilatioem respicebat, motum distinctionem insuper habebat, totum ex fructibus vindicabat vxor, quantum per illud quadriennium ex prædio redigi posset, quantum pœnam vestigia extant apud Vlpianum in fragm. tit. 6. Paulum lib. 2. sententia. 21. l. si stipuler 19. ff. de verb. obli. non ex a parte §. si capitulis: obseruant Cuiac. ad Vlpianum tit. 7. Grotius in floribus, ad tit. ff. de diuertio, Reuadus lib. 4. vxoris. cap. 13. Pichardus in d. §. fuerat, num. 70. Balduinus de non. iur. Insiz. lib. 2. pag. 111. Faber in iurifprud. tit. 1. princip. 8. illat. 8. Illust. Ramos in d. l. vnic. §. taceat. Quod si viro, atque vxore inuicem mores accusamus, causam diuertio dedisse vtrunque fit pronuntiatum, veluti vxorem adulterio, virum lenocinio, oihil ex dote minuitur, quia in iudicio de moribus mores delicta pari compensatione tolluntur, d. l. viro 39. l. mulier 47. ff. solut. matrim. aliter atque in criminali accusatione de adulterio, vbi lenocinij replicatio mutuum criminum compensationem non inducit, l. 2. §. si publico, l. si vxor 13. §. iudex, ff. ad l. tal. de adul. Illud namque priuatæ vindictæ dolor in actione ciuili de moribus, hoc publicæ disciplinæ vigor in accusatione de adulterio possulant, l. locatio 9. §. quod illicitè, ff. de public. & tellig. docent post alios Barb. & Cuiac. in d. l. viro 39. Brissonius supra, Gothofredus in d. l. 1. 2. & 3. C. Theodof. de doctibus. Cæterum cum actio de moribus frequenter desisset, vel propter inconstantiam eorum diuertio, vel potius ex constitutione Honorij in l. 2. C. Theodof. de repud. fabulata tandem est à Iustiniano in d. l. solim. Cule repud. & iudic. de moribus fabula. cotaxat Cuiac. in d. l. viro, Connan, lib. 3. comment. c. 12. P. Gregor. lib. 9. synag. c. 15. & 21. Giphanius in d. l. consensu 8. C. de repud.

Finalita iudicio de moribus fuit propter mo-

11.  
res

DE HATON  
TIONS  
N. 111.

res retentio, quâ maritus rei vxoris gñu conuenus contra mulierem vtebatur, ita vt vel ex tam partem propter mores grauios, vel propter leuiores octauum dotis partem retineret, teste Vlpiano *d. iur. 2. versum inter, postea L. i. in 156. §. 1. de reg. iur.* quemadmodum ex lege Iul. de adulteriis muliere damnata non tota dos, sed pars dimittatur apud maritum manebat, vt ex Pauli fragmentis probat Cuius. *lib. 2. obseru. c. 17.* Gifanius in *l. si conuenit 6. C. de pact. conueni.* qui recte docuit ita de parte dotis accipi debere quod scriptum extat in *l. Lucius 18. L. i. in mulier 47. §. si solus. maritum. l. miles 11. §. si fecerit ad leg. Iul. de adul. l. si dote 24. C. de i. re dot. & alius locis, quam in perpetram repugnet Barboza in *d. l. i. vñ 39. num. 1. §. 2.* nec felicius Brillonius ubi praedixi, qui eos rectius corruptos esse iudicat à Triboniano respiciende ad us nouum, ex *l. confensu 8. C. de repudiis.* Eodem modo accipiendus est Horatius *lib. 1. ferm. ibi:**

*Nec teneri sedum cum vir vrbis recurat,  
Iamua frangitur, larres canis, condiqua magno  
Pulsa domui strepitum resonet, vel pallida lecta  
A effusis mulier misera, si confusa clamet  
Errat, bus hic meretur, doli deprensa, &c.*

PLAUTUS in Amphitru.

*Falsa, quo tu falsa dixisti,  
Quid tibi epum est fieri.*

*Nunc id a causam dicit: quanta hoc mulierem matronam?*

Valerius Ration referendus, Seneca *lib. 2. contra 8.* Illud indicio nobis tormento est, quod notata indicio vero, vt non duplicitem dorem perdat; plus tamen ex quaestio habet, plus habetura est, quam quod non demerita pendendum est. Sed cum tam actio de moribus, quam retentio, portionem essent actionis rei vxoris, vt notauit Cuius. *ad d. l. i. vñ. §. taceat.* Faber de error. *decad. 82. error 5.* method hac subtilia, retentionem quoque propter mores fustulit Iustinianus, unde forsitan factum ceteris Magn. Praeceptor D. Franc. Ramus in *d. l. i. vñ. §. taceat.* vt in *l. i. res 10. §. si de pallis dotal.* verba illa, *ex moribus quoque*, conuenienter in Basilide, quasi attento iure nouo superflua, vt obseruauit etiam Cuius. *lib. 1. obseru. cap. 29. & lib. 19. 99. Papin. in l. si poter. §. de pact. dotal.* Sed ne retentione propter mores subtilia publicum coercionem aboleri videretur, propterea Iustinianus admoeruit in *d. §. taceat.* frustra retentionem illam requiri, cum alio iustitio ex nouis constitutionibus mores coniugum coercerent; quippe siue vxoris culpa, siue mores diuortio causam dederint, dote integra, & nuptiali lucro, aut donatione, quae apud nos *apud dicitur*, mulier multatur & mariti lucro erudunt, vt vicissim propter mores mariti diuortio factio donationes propter nuptias vxori lucratur, vt cauetur in *l. consensu 8. §. has nuptias, de repudiis.* Sin autem sine dote, & donatione propter nuptias matrimonium celebratum sit, poena iniuncti diuortii hac est, vt is cuius culpa diuortium sit, quatuor bonorum suorum partem alteri praestet, *liberius 11. C. de repudiis, de in nouel. 117. cap. 8.* Iustin. statuit, vt si vxor adulterium commiserit, maritus retineat dorem, donationem propter nuptias, & ex bonis paraphernalibus tantam portionem, quanta est iertia pars dotis; reliqua bona addicuntur monasterio, ubi mulier poenitentia peragende causa decessit, nisi sint descendentes, quibus res, vel ascendentes, quibus triens deferretur. Et in *§. si pñt*

mulier Imperator sanxit, vt si maritus commiserit adulterium, recipias vxor dorem, lucretur donationem propter nuptias, & ex reliquis bonis tantum, quantum tertia pars donationis propter nuptias efficit; quod superest, si scio vindicetur, nisi sint descendentes, vt ascendentes vine ad tertium gradum, qui si scio praestetur. Idem cauetur in *mulier. 134. cap. 10.* Iure Pontificio etiam mulier propter adulterium amittit dimidiam partem lucretum constante matrimonio, *cap. ex parte, de consuetudine; & quod & iure nostro Regio procedit, quo assento & bona paraphernalia mulier amittit, l. 82. Tauri. l. 1. & §. iur. 10. lib. 8. Recopil. docent Barb. in rubric. solat. maritum, a. p. num. 61. Azueto in l. 1. 20. num. 14. tit. 9. lib. 3. Recopil.*

Amplius praesens assertio, vt procedat etiam si matrimonium putatum sit, vt arguuntur textus in *cap. 2. hoc iud. cap. super. de bigam.* probat Glossa in praesenti, quam seq uenerunt Palaeus Rubius in praesenti rubric. *§. 66. num. 3.* Titaeque, post leges conub. *glos. 8. num. 265.* Fumus de lucro dicit *glos. 3. num. 19.* Couart. in *4. p. 2. ep. 7. §. 66.* in princip. alij telati à Barb. in *l. 2. num. 95. §. solat. maritum.* quia maritus talis reputabatur tempore adulterij commissi: nec negari potest mulierem ex affectu iulurium ei interrogasse, quem vt maritum retinebat. Quae sententia in praesenti obseruatur in *l. 81. Tauri*, quae est lex *4. 14. 20. lib. 8. Recopil.* quamuis contrarium docuerint Glossa in *l. consensu, §. iur. quoque 2. C. de repud. & alij telati à Barboza in d. l. 2. num. 94.* Amplius ratio hac assertio, vt procedat etiam si filij ex tali matrimonio suscepti sint; nam tunc etiam dos marito addicitur sub ea conditione, vt post eius mortem filiis referretur, vt constat ex Authent. *in l. i. de liberis mariti, §. adulterio, ceteris 8. l. 82. Tauri. l. 2. tit. 7. lib. 4. feri.* docent Glossa verbo *Recipere in cap. 1. ut loco non concessi* Couart. in *4. d. §. 66. num. 4.* Salazar de *usu & consuet. cap. 5. num. 29.* D. Ioannes Vela de *delict. cap. 1. de adulteri poena*, Barb. ubi supra, num. 62. sed an praesens poena amissionis dotis propter adulterium vxori inflicta, habeat etiam locum eodem vxor osculum dedit, non officij, aut pñdici affectus, sed libidinis causa, quarene Interpretes: Affirmant Baldus in *cap. 2. de pñdicatione*, Franciscus Curtius in rubric. *C. de edendo*, Ripa in rubric. *de iudicibus*, mosi ex eo, quia fiducia rursus vassallus hoc, vel alio modo turpiter lupens cum vxore domini, scudum amittit, *cap. 1. §. 1. quibus modis sensum amittit.* ergo ob eandem quoque causam mulier dote priuatur. Et sanè hinc maxime exoritur adulterij suspicio, atque coniectura, vt D. Cyprianus airbat in *cap. nec in aliqua 27. §. 2.* & scribit Accursius in *l. quod ab leg. §. ad leg. Iul. de adul. citans eum verum.*

Vicini, coniugum, talini, post officij scilicet.

Facit expresse Ovidius libi:

*Officia si dederis, fiet manifestus amator:*

Et dicunt, hac mea sunt, intellentione mariti.

Et alibi:

*Officia qui sumpta, si non & carra sumpta,*

*hic quoque qui sumpta perdere dignus erat.*

Quintilianus declarat. *276. Vxorem, aut maritum tantum osculo pñari.* Gothofredus in *l. 1. §. C. de sponsalibus*. Sed contra I. etius in rubric. *de iudicibus*, & Aclietus *lib. 4. pñari; cap. 10.* tenentur propter osculum dorem vxorem non amittere, quia cum hac poena tantum sit imposita propter adulterium, non debet extendi ad osculum, pñari

11.

Amplius  
TIONS  
PR  
SENTIA  
TANTIA

Et quid



Quia licet maritus onera matrimonij non sustineat, & diuortio ex iusta causa facto, dos restitui debeat, *cap. 1. hoc rñd.* tamen in presenti casu propter adulterium vxoris etiam diuortio facto maritus non restituit dotem. Sed hanc interpretationem admitti non potest, & eam late reuellit Menochius *de arbit. casu 187. numer. 24.* vbi doctè probat, adulterium, non diuortium, quod ex eo sequitur, esse causam amissionis dotis. Quare hac solutione omisâ dicendum est, separationem quoad rñd. propter adulterium successisse loco diuortij, quod iure ciuili fcebat quoad vinculum, & sic obtinere omnes effectus, quos ex iure ciuili operabatur diuortium illud, vt resoluunt Iason *in l. 1. n. 1. & Decius num. 10. C. unde vir & vxor. Ripa in l. 2. num. 31. ff. solut. marum. Socius consil. 42. n. 4.* Vnde inferitur, quod si maritus vxore adulterium committente non cutauit petere separatio-

nem quoad rñd., cum nullum diuortium intercesserit, maritum dotem non amittere, quia vir tacendo videtur tenuisse adulterium, quod sciebat commissum, argumentis legis finalis, *C. de reuoc. donat.* & propter hanc præsumptam remissionem cessat pena amissionis dotis, *l. si vxor, §. final. ff. ad leg. Iul. de adul. l. aboleriorem, C. eod. rñd. l. 17. titul. 17. partit. 7.* Nec obstat victimis augmentum, nam omisâ illa perdifficili quæstione, an in penis à iure statutus necessaria sit iudicis sententia declaratoria, quam examinabimus in *cap. vrgentis, de heretic.* dicendum est, in presenti casu sententiam præcessisse, quod aperte refert Pontifex, dum ait: *Si iudicio Ecclesiæ sint separati, sententiâ videlicet diuortij ob adulterium prolata; vel si ipsa mulier propria auaritia recesserit, timore penæ.* Nam cum nunc actus ipso fateatur delictum, & consentiat priuationi dotis, iustè maritus eam retinet.

# CAPVT V.

Innoc. III. \* *Compostellano Archiepiscopo, & vniuersis Episcopis in Regno Legionensi constitutis.*

ET si necesse sit, vt scandala veniant, vx<sup>b</sup> tamen est homini illi, per quem scandalum venit. Quod enim turbationes, & scandala diebus nostris orbi superuenierint vniuerso, hodie plus experimur in facto, quàm scriptum reperimus in libro. Necesse est autem, vt veniant scandala, non solum scilicet inuitabile, sed & vile: quoniam in quo deficit malus, proficit bonus, & antrum in fornace probatur. Inter cetera verò, in quibus scandalizatur hodie populus christianus, præcipuum est persecutio paganorum, quæ tam in Oriente, quàm in Occidente peccatis exigentibus inualuit vitra modum, contra quam vtrouque simile quodammodo putauerunt remedium inuenire. Sed quia Deum ante suum non propoliere conspectum, quod inuentum est in remedium, in periculum est conuersum. Sanè in Oriente vna duobus fuit incestuosè coniuncta: in Occidente verò vnus sibi duas præsumpsit iungere per incestum. Et incestui quidem in Oriente commissus non solum consensus, sed auctoritas Clericorum ibi consistentium intercessit: sed in detestabili copula in Occidente contracta, licet non abique ecclesiasticorum virorum assensu fuerit forsitan attentata, auctoritas tamen ecclesiastica nullatenus interuenit. Volens autem Deus maius peccatum vindicare celeritè, & à similibus aliis deterrete, tam C. quondam Marchionem, qui N. Reginz Hierosolymitanæ priùs adhæserat per incestum, gladio; quàm H. Henricum quondam Campaniæ Comitem, qui ei & in culpa quodammodo, & in poena successit, præcipio, vt unquè verò morte impræuista petem. Nondum autem in huius iniquitatis auctores in Occidente suam exercuit vltionem: sed quantò longanimiùs sustinet, tantò forsan seueriùs vindicabit. Licet autem Apostolica Sedes quod super hoc fuerat in Oriente commissum, propter malitiam temporis, & persecutionem vrgentem dissimulare sit visa, ad vindicandum tamen quod in Occidente fuerat attentatum, rigore canonice districtioris est vsa. Nam cum ad bonæ memoriæ C. Papæ prædecessoris nostri audientiam peruisset, quod Rex Legionen. filiam charissimi in Christo filij nostri Portugalliæ Regis Illustris incestuosè sibi præsumperat copulare, tam Regem ipsum Portugalliæ, quam incestuosè coniunctos excommunicationis sententiâ innodauit, & Legionen. ac Portugalliæ regna sententiæ suppositi interdicti: vnde quod illegitimè factum fuerat, est penitus reuocatum. Verùm dictus Rex \* Legion. ad deteriora manum extendens, sicut is, de quo dicit Scriptura: Vx homini illi, qui post se trahit peccatum quasi longam restem; & impius cum venerit in profundum vitiourum, contempnit; filiam charissimi in Christo filij nostri Regis Illustris Castellæ, nepiem videlicet propriam impudenter sibi contra interdictum Ecclesiæ copulæ præsumpsit. Quod cum ad nostram noticiam peruenisset, dilectum filium fratrem Raynerium virum scientiâ, & religione pariter reuerentem, Deo & hominibus obuentu scientiæ & honestatis acceptum, in Hispaniam duximus destinandum: vt iuxta verbum & prophetium dissolueret colligationes impietatis, solueret

facilem

fasciculos deprimentes; qui per Dei gratiam ab omni munere manus excussit, ita ut quod legitur, de ipso possit verè referri: *Non fuit qui ditaveris Abraham*. Ipse igitur cum in Hispaniam pervenisset, dictum Regem Legionen. semel & iterum ex parte nostra commonuit diligenter, ut à tam detestabili, & nefanda copula resisteret, vniuersis colligatinibus dissoluit, quæ fuerant pro ipsa copula consummanda contractæ. Sed cum apud eum nihil profusus monitis profecisset, certum ei diem assignauit, & locum: & cum ipsum etiam ultra terminum expectasset, in eum se contumaciter abstantem, iuxta formam mandati nostri excommunicationis sententiam promulgauit, & regnum Legionense interdicto generali conclusit. In memoratum verò Regem Castellæ, vel terram suam in nullo processit, cum idem Rex se mandatis eius exponeret, & quod recipere filiam suam, si libi redderetur, proponeret assertiuè: quod verum ex animo fecerit, illa plenius nouit, qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum. Nuper autem venerabiles fratres nostri h. Toleranus Archiepiscopus, & Episcopus i. Paleoninus, ex parte ipsius Regis Castellæ, & ex parte Legionen. venerab. frater noster j. Zamorensis Episcopus ad Sedem Apostolicam accedentes postulabant, ut eum eodem Rege Leginn. & filia dicti Regis Castellæ deberemus super tam incestuosa copula dispensare: propter quod nisi specialis illa gratia, quam ad deuotionem dicti Regis Castellæ habemus, motum nostri animi temperasset, in ipsos ita curassemus seueritatem ecclesiasticam exerceri, quod nulli de cætero temporibus nostris ad nos repudiatas toties, & damnatas petitiones afferrent: cum ipsi etiam nouerint, quod id ab eodem prædecessore nostro sæpius postulatum fuerit, & ab eo inhibitum, non indultum. Tandem verò intelligentes Archiepiscopus, & Episcopi memorati, quod non solum indulgentiam super hoc à nobis, sed vix etiam possent à nobis audientiam impetrare, interdictum in terram dicti Regis Legionen. prolatum, tandem à nobis postulauere remitti: asserentes quod ex eo triplex toti regno periculum ab Hæreticis, Sarraçenis, & Christianis etiam imminerebat. Ab Hæreticis, quia cum per interdictum ipsum clausa essent in partibus illis ora Pastorum, non poterant fideles per eos contra hæreses instrui, & ad resistendum eis aliquatenus informari: unde cum ex hoc, tum quia Rex Legionen. ab Ecclesia se asserens aggrauatum, eis minime resistebat, insubstebant contra fideles hæretici, & in regno ipso hæreses variæ pullulabant. A Sarraçenis, quoniam cum per exhortationes, & remissiones Ecclesiæ Hispaniarum populus conuocasset ad expugnationem paganorum induci, cessante Prædicatorum officio, populi etiam deuotio tepescebat: quia cum se cum Principe suo quoad interdictum eodem videret penæ subiectum, à culpa, cui vel tacendo confessorat, forte se non credebat immunem: propter quod minus circa debellationem Sarraçenorum fuerat, ne decederet in peccato. A Catholicis, quia cum clerici laicis spiritualia ministrare non possent, laici clericis temporalia subtrahabant, oblationes, primitias, & decimas detinuerunt. Unde cum clerici ex his pro maiori parte in partibus illis conuenerint sustentari, eis subtrahitis non solum mendicare, sed fodere, & seruire ludæis in Ecclesiæ & totius Christianitatis opprobrium cogebantur. Videbatur autem difficile petitioni cornu annuere, & sententiam ex animo, ordine, & causa laam, canonicè, & sine satisfactiōe congrua relaxare. Ex animo siquidem, quia sicut Deus perhibet testimonium conscientiæ nostræ, ad hoc non nisi iustitiæ, & honestatis obtentu processimus: cum ex contrariu potius contra nos oriri presumptio potuisset, si tam detestabile facinus duxissemus in patientia tolerandum. Ex ordine, quia dictus frater R. post comminationes, & dilationes legitimas, tandem districtiōe peruenit ecclesiastica comminationem. Ex causa, exemplo diuino videlicet, & humano. Diuino, quia cum David in populi numeratione peccasset, Dominus in populum vasa sui furoris effudit: unde idem à David dixisse legitur, peccatum suum Domino confitendo: Ego sum qui peccauit: ego qui iniquè egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt? Auertatur obsecro furor tuus, Domine à populo tuo. Humano, cum iam dictus prædecessor noster (ut non longè petantur exempla) in prædictos Portugallie, & Legionen. Reges, & regna ipsorum prædictas sententias curauerit promulgare. Ellet insuper res mali exempli, quia si forsan in alia regna similes nos contingeret promulgare sententiam, similis à nobis gratia peteretur: quam si forsitan negaremus, apud nos esset videretur acceptio personarum. Et hæc etiam de nobis posset apud aliquos oriri suspicio, præsumptibus forte quibusdam, quod ad mouerentur ex causa laenti. Licet igitur ex causis præmissis non videretur dicta petitio admittenda: quia tamen ubi multitudo est in causa, detrahendum est aliquid seueritatis, ut maioribus malis sanandis charitas sincera subueniat: in eo ad petitionem prædictorum Archiepiscopi, & Episcoporum gratiam de communi fratrum nostrorum consilio duximus faciendam, ex quo videbantur impedimenta expressa superius prouenire.

Relaxauimus.

Relaxauimus ergo non totum, sed in vna parte solummodò interdictum; nec perpetuò, sed ad tempus, quamdiu scilicet nobis placuerit, & viderimus expedire: vt problemus interim ipem, si ex Deo sint. & an (sicut lidem Archiepiscopus, & Episcopi asseuerant) sperata inde utilitas sequeretur: sic videlicet, vt in regno ipso diuina celebrantur officia, sed decedentium corpora sepulturae ecclesiasticae non tradantur: in quo tamen clericis gratiam facimus specialem, in eo videlicet, vt in cæmeterio ecclesiastico, cessante solennitate solia tumultuentur. Quod licet aliquibus posset abluum forte videri, vt officio restituto sepultura ecclesiastica denegetur, quia iuxta<sup>1</sup> canonicas sanctiones, cui communicauimus viuo, communicare deberemus & mortuo: rectè tamen intelligentibus nihil ex hoc incongruitatis occurrir, cum iuxta = Lateranen. influita Concilij decedentes ex torneamentis, etsi per poenitentiam reconcilietur Ecclesiae, christianà tamen sepultura priuentur. Vt autem non remittere poenam, sed communicare potius videamur dictum Regem Legionen. & memoratam filiam Regis Castellæ, ad omnes principales eorum Consiliarios, & fautores excommunicationis curauimus sententiâ innodare: mandantes vt ad quamcunque ciuitatem, oppidum, vel villam deuenierint, nullus ibidem eis præsentibus diuina præsumat officia celebrare. Dicto autem Regi Castellæ, & charissimæ in Christo filie nostræ Reginx vxori eius dabimus in mandatis, vt quod sicut mandatis nostris iuramentum exhibeant cautionem, & vel expriment in iuramento, quod ad dissoluendam tam illegitimam copulam dent operam efficacem, vt id nos eius facilius præstare iuramento mandari: nec credimus quod super hoc se aliquatenus nobis exhibeant contumaces, cum quod starent mandatis Ecclesiae, in manibus prædicti fratris R. (sicut ex literis eiusdem Regis apparer) firmiter promississent, & impendissent causam sufficientem ad copulâ huiusmodi consummationem. Quod si forsan (quod non credimus) mandatis nostris nullo modo obedire, ipsos, & principales eorum Consiliarios, & fautores excommunicari mandauimus, & quocumque deuenierint, diuina prohibebimus officia celebrari. Vt si saltem ad mandatum Ecclesiae reuertantur, iuxta quod legitur in Psalmista: "Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Quia verò castra quæ idem Rex Legionen. dictæ filie Regis Castellæ in Jotem tradidisse proposuit, ita vt si eam aliqua occasione relinqueret, ipsa cederent in? ius eius, impedimentum præstare videntur huiusmodi copulæ dissoluendæ: cum castra ipsa non tam? ob turpem, quàm ob nullam potius causam sine data, virore cum inter eos? matrimonium non existat, & ideo? nec dos, nec donatio propter dotem: ne ad commodum ei cedat, quod debet in poenam eius potius retorqueri, castra ipsa? restitui volumus, & ad id puellam ipsam per excommunicationis sententiam coartari: auctoritate Apostolica decernentes, vt si ex tam incestuosa, & damnata copula proles est, vel fuerit quomodocumque suscepta, spuria &? illegitima penitus habeatur, quæ secundum statuta legitima? in bonis paternis nulla prius ratione succedit. Quod si nec sic prædicti Rex Legionen. & filia Regis Castellæ à se inuicem, iuxta mandatum Apostolicum discedere mauerint, in eos districtiorem curauimus grauissimam exercere, quam ad cautelam præsentibus non duximus literis explicandam. Ideoque fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, & districtè precipimus, quatenus factam vobis ab Apostolica Sede gratiam gratius prosequentes, sic vtamini permissione nostra in celebrandis officiis, vt decedentium corpora, nisi clerici fuerint, rumulare nullatenus præsumatis. Siquos autem post latam in regnum ipsum sententiam interdicti ante suscepcionem præsentium diuina inuenerint officia celebrasse, singulis vestrum in sua diocesi talium præsumptionem auctoritate freti Apostolica, sublato appellationis obstaculo, canonica districtione percillant. Si verò aliquis vestrum, frater Episcopi, in hoc deliquit, excepto? Salmantin. cuius correctionem Sedi Apostolicæ referuamus, tu frater Archiepiscopo animaduersione ipsum canonica non differas castigare. Volumus autem nihilominus, & districtè vobis præcipiendo mandamus, quatenus ad quamcunque ciuitatem, villam, oppidum, vel Ecclesiam dictus Rex Legionen. &? supradicta filia Regis Castellæ, vel principales fautores, & Consiliarij eorum fortè deuenierint, diuina ob idem officia, quamdiu ipsi præsentibus fuerint, nullatenus celebrentur. Signis autem contra hoc venire præsumpserit, diuina eis officia celebrando in ciuitatibus, villis, castellis, oppidis, aut Ecclesiis, vel vbiunque ipsi præsentibus extiterint, vos temeritatem ipsorum, appellatione postposita non differatis canonica districtione ferire. Datum Lateran. vt supra.

1. a *Compostellano*.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub titulo de decretis amittenda*, c. 1. & in ipsius epistolis Innocentij l. l. editis Colonie à Guillelmo Sirleto, *lib. 2. fol. 314.* ex quo regestio ita testibus integram huius textus, quæ ferè eisdem verbis exat inter gesta Innocentij l. l. edita à Boschetto, *fol. 36.* Et licet Theodorus Castaldus *lib. 3. variorum claustr. eccles. c. 9.* mendosam esse hanc inscriptionem existimet, quoniam Innocentij l. l. temporibus Compostellana Ecclesia Metropolitane dignitate, & iuribus non gaudebat, retinenda est tamen præfens scriptio; siquidem Compostellana Ecclesia, quam primò in honorem adinuenti corporis D. Jacobi Hispanie tutelaris, atque patroni, auctoritate R. Pontificis gloriosus Castellæ Rex instituerat, itaque Flaminie Cathedrali Episcopaliem ibi transferretur, teste Mariana *lib. 10. histor. Hispan. c. 5.* Calixti tertij Pontificis ævo, anno 1115, translatis Metropolitane Emerit. iuribus, Archiepiscopali Cathedra decorata fuit, Mariana *lib. 10. histor. c. 12. vt probatur in c. 5. de auctoritate, & usu palij.* & illi vt Metropolitane parent nonnullæ Ecclesie veteris Castellæ, quas enumerat Gerundensis in *paralipomen. 1. Hispania. l. 1. p. 13.* Nec selsicus Colaciis, in iure Pontificio illustrando valde petitis, facti historici in præfenti telati seriem indagant, quoniam Hispan ex historiis, vt aliis, impensis, simulque male credulis, Hispano historico Roderico Sancio de Arcualo, Episcopo Palentino, p. 1. c. 38. quem habemus in *Hispania. l. 1. p. 187.* nimis largiunt, cum eoque labuntur, dum & ille refert famolam hanc Decretalem emanasse ad dirimendas incestas nuptias inter Henricum I. Regem Castellæ, & Mafaldam filiam Sanctij I. Lusitanie Regis, paratior, & adimplutatore Comes Albanus, tum ob puterianis Regis omnium posito, & dominante adu impotentia, vt vix vix genisse Immaculatio separati coniugium fuisset à Trillo Palentino Episcopo, & Mauricio Burgenfi, vt memorant Hispani scriptores Rodericus Archiepiscopus Tolit. *lib. 9. histor. c. 82.* Alonfus Cathagena in *Anaphoræ histori. c. 82.* Auctor Chronici generalis Hispani Alonfi Sapientis iussu compositi, p. 4. c. 10. & ex nouioribus Mariana *lib. 12. histor. c. 11.* Garibay *lib. 12. histor. c. 40.* Mantique *tom. 4. annal. Cister. anno 1216. c. 2.* Mafaldæ separatæ memoriam etiam hodie sanctissimæ, & miraculis illustrem testantur Lusitani, Vasconcel. Faria, & alij in *Sancio I.* & vt huic historie conueniat præfens textus, illum entrigit Colaciis. & loco illorum verborum, *Rex Legionis filia Regis Castellæ nupsit*; legit, *filia Regis Portugaliæ.* Sed nec adhuc Cuncij emendatione admissa præfens Innocentij Decretalis accipi potest iuxta adductam historie narrationem; quoniam etiam verum sit, coniugium Henrici I. Regis Castellæ, & Mafaldæ filie Sanctij I. Regis Lusitanie, separatam auctoritate Innocentij Pontificis fuisse, attamen non bene conueniunt casus, qui in præfenti textu deciditur, & Henrici I. solum coniugium; quoniam causa in præfenti textu decisa delegata fuit Archiepiscopo Compostellano, ac vniuersis in Regno Legionensi Episcopis constitutis, vt liquet ex eius inscriptione nuper adducta; solum verò coniugium Henrici, & Mafaldæ, de quo voluit episcopus Innocentij interpretari, ab eodem Pontifice commendatum fuit Burgenfi, & Palentino

Episcopis, eorumque sententiam nullam deplacitam Henrici I. Regis matrimonium extitit, vt enarrant Marian. *lib. 12. histor. cap. 5.* Sanchez de Reg. Hispan. Vnde qui Cuncij coniecturam tuebitur, non solum vt ipsa corrigere textus litteram debet, sed inscriptionem adductam capitis mutare compellitur. Vnde verius est, in præfenti agi de matrimonio Alonfi Regis Legionis, & Berengariæ primogenitæ filie Alonfi VII. Castellæ Regis. Casus ita contigit, Cum Alonfus Rex Legionensis, filius Ferdinandi Regis Legionensis libi coniugio copulasset Theresiam consobinam suam, filiam D. Sanctij Regis Portugallie, ex qua filium suscepit Sancium, Ferdinandum, & Dulciam, & iudicio Ecclesie separati fuissent, cum prædicto consanguinitatis gradu essent coniuncti, vt refert Brandaomus *libro 12. capite 30.* (erat enim Theresia ex Sanctio Portugallie patre Alonfi Legionensi neptis, non ipsa Alonfi patruella, vt male suis annalibus Rogerius anno 1198. scripsit, & post eum Agidius Gonzales in rheur. Eccles. Salamanticensis, in uita Episcopi D. Vitalis, ) & ita bella inter ipsam Alonfum Regem Legionis, & Alonfum Regem Castellæ orta essent, quidam belli pericula præferentes familiari consilio curarunt, vt Rex Legionensis præter à Regi Castellæ filiam Berengariam in vxorem; & licet Rex Castellæ hoc coniugium responderet, eo quod ipse, & Rex Legionensis consanguinitatis linea essent coniuncti (erat enim Berengaria ex fratre neptis, cum ipsa essent duotum fratrum filij, ) Eleonora Regina Castellæ sagaci prouidentia sollicitè belli pericula atterens, quibus per huiusmodi matrimonium consulebatur, obtinuit vt Regi Legionis Vallisoleri cum suis Magnatibus venient Berengaria in vxorem daretur, & eius paret omnia cuncta, quæ abstulerat à patre dedit filie sue dotis nomine, & Rex Legionensis propter nuptias datis castris, & aliis rebus, ac nuptiis solenniter celebratis, eam tradidit in Regnum suum, & pace factâ à visitationibus iniunctis Reges quæsierant, ex quo coniugio suscepti fuerunt filij D. Iohannes, D. Constantia, postea monialis, D. Berengaria vxor Iohannis Regis Ierosolym. Sed Innocentius III. huius coniugij consensu existit in Hispaniam fratrem Raynerium, virum scientiâ, & religione pariter venerandum; qui cum suis monitionibus nihil apud Regem Legionensem proficeret, iuxta formam Legati Apostolici excommunicationis sententiam in eum pronuntiandi, & Regnum Legionis interdico generali inposuit: contra Regem autem Castellæ minime processit, cum ab eo admonitus obedire promississet, si filia sua illi redderetur. Postmodum Tolentanus Archiep. & Episc. Palentinus pro Rege Castellæ, & Episc. Zamorensis ex parte Regis Legionensis ad Sedem Apostolicam accedentes, postulauerunt ab Innocentio, vt cum eisdem Regibus dignaretur dispensare, ex causis relatis in hac diffusa epistola, ex qua constat Innocentium dispensare renuississe, & ita Compostellano Archiepisc. & Episc. Regni Legionensis, vt sententiam interdicti à Raynerio prolatam curantè obseruari, vsque dum Rex Legionensis dimitteret Berengariam, in mandatis dedit: quare tandem Rex ab ea secessit, & cum ab iniunctis separati fuissent, præfatio iuramento à censuris absoluti fuerunt. Testes sunt huius historie perquam notæ Rodericus Archiepisc. *lib. 7. c. 74.* Chronic. generale p. 4. c. 9.



Locus Tudenſis in *chron. mundi*, era 1216, Mariana lib. 11. c. 11. & 12. Caſtejon in *ſumma Tolet. Eccleſiaſt.* 6. Garibay lib. 12. c. 31. & 37. Paulus Bombin. in *breuiario hiſtorico*, lib. 6. c. 17. Mantique vbi ſuprà. Spondanus tom. 1. poſt Baron. licet in temporum ratione à noſtris diſſens, ſectenique ad annum primum Pontificatus Innocentij, qui fuit Chriſti 1198. & ſignanter hanc hiſtoriam facit Innocentio in preſenti Decretali offerre Rades de Andrade in *Chron. Aſtilenſi*, Ord. D. Jacobi c. 12. pag. 21. Valdes in *addit. ad Roderic. Suarez*, lib. 1. tit. de *arbitr.* 5. *antiprimo* n. 4. Barb. in *preſenti* n. 4. Colmenares in *hiſtor. Seguntienſi*, c. 18. & 39. Auditor reſponſi à el trazar de Francia ſobre el Brabantre, §. 18. m. 32. ac vniuerſa hiſtoria ſete comprehendiſſet in preſenti epìſtola, & aliis duobus miſſis eidem fratri Raynerio, quæ extant in prædicto codice Siedei, fol. 43. & in geſtis Innocentij III. additis à Boſqueto, fol. 36. Et quia à Rege Legionenſis caſtra propter nuptias donata dicebantur ea lege, vt li vxorem aliquam ratione dimitteret, caſtra ipſa ad eum redirent, nec hoc velamento Rex Legionenſis vxorem retineret, in preſenti decreto prædicta caſtra eſſe à Berengaria reſtituenda, quia ob nullam cauſam potius quàm ob turpem data videntur quam vltimus Decretalis pariter tranſcriptiſt Raymundus in preſenti ex dicta tertia collectione.

2. b *Vt tamen ibi*,] Quæ verba extant apud D. Marthæum, cap. 18. verſ. 7.

c *Quoniam*,] Contraſum videlicet Marchionem Nouus terrarum, vt exprimitur in geſtis Innocentij III. editis à Boſqueto, fol. 16. in illis verbis: *Tum Conradum Marchionem Montis ſerrati, qui Regina Ieruſalem Ioanna præſens adhaſerat per iurifſum, occidit gladio.*

3. d *Hieronymum*,] Ille enim in patribus tranſmarinis Ieroluſymicam Regiam miniſ legirime ſibi vxorem copulauit, vt ex codice Variano reſert Mantique tom. 1. *annal. hiſtor. anno* 1213. c. 11.

4. e *Rex Legionenſis*,] Alphonſus videlicet IX. qui in vxorem accepit Thieretium conſobrinum ſuum, filium Sancti Regis Luſitaniz: quod matrimonium diſſoluiturum Ceſtensium III. Innocentij prædeceſſor, vt conſtat ex præſenti textu, & epìſt. 7. tit. 2. *apud Innocentij* & nullum declaratum fuit in Conc. Salmantica celebrato per Cardinalem Rogerium, tituli Sancti Angeli, cum omnibus Epìſcopis Caſtellæ & Luſitaniz, vt ex Mariana, Garibay, & aliis probat D. Emanuel de Villafuſo in *ſumma hiſtor. ad hunc tertium edita*.

f *Filius*,] Berengariam videlicet deſponſatam prius Conrado, à quo iudicio Eccleſiæ ſeparata fuit, vt reſertur Roderic. Archiepiſc. lib. 7. c. 24. Mariana lib. 11. *hiſtor.* c. 17. Garibay lib. 1. c. 14. & 45. Caſtejon de *primata Tolet.* tom. 2. in *Gonzalo Archiepiſcopo*.

g *Proſperitatem*,] *ſſaia* cap. 58. verſ. 6.

h *Tolet*,] D. Martinus Lopez Piſuerge videlicet, dictus Magnus.

i *Palentiam*,] D. Tellus videlicet.

j *Zamorienſis*,] D. Perns ſcilicet.

k *Dauid*,] *lib. 1. Regi* c. 24. v. 17. *Ego ſum qui precor ego qui inquit egi iſti quid auſi ſum quid fecerunt?*

l *Comitum*,] *Relati* in cap. *ſacris*, de *ſepulc.*

m *Luteræ*,] *Relati* in cap. *vinc.* de *torneamentis*.

n *Psalmiſta*,] *Psalm* 81. v. 17. ibi: *ſimple facies eorum ignominiaſ. & quæret nomen tuum Domine.*

o *Dotem tra* videlicet, id eſt donationem propter nuptias, vt ſtatim dicere ibi: *Nec dotem propter*

D. D. *Gonſal.* in *Decretal.* Tom. IV.

dotem; & ex legibus diſcretarum gentium illaſtrant in cap. ex parte 15. de *ſero concepti*.

p *In uſu ſuo*,] Regulatior enim ſoluto matrimonio ex cauſa iuſta, ſicut dos reſtituitur vxori, ita donatio propter nuptias redit ad vxorem, c. 1. *ſinal. hoc tit.* ita tamen culpa mariti ſolutum ſit matrimonium, talis donatio licet vxori cedat, c. *non per hoc tit.* nifi pacto, vel conſuetudine aliud conſuetum ſit, *ſinal. hoc tit. ex parte*, de *conſuet.* Vnde in præſenti virtute conſuetudinis ſemper caſtra ad Berengariam ſpectabant.

q *Nem tam ob turpem, quàm ob nullam*,] Quæ verba deducta ſunt ex *Louenſi ſſ. de conſul.* ſine cauſa, vbi ob eandem rationem in non diſſimili ſpecie datur conſilio ad repetendam dotem, cum data eſſet à nepte auunculo nuptura.

r *Matrimonium non exiſtit*,] Nam Berengaria erat in tertio gradu cum Rege Legion. ſiquidem erat filia D. Ildeloni, & Ildeloniſus erat filius Sancti, & Sanctus fuerat frater Ferdinandi, qui patet erat Regis Legionenſis.

s *Nec dotem douare*,] Licet enim matrimonium ſine dote conſiſtat, atamen dos ſine matrimonio non datur, l. 3. *ſſ. de iur. dot. l. inceſſa* §. 2. *ſſ. de ritu nup.* l. *ſolim.* & de *dotis acceſſu* expreſſionem *accouus lib. 2. declarat.* c. 21. v. 5. Hinnius in *Treat. volum. 2. diſp.* 7. §. 36. Inde dotis promiſſio habet in ſe tacitam conditionem, ſi nuptie ſequantur, l. 4. §. 1. *ſſ. de pactis*, l. 1. §. *ante nuptias*, y. *pro dote*, l. in *rebus* 17. l. 21. c. de *iure dot.* Nec contrarium probat textus in l. *hac conſilio* 10. *ſſ. de conſul.* & *de monſtr.* quem late exponit Arias de Meſa lib. 2. *de iur. cap.* 40.

t *Reſcripi volumus*,] Quo remedio, videlicet per conditionem cauſa data, vel conditionem ſine illa, dicemus inſtā in expoſitione dictæ legis *auunculo*.

v *Illegitima penitus*,] Vnde licet ex hoc matrimonio ſeleptus eſſet D. Ferdinandus, qui ſuccederet fuit in Regno Legionenſi, non tamen illud obtinuit proprio iure vt legitimus, ſed ex remuneratione tenentis, vt reſert Mariana lib. 12. *hiſt.* c. 15.

x *In bonis paternis multa cauſaſe*,] Videlicet nec ex teſtamento, nec ab iſtello, quia filij illegitimi, nec ſui hæredes, nec agnati parentibus eſſe poſſunt, l. *bonis conceptis*, *ſſ. de iur. hominum*, l. *ſi ſpiritus* 4. *ſſ. vnicuſque cognati*, l. qui *contra* 4. l. *ſi quis auerſi* 6. *Anteher* 2. c. *complexa*, c. de *inſeſſis nup.* l. 1. c. de *hæred.* inſtā. *Item intelligitur* 3. *ſſ. de iur. ſſi* l. Nec contrarium probat textus in l. qui in *proximitate* 57. §. 1. *ſſ. de ritu nup.* vbi filij ſuſcep. pui ex matrimonio celebrato inter auunculum, & nepcem, vt legitimi parentibus ſuccedunt, cum tale coniubium iure ciuili prohibuit ſit, *Louenſi ſſ. de conſul.* ſine cauſa; nam in eius textus ſpecie ſpeciali ratione filij pro legitimis habentur, cum propter diſtinctionem temporis, per quod matrimonium durauit, totum ob ignorantiam neptis, & ounerum libetorum, vnde in ſpeciali reſcripto Principis filij in ea ſpecie pro legitimis habentur.

y *Salmantina*,] Qui interſuit Conſil. Salmantino 2. in quo nullum declaratum fuit primum matrimonium Regis Legionenſis cum Thieretia filia Regis Portugaliz, in quo pro valore matrimonij ſuſtitagium dedit hic Epìſcopus Salmantinus, vt reſert *Agid. Gonzalez* in *theſoro ipſius Eccleſiæ*, & in *hiſt. ſalm.* lib. 2. c. 1. & licet non conſequenter id referat ad Vitalem, qui deceſſerat anno 1194. vt ſuprà notati.

z *Pi ſuprà*,] Præcedit epìſtola ita legitur: *Donum Lacer per manum Raynaldi, Domini Papæ Nostary, Cancellarij vicem agentis. VIJ. Kalend. July* C. 2. *ſub* 2.

indult. Incurantienis Dominica anno 1199. Pontificatus vero Domini Innocenti Papa III. anno 2.

## COMMENTARIUM.

IO.  
CONCLUSIO  
TRADITIO  
ET PROBA-  
TIO.

Ex fragmento huius diffusæ epistolæ Raymundo in præsentis cõpilato talis deducitur assertio: *Donatio propter nuptias, si nuptia, quia incestus, uoluntate declaratur, a marito recipi potest, nec lucro uxoris creditur.* Quæ cõclusio probari potest ex l. *condictio sine causâ* l. 1. c. de condictio ob causam l. 5. l. 1. r. 4. p. 1. 5. Illius frater ultra congestos à Barboza in præsentis Arias de Mesa lib. 2. uariar. c. 40. Sanchez lib. 7. de marit. disp. 1. Suarez de religione tam. 1. lib. 4. de simon. c. 19. Brissonius de iure conub. pag. 247. Scipio Gentili de donat. inter. p. 3. Faber de Coniug. d. l. final. Colles in c. si pater, verbo *Exorem*, n. 6. D. Josephus de Re de donat. inter. p. 2. Petrus Faber in l. libel. dote 119. §. 1. circa modum reg. iur. A. Faber in iur. prud. lib. 10. princip. 1. illat. 11. Foretius lib. 4. rer. quod. c. 17. Treutliet. vol. 1. disp. 11. thes. 11. Benedictus Pinetius lib. 1. sect. 1. c. 6. D. Emanuel à Villafra de maioris Archiep. Collegii Togatus in *synagoga ad hunc rectorum*. Alcesteria hic.

II.  
IMPROBATA  
TRADITIO  
SERTIO.

Sed hæc assertio diuicillim ualde redditur sequentibus iuris principiis, quibus probare intendam, in præsentis specie dotatium, seu donationem propter nuptias penes maritum remanere non posse, sed potius lucro inuolui, seu fisci credere. Et pro ipsa vxoris facit primo uulgare principium, quo docetur, datam ob turpem causam (qualem esse putamus causam incestuosæ coniugij) repeti non posse, cum adit totipotent ex parte damni accipiemis l. 1. §. 7. c. de condictio ob turpem l. 2. c. de probat. l. final. c. de rei vind. Drazenus, & Guido Papæ docentur ad tant. de condictio ob turpem. Treutliet. vol. 1. disp. 11. thes. 5. ubi Elfricus Hannius, & Babelius, Cuiac. ar. l. 2. ad Afric. in l. si cum 2. §. de rebus credit. c. lib. 3. §. 99. Pauli in l. penult. §. de condictio ob turpem. Donel. lib. 1. 4. conuener. c. 25. D. Josephus de Rebus lib. 1. ap. l. 1. §. 1. 4. & probant in x. final. de pactis. Sed in præsentis causa calista fuerunt data ob turpem causam quam sciebant vir & vxor, videlicet ob coniugium in secundo consanguinitatis gradu celebrandum, uel post Glossam hic, verbo *Refrigi*, huc uerum Panormitanus, Ancharanus & Hostiensis: ergo non debebat repetitio concedi marito, quia potior erat causa mulieris possidentis. Secundò pro vxore faciebant in præsentis specie pactum quod in ipsa traditione castorum intercessit, videlicet ut si quocunque modo coniugium dissolueretur, calista donata cederent lucro uxoris: sed publice interest pacta contrahentium, prope fuerint conuenter seruari, l. 1. §. de causis. pecun. l. 1. §. de pactis, c. 1. ubi latè probant, eod. tit. & in specie pacti conuenti super dote aut donatione propter nuptias docent in l. 9. & 10. c. de pactis conuent. l. ult. §. fin. autem, c. de donat. ante nupt. ergo saltem uisus pacti conuenti soluto matrimonio in præsentis casu ob consanguinitatem calista remanere debebant penes vxorē. Pro hisce etiam non leuiter militat iuris dõmonstratio. Primum, nam fisci competunt, est in incestis, in incestuque nuptias nullam donationem vxoris, maritave esse l. incesta 11. l. de pign. 18. §. de ritu nupt. l. 3. l. si seruis 19. §. de l. d. d. 63. §. de iure dot. l. 1. §. penult. §. pro dote, l. 1. ubi Cuiac. *Cde condictio ob causam*, Ideoque tuncquam caducam in fiscum cadere, d. l. incesta 11. l. dote 61. §. de ritu nupt. l. uxor 17. §. de iur. fisci. leg. 1. l. qui contra 4. l. si quis 6. c. de incestis

nupt. Vlpianus in fragmentis. 16. §. ult. nisi eripienda sit dos a coniuge signato, & innoxio illiciti coniugij, quia tunc fiscus ab eo dorem aufert, l. a Di. no 38. l. Praefectus 63. §. de ritu nupt. in illa l. hoc condictio 10. vers. Sed enim §. de condictio. & demonstrat l. ego 9. §. quare l. si debitor 30. l. 3. §. de iure dot. Authen. incestas, c. de incestis nupt. nouel. 11. Insuper. c. 1. §. 1. ergo in præsentis casu dos aufertenda erat a fisco. Secundò, nam donationes inter coniuges in iustis modo iure ualeat constat ex l. 7. c. de donat. inter. 3. §. 5. l. item hic statim 31. §. 1. §. hoc tunc. tamen tanquam ab indignis auferti a fisco, d. l. 3. §. 5. final. immò & ex testamento, attenti legibus Iul. & Pap. iniustus coniuges inter se nihil capere posse, probant Vlpianus in fragmentis. tit. 16. §. aliquando, & §. ult. l. unic. C. unde vir & uxor, ergo in præsentis casu calista donata à Rege Legionensi eripienda erat a fisco.

Quà dubitandi ratione non obstantè uera est præsentis assertio, pro cuius expositione sciendum est, iam olim apud varias nationes consuetudinem inualuisse, ut in contrahendis matrimonijs vxore dorem offerente, maritus vicissim pecuniam, pignus, nectave, quasi dorem quandam ipsi, aut parentibus eius daret, ut hoc modo quasi se inuicem comement. Apud Sicheu Genesi c. 14. ubi: *Inueniam gratiam coram rebus, & quacunque flaueritis, dabo uobis: accipe dorem, & munera postulare.* Faciunt Aristotel. lib. 1. Polit. Achilles Statius de amoribus Lepid. lib. 8. Claudianus lib. 1. de rapto Proserp. unde frequens mēto doris matris, siue donationis propter nuptias, quæ à Græcis appellatur *ἀνδρῶνος*, seu dos contraria, quæ quatenus apud eos dicitur ab hypobolo, explicat Balsamon in nouem. Phoc. c. 11. Cuiac. lib. 5. abstracte. 4. Ant. Horstmannus de ritu nupt. 7. Gibalinus lib. 4. de uisitat. c. 1. n. 3. Gallie dicunt dotatitem, §. finem 10. §. 4. c. ex parte 15. ubi notandi de foro competenti: & sapientioribus sæculis aliquos ex Francogallis appellat *marriageum*, constat ex Petro à Vinetis lib. 3. c. 5. & lib. 5. c. 16. Longobardi dixerunt *Morgengap*, seu *Morgengab*, ut lib. 1. tit. de his qui à cura Germani Morgengab. Denique absolute dos appellatur in c. de spons. nupt. hoc tit. in l. 5. tit. 1. lib. 3. Item Proseper lib. 2. tit. 5. lib. 4. chrisdeus fuit in quibus legibus nostro idiomate uetus legimus *Arias*, quod apud nos archæ succederet in locum illius donationis propter nuptias, si dos à marito assignata, ut uoluit Alfonso nofter in l. 1. tit. 1. par. 4. in l. 7. tit. 18. c. ad part. l. 3. tit. 1. §. 6.

Deinde sciendum est, Romanos donationem hanc, seu dorem mariti, non solum recepisse, probasseque, ut constat ex integro titulo Codicis de donat. ante nupt. §. ut alim. Insuper de donat. uerum & cum ante Institutionum fœter semper ante nuptias, à quo nomen accepit, ipse Cæsar cum patre Iuliano consuevit, ut etiam cunctante matrimonio fieri posset, & conuenientiiori uocabulo deinceps nuncupati cepit, *Donatio propter nuptias* l. 1. c. 1. eod. tit. c. nupt. hoc tit. d. §. est et alim. Et cum dote omnino æquabantur, siquidem in eo constante matrimonio assignari potest, ita hæc donatio fieri. Deinde ut dos ab vxore, eius patre, uel extaneo promitti potest, ut probant in c. hoc tit. ita & donatio fieri a marito, uel alio eius nomina fieri ualeat, l. si liberis 18. c. de donat. ante nupt. Et sicut vxor pro dote habet in bonis mariti tacitam hypothecam, ut probant in c. ex literis de pignor. ita etiam maritus pro hac donatione eandem habet hypothecam, l. si constituit 19. C. de donat. ante nupt.

11.  
De poe-  
tibus  
et  
trial.

13.  
De tractatibus  
et  
matrimonij

& ut marito constante matrimonio competat rei vindictio pro rebus dotalibus; *l. de re ancillam 9. C. de rei vind. l. in rebus 30. C. de iure dotium*, ita & vxori pro rebus ipsis donatis concessa fuit eadem actio a Iustiano in *Authent. permixta*, *C. de dotat. ante nupt.* tandem omnia pacta, & quæ circa dotem plauerunt inter coniuges, repetita censentur circa donationem, ita vt inter dotem & donationem omnis æqualitas seruetur: & generaliter tantum fuit in *l. cum multa 20. C. de iur. iud. Authent. equalitas*, *C. de pallii conuent.* vt maritus teneatur eandem quantitatem dotis sibi datæ in rebus vel pecunia vxori assignare; an verò lueretur vaor fructus ipsius donationis, pro expositione textus in *l. vbi adhuc 17. C. de iure dot.* latè examinat D. Iosephus de Rotes de *donat. c. 12.* sed hoc genus donationis iamdum ab vsu recessit in Europæ proximis, vt testantur Cuiac, *lib. 1. obs. cap. 4.* Dunel, *lib. 14. c. 9.* vbi Osnaldus littera A. Apud nos eius loco succellit promissio archæarum; quare in legibus Vvifiguth, latine editis à Lindemborgio, donatio hæc propter nuptias, dos, seu donatio appellatur, *l. 5. §. 6. tit. 1. lib. 3.* & in ipsius legibus Hispano idiomate editis habetur *arras*, vt iam notantur Rodericus Saneæ ad *leges fori, tit. de las arras, ex num. 4.* Palacios Rubios in *presenti rubric. §. 24. num. 2.* Valasquez *consul. 4. num. 13.* D. Ioseph. de Rotes *de cap. 22. num. 11.* qui plura de his actis ad forenses quæstiones vtilia resoluit. Vnde deducitur, castra in dotem data à Rege Legionensi in presenti casu assignata fuisse nomine donationis propter nuptias, siue archæarum, ad fidem matrimonij sanciondam.

His suppositis, vt rationem præsentis decisionis assignemus, simulque difficultatibus super ad iudicis satisfaciamus, sciendum est, Doctores supra laudatos varias interpretationes præsentis textus adduxisse. Primum asserunt, contrahentes in presenti casu ignotasse, se per proximitate sanguinis esse conuinctos, quo casu datur ad matricum reuerentiam, nec fisco applicatur, iuxta textum in *l. si ignotant, ff. solut. matrim. l. qui contra, c. de iure nupt.* Sed hæc interpretatio mentis repugnat à Glossa in presenti, siquidem credi non potest, Regem Legionensem latuisse, se cum Berengaria esse in secundo consanguinitatis gradu. Alij asserunt Regem Legionis in presenti verè agnouisse gradum consanguinitatis, sed existimasse in eo gradum licitum sibi esse matrimonij non contrahere, quo casu repetitio dotis datur *l. si adulterium 38. §. stuprum, vers. fratres, ff. ad l. iul. de adul. l. final. ff. de ritu nupt. Coniunct. in c. 2. p. cap. 6. §. 8. num. 12. Minoch, de arbit. casu 214. num. final. Valcoius de nobis & spurijs, cap. 9. num. 13.* Sed nec hæc ignorantia præsumi potest in Alphonsi, præcipue post diuortium factam cum Theresia ob idem impedimentum. Alter Ripa in *rubric. ff. solut. matrim. num. 39.* Cardinalis in *presenti, num. 3.* videlicet in hoc casu maritum repetere posse castra donata, quia licet fisco possit eum excludere, tamen de iure fisci actum non fuit. Sed eos merito reprehendit Barbosa in *l. si ante, num. 27. ff. solut. matrim.* Quare his solutionibus ommissis, dicendum est, veram rationem præsentis decisionis assignari ab ipso Innocentio, quia non tam ob turpem, quam ob nullam causam castra data fuerunt; siquidem dotis nomine, seu donationis propter nuptias fuerunt data; & nulla est dos,

seu donatio propter nuptias, vbi nullum est matrimonium, *l. vlt. vers. ficut, C. de donat. ante nupt. l. stipulationum 21. ff. de iure dot.* & quia matrimonium inter ipsum Regem, & Berengariam consistere non poterat, idem castra repeti poterant; non autem à fisco eripiebantur, quia vt rectè ait Glossa in presenti, verbo *Restitui*, quam sequuntur Barbosa in *l. si ante, num. 28.* Aleauius in *rubric. solut. matrim. num. 21.* Menochius *de arbit. casu 244. num. 11.* Nouellus de *dec. p. 11. num. 7.* Rex Legionensis, tanquam suprenus, non erat caducorum legibus obstrictus, *l. Principes 31. in iuncta inscriptione, ff. de legibus, ex qua ita docuerunt Cuiac, lib. 15. obs. cap. 10.* Mendoza in *disp. de pallii, cap. 5. num. 31.* Moles in *emper. iuris, tit. de legibus, quæstio. 1. numero 1.* Amaya *lib. 1. obs. cap. 1. num. 9.* Nec obstant iuris principia, quæ pro Berengaria asseribantur, vt in hac pari turpitudinis causa melior esset eius conditio. Nam responderetur cum ipso innocentio, castra in presenti non tam ob turpem, quam ob nullam causam data fuisse, & ita et peti posse, vt docuerunt Glossa hic, verbo *Restitui*, Panormitanus *numero 7. §. 9.* Menochius *de arbit. casu 244.* Couart, *d. §. 8. numero 12.* Nouellus de *dec. p. 11. in princip.* Iulius Clarus *§. inestus 12. numero 12.* Accedit, quod castra in presenti restituta fuerunt Regi pro bono pacis, & separatione illiciti coniugij, cedente summa illa stricta iuris ratione summæ illi rationi, quæ pro pace & pro religione facit, argumento *l. si iam persona 41. ff. de religiosis, leg. 5. de pallii.* Non attenditur pactum in fauorem Berengariæ conuenientem, tanquam factum causa incestuosi matrimonij, vt quod hæc prohiberi, & sic contra leges, vnde sustineri non posset, *leg. iuris gentium 7. §. pallium, l. penult. & vlt. l. ius publicum, vbi Cuiac, ff. de pallii.*

Sed supra traditis obstat textus in *l. distam 8. C. de condit. ob turp. causam*, vbi Imperatores Diocletianus, & Maximianus docent, quod cum ab sponso sponsæ aliquid ob causam donatur, si causa erat possibilis, & sponsa illi non patitur, comprehendere repetitionem; si verò causa impossibilis erat, non datur repetitio. Quem textum ita expendo, Repetitio non datur marito, cum ob impossibilem causam sponsæ donatur: sed in presenti casu Rex legionensis dedit vxori castra ob causam impossibilem, videlicet ob matrimonium, quod iure consistere non poterat; igitur non erat illi concedenda repetitio. Pro eius difficultatis solutione discrimen est constituendum inter datum simpliciter, donationemve ob causam impossibilem; & inter datum, donationemve dotis nomine, cum etiam impossibile est matrimonium sequi. Primo casu, cum donatio à mera liberalitate descendat, scilicet qui dat, causam sequi non posse, purè, liberaliterque donasse censetur, ideoque nulla comprit repetitio, *l. cum ancillam 6. C. de condit. ob causam, l. 3. C. de donat. qua sub modo.* Qui verò dat dotis nomine, seu donat propter nuptias, non intendit omnino liberalitatem exercere, sed tantum dat causâ dotis, quæ ex se onerosa est, *ex promiss. ante 19. ff. de verb. obli. iunctis traditis à Roberto lib. 3. rer. iud. c. 1.* & quæ dotis causâ dat, seu propter nuptias, non intendit omnino à se in perpetuum abdicare dominium: quare ratio hæc non facit verum posset in donationem. Vnde cum Rex Legionensis in presenti casu non simpliciter castra dedisset, sed donasset propter nuptias, ad

quam donationem iuxta leges, patris tenebatur, idcirco non tam liberaliter, quam ex causa onerosa deesse creditur; & cum ea esset impossibilis, merito repetitio illi datur.

16.

EXPOSITIO  
L. C. DE  
CONDICT.  
DE CAUS.  
DOTE.

Ex supra traditis exponendus est textus in l. 1. C. de condict. ob causam, ubi non dissimilis casus decernitur, ac in præsentem resoluatur. Quidam dotem acceptam ab uxore, qui pactum apposuit circa restitutionem, vel retentionem dotis, soluto matrimonio: postea matrimonium sequutum non fuit, quia inter ipsos iure consistere non poterat. Quæstio est, an viro pacti consenti, vel per actionem de dote repeti dos possit? Et Imperator Antoninus respondet, pacti conventum perinde haberi, ac si adiectum non esset, nec actionem de dote dari, cum non sit dos ubi matrimonium non consistit; sed conditione ex causa, ob causam non sequutam, dotem repetendam esse à marito, quod ex supra traditis patet; nam cum matrimonium sequutum non esset, quod nec sequi poterat, dos repetenda est, ne sine causa apud maritum maneat. Sed illud difficile est in eo textu, quomodo in eius specie conditionem sine causa dandam esse aliter. Consultus in l. final. ff. de condict. sine caus. Cui difficultati respondendum est ex traditis à Baldo, Guidone Papæ, & Cuiacio in eo textu, Donec lib. 1. 4. comment. cap. 5. Iulio Pæcio cent. 4. q. 12. D. Iosepho de Retes lib. 2. apud. cap. 9. allegando, conditionem illam esse promissam, & nunc hanc, nunc illam diuersis considerationibus, & ob diuersas rationes dari. In specie dictæ legis 1. quatenus viro dedit ob causam, quam sperabat, ea non sequuta, quia sequi non potuit, habet conditionem causa data: quatenus verò quod datur est dotis nomine, sine causa quæ maritum exat, datur condictio sine causa, quæ generalior est: concurrit enim illa cum causa deficiente l. 1. §. 1. ff. de condict. sine causa. l. ex empto 11. §. 1. qui hinc, per illud, ff. de ac. rem. 11. quæ fundam. 50. ff. de iure dot. concurrit cum pigoratitia, d. l. quæ fundam. §. 1. & cum actione commodatæ l. rem. ff. commodat. quicquid ex quacunque causa, cum res aliqua, pecunia, seu quidvis aliud est penes aliquem sine causa, aut iniuria, sine aliud remedium dedit, siue non iustus est condictio sine causa, l. si & nec 31. ff. de rebus credit. cuius rei plura extant exempla in iu. ff. C. de condict. sine causa: notat Duarenus ad eund. iu. cap. 1. & 2. casus verò, in quibus illa sola competit, congregant Cuiac. in parat. ad illam iu. Vultcius lib. 2. tit. 8. num. 15. Valentia rem. 2. illud. tract. 1. cap. 8. num. 14. Treutler. volum. 1. disp. 22. thes. 11. ubi Humius & Bachovius.

17.

EXPOSITIO  
L. VI. DE  
CONDICT.  
SINE CAUS.

Sed supra traditis obstat Papin. in l. final. ff. de condict. sine causa, ubi cum neptis, idcirco sororis filia auctore suo habere intendit, pecuniam dotis nomine ei tradidit: sed cum nuptiæ sequi non possent, Consultus Papinianus, an repetitio dotis mulieri competere? supponit quod cum utriusque, dantis & accipientis turpitudine versatur, posterior est causa possidentis; & concludit, eo casu repetitionem dotis mulieri competere. Quod Papianum responsum, præterquam quod ex principio ab eo supposito non recte inferatur, difficile admodum redditur ex supra traditis: dissimilis enim in præsentem textu, ubi similis casus deciditur, ex summa iuris ratione casus à Rege Legionensi donatus à fisco esse eripienda, si Rex superiorem agnosceret in temporalibus: quomodo

ergo in d. l. final. fisco non auferat dotem ob incestuosum matrimonium datam, ex vulgari principio de quo in l. qui contra, l. si qui 6. C. de incestis nupt. l. incesta 52. dote 61. §. de ritu nupt. Cui difficultati vt satisfaciat Azo in summa, C. de condict. ob causam, §. 1. quem sequuntur Accursius, Bartolus, & Fulgosius in d. l. final. existimant. propter ignorantiam mulieris, quæ existimasset cum auctore matrimonium consistere, posse illi concedi repetitionem: sed merito ab hac sententia recesserunt Faber in rational. ad ipsum textum, Cuiac. 11. q. 9. Papin. in eo textu, & eam doctæ refellit D. Iosephus de Retes lib. 2. epuscul. sect. 2. cap. 9. 7. Quare rectius respondendum est à Bartolo, Fulgosio & Fabro ibi, quos sequitur D. Ioseph. de Retes ubi proximi, n. 8. Brissonio de iure coniug. pag. 56. Arias à Mesa lib. 2. varior. cap. 9. 7. Pinel. lib. 1. sect. 5. 6. in eo textu agi de muliere nuptura, videlicet quæ auctore nubere intendebat, non verò nuptis, nec eum effectum incestum commisit. Vnde cum punitentia dotali à simili incestu se abstinuerit, proposurumque mutari, idcirco non patitur pernas in incestu coniugii, nec dos eadem sit argumentum ex l. Papinianus, §. 5. meminisse ff. de iussu. testam. l. qui cum maior 14. §. accipisse, l. in seruientem 16. §. perisse ff. de bonis liber. l. qui falsum 19. ff. de l. Cornel. de falsa: si autem animi propositum optet adimpleri, profectus dos eadem fiet, in fiscoque reuertetur, iuxta supra tradita.

Eodem modo exponendus est, licet non eodem filo exponendus, textus in l. Præfatus 6. §. ff. de ritu nupt. ubi cum Præfatus contraxisset matrimonium cum promouialis, contra legum sanctiones, quæritur, an dos ab uxore sua ad fisco cum pertineat, vel eius ipsi, vel eius hæredibus sit restituenda: Et respondet Consultus, dotem hæredibus mulieri esse restituendam. Quem textum eodem etiam modo expendo contra supra tradita; nam in ea specie matrimonium inuitum fuit, & contra leges celebratum; & nihilominus dos non efficitur eadem, nec à fisco eripitur: igitur nec in præsentem casu stricta iuris ratio dos ad fisco pertinebat. Apponit difficultatem Anst. Faber in Papinianæ, princ. 1. tit. 9. illud. 1. qui textum emendat, & pro verbo illud, reponit verò: & de erroribus decal. 79. errore 4. integrum textum Tribonianus tribuit. Sed omittit hoc Fabri emendatione, & alius solutionibus traditis à Brissonio de iure coniug. pag. 48. Acosta in cap. si pater, verbo Perren, de testam. P. Barbosa l. si cum dote, §. ubi n. 72. ff. solut. matrim. Pinel. lib. 1. sect. 6. n. 5. dicendum est, textum illum specialiter procedere in puella tenet ætatis, quæ licet matrimonium contraxisset cum Præfato, eius ætati parcendum est, quia adacta ad matrimonium ratione potestatis crediatur, vt docuerunt Cuiac. lib. 1. diffin. Papin. in d. l. Præfatus, & lib. 31. q. 9. Papin. in dote 61. §. de ritu nupt. Brissonius de iure coniug. pag. 247. Arias à Mesa lib. 2. var. cap. 40. n. 8. Scipio Genrili. lib. 4. de donat. inter. cap. 3. Si vero mulier esset adultera, & fisco ætatis, ab ea tanquam ab indigna non solum dos, verum & quilibet donatio propter nuptias à marito facta iussu deberet à fisco, d. l. dote 64. l. cum hic fisco 31. §. 1. ff. de donat. inter. licet legatum illud relicto à marito consecratur, l. ubi ff. de leg. 1. l. 1. §. 1. ff. de hic quæ vt indign. l. vnic. C. unde vir & uxor, ex ratione quam illustrant Pinel. lib. 1. sect. 5. 6. per totum, & D. Ioseph. de Retes de donat. inter. p. 2. n. 7.

18.

EXPOSITIO  
L. 1. DE  
FACTIS  
DE DE RE  
NUP.

CAPV T. VI.

Idem Archid. sancti Andrea de<sup>a</sup> Scotia.

**N**uper à nobis tua discretio requisivit, si aliqua data fuerit terra alieni; non in hæredicatem, vel feudum, sed tantum sibi quoad vixerit possidenda, & ipse postmodum tertiam partem vxori suæ in dotem concesserit, verum defuncto viro, vxor præfatam dotem dum vixerit, habere debeat, & tenere: cum Ecclesia docet tenere & protegere viduarum. Postulasti præterea nostris litteris edoceri, si qua terra data fuerit alicui, & heredi, quem de vxore legitima procreauit in hæredicatem, vel feudum; ac ipse vxori suæ quandam partem ipsius terræ in dotem concessit, & decessit postmodum sine prole, an ipsa mulier dotem eandem de iure petere possit? Vtrum etiam Ecclesia pro ipsa stare debeat in hoc casu, an viro defuncto, terra illa sine onere in bona redire debeat concedentis? Nos autem consultationi quæ taliter duximus respondendum, quod cum regulariter nullus plus iuris in alium transferre debeat, quam eum constat habere: vir, cui terra prædicto modo conceditur, non potest vxori relinquere quod non licuerit, nisi quoad vixerit, possidere: nec licet vxori suæ partem illius terræ in donationem propter nuptias ex viri concessione tenere, nisi forte donationi illius ille, ad quem spectabat domigium illius terræ, voluerit consentire. Quod autem de prima consultatione dicimus, hoc respondemus etiam de secunda. Nam licet Ecclesia in causis viduarum se fauorabiliorem debeat exhibere, contra iustitiam tamen non est eis fauor ecclesiasticus concedendus. Illud verò te nolumus ignorare, quod vxor dare dicitur viro dotem, vir autem vxori donationem facere propter nuptias, secundum legitimas sanctiones.

NOTÆ.

**A.** **Scotia.** Ita etiam legitur in tertii collectione, sub tit. de date amittenda, c. 1. Scotia ab antiquis Caledonia dicta, pars est Borealis magnæ Britannię, terminos habens ab ortu Germanicum Oceanum, à Seperatione Orcades, & Decaledoniū, vt eius situm, originemque describentes, tradunt Boetius Lestus, Ioannes Maior, Georgius Britanicanus in suis historiis Scotie, Polyd. Vergil. lib. 13. *hystor. Angliæ*, Guillelmus Camdenus in *Scotia descriptione*. Eius incolæ iam à temporibus Cælestini fidem catholicam suscepisse, constat ex Prospero Aquitanico in *chronic.* anno 434. ibi: *Ad Scotos in Christiā credentes ordinatur à Papa Cælestino Palladius, & primus Episcopus mittitur.* Habent Scotidias Metropoles, Glascoensem videlicet, & sancti Andrea, quibus vndecim Episcopatus subsunt, quos reuoli in cap. 6. de arbitriis; licet Anglici Scriptores contendant, omnes Scotię Episcopos pariter Archiepiscopo Eboracensi, vt refert pondanus in *continuat. Baron.* anno 1466. & 1472. Archiepiscopo Ecclesię sancti Andrea missa esse præfens Decretalis, qui consuluit Innocentium tertium, cum ipse simul cum aliis sex vicis ecclesiasticis causas audiant, & cognoscant in Collegio Iustitie, ad instar Parlamenti instituto; ideoque ipse Archiepiscopus cognoscebat principaliter de causa dotis.

**B.** *Alipqua data fuerit terra.* Aut testamento videlicet, aut inter vivos passionibus, & stipulationibus, l. 1. & 3. de usufructu, & aliis modis, quos referunt Galbanus de usufructu cap. 13. Mancinus eod. tract. 1. notanda tamen est proprietas illius verbi, *data*, ex quo deducitur, necessarium esse traditionem rei, vt usufructus constituitur; antea enim debitus, sed non constitutus dicitur.

**C.** *In hereditatem.* Id est in dominium; sicut

enim hæredes pro dominis accipiuntur, l. de hereditate 19. §. *pariter*, §. de Cassensi pecunia, cui iungendus est Faber in *iurispud. tit. 11. princip.* 6. illat. 1. 1. & de error. decade 4. error. 81. l. 1. §. *Pomponius*, §. de minor. l. 6. §. si filius §. de statuliter. cum traditis à Barbosa in l. quia tale 14. n. 5. §. *salut. marim.* A. Fabro lib. 4. *conuict.* cap. 5. Cuiusd. ad Daniel. lib. 1. 1. *commem.* s. 24. littera E. & domini pro hæredibus dicuntur, l. his verbis 48. §. de hereditibus in fit. l. 1. §. de successorio edito, l. 1. §. *reus* 2. de centre in posses. ita & hæreditas pro dominis accipiuntur, l. 1. §. 1. §. si in qui testamento, l. non minus 31. §. de hereditibus in fit. & per quam consequitur quis dominium, Cassiod. in P. salm. 78. ibi: *hereditatem ab herede dictam, quippe qui ei iure legitimo dominium usufructu possidet.* Beatus Primatinus Episcopus Viteriensis in c. 1. *epist. ad Hebræos* ibi: *Hebræi ab herede dicuntur, id est domino, eo quod liberā potestate dominentur.*

**D.** *Vel in feudum.* Perpetuum scilicet; non tunc feudatarius habet usufructum, cap. 1. in quibus causis feudum amittitur, & quasi dominium, cum habeat vtilem in rem actionem, cap. 1. in princip. de inuestitura facienda. in vltimis feudorum; & ideo dicitur res feudalis, quasi propria, lib. 1. feudor. tit. 43. docet Vissembach. *disp.* 12. n. 30.

**E.** *Quoad vixerit.* Constituentem in ea usufructum, vt in c. 1. in fin. 10. q. 2. l. 3. §. *vt.* C. de seculari nupt. notant Cuiac in *presenti.* Hæc tamen verba aniam præstent nobis disputandi, an usufructuarius possideat rem ipsam, in qua usufructum habet? Et ipsum possidere, probatur ex hoc textu, ibi, *possidenda*; & ex l. cuiusfructus 6. l. 1. §. de usufructu, l. 3. l. & usufructus §. si usufructum peratur, l. final. §. de finit. l. Aguilas 2. §. de donat. leg. naturaliter 12. in princip. leg. possessio 49. §. de acquir. posses. l. an prætor 23. §. item, §. ex quibus; aut, maior, l. 3. §. penult. l. 2. §. l. ab eo 6. & §. 9. §. de vi & vi armata, leg. etiam §. vi possidetis, C. c. 4. *Interpres*

4.

5.

1.

3.

*Libemus 1.4. §. fani, C. de sacros. Eccles.* hinc potuit, ut actio ad exhibendum, quæ datur contra possessionem, l. 3. §. 1. ff. ad exhibendum, datur etiam contra fructuarium, l. censis 5. §. 1. ff. de acq. & publiciana, quæ datur ad auocandam possessionem, cum petat pro usufructu, l. si eo 11. §. 1. de publiciana; & interdicitur quod legatorem, adipiscendæ possessionis causâ comparatum, l. 1. in princip. ff. quod legatorem, conceditur contra fructuarium, d. l. 1. §. 1. Unde & interdicitur, aut retinendæ, aut recuperandæ possessionis, usufructus nomine competunt, l. 2. ff. de possessione, l. 3. §. peritior, l. si plures 9. §. 1. ff. de vi & vi armata. Unde fructuarium dicitur esse in possessione, l. ex iustitiamque 6. §. 1. ff. de usufructu, l. censis 6. §. 1. qui, ff. de precario, & dolo dicitur desinere possidere, l. ubi ff. de usufructu ubi pet. Ad stipulatum Cicero pro Cæcilio adit, Cæciliam possidere propter usufructum, Boetius in topici, ibi: *Interdicitur esse pecunia, quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure, nec ea aut legatæ testamentum, aut possessione retenta.* Interpres ille hæc vltima verba intelligit de possessione fructuarij. Hanc opinionem defendunt ferè omnes antiquiores apud Valacum de iure emphyteutico, q. 18. num. 6. & 7. Cyprianus in l. 12. de acq. poss. Quæ in lege 1. §. per eum, ff. cod. tit. Menoch. de reprob. rem. 1. num. 7. Pinel lib. 2. jurell. cap. 9. num. 19. Oroz de apud iuris, lib. 4. cap. 4.

Constat autem sententiam, videlicet usufructuarius non possidere rem ipsam, in qua usufructum habet, si uideat textus in l. penult. §. 1. ff. qui se sit c. organum, l. censis 5. §. 1. ad exhibendum, l. acquiritur 10. §. ubi ff. de acq. rer. domini, l. 1. §. per alium, l. penult. ff. de acq. poss. l. 1. unde, ff. quod legatorem, l. censis 5. §. 1. qui, ff. de precario, §. de his, infra per quas personas nobis acq. l. 3. §. 1. temporis, l. ad exhibendum, l. 1. §. quod autem 35. l. 3. §. unde vi, & §. qui usufructum, ff. de vi & vi armata, l. 1. in princip. & §. 1. §. quod vi aut clam, & sequentia iuris principia. Primum, nam usufructus retentione possidit transiit in proprietarium, l. quisquis 18. C. de dona. igitur quia ab usufructuario propterea domine non retinetur. Secundum, nam quicumque rem possidet, transfert eius possessionem in alium per constitutum, si constituit se eius nomine possidere, cap. 10. de consuet. sed usufructuarius licet constituit se possidere alienius nomine, nihilominus non transfert possessionem in eum, immò nihil facit, l. Pompeianus 19. ff. quibus modis usufructus amittatur, l. interdum 21. §. ubi, ff. de acq. poss. Ergo quia non possidet. Tertium, quia usufructuarius viitur re usufructuaria, tanquam aliena, princip. infra de usufructu, ibi: *Rebus alienis.* Igitur non sibi possidet. Tandem, nam possessio pnes duos esse non potest, l. 3. ex contrario ff. de acq. poss. sed proprietarius possidet ipsam rem, ut satis certum est: ergo usufructuarius eundem rem non possidet. Hanc sententiam defendunt Cumanus in d. l. 1. na. rualiter 12. Cuiac. lib. 19. obferm cap. 35. & lib. 18. cap. 14. Connanus lib. 3. comment. cap. 10. l. ibi in rationali ad textum in d. l. censis, §. 1. Treutlerius volum. 2. disp. 21. tit. 4. Valentia lib. 1. illustr. trall. 2. c. 2. §. 43. Araya lib. 2. obf. cap. 7. num. 31. & 32. Almaros Valacum de iure emphy. q. 18. num. 6. latè & doctè Marcus Aurelius Galbanus de usufructu cap. 14. in qua interpretatione varietate, immò & iurium discordia, distinguendum est cum Vicio in trall. de poss. dicitur, §. p. num. 10. inter pos-

sessionem ipsius rei fructuarie, & possessionem ipsius usufructus, & modos possidendi: res enim ipsa fructuaria possidetur ab usufructuario, non strictè, nec proprie sibi, sed latè, hoc est, factò ipso simplici detentionis: ius verò usufructus a fructuario possidetur strictè, & sibi. Prima pars distinctionis probatur ex iuribus suprà expensis pro prima sententia; quare ratione illius detentionis corporalis, quæ possessionem latè appellamus, datur contra fructuarium interdicitur quod legatorem, d. l. 1. §. 1. unde, ff. quod legatorem, nam illud competit aduersus corporaliter tantum rem occupantem, l. 1. in princip. ff. eod. & actio ad exhibendum, quæ datur contra corporaliiter insistentem in re, l. 4. §. 1. ff. ad exhibendum, & eius detentionis causa dicitur desinere possidere in d. l. ubi, ff. usufructus petatur. quæ illè dicitur desinere possidere, qui corporaliter desitit possessionem, l. 1. §. quod al. ff. quod legatorem. non tamen rem ipsam sibi possidet, d. l. 1. a quoniam 10. unde non habet possessionem, per quæ aliquid sibi acquirere licet, l. 1. §. per eum, ff. de acq. poss. nec eam, quam exigit Prætor, ut quis in iudicio salutem non cogatur, l. penult. §. 1. qui sancti. tantum enim rem tenet, l. possessio 49. ff. de acq. poss. siue in prædio est, l. censis 6. §. 1. ff. de usufructu, l. censis 6. §. 1. ff. de precario, restituendæ rei fructuaria habet, l. censis 6. §. 1. ff. ad exhibendum. Secunda pars distinctionis, videlicet fructuarium habere possessionem, vel quasi iuris usufructus, probatur etiam ex iuribus suprà citatis, & ex eo, quia in tali iure insitit proprio nomine; ideoque domus usufructus dicitur in l. 3. §. 1. usufructus petatur, l. 1. semper 31. §. 1. §. 1. quod vi aut clam: notant Brissimus de v. §. verbo Dominium, Pinel. lib. 1. C. de bon. marit. p. 2. n. 2. Madera animadu. cap. 6. & propterea habet possessionem dicitur habere dominium possessionis, & actionem in rem, l. si ego 11. §. 1. ff. de public. latè probat Galbanus de usufructu cap. 27. ratione etiam huius possessionis competunt fructuario remedia possessionis, d. l. si fundo 10. ff. de vi & vi armata, l. 1. §. ubi videtur, ff. de iurim. alioque, l. ubi §. ubi possidetis, l. 1. §. de remiss. Valentia ubi supra, cap. 13. num. 30. de hac possessione accipiendi sunt textus in l. Aquilinus, ff. de dona. Latè Prætor, §. item si ubi, ff. ex quibus causis, inhiherendum est Ciceroni suprà relatus, necnon Galbanus lib. 1. de Eccl. Cathol. unde cognoscitur quanta cum proprietate Innocentius III. locutus sit in præsentis textu.

¶ *Propterea tenetur viduarum.* Unde vel hæc de causa dotis cognitio principaliter in hoc casu pertinere poterat ad iudicem ecclesiasticum, iuxta tradita in cap. ex tenore, de sero competens, vel ex supra traditis pro huius textus inscriptione, quia videlicet in Scodia iudices ecclesiastici cognoscunt simul de omnibus causis in Collegio Iustitie, unde necesse non est, in præsentis textu supponere ignorantiam assidue ex parte iudicis secularis, ut volebat Felicianus Vega in cap. 1. de iudic. num. 31.

¶ *Data fuerit alicui, & heredi.* Id est filio ex iustis nuptialibus, qui hæres est patris, non solum secundum carnis propagationem, cap. 1. n. 1. male, l. distinct. sed secundum hereditariam successionem, nam ut aiebat Apostolus in *Filius ergo heres.* Latè illustrat Manlica de consuet. lib. 1. c. 11. §. 10. num. 1. sicut enim votum est procreare, & educare filios, ita & hæres facere, d. Macarius brenil. §. ibi: *Primum Patrem si quis, omneque filium*

6.  
VULGATO  
TYRABIT  
AN POSSI  
DIAT.

7.

8.

*studium in eo versatur, ut generent liberos, & heredes habeant.* Vnde filios heredes existeret parti ait Consulus in l. in suis 1. ff. de liber. & posth. latè illustrant Pichandus, & Valencia ad l. inter cetera, ff. de iud. Ex his etiam verbis facillè colligitur, vñusfructum posse promitti alicui, & heredi eius, vel filio: quod etiam probatur ex l. 4. ff. quibus modis usufructus amittit, l. vlt. C. de usufructu legat. diuersus tamen erit tunc vñusfructus vnus, ac vñusfructus alicuius, cum vñusfructus primus morte primi necessarìo exinguat, & ideo de nouo alius debet constitui heredi, vt exponit, & probat Arias de Mesa lib. 3. c. vlt. cap. 48. & 49.

9. *In hereditatem vel feudum.* Hæc verba difficilia videntur, si accipiuntur in eo sensu, in quo somebamur verba priora huius scilicet; nam quomodo si in dominium data erant, non perirent, immò iure vñusfructus possideretur. Sed adhuc dicendum est, ea verba accipi pto proprietate rei; nam sicut vñusfructus mentione facta, aliquando pto prietas significatur, l. vltima, ff. de usufructu, ceterum, l. Proculus, ff. de usufructu, l. donationes, §. 1. ff. de donat. ita proprietatis verbo aliquando vñusfructus tantum continetur, non plena prietas, vt in præfenti specie, cum dominus concedit feudum Titio, & eius heredi in hereditatem, id est proprietatis iure; nam si iudico legato ad vñusfructum non prietas, sed vñusfructus tantum relictus censetur, vt probat Galbanus de usufructu cap. 14. per tot. & ad hoc probandum sextum hunc singularem dicit Cuias, in præfenti.

10. *Remo plus iuris.* Regula iuris est, de qua in L. cum §. ff. de reg. iur. & quamuis ea rectè recepta tantum loquatur de bonorum possessione, unde liberi, vt explicat Gothofredus in eo textu; tamen hoc principium probatur ex cap. Daiberum l. 7. cap. quæ, cap. rita, de iur. patron. l. qui in ius, ff. de reg. iur. nulla, ff. qui & a quibus, l. 4. de pig. uat. Rectè autem dixit Innoc. reg. iuris, nam aliquando ob speciales rationes plus iuris habet successor, quam eius auctor habere, l. non est mensura ff. de acquir. rer. domini interdum, ff. de acquir. poss. l. superius, ff. ad leg. Falcid. l. si per imprudentem, §. 1. ff. de euic. l. si verò, §. vlt. §. mandati, l. 1. C. de assensu ab heredibus, l. quod nostrum, ff. de usufructu legat. de quorum iurium expositione videndi sunt Petrus I abet, Giphanius, & Arnoldus Vinios in dicta regula Nemo plus.

11. *Voluerit consentire.* Nam si consenserit dominus proprietatis, possit tepetere rem non valet, l. si venditur, §. si in venditione, l. si uis, §. 3. ff. quibus modis usufructus. quæ exceptio etiam proponitur in l. usufructus §. 7. ff. solut. matrim. tunc enim non idem vñusfructus in alium transiit, sed potius nouus constituitur præsumitur; singitur enim huius mane fectone traditus domino, & ab ipso nouiter constituitur; vnde non habebit eam amplius respectu matris, nec ex eius persona finitur, l. 4. ff. de nouat. docet P. Barbosa in d. l. 57.

12. *Illud re notamus.* Quibus docetur abutendum non esse verbis, sed uomia rebus consona esse debere, vt in casu nostre donationis alicui Imperator in c. 8. ff. & aliud, Insit. de donat. quod obtrahendum est præcipue in iurisperitendens studio: vbi, ni fallor, studium illud verbotum maximi momenti est ad sapientiam iuris comparandam; & enim non tam in tacito intellectu na-

turæ, aut intentione legislatoris, quam in legum verbis continetur, secundum quæ iudicium est à Quintiliano lib. 5. Insit. cap. vltim. Summum esse IC. contra proprietatem verborum studium: quoniam, vt idem lib. 12. cap. 2. ait: Qu. sio iuris omnis, aut verborum proprietate, aut equi dispositione, aut voluntatis consuetudine continetur. Vbi primum locum tribuit proprietati verborum, vnde Iustitius consulti libros integras scripturas, de rectorum, quæ ad ius pertinent, significatione Abilius Gallus, vt constat ex epigraphie legis paries 157. ff. de v. f. Gaius plures scriptis libros de origine vocabulorum, teste Gellio lib. 11. nocturnum, cap. 47. Paulus in libro quem inscripsit de ueris lectionibus, accuratè vocem notationis explicauit, vt indicant fragmenta, quæ inde supersunt, l. 1. Insit. 18. ff. de Insit. alt. l. 1. de operi libertor, l. exceptio 21. ff. de exceptio. De Labone iurem probatur in l. sacilegit, §. 3. l. ff. ad leg. Tol. pecul. Insit. igitur in præfenti Innoc. Archidiaconum reprehendit, eo quod dotem appellasset, quam maritus uxori dat, cum proprie sit dominio propter nuptias.

# COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter sequens deducitur assertio: *Usufructus in dotem, vel donationem propter nuptias datus, finitur morte dantis, nec amplius remanet penes accipientem.* Quæ assertio probari potest ex l. usufructus §. 7. ff. solut. matrim. l. usufructus 66. l. in fundo 78. ff. de iure dot. l. necessarius 8. §. finit. ff. de periculo & commodo. Illustrant Pinel. in l. 1. §. p. non 40. C. de bonis matrem. P. Barbosa in d. l. 57. Satrianorolli. §. selecti. cap. 10. non 5. Parladoc. lib. 3. rer. quærit. cap. 4. Motuquecho lib. 2. de iust. bonor. cap. 11. non 23. Cuias in præfenti, Lata in l. si quis a liberis, §. parum, n. 61. ff. de liberis agnos. Ioannes Gattias de expens. cap. 10. non 128. Menoch. de arbit. casu 181. Molina de primog. lib. 2. cap. 15. Bapt. Costa de priuileg. com. §. num. 1. Valafcus d. iure emphit. §. 38. non 8. Nicolaus Hensclius de dotat. cap. 5. §. 15. Alciaccia in præfenti.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti iuris consideratione; nam usufructuarius non potest vñusfructum in extraneam personam alienare, nec alteri quam proprietario cedere, adeo vt si cesserit, statim remaneat ad proprietarium: ergo non potest maritus uxori cedere donationis, aut dotis causâ vñusfructum, quin statim ad proprietarium reuertatur, & per consequens superfluo ambigimus, an morte uxoris, an verò mariti finiat, cum iam à die cessionis consolidatus esset cum proprietate. Antecedens probatur ex l. usufructus 66. ff. de iure dotum, vbi in hoc casu vñusfructus in dotem dati aia Consuluit: *Diximus usufructum à fructuario cedi non posse, nisi domino proprietatis, & si extraneo cedatur, id est ei, qui proprietatem non habet, vbi ad eum transire, sed ad Dominum proprietatis reuertetur usufructum.* Et l. usufructus §. C. de usufruct. nihil enim tam contrarium est usufructus naturæ, quam eius alienatio; siquidem à persona fructuarij in proprietarium redire debet. Saluianus lib. 1. de Ecclesia Carol. ibi: *Cum ergo cum possideres tantum fructuarij simus, quod nihiltem auferre non possimus, auferre à proprietate dominus, atque ab eorum tenemus.* Quod rectè dicit, quid honestius, quàm vt vbi res ab eo discedit, qui vñusfructum habuit,

13.  
CONC  
SID TRAD  
ITA ET  
PROBATVR.

14.  
IMPRONA  
TVE TRAN  
OITA AB  
SECTIO.

habuit, revertatur ad eum possessio, qui vten-  
dum concessit. Et enim est natura, & conditio  
huius servitutis personalis, ut quo momento  
tempora obdicerit ad fructuario, eodem in pro-  
prietarium transierunt, l. 3. ff. quibus modis usufructus amittitur. Igitur si in nostro textu fuit usufructus alienatus donationis titulo (nam donare alienare est, cap. nullus, de rebus Ecclesie, cap. postulat, de donat.) statim proprietarius acquisitus fuit, nec est cur vitii mors expediat. Augetur hæc dubitandi ratio, nam etiam adonitatus in præfenti causa usufructum possit esse marito propter nuptias donati, quoad durationem, seu eius amissionem attendenda erat persona uxoris donatarii, non verò vitii donantis. Quod hic probat. Nam sicut finitur usufructus, ita etiam extinguitur per non usum, id est non venire illo, in cuius persona usufructus consistit, §. finit, Instit. de usufructu: sed usufructus donatus, si non vitatur donatarius, amittitur, & illius usus ad durationem, aut amissionem extenditur, l. quod ff. 40. ff. de usufructu: ergo similiter vit finitur morte, uxoris donantis vitæ, non verò mariti donantis attendi debet.

14.  
VARIANTE  
TVA DIS-  
SIDENT DIS-  
SIDENT

Quæ dubitandi ratio non obstant veta est præfenti affectio, pro cuius expositione sciendum est, usufructum duplicem esse, alium cunivium cum proprietate, quem casualem Doctores appellant, alium separatim, quem formalem solent nominare: quam distinctionem Iureconsultos adhibuisse, probatur ex l. Sempronius 26. ff. de usufructu, legat. l. si cum argenteum 21. §. si fundum, ff. de except. rei iudic. l. si ita 126. §. 1. ff. de reb. obi. docti Donel. lib. 1. c. comment. 5. cap. 21. Cuius tract. §. ad x. ff. in l. 9. ff. de usufructu, necesse. Galbanus de usufructu, cap. 2. Mancinus ead. tract. tit. 1. n. 9. Causas dicitur ille, qui pendet ab eadem causa domini, & cum ipso domino est coniunctus, de quo Iulianus in l. 4. ff. de usufructu l. 126. §. 1. ff. de usufructu. Formalis usufructus dicitur ille, qui separatim a proprietate, & per se subsistit in rebus alienis, qui est vitæ, & propriæ usufructus, de quo Vlpianus in l. si finit §. ff. si usufructus petat. Tiphon. in l. cum in fundo 78. §. de iure donum. Innocentius in præfenti. De iuribus, ut sit ius alieni in rebus vendi fructus, salva rerum substantia: sic in l. 1. ff. de usufructu, priv. 1. Instit. eodem titulo. docent Mancinus de usufructu tit. 1. n. 7. Donel. lib. 20. comment. cap. 2. Hosiomanus illustr. §. 24. Gomez lib. 2. variæ. cap. 1. §. 1. n. 2. contra quam distinctionem expendi possunt textus in l. 3. §. ult. ff. de usufructu, ac resp. l. qui usufructum 23. ff. de liberal. causa l. 21. §. penult. ff. de excep. rei iudic. l. item 11. §. finit. ff. ad leg. Aquil. l. item 20. ff. de donat. inst. l. 1. §. item. ff. de renou. vitæ l. si cum dorem 32. ff. de stipul. feruor. l. item ita 16. §. 1. ff. quando dote legat. l. usufructum 13. §. ff. qui usufructum, ff. de acceptat. l. non quoniamque 32. §. fundus, ff. de legat. 1. l. item 44. §. penult. ff. famil. eris.

15.  
VARIANTE  
TVA DIS-  
SIDENT

Deinde sciendum est, usufructum, utpote servitutem personalem, morte extingui, ac finiri, l. finit, §. morte, ff. quibus modis usufructus amittitur, ff. de usufructu legat. l. 1. §. 10. C. de usufructu, l. 8. ff. de annuat. legat. §. finit, Instit. de usufructu, Donel. lib. 10. comment. cap. 17. Castillo de usufructu. Giphanius in l. 10. C. de usufructu. Cuius tract. §. ad Afric. in d. l. 2. de usufructu, necesse. Mancinus de usufructu tit. 4. §. 1. n. 4. Richardus in §. finit. Instit. de locat. Inta enim personæ coheretentia morte extinguuntur, l. amittit 100. l. privilegia 120. ff. de reg.

in. In hanc tamen partem in contrarium expendi solent textus in l. generali 32. §. filius, & §. penult. ff. de usufructu legat. l. si feruus 18. §. cum in annis 11. ff. de stipul. feruor. l. si fundum 16. l. qui rem 62. §. si fundum, ff. de exoll. l. h. res 70. §. res, de fideiuss. l. 9. §. sed de collat. bonor. l. de fideiuss. §. de usufructu. l. Sempronius 26. ff. de usufructu legat. l. usufructus 62. ff. de usufructu l. in annis 18. l. cum in annis 11. ff. de annuat. legat. l. hereditatis 60. §. si denique, l. communiari, ff. ad leg. Falcid. l. 38. §. qui bonorum, l. Si- chian 95. §. usufructu, ff. de solus, l. qui usufructum 23. ff. de liberal. causa, l. 3. ff. de oper. feruor. l. item Actia 14. l. 20. §. Titia, ff. de alim. legat. l. item l. 74. l. item mens 79. §. qui usufructu, ff. de caudis, & de monst. §. si natus, ff. de natus, l. 4. §. si filii habent, ff. de legat. 3. l. 12. §. 2. ff. famil. Erisi. l. quod in rem 14. §. si usufructu, de legat. 1. l. item ita 14. l. 19. §. ult. ff. quando dote legat. l. 19. §. ult. ff. de pet. heredit. Et si usufructuarius alteri commoditatem vendiderit, vel alio modo alienaverit, morte ipsius finietur usufructus, eum penes ipsum ius principale teneant, l. in bonis 12. §. 1. ff. de usufructu, l. usufructu 57. ff. de iur. matr. Item per eum finitur usufructus morte eius, cuius gratia constitutus est: unde si usufructus legatus est, legatariusque rogatus illum restituere, non morte legatarii, sed fideicommissarii finietur, l. 4. §. quibus modis usufructus, l. 3. §. si usufructus petatur, l. qui usufructum, ff. de usufructu legat. Quare usufructuarius legare non potest usufructum, l. quod in rem 14. §. 1. ff. de legat. 1. nec quidem uxori suæ, l. item 10. C. de legat. 1.

Ex quibus iam apparet veta decidendi ratio ad præfentem textum, nam cum usufructus finitur morte usufructuarij, & in hac specie maritus qui pariem usufructus propter nuptias donavit uxori, decessisset, necessarii usufructus finiri debuit, nam soluto iure dantis resoluitur ius accipientis, l. Inlucius, ff. de manumiss. l. item, qui potiores, l. Statius, §. Cornelio, ff. de iure fisci, l. 1. §. de pign. cap. venerabili, de officio delegat. Accedit, nam nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habet: & successores item ius habet, ac habuit prædecessor, l. si qui in ius, ff. de reg. iur. Unde cum maritus tantum quoad usufructum haberet tertæ possessionem, non posuit illam uxori in perpetuum propter nuptias donare: & docuit Barboza in d. l. usufructu 57.

Nec obstat dubitandi ratio, quæ dicebamus, usufructum non posse usufructum in extraneum alienare, quin statim ad proprietarium revertatur. Pro cuius solutione examinandum est, an usufructuarius alienandi facultatem habeat, immò si de facto alienaverit, & cessante extraneo, revertatur ad proprietarium: Et primò usufructuarius alienare posse usufructum, hoc est vendere, locare, donare, dotis causa dare, & pignori obligare, probatur ex l. arboribus 12. §. usufructuarius, ff. de usufructu l. non vitæ, ff. ead. tit. l. in venditione, ff. de rebus auct. ad. possid. l. si in quo, §. usufructu, ff. de pignori. l. l. item 29. §. ult. ff. quibus modis usufructus amittitur, l. si quis 29. ff. de usufructu legat. l. 3. §. si usufructu, peritur: pro quorum numerum conciliatio, & dubij expositione sequentibus principijs, & distinctionibus vtiendum est. Primò certum est, rem fructuariam, hoc est rem, in qua constituitur est usufructus, non posse à fructuario alienari, l. usufructu 9. C. de usufructu, l. item, C. de legat. ex ratione perspicuo, quia potest facere alienum, quod proprium non est: unde

16.  
TAVARIANTE  
DISSENT  
RATIO

17.  
TAVARIANTE  
DISSENT  
RATIO



vnde usufructuarius non potest manumittere fructuum fructuarius, l. c. de his qui à non domino, l. 9. C. de usufructu, l. 1. C. de commun. fono nava-  
my. Secundo pariter mirum certum est, fructua-  
tium non possit alienare usufructum formalem,  
ita ut se abdicet ius servitutis personalis, quod  
habet in re fructuaria, d. l. usufructus 66. potest  
tamen alienare usufructum causalem penes  
emptorem, vel illum, in quem alienatur: Ita Pa-  
nel. Sarno. de Barb. ubi supra, Antonius Gomez  
lib. 2. varior. cap. 5. num. 15. Galbanus de usufructu  
cap. 38. quo modo intelligitur noster textus, ita  
ut manius tertiam partem commoditatis usufructus  
dotelet vxori, non verò usufructum  
formalem, Cetera secundum partem questionis  
varia adduxerunt Interpretes. Cessione usufructus  
amitti, & statim ad proprietatem reverti,  
probari videtur ex iuribus supra adductis. Sed  
pro contraria sententia facit Paulus Iuriscon-  
sultus lib. 2. fement. tit. 9. ubi referens omnes casus,  
in quibus usufructus amittitur, nullo modo men-  
tionem facit cessionis factæ extraneo: & Iusti-  
nianus in §. finitur, de usufructu alletit usufructu-  
arium cedendo extraneo nihil agere. Ergo  
quia cessio inutilis est. Denique quia nunquam  
legitur hæc pona privationis usufructus con-  
stitutum in usufructuario cedentem extraneæ  
personæ; vnde hanc sententiam, videlicet per  
similem cessionem non amitti usufructum, do-  
cuerunt Ulpianus lib. 10. comment. Donel. cap. 14.

littera B. Horthomannus & Balduinus in d. §. fi-  
niture, P. Barb. in d. l. usufructus 17. num. 4. Sed in  
hac opinionum varietate discretionem constituen-  
dum est inter usufructuarius cedentem usufructum  
eo animo, ut à se abdicet, & illum  
amittere; & inter fructuarius cedentem usufructum,  
ut tandem illum transferre velit, non  
autem eum amittere. Primo casu usufructus  
cessus incidit in proprietatem; secundo verò  
casu neutrumque, cum præter eius voluntatem  
usufructus amitti non valeat: iuxta quam di-  
stinctionem iura supra expensis accipiunt plures,  
quos sequitur Galbanus de usufructu cap. 38. Nec  
obstat augmentum dubitandi rationis, deductum  
ex d. l. usufructus: vetum enim est, usufructum  
donatum amitti, si eo non utatur dona-  
tarius, quia tunc etiam nec vitum eo dona-  
tor, & sic ex facto usufructuarius amissum  
dicimus usufructum, cum ipse non utatur,  
qui donavit, nec etiam donatarius. Contrarium  
remem proceedit si usufructus venditor,  
nam emptore non viente, adhuc usufructus  
retinetur, quia venditor eo vitur dum pretium  
consequitur. Illud autem certum est, quod in præ-  
senti texto, & similibus docetur, usufructum  
quomodolibet alienarum, quoad commoditatem  
amitti morte alienantis, à quo pendet, & penes  
quem usufructus directus residet, l. necessario §. 5.  
in §. de periculo & commodo quo modo accipiendi  
sunt textus in l. 4. §. de nunc. l. si factus, C. de iure dot.

## CAPUT VII.

Idem <sup>a</sup> Archiepiscopo, & O. Archid. Iannuen.

P<sup>E</sup>r vestras nobis litteras incimastis, quod cum <sup>b</sup> Magistrum R. super quadam sum-  
ma pecunie Iannuen. <sup>c</sup> moneretur pro Hug. paupere latore presentium auctoritate  
nostra curaveritis convenire, quam idem Hug. pro dote vxoris <sup>d</sup> requirebat ab eo,  
idem R. exceptionem opposuit contra ipsum, quod videlicet vxorem suam à se <sup>e</sup> re-  
pulerat, & quod taciā <sup>f</sup> veritate super hoc nostras litteras impetraratur: quia cum su-  
per eadem dote iam aliā vice coram vestra civitatis & Consulibus quæstio mota  
esset, ipsi iuxta consuetudinem terræ pronunciarunt, ut quoniam idem Hug. ad  
inopiam vergere <sup>h</sup> videbatur, dos illa non assignetur eidem, nisi <sup>i</sup> cautionem ido-  
neam de ipsa non peritura præstaret. Vnde vos communicato prudenter virorum  
consilio, præcepistis, ut idem Hug. vxorem suam reciperet, & iuxta terræ consue-  
tudinem de salvanda dote caveret, & donec id posset facere, dos illa deponeretur, si  
vellet in <sup>j</sup> secretariis Ecclesiæ Iannuen. quod cum implere non posset, ad instantiam  
eius nobis hæc rescribere curavistis. Cum ergo satis ei possit modicum credi dotis,  
eui <sup>k</sup> credium est corpus vxoris, disc. v. per A. f. m. quat. dotem assignari faciatis eidem,  
sub ea, quam potest cautione <sup>l</sup> præstare, vel <sup>m</sup> saltem alicui mercatori committi,  
ut de parte <sup>n</sup> honesti lucri dictus vir onera possit matrimonij sustentare, ne occasione  
dotis detente vxor <sup>a</sup> viro dimissa, seu vir, qui dimisit vxorem, adulterij reatum  
incurrat.

## NOTÆ.

<sup>a</sup> *Iannuen.* Ita legitur in tertia collectione,  
*sub tit. de dote restituenda, cap. 3.* in hac  
secta collectione legitur *Genuesi*, sed utrobique  
recedit; nam hæc celebris civitas, vulgò di-  
cta *Genoa*, quæ extat in Alpibus Cortæ iuxta  
mare, ubi inest mons Apenninus, aliquando  
dicitur *Genoe*, aliquando *Iannua*, ut post Or-  
telium notant Bissarus Neubienfis, & Vber-  
tus Folietus, eius Reipublicæ historici. Dicitur

*Genoa*, ab aliquibus, à *genu*, quia habet tan-  
quam genu recurvum à latere maris: vel à  
Genuo Sacconi filio, qui fectus cum con-  
didisset. Iannua appellant eam alij, eo quod à  
Iano Italorum Rege conditam dicunt. Habuit  
Ecclesiasticam Cathedrali tam à primis Ecclesiæ  
saeculis, cuius Episcopus Diogenes dictus sub-  
scripsit Concilio Aquileiensi sub Damaso cele-  
brato: & Innocentius III. eam in Metropolitani-  
nam erexit, ut constat ex actis ipsius Pontificis  
relatus à Boschetto in *notis ad Innocentium III.*  
Bl. j.

# 312 In Librum IV. Decretalium;

lib. 3. epist. 158. ibi: *Genuensem uerò Episcopum à subiectione Arethalianensi Archiepiscopi emancipauit, & specialem de noua Metropolitana Sedis Apostolica Episcopum constituit, cui Bohemum Episcopum, & Peniniamensem Abbatem, quos creauit Episcopum, obediunt precepit.* Huius ergo Ecclesie Archiepiscopi à Bohemensi dicto, refertur hic Innocentius in præfenti, & in cap. illud, de præscriptis, & lib. 1. regest. 15. epist. 134. & lib. 3. epist. 158.

2. b *Magistrum R.*] Qui clericus erat, quare consensum debebat eorum iudice ecclesiastico, iuxta tradita ex cap. clerici de ind. vt in simili specie supponitur in cap. peruenit, de arbitrio; licet aliter felicius uergetur in cap. nouit, de iudicio, non. 68. Cauallos de cogn. per uiam uolentia, 2. p. 9. num. 9. existimant in præfenti specie duobus causam disceptatam fuisse principaliter eorum iudice ecclesiastico, propter adulterium, quod in ea morabatur, vt ex finalibus uerbis textus constat.

3. c *Iamensis moneta.*] Diuersam enim monetam eudebat Respublica Iamensis, & eundem, ac alia Respublica Italica; siquidem habet pecuniaria statuta, vt refertur Petrus Bizarus, & Neubicensis: an uerò dos ista restitui deberet in eadem moneta, quæ in uis erat tempore contractus matrimonij, late examinat Londonus Sanlegerius apud ciuiliam p. 1. cap. 15.

4. d *Requiritur ab eo.*] Quia idem R. Clericus & Magistrus dotem promiserat, vt in casu textus in cap. peruenit, de arbitrio.

5. e *Ad se repulerat.*] Vnde disortio facta dos marito itenda non erat, immò eisi tradita fuisset, etepi debebat, iuxta tradita in cap. 1. hoc tituli.

6. f *Tacita ueritate.*] Vnde uidebatur præfens refcriptum nullum esse, cum in eius imperatione non esset mentio facta sententiæ à Consulibus in eadem causa prolata, iuxta textum in l. ult. C. de sententia refcripti inter monasterium, de re iudic. cap. super eo, de cohabitatione clerice. Cui difficultati vt nonnulli satisfaciunt, asserunt prædictam regulam non procedere, quando aliquis obligatur ad impossibile, & sic sententia nullitatem coarctat, argumento legis finalis, ff. que sententia siue appellacione. Fecit Glossa in cap. singestum, uerbo postleria, de iurepatron. quia sententia, quæ nulla est, non dicitur habere nomen sententiæ, l. 4. §. condemnatum, l. si cum nulla, ff. de re iudic. Quare asserunt in præfenti sustineri refcriptum non facti mentione sententiæ à Consulibus prolata, quia nulla erat ob impossibilitatem. Ita docuerunt Hostiensis hic, Andreas Siculus in cap. prudentiam, §. 6. de officio delegati. Sed hæc solutio fultinet minime potest, quia sententia à consulibus prolata, ualida fuerat, licet marito nimis grauis esset, propter eius inopiam. Quare hac solutione omnia uerius dicendum est, refcriptum in præfenti specie non uitari propter subreptionem, quia non est necessarium mentionem facere illius qualitatibus, quæ facta refcriptum non impedit, vt constat ex cap. bene de confirmat. uel. cap. postulat. 27. de refcriptis, & traditis à Menochio de arbitr. casu 201. per totum. Vnde cum in præfenti sententia Consulum non impedit refcriptum; tum quia erat res inter alios acta, nempe inter uirum & uxorem, refcriptum impetrabatur contra R. clericum; tum etiam quia in diuerso foro, nempe

eorum iudicibus secularibus sententia fuerat prolata, refcriptum uerò dirigebatur ad iudices ecclesiasticos, inde non uitiatur, eisi in eo facta non sit mentio sententiæ à Consulibus prolata.

g *Cinicius Consulibus.*] Genuæ enim administratio penes Consules fuit, quibus Innocentij nostri temporibus Praetorem externum præposuerunt, vt refertur Petrus Bizarus supra, Vbertus Follia lib. 1. fol. 13. & lib. 3. fol. 31. qui etiam Magistratus dicitur à Gregorio relato à Cironio in cap. 7. de consuetudinibus, §. consilium. Cum autem eorum Consulibus causa hæc disceptabatur, maritus dotem petebat ab uxore, non uerò ab R. vt in hoc secundo casu, alias eorum ecclesiastici iudice causa disceptari debuit. Consules ito non solum iustitiam, uerum & merum imperium habebant, vt in aliis ciuitatibus Italia, quæ excollo Imperij iugo Potestatem sibi elegerant.

h *Perire uidebantur.*] Et tunc in re ciuili dos restituenda est uxori, l. si constante 25. ff. solut. matrim. l. si rem 21. ff. de manumiss. l. ultim. C. de iure dot. Illustrant Barb. in d. l. si constante, D. Ioseph. de Rites in l. hac alio, ff. solut. matrim. Si autem dilapidasset dotem, non uerò propria bona, dos sequestranda erat, d. l. si cum dotem, §. si cum autem.

i *Nisi carissime idcirco.*] Si dines contraxisset, & postea ad inopiam uergeret cepisset, nec cautione præstita permittendum erat marito dotem retinere, quia eo casu necessariò dos restituenda erat, d. l. si constante 25.

j. *In secretario Ecclesie.*] Sed quomodo, cum non licet ultra libros, uasa, & uestimenta sacra in Ecclesia deponere, cap. 1. ubi probauit, de consuetudine Enchirist. Respondetur quod ex graui causa, & ob urgentem necessitatem, ad maiorem securitatem aliquando licet res prophanas in Ecclesiis deponere, cap. 1. de deposito, cap. quicquid 17. §. 4. Concil. Meldense cap. 60. probant in d. c. 1. Sed exponi oportet, quibusnam locis Ecclesie dicatur secretarium, ubi libet Pontificis dotem deponere? Et olim in Ecclesiis duplex secretarium erat, unum, in quo presbyteri sedebant, vel salutationibus vacantes, vel ad audienda fratrum negotia: elegens locus Sulpitij Seueri dialog. 2. in uita sancti Marini; lib. 3. ibi: *Deinde secretarium ingressus Martinus Episcopus, cum solus, ut erat ei consuetudo, residere, hanc enim sibi etiam in Ecclesia solitudinem, permissa clericis libertate praestabat, cum quidem in alio secretario presbyteri sederent, vel salutationibus vacantes, vel audiendis negotiis occupati, Gregorius Turon. lib. 5. hystor. franc. cap. 18. ibi: *Nec caletis in unum, sedebamus in secretario Basilica R. Petri.* Idem de miraculis B. Martini lib. 3. §. 17. Moris enim erat apud præfatos fideles, præfatis honoratos, qui ad Misarum solennia ueniebant, Episcopum osculo salutare, & ipse ut factis mysticis celebrandis totius intendere, eiusmodi salutationum officiis presbyteros delegabat. D. Ambrosius serm. 34. Vnde secretarium, in quo salutationibus vacabant presbyteri, dicebatur etiam saluatorium in billoria tripartita lib. 9. cap. 3. apud Theodorem lib. 5. hystor. cap. 17. Gregor. Turon. lib. 2. hystor. cap. 11. & lib. 6. cap. 11. licet aliter accipiat Scalliger lib. 2. Auson. l. ult. cap. 13. Dominicus etiam dicitur in Synodo Laodicea, cap. 28. l. 3. C. Theodosius de hereticis, sexta Synodo in Trullo c. 74. Et quia in eo causæ etiam à presbyteris agebantur, secretarium*

7.

8.

9.

10.

etiam accipitur pro loco ubi iudices sedent. *Inde in can. 57. ad. Eccles. Afric. VP. petunt ab imperatoribus, ut defensoribus Ecclesiarum licet ingredi iudicium secretaria. Et de Synodo Chalcedon. ita Liberatus Diaconus in breuiulo c. 4. ait: Adversarius Marciiani Imperator, ad secretarium cum iudicibus, & sacra Senatu allocutionis verba fecit in Concilio. Pro conelatu etiam, seu loco illo, ubi iudices pro tribunali sedent, accipitur in l. 1. de C. de offic. iudic. l. 1. de C. ubi Senatores, l. 1. & l. 2. C. Theod. de offic. Ref. Prae. l. 1. de C. Theod. de denuntiatio. l. 1. C. de offic. iudic. Ind. Calliod. lib. 11. in praes. l. 1. in fine, C. Theod. de iurisd. Adde veterem inscriptionem Romae iuxta Capitolium apud Semet. *amiquis scriptis*, l. 1. n. 2. notat Baronius in martyri die S. Augusti. fol. 333. Bilengetura de Imper. lib. 1. c. 9. Alius secretarium erat in terra templi parte ante cancellos, dictum à Graecis Diaconum. Synodus I adie. can. 11. D. Clemens lib. 2. *confessio*, c. 62. Pastorum dicitur in l. 1. de C. Theod. si bare. l. 1. c. In fin. eod. tit. à D. etiam Hietonymo in *Exachem. c. 42*. In eo vestimenta sacra, vasa, libri reconduntur. *cap. non oportet* 31. Concil. Agathen. can. 66. B. ad. gense l. 1. can. 11. Hippopotus anno 393. Fortunatus in vita S. Radegundis, lib. 1. ubi: Intravit in secretarium manus, ubi esse iudicium. S. Paulinus ibi:*

*Ecce locus est veneranda pueri quæ conditur, & quæ  
Procurator alma sacri pompa ministrat.*

Plura de his secretariis, & eorum forma tradunt Baronius tom. 6. n. 631. Kofveldus in *anomali. verbo Secretarium*, Ballamion, Zonaras, & Iustellus in d. an. 21. Synodi Lond. Zenda in *Iud. th. tom. 1. cap. 8. vers. 5. pag. 194*. Vxoratus in *sacel. sacre. c. 2. Cretulius lib. 3. myslag. cap. 11*. Vitecomes de ritibus *Missa lib. 6. cap. 4*. Gothofredus in *differs. Phil. l. 1. c. 3. Menardus in notis concord. regul. cap. 5. Zenda in d. *notis. cap. 133. n. 11*. I. Gothofr. in l. 1. c. Theod. de heretic.*

**II.** *K. Creditum est corpus uxoris.* Facient textus in cap. *præcipimus* l. 1. q. 1. l. 2. C. ne fide nescies dationem, ubi: Si enim credendum fide, suamque dorem pari mariti existimavit. Et l. hoc lege S. C. de pallis enunciat, ubi: Quamvis enim bene erat mulierem, qua stipsum mariti commisit, res etiam eiusdem pari arbitrio gubernari. Plautus in *Menec.*

*Item, qui te et tu qua habet, non commendat viro.* Quæ ratio iure civilis fecit ne fideiussores dotium darentur constante matrimonio, nec à marito, nec ab eius parte, ut latè illustrat D. Joannes de Larea *desig. 7. Circa. per eum*, & alios adductos Gothofredus in l. *enit. C. de fideiussoribus dationem*, in Theod.

**II.** *I. Cautione præstare.* Cum enim ex consuetudine Gentium fideiussores dotium admitterentur, & in præsentis casu marito inopi non solum difficile, verum & impossibile esset fidem dotem invenire, quia ita in paupertate præsumitur, l. 2. §. sed *esse, ff. de iudicibus, l. §. fideiussor, §. qui necessarius, ff. qui iussit, cog. l. denecasse, in fine, ad leg. Int. de arbit. l. 2. §. utim, ff. de collat. bonar. l. omnes, §. pretoria, C. de Episcopis & clericis*. Ideo Innocentius hic iubet sub qualiqui cautione dotem marito tradì, id est sub iuratoria, seu nuda re promissione; qui enim tenetur fatidate, si docet se non posse invenire fideiussores, tunc res committitur ei cum nuda re promissione, siue hara tota cautione, l. cum non facile 6. §. si cui plus quam per legem, l. omnes 17. §. in hac, *Ambros. Generaliter*, ubi: *Aut fideiussorem dare non vult, D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.*

*super istdem in iuratoriæ expensæ cautionem. Et Anthonem, cui restituit, C. de iudic. videlicet.* Innocentius relatis probat Velasens de privileg. pauper. p. 1. cap. 53. num. 13. Unde rectè Innocentius in præsentis iussu dotem marito tradì sub ea cautione, quam ipse præstare potuisset, id est sub iuratoria, ut exponit C. utac. in præsentis.

*m. Vel soltem.* Au hoc in casu mulieri, vel marito competat electio præstandi cautionem, vel asseruendi dotem, diffinit Gregorius Lopez in l. 29. tit. 11. part. 4. glossa 4. G. turba *desig. 6. n. 1. Fontanel. de pallis rupt. clausul. 7. p. 3. num. 63*. Humnius in *encyclap. p. 32. tit. 24. cap. ult. num. 667*. In qua questione Antonius Gomez in l. 50. *Tauri, n. 3*. electionem mulieri competere affirmat, quia licet in alternatiis debitoris sit electio, ut præbauit in cap. 4. de *receptis*, tamen in alternatiis remedium creditoris est electio, l. quod in *horelem, §. eligere, ff. de tribuaria. L. cum propterea, C. de transact. l. quoniam, ff. de pignoris. Quare qui obligatus est ad soluendum certis die, aut dandam pignora, seu fideiussores, cogi potest ad soluendum, ut resolunt Caneetius tom. 2. *variar. cap. 6. num. 55*. Castiljo tom. 6. *contron. cap. 114. num. 14*. Borellus in *suama desig. tom. 3. tit. 14. n. 21*. Metlinus de *pignor lib. 4. tit. 5. num. 125*. Sed adhuc dicendum est cum Gregorio Lopez *ibi supra*, in præsentis textu electionem mulieri non competere, sed iudici concedi, in quem verba huius textus dirigitur; qui pensatis circumstantiis, si agnouerit satis consultum esse mulieri per cautionem iuratoriæ, non cogit maritum dotem restituere; aliis si cautionem non sufficere existimaverit, compellet virum ad dotis restitutionem, quam apud mercatorem deponi faciet, ne maior fragilitatem cautionis experiri cogatur, l. cogi 16. §. item *quiritur, ff. ad Trebel. quam sententiam sequitur Oles de *cess. iur. tit. 3. q. 7. num. 16*.**

**II.** *n. De parte beneficii sacri.* Ex quibus verbis deduci videtur, usuratum electionem iute canonico omnino prohibitam non esse, siquidem in præsentis iubetur, ut dos deponatur penes mercatorem, ut ex eius usus possit maritus onera matrimonii subleuare. Cui difficultati ut satisfaciatur Joannes Andreas, & alij classici repentes in præsentis, affirmant in hoc casu dotis favore viuras permititi, ut in c. *salutem, de offitio*. Sed hæc solutio facile conuincitur, nam si causa redemptionis capitulum non permitteret viuras, *cap. super eo, de furis*, nec etiam fmore dotis permitti poterant. Alij ut satisfaciatur, asserunt in præsentis viuras permissi, quia contracta censetur societas inter ipsum mercatorem, & eum qui pecuniam dedit; nam licitum; & frequentissimum est, ve vnus ex sociis pecuniam conseruat, alter indolentiam adhibeat, l. si societatem 6. l. si non fuerit 29. *vers. Ita curi, L. cum duobus 32. §. si in comenda. ff. pro socio*; & ita huius societas ratione honestum locum præstat mercatori. Sed hæc interpretatio ita simpliciter adducta non placet; nam si inter aliquos expresse, contrahatur societas ad partem beneficii, licet nihil expeditum de parte damni, tacite tamen de ea actum teneatur, §. ubi, *l. si de societate, ut ita æqualis sit sociorum fortunas* sed in præsentis casu nullam partem damni sentit, qui dotem dedit; ergo non potest dici societas hoc casu contracta. Quare hic solutio non omnino, & aliis traditis ab Hostiensis, & Castiljo. in præsentis, Palacios Rubius in præsentis, §. 10. n. 10. dicendum est, in præsentis casu præsumi dotem traditam

D d mercatori,

mercatori, ad negociandum eum cum ea, initia societate sub eo pacto, ut quicunque aut sex pro centum quotannis illius nomine marito praestentur, etiam si inter periculum iurem dedit, sustineret, sed tantum mercator. Quod genus contractus vitiosissimum est in Italianam licet damnum spectet ad mercatorem, tamen hoc lucrum honestum est, cum si sequebantur leges negotiationis, & societatis, non sex quotannis, sed duodecim ex ipsa negotiatione essent praestanda. Vnde cum sex tantum intercessit nomine denuit, fit compensatio periculi, quod in se suscipit mercator, quia retinet aliam partem lucris, idcirco ipse sustinet tantum damnum negotiationis, & alter socius foret cum minuto interesse saluum habet: quod genus societatis eum mercatoribus in iure in viroque foro iustum, licitumque esse docuerunt Lessius de iustitia lib. 2. c. 20. dub. 13. Cateus de iudiciis tom. 2. disp. 7. num. 11. Donacius de contrall. q. 1. puncto 11. 2. 3. Fero Marius de differentiis variis q. 104. Vnde infert Lessius ubi supra, c. 23. dub. 3. 2. 3. licitum esse conventionem illam in Italia, & Antuerpia valde vitiatam, sub hacque forma conceptam: Ego infra scriptus mercator praestabo: chirographo me accepisse à Titio mille aureos, ut eos in prodomo legitima negotiationi; & loco incerti lucris meo, quod illi ex hac negotiatione me possit competere, praestito me illis annuum sex quotannis, & periculum praestitum. Quod genus munus sub pacto interesse habet quando mercatoribus pecunia traditur licitum sit, actumque ea mutentur aliis personis, quae eam pecuniam negotio non impendunt, omnino illicum & vitiatum esse late probant Durandus de consensibus q. 20. §. 3. ex num. 38. Lectorius de usuris cap. 99. a num. 1. Cateus de iudiciis lib. 1. tit. 3. disp. 8. fol. 6. per totam. Olea de cessis lib. 1. q. 1. num. 35. qui iniquissimum dicunt consilium, seu contractum aliquem libitum, in quibus sit condemnatio interesse in pactum deducti: vnde Innoc. III. in praesenti iuxta consuetudinem Germaniam, apud quos vires inuenerat, ut pecunia viduatur, & pupillorum apud mercatorem deponeretur cum eorum interesse, in praesenti casu iussit, ut pecunia dotalis sub eodem pacto honesti iurei apud mercatorem deponeretur; non quia vires approbaret, quas improbauit apud eisdem Germanos in cap. in ciuit. de usu. Et haec est, ni fallor, vera interpretatio huius textus, etsi aliter eum accipias. Azor in qq. moralium statum civilium disp. 1. q. 1. & 6.

15.

O Pacta a viro dimissa. Ex quibus verbis deducunt P. Gregor. lib. 9. sentent. cap. 19. numer. 3. Ant. Faber in sua C. tit. de dotis promiss. diffinit. 6. numer. 1. Phamcius de iure dotis, glossa ult. num. 9. Causus in praesenti, Guido Papae q. 174. Cymus in l. quod in uxorem, C. de negot. gestis, Gaillus lib. 2. obscur. cap. 87. num. 1. & 3. & alij apud Oñaldum lib. 137. Deme. cap. 11. littera K. Caltrarius in l. infolam, §. uxoris, ff. solut. matrim. lason in §. fuerat, num. 98. de alim. l. Gomex in l. 50. Tauri, n. 31. Boerius de iur. 12. num. 1. licitum esse marito uxorem esse elicere ob dotem non solutam. Quae sententia etiam probari videtur ex l. ult. C. ad Pol. l. iuram, in illis verbis: Nec enim forendum est, mulierem fieri indotatam, & sic à viro forsitan repellit, & distrabit matrimonium. Accedit, quia maritus decipiendus non est, & cogendus uxorem indotatam, retrocere. I. fidemur 9. ff. de condi. caus. dat. & vulgo notum est, neminem sicut in alijs

pactis, ita nec in pactis dotalibus esse decipiendum, l. de die, l. si liberum, ff. de pactis dotal. deinde quia etiam communiter placuit, maritum non soluta dote non teneri alimenta uxori praestare, Durandus de aliment. q. 42. num. 30. Lata in l. si quis à liberis, §. ex his, num. 50. ff. de liberis agnos. alij apud Leocharum de usuris q. 98. num. 5. Sed alimentorum appellatione comprehenduntur habitatio, l. alimentis, ff. de alim. leg. Ergo non tenetur maritus praestare habitacionem, sed contrarium sententiam tenent Couas, de sponsal. p. 2. cap. 7. num. 2. Petrus Greg. lib. contrarius in cap. 1. de sponsal. num. 66. Olualdes ubi supra, littera K. Durandus de aliment. q. 17. num. 17. Sanchez de marit. disp. 5. num. 17. Fontanel. de pactis nupt. p. 3. clausul. 6. gloss. 2. num. 21. l. cotatus de usuris q. 128. num. 51. Molina de iustis, disp. 425. Rebel. lib. 5. de iustis q. 10. num. 30. Brocheron, misel. cent. 2. cap. 1. Bonacina de contrall. disp. 3. q. 1. punct. 1. Gibalinus de usuris lib. 4. cap. 3. art. 14. quorum sententia humanior, & magis naturae congruentior est, & probatur ex cap. de illis, de condit. appella. ubi qui aliquam dote promittit, si illi centum dotis nomine daretur, non tenetur illam dote, nisi de dote quantitate promittit: sed si postea in matrimonium consensit, non potest uxorem repellere. Deinde, nam dote promissam non solui, ad ius coniubij non spectat, cum sine dote possit matrimonium celebrari, l. ult. C. de repudiis, & oportet praestari luro dote concordam maritalem, in l. exprobanda §. C. de iustis, & subdit. Vnde quia iure competunt actiones ad dotem petendam si soluta non sit, l. ad exactionem, C. de dotis promissione, l. legem, C. de pactis nec propria auctoritate sine iudicio Ecclesiae vlla ex causa potest quisquam, uxorem dimittere, cap. porro, de diuortio, Quare haec sententia retenta non obstat praeter textum, & in d. l. final. nam nullo modo in eis docetur licere repellere ob dotem non solutam uxorem; sed obiter, quia ita de facto contigerat, exiit Innoc. & Impertor, ne de facto repellatur vxor à viro; non quia de iure id fieri possit, ut docet Oñaldus, & Leocharus ubi supra, Gemilis lib. 6. de donat. c. 1. Fachelineus lib. 3. contram. c. 48. Nec alia fundamenta obstat, quae tantum enunciant iniustum esse, maritum dote sibi promissa fraudari, cum licet id verum sit tamen à iure prodita iure remedia ad dotem prosequendam; vnde ob eam non solutam maritus non debet uxorem repellere, sed actiones sibi competentes in iudicio proponere.

## COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: Maritus inopi dote sibi promissa potest, cautione quaelibetque praestare debet, aliter dote deponere apud mercatorem. Quae assertio in viroque iure singularis est, per argumentum tamen probari potest ex l. si cum dote, §. si uxorem, ff. solut. matrim. leg. ubi adduc. C. de iura dot. Illustrant vltra conceptos à Barb. in praesenti, & in d. leg. ubi adduc. Mostin in tempor. iur. tit. 2. quesi. ult. nup. 7. Heringius de solut. cap. 6. numer. 164. Vnhebo de iur. 112. Corrahus in l. 3. ff. solut. matrim. Gibalinus de usuris lib. 4. cap. 5. art. 25. Cuicaz. in praesenti, Villadiego in polu. fol. 184. Gemil. de donat. inter. lib. 4. cap. 21. Valsacius consilio. 8. Cuicaz. ad titul. C. ne filius foris dote dote, D. Iosephus de Reres in l. hac alio. ff. solut. matrim.

Olea

16.

CONCLUSIO  
TRADITAE  
ET PROBATA

*Olea de ceffair*, tit. 3. q. 7. *Morta in imperio*, tit. 12. q. 1. *et* 2. 7. *Heringius de fideiuss.* 6. ex n. 184. *Castillo lib. 4. controu. cap. 27. & de aliment. cap. 26. §. 3.*

Sed hæc æsterno difficultas redditur sequenti iuris consideratione; nam iure prohibetur et fideiussoribus, aut manducatoris dorum causâ diti. l. 1. c. 1. *ne fideiussores dorum*, ubi Cuiac. plura D. Ioannes de Larea dicit. 7. *Græm.* Castiljo lib. 5. *centr. c.* rob. quia fideiussor contumeliam rei principalis continere dicitur, *Legationem*, & *foed.* ff. *de testam. au.* quia scilicet alterius personæ fidei magis se credere, quam debitoris (in creditor ostendit, quæ peditis suspicio non debet interitum & vxoem admitti, l. 1. c. *ne fideiussores dorum*, l. hac *leg.* c. *de pacis concord.* inter coniuges enim non leues patitur discordias, ff. *vi vxo marito corpus*, viamque solum commiserit, & non etiam medicum diti, magisque alterius fidei, quom marii stare velit, l. 1. c. *de fideius. & manduc.* vt rationem aut Oualudo lib. 24. *Donell.* cap. 48. *interm.* F. Gomez in l. 50. *Tauri*, Facchini lib. 68. *contra.* cap. 76. Guierrez lib. 1. *de in iura.* 21. Ergo maritus etiam vergens ad inopiam non est cogendus cautionem dare pro dote. Augeret hæc dubiandi ratio primò ex eo; nam inopia, seu inopie fup-  
peliore tempore contraditum iam cognita præiudice contrahenti debet, libique impuatur vxor potest, quod enim tali vxor contraxerit ff. *de i. & vlr. ff. de in poff.* leg. 1. qui bona & s. de lito. ff. *de donato infir.* l. si ff. *redhiber.* 31. in princ. ff. *de i. & vlr. de reb. m. & iur.* indic. l. in amicitias 41. ff. *de iudic.* Sed in præfenti casu inopia aderat tempore contrahitis maritumque; ergo libi impuatur vxor debebat. Quare cum viro ita inope contraxerat. Accedit, nam cautio in præfenti casu nullius mumentum erat; quod se probo, nam dolo facit qui petir quod statim restituitur et, l. dote. ff. *de reg. iur.* dote ff. *de diti. ex. &c.* Sed maritus, qui cepit ver- gere ad inopiam, statim cogitur dorem restituere, l. 1. c. *de iura.* 24. ff. *fiduc.* maritum. l. *seru. m. dote.* l. 21. ff. *de marum.* ff. *de l. ad lito.* l. in reb. & amicitias, c. *de iure diti.* Nam, de quâ diti, cap. 6. nec tunc fuisse cautionem dari diti a marito, cum cautio fragilis sit, licetque non faris per am consilium inuolati sit, l. eam dote, & s. vi autem ff. *de lito.* maritum, l. *regi.* & *idem quæ.* ff. *ad Trebel.* ergo etiam cautio præstita à marito non erat in præfenti casu dote illi tradenda.

INFORMATIVE  
TIVE TR  
DATA AD  
HEATIO.

18.  
DOS CON-  
STANTE  
MATRIMO-  
NIO QUAN-  
DO RESI-  
TYATE.

[illegible]

D. D. Gouzel, in *Dececal*, Tom. IV.

[illegible]

Deinde sciendum est, dotem ita ob inopiam & maiori exactā, & repetitam non idē desinere esse dotem, vt conuincitur p̄ ex. x. c. ff. de soluto matrimonio; adhuc enim eius fructus desinere debent p̄o oneri bus matrimonij, d. l. ubi aliter, c. de in dot. a. m. s. & m. s. ff. de iure dot. l. si libera, ff. sol. matrim. testificatur enim tamum vxor, si ipsa eius administratione idonea est, alias sequatur potes vitam idoneam, vel ad mercatorem, vt ex eius fructibus onera matrimonij subleuentur, ff. eam dotem, c. si autem, ff. sol. matrim. l. x. enim quod hoc casu prolixae confirmationis dotem, & eam inopiam, consilium etiam vito, vt de hoc ipsa fructus perciperet ad onera matrimonij subleuanda: vnde licet soluto matrimonio, & dote reuocata, mulier possit res dotales ad libitum alienare, in hoc tamen casu nihil ex eis distringere possit, d. l. ubi aliter, ff. de matrim. eius fructibus p̄dict. Etiam apud Genuensē in hoc casu inopie mariti consensum introducitur est, vt ipse dotem non restituat, modo enim retineat, & fructus percipiat, eandem tantum dote. Nam generaliter in omnibus debitoribus subuectur, vt quando vergunt ad inopiam, possit creditor ab eis eandem exigere, etiam de soluto d. l. a. non venierit, l. x. etiam, ff. de off. iudicis.

19.  
DOES IT  
REST THE  
TA MANSE  
2011.

**D**      **Quibus**

Quibus

20.  
TRADITUR  
RATIO DO-  
CENDI.

Quibus ita animadversis ratio presentis decisionis, ubi docetur, maritum cautionem prestare debere, alius penes mercatorem dotem esse deponendam, ex eo provenit, quia cum per matrimonium vxor marito tradatur, *et si ordo 23. q. 5. & similiter dos ad sustinenda onera matrimonij, cap. solvitur, de vxoris, l. pro meritis, C. de iure dotium*, que vas modum si in cohabitacione vxoris periculum detur propter sceleratam marii, vxor illi non traditur, nisi sufficientem cautionem præstiterit de securitate vxoris, *et literas de res. spol. & si per cautionem factis non fuerit consultum vxoris incoluntur*, ipsa deponitur apud honestas matronas, *cap. ex transmissis, de res. spol. iunctis traditis à Gutierrez lib. 1. c. 24. q. 4.* Ita etiam & eodem modo in dote, quæ in matrimonio accelerata est, imminente periculo amissionis dotis propter inopiam marii, cogi debet ipse cautionem prestare; & si idoneam cautionem dare nequeat, dos deponatur penes mercatorem, vt ita dotis securitati consulatur, & simul ex eius bono luctu maritus possit subleuare onera matrimonij, ne maritus dotis subsidio defraudetur, mulierem de facto a domo repellat, & ita vitique coniugii denit adolecandi occasio, que est præcipua ratio, & finalis presentis decisionis. Similiter etiam curio præstat in marito solito matrimonio, si intra dilationem legalem ad restituendam dotem, i. hest intra triennium annuam præstitionem, vlgiam in *f. agniti, de dotibus, q. 8. l. vnic, q. exalio, C. de rei vtriusq. ad pauperem vergat, l. si constare 24. q. 2. quoniam, ff. solut. maritum*, vel si fatidate non possit, statim dos restituitur hæredibus vxoris, deducit commodum interfuturi. Heringius *ubi proximi, n. 185*. Salgadus in *l. b. r. v. b. p. c. cap. v. d. n. 1. q. 4.*

21.  
DISSOLVITUR  
VIR DVO  
TARDI RATIO.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; verum enim est, vtroque iure receptum esse ne fideiussores dotum causâ à maritis dentur, hæc alias pro dote fideiussor interueniat, veluti solito matrimonio, *l. exceptiones 7. ff. de except. vel eum maritus pro ea fideiussores recipit, l. 1. q. si pater, l. eum dotis 5. ff. de iure dot. l. si dotare, l. generaliter 25. C. de iure dot.* Genaz tamen consuetudo innouat, vt dotis nomine, maritum ad inopiam vergente, fideiussores darentur, quam consuetudinem non est ausus Innoc. improbare: similem tamen Imperatores Gratianus & Theodosius sustulerant in *l. 1. c. ne fideiussores dotium*. Sed consuetudinem, quam omnino non improbavit, maxime reuocavit ad ius civile, decernendo non fideiussorem, sed qualemque cautionem à marito præstendam esse; hæc enim fideiussores dare hæc civilis pro dotibus improbaretur, hypothecæ tamen consensio permilla fuit, vt probat glossa verbo *Parens in d. l. c. ne fideiussores dotium*, quam sequuntur Baldus in *d. l. si constare*, Baldus Nouellus de dote & p. p. v. l. a. n. 3. Scipio Gentil. d. lib. 4. de d. i. m. c. 25. non enim militat eadem ratio perdidat in constitutione hypothecæ pro dote, ac in datione fideiussorum; nec vlla in pignore versata mariti ignominia, immo ipsi Imperatores omnia mariti bona pro dote obligata esse sanxerunt, *l. in rebus, C. de iure dot. l. a. f. d. l. c. qui potior*. Probauit in *cap. ex literis de pignor*. Vnde Innocentius in presenti decreto, non vt maritus fideiussorem præstaret, sed vt cautionem qualemque daret. Nec obstat primum augmentum rationis dubitandi; nam et si inopia, & mali mores mariti post matrimonium non superueniant, adhuc tamen attento prudenti vxoris voto, quod existimauit ma-

ritum ad meliorem frugem post matrimonium redierit; illud quod prouideret, & vero similiter sperabatur cessaturus de nouo emergere videtur, si deinceps possetneret, vt elegauer in eadem specie docuit Salicetus in *l. ubi ad hoc 29. C. de iure dot. cui subseribunt Palacios Rubios in presenti, q. 33 Greg. Lopez in l. 29. d. 1. 1. p. v. 4. Campogius de dote 1. p. q. 29. P. Barb. in l. si constare, n. 14. ff. solut. maritum*. Vnde et in presenti casu inopia viri præuisa fuisset ab vxore, adhuc iuste à marito cautio exigitur. Nec obstat aliud augmentum ipsius difficultatis, cui variis modis Doctores satisfecere intendunt, Alexander in *d. l. si constare*, exilimat in hac parte correctum esse ius civile per Pontificum, Viniam hic, & ferè omnes antiquiores in presenti affirmant, Innocentius in presenti loquitur, casu quo mulier sciens, prudensque viro inopi nupit, & tunc sufficere cautionem præstari à marito, Burtius in presenti, & Bartolus in *d. l. si constare*, presentem textum accipiunt, eum ipsa etiam mulier suspecta erag de prodigalitate, quo casu de temerè dos ei tradatur, potius cautionem esse præstandam sentiant. Sed his omnibus omisissis, verius dicendum est, Innocentium omissum, qui huius etiam obseruantissimus fuit, non omnino inbere, vt sub cautione dos tradatur marito, sed alternatiue, ita vt de sequeletretur, aut deponatur penes virum idoneum quod iuri civili consentaneum est, *d. l. eum dotem, q. si autem*, vel cautione præstata à marito, intra consuetudinem Genuefem, dos ei tradatur; ideoque nihil contra ius civile constituit.

Sed supra traditis obstat texus in *l. ubi ad hoc, C. de iure dotium*, ubi expresse ab Imperatore affirmatur, quod et si maritus habeat bona ampla, ex quibus possit vxori pro dote satisfacere, nihilominus tenetur dotem restituere: ergo quia non expectatur vt vir vergat ad inopiam. Augetur difficultas *et l. si constare 25. ff. solut. maritum*, ubi in eadem specie assertor, non esse cogendum maritum dotem restituere, nisi euidentissime constiterit soluendo non esse. Pro cuius difficultatis solutione, & istorum interum conciliacione Accursius in *d. l. si constare*, asserit textum illum correctum esse per textum in *d. l. ubi ad hoc*, & ita hodie non desiderari vt maritus facultatibus labatur, sed sufficere vt incipiat malè vii substantiâ suâ. Sed hæc solutio omisissâ, & aliâ Bartoli ibi, n. 1. Doctenus, & Cumanus in *d. l. si constare*, Coraeus in *l. 1. ff. solut. maritum*, p. verbo *decif. 152*, distinguunt inter eum casum, in quo maritus propria culpa vergit ad inopiam prodigaliter viuendo; & inter eum in quo sine propria culpa, quia casu bona amittit, aut à piratis spoliamus, vel à iudice condemnatus. Primo casu sufficit vt incipiat facultatibus labi, cum credatur æqualiter dotem perditurum; in faciendo verò requiritur, vt euidentissime appareat non esse soluendo, nec dotis restitutioni bona sufficere. Sed hæc etiam solutio, quamvis subtilis sit, sustineri non potest; siquidem vnu, idemque casus in vtroque textu proponitur; quare dicendum est, sufficere, si maritus vergere incipiat ad inopiam, vt dotis actio demit mulieri, quæ non debet expectare, vt maritus plene soluendo non sit, *d. l. ubi ad hoc*. Sed hæc dissipatio aperte debet probari, *d. l. si constare*, veluti si quatinus impendat plus quàm ex reddito habet, argumento legis 3. *q. 1. ubi pupillus*; quo modo textus eos accipiant Baldus *ad ius iustin. pag. 602*. Gentilis supra, *supra 23.*

22.  
RATIO  
L. VBI AD  
HOC, C. DE  
IURE DO-  
TIVM.



valet donatio constante matrimonio facta, *l. sed etsi 25. ff. hoc tit.* Igitur indistinctè verum non est, donationem inter coniuges factam non valere.

Qua dubitanti ratione non obstante vera est praesens assertio, pro cuius expositione, & plenius materiam cognitionis sciendum est, donationem inter virum & uxorem prohibitam esse iure Populi Romani, sed an lege, an verò Senatufconsulto, aut alia simili constitutione, dubium est apud Interpretes, eum Proculus in *l. sed etsi vir 31. q. quod legaturus 8. ff. hoc tit.* ad maiores referat prohibitionem hanc: & Vlpianus in *l. 1. ff. hoc tit.* & Papinianus in *l. si liberis 27. ff. de pol. dat. moribus cum accipio terant. Et generaliter iure civili improbari, docetur in *l. professum 5. q. 6. qui a te 9. ff. de iure dot. lib. 1. ff. de pol. dat. l. nec inter 5. d. de iure 20. C. hoc tit. Cuius, in parat. ad hoc tit. ff. existimant ex Solonis lege 12. tabulis relata hanc prohibitionem descendere. Sed hanc sententiam facile refellunt *ex l. 1. ff. hoc tit.* ubi Vlpianus asserit, moribus maiorum prohibitionem hanc inductam fuisse; unde moribus eam introductam fuisse negari non potest. Sed quid per motes maiorum in *d. l. 1.* intelligatur, adhuc apud Interpretes non liquet. Mores vii significare lus civile, quod post leges XII. Tabul. ex disputatione prudentum habita in auditoriis, & cognitionibus evanuit Principum, sentit Fornerius *lib. 5. verum quod 2. q. 1.* & in hoc sensu mors vltipari in *l. 2. ff. de vulg. l. 2. ff. de curat. furios. l. Magistrate 25. ff. ad municip. l. 3. d. pater 8. ff. de hi qui sunt sui. l. deore ff. de servis. l. more 3. ff. de acquir. heredit. l. libentius. ff. de iure iur. l. 27. ff. de pol. dat. Sed cum Vlpianus in *d. l. 1.* all. 121. non solum moribus, verum moribus maiorum, donationem inter virum & uxorem prohibitam esse, aliis res repraesentat est. His apertis & aliis sententiis omittis dicendum: Quia illa lege Regula XII. Tabul. Senatusconsulto prohibicionem hanc inductam fuisse, sed tantum moribus Romanorum antea leges XII. Tabul. cum variis tam legibus, tum moribus apud Romanos instituta essent: in legibus verò XII. Tabul. licet aliqua relata essent, haec tamen prohibitio non fuit inserta, cum alia etiam omittentur, quae non idem vigorem amiserunt. Cicero *l. 2. de legibus*, ibi: *Uti quae sunt hodie à me rogantur, non sunt in nostra Republica, nec fuerunt, tamen ferri erant in more maiorum, qui tunc ea lex valebant.* Ita docuit Scipio Gentili *lib. 1. de donat. inter. cap. 3.* ob quam rationem hae donationum interdictio ius vetus appellatur in *l. cum hic status 8. ff. de iur. iur. ff. hoc tit.* & iuris civilis interdictum, in *l. de iur. iur. ff. hoc tit.* non autem negamus aliquam legem, aut Senatufconsulto postea factis mitius, aut severius aliquid circa prohibitionem hanc cautum fuisse, eum novum non sit, vt quae moribus prius introducta sint, est postea aliqua lege firmatur, vel est contra, semper moribus introducta dicantur, vt probant Petrus Pithaeus in *collat. leg. M. f. u. 4. Cuius, in l. 2. §. 24. ff. de orig. iur.****

6. Vt ad rationes praesentis prohibitionis peruenimus, sciendum est, primam asserti ab Vlpiano in *l. 1. ff. hoc tit.* in illis verbis: *Ne motus amore iocundem spoliarentur, donationibus non temperaret, sed pro sua erga se facilitate.* In Pandectis Alomedinis legitur *ne minus amore*, id est ne promissionis donatoribus ob auctorem mittunt alteri usque ad egestatem donet: licet enim affectionis causa donationes meretricibus factae sustineantur,

*l. donationes 8. ff. de donat.* tamen amor coniugalis semper potentior creditur, luxuria illud Propterij *lib. 4. eleg. 3.*

Omnis amor magnus, sed aperte in coniuge maior, Adeo vt delinimenta uxoris (exius cogant maritum contra proprium sanguinem iudicium ferre, *l. 4. ff. de iure iur. ff. hoc tit.* & sicut mulierem viri, sic & virum uxoris provocare liberalitatem blanditias facile creditur, *l. final. ff. qui aliquem, Auctorem, quibus modis naturalis, §. illud col. 6. Illustrat Amaya lib. 2. obs. cap. 6.* Non igitur in *d. l. 1.* prohibentur motus donationes, quae potius permittuntur, sed ne inaequalibus donationibus spoliarentur, dum alter alteri donat. Distinctionem autem illam, Sed, in *d. l. 1.* delendam existimant Desid. Herald. *lib. 1. amod. cap. 17.* Prosequitur alias rationes huius prohibitionis idem Consultus in *l. 1. §. ad. r. in illis verbis: Amorem beneplacitum solis animis affluere, sicut etiam comitum consules, ne concordia prelo cancellari videretur, potius melior in paupertatem incidere, deterior dicitur fieri.* Vbi praeter rationem honestatis coniugalis aliam annexit, videlicet ne concordia maritalis pretio concilietur: quam rationem à Sexio Caelicio adductam, & ab Imperatore electam narrat Paulus & Vlpianus in *l. 2. §. 3. ff. hoc tit.* & ea vix est Vlpianus in *l. si liberis, ff. de pol. dat.* cum innuit iustum in *l. cum multis, §. 2. C. de donat. inter.* Expresit Hospitalius in exemplo ad Fabium, ibi:

*Quod leges vixorem interque maritum dona vixit, ne sit venditi gratia leti, Detorque bonis mulierum pellat animi.*

Aliam rationem, videlicet ne detestio dicit fieret, amplexus fuit noster Alfonsus Rex in *l. 4. tit. 11 p. 4. ibi: Et perque el que fuere oficio, ferre de iure condicio que el que es franco en dar.* Aliam rationem reddit Paulus in *l. 2. ff. hoc tit. ibi: Nec esset ut studium liberis potius educendū. Educendi, pro educandi, probè & antiquè dictum esse asserit Gentili *lib. 1. de donat. inter. cap. 5.* & eum sibi obiecit, quod educationis studium non impediret istis donationibus & profusus liberalitatibus, immò augeretur videtur. Responder Paulum voluisse docere melius patrimonium & laboribus, quam copiis, & luxu liberis educari: quod licet ipse variis illaret testimoniis, ad rem tamen minus sunt propria. Pace igitur tanti viri in hac praecipue materia dicendum existimo, liberos educandos non esse praetextu donationis inter coniuges, id est tollendos non esse, cum ipsi debeant à parentibus nutrir. Et educi in hoc sensu, pro moribus, accipitur à Terentio in *Adulphiis*, ibi: *Inde ego hunc maiorem adaptavi, mihi eduxi parvulus habui, amavi pro me.* Nisi IC. Paulus respexisset ad morem priscum populi Romani, quo infantes simul ne nascebantur, humi deponerentur; & tunc patres natos educabant, & in suos filios recipiebant, *vbi Gothofredus, C. de post. lib. notat Ioannes Mor-nacius in notis ad Statium in 1. Theod. n. 60.* Atque etiam Paulus, si donationes inter virum & uxorem valeret, non esset patribus studium liberis educandi, & sic uxorum eperet voluntates quas rationes, & alias inveniunt opusculis Plotarchum in *problematis sol. 4. 6. in parat.* ibi: *Quid est quod vir ab uxore, exar à viro dono aliquid accipere prohibetur? An quod, ut Solon scriptis, maritum non noxiantes rati sunt, nisi quis, inquit, necessitate cogatur, ut ab uxore prorsus: necessitatem enim quasi inoffensam accepit, voluntatem vero quasi decti, non tem; sic vix non donationes à viro uxore suscipione non**

ESTRICH: 8.

5.  
IN ARTE  
PROHIBITIONIS  
AD QVOD  
VIRUS PRO-  
HIBETUR.

6.  
IN ARTE  
PROHIBITIONIS  
AD QVOD  
VIRUS PRO-  
HIBETUR.



*caruerunt. An quod nullum benevolentia signum donatio sit? dant enim & alieni, & qui non amant. Idcirco hoc delictum lenientius ex matrimonio sustulerunt, ut non turbarerunt, sed graviter, & spontaneum sit hoc vitium amari, & redamari? An quod ab aliis accipiendo corrupta alienos admittunt, gravissimum totum est gratis suos diligere? An illud potius, quod maritus, & uxoris rem communem esse oportet? nam qui quod ratum est accipit, quod datum non est conferre debuit, quo fit ut exiguam dando totam perdat. Prosequuntur alias rationes praesentis prohibitionis Dourenus ad tit. solut. marron. cap. 1. Alciatus lib. 3. disput. cap. 14.*

Prohibetur igitur inter vitum & uxorem donatio, id est liberalitas inter vivos facta; nam donatio mortis causa inter vitum & uxorem recepta est, si eum 9. in fin. si eum 17. §. ex quibus ff. hoc tit. l. ubi ita donatur 27. ff. de donat. causis, mort. l. servus uxoris 76. ff. de hered. insti. docent Acolta in c. si pater, verbo Legatus, de testam. in 6. quia in hac donatione cessant rationes supra adductae, si quidem eius effectus consequitur in id tempus, in quo coniuges esse desiderunt. In hac 10. ff. hoc tit. deinde quia donationis causa mortis equalitatem legatis, tam in §. de donat. causa mort. §. 1. Insti. de donat. probant & exponunt Cuiac, vult. 1. ad Afric. in l. 13. ff. de donat. causis, mort. & lib. §. sol. c. 1. & lib. 1. c. 2. Vilembach, in emblem. Trilem. pag. 157. sed legatis, tam a viro, quam ab uxore possunt relinquere, ut passim in iure legimus: igitur donationes causa mortis inter eos factae valent. Illud tamen summi notandum est, quod licet ex donatione causa mortis facta inter extraneos, ut res donata statim fiat accipientis, dominium statim transcat in donatarium, si mortis 29. ff. de donat. causa mortis: si tamen vit uxori, vel eorum eo animo mortis causa rem tradiderit, dominium non transierit, donec decedat donator, l. sed interum 12. ff. hoc tit. Igitur donatio in praesentis prohibitionem accipitur pro donatione inter vivos, quae proprie donatio dicitur in l. 1. ff. de donat. simplex in l. 1. cum C. de imper. sacri descript. dicta in l. 1. c. hoc tit. unde hac prohibeone non comprehenditur donatio testamentaria, l. quod autem §. si & uxori ff. hoc tit. docent Gentilis lib. 2. de donat. inter. 3. in cl. lib. 1. fol. 1. c. 10. & 12. testamentaria enim donatio merces est quaedam beneficii accepti, l. Aquilinus Regulus ff. de donat. l. meum 9. §. sed licet ff. de eo quod mortis caus. & permutationis quoddam genus esse perhibetur in l. 1. sed si lege §. consilium ff. de petit. heredit. docetunt Caldeira lib. 3. variat. c. 5. Donel. lib. 1. 2. comm. 2. 2. Selisius de leg. lib. 3. ad Fabrum procl. 21 c. 1. D. Ioseph. de Retes lib. 2. opuscul. c. 20. 6. Humans ad Treut. disput. 12. §. 38. roemerus lib. 1. rer. quid. c. 23. & quia saepius dubitatur ob simulationem coniugum, an donatio intercescit, an vero contractus alius onerosus celebratus sit, aliqui casus praenotandi sunt. Et primo comprehenditur hac prohibitionem venditio donatorum causa facta, l. si quid donatorum 18. ff. de contrah. empti. l. vir uxori, ff. ad Velleian. l. si sponsus, §. circa, l. cum hic status 32. §. item, sed si vir §. si duo §. hoc tit. Gentil. lib. 1. de donat. inter. 16. §. 17. D. Ioseph. de Retes lib. 1. opuscul. c. 18. n. 2. & de donat. inter. c. 4. quod duobus modis euenire potest. Primo si coniug dare intendunt, vendit imaginario pretio: quia per talem venditionem nihil actum est, l. vir uxori ff. ad Velleian. d. l. si sponsus, §. circa, d. l. creditor 20. C. hoc tit. aut viliori pretio, l. vir 27. §. quia

36. ff. de contrah. empti. l. 1. Gaudemus 6. C. hoc tit. l. cum res 12. de iure dotium, l. quod autem 6. §. 2. vir, l. cum hic status 32. §. si minor, ff. hoc tit. quo casu accipendus est textus in l. contrarius 54. §. de obl. & alt. iunctis traditis a Gentili d. lib. 1. de donat. c. 17. alio modo in contractu emptiōis & venditiōis donatio intercedit, cum videlicet a principiō coniuges habuerint animo credendi, & vendendi, sed postea pactione inita pretium, seu partem eius accepto mētur, tunc enim emptio valet. Similis tamen conuencio iuratur d. l. si sponsus, §. circa, l. sed si vir, §. si duo §. hoc tit. Nec tunc obstat textus in d. l. cum hic status §. adempt. ff. hoc tit. ubi in specie venditiōis dupationis causa facta affectu valet ad Senatusconsultum: igitur venditio donatorum causa inter coniuges facta utilis est. Sed facile reprehenditur si animo doctorem, Vlpianum non asserere, generaliter, & indistincte valere: sed valere ad Senatusconsultum, id est utilem esse posse ex Senatusconsulto, si videlicet donator in eadem voluntate persistens decelerit ante donatorem: quo casu virtute confirmationis donatio sustinetur, ut infra dicemus. Tertio modo simulatione venditiōis donatio facta non valet, si ex propria pecunia emens dicat le emisse ex pecunia alterius coniugis, tunc enim professio talis iustitia est, si filij, C. hoc tit. l. cum qui decedens, §. Titia, §. de leg. 3. Gentil. d. l. 17. Secundo simulatur donatio si res commodata sit coniugi simulatione facta donacionis causa, l. quod autem, §. si mortis, §. 2. ff. hoc tit. vel si res similiter adimata eodem animo deponatur, l. iunctis 6. C. de donat. inter. l. vir, §. 1. ff. de legat. non notatur: ad cuius textus expositionem videndi sunt Gentilis de donat. inter. lib. 1. c. 19. D. Ioseph. de Retes c. d. l. vir, c. 4. n. 5. Tertio non valet simulata donatio, si uxori marito donacionis causa mutuum pecuniam crediderit: si autem absque donandi animo pecunia credatur, mutuum consistit, l. Aurelius, §. penult. ff. de liberat. legat. Item si donacionis causa vxor pro marito, vel contra fideiussit, seu obligauerit, obligatio nullius momenti est, Gentil. d. lib. 1. c. 2. Circa pignoratitium contractum enim donatō simulata potest, si res pignori data vendatur minori pretio, l. quid autem, §. si vir & l. 1. ff. hoc tit. remissio autem pignoris ab alio conige aliter facta, valida est, cum alium debent exigi potest, l. si pignus ff. de in rem. credit. l. 1. c. 2. Circa pignoratitium contractum enim donatō simulata potest, si res pignori data vendatur minori pretio, l. quid autem, §. si vir & l. 1. ff. hoc tit. remissio autem pignoris ab alio conige aliter facta, valida est, cum alium debent exigi potest, l. si pignus ff. de in rem. credit. l. 1. c. 2. Circa pignoratitium contractum enim donatō simulata potest, si res pignori data vendatur minori pretio, l. quid autem, §. si vir & l. 1. ff. hoc tit. remissio autem pignoris ab alio conige aliter facta, valida est, cum alium debent exigi potest, l. si pignus ff. de in rem. credit. l. 1. c. 2. Circa pignoratitium contractum enim donatō simulata potest, si res pignori data vendatur minori pretio, l. quid autem, §. si vir & l. 1. ff. hoc tit. remissio autem pignoris ab alio conige aliter facta, valida est, cum alium debent exigi potest, l. si pignus ff. de in rem. credit. l. 1. c. 2.

Etiam hoc donacionis verbo interdictur coniugibus inherere debitori suo alteri coniugi solueret, §. si quis 2. ff. hoc tit. de eius expositionem videndi sunt Cuiac, in l. ad Afric. in l. qui negat, §. mendaci, F. de in rem. ad l. singularia ff. de reb. credit. Vinus lib. 1. fol. 1. c. 40. Brillon de iure comm. p. 13. aut eos delegare, ita ut quod maritus debent, uxori promittant; nullus enim momenti talis promissio, aut delegatio est, l. si sponsus, §. si debitor ff. de donat. inter. l. vir uxori 17. §. ad Velleian. l. vir uxori 19. ff. hoc tit. Chetius interpret. in c. 13. Gentil. supra c. 23. Etiam societas donacionis causa inter coniuges inita non valet, l. cum hic 32. §. si vir & ff. hoc tit. ad d. ut nec mortis causa inter eos celebrari valeat, l. Senatus, §. si quis soleretur ff. de dona. causis, mort. Gentil. supra c. 15. exponit latē hunc simulatē donacionis modos D. Ioseph. de Retes de donat. inter. cum suis §. 5.

Hac autem donatio prohibetur constante matrimonio; nam ante illud facta valet, quia donatio ante nuptias facta adeo iure substat, ut si con-

7.  
DONATIO  
NIS VERO  
QUID VE  
NIAT.

9.  
DONATIO  
PROHIBITA  
EST

TYE CON-  
STANTE  
MATRIMO-  
NIO.

dem die nuptiarum sequitur, nihilo magis effectum habetur, *inter 27. ff. hoc titul. & inter sponsos facta sub iuris, l. si sponsus 3. hoc tit. l. sponsus 14. de Publiciana. inter maritum futurum, & destinatum uxorem, l. datus, §. 1. ff. de iure dotum: immo & ante deductionem in donum vii tunc datur, si dubitetur de matrimonio, *l. serie 64. ff. hoc titul. l. cum ante 6. C. de donat. ante nupt.* Cuius in lonic, §. 5. C. de rei taxat. alium quod iam intelligendum est, dummodo ista donatio non coteratur in re ipsa matrimonii, *l. cum hic flant, §. si sponsus, §. final. ff. hoc tit. l. quod sponsus 4. C. de donat. ante nupt. docent Segura in l. 1. §. si vir, ff. de acquir. posses. l. et lib. 4. de donat. c. 3. A. faber lib. 19. annotet c. 1. Quia animadversione intelligendus est textus in l. si in stipulatus 97. §. si Titus, ff. de verb. oblig. docent Albericus ibi, C. o. uat. in 4. p. cap. 3. num. 1. quicquid contradiat Costa in l. cum tale §. si arborum, num. 4. de condic. & demerit. permittitur autem constanter matrimonio donationes propter nuptias, ut dixi supra.**

9.

INTER QUA  
PARONAS  
PRIN. SGA  
TYE DONA-  
TIO.

Donatio prohibetur inter coniuges, nec inter est, an veri sint, an putantur; aequaliter enim inter eos interdictitur donatio: immo inter putaturos, absque spe confirmationis, *l. cum hic flant, §. si quis sponsus, l. i. inter, §. hoc titul.* ex ratione adducta in cap. 1. hoc titul. Et licet cum matrimonio nullum est, videtur donationis sustineri posse, cum inter coniuges facile non repetantur, *l. 2. C. hoc titul.* tamen inter huiusmodi personarum donationes irritas esse placuit, *l. 3. §. ff. hoc titul.* ne melius his condicio eorum, qui delinquant, quam qui licite matrimonio contrahunt, *l. si ex voluntate, C. hoc titul.* Nec tantum inter ipsos coniuges prohibita est donatio, verum & inter eas personas, quae illis coniunguntur potestatis iure. si enim illis personis permittitur donatio, ampla patet via, per quam facile frus fieri hinc prohibitioni, & contra iuris dispositionem vir uxori, vel vxor viro donaret, unde potest maritus non potest donare notum, *l. 1. §. probatur, l. cum hic flant, §. si fuerit, §. hoc titul.* praefinitum enim maritum ipsum donatorem per patrem. Frater etiam viri, si in eadem potestate sit, donare non potest, *l. 4. probatur, cum multis eadem ratio ac in patre, licet filius communis ex consensu patris mariti donare potest, non pignus nouet, nisi de peculio castrensi, nec maritus seruo uxoris, vel vxor seruo mariti, l. seruo 38. ff. hoc titul.* quos & alios casus late exponunt Gentil. lib. 1. de donat. inter c. 1. §. 1. D. Ioseph de Retes red. tract. c. 3. per totum. Hotum de donat. c. 5. n. 18. A. Gomez a. v. c. 4. Scipius tamen Consuli inueclatane eas tantum donationes inter viros & vxores prohibet, quibus accipiens locupletior fit, *l. si sponsus 19. §. ult. ff. hoc titul. multum, C. si quis aliter vel sibi: unde si locupletior non fiat, donatio sufficitur, ut si manu missionis causa seruis à coniuge daretur, *l. quod si vir, cum sequent. ff. solut. matrim. vel si vxori maritus ad vnguentum donauit, l. quid autem, §. 1. ff. hoc titul. & in specie §. idemque, eiusdem legis.* Et quando locupletior factus dicitur accipiens, late exponit D. Iosephus de Retes de donat. inter c. 6. per totum. Etiam sufficit donatio inter coniuges, si is qui donat, pauperior non efficitur; non solum enim sufficitur talis donatio, si ille qui locupletior, locupletior non redditur, verum & si ille qui donauit, pauperior non fit: unde donatio rei alienae valet, *l. sed & si 25. ff. hoc titul. & idem vxor ex re sibi à marito donata, licet fructus naturales suos non faciat, quia non possit**

det ex timore à iure approbato, immo est malæ fidei possessor, *l. si vxor 19. ff. hoc titul. l. per forum 57. ff. de acquir. domini. seruo, C. de rei vend. tamen industriales suos facit, *l. ex anno 35. §. si maritus, ff. hoc titul.* cum enim ex ipsis fructibus industriales nihil de patrimonio diminuat donatio, quia non sua materia, sed industria, & cultura nascuntur, eos donatarius acquirat, ita ut quam distinctionem intelligendus est textus in l. de fructibus 17. §. ff. hoc titul. unde Cuiacio in l. 34. ff. red. Schifordog, lib. 2. tract. 28. quest. 1. & tract. 29. quest. 2.*

Deinde sciendum est, donationem inter coniuges, & personas iure potestatis sibi coniunctas addo trinitatem nihil valere, quod donationis causa actum est, *l. 3. §. siendum, l. si sponsus 35. §. 6. ff. hoc titul.* unde quatuor res coniugi tradatur, dominum non transfertur, sed pones donatorem remaneat, *l. 2. §. siendum, & sequent. d. l. si sponsus in final. sed interim in princip. ff. hoc titul. d. a. maritus, l. creditor. C. end. l. vtr. 3. quod enim, C. de rei vxor. alium, l. 4. C. de donat. ante nupt. Cuiac. lib. 36. Pauli ad edict. in l. si donatorem 36. ff. hoc titul.* nun enim sufficit nuda traditio ad translationem dominii, sed desideratur iusta causa præcedens, namque *l. si de acquir. rer. dom. docent Gentil. lib. 1. c. 128. Ofuald. ad Donel. c. 53. Faber de acq. 45. errore 1. & de acq. 44. errore 3. & de acq. 46. errore 1. Barb. in l. 54. §. solut. matrim. vide vnde huiusmodi donatio, d. l. siendum, & conditio sine causa, d. l. si sponsus, §. ult. l. si stipulatus 33. §. 1. l. si donata, ff. hoc titul. & actio ad exhibendum, vel alia pro negotij gesti qualitate, *l. si ego 9. §. ceterum, ff. de iere dotum, l. vtrum ff. hoc titul. l. si de ma. C. end. l. si seruis, §. si cum maritus, ff. ad leg. Aquil. de quorum expositione videndus est Gentil. lib. 1. de donat. c. 29. 30. & 31.* Et si donatio non exipit à traditione, sed tamen res promissa est, ea ne quidem obligatio naturalis oritur. Et ratio est, quia lex resistit huic obligationi, & regula nouissima est, quod quando lex resistit alicui obligationi, obligatio nulla nascitur, *l. si non forem, ff. de condic. indebit. l. cum lex 46. de fideiuss. textus difficilis in l. si sponsus, §. si debitor, ff. hoc titul.* ubi asseritur, huiusmodi promissioni fideliorem accedere non posse. Hinc, licet vulgaris, non tamen condemnanda questio examinanda venit, vtrum videlicet donatio inter coniuges inamento firmati valcat. Negant F. Gregorius lib. 26. synagoga c. 11. Prepositus in nostro tractatu n. 6. Panormi n. 9. Gentil. lib. 3. de donat. c. 25. Gamma dech. 20. c. n. 24. per quibus factus sequentia fundamenta. Primum regula textus in c. non est obligatorius de regulis in l. 6. & illud, quod inamento non debet esse vinculum iniquitatis, *inter cetera 21. q. 4. c. 3. de inre iur.* Secundum, nam quæ contra interdictum iuris sunt, pro infectis habentur, ita vt nec iurandum in illis aliquid operetur, *l. non dubium in fin. C. de legibus:* sed donationes inter viros & vxorem ipso iure nullæ sunt; ergo inamento firmati nequeunt. Accedit, nam iuramentum sapit naturam actus, cui adhaeret, & ita interpretari debet secundum naturam & conditionem eius, *l. final. qui satisd. coguntur, l. vbi. C. de non num. pecun.* Unde nam iuramentum contra auctoritatem iuris testamento appositum non valet, *l. si quis iniquitatis, §. ult. ff. de legat. 1. amulid ergo minus appositum in sedra donatione.* Sed his non obstantibus sententiam affirmatam, videlicet donationem inter coniuges inamento firmari, defendunt Ceuallos commun. apin. 17. q. 1. Mantica de iur. lib. 2. tract. 8. Sanchez lib. 6. de matrim.*

10.

TAM P  
MATRIM  
ONIO  
LA ME.

rim. *dispos. 11. ex n. 1.* Molina de *pote. lib. 3. g. 1.*  
*Leffius de iust. lib. 2. c. 13. d. 12.* Tellus Fern. in  
*l. 17. Tauri. n. 92.* & dicit communem lul. Clatus  
*§. donationibus:* pro quibus faciunt plures relati à  
 Farfa ad *Conar. lib. 1. var. a. 7. n. 64.* Mels 3. var. c. 63.  
 n. 10. Retes de *donat. c. 1. n. 2.* pro quibus faciunt.  
 Primò nam donatio inter virum & uxorem facta,  
 non adeo inualida est, vt confirmari non possit  
 morte donantis, *l. cum hic status. l. Papin. ff. hoc tit.*  
 vt statim dicemus: igitur etiam iuramento con-  
 firmari poterit. Deinde, nam iuramentum iurans  
 est seruandum, quoties seruari potest sine dis-  
 pendio salutis æternæ, *c. de iure, c. quorundam, c. cum*  
*conuincat, de iurior.* sed hoc iuramentum seruari  
 valet sine dispendio æternæ salutis, siquidem do-  
 nationes inter virum & uxorem non sunt prohibi-  
 tæ ratione publicæ utilitatis, sed propter con-  
 iugum commodum, non mutuo amore iniuriam se  
 spoliunt, vt supra probauimus: ergo seruari debet iu-  
 ramentum. Accedit, nam donatio inter virum, &  
 uxorem religionis causâ subsistit, *l. si spou-  
 sus, §. si concessit, ff. hoc tit.* igitur debet etiam  
 valere propter iuramentum, in cuius obseruantia  
 vera consistit religio, *l. 1. ff. de iurior. l. 2. c. de reb.*  
*cred.* Hic ergo sententiæ standum est: tum quia  
 luce aperto nituit: tum quia maioris auctorita-  
 tis Interpretes tam defendunt, vt docent Gutierrez  
 de *iuran. l. p. c. 1. A. Gomez in l. 3. Tauri. n. 66.* Nec  
 obstant fundamenta contrariæ opinionis, quibus  
 omnibus satisfaciendum est dicendo, donationem  
 inter coniuges non esse prohibitam, quasi ea sit  
 contra bonos mores naturales, sed tantum con-  
 tra bonos mores ciuiles, vnde iuramentum con-  
 tra eos appositum seruandum est.

Deinceps sciendum est, post orationem Impera-  
 toris Antonini de confirmandis donationibus in  
 Senatu habitam, donationes inter virum &  
 uxorem confirmari, antea enim donationes nullo  
 modo confirmabantur, quamuis donator in ead-  
 em voluntate decederet, nisi vulgari modo lega-  
 uisset, *l. si quando 109. ff. de legat. 1.* Sed Imperator  
 Antoninus ante exequium patris sui, vltimis vide-  
 licet temporibus vitæ Seueri, eum ipse bellum in  
 Britannia haberet, orationem in Senatu per Quo-  
 Questorem habuit, vt aliqui laxaretur, & mitigaretur  
 rigoris, *l. cum hic status 32. ff. de donat. inter l.*  
*donationes quas, c. ad fin. Gentil. de donat. lib. 3. c. 4.*  
 Sed quælibet est apud ipsos iuris conditores, an ad  
 hoc, vt donatio confirmetur, donatoris exitus de-  
 sideretur, & res donata in vita tradita sit à dona-  
 tore: In qua re varix sunt opiniones, nam Vlpia-  
 nus in *l. Papianiana 2. ff. hoc tit.* per se respondet,  
 ex Papiniani sententia prædictam donationem  
 non confirmari, nisi ipsius rei donatæ traditio in-  
 interueniat: docet Glossa *ibi*, verbo *Donationem*, &  
 in *l. 1. verba facit, c. ad fin. c. est recepta* sententia se-  
 cundum Iulianum in *l. frater n. 45. ff. de cond. & de-  
 monstr. Segunt in l. solum, §. sed si fundus, ff. de le-  
 gat. 1. Gomez in l. 50. Tauri. n. 65. Couar. in rubric.*  
*de testam. 3. p. 203.* & *lib. 3. var. c. 7. n. 4.* Accollam in  
*c. si pater, verbo Legatus, n. 5. de testam.* Communis  
 lib. 8. comment. c. 11. tamque tenent lul. Clatus §.  
*donat. 99. n. 6.* Faber in *l. Dicus n. 27. ff. de reg. iur.*  
*Myling. com. 2. obs. 23.* Amaya lib. 2. obs. c. 10.  
 Contral. lib. 5. miscel. c. 1. Duaren. ad tit. *salut. ma-*  
*trim.* Pacius com. 1. q. 59. Faber *ad consil. c. 8.* Mol-  
 ina de *iust. trad. 2. dispos. 289. num. 4.* Beloldus in  
*quest. iuris ex lib. 23. Digestor. q. 13.* Faciunt pro eis  
 sequentia; nam qui promissit, & non tradidit, pec-  
 nituisse videtur: sed constat donationes illas re-

uocari penitentia: ergo cum non deus persecu-  
 tantia voluntatis, non poterunt confirmari, ha-  
 bent etiam lex cum hic status, §. arato, *ibi: Ha-*  
*redem verò eripere;* lex §. sciendum *ibi: Nec tradi-*  
*ditio quicquam valet;* lex §. serui 20. lex *ficus 11.*  
*ff. hoc tit.*

Sed contrariam sententiam expresse docet  
 Consilius in *l. cum hic status 32. ff. hoc tit.* *ibi: CONTRARIA*  
*Obbligatio fit ciuili.* Quæ verba ad donationem, *OPINIO*  
 quæ sit sine traditione, necessariò sunt referenda, *REPERITUR*  
 re enim traditâ nulla fupereit obligatio; cum *AT IKOBAN*  
 enim sententiam probat diuersus textus in *l. si si-*  
*pulata, in princip. vers. final. hoc tit.* Facit etiam  
 textus in *l. cum hic status 32. §. siue autem, ff. eod.*  
*ibi: Et generaliter vniuersæ donationes, quas velle*  
*impediri diximus, ex aratione conualescent.* Vnde  
 hæc sententia probatur ex *l. 1. c. de doe causa non*  
*numerat.* vbi donatio cum res tradita non est, ab  
 hæreditibus mulctis peti potest. Probatur etiam ex  
 tit. expresso in *novel. 116. c. 1.* vbi Iustin. refert  
 controuersiam talem in foro incidisse. Cum ma-  
 ritus res suas coniugi donasset, nec tamen tradi-  
 disse, decessit, hæredes noluerunt res tradere do-  
 natas, Imperator respondit, donationes esse silen-  
 tio confirmatas, quamuis res promissæ tantum  
 essent, non traditæ. Quod argumentum apissi-  
 mum esse docuit Gentil. lib. 3. de donat. c. 3. Quibus  
 fundamentis hæc defendunt sententiam Dauren-  
 nus ad tit. *sol. matrim. c. de donat inter*, Cottarius  
*lib. 2. miscel. c. 1.* Fober lib. 2. consil. c. 8. & lib. 19.  
 c. 3. & de error. dec. ad. 42. error. 5. eius vindex Schi-  
 fordeq. lib. 1. tract. 11. per totum, Hothom. lib. 5.  
 de donat. c. 22. Bronchorst. com. 2. assert. 7. Sed in hæc  
 Interpretum, immò & Consiliorum contrarietate  
 probabilior videtur prima sententia, tum ob  
 super dicta fundamenta, tum ob id, quod hæc  
 oratione confirmantur donationes: sed donatio-  
 nes propriè non sunt promissiones de donando, *l.*  
*si viro, ff. de bon. libert.* Marial. lib. 10. epigr. 16. *ibi:*  
*Si donare vocas promittere, nec dare, Cæle,*  
*Pincam te donis, maneribusque meis.*

Etgo iure antiquo tantum confirmabantur do-  
 nationes inter coniuges, quæ à traditione incipie-  
 bant. Hæc opinio reuocari non obstant contra-  
 riæ sententiæ fundamenta. Nun primum ex *l. l.*  
*cum hic status, ibi, Obligatio fit ciuili.* quæ verba vt  
 exponat Gentil. *d. c. 38.* ait in textu illo, huc in  
 illis verbis IC. agere de donatione rei incorpora-  
 lis, scilicet actionibus celsis, & obligationi tantum  
 dari, eum res tradi non possit. Alio modo constat  
 dissoluere difficultatem Schiffordegenus *d. tract. 11.*  
 asserendo loco illius verbi *fit*, legendum esse *fit*,  
 quasi minus propriè loquutus esset Consilius, vt  
 ita eiusdem verbi repetitionem effugeret. Sed  
 vtramque solutionem docet resistit Amaya *d. cap.*  
*10.* qui affirmat in eo textu rem traditam esse, &  
 ideo donationem morte confirmari, ex eaque de-  
 duci Falcidiam; sed Consilius asserere obliga-  
 tionem ciuilem esse, quasi diceret, hæredem ob-  
 strictum esse sincere illam rem apud uxorem re-  
 manere, quasi valida à principio esset donatio.  
 Alia prosequuntur pro ipsius textus expositione  
 D. Iosephus de Retes de *donat. inter c. 8. per totum.*  
 Nec obstat textus in *l. stipulata*, cui satisfaciit  
 Culac. lib. 8. *respons. Papin. in d. l. 54. ff. hoc tit.* asse-  
 rendo in eo textu speciale esse, vt donatio adhuc  
 re non tradita confirmetur, quia consistebat in  
 annuis præstationibus: quæ donatio vim alimen-  
 tum obtinet, *l. quædam, ff. de pallis dotal.* & tra-  
 confirmari poterat perinde ac si inciperet à tra-  
 ditione.

ditione. Sed licet Cuiuslibet solutio vera sit, tamen ratio specialitatis abunde ppendenda est, videlicet ex eo, quod in donationibus annuis non potest in donatarium traditio fieri illius totius obligationis, cum ex eius natura promittitur, ut plures obligationes contrahere dicantur, l. 4. l. cum in annis 1.6. ff. de annis legat. l. si usufructus 12. ff. quibus mod. usufruct. amittit. & eorum traditio non potest statim fieri, cum per singulos annos debeantur, l. 3. in princip. ff. de annis legat. nec semel 12. ff. quando dies legat. l. habitatio 11. ff. de usufruct. legat. docet Amaya d.c. 10. n. 18. Nec etiam pro contraria sententia facit textus in l. 2. C. de dot. non causa. Nam omittit solutionibus traditis a Fabro lib. 19. c. de l. 1. 3. Schiffo de g. d. r. r. l. 11. dicendum est, in eius specie traditionem intervenisse, & ita donationem potuisse confirmari quia solutio deducitur ex illis verbis: Qui in augmentum dotis dedit. Dote enim non est promittere, ut supra ex Martiali probavi; sed ita rem tradere, ut fiat eius tibi traditur, & sic itaque, Insit. de al. 1. Igitur cum in specie illius textus res fuisset in augmentum dotis tradita, recte creditur donationem esse confirmatam, ut probat Amaya, d.c. 10. n. 41. Nec dicta novella Iustiniani faveat contrarie sententiae, dum enim ibi noviter Imperator constituit, donationes stipulatione factas inter coniuges morte confirmari, supponit iure veteri contrarium observatum fuisse, unde potius faveat sententiae quam lucusque probavimus.

Quae hucusque ad huiusmodi confirmationem donationis ex oratione Imperatoris Antonini, non simpliciter & absolute procedunt, sed cum duabus conditionibus, quas expressit Gregorius noviter in presenti, scilicet in illis verbis: Quae tamen penitus evenerit, si reuocetur, quam expressit Imperator in illis orationis verbis: Si donationem scilicet donator non reuocauerit, id est si eum non penituerit: penituerit enim, aut reuocare donationem, permissionem aut donatori usque ad vitam exitum d. l. cum hic status, §. oratio. Ideo equiparantur donationes istae ab Vlpiano fideicommissis, quas sola penitentia reuocantur, l. fideicommissum 27. C. de fideicommissis. Haec autem reuocatio, seu penitentia debet considerari suprema, ita ut si penituerit, postea tamen placuerit, donatio subsistat, sicut in aliis vltimis voluntatibus inspicimus suprema voluntatem, d. l. cum hic status, §. penitentiam, l. si quis iudici, §. penite, ff. de acquir. heredit. l. 1. C. Theodosius de reuoc. donat. docet Gentil. lib. 3. de donat. inter, c. 11. Quae reuocatio dupliciter contingere potest, scilicet videlicet, & expresse, tacite, veluti diuortio facto, d. l. cum hic status, §. si diuortium, l. 1. ff. de auro & argento, l. 2. de marito 18. C. hoc tit. Intellegitur enim penituisse cum post diuortium plerumque amicitiae non remaneant, l. cum in fundo, §. quod si ff. de iure dot. Textus de monach. c. 10. ibi: Diuortium discordia sitit, aut discordiam facere. Deinde, nam legata inimicitias contrahit inter testatorem & heredem tacite adimuntur, l. 3. ff. de adim. legat. ergo & donationes inter coniuges reuocantur. Quod etiam procedit, etiam donationes inter virum & uxorem mortis causa factae sunt, nam per diuortium reuocantur l. si cum viri, §. penult. cum l. sequens, ff. hoc tit. sed si in iuramentum sit matrimonium donationes conualescunt l. redit in gratia, ff. rer. amot. l. cum hic status, §. quod ergo, l. adeo, §. 1. ff. hoc tit. Sed huc doctrina procedit si diuortium mala gratia fuerit celebratum; si vero bona gratia, donationes non infirmantur, d. l. cum hic status, §. si diuortium; aut simulato modo, non ex ani-

mo perpetuo diuertendi diuortium fiat, l. multi et 64. ff. de donat. inter, aut si tribuscentis tantum intercesserit, d. l. cum hic status, §. si diuortium, Gentil. d. lib. 3. c. 10. Tacite etiam reuocatur donatio, si confecer confocero donauerit, & alter eorum coniuges emancipauerit, d. l. cum hic status, §. si fecer. Deinceps tacite reuocatur donatio, si res donata alienata sit, ut si vendita, donatave fuerit, l. si maritus 12. C. hoc titulo: legata, vel per fideicommissum relicta, ut probat Gentil. d. lib. 3. c. 14. Expresse reuocatur donatio, cum donator expressis verbis mutauit voluntatem. Secundam conditionem expressit Gregorius in presenti, ibi: Vel qui donationem accepit prius debuit nomen persolvere. Quibus verbis alia conditio continetur, quae in oratione Antonini desideratur, videlicet ut prius decederet donator, alias si prius decessisset qui donatum accepit, donatio non confirmatur, l. cum hic status, §. si annuo, ff. hoc tit. l. 2. de marito, C. eod. licet enim legata, & fideicommissa non debeantur, si prius persona honorata, quam testator decesserit, l. 1. ff. de his quae pro non scriptis habentur l. tunc, C. de caduc. tollend. nec ea quae ob merita relinquuntur, ut adieci, ff. pro socin. personis exteris, & fortassis non ita bene mereretur debebant, quae si similiter donationes inter virum & uxorem non confirmantur, si prius decesserit qui donatum accepit, & si simul decesserint, qui comorientes in iure appellantur, donatio confirmatur, l. si inter virum & uxorem, de reb. dubiis, l. si quis, ff. de mortis caus. donat. quia ut non confirmetur, desideratur ut donator superviuat, qui rem vindicare possit: & cum non confiteretur supervixisse, ideo donationes inter comorientes tacite confirmantur. Sed si donator prius decesserit, quia solo coniugis extinctus sit, donatio non confirmatur, l. si ab hostibus, §. 1. ff. solut. marit. Gentil. lib. 3. de donat. c. 6. Quid autem si donator non decesserit, sed servus efficitur, an donatio confirmetur, disputant Gentil. d. lib. 3. c. 8. §. 9. & 10. Pinel lib. 1. de test. c. 1. Sed cum hic casus nec iure nostro admissus sit, nec frequenter contingat, ad quid examinari debet? Quid si donator religionem proficiat? examinat Gemonius 2. c. 13.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta ex d. §. si maritus, d. §. si rogatus. Nam respondendum est, repudiationem factam à marito, aut restitutionem non delecta quartâ, donationis causâ valere, quia non exinde fit pauperior qui repudiat, nec qui non acquirit alienasse videtur, l. adiectionem 12. §. qui occasione, ff. de v. s. l. cum quidem, ff. de iure fisci. Quae sententia procedit non solum in hereditate, quae non semper lucrosa est, immo plerumque magnum in ea latet æs alienum, sed etiam in legato; qui enim illud repudiat, aliquid alienasse non creditur, l. 6. ff. quae in fraud. credit. Nec contrarium probant textus in l. in fraudem §. ff. de iure fisci, l. magis puer, §. fundum, ff. de reb. eorum, quorum interpretationem Ianus prosequuntur: Olwald. lib. 13. Deuol. cap. 18. Aleria E. A. Gomez in l. 10. Tanti, num. 16. vers. Quinque est casus, & lib. 2. var. cap. 14. num. 14. Arias à Mesa lib. 2. varior. cap. 41. Faber lib. 8. cunctil. cap. 19. Unde cum nihil de suo alienet, aut diminuat, qui donationis causâ repudiat hereditatem, aut legatum, fideicommissum non deducit quartâ restituit, ideo talis repudiatio subsistit, seu restituitur, ut latè probat D. Ioseph de Retes de don. inter, cap. 4. §. 1. numero 11. Nec obstat augmentum deductum à donatione in concubinam collata, nam

nam in præsentem prohibitionem solus caltus, vehementerque amor coniugalitatis cohibendus fuit, non hic impotens, qui nec amor est, nec concubinato coniunctos adigit. *l. si prædixi § 8 in princip. de § 1. ff. de ritu. l. affectionis § 1. adnotationes 31. ff. de donat.* Faciunt text. in *l. qui concubitus 29. l. uxorem 41. § concubitus. litem legat. 49. § 1. et 2. ff. de legat. 3.* docuit latè Sipiio Gentili *lib. 1. de donat. inter cap. 3.* Nec obstat aliud augmentum ipsius difficultatis, nam si maritus tradiderit uxori rem alienam, cum non ideo ipse reddatur pauperior, substat donatio, ut vxor titulo pro donato possit rem vti capere. *l. si vir uxori ff. pro donat. 1.* docet Palacios Rubios in *presenti rubric. § 47. num. 13.*

Sed suprà traditis obstat textus in *l. §. ff. pro derelicto*, ubi proponitur, quod si quis emittit rem ab eo, qui tam pro derelicta possidebat, eum derelinquens dominus non esset, possit eam vti capere, licet venditor eam in bonis non haberet: Et statim Consilius apponit exemplum illius, qui à marito emittit rem ab vxore donatam, quia ipse quoque potest eam vti capere. Quem textum sic expendo. Si donatio inter vium & vxorē non valeret, nō procederet vti capio, cum vti capio hinc titulo nō daret. *l. Celsus 27. ff. de vti cap. 1. § 3. ff. pro soluto.* Ergo quia donatio valuit inter virū & vxorē, Auguet difficultas ipsius textus, nam eorum est eum qui errat in iure, vti capere nō posse, cum iuris error nocet ad vti capionem. *l. nonquam. l. si for. § 1. ff. de vti cap. § 1.* donationem pro cedentem inter vium & vxorem non præstat iustam causam ad vti capiendum, docuit in *l. 1. §. ult. ff. pro donat. l. re. vltim. 13. §. 1. vltim. ff. de petit. hered. l. si vxor 19. ff. de donat. inter l. per seruum 57. ff. de acquir. domini.* Ergo in eo textu procedere non poterat vti capio. Pro cuius textus expositione dicendum est, quod licet eum vxor virū donat, vel contra, rem propter illam, qui accipit, dicatur male fidei possessor, *l. si vxor in fine. ff. hoc ritu. pro prædonato habetur, l. quod vir §. ff. de acquir. poss. § 1. l. nec vltim. § 1.* tamen si donetur res aliena, valet donatio, quia alter non efficitur pauperior, sed cum non sit sollicitus ad translationem domini, præstat tamen vti capien si conditionem, quo casu procedit textus in *l. §. in eius specie res aliena donata fuit ab vxore marito. Alter vtd, qui à marito emit, potest vti capere, cum & maritus possit, ex l. si uxorem 34. ff. hoc ritu. §. §. ff. pro donat.* Aliquando etiam res ita donata potest vti capri, si videlicet litem, aut extum vultu habuit ipsa vti capio: quo modo accipit textus in *l. Gaudemus. §. ff. de contrah. prop. l. si inter uxorem, ff. hoc ritu. Gentili lib. 2. de donat. c. 9.* Nec augmen tum difficultatis refragatur, nam coniux vti capiens rem alienam à coniuge donatam, non errat, licet quidem eo casu donationem valere rectè putet, cum talis donatio à iure approbatur. *l. sed & si vir. §. quod legatarius. l. si sponsus. §. cum ergo. ff. hoc ritu.* vnde abique vlti errore tunc procedit vti capio. Videndus Dilectus de Reus ad *Atinium. c. 55.*

Secundò suprà traditis obstat textus in *l. §. ff. 13. ff. quod in fraud. credi.* ubi proponitur mulierem remisisse pignus marito, idest obligationem pignoratitiam, quod maritus obligatus erat, quo xiliosus est, an valet pignoris remissio? Et respondit Consilius, valere illam pignoris remissionem inter coniuges factam, licet in fraudem creditorum facta proponatur, et vocari possit. Tunc sic textum expendo. In textum ubi valet donatio inter coniuges, licet per pignoris remissionem effi-

ciatur qui donauit pauperior. Fieri pauperiorem eum qui pignus remisit, probatur ex sequentibus: nam plus cautionis est in re, quam in persona, *l. pignus 25. ff. de reg. iur.* remissio enim pignoris facillè debitor facultatibus labi potest, atque ad inopiam redoci, & tunc inanis erit actio, *l. non in 6. ff. de dolo. l. et 24. ff. mandati.* Hinc vulgare illud: *Si minus est pignori incumbere, quam in rem agere.* Vnde creditori competit actio facti pro pignore futo. *pro. l. 12. §. 1. ff. de furtis.* præfertur tamen qui pignus habet cæteris creditoribus, *l. et 29. C. qui potiores, & alias utilitates consequuntur qui pignus habet.* Ergo remittendo illud maritus pauperior efficitur. Cui difficultati respondendum est afferendo, pignoris remissionem non inducere donationem inter coniuges, non enim est liberalitas: vnde ab eo, cui remissum est pignus, si deo committam rem, si qui non potest, *l. §. 1. §. ult. ff. de legat. 3. l. ab eo 2. C. de fideicom.* remissio enim pignoris non tollit obligationem principalem, sicut tollit remissio, seu traditio chirographi, *l. 4. ff. de pall. l. §. ff. de lib. heret. leg.* Vnde cum nihil de suo dimittat creditor pignus remittendo, idem vxor remittens potest pignus marito, cum maritus soluentis est summa & hypothecam, quam in matris bonis propter dotem vxor habet. *l. etiam. ff. ad Felleianum. l. vxor. §. cum lex. C. de rei vxor. aliam.* plura Gentili *ubi supra. c. 22.* Tertio opponi potest textus in *l. §. 1. ff. ad leg. int. repetend.* ubi proponitur legiti litem repetundarum dispositio, videlicet ut iudex aliquid à proximo iudicis accipere nequeat: & exceptionem apponit, scilicet nisi à consanguineis vel vxore. Expendo vltimam partem exceptionis, ubi licet donationem accipere ab vxore. Ergo non rectè afferimus, donationem inter vium & vxorē factam non valere. Cui difficultati respondendum est differens constituendo inter donationem, & munus; licet enim prohibitum sit vxori donare, modicum tamen munus tradere non prohibetur, vel contra, *l. sed si vir §. ff. de donat. inter.* Vnde licet lege litem permitatur vxori tradere munera viro suo iudici, non tamen inmodica, vnde transferantur in donationem: & ne tunc obstat lex *6. §. ult. tit.* videndus est Cuius. *lib. 6. obs. cap. 18.* Quarto obstat textus *ip. cap. de illis 3. de conui. appo.* ubi proponitur ab Alexandro illi quod si quis contraxerit matrimonium ea conditione, ut centum libi donentur, si postea vxor renuat donationem facere, an cogatur vir eam accipere (in vxorem) Et respondit Pontifex, eum non teneri. Tunc sic expendo. In textum ubi donatio collata in tempus nuptiarum valet: ergo non rectè afferitur, donationem factam in tempus nuptiarum nullius momenti esse. Cui difficultati respondendum est dicendo, ubi donationem non confirmat in tempus matrimonii, sed sponsaliorum, ira ut si donasset, eam acciperet in vxorem, & cum ea contraheret matrimonium: ergo non fuit collata in tempus matrimonii, sed tantum sponsaliorum: at inter sponsos valida est donatio. *l. inter 25. ff. de legat. 2. de cuius solutione videndus est Amaya lib. 2. obs. c. 20. l. si quando 109. ff. de leg. 1. innoto Cuiusio in l. legatum 24. §. ult. ff. de aliment. legat. l. 4. §. 1. ff. de do. li mali & mortis exceptio 1. inter 54. ff. con. ff. cond. tit. 1. quare ff. de palli dotal. l. innotio. §. ab de cautione ff. solut.*

*solus maritus* l. 3. ff. de leg. 3. l. 8. ff. ad l. Felcid. in-  
 dicio Cuiac. trall. ad Afric. in l. 2. ff. de auro & ar-  
 gent. l. 1. §. ff. et aliud. ff. de decr. preleg. adhibito  
 Cuiac. 6. ad Afric. ibi. *Item quis* 38. §. 1. ff. de solu-  
 t. l. 1. §. 1. ff. de hered. inst. l. 1. §. 1. ff. de impens.  
 l. 1. C. de donat. ante nupt. in d. l. 1. §. 1. ff. de con-  
 iet. c. 1. §. 1. l. 1. §. 1. ff. de vi arm. iuncto  
 Gentili lib. 2. de auct. cap. 30. l. sequens quæstio ff. de  
 leg. 3. in d. l. 1. §. 1. ff. de hered. inst. l. 1. §. 1. ff. de con-  
 iet. c. 1. §. 1. l. 1. §. 1. ff. de vi arm. iuncto  
 Gentili lib. 2. de auct. cap. 30. l. sequens quæstio ff. de  
 leg. 3. in d. l. 1. §. 1. ff. de hered. inst. l. 1. §. 1. ff. de con-  
 iet. c. 1. §. 1. l. 1. §. 1. ff. de vi arm. iuncto

17.  
 LIMITA-  
 TIONES  
 PRESENTI  
 TEXTUI

Sed quia prudentiam interpretatione, aut len-  
 petatorum constitutionibus nonnullæ donationes  
 inter virum & uxorem receptæ sunt, pro co-  
 ronide huius commentarii nonnullas ex eis re-  
 feramus. Et primò religionis causâ, aut sepulchre  
 gratiæ donatio facta subsistit, si sponsus §. 5. con-  
 cessit, ff. hoc tit. tum favore religionis, tum ea co,  
 quod locupletior non efficitur, qui donationem  
 accepit, l. si à marito, C. hoc tit. docet Gentil. lib. 2.  
 de donat. c. 7. Gutierrez de iure maritum lib. 3. c. 7. Ob  
 eandem etiam rationes sericus ritè donatus manu-  
 missionis causâ, l. quod antea, §. penult. C. vbi ff. hoc  
 tit. d. definit ff. solus maritus l. 1. §. 1. ff. de hered.  
 inst. l. 1. §. 1. ff. de con- iet. c. 1. §. 1. l. 1. §. 1. ff. de vi arm. iuncto  
 Gentili lib. 2. de auct. cap. 30. l. sequens quæstio ff. de  
 leg. 3. in d. l. 1. §. 1. ff. de hered. inst. l. 1. §. 1. ff. de con-  
 iet. c. 1. §. 1. l. 1. §. 1. ff. de vi arm. iuncto

uxore aliquid donatum est, l. quod adipiscenda 40.  
 ff. de donat. inter. vel ad procelles dignitatis l. 4. §. ff.  
 eod. de quorum iurium expositione videndi sunt  
 Gentil. lib. 2. de donat. inter. c. 4. §. 5. Meril. lib. 2. ob-  
 serv. c. 6. Vasconcellus lib. 3. resp. c. 17. vel si pro  
 itinere faciundo, vel vestitus in eo solvendi ali-  
 quid donetur, l. si quis pro uxore ff. de donat. inter.  
 l. inter facerem §. c. 1. ff. de p. d. d. Gentil.  
 dicto lib. 2. c. 6. Retes d. s. §. 1. Item valida est donatio  
 facta disciplinæ causâ ad erudiendos seruos, l. si  
 quod donatum §. 1. etiam munera modica tempore  
 natalitij dari solita donari valent, l. si ff. de vi arm. iuncto  
 penult. ff. hoc tit. quam illustrent Gentil. d. lib. 2. c. 10.  
 Amaya in l. vnic. C. de oblat. seruo lib. 10. etiam  
 donationis causâ potest coniugis coniugi permitte-  
 re promiscuum vium vestium, l. si vir, ff. hoc tit. etiam  
 mutuz donationes, sine recepto inter  
 coniuges factæ subsistunt, l. 7. §. 1. l. cum hic ff. de  
 32. ff. hoc tit. §. si ambo. Prosequuntur alios similes  
 talus Gentil. d. lib. 2. per totum, Retes d. s. §. per to-  
 tum. Illud non est omittendum, apud nos valere  
 donationem inter virum & uxorem constitutâ  
 matrimonio; dum tamen sit elapsio anno, & li-  
 beri suscepti non sint, vt constat ex l. 1. §. 1. l. 12. lib.  
 3. fori: quia lege ius commune correctum esse re-  
 statutur Gomez in l. 32. Tauri, n. 66. Duesân regul.  
 121. Gutierrez de iur. am. 3. n. 16. sed cum legibus  
 fori iudicandum non sit, nisi probato eorum vtu,  
 iuxta legem 1. Tauri, & docet Didacius Perez ad  
 proamiam ordi. g. 7. principali, necessarii probari de-  
 bet illam legem vtu esse receptam.

## TITVLVS XXI.

### De secundis nuptiis.

#### CAPVT I.

##### • Alexander III.

**¶** APPELLANT nihilominus, quem benedictionem cum secunda tibi consistere  
 celebrasse, ab officio, beneficioque c. suspensum, cum litterarum tuarum testi-  
 monio, appellatione cessante ad Sedem Apostolicam nullatenus d. destinare possit.

#### NOTÆ.

1. **A**lexander III. ] Ita etiam legitur in c. omne.  
 sub hoc tit. in 2. collect. nullibi tamen exprimi-  
 tur cui Episcopo referribat Pontifex, forsan  
 hic refertur pars alterius Decretalis, cuius inte-  
 grâ caremus.

2. **Capellanus.** ] Idest parochum, cui ea officio  
 competit nuptiis interesse, & coniugibus benedi-  
 cendi onem nuptialem præstare, quo modo accipi-  
 tur in c. suam, de simonia c. 2. de regul. in §. compulsi.  
 nullus 30. q. 1. lib. 2. Capitul. Carol. 165. & 166. qui  
 Missam celebrare debet ad eandem benedictionem  
 præstandam. Burchardus lib. 9. Decreti. c. 8.  
 debetque esse potius parochus: quare olim qui  
 matrimonium contrahentes, interrogabantur cuius  
 territorij essent, can. 1. Concil. Nanner. apud  
 Carnot. p. 2. Decreti. c. 121. & tunc dicitur coniu-  
 gum in facie Ecclesie celebratum, c. ex tenore. qui  
 alij sunt legi, vel in conspectu Ecclesie, & cum inhi-

bitio, de clandest. despons. Potest tamen proprius  
 parochus hanc benedictionem committere alij  
 sacerdoti, etiam simpliciter. Trident. sess. 23. de ma-  
 trim. c. 15. & in Clement. 1. de prin. profertur ex-  
 communicatio referuata ipso iure contra regula-  
 res, qui absque facultate benedictionis nuptiales  
 impendant. Verùm huiusmodi excommunicationem  
 cessauisse arbitrantur Pellissarius tract. 7. c. 2.  
 sess. 2. n. 9. & alij, quia mutata fuit in suspensionem  
 referuata Ordinatio: quare referuatio non tollit  
 quo minus regulares possint ea absolueri ea vel  
 suorum priuilegijs, si quæ sunt. An autem paro-  
 chus excommunicatus, suspensus, vel irregularis  
 possit eandem facultatem delegare, disputant San-  
 chez lib. 3. de matrim. disp. 21. Barb. de officio Pa-  
 rochi c. 21. & vnde parochus dicitur Capellanus,  
 explicat Filescus in querela Ecclesie Galie. fol.  
 350. Zorda in aduers. sac. c. 35. Lindembrog. in  
 Gloss. legum antiq. verbo Capella, Petrus Grego-  
 rius in cap. 12. de rescript. ant. verbo.

c. Sufpra

3. e. *Suspensum*.] Non tamen suspensionem hanc esse late sententia; sed potius sententia, pluribus relatis docent Sanchez de *matrim. lib. 7. disp. 81. n. 27.* Bonac. Castropalao & Philicius, quos refert & sequitur Gibalini in *synopsi consuetudinis N. 4.* Et hodie arbitrarie esse puniendum, tenet Barb. de *passi. Epist. alleg. 92. num. 184.* d. *Definire*.] Missiorem hanc ad sedem Apostolicam sublatam esse à Ioanne XXII. docent Iure Conser. in 4.1. p. c. 8. §. 11. Barb. d. *alleg. 92.*

COMMENTARIUM.

4. **CONCLV-  
PIO RITIB-  
TIB. IT  
PROBATIB.**

**E**X hoc textu talis committitur deducunt assertio: *Secunda nuptia non sunt benedicenda.* Probant eam textus in c. *fi sol. 1. diff. 2. videtur hoc tit.* Ioannes XXII. in *extrag. Consecrationi*, quam refert Didacus Perez in l. 5. tit. 1. lib. 5. ordi. D. Ambrosius in *epist. 1. Pauli ad Timoth.* c. 3. ubi exponit illa verba, *Sicut quis uxorem suam, ait & Hicobi enim unum uxorem decreuit Deus, cum quo benedictus est; nemo enim cum secunda benedicitur.* Hilarius in *epist. 1. ad Corinth. c. 7.* A Deo prima nuptia sunt, secunda permixta sunt; denique prima nuptia sub benedictione Dei celebrantur solentur; secunda autem non in presenti carere gloria. Operatus lib. 6. ubi exponit probum à Jonathas illatum sacerdoti Virginius secundò per eos consecratus: *Hec inquit, mulieres pariterque carnaliter nubunt, ex quibus si dicat maritum maritus & antigerit non reputet illa temporalis scilicet, non in alium tollit non populi frequentia frequentatur.* Innocent. I. in *epist. ad Africanum Romanum.* c. 6. D. Augustin. *serm. 24. de tempore.* D. Isidorus de *divinis officiis* c. 19. Illustrant vltra congelles à Cenedo ad *Deoret. collect. 49.* Barb. in *presenti, de de officio parochi* c. 21. n. 10. 13. Greg. lib. 3. *parit. tit. 2. c. 2.* Hunnius in *Encyclop. p. 1. tit. 1. 5.* Azeas Robert. lib. 1. *rer. iudic.* c. 18. & lib. 2. c. 7. Transmitta de *polygam.* q. 10. in *fin.* Martel. Donat. ad Trebel. *Pol. rom. 6. thesaur. iuric. fol. 1003.* Gibalini de *consuet. in synopsi. lib. 4. D. Randolph in c. aliter. 30. g. 5. c. 9. per tot. P. Greg. lib. 9. *synag. c. 26.* Innocentius lib. 1. *per epist. Pontif. c. 1.* Bellarminus de *matrim. lib. 1. c. 9.* Landmeter. lib. 1. de *veteri clerico.* c. 101. Mendoza lib. 3. *concl. lib. 1. c. 66.* Vigilius in *orth. iuris canonici. fol. 493.* Crespetus in *summa. verbo Nuptia secunda.**

5. **PROPOR-  
TIO RATIO  
DIBITAN-  
DI.**

**S**ed pro dubitandi ratione in presentem assertionem sic infurgo. Tam secundum, quem primæ nuptie continent sacramentum legis gratiæ, & ab Ecclesia approbatæ reperiuntur, ut legitur in c. *penult. & ubi. tit. 1.* Aliisque iuris auctoritatibus ibi adducendis. Sed primæ nuptie benedicuntur ex præcepto Ecclesiæ, & nuptiarum, 30. g. 5. Trident. *sess. 24. de reform. matrim. c. 1.* & statim illustrabimus: ergo & secundæ benedicti debent, ne hæc benedictione illis denegari credatur, sacramentum non contineri, ut talis asserbat Kennis relatus à Bellarmino de *matrim. c. 9.* Accedit, nam omnia sacramenta, & sacramentalia, quæ characterem non præstant, ut consecrati Baptismi, Confirmatio, & Ordo, iterabilia sunt: sed benedictio, quæ à sacerdotibus coniugibus præstatur, non impeditur ebaracterem: ergo iterari potest eidem coniugi secundò nubenti.

6. **DE SACR-  
CERIMON-  
IIS IN**

**Q**uæ dubitandi ratione non obstant, vera est præsens assertio, pro cuius expositione scire oportet, etiam apud Gentiles matrimonium non sine sacris ceremoniis, diuinisque precationibus ce-

lebrari solere. Cicero pro Cluentio, ibi: *Natæ genero sacris nullis auspiciis, nullis antestibus.* Val. Max. lib. 2. c. 1. præcipue in tribus dubis nuptiarum equorum primis appellabatur l'espousalia, quia in eo sponsalia habant auspicio capio à tutore & cornice. Cicero lib. 1. de *divina.* Valerius dicto c. 6. quia utrumque animal adeo usui coniugij studiosum est, ut uno mortuo superstitis nullius coniunctionem habeat. Pôd auspicia sacra celebrabant. Vlpianus in *fragm. 9.* Parte conveniunt in manu certis verbis, & testibus decem presentibus, & fuleoni sacrificio facto, in quo panis quoque factus adhibebatur. Terentius in *Phormione. act. 4. scena 4. ibi: Sponsum apparandum nuptijs, vocandi sacrificij dabbat.* secundas dies Decubatio dicebant, eo quod deducebatur sponsus in domum socii à paranymphe, si futura vxor virgo erat, et paranymphe promissio, si uxore ex parte videretur, ex parte formine promissa adhibetur: si autem sponsa vidua fuisset, ea deducebatur ad sponsum à promisso, seu nymphagogo. In limine ignis, & aqua apponebantur; utrumque sponsi manu tangebant, ipsa nuptia eiusdem asperione lustrabantur. Quò triquet Consultus in l. *Sola 65. §. virgini. ff. de dona. inter. ibi: Prinsquam aqua, & igni acciperetur.* Tertius dicebatur Repusa, quasi nuptiarum appendix: in eo affines consilium instabant, in eoque vxor in domum mariti deducebatur, vel in eius hortos, ex d. §. *Virgini.* ubi nuptias celebrant nonnulli existimant, quia Venus nuptiarum præses testibus Homero in *Hiade.* Paulana in *Aethiopia.* eadem putabatur Dea hortorum. Varro lib. 4. de *ling. Latina.* & lib. 1. de *re rustica.* & sacerdotem Ceteris per sacram orationem matrimonium ingere sponsus relet Plutarchus in *præcepto coniugi.* Ex qua credebant lunonem nuptiarum præse, illi sacrificare solebant nuptiarum die, accersito sacerdote, qui blem ab hostia avelebat, ac iuxta aram infodibat, ut ostenderet sine ira, odio, & amaritudine esse oportere coniuges. C. Iulio Phosphorus ad *primam Anciæ.* Virgil. *versu 14. merentes.* Scrvilius in 3. *Æneid.* De quibus nuptiarum sacrificiis luse agunt A. Hordhoen. de *ritu nupt.* cap. 29. Gutherius de *veteri iure Pontif. lib. 4. c. 6.* Lamedreter. de *veteri iur. lib. 1. cap. 101.* Rosinus lib. 5. *antiquit. cap. 37.* ubi Demetrius.

7. **DE OB-  
IIS DE VIT-  
BENEDIC-  
TIONE  
NUPTIARUM.**

**S**ed Ecclesiæ meliori ducta exemplo, & maiori ratione, benedictionem sacram adhabet in ipsis nuptiis celebrandis. Nam Deus Dominus noster dum creavit Adamum & Evam, benedictionem nuptialem, & dotem, ac manus coniugij tribuit, ut testatur *Genes. cap. 1. vers. 18. & 29.* & narrat Spondanus in *annal. sacr. die 6. n. 19.* Et Ragucl. cum filiam suam Tobiz iuveni copulasset, hanc benedictionem inlavit: *Deus Abraham. Deus Isaac. Deus Iacob, qui vos creavit, & ipse coniuget vos, impleatque benedictionem suam in vobis.* Sic c. 7. Tobia. Et non esse novellæ institutionis in Ecclesiâ benedictionem hanc, constat ex Terent. lib. 1. ad *tracem.* qui cieca suam disciplinâ, & præceptis Ecclesiæ edoctus, ita scribit: *Vale sufficiat ad emendam felicitatem matrimonij, quod Ecclesiâ conciliat, & confirmat oblatum, & obsequium Angeli renunciant.* Et de *puclis. cap. 4. & de monogam. cap. 11.* D. Ambros. lib. 9. *epist. 10.* Et cum ipsius coniugium velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest coniugium dici ubi non est concordia? Ignat. *epist. 5. ad Polycarpum.* Hincmarus

*epife. 16. ibi: Nam & in exordio mundi ad prop-  
agationem generis humani masculum & feminam  
Eius fecit. eoque fuit benedictio coniunctorum dicent:  
Crescite, & multiplicamini. 1. ut rei imitatione etiam  
sancta Ecclesia antiquitas salubriter & venerabiliter  
custodiat, ut qui in illa velut in paradiso Dei coniu-  
gio copulandi essent, divina benedictione, & Missarum  
celebratione coniungatur. Ex Sotero Pap. c. 5. ibi: Et  
sponsus, & sponsa cum precibus, & oblationibus a sa-  
cerdote benedicuntur. Hormida Papa c. 6. Et nullus  
fidelis, cuiusque conditionis sit, neculæ nuptias faciat,  
sed benedictione a sacerdote accepta publice nubar in  
Domino. Concil. Valentini apud Barchard. lib. 9.  
cap. 5. Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt a sa-  
cerdote, a parentibus, vel a paromyphis, in Ecclesia  
sacerdoti offerantur, & cum benedictionem acceperint,  
eodem nolle pro reverentia ipsius benedictionis in vir-  
ginibus permittant. Ex Hilario Diacono in cap. 4.  
epist. 1. ad Timotheum. Huius enim unam uxorem decernit  
Deus, in qua benedicatur, & nemo enim cum secun-  
da benedicatur. S. Ildorus lib. 1. de eccl. off. c. 19.  
Nam quod in ipsa coniunctione coniungetur a sacer-  
dote benedicatur, hoc a Deo in ipsa prima coniunctione  
benigni factum. Ioannes Patriarcha Constantino-  
polit. rogatus ab Imperatore Mauricio, elis  
benedixit nuptias in palatio, ut testatur Theophi-  
lactus lib. 1. hystor. Ateneis c. 10. ubi: Ille Imperatoris  
voluntatem officine complere esset, iussu ad Deum  
precibus, & acceptis Imperatoris & Imperatricis munus,  
in eam copulandi, & deprecatoris verbis Imper-  
atrici nuptias benedixit. Idem hique ex lib. 5. c. ap-  
pint. Caroli. tit. 16. §. ibi: Et suo tempore sacerdos  
taliter, ut nos esset cum precibus & oblationibus a sa-  
cerdote benedicatur. Ex Euanio relato in cap. aliter  
30. §. 1. Concil. Carthag. 4. cap. 15. relatum in  
cap. sponsus ad qua 1. Innocent. 1. epist. 2. ad Viti-  
cum Episc. c. 6. In paradiso cum parentes humani ge-  
neris coniunguntur, ab ipso Domino fuit benedicti.  
Hanc formam etiam servate sacerdotes omnes,  
vix ipsi demonstrant Ecclesie. Nicolaus I. relatus  
in cap. nuptiae 30. §. 1. trident. sess. 24. de re-  
form. matr. cap. 9. ex D. Mathæo apud Abbatem  
lib. 7. A Deo benedixit uxorem conjugis, a Deo sanctifi-  
cantur, ac per sacerdotum benedictiones a Deo specia-  
liter conferantur. 2. Avilinus ad suum epistolam.*

Ille iugum capta condoritur sub pace iugali

Pelut ex dextra, quos precet sanctificat.

Quare S. Ambrosius, referentis Possidio c. 17. com-  
mendabat B. Angelino. Ne quicquam uxorem posse-  
ret, aut curaret, ne dum inter se coniungi iugarentur,  
et maledicere, per quem coniuncti essent: sed plane  
ad hoc sibi iam consentientibus imperium debere in-  
terfere sacerdotem, ut vel eorum iugum patia, vel pla-  
cium frueretur, vel benedicatur. Iustinian. in Nouel.  
74. c. 3. Leo nouel. 4. 29. 98. 118. & 119. ibi: Sacris  
adhibitis sacris deprecationibus adoptionem perfecti  
proximos, ita etiam sacra benedictionis testimonio  
matrimonium contrahentes videmus: quod si aliter ma-  
trimonium contrahatur, id ne ab initio quidem ita dici,  
neque illas qui contraxerunt, matrimony iure petiri  
velimus. Et cum quidam Domini renuissent ser-  
uorum suorum nuptias benedici in Ecclesia, ne  
exinde liberi, & manusifici crederentur, Alex.  
Comuen. sua constitutione 9. ab Ecclesia appro-  
bata, teste Nicet. Thessalon. lib. 6. Iuris Græco. Ro-  
man. ita cauit, Adicte autem & benedictiones non  
solum in liberis, verum & in seruis valere,  
& nuptias non ab aliquo legitimæ & christiana  
institutione dignas esse existimari, nisi etiam be-  
nedictio eos qui coniunguntur, obliget. Facit

Alex. III. epist. 22. ad Phylansem Episcopum, rela-  
tus in cap. 1. de despons. in 2. c. ceteri. ubi arguit ser-  
uos, quod sine benedictione initerint coniugia.  
Eadem sacra ceremonia probatur ex legis Vili-  
goth. lib. 8. tit. 3. leg. 12. Longob. lib. 1. tit. 30. Theo-  
dor. Studita lib. 1. epist. 12. solennia hæc verba in  
benedictione matrimonij tunc apud Græcos pro-  
fiteri solita refert: Tu Domine miter manus tuas  
ex sancto habitaculo tuo, & coniunge famulo tuo fa-  
mulam tuam; conuella illos in munus concordiam,  
qui eos in carnem unam, quos tibi placuit inter se co-  
pulari: honorabiles nuptias reddo, immaculatione ca-  
rum ibidem custodi, sine macula ipsarum conuer-  
sationum permanere concede in puro corde. Illustrant  
Nonatus lib. 6. aqua nupt. cap. 46. Ant. August.  
in epist. intro lib. 29. tit. 4. 1. 1. dicitur in 30. §. 5. Gaiho-  
fredus in l. final. C. Theodof. de nupt. P. Greg. lib. 9.  
synag. cap. 5. n. 8. Turrianus pro coniugibus lib. 5.  
cap. 3. Borell. tom. 3. decis. tit. 1. n. 40. Lindenbrog.  
in Glossar. antiq. verbo Nuptialis. Crespius in  
summa, verbo Nuptiarum, Salsay in Pamp. sa-  
cerd. 2. p. lib. 2. art. 4. Marfil. de aqua benedicti.  
sess. 2. cap. 3. num. 9. Menardus ad lib. sacram.  
D. Greg. fol. 4. 1. Baronius anno 808. Si enim ma-  
trimonium apud Catholicos non tam in copula  
carnali, quam in fœdere nuptiali, in quo est sa-  
cramentum Ecclesie, consistat, quod indignum,  
quam si solo, & clandestino libidinis coitu le-  
gitimas nuptias contrahi posse dicamus; tunc  
enim matrimonium non sancta, legitimæque  
consumtio esset, sed fornicatus, inipudus, ob-  
scenus concubitus, ut ait Tertul. lib. de pudicit.  
sibi: Ideo penes nos occultæ quoque coniunctiones,  
ideò non prius apud Ecclesiam professo, iuxta ma-  
chiam & fornicationem indicari periculatur. Et si  
ergo benedictiones nuptiales non sint de essen-  
tia matrimonij, tamen de ipsis recipiendis adeo  
præceptum in cap. nuptiae 30. §. 5. Trident. sess. 24.  
de reform. cap. 1.

Sed vt aliquos ritus ab Ecclesia receptos, &  
vstitatos in his benedictionibus nuptiarum, licet  
leuiter p-strictingamus, sciendum est, quod primò  
per sacerdotem in vnum iunguntur contrahen-  
tium manus dextere, quod 1. etul. lib. 1. ad uero-  
rem, innuit per illa verba, quos Ecclesia conciliat,  
& notari Baron. anno Christi 75. facit textus  
facit Tobie cap. 7. versu 15. ubi cum de coniugio  
Sarz & Tobie agitur, ait: Apprehendens dexte-  
ram Tobie, tradidit dicens: Deus Abraham, &  
Deus Isaac, & Deus Iacob vobiscum sit, & ipse con-  
iungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis.  
Vltimum enim fuit apud varias nationes, vt dex-  
teratum manuum coniunctione celebraretur ma-  
trimonium; ita de Peris, & Assyriis tradit Ari-  
anus de gestis Alex. lib. 5. & apud alios notetur ex Il-  
lo Virgil. ubi Dido Aeneas ita loquitur 4. Aeneid.  
Nec te noster amor, nec te data dextera quondam,  
Nec mortura tenet crudeli fœcere Dido.

Et paulò post:

— Hui ego per lachrymas, dextramque tuam ce,  
Per conubia nostra, per inceptos hymenæus.

Etiã annulus sponsæ traditur, c. 5. c. familia 7. 30.  
§. 1. quem ritum laudat Illustrat Germanicus lib. 1. con-  
matus. 8. per rer. Olim a paromyphis sponsa co-  
stodire offerabatur sacerdoti, c. 1. 1. & 4. 30. §. 3. Ite  
velabatur, cap. 3. 30. §. 3. cuius velaminis ratio red-  
ditur in c. nuptia 7. tom. 3. §. 3. Illustrat l. Vlar-  
tis ibi. Succedit arthrum traditio, decedem enim  
datur nuptia ab ipso sponso, in signum  
subarchanionis, quæ lucro parochi cedunt, à quo  
vulgò

8.  
EXPLICIT  
TERTIUS  
LIBRUS  
DE  
BENEDICTIONE  
MATRIMONII.



valde redimi solent. Quem ritum ex nouioribus institutis Europæ proutem prodixit Brissonius de ritu nupti in princip. & potuit introduci, & limitandum trahere ab illis tribus assibus, quos apud Geneses sponsa de patris domo tempore dedicationis sollemniter secum deferrebat ad domum mariti, ex quibus alterum in pede, alterum in manu, tertium in falciperio: primum donabat marito, secundum suis latibus sacrabat, tertium in compito recondebatur, teste Nonio, à quo notauit Gothofredus, ad tit. C. de sponsal. sequitur sacrificium Missæ, quod expressit Tertul. super in illis verbis, *Confirmatio oblatio: & Eucharistia in d. alter, ibi: Sacramentaliter cum precibus, & oblationibus à sacerdote benedictur.* D. Legatus in suo lib. *sacra mentis*, statit Missam, quam olim Christiani offerebant cum nuptiis celebrabant, & ait: *Ad sponsam benedicendam exaudi nos omni potens & misericors Deus.* & notatam Vicecomes volum. 1. de ritibus *Missæ*, lib. 3. c. 15. nec tempore nuptiarum Deus laudandus esse Genesiles commiserunt, ut supra notauit, & probat Aur. Huchom. de ritu nupt. c. 19. & 30. Tandem velantur ipsi coniuges flammæ nuptiali, quem ritum fusi illustrent Feloaga in c. 1. de his que p. Aduentum de metu lib. 2. cap. 48. & nos nonnulla notauimus in c. 1. de sponsal.

Sed ut ad rationem decidendi præsentis assertionis accedamus, sciendum est, varias rationes adduxisse Glossam, & repetens in eadem hoc ut. Primum asserit, in secundis nuptiis benedictionem à sacerdote non dari, ne sacramenta iterentur. Sed eam Glossæ sententiam omnes improbant, quia benedictio nuptiarum non est sacramentum, nec in ea datur essentia sacramenti, & si datur, non est ex his quæ impungunt characterem. Tertul. lib. de monogam. de pudic. & exhortatione castit. Originus homil. 1. in Lucam Athenogor. in legatione Proinde, rationem reddunt, quia secundæ nuptiæ sunt illicitæ. Aliam adducunt Hollensis, Ioannes Andreæ, & Bordin in eo textu, quos sequitur Meppochius de arbor lib. 1. tit. 1. c. 1. casu 1. n. 7. quia benedictio semel accepta durat, & coniux antea benedictus illam communicat nouo coniugi. Sed hæc ratio merito improbat, à Panormitano in d. c. de arbor. 3. Alexandro de Nizio num. 4. Syluestro in s. monogam. verbo nuptia, q. 2. quia quousque maritus communiuit uxori actus omnes spirituales & maritus, de cognat. spirit. non tamen passionis. ut ibi notum: alii, quos refert & sequitur Thomas Sanchez lib. de marit. disp. 81. n. 16. Theophilus tom. 2. in Hieroc. spirit. p. 1. 1. existimant ideo secundas nuptias non benedici, ne illud sacrum, quod in bene dictionibus nuptialibus significatur, ex iteratione actum violaret. Sed nec hæc ratio preet, quia non adeo frequenter benedictiones concederentur ob secundum, vel tertium coniugium, quod ideo contemptus sequeretur, ut in aliis extremis ecclesiasticis sæpius repetitis non contingit. Accedit, nam et si secundæ nuptiæ

non benedicantur, cum ambo ex coniugibus alia vice benedictionem acceperunt, tamen si alii ex coniugibus benedictionem non acceperit, propter ipsum benedictio conceditur, ut declarant Ioannes XXII in extraxag. Consecrationis, relata à iudico Perez ubi supra. Vnde his rationibus omittis dicendum est cum D. Thoma in 4. distict. a. 9. q. 3. art. 3. Couar. in 4. p. 1. c. 8. §. 11. Barb. sit potest. p. 1. q. 1. alleg. 31. n. 184. Mart. Perez de marit. disp. 35. f. 1. 1. 1. Bonacum in ibidem art. 3. q. 2. Tunc etiam in c. final. 3. i. 1. Syluestro verbo Nuptia q. 2. Ledetino de marit. q. 6. §. 1. art. 2. Nauar. in Manual. disp. 2. 15. n. 137. adeo secundas nuptias non benedici, quia in eis deficit plena significatio sacramenti, cum in eis non sit vnica sponsa vnus sponsus, ut contingit in coniugio Christi cum Ecclesia: unde non eandem sollemnitatem interueniunt, ac prius coniugum. Accedit, nam etiam apud Genesiles in more sunt secundas uxores ducere sine pompa nuptiali, ut testis est Luceanus de nuptiis c. 1. et 10. & Marcia, ibi:

*Et dera sola tamen, & omneq. carteria pompa suo a placuit, sacrificio licet a minore reses: Vestis coronata non pendens limine sacra, languitur tacita.*

Vnde inque corona imponebatur in eis, ac in primis nuptiis, ut habent apud D. Chrysostomum lib. ad viduam Iuniorum; de qua corona P. fab. lib. 3. c. 1. §. 1. illud etiam peculiariter in secundis nuptiis contrahendis ab eorum non Gualtero Cameracensi lib. 3. tit. 1. c. 4. tom. 3. ibi: *scilicet* ut, ut quæ dicitur: pater somnus erat capiebat, eius cubiliis lectus alio loco inblatus poneretur, omnia vitandi causa, ne videlicet, & quo cadauer prioris coniugis elatum iuerat, in eundem noua nupta nobis aubus d. diceretur.

Nec obstat dubitandi ratio super adducta, nam licet verum sit, in secundis nuptiis dari sacramentum matrimonij, quæque appetebat esse, ut infra in c. final. probauimus; tamen non intentum omnem laudem, & sollemnitatem prioris coniugij, immò 35. P. licet eas non improbet, tamen illis abiectis continentiam fuisse, ut aiebat D. Hieronymus in epist. ad Geront. lib. 3. Quid igitur damnamus secundam virginem? minime sed prima laudamus. Abstinemus de ecclesia bigamus: obse, sed monogamus ad continentiam fructuamus. Nec obstat secunda difficultas, nam licet benedictio nuptiarum non sit sacramentum characterem impingens, est tamen sollemnitas benedictio, quæ iterari in eadem persona non debet, ut contingit in solenni penitentia, quæ tantum semel datur, licet reconciliatio, seu absolutio peccatorum sæpe sæpius detur, c. quousque 61. dist. 10. de c. quousque 22. c. in remota 33. de penit. distict. 1. Et similiter benedictio Abbatissæ, seu Abbatisse iterari non debet, et si ad aliam Abbatiā transferatur, ut probat laic Tamburinus de iur. Abbat. tom. 1. disp. 11. q. 6. de iur. Abbat. disp. 27. quest. 8.

## CAPVT II.

Lucius III. <sup>a</sup> Vniuersis Christianis in captiuitate Sarracenorum positis.

Dominus, ac Redemptor noster, &c. Sanè super matrimonio, quæ quidam ex vobis nondum habuistis obsecrans coniugis certitudine contraxerunt, id vobis auctoritate Apostolica respondemus, ut nullus ex vobis amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei firma certitudine cõstet, quod ab hac vita migraverit coniux eius. Si verò aliquis, vel aliqua id hæcenus non seruauit, & de morte prioris coniugis adhuc sibi æstimat dubitandum, ei, quæ sibi nuptij debuit non deneger postulant, quod à te tamen

D. D. Gual. in Decret. Tom. IV.

E 2 ROBERT

noverit et nullatenus exigendum. Quod si post hæc de prioris coniugis vita constiterit, relictis adulterinis, illicitisque complexibus, ad priorem sine dubio coniugem revertatur.

## NOTE.

**V** *Nisi prius.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo*. c. 3. Et iam notant in cap. in *presentiam*, de *spous.* Lucium III. in presenti foris rescindere captivis Hispanie, quia his temporibus Lucij III. bella cum Sarraenis in his regionis crebra, seuque erant, ut in eo textu notant.

**b** *Firma certitudinis.* Suspensio iudicii dicitur Imperator in *l. pater*, C. de *repudiis*, ubi legendum est iudicium; qui error etiam corrigendus est in *l. 2. C. de in possess. legator.* & legendum iudicio, ut in *l. 1. c. 1. §. v. §. de condit. & demonstr.* & in *l. si cogitatione*, C. de *famil. ercisc.* ut probat lex finalis, C. *cond. tit.* Idem in *l. liber*, C. de *possessio. reuerf.* Ut autem ea certitudo habeatur, inquisitio facienda est de morte viri, *Nomel.* 117. *fusio. pavel. Emanuel.* ibi: *Si iussu mulierum inquisitio facta fuerit; ubi notanda est Longobardorum consuetudo, qui non huius inquisitionis faciendæ causâ ad loca ubi maritus degere credebatur, nuncios mittebant, sed versus eas regiones in sepulchris suis palum eri-*

gebant, impositâ desuper columba, ut refert Paulus Vvettensis *de gest. Longobard.* ibi: *Ut si res posset, in quam parum is, qui desponsus putabatur, quaesceret.* Cuius superstitionis rationem reddidit Cironius in *parat.* ad hunc titulum.

**c** *Nullatenus exigendum.* Consonat textus in *c. inquisitioni*, de *for. excommunic.* in illis verbis: *Perum cum conscientia pulsæ animus, ex credulitate probabilis, & desertio quævis non evidens, & manifestæ, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, quia in dubiis tutius pars est eligenda.* Et *c. ad audientiam*, & *significasti de homicid.* & de disabus malis minus eligendum est, *c. adu.* 13. *diffinit.* Unde cum in presenti coniux dubius esset de morte prioris coniugis, & in possessione matrimonij reperiatur, debet reddere, non verò cum periculo adulterij debetum exigere: docet Basil. *lib. 10. de matrimo.* 15. per *textum*, ubi exponit textum in *c. literar.* de *r. sibi. spul.* & latè examinatur, quando dubius de valore matrimonij ob impedimentum consanguinitatis, vel simile, possit reddere, & petere debitum.

## CAP V T III.

a Urbanus III. *Vigiliensi Episcopo.*

**V**lt autem & mulier ad **b** bigamiam transiens, non debet à Presbytero benedici: quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.

## NOTE.

**V** *Urbanus III.* Ita legitur in hac sexta collectione, & post Concil. Later. p. 9. c. 1. in prima autem collectione, *sub hoc tit.* c. 9. tantum legitur, *Idem Vigiliensi;* unde si referatur ad Alex. III. rectè in illa collectione textus compilatur ante textum præcedentem, qui est Lucij III. cum ipsum Alex. III. præcessisset in Pon-

tificatu. Si textus est Urbani III. (ut credo) relictis Raymundus illum compilavit post textum præcedentem, quia Urbanus III. successit Lucio III. De Vigiliensi Ecclesia *epi in c. 3. de acor & qualis.*

**b** *Bigamiam.* Bigamia propriè dicitur à viro qui duas uxores successivè duxit, à *bi*, & *gamos*, ut probant in *c. 3. de bigam. non ordin.* respectu uxoris propriè dicitur bigamia, seu polygamia.

## CAP V T IV.

## Idem a Exoniensi Episcopo.

**S**uper alia verò questione, quâ quaesitum est, an S. mulier possit sine infamia nubere infra tempus luctus secundum **b** leges diffinitum; solitudini tux respondemus, quia cum Apostolus dicat: Mulier viro suo mortuo soluta est à lege viri, & Domino nubat qui vult; per licentiam, & auctoritatem Apostoli eius infamia aboletur.

## NOTE.

**E** *Exoniensi.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo*. c. 1. sed cum ibi addatur pars capituli *laxiori*, facile cognoscitur legendum esse Brixiensi, & textum hunc spectare ad Decretalem relatam in *c. in literis de offic. deleg.* cuius in notis cõgesti alias partes in hoc volumine (parvas, *b* *leges.*) *l. 1. §. qui eam, l. solent l. liberorum, §. 1. ff. de his qui notant infam.* l. 1. & *l. C. hoc titulo.* *l. si qua mulier, ff. ad Trebell.* iure enim civilis exutum fuit, uxores viros suos Ingere debere per annum, aliis tam ipsâ, quàm maritus, qui eam ducebat, necnon pater qui eam nuptiis collocabat, & pater mariti, eam posset filium prohibere, infamia notabantur, *d* *l. 1. l. 1. liberorum* probant & illustrant Reuarius *lib. 1. tit. 1. c. 20.* Baldinus *ad l. 1. c. 1. Tabul. c. 1. 7.* Cuiac. *l. 99. Papia in l. fin. ff. de his qui notant infam.* & *lib. 6. observa.* c. 31. Connanus *lib. 8. c. 1. c. 1. 7.* Beilfon,

*de iure coniub. præp. finem*, Pancir. *lib. 2. tit. 1. c. 108.* Gutherius *de iure maritum*, c. 18. Amaya *lib. 3. observa.* 1. m. c. 2. Sotranis in *Davidem* *lib. 4. c. 4.* Pineda *de rebus Salom.* c. 4. Scipio Gentili *de secundis nupt.* c. 18. Potest tamen Princeps veniâ facere uxori, ut intra tempus luctus nubat, *l. solent ff. de his qui notant infam.* l. 1. *pl. ff. de Senator.* iunior & olim Senatus hanc facultatem dare poterat, ut probat Cuiac. *lib. 6. observa.* c. 31. & colligitur ex *l. de delictis*, C. ex quibus *caus. infam. irreg.* ubi per aliquid decreto Senatus luctu fœcundis immoortio, hostellij domatæ commissum tristitorem habitum, & insignia lugubritatis non tamen ut intra illud tempus nubere possint, sicut interdum solum luctus mensi publicæ à Principe, vel Senatu, propter aliquas lætitiæ causas, ob quas & feriæ indict solent, *l. si cadaver, §. 1. ff. de v. s. l. sed si per Prætores, §. si feria, ff. ex quibus causis mæores* aliasque, quæ refert Cuiac. in *l. 1. C. de secund. nupt.* non tamen videtur, ut intra tem-

pos laetus nubere posset, nisi facultas nubendi specialiter concedatur, ut fecisse Caligulam testatur Dio lib. 58. Nec ignorantia excusat uxorem, siue ea sit iuris, quia simul est pudoris naturalis, in qua nec mulieribus succederetur, l. regula ff. de hoc & filii ignor. siue sit facti, quæ in hoc casu facile accideret nequit, cum mulier iterum nubere non possit, nisi certò sciat maritum decessisse, l. uxor, C. de repudiata tradita h. e. in presentia, de spons. ignorantia si facti est, excusat nomen maritum, l. liberorum, §. ult. ff. de his qui natus, infans, de qui ignorantia facti, videlicet cum pater ignorauit tempus luctus elapsedum non esse, accepit rectum in l. contra, ff. de his qui natus, infans, Amaya lib. 1. obs. c. 2. non autem si iuris sit; nam ea hoc casu nec ipsos milites excusat, l. liberorum, C. ex quibus causis infans, quomodo regulariter militibus aut feminis, & minoribus 2. annis ignorantia iuris nocere non solet, l. regula, §. filius, ff. de his qui natus, infans, quia præsens prohibitio habet in se naturalem rationem. Quæ autem natura turpia sunt, sunt illicita, eorum ignorantia neminem excusat, l. si Titius, ff. de testamentis multis, l. miles, in princip. ff. ad l. l. de adul. Fam tamen huius prohibitionis exceptionem affert Cuias lib. 6. obs. c. 32. si talis vit sit, qui laetari non debet, veluti damnatus ex crimine perductionis, & similes, de quibus Frontinus stratagemæ, l. 4. ubi: In legatione, qua regium oppidum in usum deo id dixerat, arimaduersum est, ita quatuor milia tradita custodia necaretur: præterea decessisset casum esse, ne quem ex his sepelire vel lugere fas esset, sed hæc sententia vera non est, iuxta ab ea recedit idem Cuias, in tract. de ill. res. §. tempus præscripti, & lib. 21. obs. c. 2. quia licet uxor talem maritum laetari non debeat, elugere tamen cogitur, præsertim abstinere à nuptiis, propter periculum superfluitatis, & inecruditiæ propterea nascitur, ut istum diuinus; nisi certum sit pro non esse grauidam, sed iam peperisse, quia tunc licet potest ad secundas nuptias transire, Gentil. de secund. nuptiis cap. 13.

Tempus luctus prætorum uxori, nec intra illud nubere, immo non annis finit, sed decem mensibus continens, id est annus lunaris, quo olim fuit fuerant Romanorum, auctore Romulo, ut testatur Ouid. lib. 1. Fasti.

Est tamen & ratio, Cæsar qua moueri illam,

Erroneque suam, quo tæneat, habet.

Quod satis est uero matri dum prodeat infans,

Hoc anno fluit tempore esse satis.

Per triduum mensis à suauis continet uxor

Singinet in uidua tristitia signa domus.

De quo anno lunari exaudientibus est Seneca epist. 60. dum ait: Annus feminis ad ingendum consistere mai res, non res tam liti lugerent, sed ne diuinis, Et in consolatoria ad Helianum c. 16. ubi: Ideo maiores decem menses in spatione lugentibus dederunt; non cum hoc tempus mulieribus uiduis præcipue assignaretur, ne consuetudo sanguinis, seu feminis daretur, Et Et l. liberorum 11. §. 2. ff. de his qui natus, infans. Et post decem menses. c. l. ubi hæc ratio turbationis, cum post eos filius natus prioris mariti non celebratur, l. inter alios 13. §. post decem, ff. de suis & legitimis, ubi: Post decem menses mortis natus non admitteretur ad legitimam hereditatem, inde in formula Galli Aquilii, relata in l. Gallus 29. ff. de liber. & post, l. ita dicitur: Si filius me uidua natus, non: si quis mihi ex eo nepos siue qua nepis post mortem meam in decem mensibus proximo quibus filius meus natus, natus natus erit, heredes sumus. Et l. 4. C. p. d. Gonzal. in Decretal. Tom. II.

ead. ibi: Si filius, et filia intra decem menses spatione post mortem meam editi fuerint, heredes sumus. Seneca lib. 23. contra, ubi: Sit mihi heres, si quis intra decem menses natus fuerit. Illustat D. Laurentius Ramirez de Prado in Pencon, c. 3. hec pactum undecimessimum, sicut semel sit, legitimam dari posse, probet Zyprianus ad tit. qui fili: sine legiti. consue. 1. Ideo ergo annus lunaris decem mensibus continens luctui uiduarum prætoribus fuit, ne prædicta sanguinis turbatio daretur. Sed Imperator Theodosius pro decem mensibus constituit annum intergrum, id est duodecim menses, in l. 1. & 2. C. de secundis nuptiis, l. 1. et d. tit. in Theod. Reinardus 2. 247. 10. Gothofredus in d. l. 1. C. Theod. & Anglicanum Ecclesiam idem tempus seruasse, constat ex Concil. Eboracensi can. 19. ubi: Vidua ad minus biennium uenire: sub prædita Lex æque Regis parat se continens uiduare, deinceps uxoris eligam si uoluerit. Quod tempus continuum est, adeoque ignorantia etiam mariti mortem curat ab ipso die mortis: quare si anno elapso mulier secundò nubat, eodemque die cognoscat maritum priorem esse defunctum, rectè & sine pena uia nubit, eodemque die sumit iugubus, & deponit, ut ait Consuetus in l. genera, ff. de his qui natus, infans, solebant enim Romani candidam uellem, & togam in atram mutare, & ornamentis depositis æto amictu uiri, Ouidius lib. 8. Metamorph.

Plangere, que dato missis clamoribus urbem Implere, & uocis motum uessibus arat.

Et lib. 6. de Progne.

Induiturque arat uessibus, & inane supplecturum Consilium.

Quæ uelites tristes h. h. itas dicuntur in l. decreto 11. C. ex quibus causis in fam. & Paulus lib. 1. sentent. lib. 11. §. 3. ait: Qui luget, abstineret debet à consuetudine, ornamentis, & alia uelle: quem morem illustrant Traque, ad Alex. lib. 3. c. 7. Reinardus lib. 2. consue. c. 10. Hieron. lib. 3. p. 1. §. 4. Dorleaus ad Tacitum lib. 2. annal. fol. 304. Cuias lib. 1. app. Paphio, l. 1. §. de his qui natus, infans, Claudius Annolus in consue. 1. 17. alciati. Bernacius in not. ad stat. Papiæ, lib. 3. Sylus, Martinus Delcio ad Senec. in Hercule, uers. 225. quoniam uellem atram non tunc uiduam deferre, probat Cuias, in d. l. final. ubi exponit textum in d. decreto 15. C. ex quib. consue.

Unde exponendus est textus in l. sipe 17. ff. de sponsal. ubi Gaius explicans caput 1. legis Iulie & Papiæ, docet sape euenire, ut iulæ, ac necessitate exuse trahant, sine producant sponsalia, non solum annum, vel biennium, sed etiam triennium, & deinceps, veluti ualeudo sponsi, sponsæ, vel mortis parentum vel capitalia crimina aut pereginationes necessitate. In quo textu uerba illa, annus, et biennium, suspensa sibi esse, & abundare, Accut Cuias lib. 16. obs. c. 57. sed rectius, inbeliusque magnus Raynos ad leges Jul. & Papiæ, p. 1. c. 1. n. 3. uerba illa referat ad eam legis Iulie partem, quæ conuertit feminis à morte mariti anni tribui vacationem; ex lege uero Papiæ biennium, teste Vlpiano in fragm. tit. 4. nempt, ut etiam intra annum, vel biennium assignatum ex eisdem legibus ad matrimonium celebrandum, post sponsalia nuptias non contrahant, penus ipsarum legum non teneantur: proinde eam etiam teneat, ut statim post mortem mariti etiam intra annum luctu alij desponsaretur, quod sine infamia nota facere poterat, l. si filius 10. ff. de his qui natus, infans, & emodandè Galus in d. l. sipe, ad uicinque legis catione respiciens, docet sape euenire, ut ex iulæ, & E 4 3 necessa

DE TEMPORE LUCTUS.

EXPONITUR L. 17. DE Sponsal.

4

necessaria causa, post sponsalia contracta nuptiarum differantur, non tamen ultra annum à morte mariti, aut biennium, ex l. *Papia*. Sed etiam si intra congruum tempus, veluti si eum spatium vacationis legis datū impleverit, contingat mortem patremum sponsi, vel sponsæ, quos vno anno lugere moris fuit, alius qui eorum fecisset, infamiam habebat, vt ex Paulo probat *Cuius. lib. 21. c. 17. & lib. 8. Pauli ad edict. in l. solus. ff. de his qui testari infam.* unde cum lugentes legibria vestimenta induerent, & ad ornamentis, & consiliis abstinere, iuxta Paulum suprà relatum, consequens, æquumque fuit, eos intra id tempus exsulari à celebratione & pompa nuptiarum, vt loquuntur *Celsus in l. si de nuptiis. 22. C. de nuptiis.*

5. *c. In Domino nubat.* Prima ad Corioth. c. 7. vers. 39. *Mulier obligata est legi, quanto tempore vir eius vivit: quod si dormierit vir eius, libera est ut nolit nubat tantum in Domino.* Et in eodem capite, vers. 8. *Dico autem non nuptis, & viduis, bonum est illis si sic permanserint, sicut & ego: quod si non se continent, nubant: melius est enim nubere, quam vti.* Illa verba tantum in Domino, PP. Graeci accipiunt secundum Dei legem, quæ iubet vt eum temperan-

tia, & proles, non libidinis causâ matrimonium contrahatur. Ambrosius, Theod. Aug. & D. T. homines relati à Cornelio Lapide in d. c. 7. n. 257. exponunt ea verba, *nubet in Domino*, id est, in Domini Ecclesia nubat viro Christiano, non Gentili, aut heretico; eum quibus matrimonium nec licet, nec validè contrahitur, vt probavi in c. 15. *Concil. Illiber.* Quam interpretationem ex Tertulliano probat Mancinus *Genial. sem. 2. c. 140. n. 6.* Senecrus Binius in notis ad c. 13. *Concil. Carthag.* 4. exponit ea verba, id est iuxta ritum à Ecclesia nuptiis contrahendis præscriptos.

*c. Austeritatem Apostoli.* Non quia Apostolus suprà relatus abrogare intendere leges Cælesteas, quibus infamiz pena imponebatur mulieri secundò nubenti intra annum luctus; nam D. Paulus tantum intendebat approbare, & licet eas declarare secundas nuptias: exinde rectè inferunt Vibianus in præfati, & Innoc. in cap. sequent. quod cum vxor iuxta Apostolum rem licitam faciat secundò nubens, non debet inde infamiz notari, quam tollit Pontifex; non verò docet sublatam esse expressè per Apostolum, vt perperam deducebat Scipio Gentil. de secundis nuptiis, cap. 18.

## CAPUT V.

Innoc. III. *a P. nobilis mulieri.*

**C**um (secundum <sup>b</sup> Apostolum) mulier mortuo viro suo ab eius sit lege soluta, & nubendi cui vult tantum in Domino liberam habeat facultatem, non debet legalis infamiz sustinere iacturam, quæ licet post viri obitum intra tempus luctus (scilicet vnius anni spatium) nubis: concessa sibi tamen ab Apostolo vitari potestatem, cum in <sup>c</sup> his præsertim sæculares leges non dedigneantur sacros canones imitari.

## NOTÆ.

1. *a P. nobili.* Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc tit. s. 1. non tamen constat quoniam fuisset nobilis hæc femina, cui referribat Innocentius.

<sup>b</sup> *Apostolum.* Suprà relatum, in textu præcedenti.

<sup>c</sup> *In his.* Rebus videlicet, vbi de sacramentis, rebus spiritualibus, aut illis, in quibus peccatum vertitur, sacri canones observandi sunt, neglectis, abrogatisque legibus civilibus, s. final. de præscriptis, c. cum haberet, de eo qui duxit in maritum, c. Euphemium, s. 1. 2. q. 3. facit Iustin. in novel. et clerici apud proprios, s. penult. ibi: *Nec enim volumus talia negotia scire omnino civiles indices, cum oporteat talia ecclesiastici examinare, & emendare, secundum sacras & divinas regulas, quas etiam sequi nostra non dedignantur leges.* Probat Petrus Greg. de benef. c. 1. n. 4. Azor lib. 5. instit. moral. c. 20. vers. *Leges omnes.*

## COMMENTARIUM.

2. **T**Am ex hoc textu, quàm præcedenti sequentem communiter DD. deducunt assertionem: *Mulier nubens intra annum luctus nullam infamiam incurrit.* Probat eam textus in c. *Episcopus* 21. 23. dist. 5. final. 26. dist. c. de his, 28. dist. c. de apertum 22. q. 1. c. de viduis 12. 27. q. 2. quomodo. c. apertum 11. c. si dormierit 13. c. Deus 31. q. 1. c. final. 32. q. 1. Concil. Nicæno can. 11. *Castri conversi scripto faciantur, quod sententiam cum Ecclesia abolicæ, hoc est communicantur: cum his qui secundas nuptias contraxerunt.* Gelasius episcopus 1. s. 24. secundas nuptias

sicut sæcularibus inter conceditur, ita post eas nullas ad clericale status venire. Colligunt. Nicolaus ad consilia Bulgari. c. 3. *Sciscitamus, si muliere propriâ defunctâ, post vir alterum ducere. Schote per omnia posse.* Synodus Laodic. c. 1. D. Basil. ad Amphilocho. c. 13. *Qui in viduitate habet sui potestatem, nubat: ab omni accusacione libera, si nemo est qui coniugium dimittat, cum dicat Apostolus, si sit mortuus maritus, libera est, ut nubat cui velint, tantum in Domino.* Concil. Toler. c. 3. can. 10. Florentio sub Eugenio, c. 4. Consonant lex 3. tit. 12. p. 4. lex 5. tit. 1. lib. 5. ordin. lex 3. tit. 1. lib. 5. recapit. Illustrant Ant. Augustin. in epist. Iur. lib. 29. tit. 30. Mendoza lib. 3. *Ceresil. Illiber. q. 66.* Basil. lib. 7. de maritum. c. 52. Germonius lib. 1. animadu. c. 44. & lib. 1. de sacris. immunit. c. 5. n. 9. Robertus lib. 1. rer. indic. c. 8. Bellarmin. som. 2. contron. lib. 2. de maritum. c. 9. Landmetet lib. 2. de veteri monach. c. 21. & 101. Vigel. in method. iuris can. fol. 493. *Elpenceus ad epist. Pauli, et illi de statu viduitatis.* Piehadius in 6. p. vxori de legat. Solorzano som. 2. de iure Ind. lib. 1. s. 22. Matel. Donat. Trebel. Polian som. 6. thesaur. c. 11. fol. 105. Cortius lib. 3. *metel. c. 1.* Ambian. ad Tertul. de exher. casti. c. 1. *obseru. 2. & de monogam. c. 16.* per totum, Cuius. in præfati, & in novel. 22. & lib. 6. obse. 2. 30. Loaysa in notis ad D. *Idem de divinis officiis c. 120.* P. Herodius lib. 4. *Pandect. tit. 16.* Turrianus in explanatione. Clemens. lib. 3. c. 2. Coriolanus in notis ad can. 7. Concil. Neocesari. Menard. in notis ad lib. Sacram. D. Greg. f. 157. Balsamon. in can. 4. & 50. *D. Basil. ad Amphilocho. b.* Fragofo c. 3. de regim. lib. 1. c. 6. s. 4. Valenzuela consilio. 13. Mancinus sacri iur. contr. differt. 10. & *genial. sem. 2. c. 140.* Scipio Gent.



Romæ per coniugum, quorum alter virgini uxores sepeliebat, mulier verò virginem duos maritos. Puto tamen utrumque fuisse veneficium, ut in casu relato à Matrimonio lib. 9. epigram. 80. ibi:

*Funera post septem nuptiis sibi Galla virorum  
Piculæ: sequi vult pater Galla viros.*

Tamen apud omnes gentes exosa fuit nuptiarum reiteratio, quia et tunc iterum nuptiarum ex-  
petentiam inemptantemque eiusdem signum esse:  
vode Valer. Max. lib. 2. cap. 1. dum de nuptiis agit,  
matronas, quæ vno matrimonio contentæ fue-  
rant, corona pudicitie honoratas refert apud Ro-  
manos, eo quod existimarent, eum præcipue ma-  
trone incorruptum esse animam, quæ post semel  
depositam virginis, ad secundas nuptias  
transire non pateretur; & apud eosdem, quæ vno  
contentæ matrimonio fuerant, ad iterum pudicitie,  
exclusis mulieribus, sui sacrificandi habere. Li-  
vius lib. 10. cap. 13. nec vitæ, aut fornicis secundum  
nubentibus sacerdotum permittitur, Tertul-  
lus de exort. castit. c. 13. ibi: *Memento: omnia in summo ho-  
nore est. & in iis legibus nubentibus, iniuria  
promissa adhibetur. Item in quibusdam sacerdotibus &  
officiis prior fit uxoria castitas. Certe Flaminica non nisi  
virginitas est. Et de monacho, in fin. Fortuna uxor  
cremari non imponit, nisi uxoris nec mari Matrua,  
Pontifex Maximus, & Flaminica nubunt semel. Vnde  
eum de Vestali capite ageretur, filiaque suas  
Frontinas Capiti, & Domitius Pollio offerrent,  
prelata fuit Pollionis filia, non alia de causa, nisi  
quia mater eius secundum non nupsisset: refertur  
Tacitus lib. 2. annal. Servius ad 4. c. Enid. Virgil.  
post princip. Velius verbo Pudicitia signum. Et nullam  
nisi voluerit sui sacrificandi: Iamque eiusve  
signum tangendi habuisset, refertur Tribel. Pollio  
in Theo. ubi notavit Marcel. Donat. tom. 6. Theophrast.  
erit. lib. 1. c. 3. De Germanis refert Tacitus c. 19.  
de moribus Germanorum quod tantum virgines nubant,  
& ait: Sic virum acceptionem maritum quemodo uxorem  
ex pau. utaque virum, nec illa castitas ultra, nec  
longior capulitas, ne tantum matrimonium, sed tantum  
matrimonium avertit. Plutarchus in problem. 99. ex-  
ponens, quare diebus ipsis virgines non nubant,  
contra verò videtur, ait: *Quid est, quod publicis  
sistis veteri more virginem non nubunt? An quod  
virginibus decurrit, videtur verò multis præstantibus  
sacrum ut nec? Felicitas namque, & fœusta prima nup-  
tia: secunda vero tristis, & detestanda.**

Propter hanc ergo ineontinentiæ suspitionem,  
et si non irritantur, improbatum tamen secundas  
nuptias varij scriptores. Marciali lib. 6. epigr. 31.  
de Telepho ait: *Quæ nubis talis, non nubis adul-  
tera lege est.* Latè probant Berneg. in exercit. ad  
Tacitum. g. 110. Dorleans ad ipsum lib. 1. annal. fol.  
321. Credebant enim valde indecorum esse viduis  
statim à matris morte nubere; quia videbantur  
iam vno priore marito cognivisse de secundo vi-  
ro, & cum eo vel conspirasse in necem prioris, vel  
adulterij commisisse. I. si qui adulterij. C. ad l. lib. de  
adult. Nouel. de resist. mib. §. 21. ibi: *Ne qua præ-  
stiterit suspitionis malignæ causa ad secundum maritum,  
eo quod ad secundas nuptias fessivenerit.* Alciatus de  
prescript. 1. presump. 40. vnde apud varias gentes, ut  
hæc mulierationis suspicio tolleretur, obsecrum  
legimus, ut uxores viarum simul cum maritis  
sepelirentur. Procopius lib. 1. de bello Gothic. nomi-  
natim exprimit Eulos, apud quos vxor marito  
mortuo sese laqueo iuxta sepulchrum eius sus-  
pendebat, nisi mali infamiam, iniuria super vi-  
vire. Apud Berengenas viarum uxores in eodem igne  
ardent, qui cadaveribus maritorum supremus est,

ut refert Ioannes Hugo Linfocanus in hys. Indica.  
cap. 36. De Cathæorum gente idem tradit Strabo  
lib. 15. & Diodorus Siculus lib. 17. Bibliothec. Apud  
Venedos Germanorum populos idem vitium  
fuisse narrat, sed ut ad pœnas secundum nobilitatem  
petuerimus, sciendum est, in ipsis matrimoniis  
fœdinationem puniri, non tamen ipsum matri-  
monium cassari: & quia quodammodo delin-  
quor, vel eo quod incontinentiores sunt, vel quia  
nec coniungi priori, nec liberis ex eo susceptis af-  
fectionem, & benevolentiam iterum habendo con-  
servant, variis pœnis afficiuntur. Cetera viros se-  
cundas nuptias celebrantes tantum Charondas  
Thucynorum legislator vium ex priori matrimo-  
nio liberos habuerunt, & ad secundam voca-  
rentem, Senatus, consilique publicis temore  
caute, quia pignoris suis, id est filijs, malè con-  
sulerat, & sic ab eo Rempublicam rectè admi-  
nistrari credi non poterat, ut refert Diodorus lib. 12.  
c. 12. Vidua transiens ad secundas nuptias, vel li-  
beros non habet ex priori matrimonio, vel adhuc  
eos retinet: si non habet, & transito anno lucus  
aliud matrimonium contraxit, tantum pœnitur eo  
quod amittit omnia privilegia, & dignitates, quæ  
habet ex priori viro, I. si minima. de Senat. lib. 1. c. de  
bonis matern. 3. mulieres. g. c. de incol. lib. 1. §. 1. g. r. 2.  
part. 4. l. 14. §. 1. 16. Tanti, ubi Gomez. Pichardus  
de nobilit. communis. n. 64. Si autem filios ha-  
beat coniux, qui ad secundas nuptias transiit, amittit  
proprietas omnium, quæ à coniuge percep-  
it, & habuit titulo lucrativo, vel per successio-  
nem ab intestato liberorū primi matrimonij con-  
secuta est, I. si minima. 3. cum sequens. C. hoc tit. l. 1. §.  
Tanti, Xetania ad l. x. c. de secund. nup. ita ut  
tantum vsum fructum habeat, proprietatem verò, siue  
ipsas cogatur liberis prioris mariti, & quo pro-  
fectæ sunt, secutæ. Huiusmodi lucra sunt dona-  
tionis inter viros, hæreditas, legata, fideicommissa,  
I. si minima. 3. C. hoc tit. novel. 22. de nup. §. si verò  
præstet: exponunt Scipio Gentil. de secund. nup. c.  
9. Alberic. Gentil. de nup. lib. 6. c. final. & si filij ex  
primo matrimonio decedat viua mater, ad suos  
liberos transmittunt huiusmodi proprietatem,  
exclusa matre, I. in quibus, §. si quis prioris. C. hoc tit.  
Scipio Gentil. de secund. nup. c. 13. per ut. Marin.  
lib. 2. resol. c. 273. sunt variæ quæstiones in toto ob-  
vitas circa hanc pœnam resolutione Castillo tom. 2.  
concord. lib. 1. c. 2. §. 3. & de resol. c. 62. Deinde  
non possunt vitæ aut mulier ad secundas nuptias  
transcundo plus in novum coniugem ex suis bo-  
nis vlllo titulo, vel inter viros, vel mortis causa  
transfere, quam dederit, aut reliquerit vni ex li-  
beris prioris matrimonij, cui minimum dedit, aut  
reliquit; dum tamen id quod filio reliquit, non sit  
minus portione legitimæ, I. hoc tit. l. c. hoc tit. l.  
Nouvel. de nup. §. optimis. His pœnis pœnitur mu-  
lier etiam post annu nubens. Nunc videamus qui-  
bus pœnis afficiatur, si intra annum lucus secun-  
dum matrimonij celebrerit I. et primo infamiam no-  
tatur, ut supra probavi, Apud alios dorem amittit,  
Ostorius lib. 3. de rebus Fmon. ibi: *Pudica, quæ ante  
anum post virorum obitum nubens, dorem amittit.*  
Deinde nunc potest omnia bona sua in dotem se-  
cundo marito dare, quod alias et licet, I. mulier  
bona. de iure dos. l. Julia, C. eod. tit. & talia molier  
nihil potest ex vlllo testamento capere, nec hære-  
ditatis, legati, vel fideicommissi titulo, novel. 22. l. su-  
stin. §. sed nemo, & §. quidem: & omnia à marito  
relicta amittit, non solum quoad proprietatem,  
verum & quoad vsum fructum, I. c. & 2. C. hoc tit.  
Nec potest succedere propinquis, & cognatis  
ultra

5.  
De pœnis  
secundo  
nubentis  
virum.

ultra tertium gradum, d. l. de his quas penitus prohibent, & explicant Scipio Gentili. de secund. nupt. c. 17. & 18. Cuius in Nov. l. 2. & 31. Christianus tom. 1. de iur. 171. qui soluit eam penam non incurrere, si ex voluntate defuncti, vel liberorum primi matrimonii supersit, in tom. 1. de iur. 123. videndum Castilio tom. 1. controu. cap. 3.

Huc vique egimus de nuptiis ex iure civili, vt ad sacros canones, & sanctos Ecclesie Patres perueniamus, de eis loquentes. Et sciendum est, antiquum fuisse Montani errorem, quem postea eius sectatores Montanisti, Nouatus, & tandem Tertul. sequuti fuerunt, secundas nuptias illicitas esse; quem damnant Patres Concilii. Niceni, can. 8. ibi: Si qui voluit venire ad Ecclesiam Catholicam ex Hærenicis placuit sancto Concilio, ut ordinentur, & si montani in Clero, ante omnia antea hanc habent ab eis confessionem, quoniam per scripturam expi perierunt. Exstantes se cum omni consensu Ecclesie Catholice statum obseruantes, id est communicantes se & his sunt qui secundas nuptias sunt experti. In Concil. Carthag. 4. can. 11. inter ea quæ ab Episcopo ordinando exequenda præscribuntur, illud vixit est, an secunda matrimonium dimittit. Simile etiam decretum erat in Concil. Tolet. 3. can. 10. In Concil. Florent. lib. Eugenio IV. ibi: Quoniam nouoscellos officium quartas nuptias, tanquam condemnatas, respiciunt ne peccatum ubi non est, esse putent, cum secundas se ipsos non viderent nisi a muliere sit ab eis lege soluta, ut videndi cui vult habeat facultatem in Decretis, nec distigat mortis sententiam vel testis declarationem, non solum secundas, aut tertias, aut quartas, æque illicitas, sed aliquam impudenter communicant non debet, licet contrahi posse; commendamus esse tamen dicimus si vltimus coniugio abstinuerit, in castitate permanens. Constat autem eandem errorem graui rationum pondere D. Ambrosii lib. 1. de viduis, D. Hieronymi, de nouagena, ad Romanum, vbi concludit: Damnamus secundas meretricias; minime sed prima Ludentes: abiciamus de Ecclesia bigamos; abijci, sed naufragos ad conuentionem perueniamus. Episcopum aduersus Montanos habet cap. D. Chrysostomum hom. 7. in epist. 1. Pauli ad Timotheum, vbi de amicis detumidis loquens, qui viduas, filiasque eorum inuicem se diligunt, ait: Audiant ista mulieres. In vniuersa que appetunt secundas nuptias, ac defuncti viri maritantes thorum, quoque priorem dilexerunt virum; non istud nunc loquor, quod secundas prohibeam nuptias, aut inuicem esse potius, nec enim permittit hoc Paulus, qui ori nunc fratum imposuit, dicens prima ad Corinth. 7. si autem nuptiis, non precamur, ceterum beatior eris si sis permanseris. Soluamus de gubern. Dei ad fitem, ibi: Quid quis stolera persuasit peccata interdixit Deus, non matrimonia. Batonius anno 51. n. 49. & anno 173. n. 7. Etiam secundas nuptias improbat Magdeburg. Turrianus lib. 1. præ can. Apost. cap. 1. Bail. 1. & schol. cap. 8. pag. 172. Tertullianus Batonius anno 201. n. 12. & alij hæretici, de quibus Batonius anno 154. n. 106. & 107. Sed cum Ecclesie PP. acumen quodam pudicitie zelo ad castitatem fideles sepe saepius exhortarentur, et in secundis nuptiis aliquam speciem incontinentiæ dari cognouerint, vt & præcipuum scriptores agnouerunt, non ita euacuandam secundas nuptias, sed tantum concesserunt, & permiserunt. D. Hieronymus aduersus Montanum, & ad ualerium lib. 3. epist. 11. ibi: Nos secundas nuptias non ita ait: etiam quæ concedimus. D. Chrysostomus in epist. 1. ad Romanos, ibi: Non in profecto amos, quod

est per leges Romanas secunda nuptia permittuntur, multis tamen casibus accusantibus patet. Ambrosius, & Nazianzenus telati à Cuias, in pichanti, alij plures congesti ab Espenceo in 1706. de statu viduitatis, per ipsum, Gregorius III. epist. 1. ad Romanos. Archiepiscopus cap. 6. ibi: Et si viduis deatendum daret, ne cui videretur, amplius quam dicitur debet capulari. I. Datis ad 31. q. final.

Quibus ita animaduertitis ratio præmissis affectionis ex eo prouenit, nam cum secunda nuptia legitime sint, nec tantum ab Apostolo permittitur, verum ab Ecclesia approbatur totò Concilio super relatis, non debet legalis infamiae sustinere iudicium vidua, quæ intra annum luctus ad secundas nuptias conuoluit, cum talis iuris civilis dispositio attendi, aut obferuari non debeat in hac sacramenti matrimonij parte contra sacros Ecclesie canones supra relatos. Accedit, nam Ecclesia salutis animarum consensu, prospicereque curat, & vt peccata vitentur, latendū; unde cum non lenia, nec pauca peccata à viduis inueniuntur committi possunt, negat illis facultate secundū nubendi, quia vt ait D. Cyprianus lib. 3. de bono patientia, ibi: Tuem in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem. Tertul. lib. 1. ad cæcena. Vidua habet aliquid operis, quia facile est non apparere quod nescias, & auersari quod dissideraueris; nunquam gloriatur continentia, quæ in seum finit; quæ quod videtur penit; peccata sellat habet, aut vidua laboriosior illa, quod totam semper habuit, ista quod bonum sibi inuenit: in illa gratia, in ista virtus conseruatur. Vt ergo Ecclesia imbecillitatem & facilitatem hominum succurreret, recte decreuit, obsequi illi infamiam non posse viduas ad secundas nuptias transire, ne alias in peccati occasionem incidere, si infamie metu à secundis nuptiis abstergerent. Oh quam etiam rationem Patres Concilii Turon. celebrati anno 1448. can. 3. prohibentes clamores, qui in contemptum secundū nubentium per aliquas Germaniarum vides fiebant, quibus quasi committit, & probet vidui nubentes lascibantur, ibi: Insultant, clamores sonant, alij stimulis fieri solent in secundis, vel tertius quoniam nuptiis quoniam Christianum videri appellat, propter multa, & graui incontinentia, quæ inde sequuntur, fieri omnino prohibemus sub excommunicationis minis sententia, & alia p. n. arbitrarie. Vbi quid per Chazarum intelligatur, etiam exponimus Saluati in nris ad Episcopum, fol. 493. i. iohannes in parat. ad hanc rursus, Petrus Gerg. lib. 3. synag. c. 4. Gothoed. in litem 15. 5. inde 10 de iur. iur. littera G. Hinc etiam abasum tollendum momenta alia Ecclesie Mediol. lib. 4. 210. 2. ibi: Quæ in nuptiis indecori sunt, ea ab Episcopis episcopi omnino visum iis. Perri ipsam tuam peissimam minime ferendum, due illa deprauat morum asu introducta corruptela: una scilicet, cum eam quodam precordi ab illo extorquetur, qui ex alio solo, alienate parochia rationem ducunt. Altera cum per vicos & placas, quæ secundo nuptia ducitur, clamores, tumultusque vocet, a prophano Gentilium more non abhorrentes ac strepitus hominum, quæ, exagitatis secundis nuptiis eduntur. Eius sane a Christiana pietate infensum, atque moribus, & a matrimoniis, quod celebrare facillime, si p. i. opus cum amul alia passio, obsequi sui ratione, tam propolis etiam panis, consensu qui extorquet, ac placet suis illi caret. Reperitur hæc acta in tom. 1. Conciliorum.

Etiam commentitas Cordubij in suis statutijs cap. 127. referre Nouarino in aqua impedi lib. 6. extra 15. in eos qui in via se opponunt nup;

7.  
ADP  
RATHI  
DE  
CLINQUE.

que

quæ ad secundas nuptias transibant, ita statuit: *Admoneamus, ac inhibeamus, quod si contigerit aliquem transgredere nuptiam suam, quæ fuerit vidua, non possit, nec debeat, aliqui facere secundam, vel impedimentum aliquod, nec eludere viam; sed si vere eas dimiserit, et iter ad eorum copulationem quoque modo permittant, nec transgredientes cogant ad aliquod excommunicationis, aut excommunicationis, nisi hoc ex eorum processibus voluntate, et liberalitate, et oblatione, et qui contra fecerit, utendo aliquo sibi in iniuriam, cadat ad panem librum quinquaginta pro quolibet vice, standi pariter dies tres in carceribus. Eandem quoque panem incurrant omnes illi, qui temerarias præsumpserint facere secundas.*

8. Nec obstat dubitanda ratio suprà adducta, quæ motus Alberici. Gentilis lib. 6. de nuptiis, cap. final. existimant infamiam notam ab uxore nubente intra annum luctus Ecclesiam auferre non potuisse, nec D. Paulum in presenti expresse de ea egisse, sed tantum Apostolum nuptias secundas approbare, & confirmare, contra hætesim pullulantem de secundis nuptiis: non vero contra Romanorum leges honestate subnixas aliquid decessisse; quod late pessimo illo animo, quo alias Pontificum decreta pertractat, probat Scipio Gentilius frater, non solum sanguine, verum & religione; & affirmat cap. 18. de secund. nupt. per huicentium in presenti tantum sublatam esse infamiam penam in tertis Ecclesiæ, non vero in aliis provincis, ubi Ecclesia non exercet temporalem iurisdictionem, in eisque hostie viget iuris civilis functiones, tam quoad infamiam notam, quam quoad alias penas suprà relaxas. Verum sententia hæc est: nulla potius, quam commendatione digna est. Paulus, Eleazar, Raynerius, Baldus, & Anethanus relati ab Alberici. Gentili dicto cap. final. aliamque hostie viget omnes civiles penas, si adhuc periculum fuit, seu turbationis sanguinis; aliis videtur imponere ad secundas nuptias transire, ex presenti textu. Sed hæc etiam sententia omittit, dicendum est, infamiam penam inter civilis hæc esse statutam, omnino sublatam esse in presenti textu, & antecedenti; licet enim Apostolus tantum approbasset iter ad nuptias, huiusque esse docuisset, exinde recte deduxerunt Verbanus, & Innocentius III. in presenti, non inuenire infamiam notam secundò nubentes, eam facultate à iure & Apostolo concessa utantur, & per consequens nulla infamia nocet, abrogatis iuris civilis functionibus. Nam licet in eis sapienti dispensabat Princeps, ut suprà retuli, & in casu in quo vidua erat prægnans factum fuisset, ex Tacito, & Suetonio probat Gentilis dicto cap. final. mentis maiori ratione prout Ecclesiæ eas leges in totum abrogare, ex rationibus suprà adductis, ut necesse videretur. præcipit eum in his rebus ad fieri nota pertinentibus Principes facientes aliquid si tueri non possent, ut in terminis matrimonii; probat in cap. 1. de spm. Nec obstat quod in dicto cap. 3. q. 7. penam hæc infamiam transgredi legatur, tam in eo non gratissimum transgredi integram fore edictum Prætoris de his, qui inveniunt, infamiam non tamen illud aliquam vim canonice functionis tenens esse habet, iuxta mandata in apparatu ad hæc commentaria. Rectè tamen animaduerit Germonius lib. 1. annuul. c. 14. quod licet in presenti permittatur viduis mera annum luctus alius mutare accipere, & eas ita licet ad secundas nuptias transire posse; tamen mulierem quæ dubia est, an gravis relicta sit, vel non, cum secundo viro comensari non debere,

donec eorundem cognoscat se gravidam, vel non, esse.

His consequens est celebris questio, tam apud antiquos quam modernos agitata, an per sacros canones relatos in præfati capite, & antecedenti, ita abrogata sint sanctiones iuris civilis circa penas impositas secundò nubentibus, ut non solum secundò nubens infamia non noceret, verum & aliis penis suprà relaxatis immunes sit? In qua questione Glossa in l. 1. verbo honorarias, C. hoc tit. Panormi. in presenti, & alij relati à Thoma Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 37. num. 2. existimant, inter canonice omnes penas legales contra secundò nubentes sublatis fuisse. Mueuantur ea sequentibus fundamentis. Primum, quia mens, tam Verbanus, quam Innocentius in præfati ea fuit, ut mulier non liceret faciens, cum periculo Apostoli, & approbatione Ecclesiæ, & iure suo utris, penam sustineret; non qui secundum ius operatur, penam non meretur, l. Deu in nos, C. ex quib. caus. infam. l. aliud, §. fraus, Digesta de v. f. & quod iure permittente fit, impune factum dicitur, l. saniam, C. de animi miss. res. l. Cracius, C. ad l. inl. de adult. Secundò quia matrimonia libera esse debent: sed si in hoc casu penam incurrant, non adeit voluntas libera, cap. grimo, de spons. ergo nulli à affectu sunt penam secundò nubentibus. Tercio quia in presenti textu ait Innoc. Tibi, vel ei qui duxerit in l. Etiam, vel infamiam ab aliquo imponitur. Unde Panormi. iactantiam refert ad bona, infamiam ad pudicos notam. Alij, ut sunt Cinus in l. 1. C. de secund. nupt. Marcinus lib. 2. genul. cap. 147. quem transcripsit Barbosa tom. 6. collect. ad hunc textum, Scipio Gentili de secund. nupt. cap. 15. credunt solum infamiam penam sublatam esse, eum de ea expresse Pontifices egerint. reliquas vero penas licet adhuc, & oblatæ mulieri, ne intra annum luctus transiret à l. secundas nuptias. Sed illis omnibus placet communis sententia, videlicet, ut quæ merè sunt penæ, sublatae sint, nec hostie commutentur. quæ verò præstationem continent, & in fauorem filiorum prioris matrimonij constituta sunt, viget, adhucque eas potantur secundò nubens: ita docuerunt Conz. p. de matrim. 3. §. 9. Marten in l. 1. §. 1. tit. 1. lib. 3. recip. plures eongelli à Valenzuela consil. 14. n. 21 Corralius lib. 3. misse c. 1. n. 6. Caspof de regim. l. briff Ricp. p. lib. 3. de p. 4. q. 4. Christianus tom. 1. decis. 356. Castilio de lib. 2. cap. 12. Costa in cap. si pater, verbo Legatus n. 3. de test. in 6. Barbosa in presenti, Rota apud Peñam decis. 1. 2. Pro quorum sententia expendo texum vulgo non notum in cap. ex parte 67. de appella. ubi supponit Greg IX. matrem transuenientem ad secundas nuptias amissile tutelam filiorum prioris matrimonij; quæ poena à iure civilis inflicta est matribus secundò nubentibus, l. final. C. hoc tit. Authen. sacramentum, C. quomodo mulier tutela: probat Scipio Gentili de secund. nupt. cap. penalis per rationem, Velafus de princ. pauper. 2. p. q. 60. per totum, Martini lib. 1. respl. c. 66 Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 38. n. 2. ob id enim est poena iocuti ob fecidas nuptias, aliud autem piciari propterea aliquo commodo, quod non aliter conceditur quam abstinentia à nuptiis. Itaque si coniux legatur coniugi centum sub conditione, ne transiat ad secundas vota, legatum amittit, nisi paruerit conditioni, Authen. cui reslitem, C. de instil. videtur, quæ decisio non est personalis, sed fauore voluntatis testatoris, ut expendit Acosta in l. cum tale, §. si arbitrat: & ita hæc conditio admittitur in viduis, non vero in virginibus,

DE SOLV-  
TIS PVS-  
TANDI RA-  
TIO,



virginibus, repugnante lege Julia Miscella, l. quo-  
tius 12. l. cum tunc 71. §. Mania, l. Titia 100. ubi  
plura Aegidius Bionenti. de causis. & demonstrat.  
contra quam expendi solent textus in l. final. ff. de  
statul. cum in 63. §. de Titia 86. §. final. ff. de con-  
dit. & demonstrat l. 1. c. de cond. instest. non dubium.  
ff. de legat. 3. iuxta quam distinctionem facile co-  
gnoscitur, quibus penis est super relatis afflicta  
vir, seu vxor transiens ad secundas nuptias;  
& quibus non teneatur, quod, & ad praxim si-  
gillatim de eis agentes prosequuntur Thomas  
Sanchez d. lib. 3. disp. 87. Frapolo & Valenzuela  
supra, fusi Metheorius de f. viribus 3. p. cap. 13.  
Azucdo in l. 4. tit. 1. lib. 5. recopil. Marizco in l. 3.  
glof. 3. cod. de, & libro, c. emanis & A. Gomez, &  
alij Taurinse in l. 14. §. 15. Tauri, Tremacinqus  
lib. 3. refut. de marim. refut. 5. Fontanel, de pati.  
nupt. l. 1. §. glof. 3. p. 11. n. 7. Cyriacus conseru. 135.  
Guierrez de marim. q. 108. Thesaurus q. 9. forens.  
lib. 1. q. 28. Surus de aliment. tit. 7. q. 2. Petregius  
de iure l. 1. lib. 3. tit. 15. Mieres de maior. p. 1.  
q. 54. n. 7. Maestillus de iur. 212. D. Petz in l. 5. tit. 1.  
lib. 5. Ordia. Leon sum. 3. de iur. Valeria 158. Vala-  
cas consil. 16. qui probat arthas à priori marito  
acceptas non tenei vxorem secundum nubentem  
reter vae & filijs prioris maritonijs.

Sed præter attentionem primò obstat textus in  
can. 5. concil. Tol. 13. ubi I. P. Hispani ita ianre-  
tunt: Excebat faciens, & adueta a modum ini-  
quitas est opus, defunctis Regibus superstitis eius  
conjugis regalem ibidem optere, & barredis pal-  
latium inuoluit fudicare. Qui enim Christiano-  
rum equanimes fides defuncti Regis coniugem aliam  
postmodum concubio uti: aut sequenti Principis li-  
bidosi solitari: & qua suis domina gentis, si pos-  
simum postulandum fudicant: & qua theoris exu-  
regalibus honoris Regi subducant conuilla, superis  
eorum, vel coniugi 1. quibus dominata est, obliuiscer  
ut reprobis? Quid ergo si moriantur fr. acipies, nam-  
quid inuolandum relinquunt sui corporis partes?  
Aut qui ad gaudia castella Christiani transiunt Re-  
ges, propterea ad concubium an in saculo eorum de-  
uoranda sunt coniuges? Nescimus ergo inuolandum  
esse potest, quod inuolandum canonis appellatione  
haberi. Nulli ergo licet si persequam legi aut sibi  
in coniugio decere non fudicant concubini in uoluntate:  
non hoc fecerit Regibus licentiam, non enim  
hominum licet esse permissum. Quod si facere uale  
aliquid quissimum præsens, quo aut supersti-  
tem Regibus possit decedentis Principis mortem sibi  
in concubio copulati, aut adulterina palliatione conui-  
mina, siue si Rex, siue quilibet hominum, qui huius  
modi famulum & fecerunt violare pra' iuriferit, sit  
ab omni communione Christianorum seclusus, & s. l. p-  
prie et cum diabolo contrarius libidinis exortendus.  
Ex quibus verbis expressè deducitur, ab Ecclesia  
improbati secundas nuptias cum vidua Regis ec-  
clesiasticas. Igaur indistinctè verum non est, secun-  
das nuptias, iuxta factos canones licitas esse. Pro  
cuius canonis expositione sciendum est, quod li-  
cet secundæ nuptiæ ab Ecclesia approbare, per-  
missæque sint; tamen quibuscumque viduis propter  
honestatem, & dignitatem piorum mariti prohiberi  
ad secundas nuptias transire, ut viduis Sub-  
diaconi, Acolyti, & Exorcisti, in can. 16. Concil.  
Aristion. 2. illud quoque rellum ubi visum est  
disponere, ut qui exer Subdiaconi, vel Exorcisti,  
vel Acolyti fuerint, mariti illi, secundo se non au-  
deat sociare matrimonio: quod si fecerit, sepeperit,  
& in concubio iustitiam Dei trahatur, & ibidem  
resque ad exitum vitæ sua permanent. Deinde quia

indecentis videretur Regis dignitati viduam Re-  
gis alteri priuato viro coniungi, immo quia facilis  
ita pax regni turbaretur, statum fuit in d. can. 5.  
ne vxores Regum Gothorum post mortem eorum  
posset secundis nuptiis copulari. Referunt, &  
illustrant Vepes 2. p. chron. D. Benedicti, anno 140.  
Mariana de reb. Hispan. lib. 6. c. 17. & 18. Bassius  
in chron. Hispan. anno 684. Sahabreda in chron.  
Gothic. in 2. regia, & Egica, D. Ioannes de Larrea  
decis. 5. Granada. nom. 1. quod & apud Hebraeos  
obseruabatur, apud quos Regis vxor vidua ampli-  
us nuptui non dabatur, ut tradit Rex David  
in suo dilib. ex eo Theodoretus in lib. 2. Regum,  
q. 89. & in Gallia idem statum fuisse à Carolo  
I. V. Imperat. & Bohemix Rege, constat; siquid-  
em sanxit, ut si vidua Regis oblate decoris, &  
Majestatis Augustalis, alicui etiam Principi nu-  
bereot, præter doctem exilio insuper multaretur,  
ut referunt Dobranus lib. 22. Spondanus in  
continuat. Barrois, anno 1578. nom. 4. Et quia ad-  
huc non satis prospectum fuerat paci & quieti  
Regni Gothorum, eorum fuit in Concil. Ca-  
sacruaguit. can. 5. ut viduæ Regum necessitudo co-  
geretur vitam monasticam profiteri, cuius cano-  
nis verba retuli in can. 72. Concil. libere.

Secundò supra tradita attentione obstat textus  
in cap. hoc vers. 2. p. 6. ubi agitur de illis femi-  
nis, quæ post promissam castitatem matrimonium  
contraxerunt. Et alij Innoc. I. L. puniendas esse ex  
ea ratione, quia Apostolus 1. ad Timoth. cap. 5.  
ait: Quod illæ quæ à proposito viduitatis dis-  
cesserint, habent condemnationem, quia fidem  
dicam itatam fecerunt: ergo quia non licet vi-  
duis ad secundas nuptias transire. Quem textum  
aliqui relati à Tirac, in l. bores, §. hoc sermone, ff. de  
v. s. f. acceptperit de fide data à vidua matro  
defuncto, iuxta illud Virgil. 4. Æneid.  
Nec seruat fides cineri promissa Sicheo.

Iuxta Philostratum in vita Apollonii lib. 3. ubi af-  
firmat, vxorem ad secunda vora transirentem, iura  
coniugis violare, ideoque animum defuncti valde  
contristari ob secundum superstitis concubium;  
& Lucianum, qui lib. 3. intendit illam in fumis  
Pompeio apparentem, & dicentem se indignatam  
esse, quia ille secundas ecli habisset nuptias, ibi:

Coniuge me letas duxisti Magne triumphas.  
Et apud Aegippium lib. 2. cap. 1. Alexandri filius  
Herodis de iunctis in fornix apparet Glaphira  
coniugi, quæ ad secundas nuptias transierat, ei  
ita ait: Hæc Glaphira, promissa fides! ita amores  
erga te seruasti meos? sed cibus adolefcentula secun-  
das nuptias non resupit, etiam uer teras, ut di-  
ctum monas concubina mea. Sed eà omnia si neci-  
tiâ, verius dicendum est, viduas, de quibus in eo  
textu, Deo promissæ castitatem, iuxta tradita in  
cap. titulus de regul. cap. insonante qui cleric. vel vov.  
Vnde ad secundas nuptias transire non poterant  
propter votum castitatis emissum, non verò  
quia secundæ nuptiæ illicitæ essent: quo modo  
etiam accipiendus est textus in can. 21. Concil.  
Arelat. in illis verbis: Penitentes, qui defuncto  
viro alio modo persequuntur, ut interdicta fami-  
liaritate se cum extraneo iunxerint, cum eodem ab  
Ecclesia minibus arceantur: hoc etiam de viro in  
penitentia posito placuit obseruari. Vbi non idè à  
communione arceantur, qui matrimonium con-  
traxerunt, quia ad secundas nuptias transierant,  
sed quia cum esset in statu penitentis, non  
poterant matrimonium contrahere, quia quasi  
religiosi habebantur, quoad castitatem seruandam  
pro toto tempore sollemnibus penitentis, ut pro-  
baui

IO.  
EXPO-  
NIT CAN.  
CONCIL.  
TOL. 13.

II.  
EXPO-  
NIT CAN.  
HAC TOL.  
17. q. 5.

bani in can. 9. Concil. Illiber. & ita quia contra propriam professionem coniugium inierant, & communionem Ecclesie accedunt.

Deinde supra traditæ assertioni opposui videtur D. Clementis lib. 3. constit. Apost. cap. 2. in illis verbis: *Nam & illud scire oportet, monogamiam quidem, id est simplex matrimonium, si legitimum sit, iustum esse & potius Deo probatum, digamiam vero, id est iterum nubere post priorem, secularium esse, loquitur Sanctus de viduis, de quibus proxime agebamus, non quidem propter coniugium ipsum, sed propter mendaciam: tertium coniugium intemperantia iudicium ostendere: quartum quidem coniugium, & deinceps plene illicitum esse, & manifestum impedimentum. Deus enim unum uxorem dedit viro suo cum creavit: erant enim, inquit, duo in carne una. Et quibus verbis apparet, tertias, quartasque nuptias omnino improbatas esse ab Ecclesia, quod & expressius docent Sanctus Basil. in epist. ad Amphylach. can. 4. his verbis: *Trigamiam, & polygamiam eundem canonem diffinitum, quam in digamia proportionem, autem enim in digamia, alij vero duas uxores, trigamos autem supra tribus, & quatuor uxores, &c. regant. Id autem non amplius coniugium, sed polygamiam appellant, vel potius castigare fornicationem. Et can. 50. Trigamia lex non est, quare tertium matrimonium non approbetur: venenatissima ut Ecclesia iniquitatem videmus, sed publicis condemnationibus non subicitur, ut qui solus, & profusa fornicatione sunt magis expendenda. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Ecclesiam nunquam damnable secundas, tertias, quartasque nuptias, sed incontinentiam eas celebrantis: siquidem, ut supra probavi, semper aliquid incontinentie continet iteratum matrimonium, & ita dum hæc præsumptio augetur, magis in eo, qui quartæ nubere, in eo qui tertio, & magis in eo qui tertio, quam in eo qui secundo: idem PP. Ecclesie iniunctum cum digamiam, quam cum trigamia se gesserunt, & dum hinc incontinentie speciem inceptant, asperioribusque verbis, & trigamiam ipsam honestam fornicationem appellantes: & Hermidas Pontif. x. reatus à Catonensi p. 3. Decret. cap. 161. ait: *Ne quisquam assequatur, quia duas accipit uxores, quia iam tertius superflua est. Non quia nuptia ipsas improbat, sed potius intemperantiam, propter prædictam incontinentie signum, quod plerumque deest, cum ex honesta causa iteratur matrimonium, veluti quia ex primo, & secundo liberi non supersunt. Unde in decreto Concil. Constant. ad conciliandos Monachos, & Clericos dicto, quod Unioia dictum fuit, trigamia interdicitur viris quadraginta annos natis, nisi liberi careant, quod constituit & Constantinus Porphy. ut refert Hartmannus. lib. 4. promissionis. tit. 7. §. 3. quo modo accipiendi sunt D. Chrysostomus, reatus à Gratiano in cap. hoc rationem 31. quæst. 1. D. Gregor. Nazianz. in Martham, dum ait: *Prima nuptia legitime sunt, secunda incontinentie, tertie vero ex transgressione. Quod docuit Sanctus, propter signum intemperantie, non quia senserit secundas nuptias illicitas esse. Parantione Athenagoras in apologetico pro Christianis, ad Antonium, & Canonem, secundum coniugium duorum adulterium esse dixit: ergo propter intemperantiam & incontinentie signum PP. Ecclesie modo secundas, modo tertias, modo quartas nuptias contractas secuturæ inceptabant. Nec****

tunc obstat D. Hieronymus lib. priori contra Iovinianum, ubi loquitur: *Quid si excedatur nihil referre, secundas, an tertias sit, quia definit esse monogamus. Ergo non rectè constitutum differentiam inter trigamiam, & tetragamiam. Nam respondetur, non ita esse accipiendum D. Hieronymum, quasi digamiam, trigamiam, & tetragamiam pares fecerit, sed hoc voluit docere, quoniam pertinet ad amittendam gloriam monogamie, nihil referre inter illas, referre tamen quoad incontinentiam, seu incontinentie maiorem, vel minorem præsumptionem.*

Ex his etiam accipit lucem textus in can. 8. Concil. Neseis. in illis verbis: *Presbyterum coniugium secundum nuptiarum inesse non debere, maxime cum præcipitur secundis nuptiis penitentiam tribuere. Quis ergo erit qui propter coniugium illi consentiat nuptiis? Hæc Gratianus in c. de his, 33. q. 1. Et quibus aperte deducitur, penitentiam iniungi secundò nubentibus: ergo quia nec licet, attentis Ecclesie canonibus, ad secundas nuptias transire. Pro cuius canonis expositione, postquam alia adduxit Bellarminus lib. 1. de matris. c. 9. tamen concludit, Concilium illud provinciale esse, & sic statuere non potuisse contra Concil. Nicænum supra relatam. Sed licet Concil. Neseis, provinciale esset, tamen approbatam reperitur à Leone Papa in c. de libellis x. dist. in Concil. Nicæno, ut reteritur in Florentino sess. 7. Etiam ipse Bellarminus ibi, & lib. 1. de Concilio. 8. existimat, in eo canone non prohiberi secundum matrimonium, sed tantum solennitatem ipsius, hoc est benedictionem secundi coniugii, iuxta tradita supra in cap. 1. Afferit ergo Bellarminus, in eo canone non imponi penitentiam secundò nubentibus, & presbyteris illis nuptiis intercedentibus, quia secundas nuptias celebrant, sed quia cum solenni benedictione eas celebrare ausi fuerunt contra sacros canones: quoniam interpretationem sequuntur Transm. de poly. lib. 1. q. 1. c. 1. & in. Coriol. in not. ad can. 12. D. Randal. in c. aliter, 30. q. 5. c. 10. n. 5. Sed subtile Basil. Legion. lib. 7. de mat. c. 32. n. 18. affirmat in eo canone penitentiam imponi secundò nubentibus, quia nuptie fuerant etiam celebratæ, ut in can. 12. Synod. Laod. qui fuit in eo canone innovatus, sed his omisissis sententia verius dicendum est, æquum in c. de hi., accipiendum esse iuxta proximè tradita non idcirco enim supponitur in eo, penitentiam imponi secundò nubentibus, quia secundæ nuptie sunt per sacros canones improbatæ, sed propter incontinentie signum, quod PP. Ecclesie Orientalis voluerunt aliquo penitentia, etiam beati temporis expiari, & purgari, anno videlicet in secundò nubente, triennio in trigamo, quo modo accipitur, etiam est canon 1. Synodi Laodice. ubi ita legitur: *De eo quod oportet secundum ecclesiasticum canonem eos qui liberi & legitime secundas nuptias inuelli sunt, pauca tempore excepto, ut ante transmissas & irrevocatas secundas uxores redditis uxorem non. Et etiam Martinus Beachus lib. 1. sua collect. cap. 38. ita dictum canonem Concilij Neocesie transcriptum: Presbyterum ad secundas nuptias coniugium fieri non oportet, propterea hi, qui ad secundas nuptias veniunt, penitentiam postulant. Quomodo possit Presbyter esse qui propter coniugium interdictum esse coniugio? Manet ergo Ecclesie PP. secundas nuptias approbasse, permittitque: sed propter intemperantiam signum illas celebrantibus per aliquod tempus penitentiam iniungisse.**



# INDEX, SIVE REPERTORIUM GENERALE NOTABILIVM OMNIVM,

Quæ tum in Notis<sup>1</sup>, tum in Commentariis quinque Librorum  
Decretalium GREGORII IX. comprehenduntur.

*Adverte (Lector) quod ut expeditiorem tibi viam, facilitoremque pararemus ad inveniendâ quacumque Notabilia in his quinque Voluminibus contenta, Tumum ubique, & priori notâ, quam designat literâ  $\epsilon$ , tibi indicavimus: sequens numerus paginam literâ  $p$ , postremus marginales notas literâ  $n$ , indicat. De cæteris frustra te monerem; quæcumque enim querere in mente tua præstaueris, seriem alphabeticam evolvendo facili negotio invenies: nec unquam, sine multa, sine pauca te pigebit evolvisse quia plura plures, nec inveniendâ, etiam sub vana distitione reperies.*

## A



**ABAS** quos actus ad monasterium spectantes possit gerere sine ipsius consensu. tom. i. pag. 129. num. 1  
Abbas conveniri potest virtute refectionis adfectus cum impetrari non factâ mentione monasterij. *ibid.*

Abbas exemptus nequit sine licentia Romani Pontificis transferri in aliam Abbatiam. tom. i. p. 193. num. 6

Abbatibus electis, si exempti, debent petere confirmationem à R. Pontifice, aliâ à proprio Episcopo. *t. r. p. 196. n. 5*

Abbas potest delegari in procuratorem ab Ecclesiâ Cathedrali. *t. r. p. 211. n. 7*

Abbatibus, & Prioribus secularibus in iure canonico quinam intelligantur. *t. i. p. 271. n. 12*

Abbatibus an possint præfici non solum ecclesiasticis, sed etiam laicis. *t. r. p. 271. n. 10*

Abbas aliquando præfici potest, qui regulam monasterij capite non fuerit professus. tom. i. p. 272. num. 14

Abbatibus & Prioribus temporibus Innocentij III. competebar electio Episcoporum. *t. i. p. 317. n. 7*

Abbas unus monasterij non habet ius eligendi Prælatum in alio monasterio exempto, etiam si monachi illi ius suffragij concedant. *t. i. p. 352. n. 7*

Abbas immediate subiectus R. Pontifici, nequit Abbatibus cunctis sine eius licentia. tom. i. p. 422. num. 3

Abbas potest etiam non acceptâ benedictione ab Episcopo monachos benedicere, ordines minores conferre, & alia quæ munus sui sunt peragere post trinam tamen ab Episcopo de benedictione factam requisitionem. *t. i. p. 421. n. 2*

Abbatibus, & Abbatibus post electionem canonicè examinatis. *in Decretal. Index generalis.*

lebratam, & confirmationem, iure communi inspecto debent à discretissimo benedictionem accipere, & iuramentum præstare, si perperam, non criminales sint. *ibid. n. 4*

Abbatibus benedictio nec est ordinario, nec consecratio: & quinam eius effectus. *t. r. p. 427. n. 5*

Abbatibus etiam non benedicti possunt ea specialis privilegio minores ordines suis subditis conferre. *t. i. p. 424. n. 8*

Abbas cui insit ab Episcopo denegata fuit benedictio non post abbatiam munia obire. tom. i. p. 425. num. 10

Abbas post Offitium præscribendo ordinem Ecclesiasticæ Hierarchiæ olim collocabatur. *t. i. p. 443. num. 5*

Abbatibus à Syriaque voce *Abba*, dicuntur & canonicorum, & regularium Ecclesiarum Prælati. *t. i. p. 476. num. 2*

Abbatibus quando fuerit concessum Lectores creare. *ibid.*

Abbas etiam non sacerdos potest monasterio præfici. *ibid.*

Abbatibus debent necessarii in Presbyteros ordinari. *t. i. p. 477. n. 4*

Abbas benedictus, si presbyter est, potest conferre primam Tonsuram, & quatuor minores gradus. *t. i. p. 493. n. 3*

Abbatibus à quo tempore conferantur ordines. *ibid. n. 5*  
Abbatibus potestas ad conferendum minores gradus transmissa. *t. r. p. 494. n. 6. 8*

Abbas debet esse benedictus, ut possit conferre ordines. *ibid. n. 7*

Abbas est extraordinarius minister sacramentalis ordinationis. *ibid. n. 9*

Abbas etiam non benedictus potest Lectori benedictionem petenti imperari. *t. r. p. 495. n. 11*

Abbatibus, & alijs Prælati regulares possunt delegare facultatem

# Repertorium Generale

eultatem absolventi, quam ipsi ratione dignitatis, vel officij habent. t.1.p.807.n.5  
 Abbates possunt absque vilo monasterij consensu in iudicio adesse. t.1.p.808.n.6  
 Abbates Regulares iam à temporibus primitivæ Ecclesiæ potuerunt excommunicare, suspendere, & interdicere subditos. t.1.p.831.n.5  
 Abbates qui finis diocesis lege Episcopo subiecti, ad synodum vocati venire debent. t.1.p.831.n.4. & p.832.n.9  
 Abbates pauperum habentes cum eorum animarum lege diocesis tenentur. t.1.p.839.n.8  
 Abbates etiam per syndicum sui monasterij negotia procurare valent. t.1.p.943.n.15  
 Abbatis factum, vel delictum an possit aliquando nocere monasterio. t.1.p.101. & seq.n.17  
 Abbas exemptus in prestanda authoritate adibus monasterij sui, æquiparatur Episcopo respectu Ecclesiæ suæ. t.3.p.151. & seq.n.7  
 Abbas ius mixtæ, & baculi habentes possunt reconciliare proprias Ecclesias. t.3.p.834.n.5  
 Abbates omnes diocesis reverentiam prestare debent Episcopo; & quomodo sit ab eis prestanda. tom.5. p.123.n.3  
 Abbas in favorabilibus competeatibus appellatione monachorum. t.5.p.125.n.1  
 Abbates non possunt absolvere proprios monachos ab excommunicatione in iure lata. t.5.p.574.n.2  
*Abbatia* S. Petri ad Montes duplex est in Gallia, vtzque Ordinis D. Augustini. t.5.p.544.n.2  
 Abbatia monasterij Columbæ vbi sita, & vnde ita dicta sit. t.2.p.263.n.3  
 Abbatia S. Donati de Scopeto olim Ordinis Cisterciensis fuit, deinde assignata Canonicis Regularibus S. Augustini. t.1.p.111.n.2  
*Abbatissa*, & aliz feminæ dignitate fulgentes dicuntur in scriptis Pontificiis. t.1.p.130.n.2  
 Abbatissa quæ sit, & quare virginum maxima non dicatur. t.1.p.835.n.2  
 Abbatissæ canoniceum quam potestatem habuerint. t.1.p.835.n.4  
 Abbatissa subditos excommunicare non potest; suspendere autem ab officio, & beneficio valet, si sibi obedientiam non prebent. t.1.p.836.n.5  
 Abbatissarum potestas in subditos, tam viros, quam feminas; tam in clericos, quam laicos. t.1.p.857. num.8.  
 Abbatissæ nequeunt exercere actus ad potestatem aliorum concernentes. ibid.n.9  
 Abbatissarum confirmatio, & benedictio ad quem spectet, & an sit ordinatio. t.3.p.457.n.9  
 Abbatissæ matres spirituales, & matres religiosarum dicuntur. ibid.n.10  
 Abbatissæ quodnam benedictionis genus imperiri possint. t.5.p.564.n.3  
 Abbatissæ nunquam licite subiectarum sibi monialium confessiones audire possunt. ibid.n.4  
*Abigere* quomodo dicantur, & quomodo grane delictum sit abigere, & quæ poenâ plectendum. t.2.p.101.n.5  
*Abiurans* seclis dispensatione potest in Episcopum eligi. t.1.p.241.n.8  
*Abiurare* quid sit, multis exemplis ostenditur. tom.1. p.953.n.4  
*Abiuratio* quomodo faciendâ sit ab omnibus hæreticis vt Ecclesiæ reconcilietur. t.5.p.185.n.5  
 Vide in verbo *Hæreticus*.  
*Ablatio* criminis quid sit, & quotupliciter contingat. t.5.p.31.n.6  
 Abolitiones diversis generis referuntur, & in quibus conveniant, & differant, ostenditur. ibid.col.1. & 2

*Abrogatio*, vel cancellatio facta in aliqua parte instrumendi, an illud viciet in totum. t.2.p.483.n.5  
 Abrogatio in annotatione temporis instrumentum suspensum reddit. t.2.p.484.n.6  
 Abrogatio in loco suspectio, & parte substantiali contingens viciat instrumentum tantum quoad eam partem, in qua suspectum est. t.2.p.485.n.7  
 Abrogatio nomina serui liberi, & hæretici scripta, an adimat illi libertatem, & hæreditatem. ibid.n.8  
*Abroensis* civitas Episcopalis Galliz in Normannia sita. t.1.p.377.n.6  
 Abroensis diocesis suffraganea Rhodomegensis: vbi de appellatione Michaelis Archangeli eius Præfati. t.1.p.835.n.1  
*Abstergeri* & ignorans eligi potest in Prælatum. tom.1. p.294.n.7  
 Abstergeri damnavi potest, si legitime citatus & contra maximus fuit. t.5.p.505.n.6  
 Absens ab officio ipso iure illud non amittit, sed per sententiam illo privandus est. t.1.p.637.n.5  
 Absens ex causa Reip. necessarius, laicus beneficio reiterationis ius gaudet, licet ex causa voluntaria. t.1. p.932.n.2  
 Absens ex iusta causa veri contumacis poenis non subieciuit. t.2.p.151.n.6  
 Absens quando iuris fictione pro præseente habeatur. t.3.p.111.n.9  
 Absens pro visitate propriæ Ecclesiæ habetur pro residente, & lucratur fructus. t.3.p.118.n.5  
 Absentes à propriâ Ecclesiâ ex privilegio, possunt per substitutionem proventuum beneficii ad residentem cogi, si ipsa ministrorum defectum patiantur. t.5. p.120.n.2  
 Absens studiorum casuali fructus beneficii percipit, non tamen quotidianas distributiones. t.3.p.177.n.2  
 Absentes Reipublicæ causâ paribus favoribus gaudent ac milites. ibid.col.2  
 Absens an possit ad beneficium, vel Ecclesiam presentari. t.3.p.233.n.3  
*Absentia* diuturna sponsi dicitur sponsalia; & qualis ad hoc requiratur. t.4.p.21.n.3  
 Absentia longa an aliquo iure possit dissolvere matrimonium. t.4.p.40. & seq.n.5. & seq.  
 Absentia necessaria à propriâ patria an præstat causam ad secundu[m] matrimonium. t.4.p.42.n.9  
 Absentia parentum quanta requiratur, vt filij sine eorum consensu matrimonium contrahere possint. t.4.p.69.col.1.  
*Absolutio* à Pontifice validè impetrari nequit, nisi delictum, & poenâ imposita explicentur. t.1.p.137.n.4  
 Absolutio à censura obseptitè, vel subreptitè impetrata non valet. t.1.p.762.n.3  
 Absolutio à censuris, quæ Episcopo, vel alij Prælatu iure ordinario, & tunc officij competit, potest aliis delegari. t.1.p.807.n.5. & 6  
 Absolutio excommunicato an possit indulgeti appellatione pendente. t.2.p.811.n.4  
 Absolutio[n]is præcipua & principalis conditio est satisfactio, quâ deficiente partim transactio, partim ed. ibid.n.5  
 Absolutio[n]is beneficium prelo redimi absque labe fimoniz non potest. t.5.p.103.n.4  
 Absolutio de criminibus illatis per collisionem facta, etiam præcedente partium transactio[n]e, non impedit iudicem punire, & inquirere idem delictum. t.5.p.395.n.10  
 Absolutio ad cautelam quandomodo pendenda sit, & impendatur. t.5.p.182.n.2  
 Absolutio vnius censuræ obtineri potest, remanent alia censura. t.5.p.591.n.2  
 Absolutio

# Omniū Notabiliū. Litera A.

**Abfolutione** ab excommunicatione à quo concedi possit, & quid olim circa eam observatum sit. tom. 5. p. 602. n. 5.

**Abfolutio** ab excommunicatione factis etiam indulgentiis potest, & quoniam sunt signa hanc significantes. t. 5. p. 604. & seq. n. 2.

**Abfolutio** cum præscriptis caeremoniis concedenda est excommunicato. t. 5. p. 611. n. 2.

**Abbas** civitas duplex est in Hispania, & ex qua Sanctorum agmen procedit. t. 5. p. 337. & seq. n. 1.

**Abulensis** civitas nobilis Hispanie Citerioris, iam à primis Ecclesiæ sæculis Episcopali Cathedra decorata. t. 1. p. 419. n. 7.

**Academia** Bononiensis celebris, & magnis privilegiis, & gratiis decorata. t. 1. p. 912. n. 2.

**Accessus** ad propriam uxorem die Dominico maritis prohibitus fuit. t. 2. p. 172. n. 13.

**Accessus** frequens ad moniales olim à clericis, & monachis obtinebatur, sed omnino fuit prohibitus. Vide in verbo *Separatum, Admale*.

**Accessus** ad moniales quibus ex causis licitis efficiatur, & quæ ad hunc requirantur. t. 5. p. 17. n. 7.

**Accessus** ad moniales, tam clericis, quàm monachis prohibitus. t. 5. p. 13. n. 9.

**Accessus** abusus ad moniales præterito recitandi hocæ canonicas prohibitus. t. 5. p. 29. col. 2.

**Accio** præcipuum Palæstine emporium quàm varias clades passum fuerit. t. 5. p. 581. n. 2.

**Acrophis**, seu Accephalis, vel Severis, quoniam heretici fuerint, & quando condemnati. t. 2. p. 698. num. 8.

**Accusatio** alieno nomine potest aliquando etiam indici proponi. t. 5. p. 126. n. 14.

**Accusatio** quid sit, & quid accuset. t. 5. p. 1. & seq. n. 5.

**Accusationis** impropria definitio affertur, & impugnatur. ibid. p. 3.

**Accusationis** vera definitio datur, & explicatur. t. 5. p. 3. n. 6.

**Ab accusatore** deferenda quoniam prohibeantur. t. 5. p. 4. n. 7. & 8.

**Accusationis** an aliquando debeat præmitti monitio chatetiva. t. 5. p. 9. n. 4.

**Accusatio**, vel denunciatio criminalis lædit famam accusati. t. 5. p. 11. n. 6.

**Accusatio** quæ malo animo præsumitur fieri, non impedit accusatum novos honores & dignitates assequi. t. 5. p. 15. n. 12.

**in Accusatione** quomodo inscriptio, & subscriptio fieri debeant ab Accusatore, & qualiter differant. t. 5. p. 36. & seq. n. 4.

**in Accusatione** quare desistet inscriptio accusatoris, & an hodie remissa sit hæc solennitas inscriptionis. t. 5. p. 38. n. 6. & 7.

**Accusatio** per schedulam an sit sufficiens ut possint indices procedere ad inquisitionem. t. 5. p. 45. & seq. n. 5.

**Accusationem** Prælatorum non debent facile aggredi subditi. t. 5. p. 69. n. 8.

**Accusatores** matrimonij sunt tamùm parentes, & qui de consanguinitate sunt. t. 2. p. 265. n. 3.

Vide in verbo *Adveritium*.

**Accusator** in delicto hæretici testis legitimus esse potest. t. 2. p. 195. n. 5.

**Accusatores** legitimi contra Episcopum quoniam dicuntur. t. 5. p. 1. n. 2.

**Accusatores** legitimi quicunque censentur, nisi accusati legibus prohibeamur. t. 1. p. 4. n. 7.

**Accusatores** illegitimi non debent in iudicio admitti ad sanguinem reum. t. 5. p. 5. n. 9.

**Accusatores** criminosi an possint admitti ad accusandum Episcopum. t. 5. p. 7. n. 12.

*D. D. González. in Decretal. Index generalis.*

**Accusatores** plures quomodo simul admittantur quando agitur ad publicam vindictam. t. 5. p. 8. n. 2.

**Accusatores** criminosi quandonam admittantur ad accusandum Prælatum. ibid. n. 5.

**Accusator** semel approbatus non potest ab accusatione deferenda repelli. t. 5. p. 15. n. 2.

**Accusatorum** officium an sit licitum, & honestum. t. 5. p. 11. n. 5. & 6. & 7. & p. 12. n. 8.

**Accusator** non desistet, ut contra crimen notorium procedatur. t. 5. p. 14. n. 5.

**Accusator** dicens se aliquem accusatorem, sine poena potest desistere ab accusatione ante inscriptionem, & sic desistenti silentium perpetuum imponitur. t. 5. p. 30. n. 3.

**Accusator** ab accusatione desistens ante finitam litem, quibus poenis subiacet. t. 5. p. 30. n. 5.

**Accusator** à quo tempore accusationem deferre non possit. t. 5. p. 31. n. 7.

**Accusator** quandonam in Tutpilianum incidit. t. 5. p. 32. n. 8.

**Accusator** quandonam possit desistere ab accusatione criminum, in quibus inscriptio necessaria non est. ibid. n. 9.

**Accusator** ante causæ exitum ab accusatione desistente, causa criminalis non catinatur omnino. ibid. n. 10.

**Accusator** ab accusatione post citationem desistens, licet ante inscriptionem, quibus poenis subiacet. t. 5. p. 33. n. 12.

**Accusator** crimen per viam exceptionis opponens aliquando puniatur, si in probatione deferat. t. 5. p. 36. n. 1.

**Accusans** criminaliter ad vindictam, inscribere debet, denunciatur non item. ibid. n. 2.

**Accusator** quandonam inscribere, vel subscribere debet. ibid. n. 4.

**Accusator** quomodo inscriptionem & subscriptioem facere, & quid in eis cauere debeat. ibid. & p. 47.

**Accusator** in quibus casibus ab onere inscribendi eximatur. ibid. & seq. n. 5.

**Accusator** in iudicio civili, quomodo de crimine agatur, non tenetur in crimen subscribere. ibid. & p. 38.

**Accusatores** aliqui recensentur, qui in probatione deficientes, poenis calumniatorum non subduntur. t. 5. p. 65. n. 11.

**Accusator** non statim conincitur de calumnia eo ipso, quod non probat quod intendit. tom. 5. p. 69. num. 7.

**Accusatus**, vel denunciatus de crimine, pendente accusatione, vel denunciatione, novis dignitatibus decorandus non est. t. 5. p. 12. n. 4.

**Accusatus** quare ab honoribus, & dignitatibus repellatur. t. 5. p. 15. n. 7. & 8.

**Accusatus** an nulliter assequatur honores & dignitates, si ei conferantur. t. 5. p. 14. n. 9. & 10.

**Accusatus** honoribus, & dignitatibus prius obtentis uti non prohibetur, nisi sit accusatus de crimine simoniacæ. t. 5. p. 14. & 15. n. 13.

**Accusatus** de vno crimine, iterum de eodem accusari nequit. t. 5. p. 16. n. 2.

**Accusatus** semel in contradictorio iudicio absolvus, iterum de nono accusari possit. ibid. n. 6.

**Accusatus** & desinitus absolvus, quare non possit de eodem crimine iterum reus fieri. tom. 5. pag. 17. num. 5. & 6.

**Accusatus** absolvus, in quibus casibus possit iterum accusari. t. 5. p. 18. n. 7.

**Accusatus** in crimine mihi fori, & condemnatus coram iudice ecclesiastico, iterum possit iterum puniri coram iudice seculari. ibid. & seq. n. 9.

*Accusatus*

# Repertorium Generale

**Accusatus** de crimine simonie priuatus iuribus sibi competentibus, etiam iudicio pendente. t. 3. p. 77. n. 3  
**Acherusia**, vulgè *Acheron*, ciuitas est in Apulia Cathedra Episcopali decorata. t. 3. p. 92. n. 1  
**Achylus** quis sit, & quæ eius officia. t. 1. p. 48. § 13. num. 8  
**Acolyti** græcè, latine ceroferarij dicuntur: eorumque officium duplex. t. 1. 606. n. 3  
**Acolyti** officia duo demonstrantur duplici materia, quæ illi tempore ordinationis porrigitur. t. 3. p. 93. num. 2  
**Aquis** constante matrimonio, eo soluto æqualiter diuidenda sunt inter virorem, & vxorem. t. 4. p. 185. n. 1. & p. 186. n. 4. & p. 187. n. 6  
**ut Aquis** constante matrimonio communicentur vtrique coniugi, quid requiratur. t. 4. p. 189. n. 9  
**Acquiris** coniugalis quid sit, & quomodo communicetur vtrique coniugi. t. 4. p. 188. & seq. n. 8. 9  
**Acquisita** constante matrimonio intuitu vnus coniugis, an communicentur vtrique. ibid. n. 10  
**Acquisita** constante matrimonio quænam communicentur. t. 4. p. 190. n. 1  
**in Acquisita** coniugali an consuetudo sit attendenda. ibid. n. 12  
**Atra** apud Anglos & Saxones idem est, quod apud Latinos ager, non simpliciter, sed ceram agri mensuram designans. t. 3. p. 965. n. 1  
**Atreide** Iulianiani patria honore Metropolitico decoratur, varique ab eo exornatur. t. 1. p. 735. n. 3  
**Actio** in iudicio potest ab aliquo pro alio proponi in aliquibus casibus. t. 1. p. 915. & seq. n. 11  
**Actionis** acceptio non semper ad ius persequendū, seu agendi in iudicio refertur. t. 1. p. 93. n. 3  
**Actio** an detur ex pacto nudo iure ciuili, vel canonico. t. 1. p. 861. n. 7. & 8  
**Actio** non datur ex illa omnibus, quæ æquitate naturali mittuntur. t. 1. p. 866. n. 17  
**Actio** quod metus causā ad quid detur; & an realis, vel personalis sit. t. 1. p. 950. n. 12  
**Actio** quod metus causā aduersus quos detur. t. 1. p. 951. n. 25  
**Actionis** nomen in iudicio actor proponere non cogitur, debet tamen factum clare exprimere. t. 1. p. 1. n. 4. & p. 12. n. 9  
**Actiones** solennes apud Romanos introductæ quænam. t. 1. p. 21. n. 8  
**Actio** semel in iudicio proposita potest mutari, vel emendari. t. 1. p. 51. n. 6  
**Actionem** motam, vel emendatam quid sit. ibid.  
**Actionis** emendatio, vel mutatio vsque ad quod tempus admittatur. ibid. o. 9. & p. 52. n. 10  
**Actio** quæ datur propter peiectionem loci, an sit directa, vtilis, vel arbitraria. t. 2. p. 94. & seq. num. 5. & seqq.  
**ut Actio** prædicta concedatur, quid requiratur. t. 2. p. 95. n. 6  
**Actio** arbitraria de eo quod certo loco, vbiuam intentioni possit. t. 2. p. 95. n. 8  
**in Actione** arbitraria de eo quod certo loco, an vtriusque contrahentis, an alterutris tantum villarum æstimanda sit. t. 2. p. 95. n. 9. 10  
**in Actione** de eo quod certo loco, quid villarius, & intercessu ratione veniat. t. 2. p. 97. n. 13  
**Actio** arbitraria de eo quod certo loco, in quibus contrahibus detur. t. 2. p. 98. n. 1  
**Actio** libello comprehensa potest emendari, non autem mutari. t. 2. p. 116. n. 2  
**Actionis** emendatio quarens admittatur. ibid.  
**Actiones** Prætorie, quæ iure Pandectarum temporales erant, per litis contestationem perpetuabantur.

t. 1. p. 127. n. 10  
**Actiones** in aliquibus casibus per litis contestationem non perpetuantur. ibid.  
**Actio** in rem an sit concedenda mulieri ad vindicandum maritum proprium. t. 2. p. 193. & seq. n. 2. 3  
**Actiones** præiudiciales quare ita in iure vocentur. t. 2. p. 209. n. 3  
**Actio**, quam debitoris leoplia excludit, inanis est, tom. 1. p. 179. n. 6  
**Actio** depositi sequestratis quid sit, & quandonam competat. t. 1. p. 316. n. 6  
**Actio** pluvie atende tantum in agris locum habet. t. 1. p. 340. n. 2  
**Actio** efficax datur ex iuramento, attento iure canonico, secus attento iure Cæsareo. t. 2. p. 545. n. 5  
**Actio** de peculio, & actio de in rem verso, diuersæ sunt; in actione tamen de peculio inest actio de in rem verso. t. 2. p. 660. n. 17  
**Actiones** temporariæ iure Digestorum, & Codicis quænam fuerint. t. 2. p. 674. n. 5  
**Actiones** Ecclesiæ competentes quæ prescriptione eliduntur. t. 2. p. 675. col. 2  
**Actio** interna quomodo cadat sub præcepto legis positivæ. t. 3. p. 886. & seq. n. 7  
**Actio** rei vxoris quid sit, ad quid introducta, & quare ita appellata sit. tom. 3. p. 439. o. 7  
**Actio** rei vxoris quibus competat, & quandonam duret. ibid.  
**Actio** ex stipulata, tanquam plenior, favorabilior, & accommodatior, successit in locum rei vxoris, transfusa in eam omnibus commodis, quæ ex actione rei vxoris proueniebant. ibid. n. 8  
**Actio** de dote quo tempore tam marito, quam mulieri competat. t. 3. p. 371. n. 13  
**Actio** pignoratitia duplex est, alia directa, alia contraria. t. 3. p. 376. col. 2  
**Actio**, quæ datur ex donatione, quæ à promissione inest, quænam sit. t. 3. p. 433. n. 6  
**Actio** rerum amotarum quandonam competat marito aduersus vxorem, & unde oriatur. t. 4. p. 5. n. 12  
**Actionum** duo genera recensentur, & quid per vtramque petatur. t. 4. p. 15. n. 5  
**Actio** vniuersalis quid sit, & quomodo in iudicio sit. tom. 1. p. 114. n. 6  
**Actio**, seu iudicium de moribus apud Romanos quondam fuit. t. 4. p. 296. n. 10  
**Actio** de moribus plerumque accusatio dicitur, licet ciuili sit. ibid.  
**Actio** de adulterio successit in locum actionis, seu iudicii de moribus. t. 4. p. 298. n. 13  
**Actio** de moribus apud Romanos quomodo intentaretur, & procederet. t. 4. p. 296. & seq. n. 10  
**Actio** de moribus quandonam, & à quo sublata. ibid. num. 11  
**Actio** ad exhibendum datur etiam contra fructuatiam. t. 4. p. 308. n. 5  
**Alter** non sequitur forum rei, vbi aliter consuetudine introductum est. t. 1. p. 999. n. 5  
**Actione** agente contra non possidentem actione relictæ reus absoluetur; actor verò potest emendare, seu mutare actionem, aut durante iudicio, vel postea. t. 1. p. 50. n. 3  
**Actor** sequitur forum Rei, etiam si clericus laicem conueniat. t. 1. p. 72. n. 2  
**Actor** non tenetur sequi forum Rei in delictis mixti fori. t. 1. p. 73. n. 6  
**Actor** debet actionem, seu intentionem suam in scriptis proponere. t. 1. p. 10. n. 1. & p. 12. n. 2  
**Actoris** intentionem in scriptis refert in quibus casibus necesse non sit. t. 1. p. 112. n. 9  
**Actores,**

# Omnium Notabilium. Litera A.

**A**ctores, seu actionarii, sunt procuratores, & economi. t. 2. p. 123. n. 2

**A**ctus consummatus absente, an sit reus abscondendus. t. 2. p. 285. & seq. n. 3.

**A**ctor reo propria instrumenta edere cogendus est. t. 2. p. 331. n. 10. & p. 334. n. 16. & 17.

**A**ctor, qui plenè probauit intentionem suam, non tenetur iurare, etsi contrarium consuetudine introducitur sit. t. 2. p. 336. n. 3

**A**ctor in iudicio diuisionis etiam pro reo habetur. t. 2. p. 444. n. 13.

**A**ctor in iudicio potest comulare possessionem & pignori; immò etiam cepit agere vno iudicio, potest ante conclusionem in causa alioq. inuenire; & tunc vna sententia vtrumque est terminandum: & potest succumbere in vno, & obtinere in alio. t. 2. p. 238. n. 2.

**A**lia aliqua iudicii facta coram vno iudice fidem faciunt coram alio; alia preceunt precepta instantia. t. 1. p. 1044. n. 10.

**A**lia iudicii etiam penes notarium remanere debeant, si tamen apud iudicem rependantur, non vacillat eorum fides. t. 1. p. 382. n. 1

**A**lia liris ordinatoris facta coram primis iudicibus fidem faciunt coram secundis. ibid. n. 3

**A**lia iudicialia quousque sunt, & quomodo inter se differant. t. 2. p. 407. & seq. n. 3

**A**lia iudicii illis profunt, vel obstant, quibus prodesset, vel obesset sententia. t. 2. p. 491. n. 9

**A**lia iudicialia quousque post appellationem legitimè interpositam facta, nullà habet eorum ratione, attentatorum remedio reuocantur. tom. 2. pag. 797. num. 4.

**A**lus celebratus contra proprium iuramentum est ipso iure nullus. t. 3. p. 165. n. 7

**I**n Actibus iustificationis voluntarie, & similibus idem potest plurius personam sustinere. t. 3. p. 198. num. 2.

**I**n Actu quolibet duo principaliter consistantur. t. 3. p. 712. n. 5.

**I**n Actibus collegij non sufficit eorum collegij adesse, vide in verbo Collegium.

**A**ctum humanorum generum duo referantur, & quibus muti & surdi interesse possint, & consensum prestare. t. 4. p. 54. n. 7

**A**ctus quilibet potius presumitur purus, quàm condicionalis. t. 4. p. 111. n. 6

**A**ctus sub conditione celebratus non est, nec desinit esse, sed in suspensio consideratur. ibid. & seq. n. 8

**A**ctum humanorum alij conditionem recipiunt, alij vero non. t. 4. p. 115. n. 4

**A**ctus qui recipiunt conditionem quinam sint. ibid. p. 116. n. 5.

**A**dactum vbi ante Vtildicinium appellata, in insula Corsica sita est. t. 2. p. 70. n. 2

**A**ctio hereditaria metu facta an valeat, sine facta à filio, sine ab extraneo. Vide in verbo Hæres.

**A**dactio sit olim legitimus domoij acquiriti modus. t. 2. p. 719. n. 4. & p. 740. n. 6

**A**dministratores, qui aliena negotia gerunt, alij voluntarii sunt, alij necessarii. t. 2. p. 336. n. 8

**A**dministratores necessarii quinam sint. ibid. & seq.

**A**dministratores an ad religiosis statim admitti debeant. t. 3. p. 647. n. 1.

**A**dolecentes aliter vocantur minores. ibid.

**A**dolecentes aetas, & terminus variè componitur, & que sit frequentior computatio. t. 4. p. 67. n. 1

**A**doptio in finem, vel forem ex duplici principio nulla est. t. 4. p. 170. n. 2

D.D. Genz. in Decretal. Index gen.

**A**doptionis origo vnde: vbi de prima inter homines. t. 4. p. 170. n. 5

**A**doptio duobus modis olim fieri poterat. ibid. p. 171

**A**doptionis consuetudo apud varias nationes viguit posteriori ævo. ibid. n. 6

**A**doptionis ritus vtriusque referantur, ad explanationem loci Plinii Panegyrici. ibid. n. 7

**A**doptio naturam imitatur, non mutat. tom. 4. p. 172. nom. 2.

**A**doptio facti est, eius tamen effectus hucusque eiusdem sunt. t. 4. p. 173. n. 12

**A**doptio proprie est ad os admoventem iuxta Iustum Lipsium. t. 1. p. 96. n. 5

**A**dria nobilis ciuitas Cathedrâ Episcopali decorata vbiuam sita sit. t. 3. p. 778. n. 3

**A**drianus IV. quondam summus Pontifex fuisse creatus: vbi aliqua de eius egregijs factis. tom. 4. p. 189. n. 1.

**A**dversarius accipitur pro quocunque qui in iudicio contendit. t. 2. p. 2. n. 4

**A**dversarius in causa criminali, vel ciuili repellitur à testimonio in alia causa. ibid.

**A**dulatio stultia antiquorum erga Imperatores. Vide in verbo Imperator.

**A**dulterij crimen aliquando capitale fuit, & quando tale esse desinit. t. 2. p. 925. n. 10

**A**dulterium an sit inter minora scelera referendum, ad explanationem responsi Alexandri III. tom. 2. p. 16. & seq. n. 1.

**A**dulterium difficilis est probationis, & vix verè, & specificè probari potest. t. 2. p. 438. n. 3

**A**dulterium ex osculo an conclusenter probetur. t. 2. p. 429. col. 1. & 2.

**A**dulterium matrimonium dissoluit tantum quoad totum, non quoad vinculum. t. 2. p. 335. n. 2

**A**dulterium vt committatur sufficit spes legitima tori; & an sponsa de eo accusari possit iure matris. t. 4. p. 78. & seq. n. 11.

**A**dulterium tantum absque interpositione de futuro matrimonio, vel machinatione in necem viri, an impediat matrimonium contrahendum, vel dissimat iam contrahum. t. 4. p. 142. n. 6

**A**dulterium verum etiam cum sponsa de futuro committitur. t. 4. p. 178. n. 6

**A**dulterium sine dolo malo non committitur. tom. 4. p. 298. n. 13.

**A**dulterium voluntarium, non violentum in patiente à lege puniatur. ibid.

**A**dulterium filii non oocet patri constituenti doctem, & patientem de ea reddenda soluto matrimonio. ibid. n. 14.

**A**dulterium est causa amissionis dotis, non diuortium. ibid. p. 299.

**A**dulterij criminosi & definitio traduntur. t. 5. pag. 305. num. 4. & 5.

**A**dulterij atrocitas describitur, & quibus penis plebendum sit, ostenditur. t. 5. p. 306. n. 6. & 7

**A**dulterium an sit plebendum poena capitis. ibid. p. 307. n. 8.

**A**dulterium quibus penis vindicandum sit ex iure canonico. ibid. & seq. n. 9

**A**d adulterium mulieris accusandum quinam admittantur. t. 5. p. 310. n. 3

**I**n Adulterij accusatione iure extranei quomodo procedendum sit. t. 5. p. 311. n. 4. & p. 312. n. 2

**A**dlocutio Ecclesiarum quibus competat, & quomodo acquiritur. t. 3. p. 783. n. 3

**A**dlocutio Ecclesiarum Regis inbaret Coronæ; vbi exempla traduntur. ibid. & p. 784. n. 2

**A**dlocutio Ecclesiarum ab initio gratiosa, deinde protectio.

Romæ par coniugum, quorum alter viginti uxores sepeliebat, mulier verò viginti duos maritos. Puto tamen utrumque fuisse venereum, ut in casu relato à Martialis lib. 5. epigram. 80. ibi :

*Funera post septem nuptis tibi Gallia virorum  
Piceator : post quatuor Gallia viros.*

Tamen apud omnes gentes exosa fuit nuptiarum reiteratio, quia credebatur multarum nuptiarum experientiam incontinentem esse, quoddam lignum esse : vnde Valer. Max. lib. 2. cap. 1. dum de nuptiis agit, matronas eas, quæ viro matrimonio contentæ fuerant, corona pudicitie honoratas refert apud Romanos, eo quod existimarent, eum præcipuè matronæ incontinentem esse animam, quæ post semel depositum virginis statum, ad secundas nuptias transire non pateretur ; & apud eosdem, quæ viro contentæ matrimonio fuerant, ad aram pudicitie, exclusis multinubis, ius sacrificandi habuere. Livius lib. 10. cap. 13. nec viros, aut feminas secundò nubentibus sacerdotum permittebatur, Tertull. de exhort. castit. c. 12. ibi : *Monogamia in summo honore est ; & vir in nubentibus, interea promissa adhibeat, item in quibusdam solennibus & officiis prior sui coniugis lacus. Certe Flaminica non nisi coniux est. Et de nunquam in se. Fortuna alteri cererem non imperio, nisi coniux, nec mari Matronæ. Pontifex Maximus, & Flaminica nubens semel. Vnde cum de Vestalis capidæ ageretur, filiasque suas Frontinus Capio, & Domitius Philius offerrent, prælatæ vero Pollionis filii, non aliâ de causa, nisi quia mater eius secundò non nupsisset : refert Tacitus lib. 1. annal. Senius ad 4. c. Anecd. Virgil. post princip. Festus verbo Pudicitia signum. Et nullam nisi vniuicam ius sacrificandi : hanc eiusque signum tangendi habuisse, refert Trebel. Pollio in Tito, ubi nominat Marcel. Donat. tem. 6. Theophrast. erit. fol. 103. De Germanis refert Tacitus c. 19. de moribus Germani quod tantum virgines nubunt, & ait : Sic virum acceptione maritum quomodo vnum copula, coniugem vnum, nec ulla copulatio altera, nec longior cupiditas, ne tamquam nationem sed tanquam matrimonium ament. Plutarchus in problem. 99. expromit, quare diebus festis virgines non nubant, cometa verò vidæx, ait : Quod est, quod publicis festis veteri more virgines non nubunt ? An quod virginibus decore, vidua verò multis præstitibus fœdum non erit ? Felices namque, & sanctæ prima nuptia : secunda verò tristes, & detestanda.*

Propter hanc ergo incontinentie suspitionem, tisi non irritarent, improbatum tamen secundas nuptias vasis scriptores. Martialis lib. 6. epigr. 31. de Telepho ait : *Quæ nubi tales, non nubi adultera lege est.* Latè probat Berneg. in exercit. ad Tacitum, p. 110. Doctores ad ipsam lib. 1. annal. fol. 311. Credebant enim valde indecorum esse viduis iterum à mariti morte nubere ; quia videbantur iam viro priore marito copulæ de secundo viro, & cum eo vel conspiciant in necem priores, vel adulterii complicitate, *Id est quod adulterij. C. ad l. l. de adul. Nouel. de re iudic. lib. 5. vlt. ibi Ne qua præstiterit suspitionis maligna causa ad secundum maritum, eo quod ad secundas nuptias festinaretur.* Alciacius de prescript. præsumpt. 40. vnde apud varias gentes, ut hæc machinatorius suspicio tolleretur, obsecratorum legimus, ut uxores viarum simul cum maritis sepelirentur. Procopius lib. 1. de bello Gothor. nominat expellere eos, apud quos viro marito mortuo sese inqueo iuxta sepulchrum eius suspenderat, nisi malis infamis, inuisque super viueret. Apud Bragennas viarum uxores in eodem igne ardent, qui cadaveribus roanorum supremus est,

ut refert Ioannes Higo Linscottanus in hist. Indica, cap. 36. De Cartheorum gente idem tradit Strabo lib. 15. & Diodorus Siculus lib. 17. Biblioth. Apud Vencos Germanorum populos idem vitium fuisse narrat. Sed ut ad penas secundum nubentium pertineamus, sciendum est, in ipsi matrimonii festinationem puniri, non tamen ipsum matrimonium cassari : & quia quodammodo delinquunt, vel eo quod incontinentiores sunt, vel quia nec coniugii priori, nec liberis ex eo sospetis affectionem, & benevolentiam iterum nubendo consequuntur, variis penis efficiuntur. Circa viros secundas nuptias celebrantes tantum Chironidas Thuriotum legislator viros ex priori matrimonio liberos habentem, & ad secundam vocat transcurrentem, Senatui, consilioque publicis remoueri cavit, quia pignoris suis, id est filiis, male conlucrar, & sic ab eo Rempublicam totè administrari credi non poterat, ut refert Diodorus lib. 32. c. 12. Vidus transiens ad secundas copias, vel liberos non habet ex priori matrimonio, vel adhuc eos retinet, si non habet, & transacto anno luctus aliud matrimonium contrahit, tantum puniatur eo quod amittat omnia privilegia, & dignitates, quæ habet ex priori viro, *Id est summa ff. de Senat. lib. 1. C. de bonis mater. 2. mulieres 9. C. de incol. lib. 1. 1. 7. tit. 2. part. 4. l. 14. 15. & 16. Tauri, ubi Gomezius Pichardus de nobilit. communie. n. 64. Si autem filios habeat coniux, qui ad secundas nuptias transit, amittit proprietatem omnium, quæ à coniuge præcepit, & habuit titulo lucratiuo. vel per successionem ab intestato liberorum primi matrimonii consecuta est, *Id est summa 3. cum sequent. C. hoc tit. l. 15. Tauri. Xatania ad l. i. n. C. de secund. nupt. Ita ut tunc vsum fructum habeat, proprietatem verò, siue res ipsas cogatur liberis prioris mariti, à quo profectæ sunt, seruare. Huiusmodi lucta sunt donationes luter viuos, hæreditas, legata, fideicommissa, *Id est summa 3. C. hoc tit. nouel. 22. de nupt. si verò præter : exponunt Scipio Gentil. de secund. nupt. c. 9. Albertic. Gentil. de nupt. lib. 6. c. final. & si filij ex primo matrimonio decedant viua matre, ad suos liberos transmittant huiusmodi proprietatem, exclusâ matre, *Id est in quibus, si qui prioris, C. hoc tit. Scipio Gentil. de secund. nupt. c. 13 per tot. Marcin. lib. 1. resal. c. 273. hinc varias questiones in foro obuias circa hanc penam resolutione Castillo rem. t. couren. lib. 1. c. 2. & 3. & de usufruct. c. 61. Deinde non possunt virant mulier ad secundas nuptias transiendo plus in nouum coniugem ex suis bonis illo titulo, vel inter viuos, vel morte causâ transferre, quàm dederit, aut reliquerit viro ex libris prioris matrimonij, cui minimum dedit, aut reliquit ; dum tamen id quod filio reliquit, non sit minus portione legitima, *Id est ad l. l. C. hoc tit. Nouel. de nupt. 5. prima. His penis punitur mulier etiam post annu nubens. Nunc videamus quibus penis afficiatur, si intra annum luctus secundum matrimonij celebret ? Et primò infamiam notatur, ut supra probauit. Apud alios dote amittit, Officiis lib. 3. de rebus F. man. ibi : *Pudica, quæ ante annum post virorum obitum nubuit, dote amittit.* Deinde non potest omnia bona sua in dote secundum marito dare, quod alias ei licet, *Id est mulier bona ff. de iure dot. 2. mulier. C. ad l. i. & talis mulier nihil potest ex viro testamento capere, nec hæreditatis, legata, vel fideicommissi titulo, nouel. 12. Inf. fin. 5. sed nemo, & 5. quidem : & omnia à marito relicta amittit, non solum quoad proprietatem, verum & quoad vsum fructum, *Id est 1. C. hoc tit. Nec potest succedere propinquo, & cognatis* vira******



vitæ tertium gradum, d. l. 1. in quo quas penas probent, & explicat Sclipio Gentil. de secund. nupt. l. 17. & 18. Cuius in Nouel. l. 2. & 21. Christineus tom. 1. decif. 291. qui refoluit eam penam non incurrere, si ex voluntate defuncti, vel liberorum præsumpti matrimonium nuprefcit, in tom. 1. decif. 221. videndus Caffilo tom. 1. conuen. cap. 3.

Huc vique egimus de nuptiis ex iure ciuili, vt ad sacros canones, & sanctos Ecclesie Patres perueniamus, de eis loquentes. Et fecundum est, antiquum fuisse Montani errorem, quem postea eius sectatores Montanista, Novatus, & tandem Tertul. fequuti fuerunt, secundas nuptias illicitas esse, quem damnant Patres 2. quæli. Nicæni, cap. 8. ibi: Si quis voluit venire ad Ecclesiam Catholicam ex Nazarianis, placuit sancto Concilio, ut ordinentur, & sic maneat in Clero, ante omnia autem hæc habent ab eis confessionem, quæ per scripturam exigi oportet, scilicet faciant se cum omni consensu Ecclesie Catholicæ statuta obseruantes, id est continentia carnis, & his foris qui secundas nuptias suis experti. In Concil. Carthag. 4. cap. 11. inter ea quæ ab Episcopo ordinando acquirenda præscribuntur, illud vnum est, an secundas nuptias dimitte. Simile etiam de ceteris erat in Concil. Tolet. 3. cap. 10. in Concil. Florent. sub Eugenio IV. ibi: Quoniam neminibus astrictum quartas nuptias, tanquam condemnatas, respicere non peccatum ubi non est, esse putatur, cum secundas in Apostolum mortui vi uxor sit ab eius lege soluta, ut nubendi tui vel habere facultatem in Domino, nec defunctæ uxoris facere uel totius auctoritas, non solum secundas, aut tertias, aut quartas, neque ulterius si aliquod impedimentum canonicum non obest. licet contrahi possit; commendatio esse tamen dicitur si ulterius coniugio abstinere, in cassitate permiserim. Constatum est eund. in errore non graui tantum ponderi D. Ambrosius lib. 1. de uitiis, D. Hieronym. de reuocam. ad Gentilian. ubi concludit: Damnamus secundas nuptias; uiciniæ sed prima laudamus: aliter uero de Ecclesia bigamus! infans, sed naufragus ad continentiam peruenit. Epiphanius aduersus Montanos hæres. c. 9. D. Chrysostomus hom. in epist. 1. Pauli ad Titum, ubi de amicis defunctum loquens, qui uxor, filiaque etiam uenerat ac diligunt, ait: Audiam istas mulieres, in uicini quæ appetunt secundas nuptias, ac desolati uiri non alios thorus, quæque prius amiserunt uirum: non istud mihi loquor, quod secundas prohibeam nuptias, aut immundas esse putem, nec enim permittit hoc Paulus, qui ubi nunc fratri imposuit, dicens prima ad Corinth. 7. si autem nupserit, non peccauit, ceterum benedixit ei si sic permanserit. Siluanus de gubern. Dei ad finem, ibi: Quid agis stulta persuasio peccata interdicat Deus, non matrimonia. Basilienus anno 318. 49. & anno 374. 17. Etiam secundas nuptias improbat Magdeburg. Tertianus lib. 1. pro cam. Apst. cap. 1. Bail. g. 1. fcl. cap. 8. pag. 172. Tertullianus Basilienus anno 301. n. 12. & alij hæretici, de quibus Baronius anno 254. n. 206. & 207. Sed cum Ecclesie PP. atheniensino quodam exhortaretur zelo ad castitatem fideles sepe sæpius exhortarentur, & in secundis nuptiis aliquam speciem incontinentiæ dare cognouerint, vi & prophani scriptiores agnouerunt, non ita commendantes secundas nuptias, sed tantum concessit, & permiserunt. D. Hieronymus aduersus Montanum, ad uarrell. lib. 3. epist. 11. ibi: Non secundas nuptias non tam arcte tenemus, quam concedimus. D. Chrysostomus 3. de uita, & hom. l. 2. in epist. ad Titum, ibi: Nonne profecta omnes, quod

eis per leges Romanas secunda nuptia permittuntur, multis tamen casibus accusantibus patet. Ambrosius, & Nazianzenus relati à Cuius, in præfati, alij plures congesti ab Espenceo in tract. de statu uidualitatis, per totum, Gregorius III. epist. 1. ad Bonifac. Archiepisc. cap. 6. ibi: Et si uolueris deuitandum docere, ne cui uxor obicit, amplius quam doctus debeas capulari. I. Darius ad 31. q. fclal.

Quibus ita animaduertitis ratio præfatis assertionis ex eo promerit, nam cum secundas nuptias legitimæ sint, nec tantum ab Apostolo permittitur, utrum ab Ecclesia approbatur contra Concilii supra relatis, non debet legalis infamiae sustinere iacturam uida, quæ intra annum licitus ad secundas nuptias comouet, cum talis iuris ciuili dispositio attendi, aut obseruari non debeat in hac sacramenti matrimonij parte contra sacros Ecclesie canones supra relatos. Accedit, nam Ecclesia saluti animarum considerat, prospicereque curat, & ut peccata uidentur, inrendit; unde eum non leuia, nec pauca precia à uidiis inuentibus emittit: possunt, negari illis fciuitate secundum nubendi, quia ut aitna D. C. 3. primum lib. 3. de bono patetie, ibi: Turtur in uigiliis beatam imaginem, in uidiis laboriosam ex hacem. Tertul. lib. 1. ad uxorem: Vidua habet aliquid apertum, quia facile est non apparere quod uisus, & auersari quod desiderauerit: nunquam gloriose carminaria, qua in fcm finit, quæ quod uidi in puit: patet fclier haberi, aut uidiu laboriosum illa, quod totum semper habet, ista quod bonum sibi inuenit: in illa gratia, in ista uisum conuoluit. Ut ergo Ecclesia imbecillitatem & facilitatem humane succentret, rectè decernit, oblique illa infamie nota posse uiduas ad secundas nuptias transire, ne alias in peccati occasionem inciderent, si infamie etiam à secundis nuptiis acciterent. Ob quam eam rationem Patres Concil. Tuse. celebrari anno 1448. cap. 1. prohibuerunt clamores qui in contemptum secundis nubentium per aliquas Germanæ uices fiebant, quibus quasi conuictis, & probis uiduis nubentes licebantur, ibi: Insultantes, clamores fctos, & alios tumultus fieri solent in secundis, uel tertius quoruam nuptiis quæ ubi nunc uirgo appellat, propter multa, & graua inconuenientia, quæ inde sequuntur, fieri emmo problemus sub excommunicationis fctentia, & alia pena arbitraria. Vbi quid per Charuatiuam intelligant, eruditè exponit Salmalius in notis ad Popiscum fol. 493. itonius in parat. ad hanc rindam, Petrus leg. lib. 38. fctat. c. 4. Gothofred. in litem 15. 5. de uidiis, litem 6. Hanc etiam abolum tollendum moment auct Ecclesie Mediol. lib. 4. tit. 1. ibi: Quæ in nuptiis inducere fctit, ea ab Episcopo eripi onino uisum est. Porro ipsum tam piffimam minime ferendum, dicit illa deprauate uxoræ rfa inuoludæ corruptela: rna fclitit, cum certa quodam pccndi ab his extorquetur, qui ex alio solo, alioque parochia raxerem ducunt. Altera cum per rctos, & placet, qua secundo nuptia ducitur, clamores, tumultusque uoces, à prophano Gentilium more non abhorrentur: ac fctipius hominum, quæ exagrat ubi secundas nuptias odantur. Eas fcti à christiana pietate infestis, atque moribus, & à matrimony, quod celebratur fctilitate, Episcopus cum omni alia pofforali officio fct ratione, tuon pofforali etiam panti, censurisque extorquet, ac plane fctidit: tolli curat. Reperitur hæc aucta in tom. 14. Concilior.

Etiam communis Cordobæ in suis statutis, cap. 127. refertur Nouarino in aqua nuptiis lib. 6. excessu 23. in eos qui in uia se opponebant iis;

que ad secundas nuptias transibant, ita statuit: *Mandamus, ut iubeamus, quod si contigerit aliquem transducere nuptiam suam que fuerit vidua, non possint, nec debeant aliqui facere stragem, vel impedimentum aliquod, aut claudere viam; sed libere eos dimittant, et iter ad eorum beneplacitum quoque modo permittant, nec transcentes cogant ad aliquod exhibendum, aut dandum, nisi hoc ne eorum preciperis contulerit, nec liberant aliqui ab obligatione; et qui contra fecerit, verumtamen aliqui si ratio in iudiciis, cadat ad penam libram quinguentam pro quolibet vice, standi pariter dies tres in carcere. Eandem quoque penam incurram omnes illi, qui temerarias prajumpserint facere matinas.*

8. Nec obstat debitanda ratio supra adducta, quæ motus Alberici. Gentilis lib. 6. de nuptiis, cap. final, existimavit infamiam notam ab uxore nubente intra annum luctus Ecclesiam auferre non potuisse, nec D. Paulum in presenti expresse de ea egisse, sed tantum Apostolum nuptias secundas approbasse, & confirmasse, contra hæresim pullulantem de secundis nuptiis; non verò contra Romanorum leges honestate subnixas aliquid decreuisse; quod late pessimo illo animo, quo alius Pontificum decisiones pertractat, probat Scipio Gentilius frater, non solum in singulis, verum & religione; æstimateque cap. 18. de secund. nupt. per Innocentium in presenti tantum sublatam esse infamiam penam in teretis Ecclesiæ, non verò in aliis provinciis, ubi Ecclesia non exerceat temporalem iurisdictionem, in eique hodie vigere turis civilis functiones, tam quoad infamiam notam, quam quoad alias penas supra relatas. Verum sententia hæc c. nuda posita, quam emendatione digna est. Paulus, Eleazar, Raynerius, Baldus, & Acharanus relati ab Alberici. Gentili dicto cap. finali, asserunt hodie vigere omnes civiles penas, si adit periculum factus, seuurbationis sanguinis; alias videtur impudè ad secundas nuptias transire, ex presenti textu. Sed hæc etiam sententia omnia, dicendum est, infamiam penam inter civilis hoc casu statutam, omnino sublatam esse in presenti textu, & interdictum; licet enim Apostolus tantum approbasset secundas nuptias, licetque esse docuisset, exinde recte deduxerunt Urbanus, & Innocentius III. in presenti, non incurrere infamiam inter secundas nubentes, cum facultate à iure & Apostolo concessa viantur, & per consequens nulla infamia notari, ætrogatis iuris c. c. functionibus. Nam sicut in eis capitis dispensabat Princeps, ut in supra retuli, & in casu in quo vidua erat prægnans factum fuisse, ex Tacito, & Suetonio probat Gentilis dicto cap. final, merito minime ratione potuit Ecclesia eas leges in totum abrogare, ex rationibus supra adductis, ut necesse videntur. præcipue cum in his rebus ad fiera penta pertinentibus Princeps sententias aliquid se iuvare nequeat, ut in terminis matrimonii & prob. in cap. 1. de spou. Nec obstat quod in dict. cap. 1. q. 7. penam hæc infamiam transcripserit legatus, non in eo non Gratianus transcripserit integrum ferè edictum Papiensis de his, qui notam, infamiam, non ita nec illi aliquam vim canonice functionis reserpsit ille habet, inter reddita in apparatu ad hoc commentaria. Recetè tamen animadvertit Hermannus lib. 1. animad. c. 14. quod licet in presenti permittatur viduis intra annum luctus alias maritus accipere, & eis ita licet ad secundas nuptias transire posse; tamen monitione que dubia est, an gratia relicta sit, vel non, cum secundo viro commisceri non debere,

donec certò cognoscatur se gravidam, vel non, esse.

His consequens est celebris questio, tam apud antiquos, quam modernos agitata, an per sacros canones relatos in presenti capite, & antecedenti, ita abrogata sint functiones iuris civilis circa penas impostas secundis nubentibus, ut non solum secundis nubens infamia non nocetur, verum & alia penis supra relatis immunes sit in qua questione Glossa in l. 1. verbo honoratus, c. loc. de. Panormi. in presenti, & alij relati à Thoma Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 87. num. 2. existimant, inter canonice omnes penas legales contra secundis nubentes sublatas fuisse. Mouetur ex sequentibus fundamentis. Primum, quia mens, tam Urbani, quam Innocentij in presenti ea fuit, ne mulier reum licitam faciens, cum penam illi Apostoli, & approbatione Ecclesiæ, & iure suo utens, penam fulmineret; nam qui secundum ius operatur, penam non metuit, l. Deca inter, c. ex quib. caus. infam. 1. aliud, §. frater, Digestis de v. f. & quod iure permittens est, impune factum dicitur, l. sententia, c. de alim. l. sententia, c. ad l. tot. de adul. Secundò, quia matrimonium libere esse debet; sed si in hoc casu pena incurratur, non adeit voluntas libera, cap. gemini, de spou. ergo nulli à sufficienti sunt penas secundis nubentibus. Tertiò, quia in presenti textu ait Innoc. Tibi, vel ei qui te duxerit, in l. i. luctum, vel infamiam ab aliquo imponitur. Unde Panormi. infamiam refert ad bona, infamiam ad pudoris notam. Alij, ut sunt Ciong in l. c. de secund. nupt. Mancinus lib. 1. genit. cap. 1. 4. quem transcripserit Barbosa tom. 5. collecti ad hunc textum, Scipio Gentili de secund. nupt. cap. 1. 8. credunt solam infamiam penam sublatam esse, cum de ea expresse Pontifices egerint. reliquis verò penas stare adhuc, & obitare mulieri, ne intra annum luctus transeat ad secundas nuptias. Sed illis omnia placet communis sententia, videlicet, ut quæ inter sunt penas, sublatae sint, nec hodie enunciantur, quæ verò præstationem continent, & in fauorem filiorum prioris matrimonij constituta sunt, vigere, adhucque eas patiantur secundis nubens; ita docuerunt Con. 1. p. de matrim. c. 5. q. 2. Martenius in l. 1. r. 1. lib. 5. recipit plures congei à Valenzuela consil. 15. n. 15. Cusanius lib. 3. mise c. 1. n. 6. fagofo de regim. l. briff. Risp. 3. p. lib. 3. de p. 6. 4. 4. Christianus tom. 1. decif. 3. 16. Castillo a lib. 2. cap. 1. Costa in cap. si prater, verbo Legatus, n. 3. de res. in 6. Barbosa in presenti, Rota apud Pezzum decif. 152. Pro quantum sententia expendo textum vulgo non notum in cap. ex parte 67. de appellat. ubi supponit Greg. IX. matrem transiitorem ad secundas nuptias amississe tutelam filiorum prioris matrimonij, quæ pena à iure civilis inflicta est matribus secundis nubentibus, l. final. c. loc. cit. Authen. sacramentum, c. quando mulier tutela: probat Scipio Gentili de secund. nupt. cap. penult. per totum. Velsacus de primis p. p. p. 2. p. 60. per totum. Martinus lib. 1. resp. c. 66. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 38. n. 6. aliud enim est penam incurrere ob secundas nuptias, aliud autem priuari propterea aliquo commodo, quod non alter conceditur quam abstinendo à nuptiis. Inaque si coniux legaverit coniugi ceterum sua conditione, ne transeat ad secundas nuptias, legatum auerit, nisi paruerit conditioni, Authen. cui res lictum, c. de indult. viduis, quæ decifio non est penalis, sed fauens voluntati testatoris, ut expendit Acolis in l. cum tale, §. si arbitrum: & ita hæc conditio admittitur in viduis, non verò in virginibus,

virginibus, repugnante lega Julia Miscella. *Liquor.* 12. *l. cum tale* 71. 5. *Matia*, l. Titia 100. ubi plura Agidius Horrenf. de *conclis*, & *demoftr.* contra quam expendi folent textus in *l. final. ff. de statul. l. cum in* 63. 5. *de Titio* 86. 5. *final. ff. de conclis*, & *demoftr.* l. 1. *de conclis*, *inferi*, non dubium, *ff. de legat.* 5. iuxta quam distinctionem facile cognoscitur, quibus penis ex fuprà telatis afficiatur vir, seu vxor transiens ad fecundas nuptias; & quibus non teneatur, quod, & ad praxim ligillatum de eis agentes proponitur Thomas Sanchez *d. lib. 1. difput.* 87. Fragofo & Valenzuela *fuprà*, fuse Michelortas de *fratribus* 3. p. cap. 13. Azcuedo in *l. 3. tit. 1. lib. 5. recepit*, Matienzo in *l. 1. glof. 3. cod. de lib. & lib. & Cotonas & A. Gomez, & alij Taurifite in l. 14. & 15. *Tauri*, Trentaeinquis lib. 3. *de solut. de matrim. refol.* 5. Fontanel. de *pañ. nupt.* clauf. 5. glof. 3. p. 11. n. 7. Cyriacus *conclu.* 135. Guierrez de *matrim.* q. 108. Thefaurus *q. forenf.* lib. 1. q. 28. Sanches de *aliment.* tit. 7. q. 12. Peregrinus de *iure fifti* lib. 3. tit. 15. Mieres de *maiorat.* p. 1. q. 54. n. 7. Maltrillos *decif.* 212. D. Perez in *l. 3. tit. 1. lib. 5. Ordin.* Leon *sum. 2. decif.* Valaccia 158. Valafcus *confult.* 160. qui probat archas à priori marito acceptas non tenei vxorem fecundò nubentem referre filijs prioris maritoni).*

Sed pratenti attentioni prius obstat textus in *can. 5. Concil. Tol.* 13. ubi PP. Hispani ita faneceant: *Exorabile facinus, & adfura almedum iniquitatis est opus, defunctis Regibus fupersitit eius coniugis regalem thorum appetere, & horrendis pollutionibus manibus furdare. Quis enim Christianorum equitatem fecit defunctis Regis coniugem aliena postmodum connubio veti, aut fupersitari Principis libidinis ftingari? & qua fuit domina gentis, si postmodum profusulum furdatis? & qua thoris exiit regalis honoris Regi fubfinitate coniuncta, fupris errant, vel coniugis, quibus dominata est, abdicetur ut reproba? Quis ergo si morietur Principes, namquid inbenerunt relinquunt sui corporis partes? Aut qui à gaudio caelestia Christiani tranfunt? Reges, propterea ad concumsum in faculo eorum devocanda sunt coniuges? Nupsum ergo inbenerum esse oportet, quod honorandum concubis appetunt haberi. Nulli ergo licetis p. fupersitari Regi-am fibi in coniugio ducere, non furdatis concalli ni maculare: non hoc fecerit? Regibus licetum, non equanum hominum licetis esse permiffum. Quod si facere tale aliquid quifque p. fupersitit, quo aut fupersititem Regiam p. furdatis Principis mortem fibi in concubio copulat, aut adulterina pollutione contaminat, fua fit Rex, fua quilibet luminum, qui huius nostri facillanij fementum violare p. fupersitit, fit ab omni communione Christianorum fclufus, & f. l. p. h. ei cum diabolo contrahatur ignibus exurendus. Ex quibus verbis expresse deducitur, ab Ecclesia improbari fecundas nuptias cum vidua Regis celebratas. Aguar indubitanè vtrum non est, fecundas nuptias, iuxta factos canones licitas esse. Pro cuius canonis expositione sciendum est, quod licet fecundæ nuptiæ ab Ecclesia approbata, permiffæque fint; tamen quibusdam viduis propter honestatem, & dignitatem p. fclit mariti prohiberi ad fecundas nuptias transire, ut viduis Subdiaconi, Acolyti, & Exorcifitæ, in *can. 16. Concil. Amafion.* 2. Illud quoque reffum nobis vifum est difponere, ut qui vter Subdiaconi, vel Exorcifitæ, vel Acolyti fuerit, mortuo illo, fecunda se non audeat facere matrimonio; quod si fecerit, feparetur, & in canibus pullorum Dei trahatur, & ibidem affigat ad exitum vite fua permoneat. Deinde quia*

indecens videretur Regie dignitati viduam Regis alteri priuato vico coniungi, immò quia facile ita pax regni turbaretur, statum fuit in *can. 5. ne vxores Regum Gothorum post mortem eorum poffent fecundas nuptias copulari*. Referant, & illustrent Vepes 2. p. *chron.* *Li. Benedicti*, anno 140. Mariana de *reb. Hispan.* lib. 6. c. 17. & 18. Balzae in *chron. Hispan.* anno 684. Sahabreda in *chron. Gothic.* in *l. Regio*, & *Eligia*, D. Ioannes de Larrea *decif.* 5. *Granat.* num. 21. quod & apud Hebræos obferuabatur, apud quos Regis vxoer p. fclit amplius nuptul non dabatur, ut trahit Rex David in *fua diltion.* ex eo Theodoretus in *lib. 2. Regum*, q. 89. & in Gallia idem statutum fuisse à Carolo I V. Imperat. & Bohemix Rege, conftat; æquidem fanxit, ut si vidua Regis obliuz decoris, & Maieftatis Auguftalis, alicui etiam Principi nuberent, p. tæter dotem exilio infuper mulcerentur, ut referant Dubautius *lib. 22. Spondanus in continuat. Baron.* anno 1378. num. 24. Et quia adhuc non satis profpectum fuerat paxi & quieti Regni Gothorum, cautum fuit in Concil Cæfaraugust. *can. 3.* ut vidux Regum necelfarii cogentetur vitam monaficam proficere, cuius canonis verba retoli in *can. 72. Concil. Aliber.*

Secundò fuprà tradite attentioni obstat textus in *cap. hec verò* 27. q. 1. ubi agitur de illis feminis, quæ post promiffam ealtitatem matrimonium contraxerunt. Et ait Innoc. I. l. ponendos esse ea ratione, quia Apollonius 1. ad *Timoth.* cap. 5. ait: Quod ille quæ à propofitu viduaris dilexerunt, habent condemnationem, quia fidem datam irritam fecerunt: ergo quia non licet viduis ad fecundas nuptias transire. Quem textum aliqui relati à Tiraz. in *l. boer.* 5. *hec fermon.* ff. de v. f. accepterunt de fide data à vidua matric defuncto, iuxta illud Virgil. 4. *Æneid.* *Nec feruata fides cineri promiffa Sicro.*

Iuxta Philoftratum in vita Apollonij lib. 3. ubi affirmat, vxorem ad fecunda vota tranfeuntem, iuxta coniugis violata, ideoque animam defuncti valde contriftari ab fecundis fupersitit concubibus; & Lucanum, qui lib. 4. introducit Iuliam in fumnis Pompeio apparentem, & dicerem fe indignatam esse, quia ille fecundas celebrasset nuptias, fbi:

*Coniuge me letus dixiffi Magnæ triumphes.*  
Et apud Agellippum lib. 5. cap. 2. Alexander filius Herodis delinquit in fonnis apparet Glaphiræ coniugi, quæ ad fecundas nuptias tranfiet, et ita ait: *Hæc Glaphira, promiffa fides? In amores erga te fonnaffi meus? fed cūo adolefcetula fecundas nuptias non refufi, nūc nec tertias, ut diutius nuncet amonella mea. Sed est omiffa fimentia, vetius dicendum est, viduas, de quibus in 20 textu, Deo promiffæ ealtitatem, iuxta tradita in *cap. vidua de regul. cap. infirmam.* qui cleric. vel vov. Vnde ad fecundas nuptias transire, non poterant propter vorum calitatis emiffum, non verò quia fecundæ nuptiæ illicite effent: quo modo etiam accipiendus est textus in *can. 21. Concil. Arelat.* in illis verbis: *Poenitentes, qui defuncto viro aliquo nūbere p. fumpferint, vel interdicta familiaritate fci cum extraneo interierit, cum eodem ab Ecclesia à miniftris arceantur: hoc etiam de viro in poenitentia p. fclit placuit obferuari.* Vbi non idèd à communione accentur, qui matrimonium contraxerunt, quia ad fecundas nuptias tranfuerunt, fed quia cum effent in ftatu poenitentis, non poterant matrimonium contrahere: quia quafi religiofi habebantur, quoad ealtitatem feruandam pro toto tempore fclennis poenitentis, ut probauit*

II.  
EXTENSIONE CAP.  
HAC TEXTUS  
27. Q. 1.

ban in ean. 9. Concil. libber. & ita quia contra propriam professionem coniugium inierant, à communione Ecclesie arcentur.

Deinde supra traditæ assertioni opposui videtur D. Clementis lib. 3. constit. Apost. cap. 2. in illis verbis: *Nam & illud scire oportet, monogamiam quidem, id est simplex matrimonium, si legitimum sit, iustum esse, tempore Dei probatum, dignum verò, id est iterum habere post promissionem, sceleratum esse* (loquitur Sanctus de viduis, de quibus proxime agebamus) *non quidem propter coniugium ipsum, sed propter mendacium: certum coniugium interperantia iudicium ostendere: quantum quidem coniugium, & diuinitus plene lib. 1. hunc esse, & necessarium impedimentum. Deus enim unum uxorem dedit viro suum, cum creavit: erant enim, inquit, duo in carne una. Et quibus verbis apparet, tertias, quartasque nuptias omnino improbatas esse ab Ecclesia, quod & expressius docetur Sanctus Basil. in epist. ad Amphylach. can. 4. his verbis: *Trigamiam, & polygamiam eandem carentem diffinimus, quem in digamiam proportionem; eorum enim in digamiam, alij verò duo annos, trigamos autem septem tribus, & quatuor annis se regunt. Id autem non amplius coniugium, sed polygamiam appellant, vel potius castigationem fornicationis. Et can. 50. Trigamia lex non est, quare tertium matrimonium non approbetur: contrarium autem ex eo Ecclesia iniquitatem videtur, sed publicis condemnationibus non subicitur, ut quæ soluta, & profusa fornicatione suis magis exspectanda. Pro eius difficultatis solutione dicendum est, Ecclesiam nunquam damnaſſe secundas, tertias, quartasve nuptias, sed incontinentiam eas celebrantis: siquidem, ut supra probavi, semper aliquid in continentia continet iteratum matrimonium, & ita dum hac præsumptione augetur, magis in eo, qui quartò nubdit, ac in eo qui tertio, & magis in eo qui tertio, quam in eo qui secundo: idcirco PP. Ecclesie minus enim digamiam, quam com trigamia se gesserunt, & dum hanc incontinentiam speciem inceptantur, alperioribus vti sunt verbis, trigamiam ipsam honestam fornicationem appellantes: & ita omnes Pontif. x. reſatus à Cæmoneſi p. 8. Decret. cap. 161. ait: *Ne quisquam nuptius, quibus duas accipiat uxores; quia non tertia superflua est. Non quia nuptias ipsas improbet, sed potius intemperantiam, propter prædictum incontinentie signum, quod plerumque deest, cum ex honesta causa iteratur matrimonium, veluti quia ex primo, & secundo liberi non superflui. Unde id decreto Concil. Constituit, ad conciliandos Monachos, & Clericos factis, quod viduatis dictum fuit, trigamia interdiceret vitis quod viginti annos natis, nisi liberi earent; quod conciliis & Constantinis Porphy. vt testatur Histamenop. lib. 4. præscriptum est. 6. 3. quomodo accipiendi sunt D. Chrysostom. relatus à Gratiano in cap. hoc ratione 31. quæst. 1. D. Gregor. Nazianz. in Martham, dum ait: *Primo nuptis legis sunt, secunda indulgentia, tertia verò ex transgressione. Quod docuit Sanctus, propter signum intemperantiae, non quia sentieſe secundas nuptias illicitas esse. Pari ratione Athenagoras in apolo. pro Christianis, ad Antonium, & Cæmoneſum, secundum coniugium doctum adulterium esse dixit: ergo propter intemperantiam & incontinentiam signum PP. Ecclesie modò secundas, modò tertias, modò quartas nuptias contractas sanctius inceptabant. Nec****

tunc obstat D. Hieronymus lib. priori contra Iovinianum, ubi inquit: *Quod si excedatur nihil referre, secundas, an tertias sit, quia desinit esse monogamia. Ergo non rectò emulissimum differentiam inceptum trigamiam, & tetragamiam. Nam respondetur, non ita esse accipiendum D. Hieronymum, quasi digamiam, trigamiam, & tetragamiam patere fecerit; sed hoc voluit docere, quantum pertinet ad amittendum gloriam monogamiae, nihil referre inter illas. testare tamen quoad intemperantiam, seu incontinentiam maiorem, vel minorem præsumptionem.*

Ex his etiam accipit lucem textus in can. 8. Concil. Nicaenar. in illis verbis: *Presbyterum coniugio secundarum nuptiarum intrare non debere, maxime cum præcipitur secundis nuptiis penitentiam tribuere. Quis ergo erit qui propter coniugium huius consentis nuptiis. Refert Gratianus in c. de his, 5. c. 1. Ex quibus aperte deducitur, penitentiam iniungi secundò nubentibus: ergo quia nec licet, artemus Ecclesie canonicis ad secundas nuptias transire. Pro cuius canonis expositione, postquam alia adduxit Bellarminus lib. 2. de matrim. c. 9. tamen concludit, Concilium illud provinciale esse, & sic statueri non potuisse e contra Concil. Nicaenum supra relatam. Sed hæc Concil. Nicaenar. provincialiale est, tamen approbatum reperitur à Leone Papa in c. de libell. 20. dist. 10. Concil. Nicaeno, vt reſertur in Florentino sess. 7. Etiam ipse Bellarminus lib. 2. lib. 1. de Concil. c. 8. existimat, in eo canone non prohiberi secundum matrimonium sed tantum solennitatem ipsius, hoc est benedictionem secundò coniugij iuxta tradita supra in cap. 1. Aſſertit ergo Bellarminus, in eo canone non imponi penitentiam secundò nubentibus, & presbyteris illis nuptiis interſentibus, quia secundas nuptias celebrabant, sed quia cum solenni benedictione eas celebrare aus fuerunt contra sacros canones; quam interpretationem sequitur Tranſin. de poly. lib. 1. c. 9. 12. c. 6. Corp. in not. ad eand. can. D. Randol. in c. aliter, 50. q. 5. c. 10. n. 5. Sed solubiter Basil. Legum. lib. 7. de mat. c. 52. n. 18. affirmat in eo canone penitentiam imponi secundò nubentibus, quia nuptie fuerunt clam celebratæ, vt in can. 10. Synod. Land. qui fortè in eo canone innovatur, sed his omiſſis ſententia veteris dicendum est, textum in d. c. de his, accipiendum esse iuxta proximè tradita non idcirco enim ſupponitur in eo, penitentiam imponi secundò nubentibus, quia secundas nuptie ſunt per sacros canones improbatæ, sed propter incontinentiam signum, quod PP. Ecclesie Orientalis voluerunt aliquo penitentia, etſi brevis tempore expiari, & purgari, anno videbatur in secundò nubente, triennio in trigamo, quo modo accipiendus etiam est canon 1. Synod. Lande, ubi ita legitur: *De eo quod oportet secundum ecclesiasticam canonem eas qui libere & legitime fecerunt nuptias iniunctis ſunt, pauca tempore expiari. vacare orationibus & ieiuniis, & secundum veterem reddere communionem.* Et etiam Martinus Bach, qui lib. 1. ſuae theſ. c. 18. ita dicitur canonem Concilij Nicaenar. tranſcriptum: *I presbyterum ad secundas nuptias communionem fieri non oportet; propterea hi, qui ad secundas nuptias veniunt penitentiam poſtulant. Quomodo poſſit Presbyter esse qui propter coniugium interſit tali coniugio? Manet ergo Ecclesie PP. secundas nuptias approbatæ, permiſſæque; sed propter intemperantiam signum illas celebrantibus per aliquod tempus penitentiam iniunctiſſe.**



# INDEX, SIVE REPERTORIUM GENERALE NOTABILIVM OMNIVM,

Quæ tum in Notis<sup>3</sup>, tum in Commentariis quinque Librorum  
Decretalium GREGORII IX. comprehenduntur.

*Adverte (Lector) quod ut expeditiorem tibi viam, facilioremque pararemus ad invenienda quacumque Notabilia in his quinque Voluminibus contenta, Totum ubique, & priori notâ, quam designat literâ tibi indicavimus: sequens numerus paginam literâ p, postremus marginales notas literâ n, indicat. De cæteris frustra te moneam; quacumque enim quæret: in mente tua præoptaveris, seriem alphabeticam evolvendo facili negotio invenies: nec unquam, sine multa, sine paucâ te pigebit evolvisse: quia plura pluries, nec inincunda, etiam sub unica dictione reperies.*

## A



**ABBAS** quos scilicet ad monasterium spectantes possit gerere sine ipsius consensu. tom. 1. pag. 129. num. 1  
Abbas consenti potest virtute referipti aduersus eum imperiati non factâ mentione monasterij. ibid.

Abbas exemptus nequit sine licentia Romani Pontificis transferri in aliam Abbatiam. tom. 1. p. 193. num. 6

Abbatibus electi, si exempti, debent petere confirmationem à R. Pontifice, aliâ à proprio Episcopo. t. 1. p. 196. n. 5

Abbas potest designari in procuratorem ab Ecclesia Cathedrali. t. 1. p. 211. n. 7

Abbatibus, & Prioribus secularibus in iure canonico quinquam intelligantur. t. 1. p. 271. n. 13

Abbatibus an possint præfieri non solum extranei monachis, sed etiam laicis. t. 1. p. 271. n. 10

Abbas aliquando præfieri potuit, qui regulam monasterij expressè non fuerat professus. tom. 1. p. 272. num. 14

Abbatibus & Prioribus temporibus Innocentij III. competebar electio Episcoporum. t. 1. p. 117. n. 7

Abbas unus monasterij non habet ius eligendi Prælatum in alio monasterio exempto, etiam si monachi illi ius suffragij concedant. t. 1. p. 352. n. 7

Abbas immediatè subiectus R. Pontifici, nequit Abbatibus renunciare sine eius licentia. tom. 1. p. 422. num. 3

Abbas potest etiam non acceptâ benedictione ab Episcopo monachos benedicere, ordines minores conferre, & alia quæ muneris sui sunt peragere, post talem tamen ab Episcopo de benedictione factam requisitionem. t. 1. p. 423. n. 2

Abbatibus, & Abbatissæ post electionem canonice cond. D. Gonal. in Decretal. Index generalis.

lebratam, & confirmationem, iure communi inspecto debent à diocesano benedictionem accipere, & iuramentum præstare, si perperui, non timentales sint. ibid. n. 4

Abbatum benedictio nec est ordinatio, nec consecratio: & quinquam eius effectus. t. 1. p. 427. n. 5

Abbatibus etiam non benedicti possunt ex speciali privilegio minores ordines suis subditis conferre. t. 1. p. 424. n. 8

Abbas cui iussu ab Episcopo denegata fuit benedictio non post abbatialis munia obire. tom. 1. p. 425. num. 10

Abbas post Obitarium præfribendo ordinem Ecclesiæ Hierarchiæ olim collocabatur. t. 1. p. 443. num. 5

Abbatibus à Syriaca voce *Abba*, dicuntur & cœnobionum, & regularium Ecclesiarum Prælati. t. 1. p. 476. num. 2

Abbatibus quando fuerit concessum Lectoris creare. ibid.

Abbas etiam non sacerdos potest monasterio præfieri. ibid.

Abbatibus debent necessariò in Presbyteros ordinari. t. 1. p. 477. n. 4

Abbas benedictus, si presbyter est, potest conferre primam Tonsuram, & quatuor minores gradus. t. 1. p. 493. n. 3

Abbatibus à quo tempore conferant ordines. ibid. n. 5  
Abbatibus potestas ad conferendum minores gradus infirmata. t. 1. p. 494. n. 6. 8

Abbas debet esse benedictus, ut possit conferre ordines. ibid. n. 7

Abbas est extraordinarius minister sacramenti ordinis. ibid. n. 9

Abbas etiam non benedictus potest Lectori benedictionem perempti imperari. t. 1. p. 495. n. 11

Abbatibus, & alij Prælati regulares possunt delegare facultatem

# Repertorium Generale

cultatem aboluendi, quam ipsi ratione dignitatis, vel officij habent. t. 1. p. 807. n. 5  
 Abbas potest absque vlllo monasterij mandato in iudicio adesse. t. 1. p. 808. n. 6  
 Abbas Regularis cum temporibus primitiue Ecclesie potuerat excommunicare, suspendere, & interdixit subditos. t. 1. p. 833. n. 5  
 Abbas qui sunt diocesana lege Episcopo subiecti, ad synodum vocati venire debent. t. 1. pag. 831. n. 4. & p. 831. n. 9.  
 Abbas populum habentes cum cura animarum lege diocesana tenentur. t. 1. p. 835. n. 3  
 Abbas etiam per syndicum sui monasterij negotia procurare valet. t. 1. p. 943. n. 15  
 Abbas factum, vel delictum an possit aliquando nocere monasterio. t. 1. p. 101. & seq. n. 11  
 Abbas exemptus in prestanda authoritate adhibet monasterij sui, æquiparatur Episcopo respectu Ecclesie sue. t. 3. p. 131. & seq. n. 7  
 Abbas ius mitre, & baculi habentes possunt reconciliare proprias Ecclesias. t. 3. p. 844. n. 5  
 Abbas omnes diocesis reuerentiam prestare debent Episcopo; & quomodo sit ab eis prestanda. tom. 5. p. 123. n. 3.  
 Abbas in favorabilibus comprehenditur appellatione monachorum. t. 5. p. 125. n. 1  
 Abbas non possunt soluere proprios monachos ab excommunicatione in iure stantia. t. 5. p. 574. n. 1  
 Abbatia S. Petri ad Montes duplex est in Gallia, vitæque Ordinis D. Augustini. t. 5. p. 544. n. 2  
 Abbatia monasterij Columbæ vbi sita, & vnde ita dicta sit. t. 2. p. 126. n. 3  
 Abbatia S. Donati de Scopeto olim Ordinis Cisterciensis fuit, deinde assignata Canonicis Regularibus S. Augustini. t. 1. p. 313. n. 2  
 Abbatissa, & alie femine dignitate fulgentes dilectæ dicuntur in respectu Pontificis. t. 1. p. 330. n. 2  
 Abbatissa que sit, & quare virginum maxima non dicatur. t. 1. p. 815. n. 2  
 Abbatissa canonice quæ potestatem habuerint. t. 1. p. 835. n. 4.  
 Abbatissa subditos excommunicare non potest; suspendere autem ab officio, & beneficio valet, si sibi obedientiam non prebent. t. 1. p. 836. n. 5  
 Abbatissam potestas in subditos, tam viros, quàm feminas; tam in clericos, quàm laicos. t. 1. p. 837. n. 8.  
 Abbatissa nequeant exercere alius ad potestatem clauium conuenientes. ibid. n. 9  
 Abbatissam confirmatio, & benedictio ad quem spectet, & an sit ordinatio. t. 3. p. 437. n. 9  
 Abbatissa matres spirituales, & matres religiosarum dicuntur. ibid. o. 10  
 Abbatissa quodnam beoedictionis genus imperiti possint. t. 5. p. 564. n. 3  
 Abbatissa nunquam licet subiectarum sibi monialium confessiones audire potest. ibid. n. 4  
 Abbatissa quibus dantur, & quàm graue delictum sit abigeri, & quâ penâ plendum. t. 2. p. 101. n. 5  
 Abbatissa schisma dispensare potest in Episcopum eligi. t. 1. p. 141. n. 8  
 Abbatissa quid sit, multis exemplis ostenditur. tom. 1. p. 95. n. 4.  
 Abbatissa quomodo facienda sit ab omnibus hæreticis vt Ecclesie reconcilietur. t. 5. p. 185. n. 5  
 Abbatissa in verbo hæretica. Vide in verbo hæretica.  
 Abbatissa criminis quid sit, & quompliuret contingat. t. 1. p. 3. n. 6.  
 Abbatissa diuersi generis referuntur, & in quibus communior, & differant, ostenditur. ibid. col. 1. & 2

Abbatissa, vel cancellatio facta in aliquo prece instrumēti, an illud videri in totum. t. 1. p. 483. n. 5  
 Abbatissa in annotatione temporis instrumentum suspensum reddit. t. 1. p. 484. n. 6  
 Abbatissa in loco suspecto, & parte substantiali contingens vitæ instrumentum tantum quoad eam partem, in qua suspensum est. t. 2. p. 483. n. 7  
 Abbatissa nominis serui liberi, & hæresis scilicet, an adimat illi libertatem & hæreditatem. ibid. n. 8  
 Abbatissa civitas Episcopalis Gallie in Normannia sita. t. 1. p. 377. n. 6  
 Abbatissa diocesis suffraganea Rhotomagensis: vbi de apparitione Michaelis Archangeli eius Præfati. t. 1. p. 815. n. 1.  
 Abbatissa & ignotus eligi potest in Prælatum. tom. 1. p. 294. n. 7.  
 Abbatissa damnari potest, si legitime citatus & contumax fuit. t. 1. p. 301. n. 6  
 Abbatissa ab officio ipso iure illud non amittit, sed per sententiam illo priuandus est. t. 1. p. 637. n. 5  
 Abbatissa ex causa Reip. necessaria, laicus beneficio institutionis gaudet; licet ex causa voluntaria. t. 1. p. 931. o. 2.  
 Abbatissa ex iusta causa veri contumacis penis non subieciatur. t. 1. p. 135. n. 6  
 Abbatissa quando iuris fictione pro præsentem habetur. t. 1. p. 112. n. 9.  
 Abbatissa pro vitæ propterea Ecclesie habetur pro residente, & locatur fructus. t. 1. p. 118. n. 5  
 Abbatissa à propria Ecclesia ex privilegio, possunt per substitutionem proventuum beneficii ad residendum eogi, si ipsa ministrorum defectum patiantur. t. 3. p. 110. n. 2.  
 Abbatissa studiorum causâ fructus beneficii percipit, non tamen quotidianas distributiones. t. 1. p. 175. n. 2  
 Abbatissa Reipublicæ causâ passibus favorabilibus gaudet ac militet. ibid. col. 2  
 Abbatissa an possit ad beneficium, vel Ecclesiam præferri. t. 3. p. 133. n. 3  
 Abbatissa diuturna sponsi distinet sponsalia; & qualis ad hoc requiratur. t. 4. p. 12. n. 3  
 Abbatissa longa an aliquo iure possit dissolui matrimonium. t. 4. p. 40. & seq. n. 5. & seq.  
 Abbatissa necessaria à propria parcia an præstet causam ad secundum iuramentum. t. 4. p. 42. n. 9  
 Abbatissa parentum quantæ requiratur, vt filij sine eorum consensu matrimonium contrahere possint. t. 4. p. 69. col. 1.  
 Abbatissa à Pontifice valde impetrari nequit, nisi de iustitia, & pena imposita explicentur. t. 1. p. 157. n. 4  
 Abbatissa à censuris obtemperat, vel subreptit impetrata non valet. t. 1. p. 761. n. 3  
 Abbatissa à censuris, quæ Episcopo, vel alij Prælatu iure ordinario, & ratione officij competunt, potest alia delegari. t. 1. p. 807. n. 5. & 6  
 Abbatissa excommunicatio an possit indulgenti appellatione pendere. t. 1. p. 831. n. 4  
 Abbatissa principalis & principalis conditio est satisfactionis, quâ deficiente idonea causa præstanda est. ibid. n. 5  
 Abbatissa beneficium petito redimi absque labe Simonie non potest. t. 1. p. 103. n. 4  
 Abbatissa de criminibus illarum per collusionem facta, etiam præcedente parium excusatione, non impedit iudicem punire, & inquirere idem delictum. t. 5. p. 391. n. 10.  
 Abbatissa ad excoelam quondam petenda sit, & impendatur. t. 1. p. 582. n. 2  
 Abbatissa vnus censuræ obtinet potest, remanente alia censura. t. 5. p. 591. o. 2  
 Abbatissa

# Om̃ium Notabilium. Litera A.

**Absolutio** ab excommunicatione à quo concedi possit, & quid olim circa eam observatum sit. tom. 5. p.69. n.5.  
**Absolutio** ab excommunicatione facta etiam indulgenti potest, & quoniam sunt signa hanc significantia. t.5.p.64. & seq.n.2  
**Absolutio** cum præscriptis ex tēmonis concedenda est excommunicato. t.5.p.61. n.1  
**Abbas** civitas duplex est in Hispania, & ex qua Sacerdos agmen proficite. t.1.p.37. & seq.n.1  
**Abbas** civitas nobilis Hispanie Citerioris, iam à primis Ecclesiæ sæculis Episcopali Cathedra decorata. t.1.p.419. n.7  
**Academia** Bononiensis celebris, & magnis privilegiis, & gratis decorata. t.1.p.931. n.1  
**Accessus** ad propriam uxorem die Dominico maritis prohibitus fuit. t.2.p.172. n.13  
**Accessus** frequens ad moniales olim à clericis, & monachis obtinebatur; sed omnino fuit prohibitus. Vide in verbo *Spēchram, Admonit.*  
**Accessus** ad moniales quibus ex causis licitus efficitur, & quæ ad hunc requiruntur. t.3.p.17. n.7  
**Accessus** ad moniales, tam clericis, quam monachis prohibitus. t.3.p.18. n.9  
**Accessus** abusus ad moniales præterea recitandi horas canonicas prohibitus. t.3.p.19. col.2  
**Actio** præcipuum Palæstine emporium quum variis cladis passum fuerit. t.3.p.381. n.2  
**Acephali**, seu Acephalæ, vel Sueretæ, quoniam hæretici fuerint, & quando condemnati. t.1.p.698. num.8.  
**Actuarius** alieno nomine potest aliquando eorum iudicē proponi. t.1.p.916. n.14  
**Accusatio** quid sit, & quid accusare. t.5.p.1. & seq.n.5  
**Accusatoria** impropria definitio affectus, & impugnat. ibid.p.3  
**Accusationis** vera definitio datur, & explicatur. t.5.p.1. n.6.  
**Ab accusatore** deferenda quoniam prohibetur. t.5.p.4. n.7. & 8.  
**Accusator** an aliquando debeat præmitti monitio charitable. t.5.p.9. n.4  
**Accusatio**, vel denunciatio criminalis lædit famam accusati. t.5.p.11. n.6  
**Accusatio** quæ malo animo præsumitur fieri, non impedit accusatum novis bonores & dignitates affectu. t.5.p.15. n.12  
**in Accusatione** quomodo inscriptio, & subscriptio fieri debeant ab Accusatore; & qualiter differant. t.5.p.36. & seq.n.4.  
**in Accusatione** quare desideatur inscriptio accusatoris; & an hodie remissa sit hæc solennitas inscriptionis. t.5.p.38. n.6. & 7  
**Accusatio** per schedulam an sit sufficiens ut possint iudices procedere ad inquisitionem. t.5.p.45. & seq.n.5  
**Accusationem** Prælatorum non debent faciliè aggredi subditi. t.5.p.69. n.8  
**Accusatores** matrimonij sunt tantum parentes, & qui de consanguinitate sunt. t.1.p.165. n.5  
**Vide** in verbo *Matrimonium.*  
**Accusator** in delicto hæretici testis legitimus esse potest. t.1.p.195. n.5  
**Accusatores** legitimi contra Episcopum quoniam dicuntur. t.5.p.5. n.1  
**Accusatores** legitimi quicunque censentur, nisi accusare legibus prohibentur. t.1.p.4. n.7  
**Accusatores** illegitimi non debent in iudicio admitti ad frangendum reum. t.5.p.5. n.9  
**Accusatores** criminosi an possint admitti ad accusandum Episcopum. t.5.p.7. n.12  
**D.D. Guezal, in Decretal. Index generalis.**

**Accusatores** plures quomodo simul admittantur quando agitur ad publicam vindictam. t.5.p.8. n.2  
**Accusatores** criminosi quandonam admittantur ad accusandum Prælatum. ibid.n.3  
**Accusator** semel approbatus non potest ab accusatione deferenda repelli. t.5.p.15. n.2  
**Accusatorum** officium an sit licitum, & honestum. t.5.p.11. n.5. 6. & 7. & p.12. n.8.  
**Accusator** non desideatur, ut contra crimen notorium procedatur. t.5.p.37. & seq.n.5  
**Accusator** dicens se aliquem accusaturum, sine perna potest desistere ab accusatione ante inscriptionem, & sic desistens silentium perpetuum imponitur. t.5.p.30. n.3.  
**Accusator** ab accusatione desistens ante sententiam licet, quibus pernis subiacet. t.5.p.30. n.5  
**Accusator** à quo tempore accusationem desere non possit. t.5.p.31. n.7  
**Accusator** quandonam in Turpillianum incidat. t.5.p.32. n.8.  
**Accusator** quandonam possit desistere ab accusatione criminalem, in quibus inscriptio necessaria non est. ibid.n.9.  
**Accusator** ante causæ exitum ab accusatione desistente, causa criminalis non extinguatur omnino. ibid.n.10.  
**Accusator** ab accusatione post citationem desistens, licet ante inscriptionem, quibus pernis subiacet. t.5.p.33. n.12.  
**Accusator** crimen per viam exceptionis opponens aliquando puniatur, si in probatione defectu. t.5.p.36. n.1.  
**Accusans** criminaliter ad vindictam, inscribere debet, & denunciare non item. ibid.n.2.  
**Accusator** quandonam inscribere, vel subscribere dicatur. ibid.n.4  
**Accusator** quomodo inscriptionem & subscriptionem facere, & quid in eis cauere debeat. ibid. & p.37  
**Accusator** in quibus casibus ab onere inscribendi eximatur. ibid. & seq.n.5  
**Accusator** in iudicio civilis, quomodo de crimine agatur, non tenetur in crimen subscribere. ibid. & p.38  
**Accusatores** aliqui recensentur, qui in probatione deficientes, pernis calamitatorum non subduntur. t.5.p.65. n.11.  
**Accusator** non statim convincitur de calumniis eo ipso, quod non probat quod intendit. tom. 5. p.69. num.7.  
**Accusatus**, vel denunciatus de crimine, pendente accusatione, vel denunciatione, novis dignitatibus decorandus non est. t.1.p.31. n.4  
**Accusatus** quare ab honoribus, & dignitatibus repellatur. t.5.p.15. n.7. & 8  
**Accusatus** an nulliter assequatur honores & dignitates, si ei conferantur. t.5.p.14. n.9. & 10  
**Accusatus** homicidis, & dignitatibus prius obtentis vel non prohibetur, nisi sit accusatus de crimine simoniac. t.5.p.14. & 15. n.11  
**Accusatus** de vno crimine, iterum de eodem accusari nequit. t.5.p.16. n.2  
**Accusatus** semel in contradictorio iudicio absolutus, vtram de nouo accusari possit. ibid.n.3  
**Accusatus** & definitiue absolutus, quare non possit de eodem crimine iterum reus fieri. tom. 5. pag.17. num.5. & 6.  
**Accusatus** absolutus, in quibus casibus possit iterum accusari. t.5.p.18. n.7  
**Accusatus** in crimine mixti fori, & condemnatus coram iudice ecclesiastico, vtram possit iterum puniri eodem iudice seculari. ibid. & seq.n.9  
**Accusatus**

# Repertorium Generale

Accusatus de crimine simoniae prius iuribus sibi competentibus, etiam iudicio pendente. t. 5. p. 77. n. 3  
*Acherusia*, vulgò *Acheron*, ciuitas est in Apulia Cathedra Episcopali decorata. t. 3. p. 91. n. 1  
*Acolytus* quis sit, & quae eius officia. t. 1. pag. 313. num. 8

Acolyti graece, laicè cerofotaj dicuntur: eorum-  
 rumque officium duplex. t. 1. 606. n. 3

Acolyti officia duo demonstrantur duplici materia,  
 quae illi tempore ordinationis potrigitur. t. 3. p. 93. num. 1

*Acquisitio* constante matrimonio, eo soluto aequaliter  
 diuidenda sunt inter virum, & vxorem. t. 4. p. 185. n. 2. & p. 186. n. 4. & p. 187. n. 6.

vt Acquisita constante matrimonio communicantur  
 utrique coniugi, quid requiratur. t. 4. p. 189. n. 9

Acquisiti coniugalis quid sit, & quomodo commu-  
 nicentur utrique coniugi. t. 4. p. 188. & seq. n. 8. 9

Acquisiti constante matrimonio intuitu vnus con-  
 iugis, an communicentur utrique. ibid. n. 10

Acquisita constante matrimonio quoniam communi-  
 centur. t. 4. p. 190. n. 11

In Acquisitu coniugali an consuetudo sit attendenda.  
 ibid. n. 12

*Acta* apud Anglos & Saxones idem est, quod apud  
 Latinos ager, non simpliciter, sed etiam agri  
 mensuram designans. t. 3. p. 965. n. 1

*Actio* Iulianiani patris honore Metropolitico decora-  
 ta, varietate sibi exornatur. t. 2. p. 785. o. 1

*Actio* in iudicio potest ab aliquo pro alio proponi in  
 aliquibus casibus. t. 1. p. 915. & seq. n. 11

Actionis acceptio non semper ad ius persequendi, seu  
 agendi in iudicio refertur. t. 1. p. 93. n. 3

*Actio* an detur ex pacto nudo iure ciuili, vel cano-  
 nico. t. 1. p. 86 t. n. 7. & 8

*Actio* non datur ex iis omnibus, quae equitate natu-  
 rali nituntur. t. 1. p. 866. n. 17

*Actio* quod metus causâ ad quid detur, & an realis,  
 vel personalis sit. t. 1. p. 950. n. 22

*Actio* quod metus causâ aduersus quos detur. t. 1. p. 951. n. 25

Actionis nomen in iudicio actor proponere non co-  
 gitur, debet tamen factum clarè exprimere. t. 2. p. 21. n. 4. & p. 12. n. 9

Actiones solennes apud Romanos introductae quae-  
 nam. t. 1. p. 22. n. 8

*Actio* semel in iudicio proposita potest mutari, vel  
 emendari. t. 2. p. 51. n. 6

Actionem mutari, vel emendari quid sit. ibid.

Actionis emendatio, vel mutatio usque ad quod tem-  
 pus admittatur. ibid. n. 9. & p. 52. n. 10

*Actio* quae datur propter iurisdictionem loci, an sit di-  
 recta, vtilis, vel arbitraria. t. 2. p. 94. & seq. num. 5. & seqq.

vt *Actio* praedicta emendetur, quid requiratur. t. 2. p. 95. n. 6

*Actio* arbitraria de eo quod certum locum, vbi nam inten-  
 tari possit. t. 2. p. 95. n. 3

In Actione arbitraria de eo quod certo loco, an  
 utriusque contrahentis, an alterutris tantum vtilitas  
 estimanda sit. t. 2. p. 96. n. 9. 10

In Actione de eo quod certo loco, quid vtilitatis, &  
 intercessu ratione veniat. t. 2. p. 97. n. 11

*Actio* arbitraria de eo quod certo loco, in quibus  
 contrahibus datur. t. 2. p. 98. n. 12

*Actio* libello comprehensa potest emendari, non au-  
 tem mutari. t. 2. p. 116. n. 2

Actionis emendatio quatenus admittatur. ibid.

Actionis Praetoriae, quae iure Pandectarum tempora-  
 les erant, per litem contestationem perpetuaban-

tur. t. 2. p. 127. n. 10  
 Actiones in aliquibus casibus per litem contestationem  
 non perpetuantur. ibid.

*Actio* in rem an sit concedenda mulieri ad vindican-  
 dum maritum proprium. t. 2. p. 193. & seq. n. 2. 3

Actiones praesudiciales quare ita in iure vocen-  
 tur. t. 2. p. 209. n. 3

*Actio*, quam debiles inopia excludit, inania est,  
 tom. 2. p. 179. n. 6

*Actio* depoliti sequestrata quid sit, & quandomam  
 competat. t. 2. p. 313. n. 6

*Actio* phoriae accendae tantum in agris locum habet,  
 t. 2. p. 340. n. 2.

*Actio* efficax datur ex iuramento, assensu iure cano-  
 nico, sicut assensu iure Caesareo. t. 2. p. 545. n. 5

*Actio* de peculio, & actio de in rem verso, diuerse  
 sunt; in actione tamen de peculio inest actio de in  
 rem verso. t. 2. p. 660. n. 17

Actiones temporariae iure Digestorum, & Codicis  
 quoniam fuerint. t. 2. p. 674. n. 5

Actiones Ecclesiae competentes quâ praescriptione  
 elidantur. t. 2. p. 675. col. 2

*Actio* interna quomodo eadit sub praecipio legis po-  
 situm. t. 3. p. 886. & seq. n. 7

*Actio* rei vxoris quid sit, ad quid introducta, & qua-  
 re ita appellata sit. tom. 3. p. 369. n. 7

*Actio* rei vxoris quibus competat, & quomodo du-  
 ret. ibid.

*Actio* ex stipulatu, tanquam plenior, fauorabilior,  
 & accommodatior, successit in locum rei vxoris,  
 transfusus in eam omnibus commodis, quae ex  
 actione rei vxoris praenuebant. ibid. n. 8

*Actio* de dote quo tempore tam marito, quam mulieri  
 competat. t. 3. p. 371. n. 2

*Actio* pignoratitia duplex est, alia directa, alia con-  
 traria. t. 3. p. 376. col. 2

*Actio*, quae datur ex damnatione, quae à promissione  
 incipit, quoniam sit. t. 3. p. 433. n. 6

*Actio* rerum amotarum quandomam competat marito  
 aduersus vxorem, & vnde oritur. t. 4. p. 5. n. 18

Actionum duo genera recensentur, & quid per vtram-  
 que petatur. t. 4. p. 153. n. 5

*Actio* vniuersalis quid sit, & quomodo influenda  
 sit. tom. 2. p. 114. n. 6

*Actio*, seu iudicium de moribus apud Romanos  
 quodnam fuerit. t. 4. p. 296. n. 20

*Actio* de moribus plerumque accusatio dicitur, licet  
 ciuilis sit. ibid.

*Actio* de adulterio successit in locum actionis, seu  
 iudicii de moribus. t. 4. p. 298. n. 23

*Actio* de moribus apud Romanos quomodo intenta-  
 retur, & procederet. t. 4. p. 296. & seq. n. 10

*Actio* de moribus quandomam, & à quo sublata. ibid.,  
 num. 11

*Actio* ad exhibendum datur etiam contra fructua-  
 riam. t. 4. p. 308. n. 5

*Alter* non sequitur forum rei, vbi aliter consuetudine  
 introductum est. t. 1. p. 999. n. 6

Actione agente contra non possidentem actione reali,  
 reus absoluetur, actor verò potest emendare, seu  
 mutare actionem, aut durante iudicio, vel postea.  
 t. 2. p. 50. n. 3

Actor sequitur forum Rei, etiam si clericus laicum  
 conueniat. t. 2. p. 72. n. 2

Actor non tenetur sequi forum Rei in delictis mixti  
 fori. t. 2. p. 71. n. 6

Actor debet actionem, seu intensionem suam in scri-  
 ptis proponere. t. 2. p. 110. n. 2. & p. 112. n. 3

Actionis intencionem in scriptis referri in quibus ca-  
 sibus rectè non fit. t. 2. p. 112. n. 9

Actores,



# Omniū Notabilium. Litera A.

**Actores**, seu actionarii, sunt procuratores, & aenomni.  
t.1.p.123.n.2

**Actor** contumaciter absente, an sit reus absolvendus,  
t.1.p.185. & seq.n.1.

**Actor** suo propria instrumenta edere cogendus est.  
t.1.p.331.n.10. & p.334.n.16. & 17.

**Actor**, qui plenè probauit intentionem suam, non tenetur litare, etiā contrarium conseruandūe introducitur sit.  
t.1.p.336.n.3

**Actor** in iudiciis diuifociis etiā pro suo habetur.  
t.1.p.444.n.13.

**Actor** in iudicio potest cumulare possessionem & petitorium; immò etiā capere agere vno iudicio, potest ante conclusum in causa aliud intentare; & tunc vna sententiā verumque est remanendum; & potest succumbere in vno, & obtinere in alio. t.1.p.158.n.2.

**Actio** aliqua iudicij facta coram vno iudice fidem faciens coram alio; alia pereunt perempta instantiā.  
t.1.p.1044.n.10.

**Acta** iudicij etij penes notarium remanere debeant, si tamen apud iudicem reperiantur, non vacillat eorum fides.  
t.1.p.382.n.1

**Acta** lius ordinatoria facta coram primis iudicibus fideri facta coram secundis.  
ibid.n.1

**Acta** iudicialia quocumque sunt; & quomodo inter se differant.  
t.1.p.407. & seq.n.5

**Acta** iudicij illis profusa, vel obliuio, quibus prodesset, vel obesset sententia sunt.  
t.1.p.491.n.9

**Acta** iudicialia quocumque post appellationem legitimè interpositam facta, nulla habita eius ratione, attentatorum remedio tequeantur.  
tom.1. pag.797. num.4.

**Actus** celebratus contra proprium iuramentum est ipso iure nullus.  
t.1.p.161.n.7

**in Actibus** iurisdictionis voluntarie, & similibus idem potest pluriū personam sustinere.  
t.1.p.198. num.2.

**in Actu** quolibet duo principaliter considerantur.  
t.1.p.712.n.5.

**in Actibus** collegij non sufficit caput collegij adesse, vide in verbo *Collegium*.

**Actum** humanorum genera duo referuntur, & quibus muti & surdi interesse possint, & consensum præstare.  
t.4.p.54.n.7

**Actus** quilibet potius præsumitur purus, quam conditiuualis.  
t.4.p.111.n.6

**Actus** sub conditione celebratus non est, nec definit esse, sed in suspensio consideratur.  
ibid. & seq.n.8

**Actum** humanorum alij conditionem recipiunt, alij verò non.  
t.4.p.111.n.4

**Actus** qui recipiant conditionem quinam sint.  
ibid. p.116.n.5.

**Adiunction** vrbis ante Vrūdicinium appellata, in insula Cocinea sita est.  
t.1.p.70.n.2

**Adiue** hereditatis metu facta an valeat, siue facta à filio, siue ab extraneo. Vide in verbo *Heret*.

**Adiudicatio** fuit olim legitimus domioij acquirendi modus.  
t.1.p.719.n.4. & p.740.n.6

**Adiudicator**, qui alina negotia gerunt, alij voluntarij sunt, alij necessarij.  
t.1.p.326.n.8

**Adiudicator** necessarij quinam sint.  
ibid. & seq.

**Adiudicantes** an ad religionis statum admitti debeant.  
t.3.p.647.n.1.

**Adiudicantes** aliter vocantur minores.  
ibid.

Vide in verbo *Actus*.

**Adolescentia** xras, & terminus variè computatur; & quæ sit frequentior computatio.  
t.4.p.67.n.1

**Adoptio** in fratrem, vel sororem ex duplici principio nulla est.  
t.4.p.170.n.2

D.D. Goncal. in Decretal. Index gen.

**Adoptionis** origo vnde: vbi de prima inter homines facta.  
t.4.p.170.n.5

**Adoptio** duobus modis olim fieri poterat.  
ibid. p.171

**Adoptionis** consuetudo apud varias nationes viget posteriori æuo.  
ibid. n.6

**Adoptionis** ritus vtriusque referuntur, ad explicationem loci Plinij Panegyrici.  
ibid. n.7

**Adoptio** naturam imitatur, non mutat.  
tom.4. p.172. num.8.

**Adoptio** facti est, eius tamen effectus iuris ciuili sumi.  
t.4.p.173.n.11

**Adoptare** propriè est ad os adinuere, iuxta Iustum Lipsium.  
t.1.p.96.n.5

**Adria** nobilis ciuitas Cathedra Episcopali decorata vbinam sita sit.  
t.3.p.778.n.3

**Adrianus IV.** quondam summus Pontifex fuerit creatus: vbi aliqua de eius egregijs factis.  
tom.4. p.189.n.1.

**Adversarius** accipitur pro quocumque qui in iudicio contendit.  
t.2.p.2.n.4

**Adversarius** in causa criminali, vel ciuili repellitur à testimonio in alia causa.  
ibid.

**Adulatio** stulta antiquorum erga Imperatores. Vide in verbo *Imperator*.

**Adultery** eximen aliquando capitale fuit, & quando tale esse desierit.  
t.1.p.953.n.10

**Adulterium** an sit inter minora scelera referendum, ad explicationem responsi Alexandri III. tom.2. p.16. & seq.n.1.

**Adulterium** difficilis est probationis, & vix verè, & specificè probari potest.  
t.1.p.248.n.3

**Adulterium** ex osculo an concludenter probetur.  
t.1.p.429.col.1. & 2.

**Adulterium** matrimonium dissoluit tantum quoad totum, non quoad vinculum.  
t.2.p.335.n.2

**Adulterium** vt committatur sufficit spes legitima totius & an sponsa de eo accusari possit iure mariti.  
t.4.p.78. & seq.n.11.

**Adulterium** tantum absque interpositione de futuro matrimonio, vel machinatione in meum vici, an impedit matrimonium contrahendum, vel dirimat iam contractum.  
t.4.p.142.n.6

**Adulterium** verum etiam cum sponsa de futuro committitur.  
t.4.p.178.n.6

**Adulterium** sine dolo malo non committitur.  
tom.4. p.298.n.13.

**Adulterium** voluntarium, non violentum in patiente à lege puniunt.  
ibid.

**Adulterium** filiz non nocet patri constituenti dotem, & paciscenti de ea reddenda soloto matrimonio.  
ibid. n.14.

**Adulterium** est causa amissionis dotis, non diuortium.  
ibid. p.299.

**Adulterij** synodus & definitio traduntur.  
t.5. pag.305. num.4. & 5.

**Adulterij** atrocitas describitur, & quibus penis plerendum sit, ostenditur.  
t.5.p.306.n.6. & 7

**Adulterium** an sit plerendum pena capitali.  
ibid. p.307.n.8.

**Adulterium** quibus penis vindicandum sit ex iure canonico.  
ibid. & seq.n.9

**Ad adulterium** mulieris accusandum quinam admittantur.  
t.5.p.110.n.3

**in Adulterij** accusatione iure extranei quomodo procedendum sit.  
t.5.p.311.n.4. & p.312.n.2

**Advocatus** Ecclesiarum quibus competat, & quomodo acquiratur.  
t.5.p.783.n.3

**Advocatus** Ecclesiarum Regis inhæret Coronæ; vbi exempla traduntur.  
ibid. & p.784.n.2

**Advocatus** Ecclesiarum ab initio gratia, deinde promotori.

# Repertorium Generale

- testori quaestio facta est: ubi circa hoc varia exempla ex historiis petita traduntur. t. 3. p. 785. & seq. num. 7.
- Advocati** patrocinator nulli deesse debet; eoque easteri assignandus est à iudice. tom. 1. p. 810. n. 18. & seq.
- Advocati** plures à iudicibus parvi assignati. ibid.
- Advocati** commentarius eum iudice an reddat iudicem suspensum. t. 1. p. 811. n. 27
- Advocati** officium quodam; & quom variis nominibus designentur. t. 1. p. 908. & 909. n. 5. 6
- Advocati** & defensores Ecclesiarum quinquas olem fuerunt. t. 1. p. 911. n. 11
- Advocati** salarium honestè petitur, & honorarium dicitur. ibid. & seq. n. 12
- Advocatus**, vel procuratoribus de quota litis olim pacisci non liceat. t. 1. p. 1005. o. 25
- Advocati** Ecclesiarum quibus iuribus, & honoribus deoerentur. t. 3. p. 784. & seq. n. 3
- Advocatorum** praedictorum munus quodam sit. t. 3. p. 785. n. 6.
- Aedes** praeforum fidelium divino cultui mancipatae, tituli dicitur fore. t. 3. p. 132. col. 2
- Aedes** Deo sacrae quom variis nominibus appellantur. t. 3. p. 834. & seq. n. 6.
- Aedes** sacrae christianae sunt ex precepto Ecclesiae. ibid. p. 835. n. 7.
- Aedum** sacratum termini ab authoritate finium tegendum designati. t. 3. p. 992. col. 2
- Aedificia** quilibet in suo solo ponere potest propterea utilitatis causa, exceptis duobus casibus. t. 2. p. 895. num. 10.
- Aedificium** constructum post novi operis nunciatio nem, demolendum est, oec audire debet dominus, si facilitationem offerat, & de iure suo docere paratus sit. t. 3. p. 946. n. 1
- Vide in verbo *Nunciatio novi operis*.
- Aedificia** quomodo sint reparanda, & quorum sit totum aetas: vide in verbo *Aedificia*.
- Aedua** alias Augustodunum celestis urbs est Galliae Episcopali Cathedra decorata. t. 1. p. 74. n. 5
- Aegritas** aq penatrat summo iuri; & quando eius ratio bibenda sit. t. 1. p. 904. n. 15
- Aetas** vniuersae ecclesiasticae ordioi necessaria assignata est. t. 1. p. 847. n. 2
- Aetas** triginta annorum dicitur aetas naturalis. tom. 1. p. 149. n. 11.
- Aetas** semper maxima ratio habita est io promouendis ad dignitates publicas. ibid.
- Aetas** viginquique annorum Ecclesiae constitutionibus ad sacerdotium requiritur, licet antiquis saeculis diuersa assignata esset. t. 1. p. 255. n. 13
- Aetas** quot modis probari possit: ubi de negligentia natalium. t. 1. p. 190. n. 5
- Aetas** equilibet odioi praescripta quanam sit ab Ecclesia. t. 1. p. 466. n. 5
- Aetas** varia pro diuersitate temporum ad maiores ordines praescripta fuit. t. 1. p. 467. n. 6
- Aetas** ad iudicandum requisita quanam praescripta sit. t. 1. p. 745. & seq. n. 2. & seq.
- Aetas** anni duodecim legitima pubertas censetur. t. 1. p. 168. n. 2.
- Aetas** legitima aliquando est 14. annorum; aliquando vero pro subiecta materia est aetas viginquique annorum. t. 3. p. 554. n. 3
- Aetas** legitima ad Religionis ingressum quanam sit. t. 3. p. 647. n. 5.
- Aetas** ouilla praescripta est in quicquid Ecclesiae canonibus ad ingressum io monasterium. tom. 3. p. 648. num. 6.
- Aetas** quamquam dicitur senilis, vt coitus possit in saeculo remanere voto castitatis emissio, alicui teli gionem ingrediendo. t. 3. p. 687. n. 3
- Aetas** puerilis quanam sit, quando incipiat, & quando finitur. t. 3. p. 707. n. 1
- Aetas** quamquam desideretur, vt quis quolibet voto simpliciter, etiam religionis, obligetur. t. 3. p. 708. n. 5
- Aetas** beneficiorum est veritas eorum. t. 3. p. 961. n. 5.
- Aetas** rei inanimatae quomodo dicitur. ibid. p. 962
- Aetas** ad ouptias ex vtroque iure praescripta quomodo sit. t. 4. p. 75. o. 5. & p. 77. n. 8
- Aetas** varia pro ouptiis à veteribus assignata. ibid. n. 4. & seq.
- Aetas** ad nuptias contrahendas quomodo praescripta ex lege Papae. t. 4. p. 76. n. 6
- Aetas** hominum vnde certitudinem habet, iuxta antiquos Philosophos. t. 4. p. 80. o. 3
- Aetas** ad sit definita in spoualibus sicut in matrimonio. t. 4. p. 83. n. 3
- Aetas** quomodo per maliciam suppleatur in spoualibus. t. 4. p. 84. o. 4
- Aetas** hominis quibus modis probetur. t. 4. p. 87. n. 6
- Aetas** puerilis furis, meodacis, peritiis, & alia peccatis plena est. t. 5. p. 358. o. 5
- Aetas** discretionis quanam sit apud Doctores, & quomodo dignosceda sit. t. 5. p. 367. o. 2
- Afri** deferentes epulum ad tumulum Martyrum reyprehenduntur, & aliquo pacto excusantur. tom. 3. p. 43. n. 6.
- Affidare** quid sit. t. 4. p. 189. n. 3
- Affinitas** superueniens non dissoluit matrimonium contractum, sed totum sponsalia de futuro. tom. 4. p. 137. n. 2.
- Affinitas**, & cognatio naturalis promiscue vsurpantur. ibid. n. 4
- Affinitas** naturalis duplex refertur. ibid. p. 182
- Affinitas** impedimentum quodam sit, & quis eius effectus. t. 4. p. 182. n. 3
- Affinitas** superueniens propter incestum, vel adulterium commissum, an licitus sit vsus coniugij. t. 4. p. 183. n. 9.
- Affinitatis** crmologia, & diffinitio traduntur. t. 4. p. 185. n. 5.
- Affinitas** quomodo definita sit, attento iure canonico; & quid requiratur, vt contrahatur. ibid. p. 186.
- Affinitatis** triplex genus olim fuit. ibid. n. 6
- Affinitatis** gradus quomodo computandi. ibid. & seq. num. 7.
- Affinitatis** vinculum an origioem trahat à iure naturali, an verò à lege positua. t. 4. p. 187. n. 8
- Affinitas** ex copula licita, vel illicita, an aequale vinculum inducat. ibid.
- Affinitatis** gradus, in quibus matrimonium prohibetur, recensentur. ibid.
- Affilius** pensionem, affidi redditus, & affidare locare significant. t. 2. p. 282. n. 6
- Africa** à Vandalis occupata proprium Praefectum non habuit, & quando ei restituta. t. 1. p. 871. n. 5
- Affiliu** non est addenda noua affictio, ne duplici damno afficiatur. t. 3. p. 185. n. 4
- Affigenium** monasterium admodum potens, ubi situm, & à quo fundatum. t. 1. p. 673. n. 1
- Agape** in fauoribus defuictorum facta à veteribus Christianis. t. 5. p. 108. n. 6
- Agape** dilectio fratrum. ibid.
- Agape** à variis Ecclesiae canonibus approbata. ibid.
- Agape** in abusu de luxum conuersa, ab Ecclesia reprobata fuit. ibid. col. 2
- Vide in verbo *Censura*.

# Omnium Notabilium. Litera A.

*Agere* post varias ab eis factas deustationes ab Hispania pelluntur. t. 1. p. 375. n. 2  
*Agatha* Ecclesia duplex Romæ, quæ una in itin-  
 Cardinalium est erecta. t. 1. p. 105. n. 1  
*Agatha* perantiqua Gallie ciuitas in provincia Narbonen-  
 nensi. t. 1. p. 421. n. 5  
*Aguba* urbs antiqua Gallie Cathedrali Sede decorata.  
 t. 1. p. 962. n. 2  
*Agonium* provincia est in Gasconia duas dioceses  
 complectens. t. 1. p. 181. n. 4  
*Agricultorum* triplex conditio apud Romanos. tom. 1.  
 p. 548. n. 15.  
*Agricolæ* post sacerdotum in honore habiti, varisque  
 priuilegia eis fuisse concessa. t. 1. p. 857. n. 7  
*Agricolæ* prædiorum Ecclesiæ non debent deferre  
 cultum prædiorum, & ad alios agros colendos se  
 transferre. t. 1. p. 975. n. 4  
*Agricultorum* conditiones varæ: ubi de colonis, &  
 calatis Ecclesiæ. t. 1. p. 976. n. 6. & 7  
*Agricoltura* primis urbis Romæ cunabulis à nobili-  
 bus, optimisque uiris exercebatur. t. 1. p. 548. n. 15  
*Agricultura* apud veteres maxime æstimationis fuit. t. 1.  
 p. 857. n. 7  
*Agricultura* tanquam res sacra apud Ægyptios habita.  
 ibid.  
*Agrimenfiores* iudicio finium regundorum adhiberi  
 geometria periti fuisse. t. 1. p. 344. n. 14  
*Agrimenfiores* vniuersi quomodo sufficiat ad dirimen-  
 dum controversiam super finibus regundis. t. 1.  
 p. 691. & seq. n. 4  
*Aletrinum*, siue Aletrum, antiqua ciuitas est in Latio  
 versus Orientem sita. t. 1. p. 164. n. 4  
*Aletrum*, siue Aletrum ciuitas est parum ab Anagnina  
 distans, quæ Pontificis iurisdictioni subest, &  
 Cathedrali Episcopali decoratur. t. 1. p. 193. n. 1  
*Alia* vestis est communis Ecclesiæ ministris; quæ tam-  
 en extra diuina officia uti non licet. t. 1. p. 525.  
 num. 19.  
 Vide in verbo *Polyu*.  
*Albanensis* Episcopatus est immediatè subiectus Ro-  
 manæ Ecclesiæ. t. 1. p. 197. n. 6  
*Albanensis* Episcopatus est vnus ex septem Cardinali-  
 titijs, quorum Præfules sunt Cardinales Ecclesiæ  
 Romanæ. t. 1. p. 439. n. 3  
*S. Albani* monasterium percelebre in Anglia, à quo  
 fuisse constructum, & cui dicitur. t. 1. p. 417. n. 1  
*S. Albani* monasterium Ordinis D. Benedicti duplex  
 reperitur. t. 4. p. 135. n. 1  
*Albargaria* est hospitiorum præbendatum onus. tom. 3.  
 p. 183. n. 2  
*Albanus* Dux Brabantie coronatur à Pontifice, & in  
 itinere iussu Imperatoris occiditur. t. 1. p. 127. n. 23  
*Albia* ciuitas est Gallie Cathedrali Ecclesiæ habens.  
 & ubi sita sit. t. 1. p. 901. n. 1  
*Albiganum* ciuitas Italie est ad Alpes Cottie sita, à  
 primis Ecclesiæ sacralis Cathedrali Ecclesiæ decora-  
 ta. t. 1. p. 462. n. 2  
*Albigensis* hæretici vnde ita dicti, & ubi nata eorum  
 hæresis. t. 1. p. 181. & seq. n. 4  
*Albrina* ciuitas est in provincia Rhodomageni Cathedra  
 Episcopali decorata. t. 1. p. 855. n. 1  
*Aleria* ciuitas in insula Corsica Cathedrali Episcopali  
 decoratur. t. 1. p. 70. n. 1  
*D. Alericus* Palatinus Præsul adeo sanctimonie elax-  
 nit, vt in ea Ecclesiæ religiose seruatur eius fan-  
 dalia. tom. 1. p. 69. n. 3  
*Alexander* III. quando Romanus Pontifex creatus.  
 tom. 1. p. 76. n. 1  
*Alexander* Magnus præclaras animi dotes inolerabili  
 viui cupiditate fardauit. t. 3. p. 48. n. 6

*Alexandria* hæretica plenè, ab ea Reliquis S. Jo-  
 nis Baptiste auferuntur. t. 1. p. 903. n. 8  
*Alexandria* Metropolis est Ægypti, Thebaidis & Li-  
 byæ. t. 1. p. 542. n. 4  
*Alexandria* Ægypti nobilis ciuitas à quo fuisse con-  
 dita, & quibus prærogatiuis decorata. t. 1. p. 512.  
 num. 5.  
*Alexandria* urbs secunda sub sole dicitur à B. Chryso-  
 stomo. t. 1. p. 511. n. 8  
*Alecius* Comnenus quo tempore Impetium Orientale  
 obinuerit. t. 1. p. 824. n. 2  
*Alecius* Comnenus referitur in causa Patriarchæ  
 Constantinopolitani Innocentio III. t. 1. p. 815. n. 5  
*Alienationis* rerum Ecclesiæ à quarto sæculo prohibi-  
 ta, & quæ solennitates ad eas præscriptæ. tom. 1.  
 pag. 868. n. 8.  
*Alienatio* rerum Ecclesiæ ab eis Rectoribus, vel Præ-  
 latis facta sine solennitate præscripta, nulla est,  
 sed potest ab Ecclesiâ ratificari. t. 1. p. 869. n. 11  
*Alienatio* à principio nulla, ea ratificatione potest  
 vires assumere. t. 1. p. 869. n. 12  
*Alienatio* cui Pontifex consensum præstat, etsi sine  
 causâ facta, valida est. t. 1. p. 870. n. 14  
*Alienatio* bonorum aduentitiorum filij est patri inter-  
 dicta. t. 1. p. 992. n. 6  
*Alienatio* facta ultra tempus à inter permissum, susti-  
 netur pro tempore permissio; facta verò in perpetuum  
 nullo modo sustinetur. t. 1. p. 1012. n. 5  
*Alienatio* rei litigiosæ quæ non admittitur. tom. 1.  
 pag. 305. n. 11.  
 Vide in verbo *Res litigiosæ*.  
*Alienatio* post admissum capitale ecclimem, sed ante ac-  
 cessionem, an sit valida. ibid. n. 12  
*Alienatio* rei litigiosæ an in aliquo casu sustineri pos-  
 sit. ibid. & seq. n. 13. 14. & 15  
*Alienatione* rei interdicta, comprehenditur tantum  
 voluntaria. t. 1. p. 306. n. 15  
*Alienatio* rei, de qua diuifortem iudicium capium  
 est, prohibetur, nec ea villa easu sustinetur. ibid. &  
 seq. n. 16.  
*Alienatio* fundi dotalis constante matrimonio facta io  
 aliquibus casibus subsistit. t. 1. p. 600. & seq. n. 9  
*Alienatio* fundi dotalis ex consensu mulieris, acce-  
 dente lamento facta, nequit ad petitionem ip-  
 sius mulieris rescindi. t. 1. p. 601. n. 10  
*Alienatio* bonorum Regis Coronæ quo iure prohibe-  
 retur, & in quibus casibus sustinetur. t. 1. p. 613.  
 num. 3.  
*Alienatio* rerum Ecclesiæ quondam primò prohibi-  
 ta fuerit. t. 1. p. 216. n. 5. & 6  
*Alienatio* rerum Ecclesiæ quam multis constitutioni-  
 bus, & decretis conciliariis prohibita. ibid. n. 6.  
 & pag. 227.  
 ad Alienationem bonorum Ecclesiæ triplex solennitas  
 præscripta reperitur. t. 1. p. 127. n. 7  
*Alienatio* rerum Ecclesiæ facta ab Episcopo sine so-  
 lennitate & requisita, nulla est. t. 1. p. 128. n. 8  
*Alienationis* prohibitio generalis venditio continet.  
 ibid. n. 9  
*Alienatio* rei Ecclesiæ causâ legitimâ subsistente,  
 etiam sine solennitate valet. tom. 3. p. 161. n. 2  
*Alienatio* rerum Ecclesiæ, quæ ex iuris necessitate  
 fit, non est prohibita. tom. 3. p. 166. n. 13  
*Alienatio* seruatorum aliquando à restatore prohibetur  
 odio ipsorum, aliquando eorum favore. t. 1. p. 167.  
 num. 14.  
*Alienatio* rerum Ecclesiæ contra sacros canones facta  
 irritatur: ubi multa etiam de alienatione rerum mi-  
 noris. t. 3. p. 168. n. 2  
*Alienatio* rei litigiosæ quænam prohibetur, & in  
 quibus

# Repertorium Generale

quibus casibus. t. 1. p. 303. n. 5  
 Alienatio rerum immobilium donatarum propter nuptias, quandonam sustineti possit. t. 1. p. 314. n. 5  
 Alienationes, & ceteri adus facti dum Ecclesia schismate patitur, nullius sunt valoris. t. 1. p. 222. n. 2  
 Alienigena potius quam incolae ad dignitates, & officia publica admitti. t. 1. p. 600. n. 3  
 Vide in verbo *Peregrinus*.  
 Alienigenas ad beneficia ecclesiastica admitti, quam incommo- dum sit. t. 1. p. 601. n. 6  
 Alfonso VIII. Castellae Rex, Bonus cognominatus, Guldenense monasterium constituit. t. 1. p. 364. n. 2  
 Alienus filius spopis debentur atheni equitate canonica. t. 4. p. 245. & seq. n. 17  
 Alimenta quibus, & ad quibus pretiari debeat. t. 4. p. 138. n. 4  
 Alimentorum quantitas an lege taxari possit. ibid. col. 2.  
 Alpha civitas Episcopalis Italiae sub Archiepiscopatu Beneventano. t. 1. p. 969. n. 1  
 Allegans surripit inem proptiam non est audiendus. tom. 1. p. 397. n. 1.  
 Allegantes in iudicio sunt petitiones, & responso- nes litigantium. t. 1. p. 175. n. 4  
 Almericus, siue Armoricus, Gallos, Theologus Parti- sensis in varios errores incidit. t. 1. p. 32. n. 6  
 Almaria plura in una Ecclesia etiam olim erecta fuisse. t. 3. p. 2. n. 2.  
 Almaris, & Ecclesiae distinctio in una, eademque ba- silica ad fovendam quandam coramptelam. tom. 3. p. 717. n. 2.  
 Altaria sine reliquiis Sanctorum non possent olim consecrari, & de facto sine illis consecrati exerce- bantur. t. 3. p. 373. n. 1  
 Altare si motum fuerit, vel lapis principalis confractus, denud debet consecrari, non tamen ipsa Ec- clesia. tom. 3. p. 833. n. 2. & p. 839. n. 14  
 Altaria consecranda sunt, ut licite possit super eis Mis- sae sacrificium celebrari. t. 3. p. 838. n. 12  
 Altare, quasi alta ara dicitur. ibid.  
 Altaria duplicis generis sunt. rumur. ibid.  
 Altaria in lege gratia debent esse lapidea, et si in lege veteri fuerint lignea. ibid. col. 2.  
 Altaria plura iam in primis Ecclesiae saeculis in una Ecclesia fuisse, contra Mulineum. t. 3. p. 845. n. 1  
 in Altari violato celebrare non licet ante reconcilia- tionem. t. 3. p. 847. & seq. n. 49  
 in Alternativa plurimum remedium a iure introductum, an electio sit iudicis, vel partis. t. 1. pag. 36. num. 12.  
 in Alternativa reman fufficit unum adimplere. tom. 1. p. 92. n. 9.  
 Vide in verb. *Disiunctio*.  
 in Alternativa personarum an semper disjunctus in conjunctionem resolvasur. ibid. p. 92. n. 10  
 Alternativa conditionem an requirat utramque con- ditionem adimpleri. ibid. n. 11  
 in Alternativa negotio concepta an sufficere vnum adimpleri, sicut in affirmativa. t. 1. p. 81. & seq. n. 12  
 in Alternativa cuius sit electio. ibid. p. 93. n. 13  
 Abissinensis diocesis interdicta, & quare. tom. 1. p. 211. n. 1. & 12.  
 Ambianensis civitas totius Picardiae primaria, in qua Gratianus Imperator sacris Imperij acceptis, plu- resque constitutiones edidit. tom. 1. p. 160. n. 2  
 Ambianensis Galliae civitas Cathedrali Episcopali de- corata. t. 1. p. 722. n. 1  
 D. Ambrosius locum ante cancellus Imperatoribus in Ecclesiis assignat. t. 3. p. 7. n. 13  
 D. Ambrosius dominium rerum Ecclesiae Imperatori

concedens explicatur. t. 3. p. 156. n. 9  
 Amelia civitas ad temporibus Apostolorum Christi- ana fidei mysteris fuit iuncta. t. 1. p. 596. n. 3  
 Amenes, si ante amenciam baptismum petierit, hap- tizari possunt; inuiti vero baptizari characterem non recipiunt. t. 3. p. 914. n. 30. & pag. 915. n. 14  
 Amelius quid sit apud profanos Antrocas, & apud ecclesiasticos. t. 1. p. 314. n. 28  
 Amictus matris, & forma quae fuerit. ibid. & seq.  
 Amor parentum in filios quantus. t. 2. p. 517. n. 1  
 Amor nullas vincit amorem parentum. ibid.  
 Amor maternus vincit paternum. ibid. n. 6  
 Amor matris intensior est, quam patris ex utriusque causa. t. 2. p. 519. n. 14  
 Amor an possit ante magica conciliari: vide in verbo *Faculum amatorium*.  
 Anagnis civitas Hirnicorum fortissima vrbem sua sit. tom. 3. p. 373. n. 1  
 Anathema, siue vox Graeca, siue Hebraica sit, varia significat. t. 2. p. 362. n. 7  
 Anathemate frequentior acceptio: ubi de fulmini anathemate in Ecclesia visitato. ibid. & seq. p. 37  
 Ancona vrbis est totius Piceni celeberrima in litore maris Adriatici. t. 3. p. 381. n. 2  
 Ancrea civitas Orientis est, in qua quandoque se- cutur Imperatores. t. 3. p. 240. n. 1  
 Aneyra in deliciis fuit Eutropio. ibid. p. 241  
 Antegauris vrbis Galliae, Cathedrali Ecclesiae ho- norata ubi sita. t. 1. p. 377. n. 2  
 Andreas Sive morbo afflictus Archiepiscopus Lun- densis reuocatur. t. 1. p. 331. n. 3  
 Adrense Monasterium ad Balduino Flandiae Comite fundatum. t. 1. p. 196. n. 2  
 Angaria quid sit in iure civili, & quid in iure cano- nico. t. 3. p. 977. n. 2  
 Angelici haeretici quidam, & quis eorum error. tom. 2. p. 185. n. 16.  
 Angeli sunt ante thronum Dei. t. 2. p. 173. n. 4  
 Angelorum chori in aliquibus diebus maiori exalta- tione, & iubilo in laudes Dei prorumpunt. tom. 2. p. 177. n. 2.  
 Angelorum cultus quare fuerit ab Ecclesia prohibitus; t. 2. p. 185. n. 16.  
 S. Angeli monasterium Ordinis D. Benedicti in diece- cesi Senogalliensis. t. 2. p. 295. n. 3  
 Anglia temporibus Alexandri III. Pontificis, & Regis Henrici II. iudaeis abundabat. t. 1. p. 420. n. 2  
 Anglia primum Albion, seu Albania dicta est, dein- de Britannia. t. 4. p. 28. n. 1  
 Anglia hodie in duo regna diuiditur. ibid.  
 Anicetus Papa quando ad vniuersalis Ecclesiae regimen assumptus. t. 1. p. 446. n. 1  
 Anisus passim in facta pagina pro toto homine sumit- tur. t. 3. p. 797. n. 2  
 Animalcula, quae edae pestis sterilitatem inducunt, an sit superstitiosa excommunicare; & quid mos Romanorum circa hoc. t. 3. p. 328. n. 3  
 Animalia ad agriculturam destinata, nulla ex causa in pignus capi possunt ab executoribus, enim de- ficientibus equis cursum publico destinatis. tom. 1. p. 317. n. 3.  
 Annisum Sabaudiae oppidum, in quod Sedes Episco- palis Geneuae translata. t. 3. p. 722. n. 1  
 Anniversarius pro defunctis solennitas quam antiqua sit. t. 3. p. 518. n. 1  
 Anniversaria solennia apud Germanos etiam in usu fue- re. ibid.  
 Anniversaria commemoratio pro defunctis qua ratio- nem celebretur. ibid.  
 Vide in verbo *Exequia*.

# Omnium Notabilium. Litera A.

*Annona* ciuiles Romæ, & Constantinopoli quamam fuerint. t.3.p.391.n.14

*Annona* ciuiles inter immobilia recensentur ab Imperatoribus. ibid.

*Annulus* inter Episcopalia ornamenta traditur, & quid significet. t.1.p.116.n.35

*Annuli* traditio an ex consuetudine proutaie possit inducere matrimonium. t.1.p.179.n.5

*Annulus* sæpe in nuptiarum celebratione interuenit. tom.2.p.321.n.3

*Annuli* traditio, & immisso in digitum sponsæ solenniter facta probant matrimonium. ibid.p.333

*Annulorum* gestatio magni semper honoris indicium fuit. t.3.p.54.n.12

*Annulorum* usus per antiquos, etiam inter Christianos tempore Apostolorum. ibid.

*Annulus* signatorius in usu apud Reges. ibid. & seq. *Annulorum* gestatio clericis prohibita. p.55. initio.

*Annulorum* delatio Episcopis, & Abbatibus iurisdictionem quasi Episcopalem habentibus competit ex officio. ibid.p.35.n.13

*Annuli* Episcopalis materia, & forma quæ debeat esse. ibid.

*Annulus* pronubus quis sit: ubi quod signum sit æquinoctium sponsalium, vel matrimonij. t.4.p.93. num.2

*Annorum* comparationes variae, siue à creatione mundi, siue per indicationes, &c. t.3.p.955.n.3

*Annus* in iure cum præscribitur ab aliquo, annus & dies concessus intelligitur. t.1.p.992. & seq.n.10

*Annus* naturalis in quas partes diuidatur, & quot diebus constet. t.5.p.616.n.1

*Annus* bissextilis unde ita dictus, & à quo bissexti computatio introducta sit. t.5.p.616.n.1

*Antichristi* quid sit, & quomodo contrahatur, & quomodo latine dici possit. t.3.p.176. & seq.n.11

*Antichristi* alia est expressa, alia reiecta: & an tacita admittenda sit. ibid.p.177

*Antichristi* expressa data non auferunt an fructus rei pignorate excedant vfuras, necne. ibid.p.177. num.2

*Antichristi* iure canonico inspecto omnino improbat. t.3.p.378.n.13

*Antichristi* expressa semper interuenit vfuraria pactio, & illicita. t.3.p.179.n.15

*Antichristi* per se non est hypothea, nec propter eam datur actio hypothea. t.3.p.180.n.18

*Antichristi* præcipua Orientis Metropolis: ubi aliqua de eius laudibus. t.1.p.169.n.1

*Antiochenus* Praeful quando sit Patriarchali honore decoratus. ibid.

*Antiochia* vrbis tercia orbis Romani, & caput Imperij Asiatici dicitur. t.5.p.111.n.8

*Antiochia* Sede Episcopali à D. Petro collocata, ibidem per septennium commoratus est. ibid.

*Antiochia* quid sit, unde ita dicta, & à quibus sit inuenta. t.3.p.18.n.10

*Antiphona* in quo differat à responsorio. ibid.

*Antonius* Imperator vituperatur, quodd Cleopatram secum in expeditionem duxerit. t.3.p.86.n.8

*Apamea*, seu Apamea, Metropolis est Syriæ sub Antiocheno Patriarcha. t.1.p.169.n.7

*Apocri* & antapocri differentia traditur. tomo 2. p.481.n.4

*Apocryphi* Ecclesie quinam fuerint, & quodnam eorum munus. t.1.p.133.n.7

*S. Apollinaris* monasterium in vrbe Clauensi diocesis Ruennensis, quondam fuit ordinis D. Benedicti, deinde Camaldulensibus datum. t.2.p.801. num.2

*Apostasia* à religione quid sit. t.3.p.675.n.3

*Apostasia* quolibet est fuga; non tamen e contra. ibid.

ad Apostasiam constituendam quid requiratur. ibid.

*Apostasia* quid sit, & quid significet. t.5.p.121.n.5

*Apostasia* triplex refertur. ibid.

*Apostasia* an committitur à clericis in minoribus tantum ordinibus constitutis, vel primis tantum tonsurâ initiatis. ibid. & seq.

de Apostasia quis cognoscere possit. t.3.p.113.n.1

*Apostasia* sine adiuncto proluia, intelligitur apostasia à fide. ibid.

*Apostasia* à religione quid sit, & quomodo committatur. tom.5.p.137.n.4

*Apostasia* à statu religioso quàm horrendum scelus sit, ibid. & seq.n.5

*Apostata* à fide quis dicitur. t.5.p.233.n.4

ut Apostata quis dicatur, quid requiratur. ibid.

*Apostata* statim hereticus est. ibid.

*Apostata* per vim, aut per metum, an quis fieri possit. t.5.p.234.n.5

*Apostata* quibus penis subiacentur. t.5.p.235. num.6,8

*Apostata* blanditiis & rigore reuocandi sunt. ibid. num.2

*Apostata* an possint ad superiores ordines ascendere, & in susceptis in apostasia ministrare, si reconciliati fuerint. tom.5.p.236.n.1

*Apostata* à religione quibus penis subiacentur siue ex iure canonico, siue ex iure civili, t.2.p.238.n.6

*Apostata* an ipso facto iuris infamia botentur. ibid. col.2

*Apostata* à religione peculiaribus penis ex constitutionibus apostolicis pleuantur. ibid.

*Apostata* à religione possunt à Prelatis suis retrahi, & carceri mancipari, donec habitum reassumant. ibid.

*Apostoli* quondam electi, & confirmati fuerint, quando verò consecrati. t.1.p.276.n.3

*Apostoli* ad appellandum intra quod tempus dandi sint, ubi de distinctis eorum nominibus, & de modo eos dandi. t.2.p.806. & seq.n.7

*Apostoli* ad appellandum intra quod tempus dandi sint, & petendi. t.2.p.807. & seq.n.8

*Apostoli*, & primi Christiani erroris iude Galilæi suspecti fuisse. Vide in verbis. *Iudei*.

*Apostoli* ad solam Orationem Dominicam consecraverunt, antequam canonem inuenerint. t.3.p.878. col.2

*Appositis* Christi Domini facta D. Petro quibus testimoniis probetur. t.4.p.145.n.14

*Appellatum*, vel prouocantem ab exequutorio, sollicitus mulctari, quid sit. t.2.p.846. & seq.n.11

*Appellans* temerè, & iniuste condemnatur in expensis. tom.2.p.869.n.10

*Appellans* à sententia interloquutoria debet expressione causam grauamini. ibid. & seq.n.10

*Appellans* habet annum ad prosequendam appellationem, & ex iusta causa biennium, nisi iudex aliter duxerit statuendum, quo tempore elapso sententia transit in rem iudicatam. t.2.p.806.n.4. & p.810.n.13.

*Appellatio* an semper inhibita censetur causa commissa appellatione remota. tom.1.p.77. & seq.n.6. & seq.

*Appellatio* facta ne electio celebretur, vaga, & nulla est; valer tamen interposita per hoc, vel illo modo fiat. tom.1.p.261.n.4

*Appellatio* extrajudicialis aliquando inducit attenuata ipso iure nulla. t.1.p.164.n.6

*Appellatio*

# Repertorium Generale

- Appellatio alia est iudicialis, alia extrajudicialis. t.1. p.190.n.10.
- Appellatio iudicialis quadruplex refertur. ibid. p.191.n.11.
- Appellatio extrajudicialis quoniam dicitur. ibid. & seq.
- Appellatione interposita nihil est innovandum. t.1. p.191.n.12.
- Appellatio interposita ne nisi canonice electio fiat, non est frustratoria. t.1. p.191.n.13.
- Appellatio extrajudicialis non suspendit iurisdictionem eius à quo interponitur. ibid.n.13.
- Appellatio à sententia excommunicationis tantum operatur effectum deolutionis. t.1. p.197.n.5.
- Appellatio à pena triplici ex causa non admittitur. t.1. p.198.n.4.
- Appellatio à correctione in quo distinguitur ab appellatione ab alia qualibet causa. t.1. p.198.n.5.
- Appellatio ad Romanum Pontificem an admittatur stante consuetudine ut appellatur ad Episcopum. t.1. p.195. & seq.n.4.
- Appellatio à iudice seculari ad Episcopum vi consuetudinis potest introduci. t.1. p.196.n.6.
- Appellatio regulariter duos effectus producit. t.1. p.197.n.6.
- Appellationem pendere, vel tempus ad appellandum concessum, an à pari procedant. t.1. p.198.n.7. & 8.
- Appellatio generalis & vaga respectu cuiuscunque causae, & cuiuslibet grauissimi interponi potest. t.1. p.191.n.3.
- Appellationis variae exceptiones referuntur. ibid.n.5.
- Appellationis introducendae ratio quoniam fuerit. t.1. p.191.n.6.
- Appellatio veta definitio traditur, & explicatur, & improptia refellitur. ibid.n.7.
- Appellatio in duas praecipuas species diuiditur, & aliae distinctiones referuntur. ibid. & seq.n.8.
- Appellatio generalis & vaga quare non admittitur. tom.1. p.191.n.9.
- Appellatio generalis respectu iudicis ad quem valet. ibid.n.10.
- Appellatio à correctione monastica, seu regulari non admittitur. t.1. p.194.n.1.
- Appellatio extrajudicialis potius quærela videtur esse quam appellatio. t.1. p.195.n.1.
- Appellatio deficitio à sententia definitiua, vel interlocutoria in quo differant. ibid.n.3.
- Appellatio tempore quoniam sunt, & quando ducuntur. t.1. p.196.n.6.
- Appellatio introducendae, prosequendae, & concludendae tempora quoniam sunt praescripta, & quid in hac materia iure canonico & regio obseruetur. t.1. p.198. & seq.n.9. & 10.
- Appellatio tempus ex iusta causa protogitur, & quodnam fatale sit. t.1. p.199.n.11. & 12.
- Appellatio tempus ex quibus causis protogitur. ibid.
- Appellatio à excommunicatione tempus potest à iudice praescribi. t.1. p.191.n.14.
- Appellatio causa an in aliquo casu post lapsum biennij deferri valeat. ibid.n.14.
- Appellatio interposita in vna causa suspendit iurisdictionem iudicis à quo quoad eam tractum, non quoad alias causas. t.1. p.191.n.2.
- Appellatio interposita an reddat iudicem à quo suspensum: Vide in verbo *Iudex*.
- Appellatio an semper debeat fieri ad iudicem superiorem. t.1. p.191.n.1.
- Appellatio à Pontifice non admittitur: ab omni vero parte ad eum recipitur. t.1. p.191.n.1. & 3.
- Appellationum ordo seruandus praescribitur. tom.1. p.194.n.5. & 6.
- Appellatio ab Archiepiscopo ad quem admittatur. t.1. p.195.n.9.
- Appellationes in foro seculari quomodo faciendae: t.1. p.196.n.10.
- Appellatio à iudice ecclesiastico ad secularem non admittitur in casibus ecclesiasticis. ibid.n.11.
- Appellatio tacita per arripionem itineris ad superiorem, an semper suspendat processum in causa. t.1. p.197.n.1.
- Appellatio etiam circa minima admittitur, si iniustitia fiat alieni. t.1. p.198.n.3.
- Appellatio à definitiua sententia, & ab interlocutoria admittitur. t.1. p.199.n.3.
- Appellatio à sententia interlocutoria an admittatur iure ciuili, vel canonico. t.1. p.191.n.8. & 9.
- Appellatio in notoriis non admittitur. t.1. p.191.n.1.
- Appellatio à notorio an sit attendenda. t.1. p.191.n.4.
- Appellatio confessi, & condemnati in iudicio an admittatur. t.1. p.191.n.6.
- Appellatione deserta quomodo appellans & appellatus puniatur. t.1. p.191.n.2.
- Appellationes frustratoriae, superfluae, impotentes & moratoriae. t.1. p.191.n.1.
- Appellationem frustratoriam recipere reuerentia est. ibid. p.191.
- Appellatio super causa residentiae quandom admittitur. t.1. p.194.n.2.
- Appellatio à sententia Ordinis Cisterciensis, etiam ad Sedem Apostolicam, prohibita fuit. t.1. p.193.6. num.1.
- Appellatio à correctione fraterna quandom admittitur; remissio. t.1. p.194.n.2.
- Appellatio renunciari potest. ibid. n.2.
- Appellatio interposita ab in iudicio lato in Regno Galliae. t.1. p.194.n.5.
- Appellatio ab exequutore non admittitur, nisi modum in executione excedat. ibid.n.5.
- Appellatio ab exequutore quomodo iure ciuili prohibita sit. t.1. p.194.n.11.
- Appellatio potest à Principibus & supremis Curia iterari, vel iusta, aut iniusta declarari. t.1. p.191.n.3.
- Appellatio introducendae breuior terminus praescribi valet, non tamen finitudo. t.1. p.195.n.4.
- Appellatio verbo, & factu fit, & quomodo iure ciuili fieret. t.1. p.195.n.3.
- Appellatio remedium à quo iure fit introducitur. tom.1. p.194.n.1. & seq.
- Appellatio potest ab excommunicato interponi, deolutionis tamen tantum effectum habere. t.1. p.191. num.3.
- Appellatio in quo differt à querela. t.1. p.191.n.2.
- Appellatio in qua quantum tempus renunciari possit, siue iure ciuili, siue canonico. t.1. p.191.n.5.
- Appellatio post sententiam, & publicatas attestaciones interposita ad Romanam Sedem, potest causa per summum Pontificem, vel iudicem ab eo delegatum terminari, altera partium per contumaciam absente. t.1. p.196. & seq.n.1.
- Appellatio sine causa facta à sententia, contumelia est in iudicem. t.1. p.197.n.1.
- Appellatio ante sententiam iudicis ordinarij prohibitio facta ad consulendum litigatorum laboribus & expensis. t.1. p.198.n.2.
- Appellatio causa totam quo iudex fit proponenda & probanda. t.1. p.199.n.7.
- Appellatio ab interlocutoria interposita circa exceptionem causa tria sunt tempora distinguenda. t.1. p.199.n.12.

# Omniū Notabilium. Litera A.

An hoc verum sit in appellatione, quæ Interponitur ad Romanum Pontificem. t. 1. p. 871. n. 13  
 in Appellatione à sententia definitiva non desideratur causæ expressio. ibid. n. 14  
 in Appellatione à sententia interlocutoria quæ non causâ desideretur. ibid. n. 15  
 in Appellationibus quomodo sit causâ exprimenda. t. 1. p. 872. n. 16.  
 in Appellatione extrajudiciali causâ grataminis exprimenda est. ibid. n. 17  
 in Appellatione à sententia definitiva quare non requiratur expressio causæ, sicut in appellatione à sententia interlocutoria. t. 1. p. 873. n. 18. & 19  
 in Appellatione necessaria est causæ expressio ad revocationem attentatorum, & devolutionem negotij. t. 1. p. 880. n. 4  
 Appellatio quondam, & à quo procuratore interponi possit. t. 1. p. 881. n. 4  
 Appellatio gemina in eadem causa non admittitur, etiam antea repellitur. t. 1. p. 882. n. 4. f  
 Appellatio gradatim faciendâ est, non omnino medio. t. 1. p. 884. n. 4.  
 Appellationes gradus quomodo observandi sunt attentato iure canonico. t. 1. p. 885. n. 6. 7. & 9  
 Appellatio ab Archiepiscopo ad Episcopum quomodo procedat, & an semper admittatur. t. 2. p. 886. num. 10.  
 Appellatio omnino medio an liceat iure canonico. t. 2. p. 887. n. 13.  
 Appellatio ad Patriarchas omnino medio an sit licita. ibid. n. 14.  
 Appellari potest à iudice tunc, vel expressè relicta exceptio. t. 1. p. 888. n. 4  
 Appellationi renunciari potest etiam post eam interpositam. t. 1. p. 897. n. 1  
 ut Appellatio ab uno ex litigantibus opposita omnibus prodest, quid desideretur. t. 1. p. 898. n. 1  
 Appellatio monasterium est Canonicoꝝ regularium D. Augustini. t. 1. p. 1064. n. 1  
 Aqua piacularis, vulgò benedicta, à quo benedici debet. t. 1. p. 618. n. 3  
 Aqua fontium baptismalis prius est benedicenda, quam cum ea baptismus confectur. ibid.  
 Aqua benedicta quare sit in usu apud omnes Christianos in ingressu Ecclesiæ. t. 1. p. 147. n. 4  
 Aqua pura per aquæ benedictæ contactum efficitur benedicta. t. 1. p. 841. n. 1  
 Aqua quæ cum cinere misceatur pro reconciliatione, aut consecratione Ecclesiæ, tantum ab Episcopo benedicitur. t. 1. p. 854. n. 1  
 Aqua vino in calice mixta an conuertatur in sanguinem Christi. t. 1. p. 880. n. 1  
 Aquam in calice vino mixtam converti in phlegma, opinio est triplicem errorem continens, & ab Innocentio damnata. t. 1. p. 885. n. 1  
 citis Aquam vino miserandum in calice pro sacrificio Missæ celebrando, duplex hæresis damnata fuit. t. 1. p. 894. n. 1.  
 Aqua vino in omnibus liturgiis semper admixta fuit. ibid. & seq.  
 Aqua quare in Missæ sacrificio fuerit vino admixta, & quid significet. ibid. p. 895  
 Aquæ admixtio cum vino an sit de necessitate sacramenti. t. 1. p. 895. n. 3  
 Aqua debet in parva quantitate vino admisceri in Missæ sacrificio. t. 1. p. 896. n. 4  
 Aqua calida vino à Græcis olim in Missæ sacrificio permixta fuit. t. 1. p. 896. n. 4  
 Aqua naturalis & elementaris, quare sit iuncta à Christo Domino ad materiam remotam baptis-

mi. t. 1. p. 918. n. 2  
 Aqua manditiam significat etiam apud Geniiles: vbi de aqua Metenij. ibid. & seq.  
 Aquæ naturalis appellatione quæ veniat, ut sit apta materia remota sacramenti baptismi. t. 1. p. 919. num. 1.  
 Aqua debet esse apta ad abluendum corpus, siue per immersionem, siue per aspersionem. t. 1. p. 919. num. 3.  
 Aquæ quantitas quænam requiratur ad verum baptismum conferendum. ibid. & seq.  
 Aquævis cuius in Gallia Cathedrâ Episcopali decorata. t. 1. p. 809. n. 11  
 Aquilum olim antiqua, & magna ciuitas fuit prope Scutium Melphin. t. 1. p. 166. n. 1  
 Aquini laudes, & præcipuus eius splendor ex immortalitate nominis Angelici Doctoris. ibid. & p. 167.  
 Aquitanici, & Pictones conquerruntur apud Regem Gallie de opprobrio Regis Angliz. tom. 1. p. 603. num. 2.  
 Ara vnde sic dicatur, & in quo differat ab altari, etiam apud Geniiles. t. 1. p. 838. n. 12  
 Vide in verbo Altare.  
 Aranye, vulgò Orange, ciuitas est Gallie Cathedrâ sede decorata. t. 1. p. 186. & seq. n. 1  
 Arbitrium à litigatoribus compromisso electorum potestas quando finiat. t. 1. p. 712. n. 2  
 Arbitri an tempus compromisso adiectum prorogari possint. t. 1. p. 722. n. 3  
 Arbitri iuris dispositione de causis reuocabilibus cognoscere possunt. t. 1. p. 713. n. 2  
 Arbitrorum ætas quænam in iure præfixa sit. tom. 1. p. 726. n. 4.  
 Arbitri in dispari numero sunt eligendi, & illis dissentientibus maioris partis sententia præualet. t. 1. p. 1007. n. 5. & p. 1011. n. 17.  
 Arbitri unde dicantur, & quibus arbitri nomen conueniat. t. 1. p. 1008. n. 7  
 Arbitrorum, & iudicum discrimen afferat, sicut & arbitrij, & iudicij. t. 1. p. 1009. n. 10  
 Arbitri dicuntur etiam compromissarij, & eorum sententia laudam. ibid. n. 11  
 Arbitri, & compromissarij definitiones traduntur. ibid. & seq. n. 12.  
 Arbitrorum communis diuisio in compromissarios, & arbitratores an sit legitima. tom. 1. p. 1010. n. 14. & 15.  
 Arbitri frequentius tres eliguntur. tom. 1. p. 1010. n. 16.  
 Arbitris in numero pset dissentientibus à quo sit tertius eligendus. ibid. n. 18  
 Arbitris in prolatione sententiæ dissentientibus plures casus sunt distinguendi. t. 1. p. 1011. n. 22  
 Arbitros omnes in vna, eademque sententia consentientes non est necessarium. t. 1. p. 1013. n. 13  
 Arbitrorum sententiæ, siue æquæ, siue inique parentum est. t. 1. p. 1015. n. 10  
 ab Arbitris iuris appellari licet, non à compromissariis. t. 1. p. 1019. n. 17  
 Arbitri non possunt in solum auctori assignare decimas Ecclesiæ, quas reos ratione beneficij possident. t. 1. p. 1010. n. 1. & p. 1011. n. 4.  
 Arbitri esse possunt quicumque non prohibentur iudices esse. t. 1. p. 1014. n. 8  
 Arbitri euasumque conditionis esse possunt: & qui ab hoc munere repellantur. ibid. n. 9  
 Arbitri casum de competentiis in compromisso, & ab eo incidenter emergentibus cognoscere valent. t. 1. p. 1013. n. 4.  
 Arbitres

# Repertorium Generale

Arbiter quando possit vno ex contemptiscentibus de-  
fundo in causa procedere. t.1.p.1044.n.9  
Arbiter quando excusetur ab arbitrio dicendo. ibid.  
num.10

Vide in verbo *Compromissum*.

Arbitri an iure Digestorum poverint diebus festis  
arbitrium dicere. t.1.p.192.n.34

Arbitri non iudices, sed partes iudicis dicuntur, &  
in quamplicitibus pro iudicibus non habentur.  
t.1.p.161.n.11

Arbitria non sunt omnino redacta ad iustitiam iudicio-  
rum. t.1.p.1043.n.6

Vide in verbo *Compromissum*.

*Archiepiscopus* Episcopus Principum, Comitum & Du-  
cum officialis est. t.1.p.104.n.2

*Archidiaconus* ordinandus Episcopo presentis; sed in  
Ecclesia Romana, & Constantinopolitana primi  
Diaconatus munus hoc est. t.1.p.470.n.2

*Archidiaconus* nullus est in Ecclesia Romana, &  
Constantinopolitana. ibid.

*Archidiaconus* quis, unde ista dictus, & quodnam eius  
munus. t.1.p.604.n.3

*Archidiaconorum* excessus, & innumescencia te-  
pressa. ibid. & seq.

*Archidiaconi* vicarii nati sunt Episcoporum. t.1.p.605.  
n.4 & p.608.n.6

*Archidiaconi* quare circuitores dicti. t.1.p.605.n.5

*Archidiaconus* sine mandato Episcopi non prestat  
collationem auctoritabilem beneficiorum, non  
obstat quacunque consuetudine. t.1.p.607.n.1

*Archidiaconus* potest consuetudine acquirere ius in-  
stituendi in beneficiis, tanquam vicarius Episcopi.  
t.1.p.608.n.5

*Archidiaconus* accedente Episcopi licentia potest  
omnem institutionem facere. t.1.p.609.n.9

*Archidiaconus* de iure communi non potest senten-  
tiam excommunicationis proficere. t.1.p.610.n.14

*Archidiaconi* plerique potestatem excommunicandi  
sibi vindicant. t.1.p.611.n.6

*Archidiaconus* oculus Episcopi, & etiam clavis  
Episcopi dicitur. t.1.p.612 & seq.n.2

*Archidiaconus* non dat litteras commendatitias. t.1.  
p.613.n.1 & p.611.n.7

*Archidiaconi* an consensum possint acquirere ius  
concedendi litteras dimissorias. ibid.n.8

*Archidiaconus* competit Abbas, & Abbatibus in  
sede installate. t.1.p.618.n.2

*Archidiaconi* Senonensis auctoritas magni, tam in  
Ecclesiis secularibus, quam regularibus. t.1.p.619.  
num.1

*Archidiaconus* olim etiam correctio clericorum com-  
perbat. t.1.p.24.n.2

*Archidiaconorum* iura precipua circa iurisdictionem  
& oblationes consuetudine introducta sunt. t.1.  
p.452.n.2

*Archiepiscopus* quando possit in subditis suffraganeo-  
rum suorum sententiam ferre excommunicationis.  
t.1.p.193.n.3

*Archiepiscopus* an possit Ecclesias regulares, & secu-  
lares suorum suffraganeorum visitare: Vide in  
verbo *Metropolitane*.

*Archiepiscopi*, & Episcopi debent obedientiam pre-  
stare R. Pontifici. t.1.p.137.n.24

*Archiepiscopi* tempore sui consecrationis debent iu-  
ramentum fidelitatis prestare Romano Pontifici.  
ibid.p.138.n.6

ad *Archiepiscopum* spectat consecrare suffraganeos,  
vel eorum consecrationem Episcopo demandare:  
potestque etiam pallio non recepto excreere quae  
sunt iurisdictionis, quaeque exceptis. t.1.p.165.n.4

*Archiepiscopus* ante pallii receptionem non potest  
Episcopum consecrare, sed potest aliis committere  
consecrationem, & quare. t.1.p.165.n.5

*Archiepiscopi* intra Ecclesias suorum provinciarum  
tantum pallio uti possunt. t.1.p.184.n.3 & p.188.  
num.11

*Archiepiscopi* in Ecclesiis propriarum provinciarum in  
Missarum solemnibus pallio uti possunt. t.1.p.188.  
num.12

*Archiepiscopus* ex speciali privilegio potest extra loca  
sibi subiecta pallium deferre. ibid.n.14 & p.191.n.3

*Archiepiscopi* aliquando concessum est vii pallio  
in processibus. ibid.n.15

*Archiepiscopus* cum pallio alicuius Episcopi Missa-  
rum solemnibus celebrare nequit. t.1.p.184.n.2

*Archiepiscopus* pallium suum commodare non po-  
test, sed quilibet tam eo sepeliri debet. ibid.n.3

*Archiepiscopus* ante receptionem pallii, nec quae  
sunt ordinis valet excreere, nec quae iurisdictionis  
nit. t.1.p.192.n.4 & p.192.n.6

*Archiepiscopus* an ante pallii receptionem valide  
possit excreere quae sunt iurisdictionis. t.1.p.192.  
num.7

*Archiepiscopus* tantum intra diocesim, & certis die-  
bus pallio utitur. t.1.p.194.n.5

*Archiepiscopus* an extra Missarum solemnibus pallio  
uti possit. t.1.p.196.n.2

*Archiepiscopus* ab omnibus suffraganeis suffraganeus  
verò à tribus Episcopis, Metropolitano iubente, &  
exteris comprouincialibus consentientibus conse-  
crari debet. t.1.p.447.n.1 & p.449.n.8

*Archiepiscopus* post confirmationem est maior Epif-  
scopi ratione iurisdictionis; sed ante consecratio-  
nem est minor Episcopis consecratis, ratione or-  
dinis. t.1.p.450.n.8

*Archiepiscopi* olim etiam à Metropolitano consecra-  
bantur. tom.1.p.451.n.12

*Archiepiscopi* quomodo de casibus subditorum suorum  
Suffraganeorum cognoscere possint. t.1.p.772.n.4

*Archiepiscoporum* iurisdicito in propriis comprouin-  
cialibus Episcopis. t.1.p.774.n.9 & 10

*Archiepiscopi* possunt consuetudine acquirere ius  
iurisdictionem in subditis suffraganeorum extra casus  
à iure sibi concessos. t.1.p.773.n.13

*Archiepiscopus* nequit subditum suffraganei sui inau-  
toritate cogere ad suscipiendam delegationem. tom.1.  
p.777.n.1

*Archiepiscopus* potest intra provinciam suam conce-  
dere indulgentias iuxta dispositionem Concilij  
Laesanenſis Generalis. t.1.p.578.n.5

*Archiepiscopus* potest absolvere subditum suffraganei  
sui ad eum spectantem, & non aliud. t.1.p.602.  
num.1 & p.603.n.4 & 5

*Archiepiscopus* quondammodo cognoscere possit per  
viam simplicis querelae de iurisdictione excommunicatio-  
nis laici per suffraganeum in subditos. t.1.p.603.  
num.6

*Archiepiscopus* quoniam dicantur, ad explicationem leg-  
is 1. Cod. de Episcopis. and. t.1.p.162.n.13

*Archiepiscopus* quis dicitur, & quodnam sit eius mu-  
nus. t.1.p.626.n.2

*Archiepiscopus* iurisdictionem a iure ordinario, & ratione  
consuetudinis. ibid.n.4

*Archiepiscopus* an Archidiacono subditus. t.1.p.627.n.4

*Archiepiscopus* curam animarum habet cum iurif-  
dictione. ibid.n.4

*Archiepiscopus* absentibus Episcopis olim Missas  
publicas celebrabant. ibid.n.5

*Archiepiscopus* alij urbani, alij archiepiscopales. t.1.p.629.  
num.1



# Omnium Notabilium. Litera A.

*Arduus* Angliæ Regis filius, à successione paterna exclusus, à Philippo Gallie Rege defenditur contra avunculum. t. 2. p. 343. n. 1  
*Arduus* monasterium Ordinis Præmonstratensis, ubi situm, & quando constructum. t. 1. p. 114. n. 2  
*Arclatensis* civitas Gallie Narbonensis iuxta Rhodanum flumen. t. 1. p. 447. n. 1  
 Arclati varia nomina, eiusque Præfulum magna auctoritas. ibid.  
 Arclatensis Præful non solum Archiepiscopi, verum & Primatis, & R. Pontificis titulo decoratur. t. 1. p. 394. n. 9  
 Arclatensis civitas, colonia à Nerone deducta, & parva Roma dicta. t. 1. p. 680. n. 1  
*Arenum* antiqua Etruriæ civitas iam olim Ecclesiæ Cathedrali fuit decorata. t. 2. p. 133. n. 6  
*Argentina* civitas est Germaniæ nobili Cathedrali Ecclesiæ decora. t. 3. p. 181. s  
 Argentinenfis Episcopus potentia clarescit miris laudibus extollitur. t. 3. p. 181. n. 2  
 Argentinz, sive Argentoratensis brevis descriptio, & laudes. t. 3. p. 701. n. 1  
 Argentia quem primum vetbi Dei sacrum habuerit. ibid.  
*Argenteiense* monasterium monialibus traditum, eis ob fædus mores pulsis, monasterio S. Dionysij restitutum fuit. t. 2. p. 418. n. 2  
*Argumentum* à contratio sensu non valet quoties sequitur absurdum. t. 1. p. 901. n. 9  
 Argumentum à contratio sensu, cum sequitur absurdum, in iure non admittitur. t. 2. p. 71. n. 2  
 Argumentum sola investigatione invenit veritatem, & ita dictum est, quasi argumentum innotatum. t. 5. p. 610. c. 10.  
*Ariminum* antiquissima Italiæ civitas, caput olim Senogalliæ, à quo tempore Cathedrali Episcopali decorata fuerit. t. 2. p. 367. & seq. n. 1  
 Ariminum antiqua civitas est Gallie Cathedrali Ecclesiæ habens. t. 3. p. 744. n. 1  
*Aristeralia* quid, vide in verbo *Monachia*.  
*Aristerales* male sensus de matrimonio, & minus digni quam pat. est. t. 4. p. 5. n. 1  
*Armarum* civitas Archiepiscopalis Hiberniæ, cuius Præful Primas totius Hiberniæ est. tom. 1. p. 313. num. 1.  
*Armarum* acceptiones variz, & quid propriè armis intelligatur. t. 3. p. 9. n. 5  
 Armarum nomine quid veniat, & quænam clericis prohibeantur. ibid.  
 Armarum delatio, & vsus quibus prohibitus. ibid. & seq. n. 6.  
 Armarum delatio nobiles distinguit à plebeis. ibid.  
 Arma clericorum quænam. t. 3. p. 10. n. 7  
 Armarum vsus abhorret Ecclesiæ, præcipue in clericis. ibid.  
 Armarum delatio in templis prohibita etiam laicis. ibid.  
 Armarum abusus in clericis, & Episcopis notatur. ibid.  
 Armarum vsus non est omnino prohibitus, etiam priuatis. t. 3. p. 12. n. 11. & 12  
 Armarum delatio prohibita est poenitentiam solum peragentibus. t. 5. p. 558. n. 3  
*Arnoldus* Abbas Cisterciensis in Galliam missus ad conversionem hæreticorum Albigenium. tom. 1. p. 309. n. 2.  
 S. Arnaldus Abbas Cisterciensis misit contra Albigenes ab Innocentio III. t. 5. p. 42. o. 2  
 D.D. Generalis in Divina. Index generalis.

Arnaldus hæreticus Braxianus novas opiniones in Ecclesiâ seminavit. t. 5. p. 186. n. 1. Braxianam Ecclesiæ turbat, ascendit, & Italia pellitur. ibid. Italianæ reuerfus tumultum Romæ suscitavit, ibique comburitur. ibid.  
 Arnaldus hæretici. ibid.  
*Arria* in matrimonio intercedit, estque magnum signum eius celebrari. t. 3. p. 694. n. 2  
 Arria in sponsalibus adicte an infringant libertatem matrimonij. t. 4. p. 64. n. 6  
 Arria quare licet in sponsalibus adhibeantur. ibid. p. 65. n. 7.  
 Arria constitutio in sponsalibus non improbat, bene tamen promissio. ibid. col. 2  
 Arria, seu arthab, quidam propriè dicunt. tom. 4. p. 93. n. 1.  
 Arria plerumque in sponsalibus intercedit in symbolum finiri matrimonij. ibid.  
 Arria pigo, et matrimonij dicuntur, & quibus symbolis frequentius subartano fit. ibid. n. 2  
*Armenense* monasterium Ordinis D. Benedicti in dioecesi Treuerensi constitutum, vnde iudicium, & a quo constructum. t. 1. p. 619. n. 1  
 Arria liberales quænam propriè dicantur. tom. 1. p. 70. num. 3.  
*Artificium* honestum vitium querendo imperatur, & præceptum fuit clericis. t. 5. p. 85. n. 6  
 Arria fratres quænam olim fuerint, & an de finibus regnum cognoverint. t. 2. p. 344. n. 14  
 Arria fratrum collegium quodam fuerit, & ad quid erectum. t. 3. p. 310. n. 5  
 Arria fratrum manus quodam, & quodam insigne. ibid.  
 Arria expiatio apud Gentiles impia sacrificiis peracta. t. 3. p. 330. n. 5  
*Ascensio* Domini à temporibus Apostolorum magno cultu à Christianis celebratur. t. 3. p. 184. n. 13  
*Asculum* civitas, alia Esculum dicta, vbi nam sita sit, & quando Episcopalia effecta sit. t. 3. p. 1016. num. 1.  
*Assesores* ad quid assumentur à Magistratibus. tom. 3. p. 12. n. 4.  
 Assesores plerumque dicuntur consiliarij, & aliquando patricipes: ubi quando necessarij assum debent. ibid.  
 Asses, vel mansionarij in Ecclesiæ Cathedralibus quænam dicantur. t. 3. p. 120. n. 1  
 Assilum antiqua civitas in Umbria, varios Dominos experta, & quando lumine fidei donata. tom. 1. p. 796. n. 1.  
*Assumptio* Beatæ Mariæ festiuitas non est iuris divini, sed ab Apostolica instituta. tom. 3. pag. 345. num. 1.  
*Asta* civitas est Italiæ à primis Ecclesiæ sæculis Sede Cathedrali decorata. t. 3. p. 214. n. 1  
 Asta civitas Episcopalis est Liguriæ ad Alpes Coliz sita. t. 4. p. 147. n. 2  
*Astorum* ius apud Indos, Gentiles, & Catholicos quomodo introducitur. t. 3. p. 993. n. 1  
 Astora, seu templum Misericordiæ ab Herculis Thobani liberis conditum. t. 3. p. 994. n. 3  
 Asti ius apud Romanos in templo Pacis, & Cesarum statuitur. ibid. & seq.  
 Asti in lege gratiæ à primis Ecclesiæ sæculis fuerit constituta, & quænam eorum iure non gaudeant. t. 3. p. 995. o. 13.  
 Asti in quibus legitimè Ecclesiis, & Altaribus concessum. t. 3. p. 996. n. 14  
 Astens inter nobiliores, & antiquiores civitates recentent Aurbore, in qua ciuitate Metropolis ecclesiastica

# Repertorium Generale

ecclesiastica à primis Ecclesie sacris constituta  
fuit. t.1.p.404.n.1  
*Athletæ* victores in certaminibus olympicis, quibus  
honoribus, præmiis, & prærogatiuis olim decorati  
fuerunt. t.1.p.400.n.12  
Athletis victoribus in vulgibus, communibusque  
preliis, constituta fuere præmia. p.401.n.13  
*Archæum* Metropolis Aethiæ, olim Nemenasium di-  
cta. t.1.p.1040.n.1  
Atrebatum oppidum nobile Germaniæ, à quo tempore  
fuerit Ecclesia Cathedrali decoratum. tom.1. p.442.  
num.1.  
*Arelia*, vulgò *S. Arpino*, ciuitas est Episcopalis sita in  
Campania. t.1.p.449.n.1  
*Attentata* post appellationem extraiudicalem non  
sunt ipso iure nulla; & an hoc semper versuerit.  
t.1.p.164.n.6.  
Attentatum reuocatio quo tempore petenda sit. t.1.  
p.799.n.10.  
Attentata non reuocantur per indolem, nisi eorum re-  
uocatio petatur. ibid.col.1  
Attentata appellatione interposita, & gesta lite pen-  
dente æquiparantur. t.1.p.799. & seq. n.11  
Attentata ex consensu partium facta, appellatione  
pendente non reuocantur. t.1.p.880.n.15  
*Attentio* in officio diuino requisita variè considerari  
potest. t.1.p.886.n.4. & 5  
Attentio duplex refertur, & quænam sufficiat ad im-  
plendum preceptum de horis canonicis. ibid.  
num.5.  
*Attentatio* in vno iudicio receptæ fidem faciant in  
eadem causa, & inter easdem personas coram alio  
iudice. t.1.p.407.n.1. & p.408.n.7  
vt Attentationes in vno iudicio factæ fidem faciant in  
alio, quid desideretur. ibid. & seq. n.5  
Attentationes in vno iudicio non publicantur, an fidem  
faciant in alio. t.1.p.408.n.6  
Attentationibus publicatis alij testes recipi non pos-  
sunt, etiam in causa appellantis, super eisdem  
articulis, vel directis contrariis. tom.1. pag.415.  
num.1.  
Attentationum publicatio & scientia impedit nouam  
testium productionem. t.1.p.431.n.1  
Attentationibus publicatis non opponitur in personas  
testium. t.1.p.431.n.1  
*Auraria* vitium procul esse debet ab ecclesiasticis mi-  
nistriis. t.1.p.93.n.1  
*S. Auerii* monasterium Canonicorum regularem D.  
Augustini vrbem situm sit. t.1.p.467.n.1  
*Auersa* in Campania felici sita Episcopali Sede deco-  
rata. t.1.p.187.n.1  
*B. Augustini* ordinem eremiticum, & canonicorum  
regularem instituit. t.1.p.311.n.3  
*Augusti* à quo tempore Imperatores dici ceperint  
vide in verbo *Imperator*.  
*Aures* annuli int quid sit. t.1.p.559.n.10  
*Aurei* annuli ius imaginem domant, non ita ius in-  
genitatis præstat. ibid.  
Aurei annuli ius quis tradere possit. t.1.p.560.n.12  
Vide in verbo *Ingenium*, *Annulus*.  
*Aurigena* ciuitas Gallicie, vulgò *Orense*, Cathedrali  
Ecclesie decorans. t.1.p.179.n.1  
*Austriana* ciuitas in Aquitania, in quam Metropolis  
Elusina translata fuit. t.1.p.763.n.1  
*Ausona* ciuitas, cuius antiquissimum nomen est Ansa,  
vrbem sita sit. t.1.p.506.n.1  
*Aussida* apud Gentiles quid fuerint; & quid signifi-  
cent apud posteros Scipitones. t.1.p.137.n.1  
*Authen* librorum veteris Testamenti, quidam certi  
sunt, quidam incerti. t.1.p.581. & seq. n.1

*Authore* damnato, eius liber damnatus censetur, non  
è contra. t.1.p.311.n.1  
*Auistodonensis* ciuitas Gallie habet Ecclesiam Catho-  
licam D. Stephano dicant. t.1.p.316.n.1  
*Auistodon* biachij secularis quid sit, & ad quid ius  
Ecclesia in vso sit. t.1.p.750.n.15  
Auxilium sibi inuicem præstant potestas secularis, &  
ecclesiastica. t.1.p.751.n.16  
Auxilium iudicis etiam inferioris potest impiorari.  
ibid.n.18.  
Auxilium brachij secularis an sit innocendum ad ad-  
eptionem laici, in casibus, in quibus iudex ec-  
clesiasticus procedere potest contra eum. t.1.p.182.  
num.1.  
*Axioma* iuris, *Si vince vincem te, &c.* quando lo-  
cum habet. t.1.p.775.n.12  
*Axioma* plus credi duobus affirmantibus, quam mille ne-  
gantibus, quomodo intelligatur. t.1.p.177.n.7  
*Axioma* iuris: *Satis est pignori incumbere, quam ius  
rem agere.* t.4.p.313.n.17

## B.

**B**aculo pastoralis non vtuntur Pontifices. tom.1.  
p.516.n.38.  
Baculo pastoralis vti, quibus sit concessum. ibid.n.39  
Baculo diuersæ personæ vtuntur. ibid.  
de Baculo D. Petri. t.1.p.517.n.41  
Baculi Episcopalis mysticæ rationes, & quare eo Pon-  
tifices non vtuntur. ibid.n.42  
*Baiocensis*, siue Baiocassa ciuitas Episcopalis Gallie  
vbi sita. t.1.p.311.n.1  
Baiona murorum & aggerum firmata munimentis, ru-  
tissimum est Galliarum propugnaculum. t.4.p.136.  
num.1.  
Baiona Cathedrali Sede decorata, vnde nomen sump-  
sit. ibid.  
*Bailium* nomen quid significauerit in media ætate,  
& quid posterioribus sæculis. t.1.p.911.n.2  
*Baldwinus II.* Archiepiscopus Cantuariensis, litera-  
tissimus, & ingenio, & pietate clarus fuit. tom.3.  
p.401.n.1.  
*Ballear* vrbem à Grecis ad Hispanos transferam quid  
significet. t.1.p.431.n.7  
*Bailina* vox barbara quid significet; & quid etiam  
Baillia. t.1.p.610.col.2  
*Bailium* idem est ac Prætor, & rector plebis seculari-  
tis. t.1.p.108.n.1  
*Bailia* genus armorum seuum, & crudelissimum  
fuit. t.1.p.197.n.3  
Bailistæ appellatione quænam tormenta bailiea ve-  
niant. ibid. & p.198  
*Bailistæ* vario armorum genere vti sunt. p.198.col.1  
*Baines* vrbem, & mulierum apud antiquos diuersa  
fuerit. t.1.p.65.n.10  
*Bannum* quænam vox sit, & quæ sit eius frequentior  
acceptio. t.1.p.163.n.9  
*Bannum* refugia ad Ecclesiam confugientia possit ab  
ea abduci. t.1.p.599.n.5  
*Bannum* plerumque pro proseriptione sumitur, ali-  
quando etiam pro multa pecuniaria; vnde variè  
loquendi formulæ explicantur. t.1.p.700.n.4  
Bannum pro edito, & promulgatione publicæ, &  
qualibet denunciationis sumitur. t.4.p.61.n.2  
Banni nuptiales in Gallia: vide in verbo *Denun-  
ciatio*.  
Banna, & denunciationes publicæ in Gallia in vso esse  
ceperunt ante Concilium Later. t.4.p.96.n.3  
Bannum aliquando significat penam & multam edi-  
cto non obtemperantis. t.1.p.511. & seq. n.1  
*Baptismus*

# Omnium Notabilium. Litera B.

*Baptismus* necessarius est ad salutem, licet baptismus parvulus ab aliquibus hæreticis sit impugnatus. t. 1. p. 19. n. 10  
*Baptismus* per merum acceptum an sit validus. tom. 1. p. 91. n. 17  
*Baptismus* in casu necessitatis in Gallia fuit olim à laicis collatus absque prioribus illis verbis: *Ego te baptizo*: ubi refertur gravis disputatio, an baptismus sic collatus verus sit. t. 1. p. 90. & seq. n. 1  
*Baptismus* an necessarius sub trina merione conferri debeat. t. 1. p. 90. n. 2  
ad Baptismi validitatem sufficit quolibet ablutio aqua facta. ibid. & seq. n. 3  
in Baptismi collatione tres personæ duarum explicite sunt nominandæ. t. 1. p. 90. n. 4  
Baptismus quomodo sit intelligendus in nomine Iesu collatus. ibid. n. 2  
Baptismus rite collatus iterari non potest, nisi in aliquibus casibus. t. 1. p. 90. n. 2 & 3  
Baptismus etiam infantibus administrari debet. tom. 1. p. 90. & 90. n. 4 & 5  
Baptismus in quolibet ætate conferri potest, nec est ad octavum diem differendus. tom. 1. p. 90. & seq. n. 6. 7  
Baptismus an conferri possit infanti in vtero existentis: Vide in verbo *Infans*.  
Baptismus matri collatus, an diffundatur ad infantem in vtero existentem. t. 1. p. 91. col. 1  
Baptismus militi illud omne, quod verum & propriam peccati rationem habet. t. 1. p. 91. n. 1  
Baptismus præstat gratiam, & imprimit characterem. t. 1. p. 91. n. 3  
Baptismi subitum quodam sit. t. 1. p. 91. n. 11  
Baptismi donum inappretiable quomodo nescientibus, & nolentibus conferatur. t. 1. p. 91. n. 17  
ad Baptismum conferendum necessarius est minister distinctus à suscepto. t. 1. p. 91. n. 4  
Baptismus collatus cum linceo masefado, an sit validus: ubi traduntur alij casus. t. 1. p. 91. n. 4  
Baptismus à quocumque in debita forma, & intentione collatus, non est iterandus. tom. 1. p. 91. n. 1  
Baptismi flaminis virtute inficitur homo, & salvari potest. t. 1. p. 91. n. 5  
Baptismus est veluti ianua ad alia sacramenta. tom. 1. p. 91. n. 4  
Baptismus fluminis, & sanguinis, in quo differat à baptismo fluminis. t. 1. p. 91. & seq. n. 4  
Baptismus quandomam fuerit à Christo Domino institutus. ibid. & p. 91  
Baptismus peccata remittit, matrimonium autem contrahit non dirimit. t. 1. p. 91. n. 5  
In Baptismi sacramento distinctus esse debet minister à suscepto. t. 1. p. 91. n. 5  
Baptismus sub debita forma collatus à quocumque validus est. t. 1. p. 91. n. 6. 7. 8  
in Baptismo conferendo servandus est ordo inter eos, qui illum conficere intendunt, & an peccator lethaliter, si servus fiat. t. 1. p. 91. n. 9  
Baptismi ministri soleponis quoniam sit. tom. 1. p. 91. n. 11  
Baptismi solennes ministri ex delegatione quoniam esse possint. t. 1. p. 91. n. 12. & seq.  
Baptismi si ad ritus Iudeos redierint, cogunt eos relinquere, & fidem quam semel professi sunt, effundere. t. 1. p. 91. n. 2  
Baptismi promittendæ, aut rescandæ ratio varia fuit per diversitate temporum. t. 1. p. 91. n. 3  
Barbam radendi mos quando iustum habuerit. ibid.  
Barba promissa apud priores Christianos in usu fuit;  
D.D. Gomcal. in Decretal. Index generalis.

vnde veterum Pontificum Imagines barbata cetera nuntur. t. 1. p. 91. n. 4  
Barba rasura in Ecclesia Latina à quo tempore incipit habuerit. ibid.  
Barba radenda ritus proprius prescribitur. ibid.  
Barba rasura odij Græcorum erga Latinos anam præbuit. ibid.  
Barba medioerius absteruenda iubetur. tom. 1. p. 91. n. 5  
Barba eius à clericis Latinis radatur. ibid. col. 1  
Vide in verbo *Græci*.  
Barca pro breui navigij genere aliquando accipitur. t. 1. p. 147. col. 2  
Barchino, seu Barchinona civitas in agro Luleto sita, à quo fuerit condita. t. 1. p. 41. n. 2  
Bassum nomine aliquando vitatur Ducis, & Comitatus. t. 1. p. 91. n. 4  
Batoni nomen quid proprie significet. ibid.  
Barium civitas Episcopalis in Apulia sita. t. 1. p. 716. n. 1  
Basilica civitas Episcopalis Gallie in provincia Bituntina. t. 1. p. 109. n. 1  
Basilica sanctorum Apostolorum Coloniæ à quo fundata, & aucta. t. 1. p. 101. n. 1  
Bathæ, seu Bathana Ecclesia Episcopalis fuit in provincia Osihoena. t. 1. p. 81. n. 2  
Bathonia civitas Angliæ quondam Episcopali Sede decorata fuerit. t. 1. p. 111. & seq. n. 2  
Bathonensis Episcopatus voluit Abbas Glascio nomen fuit. t. 1. p. 111. n. 4  
Beatificationem Martyrum & Confessorum quoniam inquisitio, & discussio præcedere debeat. tom. 1. p. 91. n. 5  
Beatificatio quatenus à canonizatione differat. ibid. & seq. n. 6  
Beatificatio martyrum primis Ecclesiæ sceleris ab Episcopis sebat. t. 1. p. 91. n. 7  
Beatificatio quæ Episcopis olim competebat, nunc Sedi Apostolicæ reservata est. ibid. & seq.  
Beatitudo conferri in gratia decedentibus, etiam ante finem mundi. t. 1. p. 91. n. 1  
Beatrum gaudium accidentale crescit de omnibus beneficiis pro eis. t. 1. p. 81. n. 3  
Belial nomen est improbi hominis, apostate, & perniciosis. t. 1. p. 91. n. 3  
Bellapertica Abbatia est Ordinis Cisterciensis ad ripam Garumne. t. 1. p. 11. n. 2  
Bellavilla oppidum est iuxta Ararim in diocesi Bellouacensi. t. 1. p. 81. n. 1  
Bellouacensis Ecclesia collegiata tituli S. Iohannis est in Anglia. t. 1. p. 194. n. 2  
Belica, siue Belicium, vulgò *Belley*, civitas Gallica ad Rhodanum sita. t. 1. p. 109. n. 2  
Iohannes de Bellefains, Archiepiscopus Lugdunensis, jam senex Archiepiscopatu renunciat, & vitam monasticam profectur. t. 1. p. 198. n. 1  
Bellefains civitas peranisquis, & celebris in provincia Rhemensis, peccatebri etiam Ecclesiæ Cathedrali decoratur. t. 1. p. 116. n. 1  
Belleuacum civitas est provincie Rhemensis, in qua fuit convocata Synodus à Carolo Caluo. t. 1. p. 177. n. 1  
Belle prius ponderare, & potest legum comprimerebantur, sed deinde gualata in variis proinde fuisse, quorum incommodis Ecclesiæ mederi voluit. t. 1. p. 850. n. 9  
Bella prius olim nec legibus probata erant, nec omnino damnata. ibid. n. 9  
Belli tempore plena securitate gaudent presbyteri, monachi, conuersi, peregrini, mercatores, & rustici. b a rustici

# Repertorium Generale

rusticitas. t. p. 358. n. 9. & p. 359. n. 11. 12. Et quando-  
nam ecclesiastici ad aliqua munia bellica cogi pos-  
sunt. t. 1. p. 800. n. 14

Bellum inter Philippum, Orthonem & Fidericum in  
tota Italia libertati ecclesiasticæ valde obfuit. t. 1.  
p. 65. col. 4

Bellum inter Guelfos & Gibellinos civilis tantum  
dilectio fuit, in quo postmodum lucum non  
habuit, nec capta captivum fiebant, nec capi  
milites in servitutem redigebantur. t. 1. p. 180.  
num. 2

in Bellis inter Christianos, quantumvis iustissimis,  
non est locus securitati. ibid.

Bellum & fitiones Italia describuntur, earumque  
crudeles rates. t. 1. p. 180. & seq. n. 3

Bellum færa res, & cumulus iudiciorum dicitur.  
ibid. n. 4

Bellum inter Agilam Gothorum Regem, & Athana-  
gildum eorumdem Ducem. t. 2. p. 129. n. 3

Bellum & implacabilis dilectio inter Reges Angliæ  
patrem & filium, vicissente Domino necem D.  
Thomæ Cantuariensis. t. 2. p. 356. n. 1

Bello infulto occupata ab innasforibus restituenda  
sunt. t. 2. p. 603. n. 4

Bellum an de iure gentium sit, an potius iuri natu-  
rali contrarium. ibid. n. 6

Bellum an sit Christianis licitum. ibid. p. 604

Belli iusto leges referuntur, & cuius sit illud indice-  
re, differtur. t. 2. p. 604. & seq. n. 7

Belli lex præcipua quænam. t. 2. p. 605. n. 8

Vide in verbo *Indem*.

Bella færa in Hispania temporibus Clementis III.  
fuerunt. t. 4. p. 359. n. 2

Bellum quo prætextu Indici & Gentilibus à Princi-  
pibus Christianis indici possit. t. 5. p. 149. n. 2

Vide in verbo *Indem*.

Belli variz species referuntur, varizque opera, quæ  
in eo geruntur. t. 3. p. 186. n. 3. & 4

Bella sacra Ecclesiæ ministris infelicitate cedunt. t. 5.  
p. 187. col. 1

*Belaensis* civitas in Gallia Cathedrali Ecclesiæ  
D. Petro dicatam habet. t. 1. p. 34. n. 1

*Benedictio* plerumque significat formam ordinationis,  
sive ipsam ordinationem. t. 1. p. 523. n. 12

Benedictiones presbyterales quænam fuerint, &  
quando conferantur. t. 1. p. 619. n. 2

Benedictiones nuptiales unde originem sumpserint,  
varia exemplis ostenditur. t. 4. p. 325. n. 7

Benedictiones in liberia & servis valent. t. 4. p. 326.  
col. 1

Benedictiones nuptiales de præcepto recipiendæ sunt,  
et si non sint de cetera matrimonij. ibid. col. 2

Benedictionum nuptialium ritus ab Ecclesiâ recepti.  
ibid. n. 8

Benedictio nuptialis quare in secundis nuptiis non  
adhibetur. t. 1. p. 327. n. 9

Benedictio nuptialis iterata in eadem persona non de-  
bet. ibid. n. 10

Benedictio Abbatisz solet etiam dici ordinatio, &  
consecratio. t. 5. p. 18. n. 3

Benedictiones quænam ab Abbatibus viduis, vel vir-  
ginibus concedi possint. t. 5. p. 164. n. 3

*Beneficium* sine licentia sui Episcopi beneficium re-  
nunciare non potest. t. 1. p. 405. n. 4

*Beneficia* duo differentia etiam sub eodem recto obti-  
nere possunt. t. 1. p. 64. n. 8. & p. 102. n. 6

Beneficiorum maiorum collatio ad Episcopum simul  
cum Capitulo spectat. t. 1. p. 104. n. 13

Beneficij ratione quomodo quis formam Episcopi for-  
tiatur, & de eius iurisdictione fiat. t. 1. p. 146. n. 8

Beneficia electi in Episcopum quando vacant. t. 1.  
p. 15. n. 4. & seqq.

Beneficiorum pluralitas semper in Ecclesiâ odiosa &  
prohibita fuit. ibid. n. 6

Vide in verbo *Episcopus*.

Beneficium aliquod adeptus sacerdotium requirens, in-  
tra quod tempus debeat in Presbyterum ordinari.  
t. 1. p. 153. n. 5

ad Beneficia eorum animarum habentia quis fit eligen-  
dus, & quæ in eo requirantur. t. 1. p. 153. & seq. n. 8

ad Beneficium electus, si intra tempus à canonibus  
statutum ad ordines non promoveatur, quomodo  
excusari possit. t. 1. p. 156. n. 15

Beneficium aliud est temporale, aliud spirituale.  
t. 1. p. 401. n. 4

Beneficium quando post Religionis ingressum valet.  
t. 1. p. 403. n. 8

Beneficium ipso iure vacat renunciantia facta, & à  
legitimo superiore admissa. ibid. n. 9

Beneficij collatio renunciantione conditionali præce-  
dente facta, invalida est. t. 1. p. 406. n. 5

Vide in verbo *Renunciatio*.

Beneficium in manibus laici renunciari vacat po-  
tius in penam, quam virtute renunciantis.  
t. 1. p. 407. n. 7

Beneficia clausi semel vacationis non possunt con-  
ferri ab eo, ad quem spectat eorum collatio.  
t. 1. p. 419. n. 8

Vide in verbo *Collatio*, *Nepotismus*.

Beneficia ecclesiastica impuberibus non sunt con-  
ferenda, si verò ex dispensatione conferantur, inter-  
im Ecclesiæ per laicos regi non debent. t. 1. p. 479.  
num. 2

in Beneficiis filiorum non prohibentur parentes suc-  
cedere. tom. 1. p. 537. n. 10

Beneficia conferri debent illi, qui ex eodem Regno,  
& provincia sunt; aliis incommoda varia sequun-  
tur. t. 1. p. 608. n. 6

Beneficium aliquando significat specialitatem fori,  
quo gaudent ecclesiastici. t. 2. p. 79. n. 7

Beneficium omnibus clericis concessum super specia-  
litate fori est ius commune. t. 2. p. 80. col. 1

Beneficium illi est adiudicandum, qui probavit col-  
lationem fuisse in possessione conferendi tempore  
collationis. tom. 2. p. 146. n. 4

in Beneficiis ecclesiasticis non succeditur iure sangui-  
nis, vel hereditario. t. 3. p. 123. n. 5. & p. 127. n. 14

Beneficium, præbenda, & dignitas pro eadem se in  
genetia significatione accipiuntur. t. 3. p. 126. n. 10

Beneficij etymon traditur. ibid.

Beneficij definitio traditur, & explicatur. t. 3. p. 127.  
num. 13

Beneficiorum pluralitas, sive mulitudo in duobus  
verificatur. t. 3. p. 137. n. 2

Beneficiorum divisio prohibetur. t. 3. p. 139. & seq. n. 4

Beneficia alicuius Ecclesiæ an possint antichriste  
Pontifici dividi. t. 3. p. 140. n. 6. 7. & 8

Beneficia secularia Ecclesiis monachorum, & mo-  
nialium duobus modis subici valent. t. 3. p. 143. n. 3

Beneficium ad sustentationem Episcopi quale con-  
gruens dicitur. t. 3. p. 148. n. 5

in Beneficiis pluralitate an Prælati inferior dis-  
pensare possint. t. 3. p. 167. n. 3

Beneficia plura nemo generaliter loquendo potest ob-  
tinere. t. 3. p. 168. n. 3

Beneficiorum pluralitas an tepugnet iuri naturali, &  
divino. ibid. n. 7

Beneficiorum pluralitas prohibetur tantum iure positi-  
vo: & quando expressè hæc prohibitio statuta  
fuerit ab Ecclesiâ. t. 3. p. 169. col. 2. & 2

Beneficium

# **Omnium Notabilium. Litera B.**

**Beneficium incompatibile** quoad studium quoddam fit. t. 3. p. 170. n. 9

**Beneficiorum pluralitas** quibus rationibus à Ecclesia fit introducta. t. 3. p. 171. n. 10

**Beneficiorum pluralitas** in quibus casibus tolerari possit. t. 3. p. 172. n. 12

**Beneficia** semper dignis sunt conferendis à Prelatis Ecclesiarum, relictis indignis. t. 3. p. 173. n. 1

**Beneficia vacantia** quoniam dicantur: ubi de ploribus modis vacatioris. t. 3. p. 100. n. 4

**Beneficia** nondum vacantia concedi, aut promitti non debent, & quare. t. 3. p. 101. n. 10. & 12

**Beneficium litigiosum** potest vitari à Romano Pontifice confecti. t. 3. p. 102. n. 13

**Beneficium vacantium** non potest à Legato à laice promitti. t. 3. p. 103. n. 14

**Beneficiorum** non vacantium promissio aliquando licita fuit, sed deinde fuit ab Ecclesia prohibita. t. 3. p. 103. n. 2. & p. 119. n. 2.

**Beneficium** proximè vacantium conferendi potestas quomodo possit alicui committi. t. 3. p. 116. & seq. n. 4. & seqq.

**Beneficij** nondum vacantia promissio etiam à patrono non potest fieri de iure canonico. tom. 3. p. 120. n. m. 2.

**Beneficiorum inferiorum** collatio regulariter ad Episcopum spectat. t. 3. p. 134. n. 9

**Beneficium legis** 1. *Cod. de rescind. an competat etiam emptio.* t. 3. p. 110. n. 7

*Vide in verbo Remedium.*

**Beneficium praedictum** magna aequalitate introductum est. t. 3. p. 111. n. 8

**Beneficia ecclesiastica** quando in pignus à clerico dari possunt. t. 3. p. 136. n. 13

**Beneficium** saepe saepius pro feudo usurpatur. tom. 3. p. 139. n. 2.

**Beneficij feudales** duo genera. t. 3. p. 160. n. 960

**Beneficij feudales** ecclesiastici onera quoniam, & quomodo persolvenda. t. 3. p. 161. n. 2

**Beneficium** habentes in Ecclesia tenentur ad eius reparationem contribuere. t. 3. p. 161. n. 3

**Beneficia** omnia vacantia in Curia iam olim consecrati Romanus Princeps. t. 3. p. 161. n. 3

**Beneficium Principis** latitudine est interpretandum. t. 3. p. 162. n. 2.

**Beneficium Principis** est aliquando strictè interpretandum. t. 3. p. 162. n. 3

**Beneficij** furtum propriè dici non potest: vide in verbo *Furtum, Rapina.*

**Beneficium** Metropolitanum est Italiae: cuius Ecclesia fuit olim canonico regularium. tom. 3. p. 163. n. m. 1.

**S. Benigni** monasterium nobile in Divionensi civitate, diocesis Lingoniensis. t. 3. p. 163. n. 2

**Berengaria** Sancti Sapientis Regis Navarra filia, & soror Sancti Regis Navarra. tom. 2. pag. 89. n. m. 2.

**Berengaria** Regis Richardi vidua quare ab Honorio quondam Regina Angliae decessit. t. 3. p. 163. n. 10

**Berengaria** contra Ioannem praefectum manu fratrem de iure decernit. t. 3. p. 163. n. 11

**Berythus** ciuitas Phoeniciae, bonore Metropolitico ab Imperatoribus est decorata. tom. 2. pag. 131. n. m. 3.

**Berythus** quoad ecclesiasticum regimen, & diuisionem prouinciarum, tantum Cathedra Episcopali decoratur. t. 3. p. 163. n. 1

**Bethlehemiensis** ciuitas quantùm ab Hierosolyma distat, & quandonam, & quo impetante Ecclesia Cathedrali decorata fuerit. t. 3. p. 163. n. 1

*D.D. General. in Decretal. Index generalis.*

**Biblia** facta à quo per capita distincta. tom. 1. p. 145. num. 1.

**Biblorum** versio in ciuitate Metensi facta temporibus Innocentij III. t. 3. p. 104. n. 1

**Biblorum** versio in vulgarem & vernaculam linguam, an permitti debeat. t. 3. p. 104. n. 2

**Bignonia** unde originem sumpserit. tom. 1. pag. 136. num. 6.

**Bignam** irregularitas tantum pronunciat à iure ecclesiastico. t. 3. p. 104. n. 7

**Bignam** triplex à Doctoribus communiter assignatur. t. 3. p. 104. n. 8

**Bignam** similitudinis quid sit, & quando detur, d. scilicet. t. 3. p. 104. n. 9

**Bignam** opposita contra electum in Episcopum testibus laicis probari possit. t. 3. p. 104. n. 12

**Bignam** ex duplici ratione non admittitur ad Ordines. t. 3. p. 104. n. 10

**Bignam** apud diuersas gentes ad sacrificandum non admittuntur. t. 3. p. 104. n. 10

**Bignam** interdictum est etiam ad minores gradus ascendere. t. 3. p. 104. n. 12

**Bignam** an sit censendus, qui ante baptismum contraxit cum vidua, vel cum duabus, vel cum vna amica, & postea cum alia. t. 3. p. 104. n. 13

**Bignam** non sunt habentes plures concubinas. tom. 1. p. 104. n. 4.

**Bignam** appellatio etiam veniunt, qui semel cum vidua contraxerunt, vel cum repudiatis. t. 3. p. 104. n. 2.

**Bignam**, & qui in factis constituti matrimonium contraxerunt, ordinarum non debent, nec cum eis licet dispensare. t. 3. p. 104. n. 3

**Bignam** quoniam censentur, & unde ita dicantur. t. 3. p. 104. n. 3.

**Bismantia** ciuitas totius Comitatus Burgundiae vmbilicus, huius Imperialia nouit aliquando: ubi de eius Ecclesia. t. 3. p. 104. n. 3

**Bismantia**, aliàs Chrysopolis dictum, vbi nam situm. t. 3. p. 104. n. 1.

**Bismantia** habet Cathedralem Ecclesiam Metropolitani Sedis notam. t. 3. p. 104. n. 1

**Bismantia** quoniam sint, & quibus penis subiciantur. t. 3. p. 104. n. 5. & p. 104. n. 6

**Bismantia** nomina in parochiis olim non referebantur, nec ingeri debebant. t. 3. p. 104. n. 6

**Bismantia** bona an semper publicentur, eiusque testamentum imparetur. t. 3. p. 104. n. 6

**Bismantia** ecclesiastica sepultura priuatur. t. 3. p. 104. n. 8

**Bismantia** quid sit, & quare eius frequentior acceptio. t. 3. p. 104. n. 6.

**Bismantia** vestis vniuersa ab ecclesiasticis personis, & laicis. t. 3. p. 104. n. 6

**Bismantia** Episcoporum. t. 3. p. 104. n. 6

**Bismantia** quod vestis genus fuerit. tom. 3. pag. 139. num. 12.

**Bismantia** materia & forma quoniam, siue apud clericos, siue apud laicos. t. 3. p. 104. n. 6

**Bismantia** in Aquitania duplices sunt, cognominaque distincta. t. 3. p. 104. n. 3

**Bismantia** Archiepiscopalis Galliae Ecclesiae ciuitas, & Metropolis Aquitaniae. t. 3. p. 104. n. 1

**Bismantia** principis significat frumentum, & quidquid arca teritur. t. 3. p. 104. n. 2

**Bismantia**, seu bladium, semen, fructum arborum, pleuromque tamen frumentum designat. t. 3. p. 104. n. 2

**Bismantia**, & bladium quid sit, & quid imbladire, & imbladatum. t. 3. p. 104. n. 3

# Repertorium Generale

**Blasphemia** quid sit, iuxta D. Augustinum, & D. Thomam. t. 5. p. 44. n. 5  
**Blasphemia** quid communiter apud Theologos & Canonistas significet. ibid.  
**Blasphemia** in haereticalem, & non haereticalem divisionem. ibid. col. 1.  
**Blasphemus** grauius delictibilis. ibid. & seq. n. 7  
**Blasphemus** crimin quibus poenis puniatur. ibid. p. 44. n. 5.  
**Blasphemia** cuius est mixti fori, nisi sit haereticalis. ibid.  
**Blasphemus** in Deum, B. Virginem & Sanctos, extra fides Ecclesiae excusatur. t. 5. p. 44. n. 2  
**Blasphemus** etiam a iudice Ecclesiastico puniri debet, etiam innocens brachij secularis auxilio. ibid. n. 4  
**Bellum** ciuitatis Episcopalis Liguriae intra Appenninos montes sita. t. 1. p. 197. n. 4  
**Bonifacius I.** quo anno fecit summa Pontifex creatus, & quando Ecclesiam rexit. t. 1. p. 311. n. 1  
**Bonifacii** epistola ad Episcopos Galliae. ibid.  
**Bona** Galliae Belgicae ad Rheni ripam urbs condita anno 966. t. 1. p. 60. n. 2  
**Bononiensis** Academia perantiqua & celeberrima, à quo fuerit fundata. t. 3. p. 395. n. 1  
**Bona** diuinae uoluntatis an maritus alienare possit, saltem ea consentiente. t. 1. p. 107. n. 7  
**Bona** mobilia uxoris an alienari possint. ibid. n. 8  
**Bona** Crucifiguntur eum eorum personis sub protectione Sedis Apostolicae fuisse. t. 1. p. 643. n. 7  
**Bona** ecclesiastica iure consanguinitatis non sunt requiritur; & quae bona in hac prohibitione veniant nomine ecclesiasticorum. tom. 3. p. 121. & seq. num. 1. 3.  
**Bona** delicta iure consanguinitatis, quomodo differant à delictis iure haereditariis. t. 3. p. 123. n. 4  
**Bona** ecclesiastica in quatuor partes fuerunt diuisa, & quando durauerit haec diuisio. t. 3. p. 123. num. 9.  
**Bona** Ecclesiae qua ratione bona pauperum dicuntur. t. 3. p. 134. n. 1  
**Bonomorum** Ecclesiae dominium penes quem sit, plures opiniones referantur, & discutiuntur, & vera eliguntur. ibid. col. 1. & 2  
**Bona** Ecclesiae tam mobilia, quam immobilia, an generalis prohibitione alienationis rerum Ecclesiae comprehendantur. t. 3. p. 171. n. 3  
**Bona** vacantia à quoniam, & qua lege olim occupata fuerint, nullo haerede, vel successore comparante. t. 3. p. 174. & seq. n. 5.  
**Bona** vacantia aliquando populi aetario, aliquando fisco delata dicuntur: & ad quoniam eorum administratio olim pertinuerit. ibid. & seq.  
**Bona** vexillationibus delata apud Romanos quoniam fuerint. t. 3. p. 126. col. 1  
**Bonum**, nisi bene sit, & ab his, qui potestatem faciendi habent, male fieri dicitur. tom. 3. pag. 1012. num. 8.  
**Bona** haereticorum confiscantur quantumvis filios orthodoxos habeant. t. 5. p. 199. n. 13. & 14  
 Vide in verbo *Confisatio, Haereticum.*  
**Bona** haereticorum cui fisco applicanda sint, diuersa praxis obstat. t. 5. p. 208. n. 4  
**Bona**, & dignis quilibet praesumit donec contrarium probetur. t. 1. p. 470. n. 4  
**Bordetia** monasterium, cuius sit Ordinis, & in qua potestate situm. t. 1. p. 696. n. 1  
**Brennarius** simpliciter acceptam quid significet; & quid cum adiamento. t. 3. p. 361. n. 1  
**Breuarium** in Ecclesiis maioribus olim tantum vnum esse. ibid. p. 364

**Britanniae** minor olim habuit Reges, & Comites. t. 1. p. 148. n. 6.  
**Brundisium**, seu Bretensum, unde sic dictum sit, & vbi situm. t. 1. p. 36. n. 1. 2  
**Brundisium** ciuitas maxima Ecclesiae Metropolitanae decoratur. ibid.  
**Brachara** ciuitas est antiqua, olim Metropolis Gallie. t. 1. p. 498. n. 1  
**Berehara** urbs celeberrima Lusitaniae, re, & cognomento Augusta, Cathedra Episcopali decorata iam à temporibus D. Iacobi. t. 1. p. 587. n. 1  
**Briensis** urbs, siue Briconopolis, ubi sita, & quare sic dicta. t. 1. p. 300. n. 1  
**Brixia** urbs Gallicae Cisalpinae, in qua conciliabulum pro depositione Gregorij VII. congregatum. t. 1. p. 912. n. 1.  
**Brutandellum**, siue bastardellum notatiorum, quod sit, vide in verbo *Tahelis.*  
**Bruno** Praepositus Colonienfis in Archiepiscopum ipsius Ecclesiae assumptus, dignitatem cedit, & monasticam vitam profectus. t. 1. p. 471. n. 1  
**Brucorum** Campaniae provinciae Italiae moderatores. t. 3. p. 11. n. 10.  
**Bulla** unde ita dicitur, & quid sit bulla dimidia. t. 1. p. 490. & seq. n. 4. & 6.  
**Bulla** Cruciatæ unde originem sumpsit: ubi de indigentibus Crucifigendis concessit. tom. 1. p. 491. num. 1.  
 Vide in verbo *Crucifigendum.*  
**Burdigala** ciuitas Episcopalis Galliae vbi sita sit, & quare ita dicta. t. 3. p. 145. & seq. n. 1  
**Burdegalesis** Ecclesia olim Canonico iure regularium fuit. t. 3. p. 146. n. 2  
**Burgenses** à burgis dicti: & quid sit burgus. tom. 1. p. 953. n. 2.  
**Burgensis** ciuitas Metropolitana ab episcopis propositis, & sacris commendatur. t. 1. p. 983. n. 1  
**Burgensis** ciuitas veteris Castellae caput, Catholico regi Regem aliquando Sedes fuit, in quam Cathedra Episcopalis ex ciuitate Auea translata fuit. t. 1. p. 177. n. 1.  
**Buxaria** cenobium est Cisterciensis Ordinis aliter Trium Fontium dictum. t. 3. p. 553. n. 2

## C.

**Cabilonis** urbis Galliae ad Auarum sita brevis descriptio. t. 1. p. 74. n. 2  
**Cadaver** oblati debitotus sepultus priuatur in Anglia. t. 2. p. 831. & seq. n. 6  
**Cadaverum** sepelendi ritus varius apud varias nationes. t. 3. p. 333. n. 4  
**Cadavera** apud politiores gentes, & Romanos igne consumpta. ibid.  
**Cadaverum** humanis sepulchrum ritus antiquior, & acceptior, & sanctioribus caeremoniis celebratur. ibid. col. 1.  
**Cadavera** defunctorum intra urbem sepeliri aliquando prohibuitur fuit, exceptis aliquibus. t. 3. p. 556. num. 6.  
**Cadavera** fidelium defunctorum variis in locis sepeliantur. t. 3. p. 542. n. 5  
**Cadavera** fidelium quare in baptisterijs secundi prohibentur. ibid.  
**Cadaver** perpetuae sepulturae causam depositum transferri non debet facili. t. 3. p. 545. num. 4. & p. 563. num. 7.  
**Cadavera** relegatorum, & eorum an possint in pariterum referri, & in propria Ecclesia sepeliri. t. 3. p. 561. n. 6.  
**Cadavera**

# Omnium Notabilium. Litera C.

**Cadavera** excommunicationum exhumanda sunt, si ab aliis discerni possint. t. 5. p. 65. n. 10  
**de Cadaveribus** punitorum quid lege veteri, iure civili, & Pontificio eorum sit, huc refertur. tom. 3. p. 562. & seq. n. 3. & seq.  
**Cadaver** an possit sepeliri cum vestibus: vide in verbo *Mortuum, Toga*.  
**Cadomense** monasterium à quo fuerit constructum, & privilegiis decoratum. t. 5. p. 518. n. 2  
**Cadomense** monasterium Ordinis Cisterciensis vrbis sum sit. t. 5. p. 93. n. 2  
**Cadurcum** inter nobiles Aquitanie ciuitates numeratur, cuius Praefules temporalem iurisdictionem exercent. t. 1. p. 50. n. 1  
**Cacum** an possit iudicis munere fungi. tom. 1. p. 114. num. 3.  
**Calice** olim fidem fuisse ac Iudaei, à quibus deinde distincto fuisse. t. 5. p. 143. n. 1  
**Cameterij** vera etymologia traditur, alique ridiculam affertunt, & refelluntur. t. 3. p. 844. n. 2  
**Cameterij** vox bellè quadrat loco in quo iacent Christiani resurrectionem expectantes. ibid.  
**Cameterij** variae nomenclaturae. ibid.  
**Cameteria** eisdem ferme privilegiis, & immunitatibus, quibus Ecclesiae decorantur. t. 5. p. 845. n. 3  
**Cameterium** cisternae modis, quibus Ecclesia polluitur, & caque violata, violatum etiam censetur. ibid.  
**Carmina** legis antiquae quaedam etiam tantum religiose, quaedam religiose simul & iypocrite. t. 1. p. 47. n. 14. col. 2.  
**Ceteroniz** antiquae legis aliae mortuae, aliae mortificae. ibid.  
**Cesaravugula** aliquando tantum Episcopalis fuit, & quando Metropolitico iure donata. t. 1. p. 944. n. 5  
**Cesaravugula** ciuitas petanicae Hispaniae entioris, totius Regni Aragonici Metropolis, in qua templum B. Mariae adhuc viuens dicuntur: & alia de eius laudibus. ibid. n. 2  
**Cesarea** ciuitas Palaestina breuiter describitur, & quis fuerit in ea primus Episcopus refertur. t. 1. p. 131. num. 1.  
**Cesarea** Metropolis ecclesiasticae primae Palaestinae. ibid.  
**Celaru**, vulgè *Callor*, Metropolis civilis & ecclesiastica totius regni Siciliae. t. 1. p. 219. n. 1  
**Calarij** nobilis Sardiniae ciuitas variis experta Dominos, tandem sub ditione Ecclesiae posita fuit. t. 1. p. 584. n. 1.  
**Calcinu** ex more antiquo in iudiciis recepto pro sententia accipitur. t. 1. p. 582. n. 2  
**Calumnia** quid sit, & quid per eam vocem significetur. t. 1. p. 156. n. 2.  
**Calumnia** commune peccatum est in iudiciis, tam ciuilibus, quam criminalibus. ibid. col. 2  
**Calumnia** aliquando accipitur pro qualibet actione, & petitione: vbi de aliis eius acceptionibus. ibid. & seq.  
**Calumnia** iurgantium, & litigantium quibus remediis sit cohibenda. t. 1. p. 157. n. 3  
**Vide in verbo** *Iuramentum calumniae*.  
**Calumnia** eo pelor est quo is, qui infertur, iussit, & veneratione dignatur est. t. 5. p. 62. n. 2  
**Calumnia** aliquando in bonam, plerumque tamen in malum partem sumitur. t. 5. p. 63. n. 7  
**Calumniae** variae acceptiones. ibid. & seq.  
**Calumnia** in quo praecipue consistat. ibid. p. 64  
**Calumnia** diabolicum peccatum dicitur, clauis gladius & ioculum incurabile. t. 5. p. 66. n. 12  
**Calumniatores** quibus poenis afficiantur tamen de iure ciuili, quam canonico. t. 5. p. 64. n. 9

**Calumniatores** quibus poenis subiciantur ex iure canonico. t. 5. p. 65. n. 10  
**Caliga** indumentum commune militibus, & paganis, facili, & profusum. t. 1. p. 114. n. 27  
**Caligatum** aliae nomenclaturae: vbi de caliga Episcopi copotum. ibid.  
**Calici** etymon traditur, & quid in sacris, & profanis literis significet. t. 5. p. 399. n. 5  
**Calices** potui caliceuli dicti. ibid.  
**Calix** metonymie pro ipso potu frequenter in sacra Scriptura ponitur. ibid.  
**Calices** ministerij sacri ex quo materia fuerint petita Ecclesiae sacralis, & in quoniam etiam consecraverit Christus Dominus. ibid. & seq. n. 6  
**Caliceis** lignis vsus abrogatus. ibid. p. 400. col. 1  
**Calices** aurei, & argentei ex praecipio Ecclesiae in vsu sunt. t. 5. p. 900. col. 2  
**Calix** an possit eleuari à Diacono, vt olim fuit in vsu. Vide in verbo *Holya*.  
**Cambracum** in Cambro Cimbrorum Rege ita dictum, vbi situm. tom. 1. p. 121. n. 1  
**Camera** B. Petri idem est ac archium, seu secretarium. t. 1. p. 761. n. 9.  
**Cambray** dignitas secunda est in Verbe, propterea alieius Cardinalis. t. 1. p. 701. n. 8  
**Camisia** postmeridibus saeculis quondam vestis generum significat. t. 1. p. 365. n. 2  
**Camisia** quid sit, & vnde ita dicta. t. 5. p. 365. n. 2  
**Camisia** lineae monachis postius fuisse interdixit, & laneae tantum petmissit. ibid.  
**Campania** est regio Italiae fertilissima, & quare ita dicta. tom. 1. p. 567. n. 2  
**Campania** Italiae regio felicitissima, in Libeti, & Cereis cortamen extitisse fabulantur. t. 1. p. 111. n. 10  
**Campania** campestris, & plana proinde in supertotem & inferiorem diuiditur. t. 5. p. 718. n. 2  
**Campaniae** praeterea vrbes referuntur, cuiusque provinciae amplitudo. t. 5. p. 10. n. 1  
**Campanarum** pulsatio semper fuit prohibita tempore interdicti. t. 1. p. 187. & seq. n. 8  
**Campanarum** pulsatio in receptione Episcoporum, & Abbatum. t. 1. p. 314. n. 4  
**Campanarum** origo, & à quo tempore earum vsus in Ecclesia coepit. t. 1. p. 631. n. 3  
**Campanae** ecclesiae horis ad Ecclesiae officia petagenda pulsantur. t. 5. p. 656. n. 7  
**Campanarum** pulsatio in receptione Episcoporum, & Principum saecularium. t. 1. p. 314. col. 2  
**Campanae** pulsatio ad fideles in Ecclesia congregandos plerumque dicitur signum datum. t. 5. p. 284. num. 2.  
**Campanarum** mentio quando habita apud Auihorum Orientis, tam Occidentis. t. 5. p. 496. n. 5  
**Campanarum** benedictio ab iherosolymis baptismum dicta est. ibid.  
**Campanae** apud antiquos monachos perforatae, vel fractae fuisse, & quare. t. 5. p. 497. n. 6  
**Campanae** quare in Oratoriis monachorum poni non debeant. ibid. n. 7, & 8  
**Campanula** vsus in elicatione sacratissimae hostiae quis primus inuenierit. t. 1. p. 154. col. 1. init.  
**Campanula** pulsatio ad eleuationem & delationem SS. Eucharistiae ad infirmos, ab Ecclesia praecipitur. t. 5. p. 888. n. 3.  
**Cancellaria** est locus in quo acta iudicialia, rescriptaque graue & iustitiae conscribuntur. t. 1. p. 110. n. 2  
**Cancellarius** regulariter quis sit, & quid Cancellaria. tom. 2. p. 308. n. 2.  
**Cancellarij** dignitas quoniam fuit olim, & an adhuc hodie dignitas. ibid.

# Repertorium Generale

**Cancellarius** apud veteres quis fuisse, & quid frequentius significet iure canonico. t. 1. p. 118. n. 4  
**Canonicus** diuidebatur olim vestibula ædium, & ædes sacre Ecclesie. t. 1. p. 11. n. 4  
**Canonicus** locus inclusus clericis tantum permittitur, laicis raro, facinus nunquam penetrabilis erat. ibid.  
**Cancellos** ingredi olim nec Imperatori licuit, aut in sacro inter clericos sedere. t. 1. p. 7. n. 13  
**Canonicum** instrumentum aliud vixit: aliud in verbo *Abbas*.  
**Candida** Casa ciuitas est in Scotia, cuius Ecclesie fundatio refertur. t. 1. p. 88. n. 2  
**Canon** apud Græcos quid significet, varietate eius acceptiones. tom. 1. p. 13. n. 10  
**Canonis** apud fideles acceptio. ibid.  
**Canonum** initium post Christi ad celos ascensionem, ipsi temporibus Apostolorum. t. 1. p. 14. n. 31  
**Canones** Apostolorum ex D. Clemente ex traditionibus Græce scripti, & à Dionysio Exiguo Latine translati. t. 1. p. 18. n. 41  
**Canonum** Apostolorum autoritas quanta. ibid. n. 42  
**Canonum prædictorum** mentio à quibus habita, accurate refertur. ibid. & seq.  
**Canones** confecti apocryphi à Gelasio dicti, non veri. ibid. n. 43  
**Canonum** varieg. collectiones à doctissimis viris, tam Latinis, quam Græcis factæ. tom. 1. p. 11. n. 45  
**Canonum** vtriusque collectio à Cresconio facta, quam sequuta est compitatio Gratiani. t. 1. p. 11. n. 47. & 48  
**Canonum** collectio à Gratiano sub nomine *Concordie discordantium Canonum* edita, vbi elaborata. ibid. & seq. n. 48  
**Canonum** statuta, tam generalia, quam provincialia, ab omnibus obseruari debent. t. 1. p. 13. n. 2. & 4  
**Canones** Trullani vulgo allegantur sub nomine sextæ Synodi. t. 1. p. 490. n. 10  
**Canon** si quis *suscende*, in quo Concilio constitutus & de pena in eo statuta. t. 1. p. 745. n. 3  
**Canon** si quis, &c. quas personas comprehendat, & que eius privilegia gaudeant. ibid. n. 4  
**Canonum** corpus quodnam sit, & quis eius auctor sit. t. 1. p. 119. n. 1  
**Canonum** collectio sub nomine Adriani edita, vnde excerpta sit. t. 1. p. 180. n. 1  
**Canon** pro mysticis precibus, quibus actio diuina celebratur, accipitur, & quomodo apta sit hæc vox rei significare. t. 1. p. 877. n. 4  
**Canonis** Missæ auctor, & origo quænam. ibid. & seq.  
**In** Canone Missæ pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, orari præcipitur. tom. 1. p. 879. col. 1. & 2.  
**Canones** sacri in quibus obseruandi sunt, neglectis legibus ciuilibus. t. 4. p. 330. n. 1  
**Canones** sacri non potuerunt auferte infamiam, & ceteras penas secundum nudentibus iniurias à iure civili. t. 4. p. 334. n. 8. & 9  
**Canonum** penitentialium notitia non est inutilis, licet non sint hodie in vsu. t. 1. p. 10. n. 1  
**Canones** agentes de penitentia per annos, aut hebdomadas petenda, quomodo intelligendi sint. ibid. n. 2.  
**Canonum** & legum relectio iubetur, & ad quid utilis sit. t. 1. p. 17. n. 2  
**Canones** sacri non respuunt legum secularium famulatum. t. 1. p. 470. n. 2  
**Canonis** quid sit, & qua ratione differat à præbenda. t. 1. p. 116. n. 1.  
**Canonis** per se absque præbenda est beneficium Eccle-

siasticum. t. 1. p. 114. n. 4  
**Canonicorum** mentio obis apud Scriptores Flaminis, & Germanis: vbi aliqua de eorum monasteriis, & Abbatibus. t. 1. p. 835. n. 4  
**Canonicatus** est per se beneficium, & titulus sufficiens ad lucrandos fructus. tom. 1. p. 121. n. 1  
**Canonicum** abfens quandonam possit lucrari fructus sui beneficii. t. 1. p. 17. n. 17  
**Canonici** non possunt proprio statu minuire numerum præbendarum, nisi tale statum in forma speciali confirmetur à Romano Pontifice. t. 1. p. 74. num. 7.  
**Canonicorum** numerus etsi à Pontifice in aliqua Ecclesia confirmatus, defectu reddituum potest ab Episcopo cum Canonis restringi. ibid. & seq. num. 10.  
**Canonici** possunt augere numerum Præbendarum, non autem minuire. t. 1. p. 75. n. 12  
**Canonici** Rheto-magenses prærogatiua maioris iustitiae potantur. t. 1. p. 119. n. 3  
**Canonici** qui se obsequiales exhibent Romano Pontifici, non minori debent prærogatiua gaudere, quam residentes in propria Ecclesia. ibid. n. 3  
**Vide** in verbo *Residentia, Episcopus*.  
**Canonici** iure communi inspecto nequeunt personas, vel Ecclesias interdicere; sed si consuetudine aliud introduci fuerit. t. 1. p. 187. n. 3  
**Canonici** cum suo Episcopo constituunt Ecclesiam, non per se, bene tamen Capitulum. t. 1. p. 198. n. 5  
**Canonici** apud Græcos assidentes, & consiliarii dicuntur. tom. 1. p. 199. n. 9  
**Canonici** quando per se sine Episcopo statuta facere possint. ibid. n. 10  
**Canonici** Ecclesie Rauenennensis clericorum Cardinalium titulo decorantur. t. 1. p. 214. n. 1  
**Canonici** Clericorum nomine veniunt. ibid.  
**Canonici** Frigidionarij vnde sic dicti, & in quos ciuitate constituti. t. 1. p. 311. n. 1  
**Canonici** regularibus non est absolute licitum in casibus præprie Ecclesie testimonium dicere. t. 1. p. 399. n. 8.  
**Canonici** regulares frequentius monachi dicuntur, & eorum claustrum monasterium. t. 1. p. 496. n. 1  
**Canonici** regulares, & monachi non debent relicto claustrum adire Principum Curias, & si adierint, à quibus reuocandi sunt. t. 1. p. 764. n. 6  
**Vide** in verbo *Monachus*.  
**Canonici** regulares an appellatione monachorum veniant. t. 1. p. 907. n. 3  
**Canonici** regulares postulare nequeunt, nisi in certis casibus. ibid. n. 2  
**Canonici**, & monachi designari possunt procuratores pro iuribus Ecclesie suæ defendendis. t. 1. p. 139. num. 1.  
**Canonici** Mediolanenses & Strasborgenses Ordinarij nuncupantur. t. 1. p. 693. n. 2  
**Canonicorum** nomine absolute prolati clerici regulares veniunt intelligendi ex antiquissimo more loquendi. t. 1. p. 836. n. 5  
**Canonici**, qui sunt in seminio Episcoporum, tanquam residentes, percipiunt fructus suorum præbendarum, non tamen distributiones quotidianas. t. 1. p. 10. n. 3  
**Canonici**, sive Cathedralis, sive Collegialis, tenentur residere, & quoties interesse eorum. ibid. n. 5  
**Canonici** an ultra residentiam teneantur etiam psallere in choro. ibid. & seq.  
**Canonici** duo possunt seruitio proprii Episcopi incumbere. t. 1. p. 111. n. 6  
**Canonici** regulares geminata nuncupatione quando, & quare ita dicti. t. 1. p. 141. n. 1  
**Canonici**



# Omniū Notabilium. Litera C.

Canonici per se non possunt interdictionem apponere. tom. 3. p. 442. n. 3  
 Canonici regulares an semper veniant nomine monachorum. t. 3. p. 733. n. 2  
 Canonici regulares potest præfici regimini Ecclesie secularis. ibid. n. 3  
 Canonici regulares posse cum sui superioris licentia ad beneficia secularia eligi, probatur rationibus, & exemplis. ibid. & seq. n. 3  
 Canonici regulares ex sua institutione clerici sunt, & legitimi ministri sacramentorum. t. 3. p. 734. n. 6  
 Canonici regulares an liceat attempto iure novo Tridentini, ecclesiastica beneficia possidere. ibid.  
 Canoniceorum regularium inopia an suppleri possit per canonicos seculares. t. 3. p. 747. n. 2  
 Canonici seculares regulares fieri possunt, & ex regularibus seculares. ibid. n. 2  
 Canonici regulares D. Augustini Salmantice temporibus Innocentij III. t. 4. p. 133. n. 5  
 Canonico noniter recepto debet quærensus præbenda assignari: Vide in verbo *Præbenda*.  
 Canonice ad effectum publicæ venerationis, in veteri lege, & apud Gentiles vitata. t. 3. p. 937. n. 5  
 in Canonizatione Sanctorum an Ecclesia possit errare. ibid. & seq. n. 6  
 Canonizationis solennia hodiernæ ritus quoniam sit. t. 3. p. 839. & seq. n. 8  
 Canonici maiori ex parte à facta Scriptura desumpta sunt, aliqua etiam à privati scriptoribus composita, in officio diuino recitantur. t. 3. p. 862. n. 20  
 Canticum *Te Deum*, à quibus sit compositum, & in quibus diebus non recitur in officio diuino. t. 3. p. 871. n. 6  
 Cantor, Præcentor, seu Protosphales, dignitates sunt Ecclesiasticæ. tom. 1. p. 733. n. 2  
 Cantorum Ecclesie schola quare, & quando instituta. t. 3. p. 14. n. 5. & 7  
 Vide in verbo *Schola*.  
 Cantuariensis Præfules Legati nati Sedis Apostolicæ facere: vbi alia de eorum iurisdictione. tom. 1. p. 728. num. 1  
 Cantuariensis Archiepiscopus in Anglia præcipuus est, quatuordecim suffraganeos habens. t. 1. p. 82. num. 1  
 Cantuariensis & Eboracensis Episcopi diu de Primatu decertauere. t. 1. p. 397. n. 2  
 Cantus in Ecclesia cum modesta modulatione, & sine vana vocis fractione habendus est. t. 3. p. 45. init.  
 Capellani Apostolici hodie clerici Cameræ Apostolicæ nuncupantur. t. 1. p. 219. n. 4  
 Capellanus obstrictus per se Missam celebrare, an possit aliquoties celebrationem omittere, vel an teneatur per substitutum oneri satisfacere. t. 3. p. 444. num. 4  
 Capellani Principum non eximuntur à iurisdictione Episcopi, si parochiales Ecclesias habeant. tom. 5. p. 105. n. 4  
 Capilli in hominum gloriam dari, ad eorumque exteriorem ornatum pertinere. t. 3. p. 19. col. 4  
 Capillorum tonsura etiam apud Gentiles signum fuit animi Deo se sacrificasse volentis: vbi de ara Deæ Capillare. ibid.  
 Vide in verbo *Cuma*, *Rebu*.  
 Capitulum non solum Sede vacante potest statuta condere, sed etiam superiorem Episcopo, & absque eius consensu. t. 3. p. 14. n. 5  
 Capitula Ecclesiarum & Vniuersitates deuotionis timoris salutantur à supremo Pontifice cum illis retribuit. tom. 1. p. 70. n. 2  
 Capitulum Sede vacante in iurisdictione succedit,

non in collatione beneficiorum. t. 1. p. 103. n. 4. 3. 4  
 Capitulum suspendi potest, eiusque suspensio dupliciter considerari. t. 1. p. 148. n. 10  
 Capitulum quo ratione excommunicari possit. ibid. num. 11  
 Capitulum Ecclesie Cathedralis non potest de iure committi excommunicatione ferre. t. 1. p. 153. num. 4  
 Capitulum Sede vacante potest ex statuta facere pro tota diocesi, quæ poterat simul cum Episcopo. t. 1. p. 198. n. 6  
 Capitulum sine consensu Episcopi nequit Ecclesie consuetudines mutare. t. 1. p. 199. n. 7  
 Capitulum sono campanæ ad actus communis ad conuocatur. t. 1. p. 316. n. 5  
 Capitulum Sede vacante succedit in iurisdictione ordinis à Episcopo, non in delegata. tom. 1. p. 678. n. 9  
 Capitulum census est locus monasterij, & quare sit ita dictum. t. 1. p. 799. n. 4  
 in Capitulo conueniunt monachi ad correctionem defectuum, & culpatum. ibid.  
 Capitulum sine Prælati licentia, & eorumque, non possunt res monasterij alienare. t. 2. p. 35. n. 6  
 Capitulum potest Prælatum suum absentem monere ad residendum. t. 3. p. 313. n. 2  
 Capitulum Sede vacante beneficia, quæ vel ex iure communi, vel aliunde ad liberam collationem solius Episcopi spectant, conferre non potest. tom. 3. p. 223. n. 2. & 4  
 Capitulum in quo iura Episcopalia succedat Sede vacante. tom. 3. p. 223. n. 5  
 Capitulum Sede vacante quamvis statuta facere possit. t. 3. p. 225. n. 2  
 Capitula suffraganea an sint euocanda ad Concilium provinciale. t. 3. p. 238. n. 2  
 in Capitulis, & collegiis præualeat quod sit à maiori, & saniori parte, nisi minor rationabiliter contradicat. t. 3. p. 239. n. 2. & 4. p. 240. n. 6  
 Capitulum quid sit, & in quo consistat eius substantia. t. 3. p. 240. n. 4  
 Capituli maior pars quoniam regulariter censetur. ibid. n. 5  
 Capitulum an possit ex consuetudine competere facultas apponendi interdictum. t. 3. p. 244. n. 10  
 Capitulum potest statuta facere circa ea, quæ sunt necessaria ad reparationem Ecclesie. t. 3. p. 247. num. 2  
 Capitulum in materia monastica, & regulari quidnam sit, & vnde ita dictum. t. 3. p. 719. n. 2  
 Capitula in Ordine Cisterciensis piæ, religiose, & doctè celebrata fuere. ibid. n. 4  
 Capitularius vnus coniugum ad id iure ciuili dissoluebat matrimonium, vt nec iure possimini recompararetur vxor. t. 4. p. 40. n. 5  
 Capitularius quantumvis longa, iure canonico non dissoluit matrimonium. t. 4. p. 41. n. 7  
 Capituli in bello quandonam serui captiuium fiunt. tom. 1. p. 859. n. 13  
 Capra ciuium Archiepiscopalis in Campania breuiter describitur. t. 1. p. 284. & seq. n. 4  
 Capra aliquando de patrimonio Ecclesie Romanæ fuit, deinde ad Regnum Siciliæ peruenit. t. 1. p. 285. num. 2  
 Capra cilestis est in promontoria Africana à primis Ecclesiæ seculis Cathedrali Ecclesie decorata. tom. 2. p. 406. n. 1  
 Capra libidinis symbolum erat apud Romanos. tom. 3. p. 75. n. 10  
 Capra est arculus, seu repositorium: & quoniam caprarum dicantur. t. 3. p. 941. n. 1  
 Caragi

# Repertorium Generale

*Caragii* quinam dicantur, & quid verbum caraxate significet. t. 5. p. 385. & seq. n. 10  
*Carceres* diuersi pro utroque sexu à quo instituti. tom. 3. p. 63. n. 10  
*Carceres* instituti fuere ad custodiendos reos, & quomodo eis Ecclesia vtatur. t. 5. p. 639. n. 1  
*Carceres*, quibus clerici ad penitentiam olim includebantur, diaconice, vel decanice appellabantur. ibid. col. 1  
*Cardinales* maiores sunt Episcopis ratione administrationis. t. 1. p. 115. n. 7  
*Cardinales* Basilicæ Apostolorum, appellantur Cardinales Basilicæ, absque titulo. t. 1. p. 141. n. 1  
*Cardinalium* Diaconorum præcipui tituli quinam sunt. tom. 1. p. 180. n. 1  
*Cardinales* in Ecclesiis vbi titulum habent, & in capellis illis subiectis habent omnimodam iurisdictionem. t. 1. p. 305. n. 6  
*Cardinales* etiam maiori excommunicatione ligati admittuntur ad electionem R. Pontificis, & quare. t. 1. p. 336. n. 6  
*Cardinales* ligantur sacris canonibus pluralitatem beneficiorum prohibentibus; sed non contrahunt spirituale matrimonium cum Ecclesia. t. 1. p. 364. num. 2  
*Cardinales* Presbyteri filij à Pontifice vocantur dum eis rescribit. t. 1. p. 314. n. 1  
*Cardinalium* iurisdiclio nomen, & antiquiss referuntur. ibid. n. 6  
*Cardinalium* numerus varius. ibid.  
*Cardinalium* ordo triplex. ibid.  
*Cardinales* Episcopi, Presbyteri, & Diaconi ad quid instituti. ibid. & p. 335  
*Cardinalium* Presbyterorum iurisdiclio. ibid.  
*Cardinales* vnde ita dicti fuerint, & quo iure originem sumpserint. t. 1. p. 399. n. 3  
*Cardinalium* gradus triplex etiam primis Ecclesiæ secularis. ibid. n. 4  
*Cardinales* Episcopi septem quinam sunt, & ad quid instituti. ibid.  
*Cardinalium* Diaconorum origo à temporibus Apostolorum repeti debet. ibid. p. 100  
*Cardinales* Diaconi initio septem fuere, regionatij dicti: hinc eorum nomen auctos. ibid.  
*Cardinales* ex vi, & natura proprii officij tenentur residere vbi Pontifex degit. t. 3. p. 100. n. 5  
*Cardinalium* dignitas aliquando minor Episcopali fuit, & quando augeri coepit. t. 3. p. 801. n. 4  
*Cardinalium* munus præcipuum est in arduis negotiis Pontifici consilium præbere. t. 4. p. 145. n. 15  
*Carnes* quid sit referunt, huiusque vocis variz interpretationes referuntur. t. 4. p. 101. n. 1  
*Carena* quid significet in pluribus Penitentialis Romani locis. ibid.  
*Cerisipiensis* Ecclesia Cathedralis est in Britannia. t. 1. p. 148. n. 5  
*Cernificus* duplex acceptio; & quis apud Romanos olim domicilium habere non poterat. t. 1. p. 391. num. 1  
*Cernis* lapsus in sacerdotem non est simplex fornicatio, sed conuenit circumstantiam notabiliter aggrauantem. t. 1. p. 590. n. 3  
*Cernium* ritus semper fuit à vicis religiosissimus. t. 1. p. 737. n. 8  
*Carnes* tam bipedum, quàm quadrupedum Benedicinis sunt prohibite. ibid.  
*Cernium* etiam in aliquibus solennitatibus monachis est licitum. t. 1. p. 738. n. 10  
*Cernium* etiam ieiunantibus ab Ecclesia est interdicitum. t. 3. p. 931. n. 5

*Cerniensis* Comitatus olim proprios Comites habuit; & quando defecerint. t. 5. p. 631. n. 1  
*Cernium* Belgicæ caput, ciuitas Episcopalis vbi sita sit. t. 1. p. 671. n. 1  
*Ceruelici* Abbatie, seu Prioratus quatuor sunt in Gallia. t. 1. p. 133. n. 2  
*Cernia* quid sit, & quid agri duxem extructum. t. 1. p. 899. n. 5  
*Ceribge* insignis vrbs Africae, cuius magna fuit amplitudo, variatque in ea celebrata fuere Concilia. t. 1. p. 161. n. 1  
*Ceribisensis* Ordinis institutio vbi, & quo fundatore facta sit. t. 5. p. 116. n. 1  
*Casale* quidam dicunt in veteribus monumentis. t. 3. p. 174. n. 3  
*Casimirus* fuit feuda ecclesiastica, & quomodo ab allodio distinguantur. t. 1. p. 444. n. 1  
*Casamenrum* est domus rustica cum terris, & agris. t. 3. p. 17. n. 1  
*Casimirus* monasterium celebre Ordinis Cisterciensis quandoque initium sumpserit. t. 1. p. 354. n. 1  
*Casiliensis* Ecclesia Metropolitana est in Hibernia, suffraganeam habens Lodosensem. t. 1. p. 191. n. 1  
*Casme* quid sit, & quomodo à labe distinguatur. tom. 3. p. 318. n. 4  
*Casimense* monasterium Ordinis D. Benedicti, vnde ita dictum sit, & quando constructum. t. 4. p. 184. num. 1  
*Cassinenfe* monasterium aliquando Cathedrâ Episcopali decoratum fuit. ibid.  
*Cassellani* Ecclesiæ quinam olim fuerint, & quod eorum officium. t. 1. p. 700. n. 1  
*Cassellus* monasterium est Ordinis Cisterciensis in diocesi Vittonensi. t. 1. p. 590. n. 1  
*Cassius* & continens quantum deceat personas ecclesiasticas, & quomodo religiosi à sacerdotibus Gentilium obseruata. t. 3. p. 75. n. 10  
*Castrum* an ordinari possit: Vide in verbo *Eumachianis*.  
*Castrata* apud aliquas gentes in penam delicti inflata. t. 1. p. 574. n. 6  
 Vide in verbo *Eumachianis*.  
*Castratio* spiritualis, de qua *Atanab. cap. 19.* tom. 1. p. 575. n. 8  
*Casus* fortuiti in contractibus quinam sunt, & an præstari debeant. t. 3. p. 121. col. 1  
*Casus* insoliti, & inopinabiles an præstari debeant, si casum sit, omne periculum ad debitorem spectante. ibid.  
*Catalanum* nobilis ciuitas Episcopalis sub Archiepiscopo Rhenensi. t. 1. p. 364. n. 1  
*Catalanum* vrbs Campaniæ est, cuius Præful est eius Dominus temporalis. t. 5. p. 500. n. 1  
*Ceterchumeni* ante baptismum morui, per errorem ipso Ecclesiæ initio baptizabantur. t. 5. p. 916. n. 19  
*Ceterchumeni* quomodo perfecti Ecclesiæ temporibus inungebantur. Vide in verbo *Psittis*.  
*Cetari* heretici quinam fuerint, & vnde ita dicti. tom. 5. p. 181. n. 5  
*Cathari* iam à primis Ecclesiæ sæculis damnati reprobantur temporibus Innocentij III. t. 5. p. 115. n. 1  
*Cathari* Piphles & Tisserani dicti. ibid.  
*Cathedra* in sacris canonibus significet principale munus Episcopi. t. 3. p. 807. n. 1  
*Cathedra* Episcopalis non in vicis aut pagis, sed in ciuitatibus & maioribus locis poni debet. t. 5. p. 480. num. 1  
*Cathedra* Episcopalis aliquando in minoribus locis posita fuit. t. 5. p. 481. n. 4  
 Vide in verbo *Episcopatus*.  
*Cathedrales*

# Omnium Notabilium. Litera C.

*Cathedrales* Ecclesie maiores tituli, Parochiales verò minores vocantur. t.1.p.630.n.4  
*Cathedrales* propriè matricis Ecclesie dicuntur. ibid. num.5.  
*Cathedrales* quid sit, & an sit idem ac synodaticum. tom.1.p.797.n.1.  
*Catholici* nomen quando in Ecclesia corporit, & ad quid institutum. t.1.p.776.n.1  
*Cavalcate* quoddam genus excubiarum sint apud Hispanos. t.1.p.163.n.11  
*Cavens* monasterium Ordinis D. Benedicti quando constructum. t.1.p.808.n.7.  
*Cavillatus* nomine quid veniat in iure, remissive. tom.2.p.61.n.4.  
*Causa* pluribus iudicibus commissa, an competat iurisdictioni omnibus simul, an singulis pro parte. tom.1.p.115.n.6.  
*Causa* commissa indefinitè pluribus delegatis, unus sine alio procedere possit. t.1.p.117.n.11  
*Causæ* connexæ, ad causam spectantia omnia eorum eodem iudice sunt tractanda. t.1.p.161.n.4  
*Causæ* grates an possint à Delegato subdelegari: Vide in verbo *Delegatus*.  
*Causas* iudicibus delegatis committere quoniam possunt. t.1.p.655.n.7.& 8  
*Causa* commissa à delegato Principis, si subdelegatus sententiam proferat, an appellandum sit ad delegatum, an verò ad superiorem. t.1.p.659.n.10  
*Causa* commissa, ut intra certum tempus terminetur, eo lapsio finitur delegata iurisdictioni, nisi partes terminum prorogaverint. t.1.p.660.n.1  
*Causarum* delegatio diversimodè fit, & limitatur. ibid.n.3.  
 in Causis criminalibus quare brevis tempus statutum sit, quàm in civilibus. ibid.& p.661  
*Causa* commissa appellatione temerè, an retrius appellare possit. t.1.p.679.n.5  
*Causa* commissa duobus iudicibus delegatis, an unus sine alio procedere possit. t.1.p.680.n.7  
*Causa* semel delicta ad Curiam, ab ea non exit nisi specialiter committatur. t.1.p.778.n.3  
*Causa* privilegio à iurisdictione ordinarij exempta, si deinde ei committatur, de ea ut ordinarius, non ut delegatus cognoscit. t.1.p.779.n.5  
*Causæ* meri impetij delegari non possunt; mixti verò demandari valent. t.1.p.705.n.16  
*Causæ* meri impetij an possint delegari iure canonico inspecto. ibid.& seq.n.7  
*Causæ* matrimoniales eorum quo iudice discerpandæ. t.1.p.92.n.2.  
 in Causis criminalibus nec accusator, nec accusatus in iudicio per procuratorem comparere possunt. ibid.n.5 & p.924.n.8.  
*Causæ* variz quæ in iudicio agitari valent. t.1.p.1034.n.1.  
*Causæ* Ecclesiasticæ duplicis generis. ibid.  
*Causæ* mixtæ quænam sint. ibid.  
*Causarum* criminalium in personas ecclesiasticas cognitio iudicibus secularibus denegata est ab Imperatoribus. t.1.p.27.n.5  
*Causæ* singulares ex concessione Imperatorum olim apud iudices ecclesiasticos discerebantur. tom.1. pag.77.n.7.  
*Causæ* matrimoniales committi possunt, & eorum cognitio demandari Episcopis, & aliis Ecclesiæ Prelatis, & ministris. t.1.p.130.n.2  
*Causa* matrimonialis, in qua agitur de legitimacione, & valore matrimonij, apud quem iudicem agitari debeat, ubi de more Gentilium circa hoc. t.1.p.106.n.3.

*Causa* incidens quondam terminetur antequam causa principalis. t.1.p.107.n.7  
*Causæ* incidentes in causa spirituali, vel temporalis à quo sint iudice terminandæ. tom.2.p.809.& seq. num.14.  
*Causa* ex Dilecto deducitur à casu. t.1.p.125.n.9  
*Causæ* variz exceptiones. ibid.  
*Causa* frequenter famitur pro materia, seu negotio nondum deciso. ibid.col.2  
*Causa* pro materia accipiunt. ibid.  
*Causa* & lis in quo differant. ibid.& seq.  
*Causa* possessionis & proprietatis eorum eodem iudicio tractari debent. t.2.p.216.n.11  
*Causæ* matrimoniales infideliorum Prelatis committi possunt à Pontifice, licet eorum decisio ad Episcopos spectet. t.2.p.417.n.5  
*Causa* quare non temeratur ad priores iudices, probata iusta appellationis causis. t.2.p.442.n.7  
*Causarum* genera aliqua recensentur, in quibus iuris ordo non servatur. t.2.p.583.n.4  
*Causarum* spiritualium cognitio ad iudices ecclesiasticos, & precipue ad Episcopum pertinet. tom.2. pag.717.n.7.  
*Causæ* criminales & civiles consta Hactianum potius recensentur. t.2.p.716.n.1  
*Causæ* cognitio quondam remitti possit à iudice ad quem ad iudicem à quo appellatum est. t.2.p.838. num.4.  
*Causæ* cognitio remittitur ad iudicem à quo appellatum est, si male sit appellatum. t.2.p.840.n.3  
*Causarum* decimarum cognitio an ad iudicem secularium, vel ecclesiasticum spectet. t.2.p.605.n.4  
 in Causis decimarum non servatur iuris ordo, sed proceditur de plano. t.3.p.606.n.2  
 in Causis decimarum an appellatio admittatur. ibid. & seq.  
*Causæ* mixti foci quænam dicantur, & à quo iudice cognoscantur. t.2.p.191.n.6  
*Causis* Episcoporum esse ad Primates deferendas quomodo sit intelligendum. t.3.p.9.n.5  
*Causæ* criminales non extinguuntur omnino accusatur ab accusatione desistente ante causæ exitum. t.3.p.31.n.10.  
 in Causis criminalibus regulariter victus non est condemnandus in expensis. t.3.p.148.n.1  
*Causa* quid sit, & unde ita dicatur. t.3.p.620.col.10  
*Causa* dum proponitur, causa est; dum discutitur iudicium; dum finitur, iustitia. ibid.  
*Causæ* maiores ecclesiasticæ Sedis Apostolicæ dispositioni referendæ sunt: vide in verbo *Sedis Apostolicæ*.  
*Causidici* venale genus dicuntur, & ad stomachum litigatoris, non ad animum iudicis clamant. t.1. p.912. num.12.  
*Causis* idonea quæ; & ad quid cautio fideiussoria, & iuratoria obligent. t.1.p.61.n.6  
*Cautio* aliquando famitur pro promissione, & confirmacione in scriptis facta. t.3.p.502.n.2  
*Cautio* inter presentes etiam in modum epistolæ olim concipiebatur. ibid.& seq.  
*Cautio* sine causa facta an efficax reddatur accedente iuramento. t.1.p.505.& seq.n.9.& seq.  
*Cautio* debet, vel indebitè factam esse, cui onus probandi incumbat. t.1.p.505.& seq.n.12  
*Cautio*nis triplex species refertur, & quænam idonea dicantur. t.1.p.531.n.5  
*Cautio* sufficiens ad obtinendam absolutionem satisfactione non prestata, quæ dicatur. ibid.  
*Cautio* quænam præstanda sit, quod frustratius vietur fructus saluæ rerum substantiæ. t.3.p.387.n.3  
 Cautio

# Repertorium Generale

**Causa** praestanda in usufructu eorum rerum, quae usu consumuntur, quamnam sit. t. 1. p. 188. n. 1  
**Causio**, quae praestant in usufructu duas clausulas continet. ibid. n. 4  
**Causio** fructuaria an sit de substantia usufructus. tom. 1. p. 139. & seq. n. 8.  
**Cautiones** remedia dicuntur. ibid. p. 139  
**Causio** a fructuario praestanda, an remitti possit a testatore. ibid. & seq. n. 9  
**Causio** in usufructu a quibus personis, & quibus praestanda sit. t. 1. p. 191. n. 10  
**ex** Cautione fructuaria in duobus casibus actio omnino datur. t. 1. p. 191. n. 11  
**Cautionis** fructuarie in diuersis casibus praestanda via exempla referuntur. tom. 1. p. 191. & seq. n. 12. & seq.  
**Causio** idonea praestanda est ab excommunicato propter debita, quibus satisfacere non potest. tom. 1. p. 191. n. 13.  
**Cella** unde ita dicta, ubi de variis cellarum appellationibus. t. 1. p. 193. n. 5  
**Cella** in sacris canonibus quid significet: ubi quod etiam accipitur pro monasterio cellas habente. ibid. & p. 190.  
**Cellarum** monasterium Ordinis D. Benedicti, à quo fuerit fundatum: ubi de eius subiectione agitur. t. 1. p. 191. n. 5.  
**Cellaria** apud Romanos quidnam fuerint, & quid cella. t. 1. p. 193. n. 5  
**Cellarius** quis dicatur, & in quo eius officium consistat. t. 1. p. 193. n. 7  
**Cellarius**, vel cellarius Ecclesiae quis dicatur, & quodnam eius munus. t. 1. p. 194. n. 2  
**Canadensis**, seu Canadensis Episcopus est in Hungaria inter Danubium. t. 2. p. 140. n. 1  
**Censura** tituli S. Laurentii Cardinalis iussu Innocentij III. legatione fuit. t. 1. p. 191. n. 1  
**Censis** ciuitas est Veneris provinciae Aquitanensis Cathedrali Sede decorata. t. 1. p. 181. n. 1  
**Commenensis** ciuitas Sede Episcopali decorata, in qua Gallicae provinciae sita. t. 1. p. 187. n. 1  
**Censura** multiplicari potest, quando plures causae conueniunt ad eam sufficiens. t. 1. p. 148. n. 10  
**Censura** an possit ab homine imponi pro foris culpa. t. 1. p. 141. n. 3  
**Censura** ob violentiam manuum iniectionem in clericos incurrit à quibus absolui possit. tom. 1. p. 174. & seq. n. 2. & seq.  
**Censura** canonis, si quis suadente, etiam incurritur ex percussione oculi. t. 1. p. 178. n. 1  
**Censura** ob violentiam clericis percussorem incurrit quandonam possit per Episcopum tolli. t. 1. p. 179. num. 1. & p. 181. n. 3.  
**ut** Censura in effractores Ecclesiarum latè incurrat, an requiritur simul expulsiō. t. 1. p. 189. n. 2  
**Censura** praedicta quandonam reuersa censetur. ibid.  
**Censura** lata propter aliquod factum, an incurrat ab illa committente, ignorante tamen illum esse laicum. t. 1. p. 196. n. 3  
**Censura** est sententia, & medicina pro sine habens obliuiscere salutem, & reditum in simitam reditum. t. 1. p. 191. n. 3  
**Censura** tollitur absolutione. ibid.  
**Censura** praefertur constituitur ex iurata solutione. tom. 1. p. 105. n. 7.  
**in** Censura, seu personis exactione duplex iudicium datur, possessorium, & pecuniarium. t. 1. p. 105. n. 8  
**Censura** per decemium soluius praefertur debitis, & rectè imponitur. t. 1. p. 700. n. 3

**Census** an tantum virtute lapsus temporis, & repetitione solutionis debeat in futurum, et si non continet de eius emptione, & causa debendi. t. 1. p. 799. n. 4  
**Census** acceptiones variae referuntur, & quid fuerit eccosus deceptio apud Romanos. t. 1. p. 801. n. 4  
**Census** noui non sunt imponendi ab Abbatibus, & Prelatis Ecclesiarum. ibid. n. 6  
**Commenensis** Episcopus est in Africa, in provincia Numidia. t. 2. p. 100. n. 1  
**Cephalensis** civitas ubi sita, & à quo restituta. t. 1. p. 690. n. 2  
**Cephalensis** Episcopus quare bovis spoliatus, Ecclesiā possit, & in exilium missus. t. 1. p. 72. n. 3  
**Ceramina** gymnica, seu circensia olim Romae edicta quoniam fuerint. t. 1. p. 400. col. 1  
**Ceramina** circensia, seu gymnica olim apud Graecos celebratissima quoniam fuerint. ibid. n. 1  
**Ceraminum** gymniconum quinque species enumerantur. ibid.  
**Cermenis** ciuitas in Flaminia sita Cathedrali Episcopali decoratur. t. 1. p. 64. n. 3  
**Cessio** à diuinis quid sit, & à quo imponi possit, & an sit censura, vel interdictum, & quid de ea cognoscere possit discretibus Episcopo, & Canonicis. t. 1. p. 785. n. 2. & 4.  
**Cessatio** à diuinis in quibus differat ab interdicto. ibid.  
**Cessatio** à diuinis sine iusta, & graui causa induci non potest. t. 1. p. 786. n. 5  
**Cessio** iudicii mutandi causa facta in fidei non valet, si facta in priuato, & facit locum edicto. t. 1. p. 1002. n. 13.  
**Cessio** certae quantitatatis facta in procuratore in tem propriam substituit. t. 1. p. 1001. n. 5  
**Cessio** bonorum lege Julia est introducta in solatium debitorum. t. 1. p. 417. n. 5  
**Cessio** bonorum hodie calamitosum, & ignominiosum remedium est. ibid.  
**Cestria** ciuitas in Aeglia, olim Episcopali Cathedrali decorata. t. 1. p. 676. n. 2  
**Cestriense** monasterium Ordinis D. Benedicti à quibus fundatum, reuerentem, euerum, & restitutum. t. 1. p. 144. n. 1.  
**Chalcodem** ciuitas Aethiopiae in Metropoli erecta celebrato in ea Concilio oecumenico. t. 1. p. 65. n. 1  
**Charitas** oppidum ad Ligustin flauium situm, unde ita dictum sit. t. 1. p. 136. n. 3  
**Chara** unde folium nomen hodie retinet, & quare sit ei inditum. t. 1. p. 509. n. 1  
**Cherophilium** quid sit, & quid cherophilax, & euprophilaces. t. 1. p. 139. n. 4  
**Cherophilax** magna dignitas fuit in Ecclesia Constantinopolitana. ibid.  
**Charulaxium** dicitur, qui Imperatori est à codicillis pleniusque tamen accipitur pro eo, qui causas ecclesiasticas cognoscit. t. 1. p. 530. n. 3  
**Chartularius** in vtroque iure diuersimodè accipitur. t. 1. p. 798.  
**Chartulariorum** officium tam in civilibus, tum in ecclesiasticis politia. ibid.  
**Chartularium** districtum statutorum refertur ad fugientem omnis simoniae speciem. t. 1. p. 95. n. 5  
**Choreae** Episcopalia ornamento ab Apostolis emanante. t. 1. p. 116. n. 3  
**Chores** in festiuitatibus sanctorum Martyrum antiquitus ducebantur. t. 1. p. 43. n. 7  
**Chores** in festiuitatibus fieri solent, qua ratione ab Ecclesia prohibentur. ibid. & seq. n. 8  
**Chores** ducendi à saltandi in festiuitatibus morem pertinacissime retinebant Graeci. t. 1. p. 44. n. 10  
**Chorepiscopi**

# Omnium Notabilium. Litera C.

*Chorepiscopi* olim in minoribus ciuitatibus consecrati & quodam coram munus. t.1.p.183.n.18  
*Chorepiscopi* in minoribus locis olim constituti, an fuerint veri Episcopi, an solum presbyteri. t.1.p.482.n.7. & p.483.n.8.  
*Chorepiscoporum* duo genera distinguuntur. ibid. n.9  
*Christiani* uinctio in vertice baptizati a Presbyteris facti, instituti in locum confirmationis. t.1.p.184. & seq. n.16.  
*Christi*, quod est materia remota sacramenti confirmationis, quoniam die consecrati debet. t.3.p.891. & seq. n.1.  
*Christianis* abusus apud prescos fideles pro modellis infirmorum. t.4.p.926.n.2  
*Christianis* alius abusus deterior in maleficiis. ibid. & seq.  
*Christi* debet fideliter sub clauis custodiri, & contra facientes suam grauius puniendi. t.3.p.927.n.4  
*Christianum* genera duo referuntur. tom.1. pag.60. num.8.  
*Christiani* semper diuerso ritu à Paganis iustificandam corporaliter praestant. t.2.p.160.n.9  
     Vide in verbo *Intermentum*.  
*Christiani* primi laici communem vitam agebant cum clericis, nihil proprium possidebant, non tamen incapaces erant aliquid retinendi, vel acquirendi. t.3.p.114. & seq. n.7. & 8.  
*Christianis* prohibitum est deferre Sarracenis lignamina gallicant. t.5.p.163.n.2  
*Christiani* deferentes ad Sarracenos arma, vel in ipsorum nauibus regimen excoentes, excommunicantur, rebusque propriis priuantur, ac capientium serui fiunt. t.5.p.146.n.2  
*Christianis* prohibitum est in famulam, & seruum Iudaeorum esse. t.5.p.148.n.2  
*Christus* ex humana carne & anima rationali compositus, à quibus negauit. t.1.p.29.n.6  
*Christus* Dominus quate proliarius coma vltis fuit. t.3.p.18.n.7.  
*Christum* non esse aliquid secundum quod homo, dicere fas non est. t.5.p.180. cap.7  
*Christus* Dominus quando natus sit: vide in verbo *Dies natalis*.  
*Cisterciensis* ciuitas est Angliæ Episcopali Cathedra decorata. t.1.p.567.n.1  
*Cisterciensis* monasterium est Ordinis D. Benedicti in diocesi Quinquecelesensi. t.2.p.340.n.1  
*Cimelis* & vasa sacra Ecclesiarum, & oblationes fidelium significant. t.1.p.606.n.2  
*Cingulum* militate, seu Baltheum. tom.1. pag.398. num.3.  
*Cingulum* etiam in Ecclesiarum polia significat dignitatem, & honoris insignem. ibid.  
*Cingulum* à sacerdotibus veteris legis ad nostros est derivatum & in quo à succinctorio differt. tom.1. p.135.n.30.  
*Circumcisio* Domini primis Ecclesiarum secularis tantum sub nomine Olaus Natalitatis celebrabatur. t.2.p.182.n.6.  
*Circumcisio* Domini hodie in liturgiis, & officio diuino recenseatur. ibid.  
*Circumcisio* ad quid fuerit instituta. tom.3. pag.91. col.2.  
*Circumcisio* in quo perfiguratur baptismum. ibid.  
*Circumstantia* aliter apud Rhetores, aliter apud Iuriconsultos accipiuntur. t.5.p.561.n.2  
*Circumstantia* humanorum actuum bonitas, vel malicia augeri & minui potest. ibid.  
*Circumstantia* an possint mutare speciem peccati. ibid.

D.D. Gantel. in Decretal. Index generalis.

*Circumstantia* augentes, vel minuentes peccata, vel nouam speciem eis addentes, unde proueniant ibid.  
*Cisterciensis* monasterium Ordinis D. Benedicti, vbi situm, & à quo constructum. t.1.p.611.n.2  
*Cisterciensis* cenobij in Arcatum insula sita historia refertur. t.1.p.963.n.9  
*Cisterciensis* ordo iam institutus anno 1098. tempore Vrbani II. & Henrici III. Imperatoris. t.2.p.100. num.2.  
*Cisterciensibus* varia privilegia à Pontificibus tradita. ibid. n.3. & 4.  
*Cistercienses* nequeunt vigore litterarum Apostolicarum conueniri, nisi de eo Ordine in illis specialis mentio fiat. ibid. n.5  
*Cisterciens* iuxta prescam ipsius Ordinis disciplinam non possunt temporalem iurisdictionem habere. t.3.p.728.n.3.  
*Cisterciensibus* diuinarum pondere à pristina disciplina decidunt. t.3.p.727.n.1  
*Citacionibus* tribus elapsis pars ciuitas constituitur in contumacia. t.1.p.694.n.2  
*Citacionis* modus antiquus apud Romanos. ibid. & p.2.695.  
*Citatio*, seu in los vocatio, nec à Principe tolli potest. t.1.p.830.n.3  
*Citationes* quandoque sunt de iure naturali, nec per Principem tolli possunt. tom.1. pag.230. & seq. num.22.  
*Citatio* etiam in criminibus notoria est necessaria. ibid.  
*Citatio* ad diem Dominicam facta an sit valida. tom.2. p.239.n.2.  
*Claui* Romanos tribus moueri quid sit, iuxta mentem Ciceronis. t.3.p.1002.n.6  
*Claui* Italice excocto Imperij lago frequenter Consules, & Senatores sibi constringunt. tom.1. pag.38. num.4.  
*Clauires* mulierum, quæ *Augusta* nomine decorantur, refectantur. t.3.p.346.n.1  
*Ciuitatensis* vrbis est in Hispania Cathedra Episcopalem habens. t.1.p.880.n.1  
*Clauires* ciuitas Galliarum in Aquitania, Cathedra Sede decorata. t.3.p.354.n.1  
*Claramontium* vrbis est Auenturæ promine caput, inter illustiores ciuitates Aquitanie recensetur, & Cathedra Episcopali decoratur. tom.1. pag.440. num.2.  
*Clauium* potestas Apostolica, & eorum successoribus attributa; sceminiis autem omnino denegata. t.1.p.837.n.7.  
*Clauium* est pars cenobij monachorum, iam in primis monasteriis vltima. t.1.p.792.n.2  
*Claui* vsus varius, & multiplex apud prescos cenobitas. ibid. n.2  
*in Claui* semper religiose obseruatum fuit silentium, nec passim laicis fuit apertum. ibid. n.3  
*Clauium* præcipua pars est monasterij à reliquis habitudine distinctum. t.3.p.37.n.7  
*Claui*, *Appellationis* remotæ, possunt vii Pontifex & superius Principes, non ceteri Magistratus. t.1.p.78.n.6.  
*Claui* *appellationis* remotæ, vis & effectus. ibid. & seq. n.7. & 8.  
*Claui*, si *propter* veritate nitantur, subintelligitur in rescriptis. t.1.p.84.n.3  
*Claui* restringentes, vel exponentes confessionem apponuntur in tertia parte rescripti. tom.1. p.85. num.16.  
*Claui* alienæ à stylo & fori consuetudine, non creduntur

# Repertorium Generale

ceduntur ex stylo & voluntate concedentis editæ in reſcriptis. *ibid.* n. 17  
**Claufula, ſi preceſ varietate nitatur**, ſubintelligitur de iure canonico, non ita de iure civili. *t. 1. p. 36. n. 19*  
**Claufula, ſi ita eſt**, ad omnia in reſcripto conten- ta reſerui debet. *t. 1. p. 94. n. 16*  
**Claufula, motu proprio**, non æqualiter ſupplet ſub- ſcriptionem ex ſiſtentiſ expediente, ac ex veritate tacite unitate provenientem. *t. 1. p. 106. n. 15*  
**Claufula, quod ſi non omnes**, in reſcriptis Pontificiis apponi ſolita, tam ad impotentiam iuris, quàm ſibi reſervanda eſt. *t. 1. p. 115. n. 4*  
**Claufula, quod ſi non omnes**, frequenter apponitur in delegationibus Pontificiis. *ibid.* n. 7  
**Claufula ſex notis ſignificata** in delegationibus apud veteres viſitata. *ibid.* & ſeq. p. 116  
**Claufula, quod ſi non omnes**, quid operetur in reſcrip- tis Pontificiis. *ibid.* & n. 8  
**Claufula, quod ſi non omnes**, an comprehendat caſum voluntatis. *t. 1. p. 117. n. 11*  
**Claufula, ſi dignus**, &c. in reſcriptis Pontificiis ſub- intelligitur, etſi non exprimitur. *t. 1. p. 130. n. 3*  
**Claufula, quidam alij**, quid operetur, & cuius effectus ſit in reſcriptis. *t. 1. p. 157. n. 7*  
**Claufula, ſi pro alio**, in reſcriptis quid operetur. *t. 1. p. 161. n. 4*  
**Claufula, ſi pro alio non ſcriptum**, quos comprehen- dat. *ibid.* c. 39. n. 1  
**Claufula vice Regiæ**, in reſcripto Innocentij tertij ap- poſita explicatur. *t. 1. p. 185. n. 5*  
**Claufula, inſtituta exhiberi**, viſitatiſſima eſt in reſcrip- tis Apoftolicis. *t. 1. p. 644. n. 4*  
**Claufula, appellatione remota**, tantùm à ſupremis iudi- cibus poſſit apponi. *t. 1. p. 699. n. 4*  
**Claufula, officium implerentis**, quid operetur in ſup- plicibus libellis. *t. 1. p. 809. n. 10*  
**Claufula, Vocatus vocandus**, cuius ſit effectus, & quid per tam committatur. *t. 1. p. 61. n. 4*  
**Claufula, ſi eſt idemus**, an cedat gratiam conditiona- lem. *t. 1. p. 542. & ſeq. n. 2*  
**Claufula generalis, appellatione remota**, in quacumque reſcripti parte appoſita reſectur ad omnia delega- tionis caput. *t. 1. p. 842. n. 2*  
**Claufula cum facultate ſe obſervare**, valde diſcretæ clau- ſula, cum primùm vocatur. *t. 1. p. 154. n. 3*  
**Claufura monialium** ubi leſam ſuperamentum ſolui- tur. *t. 4. p. 144. n. 6*  
**Claufura monialium**, tam quoad ingreſſum, quàm quoad egreſſum, indiſta fuit ab Eccleſia iſem à pri- mis illius ſæculis. *t. 1. p. 25. n. 1*  
*Vide in verbo Monialis.*  
**Claufura monialium** tam à primis Eccleſiæ ſæculis obſervata probatur. *t. 1. p. 130. n. 1*  
**Clemens** an fuerit immediatus D. Petri ſucceſſor in Pontificatu. *t. 1. p. 128. n. 16*  
**Clemens III.** quando ad ſupremi Apoftolatus apicem euectus. *t. 1. p. 113. n. 1*  
**Clerici** an aliquando ligentur ſtatutis civilibus laico- rum. *t. 1. p. 59. n. 7*  
**Clerici** in ſtriſta populi ſignificatione non veniant. *t. 1. p. 60. n. 10*  
**Clerici** quibuſnam laicorum legibus ſubſistantur. *t. 1. p. 61. n. 15*  
**Clericus negotiorum ligatur** laicorum ſtatutis circa ip- ſi negotia factis. *t. 1. p. 63. n. 16*  
**Clerici ſine conſenſu Episcoporum** nequeunt dimittere ti- tulos, quibus manſcripti ſunt. *t. 1. p. 176. n. 4*  
**Clericus in Canonico vigore reſcripti receptus**, licet præbendam non ſit aſſequutus, ſi aliud reſcrip- tum ad aliud beneficium obtineat, non poſſit eius

vigore Eccleſiam moleſtare, ſi non fecerit ſux re- ceptionis mentionem. *t. 1. p. 152. n. 3*  
**Clericos nullus poſſet ab alieno Episcopo ordinari ſine potepij licentia**, aliàs ſuſpenderetur ab Ordinum exercitio, & qui illum ordinavit, prius ſaculta- te conferendi illum gradum, in cuius collatione pec- cavit. *t. 1. p. 454. & ſeq. n. 2*  
**Clericos à Romano Pontifice** in aliquo gradu eccle- ſiaſtico cooptatus, à nullo poſſet ad clericatum pro- moveri. *t. 1. p. 459. n. 2*  
**Clerici in graue delictum lapſi**, ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine degradabantur, & in monaſterium poenitentiz peragendæ cauſa, non proſtitutionis emittendæ detrudebantur. *t. 1. p. 496. n. 2*  
**Clerici peregrini non admittuntur** ad celebrandum, etiam ſi iurauerint ſe clericos eſſe, niſi ordinatio cum literis commendatiſis probetur, quinque Episcoporum ſigillis ſignatis, ſi ſint tranſmarini. *t. 1. p. 594. n. 1*  
**Clerici à quo ſint corrigendi**, & quis modus in eo- rum correptione ſeruandus. *t. 1. p. 782. n. 3*  
**Clerici inſubſtantiſ Eccleſiis ſpectantibus** ad mona- ſteria, quandomam correptioni, & viſitationi Episcoporum ſubſint. *t. 1. p. 809. n. 11*  
**Clerici quando poſſunt aduocati officio fungi**. *tom. 1. p. 809. n. 12*  
**Clerici à Romano Pontifice ordinati quibus perro- gatiſ fruuntur**. *t. 1. p. 829. n. 3*  
**Clerici in minoribus conſtituti poſtulare** nequeunt, niſi in certis caſibus. *t. 1. p. 907. n. 2*  
**Clerici ſacris initiati quomodo aduocationis munere fungi poſſunt**. *t. 1. p. 910. n. 8*  
**Clerici non licent quæcumque à laicis licenti & lau- dabiliter exercerentur**. *t. 1. p. 911. n. 10*  
**Clerici aduocationis ſalacium exigere prohibetur**, *ibid.* & ſeq. n. 13  
**Clerici in aliquibus caſibus poſtulare in iudicio licet**, ubi quod primis Eccleſiæ temporibus tantùm maioribus ordinibus initiatis id prohibebatur. *t. 1. p. 912. n. 13 & 14*  
**Clericos poſſet ſuorum deſere etiam ex ſtatutis ſui beneficii**. *t. 1. p. 1021. n. 3*  
**Clerici poſſunt ad ſolutionem debitum cogi etiam per ſubſtantiſ ſtatutum ſuorum beneficii**. *ibid.*  
**Clerici in cauſa ſendali coram Domino ſendi conuen- niti poſſunt**. *t. 1. p. 138. & ſeq. n. 5*  
**Clerici ab initio rectè feudum accipere, & poſſidere valent**. *ibid.* p. 19  
**Clericus pro omni crimine debet coram iudice eccle- ſiaſtico conueniri**, non obſtante contraria conſue- tudine. *t. 1. p. 235. n. 2*  
**Clerici præſertim in cauſis criminalibus non debent ad ſecularia iudicia trahi**. *t. 2. p. 126. n. 45*  
**Clericorum exemptio à ſeculari iuriſdictione**, an pro- nentiat à iure diuino, an vetò à poſitivo. *t. 2. p. 30. n. 10 & p. 11. & ſeq. n. 11*  
**Clericus ſurtum committens ab ordinibus ſuſceptis eſt deponendus**. *t. 1. p. 360. n. 3*  
**Clerici homicidæ & perſari à gradibus receptis depo- nendi ſunt**; & ob alia crimina. *ibid.* n. 4. 5. & 6  
**Clerici incorrigibilia, depoſiti**, & amarethemat- tus, tradendus eſt iudici ſeculari, vt ab eo depona- tur. *t. 2. p. 38. n. 10*  
**Clerici quibus ex cauſis degradantur, & ad ſtatum laicorum reducantur**. *t. 1. p. 39. n. 13*  
**Clerici incorrigibiles quare degradantur antequam iudici ſeculari tradantur**. *ibid.* & ſeq. n. 15  
**Clericum incorrigibilem tradi Curie ſeculari, quid ſit**. *t. 2. p. 40. n. 17*  

Clericus

# Omnium Notabilium. Litera C.

Clericus est necessarius degra laudis, ut ad poenitentiam in Ecclesia peragendam edigitur. t. 2. p. 41. num. 12.

Clericus confessus coram incompetenti iudice, vel eorumque, non est iure condemnandus ab Episcopo. t. 2. p. 11. n. 1.

Clerici etiam doctores laicos coram ecclesiasticis iudicibus conveniebant apud Gallos Belgicos, prout consueverunt. t. 2. p. 71. n. 3.

Clericus non possit furi privilegio tuncenitate, consenseritque iudicem secularem, etiam si iuramento id promittat. t. 2. p. 80. n. 9. & p. 81. n. 1.

Clericus prohibita est tuncenatio furi. ibid. n. 11.

Clericus quatuor modis forem proprietatem fortitur. tom. 2. p. 85. n. 5.

Clericus pro quibus criminibus accusari possit, & coram quo iudice puniri debeat. t. 2. p. 86. n. 6.

Clericus non possit etiam consentiente Episcopo iudicis secularis iurisdictionem prorogare. t. 2. p. 101. num. 9. & 10.

Clericus quandoque possit iudicis alieni iurisdictionem prorogare. t. 2. p. 101. n. 15.

Clerici, qui ante adeptum cleratum aliquod crimen commiserant, à quo iudice puniri debeant. tom. 2. p. 104. n. 5.

Clericus quilibet Romæ degens, ibi conveniri potest, nisi et Legatus, vel ex simili causa in civitate morietur. t. 2. p. 157. n. 4.

Clerici ante iudicio iurare de calumnia possunt, vel teneantur. t. 2. p. 157. n. 3.

Clerici de iudicij sui cognitione testimonium dicere quo sensu prohibentur. t. 2. p. 478. n. 11.

Clerici apud Gregorium Magnum in religionis habitatu esse censentur. t. 2. p. 17. n. 3.

Clericus habens plura beneficia non possit excipere de pluralitate. t. 2. p. 624. n. 2.

Clericus quandoque possit præstare beneficium de manu laici acceptum. t. 2. p. 721. n. 17.

Clericus in excommunicatione persistens possit post appellationem interpositam priuati fructibus suis beneficij absque periculo auerteretur. t. 2. p. 81. n. 2.

Clericus peregrinantis ad Sedem Apostolicam pro interuocanda, aut prosecuenda appellatione, licet se cum rebus suis expensæ non commendauerint protectioni Sedis Apostolicæ, adhuc tamen sunt illis omnia integrè seruanda. t. 2. p. 902. n. 2.

Clerici temporalia non habentes à laicis Priocibus, eis fidelitatem iuramento promittere non debent, secus si temporalia ab eis in feudum obtineant. t. 2. p. 608. n. 4.

Clerici quo iure sub sint Dominis ratione feudorum. ibid. & seq. n. 4. & 8.

Clericus iurans seruare statuta suæ Ecclesiæ, & promittens seruare statuta postea factum, ut priuatum statum irrita, in petitionem non incidit, etiam si violenter promissionem non seruando obois statutum. t. 2. p. 614. n. 2.

Clerici arma deferre non debent, alias deponuntur. t. 3. p. 8. n. 3.

Clerici in quibus casibus arma deferre, etque vii possint. t. 3. p. 10. n. 8.

Circa quod explicatur locus Euangelij Lucæ cap. 22. vers. 15. ibid. & seq.

Clerici armis videntes quandoque pernis à lite latis subiacent. t. 3. p. 11. n. 9.

Clerici comam nutrire non debent. t. 3. p. 15. n. 1.

Clerici etiam priuati Ecclesiæ seculis comam deponunt. t. 3. p. 17. n. 5.

Vide in verbo Coma.

Clerici in obsequium Dei eorum à natura sibi data  
D.D. General. in Decretis. Index generalis.

etiam priuari debent. t. 3. p. 19. col. 2.

Clerici in minoribus gradibus constituti in eorumque deiectione fuit. t. 3. p. 23. n. 2.

Clerici coniugati quomodo præcipiantur iterum torqueri. ibid. n. 3.

Clerici frequenter aduentus monasteria monialium, si monii non desistant, deponunt. t. 3. p. 24. n. 2.

Clerici tot tantum in Ecclesiis esse debent, qui possint ea, quæ seculatibus commode sustentari. t. 3. p. 30. n. 2.

Clerici in Cathedralibus Ecclesiis olim in eodem refectorio viuunt, & dormitorio quiescebant. t. 3. p. 3 & seq. n. 3. & 4.

Clerici spectacula scenica edere prohibitum est, & loco vii eduntur stare. t. 3. p. 44. n. 1.

Clericus etiam solus, vel clerici ab hoc prauo more non desistant, ab officio suspenditur. t. 3. p. 47. n. 3.

Clericus quomodo permittatur se iniunctum ad putandum inuicare. t. 3. p. 49. n. 8.

Clericus ingressus ad tabernaculum cœdi, bibendi causa interdicitur, & aleatum ludos. t. 3. p. 51. n. 3.

Clericorum Gallorum cæcitas in calcamentis natatur. t. 3. p. 53. n. 7.

Clerici à vestibus pompositis, habitu inhonesto, & nimio ornato debent abstinere. t. 3. p. 58. n. 16.

Clericorum abusus in vestibus deservit, & imputatur. t. 3. p. 58. n. 19.

Clericorum ornatus intra modicioritatem commendatur. ibid.

Clerici inter Ecclesiæ septa veste ornatiissima, cetera vero communi, & modesta vii debent. ibid. n. 20.

Clerici tabernaculo habere ad vinum vendendum non liceat. t. 3. p. 60. n. 2.

Clericus an aliquod honestum commercium liceat. ibid. n. 3.

Clericus negotiator quis censeri debeat: vii de negotiatione eleuatum Comitatus Pontini. ibid. & seq. num. 4.

Clericus negotiator gabellam solacere tenetur non præmissa tria monitione: amittitque privilegium immunitatis, ligaturque foro secularium. ibid. p. 61. num. 5. & 7.

Clerici cum quibus mulieribus iuxta canones possint cohabitare. t. 3. p. 62. n. 1. & seq.

Clerici non debent in domo retinere mulierem suspectam de inconiuncta, etiam si sit mater, vel soror. t. 3. p. 63. n. 8.

Clerici aliquando etiam cum matre & sorore cohabitare prohibitum fuit, sed postea id fuit permissum. t. 3. p. 65. n. 11.

Clericorum familiarium seminatium coofortio vrentium penetur. t. 3. p. 67. n. 2.

Clerici non sunt cogendi abitare concubinas sub iuramento, & quomodo sint ad hoc compellendi. t. 3. p. 68. n. 1. & p. 70. n. 1.

Clerici concubinarij notorij, an sint ab officio, & beneficio suspensi. t. 3. p. 80. n. 2.

Clerici in sacris ordinibus constituti coniugia celebrare non possunt. t. 3. p. 83. n. 3.

Clericus aduersus eleuatum negotium cluile, vel criminali habens, non debet iudicem secularem adire. t. 3. p. 85. n. 3.

Clericus de culis licentia possit privilegio forei tuncenari. t. 3. p. 86. n. 3.

Clerici leges addiscentes, vel docentes, versus suum privilegium absentium studiorum causâ tom. 1. p. 77. n. 6.

Clerici in maioribus ordinibus constituti matrimonium contrahentes beneficio non priuantur, secus constituti in minoribus ordinibus. t. 3. p. 91. n. 2.

# Repertorium Generale

Clerici coniugati cum consensu, & habitu incedentes, an possint se negotiis secularibus implicare. t. 3. p. 91. n. 2

Clerici, qui dimissa, vel reuera consensu se negotiis secularibus implicare, privilegio fori non gaudent. t. 3. p. 94. n. 3. Et quando clerici coniugati hoc privilegio gaudeant. ibid. & seq.

Clerici in maioribus ordinibus constituti matrimonium ex dispensatione contrahentes, an privilegio fori gaudeant. ibid. & seq.

Clericus in minoribus constitutus militis nomen dare potest, nec consensum deferre tenetur. t. 3. p. 95. n. 2

Clerici vagi, & acephali magno semper odio habiti sunt in Ecclesia. t. 3. p. 105. n. 2

Clerici non residentes in propriis beneficiis, si admittunt, & citati non resident, ipsi priuantur. t. 3. p. 115. n. 2

In Clericos non residentes quomodo sit procedendum ad priuationem beneficii. t. 3. p. 116. n. 4

Clericus nullas maioribus gradibus debet insigniri sine assignatione beneficii, ex cuius fructibus vivere possit. tom. 3. p. 133. n. 2

Clerici exemplo militum certum titulum habere debent, ad quem ordinantur. t. 3. p. 134. n. 6. & 8

Clericus quare sine titulo, & assignatione beneficii pro alimentis ordinari non possit. t. 3. p. 136. n. 10. & seq.

Clericus quomodo possit ordinari ad statum proprii parsonij. t. 3. p. 147. n. 2

Clerici ad quid per sacrum ordinem distinguuntur. tom. 3. p. 148. n. 3

Clerici sine titulo ordinati, etiam si successore Episcopi ordinantur alii debent. ibid. n. 4

Clerici duobus ad eandem præbendam simul electis, neutri est conferenda. t. 3. p. 154. & seq. n. 2

Clericus ægotans insere sui beneficii fructus percipit. t. 3. p. 184. n. 2

Clerici dicuntur militare. t. 3. p. 185. n. 4

Clerici laici quinam, & in qua acceptione dicantur. t. 3. p. 274. n. 2

Clerici an possint quæstioni, & torture subiecti ob aliquod crimen. t. 3. p. 296. n. 5

Clericus fidei iuramentis inficiens, vel pro aliis fidei iuramentis, deponitur. t. 3. p. 395. n. 2

Clerici non est omnino interdictum pro aliis fidei iuramentis. t. 3. p. 396. n. 4

Clericus tenetur fidei iuramentum suum indemnem reddere à fidei iuramento, etiam per assignationem fructuum proprii beneficii. t. 3. p. 399. n. 6. 9

Clericus non habens vnde credituribus satisfaciat, non debet ideo excommunicari, aut aliter molestari. t. 3. p. 414. n. 4

Clericus bonis eadem ad quid tenetur, & quo privilegio gaudeat. t. 3. p. 415. n. 5. & 6. & p. 420. n. 15

Clericus privilegio gaudet, ne ultra quam facere potest, conveniantur. t. 3. p. 420. n. 14

Clerici in aliquibus casibus ultra quam facere possunt, conveniantur, nec prædicto privilegio insistantur. tom. 3. p. 421. n. 16

Clerici beneficii an habeant dominium fructuum, quos intuitu Ecclesie percipiunt. t. 3. p. 447. n. 5. & 6

Clerici nequeunt de redditibus beneficii suorum in profanos usus disponere. t. 3. p. 448. n. 7

Clerici de bonis intuitu Ecclesie acceptis testamentum facere non possunt, de bonis vero patrimonialibus proprio artificiose aliunde acquisitis, disponere valent. tom. 3. p. 477. n. 1. & p. 478. n. 3

Clerici in Hispania de rebus etiam intuitu Ecclesie acquisitis disponere valent. ibid. n. 3

Clerici beneficii domini sunt fructuum suorum beneficiorum. t. 3. p. 478. n. 3. 4

Clerici an donationes mortis causæ de rebus intuitu Ecclesie acquisitis facere possint. t. 3. p. 479. & seq. n. 1. & seq.

Clerici quousque successores habeant ab intestato in rebus patrimonialibus. t. 3. p. 491. n. 2

Clerico ab intestato decedente, nullis extraneis consanguineis, seu cognatis, succedit Ecclesia, in qua instituitur. t. 3. p. 513. n. 2

Clerici quando nam propterea intestati dicantur. tom. 3. p. 514. n. 4

In Clericorum hereditatibus iidem gradus successione dantur, ac in illis laicorum. ibid.

Clerici an teneantur ad aliquas decimas prædiales soluendas. t. 3. p. 585. & seq. n. 3

Clerici aliqui tenentur ad decimas personales, alij vero non. t. 3. p. 586. & seq.

Clerici an per vim, & absque propria voluntate ordinari possint, & an sic ordinati in suscepris ordinibus iurisdictione teneantur. t. 3. p. 634. n. 2

Clericis prohibitum est ne sibi defrauent habitum monachalem. t. 3. p. 639. n. 2

Clerici in minoribus constituti, qui monasticum habitum ante obitum professionis libellum defrauerunt, an possint Ecclesie secularibus inferuire. t. 3. p. 652. n. 7

Clericus præsentans ab eo, qui est in quasi possessione præsentandi, non est remouendus ab Ecclesia, etsi cuiusdam iurisdictionis vero possessor. tom. 3. p. 780. n. 2

Clericus non potest inequitate Episcopo Ecclesiam à patrono laico accipere. t. 3. p. 781. n. 2

Clericus nullus patronus, etsi idoneus, potest seipsum ad Ecclesiam vacantem præsentare. t. 3. p. 790. n. 2

Clerici an sint omnino immunes à vigiliis, & excubiis mortuorum. t. 3. p. 793. n. 2

Clerici ad collectas, seu tributa soluenda cogi non debent. t. 3. p. 798. n. 6

Clerici quare immunes sint ab omni tributo, gabellæ. t. 3. p. 980. n. 9

Clerici an contribuere teneantur cum laici in his collectis, quæ ad utilitatem communem pertinent. t. 3. p. 981. & seq. n. 13. & 14

Clerici sub quibus conditionibus coartibere teneantur cum laicis. ibid. & p. 984. n. 15

Clerici non debent esse ministri, & procuratores laicorum: quod si contraxerint, & deprehendantur in fraude, non subueniunt illis ab Ecclesia. t. 3. p. 1003. n. 2

Clerici in causis secularibus procuratores constitui non debent, ne per talem administrationem negotiis secularibus implicentur. t. 3. p. 1005. n. 5

Clerici propter delictum fori, & canonis privilegio priuantur, licet ei ex consensione renunciare non possint. t. 3. p. 1006. n. 6

Clerici possunt in aliquibus Academiis audire sui civile. t. 3. p. 1008. n. 4. 5

Clerici interdictum est procuratores villarum suscipere. t. 3. p. 1009. n. 2

Clerici nec proferre, nec dictare sententiam singulis debent, nec quidquam aliud exercere, per quod ad effusionem sanguinis deveniant. t. 3. p. 1010. n. 4. & p. 1011. n. 6

Clerici, & sacerdotes, qui extraordinariis criminum cognitionibus interfunt, stellites, & excoffices dicuntur. tom. 3. p. 1011. n. 6

Clericis luti causâ negotiari non licet, vel possessiones conducere. t. 3. p. 1013. n. 3

Clerici



# Omnium Notabilium. Litera C.

Clerici negotiatores qua ratione ab Apostolo feriantur. t. 3. p. 104. n. 5  
 Clericis tabellionis officium exercere an sit licitum: vide in verbo *Tabellarius*.  
 Clerici quomodo interesse possunt, ubi sanguinis vindicta exercetur. t. 3. p. 108. n. 1  
 Clerici medicine artem exercentes non possunt per se iocundationem facere. ibid. n. 2  
 Clericus obnoxius beneficii simoniace, pretio interveniente, ab eo removeri debet. t. 3. p. 87. n. 1  
 Clericus variis modis potest simoniace ad ordines ascendere. t. 3. p. 101. n. 3  
 Clericus simoniace ordinatus gradus suscepti executione priuatur. ibid. p. 102  
 Clericus ignorans per simoniam ordinatus, an suspensionem incurrat. ibid. col. 1  
 Clericus propter simoniam libet beneficio priuatus, potest ad illud de nouo eligi. t. 3. p. 104. n. 2  
 Clerici scientes si simoniaco Episcopo ordines suscipiant suspensionem incurruunt. t. 3. p. 116. n. 2  
 Clericus an possit ordines suscipere ab Episcopo, quem priuatum tantum scit esse simoniacum. ibid. & p. 117  
 Clericus qui pacto conuicto promissis se non petitorium necessariis ab Episcopo ordinant, suspensionem incurrit. t. 3. p. 118. n. 2  
 Clericus promittens constituenti patrimonium, se omni petitorio aliquid ab eo, an simoniam committat. ibid. n. 1  
 Clericorum nomine, etiam eum agitur de clericis habentibus ordinem clericalem, consueverunt primi consueti iurari. t. 3. p. 126. n. 2  
 Clerici qui dimisso habitu clericali, ut laici conuersantur, priuantur privilegio fori & canonis. tom. 5. p. 127. n. 1. & p. 129. n. 8.  
 Clericus strictus mancipatur Ordini clericali per primam transgressionem, quam omissis religioni per suspensionem habuit. t. 3. p. 128. col. 1  
 Clerici, siue in sacris, siue in minoribus ordinibus constituti, in clericali statu perseverantes, plenè & integre privilegio fori gaudent, nisi propter crimina illud amittant. ibid. n. 6  
 Clerici in sacris constituti privilegio fori gaudent absolute; minoribus autem ordinibus initiati, tantum sub conditione. ibid. & seq. n. 7  
 Clerici in minoribus constituti quomodo in statu clericali perseverare debeant, ut privilegio fori gaudeant. ibid. & p. 129  
 Clerici in nonnullis casibus privilegium fori per sacros canones denegatur. t. 3. p. 130. n. 9  
 Clerici in maioribus ordinibus constituti clericalem habitum deferens, quomodo sit cogendus ad illum retinendum. t. 3. p. 133. n. 3  
 Clerici habitum non deferentes quandam excusantur. ibid. col. 2  
 Clericus pugnando in bello, etiam contra inimicos fidei, si quemquam percussit, irregularis manet. t. 3. p. 135. n. 1.  
 Clerici an in bello adesse, & quid in eo licitè facere possint. t. 3. p. 136. n. 4  
 Clerici quare non liceat in bello aggressivo pugnare. ibid. n. 5  
 Clerici bella gerentes, seu in eo pugnantes, quibus pœnis afficiantur. t. 3. p. 137. n. 6  
 Clerici in bello pugnans irregularitatem non contrahit, que requiritur. ibid. n. 7  
 Clerici quandam etiam in bello defensivo irregularitatem contrahant ex homicidio sequuto. tom. 5. p. 138. n. 8.  
 Clericus intus dñellum, siue obolerit, siue susceperit, deponendus est; sed non sequuto homicidio  
*D.D. Gonzalez in Decretal. Index generalis.*

Episcopus cum eo dispensare valet. t. 3. p. 139. n. 5. & p. 196. n. 10.  
 Clerici falsarii pena quamvis sit. t. 3. p. 171. n. 1  
 Clericus falsum committens circa sigillum Principis, in casum mittitur. t. 3. p. 172. n. 3  
 Clerici suspensi & excommunicati per ignorantiam ecclesiasticas irregularitatem non incurruunt. tom. 5. p. 430. n. 7. & p. 432. n. 15.  
 Clericus percussor quis dicatur, & quam percussio sit licita sit. t. 3. p. 410. n. 3  
 Clericus maledicus suspendendus est ab officio & beneficio. t. 3. p. 411. n. 4. & p. 415. n. 8  
 Clerici in minoribus ordinibus constituti an incurrant irregularitatem contra presbyteros & diaconos excommunicatos, vel suspensos ministrantes laicis. t. 3. p. 416. n. 2.  
 Clerici depositi functionibus ecclesiasticis priuantur. t. 3. p. 417. n. 7.  
 Clericus depositus in veteribus Ecclesiis canonicis sæpe pro degradato sumitur. t. 3. p. 421. n. 9  
 Clericus interdictus & excommunicatus celebrans deponitur, irregularitas manet. t. 3. p. 422. n. 2. & p. 423. & seq. n. 3. 4. & 5.  
 Clerici violantes scienter interdictum manent irregulares, nisi fuerint conditiones ab hac irregularitate excusantes. t. 3. p. 426. n. 3  
 Clericus non sacerdos Missæ sacrificium celebrans quibus pœnis plectatur. t. 3. p. 445. n. 2  
 Clericus excedendo gradum ordinis, quem non habet, irregularis fiat, quid requiratur. ibid.  
 Clericus per solum promotus an sit suspensus ipso iure, an verò tantum suspendendus veniat. t. 3. p. 448. n. 6  
 Clerici anequam in monasterium poenitentia peragenda causæ olim detruderentur, prius deponerentur, & ad laicam communionem redigebantur. t. 3. p. 453. n. 5.  
 Clerici qui pœna plectantur ob fornicationis crimen. ibid. n. 6.  
 Clerici contra naturam incontinentes in monasterium detrudentur. ibid. n. 7  
 Clericus an suspendi possit propter iactantiam siliicis criminis, remittit. t. 3. p. 460. n. 6  
 Clerici, & omnes Ecclesiæ ministri prohibitionem est sententia sanguinis se immiscere. tom. 5. p. 463, num. 8. & 9.  
 Clericus violans interdictum locale, vel personale, quibus pœnis subiacet. t. 3. p. 469. n. 2  
 Clerici, qui propter delicta in monasterium detrudentur, prius deponi debebant. t. 3. p. 499. n. 2  
 Clericus indolens per triennium in excommunicatione priuatur beneficio. t. 3. p. 555. n. 5  
 Clogium civitas Venetorum quando Cathedrali Episcopali decorata fuit. t. 3. p. 650. n. 1  
 Clinica per ecclesiam Ordinis D. Benedicti monasterium, caput suæ Congregationis. t. 3. p. 355. n. 1  
 Cluniacensis monasterii varæ etymologia, & nomenclatura. ibid.  
 Coadiutor in iure canonico alia perpetuus, alia temporalis est. t. 3. p. 188. n. 4  
 Coadiutoriam usus iure communi fuit receptus, & postea Rito Curie introductus. ibid.  
 Coadiutoria an possit esse beneficium. ibid.  
 Coadiutoriam usus, tum in secularibus, tum in ecclesiasticis ministeriis, magis mortalium consensu semper approbat fuit. t. 3. p. 188. n. 4  
 Coadiutores dati in perpetuum eam futuram successione, & assignatæ portione congruè propriè dicuntur beneficiarij. t. 3. p. 188. col. 2  
 Coadiutor ad tempus dari potest ab Episcopo; in perpetuum verò à Romano tantum Pontifice. ibid. n. 5  

c 3

Coadiutor

# Repertorium Generale

**Coadiutor** olim Episcopus ab Archiepiscopo assignari poterat. *ibid.*  
**Coadiutores** ex quibus causis dari possint. *ibid.* & seq.  
**Coadiutor** in lege veteri etiam summo Sacerdoti datus fuit. *t. 3. p. 189. n. 6*  
**Coadiutores** cum futura successione pifca Ecclesie scula non agnouerunt, & quæ sit eorum hodierna praxis. *ibid. n. 7*  
**Codex** canonum Ecclesie Africane, unde sit compositus, refertur; & quando approbatus. *t. 1. p. 1006. num. 1.*  
**Codicillum** vñs inuentus est à iure ciuili Romano-rum. *t. 1. p. 169. n. 4*  
**Celestinus III.** quando Pontifex creatus, & quando Ecclesiam rexit. *t. 1. p. 114. n. 1*  
**Celestinus** hæreticus Pelagij sectator quandonam fuit condemnatus. *t. 5. p. 171. n. 3*  
**Celibatus** an iure diuino sacerdotibus fuerit iniunctus; an iure Ecclesiastico. *t. 3. p. 33. n. 3*  
**Celibatus** nascenti Ecclesie, & à tempore Apostolorum originem sumpsit. *ibid.*  
**Celibatus** primis Ecclesie seculis à Græcis, & Lati-nia obseruatus fuit, sed ab hac lege Græci postea discesserunt. *t. 3. p. 84. n. 4*  
**Celibatus** stricte semper à Latinis sacerdotibus obser-uatus fuit. *t. 3. p. 84. & seq. n. 5*  
**Celibatus** an ex ordinibus, an ex voto castitatis or-dinibus annexo ptoeniat. *t. 3. p. 85. n. 7*  
**Celibatus** & continentia quibus rationibus clericis præcipiatur. *t. 3. p. 85. & seq. n. 8*  
**Celibatus** etiam à milicibus Romanis obseruatus fuit. *t. 3. p. 85. n. 8*  
**Censura** genus quoddam coniugij apud Romanos: vide in verbo *Matrimonium*.  
**Clementis** Rex Moretorum magnæ virtutis & monifi-centia. *t. 1. p. 976. n. 3*  
**Cognatio** spiritualis quomodo per compaternitatem contrahatur. *t. 4. p. 160. n. 1*  
**Cognatio** spiritualis ex catechismo contrahitur, an im-pediatur, vel dirimat matrimonium. *tom. 4. p. 162. num. 4.*  
**Cognatio** spiritualis, quæ impedit, vel dirimit ma-trimonium, tantum nascitur ex baptismo, vel con-firmatione. *ibid.*  
**Cognatio** spiritualis non contrahitur quando matris non tenet baptizatum, neque illum suscipit imme-diate de manu patris. *t. 4. p. 163. n. 1*  
**Cognatio** spiritualis matrimonium dirimens contra-hitur inter baptizatum, & filium baptizantis, & inter baptizati patres, & ipsum suptorem. *t. 4. p. 164. n. 3.*  
**Cognatio** spiritualis ex diuersis principiis oritur, & quis sit eius effectus. *t. 4. p. 167. n. 8*  
**Cognatio** spiritualis orta ex matrimonio, vel confir-matione, inter quos impedit, vel dirimat mari-  
**monium**. *t. 4. p. 167. n. 7*  
**Cognatio** spiritualis quoniamplex linea sit, & ad quas personas extendatur. *t. 4. p. 168. n. 10*  
**Cognatio** spiritualis impediens, & dirimens mari-  
**monium**, quare sit per sacros canones introducta. *ibid. n. 11.*  
**Cognatio** legalis quanam sit, & quomodo contra-hatur. *t. 4. p. 172. n. 8*  
**Cognatio** legalis quodnam impedimentum afferat, & quando duret. *t. 4. p. 172. n. 9. 10*  
**Cognatio** legalis triplex enumeratur. *ibid. p. 173*  
**Cognatio** legalis superueniens an aliter matrimonium. *t. 4. p. 173. n. 10*  
**Cohabitatio** clericorum, & feminatum, quare fuerit

prohibita. *t. 3. p. 66. n. 12. 13*  
**Colebant** illustrium & potentissimum monaste-  
**rium** est regula Benedictina. *t. 1. p. 777. n. 3*  
**Colimbria** verus est Lusitanie ciuitas in loco amenis-simo sita, perantiquam habens Ecclesiam Catho-dralem. *t. 4. p. 130. n. 1*  
**Colonia** præbendam in Ecclesia Bituricensi ad Deca-num & Capitulum spectat. *t. 1. p. 13. n. 5*  
**Collatio** beneficii & præbende quare dicatur dona-tio. *t. 1. p. 64. n. 7*  
**Collatio** beneficii absenti clerico, non acquiritur ius ad illud, nisi acceptetur ab ipso. *tom. 1. p. 108. num. 14.*  
**Collatio** secundi beneficii à Pontifice facta, nulla fa-  
**cta** mentione prioris, non valet; secus de collatio-ne ab Episcopo facta. *t. 1. p. 108. n. 16*  
**Collatio** secundi beneficii per Legatos à latere facta  
**vitatur**, nisi fiat mentio prioris. *ibid. n. 17*  
**Collatio** secundi beneficii non facta mentione prio-ris, in quibus casibus sustineri possit. *t. 1. p. 109. num. 18.*  
**Collatio** beneficiorum vacantium per promotionem  
**ad** Episcopatum ad quem spectat. *t. 1. p. 131. n. 3*  
**Collatio** beneficii facta ab eo, qui ius conferendi ha-bebat, post elapsam semelre vacationis nulla est. *t. 1. p. 429. n. 8.*  
**Collatio** plenumque accipitur pro refectione, sed  
**alia** traditur eius acceptio. *t. 3. p. 50. n. 10*  
**Collationes** quæ prohibentur clericis à Sanctis Pa-  
**tribus**. *ibid.*  
**Collatio** beneficii à Pontifice facta contra sententiam  
**ab** illo prolatam non valet tanquam subrepticia. *t. 1. p. 753. n. 7.*  
**Collatio** rei spiritualis sub conditione eam spirituali  
**valida** est. *t. 1. p. 144. n. 1*  
**Collatio** præbendarum, & dignitatum ecclesiasticarum  
**ad** iudicis Principis seculares spectat. *tom. 3. p. 180. col. 1.*  
**Collatio** beneficiorum ad quem superiorem deuolu-tur, varij casus referuntur. *t. 3. p. 101. n. 9*  
**Collatio** præbende vacante potest à Legato à latere  
**restituari**. *t. 3. p. 103. n. 4*  
**Collationis** verbum in lata significatione an com-  
**prehendat** etiam præsentationem. *t. 3. p. 134. n. 5*  
**Collatio** sacrosancti in ditionij quomodo sit introdu-  
**cta**. *t. 3. p. 948. n. 7*  
**Collatio** eiusdem beneficii secundò facta clerico eo  
**petaro** propter simoniam, sustinetur ex indulgentiis, & misericordia. *t. 5. p. 104. n. 3*  
**Collatio** est confirmatio, vel approbatio actus. *t. 3. p. 116. n. 1.*  
**Collegia** claustra ubi sita: vide in verbo *Kalepis*.  
**Collegia** in officiis diuinis quid sit propriè, & de aliis  
**eius** acceptionibus. *t. 1. p. 617. n. 6*  
**Collegium** quid sit, & quanam sodalitis collegia di-  
**cautur**. *t. 3. p. 133. n. 1.*  
**Collegia** quanam regulariter prohibita sint. *ibid.*  
**Collegia** plura Romæ instituta. *ibid.*  
**Collegia** quanam regulariter licita sint. *ibid. & col. 1.*  
**Colligium** vestis genus quoddam fuerit apud antiquos. *t. 3. p. 34. n. 10.*  
**Collatio** non præsumitur, nisi probetur. *tom. 5. p. 394. num. 9.*  
**Collusio** difficilis est probationis, & sæpe manet im-punita. *ibid.*  
**Collusio** probatio quomodo fiat. *ibid.*  
**Collusio** quid sit, & quid collusio. *t. 5. p. 395. n. 3*  
**Collusio** definitio traditur. *ibid. & seq. Collusio*

# Omnium Notabilium. Litera C.

Collusio vitat omnia acta, in quibus interuenit. t. 3. p. 396. n. 4.  
*Calabrydes*, seu Calabrientis ciuitas antiqua Hispaniz Episcopalia fuit. t. 2. p. 379. n. 3.  
*Calonia* Agrippina urbs celeberrima ad Rhenum fluvium sita. t. 3. p. 344. n. 2.  
*Colonia* Agrippina unde ita vocata, & aliqua de eius laudibus. t. 1. p. 482. n. 2.  
*Coloni* quinquam propter dicerentur apud Romanos. Vide in verbo *Agripina*.  
*Coloni* tributis obnoxij ordinari non possunt. tom. 1. p. 149. n. 15.  
*S. Columba* monasteria in Gallia, & Italia varia sunt. t. 3. p. 420. n. 1.  
*Ioannes* ad *Columba* creatus Cardinalis, Legatus in Orientem mittitur, martyrium ei indicitur, liberatur diuinitus, & legationis manus prosequitur. t. 1. p. 903. n. 2.  
*Calabria* ciuitas in Lusitania antiquitatis tantum vestigia nunc retinet. t. 1. p. 933. n. 4.  
*Comme* nutrire auctoritatis, & glorie esse asseritur. t. 3. p. 16. n. 3.  
*Comæ* vsus apud perpolitas nationes. ibid.  
*Coma* libertatis est argumentum: eam cadere capitularis senilis, & ignominie indicium. ibid.  
*Comam* cadere in luctu & magno morente habere apud antiquos. ibid. col. 2.  
*Comam* nutrire, naturæ ipsâ prædocente, turpe esse ostenditur. t. 3. p. 17. n. 14.  
*Coma* virilis indecorus probatur, præcipue in clericis. ibid.  
*Coma* prolisior apud Hebræos in vsu. t. 3. p. 18. n. 7.  
*Comam* cadere an Iudeis fuerit prohibitum: ubi explicatur loca factæ paginæ circa hoc. ibid. & pag. 19.  
 Vide in verbo *Capillus*.  
*Comæ* æronio ritus fuit apud diuersas nationes ob dissimiles planè mores diuersus, alijs gloriosus, alijs indecorus: alijs tristitia, alijs lætitiæ signum. t. 3. p. 19. in fine.  
*Comam* nutrire quàm alicuium sit à clericali statu, ostenditur. t. 3. p. 20. n. 3. & 9.  
 Vide in verbo *Barba*.  
*Comites* varij pro temporum varietate fuerunt. tom. 3. p. 969. n. 4.  
*Commoda* non est titulus perpetuus, sed potest retineri cum beneficio ad titulum perpetuum. tom. 1. p. 162. n. 7.  
*Commodatarum* ecclesiasticarum origo ab interuentoribus assignuis Ecclesiis videtur. t. 3. p. 433. n. 18.  
*Commodatarum* tenetur præstare non solum culpam factam, verum etiam leuissimam; non verò casus fortuitos, nisi in mora sit, aut pactum interueniat, quo ad eorum præstationem obligetur. t. 3. p. 291. num. 2.  
*Commodatum* quod sit, definitur, & quomodo à mutuo differat, ostenditur. t. 3. p. 290. n. 1.  
*Commodatum* mutuum inter commodatum, & commodatarum parit actiones. ibid. & seq.  
*Commodatum* in quibus cum precario conueniat, & in quibus ab eo differat. t. 3. p. 294. n. 8.  
 In *Commodato* virtusque gratiæ celebratio dolus, & levis culpa præstari debet. ibid. n. 9.  
*Communicans* in diuinis cum excommunicato leualem culpam incurrit. t. 1. p. 936. n. 2.  
*Communicans* cum excommunicato absoluti vi coactus, nullam excommunicationem incurrit; secus si vi conditionali. ibid. n. 3. & p. 938. n. 9.  
*Communicans* cum excommunicato quando maiori excommunicatione ligetur. ibid. n. 3.

*Communicandi* cum excommunicato varij modi. ibid. & seq. n. 6.  
*Communicare* cum excommunicato etiam maiori aliquando permittitur. t. 1. p. 937. n. 7.  
*Communicans* cum excommunicato ex necessitate excusatur à culpa. t. 1. p. 939. n. 1.  
*Communicatio* cum his defunctis prohibetur, cum quibus visus non communicatur. t. 3. p. 361. n. 5.  
*Communicatio* in sepultura cum excommunicatis prohibita est. ibid. & seq. n. 6.  
*Communicatio* cum excommunicatis graue peccatum est etiam in Episcopis & Romano Pontifice. t. 3. p. 381. & seq. n. 1.  
*Communicatio*, siue communio apud fideles multiplex reperitur. t. 3. p. 383. n. 1.  
*Communicatio* quænam prohibetur per maiorem excommunicationem, & quænam per minorem communio interdicitur. t. 3. p. 384. & seq. n. 2. & 3.  
*Communicatio* cum excommunicato quomodo censuram inducit. t. 3. p. 385. & seq. n. 4.  
*Communicatio* cum excommunicato in diuinis officiis præcipue prohibetur. t. 2. p. 619. n. 3.  
*Communicatio* cum excommunicato scienter facta excommunicationem inducit, secus ignoranter facta. ibid. n. 4.  
*Communicatio* cum excommunicato maiorem excommunicationem inducit, quinque circumstantiis conuentibus. t. 2. p. 621. n. 9.  
*Communio* laica quid sit, fuisse explicatur. t. 1. p. 224. num. 3.  
*Communio* laica unde ita dicta. ibid. p. 225.  
*Communio* aliquando pro societate quæ inter fideles habetur, recipitur; eaque duplex est. ibid.  
*Communio* modus apud antiquos per euclogias quinquam. t. 3. p. 322. n. 20.  
*Communio* quotidiana & paschalis quomodo fuerit apud veteres vitata. t. 3. p. 357. n. 4.  
*Communio* paschalis in quibus casibus lubente confectio differri possit. ibid. n. 5.  
*Communio* corpus collectium constituitur suspendi potest. t. 1. p. 148. n. 10.  
*Communio* quomodo excommunicari possit. t. 1. p. 148. n. 11.  
*Comparatio* egregia Solis, & Lunæ, quæ ostendunt non obesse eatholice fidei, nec christianæ legi, vt Res Pontifici, & Pontifex obediat Regi. tom. 1. pag. 826. n. 6.  
*Comparatum*, seu patrimonium vsus in Ecclesia quàm antiquus sit, & unde hæc mos originem sumpsit. t. 4. p. 165. n. 5.  
*Comparatum* vsus tam in Ecclesia Græca, quàm Latina. ibid.  
*Compares* quinquam esse possunt. ibid. & seq. n. 6.  
*Compaternitas* spiritalis alia dicta, alia indirecta fuit secundum veteres canones, & quomodo contraheretur. t. 4. p. 166. n. 3.  
*Compaternitas* spiritalis an communicetur fornicæ illicitè cogitur. t. 4. p. 162. n. 3.  
 Vide in verbo *Patrimium*.  
*Compendium* oppidum Gallie est, in quo plures Synodi conuocatae sunt. t. 2. p. 166. n. 1.  
*Compensatio* quid sit, & quid requiratur, vt illi locus sit. t. 3. p. 199. n. 10.  
*Compensatio* an in omnibus actionibus, debitis, & iudicis locum habeat. ibid. p. 300.  
*Compensatio* aliquando non datur, etsi debitum ex vtraque parte liquidum sit. ibid. n. 1.  
*Compensatio* admittitur in contractibus bonæ fidei, & stricti iuris, nisi propter specialem alicuius naturam in ea non administratur. t. 3. p. 301. n. 3.  
 c 4 Compem

# Repertorium Generale

Compensatio quare non admittatur in actione criminaliter iniuncta, bene tamen admittatur, si civiliter inest. t. 1. p. 314. col. 1.

Compellendi Praefules à quo tempore Archiepiscopi, & Metropolitico iure gaudeant. tom. 1. p. 335. nom. 1.

Compellenda Ecclesia quandam Archiepiscopi iure decorata. t. 1. p. 90. 6. & seq. n. 1.

Computationes Christianorum in festiuitatibus cunctis. Vide in verbo *Comminum*.

Comparationis certamen apud Gentiles, quo Diia etiam placere credebant, praemissis precationibus fieri solabant. ibid.

Compositiones à Patribus Ecclesiae prohibentur. ibid. col. 1.

Vide in verbo *Crapula*.

Compositum certamen à quibus originem traxit: ubi quod apud Graecos maxime inualuit, à quibus Latini illud acceperunt. t. 3. p. 46. & seq. n. 1.

Compromissum à litigantibus fieri potest cum praenotione temporis, & sine ea; & quis utriusque effectus: & à quibus protogari possit. t. 1. p. 711. num. 1. 3.

Compromissum in matrimoniali causa admitti non posse deciditur. t. 1. p. 996. n. 1.

Compromissum super causa ingenuitatis, libertatis, natalium, vel monachatus, fieri non potest. ibid. num. 5.

Compromissum in causa criminali an, & quando admitti possit. t. 1. p. 997. n. 4.

Compromissum metu factum regulariter non valet, sed in aliquibus casibus. t. 1. p. 1007. n. 3.

Compromissa ad quid inuocata, & quis eorum praecipuus effectus. t. 1. p. 1010. n. 13.

Compromissum in arbitros numero partes factum vsu- luum est. t. 1. p. 1011. n. 18.

Compromissum factum in vna ea conditione, vt duos mediatores eligi, sustineatur. ibid. & seq. num. 19.

Compromissum factum in vnum, vt teneatur iuxta mentem alterius arbitrium dicere, nullum est. t. 1. p. 1015. n. 20.

Compromissum super beneficio per omnia non aequatur cum renuntiatione. t. 1. p. 1014. & seq. n. 3.

Compromissum est contractus iuridici iuris, & per fraudem celebratus subsistit. t. 1. p. 1015. n. 6.

Compromissus auctore iure canonico iuramentum adhiberi potest, secus de iure ciuili. ibid. n. 7.

Compromissum in femininis particulatim fieri non debet, nisi habeat iurisdictionem ordinariam de iure, vel consuetudine. t. 1. p. 1015. n. 6.

Compromissum faciendo facultatem qui non habeant. t. 1. p. 1019. n. 10.

Compromissum an possit fieri à Praefato Ecclesiae sine Capituli consensu. t. 1. p. 1030. n. 11.

Compromissum super causa ecclesiastica factum in totum quando sustineri possit. t. 1. p. 1031. n. 5. 6.

Compromissum factum in totum, & liberum hominem non sustinetur. t. 1. p. 1031. n. 6.

Compromissum fieri non potest super causa iudicii sententia decisa. t. 1. p. 1039. n. 6.

Compromissum non transit in haeredes compromittentium, nisi aliter eorum sit. tom. 1. p. 1041. n. 1. & p. 1041. n. 6.

Compromissum quomodo modis finitur. ibid. & n. 4. & pag. 1041.

Compromissum finitus temporis lapsu; & à quibus possit protogari tempus. t. 1. p. 1041. & seq. n. 4.

Compromissu finiendi praecipuus modus. t. 1. p. 1043. num. 3.

vt Compromissum possit in haeredes transire, quid requiratur. t. 1. p. 1043. n. 7.

Compromissum transit in haeredes sententia super eo lata, licet executioni mandata non fuerit. t. 1. p. 1043. n. 11.

Compurgantes in purgatione canonica adhibiti quid sint. t. 3. p. 533. n. 7.

Vide in verbo *Purgatio*.

Comparatio graduum consanguinitatis quomodo faciendi: Vide in verbo *Consanguinitas*.

Computatio graduum affinitatis: Vide in verbo *Affinitas*.

Conatus in atrocissimis delictis ponitur, licet regulariter non attendatur, nisi sequatur effectus. t. 3. p. 318. num. 8.

Conatus ad praeposteram fornicationem etiam opere non sequuto puniatur. t. 3. p. 437. init.

Vide in verbo *Voluntar*.

Concha vas genus quoddam sit, refertur tenuissimae. t. 3. p. 463. n. 4.

Concilium primum Apostolorum quondam habilitum. t. 1. p. 14. n. 3. 1.

Concilium Hierosolymitanum secundum Apostolorum, ad quid congregatum. ibid. n. 3. 1.

Concilium tertium Hierosolymitanum ab Apostolis congregatum, & ad quid. t. 1. p. 15. n. 3. 4.

Concilij praedicti expositio paraphrastica. ibid. n. 3. 5.

Concilij praedicti fusior explicatio; & quid in eo praecipuum Apostoli: ubi de quodam praecipuo canonicali. ibid. & p. 16. n. 3. 6.

Concilium Hierosolymitanum explicatum quoad praecipuum canoniale. ibid. n. 3. 7.

Concilium quatuor Apostolorum refertur, aliquorum conuocata. t. 1. p. 17. n. 3. 8.

Concilia varia primis saeculis Ecclesiae habita recensentur. t. 1. p. 10. n. 4. 5.

Concilia Ecclesiae varia, cum approbata, cum repro- bata; & partim approbata, partim repro- bata. tom. 1. p. 16. n. 5. 6.

Concilij Lateranensis sub Innocentio III. celebrati historia, & ad quid conuocatum fuerit. t. 1. p. 18. n. 1.

Concilia generalia, nationalia, provincialia, & dioc- cesana quomodo legere possint. t. 1. p. 14. n. 7.

Concilium Sardicense an inter oecumenica & Graeca numerandum; & quare *Tenu Occidentium* dictum. t. 1. p. 13. n. 7. 1.

Concilium an sit supra Pontificem, in omque iurisdictionem exercere possit. tom. 1. pag. 23. & 234. n. 15. 16. & 17.

Conciliorum aliquorum decreta aliqui citra auctori- tatem Papae explicantur. t. 1. p. 136. n. 19. & 20.

Concilium Lateranense generale quando, & ad quid celebratum. t. 1. p. 143. n. 8.

Concilium provinciale, seu nationale potuit aliquando Episcopos de vna Ecclesia in aliam transferre. t. 1. p. 174. n. 10.

Concilij Constantinopolitani sub Phocio Patriarcha celebrati tres tantum exstant canonici. t. 1. p. 417. n. 4.

Concilium Nicaenum primum quando celebratum, & quid in eo statutum. t. 1. p. 371. n. 1.

Concilium Ravennae celebratum anno 904. ad quid congregatum. t. 1. p. 610. n. 1.

Conciliorum quatuor genera refertur, & quoniam illa sint. t. 1. p. 831. n. 1.

Concilia diocesana vulgo Synodi vocantur, & concilia ciuilia. ibid.

Vide in verbo *Synodus*.

Concilia varia Ecclesiae Africanae refertur, & in quoniam codex canonum illius Ecclesiae appro- batus. t. 1. p. 1006. n. 1.

Concilia

# Omnium Notabilium. Litera C.

Concilia provincialia, seu nationalia olim vniuersalia dicebantur. *ibid.*  
 Concilium Africanum, siue eodem canonum Ecclesie Africanæ ex dictis Conciliis compositum fuit. *t. 1. p. 1. n. 1*  
 Concilium Africanum quare interrogauerit Quodvultdeum, an vellet eorum Patribus respondere, & comparere. *ibid. o. 6*  
 Concilium Africanum excommunicare Quodvultdeum, & qua genere excommunicationis. *t. 1. p. 1. n. 7*  
 Concilij Meldensis historia. *t. 1. p. 33. n. 1*  
 Concilium Parisiense a Clotario II. Rege indictum, generale dicitur. *t. 1. p. 65. n. 1*  
 Concilij Sueslonensis historia refertur, & quando nam celebratum fuit. *t. 1. p. 109. n. 1*  
 Concilij Sueslonensis actio prima. *ibid. p. 110*  
 Concilium Mogunsiense celebratum anno Christi 846. celebratum, non est hæcenus editum. *tom. 1. p. 1. n. 1*  
 Concilium Aternense celebratum occasione Throdorici Gallie Regis, qui bona Ecclesiarum, & pauperum dilapidauit. *t. 1. p. 133. n. 1*  
 Concilium Tolet. 4. celebratissimum in qua x. de fuerit conuocatum. *t. 1. p. 157. n. 1*  
 Concilium Agathense temporibus Alarici Regis Arianæ celebratum, ad quid conuocatum fuerit. *t. 1. p. 444. n. 1*  
 Concilium Mogunsiense temporibus Caroli Magni celebratum ab Hildebaldo magno Elemosinario, pro reformatione status ecclesiasticæ. *tom. 3. p. 630. n. 1*  
 Concilium Salmantinum celebratum ad diuindum matrimonium contractum inter Alfonso I. X. & Theresiam. *t. 1. p. 817. n. 1*  
 Concilium Salmantini conuocatum pro diuorio faciendo inter Alfonso I. X. Regem Legionensem, & filiam Saneij I. Regis Lusitanie. *t. 1. p. 130. n. 1*  
 Concilium Viterbiense celebratum temporibus Caroli Magni. *t. 1. p. 174. n. 1*  
 Concilia provincialia de quibus causis olim cognoscere. *t. 1. p. 16. n. 1*  
 Concilium provinciale singulis annis esse celebrandum pro moribus & excessibus corrigendis. *tom. 1. p. 57. n. 4*  
 Concilium quid sit, & vnde ita dictum. *tom. 1. p. 58. n. 6*  
 Concilia ecclesiastica vnde originem ducunt. *ibid.*  
 Conciliorum quatuor genera referuntur. *ibid. & n. 7*  
 Concilij provincialis origo vnde. *ibid.*  
 Concilium provinciale quoribus in anno, & quando celebrandum sit ex præcepto Apostolorum. *tom. 1. p. 159. n. 8*  
 Concilij provincialis tempus quando nam moratum sit, & quodnam hodie præscriptum. *ibid. & col. 2.*  
 ad Concilium provinciale quoniam, & quomodo conuocentur. *ibid.*  
 Concilia provincialia ad quid in Ecclesia conuocentur, & causam vniuersam sint. *ibid. & seq.*  
 Concilium provinciale quibus de causis sit celebrandum quoties in anno. *t. 1. p. 60. n. 9*  
 in Concilio provinciali viles & salubres canones eduntur, & multa definiuntur, quæ in minoribus conuentibus statui non possunt. *ibid. n. 11*  
 Concilium Matifoniense I. præcipue celebratum fuit ad coercendam Iudeorum petulantiam. *t. 1. p. 136. n. 1*  
 Concilium Ephesinum Oecumenicum, quando, & ad quid præcipue celebratum. *t. 1. p. 171. n. 1*

Concilium Antiochenum primum quando nam celebratum fuit, & qui in eo interfuerint, & an eius canonæ auctoritate polleant. *t. 1. p. 418. n. 1*  
 Concilium Agathense quando nam, sub quibus, & quo præfide celebratum sit. *t. 1. p. 351. n. 1*  
 Cetera vide in verbo *Synodus.*  
 Concilium a Sede Apostolica cum Principibus secularibus factæ, vnde originem traxerim. *t. 1. p. 19. n. 8*  
 Concubina quando nam consequatur id, quod sibi testamentum relictum est. *t. 1. p. 175. n. 3*  
 Concubina, & eius filij, an generali obligatione comprehendantur. *t. 1. p. 161. n. 1*  
 Concubina clerici per iudicem ecclesiasticum puniri debet. *t. 1. p. 67. n. 2*  
 Concubina qua ratione differat a pellice, & meretrice. *t. 1. p. 71. n. 3*  
 Concubina aliquando fornicaria dicitur. *ibid.*  
 Concubinam inter, & vxorem nihil præter dignitatem differre putant olim Consulti. *tom. 1. p. 72. n. 4*  
 Concubina cuiusvis ætatis apud Romanos duci poterat. *ibid. n. 5*  
 Concubina in facta Scriptura, & apud antiquos Patriarchas quamquam intelligendæ sunt. *tom. 1. p. 76. col. 2*  
 Concubinam nec retinere, nec semel habere licet, & si deat concubina diuertere. *t. 1. p. 170. n. 5*  
 Concubinam, etiam potest dicit accessum viui ad vxorem non publicè prostitutam, non potest perimere. *t. 1. p. 45. n. 7*  
 Concubinatus an iure Hispani taleatur, & quibus poenis placeatur. *t. 1. p. 46. n. 8*  
 Concubinatus quibus rationibus sit inbibendus. *ibid. n. 9*  
 Concubinatus an sit grauius peccatum, quam meretricatus. *t. 1. p. 46. n. 10*  
 Concubinatus an sit grauioribus poenis placeendus quam fornicatio vaga. *ibid. & seq.*  
 Concubinatus quid sit. *t. 1. p. 71. n. 3*  
 Concubinatus omni iure prohibitus censetur. *ibid. n. 4*  
 Concubinatus an sit contra naturam, vel contra inclinationem, quæ debet esse homini naturalis. *ibid. n. 4*  
 Concubinatus fidelis D. Augustini. *ibid. p. 7*  
 Concubinatus nec censetur, nec educationi polius conueniens est. *t. 1. p. 73. n. 6*  
 Concubinatus tamquam est temporaria coniunctio. *ibid.*  
 Concubinatus non est coconiunctio permissa late naturalis. *ibid. n. 8*  
 Concubinatus iure diuino prohibitus assertus, vtriusque poenis iure ecclesiastico placeatur. *t. 1. p. 74. n. 9*  
 Concubinatus solutorum aliquando, quando x. ab Ecclesiæ Patribus toleratus, nunquam tamen permissus fuit. *t. 1. p. 77. col. 1. & 2*  
 Concubinatus cum priuigna, iure ciuili attono, an sustineri possit. *t. 1. p. 174. n. 2*  
 Concubitus omnis præter matrimonialem in hominibus damnatur. *t. 1. p. 6. n. 13*  
 Concupiscentia nomine quid intelligendum ex D. Paulo ad Rom. cap. 7. & quomodo hæc prohibita, omnia mala prohibita censentur. *t. 1. p. 52. n. 2 & seq.*  
 Concupiscentia radix omnium malorum. *ibid. n. 4*  
 in Concupiscentia indebiti, coenam incumbit onus probandi peculam solutam debitam, vel indebitam fuisse. *t. 1. p. 445. n. 7*  
 Conditum quid sit, & quid condicere significet, ex Felso. *t. 1. p. 178. n. 1*  
 Conditio

# Repertorium Generale

*Conditio si sine liberis, an statim purificata censetur, si glauus ad eam statum petoerit, in quo legitimos filios habere non potest.* t. 2. p. 158. n. 12

*Conditio pro pacto, & stare conditionibus pro pacto si iure accipitur.* t. 1. p. 162 & seq. n. 5

*Conditio si sine liberis, deficit si generus vnicum filium, vel filiam susceperit, adimpletur tamen.* t. 3. p. 507. n. 7

*Conditio, vt si fides frangatur, non licet accensare uxorem, in matrimonio adiecta non vitiat illud.* t. 4. p. 126. n. 13

*Conditionis variae definitiones referuntur, veriorque eligitur.* t. 4. p. 110. n. 4

*Conditiones necessariae, non sunt proprie conditiones.* ibid. n. 5

*Conditiones, quae iacite insunt dispositioni, non faciunt actum conditionalem, & quamquam iuste dicuntur.* ibid. & seq.

*Conditiones per quae verba importentur, & per quae adiecta* t. 4. p. 111. n. 6. 7

*Conditio temporis, vel impossibilis adiecta matrimonio, habetur pro non adiecta, si verò sit contra substantiam matrimonij. Illud vitiat.* t. 4. p. 119. n. 1. & p. 120. n. 4

*Conditiones impossibiles quatenus sunt.* tom. 4. p. 120. num. 5.

*Conditiones impossibiles aliae sunt naturae, aliae de facto.* ibid. & p. 121

*Conditiones impossibiles ultimis voluntatibus alicui ex eis non videntur; contractibus autem apponitur eos iustitiae reddunt.* t. 4. p. 121. n. 6

*Conditio impossibilis an aequè vitiet matrimonium ac alios contractus.* t. 4. p. 122. n. 7

*Conditio impossibilis reputata possibilis, an vitiet matrimonium.* t. 4. p. 123. n. 8

*Conditio appositae contra substantialem actus illud vitiat; non verò si sit contra ea, quae sunt, aut promouent ex natura actus.* ibid.

*Conditio seruandi castitatem appositae in matrimonio, an illud vitiet.* ibid. & seq. col. 2

*Conditio homines quinquam dicuntur.* t. 2. p. 76. n. 2

*Conditionalium variae genera referuntur.* ibid.

*Conditio non possidet, sed tantum ius à domino maturum obtinet.* t. 2. p. 159. & seq. n. 3

*Conductor in aliquibus casibus, qui reuertitur, possidere censetur.* t. 5. p. 129. n. 3

*Vide in verbo Possessio.*

*Confessio iudicialis quid requirit, vt vires aduersus confessum habeat.* t. 1. p. 136. n. 14

*Confessio pura, & absoluta in iure facta pro re iudicata habetur.* t. 2. p. 14. n. 6

*Confessio delicti iuridice facta cuius effectus sit.* ibid. n. 7

*Confessio delicti est eius probatio.* t. 1. p. 15. n. 10

*Confessio facta in processu nullo an aliquando valida sit.* t. 1. p. 183. n. 8

*Confessionis definitio traditur.* t. 2. p. 139. n. 4

*Confessionis diuisio membris.* ibid.

*Confessio iudicialis quid sit, & an necessariò coram iudice fieri debeat pro tribunali sedente.* ibid. & seq.

*Confessio erronea in iudicio facta an reuocari possit.* t. 2. p. 135 & seq. n. 4

*Confessio in iudicio facta an possit renouari finito negotio.* t. 2. p. 126. n. 5

*Confessio in iudicio facta per reuerentiam Ecclesiae nocet ipsi Ecclesiae, potest tamen renouari, si ante finem negotij doctus, per errorem factam fuisse.* ibid. n. 6

*Confessio peractus voluntarios, & necessarios facta in iudicio in quo differunt.* t. 2. p. 127. n. 12

*Confessio Praeui in iudicio facta an nocet Ecclesiae suae.* ibid. & seq. n. 13

*Confessio est probationis species.* t. 2. p. 133. n. 1

*Confessio admittitur post conclusum in causa.* ibid.

*Confessio admittitur nisi praesumptio iuris, & de iure.* ibid. & p. 136

*Confessio admittitur in pluribus casibus ubi probationes non admittuntur.* ibid.

*Confessio utriusque coniugis in causis matrimonialibus quid operetur.* t. 2. p. 750. & seq. n. 3

*Confessionis auctualis antiquitas, & necessitas stabilitor.* t. 5. p. 567. n. 7

*Confessio auctualis à quo tempore sit instituta, descendit contra nouatores, & explicatur testimonium Partum circa hoc.* ibid. & p. 568

*Confessores antiquitus erant cantores, & psalmistae inferioris clericorum gradus, quibus prohibita est familiaritas cum viduis, & virginibus professis.* t. 1. p. 632. n. 2

*Confessor aliquando accipitur pro cantore, & psalmista, & ratio huius acceptionis.* t. 3. p. 18. n. 10

*Confessio in iure, vel legitime contracti, ponendi sunt poenae à iure statuta.* t. 2. p. 13. n. 4. & p. 15. n. 9

*Confessus in iure quis dicatur.* ibid. p. 14. n. 6

*Confessus in causis criminalibus non habetur pro iudicio.* ibid. n. 7

*Confessus in causa ciuili in quo differat à confessio in causa criminali.* ibid. & seq.

*Confessus & iudicatus in causis ciuilibus in quo differant.* t. 2. p. 15. n. 8

*Confessus sponte defrensus delictum minus est puniendus.* t. 2. p. 16. n. 12

*Confessus quis sit, & quotupliciter confessio sumatur.* tom. 2. p. 319. n. 4

*Confessus de se tribus modis potest de sociis interrogari.* tom. 2. p. 320. n. 5. 6

*Confessi de se solent in aliquibus criminalibus de sociis interrogari.* t. 2. p. 321. n. 7. 8

*Confessus quis dicatur, vt statim condemnari possit.* t. 2. p. 132. n. 1

*Confessus minus esse puniendum, an semper verum sit.* t. 3. p. 89. n. 1

*Confirmatio in forma communi nihil nouum tribuit.* t. 1. p. 74. n. 6

*Confirmatio sacramentum quare ita dictum, & de eius necessitate.* t. 1. p. 179. n. 4

*Confirmationis ritus antiquus, & an consuetudine introduci possit, vt à presbyteris conferatur.* ibid. & p. 180. n. 5. 6

*Confirmatio sacramentum iam à temporibus Apostolorum est à solis Episcopis collatum.* t. 1. p. 182. num. 10

*Confirmationis sacramentum primis Ecclesiae saeculis simul cum Baptismo conferbatur.* t. 1. p. 184. n. 16

*Confirmatio materia quae sit ex institutione divina, & ex precepto Ecclesiae.* t. 1. p. 181. n. 7

*Confirmatio electionis alia est in forma communi, alia in forma speciali.* t. 1. p. 131. n. 10

*Vide in verbo Electio.*

*Confirmatio in iure canonico variae acceptiones referuntur.* t. 2. p. 904. n. 3

*Confirmatio nec ab inferiore, nec à pari fieri potest, sed à superiore fieri debet.* t. 2. p. 904 & seq. n. 4

*Confirmatio alia est in forma communi, alia in forma speciali, & quomodo inter se conueniant, vel differant, & quamquam sint eorum effectus.* t. 2. p. 905. num. 5

*Confirmatio, siue in forma communi, siue in forma speciali, impedit iudici infirmitatis cognitionem.* t. 2. p. 905. n. 7

Confirmatio

# Omnium Notabilium. Litera C.

Confirmatio privilegiorum ecclesiasticis personis concessorum cui competat. t. 1. p. 910. n. 6

Confirmatio privilegiorum quodapliciter fiat. ibid.

Confirmatio in forma communi facta nihil de nouo tribuit, sedus facta ex certa scientia, & cum caute cognitione. ibid. n. 7

Confiscatio, seu publicatio bonorum non habet locum, nisi in casibus à iure expressis. t. 5. p. 195. & seq. num. 8.

Confiscatio bonorum in quibus casibus locum habeat, & an fiat ipso iure. ibid. p. 196

Confiscatio ex causa hæresis quomodo fiat, & de quibus bonis. ibid. n. 9

Confiscatio an comprehendat bona hæresico sub conditione debita, restitutioni subiecta, vel alienari prohibita. t. 5. p. 197. n. 10. & 11

Confiscatio ex causa hæresis an fiat ipso iure statim post purgatum crimen. t. 5. p. 198. n. 12

Confratres Milicie Hierosolymitane quinam sint, quæ eorum requiruntur, & privilegia. t. 5. p. 486. n. 3

Confraternitates laicorum pia opera dicantur, compendiosque eorum iudex Episcopus dicitur. t. 3. p. 745. num. 6.

Congregatio Cruciatonam vnde sic dicta fuerit, & à quo instituta. t. 3. p. 690. n. 1

Coniectura contra expressam testatoris voluntatem non admittitur. t. 1. p. 360. n. 15

Coniunctio graue delictum est, variis penis vindicatum iure canonico. t. 1. p. 468. n. 1

Coniungam apud Romanos, præmissa solenni protestatione, sicut liberorum querendorum causa, commutabatur. t. 3. p. 72. n. 5

Coniungam omni tempore clericis in minoribus gradibus constitutis licitum fuit. t. 3. p. 89. n. 1 & 13

Coniux pendente lite super matrimonio, priuari non debet iure quod habet in alium coniugem. tom. 1. p. 198. n. 1.

Coniuges votare possunt castitatem matrimonio adhuc rato, vel consummato. t. 3. p. 679. n. 4

Coniuge vno consentiente potest alter castitatem promittere, religionemque profiteri; multaque circa hoc exempla referuntur; & quomodo loca scripturæ in contrarium facientia intelligenda sint. t. 3. p. 680. & 681. n. 5. & 6.

Coniugum alter potest matrimonio contracto, sed nondum consummato, etiam alio iurto Religionem ingredi; & remansens in sæculo potest ad secundas nuptias transire. t. 3. p. 682. n. 3. Et quodnam tempus sit illis ad hoc à iure concessum. ibid. col. 1.

Coniuges à mutuo consortio separantur propter vnius infidelitatem. t. 3. p. 686. col. 1

Coniuge vno adulterium committente potest alter eo iurto religionem ingredi; in eaque profiteri; & quomodo consistat debeat de adulterio. t. 1. p. 696. num. 4.

Coniuges ambo infideles, si postea baptizantur, rectè possunt contrahere matrimonium. t. 3. p. 700. num. 1.

Coniuges per verba obsecra matrimonium, vel sponsalia contrahentes sequi tenentur communem intelligentiam. t. 4. p. 13. n. 1

Coniuges proprium filium in baptismo leuantes, vel in confirmatione tenentes, an debeant separari, & debitum sibi iuramentum petere, vel reddere non valeant. t. 4. p. 158. n. 1

Coniugi innocenti licet aliquando superfluo altero aliud iure coniugium. t. 4. p. 156. n. 1

Coniuges propter vnius etiam non separantur, nisi spiritualiter fornicentur; & tunc eis etiam separa-

tis durat vinculum. t. 4. p. 164. n. 4

Coniux non potest sine iudicio Ecclesie coniugem dimittere, etiam patetente notorie consanguinitatis; & de facto dimissam recipere compellitur. t. 4. p. 166. n. 4.

Coniux an p. sit aliquando absque iudicio Ecclesie separationem ibi facere. ibid. & seq. n. 7

Coniux innocens an p. sit propterea auctoritate facite separationem thori ob alterius adulterium. t. 4. p. 167. n. 89.

Coniugi petenti restitutionem quantum excerptio obstat. tom. 4. p. 168. n. 3

Coniux Catholicus non potest relicto hæresico aliam nuptias celebrare. t. 4. p. 171. n. 1

Coniux innocens non debet propterea auctoritate facite in hæresim lapsum delere. tom. 5. p. 110. num. 10.

Coniux dubius de morte petitoris, si matrimonium contraxerit, reddere potest, non verò petere debirum. tom. 4. p. 188. n. 3

Coniugare Gallicismus est, significare acquirere, & Imperio, & finibus ditionis addere. t. 3. p. 1001. num. 4.

Conradus Hildesemensis Episcopus excommunicatus, & à Gallis seclerè occisus. tom. 1. p. 379. num. 1. & seqq.

Coniugium sunt legitimi testes ubi agitur de consanguinitate probanda ad separationem matrimonij & debent disponere, rei veritatem accepisse à maioribus suis, & credere ita esse. t. 1. p. 356. n. 1. & 4

Coniugium intra quod tempus probari debeat, iudicis arbitrio relinquunt. t. 1. p. 165. n. 4

Coniuginitatis gradus alij prohibiti sunt iure ecclesiastico, alij iure naturali & diuino; & quoniam sint. tom. 1. p. 165. & seq. n. 1

Coniuginitatis lineæ dux recensentur. t. 4. p. 190. num. 1.

Coniuginitatis gradus quomodo computandi. ibid. num. 3.

Coniuginitatis gradus inæquales. ibid. n. 4

Coniuginitatis definitio traditur. t. 4. p. 196. n. 6

Coniuginitas ex stipite, limitibus, lineis, & gradibus consistit: & hæc omnia explicantur. tom. 4. p. 196. n. 7.

Coniuginitas quomodo à cognatione differat; & consanguinitati à cognatis. ibid. n. 6

Coniuginitatis gradus quomodo computandi in vitæque lineæ, ex utroque iure. ibid. & seq. n. 8

Coniuginitatis gradus quomodo computandi sicut secundum ius canonicum; & quomodo secundum civile. ibid. p. 197

Coniuginitas vitæ ad voluntatem, an ad vim, & facultatem rationis referri debeat. t. 5. p. 719. n. 6

Consentientia bona præstat bonam fidem. ibid.

Consentientia bona & mala quoniam sint. ibid.

Consentientia dubia quid sit, & an illam habens præscribere, vel vti capere possit. ibid. n. 7

de Consecratione Episcoporum aliqua particularia referuntur. t. 1. p. 449. n. 7

Vide in verbo Episcopus.

Consecratio Archiepiscoporum, & inferiorum Prælatorum variis de causis ad Sedem Apostolicam deuoluitur. tom. 1. p. 450. n. 9

Consecrationis Episcopalis materia an sit inunctio chrismatis, an impositio manuum: ubi de consuetudine Græcorum inunctionem in consecratione Episcoporum, & Presbyteri omittentium. tom. 1. p. 509. n. 3.

Consecratio Ecclesiarum, & altarium an omni lege in vfu fuerit. t. 3. p. 358. n. 3

Consecratio

# Repertorium Generale

Consecratio Ecclesie, & Altaris æque principales se habent: & merito, vel fructo altaris, remanet Ecclesie consecratio. t. 3. p. 839. n. 13

Consecrationis ritus apud Gentiles quinquam: & quomodo locus sacer apud vos religione soluebat. t. 3. p. 840. col. 1. & 2.

Consecrationes altarium, & ædium quibuscumque de hinc compiant. t. 3. p. 842. n. 1

Consecratio Ecclesiarum quibus diebus fieri debeat. t. 3. p. 841. n. 2.

Consecratio Ecclesie Compositellane. t. 3. p. 841. n. 2

Consecratio Ecclesie à pluribus Episcopis olim fiebat, nunc verò tantum à proprio. ibid. & p. 848. num. 11.

Consecratio Ecclesiarum inter præcipua, peculiariarumque munia Episcoporum recensetur. tom. 3. p. 854. num. 4.

in Consecratione calicis an omnis verba in canone Missæ expressa, substantialia, & essentialia sint. t. 3. p. 879. n. 6.

Consecratio plurimorum scilicet in negotiis publicis prævaluit. t. 3. p. 240. & seq. n. 6

Consensus qui non sufficit ad matrimonium, potest inducere sponsalia. t. 4. p. 117. n. 6

Consensus legitimus ad matrimonium contrahendum necessarius expellendus. t. 4. p. 13. n. 4

Consensus factus nomine præstitus an sit sufficiens ad valide contrahendum matrimonium. t. 4. p. 60. n. 2

Consensus factus præstitus an obliget eum præstantem. t. 4. p. 61. n. 3.

Consensus partium sequitur in nuptiis filiorum. t. 4. p. 63. n. 1.

Consensus parentum an desideretur in nuptiis filij emancipati: & quid de consensu mariti. ibid. pag. 69.

Consensus patris in nuptiis filiorum etiam requiritur antequam iure canonico. t. 4. p. 69. n. 4

Consensus patris non est necessarius in nuptiis filiorum ex iure naturali, vel divino: ubi etiam agitur de consensu à filiis præstando. t. 4. p. 70. n. 5

Consensus parentum in nuptiis filiorum iure civili ex præcepto desideratur, iure vero canonico tantum ex consilio & honestate. t. 4. p. 74. n. 12

Consensus liberæ, & legitimæ præstitus in matrimonio tria bona matrimonij in se includit. t. 4. p. 120. num. 1.

Consensus alius quoad obligationem ex parte contrahentis, alter quoad essentialiam ex parte contrahentis in matrimonio interuenit. t. 4. p. 114. n. 9

Consensus explicitus, vel implicitus ad copulam non requiritur ad matrimonium ritè contrahendum. t. 4. p. 125. col. 1.

Consensus per minas & terrores extortus, nullus præstat. t. 5. p. 502. n. 5

Consilium an in casu electionis sit necessarium petendum & sequendum, & in quo quoad hoc differat à consensu. tom. 1. p. 358. n. 4

Consilium ad electionem requisitum est congruo tempore petendum ab eo, qui de electis consilio eligere debet. tom. 1. p. 359. n. 8

Consilium magni Ducis Venetorum ex quibus componatur. t. 2. p. 473. n. 4

Conspirationes erant in patriam, vel Principem perturbatum legibus sacris, & profanis vindicantur. tom. 1. p. 61. n. 5.

Constantinopolis antiquitas, magnitudo, clades, & alia facta. t. 1. p. 179. n. 2

Constantinopolitane Ecclesie institutio etiam sub Græcis Imperatoribus à R. Pontifice facta fuit. t. 1. p. 342. n. 10.

Constantinopolitane Sedis præminencia super alias Patriarchales Sedes asseritur. t. 1. p. 592

Constantinopolitana Ecclesia quo sensu religio omniū mater existimetur. t. 2. p. 106. n. 3

Constantini reverentia erga Patres Concilij Nicæni. t. 1. p. 826. n. 11.

Constantinus Romanus Pontifex quando creatus, & quando vita funditus. t. 1. p. 978. n. 4

Constantini Imperatoris humilitas in Concilio Nicæno. t. 3. p. 7. n. 13

Constantinus à B. Raymundo in Decretalium corpore transcriptus, quare aliquando proponantur sub nomine Romani Pontificis, quandoque sub nomine ipsius Concilij. t. 1. p. 28. n. 3

Constitutio facta respicit, non præterita, nisi aliud in ea specialiter caveatur. t. 1. p. 38. n. 8

Constitutio an statim à die promulgationis liget. ibid. p. 40. n. 12.

Constitutio non potest ad præterita extendi. ibid. p. 41. n. 15.

Constitutio Concilij Lateranensis ad præterita extenditur quoad prohibitionem usurum, non quoad penam privationis communionis. t. 1. p. 42. n. 17

Constitutio mentionem faciens de præteritis, ea extenditur. ibid. n. 18

Constitutio noviter edita respicit negotia pendentes, & quando iuxta eam sint decidenda. tom. 1. p. 43. num. 18.

Constitutiones Decretorum opinionibus singulorum hominum sunt præferenda. t. 5. p. 13. n. 1

Constitutio Innocentij III. declarans nullam reformationem fore specialis factam à Clerico, à calumnia Cuiuslibet liberatus. p. 32. n. 12. & seq. & p. 83. col. 1. & 2.

Constitutio Valentini Imperatoris circa armorum usum explicatur. t. 3. p. 11. n. 10

Constitutio Leonina latè prospexit Ecclesie, prohibitionem rerum ipsius alienatione: & quid inter sit inter eam, & Anastasij constitutionem circa eandem materiam laicam. t. 3. p. 264. n. 7

Constitutio de Religiosis fugitiis, & eisdem reuocandis ad proprium monasterium fuit innovata. t. 3. p. 674. num. 1.

Constitutio contra Græcos in Concilio Lateranensi lata, quare non sit Græcè edita. t. 3. p. 930. n. 1

Constitutio restringens prohibitionem matrimonij in gradibus consanguinitatis, quando data sit, & an sit utilis. t. 4. p. 208. n. 1

Consuetudo percipiendi fructus beneficij in absentia, an sit valida, & iuri consona. t. 1. p. 34. & seq. n. 6

Consuetudo legitimè præscripta etiam in causis ecclesiasticis procedit. t. 1. p. 62. n. 3

Consuetudo pia grauius Ecclesie non inferens feruenda est. tom. 1. p. 164. n. 3

Consuetudines, quæ grauius Ecclesie inferunt, observari non debent. t. 1. p. 165. n. 8

Consuetudo quid sit, & an possit esse laudabilis large. ibid. n. 9.

Consuetudo ecclesiastica non scripta paritè ac lex obsecratur. ibid. n. 10

Consuetudo propriè dicta est ius non scriptum. t. 1. p. 166. n. 11.

Consuetudinis definitio traditur & explicatur. ibid.

Consuetudinis requisita etiam, ut auctoritatem legis habeat. ibid.

Consuetudo præter ius, & contra ius. ibid.

Consuetudo non verbis, sed factis voluntatis introductum. ibid. in fin.

ad Consuetudinem introducendam requiritur Preiudicis consensu, & quoniam esse debeat. t. 2. p. 167. n. 12

Consuetudo



# Omnium Notabilium. Litera C.

Consuetudo rationalis, & irrationabilis quoniam dicitur. *ibid.*  
 Consuetudo gramamen Ecclesie inferens irrationabilis est. & nulla. *ibid.* p. 167. n. 13  
 Consuetudo, cui veritas, & ratio non suffragantur, corruptela est. *ibid.* n. 14  
 Consuetudine officii non potest, ut Canonici in absentia percipiant distributiones quotidianas. *ibid.*  
 Consuetudo ut in causis ecclesiasticis placitum populi pro sententia habeatur, non valet. *tom. 1. p. 175. num. 9.*  
 Consuetudo non potest derogare immunizati ecclesiastica. *t. 1. p. 176. n. 13*  
 Consuetudine quomodo possit acquiri iurisdictione eam non habenti. *ibid.* p. 177. n. 14  
 Consuetudo populi recta est admittenda etiam in causis ecclesiasticis. *t. 1. p. 178. n. 17*  
 Consuetudine introduci non potest, ut tempore geocalis interdicti licitum sit in loco exempto publice divina officia celebrare. *t. 1. p. 189. n. 17*  
 Consuetudo non ferendi interdictum tanquam corruptela obtemperandum non est. *t. 1. p. 190. n. 11*  
 Consuetudo vicinatum Ecclesiarum attenditur in tribus officii honoribus novae dignitati: & quid si diversa sit. *t. 1. p. 191. n. 9*  
 Consuetudo praecipue est attendenda in praecedentibus, & assignando loco dignitati. *tom. 1. pag. 191. num. 11.*  
 Consuetudine officii non potest, ut Abbas exemptus sine licentia Praeficiat possit transferri in aliam Abbatiam. *t. 1. p. 191. n. 6*  
 Consuetudo contra factos Canones an possit dari. *t. 1. p. 194. n. 9.*  
 Consuetudo interpretatur ius scriptum. *tom. 1. p. 196. num. 11.*  
 Consuetudine induci non potest, ut una Ecclesia assumat sibi Praetatum de gremio alterius. *t. 1. p. 196. num. 14.*  
 Consuetudo multum valet circa electiones Praetatum, tam regularium, quam secularium. *ibid.* p. 197. n. 16.  
 Consuetudines magna auctoritas. *t. 1. p. 198. n. 2*  
 Consuetudines Ecclesie nequeunt mutari per Capitulum sine consensu Episcopi. *tom. 1. pag. 199. num. 7.*  
 Consuetudines vae in Gallia immutatae. *t. 1. p. 201. num. 4.*  
 Consuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, & bona dissipanda, non valet. *tom. 1. p. 202. num. 14.*  
 Consuetudo qua delinquens non teneatur ad penam, an valida sit. *ibid.* n. 17  
 Consuetudo non derogat iuri naturali, aut divino, nec positivo, nisi sit rationalis, & legitime praescripta. *t. 1. p. 202. n. 6*  
 Consuetudinis proprium est iuri positivo derogare, si praescripta sit. *t. 1. p. 205. n. 9*  
 Consuetudine quota decimarum tolli potest. *t. 1. p. 206. num. 11.*  
 Consuetudo an legem vincere possit. *ibid.* n. 14  
 Consuetudine potest introduci, ut signo, seu symbolo aliquo acquiratur possessio rei abseoris. *tom. 1. p. 171. n. 14.*  
 Consuetudo damnosa in Gallia introducta Abbates laicos monasteria praeficiendo: sed patris legibus prohibita fuit. *t. 1. p. 271. n. 11*  
 Consuetudo, per quam ad alterius voluntatem tenetur monasterium eligere Praetatum, invalida est. *t. 1. p. 273. n. 6.*  
 Consuetudo generalis vnius provinciae debet obtemperari. *D.D. Generali. in Decretali. Index generalis.*

uari in eius Ecclesia, si in eis non sit alia specialis. *t. 1. p. 319. n. 8*  
 Consuetudo an totam faciat in praecedentibus, & ea sola attendatur. *t. 1. p. 318. n. 8*  
 Consuetudo etiam indocens apud varias gentes introducta, probata est à iure canonico. *tom. 1. p. 99. n. 1.*  
 Consuetudo non potest seddere iudicem capere aliam inepacem. *t. 1. p. 31. n. 10.*  
 Consuetudo diversitatem gentium debet attendi quoad celebrationem dierum festorum. *rom. 1. p. 173. num. 2.*  
 Consuetudo prava à sacris canonibus, plerumque dicitur corruptela. *t. 1. p. 40. n. 3*  
 Consuetudo ut clerici de bonis iure Ecclesie acquisitis cessare possint, an tam in suo interiori, quam exteriori secus observari possit. *t. 1. p. 469. & seq. n. 1.*  
 Consuetudo ut aliquid sponte oblatum pro sepultura à fidelibus acceptetur, non est improbanda à improbatum tamen illis, quod parochi pecuniam exigunt, & extorqueant à parochianis. *tom. 3. p. 568. num. 8. & 9.*  
 Consuetudo an possit inducere impedimenta, tam impedientia, quam dissolventia matrimonium. *tom. 4. p. 10. n. 21.*  
 Consuetudo legitime praescripta potest abrogare impedimenta matrimonii inducunt iure positivo. *t. 4. p. 195. n. 2.*  
 Consuetudine introduci non potest, ut Dos matrimonii solus mulieri non restituantur. *t. 4. p. 317. num. 2.*  
 Consuetudo, ut pro Episcopis, Abbatibus & aliis Praetatis ecclesiasticis ponendis in Sedem, seu excois monentum aliquid exigatur, observandum non est. *t. 5. p. 80. n. 1. & p. 81. n. 7. 8.*  
 Consuetudo quoniam tolerari possit, in qua aliquid temporale pro spirituali exigatur. *t. 5. p. 81. & seq. num. 3.*  
 Consilium secretorum nomina ex albo delere iubentibus Imperatoribus. *t. 5. p. 178. col. 1. & 2*  
 Consilium distinctio in ordinarios & successores. *ibid.*  
 Consilium tempus à quo immutatur, & restitutum. *t. 3. p. 11. col. 1.*  
 Contraria specialis est Dei domum, eam tamen volentes non sunt arguendi praesumptionis. *tom. 3. p. 87. n. 9.*  
 Vide in verbis *Calihum, Sacerdos.*  
 Continentia perpetua quibus casibus iudici possit in poenitentiam. *t. 4. p. 137. n. 2*  
 Contractus bonae fidei per dolum celebrati nulli sunt ipso iure, secus contractus stricti iuris. *t. 1. p. 1015. num. 6.*  
 Contractus censuales refectionis quis sit, & eius voluntas probatur. *t. 1. p. 969. n. 2*  
 Contractus Principis, & obligationes adque & passus transunt in successorem in dignitate. *tom. 2. p. 330. n. 6.*  
 Contractus super rebus Ecclesie auctore Principe celebratus irritus est. *t. 3. p. 275. n. 3*  
 Contractus emptionis, & venditionis adeo olim perfectus fuit, ut non poterit agi ad eius rescissionem. *t. 1. p. 109. n. 5*  
 Contractus emptionis celebratus sub pacto de retro vendendo, & modicis pretij, an censendus sit usufructus. *t. 3. p. 316. col. 2*  
 ex Contractu pignoratitio mutuo nascuntur obligationes inter contrahentes. *rom. 3. p. 375. & seq. num. 9.*  
 Vide in verbo *Figura.*

d

Contractus

# Repertorium Generale

Contractus sponsaliorum an efficacia continent obligationem, & parat actionem. t. 4. p. 14. & seq. n. 6  
Contractus matrimonij an sit iuris divini: vide in verbo *Matrimonium*.

Contractus sub impossibili conditione celebrati quare sint inutiles: vide in verbo *Condicio*.

*Convalentibus* recte naturaliter se decipere, quomodo intelligendum sit. t. 3. p. 111. n. 9

*Contritus* sola efflicere non potest, ut excommunicatus communibus Ecclesie suffragiis gaudeat, licet per eam in gratiam eum Deo redeat. tom. 5. p. 592. num. 3. 4

*Contumacia* quàm grave delictum sit, & quibus poenis in vitioque iure contumax plectatur. tom. 1. p. 3. & seq. n. 11.

Contumacia alia vera, alia presumpta datur. ibid. pag. 134.

ad Contumaciam inducendam post peremptorium edictum aliud desideratur. t. 1. p. 334. n. 3

Contumacia presumpta quatenus sit. ibid. n. 4

Contumacia in non comparendo à reo commissa quibus poenis puniatur. t. 2. p. 115. n. 4. 6

Contumacia in iudicio tribus modis committitur. t. 2. p. 185. n. 1.

Contumacia immediatè necessaria est ad proferendam excommunicationem. t. 2. p. 831. n. 3

*Contumax* purgat contumaciam præstando cautionem de obediendo mandatis. t. 1. p. 71. n. 8

Contumax communiione prius, aut ordine motus, si paraverit mandatis, absolvendus & restituendus est ordini. ibid. n. 9

ut Contumax à contumacia liberetur, duodecim requiruntur. ibid. & seq. n. 11

Contumacia præcipue poenis est reusio expensarum. t. 1. p. 918. n. 7.

Contumax in iudicio quando habeatur pro confesso, & quando excommunicari possit. tom. 1. p. 4. n. 3. & seq.

Contumax quandonam beneficiis iam obtentis primeatur. t. 2. p. 5. n. 15

Contumax damnatus in expensis non potest eas à præsentè repetere. t. 5. p. 48. n. 1

Contumax quis sit, & unde dicatur. t. 2. p. 133. n. 1

Contumax ante secundum decretum comparens quid consequatur. t. 1. p. 143. n. 16. & seq.

Contumax comparens post secundum decretum quam questionem movere possit. t. 1. p. 147. n. 35

*Conventio* nomen generale est, omnes pactum, & contractuum species complectens. t. 1. p. 867. n. 1.

Conventiones aliquæ alioqui nullæ iuramento firmantur. t. 3. p. 386. col. 1

Vide in verbo *Pactum*.

*Conventus* Episcopus est in Anglia suffraganeus Archiepiscopi Cantuariensis. t. 1. p. 83. n. 1

*Conversio* religionis causâ quid sit, & quomodo olim à laicis fiebat. t. 3. p. 455. n. 3

*Conversus* appellatur, qui ex laicis monachi facti sunt, & quid conversus, & conversio. tom. 3. p. 687. num. 1.

Connecti in monasteriis quinam antiquitus fuerint, & quare ita dicti. t. 1. p. 857. n. 3

*Connoctum*, quasi connoctum quid sit, & in quo à maledictio differat. t. 2. p. 173. n. 1

*Constituitur* in iure quis dicatur, ut poenis ordinariis plecti possit. t. 2. p. 15. n. 10

Constitutus an sit eisdem poenis puniendus, quibus constitutus. ibid. p. 16. n. 11

Constituta & computationes à præfatis Christianis in suis festiuitatibus adhibere, sacre prohibetur. tom. 3. p. 43. init.

Constituta quæ à Patribus concessiones dicuntur, omnibus gentibus valde exola fuerit. tom. 3. p. 50. num. 6.

Constituta, quæ in sollemnitate nupialium fieri solent, nunquam ab Ecclesia damnata fuerit. tom. 4. p. 101. num. 1.

Constitutum pro electione, & consecratione Episcoporum, & similium Prælatorum, fuit olim precipue confutro simoniacam libere redolens. t. 3. p. 124. n. 1.

*Cooperari* homicidio inter homicidas rectoritur, & quando hæ cooperatio inducat irregularitatem. t. 5. p. 166. n. 7.

*Copula* quælibet viri & femine extra coniugium peccatum est. t. 5. p. 75. & seq. n. 11

Copula carnalis adhuc si Innocentia stirps perducatur, apud primos parentes in vfu fuisse. ibid.

Copula ludæ eorum Catholice quibus poenis plectatur. t. 4. p. 176. n. 1.

Copula eorum fornice uxoris quàm grave scelus sit, & quibus poenis plectendum. t. 4. p. 180. n. 1

*Cordiclenfe* monasterium duplex est Ordinis D. Benedicti. t. 5. p. 52. n. 3

*Cordula* nobilissima est provincie Hiberniæ, quæ olim Regulum habuit. t. 2. p. 191. n. 1

*Cornibus* inter nobilissimas Græciæ civitates numeratur, & aliter Binaris appellata est. t. 3. p. 310. n. 1

Chorinthus Metropolis ecclesiastica unde ita dicta sit. ibid.

*Coram* clericali triplex olim forma fuit, & quænam sit visitator. t. 3. p. 51. n. 1

Coronæ, quæ scholaris in certaminibus olympicis victoribus olim dabantur, sacre dicte fuerit. tom. 3. p. 400. n. 12.

Cottonis sacris donari etiam Principes fasium sibi putabant. ibid. & seq.

Cottonæ augmentatio signum oblationis fuit, & eorum futurum fuit monasterio factæ. tom. 3. p. 533. num. 4.

*Coronatio* Imperialis ritus & forma traditur. tom. 1. p. 330. n. 33.

Coronatio Imperatoris triplex, sicut & coronæ, & ubi, & à quo peragantur. ibid. & p. 331

*Corosopium* civitas est Britanniae minoris Ecclesiæ Cathedrali decorata. t. 2. p. 456. n. 1

*Corporis* præstantia & præzeta forma attenditur in eligendis ad dignitatem. t. 1. p. 568. n. 6. & seq.

*Correllis* clericorum quomodo, & à quo sit peragendum. t. 1. p. 782. n. 3

à Correctione an sit appellatio admittenda. ibid. n. 4. & p. 783. n. 7.

Correctio adeo bona est Ecclesiæ, ut nequaquam valeat impedi, vel præscriptione admitti. t. 1. p. 783. num. 6.

in Correctione subditis inferenda an debeant Prælati cuere à poenis preconiis, & aliis græmiciis non intelligendis. tom. 1. pag. 786. num. 1. & p. 787. num. 1.

Correctio non est à Prælati omittenda propter scandalum. t. 2. p. 666. n. 1

Correctio monachorum quandonam ad Episcopum visitantem, quando ad Abbatem spectet. t. 3. p. 741. num. 1.

*Corsica* insula in mari Ligustico inter Italiam, & Sardiniam. t. 2. p. 70. n. 3

*Cornisfe* monasterium duplex est, & à quibus fundata fuerint: vnum eorum R. Ecclesiæ est immediate subiectum. t. 1. p. 193. n. 1. 4

*Crapula* quid sit, & unde ita dicta, & quàm religiose clericis vetita. t. 3. p. 46. n. 1

Crapulæ

# Omnium Notabilium. Litera C.

*Crepulae non rursus mala sunt, quam quae ex ebrietate loquuntur.* ibid.

Vide in verbo *Ebrietas*.

*Crepulae multa varia expendantur.* t. 1. p. 48. n. 5.

*Creditor potest distributione ecclesiastica compelli ad relaxationem iuramenti, cuius implementum continet suppellectilem ea parte suspensio.* t. 1. p. 45. num. 1.

*Creditor in forem principalem impare debet fructus vel pignora.* t. 1. p. 147. n. 3.

*Creditorum quoniam accit olim sibi vinctos debitorum tenerent.* t. 1. p. 415. n. 6.

*Creditor in vinculis debitorem tenens, ei diaria alimenta praestare tenetur.* ibid.

*Creditorum potestas etiam in viam debitorum.* ibid. & seq.

*Credentes & defensores haereticum in quo differant a credentibus & defensoribus haereticorum.* tom. 3. p. 121. n. 6.

*Credentes & fautores haereticorum quibus penis puniuntur.* ibid. n. 8.

Vide in verbo *Favor*, *Receptor*.

*Cremas culas Episcopalis suffraganea Ecclesiae Bononiensis.* t. 1. p. 331. n. 2.

*Cremena civitas Galliae Cisalpinæ Cathedralis Episcopalis decurata.* t. 1. p. 331. n. 2.

*Crenona civitas antiqua Episcopalis vrbis sita sit.* t. 1. p. 922. n. 1.

*Crimina per silentia, & publica remouent iustitiam a testimonio; seu occultata.* t. 1. p. 460. n. 11.

*Crimina quodcumque, & quomodo cumque probantur, sufficiens est ad repellendum testem a testimonio, attentis tunc canonico; & secus attentis iure ciuili.* t. 2. p. 461. n. 12.

*Crimina quoniam iustitiam tergent; & quomodo in hac materia distinguenda sunt publica a priuatis.* t. 2. p. 786. n. 4.

*Crimina quomodo per indulgentiam Principis aboleri possint: vide in verbo *Indulgentia*.*

*Crimen an iuratur si reus, vel accusator appellatione interposita, vel pendente appellationis tempore decedat.* t. 1. p. 798. n. 7. & 8.

*Crimina notoria vrbis in iure mentio fiat; & unde sit eruenta doctrina circa crimina notoria.* tom. 2. p. 321. n. 3.

*Crimen notorium quodnam sit.* ibid. & seq.

*Crispina regulariter morte extinguuntur, pena tamen pro eis imposita etiam durat post mortem.* t. 3. p. 562. n. 7.

*Crimen probatum per inquisitionem regulariter penam ordinari ponitur sed si impeditur ordinis executioni, ut depositio sicut per accusationem.* t. 3. p. 461. n. 5.

*Cruentus grauior etiam post mortem delinquentium inquiruntur & damnantur.* tom. 3. pag. 177. & 178. num. 7.

*Cruentus oculis, praeter homicidam, post peractum penitentium potest in suspensis ordinibus ministrare, & ad superiores ascendere; monendus est tamen ut ministret, & ne promoueat.* tom. 1. p. 419. n. 4.

Vide in verbo *Delictum*.

*Criminosus emendatus in quibus causis sit tanquam testis admittendus.* t. 2. p. 613. n. 6.

*Criminosus in crimine persistens, tunc in ciuili, quoniam criminali causa a testimonio repellitur; emendatus vero non infamiam admittit in negotio ciuili.* t. 2. p. 458. n. 6. & p. 459. & seq. n. 9.

*Criminosus quoniam deponit.* t. 2. p. 459. n. 8.

*Criminosus emendatus tanquam testis admittitur in D. D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.*

causa ciuili, non in criminali; & quare. tom. 2. p. 466. col. 1.

*Criminosus quando presumatur emendatus.* ibid.

*Criminosi tanquam testes admittuntur in aliquibus casibus.* t. 2. p. 400. n. 10.

*Criminosi an aequè repellantur a testimonio sciendo iure Casasco, ac iure Canonico: vide in verbo *Criminosi*.*

*Criminosus lege Iulia reperandatur damnatus a testimonio prohibetur, tam in iudicio, quoniam in testimonio.* t. 2. p. 461. n. 15.

*S. Crispini monasteria duo sunt in diocesi Suffoniensis aliud ordinis D. Augustini, aliud D. Benedicti.* t. 2. p. 784. n. 17.

*Crispini, Crociata, Cruento praedicare quid sit & quomodo crux a militibus sacrae expeditionis deferretur.* t. 3. p. 211. n. 2.

*Crispignorum Gallorum & Italorum pacta cum Venetis referuntur.* t. 3. p. 598. n. 1.

*Crisis ventillum ad quorum receptionem sit ex veteri more Ecclesiae adhibitum.* t. 2. p. 247. col. 2.

*Cris ante quos praecia deferantur.* tom. 2. pag. 197. num. 3.

*Croci Patriarchalis, & Archiepiscopalis discernuntur in delatione.* ibid. & seq.

*Cruentum antequam sit vbi restrictum, & unde ortum habuerit.* ibid. p. 298.

*Cruis incendiis a Iudeis quotannis in derelictionem Aiam fieri solitum, quare fuerit a Christianis Imperatoribus prohibuit.* t. 3. p. 143. n. 11.

*Cyprus Festae monasterium Ordinis D. Basilij, in quo Graeco sermone, & ritu diuina officia celebrantur.* t. 3. p. 748. n. 1.

*Cuculla quid sit, & quod genus vestium significet.* t. 2. p. 497. n. 4.

*Cuculla apud monachos D. Benedicti, & capitis regamentum, & tonus corporis indumentum significat.* ibid.

*Cuculle vsus monachorum proprius, & canonicis regularibus prohibitus.* ibid.

*Cucullam ad memoriam deferre quid sit.* ibid. n. 5.

*Cucullare quid sit apud veteres feciditas.* t. 3. p. 332. num. 11.

*Culpa quid sit, & quando committatur circa res alienas.* t. 3. p. 92. n. 4.

*Culpa grades tres referuntur.* ibid.

*Culpa lata quoad perzitionem in contractibus dolus proxima est.* ibid. & col. 1.

*Culpa levis, & leuissima quidnam sint.* ibid.

*Culpa lata, & levis in quibus contractibus praestari debeant, vagie traduntur regulae.* t. 3. p. 292. & seq. num. 5. 6.

*Culpa, & diligeat aliquando ex pacto praestari debent.* t. 3. p. 294. n. 7.

*Cumana ciuitas Episcopalis duplex, in Oriente alia, alia in Campania.* t. 1. p. 334. n. 2.

*Cumula sunt infantis panni, quos solos secum mortui referunt.* t. 4. p. 81. n. 2.

*Cumula sunt infantis panni, & etiam illi quibus sepeliendi inuoluntur.* t. 1. p. 570. n. 2.

*S. Cuthberti Ecclesia collegialis extra muros ciuitatis Coloniae.* t. 1. p. 103. n. 2.

*Cutus an possit adultam filiam nupti cum proprio filio collocare: vide in verbo *Cutus*.*

*Cuia in utroque iure, & apud probatos Auctores quid significet.* t. 1. p. 401. n. 3.

*Cuia apud Romanos duplex, & generalis cuius apud eos acceptio.* ibid.

*Cura & Romanis in omnibus Imperij ciuitatibus constituta.* t. 2. p. 400. n. 17.

Cura

# Repertorium Generale

Cura ex exemplum Senatus instituit. *ibid.*  
 Cura tradi quid sit. *ibid. & seq.*  
 Cuius quinam sunt, & quare ab ordinibus susci-  
 plendis arceantur. *t. 1. p. 63. n. 6. 7.*  
 Curiales dicuntur, qui cum Imperatore in Curia mo-  
 rantur. *t. 4. p. 130. n. 3.*  
 Cuiusmodi Ecclesia Metropolis est Calabriz. *t. 1. p. 72. n. 1.*  
 Cuiusmodi Eucharistia, Christum, & aliorum sacra-  
 mentorum commendatur. *t. 1. p. 92. & seq. n. 1.*  
 Vide in verbo *Eucharistia, Christum.*  
 Custos in monasteriis quis sit, & quid custodia, ex-  
 plicatur. *t. 1. p. 80. n. 7.*  
 Custos pergitur. *ibid. n. 3.*  
 Custodes Ecclesiarum qui dicantur: ubi de custodiis  
 apud Gentiles. *t. 1. p. 63. n. 1.*  
 Custos templorum apud Gentiles quare à iustis  
 repelluntur. *ibid. n. 2.*  
 Custodis cura, quae sit, & in quo distinguatur à cura  
 facillae. *t. 1. p. 63. n. 1.*  
 Custos in Ordine Seraphico Fratrum Minorum ali-  
 quando sumunt pro Ministro Generali, aliquando  
 pro Ministro Provinciali. *t. 1. p. 45. n. 3.*  
 Custodes varij apud eos. *ibid.*  
 Cyprus pariter Patriarchae Antiocheno, coles iugiter  
 excoisit, & quod obedientiam Patriarchae Con-  
 stantinopolitano non praestet. *t. 1. p. 10. n. 4.*  
 Cyprus insula est, quam praeterea scilicet vides dicit  
 precipue. *t. 1. p. 106. n. 1.*  
 Cyprus quanta rerum omnium ubertate abundet, bre-  
 viter probatur. *ibid.*

## D.

**D** *Demetrius*, vel alius iofani, an sacris ordinibus  
 initiari possint. *t. 1. p. 570. n. 10.*  
*Dalmatica* apud Romanos quid fuerit. *tom. 1. p. 15. n. 3.*  
*Dalmatica* Senatoria, & Regia velis ad sacros usus  
 translata est; & quorum ecclesiasticorum ministro-  
 rum sit propria. *ibid. & seq. p. 16.*  
*Dalensis* monasterium ordinis D. Benedicti in diocesi  
 Locrusensi, à quo fuerit fundatum. *t. 3. p. 601. n. 1.*  
*Damnatus* ex actione iniuriarum infamiam incurrit,  
 nisi sit in remedia; sed potest per Pontificem re-  
 stitui. *t. 1. p. 783. n. 1.*  
 pro Damnatis non esse ab Ecclesia otandum probatur,  
 explicaturque rationes in contrarium facientes.  
*t. 1. p. 337. n. 7. & p. 338. n. 8.*  
*Damnatus* duo generi distinguuntur, cum quonque  
 de iurisdictione iudicis delegari circa ea. *t. 1. p. 715. n. 5.*  
*Damna* data ante liti contestationem iure actionis  
 aequè principaliter petuntur. *ibid.*  
*Damna* plerumque admittuntur arbitrio eius, qui vim  
 passus est, si tamen praestito. *t. 1. p. 161. n. 2.*  
 ad Damnum refaciendum teneri qui illud dedecit,  
 vel eius causam & occasionem praebuit. *t. 1. p. 341. n. 1.*  
*Damnatum* à pecunia datum quomodo refaciendum ef-  
 fer in lege veteri. *ibid. n. 1.*  
 Damnum per inveniendum casu admissum quomodo sit  
 compensandum. *t. 1. p. 341. n. 2.*  
 ut Damnum datum vindicetur, quid requiratur. *tom. 1. p. 341. n. 1.*  
*Dania* & Dacia populi à pluribus recentioribus Scrip-  
 toribus confunduntur. *t. 1. p. 169. n. 3.*  
*Dania* regnum varias leges accepit à Regibus suis: in  
 rebus profanis consuetudine, in ecclesiasticis vero

sacris canonibus usus est. *ibid.*  
*Dana* Constitutionum, & scriptorum & aliorum con-  
 trarium, quomodo conscribenda ex utroque iure,  
 cum apud Ecclesiasticos, quam laicos. *tom. 1. p. 131. n. 2.*  
 Damum pro utilitate communis nequit propitia coin-  
 quam visibus applicari. *t. 1. p. 10. n. 2. & 3.*  
*Debitum* condemnatis quis terminus datus ad sol-  
 vendum, & quomodo solui in eos statuti potius hanc an-  
 tiquo Romanorum. *t. 1. p. 69. n. 4.*  
 Debitor, qui promissit certo loco solvere, etiam prius-  
 legatus sit, ne extra domicilium conveniri possit: & si  
 solutus in loco domicilij debitum, congrua satis-  
 factione damni facti reddere cogitur. *tom. 1. p. 94. n. 2.*  
 Debitor promittens usuras solvere non obligatur; for-  
 tamento tamen accedente cogitur eas prestare, sed  
 postea eas repetere valet. *ibid. p. 553. n. 1. 3.*  
 Debitor morosus, ubi dicit, & perna adiecta est, mor-  
 tam emendare non potest etiam ante liti contesta-  
 tionem. *t. 1. p. 333. n. 3.*  
 Debitores quibus strictè olim creditoribus obligaren-  
 tur. *t. 1. p. 361. n. 10.*  
 Debitores nati, & à dediti quinam dicti fuerint. *ibid. col. 1.*  
 Debitum status crudelitatis fementotum messor  
 ubi de hoc memorabile exemplum. *ibid.*  
 Debitores qui ratione bodie apud Hispanos solis cre-  
 ditoribus obstringuntur. *ibid. & seq.*  
 Debitor propter inopiam debitis solvenda impar, an  
 valde excommunicari possit. *t. 1. p. 414. n. 1.*  
 Debitor, qui privilegio gaudet, ne ultra quam facere  
 possit, conveniatur; si ad pinguem fortunam  
 devenit, potest in solidum conveniri. *t. 1. p. 414. n. 1.*  
 Debitum calumniosum status apud Antiquos Romae-  
 nos, quomodo deinde fuerit immutatum. *t. 1. p. 415. & seq. n. 6.*  
 Debitor principalis, qui per tempus cessavit à solu-  
 tione, unde fidelitatem molestatur, compellitur ip-  
 sum liberare. *t. 1. p. 403. n. 4.*  
 Debitum, & indebitum quatuor modis dici possunt.  
*t. 1. p. 424. n. 4.*  
 Debitum voluntarium quodam sit, & quodam non  
 necessarium. *t. 1. p. 50. n. 7.*  
 Debitum cum legato quomodo, & in quibus casibus  
 compensatio procedat. *t. 1. p. 50. & 102. n. 8. & seq.*  
*Decanus* maior dignitas est Archidiaconatus, illece-  
 alter se habet lute antiquo. *t. 1. p. 101. n. 3.*  
 Decanatus in Gallia & Hispania quoniam ecclesiasti-  
 ca dignitas sit, ubi de Decanis Constantinopolitanis  
 Ecclesiae, & an habeant curam animarum. *tom. 1. p. 353. n. 1. & 2.*  
*Decani* apud Romanos in milia quinam olim dice-  
 rentur. *t. 1. p. 101. n. 4.*  
 Decani militis ecclesiae dicti fuere, qui decem mona-  
 chis praerant. *ibid.*  
 Decani dicuntur omnes qui ratione munitis & digni-  
 tatis in collegio praesunt. *ibid. n. 4.*  
 Decanis maiores causae per Sedem Apostolicam com-  
 missae. *ibid.*  
 Decanus Antistitodorenus cognoscit de casibus eluctatis  
 ordinario & primo loco; super eo tamen iure im-  
 pugnat fuit ab Episcopo. *t. 1. p. 864. n. 2.*  
 Decanus praedictus contra Canonicos Antistitodoren-  
 ses interdictum promulgavit. *ibid. n. 4.*  
 Decanus propriis parochiis debent, quique praestant de  
 sunt. *t. 1. p. 877. n. 6. & p. 876. n. 1.*  
 Decima aliae praediales, aliae personales. *ibid. & seq.*  
 Decima

# Omnium Notabilium. Litera D.

Decimæ personales quomodo persolvendæ sint. *ibid.* p. 376.

Decimarum dispositio olim tota penes Episcopos. t. 1. p. 377. n. 1.

Decimæ de quibus rebus præstari debeant Ecclesiæ. t. 1. p. 382. n. 5.

Decimarum ius per transfectionem ritè celebratam immutari potest. *ibid.* n. 6

in Decimis duo coexistenda traduntur. tom. 1. p. 393. num. 7.

Decimarum aliquantum exemplis monachis nigris, & albis iamdiu concessa. t. 1. p. 399. n. 4. 5

Decimæ iure communi in prædio post parochiarum divisionem parochiis à fidelibus præstari debent. t. 1. p. 409. & seq. n. 7. & 8.

Decimarum exemptio quibus de causis possit à Romano Pontifice indulgeri. *ibid.* p. 410

Decimarum ius in aliena parochia quanto tempore, & à quibus præscribi possit. t. 1. p. 540. n. 2

Decimæ an possint præscriptione acquiri à Religiosis. *ibid.* & p. 581. n. 3.

Decimæ à laicis ante Concilium Later. possesse: ubi quomodo preterendum sit in earum causis. tom. 2. p. 582. n. 2. 4.

Decimæ proventus sunt fructus temporales possunt à laicis percipi. t. 1. p. 687. n. 17

Decima litis iure civilis Romanorum quid sit, & col applicanda. t. 1. p. 732. n. 3

Decimæ neque ea novo feudo, neque ex veteri possunt laicis in feudum dari. t. 1. p. 133. n. 13

Decima aliquando significat beneficium ecclesiasticum. t. 1. p. 130. n. 3

Decimæ à primitiis quomodo distinguantur. tom. 3. pag. 183. n. 5.

Decimarum tria genera fuisse in lege veteri. *ibid.*

Decimæ, quæ præstabantur Levitis, an darentur soli summo Pontifici, an omnibus sacerdotibus. *ibid.* col. 2.

Decimæ non debentur ea prædia ad culturam non ite per monachos redditis, si non extet memoria talis solutionis. t. 1. p. 389. n. 3

Decimæ præstandæ sunt ab omnibus parochianis, etiam religiosis, de propriis prædiis, ea quibus decimæ iam olim sublebantur. t. 1. p. 389. n. 5

Decimæ præstandæ sunt ab omnibus Parochianis ab earum præstatione aliquo modo non exemptis, etiam si pauperes sint. *ibid.* n. 7.

Decimarum translatio canonibus, & regis sanctionibus prohibita. t. 1. p. 590. n. 7

Decimæ depleti de causis ab omnibus fidelibus præstandæ sunt. t. 1. p. 591. n. 10

Decimæ ex piscatione solvendæ sunt in illis locis, in quibus piscatio in fructu est. t. 1. p. 594. n. 2

Decimæ de omnibus fructibus, etiam piscationis, & molendinorum debentur, non deductis expensis. t. 1. p. 595. n. 1.

Decimæ unde dicte sint. *ibid.* n. 3

Decimæ etiam à Gentilibus solentur. *ibid.* p. 596

Decimarum præstatio quando sit actus religionis, & quando actus iustitiæ commutativæ. *ibid.* col. 2

Decimarum definitio trasitur, & explicatur, earumque multiplex divisio refertur. tom. 3. pag. 597. nom. 4.

Decimæ pœnales, tributariæ, colonariæ, quidnam sint, & quando solvendæ. *ibid.*

Decimarum ecclesiasticarum communis divisio in prædiales, personales, & mixtas. *ibid.* col. 2

Decimarum prædialium, & personalium variæ differentiæ. *ibid.* & seq.

Decimæ extraordinariæ. *ibid.* p. 598

D.D. Gerz. d. in Decretal. Index generalis.

Decimæ tam personales, quàm prædiales, debentur ex omnibus fructibus, & provenibus, tam ex prædiis, quàm ex hominis ministerio productis. t. 1. p. 593. n. 5.

Decimæ personales, & prædiales quandomam, & in qua specie sint solvendæ. *ibid.* & seq. n. 6

Decimæ plerumque appellantur alienemina pauperum, & tribus egentium. t. 1. p. 599. n. 7

Decimæ an debeantur ex rebus illicitè acquisitis. *ibid.* num. 8.

ex Decimis personalibus impensæ deducuntur, non vetò ex prædialibus. *ibid.* p. 600

Decimæ ex fructibus collectis in hortis religiosorum non debentur. t. 1. p. 602. n. 3

Decimæ qua actione à Parochiis exigì possunt. tom. 3. p. 606. & seq. n. 2.

Decimæ an à Iudeis, hæreticis, & Saracenis sint præstandæ. t. 1. p. 607. & 608. n. 2

Decimæ personales, prædiales, & mixtæ, quibus parochiis, vel Ecclesiis sint præstandæ. t. 1. p. 609. & 610. n. 2.

Decimæ à laicis iniuste occupantur, illisque infestantur. t. 1. p. 611. n. 1.

Decimæ iniuste à laicis detentæ possunt alteri Ecclesiæ restitui. t. 1. p. 613. d. seq. n. 3

Decimarum obligatio à quo iure proveniat, & an consuetudine mutari possit. t. 1. p. 614. n. 2

Decimarum immunitas an præscriptione, vel consuetudine induci possit. *ibid.* p. 615

Decimarum ius, ut per consuetudinem immoretur, quid requiratur. t. 1. p. 616

Decimæ pro parte sunt solvendæ à colonis, & dominiis. t. 1. p. 618. n. 2

Decimæ non sunt subtrahendæ parochiis ea eo, quod inhonestæ, & turpiter vuantur. tom. 3. pag. 619. nom. 2.

Decimæ quomodo præscriptione acquiri possint. t. 1. p. 621. n. 2.

Decimæ à omnibus gentibus etiam sacro baptismate ablatis non integre persoluntur. t. 1. p. 623. n. 1.

Decimarum profusario valde dubia est in Ecclesiis Græcæ. *ibid.*

Decimarum solutio an sit iuris naturalis, aut divini, vel tantum ecclesiastici. t. 1. p. 626. & 10. n. 2

Decimæ non debentur ex iure divino à Christo Domino promulgæ. t. 1. p. 627. n. 4

Decimæ, & prædia ecclesiastica quomodo laici locari possint. t. 1. p. 1012. n. 2

Deservientes Rotæ Romanæ quam vim & auctoritatem habeant. t. 1. p. 17. n. 37

in Decisionibus Pontificis etiam veterum Philosophorum & Poetarum testimonia laudantur. tom. 1. p. 51. n. 10.

Declarationes Cardinalium an, & quando vim legis obtineant. t. 1. p. 26. & 27. n. 37

Decretales patrimonij infames fuisse, & ideo quatuordecim ordines sedere prohiberi. tom. 1. pag. 994. num. 14.

Decretales epistolæ variæ etiam primo sæculo Ecclesiæ promulgatæ fuerunt. t. 1. p. 40. n. 43

Decretalium variæ collectiones factæ referuntur, & approbatæ. t. 1. p. 23. & seq. n. 55

Decretalium quinta compilatio ab Honorio III. facta, & cuius operæ. *ibid.* p. 24. n. 52

Decretalium sexta compilatio Gregorij IX. insu facta, & operæ B. Raymundi de Pénafort; quæ collectio vulgò Decretales Gregorij appellatur. *ibid.* & seq. pag. 25.

Decretalium sexta collectio quare à professione fidei initium sumat. *ibid.*

d 3 Decretalium

# Repertorium Generale

Decretalium antiquæ collectiones perquirende, & magni habendæ sunt. t.1.p.15.n.53

Decretales quæ non reperuntur in libris ex quibus citantur, non carent auctoritate: nec decisiones in quinque compilationibus præcedentibus transcripser, in fests autem omisit, censuras abrogatæ. ibid.n.54

Decretales aliquæ, quantum perperam censetur auctoritate Innocentius III. referuntur. tom.1.pag.555.& seq. non.1.

Decretales epistolæ quænam ius & fidem faciant, & quæ non. t.1.p.493.n.1

Decreti volumen an sit approbatum, omniæque in eo contenta maiorem auctoritatem habeant, quàm in suis autographis. t.1.p.13.n.49.& 50

Decreti volumen quæ continent, & quantum differat à collectione B. Raymundi. ibid.n.50

Decreti volumen mendis quamplurimis caset, præsertim ex nimia credulitate Gratiani. ibid.

Decreti primi definitio traditur, & explicatur. t.1.p.138.n.12.

Decreti primi effectus referuntur. ibid. n.13.& p.139. num.14.

ex Decreto primo missus in possessionem quid consequatur, an possideat, vel liceret fructus. t.1.p.140. n.16 & 17.& p.141.n.18.& seqq.

Decreti primi victore an vera possessio transferatur in actorem. t.1.p.145.n.22

Decretum secundum quid sit, & quando ad eum pertineat. t.1.p.144.n.22

Decreti secundi effectus referuntur, & explicantur. t.1.p.145.n.31.& seqq.

Decreto secundo missus in possessionem quodnam dominum acquirat. ibid.& p.146

Decretum aliquando accipitur pro sententia Principis inter duas partes; strictè tamen, & propriè accipitur pro constitutione. tom.1. pag.848. num.1.

Decretum ex falsa causa interpositum nullius est momenti. t.1.p.109.n.5

Decretum honores, onera, & graves sollicitudines. t.1.p.40.& seqq.n.17.

Decretum officium, etiam honorificum, apud antiquos exolum fuit. t.1.p.160.n.9

Dedicatio Ecclesiæ sollemnitas iussu est instituta, & quotannis est celebranda. t.1.p.965.n.2

Deductio in domum mariti matrimonio præcedente nuptiarum possessionem coniugibus præstat. t.1.p.191.n.1.

Deductio uxoris in domum mariti an faciat transire sponsalia de futuro in matrimonium de presenti. t.1.p.350.n.1.

Deductio uxoris in domum viri ritus est in nuptiis Hebræorum, Gentilium, & Christianorum vicinis, cuius traduntur exempla. t.1.p.168.& seqq. num.5.

Deductio uxoris in domum mariti non est de substantialibus matrimoniis. t.1.p.169.n.6

Deductio uxoris in domum mariti ne quidem constituit sponsalia. ibid.n.7

Deductio sponsæ in horos quid sit, explicatur: ubi etiam de ritu suo rituali in nuptiis. ibid.

Defensores primis Ecclesiæ temporibus ad quid instituti. t.1.p.871.n.7

Defensor pro tenente admitti potest sine mandato, non pro actore. t.1.p.915.n.11

Defensores Ecclesiarum non poterant olim de causis Episcoporum, vel eorum subditorum cognoscere. t.1.p.700.n.5

Defensio olim cum vestibus, & insignis propria digni-

tati congruentibus sepeliebantur. t.1.p.390.n.7

Defunctorum laicorum corpora cum vestibus sacris sepeliri prohibuit est. ibid.& p.391

Defunctorum distinctio quadamtemetis ex D. Augustino, an sit admittenda. t.1.p.381.n.4

Defuncti medioerit mali quænam sint, pro quibus offerri possit Missæ sacrificium. ibid.n.6

Defunctus an possit excommunicari, vel à censuris absolui. t.1.p.179.n.8

Degradatio quoad essentiam & effectum non distinguitur à depositione. t.1.p.39.n.13

Degradatio realis quomodo fiat. ibid.n.14

Degradatio militaris. ibid.n.15.p.40

Deinde quodnam genus hominum fuerint in Ecclesiâ. t.1.p.613.n.4.

Delegatus inter quos sit, & quæ eius iurisdictio: vide in verbo *Judex*.

Delegatus an possit subdelegare ratione debilitatis corporis. t.1.p.654.n.1

Delegatus Principis vni, vel pluribus potest suam iurisditionem subdelegare. ibid.n.1

Delegatus an consuli debeat à subdelegato super causa commissa. t.1.p.654.n.3

Delegatus summi Pontificis an possit etiam subdelegare causas graues. ibid.n.4

Delegatus Principis quare possit subdelegare. tom.1. p.656.n.10.

Delegatus Principis an possit sine causa iusta subdelegare. t.1.p.657.n.12.& 13

Delegatus ad vniuersitatem causarum subdelegare potest. t.1.p.659.n.19

Delegatus Pontificis extinguit sententiam suam, quæ ex. qui non potest, aut non vult ille, eam eam exequendam commiserat. t.1.p.666.n.1

Delegati Pontificis iurisdictio maior est qualibet ordinariâ. t.1.p.671.n.8

Delegatus quæ obseruare debeat in officio suæ delegationis. t.1.p.675.n.2

Delegati iurisdictio eius morte expirat: ac si insinua dignitatis mandata est, transire in successorem in dignitate. t.1.p.676.n.14

Delegati Principum an possint causas meti imperij sibi commissas aliis demandare. t.1.p.706.n.8

Delegatus nequit procedere contra impediens suæ iurisditionis usum, si iure proprio veniens interuenerit eius executum. t.1.p.709.n.1

Delegatus debet ante omnia delegationem probare licetis commissionis eorum ordinatio exhibita. t.1.p.711.n.1.

à Delegato Principis semper ad Principem appellandum est. t.1.p.700.n.5

Delegatus vel totam iurisditionem suam subdelegare, vel de ea sibi aliquid retinere potest, & in quo casu à subdelegato ad eum appellandum sit. tom.1. p.701. num.9.

ad Delegatum non appellatur à subdelegato in tribus casibus, qui referuntur. t.1.p.702.n.10

Delicta aliqua, quæ propter enormitatem non inducunt irregularitatem, sed propter infamiam, tom.1. p.439 n.6.

Delicta, quæ quantumvis oculis, irregularitatem inducunt. ibid.n.7

Vide in verbo *Irregularitas*.

Delicta alia merè secularia sunt, alia merè ecclesiastica, alia mixta. t.1.p.749.n.8

Delicta leuiter grauiori poenâ sunt punienda, sicut facilius primis peccatis indulgetur. tom.1. p.38. num.12.

Delicta an sint facilius punienda in his, qui maiori eminent dignitate. t.1.p.569.n.1

Delicti

# Omnium Notabilium. Litera D.

Delicti atrocitas efficit ut superior pro eius absolutio-  
ne adeundus sit. t. 3. p. 31. n. 6  
Delictum non remanet impunita, valde Reipublice in-  
terest. t. 3. p. 46. n. 2  
Delictum morte delinquentis censetur extingui. t. 4.  
p. 295. col. 1.  
Delictum per impetum iracundie, seu iustum dolo-  
rem admissum, quandoque mitius puniatur. tom. 5.  
p. 139. n. 1.  
Delictum in quo differat à crimine. t. 5. p. 197. n. 2  
Delictum saepe pro crimine accipitur, & e contra.  
ibid.  
Delictorum puniio ex duabus præcipue causis susce-  
ditur. t. 5. p. 411. n. 3  
Delictorum puniio etiam in brutis evenit. ibid.  
Delictum an fugâ probeatur, & an fugiens à fide iu-  
dicia illud foreci videatur. t. 2. p. 512. n. 2. & 3  
Democritus quid: Vide in verbo *Democritus*.  
Demetrius S. Petri ab Anglis præfati solius quid sit,  
& à quibus exigebatur. t. 1. p. 705. n. 4. & 5  
Demetrius ipse in iudicio correctionis fratrem testis  
legitimus est. t. 2. p. 194. n. 3. & p. 195. n. 5. & 6  
Denunciatio non est de essentia censuræ, ex duplici ra-  
mone ratione fit. t. 1. p. 860. & seq. n. 1  
Denunciatio à quo fieri debeat, & quanam sit de-  
nunciatio solennis formula. ibid. p. 861  
Denunciatio excommunicati privans cum fructibus  
sui beneficii fieri potest à iudice appellatione pen-  
dente. t. 1. p. 1. & seq. n. 4  
Denunciatio prædicta à quo iudice fieri debeat, &  
quandonam permittitur. ibid. p. 862  
Denunciatio triples exigitur in causis, in quibus ne-  
cessaria censetur. t. 3. p. 61. n. 5  
Denunciatio trina dicitur legitima, & canonica, &  
ab utroque approbata. ibid.  
Denunciations nuptiales unde originem sumpserint,  
& eius effectus sint. t. 4. p. 61. n. 2  
Denunciations matrimoniales in Gallia ante Conci-  
lium Later. in usu fuisse. t. 4. p. 96. n. 3  
Denunciations matrimoniales quo iure ad matrimo-  
nium præmitti debeat. t. 4. p. 98. n. 7  
Denunciations quibus diebus fieri debeat, & quia  
in eis dispensare possit. ibid. col. 1  
Denunciatio in quo casu puniri possint propter ca-  
lumniam. t. 4. p. 139. n. 8  
Deportari in iure Cæsareo qui dicantur; & quid sit de-  
portatio. t. 1. p. 153. n. 2  
Depositatus an aliquo iure, Romano scilicet, vel mu-  
nicipali testari possit. t. 3. p. 485. n. 8  
Depositarius quando ex dolo, vel culpa circa res de-  
positas teneatur. t. 1. p. 197. & seq. n. 1. & 2  
Depositarius aliquid recipiens pro custodia rei depo-  
sitæ, leuem tantum culpam tenetur præstare. t. 3.  
p. 198. n. 3.  
Depositarius quando tenetur ad præstandam easus  
fortuitos. ibid. n. 4. 5. & 6  
Depositio quid sit, & quomodo olim contingeret.  
tom. 2. p. 39. n. 14.  
Vide in verbo *Degradatio*.  
Depositio dupliciter committere potest. t. 1. p. 40. n. 16  
Depositio variz receptiones. t. 5. p. 419. n. 6  
Depositio propter peccatum significat, quid sit. ibid.  
Depositio quotuplex sit, & quomodo fit. ibid.  
Depositio alia est à beneficio, alia ab officio, alia ab  
officio & beneficio simul; & quanam sine earum  
effectus. t. 5. p. 410. n. 7  
Depositio & degradatio in veteribus Ecclesiæ canonibus  
pro eadem poena sumuntur. ibid. n. 9  
ex *Deposito* aquid monachum factum monasterium con-  
veniri non potest. t. 3. p. 196. n. 4

Depositum non reddere summa iniustitia est, ex Cla-  
retone. ibid. n. 5  
ex *Deposito* regulariter non debentur usuræ, nisi mo-  
ra intercedat. t. 3. p. 196. n. 6  
Depositum quandiu durer, & quid si in eo adducatur  
tempus. t. 3. p. 299. n. 7  
in *Deposito* reddendo compensatio opponi non po-  
test. ibid. n. 8. & p. 300. n. 12  
Derelictio rei quid sit in iure, & an detur derelictio rei  
immobilis, ad intelligentiam tractatus pio deve-  
licto. tom. 1. p. 684. & seq. n. 1. & seq.  
Derelictio in monasterium penitentis peragendæ cau-  
sæ, olim non inducebat professionem. t. 1. p. 512.  
nm. 29.  
Derelictio in monasterium penitentis peragendæ cau-  
sæ sequebatur olim degradationem. t. 2. p. 318. n. 3  
Derelictio in monasterium penitentis peragendæ cau-  
sæ fuit olim in usu; & an sic derelictio verè efficien-  
ter monachi. tom. 3. p. 613. n. 10  
Derelictio, & eius desolutum quid sit, & in quibus  
decur. tom. 1. p. 410. n. 10  
Devolutio siupio iure. t. 1. p. 412. n. 14  
Devolutio si gradatim. ibid. n. 15  
Devotio interna quomodo per Ecclesiam præcipi pos-  
sit clericis recitantibus horas canonicas. t. 3. p. 886.  
& 887. n. 7.  
Dei naturæ author; nomineque naturæ aliquando  
Deus intelligitur. t. 1. p. 50. n. 10  
Deus æternus, immensus, immutabilis, incompre-  
hensibilis, &c. etiam ab ethnicis censetur. tom. 1.  
p. 19. n. 4.  
Deus innoceandus est in principio omnium actionum.  
tom. 1. p. 174. n. 9.  
Dij lites, seu penares quinam, & unde ita dicantur,  
t. 4. p. 4. n. 10.  
Dianensis potrant olim de propriis bonis testamen-  
tum facere. t. 3. p. 460. n. 12  
Vide in verbo *Presbyteria*.  
Diaconi septem primi per manuum impositionem ab  
Apostolis ordinandi. t. 1. p. 14. n. 3  
Diaconorum varia munia referuntur. ibid. & n. 3  
Diaconi etiam ad dispensandam Eucharistiam abscio-  
sacerdote constituti. ibid. p. 5. init.  
Diaconus in Episcopum electus debet prius consecra-  
ri in Presbyterum. t. 1. p. 104. n. 4  
Diaconi sunt immediati ministri sacerdotum, & suc-  
cessores in locum Legitimarum. t. 1. p. 488. n. 4  
Diaconi septem ex septuaginta duobus discipulis ele-  
cti. tom. 1. p. 664. n. 2  
Diaconi septem in septem verbis Romæ regionibus in-  
stituti inde Diaconiz. ibid.  
Diaconi Cardinales dicti: ubi de aliis eorum nomi-  
nibus. ibid.  
Diaconis custodia ætatis Ecclesiæ commissæ ab  
Episcopo. t. 1. p. 606. n. 3  
Diaconi possunt ex delegatione Episcopi publicè in  
Ecclesia prædicare. t. 1. p. 793. n. 5. & p. 795. n. 9  
Diaconi saepe in seculis, & aliis adibus priores,  
& priores fuisse. t. 1. p. 840. n. 4  
Diaconi quare maiorem bonorem ac Presbyteri assu-  
mere voluerint. ibid.  
Diaconi in Presbyteros ordinati olim renuebant.  
ibid.  
Diaconorum elatio suppressa. ibid.  
Diaconorum in Presbyteros elatio intolerabilis. ibid.  
nm. 5.  
Diaconi ratione personæ, cuius vicem gerunt, possunt  
aliquando Presbyteris anteceri. t. 1. p. 841. & seq. n. 9  
Diaconi olim Episcopo ut testes vice, & motum ad-  
fuerit. t. 1. p. 913. n. 3

# Repertorium Generale

Diconus qui innoxie causa fuit homicidij, prohibetur ad superiores ordines ascendere, & permittitur in subdiaconatus officio ministrare. t. 5. p. 162. num. 1.

*D. Augustinus* quare genitor, & Apostolos Anglotum dicitur. t. 1. p. 815. n. 1

*Dilamina* quatenus dicantur apud scriptores medicos. t. 5. p. 378. n. 2

*Dilutio* etiam, expremis eorum magis diffilem, & impedit minus dubitabilem. t. 1. p. 173. n. 2

*Ditio*, *Electio*, in Rescriptis Apostolicis dicitur (modo potest interpretari. t. 1. p. 196. n. 3)

*Ditio Optio*, quid significet, tum in masculino, tum in feminino genere, & in quo ab electione differat, fosc ostenditur. t. 1. p. 353. n. 3

*Ditio aut*, sapie accipitur pro conuentione, &, com. 1. p. 518. n. 3.

*Ditio*, *alius*, non est semper repetitum similem, si adfint comitatus in contrarium. t. 1. p. 313. n. 6

*Ditio semper*, telata ad tempus, an imporet perpetuitatem, t. 1. p. 970. n. 4

*Ditio seu*, plerumque in iure accipitur pro conuentione. t. 1. p. 198. n. 16

*Ditio praesentis*, plerumque includit alios casus. t. 2. p. 287. n. 3.

*Ditio penitus* oulteritatem ipso iure inducit, t. 2. p. 799. num. 11.

*Ditionis* aduersitatis vis, & natura est praecedens tollere. t. 5. p. 37. n. 15

*Ditio alia*, quodam tempus, & quam diuturnum significet. t. 1. p. 100. n. 7

*Ditio quesi*, impropietatem significat, & solitionem. tom. 5. p. 394. n. 5.

*Ditum*, vel factum sui naturae inioliosum praesumitur animo iniuriandi prolium. t. 2. p. 310. n. 2

*Ditum* quid sit, & quid significet in utroque iure. t. 1. p. 140. n. 4.

*Ditum* dicitur modò computatur, & taxatur. *ibid.* & seq.

*Ditum spatium* unde computandum. tom. 1. p. 141. n. 5. & p. 145. & seq. n. 4. & 5.

*Ditum naturalis* quomodo computetur. tom. 1. p. 450. num. 1.

*Ditum civilis* dicitur modò apud Hebraeos, & Romanos computatur. *ibid.*

*Ditum vulgare* apud Hebraeos. *ibid.*

*Ditum ieiunij* quoad ordinem conferendus. *ibid.* n. 3

*Vide in verbo Ordinaris.*

*Ditum civiliter* confideratus quid sit, & quid naturaliter. *ibid.* n. 4

*Ditum maior pars* quae sit apud Iuriconsultos, & in qua dici patet iudicia fieri debeant. t. 1. p. 695. n. 5

*Ditum praetato* in iure quid sit, quid relatus, & quid repetitus. t. 1. p. 722. n. 2

*Ditum hebdomadae ieiunio* in Ecclesia festis nomine designati. t. 1. p. 849. n. 2

*Ditum naturalis* computatur ab orto solis usque ad eius occasum. t. 1. p. 849. n. 3

*Ditum hebdomadae* & septem planetis antiquitus nomina sunt indita. t. 2. p. 166. n. 2

*Ditum quomodo* computetur morte Romano. t. 2. p. 167. num. 3.

*Ditum ecclesiasticum* quomodo sit computandus quoad horas canonicas, & quoad celebrandum ipsum diem festum. *ibid.*

*Ditum septimus* & Domino benedictus, & sanctificatus fuit. t. 2. p. 177. n. 2

*Ditum septimas* antiquis Patribus, etiam ante legem Moysi in veneratione fuit. *ibid.*

*Ditum natalis* Sapientum, & Martyrum quinquam sint,

iuxta Ecclesiae ritum. t. 2. p. 177. n. 4

*Ditum natalis* s. Virginis, & s. Ioannis Baptista quare dicitur ab aliis ritus ab Ecclesia celebrantur. *ibid.*

*Ditum ritus* in nuptiis celebrandis apud antiquos rituales quinquam. t. 2. p. 269. n. 7

*Ditum ritus* quare plerumque adiciatur eam praescribitur annus, vel mensis. t. 2. p. 95. n. 7

*Ditum fatalis*, & dies temporalis an differat in materia appellationis. t. 2. p. 208. n. 6

*Ditum natalis* Deorum, & priuatorum etiam magna plausibus apud Gentiles celebrari. t. 3. p. 42. n. 5

*Ditum festiua* supplicis reorum deturpari etiam legibus ciuilibus prohibitum fuit. t. 2. p. 170. & seq. num. 11.

*Ditum interpellare* pro homine, quid sit, & an ad moram committendum interpellatio aliqua desideretur, ut dies interpellat pro homine. tom. 3. p. 334. num. 4.

*Ditum propositi* appellatur, in quibus laborandum est. t. 3. p. 370. n. 2.

*Ditum natalis* Domini quia olympiade, quibus Consulibus, & quo anno à creatione mundi contingerit, & quam magna letitia, & festiuitate celebrari debeat. tom. 4. p. 953. n. 1

*Ditum natalis* apud varias gentes in magna celebratur facere. *ibid.* & seq.

*Ditum natalis* Domini, & exterorum priuilegia referuntur. t. 3. p. 954. n. 2. & p. 955. n. 3. & seq.

*Ditum* procedens à maleuolis hominibus, an sit sufficiens ad inquisitionem. t. 5. p. 35. n. 2

*Ditum noua* in Ecclesiis ita erigi debet, ut quammulnium prauidium antiquioribus dignitatibus auctat. tom. 1. p. 198. n. 12

*Ditum dignitates* acquiruntur aut per electionem, aut per successorem. t. 1. p. 222. n. 5

*Ditum dignitates* curam animarum habentes quis sit eligendus. t. 2. p. 353. & seq. n. 3

*Ditum dignitates* ferè omnibus ecclesiasticis ritus est à iure communi praescripta. t. 1. p. 354. n. 10

*Ditum dignitates* ecclesiasticas iure dicitur honor; & qui habet dignitatem, dicitur habere honorem. t. 1. p. 261. num. 3.

*Ditum dignitas* quid sit, quae sit eius frequentior acceptio, & qui dignitatem habere dicantur. tom. 3. p. 127 num. 13.

*Ditum dilatio* nimis actibus, aut longis à iudice concessis tedi à tali sententia appellatur. t. 2. p. 164. n. 1. & p. 165. n. 4.

*Ditum dilatio* quae in iudiciis datur, quid sit. t. 2. p. 165. n. 3

*Ditum dilatio* à quibus datur. *ibid.*

*Ditum dilaciones* ex quibus causis, & ad quantum tempus concedantur. *ibid.* & col. 2

*Ditum dilatio* in causis criminalibus tantum ad rituum conceditur. *ibid.*

*Ditum dilaciones* quo sensu dicantur arbitrari. t. 2. p. 65. n. 4

*Ditum dilaciones* longiores reis quam actibus concedi debent. *ibid.*

*Ditum dilaciones* quot sint concedendae, siue in causis criminalibus, siue in ciuilibus; siue eo, siue actori. *ibid.*

*Ditum dilatio* in iudicio quaterplex sit, & quomodo inter se differant. t. 2. p. 413. n. 6

*Ditum dilatio* Episcopo subiecti, parochiani dicuntur; & dicitur parochi. t. 2. p. 403. n. 1

*Ditum dilatio* variarum Hispaniae limites describuntur. t. 2. p. 379. n. 3.

*Ditum dilatio* in iudicio Imperij, & in Imperialibus constitutionibus quid significet. t. 3. p. 444. n. 3

*Ditum dilatio* indolens volentis quoad sepulchrum sibi electum. t. 3. p. 343. n. 5

*S. Dionysij*



# Omnium Notabilium. Litera D.

*S. Dionysii* monasterium Otdinis D. Benedicti prope Patinos à quo fuerit fundatum. t. 2. p. 438. n. 1

*S. Dionysii* monasterium Canonicorum Regularium in civitate Rhenensi. t. 2. p. 584. n. 2

*Discretus* Patriarcha Constantinopolitanus quare Romanorum Papa dictus. t. 1. p. 257. n. 1

*Diptycha* ecclesiasticum quid sit, & à quo tempore fuerit in vſu. t. 5. p. 175. n. 2

*Diptychon* duplex, & quid contineat. ibid.

*Diptychon* quare ita dictum. ibid. p. 176.

*Dirivus* domus poena rei nefarii scelus, criminisque perhorrendi. t. 2. p. 135. n. 5

*Dirivus* domus hodie in reos laesae Majestatis exteſtetur. ibid.

*Discretio* eius, qui defuncti fratris semen suscipere tenebat, lege Moysi precepta iustitiam continebat. t. 4. p. 173. n. 3

*Disciplina* modica & levis preceptoribus & magistriis percutitur. t. 5. p. 161. n. 2

*Disciplina* acerbitas in emendandis, corrigendisque discipulis damnatur. ibid.

*Discipulus*, quò discipulus citam in sacris constitutus à magistro aſſicitur, non comprehenditur sub violenta manu inſitione. t. 5. p. 374. n. 4

*Disciplina* in reſcriptis quid ſit. t. 1. p. 91. n. 8

*Disciplinatum* varia genera. ibid.

*Disciplinatum* reum requirit vnum tantum adimpleti, tom. 1. p. 92. n. 2

Vide in verbo *Altercatio*.

*Discordantia* in iure allquando reſoluitur in connectivam. t. 1. p. 94. n. 1 & p. 94. t. 7

*Dispensatio* matrimonialis facile conceditur prole bona ſiſe ſuſcepta, ſecus aliis. t. 1. p. 127. n. 12

*Dispensatio* vera non induitur ex Principia tolerantia. t. 5. p. 152. n. 6

*Dispensatio* ſuper pluralitate beneficiorum à quo fieri poſſit, & quanam cauſe ad eam legitimè cenſeri debeant. t. 3. p. 167. n. 3 & 4

*Dispensatio* legitimè ætatis ad contrahendum matrimonium, an competat Episcopis. t. 4. p. 77. n. 7

*Dispensatio* quolibet iſtam cauſam requirit, ut concedatur. t. 4. p. 103. n. 3

*ut* *Dispensatio* in impedimentis matrimonij concedatur, quanam cauſe requirantur. ibid. & ſeq.

*in* *Dispensatio* ad matrimonium contrahendum quid expetiri debeat, & quid amitti. t. 4. p. 106. num. 4.

*Dispensatio* in radice matrimonij quid ſit, & quæ eius requiſita. t. 4. p. 147. n. 12

*Dispensatio* in radice matrimonij quanam ſine effectus. ibid. & ſeq.

*Dispensatio* in radice matrimonij an poſſit concedi à Pontifice coniugibus, qui matrimonium nullum contraxerant. t. 4. p. 148. & ſeq. n. 13

*Dispensatio* prædicta an poſſit indulgeti à Pontifice quando ſuius maritus eſt ex proſſo in Religione, aut clerico in ſacris ordinibus conſtituto, qui de facto contraxit matrimonium. t. 4. p. 149. n. 14

*Dispensatio* triplex Liunenſibus conceſſa ſuper matrimonij eorum. t. 4. p. 173. n. 1

*Dispensatio* Vleima in extenſi voluntatem collata, an valida ſit, Vide in verbo *Toleratio*.

*Diſpoſitio* capſtoris quanam dicatur. tom. 3. p. 497. num. 13.

*Diſpoſitio* capſtoris an aliquo iure ſuſtineantur. ibid. & ſeq.

*Diſpoſitio* in alterius voluntatem collata ſore canonico adimpleri debet. t. 5. p. 498. n. 13

*Diſpoſitio* ſuper rebus ſidei an ſit licita, & quibus canoniciis adhibitis. t. 5. p. 106. n. 8

*in* *Diſpoſitionibus* de fide quodam periculum addit. ibid.

*Diſpoſitio* vera & formalis ſuper rebus ſidei an ſit licita clericis & laicis. ibid. n. 9

*Diſpoſitiones* manuales, quæ victualia dicebantur, quid ſint, & unde originem ſumpſerint. t. 3. p. 109. & ſeq. n. 2.

*Diſpoſitiones* quotidianæ tantum horis canonicis ſuſſeſſentibus debentur, nec valeat poſtea conſuetudo in contrarium. t. 3. p. 111. n. 7

*Diſpoſitiones* quotidianæ abſentibus etiam in aliquibus caſibus debentur, qui recenſentur. ibid. & ſeq. n. 2.

*Diſpoſitiones* quotidianæ canonicis ſervitio Episcopis impendentibus non debentur. t. 3. p. 112. n. 8

*Diſpoſitio* forma, in qua maior diſcretio, & minor eligis, comprobatur vſu. t. 1. p. 819. n. 18

*Diſpoſitionis* arbitrium plerumque conceditur ætate proſpectibus, & iudicio ſuam iunioribus, ita requiritur naturali ſuadente. t. 3. p. 373. col. 1. & 2

*Diſpoſitio* facta apud quem filij alendi, & educandi ſint. t. 3. p. 703. n. 1

*Diſpoſitum* poſt legem Evangelicam nec Hebraicam, nec Gentilibus licitum eſt. t. 4. p. 193. n. 6

*Diſpoſitij* tyrmon, & acceptiones variæ traduntur. t. 4. p. 156. n. 5

*Diſpoſitum* verum quodnam ſit. ibid. & ſeq.

*Diſpoſitij* acceptio hodierna duplex. ibid. p. 157

*Diſpoſitum* apud Hebræos an fuerit permiſſum; Vide in verbo *Reſponſum*.

*Diſpoſitum* apud Romanoſ ex lege Romuli quibus de cauſis fieret. t. 4. p. 158. n. 7

*Diſpoſitio* tam frequens, ut mulieres non Conſulum, ſed matronarum numero annos computarent. ibid.

*Diſpoſitij* ſaculis effluſis ab Imperatoribus cohibitis. ibid. & p. 159.

*Diſpoſitum* in ſultum quibus poenis pleſſatur. ibid. n. 8

*Diſpoſitum* in matrimonij pietate & religione ætatis non admittendum. ibid. n. 9

*Diſpoſitij* ſolennitates apud præſcos, & ex lege XII. Tabularum. p. 160. n. 10

*Diſpoſitum* varia genera apud Romanos, & ex quibus cauſis fierent. ibid. & ſeq. n. 11

*Diſpoſitio* falſa, & quodnam diſpoſitum ſubſultum dictum. ibid. & ſeq.

*Diſpoſitum* quoad ſeparationem thori, medium inter diſpoſitum verum, & iurgen. ibid. & p. 161

*Diſpoſitum* matrimonij rati, vel conſummati an admittantur in lege gratiæ, & quando contingat. t. 4. p. 167. n. 12

*Diſpoſitum* quoad vineolum, val quoad thorum quando licet in cauſa lege. ibid.

*Diſpoſitio* facta ad quid maior tenetur erga uxorem ubi de variis cauſis agitur ad diſpoſitum facendum ſuſſeſſentibus. ibid. & ſeq. p. 162

*Diſpoſitum* quoad vineolum matrimonij iam conſummati, in lege Græciæ datur. t. 4. p. 162. n. 13

*Diſpoſitum* laſe ſumptum quodnam. ibid.

*Diſpoſitum* propter hæreſim ruius coniugis fieri poſſeſt, etſi aliam ad illam non inlocat. t. 4. p. 162. num. 3. & 4.

*Diſpoſitum* propter quodlibet peccatum fieri non poſſeſt. ibid. n. 6

*Diſpoſitum* quoad vineolum propter hæreſim fieri non poſſeſt. ibid.

*Diſpoſitum* propter adulterium in aliquibus caſibus fieri nequit. t. 4. p. 169. n. 8

*Diſpoſitio* facta propter hæreſim variis coniugis, an ſi Eccleſiæ reconciliatus, reintegrandum ſit matrimonium; Vide in verbo *Matrimonium*.

Diſpoſitio

# Repertorium Generale

**D**onatio factio licet sit iure civili coniugi ad secundas nuptias transibit, etiam alio iurisperito. t. 4. p. 297. num. 3.

**D**ionotium inter Hemicum I. Castellæ Regem, & Masladum filium Saucy & Lusitanæ Regis celebratum. tom. 4. p. 61. n. 1.

**D**ionotij Alfonso Regis Legionensis, & Theresæ filiz Sinerj Portugaliz Regis historia referretur. ibid. col. 1.

**D**ilectio, cuius ubi sita, & à quo est Archiepiscopali Episcopalia effusa sit. t. 1. p. 314. n. 1.

**D**olense monasterium Ordinis D. Benedicti celebre in Gallia, in Bituricensi provincia fundatum, immedie Sedi Apostolicæ subest. t. 2. p. 401. n. 1.

**D**olense monasterium pluribus privilegiis à Romanis Pontificibus est decoratum. t. 2. p. 121. n. 3.

**D**olus nequij potestari debet. t. 1. p. 126. n. 10.

**D**olus magni delictum est, quod non debet impunitum relinqui. ibid.

**D**olus pro mendacio habetur, cum ex eo dissimulatio coniungit. t. 1. p. 127. n. 1.

**D**olus dans causam actui in spiritualibus an illum testetur. t. 1. p. 563. n. 3.

**D**oli definitio traditur, & explicatur, & ab impugnatione Labecoris defenditur. t. 3. p. 291. n. 4.

**D**olus est contrarius bonæ fidei. ibid. p. 291.

**D**olus non mō à scientia committitur. ibid.

**D**olus in quibus contractibus præstari debeat, variaz traditur regulæ. t. 3. p. 292. & seq. n. 1. & 6.

**D**olus quandoque in deposito præstari debeat à depositario. t. 3. p. 297. n. 1.

**D**olus ipso iure emptorem vitiat. t. 3. p. 314. col. 1.

**D**olus in conditione interveniens ex calliditate vitius ex contrariis, non ex quantitate pretij probatur. ibid. col. 2.

**D**olus dans causam ingressui in monasterium, & professioni, an reddat adum nullum. t. 3. p. 645. n. 3.

**D**ominicus quinam dicantur, utideo possint à testimonio repelli. t. 1. p. 443. n. 1. & 6.

**D**omestici quare à testimonio ferendo repellantur. tom. 1. p. 416. n. 7. & 8.

**D**omicilium sine habitatione non acquiritur. tom. 2. p. 83. num. 7.

**D**omicilia diversa quæ possit habere. ibid.

**D**ominica dies à Iudæis prima Sabbathi, à Gentilibus dies solis dicitur. t. 1. p. 366. n. 1.

**D**ominica quare dicatur dies solis, qui etiam Gentilibus veneranda fuit. ibid. col. 1.

**D**ominica in Ecclesia Catholica vocatur dies primus. ibid.

**D**ominice celebratio vetustissima in Ecclesia commendatur & adducunt celebri miraculo. t. 1. p. 167. num. 4.

**D**ominice celebritas variis rationibus probatur. t. 1. p. 168. n. 1.

**D**ominica quibus diebus & cultu sit veneranda, & qua ratione. ibid. n. 6.

**D**ominico die non ita vacandum est ab omni opere, sicut ludij vacandum est ab omni opere. t. 1. p. 169. col. 1.

**D**ominica dies etiam Imperatorum Constitutionibus festiva est. t. 1. p. 170. n. 10.

**D**onatio aliud bonitarium, aliud quititarium, & quodam traditione acquiritur. t. 1. p. 146. col. 1. & num. 12.

**D**onatum remanens transferatur in vnum ex ligaturibus, cum res mobilis, vel immobilitas per sententiam iudicis illi subiacet. t. 1. p. 739. & seq. n. 4.

**D**onatio temporalis ob suspicionem solum hæresis priusquam fidelitate à vassallo sibi promissa. tom. 3. p. 355. n. 6.

**D**. Dominicus primus generalis Inquisitor constitutus ab Innocentio tertio. t. 1. p. 309. n. 2.

**S**. Dominici monasterium in Mellanensi diocesi cuius opus constructum. t. 1. p. 83. n. 1.

**D**onatus quisnam, & quare apud veteres ita vocaretur. t. 1. p. 328. n. 3.

**D**onatus Ecclesiarum titulo, & insignibus eorum iam olim inscribantur. t. 3. p. 668. n. 2.

**D**onatus Ecclesiarum, in quibus clerici degunt, non debent indultis laici hospitium sibi vindicare. tom. 3. p. 270. n. 8.

**S**. Donatus septem Episcopi Rhemensis Ecclesia Brugis erecta, in qua eius corpus quiescit. tom. 3. p. 355. n. 1.

**D**onatus propter ingratiudinem rebus donatis privatur. t. 3. p. 440. n. 4.

**D**onatus an prohibeatur fieri in diebus ab Ecclesia festis. t. 2. p. 131. n. 34.

**D**onatio propter nuptias veteribus incognita fuit, & tantum ante nuptias fieri poterat. t. 3. p. 131. n. 4.

**D**onationis etymon, & distinctiones traduntur, & vetera ex Aristotele referuntur. t. 3. p. 428. & seq. n. 1.

**D**onatio perfecta an sit contractus. t. 3. p. 428. n. 3.

**D**onatio à quibus personis celebrari non possit. ibid. num. 6.

**D**onatio an, & quando à minore celebrari possit. ibid.

**D**onatio remanens, quarum quis tantum administrator est, an, & quando valida sit. t. 3. p. 429. & seq. num. 7.

**D**onatio remuneratoria an etiam Prælati Ecclesiam sit interdicta. t. 3. p. 430. n. 8.

**D**onatio remuneratoria an indigeat Pontificis confirmatione. ibid.

**D**onatio, quæ ex promissione incipit, effectum adsequendum producit conditionem. tom. 3. p. 433. & seq. num. 5.

**D**onatio perfecta non licet donatori conditionem addicere. t. 3. p. 435. n. 4.

**D**onationibus an plenissima interpretatio fieri debeat. t. 3. p. 435. n. 5.

**D**onatione tantum creditur donatum ius illud, quod donator in ipsa re habet. t. 3. p. 436. n. 2.

**D**onatio quinquaginta portæ rerum ad mensum Episcopalem spectantium an possit fieri ab Episcopo sine consensu Capituli. t. 3. p. 439. n. 1. & 2.

**D**onatio propter ingratiudinem potest per donatorem, non per hæredem eius, renouari. t. 3. p. 440. n. 4.

**D**onatio ex causis à iure receptis, & approbatis renouari potest. t. 3. p. 441. n. 5.

**D**onationes modice tantum permittuntur clericis in egritudine constitutis. t. 3. p. 440. n. 3.

**D**onatione propter nuptias omnia pæda conveniunt intelligantur, quæ circa dotem coniugibus placuerunt. t. 3. p. 451. n. 6.

**D**onatio propter nuptias à marito, vel alio eius nomine fieri potest. ibid.

**D**onatio propter nuptias ad maritum, vel eius hæredes solum matrimonio redit. ibid. & seq. n. 5.

**D**onatione propter nuptias pactum de exheredando subhiberi solet, & quid operetur, & an specialiter requiratur, ut mulier res donatas lucretur. tom. 3. p. 454. n. 7.

**D**onatio alienius rei facta Ecclesie sub conditione, an tunc recipi possit. t. 4. p. 117. n. 2.

**D**onatio incipere potest à traditione, & à promissione, & quænam conditionem admittat. ibid. & seq. n. 3.

**D**onatio etiam incipiens à traditione modum, & pactam recipere potest. t. 4. p. 118. n. 4.

Donatio

# **Omnium Notabilium. Litera D.**

Donatio inter vium, & uxorem constante matrimonio facta non valet, confirmatur tamen morte donantis. t.4.p.13.n.10

Donatio propter nuptias soluto matrimonio reddit ad vitam. t.4.p.103.n.5

Donatio propter nuptias, si nuptie, quia incestuose, nullae declarantur, à marito repeti potest, nec luto valet cedit. t.5.p.104.n.10

Donatio propter nuptias variis appellationibus fortitur; & quid propter sit. ibid.n.11

Donatio propter nuptias apud Romanos recepta, quos effectus pariat. t.4.p.104.& seq.n.13

Donatio propter nuptias nulla est, ubi nullum est matrimonium. t.4.p.105.n.14

Donatio inter coniuges constante matrimonio facta non subsistit, si alter locupletior, alter vero pauperior efficiatur. t.4.p.107.n.15

Donatio inter vium & uxorem quo iure prohibita sit. t.4.p.118.n.5

Donatio inter coniuges quibus ex causis sit prohibita. ibid.n.6

Donationis verbo prohibita inter vium & uxorem quid veniat: ubi quod donatio, mortis causa inter eos recepta est. t.4.p.119.n.7

Donatio ante nuptias facta, dummodo non conferatur in tempus matrimonij, valet. t.4.p.119.& seq.n.8

Donatio inter coniuges prohibita inter quas personas consequenter prohibetur: & an aliquando sustineri possit. t.4.p.120.n.9

Donatio inter coniuges, & personas iure potestatis subiectas adeo irrita est ipso iure, ut nihil valeat quod donationis causa actum est. ibid.n.10

Donatio perditur an iuramento firmari valeat. ibid.

Donationes inter vium & uxorem potest orationem Antonini confirmare fuisse. t.4.p.121.n.11

Donationes inter coniuges, quae à traditione ineptiebant, an confirmarentur iure antiquo. ibid. & nom.12

Donationis praedictae reuocatio quomodo, & quotuplifier contingeret. t.4.p.123.n.13

Donationes nonnullae inter vium, & uxorem receptae referuntur. t.4.p.124.n.17

Donatio à paupere diuini facta, & à subdito superiori, suspecta est; si à diuine pauperi fiat, pia est; si locupletis diuini, humana. t.5.p.97.n.3

Dona & munera matrimonij causae data quomodo distinguantur. t.4.p.211.n.1

*Vide in verbo Mvum.*

*Dormire* ex delicto tenetur, si aliqua eius culpa praecessit. t.1.p.916.n.15

*Dormitorium* communis locus est, in quo monachi quiescunt, & extra quem dormire olim sine ulla causa non liceat. t.3.p.737.n.5

in *Doris* constitutione talem conditio inest, si nuptiae sequantur. t.1.p.150.n.9

Dos mulieris in quo casu possit pro delicto mariti capi. t.3.p.168.col.2.

ad Dotem repetendam quanam sit actio instituta. tom.3.p.149.n.7

Dos proprie, & per excellentiam dicitur res vxoria. ibid.

Dotis repetendae ratio quanam olim fuerit. ibid.col.2.

Dotum causa publica, & fauocabilis est, malaeque earum causae privilegia mulieribus concessa fuisse. ibid.& seq.n.8

Dos Ecclesiae quanam sit, & quomodo olim tradereatur. tom.3.p.850.& seq.n.3

Dos Ecclesiae quanam sit competens, & quae in ea

confistenda attendantur. t.5.p.851.n.4

Dos filibus spiritus hodie ex acquirete canonica praestari debet. t.4.p.138.col.1

Dos non restituitur sepanto matrimonio propter adultarium. t.4.p.178.& seq.n.1

Dos tota restituenda est à marito, si soluturo sit, diuortio facto. t.4.p.179.n.4

Dos restituenda est vxori matrimonio soluto ex iusta causa. t.4.p.180.n.6

Dotis nomen quid significet: ubi traditur eius etymologia & origo. ibid.& seq.

Dotis sunt iuris gentium, dotiumque causae apud omnes praecipua sunt. ibid.p.181

Dotis definitio, & diuisio referuntur. t.4.p.181.n.9

Dotem dici, & dotem dari quid sit, & in quo differant. ibid.

Dos promissa, profectitia, & aduentitia. ibid. & pag.182.

Dos constante matrimonio ad maritum pertinet, eo vero soluto, quandonom sit restituenda. tom.4.p.182.n.10.t.1.

Dos quo sensu dicatur perpetua. t.4.p.183.n.12

Dos à quibus repeti, & quibus restitui possit. ibid. num.13.

Dotis retentio, facto diuortio, ex variis causis competit marito. t.4.p.184.n.13

Dos quandonom lucro fisci cedat propter delictum mariti. ibid.n.14

Dos vxori restituitur dissoluto matrimonio propter ingressum Religiosis. ibid.n.15

Dotis causa principaliter mota non est mixti fori. t.4.p.191.n.6

Dos sine matrimonio non datur, etiam matrimonium sine dote subsistit. t.4.p.191.n.7

Dos in quibus casibus non efficitur caduca, ob matrimonium iniustum, vel incestuosum. t.4.p.196.n.17.& 18.

Dotis depositio penes mercatorem sub pacto honesti lucri ea ex percipiendi, consentio est vniuersissima in plurius locis, & an sit licita. t.4.p.193.n.14

Dos constante matrimonio quando, & ex quibus causis sit restituenda. t.4.p.195.n.18

Dos ob quameunque causam restituta remanet semper dos. ibid.& seq.n.19

ut Dos à muliere repeti possit, quid praedicte requiratur. t.4.p.196.n.22.

Dotis modus praescriptus fuit apud Hebraeos & veteres Romanos. t.5.p.350.n.8

Dos maxima apud Romanos quanam fuerit. ibid.

Dos virginis stupratae quomodo aestimanda sit. ibid.col.1.

*Dotalium* nomine an bona paraphernalia comprehendantur. t.1.p.500.n.5

Dubitas in fide an haereticus sit. tom.5.p.165.n.2.& p.167.& seq.n.10.

Dubius in fide quis dicatur. t.5.p.168.n.10

Dubius in fide non est qui quomodocumque suspenderit assensum fidei. ibid.n.11

*Vide in verbo Hereticus.*

*Duri* variae acceptiones referuntur. t.5.p.194.n.7

Duellum vnde ita dicitur. ibid.

Duellum diuisio & ritus apud varias gentes in variis casibus. t.5.p.195.n.8

Duellum omni iuri opponi ostenditur. ibid.n.9

Duellum iniustum, & iniuriosum remedium est ad decidendum controvertias. t.5.p.196.n.11

Duellum etiam in aliquibus locis permittitur, nunquam iure perimititur. ibid.& seq.

Ducta est non tadicima extirpata, nunquam infecta, & honesta credi debent. ibid.p.197

*Durum*

# Repertorium Generale

*Dunelmensis* Episcopatus ubi situs, & quid transiit  
fuerit. t. 1. p. 145. n. 3  
*Dunelmense* monasterium in Anglia semel habuit Ca-  
thedram Episcopalem, cuius Praefili finit Abbas  
erat. t. 1. p. 151. n. 9  
*Duonensis* monasterij Ordinis D. Benedicti historia  
refertur. t. 1. p. 394. n. 1  
*Duonense* monasterium Ordinis Cisterciensis quodon-  
dam fuerit confirmatum. t. 1. p. 441. n. 2  
*Dumardi* quinquam fuerit, quanta eorum dignitas  
& iustitiam, & ex quo ordine eligentur apud  
Romanos. tom. 1. p. 649. & seq. n. 13. & 14  
*Dux* Zaringia Imperator eliguit, totipotent prae-  
sariis Imperio eredit. t. 1. p. 325. n. 1  
*Dux* Sueviae excommunicatus Imperij indignum cen-  
setur. tom. 1. p. 326. n. 1  
*Dux* Bohemiae ius habet eligendi Episcopum in ciui-  
tate Pragensi. t. 1. p. 344. n. 2  
*Duces* Bohemiae à quo tempore titulo Regis decorati  
sint. t. 1. p. 355. n. 5

## E.

**E**boracensis antiqua & nobilis ciuitas est in Britannia,  
Archiepiscopali Sede decorata, & alia eius lau-  
des. t. 1. p. 50. n. 1  
Eboracensis Ecclesia quondam fuit Canoniconum Re-  
gularium. t. 1. p. 835. n. 1  
*Ebricitatio*, & etapula mala aequalia censetur. tom. 1.  
pag. 46. n. 1  
Ebricitatem fedum esse ab aliquibus Philosophis ne-  
gantur. t. 1. p. 48. n. 4  
Ebricitates duo mala praecipua ad vnguentum expiuntur.  
ibid. & seq. n. 6  
Ebricitas, vel inebriatio, de qua Scipentia loquitur,  
quomodo intelligenda sit. t. 1. p. 49. n. 7  
*Ebreddum* ciuitas Aethiopis Galliae in Allo-  
brogiis. t. 1. p. 41. n. 1  
*Ebreddum*, siue Ebreddum, ciuitas est Galliae in  
Alpibus maritimis sita, primò Episcopalis, deinde  
in Metropoli erecta. t. 1. p. 120. n. 1  
*Ecclesia* vniuersali ciuitatis potestas legislativa, quae  
residit penes summum Pontificem. t. 1. p. 12. n. 17  
*Ecclesia* ex hac loca sublimis Apostolis non romanis  
praefili destituta. t. 1. p. 10. n. 44  
*Ecclesia* vna non totum vniuersae ordinis, sed etiam  
vniuersae formae probatur remissio. t. 1. p. 19. n. 8  
*Ecclesia* habet potestatem legislativam; & an leges  
possit ferre etiam ad res ciuiles & politicas. tom. 1.  
pag. 34. n. 6  
*Ecclesia* Latinae & Graecae non consensere circa ielo-  
nium Sabbati, ciuitate obtrusionem. t. 1. p. 50.  
num. 10. 11  
*Ecclesia* plures in vrbe B. Mariae dicatur, ex quibus  
multi Cardinales suos titulos desumunt; & quae  
inter illas sit praecipua. t. 1. p. 75. n. 3  
*Ecclesia*, quae consuevit regi per electionem secularem,  
potest conferri per Praelatum regularem. tom. 1.  
p. 162. n. 2  
*Ecclesia* traditio testimonialis olim à fundatoribus  
viciis. tom. 1. p. 170. n. 7. ubi de rebus Ecclesiae ob-  
latis. ibid. n. 7  
*Ecclesia* Anglicana temporibus Caesariis fœdissimis  
clericorum excessibus deturbabatur. t. 1. p. 175. n. 1  
*Ecclesiae* Cathedrales olim frequenter regulares erant,  
eorumque Canonici regularem vitam profiteban-  
tur. t. 1. p. 294. n. 4  
*Ecclesia* viduata dicitur quae Pastore, vel Praelato ca-  
ret. t. 1. p. 342. n. 2  
*Ecclesia* Pastore destituta in spiritualibus & tempo-

libus detrimentum patitur. t. 1. p. 344. n. 10  
*Ecclesia* Placentina est Cathedralis suffraganea Ar-  
chiepiscopi Bononiensis. t. 1. p. 197. n. 1  
*Ecclesia* consecrata non potest, nisi ita doretur, vt  
Presbyter & eius minister ex eius redditibus pos-  
sint ali. tom. 1. p. 330. n. 5  
*Ecclesiam* Cathedrales Sede Episcopali vacante à qui-  
bus olim custodiebantur. t. 1. p. 759. n. 3  
*Ecclesiae* vacantes olim à laicis sub specie custodiae di-  
teptae & expoliatae. t. 1. p. 759. n. 4  
*Ecclesiarum* vacantis fructus ad quem pertinere debeant.  
t. 1. p. 760. & seq. n. 7  
*Ecclesiae* quae oblonge adificentur, & versus Orien-  
tem. tom. 1. p. 796. n. 12  
*Ecclesia* in aliquo Aethiopis monasterio sita, si erigatur in  
Cathedralem, eximitur à iustificatione Archidia-  
coni. tom. 1. p. 843. n. 7  
vt *Ecclesia* regularis in Cathedralem exigitur, cuius  
consensus requiritur. t. 1. p. 844. n. 11  
*Ecclesia* domum locando, aut rem in feudum dando,  
non potest pactum adicere, vt in ea inquilini, vel  
feudatarii sepeliantur, & decimas illi persoluant.  
t. 1. p. 875. n. 4  
*Ecclesia* laica in contractu celebrato testitur iure  
minoris. t. 1. p. 970. n. 6  
*Ecclesia* in casu restitutionis aduersus contractum,  
non tenetur restituere pretium acceptum ante iudi-  
cis sententiam. t. 1. p. 673. n. 33  
*Ecclesia* restitutionis beneficio gaudet etiam contra  
sententiam à Principe latam. t. 1. p. 984. & seq. n. 9.  
& p. 986. n. 13  
*Ecclesia* laica ob defectum probationis, aut editionem  
instrumenti ex negligentia procuratoris, iuste po-  
test in integrum restitutionem petere etiam aduer-  
sus aliam Ecclesiam. t. 1. p. 989. n. 6  
*Ecclesia* an eximatur à iustificatione ordinaria per  
substitutionem Romanae Sedis. t. 1. p. 838. n. 2  
*Ecclesiae* veteres Christianorum ad similitudinem tem-  
pli Salomonis constructae. t. 1. p. 3. n. 5. & 6  
*Ecclesiasticum* veterum monasteriorum diuersae. ibid. p. 4. n. 10  
Et quomodo in eis fidelis iuxta sexum, & aetatem  
disponantur. ibid. & seq.  
*Ecclesiae* Cathedrales olim fere omnes fuisse canonici-  
corum regularem. t. 1. p. 341. n. 4  
*Ecclesiae* multae sunt, quae non nisi Nobilibus patent.  
t. 1. p. 181. n. 1  
in Ecclesiis, tum secularibus, tum regularibus vtrius-  
que sexus plures institui non valent, quam com-  
modè ex eius prouentibus ali valeant. tom. 1. p. 190.  
num. 3. & seq.  
*Ecclesiasticum* vacationem custodia olim pluribus in lo-  
cis Regio luti coheret. t. 1. p. 124. n. 6  
*Ecclesiae* baptismales quarum praefili temporibus di-  
da fuerint. t. 1. p. 137. n. 2  
*Ecclesia* agens ad restitutionem actus, quondam ten-  
entur probare defectum solennitatis. t. 1. p. 219.  
num. 10  
*Ecclesia*, ecclesiasticaeque personae olim ex testamen-  
to nihil capere poterant, & quid tempore hoc  
iure fuerint. t. 1. p. 465. n. 6  
*Ecclesia* in hereditate clerici intestati praefili fisco.  
tom. 1. p. 317. n. 7  
*Ecclesiae* seculares cum decimis à Patrochis monachis  
olim traditae fuere; & quid deinde obtruncatum sit  
extra hoc. t. 1. p. 755. n. 3. & p. 756. n. 4  
*Ecclesiae* quae plerumque altaria dicantur. tom. 1.  
p. 760. n. 3  
*Ecclesiis* vacantibus ob dissentium patronorum, an sit  
constituendus aëronomus ab Episcopo. t. 1. p. 765.  
num. 13.

# Omnium Notabilium. Litera E.

Et an possit in illis intra tempus concessum ad prae-  
sentandum aliquis ordinari. *t. 3. p. 781. n. 1*  
Ecclesiae Magnatum caelestis mediarii, vel immediarii  
se submittunt. *t. 4. p. 783. n. 3*  
Vide in verbo *Advocatus, Advocatus.*  
Ecclesia sine proprii Episcopi licentia non est con-  
struenda. *t. 3. p. 787. n. 1*  
Ecclesiarum necessitas ex precepto Ecclesiae. *tom. 3.*  
*p. 835. & seq. n. 5. & 6.*  
Ecclesiarum quo ritu & forma sint construendae. *tom. 3.*  
*p. 837. n. 10.*  
in Ecclesiarum constructione quam necessaria sit li-  
centia Episcopi. *ibid. n. 11*  
Ecclesiarum quomodo, & quibus diebus sint consecran-  
dae; vide in verbo *Consecratio.*  
Ecclesia si dicatur, & tradidit, iterum est con-  
secranda; si vero tantum violenter, reconciliari de-  
bet per aquam cum vino & cinere benedictam. &  
interim non licet in ea Missam celebrare. *tom. 3.*  
*p. 843. n. 4.*  
Ecclesiarum pollutio, & violatio quid sint, & in quo  
difficiant, & quomodo contingant. *ibid. n. 6.*  
& *p. 846. n. 7*  
Ecclesiarum violatio quomodo per sepulcrum infidelis  
contingit; ubi de aliis casibus. *t. 3. p. 847. n. 8*  
in Ecclesia, vel Aliam violatio divina celebrare non li-  
cet antequam reconciliantur. *ibid. & seq. n. 9*  
Ecclesia destructa sacra remanet, consecrationis ta-  
men virtutem amittit. *t. 3. p. 848. n. 11*  
Ecclesia debet ab eo donari, qui fecit eam consecrare.  
*t. 3. p. 849. n. 1.*  
in Ecclesiarum constructione, & dedicatione nonnulla  
observanda sunt, antequam Episcopus eam conse-  
cret. *t. 3. p. 850. & seq. n. 3. & 4*  
Ecclesia etiam ab haereticis eius, qui eam construxit,  
est donanda, si intellexit de eadem. *t. 3. p. 851. & seq.*  
*num. 6.*  
Ecclesiarum dotatio errore impio à Vvaldensibus  
dominatur, sed diffunditur: ubi iniquitas aliqua  
constitutionum circa hoc ostenditur. *tom. 3.*  
*p. 852. & seq. n. 7.*  
Ecclesia etiam non consecrata, si violata fuerit, prius  
debet reconciliari, ut consecratur. *tom. 3. p. 853.*  
*num. 1.*  
Ecclesiarum quomodo sint reparandae; & an in iura arbi-  
trium Episcopi possint ampliari sumptibus eorum,  
qui ad reparationem tenentur. *t. 3. p. 861. n. 6*  
Ecclesiarum quorum sumptibus sint reparandae. *ibid.*  
& *seq. n. 7. & p. 863. n. 8.*  
Ecclesiarum edificatio pia, & religiosum opus est.  
*t. 3. p. 865. n. 1.*  
Ecclesiarum sub titulo Sanctorum dedicari possunt. *ibid.*  
& *seq.*  
ut Ecclesia edificetur quando quis cogi possit domum,  
aut arcem vendere. *t. 3. p. 866. n. 3*  
Ecclesiarum novae ita debent constitui, ut per eas volun-  
tati praevidentium aliis inferatur; ubi de aliis cir-  
ca hoc requiritur. *ibid. n. 4*  
Ecclesia iam à primis saeculis inter immobilia domos  
possidit, quibus rituli, & insignia Ecclesiarum in-  
scribi solebant. *t. 3. p. 868. n. 1*  
Vide in verbo *Donum.*  
Ecclesia Dei secundum Evangelicam veritatem domus  
orationis esse debet. *t. 3. p. 871. n. 1*  
Ecclesia, vel iurisdicção Ecclesiastica sub annuo censu  
concedi non debet. *t. 3. p. 118. n. 1. 4*  
Ecclesiarum Romanae prerogativae, eiusque Sedis in-  
signior tituli recensentur. *t. 3. p. 509. & seq. n. 1*  
Ecclesiarum Patriarchales tres tantum à D. Petro insti-  
tutae fuisse, & quare. *t. 3. p. 513. n. 8*  
*D.D. Gmel. in Decretal. Index generalis.*

Ecclesia matrix quantum proprie dicitur, & quantum  
lato modo. *t. 3. p. 641. n. 1*  
Ecclesia Romana prima matrix dicitur, Cathedrales  
vero respectu illius secundae matrices sunt. *ibid.*  
Ecclesiae Orientalis, & Occidentalis dissidium circa  
salutem barbae; vide in verbo *Greci.*  
*Enitium, Quod quisque iuris, commendatur, & quia*  
*eius auctor sit.* *t. 3. p. 55. n. 9*  
Edictum de alienatione Iudej mutandi causae facta,  
quid sit, quis eius auctor, & qua de qua editum,  
*t. 1. p. 1000. n. 7. & 8.*  
Edictum praedictum vi minus necessarium impugna-  
tur; sed tamen iuri consonum, rationique con-  
sentaneum defenditur. *ibid. n. 9. & p. 1001. n. 10*  
Edicti praedicti patres quae sint, & qua de qua extendantur.  
*t. 4. p. 1001. n. 11. & p. 1001. n. 12.*  
Edictum praedictum etiam ad actiones personales ex  
parte actoris spectat. *ibid. n. 13*  
Edictum hoc habet locum in cessione facta in priva-  
tum Iudej mandati causae, & in actore eadem de  
causa actionem cedente. *ibid. n. 14. & 15*  
ut Edictum hoc habeat locum quae requirantur; &  
quando cesset. *ibid. & seq. n. 15. 16*  
Edictum praedictum quae remedia continent, & quomodo  
actor ex eo detur. *t. 1. p. 1005. & seq. n. 17*  
Et quibus personis competat, ut ex eo agere possint.  
*t. 1. p. 1004. n. 18 & 19.*  
Edictio instrumentorum naturali iure nirtur. *tom. 1.*  
*p. 331. n. 10.*  
Edictio instrumentorum nonnunquam ex persona  
actoris fit. *t. 2. p. 331. n. 13*  
S. Edmundi monasterium in Anglia Canonico-rum re-  
gularium. *t. 1. p. 99. n. 1*  
Edna civitas celebris in Gallia, aliis Angulodunum  
dicta, Cathedra Episcopali decoratur. *t. 3. p. 333.*  
*num. 3.*  
Eduae bona quantum valeat io puerili aetate, variis  
authoritatibus ostenditur. *t. 3. p. 701. n. 1*  
Electio à monasterio vltima poena regulatio; & in  
quibus regulis statuta. *t. 1. p. 833. n. 7*  
Electio à monasterio poena valde gravis est, & an sit  
licitus eius usus. *t. 3. p. 676. n. 7*  
Electio poena omni tempore in Ecclesia vltima fuit.  
*ibid. p. 677.*  
Electio ubi sit celebranda; & quod potest fieri in loco  
interdicto: secus de electione Romani Pontificis.  
*t. 1. p. 111. n. 4.*  
ad Electionem quomodo procedi possit, si appellatum  
sit. *ibid. n. 5*  
Electio in aliquibus cum postulatione consentit, in  
aliis ab ea differt. *t. 1. p. 111. n. 11. & 12*  
Electio est modus succedendi in dignitatibus ecclesia-  
sticis perfectior. *t. 1. p. 111. n. 5. 7*  
in Electione Episcopi olim tres eundem provinciae  
Episcopi interesse debebant. *t. 1. p. 118. n. 4*  
Electio ad aliquos spectare potest ex consuetudine.  
*ibid. n. 7*  
Electio ad clamorem populi facta non subsistit. *t. 1.*  
*p. 116. n. 6.*  
Electio popularis quando fuerit in usu. *ibid. n. 7*  
Electio Episcoporum forma varia iuxta temporum  
& regionum diversitatem. *t. 1. p. 117. n. 8. 9*  
Electio canonice facta debet confirmari, & ad quid  
confirmans teneatur. *t. 1. p. 119. n. 1*  
Electio confirmatio quibus competat, & à quibus  
petenda sit. *ibid. & seq. n. 6. & 7*  
Electio non est remota à superiore confirmanda. *t. 1.*  
*p. 120. n. 7.*  
Electio confirmatio quosnam effectum habeat. *ibid.*  
*num. 8.*

Electio

# Repertorium Generale

**Electio** Summi Pontificis tam in modo eligendi, quam in personis eligentibus diuersimodè est celebrata. t.r.p.245.n.11

**Electio** ad Pontificatum à Clero facta. ibid.n.12

**Electio** per Imperatorem. ibid.

**Electio** R.Pontificis ad Cardinalium collegium deuoluitur. ibid.& seq.

**Electio** per inspirationem, adorationem, compromissum, & scrutinium: & quæ forma hodie obseruetur. ibid.n.13

**Electio** R.Pontificis à nullo valet confirmari. ibid.n.14.& 15.

**Electio**nis, in qua Regis expectatur assensus, vana incommoda. t.r.p.248.n.6

**Electio** abusivè ab ordinatione secundum. t.r.p.255.nm.rr.

**Electio**ne indigni facta, eligentes priuantur potestate eligendi, & ad quem deuoluitur electiois ius. t.r.p.257.n.4.

**Electio**ne per compromissum facta, compromittentes teneantur recipere electum à compromissariis. t.r.p.258.n.4.

**Electio** Abbatis in monialium monasteriis spectat ad ipsas moniales. t.r.p.259.n.6.8

**Electio** quæ sit per compromissum quid sit, fusi explicatur. ibid.n.7.& p.260

**Electio** secunda facta priuè non cassatur, quia appellatum est, vel contra privilegia Ecclesiæ celebrata etat, cassanda est, licet in prima electus deuo possit eligi. t.r.p.263.n.2.4

**Electio**ne primà non cassari non est procedendum ad secundam. ibid.p.264.n.5

**Electio** diuersis ex causis irritatur: vbi de vitiis electionis ex defectu formæ. t.r.p.267.n.6

**Electio**nis ad Prælatum regularem aliqua specialia requiritur testantur. t.r.p.269.n.5

**Electio** ecclesiastica in quo loco fieri debeat. tom.1.p.173.n.8.

**Electio**ni faciendæ præmittenda est Missa de Spiritu sancto. ibid.n.9

**Electio**ni quomodo consensus præstare possint Principes seculares. t.r.p.274.n.11

**Electio** à suspensis celebrata non sustinetur. t.r.p.281.nm.16.

**Electio**nis confirmatio quantum necessaria sit ex parte electi. t.r.p.283.n.5

**Electio** dat ius ad dignitatem tantum in habita, non in actu. t.r.p.284.n.6

**Electio**nis confirmatio, non gratia, sed iustitia est. t.r.p.285.n.6.

ad Electionem vocandi sunt abbates, si intra provinciam sunt; valde vèdè remoti, si commodè citari possunt. t.r.p.288.n.3. & 10. Quid de inhabilibus circa hoc. ibid.n.11

**Electio** canonice facta post appellationem ne nisi canonice fiat, valida est: si vèdè appellatur ne hoc modo fiat, & contra celebratur, valida est. tom.1.p.290.n.3.

**Electio**num Episcoporum controuersæ olim ad Sedem Apostolicam deuolvebantur. t.r.p.294.n.8

ut **Electio** sustineatur sufficit ad obtinendum beneficium probate eligentem esse in quasi possessione eligendi. t.r.p.306.n.9

**Electio**nis ius an in vnum per compromissum deferri possit. t.r.p.320.n.5

**Electio**, in qua ex septem compromissariis tres eligunt quantum, confirmanda est, si ille quartus electioni consentiat. tom.1. pag.322.n.3. & p.322.nm.5.

**Electio** sui ipsius nulla est. ibid.n.4.& 6

**Electio** per viam scrutinij manifesti, & per viam scrutinij non manifesti. ibid.n.7

**Electio**nis, & coronationis Imperialis forma traditur. t.r.p.330.n.32

Vide in verb. *Imperator*.

**Electio** Prælati fieri non debet ante hominem prædefuncti. t.r.p.335.n.4

**Electio** Passoris ante sepulcrum defuncti facta aliquando valet. ibid.n.6

**Electio** contemptis electoribus facta an sit nulla ipso iure. t.r.p.335.n.7

**Electio** canonice celebrata debet confirmari, licet quidam eligentium essent minores excommunicatione ligati. t.r.p.335.n.1

**Electio** in qua vnus tantum maior excommunicatiōe ligatus interfuit, viriatur. t.r.p.336.n.5

Vide in verbo *Excommunicatio*.

**Electio**ni R.Pontificis interesse possunt Cardinales etiam maiori excommunicatione ligati. ibid.n.6

**Electio**ne ex legitimo impedimento potestati, ius eligendi non deuoluitur ad superiorem. tom.1.p.343.nm.4.

**Electio**ne ad superiorem deuoluta, is debet eligere eum eadem qualitate, cum qua tenebatur eligere patronum. ibid.r.7

**Electio** Prælati Ecclesiæ Cathedralis, vel Regularis, intra tres menses fieri debet, alias deuoluitur ad proximum superiorem. ibid.n.8

**Electio**ni Prælati superioris breuius spatium præfixum est, & quare. t.r.p.344.n.12

In **Electio**ne Præpositi attenditur Concilium Lateranense secundum. ibid.n.13

In **Electio**ne an tres tantum collectores suffragiorum eligi possint. t.r.p.345.n.3

Vide in verb. *Scrutinium*, *Patronus*.

**Electio** per inspirationem quando contingere dicitur. t.r.p.346.n.9

**Electio** clandestina metriâ reprobatur, & quæ talis dicitur. t.r.p.346.n.12

**Electio** facta collatione suffragiorum, & regulato scrutinio, publicari debet. t.r.p.351.n.4

In **Electio**nibus ecclesiasticis suffragium non solum factum, sed etiam verbis præstari debet. tom.1.p.353.nm.4.

Vide in verbo *Suffragium*.

**Electio** in qua admittuntur inhabiles, non videtur, si præmittitur protestatio. t.r.p.354.n.2

**Electio**nis ius non potest laico competere propter compositionem factam cum Prælato, & Capitulo. t.r.p.355.n.4.

**Electio** quom valde difficit à præsentatione, ostenditur. t.r.p.356.n.6

**Electio** ut confirmetur, debet celebrari à maiori, & seniori eligentium parte. t.r.p.364.n.3

**Electio** cui deficiat maioritas, licet adsit maioritas, nequis confirmari. t.r.p.365.n.6

In **Electio**ne an simul desideretur maioritas cum maioritate. t.r.p.366.n.9.11

**Electio**ni tempus præscriptum non currit illa, qui eligere debent petiti licentiâ. tom.1. pag.318.nm.2.

**Electio** ita prohiberi potest, ne sine licentia eligentes ad eam procedant. t.r.p.368.n.3

**Electio** noua quando fieri possit, licet super præcedenti electione pendente. t.r.p.377.n.6

**Electio** Abbatis à duobus partibus monialium celebrata confirmari potest, non obstante quacumque exceptione, vel appellatione. t.r.p.800.n.4

**Electio** quomodo possit appellatione pendente confirmari. t.r.p.811.n.4

**Electio**

# Omniū Notabilium. Litera E.

**Electio** ecclesiastica per fores fieri non debet, tanquam à disciplina ecclesiastica alienas. t. 1. p. 389 & seq. n. 4. & 8.

**Electio** ecclesiastica an possit fortibus committi, dum duo aequalia suffragia habent, nec est periculum eligendi indignum, nec potest controuersia aliter dici. ibid. p. 391

**Electorum** collegium an Pontifici auctoritate, an Imperiali constitutione sit institutum, grauius inter Catholicos, & Protestantes discipetur. t. 1. p. 325. num. 4.

**Electorum** dissidium circa successorem Henrici V. eligendum. t. 1. p. 326. n. 8

**Electores** Palmites Imperiales, & Columnæ Imperij dicuntur. t. 1. p. 329. n. 30

**Electorum** numerus septemarius quare ita constitutus. ibid.

**Electores** Ecclesiastici quare tres constituti. ibid. p. 330

**Electores**, tum Ecclesiastici, tum seculares, enumerantur. t. 1. p. 330. n. 31

Vide in verb. *Imperator*.

**Electus** Comes Palatinus quare dapifer dicitur. tom. 1. p. 401. n. 7.

**Electum** quid sit: ubi electi tria genera referuntur. t. 1. p. 468. n. 6.

**Electus** propter vitium temporale reiectus, potest iterum eligi; secus si vitium sit perpetuum. t. 1. p. 468. num. 8.

**Electus** reiectus ob vitium formæ electionis, non remanet inhabilis ad alias electiones. ibid. n. 9

In eligendis ad Prælaturas regulares quænam specialia requiruntur. t. 1. p. 470. n. 6

**Electus**, cuius electio fuit cassata, non vno pectore, sed formæ electionis, nisi sit ob vitium simoniæ, iterum potest eligi. t. 1. p. 466. n. 2

Eligi ad dignitates ecclesiasticas qui non possint. ibid. p. 467. n. 4.

**Electus** ante confirmationem administras priuatus iure quæsitio per electionem, eiusque electio cassatur. t. 1. p. 483. n. 3. 5

**Electus** quo casu teneatur proprium delictum superiorum protere. t. 1. p. 494. n. 11

**Electus** per laicos ad beneficium ecclesiasticum, electionis commodum caret, & intelligibilis manet donec eorum eo dispensetur. t. 1. p. 347. n. 4

**Electus** ante electionem non debet consensum, seu voluntatem suam explicare. t. 1. p. 331. n. 3. & tom. 1. p. 780. n. 1.

**Electus** ad officium temporale, lite mota super electione, etiam sententiâ sequenti in fauorem electi, non potest officium retinere, & iam tempus elapsum sit. t. 1. p. 64. n. 7

**Electus** in insula ubi sita, quando, & cuius ope ad fidem conuerfit. t. 1. p. 118. n. 1

**Electus** Ecclesiæ quando, & à quo edificata, in monasterium redacta, & ad Episcopatum erecta. ibid.

**Electum** in iure variè accipitur, & quænam sit eius frequentior acceptio. t. 1. p. 462. n. 8

**Emenda** quid sit, & in quo differat à multa. tom. 1. p. 300. n. 1.

**Emenda** cuiusam attulatur. ibid. & p. 301

**Emphyteusis** vetæ constitutio propiè consilia in agris scilicet. t. 1. p. 69. n. 2

**Emphyteusis** origo vnde coepit: ubi etiam traditur emphyteusis definitio. ibid.

**Emphyteusis** præcipua diuisio in hæreditariam & familiarem. ibid. n. 3

**Emphyteusis** an sit vetæ alienationis species. ibid. & seq. n. 1.

**Emphyteusis** indistinctè à factis canonibus prohibita

D. D. Genet. in Decretal. Index generalis.

est in rebus Ecclesiæ. ibid. p. 170  
**Emphyteus** cadit à iure suo, si per biennium cesset in solutione canonis, aut vendit meliorationes in requisiu domino. t. 1. p. 333. n. 6

**Emphyteus** non potest de iure sibi in re emphyteutica concessio pro libito disponere. t. 1. p. 336. n. 8

**Emphyteus** per biennium canonem non soluit, an ipso iure excidat ab emphyteusi ante sententiam iudicis. ibid.

**Emphyteus** potest ius suum, & melioramenta, inuito domino donare, non vtiò vendere. t. 1. p. 337. num. 9.

**Empio**, & venditio plura pacta, tam in consensum, quam ex interuallo admittunt. t. 1. p. 65. n. 2

**Empio**, vel venditio libeti hominis, an valeat possit: vide in verbo *Empio*.

**Enenia** vox Hebrææ dedicationes Ecclesiarum significans. t. 1. p. 444. n. 4

**Episcopus** ciuitas in Dalmatia olim Cathedralis Ecclesiæ habuit. t. 1. p. 734. n. 2

**Epilepsia** quid sit, eiusque variz nomenclaturæ. ibid. num. 17.

**Epilepsia** alia grauior, alia miior. ibid. n. 18

**Epilepsia** ad Episcopatum ascendere nequit. tom. 1. p. 198. n. 15. & 19.

**Epilepticus** Missæ sacrificium celebrare nequit. tom. 1. p. 199. n. 10. & 21.

**Epilepticus** an sanus factus celebrare possit, & quomodo sanitas dignoscitur possit. ibid. & p. 100. n. 2

**Epiphania** die sextæ Iannarij, tam à Grecis, quam à Latinis celebratur. t. 1. p. 849. n. 4

**Epiphania** à Grecis Theophania dicta, à temporibus Apostolorum die 6. Iannarij celebratur. t. 1. p. 182. num. 7.

In Epiphaniæ festiuitate tria miracula recoluntur. ibid.

**Episcopus** duplex: ubi de dignitate Præfultum eorum. t. 1. p. 821. n. 1.

**Episcopus**, Presbyteræ, Diaconissæ, quænam prius Ecclesiæ saculis fuerint. t. 1. p. 689. col. 1

**Episcopus** an sit appetendus, & precibus sequendus. t. 1. p. 310. n. 7

**Episcopus** non solum est dignitas, sed etiam cultum dignitatem. t. 1. p. 182. n. 3

**Episcopus** an sit ordo distinctus ab aliis gradibus sacris. t. 1. p. 451. n. 8

**Episcoporum** electio quomodo ab origine processerit. t. 1. p. 481. n. 4.

**Episcoporum** electio quare in vicis, & minoribus locis prohibetur. t. 1. p. 482. n. 5

**Episcopus** non est honos, sed onus: personam non inolegans. t. 1. p. 177. n. 4

**Episcopus** est verus ordo distinctus realiter à Presbyteratu. t. 1. p. 482. n. 4

**Episcopus** Bambergensis à prima fundatione Romanæ Ecclesiæ subiectus. t. 1. p. 1029. n. 7

**Episcopus** S. Anthei in Regno Scotiz immediatè Romano Pontifici subiectus. t. 1. p. 1031. n. 2

**Episcopus** an dicatur tantum electus & confirmatus, non autem consecratus. t. 1. p. 101. n. 3

**Episcopus** post acceptas litteras sue confirmationis plenam potestatem habet quoad ea quæ sunt indistincta. ibid.

**Episcopus** tantum confirmatus aliquando consecratus dicitur. ibid.

**Episcopus** iure communi competet potestas excommunicandi, censuræque ecclesiasticas imponendi. t. 1. p. 153. n. 4.

**Episcopi** olim munera à Romano Pontifice mittebant. t. 1. p. 164. n. 4

Episcopi

# Repertorium Generale

**Episcopi dicuntur Pontifices, Apostolorum successores, & aliquando Apostoli.** t. 1. p. 179. n. 3  
**Episcopi per consecrationem recipiunt immediate à Christo novam ordinis potestatem indelebilem, per quam sunt superiores Presbyteris.** t. 1. p. 181. n. 9  
**Episcopus rectoris ministeria alia sunt sacramenta, alia sacramentalia.** ibid. & p. 182  
**Episcopi solis rectoris est sacramenti Confirmationis administratio.** t. 1. p. 182. n. 10. 11  
**Episcopi etiam absque consecratione Capituli fructum interdicti ferre possunt.** t. 1. p. 187. n. 1  
**Episcopus an possit inconsulto Romano Pontifice novam dignitatem erigere in sua Ecclesia.** tom. 1. p. 191. n. 3  
**Episcopi Praefides Senatus Ecclesiastici dicuntur.** t. 1. p. 199. n. 9  
**Episcopus nequit vnam Ecclesiam alij subicere: & quid possit circa hoc in fundatione alicuius Ecclesiae.** t. 1. p. 196. n. 9  
**Episcopus non est eligendus & promovendus ad aliam Ecclesiam, sed postmodum.** t. 1. p. 199. n. 3  
**Episcopus de vna in aliam Ecclesiam visitare suadente transire potest.** t. 1. p. 210. n. 9  
**Episcopi plures electi à populo.** t. 1. p. 227. n. 8  
**Episcopi debent obedientiam prestare R. Pontifici.** t. 1. p. 237. n. 24  
**Vide in verbo Archiepiscopi.**  
**Episcopus debet in se ostendere qualiter in domo Dei oportet alios conseruari.** t. 1. p. 247. n. 3  
**Episcopus eligendus debet habere etatem triginta annorum completam: ubi de aliis ad Episcopatum acquiritur requisitis.** t. 1. p. 248. n. 7. & seq.  
**Episcoporum munus & officium quoddam.** tom. 1. p. 249. n. 12  
**Episcopi consecrandi sunt intra tres menses ex praescripto sacrorum canonum.** t. 1. p. 251. n. 2  
**Episcopus quemodo novum Episcopatum acceptare possit.** t. 1. p. 251. n. 7  
**Episcopus an per adiectionem Episcopatus amittat omnia alia beneficia.** tom. 1. p. 251. & seq. tom. 4. & seq.  
**Episcopus electus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliis administrare non potest.** t. 1. p. 261. num. 4. 5. 6  
**Episcopus per electionem huius acquirit ad Episcopatum, & administrationem in habitu tantum, non in actu.** t. 1. p. 262. n. 7  
**Episcoporum Indiarum praxis quoad exercitium iurisdictionis ante confirmationem.** ibid. n. 8  
**Episcopus confirmatus, licet nondum consecratus, potest exercere ea quae sunt iurisdictionis.** t. 1. p. 276. num. 7  
**in Episcopo consummatus & perfectus Episcopo tria confiderantur.** ibid. n. 9  
**Episcopus nequit exercere ea quae sunt iurisdictionis, nisi sit consecratus.** ibid. n. 10  
**Episcopus etiam confirmatus aliquando nequit se immiscere rerum temporalium Ecclesiae administrationi.** t. 1. p. 277. n. 13  
**Episcoporum confirmatio olim ad Metropolitanum spectabat.** t. 1. p. 294. n. 6  
**Episcopus nullus fieri potest nisi qui minoribus, & maioribus ordinibus fuerit initiatus.** tom. 1. p. 295. num. 18  
**Episcopus an possit ordines conferre inter Missarum solennia dum consecratur.** t. 1. p. 313. n. 7  
**Episcopi titulares sunt proprii Episcopi: & inter eos & Ecclesias existentes datur verum matrimonium.** t. 1. p. 377. n. 3  
**Episcopus nequit conferre prebendas, quantum col-**

**lacio ad Capitulum spectat.** t. 1. p. 318. n. 4  
**Episcopus qui propriam auctoritatem se confert de vna Ecclesia in aliam, priuatur utraque.** tom. 1. p. 380. num. 4  
**Episcopus qui relicta propria Ecclesia ad aliam se confert, ambitionis, & auaritiae infamatur.** ibid. num. 6  
**Episcopus potest Episcopatum deferre, ut impleat votum religionis, consulto R. Pontifice.** tom. 1. p. 381. num. 8. 9  
**Episcopi discernit quinam.** t. 1. p. 398. n. 9  
**Episcopus potest eandem auctoritatem ad Episcopalis munia obeunda sibi cooptare.** ibid. n. 4  
**Episcopo non licet propria auctoritate Episcopatum deferre praeter se necesse, aut insuscepit.** t. 1. p. 398. n. 5. & p. 400. n. 8  
**Vide in verbo Senex.**  
**Episcopis olim non licuit gregem suum deferre ut vitam monasticam profiterentur: & iterum à statu religioso ad Episcopatum assumi valeat.** tom. 1. p. 418. n. 6  
**Episcopus qui licentiam eedendi Episcopatu possit, eam obtenta eodem compellitur.** ibid. n. 3  
**Episcopatum consecratio quibus diebus celebrari debeat.** t. 1. p. 437. n. 9. & seq. p. 438  
**Episcopi sacerdotes appellati.** t. 1. p. 438. n. 1  
**Episcoporum qui ex laicali statu assumebantur, f. illi nati ordinatio.** t. 1. p. 442. n. 12  
**Episcopus quo iobente, & quibus consentientibus consecrari debeat: vide in verbo Archiepiscopi.** t. 1. p. 455. n. 4  
**Episcopi iam à temporibus Apostolorum à Metropolitanis, vel à provincialibus Episcopis de mandato Metropolitanis consecrati fuerunt.** t. 1. p. 448. n. 5  
**Episcopus solus est minister ordinis sacramenti Ordinis.** t. 1. p. 455. n. 4  
**Episcopus propriis quoad ordines conferendis quibus prius dicantur.** ibid. n. 5  
**Episcopus loci, in quo quis habet domicilium, etiam proprius dicitur.** t. 1. p. 456. n. 6  
**Et ille in cuius diocesi quis habet beneficium.** ibid. num. 7  
**Episcopus alienum subditum valide ordinat: sed ipse, & ordinatus variis poenis subduntur.** ibid. n. 8  
**Episcopus ordinans puerum in Diaconum suspoditur à collatione ordium, & ordinato tenetur providere de beneficio.** t. 1. p. 466. n. 3  
**Episcopus renuncians dignitati Episcopali tantum priuatur executione Episcopalis ordinis, non vero characteris.** t. 1. p. 471. n. 1  
**Episcopus, qui renunciavit loco tantum, iuratus conferre potest omnes gradus ordinis: si vero dignitati renunciavit, minores tantum ordines conferre potest.** t. 1. p. 472. n. 5  
**Episcopus aliquando loco, & dignitati renunciat: aliquando loco tantum.** ibid. n. 7  
**Et quis sit effectus huius diversae renunciationis.** ibid. & p. 473. n. 8  
**Episcopus etiam haereticus, vel depositus, valide confert Ordines.** t. 1. p. 474. n. 3  
**Episcopi quae scientia polleere debeant: vide in verbo Scientia.**  
**Episcopus an dispensare possit cum eumochis ad ordines suscipiendos.** t. 1. p. 571. n. 4  
**ut Episcopus in aliena Ecclesia celeberrim possit, quid requiratur.** t. 1. p. 598. n. 15  
**Episcopus an sit specialiter permissum ratione iurisdictionis alienigenas ad beneficia admittere.** tom. 1. p. 602. n. 9  
**Episcopi fratres appellantur eum illis refertur Romanus Pontifex.** t. 1. p. 674. n. 2  
**Episcopus**



# Omnium Notabilium. Litera E.

Episcopus propius in constructione Ecclesie debet locum consignare. t. 1. p. 71. n. 1.  
 Episcopi olim vt ordinarij iudices contra hereticam prauitatem in subditos; in exemptos vero vt delegati procedebant. t. 1. p. 71. n. 3.  
 Episcopus idem est ac obferuator, & per inquisitionem etiam potest in subditos procedere. t. 1. p. 747. num. 1.  
 Episcopi in suis diocesis possunt adulteria, & alia crimina inquirere, & punire. t. 1. p. 748. n. 2.  
 Episcopi in suis diocesis habent iurisdictionem ordinariam, coquoctam cum potestate ordinis. ibid. num. 6.  
 Episcopi an etiam habeant iurisdictionem criminalem. ibid. n. 7.  
 Episcopi nomen est dignitatis & iurisdictionis. tom. 1. p. 749. n. 10.  
 Episcopi cum opus est, possunt auxilium brachij secularis implorare. t. 1. p. 750. n. 13.  
 Episcopus quando possit cogere patronos ad prebendam Ecclesie vacanti. t. 1. p. 760. n. 7.  
 Episcopi an debeant cessare à diuinis, Canonici cessantibus; & quis inter eos cognoscere possit. t. 1. p. 785. n. 2.  
 Episcopi duo an in eadem diocesi possint praefici. t. 1. p. 788. n. 6. & 7. & p. 789. n. 8. & seqq.  
 Episcoporum Concilij Tolentani 3. subscriptiones expomuntur. ibid. n. 10.  
 Episcopo duo aliquando in eadem Ecclesia constitui. t. 1. p. 790. n. 11.  
 Et quando de inte id fieri possit. ibid. & seq. n. 12.  
 Episcopi vagantes quinam, & an alicubi ministrare possint. t. 1. p. 791. n. 13.  
 Episcopi incumbit officium praedicandi, & impediuntur viros idoneos ad id minus eligere. t. 1. p. 791. n. 2. 4.  
 Episcopus potest in omnibus suis diocesis Ecclesiis, tam secularibus, quam regularibus praedicare. ibid. & seq. n. 4.  
 Episcopus quando à praedicandi munere legitime impeditur censetur. t. 1. p. 794. n. 8.  
 Episcopo alia competunt lege diocesana, alia lege iurisdictionali; & quae. t. 1. p. 797. n. 3.  
 Episcopo competit institutio, & destitutio consiliorum beneficijs, etiam ad monachos electio spectet. ibid.  
 Episcopi olim plenam decimarum parochialium dispositionem habebant, & eam quattam sibi retinebant. t. 1. p. 797. n. 4.  
 Episcopus olim à capellis, & monasterijs eulogias in visitatione exigere nequebat, quas à propius presbyteris exigebat. t. 1. p. 798. n. 5.  
 Episcopi olim monachis quas volebant regulas praefigebant. t. 1. p. 803. n. 9.  
 Episcopi possunt delegare potestatem absolvendi, & dispensandi, quam ipsi ratione dignitatis habent. t. 1. p. 807. n. 5.  
 Episcopi diocesani obedientia ab omnibus suis diocesis est praestanda. t. 1. p. 817. n. 14.  
 Episcopus ad Synodum vocatus semper aut per se, aut per Legatum comparere tenetur. t. 1. p. 920. n. 15.  
 Episcopus quomodo incipio Capitulo compromissum facere possit de rebus ad Ecclesiam spectantibus. t. 1. p. 1006. n. 2. & p. 1007. n. 4.  
 Episcopi quo ritu, & formula iuramentum praestant. t. 1. p. 1011. n. 11.  
 Episcopi quare die Dominico consecrati debeant, vt statum est à sacris canonibus. t. 1. p. 108. n. 5.  
 Episcopus an possit festiuitates de precepto in sua diocesi indicare. t. 1. p. 185. & seq. n. 18.  
 Episcopo contra quem agitur ad degradationem con-

tumace, possunt testes recipi, & sententia profuerit. t. 1. p. 292. n. 3.  
 ad Episcopi condemnationem quis testium muneris requiritur. t. 1. p. 452. & seq. n. 7.  
 Episcopo iuueni nec cum nepote cohabitare licet. t. 1. p. 542. n. 3.  
 Episcopus an iternio praefectibz alienam plebem ad vnanime catholicam ministerio praedicationis eius addiscam. t. 1. p. 662. n. 2. & 3. & p. 663. n. 4. & p. 664. & seq. per tot.  
 Episcopus impart oneri regendae plebis, deponi iubetur. t. 1. p. 665. n. 6.  
 Episcoporum officium primò & principaliter est excessus subditorum inquirere, corrigere, & punire; & quomodo poterant olim hanc iurisdictionem exercere. t. 1. p. 735. n. 5. & 6.  
 Episcopus ex Ordine regulari assumptus debet habitum monachalem deferre sub pena peccati lethalis. t. 1. p. 755. n. 14.  
 Episcopi sine iusta causa à suis Ecclesijs abesse non debent. t. 1. p. 105. n. 9.  
 Episcopi in canali constituti quinam dicantur. t. 1. p. 106. n. 10.  
 Episcopus duos Canonicos suae Ecclesiae ad proprium forum retinere potest. t. 1. p. 111. n. 6.  
 Episcopus clericos ordinans, illis assignare tenetur vnde viuere possint. t. 1. p. 119. n. 3.  
 Episcopus non debet aliquem ordinare sine titulo, & si secus fecerit, tam ipse, quam eius successores, tenentur ita ordinatio aliena praestare, vsquedum beneficium consequatur vnde viuere possit. tom. 3. p. 133. n. 4.  
 Episcopo aegrotanti dandus est coadiutor, qui in Ecclesia ministrat. t. 1. p. 307. n. 2.  
 Episcopus non potest vltre Ecclesiam alicui monasterio, interquisito Capitulo. t. 1. p. 337. n. 2.  
 Episcopus seruum Ecclesiae manumens tantumdem testatari tenetur. t. 1. p. 319. n. 6.  
 Episcopi nomen ei qui alieni negotio superintendit, adaptari valet. t. 1. p. 302. n. 2.  
 Episcopus non potest in Synodo diocesana dominare, an aliquod sit de fide, vel non. tom. 3. pag. 347. num. 1.  
 Episcopi in quo casu de rebus ad propriam mensam spectantibus donationem facere possint. t. 1. p. 458. num. 4.  
 Episcopi ante consecrationem tenentur facere inuentarium omnia rerum, quae possident. t. 1. p. 453. num. 7.  
 Episcopus de rebus patrimonialibus testamentum facere potest; de rebus vero inuito Ecclesiae acquisitis testari non valet. ibid. n. 10. & p. 453. n. 13.  
 Episcopus quomodo possit aliquid de rebus proprijs inuito Ecclesiae acquisitis alienare, & compensatione fida. t. 1. p. 453. n. 15.  
 Episcopus pijs defunctorum voluntates ad effectum perducere tenetur, negligentibus haereditibus. t. 1. p. 463. n. 3.  
 Et quisnam propius ad hanc executionem censetur. ibid.  
 Episcopus quo inte uocationem testamentorum suscipere valet. t. 1. p. 464. n. 10.  
 Episcopus tutelam à testatore delatam suscipere non valet. ibid. col. 2.  
 Episcopus an sit legitimus executor voluntatum defunctorum, etiam quas dispositiones profanas, t. 1. p. 475. n. 6.  
 Episcopi an motis causà donare valeant. t. 1. p. 479. & seq. n. 2. & 3.  
 Episcopi etiam venantibus testatoribus possunt ex-

c 3 . qui

# Repertorium Generale

- comm. pias dispositiones. tom. 3. pag. 316.  
an. 1.
- Episcopi ex Donatistis conuersi quomodo ad primiti-  
nas sedes redeierint, & simul cum catholicis in ead-  
dem Cathedra sederint: ubi multa circa eos in  
Concilio Carthaginiensi statuta referuntur. tom. 3.  
p. 372. & seq. n. 1.
- Episcopus Ecclesiam Militantem significat, & in matrimo-  
nio, vel extra tortupus consecrari valet. t. 3.  
p. 685. n. 1.
- Episcopus electus voto religionis adstrictus, an teneat-  
ur illud adimplere. t. 3. p. 711. n. 3
- Episcopi olim plenam in monachos potestatem, &  
discipline monasticæ correctionem habebant. t. 3.  
p. 114. n. 3.
- Episcopi adhuc tempore Innocentij III. monasteria  
viuebant. t. 3. p. 719. n. 3
- Episcopus propius ad basilicam conferendam quis  
dicatur. t. 3. p. 743. n. 4
- Episcopus competens iudex est confraternitatum quo-  
ad visitationem, & causas precedendarum. tom. 3.  
p. 746. n. 6.
- Episcopus tantum vnicus datur quoad Regulares or-  
dinandos. t. 3. p. 745. n. 4
- Episcopi iure communi fundatam habent iurisdic-  
tionem in loca pia, & religiosa in sua diocesi funda-  
ta. t. 3. p. 751. n. 5
- Episcopi olim religiones in sua diocesi approbare po-  
terant. t. 3. p. 453. n. 6
- Episcopo non admittente presentatum ad iudicatum  
actus, ad quem sit recurrendum. t. 3. p. 779. n. 3
- Episcopi patronis concessum est vt presentare possint  
presbyteros in Ecclesiis in aliens diocesi constitutis.  
t. 3. p. 780. n. 1
- Episcopi in Ecclesiis nouos census imponere non pos-  
sunt, nec aliquam partem fructuum sibi retinere  
valent. t. 3. p. 804. n. 3
- Episcopus tantum potest vt ordinatus minister Eccle-  
siam consecrare. t. 3. p. 834. n. 4
- Episcopi ex qua sunt ordinis possunt aliis committere.  
ibid. num. 5.
- Episcopi quandocumq. causarum etiam secularium iu-  
dices fuerint. t. 3. p. 1005. n. 6
- Episcopi an possint monachos exemptos nunciare ex-  
communicatos. t. 3. p. 1019. n. 1
- Episcopus sine dote consecratus Ecclesiam, ad quid te-  
neatur. t. 3. p. 833. n. 6
- Episcopus in consecratione Ecclesie potest dorem exi-  
gere, non tamen aliquid pro ipsa consecratione po-  
tere. ibid.
- Episcopus an possit dispensare in simplici voto casti-  
tatis. t. 4. p. 129. n. 4
- Episcopi cum consilio Capituli sui olim de matrimo-  
nialibus causis cognoscebant. t. 4. p. 165. n. 2
- Episcopus an possit matrimonium dissolvere nullo ap-  
parente accusatore. ibid. & seq. n. 3
- Episcopus contumax in comparando coram Patribus  
Concilij excommunicari potest; Episcopatu autem  
ante causæ exitum priuari non debet. tom. 1. pag. 3.  
num. 1.
- Episcopus contumax in comparando quandocumq. om-  
ni communione priuari possit. tom. 1. p. 4. & seq.  
num. 14.
- Episcopi, & alij Ecclesie Prælati à primis Ecclesiis  
canonibus iurisdictionem in causis criminalibus,  
& civilibus ecclesiasticorum, & laicorum exerce-  
re. t. 2. p. 7. n. 7
- Episcopus in quibus delictis possit dispensare post  
sententiam prolatam, & penitentiam peractam. t. 1.  
p. 17. n. 2.
- Episcopi cognoscere possunt de omnibus causis crimi-  
nalibus clericorum, non tamen sententiam pena-  
lem proficere. t. 1. p. 32. n. 13. & 14
- Episcopus quomodo de criminalibus inquiri debeat, &  
quales esse debeant eius accusatores. tom. 3. pag. 1.  
cap. 1.
- Episcopus intrusus, inuultuque ordinatus, præsump-  
tor à Gregorio Magno dicitur. t. 3. p. 77. n. 2
- Episcopus an possit absque labe simonie minora  
sponsæ in consecratione Ecclesiarum oblata recipere.  
t. 3. p. 81. n. 2
- Episcopus hæredem instituens hæreticum, seu paga-  
num, siue consanguineum, vel extraneum, etiam  
post mortem anathematizatur, & nomen eius ex  
diptycho defunctuorum tempore Missæ non recita-  
tur. t. 3. p. 176. n. 4. & p. 377. n. 6
- Episcoporum nomina, qui grati macula in moribus  
laborauerant, è sacris diptychis delentur. ibid.  
num. 6.
- Episcopus loci debet licentiam prædicandi In sua  
diocesi concedere, istamque potest ex iustis causis  
denegare, & concessam reuocare, etiam Regulari-  
bus exemptis. t. 3. p. 103. n. 2
- Episcoporum munus circa extirpationem hæreticæ &  
punitorem hæreticorum, non debet confiteris In-  
quisitoribus. t. 3. p. 114. n. 3
- Episcopus non obstante quocumque exemptionis pri-  
uilegio potest contra Religiosos cuiuscumque Or-  
dina procedere simul cum Inquisitoribus in causis  
hæreticis. t. 3. p. 183. n. 3
- Episcopus depositus damnatus dicitur. tom. 3. p. 416.  
num. 5.
- Episcopus à quo deponi debeat. ibid.
- Episcopi iure communi sunt proprii iudices causarum  
matrimonialium. t. 3. p. 465. init.
- Episcoporum proprium est publicas penitentias dare,  
augere, vel minuire. ibid. n. 1
- Episcopi in canali constituti quinam fuerint. tom. 3.  
p. 484. n. 11.
- Episcopi in eorum sedis, conductio, & aduentus qui-  
nam fuerint. ibid. n. 12
- Episcopus non potest de bonis inuita Ecclesie ac-  
quisitis donatione causâ mortis disponere. tom. 3.  
p. 503. n. 6.
- Episcoporum alienarum apertio quàm graue peccatum  
sit. t. 1. p. 716. n. 2
- Epistola Honorij III. super compositione facta inter  
Comitem de Los, & Vilhelmum filium Comitis  
Hollandie. t. 1. p. 641. n. 6. & p. 642
- Epulum ritus præcipuus fuit in exequiis Gentilium,  
& Iudæorum. t. 3. p. 541. n. 2
- Epulum in parentationibus, aliud defunctorum, aliud  
viventium fuit. ibid. col. 2
- Equites S. Sepulchri in Anglia fundati. tom. 1. p. 696.  
num. 1.
- Equitum S. Sepulchri Ordo Militie S. Ioannis adana-  
tus. ibid.
- Equitatio modesta clericali præscribitur, pomposa pro-  
hibetur. t. 3. p. 33. n. 9
- Equitatio numeratur inter gestationis species. tom. 3.  
p. 172. n. 1.
- Equitatio ad famem excitandam apud veteres in vsu  
fuit. ibid.
- Ermorum varia genera; & utrum votis essentialibus  
Religionis teneantur, & an personæ ecclesiasticæ  
cententur. t. 1. p. 170. n. 7
- Eremita ab eremo dictus regulariter sub appellatione  
monachi non comprehenditur. t. 1. p. 497. n. 2
- Eremitæ non tenentur seruare paupertatem, & pos-  
sunt testamentum condere. ibid.
- Eremitæ

# Omnium Notabilium. Litera E.

**Eremitæ** certam regulam non proficientes testamentum condere possunt; secus de emittentibus paupertatis votum sub obedientia alicuius superioris. t. 3. p. 459. n. 8.

**Eremita** est homo degens in contemplatione, & perfectione. t. 3. p. 649. n. 2.

**Eremitæ** à monachis valde differunt; monachi tamen in eremo degentes eremitæ dicuntur. ibid.

**Error** communis Patrochianorum an sufficiat, ut gestia ab eo, qui falsè Parochus putabatur, valeant. tom. t. p. 361. n. 6.

**Essentia** vna in diuisulis personis, à quibus negata. t. 1. p. 19. n. 3.

**Etsi** ciuitas est provincie Maschie Cathedrâ Episcopali decorata. t. 8. p. 295. n. 6.

**Euangelium** cur dicatur in corde Ecclesie traditum. t. 1. p. 166. n. 10.

**Eucharistia** dicitur confirmatio ab effecta. t. 1. p. 619. & seq. n. 3.

**Eucharistia** sanguissimum sacramentum ante Pontificem supremum delatum. t. 2. p. 197. n. 3.

**Eucharistiam** sumere ante omnem cibum vetustissima est Ecclesie traditio ab Apostolis instituta, ex nullo tamen præcepto diuino manans. t. 3. p. 872. n. 3.

**Eucharistiam** pluries in eadem infirmitate sumere per modum viatici an liceat. t. 3. p. 873. col. 1.

**Eucharistia** vespere à Christo Domino instituta, nos etiam vespere sumenda. t. 3. p. 874. n. 6.

**Eucharistia** dispensatio presbyteris tantum de iure competit, & an competere possit Diaconis: vbi de ritu antiquo circa hoc. t. 3. p. 888. & seq. n. 5.

**Eucharistia** sacramentum, cum qua reuerentia deferendum sit ad infirmos. t. 3. p. 889. n. 7.

**Eucharistia** igne præcedente ad infirmos deferri debet. t. 3. p. 890. n. 9.

**Eucharistia**, siue ad infirmos deferatur, siue in Missæ sacrificio, adotarum est exhibenda. ibid. n. 10.

**Eucharistia** sacramentum in pane azymo fuit à Christo Domino institutum. t. 3. p. 897. & seq. n. 3.

**ad Eucharistiam** suscipiendam non requiritur semper minister distinctus à suscipiente, etiam laico. t. 3. p. 897. n. 2.

**Eucharistia** an licitè & fructuose sumatur à baptizatis baptismo flammis. t. 3. p. 914. & seq. n. 3. & 4.

**Eucharistia** impius capta, etiam ad maleficia. 1. 4. p. 987. n. 1.

**Eucharistia** fideliter sub clavi est custodienda, & contra facientes sunt grauius puniendi. ibid. n. 4.

**Eucharistia** quo ritu, & quo in loco olim custodiretur. t. 3. p. 418. n. 5.

**Eucharistia** olim sub vtraque specie seruabatur: vbi de abusu modo seruandi eam sub pane inuncto sanguine. ibid. & p. 929. n. 6.

**Eucharistia** variis ex causis in Ecclesia asseruatur. t. 3. p. 930. n. 7.

**Eucharistia** olim mortuis data; & an hoc verè fuerit permittum ab Ecclesia. ibid. & seq.

**Eucharistia** diligens custodia commendatur. tom. 3. p. 931. n. 8. 9.

**Eucharistia** statim post baptismum olim tam adultis, quam infansibus dabatur. t. 3. p. 962. n. 4.

**Euellio** certum numerum equorum, seu veterodorum continet. t. 3. p. 801. n. 3.

**Euctionum** obuia mentio in iure ciuili: vbi de alietum acceptatione. ibid.

**Euctionum** numerus quomodo minor Cardinalibus, quam Episcopis, & Archiepiscopis permittitur. ibid. num. 4.

**Eucharistia** monasterium Ordinis D. Benedicti, à quo constitutum. t. 3. p. 978. n. 2.

**Eugenius III.** antea Bernardus dictus, vniuersi Cardinalium consensu, & diuino assensu in Pontificem eligitur. t. 2. p. 5. n. 1.

**Eugenius III.** monachus Cisterciensis, Pontifex creatus plures epistolas scripsit. t. 2. p. 195. n. 3.

**S. Eugenij** monasterium est Ordinis D. Benedicti Congregationis Cassinensis. t. 2. p. 467. n. 1.

**Eumere** quid sit iuxta propriam significationem. t. 3. p. 312. n. 4.

**Euiditionis** variz definitiones traduntur, & vera eligitur, & explicatur. ibid. & seq. n. 6.

**ad Euiditionem** quid requiratur. ibid. p. 319.

**Euidio** in quibus contradiçtionibus detur. ibid. & p. 320. num. 7.

**Euiditionis** definitio amplius explicatur, vbi de euiditione seruitutis agitur. t. 3. p. 320. n. 8.

**Euidio** ex qua rei ablatione, vel amissione detur. t. 3. p. 321. n. 9.

**Euiditionis** ratio, & proprium remedium quidnam, & vnde proueniat. ibid. n. 10.

**Euidio** est de usura emptionis; & præstari debet nisi nihil de ea conuenit sit. t. 3. p. 322. n. 11.

**Euiditionis** nomine quid præstari debeat, & quid per actionem ex empto eo remedio actor consequatur. ibid. n. 12.

**Euiditione** sequens pretij restitutio æquatur, & rationis consensu est. ibid.

**Euiditionis** remedio consequitur venditor interesse, & quid eo nomine veiat. t. 3. p. 323. n. 13.

**Euiditionis** remedium, etiam re emptâ cunctis aliquibus casibus non competit. ibid. n. 14.

**Euiditionis** remedium cessat aliquando culpa emptoris. t. 3. p. 324. n. 15.

**Euidens** an idem sit cum nototio, an verò ab eo differat. t. 3. p. 325. n. 4.

**Vide in verbis Manifestum, Notarium.**

**Eulogia** à Clericis Episcopis, & vicissim ab Episcopis clericis, & cæteris fidelibus missæ. t. 2. p. 164. n. 3.

**Eulogia** ab excommunicatis, & extra gremium Ecclesie existentibus non recipiebantur. ibid.

**Eulogia** sibi inuicem amici mittebant. ibid.

**Eucharistia** centissimum est lepro remedium. tom. 1. p. 778. num. 2.

**Eunuchizatio** legibus ciuilibus & ecclesiasticis prohibita, & an ex aliqua causa honestati possit. ibid. num. 5.

**Eunuchizatio** spontanea, etiam pœnis adhibitis cohibita fuit; & demum quælibet. t. 3. p. 574. n. 7.

**Eunuchizationis** exempla varia. ibid.

**Eunuchizatio** à Medicis in conabulis ordinari valet, non verò qui sponte scelus est, etiam si ad seruandam castitatem. p. 572. n. 3. & p. 573. n. 6.

**Eunuchi** à sacris repelluntur etiam apud Gentiles. ibid. & seq. n. 4.

**Eunuchi** valde abieci, & vilissimi ministeriis additi. ibid. p. 573.

**Eunuchorum** duo generis. ibid. n. 5.

**Eunuchorum** frequens, olim, & quaestiosa negotiatio fuit. ibid.

**Eunuchi** carnis etiam stimulos sentiunt. ibid. & seq.

**Eunuchis** in lege veteri prohibitum fuit commercium habere cum Hebræis. t. 1. p. 575. n. 8.

**Eunuchi** tertium genus hominum videntur. ibid.

**Eunuchorum** tria genera, & quædam ordinari possunt. t. 1. p. 575. n. 9.

**Eunuchi** an valde contabatur matrimonium: Vide in verbo *Maritimum*.

**Euasiani** quare monachi palliati dicti: & que eorum infamia in cæteris clericis. tom. 3. pag. 19. num. 22.

# Repertorium Generale

*Exceptiones* iñem oppositæ an super ea pronuntiandum sit. t. 1. p. 197. n. 15  
*Exceptio* spoli quondam opponi possit. t. 1. p. 101. num. 10.  
*Exceptio* illegitimitatis prius discutienda est coram iudice ecclesiastico, antequam hæreditas adiudicetur pœniti cam. t. 1. p. 108. n. 1. & p. 110. n. 15  
*Exceptiones* periodicales in iure quid sint. t. 1. p. 109. num. 13.  
*Exceptiones* præiudiciales prius sunt terminandæ. ibid.  
*Exceptio* illegitimitatis opposita, non potest index secularis in causâ principali procedere. t. 1. p. 110. num. 16.  
*Exceptio* præiudicialis aliquando non obstat petitori, aut possessori. t. 1. p. 111. n. 18  
*Exceptiones* iusti dominij in iudicio adipiscendæ possessionis in consensu probandæ admittuntur, à iudicio verò recuperandæ possessionis reiciuntur. t. 1. p. 113. n. 7.  
*vt Exceptio* rei indicatæ competat, quamvis requisita exigantur. t. 1. p. 115. n. 10  
*Exceptio* renunciationis iuramento firmatæ obstat agendi remediò recuperandæ ad restitutionem beneficij. tom. 1. p. 150. n. 1  
*Exceptio* consanguinitatis in causis matrimonialibus admittitur, modò probatio breuiat, & in consensu offertur. tom. 1. p. 167. n. 9  
*Exceptionis* variz receptiones, & verbi *exceptio*, variz significationes. t. 1. p. 616. n. 3  
*Exceptio* est defensio, & opponitur sctiori. tom. 1. p. 617. n. 4.  
*Exceptionis* variz definitiones referuntur. ibid. & seq. num. 5.  
*Exceptiones* facti, & intentionis non sunt propriæ exceptiones. t. 1. p. 618. n. 6  
*Exceptionum* variz diuisiones referuntur. ibid. & seq. num. 7.  
*Exceptionum* vsus & origo apud Romanos. tom. 1. p. 619. n. 8.  
*Exceptiones* quo tempore sint opponendæ. t. 1. p. 630. num. 9. & 10.  
*Exceptiones* dilatoriz sunt opponendæ intra tempus à iudice præfixum. t. 1. p. 631. n. 11  
*Exceptio* procuratoria quondamq̃ opponi potest. t. 1. p. 631. n. 12.  
*Exceptio* excommunicationis licet dilatoria sit, in quacunque parte litis opponi potest. ibid.  
*Exceptio* reuocationis indicis ante, & post litem contestatam opponi potest. t. 1. p. 632. n. 4  
*Exceptio* an sit defensio iuris naturalis, an verò civilis. t. 1. p. 633. n. 3  
*Exceptio* falsitatis etiam post sententiam opponi potest. t. 1. p. 637. n. 7  
*Exceptio* quomodo proponenda sit, ne reus videatur facere intentionem actoris. t. 1. p. 638. n. 11  
*Exceptio* similis criminis quondam administratur, & quando relictur. t. 1. p. 646. n. 6  
*Exceptio* excommunicationis, etsi dilatoria sit, potest opponi in quacunque parte litis. t. 1. p. 650. num. 3.  
*Exceptiones*, siue dilatoriz, siue peremptoriz, quo tempore sint opponendæ. t. 1. p. 651. n. 5  
*Exceptio* procuratoria unde oritur, & quando opponenda sit. t. 1. p. 651. n. 6  
*Exceptiones* dilatoriz & peremptoriz quomodo differant quoad tempus eas opponendi. tom. 1. p. 651. num. 7.  
*Exceptiones* quondam in antiquis iudiciis contestantur. t. 1. p. 652. n. 9

*Exceptiones* dilatoriz, & peremptoriz quondam opponendæ sunt nouiori iure. tom. 1. p. 653. n. 10. 11. & 12.  
*Exceptio* reindicatæ cui competat, & cui etiam actio. tom. 1. p. 656. n. 7.  
*Exceptio* rei indicatæ stricto iuris rigore obstat creditori iectum agenti ex alia causa. t. 1. p. 659. n. 17  
*Exceptio* falsitatis contra reles an post terminum extarum exceptionum elapsum possit opponi. t. 1. p. 161. n. 5.  
*Exceptiones* dilatoriz quomodo differant à peremptoriis. t. 1. p. 430. n. 3  
*Exceptiones* in reles quondam opponi possunt. tom. 1. p. 433. n. 5. & 6.  
*Exceptio* libelli inepti, si post litem contestatam opponatur, non reddit iudicium retrò nullum. t. 1. p. 448. n. 5.  
*Exceptio* realis quamvis sit, & quæ exceptio personalis. t. 5. p. 494. n. 8  
*Exceptiones* reales regulariter possunt adiudicibus, exceptiones verò personales illis non competunt. ibid. & seq.  
*Excommunicatio* lata sumpta significat priuationem à communione locutorum. t. 1. p. 71. n. 7  
*Excommunicatio* quomodo in Capitulum, vel communiatem ferti possit. t. 1. p. 148. n. 1  
*Excommunicatio* nouus est ecclesiastica disciplina, & maior pena ecclesiastica. t. 1. p. 176. n. 2  
*Excommunicatio* speciali sententiâ prolata, ab eo tantum qui eam tulit, potest auferri, vel ab eius superiore, vel successore; non ab inferiore. t. 1. p. 317. num. 17.  
*Excommunicatio* communiter diuiditur in maiorem & minorem. t. 1. p. 335. n. 3  
*Excommunicatio* maioris & minoris effectus valdè diuersi. ibid.  
*Excommunicatio* olim quomodo publicabatur, & quomodo excommunicati euitabantur. t. 1. p. 768. num. 6.  
*Excommunicatio* à iure lata quid sit, & quis ab ea absolueri possit. t. 1. p. 769. n. 1  
*Excommunicatio* ab homine inflicta, alia generalis, alia specialis; & à quo relaxari possunt. ibid. n. 10  
*Excommunicatio* ab homine specialiter prolata, non potest ab æqualem potestatem habente relaxari. ibid. n. 11.  
*ad Excommunicationis* absolutionem non requiritur gradus presbyteratus. t. 1. p. 770. n. 13  
*Excommunicationes* sententiam quando superiores relaxare possunt. t. 1. p. 770. n. 12. 13  
*Excommunicatio* an possit à Principibus secularibus remitti. t. 1. p. 770. & seq. n. 14  
*Excommunicatio* lata in eos, qui etsi non idonei, regimini Ecclesiæ se ingerunt, quos compellere debeat. t. 1. p. 791. n. 14.  
*Excommunicationis* sententia olim in scripturam tegebatur; & quid hodie requiritur. tom. 1. p. 849. num. 7.  
*Excommunicatio* potest aliquando proferri tunc mortis non præmissa. t. 1. p. 4. n. 12  
*Excommunicationis* effectus referuntur, & quid sit proprietas, & plena excommunicatio. tom. 1. p. 810. num. 7. 8.  
*Excommunicationis* nomine simpliciter prolato quid veniat intelligendum. ibid.  
*Excommunicatio* ab Archiepiscopo lata coneta enim, qui ad Pontificem Romanum appellauit, valet fit Archiepiscopus ignatus foris huius appellationis. t. 1. p. 815. n. 7.  
*ad Excommunicationem* ferendam immediatè requiritur

# Omnium Notabilium. Litera E.

ritus contumacia, mediâ tibi sufficit qualibet causa. tom. 2. p. 831. n. 3  
**Excommunicatio** ab Archiepiscopo Cantuariensi in Canonicos lata, nulla declaratur. t. 2. p. 859. n. 4  
**Excommunicatio** generaliter ab Archiepiscopo lata, quando non possit à suffraganeis relaxari sine speciali commissione. t. 3. p. 193. n. 4  
**Excommunicatio** in hæreticos lata, quàm antiqua sit. t. 3. p. 183. n. 1  
**Excommunicatio** minor quænam sit, & qui sint eius effectus. t. 5. p. 435. n. 2  
**Excommunicatio** minor obo est verè & propriè suspensio. t. 5. p. 438. col. 2  
**Excommunicatio** maior quandam incuratur à communicante cum excommunicato. t. 5. p. 594. num. 2.  
**Excommunicatio** qualibet, siue iuris, siue canonis, non referens potest absolvi à proprio sacerdote. ibid. n. 3.  
**Excommunicatio** incurritur propter clericis etiam consentientis percussione. t. 5. p. 660. n. 2  
**ad Excommunicationem** profectum ad sufficiat contumacia. t. 5. p. 610. n. 2  
**Excommunicatio** non debet proferri in subditum, nisi competenti monitione præmissa. t. 5. p. 610. n. 3  
**ut Excommunicatio** validè, & iuste proferatur, quæ requirantur. ibid. & seq. n. 6  
**Excommunicationem** debet semper præcedere competens monitio. t. 5. p. 612. n. 8. & 9  
**Excommunicatio** simpliciter prolata, intelligitur de maiori, post Gregorium IX. licet olim de minori tantum intelligeretur. t. 5. p. 616. n. 1  
**Excommunicati** ex iuris canonici dispositione à iudicandi munere arcantur. t. 1. p. 115. init.  
**Excommunicatus** an statim ac comparuit, censetur absolutus præstata cautione sistendi in iudicio. t. 2. p. 135. n. 1.  
**Excommunicati** rescripta tam gratiæ, quàm iustitiæ impetrare nequeunt. t. 1. p. 137. n. 6  
**Etiam idem procedit** in rescriptis etiam Principum secularium, & aliorum inferiorum Prelatorum, ibid. num. 8.  
**Excommunicatus** procuratorem in iudicio constitutere potest & tenetur. t. 1. p. 153. o. 6  
**Excommunicatus** plerumque ad excommunicatorem absolvendus remittitur à superiore. t. 2. p. 162. n. 2  
**Excommunicatus** maior excommunicatione nequit in iudicio agere, licet conventus cogatur respondere. t. 1. p. 689. n. 1  
**Excommunicatus** quando etiam agens in iudicio possit audiri. t. 1. p. 720. n. 2  
**Excommunicatus** ab uno Episcopo ab aliis est vitandus, nec ab Archiepiscopo est absolvendus, sed ad excommunicantem est remittendus. t. 2. p. 768. n. 7  
**Excommunicati** quo signo iam ex parte Pontificis, quàm Principum secularium reconciliari præsumantur. tom. 1. p. 770. & seq. n. 14  
**Excommunicati** dialogi in Ecclesiis interdictis celebrantes duplici peccato peccant. t. 1. p. 903. o. 3  
**Excommunicatus** quando amittit beneficium, & quando obo. t. 1. p. 4. n. 13  
**Excommunicatio** non esse ab Ecclesia sequitur, quomodo intelligi huius sit. t. 2. p. 66. n. 4  
**Excommunicatus** qui etiam ad defendendum à iudicio repellitur, an valeat constituitur procuratorem. t. 2. p. 352. n. 1.  
**Excommunicatus** validè contrahit matrimonium. t. 2. p. 14. n. 2.  
**Excommunicatus** comparere non potest in iudicio, nisi tanquam reus. ibid. o. 3

**Excommunicatus** tanquam index ordinarius, vel delegatus, nec tanquam actor comparere potest in iudicio. tom. 2. p. 14. o. 5  
**Excommunicatus** in iudicium vocatus per se comparere valet. t. 2. p. 25. n. 4  
**Excommunicatus** in iudicium vocatus potest comparere, excipere, & appellare; reconciliari autem ad eum non potest. tom. 2. pag. 632. n. 6. & p. 634. num. 10. & 11.  
**Excommunicatus** iocitas potest in iudicium trahi. t. 2. p. 633. n. 9.  
**Excommunicatus** appellans quandam absoluti debet priusquam iudicari. t. 2. p. 635. n. 13  
**Excommunicatus** pro Ecclesiæ suæ defensione opponere potest contra electum excommunicationis exceptionem, nec repellitur simili excommunicationis exceptione. t. 2. p. 645. n. 3. & 3  
**Excommunicatus** permittitur rescriptum ad prosequendam appellationem impetrare. t. 2. p. 649. n. 2  
**Excommunicatus** potest ab ipso censuræ sententia appellare; ad Ecclesiam tamen redire nequit, nisi per remedium absolutionis. t. 3. p. 861. n. 3  
**Excommunicatus** ex causa manifesta absolutus nequit, nisi satisfactione reali præstata, vel canonice idonea. t. 3. p. 414. o. 2.  
**Excommunicati** si sepulture ecclesiasticæ scalantur, an exhumandi, vel ibi relinquendi sunt. t. 3. p. 559. num. 2.  
**Excommunicatus** in articulo mortis absolutus, an sit sepulture ecclesiasticæ tradendus. t. 3. p. 163. o. 8  
**Excommunicatus** in Ecclesia sepeliendi prohibitio generalis restricta fuit. ibid. n. 9  
**Excommunicatus** pro homicidio, incendio, vel simili delicto, in extrema poenitentiam petens, & absolutus à presbytero, sepeliri potest cum psalmis in camerario ecclesiastico; hæreticos tamen cum damna illata ab ipso resarcire coguntur, pro eisque satisfacere. t. 3. p. 569. o. 1  
**Excommunicatus** minor excommunicatione ligatus graviter peccat percipiendo sacramenta, & graviter maior excommunicatione ligatus, valide sacramenta percipit. t. 5. p. 435. n. 3  
**Excommunicatus** minori excommunicatione si eligatur ad beneficium, electio est irritanda. t. 5. p. 436. num. 7.  
**Excommunicatus** minori excommunicatione potest validè eligi ad temporalem dignitatem. ibid. & seq. num. 8.  
**Excommunicatus** minor graviter peccat conferendo ecclesiastica sacramenta. t. 5. p. 437. n. 9  
**Excommunicatus** minor, an celebrando Missæ sacrificium maneat irregularis. t. 5. p. 437. n. 10. 11  
**Excommunicatus** potius tenetur vitare ceteros fideles, quàm illi ipsum. t. 5. p. 435. n. 5  
**Excommunicatus** incapax est beneficii ecclesiastici tempore quo in excommunicatione persistit, & collatio ipsi facta ipso iure nulla est. tom. 5. p. 428. num. 2.  
**Excommunicatus** factis etiam absolutus potest, & quibus signis id dignoscatur. t. 5. p. 604. & seq. o. 2  
**Excommunicatus** ad audiendum verbum Dei in Ecclesia admitti potest, si tamen publicè conacional non licet. t. 5. p. 606. n. 2  
**Excommunicatus** quilibet tenetur antequam ei civilis iurisdictionis impendatur, iurare se paritorem mandatis Ecclesiæ, adhibitis aliis præscriptis caeremoniis. t. 5. p. 613. n. 1.  
**Excommunicati** minori excommunicatione possunt se iuramentum absolvere, si aliis ad id habentibus facultatem. t. 5. p. 616. n. 1  
*Excusatio*

# Repertorium Generale

*Excoſtores* abſeotia mi omnes etiam ſine mandato eſſe poſſunt. t. p. 918. n. 1.  
*Exemplum*, & *exemplat* an idem ſint, an verò inter ſe differant. t. 1. p. 479. n. 1.  
*Exemplum* quomodo poſſit ex inſtrumento originali tranſcribi, vt ſideam faciat. t. 1. p. 609. n. 3.  
*Exemptio* ſine partis citatione, & iudicii authoritate leuatur ex originali inſtrumento, ſcilicet aliquando ſidem. ibid. p. 510.  
*Exempti* efficacia, & imitatio ſuperiorum in ſubditis quante authoritatis ſit. t. 3. p. 719. n. 3.  
*Exemptio* conceſſa tertiū religioſo ſuper ſpecialitate ſortis, eſt priuilegium. t. 1. p. 80. col. 1.  
*Exemptio* monachorum à quo primū inſtituta, & an vbique ſimul in praxi fuerit. t. 1. p. 304. & ſeq.  
*Vide* in verbo *Monachatus*.  
*Exempti* ſuper exemptione compromiſſum facere non poſſunt. t. 1. p. 1019. n. 8. & p. 1010. n. 11.  
*Exequia* diuerſis temporibus, & ſubſis apud Hebræos, Gentiles, & Chriſtianos ſuete celebrant. t. 3. p. 515. n. 1.  
*io Exequiis* defunctorum dies varij obſeruari. tom. 3. p. 519. o. 3.  
*Exequia* mortuorum quo ritu à priſcis Chriſtianiſta celebrant, & apud varias nationes. t. 3. p. 107. n. 5.  
*in Exequiis* mortuorum celebrandis quomodo conſentiat Eccleſia Græca cum Latina. ibid.  
*Exequiis* reſcripti ſuſpenditur donec Romanus Pontifex conſulatur, ſi diuerſa, & contraria ſub eadem data impetentur. tom. 1. p. 611. o. 3. & 5.  
*Exequiis* vniuerſis reſcripti ſuſpenditur donec Princeps conſulatur, ſi de prioritate alicuius conſideret. t. 1. p. 613. n. 8.  
*Exequiis* merus partes iudicis nunquam poſſit aſſumere. t. 1. p. 134. n. 1.  
*Exequutores* ſententiarum alij meri, alij mixti, & quid verique ſint. t. 1. p. 707. n. 3.  
*Exequutores* ſententiarum tribus modis poſſit eſus inſoluiti agnoſcere. t. 1. p. 708. n. 4.  
*Exequutores* poſſit admittere exceptionem per quam contenditur iudicatum non eſſe, aut per falſas litteras iudicatum fuiſſe. t. 1. p. 708. n. 5.  
*Exequutores* mixti iure Codicis inſpecto de veritate preceſum cognoscebat: & quid de merito. ibid. n. 6.  
*Exequutores* quandonam, & quotupliciter modum io executionis excedat. t. 1. p. 845. n. 7.  
*Exequutores* quotupliciter conſiderari poſſunt. ibid. & ſeq. n. 8.  
*Exequutores* quandonam grauamen inferre dicatur. ibid.  
*ab Exequutore* quandonam appellari poſſit, vel non. t. 1. p. 844. & 845. n. 5. & 9.  
*Exequutores* teſtamentorum plerumque diſpenſatores dicuntur. t. 3. p. 463. n. 7.  
*Exequutores* teſtamentorum quodnam ſit temporis ſignatum ad illa exequenda. ibid.  
*in Exilium* deportati quid ſit. t. 3. p. 612. n. 3.  
*Exilij* poena poſſit ab Eccleſia, eccleſiaſticis iudicibus imponi. t. 1. p. 67. n. 14.  
*Exilium* peſſimum quid requirat. ibid.  
*Eximius* eluiſus Angliæ ſuffraganea Epifcopi Canonicis. t. 1. p. 310. n. 1.  
*Exorciflorum* munus etiam laici primis Eccleſiæ ſacerdotibus vſurpant. t. 1. p. 495. n. 15.  
*Exorciflorum* gradus peculiari munere in Eccleſia fuiſt diſtinctus. ibid. n. 12.  
*Expensæ* moderatæ tamen à reo condemnato ſoluentur ſunt. t. 1. p. 187. n. 4.  
*Expensæ* iuſtas ſolueret tenebat victus victori, ſi inſam litigandi cauſam non habuit. ibid. n. 5.

*Extremantes* Pontificis conſtitutiones an ſemper authoritatem habeant, & vbique. tom. 1. p. 16. o. 37.  
*Extrema Vnctionis* ſacramentum à quo ſit cooſerendum. t. 1. p. 618. n. 4.  
*Extrema vñctionis* ſacramentum cuiusmodi rite coſerri poſſit. t. 1. p. 624. o. 2.  
*Extrema vñctionis* ſacramentum implet ab hæreticis collatum fuiſt defunctis. ibid. Et falſa pietate à quibuſdam Græci beoſ valeoſibus coſerunt. ibid.  
*Extrema vñctionis* ſacramentum poſſit ab vnico ſacerdote coſerri. ibid. n. 3. & p. 625. n. 6. 7.  
*Extrema vñctionis* miſiſter proprius & legitimus quos ſit. ibid. & ſeq. n. 5.  
*Extrema vñctionis* ſacramentum an poſſit vigente neceſſitate à Parocho excommunicato cooſerri. ibid. p. 615.  
*Exi* à provincia pro abſente à provincia accipitur. t. 1. p. 1014. n. 4.

## F.

**S** *Facendi* monaſterium per celebres Ordinis D. Benedicti in diocēſi Burgenſi Hiſpaniæ, variis priuilegiis Romanæ Sedis, & Catholiceſum Regum decoratur. t. 1. p. 87. n. 1.  
*Falſum* litterarum Apoſtolicarum, ſi laici ſunt, infamiam notantur, & excommunicationem incurrunt ſi elerici, deponuntur ab officio & beneficio, & ſi citra ſigillum Principis falſum admittunt, ſigmate notati in exilium miſtuntur. t. 1. p. 371. n. 3. & p. 373. n. 7.  
*Falſi* crimen quid ſit, & quotupliciter committatur circa perſonas. t. 3. p. 172. n. 5.  
*Falſi* crimen quomodo committatur circa res, & circa ſcripturam. ibid. & ſeq.  
*Falſi* crimen inter graviora cenſetur, & capitaleque oſum ſuit, & qua pena hodiè puniatur. t. 3. p. 373. n. 6. 6.  
*Falſum* inſtrumentum an poſſit probari per teſtes: Vide in verbo *ſcripturam*.  
*Fama* quid ſit, & quæ ſit eius vis ad faciendam fidem. t. 1. p. 181. n. 7.  
*Fama* viciniæ alius adminiculis adiuncta multum facit in probatione matrimonij. t. 1. p. 133. n. 4.  
*Fama* in quibus cauſis deſideretur ad probationem vitæ teſtes. t. 1. p. 796. n. 2.  
*Fama*, aut rumor non eſt temerè credendum, licet faciat quali notorium. t. 3. p. 79. n. 2.  
*Fama* tam de bonis mala, quam de malis bona falſo rumore coneclebrat. t. 3. p. 40. n. 5.  
*Fama* ex humana ſuſpicionem naſcens fatum obſeſce debet. ibid.  
*Fama* ſola viciniæ an ſufficienter probat filiationem: vide in verbo *Fiducia*.  
*Familia*, ſeu familia apud antiquos ſcriptores & Iuſtiſconſultos quid ſit. t. 1. p. 149. n. 1.  
*Familia* ſeruatorum quid ſit. ibid. & p. 150.  
*Familia* laicalis Epifcoporum an ſit exempta à iuriſdictione ſeculari. t. 1. p. 610. & ſeq. n. 3. 4.  
*Familiares* Sanctæ Inquiſitionis an iuriſdictioni ſubſint. t. 1. p. 612. n. 9.  
*Familiares* commenſales Inquiſitionis an gaudent priuilegio ſoci. t. 1. p. 612. n. 4. & ſeq.  
*Familiares* S. Officij, ſi ante adeptam familiaritatem priuilegium aliquod acquiſcunt, à quo ſubſe ponere debeant. t. 1. p. 104. n. 5.  
*Faſeſe* monaſterium Ordinis D. Benedicti prope Romanam. t. 1. p. 612. n. 1. & p. 616. n. 3.  
*Faſeſis* celebris, & antiqua ciuitas Italice Epifcopalis

# Omnium Notabilium. Litera F.

**Falle** in octava regione ubi de rénnociatione Fauentini Præfalia. t. 1. p. 417. n. 1. a

**Famres**, & defensores hæreticorum poenâ amissionis bonorum plectuntur. t. 1. p. 193. n. 2

**Fautores**, & defensores, credentes, & receptatores hæreticorum excommunicantur, & elapso anno, nec resipiscentes, infames fiunt. t. 1. p. 211. o. 4

**Vide** in verbo *Credens*.

**Fator** hæreticorum quis dicitur, & quoplietier hoc crimine committitur. t. 1. p. 212. n. 7

**Felix** quandoque legitimus Pontifex Ecclesiam regere cepit. t. 1. p. 2. col. 2. Condemnat Imperatorem Constantium, & aliquos Episcopos Arianos ibid. Martyrio cotocatur, & caput eius inuenitur. ibid.

**Felix I.** quandoque Pontifex creatus, & martyrio coronatus. t. 1. p. 7. n. 1

**Feltra** celebris ciuitas in Alpibus, Cathedra Episcopali decorata. t. 1. p. 1039. n. 2

**Ferraria** ciuitas Italice vbi sita, & quibus pariter. tom. 1. p. 65. n. 2

**Ferentinum** perantiqua ciuitas est in veteri Lazio à quinto Ecclesie sæculo Cathedra Episcopali decorata. t. 1. p. 164. n. 1. & t. 1. p. 312. n. 1

**Feria** iam olim fuisse in vfu in Ecclesia ad designandos dies hebdomadæ. t. 1. p. 849. n. 2

**Feria** veteribus non incognita, & vnde dicitur. ibid. in Feria statuta in Dei honorem non licet opera feruilia facere, vel iudicia exercere, etiam partibus consentientibus, nisi pietas adit, vel pietatis causa concurret: in feria vnde iudicia in gratiam hominum hæc omnia prohibentur, nisi partes consentiant. t. 1. p. 186. n. 19

**Feria** quid sit vbi de diebus feriatis, & diebus nefastiis. t. 2. p. 188. n. 23

**Feria** quid sit ex modo loquendi Ecclesie. ibid.

**Feriarum** variz definitiones traduntur, & explicantur. ibid. n. 24

**Feriarum** variz diuisiones traduntur: vbi de feriis ab antiquis obliuiscuntur. ibid. & p. 189. n. 25

**Feria** repentinæ quid sit, & quare, & à quibus indicantur. ibid. n. 26

**Feria** plures solent. ibid.

**in Feria**, tam diuina, quam humanis, quænam feri prohibeantur. ibid. & seq. o. 27

**Feria** diuine ad quid solentur fieri, & quomodo etiam à Gentilibus obseruarentur. t. 1. p. 190. n. 28

**Feria** ab antiquis superstitione obseruatur. ibid. & seq. num. 29

**Feria** aliquibus renunciari potest. ibid. n. 28. & 29

**Feria** iudiciz obseruari prohibentur. t. 1. p. 191. n. 30

**Feria** humanæ an impediant litium cricum. ibid. num. 31. 32.

**Feria** nouodiales apud Gentiles quantum fuerint: vide in verbo *Sacrificium*.

**Festiuitates** ab Episcopo indicari debent à Clero seculari, & regulari obseruari, & à populo etiam, & quid ad hoc requiratur. t. 1. p. 18. & seq. n. 18

**Festiuitates** de præcepto quia indicere possunt. ibid.

**Vide** in verbo *Festum*.

**Festiuitates** B. Mariæ dicuntur quænam, & quomodo sint. t. 2. p. 185. o. 14

**Festiuitates** Sanctorum olim à fidelibus ornatus exterioribus, & lætitiæ, alacritatisque publicis relictionis celebrantur. t. 1. p. 422. n. 6

**Festum** origo vnde petenda sit. t. 1. p. 187. n. 1

**Festorum** obseruatio in lege Gracie absolute ad ius diuinum est referenda. ibid.

**Festorum** obseruatio in quo consistat, quis sit eorum finis, & ratio. ibid. n. 22

**Festum** sanctorum, vel innocetium, aut petrosorum, t. 1. p. 45. col. 1.

**Festum** ciuitatis proutque est lo prouincia Hetrurie, Episcopali Sede decorata. t. 1. p. 417. n. 2

**Festa** apud Germanos primum in vfu esse ceperunt. t. 2. p. 18. n. 4

**Festorum** libri dicuntur consuetudines, & à quo primum scripti fuerint. ibid.

**Festa** olim etiam in sanctorum pie cause alienari non poterant, deinde soluto iudicio alienari ceperunt, tom. 3. p. 149. & seq. n. 3

**Festa** traditio symbolica inuestitura dicta, & apud varias nationes vsitata. t. 1. p. 150. n. 4

**Festa** erymon & origo disquiruntur, & vnde hæc vox deriuatur. ibid. n. 7

**Festum** dicitur etiam beneficium, & prædium in feudum datum. ibid.

**Festum**, & feudorum leges ex moribus Gallie repetendæ sunt, relictis contrariis sententiis. t. 1. p. 350. & seq. n. 8

**Festorum** liber primus quem auctorem habuerit, tom. 3. p. 55. col. 2.

**Festum** in quibus rebus constitui possit, & in quibus non. ibid. n. 9

**Festa** maiora, & minora à quibus personis constitui possint. ibid. & seq. n. 10

**Festum** quot modis acquiratur, & an à muliere constitui possit. ibid. p. 352

**Festum** quibus modis committatur, & amittatur, tom. 1. p. 352. n. 11

**Festum** quomodo amittatur propter delictum, & extra delictum. ibid.

**Festum** ecclesiasticum non committitur perpetuo obnoxiam Prælati illius. ibid. col. 2

**Festi** commissum quare exhereditatio dicitur. tom. 1. p. 352. n. 12. col. 2.

**Festa** maiora defensionibus masculis ad Principem redeunt. ibid.

**Festa** ab initio fuisse temporaria, & à quo tempore ceperint esse hereditaria. ibid.

**Festi** concessio perpetua est, & tem reddit alienabilem. t. 1. p. 353. n. 13

**Fibula** potius sunt ornamenta, quam vestes. t. 1. p. 34. o. 12.

**Fibula** aureæ, vel argenteæ in vestimentis clericorum prohibentur. ibid.

**Fideicommissa** verbis præcativis, præceptivis, & imperatiuis relinquuntur. t. 1. p. 355. n. 2

**Fideicommissum** sub conditione, si quis liberis regere decedat, deficit si ipse religiosem proficiatur. t. 1. p. 356. n. 7

**Fideicommissa** in re relicta, vt ex mere nuda hæc illis pendant, an valida sint. t. 1. p. 494. col. 1. & 2

**Fideicommissum** ita relicta, nisi hæres unus moriatur, an valeat. t. 1. p. 495. n. 9

**Fideicommissi** periculoem, an simul mater cum filio admitti possit. t. 1. p. 507. n. 8

**Fideicommissa** infirma valde aliquando fuerit, & à quo tempore valida efficiantur. t. 1. p. 509. n. 11

**Fidei iuramentum** variis locis comoda referuntur, quorum comes est miseria. t. 1. p. 396. n. 4. & 5

**Fidei ius** perpetua, quæ clericis prohibetur, an ab ipsis intercepta valida sit. t. 1. p. 197. n. 12

**Fidei iuramentum** pro dotum secuturæ peti non possunt, bene tamen hypotheca constitui, & ad eius ratio differunt. t. 1. p. 122. n. 13

**Fidei iussor** indemnitas qua ratione olim differret à fidei iussore simpliciter. t. 1. p. 198. n. 2

**Fidei iussor** an possit aliquando conueniri, oco excessu reo principali. ibid.

**Fidei iussor**

# Repertorium Generale

Fideiussor actione mandati experiri potest pro pecunia soluta, & pro interesse, & damno accepto. *ibid.* n. 3.

Fideiussor pro alio solvens duplici actione potest repetere pecuniam solutam. *t. 3. p. 399. n. 8*

Fideiussor quando non habuit regressum contra reum principalem, *t. 3. p. 401. n. 13*

Fideiussor an ultra sortem principalem teneatur ad viaras, & alias areritiones, & penas. *t. 3. p. 402. nom. 3.*

Fideiussor quandocum possit contra reum principalem agere, ut cum liberis. *t. 3. p. 403. n. 6. 7*

Fideiussor aliqui propter varias causas ex fideiussione efficitur non obligatur. *t. 3. p. 404. n. 2.*

Fideiussor in tribus casibus agere potest contra reum principalem, ut cum ab obligatione liberet antequam pro eo satisfiat. *t. 3. p. 406. n. 1*

Fideiussor quandocum possit pignorum dominium impetrare, *ibid.* n. 2

Fideiussor ad tempus obligatus, si eo nescio terminus principalis obligationis prorogetur, amplius in futuro non tenetur. *t. 3. p. 407. n. 4*

Fideiussor dotum quare non debeat constanter matrimonium. *t. 4. p. 313. n. 11. & p. 316. n. 11*

Fideles olim ob graviora scelera communione Ecclesie privabantur. *tom. 1. p. 72. n. 14*

Fideles primis Ecclesie secularis diocesis signis ad synodum & Missæ sacrosanctum commovebantur. *tom. 1. p. 614. n. 3.*

Vide in verbo *Campara*.

Fideles debent ab omni consuetudine cessare tempore quo sacrosancta mysteria celebrantur. *tom. 1. p. 854. nom. 17.*

Vide in verbo *Trengre*.

Fidelibus Christianis in bello iusto pugnare licitum est. *t. 1. p. 855. n. 21*

Fideles prædicti temporibus etiam sub imperatoribus Apostolicis militie nomen dabant. *ibid.*

Fidelibus prohibitum est impugnare cum idololatriis, non absolute. *t. 1. p. 856. n. 13*

Fideles in antiquis Ecclesiis iuxta sexum, & ætatem diuersis mansionibus separati sacris intererant. *t. 3. p. 408. n. 10. 11.*

Fidelibus laicis in Ecclesiis nulla datur pectoragina ratione dignitatis. *ibid.* p. 6. col. a

Fideles olim plerumque clericalem statum, & ordinationem respiciebant. *t. 3. p. 833. & seq. n. 11*

Fideles primi maioris perfectionis zelo propria renunciabant. Vide in verbo *Christiani*.

Fidelitas per iuramentum promissa appellatur fidelitas per sacramentum. *t. 1. p. 551. n. 3*

Fidelitas in feculis quid sit: Vide in verbo *Iuramentum fidelitatis*.

Fidem præstare aliquando pro interueniendo accipitur. *t. 1. p. 954. n. 2.*

Fides aliquando accipitur pro scientia, & firma opinione. *t. 1. p. 713. n. 1.*

Fides bona præsumitur à iure in præscribente. *tom. 2. p. 710. n. 9.*

Fides bona personalissima est, & ab eis qui viciuntur & præscribitur æstimatur. *ibid.*

Fides mala quocumque tempore inueniens intertempus præscripcionem. *t. 2. p. 721. n. 10*

Fides bona tantum in initio præscripcionis desideratur, secundum lus civile. *ibid.* & seq. n. 12

Fides bona in acquisitione finium desideratur per singula momenta; in viciuatione vero tantum ab initio. *t. 2. p. 722. n. 13*

Fides interposita de re aliqua, & iuramentum, plerumque æquantur. *t. 3. p. 397. n. 1*

Fiducia in pignore quid sit, & quomodo contraheretur: Vide in verbo *Figma*.

Filius in matrimonium delpondere, quibus de iure competat. *t. 5. p. 69. col. 1*

Filiatio legitima probatur per nominationem parentum, & non creditur illis contrarium postea assertibus, etiam cum iuramento. *t. 1. p. 370. n. 8*

Filiationis probatio alia vera, alia præsumpta est. *ibid.* nom. 10.

Filiationis præsumptio an æqualiter procedat filio nato ex concubina domi retenta. *t. 1. p. 371. n. 13*

Filiationis præsumptiones variae. *ibid.* p. 373. n. 12. 13

Filiatio an sufficiens probetur ex fama viciniae. *ibid.* nom. 14.

Filius Sacerdotis in quibus casibus possit nasci legitimus, etiam in sacerdote genitus. *t. 1. p. 90. n. 2*

Filii presbyterorum in triplici statu possunt considerari, & an ad ordines promoveri possint. *t. 1. p. 535. nom. 5.*

Filii illegitimi, siue presbyterorum, siue laicorum, ex defectu natalium nequeunt ordinari. *ibid.* & seq. nom. 6.

Filii rari boni ex patris parentibus vnde procerbum, *Adali corni molium anem.* *ibid.* p. 536

Filii presbyterorum ex multis rationibus ab ordinibus accedunt. *ibid.*

Filii illegitimi quare ad religionem possint admitti, & an possint cum eis ad Prælatum dispensari. *t. 1. p. 537. n. 7.*

Filii aliquando legitimis ex sacerdotibus nasci possunt. *tom. 1. p. 537. n. 10.*

Filius presbyteri natus ex uxore legitima, sed ab eo ergens post religionis ingressum, ipso ab ordinibus promotus, an natus legitimus, & possit ad ordines promoveri. *t. 1. p. 534. n. 12*

Filii tam legitimi, quam illegitimi sine Pontificis dispensatione in præbendis, seu beneficiis paternis, vel in aliis eiusdem Ecclesie institui non debent. *t. 1. p. 535. n. 5. & p. 536. n. 7.*

Filii apud varias gentes in dignitatibus parentum succedunt: & aliquando in beneficiis paternis succedunt. *ibid.* & p. 536. n. 6

Filii etiam legitimi à paternis beneficiis excluduntur, & quare: possunt tamen mediate in illis succedere. *ibid.* n. 8.

Filius legitimus vivente, vel defuncto patre potest aliquod obtinere beneficium in eadem Ecclesia, in qua pater ministrat, secus de filiis illegitimis. *t. 1. p. 537. n. 11.*

Filii illegitimi absque Pontificis dispensatione non possunt admitti ad dignitatem, seu beneficium. *t. 1. p. 539. n. 1.*

Filius ex sacerdote Gratia natus an sit ex parte beneficii. *ibid.* & seq. p. 540. n. 3.

Filius ex libera matre natus, patre autem seruo, liber nascitur. *t. 1. p. 536. n. 2*

Filius quare quoad iura natalium potius matris, quam patris conditionem sequatur. *tom. 1. p. 560. nom. 13.*

Filius in concubio natus, an matris liberæ conditionem sequatur, sicut vulgo quæritur. *t. 1. p. 560. nom. 14.*

Filiis an sit questio libertatis inferenda propter patris, vel matris memoriam. *t. 1. p. 561. n. 16*

Filius in his, quæ publici iuris sunt, potestatem in partem habere potest. *t. 1. p. 843. n. 4*

Filii ex Senarufconfulo Otphiciano succedunt matribus, & contra. *t. 1. p. 992. n. 5*

Filius in causa paterna arbitrio recipi valet. *t. 1. p. 1024. nom. 8.*



# Omniū Notabilium. Litera F.

Filij naturales an faciant deficere conditionem *si sine liberis.* t.1.p.117.n.9.& 10

Filij adoptiui an inducant defectum conditionis *si sine liberis.* t.1.p.118.n.11

Filij defuncti an excludant substitutum sub conditione *si sine liberis.* ibid.

Filij ab utriusque pagine Authoribus viscera parentum dicuntur. t.1.p.116.n.3

Filij summi, & compendium amicitie paterni sunt. t.1.p.117.n.6

Filij seruorum Ecclesie, etiam si nati post manumissionem, remanent sub patrocinio Ecclesie. t.3.p.157.n.4

Filij naturales an generali obligatione continentur. t.3.p.161.n.11

Filius an semper teneatur onera paterna agnoscere, & solvere. t.3.p.168.n.3

Filius emancipatus, haresque ex minima parte factus, an privilegio gaudeat, ne ultra quam facere possit, conueniantur. t.3.p.120.n.13

Filij existentibus, nec mater, nec uxor admittuntur in successione testamentaria. tom.3. pag.508. num.10.

Filij masculi tantum quare apud Hebræos ad possessionem patris vocati. t.3.p.510.col.2

Filij ob quatuordecim causas hereditate patris priuantur. t.3.p.511.col.1

Filij ante Senatufconsultum Orficiatum quo iure ad successione patris admittuntur. ibid.n.16

Filius grauius fideicommissio, an possit simul deducere legitimam, & quartam Trebellianicam. t.3.p.514. n.11. & p.515.n.13

Filius patrem, & matrem habens, quibus sunt sepulchra diuersa, in quo sepelietur sit. tom.3. p.549. num.7.

Filius impubes sine consensu parentum confutatus an in electum permanere debeat: ubi alij casus traduntur circa hoc. t.3.p.618.n.8

Filij in patris possessione sunt, licet quoad statum, & conditionem matrem sequantur. tom.3. pag.702. num.6.

Filius quando priuari possit successione paterna ob gratiam sibi à patre iniunctam non adimpletam. t.3.p.716.n.6.

Filius natus quamdiu uiuere debeat, ut parentes ad eius successione admittantur. tom.3. pag.910. num.6.

Filius impubes pro quo patet sponsalia contraxit, an teneatur pubes solus promissioni patris stare, & matrimonio contrahere. t.4.p.70.n.6

Filius uagè conceptus potest conditionem patris sequi. t.4.p.148.n.1

Filius post mortem patris an possit super conditione natalium inquietari. t.4.p.148.n.4

Filij procreati ab infidelibus in ipsa infidelitate legitimi reputantur, & cum susceptis post baptismum succedunt. t.4.p.193.n.8

Filius naturalis per subsequens matrimonium efficitur legitimus, & habili ad succedendum in bona paterna. t.4.p.124.n.3

Filiorum variz species recensentur. ibid. & seq. num.5.

Filiorum illegitimorum variz species referantur. t.4. p.125.n.6.

Filij spuri quanam dicantur, & in quo à naturalibus differant. t.4.p.125.n.7

Filij legitimi per subsequens matrimonium habilitantur ad successione patris: & an in successione maioratus preficiantur filiis ex legitimo matrimonio natis. t.4.p.126. & seq.n.10

*D.D.Gonzal. in Decretal. Index generalis.*

Filij per subsequens matrimonium legitimantur etiam sine dotabilibus instrumentis. tom.4. pag.129. num.14.

Filij geniti, & concepti ante separationem matrimonij, remanent legitimi separatione facta in facie Ecclesie. t.4.p.10.n.2

Filij ex matrimonio putatiui nati legitimi sunt, illi alimentis debentur sicut alij legitimis, & capaces sunt omnium dignitatum spiritualium, & secularium. t.4.p.137.n.6

Filij incestuosi & adulterini non legitimantur per subsequens matrimonium. t.4.p.136.n.5

Filij per matrimonium nullum non legitimantur. t.4. p.136.n.6.

Filij nati ex secundo matrimonio post sententiam diuorij licet super primo, an cessante legitimi, si sententia nulla sit. tom.4. pag.137. & seq. num.4.

Filius, qui probat patrem suum matri fidem dedisse de matrimonio contrahendo in facie Ecclesie, legitimus censendus est. tom.4. pag.140. num.5.

Filij spurij an sint incapaces successione patris, & in quibus casibus haresdes institui possint. tom.4. p.145.n.16.

Filij legitimi per natalium restitutionem, vel per dispensationem in radice matrimonij gaudere nobilitate patris. t.4.p.147.n.21

Filij legitimi legitimorum nomine comprehenduntur in fideicommissis. ibid.

Filius potest esse legitimus quoad spiritualia, & illegitimus quoad temporalia, & e contra. t.4.p.150. num.16.

Filij infidelium an legitimantur per subsequens matrimonium patris. t.4.p.151.n.2

Filij legitimi, nec sui haresdes, nec agnati potentibus esse possunt. t.4.p.103.n.8

Filius hæretici non debet propter patris delictum ultimo supplicio affici. t.5.p.194.n.4

Filij in sacra pagina plerumque iubentur corripi dum pater deliquit. ibid.n.5. & p.199.n.14

Filij libertantur à vinculis patris potestatis propter lapsum patris in hæresim. tom.3. pag.128. num.2.

Filiorum ratione mixti agendum est cum delinquentes. t.5.p.140.n.3

Filius vulgenitus quomodo possit dici, quem frater victimæ præcessit. t.5.p.618.n.1

Filij qui iam decesserunt, tanquam si nunquam fuerint, aliquando habentur. ibid.n.2

Filius primogenitus morte loquendi Scripturatum quis sit. t.5.p.619.n.1

Filiusfamilias an ex fideimissione efficacia obligetur, & idoneus fidelissus sit. tom.3. pag.405. num.3.

Filiusfamilias quomodo pro patre succedere possit. ibid.

Filiusfamilias procurator tum ad agendum, quem ad defendendum constitui potest; & quæ res ad hoc requirantur. t.1.p.917.n.1

Fines agrotum quoniam fuerint olim lege Manilia præscripti. t.1.p.344.n.6

*Vide in verbo Terminis.*

Firma quid sit, & de variis eius acceptionibus. t.3. p.126.n.2.

Firma vox Anglicæ est, apud Gallos autem significat possessionem rei frugiferæ. tom.3. pag.1012. num.1.

Firma clausa vbius sita sit, & quare ita dicta. t.1.p.344.n.6

*f* **Firma**

# Repertorium Generale

*Fitimana* civitas à secundo Ecclesie sæculo lucem haurit, & Ecclesie Cathedrali decorata est. *ibid.*  
*Fitimana* civitas inter primas Pietrimas in eam Evangelij haurit, & à primis Ecclesie sæculi Sede Episcopali decorata fuit. *t. 1. p. 451. n. 1*  
*Firmatus* monasterium est in diocesi Cabilonensi Ordinis Cisterciensis. *t. 1. p. 74. n. 4*  
*Firmatus* Abbasia est prima Cistercij filia, & quos fundatores habuit. *t. 1. p. 359. n. 6*  
*Fiscum* monasterium SS. Trinitatis dicitur Ordinis D. Benedicti. *t. 1. p. 351. n. 4*  
*Fiscus* non teneat præstare cautionem fructuarium. *t. 1. p. 392. col. 1.*  
*Flavius* Kechasiedus decimus octavus Gothorum Rex placidus, mitis, &c. ubi alia de eius virtutibus. *t. 1. p. 118. n. 1.*  
*Flavia* Dialis tantum ex parentibus consecratis eligebatur. *t. 4. p. 9. col. 1.*  
*Flamines* quare apud Romanos rari, consulere creabantur. *t. 1. p. 127. col. 1.*  
*Flora* monasterium Ordinis D. Benedicti in vico Arcina ingensibus redditibus, & amplissimis privilegiis decoratum est. *t. 1. p. 641. n. 1*  
*Florencia* Etruræ caput & Metropolis, Magnorum Ducum inclita sedes. *t. 1. p. 17. n. 1*  
*Florentia* excocto Imperatoris iugo à quibus olim regeratur, & à quo nunc regatur. *tom. 1. pag. 63. num. 1.*  
*Florentia* Etruræ caput civitas Episcopalis tantum fuit vsque ad Martinum V. *tom. 3. pag. 547. num. 1.*  
*Florinse* monasterium in Germania quo tempore fuerit fundatum. *t. 1. p. 114. n. 1*  
*Florus* senatus, morte ab Hebræis sumpto, in basilicis à veteribus Christianis adhibetur. *tom. 3. p. 41. num. 6.*  
*Foderum*, vel fodrum est pabulum, quod alicui solentur. *t. 1. p. 73. n. 1*  
*Famula* non excluduntur à scendis in Comitatu Namurcensi. *t. 1. p. 156. n. 1*  
*Femine* an sint potius incapaces iurisdictionis. *t. 1. p. 336. n. 6. & p. 337. n. 10.*  
*Femine* valde viciosa sunt cupide, & valde erudite. *ibid.*  
*Femine* etiam ex commissione summi Pontificis elationem potestatem exercere non possunt. *t. 1. p. 336. num. 7.*  
*Femine* à ludicriodi munera ob seors fragilitatem accipiunt. *t. 1. p. 337. n. 10*  
*Femine* in Gallia iurisdictionis feudalis capta sunt. *t. 1. p. 1013. n. 4.*  
*Femine* an inter naturalem, vel divinam à ludicriodi munere accipiunt. *t. 1. p. 1013. n. 7*  
*Femine* præcellentes iurisdictionem exercere valeant. *ibid. & p. 1013. n. 11.*  
*Femine* ex consuetudine iurisdictionem habentes, in arbitrio eligi valent. *t. 1. p. 1013. n. 10*  
*Femine* præcellenti potestati causis terminandis à Principe committi. *ibid. n. 11*  
*Femine* propriè virginis ante duodecim annos appellatur; postmodum verò mulieres. *t. 1. p. 168. num. 1.*  
*Femine* an antiquis testimonium dicere poterint. *t. 1. p. 191. & seq. n. 3.*  
*Femine* an de iure Pontificio possint admitti ad testimonium dicendum in causis criminalibus clericorum, vel in aliis. *t. 1. p. 391. n. 4*  
*Femine* à tutela officio omni lite prohibentur; & quid de matribus. *t. 1. p. 888. n. 3*  
*Femine* prohibentur est sacrificium offerre, & pres-

bytero sacrificanti ministrare. *t. 1. p. 63. n. 6*  
*Femine* promiscuo vironum balneo ventres tanquam impudice notabantur. *t. 1. p. 63. n. 10*  
*Femine* apud omnes gentes olim velate incedere solent. *ibid.*  
*Femine* legibus ecclesiasticis à ministerio domestico clericorum repelluntur. *ibid. n. 11*  
*Femine* subintroducere clericis olim cohabitantes, quærent forent. *t. 1. p. 66. n. 14*  
*Femine* multæ, quæ virginitatis servandæ causâ sibi ipsas mortem incubere, referuntur. *t. 1. p. 339. num. 10.*  
*Femine* regulariter testis in testamento esse non possunt. *t. 1. p. 416. & seq. n. 11*  
*Feminarum* præcipuum, & maximum munus quodnam sit. *t. 1. p. 701. n. 17*  
*Femine* erit alioquin in conflagratione ducta retineri debet. *t. 4. p. 1. n. 1*  
*Femine* aliquæ, quæ in infantiæ ætate virum passæ sunt, referuntur. *t. 4. p. 17. & seq. n. 4*  
*Femine* quare citius pubescant quam viros, dilucidatur. *t. 4. p. 81. col. 1. & 2*  
*Femine* ita arcta, ut vito inepta sit, an teneatur pati incisionem. *t. 4. p. 215. n. 3*  
*Femine* nulla unquam sacerdotale officium retine-  
 re potuit. *t. 5. p. 564. n. 3*  
*Ferus* nauticus quid sit, & unde percipiantur. *tom. 3. p. 367. n. 3.*  
*Ferus* nauticus ab antiquis Græciæ cognitus, ad Romanos derivatum est. *ibid.*  
*Fernoxis* nauticæ leges quomodo fuerint. *ibid. p. 363*  
*Fernoxis* nauticæ vltimæ vltimæ pro diuersitate temporum fuerit. *ibid. n. 6*  
*Ferus* adhuc in vito existens, animatus tamen, an sit vetus homo. *t. 1. p. 157. & seq. n. 7. & 9*  
*Ferus* ab vito abactio an sit homicidium, & abactor tanquam homicida punitus. *ibid. & seq.*  
*Ferus* adhuc in vito existens an possit baptizari: vide in verbo *Infans*.  
*Ferus* Frigidus monasterium quondam sub regna D. Ben-  
 nedi dictum fundatum, est Ordinis Cisterciensis in diocesi Narbonensi. *t. 1. p. 109. n. 1*  
*Fons* monasterium Ordinis Cisterciensis vltimum situm sit. *t. 4. p. 136. n. 1*  
*Fons* baptismalis quis olim benedicebat: vide in verbo *Aqua*.  
*Fons* civitas in Gallia, in Comitatu Devonensi sita. *t. 1. p. 680. n. 1.*  
*Foresta*, forestis, & forestum, forestagium, & præfides foresti, quid significent. *tom. 3. pag. 435. num. 3.*  
*Forestum* aliquando pro gravi delicto, aliquando etiam pro multa pecuniaria ob delictum innotua sumitur. *t. 1. p. 700. n. 5*  
*Fossum* propriè accipitur pro loco, cuius causâ aliquis sit fore, & amittat privilegium. *t. 1. p. 516. num. 1.*  
*Fossum* quid sit. *ibid.*  
*Forsula* Gæcorum ad conferendum baptismum an sit approbata in Concilio Florentino. *t. 1. p. 921. num. 4.*  
*Forsula* quid sit: ubi quod malè confundatur cum concubina fornicia. *t. 1. p. 710. n. 3*  
*Fornicatio* contra naturam quàm horrendum, & quale scelus sit, describitur. *t. 1. p. 454. n. 9*  
*Fornicatio* prædicta quibus poena vindicta sit in re diuina, & in re civilis Romanorum. *ibid. num. 10.*  
*Fornicationi* prædictæ quæ sit poena imposita in re canonica. *t. 1. p. 455. n. 1*  
*Forn*

# Omnium Notabilium. Litera F.

*Furum* quid sit, traditur ex eius etymologia. t.2. p.68. num.7.

*Forum* significat locum ubi iudicantur sunt. ibid.  
*Forum* forensis quid sit, & quotuplenter quis forum fortior. ibid.col.2

*Forum* ratione rei sit. ibid.

*Forum* precipuum quoniam, siue de proprietate, siue de possessione agitur. t.2.p.68.n.8

*Foti* ecclesiastici specialitas quo iure indulta sit, late discutitur. t.2.p.79.n.7.& seq.

*Forum* antiquum mutatur, & nouus acquiritur per mutationem domicilij. t.2.p.104.n.5

*Forum* excedendum iustum locus, unde ita dicatur, & quare etiam peroratio vocetur. t.2.p.620.e.10

*Forum* ex quibus consistit. ibid.

*Forum* iulium, colonia Octauianorum in Galia Narbonensi situm. t.2.p.680.n.4

*Fossatum* monasterium Ordinis Cisterciensis, vbi situm, & à quo constitutum. t.2.p.808.n.5

*Fossatum* quid sit, & quid fossatum extendi, & purgari. t.2.p.363.n.10

*Fossatum* est locus pro manendis castris factus. t.3. p.978.n.6.

*Franchetulle* monasterium Ordinis Cisterciensis in diocesi Nemausensi. t.2.p.355 n.3

*Francia* per plures annos Germania dicta est. t.4.p.2. num.1.

*Franel* e mentio tantum sit apud auctores medij ætatis. ibid.

*Frater* Christi Domini in Scriptura sacra quinquam, & qua ratione vocetur. t.2.p.149 n.2

*Fratum*, aut fororum nomine consanguinei veteris gradus iusta modum loquendi Scripturæ sacre frequenter veniunt. ibid.col.2

*Fructus* ista pondera, & mensuras viginti diebus in panem, & aqua premittit debet. t.3.p.305.num.4. & p.308.n.8.

Vide in verbis *Mensura*, *Pondera*.

*Fraxinense* monasterium, Gallicæ Fecæ, Ordinis D.Benedicti. t.2.p.799.n.3

*Fridricus* Imperator Octauiano Antipapæ adhaerens, vbi aliqui de eius profectione. t.2.p.327.n.12

*Fridericus* Imperator iterum ac coronatus fuit, libertatis Ecclesiæ restituit. t.2.p.622.n.1

*Frigiditas* quæ matrimonio impedimentum præstat, à natura, vel casu procedit. t.4.p.113.n.5

*Frigidi* quinquam dicantur, & inepti ad matrimonium contrahendum. ibid.

Vide in verbo *Emancipatus*.

de *Fructibus* perceptis, & percipiendis predo tenetur. t.2.p.254.n.2

*Fructus* percepti interea dum Ecclesia vacaret, ad quem pertineant, vel quomodo diuidendi. tom.1. p.760.& seq.n.7.

*Fructus* non tantum quos noui, & violenti possessores percipiunt, sed etiam quos veteres possessores perciperent, restituendi sunt. t.2.p.161.n.3

*Fructus* rei litigiosæ, si lite pendente dissipantur, sequentiendi sunt, & si adit iusta causa, res ipsa sequi strari valet. t.2.p.315.n.2

*Fructus* rei litigiosæ pendente appellatione sequentiari valent. t.2.p.800.n.14

*Fructus* rei pignoratæ quomodo retineri possint, quin impudenti in sortem principalem. tom.3.p.347. num.1.

*Fructus* rei feudalis quando iuste dominus percipere possit. ibid.& p.348

*Fructus* rei feudalis ex natura feudi domino cedunt inter dum vassallus mutuum pecuniam non soluit, vel immunitate ab oneribus, & obsequiis gau-

D.D.Gonzal, in Decretal. Index generalis.

det: vbi varij casus circa hoc referantur. tom.3. p.348.n.3.& 4.

*Fructus* rei pignoratæ, iure civili inspecto, non imputantur aliquando in sortem principalem, si ita inter partes conuenit sit. t.3.p.373.n.2

*Fructus* rei pignoratæ dupliet modo lucro debitoris eedere possunt. ibid.n.3

*Fructus* eiusdem speciei cum sorte principali, statim cedunt in solutionem debiti, & minuant sortem, ibid.

*Fructus* ex re pignoratæ percepti imputantur in sortem debiti principalis. ibid.& seq.n.4

*Fructus* rei pignoratæ ad debitorem spectant tanquam dominum rei. t.3.p.376.n.6

*Fructus* quinquam imputentur in quantam Trebellianicam. t.3.p.512.n.18

*Fructibus* prædij locati auctis, non augetur pensio super eo imposita. t.3.p.814.n.2

*Fructuum* ecclesiasticorum vicefima pars pro expeditione Terræ sanctæ assignata. t.3.p.723.n.2

vi *Fructus* rei dotalis mariti sunt, dum percipiuntur constante matrimonio, quid requiratur. t.3.p.364. num.1.

*Fructus* percepti ex re pignori data pro securitate dotis, an sint imputandi in dotem à marito. ibid.n.2. & p.365.n.3.

*Fuge* religiosi in quo differt ab apostasia, & quis dicatur fugiuus. t.3.p.675.n.3

ad *Fugam* à monasterio constituendam quid requiratur. ibid.

*Fuga* à monasterio, tam veteribus, quam nouis Ecclesiæ legibus vindicatur. t.3.p.676.n.6

Vide in verbo *Religiosus*.

*Fugiuus* quinquam fuerit apud antiquos, vbi de potestate eorum in seruos. t.3.p.342.col.2

*Felix* vitæ appetit doctus & sanctus Tolosanæ regit Ecclesiæ. t.2.p.310.n.6

*Fenum* vendere quinquam apud veteres dicebantur. t.3. p.14.n.9.

*Fundi* donalis alienatio prohibita ex lege Iulia Papia: vide in verbo *Res dotales*, *Alienatio*.

*Furius* perpetuus iudex esse non potest, scens habens dilucida intervalia. t.2.p.114.n.2

*Futuosus* non potest testamentum facere, nec mente alienatus. t.3.p.534.n.8

*Futuosus* matrimonium contrahere nequit. t.4.p.56. num.2.

*Futuosus* voluntatem non habet, & dormiens, & ignorant acquiparatur. ibid.n.4

*Futuosus* dilucida intervalia habenti prohibuitur esse matrimonium; validè tamen illud contrahit eo tempore, quo verum consensum præstare potest. t.4.p.57.n.5.

*Fures* superueniens an fuerit aliquando, vel sit ex aliquo iure sufficiens causa ad matrimonium dissoluenndum. t.4.p.57.& seq.n.6

*Fur* quis propriè dicatur. t.5.p.250.n.2

*Fur* quomodo potest occidi ex lege XII. Tab. ibid. num.3.

*Fur* nocturnus impunè occiditur; diurnus verò si telo se defendat. t.5.p.251.n.6.& p.251.n.9.10

*Fur* nocturnus & diurnus in quo differant. ibid.& seq. num.10.

*Futuro* occidere ad seruanda propria bona an sit licitum. t.2.p.251.n.11

*Fur* nocturnus ex lege XII. Tab. potest occidi non præmisso clamore. ibid.

*Fures* quoniam variis poenis pleuantur in diuersis prouinciis. t.5.p.281.n.2

*Fur* & latro in quo differant. t.5.p.336.n.2

f 2 Fures

## Repertorium Generale

lactones, si antequam decedant, comprehensu, vel vulnerati signa poenitentiae dederint, an non sit illis commemo deneganda. *ibid.* n. 3  
pro Furibus & latronibus in fragranti crimine occisus non utat Ecclesia; si verò in morte poenitentia constituantur, communionem illis non denegat.

t. 5. p. 337. n. 4. 6.

Furi ex necessitate furum committenti levis poenitentia est imponenda. t. 5. p. 339. n. 2

Furi licet ex necessitate alicui occupatio, quae imponatur poenitentia. t. 5. p. 340. n. 5

Fur est non solum qui furatur, verum & qui domo requiriti rem furiviam, eam non indicat. *tom.* 5. p. 341. n. 2. 4.

Fur infernarem sacram de loco sacro non est excommunicatus ipso iure. t. 5. p. 344. n. 2

Fur oculus post poenitentiam & satisfactionem potest ad sacros ordines promoveri. *ibid.* n. 3

Furtum rei tantum alienae committitur; & quomodo rei propterea furtum committi dicatur. *tom.* 1. p. 361. *oym.* 3.

Furtum beneficii, & rei immobilis improprie dicitur. *ibid.* n. 4.

Fortium rei culticae proptis, & gaolionibus poenis puniuntur. t. 1. p. 853. n. 8

Furtum pudoris & castitatis sit in virginibus, quae idro depudari dicuntur. t. 5. p. 331. n. 3

Furti etymologia, & definitio, & divisio traduntur. t. 5. p. 334. n. 4.

Furtum propterea dictum in extrema necessitate non committitur. t. 5. p. 340. n. 6

Furti nova obligatio nascitur ex nova rei alienae coactione. t. 5. p. 341. n. 4

Furtiva res apud aliquem innotata, ad praesumendum sit contrarium. *ibid.* p. 343

Furtum conceptum apud vetres quoddam dictum fuerit. *ibid.* n. 5

Furti apud antiquos per fortis fure perquisita, & apud Catholicos per Eucharistiam t. 5. p. 387. n. 2

Forti inquisitio per iurisdictionem astitolabij. *ibid.* p. 388.

## G.

**G**alliana Ecclesia quare dicatur octavam Pentecostes non agnoscere. t. 2. p. 175. n. 8

Gadi monasterium vetustissimum & potentissimum vbi nam situm sit. t. 5. p. 519. n. 3

Gargensis Ecclesia olim Archiepiscopalis fuit S. Michaele dicata. t. 5. p. 892. n. 2

Gasteria propterea dicta quos terminos, & quot Episcopatus habeat. t. 5. p. 181. n. 3

Gastidum Praefectus Anglicanus iussu Regis exulat: vbi de isto casu, qui contigit huic Praefecto in morte ipsius Regis. t. 3. p. 207. n. 3

Gelasius I. quando ad summum Apostolicum apicem euectus. t. 3. p. 199. n. 1

Gelasius I. tantum reprobatu ordinationes Episcoporum factas ab Acacio. *ibid.*

Gemblacum à veteribus Gemelacum dictum, petriusum est Brabantiae oppidum. t. 5. p. 114. n. 1

Genova ciuitas olim Episcopalis, vbi nam sita sit. t. 3. p. 722. n. 1.

Genova inter oppida Allobrogum recensetur, cuius Sedes Episcopalis propter haereticum, Anselmum Sabaudae oppidum translata est. t. 5. p. 45. n. 1

in S. Genovea Pacifensis monasterium canonici regulares S. Victoris translati. t. 1. p. 714. n. 1

S. Genovea Pacifensis Abbas quous iurisdictione gaudet. t. 1. p. 725. n. 4

Gentilis in Imperatorum laudationibus & Authorum

scriptis quinquam dicantur.

t. 1. p. 38. n. 6

Gentiles in iure canonico dicuntur saeculares, & in saeculo degentes. t. 1. p. 47. n. 11

Genus, alias laoua, vbi sita, & vnde sic dicatur. t. 1. p. 297. n. 2.

Genuesis Ecclesia quando in Archiepiscopalem & Metropolitaniam creta. *ibid.*

Genuesis ciuitatis variae appellationes, & quando nam Cathedra Episcopalis decorata sit. t. 4. p. 372. *num.* 1.

Genuesis Respublica propterea monetam emittit, & pecuniaria statura habet. t. 4. p. 3. 2. n. 3

Genuesis ciuitatis administratio peos Consules, & Praetorem fuit. *ibid.* n. 7

Genuesis orantibus Christianis prohibita tempore paschali. t. 2. p. 173. n. 3

Genuesis etiam apud Gentiles visitata: vbi de vario orandi ritu, tam apud Iudaeos, quam Christianos, siue stando, siue genuflectendo. *ibid.* & seq.

Genuesis inter sacros ritus in susceptione Ordinum ab Ecclesia praefectis recensetur; & an eadem sic facienda in omnibus gradibus. t. 2. p. 174. n. 7

Genuesis in Missa sacrificio ab initio Ecclesiae recepta fuit. t. 3. p. 888. n. 4

S. Georgii monasterium Ordinis D. Benedicti prope Veneiam fuit à principio immediate subiectum Romano Pontifici. t. 1. p. 247. n. 7

Genus apud Iustitiam est quod sub se plures continet species. t. 1. p. 79. n. 12

Generi per speciem derogatur quoties in eodem negotio concurrunt, nec simul stare queunt. *ibid.* p. 80. n. 14.

Gerardus Episcopus Nouariensis Cardinalis Albanensis efficitur. t. 3. p. 36. n. 4

Gerardus Archiepiscopus Biontensis crucem contra haereticos Albigenes assumptis. t. 1. p. 265. n. 1. Petiit ab Innocentio III. Guillelmum praedecessorem suum in Sanctorum numerum referri, & obtinuit. *ibid.*

Gerardus, seu Euerardus maioris Ecclesiae Ambianensis restaurator. t. 3. p. 60. n. 3

S. Genesii Coloniz monasterium celebre à quo fundatum. t. 1. p. 308. n. 5

Germanus, qui post actionem gratiarum semel biberent, indulgentiam suae concessam, ad sit verum. t. 3. p. 1008. & seq. n. 10.

Gerunda petantiqua Hispaniae ciuitas, in qua provincia sita. t. 4. p. 179. n. 1

Gerunda tempore D. Iacobi Ecclesia Cathedrali decorata est, cuiusque ciues fidem Catholicam accepere. *ibid.*

Gierzi à Naaman sanatus, an fuerit Simoias propter munera obiecta. t. 5. p. 79. n. 2

S. Gudwyl monasterium Ordinis D. Benedicti in diocesi Riuensis. t. 3. p. 748. n. 1

Guthbertus Episcopus Canonice Regularium Ordinis S. Augustini est in occiduis Angliis finibus. t. 2. p. 796. n. 1.

Glastonia ciuitas est Angliae, in qua Ioseph ab Arimathia celebre templum construxit. *tom.* 3. p. 221. *oym.* 1.

Gualbus Cardinalis Diaconus tituli S. Mariae in Porticu, Legatus contra Albigenes missus. t. 2. p. 130. *num.* 3.

Gradensius ciuitas Episcopalis vbi sita, & quando ab ea Cathedralis Sedes abiit. t. 1. p. 710. n. 1

Gradus sacramenti Ordinis alij maiores, qui sacri dicuntur; alij minores, qui oio sacri vocantur. t. 1. p. 888. n. 3.

Vide in verbo Ordo.

# Omnia Notabilia. Litera G.H.

H.

*Oram* festino visitator esse cepit Sede Imperiali Constantinopolim translatam. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Græci* promissam barbam alere, & apud eos Philo- t. 1. p. 112. n. 5.  
 sophi barbati fuerunt. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Græci* ex tabora barbe aduersos Ecclesiam Latinam calumniam armant. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Græcorum*, & Latinorum dissidium de utiendi, aut radenda barba exponitur. tom. 3. p. 21. & seq. num. 4.  
*Græci* à ecclis lege discunt, & propter hoc reprehenduntur. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Græcorum* Sacerdotum statum stupidiis circa communione eucharistiam. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Grandisheimensi* monasterio, Regium Conuictum est Virginum Benedicte statum. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Grandislaus* Monasterium Ordinis Cisterciensis in diocesi Tolosana. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Grangia* est pradium, villa, vel horreum: & grantia idem ac silicet. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Gratia* ex parte concedentis, non ex parte equequens meretur. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Gratia* non censetur à Principe facta antequam litteræ sint expeditæ. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Gratuus* morum in Episcopo, & quolibet Prelato Ecclesie perficiendo desideratur. tom. 1. p. 247. num. 11.  
*Gratiopolis* urbs est in Gallia Sede Episcopali decorata. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Gregorius* cognomento magna, creatus Pontifex supremus anno 590. rexit Ecclesiam usque ad annum 604. ubi alia de eius laudibus. tom. 1. p. 37. num. 11.  
*Gregorius IX.* quando ad summi Pontificatus eadem reuocatus. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Gregorius Magnus* monasteria quæ propriis expensis construxit, nostra appellat. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Gregorius VIII.* quare a pluribus in catalogo Pontificum prætermissus. t. 1. p. 112. n. 5.  
*D. Gregorius Magnus* Pontifex maximus infirmatibus laborauit. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Gregorius VIII.* enigmæ recuperationem Terræ sanctæ procurat. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Gregorius VIII.* per duos tantum menses Ecclesiam rexit, pietatis tamen sue digna monumenta reliquit. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Gregorius VIII.* antea Albertus de Mora dictus, quando fuit Pontifex creatus. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Guido* Rex Hierosolymitanus à Saladino in carcerem detentus. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Guido* Cardinalis Episcopus Praenestinus ab Innocentio III. Legatus mittitur. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Guido Abbas Clivallensis* Legatus in Germaniam mittitur. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Guido Archiepiscopus Rhenensis* legationis munere fungitur, & totius Gallie legatus à laetæ creatus fuit. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Guillelmus* Muxinensis Episcopus in Liononi fidei causâ missus. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Guillelmus* ad Albaniacum, Rhenensis Prelatus Cardinalis creatus. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Guillelmus* Dux Normannorum tria magnifica monasteria construxit. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Guillelmus* de Castro Siliacensi Prelatus Almsiodorensis, misit discipulos tam in spiritualibus, quam in temporalibus suis. t. 1. p. 112. n. 5.  
*Guillelmus* monasterium Caponicorum regulatum D. Augustini, ubi iam situm sit. tom. 2. pag. 294. num. 2.  
*Gymerum* pars ædium fuit, in qua mulieres habitabant. t. 1. p. 112. n. 5.

D.D. G. G. A. in Decretis, Index generis.

**H**abitus proprius penitentium quis semper fuisse in Ecclesia. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Habitus monachalis debet à religioso etiam post assumptionem ad Episcopatum deferri sub pena peccati lethalis. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Habitus non facit monachum, propterbiem à Græcia de- clusum ampliat. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Habitus prelatialis hareticorum quis olim fuisse, & quis hodie sit. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Habitus prædicti color quis sit hodie, & quid significet: & quare in eo crux decussata superimponatur. t. 1. p. 112. n. 5.  
 S. Hadrianus titulus Cardinalis locum quatuordecim antiquos conuenerat. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hadrianus II. ante Otobonem dictus, quando Pontifex fuit creatus. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæresis an possit conuocari referendo contra defunctum impetrato. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæreses nequeunt adimplere conditiones in faciendo testatorum præscriptas. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæres tenetur victimam defunctorum voluntatis exequi, nullo alio designato executori. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæres iudicis officio potest cogi, ut sapientiam defuncti voluntatem adimpleat. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæres tenetur canonice consecrationem defuncti. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæres non adimplens voluntatem testatoris, priuatur per Episcopum etiam sibi relicta. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæreses variis ex causis indigni hereditatis redduntur. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæres que defuncti vota, & quo vinculo tenetur adimplere. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæres voluntatem defuncti in partem adimplere non tenetur. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæres clerici defuncti non potest propria auctoritate adire eius hereditatem. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæresis institutio an in alterius voluntatem conferri possit. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæreses ex contradiis defunctorum eisdem adionibus conueniri possunt, quibus eorum auctores tenebantur. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæreses mariti prædefuncti an possint acquirere va- cuam, cuius maritus æquo animo tulit. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæreses pro dominis accipiuntur, & hereditas pro domina. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæres non compente à quoniam olim bona vacan- tia occupata fuerint: vade in verbo *Donum*.  
 Hæreses an in heredes, an in capita succedant in in- testamentis, vide in verbo *Infernum*.  
 Hæresis viuentis nec datur, nec de ea agi potest. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæresis Albigensium in Ecclesiam & Comitatum To- losanum iniecit. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæresis an semper fuerit sufficiens causa ad diuortium faciendum. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæresis ab eo tempore cepit in Anglia, à quo tribu- tum ransiebat solui debet. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæresis sola vniu. coniugii abque actu positum alium inducens, sufficiens ad diuortium faciendum. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæresis, quæ apud dicta quid sit. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæresis quare grauissimum scelus sit in Catholicis. t. 1. p. 112. n. 5.  
 Hæresis initium est in intellectu, consummatio verò in voluntate. t. 1. p. 112. n. 5.

f 3

Hæresis

# Repertorium Generale

Haereticus definitio traditur & explicatur, & quomodo possint incidere in haereticum, etcitur. tom. 5. p. 166. om. 6.

Haereticus non datur nisi ad id pertinet in errore. ibid. num. 7.

ut Haereticus continuatur, qualis debet esse error. t. 5. p. 167. n. 8.

Haereticus Nestorij quatenus fuerit, & quando eodem. t. 5. p. 171. n. 1.

Haereticus an sit omnium criminum reus, & grauius idololatri. t. 5. p. 179. n. 10.

Haereticus grauius exprimitur. ibid.

Haereticus crimen quibus poenis puniatur, tam iure ciuili, quam canonico. t. 2. p. 150. n. 11. & 12.

Haereticus persequitur ex perfidia in excommunicatione per annum. t. 5. p. 109. n. 3.

in Haereticus criminis speciale est, ut per poenitentiam teat & poena mortis liberetur. t. 5. p. 115. n. 1.

Haereticus & alij Ecclesiae hostes plerumque sub nomine horum designantur. t. 1. p. 341. n. 1.

Haereticus contra Episcopum tanquam iustus non admittitur. t. 2. p. 419. n. 2.

Haereticus mentalis an excommunicationem ipso iure contra haereticos latam incurat. tom. 5. pag. 374. num. 15.

Haereticus confessionem reuocat pro impoente habuit. t. 5. p. 537. n. 6.

Haereticus contra Catholicum tanquam testis vel accusator non admittitur. t. 5. p. 165. n. 2.

Haereticus est qui dubitat in fide. ibid. & pag. 167. num. 9.

ut Haereticus quis constituitur, qualiter errare debeat. t. 5. p. 167. n. 8.

Haereticus deueniendi sunt non permissa monitione fratrum. t. 5. p. 170. n. 3.

Haereticorum cura praecipua semper fuit Ecclesiae decretis, & S. Patrum scriptis, praesul immunitati sententia, adlocutio. t. 5. p. 237. n. 2.

Haereticus damnatio scripta eius dampnata sunt, & comburenda. t. 1. p. 178. n. 4.

Haereticus prohibentur quocumque succellione modo aliquid ex testamento capere. t. 5. p. 177. n. 6.

Haereticus nihil in quocumque Catholico donatione, testamento, vel simili ratione relinqui potest. t. 5. p. 180. n. 1.

Haereticus, & eorum fautores, seu receptatores excommunicantur, & ita decedentes, sepultura ecclesiastica priuatur. t. 5. p. 181. n. 3.

Haereticus omnis praeter communis cum fidelibus denegatur. ibid. & seq. n. 10.

Haereticus ecclesiastica sepultura denegatur, & hodie sepulchra humanatur. t. 5. p. 183. n. 11.

Haereticus vere in Ecclesia non sunt, ad iurisdictionem tamen eius pertinent. ibid. n. 12.

Haereticus possunt ab Episcopis declarari ij, qui in his errant, quae iam ab Ecclesia definita sunt. t. 5. p. 184. num. 3.

Haereticus quandoque dicitur continud poenitens, & quando possit ad reconciliationem admitti. ibid. num. 4.

Haereticus omnes tenentur ad abstantionem erroris, alias Ecclesiae reconciliari nequeunt. ibid. n. 5.

Haereticorum vinctio post abstantionem. ibid. & p. 187.

Haereticus impoentia, seu poenitentia in errore, tradendi sunt curiae seculari, & si clerici sunt, prius degradantur, ac omnibus beneficiis priuantur. t. 5. p. 188. n. 9.

Haereticus separatur à Deo vero, & coniungitur diabolo. t. 5. p. 190. n. 10.

Haereticus quare sint grauius poenis, quae iuueniunt

possunt puniendi. t. 5. p. 190. & 191. n. 11. & seq.

Haereticus aliquando metu maioris mali toleratur. ibid. & p. 192.

Haereticus, etiam poenitens & conuersus, non effugiant confessionem bonorum. t. 1. p. 94. n. 3.

Haereticus priuatur bonis populi, etiam filios catholicos habeant. ibid. & seq. n. 4. & p. 99. n. 13. 14.

Haereticus potest & manifesti aduocatorum partem priuatur; non autem suspecti tantum. t. 5. p. 100. num. 2.

Haereticus poenitens euitare mortis poenam, & admittitur ad reconciliationem. t. 5. p. 114. n. 1.

Haereticus poenitentibus an venia delicti decet de iure dari. ibid.

Haereticus in haeresi deprehensus, sed poenitentibus, imponitur poena poenitentis, sed non suspensio solennis. t. 5. p. 126. n. 2.

Haereticus quomodo poenitentiam in eiacere cum habitu poenitentiali peragere debeat. ibid. n. 3.

Haereticus omnes schismatici sunt, sed non e contra. t. 5. p. 121. n. 3.

Hilberstad civitas est praefata interfecta Saxoniae, magnifica, Cathedralium Ecclesiam habens, sub imperium Archiepiscopi Mogontia. t. 4. p. 95. n. 2.

Hiles piscis est ex puro aquae elemento virens. t. 2. p. 176. n. 1.

Hileum piscatio vbius magis in usu sit. ibid.

Hileis propitius contra morbos: & eius descriptio. ibid.

Hileum piscationi operam dare etiam die Dominico permittitur. ibid. col. 1.

Hilid canalis minor quatenus sit, & quare sancta ab Ecclesia dicatur. t. 5. p. 182. n. 8.

Hilid longum videri comam. t. 5. p. 182. n. 7.

Hilid promissa habere iocunde. t. 5. p. 181. n. 10.

Hilid lasciuie signum fuit, quam Dialibus Romae tangere non licebat. t. 5. p. 175. n. 10.

Hilid summi Sacerdos quare de sella corruens, fractis ceculicibus duro iudicio caspitauit. tom. 5. p. 18. & seq. n. 1.

Hilid in variis variis locis obsecrantur, & ostenduntur. t. 5. p. 181. n. 9.

Hilid Imperator Paschalem Pontificem cum multis Cardinalibus Episcopum ducti. t. 5. p. 187. n. 1.

Hilid in Frata ecclesiastica iurisdictionem videri sanctos Dominum, & Franciscum exercit. t. 5. p. 460. n. 1.

Hilid II. Anglie Rex à Petro Blefensi laudatur. t. 5. p. 180. n. 1.

Hilid II. Rex potestissimus, & Romanus Ecclesiam obsequentissimus fuit. ibid. n. 2.

Hilid in Frata Episcopos Bononiensis, egregius fuit libertatis ecclesiae videri, & propagator. t. 5. p. 183. n. 1.

Hilid in Frata principium pro Ecclesia Bononiensis à Fridrico II. Imperatore obuiet, t. 5. p. 183. n. 1.

Hilid Roberti Iunioris Ducem, & Brene Comitum fuit Praefectus Rhemenfis. tom. 5. pag. 305. num. 1.

Hilid II. Henrici I. ex filia sua Mathilde nepos, quor annis in Anglia regnauit. t. 5. p. 183. n. 1.

Hilid per licit bene conuincit. ibid.

Hilid de Calomaniaco, natione Gallos, inuictus confectus Episcopos, & Cardinalis Albanensis. t. 5. p. 183. n. 1.

Hilid II. Anglorum Regis filij, & filiae referuntur. t. 4. p. 182. n. 2.

Hilid II. Rex Anglorum creatus arma contra pauperem moerit. ibid. n. 3.

Henrici

# Omnium Notabilium. Litera H.

**Hericli** Imperantis perfidia in Vvillelmo Sicilia Regem, materem eius, de fornice. t. 5. p. 609. n. 3.

**Hieracia** preclara ciuitas in Thracia, prima olim Metropolis Orientis. t. 1. p. 34. n. 3.

**Hieracina** ad Patriarchatum Hierosolymitanum eandem temporibus Caelestinis, & vt Legatus missus ad Regem Francorum. t. 1. p. 173. n. 1.

**Hierfor** de ciuitate Beatinia, suffraganea Archiepiscopi Cantuariensis. t. 1. p. 434. n. 1.

**Hieronymus** Triclinum Praeful in Curia Romana eligunt vbi aliqua de eius laudibus. t. 5. p. 163. n. 1.

**Hierosolyma** vnde Aelia dicta, & quando in Patriarchatu creata. t. 7. p. 594. n. 1.

**Hierosolymitana** Militia toto terrarum orbe celebris quandonam infamia sumpta, & ad quid instituta sit. tom. 1. p. 175. n. 1.

**Hierosolymitani** Milites, alia D. Ioannis, varia nominibus appellatur. ibid.

**Hierosolymitana** Ecclesia a prima sui institutione electos habuit regulariter viuentes. t. 5. p. 35. n. 1.

**Hilarius** Pictauensis Episcopus, quomodo promectiam etiam Baptizatus, ita tamen in beati profectus, vt Dilectus Ecclesiae maximis gaudeat, & varia opera scripserit. t. 5. p. 619. n. 1.

**Hippomanes** virus equinum est, & quis sit eius effectus. t. 5. p. 25. col. 1.

**Hippomanes** fronti nascentis polli adhaerens a veneficis peritur. ibid.

**Hippolytus** Boticus Metropolis a Saeraenis occupata fuit temporibus Alexandri. t. 5. p. 344. n. 3.

**Hilarius** aliquando intolerabili libidine effruebat. tom. 3. p. 77. col. 1. & 2.

**Hilarius** coniugium administrum probationi affert, si demque humanum facit. t. 2. p. 180. n. 4.

**Hilarius** an sit innumes ab omni infamia: Vide in verbo *leuitator*.

**Homagium** maximum subiectionis signum non est pro spiritualibus facientibus. t. 3. p. 129. n. 30.

**Homagium** fieri non debet pro spiritualibus aliquemque. t. 1. p. 93. n. 4.

**Homagium** quid sit, & quomodo prestetur. ibid. nom. 4.

**Homagium** duplex recensetur, eorumque exempla referuntur. ibid. & seq.

**Homagium** per obsequendo, beneficio ecclesiastico, vel alia re spirituali, sine siniquis labe fieri non potest. t. 5. p. 96. n. 5. 6.

**Homagium** & fidelitas promittuntur vtriusque, inter se tamen differunt. ibid. n. 6.

**Homagium** quod inferiores Praefati Episcopo praestantur, quodnam sit. t. 5. p. 46. n. 2.

**Homicida** coniugis an possit validus, vel licite secundum matrimonium iurare. t. 4. p. 142. n. 6.

**Homicida** proditorius quis dicatur, vt in iuramento ecclesiastica gerere non possit. t. 5. p. 128. & seq. nom. 1.

**Homicida** punitur, qui hominem, vel mulierem potulum dedit, vt generaret, vel nafel soboles non posset. t. 5. p. 155. n. 1. & p. 157. n. 7.

**Homicida** quare non possit ad sacros ordines promoueri, nec in eisdem ministrare. t. 5. p. 168. n. 1.

**Homicida** Episcopi quibus parandis sciendus sit. t. 5. p. 153. n. 1.

**Homicidium** etsi pro defensione sua, & sacrum bonum commissum, non est omnino inculpabile. t. 5. p. 150. n. 4. & 5.

**Homicidium** quodamplex sit. t. 5. p. 153. n. 3.

**Homicidium** necessarium duplex est. ibid.

**Homicidium** casuale, quandonam inducit irregularitatem, vel non. t. 5. p. 163. n. 1.

**Homicidii** varia genera referuntur. t. 5. p. 163. n. 1.

**Homicidium** casuale quid sit. t. 5. p. 166. n. 3.

**Homicidium** necessarium quid sit, & quomodo pliciter contingat. t. 5. p. 167. n. 9.

**Homicidium** quandonam volentes perpetretur, & impune quoad Deum. ibid. n. 10.

**Homicidium** casuale, cui presentem adhibita non est nimis diligencia, peccatum est leiale inducens irregularitatem. t. 5. p. 169. n. 1.

**Homicidio** sequens ploribus conueniens ad illud, an omnes plerendi sint. t. 5. p. 178. n. 4.

**Homicium** vnde ita dictum sit, & quidnam eius ritus, & formula. t. 1. p. 5. n. 3.

**Hominum** lignum quid sit, & quomodo praestetur, ibid. & seq. p. 57.

**Hominis** liberi pignori dari nequeunt, obides tamen designari possunt. t. 1. p. 119. n. 4.

**Hominis** cum pignus corporibus quae nunc g. sunt, resergetur. t. 1. p. 120. n. 7.

**Hominis** qui dicantur in iure Caesareo, in libro Fendalibus, & in legibus Visigothorum, & Longobardorum. t. 1. p. 356. n. 1.

**Hominis** ingenui aut ita nascuntur, aut sunt. t. 1. p. 557. n. 4.

Vide in verbo *Ingenuus*.

**Hominis** dicuntur qui homagium, seu hominum praestant. t. 1. p. 101. n. 3.

**Homo** habens animum delinquentem, si tunc expleret opere sequuto, punitur, licet non sequatur effectus. tom. 2. p. 510. n. 3.

**Homo** liberatus non est de facili propria saluti immemorque tendus. t. 2. p. 145. n. 6.

**Homo** liber non potest pignori obligari, etiam non habet vnde satisfaciat. t. 3. p. 368. n. 4.

**Homo** liber extra commercium est, nec debet esse merx alterius hominis. t. 5. p. 359. n. 3.

**Hominis** libertatem nascuntur, vt exteris animentis dominentur, ipsi autem nulli subiacent. ibid.

**Hominis** liberi emptio quomodo valere possit. ibid. nom. 6.

**Homo** liber aliquando pecunia accepta potuit pignori dari, sed immutatum fuit hoc ius. t. 3. p. 368. nom. 7.

**Homo** redemptus ab hostibus eiusdem status sit interim dum pignore naturali detinetur. ibid. n. 9.

**Homo** pignore naturali detentus quomodo liberetur. ibid. & seq.

**Homo** liber, qui se vendendi passus est, seruus efficitur, & quae ad hoc requirantur. t. 1. p. 361. n. 10.

**Homo** liber noxae datus seruus non efficitur, neque pignoris, vel fidei iuramentum. t. 3. p. 362. nom. 12.

**Homo** pignori datus an durante casu pignoris sit liber. t. 3. p. 362. n. 3.

**Hominis** omnes caritatis esse constant Ecclesiae totius sententia, licet de fide non sit. tom. 5. p. 40. nom. 1.

**Honoris** species est saluam affutgere: vbi de hoc traduntur exempla. t. 1. p. 86. n. 11.

**Honoris** iudicium deferretur a partibus ante sententiam sine causa non appellandum. t. 1. p. 86. n. 1.

**Honoris** quis debeatur iudicibus ordinariis, & an tantum sit de ferendis. ibid. col. 1.

**Honoris** III. quando Pontifex creatus, & quae eius Pontificatus illustres reddant. tom. 1. pag. 70. nom. 1.

**Hore** carmines plurimum in domibus priuatis, vbi virgines, & viduae continentur debebant, recitabantur, & quibus praesentibus hoc fieri debebat, praesentibus aut Patribus. t. 5. p. 29. col. 1.

# Repertorium Generale

Hora diei tertia, sextas, & nona quomodo computande sint. t. 3. p. 837. n. 11

Hora ad divinis officiis persolvenda quandonam praesent fuerint. ibid. n. 11

Hora canonicae a tempore Apostolorum originem sumptae. t. 3. p. 839. & seq. n. 17

Horaum canonicarum numerus quilibet sit definitus. t. 3. p. 870. n. 18.

Hora canonicae quare matutino tempore principaliter persolvantur. ibid. & seq. col. 3

Horaum canonicarum distinctio iuxta Ecclesiae militiam erat, & quod non inceptit. t. 3. p. 861. n. 19

Hermifidus natione Campanus, patrii Folinas, quando fuit Pontifex creatus, & quando Ecclesiam tenuit. t. 4. p. 88. n. 1. & t. 5. p. 138. n. 1

Horti varii sunt acceptiones, & qui locis hoc nomine designentur. t. 3. p. 603. n. 3

Hospitalis S. Allicii Hospitalitatis S. Sepulchri edificatus fuit. t. 3. p. 437. n. 4

Hospitalitas aliquando religiosa, aliquando prophana censetur. t. 3. p. 745. & seq. n. 5.

Vide in verbo *Xenodochium*.

Hospitalis nomen generale est completum quicumque hospitalis receptionem. ibid. n. 4

Hospitalium variae species. ibid.

Hospitalia, & similia loca religiosa duplici iure subsunt Episcopis. t. 3. p. 751. n. 3

Hospitalia, & alia loca pia triplici modo possunt a iurisdictione Episcopi eximi. ibid. p. 752

Hospitalitatis obligatio diversis modo procedit iure civili inspecto, & iure canonico apertio t. 3. p. 502. n. 4 ad Hospitalitatem an aequè teneatur laici, & ecclesiastici. ibid.

Hospitalitas inter opera charitatis recensetur. tom. 3. p. 746. o. 6.

Hospitalitas etiam apud Gentiles commendata. ibid. col. 1.

Hospita personae Italiae civitas Episcopalis a quo fundata. tom. 1. p. 311. o. 1

Hospitium de calceis elevatio an semper manibus sacris, & doli fieri debeat, & quomodo olim fieret. tom. 3. p. 888. n. 1.

S. Huberti monasterium ubi situm, & quando fundatum. t. 3. p. 640. n. 1

Hugonis de Noyers Episcopi Altitudorensis brevis encomium. t. 1. p. 111. n. 6

Hugolinus de Signis Diaconus Cardinalis electus, hinc ad Apostolicam Sedem seditionis euectus. t. 1. p. 1099. n. 3.

Humilitatem Congregatio a quibus instituta sit. t. 1. p. 161. n. 4.

Humilitati reprobatum, deinde restitutum, & denique penitus extinctum fuit. ibid.

Hydromela haereticis quidam fuerint, & quis eorum error. t. 3. p. 894. n. 1

Hydruntum antiquus Episcopalis civitas Calabriae, vulgo *Ovanto*. t. 1. p. 452. n. 1

Hymnus Gloria Partis, dec. quare in liturgiis, & hodie canuntur sit adhibendus. t. 1. p. 177. n. 9

Hymnos gradibus a quo tempore carpit, & quare in aliquibus locis omittantur. ibid.

Hymni licet non sint compositi a Scriptoris canonici, habent tamen semper aliquem auctorem graecum. t. 3. p. 862. n. 20

Hymnus angelicus quilibet sit, & quare ita dictus. t. 1. p. 871. n. 1.

Hymnos angelicus in quibus Missis decantatur, vel omittatur. ibid.

Hymnos angelicus in Ecclesiis Bethlehemitanis diebus etiam sonatus, & in domo Laurentina in Mal-

sis eadem vocibus dictus.

ibid.

Hypotheca tacita datus nomine semper mulieribus competit, etiam de ea expectari consentium non sit. tom. 3. p. 369. n. 8.

Hypotheca tacita contracta dicitur, quatenus maritus minor sit. ibid.

Hypotheca tacita competit etiam pro augmento dotis, & an ad donationem propter nuptias extendatur. ibid.

Hypotheca tacita non extenditur ad sponsalium largitionem, & in quibus aliis casibus competit. ibid. pag. 370.

Hypotheca tacita quomodo, & in quibus casibus maritus competit. t. 3. p. 370. n. 9

Hypotheca tacita competit tam pro dote aduentitia, quam profectitia, & cum petat pro filiofamilias marito dotem accepit: ubi de aliis similibus casibus. ibid. & seq.

Hypotheca tacita privilegium quodammodo habet privilegii praestantia. ibid. p. 371

Hypotheca tacita quo tempore tam marito, quam mulieri competit. t. 3. p. 373. n. 2.

Hypotheca tacita contrahitur sola legis auctoritate. t. 3. p. 373. n. 1.

Hypotheca pro secutitate dotium quare constitui possit, non tamen fiduciosiores peti: vide in verbo *Fideiussores*.

Hypothecae, & pignora variae essentiae differunt, & praecipua traduntur. t. 3. p. 374. & seq. n. 6. & 7

Hypotheca aliquando famitur pro ipsa re, quae in hypothecam datur. t. 3. p. 375. n. 8

## I.

**I**nnocentius Episcopus Calixtanus Gregorio Magno valde familiaris. t. 1. p. 871. n. 2

Ionia Italiae civitas ubi sita, & unde sic dicta: vide in verbo *Gemma*.

Iordanensis civitas ubi sita, & unde ducta eius nomenclatura. t. 1. p. 179. n. 1

Iodoli tunc adolevit etiam ex metu mortis non licet. t. 1. p. 959. n. 12.

Iohannem keratus vicium est per antonomasiam verissimum dictum. t. 3. p. 145. n. 2

Iohannem quatuor temporum ab Apostolica institutione provenit, & ab Apostolica obumbratum fuit, & observatum. t. 1. p. 435. n. 3

Iordanis Christianorum, & Hebraeorum comparatio. ibid. & p. 456.

Ieonium quadragesimale olim a septuagesima incipiebat. t. 3. p. 849. n. 3

Ieonium ante natiuitatem S. Ioannis Baptiste olim inditum. t. 1. p. 178. n. 3

Ieonium naturale olim etiam desiderabatur in titulo Eucharistiae. t. 3. p. 857. n. 8

Ieonium ad suspensionem Eucharistiae requiritur naturale debere esse, & an ea degloratione involuntaria frangatur. t. 3. p. 871. n. 3

Ieonium qua de causa praecipuum sit ad suspensionem Eucharistiae. t. 3. p. 873. n. 5

Ieonium ad receptionem plurium sacramentorum olim requiritur erat. ibid. col. 1.

Ieonium naturale non frangitur per suspensionem eucharistiae. t. 3. p. 875. n. 8

Ieonium quare aliquando statio dictum sit. tom. 3. p. 947. col. 1.

Ieonium vigilatum. ibid. n. 6

Ieonij ecclesiastica definitio traditur, & explicatur. ibid.

Ieonij. praecipua lex in quo consistat, & quid à vicibus



# Omnium Notabilium. Litera I.

veteribus fuerit obferuatum. tom. 3. p. 248. n. 8.  
 In die Ieiunij quâ horâ fit vnica comestio fumenda.  
 ibid. & seq. n. 8.  
 Ieiuniorum origo vndem sit, & equam diuersa in Ec-  
 clesia fuerint. t. 3. p. 949. n. 9  
 Ieiunium in Sabbato peragendum est frigiditate oc-  
 currens festâ secundâ. t. 3. p. 949. n. 10  
 Ieiunium quare die Dominici non liceat. ibid.  
 Ieiuniorum prescriptum obferuantia in quo consisteret.  
 ibid. & p. 950.  
 Ieiunium an sit absolutè in die Dominici prohibi-  
 tum. t. 3. p. 950. n. 12  
 Ieiunium tempore paschali licitum non est. tom. 3.  
 p. 952. n. 2.  
 Ieiunium aduentus Domini antiquum est, & ad quod  
 sit institutum. ibid. n. 3  
 Ieiunium aduentus Domini viger etiam apud Græcos,  
 sed non ita antiquum ac apud Latinos. ibid. & seq.  
 num. 3.  
 Ieiunium feruentius est in Ecclesia Orientali, quàm in  
 Occidentali. ibid. & p. 953  
 Ieiunium festis sextis in memoriam passionis Domini  
 ab Ecclesia inditum. t. 3. p. 953. n. 4  
 Ieiunium quanta cum abstinentia à primis Christi-  
 anis obseruatum fuerit. t. 3. p. 960. & seq. n. 1  
 Ieiunium apud Græcos per xerophagias obseruatur.  
 t. 3. p. 961. n. 3.  
 Ieiunium vigiliæ S. Marci quo die obseruandum sit  
 in anno bissexili. t. 3. p. 961. n. 2  
 Ieiunium bonorum quid sit: vide in verbo *Cereus*,  
 quæ est Ieiunium 40. dierum.  
*Iheria* olim ciuitas Episcopalis in Lusitania fuit:  
 nunc oblitus vixit *Ideia* la *vege* dictus. tom. 1.  
 p. 310. n. 1.  
*Iesus* in signum venerationis, tam apud Hebræos,  
 quàm Romanos coram Imperatoribus, & Regi-  
 bus perhibebatur. t. 3. p. 890. n. 9  
 Ignis appositus, aut prelatum, signum est venerationis.  
 ibid.  
 Ignis nomine apud Ecclesiæ Patres, & in sacra Scrip-  
 tura poena designatur. t. 3. p. 913. n. 1  
 Ignis iudicium etiam in rebus sacratissimis ab Eccle-  
 sia adhibetur fuit. t. 3. p. 940. init.  
*Ignorantia* potest excusare à culpa, & poena, non ta-  
 men actum aliâ inuoluidum, validum reddere. t. 1.  
 p. 790. n. 12.  
 Ignorantia etiam in propelo facto admittitur ex ci-  
 cumstantiis personarum, temporum & negotiorum.  
 t. 3. p. 754. n. 10.  
 Ignorantia interueniens in matrimonio in gradum  
 prohibito contracto, præsumitur affectata, nec ex-  
 cusat, quin proles nascetur illegitima. t. 4. p. 96.  
 num. 4.  
 Ignorantia affectata non prodest ad matrimonium  
 putatum, vi prole ex eo suscepta legitima nasci-  
 tur. t. 4. p. 238. n. 3  
 Ignorantia non excusat ea, quæ naturâ torpida sunt,  
 & illicita. t. 4. p. 319. n. 2  
 Ignorantia quid sit, & in quo differat à nescientia.  
 t. 3. p. 318. n. 1.  
 Ignorantia semper sumitur in malam partem. ibid. In  
 quo differat ab errore & dubio. ibid. & seq.  
 Ignorantia definitio, & diuifio traditur. ibid. p. 419  
 Ignorantia diuifio ex parte subiecti. ibid.  
 Ignorantia facti excusat tam in iuribus, quàm in dam-  
 nis. t. 3. p. 419. n. 2  
 Ignorantia iuris regulariter nocet, præcipuè in iuribus.  
 ibid.  
 Ignorantia facti non præsumitur, nec probabilis est.  
 ibid. n. 3.

Ignorantia facti alieni aliquando non excusat. ibid.  
 Ignorantia iuris naturalis & gentium omnibus nocet.  
 ibid. n. 3.  
 Ignorantia iuris positui probabilis non est, nec ex-  
 cusat in delictis. ibid.  
 Ignorantia probabilis quamquam dicatur, & quid ad  
 eam requiratur. t. 3. p. 419. & seq. n. 3  
 Ignorantia etiam & supina, iniusta, & improbabilis  
 est. t. 3. p. 430. n. 6  
 Ignorantia lætæ culpæ æquiparatur, nec excusat à de-  
 licto & poenis ipsius. ibid.  
 Ignorantia etiam ita minuit peccatum, ut non maneat  
 in eadem specie. ibid.  
 Ignorantia probabilis an excuset à suspensione, & ab  
 excommunicatione. t. 3. p. 433. n. 16. & 17  
 Ignorantia facti alieni iusta & probabilis est, licet  
 ignorantia facti proprii. t. 3. p. 434. n. 18  
 Ignorantia censuræ, vel irregularitatis, an excuset  
 committentem factum propter quod lætæ fuerit. t. 3.  
 p. 596. n. 3.  
*Ilerda*, vulgò *Lerida*, nobilis, & antiqua ciuitas Ara-  
 goziæ. t. 1. p. 980. n. 2  
 Ilerda à quo comitatus, & quando Episcopatus Cate-  
 dræ donatus, & c. priuatus. ibid. & seq.  
*Illegitimitas* impedimentum primis Ecclesiæ sacris  
 non attendebatur. t. 1. p. 295. n. 18  
*Illegitimus* per subsequens matrimonium legitimatus  
 an possit in Episcopum eligi. t. 1. p. 296. n. 1  
 Illegitimus in Episcopum eligi nequit, postulati au-  
 tem valet. t. 1. p. 294. n. 16  
 Illegitimi extra matrimonium procreati irregulares  
 sunt propter vitium originis. t. 1. p. 295. n. 18  
 Illegitimi non ordinantur, nisi proficiantur religio-  
 nem, & tunc in ipsa non admittuntur ad Presb-  
 yteras. t. 1. p. 324. n. 3. & p. 323. n. 5  
 Vide in verbo *Filius*.  
*Illiterati* iudicis officio fungi nequeunt. tom. 1. p. 14.  
 num. 3.  
 Illitatus ad Ordines, & regimen animarum assumi  
 non debet. t. 1. p. 499. n. 2  
 Illiterati magnam eadem Ecclesiæ intolent. tom. 1.  
 p. 500. & seq. n. 1.  
*Illiteratus* dupliciter potest accipi, & quoniam ordi-  
 nandos impedit. t. 1. p. 501. n. 7  
*Imaginam* sacramentum antiquitas commendatur, earum  
 vltus præcipitur, & approbatur. tom. 1. p. 87. & 18  
 num. 39.  
*Immundities* legalis in lege veteri quomodo contrabe-  
 batur, & quinam ex eis immundi erant. t. 3. p. 957.  
 num. 3.  
 Immundities aliæ grauiiores, aliæ leniores. ibid.  
 col. 1.  
 Immundities legis veteris diuerso modo purificatur.  
 ibid. n. 4.  
*Immunis* ecclesiasticæ origo, & progressus refertur.  
 t. 1. p. 26. n. 4.  
 Immunitas ecclesiastica Imperialibus constitutionibus  
 confirmatur. t. 1. p. 87. & seq. n. 5  
 Immunitas, ne personæ ecclesiasticæ in causis crimi-  
 nalibus eorum iudicibus ecclesiasticis conuocian-  
 tur, quibus rationibus firmetur. tom. 2. pag. 20.  
 nom. 7.  
 Immunitas clericorum à iurisdictione seculari debilis,  
 nec ficta decreta fuit. t. 1. p. 31. n. 12  
 Immunitas ecclesiasticæ varijs casibus refertur, & re-  
 soluitur. ibid. & seq. n. 15  
 Immunitas Ecclesiarum quid, & quomplex sit. t. 3.  
 p. 971. n. 10.  
 Immunitas Ecclesiarum ad quæ loca extendatur. ibid.  
 nom. 11.

Immunitas

# Repertorium Generale

Immunitas clericorum à tributo an sit iuris diuini, vel tantum ecclesiastici. t. 1. p. 979. n. 8  
 Immunitas clericis concessa, quæ eorum bona comprehendat. t. 3. p. 981. n. 10. et  
 in Immunitatis materia quomodo attendantur statuta synodum, & traditiones legum. t. 3. p. 988. n. 2  
 Immunitas ecclesiasticæ beneficio quinam gaudeant. t. 3. p. 989. n. 3. 4. & 5. & p. 990. n. 6.  
 Immunitas Ecclesiæ concilia non fonet delicta, nec est abolenda propterea quod ex ea aliqua incommoda sequantur. t. 3. p. 996. n. 15  
 Immunitas clericorum à tributo finium Abbatum contra Magistratus ciuiles. t. 3. p. 997. n. 2  
 Immunitas, seu ius asyli quibus Ecclesiis, & vsque ad quem eorum ambitum concedatur. t. 3. p. 998. num. 2.  
 Immunitatis ecclesiasticæ beneficio quinam priuentur. tom. 3. p. 999. & seq. n. 3.  
 Inula antiquitus dicta Forus Cornelij, ciuitas Episcopalis, ubi sita. t. 1. p. 136. n. 1  
 Impedimentum publicæ honestatis unde oritur. tom. 4. p. 18. & seq. n. 3. & 5.  
 Impedimentum publicæ honestatis definitur ex D. Thoma. ibid. p. 19. n. 5  
 Impedimentum publicæ honestatis quomodo ex sponsibus confurgat. ibid. n. 6  
 Impedimentum aliorum, seu consanguinitatis, & publicæ honestatis, quomodo differant. tom. 4. p. 20. num. 2.  
 Impedimenti publicæ honestatis gradus quomodo sint computandi. ibid.  
 Impedimentum prædictum quare sit ab Ecclesia indudum. ibid. n. 9  
 Impedimentum criminis quodnam sit, & quo iure introdudum: ubi de eo referuntur varij casus. tom. 4. p. 20. & seq. n. 3. & 4.  
 Impedimentum matrimonij possunt consuetudine introduci. t. 4. p. 160. n. 2  
 Impedimentum matrimonij ex defectu corporali promouens triplex refertur. t. 4. p. 153. n. 5  
 Imperatores Græci aliquando propria auctoritate Episcopos de vna in aliam Ecclesiam transferunt, eorumque Prefecti. t. 1. p. 133. n. 14  
 Imperatoris eligendi præclara doctæ quæ esse debeant. t. 1. p. 126. n. 6.  
 Imperator ubi vngi & coronari debeat. tom. 1. p. 126. num. 9.  
 Imperator aduocatus & defensor Ecclesiæ dicitur. ibid. n. 10.  
 Imperator electus debet à Romano Pontifice confirmari, vngi, & consecrari, si dignus; secus si indignus est. t. 1. p. 128. n. 26. & seq.  
 Imperatorum ex Carolina Ritæ oriundorum series traditur. t. 1. p. 129. n. 29  
 Imperatorum præcipuus titulus quis, & à quo tempore eis datus. t. 1. p. 129. n. 1.  
 Imperator Sensui auctoritatem præstare dicebatur, cum eo orationem faciente, & præsentè staret. t. 1. p. 129. n. 2.  
 Imperatores quomodo cognouerint de rebus factis, t. 2. p. 8. col. 2.  
 Imperatores Christiani quo sensu Pontifices Maximi dicti sint. ibid.  
 Imperatores Græci nomen Pontificis Maximi vsurpant. ibid. p. 9  
 Imperatores quomodo dicantur imponere excommunicationem. t. 2. p. 9. n. 10  
 Imperatores Romani olim gratiam iurisdictionis faciebant auctoritate Pontificis. ibid.  
 Imperatores Dii ab antiquis vocabantur, qui impera-

toriam Celsitudinem à caelis desuperam existimabant. t. 2. p. 10. n. 4.  
 Imperatores vini Domini; visâ sancti Dni appellabantur. ibid. & seq.  
 Imperatores Dinales dicti. ibid. p. 153  
 Imperatorum Guæcorum fastus, & ambitio in rebus factis. t. 3. p. 7. n. 13  
 Imperator per sua consecratione installatur in Canonicum S. Petri. t. 1. p. 123. n. 2  
 Imperium Romanum à quo tempore ad Reges Gallie translatum. t. 1. p. 129. n. 2  
 Imperium à Græcis ad Germanos translatum esse auctoritate Pontificis. t. 1. p. 131. n. 35  
 Imperium mixtum iure ciuili delegari potest. tom. 2. p. 70. n. 2.  
 Imperium merum quid sit, & cur ita dicatur. ibid.  
 Imperij meri symbolum gladius. ibid. p. 70.  
 Imperium mixtum quid sit, & in quo differat à mero. t. 1. p. 70. n. 5.  
 Imperium merum quibus competat, & quibus mixtum. ibid. n. 4  
 Imperium merum quoniam Magistratus olim habuerint apud Romanos. ibid. num. 4  
 Imperij Orientalis status debilis temporibus Honorij III. t. 1. p. 903. n. 18  
 Imperium sedente Innocentio Pontifice Romano ite vacauit. t. 2. p. 76. n. 5  
 Imperator litteras ad beneficium, debet mentionem facere prius, quibus renunciauit, pensioni sibi constituta. tom. 1. p. 151. n. 6  
 In Imperatione rescripti ad beneficium secundum necessarium fieri debet mentio primi obtenti. tom. 1. pag. 106. n. 12.  
 Vide in verb. *Rescriptum*.  
 In Imperatione beneficij à Pontifice debet fieri mentio prioris, non solum ab Episcopo. tom. 1. p. 108. num. 16.  
 Imperator mendas penitus excusare debet gratis imperialis. t. 1. p. 105. & seq. n. 10  
 Imperator dolosus perasione commodi rescripti imperialis valde periculosus. t. 1. p. 126. n. 10  
 Impositio manuum quid sit, & quæ eius frequentior acceptio in iure canonico. t. 1. p. 127. n. 6  
 Impositio manuum alia essentialis, alia accidentalis. ibid.  
 Impositio manuum in collatione gradus presbyteri & Diaconi prætermissa non potest suppleri absque iteratione sacramenti. tom. 1. p. 127. n. 2  
 Impossibile quid, & quod duplex sit: vide in verbo *Causa impossibilis*.  
 Impuritas ad coëundum an sufficiens causa sit ad matrimonium statim separandum. tom. 4. pag. 212. num. 9.  
 Impotentia ad coëundum, tam in viris, quam in feminis proteritis vel ex natura, vel ex morbo; aliæque apparentes essentialis lætæ. t. 4. p. 114. n. 7  
 Impotentia superueniens an ditimat matrimonium. ibid. & seq. p. 115. n. 2.  
 Impotentia dirimens matrimonium debet esse physica. t. 4. p. 116. n. 10.  
 Impuberes iudices eligi non possunt: & an id verum sit etiam attento iure Pontificio, Regio, & ciuili. t. 1. p. 114. n. 2.  
 Impuberes ad Tribunalum & Decretorum admissi. t. 1. p. 479. n. 1. & p. 480. & seq. n. 3.  
 Vide in verbo *Minor*.  
 Impubes, qui monasticam professionem emisit, si habuit deponat, potest vocem accipere. t. 3. p. 649. num. 4.  
 Impubes à parentibus monasterio oblatas, si post pubertatem

# Omnium Notabilium. Litera I.

bertatem non reelmanet, non potest inde resili-  
re. t. 3. p. 614. n. 1  
Impuberes nisi pro bono pacis, matrimonio coniungi  
non debent. t. 4. p. 75. n. 3. & p. 76. n. 7  
*Inauditus* dicitur, qui non auscultat, vel obedi; fre-  
quentius tamen accipitur pro infidelio. tom. 2.  
p. 126. n. 10.  
*Inauditus*, & non citatus condemnari non posse  
omni iure probatur. t. 1. p. 330. n. 25  
*Inauditus*, & absens in qua casu condemnari possit,  
ibid.  
*Incontinentes* de criminibus in pluribus casibus innocen-  
ter adhibita, quæ tamen omnia, tanquam super-  
fluitas, & vanitatis plena Ecclesia prohibuit. t. 3.  
p. 386. n. 12.  
*Incurabili* est aliquem ordinari, seu constitui Episco-  
pum. tom. 1. p. 374. n. 18  
*Incurabili* segetem quæ pennis olim plebscitur. t. 1.  
p. 201. n. 6.  
*Incurabili* quibus pennis pinnantur spem varias gen-  
tes. t. 3. p. 328. n. 5  
*Incurabili* an ipso iure sint excommunicandi, an verò  
sint excommunicandi. t. 3. p. 386. n. 3  
*Incurabili* quocunque committatur. tom. 3. p. 328.  
num. 4.  
*Incurabili* diuersa pennis pinnantur iuxta eius gravita-  
tem. ibid.  
*Incurabili* oblatione perennis, & iam a Genitoribus Apo-  
stolorum in Ecclesia capiti. t. 1. p. 636. n. 2  
*Incurabili* velis pennis vindictatus fuit tom iure civili,  
tum canonico. t. 4. p. 175. n. 4  
*Incurabili* beneficiorum alia est quoad titulum,  
alia quoad retentionem, & quantum utraque sit. t. 3.  
p. 170. n. 9.  
*Incurabili* quoad titulum quandoque detur.  
ibid. & seq.  
*Incurabili* an detur in beneficiis similibus, &  
dissimilibus. ibid. p. 171  
*Incurabili* quot quibus diei possit: vide in verbo *De-  
bitum*.  
*Incurabili* saluti impetio ut concedatur, quid requira-  
tur. t. 3. p. 424. n. 5  
*Incurabili* quid fuerit in sua primas significatio, &  
quid deinde significauerit. t. 2. p. 490. n. 2  
*Incurabili* Principis quomodo etiam, & quando  
abolere possit. t. 1. p. 786. n. 5  
*Incurabili* Principis ad crimina abolenda duplex.  
ibid.  
*Incurabili* Principis tunc emendatur in his crimini-  
bus, quæ potius civili, quam divino iure vindi-  
cantur. t. 2. p. 787. n. 7  
*Incurabili* varis accipiones referuntur in iure ca-  
nonico. t. 3. p. 171. n. 5  
*Incurabili* potest et remissio pennis pti peccatis de-  
bitæ, quocunque sit. ibid.  
*Incurabili* quibus concedi valeant. ibid. n. 6  
*Incurabili* ex quibus causis conceduntur. ibid.  
& seq.  
*Incurabili* veritas stabilis, & quod ab Eccle-  
sia concedi valeant, defenditur. t. 3. p. 171. n. 7  
*Incurabili* antiquitas. ibid. & seq.  
*Incurabili* de delicto, quod plenè probati nequit, pur-  
gandus est proprio iuramento, & compurgatorum.  
t. 3. p. 330. n. 2.  
*Incurabili* quid sit, & quocunque, hoc ex iure Cæsaræo,  
hoc ex iure canonico. t. 2. p. 437. n. 8  
*Incurabili* quænam homines a testimonio ferendo re-  
pellat. t. 1. p. 438. n. 3  
*Incurabili* superueniens testis synodales inobedientia ad  
testificandum. t. 1. p. 466. n. 3

*Incurabili* inenitit ab his, qui sacrilega presumptio-  
ne ad ordines, vel dignitates ecclesiasticas se pro-  
moueri procurant. t. 3. p. 33. n. 1  
*Incurabili* ad iudicandi munere arcentur ex iure disposi-  
tione. t. 1. p. 114. n. 3  
*Incurabili* infamia turis sui fidei canonica nequit laicus  
ordinibus initiari. tom. 1. p. 439. n. 6  
*Incurabili* arbitrio esse valet, licet iudex esse non possit.  
t. 1. p. 1024. n. 9.  
*Incurabili* infamia facti an in totum tepellantur a tes-  
timonio ferendo. t. 1. p. 400. n. 4  
*Incurabili*, testatur tamen a Principe, necd posuit in  
iudicio testes adhiberi. t. 2. p. 463. n. 16  
*Incurabili* triennio laudandi sunt a matribus; & quomo-  
do sit computandum hoc triennium. tom. 3. p. 301.  
& seq. num. 3.  
*Incurabili* cum laete moris, & moribus imbuunt. ibid.  
pag. 702.  
*Incurabili* dolorosi in parva. ibid. n. 4  
*Incurabili* capaces esse baptismi semper Ecclesia docuit,  
contra errores Pelagianorum. tom. 1. pag. 908.  
num. 3. & 4.  
*Incurabili* adhuc in vitro existens baptizari potest. t. 3.  
p. 910. n. 7.  
*Incurabili* in vitro in retum natura sunt, licet in bonis  
non sint. ibid. & seq.  
*Incurabili*, eorum mater baptizata est mortis virginis  
periculo, an teneantur baptizari. tom. 3. p. 911.  
col. 1.  
*Incurabili* siue baptismi morientes poenæ damni subia-  
cent. t. 3. p. 913. n. 2  
*Incurabili* expositi Angelis curandi, & tractandi com-  
mittuntur. t. 3. p. 243. n. 11  
*Incurabili* expositi suscipiens nullum ius in eorum  
personas acquirit. t. 3. p. 244. n. 4. & p. 246. n. 8  
*Incurabili* exponendi varij modi spem varias gentes.  
t. 3. p. 243. n. 6.  
*Incurabili* expositio prohibita. t. 3. p. 246. n. 7  
*Incurabili* expositi liberi manent ab omni potestate, &  
pro legitimis habentur. ibid. n. 8. & p. 247. n. 9  
*Incurabili* ex nulla culpa tenentur. t. 3. p. 400. & 401.  
num. 8.  
*Incurabili* doli capax an dari possit. t. 3. p. 401. n. 9  
*Incurabili* fuerint ab vendis Alieni expositi ut proba-  
rent, an essent legitimi. t. 3. p. 136. & p. 247. n. 4  
*Incurabili* hominis a quo tempore computanda sit, &  
vique ad quod protrahatur. tom. 3. p. 399. & seq.  
num. 7.  
*Incurabili* proximi quisnam sint. ibid. p. 400. col. 1  
*Incurabili* facultates & operationes anime rationales  
non exercentur. t. 3. p. 402. col. 1  
*Incurabili* an eo ipso quod infideles sunt, possint pila-  
ri dominio quod habent in Catholicos. t. 3. p. 137.  
num. 6.  
*Incurabili* ad Christianam fidem conversi magnis fa-  
noribus & privilegiis decorandi sunt. t. 3. p. 145.  
num. 2.  
*Incurabili* que ratione cogi possunt ad fidem suscipien-  
dam. t. 3. p. 153. n. 9  
Vide in verbo *Incurabili*.  
*Incurabili* a malis excusati, & præcipue a continuata  
liberati. t. 3. p. 153. n. 8  
*Incurabili* levis, aut intermitteba non omnino excu-  
sat teum non comparentem. ibid. n. 9  
*Incurabili* ab auctoribus etiam proprii officij excusati.  
t. 3. p. 153. n. 3.  
*Incurabili* gravi non tollit deliberationem sufficien-  
tem ad emittendum votum. t. 3. p. 668. n. 8  
*Incurabili* olim in extremis constituti habuit Religionis  
induebant. t. 3. p. 402. n. 3  
Infirmit

# Repertorium Generale

**Infirmi** olim, etiam Episcopi, penitentiam sibi imponi possidebant. t. 3. p. 659. n. 1  
**Infirmi** an duratote probationis anno possint profissionem emittere. t. 3. p. 664. n. 2  
**Infirmi** olim factam vnditionem accipiebant antequam viciem corporis, & sanguinis Domini. t. 3. p. 889. n. 6  
**Infirmi** in ægitudine baptizati vetum suscipiunt baptismum, irregularitas tamen sunt. tom. 3. p. 916. num. 16.  
**Infirmus** obmutescens quandom baptizari possit. tom. 3. p. 916. n. 18.  
**Ingenitus** quid sit, & quomodo libertas eam confici possit. t. 1. p. 542. n. 6  
**Ingenitus** quis sit, & quando mulier dicatur ingenua. tom. 1. p. 194. n. 11.  
**Ingenitus** natus mansuissim ex adumbrata seruitus non officit. t. 1. p. 557. n. 5  
**Ingenitus** ex libera nascitur, & aliquando etiam ex ancilla. ibid. & seq. n. 6  
**Ingenitus** nascitur filius ex libera, et si pater seruus sit. t. 1. p. 558. n. 7.  
**Ingeniti** duobus modis effici possunt homines. tom. 1. p. 559. n. 9.  
**Ingenitum** facere solos Princeps, non priuatus potest. tom. 1. p. 560. n. 12.  
**Ingressus** inua claustra monialium triplici ratione prohibitus est. t. 3. p. 17. n. 8  
 Vide in verbis *Accessus, Adualis*.  
**Ingressus** in monasterium liber, & spontaneus esse debet. t. 3. p. 649. n. 3  
**Ingressus** ad vitam monasticam non tam facile est dandus clericis, ac laicis. t. 3. p. 650. n. 2  
**Ingressus** quæ partes humani corporis sunt iuxta anatomistas. t. 4. p. 210. n. 2  
**Inhabilis** ad iudicium monni, an censuræ habitatus delegari ei causâ à summo Pontifice. t. 1. p. 117. num. 11.  
**Inhabilis** ad præbendam oritur ex sola illegitimitate, & quod pater proximitate ministraverit in beneficio. t. 1. p. 90. n. 3. 4.  
**Inbladus** quid sit; & quid bladus, vel bladum: vide in verbo *Bladus*.  
**Iniunctio** manuum in clericis qualis esse debet ut incurratur censura ob eam lata. t. 1. p. 745. n. 5  
**Iniectionis** manuum censura à quo possit aboleri. ibid. n. 6.  
**Inimicitia** etiam in crimine hæresis & simonia strenuatur, ad repellendum testem, vel accusatorem inimicum. t. 5. p. 112. n. 4. & p. 113. n. 3  
**Inimicus** an credatur, qui cum alio litem etiam super negotio civilis habet. t. 2. p. 253. n. 3  
**Inimicus**, aut de inimici domo producit, non est testis idoneus. t. 2. p. 448. n. 3  
**Inimicus** capitalis an repellatur ab accusando sicut à testimonio ferendo. t. 5. p. 19. n. 2  
**Inimici**, vel laici clericis accusare non possunt. t. 5. p. 25. n. 3.  
**Inimici** ad accusandum admittuntur de iure civilis, non verò de iure canonico. t. 5. p. 26. n. 5. & 6  
**Inimicus** suam quis vicissatur, an alienum, multum interit. t. 2. p. 410. n. 2  
**Inimicus** frequenter verbis inferitur, nec interit an directa, an indirecta sint. t. 2. p. 786. n. 3  
**Iniuriarum** actio non datur ob leue conuiuium; & quando datur iure Hispano. t. 2. p. 786. n. 3. & p. 787. num. 7.  
**Iniuria** clericis illata ad Christum pertinet, sicut illata Curialibus etiam Maiestatem Regiam offendit. t. 3. p. 544. n. 3.

**Innocentes** quare Martyres Berthelemiici dicantur. t. 2. p. 181. n. 4.  
**Innocentium** festinitas quare in Ecclesia, cum Graeca, quam Latina celebremus. ibid.  
**Innocentius** III. in vtroque iure apprime doctus, creatus fuit Pontifex anno 1198. rexitque Ecclesiam vsque ad annum 1216. t. 1. p. 28. n. 2  
**Innocentius** III. progressus & merita breuiter recensetur. t. 1. p. 280. n. 4  
**Inquilinus** quandom inuitus à domo, quam inhabitat, expelli possit. t. 3. p. 332. n. 1  
**Inquilinus** per biennium à solutione cessans, an possit à domo conducta expelli. ibid. n. 3  
**Inquisitionis** officium tempore Innocentij III. serpente Albigensem hæresin initium sumplit. tom. 1. p. 309. n. 2.  
**Inquisitiones** regis, quas Episcopi olim exigebant, quid fuerint. t. 1. p. 798. n. 5  
**Inquisitionum** regiarum executio probibita in Concilio Tolitano. ibid.  
**Inquisitio** vnde ita dicta sit, & quid generaliter significet. t. 2. p. 466. n. 3  
**Inquisitio** potest ad criminalia referri, quid denotet. ibid.  
**Inquisitionis** definitio traditur, & explicatur. ibid. & seq.  
**Inquisitionis** usus, & modus procedendi per inquisitionem, an iustus sit. t. 5. p. 798. n. 9  
**Inquisitionis** ordo apud Romanos quisnam fuisse, referatur. ibid. & col. 2  
**Inquisitio** iure Canonico & Regio approbatur. ibid.  
**Inquisitionis** quot sine species. ibid. & seq. n. 10  
 ad Inquisitionem generalem non requiritur infamia, secus ad inquisitionem specialem. ibid. p. 48  
**Inquisitio** necessaria ad beatificationem Confessorum & Martyrum. t. 3. p. 937. n. 5  
 Vide in verbis *Beatificatio, Canonizatio*.  
**Inquisitio** ad puniendum delictum fieri non potest ex diffamatione orta à maleuolis, & improbia hominibus. t. 5. p. 798. n. 9  
**Inquisitio** ad puniendum subditum excessus primo, & principaliter ad Episcopum spectat, hanc tamen olim solos facere non poterat. ibid. n. 3  
**Inquisitores** olim iudices delegati erant; hodie verò sunt iudices ordinarii, & ultra duas diuitas in prouincijs sibi commissis in ius vocare possunt. t. 1. p. 142. n. 8.  
**Inquisitores** hæreticæ prauitatis iurisdictionem ordinariam in sua territoria habent, licet vires gerant Romani Pontificis. t. 1. p. 658. n. 8  
**Inquisitorium** officium arduum & difficile aliquando fuit. ibid. & p. 659  
**Inscriptio** libellus quis sit, & quid interit inter inscriptionem, & subscriptionem. tom. 2. p. 448. num. 5.  
**Inferdescens** in censuris ecclesiasticis varijs modis puniunt. t. 1. p. 486. n. 3  
**Inferdescens** in censuris utrum per se priujs beneficijs iam obiectis. ibid. n. 6  
**Inferdescens** in excommunicatione induit suspensionem de hæresi. t. 1. p. 487. n. 7  
**Inquisitio** quilibet iure civilis inspecto triennij lapsu finit; secus de iure Pontificio. t. 1. p. 662. n. 6. 7  
**Institutionis** verbum aliquando confirmationem significat. t. 1. p. 23. n. 10  
**Institutionis** verbum generale est, significans institutionem, missionem in possessionem, collationem præbende, &c. t. 1. p. 599. n. 3  
**Institutio** ad beneficium ecclesiasticum triplex refertur. tom. 1. p. 608. n. 3.

Institutio

# Omnium Notabilium. Litera I.

Inhibitio collationis præscriptione, vel consuetudine acquiritur valde ab inferioribus Prelatis; secus verò de inhibitione auctorizabili. t.1.p.608.n.4.6

Inhibitio per manus amplius est quàm præsentatio. t.1.p.609.n.7.

Inhibitio sit ipsius facta ab eo, ad quem spectat collatio præbendarum, est invalida. tom.3. pag.198. nom.1.

Inhibitio per annum propriis est in beneficiis, & dignitatibus ecclesiasticis. t.3.p.105.n.1

Inhibitio in secularibus etiam per certa symbola ad quando fit. ibid.

Instrumenta communia, tum ab actore, quàm à reo sunt edocenda. t.1.p.134.n.16

Instrumentum commune quodnam dicatur. ibid. Vide in verbo *Edoceo*.

Instrumentorum appellatione testium depositiones continentur. t.1.p.464.n.1

ut Instrumentis exemplaribus fides adhibeatur, an possit effici per Principem vide in verbo *Principes*.

Instrumentis simplicis exemplo absque originalis fides non adhibetur. t.1.p.476.n.3

Instrumentum quid sit, & quomodo variè accipiat, ostenditur. ibid.n.5

Instrumentorum origo vade deducatur. ibid. num.6. & p.477.n.7.

Instrumentorum conscribendorum forma præscripta. ibid. & seq.n.8.

Instrumenta facta in vno regno quando fidem faciant in alio, & quando sit illis attributa vis, ut haberent executionem patram. t.1.p.478.n.8

Instrumentorum divisio in utroque iure recepta assignatur. ibid.n.10

Instrumentum authenticum quodnam proprie sit, & quid in eo desideretur. ibid. & seq.

Instrumentum exemplatum quodnam dicatur. tom.2. p.479.n.11.

Instrumento exemplo an fides adhibeatur in iudicio ex aliquo iure. ibid. & seq.n.11

Instrumentum priussum contrahi, si testis in eo descripti decederint, nisi sigillum habeat authenticum. t.1.p.480.n.12.

Instrumentum publicum quodnam sit, & quomodo differat ab authenticis. t.1.p.481.n.4

Instrumenta publica per se fidem faciunt, quoniam testes decederint. ibid.n.5. & p.482.n.7

Instrumentum non censetur falsum, aut suspensum ex eo, quod in facti narratione literæ sine abuse. t.1.p.483.n.2. & 3.

Instrumentum non inspectum nequit argui falsitatis. t.1.p.486.n.1.

Instrumenta post sententiam in rem iudicatam transactum an possint falsitatis argui. tom.1. pag.486. num.4.

Instrumentum an sit integrè parti edendum. t.1.p.487. num.3.

Instrumenta sigillo regis signata an per se fidem faciant. t.1.p.494.n.1

Instrumenta possunt produci publicis accusationibus, usque ad causæ conclusionem. ibid. num.4.6. & p.495.n.7.8.

Instrumenta an possint in aliquibus casibus produci post conclusionem causæ. tom.1. pag.495. num.7.

Instrumenti publici fides non est maior quàm duorum testium. t.1.p.493.n.7

Instrumentis falsitas, vel quod illi deest, potest probari per testes. t.1.p.499.n.11

Instrumenta contraria ab eadem parte in iudicio produda fidem non faciunt. t.1.p.501.n.1

*D.D. General. in Decretal. Index generalis.*

Instrumenta quotoplienter possint esse contraria. ibid. num.3.

Instrumentum quicquidum, quo debitor obligatur pecuniam solvere, quàm mutua acceptus est, an habeat paratam executionem. tom.1. p.104. num.6.

Instrumentum sine causa confectum quare vires non habeat. t.1.p.101.n.8

Interim contracta bona matrimonij, non deducta in conditionem expellunt, sed tantum mente retenta, an visent matrimonium. tom.4. pag.114. num.9.

Interimma civitatis caput totius Aperturæ provincie, quare ita dicta sit. t.1.p.111.n.1

Interdictum aliud personale, aliud locale, aliaque eius divisiones. t.1.p.187.n.3

Interdictum semper requirit culpam grauem. ibid. num.6.

Interdicti rigor post Alexandrum, Innocentium, & Bonifacium remissus. ibid. & seq.n.8

Interdicti tempore quoniam Ecclesia permittit, & quare prohibetur. ibid. & seq.

Interdictum ad quid introductum, & eius origo vnde. t.1.p.189.n.9

Interdicti esse tres. t.1.p.190.n.10

Interdicti vi videntur impossibilia est ad dignitatem ecclesiasticam. t.1.p.111.n.15. & 16

Interdicti sententia sub cautione iuratoria relaxanda est. t.1.p.191.n.3

Interdictum vnde sit, quid sit, & ad quid debeat, & quod olim duplex fuerit. t.1.p.196.n.4

Interdictum vnde sit, teneat etiam qui decesserint per suos factum approbavit. t.1.p.190.n.8

Interdictum vnde sit, competit ad recipiendum possessionem vi amissam. t.1.p.104.n.11

Interdictum vnde sit, olim duplex fuit. ibid.

Interdictorum origo, & divisiones variæ referuntur. t.1.p.140.n.6.7.

Interdicta adipiscende possessionis quoniam dicantur, ibid.n.8.

Interdictum quoniam bonorum, vnde ita appellatum sit, & quando intentari possit. ibid. & seq.

Interdictum Salutarium est remedium adipiscende possessionis. t.1.p.141.n.9

Interdictum Salutarium vnde ita dictum sit, & in quo differat ab actione Secutiana. ibid.

Interdictum possessionum quantoniam possit cum iudicio petitorio cumulari. tom.1. pag.143. num.15.

Interdictum vnde sit, teneat qui spoliū approbavit. t.1.p.141.n.11.

Interdictum retinetur in possessionis an competat etiam pro molestia iudiciali. t.1.p.151.n.2

Interdicti vnde sit, specialitas vnde deducatur, ibid. cap.5.n.2.

Interdictum vnde sit, competit contra eum, qui clam possessionem intravit, & verum possit eum cum teneantem vi prohibuit. tom.1. pag.153. num.1.

Interdictum vnde sit, vnde ita dictum sit, & in quibus rebus locum habeat. t.1.p.155.n.6

Interdictum vnde sit, tantum competit spoliato adversus spoliatum. t.1.p.155.n.7

Interdictum ab Episcopo solum cum consilio Capituli potest apponi. t.1.p.141.n.1. & p.143.n.8

Interdictum quid sit, & quid interdiceret, & quis dicitur interdictus. t.1.p.143.n.5

Interdicti definitio traditur, & quomodo ab irregularitate differat, ostenditur. tom.3. pag.243. num.6.

# Repertorium Generale

**Interdicti** multiplex divisio affertur. *ibid.*  
**Interdicti** sententia à quibus apponi possit. *ibid.*  
**Interdicti** *unde vi*, quoniam sunt effectus. *t. 1. p. 255.*  
*& seq. n. 8.*  
**Interdictum unde vi**, inuentum est contra spoliantes  
 propria auctoritate. *t. 1. p. 250. n. 9.*  
**Interdictum unde vi**, tantum competit possessori, &  
 ut restitutio concedatur, necessaria est possessio.  
*t. 1. p. 272. n. 7.*  
**Interdictum unde vi**, competit spoliatio rebus incor-  
 poralibus, & iuribus. *ibid. n. 8.*  
**Interdictum unde vi**, quibus colonis competit. *t. 1.*  
*p. 273. & seq. n. 10.*  
**Interdictum unde vi**, quare competit usufructuario.  
*t. 1. p. 274. n. 11.*  
**Interdictum unde vi**, datur adversus eum qui spolia-  
 vit, aut qui iussit, vel tamen habuit spoliationem.  
*t. 1. p. 276. n. 3.*  
**Interdictum unde vi**, an detur adversus successores  
 spoliatorum. *ibid. n. 4.*  
**Interdictum unde vi**, an competit pro iure exigendi  
 pensionem. *t. 1. p. 281. n. 7.*  
**Interdictum ne vi fiat ei**, quid sit, unde ita dictum,  
 & quod remedium eo praestetur. *tom. 2. pag. 283.*  
*num. 3.*  
**Interdictum rei possessorie**, cui competit, & in quo  
 differat ab interdicto *unde vi*. *tom. 2. pag. 365.*  
*num. 11.*  
**In interdicto retinendae possessionis** duobus interdich-  
 tibus se possidere, ille obtrinet, qui probat anti-  
 quioris possessionem legitime continuam, & titu-  
 lo iustificatam. *t. 1. p. 366. n. 23.*  
**Interdicta retinendae possessionis** duo sunt. *ibid.*  
*num. 25.*  
**Interdictum rei possessorie**, quid sit, & quibus compo-  
 tat. *ibid. n. 27.*  
**Interdicti rei possessorie**, quoniam fuerit causa. *tom. 2.*  
*p. 267. n. 17.*  
**Interdictum generale** non potest apponi propter re-  
 sentionem actis alieni, absque auctoritate Roma-  
 ni Pontificis. *t. 2. p. 364. n. 8.*  
**Interdictum dissentientibus patronis** quomodo, &  
 quare sit imponendum. *t. 3. p. 761. n. 2.*  
**Interdictum Ecclesiae** circa matrimonium non con-  
 trahendum tripliciter intercedere potest. *t. 4. p. 212.*  
*num. 1.*  
**Interdicta retinendae, aut recuperandae possessionis**  
 usufructus nomine competunt. *t. 4. p. 308. n. 5.*  
**Interdicti effectus** à temporibus Innocentij III. valde  
 remissi fuerunt. *t. 3. p. 365. n. 2.*  
**Interdictum in Regno Legionensi** appositum: vide in  
 verbo *Legionense Regnum*.  
**Interlocutio** quid sit, & quod diversimodè in iure  
 accipitur. *t. 1. p. 713. n. 3.*  
 ab Interlocutione appellari non potest de iure civili,  
 secus de iure canonico. *t. 1. p. 713. n. 4.*  
**Interlocutionis** variae acceptiones. *tom. 2. pag. 67.*  
*num. 7.*  
**Interlocutio** plerumque significat sententiam, quam  
 dicit iudex interim dum definitum sententiam  
 profert. *ibid.*  
**Invenitum** in sacris canonibus quid sit, & quare ab  
 Ecclesia statum. *t. 1. p. 463. n. 5.*  
**Interdicta diversa** pro diversitate temporum à Patri-  
 bus statuta. *t. 1. p. 464. n. 6.*  
**Invenitum** triplici de causa factum ab Ecclesia instituta.  
*ibid.*  
**Interdictorum ratio** an sit habenda in conferendis  
 minoribus ordinibus. *ibid. n. 8.*

**Invenitum** proprie, vel impropie quoniam dicitur. *t. 3.*  
*p. 314. n. 4.*  
**Invenitum** successione olim certa collegia fisco pre-  
 ferbantur. *t. 3. p. 315. n. 5.*  
**Invenitum** quid sit, & an sit sufficiens ut quis licite or-  
 dinari valeat. *t. 3. p. 316. n. 12.*  
**Invenitum** in Ecclesiis iurisdictionis quid sit, &  
 quomodo fiat. *t. 3. p. 319. n. 2.*  
**Invenitum** quid sit, & quoniam dicitur intrusus, & qui-  
 bus pernis subiaceat. *t. 3. p. 320. n. 4. & 5.*  
**Invenitum**, & deceptorum rerum ecclesiasticarum co-  
 ram quo iudice sint conveniendi. *tom. 2. p. 73. n. 5.*  
*& seqq.*  
**Vide in verbo Sacilegium.**  
**Invenitum** quid sit: vide de abusu accipiendi Ecclesia-  
 rum invenituras per laicas potestates. *t. 1. p. 348.*  
*num. 6.*  
**Invenitum** Ecclesiarum per laicas potestates factum,  
 prohibetur. *ibid. & n. 7.*  
**Vide in verbo Invenitum.**  
**Invenitum** aliquando significat ius adipiscendi posses-  
 sionem corporalem. *t. 1. p. 401. n. 5.*  
**Invenitum** inferiorum dignitatum ecclesiasticarum  
 etiam olim fiebat per annum. *tom. 2. pag. 753.*  
*num. 3.*  
**Invenitum**, siue acceptor pro possessione, siue pro  
 iure, potest per procuratorem recipi. *t. 3. p. 161.*  
*num. 2.*  
**Invenitum** non transfert possessionem, sed tantum  
 dat ius ad illam. *t. 3. p. 205. n. 2.*  
**Invenitum** feudi symbolice quomodo olim solenniter  
 visitata. *t. 3. p. 350. n. 4.*  
**Invenitum** semel facta toties renovari debet, quoties  
 vel patroni, vel vassalli persona mutatur. *tom. 3.*  
*p. 433. n. 4.*  
**Invenitum** Abbas, monachus Benedictinus laudatur,  
 cuiusque opera referuntur. *t. 1. p. 311. n. 3.*  
**Invenitum** Neapolitanus Cardinalis Presbyter legationis  
 officio fungitur. *t. 1. p. 241. n. 1.*  
**S. Iohannis monasterium Ordinis Canonieorum regu-  
 larium D. Augustini in Suffraganeis Episcopatu à**  
 quo fundatum. *t. 2. p. 114. n. 4.*  
**S. Iohannis Evangelistae festivitatis duplex quotannis in**  
 Ecclesia celebratur. *t. 2. p. 182. n. 3.*  
**Iohannes primus Episcopus Syriacus**, miraculis  
 clarus in Domino quicquid. *t. 2. p. 223. n. 5.*  
**Iohannes Imperatoris Cancellarius, Episcopus Treve-  
 rentis dignissimus.** *t. 2. p. 641. n. 2.*  
**Iohannes Beilimeus Episcopus prior Pictaviensis hinc**  
 Archiepiscopus Narbonensis, tandem Archiepiscopus  
 Lugdunensis creatus est, & denique in Cla-  
 revalle monasterium vitam professus, ibi usque ad  
 mortem perseveravit. *t. 3. p. 877. n. 2.*  
**Iohannes Constanti nopolitanus Archiepiscopus re-  
 penditur à Gregorio Magno, quod se Occu-  
 pationem Patriarcham diceret.** *tom. 3. pag. 11.*  
*num. 1.*  
**Ioca secularia, & saltationes à consuevis Christiano-  
 rum amandae sunt.** *t. 3. p. 1003. n. 12.*  
**Ioculator quis dicitur in iure, & an sit ab omni iosa-  
 mia immunitus.** *t. 3. p. 1002. n. 6.*  
**Ioculatoriam artem** ceteris clericis prohibitum est  
*ibid.*  
**Ioculatores apud Romanos ab omni honore arceban-  
 tur.** *ibid.*  
**Irenaeus monasterium in diocesi Meldensi à quo con-  
 stitutum.** *tom. 1. pag. 1040. num. 1. & t. 3. p. 466.*  
*num. 2.*  
**Irenaeus civitas in Regno Galliae antiquis Sede Ar-  
 chepiscopali decorata.** *t. 1. p. 395. n. 1.*  
*Irregularitas*

# Omnium Notabilium. Litera I.

*Irregularitas* an contrahatur per accidens propter delictum ex tunc, occultum tamen. tom. 1. pag. 440. num. 2.

*Irregularitas* non est impedimentum perpetuum, & quibus modis tollatur. t. 1. p. 440. n. 9

Vide in verb. *Delictum*.

*Irregularitas* ex natalium defectu antiquitus inco-  
gnita. t. 1. p. 127. n. 8

Vide in verbis *Fili*, *Legitimi*.

*Irregularitas* ob vitium corporis etiam in lege veteri statuta reperitur, non tamen est iuris divini, sed eo tantum nititur. t. 1. p. 368. n. 6

*Irregularitas* ob corporis vitium ex duplici causa inducitur. ibid. & p. 369

*Irregularitas* inducitur ex concubinatione spontanea, non ex ea quæ a Medicis fit. tom. 1. pag. 376. num. 11.

*Irregularitas* ex qua mutilatione inducitur. ibid. num. 13.

*Irregularitas* ex bigamia orta, à quo iure proveniat: vide in verbo *Bigamia*.

*Irregularitas* quare ex bigamia oritur. tom. 1. p. 388. num. 11.

*Irregularitas* proveniens ex homicidio quomodo defini-  
tur. t. 1. p. 164. n. 3. & 4.

*Irregularitas* quantum incurritur ex mutilatione mem-  
bri, & quantum ex debilitatione. tom. 1. pag. 165. num. 6.

*Irregularitas* an inducatur ex homicidio casuali. t. 1. p. 166. n. 8. Et an ex homicidio voluntario. tom. 1. pag. 167. num. 9. An ex homicidio iusto, ibid. num. 10.

*Irregularitas* an in dubio contracta creoscatur. tom. 1. p. 170. n. 1. & p. 171. n. 5. & 4. & p. 179. n. 6.

*Irregularitas* an contrahatur ab equitate, cuius equus aliquem occidit. t. 1. p. 171. n. 3

*Irregularitas* ex homicidio à quibus contrahatur. t. 1. p. 175. n. 1. & 2.

*Irregularitas* non contrahitur ex sola deliberata volun-  
tate occidendi, homicidium non sequitur. t. 1. p. 177. n. 1.

*Irregularitas* contrahitur ex illato vulnere mortifero. t. 1. p. 177. & seq. n. 2.

*Irregularitas* ex homicidio an contrahatur ab omni-  
bus concurrentibus ad illud. tom. 1. pag. 178. num. 4.

*Irregularitas* non contrahitur ex homicidio commisso cum moderamine inculpate torcular. ibid. num. 5.

*Irregularitas* nomen in veteribus canonibus inco-  
gnitum fuit, & ad quid significandum primò in-  
stitutum sit. t. 1. p. 415. n. 4

*Irregularitas* quid sit, & unde proveniat. ibid. & seq.

*Irregularitas* generaliter sumpta non est censura, nec præsupponit opus peccaminosum. tom. 1. pag. 631. num. 1.

*Irregularitas* quæ provenit ex delicto, an sit censura. ibid.

*Isabella* filia Amalæti Regis Hierosolymitani tripli-  
ces nuptias contraxit; & quid inde sequutum sit, historice refertur. t. 1. p. 107. n. 9

*Isabellæ* matrimonium cum Henrico Comite Cam-  
paniæ, quare legitimum non fuerit. tom. 1. p. 108. num. 6.

*I. Iffora* Præsul Hisspalensis, quando Botuerit: ubi  
aliqua de eius laudibus. t. 1. p. 612. n. 1

*S. Iulioti* Legionensis monasterium Canonicorum regu-  
larium S. Augustini, quondam fuerit consti-  
tutum. t. 2. p. 770. n. 1

D.D. Genet. in Decretal. Index generalis.

*S. Iuliotus* Doctor Hisspanus, & Hisspalensis Præsul  
varia opera scripsit. t. 4. p. 79. n. 1

*Italia* in duas factiones per dissensionem divisa: vide  
in verbo *Trilum*.

*Iuda* Gamlielita, seu Galilæus, apud Hebræos in ex-  
tore fuit. t. 1. p. 79. n. 4

*Iudei* baptizati non possunt obsequare sectis iuris legis  
Mosaicæ. t. 1. p. 10. n. 19

*Iudei*, ex eisque descendentes, an possint iure com-  
muni respectu ad officia, & beneficia Ecclesiastica  
admitti. t. 1. p. 10. n. 9. & 10

*Iudei* sub Imperatore Tiberio quare in Sardiniam  
missi. t. 1. p. 87. n. 3

*Iudei* Galliæ pulsi à Ludovico Juniori propter eorum  
perniciam. t. 1. p. 83. n. 2

*Iudeis* an ex precepto Dei prohibuitur coman-  
dare, discipulis; & circa hoc loca scripturæ  
sacræ explicantur. t. 1. p. 1. 8. & seq. n. 7

*Iudei* coman attendentes, & horbam tidentes, quo  
sensu reprehendantur. ibid. & p. 19

Vide in verbo *Coma*.

*Iudei* ex tota Hispania pulsi à Siseboto Rege, soa-  
denic Heracilio Imperatore. t. 1. p. 10. n. 7

*Iudeus* potest habere servum adscriptitium Chri-  
stianum in sua possessionibus. tom. 1. pag. 137. num. 2.

*Iudeus* Christianum mancipium retinere non debet,  
sed cogitur illud incho pectio Christiani vendere;  
& si tenuit, servus capitur in libertatem. ibid.  
num. 3.

*Iudei* Casareo iuri subsunt. t. 1. p. 138. n. 3

*Iudeis* Christiana marcipia retinere præsentibus  
pena mortis iungitur. ibid.

*Iudeus* cogi potest, ut Christianum mancipium ven-  
dat. t. 1. p. 139. n. 6

*Iudei* inter Christianos commotantes veteres syna-  
gogas reficere, & reparare valent; novæ vero cri-  
gere nequeunt. t. 1. p. 140. n. 5. & p. 141. n. 11

*Iudeis* effugium Aman cruci affixam incendere prohi-  
bitum est ab Imperatoribus. ibid. & seq.

*Iudeis* quo tempore sit prohibitum in publicum co-  
mum Christianis prodire. t. 2. p. 144. n. 2

*Iudei* quare sine Israelitæ & Hebræi. t. 1. p. 145. num. 1.

*Iudei* quinam hodie creoscant. ibid.

*Iudei* an saltem possint Christianis nutritibus pueros  
suos ablactandos tradere. t. 1. p. 148. n. 1

*Iudei* verum dominium habent pecuniarum & capi-  
torum bonorum inter hæcæ consuetudinem. tom. 1. p. 149. n. 2.

*Iudei* Principibus Christianis subiecti, an possint ab  
eorum regnis expelli, si baptizati erant. ibid.

*Iudei* iurati & tenentes non possunt cogi ad fisci-  
um recipiendum. t. 1. p. 151. n. 5

*Iudei* coacti conversio non potest placere Deo. t. 1. p. 152. n. 7.

*Iudei* servat Gentium effecti, quare inter Christianos  
tolerantur. t. 1. p. 155. n. 2

*Iudei* spirituali pena affici non possunt à iudicibus  
ecclesiasticis. t. 1. p. 156. n. 2

*Iudeis* cum Christianis habitantibus iubetur pro-  
prium, & ab eis distinctum habitum deferre. t. 1. p. 156. n. 2.

*Iudei* & Pagani non debent præfici officiis publicis  
inter Christianos, aut in eos iurisdictionem exer-  
cere. t. 1. p. 157. n. 3

*Iudeis* in Christianos vim potestatis exercere non  
absolutum est. t. 1. p. 158. n. 5

*Iudei* non possunt advocati, procuratores, tabellio-  
nis, & similia munia exercere. ibid. n. 6

g 2 Iudeo

# Repertorium Generale

**Iudex cum Christiano, vel cum alio Iudæo litigante,**  
quis iudex aduendus sit. t. 3. p. 159. n. 7

**Iudexi quare permissum fuerit ab Imperatoribus de-  
cationatum obtinere,** tom. 5. pag. 160. & 161. n. 9.  
& 10.

**Iudexi arbitri esse possunt,** t. 3. p. 161. n. 11

**Iudexi possunt esse iuvenes etiam non Iudæorum quo-  
ad honorum administrationem, non quoad educa-  
tionem.** t. 3. p. 162. n. 81

**Iudices cum seculares, tum ecclesiastici tenentur le-  
ges & statuta in iudiciis obseruare.** tom. 1. p. 33.  
cum. 10.

**Iudex inferior non semper tenetur exequi mandatum  
superioris.** t. 1. p. 38. n. 9. & 10

**Iudices esse nequeunt quidam ob impotentiam iuri-  
s, quidam ob impotentiam facti.** tom. 1. p. 114.  
num. 1.

**Iudices per referendum ad alicuius causæ cognitionem  
delegati, quando possunt, vel non possunt iurisdi-  
ctionem suam subdelegare.** t. 1. p. 117. n. 12

**Iudicibus pluribus delegatis contententibus de iuris-  
dictione, quid agendum.** t. 1. p. 118. n. 2

**Iudicis delegati cognitio duplex quando illi à Ponti-  
fice causa committitur.** t. 1. p. 117. n. 11

**Iudex ordinarius auctore iure Pontificio arbitri recipi  
valet.** t. 1. p. 118. n. 3

**Iudices ad quos inhibere possunt iudicibus à quo ne  
in causa procedant.** t. 1. p. 117. n. 11

**Iudices literarum peritia maxime polliceri debent, eor-  
umque inscitia pro crimine habetur.** tom. 1. p. 173.  
num. 6.

**Iudex iudicij dux & imperator dicitur; & quanta sit  
eius potestas.** t. 1. p. 176. n. 12

**Iudex secularis non potest cognoscere de causis eccle-  
siasticis; sed iudex ecclesiasticus aliquando de cau-  
sis secularibus cognoscere potest.** ibid.

**Iudex supplere potest quæ desunt Advocatis & Parti-  
bus.** t. 1. p. 115. n. 6

**Iudex delegatus recusari potest, si vnus ex litigatorib-  
us subditus eius sit.** t. 1. p. 68. n. 3

**Iudices delegati valde differunt à iudicibus datis.** t. 1.  
p. 68. n. 3.

**Iudicis delegati gesta ignorantis mortem delegantis an  
valida sint.** t. 1. p. 68. n. 9. 10

**Iudici delegato ultra principale negotium duplex ge-  
nus causarum mandatum conferatur.** tom. 1. p. 68. 9.  
cum. 2.

**Iudex recusari potest ob familiaritatem patris cum eo-  
dem.** t. 1. p. 69. n. 3

**à iudice subdelegato quando ad delegatorem appellan-  
dum sit.** t. 1. p. 69. n. 3

**à iudice delegato, vel dato, ad quem appellandum  
sit, distinguitur.** t. 1. p. 70. n. 5

**Iudex cui mandata esse iurisdicção, ao semper fungatur  
vice mandantis.** ibid. n. 7

**Iudex ordinarius, cui delegatus inuinit sententiæ  
executionem, ao tenetur eam exequi, etsi sciat eam  
iniuriam esse; an verò possit de eius iniustitia cog-  
noscere.** t. 1. p. 70. n. 1

**Iudices delegati frequenter consulunt delegantes supe-  
rior negotiis sibi commissis.** t. 1. p. 64. n. 2

**Iudices delegati virtute suæ iurisdicçãois possunt  
coëtere reos contumaces, & quælibet alios suæ  
iurisdicçãois vsum impediētes.** t. 1. p. 64. n. 10

**Iudicis delegati officium & potestas diuersa sunt.** t. 1.  
p. 64. n. 1. & seqq.

**Iudex datus, & iudex delegatus in quo differant.** ibid.  
num. 14.

**Iudici delegato quæ competant; & quas penas ito-  
gare possit.** ibid. & seq. n. 15

**Iudex delegatus potest etiam auxilium brachij seculari-  
s implorare.** t. 1. p. 64. n. 16

**Iudex delegatus quare possit suæ iurisdicçãois vsum  
impediētes coëtere.** tom. 1. pag. 64. & seq. n. 17.  
& 18.

**Iudex delegatus an possit etiam suæ iurisdicçãois  
vsum impediētes multam iudicare.** t. 1. p. 64. n.  
num. 18.

**Iudices electi, & electiij quousam, & à quo dantur.**  
t. 1. p. 64. n. 22.

**Iudices pedatores quinam faciunt, quantum eorum iurisdicção;  
& quod duplex eorum genus fuerit.** t. 1.  
p. 65. n. 25.

**Iudex delegatus quilibet vocatur exequutor.** t. 1. p. 65. n.  
num. 1.

**Iudex delegatus Principi potest causam sibi commis-  
sam alij subdelegare.** t. 1. p. 65. n. 5

**Iudices à quibus dari possunt.** ibid. n. 7. & 8

**Iudices dare aliud est ac iurisdicçãoem mandare.** t. 1.  
p. 65. n. 9.

**Iudices dati, siue delegati quinam sententias suas exe-  
qui possunt.** t. 1. p. 66. n. 4. & 5

**Iudex delegatus an possit exequi sententiam suam.** t. 1.  
p. 68. & seq. n. 7. & seqq.

**Iudex delegatus maior est quocumque ordinario in  
causa sibi commissi.** tom. 1. pag. 67. n. 3. & p. 673.  
n. 9. & 10.

**Iudices delegati quinam, & qui ordinarij dicantur.**  
ibid. n. 5. & 6.

**Iudices delegati repræsentant delegantes, & ex dele-  
gantium persona existunt.** t. 1. p. 673. n. 7

**Iudex ordinarius quisnam dicitur.** ibid. n. 8

**Iudex ad quom appellatum est ab Episcopo potest præ-  
sentatum à patrono insinuare, non verò iudex de-  
legatus.** t. 1. p. 679. n. 3

**Iudices delegati omnes ante omnia debent litteras suæ  
commissionis ordinario exhibere.** tom. 1. pag. 712.  
cum. 3.

**Iudex delegatus ante litterarum exhibitionem non ha-  
bet iurisdicçãois exercitium.** ibid. n. 4

**Iudicium xras variè præscripta.** tom. 1. pag. 725. & seq.  
num. 1.

**Iudex qui aliqua resoluit superiori, nihil pendente re-  
lacione innotare potest.** t. 1. p. 737. n. 3

**Iudex ecclesiasticus, tam ordinarius, quàm delegatus,  
potest auxilium brachij secularis implorare.** tom. 1.  
p. 750. n. 25.

**Iudex ecclesiasticus secularis auxilium implorans, an  
teneatur illi adæ, & meritis causæ exhibere.** tom. 1.  
p. 751. n. 17.

**Iudex ordinarius non fit delegatus, si causa, cuius  
cognitio ad ipsum spectabat iure communi, ei  
committitur; sed tantum eius iurisdicção excitatur.**  
t. 1. p. 738. n. 1. & p. 779. n. 5.

**Iudex inferior Episcopo potest ex delegatione de  
causis matrimonialibus cognoscere.** tom. 1. p. 979.  
num. 2.

**Iudices electi electiij olim apud Africanos quousam  
faciunt.** t. 1. p. 1006. & seq. n. 2

**Iudices electi electiij plerumque in causis criminali-  
bus assumebantur.** ibid. p. 1007

**Iudex ordinarius, cui ex officio competet facultas  
absolucendi, potest eam aliis delegare.** t. 1. p. 806.  
n. 1. & 4.

**Iudex antequam de causa incipiat cognoscere, rectè ut  
testis recipi valet.** t. 1. p. 441. n. 6

**Iudicis officium est parti aduocatum assignare, potest-  
que omninare domesticum.** t. 1. p. 809. n. 16

**Iudicis officium iure utroque iure in multis casibus im-  
ploratur.** t. 1. p. 812. n. 1

Iudicis



# Omniū Notabilium. Litera I.

**Iudicis officium nobile si imploretur, sit lris contentio;** si verò mercenarium, autē, & post lris conciliationem implorari possit. *ibid.*

*Vide in verbo Officium.*

**Iudices late appellante officia.** *ibid.* n. 3.  
**Iudices in actionibus bonae fidei arbitri dicuntur.** t. 1. p. 1008. n. 8.

**Iudices in actionibus stricti iuris à iudicando iudices dicuntur, sicut in actionibus bonae fidei arbitri ab arbitrando vocantur.** *ibid.* & seq. n. 9.

**Iudex in contrahis societatis datus arbitri dicitur, & in aliis similibus quae tractantur.** *ibid.* p. 1009.

**Iudicium & arbitrorum discrimen.** tom. 1. pag. 1009. num. 10.

**In iudicium diffidio super pretensione scientiae plures casus observantur.** t. 1. p. 1012. n. 21  
**à iudicibus à parentibus electis quando liceat appellare.** t. 1. p. 1017. n. 15. & 16.

**Iudices laici nullam cognitionem super excommunicatione habere valent.** t. 2. p. 9. n. 10

**Iudices seculares quomodo possint cognoscere de iudicio, & de decimis.** t. 2. p. 9. & seq. n. 1

**Iudices seculares in Anglia de interpositionibus, & de presentatione ad beneficia ecclesiastica ex consuetudine cognoscunt.** t. 1. p. 10. n. 3

**Iudex ex officio curare debet, ne aliquod monasterium sine Praelati licentia in iudicio compareat.** t. 2. p. 34. n. 5.

**Iudices ecclesiastici an habeant facultatem deponendi, vel in exilium mittendi.** tom. 2. p. 37. & seq. num. 9.

**Iudex secularis an possit clericum condemnare, & de eius casus cognoscere, & de negligentia iudicis ecclesiastici.** t. 2. p. 34. n. 4. Vbi refertur circa hoc patris Hispaniae iniquitatem consuetudine firmata, & examinatur. p. 35. n. 5. & seqq.

**Iudices quandoque iuris ordinem dicant non tenent.** t. 2. p. 61. n. 8

**Iudex ad quem, si sententiam iudicis à quo infirmat, non remittit iuratum ad eum causam terminandam.** *ibid.* n. 9.

**Iudex secularis an possit cognoscere de causis possessionis rerum spiritualium, aut inter personas ecclesiasticas.** t. 2. p. 64. n. 8

**Iudici seculari olim licuit ex consensu Episcoporum, ut de causis clericorum cognosceret.** tom. 2. p. 65. num. 2.

**Iudex iure Pontificio quomodo sit recusandus, ut non possit vii sua iurisdictione.** tom. 2. pag. 70. num. 4.

**Iudex loci ubi delictum commissum est, de eo cognoscit; & si reus beneficio priuandus veniat, executioni suae per iudicem proprium ratione beneficii.** t. 2. p. 35. n. 3

**Iudex etiam delegatus comprehens est in causa reconventionis, & cogit ad eum iurare petitori respondere, ut utraque causam terminare valeat.** t. 2. p. 118. n. 4.

**Iudex incompetentis causam incidentem sibi competens, non verò incipit.** t. 2. p. 111. n. 17

**Iudex, quantumvis supremus, non potest proficere sententiam contra absentem inauditus, & non citatus.** t. 2. p. 119. n. 19

**Iudex delegatus aliquando non cognoscit de causa possessionis, & proprietatis finalis.** tom. 2. p. 133. num. 1.

**Iudex idem non tenetur iure Pontificio de causa possessionis, & proprietatis cognoscere, sicut tenetur iure Caesareo.** *ibid.* n. 3

*D. D. Gonzalez, in Decretal. Index generalis.*

**Iudicis officium quodam sit in iudicio finium** 184  
gundorum, & in quo consistat. tom. 1. pag. 141. num. 15.

**Iudex potest aliquando officium suum impariari ad visitationem priuatum, parum non petente.** t. 2. p. 498. num. 9.

**Iudex ad proponendas exceptiones distorsas debet certum statuere terminum, post quem reus eas opponere non est audicodus, nisi tribus casibus exceptis.** t. 2. p. 626. n. 1

**Iudex potest siue ad eum, siue etiam excommunicationem à iudicio repellere, etiam ad effectum non opponente.** t. 2. p. 630. n. 2

**Iudex nec cum praecipitatione, nec per nimiam dilacionem debet sententiam praeficere.** tom. 1. pag. 734. no. 2.

**Iudex consultus facit si causam non exprimat in sententia.** t. 2. p. 768. n. 1

**Iudex excommunicationis sententiam potest pachi beat.** t. 2. p. 788. n. 2

**Iudex à quo an teneatur suspensus per appellationem interpositam.** t. 2. p. 811. n. 1. & 2

**Iudices qui non recusati possunt, & ubi quam causam.** t. 2. p. 875. & seq. n. 3. & 4.

**Iudex secularis non potest cognoscere de veritate causae recalcationis, nec utrum legitima sit.** t. 2. p. 877. num. 5.

**Iudex ad quem potest cognoscere de negotio principalis, vel illius cogitationem committit, finito articulo appellationis ab interlocutoria interposita; & an ibidem procedat in iudicio delegato.** tom. 2. p. 889. n. 7.

**Iudicium apud Longobardos olim improba consuetudo circa decimas in iure.** t. 3. p. 32. n. 1

**Iudices ecclesiastici delegati gratis iudicare debent, nec aliquid etiam praetextu consuetudinis exigere possunt.** *ibid.* n. 6

**Iudicium tria emolumentorum genera referuntur.** t. 3. p. 33. n. 8.

**Iudicium anathema lege solia repetundarum repressit.** t. 3. p. 34. n. 9.

**Iudices munera accipere prohibentur, etiam sub quouis titulo colorato.** *ibid.* n. 10

**Iudex an prohibetur gratis munera, vel facinus accipere.** *ibid.* n. 10

**Iudicium poenae corruptorum poenae, & varia exempla puniuntur.** t. 3. p. 35. n. 12

**Iudicium corruptorum iniquas in iudicio criminali sententias proferentiam poenae; & quid statutum sit iure canonico de iudice Ecclesiastico munera accipiente.** *ibid.* & seq. n. 12

**Iudicium condita anathema, & iudiciorum nundinationis ptonincas Romano Imperio subiectas ad defensionem pertrahit.** t. 3. p. 36. n. 13

**Iudex siue in bona, siue in mala causa munera accipiat, aequè in poenam legis solue repetundarum incidit.** *ibid.* & seq. n. 13

**Iudices xenia aliqua iuxta Graecorum sententiam accipere possunt.** t. 3. p. 37. n. 16

**Iudices seculares an possint in visitatione monasteriorum se immiscere.** t. 3. p. 740. n. 6

**Iudices seculares causas, praecipue ubi poena linguinis, vel corporalis imponenda est, discipare non debent in Ecclesia.** t. 3. p. 983. n. 3

**Iudices ecclesiastici an possint in Ecclesiae causas decidere, & terminare.** t. 3. p. 987. n. 7

**Iudices ecclesiasticos quomodo de successione alicuius cognoscere possint.** t. 4. p. 124. n. 2

**Iudex ecclesiasticus an simul cognoscere possit de causa legitimacionis, & successione.** t. 4. p. 136. n. 2

g j + Iudex

# Repertorium Generale

**Iudex delegatus**, qui cognoscit de causa matrimonij, de dote etiam cognoscere valet. tom. 4. p. 191. num. 4.

**Iudex casuum civilium** quando cognoscere possit de criminalibus, & de contris. t. 4. p. 192. n. 6

**Iudices competentes**, incompetentes prout habiles, & incompetentes improprigabiles. ibid. n. 7

**Iudices ecclesiastici**, & seculares in quo differant quoad effectum cognoscendi de causis incidentibus. ibid. p. 193.

**Iudex delegatus** potest cognoscere de omnibus accessoriis, & incidentibus in negotio principalis. t. 4. p. 193. n. 8.

**Iudex nemine accusante** super notorio crimine procedere potest. t. 5. p. 213. n. 3.

**Iudex quondam** possit merere sententiam iam prolatam. t. 5. p. 41. n. 4

**Iudex sibi** reservans taxationem expensarum, & liquidationem finium, definitur super eis pronuntiare valet. ibid. n. 4

**Iudex an possit** in aliquibus delictis minime possum, saltem propter diversum modum processus. tom. 5. p. 48. num. 12.

**Iudex improbe** accusatum absolvens statim pronuntiet de calumnia. t. 5. p. 65. n. 11

**Iudex ecclesiasticus** an possit laicum criminis mixti fori rem propterea auctoritate incarceratione. tom. 5. p. 156. n. 3.

**Iudices seculares** meri sunt executores, dum illis relaxantur harenici puniendi. t. 5. p. 208. n. 3.

**In iudicio uno**, eodemque plures quaestiones agitari possunt. t. 1. p. 153. n. 7

**Iudicium** membris diuisio in metu civile, criminale, & criminale civiliter intentatum: & quid sint. t. 1. p. 92. n. 7

**Iudicium apud Romanos** quomodo olim instituere. t. 2. p. 21. n. 6. & 7

**Iudicium aliud** petitorium, aliud possessorium est; & quando petitorium absorbeat possessorium. t. 2. p. 39. num. 4.

**Iudicia secularia** dicuntur publica quatenus opponuntur ecclesiasticis cognitionibus. tom. 2. pag. 79. num. 6.

**Iudicia ordinaria**, & extraordinaria apud Romanos quatenus. t. 2. p. 196. n. 11

**Iudicium petitorium**, & possessorium an simul possint concurrere. t. 2. p. 241. & seq. n. 13. 14

**Iudicij petitorij**, & possessoriij cumulatione non admittitur in remediis retinendis possessoribus. t. 2. p. 243. num. 15.

**Iudicij** virtuosque cumulatione non admittitur in rebus corporalibus, sicut in incorporalibus. ibid.

**Iudicij virtuosque** cumulatione in principio, & ex processu admittitur. t. 2. p. 244. n. 16

**Iudicij petitorij**, & possessoriij cumulatione, & mutatio admittitur. t. 2. p. 244. n. 17

**Iudicium** utrumque potest vna sententia terminari de iure canonico. ibid. n. 18

**Iudicio** quocumque diuisorio pendente, eius rei alienatio voluntaria, non necessaria interdicitur. t. 2. p. 306. n. 15.

**Iudicium finium** regundorum pro praedictis iusticiis tantum competit. t. 2. p. 340. n. 8

**In iudicio finium** regundorum quilibet tenetur probare, & obinebit qui melius probaverit; & si pariter probent, absolvatur possessor. tom. 2. p. 342. num. 8.

**Iudicia diuisoria** quatenus sint, & quae sint, & ad quod inuenta. ibid. & seq. n. 10

**Iudicium familiae** circumscribitur quid sit, quibus com-

petat, & in quo differat ab actione familiae circumscribitur. t. 2. p. 343. n. 10

**Iudicium finium** regundorum unde ita dictum sit, & quibus competat. ibid. n. 11. & 12

**In iudicio finium** regundorum quis olim competens index fuerit. t. 2. p. 344. n. 14

**In iudicio finium** regundorum quilibet actoris, & rei partes sustinet, sicut etiam in aliis diuisoriis. t. 2. p. 344. n. 13. & p. 346. n. 16. 17.

**Iudicium legitimum**, & verum quodnam dicatur. t. 2. p. 349. n. 12.

**Iudicium summationis** & plenarium quid sint, & quomodo differant. t. 2. p. 353. n. 4

**Iudiciorum criminalium** extorcendorum antiqua formula referor. t. 5. p. 36. n. 4

**Iudicium criminale** dicitur ubi agitur de amore de beneficio. t. 5. p. 113. & seq. n. 4

**Iudicium prius** inquisitio dictum fuit. tom. 5. p. 620. cap. 10.

**Iudicij** variae acceptiones & etymologiae referuntur. ibid. & p. 621. n. 3.

**Iudicia iuxta Gregorium Magnum** non sunt & quare inchoanda. t. 5. p. 383. n. 3

**de Sego-Dri** monasterium est Ordinis Cisterciensis in Anglia, & de quo fundatum. tom. 5. pag. 206. num. 1.

**Julianus Apostata** Christianis infensissimus, maxime humaniores literas professentibus, tom. 3. p. 176. num. 4.

**Juniores** aliquando significant clericos in minoribus ordinibus, & inferioribus ministeriis constitutos. t. 2. p. 63. n. 2.

**Iuramentum** fidelitatis ab Archiepiscopis, & Episcopis praestandum, & quo tempore originem ducat. t. 1. p. 138. n. 26.

**Iuramentum R. Pontifici** praestandum ab Archiepiscopis, & Episcopis quae continere debeat. ibid. num. 27.

**Iuramentum** quodlibet non est illicitum, & prohibitum. t. 1. p. 219. n. 29

**Iuramentum fidelitatis R. Pontifici** praestare, non est ei homagium facere. ibid. n. 30

**Iuramentum** de absoluta, & universali observantia canonum fuit prohibitum. tom. 1. pag. 240. num. 11.

**Iuramentum fidelitatis** an praestari possit per procuratorem. ibid. n. 33

**Iuramentum**, seu sponsio fidelitatis quando in usu esse coepit. ibid. n. 3

**Iuramentum** in rebus arduis praestitum, & de personis illustribus, & superius Principibus, nequit ab Episcopis relaxari. tom. 1. pag. 327. num. 18.

**Iuramentum Friderico Siciliis Regi** adhuc in cunis vagienti & Philippo, & aliis Principibus praestitum. ibid. n. 10.

**Iurati**, qui Rempublicam regant, quare ita dicti. t. 1. p. 339. n. 2.

**Iuramentum metu** praestitum an sit validum censendum. t. 1. p. 364. n. 11

**Iuramentum in litem** quid sit, & quid iurare in litem. t. 1. p. 366. n. 5.

**Iuramentum in litem** aliud est affectionis, aliud veritatis. ibid. n. 6

**Iuramentum in litem** in quibus causis, & de quibus personis deferatur. t. 1. p. 367. n. 7

**Iuramentum in litem** quibus concurrentibus deferatur. ibid. & seq. n. 8

**Iuramentum veritatis** in quo differat & iuramento affectionis. t. 1. p. 368. n. 9

**Iuramentum**

# Omniū Notabilium. Litera I.

Iuramentum calumniez ad quid sit iuramentum, & unde originem trahit. t. a. p. 157. n. 3

Iuramentum calumniez à temporibus mediæ iurifrudientiæ initium fumpfit. ibid. col. 1

Iuramentum calumniez apud Hifpanos non est in ufu, fed in eius locum fuccedit iuramentum malitiæ. ibid.

Iuramenti calumniez definitio, & diftictio traduntur, & explicantur. ibid. & feq. n. 4

Iuramenti calumniez neceffitas à quo iure procedit. tom. 1. p. 158. n. 5

Iuramentum calumniez in quibus negotiis temiti, & admitti poffit. ibid.

Iuramentum calumniez à quibus perfonis præftari, & quibus remitti poffit. t. a. p. 158. n. 6

Iuramentum ad contactum alicuius rei factæ, in omni religione, fuit Iudaica, Gentilica, Catholica, &c. præftatum efl. t. a. p. 159. n. 8

Iuramenti formula per Iouem Lapidem quid fuerit apud Romanos. t. a. p. 160. initio

Iuramentum corporale Chriftianis à Clemente prohibitum quid fit. ibid. n. 9

Iuramenti à Chriftianis præftati variz formulæ, & exempla traduntur. ibid. & feq.

Iuramentum corporale & verbale non diffiunt quoad obligationem: & an differant quoad pernam periculi imponendam. ibid.

Iuramentum contractu manus dextre præftatur. ibid. num. 10.

Iuramentum quomodo ab Epifcopis præftatur. Vide in verbo *Epifcopus*.

Iuramentum calumniez in quibus caufis præftandum fit. t. a. p. 161. & feq. n. 13

Iuramentum de calumnia in aduenturæ in caufis fpiritalibus, vel etiam in caufis appellatiouis. t. 1. p. 161. n. 13

Iuramentum de calumnia quid comprehendat. ibid. num. 14.

Iuramentum dei Dominio præftari prohibetur, & an iudiciale, vel extra iudiciale præftari fit prohibitum. tom. 1. p. 171. n. 12

Iuramentum triplex litis & controverfiaz dirimendæ caufæ comparatur. t. 1. p. 136. n. 5

Iuramentum fuppletorium an præftari debeat à teo, & tiori non probante. t. 1. p. 137. col. 1.

Iuramentum fuppletorium quare etiam neceffarium dicatur. t. 1. p. 137. n. 5

Iuramentum hoc ut à iudice deferatur, quænam requiratur. ibid. n. 6

Iuramentum in iudicio non efl deferendum ftantibus legitimis probationibus. t. a. p. 138. n. 8

Iuramentum ad remouendum calumnia præftatum non efl fupernum, etiam ftantibus probationibus per legitimis teftes & inftrumenta. tom. 1. p. 139. num. 9.

Iuramentum fuppletorium an in caufis matrimonialibus deferatur. ibid. & feq. n. 11

Iuramentum fuppletorium deferatur & tiori femiplenè probanti. ibid. n. 10

Iuramentum ab Epifcopo præftatum de non alienandis rebus Ecclefiz, ad directas tantum, & illicitas alienationes reftingendum efl. tom. 3. pag. 968. num. 1.

Iuramentum fæpe deferatur ad probationem copulæ inter virum & uxorem. t. 1. p. 147. n. 4

Iuramentum factum de non ferendo teftimonio, non eximit teftes ab eo ferendo. t. a. p. 147. n. 2

Iuramentum in iudicio proferre an fit Epifcopis, prefbyteris, clericis & monachis prohibitum. tom. 1. p. 445. n. 5.

Iuramentum in producat actionem, tam de iure Cæfaræo, quam canonico. t. 1. p. 545. n. 5

Iuramenti obligatio quorupliciter tolli poffit. tom. 1. p. 546. n. 9.

Iuramenti relaxatio quoruplex fit, & in qua differat ab iraxione, & commutatione. tom. 1. p. 546. num. 10.

Iuramenti relaxatio à quibus fieri poffit. ibid. & feq. num. 11.

Iuramentum an poffit relaxari à iudice feculari. t. 1. p. 547. n. 12.

Iuramenti relaxatio à quo iudice fieri debeat, eam partes font diftictæ iurifdictionis. tom. 1. pag. 548. num. 14.

ad Iuramenti relaxationem caufæ defiderantur. ibid. num. 15.

Iuramentum in quibus cafibus relaxari debeat. ibid. & feq.

Iuramentum continens turpitudinem, vel iniuftitiam ex parte fufcipientis, & iniuriam ex parte permittentis, non debet fortiri effectum. tom. 1. p. 549. num. 17.

Iuramentum parti præftitum, eâ illud frangente, impenitenti violari potest. t. a. p. 551. n. 1

Iuramenti ab Epifcopis præftandi formulæ quædam antiquæ. t. 1. p. 552. n. 1. & 2

Iuramentum à quibus clericis debeat Epifcopo præftari. t. 1. p. 554. n. 2

Iuramentum ftictius obligat, quam fimplex promiffio. tom. 1. p. 555. n. 4

Iuramentum metu extortum feruandum efl donec ab Ecclefia relaxetur. t. 1. p. 558. n. 2

Iuramentum metu extortum omni iure validum efl. ibid. n. 4. & p. 559. n. 6. & feq.

Iuramentum ad iuramentum contradietum à iure reprobata an fit validum. ibid. & feq. n. 7

Iuramentum ex iracundiz calore præftitum, an fit adimplendum. t. 1. p. 570. n. 5

Iuramenta illicita non funt feruanda. ibid. n. 6

Iuramentum fidelitatis an fit personale, vel reale. t. 1. p. 572. n. 4.

Iuramentum ab multis pro vici, & rebus feruandis præftitum, ab Ecclefia relaxatur. tom. 1. p. 573. num. 3.

Iuramento generali non competebeduntur ea, de quibus verifimile efl iuramentum non cogitalle. t. 1. p. 574. n. 5.

Iuramenta Principum relaxare proprium efl Pontificis. t. 1. p. 576. n. 3.

Iuramentum in leges à iudicibus olim præftitum. t. 1. p. 580. n. 5.

In iuramento quolibet præftito femper intelligitur exceptum ius fuperioris. ibid. n. 5

Iuramentum factum de obferuando ordine iudiciali à iudice præftitum, non efl in notoriis feruandum fæcus in plenariis, & aliis iudiciis. tom. 1. p. 582. & feq. n. 4.

Iuramentum de obferuando ordine iudicio etiam in caufis notoriis à iudice præftitum, an fit adimplendum. t. 1. p. 583. n. 5

Iuramentum de adimplenda promiffione nupitium præftitum, non efl femper adimplendum. tom. 1. p. 586. n. 2.

Iuramentum de non acculanda vxore à marito præftitum, an fit adimplendum. t. 1. p. 587. n. 2. & feq.

Iuramentum de non acculanda vxore fuper vilo crimine à viro præftitum, temerarium efl. t. 1. p. 588. num. 5.

Iuramentum per creaturas præftitum, propterea creaturæ funt, licitum non efl. t. 1. p. 590. n. 2

# Repertorium Generale

Iuramentum dicitur maxime expedientum licitum  
remedium. *ibid.* n. 3  
Iuramentum prout regulæ non est monachia in-  
terdictum. *t. 1. p. 59. n. 4*  
Iuramentum astante iusta causa omnibus præstare li-  
cet. *t. 1. p. 191. n. 5. & p. 195. n. 12*  
Iuramenti etymologia, & deinde traditur; & an ad  
iurandum verba requirantur. *t. 1. p. 592. n. 8*  
Iuramenti varæ formulæ referuntur. *ibid.* n. 9  
Iuramentum per genium, seu per venerationem Prin-  
cipis, quid sit. *ibid.* p. 593  
Iuramentum per Deos improbatæ religionis præsti-  
tum, apud Romanos prohibitum fuit, & an per  
falsos Deos præstitum sit validum, & licitum. *t. 1. p. 594. col. 1.*  
Iuramentum apud Christianos variè, & pte præstatur.  
*ibid.* n. 11.  
Iuramentum non fuit à Christo Domino absolute  
prohibitum, sed eius malus usus. *tom. 1. p. 595. n. 13.*  
Iuramentum non est de genere bonorum. *ibid.* col. 2.  
Iuramentum promissorium facti interit periculosum  
est. *ibid.* & seq.  
Iuramentum confirmatorium an elevari debeat, &  
conditionem actus, cui adiecit; an tantum obli-  
get iuramentum ex vi religionis, in cuius gratiam fit,  
ut promissa adimpleat. *t. 1. p. 602. n. 11*  
Iuramentum fidelitatis in feudis quid sit, & quomo-  
do præstandum. *t. 1. p. 608. n. 6*  
Iuramentum de veritate dicenda quid sit, & in quo  
differat à iuramento de calumnia, & in licet.  
*t. 1. p. 612. n. 1.*  
Iuramenti usus inter civilis angustus, iure Pontificio  
est dilatatus. *t. 1. p. 615. n. 1*  
Iuramentum ad dirimendas controversias olim vstru-  
tum. *ibid.* n. 3  
Iuramentum, quod licet dicimur gratiæ præstatur,  
triplex est. *ibid.* & seq.  
Iuramentum an possit defecti in licet actore semiple-  
nit tantum probante, aut presumptione pro co fa-  
ciente. *tom. 1. p. 616. n. 3*  
Iuramentum potest exigi de eo, ad quod quis ex of-  
ficio, & munere tenetur. *t. 1. p. 117. n. 3*  
Iuramentum de observandis omnibus Ecclesiæ cano-  
nibus an liceat. *ibid.* p. 118  
Iuramentum super indemnitate rerum Ecclesiæ à qui-  
bus exigi debeat in institutione. *tom. 1. p. 118. n. 4.*  
Iuramentum Ecclesiæ damnosum non est observan-  
dum. *t. 1. p. 110. n. 4*  
Iuramentum de capillis non exigi, quid significetur.  
*t. 1. p. 341. n. 6.*  
Iuramentum quandomam possit relaxari, & non adim-  
pleri. *t. 1. p. 15. n. 8*  
Iuramentum quare à teo exigitur, cum actore non  
probante, sit ipse absolvendus. *t. 1. p. 90. n. 6*  
Iuramenti conditio adiecta in testamento, quare à  
Patre remissa sit. *t. 1. p. 97. n. 2*  
Iuramentum an possit defecti reo, tam ab actore, quam  
à iudice. *t. 1. p. 514. n. 5*  
*Interdum* verbum in iure vstratum quid sit, & quid  
significare significet. *t. 1. p. 611. n. 4*  
*Iurisdiclio* an pactis priorum possit attribui ei, qui  
tenetur Magistratus, est, sed incompetentis. *t. 1. p. 81. n. 12.*  
*Iurisdiclio* speciali concessa derogat generali. *t. 1. p. 82. n. 20.*  
*Iurisdiclio* Ecclesiastica omnino telidet potes supre-  
mum Pontificem. *t. 1. p. 115. n. 6*

*Iurisdiclio* pluribus iudicibus collectivè delegata,  
competit omnibus simul, secus si disjunctim com-  
mitti sit. *t. 1. p. 115. n. 6*  
*Iurisdiclio* causæ delegatæ alicui designato per digni-  
tatem, transit ad successorem in dignitate; si  
si delegator alicui designato nomine proprio. *t. 1. p. 116. n. 8.*  
*Iurisdiclio* delegata in quibus casibus possit, vel non  
possit subdelegari. *t. 1. p. 117. n. 12*  
*Iurisdiclio* per reversionem concessa est odiosa, & stri-  
ctè interpretanda. *tom. 1. p. 157. n. 8*  
*Iurisdiclio* delegata prorogari potest, & quæ deinde  
tenetur, ut prorogetur. *t. 1. p. 661. n. 4*  
*Iurisdiclio* delegata prorogatio quatuor modis con-  
tingere potest. *ibid.* n. 5  
*Iurisdiclio* non semper perpetua creditur. *tom. 1. p. 662. n. 6.*  
*Iurisdiclio* delegata quomodo finitur. *tom. 1. p. 670. n. 3.*  
*Iurisdiclio* Intuitu dignitatis mandata, transit in suc-  
cessorem in dignitate. *t. 1. p. 676. n. 3*  
*Iurisdiclio* delegata Vicario Episcopi commissa, an  
transfert ad eius successorem. *tom. 1. p. 677. n. 8.*  
*Iurisdiclio* ecclesiastica an tantum ecclesiasticis perso-  
nis sit committenda. *t. 1. p. 682. n. 2*  
*Iurisdiclio* delegata mone delegantis finitur, & integrè.  
*t. 1. p. 682. n. 1.* Ducat verò negotio iam excepto. *t. 1. p. 684. n. 5. & p. 686. n. 6.*  
ad *Iurisdiclio* delegatam perperuandam an neces-  
saria sit licet concessio. *t. 1. p. 685. n. 3. & 4*  
*Iurisdiclio* superarceat est, si cum ea aliquid impe-  
tij non mandetur. *t. 1. p. 703. n. 1*  
*Iurisdiclio* civilis symbolum. *tom. 1. p. 704. n. 2.*  
*Iurisdiclio* delegata, causæ iam exceptæ nequit à dele-  
gante revocari. *t. 1. p. 721. n. 2*  
*Iurisdiclio* delegata non solet reculatione delegatio  
opposita. *t. 1. p. 723. n. 2*  
*Iurisdiclio* delegatorum expirat, vno eorum defun-  
cto. *t. 1. p. 727. n. 1*  
*Iurisdiclio* ecclesiastica Prælati singula pro  
potestatis concessa. *t. 1. p. 771. n. 6*  
*Iurisdiclio* ordinaria, & delegata nequit in eadem  
persona ad eandem causam simul coexistere. *tom. 1. p. 80. & seq. n. 6. & seq.*  
*Iurisdiclio* quæ alicui competit ratione officij, potest  
alia ab eo delegari. *t. 1. p. 806. & seq. n. 5*  
*Iurisdiclio* priuata priuatis personis concedi potest.  
*t. 1. p. 18. n. 4.*  
*Iurisdiclio* in personas ecclesiasticas potest à supre-  
mo Pontifice laici demandari. *tom. 1. p. 29. n. 8.*  
*Iurisdiclio* delegatam non solum mutatione posses-  
soris, quomodo sit verum. *t. 1. p. 42. n. 1*  
*Iurisdiclio* Pontificis, & Regis, ecclesiasticæ, &  
secularis equiparatio. *t. 1. p. 47. n. 3*  
*Iurisdiclio* ecclesiastica in quibus sceleribus excet-  
tor. *ibid.* n. 7  
*Iurisdiclio* per personas, & per loca distinctæ fuere.  
*t. 1. p. 67. & seq. n. 6.*  
*Iurisdiclio* attribuitur aliquando favore Magistratus,  
aliquando favore subditorum, aliquando grati-  
am Magistratus, quàm subditorum. *tom. 1. p. 102. n. 8.*  
*Iurisdiclio* aliena non potest voluntate priorum in  
frangere defensorum prorogari. *ibid.*  
*Iurisdiclio*, & iura Episcopalia præferri ab inferiori-  
bus contra Episcopum non possunt. *t. 1. p. 705. n. 6.*

*Iurisdiclio*

# Omniū Notabilium. Litera I.

Iurisdictiones per loca & personas distinctæ sunt, ne  
 turbentur & confundantur. t. 5. p. 588. n. 4  
*Iura* aliquæ, quæ secundum naturam sunt homini-  
 bus & brutis communia, referantur. tom. 1. pag. 5.  
 num. 10.  
 Ius naturale hominibus & brutis commune est. t. 1.  
 p. 6. nit. Soluturque ius contrarium adducta diffi-  
 cultas. ibid. n. 11  
 Iuris naturalis & legis æternæ differentia. ibid.  
 num. 13.  
 Ius naturale aliter in hominibus, aliter in brutis se  
 habet. ibid. n. 12  
 Iuris naturalis communia præcepta traduntur. tom. 1.  
 p. 7. n. 14.  
 Iuris naturalis præcepta à Consensu indicantur. ibid.  
 num. 15.  
 Iuris naturalis materia alia, & alia pro diversitate  
 temporum. t. 1. p. 8. n. 16  
 Iuris gentium origo, eiusque distinctio. ibid. n. 17  
 Ius naturale & gentium in quo distinguantur.  
 ibid.  
 Ius ciuile & gentium distinctio. t. 1. p. 9. n. 18  
 Ius gentium positum est & immutabile, sanctiusque  
 iure ciuili. ibid. n. 19  
 Ius naturale aliud est diuinum, aliud humanum.  
 ibid. n. 20.  
 Ius gentium an aliquando immutari possit per ius ci-  
 uile. t. 1. p. 10. n. 21  
 Ius factum positum ecclesiasticum qua ratione di-  
 citur diuinum. ibid. n. 22  
 Ius quod propriè diuinum appellatur, positum  
 est, diuiditurque in vetus & nouum. tom. 1. p. 11.  
 num. 21.  
 Ius diuinum quo hodie utimur, quod sit, & quid eccle-  
 siasticum. t. 1. p. 12. n. 28  
 Ius ecclesiasticum legem completens, diuinum aliquan-  
 do appellatur, sed frequentius canonicum. tom. 1.  
 p. 13. n. 29.  
 Ius canonicum quare ita dicitur. ibid. n. 30  
 Iuris canonici, eiusque progressus historia absoluitur.  
 tom. 1. p. 15. n. 55. & p. 16. & seq.  
 Ius populi Hebraei ius ciuile Hebræorum dicitur à  
 Pilione Iudæo. t. 1. p. 45. n. 8  
 Iuris scientia aliquando ars liberalis, seu studium li-  
 berale dicitur. tom. 1. p. 70. n. 3  
 Ius antiquum Decretalium in quo differt à iure nouo  
 libri Særi, quoad impetitionem litterarum ad  
 secundum beneficium. tom. 1. p. 106. n. 11  
 Ius canonicum & ciuile constant iure scripto & iure  
 non scripto: & quid sit ius non scriptum. tom. 1.  
 p. 165. n. 10.  
 Iura naturalia diuina quadam prouidentia immobilia  
 sunt. t. 1. p. 204. n. 8. & p. 205. n. 10  
 Ius eligendi, & ius presentandi in quo differant, re-  
 fertur. t. 1. p. 432. n. 13  
 Vide in verbo *Electio*, & *Præsentatio*.  
 Iuris crymon & varis eius acceptiones. tom. 1. p. 1.  
 num. 1.  
 Iure Romanorum, iure Pontificio, & iure in com-  
 muni, quid significet. ibid.  
 Ius quomodo, & in quo sensu à iustitia deriuatur.  
 ibid.  
 Ius æternum, seu lex æterna quid sit. tom. 1. pag. 1.  
 num. 2.  
 Ius naturale quid sit, & unde deriuatur. tom. 1. p. 4.  
 num. 8.  
 Ius publicum bifariam accipitur. t. 1. p. 78. n. 2  
 Ius factum, etiam commune, & publicum appellatur.  
 ibid. col. 1.  
 Iuris publici frequentior acceptio. ibid. n. 3

Ius commune quondam possit patris priuatorum  
 renunciari. ibid. & seq.  
 Iuris naturalis transgressio peccatum inducit. tom. 1.  
 p. 203. n. 3.  
 Ius canonicum nouo confundit contractus bonæ fidei  
 cum contractibus iuribus. t. 2. p. 656. n. 4  
 Ius canonicum potest omnibus legibus prolatis in his  
 rebus, quæ materiam peccati continent, deter-  
 gare. t. 2. p. 718. n. 3  
 Ius diuinum expresse obligat semper, & absolute  
 ius verò diuinum electum admittit declarationem,  
 licet non eadem sub dispensatione. tom. 3. p. 104.  
 num. 7.  
 In iure diuino verè, & strictè sumpto, nemo dispen-  
 sare potest. t. 3. p. 205. n. 3  
 Ius diocesenum, & iurisdictionale Episcopis compe-  
 tens quomodo sit. t. 3. p. 731. n. 5  
 Iuris ciuili libri à quibus, & ubi reperi: vide in ver-  
 bo *Pandectæ*.  
 Iuris ciuilis professio in magna estimatione. tom. 3.  
 p. 101. n. 2.  
 Iuris ciuilis Romanorum naufragium tum apud Gal-  
 los, tum apud Hispanos. t. 5. p. 577. n. 2  
 Iuris ciuilis studium in Academiis an possit à Roma-  
 no Pontifice prohiberi. ibid. n. 3.  
*Iuspatronatus* consuetudine etiam laicis acquiritur, valet,  
 tom. 1. p. 177. n. 15.  
 Iuspatronatus an longa possessione, vel præscriptio-  
 ne acquiri possit. t. 1. p. 305. n. 4  
 Iuspatronatus causa ad Iudicis ecclesiastici cognicio-  
 nem spectat. t. 2. p. 100. n. 4  
 Iuspatronatus origo inquiritur. t. 2. p. 111. n. 6  
 Iuspatronatus Ecclesiarum tripliciter acquiritur, ibid.  
 num. 7.  
 Iuspatronatus an sit spirituale, vel spiritalibus an-  
 nexum. ibid. n. 8. & p. 112. n. 9  
 Iuspatronatus Regij causæ, in qua Curia disceptari  
 debeat. ibid. n. 10  
 Iuspatronatus quare non transeat in creditorem; si-  
 cut in emptorem, vel conductorem. t. 2. p. 774.  
 & seq. n. 2.  
 Iuspatronatus ex lege decemviri, & ex edito Præto-  
 ris quomodo procedat. t. 3. p. 518. n. 7. & 8  
 Iuspatronatus quomodo ex lege Papæ auctus. tom. 3.  
 p. 550. n. 9.  
 Iuspatronatus an aliquod remaneret in seculis ad ob-  
 sequium Ecclesiæ manumissis. tom. 3. p. 531. & seq.  
 num. 11.  
 Iuspatronatus Ecclesiæ appellatur Ecclesia ipsa: &  
 iuspatronatus Ecclesiæ consequitur Dominus fudi-  
 di, eius donatione facta ad Ecclesiam confirma-  
 dam. t. 3. p. 760. n. 2  
 Iuspatronatus inter hæredes diuini non debet, & si  
 propter eorum discordiam persistet non presen-  
 tatur, cessatur à Missæ sacrificio, donec vnus pa-  
 tri voto & consilio defigatur. t. 3. p. 762. n. 3  
 Iuspatronatus præcipue eligitur iure hæreditario, non  
 iure sanguinis. ibid. n. 5  
 Iuspatronatus non pertinet ad hæredes pro portioni-  
 bus hæreditatis. t. 3. p. 763. n. 6. 7  
 In iuspatronatus attempto iuris rigore successio non da-  
 tur, sed ea fauore, & gratia admittitur. ibid. n. 8  
 Iuspatronatus an sit individuum respectu omnium  
 effectuum. t. 3. p. 764. n. 9  
 Iuspatronatus usus, & exercitium potest esse diui-  
 dum. t. 3. p. 764. n. 10  
 In iuspatronatus an admittatur vicissitudo patroco-  
 norum presentantium. t. 2. p. 765. n. 12  
 Iuspatronatus ad laicos spectante, datur quætime-  
 re ad presentandum; semel verò si ad ecclesia-  
 sticos

# Repertorium Generale

licos spectet. tom.3. pag.763. num.11. & pag.766. num.13.  
*Infirmitas* siue ecclesiasticum, siue laicale, quandoque originem sumptit, & protectum. tom.3. p.768. n.4.5.  
*Infirmitas* quandoque ecclesiasticum, quando laicale dicitur. t.3. p.770. n.3.  
*Infirmitas* quomodo possit in alium transferri. tom.3. p.773. n.2.  
*Infirmitas* cum dote dato, ad quem pertinet presentatio. t.3. p.775. n.2.  
*Infirmitas* quibus modis ad monachos spectare possit. tom.3. p.777. n.3.  
*Infirmitas* primum, & principaliter alienari non valet. t.3. p.779. n.2.  
*Infirmitas* in Ecclesia tribus modis acquiritur. t.3. p.787. n.3. & p.788. n.4.  
*Infirmitas* pro iudice accipitur in legibus, & Authoribus antiquis. t.3. p.367. n.2.  
*Infirmitas* quid sit, & quid iustitiam. t.3. p.1009. num.3.  
*Infirmitas* specialiter sumitur pro iudice causarum criminalium. ibid.  
*Infirmitas* potius in lege esse dicitur, quam sub lege. tom.1. pag.36. n.11.  
*Inimicus* ad vitia pronus impetris describitur. tom.1. p.541. n.5.  
*Inimicus* pudicitiam, sobrietatemque sectari, rarum & admirandum est. ibid.  
*Inimicus*, qui etiam dicitur vitis etas, quando incipiat, & quando finitur. t.4. p.234. n.2.

## K.

**K** *Alegria* civitas in Vngaria Metropolitana Sede decorata. t.1. p.18. n.2.  
*Karlens* inter Metropoles à peritioribus totum Bel-  
 ramnicum scriptoribus connumeratur. tom.1. p.411.  
 num.6.  
*Karlsruhe* monasterium Ordinis D. Benedicti, ubi situm, & à quo fundatum. t.1. p.296. n.4.  
*Kelmelin* Graeca vox quid significet. tom.1. p.606.  
 num.2.

## L.

**L** *Esse* ultra dimidium iusti pretij quandoque de-  
 tur. tom.3. p.109. n.4.  
*Laici* Clerici quoniam dicantur, duplici modo exponi-  
 tur. t.1. p.151. n.2.  
*Laicorum* incapax quoad res ecclesiasticas & spi-  
 rituales. t.2. p.316. n.5.  
*Laici* competere possunt in presentandi Prælatum,  
 sed non eligendi. ibid. n.6.  
*Laici* pfectis Ecclesie seculis predicandi munus  
 obicit. tom.1. p.793. n.18.  
*Laici* in causis temporalibus etiam à clericis ut abini  
 recipi valent, non tamen in spiritualibus. tom.1.  
 p.1014. n.7. & p.1035. n.4.  
*Laici* tanquam delegati in causis ecclesiasticis proce-  
 dere valent, non tanquam ordinarij; & quare.  
 ibid. n.5.  
*Laici* non possunt contra laicum rescriptum iustitiae  
 impetare à Pontifice, nisi in defectum, & negli-  
 gentiam iudicis secularis. t.2. p.77. n.4.  
*Laici* possunt negotia ecclesiastica tractare ministe-  
 rialiter, non iurisdictionaliter. tom.2. pag.6.  
 num.3.  
*Laici* possunt esse assessores iudicum ecclesiasticorum.  
 ibid. n.4.

*Laici* quare non possunt cognoscere de causis spiri-  
 tualibus, seu morè ecclesiasticis. t.1. p.8. n.2.  
*Laici* quam cognitionem habere possunt super iura-  
 mento. t.1. p.9. n.10.  
*Laici* possunt iurisdictionem iudicis alieni prorogare,  
 clerici vero neutiquam, nisi de proprii Episcopi  
 licentia. t.2. p.100. n.3.  
*Laici* an possunt iurisdictionem iudicis secularis pro-  
 rogare. t.2. p.101. & seq. n.10.  
*Laici* in percipiendi decimas prescriptione acquirere  
 non valent. tom.1. p.682. & seq. num.6. & p.683.  
 num.8.  
*Laicos* in criminali causa nequit testificari contra cle-  
 ricum. t.2. p.410. n.3.5.  
*Laici* in aliquibus casibus admittuntur ad testifican-  
 dum contra clericos. ibid. n.5.  
*Laici* intra cancellos Ecclesie cum clericis sedere non  
 debent, aut stare. t.3. p.3. n.8.  
*Laici* quomodo olim sacerdotes dicebantur à SS. Pa-  
 tribus & Apostolis. t.3. p.4. n.9. & p.6. n.1.  
*Laici* olim etiam psalmonum modulationi intenden-  
 bant, non tamen in eodem loco ac sacerdotes.  
 ibid.  
*Laicos* olim oblationem fecisse ad altare, quomodo  
 intelligi debeat. ibid. & p.7.  
*Laicos* nobilibus locis in Ecclesiis assignari in Con-  
 cilio Aquis. t.3. p.3. n.13.  
*Laici* in Ecclesia canere in Concilio Lugdunensi fuit  
 prohibitum. t.3. p.14. n.5.  
*Laici* ex dispensatione Pontificis possunt beneficium  
 obtinere, eiusque fructus percipere. tom.3. p.122.  
 num.5.  
*Laici* decimas ecclesiasticas retinere non possunt.  
 tom.3. p.611. n.1.  
*Laici* omnino incapaces suorum iuris decimarum. ibid.  
 n.3. & p.613. n.6.  
*Laici* possunt competere ex privilegio Summi Ponti-  
 ficis ius percipiendi decimas. ibid. & seq. n.4.  
*Laici* decimarum occupatores, & iniussu detentores.  
 tom.3. p.612. n.5.  
*Laici* decimarum iniussu detentionem infestationis  
 nomine simulant. ibid. & seq.  
*Laicos* haeres clerici institutus postmodum heredita-  
 rem gabellaram solutioni esse obnoxii. t.3. p.987.  
 & seq. n.11.  
*Laici* in Ecclesia predicare non debent, nec in con-  
 ventibus de mysteriis fidei disputare. tom.3. p.205.  
 num.6.  
*Laici* de mysteriis fidei disputantes peccant lethaliter.  
 t.3. p.207. inir.  
*Laici* an aliquando publice in Ecclesia docuerint.  
 ibid. n.11.  
*Laici* contra naturam incontinentes excommunican-  
 tur. t.3. p.453. n.7.  
*Laicos* sollemniter baptizans an effectus irregularis.  
 t.3. p.419. n.2.  
*S. Leofrancus* in Episcopum Papieensem cum magna  
 celebritate electus. t.2. p.463. n.7.  
*Langens*, natio Anglus, egregius Philosophus,  
 & Theologiae professor, & alie eius Laudes. t.1.  
 p.145. n.1.  
*Landica* alia in Syria, alia in Media, alia in Phry-  
 gia. t.2. p.550. n.2.  
*Lanarum* monstra clericis, & laicis prohibita sunt  
 ubi de antiquo more introducendi lanarum in con-  
 vivis prohibito. t.3. p.40. n.2.  
*Latina* lingua studio Romanorum per orbem propa-  
 gata, & valde vixit. t.1. p.112. n.4.  
*Latina* lingua vixitior in Ecclesia. ibid. n.3.  
*Latinitatem* percelebre Ordinis D. Benedicti mona-  
 sterium

# Omnium Notabilium. Litera L:

ferium ab omni infirmitate exemptum immo-  
dum parit Romano Pontifici. tom. 3. pag. 31.  
num. 1.

**Larus** publicus quis dicatur, ut immunitatis beneficio  
non gaudeat. Vide in verbo *Fur*.

**Latifundia** verba nobilis, & caput Theſſallicæ, vbiuſque ſita  
ſit. t. 3. p. 733. n. 3

**Latifundia** Metropolitica iura conceſſa fuerit. ibid. &  
pag. 726.

**Latifundia** civitas in provincia Mediolanenſi à quibus  
fuerit condita: vbi de Lauda Pompeia. t. 3. p. 643.  
num. 1.

**Latifundia** civitas Episcopalia eſt in confinibus Campa-  
niæ, & Picardiæ citra, cuiusque Præſulium dignitas  
quæ. t. 1. p. 135. n. 1

**Latifundia** civitas eſt Gallie in Campaniæ, & Pic-  
ardiæ confinibus ſita, Cathedrali Eccleſiæ Rhe-  
menſis ſuffraganeæ decotata. t. 3. p. 346. n. 1

**Latifundia** decetis perit, eius Eccleſiæ vniù Tuſco-  
lana. t. 3. p. 749. n. 3

**S. Laurentij** in Damasco Eccleſia quare ita dicta. tom. 1.  
p. 344. n. 3.

**S. Laurentius** vbi natus, à quo curatus, & ſub quo  
imperatore fuerit paſſus. t. 2. p. 185. n. 15

**S. Laurentij** monaſterium circa muros vrbis Leodien-  
ſis quomodo vetuſtum ſit, quando inchoatum, & à  
quo abſolutum. t. 1. p. 633. n. 9

**Leſſana** verba ad ripam ſeptentrionalem lacus Lema-  
ni ſita, non longe à Geneuſi, ſede Episcopali hæ-  
reſicorum perſidia preſata. t. 3. p. 209. n. 3

**Leſſana** monaſterium canonicorum regularium in  
Auglia. t. 3. p. 773. n. 1

**Leſſana** etiam antiquitus in officio diſtincto inſere-  
batur. t. 1. p. 639. n. 2

**Leſſana** ſacrarum in matutinis horis mos antiquiſ-  
ſimus eſt. t. 3. p. 661. n. 2

**Leſſana** ab Abbatibus benedictionem in leſione pere-  
re, citius eſt antiquius. t. 1. p. 495. n. 1

**Leſſana** officium antiquitus quodam, & an in Miſ-  
ſa aliquid poſſit legere. t. 1. p. 405. n. 2

**Leſſana** in Eccleſia legentibus populum ſaluare  
prohibetur. t. 3. p. 14. n. 6

**Leſſana** nomen latiffimè patet, & quomodo Eccleſiæ  
miſſis ſub hac voce comprehendatur. t. 3. p. 38.  
num. 1.

**Leſſana** extra Eccleſiam velle ſeculari vii non prohi-  
bentur. ibid. & p. 59

**Leſſana** gentiles gentis olim conſecrabantur: vbi de lo-  
nate ſeminatum gentio. t. 4. p. 71. n. 7

**Legatus** in teſtamentis ritè tanquam legitimus teſtes  
admittuntur. t. 1. p. 399. n. 9

**Legatus** grauius aliquid præſtare, an ſemper pri-  
oritate cogi poſſit ad grauiorem inſinuationem, petere  
legato. t. 3. p. 503. n. 1

**Legatus** teſtamento, vel coſſidillis relinquuntur: &  
quomodo diſſerant à ſideiſcomiſſis. tom. 3. p. 455.  
num. 6.

**Legatus** indebitè ſoluta repeti poſſunt: & quamam di-  
cantur perpetram ſoluta. t. 3. p. 457. n. 3

**Legatus** generali an electio ſit hæredit, vel lega-  
tarij. t. 3. p. 463. n. 5

**Legatus** Diis Gentilium olim ſacta fuerit. t. 3. p. 465.  
num. 6.

**Legatus** etiam nudis verbis relicta debebantur. tom. 3.  
p. 468. n. 8.

**Legatus** variæ formulæ vſuſque ſacro. ibid. n. 1

**Legatus** ſolemnibus verbis relicta quamam dicantur.  
ibid. & p. 437.

**Legatus** quomodo relinquenda ſint, vt ex æquitate ca-  
nonica debeantur. t. 3. p. 467. n. 3

**Legatum** rei alienæ qua ratione à teſtatore fieri poſſit  
vt ſuſtineatur. t. 3. p. 469. n. 8. & 9

**Legatum** damnationis, vel per vindicationem, an va-  
lida ſint. ibid. & p. 479

**Legatum** rei alienæ an ſemper ſub hæreditate debeatur.  
t. 3. p. 470. n. 10.

**Legatum** rei, quæ tantum pro aliqua parte teſtatoria  
eſt, quomodo conſtitat. t. 3. p. 471. n. 11

**Legatum** rei alienæ, vel communis, quando velle,  
vel inuile ſit. ibid. n. 12

**Legatum** rei alienæ an attempto iure canonico vali-  
dum ſit. t. 3. p. 472. n. 13

**Legatus** an in metam ſectij voluntatem relinquit poſ-  
ſint. t. 3. p. 493. n. 5

**Legatum** in metam hæreditis voluntatem relinquit, an  
inuile relinquitur. t. 3. p. 493. n. 6

**Legatum** reliquum in tertij voluntatem, an ſit vali-  
dum. t. 1. p. 496. n. 10

**Legatum** creditorum reliquum ſub conditione, vt in pro-  
debito contentus ſit creditor, compenſari ſolui  
debetur, nec amplius legatarius petere poſſit. t. 3.  
p. 500. n. 4.

**Legatum** à debitorum creditorum pro debito reliquum,  
quandocumque velle ſit. ibid. n. 6

**Legati** cum debito compenſatio. ibid. n. 7. & p. 501.  
num. 2.

**Legatum** ſilio reliquum ſub conditione, vt de conſen-  
ſu patris matrimonium contrahat, non debetur,  
niſi conditioni pateat. t. 4. p. 69. n. 3

**Legatum** filie reliquum eodem neſcit, an debetur, ſi  
ante nubilem ætatem in domum mariti inducta-  
tur. t. 4. p. 77. & ſeq. n. 9

**Legati** à Latere in proniciis ſibi decretis ordinari  
conſentur, maiorique dignitate & honoris præro-  
gatiua fulgens quam Legati miſſi. t. 1. p. 108. n. 17

**Legati** dati, vel à latere poſſunt adijci etiam per ſim-  
plicem querimoniam. t. 1. p. 138. n. 12

**Legati** Apoſtolice Sedis non poſſunt tranſferre Epiſ-  
copos, bene tamen Abbates. t. 1. p. 193. n. 5

**Legatus** ex ſpeciali commiſſione poteſt electionem  
confirmare. t. 1. p. 241. n. 3

**Legatus** Proconſulis ad Proconſulem appellandum  
eſt. t. 1. p. 200. n. 6

**Legatus** Proconſulis poteſt mandare iuriſdictionem.  
t. 1. p. 658. n. 16.

**Legatus** Proconſulium multa conceduntur, quæ dele-  
gatus non competunt. ibid.

**Legatus** Proconſulium tertium genus conſtituit inter  
iudices ordinarios, & delegatos. ibid.

**Legatus** Romani Pontificis an etiam teneantur litteras  
ſue commiſſionis exhibere. t. 1. p. 713. n. 3

**Legatus** Pontificis in provincia ſue legationis etiam  
per viam ſimplicis quæſtæ adiri poſſit. t. 1. p. 728.  
num. 1.

**Legatus** unde ſic appelletur, & an neceſſarium ſit etiam  
officium. t. 1. p. 733. n. 4

**Legatus** mittere quibus competat. ibid.

**Legatus** perſone ſanctæ dicuntur. ibid.

**Legatus** Eccleſiæ magna authoritas, etiam priſta  
ſeculis. t. 1. p. 720. n. 5

**Legatus** Sedis Apoſtolice tria genera referuntur.  
ibid. & p. 730.

**Legatus** non à latere, necotum, & miſſum inequa-  
lis eſt iuriſdictione. t. 1. p. 730. n. 6

**Legatus** Apoſtolice ipſa legatione iuriſdictionem pro-  
priam, & ordinariam confequuntur. ibid. n. 7

**Legatus** an hodie poſſit auferre primam inſtanciam  
Epiſcopis. t. 1. p. 731. n. 8

**Legatus** Apoſtolice non poteſt adijci per viam ap-  
pellationis ſimulæ. ibid. n. 10

Legatus

# Repertorium Generale

- Legatus** nequit cognoscere de causa specialiter à Pontifice delegata; nec per viam quecumque in prima instantia, aut appellationis in secunda, nisi vi cum conferret. t.1.p.73.2.0.3.5
- Legatus** à latere confert beneficia vacantia in sua provincia, quamvis eorum collatio ad pontificem ecclesiasticum spectet. t.1.p.740.0.3
- Legatus** aliquis beneficiis conferre potest, aliqui vero non; & quoniam. ibid.n.5. & 6
- Legati** missi, vel nati nullum ius habent ad conferenda beneficia. t.1.p.741.n.7
- Legati** à latere quare in provinciis sibi delegatis beneficia conferre possint. ibid.n.8
- Legatus** à latere an conferat beneficia iure speciali, vel ordinario. ibid.n.9
- Legatus** nequit collationem beneficij vacantis alius committere. t.1.p.741.n.12
- Legatus**, cui commissa est legatio in diuersis provinciis, potest iura cognoscere de causis in aliis emergentibus; postquam tamen provincie sibi commissæ terminos egrediens est, nequit exercere iurisdictionem. t.1.p.743.n.4
- Legati** missi, seu nati officium cessat præsentibus Legato à latere. t.1.p.744.n.2
- Legati** missi omnes, & vbiicumque absoluunt; secus de Legatis missis, & natis. ibid.n.1
- Legatus** à latere potest abolvere à censura ob inordinationem manuum in clericos lata. tom.1.pag.746. nom.7.8.
- Legati** statim facere possunt in sua provincia. tom.1. p.747.n.1.
- Legatus** cognoscit de causis ex improbitate, non ut ordinarius, sed vi Legatus. t.1.p.806.n.13
- Legati** excipiuntur à generali regula, videlicet eum, qui permisit extra loco solvere, sibi conueniri posse. t.1.p.99.n.17.
- Legatus** legationis officio fungens an possit Romæ conuocari, & quibus privilegiis gaudeat. tom.2. p.103.n.7.
- Legatus** Romæ conuentus quando privilegio tenentis domum non gaudeat. ibid. & seq.
- Legatus** à latere quoniam non possit derogare iurisdictioni. t.1.p.792.n.3
- Legatus** an possit actiones proprias exercere tempore legationis. t.1.p.803.n.7
- Legatus** quando possit referre collationem certi beneficij in fauorem certæ personæ. t.1.p.154.n.2
- Legati** à latere temporibus Clementis III. ex Episcopis eligebantur. t.1.p.587.n.1
- Legati** à latere, missi & nati, in quo differant quoad potestatem absolendi. ibid.n.2
- Legis** vrbis antiqua, & nobilis Hispaniæ, iam ab anno 150. Cathedrâ Episcopali decorata. t.1.p.466. nom.1.
- Legiones** decimare apud Romanos quid olim fuerit. t.1.p.595.n.3.
- Legionensis** Regnum quare interdicto subiectum, & à quibus obsecratum fuerit interdictum. t.1.p.278. col.1. & 2.
- Legionensis** ciuitas, antiquius Sublatica dicta, à quo fuerit constituta. t.1.p.982.n.3
- Legislator**, etiam supremus Princeps legis præscribere debet, quum tulit. t.1.p.16.n.11
- Legislatores** varij referuntur. t.1.p.11.n.14
- Legatus** Episcopo ex relictis testamento debita quænam sit. t.1.p.499.n.1
- Legitima** filiis debita quam vacuis in iure nominibus appellatur. t.1.p.510.n.14
- Legitima** an sit iure ciuili, vel naturali filiis debita. ibid.n.15.
- Legitima** filiorum quoad substantiam est in eis oportuna. t.1.p.511.n.17
- Legitima** an possit minui, vel omnino tolli statuto, vel à Principe. ibid.
- Legitimæ** quota pars qua lege, & quænam assignata sit. ibid.n.17
- Legitimæ** filiorum nullum grauius potest etiam à parte imponi. t.1.p.513.n.19
- Legitimæ** potest adici conditio emancipationis. ibid. & seq.n.21.
- Legitima** non constituit filium debitorem aduersus patrem, sed est tantum debitum oportuna. t.1.p.513. nom.23.
- Legitima** an filiis debeatur parte in monasterio professo, perinde ac si iam ex vita migrasset. tom.3. p.660.n.4. & p.661.n.5.
- Legitimario** iure Digestorum incognita fuit, & quoniam inæpetic. t.4.p.216.n.8
- Legitimationis** requisita quænam sint. t.4.p.217.n.1. & p.218.n.12.
- Legitimatio** per subsequens matrimonium est iuris positum. t.4.p.218.n.13
- ad Legitimationem** efficiendam an requiratur consensus filiorum legitimandorum. tom.4. pag.219. nom.14.
- Legitimario** filiorum ex matrimonio putatiui natorum quomodo contingat. t.4.p.231.0.7. & p.232. nom.8.
- Legitimatio** à Principe facta quotuplex sit, & quæ eius effectus. t.4.p.247.n.21
- Legitimatio**, quæ traditur spoliis natis ex matrimonio nullo ob canonicum impedimentum, vel quæ sit extra causam dispensationis in radice matrimonij, est vera legitimatio. ibid.
- Legitimatio** in radice matrimonij quomodo fiat. ibid. & seq.
- Legitimatio** facta dispensando in radice matrimonij ad quos casus quoad temporalia extendatur. tom.4. p.249.n.25.
- Legitimatio** per dispensationem in radice matrimonij an prodesse possit ad Regni successionem. ibid. pag.250.
- Legitimatio** non admittitur in præiudicium eius, cuius quæritum est; in præiudicium vero eorum, qui tantum spem habent, in eam admittitur. tom.4.p.250. nom.26.
- Leisefris**, & Lillesholle monasteria D. Angustini vbi- nam sita. t.1.p.676.n.2
- Le mouir** antiquissima Gallie ciuitas Cathedrali Ecclesiam habens. t.1.p.844.0.5
- Leo I.** Magnus cognominatus, quando in Romanum Pontificem electus. t.1.p.820.n.1
- Leo Cardinalis** Legatus missus in Bulgariam ad coronandum Caloioannem. t.1.p.492.n.1
- Leo IV.** monachus Benedictinus quando Pontifex electus. t.1.p.828.n.2
- Leodum** antiqua Eboracorum ciuitas duas Ecclesias æque Cathedralis habet. t.1.p.155.n.1
- S. Leonardi** monasterium vbi situm, à quo constitutum & ditatum. t.1.p.351.n.5
- Lepre** remedium certissimum ex Galeno, & Archigene. t.1.p.572.n.2
- Lepex** euz in Ægypto admodum familiaris. ibid.0.2
- Lepre** superueniens dissoluit sponsalia de futuro, non verò matrimonium; nam coniuges teneantur simul cohabitare, debitumque sibi inuicem reddere. t.4. p.144.n.4.
- Lepre** à Gizele inueniuntur dicta, quid sit, & quod eius species; vbi etiam de aliis cutis affectibus. ibid.n.6.



# Omniū Notabilium. Litera L.

Legit variae nomenclaciones, & signa. *ibid.* & seq.  
 Lexa quādonā causam paterit diuortii. *t. 4. p. 145.*  
*num. 8.*  
 Leprosi apud Gentiles extra ciuitatem, apud Iudaeos  
 extra castra erigebantur, tom. 3. pag. 963. & seq.  
*num. 2.*  
 Leprosi quomodo in lege veteri exalabantur. *ibid.* &  
 pag. 964.  
 Leprosi in lege graue non ita misetabilem vitam  
 agunt, ut prius. *ibid.* col. 1.  
 Leprosi exempti à decimis, & nutrimentis anima-  
 rum concessa. *t. 3. p. 964. col. 2.*  
 Leprosi arcuati à consualis cum sanis. *ibid.*  
 Leprosorum duo genera. *ibid.*  
 Leprosi inter hieimantes elegati, quinam sint. *ibid.*  
 & seq.  
 Leprosi apud Hebraeos ex lege, apud Catholicos ex  
 consuetudine generali ab omnium communicatio-  
 ne separantur. *t. 4. p. 143. n. 2. & p. 144. n. 5.*  
 Leprosi certo genere vestium ex praecepto Dei olim  
 distinguebantur. *ibid.*  
 Leuca quid sit, & quot miliaribus constet. *t. 1. p. 141.*  
*col. 1.*  
 Leuitae ubique non sunt aequales. *ibid.*  
 S. Leodegarii monasterium Ordinis D. Benedicti est in  
 diocesi R. homomagensi. *t. 1. p. 780. n. 1.*  
 Leuitae communiter dicti, an verò Leuitae Iudei sumpti-  
 ti, accepti decimas ab aliis Tribubus filiorum  
 Israël. *t. 3. p. 583. n. 3.*  
 Leuitae decimarum decimas summo sacerdoti praes-  
 bant. *ibid.*  
 Lex aeterna quid sit, & qui de ea ex professo egerint.  
*t. 1. p. 2. n. 2.*  
 Lex aeterna est vna sola, & simplicissima, immutabi-  
 lis, innariabilis, nullique derogationi subiecta.  
*ibid.* col. 2.  
 Legis aeternae notio omnibus est impressa; nemo ta-  
 men nec in se, nec in effectibus eam comprehendere  
 potest. *ibid.*  
 Legis status duplex refertur. *t. 1. p. 2. n. 3.*  
 Lex aeterna comprehendit omnes creaturas; non ta-  
 men eodem modo comprehendit exteras creatu-  
 ras irrationales ac homines. *t. 1. p. 3. n. 4.*  
 Legis Dei, & legis hominis quae differentia. *ibid.*  
 Leges omnes & omnia iura à lege aeterna deriuan-  
 tur. *ibid.* p. 3. n. 5.  
 Lex aeterna scribitur in cordibus nostris, & vis eius  
 omnibus creaturis imprimitur; & quomodo gentes  
 eius vim agnouerint per rationem naturalem siue  
 villo fidei lumine. *ibid.* col. 2.  
 Lex aeterna à quibus Gentibus nota. *ibid.* pag. 3.  
*num. 6.*  
 Legis aeternae notio aliqua, est leuis. tom. 1. pag. 4.  
*num. 7.*  
 Lex naturalis, syndereus dicta à D. Thoma. *ibid.*  
*num. 9.*  
 Lex aeterna in quo differat à iure naturali. tom. 1. p. 6.  
*num. 13.*  
 Lex tantum necessaria fuit leuipetibus vitiis, cor-  
 ruptisque hominum cogitationibus. tom. 1. pag. 11.  
*num. 24.*  
 Lex Moysi per Deum data quoniam olim obligauit;  
 & an hodie adhuc obliget. tom. 1. p. 11. col. 2.  
*num. 24.*  
 Lex graue cepit obligare cessante lege veteri; va-  
 riisque nominibus appellatur à S. Patribus. tom. 1.  
 p. 12. n. 16.  
 Lex graue quid determinauerit. *ibid.*  
 Lex sancta, & debite publicana obligat omnes sub-  
 ditos legem condens. *t. 1. p. 35. n. 8.*  
 D. D. Grotius, in *Decretal. Index generalis.*

Lex ritè constituta varij effectus refertur. *ibid.*  
*num. 9.*  
 Leges libertati non detragant, ideo qui sub legibus  
 viuunt, liberi sunt. *ibid.* n. 1.  
 Legibus an egeant iusti. *ibid.* & seq.  
 Lex quilibet requirit promulgationem, & publica-  
 tionem. *t. 1. p. 29. n. 10.*  
 Legum promulgatio quomodo antiquis apud Ro-  
 manos facta, & abrogata. *ibid.* n. 12.  
 Legum promulgatio quomodo fieri debeat. *t. 1. p. 40.*  
*num. 12.*  
 in Lege mens legislatoris potius quam verba legis,  
 attenditur. *t. 1. p. 41. n. 14.*  
 Lex praeterita non respicit. *ibid.* n. 16.  
 Lex declaratoria legis antiquae non tantum compre-  
 hendit futura, sed etiam praeterita. *t. 1. p. 42. & seq.*  
*num. 19.*  
 Lex Moysi abrogari debuit simul cum Sacerdotio Le-  
 uitico. *t. 1. p. 41. n. 2.*  
 Lex Hebraica terrenorum septemmissionis prepara-  
 bat populum ad Dei amorem. tom. 1. pag. 45.  
*num. 10.*  
 Lex veteris aliud erat intentum, aliud praeceptum  
 tendens ad consequendum intentum. *ibid.* p. 46.  
 Lex antiqua cessauit simul cum Iudaismo & syn-  
 goga post aduentum Christi. *t. 1. p. 46. n. 12.*  
 Lex antiqua quare quoad iudicialia dicatur mortua,  
 sed non mortifica. *t. 1. p. 47. n. 13.*  
 Leges omnes populo Iudaico datae à Deo ipso imme-  
 diatè latae fuere. *ibid.* n. 14.  
 Lex caeremonialis Iudaeis data ea tantum monstra-  
 est, quae praefigebat Christum venturum. *ibid.*  
 p. 48. col. 1.  
 Lex Moysi multa rationibus abrogata probatur.  
*t. 1. p. 48. & seq. n. 16.*  
 Lex antiqua, in quo sensu perpetua & aeterna dicatur.  
*ibid.* p. 49. n. 17.  
 Leges politicae iustitiae etiam quoad ecclesiasticas perso-  
 nas vim directiuam obtinent. *t. 1. p. 61. n. 12.*  
 Lex naturalis qualiter obliget in foro conscientiae.  
*t. 1. p. 203. n. 3.*  
 Lex quomodo deficiat: ubi de lege naturali. tom. 2.  
 p. 104. n. 8.  
 Leges Archiepiscopalis Ecclesiae debent obseruare  
 eius suffraganeos. *t. 1. p. 111. n. 18.*  
 Lex ad praeterita potest extendi, si id expresse in ea ca-  
 neatur. *t. 1. p. 133. n. 6.*  
 Leges priores ad posteriores trahuntur; & per istas  
 illae supplentur. *t. 1. p. 699. n. 2.*  
 Lex annaria celebris apud Romanos quae fuerit. *t. 1.*  
*p. 725. n. 2.*  
 Lex diocesana proprie accepta non comprehendit in-  
 iurisdictionem. *t. 1. p. 801. n. 8.*  
 Legis diocesanae nomine quid intelligatur; & quid  
 iurisdictionalis appellatione. *ibid.* n. 9.  
 Lex aliquando pactum dicitur, sicut pactum diuine  
 lex. *t. 1. p. 143. n. 10.*  
 Lex humana regulariter non obligat cum discrimi-  
 ne vitæ; aliquando tamen sic. tom. 1. pag. 958.  
*num. 10.*  
 Lex Salica apud Gallos consuetudo appellatur. *t. 1.*  
*p. 1023. n. 4.*  
 Leges pro certis tantum locis rogatae plerumque in-  
 seruunt in iure. *t. 2. p. 74. n. 2.*  
 Legum multitudinem extititalem est Reipublicae ad expli-  
 cationem Olex cap. 8. *t. 2. p. 130. & seq. n. 1.*  
 Lex Iulia Papia de prohibitione fundi dotalis expli-  
 catur. *t. 2. p. 198. & seq. n. 5. & seq.*  
 Lex humana an possit in aliquibus casibus praeterita  
 permittere. *t. 2. p. 723. n. 15.*  
 h Lex

# Repertorium Generale

**Lex humana** prescriptionem admittens subditos ad peccandum inuitat. *ibid.*

**Lex iulia** repetundarum ad quid lata à Caio Iulio Cæsare. *t. 3. p. 34. n. 9*

**Lex iulia** perdidit quos Magistratus afficit, & quid ea conueniri possint. *ibid. & col. 4*

**Legis iuliae** repetundarum poena alia corporalis à iuris æstimatio in quadriuplum. *tom. 3. pag. 15, num. 11.*

**Lex iulius** repetundarum quem poenam statuat in iudicio criminali. *ibid. n. 12*

**Lex iulia** repetundarum iudici, siue in bona, vel mala causa pecuniam accipienti poenam imponit. *tom. 3. p. 36. & 37. n. 15.*

*Vide in verbo Index.*

**Leges concubinarum** permittentes inlicitæ, & contra dictum rationis naturalis sunt. *tom. 3. pag. 76. num. 12.*

**Legibus Gentilium** in iure canonico vitandum est quando ipse coddicant factos canones. *t. 3. p. 200. num. 5. & 6.*

**Legis perfectæ** natura est, ut contra eam factum nequeat sustineri, etsi elausulam irritatam non habeat. *t. 3. p. 168. n. 2*

**Lex commissoria** quid sit, & quid operetur in venditione adiecta. *t. 3. p. 165. n. 2*

**Lex commissoria** in quibus differt à pacto de reuocando. *ibid. col. 2*

**Lex commissoria** an in pignoribus iurisdictione siue iuratur. *t. 3. p. 165. col. 2*

**Lex commissoria** in pignoribus non solum legibus probetur, sed etiam sui naturæ iustitia est. *ibid. pag. 166.*

*Vide in verbis Fignus, Pignus.*

**Lex commissoria** æque probetur, cum res pignori, vel hypothecæ data est, ne quando non datur. *t. 3. p. 166. n. 13.*

**Lex decemvicalis** potius iniuria, quam ius censetur, nisi potius ad terrorem, quam ad usum scripta sit. *t. 3. p. 166. in fin.*

**Leges regulariter** non obligant, nisi post promulgationem. *t. 3. p. 612. n. 4*

*Vide in verbo Preceptum, Lex.*

**Lexomus** ciuitas in Gallia Celsæ Cathedri Episcopali deotatur. *t. 4. p. 185. n. 1*

**Libelli** variae acceptiones referuntur: vbi etiam de libellasticis. *t. 1. p. 111. n. 4*

**Libelli** in iure communis accepio. *ibid. n. 5*

**Libelli** definitio, requisita, & vti nomina traduntur. *ibid.*

**Libelli** claritas, in quo consistat. *t. 1. p. 111. n. 6*

**Libellus** quo ratioe dicitur obsecutus. *ibid.*

**Libelli** clausulae saluantes recensentur. *ibid. & seq.*

**Libello** an sit necessaria conclusio in etimosis libris, & ciuilibus. *t. 1. p. 111. n. 7*

**Libellus** in locum formularum in iudicio vitarum apud Romanos succedit. *t. 1. p. 112. n. 9*

**Libellus** incertus, & ambiguus an possit sustineri, & à iudice declarari. *t. 1. p. 114. n. 8*

**Libellus** alternatus in aliquibus casibus sustinetur. *ibid. & seq.*

**Libellos** in iudicio an admittatur, etsi res petita specifice non exprimat. *t. 2. p. 115. n. 10*

**Libello** comprehensam actionem emendare licet, non autem mutare. *t. 1. p. 116. n. 3*

**Libellus** in quo institum fieri postulat, omni meliori modo, quo potest, sustinetur. *tom. 2. p. 101. num. 9.*

**Libellos** accusationis sub qua formula concipi debet. *t. 1. p. 448. n. 6.*

**Libellus** accusationis sustinetur, etsi processus sit nullus, si postea probatum fuerit delictum. *ibid. & seq.*

**Libri** quàm studiosè sine in iuuenili ætate à parentibus edocendi: vide in verbo *Edocari.*

**Libri**, & scripturæ ecclesiasticæ non debent à profanis hominibus detineri, vel eis pignori dari. *tom. 3. p. 334. n. 3. & p. 336. n. 10.*

**Libri** diuersi ad usum chori, & psalmodiæ ecclesiasticæ habebantur. *t. 3. p. 363. n. 2*

**Libri**, & scriptæ hæretici damnati comburendi, & configendi sunt. *t. 3. p. 172. n. 4*

**Librorum** comburendorum vsus & confusio apud Gentiles & Catholicos. *ibid. & p. 171. n. 7*

**Libri** hæreticorum à quibus damnari possunt, & debeant. *ibid. & p. 174. n. 7*

**Libri** hæreticorum qua ratione prohibendi, & abolendi sunt. *ibid. n. 8*

**Libri** hæreticorum etiam aliquid boni continentes dammandi sunt exemplo falsæ monete. *ibid. & p. 175. n. 9.*

**Libri** Adalberti hæretici quare in scinio Romanæ Ecclesiæ ferant. *t. 3. p. 175. n. 10*

**Libertas** res est, quæ magis digna fauore ecclesiæ, quam pœnitentiæ plerumque iuris rigor, remittitur. *t. 1. p. 79. n. 1.*

**Libertas** seruo relicta, si hæres voluerit, an vititer relinquitur. *t. 3. p. 49. & seq. n. 7. & p. 495. n. 8*

**Libertas** an consensum bonis vacanti libris sileo delecta. *t. 3. p. 126. col. 2*

**Libertas** quomodo possit dari seruo pro actione spiritali, remittitur. *t. 4. p. 113. n. 3*

**Libertas** decennio inter absentes præscribitur, & quinquennio inter presentes. *t. 4. p. 148. n. 2*

**Libertas** per munusculum non acquiritur apud Romanos assuebat. *t. 4. p. 155. n. 6*

**Libertas** quænam imponi dicatur, & quænam relinquitur. *ibid.*

**Libertas** directa, vel fideicommissaria testamento data sua. *ibid. p. 156*

**Libertas** plena, minor, & minima quænam sint, & quomodo darentur. *t. 4. p. 156. n. 2*

**Libertas** post libertatem consequutam non poterat ordinari ignorare patrono. *t. 1. p. 47. n. 11*

**Libertos** Ecclesiarum tenent ad actus eorum prosequendos, quid sit. *t. 3. p. 157. n. 5*

**Liberti** Ecclesiarum ad quid tenebantur, ne in seuitatem reciderent. *t. 3. p. 159. n. 4*

**Liberti** in presbyterum ordinari bona quomodo diuidenda iuxta Concilium Trubur. eo defuncto. *tom. 3. p. 518. n. 1. & seq.*

**Liberti** intestati bona cuiusdam deferantur ea lege decemviali. *t. 3. p. 519. n. 7*

**Libra** oecidia quid significet in actis Marcellini, explicatur. *t. 1. p. 42. n. 7*

**Libra** pendens viginti solidos à quingenta annis in Gallia & Italia recepta est. *t. 1. p. 497. n. 2*

**Libertatis** cedendi beneficio petita, & obrenti, non est penitentie locus. *tom. 1. pag. 418. & seq. n. 5. & seq.*

*Vide in verbo Episcopum.*

**Liger** fluvius est Galitiæ, omnium fluminum Europæ longissimum cursum habens, Danubio inæcepit. *t. 1. p. 645. n. 1.*

**Ligia** est obligatio standi semper à partibus Domini. *t. 1. p. 117. n. 1.*

**Limes** Apostolorum quænam sint apud ecclesiasticos scriptores, & vnde mos ea visitandi etiam per Episcopos statim post consecrationem. *t. 1. p. 553. num. 5.*

*Lignum*

# Omnium Notabilium. Litera L.

*Linguae* eloquii preclara Galliae, eiusque Praefulum eximia dignitas. t. 1. p. 103. n. 8  
*Lit* pendens quia per appellationem suspensus fuit sententia, deciditur iuxta legem veterem, non iuxta recentior editam. t. 1. p. 45. n. 19  
*Litterarum* corporale dicitur, & quare, & cui vili de-feratur. t. 1. p. 633. n. 4  
*Litium* minoendium studium commendatur, pro-tractandum vero pertinacia damnatur. t. 1. p. 886. num. 2.  
*Litis* odiosae sunt, praeterquam in personis ecclesiasticis, ibid.  
*Litis* contestatio quomodo fiat: ubi quod ea omnia nulla est processus. t. 1. p. 124. n. 4  
*Litis* contestatio unde sit dicta sit, & unde originem sumptis. t. 1. p. 125. n. 6  
*Litis* contestatio apud quem iure antiquo fieret. ibid. num. 7.  
*Litem* contestari, & iudicium accipere promittit apud Iuriconsultos usurpat. tom. 2. pag. 126. num. 8.  
*Lis* an actio, & eo praesentibus vius voce sit conte-standa. ibid. & seq.  
*Litis* contestatio nec iure civili, nec Pontificio repe-ritur expressa. t. 1. p. 126. n. 9  
*Litis* contestatio definitur. ibid.  
*Litis* contestatio quam varia & multiplex sit, ostendi-tur. ibid. & seq.  
*Litis* contestatio basis est, & fundamentum iudicii, nec à partibus retrahi potest. tom. 2. pag. 127. num. 10.  
*Litis* contestatio in quibus casibus non sit necessaria. ibid.  
*Litis* contestationis effectus. ibid.  
*Litis* contestatio non fit per positiones, & responso-nes, sed per actoris petitionem, & rei responso-rem. t. 1. p. 127. n. 11  
*Litium* breuitas & finis Reipublicae bonum est, si-cum eorum dilatio malum. tom. 2. pag. 136. & seq. num. 9.  
*Lite* non contestata super re, quae in controuersiam venit, non sunt testes recipiendi, nec sententia proferri valet. tom. 2. pag. 149. num. 1. & pag. 150. num. 4.  
*Lis* inter Gualfredum Senensem Episcopum, & Vuklonem monachum Arctinum. tom. 2. p. 153. num. 5.  
*Lis* & causa, an re & nominibus inter se differant. t. 1. p. 153. & seq. col. 1.  
*Litium* finis aliquando pro executione sententiae, aliquando pro iudicii exitu sumitur. tom. 2. p. 187. num. 2.  
*Lites* finire, & minere boni Principis studium est. ibid. n. 3.  
*Lites* praetis comparantur quoad damna Reipublicae sustentanda. ibid.  
*Lis* pendens quando dicatur. t. 1. p. 199. n. 4  
*Lite* pendente nihil inuouandum est. ibid. n. 5  
*Lite* pendente super matrimonio non possunt coniu-ger prius viui coniugij. ibid. n. 6  
*Lite* pendente an possint aliquando coniuges prius viui coniugij, vel possint eis denegari testificatio ad eius vsum. t. 1. p. 300. n. 8. & seq.  
*Litis* definitio traditur, & pro quo à Iuriconsultis proptius accipitur. t. 1. p. 302. n. 3  
*Litem* estimari quid sit. ibid.  
*Lis* quae libet decidenda est secundum iura existentia tempore controuersiae, non autem iuxta privile-gium lite pendente impetratum. tom. 2. pag. 309. num. 5.  
*D.D. Guald. in Decretal. Index generalis.*

*Lites* debent celeriter terminari. t. 1. p. 733. n. 9  
*Lites* celeriter terminari quid sit. ibid. & seq. num. 7. & 8.  
*Litium* finiendum celeritas an possit simul equitati, & iuris rigori conuenire. t. 1. p. 733. n. 9  
*Lite* pendente super beneficio, an possit aliquid inno-uari. t. 1. p. 761. n. 7  
*Lis* inter alios agitata aliis prodesse, nocere tamen non valet. t. 1. p. 793. n. 10  
*Lite* super beneficio ambigua existente, potest iudex vii ex litigatoribus beneficium assignare, alij ve-ro certam pensionem in ipso beneficio. t. 3. p. 136. num. 3.  
*Lis* à contentione limitis prius nomen sumptis. t. 5. p. 610. cap. 10.  
*Litaniae*, quae apud Latinos Rogationes dicantur, do-plex gentia sunt. t. 1. p. 950. n. 12  
*Litaniz* Romanis, & extris à Pontifice indicantur. ibid.  
*Litania* maior, & minor. ibid. & seq.  
*Litterae* construtoriae quid sint, & ad quid valeant. t. 1. p. 110. n. 6.  
*Litterae* absolutoriae per subreptionem impetratae non sunt exequendae. t. 1. p. 111. n. 2  
*Litterae* expectantiae ad beneficium valide sunt, etiam in eis non facta mentione amplij patrimonij. t. 1. p. 139. n. 3.  
*Litterae* in forma communij, & in forma Pauperum quid sint. ibid. n. 4  
*Litterarum* Apostolicarum ad beneficia vius in Eccle-sia quando ceperit, & quomodo inuoluerit. t. 1. p. 160. n. 4.  
*Litterae* à R. Pontifice ante Concilium Tridentinum impetratae triplicis generis fuerunt. tom. 1. pag. 160. num. 5.  
*Litterae* monitoriae, praepertoriae, & executoriae. ibid.  
*Litterae* Principum mandata dicuntur. t. 1. p. 161. n. 2  
*Litterae* expectantiae ad quae non possunt extendi. t. 1. p. 162. n. 2.  
*Litterae* expectantiae odiosae & restringendae sunt, & an comprehendant praebendas Ecclesiae Cathedralis, t. 3. p. 183. n. 3.  
*Litterarum* ad conuocandos electores absentes forma-la. t. 1. p. 185. n. 4  
*Litteras* nescire dupliciter accipi potest, & quidnam proptius significet. t. 1. p. 105. n. 9  
*Litterae*, quae clericis peregrinis antiquitus dabantur, quid fuerint, & quomodo vocentur. t. 1. p. 195. n. 4  
*Litterarum* formatarum forma praescripta in Concilio Niceno 1. ibid. n. 5  
*Litterae* communicatoriae quid sint, & quibus datae fue-runt. t. 1. p. 196. n. 6  
*Litterae* dimissoriae clericis duplici ex causa datae sunt. ibid. n. 7.  
*Litterae* commendatariae laicis, & clericis communes fore; sed diuersis ex causis dabantur. t. 1. p. 196. n. 8. & 13.  
*Litterae* pacificae clericis, & laicis dabantur consu-gentibus ad Ecclesiam. ibid. & seq. n. 9  
*Litterae* canonicae super reatae à quibus dabantur, & ad quid. t. 1. p. 197. n. 11  
*Litterae* reuerendae quid sint, & ad quid dentur. tom. 1. p. 194. n. 3.  
*Litteras* dimissorias concedere possunt solum qui ordi-nes conferre valent. ibid. n. 4  
*Litterae* dimissoriae quibus sint concedendae. ibid. n. 5  
*Litterarum* dimissoriarum formulae. ibid. n. 6  
*Litterae* gratiae, & litterae iustitiae in quo differant quoad earum executionem. t. 1. p. 613. n. 7  
Litterae

# Repertorium Generale

- Licet** tractatoris quid sint, & quis eorum usus in Ecclesia. t.2.p.752.n.19
- Literis** Episcopi, vel alterius iudicis ordinarij standum est donec contrarium probetur. tom.1. pag. 352. num.2.4.
- vt Literis** Episcopi, vel alterius iudicis ordinarij fides adhibeatur, quamvis requirantur. ibid.p.353
- Littere** Pontificiae quoniam auctoritatis sunt super licentia Episcopi, vel alterius iudicis ordinarij. tom.1. p.353.n.5.
- Literis** Episcopi quondam fides non adhibeatur. ibid.n.7.
- Litterati** regulariter pro viris doctis, aliquando etiam pro seculis, & leguleis sumuntur. tom.3. pag.94. num.2.
- Litigantes** quomodo legitimandi sint ne iudicium reddatur illusorium. t.2.p.34.n.5
- Litigator** falsitatem in causa committens, an semper illam amittat. t.2.p.637.n.6
- Litigator** qui propter non admissam exceptionem appellationem interposuit, exceptionis veritatem eam iudice appellationis probare debet. t.2.p.644. n.10.& 13.
- Litigator** qui promissit iudicio Ecclesiae stare, an possit à prolata sententia appellare. tom.2. pag.828. num.2.
- Litigator** qui desistit appellationi adversarij, appellans ipse in eadem causa non auditur. t.2.p.830. num.4.
- Litigator**, qui processus est se nolle appellationi renuntiare, non debet admitti ad actum contrarium. t.2.p.863.n.3.
- Litigator** munera iudicis danti inquit in pecuniam legis iuliz repetundarum. t.3.p.37.n.15
- Litigie** omnes, etsi verbis distincte, tamen in omnibus conveniunt. t.3.p.878.col.1
- Livonia** Septentrionalis regio fidem sub Innocentio III. amplexa. t.2.p.331.n.3
- Livoniae** regionis Septentrionalis, vulgo *Liefus*, brevis descriptio. t.3.p.332.n.1
- Locatio** regum Ecclesiae ad longum tempus an licite fieri possit, & quoniam dicatur à Doctoribus locatio ad longum tempus. t.3.p.172.n.1
- Locatio**, nec alienatio est, nec transfert dominium in conductorem. ibid.& seq.
- Locationum** variz species, & casus referuntur, & in quibus rebus Ecclesiae facta sit valida. t.3.p.273. num.2.
- Locutio** ad modicum tempus quamvis fuerit apud Romanos, & quoniam sit respectu Ecclesiae. ibid. & seq.
- Lucedina** monasterium Ordinis Cisterciensis in Lombardia, unde sit ita dictum. tom.2. pag.163. num.2.
- Locus** honoratus in Ecclesia potest pretio vendi, vbi sepulchrum construat. t.3.p.567.col.2
- Locus** in quo divina celebrantur debet esse ab omni forde, & macula immunis. t.3.p.848.n.10
- Locus** obligationi, & similibus contractibus adiectus, quid perdat. t.2.p.94.n.4
- Locus** quosdam obligationi insinuat adiacetur. ibid.
- qui Loco** certo promissit solvere, vbi conveniri possit. ibid.& seq.n.6.& 7.
- Locus** solutioni destinatus semper in estimatione rei faciendae est attendendus. tom.2. pag.97. col.2.
- Loci** affectio in contractu non impedit, quoniam reus in loco domicilij directus actione conveniri possit. t.2.p.98.n.14.
- Locus** medius apud maiores fuit honoratior in consensu & iustitia. t.2.p.764.n.7
- Locus** sepulchrae aliquando à iustisconsultis putos vocatur. t.3.p.563.n.4
- Locus** religiosus in iure civilis quis dicatur. ibid.
- Locus** religiosus sibi quisque sacchar apud Romanos. ibid.col.2
- Locus** religiosus iure canonico quomodo efficiatur. ibid.& seq.
- Locus** pia, & consecrata dupliciter ab haereticis, & Gentilibus impugnantur. t.3.p.833.n.4
- Vide in verbo* *Templum*, & *Aedes sacra*.
- Londinum** civitas Regia in Anglia, eamvis frequentissima, & divinis affluent. tom.2. pag.197. num.2.
- Legatus** prohibita cum excommunicatione comprehendit etiam excommunicationem per scripturam. t.2.p.619.n.2.
- Luca** Etrusca civitas Episcopali Cathedrali decorata, vbi sita sit. t.1.p.377.n.1
- Luca** Etrusca civitas Romana, Graecis, Italae Regibus, & aliis variis domitiis paruit. tom.2. p.280. num.1.
- Luca** quondam Ecclesia Cathedrali decorata, & quondam prius. ibid.
- Lucensis** urbs in Gallia olim Archiepiscopalis, nunc tantum Cathedrali Episcopali decoratur. t.3.p.751.n.1.
- de Lucerna* monasterium Ordinis Praemonstratensis, quondam fuerit fundatum. tom.2. p.855. num.2.
- Lucernarum** usus in Ecclesia perantiquus, & quod non tantum in nocturnis officiis, sed etiam in divinis secendi debeant. t.1.p.635.n.6
- Lucernarium** antiquitus fuit vespertinum officium, & quare ita dictum. t.1.p.632.n.1
- Lucernarium** ab antiquis vocabatur vespertinum orandi modus, ad vespertas pertinens, & quare ita dicebatur. t.3.p.29.col.1
- Lucernarium** tantum praesente Episcopo, Presbytero, vel Diacono legi poterat, & quare. ibid.
- Lucernarium** in civitate tantum praesente Episcopo, vel Presbytero, in villa etiam praesente solo Diacono recitari poterat. ibid.col.2
- S. Lucia** Syracusana monasterium antiquissimum, quod omnium Ordinis D. Benedicti monasteriorum, eisdem sub Gregorio Magno floruit. tom.2. pag.691. num.3.
- Lucius III.** quando ad Apostolicum fastigium euectus, & quandiu Ecclesiam regit. tom.1. p.104. num.1.
- Lucius I.** quando universalis Ecclesiae regimen assumpsit, & martyrio coronatus fuit. tom.1. p.121. num.1.
- Lucium III.** Galliz Rex quare Leo cognominatus fuerit. t.1.p.206.n.1
- Lucus** est nemus arboribus densum, Deo sacrum, vbi Gemelli Deos suos colebant. tom.1. pag.857. num.4.
- Ludus** unde sit dictus, & quoniam variis ludorum genere apud veteres. t.3.p.40.n.1
- Ludi** theatrales etiam praetextu consecrationis, in festivitatis Domini nostri, aut Sanctorum eius in Ecclesiis fieri non debent. tom.3.p.41. n.4.& p.43. & 44.n.10.
- Ludi** theatrales in Academia Atheniensis etiam à studiis legum per corruptelam habiti. tom.3. p.45. num.10.
- Ludi** quoniam hec sunt clericis, & quid si ex ludu homicidium sequatur. t.5.p.281.n.3

# Omnium Notabilium. Litera L. M.

*Lugdunum* illustris Metropolis Gallie dicitur, eiusque Præful Patriarcha vocatur, habetque Primatum super tres Archiepiscopatus. tom. r. pag. 396. num. 1.

*Lunaticum* usus in officiis divinis celebrandis, & præcipue in Missa, non ad tenebras pellendæ, sed ad celebritatem, lætitiæ, & religionem. t. 3. p. 900. & 901. col. t. & 1.

*Luna* Etruræ ciuitas perueniunt Tuscorum colonia fuit, & ubi sita sit. t. 5. p. 117. n. 1.

*Lundenis* ciuitas præcipua totius Regni Danie, olim tantum Episcopalis, deinde Archiepiscopalis facta, postea Primatus honore decorata fuit. t. 1. p. 168. & seq. n. 1.

*Lupaner* quid sit, & unde sic dictum. tom. 4. p. 44. num. 4.

*Lupanaria* apud multas nationes permixta, & diu apud Carthagos tolerata sunt. ibid. n. 4.

*Lupanarium* usus an sit licitus. ibid.

*Lusitanæ* Regnum aliquando feudatarius fuit Ecclesiæ Romanæ. t. 5. p. 163. n. 1.

*Lusitanum* Regnum à quo fuerit feudale Romanæ Ecclesiæ effectum. t. 5. p. 164. n. 1.

## M.

**M**achabei necessitate absoluta cogente pugnauerunt in Sabbatho, ideo non censentur illud violasse. t. 1. p. 356. n. 22.

*Maachern* de Lorraine, Episcopus Tullensis à Canonici super dilapidatione in iudicium vocatur. t. 1. p. 91. n. 2.

*Macchianæ* coorta Principem sacris Ecclesiæ canonibus damnatur, & seculis penis vindicatur. t. 2. p. 612. n. 1.

Vide in verbo *Conspiratio*.

*Machinatio* ad adum proximum, & immediatum tendit, eadem sepe perna punitur ac ipsum delictum. t. 4. p. 163. n. 15.

*Macinium* ciuitas Episcopalis Gallie, ubi sita, & quare ita dicta. t. 3. p. 179. n. 1.

*Mafalda* Henrico I. Castellæ Regi matrimonio coniuncta, ab eo separatur. t. 4. p. 302. n. 1.

*Mafalda* Sanchez I. Lusitanæ Regis filia, ab Henrico separata miraculis claret. ibid.

*Magalonensis* ciuitas est in insula maris Mediterraneæ, & ubi sita. t. 1. p. 155. n. 3.

*Magalonensis* ciuitas Gallie Narbonensis olim Cathedrali Episcopali decorata fuit. tom. 3. pag. 164. num. 1.

*Magalonensis* Episcopatus villis quamplurimis ditatus. t. 4. p. 142. n. 2.

*Magdeburgum* celeberrima Metropolis Germaniæ, instaurata, & privilegiis decorata ab Othone Imperatore. t. 1. p. 129. n. 1.

*Magdunum* oppidum est in ripa Ligetis prope Autuanum. t. 1. p. 891. n. 1.

*S. Maglary* monasterium Ordinis D. Benedicti, à quoniam fuerit constructum. tom. 1. pag. 707. num. 1.

*Magister* Scholæ dignitas antiqua in Ecclesiis Cathedralibus, & ad quid instituta. tom. 1. pag. 119. num. 1.

*Magistri* Scholarum in Ecclesiis constituti Scholastici dicti sunt. t. 1. p. 130. n. 8.

*Magister* quis, & unde ita dicatur. tom. 5. pag. 130. num. 2.

*Magistri* pecorum. ibid.

*Magister* la dicitur, qui patrimonio debitoris vendendo præfatus est. ibid.

D. D. General. in Decretal. Index generalis.

*Magister* confitegendus est in qualibet Ecclesia Cathedrali, qui clericos scholares pauperes doceat. t. 5. p. 131. n. 1. & p. 134. n. 6.

*Magistronum* salaria iure civili approbata fuerunt, & quomodo appellentur, ostenditur. tom. 5. p. 134. & seq. n. 6.

*Magister* beneficium habens sufficiens, aut publicum stipendium, nequit aliquid à discipulis exigere. ibid. p. 135.

*Magistrum* maiores & minores quomodo teneantur iudicare secundum ius, non ex arbitrio. t. 1. p. 36. num. 13.

*Major* octodecim annis iudex delegatus designari potest, si partes consentiant. tom. 1. pag. 715. num. 1.

*Major* ordine, licet posterior in Ecclesia acceptus, præfertur inferiori in gradu, qui illi debet præferre sequitur. t. 1. p. 839. n. 1.

*Maior* gradu, tom in hierarchia triumphantium, tom in militanti, minorem præcedere debet. ibid. n. 3.

*Maioratus* nomen quid sit, & quoniam maiores dicantur. t. 1. p. 100. n. 1.

*Maius* monasterium ubinam situm, & quare ita dictum. t. 1. p. 675. n. 3.

*Maledictio* vitium est animi, quo maledicus à maleficio non nisi occasione distat. tom. 5. pag. 412. num. 6.

*Maledictio* est vitium in verbo. ibid.

*Maledicus* quis dicatur. t. 5. p. 412. n. 6.

*Maledicus* quomodo sit, & quibus penis subiacet. ibid. & seq. n. 7.

ad Maledicos ponendos quænam consideranda sunt. t. 5. p. 413. n. 9.

*Maleficiis* quinam dicantur, eorumque exempla referantur. t. 4. p. 214. n. 6.

*Maleficium* præstans impedimentum matrimonio quid sit, & an possit à demone causari. tom. 4. p. 113. num. 6.

*Maleficium* præstans impotentiam ad coeundum quibus artibus petactus fuerit, & quibus remediis curatus: & quoniam vana hæc sint. ibid. & p. 114.

*Maleficia* quibus remediis licitis averti possint, & an ligatus maleficio possit à maleficio petere, & alio maleficio prius solvatur. tom. 4. p. 117. num. 12.

*Malefici* destructione an liceat vi ad obtinendum sanitarum. t. 4. p. 118. n. 3.

*Malefici* nomen generale est; communi tamen modo loquendi pro magico, & improbißimo secrete accipitur. t. 4. p. 114. n. 2.

*Maligna* accedente cum habilitate ad copulam, ritè, & valide contrahitur matrimonio ante pubertatem. t. 4. p. 89. n. 3.

Vide in verbo *Malicia*.

*Malicia* est versutia, & fallens nocenditatio, ex dolo & calliditate orta. t. 5. p. 393. n. 1.

*Malum* ita est ex D. Paulo viciandum, ut nec suspicio, vel imago vili mali appareat. tom. 3. pag. 31. num. 1.

*Malum* lapis apud Romanos quis fuerit, & quis eius usus. t. 3. p. 318. col. 1.

*Malviperam* commercium, quæ ex Indis in Europam transfuehantur, an licitum remissuè. t. 1. p. 38. num. 5.

*Mancipium* rusticum apud Romanos quid fuerit, & quid etiam in priscis Ecclesiis. tom. 3. pag. 162. num. 3.

*Mancipium* rusticum inter immobilia recensetur, nec nisi longo tempore præscribi potest. tom. 3. p. 341. num. 8.

# Repertorium Generale

*Mandatum generale* non idem operatur in grauiusculis ac specialibus. t.1.p.143.n.6  
*Mandata Apostolica* ad collationem beneficiorum data. t.1.p.160.n.5  
*Mandatum in iure civili* quid significet. tom.1.p.161. num.2.  
*Mandata Apostolica* ad beneficia, ad quae dirigantur. ibid.n.3.  
*Mandatum* an semper motu mandantis finitur. t.1.p.685.n.7.  
*Mandatum gratiae* in quo differat à mandato iustitiae. t.1.p.687.n.13.  
*Mandatum speciale* quando ad elationem faciendam desideratur. t.1.p.713.n.7  
*Mandatum procuratori* valde necessarium ad agendum in iudicio; & quoniam habere debeat, ut sufficiens censatur. t.1.p.915.n.9  
*Mandatum est quid facti*, & non praefinitum, nisi probetur. ibid.n.10  
*Mandatum non ita desideratur in defensore ac in procuratore.* ibid.n.11  
*ex Mandato ritù*, legitimeque contracto duplex oritur actio. t.1.p.918.n.4  
*Mandati actio directa* ad quid obliget procuratorem, & quid contraria consequatur. ibid.n.5  
*Mandatum etiam in perpetuum collatum reuocatione finitur*; & in quibus casibus reuocari non possit. t.1.p.914.n.3  
*Mandatum post litis contestationem non potest à domino reuocari.* ibid. & seq.n.4  
*Mandati reuocatio* quibus modis fieri debeat, ostenditur. t.1.p.915.n.5  
*Mandatum an per factum superuenientem rescindatur.* t.4.p.52.n.8  
*Maneria*, seu manerium quid sit, antiquis authoritatibus probatur. t.5.p.92.n.2  
*Manerium*, seu maneria est habitatio cum ecclesie, seu agri portione. t.2.p.855.n.5  
*Manica* quid significet. t.5.p.53.n.8  
*Manicæ consuetudine* quoniam sine. ibid.  
*Manicæ extremitates sunt vestimentorum*, in quibus teguntur manus. t.5.p.51.n.10  
*Manifesti* variae acceptiones referuntur, & an idem sit cum notorio. t.5.p.23.n.4  
*Manifestum*, seu notorium quomodo diuidatur. t.5.p.24.n.5  
*ut Manifestum quid dicatur*, quid requiratur, & quot personae desiderentur. ibid.  
*Manifestum admittit probationes in contrarium*, non verò notorium. ibid.n.8  
*Vide in verbo Notarium.*  
*Manipulus* quid sit, & unde originem ducit; & qui ministri eo uti possint. t.1.p.555.n.51  
*Manifestos diuersæ in Ecclesia antiquis uocis compa-  
 tate.* t.5.p.6.n.10  
*Vide in verbo Ecclesia, Fideles.*  
*Manifestos diuersæ utique sexui à pueris assigna-  
 te castitatis & pudicitiae causâ.* tom.3.p.65.  
 num.10.  
*Manus integer*, ex quo seruitium aliquod praestandum non est, quid sit. t.5.p.791.n.3  
*Manus vnus ad minus in dotem Ecclesiae à fundato-  
 ribus assignatus.* ibid.n.4  
*Manusum varia genera referuntur.* ibid. & seq.  
*Manus instructus*, vel vultus, ex quo presbyter Ecclesiae instructus nullum seruitium impendere domino tenebatur. t.1.p.796.n.6  
*ex Manibus Ecclesiae assignatis tributum solui debet*, si antequam ei assignarentur, illud pendebatur. ibid. col.1.

*Manus Ecclesia ab Aquileiensis Patriarchae iurisdictione exempta*, Ecclesiae Romanae immediatè subiecta fuit. t.5.p.315.n.3  
*Manumissio* modi duo. tom.5. pag.540. & seq. num.2.  
*Vide in verbo Seruus.*  
*Manumissio in Ecclesia facta magna libertas privilegia praestabat.* t.5.p.345.n.10  
*Manumissio tantum in Ecclesia Episcopali fieri potuit.* ibid.  
*Manumissionis seuuorum Ecclesiae formula, & solennitas traditur.* ibid. & seq.  
*Manumissionum variae formulae apud Romanos videntur*, ex quibus non aequè perfecta libertas sequebatur. t.4.p.355.n.5  
*Manumissio vindicta* unde ita dicta sit. ibid.  
*Manumissionis vindicta ritus, & solennia verba fuerunt*; & quondam in defectum abierit. ibid. pag.356.  
*Manus longa quid sit, & quare Principibus tribuatur.* t.1.p.791.n.16.  
*Vide in verbo Passio.*  
*Manus defigere quid sit*, iuxta Salomonem in pro-  
 ocrbis. t.3.p.386.n.4  
*Manus fidei symbolum apud veteres fuit*, unde per-  
 iuris manus amputabatur. t.1.p.160.n.10  
*Manus dextra fidei, & concordiae symbolum est.* ibid.  
*Manuum coniunctio contracti matrimonij signum fuit.* t.4.p.101.n.5  
*Manuum violenta iniectio in clericum quia censurâ  
 cohibetur, & an impuberes ea afficiantur.* tom.5.  
 p.574.n.2 & 5.  
*Manuum violenta iniectio in clericum quondam  
 excusatur ab excommunicatione.* t.3.p.576.n.2  
*Manuum iniectio violenta quibus clericis inferri pos-  
 sit absque censura, & quibus non.* ibid. & seq.  
 num.2.  
*Manuum iniectio violenta in clericum quoniam  
 actus prohibetur.* t.5.p.582.n.5  
*Vide in verbo Iniectionis.*  
*Mappe in ministeriis sacris adhibita quid sit, & quos  
 eius usus.* t.1.p.511.n.51  
*Marascha*, vox est in excommunicatione adhiberi  
 solita, & quid ea significet, & de quo aduentu  
 Domini sit intelligenda. Vide in verbo Excommu-  
 nicatio.  
*S. Marcellus titulus Presbyteri Cardinalis.* t.1.p.297.  
 num.7.  
*Marcha quid sit, & quis eius valor apud varias nationes.* t.1.p.821.n.3  
*Marcha Latinum nomen non est, sed Germanicum.* t.1.p.1014.n.3.  
*Marianus Augustus libertatis ecclesiasticae index  
 quo tempore floruit.* t.1.p.122.n.2  
*Marcellus Senescallus Imperij Regnum Siciliae  
 inuadit, & excommunicatur.* tom.2. pag.327.  
 num.19.  
*S. Marii Ecclesia in Tyro ciuitate Phoeniciae à quibus  
 sit condita.* t.2.p.132.n.5  
*Marcellus officium apud Gallos est militare.* tom.2.  
 p.107.n.1.  
*S. Maria in Cosmedin titulus Diaconi Cardinalis, secunda  
 Ecclesia B. Mariae in urbe dicata, aliâ dicta  
 Ecclesia S. Mariae Scholae Graecae.* tom.1. pag.65.  
 num.5.  
*B. Maria in via lata titulus est vnus Presbyterorum  
 Cardinalium.* t.1.p.69.n.2  
*S. Mariae de Matura monasterium Ordinis D. Benedicti  
 in Florentina diocesi.* ibid.n.3  
 D. Mariae

# Omniū Notabilium. Litera M.

D. Maria de Charitate monasterium Ordinis Cisterciensis, in ciuitate de Tulebras constructum. t. 1. p. 944. n. 4.

D. Matix ad Carcere monasterium Ordinis Camaldulensium. t. 1. p. 979. n. 1

S. Mariz, & S. Ioannis de Sacra Menia monasterium Ordinis Cisterciensis, vnde ita dictum sit, & vbi nam situm. t. 2. p. 451. & seq. n. 2

S. Mariz de Iesaphas monasterium in diocesi Carnotensi constructum. t. 3. p. 827. n. 1

Maria Virgo Deipara quomodo vetum matrimonium contraxerit. t. 4. p. 124. & seq. o. 10. & seq.

S. Maria de Albanio Prioratus est in Metropoli Ianuensi, Canonicoiū Regulariū D. Augustini. t. 4. p. 254. n. 1.

B. Maria verē dicitur & est Mater Dei, quē verē Deum peperit. t. 5. p. 171. n. 1

Vide in verbo *Ecclesia*.

Marius in causis vxoris speciale mandatum requisitis potest admitti sine tali mandato. t. 1. p. 144. num. 8.

Marius mandatum habens ab vxore potest etiam in aliis, quæ mandatum excedunt, admitti. ibid.

Marius vt iocunda agens pro vxore, sine mandato aditum. t. 1. p. 933. n. 2

Marius vxoris nomine absque mandato potest in iudicio comparere. t. 2. p. 335. n. 3

Marius ex longinquo rediens, mulieremque pergrauantem inueniens, si non proteſtabatur ex seipſo pregnantem non esse, sibi periculum inferre veteri iure Romano. tom. 2. pag. 370. num. 6.

Marius pro restitutione dotis non potest conueniri ultra quā facere possit. t. 3. p. 418. n. 1

Vide in verbo *Præiudicium*.

Martina, qui de verbo statim solum matrimonio restituenda pactus est, conuenit, an gaudet privilegio, ne ultra quā facere possit, conueniatur. t. 3. p. 423. n. 10.

Martius, siue neget, siue affirmet matrimonium esse contractum, an semper et onus probandi incumbat. t. 4. p. 95. n. 2.

Martius & vxor quondam sibi iuicem donare possunt. t. 3. p. 348. n. 5

Martius contrahens matrimonium viuentē prima vxore, relicta secunda, cum priore cohabitare debet, & publicē in Ecclesia penitentiam facere. tom. 4. p. 104. n. 5.

Martius cuius vxor perpetuā infamia laborat, an possit secūdum matrimonium contrahere. 2. 4. p. 146. num. 10.

Martius inſidiatorum sui, machinante vxore inſecticiens, potest ipsam dimittere, & eā mortuā cum alia contrahere. tom. 4. p. 256. num. 3. & pag. 263. num. 14.

Martius factio diuortio an teneatur ad restitutionem totius dotis. t. 4. p. 279. n. 4

Martius constans matrimonio dominus dicitur, si cui vxor dicitur domina. t. 4. p. 286. n. 4

Martius an possit ob dotem non solutam vxorem ē dotis eſſere. t. 4. p. 314. n. 15

Martius inopā dotem sibi promissā petens, cautionem qualemque preſtare debet, aliis dos deponeat apud mercatorem. t. 4. p. 314. n. 16. & p. 316. num. 10.

Martius ſciens vxorem suā adulterium commiſiſſe, & in eo perſiſtere, teneatur eam deſerere; poſt petendam verō penitentiam debet eam recipere. t. 5. p. 305. n. 2. & p. 308. & seq. n. 10. & 11.

Martius an ſtatim ac cognouit vxorem adulteram ef-

ſe, teneatur eam deſerere. t. 5. p. 305. n. 14

Martius qui iurauit vxorem propter adulterium non deſerere, nec accuſare, an poſſit non obſtante iuramento tam deſerere & accuſare. ibid. n. 13

Martio petenti diuortium ob vxoris adulterium oppoſiti poſſit exceptio ſimilis adulterij admiſſi, iure canonico aſſerui. t. 5. p. 314. n. 1

Martius, qui ſatā opē clericum adulterium exſpectat, vt de eo vindictam ſumat, an excuſetur ab excommunicatione. t. 5. p. 377. n. 3

S. Martini Monasterium est Presbyteri Cardinali ad Basilicam S. Petri spectans. t. 1. p. 316. n. 4

S. Martini Monasterium Ordinis D. Benedicti in ciuitate Colonienſi, à quo constructum, & ditatum ſit. t. 2. p. 600. 1

S. Martini Maioria monasterium Ordinis D. Benedicti, veritate originis, & amplitudine ditiorum celeberrimum eſt, & pꝛiuegijs à Sede Apoſtolica decoratum. t. 2. p. 108. n. 4. 5

S. Martini monasterium Ordinis Cisterciensis pꝛædicti collapſum reſtituit Innocentius III. tom. 2. p. 324. num. 1.

S. Martini de Pannonia monasterium Ordinis D. Benedicti vbi constructum ſit. t. 2. p. 715. n. 1

S. Martini Ecclesia in ciuitate Turonenſi à quo fuerit constructa. t. 5. p. 17. n. 2

Martyri facit iniuriam, qui orat pro Martyre. tom. 3. p. 881. n. 2.

Martyria dicunt ſuere Eccleſiæ in honorem Martyrum constructa, ad quorum titulum poterant olim clerici ordinari. t. 3. p. 155. col. 1

Maſſa, & maſſalena quid ſignificent in pluribus iuris locis. t. 1. p. 868. n. 5

Maſſæ nomen vt apud Latinos acceptum, ſic Maſſe vocabulum apud Gallos, & Germanos. ibid.

Maſſena verba perantiqua lialia maritima, ſam ante Gregorium Magnum Cathedrali Eccleſiæ decorata, ſed eius tempore deſolata. tom. 1. pag. 363. num. 1.

Maſſilia duplex, altera Libya in Africa, altera Gallica in provincia Narbonenſi. tom. 1. pag. 962. num. 1.

Maſſilia ciuitas eſt Gallie Narbonenſis maritima, antiquiſſima, potentiſſima, moribus cultiſſima, & Phœcenſium colonia. t. 5. p. 444. n. 8

Maſſaplana, alias Maſallana, monasterium eſt Ordinis Cisterciensis in diocesi Palentina. tom. 5. p. 69. num. 5.

Mater an mortuo patre habeat poteſtatem in filiis, expenditur ex pluribus iuris locis. tom. 2. p. 888. num. 2.

Mater an poſſit cogi tutclam ſuſcipere, & quando ab ea repellatur. t. 2. p. 888. n. 3

Mater nunquam habuit in filiis poteſtatem vitæ, neque, t. 5. p. 444. n. 7

Mater filios gladio, vel veneno iociter occidit, quibus poenis puniendæ ſint. ibid. n. 7

Vide in verbo *Pater*.

Marbilda filia Alfonsi I. Regia Portugallie, Philippi I. Comitissæ Flandrie vxor. tom. 3. pag. 150. num. 1.

Muhildis Comitissa, non tam pro incontinentia, quā pro Romano Pontificis obedientia ad ſecunda vota conuolat. t. 5. p. 98. n. 2

Matrimonium iure antiquo inter conſanguineos prohibuitur ſiue ad ſepimum gradum. tom. 1. p. 127. n. 11.

# Repertorium Generale

in Matrimonio facillius est dispensatio, prole bona fide  
fufcepta, ſin alias difficile. *ibid.*  
Matrimonij ſpirituale an fortius ſit vinculum, quam  
matrimonij carnalis. *t. 1. p. 372. n. 16*  
Matrimonium ſpirituale contrahit Epifcopus cum  
Eccleſia, diſſolubile tamen à Romano Pontifice.  
*ibid. & ſeq. p. 373.*  
Matrimonium non æqualiter contrahitur apud infi-  
deles, ac apud fideles. *t. 1. p. 304. n. 14*  
Matrimonium iure Romano an ſit liberum & quid iure Pontificio. *ibid. n. 18*  
Matrimonium iure diuino, & ex propria natura in-  
diſſolubile eſt. *t. 1. p. 304 & ſeq. n. 19. 20*  
Matrimonium ratum quandoque diſſolui poſſit. *t. 1. p. 305. n. 21.*  
Matrimonium accusari licet improprè dicatur, viſita-  
tum tamen eſt in iure canonico. *t. 1. p. 417 & ſeq. num. 2.*  
Matrimonium cum libeto, & anella, & econtrà quomodo hodie ſubſiſtat. *t. 1. p. 373. n. 2*  
Matrimonium an iure canonico præſumatur ex diuina  
maris & femine cohabitatione. *tom. 2. p. 334. num. 8.*  
Matrimonium à clericis in minoribus gradibus con-  
ſtitutus celebratum valet, ſi ſubdiaconis vetò, & ſuprà  
celebratum nullum eſt. *t. 3. p. 8. n. 2.*  
Matrimonium eſt contractus eleuatus ad eſſe ſacra-  
menti, qui inter abſentes celebrari valet. *tom. 3. p. 394. n. 1.*  
Matrimonium quare ſit iura dictum. *t. 3. p. 701. n. 3*  
Matrimonium triſplici modo conſiderari potelt. *t. 3. p. 681. n. 5.*  
Matrimonium ratum quomodo diſſoluitur, & unde  
proueniat ius illud diſſoluendi. *tom. 3. pag. 683. num. 6.*  
ut Matrimonium per profeſſionem religioſam diſſol-  
uatur, quid requiritur. *ibid.*  
in Matrimonio deſideratur conſenſus animorum &  
corporum. *t. 3. p. 683. & ſeq. n. 7*  
Matrimonium conſummarum quare non poſſit diſ-  
ſolui profeſſione religioſa, ſicut ratum. *t. 3. p. 684. num. 8.*  
Matrimonium ratum non dirimitur per ſuſceptionem  
ordinis ſacri. *ibid.*  
Matrimonium quomodo contrahetur iuxta legem  
Salicam, & veterem Francorum conſuetudinem.  
*t. 4. p. 2. n. 4.*  
Matrimonium ſolo conſenſu contrahitur, & nullum  
non redditur, eſſi conſuetudo patriæ, ubi illud cele-  
bratur, non ſeruetur. *t. 4. p. 3. n. 7*  
Matrimonium, quod humani generis procreabile ſa-  
cramentum dicitur, variis nominibus inſignitur.  
*ibid. n. 2.*  
Matrimonium aliud eſt quam nuptiæ, eſſi pro eodem  
ſæpe ſumantur. *t. 4. p. 4. n. 9*  
Matrimonij duplex definitio traditur, ut ſacramen-  
tum eſt, & ut contractus. *ibid. n. 10*  
Matrimonium ſolum eſt naturalis hominum coniu-  
nio ad procreandos liberos. *t. 4. p. 6. n. 13*  
Matrimonium apud omnes bene inſtitutas nationes  
laubile medium eſt ad procreationem. *ibid. num. 14.*  
Matrimonij author Deus. *t. 4. p. 7. n. 15*  
Matrimonij contractus an ſit iuris diuini. *ibid.*  
Matrimonium ad rationem ſacramenti non legiſ  
fuit eleuatum. *ibid. n. 16*  
Matrimonium ab infidelibus celebratum legiti-  
mum eſt, ſed non ratum. *ibid. & ſeq. n. 17*  
In Matrimonio ſeparatur ratio contractus à ratione  
ſacramenti. *ibid. p. 8*

ad Matrimonium contrahendum quædam ſubſtantia-  
lia, quædam vetò pro ſolemnitate, & ut acciden-  
talia requiruntur. *t. 4. p. 8. n. 18*  
Matrimoniorum tria genera in vſu apud Romanos  
olim fuerunt. *ibid.*  
Matrimonium per coëmptionem apud Romanos qui-  
bus ritibus peragebatur, & quatuor authoritatibus fue-  
rit. *t. 4. p. 9. col. 1. & 2*  
Matrimonij requiſita ex iure canonico, & conſtitu-  
tionibus Eccleſiæ. *t. 4. p. 9. n. 19*  
Matrimonij ſolemnitates ſeruandæ, vel non. *ibid. & ſeq. n. 20.*  
Matrimonium ex utriuſque conſenſu celebratum, va-  
lidum eſt, etiam aliis ſolemnitatibus non obſerua-  
tis. *ibid. & p. 10. n. 21*  
Matrimonij forma conſiſtit in conſenſu per legitima  
ſigna, aut verba expreſſio: vide in verbo *Con-  
ſenſus.*  
per Matrimonium à filio, vel filia contractum, an di-  
ſſoluatur patria potestas. *t. 4. p. 9. n. 22*  
ad Matrimonium contrahendum impediendum ſuffi-  
ciens depoſitio vnius teſtis aſſertoria addeſſe impedi-  
mentum inter ſponſos, niſi ſponſalia iurata præceſ-  
ſerint. *t. 4. p. 30. n. 14*  
Matrimonium impeditur denunciatione vnius teſtis,  
eſſi non ſit perſona grauiſ. *t. 4. p. 31. n. 6*  
Matrimonium ex metu graui cadente in conſtantem  
virum celebratum, nullum eſt. *tom. 4. pag. 33. num. 1.*  
Matrimonium metu graui celebratum, à ſo ſit nullum  
iure naturali, vel poſitiuo. *t. 4. p. 33. n. 3*  
Matrimonium, & omnes actus ad matrimonium ſpe-  
ctantes metu graui geſti, ipſo iure nulli ſunt. *ibid. num. 8.*  
Matrimonium ex mera conſentuali celebratum, an  
nullum ſit: & an matrimonium ex metu celebra-  
tum, etiam iuratum, nullum ſit. *tom. 4. pag. 36. num. 9.*  
qui Matrimonium cum aliqua contrahere inuitur, &  
propoſuit Religionem ingredi, an teneatur prius  
matrimonium contrahere, & poſtea ante eius con-  
ſummationem religionem ingredi. *tom. 4. p. 37. num. 1.*  
Matrimonium contrahere olim poenitentibus tempore  
non licebat, nec contractus va. *tom. 4. pag. 39. num. 3.*  
Matrimonium quo iure capitalitate, vel longâ abſen-  
tiâ diſſoluatur. *t. 4. p. 40. & ſeq. n. 5. & ſeq.*  
Matrimonium contractum cum peccatrice volente ſe  
convertere, opus eucharistiæ eſt. *tom. 4. pag. 43. num. 2.*  
Matrimonium cum meretricibus apud varias nationes  
prohibitum eſt, ab Eccleſia tamen valde commen-  
datur. *t. 4. p. 48. & ſeq. n. 13*  
Matrimonium meretricem priores Eccleſiæ canones  
improbatores, de ſacramento tamen contrahendum non leti-  
tarunt. *t. 4. p. 49. n. 15*  
Matrimonium etiam metu graui celebratum conualeſ-  
cit purgato metu per ſequentem ſpontaneam vo-  
luntatem. *t. 4. p. 49. n. 2*  
ut Matrimonium per metum contractum nouo con-  
ſenſu ratificetur, an ſequitur præſentia Parochi  
& teſtium. *t. 4. p. 50. n. 5*  
Matrimonium inter contractus, qui conſenſu con-  
ſtant, & celebrantur, enumerantur. *tom. 4. p. 54. num. 6.*  
Matrimonium celebratum à ſurioſo, qui aniequam  
in ſuorem incideret, voluntatem illud contra-  
hendi habuit, an ſit validum. *tom. 4. pag. 56. num. 4.*

Matrimo



# Omniū Notabilium. Litera M.

Matrimonium tempore habili celebratum non soluitur per furorē superuenientem. *ibid.* & seq. num. 5.

Matrimonium licet celebratum, fuerit superueniente praesentat, auctore iure canonico. tom. 4. p. 58. num. 7.

Matrimonium etiam per metum grauem celebratum retractari nequit sequenti copula. tom. 4. pag. 62. num. 3.

Matrimonium praesumptum non inducit ex nullo ad copulam. t. 4. p. 67. n. 2.

Matrimonia filiorum celebra sunt consensu parentum, nulla fuisse apud Romanos. t. 4. p. 68. & seq. num. 2.

Matrimonium siue consensus patris celebratum an valeat. t. 4. p. 71. & seq. n. 8. & p. 73. n. 9.

Matrimonium à filiofamilias celebratum sine consensu paterno, an sit nullum auctore iure canonico. t. 4. p. 73. o. 10. n. 11.

Matrimonia clandestina ante Concilium Tridentinum variè appellabantur, & accipiebantur. *ibid.* num. 11.

Matrimonia, quae iniuriis parentibus contrahuntur, primus prohibuit Eusebius. *ibid.* p. 74.

Matrimonia etiam non ritè celebrata pro bono pacis tolerantur. t. 4. p. 74. n. 2.

Matrimonium etiam à puberibus celebratum, non sustinetur, si alia sint habiles. t. 4. p. 76. col. 2.

Matrimonium ante pubertatem celebratum iure canonico sustinetur, si contrahentes apti sint, & malitia in eis supplet aetatem. t. 4. p. 77. iust.

Matrimonium inter puberati proximos contractum validum est, & impedimentum affinitatis inducit. t. 4. p. 87. n. 7.

Matrimonium fuisse accusatum per causam proximarij; vltius tamen denunciat. tom. 4. pag. 92. num. 5.

Matrimonium est publicè celebrandum, denunciationibus publicè factis à Parocho in Ecclesia; & si quis aliter contraxerit in gradu prohibito, proles inde suscepta nascitur illegitima, & parochus matrimonio simili adhaerens per triennium suspenditur. t. 4. p. 96. n. 5.

Matrimonium clandestinum quocumque sit. *ibid.* p. 97. num. 6.

Matrimonium clandestinum quodam dicitur ad effectum incurrendi poenae. *ibid.* & seq.

Matrimonium omnibus denunciationibus, publicè tamen, & eorum vicinis celebratum, an dicatur hodie clandestinum. t. 4. p. 93. n. 6. 7.

Matrimonium ubi celebratum sit, & quid requiratur, ut clandestinum non dicatur. *ibid.* & seq. num. 8.

Matrimonium siue testibus celebratum, an sit validum. t. 4. p. 100. n. 10.

Matrimonia publicè sunt celebranda, clandestina autem semper damnata sunt. t. 4. p. 100. n. 11.

Matrimonia clandestinè celebrata, an fiant ab iolatio Ecclesiae nulla: & quid de iure civili. t. 4. p. 101. num. 12.

Matrimonia clandestina potuerunt ab Ecclesia prohiberi, improbari, & irritari. *ibid.* n. 13.

Matrimonij materia quomodo posuerit ab Ecclesia mutari. t. 4. p. 102. n. 3.

Matrimonium ratur primò contractum, an dissoluatur per consummatum postea celebratum. tom. 4. p. 107. n. 4.

Matrimonium sub conditione celebrato non licet contrahentibus discedere, sed insuper habita conditione, irresistibiliter tenet. t. 4. p. 112. n. 8.

Matrimonium sub hac conditione celebratum: *Ego te in uxorem ducam, si tantum mihi donaueris*; an valeat. t. 4. p. 113. & seq. n. 4.

Matrimonio sub conditione casuali honestè contracto, debet expectari talis conditio, nisi partes antea consenserint de praesenti, aut copula carnalis inter eos intercesserit. t. 4. p. 115. n. 2.

Matrimonium quomodo dicatur sub conditione celebrari. *ibid.*

Matrimonij bona ista: vide in verbo *Constitutio*.

Matrimonium contractum sub intentione contraria bonis eius, an sustineatur: vide in verbo *Intentio*.

Matrimonium post votum castitatis emissum olim celebratum sustinebatur. t. 4. p. 134. n. 12.

Matrimonium post votum solenne castitatis celebratum an sustineri possit ex mente D. Basilij. *ibid.* num. 13.

Matrimonium cum excommunicato tolerato potest contrahi. t. 4. p. 139. n. 3.

Matrimonium contractum cum muliere adultera non soluta, aut secundis nuptiis copulata, adducta machinatione in necem tri, aut occisa coniuge antimo contrahendi matrimonium cum ipsa, nullum est. t. 4. p. 140. n. 1.

Matrimonia iniuriè contracta, alia sunt incesta, alia illicita, & quorū alia sint. *ibid.* & seq. n. 3.

Matrimonium cum pellice contractum olim vtroque iure prohibebatur, & dirimebatur. tom. 4. p. 141. num. 5.

Matrimonium non dissoluitur propter errorem circa salutem. t. 4. p. 143. n. 3.

Matrimonium ob leprā superuenientem non dissoluitur, nec quoad vineulum, nec quoad thorum. t. 4. p. 145. n. 7.

Matrimonium à muliere ita acta contractum, ut à viro cognoscit non possit, nullum est. tom. 4. p. 145. & seq. n. 9.

Matrimonium inter seruos legitimè contrahitur, etiam iniuriis dominis; sed si ingenuus per errorem ancillam doceat, vel e contra, coniugium nullum est. t. 4. p. 148. n. 2. & p. 151. n. 6.

Matrimonium inter clauis inter seruum, & ancillam non datur, sed tantum contubernium. t. 4. p. 149. num. 4.

Matrimonium antiquo iure civili inter quos permittitur. *ibid.* & p. 150. col. 1. & 2.

Matrimonij ius iure canonico ingenuis, & seruis est æquale. t. 4. p. 150. n. 3.

Matrimonium inter liberum & ancillam an hodie auctore iure canonico subsistat, sicut etiam inter dominum & ancillam. *ibid.* & p. 151.

Matrimonium inter seruos inuitis dominis contractum primis Ecclesiae seculis ab Ecclesia irritabatur. t. 4. p. 149. n. 3. & p. 151. n. 7.

in Matrimonio quadruplex error contingere potest: & quis ex eis vitiet matrimonium. *ibid.* pag. 151.

pro Matrimonij administratione olim aliqui Parochi, & Episcopi pendebant. t. 4. p. 153. n. 13.

Matrimonium cum ingenuo, repudiata ancilla, contractum, à Leone Pontifice approbatum. tom. 4. p. 154. n. 15.

Matrimonium inter filios compertum an licitè contrahi possit. t. 4. p. 157. n. 4.

Matrimonium inter adoptatum, & filiam adoptantis non potest durante adoptione celebrari, sed verò eà soluta. t. 4. p. 170. n. 2.

Matrimonium cum priuigna contrahi nequit. tom. 4. p. 174. n. 2.

Matrimo

# Repertorium Generale

Matrimonium non potest dissolui ex confessione pro-  
pria conjugum. t.4.p.177.n.2  
Matrimonium quaecumque etiam in spe violare non  
licet. t.4.p.178.n.6  
Matrimonium legitime contractum ob nullam cau-  
sam superuenientem potest dissolui. tom.4.p.181.  
num.6.  
Matrimonium inter affines contractum separatur  
etiam usque ad sextum gradum. tom.4.p.183.  
num.3.  
Matrimonium cum affinibus contractum an irritetur  
iure naturali, vel positivo. tom.4.p.187.  
num.9.  
Matrimonium inter affines quare prohibeatur. t.4.  
p.188.n.10.  
Vide in verbo *Matrimonium*.  
Matrimonium ab infidelibus celebratum in gradu cog-  
nationis ab Ecclesia prohibito non dissoluitur per  
baptismum ab ipsis susceptum. tom.4.p.191.  
num.1.  
Matrimonium triplex datur; & quodnam ex eis sit  
sacramentum. t.4.p.192.n.3  
Matrimonium infidelium an per baptismum efficiatur  
sacramentum gratiam conferens. ibid.n.4  
Matrimonium ab infidelibus potest valide contrahi  
in gradibus prohibitis. ibid.& seq.n.5  
Matrimonia ante baptismum contracta per baptismum  
non dissoluntur. ibid.& seq.  
Matrimonium non potest celebrari inter consanguineos  
usque ad septimum gradum. tom.4.p.195.  
num.4.  
Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ monstra-  
bile est nec in vilo casu, & ex quacumque  
causa potest in eo dispensari. tom.4.p.197.  
num.9.  
Matrimonium an sit iure divino, vel naturali prohi-  
bitum inter omnes ascendentes, vel descendentes  
in linea recta consanguinitatis, velque in infini-  
tum. t.4.p.197.n.10  
Matrimonium in quibus gradibus sit prohibitum inter  
consanguineos lineæ transversalis. t.4.p.198.  
num.11.  
Matrimonium in primo gradu lineæ transversalis  
an fuerit licitum apud aliquas gentes? ibid.  
pag.199.  
Matrimonium inter fratrem, & sororem pudori na-  
turali non consentit; iuri tamen naturali non est  
contractum. t.4.p.199.n.12  
Matrimonium in primo gradu lineæ transversalis prohi-  
bitum fuit lege Moyli data. ibid.& seq.n.13  
Matrimonium in nullo gradu lineæ transversalis prohi-  
bitum est lege divina, sed tantum lege positiva;  
& in quibus gradibus ab ea prohibeatur. tom.4.  
p.200.& seq.num.14.  
Matrimonium inter consanguineos iure positivo di-  
versimodè fuit prohibitum ex utroque iure. tom.4.  
p.201.n.15.  
Matrimonium cum fratre, vel sororis filia, an  
equaliter fuerit licitum apud Romanos. ibid.  
num.16.  
Matrimonium inter consobrinos an fuerit apud He-  
bræos, vel Romanos licitum. tom.4.p.202.  
num.17.  
Matrimonium inter consobrinos prohibitum fuit iam  
a temporibus Apostolorum, & quomodo protoga-  
ta sit hæc prohibitio secundum ius canonicum. t.4.  
p.203.n.18.  
Matrimonium ex variis rationibus inter consanguineos  
est prohibitum. ibid.n.19  
Matrimonium quare sit ab Ecclesia inter consanguineos

prohibitum; & quare etiam fuerit hæc prohi-  
bitio ad quatum gradum restricta. tom.4.p.208.  
num.1.  
Matrimonium inter impotentes ad coeundum scienter  
contractum, an sustineatur. tom.4.p.211.  
num.1.  
Matrimonium an dici possit ob sterilitatem apud  
Catholiceos. t.4.p.212.n.2  
Matrimonium eunuchatum, & spadonum, an sit va-  
lidum. t.4.p.213.n.3  
Matrimonium quomodo ditimatur ex impotentia ad  
coeundum. t.4.p.215.n.8  
Matrimonium cum impotenti celebratum nullum est.  
t.4.p.216.n.9.  
Matrimonium non præsumitur contractum ex do-  
nis, & muneribus acceptis à sponsa. t.4.p.221.  
num.2.  
Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ celebra-  
tum, an nullum sit; an verò penitentia iniun-  
cta hæc contrahentes, sustineant. tom.4.p.223.  
num.2.  
Matrimonium aliud verum, aliud putativum datur;  
& in quo differant. t.4.p.230.n.4  
Matrimonij putativi requisiti quanam sint. ibid.  
Matrimonij putativi effectus referuntur. t.4.p.231.  
num.5.  
Matrimonium an accusari possit post mortem con-  
iugum. t.4.p.237.n.3.& p.239.n.7  
Matrimonium intra quod tempus accusari debeat à  
marito, vt audiamus. t.4.p.232.n.2  
Matrimonium testibus, non testimoniis accusari de-  
bet. ibid.cap.2.n.2  
ad Matrimonium accusandum qui admittantur, &  
qui repellantur. t.4.p.235.n.3  
Matrimonia pietate ac religione arctata, diuortio diri-  
mi non poterant. t.4.p.259.n.9  
Matrimonium per diuortium separatim ad reintegretur  
causâ diuortij cessante. tom.4.p.264.& seq.  
num.7.  
Matrimonium propter hæresim non dissoluitur quoad  
vineulam. t.4.p.265.n.8  
Matrimonium propter adulterium dissoluitur quoad  
rhorum, & cohabitationem. tom.4.p.269.  
num.3.  
Matrimonium inter hæreticum, & catholicum licet  
non contrahatur. ibid.n.3  
Matrimonium separatim propter hæresim vnus con-  
iugis, an sit reintegrandum, si Ecclesiæ resipiscens  
hæreticus reconcilietur. ibid.n.3  
Matrimonia Liouenisum ante, & post fidem receptam  
contracta. t.4.p.273.n.1.2  
Matrimonium celebratum cum testibus fratri defuncti  
nullum est, nisi per Ecclesiam dispensent, vt ita  
coniuncti in tali matrimonio petulant. t.4.p.274.  
num.5.  
Matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ obli-  
quæ an sit iure naturali, vel diuino prohibitum.  
ibid.& seq.n.7.& p.275.& seq.n.8.  
Matrimonia varia in primo gradu lineæ transversalis  
celebrata. ibid.  
Matrimonium Hærodis cum vxore fratris sui Philip-  
pi quare à D. Ioanne increpatum. t.4.p.276.n.9  
Matrimonia varia inter affines contracta, quare im-  
probata. ibid.& seq.n.10  
Matrimonium in primo gradu lineæ transversalis  
contractum iudger dispensatione: vbi de matri-  
monio Guberti cum Galiana à Sancto Kiliano im-  
pugnato. t.4.p.277.n.11.12  
Matrimonium cum vxore fratris non est lege diuina  
prohibitum. t.4.p.277.& seq.n.11.13  
Matrimo

# Omniū Notabilium. Litera M.

- Matrimonium** iure civili omnino per diuortium soluebat.  
t.4.p.179.n.3  
in Matrimonio putatio omnes effectus refutant, qui considerantur in vero.  
t.4.p.188.n.7  
**Matrimonium** usque ad septimum gradum prohibitum fuit.  
t.4.p.191.n.1  
**Matrimonium** inter stupratorem & virginem corruptam primis Ecclesie seculis licitum non fuit.  
t.5.p.303.n.9  
**Matrimonium** tempore interdicti absque privilegio valide constat potest.  
t.5.p.366.col.2  
**Matronum**, **Matronarum**, vel **Matritum** ciuitas est Episcopalis Tuseia.  
t.2.p.118.n.3  
**Matrona** ciuitas Allobrogum in valle de Alpes Coecias, Cathedrali Sede decoratur.  
t.2.p.680.n.10.&c  
t.3.p.757.n.1  
**Matrona** Rhodomenensis Pezarus falso cupiditatis vitio notatur: ubi aliqua de eius laudibus. tom.2.  
p.361.n.12  
**Mauricius** de Soliaco; Praeful Patiensis Theologus criminis fuit.  
t.3.p.427.&c seq.n.1  
**Mausoleum** propriè est sepulchrum Principis, & à quo ita dictum sit.  
t.3.p.338.n.5  
**SS. Maximi**, & **Agathæ** monasterium à D. Gregorio in Panormitana diocesi constitutum; & quare Lucanum dictum.  
t.1.p.887.n.34  
**S. Maximus** magister D. Gregorij Magni, vir apprime religiosus, magnis virtutibus præditus, & miraculis cõfatus.  
t.3.p.527.n.5  
**Mediæ** lris & negotij quinam, & quinam mediatores in lironia.  
t.2.p.472.n.12  
**Mediatores** lris non possunt cogi in ea testimonium dicere.  
ibid.  
**Medicus** peritus ad ordines promoueri potest, non obstante mortalitate infirmi, si conscientia eam non remordet.  
t.1.p.482.n.3  
**Medici** qui sunt, & eorum varia nomina. ibid. num.5  
**Medicorum** Impetria dominatur, & variis penis, tum in iure civili, tum canonico subicitur. tom.1.  
p.483.n.6  
**Medicus** ut homicida in utroque foro damnatur, qui postquam mederi cepit, infinitum deserit. ibid. num.7  
**Medicus** si iuxta artis regulas medelam adhibeat, irregularis non fit, etiam mors sequatur. t.1.p.484. num.8  
**Medicam** artem extrinsece clericis, & monachis licuit, sed postea prohibitum fuit. tom.1.p.484. num.9  
**Medici** dum ad Doctoratus gradum euehantur, iurare debent se seruantes constitutionem, quæ refertur.  
t.5.p.569.n.1  
**Mediolani** Metropolis Insulbrum brevis descriptio, & varia fata.  
t.1.p.110.n.1  
**Medis** ciuitas Gallie Celtice, in qua conuocatum fuit Concilium anno 845.  
t.1.p.13.n.1  
**Medimontis** Comitatus duplici nomine indigens, Sedi Apostolice in illudium traditus est. tom.1.  
p.143.col.1  
**Medimontis** facti in terris Ecclesie, remanent in dominio ipsius Ecclesie.  
t.3.p.446.n.2  
**Medimontis** monasterium est Ordinis D. Benedicti in diocesi Mideni.  
t.1.p.313.n.5  
**Medis** nobilis ciuitas est Neapolitani regni Cathedralis Ecclesiam habens.  
t.2.p.457.n.2  
**Medicatio** magnum delictum variis penis in iure præscriptis puniendum.  
t.1.p.116.n.10  
**Mendacium** quid sit ex D. Augustino. ibid. pag.117. num.11  
**Mendacium** quid sit, iuxta D. Augustinum. tom.2.  
p.398.n.3  
**Mendacium** peccatum est contra octauum Decalogi præceptum.  
ibid.  
**Mendacium** in quo differat à perurio.  
ibid.  
**Mendula** Vvallis oppidum est Cathedrali Episcopali decoratum.  
t.2.p.431.n.8  
**S. Mendula** vir pius, & perdoctus Episcopus Regie Metropolis Liconia factus.  
t.3.p.38.n.2  
**Mensura** debent habere signum publicum, ab his falsè iudicantur.  
t.1.p.196.col.1  
**Mensuratum**, & pondetum adulteratio quàm graue delictum sit.  
ibid.n.7  
**Mensuratum** an licitus sit die Dominico, & aliis festiuis.  
t.2.p.169.n.8  
Vide in verbo **Nandine**.  
**Mendula** celebre monasterium in diocesi Zamorensi à quo constitutum.  
t.1.p.448.n.1  
**Mentrix** quæ sit, & quænam talis verè dici possit.  
t.3.p.71.n.3  
**Meretrices**, quæ corpora suam vulgabant, lopes appellabantur prius Romani.  
t.4.p.441.n.4  
Vide in verbo **Lopener**.  
**Meretrices** olim publicè permiscebantur, habebant tamen, ornamenta, & loco à ceteris honestis feminis distinguebantur.  
t.4.p.47.n.12  
**Meretricem** varia nomina; & quid de eis apud Romanos.  
ibid.col.2  
de Meretricibus plura refertur: ubi de earum professione apud adiles.  
ibid.&c seq.n.12  
**Meretricem** in vocem legitimam ducere opus charitatis est: ubi aliqua earum sic conuictarum exempla refertur.  
t.4.p.48.n.19  
**Merces** quæ leuandæ nauis gratiâ in mare proiciuntur, non habentur pro derelictis. tom.5.p.320. n.um.2  
**Mercurii** prolestarum damnum cuius sit. ibid. num.3  
**Merces** naufragantium olim fiebant eorum, ad quorum portus appellabant.  
t.5.p.321.n.4  
**Merces** naufragarum, tum in Oriente, tum in Occidente, quo iure ab inuentoribus occupari fuerint.  
t.1.p.322.n.6.& 7  
**Messana** petantiqua, & præclara Episcopalis ciuitas ubi sita.  
t.2.p.164.n.1  
**Messina** ciuitas Græciæ laudis Cathedrali Episcopali decorata.  
t.1.p.130.n.1  
**Messis** ciuitas antiqua Gallie, Sedes Occidentalis veterum Regum Gallie.  
t.1.p.585.n.1  
**Merensis** ciuitas principalis est Gallie Belgice, in qua S. Clemens S. Petri discipulus, & S. Clementis Pape patronus Episcopus fuit.  
t.3.p.119.n.1  
**Metropolis** Ecclesie vnde ita dicatur. tom.1.p.446. num.2  
**Metropolitani** non consecratus, licet nondum receperit pallium, potest consecrationem suffraganei sui delegare Episcopo.  
t.1.p.165.n.2  
**Metropolitani** nequit dispensare ad hoc vt quis vna die duos sacros ordines recipiat. tom.1.p.465. num.10  
**Metropolitani** proprium munus est Apostolica decreta ceteris Episcopis propriæ prouincie denunciare.  
t.2.p.714.n.1  
**Metropolitani** est caput Concilij pronuncia lis, non supra illud.  
t.3.p.173.n.1  
**Metropolitani** quando possit suffraganeorum suorum Ecclesias visitare.  
t.3.p.812.&c seq.n.3  
**Mis** mortis monasterium ingrediens potest illud deserere, nisi professionem expressè, vel tacitè ratam habuerit.  
t.1.p.945.n.10  
Metus

# Repertorium Generale

- Metus definitio traditur, & per particulas omnes explicatur. *ibid.* n. 12
- Metus quomodo distinguatur à vi. *ibid.*
- Metus quomodo communiter dividatur. t. 1. p. 346. num. 11.
- Metum cadere in constantem virum quid sit. *ibid.*
- Metus grauis casus vanj referuntur; & quae conditiones ad eum requiruntur. *ibid.*
- Metus levis in consideratione non habetur in iudicio; & eius exempla traduntur. *ibid.* & seq. num. 14.
- Metus infamis, an levis, vel grauis censendus sit, distinguatur. *ibid.* p. 347.
- Metus graui gesta an nulla sine ipso iure, & ab initio. *ibid.* n. 15. & seq. Respondetur sub distinctione. p. 348. n. 17. & 18.
- Metus gesta, quae ipso iure valent, postea irritantur. t. 1. p. 349. n. 20.
- Metum passio dupliet remedio succurritur. t. 1. p. 350. num. 21. 22.
- Metus grauis professionem reddit nullam. t. 1. p. 351. num. 6.
- Metus quomodo pungetur. t. 1. p. 351. n. 18.
- Metus grauis censetur amissio maioris partis patrimonij. t. 1. p. 353. n. 3.
- Metus an nullam reddat intimentum, vel votum; vide in verbo *Intimentum*, *Form.*
- Metus incofusus causa extorquendi votum, non irritat illud. t. 3. p. 668. n. 7.
- Metus iustus adeo excusat, vt non appellans habeatur pro appellante, si fuerit protestatus, & appellationis causam expresse. tom. 2. pag. 399. num. 1. 3.
- vt Metus excusat in praedicto casu, quid agendum sit, & an protestatio sit omnino necessaria. tom. 2. p. 400. n. 4.
- Metus grauis iniuriæ ab extrinseca causa illatus ad extorquendum consensum ad matrimonium, illud ipso iure nullum reddit, tam in foro interno, quam externo. t. 4. p. 34. n. 4. 5.
- Metus grauis in matrimonio intercedens, quomodo pergetur, & quid requiratur, vt hæc purgatio admittatur. t. 4. p. 35. n. 5.
- Metus æqualis in viro non desideratur ac in femina ad inducendum coactionem. t. 4. p. 62. n. 4.
- Michael* de Cosbel, Theologus Parisiensis, vir Doctus, & prouidus dicitur. t. 1. p. 10. n. 2.
- E. Michaelis* appetitio, & dedicatio quare ab Ecclesia celebentur. t. 2. p. 185. n. 16.
- S. Michaelis* de Cantano monasterium Ordinis D. Benedicti, vbiuis situm. t. 3. p. 119. n. 1.
- Admiratus* ciuitas Hiberiæ Cathedræ Episcopali decorata. t. 1. p. 313. n. 4.
- Militia emeriti quinam dicantur; vbi de Romanorum colonia in Hispania, in qua militia emeriti degabant. t. 1. p. 398. n. 2.
- Militum eingham, seu baltheum. *ibid.*
- Militia discipuli quoniam. *ibid.*
- Militia olim tituli dicti, quia paucim tuebantur. t. 1. p. 363. n. 6.
- Militia Romani olim à coniugio abstinere, & quis eis matrimonio suo indulgeret. t. 1. p. 386. n. 3.
- Militia an idonei fideiussores aliquando esse possint. t. 3. p. 404. n. 2.
- Militia, tam armata, quam togata militia, an privilegio gaudeant, ne ultra quam facere possint, committantur. t. 3. p. 410. n. 14.
- Militibus aliquando permissum fuit decimas ditionis suæ in proprios usus convertere. tom. 3. pag. 594. num. 1.
- Minerva* Melitenfis, Melitenfis, vel Iliensis, quoniam fuerit. t. 3. p. 465. n. 6.
- Ministri* minores Ecclesiæ quoniam præter Clericos, t. 1. p. 341. n. 7.
- Ministri Ecclesiæ quâ seculis polleere debeant; vide in verbo *Scientia*.
- Ministeria* sæpius in ipse Canonico & Casasco accipiuntur pro officiis & dignitatibus. tom. 1. p. 247. num. 3.
- Misceria aliquando pro rebus spiritualibus accipiuntur, aliquando etiam pro officiis, & dignitatibus secularibus sumuntur. t. 3. p. 199. & seq. n. 1.
- Minorum* regnantium, & Magistrum administrationum exempla plura referuntur. tom. 1. pag. 479. num. 3.
- Minores à Reipublicæ administratione esse reiciendos, grauius auctoritatibus adstruitur. t. 1. p. 480. num. 4. 5.
- Minoribus aduersus quicumque læsionem beneficio restitutionis succurritur. t. 1. p. 371. n. 9. & 10.
- Minoribus in aliquibus casibus non competit restitutionis beneficium. *ibid.* & seq.
- Vide in verbo *Restitutio*.
- Minor aduersus contractum restitutionis non tenetur refundere pretium acceptum ante iudicis sententiam. t. 1. p. 375. n. 1. 2.
- Minor quomodo aduersus sententiam contra se latam restituitur. t. 1. p. 386. n. 13.
- Minor aliquando aduersus sententiam contra se latam restitutionem petens non audiatur. tom. 1. p. 386. num. 16.
- Minor aduersus accusationem omisam non restituitur. t. 1. p. 390. n. 9.
- Minoribus læsis nouo iure quadriennium ad petendam restitutionem indulgetur. tom. 1. pag. 392. num. 9.
- Minor læsus in terra omisso restituitur aduersus venditionem prædij maiorem suam. t. 1. p. 393. num. 12.
- Minor viginti annis à quocumque iudex delegatus designari potest; minor autem oðodecim annis auctorum à Principe. tom. 1. p. 725. num. 1. & p. 726. num. 3.
- Minores etiam stricto iure efficitur obligentur, idonei tamen fideiussores non sunt. tom. 3. pag. 404. num. 2.
- Minor uxorem habens post 16. annum res suas administrat, & efficitur obligatur bonis suis alienando, nec beneficio restitutionis gaudet. t. 4. p. 77. num. 5.
- Admiratus* etiam veti non subministrant sufficiens argumentum ad beneficium alieuius defuncti. t. 3. p. 340. n. 9.
- Miracula vera non pauca ab improbis etiam hominibus edita. *ibid.*
- Miracula à defunctis edita æquitate sunt examinanda. *ibid.* & seq. n. 10.
- Missæ* sacrificium in omnibus electionibus ecclesiasticis est permittendum; & an sit de eorum essentia, t. 1. p. 171. & seq. n. 9.
- Missarum solennia pro defunctis licet, & proficiat offerri possunt. t. 1. p. 396. n. 3.
- Missæ in Ecclesia olim alie vespertinae, alie matutinae fuerunt. t. 1. p. 460. n. 4.
- Missarum solennia non debent vulgari lingua celebrari. t. 1. p. 388. n. 5.
- Missæ ad quos quis tenetur ex fundatione, debet celebrari iuxta rubricas Ecclesiæ. tom. 3. pag. 144. num. 3.
- Missarum solennia pro viuis, & defunctis non despectis,

# Omniū Notabiliū. Litera M.

peratis, vel excommunicatis offerri possunt. t. 3. p. 341. n. 3.  
 Missa publica semel tantum in hebdomada olim celebrabatur, deinde omnibus diebus festis celebrari ceperunt. t. 3. p. 374. n. 4  
 Missa sacrificium frequenter ministerium appellatur. t. 3. p. 760. n. 5.  
 Missa sacrificium an ubi, quā in Ecclesiis Deo sacrificia offerri possit. t. 3. p. 335. & seq. n. 7. & 8  
 Missa sacrificium an in domibus privatis celebrari possit, ex constitutione Leonis Imperatoris. t. 3. p. 836. n. 9.  
 ad Missa sacrificium præmittendæ sunt aliquæ hanc canonicæ. t. 3. p. 835. n. 5. 6  
 Missa sacrificium iteratum ad subueniendum peregrinis, infirmis, & defunctis. tom. 3. pag. 838. num. 7.  
 Missa celebratio ex antiquo more Ecclesiæ in sepulchris defunctorum vitata fuit. tom. 3. pag. 837. num. 9.  
 Missa sacrificium die post horam nonam fuit celebratum. t. 3. p. 838. col. 1.  
 Missa sacrificium aliquando vespertino officio expleto fuit celebratum. ibid. n. 12  
 Missa matutine, & vespertine mentio obuia in antiquis Ecclesiæ canonibus. ibid.  
 Missa sacrificium ante recitationem officij matutini & Laudum celebrare an sit peccatum mortale. t. 3. p. 839. n. 14.  
 Missam cantare pro priuatis Missam recitare à Galili usurpatum est. t. 3. p. 864. n. 3  
 Missa olim simul pro viuis, & mortuis offerebatur. ibid. n. 4.  
 Missa propria de die non est omittenda propter Missam particularem. ibid. n. 5  
 Missa variae acceptiones referuntur, & vera etymologia asseritur. ibid. & seq. n. 7  
 Missa diuersæ pro diuersitate dierum iam olim prescriptæ fuerunt. t. 3. p. 865. n. 8  
 Missarum pro Sanctis, eorumque diebus anniversariis more peruersus in Ecclesia. ibid. & seq. num. 9.  
 Missæ vniuersæ quænam sint, eorumque duo genera referuntur. t. 3. p. 866. n. 10  
 Missa propria dici non est pro sacerdotum, vel audientium voto omittenda. ibid. n. 11  
 Missarum diuerso precipis in publicas, & priuatas: & quā horā celebrari debeant. ibid. & seq. n. 12  
 Missarum ritum celebratio in die Natiuitatis Domini à quo Pontifice statuta sit. tom. 3. pag. 867. num. 1.  
 Missæ tres quare in prædicta sollemnitate celebrantur, asseruntur rationes. ibid. & p. 868  
 Missa vespertina olim etiam Iohannis fidelibus offerebatur. t. 3. p. 874. n. 6  
 Missa in Ecclesiis Alexandrinis, & Africanis olim post epulum celebrabatur. ibid. n. 7  
 Missa sacrificium quomodo offerri possit pro Sanctis. t. 3. p. 882. n. 5.  
 Missa in die Cenæ Domini an possit à quolibet sacerdote celebrari; an verò debeat in vnaquaque Ecclesia vna tantum celebrari. tom. 3. pag. 863. num. 4.  
 Missarum plurimum celebratio eadem die in quibus casibus necessitatis licita sit. tom. 3. pag. 868. num. 1.  
 Missas plures eadem die celebrare diuino, aut naturali iure prohibitum non est. in vsuque fuit primis Ecclesiæ sæculis. t. 3. p. 869. n. 3  
 Missæ plures olim in multis SS. festiuitatibus celebrabantur. D.D. Gouet, in Decretal. Index generalis.

bantur. ibid. col. 1  
 Missa duplex in festo S. Iohannis Apostoli, & S. Iohannis Baptiste. ibid. & p. 870  
 Missæ sacrificium absque admisione aque ex dispensatione summi Pontificis celebrari potest. tom. 3. p. 896. n. 4.  
 Missa sacrificium an offerri possit pro catechumenis, discitur. t. 3. p. 923. n. 4  
 Missæ sacrificium validè tantum à Sacerdotibus celebrari potest. t. 3. p. 445. n. 2  
 Missarum apud Gallos quid significet, explicatur. t. 3. p. 766. n. 14.  
 Missa in possessionem ex primo, vel secundo decreto quando admittatur in causis beneficiis. t. 1. p. 135. n. 9.  
 Missa in possessionem non est minima contumaciæ poena, & ad quid sit inuenta. tom. 2. pag. 133. num. 6.  
 Missa in possessionem primo & secundo decreto decretatur. t. 2. p. 136. n. 7  
 Missa in possessionem an sit necessaria, & decreto decretanda. ibid. n. 8, 9  
 Missa in possessionem an possit omitti, & decretum sequentibus rei. t. 2. p. 137. n. 10  
 Missa in possessionem an admitti possit in causis beneficiis, absente, & contumace reo. tom. 2. p. 137. n. 11.  
 Missa in possessionem ante & post litem contestatam in quo differant. t. 2. p. 141. n. 20  
 Missæ Domini quinam fuerint, & quid missaticum. t. 3. p. 969. n. 3.  
 Mitra tegumentum est capitis Episcoporum, & quid significet. t. 1. p. 516. n. 17  
 Mitra pro tegumento capitis, quo aëstrix in Africa utebantur, sumitur. t. 4. p. 128. n. 2  
 Moderatores provinciarum Imperij variis nominibus designati, & quare Consulares dicti. tom. 3. pag. 12. col. 2.  
 Medicum oppidum in finibus Mediolani. t. 1. p. 120. num. 2.  
 Mogunia celebris Germaniæ Metropolis tandem Primum conuersa est. t. 1. p. 303. n. 1  
 Monachi primis Ecclesiæ sæculis operi rustico dediti, ad sacerdotale colmen non ascendeant. tom. 1. p. 21. n. 1.  
 Monachi non profecti non possunt in Prælatos Congregationis eligi. t. 2. p. 270. n. 8  
 Monachus non profectus potest eligi in Episcopum. ibid. n. 9.  
 Monachorum principes, & monachi omnes antiquitus sacris ordinibus non iniuebantur. tom. 1. p. 441. n. 5.  
 Monachi in delictis, ex quibus clerici degradabantur, ipsi excommunicabantur. ibid.  
 Monachi in quarto, & quinto Ecclesiæ sæculo sacris ordinibus initiati ceperunt. ibid.  
 Monachis Ecclesiæ Orientalis tantum illi liturgiam faciebant, qui iam sacris initiati vitam monasticam proficiebantur. ibid. p. 444  
 Monachi Ecclesiæ Occidentalis ab anno 490. diuina ministeria tractant. t. 1. p. 444. n. 6  
 Monachi etiam in Ecclesiis secularibus sacramenta administrant, ad quæ transibant propius monasterium descendendo. ibid. n. 7  
 Monachi pietate clariore olim clericatus honorem non ambiere. ibid. n. 8  
 Monachi aliquando solè Episcoporum voluntate sacris initiati fuerunt, absque Superiorum licentia, sed aliter deinde statutum fuit. tom. 1. pag. 445. num. 10.

# Repertorium Generale

**Monachi nigri, & monachi albi** quoniam diſti fuerint in Gallia. t.1.p.433.n.2  
**Monachus** tranſſatus de vna religione in aliam, ibique in Paſchyrum ordinatus, ſi incum ad ſuos ſecutatur, poſſeſt in ſecundo gradu accepto miniſtrare. t.1.p.434.n.2  
**Monachi** antiquitus prohibuit ſui Principum curiam adire, niſi cauſa monaſterij. tom. 1. pag.365. num.10.  
**Monachi** nequeunt paſſim in Eccleſiis ſecularibus, etiam ſibi ſubiectis. t.1.p.637.n.2  
**Monachi** quoniam religioſe debeant ſeruare clauſuram, & quoniam ſit eis torpe extra monaſterium diuagari. t.1.p.764.n.6.& ſeqq.  
**Monachi** extra clauſtra diſcutientibus inſiſtunt perne. ibid.& p.765.n.9  
**Monachi** diuini in Gallia Episcopis ſubiecti fuerunt. t.1.p.766.n.14.  
**Monachi** veteridiorum more tranſmitti non debent. ibid.  
**Monachi** apocriſtarij quoniam. ibid.& ſeqq.n.15  
**Monachi** peculium in eius monte an Abbati, vel monaſterio accreſcat: vide in verbo *Peculium*.  
**Monachus** extra monaſterium diuagans à quo tetrahi debeat. t.1.p.763.n.4.& p.765.n.10.& 11  
**Monachi** priſci ſeculis praticandi munere non fungebantur; ſed id habere tantum ab eo tempore, quo ſaceris initiari ceperunt. t.1.p.793.n.7  
**Monachi** an vt predicare poſſint, tenentur vltra ſuperiorem ſuorum examen ſubire aliud Episcopis. ibid. & p.794.  
**Monachi** Episcoporum etiam ac correptioni olim ſubiecerunt. t.1.p.803.n.9  
**Monachorum** inſiſtencia olim ab Episcopis tantum approbata. ibid.  
**Monachorum** ſubiectione omnimoda erga proprios Episcopos diſciplinæ eccleſiaſticae congrua aſſerunt, pluraque eius veſtigia reſeruntur; deque eorum exemptione ab Episcopis quæſtionatur. ibid. & p.804.  
**Monachi** quoniam plene in Eccleſia Orientali ſubieſti Episcopis. t.1.p.804.col.1  
**Monachorum** exemptionis primum veſtigium per Gregorij Magni conſtitutionem. ibid.col.2  
**Monachi** propriis manibus agros excolentes exempti ſunt à decimarum ſolutione. tom.1. pag.898. n.2. & p.899.n.4.  
**Monachi** non per ſe, ſed per ſyndicum à monaſterio cum ſalario deputatum cauſas in iudicio tractare debent. t.1.p.940.n.6.& p.941.n.11  
**Monachi** quondam abſque ſyndico per ſe negotia monaſterij conſtituere valent. tom.1.p.941.n.12.& p.942.n.13.  
**Monachorum** triplex genus reſertur. tom.1. pag.355. num.4.  
**Monachi** conuerſi, & oblati quoniam. ibid.  
**Monachi** oblati an ſint vere religioſi. ibid.& ſeq.  
**Monacho** ſe & ſua monaſterio offerente, in quibus ſuccedat, vel non monaſterium. tom.2. pag.356. num.5.  
**Monachi** non eſt abſolute licitum in cauſa proprij monaſterij teſtimonium dicere. tom. 2. pag.399. num.8.  
**Monachi** non admittuntur ad teſtimonium dicendum etiam in cauſis ſui monaſterij, abſque iuramento, niſi aperte remittantur. t.1.p.441.n.2  
**Monachi** an poſſint in aliquo cauſa tanquam obſide obligari. t.1.p.560.& ſeqq.n.2.& 3  
**Monachi** varij ſegulam D.Benedicti profiteſcentes reſeruntur. t.1.p.570.n.2

**Monachi** tenentientes beneficiis ſine licentia ſuperioris illis priuantur. ibid.  
**Monachus** libertatem aduerſus Prelatum præſcribere nequit. t.1.p.698.n.6  
 Vide in verbo *Obſidientia, Preſcriptio*.  
**Monachis** antiquis quis locus in Eccleſia aſſignatus. t.3.p.8.n.14.  
**Monachis**, & canonicis regularibus religioſis, & ſeculi propagande cauſa habitum profeſſionis mortate fuit indultum in provincia Liouienſi. tom.3. p.38.& ſeqq.n.3.  
**Monachus** etiam Episcopus ſactus nequit monachalem habitum deſerere. t.3.p.55.n.14  
**Monachi** quomodo ex ſideiſſione efficiantur obligari poſſint. t.3.p.405.n.4  
**Monachi** olim religioſum ingredientiſ ſtatim habitum non ſumebant; ſecrete tamen teſtamentum à tempore ingreſſus non poterant. tom. 3. pag.455. num.2.  
**Monachorum**, & monialium veſtimenta omni tempore in Eccleſia diſtincta fuisse. tom. 3. pag.456. num.7.  
**Monachi** an aliquando poſt vota emiſſa de rebus ſuis diſponere valerint. t.3.p.459.n.19  
**Monachi** & monialibus an ſit licita propter ſubſtantiz diuiſio poſt profeſſionem. tom. 3. pag.460. num.11.  
**Monachi** ſine ſuperioris licentia teſtes in contractibus eſſe non poſſunt. t.3.p.487.n.11  
**Monachi** non ex iure communal, ſed ſolum ex priuilegio poſſunt admittiſſe ad ſepulturam alienos parochianos. t.3.p.543.n.7  
**Monachus** non poſſit ſibi eligere ſepulchrum, niſi valde remotus ſit à proprio monaſterio. t.3. p.548. num.7.  
**Monachi** primis Eccleſiæ temporibus vt ceteri laici decimas ſoluebant, à quibus deinde exempti ſunt. t.3.p.590.n.8.  
**Monachorum** immunitates à decimis à quo tempore ceperint, & quibus Ordinibus primum indultæ ſint. ſi.3.p.591.col.1.& 2.  
**Monachi** an eximantur à ſolutione decimarum prædiorum quæ ab aliis coeducunt, vel in emphyteuſim accipiunt. t.3.p.600.& 601.n.3  
**Monachorum** nigrorum, & alborum diſtinctio quondam ceperit, & quoniam deſignatur ſub hac diſtinctione. t.3.p.602.& ſeqq.n.2  
**Monachis** à proprio monaſterio in alium, etiam eiuſdem religioſis, tranſire olim licitum non ſuit. t.3. p.644.& ſeqq.n.2.  
**Monachi** intra clauſtra morari debent, & an cum licentia ſuperioris poſſint ſemper extra ea degere. t.3. p.676.n.6.  
**Monachos** incorrigibiles an euſius ſit à monaſterio elidere, quoniam illos carceribus mancipare: vide in verbo *Exilio*.  
**Monachi** ad ſacerdotij gradum non aſcendebant temporibus Gregorij Magni. t.3.p.714.n.1  
**Monachi** alij ſynodice, ſeu excoſibz appellatur, alij excoſibz dicuntur. t.3.p.715.n.1  
**Monachi** olim parochialibus etiam Eccleſiis ad adminiſtranda parochianis ſacramenta præſebantur. ibid.n.2.  
**Monachus** ſolus demon ſolitaria; & monachos ſine teſtibus viuere ſcelus exiſtimatur. t.3.p.715.n.1  
**Monachis** ſam olim prohibitum fuit temporalem inſtitutionem habere. t.1.p.718.n.4  
**Monachus** non debet aliquid pecunie poſſidere, alia ſi cum proprietate decedat, debet eccleſiaſtica ſepultura priuati. ibid.n.2  
 Mouachi

# Omnium Notabilium. Litera M.

Monachi proprietas quibus penitus subiacent: ubi plura veterum exempla circa hoc. tom. 3. p. 730. n. 5. & p. 736. o. 4.

Monachorum coenobij Græci in gentem dissoluit, & impia fecerunt. t. 3. p. 936. n. 1.

Monachi ultra duos menses extra monasterium degentes, vt leges, vel Physicam audiant, quam penam incurant. t. 3. p. 1007. n. 1. & a. & p. 1008. num. 4.

Monachis licitum non est possessiones conducere, vel aliis lucri causa negotiari. tom. 3. pag. 1013. num. 3.

Monachus in aliquibus operibus se exercere debet, quæ vernalia exponat. t. 3. p. 1015. n. 7.

Monachi aliquando electionis penam pleuntur, vt ad officium suum reuocentur. t. 3. p. 1016. n. 3.

Monachi non admittuntur ad accusandum in iudicio, nisi contra proprium Abbatem. tom. 5. pag. 17. num. 2.

Monachi descentes habitum & professionem, sunt retrahendi, & carceri mancipandi, ac aliis penis puniendi donec habitum reassumant. tom. 5. p. 136. num. 2.

Monachus monasterium desicens apostata dicitur. t. 5. p. 137. n. 4.

Monachus ad religionem laxiorem transiens, vel è tribus fugiens apostata non dicitur. ibid. Monachus scito monachum aliquem apertens, ex quo mors sequatur, an irregularis maneat. t. 5. p. 180. num. 2.

Monachi in Ecclesia Metropolitana Cantuariensi possunt simul cum Canonicis. t. 5. p. 175. n. 3.

Monachi an possint omnes oblationes fidelium in suis Ecclesiis factas recipere. t. 5. p. 613. n. 5.

Monarchia præstantior est qualibet gubernatione politica. t. 1. p. 118. n. 4.

Monasterium Altaxylux & Belliptad Ordinis Cisterciensis. t. 1. p. 64. n. 5.

Monasterium de Becco in Normannia à quo constitutum. t. 1. p. 119. n. 1.

Monasterium tempore suæ foundationis debet connec-  
tenter dotari. t. 1. p. 134. n. 2.

Monasteria temporibus Leonis IV. ecclesiasticis personis secularibus non professis commendabantur duplici ex causa. t. 1. p. 272. n. 13.

Monasteria minora, quæ maiori parent, aliquando obediunt dicuntur. t. 1. p. 763. n. 2.

Monasteria quando plene Episcopis & Principibus secularibus subiecta fuerint. tom. 1. pag. 765. num. 12.

Monasteria aliquando in Cathedralibus Ecclesiis eccle-  
sia, quorum Abbas simul Episcopus erat. t. 1. p. 843. num. 6.

Monasteria quænam possint iurisdictionem Romanæ Sedis protogere. t. 2. p. 80. init.

Monasteria quatuor à D. Angustino Angliæ Episcopo constituta. t. 2. p. 837. n. 1.

Monasterium an à iurisdictione ordinariæ eximat per subiectionem Romano Ecclesiæ. tom. 1. p. 838. num. 2.

Monasterium de Cuda Dei in diocesi Autellensi, quondam sit fundum. t. 5. p. 147. n. 1.

Monasterium de Elemosyna Ordinis Cisterciensis in diocesi Autellensi. t. 2. p. 147. n. 2.

Monasterium quondam administrat ad successionem monachi rogari restituere hereditatem, si sine liberis decedat. tom. 2. pag. 359. n. 3. & 4. & p. 360. num. 15. & 16.

Monasteria duplicia olim quænam fuerint, & quare, & quando prohibita. t. 3. p. 18. n. 9.

D.D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.

Monasteria multa sunt vtriusque sexus, quæ non nisi Nobilibus patent. t. 3. p. 181. n. 2.

Monasterium Mirabonense Ordinis Cisterciensis, in qua sit provincia finem. t. 1. p. 414. n. 1.

Monasterium ex rebus Ecclesiæ constructum spectat ad Ecclesiam. t. 3. p. 443. n. 4.

Monasterium ipso iure hæc consequitur dominium omnium bonorum, quæ monachus possidebat, nullo ab eo facto testamento, teneaturque debita à monacho contracta solue. t. 3. p. 451. n. 4.

Monasterium Bazelæ, tituli S. Matie, est Ordinis Cisterciensis in diocesi Cautmaricensi. tom. 3. p. 389. num. 1.

Monasterium de Neubothel in Regno Scotie à quo fuerit fundatum. t. 3. p. 400. n. 1.

Monasterium S. Crucis in Laudonia à S. Davide, Rege occasione miraculi fundatum. ibid. n. 2.

Monasterium S. Lucij Montisralienensis, Ordinis D. Benedicti, vrbem suam sit. t. 3. p. 607. n. 1.

Monasteria olim plerumque oratoria dicebantur. t. 3. p. 646. n. 1.

Monasteria duplicia antiquitus licita fuisse, deinde prohibita. t. 3. p. 646. n. 3.

Monasteria plura, & magnifica Ordinis D. Benedicti in insulis constructa. t. 3. p. 646. n. 4.

Monasteria noua sine Episcopi licentia ædificari non debent. t. 3. p. 784. n. 1.

Monasteria omnia temporibus Gregorij Magni subiecta erant Episcopo, in cuius diocesi constructa erant. ibid. n. 2.

Monasteria integra possunt in alia migrare, & novam regulam proficere. t. 3. p. 788. n. 4.

Monasteria triplex sunt: sunt iurisdictione Episcopi eximi. t. 3. p. 792. n. 5.

Monasteria noua vt ædificentur, vel antiqua in alia transferantur, quid requirant ex iure nouo. tom. 3. p. 453. n. 8.

Monasterium de Neuburgo Canonicorum Regularium D. Augustini, quondam constructum. t. 3. p. 781. n. 2.

Monasteria olim à Magistratibus secularibus simul cum Episcopis visitabantur in Gallia. tom. 3. p. 847. num. 2.

Monasterium licet exemptum sit principaliter in capite, non ideo tamen eius membra exempta videntur. t. 5. p. 506. n. 3.

Monasteriorum exemptio non probatur per litteras protectionis à Pontifice concessas. tom. 5. p. 506. num. 3.

Moneta mutatio in Regno Aragoniæ non potest olim mutari sine consensu populi. t. 2. p. 575. & seq. num. 3.

Moneta legitima pondere & integritate defraudata, mutari debet à Principe; nec tutius contrarium iustamento obstringitur. t. 2. p. 576. n. 5.

Monetæ necessitas, utilitas, & usus ostenditur. ibid. & seq. n. 7.

Moneta vnde ita dicta sit, & quare etiam dicantur pecuniæ. ibid. & p. 577.

Monetæ substantialia tria referuntur. ibid. n. 8.

Monetæ eundem ius & potestas quibus olim competerit, & nunc competat. ibid. & seq. n. 9.

Moneta lignea, cotiacea, &c. exposcente sic temporum necessitate fuit in vsu. tom. 1. pag. 578. num. 11.

Moneta antiqua si non est in vsu, quomodo soluenda sint pensiones iuxta eius ultimatum debitorum diuersi circa hoc casus referuntur. tom. 3. p. 849. n. 5. & p. 850. n. 6.

Vide in verbo *Prosy*.

# Repertorium Generale

**Monialibus** egressus à monasterio iam ab antiquis Ecclesiis sæculis prohibitus. t.1.p.130.n.3  
**Moniales** an possint iustitiz prosequende causâ à monasterio exire, & R. Pontificem adire. ibid.  
**Monialibus** egressus à monasterio penitus interdictus. t.1.p.945.n.9  
**Monialium** Ecclesiæ olim intra claustra constructæ erant. t.3.p.16.n.4  
**Monistim** claustra necessitatis causâ clericis, & laicis ingredi licet. ibid.n.5  
**ad Monialium** monasteria frequens accessus clericis, & monachis maxime prohibetur. ibid.n.6  
 Vide in verbis *Accessus, Ingressus*.  
**Moniales** manus violentas iniicientes in clericos possunt à proprio Episcopo absolui. tom.5. pag.397. num.2.  
**Monialis** charitativus an in aliquo casu debeat precedere accosationem. t.5.p.9.n.4  
**Monachus** an ex speciali dispensatione possit eligi in Episcopum. t.1.p.569.n.8  
**Monogamia** non solum iure positivi canonici, & civilis est, sed etiam à iure diuino prouenit. tom.4. p.104.n.5.  
 Vide in verbo *Polygamia*.  
**Monogamia** primis parentibus inspirata, à Christo Domino fuit restituta. tom.4. pag.106. num.2.  
**Monopolium** quid, & quoniam sit, & à quo constitui possit. t.2.p.892.n.3  
**Monopolium** licitum & laudabile ex quibus causis induci possit. ibid.n.4  
**Monopolium** ex indolentia, & voluntarium: ubi refertur casus Thalis Milesij. ibid.  
**Monopolia** prædicta quandoque permittuntur. ibid. & seq.  
**Monopolium** in posterioti ætate quid significet, & an licitum sit. t.2.p.894.n.7. & 8  
**Monopolium** plerumque exercetur contra charitatem, & contra iustitiam. t.2.p.895.n.9  
**Mors** regalis urbe Siciliæ in provincia Panormitana, quando in Metropolim erecta. tom.1. pag.690. num.3.  
**Mors** pietatis quid sit, & an sit iustus, & licitus. t.5. p.351.n.3.  
**Monimoretellus** monasterium est Canoniceorum Regulationis in diocesi Albriensi. tom.2. pag.855. num.1.  
**Morsum**, & portentuosus pectus multipliciter considerari potest, & quodnam sit capax baptismi. t.3. p.914. & seq.n.12.  
**Morimorum**, timulus, emetecium, polyandrum: vide in verbo *Sepultura*.  
**Mors** simplex quoniam sit, & quomodo purgari possit. t.3.p.133.n.3  
**Mors** quandoque purgari possit, siue in obligationibus dandi, siue in obligationibus faciendi. ibid. & p.334.  
**Mors** an absque interpellatione inducatur in obligationibus, in quibus adiecti est dies. tom.3. p.334. num.4.5.  
**Mors** populi quinam, & quare coram patria extrema dicatur. t.1.p.999.n.2  
**Morinum**, ciuitas ubi sita, & à quo cladem passa sit. t.1.p.196.n.8.  
**Morinum** aliis Tartarus, ciuitas Episcopalis ubi sita sit. t.1.p.310.n.2  
**Morsimundi** monasterium Ordinis Cisterciensis, in Comitatu Burgundie situm. t.1.p.338.n.3  
**Mors** ubi ipsi inferte aliqui licitum esse putantur. t.3.p.555.n.4.

**Mors** ubi ipsi inferte an aliquando diuino assista licuerit. t.3.p.556.col.2  
 Vide in verbo *Bierhami*.  
**Mors** genus infirme apud Patres Ecclesiæ quodnam sit. t.3.p.558.n.8  
**Mors** præposita apud Plinium quoniam sit: & quodnam mortis genus fordissimum. ibid.  
**Morsimundi** Congregatio clericorum regularium D. Augustini, quandoque initia sumpserit. t.4.p.147. num.1.  
**Morticia** oppidum spod Insulbes, vnde nomen hoc nomen sortitum sit. t.4.p.147.n.3  
**Mortuaria**, seu ius mortuaria quid olim fuerit. t.5. p.468.n.3.  
**Mortuarius** quodnam sit, quo titulo, & cui debeatur. t.3.p.499.n.2  
**Mors** cum vestibus splendidis iure cuius sepeliri prohibetur. t.1.p.390.n.6  
 Vide in verbis *Defunctus*.  
**Mortuum** supra mortuum sepeliri ex honestate prohibitum est. t.3.p.544.n.10  
**Mortui** omnibus sepulchris debetur, nisi specialiter prohibiti reperiuntur sepeliri. tom.3. pag.560. num.4.  
**Mortuus** baptizari non potest: ubi quid sit apud Apostolum baptizari à mortuis. tom.3. pag.915. num.13.  
**Mors** laudabilis domum, familiamque absentium Reipublice, vel Principis causâ virosam illustrium fidelis commendandi, in pestilentissimam abiit. t.1. p.902.n.3.  
**Mors** quidem superfluciosus audiendi quotidie Evangelium in principio. t.3.p.863.n.2  
**Mors** parentum, nasticum, & domesticorum facillè in filios transiunt. t.3.p.702.n.3.7  
**Mors** vxorum quibus remediis coëctantur, adione de moribus, & retentione propter mors substat. t.4.p.197.n.11.  
**Moribus** maiorem quid significetur in aliquibus liris locis. t.4.p.118.n.5  
**Mors** quare sacerdos dicatur, & an simpliciter fuerit maior Aaron. t.1.p.826.n.6  
**Mors** quid sit, quis eius usus olim apud Romanos: & in quo differat à pœne. tom.1. pag.648. num.19.  
**Mors** imponere qui potestatem habeant nunc, & quibus olim imponentur. ibid.n.10  
**Mors** indotatas non remanere reipublice valde interest. t.1.p.101.n.9  
**Mors** mediis pars acquiritur debetur de consuetudine Gallie. t.1.p.102.n.10  
**Mors** illa non pertinet ad matrimonium, cum qua non fiat commixtio sanguinis. tom.1. pag.883. num.2.  
**Mors** petenti aliquem in vitam, si exceptio consanguinitatis opponatur, prius de exceptione cognoscendum est, quam super matrimonio pronuncietur, & sufficit super principali negotio sententiam dicere. t.2.p.195.n.8  
**Mors** legere maritum non tenetur, nisi perfectum sit matrimonium. t.2.p.169.n.6  
**Mors** sterilis non presumitur ex cohabitatione per septennium cum marito sine edito partu. t.2.p.169. num.2.  
**Mors** nobilitatur à viro, eiusdemque penilegijs fruitur. t.2.p.419. & seq.n.2  
**Mors** an damnari possit ob solam suspensionem adolterij. t.2.p.337. & seq.n.8  
**Mors** plagiaria quare in iudicio Salomonis non fuerit condemnata. t.2.p.339.n.10  
 Mulier



# Omnium Notabilium. Litera M.N.

Mulier pro alio Intercedens non efficaciter obligetur  
vbi de Senatusconsulto Velleiano. tom. 1. pag. 362.  
num. 4. & 5.

Mulier quot modis alterius obligationi succedat. *ibid.*  
num. 4.

Mulieribus quomodo succedatur per Senatusconsultum  
Velleianum. *ibid.* p. 563. n. 6

Mulier in quibus casibus ex intercessione sua pro alio  
efficaciter obligetur. *ibid.* p. 563. n. 7

Mulier consensu alienationi fundi dotalis, iura-  
mento accedente, non potest agere ad rescissio-  
nem ipsius alienationis. tom. 3. p. 597. n. 1. & p. 601.  
num. 10.

Mulier an, & quando ex delicto mariti amittat do-  
tem. *ibid.* p. 567. & seq. n. 4

Mulier pro dote sua habet tacitam hypothecam in bo-  
nis mariti. *ibid.* p. 568. & seq. n. 5

Mulier constans matrimonio potest repetere dotem  
marito vergente ad inopiam. *ibid.* p. 568

Mulieribus in rebus dotalibus vindictio, & pigno-  
raticia actio competunt. *ibid.* p. 572. n. 13

*Vide in verbo Hypotheca.*

Mulier absque mariti licentia testamentum facere po-  
test. *ibid.* p. 565. n. 1

Mulier etiam nupta libere sibi potest eligere sepul-  
crum vbi voluerit. tom. 3. pag. 547. n. 2. & pag. 348.  
num. 3.

Mulier nupta, filiaque familiae per coemptionem ef-  
fecta, etiam olim testamentum facere potuit. *ibid.*  
p. 548. n. 4.

Mulier non electa sepultura decedens, an sepeliri de-  
beat in sepulchro mariti sui, & quid si plures ma-  
ritos habuit. *ibid.* p. 549. n. 7

Mulier in Episcopis & monasteriis deperit, suspicio-  
ne plenum est. *ibid.* p. 546. n. 3

Mulier post partum statim potest ingredi Ecclesiam,  
nec tenetur abstinere per aliquot dies, secundum  
legem Mosiacam. tom. 3. pag. 596. n. 1. & p. 598.  
num. 5.

Mulier in lege veteri qua ratione immunda cen-  
sebatur. *ibid.* p. 597. n. 4

Mulier exorta aliquantulum ab ingressu Ecclesiae ab-  
stinens, licet hoc faciat. *ibid.* p. 598. n. 5

Mulier in lege Graecae nullo tempore ab ingressu  
Ecclesiae prohibetur. tom. 3. pag. 598. & seq.  
num. 7.

Mulier, quae machinata est in necem viri, ipso ma-  
trimonio, & alterius spe petatur. *ibid.* p. 596. n. 3.  
& p. 565. n. 24.

Mulier adulterium committens an amittat cum dote  
bona paraphernalia. *ibid.* p. 595. n. 6

Mulier propter adulterium à viro separata amittit  
dotem, & donationem propter nuptias. *ibid.*  
num. 8.

Mulier quid amittat propter adulterium, iuxta Ponti-  
ficio auctore. *ibid.* p. 597. n. 11

Mulier an dotem amittat propter oculum ibidinis  
causa datum. *ibid.* n. 12

Mulier nubens intra annum luctus nullam infamiam  
incurrit. *ibid.* p. 595. n. 2

Mulier post annum luctus nubens quas poenas incur-  
rat. *ibid.* p. 595. n. 5

Mulieribus filios suos casu, vel voluntarie necanti-  
bus, quae sit poenitentia iniungenda. tom. 5. p. 841.  
num. 2. & 3.

Mulier sibi obsequium procuans poena capitali puni-  
enda est. *ibid.* p. 839. n. 1

Mulier, quae partum supposuit, aut ex adulterio filium  
perperit, non tenetur id matris rescelare cum aperto  
vitiis periculo. *ibid.* p. 563. n. 2

*D.D. Gm. 4. in Decretal. Index generalis.*

Mulier non sent ad Apostolicam Sedem mittenda  
pro absolutione petenda. *ibid.* p. 377. n. 1

Mundualdus quis sit, & quomodo dicatur mulierem  
sub mundualdo esse. *ibid.* p. 183. n. 4

Munerum acceptio quidem sordida in iudiciis, non  
saecularibus, tum ecclesiasticis. tom. 3. p. 333. n. 12.  
& p. 36. n. 3.

Munerum acceptio indiculorum religionem perfregit,  
Rempubliquesque Romanam delinxit. *ibid.* p. 36.  
num. 13.

Munera accipere, vel dare plurius facere paginae  
testimonii prohibitum est. *ibid.* p. 1001. n. 3

Munera solennia matrimonij causa data quoniam di-  
cantur. *ibid.* p. 121. n. 2

Munera solennia tacitam conditionem habent, si ma-  
trimonium sequatur, & in quo à donis simplici-  
bus differant. *ibid.*

Munera immoedia, quae transant in donationem,  
uxori facere non licet. *ibid.* p. 121. n. 17

Murmuratio pessimum vitium est à sacerdotibus & SS.  
Patribus damnatum. *ibid.* p. 86. n. 4

Mutatio membrorum superfluum cuique est licen-  
ta. *ibid.* p. 576. n. 10

Mutilatio, quae abscondit pars essentialis ad eni-  
strandum, indici interrogatoria. *ibid.* n. 13

Mutatio poenae variae, tum ex iure Caesareo, tum  
Canonico. *ibid.* p. 574. n. 7

Mutatio, aut patiens defectum in aliqua corporis  
parte sine magna deformitate, potest ordinari in  
Presbyterium, vel eligi in Episcopum. tom. 1. p. 567.  
num. 5.

Mutina prope Agerminos montes sita cinitas à quar-  
to Ecclesiae saeculo Episcopatus fuit Cathedralis. *ibid.*  
p. 458. n. 1.

Mutina cinitas Italiae iam ab antiquo Cathedrali  
Sede decorata. *ibid.* p. 511. n. 1

Mutus, qui nihil omnino potest loqui, à iudicando  
munere arceatur. *ibid.* p. 114. n. 2

Morus simul & sordus in matrimonio contrahere  
possit, vel morus scorsim, & sordus scorsim. tom. 4.  
p. 1. n. 23. & p. 14. n. 2.

Mutuum in pecunia, & omnibus rebus, quae functionem  
recipiunt, consistit. *ibid.* p. 784. n. 1

Mutuum à Priore cum debitis solennitatibus acceptum  
an teneatur Ecclesia solvere. *ibid.* p. 404. n. 1

Mutuum aliud formale & expressum, aliud palliatum  
& praesumptum fit. *ibid.* p. 355. n. 3

## N.

**N**arbonensis civitas Galliae ad ossem Ligeris sita. *ibid.*  
p. 977. n. 4.

Narbonensis provincia in nonem Episcopatus, & totam  
idem Comitatus dividitur. *ibid.* p. 348. n. 2

Narbonensis Comitatus partem Ecclesiae administratus  
est. *ibid.*

Narnia, olim Nequinum dicta, antiqua cinitas Vm-  
briae, vbi nunc sita sit. *ibid.* p. 500. n. 1

Narnia Cathedrali Ecclesiae decorata die sub Romano  
Imperio floruit. *ibid.*

Natalium defectus an possit purgari solo ingressu  
religionis, absque emissionis professionis. tom. 1.  
p. 514. n. 1.

*Vide in verbo Neptimi, Fili.*

Natalium defectus prius Ecclesiae saeculis irregulari-  
tatem inducebat. *ibid.* p. 317. n. 2

Natalis Domini festum ex institutione Apostolorum,  
& receptissimo Ecclesiae, tum Latinae, quoniam Graecae  
consensu, die 25. Decembris celebratur. *ibid.* p. 182.  
num. 1.

*J. 2*

*Nativitas*

# Repertorium Generale

**Nativitas** S. Iohannis Baptiste, tam in Ecclesia Latina, quam Græca die 24. Iunii celebratur. tom. 1. p. 183. num. 13.

**Nativitas** S. I. B. quare festum Lampadum dicitur: vbi de more transilendi pyram. ibid.

Vide in verbo *Dies natalis*.

**Naufragium** bona quibus veteri iure Romano adiudicabantur, & quibus constitutionibus eis cautum. t. 1. p. 323. n. 8.

**Naufragorum** res religionis præsidio tutas esse voluit summi Pontifices. t. 1. p. 324. n. 9.

**Naufragi** quo præsidio tuti sint ex iure Hispano. t. 1. p. 345. n. 10.

**Naufragorum** bona à privatis extracta, quorum domini prorsus non apparent, an hiant Principis tantum regularia. t. 1. p. 326. n. 12.

**Nunciarius**, qui felici embola annonam olim Romam deferrebat, in succellionis iustitiam sileo præferebatur. t. 1. p. 513. n. 3.

**Nuclularia** res quantum Reipublice necessaria sit, & favoribus digna. ibid. & seq.

**Nuclum** inter hæc vitz sanctitate celebres, & austeriores insilui fuerit. t. 1. p. 180. n. 6.

**Nazaræ** toto tempore nazaræus caput non attondebant, sed in die consecrationis. ibid.

Vide in verbo *Cama, Capilum*.

**Nazaræ** pulchra quondam & florum Galilæe edita, variis & magnis ex causis clarissima, hodie omni cultu, & ornatu destituit. tom. 1. pag. 666. num. 2.

**Nazareth** in pulcherrimo, & amœnissimo colle sita est, habuitque olim Canonicos regularis S. Augustini. t. 1. p. 667. n. 1.

**Nepolis** perelebris Campanie vrbis brevis descriptio. t. 1. p. 38. n. 4.

**Nepolis** vnde nomen habuerit, & quare potius ira dicitur, quam Parthenope. t. 1. p. 582. n. 1.

**Necessitas** extrema omnes fures facit. tom. 1. p. 339. num. 4.

**Necessitate** instante nulla legum ratio habetur. ibid.

**Necessitas**, quamvis extrema, non potest efficere excommunicationem licitam, aliis illicitam. tom. 1. p. 340. n. 6.

**Necessitate** famis virgine idolatriæ vesci licet Christianis. t. 1. p. 340. & seq. n. 7.

**Negativus** triplex est, & quænam sit improbabilis, tam directè, quam indirectè. t. 1. p. 378. n. 9.

**Negativus**, & affirmativus non tam ex verbis, quam actoris intentione æstimanda est. ibid.

**Negativus** directè probari non potest, per indirectum tamen probari potest. t. 1. p. 416. n. 8.

**Negligentia** formalis quid sit, & quod in se contineat culpam. t. 1. p. 424. n. 6.

**Negligentia** à Prælati ecclesiasticis commissa supplentur aut à iure, aut ab homine. ibid.

**Negligentia** Episcopii in benedicendis Abbatibus à quo suppletur. t. 1. p. 424. n. 7.

**Negligentia** non conferens beneficium intra severè vacacionis, suppletur ab immediato superiore. t. 1. p. 429. n. 3. 9.

**Negligentia** in utroque iure variis penis afficitur. t. 1. p. 407. n. 7.

**Negligentia** in collatione beneficii privatur iure eligendi. ibid. & seq.

**Negligentia** dici non potest, qui experiri di facultatem non habet. t. 1. p. 408. n. 8.

**Negotiorum** quia sit, & quid negotio. t. 1. p. 1015. num. 6.

**Negotiorum** triplex rector, & quænam clericis prohibetur. ibid. & n. 7.

**Negotia** alia præterita dicuntur, alia pendencia, alia futura. t. 1. p. 40. & seq. n. 3.

**Negotia** pendencia iuxta constitutionem reciter editam sunt decidenda, nisi lis pendeat, quia per appellationem suspensa fuit sententia. ibid. p. 43. num. 19.

**Negotia** aliqua dantur, in quibus plena cause cognitio non desideratur. t. 1. p. 36. n. 20.

**Negotia ecclesiastica** Prælatorum Ecclesie indicio sunt terminanda. t. 1. p. 6. n. 3.

**Negotia** prorsus accipiuntur pro iurgiis, in triplici sunt differentia. t. 1. p. 7. n. 8.

**Negotium** pro meretura, & etiam pro quocumque contractu sumitur. t. 1. p. 357. n. 1.

**Negotia secularia** de decencia clericis non possunt facile referri. t. 1. p. 1001. n. 2.

**Negotium iustum** propter necessitates diversas clericis non est interdiciendum. tom. 1. pag. 1002. num. 8. 9.

**Negotii** varix acceptio referuntur. tom. 1. pag. 610. cap. 10.

**Negotium** dicitur quasi nec otium, & negatio otii. ibid.

**Negotium** in causis dicitur sicut negotiatio in committendis. ibid.

**Nemasensis** civitatis Episcopalis in Gallia Narbonensi. t. 1. p. 153. n. 2.

**Nemasensis** Ecclesia Cathedralis est in provincia Biterrensi. t. 1. p. 911. n. 2.

**Nemo** debet in alio reprobare, quod in se admittit, & æquum putat. t. 1. p. 624. n. 4. & seq.

**Nepheci** an possint in Ecclesiis Cathedralibus ad præbendas & alia beneficia admitti. tom. 1. p. 102. num. 7. & 8.

**Nepes** civitatis est antiqua Estrutæ Cathedræ Episcopali decorata. t. 1. p. 107. n. 2.

**Nepotes** an comprehendantur filiorum nomine quod prohibitionem succedendi in beneficia auctorum. t. 1. p. 338. n. 15.

**Nepos**, & nepos apud priores, & posteriores scriptores quis dicatur. t. 1. p. 91. n. 1.

**Nepotes** ex filio naturali præfensione suscepi legiti-mantur per subsequens matrimonium. tom. 4. p. 235. num. 3.

**Nepos** quare titulus Dial sit ab antiquis denegatus. t. 1. p. 153. col. 1.

**S. Nicasii** monasterium celebre in vrbis Rhemenfis, olim vetus Basilica sub titulo S. Agnicole. tom. 1. p. 33. n. 2.

**Nicaea**, vel Nicia civitatis Episcopalis est non longè à radicibus Alpium sita. t. 1. p. 422. n. 2.

**Nicæus I.** quondam fuit Pontifex Romanus creatus: vbi etiam aliqua de prælati eius animi doctibus. t. 1. p. 74. n. 1. & p. 169. n. 1.

**Nicæensis** Ecclesia in Cypro aliquando tantum Episcopalis, deinde Archiepiscopalis effecta est. t. 1. p. 911. n. 5.

**Nidrosensis** Ecclesia Archiepiscopalis in Regno Norwegie in Europa Septentrionali. tom. 1. p. 410. num. 11.

**Nigropontensis** Ecclesia est in insula Eobæ Archiepiscopatus Atheniensis. t. 1. p. 901. n. 7.

**Niumum** oppidum Cathedrali Ecclesiæ decoratum, in qua sit provincia situm. tom. 1. pag. 360. num. 2.

**Niuernum** antiqua civitas Gallie, habet Ecclesiam Cathedrali D. Cyro dictam. tom. 2. pag. 336. num. 1.

**Niuernensis** civitatis Gallie vnde ita dicta, & vbi sita. t. 1. p. 333. n. 1.

# Omnium Notabilium. Litera N.

**Nobles** in Hispania an ob easdem meti debiti civilis excommunicati possint. t. 1. p. 153. n. 5.

**Nobiles** seditioni quā penā plecendi sint. t. 1. p. 100. num. 4.

**Nobiles** homicidæ quandonam lege Aquilæ, quandonam Cornelia teneantur. t. 1. p. 101. n. 7.

**Nobiles** in Magistratibus, siue politici, siue ecclesiastici adpiscendis an sint præferendi. t. 1. p. 181. num. 4.

**Nobilis** ex viroque parente æqua proficiat à veteribus dicebatur. t. 1. p. 181. n. 3.

**Nobilitas** cū apud Romanos plurimi fuerit, virtus tamen apud eos prævalebat. ibid.

**Nobilitas** quid sit, iuxta Aristotelem. tom. 3. p. 416. num. 1.

**Nobilitas** commendatur ab exercitio liberaliūssis. ibid.

**Nobilitas** debere se quod sponte tribuit, æstimat voluntaria lege. t. 3. p. 417. n. 3.

**Nominatio** ad beneficium quid sit; & in quibus ab electione differat. t. 1. p. 313. n. 13.

**Nouicensis** civitas Episcopalis est in Anglia suffraganea Archiepiscopi Cantuariensi. tom. 1. p. 109. num. 1.

**Novæcomia**, & Germæcomia quænom dicantur: vide in verbo *Hospitalæ*.

**Notarij** ecclesiastici an aliquid accipere possint pro literis dimissorias & testamontialibus. tom. 5. p. 70. num. 6.

**Notæ** scribere quid fuerit apud antiquos, variis exemplis ostendunt. t. 2. p. 508. n. 2.

**Notary** variæ acceptiones in iure. tom. 1. pag. 813. num. 3.

**Notorium** aliud factū, aliud iuris est. tom. 2. p. 814. col. 1.

**Notorium** iuris & facti in quo conveniunt, & differunt. ibid.

**Notorium** in esse plerumque non est notorium iudei, nec è contra. ibid. col. 1. & 2.

**Noxale** quid sit iō iure civili, & quid in materia de delictis. t. 5. p. 519. n. 2.

**Noxale prædium** semper noxale remanere quomodo sit intelligendum. t. 5. p. 510. n. 1.

**Novoconventum** monasterium Ordinis Præmonstratensis vbi nam situm, & à quo fundatum. t. 1. p. 440. num. 1.

**Novus** Ecclesia vbi sita. t. 1. p. 161. n. 1.

**Novissimum**, seu Nouionum civitas olim Episcopalis Gallie Belgicæ. t. 1. p. 147. n. 5.

**Noxiæ** duntaxat in principio tantum oppidum, inde Sede Episcopali decoratam. t. 2. p. 124. n. 2.

**Nouodonensis**, Nouomenis, & Nouiomagus, civitas Episcopalis vbi nam sita sit. tom. 3. pag. 516. num. 1.

**Noxalis** inenitabiliter discendia seminat, periculosaque valde est in quorumque communitate. tom. 1. p. 198. n. 3.

**Noxalis** quæ sponte se ingerit adhibet professurum, exinde censetur professæ. t. 3. p. 649. n. 6.

**Noxij** olim tantum expleto probationis anno monasterium habitum inducebant. tom. 3. pag. 651. num. 5.

**Noxius** expleto probationis anno, sumptio habitum monasterio, & votis emissis, non potest à proposito refluere, & religionem desistere. t. 3. p. 652. num. 6.

**Noxij** qui monasterium habitum susceperant, an possint semper ad libitum ad sæculum redire ante emissam professionem. tom. 3. pag. 651. & seq. num. 8.

**Novum** LXXII. quæ sit magno in pretio in Ecclesiis fuerit. t. 1. p. 443. col. 2.

**Numerus** septenarius ius magna continet mystici, & ad hoc plura testimo nia referuntur. t. 3. p. 858. & seq. num. 13.

**Nunciatio** noui operis quid sit. t. 5. p. 477. n. 3.

**Nunciatio** noui operis quorū modis fieri possit. ibid.

**Nunciatio** noui operis per lapidis iactum. ibid. & seq.

**Nunciatio** noui operis quandonam necessaria sit. t. 3. p. 478. n. 5.

**Nunciatio** noui operis ex quibus causis fieri possit. ibid.

**Nunciatio** noui operis à quibus fieri possit, & qui sint eius effectus. ibid. & seq. n. 6. & 7.

**Nunciatio** noui operis, siue iure, siue iniuria facta, quandonam ædificij progressum impedit. tom. 3. p. 479. n. 8.

**Nunciatio** noui operis dupliciter siue iure fieri potest, & quandonam sic facta inutilis sit. ibid.

**Nundina** quid sint, & cuius rei eas indere, & à quo nundinarum ius impetrari debeat. tom. 5. p. 366. num. 1.

**Nepes** iam nascentis Ecclesiæ temporibus ab illis quibus hæreticis is damnatur. tom. 1. pag. 29. & seq. num. 13.

**Nupias** contrahere diebus Dominicis prohibitum fuit. t. 2. p. 171. n. 13.

**Nupiarum** solennitates à primis Ecclesiæ sæculi ceteris anni temporibus prohibita fuisse, & quare? t. 1. p. 180. n. 7.

**Nuptiarum** prohibitio certis temporibus ab Ecclesiæ facta contra hæreticorum calumnias defenditur. ibid. n. 8.

**Nuptiarum** prohibitio nimis superstitiosa à Gentilibus obstruata. ibid. & p. 183.

**Nuptiarum** prohibitio hodierna in quo differt ab antiqua. t. 1. p. 181. n. 9.

**Nuptiæ** vnde dicte sint. t. 4. p. 3. & seq. n. 9.

**Nuptiarum** nomen propriè ad mulieres pertinet. ibid. pag. 4.

**Nuptiæ** in quo differant à matrimonio: vide in verbo *Maritanium*.

**Nuptiæ** iniuriales an faciant deberi dotem promissam. t. 4. p. 78. n. 10.

**Nuptiæ** inter impuberes celebratæ quantum iniuriales sint. ibid. n. 11.

**Nuptiæ** inter impuberes celebratæ, an saltem ex sponsalia sustineri queant. t. 4. p. 93. n. 3.

**Nuptiæ**, iniurialiter contrahæ, an iure aliquo sponsaliorum iure sustineantur. ibid. p. 94. n. 4. & 5.

**Nuptiæ** an receptio Principis peti possint citra parentum consensum. t. 4. p. 111. n. 4.

**Nuptiæ** aliquibus diebus ante festiuitatem S. Iosephi Baptiste olim prohibite fuerat. tom. 4. pag. 178. num. 2.

**Nuptiæ** secundæ non sunt benedicendæ. t. 4. p. 125. num. 4.

**Nuptiæ** quoruin & extemionis celebratæ apud Gentiles. ibid. n. 6.

**Nuptiæ** secundæ non merentur omnem laudem, & solennitatem prioris coniugij. t. 4. p. 127. n. 10.

**Nuptiarum** secundarum incommoda recensentur. t. 4. p. 131. n. 3.

**Nuptiæ** secundæ apud varias gentes. ibid. n. 4.

**Nuptiarum** interdictio exorta apud omnes. ibid. pag. 131.

**Nuptiæ** secundæ à variis Authoribus improbatæ, & variis penis cohibite. t. 4. p. 131. n. 5.

**Nuptiæ** secundæ ab Apostolo permittæ, & ab Ecclesiis

# Repertorium Generale

claus approbatur, contra variorum hæreticorum  
errorum. t.4.p.33.n.6.&c.7  
Nuptiæ secundæ aliquibus viduis prohibentur. t.4.  
p.335.n.10.  
Nuptiæ iteratæ semper aliquid incontinentiæ conti-  
nere censentur. t.4.p.336.n.18  
Nunus an possit hæres institui à clerico. t.3.p.450.  
num.3.

## O.

**O**bedientia vox aliquando significat minora mo-  
nasteria, quæ maiori parent. tom.1.pag.763.  
num.2.  
Obedientia Prelatis debita præscribi non potest. t.1.  
p.676.n.3.  
Obedientia Principibus exhibenda, quare sit tanto-  
pere ab Apostolis prædicata. tom.3. pag.797.  
num.4.  
Oblationes, elemosynæ, & decimæ in communi olim  
possidebantur ab Episcopo & Clericis. t.1.p.637.  
num.3.  
Oblationes olim, tam in vita, quàm in morte fiebant.  
t.1.p.170.n.5.  
Oblationes à fidelibus Ecclesiæ ad quid olim possi-  
dium fierent. ibid.n.6  
Oblationes pro his, qui ecclesiasticis sepultura pri-  
vantur, an admittantur. t.3.p.577.n.8  
Oblationes pro decedentibus in penitentia aliquan-  
do admittuntur. ibid.col.2  
Oblationes varix filiorum à parentibus Deo factæ,  
tam in lege veteri, quàm noua. tom.3.pag.656.  
num.3.  
Oblationis impuberum filiorum ritus præscriptus à  
D.Benedicto, iuxta morem veteris legis. ibid.  
num.4.  
Oblationis filiorum à parentibus factæ quinam sint  
efficius. t.3.p.637.n.5.6  
Oblatio paterna iure nouiori triplicem sortitur effi-  
cium. ibid.p.638  
Oblationis paternæ virtute filij in primis Ecclesiæ  
seculis monachi efficiuntur. ibid.n.7  
Oblationes duplicis generis olim à fidelibus dum  
Missæ sacrificium celebrabatur, offerebantur. t.3.  
p.893.n.2.  
Oblationes omnes totius diocesis Ecclesiis factæ  
Episcopo cedebant. t.3.p.468.n.3  
Oblatio dicitur quicquid Deo offertur. tom.5.p.622.  
num.2.  
Oblationum præceptum an sit in lege gratiæ repe-  
tendum, sicut in veteri fuit. ibid.  
Oblationum præceptum in quibus casibus hodie ob-  
liget fideles. ibid.& col.2  
Oblationum, quæ prioribus sacculis fiebant, tum in  
Ecclesiâ Græca, tum Latina, ritus traditur. ibid.  
Oblationes ex quibus rebus fieri debeant: ubi de ob-  
latione nouarum spicarum, & vinarum recentium.  
ibid.n.3.  
Oblationes Armenorum, ea membris dissectatum pec-  
cudum factæ, fuerunt prohibita. ibid.p.633  
Oblationes plurimam Christianorum non recipit Ec-  
clesia. t.3.p.623.n.5  
Oblationes fidelium ritus factæ, à quibus olim recipie-  
rentur, & quid deinde oblatiarum sit. ibid.  
num.5.  
in Oblationibus dies gratiæ debitoria, locus verò vir-  
tutis gratiæ adicitur. t.1.p.717.n.2  
Vide in verbo Tempus.  
Obligatio rerum Ecclesiæ à Prelato facta pro propriis  
debitis, vel alienis ab Ecclesiâ, non valet, & à

quæ facit generaliter prohibita. tom.3. pag.401.  
num.1.2.  
Obligatio civilis nuda repetitionem non impedit. t.3.  
p.424.n.4.  
Obligatio soluendi antiquam monetam præscribitur  
quadragesima annis contra Ecclesiâ, triginta verò  
contra alios. t.3.p.322.n.3.4  
Obligaciones quæcumque à die commissi criminis fa-  
ctæ corruunt à die commissi criminis. t.3.p.319.  
num.6.8.  
Obligatio generalis an concubinam, & filios natu-  
rales comprehendat? Vide in verbo Concubina.  
Obsequium vitium in scriptis in quo differat à sub-  
reptione. t.1.p.124.n.4  
Obscurum duplici modo accipitur in iure, & quomodo  
obscuro obfcura intelligi debeant. t.4.p.14.n.6  
Obsidum triplex genus refertur, & an sit eorum usus  
vtilis. t.2.p.611.n.3  
Obstetricis quomodo desideretur ad inspectionem  
ventris; & quor honestæ femina cum eis iurare  
debeant cum agitur de dissolutione matrimonij. t.4.  
p.347.n.7.  
In Obstetricibus est quædam artis Medicæ peritia in  
materia partum. ibid.& seq.n.7  
Obstetrices quare ad inspectionem ventris adhiben-  
tur. ibid.  
Oblatus Cardinalis, & Episcopus Hostiensis affinis  
Innocentij III. t.2.p.780.n.3  
Oblatus de Soliaco Episcopi Parisiensis patriarchatum ge-  
nus, vita, & virtutes recensentur. tom.1.p.171.  
num.2.  
Ode de Soliaco licet cum Canonicis S.Stephani de  
Monte super iure parochiali intentat, & quid in  
ea decium fuerit. ibid.& seq.n.3. & 4  
Oeconomus in Ecclesiâ Pastore viduata est constituen-  
dus ab Episcopo, qui dum eius ordinatio differtur  
ea iusta causa, fructus percipiat, eosque futuro Pa-  
stori referret. t.1.p.758.n.3  
Oeconomes magnas Patriarchalis Ecclesiæ Orien-  
tis, ad quid, & à quo creentur. tom.1. pag.759.  
num.3.  
Oeconomi in vnaquaque Ecclesiâ ab Episcopo præ-  
ficiendos. t.1.p.759.n.5  
Oeconomi in Ecclesiâ constituti officium quodnam.  
ibid.& seq.  
Oeconomi in Ecclesiis ad diuersa constitui possunt;  
& diuersa eorum potestas. t.1.p.760.n.6  
Oeconomi constituti in Ecclesiis inferioribus com-  
petit Archidiacono. t.1.p.761.n.9  
Oeconomi Ecclesiarum ad quid instituti sint, & quam  
potestatem habeant. t.2.p.517.n.10  
Oeconomi confessio an noceat Ecclesiæ. ibid. n.11  
Offa Rex magnæ virtutis: ubi eius breue encomium.  
t.1.p.978.n.3.  
Officium est vna generaliter, sed magis propriè ad ho-  
mines refertur. t.1.p.812.n.3  
Officium iudicis in varias species diuiditur à Docto-  
ribus. ibid.& seq.  
Officium iudicis nobile quid sit, & quid mercena-  
rium. t.1.p.813.n.3  
Officium iudicis succedit loco actionis, licet eius na-  
tutum non habeat. ibid.n.4  
Officium iudicis nobile si impleretur, debet fieri litis  
contestatio; secus si mercenarium. tom.1.p.813.  
num.5.  
Officium iudicis est remedium subsidium, & ante,  
& post litis contestationem potest impleri. ibid.  
num.6.  
Officium suum cuiuslibet non debere esse damnosum,  
an semper verum sit. t.1.p.897.n.3  
Officij

# Omnia Notabilia. Litera O.

Officii divini partes diversæ referuntur, eiusque materia vnde præscripta sit, ostenditur. tom. 3. p. 362. num. 11.

Officia publica prelo sequitur in omni bene constituta Republica impræbatur fuit. tom. 3. p. 89. num. 7.

*Oleum* aliud benedicitur ad materiam Extremæ unctionis, aliud ad materiam Confirmationis. tom. 1. p. 51. n. 14.

*Oleum* quod in Extremæ unctione adhibetur, purum est; in Confirmatione verò mixtum cum balsamo. *Ibid.*

*Oleum* non consecratum cum consecrato potest misceri ad sacramentum Extremæ unctionis administrandum. t. 3. p. 84. n. 1

*Oleo* consecrato si admisceatur maior quantitas non consecratur, an remaneat consecratum. *Ibid.* p. 84. col. 1. & 2.

*Opera* est officium diurnum; & quævis individua, non tamen individua reguli æstimatur. t. 1. p. 384. n. 19.

*Operatur* præmissio similis est illis, in quibus genera promittuntur. *Ibid.*

*Opera* festiva quænam prohibeantur diebus Domini-

ca, & festis. t. 1. p. 68. n. 7

ab *Operibus* in suis festivitibus etiam Gentiles olim cessabant. *Ibid.* p. 169

*Opera* ea die Dominica licent, quæ nisi fiant, commoditas ecclesiæ promissione concessa perit. *Ibid.*

*Opus* aliquando veritatis præfatur, regulariter tamen ei postponitur. t. 1. p. 775. n. 3

*Orarium* apud Græcos idem est ac apud Latinos *Stola*. t. 1. p. 489. n. 7.

*Orarium* deferre alim subdiaconis non licebat. *Ibid.*

*Orarium* quid significet frequentius apud veteres Ecclesiæ scriptura. t. 3. p. 93. n. 2

*Oratio* Dominica Catechumenis olim ex instituto D. Gregorii feria 2. hebdomadæ sanctæ exponebatur. t. 3. p. 561. n. 3

in *Oratorio* præbato utari potest; Missam autem & divina officia in eo celebrare non licet. tom. 1. p. 452. num. 3.

in *Oratoriis* priuatorum, quæ in possessionibus & agris eligeant, reliquæ Martyrum poni non debent, nisi essent clerici eo eis ordinati. tom. 5. p. 495. n. 4.

in *Oratoriis* religiosorum camparum poni non debent. *Ibid.* n. 5.

*Orbis* terrarum duobus potestatibus principaliter regitur. t. 1. p. 817. n. 16

*Oppidum de Orbitello*, sine de Osbetello, in qua provincia situm. t. 1. p. 801. n. 2

*Ordinatio* in iure Canonico ampla significatur; & quid ordinatio Ecclesiastica. t. 1. p. 191. n. 5

Ordinationes sacre primis Ecclesiæ temporibus quando conferuntur. t. 1. p. 436. n. 6

Vide in verbo *Ordo*.

Ordinationes sacre olim vespertinis horis celebrabantur, & vsque ad noctem protraherentur, si intendendum multitudinem ita requireret. tom. 1. p. 460. num. 4.

Ordinatio clericis sine titulo variis Ecclesiæ functionibus irritatur, & quibus penis subiacet. tom. 3. p. 135. & seq. num. 9.

Ordinationes clericorum gradatim faciendæ sunt, iuxta consuetudines Ecclesiæ. tom. 3. pag. 447. num. 4.

Ordinationes per saltum magna cum ratione ab Ecclesiâ prohibuit fuerunt. *Ibid.* & seq. n. 5

Ordinationes per saltum aliquando fuere in Ecclesiâ licitæ. t. 5. p. 449. n. 7

Ordinationes futuri quænam dicantur. t. 5. p. 451. num. 2.

Ordinationes factæ à schismaticis nullæ sunt quoad exercitium gradus collati, nisi dispensatum sit cum ipsis ordinariis. t. 5. p. 111. n. 1. & p. 114. n. 6

*Ordinatio* extra tempora an suspendatur ipso iure; & possit absolui. t. 1. p. 436. n. 7

Ordinatus per saltum suspenditur, & gradus omnes illi conferendus est. t. 5. p. 446. n. 2

Vide in verbo *Clericus*.

Ordinatus futuri quæ penas incurrit. tom. 5. p. 451. num. 2.

Ordinatus futuri characterem accipiunt. *Ibid.*

Ordinatus ante legitimam ætatem quibus penis subiacet. t. 1. p. 467. n. 7

Ordinatus ab Episcopo qui Episcopatus renunciant, suspensionem tantum, non irregularitatem incurrit. t. 1. p. 472. n. 3.

Ordinatus ut supra, an possit allegare ignorantiam. *Ibid.* n. 4.

Ordinatus ab Episcopo, qui dignitatem renunciant, suspenduntur; & si ignoranter ordines receperint, cum eis dispensentur. t. 1. p. 472. n. 5

Ordinatus ab excommunicatione per ignorantiam possunt à proprio Episcopo dispensari. tom. 1. pag. 474. num. 1.

Ordinatus ab Episcopo depositis, vel excommunicationis, ab exercitio graduum susceptorum suspenduntur. *Ibid.* n. 4

Ordinatus ab Episcopo minori excommunicatione ligato, non incurrit suspensionem. tom. 1. p. 475. num. 8.

Ordinatus prius prior, & maior in dignitate habendus est. t. 1. p. 166. n. 3

Ordinatus quilibet, & ad Episcopatum assumpti etiam reluctantes. t. 3. p. 631. & seq. n. 8

Ordinatus à schismaticis licet cum effectu characterem accipiant, non habent tamen exercitium ordinum collatorum. t. 5. p. 125. n. 8

Ordines aliquando collati inter Missarum solennia Consecrationis Episcopalis. t. 1. p. 313. n. 7

Ordines fieri, tum minores, tum maiores, quibus diebus confecti debeant. t. 1. p. 434. n. 3

Ordines maiores quæ ieiuniorum temporibus hebdomada ante Dominicam Passionis, & Sabbato sancto conferantur. t. 1. p. 436. n. 8

in Ordinibus conferendis dissentient Græci à Latinis. *Ibid.*

Ordinis sacramentum, nec sub spe satisfactionis proprii Episcopi potest ab alieno licet confecti. t. 1. p. 457. n. 12

Ordines duo sacri non possunt eadem die confecti, etiam si Archiepiscopus dispensaverit. tom. 1. p. 453. num. 3. 5.

Ordines quatuor minores stante consuetudine possunt una & eadem die confecti. tom. 1. pag. 465. num. 11.

Ordines nemini conferendi sunt ante legitimam ætatem. t. 1. p. 466. n. 5

Ordines minores possunt confecti etiam ab Episcopo, qui renunciant loco, & dignitati. tom. 1. p. 473. num. 9.

Ordinatus aliquando cum effectu confectus, & tamen exercitium gradus accepti non datur. *Ibid.*

Ordinis sacramenti materia in omnibus eius gradibus ex constitutione Apostolica provenit. t. 1. p. 510. num. 8.

Ordinis sacramentum non reiteratur, si in collatione

*Ibid.*

t. 1. p. 466. n. 5

tom. 1. p. 473.

num. 9.

*Ibid.*

t. 1. p. 510.

num. 8.

Ordinis sacramentum non reiteratur, si in collatione

*Ibid.*

t. 1. p. 466. n. 5

tom. 1. p. 473.

num. 9.

*Ibid.*

t. 1. p. 510.

num. 8.

Ordinis sacramentum non reiteratur, si in collatione

*Ibid.*

# Repertorium Generale

clome gradus Presbyteri, vel Diaconi manus impositio praetermissa adhibetur, sed praetermissum impletur. t. 1. p. 310. n. 3

Ordines sacri in Gallia aliquando sunt licentia Regis nulli fuisse collari. t. 1. p. 318. n. 11

Ordo Romanus quo tempore, & à quo auctor sit compotus. t. 1. p. 603. n. 1

Ordo quam necessarius in omnibus rebus, & licet archidia. t. 1. p. 816. n. 5

Ordo dignitatum in Ecclesia quomodo seruandus. ibid. & p. 817.

Ordo dignitatum secularium ita seruator, vt priores postrioribus praefertantur. t. 1. p. 817. n. 6

Ordo seruandus est, vt consensio viteretur. ibid. n. 7

Ordo est dispositio, & collocatio rerum secundum prius & posterius. t. 2. p. 196. n. 10

Ordines apud priores Romanos quinquam. ibid.

Ordo iudiciorum quid sit, & quomodo plecter considerari possit. ibid. n. 11. & 12

Ordo iudicarius quomodo sit seruandus à iudice. t. 2. p. 197. n. 14. 15.

Ordo iudicialis quinquam seruandus sit eo contra actionem opponentem spoliacionem tanquam emmam petitionem, vel tanquam exceptionem. t. 2. p. 203. nom. 19.

Ordo Militaris Equitum SS. Trinitatis, tam in Castella, quam in Aragonia, & quo privilegio decoratur. t. 1. p. 397. n. 1

Ordo iuris obseruandus est etiam in causa Pomicilio iudicio decidenda. t. 2. p. 777. n. 2

Ordo Militaris S. Iacobi in Hispania quando fuerit institutus. t. 1. p. 78. n. 1

Ordo S. Sepulchri Milicie S. Ioannis adonatus plane instituit. t. 3. p. 437. n. 3

pro Ordine conferendo minister, vel eius notarij nihil temporale exigere possunt. t. 3. p. 71. n. 9. & p. 74. n. 16.

Ordines minores an si infanti conferantur, valide recipiantur. t. 3. p. 446. n. 1

Ordines facti collati valide recipiuntur. t. 6. p. 451. nom. 2.

Originalium hactenus circa effectum Baptismi ad tollenda peccata. t. 3. p. 912. n. 1

Orphanotrophia, & benevolentia quoniam dicantur, vide in verbo *Hospitalitas*.

Orphanotrophia, & similia pia loca an religiosa sint. t. 3. p. 745. n. 5.

Ofensu verba duplex in Hispania, alia in Bortica, alia in Celtiberia. t. 1. p. 943. n. 1

Ofense dato communio inter fratres Cistercienses designabatur. t. 1. p. 962. n. 5

Osculum manuum subiectionem, & obsequium significat. ibid. & p. 963

Osculum datum an sit indubitatum indicium commissi adulterij. t. 2. p. 429. col. 1. & 2

Osculorum varia genera referuntur, & quoniam sint oscula hominum. t. 3. p. 164. n. 6

Oscula amica, tum apud Iudaeos, tum apud Gentiles in vfu fuisse. ibid. col. 2

Oscula sancta, & charissima primis Ecclesiae saeculis inter fideles vicaria. ibid.

Osculandi molities mos vnde exierit: Vide in verbo *For*.

ad Osculum admissio efficit, vt quia alia reus, censeatur absolutus. t. 3. p. 499. n. 3

Osius magnus Episcopus Cordubensis multis Concilijs vt Legatus Sedis Apostolicae praefuit. tom. 1. p. 114. n. 2.

Orio IV. Imperator quando tam electus. t. 2. p. 448. n. 3.

Maiores fuit animo & segnandi cupiditate, quam

consilio, & religione. ibid. Inimicus Ecclesiae denuncietur, & reprobus dicitur. ibid.

Othocarus Princeps Bohemae. t. 2. p. 449. n. 1. Eius, & Annae sororis Marchionis Mincensia diuortium. ibid. & seq.

Ouerens ciuitas in Hispania montana, in quaem translata fuit Sedes Episcopalis Lucensis. t. 1. p. 466. nom. 2.

Ouerensis Episcopi commentitia historia refertur, quae refutatur, & vera testimonia. t. 3. p. 277. & seq. nom. 4.

Oxonia, siue Vxuma, persntiqua Hispaniae urbs, in Celtiberiae partibus. t. 3. p. 83. n. 2

Oxonae varia facta referuntur. ibid.

Ozoma ab exordio nascentis Ecclesiae Cathedra Episcopali decorata fuit. ibid. Casus notabilis refertur, qui in eius Ecclesia contigit. ibid. & seq.

## P.

**P**actum nudum an iure ciuili, vel canonico pariat actionem. t. 1. p. 861. n. 7. & 8

Pacti ceyrensi traditur ex veris amborum sententijs. t. 1. p. 862. n. 9.

Pactum quid sit, siue in genere, siue in specie acceptum. ibid. n. 10

Pacta nuda, & vestita: vbi de alijs pactorum diuisionibus. ibid. & seq.

Pactum nudum vnde sit dictum, & quomodo ab alijs pactationibus distinguatur. ibid. p. 863

Pactum nudum nullum producit actionem, exceptis aliquibus casibus. t. 1. p. 863. n. 12. & 13

Pactum nudum etiam iure canonico nullum producit actionem. t. 1. p. 864. n. 13

Pactum nudum actionem producit, quando quis in iudicio, & apud eius acta compere, vel quid praestare promittit. t. 1. p. 866. n. 16

Pacta simplicia Principum plus roboris habent, quam aliosum nuda promissio. ibid. n. 17

Pactum de succedendo in Ecclesia post mortem Praelati ipsius non valet. t. 1. p. 872. n. 2

Pactum de hereditate viuientis improbatum à iure. t. 1. p. 873. n. 4.

Pactum ad seruandum benevolentiam viuientis sufficit. ibid. n. 5

Pactum circa sepulturam quare improbatum. tom. 1. p. 876. n. 9. 10.

Pacta contra pro beneficiis, seu rebus spiritualibus obtinenda, nulla sunt. t. 1. p. 877. n. 2

Pacta de rebus spiritualibus Simoniacam continent prauitatem. t. 1. p. 878. n. 4

Pactum absque vlla praestatione pecuniaria in spiritualibus non valet. ibid. n. 6

Pactum rei spiritualia quodnam valeat. tom. 1. p. 879. nom. 8. 9.

Pactum turpe, aut impossibile de iure, vel de facto, nullam iuxta sacra, & legitimis sanctiones obligationem producit. t. 1. p. 880. n. 11

Pactum turpe quid sit, & quomodo. tom. 1. p. 881. nom. 13.

Pactum rei impossibilia de iure, vel de facto ioutile est. ibid. n. 14

Pactum rei possibilis sub conditione impossibili non producit obligationem. ibid. & seq. n. 15

Pactum turpe tantum ratiè turpitudinem continens, aliquem parit obligationem. t. 1. p. 882. n. 17

Pactum stipulationem aditum continens an sufficere debeat. t. 1. p. 883. n. 18

Pactum aliquando turpe videtur, quod tunc turpe non est. t. 1. p. 885. n. 24

# Omnium Notabilium. Litera P.

**Pacta** inter Francos, & Venetos intra ante expugnationem Constantinopolis. tom. 3. p. 294. & seq. num. 3.

**Pacta** resolutoria sine solemnitate adiei possunt à Prælato Ecclesiæ, vel tutore in contractibus à se vetitiore gestis. t. 3. p. 263. n. 6.

**Pactum** de retrovendo an approbetur à iure canonico, civili, & diuino. t. 3. p. 315. n. 3.

**Pactum** additionis in diem quid sit, & quid operetur in venditione appositum. t. 3. p. 365. n. 2.

**Pactum** de retrovendo quid sit, & quando contrahatur. ibid. col. 2.

**Pactum** revocandi in quo difficit à lege commissoria, an transferat dominium in emptorem, an sit licitum, & quando reddatur usurarium. ibid.

**Pactum** legis commissoria: vide in verbo *Lex commissoria*.

**Pactum** legis commissoria: prohibetur in pignotibus, siue in continenti, siue ex intervallo adhibetur. t. 3. p. 386. n. 12.

**Pacta** antichrestis similia referantur, & improbanda censentur. t. 3. p. 378. n. 14.

Vide in verbo *Antichrestis*.

**Pactum** legis commissoria: quid sit, & an recta sit hæc loquutio. t. 3. p. 381. n. 1.

**si sub Pacto** legis commissoria: aliquis dedit rem suam, & ita ut pacti non contrahente, & iuste impeditus infra diem statutum rem oppignoratam non redemerit, post diem redimere poterit. ibid. n. 5.

**Pactum** legis commissoria: variis modis in pignotibus concipi potest; & an improba sit aliqua constitutione hæc consentio. tom. 3. p. 382. n. 6. & p. 383. num. 7. & 8.

**Pactum** legis commissoria: duplici præcipua ratione prohibetur. t. 3. p. 384. n. 10.

**Pactum** legis commissoria: an non solum in pignotibus, verum etiam in venditionibus prohibitum sit. ibid. & seq. n. 11.

**Pactum**, ut si intra statutum tempus pecunia non solvatur, pignus ex causa soluci retineatur pro quantitate debita, an licitum sit. tom. 3. p. 385. num. 11.

**Pactum** conceptum in casum mortis, in casum monachi hismi celebratum censetur. t. 3. p. 458. n. 16.

**Paderburgensis** Ecclesia est in Saxonia; & quæ dignitate fungantur huius Episcopatus Officiales. t. 2. p. 309. num. 1.

**Palaus** pulchra ciuitas Venetorum Cathedrali Episcopali à tempore D. Petri decoratur. t. 2. p. 23. n. 1.

**Padoana** ciuitas Venetorum quàm ampla sit, describitur. t. 1. p. 710. n. 2.

**Paganensis** monasterium Ordinis D. Benedicti à quo fuerit fundatum. t. 2. p. 182. n. 2.

**Paganus** quinquam dicti apud piscos scriptores. tom. 1. p. 8. n. 6.

**Pagani** idolorum cultores vnde dicti. ibid.

**Pagani** frequenter militibus opponuntur. ibid.

**Palaus** sub cuius inscriptione plures auctoritates in Decretis Gratiani transcripserunt, quis fuerit, & quid significet. t. 1. p. 21. col. a. n. 10.

**Palencia** duplex in Hispania, quarum una ciuitas Episcopalis est. t. 1. p. 983. n. 5.

**Palencia**, seu Palencia ciuitas in Regno Castellæ vnde ita dicta sit. t. 2. p. 177. n. 3.

**Palencia** à Sarraçenis ditata à quoniam reparsa fuerit. ibid.

**Pala** altaris quid sit: vbi de more antiquo, ut qui religioni offerbantur, palla altaris induerentur. t. 2. p. 395. n. 11.

**Pallium** sub qua forma à Pontifice tradatur: vbi Italia forma explicatur. t. 1. p. 384. n. 2.

Vide in verbo *Archiepiscopus*.

**Pallii** acceptiones varæ, tum apud sacros, tum apud profanos Auctores. t. 1. p. 385. n. 5.

**Pallii** strictior significatio alia propria, alia impropria. ibid.

**Pallium** pro habitu monachi sumitur, & impropria fuit olim Christianorum vestis. ibid.

**Pallium Archiepiscopale** tantum Summus Pontifex primis Ecclesiæ temporibus gestauit. tom. 1. p. 386. num. 7.

**Pallium** quando Archiepiscopis concedi cæperit. ibid.

**Pallium** à R. Pontifice tantum inferioribus Præsulibus concedi potest. ibid. n. 8.

**Pallii** ius quibus personis concessum fuerit, tum antiquis temporibus, tum posterioribus. t. 1. p. 386. & seq. n. 9.

**Pallium** ex qua materia, & quâ formâ confici debeat: vbi de iis, quæ tam in eius petitione, quàm concessione obseruari debent. t. 1. p. 387. n. 10.

**Pallium** Archiepiscopi, tanquam personæ, non potest alij commodari. t. 1. p. 389. & seq. n. 5.

**Pallium** pro palla altaris, seu corporali sumitur. t. 1. p. 390. n. 7.

**Pallium Archiepiscopale** an transferri possit. tom. 1. p. 391. n. 8.

**Pallium** ad exercitum officij Archiepiscopalis traditur, & ad eius ademptionem adiunxit. t. 1. p. 392. num. 6. 7.

**Pallii** traditionis forma ex Innocentio III. t. 1. p. 393. num. 1.

**Pallium** quibus diebus ab Archiepiscopis in Missam solemnem sit deferendum. ibid. n. 4.

**Pallium** altaris quid sit, & quomodo à lintamine distinguatur. t. 1. p. 655. n. 4.

**Pallii** Archiepiscopalis vsus Episcopis etiam ob magnam illorum merita conceditur. t. 2. p. 540. & seq. num. 3.

**Pallium** vestis est vulgaris apud Hebræos, Gentiles, & Catholicos vsitata. t. 1. p. 553. n. 15.

**Pallium** diffusatum clericis prohibitum i vbi de alijs præscriptis circa eius gestationem. ibid. & seq. pag. 56.

**Pallium** non magis conuenit sanctitati, & continentie, quàm aliud vestis genus. tom. 3. pag. 59. num. 12.

**Pallium** gratis à Pontifice debet Archiepiscopis tribui. t. 5. p. 70. n. 2.

**Palmaria** insula vbi sita sit: vbi de alijs insulis miræ solitudinis, quæ erant in dominio D. Benedicti: t. 3. p. 646. n. 4.

**Palmaria** Gregorio missa ab Episcopo Messanen: t. 1. p. 164. n. 6.

**Palmaria** magnæ estimationis fuit Romæ; & vni de hac asportarentur. ibid. n. 7.

**Pampilonensem** vrbem Cathedralem Ecclesiam habuisse antiquas constet ex diuisione Episcopatum. t. 2. p. 838. n. 2.

**S. Pancratij** in Anglia monasterium à quo fuerit suodatum. t. 2. p. 355. n. 2.

**Pandellorum** libri, qui hodie magna cum veneratione Florentie asseruantur, quandonam, & vbi reperi fuerint. t. 3. p. 1019. n. 2.

**Panus** benedictus vice eulogiarum mitti solitus. t. 1. p. 164. n. 3.

**Panes** ciuiles quinam fuerint, & quare etiam dicti gradales. t. 3. p. 393. n. 14.

**Panis** ad materiam remotam sacramenti Eucharistie,

# Repertorium Generale

ex qua farina confici debet; & an debeat esse axymus, vel fermentatus. t. 3. p. 897. n. 1  
 Panis tam axymus, quam fermentatus ad conficiendum Eucharistiae sacramentum sufficiens est. ibid. & seq. n. 3.  
 Panis axymus congruentior est ad Eucharistiae sacramentum. ibid. p. 898  
 Panis axymus quare in Ecclesia Latina in usu sit in Missae faciebat. ibid. & seq. n. 4  
 Panis fermentatus etiam in Ecclesia Latina admittitur benedicendus. t. 3. p. 899. col. 1  
 Panis doloris pro penitentibus olim inuentus quis fuerit. t. 5. p. 635. col. 1  
 Panibus sordidis panes mundi & lautiores opponuntur; & quoniam sunt. ibid.  
*Panormitana* Ecclesia an Messanenſi ſubiecta, vel è contraria. t. 1. p. 734. & seq. n. 1  
*Panormus* urbs Siciliae maxima, & splendidissima, Cathedrali Ecclesiae decorata. tom. 1. pag. 185. num. 3.  
*Papa* quo sensu dicatur membrum Ecclesiae. tom. 1. p. 115. n. 18.  
 Vide in verbo *Pontifex*.  
*Papae* nomen apud Graecos Patriarchis & Episcopis commune fuit. t. 1. p. 157. n. 1  
*Papa* in dubio semper praesumitur velle iura dioeceseos illius habere conservare. t. 1. p. 914. n. 3  
*Paphos* vetus ciuitas insulae Cypri Cathedrali Episcopali decorata. t. 1. p. 731. n. 1  
*Papia* Insulæ antiquissima ciuitas, à primis Ecclesiae saeculis Cathedrali Episcopali decorata, quæ nulli Metropolitano pareat. t. 1. p. 197. n. 3  
*Paracleticus* equi quoniam dicantur; & circa hoc referuntur calus qui contigit inter Abbates Cisterciensium, & aliquos Episcopos. tom. 5. pag. 121. num. 1. & 2.  
*Parentes* tam in lege veteri, quam noua liberos suos Deo vouerunt. t. 3. p. 656. n. 3  
 Vide in verbo *Oblatio*.  
*Parentum* magna fuit olim auctoritas circa clericatum, vel monachatum filiorum impubertum. t. 5. p. 637. n. 7.  
*Parentum* consensus an omnino desideretur ad professionem emittendam, vel ordinationem suscipiendam. ibid. p. 638  
*Parentes* naturali iure tenentur ad alendos liberos. t. 3. p. 703. n. 8.  
*Parentes* apud omnes gentes filiorum suorum matrimonii contrahunt. t. 4. p. 68. n. 2  
 Vide in verbo *Consensus*.  
*Parentes* tanquam testes admittuntur ad coniungendum, vel diuoluendum matrimonium, qui praesumuntur probè scire gradus consanguinitatis. t. 4. p. 155. n. 5.  
*Parentes* in liberos vitæ, necesse possidentem habebant ex veteri lege. t. 5. p. 141. n. 5  
*Parentum* potestas praedicta fuit abrogata. t. 5. p. 141. num. 6.  
*Parentes* quæ poenâ puniendi sunt ob filicidium. ibid.  
*Parentes* liberos exponentes quæ poenâ puniendi sunt. t. 5. p. 147. n. 5. & p. 148.  
 Vide in verbo *Parricidium*.  
*Parentes* plus amant filiorum vitam quam propriam, eamque maxime lugent. t. 5. p. 184. n. 5  
*Parisiensis* urbs, alias Lutetia Parisiorum. t. 1. p. 70. num. 1.  
*Parisiensis* Academiae encomium. ibid.  
*Parisiensis* urbis Cathedralis Ecclesia à quo fundata. t. 1. p. 165. n. 1.

*Parisiensis* urbs Lutetia dicta. ibid.  
*Parma* ciuitas Insulæ nobilissima Cathedrali Sede decorata, Imperii Romani florenti fortissimè floruit, & vixit experta Dominos. tom. 1. p. 334. num. 1.  
*Parma* nobiliss. ciuitas Italiae à quo tempore Cathedrali Episcopali decorata sit. t. 1. p. 681. n. 1  
*Parochia* in iure canonico plebs vocatur. t. 1. p. 619. num. 1.  
*Papochi* rurales, seu foranei, dicuntur presbyteri. t. 1. p. 630. n. 3  
*Parochiae* minores tituli vocantur. ibid. n. 4  
*Parochiarum* primus diuisor quisnam fuerit. rom. 3. p. 137. n. 1.  
*Parochiae* nomen valde antiquum est, nec rectè cum *Parocia* confunditur. t. 3. p. 577. n. 7  
*Parochiae* aliae urbanae, aliae rusticae, ex diuersa causa institutae. t. 3. p. 576. n. 9  
*Parochiarum* origo, & diuisio ab ipsis Ecclesiae primordiis repetenda est. t. 3. p. 577. n. 10  
*Parochia* praeurque in sacris canonibus accipitur pro dioecesi. t. 4. p. 193. n. 3  
*Parochiani* in diebus Dominicis Missam in propria parochia audire debent, neque ab Ecclesia exire debent, nisi accepta benedictione à Parocho. t. 5. p. 574. n. 1.  
*Parochiani* ex specialibus causis in propria parochia residere debent. t. 3. p. 577. & seq. n. 13  
*Parochiani* olim tenebantur in praecipuis festiuitatibus cum simul cum Episcopo in urbe celebrare. t. 3. p. 578. n. 13.  
*Parochiani* peregrini profecti in aliena parochia communicare possunt. t. 3. p. 579. n. 14  
*Parochianus* ut quis dicitur quoad spiritualia, sufficit quod degat in aliquo loco, etiam absque animo ibi permanendi. t. 3. p. 581. n. 3  
*Parochus* non contrahit perfectum spirituale matrimonium cum Ecclesia. t. 1. p. 373. n. 16  
*Parochi* an dici possint Praelati. t. 1. p. 756. n. 3  
*Parochus* an iure ordinario habeat potestatem professendi censuras. t. 1. p. 756. n. 1. & seq.  
*Parochus* per quadraginta annos praescribit ius quarundam decimarum aduersus Episcopum. t. 1. p. 674. n. 5. & p. 675. & seq. n. 6.  
*Parochus* proprius regens populum frequenter à Patribus presbyteris vocatur. t. 3. p. 15. n. 2  
*Parochus* non sedens in propria Ecclesia priuatur beneficio. t. 3. p. 107. n. 2  
*Parochus* personam agit pastoris, Ducis, Medici, & iudicis. t. 3. p. 107. & seq. n. 3  
*Parochus* per fa, non per alium sacramenta ministrare debet. t. 3. p. 108. n. 14  
*Parochi* in veteribus Ecclesiae canonibus simpliciter presbyteri dicuntur. t. 3. p. 174. n. 3  
*Parochi* alienas parochianas diebus Dominicis, & festiuis ad Missarum solennium administrare non debent. t. 3. p. 577. n. 5  
*Parochi* nomen valde antiquum est, & quid significet. ibid. n. 7  
*Parochorum* origo, & dignitas quo iure nitatur, & introduci sit. t. 3. p. 577. n. 10  
*Parochus* teneatur septem horas canonicas debitis votis celebrare. rom. 5. pag. 859. num. 15. & p. 865. num. 11.  
*Parochus* matrimonio assensu denunciationibus ritè non factis suspenditur. t. 4. p. 96. n. 1  
*Parochus* proprius ad matrimonium contrahendum quis dicitur. t. 4. p. 98. n. 8  
*Parochus* putari non possit interesse nuptiarum. ibid. & seq.



# Om̃ium Notabilium. Litera P.

ut Parochus adit matrimonio non debeat esse sacerdos. *ibid.* & p. 99  
 Parochus proprius potest alium delegare, ut inserit matrimonio: ubi de aliis requisitis tum in delegato, tum in delegante; & de præsens eorumdem in matrimonio requisita. tom. 4. pag. 99. & seq. num. 9.  
 Parochus proprius debet coniugibus benedicere. t. 4. p. 344. n. 1.  
 Parochus potest nuptiarum benedictionem simplici sacerdoti committere: & an Parochus excommunicatus, suspensus, & irregularis eandem facultatem habeat. *ibid.*  
 Parochus aliquid recipere non debet pro benedictionibus iubentium, & exequiis mortuorum. tom. 5. p. 106. n. 3.  
 Parochus proprius hodie post privilegium Bullæ, & alia ampla Religionibus concessa, fortè negligitur pro confessionibus audendis. tom. 5. pag. 367. num. 3.  
 Parochia quid sit: ubi quod olim parochia noster iam similes fuerint. t. 3. p. 375. n. 7  
 Parochia aliquando sumitur pro diocesi, & quænam sit eius propria acceptio. t. 3. p. 376. n. 8  
 Vide in verbo *Parochia*.  
 Partus suppositus ex tribus præsertim indicis probatur. t. 3. p. 369. & seq. n. 2  
 Partus ultra legitimam tempus retardari, ne viua pueriles nasceretur, exempla referuntur. tom. 5. p. 154. n. seq. n. 1.  
 Pascha Resurrectionis dies est à Catholice Religionis cultoribus magna veneratione, & cultu semper obsecutus ex instituto Apostolorum. tom. 1. p. 182. num. 9.  
 Pascha solennitas vigiliis, & orationibus à veteribus Christianis observata. *ibid.* & p. 183  
 ut Pascha vno, eodemque die apud omnes celebraretur, Ecclesia valde curavit. *ibid.*  
 Pascha quo die sit celebrandum, latè differtur: & quo etiam tempore. *ibid.* col. 1. & 2  
 Pascha festinus quomodo Imperialibus constitutionibus præscripta. t. 2. p. 184. n. 10  
 Paschalis I. & II. quando Ecclesiæ regnum suscepit. t. 1. p. 132. n. 1  
 Paschalis I. an II. Concilium Romæ celebravit ad conciliandum Henricum Imperatorem. *ibid.* n. 3. 4  
 Paschalis Pontifex cum multis Cardinalibus capitebus Romæ efficitur. t. 1. p. 317. n. 11  
 Paschalis II. natione Tuscus, Benedictinus monachus, quandam ad supremi Pontificatus apicem euectus. t. 2. p. 394. n. 3  
 Paschalis II. ante Renatus, vel Raynerius dictus, natione Tuscus, patriâ Bledanus, monachus Benedictinus, quandam fuit Pontifex creatus. t. 1. p. 385. n. 1.  
 Passus quid sit, & in quo differat à gressu. t. 1. p. 141. col. 1.  
 Passus ordinatoribus ab ordinariis transitus tempore Gregorij Magni, quid fecit. t. 5. p. 70. n. 4. Dam-narus fuit tanquam simoniacum labem continens. *ibid.* col. 2.  
 Passer talis debet Ecclesiæ præfieri, qui noster linguarum, quibus sacramenta administrantur est. t. 1. p. 788. n. 4  
 Pastorum præcipuum munus quodnam: vide in verbo *Visitatio*.  
 Pastores populum visitantes debent tempore visitationis aliquod recipere subsidium. t. 5. p. 801. n. 7  
 Pastores hæretici quam sectam coluerint, & unde ita dicti sint. t. 5. p. 182. n. 6  
 D. D. Gouzel. in *Decretal. Index generalis*.

*Patavium* vetustissimæ Italiae oppidum unde sit dictum, & eius descriptio. t. 1. p. 175. n. 1  
*Patena* quod valis genus sit, & quid Patella, & Pansellatij. t. 3. p. 354. n. 2  
 Patena in sacris canonibus quid significet, & quomodo olim vocaretur. *ibid.*  
 Patenarum usus in Missæ sacrificio ab ipsi Ecclesiæ consuetudine incipit. *ibid.* n. 2  
 Pater nequit alienare bona filij absque Patris decreto. t. 1. p. 991. n. 6. 8  
 Pater an possit proprium filium vendere, vel pig-nori dare urgente extrema fame. tom. 5. pag. 357. num. 2.  
 Pater an possit filium, quem in potestate habet, norm dare pro damno, quod alij delixit. *ibid.* & seq.  
 Pater in bonis filij non tenetur cautionem fraudatarii præstare. t. 3. p. 391. n. 10  
 Pater compelli potest per censuram ecclesiasticam filio suo uxorem restituere, quam iniuste detinet. t. 4. p. 18. n. 4.  
 Pater retinens filium etiam iure civili tenetur interdico de liber. ex lib. *ibid.*  
 Pater non tenetur consentire nuptiis filie, ubi aliqua de eius consensu requisito ad nuptias filiorum. t. 4. p. 71. n. 7.  
 Vide in verbo *Consensus*.  
 Pater qui liberorum educationi non studet, eorundem sospitem non curat, prolem necesse dicitur. t. 5. p. 143. n. 1.  
 Pater filium exponens, delegato pietatis officio procedit. *ibid.*  
 Pater exponens filios amittit ius patris potestatis. t. 5. p. 144. n. 4. & p. 146. n. 8.  
 Pater pro delictis filij non tenetur, etiam ratione legitime portionis. t. 5. p. 399. n. 4  
 Pater an possit filium in sacris constitutum impo-nere corrigere, & castigare. tom. 5. pag. 615. num. 2.  
 Patris appellatione avus etiam, & proavus intelligitur, more loquendi Scripturæ, & etiam iure civili attentio. t. 5. p. 617. n. 1. & 2  
*Patria* civitas Achaie quare ita dicta, & quomodo prius appellata. t. 3. p. 114. n. 1  
 Patras apud Antiquos celebris fuit Martyrio D. Andree, & Sedes Metropolitana. *ibid.* n. 1  
 Patrensis urbs prope Florentiam Ecclesiæ Collegiali decoratur. t. 2. p. 63. n. 1  
 Patriarcha nequit Episcopos ab una Ecclesiâ in aliam transferre. t. 1. p. 370. n. 9  
 Patriarchæ olim vel per se, vel in Conciliis provin-cialibus confirmabant Episcoporum electiones. t. 1. p. 571. n. 10. & p. 572. n. 15.  
 Patriarcharum potestas magna, sed non æqualis Pontificis. *ibid.*  
 Patriarchæ in suis provinciis plenam habent potestatem & iurisdictionem, non solum in vniuersali Ecclesiâ. t. 2. p. 374. & seq. n. 2  
 Patriarchæ quatuor maiores possunt subditis totas sui Patriarchatus ordines conferre absque Ordinariorum licentia. t. 1. p. 458. n. 14  
 Patriarcha Gradensis est ex minoribus; & quando fuerit erectus. t. 1. p. 710. n. 1  
 Patriarchæ olim à Primatibus nomine tantum, non se distinguebantur. t. 1. p. 772. n. 2  
 Patriarchæ ab Apostolis instituti. tom. 1. pag. 773. num. 7.  
 Patriarcharum quanta iurisdic-tio, & præeminentia supra Archiepiscopos, & Episcopos. *ibid.* n. 8  
 Patriarcha Hierosolymitanus subiectis habuit Ecclesiis Canonico-rum regularium. t. 5. p. 111. n. 5  
 Patriarcha

# Repertorium Generale

**Patriarcha** Hierosolymitanus quondam hac dignitate decoratus fuerit, & quoniam Sedes Episcopalis ei subitum fuerint. tom. 2. pag. 156. num. 1.

**Patriarcha** vniuersalis, seu arcumenis nomen cui competit. t. 5. p. 112. initio.

**Patriarcha** Aquileiensis idem & Gradenis, & Venetis dicitur. t. 5. p. 515. n. 1.

**Patriarcha** possunt de iure communi in tanta fide ditione ante se defecere crucem. tom. 5. pag. 309. num. 1.

**Patriarcha** Constantinopolitanus quondam tribus aliis Orientis praefatus. t. 5. p. 511. n. 4.

**Patriarcha** Hierosolymitanus Heliæ Episcopos dicitur, & quare. t. 5. p. 512. n. 6.

**Patriarcha** unde ita dicti sint, & quibus honorificis titulis decorati sint, tum apud Gentiles, quàm Iudeos. t. 5. p. 515. n. 7.

**Patriarcha** Hierosolymitanus quondam iurisdictionem & territorium obtinuerit. tom. 5. pag. 514. num. 5.

**Patriarchum** tria genera fuerit, & quinam fuerint patriarclij Italiae. t. 2. p. 518. n. 1.

**Patriarchi** nomine quinam, & quare decorentur; ubi de praecipuo eorum munere. t. 5. p. 417. n. 1.

**Patriarchum** Ecclesiae patre praecipuum olim in seculis, & municipis constituit. t. 3. p. 559. n. 4.

**Patriarchum** quare ab antiquis sit ita dictum. tom. 5. p. 701. n. 6.

**Patriarchi** in baptismo quot, & quinam admitti possint. t. 4. p. 163. & seq. n. 7.

**Patriarchum** vsus ab haereticis impugnatus, conuincitur esse ab Ecclesia introductus. tom. 4. p. 169. num. 11.

Vide in verbo *Comptar*.

**Patriarchi** Ecclesiarum tenentur rectoribus carum praefare congruam portionem ex fructibus ipsarum, ut illis de necessitatibus prouideatur. tom. 5. pag. 174. num. 5.

**Patronus**, & donatus privilegio gaudent, ne ultra quàm facere possint; & conueniantur à libertis. t. 7. p. 419. n. 12.

**Patroni** plerumque liberis suis alimenta, aliasque res cunctabant. t. 5. p. 463. n. 4.

**Patronus** an possit seruo aliquas operas imponere tempore manumissionis, ut clericus fiat. tom. 1. p. 554. n. 54.

Vide in verbo *Seruum*.

**Patronia** singulis praesentantibus vnum rectorem quis praeficiendus sit. t. 3. p. 766. n. 1.

**Patroni** non possunt clericos in Ecclesiis instituire absque Episcopi auctoritate, siliis tam ipse, quàm clerici ab eis Ecclesias recipientes excommunicantur. t. 5. p. 767. n. 1.

**Patroni** quinam deaneur. ibid. & seq. n. 5.

**Patroni** quando nuda praesentatio ad praebendam competit, vel prohibeatur. t. 5. p. 769. n. 7.

**Patronus** laicus potest variare, & duos successores praesentare. t. 3. p. 770. n. 1.

**Patronus** ecclesiasticus quare variare non possit, sicut patronus laicus. t. 5. p. 771. n. 4.

**Patronus** potest filium, vel nepotem aliis idoneum ad beneficium praesentare. t. 5. p. 772. n. 5.

**Patronus** regulariter non potest ad beneficium nondum vacans aliquem praesentare. tom. 5. pag. 773. num. 1.

**Patronus** non potest inspatronatus, quod nbernet, in laicos propria auctoritate transferre, potest verò locum religioso, etiam inconsulto Episcopo, illud donare. t. 5. p. 774. n. 1.

**Patrono** veto inuim nemo etiam vacante Ecclesia ordinari valet. t. 5. p. 778. n. 4.

**Patronus** nequit propria auctoritate Ecclesiam concedere. t. 5. p. 781. n. 2.

**Patrono** laico quadrimestre, ecclesiastico vero semestris competit ad praesentandum. tom. 5. pag. 782. num. 1.

**Patrono** ad egestatem vergenti succurrit Ecclesia. t. 5. p. 790. n. 10.

**Patronus** virtute insipatronatus Ecclesiam concedens, nulliter concedit. tom. 5. pag. 793. num. 1.

**Patroni**, patroniue quod iura habeant in hereditate liberi: vide in verbo *Insipatronatus*, *Libertus*.

**D. Paulus** non inuim, sed volens fidem suscepit. t. 5. p. 511. n. 8.

**Ioannes** à S. Paulo Cardinalis Sabinenfis creatus recuperat omnia iura ad Ecclesiam Sabinensem spectantia, per praedecessoris absentiam amissa. t. 2. p. 556. n. 1.

**Pauperes** fides an magis suspecta sit quàm diuitis. t. 1. p. 401. n. 5.

**Pauperes** boni vici plerique sunt. ibid.

**Pauperes** de Lugduno superstitiosum viuendi modum temporibus Innocentij III. inuenerunt. t. 3. p. 752. num. 1.

**Pauperes** de Lugduno haeretici quare ita dicti fuerint, & quando condemnati. tom. 5. p. 185. & seq. num. 1.

**Pauper** an admitti debeat ad accusandum: vide in verbo *Accusator*, *Accusatus*.

**Pauperis** religio, & eius perfectio: vide in verbo *Vitium pauperum*.

**Pauperis** an sit omnino necessaria in monachia. t. 5. p. 731. n. 6.

**Pax** quid sit, unde ita dicta, & in quo à treuga differat. t. 5. p. 852. n. 5.

**Pax** an sit seruanda ci qui fidem fregit; & in qua differat ab inducia. t. 1. p. 854. n. 16.

Vide in verbo *Treuga*.

**Pacis** causae plura permittuntur, quae aliis vetarentur. t. 1. p. 855. n. 19.

**Pax** inter, & fructu inter Philippum Galliae, & Ioannem Angliae Reges. t. 2. p. 48. n. 12.

**Pax** solenne verbum fuit in implorando Numinis auxilio, & generale nomen est securitatis, & veniae. t. 5. p. 989. n. 5.

**Peccare** qui non prohibet eum potest, iubet, potestiam habet. t. 5. p. 179. n. 5.

**Peccatum** in scelere diutius persistens, magis offendit Deum. t. 1. p. 203. n. 1.

**Peccatum** secretum in confessione notum non potest nominatim excommunicari. t. 1. p. 755. n. 1.

**Peccatum** offendens in vno precepto, an sit omnium reus. t. 5. p. 646. & seq. n. 1.

**Peccatum** animale quodnam sit, ad expositionem canonis 2. Cancelli Niceni. t. 1. p. 441. n. 16.

**Peccatum** mortale, nec excommunicatio minor, nec censura est. t. 5. p. 79. & seq. n. 1.

**Peccati** definitio traditur. t. 5. p. 197. n. 1.

**Peccatum** omne delictum significat. ibid.

**Peccata** manifesta non sunt oculis correctione purganda. t. 5. p. 555. n. 1. & p. 556. n. 2.

**Peccata** publica quare debeant publica penitentia expiari. t. 5. p. 557. n. 6.

**Peccati** mortales & scandalum quoad modum penitentiae iniungendae attenduntur. tom. 5. pag. 558. num. 7.

**Peculum** monachi, an Abbat, an monasterium in eius morte accipiat. t. 1. p. 765. n. 3.

**Peculum**

# Omnium Notabilium. Litera P.

**Peculium** clericorum quoddam sit & quid peculii nomine apud Romanos olim veniret. t.3. p.446. num.4.

**Pemina** quantitas ingens in sepulchris defunctorum apud Iudeos condita. t.5. p.149. n.3

**Pecunia** in sepulchris recondere ob quas rationes prohibuitur fuerit. ibid. p.150

Vide in verbo *Sepulchrum, Thesaurum.*

**Pedagogus** quid sit, sine an propterea & stultia, siue in laici significatione. t.3. p.808. n.2

**Pediseque** quarum feminae dicantur. tom.3. pag.63. num.4.

**Pedisequi** in Ecclesia quoniam olim fuerint, & quare ita dicti. ibid. n.4

**Pelagius** Cardinalis Legatus missus in Orientem cum p.ualido exercitu. t.1. p.641. n.5

**Pelagius** haereticus quondam condemnatus: vide in verbo *Catholici.*

**Pellux** unde ita dicitur, & qua ratione à meretricie difficit. t.3. p.712. n.3

**Pellucens** habere etiam iure antiquo prohibuitur fuit. ibid.

**de Pellicia** monasterium est Ordinis D. Benedicti in Comitat. Cenomaniensi. t.1. p.168. n.1

**Pemina** petantiqua ciuitas Italiae Cathedrâ Episcopali decorata. t.1. p.173. n.1 & t.1. p.414. n.1

**Pessio** beneficium ecclesiasticum est, u. in potest tamen concedi beneficium expectanti. tom.1. p.151. num.3.

**Pensio** tolerata à Pontifice, vel ab Ordinario, intelligitur restitui pro vita pensionarij. tom.1. p.155. num.4.

**Pensionis** etymon, & definitio traditur. tom.3. p.156. num.5.

**Pensio ecclesiastica**, in quo similis sit pensioni annoze debite ex testamento. ibid. col.2

**Pensionis** omnis an sit reale, vel personale. ibid. & seq.

ob Pensionem decurtum potest agi aduersus quencumque possessorum. ibid. p.157

**Pensionis** ius est spirituale, & an sit antecedens, vel consequens ius ecclesiasticum. tom.3. p.157. num.6.

**Pensionis** genus triplex testatur. ibid.

**Pensio** debet esse tolerata, & ita æqua, ut remaneat Ecclesiæ Redoti uide uiuere possit. ibid. num.7.

**Pensio temporalis** tantum est, nec potest esse perpetua. ibid. p.158

**Pensio** quo tempore cesset, & quibus modis pereat. ibid.

**Pensio** sine legitima causa non debet imponi, & quæ causæ ad hoc legitimæ censentur. t.3. p.158. num.8.

**Pensio** an possit tolerari sine causa à Supremo Pontifice. ibid. col.2

**Pensio** super beneficio litigiosa pro bono pacis imponitur. t.3. p.159. n.9

**Pensio** in transatione super beneficio imposita auctoritate Episcopi, an in successorem transeat. t.1. p.895. n.1.

**Pensio** auctoritate superioris potest imponi beneficio, vel beneficiario. ibid. n.13

**Pensio**, quæ constituitur omnis reale Ecclesiæ, auctoritate Episcopi, vel inferioris Prælati constitui non potest. ibid. & seq.

**Pensio** pro rata restituitur propter sterilitatem absque culpa conditoris coniungentem, nisi, possit cum libertate præcedentis, vel sequentis temporis compensari. t.3. p.157. n.1 & p.151. n.7

*D.D. Genzel, in Decretal. Index generalis.*

**Pensio** an possit augeri ob nimiam ueritatem, & quare hoc extra hoc magis fauere conduci, quoniam locustorum. t.3. p.331. n.8

**Pensio** aliquando dicitur, quod ab iniquissima habitationis causa, vel à colono soluitur. t.3. p.332. num.2.

**Pensionis** variae acceptiones testuuntur, & pro quo passim in iure canonico sumuntur. tom.3. pag.829. num.2.

**Pensiones** antiquæ iuxta antiquam monetam sunt soluentia, & si non est in ufu, ad eius ætimationem sunt soluenda. ibid. n.3

**Pensionem** hæc, vel illa moneta persolui nihil refert, dum eadem quantitas soluitur. tom.3. p.831. num.7.

**Pensio** quid sit, & unde ita dicatur. tom.3. pag.394. num.6.

**Pensio** annua, annuam in neutro genere à ueteribus dicta est. ibid.

**Pensum** canonicum quid sit: ubi quod à præfatis scriptoribus cursus dicebatur. tom.3. pag.836. num.3.

**Pentecostes** quinquagesimus est à Paschate dies. tom.2. p.184. n.12

**Pentecostes** à Iudeis olim colebatur, & à Christianis eodem nomine retento celebratur. ibid.

**Pentecostes** inter Domini festiuitates recentetur, & olim quatuor diebus celebrabatur, & à quo tempore tribus tantum celebrari coepit. ibid. & seq.

**Pentecostes** clericorum comam nutriendam, insulam ignorantia causam allegare ualeat. t.3. p.100. n.8

Vide in verbo *Coma.*

**Peregrinationes** fidelium ad loca sancta, & reliquias Martyrum omni tempore uisitas fore in Ecclesia. t.3. p.704. n.2.

**Peregrinatio** uotum an & à quo possit commutari. t.3. p.706. n.9

Vide in verbo *Votum.*

**Peregrini**, & alienigenæ, infuso Episcopo in alienis Episcopatus ad beneficia admitti non debent. t.1. p.599. n.4.

**Peregrinos** ad dignitates, & beneficia ecclesiastica non debere promitti, à quo tempore sit statutum. t.1. p.600. n.9.10.

**Peregrini** quinquam dicti, & quod inter miserabiles personas annumerentur. t.1. p.857. n.4

**Peregrini** undique ad Ecclesiam Compostellanam confluant, & sæpe ibi exsistant. tom.3. pag.42. num.1.

**Petitionum** per se sufficere ad priuationem præbendæ. t.1. p.83. n.5.

**Petitionum** uariis premia apud ueteres vindictum. t.2. p.160. n.10.

**Petitionum** quoniam graue scelus sit, & contra quam uirtutem pugnet. t.2. p.566. n.4

**Petitionum** quibus penia ab antiqua pledebatur, apud varias nationes. ibid. n.5

**Petitionum** grauidæ est vindicandum in his, qui maiori eminent dignitate. t.2. p.566. n.1

**Petitionum** præcipue ob uiolatam fidem Principi promissam interrogat infamiam. t.2. p.612. n.4

**Petitionum** quid sit, & quoniam graue peccatum. tom.3. p.398. n.4.

**Petitionum** in quo differt à mendacio. ibid. n.3

**Petitionum** consuetudo an beneficio prioret ante sententiam. t.1. p.83. n.6

**Petitionum** ad nouum iuramentum non admittuntur, aliquando tamen iurare coguntur. tom.1. pag.813. num.6.

# Repertorium Generale

**Petitus** potius repellitur à testimonio ferendo ex causa petitoris, quam propter necessitatem infamiam. t.1.p.438. num.4.

**Petrus** non est, qui propter necessitatem non adimplet incrementum. t.1.p.565.n.2

**Petrus** prius erat beneficii quod possidebat. ibid.c.17. n.2. & p.567.n.8.

**Petrus** quibus parvis subiacet ex iure Pontificio. t.1.p.567.n.6.

**Petrus** beneficiorum etiam sine pecunia, per se tantum inhonesta est. t.1.p.878.n.5

**Petrus** rei Ecclesie inuolida, per ratihabitionem superioris firmatur. t.1.p.868.n.7

**Petrus** inter alienationis species à canonibus prohibita recensetur. t.1.p.869.n.10

**Petrus** rerum Ecclesie inter personas ecclesiasticas fieri non potest absque consensu Episcopi. t.1.p.870.n.15.

**Petrus** rerum inter duas Ecclesias sine utriusque partis consensu celebrari non potest. tom.3. pag.350. & seq.n.2. & seq.

**Petrus** rerum ecclesiasticarum exorsu præferuntur fuisse Prælati Ecclesie Gallicane, & de eius licentia potuerunt celebrari. tom.3. pag.357. num.2.

**Petrus** est species alienationis prohibita in rebus ecclesiasticis. t.3.p.358.n.2

**Petrus** beneficiorum etiam nullo pretio intercedente, illicita est, & improbat. tom.3. pag.343. num.2.

**Petrus** rerum Ecclesie superior sine iusta causa auctoritatem præstare non potest. ibid.n.3

**Petrus** rerum Ecclesie tractatus à beneficiis habitus nullus est, nisi superior ei consensum præbeat. t.3.p.344.n.3.

**Petrus** præbende, seu beneficii, facta irrequisito proprio Prælati, nulla est; immo, qui permutat propterea auctoritate, priuatur beneficio ita permutato. ibid.n.4

**Petrus** beneficiorum olim ex antiquis canonibus non licebat. ibid.n.7

**Petrus** beneficiorum nequit fieri sine reciproca reuocatione. ibid. & seq.

**Petrus** rei alienæ nulla est. ibid. & p.345

**Petrus** beneficiorum auctoritate Episcopi, vel auctoritatem Episcopalem habentis celebrari possunt. t.3.p.345.n.8

**Petrus** rei spiritualis cum alia spirituali licita est accedente superioris consensu. ibid.n.9

**Petrus** rerum beneficiorum quare consensu Episcopi desideretur. ibid.

**Petrus** rerum spiritualium nullo iure diuino est prohibita. t.3.p.346.n.3

**Petrus** in permutatione rerum mixtarum ex spirituali, & temporali, an possit dari simonia. ibid.col.1

**Petrus** in permutatione beneficiorum an possit compensari inæqualitas illorum. ibid. & seq.

**Petrus** nomine quid veniat iure ciuili, & quid significet tam inter laicos, tum inter ecclesiasticos. t.1.p.113.n.3.

**Petrus** appellatio quid veniat iure ciuili, & quid iure canonico. t.1.p.875.n.2

**Petrus** conuicta quando absque mandato in iudicio admittatur ad respondendum pro alia. tom.1.p.931. num.2.

**Petrus** miserabiles ab omnibus oneribus personalibus immunes sunt, non tamen à talibus. tom.3. p.799.n.2.

**Petrus** est beneficium absque dignitate & cura animarum. t.1.p.105.n.6

**Personatus** in Ecclesiis Cathedralibus quid sint. t.1.p.191.n.2.

**Personatus** in Ecclesiis Cathedralibus aliquando pro officio, aliquando pro dignitate accipitur. tom.1. p.308.n.3.

**Pertinacia** ad constituendam hæresim quam requiratur, & quomodo dignoscatur. t.3.p.166. & seq. num.7.

**Pertinacia** iuxta nominis ætymologiam in quo consistat, & quis dicatur pertinax. ibid.p.167

**Pertinacia** in materia heretici quomodo accipiat. ibid.

**Pertinacia** non tantum est de ratione heretici, sed etiam de ratione heretici. ibid.

**Pertus** antiquissima Italie urbs, vna ex duodecim Etrurie principalibus ciuitatibus, sequuta Romani populi fortunam prosperam, & aduersam. tom.1. p.991.n.3.

**Pestis** in Italia, ex qua homines sterutamento animam agebant. t.1.p.329.n.6

**Petus** plus re, tempore, vel loco, quomodo à iure coëccatur. t.2.p.15.n.3

**Plus** petenium petre à quo iure sint introductæ. ibid. n.5. & p.16.n.6.

**Plus** petendi varij modi recensentur. ibid.n.7

**Plus** tempore quando petitur. tom.2. pag. 217. nom.10.11.

**Plus** loco, & plus causa petere quid sit. tom.2.p.178. n.1. & 13.

**in Plus** petitionibus quid per lus nouum immutatum sit. ibid. & seq.n.14

**Petentes** plus in aliquibus casibus multis affirmantur petitis. t.2.p.159.n.3

**Plus** petenium petre in quibus locis olim locum habuerint. t.2.p.159.n.17

**Plus** petens iure antiquo aliquando causa non cadebat. t.2.p.160.n.19

**Petrus** ante tempus aliquando non censetur plus petere. t.2.p.161.n.24

**Petrus** Lombardus, Nauiensis, Episcopus Patistensis, vulgò Magister sententiarum dictus. t.1.p.31. num.4.

**Petrus** de Corbel clarus Theologus Patistensis, Præceptor Innocentij III. Ecclesia Cameracensem, & Secundenfem rexit. tom.1. pag. 54. num.1.

**S. Petri** Vni monasterium Ordinis D. Benedicti à quo fundatum. t.1.p.111.n.7

**Petrus** Disconus tituli S. Mariz Legatus in Galliam missus super causa diocesis Philippi. tom.1.p.180. num.9.

**Petrus** de Castronovo primus Inquisitor iuxta Spondanum. t.1.p.109.n.2

**Petrus** de Collemio Legatus in Angliam missus, hinc Rhotomagensis Archiepiscopus effectus. t.1. p.420.n.4.

**S. Petri** Vni monasterium Ordinis D. Benedicti constitutum iuxta ciuitatem Senonensem. t.1.p.610. col.2.

**S. Petri** de Trémillo monasterium est in Syracosana diocesi. t.1.p.691.n.1

**S. Petri** de Conchis monasterium Ordinis D. Benedicti in qua provincia. tom.1. pag. 694. num.1.

**S. Petrus** in sibi successorem elegerit S. Clementem; & quis ei in Pontificatu successit. tom.1. p.128. num.16.

**Petrus** Blesensis vir literatissimus varia opera suo ingenio digua edidit. tom.3. pag. 401. numero 2.

Petrus

# Omnium Notabilium. Litera P.

*Petrus Lombardus* vir fumentū iudiciū ex variis orthodoxorum Patrum sententiis, & præcipuè D. Augustini, corpus Theologiæ composuit. t.3.p.418. num.1.

*S. Petri*, & *S. Comb* e monasteria Ordinis D. Benedicti chinam sua sint. t.3.p.731.n.3

*S. Petri* de Amalphis monasterium Ordinis Cisterciensis. t.1.p.803.n.8

*S. Petri* de Calcuta monasterium in suburbis Canonibus. t.3.p.817.n.1

*Petrus Papiensis* Episcopus repudiato Alexandro III. veto Pontifici, Victorem Antipapam sequitur, horrendo anathemate percellitur, & deinde ad pristinum Ecclesiæ communionem admittitur. t.4.p.321.n.1.

*Phœdera* equorum quàm sumptuose olim fuerint: vide in verbo *Equitarie*.

*Phœrens* Ecclesiâ suffraganea est Iaderiæ sub Patriarcha Gradensi. t.3.p.814.n.1

*Philippus* Dux Tuscæ patrimonium Ecclesiæ invadit, & excommunicatur. t.1.p.326.n.14

*Philippus* Diaconus monos prædicatoris obiit, & quare à D. Clemente Apostolus dicitur. t.1.p.795. num.10.

*Philippus* Galliarum Rex quas tres uxores habuit. t.1.p.1013.n.2.

*Philippus* Rex Galliar recipit in gratiam Ingebergam uxorem suam, ex quo magna lætitia oritur in populo. t.4.p.243.n.7

*Phœnicia* inter Asia regiones numeratur, de eaque illustre elogium refertur. t.2.p.231.n.4

*Physica* profectio apud multos in vso ad lucrandas opes. t.3.p.2019.n.2

*Pellanus* inter nobilissimas Aquitanie civitates recensetur, Episcopatuque & Academia fulget. t.5.p.124.n.1.

*Pignus* & hypotheca verba sunt æquæ generalia, & quid significent. t.2.p.337.n.3

*Pignoris* datio est alienationis species in rebus Ecclesiæ prohibita. t.3.p.336.n.12

*Pignoris* constitutio ius in re tribuit; prohibitaque alienatio rei, super ea pignus constitui prohibetur censetur. ibid.

*Pignoris* constitutio nequit consistere in rebus, quæ in commercio non sunt. t.3.p.360.n.8

*Pignore* naturali dericti potest homo redemptus ab hostibus. ibid.n.9. Et quomodo finiat tale pignus: vide in verbo *Homo*.

*Pignoris* remissio non induit donationem inter coniuges. t.4.p.323.n.7

*Pignoris* remissio non tollit obligationem principalem. ibid.

*Pignus* quid sit, quare ita dicatur, & quomodo differat ab hypotheca. t.3.p.374.n.6

*Pignus* tam in re mobili, quàm immobili constitui potest. ibid.

*Pignus* re constituitur, & traditione, quæ est præcipua eius ab hypotheca differentia. tom.3.p.375. num.7.

*Pignus* aliquando accipitur pro se ipsa oppignorata. ibid.n.8.

*Pignoris* definitio traditur. ibid.

*Pignus* aliquando re, aliquando solo consensu perficitur. ibid.

*Pignus* aliud pignoriū, aliud iudiciale, aliud conventionale, & quidnam sint. t.3.p.375.n.9

*Pignus* pro debito principali, & pro vltimis accipi potest. t.3.p.377. & seq.n.12

*Pignus* quo iure possideatur à creditore. tom.3.p.378. & seq.n.13.

*D.D. Gual. in Decretal. Index generalis.*

*Pignoris* periculum ad quem pertinet, & eo subiepto quomodo creditor agere possit. tom.3.p.379. num.16.

*Pignus* olim, vel simpliciter, vel sub fiducia contrahatur. t.3.p.381.n.7

*Pinnæns* monasterium, vulgò *S. Joannis de la Peña*, vbinam suum sit. ibid.

*Piscæ* cuiusdam lepidum, consumas tamen resposum, Alexandro Magno factum. tom.3. pag.607. init.

*Pisa* nobilis, & antiqua ciuitas Tusciæ, Metropolis Corticæ, & Sardinie. t.1.p.438.n.2

*Piscinæ* ciuitatis progressus, & diuersa sata describuntur. t.5.p.616.n.3.

*Piscaria* abique necessitate diebus Dominicis, & festiuis prohibetur. t.2.p.177.n.5

*Piscario* hileum sub quibus conditionibus in Diebus Dominicis, & festiuis permittatur. ibid.

*Vide in verbo Hales.*

*Piscario* ad piscatos, & communionis plerumque iure dominij spectat; exerceturque aliquando ex consuetudine, vel privilegio in flumine aliis publico. t.3.p.554.n.2

*Pistoriens* ciuitas antiqua est Etruriæ ad iudices Alpinum. t.3.p.790.n.2

*Piscarium*, sive piscarium quid sit; ubi de variis eius acceptionibus. t.1.p.860.n.4

*Placentia* nobilis Insubrie ciuitas à quarto Ecclesiæ sæculo Cathedrali Ecclesiâ decoratur. t.2.p.336. num.1.

*Placentia* propter ciuium excessus Cathedrali Episcopali pinata fuit. t.5.p.604.n.1

*Placiti* diuersæ acceptiones in iure, & apud externos scriptores. t.2.p.169.n.9

*Placitum* proit iurium, & litigium, & iudicium significat, prohibetur fieri lo die Dominico. ibid. pag.170.

*Placita*, & iudicia ciuilia in Ecclesiâ fieri prohibentur. t.3.p.970.n.6. & p.986.n.5

*Placitum* quoddam crimen fit, & quare ita dicatur. t.5.p.334.n.5.

*Placitum* quatuor sunt, & quibus penis afflicti. ibid. & p.335.col.1.

*Placita* vltima vestis sacerdotalis, communis est Episcopis, & Presbyteris. t.1.p.316.n.36

*Plebanus* Rectores, & Pastori Ecclesiarum frequenter dicuntur. t.1.p.341.n.4

ut *Plebanus* quis dicatur, quænam requirantur. tom.3. p.752.n.1.

*Plebanj* an in Ecclesiâ dignitatem habere dicantur ultra iurisdictionem loci parochialis. ibid.

*Plebanum* qui ad magnos honores euecti sunt, variis exempla. t.3.p.182. & seq.n.2

*Plebeius* probatur vita, & præclaræ virtutis, an sic nobili in dignitatum collatione præferendus. ibid.

*Plebs* pro parochia, & plerumque pro diocesi accipitur. t.3.p.13.n.3

*Pocula* abortus causa dantur, & plerumque à maribus sumuntur. t.1.p.336.n.4

*Pocula* amatoria à quibus plerumque conficiuntur, & sumantur. ibid.

*Pocula* amatoria an valeant amorem conciliare, & ad libidinem excitare. t.5.p.377.n.6

*Pocula* amatoria plerumque mortem, aut funtem concitant. ibid.

*Pocula* aliqua sumi etiam solent ad impediendam generationem. ibid.

*Poculum* sterilitatis scelus est homicidio proximum, & an sit eisdem penis plectendum. ibid. & seq. num.8.

# Repertorium Generale

**Pena** grauior an sit interroganda facientibus, quam consentientibus: vbi de modis consentienti delicto. t. 1. p. 644. n. 7. & p. 645. n. 3.

**Pena** in quo differat à mulcta. tom. 1. pag. 140. num. 19.

**Pena** certa à iure in delictis statuta, semper debet à delegato committi; alias si non est statuta, arbitrio iudicis relinquitur. tom. 1. p. 663. n. 1. & p. 664. num. 5.

**Pena** certa quare pro delictis à iure statuta. ibid. num. 3.

**Pena** commensurari debet culpe, & pro modo delicti infligi. t. 1. p. 664. n. 4.

**Pena** à iure statuta quando possit à iudice commorari. ibid. n. 6.

**Pena** extraordinaria imponitur in iudicio extraordinario inquisitionis. t. 1. p. 665. n. 7.

**Pena** pro varietate delictorum à sacris canonibus, tam in foro interno, quam externo varie imponitur fuerunt. t. 1. p. 767. n. 1.

**Pena** à iure imponitur ne homines mali fiant; prout vi boni fiant. tom. 1. pag. 784. & seq. num. 1.

**Pena** pecuniaria an possint à iudicibus Ecclesiasticis infligi, dum subditos corrigunt, delictaque puniunt. t. 1. p. 787. n. 1.

**Pena** tripli, vel quadrupli quandomam imponenda sit. t. 1. p. 951. n. 14.

**Pena** appellantis à sententia arbitrorum quoniam solvenda sit; & quando non debeatur. tom. 1. p. 1015. & seq. n. 1. & 2.

**Pena** tam legalis, quam conuentionalis committitur aduersus hæreticorum iacentem. tom. 1. p. 1045. num. 1.

**Pena** legis talis de vi priuata, & de vi publica quæ sit, & in cuius locum succederit. tom. 1. pag. 100. num. 4.

**Pena** pecuniaria pars olim iudicibus assignata, quoniam fuerit. t. 1. p. 34. n. 10.

**Pena** sacris canonibus clericis matrimonium contrahentibus imposita. t. 1. p. 91. n. 1.

**Pena** ordinari minuenda sunt ob multitudinem peccantium. t. 1. p. 146. n. 1.

**Pena** corporalis nemo pro alio puniri valet; bene tamen pena medicinali. t. 1. p. 141. n. 1.

**Pena** contra alienantes res Ecclesiæ, vel alienationi earum consentientes, multæ statuta sunt, quæ referuntur. t. 1. p. 163. & seq. n. 1.

**Pena** legalis, & conuentionalis, in quo differant vbi ratio differentie affectus. tom. 1. pag. 339. num. 3.

**Pena** laquei mortis genus viliissimum, quæ infamia tantum coedictionis homines plebantur. tom. 1. p. 357. col. 1.

**Penam** in sponsalibus stipulati non licet. t. 1. p. 64. num. 5.

**Penam** certam stipulari commo sius est in his obligationibus, in quibus venit id quod interest, dummodo id per leges liceat. ibid.

**Pena** talionis quid, & an iusta sit, & pro quo crimine imponatur. t. 1. p. 64. n. 8.

**Pena** calumniatoris quoniam statuta sit ex lege Rhe-mia. ibid. n. 9.

**Pena** verberum & fustium hinc emili distinguuntur, non vero iure canonico. tom. 1. pag. 66. num. 13.

**Pena** flagellationis quinam supponi possint, & quomodo sit interroganda. ibid. & p. 67.

**Pena** capitalis duplex recensetur. tom. 1. pag. 67. num. 14.

**Pena** exilij à quibus possit irrogari: videlicet verbo *Exilium*.

**Pena** verberum an possit ob graviora delicta Sacerdotibus, vel aliis Ecclesiæ ministris sacris ordinibus initiatis infligi. t. 1. p. 668. n. 15.

**Pena** fustium humilioribus personis, & extreme notæ hominibus tantum apud Romanos publice infligebatur. ibid. n. 15.

**Pena** corporales in Conciliis Tolentanis contra laicos statuta fuerunt. t. 1. p. 456. n. 14.

**Pena** adhibita discretionis dignitatis, status, & conditionis, delinquentibus sunt imponenda. tom. 1. p. 511. n. 1.

**Pena** delictorum variis modis antiquitus redemptæ fuerunt. t. 1. p. 546. n. 3.

**Pena** parati homicidij cuiusnam persoluenda sit, dubitatum fuit. ibid. & seq.

**Pena** pecuniaria an possit à iudicibus ecclesiasticis imponi pro criminibus. tom. 1. pag. 547. num. 1.

**Pena** tenetæ litigantium varia, nec semper eadem fuit. t. 1. p. 548. & seq. n. 3.

**Pena** conuentionalis quid sit, & in quibus casibus solvenda. t. 1. p. 550. n. 1.

**Pena** conuentionalis an semper integrè solvenda sit. t. 1. p. 551. & seq. n. 1.

**Pena** conuentionalis an auctore iure canonico, & moribus christianis sit citra interdicti creditum exigenda. t. 1. p. 551. n. 2.

**Pena** diuersa & minor imponenda est delicto minus concepto, ac imposita opere sequuto. t. 1. p. 551. num. 8.

**Pena** adulterantium ista pondéra, & mensuras: vide in verbo *Adulterium*.

**Pena** præcipua simoniacorum quoniam sit: vide in verbo *Simoniacus*.

**Penitentes** solenniter ad Ordines admitti non possunt. t. 1. p. 577. n. 3. & p. 579. n. 3.

**Penitentes** diuersimodè accipiuntur in iure canonico; vbi eorum varia genera. tom. 1. pag. 578. num. 5.

**Penitentes** aduersa valetudine capti reconciliabantur Ecclesiæ, si de eorum salute desperabatur. t. 1. p. 580. n. 10.

**Penitentes** solenniter necessitate cogente poterant ad minores ordines admitti. ibid. n. 11. & pag. 582. cum. 15.

**Penitentes** olim cum mortatione vestis cilicium induebant. t. 1. p. 449. n. 1.

**Penitentes** solenniter olim armis cingi vocabantur. t. 1. p. 350. n. 3.

**Penitentes** olim in die cenæ Domini ab Episcopo ad reconciliationem recipiebantur. tom. 1. p. 591. num. 1.

**Penitentia** solennis in Ecclesiis quæ fuerit olim ritus. t. 1. p. 579. n. 6.

**Penitentia** solennis gradus quatuor referuntur, & explicantur. ibid. n. 7.

**Penitentia** solennis an per se inducat irregularitatem. t. 1. p. 578. n. 1. & p. 580. n. 9.

**Penitentia** solennis præfata Ecclesiæ temporibus etiam à fidelibus non peccatoribus humilitatis gratia fiebat: vbi quid circa eos obsequaretur. ibid. num. 10.

**Penitentia** solennis clericis non imponitur, sed publica non denegatur. t. 1. p. 581. n. 11.

**Penitentia** quare secunda tabula post naufragium dicitur. t. 1. p. 581. n. 11.

**Penitentia** publica clericis potius imponi absque degradatione. t. 1. p. 581. n. 11.

**Penitentia**

# **Omnium Notabilium. Litera P.**

**Pœnitentia** olim à solis Episcopis fidelibus imponebatur; & quid deinde statutum. t.1.p.767.n.3

**Pœnitentia** pro singulis criminibus præscripta erat pœnitentia Ecclesiæ temporibus; hodie autem relinquuntur arbitrio prudentis confessorij. tom.5.p.10. num.5.

**Pœnitentia** septem annorum pro quolibet peccato mortali non repetitur imposita. ibid.

**Pœnitentia** & interdicta communionis tempus præcedit redempturn ab aliquibus fuit. tom.5.pag.91. num.2.

**Pœnitentia** quandocumque denegatur baptoti. t.5.p.316. num.1.

**Pœnitentia** in ultimo vite spiritui peti potest. ibid. pag.317.

**Pœnitentia** solennis, & pœnitentia privata, & auricularis, à quibus dati possunt. tom.5.pag.118. num.6.

**Pœnitentia** publica imponenda est pro peccatis manifestis. t.5.p.516.n.1

**Pœnitentia** publica quoniam sit, & quo situ peragatur. ibid.n.4

**Pœnitentia** publicæ severitas describitur. ibid. pag.557.

**Pœnitentia** solennis ab aliis differentia referuntur. ibid.n.5.

**Pœnitentia** eius, qui accessit, se à peccato, quod confitetur, abstinere non potest, an admittenda sit. t.5.p.560.n.1.

**Pœnitentia** solennis clericis non potest iniungi, bene tamen publica, dummodo prius deponantur. t.5.p.561.n.2.

**Pœnitentia** sacramentum tempore interdicti ministrari valet, omnibus iis exceptis, qui causam dederunt interdicto. t.5.p.566. initio.

**Pœnitentia** satisfactoria pro peccatis potest iuxta prudentiam confessorij arbitrio mitigari. tom.5.p.567. num.6.

**Pœnitentia** extraordinaria quid sit apud Gratianum; & an inducat impedimentum consanguinitatis. tom.4.p.17. num.3.

**Pœnitentia** extraordinaria, quæ impedimentum consanguinitatis inducit, quid sit. t.4.p.179.n.3

**Pœnitentia** apud Italos quinam; & unde ista dicta fuerint. t.1.p.574.n.7

**Pœnitentia**, & polyuitia quomodo in Tribunalibus S. Inquisitionis probetur. t.1.p.194.n.4

**Pœnitentia**, polyuitiaque iure eluili est prohibita apud varias gentes. t.4.p.105.0.6

**Pœnitentia** crimen quibus pœnis olim plecteretur, & quomodo hodie ab Inquisitoribus puniatur. ibid. & col.2.

**Pœnitentia** quare tot legibus ecclesiasticis, & civilibus improbat sit. t.4.p.106.n.7

**Pœnitentia** probreum à natura censetur. ibid.

**Pœnitentia** an fuerit an omni ævo apud Hebræos prohibita. ibid.n.8

**Pœnitentia**, & mensuras præscribi, & definire publice increvit. t.5.p.107.n.6

**Pœnitentia** primus inventor quis sit. ibid. & seq.

**Pœnitentia** & mensurarum quanta olim cura fuerit apud Romanos. ibid.p.306

**Pœnitentia**, & mensuræ olim in sacris locis asserabantur. ibid.col.1

**Pœnitentia** legitima, & iustas mensuras definire ad Principem spectat. ibid.

Vide in verbo *Mensura*.

**Pœnitentia** supremus potest uniuersali Ecclesiæ Carolus leges ecclesiasticas indicare. t.1.p.10.n.44

**Pœnitentia** Romanus an canonum statuta ligetur, cum

potest dispensare etiam in statuta Conciliorum generalium. t.1.p.36.n.12

**Pœnitentia** Romanus potest causas committere appellatione remota. t.1.p.77.n.6

**Pœnitentia** supremus non concedenda concedens, magis ex importunitate, & nimia occupatione, quam ex voluntate concessisse censetur. tom.1. pag.84. num.11.

**Pœnitentia** Romanus etiam nondum consecratus Episcopus vocatur. t.1.p.101.n.3

**Pœnitentia** an censetur dispensare cum inhabili ad iudicandi munus, delegando ei causam. t.1.p.117. num.11.

**Pœnitentia** sæpe ratione peccati de rebus merè temporalibus cognoscitur. t.1.p.102.n.12

**Pœnitentia** nomen aliquando Episcopis communicatum, & quis proprie Pontifex dicatur. t.1.p.115. num.2.

**Pœnitentia** Romanus an sit supra Concilium generale, vel illi subditus. t.1.p.113.n.15. & p.115. n.17

**Pœnitentia** Romanus Episcopus dicitur. tom.1.p.124.44 num.6.

**Pœnitentia** electus à duobus paribus Cardinalium habendus est pro legitimo D. Petri successore; secus de electo à minori parte. ibid.n.9

**Pœnitentia** triplis modo creati fuerunt. tom.1. pag.145. num.11.

**Pœnitentia** Romanus, etiam legitime electus, non potuit aliquando confirmari absque nuntio Imperatoris, vel eius Exarchæ. t.1.p.102.n.12

**Pœnitentia** consecratur Episcopus, & benedicitur; ubi de ritu eius ordinamus. t.1.p.313. & seq.n.9

**Pœnitentia** Romanus sponsus totius Ecclesiæ dicitur. t.1.p.377.n.3.

**Pœnitentia** Romanus potest Imperatorem electum vinctum, si dignus est; & renuere, si indignus. tom.1. p.328.n.16.

**Pœnitentia** supremus tantum potest Episcopos ab una Ecclesiâ in aliam transferre. t.1.p.370.n.9

**Pœnitentia** supremus tantum iure ordinario pallium Archiepiscopis concedere valet. t.1.p.386.n.8

Vide in verbo *Pallium*.

**Pœnitentia** Romani à primis Ecclesiæ temporibus pallio vtuntur. t.1.p.393.n.2

**Pœnitentia** semper, & vbique pallio uti potest. ibid. p.394.n.5.

**Pœnitentia** dispensare potest etiam in quatuor Conciliis Generalibus. t.1.p.417.n.5

**Pœnitentia** Romani nemo alienus subditus censetur quoad ordines suscipiendos. t.1.p.419.n.2

**Pœnitentia** in omnibus scriptis ad beneficia semper præcipit promouendum examinari. tom.1.p.498. num.3.

**Pœnitentia** an aliquando Baculo pastoralis vti fuerint. Vide in verbo *Baculus*.

**Pœnitentia** non potest ex mera gratia, & ratione merè politiciæ laicos, ut laici sunt, iurisdictione seculari eximere, & ecclesiasticæ subiecte, nisi in vtrius sibi in temporalibus etiam subiectis. t.1.p.633. num.11.

**Pœnitentia** an potest eximere officiales omnes, familiares, & ministros S. Officij à iurisdictione seculari. ibid.n.12

**Pœnitentia** iubens ordinatio, ut contrigat suos clericos, non dat iurisdictionem super exemptos. tom.1. p.803.n.3.

**Pœnitentia** quando propter honorem Regni debeat obedire Regi. Vide in verbo *Comparatio*.

**Pœnitentia** quando titulum feral feruorum Dei sibi assumptis. t.1.p.826.n.13

# Repertorium Generale

Pontifex vñd vñt potestate ordines conferendi alieni Parochianis. t. 1. p. 83. n. 3.  
 Pontifex Romanus ao possit ubi successorem eligere in Pontificatu. t. 3. p. 128. n. 16.  
 Pontifex supremus quomodo possit dispensare, & immutare ea quæ ab Apostolica conditis sunt. t. 3. p. 147. n. 2.  
 Pontifex an potuerit statueri, vt clerici possit ordinari ad titulum proprii patrimonij. ibid. & p. 148.  
 Pontifex supremus potest dispensare super pluralitate beneficiorum. t. 3. p. 167. n. 3.  
 Pontifex quare dispensare possit in pluralitate beneficiorum, noo vñd in pluralitate vñorum. tom. 3. p. 170. n. 1.  
 Pontifex supremus in legibus ecclesiasticis circa beneficia edictis est plenè dominus, & supra omnes suos potestatem exercit. t. 3. p. 105. n. 3.  
 Pontifex Romanus etiam sub generali prohibitione alienationis rerum Ecclesie comprehenditur. t. 3. p. 161. & seq. n. 2.  
 Pontifex supremus sine causa res Ecclesie alienari valde alienat, pccat tamen leuiter. ibid.  
 Pontifex supremus potest ex illa causa seruos Ecclesie alienare. t. 3. p. 142. n. 9.  
 Pontifex potest etiam Episcopis dispensare, vt de bonis etiam inuicta Ecclesie acquisitis disponere possint. t. 3. p. 453. n. 15.  
 Pontifex supremus potest pteuilegium exemptionis à solutione decimarum concedere dabas conditionibus concurrentibus. t. 3. p. 617. o. 1.  
 Pontifex Prioreps Sacerdotum est. tom. 3. pag. 636. num. 3.  
 Pontifex supremus potest in voto solui castitatis dispensare. t. 3. p. 738. n. 12.  
 Pontifex supremus potest Ecclesiam vnus directam vnire monasterio alterius Episcopatus. t. 3. p. 743. num. 1.  
 Pontifex supremus potest dispensare in legibus Concilij generalis, & an tunc necessaria sit expressio mentis ipsius Concilij in eius derogatione. tom. 3. p. 758. n. 2.  
 Pontifex nequit dispensare in gradibus consanguinitatis linee rectæ. t. 3. p. 866. n. 7.  
 Pontifex solus potest Sanctos canonizare, vt proponantur ab omnibus fidelibus adorandi. t. 3. p. 940. nom. 9.  
 Pontifex nequit ex quocumque causa dispensare ad matrimonium contrahendum in primo gradu linee rectæ. t. 4. p. 197. n. 2.  
 Pontifex supremus in quibus impedimentis matrimonij dispensare possit, vel non. tom. 4. pag. 204. num. 2.  
 Pontifex supremus quoadmodum dispensare possit in radice matrimonij. t. 4. p. 247. & seq. n. 2.  
 Pontifex an dispensare possit in radice matrimonij ad legitimatorem ptois, motus ptois, qui matrimonium nullum contrahitur. tom. 4. p. 248. & seq. o. 4.  
 Pontifex supremus dispensando in radice matrimonij filios reddit legitimis quoad spirituales directi, & quoad temporalia indirecti. t. 4. p. 243. n. 25.  
 Pontifex dispensando in radice matrimonij filios quoad omnia legitimis reddit. t. 4. p. 250. n. 16.  
 Pontifex potest licet iurisdictionem in personis ecclesiasticis demandare. t. 1. p. 19. n. 6.  
 Pontifex supremus ao possit vñ iurisdictione temporalis extra loca proprii patrimonij. tom. 4. p. 244. num. 11.  
 Pontifex supremus vñd obtinet patrimonium temporale. ibid. o. 10.

Pontifex supremus potest in tota Ecclesie illegitimos quoad omnia legitimare; in terris vñd alienis, quoad spirituales tantum directi, quoad temporalia vñd indirecti. t. 4. p. 246. n. 19.  
 Pontifex Romanus rem spirituales, vel sacras vendens, simoniam committit; poro tamen simoniae ei non tenetur. t. 5. p. 71. n. 7.  
 Pontifex Romanus aliquod soluendo pro sua confirmatione Imperatori simoniam non committit, & quando fuerit ab hac penultione exemptus. t. 5. p. 75. n. 17.  
 Pontificis Romani insigniores tituli referuntur, & vniuersalis potestas stabilitur. tom. 5. p. 509. & 510. n. 2. & 3.  
 Pontificalium oppidum est circa Eboretum io locum ameno, & à natura munio situm. tom. 5. p. 56. num. 1.  
 Pontini Comitatus io Gallia vñd ita dictus fuerit. t. 3. p. 60. n. 1.  
 Populeum monasterium Ordinis Cisterciensis quare ita dictum sit. t. 3. p. 43. n. 1.  
 Populus Hebraicus quomodo Deo selectior fuerit aliis gentibus. t. 1. p. 45. n. 8.  
 Populus vñ probat quæ probanda sunt, iudicaturque eius inconflans est & varius. t. 1. p. 176. & seq. num. 13.  
 Populus quomodo olim io electionibus Episcoporum aduehit, & quare prohibitus. tom. 1. p. 228. num. 1. & 11.  
 Populus nunquam elegit Episcopos electione proprie sumpta. ibid. n. 13.  
 Vide in verbo *Ptois*.  
 Porcio canonica ex legis piis, & fidelium oblationibus Ecclesie sacris, Episcopo ex multiplici causa debetur. t. 3. p. 519. n. 8.  
 Porcio canonica potest consuetudine minui, vel augeri. ibid. p. 510. col. 2.  
 Porcio canonica, quæ Parocho, vel Episcopo ratione functionis præstatur, quænam, & quanta sit. tom. 3. p. 55. o. 5.  
 Porcio canonica potest contrariâ consuetudine minui, vel augeri. ibid. p. 551.  
 Porcio canonica quibus, & à quo præstata sit, & vñd deducatur. t. 3. p. 555. n. 6.  
 Porcio canonica quare Parocho præstata sit. ibid. num. 7.  
 Porcio canonica non impedit liberos testatoris dispositionem. t. 3. p. 555. n. 8.  
 Porcio quarta ex oblationibus fidelium olim Episcopo debita, diuersa fuit à quarta Parochiali. ibid. p. 555.  
 Porcio quarta ex legato pro constituendo monasterio, vel oratorio testata, noo debetur. ibid. num. 9.  
 Porcio, quæ parochæ debetur ecclesiis occasione funeris, iustitia dicitur. ibid. n. 11.  
 Porcio canonica propter violentiam à clericis parochialis Ecclesie admissam amittitur. tom. 3. p. 552. & seq. n. 12.  
 Porcionis decime præstatur omni religione inuacit. t. 3. p. 556. col. 1. & 2.  
 Vide in verbo *Decime*, *Quarta*.  
 Potentissimus eivm secundum Episcopalem Cathedram obtinet, & Romano Pontifici immediatè pareat. t. 1. p. 75. n. 1.  
 Potentes, & eorum responsiones vsu, & consuetudine introductæ sunt; & in quo ab interrogationibus differant. t. 1. p. 355. n. 5.  
 Potestatis etymologia an rectius defumatur à fidem, an à pedum positione. t. 1. p. 403. n. 2.  
 Potestio



# Omnium Notabilium. Litera P.

Posseſſio rei donatæ, vel venditæ cenſetur tranſlatâ, inſtrumentum, vel ſcripturâ itadi. tom. 1. pag. 170. num. 7.

Posſeſſionis tria requiſita. t. 1. p. 171. n. 15  
Posſeſſio rerum acquiri poteſt per aliqua ſigna & ſym-  
bols. ibid. n. 16

Posſeſſio domus & horei tranſfertur clauibus tradi-  
tis. ibid. & p. 172

Posſeſſionem rerum acquirendi varij modi. ibid.  
Posſeſſionis acquisitionem per ſymbolum neceſſariò  
precedere debet titulus. ibid.

Posſeſſionem acquiri longa manu quid ſit. t. 1. p. 171.  
num. 17.

Posſeſſionis per ſymbola traditio iure etiam canonico  
in uſu eſt. ibid.

Posſeſſionis acquisitionis per ſymbola conſuetudine in-  
troducì potuit. t. 1. p. 173. n. 19

ad Posſeſſionis acquisitionem ſufficiat qualiſcumque  
actus. t. 1. p. 173. n. 20

Posſeſſio quomodo acquiratur Eccleſiæ, Monafterio,  
& ſimilibus, etiam ſine apprehenſione. ibid. &  
p. 174. n. 10. & 21.

Posſeſſio brevis manus quid ſit. ibid. n. 22

Posſeſſio in rebus incorporalibus non datur, ſed  
quafi poſſeſſio; & quomodo acquiratur. t. 1. p. 305.  
num. 5.

Posſeſſio commodi varia; ubi de poſſeſſione ia-  
riſpationatus, & que ad eam requiratur. tom. 1.  
p. 306. n. 11.

Posſeſſionis traditio ſymbolica precipua per traditi-  
onem elauum. t. 1. p. 362. n. 4

Posſeſſio triangularis cum titulo ſufficit hodie ad acqui-  
tendum beneficium. t. 1. p. 1014. n. 2

Posſeſſio metonymicè pto ipſa re poſſeſſa, p. 123. n. 4

Posſeſſio quare momentaneum appelletur: ubi etiam de  
momentaneæ poſſeſſione. t. 2. p. 124. n. 7

in Posſeſſionis momentaneæ cauſa non admittitur  
appellatio iure Caſaneo, ſecus iure Pontificio.  
ibid.

Posſeſſionis variz acceptiones in iure recensentur.  
t. 1. p. 126. n. 15.

Posſeſſiones aliquando dicuntur res, quas in patri-  
monio noſtro habemus. t. 2. p. 216. n. 13

Posſeſſio interduſum proprietatem & dominium deno-  
tat. ibid. & p. 227

Posſeſſio, proprietas, & dominium in quo diſtint.  
ibid.

Posſeſſio nihil commune habet cum proprietate. ibid.  
col. 2.

Posſeſſio eſt præambula, & præparatoria proprietatis,  
ibid. n. 14.

Posſeſſionis & proprietatis cauſa eoram eodem iudice  
eſt diſceptanda. t. 2. p. 228. n. 15

Posſeſſionis cauſa tempore legis duodecim Tabul. in-  
cognita, & que actiones in eius locum intentan-  
tentur. t. 2. p. 339. n. 5

Posſeſſionis recuperandæ, & retinendæ remedia quæ-  
nam ſint. t. 2. p. 341. n. 20

Posſeſſio luti eligendi quot actibus acquiratur. t. 2.  
p. 345. n. 2.

Posſeſſio iurium incorporalium duplici fundamento  
nititur. t. 2. p. 358. n. 11

Posſeſſio plerumque acquiratur per fictionem brevis  
manus. t. 2. p. 260. n. 3

Posſeſſio quænam requiratur, ut reſtitutio ſpoliato  
compensetur. t. 2. p. 173. n. 9

Posſeſſio ſola in matrimonio non ſufficit, ut conux  
ſpoliatus reſtituatur. ibid.

Posſeſſio quibus modis probetur. t. 2. p. 175. n. 3

Posſeſſio prædiorum præbendam eſt penes Eccleſi-  
am, vſuſfructus verò, & adminiſtratio penes  
Cannonicos. t. 2. p. 341. n. 4

Posſeſſio ad obtinendum in interdicto retinendæ poſ-  
ſeſſionis quomodo probetur. t. 2. p. 364. n. 16

Posſeſſio eiſdem rei an poſſit à duobus eodem tem-  
pore & modo in ſolidum obtineri. ibid. n. 17. 18. &  
p. 365. n. 19. & 20.

in Posſeſſione quot modis quis poſſit turbari. ibid.  
num. 20.

Posſeſſio cui ſit adiudicanda duobus contententibus  
ſe poſſidere, ſi pars ſint utriusque probationes,  
tam actoris, quàm rei. t. 2. p. 367. n. 19

Posſeſſio noua dati non poſſit exiſtente veteri. t. 2.  
p. 368. n. 30.

Posſeſſio vacua quænam dicatur, & quomodo ſit in  
eam emptor intendens. t. 2. p. 497. n. 3

Posſeſſione trienniali loci vnus diœceſis præſcribitur  
ab alio Prelato ipſius provincie. tom. 2. p. 669.  
num. 2.

Posſeſſio ad vſucapionem neceſſaria eſt; ipſaque de-  
bet eſſe continua. t. 2. p. 688. & ſeq. n. 5. R.

Posſeſſio quoptapher intertrungitur. tom. 2. p. 689.  
num. 6.

Posſeſſio quid ſit, & an aliquando tranſferatur per lo-  
cationem. t. 2. p. 708. n. 3

Posſeſſio ad præſcriptionem deſideratur. t. 2. p. 709.  
num. 4.

Posſeſſio quælibet abſque iuſto titulo eſt ingroba. t. 2.  
p. 712. n. 14.

Posſeſſionis reſormatio quomodo permittatur iudici à  
quo, appellatione pendente ſine peticulo attentat.  
t. 2. p. 816. n. 2.

Posſeſſio an cenſetur à domino amitti per moſtem  
coloni. t. 2. p. 857. n. 4

Posſeſſio rerum mobilium & immobilium quomodo  
amittantur. ibid. n. 5

Posſeſſio an in iure, vel in facto conſiſtat: & quod  
plus de iure, quàm de facto contineat. t. 2. p. 120.  
num. 6.

Posſeſſio quàm potens ſit, etiam cum titulo appa-  
reri, & non concludenti. t. 3. p. 197. n. 2

Posſeſſio beneficij à nomine propria authoritate ap-  
prehendi poteſt. t. 5. p. 507. n. 3

Posſeſſor regulariter non tenetur edere titulum ſue  
poſſeſſionis, ſed in aliquibus caſibus. tom. 1. p. 332.  
num. 6.

Posſeſſor bonæ fidei non eſt, qui nouit ſe aliena poſ-  
ſidere. t. 2. p. 677. n. 2

Posſumus alienari, ut nepos, maxime ex filia, an  
poſſit hæres inſtitui, vel ſubſtitui. tom. 2. pag. 506.  
num. 4.

ad Poſtulantem habiles qui cenſentur; & an omnes  
poſtulationi conſentire debeant. tom. 1. pag. 215.  
num. 13.

Poſtulari qui poſſunt. t. 1. p. 220. n. 7

ad Poſtulationem quæ requiratur. ibid. n. 8

Poſtulant pto alio conſta propriam Eccleſiam, pri-  
matur beneficio, quod in ea obtinet. tom. 1. p. 907.  
num. 2.

Poſtulare quid ſit in genere, & quid poſtulatione ſtri-  
ctè ſumpta; ubi de variis poſtulationibus. tom. 1.  
p. 908. n. 4.

Poſtulare quænam poſſint, & qui ab eo munere tepel-  
lantur. t. 1. p. 909. n. 6. 7

Poſtulare eoram iudice ſeculari quare clericis probi-  
bitum, & quando eis licitum. ibid. & pag. 910.  
num. 8. & 9.

Poſtulatione apud profanos auctores quid ſit, ubi de po-  
ſtulationibus diſis factis. t. 2. p. 212. n. 22

Poſtulatione

# Repertorium Generale

Postulatio in iure canonico quid proprie fit. *ibid.*  
 Postulatio duplex. *ibid.*  
 Postulatio in quo ab electione differat, & in quo  
 conveniat. *t. 1. p. 112. n. 11*  
 Postulatio in quibus differat à nominatione. *tom. 1.*  
*p. 115. n. 10.*  
 Postulatio facta à minori quàm tertia parte, non de-  
 bet admitti. *ibid. n. 11*  
 Postulatione presentata superiori, postulantes ab ea  
 recedere non possunt. *t. 1. p. 118. n. 9*  
*Potestas* civitas est Italice Carbedi Episcopali deco-  
 rata. *t. 1. p. 46. j. n. 1*  
*Potestas* duplex in orbe Christiano datur, spiritualis,  
 & secularis. *t. 1. p. 14. n. 5*  
 Potestas legislativa in Ecclesia penes Romanum  
 Pontificem residet. *ibid. n. 6*  
 Potestas legislativa Ecclesie an etiam ad res civiles &  
 publicas extendatur. *ibid.*  
 Potestas verbum varias habet acceptiones, & quæ  
 sit frequentior. *t. 1. p. 64. n. 3*  
 Potestatis nomine quinque significatur in multis na-  
 tura civilis locis. *t. 1. p. 63. n. 1*  
 Potestas ecclesiastica, & secularis penes Romanum  
 Pontificem residet diverso modo. *tom. 1. pag. 77.*  
*num. 6.*  
*Præbende* conferendæ iuxta quando denolantur à Capitu-  
 lo ad Episcopum, hinc ad Archiepiscopum, &  
 demum ad Romanum Pontificem. *tom. 1. pag. 64.*  
*num. 4.*  
 Præbendam numerus in aliquibus Ecclesiis certus  
 est, in aliis in determinata. *t. 1. p. 74. n. 8*  
 à Præbenda Canonice præbendarij distincti, & Ecclesie  
 Præbendales. *ibid.*  
 Præbendæ aliquæ Sacerdotum requirunt, aliæ Dia-  
 conorum, aliæ Subdiaconum. *tom. 1. pag. 154.*  
*num. 10.*  
 Præbendæ, quarum collatio ex consuetudine ad Ca-  
 pitulum spectat, non possunt conferri ab Episcopo.  
*t. 1. p. 118. n. 4.*  
 Præbendam collatio in Cathedralibus iure commu-  
 ni inspecto ad Capitulum simul & Episcopum spe-  
 ctat. *ibid. n. 13*  
 Præbendam collatio aliquando ad Capitulum solu-  
 tum, aliquando ad Episcopum tantum spectat. *ibid.*  
*num. 7.*  
 Præbendæ pensionibus gravari contra ius naturale,  
 & ecclesiasticum est. *t. 1. p. 416. n. 1. 3*  
 Præbenda Theologalis, alia Penitentiana, alia  
 ad sacram Scripturam exponendam, debent in  
 Ecclesiis Cathedralibus constitui. *tom. 1. pag. 791.*  
*num. 1.*  
 Præbendæ significatio traditur, & quinque fuerint  
 olim præbendarij, & præbendariæ. *tom. 3. p. 126.*  
*num. 11.*  
 Præbenda in multis differt à canonica. *ibid. n. 12*  
 Præbendæ, siue maiores, siue minores, dividi non  
 debent. *t. 3. p. 139. & seq. n. 2. & 4*  
 Præbendæ vacantes possunt aucta Ecclesie facultati-  
 bus ab Episcopo, iustitate suadente, dividi. *t. 3.*  
*p. 140. n. 5.*  
 Præbenda debet quancumque assignari recepto in fra-  
 trem, & canonicum, præcipue si fuit illi promissa  
 tempore receptionis. *t. 3. p. 141. n. 1. 2*  
 Præbendæ proximè vacaturæ promissio quomodo fa-  
 ciliari possit. *ibid. n. 3*  
 Præbendæ proximè vacaturæ expectatio in genere  
 non improbat. *ibid. & seq.*  
 Præbenda non debet regulariter conferri ei, cui Pon-  
 tificis mandat providendi de beneficio. *tom. 3. p. 160.*  
*num. 3.*

Præbendæ latæ in Ecclesia Latina, & Græca admi-  
 tuntur. *t. 3. p. 191. n. 1*  
 Præbendæ honorariæ Principibus multis laicis con-  
 cessæ. *ibid.*  
 Præbenda una an assignatione alterius vacet ipso iure.  
*t. 3. p. 194. n. 2.*  
 Præbenda sacerdotalis non potest nisi sacerdoti con-  
 ferri. *t. 3. p. 195. n. 1*  
 Præbendam proximè vacaturam conferendi potestas  
 non potest alicui ab Episcopo concessa. *ibid.*  
*num. 1.*  
 Præbendam maiorem, collatio regulariter ad Præla-  
 tum cum consensu Capituli spectat. *tom. 3. p. 194.*  
*num. 9.*  
 Præbendæ dignitas est ecclesiastica; & an idem ac  
 Canonicus. *t. 1. p. 197. n. 4*  
 Præcepta legia veteris, translati civilis auctoritate, iam  
 cessant, nec hodie obligant. *tom. 1. pag. 44.*  
*num. 6.*  
 Præcepta moralia legia veteris ad Deum & proximum  
 referbantur, & ceremonialia verò Christiannam ventu-  
 rum prædicabant. *ibid. p. 45. n. 10*  
 Præcepta alia moralia sunt, alia iudicialia, alia cere-  
 monialia. *ibid. p. 46*  
 Præcepta moralia an sine necessitate inculcata fuerint  
 populo Hebræico; & an cessarent post adven-  
 tum Christi & legem Græciæ. *tom. 1. pag. 46.*  
*num. 11.*  
 Præcepta iudicialia legis veteris à D. Paulo manda-  
 tum iustum dicta, quænam, & ad quid data. *ibid.*  
*num. 12.*  
 Præcepta ceremonialia condendi potestatem non per-  
 mittit Deo populo Iudaico, bene tamen Ecclesie.  
*ibid. col. 1.*  
 Præceptum Indiciæ datur de abstinendo à fornicatio-  
 ne, idololatriæ & sanguine suffocato, quare ab  
 Apostolis fuletur. *ibid. & p. 48. col. 1*  
 Præcepta ceremonialia, & iudicialia legia veteris  
 non cessare ante mortem Christi; & an idem  
 dicendum sit de moralibus. *t. 1. p. 48. n. 13*  
 Præceptum circumcisionis nullo modo suspensum valet  
 ubi explicatur Divus Paulus ad Galat. cap. 3. vers. 11.  
*t. 1. p. 49. n. 17.*  
 Præcepta tum iudicialia, tum ceremonialia post le-  
 gem gratiæ cessant, tamen diverso modo.  
*ibid.*  
 Præceptum de abstinendo ab ingressu templi tempore  
 profusij parvis & menstrui mulieribus in antiqua  
 lege datum, non est merè ceremoniale. *t. 1. p. 50.*  
*num. 18.*  
 Præceptum de festorum observatione an fuerit in lege  
 veteri morale, vel ceremoniale. *tom. 1. pag. 187.*  
*num. 21.*  
 Præceptum Indiciæ in antiqua lege factum de coma  
 non radenda explicatur, & etiam hoc loca Scri-  
 pturæ elucidantur. *t. 3. p. 188. & seq. n. 7*  
 Præceptum Domini semper orandi quomodo ab Ec-  
 clesia impleri censetur. *t. 3. p. 363. n. 1*  
 Præceptum ex timore adimpletum, aliter quam fieri  
 debet, factum est. *t. 3. p. 446. cap. 8*  
 Vide in verbo *Lex*.  
 Prædicta de iudiciis hostibus in bello capta, enis fiat, la-  
 te dissolvitur; & quidnam initia fuerit olim circa hoc  
 apud Hebræos; & quid nunc apud Christianos.  
*t. 1. p. 605. & seq. n. 9. 10. & 11.*  
 Prædicare proprium munus est Episcoporum per to-  
 ram suam diocesim. *t. 1. p. 791. & seq. n. 4*  
 Prædicandi munus presbyteris curam animarum ha-  
 bentibus incumbit; & an illud sine licentia Epis-  
 copi exerceere possint. *t. 1. p. 791. n. 5*  
 Prædicandi

# Omnium Notabilium. Litera P.

**Predicandi officium** etiam diaconi attribuitur. *ibid.*

**Predicare** non est actus ordinis sacri; non est tamen licitus laici. *t. 1. p. 793. n. 6*

**Predicandi munus** peculiariter ad sacerdotes spectat, iuxta Christi Domini, & Apostolorum exemplum, & Spiritus sancti testimonium. *tom. 5. pag. 207. num. 10.*

**Prædix** alicui homines faciliè privari non debent. *t. 1. p. 993. n. 14.*

**Prædia gentilium** & hæreditaria vendere turpissimum fuit apud Romanos. *ibid. & p. 994*

**Prædia cultibus prædare** pugnantiis assignata, quare beneficia dicta. *t. 3. p. 126. n. 10*

**Prædia** vniuersi Ecclesiæ, non sunt ab Episcopo, vel Abbate alicui Ecclesiæ conferenda, nisi facta permutatione de vtriusque partis consensu. *t. 3. p. 130. num. 2.*

**Prædia** Ecclesiæ prohibentur iure canonico in emphyteusim concedi. *t. 3. p. 370. n. 4*

**Prædia** Ecclesiæ etiam ad longum tempus locari non possunt. *t. 3. p. 371. n. 1*

**Prædia clericorum** triplicis generis considerantur quoad decimas prædiales. *t. 3. p. 385. n. 2*

**Prædix** qui rem alienam pignori dedit, potest pecuniâ solutâ eam repetere cum fructibus, licet ei denegetur actio furci ab rem sibi subreptam. *tom. 3. p. 379. & seq. n. 17.*

**Prædix** iam à temporibus Apostolorum in Missæ sacrificio adiecta fuit. *t. 3. p. 871. n. 5*

**Prædicatione** duntaxat compositæ: & vnde desumpta sit prædixio B. Virginis. *ibid.*

**Prædix** in omnibus Missis recitari debet. *ibid. num. 5.*

**Prædix** Siciliæ Imperatorum nomine Siculam provinciam administrantes, Regum nomine insigniti fore. *t. 1. p. 232. n. 5*

*Vide in verbo Imperatores.*

**Prædix** Prætorio suffectus in locum Magistri Equitum, non tamen eum eadem dignitate, & potestate; sed postea aucta fuit. *t. 1. p. 845. n. 3*

**Prædix** Prætorio in cuiuslibet Metropolitani degerebant. *t. 1. p. 871. n. 6*

**Prædix** nobilis ciuitas Bohemix quando Cathedrali Ecclesiæ, quando etiam Metropolitano honore decorata. *t. 2. p. 443. n. 1*

**Prædix** Episcopatus vbiuersi situs, & quondam erectus. *t. 2. p. 646. n. 1*

**Prædix** Præful à Rege Bohemix eligitur, ea privilegio Ioannis IX. Boleslao II. concessio. *t. 5. p. 34. num. 2.*

**Prædix** Præful cum quibusdam aliis fidelitatem tantum præstare Regi Bohemix. *tom. 5. pag. 35. num. 4.*

**ad Prædix** alienam Religionis non potest eligi in ea non professus, non obstante contraria consuetudine: potest autem postulari. *tom. 1. pag. 169. num. 3.*

**Prædix** vniuersi Ecclesiæ non debet assumi ex gremio alicuius. *t. 1. p. 196. n. 14*

**Prædix** olim in singulis monasteriis tantum ex numero fratrum eiusdem monasterij eligebantur, non alicuius. *ibid. p. 197. n. 16*

**Prædix** in qualibet congregatione debet ab ea eligi, non ab alio Prædixatone accipere. *t. 1. p. 222. n. 2*

**Doctrina** hæc limitatur. *p. 223. n. 9*

**Prædix** viuente an possit de eius successione tractari. *ibid. n. 3.*

**Prædix** regularis à quibus eligi debet, & quæ eligi possit. *t. 3. p. 269. n. 5*

**Prædix** à subditis amplectendus, & maxime optatus est. *t. 1. p. 304. n. 3*

**Prædix** multi ecclesiastici per laicos potestates ad dignitates euecti. *t. 1. p. 347. n. 5*

**Prædix** quicunque animarum curam habentes in presbyteros debent ordinari. *t. 1. p. 476. n. 7*

**Prædix** inquisitus de dilapidatione rerum Ecclesiæ, pendente inquisitione priuatur etiam ab eorum administratione. *t. 1. p. 721. n. 1*

**Prædix** regularis non potest vti seculentia habita in confessione ad administrationem sui monasterij. *t. 1. p. 755. n. 10.*

**Prædix** regulares pro suis excessibus suspendendi sunt ab officio, & beneficio. *t. 1. p. 763. n. 5*

**Prædix** regularum Ecclesiasticorum quomodo diuisio ab Apostolis facta. *t. 1. p. 773. n. 7*

**Prædix** proprios subditos corrigunt appellatione remota, consuetudine contraria non obstante. *t. 1. p. 781. n. 1.*

**Prædix** & clericus, qui causam Ecclesiæ non procurant, testificari in eis possunt. *tom. 2. pag. 398. num. 4. 6.*

**Prædix** laro modo dicitur procurator Ecclesiæ. *ibid.*

**Prædix** per vocationem, vel iussu Regis eximuntur ab obligatione accedendi ad Synodum. *t. 1. p. 828. num. 2.*

**Prædix** Ecclesiarum egrotantibus dandus est coadjutor, qui in Ecclesiâ ministrat. *tom. 1. pag. 187. num. 2.*

**Prædix** in legibus à se positâ an possit dispensare, sicut & in votis, & iuramentis propriis. *tom. 3. p. 198. n. 2.*

**Prædix** non potest sine consensu, & subscriptione Capitali res Ecclesiæ alienare. *tom. 3. pag. 126. num. 3.*

**Prædix** ex otiosis pecunia Ecclesiæ non prohibetur prædix in eius voluntatem emere. *tom. 3. pag. 129. num. 9.*

**Prædix** non potest absque consensu Capituli iniungere, & desistere præsentatos, si præsentatio ad eum & Capitulum simul spectet. *tom. 3. pag. 134. num. 6.*

**Prædix** potest beneficia conferre propriis consanguineis, si idonei sint. *t. 3. p. 248. & seq. n. 1*

**Prædix** in alienatione, vel permutatione rerum suarum Ecclesiæ, tanquam tutor erga pupillum, vel tanquam procurator in negotiis domini sui, semper cum bona fide agere debet. *tom. 3. p. 231. num. 6. & seq.*

**Prædix** exempti possunt auctoritate præstare alio nationi rerum monasterij, non expedito consensu Episcopi sui. *t. 3. p. 352. & seq. n. 7*

**Prædix** Ecclesiæ potest eius seruos manumittere, dummodo tantumdem ei acquirat, aliis secus. *t. 3. p. 352. n. 1.*

**Prædix** non potest repudiare hæreditatem, vel locum relictum Ecclesiæ. *t. 3. p. 266. n. 13*

**Prædix** quomodo res Ecclesiæ donatas restituere possit; vbi D. Augustinus factum refertur. *ibid. col. 2.*

**Prædix** in quibus casibus ex iuria necessitate res Ecclesiæ alienare possit. *ibid.*

**Prædix** Ecclesiarum eogere possunt proprios patrichianos, vt hospitiantur seruent transiensibus, & ne carius vendant, quàm in mercato venderi possunt. *t. 3. p. 303. n. 6*

*Vide in verbo Hospitales.*

**Prædix** qui iuratur non infringere res Ecclesiæ, potest res iam infringere finito feudo iterum ex iusta causa in feudum. *t. 3. p. 350. n. 5. & p. 351. n. 1. 2*

Prædix

# Repertorium Generale

**Prelatus** quondam teneatur debita predecessoris solvere. t.3.p.408.& seq.n.3  
**Prelatus** dupliciter debita contrahere, & pro quibus successorum possit obligare. t.3.p.411.n.6  
**Prelatus** illius, & sigillum datus ad obligandum Ecclesiam pro alienis debitis, an suspensionem incurrit etiam non sequens obligationem. tom.3. p.412. num.4.  
**Prelatus** suspensus propter obligationem rerum Ecclesie, ptiatur administratione rerum temporarium, & spiritualium. ibid.n.5  
**Prelati** inutiliter obligant Ecclesias proprias pro alienis debitis: & contrahentes suspenduntur ab administratione, tum in spiritualibus, tum in temporalibus. ibid.n.6  
**Prelatus** rerum Ecclesie non dominus, sed tantum administrator est. ibid.& seq.n.8  
**Prelatus** res Ecclesie male administrans quando sit tantum suspendendus, & quando ab officio removendus. t.3.p.413.n.9  
**Prelatus** Ecclesie non potest res eius donare, nisi modice sint, & adit consuetudo. t.3.p.428.n.2.& p.429.n.7.  
**Prelati** an de rebus suae Ecclesie donationem siletem tementariorum facere possint. t.3.p.430. num.2. & seq.  
**Prelatus** regularis pendente probationis anno professionem admittens, status poenis ponendus est. t.3.p.665.n.3.  
**Prelati** Religionum olim facultatem habebant monachos etiam iam professos dimittendi, cum illis ecclesio expedire videbatur; sed absorta soli propter eorum abusum. t.3.p.677.n.9  
**Prelatorum** regularium depositio olim ad Episcopos pertinebat. t.2.p.726.n.4  
**Prelatus** regularis ex quibus causis deponi possit. ibid.n.8.  
**Prelati** Ecclesiarum mores census in eis imponere non possunt, vel aliquam fructuum partem sibi referuare. t.3.p.204.n.2  
**Prelati** regulares tementar monachos apostatas requirere, & ad religionem reuocare. tom.3.p.239. num.8.  
**Prelatus** proprius si oues petant, non excusatur per textum ignorantiae. t.3.p.647.n.1  
*Premia* à Legislatoribus virtuti proposita, ut homines boni fiant. t.1.p.784.& seq.n.1  
*Præmissa* transse monasterium Ordinis D. Augustini, ubi, & à quo fundatum. t.1.p.129.n.1  
*Præpositi* sunt Prelati qui aliis præfunt. tom.1.p.477. num.3.  
**Præpositi** dignitas à civili politia ad ecclesiasticam translata est. ibid.  
**Præpositi** etiam spud Regulares. ibid.  
**Præpositi** Ecclesiarum aliquando obtinent eorum etiam rerum temporalium. t.2.p.851.n.2  
**Præpositi** rectè vocantur omnes, qui præfunt; vbi tamen obtrinit, eos vocari præpositos, qui quondam priorati eam super alios gerunt. t.5.p.620. cap.9.  
**Præpositi** longissimi temporis an obstat spoliato agenti ad restitutionem. t.2.p.257.n.14  
**Præscriptio** rei litigiosæ an interruptatur per litem contestationem. t.2.p.304.n.8  
**Præscriptio** non currit in rebus innatis, & usurariis. t.2.p.667.n.4  
**Præscriptionis** variae acceptiones referuntur. tom.2. p.669.n.4.  
**Præscriptionis** verbo quondam exceptio significatur. t.2.p.670.n.3

**Præscriptio** aliquando sumitur pro dominij acquisitione. ibid.n.6  
**Præscriptio** an pariat dominium, an tantum exceptionem. ibid.& seq.n.7.& p.671.n.7.& 8.& pag.672. num.10.  
**Præscriptionis** veteris effectus quinam sint. t.2.p.672. num.11.  
**Præscriptio** rerum quidam requirit, ut per eam dominium acquiratur. ibid.n.12  
**Præscriptio** rerum mobilium & immobilium quantum tempus requirit. ibid.& p.673.n.13  
**Præscriptio** actionum & iurium iure civili quomodo curtat. t.2.p.674.n.5  
**Præscriptio** triginta annorum an cogit socios durare in communionem post triginta annos. ibid.  
**Præscriptio** an rationi sit consona, & quæ commodum Reipublicæ pariat. t.2.p.676.n.7  
**Præscriptio** est alienario necessaria. ibid.  
**Præscriptio** vigorem legis datum fuisse à legislatore Episcopo, quomodo intelligendum est. t.2.p.677. & seq.n.3.  
**Præscriptionis** triginta annorum auctor quis fuerit. t.2.p.678.n.4.  
**Præscriptionis** quadraginta annorum quis fuerit auctor. t.2.p.679.n.7  
**Præscriptio** absque bona fide iure canonico improbat. ibid.n.8  
**Præscriptio** triginta annorum iure civili solo silentio aduersarii nitetur. ibid.n.9  
**Præscriptio** in rebus quæ extra hominum commercium sunt, non currit. t.2.p.683.n.8  
**Præscriptio** temporis, & præscriptio possessionis in quo differant. ibid.n.9  
**Præscriptio** longæ possessionis ad obtinenda loca iuris gentium publicæ concedi non solet. t.2.p.684. num.11.12.  
**Præscriptio** pro laicis non currit in iure decimandi. t.2.p.686.n.16.  
**Præscriptione** an acquiri possit sepulchrum? Vide in verbo *Sepulchrum*.  
**Præscriptio** cessat probata interruptione. t.2.p.688. num.3.  
**Præscriptio** quomodo civiliter interruptatur. tom.2. p.689.n.7.  
**Præscriptio** an interruptatur civiliter alio extrajudiciali actum quàm litem contestatione. tom.2.p.690. num.8.  
**Præscriptio** finium, & terminorum iure civili prohibita est. t.2.p.692.n.5  
**Præscriptio** quiescit tempore hostilitatis, vel cum in iudicio agi non potest. tom.2.p.693.n.2.& p.694. num.5.  
**Præscriptio** aliquando nec currit, nec prodest, nec interruptitur, sed quiescit & dormit; & in quibus casibus hoc contingat. ibid.& seq.n.4  
**Præscriptio** actionis temporalis ex iuris dispositione competens, non currit impedio. t.2.p.694.n.7  
**Præscriptio** in quibus iuribus Episcopalis curtat, & in quibus non. t.2.p.697.n.4  
**Præscriptio** obedientie, & procuratorum Prelatus debitum probata est. ibid.n.5  
**Præscriptio** an administratur inter Principes super controversiis regni. t.2.p.698.n.7  
**Præscriptio** aduersus patriam potestatem an administratur. t.2.p.698.& 699.n.9  
**Præscriptio** laici contra laicum quoad ius petendi decimas quanto tempore impleatur. tom.2.p.701. num.10.  
**Præscriptio** quænam currat contra Romanam Ecclesiam. t.2.p.702.n.4  
**Præscriptio**

# Omniū Notabiliū. Litera P.

**Præscriptio** censuraria quo iure sit statuta, & an constitutiones eam stabilientes sint abrogatæ. *Ibid.* & seq. o. j.

**Præscriptio** censuraria an euerat contra Romanam Ecclesiam, & quomodo ab immemoriali differat. t. 1. p. 703. o. 8.

**Præscriptio** contra procuraciones Archiepiscopis debitas sæpius intenditur. t. 1. p. 707. n. 1

**Præscriptio** an possit privilegio & iure communi acquiritur. t. 1. p. 717. n. 8

**Præscriptio** siue bona fide nulla est. tom. 1. pag. 718. num. 1.

**Præscriptio**, quæ absque peccato introductæ non potest, est improbanda. t. 1. p. 718. n. 4

**Præscriptio** bona fides est necessaria in omni tempore, quo euitur. *Ibid.* & seq. n. j

**Præscriptio** non potest inchoari cum consensu dubio. t. 1. p. 710. n. 7

**Præscriptio** interruptitur per dubium prædictum, non verò per speculationem. *Ibid.*

**Præscriptio** interruptitur per malam fidem superuenientem. t. 1. p. 711. n. 10

**Præscriptio** cum mala fide locohæa nullo tempore in spacio præscriptibendi dominium tribuit, sur exceptionem parit. *Ibid.* n. 12

**Præscriptio**nes fere omnes comparatæ sunt in malitiam negligentie causæ. t. 1. p. 107. n. 4

**Præscriptio** circa ius decimarum dupliciter consingere potest. t. 1. p. 621. n. 2

**Præscriptio** quanta desideretur, ut per eam decimæ acquirantur, *Ibid.* & p. 622

**Præscriptio** decimarum in aliena Parochia an extendatur ad noualia. t. 1. p. 623. n. 1

**Præscriptio** nulla currit contra res voto promissas. t. 1. p. 817. n. 4

**Præscriptio** quilibet actui, & tacens, non semper ei consentire videtur. t. 1. p. 897. n. j

**Præscriptio** quantum differat ab electione, & ius eligendi quam potentius sit iure præsentandi ostenditur. t. 1. p. 136. n. 6

Vide in verbo *Electio*.

**Præsentatio** quorundam beneficiorum in Comitatu Flandensi competit Comuniis Flandrie ratione iurisdictionis. t. 1. p. 442. o. 5

**Præsentationes** ad beneficia, dum aliud non constat, præsumuntur à Prelato factæ de consensu Capituli. t. 1. p. 135. n. 10.

**Præsentatio** secunda in beneficio iurisdictionis an possit admitti appellatione pendente. tom. 1. p. 791. num. 2.

**Præstoria**, & precaria voces sunt, quæ sæpe confunduntur. t. 1. p. 178. col. 2

**Præstoria** unde ita dicta sit, & quid id rigore importet. *Ibid.*

**Præsumptiones** iuris an sint in omni casu liquidissime probationes. t. 1. p. 375. n. 16

**Præsumptione** violenta potest iudex proferre sententiam discretionem. t. 1. p. 517. n. 9

**Præsumptio** quid sit, & an sit probatio. tom. 1. p. 518. num. 11.

**Præsumptio** quocumque sit, & an quilibet faciat probationem. *Ibid.* n. 12

**Præsumptio** dicitur conclusura. *Ibid.* & seq.

**Præsumptio** hominis quid sit, & quid præsumptio temeraria. t. 1. p. 519. n. 13

**Præsumptio** aliunde orta quàm ea facto partis, an possit mouere iudicem ad proferendam sententiam ea causa non allegata. t. 1. p. 520. n. 16

**Præsumptio** eructa ex studiis, & exercitiis tenere debet. *Ibid.* n. 1

**Præsumptio** morum cuiusque ex antecæda vita deducitur, vnde plures habentur illationes. t. 1. p. 527. num. 6.

**Præsumptio**, quæ à præterito tempore deducitur, non habet locum in his, quæ cursu temporis naturaliter mutantur. *Ibid.* col. 2

**Præsumptio** notitiæ facti potius deducitur ex vicinitate, quàm ex remotiori parte. tom. 1. pag. 5301 num. 4.

**Præsumptio** ex verisimilitudine quam vim habeat. t. 1. p. 531. n. 3.

**Præsumptio** nuptiarum ex tabulis nuptialibus ortæ ubi de aliis præsumptionibus matrimonij. tom. 1. p. 532. & seq. n. 3.

**Præsumptio** matrimonij an inducatur ex diuturna maris & femine cohabitatione. tom. 1. pag. 534. num. 8.

**Præsumptiones**, & indicia ad adulterij probationem quæ eam admittantur. tom. 1. pag. 554. & seq. num. 1.

**Præsumptione** violenta an iungi possit cum pena ordinata. t. 1. p. 557. n. 7. & 8

**Præsumptio** quocumque sit, & unde oriatur. tom. 1. p. 538. n. 9.

**Præsumptionum** non est tanta vis, ut in contrarium probationes non admittantur. tom. 1. p. 543. num. 3.

**Præsumptio** olim actione, exceptioneque proposita coram iudice, quandam iudicem dare poterat. t. 1. p. 1008. num. 8.

**Præstoria** Regia de causis ecclesiasticis cognoscitur, datur violentia iudicem ecclesiasticorum. tom. 1. p. 55. & seq. n. 5. & seq.

Vide in verbo *Iudex*.

**Præstoria** variz acceptiones, ad explanationem Concilij Tolletani 6. t. 1. p. 987. n. 8

**Præstoria** monasterium Ordinis Cisterciensis situm est in diocesi Bituricensi. t. 1. p. 146. n. 3

**Præstoria** monasterium situm est in Neustria prope portum maris. t. 1. p. 92. n. 4

**Præstoria** de quinquennio in quinquennium debet renouari. t. 1. p. 177. n. 2

**Præstoria** veteribus Romanis sacre ignote, hodieque plane desicere. *Ibid.* n. 4

**Præstoria** usus frequens in Ecclesia Gallicana. *Ibid.*

**Præstoria** contractus quicquam sit, & in quo differat ab emphyteusi. *Ibid.* & p. 178

**Præstoria**, & precaria variz differentie traduntur. *Ibid.*

**Præstoria** an idem sit quod precaria. *Ibid.* col. 1

**Præstoria** origo, causæ, & modi, quibus iuris possit, referuntur. t. 1. p. 178. & seq. n. 5

**Præstoria** quibus, & à quibus personis concedi possint. t. 1. p. 179. n. 5

**Præstoria** aliæ concessæ fuere ab Ecclesia sponte sua, aliæ iussu Principis, & quod discrimen iocet eas agnoscatur. *Ibid.* col. 2

**Præstoria** quomodo à Prelatis Ecclesiæ sint concedendæ, & an eadem solemniter requiratur in earum renouatione, ac in eorum cessante. *Ibid.* & seq. num. 7.

**Præstoria** non sunt inuentæ in fraudem Ecclesiæ, & quare renouari debeant. *Ibid.* n. 7. & p. 180

**Præstoria** in quibus rebus constitui possit, & in quibus possessionibus constitui non possit. t. 1. p. 180. num. 8.

**Præstoria** sub quibus conditionibus concedi poterit, & quænam fuerint earum lex præcipua. tom. 1. p. 181. num. 9.

# Repertorium Generale

**Precaria** sub quibus legibus faciat ab Ecclesia prohibere, quare de quinquennio in quinquennium renouari debeant, & quid iuris sit, si non renouentur. *ibid.* & seq. n. 10

**Precaria** in singulari an differat à precariis in plurali. *t. 3. p. 82. n. 1.*

in **Precaria** potest Ecclesia duplò, vel triplò plus de suis rebus ad vitandum concedere. *ibid. n. 12*

in **Precariis** multas fraudes capera est Ecclesia; quorum exempla traduntur. *t. 3. p. 283. n. 2*

**Precarium** reuocatione concedentis, rei alienatione, & morte eius, cui concessum est, soluitur; non verò morte concedentis. *t. 3. p. 274. n. 1*

**Precarium** an sit contractus, & quomodo differat à donatione, & commodato. *ibid. n. 3*

**Precatum** an sit contractus nominatus, vel innominatus, & an ex eo detur præscriptis verbis. *ibid.* & p. 285.

**Precarium** in quibus rebus, & quibus modis constituitur, & an ex eo possessio transferatur. *tom. 3. p. 285. n. 4.*

**Precario** concessio an possessio remaneat penes concedentem, vel penes eum, cui concessit. *ibid.* & pag. 286.

**Precatio** finito qua remedia competant domino ad recuperandam rem ipsam. *t. 3. p. 287. n. 6*

**Precarium** ramdus durat, quamdiu non reuocatur. *ibid. n. 7.* & p. 288.

**Precarium** quandoque reuocari potest, non tamen illicò se concessum est. *t. 3. p. 288. n. 8*

**Precationum** varia genera referuntur. *ibid.*

**Precatione** validdè peti, & concedi potest ad tempus, & quid optetur hæc temporis æstimo. *ibid. col. 2*

**Precarium** quando morte concedentis finitur. *ibid. num. 9.*

**Precarium** quomodo per concedentis hæredes reuocari possit, & quod ab hæredibus eius, cui concessum est, sciens retineri non possit, ostenditur. *t. 3. p. 289. num. 10.* & 11.

**Prefbyteri** primis Ecclesiæ sceculi nomen, & aliqua ministeria Episcoporum retinere. *t. 1. p. 183. n. 13*

**Prefbyteri** Græci quomodo possint Confirmationis sacramentum administrare. *ibid.*

**Prefbyter** simplex an possit ex delegatione Pontificis Confirmationis sacramentum administrare. *tom. 1. p. 185. n. 14.*

**Prefbyteri** Cardinales Basilicæ sancti Laurentij extra muros septem sunt. *t. 1. p. 193. n. 5*

**Prefbyter** tantum debet ad parochiale beneficium, vel curam animarum habens eligi. *tom. 1. pag. 255. num. 22.*

**Prefbyteri** forssit quinam erant, & quare prohibiti in urbe celebrare. *t. 1. p. 398. & seq. n. 11*

**Prefbyteri** Cardinales quinam, & in quibus Ecclesiis constituebantur. *t. 1. p. 628. n. 1*

**Prefbyter** est ordinarius minister sacramenti Extreme unctionis. *t. 1. p. 628. n. 4*

**Prefbyter** penitentiam solennem facere olim nequebant. *t. 1. p. 629. n. 6*

**Prefbyteris** prædicandi munus incumbit, si animarum curam habeant. *t. 1. p. 793. n. 4*

**Prefbyteris** in Ecclesiâ Alexandrinâ quare sacros prædicandi denegata. *t. 1. p. 794. n. 9*

**Prefbyteri** ciuitates, & rusticant quinam; & qui ex ipsa prædicare poterint. *ibid. n. 9*

**Prefbyteris** iussum, ut cum legeretur Evangelium, cantu starent. *t. 1. p. 840. n. 5*

**Prefbyter** in eodem choro cum Diaconis priores sedere debere statutum est. *tom. 1. pag. 841. num. 1.*

**Prefbyteri** bona ex redditibus sui beneficij ementes an inualescentes diel possint. *t. 3. p. 445. n. 1*

**Prefbyteri** struuntur negotiationis causa facientes reprehenduntur. *t. 3. p. 446. n. 4*

**Prefbyteri** etiam plebei non poterant olim vitam monasticam profiteri, & simul in gradu sacro permanere. *t. 3. p. 639. n. 3*

**Prefbyteri**, qui assumpto monastico habitu, & expleto probationis anno religionem deferunt, an possint in Ecclesiis secularibus inferuire. *t. 3. p. 652. num. 7.*

**Prefbyter** quomodo possit Ecclesiâ à patrono laico acceptam legitimo temporis spatio acquirere. *t. 3. p. 776. n. 2.*

**Prefbyter** simplex non potest Ecclesiâ consecrare, nec eam violenter reconciliare, etiam ex delegatione Episcopi. *t. 3. p. 833. n. 2.* & p. 834. n. 4. Et an id possit ex delegatione summi Pontificis. *ibid. num. 5.*

**Prefbyter** degradatus, vel depositus celebrans ab Ecclesiâ omnino absconditur. *t. 3. p. 419. n. 3.* & p. 420. num. 8.

**Prefbyter** celebrans coram Episcopo excommunicato, ipso iubente, an irregularis maneat, an verò Episcopus ipse. *t. 3. p. 425. n. 4*

Vide in verbo *Sacerdos.*

**Prefbyteri**, diaconis, & similes mulieres in varia significatione in sacris canonibus, & apud scriptores ecclesiasticos sumuntur. *tom. 3. pag. 456. num. 8.*

**Pretium** quale rebus imponi debeat, & unde æstimandum sit. *t. 3. p. 101. n. 8*

**Pretia** rebus imponere quibus præcipue competat. *ibid.*

**Pretia** rebus imponi publicè interesset. *ibid.* & n. 9

**Pretium** iustum an possit suppleri, ne agatur ad restitutionem venditionis. *t. 3. p. 308. n. 2*

**Pretium** aliud naturale, aliud legale est. *t. 3. p. 309. num. 4.*

**Pretium** naturale tres gradus admittit, nec consistit in indistinctibili. *ibid.*

**Pretia** rerum ea communi, & publica affectione æstimanda sunt. *ibid.*

**Pretium** pro nuptiis rusticorum exactum quodnam fuerit. *t. 5. p. 109. n. 9*

**Pretium** pro exequiis defunctorum an possit absque labe simoniæ exigi. *ibid. n. 10*

Vide in verbo *Parochus, Sepultura.*

**Pretium** simoniacè exactum, an duplicatum restitui debeat. *t. 5. p. 120. n. 4*

**Pretium** pro conferendis aliquibus sacramentis an aliquando exigi possit. *tom. 3. pag. 121. numero 2.*

**Pretium** rerum dupliciter considerari potest quoad iustitiam venditionis & emptionis. *tom. 3. p. 355. num. 4. 5.*

**Pretium** rei si augeatur ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, usura non committitur. *tom. 3. p. 356. n. 7.*

**Primatus** olim etiam Patriarchæ dicti fuerit, nec ab eis dignitate distinguebantur. *tom. 1. pag. 772. num. 2.*

**Primatus** nequeunt cognoscere de causis subditorum Suffraganeorum, nisi per appellationem. *ibid. num. 4.*

**Primatum** origo ab Apostolis.

*ibid. n. 4*

Vide in verbo *Patriarcha.*

**Primatus** Hispaniæ an apud Præfalem Toleranum, an verò penes Bracharensem olim fuerit, controversatur. *t. 1. p. 987. n. 2.* & p. 988. n. 3

**Primus**

# Omnium Notabilium. Litera P.

Primas provincie, & Primas dioeceseos quomodo distinguantur. t. 1. p. 66. & seq. n. 1.  
 Primatum nomine, illi significatur in Africa, qui sunt primæ Sedis Episcopi. ibid. p. 67.  
 Primatum Africaeorum, & cæterorum, differentia. ibid.  
 Primatis Carthaginensis prerogative. ibid. p. 67.  
 Primatus honor non ciuitatibus, sed personis in Africa datur. ibid.  
 Primatus in Africa quæ in seruida instantia dunt iudices, & ipsi non coguoscant. tom. 1. pag. 67. num. 3.  
 Primatis diuersa acceptio in iure canonico, & ciuili referatur. t. 5. p. 9. n. 5.  
 Primatus ius aeriter inter Bituricensem, & Burgundensem Præfules disputatum. tom. 1. pag. 845. num. 3. 4.  
 Primiciarius quid sit, & quid significet, & an sit nomen simplex, vel compositum. tom. 1. pag. 631. num. 1.  
 Primicerius, secundicerius. ibid.  
 Primicerius antiquitus scholæ cantorum præerat in qualibet Ecclesia Cathedrali, & an primicerius esset tantum officium, vel dignitas. tom. 1. p. 632. num. 3.  
 Primitiæ aliquando eam decimis confunduntur, & in quo distinguantur. tom. 3. pag. 583. n. 3. & p. 584. num. 4.  
 Primitiæ ex quibus rebus offerbantur. tom. 3. p. 584. init.  
 Primitiæ ter in anno soluebantur. ibid. col. 1.  
 Primitiarum nomine quid in sacra pagina frequentius intelligatur. ibid.  
 Primitiarum benedictio iuxta veterem consuetudinem Ecclesiæ. ibid.  
 Principes suprema possunt causas committere appellatione remota; non verò Magistratus inferiores. t. 1. p. 77. n. 6.  
 Principes semper de iure referrebat præsumuntur. t. 1. p. 121. n. 6.  
 Principes ad referrebat secundum his concedenda iuriconsultorum auxilio vti sunt. ibid. n. 6.  
 Principes Christiani magnopere intenti in expeditionem, & reuersionem Terræ sanctæ. t. 1. p. 173. num. 4.  
 Princeps gentilem concessionem faciendo nulli censetur præiudicare velle. t. 1. p. 679. n. 6.  
 Principes seculares titulo illustris decorantur, cum illis referrebat Sedes Apostolica. tom. 1. pag. 745. num. 1.  
 Principes seculares quo sensu ad reconciliationem excommunicatos receptisse dicantur. t. 1. p. 770. & seq. num. 14.  
 Principes seculares quo sensu dicantur facere gratiam tursurandi. t. 1. p. 9. n. 10.  
 Principes solos coguoscant de dubiis circa privilegia à se concessis oris. t. 1. p. 43. n. 1.  
 Principes laici possunt vassallos propriis iudiciis ecclesiasticis etiam quoad temporalia subire. t. 1. p. 47. n. 6.  
 Principes oppressis supplicat ferre etiam ex obligatione iustitiæ tenentur. t. 1. p. 55. n. 6.  
 Principes seculares superius auctoritate sua compescunt eos, qui functiones ecclesiasticas, etiam de rebus sacris latas paripiunt. tom. 1. pag. 207. num. 4.  
 Princeps quondam possit ius priuato quaerere, & ciuitates tollere. tom. 2. pag. 237. tom. 1. 2.  
 Princeps iuris ordinem seruare tenetur, & in dubio D.D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.

ordinariâ potius, quam absolutâ possidere vii præsumitur. t. 1. p. 153. n. 4.  
 Princeps legibus à se conditis, non conditiâ, sed vi directiâ tenetur. t. 1. p. 319. n. 3.  
 Princeps an possit efficere vt instrumentis exemplaribus fides adhibeatur. t. 2. p. 475. n. 2.  
 Princeps absque consensu populi potest eam iam eam mutare. t. 1. p. 571. n. 3.  
 Princeps iurans non mutare monetam legitime pondere & integritate defraudatam, non obstringitur iuramento. t. 2. p. 576. n. 5.  
 Principes quatuor in Orientis provinciis: vbi agitur de Tripolitano. t. 2. p. 610. & seq. n. 1.  
 Princeps tamen conspirationem potest Episcopos etiam confirmatos in suis Regnis non admittere. t. 2. p. 611. n. 2.  
 Principes quo iure prohibeantur bona Coronæ non alienare; & quando alienatio ab eis facta sustinetur. t. 1. p. 613. n. 3.  
 Principes multi præbendas honorarias habentes referuntur. t. 3. p. 152. n. 2.  
 Principes seculares, & Magnates an teneantur ad decimum per rationem. tom. 3. pag. 190. col. 1.  
 Princeps supremus an possit legitimare suos filios, non vt pater, sed vt Princeps. tom. 4. pag. 144. num. 9.  
 Princeps secularis nec directè, nec indirectè legitime potest subditos suos quoad spirituales. tom. 4. p. 150. n. 15.  
 Principes possunt propriis subditis prohibere, ne cum extraneis mercatoribus commercium exerceant. t. 5. p. 146. n. 1. & p. 147. n. 4.  
 Principes & Potestates iuramentum debere prestare de protegendâ fide, variis constitutionibus cautum est. t. 1. p. 110. n. 1.  
 Principum acquirendi modus præstantior est electione. t. 3. p. 127. n. 15.  
 Principum Ecclesiastici præstantia super seculares vide in verbo Sacerdotum.  
 Priores seculares in iure canonico quānam intelligendi sunt. t. 1. p. 171. n. 12.  
 Prior Ecclesiæ regularis an excommunicare, suspendere, vel interdicere subditos possit. t. 1. p. 833. num. 5.  
 Priores in monasteriis in posterioribus sæculis quānam dicti fuerint. t. 3. p. 726. n. 6.  
 Priores Abbates proprios non habentes possunt conuocare Capitulum, ad illudque subditos cogere. t. 3. p. 719. n. 5.  
 Priores in monasteriis quānam sint, & ad quid illustrati. t. 1. p. 726. n. 4.  
 Priores principali monasterio parebant, & ab ea subiectione obediunt dicebantur. tom. 3. p. 726. num. 5.  
 SS. Petrus & Aquila Basilica Romæ sita titulus est Cardinalitius. t. 2. p. 164. n. 3.  
 Priscianus Hispanus, familia nobilis, facundus & eruditus, præuo studio optimum ingenium corrupti. t. 5. p. 169. n. 2.  
 Priscilianus hæretici damosi. ibid.  
 Priuatio beneficii est pena ordinaria non residens, & quomodo sit ad eam procedendum. t. 3. p. 116. o. 4. & 5.  
 Priuatio beneficii propter solam absentiam non incurritur, & quid aliud ad eam requiratur. ibid. n. 5.  
 Priuatio quænam sit, & in quo coofanguinitatis gradu extat. t. 4. p. 174. n. 2.  
 Priuilegium quando aduersus priuilegium beneficij constitutionis gaudet. t. 1. p. 99. n. 9.  
 Priuilegium

# Repertorium Generale

*Privilegium* an unico actu in contrarium habito amittatur. t. 1. p. 64. n. 12

*Privilegium* idem quod ius commune continens, ius impetranti competens non mutat, sed firmat. t. 1. p. 196. n. 6.

*Privilegium* an sit utile etiam in iis, quæ iure communi statuta sunt. t. 1. p. 311. & 312. n. 5

*Privilegia* B. Petri concessa, Ecclesiæ Romanæ concessa censentur. t. 1. p. 369. n. 3. & 4

*Privilegium* quando ad tempus concessum, & quando perpetuum sit censendum. tom. 1. pag. 677. num. 6.

*Privilegium* ad revocandum totum, vel domum, debet à privilegiato in ius vocato exhiberi. t. 1. p. 713. num. 8.

*Privilegium* in præiudicium regis impetratum suspenditur donec consuletur R. Pontifici. t. 1. p. 1028. num. 1.

*Privilegium* quid sit. t. 1. p. 43. n. 3

*Privilegijs*, & beneficijs voces promiscue usurpantur. ibid.

*Privilegia* singularibus personis, & communibus concessi possunt. t. 1. p. 44. n. 4

*Privilegijs* vos quo sensu accipias in legibus XII. Tabularum. ibid. n. 5

*Privilegia* concedendi facultatem quibus habeant, & quibus concedenda sint. ibid. n. 6

*Privilegia* an largi, vel strictè sint interpretanda. ibid. num. 7.

*Privilegium* vis, & interpretatio à quibus petenda sit. ibid. & seq. p. 45. n. 9

*Privilegium* ad præterita non extenditur. t. 1. p. 310. num. 10.

*Privilegia*, quibus ad lites faciendas iudices immittantur, rectè admittuntur. ibid.

*Privilegium*, quo post motam contronersionem actor in iura afficitur, an concedi possit. ibid. & seq.

*Privilegium* non inspectum nequit argui falsitatis. t. 1. p. 486. n. 1.

*Privilegium* an sit subrepticium, vel falsè impetratum, rectè potest inferior iudex cognoscere. t. 1. p. 486. num. 1.

*Privilegijs* innovatio ius novum non tribuit, sed antiquum confirmat. t. 1. p. 909. n. 4

*Privilegijs* duplici acceptio refertur, iuxta quam duplex eius confirmatio, vel innovatio dari potest. t. 1. p. 910. n. 6.

*Privilegium* à Prioribus regularibus impetramus ut perpetuo confirmemus in Prioratibus, subrepticium censetur. t. 1. p. 911. n. 2

*Privilegium* Principis non est latè interpretandum, si tertio præiudicium afficit. tom. 3. pag. 77. num. 3.

*Privilegium* in præiudicium divini cultus non debet concedi. t. 3. p. 110. n. 3

*Privilegijs* verba ita intelligenda sunt, ut nullum, vel modicum præiudicium litigetur. ibid.

*Privilegijs* renunciatio non inducit iuris proprii renunciationem. t. 3. p. 111. n. 2

*Privilegium* prælationis, & tacitæ hypothecæ vxoibus concessum quantum sit: vide in verbis *Hypotheca, Dos, Adilirei vocata*.

*Privilegium* tacitæ hypothecæ mulier renunciat potest. t. 3. p. 374. n. 12

*Privilegium* ne quis conveniatur ultra quam facere potest, in quo consistat. t. 3. p. 416. n. 7

*Privilegium* prædium plurius personis competit, quæ ad sex classes referuntur. ibid. n. 8

*Privilegium* matris concessum ne pro dote teneatur ultra quam facere possit, an transmittitur ad hæ-

redes, vel filios: ubi de aliis personis, quibus hoc privilegium competit. t. 3. p. 416. 417. & seqq. n. 9. & seqq.

*Privilegium* prædictum denegatur negantibus qualiter ob quam illud competere. tom. 3. p. 418. col. 1.

*Privilegijs* prædicti renuntiatio facta ab his, quibus illud competit, an valida sit, & licita. t. 3. p. 411. & seqq. n. 17.

*Privilegium* præsens in quo consistat, & quod ius consistat personis quæ eo fruuntur. tom. 3. p. 412. num. 18.

*Privilegia* auctore iure aliquibus collegijs indulta, ut scilicet in hæreditate intestati præferantur, hodie cessant omnia. t. 3. p. 516. col. 1. & 2

*Privilegium* super decimis impetratum non derogat compositioni præcedenti super eis factæ. t. 3. p. 516. num. 6.

*Privilegium* immunitatis à decimarum solutione, à quo concedi possit, & ad quæ prædia extendantur. t. 3. p. 512. n. 9.

Vide in verbo *Monachus*.

*Privilegium* monachis Cisterciensibus à solutione decimarum indultum, quare fuerit revocatum. t. 3. p. 601. & seqq. n. 3.

in *Privilegijs* camentibus à solutione decimarum an fieri debeat derogatio constitutionum contrariarum. t. 3. p. 619. n. 2.

*Privilegium* venendi carnibus in die natali Domini, an competat iis, qui ex voto, vel regulari observantia iis abstinere debent. tom. 3. pag. 915. num. 4.

*Privilegia* confratrum Hierosolymitanorum quantum sint: vide in verbo *Confrater*.

*Privilegium* amittitur per non vult, & Ecclesiæ concessum amittitur post triginta annos. tom. 5. p. 487. num. 1.

*Privilegijs* crymologia traditur, & variaz eius acceptiones referuntur. t. 5. p. 488. n. 3

*Privilegia* à quibus concedi possint. ibid. n. 4

*Privilegia* an subditis tantum concedi possint. ibid. & seq.

*Privilegium* ab eo renunciari potest, in cuius favorem concessum est. t. 5. p. 489. n. 5

in *Privilegio* reali duplex vis datur. ibid.

ad *Privilegium* quoad futurum tempus amittendum quot actus contrarii necessarii sint. ibid. n. 6

ad *Privilegijs* valorem & probationem an necessaria sit scriptura. t. 5. p. 490. n. 7

*Privilegia* an sint latè, vel strictè interpretanda. ibid. & seqq. n. 1.

ad *Privilegium* ampliandum, vel restringendum non licet à proprietate verborum discedere. t. 5. p. 491. init.

*Privilegia* singularibus personis concessa, ex identitate rationis ad alias non extenduntur. ibid. n. 1

*Privilegia* realia inter & personalia, quantum differantia mediet. t. 5. p. 492. n. 3

*Privilegia* quandoque realia, quando personalia censenda sint. ibid.

*Privilegia* quantum transiant ad hæredes. ibid. & seqq. num. 4.

*Privilegia* patribus concessa an transiant ad filios; & an privilegium mulieri concessum marito competit. t. 5. p. 493. n. 5

*Privilegium* ita interpretandum est, ut quantum minus nocet iuri communi. t. 5. p. 507. n. 3

*Privilegium* monachis remittens decimas, an sit intelligendum tam de præsentibus, quam futuris. t. 5. p. 508. n. 1.

Privilegiorum



# Omnium Notabilium. Litera P.

**Privilegiolorum** prae-textu aliena viſtate abuſum eſt. t. 5. p. 15. n. 2.

**Privilegium** per abuſum ipſo iure non amittitur. *ibid.*

**Privilegium** non ſoluendi decimas de noualibus, non extenditur ad noualia, in quibus aliter iam percipiendi decimas ius habet. t. 5. p. 31. 5. n. 3. & p. 32. n. 4.

**Privilegium** à Principe conceſſum decet eſſe manuſcriptum. t. 5. p. 32. n. 1.

**Privilegium** ut poſſint Praeſati eccleſiaſtici ſibi eligere conſellarium, non eſt reſcriptum per Concilium Tridentinum. t. 5. p. 37. n. 1.

**Privilegium**, ut quis abſens loctetur distributiones quotidianas, an validum ſit, & an aequalem vim in hac materia habeat, ſc. conſuetudo. t. 5. p. 62. 8. n. 1. & p. 63. n. 4.

**Privilegium** quodam ſit ſtriſſè interpretandum. *ibid.* n. 5.

**Privilegijs** effectus diuerſos eſſe debet ab effectibus iuris communis. t. 3. p. 65. n. 4.

**Probationes** ſuperſtitioſae etiam apud orthodoxas nationes viſitae nonnullae reſeruantur. tom. 2. pag. 349. n. 11.

**Probatio** per inſtrumentum aequalem authoritatem non habet ac probatio teſtibus facta. tom. 2. p. 350. n. 6.

**Probatio** dubia non releuat probantem, ſed contra ipſum interpretatur. t. 2. p. 356. n. 6.

**Probatio** ſiliationis non eſt impoſſibilis, ſed difficilis. t. 2. p. 373. n. 26.

**Probatio** praſumptio an ſit ſufficiens quando requiritur per viam conditionis. *ibid.*

**Probationes** in iudicio deſiderantur, & de neceſſitate ſolent cauſari. t. 2. p. 376. n. 7.

**Probatio** in quibus non requiratur. *ibid.* & ſeq.

**Probationis** onus cui incumbat, traditur regula, & quomodo ſit intelligenda, explicatur. tom. 2. p. 377. n. 7.

**Probatio** negatiuae quomodo fiat. *ibid.* & ſeq.

**Probatio** magnum adminiculum habuit ex hiſtoria. t. 2. p. 380. n. 4.

**Probatio** per monumenta, inſcriptiones & epitaphia cuius ſit valoris. *ibid.* & ſeq. n. 5.

**Probatio** per aduicium maiorum. tom. 2. pag. 381. n. 6.

**Probationes** minus perfectae & ſemiplenae admittuntur in terminis, & limitibus probandi. *ibid.* n. 8.

**Probatio** per teſtes & inſtrumenta praecipua eſt, cui fides in iudicio adhibetur. t. 2. p. 385. n. 7.

**Probationes** ſolennes quoniam. *ibid.*

**Probationes** ſuperfluae quae à iudicijs reiciantur. t. 2. p. 399. n. 4.

**Probationes** per teſtum depoſitiones, & per inſtrumenta factae, an aequalem vim habeant. t. 2. p. 498. n. 6.

**Probatio** per teſtes praevalet probationi per inſtrumenta, ſi ſimul concurrant. tom. 2. pag. 499. n. 14.

**Probatio** per inſtrumenta an aliquando perualeat probationi teſtium. *ibid.* & ſeq.

**Probatio** facta ex inſtrumento leuato ex archiuo publico praevalet probationi teſtium. t. 2. p. 700. & ſeq. n. 7.

**Probatio** ad poſtam monaſterij circa ingredientiſ reſignationem olim viſitata. t. 3. p. 650. n. 4.

**Probatio** in cella hoſpium. *ibid.*

**Probatio** in cella nouitiorum, quae proprie nouitias dicitur. *ibid.* p. 651

D. D. Gonzalez. in Decretal. Index generalis.

**Probationis** tempus ad quid ſit à ſacris canonibus conſtitutum. t. 5. p. 665. n. 4.

**Probatio** in religionibus valde neceſſaria eſt. *ibid.*

**Probationis** tempus diuerſum fuit, ſequentiſ autem eſt annale. *ibid.* col. 2.

**Probationis** tempus an poſſit laxari, aut reſtringi. t. 4. p. 666. n. 5.

**Probatio**, ſeu iudicium per crucem quodam ſit. t. 4. p. 216. & ſeq. n. 1.

**Proceſſus** honos plerumque Principibus ſecularibus impenditur. t. 2. p. 247. n. 2.

**Proceſſus** obſequium inter tota Episcopalia plerumque Episcopos à monachis vindicantur. *ibid.*

**Proceſſus** in die Pentecoſtes faciendus fuit Eccleſiae inſtitutum. t. 2. p. 705. n. 3.

**Proceſſus** honor patronis Eccleſiarum conceſſus quodam ſit. t. 3. p. 788. n. 6. & p. 789. n. 7. & p. 790. n. 9.

**Proceſſus** in proptijs ſundis & poſſeſſionibus ſacri ambiebant olim Eccleſiarum conſuetudines. tom. 3. p. 789. n. 8.

**Proceſſus** an extra ſum provinciam poſſit vel inſignis ſue dignitatis. t. 1. p. 384. n. 4. & p. 385. n. 12.

**Procurationis**, & orphanotrophae quoniam ſint, vide in verbo *Hospitales*.

**Procurationes** quae debentur Praeſato viſitanti provinciam ſuam non praſcribantur. tom. 2. pag. 696. n. 3.

**Procurationis** Paſtoribus populum viſitantiſ ſoluenda varijs canonibus taxata. t. 4. p. 803. n. 8.

**Procurationes** non debent rediri à Paſtoribus, Episcopis à viſitatione ceſſantibus. *ibid.* n. 9.

**Procurationis** nomine inſolite acceptum cuiusdam reſtituendum ſit. t. 3. p. 826. n. 2.

**Procurationes** à monaſterijs Episcopis viſitantiſ ſoluntur. t. 3. p. 827. n. 2.

**Procurationes** non debentur Episcopis propter oratoria priuata in grangis à monaſterijs conſtituta. t. 3. p. 837. n. 3.

**Procurationis** vniuerſitatis in qua maiores ſunt excommunicationis, an valde poſſit reſcripta impetrare. t. 1. p. 118. n. 11.

**Procurationis** an falſis dicatur poſt reuocationem mandati, & quis verè dicatur falſus. t. 1. p. 154. n. 9.

**Procurationis** falſus in quibus diſſat à procuratione reuocato. *ibid.*

**Procurationis** an lite incepta poſſit reuocari, & quae cauſae ad hoc ſuſtineantur. *ibid.* n. 10.

**Procurationis** ad ſuſſragium in electione ſeruendum, an, & quando muti poſſit. tom. 1. pag. 346. n. 11.

**Procurationis** ad ſuſſragium ſeruendum qualis eſſe debeat. *ibid.* n. 12.

**Procurationis** à ſtationibus, qui olim fuerint, & eorum munus. t. 1. p. 621. n. 2.

**Procurationis** ad reſignandum beneficium conſueui poſſit, & quando eius mandatum finiſtur. t. 1. p. 686. n. 11.

**Procurationis** cum libera adminiſtratione poſſit res dominiſ diſtrahere. t. 1. p. 869. n. 3.

**Procurationis** in iudicio non admittitur, niſi mandatum legitime conſectum habeat. tom. 1. pag. 915. n. 4.

**Procurationis** apud iuris Interpretes quis dicatur, & in quo diſſat à mandatorio. tom. 1. pag. 914. n. 6.

**Procurationis** viſus quando interpret, & eorum officium velle. *ibid.* n. 7.

**Procurationis** deſinitio traditur, & explicatur. *ibid.* & ſeq. n. 8.

# Repertorium Generale

Procuratori mandatum sufficiens necessarium est, ut in iudicio admittatur. t. r. p. 915. n. 9  
 Procurator sine mandato est persona extranea respectu rei. ibid. n. 10  
 Procurator an aliquando sine mandato possit admitti, fideiussoribus datis. tom. 1. pag. 916. n. 12. & 13.  
 Procuratores olim sine mandato gratia, & iustitia recepta impetrare poterant. tom. 2. pag. 917. num. 14.  
 Procurantem constituisse inuitus nemo cogitur. t. r. p. 918. n. 6.  
 Procuratorum usus in fauorem litigantium introductus est. t. r. p. 919. n. 9  
 Procurator qui de mandato domini causam procuratur, ab eo repeti expensas in lite factas. t. r. p. 923. num. 2.  
 Procurator dampnum ex officio suo pati non debet. ibid. n. 6.  
 Procuratores qui mandato domini negotia gerunt, & qui administrationi nequei se vitæ obstrunt, non æquali iure censentur. tom. 1. pag. 929. num. 7.  
 per Procuratorem in iudicio experiri apud Franciam olim citra scriptum Principia non licebat. tom. 1. p. 929. n. 2.  
 Procuratoris in causa matrimoniali constitutus metu cadente in constantem virum, nulla est ipso iure. t. r. p. 932. n. 4.  
 Procurator constitutus ad agendum non censetur datus ad defendendum. t. r. p. 933. n. 3.  
 Procurator non admittitur ultra expressa in mandato. ibid. n. 5.  
 Procuratore renouato ipse acta nulla sunt ipso iure, si renouatio ad iudicis notitiam, vel aduersarij peruenierit. t. r. p. 934. n. 1. & p. 935. n. 6  
 Procurator quos contractus etiam post renouationem mandati celebrare possit. tom. 1. pag. 936. num. 8.  
 Procurator substitutus non potest à substituente reuocari. t. r. p. 937. n. 2  
 Procurator ad controuersias futuras an rectè dari possit. t. r. p. 938. n. 4  
 Procuratores plures vniuersis litis dari possunt, & an nomen ad agendum admittantur. ibid. n. 3  
 Procurator ad litem datus debet eam persequi, & à sententia contra ipsum litem appellare, & quando appellationem teneatur persequi. ibid. num. 4.  
 Procurator tantum ad litem constitutus non potest restitutionem in integrum petere. tom. 1. pag. 939. num. 5.  
 Procuratores olim de quota liti pacifici non potuerunt. t. r. p. 1005. n. 15.  
 Procurator generale mandatum ad causam habens nequit super ea compromissum facere. tom. 1. p. 1037. num. 4.  
 Procuratores alij sunt generale, alij speciale mandatum habentes; & quid possint. tom. 2. pag. 327. num. 9.  
 Procurator in iudicio criminali admittitur ad proponendas causas absente. t. r. p. 35. n. 6  
 Prodigus quis sit; & de prodigalitatē vino. t. r. p. 201. num. 6.  
 Prodigus bonorum administratio interdicta apud Romanos. ibid.  
 Prodigus non solum sua disperdit, sed etiam aliena appetit. t. r. p. 201. n. 16  
 Professio religiosa tempore Alexandri, & Innocentij illi etiam tacite emittebatur. t. r. p. 404. n. 14

Professio religiosa an tollat aliquam irregularitatem. t. r. p. 27. n. 9.  
 Professionis monastica principis effectus quisnam sit. t. r. p. 458. n. 16.  
 Professio regularis alia est expressa, alia tacita. tom. 3. p. 643. n. 8.  
 ad Professionem tacitam quatuor conditiones requiruntur. ibid.  
 Professionis tacite virtus quanam. ibid. n. 10  
 Professionis in scripto formula traditur. tom. 3. p. 650. num. 3.  
 Professionis acceptatio ad quem spectet, ut ritè & valide emittatur. t. r. p. 659. n. 3  
 Professionis chirographum super altari Abbate celebrante impositum quid significet. ibid.  
 Professionem ante expietum nouitiatum emittens cogendus est eam adimplere. ibid. & seq. n. 5  
 Professionis nullitas quando intenditur, ad quem spectet eius causæ cognitio. tom. 3. pag. 660. num. 2.  
 Professio à filio emissā valida est non obstante extrema necessitate parentum. tom. 3. pag. 662. num. 2.  
 Professio emissā ab alieno à mente ob ægritudine granitatem, an valida sit. ibid. n. 4  
 Professio infra probationis annum emissā hodie nulla est ipso iure. t. r. p. 665. n. 3  
 Professionem in religione emittens aduersus valeudine captus, & de salute desperans, in ea permanere cogitur. t. r. p. 667. n. 4  
 Professio emissā in Milicia Hiensulymitana dissoluit matrimonium; secus in aliis Ordinibus Militaribus. t. r. p. 683. n. 6  
 Professio religiosa facta non emissio voto paupertatis, quomodo sustineri possit. tom. 4. pag. 131. num. 6.  
 Proheredes sunt velati bonorum propolifices, & fideicommissarij. t. r. p. 446. n. 3  
 Prohibitio super pluralitate beneficiorum quo iure fit introdunda, & quas personas comprehendat. t. r. p. 168. & seq. n. 7. & 8.  
 Vide in verbo Beneficium.  
 Prohibitio generalis alienationis rerum Ecclesiæ ad quos Prelatos extendatur. tom. 3. pag. 261. num. 2.  
 Prohibiti monasterium eiusus ordinis sit, & in qua dilecti situm. t. r. p. 147. n. 1  
 Proles bona fide suscepta faciliem reddit dispensationem; mala fide suscepta difficilem. tom. 1. p. 127. num. 12.  
 Proles ex legitimo matrimonio nata an patris, vel matris conditionem sequatur. tom. 1. pag. 556. num. 3.  
 Vide in verb. Filius.  
 Proles libera natus an sufficiat matrem liberam fuisse tempore conceptionis, gestationis, aut partus. t. r. p. 558. & seq. n. 8  
 Promissio facta à Deo populo post legem & sacerdotium datum, quare sponsio dicatur. tom. 1. pag. 44. num. 4.  
 Promissio religiosè est obseruanda, etiam nuda; & an ex intrinseca efficax oritur actio. tom. 1. pag. 863. n. 14. & 15.  
 Promissio nuda facta de te, ad quam promissor alias tenebatur, actionem producit. tom. 2. pag. 867. num. 19.  
 Promissio promittentem obligat ad promissā implenda. ibid. n. 10. & p. 871. n. 6  
 Promissio alieni facti ad quid obliget promittentem, vel tertium. t. r. p. 963. n. 6  
 Promissio

# Omnia Notabilia. Litera P.

Promissio iurata indemnitas rerum Ecclesiae, à quibus olim exigeretur. t.1.p.171.n.2

Promissio parvenda proxime vacatur: quomodo sustineri possit: vide in verbo *Parvenda*, in Promissione beneficii nondum vacantis varia citata diversiter temporum fuisse observata. t.1.p.142.col.1.& 2.

Promissio manualis tantum à Graecis ad Ecclesiam unitatem seductionibus exigitur. t.1.p.613.n.2

Promissio poenae in sponsalibus adiecta, an sit vultus vide in verbo *Sponsalia*.

Proposuit voluntatis an sufficiat ad votum emittendum: vide in verbo *Votum*.

Proposuit non adimplens an sit voti transgressor, & an propositum indecat aliquam obligationem. t.1.p.710.n.4.

Propositus an delegatus, an ordinatus iurisdictionem obtineant. t.1.p.641.n.4. & p.642.n.3

Vide in verbo *Prioratus*, *Proprietas* aliquando accipitur pro ipsius re; frequentius tamen accipitur pro dominio. t.2.p.124.n.8.

Proprietas & dominium an idem sint, an verò inter se differant. ibid. n.8

Procuratio iurisdictionis an sit iure eliali cognita. t.1.p.100.n.5.

Procuratio iurisdictionis quid sit, & quae ad eam requirantur. ibid.

Procuratio nulla datur in arbitrio. ibid.

ad Procuratorem desideratur deliberare voluntas illius, qui procurator est. t.2.p.101.n.6

Procuratoris modus quadruplex refertur, & quinquem certo iure nantur. ibid. n.7

Procuratio de modo ad modum, & de tempore ad tempus an admittatur. ibid. & seq.

Procuratio iurisdictionis iudicia secularia quare clericis prohibetur. t.2.p.109.n.9

Procuratio operatur, ut actus in quo adhibetur, nihil ultra intentionem operetur. t.1.p.944.n.7

Procurator, *De Galenus operi*, & *Infinitum honoris*, unde cepit. t.1.p.1019.n.1

Procurator Imperij distinctio in Imperiales, & Procuratores: ubi de eorum moderatioribus, & quibus titulis decorarentur. t.1.p.111.n.10

Procurator olim permissum fuit de iure respondere. t.2.p.750.n.16.

Procurator responsa quoniam legis sacrosanctam obtinebant. ibid. n.16

*Psalmista* olim clericus erat à Parocho electus, & in gradum clericorum cooptatus, ut sibi in cantu adjuvaret. t.1.p.113.n.4

Parocho celebranti Missam necessarium adesse debebat. ibid. p.14.

Psalmista alij ab Episcopo solenniter benedicti, quibus ratione proprii gradus psallendi manus comperit. ibid.

*Psalmodia* prima pars officij divini in se summa sacrosanctissima est. t.1.p.861.n.20

Psalmodia antiquissima est in Ecclesia. ibid.

Psalmodia omnes perfectissime orationis affectus in se continet. ibid.

*Pubertatis* erymon traditur, & quomodo in hominibus praescribenda sit, definitur. t.4.p.80.n.3

Pubertatis definitio iuxta mentem veterum Philosophorum, & aliorum. ibid. col.2

Pubertas plena quibus aetate aestimetur. ibid. & pag.81.

Pubertas naturalis iuxta sacros canones sufficit ad matrimonium contrahendum, nec requiritur legalitas. t.4.p.81.n.4.

Pubertati proximus quis dicatur. tom.4. pag.864 num.5.

*Pubes* minor 15. annis an possit causam matrimonialem obsequi alicuius eustotis auctoritate in iudicio petrastrare. t.2.p.270.p. 0

*Pudella* pubertati proxima impuberi desponsata, non est praesens cogenda ad expectandum donec sponsus ad nobilem aetatem perveniat. tom.1. p.90, num.1.

*Pueri* ob vocis elegantiam etiam olim musicis modulis ad canendas res sacras imbuantur. t.1.p.584 & seq. n.21.

Pueri quinam dicantur, & quoniam poetis iustis proximis sint. t.1.p.707.n.1

Pueri acceptiones variae traduntur. ibid.

Pueri appellatione quae veniant, & quid sit puerilis aetas, & quando incipiat. t.1.p.181.n.2

Puer doli non capax poenis spiritualibus non subiacet. t.1.p.198. & seq. n.7

Pueri grandae, hoc est proximi pubertati, & doli capaces, ex delictis, excepto carnis peccato, tenentur, sed mitius sunt puniendi quam maiores. t.1.p.199.n.5. & p.402.n.21.

Pueri quondam proximi pubertati dicantur. ibid. p.400.col.2.

Pueri graduusculi quinam sint. tom.5. pag.402 num.6.

Puer doli capax ex peccato tenetur. tom.5. pag.403, num.12.

Pueri in ante pubertatem legibus & canonibus delictum tenentur ex delicto carnis. tom.5. p.405, num.13.

Pueri baptizandi olim ieiunium esse debebant: vide in verbo *Ieiunium*.

*Pueritia* quondam incipit, & quomodo finituri vide in verbo *Aetate puerilis*.

*Puerpera* quoniam dicitur iuxta etymologiam D. Isidori 1. & quid sit perpetuum. tom.4. pag.79: num.1.

*Purgatio* canonica non admittitur probationibus legitimis existentibus ex alia parte. t.2.p.376.n.3. & p.378.n.3.

Purgatio ad liberandum reum non admittitur, si legem probari possit eum deliquisse. ibid. n.4

Purgatio canonica quid sit, & quoniam modis olim iningeretur. t.1.p.531.n.5

Purgatio canonica per crucem, & per susceptionem Eucharistiae, cui addebatur etiam imprecatio, quid olim fuerint, & quare prohibita. ibid. & p.532

Purgatio canonica per iuramentum quid sit, & quomodo fiat. t.1.p.532.n.6

Purgatio canonica quare iningeretur laboranti infamia, cuius delictum probari nequit. tom.5. p.533, num.8.

Purgationis vulgaris species praecipue duellum fuit, vel monomachia. t.1.p.533.n.3

Purgatio vulgaris nec in causis civilibus, nec in criminalibus admittenda est. t.1.p.533.n.3

Purgationis vulgaris varia testimonia. ibid. n.4

Purgatio vulgaris quare ita dicta, & quomodo iningeretur. t.1.p.533.n.3

Purgationis per ignem exempla varia. ibid. & seq.

Purgationis per aquam ferventem, & frigidam citius. t.1.p.538. & seq. n.6.

Purgationis vulgaris usus quare prohibitus sit. tom.5. p.539.n.7.

Purgatio ad explorandum adulterium licita fuit apud Iudeos. ibid. n.8

Purgatio per ignem & per duellum aliquando tolerata fuit. t.1.p.539.n.9

# Repertorium Generale

**Purificatio** post partum in lege veteri quo rito perficeretur. t.3.p.956.& seqq.  
**Purificationis** praeceptum à B. Maria Virgine adiunctum, vnde Purificationis festiuitas. t.3.p.958. num.6.  
**Purpura** regalis sacerdotio ab ipfis Imperatoribus communicata. t.3.p.12.& seq.n.6

Q

**Quadragesima** simplex quatuordecim à Christianis obseruabatur. t.1.p.178.n.3  
**Quadragesimæ** tempus plurima immutatum fuit propter iteritum quadragesimale implendum. t.2.p.179. num.6.  
**Questio** omnis vel celi iuris, vel fidei. tom.2.p.376. num.7.  
**Questio** iuris probationibus non indiget, locus fidei. ibid.  
**Questiones** iuris citius expediuntur, quam questiones fidei. t.2.p.848.n.2  
**Questum** elemosinarum vsus & abusus cubitibus. t.5.p.570.n.2.  
**Questoribus** praedictis huiusmodi officium penitus interdictionem fuit. ibid.  
**Questorum** nomen & vsus penitus extinctus. ibid.  
**Questores** elemosinarum etiam secularibus legistis toribus odiosi, iudicibus secularibus & ecclesiasticis subiacentur. ibid.col.2  
**Quintus** iugulatus certo tempore, postea suppetueniens nihil operatur. t.2.p.897.n.6  
**Quarta** maior minor inest, & consensu maior loci quantitati, minor consensu. ibid.  
**Quarta** decimationum olim Episcopis à Parochiis pendebatur. t.1.p.797.n.4  
**Quarta** decimarum & mortuorum tempore quadragesima annorum praefectibus à Parocho contra Episcopum. t.2.p.674.n.3  
**Quarta** fabricæ quid fuerit prae se temporibus Ecclesiæ. t.2.p.717.n.6  
**Quarta** mortuorum olim ab ingredientibus religionem exigebatur, sed deinde prohibitum fuit. t.3.p.540.n.2.  
**Vide** in verbo *Mortuorum*.

**Quarta** mortuorum propter parochia debent, seipuloribus extra eam clauda. t.3.p.550.n.3  
**Quarta** canonica an debeat ex his, quæ relinquuntur pro vniuersaria die. t.3.p.552.n.10

**Vide** in verbo *Portio Canonica*.

**Quarta** decimarum ab Episcopis in aliquibus locis exigi potest. t.3.p.604.n.2  
**Quatuordecim** haeretici quinam, & quis eorum erit. t.2.p.473.n.3  
**Quarta** ad publicam vindictam, & pietatis villam proponi potest. t.1.p.175.n.5  
**S. Quirini** Ecclesia Cathedralis in Gallia, & quod translata. t.1.p.147.n.2

R

**Raguseus** Archiepiscopus in fine Apulie sex habet Ecclesias suffraganeas. tom.1. pag.411. num.1.  
**Romandus**, Romandus, vel Mandus, quinam populi sint. t.3.p.691.n.2  
**Ramificatus** tributum Anglicanum, quod denarium D. Petri dicitur: Vide in verbo *Hereticus*.  
**Rapina** impio dicitur usurpato beneficiotum, & quando committi dicitur. tom.1. pag.367. num.5.

**Rapina** definitio traditur, & explicatur. t.3.p.318. & seq.n.10.  
**Rapina** totam fuit quiddam comprehendit. ibid. & p.319.n.11.  
**Rapina** quam grauius erimen sit furto. ibid.  
**Raptores**, seu diuiores rerum Ecclesiarum, eorum vtroque iudice, tam ecclesiastico, quam seculari, conueniri possunt. t.2.p.722.n.3  
**Raptores** rerum Ecclesiarum an sint ipso iure excommunicati. t.2.p.93.n.2  
**Raptores** Ecclesiarum an sint poenitentia deneganda: Vide in verbo *Poenitentia*.  
**Raptores** & violatores Ecclesiæ an sepultura Ecclesiastica denegetur. t.5.p.317.n.4  
**Raptores** oblationes, & elemosynæ an sint ab Ecclesia admittendæ. t.5.p.317.n.5  
**Raptores** manifestus, vel Ecclesiæ violator, si ablatus restituat, vel de restituendo euerit in vita, vel in morte, ad poenitentiam, & sepulturam ecclesiasticam admittitur: si vero nolit eum possit, & in morte non potest restituere, poenitentia concessa, denegatur ecclesiastica sepultura. tom.5. pag.318. num.8.  
**Raptores** varia genera referuntur. tom.5. pag.319. col.1.  
**Raptores** quibus poenit subiacentur. ibid.n.12  
**Raptor** etiam poenitentiam petens eogendus est restituere. t.5.p.320.n.12  
**Raptores** naufragantium, eorumque bonorum, quibus poenit coerciti sint iure Romanorum. tom.5. p.321.n.5.  
**Raptor** virginis potest cum ea matrimonium contrahere, ubi datur libera facultas contrahendi. tom.5. p.330.n.1.  
**Raporem** inter & rapram matrimonium iure Pontificis non prohibetur, nisi consensus deficiat. t.3.p.332.n.6.  
**Raptor** hominis, & qui eum vendit, ultimo supplicio afficiendus est. t.5.p.333.n.2  
**Rapum** Ada filiz Comitis Hollandiæ per Vuillelmum paruum. t.2.p.641.n.4  
**Raptus** virginum Sabinarum à iuuenute Romana perpetratus impie iure Romano. tom.4. pag.8. & 9 num.18.  
**Rapum** simulato legitimi connubii ritus petactus. ibid. pag.9.  
**Raptus** molieris quomodo committatur. t.5.p.330. & seq.n.3.  
**Raptus** an committatur si filia consentiens abducatur. t.5.p.331.n.4.  
**Raptus** virginis quibus poenit puniatur, tum per leges, tum per sacros canones. ibid.n.5  
**Rasura** est vnus ex modis perpetrandi falsitatem in litteris Apostolicis. t.1.p.136.n.22  
**Rasus** ubi cadem, idem ius statui debet. tom.1. pag.44. num.5.  
**Rationibus** obligati ad sacros ordines admitti nequeunt, nisi depositio onere, & redditus rationibus. t.1.p.563.n.4. & p.564.n.6. & 8.  
**Rationibus** publicis polyptica diemunt. ibid.n.6  
**Rationibus** publicis obligati ad honorem, & dignitates non admittuntur apud varias gentes. t.1.p.565. num.8.  
**Rathum** ciuitas est Italiz Episcopali Cathedra decorata. t.4.p.380.n.1  
**Rathum** nobilis Italiz ciuitatis brevis descriptio, & laudes. t.1.p.95.n.1  
**Raymondus** Episcopus Tolosanus Albigenum fauor, & simoniacus electus. t.1.p.309.n.3. & p.310. num.5.

Reus

# Omnium Notabilium. Litera R.

*Reatus apud Romanos vera significatio.* tom. 1. p. 103. nom. 1.  
*Reatus & culpa in quo differant.* tom. 5. pag. 10. nom. 3.  
*Reatus plerumque accipitur pro delicto, frequenter tamen pro obligatione ad culpam.* ibid. & p. 11  
*Reconciliationis eorum, qui penitentie solenni caput subdiderant, ad quem pertinebat.* tom. 1. p. 619. nom. 5.  
*Vide in verbo Penitentia solennis.*  
*Reconciliationis minor, & reconciliationis solennis quid fuerint.* t. 5. p. 116. & seq. n. 3  
*Reconciliationis signa quoniam sunt: vide in verbo Absolutio.*  
*Rebaptizatio qualem graue sedus sit, & quibus penis subiacent tam rebaptizati, quam rebaptizantes.* t. 1. p. 611. n. 1.  
*Rebaptizatio an semper indest irregularitatem quotiens iterum.* ibid. n. 3  
*Receptionis Ecclesie Episcopalis in Sclauonia.* t. 4. p. 148. n. 1.  
*Receptatores hereticorum eisdem penis afficiendi non sunt ac heretici.* t. 5. p. 113. n. 10  
*Vide in verbo Credens, Faus.*  
*Recipiens bonas ecclesiasticas à Principe illis priuatur, & excommunicationi subiacet.* t. 3. p. 155. & seq. n. 5. & seq.  
*Reconuentionis locus non datur totam arbitrio.* tom. 1. p. 103. n. 1.  
*Reconuentio datur coram iudice delegato, non vero coram arbitrio, & quare.* tom. 1. pag. 103. nom. 5. & 6.  
*Reconuentionis definitio traditur, & explicatur.* t. 1. p. 119. n. 6.  
*Reconuentionis quate dicatur compensatio, & in quo ab ea differt.* ibid.  
*Reconuentio in quibus causis admittatur.* ibid.  
*Reconuentio an post litem contestationem, an vero ante proponenda sit.* ibid. n. 7  
*Reconuentio an locum habeat non solum in iudice delegato, sed etiam in ordinario.* tom. 1. pag. 120. nom. 9.  
*Reconuentionis an sit locus coram delegato à summo Pontifice, tot etiam coram iudice appellationis.* t. 1. p. 121. n. 10.  
*Reconuentio coram iudice delegato habet locum, non vero coram arbitrio: & quare.* ibid. n. 11  
*Reconuentio an habeat locum in causis criminalibus in aliquibus casibus.* t. 1. p. 124. n. 12  
*Reconuentio coram iudice delegato quomodo fieri debeat.* t. 1. p. 113. n. 1  
*Reconuentio an debeat in causa spoli, & vna sententia vtriusque causa terminetur.* tom. 1. p. 160. & seq. nom. 2.  
*Recedens quid significet, variis exemplis ostenditur, & in quo differat à reddere.* t. 1. p. 864. n. 3  
*Recessus iudicem quid sit: ubi traditur praxis antiqua circa hoc in foro Romano.* t. 1. p. 875. n. 1  
*Recessus recessum qua ratione sit innotuatum, & quid habeat commune cum appellatione.* ibid.  
*Recessionis definitio traditur, & explicatur.* ibid. col. 1.  
*In Recusatione iudicis quoniam causæ sint exprimentur, tam iure civili, quam canonico.* tom. 1. p. 876. nom. 4.  
*Recusationis causa proposita quid agendum sit.* t. 1. p. 877. n. 6.  
*Recusationis iudicis causa datur, si probetur vnus ex iuramentis subditum eius esse.* tom. 1. p. 881. nom. 3.

*Recusationis causam præstat familiaritas partis cum iudice.* t. 1. p. 697. n. 3  
*Recusationis exceptio quando opponenda sit.* ibid. nom. 4.  
*Recusatio iudicis non admittitur cum causæ cognitio delegata est cum clausula, appellatione remota.* tom. 1. p. 819. n. 1.  
*Recusatio iudicis, & appellatio, in quo differant iure civili.* ibid.  
*Redemptio Ecclesiarum & Altarium in Gallia innotuata quid sit.* t. 1. p. 349. n. 17  
*Redemptio Ecclesie est suffraganea Archiepiscopi Totonensis.* t. 1. p. 800. n. 3  
*Reductio ad arbitrium boni viri est appellations species à sententia arbitrum.* t. 1. p. 1018. n. 9  
*Reductio ad arbitrium boni viri an sit locus, si partes ei simpliciter, vel cum iuramento renunciant.* ibid.  
*Reductio denegata per sententiam iudicis ordinarij, an debeat appellatio ab ea.* ibid. & seq. n. 10  
*Reductio à laudo arbitrorum debet peti intra decem dies.* t. 1. p. 1019. n. 1  
*Refectorium in monasteriis quoniam locus sit, & quare ita dictus.* t. 1. p. 736. n. 4  
*Refectio æque de somno, ac de cibo sumitur; communis tamen pro cibo accipitur.* tom. 3. pag. 736. nom. 4.  
*Regalia Episcopis expe conceduntur à Regibus, iuramento ab eis recepto.* t. 1. p. 310. n. 4  
*Regillum, siue registrum quid: & quia eorum usus in Ecclesia.* t. 1. p. 37. n. 2  
*Regium Lepidi pulchra ciuitas à Longobardis, & Gothis excidium passa.* t. 1. p. 333. n. 3  
*Regium Lepidi antiqua ciuitas Amilii, quare ita dicta.* t. 1. p. 399. n. 1  
*Regium vrbs nobilissima, & vetustissima totius Calabriae Metropolis.* t. 1. p. 690. n. 3  
*Regium ciuitas in Africa in provincia Numidie.* t. 1. p. 529. n. 1.  
*Regnum Hierosolymitanum à Saladino captum, & cui desinit concessum.* t. 1. p. 273. n. 3  
*Regni Francorum diuersi fines pro diuersitate temporum fuerunt.* t. 1. p. 543. n. 3  
*In Regibus an hereditatio, an sanguinis iure succedatur.* t. 3. p. 714. n. 1  
*In Regibus successioque præstat maioris natu cum ipsi regniis capitis.* ibid. & seq. n. 3  
*Regule Cancellarie vtrum ius continent generalis, & absolutum.* t. 1. p. 16. n. 57  
*Regula, post priuatum, & c. quomodo sit intelligenda.* t. 1. p. 78. n. 2  
*Regula, qui prior appellat, prior agit, quomodo sit intelligenda.* t. 1. p. 103. n. 17  
*Regule iuris iudicio, authoritateque prudenter inducitur, aliquando constitutiones dicuntur.* tom. 1. p. 710. n. 16.  
*Regula iuris: Nemo plus iuris, &c. an semper rectè accepta vera sit.* t. 4. p. 309. n. 10  
*Regule monasticæ relectio ad quid iubetur, & ad quid vitis sit.* t. 5. p. 57. n. 1  
*Regula, Nihil iam naturale, &c. fore ciuili sentio, plurimum vigebat in matronis.* tom. 5. p. 644. initio.  
*Regulares etiam ob delictum oculum à Prelatis solui aceri possunt à sacris ordinibus.* tom. 1. pag. 445. nom. 12.  
*Vide in verbo Delictum, Irregularitas.*  
*Regulares ab eo Episcopo debent recipere ordines, in cuius diocesi sunt cum monasterium.* t. 3. p. 749. nom. 4.

Regulares

# Repertorium Generale

Regulares omnes in eisdem constituti, vel parum ab ea distantes, tenentur processibus publicis interesse, nonnullis privilegiis exceptis. t. 5. p. 468. num. 2.

Regulium privilegium de non soluendis decimis ex finibus hortorum, quomodo intelligendum sit. ibid. n. 3.

Relapsi, quamvis poenitentes, nulli abiuratione facta studentur brachio seculari. tom. 5. pag. 187. num. 6.

Relapsi quâ poenâ puniantur. ibid.

Relapsus venia non datur, poenitentia tamen quoad salutem spirituales, poenitentibus eam non denegatur. ibid.

Relapsus alius est vetus, alius præsumpsus. ibid. num. 7.

Relapsus vetè, vel præsumpsus quis sit quoad iuria effectum. ibid. & p. 188.

Relapsus, ut quis dicatur quid requiratur. t. 5. p. 188. col. 1.

Relapsi aliqui referuntur, qui Curia seculari relaxati non fuerunt. ibid.

Relaxatio facta superiori, nibilia pendente est innovandum à iudice. t. 1. p. 737. n. 3.

Relatio quid sit apud historiam Augusti scriptores, ubi de iure testis, & quantæ relationis. ibid. num. 5.

Relatio in iure quid sit, & in quo differat ab appellatione. ibid.

Relatio plena, & integra faciendâ est: & de eius frequentia ubi apud veteres. t. 1. p. 738. n. 6.

Relationum usus verissimus etiam in Ecclesiâ: ubi traduntur eorum exempla. ibid. n. 7.

Relatio an sit actus iudicialis, an extrajudicialis. t. 1. p. 739. n. 9.

Religionis propriæ mutatio paucis bene cessit, multis infeliciter. t. 3. p. 669. n. 1.

Vide in verbo *Transmissio*.

Religionem novam instituit sine speciali Romani Pontificis licentia non licet. t. 3. p. 754. num. 4. & p. 753. n. 7.

Religiones olim triplici modo approbabantur. t. 3. p. 753. n. 6.

Religiones multæ aliquibus sæculis sine aliqua Romanæ Sedis approbatione viguere. ibid.

Religionum novarum approbatio Sedi Apostolicæ est testaturâ. t. 3. p. 453. n. 7.

Religiosis contra prohibitionem Prælati sui sacris Ordinibus initiari non debet. tom. 1. pag. 443. num. 5.

Religiosis zelo sanctioris vite licet ad religionem strictiorem transire, petita, licet non obtenta, superioris licentia. t. 3. p. 670. n. 4.

Religiosis à strictiori ad laxiorem religionem transiens, non ideo creditur apostata. tom. 3. pag. 670. col. 1.

Religiosi fugitivi, & electi annuatim sunt requirendi, & cogendi ut ad claustrum revertantur. tom. 3. p. 675. n. 4. & p. 677. n. 8.

Religiosis ritè, & legitime professi non licet à monasterio exire, inuito, vel inconsulto superiore. t. 3. p. 676. n. 6.

Religiosi extra monasterium degentes, ut leges, vel physicam audiant, cui poenæ subiacent: vide in verbo *Amenacibus*.

Reliquia Sanctorum vice eulogiarum antiquis mixtebantur. t. 1. p. 164. n. 3.

Reliquia Sanctorum in altariibus recondere antiqua mos est Ecclesiæ. t. 1. p. 832. n. 1.

Reliquiarum vindictio, approbatio à maioribus no-

stris dicta est, quæ valde necessaria censetur. t. 3. p. 941. n. 2.

Reliquiæ multæ Sanctorum igne probantur. ibid. & seq. p. 942.

Reliquiarum abusus execranda audacia, & avaritia committitur. t. 3. p. 942. n. 3.

Reliquiæ Sanctorum venales exponi non debent, sed tantum intra caplam ad venerationem ostenduntur. ibid.

Reliquiarum veterario in lege gratiæ à temporibus Apostolorum cepit. t. 3. p. 943. n. 6.

Reliquiarum cultus primò impugnat ab Euno-mo. ibid.

Reliquiarum veterario quibus motibus fundatur, ibid. & seq.

Reliquiæ Sanctorum ab omni nondinatione immunes esse debent: redimi tamen possunt ab infidelibus, & ab eis subtrahi absque vicio furti. tom. 3. p. 944. num. 7.

Reliquiæ exponantur tantum ad maiores elemosynas colligendas, an committatur simonia. tom. 3. p. 944. & seq. n. 5.

Remedia possessoria & interdicta tantum deiectionis possessoriorum competunt. t. 1. p. 671. n. 2.

Remedia contra senectutem arbitrorum testantur. t. 1. p. 1018. n. 18.

Remedia recuperandæ, & retinendæ possessionis quænam: Vide in verbo *Possessio*.

Remedia possessoria, seu retinendæ possessionis varia recententur. t. 1. p. 1242. n. 12.

Remedium retinendæ possessionis, de interim dictum, quidnam sit, & quando competat. tom. 4. p. 167. num. 28.

Remedia omnia ad impugnandam sententiam commparata sunt in prædictum innocentis. tom. 1. p. 727. num. 8.

Remedium revocatorum attentatorum reliqua est magis privilegiatum. t. 2. p. 83. n. 6.

Remedium ad rescindendam venditionem à quibus sit inventum. t. 3. p. 309. n. 5.

Remedium legis 1. C. de rescind. an competat etiam in venditione facta sub hasta. ibid. n. 6.

Remedium prædictum an locum habeat in actionibus, quæ venditioni, & emptioni similes sunt, ibid. & p. 310.

Remedium dictæ legis 2. an competat venditori scienti valorem rei vendite. t. 3. p. 311. n. 9.

Remigii damnati ad tritremes confiscentes ad Ecclesiâ, an beneficio immunitatis gaudeant. tom. 1. p. 991. n. 8.

S. Remigij celebre Archimonsasterium in ipsa urbe Rhemensi. t. 1. p. 798. n. 4.

S. Remigij monasterio villa concessa sunt cum regulari iustitia. t. 3. p. 398. n. 2.

Remittere dare est, & simonia requæ remittendo ac dando committitur. t. 2. p. 404. n. 2.

Renunciatio beneficii interposito iuramento illud amplius non preendi, postea illud obtinere, si deinde ad illud eligatur. t. 1. p. 401. n. 6.

Renunciatio beneficii religionem ingrediendo, licet intra annum probationis egrediantur à monasterio, non recuperant beneficium. t. 1. p. 402. n. 6.

Vide in verbo *Beneficium*.

Renunciatio iuri suo in iudicio, an possit deinde audiri. t. 1. p. 516. n. 4.

Renunciatio per se sufficit ad privationem præbendæ. t. 1. p. 83. n. 5.

Renunciatio in viroque iure, & apud Interpretes varia acceptio. t. 1. p. 299. n. 7.

Renunciationis definitio. ibid.

Renunciatio

# Omnia Notabilia. Litera R.

Renunciatio beneficij, aut Episcopatus, aliquando est  
 invalida, *ibid.* n. 7  
 Renunciatio alia absoluta, alia conditionalis, & in  
 quo inter se differant. *t. 1. p. 406. n. 4*  
 Renunciatio conditionalis coram Ordinario fieri ne-  
 quit valide. *ibid.* n. 5  
 Renunciatio beneficij liberè, & purè fieri debet: con-  
 ditionalis verò etiam R. Pontifice. *ibid.* n. 6  
 Renunciatio beneficij facta in manibus laici etimen-  
 est. *t. 1. p. 407. n. 7*  
 Renunciatio facta ab spoliato non impedit restitutio-  
 nem ex causa spoliij. *t. 1. p. 407. n. 10*  
 ad Renunciationem tacitam non desideratur superior-  
 is licentia, focus ad expectatam. *tom. 1. pag. 408.*  
*nom. 11.*  
 Renunciatio Episcopatus causæ referuntur, es-  
 tuncque exempla traduntur. *tom. 1. p. 411. 412. 413.*  
 414 & 415.  
 Renunciatio beneficij iocata an ita valida sit, ut be-  
 neficium amplius repeti non possit. *tom. 1. p. 395.*  
*nom. 2.*  
 Renunciatio in alterius damnum facta est invalida.  
*t. 1. p. 403. n. 12.*  
 Renunciatio forti Ecclesiastici à Clerico facta nullas  
 vires habet. *t. 1. p. 81. n. 11*  
 Renunciatio propter matrimonij communem vluen-  
 tibus precepto divino imposita fuit. *tom. 3. p. 125.*  
*nom. 7.*  
 Repens indebitum solummodo quid probare teneatur.  
*t. 1. p. 414. n. 2.*  
 Vide in verbo *Conditio.*  
 Repudiatio in lege Moysi Hebræis fuit permixtum, an  
 tantquam licitum, an verò ad maiora mala vitanda,  
 dicitur. *t. 4. p. 57. n. 6*  
 Repodium ob quas causas fuerit Hebræis permixtum.  
*ibid.*  
 Repudiij libellus quo rito, & quibus ceremoniis con-  
 ficietur. *ibid. & seq. col. 1*  
 Vide in verbo *Divortium.*  
 Representatio omnem vim oratoriam in suadendo vin-  
 cit. *t. 3. p. 41. n. 5*  
 Representatio in festiuitatibus preijs Ecclesiæ secu-  
 lis ioualuit. *ibid. col. 1*  
 Representatio an sit genus solennitatis alienum ab  
 Ecclesiæ disciplina. *ibid. & seq.*  
 Representatio natalis Domini tolerari potest in Ec-  
 clesiis, si cum modestia fiat. *t. 3. p. 44. n. 9*  
 Res iudicata pro veritate habetur, nec contra eam  
 admittitur probatio in contrarium. *tom. 1. p. 409.*  
*nom. 2.*  
 Res integra in iudicijs quando dicatur, & quando  
 dicatur excepta. *t. 1. p. 683. n. 3*  
 Res iudicata in aliquibus casibus retrahitur valet, &  
 de nouo sententia ferri. *t. 1. p. 985. n. 13*  
 Res iudicata per restitutionem in integrum retrahitur  
 valet. *ibid. n. 14*  
 Res iudicata prætextu instrumenti nouiter reperti re-  
 ferendi non potest. *t. 1. p. 990. n. 10*  
 Res litigiosa vendita non potest à tertio vsuapi; be-  
 ne tamen à possessore, etiam post litem contestatio-  
 nem. *t. 1. p. 1005. n. 23*  
 Rei vindictio petit dominium in re, & posses-  
 sionem in reo, & cuius competat. *tom. 2. p. 30.*  
*nom. 5.*  
 Rei vindictio non potest intentari aduersus eum, qui  
 non possidet. *t. 2. p. 57. n. 7*  
 Res, quæ reali, vel personali actione petitur, debet  
 specificè peti, nec sufficit eam generaliter postula-  
 re. *t. 2. p. 173. n. 3*  
 Res litigiosa alienari non potest, & si alienetur ita

quod retrahi non possit, alia eiusdem valoris in illa  
 loco substitui debet. *t. 2. p. 301. n. 4*  
 Res litigiosa quænam dicatur, cuius alienatio pro-  
 hibetur, & qui sint huius prohibitionis effe-  
 ctus. *t. 2. p. 301. n. 3*  
 Res an dicatur litigiosa post petitionem, si tantum  
 actione personali petatur. *t. 2. p. 303. n. 4*  
 Rei litigiosæ vsuapio an procedat: vide in verbo  
*Vsuapio.*  
 Rei litigiosæ alienatio quo iure prohibita sit. *tom. 2.*  
*p. 304. n. 10.*  
 Vide in verbo *Alienatio.*  
 Rei litigiosæ alienatio ius quibus pœnia prohibita  
 sit. *ibid. & seq.*  
 Rei litigiosæ, & rei de qua diuisorium iudicium  
 conceptum est, varæ comparationes, & differentie.  
*t. 2. p. 306. & seq. n. 16.*  
 Reum dotalem dominum an penes uxorem sit, an  
 penes maritum. *tom. 2. pag. 397. nom. 3. & p. 398.*  
*nom. 4. & 5.*  
 Res, & fundi dotales à marito inuicè uxore non pos-  
 sunt alienari, iuxta legem Iuliam Papianam. *t. 2. p. 399.*  
*nom. 6. & 7.*  
 Reum ecclesiasticum repetitio an possit omitti pro-  
 pter scandalum vitandum. *t. 2. p. 666. n. 2*  
 Rei iudicæ definitio traditur, & explicatur. *tom. 2.*  
*p. 743. n. 3.*  
 Res iudicæ petitiõe habetur, ac si vera veritate narra-  
 talli esset. *ibid. n. 6*  
 Res iudicata proptiè dicitur sententia superius iudi-  
 cis, à quo appellatio non potest. *t. 1. p. 744. n. 7*  
 Res iudicata paratam habet executionem. *t. 2. p. 765.*  
*nom. 11.*  
 Res inter alios acta alia nec nocet, nec prodest; &  
 quis in hac materia dicatur alius. *t. 2. p. 788. & seq.*  
*nom. 1. & 3.*  
 de Re scienter confirmata per Pontificem inferior  
 non potest cognoscere, nisi confirmatio facta foret  
 per subreptionem, aut res sit litigiosa. *t. 2. p. 904.*  
*nom. 1.*  
 Vide in verbo *Confirmatio.*  
 Reum multarum alienatio prohibetur, & pœfentium  
 Ecclesiæ. *t. 3. p. 164. n. 8*  
 Res Ecclesiæ, tam immobiles, quàm mobiles perlo-  
 re alienari prohibentur. *ibid. & p. 165. n. 11*  
 Reum Ecclesiæ alienatio an absolute in omni casu  
 prohibita sit. *t. 3. p. 166. n. 12*  
 Vide in verbo *Alienatio.*  
 Res ecclesiasticæ an possint de iure canonico in em-  
 phyteosim concedi. *t. 3. p. 169. & seq. n. 4*  
 Res Ecclesiæ improbè alienata restituenda est cum  
 fructibus; & an possit dari casus, in quo fructus  
 non sint restituendi. *t. 3. p. 175. n. 4*  
 Res inalienabiles in fructum etiam dari nequit. *t. 3.*  
*p. 331. n. 9.*  
 Res donatæ propter nuptias, si alienentur à marito  
 consentiente uxore, dum alia bona ipse obtinet,  
 præcipue post transcursum temporis, ab uxore re-  
 peti non possunt. *t. 3. p. 312. n. 2*  
 Res donatæ propter nuptias, an muliere consentiente  
 alienari possint. *t. 3. p. 314. n. 5*  
 Res fœnel alienabilis effectus semper manet alienabi-  
 lis. *t. 3. p. 333. n. 11*  
 Reum ecclesiasticum dignitati omnibus votis in-  
 tendi Stephanus I. *t. 3. p. 354. n. 2*  
 Res Deo dicatæ pignori dari non possunt, nisi ex gra-  
 ui necessitate. *ibid. & seq. n. 6*  
 Res Deo dicatæ extra commercium hominum sunt,  
 & permutari, vel alio modo alienari non possunt.  
*t. 3. p. 355. n. 8.*

# Repertorium Generale

Res, facte in quibus casibus alienari, & pignori dari possint. *ibid.* n. 9  
 Res facte si causa necessitatis vendantur, prius consilii debent. *t. 3. p. 356. n. 1*  
*Vide in verbo P*ar*te.*  
 Res aliquae referuntur, quae etiam alia bonis deficiantibus ex causa iudiciali capi non possunt. *t. 3. p. 399. n. 10.*  
 Res, vel praedia empti ex pecunia Ecclesiae ab Episcopo, vel presbytero, cui acquita sunt. *t. 3. p. 441 & 442. n. 1. & seq.*  
 Res quae pertineant ad com. calum, à quo incipere non poterat, quondam vicietur. *tom. 3. pag. 464. num. 7.*  
 Res easdem communiter, & concorditer possidere difficile est. *t. 3. p. 760. n. 4.*  
 Res, quae praecipue ab hominum iniuriis tunc esse volebant Gentiles, in templis deponbantur. *t. 3. p. 934. n. 4.*  
 Res prophanas in Ecclesiis Catholicorum deponere an liceat. *ibid.* col. 2  
 Rem prophanam à loco sacro auferens, an sit, vel facit ille censendus sit. *t. 3. p. 935. n. 5.*  
 Res datae ab ancilla matrimonialiter cum seruo coniuncta, coniunctae domino, an in dotem conuersae censentur. *t. 4. p. 154. n. 14.*  
 Re, empti ex pecunia dotali an efficiatur dotalis. *t. 4. p. 159. n. 10.*  
 Res profanae possunt ex grati causa in Ecclesia deponi. *t. 4. p. 312. n. 10.*  
 Res simoniacae acceptae cuiquam sit restituenda. *tom. 5. p. 85. & seq. n. 9.*  
 Res simoniacae acceptae an restitui debeat in foro conscientiae, etiam ante iudicis sententiam. *t. 5. p. 86. num. 10.*  
*Vide in verbo Simoniae.*  
 Res per easdem causas dissolui, per quas nascuntur, variis exemplis ostenditur. *tom. 5. p. 643. & seq. num. 2.*  
*Reservasse monasterium Ordinis D. Benedicti est in diocesi Meldensi.* *t. 2. p. 781. n. 1.*  
 Rescriptum, si quo ius commune continetur, an semper inutile & superfluum sit censendum. *t. 1. p. 78. num. 9.*  
 Rescriptum speciale derogat privilegio generali etiam si eius mentionem non faciat. *t. 1. p. 79. n. 10.*  
 Rescriptum speciale quomodo aliquando non derogat generali. *t. 1. p. 81. n. 18.*  
 Rescriptum an differat à privilegio speciali quoad derogationem generalem. *t. 1. p. 81. n. 19.*  
 Rescriptum prohibens causae cognitionem, de sollicitate suspensum est. *t. 1. p. 84. n. 13.*  
 Rescripta communiter quinque partes continent, & quae sint. *t. 1. p. 84. n. 15.*  
 Rescriptum secundum ab aduersario impetratum non sustinetur, si in eo non fiat mentio primi. *tom. 1. p. 87. num. 2.*  
 Rescripti etymologia, & quid sit rescribere apud bonae notae Auctores. *ibid.* n. 4  
 Rescripta à petitionis forma effectum & intellectum accipiunt. *ibid.* p. 88. n. 6  
 Rescripta Pontificia ob varias causas impetrantibus inuicula & intuscia sunt. *ibid.* n. 5  
 Rescripti reuocatio non est similis reuocationi legis. *ibid.* p. 88. n. 6  
 Rescriptum secundum non est ipso iure nullum, non facta mentione prioris. *t. 1. p. 88. n. 7.*  
 Rescriptum primum non statim irritatur per secundum primum mentionem faciens. *tom. 1. pag. 89. num. 10.*

Rescriptis duobus concurrentibus quodammodo praenotantur. *ibid.* p. 89. n. 1 & 2  
 Rescriptum secundum speciale derogat priori generali, nulla facta mentione prioris. *ibid.*  
 In Rescripto posteriori non desideratur prioris mentio ad eius derogationem, si primum defectum patitur. *ibid.*  
 Si in Rescripto duo alternatiue ponantur, sufficit in quocumque verificatur. *t. 1. p. 91. n. 6.*  
 Rescripta siue & vel late accipiuntur, in eisque sit interpretatio iuxta quod verisimilius est. *tom. 2. p. 93. num. 15.*  
 Rescripto non obediens puniatur, & grauius, si ex contempno non obediatur. *t. 1. p. 95. n. 2.*  
 Rescriptum Principis continens aliquid contra ius expressum, aut ex cuius executione scandalum sequatur, reuenter est accipiendum, in eius tamen executione est superseendum. *ibid.* n. 3  
 Rescripta Principum, tam à patribus impetrantibus, quam à iudicibus reuenter accipienda sunt. *ibid.* p. 96. n. 5.  
 Rescripta Principum pro reuerentia mortis sunt omni tempore libis admostrata. *ibid.*  
 Rescripta cum consilio laicorum solummodo saepe ab Imperatoribus data. *t. 1. p. 97. n. 7.*  
 Rescriptum contra ius elictum, si non laedat alium, valere potest. *ibid.*  
 Rescriptum visitatur, si illud impetrans ad beneficium consequendum, beneficium, vel pensionem, licet exigentiam obtemperat mentionem non faciat. *t. 1. p. 105. num. 8.*  
 Rescriptum impetrari ad beneficium in forma pauperum, & impetrari simpliciter, in quo differant. *t. 1. p. 106. n. 11.*  
 Rescripti valor an estimandus sit tantum ex intentione Pontificis, an etiam ex culpa, & simplicitate impetrantis. *t. 1. p. 107. n. 14.*  
 Rescriptum, in quo interii iudices dantur, vel futura negotia delegantur, inuicula est. *tom. 1. pag. 110. num. 5. 7.*  
 Rescripta Pontificum ob vitium latinitatis visitantur, sicut & rescripta Principum ob vitium Grammaticale. *t. 1. p. 111. & seq. n. 3.*  
 Rescripta Pontificia an necessarii debent laicis concipi, & expediri. *ibid.* p. 112. n. 4  
 Rescripta imperialia latine tantum concipiebantur, sed Sole Imperiali Constantinopolim translata, Graece & Latine concipi ceperunt. *ibid.*  
 Rescripti forma diligenter est à iudicibus obseruanda, alios eorum proceris irritatur. *t. 1. p. 116. n. 10.*  
 Rescripta à iure communi interpretationem accipiunt, & cum eo concordare debent. *t. 1. p. 117. num. 4.*  
 Rescripta contra ius impetrata contra Principis voluntatem concessa creduntur. *ibid.* n. 6  
 Rescriptum contra ius scilicet à Principe concessum, validum est. *ibid.*  
 Rescripta quando ius faciant inter partes, & vim legis obtineant. *t. 1. p. 122. n. 7.*  
 Rescriptum dolosa subreptione, vel obreptione impetratum, irritum est ipso iure, simpliciter autem ignorantia adscriptum, quatenus concessio causam dedat, reuocatur. *t. 1. p. 124. n. 2.*  
 Rescripta subrepticia & obrepticia quoniam generaliter dicantur. *t. 1. p. 125. n. 5.*  
 Rescriptum obreptitum & subreptitum, si diuersa contineat, quoad omnia annullatur. *ibid.* n. 6  
 Rescripta in iustis vitio subreptionis, vel obreptionis affecta, an ita nulla sint, sicut rescripta graue. *t. 1. p. 125. n. 7. & 8.*

Rescripto



# Omniū Notabilium. Litera R.

Rescriptorum obreptitiorum, vel subreptitiorum nullitas maior est pœna impetrantis. tom. 1. pag. 126. nom. 10.

Rescripta sine die aut Consule conscripta, in vizio nullitatis subsistant. t. 1. p. 131. n. 2.

Rescriptum secundum non facta mentione primi potest aliquando sustineri. t. 1. p. 132. n. 3.

Rescripta ab excommunicatis impetrata ipso iure nulla sunt. t. 1. p. 137. n. 6. 8. & 10.

Rescripti impetratio quibus personis prohibetur. ibid. n. 9.

Rescripti impetratio potius spectat ad actus extrajudiciales. t. 1. p. 138. n. 10.

Rescriptum validum est, etsi impetrans ante literarum presentationem incidit in excommunicationem. ibid. n. 11.

Rescripta ab excommunicatis impetrata in causa ipsius excommunicationis valida sunt. tom. 1. p. 138. nom. 12.

Rescriptum per quod quis trahitur ultra duas dietas extra suam diocesium, non valet. tom. 1. p. 140. nom. 2.

Rescripta iustitiis impetrata per procuratorem sine speciali mandato, non valent nisi impetrentur a persona coniuncta. t. 1. p. 143. n. 4. 5.

Rescriptum ad præbendam in Ecclesia, in qua ceteris præbendis numerus præscriptus est, an valeat non facta mentione talis numeri. tom. 1. pag. 148. nom. 12.

Rescripti data, non oblato, attendenda, si simul concurrant. ibid. n. 14. & p. 149. n. 13. & seqq.

Rescriptum posterius in concursu aliquando prioris anferatur. ibid. n. 17. & p. 150. n. 27. in Rescriptorum concursu aliquando tempus datæ, aliquando tempus præfationis attenditur. t. 1. p. 150. n. 19.

Rescriptum impetrantis habilitas tempore datæ & presentationis requiritur. ibid. n. 20.

Rescripta ad lites impetrata etiam absque consensu iurisque litigatoris valent, exceptis duobus casibus. t. 1. p. 153. n. 8.

Rescriptum impetratum contra Petrum eodem viuis diocesis, non extenditur contra Petrum in eodem alterius diocesis, vel diocesis, aut eo defuncto contra huius heredem. t. 1. p. 156. n. 4.

Rescripta stricta sine, nec extenduntur ad alias personas præter designatas in eis. tom. 1. pag. 157. nom. 6.

Rescripti virtute elausulam, quædam alij, habentis, qui & quot consentiri possint. ibid. n. 7.

Rescripta contra personas incertas de iure expediri non possunt. ibid. n. 8.

Rescripta iure civili perpetua sunt; secus de iure canonico. t. 1. p. 158. n. 9.

Rescriptum in quibus casibus possit trahi ad successorum. ibid. n. 10. & 11. & p. 159. n. 12.

Rescriptum propriè mandatum vocatur. t. 1. p. 161. n. 3. in Rescriptis iustitiis semper præscribitur tempus intra quod causa decidatur. t. 1. p. 238. n. 3.

Rescriptum, quo Pontifex iubet ordinario, ut corrigat suos clericos, non dat ei iurisdictionem in exemptos. t. 1. p. 803. n. 7.

Rescriptum non censetur falsum, nisi suspectum ex eo, quod in facti narratione literæ sint abasæ. tom. 2. p. 43. n. 3.

Rescriptum non vitatur ex defectu vnius literæ, vel syllabæ. t. 2. p. 100. n. 2.

Rescriptum Principis ad priorum peccata concessum illis tantum prodest, nec inter alios ius constituit. t. 2. p. 710. n. 11.

D. D. González. in Decretal. Index generalis.

Rescriptum solenne, famosum & difficile, & celeberrima Decretalis Innocentij III. tom. 4. p. 246. nom. 18.

Rescriptum aliquando non vitatur propter subreptionem. t. 4. p. 12. n. 6.

Residentia nomen quid importet, & quid significet. t. 3. p. 101. n. 4.

Residentia ecclesiastica duplex significatio. ibid.

Residentia Episcoporum, & Prælatorum actualiter eam animarum habentium ad proveniunt à iure divino. ibid. & seqq.

Residentia Pastorum qualiter à iure divino proveniat. t. 3. p. 103. n. 5. & 6.

Residentia Pastorum ab optimis semper est procurata, à Conciliis impetrata, à summisque Pontificibus iniuncta; ab aliquibus tamen omnibus artibus est recitata. t. 2. p. 105. n. 9.

Residentia Pastorum in propriis Ecclesiis strictè variis Conciliis canonibus in, etata. tom. 3. pag. 106. nom. 10.

Residentia obligatio probatur ex iure civili apud Gentiles. ibid. n. 11.

Residentia ex iure Pontificio probatur, & non residentium pœna recensetur. t. 2. 107. n. 12.

Residentia obligatio ratione, & exemplis adstruitur. ibid. n. 13.

Residentia necessitas non datur in beneficiis non habentibus congruam sustentationem beneficium. t. 3. p. 109. n. 1.

Residentia continet integram dedicationem, & totalem subiectionem. t. 3. p. 117. n. 2.

Residentia potest iuramento promitti, iuxta sacros canones. ibid. n. 3.

Residentia iuramento promissa potest etiam ab absolute pro utilitate Ecclesiæ adimpleri: ubi quid sit residentia ligata. t. 3. p. 118. n. 5.

Resignatio vox varias habet significaciones, quæ recensentur. t. 1. p. 130. n. 7.

Resignatio beneficii coram Legato à latere fieri potest. t. 1. p. 739. n. 3.

Resignatio sine vlla pensionis reservatione facta ad subsistat. t. 1. p. 740. n. 2.

Resignatio beneficii metu grani facta, an ipso iore nulla sit. t. 1. p. 755. n. 2.

Resignatio condicionalis in favorem terræ facta coram Pontifice valida est. t. 3. p. 128. n. seqq. n. 17.

Responsoria ab italis dicantur inventa, quare ita dicantur, & in quo ab antiphonis differant. tom. 3. p. 18. n. 10.

Responsalia pro apocrypho sumuntur, sed propriè procuratorem significant. t. 1. p. 115. n. 8.

Reipublica forma ex præscripto legum, quibus fundatur, & sumenda est. t. 1. p. 45. n. 9.

In Reipublicæ administratione ob idoneorum hominum inopiam aliquando minus idonei admittuntur. t. 3. p. 747. n. 2.

Reipublica an restitutionis beneficio iuvare possit: vide in verbo *Restitutio*.

Restitutio in integrum non competit aduersus libertatem. t. 1. p. 986. n. 14.

Restitutio non competit aduersus solutionem factam à debitore ex decreto Prætoris. tom. 1. pag. 287. nom. 17.

Restitutio in integrum magni præiudicii est, & mandatum speciale requirit. t. 1. p. 988. n. 4.

Restitutio in integrum Ecclesiæ conceditur etiam aduersus aliam Ecclesiam. t. 1. p. 989. n. 6.

Restitutio an etiam competat Ecclesiæ aduersus dilectionem exceptionem, vel probationem omniam. ibid. n. 8.

# Repertorium Generale

Restitutio aliquando competit privilegio contra pa-  
riter privilegium. t.1.p.99.n.9  
Restitutiois natura efficit, ut si praeiudicium restitui de-  
beat, fructus etiam restituantur. tom.1. pag.970.  
num.5.  
Restitutio est reciproca. ibid.  
Restitutiois nomen generale est, variasque species  
sub se comprehendit. ibid.n.8  
Restitutiois in integrum definitio traditur. ibid.  
& p.971.  
Restitutio in integrum qua de causa iniuncta sit. t.1.  
p.971.n.9.  
Restitutiois remedium quatuorplex sit. ibid.  
Restitutiois beneficium quibus in casibus compe-  
tat, & in quibus denegetur. ibid. & pag. 971.  
num.10.  
Restitutiois remedium Ecclesiae, & minores per  
acquisitionem competit. tom.1. pag. 971.  
num.11.  
Restitutiois beneficium, an solum Reipublicae Ro-  
manae competat. ibid.  
Restitutio quatenus per eam succurritur minoribus  
laesi, acquiritur, & rationi congruit. tom.1. p.973.  
num.12.  
Restitutiois beneficium an semper rescindenda consti-  
tuta, in quo adest lesio. ibid.n.13  
Restitutio ad supplementum fauore matrimonij con-  
ceditur. ibid.p.974  
Restitutiois beneficium, siue à minore, siue ab  
Ecclesia est petendum. tom.1. pag. 981. nu-  
mero 4.  
Restitutio contra sententiam nondum executioni  
mandatam quando peti possit. tom.1. pag.984.  
num.8.  
Restitutio in integrum conceditur Ecclesiae etiam con-  
tra sententiam à Principe latam. ibid.n.9  
Restitutio in integrum, siue maioribus, siue minori-  
bus concedatur, an sententiam etiam à Principe  
aduersus eam latam infirmet. tom.1. pag. 985.  
num.12.  
Restitutiois beneficium à quibus iudicibus impetrari  
possit. t.1.p.996.n.1  
Restitutio semel denegata an amplius peti possit. t.1.  
p.997.n.1.  
Restitutio an facilius concedatur, quam appellatio.  
ibid.& seq.p.998.  
Restitutio alia est iustitiae, alia gratiae: quid sint,  
& quomodo distinguantur. tom.2. pag. 155.  
num.8.  
Restitutio spoliis quomodo sit facienda. ibid.& seq.  
Restitutio quomodo sit facienda, si sepulta per vim  
turbetur. t.1.p.157.n.11  
Restitutio matrimonij an sit suspendenda, si maritus  
contra uxorem praeterit adulterij exceptionem opo-  
nat, cuius probationem in continentem offerat.  
t.1.p.159.n.7.  
Restitutio in integrum vnicum est remedium, quod  
contra rem iudicatam datur, & quibus competat.  
t.1.p.159.n.7.  
in Restitutione Ecclesiae facienda an semper veniant  
fructus. t.1.p.171.n.4  
Restitutio rei quaeritur per simoniam, an aequaliter sit  
facienda, ac quaeritur per viam. t.1.p.125. & 126.  
num.4.  
Restitutio ob mores quid fuerit apud Romanos, &  
quid ei consequeretur maritus. tom.4.p.196.& seq.  
num.11.  
Restitutio ob mores à quo sublatum. ibid.p.197  
Restitutio petens quando pretium rei refundere teneat.  
t.1.p.993.n.11

Retrahitur unde originem duxit. tom.1. pag.993.  
num.14.  
ius Retrahitur, apud Graecos ius protomiscos, omni  
iure, & ab omnibus generibus approbatum. tom.1.  
p.994.n.15.  
Retrahitur iure ciuili attentum non semper locum ha-  
bit. ibid.& p.995.n.17  
Actio ratione rei de qua agitur sortetur forum, &  
ibi conueniri debet, ubi ipsa exiit. tom.1.p.67.  
num.4.  
Reus quando cogatur edere instrumenta aduersario  
ad fundandam suam intentionem. tom.1. pag.809.  
num.15.  
Reus absens à iudicio etiam à moliente & minore ex-  
cusi potest. t.1.p.181.n.3  
Reus non cogitur constituere procuratorem, sed per  
se respondere potest. ibid.n.6  
Reus impeditur non semper excusatur à procuratore  
constituito. t.1.p.980.n.12  
Reus ob infirmitatem non comparet, nec procura-  
torem constituens, non est ideo condemnandus in  
expensis. t.1.p.181.n.4  
Reus post litem contestatam absens certo iudice comparere, an  
possit postea puniri. t.1.p.181.n.12  
Reus an sit conueniendus in loco domicilij, an tan-  
tum respondere teneatur in loco rei sitae. t.1.p.68.  
num.9.  
Reus in controuersis, quae de proprietate rei emer-  
gunt, vbiusque conueniendus sit. ibid.p.69  
Reus an tantum in loco delicti, aut domicilij, vel  
vbiusque accusatus possit. tom.2. p.87. n.10-11.  
& 12.  
Reus legitime citatus tenetur coram iudice citante  
causam prosecui, non obstat privilegio superue-  
niente. t.1.p.103.n.4  
Reus non eximitur à iurisdictione praetoris per pri-  
uilegium superueniens post citationem ealiter fa-  
ctam. t.1.p.104.n.4  
Rei variis penis inspecta dignitate, statu, & condi-  
tione, apud veteres afflicti sunt. tom.1. pag.109.  
num.6.  
Reus eam penam pro delicto subire tenetur, quam  
patitur turbari tempore admitti criminis. ibid.  
num.7.  
Reus non tenetur respondere libello aduersus in adio-  
ne personali, nisi exprimitur causa petendi. tom.1.  
p.116.n.2.  
Reus an inuitus, & necessarius tenetur iudicium sub-  
ire. t.1.p.113.n.1  
Reus contumax quis dicatur. ibid.n.2  
Reus non comparens graue delictum non committit.  
ibid.p.114.  
Reo citato in terra inimicorum competit exceptio lo-  
ci non tuti. t.1.p.148.n.7  
Reus contra ius aduersus quem decreta sunt possessio-  
nis eius bona, per eoque dolam factum sit, ut  
commo possessionem ad hoc nuncius non ponatur,  
an si comparuerit ante secundum decretum interpo-  
situm, & cautionem iudicio sibi praestiterit, te-  
neatur adione in factum, in id quod interest adio-  
nem in possessionem missum non esse. t.1.p.124.  
num.3.  
Reus confessus delictum non est interrogandus de fo-  
ciis, & si cor faciat, non ideo illi imponitur  
pena. t.1.p.119.n.2. Et quare. p.120.n.6  
Reus qui crimen incidenter in iudicio constituitur, si  
sequatur inquisitio, potest ordinaria pena puniri.  
t.1.p.122.n.4. & p.123.n.6. & 7.

Reus

# Omnium Notabilium. Litera R.

**Reus** an propter solam confusum, et si non sequatur inquisitio, punitus sit. tom. 1. pag. 324. num. 11.

**Reus** propria instrumenta auctori tradere non cogitur. t. 1. p. 330. n. 7.

**Reus** an in aliquibus casibus auctori propria instrumenta edere cogatur. tom. 1. p. 331. n. 11. & p. 332. num. 12. 13.

**Reus** cogitur actiones, & instrumenta ad causam fidei pertinencia edere. ibid. n. 13.

**Reus** an teneatur auctori instrumenta edere ad replicationem. t. 1. p. 334. & seq. p. 17.

**Reo** excipiente de excommunicatione non obstat replicatio communicationis cum excommunicato auctore. t. 1. p. 339. n. 3.

**Reus** an damari possit ex vehementia, vel violenta presumptione. t. 1. p. 337. n. 7.

**Reus** excipiens non videtur fati ea, quae in exceptionibus comprehenduntur. t. 1. p. 337. n. 9.

**Reus** excipiens in quibus casibus videtur fati intentionem auctoris. t. 1. p. 338. n. 11.

**Reo** damnato ad traditionem possessionis non sufficit tradere pignora pro ipsa possessione. tom. 1. p. 338. num. 1.

**Reus** omittens exceptionem excommunicationis, ut auctor liberos & sumptus sustinet; vel cum non probans, condemnatur in expensis. t. 1. p. 338. num. 1.

**Reus** actione reali contentus, si absque dolo deficiat possidere, etiam pendens iudicio, absolendus est, & quondam vultur condemnandus. t. 1. p. 334. num. 2.

**Reo** absoluto quia non possidebat, non competit exceptio rei indiciae, si postea constitutor, seu efficiatur possessor. t. 1. p. 336. n. 4.

**Reus** condemnatus sponte terminum actum recipiens, transacto decennio non potest appellare. t. 1. p. 361. n. 9.

**Reus** quilibet ad locum totum citari debet, & quis ad al hoc locus totus, vel periculosus teneantur. t. 1. p. 333. & seq. n. 3.

**Reus** citatus quondam periculum subire dicitur. ibid. & p. 333.

**Reus** criminis etiam immanis, ad Ecclesiam confugiens, non debet ab exeat, nec ea eo condemnari ad mortem. t. 1. p. 391. n. 9.

**Reus** i iudicibus ecclesiasticis brachio seculari traditis, Ecclesia sulet pro eis intercedere; ne ad mortem damnetur. t. 1. p. 1011. & seq. n. 7.

**Reus** in iudicio flagitans non est ad petitionem accusatoris illegitimus. t. 1. p. 1. n. 3.

**Reus** in quo casu ad petitionem illegitimi accusatoris flagitari, & condemnari possit. t. 1. p. 4. n. 10.

**Reus** an sine accusatore condemnari possit. ibid. n. 11.

**Reus** iure flagitari potest aliquando sine accusatore condemnari. t. 1. p. 7. n. 13.

**Reus** i iudice iurisdice interrogatus de proprio delicto, an teneatur crimen fateri. tom. 1. p. 42. num. 3.

**Reus** iure Maiestatis humanae omni iure penae confiscationis bonorum plectitur. tom. 1. pag. 136. enl. 1.

**Reus** extrajudicialiter verum petens ad cautelam non videtur fati delictum. tom. 1. pag. 384. num. 6.

**Reus** in quibus casibus auctore non probante, non absoluitur. t. 1. p. 334. n. 9.

**Reus** virtute victionis quodammodo conferantur, & sacra minent. t. 1. p. 333. n. 10.

*Vide in verbo Falsus.*  
*D. D. General, in Decretal. Index generalis.*

**Rex** potest Episcopos vocare, & ad eius vocationem venire tenetur. t. 1. p. 709. n. 4.

**Rex** propter honorem sacerdotum debet deferre Pontifici. t. 1. p. 816. n. 8.

**Rex** Bohemiae primus quando & quis coronatus. t. 1. p. 449. n. 1.

**Rex** Siciliae feudalitatis est Romanae Ecclesiae, & an ei teneatur prestare iuramentum. tom. 1. pag. 376. num. 1.

**Rex** Aragonum Romam adiit, ibique in monasterio S. Pancratii coronatur, privilegium quo obviat, ut eius postea & Caesar Augustino Episcopo coronaretur. t. 1. p. 173. n. 3.

**Reges** quomodo acquirere possint ius concedendi decimas. t. 1. p. 716. n. 5.

**Regum** Hispaniae humilitas in sacris mysteriis commendatur. t. 1. p. 7. n. 13.

**Rex** sapientis stabilimentum populi dicitur. t. 1. p. 176. num. 4.

**Reges** Gallicae quo iure ecclesiastica beneficia conferre possint. t. 1. p. 179. & seq. n. 2.

**Regibus** Francorum competit ius concedendi iura vacantum praebendam in singulis Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis. t. 1. p. 180. col. 1. & 2.

**Regibus** Catholicis, & aliis concessum est ius petendi decimas. t. 1. p. 611. & seq. n. 4.

**Rhennana** urbs praefata Normannae, Normannorum Ducum sedes. t. 1. p. 119. n. 1.

**Rhenani** populi sunt Galliae Narboensis, Arvernorum, & Sanctorum contemini. tom. 1. pag. 693. num. 1.

**Rhena** civitas est Ecclesiam Cathedrali habens. ibid.

**Ricardus** successit D. Thome Cantuariensis iussus abire Romam, ut canonizaretur, tom. 1. pag. 531. num. 1. 2.

**Rivallense** monasterium Ordinis Cisterciensis, vbi nam sit constructum, & unde ita dictum. tom. 1. p. 351. n. 1.

**Ritus** variae acceptiones referuntur, & quid sit ritus iuris. t. 1. p. 779. n. 4.

**Ritus** Graecorum & Latinorum valde diversi, praecipua in collatione sacramenti Ordinis: vbi de controuersia inter eos electa id oritur in Calabria & Apulia. t. 1. p. 433. n. 4. & p. 435. n. 9.

**Ritus** antiqui recitandi Evangelium in Ecclesia a Diaconis. t. 1. p. 3. n. 11.

**Ritus** Graecorum in conferendo baptismo, in quo differt a ritu Latinorum. tom. 1. pag. 920. numero 3.

*Vide in verbo Formula.*

**Rodolphus** Antiochenus Patriarcha inobediens erga Romanum Pontificem. t. 1. p. 369. n. 2.

**Rogationes** i quo tempore, & quare institutae: vide in verbo Litania.

**Rogationes** quomodo sint celebrandae: vbi quod de quatuor sint illae inter Missam solennem. t. 1. p. 951. n. 1.

**Rogationes** statuae, & Imperatae quare fuerint ab Ecclesia indictae. t. 1. p. 178. n. 4.

**Rogationes** statuae duplices, & quare fuerint in Gallia institutae. ibid. & p. 179.

**Rogatus** Episcopus Eboracensis legatione fungitur in Anglia in odium Archiepiscopi Cantuariensis. t. 1. p. 896. n. 1.

**Roma** communis omnium gentium patria facta, quomodo talis esse desierit. t. 1. p. 107. n. 5.

**Roma** an quilibet possit conueniri. tom. 1. pag. 108. num. 6.

**Roma** quomodo sit hodie patria communis. ibid. n. 7.

Roma

# Repertorium Generale

Roma urbs sacra dicitur. *ibid.*  
 Romana tantum Ecclesia hoc elogio gaudet, ut sit  
 ceterarum Mater, & Augusta. tom. 2. pag. 106.  
 num. 3.  
 Romanis provincia duplex fuit, alia Flaminia dicta,  
 alia in Oriente. t. 5. p. 643. n. 2.  
 Romanus Cardinalis S. Angeli Legatus missus in causa  
 Albigensium. t. 1. p. 3040. n. 2.  
 Romani initio inronsi fuerunt, & a quo tempore  
 tondendi ceperunt, non constat. tom. 3. pag. 21.  
 init.  
 Romani nientis superstitionis in noctibus celebrandis  
 vide in verbo *Nigritia*.  
 Ruteni civitas in magna Britannia, in qua Cathedra  
 sedes a D. Augustino constituta. t. 1. p. 978.  
 num. 1.  
 Rossium civitas vetusta Calabriae Metropolitana Sede  
 decorata. t. 1. p. 691. n. 4.  
 Rossus est antiqua civitas Syriae, quae olim Cathedra  
 Episcopalem habuit. tom. 4. pag. 194. & seq.  
 num. 1.  
 Rotae pro parte exercitus aliquando sumunt; unde Rotarij  
 milites. t. 3. p. 1018. n. 1.  
 Rupila famosa Galliae civitas, varios pro varietate  
 temporum experta Dominos. tom. 1. pag. 201.  
 num. 3.  
 S.  
 Sabina temporibus Apostolorum adhuc ut festiva  
 colebatur, nec eis ieiunare licebat. tom. 2.  
 p. 52. n. 22.  
 Sabbarum in lege veteri a vespere in vespem celebra-  
 batur. t. 1. p. 167. n. 3.  
 Sabbarum ante Pascha ex veteri Ecclesiae instituto  
 Baptismo conferendo destinatum fuit. tom. 3. p. 240.  
 num. 2.  
 Sabinae captus a iuventute Romana commissus: vi-  
 de in verbo *Rapina*.  
 Sabiniensis Episcopus est Cardinalis S. R. E. & quanta  
 sit eius iurisdiclio. t. 2. p. 443. n. 1.  
 Sacerdos simplex potest ex delegatione Pontificis quan-  
 tuos minores Ordines conferre. tom. 1. pag. 414.  
 num. 6.  
 Sacerdos qui novit secretum, aut in confessione pecca-  
 torem, non potest eum nominatim excommunicare.  
 t. 1. p. 733. n. 1. & p. 733. n. 7. 8.  
 Sacerdos concubinarum ab administratione sacramen-  
 torum repellitur: ubi de variis prohibitionibus Ec-  
 clesiae circa hoc. t. 3. p. 80. n. 4.  
 Sacerdos malus aequè efficaciter sacrificat ac sanctus,  
 ibid. & seq.  
 Sacerdotes omnes, tam Gentilibus, quam Iudaice  
 religionis, ab uxoribus abstinere. t. 3. p. 86. & seq.  
 num. 8.  
 Sacerdotes legis veteris, & legis gratiae in multis dif-  
 ferunt. t. 3. p. 87. n. 9.  
 Sacerdos omnes ab usu vxorum abstinere debere  
 ostenditur, solvanturque auctoritates in contrarium  
 facientes. t. 3. p. 87. & seq. n. 10.  
 Sacerdotibus in omni lege est assignatum stipendium  
 pro sustentatione. t. 3. p. 147. n. 2.  
 Sacerdos debet ieiunium Missam celebrare, & si illam  
 Missam est dicturus, non debet post sumptam Eu-  
 charistiam vinum perfundere, & illud sumere. t. 3.  
 p. 871. n. 2.  
 Sacerdotes aliqui veteres apud D. Bernardum, post  
 sumptum cibum Missam celebrant. tom. 3. p. 872.  
 num. 3.  
 Sacerdotes publica vota pro salute Imperatorum sus-

cipiebant, & persolvebant apud Gentiles, idem-  
 que iam a temporibus Apostolorum inualluit apud  
 Orthodoxos. t. 3. p. 879. col. 1.  
 Sacerdos simulans consecrare, & exponens Eu-  
 charistiam non consecratam adorandum populo,  
 graviter peccat qualem qui in peccato mortali of-  
 fert sacrificium, & consecrat. tom. 3. pag. 883.  
 num. 1.  
 Sacerdotes viz in anno Missarum solennia celebra-  
 tes, sacerdotes dici non debent. tom. 3. pag. 885.  
 num. 2.  
 Sacerdotum inuentia circa sanctissimam Eucharistiam  
 reprehenditur. t. 3. p. 888. o. 2.  
 Sacerdos, qui post eorum, non iam interiecta dormitio-  
 ne petroclausit, ieiunium tenet, ut possit sequenti  
 die Missae sacrificium offerre, & Eucharistiam sum-  
 mere. t. 5. p. 28. n. 2.  
 Sacerdotes nequeunt tanquam auctoritates adfocis  
 laicos in iudicio criminali inferbere, neque ad  
 propriam iniuriam persequendam. tom. 5. pag. 39.  
 num. 9.  
 Sacerdotum & lex Moysis simul data fuerunt, simul-  
 que abrogata. t. 5. p. 43. n. 2. & 3.  
 Sacerdotum praesentia super principatu saeculari vnde  
 eliciatur. t. 1. p. 827. & seq. n. 16. 17.  
 Sacerdotum potestas in lege veteri, quae fuerit. tom. 1.  
 p. 728. n. 18.  
 Sacerdotum in veteri lege iunctum erat cum primo-  
 genitura: apud Gentiles autem iure successione  
 ferebatur. t. 3. p. 114. n. 6.  
 Sacerdotum legis novae nihil carnale admittit, ve  
 sacerdotum vetus. t. 3. p. 127. n. 15.  
 Sacerdotum genus omnis a primis fidelibus existima-  
 batur. t. 3. p. 634. n. 12.  
 In Sacramento Ecclesiae distinguitur sacramentum  
 tantum, res tantum, & res & sacramentum. t. 1.  
 p. 31. n. 13.  
 Sacramenta aliqua non iterabilia, quae characterem  
 impleant. t. 1. p. 321. n. 5.  
 Sacramentorum defectus quomodo suppleantur. t. 1.  
 p. 322. n. 8.  
 Sacramenta Ordinis, & Confirmationis an sine re-  
 iteranda, si aliquid in eis sit praetermissum. tom. 1.  
 p. 322. n. 9. 10.  
 Sacramenta vulgari lingua non debent administrari.  
 t. 1. p. 788. n. 3.  
 Sacramenta necessaria, & voluntaria, quoniam di-  
 cantur. t. 1. p. 899. n. 3.  
 Sacramenti verbo tria significari solent, quae respectum  
 habent ad rem sacram, divinam, & ecclesiasticam.  
 t. 2. p. 171. n. 12.  
 Sacramenta omnia novae legis per se effectum suum  
 conferunt ex opere operato. tom. 3. pag. 913.  
 num. 4.  
 Sacramenta a schismaticis collata quoad substantiam  
 valida sunt, sed gratiam non conferunt recipienti.  
 t. 5. p. 125. n. 9.  
 Saecra publica & privata apud Romanos quoniam fue-  
 rint. t. 2. p. 127. & seq. n. 15.  
 Sacrificia pro defunctis quare sepe diebus ab Ec-  
 clesia oblat. t. 1. p. 518. & seq. n. 2.  
 Sacrificium novendiale apud Gentiles in usu quodam  
 sit. ibid. p. 519.  
 Sacrilegij species praecipuae quoniam sit, quia viro-  
 que iure vindicantur. tom. 2. pag. 72. nume-  
 ro 4.  
 Sacrilegium an committatur per ablationem rei non  
 factae de loco sacro. ibid.  
 Sacrilegij poenae diversae, & quoniam fuerit olim. ibid.  
 & seq.

Sacrilegium

# Omniū Notabilium. Litera S.

**Sacrilegium** quomodo committatur, & de quo iudice puniri valeat. t. 2. p. 73. n. 5. 6  
**Sacrilegi** non sunt ipso iure excommunicati, sed sunt à iudice excommunicandi. tom. 2. pag. 93. num. 2.  
**Sacrilegi** Ecclesiarum quis sit, & an habeat tantum officium, vel etiam dignitate fulgeat. t. 2. p. 633. n. 1. & p. 635. n. 5.  
**Sacerdos** potest trahi ad iudicium ecclesiasticum, cum agitur de violentia in rebus Ecclesiarum. tom. 1. p. 715. num. 2.  
**Sacris** quænam debeant esse, ut præster sufficientem causam ad diuortium faciendum in lege Gratie. t. 4. p. 261. & seq. n. 1. 2.  
**Sagienfis** ciuitas est in provincia secunda Lugdunensi sub Archiepiscopatu Rbomagensi. t. 1. p. 155. num. 3.  
**Sagienfis**, vel Saliensis ciuitas Gallie suffraganea Episcopi Rbomagensis. tom. 1. pag. 920. num. 2.  
**Sagitta** quid sit. t. 5. p. 197. n. 2  
**Sagittæ** leuius, crudeliusque genus armorum fuit. t. 5. ibid. n. 3.  
**Sagittarum** varia genera referuntur. p. 198. col. 1  
**Sagittarum** quinam dicantur, & quinam omnium optimi crederentur. t. 5. p. 197. n. 2  
**Sagittariorum** ars in omnino prohibita sit Ecclesie constitutionibus. t. 5. p. 198. n. 4  
**Vide** in verbo *Ballista*, *Ballistarius*.  
**Sagunum** vetustissima vrbs est Hispanie citerioris. t. 5. p. 451. n. 2.  
**Sai** in carceramenti os inserti iam à primis Ecclesie sacris solitum fuit. t. 4. p. 161. n. 2  
**Sais** vestigal quo animo inductum in Italia, Gallia, & aliis Regnis. t. 5. p. 638. n. 5  
**Saladinus** omnem pompam funebrem abscicari improbatur. t. 5. p. 542. n. 5  
**Salariū** indices iustitiae exigunt, & quodam olim ab Alexandro Secundo eis præscriptum. tom. 3. pag. 33. num. 8.  
**Salen**, seu Salo Salomonis, celeberrimum cenobium Ordinis Cisterciensis, vbi nam situm, & de quo constructum. t. 5. p. 611. n. 1  
**Salense** monasterium vnde sic dictum, & de quo fundatum. t. 4. p. 315. n. 2  
**Ioannes Salernitanus**, presbyter Cardinalis legatione fungitur. t. 1. p. 139. n. 5  
**Salernum**, teste Strabone, vrbs Episcopalis est Campanie. t. 2. p. 566. n. 1  
**Salina** ex iure communi possunt ad priuatos iure domini spectare. t. 5. p. 636. n. 2  
**Salina** etiam iure Digestorum publicæ fuit, & publici redditus inde collecti. ibid. n. 3  
**Salina** quandonam primò institutæ fuerint, & quando vestigal, & monopolium salis inuentum, & sub Principibus Christianis continuatum. t. 5. p. 637. n. 4. & seq.  
**Salina** an pertineant ad patrimonium Principis. t. 5. p. 638. n. 5.  
**Salernica** petantiqua ciuitas in veteri Castella, in Regno Legionensi, antiquitate, ciuium nobilitate, celebri Academia, & Episcopatu Cathedra elata. t. 1. p. 439. n. 4.  
**Salernica** antiquitas vnde hauiatur, & quandonam interuentum accepit. t. 5. p. 612. n. 3  
**Salomon** an fuerit doctior omnibus hominibus, qui eum præcesserunt, & sequuntur. tom. 2. pag. 515. num. 1.  
**Salomonis** iudicium de diuidendo infante an fuerit æquum. t. 2. p. 161. n. 2. & p. 159. n. 5  
*D. D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.*

**Salona** vrbs Dalmatie Episcopali Cathedra decorata; vbi de dissidiiis deus inter eius vrbs Episcopum Natalem, & Archiepiscopum. tom. 1. pag. 406. num. 1.  
**Salona** Metropolis est tertia Illyrie Occidentalis, & quando fuerit hoc honore decorata. tom. 2. p. 734. num. 1.  
**Salma** Metropolis Dalmatie olim colonia Romanorum fuit. t. 5. p. 112. n. 2  
**S. Saluatoris** monasterium Rhotonense Ordinis D. Benedicti à quo fuerit constructum; & quor Ecclesie ei subiectæ. t. 1. p. 200. n. 4. & 6  
**S. Saluatoris** monasterium Ordinis D. Basilij in Diocesi Messanenfi, cuius Abbas Archiepiscopus dicitur, à quo constructum. t. 1. p. 838. n. 2  
**S. Saluatoris** de Oia monasterium Ordinis D. Benedicti à quo constructum. tom. 1. pag. 983. num. 3.  
**S. Saluatoris** de Spogna monasterium est in diocesi Volterana. t. 1. p. 118. n. 2  
**Saluarie** in scriptis tam Pontificiis, quam Imperialibus adscripti conueniunt. t. 5. p. 178. n. 1  
**Saluario** tum à Pontificibus, tum ab Imperatoribus, sub diuersis titulis adscribatur. ibid. & seq.  
**Saluarium** in monasteriis monialium locus est ex quo qui celebrat progreditur, & immediatus oratorio est. t. 5. p. 260. n. 5  
**Salzburgum**, siue Salsburgum, ciuitas Germanie est, à Latinis Iouania dicta, cuius Cathedra Episcopalis in Metropoli erecta fuit. tom. 4. pag. 147. num. 1.  
**Samsen** yodi parentum tenax toto vitæ tempore ritus Nazæorum religiose obseruauit. t. 1. p. 636. num. 3.  
**Santa sanctiorum** pars sacratior Ecclesie etiam apud Christianos. t. 3. p. 5. n. 7  
**Sancus** cognomento Capello, Rex fuit Lusitanie maxime desidiolus, & ignauus. tom. 5. pag. 163. num. 1.  
**Sanctorum** omnium festiuitas à quo fuerit instituta. t. 2. p. 185. n. 17.  
**Sanctus** nomen venerari debet, nisi ab Apostolica Sede fuerit beatus declaratus, quomodo miracula faciat. t. 5. p. 936. n. 3  
**Vide** in verbo *Canonizatio*.  
**Sandalia** quid sint, tam apud profanos, quam sacros Scriptores. t. 1. p. 356. n. 2  
**Sandalia** olim communia, tam minoribus, quam maioribus Ecclesie ministris. ibid.  
**Sanguis** Christi Domini olim ad infirmos deferretur, dum communio sub vtraque specie in vso erat. t. 3. p. 889. & seq. n. 8.  
**Sanemus** ciuitas Metropolis Gallie vbi sit sita. tom. 3. p. 160. n. 1.  
**Sanones** quinam hodie dicantur, & quibus terminis includantur. ibid.  
**Sanna**, sine Sanona ciuitas inter Genouam & Mediolanum, suffraganea Archiepiscopi Mediolani. tom. 1. p. 197. n. 5.  
**Sapientia** libet canonicus defenditur, etiam ab hæreticis impugnetur. t. 1. p. 415. n. 2  
**Sarcenensis** Episcopatus idem ac Lunensis, idemque Prælati vtriusque. t. 1. p. 117. n. 3  
**Sardica** vrbs inter Thraciam, & inferiorem Misiem sita, in qua Constantinus Magnus aliquando degit. t. 1. p. 214. n. 2  
**Sardina** tristis celo, multa viniata palode, & pestilentia, vbi sita. t. 1. p. 871. n. 3  
**Sartheriensis** Ecclesia est in Anglia suffraganea Episcopi Cantuariensis. t. 1. p. 108. n. 1  

m 3 Saraceni

# Repertorium Generale

- Sarraceni* vnde ita dicti sunt; varie etymologie referuntur. t.3.p.143.n.1  
*Sarraceni* quinam hodie censentur. ibid.  
*Sasor* civitas Sardinie Cathedrali Episcopali decorata fuit ab Eugenio IV. t.5.p.118.n.4  
*Saxifolia* à reo facta non inducit per se absolutionem. t.1.p.757.n.4.  
*Saxarum* de Malleon Pictaviensis miles, fautor hæreticorum Albigenum. t.2.p.632.n.4  
*Saxonia* quas provincias contineat, & quos terminos habeat. t.4.p.2.n.3  
*Saxonia*, seu Salsina, civitas Cathedralis Episcopalem habens, vbi nam sita sit. tom.3. pag. 183. num.2.  
*Scabini* apud Gallos, Belgas, & Longobardos quinam dicantur. t.1.p.999.n.3  
*Scandalum* vitiosis nasci permittitur, quam veritas relinquatur. t.3.p.644.n.3  
*Schisma* Adriani IV. mortuo in Ecclesia ortum. t.1.p.141.n.5.  
*Schisma* à pluribus abstratum. ibid.n.2  
*Schisma* est peccatum publicum, ex quo post absolutionem & poenitentiam remanet infamia. tom.1. p.141.n.17.  
*Schismata* vacia iam à primis Ecclesie sæculis ceperunt, & sequuta sunt. t.1.p.244.n.3  
*Schisma* inter Electores Imperatoris ortum mortuo Henrico V. t.2.p.323.n.1  
*Schisma* triplex in Ecclesia temporibus Alexandri III. introductum. t.2.p.702.n.3  
*Schisma* quid sit, & quid sub schismatis appellatione contineri possit. t.3.p.211.n.3  
*Schisma* in quo conveniat cum crimine hæresis, & in quo ab eo differat. ibid.col.2  
*Schisma* diuturnum & intractatum in hæresim degenerat. ibid.p.213  
*Schismatis* definitio traditur, & explicatur; & qui in schisma incidere non possunt, referuntur. t.5.p.223. num.4.  
*Schismatis* gravitas exprimitur. ibid.n.3  
*Schismatici* omnem potestatem in rebus ecclesiasticis amittunt, & de aliis eorum poenis. tom.1. p.242. num.10.  
*Schismatici*, eorumque fautores majores excommunicatione ligantur. ut.1.p.244.n.7  
*Schismatici* quibus poenis per sacros canones sint puniendi. t.5.p.213.n.3  
*Schismatici* poenitentes, & Ecclesie reconciliati, an habiles reddantur ad ecclesiasticam beneficia. ibid. pag.114.  
*Schismatici* valide possunt exercere ea quæ procedunt à potestate characteris, non verò ea quæ sunt iurisdictionis. t.5.p.213.n.7  
*Schola* duplicis generis in Ecclesia instituta. t.5.p.14 num.7.  
*Schola* alie presbyteris deputabantur, alie pueris assignabantur. ibid.  
*Schole* publice in Ecclesiis, Episcopis, & monasteriis à veteribus Patribus instituta. tom.3.p.133. num.4.  
*Schola* interiores, & exteriores in monasteriis, & qui in eis admittuntur. ibid.p.134  
*Schola* iusta cum ratione ab Ecclesie Patribus conciliari sanctione constituta. t.5.p.134.n.5  
*Scholarius* domum inhabitans, an ab ea in iura expelli possit, & privilegium circa hoc sibi competens alteri cedere. t.5.p.332.n.1  
*Scholarius* vno, eodemque modo accipi solet in vtroque iure, aliquando autem pro psalmista sumitur. t.5.p.836.n.5.  
*Scholasticum* in vtroque late accipitur pro aduocato. t.1.p.130.n.8.  
*Scholasticus*, siue agens, siue excipientes, possunt reus convenire coram proprio iudice, omnino iudice proprio reorum. t.2.p.74.& seq.n.3  
*Scholasticus* dignitas in Ecclesiis Cathedralibus quo tempore ceperit. t.3.p.130.n.1  
*Scientia* sufficiens requiritur in ministris Ecclesie, non continens: & quænam dicatur sufficiens. tom.1. p.301.n.3.  
*Scientia* modica cum magna charitate præstat rectum Prælatum, non autem ebaritas sola. tom.1. p.302. num.6.  
*Scotia* quoddam genus damnationis, & vnde ita dictum. t.1.p.170.n.10  
*Scotia* antiqua Caledonia dicta, quando Evangelii in ea illustrata fuerit. t.1.p.414.n.2  
*Scotia* ab antiquis Caledonia dicta, vbi nam sita sit. t.4.p.307.n.1.  
*Scotia* fidem christianam suscipit, & duas Metropoles Ecclesias habet. ibid.  
*Scribe* litterarum Apostolicarum quando proprio collegio fuerint distincti. t.3.p.119.n.2  
*Scripturarum* genera duo Romæ forte temporibus Innocentij III. t.2.p.700.n.6  
*Scriptura* privata an aliquando fidem faciat, vel exemplum probationem inducat. tom.2. pag.482. num.6.  
*Scriptura* privata multam fidem facit defunctis testibus in ea scriptis. t.2.p.482.n.7  
*Scriptura* privata in omni negotio contra ipsam scribentem plenam probationem inducit. ibid.n.8  
*Scriptura* recentior quàm cetera, eiusdem protocolli falsitatem arguit. t.3.p.490.n.3  
*Scriptura* privata fidem facit, præcipue si confutatio addit. t.2.p.494.n.3  
*Scriptura* plenius ad probationem emptionis confertur, licet non sit de eius essentia. tom.2.p.498. num.3.  
*Scriptura* contrarie ab eadem parte in iudicio produci hæc fidem non faciunt. t.2.p.501.n.1  
*Scriptura* debiti nuda sine causa non habet vim contra contentum, nisi actor causam ostendat, ob quam debitum sit; secus si causa exprimitur. tom.2. p.501.n.3.  
*Scriptura* hæretici damnati comburenda sunt: vide in verbo *Liber*.  
*Scrutatores* electionales an tres tantum esse possint, & necessarii assumi debeant de eodem collegio. t.1. p.345.n.34.  
*Scrutatores* quomodo eligentium vota colligere debeant. ibid.n.3  
*Scrutatores* statim eligentium vota publicare debent. t.1.p.346.n.6.  
*Scrutinio* publicato an variare possint electores, dissensit. t.1.p.367.n.1  
*Scrutinium* quid sit, & vnde sic dicatur. t.1.p.469. num.1.  
*Scrutinium* in quibus actibus ecclesiasticis in usu fuerit. ibid.  
*Scrutinium* olim in Ecclesia habitum super illis, qui ad Sacramenta accedebant. t.5.p.834.n.4  
*Scrutulus* non solum in clericis, verum etiam in laicis damnatur. t.1.p.468.n.2  
*Scythus* vas ad potandum apud antiquos fuit, & pro calice accipitur. t.5.p.899.n.3  
*Secretarium*, apud Græcos Diaconum, duplex in Ecclesiis olim fuit. t.1.p.483.n.6  
*Secretarium* vnum, in quod ingreditur subdiaconus olim non licet. ibid.& p.489  
*Secretarium*

# Omnium Notabilium. Litera S.

Secretarium in Ecclesiis duplex olim fuit. t.4.p.112.  
nom.10.

Secretarium liberatorum quoddam. ibid.  
Secretarium à Graecis Diaconum dictum. ibid.  
pag.113.

Secularis monasterium cuius Ordinis sit, & ubi situm.  
t.3.p.175.n.2

Sedes Apostolica consulenda in rebus arduis & ambiguis.  
t.1.p.77.n.4

Sedes Apostolica privilegio gaudet, ut maiores causas ad eam deferantur. t.1.p.369.n.3.4.5

Sedes Apostolica ex constitutione diuina in ambiguis fidei, & religionis est consulenda. tom.t.p.776.  
num.3.

Sedes Episcoporum quare ab eis gradatæ dicantur.  
t.3.p.5.n.10.

Sedes Apostolicae de maioribus casibus cuiusque Ecclesiae cognoscit.  
t.3.p.908.n.1

Segor ciuitas in fauio Loth nomen sumpsit. t.3.p.709.  
num.1.

Seguntensis antiqua Hispaliae Cathedralis ciuitas, à quo constructa.  
t.4.p.983.n.4

Seguntia ciuitas antiqua Italiae quondam lumine evangelico illustrata fuerit, & Cathedralis Episcopali de coram.  
t.2.p.465.n.1

Selefontensis Ecclesia est in Dania, suffraganea Episcopatus Lundensis.  
t.1.p.85.n.1

Semestre praescriptum à iure canonico ad collationem beneficiorum vacuum, quomodo curari, & à quo termino si computandum.  
t.1.p.431.n.12

Vide in verbo Tempus.

Semestre datum ad eligendum, quomodo sit computandum in vacatione beneficij. tom.3. pag.100.  
num.8.

Semestre concessum ad conferendum beneficium, non coartat legitime impeditis. tom.3. pag.107.  
num.5.

Semestre ad conferenda beneficia quare à iure praescriptum.  
ibid.n.7

Senatus Romani officium & dignitas tempore Sylvestri, & eius successorum, remissus. tom.1. p.69.  
num.3.

Senatus maiorem in colle Quirinali ab Helio Gabalo institutus, & merito subleuatus. tom.1. pag.837.  
num.10.

Senatus Romanus in templis conuenerat; quod tamen non est erandum in exemplum à Catholicis. t.3. p.985. & seq.n.4. & 6.

Senatusconsultum fieri per discessionem, quid sit apud Gellium.  
t.1.p.353.n.4

Senectus incommoda referuntur. t.1.p.199. o.6. Laudatur verò.  
p.400.n.8

Senectus fortiter incontinentiae suspicionem auferit.  
t.2.p.541.n.4.

Senectus aetas est veteris aetatis incipit. t.3. p.87.  
num.3.

Senectus non est sufficiens causa ad renunciandum Episcopatu.  
t.1.p.400.n.9

Vide in verbo Aetas.

Senensis ciuitas antiquissima Metropolis Italiae assertio.  
t.2.p.155.n.7

Senensis ciuitas Cathedrali Ecclesiae decorata est à quarto saeculo Ecclesiae.  
t.2.p.381.n.1

Senatus apud Romanos, etiam Senatores, maioris vacationem habebant.  
t.1.p.199.n.6

Senes deponantur quia.  
ibid.

Senes ita decipiant, ut per senio eorum nequeant, an valide contrahant matrimonium.  
t.4.p.113.n.5

Seniores Ecclesiae, vel populi quia dicuntur, quibus opponuntur iuniores.  
t.3.p.794.n.2

Senegaliensis ciuitas in Italia Cathedralis Episcopali dicta.  
t.2.p.195.n.4

Senensis Metropolis Galliae habet Cathedralem Ecclesiam D. Stephano dicantem, quam nobilem appellat D. Bernardus.  
t.1.p.544.n.1

Sententia non est proferenda inaudita parte, iuxta utriusque iuris principium.  
t.1.p.83.n.19

Sententia interlocutoria quid sit, & unde sic dicta.  
t.1.p.154.n.12.

Sententia à non suo iudice lata nulla est. t.1.p.175.  
n.3. & p.176.n.12.

Sententia in causis ecclesiasticis à laicis lata nulla est.  
ibid.

Sententia iure canonico potest proferri vel in procuratorem, vel in dominum absentem; & quid de iure civili.  
t.1.p.305.n.5

Sententia in causa beneficii lata an transeat in rem iudicantem.  
t.1.p.381.n.5

Sententia postquam transit in rem iudicantem quomodo est.  
t.1.p.667.n.3

Sententiae executioni quibus de iure competat. ibid.  
num.4.

Sententiae executioni an iudicibus delegatis competere possit.  
ibid.n.8

Sententiae executioni est mixta imperij, & fit virtute actionis iudicialis.  
t.1.p.668.n.5

Sententiae executioni fieri potest etiam postquam in iudicio exstiterit.  
t.1.p.668.n.7

Sententiae executioni non semper fieri potest ab eo, qui eam pronuntiat.  
ibid.n.8

Sententiae communicationis à Parocho prolatae, quando non possit ab Episcopo relaxari. t.1.p.757.  
num.3.

Sententia in causa matrimoniali prolata nunquam transit in rem iudicantem; & quomodo contra eam in causa matrimonij in iudicio prolata agi possit. t.2. p.979.n.4.

Sententia ab arbitrio prolata, si aequitate nitatur, omni modo seruanda est; secus est per superiorem tractanda.  
t.1.p.1015.n.8

Sententia arbitrorum an actionem, vel exceptionem pariat, & quomodo ei sit parendum, item ex iure veteri, nouo Iustiniani, & Paponis. tom.1. p.146.n.1. & seq.

à Sententia ab arbitrio prolata non datur appellatio.  
t.1.p.1017.n.14.

Sententia arbitrorum quibus remediis infirmetur. t.1. p.1018.n.18. & 19.

à Sententia arbitrorum hodie datur appellatio. t.2. p.1019.n.21.

Sententia arbitrorum iniqua non est seruanda. tom.1. p.1020.n.24.

Sententia plura capita continens potest pro parte valere, & pro parte inuicem.  
t.1.p.1020.n.6

Sententia siue in causa civili, siue in causa criminali lata legitime à iudice competenti, potest ab alio Magistratu reuocari.  
t.1.p.862.n.7

Sententia in causa criminali aliquando continet iuramentum à partibus remissibilem, aliquando irreuocabilem.  
t.1.p.895.n.3

Sententiae, quae lo rem iudicantem transeunt, praesumunt iuri, & aequitati conformes, sicut & sententiae discriminatoriae, & quando probatio in contrarium adueniat.  
t.2.p.175.n.2

Sententia ex falsis depositionibus lata ipso iure valet, sed per in integrum restitutionem rescinditur. t.2. p.302.n.6.

Sententiae executioni impediri non potest, allegata exceptione falsitatis instrumenti praeterit cuius lata est.  
t.2.p.486.n.3

Sententia

# Repertorium Generale

- Sententiā in rem iudicatam transiit, an possint instrumenta falsitatis argui. *ibid.* n. 4
- Sententiā lata ex testimonio testium corruptorum rescindenda est. *t. 1. p. 403. n. 1*
- Sententiā sine scriptura prolata valet. *tom. 1. p. 445. num. 1.*
- Sententiā interloquutoria à quolibet iudice verè profecti valet: sententiā verò definitiua tantum à personis illiustribus. *ibid.*
- Sententiā interea, ad aliquod tamen certum instrumentum telas subsistit. *t. 1. p. 637. n. 8*
- Sententiā lata à iudice ad quem tertio provocatum est, an valida sit. *t. 1. p. 883. n. 8*
- Sententiā contra leges, canonelue prolata nulla est, nec ab ea appellare est necesse. *t. 1. p. 717. n. 6. & p. 719. n. 10.*
- Sententiā à iudice prolata quocumque impugnari possit. *ibid.* n. 8
- Sententiæ nullitas unde proveniat, & quocumque sit. *ibid.* & p. 718.
- Sententiā aperte nulla quoniam sit ostenditur, & varia exempla referuntur. *tom. 1. pag. 718. num. 8.*
- Sententiā quoniam contra ius fori dicatur. *ibid.* num. 9.
- Sententiā lata contra aliam sententiā, quæ in rem iudicatam transiit, nulla est, sicut etiam sententiā contra ius expectum lata. *t. 1. p. 719. n. 10*
- Sententiā lata contra prohibitionem legum non est semper nulla. *ibid.* n. 11
- Sententiā ultimo supplicio decuriones condemnans, vel ad bestias, in quo casu subsistere possit. *ibid.* & seq.
- Sententiā lata contra leges per similitudinem adductas valida est. *t. 1. p. 730. n. 14*
- Sententiā prolatam oon debet differri cum magna litigantium iniuria. *t. 1. p. 731. n. 1*
- Sententiā debere celestiter profecti, quomodo intelligendum sit. *t. 1. p. 731. & seq. n. 7. & seqq.*
- Sententiā Romani Pontificis debet plenum robur adiacere illi, quæ iuxta ecclesiasticum morem iussit, & rectè sunt definita. *t. 1. p. 736. & seq. n. 1*
- Sententiā lata in causa matrimoniali nonquam transiit in rem iudicatam, sed potest retractari quoties de veritate constituerit. *tom. 1. p. 741. n. 3. & p. 745. num. 9.*
- Sententiā quoniam transiit in rem iudicatam. *tom. 1. p. 744. n. 7.*
- Sententiā in aliquibus casibus nonquam transiit in rem iudicatam, etsi non sit appellatum. *ibid.* num. 8.
- Sententiā in causa matrimoniali lata quandonam possit transire in rem iudicatam. *tom. 1. pag. 745. num. 11.*
- Sententiā lata contra Ecclesiam prætactu consuetudinis antiquæ, retractatur. *t. 1. p. 746. n. 2. 4*
- Sententiā iniquas super aliqua causa appellatione cessante comensis, non subsistit. *tom. 1. pag. 748. num. 1.*
- Sententiā definitiua postquam in rem iudicatam transiit, præsumitur bene prolata quoad iusticiam, & merita causæ; in sententiis verò interloquutorijs admittitur probatio in contrarium. *t. 1. p. 757. n. 3*
- Sententiā contra ius litigatoria lata valet, si ab ea iura tempus à iure præscriptum non fuerit appellatum. *t. 1. p. 758. n. 4.*
- Sententiā, quæ neglectā, vel defectā appellatione in rem iudicatam transiit, ius facit inter eos, qui in iudicio contendunt, licet contra ius litigatoria prolata sit. *t. 1. p. 758. n. 6*
- Sententiæ quocumque intulit dicatur, & quando per se, & quando per accidens. *tom. 1. pag. 759. num. 8.*
- Sententiā, quæ in rem iudicatam transiit, patetiam habet executionem. *t. 1. p. 765. n. 11*
- Sententiā citè probari potest per testes, licet non dependant de causis, quæ movere solent iudices ad pronunciandum. *t. 1. p. 768. n. 1*
- Sententiæ præcipuum requisitum est eius pronuntiatio, & quomodo sit faciendā. *ibid.* n. 4
- Sententiarum variae formulæ referuntur. *ibid.* & seq. num. 5.
- Sententiæ pronuntiatio ex iure civili, vel canonico. *t. 1. p. 769. n. 10.*
- Sententiā scripturam requirit ad probationem, non ad substantiam. *ibid.* n. 7
- Sententiā lata absente citato ad eam audientiam ex legitima causa, iudici tamen ignota, valida est, retractatur tamen probatè legitimā absentis causā. *t. 1. p. 775. n. 1.*
- Sententiā quandonam absentibus partibus, citatis tamen, profecti possit. *t. 1. p. 776. n. 6. 10*
- Sententiā legitimè prolata non debet retractari prætextu instrumenti noviter reperi. *tom. 1. pag. 781. num. 5.*
- Sententiā prætextu instrumenti noviter reperi aliquando retractatur. *t. 1. p. 781. n. 7*
- Sententiā contra Ecclesiam, vel Rempublicam lata potest retractari prætextu novi instrumenti, petiti tamen prius restitutione in integrum, & non aliter. *ibid.* n. 8
- Sententiā lata ex privilegio probationibus non transiit in rem iudicatam. *ibid.*
- Sententiā lata prætextu instrumenti noviter reperi duobus modis retractari potest. *ibid.* n. 9
- Sententiā prætextu privilegij noviter reperi quandonam non retractatur. *ibid.* n. 8. p. 783
- Sententiā lata ex falsis instrumentis non æqualiter instatur ac lata ex falsis testibus. *tom. 1. p. 784. num. 3.*
- Sententiā lata ex falsis probationibus, vel instrumentis, an sit ipso iure nulla, an veniat retractanda. *ibid.* num. 4.
- Sententiā à iudice excommunicato lata, ipso iure nulla est. *t. 1. p. 788. n. 1*
- Sententiā pro aliquibus lata quando aliis occurrere, vel prodelle possit. *t. 1. p. 789. n. 4. & p. 790. n. 5. & 6. & p. 791. num. 7. & 8. & pag. 791. num. 9. & pag. 793. num. 10.*
- Sententiis diversis à diversis iudicibus latis, tenet ea, quæ pro causis favorabilibus lata est. *tom. 1. p. 793. & seq. n. 1. & 2. & p. 794. n. 5.*
- Sententiæ diversæ à delegatis iudicibus latis an subsistant. *t. 1. p. 794. n. 3*
- Sententiæ diversæ ex compromisso latis, non valent. *ibid.* n. 4.
- Sententiā quandonam possit ferri à pluribus iudicibus separatim, & quando simul ferri debeat. *ibid.* num. 7. 9.
- Sententiā legitimè à iudice prolata transiit in rem iudicatam, si nulla fuerit appellatio suspensa. *t. 1. p. 806. n. 6.*
- Sententiā interloquutoria quid sit, & quid interloquutorio. *t. 1. p. 806. n. 5*
- Sententiæ interloquutorie definitio, & exempla traduntur. *ibid.* n. 6. & 7
- Sententiā tam definitiua, quam interloquutoria, an possint profecti sub conditione. *tom. 1. pag. 811. num. 1.*
- Sententiā dicitur motus iudicis. *t. 1. p. 844. n. 4*
- Sententiā



# Omnium Notabilium. Litera S.

Sententia excommunicationis an possit ferri pro futuro culpis. t. 1. p. 84. t. n. 3.  
 Sententia dicta in absentem quandam rei iudicatur vim habeat. t. 1. p. 84. n. 3.  
 Sententia an per appellationem suspenditur, vel omnino extinguitur. t. 1. p. 84. & seq. n. 5.  
 Sententia interlocutoria potest a iudice revocari pendente appellatione super ea, exceptis aliquibus casibus: scilicet est de sententia definitiva. t. 1. p. 87. n. 1.  
 Sententiae venales a corruptis iudicibus prolatae, etiam extra promissionis auxilium infirmæ. tom. 3. p. 31. n. 5.  
 Sententia inducit notorietatem, quæ valet ad multos effectus. t. 3. p. 80. n. 3.  
 Sententia lata contra sponsalia de futuro, transit in rem iudicatam, nec potest retractari. tom. 4. p. 17. n. 7.  
 Sententia in foro Romano quomodo antiquitas proferebatur. t. 4. p. 12. n. 3.  
 Sententia, quæ vno nititur fundamento, sed falso, & facti contrario, an fultineatur, si aliud in ea expressum legitimum sit. t. 4. p. 40. n. 4.  
 Sententia prolata super principali, quandam super accessorio pronunciari possit. tom. 4. pag. 293. n. 8.  
 Sententia quantum mutari possit ab ipso iudice, qui illam protulit. t. 5. p. 41. n. 4.  
 Sententia definitiva quandam prolata dicitur. ibid.  
 Sententia a iudice ecclesiastico lata an obliget subditos peccantes extra districtum suæ iurisdictionis, si eorum etiam non subditos peccantes intra suæ iurisdictionis districtum. t. 5. p. 388. n. 4.  
 Sententia quæ formali, & quibus verbis concipi debeat, ut finem controversiæ imponat. t. 5. p. 417. n. 1.  
 Separatio quoad thorum successit hodie in locum divortij, quod iure civili olim fiebat, eisdemque effectibus operatur. t. 4. p. 199. n. 14.  
 Sepulchrum monumentum appellatur; & monumentum sepulchrum. t. 1. p. 83. n. 25.  
 Sepulchrum & ius in eo sepeliendi an prescriptione acquiri possit. t. 1. p. 687. n. 18.  
 Sepulchra vitiorum intra monasteria mulierum constructi vetenunt esse, & cadastra feminarum intra claustra vitiorum inferri. tom. 3. pag. 16. & 27. n. 6.  
 Sepulchrum non raro æterna domus dicitur in antiquis lapidibus. t. 3. p. 336. n. 5.  
 Sepulchra aliquando intra moenia urbis fieri prohibitum fuit. t. 3. p. 336. n. 6.  
 Sepulchra apud Romanos alia propria singulis, alia communia pluribus. t. 3. p. 337. n. 7.  
 Sepulchra hereditaria, & familiaria. ibid.  
 Sepulchra praeceptorum Christianorum: ubi de sepultura in Ecclesia facta. ibid. n. 8.  
 In Sepulchro maiorum decedentem iscrete locandum est, pro maledictioneque habetur in eo non sepeliri. t. 3. p. 338. n. 8.  
 Sepulchrum duplici ratione potest dici proprium. t. 3. p. 339. n. 10.  
 Sepulchrorum termini apud Romanos designari, extra quos locus religiosus non consuebatur. t. 3. p. 365. n. 4.  
 Sepulchrorum religio apud omnes gentes commendatissima fuit. t. 3. p. 366. n. 5.  
 Sepulchra communiter loca religiosa a Iuriconsultis vocantur. ibid.  
 Sepulchrorum venditionem, & permutationem ius

religionis prohibet. ibid.  
 Sepulchri emptio ab Abraham facta quomodo exercebatur ab omni lege. t. 3. p. 367. n. 7.  
 Sepulchrum venditio fundo, in quo extat, transit in emptorem. ibid.  
 Sepulchrum quod propolis expensis prius est quique constructus, vendere potest. ibid. col. 1.  
 Sepulchri Regum Iuda, & cialum urbis Hierosolymæ quæ a Chaldeis effusa tom. 5. pag. 149. n. 5.  
 Sepulchrum David ab Hircano Pontifice ad obsequium urbis auertendam retransitum. ibid. & seq.  
 Sepulchrorum variae inscriptiones, earumque interpretatio. ibid. p. 150.  
 Sepulchrorum effusores pessimi fates dicuntur. ibid.  
 Sepulchrorum effusio an sit crimen peculatus. ibid. n. 4.  
 Vide in verbo *Thesaurus, Pecunia*.  
 Sepulchra a fidelibus potest in quacunque Ecclesia eligi: & quid si ea non electa decedant. t. 1. p. 876. n. 7.  
 Sepulchra potest ab vnoquoque eligi, decedens autem electione non facta, in maius tam sepulchro est sepeliendus. t. 3. p. 334. n. 8.  
 Sepulchra iure naturali corporibus debita: pro diversitate nationum variis usus fuit. tom. 3. pag. 335. n. 4.  
 Sepulchre loci diversis nominibus appellatur. ibid. & seq. n. 5.  
 Sepulchra intra Ecclesiam quando in usu esse ceperit, & quando prohibita. t. 3. p. 337. & seq. n. 8.  
 pro Sepulchre usu remedia possibilia, laici componunt. t. 3. p. 339. n. 10.  
 Sepulchrum eligens in monasterio, vel loco religioso, ibi sepeliendus est; scilicet vero si in loco minus religioso sepulchrum sibi eligat. tom. 3. pag. 341. n. 3.  
 Sepulchra potest in monasteriis tum monachorum, tum monialium eligi. t. 3. p. 342. n. 9.  
 Sepulchra luxu, vel supra alas non permittuntur. ibid.  
 Sepulchrum sibi in æde sacre curare sanctum, & pium est. ibid.  
 Sepulchra in Ecclesia facta prodest ad solatium defunctorum. ibid. p. 343. n. 6.  
 Sepulchra in Ecclesia quomodo profit defunctis ibi sepelitis. ibid.  
 Sepulchre electio in loco minus religioso fultineat, non in loco pure prophano. t. 3. p. 344. n. 9.  
 Sepulchra preteritis appellationis differti non debet. t. 3. p. 345. n. 3.  
 Sepulchra defunctorum domus est. tom. 3. pag. 347. n. 1.  
 Sepulchra utrinque coniugis an debeat esse eadem ubi eicæ hoc mira exempla testantur. ibid. n. 3.  
 Sepulchre electio est pars ultime voluntatis, potestque a quolibet, sine viro, sine femina, habente legitimam ætatem lata electio fieri. tom. 3. p. 348. n. 4.  
 Sepulchre electio an possit relinqui in alterius arbitrio. ibid.  
 in Sepulchre electione non attenditur paritas potestatis, sed tantum ætas filij eligentis. tom. 3. p. 349. n. 7.  
 Sepulchra extra propriam parochiam ab aliquo electa, quæta portio de relictis Ecclesiæ, in qua sepelitur, propriæ parochiæ debetur. tom. 3. p. 350. n. 3.

Sepultura

# Repertorium Generale

**Sepultura ecclesiastica deneganda** non est ei, qui ca-  
so submersus in flumine occubuit. tom. 3. pag. 555.  
num. 2.

**Sepultura ecclesiastica excommunicata est** deneganda. t. 1. p. 559. n. 2

**Sepultura privatio** pena gravis apud omnes nationes fuit. t. 3. p. 560. n. 4

**Sepultura ecclesiastica variis facinorosis** negatur. t. 3. p. 561. col. 1. & 2.

**pro Sepultura in Ecclesia** prestanda pecuniam exigi non debet. t. 3. p. 564. n. 4

**Sepultura triplex** acceptio. t. 3. p. 565. n. 4

**Sepultura etiam apud Gentiles** semper religiosa habita fuit. t. 3. p. 566. n. 5

**Sepultura commercium** quàm legitime ab Ecclesia prohibetur. t. 3. p. 566. n. 6

**Sepultura venditio** prohibetur, sed pro ea sponte oblatum licet accipitur. t. 3. p. 568. n. 8

**Sepultura quid** significet eam prohibetur ne quid pro ea exigatur. t. 3. p. 569. n. 5

**Sepultura modus** observari in vrbis Constantinopoli describitur, ubi de triplici secreto defunctorum. t. 3. p. 599. & 110. n. 10.

**Sequester** unde ita dicitur. t. 2. p. 315. n. 4

**Sequester definitio** traditur, & explicatur. ibid.

**Sequester an possideat**, an vero tantum custodiat. ibid. n. 5.

**Sequester quando** admittatur. ibid. & seq. n. 6

**Sequesteratio in quibus rebus fieri possit.** t. 3. p. 417. num. 8.

**Sequesteratio regulariter** prohibita in quibus casibus admittatur. ibid. n. 9

**Sequesteratio an in omnibus rebus**, etiam in pecunia, admittatur. ibid. n. 10

**Sequesteratio fiat**, an semper desideretur ut fructus dissipentur. t. 3. p. 318. n. 11

**Sequesteratio fructuum** quando decernenda in casibus beneficiis. t. 1. p. 135. n. 9

**Sequesteratiois** vrbis, super cuius coniugio lis pendet, varij casus referuntur. t. 4. p. 32. n. 2

**per Sequesteracionem** an amittatur rei possessio, & transferatur in sequestrem. tom. 4. pag. 49. & seq. num. 1.

**Sequesteratio** quomplex sit. t. 2. p. 316. n. 7

**Sequestem voluntarium** inter, & necessarium quodnam discrimen versetur. ibid.

**Servitus** impedimentum naturale ad ordines dicitur. t. 1. p. 553. n. 13.

**Servitus** vera quibus modis liberis hominibus contingat. t. 1. p. 557. n. 4

**Servitus in aliquibus casibus** admittitur contra libertatem. t. 3. p. 147. n. 4

**Servi** homines olim personam legibus non habebant. t. 1. p. 113. n. 3.

**Servi iure civili** pro mortuis habentur, nec iudices eligi possunt. t. 1. p. 114. n. 3

**Servi in Hispania**, Gallia, & Longobardia manumissi per denarium, 200 per charitatem. t. 1. p. 540. num. 2.

**Servi per charitatem** quomodo in Ecclesia manumitterentur. t. 1. p. 541. n. 3

**Servorum Ecclesie** manumissio certâ formâ præscripta fieri debebat. t. 1. p. 542. n. 4

**Servi plures** à dominis manumissi, ut clerici fierent. ibid. & seq. n. 5. Et ad redemptionem animæ. ibid. p. 542. n. 9.

**Servi nec aditus** manumissi sub spe manumissionis ad Ordines promoti fuerunt. tom. 2. pag. 543. num. 1.

**Servus** fugitivus libertatem non assequitur, sed iure

civili Romanorum peniendus fuit. tom. 1. p. 543. num. 1.

**Servi ignoti**, & ad gradus ecclesiasticos admissi gesta vites habent. t. 1. p. 544. n. 3

**Servi ante** plenam manumissionem ordinari non debent, & fraudulenter ordinati, ignorant domino, & Episcopo, deponunt, & domini restituantur. t. 1. p. 544. n. 5.

**Servorum ordinatio** prohibita iam à temporibus Apostolorum. t. 1. p. 545. n. 7

**Servi in aliquibus casibus** non præmissâ manumissione ordinantur. ibid. n. 7. & 8

**Servorum** quanta vilitas fuit apud Gentiles, fuisse exponitur. t. 1. p. 546. n. 9

**Servi** cur ab Ordinis sacramento arcantur, non ab aliis. t. 1. p. 546. n. 10

**Servi à Longobardis** manumissi severâ manumissionis formâ, quæ in Ecclesia celebrari non poterat. t. 1. p. 547. & seq. n. 12.

**Servi** inter Ecclesiasticum potuere causâ à Sede Apostolica committi. t. 1. p. 548. n. 14

**Servi Ecclesie** educabantur, ut ad ecclesiasticas officia, & ordinem clericalem ascenderent: non tamen ab Episcopis sine causa manumitti poterant. t. 1. p. 550. num. 3.

**Servi** manumissi ut Parochialibus Ecclesiis præstarentur, quicquid intuitu beneficii acquirerent, Ecclesie eorum accrederet, nec ad extraneos transire poterat. t. 1. p. 550. n. 4

**Servi Ecclesie** an peculium tempore servitutis acquirere possint. t. 1. p. 551. n. 2

**Servi** ab Ecclesia manumissi, si contra eandem testimonium dicere, vel eam stenare præstarent, ita servitutem redigunt, & honoris gradus privantur. t. 1. p. 552. n. 3. 10.

**Servos** manumissos actus Ecclesie prosequi quid sit. ibid. n. 11.

**Servi à fidelibus** in remedium animæ manumissi, Ecclesie, non patroni liberti fiunt. tom. 1. p. 553. num. 12.

**Servo** manumisso ut clericus fiat, an possint spirituales operæ imponi. t. 1. p. 554. n. 3

**Servi** frequenter manumissi ut certæ Ecclesie operas præstarent. t. 1. p. 555. n. 5

**Servus criminaliter** accusatus, siue absens siue præsens à domino defendi potest, excepto publicanorum servus, & qnatre. t. 1. p. 584. n. 4

**Servus** sub conditione legatus, si ab herede manumittatur, non statim competit ei libertas, sed eo servo sub conditione per fideicommissum relicto. t. 1. p. 1005. n. 22.

**Servo** Ecclesie manumisso non censetur ei peculium concessum, & quando censetur concessum servis priuatorum manumissi. t. 1. p. 557. n. 3

**Servi Ecclesie** manumissi revocantur in servitutem, nisi Prælati eos manumitterent tantumdem acquirerent. t. 1. p. 558. n. 1

**Servi Ecclesie** à Prælati ex triplici causa manumitti solent. ibid. n. 3

**Servi Ecclesie** an in manumissione plenam libertatem consequerentur. ibid.

**Servi Ecclesie** beneficii possunt ab Episcopo manumitti. t. 1. p. 560. n. 7

**Servi Ecclesie** in iure manumissi, an possint aliqua præscriptioe se tueri. t. 3. p. 560. n. 8

**Servorum alienario** aliquando odio eorum, aliquando eorum favore prohibetur. tom. 3. pag. 567. num. 14.

**Servus Ecclesie** nec alienari, nec permutari potest, nisi sit fugitivus. t. 1. p. 559. n. 2

Servorum

# Omrium Notabilium. Litera S.

*Seruum* Ecclesie tria genera referuntur. *ibid.*  
*pag. 340.*  
*Serui* degeneres quinam fiunt. *ibid.*  
*Serui* Ecclesie triplicis generis operas profanas im-  
 pendebant. *ibid. col. 1.*  
*Seruum* Ecclesie disciplina, gradus, & pater-  
 nitatis referuntur. *t. 3. p. 340. n. 5.*  
*Serui* Ecclesie tenebantur mississimo seruitutis genere.  
*t. 3. p. 341. n. 6.*  
*Seruus* Ecclesie alienare iniunctum, illosque ad lica-  
 lem potestatem redigi, poena, & supplicium fuit.  
*ibid.*  
*Seruum* Ecclesie permutatio absolute prohibetur,  
 etiam cum solennitate. *t. 3. p. 341. n. 7.*  
*Serui* fugitiui, vel furculi, an vendi, & alienari pos-  
 sint. *ibid. n. 7.*  
*Serui* fugitiui quinam dicantur. *ibid. p. 343.*  
*Seruus* noxæ deditus tradit in verum dominium acci-  
 plentis. *t. 3. p. 343. n. 12.*  
*Seruus* pignori datus quomodo possit à proprio do-  
 mino lites institui. *ibid. n. 13.*  
*Seruus* pignori datus à debitore manumitti potest.  
*t. 3. p. 376. n. 10.*  
*Seruus* si extra causam pecuniariam, & extra rem do-  
 mini fidetobest, iniunctum est fidetobest: ubi traditur  
 ratio differentie intercessionis serui, & filii fami-  
 lias. *t. 3. p. 403. n. 3.*  
*Serui* ob atrocitatem dominorum ad Ecclesiam confu-  
 gentes, an sint ab ea abducendi. *tom. 3. p. 391.*  
*num. 8.*  
*Serui* ad monasterium conuolantes, quomodo effi-  
 ciantur monachi. *t. 4. p. 133. n. 4.*  
*Seruus*, qui beneficium libertatis est adeptus, quo-  
 modo ad seruitutem redigatur. *ibid. o. 6.*  
*Seruum* condicio quomodo abiectione sit, describitur. *t. 4.*  
*p. 149. n. 3.*  
*Seruum* coniugium continentium dicitur. *ibid.*  
*Seruus* an voluntatem habeat. *t. 4. p. 151. n. 7.*  
*in* *Seruis* duplex differentia reperitur quoad sacramen-  
 ta matrimonij, & ordinis recipienda. *t. 4. p. 152.*  
*num. 7.*  
*Seruus* matrimonium contrahendo non prius domi-  
 nio suo. *t. 4. p. 153. n. 10.*  
*Seruus*, vel liberus Ecclesie an possit mulierem in-  
 genium accipere. *t. 4. p. 153. n. 12.*  
*Seruus* post emancipationem nouus homo censetur  
 quoad ea, quæ lris civilis sunt, non tamen quo-  
 ad ea, quæ ex moribus gentium procedunt. *t. 4.*  
*p. 200. col. 1.*  
*Serui* communis affirmatio quoniam fuisse iure ciuili.  
*t. 5. p. 136. n. 1.*  
*Seruus* ludæi, vel Saraceni quoniam possit in li-  
 bertatem absque pretio eripi. *tom. 5. pag. 164.*  
*num. 1.*  
*Serui* an propter dominorum hæresim eripiantur in  
 libertatem. *t. 5. p. 138. n. 3.*  
*Seruus* languidus à domino expositus latinam libe-  
 ratem consequatur. *t. 5. p. 143. n. 1.*  
*Seruus* sanus à domino pro derelicto habitus, liber  
 efficitur, si prior se occupet, & pro libero se gerat.  
*ibid. n. 3.*  
*Serui* phasianari quinam dicti fuerint apud veteres.  
*t. 5. p. 406. n. 6.*  
*Seruitus* aliquâ detrahendum est ob multitudinem  
 peccatorum. *t. 1. p. 90. n. 13.*  
*Serui* uterque diuersis mansionibus ab antiquis legi-  
 slatoribus fuit sepestrus. *t. 3. p. 65. n. 10.*  
*Seruus* est ciuitas Episcopalis Germaniæ sub Metro-  
 poli Bremenfi. *t. 4. p. 68. n. 1.*  
*Sicilia* regnum sem in spiritualibus, quomodo in tempora-

libus ad Romanæ Ecclesie patrimonio pertinet  
*t. 1. p. 133. n. 5.*  
*Sicilia* tota bipartita, etiam in his quæ Ecclesie iura  
 concernunt. *t. 1. p. 167. n. 4.*  
*Sicilia* à Saracenis recepta in feudum concessa  
 fuit à summo Pontifice sub titulo Ducatus, dein-  
 de titulo Regni decorata fuit. *tom. 2. pag. 571.*  
*num. 2.*  
*Sigillum* confessionis quid sit, & quomodo antiquis cin-  
 gis in Ecclesia. *t. 1. p. 773. n. 3.*  
*Sigilli* obligatio à iure ecclesiastico procedit, & di-  
 uino, ciuili, & naturalis nescitur. *tom. 1. pag. 754.*  
*num. 4.*  
*Sigilli* obligatio archiepiscopos obstringit, poena  
 etiam in eos propolita: & quoniam sint illa. *ibid.*  
*n. 5. & seq.*  
*Sigillum* argumentum est inuicestitæ. *tom. 2. p. 349.*  
*num. 1.*  
*Sigillum* Ecclesie dicitur annulus Ecclesie. *ibid.*  
*pag. 350.*  
*Sigillum* domino ignorante appositum, illi non per-  
 iudicat. *ibid. n. 2.*  
*Sigillorum* usus apud antiquos in signandis, clau-  
 dendisque literis, & instrumentis. *tom. 2. p. 490.*  
*num. 4.*  
*Sigillum* tale debet esse, ut sigillatim in notitia  
 nam deducatur: ubi aliquis de eorum forma. *ibid.*  
*& seq.*  
*Sigillum* plerumque continet insignia, & arma sigil-  
 lantis. *t. 1. p. 491. n. 5.*  
*Sigilla* debent continere literas significatas illius,  
 cuius sunt. *t. 1. p. 491. n. 7.*  
*Sigillum* authenticationis quoniam sit, & cuius antio-  
 ritatis. *ibid. n. 8.*  
*Sigillum* proprium non habet quilibet Ecclesia, sed  
 tantum maior. *t. 3. p. 411. n. 3.*  
*Sigillo* publico & authentico, quod institutionis &  
 imperij argumentum est, quomodo uti possint. *tom. 5.*  
*p. 466. n. 3.*  
*Signa* ciuitatis olim Episcopalis, ad tempe oppidum re-  
 ducta fuit. *t. 2. p. 63. n. 3.*  
*Signaculum* est Monasterium Ordinis Cisterciensis in  
 diocesi Rhenensi. *t. 1. p. 135. n. 3.*  
*Silencium* etiam in Gentilibus fanis valde studiose ob-  
 seruatum. *t. 1. p. 43. n. 8.*  
*Silencium* in Ecclesiis fidelium valde à Patribus com-  
 mendatum. *ibid.*  
*Silencium* monachis valde commendatur, præcipue  
 in quibusdam locis. *t. 1. p. 37. n. 6.*  
*Silencium* in sacris ministris maxime conuenit. *t. 3.*  
*p. 335. & seq. n. 3.*  
*Silua* caduâ venditur, an possit rescindi venditio ob  
 lationem vltra dimidiam. *t. 3. p. 307. n. 4.*  
*Siluester* vrbis Episcopalis est in Metropoli Rhen-  
 ensi, & quare ita dicta. *t. 1. p. 133. n. 4.*  
*Siluester* monasterium Ordinis D. Benedicti aliquando  
 diocesis Modicensis, aliquando Aduernensis  
 fuit. *t. 5. p. 635. n. 2.*  
*Simon* Magus Genoniz author. *t. 5. p. 72. n. 12.* *Com.*  
*B. Petrus* discipulus, cuius precibus in terram pro-  
 stratus fractis cruribus motus. *tom. 5. pag. 78.*  
*initio.*  
*Simonia* labe impedit electionem ad quamlibet digni-  
 tatem. *t. 1. p. 167. n. 3.*  
*Simonia* in electione, & collatione beneficii ecclesia-  
 stici multis modis committitur, & an in ea dispensa-  
 re possit Episcopus. *t. 1. p. 367. c. 59. n. 1.*  
*Simoniz* vitium honoris, & detractionis causâ di-  
 uersis nominibus canones sacri appellauerunt. *tom. 2.*  
*p. 133. n. 3.*

# Repertorium Generale

In Simonie crimine locus criminis & muneris non testificatur; & in eo testimonium vnius non sufficit ad condemnationem. t. 1. p. 404. n. 3

Simonie crimen habet omnium prima, & maxima habitus fuit. t. 1. p. 350. n. 1

Simoniam quando committitur in conventione super beneficio ecclesiastico. t. 3. p. 149. n. 2

Simonie crimen poena ordinaria puniatur, nisi extraordinarie aduersus illud procedatur. tom. 5. p. 49. num. 13.

Simoniam an committatur aliquid accipiendo pro baptisate paruulorum, vel ordinatione clericorum, & quomodo circa haec cautum sit. tom. 5. pag. 71. num. 8.

Simonie etymon, & origo refertur. tom. 5. pag. 71. num. 11.

Simonie grauitas variis nominibus honoris plenius describitur. t. 5. p. 73. n. 13

Simonie variae definitiones referuntur, & receptio, & communio eligitur, & explicatur. ibid. n. 13

Simoniam in quibus rebus admittitur. tom. 5. p. 74. num. 15.

In Simonia commissi in collatione ordinum peccat contra religionem, iustitiam, & pietatem. ibid. num. 16.

Simoniam non committitur in curia Romana aliquid exigendo pro litere quae in ea expediuntur. tom. 5. p. 75. n. 17.

Simoniam corruptela in Gallia circa collationem beneficiorum. t. 5. p. 75. & seq. n. 1.

ad Simoniam accusationem quilibet, etiam laicus, admittendus est. t. 5. p. 76. n. 3

Simoniam à Girci commissam. t. 5. p. 79. n. 2

Simoniam an iure diuino, vel ecclesiastico tantum damnetur. t. 5. p. 80. n. 5

Simoniam iure diuino prohibita quanam sit; & quanam prohibita iure ecclesiastico. ibid. & p. 81

Simoniam in collatione beneficij ecclesiastici quomodo, & quotupliscet contingat. tom. 5. pag. 87. num. 3.

Simoniam triplex refertur, & quomodo realis circa beneficia ecclesiastica committitur, & exponitur. ibid. & seq. p. 88.

Simoniam commissam, an simoniacus ipso iure priuetur beneficiis. t. 5. p. 88. n. 4. & 5.

Simoniam necessariam committitur in venditione beneficij ecclesiastici. t. 5. p. 90. n. 8

Simoniam in venditione rerum ecclesiasticarum in aliquibus casibus non committitur. ibid.

Simoniam quandam committitur exigendo ab electo cautionem de indemnitate rerum beneficij. ibid. col. 3.

Simoniam an committatur per omissionem aduocati spiritualis pro pretio temporali. t. 5. p. 91. n. 3

Simoniam in receptione christiana inter parochoa, & Episcopos commissam. t. 5. p. 93. n. 3

Simoniam an propter committatur in acceptione pretij pro christiane. t. 5. p. 94. col. 2

Simoniam committitur recipiendo pretium pro habitu monastico, & illud recipientes suspenduntur ab officio. t. 5. p. 98. n. 5

Simoniam non committitur pacificando de pretio pro sustentatione religiosi, si monasterium tenens reddere habeat. t. 5. p. 99. n. 6. & 7

Simoniam an committatur in venditione habitus Equitum Militarium. t. 5. p. 99. n. 8

Simoniam an committatur redimendo vexationem iustitiae, vel iniustitiam factam circa rem spirituales, aut spirituales annatas. t. 5. p. 103. n. 1. & p. 106. n. 3

& p. 115. n. 5.

Simoniam per malitiam tertij in electione interveniens, non vitiat illam, secus alius, etiam ignoranter interveniens. t. 5. p. 105. n. 2

Simoniam in collatione, & acquisitione beneficij scienter intervenientem quia absolueri possit. ibid. num. 3.

Simoniam vitium an aequali poena puniatur, si claretur per accusationem, siue per inquisitionem. t. 5. p. 110. & seq. n. 3.

Simoniam an committatur in venditione, vel alienatione beneficiorum ecclesiasticorum. tom. 5. p. 119. num. 3.

Simoniam communis diuisio traditur. tom. 5. pag. 125. num. 1.

Simoniam mentalis quanam dicatur, & quomodo contingat. ibid.

Simoniam quendam species committitur, si Ecclesia, vel iurisdicchio ecclesiastica sub annuo censu concedatur. t. 5. p. 128. n. 4

Simoniacorum poena praecipua quanam sit. t. 5. p. 78. num. 4.

Simoniaci non possunt etiam post penitentiam peractam Missam cantare. ibid. n. 2

Simoniacus an ipso iure priuetur beneficiis obtentis. t. 5. p. 88. n. 4. & 5.

Simoniacus beneficij possessor per vim spoliatus non restituitur. t. 5. p. 89. n. 6

Simoniacus tenetur beneficium restituere cum fructibus etiam in foro conscientiae; & cuius finis fructus restituendi in hoc casu. ibid. n. 6

Simoniacus mentalis an teneatur ad restitutionem rei cum intentione simoniae acceptae. tom. 5. p. 125. num. 3. 4.

Simoniam ciuitas est Archiepiscopalis Regni Neapolitana à Sacraenia deleta. t. 5. p. 89. n. 2

Simoniam nobilis ciuitas est Italiae in sinu Calabriae. t. 5. p. 128. n. 2.

Simoniam, & pudicitia lauenom tara: vide in verbo lauenom.

Socer utriusque coniugii an gaudeat privilegio, non ultra quam facere possint, conueniantur. t. 3. p. 418. num. 11.

Socer natus semper loco parentis est. ibid.

Socer an semper praedicto privilegio gaudeat, & an possit dari caluus, in quo eo non fruatur. ibid. pag. 419.

Socer priuignam carnaliter cognoscens quibus poenis plectendus sit. t. 4. p. 175. n. 4

Societas an censetur contracta inter maritum & uxorem constante matrimonio. tom. 4. p. 186. & seq. n. 4. & 5.

Societas à Christiano cum ludis licet causa contracta, quid indignum est. t. 5. p. 156. n. 4

Socii propter dicuntur consortes, etque competit privilegium, ne ultra quam facere possint, conueniantur. t. 3. p. 417. n. 10

Socio se socium neganti privilegium praedium denegatur. ibid. p. 418

Sofedus Presbyter Cardinalis ad expeditionem Terrae sanctae ab Innocentio III. missus. tom. 1. pag. 215. num. 8.

Solennitas requisita in alienatione rerum Ecclesiae, an consuetudine minui possit. t. 2. p. 747. n. 5

Solidus quid sit, & quomodo variis eius valor apud Romanos fuerit. t. 1. p. 757. n. 3

Solidi valor varius apud varias gentes. ibid.

Solidus moneta est ab antiquo usu recepta, sed variat eius valor fuit. t. 5. p. 100. n. 2

Solendo omnia mala viuentibus sine teste persuadet. t. 3. p. 755. n. 3.

# Omnium Notabilium. Litera S.

*Solam* indebitam per errorem dupliciter errare potest, & quandam repetitio ei concedatur. t. 3. p. 424. num. 5.

*Solentis* per errorem scienter indebitam quandam repetitio concedatur, vel denegetur. tom. 3. p. 425. num. 6.

Vide in verbo *Constituta*.

*S. Sophia* celebra templum in urbe Constantinopolitana. t. 3. p. 194. n. 2.

*Sora* ciuitas Italiæ Cathedrali Episcopali decore, quæ unicam tantum dignitatem habet. tom. 4. p. 31. num. 1.

*Sorores* adoptiue clerici olim cohabitantes, quoniam facti. t. 1. p. 66. & seq. n. 14.

*Sototis* nomen, & fratris olim spud Gentiles solum fuit. ibid. p. 67.

*Sortes* in libris, vel taleis pro futuris scientiis non sunt faciende. t. 5. p. 182. n. 4.

*Sortes* Sanctorum & Apostolorum quoniam fuerint, variis exemplis ostenditur. tom. 5. pag. 383. & seq. num. 7.

*Sortis* consuetudinis usus, ut licitas sit, quæ requiritur. ibid.

*Sors* diuinatoria penitus ab Ecclesia improbanatur. ibid.

*Sors* diuinatoria dupliciter fieri potest. ibid.

*Sors* quid sit in iure, & quomodo apud bonæ oræ Authores accipiat. t. 5. p. 390. n. 6.

*Sortium* diuisio, & differentie traduntur. ibid. n. 7.

*Sortium* iudicium est valde periculosum, & à disciplina ecclesiastica alienum. ibid. & seq. n. 8.

*Sortium* usus an possit aliquando esse in electionibus ecclesiasticis licitus: ubi de electione D. Mathie facta per sortes ab Apostolis. t. 5. p. 391. & seq. n. 9. & seq.

*Sorilegium* in genere quæ criminis comprehendat, & quid sit propriè & stricte sumptum. tom. 5. p. 383. num. 6.

Vide in verbo *Sors*, *Sortitio*.

*Soritus* quàm varia sit superstitio, & quàm variè olim fecerit. t. 5. p. 383. n. 6.

*Soritus* ab Ecclesiæ Patribus prohibita. tom. 5. p. 384. num. 8.

*Soritus* an possit in aliquibus casibus esse licitus. t. 5. p. 385. n. 9.

*Sotolares* costulas antiquis Gallis sacerdotibus prohibitis in variis Synodis provincialibus. tom. 3. p. 53. num. 7.

*Spadens* an sint habiles ad contrahendum matrimonium: vide in verbo *Matrimonium*.

*Spelæra* ciuitas in Sclauonia Archiepiscopali Cathedrali decorata. t. 1. p. 582. n. 5.

*Spalla* pars animalis est, quæ aliter friscinga dicitur. t. 3. p. 125. n. 1.

*Species* apud Iuriscofos est quod à Dialecticis in diuidendum vocatur. t. 1. p. 80. n. 13.

*Species* generi derogat quoties in eodem negotio concurrunt, & ambo simul consistere nequeunt. t. 1. p. 80. n. 14.

*Speticula*, & ludus diebus Dominicis edere prohibuit. t. 1. p. 172. n. 13.

*Speticula* olim duplicis generis edita populo Romano. t. 3. p. 400. col. 1.

Vide in verbo *Cerramen*.

*Spes* an sufficiat ad pactum stabilendum, & an vendi, hypothecæ subici, de cæcis pacisci possit. tom. 1. p. 874. n. 7.

*Spes* variæ acceptiones, & quid propriè significet. t. 5. p. 74. n. 14.

*Spiritualia* quoniam dicantur, & unde procedant. ibid.

D.D. Gonzalez, in *Decretal. Index generalis*.

*Spiritualia* per essentiam, per causam, & per effectum. ibid.

*Spiritualibus* annexa diuersi generis. ibid.

*Spiritum* nobilis Italiæ urbs est, quam magnificè auzit Theodoricus Gothorum Rex: sed eadem magnam à Friderico Oenobarbo passâ est. t. 3. p. 544. & seq. n. 1.

*Spoletum* antiquissima ciuitas Episcopalis, olim Longobardorum Principum sedes. tom. 3. pag. 822. num. 1.

*Spoletum* urbs antiquissima Vmbriæ, excidium præstâ, deinde restituta, suæ Romanorum Pontificum ingem acceperit. t. 5. p. 553. n. 2.

*Spoletum* sine violentia delectus, est etiam testatuentius, sed non ante omnia. tom. 2. pag. 91. num. 10.

*Spoletum* ante omnia esse restituendum, quibus iuris authoritatibus probetur. tom. 2. pag. 103. num. 14.

*Spoletus* per vim, & spoliatus alio modo, in quo differant. t. 2. p. 104. n. 21.

*Spoletio* per vim agentis ad restitutionem spoliatus diuersimodè potest ubici. tom. 2. pag. 104. num. 22.

*Spoletus* agens interdichio possessio recuperanda, non tenetur ante restitutionem, nisi super alia spoliatioe spoliatus respondere, potest tamen ab agendo repelli per exceptionem spoliatiois. t. 2. p. 112. n. 4.

*Spoletus* ante omnia, nullâ exceptione dominij causam attingente admittit, est restituendus. ibid. p. 113. n. 6.

*Spoletus* per vim ante omnia est restituendus, non obstante exceptione, quæ respiciat dominium seu proprietatem rei. tom. 2. pag. 154. n. 4. & p. 156. num. 9.

*Spoletus* iuribus incorporeis non statim restituitor. t. 2. p. 156. n. 10.

*Spoletus* iure percipiendi decimas in aliena parochia quomodo restituatur. tom. 2. pag. 158. numero 11.

*Spoletus* tenentis per vim, ante omnia est restituendus. t. 1. p. 1014. n. 3.

*Spoletum* oppositum in modum mutæ penitentiæ, simul est tradendum; oppositum vero per viam exceptionis, prius est probandum, & cu probator, reus non restituatur. tom. 2. p. 1013. n. 3. & p. 1015. num. 23.

*Sponsa* quoniam dicantur. t. 4. p. 14. col. 1.

*Sponsa* in pluribus assimilatur uxori. tom. 4. pag. 10. num. 9.

*Sponsa* etiam non nubilis ætatis, defuncto sponso non potest ab eius consanguineo duci. tom. 4. p. 25. num. 3.

*Sponsalia* alia simplicia sunt, alia iuramento firmata. t. 2. p. 586. n. 2.

*Sponsalia* non transeunt in matrimonium propter nullum ad copulam. t. 2. p. 513. n. 10.

*Sponsalia* de futuro, etiam iuramento firmata, mutuo partium consensu dissoluantur. tom. 4. p. 12. num. 2.

*Sponsalium* variæ acceptiones. ibid. n. 3.

ad *Sponsalia* trahuntur leges multæ de matrimonio agentes. ibid. & seq.

*Sponsalium* frequentior, & gemina acceptio. t. 4. p. 11. n. 5.

*Sponsalia* saltant olim à Iuriscofultis concipij sponsaliumque conuentiones vltimùm in tabulis referri: ubi de aliis formulis sponsaliorum. ibid. & seq.

# Repertorium Generale

**Sponsaliorum definitio** traditur. tom. 4. pag. 14. num. 6.  
**Sponsalia inter, & nuptias datur in re, & tempore** discernuntur. ibid.  
**Sponsalia** sub culpa lethali sunt adimplenda, nulla data iusta excoicationis causa. ibid. & seq.  
**Sponsalia** mutuo consensu contrahuntur, & contrario dissoluantur. t. 4. p. 15. n. 7  
**Sponsalia** cum puella nondum septenni contracta non inducunt impedimentum publicae honestatis. t. 4. p. 16 & seq. n. 1.  
**ex Sponsalibus** ostendit impedimentum publicae honestatis inter sponsos, & eorum consanguineos. t. 4. p. 18. n. 3.  
**Sponsalia** consensu interno carentia an producant hoc impedimentum. t. 4. p. 10. col. 1  
**Sponsalia** ex quali absentia sponsi dici possunt: vide in verbo *Absentia*.  
**Sponsalia** plerumque iuramento interposito firmentur. t. 4. p. 58. n. 2  
**Sponsalia** de futuro dissoluantur per matrimonium postea consummatum, non autem per similia sponsalia de futuro, etiam si iurata: & circa hoc plures afferuntur casus. t. 4. p. 52. n. 3  
**Sponsaliorum, & nuptiarum** an sit eadem ratio quoad edictum prohibitorium. tom. 4. pag. 53. num. 3.  
**in Sponsalibus** promissio poenae inutiliter adiicitur. t. 4. p. 61. n. 2. & p. 63. n. 4.  
**in Sponsalibus** tantum stipulari potest quod interest. t. 4. p. 64. n. 3.  
**in Sponsalibus** & matrimonii premium potest apponi, & promitti. t. 4. p. 63. n. 8  
**Sponsalia** de futuro transiunt in matrimonium de praesenti per copulam subsequantem; non tamen per amplexus, & oscula. tom. 4. pag. 66. num. 1.  
**Sponsalia** de futuro solvantur per matrimonium de praesenti. t. 4. p. 67. n. 3  
**Sponsalia** inter infantes contracta, vel à minori cum infante, pro, infectis habentur, adeo ut nec impedimentum publicae honestatis producant. tom. 4. p. 83. n. 1.  
**ad Sponsalia** contrahenda an desideretur septennium esse completum. t. 4. p. 84. n. 4. 5  
**Sponsalia** non possunt contrahi ab his, qui consensum praestare non possunt. ibid. & seq. numero 6.  
**Sponsaliorum** tempus coarctatum ex lege Papiae. t. 4. p. 85. n. 8.  
**Sponsalia** ab ingebiberibus, vel vno pubere, & altero impubere contracta, quomodo dissolvi possunt. t. 4. p. 88. n. 1.  
**Sponsalia** de futuro propter leptom supervenientem dissolvantur, non verò de praesenti. tom. 4. p. 145. num. 8.  
**Sponsalia** sub conditione contracta an dirimantur per matrimonium postea subsequatum, insuper habita conditione: vide in verbo *Matrimonium*.  
**Sponsio** aliquando accipitur pro pignore à certantibus depositio. t. 1. p. 43. n. 4  
**Sponsio** olim Romae usitata à litigatoribus se invicem promouentibus. ibid. p. 44  
**Sponsio** aliquando tantum promissionem continet, licet regulariter supponat stipulationem. ibid.  
**Sponsio** facta populo à Domino de terra promissionis. ibid.  
**Sponsio** fidelitatis quid sit, & quando eius usus incipiat: vide in verbo *Iuramentum*.

**Sponsus** tenuitas sponsalia adimplere, quomodo compellendus sit. t. 4. p. 16. n. 8  
**Sponsus** indicibus assignatus quid sit, & unde colligebatur. t. 3. p. 33. n. 8  
**Sponsularum** taxatio facta à Iustiniano, ut iudicum sordibus obuiam ierit. ibid.  
**Stallum**, siue stallus, est sedes vnius Canonici in choro, apud Ecclesiasticos scriptores. tom. 1. pag. 103. num. 12.  
**Stallus** est locus cuiusque clerici, aut religiosi in choro; inde installare pro ponere in sede. tom. 5. p. 122. n. 1.  
**Stationem** verbum castrense est; unde & milites stationarij. t. 3. p. 94. n. 5  
**Stationis** variae acceptiones. ibid. & seq.  
**Statio** apud Christianos quid sit. ibid. p. 97  
**Statio** ex devotione tenetur, & quomodo solvetur. ibid.  
**Statum** factum à Canonici inaequalitatem continens respectu prouentuum praebendarum, invalidum est. t. 1. p. 36. n. 13 & 15  
**Statutum** à maiori parte Capituli quae ratione ab omnibus seruari debeat. t. 1. p. 57. n. 16  
**Statuta** laicorum non ligant Ecclesiasticos, nec bona Ecclesiae comprehendunt. t. 1. p. 58. n. 6  
**Statutum** quid sit, & qui ea facere possunt. t. 1. p. 60. num. 9.  
**Statutum** facere de lege jurisdictionis est. ibid. num. 10.  
**Statuta** varia contra Ecclesiam & Ecclesiasticas personas non valent. ibid. p. 61. n. 1  
**Statuta** Capitularium Galliae quare etiam ab Ecclesiasticis obtemperant. t. 1. p. 61. & seq. n. 14  
**Statuta** communitatis quando obligent successores in ea. t. 1. p. 70. n. 2  
**Statutum** alicuius collegij, vel communitatis confirmatum per legem superiorem, an possit ab eodem collegio, vel communitate reuocari, non obstant confirmatione superioris. tom. 2. pag. 506. num. 8.  
**Statutum** iuramento firmatum non potest à statuentibus mutari. t. 3. p. 16. n. 7  
**Statuta** humana emendantur pro varietate temporum. t. 4. p. 108. n. 1.  
**St. Stephani** monasterium in ciuitate Bononiensi, Ordinis D. Benedicti, à quo constructum. t. 1. p. 833. num. 1.  
**Stephanus I.** quondam Pontifex creatus, & martyris coronatus. t. 5. p. 646. n. 1  
**Sterilitas** est legitima causa minuetis pensionis. t. 3. p. 328. n. 3.  
**Sterilitatis** causae variae referuntur. ibid. & n. 4. & p. 328. num. 5.  
**Sterilitas** apud Gentiles aliquando fuit inducitur praestigia, & carminibus magicis. t. 3. p. 329. n. 5  
**Sterilitatis** casus varij referuntur, in quibus condant liberari, vel non, ab onere soluedi pensionem. t. 3. p. 330. n. 6  
**Sterilitas** iusteno iure civilis sufficiens causa est ad dirimendum matrimonium; non tamen apud catholicos. t. 4. p. 212. n. 2  
**Stipulatio** aliquando epistola à Paulo Iuristico dicta est. t. 1. p. 502. n. 2  
**Stipulatio** facta sine causa, an sit alicuius momenti. t. 1. p. 503. n. 1. & p. 504. n. 7.  
**Stipulationem** factam fuisse sine causa, quos probare debeat, adnot an reus. tom. 1. pag. 504. & seq. num. 7.  
**Stipulatio** sine causa facta, an reddatur efficax accedente iuramento. t. 1. p. 505. n. 9  
**Stipulatio**

# Omniū Notabilium. Litera S.

**Scipulatio** simplex, & duplex quid sit, & quando admittatur. t. 5. p. 324. n. 11.  
**Scipulatio** simplex, & duplex ad quid necessaria, & utilis sit. ibid. p. 324.  
**Scipulatio** duplex non præstatur, nisi de ea expresse conveniatur sit. ibid.  
**Scipulatio** ut res mea mihi detur, nulla est; sed scipulatio, ut res propterea reddatur. tom. 3. pag. 393. num. 12.  
**Scipulator** an pœn tenetur virginem docere, nisi tam per seductionem defloraverit. tom. 5. pag. 199. num. 12.  
**Scipulator** an tenetur docere virginem, quam defloravit, si ipsi eum docere nolit. tom. 3. pag. 300. num. 7.  
**Scipulator** virginis tenetur eam ducere in uxorem, an docere. t. 5. p. 304. n. 3.  
**Scipulatio** pœnalis in sponsalibus adiecta, an utilis sit: vide in verbo *Sponsalia*.  
**Scitavit** error circa mortem sibi ipsi inferendam. t. 3. p. 555. & seq. n. 4.  
**Scitavit** Archiepiscopus ubi suus, eiusque Archiepiscopus dignitas. t. 1. p. 218. n. 1.  
**Sindia** bonarum literarum ad veram, orthodoxamque fidem agnoscendam, & defendendam perquam necessaria sunt. t. 3. p. 176. n. 4.  
**Studia** literarum magnis, & multis laboribus constant. ibid.  
**Studia** literarum valde commendanda sunt in laicis, sed magis in ecclesiasticis. ibid. & seq.  
**Sindia** generalia, liberaliumque artium disciplina, & literarum cognitio magnam recipiunt utilitatem. t. 1. p. 132. n. 3.  
**Sindia** generalia, infirma in omnibus bene moratis Rebus publicis. ibid. p. 133.  
**Vide** in verbo *Schola*.  
**Stuprator** virginem defloratam ducens, ad quod per scientiam damnatus fuerat, condemnatur. tom. 5. p. 302. n. 6.  
**Stuprator** damnatum corruptæ virginis illam reparare debet. ibid. & seq. n. 7.  
**Stuprum** quid fuerit apud antiquos. tom. 5. pag. 301. num. 5.  
**Stuprum** quænam species delicti sit hodie. ibid.  
**Stupri** delictio traditur, & explicatur. ibid. & seq.  
**Stuprum** quibus penis puniatur, tam ex iure canonico, quam Cæsareo. t. 5. p. 302. n. 6.  
**Stigmata** secum frontibus inuicta denotantia erimen committunt. t. 5. p. 371. & seq. n. 8.  
**Stigmata** in vatilis corpora partibus inuicta. ibid. p. 374. num. 9.  
**Stigmata** à eadem moribus Christianis inuicta. ibid. & seq.  
**Stylus** aliquando Instrumentum, aliquando praxim in Tribunali receptam significat. tom. 2. pag. 913. num. 7.  
**Summus** cuius in Hierotia sita, Cathedrali Sede condecoratur. t. 1. p. 802. n. 1.  
**Subdelegatus** an consulere debeat delegantem: & quis possit subdelegare: vide in verbo *Delegatus*.  
**Subdelegatus** primis Ecclesiæ sacris hie gradus non ereditur, & à sacris Ordinibus priora aliena erit. t. 1. p. 476. n. 6.  
**Subdiaconi** tanquam tabularij deferuntur Episcopis, & Levitis tanquam subrogati in locum Nathinorum Templi Salomonis. tom. 2. pag. 489. num. 3.  
**Subdiaconi** gradus iam temporibus Gregorij Magni inter ordines sacros enumerabatur. ibidem num. 2.

D. D. Gouzel. in Decretal. Index generalis.

**Subdiaconi** olim castitatem vota non ligantur. t. 2. p. 489. n. 5.  
**Subdiaconus** in Episcopum eligi potest. tom. 1. p. 490. num. 11. 13.  
**Subdiaconus** in Episcopum ordinari nequit. tom. 1. p. 490. n. 14.  
**Subdiacono** an imponatur manus in eius ordinatione. t. 1. p. 139. n. 12.  
**Subdiaconi**, & ceteri omnes inferiores gradus clerici Diaconia, & Presbyteria semper obedientiam, & reuerentiam præstare. t. 1. p. 840. n. 4.  
**Subdiaconus** an aliquando liceat conjugium contrahere. t. 3. p. 38. & seq. n. 10. & 18.  
**Subdiaconus** calumniosè accusans, gradu ipso priuatur, & verberibus afficitur, ac in exilium mittitur. t. 5. p. 62. n. 5.  
**Subdiaconus** monasterium præcipuum Ordinis D. Benedicti caput, in quo disciplinam monasticam valde accurate servari curantur summi Pontifices. tom. 3. p. 735. & seq. n. 1.  
**Subreptio** quid sit, & in quo differat ab obreptionis vitio. t. 1. p. 124. n. 4.  
**Subsidium** charitativum potest ab Episcopis iusta exigente causa exigi: & quænam ad hoc causa legitime censetur: vide in verbo *Cathedralium*, & *Syndacium*.  
**Substantia** in tute passim pro censu, & patrimonio accipitur. t. 5. p. 450. n. 4.  
**Substantivus** præcætionis apud veteres Romanos vsus quænam. t. 2. p. 357. n. 2.  
**Successor** quis sit, & eius officium. tom. 1. pag. 155. num. 1.  
**Successor** in dignitatibus secularibus an sit electioni præferenda. t. 1. p. 222. n. 3. & p. 223. n. 7.  
**Successor** lato modo vocatur is, qui in alicuius locum subrogatur, licet eius hæres non sit. t. 1. p. 55. num. 8.  
**Successores** sacrilegorum, & rerum Ecclesiæ inuasorum, omni honore ab Ecclesiis consequendo priuantur. t. 1. p. 326. n. 13.  
**Successor** in Ecclesiâ tenetur solvere debita ob eius vtilitatem à prædecessore contracta. tom. 3. p. 409. num. 3.  
**Successor** in beneficio non tenetur ad omnia debita à prædecessore contracta solvenda, sed tantum ad aliqua; & ratio differentie traditur. tom. 3. p. 410. num. 5.  
**Successorum** quoddam genus vestis sit: vide in verbo *Cingulum*.  
**Suffraganeus** cuius sit in Sardinia Episcopali Cathedrali de corata. t. 1. p. 219. n. 9.  
**Suffraganeus**, hodie Sella, celebris verba est Italice in agro Vestino. t. 3. p. 222. & seq. n. 1.  
**Suffraganeus** verba præclara in provincia Rhenensis breuiter describunt. t. 2. p. 116. n. 1.  
**Suffraganeus** cuius Cathedrali Episcopali iam à temporibus D. Peri decoratur. ibid.  
**Suffraganeus** regnum in Galileis quandiu duraverit. t. 3. p. 692. n. 1.  
**Suffraganeus** regnum ad plagam Septentrionalem olim electionem dignitatem habebat, quam postea hereditariam fecit. ibid. col. 1.  
**Suffraganeus** potest ex delegatione Archiepiscopi consecrari Coepiscopum: & eul suffraganeus sic in hoc casu delegatus faciendus. tom. 1. pag. 777. num. 5.  
**Suffraganeus** an possit iniunctis cogi ad suscipiendam delegationem. ibid. n. 1.  
**Suffraganeus** quomodo sint in electione colligendi: vide in verbo *Servatus*, *Forum*.

Suffragium

# Repertorium Generale

**Suffragium** an possit in scriptis per electorem miti. t. 1. p. 44. n. 12.  
**Suffragium** factum tantum praeftitum in conciliis generalibus. t. 1. p. 33. n. 4.  
**Suffragium** pro pretio empti officij, & pro parochiano, aut auxilio alienius rei consequendae gratia sumitur. t. 1. p. 366. n. 18.  
**Suffragium** non solum dicitur quod petitur, sed etiam quod allegatur. t. 1. p. 109. n. 18.  
**Sumptus** necessarii à quo praestari debent relictibus: vide in verbo *Totus*.  
**Supplicatio** in iure quid significet; & quid sit supplicatio. t. 1. p. 979. n. 3.  
**Supplicationes** publicae in calamitatibus, & populi pressuris, à Graecis Litanis, à Latinis Rogationibus dicuntur: vide in verbo *Litania*.  
**Supplicia** reis infligi debent festis civilibus leges prohibere. t. 1. p. 170. n. 11.  
**Supplicium** diebus festis infligendum ob aliqua debita gratia. ibid. & p. 171.  
**Supplicium** quo notius est, plus ad exemplum & emendationem proficit. t. 1. p. 461. n. 5.  
**Sordi**, qui oibilibus penitus audiunt, à iudicandi munere arcentur. t. 1. p. 114. n. 3.  
**Sorrentina** civitas in Campania iam antiquitus Cathedrali Episcopali decorata. tom. 1. pag. 229. num. 2.  
**Sorrentum** civitas est Archiepiscopalis in Campania, à primis Ecclesiae saeculis Cathedrali Episcopali decorata. t. 1. p. 448. n. 1.  
**Sorrentum** proditorie Othoni IV. Imperatori traditum. ibid.  
**Suspensus** in baptismo ab initio Ecclesiae admitti: vide in verbo *Comper*.  
**Suspensus** de haereticis qui poena puniendus venit, nisi se purgaverit. t. 1. p. 109. n. 1. & 2.  
**Suspensus** de haereticis condemnatur, quae praefatum requiritur & sufficit. ibid. n. 3.  
**Suspensus** quid sit. t. 1. p. 181. n. 18.  
**Suspensio** alia ut poena, alia ut censura infligitur, & quid in eis inter sit. ibid.  
**Suspensio** aliquando confunditur cum excommunicatione; & in quo ab ea differat. ibid.  
**Suspensio** multiplex refertur. ibid. n. 18.  
**Suspensio** effectus recensentur. tom. 1. pag. 181. num. 10.  
**Suspensio** propter ordines extra tempora receptos imposita, an locum habeat ipso iure. tom. 1. pag. 436. num. 7.  
**Vide** in verbo *Ordinatio*.  
**Suspensio** quae locum habet in poenam delicti, regulariter perpetua intelligitur. t. 1. p. 412. n. 5.  
**Suspensio** quam incurrit Ecclesiae Praesulis obligatio res Ecclesiae pro alienis debitis, non potest ab Episcopo relaxari. ibid.  
**Suspensio** ob ebrietatem clericis infligenda, temporaria est, non perpetua. t. 1. p. 50. n. 9.  
**Suspensionis** multiplex acceptio refertur, & quae poena ecclesiastica sit. t. 1. p. 430. n. 9.  
**Suspensionis** nomen sua phrasae & periphrasae habet. ibid.  
**Suspensionis** definitio traditur, & diffusio. t. 1. p. 431. num. 10.  
**Suspensio** ad tempus facta non est proprie censura. ibid. n. 11.  
**Suspensio** lata ad tempus potest imponi absque poenae mentione, & tolli absque absolutione. ibid.  
**Suspensio** sive tanquam, censura lata, sive tanquam poena ad tempus imposita, prius sacro ministerio. t. 1. p. 431. n. 12.

**Suspensio** sive ab homine, sive à iure lata, est eiusdem speciei, & eundem producit effectum. ibid. Et an semper vera sit haec doctrina. ibid. & seq. n. 13-14.  
**Suspensio** nec potest eligi, nec eligere ad dignitatem Ecclesiasticam. t. 1. p. 196. n. 12.  
**Suspensio** non prius facit eligendi, ex Concilio Lateranensi decisione. tom. 1. pag. 308. num. 1.  
**Suspensio** à beneficio non est prius eligendi facultate. t. 1. p. 46. & seq. n. 3.  
**Suspensio** partialis ab ea parte officij suspenditur, quam index expressis verbis comprehendit. tom. 1. p. 369. n. 5.  
**Suspensio** per triennium in suspensione persistens, prius beneficio obtinens, & durante suspensione eligi non debet. t. 1. p. 486. n. 2.  
**Suspensio** ab officio absolute eligi non potest ad nova beneficia. ibid. n. 4.  
**Suspensio** electio ad beneficium non est ipso iure nulla, sed irritanda. ibid. n. 5.  
**Suspensio** an possit agere in iudicio, & in quibus casibus audiri possit. t. 1. p. 647. n. 2.  
**Suspensio** ab officio non est per consequens semper suspensio à beneficio. t. 1. p. 516. n. 2.  
**Suspensio** criminis praestitit aliquando sufficientem causam ad procedendum contra ipsum. tom. 1. p. 77. num. 2.  
**Suspensio** an praestitit sufficientem causam ad procedendum contra aliquem, & cum durandum. tom. 1. p. 310. n. 1.  
**Syracusa** antiquissimum Etruscorum oppidum est, iam à temporibus Apostolorum Ecclesiae Cathedrali decoratum. t. 1. p. 134. n. 1.  
**Sylvestrum** civitatem Galliae unde ita dicta sit, & à quo tempore Cathedrali Episcopali decorata. t. 1. p. 52. num. 1.  
**Sylvestri** Papa quandoam creatus Pontifex. tom. 1. p. 182. n. 5.  
**Sylvestri** multorum patrum miraculorum Constantinum Magnum baptizavit. ibid.  
**Sylvestri** Ecclesiae Romae à quo coadita, restaurata, & cui dicata. t. 1. p. 68. n. 1.  
**Symbolum** Apostolorum quando compositum, & unde ita dictum. t. 1. p. 17. n. 3.  
**Symbolum** Apostolorum in initio omnium Conciliorum recitatur. ibid.  
**Symbole** varia, quae tempore mediae aetatis in usu erant ad traditionem possessionis rei designandam. t. 1. p. 172. & seq. n. 18.  
**Vide** in verbo *Traditio*, & *Possessio*.  
**Symbolum** Graecum nomen est; & quare ita dictum. t. 1. p. 50. n. 10.  
**Symbolum** in Missis solennioribus recitatur, & in minoribus festiuitatibus omittitur. tom. 1. p. 571. num. 4.  
**Synagoga** quid sit, & quid significet. tom. 1. pag. 141. num. 7.  
**Synagoga** Iudeorum in civitatibus Gentilium constructa. ibid.  
**Synagoga** diversae Hierosolymis. ibid. & seq.  
**Synagoga** etiam à privatis hominibus constructa. ibid. p. 142.  
**Synagoga** à Iudeis triplici ex causa constructa. t. 1. p. 142. n. 8.  
**Synagoga** veteres reficere quare Iudeis permittitur, novae vero construere prohibetur. ibid. num. 9.  
**Synagoga** reficiendis cooperari nullo modo Christianis licet. ibid.  
**Synagoga**



# Omnium Notabilium, Litera S.T.

Synagoga Iudaeorum quare permittantur. t. r. p. 143.  
nom. 10.

Synodiferi subleuiti operationi secundum rationem naturalem. t. i. p. 4. n. 9

Syndicus quis sit, à quo constituitur, & quomodo à procuratore distinguatur. tom. i. pag. 140. num. 8.

Syndicus à quibus constitui possit; & quid in eius constitutione observandum. tom. i. pag. 941. num. 9.

Syndicus quis constitui possit, & quid semel constitutus agere debeat. ibid. n. 10

Syndicus fere pro procuratore sumitur. tom. i. p. 941. u. om. 14.

Syndicus quando à monachis sede Abbatiali vacante constitui possit. t. r. p. 977. n. 5

Synodalicum an sit eadem pensitatio Episcopo facienda, ac Cathedralicum; vide in verbo *Cathedralicum*.

Synodus Antiochena prima ab Apostolis celebrata; & quid in ea statutum. t. i. p. 17. n. 39

Synodus fere quatenus sit. t. r. p. 490. n. 10

Synodus septima aduersus quos celebrata. t. r. p. 492. num. 1.

Synodus Treacensis in Gallia à Ioanne VIII. Rom. Pont. celebrata. t. i. p. 747. n. r

Synodus quare Concilia diocesana & ciuilia vocentur. t. i. p. 811. n. 6.

Synodi quare ex eis conuocantur, & quid in eis possint statuere Episcopi. ibid. n. 7

Synodus Turonensis contra Victorium Antipapam quando fuerit celebrata. t. i. p. 139. n. 1

Synodus & synodaticum plerumque pro pensione numeraria, quae bis olim in anno pendebatur, accipiuntur. t. i. p. 812. n. 2

Cetera vide in verbo *Concilium*.

Syracusa Graecorum urbium maxima, fidelissimaque fuit. t. i. p. 225. n. 3

Syracusa urbium Graecarum fidelissima, & antiquissima Cathedralis. t. i. p. 126. n. r

Syracusani Episcopi dignitas, & auctoritas. ibid. n. 2. & p. 127. n. 3.

## T.

**T**abella saepe occultae vitiosae, & calumniosae accusationem. t. 4. p. 151. n. 2

Tabella accusatoriae usus in Hispania an sit legitimus. ibid. p. 155.

Tabellionum usus à Christianis Imperatoribus adinuentus ad conficienda instrumenta. tom. i. pag. 477. num. 7.

Tabelliones quinquem fuerint in prima eorum origine, & quodnam eorum officium in conficiendis instrumentis. ibid. & seq. n. 8

Tabellio publicus duorum testium vires sustinet. t. 2. p. 499. n. 15.

Tabellio plerumque cum tabulario confunditur; & in quo ab eo differat. tom. 1. pag. 507. & seq. num. 1.

Tabellionum bastardellum, seu brollardellum quid, & ubi vitium. t. 2. p. 509. n. 3

Tabellio superflus potest notas defuncti in publicam formam extendere, aliquibus requisitis adhibitis. ibid.

Tabularij quinquem fuerint apud antiquos, & quodnam eorum munus, & conditio. tom. 3. pag. 1017. num. 2.

Tabularium quid sit. ibid.

Tabularij varij tractantur. ibid. & col. 2

D. D. Gonzalez, in *Decretal. Index generalis*.

Tabularij officium clericis interdictum quodnam sit ibid.

Tabularij officium apud Graecos honorabile. ibid. Tacens pro consentiente habetur; & si ea duobus illatis alietum negat, reliquum affirmare praesumitur. t. 2. p. 123. n. 2

Tacens quondam pro consentiente non habetur. t. 2. p. 124. n. 4.

Tacens, & patiens quondam neque facit, neque negare videtur. t. 2. p. 126. n. 7

Tacis, & capiti si diuersum est saepe in iure indicium. t. 3. p. 422. n. 18.

Taciturnitas praecipua est ex coniecturis, quibus voluntas eruitur. t. 2. p. 124. n. 5

Taciturnitas inducit mandatum, & tacentem obligat. ibid. p. 125.

Taciturnitas non est medium inter consensum, & dissentium, sed inter affirmationem, & negationem. t. 2. p. 125. n. 6

Taciturnitas & patientia Praelati an noceat ipsi Ecclesiae. t. 1. p. 667. n. 3

Tales quid sint, & quid intelligantur, & quid torres per tales inquirent. t. 3. p. 182. n. 2

Tallia à talliando, & intelligendo dicta, totius generis exactionum testatur. t. 3. p. 997. n. 2

Tarentum genus est monetae apud Siculos vniuersae. t. 3. p. 315. n. 2.

Tarraco vetustissima Hispaniae Citerioris ciuitas Archiepiscopali Sede decorata. tom. 1. pag. 944. num. 8.

Tarraco Citerioris Hispaniae ciuitas Archiepiscopalis antiquissima. t. 2. p. 187. n. 3

S. Taurini monasterium Ordinis D. Benedicti, ubi fuerunt, & à quo fundatum. t. 1. p. 351. n. 2. & t. 2. p. 770. num. 1.

Taxatio pretij rerum an possit à Praelatis ecclesiasticis imponi. t. 3. p. 103. & seq. n. 9. & seq.

Taxatio iusti pretij, quae ex avaritia, & radice cupiditatis procedit, improbatum. tom. 3. pag. 104. num. 12.

Telam quid proprie sit, refertur. tom. 5. pag. 1581. num. 5.

Teli generali appellatione venit id omne, quo hominibus potest. ibid.

Templarij multae vnde sic dicti fuerint; & quodnam eorum munus. t. 2. p. 55. n. 2

Templariorum miserabilis casus, & huius Ordinis totalis extirpatio. ibid.

Templarij Equites in Livonia instituti & confirmati sub regula D. Basilij. tom. 5. pag. 436. num. 2.

Templarum utilitas, & antiquitas defenditur contra Haereticos, & Gentiles. tom. 3. p. 83. & seq. num. 4.

Templarum origo vnde tenet, & apud quos totum usus ignotus fuit. t. 3. p. 84. n. 3

Templum Vestis quare non facit augustinus consecratum. t. 3. p. 986. col. 1

Templorum veneratio magna apud Gentiles, & Catholicos. t. 3. p. 986. n. 5

Tempus in iure aliud est uile, aliud continuum, & quomodo erant. t. 1. p. 410. n. 17

Tempus praescriptum ad collationem beneficiorum vacantium an sit continuum, vel uile. t. 1. p. 430. num. 11.

Vide in verbo *Semestre*.

Tempus impedit ad eligendum quando curat. t. 1. p. 431. n. 13.

Tempora à iure praescripta de momento ad momentum computanda sunt. t. 1. p. 431. n. 14

n 3      Tempus

# Repertorium Generale

Tempus in aliquibus iuris articulis competatur de momento ad momentum, in aliis statim capitur ac primum instanti vicini diei attingitur. tom.1. p.493.n.3.

Tempus in obligationibus duplici modo adicitur. t.1. p.724.n.3.

Vide in verbo *Obligatio*.

Tempus longum & diuturnum pro quo temporis spatium accipitur. t.2.p.363.n.8

Tempus ad appellandum prestatum diuersum fuit; & quodam fuerit Digestorum iure. tom.2. pag.763. num.2.3.

Vide in verbo *Appellatio*.

Tempus ad appellandum prestatum à quo momento currere debeat. t.2.p.764.n.4

Tempus ad appellandum prestatum currit à die intimacionis sententie: ab initio est utile, & postquam currere cepit est continuum. ibid.n.5

Tempora eadem feruantur in interponenda appellacione, ac in ratihabitione. ibid.

Tempus quadrimestre à lege datum condemnatis ad appellandum potest à iudice ex causa coardari. t.2. p.765.n.9.

Tempus iudicati quo iure statutum sit. ibid.n.12

Tempus iudicati arbitrarium est, & à iudice prorogabile, & archaie. t.2.p.766.n.13. & 14

Tempus iudicati in aliquibus casibus quoquam prorogatur. t.2.p.767.n.15

Tempora reparatio quodam sit Principis beneficium. t.5.p.640.n.2.

Tempus adiectum solutioni, vel executioni illam non perimit. ibid.n.3

Tempora appellatoris quoniam dicantur: vide in verbo *Appellatio*.

*Terminus* Ecclesie est in Liguria suffraganea Archiepiscopi Mediolanensis. t.2.p.163.n.2

*Terminus* mortis, seu ausilio scelus est graue omnium prohibitum. t.2.p.341.n.5

*Terminus* motus quibus pennis sint adiciendi. ibid.

in *Terminis* agrorum figendis quis ritus obseruatus sit. t.2.p.342.n.6

*Termini* quid sint: ubi quod alij sunt naturales, alij artificiales. t.2.p.380.init.

*Termini* & confines minoribus probationibus sufficere probantur. t.2.p.381.n.8

*Terminus* ciuitas Italie à temporibus Apostolorum Cathedra Episcopali decorata fuit. tom.3. pag.972. num.1.

*Tertius*, cuius interest, potest se liti opponere, appellare, & impedire executionem. tom.2. p.772. num.6.

*Tertius* oppositor in iudicio quis sit, & quandenam admittatur. ibid.n.8

*Tertius* oppositor vt appellare possit à sententia conuictum lata, quid opus sit. ibid.n.9

*Tertius* oppositor an faciat sistere causam, & suspendere sententiam. ibid.n.10

*Tertius* oppositor admittendus est ad appellandum, est litigator ipsi non appellauerit, vel appellare nonauerit. t.2.p.773.n.11

vt *Tertius* oppositor appellatio admittatur, eorum requiritur, vt eius interfit. ibid.n.12

*Tertium* vrbis Venetie, deque eius statuta. t.1.p.38. num.1.5.

*Tetramena* non viciantur, est in eis contra Grammaticae regulas peccatur: secus de rescriptis. t.1. p.122. num.3.

*Tetramenorum* nullus vltus apud Danos. t.1. p.169. num.4.

Testamentorum origo, & inuentio à quo prodierit. ibid.

Testamentum non viciatur ex defectu vnius literae, vel syllabae. t.2.p.300.n.2

Testamenta plerumque in ipso vite exitu conficiuntur. t.1.p.449.n.3

Testamenta variis nominibus designantur. ibid. & seq.

Testamenti definitio traditur. ibid.p.450

Testamentum facere aliquibus naturā prohibetur, aliis lege civilis, aut canonica. tom.3. pag.452. num.12.

Testamentum Episcopi quondam, & de quibus rebus sit validum: vide in verbo *Episcopus*.

Testamentum ab orthodoxis Religionem quondam licet olim facere, & quae sit hodierna praesentis circa hoc. t.5.p.455.n.2

Testamentum an possit fieri ab eo, qui in monasterium Religionis causā conuenitur. tom.3. pag.455. num.3.

Testamentum fieri nequit à virum monasticum, seu regularem professis. t.3.p.457.n.14

Testamentum quate à monachis fieri non possit. t.3. p.458.n.17.

Testamentum D. Gregorij Nazianzeni, quomodo verè monachi, quomodo fustinetur vt validum. t.3. p.459.n.18.

Testamenti executio deuoluitur ad Episcopum, si is, cui eius executio commissa est, per annum negligens fuerit. t.3.p.461.n.3

Testamenti executio, nullo designato executore, heredi competit. t.3.p.463.n.7

Testamentorum executio quoad legata pia iam apud praesentis Romae Pontifici incumbat. ibid. num.8.

Testamentum Augusti Vestalibus commendatum fuit. ibid.

Testamentum factum coram Parocho, & duobus testibus, valet non obstante contraria consuetudine. t.3.p.482.n.2.

Testamentorum vfos, eaque conficiendi, seu testandi facultas quo iure interdicta sit. t.3.p.484. & seq. num.4.

Testamentum deponitur quo iure sustineri possit. t.3. p.485.n.8.

Testamentum solennitates testantur. ibid.n.9

ad Testamentum conficiendum quoniam testes de iure requirantur: vide in verbo *Testis*.

Testamentum nuncupatum quodnam sit, & quae solennitates requirit. t.3.p.487.n.12

Testamenta eorum, qui sibi mortem conferre, irrita sunt constitutione Principum. tom.3. pag.558. num.7.

*Testatio*, siue attestatio, quotapliciter apud Romanos acciperetur; & quomodo etiam iure Caesaris. t.2.p.407.n.2.

Vide in verbo *Attestatio*.

*Tetras* respectu heredis proprietatis auctor dicitur. t.3. p.468.n.4.

Testatoris dispositio an in extranei voluntatem conferri possit. t.3.p.497.n.11. & 12

Vide in verbo *Voluntas*, *Dispositio*.

Testatoris praeceptum quodlibet non est adimplendum. t.3.p.504.n.2

Testatores nequeunt las exequendi pias eorum voluntates Episcopis competens tollere. tom.3. pag.516. num.2.

*Testimonia* recepta non praemissa citatione quorum interest, ipso iure nulla sunt. tom.2. pag.388. num.3.

# Omniū Notabilium. Litera T.

Testimonium legitimū sit, quoniam requiratur. t. 1. p. 389. n. 6. Etiam in causis criminalibus. p. 390. num. 7.

Testimonij dicendi ius feminis denegatum. tom. 1. p. 391. n. 3.

Testimonij dicendi ius Veshalibus concessum. ibid.

Testimonia non sunt proferenda in causis criminalibus, & an abentes possint in aliquibus causis testimonium ferre. t. 1. p. 401. n. 6

Testimonium vniū tantum testis non sufficit ad condemnationem. t. 1. p. 404. n. 3

Testimonio vniū credi res est pessimi exempli. t. 1. p. 405. n. 5.

Testimonium hominis criminosi & scelerati periculosum est, & iustitiae nocivum. tom. 1. pag. 439. num. 9.

Testimonio subornandi sunt omnes, quos diuina leges mortuos appellat. tom. 1. pag. 440. num. 11.

Testis, cui per viam exceptionis crimen est obiectum, an possit poni pœnā ordinariā. tom. 1. pag. 310. num. 8.

Testes an recipi, & audiri possint aduersus contumaces. t. 1. p. 149. n. 1

Testes in quibus casibus recipi possint, licet non contestati. ibid. n. 5. & seq.

Testes in causis matrimonialibus etiam publicatis attestacionibus admittuntur; & an hoc verum sit, tam ad matrimonium impediendum, quàm dirimendum. t. 1. p. 355. n. 1. & p. 382. n. 4

Testium numerus nouo iure restrictus est, & quot lege seruata, vel Manilla admitterentur. t. 1. p. 362. num. 3.

Testium reprobatio, & repulsa in iudiciis summariis etiam admittitur. ibid. n. 4

Testes vno, eodemque termino possunt produci in negotio principali, & reprobari ab aduersa parte producti. ibid. & seq. n. 7

Testis qui sibi in depositione contradicit, nullum est testimonium. t. 1. p. 363. n. 12

Testes singulares non conuincunt, nec vllam fidem faciunt. t. 1. p. 364. n. 13

Testes libantes infamiā facti non sunt admittendi in causis grauioribus. ibid. n. 14

Testis perconiū corruptus repellendus est, et si falsum non dicat. ibid. n. 13

Testibus voce testimonium proferentibus magis creditor quàm testimoniis. t. 1. p. 375. n. 4

Testes in causa criminali grauioribus requiruntur, quàm in iudicio civilis. ibid. n. 1

Testes fideles quinam sint. t. 1. p. 383. n. 1

Testes elassici apud Romanos. ibid.

Testes debere ieiunios proficere testimonium, quomodo sit intelligendum. t. 1. p. 183. n. 3

Testes pœuio conducti non sunt idonei. tom. 1. p. 384. n. 4. & p. 386. n. 9.

Testium variz appellationes. ibid. n. 6

Testes illegitimi quinam sint. ibid.

Testibus sunt sumptus necessarii prestandi à producente, iuxta conditionem eorum. tom. 1. pag. 386. num. 10.

Testium receptio facta absente & irrequisita parce, siue est contumace, nulla est: & quid requiratur vt valida sit. t. 1. p. 389. n. 4. & p. 391. n. 9

Testes recipi possunt reo absente legitimè vocato, & contumace. t. 1. p. 390. n. 8

Testes audiri in secreto quid sit; & an aliquando audiri possint absente reo. t. 1. p. 391. n. 10

Testes deponentes de credulitate admittuntur ad conuincitatem probandam. t. 1. p. 396. n. 5

Testes quinam non cogantur ad iudicium venire ad testimonium proferendum. t. 1. p. 401. & seq. n. 11 & seq.

Testium præsentia non est ita necessaria in causis civilibus, vt in criminalibus. tom. 1. pag. 402. n. 6. & 7.

Testes singulares nihil probare quomodo intelligendum sit. t. 1. p. 405. n. 5

Testium singularitas quatuorplex. ibid.

Testis vniū in quibus casibus admitti possit, vt fidem faciat. ibid. & seq. n. 6

Testium productiones tres fieri possunt in causis ecclesiasticis & civilibus; quarum autem non admittitur, nisi cum solemnitate legali. tom. 1. pag. 412. num. 3.

Testium tres productiones in eo qualibet casu sufficiant. t. 1. p. 412. n. 3. Et tunc altimandas sit productionum numeros. ibid. n. 6

Testium contradictione stante, in quantum fieri potest, reduci debent ad concordiam. tom. 1. p. 413. num. 1.

Testes alij recipi non possunt publicatis attestacionibus, etiam in causa appellacionis, super eisdem articulis, vel directò contrariis. t. 1. p. 415. n. 1. & p. 416. n. 4.

Testium publicatio quid sit, & ad quid fiat in iudicio. ibid. n. 3.

Testes aliquando etiam post sententiam prolatam admittuntur. t. 1. p. 416. n. 5

Testes tenentur testimonium ferre, non obstant iuramento de eo non ferendo. tom. 1. pag. 417. num. 1.

Testis vniū sufficit vbi agitur de matrimonio impediendo, in quo peccatum timeatur. tom. 1. p. 420. num. 3.

Testes duo, aut tres sufficiunt ad decisionem cuiusque causæ. t. 1. p. 421. n. 2

Testium numerus an sit autoritate sacre Scripturæ præfixitus. ibid. n. 4

Testes duo, aut tres an in omni negotio sufficiant. t. 1. p. 422. n. 5.

Testium numero præfixito, duos, vel tres adhiberi sufficit. t. 1. p. 422. n. 6

Testium numerus quisnam cuiusque adui adhibendus, vt ex ipsorum defectu non contum, ibid.

Testium maior numerus ad condemnationem insigniorum personarum potius ad solemnitatem, quàm ad probationem adhibetur. tom. 1. p. 423. & seq. num. 8.

Testes legitimi non sunt, quos adior de familia sua producti. t. 1. p. 424. n. 4

Testes domesticæ quinam dicantur, vt à testimonio dicendo repellantur. t. 1. p. 425. n. 5. & 6

Testes producti ad impediendum matrimonium ob consanguinitatem quomodo depocere debeant. t. 1. p. 428. n. 4.

Testes in causis matrimonialibus, etiam publicatis attestacionibus produci possunt. tom. 1. pag. 428. num. 6.

Testium reprobatio an fieri possit post publicatam eorum testimoniam. t. 1. p. 431. n. 3. & 4

Testes licet contestati recipi non possunt cum agitur de libertate Ecclesiæ, vel eius statu. tom. 1. p. 436. num. 3.

Testes etiam publicatis attestacionibus produci possunt, si nouos articulos emerget, et si non agunt de causa matrimoniali. t. 1. p. 437. n. 3

Testium effrenata multitudo quaream dicatur. tom. 1. p. 439. n. 4.

# Repertorium Generale

Testes productio regulariter fit post liti contestationem, & quando ante eam fieri possit. t. 1. p. 443. num. 1.

Testes de auditu quomodo deponere debeant. tom. 1. p. 451. n. 1.

Testes publicis attentionibus possunt interrogari super articulis, de quibus examinati non fuerunt. t. 2. p. 451. n. 2.

Testes testibus reprobari possunt semel, & iterum, & non deinceps. t. 2. p. 451. n. 3.

Testes producti in iudicio arbitrorum recte produuntur in sequenti iudicio secundo & ordinario. tom. 1. p. 454. n. 1.

Testes iuramento non praestito nec probant, nec si dem ficiunt. t. 2. p. 455. n. 6.

Testes singulariter non tormam sunt examinandi in quocumque negotio: & circa hoc casus singulatis refertur. t. 2. p. 456. n. 4. & 5.

Testis conuictus de peritio in vno iudicio, an possit admitti in alio. t. 2. p. 458. n. 5.

Testes debere esse sine infamia, vxoies, & filios habentes, quomodo sit intelligendum. t. 2. p. 461. num. 14.

Testis qui iuravit testimonium non dicere, ad id compelli potest. t. 2. p. 464. n. 4.

Testes synodales publici dicuntur. tom. 1. pag. 466. num. 1.

Testes synodales quare ita dicantur, & à quibus eligantur. ibid. n. 3.

Testes synodales semel interrogati in causa matrimoniali coram Episcopo, vel Capitulo, non coguntur iterum in eadem causa coram iudicibus delegatis. ibid. n. 4.

Testes synodales superueniente infamia redduntur inhabiles ad testimonium ferendum. tom. 1. p. 466. num. 5.

Testes errantes in praestando testimonium, si in continentem se corrigant, reprobandi non sunt; scilicet si ex intuitu. ibid. n. 6.

Testes, qui à testimonio proferendo gratia, odio, vel timore se subtrahunt, compellendi sunt ad testimonium dicendum. t. 2. p. 468. n. 3.

Testium coactio ad testimonium ferendum à qua iure proueniat, & an tam in causis civilibus, quam criminalibus procedat, & in quibuslibet personis. t. 2. p. 469. n. 6.

Testes an passim cogi possint ad testimonium ferendum auctore iure canonico, tam in causis civilibus, quam criminalibus. tom. 2. pag. 470. num. 7. & 8.

Testes quare inuicem cogi possint testimonium dicere. t. 2. p. 471. n. 9.

Testes qui super articulis in prima instantia deductis non fuerunt examinati, possunt in instantia appellationis produci. t. 2. p. 497. & seq. n. 5.

Testes quot requirantur ad probandum instrumenti falsitatem. t. 2. p. 499. n. 15.

Testes ubi suspicionem esse remouendos à ferendo testimonio, quomodo intelligendum sit. t. 2. p. 617. num. 1.

Testium manifesta macula quoriam intelligenda sit. ibid. n. 3.

Testes diuersimode repelluntur à testimonio, iure civili & Pontificio. t. 2. p. 618. n. 4.

Testes inhabiles notari, etiam parte non opponente, à iudice repellendi sunt. tom. 2. pag. 618. num. 5.

Testes, qui adhuc in reatu sunt, nec se innocentem probauerunt, admittendi non sunt. tom. 2. p. 618. num. 6.

Testes parisi quae succubuit in possessione, non faciunt fidem in plenario, nisi demum examinentur. tom. 1. p. 781. n. 4.

Testium numerus an aliqua divina lege ad probandum sit praescriptus. t. 3. p. 481. & seq. n. 2.

Testium numerus requisitus ad solennitatem testimonii. t. 3. p. 486. n. 10.

Testes in testamento quinam esse non possint. ibid. num. 11.

Testium numerus in testamento requisitus non aequatur apud omnes nationes est; & an possit augeri, vel minui. t. 3. p. 487. & seq. n. 12.

Testium numerus iure canonico in testamento requisitus quifiam sit. t. 3. p. 488. n. 3.

Testium solennitas iure Caesareo inducitur, an sit abrogata iure canonico. ibid. n. 14.

Testes nupelia adhibentur non solum iure canonico, sed etiam apud Gentiles. t. 4. p. 31. n. 2.

Testes noui quomodo produci possint publicis attentionibus. t. 4. p. 39. n. 5.

Testes, quorum praesentia in matrimonio requiritur, quot esse debeant: ubi de aliis requisitis eorumdem. t. 4. p. 100. n. 10.

Testes deponentes ad diuortium faciendum, vel impediendum matrimonium, debent clare, & distincte deponere. t. 4. p. 107. n. 1.

Testes de oculis interrogati an possint vti restrictione mentali. t. 5. p. 41. n. 6.

Testium nomina in causis fidei reo non eduntur, seorsus tamen in aliis delictis. t. 5. p. 45. n. 4.

Testes criminosi an sint admittendi in crimine haereticis, & summiis. t. 5. p. 115. n. 2. & 3.

Testis falsum perhibens testimonium, vel oculum quod fecit, ad quid teneatur parti laesae. t. 5. p. 1370. num. 3.

Testes quandocumque lege Italiae repetendum, vel lege Cornelia de falsis teneantur. ibid. n. 5.

Testes antiquitas superstitis dicebantur. t. 5. p. 610. cap. 10.

Testis consideratur conditione, natura, & vita. ibid.

Testium genera quot sint, & quot modis delinquant. ibid. & p. 611. n. 5.

*Tharwa* secunda Sedes Metropolitica sub Antiocheno Patriarcha. t. 1. p. 369. n. 6.

*Theobaldus* Thesaurarius Ecclesiae Rhodanensis eligens Episcopus. t. 1. p. 351. & seq. n. 1.

*Thebana* ciuitas olim insignis, nunc exiguus pagus, Cathedrali Ecclesiam habuit à primis Ecclesiis saeculis. t. 1. p. 735. n. 2.

*Theodoricus* interpellatur pro bonis Ecclesiis tuendis, benigne respicitur. t. 3. p. 168. n. 1.

*Theodorus* Cantuariensis Episcopus auctor est Parentalia. t. 5. p. 338. n. 1.

*Theodorus* primus apud Latinos videtur de poenitentia scripsisse. ibid. & p. 339.

*Theodosius* ionius auctor praescriptionis triginta annorum, quis dicatur. t. 2. p. 678. n. 5. & 6.

*Theodosius* quo in loco in Ecclesiis sedere deberet à D. Ambrosio edocetur. t. 3. p. 7. col. 2.

*Theologie* studium quare ab Honorio III. commendatum. t. 1. p. 1019. n. 2.

*Therme* Abbatum factum, qui inuicem, & reliquiano vxore ad eremum, & monachatum se contulit, narratur. tom. 3. pag. 678. & seq. n. 3. & p. 687. num. 6.

*Therma*, tum publicae, tum privatae apud Romanos quid. t. 1. p. 305. n. 3.

*Thermone* quoddam genus decimarum sit, & quibus soluebatur. t. 5. p. 584. init.

Theruma

# Omnium Notabilium. Litera T.

**Therma** magna, boni oculi, mediocritas, aut mali oculi. *ibid.*  
**Therma** defuncta erat à colonis Hierosolymas in ipsis speciebus. *ibid.*  
**Thesaurarius** Ecclesie olim tantum officium erat, nunc vero dignitas. *t. 1. p. 419. n. 3*  
**Thesaurarius** Ecclesie aliquando Cellarius dicitur. *t. 1. p. 76. n. 1.*  
**Thesaurarius** in aliquibus Ecclesiis obtinet dignitatem. *ibid.*  
**Thesaurarius** Tutoocensis qualem exerceat iurisdictionem in Caonicos fuit Ecclesie. *ibid. n. 2*  
**Thesaurus** reconditus an efficiat locum in quo reconditus est religiosum, quare dubitatum fuit. *tom. 5. p. 150. n. 4.*  
**Thesaurus** adhaerens sepulchro religiosus non est. *ibid. & p. 151.*  

**Vide in verbo Perania.**

**Thesalonicensis** civitas quàm ampla, & quanta Praefolium eius iurisdictione. *t. 1. p. 810. n. 1*  
**Thessalonicensis** Ecclesie auctoritas magna imminuta, & deinde penitus abolita. *ibid. & p. 811*  
**Thomas** Maurocepas Patriarcha Constantinopolitanae, Graecorum fuit in inobedientia Sedis Apostolicae. *t. 1. p. 340. & seq. n. 1. 2*  
**Thou** sacrificiorum omnium condimentum, quibus sit adolendum. *t. 2. p. 147. col. 1*  
**Thymelicus**, & thymelicus quid sint, & quomodo differant à fernicia. *t. 3. p. 44. col. 1*  
**Tiberias** urbs Galilee olim Cathedrali Ecclesie decorata fuit. *t. 1. p. 698. n. 1*  
**Tiberium** petrurica civitas in Campania à quibus fuerit fundata. *t. 1. p. 369. n. 1*  
**Tiborium** à primis Ecclesie saecula Cathedrali Ecclesie decoratum fuit. *ibid.*  
**Tili** monasterium Ordinis Cisterciensis in territorio Liguze. *t. 1. p. 54. n. 2*  
**Tremense** monasterium Ordinis Cisterciensis, vbi nunc sum. *t. 5. p. 61. n. 3*  
**Tintus** à tuendo dictus, qui possessionem tuetur. *t. 1. p. 868. n. 6.*  
**Titulus** non decideratur in vscapione impropria, seu praescriptione incorporatum. *tom. 1. pag. 135. num. 8.*  
**Titulus** decideratur ad praescriptionem, vel vscapionem. *t. 1. p. 709. n. 5*  
**Titulus** propter est causa possidendi, alius est perpetuus, alius temporarius. *ibid. n. 7*  
**Titulus** ad praescriptionem requisitus debet esse verus. *ibid. n. 8.*  
**Titulus** omnia utilis & habilis ad praescribendum, vel est vniuersalis, vel particularis. *tom. 1. p. 710. num. 9.*  
**Titulus** pro herede quid sit, & quis eius effectus. *ibid.*  
**Tituli** particulares ad praescribendum, & tituli lucrationis, &c. *ibid. n. 10*  
**Titulus** pro suo quid sit, & quatuorplex. *tom. 1. p. 711. num. 11.*  
**Titulus** specialis pro suo quando deit. *ibid. n. 12*  
**Titulus** ad vscapiendum requisitus debet esse verus. *ibid. n. 3.*  
**Titulus** ad praescriptionem immemoriam non requiritur, & quomodo sit necessarius ad praescriptionem quadraginta annorum. *t. 1. p. 711. n. 15*  
**Tituli** causam plerumque significant, de quibus frequenter est mentio in iure Caesareo. *tom. 3. pag. 131. num. 1.*  
**Tituli** Principum, & Regum quinam olim fuerint. *ibid. col. 1.*

**Titulus** pro Ecclesia saepe ponitur. *tom. 3. pag. 131 col. 1.*  
**Tituli** nomen praecipuis Ecclesiis adaptatum, non omnibus basilicis. *ibid.*  
**Titulus** pro Ecclesia, ad quam presbyter ordinatus est, frequenter accipitur. *ibid.*  
**Toga** frequens, ac vulgare cadauerum indumentum apud Romanos. *t. 1. p. 390. n. 6*  

**Vide in verbo Mortui.**

**Toga** plus laetare Rempublicam, quàm iorice, quàm verè dictum à Tertulliano. *tom. 3. pag. 36. num. 13.*  
**Toga** ad pallium, distictum apud Christianos vnde profudit. *t. 3. p. 59. n. 12*  
**Tolomium** civitas Episcopalis Gallie ad mare Mediterraneum. *t. 1. p. 963. n. 7*  
**Tolomium** urbs Hispanie à quo constructa: & ibi breuiter eius datur descriptio. *tom. 1. pag. 354. & seq. num. 1.*  
**Tolosa** urbs Gallie Narbonensis antiquissima, quando Metropolitico iure decorata. *tom. 1. pag. 310. num. 4.*  
**Tolosana** Ecclesia morte Fulcandri, & renouatione Raymundi patitur diuisionem. *tom. 1. pag. 316. num. 3.*  
**Tolosana** Ecclesia olim Canonico-rum regularium fuit. *t. 1. p. 146. n. 2*  
**Tolosanus** Comitatus quondam Galliae Coronae annexus, defunctis sine prole Comitibus. *tom. 5. p. 36. n. 1.*  
**Tonsura** prima an sit ordo, & an ea initiatus fruatur voti privilegio. *t. 1. p. 498. n. 2*  
**Tonsura** prima, praecipueque effectus quis sit in Tonsurato. *t. 1. p. 897. n. 4*  
**Tonsura** in clericis à primis Ecclesie saeculis vsus probatur. *t. 3. p. 17. n. 5*  
**Tonsura** clericorum mystice, & morales rationes asseruntur. *t. 3. p. 18. n. 6*  
**Tonsura** Nazareorum qualis fuit: vide in verbo *Nazareum.*  
**Tonsura** capillorum rixus antiquus fuit adoptionis. *ibid. n. 6.*  
**Tonsura** sub habitu decenti clericorum comprehenditur, & quoniam congruos dicitur. *tom. 3. p. 51. num. 4.*  
**Tonsura** monastica à primis Ecclesie saeculis in vsu fuit. *t. 3. p. 630. n. 3*  
**Tonsura** monastica variae formae, & rationes. *ibid.*  
**Tonsura** virginum Deo sacrum vsus non fuit idem in omnibus Ecclesiis. *ibid. & seq. n. 4*  
**Tonsura** Vestalium. *ibid.*  
**Tonsura** oculis inuito coofecti debet. *t. 3. p. 631. n. 7. & p. 631. n. 9.*  
**Tonsura** promissu accipitur pro clericatu, & monachatu. *t. 3. p. 616. n. 2*  
**Tonsura** prima stricta, & propriè non est ordo, sed per uia dispositio ad ordines. *t. 5. p. 117. n. 10.*  
**Torcellum** insula est non procul à Venetiis in Episcopatum creata. *t. 1. p. 624. n. 3*  
**Tornacensis** ciuitatis veteris in Flantia breuiter descriptio. *t. 1. p. 100. n. 1*  
**Tornacensis** accedens pugnandi animo, si in eis occidatur, sepeliri non debet in Ecclesia, est pernitentia illi non denegatur. *tom. 5. pag. 189. num. 3.*  
**Tornamenta** quid sint, & vnde ita dicta sint. *tom. 5. p. 390. n. 5.*  
**Tornamentorum** aliquando significat etiam bellum. *ibid.*  

**Tortura**

# Repertorium Generale

Torneamenta quotupliciter exercei possint, & quomodo prohibita sint. t. 5. p. 190. n. 6  
 Torneamentum functum in Gallia. tom. 5. p. 191. num. 7.  
 Torneamenta variis constitutionibus ab Ecclesia prohibita sunt. ibid. n. 7. 8  
*Traditiones* in usu initio nascentis Ecclesie. t. 1. p. 18. num. 40.  
 Traditiones Ecclesie quantæ auctoritatis. ibid. ex Traditionibus Ecclesie canones Apostolorum compositi. ibid. n. 41  
 Traditiones Ecclesiasticæ omnia Concilia, & Pontificum decreta præcise. t. 1. p. 166. n. 10  
 Traditionum genus triplex; & quod Ecclesia in his non potest dispensare. ibid.  
 Traditiones omnes ritus vocantur. ibid.  
 Traditiones symbolice, quæ in usu erant tempore medietatis. t. 1. p. 172. n. 18  
 Traditio symbolica possessionis regulariter debet fieri in præsentia ipsius rei; facere tamen Ecclesiam potest etiam fieri in absentia. tom. 1. pag. 173. num. 15.  
 Traditiones aliæ diuine sunt, aliæ Apostolicæ, & Ecclesiasticæ. t. 3. p. 904 & seq. n. 3  
 Traditiones diuine ad ius diuinum referuntur, eandemque cum illo auctoritatem habent; idemque de Ecclesiasticis, & Apostolicis dicendum. ibid. pag. 905.  
*Traditum* inferius verba inclura, olim Antonina dicta, unde ita dicitur. t. 2. p. 64. n. 3  
*Tragium* insula in mari Adriatico est, in qua est ciuitas Episcopalis eiusdem nominis. tom. 3. p. 661. num. 1.  
*Trinum* ciuitas est in Apulia Cathedrali Ecclesiæ decoreta. t. 2. p. 541. n. 1  
 ad *Transactorem* de compromissum nomen regulariter cogendus est, sed in aliquibus tantum casibus. t. 1. p. 180. n. 6.  
 Transactio fieri potest ante appellationem interpositam, secus ex interposita. t. 1. p. 798. n. 7  
 Transactio omnia instrumenta, & partitione iura cassantur. t. 1. p. 888. n. 9  
 Transactio quid sit propterea, strictè, vel iure sumpta. ibid. n. 11.  
 Transactio quare dicatur decisio, & in quo differat à sententia. t. 1. p. 888. n. 12  
 Transactio differat à pacto. t. 1. p. 889. n. 12  
 Transactio an producat actionem; & quomodo à partibus debeat obseruari. ibid. n. 13. 14  
 Transactio est exceptio legis finitæ, & ita nouat, ut ad præstam iurum non deat recurrere. ibid.  
 Transactio iusta, & legitima eandem vim habet ac res iudicata. ibid. & p. 890  
 Transactio quando tollit primas actiones, & obligationes ipso iure; & quando opre exceptionis. ibid. n. 15.  
 Transactio generalis, & particularis quæ comprehendat. t. 1. p. 890. n. 15  
 Transactio quando rescindatur. ibid. & n. 16  
 Transactio de controuersis, quæ ex testamento nascuntur, an sit valida. ibid. & p. 893  
 Transactio tunc celebrata quando veteres actiones non omnino extinguantur. tom. 1. pag. 891. num. 17. & 18.  
 Transactio de decimis cum ecclesiasticis persona ex superioris auctoritate sustinetur. tom. 1. pag. 891. num. 1.  
 Transactio in quibus celebrari possit, & à quibus non. t. 1. p. 892. n. 4.  
 Transactio ius decimarum minuere, immutareque

potest, consentiente Episcopo. tom. 1. pag. 892. num. 6.  
 Transactio rei spiritualis quondam simoniz laborem continet. t. 1. p. 893. n. 7  
 in Transactione super decimis aliquando requiritur consensus Pontificis. ibid. n. 8. & 9  
 Transactio diuturna obseruancia plurimum ad eius valorem facit. t. 1. p. 894. n. 3  
 Transactio facta à Prelato editis, vel exhibitis inhibitionis literis sui Capituli, si aliquod tempus elapsum sit, à Capitulo non potest infirmari. ibid. num. 4.  
 Transactio super beneficio ecclesiastico, ut spirituali, vel spiritualibus annexa non admittitur. t. 1. p. 900. n. 3. & p. 901. n. 6.  
 Transactio super beneficio quot modis contingere possit, & in quo differat à compositione, tom. 1. p. 900. n. 5.  
 Transactio super beneficio quid requiratur, ut sit exempta à iure simoniz. ibid. & p. 901  
 Transactiones super beneficiis quænam admittantur. t. 1. p. 901. n. 7. & 8.  
 Transactio super causa matrimoniali an admittatur. t. 1. p. 904. n. 17.  
 Transactio ut matrimonium contrahatur, vel contrarium consecratur, admitti potest. tom. 1. pag. 905. num. 11. 12.  
*Transformatio* in vestitu prohibita præcipue clericis, & quando eis licita sit. t. 3. p. 54. n. 1  
*Transitum* ab una Religione ad aliam parum apud antiquos in usu fuit, sed deinde ab Ecclesia permittis fuit. t. 3. p. 670. n. 6  
 Transiens à laxiori ad strictiorem religionem quam permittitur, & quare ad eam licentia requiritur. t. 3. p. 671. n. 7. 8.  
*Transitorio* Prælatorum de una Ecclesia in aliam iamdudum prohibita, & odiosa sunt. tom. 1. pag. 193. num. 8.  
 Translatio Prelati ab una Ecclesia in aliam, quid sit, & à quo fieri possit. tom. 1. pag. 370. & seq. n. 9. & seq.  
 Translatio Episcoporum multis modis contingere potest, qui referuntur. t. 1. p. 371. n. 11  
 Translatio Episcopi iusta quæ sit, & quid ad eam deducatur. ibid. n. 12  
 Translatio Episcopi cause duæ tantum ut legitimæ admittantur. t. 1. p. 371. n. 13  
 Translatio Episcopi inter maiores causas ecclesiasticas refertur. t. 1. p. 370. & 372. n. 14  
 Translatio Episcoporum an sit iure diuino prohibita. ibid. n. 16.  
 Translatio Patrochusum Episcopis, & Archiepiscopis est permitta. t. 1. p. 373. n. 16  
 Translatio Episcopi ordinario dicitur. ibid. n. 17  
 Translatio omnia aliqua incommoda referuntur. tom. 1. p. 380. n. 6.  
 ex Translacione iuris Metropolitici ab Ecclesia Emetitensi in Compottellanam plures controuersie ortæ, tandem sopite fuerunt. tom. 3. p. 244. & seq. num. 1.  
*Transubstantiatio* vox SS. Patribus non incognita, approbata fuit in Concilio Lateranensi generali sub Innocentio III. t. 3. p. 877. n. 3  
*Transum* vbi Apulie Cathedrali Episcopali decorata. t. 1. p. 736. n. 1.  
*Transitus* verbi Gallie situs, & brevis descriptio. t. 1. p. 54. n. 2.  
*Transitus* monasterium Ordinis D. Benedicti est in Diocesi Cabilonensi. t. 2. p. 560. n. 1  
*Transitus* Belgie primæ Metropolis Archiepiscopali Sede

# Omnium Notabilium. Litera T.V.

*Sede & Electoratu Imperij commendanda.* tom. 1. p. 421. n. 2.  
*Trenga* Dominice violatores in excommunicationem olim incidebant: vbi de aliis eorum poenis. tom. 1. p. 849. n. 6.  
*Trenga* ad Adventu Domini vsque ad Epiphaniam & a Septuagesima vsque ad octavam Pasche sunt obferuanda, eorumque violatores excommunicandi. t. 1. p. 851. n. 10.  
*Trenga* vox barbara est, & quid eius appellatione significetur, t. 1. p. 851. n. 12.  
*Trenga* alia legalis, & canonica, alia conuentionalis. ibid. n. 14.  
*Trenga* semel inita ab utraque parte omni sunt fore seruanda. t. 1. p. 853. n. 15.  
*Trengas* frangentes variis poenis iuxta diuersitatem nationum puniuntur. ibid. de seq.  
*Trenga* sit sit seruanda etiam cum qui pacem fregit. t. 1. p. 854. n. 16.  
*Trenga* in quo differt a pace. tom. 1. pag. 855. num. 20.  
*Tribunum* excois ab ecclesiasticis personis male effit Principibus secularibus. tom. 3. pag. 980. num. 9.  
*Tribunum* a Christo Domino solum quoddam fuerit. t. 3. p. 984. n. 16.  
*Tributorum*, & vestigalium impositio cui de iure competat. t. 3. p. 988. n. 3.  
*Tributorum* impositio a priuatis usurpata, quae poena plectenda. t. 3. p. 989. n. 4.  
*Tributorum* novorum impositio a Patribus Ecclesie prohibita. ibid.  
*Tribunus* Ramifichot: vide in verbo *Ramifichot*.  
*Trilinion* quoddam habitationis genus a Grecis ita dictum. t. 2. p. 448. n. 4.  
*SS. Trinitatis* officium a quibus fuerit dispositum, & quo tempore fuerit dies eius celebritati pterfcripser. t. 2. p. 171. n. 8.  
*SS. Trinitatis* mysterium Ecclesia Romana olim speciali die non coiebat. ibid. de col. 2.  
*SS. Trinitatis* festum quare careat octaua. ibid. num. 9.  
*Troia* opulentiſſima Apulie ciuitas Episcopalis, in qua Concilium congregatum. tom. 1. pag. 392. num. 3.  
*Tromma* etiois insignis est infectoris Germaniz. t. 1. p. 175. n. 2.  
*Tudertum* peratoticum Vmbrie oppidum varios Dominos expertum est, & plurimas elades passum. t. 2. p. 579. n. 1.  
*Tudum* Leuco rom ciuitas est in provincia Trecentensi, in Gallia Belgica. t. 1. p. 64. n. 1.  
*Tunica* ea forma, qua hodie sunt dalmaticae Diaconorum, apud veteres fuit in vsu. tom. 3. pag. 33. num. 10.  
*Tunica* manicatae quoniam, & quare clericis prohibita. ibid. de seq.  
*Tunica* lato modo accepta communis est vestis ministeriorum sacrorum: si pro veste bysacina accipiat, propria est Episcoporum. tom. 2. pag. 515. num. 32.  
*Tunica* an tantum vestis laeue esse debeat. t. 3. p. 756. num. 2.  
*Tunica* vnde ita dicta sit. ibid. col. 2.  
*Turasso*, vniuerso *Tarascina*, ciuitas Episcopalis in confinio Castelle, & Aragoniz. tom. 1. pag. 944. num. 6.  
*Turisy* itea vna & miraculis clari Presules in Hispania floruer. t. 5. p. 169. n. 2.  
*Turmasi* ciuitas Gallie in terra Lugdunensi pro-

uincia sua, Metropolitana Ecclesia decorata, quae iam olim Archiepiscopalis fuit. tom. 2. pag. 442. num. 1.  
*Tuscania* ciuitas in provincia Romana, Cathedra Episcopalis decorata. t. 2. p. 182. n. 2.  
*Tuscania* variae experta Dominos, nunc est sub diuoc Romanae Ecclesiae. ibid. n. 3.  
*Tuscanum* oppidum vbiuam situm sit. tom. 5. p. 505. num. 1.  
*Tuscolana* Episcopalis Cathedra perantiqua cuiusdam patet. ibid.  
*Tutor* adultam filiam non potest filio suo matrimonio iungere. t. 2. p. 268. n. 3.  
*Tutor* an liberè possit cui voluerit pupilam nuptias collocare. t. 3. p. 507. n. 5.  
*Tyberopolis* ciuitas in insula Cyprae Cathedralem Ecclesiam habet. t. 2. p. 131. n. 2.  
*Tyrannus* Princeps duplici modo considerari potest. t. 2. p. 326. n. 5.  
*Tyrensis* ciuitas Archiepiscopalis est in provincia Syrtis spiciendiſſima. t. 1. p. 772. n. 2.  
*Tyru* prima Metropolis Ecclesiastica est in Phoenicia. t. 2. p. 430. n. 1.

## V.

*Vacatio* dignitatum in Ecclesiis & Monasteriis periculosa est. t. 1. p. 158. n. 2.  
*Vallis* pars insulae Anglicanae quatuor Sedes Episcopales habet. t. 1. p. 434. n. 3.  
*Vadium* barbara vox quid significet, & quid variat. t. 3. p. 354. n. 4.  
*Vadium* aliquando dicitur gadium: vbi quod etiam pro multa accipitur. ibid.  
*Valentia* ciuitas est ad Rhodanum sita, cuius Ecclesia Cathedra D. Apollinari dicata est. tom. 5. p. 45. num. 3.  
*Valerij* monasterium a Gregorio magno constructum, quare ita dictum. t. 1. p. 87. n. 5.  
*Valisena* monasterium Ordinis Cisterciensis in diocesi Palentina, a quo fuerit fundatum. t. 5. p. 69. num. 5.  
*Vallia* Regia Abbatia Ordinis Cisterciensis sub B. Bernardo fundata. t. 1. p. 135. n. 4.  
*Vallisoleum* antiquum Pinta dicta, quondam Cathedra Episcopalis decorata sit. tom. 2. pag. 451. num. 1.  
*Valuras*, sive Galerna ab Adriano IV. creatus Episcopus Cardinalis Albanensis. tom. 1. pag. 439. num. 2.  
*Vapincensis* verba Gallie, vulgo *Gap*, in provincia Narbonensi sita. t. 1. p. 680. n. 5.  
*Variare* in praedictum iuris tertio quodvis quondam liceat. t. 3. p. 771. n. 6.  
*Variare* leuitatis nota est, & in Ecclesiastica persona prohibita. t. 1. p. 419. n. 5.  
*Vasa* sacra prima Ecclesie saeculis vitrea fuisse, & quod tempore argentea esse ceperint. tom. 1. pag. 633. num. 2.  
*Vasa* sacra laicis non debent pignori dari, nec ab eis contrahi, nisi in aliquibus casibus. t. 3. p. 356. num. 10. 12.  
*Vasa* sacra si urgente necessitate vendantur, pretium constari debet: possunt tamen pignori dari in propria forma. ibid. n. 18.  
*Vasallus* etiam si clericus sit, super feudo conueniri, & comparere debet coram domino feudi. t. 2. p. 18. num. 2. & 5.  
*Vassalli* casus quinam fuerint, & an serui censentur. t. 3. p. 376. n. 7.  
Vassalli

# Repertorium Generale

Vassalli hereticorum ipso iure liberantur à fidelitate illius promissa. tom. 5. pag. 217. num. 1. & p. 219. num. 8.

Vassus quis sit, & quomodo differant inter se vassus, & vassalli. t. 3. p. 149. n. 2.

Venerabilis monasterium canonicorum regularium B. Magdalene, à quo constitutum. tom. 1. p. 715. num. 1.

Venerabilis locus publicus Romæ, & quare ita dictus: ubi etiam titulus Cardinalis. tom. 1. pag. 976. num. 5.

Venerabilis civitas Episcopalis vbi nam sit sita, & cuius dominio subdita. t. 3. p. 82. n. 2.

Velum appensum ad cancellos sacrorum in veteribus Ecclesiis. t. 3. p. 3. n. 6.

Velum quod facinus tempore possessionis, vel consecrationis imponitur in signum matrimonij celebrati cum Christo multiplex est. tom. 3. p. 641. num. 3.

Velum quodnam proprium facit viduarum conuersarum. ibid.

Velum diuersimodè olim virgines, & viduæ sumebant. t. 4. p. 128. o. 2. & 4.

Venerio per accepistis quomodo antiqua sit. t. 5. p. 404. num. 1.

Venerio clericali, & omnibus Ecclesiæ ministris, sacris canonibus prohibita est. tom. 5. p. 405. n. 3. & p. 406. n. 7.

Venerio triplex genus refertur. ibid. n. 5.

Venerio oppressio quid sit. ibid.

Venerio arenaria quid sit, & quare reprobetur. ibid. & seq.

Venerio siluatica, & occupatio quid sit. ibid. pag. 402.

Venerio saluosa, & clamosa omnibus laicis licita est; aliquando tamen eis ratione temporis prohibetur. ibid. n. 6.

Venerio quoddam bellum est, & belli preloium. ibid. n. 7.

Venerio iustus ex consensu potest à Principibus secularibus, & ecclesiasticis prohiberi. tom. 5. pag. 407. num. 8.

Venerio monachorum Benedictinorum frequentibus Ecclesiæ prohibitionibus prohibita est. ibid. & seq. num. 9.

Bartholomæus de Venerio à suspensione absoluitur à R. Pontifice. t. 1. p. 377. n. 5.

Venerio tam plus quam valet ob dilationem solutionis, peccat, nisi dubium sit, an tempore solutionis pretium augeri possit, & venditor amara venditura non esset. t. 5. p. 354. n. 1.

Venerio loci facti, vel religiosi, an, & qua ratione possit esse licita. t. 1. p. 885. n. 225.

Venditione rerum generaliter prohibita, an quicumque alienationis contractus prohibetur. t. 3. p. 128. num. 9.

Venditionis verbum omnem alienationis speciem non comprehendit: & an venditione generaliter prohibita, pariter prohibita censetur emptio. ibid.

ad Venditionem rei propriæ quodnam quis cogi possit. t. 3. p. 103. n. 10.

Venditio io qua venditor enormiter laesus est, valida est; potest tamen agere ad rescissionem contractus, vel ad pretij supplementum. tom. 3. p. 108. num. 3.

Venditio facta sub hasta verum potest rescindi, si ea contingat laeso ultra dimidiam iusti pretij. tom. 3. p. 109. n. 6.

Venditio, & pignoratatio liberi hominis aliquando r2-

cepta sunt apud Gallos. t. 3. p. 361. n. 10.

Venditor non tenetur de cessione, si emptor eius denunciationem omiserit, aut tempore sententia conuictus abfuerit, aut inique fuerit conuictus. t. 3. p. 318. n. 2.

Venditor quomodo tenetur emptorem de fendere lito mori super re vendita. t. 3. p. 324. n. 17.

Venditor quondam tenetur rei venditæ pretium refundere, quia de cessione reocatur. ibid. pag. 325.

Venerabilis civitas, vulgò Venetia, Ca: hedra Episcopali decoratur. t. 1. p. 276. n. 2.

Venerabilis civitas in Gallia vbi nam sita sit. t. 3. p. 674. num. 1.

Venerabilis origo, & Venetorum exemptio ab Imperio vnde debeat. t. 5. p. 598. o. 2.

Verba, de consilio, sæpius in decisionibus Apostolicis apponuntur, quomodo sicut intelligenda. t. 1. p. 128. num. 15.

Verbum, Placet, in rogandis, & decernendis Senatorum consilia, & legibus secularibus, & ecclesiasticis adhibetur. t. 1. p. 125. n. 5.

Verbum ordinari, aliquando scilicet pro electione, aliquando pro consecratione. tom. 1. pag. 241. num. 6.

Verba, & sui mensura, in constitutione Innocentij III, explicantur. t. 1. p. 303. n. 5.

Verba monachi, & communi, quid significent, explicantur. t. 1. p. 333. n. 3.

Verba, Ecclesiæ viduarie, quid operentur in constitutione Apostolica. t. 1. p. 145. o. 2.

Verba, postulat sancta mater Ecclesiæ, in ordinatione Diaconi, & Presbyteri quid significet. t. 1. p. 470. num. 5.

Verba, dimidians nullius, in rescripto Innocentij de offi. & potest. cap. 3, explicantur: ubi de aliquibus iuris actibus, qui notis celebrari valent. tom. 1. p. 695. & seq. n. 1.

Verba, & pariter, in epistola Gregorij Magni quid significent. t. 1. p. 886. n. 1.

Verba, per fidem meam, an contineant iuramentum. t. 1. p. 914. n. 2.

Verbum, Decernimus, sæpe ius antiquum de ouo repositum, & sanctum demonstrat. tom. 2. pag. 6. num. 2.

Verbum debet, in iure importat frequentius decretum, & quod magis congruum videtur. t. 2. p. 25. num. 4.

Verba degradatur, & depunetur, promittunt in antiquis canonibus usurpantur. t. 2. p. 39. n. 3.

Verba, panisemiam agendo suffragia Sanctorum per diversa loca, &c. explicantur. tom. 2. pag. 41. num. 18.

Verba, & vestra in vestram, quomodo sint intelligenda, quoad celebrationem diei festi. t. 2. p. 167. num. 3.

Verba agentium in iudicio proponi possunt vel generalia, vel ambigua; & quænam illa sint. t. 2. p. 235. num. 5.

Verba generalia, & ambigua in iudicio proposita quomodo iure differant. ibid.

Verbum Edere, in iudicio generaliter sumptum quid significet, & an sit semper idem ac exhibere. t. 2. p. 331. n. 9.

Verbum benigne aliquando gratiam importat, pleniusque tamen ponitur cum res obscura explicantur. t. 2. p. 414. n. 5.

Verbum statim, aliquando ius novum importat, aliquando vetus non. t. 2. p. 568. n. 3.

Verba ad evadendum, difficillima io cap. 1. de viis, &c.



# Omnium Notabilium. Litera V.

& honest. Cleric. explicantur. t.3.p.8.n.5  
 Verba, *verbo, aut servato facere*, Concilij Alimodensis explicantur. t.3.p.40.n.2  
 Verba, *Cresce, & multiplicamini*, quomodo sint intelligenda. t.3.p.76.col.1.  
 Verbum *Committens*, in Pandectis quid significet, & quid les, vel baptizatus committit. tom.3.1.381. num.7.  
 Verba exhortationis quandonam preceptum indicant. t.3.p.57.n.18  
 Verba, *de cuius parochia tempora extrahuntur*, quam Ecclesiam designent. t.3.p.532.n.20  
 Verba, *salva iustitia Ecclesiarum*, quæ in privilegiis monachis pro admittendis alienis parochianis ad sepulturam indultis apponuntur, quomodo intelligenda sint. ibid.n.11  
 Verba contractus matrimonij collata in futurum, quando inducant matrimonium. t.4.p.16.n.3  
 Verba an sint omnino necessaria ad exprimendum consensum in monasterio. t.4.p.54.n.9  
 Verbum, *perpetuum*, certum tantum tempus aliquando comprehendit. t.4.p.183.n.12  
 Verborum studium maiori momenti est ad sapientiam juris comparandum. t.4.p.309.n.12  
 Verborum proprietates est maxime attendenda, nec est eis abusendum. ibid.  
 Verba Divi Pauli, *In Domino habet*, quomodo sint intelligenda. t.4.p.330.n.5  
 Verba D. Mathæi, *antegrum convenirent*, quæ sensum habeant. t.5.p.618.n.2  
 Verborum sensus plerumque potius attenditur, quam proprietates. t.5.p.619.n.1  
 Verborum proprietates dum attendunt, sæpe sensus veritatis amittunt. ibid. & seq. c.8  
 Verba, *S. Maria Mater Dei, &c.* quandonam addita fuerint in Salutatione Angelica. tom.3. pag.171. num.1.  
 Vercellensis civitas in provincia Mediolanensi Cathedrali Episcopali decoratur. t.2.p.75.n.2  
 Vercellensis civitas Consulibus olim tegebatur. ibid. num.2.  
 Vercellensis civitas Commune appellatur. ibid.n.3  
 Veredary quinam sint, & quomplex eorum genus fuerit. t.1.p.766.n.14  
 Veritas distincta & specificæ in precibus superiori proponendis est referenda. t.1.p.185.n.5  
 Veritas ex ignorantia supposita an receptum nullum reddat. t.1.p.186.n.9  
 Veritas regulariter opinioni præferatur, aliquando verò opinio veritati. t.2.p.775.n.3  
 Verus verba Italice clarissima Cathedrali Episcopali decorant. ibid.  
 Vericonsis diocesis est in provincia Thessalonicensi. t.1.p.341.n.4  
 Versana antiqua civitas Italice, Cathedrali Episcopali decorata Italiam ex eius ciues fidem amplexi fuerunt. t.1.p.402.n.1  
 Versum pro iusto, & iustum pro vero promittit ab Autoribus Latinis usurpatur. t.4.p.109.n.2  
 Vestales admitti incestus committæ potius sacris arcebanant, quam vias hinc defoderentur. t.2.p.40. num.15.  
 Vestales olim ob ornatum compitorem penes sublecebantur. t.1.p.58.n.20  
 Vestales quæ virginitatem violabant vias defodebantur humo. t.3.p.75.n.10  
 Vestales quæ nihil ex alieno testamento caperent. t.1.p.465.n.6  
 Vestales virginis criminosa virgatem supplicio afficiebantur. t.5.p.68.0.55  
 D.D. General. in Decretal. Index generalis.

Vestimenti sacerdotalis nomine quid veniat. t.3.p.334. num.2.  
 Vestis oblonga venerabilis, & propria est vitorum sapientum. t.3.p.58.n.9  
 Vestis oblonga in aliquibus probum, & vitæ volupstatum symbolum. ibid.  
 Vestis talaris semper clericorum propria fuit, & vnde eius origo. ibid.col.2  
 Vestes purpureæ, & vicides clericis interdicitur. ibid. & seq. n.6.  
 Vestes apud Romanos in via differentiam personæ, & dignitatis diversæ erant: ubi de hoc traduntur varia exempla. t.3.p.57.n.18  
 Vestes seculares quas olim nonnulli tempore probationis gestabant, ad quid diligenter iubeatur differunt. t.3.p.677.n.9  
 Vestis candida recenter baptizatis data est à temporibus Apostolorum usque ad nostra secula. tom.3. p.140.n.3.  
 Vestis propria & distinctiva Indoeorum à Christianis, quare sit ab eis deferenda. tom.3. pag.136 & seq. num.2.  
 Vestes seculares olim à nonnullis tantum captero probationis anno deponchuntur. tom.3. pag.651. num.5.  
 Vide in verbo *Novitium*.  
 Vestis laneæ poenitentibus, & ingenuibus conveniunt. t.3.p.736.n.2  
 Viteria familia celeberrima, & antiqua fuit in Regno Neapolitano. t.4.p.129.n.2  
 Vexillationes in militia Romana quænam fuerint, & quomodo à legionibus separata. tom.3. p.326. col.1.  
 Vicarium in sacris canonibus diversimodè accipitur, & quænam sit magis propria acceptio. t.1. p.244. num.8.  
 Vicarium variis modis accipitur, & quid sit quando pro reconciliatione minor accipitur. t.5. p.316. num.3.  
 Vicaria duæ eodem tempore ab eodem nequeunt possideri, nec una simul cum alio beneficio eorum animarum haberi. t.1.p.638.n.12 & p.640.n.2.  
 Vicaria perpetua beneficii Ecclesiastici nomine veniunt, & quid sit. t.1.p.139.n.2  
 Vicarium aliquando successorio dignitate & officio dicitur. t.1.p.639.n.3  
 Vicarius in utroque iure quis potius dicatur. ibid. num.4.  
 Vicariorum obuia mentio in utroque iure. ibid.  
 Vicarij diversæ ex iure Pontificio. ibid.n.5  
 Vicarij in Ecclesia ex diversis causis constituuntur. ibid.n.6.  
 Vicarij alij perpetui, alij ad tempus. t.1.p.640.n.7  
 Vicarius peripetuum motuo Rectore non potest à vicaria remoueri sine causa. t.1.p.640.n.7  
 Vicario debet assignari portio, aliis habet in ad decimas, & fructus beneficii. ibid.n.6  
 Vicarij perpetui temporales vicario subistere possunt. t.1.p.641.n.3  
 Vicarius Romani Pontificis an utrum in Vibe iurisdictionem obtineat. t.1.p.641.n.2  
 Vicarij Episcoporum, vel aorum, vel Proprietores, an delegatam, vel vicariam obtineant iurisdictionem. ibid. & p.641.n.3  
 Vicarij Romani Pontificis in iurisdictione ordinaria, & delegata, quænam sit. t.1.p.178. & seq. n.1  
 Vicarius Romani Pontificis quam iurisdictionem in Vibe, & extra habet. t.1.p.648.n.6  
 Vicarij Romani Pontificis officium non per omnia exequatur iurisdictioni Præfati Vbi. t.1.p.643.n.8  
 Vicarius

# Repertorium Generale

- Vicarius Episcopi** ubi instam causam suspicionis Episcopi recusari potest: ubi de alio vicaria. t. 1. p. 697. num. 3.
- Vicarius Episcopi** an in iudicio recusari possit praetextu suspicionis Episcopi. t. 1. p. 811. n. 11
- Vicarius Praefecti Praetorio** quare non potuerit recusari ratione suspicionis Praetoris. ibid.
- Vicarii generales Episcoporum** ex vi proprii officij possunt absque speciali commissione initiare praesentatos a patronis, & electos confirmare. tom. 3. p. 195. n. 2.
- Vicario Episcopi** non est data conferendi beneficia potestas, sicut ad ea instituti. ibid.
- Vicarii generales exercituum Regia Hispaniarum**, quomodo cognoscant de causis matrimonialibus militum. t. 4. p. 195. n. 3
- Vicarius Episcopi** non potest Sede vacante simul cum Inquisitoribus procedere contra Religiosos exemptos in causis fidei. t. 5. p. 188. n. 8
- Vicentes** olim in Anglia Magistratus, & Iustitiae dicebantur. t. 1. p. 147. n. 3
- Vicentes** apud Scriptores posterioris aetatis significat Vicarium Comitis. ibid.
- Vicedominus** non semper significat personam secularem, sed aliquando designat praepositum ab Episcopo ad causas ecclesiasticas petraandas. tom. 1. p. 1036. n. 7.
- Vicedominus** in sacris canonibus quis sit, & quod eius officium. t. 5. p. 62. n. 5
- Vicaria** urbis Ventiae à Gallis condita Cathedrali Episcopali decoratur. t. 4. p. 137. n. 1
- Vilinae** quae imita ad aras trahebantur apud Gentiles non admittebantur. t. 1. p. 951. n. 16
- Viduae** circa aras reluctantes tibi signum erant apud Gentiles. t. 5. p. 63. n. 9
- Viduarum** voluntas à Georilibus tentabatur ante immolationem. t. 5. p. 151. n. 7
- S. Viliu** monasterium Canoniarum Regularium S. Augustini ubi situm, & à quo fundatum. tom. 1. p. 159. n. 1.
- S. Victoris** monasterium Ordinis D. Benedicti prope Missiliam à quo constructum. t. 1. p. 412. n. 2
- S. Victoris, & S. Iohannis** de Monte Ecclesiae Canoniarum Regularium D. Augustini à quo constructa. t. 1. p. 835. n. 3.
- Villena** celebris & micculosa ab Hispanis, Duce Aragonum Rege parva. t. 4. p. 575. n. 1
- Victoris** insignis à Christianis contra Marcomanos parva, à labore dimissa è caelo dimissa. t. 5. p. 159. num. 8.
- Vidua** etiam dicitur, quae maritum habet, sed intellim. t. 1. p. 177. n. 4
- Viduae** maiori indigent auxilio, maioriq; miseratione sunt dignae, non tamen in omnibus. t. 1. p. 76. n. 3. & p. 77. n. 7.
- Viduae** Regum domi in monasterium detrahuntur vetere moniales non sunt. t. 5. p. 635. n. 13
- Vidua** propriè quanam sit. t. 5. p. 640. n. 1
- Vidua** aliquando accipitur pro virgine, quae etsi per vim, pudicitiae florem amittit. ibid.
- Viduae** quanam fuerint dictae in gradum vidualem coarctatae: & quid in eis ad id decideretur. ibid. col. 1.
- Viduarum** praedictarum varia nomina. ibid. p. 641
- Viduae** saeculo renunciantes an sint velandae. tom. 3. p. 641. n. 3.
- Viduarum** sacrum praecipuum munus quodnam. ibid. & seq. n. 4.
- Viduae** professionem religiosam emittentes olim propria manu velum ab altari sumebant. t. 4. p. 128. n. 4
- Vidua** post annum lectus, vel intra eam nubens, quibus potius subiciatur. t. 4. p. 312. n. 5
- Viduae** aliquae referuntur, quibus secundas nuptias inhihem. t. 4. p. 335. n. 10. & 11
- Vienne** civitas Archiepiscopalis Galliae ad Rhodanum posita. t. 1. p. 339. n. 5
- Vienna** celebris est Metropolis, cuius Praeful Primatis nomine decoratur. t. 5. p. 45. n. 2
- Vigilia** alicuius Sancti occurrente in die Dominico, incipiendum est in Sabbato. t. 3. p. 946. n. 3. & p. 949. num. 10.
- Vigilia** B. Mathiae an sit incipiendum. ibid. n. 2
- Vigiliae** & Stationes quomodo celebratae fuerint ab antiquis fidelibus. ibid.
- Vidua** oppidum est in Anglia prope Engolismum. t. 5. p. 106. n. 1.
- S. Vincentii** Martyris monasterium apud Laudunenses in Gallia à Bruniebide constructum. t. 1. p. 4. 6. num. 1.
- S. Vincentij, & Arnulfij** monasterium, ad Tres Fontes etiam nuncupatur, & à quo constructum: ubi alia de eius laudibus, & amplitudine. tom. 1. p. 80. n. 3.
- S. Vincentij** monasterium Ordinis D. Benedicti, dicecesis Laudunensis, à quo fuerit fundatum. tom. 3. p. 546. n. 1.
- Vinculum** matrimonij spiritualis, quatenus dicatur fortius vinculo matrimonij carnalis. tom. 1. p. 177. num. 3.
- Vide in verbo *Matrimonium*.
- Vinculum** matrimonij rati fortius, & firmius est vinculo matrimonij legitimi. t. 5. p. 681. n. 5
- Vinculum** dimerisimode reperitur in matrimonio rato, ac in consummato. ibid.
- Vindocinense** monasterium, quando, & à quibus erectum, & quibus privilegiis decoratum. t. 1. p. 59. num. 1.
- Vinum** potentius omni immenso ad eliciendam veritatem. t. 5. p. 43. n. 6
- Vinum** luxuriosa res in sacris literis asseritur. ibid. & seq.
- Vini** usus parvus apud antiquos Romanos, prohibitus omnino mulieribus, Sacerdotibus antiquae legis, & virginibus Deo sacris, & aliis. ibid. & pag. 49.
- Vini** modicus usus non est ab Ecclesia prohibitus. t. 3. p. 49. n. 7.
- Vinum** temperanter sumptum ad plura prodest. ibid.
- Vinum** non consecratum admixtum consecrato non transit in sanguinem Domini: de quid apud Gentiles circa hoc observatum sit. tom. 3. pag. 84. t. & seq. num. 1.
- Violentia** probatur per testes res amissa probatur per iuramentum in lite, & super valore ipsarum, praemissa iudicis taxatione, & sequuto pretentis iuramento, sit condemnatio. t. 1. p. 965. n. 2
- Vir** non potest ingredi religionem vxore renuente, immò nec ipsa consentiente, nisi simul conuertatur ad religionem si iuvenis est; aut castitatem in saeculo promittat, si senex. t. 5. p. 678. n. 2
- Viti** ingressus in religionem adeo nullus est, vxore non consentiente, ut ipse discedere possit, & vxore mortua aliud nuptiae coniugium. ibid. p. 680
- Vir** sordidus & luctuaria, qui mulierem impudicam duxit eo fine, ut doctum lucraret, an eam acquirat. t. 4. p. 988. n. 12.
- Virginaria** integrum nullo certo, & scientifico signo cognosci potest. t. 1. p. 345. n. 3
- Virginaria** seruanda causa, an liceat sibi mortem inferre. t. 5. p. 159. n. 10
- Virginias

# Omniū Notabilium. Litera V.

Virginitas corporalis amissa, etiam à Deo restitui non potest. t. 1. p. 576. n. 13  
*Virgines* consecrationes, & minores ordinum gradus diebus Dominicis, & festiuis conferendi sunt. t. 1. p. 414. n. 3.  
 Virgines iuxta antiquam Ecclesie disciplinam ab Episcopis tantum consecrabantur; & si à Presbyteris, id tantum ex delegatione Episcopi. t. 1. p. 437. n. 10  
 Virginum consecratio antiquitus solemnioribus diebus fiebat, posterioribus verò sæculis omnibus Dominicis permixta fuit. ibid.  
 Virgo etiam per vim barbaricam oppressa consecrari non potest. t. 1. p. 576. n. 13  
 Virgum maxima apud profanos quæ olim fuerit. t. 1. p. 335. n. 1.  
 Virgum sacrarum cura olim paves Episcopos fuit. t. 1. p. 809. & seq. n. 9.  
 Virgines oppressæ vi barbarica quare non possint consecrari. t. 1. p. 959. & seq. n. 13  
 Virgo viripotens etiam malletis appellatio constituitur. t. 1. p. 168. n. 1  
 Virgum Deo sacrarum attentio non fuit eadem in omnibus Ecclesiis. t. 1. p. 640. n. 4  
 Virgines Deo sacræ an eodem deponere debeant. ibid. ad Virgines impubes velandas patentem, aus tuorum assensus desideratur. t. 1. p. 637. n. 6  
 Virgines plures olim in domo propria castitatem vivebant. t. 1. p. 697. n. 2  
 Virgo consecranda Ecclesiam significat triumphantem. t. 1. p. 688. n. 1  
 Virgines, quæ in propriis ædibus olim castitatis promotionem emittebant, quomodo ab his, quæ in monasteriis proficiebantur, differrent. t. 1. p. 128. n. 5  
*Vindanum* cloister est in provincia Treuerensi Belgicæ, Cathedrali Sede decorata. t. 1. p. 60. n. 3  
*Virum* apud Romanos nobilitati præstare, est nobilitatem plurimi fecerunt. t. 1. p. 181. n. 4  
 Virtus omnium hominum dignitate fulgentium potentissimum fundamentum. ibid. & p. 183  
*Vim* vi repellere quomodo omnia iura petunt. t. 1. p. 163. n. 5  
 Vis in quo consistat à metu. t. 1. p. 945. n. 12  
 Vis alia absoluta, alia conditionalis, & quænam sit. t. 1. p. 957. n. 8.  
*Visitatio* in monasteriis tum monachorum, tum monialium, quomodo ab Episcopis præstenda, & quomodo secum ad id assumere debeant. t. 1. p. 799. & seq. n. 5.  
 Visitationis diæcesum à propriis Prælati, & superioribus, antiquissima consuetudo, & præ Ecclesie constantia est, more ab Hebræis, & Gentilibus sumpt. t. 1. p. 801. n. 5  
 Visitationis munus quibus Prælati ecclesiasticis committitur. ibid. n. 6  
 Visitationis plures in anno ex legitimis causis fieri possunt. t. 1. p. 824. n. 3  
*Visitantes* tempore suæ visitationis possunt amovere beneficiarios ob suos excessus. t. 1. p. 116. n. 3  
 Visitationes parochiarum in Ecclesia Orientali dicuntur perirentur & circumstantes. t. 1. p. 57. n. 3  
*S. Pater* Ecclesie titulus Presbyteri Cardinalis, Patribus Societatis Iesu datus. t. 1. p. 305. n. 1  
*Vitæ* in Tuscis à quo mortis cinctum, & quando Cathedrali Episcopali decoratum. t. 1. p. 315. n. 1  
*Vitæ* verberatio propria militum Romanorum civium poena fuit. t. 1. p. 105. & seq. n. 8  
*Vitæ* corpore à sacerdotio repellentur etiam apud Gentiles. t. 1. p. 68. n. 5  
*Vitam* in homine aliud est corporis, aliud animi. t. 1. p. 68. n. 1.  
 D. D. Gonzalez. in Decretal. Index generalis.

Vitium hominis propriè ad corporis defectum, vel passionem refertur. ibid.  
 Vita, quæ in animis hominum altas egere radices non sunt grauioribus remediis eradicauda, immensum grauioribus damnis. t. 1. p. 69. n. 2  
*Vitæ*, vel Olyssip, unde nomen sustulit sit, & in qua provincia sita. t. 1. p. 130. n. 1  
 Vitæ iam olim Cathedrali Ecclesiæ decore, quando in Metropoli erecta fuerit. ibid.  
*Vitæ* christiana in consecratione Episcopi, & Presbyteri omittitur. t. 1. p. 109. n. 1. & seq.  
 Vinctio in consecratione Episcopali omittitur, à quo, & quando supplenda. t. 1. p. 10. n. 4  
 Vinctio in consecratione Episcoporum, an ex præcepto diuino preueniat. t. 1. p. 510. n. 6  
 Vinctio Apostolorum quando facta. ibid. n. 7  
 Vinctio spiritualis quid sit. ibid. n. 14  
 Vinctio Episcoporum, & Presbyterorum in quo differtat. t. 1. p. 512. n. 15. 16  
 Vinctio antiquæ legis quænam tum in Pontifice, tum in sacerdotibus. ibid. n. 17  
 Vinctio Regum apud Hebræos duplex; & in quo differat ab vinctio Pontificis Maximi. ibid. n. 18  
 Vinctio Regum, & Imperatorum hodie vincta ab antiquo origine sumpt. ibid.  
 Vinctio Regum in qua patet, & quo oleo fiat. tom. 1. p. 113. n. 9.  
 Vinctio Regum non continet aliquod sacramentum, nec in ea confectus ordo facit, aus aliqua spiritualis potestas. ibid. n. 20  
 Vinctio antiquæ post baptismum in Ecclesia ritus. ibid. n. 21.  
 Vinctio catechumenorum quomodo præstis temporibus fieret. ibid. n. 22. & p. 514. n. 23  
 Vinctio factæ vinctio quare in lege noua perduren. ibid. n. 25.  
 Vinctio eadem à Græcis, ac à Latinis in consecrationibus Episcoporum, & Presbyterorum est adhibenda. t. 1. p. 517. n. 45. 46 & p. 518. n. 47  
 Vinctio facta in consecrationibus Episcoporum, & ordinationibus Presbyterorum tum præstis temporibus apud Latinos vincta, à Græcis admissa non fuit. t. 1. p. 518. n. 45. & 46  
 Vinctio quænam, & quomodo adhibetur hæreticis post abnuntiationem: vide in verbo *Hæretici*.  
*Vitæ* brevis descriptio, & quænam sint eius termini, testis, & conspiratio super regni successione. t. 1. p. 712. n. 1.  
*Vitæ* Ecclesie facta monasterio, quid inde sequatur. t. 1. p. 741. n. 1.  
 Vnio Episcopatum & Ecclesiarum à quibus fieri possit. t. 1. p. 458. & 459. n. 4  
 Vnio quid & quænam sit, & ex quibus fieri possit. t. 1. p. 459. n. 3  
 Vnioni faciendæ quæ solennitates præstari sint. ibid. n. 5.  
 Vniones Ecclesiarum à nullo sur temere faciendæ. t. 1. p. 460. n. 6.  
*Vniones* excommunicari solent, interdicto omni subiecti valeat. t. 1. p. 181. n. 10  
*Vnionem*, & inuoluit idem: capere: & aptare ad eum qui ab uno Episcopo ad alium se transfert. t. 1. p. 119. n. 3.  
*Vnionem* coacta sufficit ad valde contrahendum. t. 1. p. 949. n. 1.  
 Voluntas quæ nititur alio negatiuo non contradicendi, assensu dicitur à Iuriconsultis. t. 1. p. 188. n. 1.  
 Voluntas extrema hominum perfectissimè adimplenda debent. t. 1. p. 465. n. 7  
 Voluntas

# Repertorium Generale

**Voluntas ultra mortem malus est solatium mortis.** ibid.  
**Voluntates vltimas defunctorum** exequendi ius quibus competat. ibid.  
**Voluntatem testatoris non adimplere an sit peccatum lethale.** t.3.p.465.n.7  
**Voluntates testatorum** in ea impune ab hæredibus contrahuntur. t.3.p.476.n.8  
**Voluntas vltima testantis in alterius dispositionem conferri non potest.** t.3.p.491.n.3  
**Voluntas hominis deambulatoria est** vique ad supremum vitæ exitum. t.3.p.506.n.3  
**Voluntas in omnibus actibus humanis attenditur.** t.3.p.511.n.5.  
**Voluntas in humania actibus præcipuum locum obtinet,** eorumque est regina. ibid.  
**Voluntas delinquendi ad actum externum deducitur,** ita puniatur ac si delictum consummatum esset. ibid. n.6. & p.512.n.7.  
**Voluntas per actum externum explicata in quibus delictis hodie puniatur.** tom.2. pag.512. n.8. & p.513. num.11.  
**Voluntas non minus exprimitur verbis,** quàm factis. t.3.p.643.n.9.  
**Voluntas interpretatiua sufficit ad baptismum suscipiendum.** t.3.p.914.n.8  
**Voluntas sceleris sæpe æquali poena puniatur ac ipsum scelus.** t.4.p.135.n.2  
**Formosa,** seu Guarimla civitas in Gallia, olim Archiepiscopalis, in qua varia Concilia celebrata fuerunt. t.3.p.794.n.1  
**Vota** suffragantium in electione statim publicari debent; & an essentialis sit electioni hæc publicatio. t.1.p.146.n.6.  
**Votorum collatio in electione quomodo facienda.** ibid.n.7.  
**Votum metu emissum an sit et validum sustinendum.** t.1.p.964.n.6.  
**Vota monastiei,** vel ecclesiastici status emissæ à filiis impuberibus possunt irritari à parentibus. t.3.p.658. num.7.  
**Vota testatorum** quænam ad hæredes transeant, & quo vineulo sint adimplenda. tom.3. p.475. & seq. num.7.  
**Votum ex metu emissum,** an validum sit, & efficax. t.3.p.667.n.6.  
**Votum religionis,** quod inutile fuit professione nulliter facta, quæ effectum habeat. tom.3. pag.685. num.2.  
**Votum** tempore itacundie factum an valet, remissivè. t.3.p.699.n.2  
**Vota** possunt sedimi, & in aliud commutari, accedente superioris auctoritate. t.3.p.704.n.3  
**Voti** variz acceptioe referuntur. ibid. & seq. num.5.  
**Voti** reus, & voti damnatus, quinam dicerentur. ibid. & p.705.  
**Votorum Deo facta oblatio à Catholicis, Gentilibus, & Iudeis.** t.3.p.705.n.6  
**Votum obsequantia in maxima cura fuit apud omnes gentes,** à quibus eminebat. ibid.n.7  
**Votorum commutatio, & redemptio,** à quibus fieri possit. ibid. & seq.n.8  
**Voti** commutatio in melius an possit fieri sine superioris auctoritate. t.3.p.706.n.10  
**ad** votum emittendum quænam deliberatio requiratur. t.3.p.708.n.3  
**Votum Trecentis Episcopi in terram sanctam refertur,** & an fuerit validum, commutationeque fuerit opus, discutitur. t.3.p.719. & seq.n.5

**ad** votum emittendum an sufficiat solum propositum voluntatis. t.3.p.709.n.2  
**Votum** quodlibet est propriæ voluntatis commutabile in votum religionis. t.3.p.711.n.2  
**Votum** solenne religionis adeo solenne est, ut omnia alia resoluatur. t.3.p.711.n.4  
**Votum** solenne, & simplex in quo differant. tom.3. p.711.n.5.  
**Votum** non emittere satis est, quàm post illud emissum ab eo testire. t.3.p.714.n.3  
**Votum** regis Hungariæ refertur, & quid in eo casu accesserit. t.3.p.715.n.4  
**Votum** peregrinationis in Terram potest ex iusta causa à supremo Pontifice commutari in elemosynas, ieiunia, & similia opera. t.3.p.719.n.5  
**Votum** pauperum inter substantia vota Religioſia omni xpo annuſtatim est. t.3.p.729.n.4  
**Votum** paupertatis quàm strictum sit. ibid. & seq.  
**Votum** paupertatis an sit impedimentum maioris boni. t.3.p.731.n.6.  
**Vota** castitatis, & paupertatis an olim apud monachos ita solennia fuerint, ut irritarent actum in contrarium factum. ibid.col.1  
**Votum à Raimundo Hispaniarum Rege D. Iacobo factum occasione consilii contra Mauros.** tom.3. p.818. & seq.n.7.  
**Votum D. Iacobi factum successores,** & habitatores in Regno in perpetuum obligat. t.3.p.820.n.8  
**Votum** castitatis solenne irritat matrimonium postea contractum; simplex verò impedit contrahendum. t.4.p.132.n.7. & p.133.n.10.  
**Votum** aliud simplex, aliud solenne est, & quomodo distinguantur. ibid.n.9  
**Votum** dirimere, vel non dirimere matrimonium vnde proveniat. t.4.p.133.n.11  
**Vota** simplicia Religioſorum Societatis lesu irritant matrimonium. ibid.p.134  
**Voti** simplicis & solennis differentia quando introducitur. ibid.p.134.n.2  
**Voto** castitatis adstrictum contrahens matrimonium eum consensu in copulam quoad obligationem contrahens, sed sine consensu ad copulam quoad executionem, an peccet lethaliter. tom.4. p.115. n.11. & 12.  
**Voto** castitatis adstrictum licet nequit intendere matrimonium contrahere. ibid.n.12  
**Voti** variz populi in iudiciis non sunt attendendæ ad aliquodum damnationem. t.5.p.461.n.4  
**Psaldensis** Ecclesia à quonam fuerit Archiepiscopali Cathedra decorata. t.3.p.894.nit.  
**Præstatiensis** diocesis in qua provincia sita, & quando eius Episcopus institutus. t.1.p.139.n.1  
**Præstatiensis** cluſus in Silesia quondam Cathedralis effectus sit. t.5.p.393.nit  
**Praſan II.** quondam in summum Ecclesiæ Prælatum fuerit electus. t.2.p.554.n.21  
**Praſanum** civitas Italiz in spiritualibus, & temporalibus parat Ecclesiæ Romanæ. tom.3. pag.517. num.1.  
**Praſanum** civitas Episcopalis Italiz est in Piceno Annonario. t.1.p.295.n.1  
**Praſes** sex Hebræis assignatæ pro asylo, & refugio vide in verbo *Asylum*.  
**Praſes** vetus, vulgò *Orsieto*, quare ita dicta, & ubi sita sit. t.3.p.154.n.1  
**Praſes** vetus Cathedra Episcopali decoratur. ibid.  
**Praſcampi** monasterium Ordinis Cisterciensis quondam fuerit constructum. t.2.p.443.n.3  
**Praſenſis** monasterium Ordinis D. Benedicti in diocesi Lemouicensi fundatum. t.3.p.601.n.2.  
*Vitupia*

# Omnium Notabilium. Litera V.

*Vfuratio* rei litigioſe an procedat, & in quo proſit poſſeſſori. t. 2. p. 103. n. 6  
*Vfuratio* rei litigioſe an interruptatur per litis conſtitutionem. t. 2. p. 304. n. 8  
*Vfuratio* rei litigioſe an procedat quando alienata eſt ab ipſo poſſeſſore. t. 2. p. 304. n. 9  
*Vfuratio* an poſſideat rem ipſam, ſo qua viſum ſiſſum habet. t. 4. p. 307. n. 5. & p. 308. n. 6  
*Vfuratio* an canere debet, quod vtrius fructus rebus immobilibus, ſolod requirunt ſubſtantia, & finito vſurario cas, reſtituit, ſi extent, alias ipſarum æſtimationem. t. 3. p. 389. n. 6. & p. 392. n. 4  
*Vfuratio* an, cui in diem certum propertias reſta eſt, non tenetur præſtare cautionem fructuariam. t. 3. p. 392. col. 1.  
*Vfuratio* an tenetur tantum canere de rebus, quas reſtituitur eſt, non de iis, quas ſtatim lucratur. t. 3. p. 393. n. 13.  
*Vfuratio* an quomodo dominus ſit rerum ſibi in vſum fructum datarum. t. 3. p. 388. n. 4. & 5  
*Vfuratio* etymon & definitio traditur, & diuerſe acceptiones reſeruntur. t. 5. p. 347. n. 7  
*Vfuratio* malicia deſcribitur. t. 5. p. 348. n. 8  
*Vfuratio* omni iure prohibita eſt, & probum eſt à natura. ibid. n. 9  
*Vfuratio* cuius ſute diuerſarum gentium improbare ſuerunt. ibid. & ſeq. n. 10  
*Vfuratio* variz differentiæ, ratio & modus apud veteres. ibid. & p. 349.  
*Vfuratio* crimen eſt mixti fori. t. 5. p. 350. n. 1  
*Vfuratio* apud Iudæos ſuere permiſſa. ibid. n. 13  
*Vfuratio* facere pro pia cauſa non licet. t. 5. p. 351. n. 3  
*Vfuratio* exercitum nec Principe permittente, nec villa conſuetudine licitum reddi poſſeſt. t. 5. p. 351. & ſeq. n. 4.  
*Vfuratio* impia eſt contra Deum, iniuriam contra proximum, & periculosa in ſeipſum. t. 5. p. 351. n. 5  
*Vfuratio* dominum an in accipientem tranſferatur. ibid.  
*Vfuratio* reſtitutio ante omnem iudicia declarationem facienda eſt. ibid.  
*Vfuratio* crimen eſt iam à primis Eccleſiæ ſæculis ſeuereſſimis poenis vindictum. ibid.  
*Vfuratio* ab hærede vſurarii reſtituenda ſunt. t. 5. p. 358. num. 1.  
*Vfuratio* an per Iudæos non poſſunt exigi à Chriſtianiſ. t. 5. p. 362. n. 2  
*Vfuratio* an committatur ab eo, qui anticipata ſolutione emit merces miuori precio, quam futuro tempore ſint valituz. t. 5. p. 367. n. 2  
*Vfuratio*, vel intereſſe ſolum pocipeſſis ſuitis, an in iudicio peti poſſit. t. 2. p. 112. n. 17  
*Vfuratio* cauſa, tam apud Iudæos eccleſiaſticam, quam ſecularem diſceptari valet. t. 2. p. 181. n. 1  
*Vfuratio* deſuſu vſurarii reſtitui debet ab eis hæredibus. t. 2. p. 182. n. 2  
*Vfuratio*, etiam Indiz, poſſunt ab Eccleſia compelli, vt relaxent iuramentum ſuper vſuris à debitoribus perſiſta. t. 2. p. 344. n. 4  

Vide in verbo *Quæſitum*.

*Vfuratio* mentalis quare potius teneatur ad reſtitutionem, quam ſimoniacus. t. 5. p. 325. n. 4  
*Vfuratio* maniſeſti quomodo dicantur. t. 5. p. 346. n. 3  
*Vfuratio* maniſeſti non admittuntur ad communionem Eucharifticam. ibid. n. 2  
*Vfuratio* maniſeſtis denegatur ſepultura eccleſiaſtica. ibid. n. 3.  
*Vfuratio* an oblationes ab Eccleſia non recipiuntur. t. 5. p. 346. n. 4.  
*Vfuratio* maniſeſti, ſive clerici, ſive laici ab Eccleſia

communione repellantur. t. 5. p. 347. n. 5. & p. 350. num. 22.  
*Vfuratio* bona, etiam ex ipſis vſuria empti, non ſunt tacite hypothecata pro earum inſtitutione. tom. 3. p. 352. & ſeq. n. 2.  
*Vfuratio* in quibus caſibus non teneatur vſura reſtituere. t. 5. p. 354. n. 5  
*Vfuratio* quibus poenis ſubiacent, tum ex iure Ciuili Cæſarico, & Regio. t. 5. p. 356. & ſeq. n. 2  
*Vfuratio* an pocietur iure factiōis teſtamenti actiue. t. 5. p. 358. n. 2.  
*Vfuratio*, qui vſuras aliis perſoluit, ſi eas repetere inſtendat, non pocius aſtituit, quam ipſe quas exegit, reſtituit. t. 5. p. 363. n. 1  
*Vfuratio* excoſendus eſt, qui à debitoribus recipit aliquid ultra ſortem principale, etiam ſi ſuſcipiat in ſe periculum. t. 5. p. 367. n. 3. & p. 368. n. 8  
*Vfuratio*, vſuratore, & vſuratio quid ſint, & quomodo vſuratio acquiratur. t. 5. p. 638. & ſeq. n. 5  
*Vfuratio* an conſtituatur, requiritur rei traditio. t. 4. p. 307. n. 2.  
*Vfuratio* poſſeſt promitti alieni, & hæredi eius, vel ſilio. t. 4. p. 309. n. 8  
*Vfuratio* mentione facta, aliquando propertias ſignificatur, & propertiam verbo aliquando vſuratio tantum conſignatur. ibid. n. 9  
*Vfuratio* in dotem, vel donationem propter nuptias datus, finitur morte dantis, nec amplius reſtat penes accipientem. t. 4. p. 309. n. 13  
*Vfuratio* deſinitio, & diuiſio traditur. t. 4. p. 310. num. 1. 4.  
*Vfuratio* morte extinguitur, vel finitur, etſi vſurarius eius commoditatem alienauerit. ibid. num. 15.  
*Vfuratio* ſi ab vſurario alienetur, an ſtatim teneatur ad propertiationem. ibid. & ſeq. n. 17  
*Vfuratio* an ceſſione amittatur. ibid. p. 318  
*Vfuratio* quomodo libet alienatus morte alienaris amittatur. ibid.  
*Vfuratio* an aliquando morte non finitur, & deo tur in eo ſuerſſo. t. 3. p. 187. n. 2  
*Vfuratio* rerum fungibilium, & que vſu non conſumentur, diſſerit in aliquibus. ibid. & ſeq. n. 5  
*Vfuratio* an hæreditarij licentia acquiri poſſit. t. 3. p. 194. & ſeq. n. 18.  
*Vfuratio* ſilium Canuti pro Rege Daniz ſe geſſit vbi aliqua de eius vici. t. 2. p. 519. n. 1  
*Vfuratio* terra ſylueſtris eſt in Anglia, armentorum vberima, hominum bellatorum nuria. t. 2. p. 524. num. 1.  
*Vfuratio* Anglis inſenſi fuerunt, quibus Chriſtianiſ factis communicare non poſerant. ibid. n. 2  
*Vfuratio* Regis factum memorabile circa ſibi factam impoſitionem habitus monaſtici. t. 1. p. 463. n. 5  
*Vfuratio*, ſine vſuraria, ciuitas Vangionum eſt, vbi Pipinus habuit Concilium. t. 4. p. 256. n. 1  
*Vfuratio* Archiepiſcopos Ræuonac. Legatus à latere miſſus ad bellum ſecum. t. 1. p. 572. n. 1  
*Vfuratio* de Parc, Gallus, Abbas Cisterciensis. Cardinalis Præſentis ab Innocentio III. creatus vbi aliqua alia de eius laudibus. tom. 3. pag. 253. num. 1.  
*Vfuratio* monaſterium Ordinis D. Benediſi à quo conſtitutum. t. 1. p. 422. n. 2  
*Vfuratio* monaſterium Ordinis D. Benediſi in Diceceſi Mortinensi. t. 1. p. 122. n. 5  
*Vfuratio* cincta. Episcopalis eſt Angliz, cuius Episcopopus ſuffraganeus eſt Archiepiſcopo Cantuarienſis. t. 1. p. 36. n. 1  
*Vfuratio* pretium eſt, quod pro compoſitione iudi-

# Repertorium Generale, &c.

- \* ciali perfoluitur pro homicidio, vel alio delicto propinquis, vel heredibus. t. 5. p. 546. n. 1  
*Vulnera sunt alia, in quibus manus plus proficit, alia in quibus plus medicamenta valent.* t. 5. p. 177. n. 2.  
*Vulnus lethale quoddam censendum sit.* ibid. pag. 178.  
*Vulnus, aut mutilatio propter damnum acceptionum alteri illata, quomodo compensandum sit, tum in foro exteriori, tum interiori.* tom. 5. pag. 540. num. 3.  
*Vulturna, aliis Vulturnensis ciuitas Cathedralis vbi sita sit.* t. 1. p. 317. n. 3  
*io Vulturna Ecclesia Institutio ministrorum tantum ad Archidiaconum spectans.* ibid. n. 3  
*Vxor per proprium iuramentum probante se virginem, per inspectionem matrimonium, statuit eius probatorem, licet vii contrarium iuramento firmaverit.* t. 2. p. 347. n. 5. & p. 348. n. 9. 10  
*Vxores deosculandi mos vnde inualuit apud antiquos.* t. 3. p. 49. col. 1  
*Vxor apud Romanos quinquagenaria maior duci non poterat.* t. 3. p. 71. n. 5  
*Vxor putativa fidem violans adulterij penis afficitur.* t. 5. p. 73. n. 5  
*Vxor an lucem fructus rei donare propter cupias, sicut maritus suos facit suisque rerum dotium.* t. 5. p. 113. n. 4.  
*Vxores an praeferantur omnibus creditoribus expectantem, vel tacitam hypothecam habentibus in bonis mariti: & quomodo sit praxis circa hoc in Hispania.* t. 3. p. 367. n. 3  
*Vxoribus an competat priuilegium filio concessum contra creditores.* ibid.  
*Vxores an propter mariti delictum possint dote priuari.* t. 3. p. 367. o. 4  
*Vide in verbo Mulier.*  
*Vxor postquam marito perpetuo fideiubente dote recepte constanter matrimonio.* tom. 3. pag. 396. num. 5.  
*Vxor ex promissione dotis non potest conueniri ultra quam saepe potest.* t. 3. p. 413. n. 11  
*Vxores eorum, qui sacris olim initiabantur ordinibus, an ad professionem religiosam tenerentur.* t. 3. p. 688. & 69. n. 2.  
*Vxor, quae falso amore decepta professionem emisit, an si reuerso marito ad saecularem regrediat, tenetur eo mortuo iterum ad monasterium redire.* t. 3. p. 693. n. 3.  
*Vxor non certificata de morte viri, ad secundas nuptias transire nequit, quamvis ignoret statum mariti, qui ab hostibus captus fuit, longoque tempore absuit.* t. 4. p. 40. n. 3  
*Vxores apud Indos quare cum viris cremati iussu in*

- funere.* t. 4. p. 141. n. 3  
*Vxor adultera machinatio à filio defuncti vindicata.* ibid.  
*Vxor tenetur sequi maritum vagabundum, si talia fuit tempore contracti matrimonij.* tom. 4. p. 543. num. 5.  
*Vxor lepra percussa, vel alia graui infirmitate decensa, non est à viro separanda.* tom. 4. pag. 543. num. 2.  
*Vxoratus, quae propter casum aduersum maritorum non mutatur affectum, exempla proponuntur.* t. 4. p. 145. n. 7.  
*Vxor non legitime ducta, quomodo concubina à Sancto Leone dicatur.* t. 4. p. 152. n. 8.  
*Vxorata in anno luctus secundae incuntes nuptias, infamia notabantur iure ciuili, nisi Princeps eis ab hoc veniam fecisset.* t. 4. p. 328. o. 2  
*Vxores quomodo, & quanto tempore olim lugerent mortem coniugum.* t. 4. p. 349. n. 3  
*Vxor iure ciuili alieno iudicio de moribus contra maritum experti valebat.* t. 5. p. 313. n. 1  
*Vxorati olim ad sacros ordines, & ad culmen dignitatum ecclesiasticarum euehebantur.* tom. 5. p. 688. num. 1.  
*Vxoratae ex aetate Ecclesiae canonibus iniuncta vxore sacris non poterat ordinibus iniungi.* ibid. num. 2.

## X.

- X**enia generaliter pro quibuscumque muneribus accipiuntur. t. 2. p. 564. n. 5  
*Xenia quae mouera fuerint, & à quibus mita solita.* t. 3. p. 37. n. 13.  
*Xenia quoniam à iudicibus accipi possint, & quoniam respici.* ibid.  
*Xenodochia, & similia pia loca sunt sub iurisdictione Episcopi, & non debent ad profanos vsus conuertere.* t. 3. p. 744. n. 2  
*Xenodochia quoniam dicantur.* ibid.  
*Xenodochia quandonam sub iurisdictione Episcopi censentur: vbi quod pia opera coalescant talia loca.* t. 3. p. 746. n. 6  
*Xenodochia an semper visitari possint ab Episcopo, & de eorum administratione ratio eis reddi debeat.* ibid. n. 8.

## Z.

- Z**anara vrbs perantiqua in veteri Castella, & vnde de ita appellata. t. 1. p. 418. n. 2  
*Zenarum vsus apud Hebraeos ad quid inuentus.* tom. 3. p. 52. n. 5.  
*Zona genus cinguli est tam apud profanos, quam sacros Scriptores.* t. 5. p. 181. n. 3

F I N I S.









